

*Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжі*

*Министерство образования и науки Республики Казахстан
Карагандинский колледж актуального образования «Болашақ»*

*The ministry of education and science of Republic of Kazakhstan
the Karaganda college of actual education "Bolashak"*

*«Қазіргі заманғы білім беруді дамыту
тенденциялары:*

даму бағыттары, тәжірибе, мәселелер»

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары

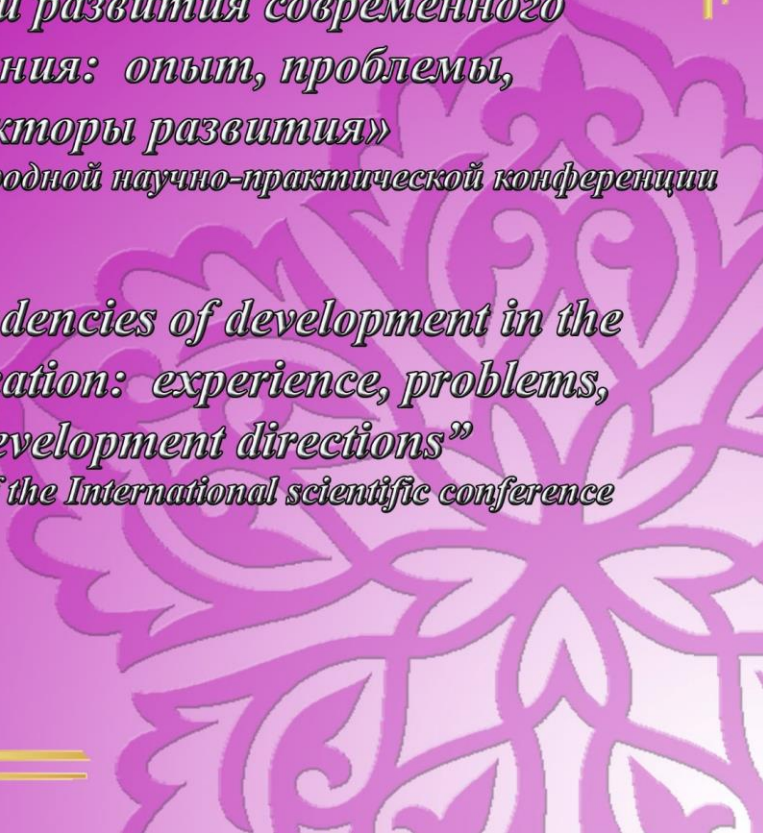
*«Тенденции развития современного
образования: опыт, проблемы,
векторы развития»*

Материалы международной научно-практической конференции

*"The new tendencies of development in the
modern education: experience, problems,
the development directions"*

The materials of the International scientific conference

2016 жыл

«Қазіргі заманғы білім беруді дамыту тенденциялары: даму бағыттары, тәжірибе, мәселелер» атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары, Қарағанды маңызды білім беру «Болашақ» колледжі, Қарағанды 2016 ж, 1165 б.

Материалы Международной научно-практической конференции «Тенденции развития современного образования: опыт, проблемы, векторы развития», Карагандинский колледж актуального образования «Болашақ», г.Карағанды – 2016 г, стр. 1165

ISBN 978-601-273-299-3

Жинаққа «Қазіргі заманғы білім беруді дамыту тенденциялары: даму бағыттары, тәжірибе, мәселелер» атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияға қатысушылардың мақалалары енгізілген. Мақалалар білім берудің жаһандану мен ұлттық кеңістіктегі мәселелеріне арналған. Жинақ материалдары білім берудің барлық деңгейдегі қызметкерлер, педагогтар, ғалымдар, жас ізденушілердің назарына ұсынылған.

Редакция алқасы ұсынылған ғылыми мақалалардың мазмұнына жауап бермейді.

В настоящем сборнике размещены статьи участников Международной научно-практической конференции «Тенденции развития современного образования: опыт, проблемы, векторы развития». Статьи посвящены проблемам современного образования в глобальном и национальном контекстах. Материалы сборника представляют интерес для работников всех уровней образования, педагогов, ученых, начинающих исследователей.

Редакционная коллегия не несет ответственности за содержание представленных научных статей.

Алқа мүшелері/Редакционная коллегия:

Мамраева Г.Б., директор ККАО «Болашақ», кандидат экономических наук
Капанова И.Х., Тендікова А.Б.

ISBN 978-601-273-299-3

МАЗМҰНЫ/СОДЕРЖАНИЕ

«БАРЛЫҚ ЕҢБЕК ТҮРІ ҚАДІРЛІ» БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢАША ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ	Тусупова С.С.	19
«ӨЗІН- ӨЗІ ТАҢУ» КУРСЫНЫҢ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ АЛАР ОРНЫ	Джумажанова Д.О.	21
«ПЛАСТИЛИНОГРАФИЯ», КАК МЕТОД ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА	Гурина Т.Н.	23
«ҰРАН» ГАЗЕТІНІҢ ДАМУЫ МЕН ЗЕРТТЕЛІМІ	Хамидолла Ж.С.	27
12 ЖЫЛДЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ МОДЕЛІ	Ербосын Г.Е.	32
2 СЫНЫПТА ӘДЕБИЕТ ПЕН МУЗЫКАДАН КІРІКТІРІЛГЕН САБАҚ	Максұтов Н.М. Кошикова М.Б.	34
4-5 ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ДАМУ	Дайрова К.Т. Досмағанбетова А.А.	38
WAYS AND MEANS OF ENHANCING VOCABULARY IN ENGLISH LANGUAGE IN KINDERGARTEN	Валл Е.Н.	42
А МЫ ИГРАТЬ БУДЕМ?	Карабаева Г.У. Кударина С.Т.	45
АГРЕССИВНОЕ ПОВЕДЕНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ	Абулхайрова А.К.	49
АГРЕССИВНЫЕ ДЕТИ	Тусупбаева С.Ж. Алиева Т.В.	53
АГРЕССИЯ РЕБЕНКА В РАННЕМ ВОЗРАСТЕ	Аубекерова Ю.А.	57
АДАПТАЦИЯ РЕБЕНКА В ДЕТСКОМ САДУ	Российцева Н.В.	58
АКТИВИЗАЦИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ ИСТОРИИ	Плехова Т.Н.	60
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ. ПРОБЛЕМЫ ТРУДНЫХ ПОДРОСТКОВ	Гончарова В.В.	62
АКТУАЛЬНЫЕ ФОРМЫ РАБОТЫ С РОДИТЕЛЯМИ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ	Спанова М. Р.	65
АНАЛИЗ МУЗЫКАЛЬНЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ	Ковтуненко Т.П.	68
ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫСТЫҢ ТЕОРИЯСЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫҢ РОЛІ МЕН ФУНКЦИЯСЫ	Тамабаева М.К.	71
БАҒЫНЫҢҚЫ КОМПОНЕНТІ ШАРТТЫ РАЙ ФОРМАСЫНА АЯҚТАЛҒАН ТОЛЫМСЫЗ САБАҚТАС ҚҰРМАЛАС СӨЙЛЕМДЕР	Бимағанова С.М.	75
БАЛА ТІЛІН ДАМУДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫН ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ	Нұржанова Б.Ж.	77
БАЛА ТІЛІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ЕРТЕГІНІҢ АТҚАРАТЫН ҚЫЗМЕТІ	Калмағанбетова Л.Н. Нукушова Б.С.	80
БАЛАБАҚША ЖӘНЕ ОТБАСЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ АРҚЫЛЫ БАЛА БОЙЫНДА АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТ ҚАЛЫПТАСТЫРУ	Жанжакина Б.Ж.	82
БАЛАБАҚША МЕН ОТБАСЫНЫҢ БАЛА ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫ	Аманжол А.	85
БАЛАБАҚШАДА ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ БАЛАНЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН ДАМУ	Ниязалина А.Н. Мусаханова А.У.	89
БАЛАБАҚШАДА ОЙЫН АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЗДІК ҚОРЛАРЫН ДАМУ ЖОЛЫ	Зикирина А.М.	91

БАЛАБАҚШАДА ОТАНСҮЙГІШТІК ТӘРБИЕ БОЙЫНША АТА-АНАЛАРМЕН ЖҰМЫСТЫҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ	Наменгенова Г.А.	93
БАЛАБАҚШАДА ҰЙЫМДАСТЫРЫЛҒАН ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІ	Аманбаева М.Ж.	97
БАЛАБАҚШАДА ҰЛТТЫҚ ДҮНИЕТАНЫМДЫ ХАЛЫҚ ӨНЕРІ АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ	Иманбаева Г.А.	99
БАЛАҒА БІЛІМ БЕРУГЕ НАҚТЫЛАНҒАН ӘДІСТЕР	Адыканова Д. Әшен А.А.	101
БАЛАЛАРҒА ҚАТЫСТЫ ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚ МӘСЕЛЕСІ	Базылов Т. Магдатова К.Ж.	106
БАЛАЛАРДЫ АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУДЕ ХАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАСЫ ЭЛЕМЕНТТЕРІН ПАЙДАЛАНУ	Нұрпейісова Э.Т.	107
БАЛАЛАРДЫ ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНҒА БАУЛУ	Орынбаева С.С.	110
БАЛАЛАРДЫ РУХАНИ- АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУДЕ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	Абильдинова С.М.	112
БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛІН ДАМУДА СЫН ТҮРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ПАЙДАЛАНУ	Кикымова А.А. Рымқұл А. Ө.	116
БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛІН ДАМУДЫҢ ЖОЛДАРЫ, МАҢЫЗЫ	Касымова Г.Б.	119
БАЛАЛАРДЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА АТА-АНАЛАРДЫҢ РОЛІ	Сыздыканова А.А. Сейітжанова П.Д.	123
БАЛАНЫҢ МЕКТЕПКЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ДАЯРЛЫҒЫ	Адамбекова М.Ш.	125
БАЛАНЫҢ ТІЛІН ДАМУДАҒЫ ТИІМДІ ӘДІСТІҢ БІРІ МНЕМОТЕХНИКА	Калиева А.Т.	128
БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ ДЕҢГЕЙЛЕП САРАЛАП ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ	Жексенова Б.О. Алмуратова А.А.	132
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ТИІМДІ ӘДІСТЕР	Сыздықова З.С.	137
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ БІЛІМГЕ ДЕГЕН ЫНТАСЫН АРТТЫРУДАҒЫ ФОРМАТИВТІ БАҒАЛАУДЫҢ МАҢЫЗЫ	Дүйсембекова А.Б.	139
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТІЛ ДАМУ САПАСЫН АРТТЫРУ	Зекен Л.С. Жексенова Б.О.	141
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУ	Кабдуов Б.К.	145
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ТҮЛҒАЛЫҚ БІЛІМДЕРІН ЖЕТІЛДІРУ	Қарымсақ А.К.	148
БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІ	Мусаева Г.О.	152
БИЛИНГВАЛЬНЫЙ КОМПОНЕНТ КАК НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ СОВРЕМЕННОГО ЛОГОПЕДИЧЕСКОГО ЗАНЯТИЯ	Масленникова И.А.	154
БОЛАШАҚ ПЕДАГОГ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУДА ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯ МҮМКІНДІКТЕРІН ПАЙДАЛАНУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ	Шутенова С.С. Нүркенова Г.Қ. Есмагулова А.А.	156
БІЛІМ – АСЫЛ ҚАЗЫНА	Шуйинишова Н.Т.	161
БІЛІМ – ҚАЗАҚСТАННЫҢ БОЛАШАҒЫ	Тюлемисова Л.С. Маратова А.Б.	164
БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢА БАҒЫТТАРЫ	Жолдасова Н.Е.	165
БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢАША ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ	Тойшыбекова С.	167
БІЛІМ БЕРУДІҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ	Бижанова А.Ж.	170
БІЛІМ БЕРУДІҢ ТЕОРИЯСЫ САБАҚ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ	Иманбаева А.Е.	175

БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕ – ЕГІЗ ҰҒЫМ	Халабаева Қ.М.	180
БІЛІМДІЛІК ПЕН ТӘРБИЕНІҢ БАСТАУЫ БАЛАБАҚШАДА	Тусупбаева С.Ж. Джангильдинова К.Х.	182
ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПЕДАГОГА-ПСИХОЛОГА ДО И СЕМЬИ В РАБОТЕ С ДЕТЬМИ, ИМЕЮЩИМИ ОГРАНИЧЕННЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ	Федорова Р.Б. Тусупбаева С.Ж.	185
ВЛИЯНИЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ В СЕМЬЕ НА РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА	Бигельдина З.А. Ахметова Ш.А.	188
ВЛИЯНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБЩЕНИЯ НА ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ ДОШКОЛЬНИКОВ	Каратаева И.П. Полянская С.И. Ахметова Г.Б.	190
ВНЕДРЕНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ ДУАЛЬНОЙ МОДЕЛИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В САРАНСКОМ ГУМАНИТАРНО-ТЕХНИЧЕСКОМ КОЛЛЕДЖЕ ИМ. АБАЯ КУНАНБАЕВА	Бапахова З.Ш.	193
ВОСПИТАНИЕ ПАТРИОТИЧЕСКИХ ЧУВСТВ У ДОШКОЛЬНИКОВ В СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ СРЕДЕ	Оспанова М.А.	197
ВОСПИТАНИЕ ТОЛЕРАНТНОСТИ У ДОШКОЛЬНИКОВ	Аубакирова А.К. Виноградова В.А.	201
ВОСПИТАНИЕ ТОЛЕРАНТНОСТИ У ДОШКОЛЬНИКОВ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ	Сыздыкова А.Т. Елькенова Н.К.	206
ВОСПИТЫВАТЬ У КАЖДОГО РЕБЕНКА ОСОЗНАННОЕ ОТНОШЕНИЕ К СВОЕМУ ЗДОРОВЬЮ	Жанабекова Р.Н. Нурымжанова А.Е. Табарикова А.Ф.	208
ВСЕСТОРОННЕЕ РАЗВИТИЕ ДЕТЕЙ ЧЕРЕЗ ДИДАКТИЧЕСКИЕ ИГРЫ	Березовская Ю.А.	210
ГИМНАСТТАРДЫҢ КҮШТІК ЖАТТЫҒУ ӘДІСТЕРІ	Ильяшов М.Б. Қуатова Г.А. Абекеева З.К. Бүркітсетер Н.	211
Ғ. МҮСІРЕПОВТЫҢ «ҰЛПАН» РОМАНЫНДАҒЫ «ӘЙЕЛ» КОНЦЕПТІСІ	Капашева А.А.	213
ДАМУЫНДА АҚАУЫ БАР БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ	Яудан А.	216
ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫ ДАЯРЛАУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ӘДІСНАМАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ	Тамабаева М.К.	219
ДАРЫНДЫ БАЛАНЫ АНЫҚТАУ ЖӘНЕ ОЛАРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ	Шоқпарова М.Ж.	221
ДӘСТҮРЛІ ҚАЗАҚ ШЕЖІРЕСІНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	Бахтыгереева С.Х.	223
ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ БАЛАБАҚШАДА	Искакова А.С. Абдильдина М.К.	226
ДЕҢГЕЙЛЕП САРАЛАП ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ДАМУ	Айдарбекова К.А. Абильдина Б.К.	229
ДЕТСКАЯ МУЗЫКАЛЬНАЯ ШКОЛА: АКТУАЛЬНЫЕ МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА С ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ШКОЛАМИ С ЦЕЛЬЮ ОХВАТА ДЕТЕЙ ДОПОЛНИТЕЛЬНЫМ ОБРАЗОВАНИЕМ	Абдрахманова Д.Д.	234
ДЕЯТЕЛЬНОСТНЫЙ ПОДХОД В ОБУЧЕНИИ КАК ОСНОВА ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	Кателина З.Ф. Дорченко С.Б.	238
243ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫН БАЛАЛАРДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ӘСЕРІН ЖОЮ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК БЕЛСЕНДІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ	Сандықбаева О.М.	243

ДИФФЕРЕНЦИРОВАННЫЙ И ИНДИВИДУАЛЬНЫЙ ПОДХОДЫ КАК ОСНОВНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ МЕТОДИЧЕСКОЙ БАЗЫ СОВРЕМЕННОГО УРОКА	Горбатюк Е.В. Сазанбаева Г.Е.	246
ДОМБЫРАДА ОЙНАП ҮЙРЕНУДІ МУЗЫКА САБАҒЫНДА ЖОБАЛАУ	Тоқтаров А.Ж. Бегзатхан А.	249
ДУХОВНО –НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ ЧЕРЕЗ НАРОДНУЮ КУЛЬТУРУ	Мордвинцева Е.А. Токтарбекова М.Р.	251
ЕРТЕГІ ТЕРАПИЯСЫ ӘДІСІН ҚОДАНУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҰЙЫМДАСТЫРУ АСПЕКТІЛЕРІ	Рахтаева А.С.	254
ЕРТЕГІЛЕР АРҚЫЛЫ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ НЕГІЗГІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАТЫРУ	Нугманова Э.Ф.	256
ЕРТЕГІЛЕРДІҢ ТӘРБИЕЛІК МӘНІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ОҚУ - ТӘРБИЕ ПРОЦЕСІНДЕ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ЖОЛДАРЫ	Бокижанова Г.К. Шутенова С.С. Нуркенова Г.К.	260
ЖАҢА ЗАМАНДА-ЖАҢА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ	Мизан С.	262
ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ	Шабденова М.М. Сәрсенбаева Н.С.	265
ЖАС ЕРЕКШІЛІГІНЕ БАЙЛАНЫСТЫ БАЛАЛАРДЫҢ АДАМГЕРШІЛІК — ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕСІ	Акмолдина Ж.О.	268
ЖАС ҰРПАҚҚА РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ БЕРУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ	Абилдаева М.Б. Жумадильдинова А.К.	271
ЖАСТАН БАСТАП 3 ЖАСҚА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТІРШІЛІК ӘРЕКЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ	Ыскакова А.	273
ЖАСТАРДЫ ПАТРИОТИЗМГЕ ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕНІҢ РОЛІ	Жексенова Б.О. Мекадилова С.К.	277
ЖЕТКІНШЕКТЕРДЕ КЕЗДЕСЕТІН ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ТҰРАҚСЫЗДЫҚТЫҢ СЕБЕПТЕРІ ЖӘНЕ ОНЫ ТҮЗЕТУ ЖОЛДАРЫ	Нуркенова Г.Қ. Сарсембай Г.Қ.	281
ЖОҒАРҒЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ	Сатмухамбетова Қ. Ишанов П.З. Медеубаев Н.К.	285
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕРІН ДАМУ МӘСЕЛЕСІ	Жолымбекова Л.Д. Оразбаева Ж.Т. Ізбасарова М.С.	289
ЗАМАН ТАЛАБЫНА САЙ ЖӘНЕ ТИІМДІ ТЕХНОЛОГИЯЛАР	Қанат Н. Әшен А.А.	291
ЗАМАНАУИ ОҚЫТУ ҚҰРАЛДАРЫ ЖӘНЕ ҚОЛДАНУ ЖОЛДАРЫ	Әлібай А. Әшен А.А.	295
ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ МӘСЕЛЕЛЕРІН ӨЗЕКТЕНДІРІП, ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ АЛЫС, ЖАҚЫН ШЕТЕЛДЕГІ БІЛІМ БЕРУ	Ахат Р. Жексенова Б.О.	299
ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНІҢ ДАМУ ДЕҢГЕЙЛЕРІ МЕН МӘСЕЛЕЛЕРІ	Асылханова Қ.Қ. Мукушева М.М. Ибраева Б.Е.	305
ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	Сағадиева А.Б.	308
ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІҢ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ: ТӘЖІРИБЕСІ, МӘСЕЛЕРІ, ДАМУ ВЕКТОРЛАРЫ	Аманбек Н.	310
ЗАМАНАУИ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ОҚУДЫҢ БЕЛГІСІ	Касымова Г.К.	313
ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР НЕГІЗІНДЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ	Шаушекова Б.К. Ишанов П.З. Турганбекова Н.Н.	316
ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГТЫҢ АҚПАРАТТЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ	Сағитаева К.Ф.	320

	Жумабаева Б.К.	
ЗАМАНУИ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БАЛАНЫ ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМУ ЖОЛДАРЫ	Осатаева Г.К.	322
ЗНАКОМСТВО С ПРОФЕССИЯМИ ЧЕРЕЗ ИГРУ С ДЕТЬМИ ЗПР	Кадырова Р.А.	324
ЗНАЧЕНИЕ БАСКЕТБОЛА В ФИЗИЧЕСКОЙ И ПСИХИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКЕ ШКОЛЬНИКА	Алексеева И.В. Перепелица И.Г. Асланиди Г.В.	326
ЗНАЧЕНИЕ ИГРЫ В ПСИХИЧЕСКОЙ ЖИЗНИ РЕБЕНКА И КОРРЕКЦИОННО-РАЗВИВАЮЩЕМ ПРОЦЕССЕ	Жанабекова.Р.Н. Махметова.А.К	330
ЗНАЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ СВЯЗНОЙ РЕЧИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	Тагаева К.Л.	332
ЗНАЧЕНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ НА УРОКАХ МУЗЫКАЛЬНОГО ЦИКЛА	Кузмичева Л.А.	334
ИГРАЕМ, ДУМАЕМ, РЕШАЕМ	Беспалова Г.И.	337
ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ У ШКОЛЬНИКОВ	Умуркулова А.К.	342
ИНКЛЮЗИВНОЕ ВОСПИТАНИЕ В ДОШКОЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ	Панченко И.В.	346
ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ – ӨМІР ҚАЖЕТТІЛІГІ	Садыкова Б.А. Акатаева Г.Б.	348
ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ:САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ	Кәмен Д.К. Ишанов П.З.	352
ИНКЛЮЗИВНОЕ ВОСПИТАНИЕ	Чернышева Л.Н. Рассказова С.Р.	355
ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАҢУ – БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ НЕГІЗІ	Бейсембаева А.А. Агадилова Ж.Б.	358
ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫ ПЕДАГОГТАРДЫҢ КӘСІБИ ДАМУЫНЫҢ ЖОЛДАРЫ	Станқұлова А.А.	360
ИНТЕРАКТИВТІ ТАҚТА АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІКТІЛІГІН АРТТЫРУ	Жаукеева Г.Т.	363
ИНТЕРАКТИВТІ ТЕХНОЛОГИЯ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ	Исабекова Ж.А.	365
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ LESSON STUDY КАК ОДНОГО ИЗ РЕЗУЛЬТАТИВНЫХ ПОДХОДОВ ПРОВЕДЕНИЯ «ОТКРЫТОГО» УРОКА	Ревякин А.Н.	368
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ГИДРОГИМНАСТИКИ И ГИДРОМАССАЖА В РАБОТЕ ЛОГОПЕДА	Калитинец О.И. Григорьева Л.Н.	371
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ЛОГОПЕДИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ	Одноворцова В.В.	373
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ	Музолевская М.А. Конкашова Г.О. Бакшиева К.М.	377
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ	Карашолакова Б.Р.	380
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ	Заяц Т.В.	382
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ МЕТОДОВ НА УРОКАХ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА В СРЕДНЕМ ЗВЕНЕ	Акашева Ш.К.	385

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОМПЕТЕНТНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ КОЛЛЕДЖА ПО СПЕЦИДИСЦИПЛИНАМ	Курманова К.К.	390
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА СОЦИАЛЬНО-УЧЕНИЧЕСКОГО ПРОЕКТИРОВАНИЯ НА УРОКАХ ДОШКОЛЬНОЙ ПЕДАГОГИКИ	Заверина Е. В.	394
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДОВ АКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ	Омирбаева А.О.	396
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НЕТРАДИЦИОННЫХ ТЕХНИК РИСОВАНИЯ В РАЗВИТИИ ДЕТЕЙ С ЗПР И ЗРР	Долгих Е.А. Турарова А.А.	399
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАБОТЕ СПЕЦИАЛИСТА АДАПТИВНОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В КОРРЕКЦИОННЫХ КЛАССАХ	Савинкина А.А. Нурпеисов Б.Б.	403
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАННЕЙ ПРОФОРИЕНТАЦИИ	Прорешкина С.Б.	407
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СРЕДСТВ ТРИЗ-ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ.	Тарновская С.А. Лесных Е.В.	410
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ ТЬЮТОРСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ СУБЪЕКТОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА К РЕАЛИЗАЦИИ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ДЕТЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЗДОРОВЬЯ	Алтухова Т.А.	414
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭКРАННО-ЗВУКОВЫХ СРЕДСТВ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ (ВИДЕО)	Рақымғалиева А.О.	419
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ АРТ-ТЕРАПИИ В КОРРЕКЦИОННО-ЛОГОПЕДИЧЕСКОЙ РАБОТЕ С ДОШКОЛЬНИКАМИ	Кушаева Ж.М.	422
К ВОПРОСУ О РАЗВИТИИ КОММУНИКАТИВНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ПЕДАГОГА И УЧАЩЕГОСЯ В КЛАССЕ «ОБЯЗАТЕЛЬНОГО ФОРТЕПИАНО»	Петько Н.В.	427
КАК УПРАВЛЯТЬ ТВОРЧЕСКИМ КОЛЛЕКТИВОМ	Тебай Р.Ұ.	430
КӘСІБИ ӨСУ- ЗАМАН ТАЛАБЫ	Оспанова Б. А. Оразбекова К.К.	437
КЕМЕЛДІ ҰЛТ БОЛАШАҒЫ – БІЛІМДІ ҰРПАҚ ҚОЛЫНДА	Абильденова Ш.М.	440
КОНФЛИКТЫ И ПРОБЛЕМЫ В ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ	Дарыбекова Л.Б.	446
КРЕАТИВНАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА ПРЕДШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ВОПРОСЫ ПРЕЕМСТВЕННОСТИ	Морозова Л.А.	450
КУРС ФОРТЕПИАНО В ФОРМИРОВАНИИ МУЗЫКАЛЬНОГО МЫШЛЕНИЯ И СТАНОВЛЕНИЯ ЛИЧНОСТИ БУДУЩИХ МУЗЫКАНТОВ РАЗЛИЧНЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕ В СРЕДНЕМ ЗВЕНЕ МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	Гребенникова А.О.	453
ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІН ОҚЫТУДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	Алибаева Р.Б.	455
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	Мусенова А.Т. Зейнешева З.Б.	457
ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР	Гайнуллина М.А. Нурлыбаева З.Л.	460
ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА ТЫҢДАЛЫМ ДАҒДЫСЫН ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕРІ	Жақыпбай Ж.М.	462

ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ДӘСТҮРЛІ ӘДІСТЕР МЕН ЖАҢА ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ	Исабай А.К. Жолкенова Г.Ж.	464
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ МОДЕЛІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ ПРОБЛЕМАЛАРЫ МАҚАЛА БІЛІМ БЕРУДІҢ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ МОДЕЛІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫНА ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ БІЛІМ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫН ТАЛДАУҒА АРНАЛҒАН	Жексенова Б.О. Әбдікәрімова А.Ш.	469
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ	Қабылда Ж.Е.	474
ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУ	Мағдатова Қ.Ж. Оспанова Ж.М.	477
ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ: ДАМУ БАҒЫТТАРЫ, ТӘЖІРИБЕЛЕР, МӘСЕЛЕЛЕР	Исина Г.Ж.	480
ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАР	Тусупбекова Д.А.	483
ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ДАМУДЫҢ НЕГІЗГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ	Мутайхан М.З	487
ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ	Сусан Р.Ж.	491
ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ТЕХНОЛОГИЯЛАР	Омарова А.К. Тусупбаева А.А.	493
ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ, ДАМУ БАҒЫТТАРЫ, ТӘЖІРИБЕЛЕР, МӘСЕЛЕЛЕР	Амирова К.М. Саналиева А.Т. Махамбетова Н.С.	500
ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ: ДАМУ БАҒЫТТАРЫ, ТӘЖІРИБЕЛЕР, МӘСЕЛЕЛЕР	Келдібек Б.С.	503
СУРЕТ САЛУДЫҢ ДӘСТҮРЛІ ЕМЕС ТЕХНИКАЛАРЫН ҚОЛДАНУ	Омарова У.К. Арунова Ж.А.	506
ҚАЗІРГІ УАҚИТТА ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМЫНЫҢ БІР ЕРЕКШІЛІГІ – БАЛАНЫҢ ТҮЛҒАЛЫҚ ДАМУЫНА БАҒЫТТАЛҒАН ЖАҢА ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ӨМІРГЕ ЕНГІЗУ	Хайратхан А. Әшен А.А.	496
ҚҰЗІРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ - ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГИКА НЕГІЗІ	Тюлемисова Л.С.	509
ҚЫЗЫҚТЫ МАТЕМАТИКА ӘЛЕМІ	Төкен Н.С. Альжанова К.Ж.	512
ЛЕКСИКАЛЫҚ ҰҒЫМДАРДЫ ОҚЫТУДАҒЫ ТИІМДІ ӘДІС – ТӘСІЛДЕР ЖҮЙЕСІ	Жұмабаева А.Ф.	515
ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД В ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	Денисенко Е.В. Шеерман Е.И. Рахимкулова Г.К.	517
МАЛЫЕ ФОРМЫ ФОЛЬКЛОРА ДЛЯ РАЗВИТИЯ РЕЧИ ДЕТЕЙ	Асылбекова А.Б.	520
МАТЕМАТИКА – ПО ТРИЗОВСКИ	Романова Т.А. Черезова Е.А.	524
МАТЕМАТИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ – ПОСРЕДСТВОМ ЛОГИЧЕСКИХ ИГР, УПРАЖНЕНИЙ И МАТЕМАТИЧЕСКИХ СКАЗОК	Казбаева Л.Н. Боркунова С.В.	527
МӘҢГІЛІК ЕЛ АЗАМАТТАРЫН ДАМУДА, ҰСТАЗДАР ЕНІСІНДЕ	Абзалбекова А.Т.	530
МӨРТЕБЕСІ БИІК МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛ	Шуйинишова Н.Т.	532
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ БЕРУДЕ ОТБАСЫНЫҢ РӨЛІ	Мынжанова М.К. Смагулова А.Т.	535

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	Мизан М.	538
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ МУЗЫКАНЫҢ РӨЛІ	Торшаева Ш.М.	541
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАБАҚШАДАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ МІНЕЗ- ҚҰЛЫҚ МӘДЕНИЕТІ	Абишева К.Х.	544
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	Кенжебекова Д.К.	546
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ	Амирова Г.Т.	549
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДА ЕҢБЕККЕ ДЕГЕН ЖАҒЫМДЫ КӨЗҚАРАСТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ	Ахмадиева Д.К.	554
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ БАЙЛАНЫСТЫРА СӨЙЛЕУГЕ ҮЙРЕТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ	Тусупбаева С.Ж. Джангильдинова К.Х.	558
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ МЕКТЕПКЕ ДАЯРЛАУ	Сайлаухан М.	561
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУДЕ ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ МАҢЫЗЫ	Маханова А.Ж.	563
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ БОЙЫНДА АДАМГЕРШЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ	Нүркенова Г.Қ. Карабаева Д.	569
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУ ҮРДІСІ	Омарбекова Н.Р.	572
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ЖӘНЕ ДҮНИЕТАНЫМЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ	Жексенова Б.О. Мекадилова С.К. Толегенова И.Қ.	574
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛІН ДАМУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ	Ярашева Ш.Т. Абикенова А.Ш.	578
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҰСАҚ ҚОЛ МОТОРИКАСЫН ДАМУ	Сайлаухан М. Аманбаева М.Ж.	580
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАНЫҢ ДҮНИЕНІ ТАЛУ АРҚЫЛЫ ТІЛІН ДАМУ	Тилеугазы Н.	581
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРДІҢ АДАМГЕРШЛІК-ПАТРИОТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ТӘРБИЕЛЕУ	Турсунова А.С.	586
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ТІЛ КЕМІСТІГІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ТҮЗЕТУ-ДАМУ ЖҰМЫСЫНДА АТА-АНАЛАРДЫҢ ҚАТЫСУЫНЫҢ МАҢЫЗЫ	Сакенова А.М Исина Н.С Мухаммедина С.Г Темирбаева Г.Т	589
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІЛЕРГЕ МУЗЫКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ТӘРБИЕ МЕН ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	Бекшина Ү.С. Магазова А.Т.	592
МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫН САЛАУАТТЫ ӨМІРГЕ ТӘРБИЕЛЕУ	Турганбаев К.С.	594
МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ САЛАУАТТЫ ӨМІР СҮРУ МӘДЕНИЕТІ МЕКТЕП ЖҰМЫСЫ ЖҮЙЕСІНДЕ	Байдалин С.Е. Жексенбаев Б.М. Оспанов М.Ж.	598
МЕКТЕПАЛДЫ ДАЯРЛЫҚ ТОПТАРЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ	Кабдуова А.Е. Рамазанова А.А.	601
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ПОЛИМӘДЕНИЕТТІ ТӘРБИЕ БЕРУ, ОЛАРДЫҢ БОЙЫНА ДРАМАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ТОЛЕРАНТТЫЛЫҚ НЕГІЗДЕРІН СІҢІРУ ҚҰРАЛЫ	Сыздыкова А.Т. Бустекбаева М.М.	606

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДАҒЫ МНЕМОКЕСТЕНІҢ ТИІМДІЛІГІ	Сеилова А.Т. Дырымбетова А.П.	609
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН, СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУ	Бакирова Ж.Е.	613
ЖАС ЕРЕКШІЛІГІНЕ БАЙЛАНЫСТЫ БАЛАЛАРДЫҢ АДАМГЕРШІЛІК — ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕСІ	Акмолдина Ж.О.	617
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ БОЙЫНДА АДАМГЕРШІЛІК –РУХАНИ ТӘРБИЕНІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ МЕН ДАМУ	Акчалова М.С. Касенова Л.А.	619
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ОЙЫН АРҚЫЛЫ ТАНЫМДЫҚ ӘРЕКЕТІН ДАМУ	Сейтбатталова М.Х. Аширбаева Р.А.	622
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ	Акसेлеуова Ж.О.	626
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ	Тажкей А.М.	630
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ БІЛІМ ЖҮЙЕЛЕУДЕГІ ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ МҮМКІНДІГІ	Әшімқұл А.Д.	635
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ МЕКЕМЕДЕ БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДЫҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР	Сергазиева Б.К.	640
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕ ҮЗДІКСІЗ БІЛІМ БЕРУДІҢ АЛҒАШҚЫ САТЫСЫ	Айгирова Б.А.	643
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДА ҚАЗАҚ ТІЛІН ДАМУДАҒЫ ХАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАСЫНЫҢ РОЛІ	Башимова И.О Лазерева Л.Д.	646
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДА ТІЛ ДАМУ ЖҮМЫСТАРЫНДАҒЫ ЗАМАН ТАЛАБЫНА САЙ ӘДІСТЕР МЕН ТӘСІЛДЕР	Толубекова Н.Т.	649
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА АРНАЙЫ ЖӘНЕ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ	Аширбекова Ж.Б. Бакирова Г.С.	651
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА БАЛАЛАРДЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ ОҚЫТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ	Тұрмағанбетова Қ.А. Шарипова М.А.	654
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІЛЕРГЕ АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ БЕРУ	Абдыкаримова Э.А. Байзақова А.К.	658
МЕТОДИКА РАБОТЫ НАД СЛОВАМИ - АНТОНИМАМИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	Мырзагалиева А.С.	663
МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ КАЛЛИГРАФИЧЕСКИХ НАВЫКОВ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	Нефедова О.А	665
МУЗЫКА САБАҒЫНДА БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒА САЙ ДАМУ	Батырбекова М.О.	670
МУЗЫКАЛЫҚ ТӘРБИЕНІҢ ЖАҢА ТӘСІЛДЕРІ	Жармағанбетова А. С.	673
МУЗЫКАЛЬНОЕ НАСЛЕДИЕ КАЗАХСТАНА КАК СРЕДСТВО ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ	Куданова Л.В. Ивко М.И. Муханова А.М.	676
МҰҒАЛІМ БЕЙНЕСІ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯСЫ	Айдарханова Г.К.	679
НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ В МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ «ОБЯЗАТЕЛЬНОГО ФОРТЕПИАНО» ДЛЯ УЧАЩИХСЯ ОТДЕЛЕНИЯ «ЭСТРАДНЫЙ ВОКАЛ»	Евтухова Я.А.	682
НОВАЯ ИНФОРМАЦИОННАЯ ТЕХНОЛОГИЯ В РАБОТЕ С ДОШКОЛЬНИКАМИ. ПРИМЕНИМА ЛИ ОНА?	Шуваева Л.Ю. Корниенко В.В.	686
НОВЫЕ ПОДХОДЫ В ОБУЧЕНИИ МАТЕМАТИКИ	Ревуцкая Л.С.	688

НОВЫЕ ПОДХОДЫ В ПРЕПОДАВАНИИ И ОБУЧЕНИИ ОЦЕНИВАНИЕ ДЛЯ ОБУЧЕНИЯ	Садыкова З.С. Привалова Т.В.	690
НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ В ДЕТСКОМ САДУ	Галле Н.В.	692
О ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВОГО ВУЗА В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ	Бейсенбаева Б.А. Искакова Р.К.	697
ОБ ОРГАНИЗАЦИИ ДОМАШНЕЙ РАБОТЫ С УЧЕТОМ ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ	Панакшева Л.М. Мельникова Л.А.	702
ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАВНЫХ СТАРТОВЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ДЕТЕЙ В ПОЛУЧЕНИИ ОБРАЗОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ	Бабаева В.Ю.	706
ОБУЧЕНИЕ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В СРЕДНЕ - СПЕЦИАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ, КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО КОМПЕТЕНТНОЙ ЛИЧНОСТИ	Лунёва Т.Е. Толеуова А.А.	709
ОБУЧЕНИЕ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ НАЧИНАЕТСЯ В ДЕТСКОМ САДУ	Скалепова Е.В.	711
ОБУЧЕНИЕ ДЕТЕЙ В АКТИВНОЙ СЕНСОРНО- РАЗВИВАЮЩЕЙ СРЕДЕ	Бондаренко А.А. Курохтина О.В.	713
ОВЛАДЕНИЕ ГРАФОМОТОРНЫМИ НАВЫКАМИ – ЗАЛОГ УСПЕШНОГО ОБУЧЕНИЯ В ШКОЛЕ	Медведева О.В. Бодрова Д.В.	717
ОЙНАЙ БІЛМЕГЕН, ОЙЛАЙ ДА БІЛМЕЙДІ	Ахметжанова С.И. Баенишова Л.Н.	720
ОЙЫН – ӘРЕКЕТІ АРҚЫЛЫ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН АРТТЫРУ	Абильжанова А.С.	723
ОЙЫН АРҚЫЛЫ БАЛАНЫҢ ТІЛІН ДАМУ	Менисова Ж.Б.	725
ОЙЫН АРҚЫЛЫ БАЛАРДЫҢ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУ	Кульжанова А.Ж	729
ОЙЫН ЭЛЕМЕНТТЕРІН АҒЫЛШЫН ОҚУ ҚЫЗМЕТІНДЕ ҚОЛДАНУ	Тяжина Ж.Б.	732
ОҚУ-ТӘРБИЕ ҮРДІСІНДЕ МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРДІ ПАЙДАЛАНУ	Китанова Т.К. Сарсекеева С.К.	735
ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТТЕРІН СЫН ТҮРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ СТРАТЕГИЯЛАРЫ АРҚЫЛЫ ДАМУ	Мурат Ж.М.	738
ОРГАНИЗАЦИЯ ГРУППОВОЙ РАБОТЫ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	Турекулова Г.А.	740
ОРГАНИЗАЦИЯ И ПРОВЕДЕНИЕ ОРГАНИЗОВАННОЙ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ПРЕДМЕТУ «ЕСТЕСТВОЗНАНИЕ» В ДОО (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ	Козина А.А.	743
ОРГАНИЗАЦИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	Колова А.В. Хасанова С.Ф.	746
ОРГАНИЗАЦИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЕМЫХ ЧЕРЕЗ ДИАЛОГИЧЕСКОЕ ОБЩЕНИЕ КАК ОДИН ИЗ ЭЛЕМЕНТОВ МОДУЛЬНОЙ ТЕХНОЛОГИИ	Гуринович Т.Н. Маевская И.А.	750
ОРТА ТОП БАЛАЛАРЫНЫҢ АҚЫЛ – ОЙ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУДЫҢ ЖОЛДАРЫ	Такирова К.У.	753
ОРЫС ТОПТАРЫНДА ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ	Бейсекеева Р.К.	756
ОТ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО УЧИТЕЛЯ К КОМПЕТЕНТНОСТНОМУ УЧЕНИКУ	Златова Е.Г.	760
ОТБАСЫ-БАЛА ТӘРБИЕСІНІҢ ҚАМҚОРШЫСЫ, ӨНЕГЕСІ	Амирова Г.Т.	765

ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	Мукушова .Г. С	770
ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ОРНАМЕНТАЛЬНОЕ ИСКУССТВО КАЗАХСТАНА	Зорина Т.Д. Скрипникова М. В.	771
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР- СТУДЕНТТЕРДІҢ КӘСІБИ ЖӘНЕ ТҮЛҒАЛЫҚ ҚАЛЫПТАСУЫНЫҢ НЕГІЗІ	Халькова А.М. Шалғынбаева Қ.К.	774
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРІБЕ МЕН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМНЫҢ АРА ҚАТЫНАСЫ	Ахметова А.М.	777
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ- ОҚЫТУ МАҚСАТЫНА ЖЕТУДІҢ ТИІМДІ,НАҚТЫ ЖОЛДАРЫ	Орынбаева А.О.	782
ПЛАН-КОНСПЕКТ ТРЕНИНГА «ГАРМОНИЗАЦИЯ ДЕТСКО-РОДИТЕЛЬСКИХ ОТНОШЕНИЙ»	Алексенко И.М.	785
ПОДВИЖНЫЕ ИГРА, КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ САМООЦЕНКИ	Киселева К.В. Фуринец С.Е.	787
ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НА ИНТЕГРИРОВАННЫХ УРОКАХ	Ярычкова Г.П. Куркин А.М.	790
ПОЗНАНИЕ ПРЕДМЕТА «САМОПОЗНАНИЕ» ЧЕРЕЗ ИННОВАЦИОННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ДЕТСКОМ САДУ «БӘЙТЕРЕК»	Митренко Т.В.	795
ПОЛИЯЗЫЧИЕ В ДЕТСКОМ САДУ	Леванова И.В.	798
ПОЛИЯЗЫЧИЕ. АКТИВНЫЕ ФОРМЫ И МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ В ДЕТСКОМ САДУ	Назарова Л.В.	803
ПРЕОДОЛЕНИЕ СЦЕНИЧЕСКОГО СТРЕССА	Рыжкова Г.В. Дорофеева Н.И.	805
ПРИВИВАЕМ ЛЮБОВЬ ДОШКОЛЬНИКОВ К МАТЕМАТИКЕ ЧЕРЕЗ СКАЗКУ	Звездина И.В. Шерстобитова Ю.В.	809
ПРИВИТИЕ НАВЫКОВ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ СОЧИНЕНИЯМ	Акашева Н.А.	812
ПРИМЕНЕНИЕ АКТИВНЫХ ФОРМ И МЕТОДОВ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ	Искакова М.Р.	815
ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ УЧЕБНОЙ ПРАКТИКИ КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ И ЭФФЕКТИВНОСТИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА СТУДЕНТОВ	Тен О.С.	819
ПРИМЕНЕНИЕ ПОДВИЖНЫХ ИГР С ЛИНГВИСТИЧЕСКИМ УКЛОНОМ НА УРОКЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ	Ахметов Ж,А.	823
ПРОБЛЕМА МНОГОЯЗЫЧНОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ И СТАНОВЛЕНИЯ БИЛИНГВАЛЬНОЙ ЛИЧНОСТИ	Винник Е.В.	825
ПРОБЛЕМЫ ГЕНДЕРНОГО ВОСПИТАНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ	Смолякова Т.Г.	829
ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ	Исабаев М.Т.	834
ПРОГРАММА «ЧТО ТАКОЕ ХОРОШО, ЧТО ТАКОЕ ПЛОХО» КАК ВЕКТОР СОВРЕМЕННОГО РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ В ОБЛАСТИ БЕЗОПАСНОГО ПОВЕДЕНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ	Усенова Г.М. Лучер Л.В. Климова Л.Н.	837
ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ	Филонова Е.П. Даутбекова А.Б.	841
ПРОЕКТНЫЙ МЕТОД КАК ИННОВАЦИОННЫЙ МЕТОД ОБУЧЕНИЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ СТУДЕНТОВ	Альмухаметова А.Г.	844

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ ПРОБЫ КАК МЕТОД СОВРЕМЕННОЙ ПРОФОРИЕНТАЦИИ В КАЗАХСТАНЕ	Бименова А.А.	847
ПРОФИЛАКТИКА НАРУШЕНИЙ ОСАНКИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	Азимова А.А. Жунусова Т.Е.	849
ПСИХОГИМНАСТИКА	Бутырина Н.Е. Грапп М.В.	851
ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ГОТОВНОСТЬ ДОШКОЛЬНИКОВ К ШКОЛЬНОМУ ОБУЧЕНИЮ	Рощук Л.С.	854
ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ЗДОРОВЬЕ ДЕТЕЙ, КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ ГАРМОНИЧНО-РАЗВИТОЙ ЛИЧНОСТИ	Волкова Т.В.	857
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ИНТЕГРАЦИИ ОБУЧЕНИЯ	Щелкун О.В.	861
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ	Алексенко И.М.	867
ПУТЕШЕСТВИЯ В МИР РАСТЕНИЙ	Чеканина М.А.	869
ПУТИ И СПОСОБЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПОКОЛЕНИЯ КАЗАХСТАНСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ	Заверина Е. В.	871
РАБОТА НАД КАНТИЛЕНОЙ: ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ И ИСПОЛНИТЕЛЬСКИХ ПРИЁМОВ НА ПРИМЕРЕ «АНДАНТИНО» А.ХАЧАТУРЯНА.	Есмагамбетова Г.М.	875
РАБОТА С ДЕТЬМИ С ОБЩИМ НЕДОРАЗВИТИЕМ РЕЧИ И ЗАДЕРЖКОЙ ПСИХИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В ДЕТСКОМ САДУ	Мусаифова А.Н. Копотилова Ю.Ю.	877
РАЗВИТИЕ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	Лопина А.А.	881
РАЗВИТИЕ ИНТЕРЕСА У ДЕТЕЙ-БИЛИНГВОВ В ОСВОЕНИИ ВТОРОГО ЯЗЫКА	Бутырина В.А.	884
РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	Эккерт С.А. Юдина Н.В.	887
РАЗВИТИЕ МЕЛКОЙ МОТОРИКИ РУК У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	Разина А.А.	891
РАЗВИТИЕ НРАВСТВЕННО-ДУХОВНЫХ КАЧЕСТВ ЛИЧНОСТИ ШКОЛЬНИКА ЧЕРЕЗ УРОКИ САМОПОЗНАНИЯ	Амантаева С.О. Искакова М.Р.	892
РАЗВИТИЕ ПИСЬМЕННОЙ И УСТНОЙ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ, ЧЕРЕЗ ВНЕДРЕНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ	Першина Л.А. Скотникова Т.М.	895
РАЗВИТИЕ РЕБЕНКА В АНСАМБЛЕ МЕЖЛИЧНОСТНЫХ ОТНОШЕНИЙ	Александровская Н.И.	898
РАЗВИТИЕ РЕЧИ ДЕТЕЙ 4 – 5 ЛЕТ. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИЕМА МОДЕЛИРОВАНИЯ В РАЗВИТИИ СВЯЗНОЙ РЕЧИ ДЕТЕЙ	Исакова С.К.	900
РАЗВИТИЕ РЕЧИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА ЧЕРЕЗ ИНТЕГРАЦИЮ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОБЛАСТЕЙ И ВИДОВ ДЕТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	Валитова Н.В.	903
РАЗВИТИЕ РЕЧИ ДЕТЕЙ СРЕДСТВАМИ ТЕАТРАЛИЗОВАННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	Касымбекова Л.З. Асаубаева Г.М.	906
РАЗВИТИЕ РЕЧИ КАК ФАКТОР ГОТОВНОСТИ К ОБУЧЕНИЮ ГРАМОТЕ	Варнаевская М.В. Камышник Л.В.	908
РАЗВИТИЕ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ	Арфилова У.Т.	912
РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ	Дилеева И.И.	914

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ДИАЛОГ	Омарова М.М.	917
РАЗМЫШЛЕНИЯ О КОНЦЕПТАХ	Большебек Т.Е.	921
РАЗРАБОТКА ИНФОРМАЦИОННОГО WEB-ПОРТАЛА ДЛЯ ПРОДВИЖЕНИЯ САЙТА «РАЗВИВАЮЩИЕ ИГРЫ, 12+»	Радчук М.Н. Музолевская М.А.	924
РАННИЙ ВОЗРАСТ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ	Стеценко Е.А.	926
РИСОВАНИЕ КРАСКАМИ КАК ВИД ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	Теске Л.И.	929
РИТМИЧЕСКАЯ ГИМНАСТИКА И «СТЕП - АЭРОБИКА» В ФИЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ С ДЕТЬМИ	Жадобина Д.Я. Аманова И.В.	931
РОДИТЕЛИ – ОДИН ИЗ ВЕКТОРОВ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ	Шарафутдинова О.В.	933
РОЛЬ ИГРЫ В ЭКОЛОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ ДОШКОЛЬНИКОВ	Воробьева Н.В.	935
РУКОВОДСТВО ТЕХНОЛОГИЕЙ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ	Есимова Н.Е.	938
САБАҚТА АҚПАРАТТЫҚ КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ	Тусупова Г.К. Тюлемисова Л.С.	940
СЕМИНАР. ДЕНЬ ОТКРЫТЫХ ДВЕРЕЙ «ДЕНЬ СКАЗКИ В ДЕТСКОМ САДУ»	Акижанова Р.Н.	943
СЕНСОРНОЕ РАЗВИТИЕ РЕБЕНКА	Сулейменова С.Е.	945
СИҚЫРЛЫ ЕРТЕГІЛЕР ӘЛЕМІ	Саналиева А.Т.	947
СИСТЕМА МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЧУВСТВ ГРАЖДАНСТВЕННОСТИ И ПАТРИОТИЗМА ДОШКОЛЬНИКОВ	Медведева О.В. Бодрова Д.В.	950
СИТУАЦИЯ УСПЕХА КАК РЕЗУЛЬТАТ СОТРУДНИЧЕСТВА УЧИТЕЛЯ И УЧЕНИКА	Балаганова М.Н. Лисичкина С.В.	952
СКАЗКОТЕРАПИЯ, КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ И ВОСПИТАНИЯ ДОШКОЛЬНИКА	Гладских Т.Л.	955
ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ РАБОТЫ ПО РАЗВИТИЮ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ	Токанова Т.Б.	958
СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ В ПРЕПОДАВАНИИ И В ОБУЧЕНИИ	Ахметова Г.Е.	961
СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ	Хисамова С.В. Лёвина И.А.	965
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН	Ильваниди Н.П.	968
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ РЕЧИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	Киселева Н.В.	971
СОГЛАСОВАННОСТЬ ДЕЙСТВИЙ РОДИТЕЛЕЙ И ВОСПИТАТЕЛЕЙ, КАК НЕОБХОДИМОЕ УСЛОВИЕ УСПЕШНОЙ АДАПТАЦИИ РЕБЁНКА В ДЕТСКОМ САДУ	Ратникова И.Б.	975
ПРОГНОЗИРОВАНИЕ КАК ФАКТОР СТИМУЛИРОВАНИЯ УМСТВЕННОЙ И ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	Логвинова О.В. Лейман О.Н.	981
СОЦИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ	Штаус Г.С.	983
СРЕДНЕСРОЧНОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ СЕРИИ ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНЫХ УРОКОВ	Сибгатуллина О.А.	986
СРЕДСТВА РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	Богданова О.И. Жданова Т.В.	987
СТАРТЕР КАК ОДНА ИЗ ФОРМ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНО – ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	Сиоридзе Н.А. Ганиева Ю.С.	990

СТРУКТУРА, СОДЕРЖАНИЕ И РАЗВИВАЮЩИЕСЯ ВОЗМОЖНОСТИ СПОРТА	Анирова С.К.	992
СЫНИ ТҰРҒЫДАН ОЙЛАУ СТРАТЕГИЯСЫНЫҢ БАЛАБАҚША БІЛІМ ЖҮЕСІНДЕГІ МАҢЫЗЫ	Арунова Ж.А. Нуртаева Г.К.	994
ТАБИҒАТ БАЛАНЫҢ СӨЙЛЕУІН ДАМЫТАТЫН БАЙ ҚОЙМА	Тулепова О.А.	998
ТӘРБИЕЛЕУ ӨНЕРІ ЖӘНЕ БАСҚАРУ ӨНЕРІ	Кабылбекова Б.Ш.	1000
ТВОРЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НА УРОКАХ МУЗЫКИ - ВЕДУЩИЙ ФАКТОР РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	Шевченко Л.Г. Елефтериادي О.Е. Ибраева Р.К.	1004
ТВОРЧЕСКОЕ КОНСТРУИРОВАНИЕ В ДЕТСКОМ САДУ	Лейбель Н.Б. Карпова И.А.	1007
ТЕАТР ДЛЯ ДЕТЕЙ, ВОСПИТАТЕЛЕЙ, РОДИТЕЛЕЙ	Храмых О.Н.	1011
ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА	Баймышева Д.Н.	1015
ТЕСТОВАЯ МЕТОДИКА ПРОВЕРКИ ЗНАНИЙ, УМЕНИЙ И НАВЫКОВ, УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА.	Чабанова Е.И.	1019
ТЕСТОПЛАСТИКА, КАК АЛЬТЕРНАТИВА ПЛАСТИЛИНУ НА ЗАНЯТИЯХ С ДЕТЬМИ	Киселева А.С. Ким Ю.В.	1024
ТЕХНОЛОГИЯ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ЛОГОПЕДА И РОДИТЕЛЕЙ В СОВМЕСТНОМ ПРЕОДОЛЕНИИ НАРУШЕНИЙ РЕЧИ У ДЕТЕЙ	Залевская И.П.	1026
ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ СВЯЗНОЙ РЕЧИ ДОШКОЛЬНИКОВ, РАЗРАБОТАННАЯ НА ОСНОВЕ МЕТОДОВ И ПРИЕМОВ ТРИЗ «ОБУЧЕНИЕ ДЕТЕЙ СОСТАВЛЕНИЮ ТВОРЧЕСКИХ РАССКАЗОВ ПО КАРТИНЕ»	Калинкина И.Н. Муканова С.С.	1030
ТИІМДІ СҰРАҚТАР ҚОЮ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОЙЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ	Жунусбекова У.Ж. Кошикова М.Б.	1033
ТОҒЫЗҚҰМАЛАҚ ОЙЫНЫНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	Бейбитов С.А.	1038
ТРИЗ - ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ	Алиаскарова С.К.	1041
УСЛОВИЯ И ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ ИНТЕРЕСОВ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ	Умуркулова А.К.,	1045
УСЛОВИЯ УСПЕШНОГО РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ДОШКОЛЬНИКОВ	Фунтикова А.Н. Барамбаева Д.К. Медведева О.В.	1049
УЧИМ ЛЮБИТЬ ПРИРОДУ	Волгина Л.В. Мельтишинова Т.Г.	1052
ҰЗАҚ ЖОЛДЫҢ ЖАЛҒАСЫ	Тусупова Г.Н. Әшен А.А.	1055
ҰЙЫМДАСТЫРЫЛҒАН ОҚУ ҚЫЗМЕТІН ӨТКІЗУДІҢ НЕГІЗГІ ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРІ МЕН ТҮРЛЕРІ	Жалбирова Б.Ж. Сыздыкова А.А.	1058
ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫ ОЙНАТУДАҒЫ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ МАҢЫЗЫ	Есенова Б.К.	1060
ҰЛТТЫҚ ЭТНОПЕДАГОГИКА ЭЛЕМЕНТТЕРІН ОҚУ ҚЫЗМЕТІНДЕ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БАЛАНЫҢ ТІЛІН ДАМУ	Бекболатова С.К.	1063
ҰЙ ТАПСЫРМАСЫН ДҰРЫС ҰЙЫМДАСТЫРУ САБАҚТЫҢ МАҢЫЗДЫ АСПЕКТІСІ	Жумажанова Д.С.	1068
ҮШТІЛДІЛІК БІЛІМ БЕРУДІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ШАРТТАРЫ	Жексенова Б.О. Каримова Н.	1070

ФОРМИРОВАНИЕ ИНТЕРЕСА К УЧЕНИЮ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	Желтауова А.Т. Садыкова З.С.	1073
ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО – КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ.	Завьялова .А. Захожая Т.Н.	1075
ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ ОБЩЕНИЯ СРЕДСТВАМИ ИГР КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В КОРРЕКЦИОННЫХ КЛАССАХ	Цой Т.П.	1078
ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ - ОСНОВА КОМПЕТЕНТНОСТНОЙ МОДЕЛИ СОВРЕМЕННОГО ПЕДАГОГА	Сорокина Т.Н.	1083
ФОРМИРОВАНИЕ У ДОШКОЛЬНИКОВ САМООЦЕНКИ С ПОМОЩЬЮ ПОДВИЖНЫХ ИГР	Шолленбергер Л.В.	1086
ФОРМИРОВАНИЕ У УЧАЩИХСЯ ОРИЕНТАЦИИ НА УСПЕХ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ	Гудун Л.Л.	1092
ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ КАК ОСНОВА РАЗВИТИЯ УЧЕБНО – ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	Бахтина О.Б.	1094
ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ЧЕРЕЗ ПРОЕКТ RWST	Мусина С.В. Григорьева И.В. Клишина Л.А.	1097
ФОРМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С РОДИТЕЛЯМИ	Шашалова Г.Е.	1100
ХАЛЫҚ АУЫЗ ӘДЕБИЕТІ АРҚЫЛЫ БАЛАНЫҢ СӨЙЛЕУІН ДАМУЫНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ МӘНІ	Нығыманова Л.А. Махмұт З.Ә.	1103
ХАЛЫҚ АУЫЗ ӘДЕБИЕТІНІҢ ТҮРЛЕРІ АРҚЫЛЫ БАЛАНЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУ	Таскалиева А.Б.	1107
ХИМИЯ ЖӘНЕ ФИЗИКА ПӘНДЕРІН ОҚЫТУДАҒЫ СЫН ТҮРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ СТРАТЕГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ ТИІМДІЛІГІ	Жаркимбекова А.Т. Сырбаева Н.Б.	1109
ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ ЧЕРЕЗ НЕТРАДИЦИОННЫЕ ТЕХНИКИ, ИСПОЛЪЗУЕМЫЕ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РИСОВАНИЮ И ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛЕПКЕ. ОБОБЩЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОПЫТА	Борзова Ю.А. Темиргалиева Г. М.	1114
ШАМАДАН ТЫС БЕЛСЕНДІ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ ӘДІСТЕРІ	Акьжанова М.С.	1117
ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА СТУДЕНТТЕРДІҢ СЫН ТҮРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУ	Сагимбаева Г.С. Халыкова А.М.	1121
ЫЗҒАРЛЫ ЖЕЛТОҚСАН	Батыкова Н.Ш. Тусупова М.А.	1124
ЭЛЕКТРОМАГНИТТІК ТОЛҚЫНДАРДЫҢ АҒЗАҒА ТИГІЗЕР ӘСЕРІ	Исабек Ө. Ө. Сырбаева Н.Б.	1127
ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОБУЧЕНИЯ ЧЕРЕЗ ВНЕДРЕНИЕ ИКТ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ	Потапова Е.В. Исангулова А.А.	1132
КАЗАХСКИЕ СЕМЕЙНЫЕ ТРАДИЦИИ ОСНОВА НРАВСТВЕННО-ДУХОВНОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	Жумабаева А.А.	1134
АКТИВИЗАЦИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ И ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ДОШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ПРЕДМЕТ САМОПОЗНАНИЕ НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА	Ибадильдаева Б.З.	1136
ИНТЕГРАЦИЯЛЫҚ САБАҚ БАЛАНЫҢ ДАМУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ	Уйсымбаева С.Д	1137

СЕТЕВЫЕ СООБЩЕСТВА КАК ФОРМА САМООБРАЗОВАНИЯ УЧИТЕЛЕЙ	Зобнина И.Е.	1140
РАЗВИТИЕ ИНТЕРЕСА К МАТЕМАТИЧЕСКОМУ ТВОРЧЕСТВУ	Омарова А.О.	1144
СОСТОЯНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	Логовская Е.Ф. Моторыгина И.Н.	1148
ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ. МЕДИЦИНСКИЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ	Кальменова Р.К., Амандыкова С.Х., Кожаметова С.Н.	1152
БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ БІРІЗДІЛІК КОНЦЕПЦИЯСЫ	Шайдарханова Н. Е.	1157
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ЭТНОМӘДЕНИ БІЛІМ БЕРУДЕ ТЕХНИКАЛЫҚ ҚҰРАЛДАРДЫҢ ПАЙДАСЫ	Әлменова М.Б.	1161
БАЛАБАҚШАДА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБЛЕТІН АРТТЫРУ	Әбілқайыр А.Б.	1163
ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ЖАҢАШЫЛДЫҒЫ	Турсын А.С.	1165
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МЕКТЕПКЕ БЕЙІМДЕЛУДІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ	Беспаева А. Т.	1168
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ СЕНСОРЛЫҚ ДАМУЫ	Ахметжанова А. Ғ.	1171
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНДА Ы.АЛТЫНСАРИННІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МҰРА АРҚЫЛЫ ПАТРИОТТЫҚ СЕЗІМДЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ	Иманбаева Г.А.	1175
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ЕРЕСЕК БАЛАЛАРДЫ ӨН АЙТУҒА ҮЙРЕТУ	Жакбекова Ш. А.	1178

БАРЛЫҚ ЕҢБЕК ТҮРІ ҚАДІРЛІ

Тәрбиеші: Тусупова С. С.
КГКП «Бәйтерек» балабақшасы

Кешегі ойнақтаған құлыншағым,
Желменен желбіреген тұлымшағым
Қалайша уақыт тез-ақ өтті?
Қол бұлғап шақырып тұр болашағың

Еңбек жолын бастау, оңай жұмыс еместігін, мамандықты темпераментке сай таңдау керектігін адамдар ескермей жатады. Қазір мектеп түлектері ҰБТ сынағын бітіріп, оқу орны мен мамандықтарын қызу тандауда. Біздің бүгінгі әңгімеміз мамандық таңдауда ойланып жүрген түлектерге ғана емес, жұмысы бар маман иелерін және болашақ маман иелері болып табылатын балабақшадағы бүлдіршіндердің де қажетті мәселесін қозғамақпыз.

"Мамандық" сөзі латын сөзінен шыққан, "жұрт алдында сөйлеу, жариялау" дегенге саяды. Есте жоқ ескі заманда мамандықтың қазіргідей түр-түрі болмады. Әр адам барлық жұмыспен өзі ғана айналысатын. Дегенмен, әйелдер мен ерлерге деп бөлінетін жұмыстар болған. Ерлер аң аулап, үй тұрғызып, қару-жарақ жасаса, әйелдер жеуге жарамды өсімдіктерді жинап, тамақ пісірген, киім-кешек тігіп, бала тәрбиелеген. Заман өзгерген сайын, адам да жетіліп, нарықтық қарым-қатынас пайда болды. Қоғам дамып, дүниеге түрлі жұмыстар, *сәйкесінше, түрлі мамандықтар келді.*

Кез келген еңбек мамандық емес. Еңбектің мамандық деп аталуының өзіндік шарттары бар: бірі - маман атануыңыз үшін білім алып, қолыңызға сол саланың дипломын, куәлігін, аттестаты не сертификатын алуыңыз керек болса, екіншісі - еңбегіңізге ақының төлені қажеттілігі.

Қазіргі таңда көптеген жастар мамандық тандаудан қателесіп, өздерін таба алмай жатқандары да бар. Ол баланың кемшілігі емес, ол – қоғам кемшілігі.

Алдымен мамандық атаулысы жайында білімді саналы түрде құюды мектеп қабырғасынан бастау маңызды емес, оны балабақша табалдырығынан бастаған жөн деп санаймын.

Себебі, мектеп жасына дейінгі балалардың есте сақтау қабілеті, арман - тілегі ерекше ашық болады. Мектеп жасына дейінгі бала бойында адамгершілік – рухани құндылықтары басымырақ, олар сол жастан бастап өз бойларына тән мамандықты шынайы тандап, бойларында қалыптастыруы әбден мүмкін.

Сонымен қатар мамандық тек адамға қаржы тұрғысынан қажет деген ұғымнан сараболады. Балабақшада берілген ұтымды әрі жеңіл тілде берілген біліммен жеткен осындай жол арқылы бала қоғамда адал еңбек етуге деген ой қалыптастырады.

Мектепке дейінгі мекемеде мамандық тақырыбы бойынша оқу әрекеттері өтпейді дегеннен аулақпыз, бірақ бұл тақырып тереңдетілмегені анық. Сондықтан қазақ бабамыздың «адам өмірде бірін- мамандық тандаудан және жар таңдаудан қателеспеуі қажет» деген сөзі еске түседі. Қандай тәрбие болсын, ол бала жастан басталуы қажет. Осы себепті мен де жүргізіліп отырған жұмыстың балаға балабақшадан бастау алғандығын қалап, жұмыс жүргізудемін.

«Бәйтерек» балабақшасы «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік бағдарламасы негізінде білім беруде. Бала рухани білім алумен қатар, бойындағы өзіне деген сенімділік, өз-өзін тануға, өз іс-әрекетіне жауапкершілікпен қарау, үлкендердің еңбегін

бақылап, құрметтеу қасиеттері қалыптасуда. Балабақшадан еңбекке деген қызығушылығы оянған баланың мектепте де қоғамдық іс-шараларға қызығушылығы артады, үй-шаруасына белесене араласып ата-анасына қолғабыс ететіні даусыз. Ал еңбек – жақсы оқу, уақытты дұрыс жұмсау, денсаулықты күту т.б. байланыстығын тәрбиеші әрбір сөзінде қайталап бала санасына құю міндет.

«Ел боламын десен, бесігінді түзе» - деп М.Әуезов айтқандай, егер қоғамда жұмыссыздықтың алдын алып, саналы, еңбексүйгіш азамат тәрбиелейміз десек, балабақша, үй тәрбиесіне мән берелік.

Болашақ Қазақстандықтардың жеке тұлға болып қалыптасуына жол ашу және қоғамда маңызды орыны барын сезінетін рухани бай азамат етіп тәрбиелеу. Өмірдің өз кірпішін қалауына жол ашу, адал еңбек пен еңбекке деген қызығушылықтарын ояту.

Рухани-адамгершілік тәрбие бере отырып үлкендерге, ата-анасына деген сүйіспеншілігін арттыру.

Қоғам талабына сай жаңа мамандықтармен таныстыру, оларды меңгерудегі басты мақсат білімде жатқандығын балаларға ойын іс – әрекеттері арқылы жеткізу.

Ата – аналардың бала болашағына қазіргі таңнан бастап баса назар салуына жол ашу.

Түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып бала бойында үлкендердің еңбегіне құрметпен карауды және мамандықтар туралы білімдерін арттыру, дамыту. Ересек топ балаларының бойында алдыңғы уақытта заман талабына сай дұрыс мамандық алу үшін бағыт – бағдар беру, мамандықтың қызығы мен қиындығы болатындығын жете ұғындыру. Жаңа заман техникасының даму үрдісімен таныстырып, олардың қолданылу тәсілдерін меңгерту.

Ойлау қабілетін дамыту, сөйлеу мәдениетін қалыптастыру. Мамандық туралы ойындар арқылы ата-аналардың бала еңбегіне қызығушылығын оятуды дамыту; Баланың өзі ұнатқан мамандық жайында өз ойын ашық айта білуіне дағдыландыру. Еңбетің барлығы маңызды, тек адал әрі адамгершілікпен атқарған еңбек жемісті де, табысты болатындығына тәрбиелеу. Үлкендердің, үй-ішіндегі адамдардың әрбір еңбегін бағалауға, құрметтеуге тәрбиелеу. - мектепке дейінгі ересек топ балаларының бойында ересектердің еңбегіне деген көзқарастарын аша түсу;

- ересек топ балаларының қарым-қатынас, шығармашылық, еңбек іс- әрекет қабілеттерін арттыру;

- ата –аналардың бойында баланың еңбек іс әрекетіне деген жауапкершілікті ояту әрі болашақ мамандығын тандауға жол ашудың сырларын үйрету;

- балалар өз ата-аналарының мамандығын айта білу және атқаратын маңыздығын түсіну;

- бірнеше мамандық атауларын, мақал-мәтелдер, еңбек құралдарын және еңбек тақырыбында әңгіме құрай білулері қажет;

-балалардың өз-өзіне қызмет етуіне және еркіндігіне жол көрсету;

-ата-аналардың бойында балабақша өміріннің қоғамдық жұмыстарына белсенділігін арттыру, педагогтармен бала тәрбиесі мен білімі жөнінде әңгімелесіп тұруға қызығушылығын өсіру.

Барлық еңбек түрі қадірлі» мектепке дейінгі тәрбиеленушілердің еңбек іс- әрекетін анықтау мониторингі жүргізіліп балалардың құзіреттілігінің даму деңгейі анықталып отырылады да қандай іс-әрекеттерде көмек керектігі анықталады. Ұйымдастырылған жұмыс жоспары және тапсырмалар бала жас ерекшеліктерін ескере отырып құрастырылған. Балаға берілген әртүрлі тапсырмалар қызығушылық таныта отырып орындауға, әрбір оқу іс-әрекеті эмоционалды бояулы, тақырыпқа сай өлеңдер, тақпақтар, жұмбақ, мақал-мәтелдер т.б. алынған. Оқу жылының соңында баланың еңбекке, мамандыққа деген қызығушылығы мен білімінің көрсеткішін анықтау мониторингіне 25 бала қатысты. Соның

ішінде 5% бала не істейтінің түсінеді; 95% бала өзінің білетінін қолданады. Оқу жылының басында шығарылған көрсеткіш нәтижесін ескере отырып жүргізілген жұмыстардың арқасында мынадай көрсеткішке ие болдық.

Балалармен, ата-аналармен кеңестер, ойын-сауықтар, ҰОІӘ, дидактикалық ойындар, ертегілер желісін сахналау жұмыс формаларын қолдана отырып, балаларға мамандық атауы және оның жаңа заманғы технологиялық үрдісі

жайында мағлұмат берілді. Балалар мамандық атауларын айта алады, мамандыққа қандай құралдар, қоғамдағы басты маңыздылығын түсінеді.

Осындай жұмыс жүргізе отырып, ата-аналар да өз баласының болашақ мамандық тандауына үреймен қарамайтындығына сенімдімін.

Тарихты білмей тұрып қазіргінің қадіріне жету, болашақты болжау қиын дейтін ғылымның өз қағидасы бар. Ол — өмірлік өсиет, ұлағатты сөз. Бұл тарих тағылымының тәрбиелік үлгісі, еңбек етудің алғы шарты болса керек. Өміріміздің даму барысын дұрыс түсініп оның ішінде ғылымның, тәрбиенің, бүгінін танып, бағдарлап отыруда тәрбие мен еңбек бөлінбестей берік, маңызды да мәнді рөл атқарады. Расында, адамзаттың жинақталған материалдық байлықтары қандай ұшан-теңіз болса, оның рухани байлығының қоры да сондай көп. Бұлардың бірі баршаға бірдей қазына. Әбу Насыр әл-Фараби (870-950) бұл қазынаның барлығын халық жасайды, ол адал да ерінбей еткен еңбектің жемісі деген болатын. Адам, өмірінде екі - ақ нәрсесі дұрыс болса болғаны өзін бақыттымын деп санайды екен.

«Мамандықтың жаманы жоқ, бірақ, мұның кез келгеніне икемділік қажет, бұл жай күнелту, тамақ асыраудың ғана жолы емес, үлкен өнерді, зор шеберлікті қажет ететін нәрсе» десек, Абай атамыз айтқандай «болмасаң да ұқсап бақ, бір ғалымды сүйсеңіз. Ондай болмақ қайда деп, айтпа ғылым сүйсеңіз» дегендей алға ұмтылып арманымызға жетіп, мамандық иесі болайық.

Егеменді еліміздің ертеңі — маман иелері болуларыңызға тілектестігімді білдіремін!

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты
2. «Біз мектепке барамыз» бағдарламасы (5-6 жас) Алматы, 2009ж.
3. «Бала мен балабақша» журналы. А. №желтоқсан/декабрь №12 (92) 2013ж.
4. «Туғаннан мектепке дейін» бағдарламасы (Н. Е. Вераксы)
5. «Баланың тілін дамыту бағдарламасы бойынша жинақ» (Т. А. Фалькович, Л. П. Барылкина)

«ӨЗІН – ӨЗІ ТАҢУ» КУРСЫНЫҢ МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ АЛАР ОРНЫ

Джумажанова Д.О.
КМҚК №27 «Балдаурен» б/б

«Адамға ең бірінші білім емес,
рухани тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз
берілген білім –
адамзаттың қас жауы...»

Әл-Фараби

Бүгінгі күн талабы - өскелең ұрпақтың бойындағы рухани байлығы мен мәдениеттілігін, еркін ойлау қабілеті мен шығармашылығын, кәсіби біліктілігі мен білімділігін жоғары қояды. Оған тек жас шыбықтай жайқалып өсіп келе жатқан өскелең ұрпақтың бойына шындық пен қайырымдылық, сенім мен сүйіспеншілік сияқты абзал қасиеттерді сіңіріп, табиғатпен, қоршаған ортамен өзара үйлесімдікті орнықтырған жағдайда ғана қол жеткізе аламыз. Жаны нәзік балалар әлемін адамзатқа жат құбылыстардан қорғап, ұлттық рухани байлығымызды әлемдік өркениетпен ұштастыра отырып, адамгершілік қасиеттерді қалптастыру мүмкіндігінің тиімді жолдарын көрсететін рухани құндылығы зор жана пән жас ұрпақтың жүрегіне дара жол сала білді.

Адамгершілікке тәрбиелеу - баланың сезіміне әсер ету арқылы ішкі дүниесін оятудың нәтижесінде оның дүниетанымын сабақтан тыс уақытта да әртүрлі тәрбиелік мәні бар жұмыс түрлерін жасау арқылы қалыптастырады. Адамзаттық құндылықтар бала бойына іс-әрекет барысында, түрлі ойындар ойнау, тәрбиелік мәні бар әңгімелер мен ертегілер тыңдау, әсем суреттер қарау, хикаялар мен қойылымдарды сахналау арқылы беріледі. Себебі тәрбие дегеніміздің өзі – ең алдымен баланың сезімін оятып, әсершілігін дамыту. Ал сезімін тәрбиелеу – баланы қоғамдық мәні бар, адамдарға жақсылық әкелетін қылық-қасиеттерден рахат, қуаныш табуға, өзін қоршаған табиғаттың сұлулығын көріп тамашалауға баулу болады. Осы орайда балалар қаламыздың саябағына, жыл мезгілдеріне байланысты саяхатқа барды. Балабақша ұжымы балаларға мейірімділік пен қамқорлық танытып, олардың үнемі қимылда болып, ойнап, еркін өсіп дамуына жағдай жасайды. Осыған орай тәрбиешілер топтарда жағымды психологиялық атмосфераның қалыптасуына яғни микроклиматтың оңтайлы болуына аса көп көңіл бөледі. Балабақша қабырғасында балалардың өсіп-дамуына барлық жағдай жасалған. Олар өздерін ортада еркін ұстап, өз пікірлері мен өмірден алған әсерлерін тұжырымдауға, ойларын жеткізуге қадам жаса бастайды. Осылай жеті жасқа толған бала балабақша қабырғасында талапқа сай білім алу мен қатар өзін қоршаған ортаға, адамдарға, табиғи құбылыстарға деген дара көз-қарасы қалыптасқан жеке тұлға болып мектеп атты кемеге отырып үлкен өмірге жолдама алады.

Педагогикалық ұжымның алдына қойылған басты міндеттерінің бірі – адамгершілік-эстетикалық және рухани тәрбиесі ең алдымен «Өзін-өзі» тану курсымен бірлесе келе басқа да сабақтарында, әртүрлі жұмыстар жасау арқасында жалғасын тауып отырады. Балалардың бойына достық, адалдық, шыншылдық, махаббат секілді сезімдер және де мейірім мен кішіпейілділік, адалдық сияқты қасиеттер қалыптасады, Отанға деген сезімдері тәрбиеленеді, әсемдік пен сұлулық жүректерінен орын алады..

«Білім мен ізгілік - мұратқа жеткізеді» - дейді дана халқымыз. Тәуелсіз Қазақстан үшін жалпыадамзаттық проблема, рухани бай тұлғаны қалыптастыру мәселесі болып отыр. Жас ұрпақ бойына адамгершілік – рухани қайнарын сіңіріп, тәрбиелеу үшін адамзат құндылықтарын, адамгершілік қасиеттерін мұрат тұтуға бет бұру қажет. Мектепке дейінгі кезеңде адамзат құндылықтарына сәйкес баланың тұлғалық мәдениетінің негіздері қаланады. Сондықтан баланың бойында туған-туыстарына, жақындарына сүйіспеншілік, айналадағы жанды-жансыз дүниеге қайырымды көзқарастары мен сезімталды қабілеттерін қалыптастыру аса маңызды.

Рухани - адамгершілік тәрбиесі балабақшаның күн тәртібінен түскен емес, керісінше күн өте қанатын кеңінен жайып, басқа да міндеттермен ұштаса отырып бала тәрбиесінің маңыздылығын аңғартып келеді. Адам өмірінің «алтын бесігі» - балабақша есігін ашқан балдырғандарды жарығы мол, жаңаша өмірде адам баласына тән асыл қасиеттерді қастерлеп, әдептілік пен имандылыққа тәрбиелеуден шаршамайық.

Ізгілік пен мейірімнің мөлдір бастауындай өмірімізге біртіндеп орынды еніп келе жатқан, келешек ұрпағымызды рухани адамгершілік тәрбиеге жетелейтін «Өзін-өзі тану» курсының негіздерін зерттеуге арналған семинарға қатысушыларға өресі биік, адамгершілігі мол жас ұрпақ тәрбиелеу жолында өзіндік ізін қалдырар деп білемін.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. «Этика жизни» - С.А.Назарбаева, Алматы, 2001 г.
2. «Обучение общечеловеческим ценностям» - Шри Сатья Саи Баба
3. «Ақиқатты тани біл...» Гибрат толғамдары. А. Сейтақов. - Алматы, 2004 ж.
4. «Адамгершілік сабақтары» - құрастырған Б.Қ. Игенбаева, Алматы, 2001ж
- 5.«Потолок» желаний». Практические предложения по программе.
6. «Евразия» - общественно-политический литературно-художественный журнал, 2003 ж.

«ПЛАСТИЛИНОГРАФИЯ», КАК МЕТОД ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА

Гурина Татьяна Николаевна
Россия, г.Калининград,
МАДОУ д/с № 132

Пластилинография – рисование пластилином.

Лепка – одно из любимых занятий детей. Ребенок кроме творческого самовыражения, развивает гибкость и подвижность пальчиков, точность и координацию движений, что способствует улучшению речи, развивает мелкую моторику рук, воображение, формируются и развиваются навыки ручного труда. Относительно новая техника рисования, которая привлекает к себе все больше и больше внимания. Почему? Какими развивающими возможностями обладает данная техника? И как работать с пластилином и бумагой, чтобы получился рисунок? Кто знает, быть может, Ваш малыш станет следующим известным иллюстратором или художником, который освоит пластилинографию?

Пластилинографию относят к нетрадиционным художественным техникам, она заключается в рисовании пластилином на картоне или любой другой плотной основе. Фон и персонажи изображаются не с помощью рисования, а с помощью вылепливания, при этом объекты могут быть более или менее выпуклыми, полуобъемными. Допускается включение дополнительных материалов – бисера, бусинок, природного и бросового материалов.

Лепка всегда является интересной для маленьких детей. А пластилинография обладает для детей и еще большей привлекательностью. Ведь пока взрослый не покажет ему эту относительно новую нетрадиционную технику, ребенок и не подозревает, что пластилином можно рисовать!

Работа с пластилином, процесс лепки помогают ребенку выразить эмоции, свое видение окружающего мира и свое отношение к нему, сформировать эстетический вкус, развить гибкость, координацию, мелкую моторику пальцев (что в свою очередь способствует речевому развитию). Малыш постепенно и незаметно для самого себя овладевает искусством планирования и учится всегда доводить работу до конца.

Пластелин также обогащает сенсорный опыт ребенка, который ярко ощущает пластику, форму и вес. Создавая изображение с помощью данной техники, ребенок покрывает пластилином поверхность листа, скатывает и раскатывает различные формы, что делает руку более послушной. Можно с уверенностью сказать, что пластилинография готовит руку ребенка к школьному письму.

Пластилинография также развивает детское творчество (в первую очередь изобразительное) – ведь с помощью данной техники можно создать оригинальный, неповторимый образ, обладающий яркой выразительностью. Пластилинография

используется не только в работе с детьми. Многие современные художники прибегают к вылепливанию и вырезанию героев и декораций из пластилина

Дети в младшем дошкольном возрасте уже достаточно хорошо знакомы с пластилином: они раскатывают колбаски и шарики, сплющивают из них «блинчики», вытягивают пластилин, слепляют детали изображения друг с другом. При знакомстве с пластилинографией для детей 3 – 4 лет крайне важно овладеть новыми навыками, а именно: размазыванием пластилина тонким слоем по основе и «мазку».

Поэтому и сюжеты и задания для детей данного возраста должны быть просты и легки. Вот какие работы можно предложить детям 3 – 4 лет: «Солнышко» (ребенок на голубом картоне изображает пластилиновый круг, а затем скатывает из маленьких кусочков кружочки, прикрепляет их к основе и размазывает, придавая им форму лучей), «Травка и цветы» (может стать продолжением предыдущего сюжета – в ответ на ласковые лучи солнца на полянке выросла зеленая травка, а затем распустились цветы), «Ежик» (ребенок также мазками создает колючую шубку ежа, который уже нарисован на листе картона, но потерял все свои иголки), «Салют» (на картоне темно-синего цвета малыш мазками наносит разноцветные искры салюта), «Бусы на елочку», «Снег кружится», «Осенние листья» и т. д.

В старшем возрасте дети готовы создавать более сложные композиции, активно и умело смешивают цвета пластилиновых мазков, сплющивают, прищипывают, оттягивают детали от общей формы, соединяют элементы изображения способом примазывания, создают декоративные налесты.

Поэтому работы, которые могут выполнять в этом возрасте дошкольники могут быть сложнее и по замыслу, и по композиции. Дети могут изображать целостные объекты (животных, растения, плоды), а могут и создавать жанровые картинки (в них присутствует действие, несколько героев). Возможно выполнение коллективных работ (например, «В зоопарке»), включение в изображение дополнительных материалов (семян, крупы, блеснок, ниток и пр.), смешение техник (налепливание деталей на графическое изображение, например, на фотографии). Чем старше художник, тем больший арсенал действий с пластилиновым изображением он может совершать: процарапывать поверхность, обрезать стеклой (например, как на фотографии перья у птицы).

Работая с пластилином, дети могут выплеснуть негативные и закрепить позитивные эмоции через лепку. Как вариант пластинографии, идея раскрашивания черно белых картинок с помощью пластилина. За основу берется любой рисунок или контур из раскраски и вместо фломастеров и карандашей, ребенок использует пластилин нужных цветов. В результате картинка получается очень оригинальная и рельефная. Это приводит детей в неописуемый восторг.

Предлагаю конспект непосредственной образовательной деятельности с использованием метода «пластилинографии».

«Теремок»

Цель: Учить детей передавать характерную форму предмета, пропорции, динамику.

Познакомить детей с новым способом изображения – пластилинографией.

Подводить детей к созданию выразительного образа посредством объема и цвета. Создавать сказочные здания, передавая особенности их строения и архитектуры, характерные детали.

Корректировать мелкую моторику, творческое воображение, пространственное мышление.

Воспитывать умения аккуратного использования пластилина в своей работе.

Развивать у детей интерес к изобразительной, художественной деятельности.

Оборудование: Плотный картон А-4, набор пластилина, стека, салфетки, иллюстрации с изображением «теремка».

Ход:

-Дети, вы любите сказки?

-Я вот хочу проверить.

Есть одна игра для вас –

Загадки говорю сейчас.

Я начну, а вы кончайте,

Хором дружно отвечайте.

1. На сметане мешен, на окошке стужен,
Круглый бок, румяный бок, покатился.....
2. Бабушка девочку очень любила.
Шапочку красную ей подарила.
Девочка имя забыла свое.
А ну, подскажите имя её.....
3. Лечит маленьких детей,
Лечит птичек и зверей.
Сквозь очки свои глядит
Добрый доктор...
4. Что за странный человечек деревянный
На земле и над водой ищет ключик золотой?
Всюду нос суёт свой длинный. Кто же это...
5. Толстяк живет на крыше,
Летает он всех выше...
6. Вместе с Карлсоном прыгал с крыш
Шалунишка наш....
7. Она красива и мила,
А имя её от слова «зола»....

Ну, молодцы! Всех героев сказки угадали. Дети, а кто вспомнит, какими словами сказки обычно начинаются?

- А вот я знаю одну сказку, думаю, вы тоже её хорошо знаете, но зачин у неё другой: «Стоит в поле теремок, теремок..... Продолжите.

-А что такое теремок?

-Да, это дом. И дом, наверное, не маленький, если в нем смогло столько зверей разместиться.

- Давайте себе представим, какой теремок.

-Теремок – высокое, многоэтажное сказочное здание, сложенное из брёвен, может быть украшено росписью яркого цвета, имеет крыльцо с деревянными резными колоннами. Может иметь несколько башенок.

-Дети, а что случилось с теремком в конце сказки?

-Наверное, не сладко пришлось жителям теремка. Им следует помочь сложить новый теремок и поселить медведя на нижний этаж, чтобы он его больше не сломал. Строить его мы будем из бревнышек, только из пластилиновых.

Но прежде, чем мы начнем работу, нужно размяться.

Физминутка « Царь – Горох»

Давным- давно жил царь –Горох

И делал каждый день зарядку.

Он головой крутил – вертел

И танцевал вприсядку.

Плечами уши доставал

И сильно прогибался.
Он руки к небу поднимал,
За солнышко хватался.
Сказка – ложь, да в ней намёк:
Пора садиться на урок.

Показ способа действия.

Из пластилина яркого цвета накатать колбаски одинаковой толщины и длины.

Положить первую колбаску на картон, равномерно прижать к основе для закрепления.
Положить вторую колбаску, выровнять по краю «брёвнышка», но сразу не прижимать к основе.

Если вторая колбаска длиннее или короче, снять и отрезать стеклой или раскатать и только потом прижать к основе.

Сложить из всех брёвнышек высоту самой большой части теремка.

Затем из толстой колбаски сделать крышу, срезать углы стеклой.

Верхние части теремка сложить из коротких колбасок. Складывать их в положение стоя.

Дополнить теремок деталями – окна (шар, расплющенный до «блинчика»),

Раскатать шарики яркого цвета, размять их до блинчиков, отсечь боковые части под наклоном на угол, в нижней части –

по прямой. Разместить по верх башенок купола теремка.

Самостоятельная работа детей. По ходу работы оказывать детям помощь.

Детям, которые быстро справились с заданием, можно предложить выложить забор по той же технологии.

Подведение итогов:

-Что мы делали на занятии?

-Из чего складывали теремок?

-Вот какие молодцы, выручили зверушек. В ваших теремках могут теперь жить не только герои сказки, но и другие жители сказочной страны, всем хватит места.

Литература:

1. Комарова Т.С. Занятия по изобразительной деятельности в детском саду / Т.С. Комарова. - М.: Просвещение, Иванова Г.П. Театр настроений. Коррекция и развитие эмоционально-нравственной сферы у дошкольников. - М., 2006.
3. Новиковская О.А. Ум на кончиках пальцев. / О.А. Новиковская. - М.: АСТ; СПб: Сова, 2006
4. Ткаченко Т.Б. Лепим из пластилина / Т.Б. Ткаченко, К.И. Стародуб. - Ростов-на-Дону.: Издательство «Феникс», 2003

«ҰРАН» ГАЗЕТІНІҢ ДАМУЫ МЕН ЗЕРТТЕЛІМІ

Хамидолла Ж.С.

М.Ақмулла атындағы БМПУ

Ұшқан құстың қанаты талатын кең байтақ қазақ даласының батыс өлкесінде «Қазақстан» (1911-1913), «Ұран» (1917-1918), «Известия»-«Хабар» (1918), «Дұрыстық жолы» (1919) газеттерін шығару барысында көптеген асыл азаматтар бас біріктірді. Осы басылымдардың бәріне бірдей белсенді атсалысқан екі тұлға бар. Олар – Ғұмар Қараш және Ғабдолғазиз Мұсағалиев.

Ғұмар Қараш «Қазақстан» газетіне редакторлық етсе, Ғабдолғазиз Мұсағалиев жазылу жұмыстарын ұйымдастырып, қаржы жинауға және таратуға көмектеседі. Ал «Ұран» газетіне Ғабдолғазиз Мұсағалиев редакторлық етіп, басылым беттерінде Ғұмар Қараштың көптеген мақалалары жарық көріп, тіпті газеттің мақсатын айқындайтын «Ұран» атты өлеңі жарияланған. Аталған қос газет қоғамдағы саяси жүйе қанша өзгерсе де, мүмкіндігінше халық үшін аянбай қызмет етті. Ақын шығармашылығын зерттеуші Сағымбай Жұмағұлов: «XX ғасыр басындағы ұлт зиялыларына халық алдында өтелмеген парызын ерекше сезіну, жұрт жұмысын жұмыла атқару және елдік үшін жан-тәнімен қызмет ету қасиеттері тән» [1, 84], - деп, ұлт зиялыларының қажырлы еңбектерін жоғары бағалайды.

Ғұмар Қараш және Ғабдолғазиз Мұсағалиев – екеуі де қазақ тарихында ойып тұрып алатын өзіндік орны бар, ел үшін жанкешті еңбек еткен, баспасөз саласы арқылы халық санасын оятуға орасан зор еңбек сіңірген алаштың арда азаматтары.

Белгілі тарихшы Исатай Кенжәлиевтің «Ғұмар Қараш» кітабында «Ұран» газетінің маңында болған тұлғалар туралы мәліметте былай деп жазылған: «Ғ.Қараш баспа жұмысына да араласады. Әуелі Ғ.Мұсағалиевпен Ордада шығып тұрған «Ұран» газетінің ісіне қатысады. 1918 жылы күзде РСФСР Ұлт істері халық комиссариаты (ҰІХК) Қазақ бөлімінің басшылығымен қазақша-орысша газет-журнал шығару ісі қолға алынады. Мұғалімдер үшін «Мұғалім» журналын дайындауға кіріседі. Әр жерден араб әріптерін, баспахана станогін т.б. жабдығын тауып әкелу, полиграфия маманын табуда Ғ.Қараш тәжірибесі пайдаланылады. ҰІХК-нің қазақ бөлімі үгіт-насихат жұмысын жүргізу үшін көрнекті қайраткерлердің еңбектерін қазақ тілінде шығаруға аудармашылар комиссиясын құрады. Оған С.Мендешев, Ғ.Қараш, Т.Сафиев, Ғ.Мұсағалиев т.б. кіреді. Қазақта болмаған аударма жұмысы басталады. Бұл кезде Ғұмар жұмысбасты халде болады. «Алашқа» деген өлеңі Семейдегі «Сарыарқа» газетінде 1918 жылдың 22 қаңтарында жарияланады. «Алаш азаматтарына» деген өлеңі Ордадағы «Ұран» газетіне шығады. Бұны зерттеген Қазақ ССР Ғылым академиясының ғылыми қызметкері Мұстафа Исмағұловтың ең болмаса бір тарихи мақала жазбағаны өкінішті. Әрине, кезең тарихы ауыр, зерттеушілерге қатерлі де еді...» [2, 54].

И.Нәсекенұлы ағамыздың «зерттеушілерге қатерлі» деген диагнозы сол заманның көп шындығы дер кезінде не себепті айтылмағандығын дәл түсіндіреді. Әрине, ол үшін ешкімді сынап, кінәлаудың қажеті де жоқ.

Қазақстан мен ресейлік мұрағаттар мен кітапханалардан табылмаған, өткен ғасыр басында Орда өңірінде жарыққа шығып тұрғаны, көптеген азаматтардың көзімен көргені, оған өздерінің бағасын бергені анық газеттің бірнеше санының түпнұсқасын (барлығы 42 бет – Х.Ж.) зерттеуші Мақсат Тәж-Мұрат ағамыз Алматы қаласындағы «Республикалық кітап мұражайынан» тауып, құнды дүниенің электронды көшірмесін «Ұранды» жанұшырып іздеп жатқан «Жайық Пресс» ұжымына алып кетуге дайындап береді. Сол қолға түскен деректі тігіндінің бетіне: «Халық ақыны Надралиев Андаштың (1889-1954) жеке қорынан. Бұрынғы Астрахан облысы, Бөкей ордасы, қазіргі Жаңақала ауданы, Жаңақазан ауылында дүниеге келген» [3, 8-9], - деп жазылыпты. Мұражай қызметкерінің айтуы бойынша, газет тігіндісі 1978 жылы тапсырылған.

«Ұран» газетінің көшірмесінің Батыс Қазақстан облыстық тарихи-өлкетану мұражайында сақтаулы тұрғанын Жәңгір хан атындағы тарихи-этнографиялық мұражайдың

директоры Нұржан Төлепов көріпті. Зерттеуші, ғалым ағамыз Мұстафа Ысмағұлов жинаған қордың ішінде шамалыға таптырмайтын «Ұран» газетінің 9 санының фотокөшірмелері (бұл жердегі көшірме толығырақ, барлығы 49 бет – Х.Ж.) бір папкаға салынып, тіпті осы газеттің бас редакторы әрі ұйымдастырушысы Ғабдолғазиз Мұсағалиевтің көптеген еңбегі жинақталып, зерделеніпті. Фотокөшірмелерде бұл газеттердің «Қостанай уезі, Виконтиевск поселкісіндегі Павлов пошта бөліміне, Ташбаев Асылбекке» [3, 16] жолданғаны туралы бұрыштама соғылған. Қолға түскен газет көшірмелерінен «Ұранның» шамамен 40-50 нөмірі жарық көргенін байқауға болады. Ал оның бізге әзір белгілісі – 10 нөмірі.

Бұдан бөлек, М.Ысмағұлов ағамыз 1967 жылы Ғабдолғазиз Мұсағалиевтің өмірбаяны жөнінде мақала жазған екен. Онда мынадай жолдар бар: «Ғабдұлғазиз Мұсағалиев 1917 жылы февраль революциясынан кейін июль айында осы күнгі Орда қаласында «Ұран» атты газет шығарады. Бұл газетке өзінің бүркеншік есімі ретінде «Ғ.Муси» деп ат қояды. Бұл «Ұран» газетінің шыға бастаған күнінен бастап барлық номерлерін үзбей өзінің сүйікті шәкірті, ақын Ілияс Жансүгіровке жіберіп тұрады. Ілияс Жансүгіров сақтаған «Ұран» газетінің сандары Қазақ мемлекеттік архивындағы Ілияс Жансүгіровтің фондысында сақталған» [4, 11].

Осы деректің ізімен «Ұран» газетін іздеп Алматы қаласына, Қазақстан Республикасы Орталық Мемлекеттік мұрағатына арнайы барған «Жайық Пресс» ұжымының зерттеушілері мұрағаттағы І.Жансүгіровтің «жабық қорға» жататын жеке қорындағы құжаттарды қарау үшін ақынның қызы Ильфа Жансүгірова апайға хабарласып, мән-жайды түсіндіріп, рұқсатын алғанымен, жеке қордағы деректерді барынша сүзіп шықса да, өкінішке қарай, іздеген жоқтарын таба алмаған.

Алматы қаласындағы Ғылыми кітапханада қазіргі күні Батыс Қазақстан облысында шығатын «Орал өңірі» газетіне қатысты формуляр былай толтырылыпты: «Қызыл ту. Оралдың губерниялық партия комитеті мен атқару комитетінің газеті. Орал, 1922-1929.

1917 ж. июлінен – 1918 ж. – «Ұран»; 1919 ж. – «Дұрыстық жолы»; 1919-1920 жж. – «Сахара таңы»; 1920-1930 жж. – «Қызыл ту»; 1931-1957 жж. «Екпінді құрылыс»; 1958-1964 жж. – «Октябрь туы»; 1965 ж. 1 янв – «Орал өңірі» [3, 7]. Міне, мұнда қазіргі басылымның «Ұраннан» басталатынын жүйелеп, тап-тұйнақтай етіп көрсеткен.

Газеттің атаулары өзгергенімен, баспахана ортақ, шығарушылары бір болғандықтан, бір-бірін жалғастырған басылымдар. Жоғарыдағы айтылған негіздерге байланысты бүгінгі «Орал өңірі» және «Приуралье» газеттерінің бастауы 1917 жылы шілде айынан Ғабдолғазиз Мұсағалиевтің редакторлығымен жарық көрген «Ұран» газетінен бастау алатыны анық.

Бұл – қазіргі облыстық газеттің шыққан жылын әріге шегеріп, жасын ұлғайту емес, шындықты, ақиқатты айқындау. Әрине, осы кезге дейін де Батыс Қазақстан облыстық газеттерінің тарихын зерттеушілер болды. 1950 жылдарға дейін облыстық газеттің бастауы ретінде Орал қаласында шыққан «Қызыл ту» газетінің туған күні – 1920 жылдың 7 желтоқсаны аталатын. Бұл датаның әріге жылжуы басылым атауы «Екпінді құрылыс» болған кезімен сәйкес келеді.

«Біздің облыстық газеттер 1920 жылдан шығып келеді деп жазылып жүрген. Бірде карт журналист Ғұбаш Жөндібаев Мәскеудегі бос уақытын пайдаланып, революция музейіне барып, Бөкей губерниясында екі тілде 1918 жылдың 17 қарашасынан шыға бастаған газеттерді («Известия» - «Хабар» – Х.Ж.) тауып алады да, екеуінің фотокөшірмесін әкелмесі бар ма?! Бұл оқиға бізді бір сілкіндіріп тастады» [3, 12], - деп, ардагер журналист, қоғам қайраткері Бисен Жұмағалиев есіне алады.

Осы деректер негізінде газеттің жаңа «туған күні» бекітіліп, облыстық «Орал өңірі» және «Приуралье» газеттері 1968 жылы елу жылдық мерейтойына байланысты «Құрмет белгісі» орденімен марапатталған. Бір қызығы, «Известия» - «Хабар» газетінің алғашқы сандарын тауып, әкелген азаматтар оның бірінші бетіндегі «хаттаманы», «Ұран» газеті туралы деректі де көргені анық. Көкейімізде ендеше неге ол ағалар басылым тарихын бұдан да әрі жылжытып, 1917 жылдан шыққан «Ұран» газетінен бастамаған деген заңды сұрақ туады.

Бұл сұрақтың жауабы – «Ұран» газетінің мән-мазмұны мен оны шығарушылардың саяси көзқарасында. КСРО-ның күркіреп тұрған 1950 жылдары «Ұран» газетінің неге «ұмыт қалғанын» түсіндік. Бар мәселе – «Ұранды» ұйымдастырған азаматтардың 1917-1918 жылдары большевиктік идеяға емес, қазақтың қанына жақын «Алаш» қозғалысына бүйрек бұрғандығында.

Бұған дәлел ретінде Сәкен Сейфуллиннің «Тар жол, тайғақ кешу» атты ғұмырбаяндық кітабындағы сол кезеңдегі қазақ баспасөзі туралы мынадай құнды деректерін келтіруге болады:

«... Әр жерде-ақ газет шығара бастады. Семейде – «Сарыарқа» газеті, Ташкентте – «Алаш» газеті, соңынан «Бірлік туы». Бөкейлікте, Астрахан қаласында – «Ұран» газеті. Ақмолада – «Тіршілік» газеті, Орынборда – бұрынғы белгілі «Қазақ» газеті.

«Сарыарқаны» басқарған – Қалел Қаппасұлы, жазушылары: Ермекұлы, Бөкейханұлы, Тұрғанбайұлы және басқалар.

«Алашты» басқарған – Көлбай Тоғысұлы.

«Бірлік туын» басқарған Мұстапа Шоқайұлы, жазушылары: Болғанбайұлы, Төреқұлұлы, Қожанұлы және басқалар.

«Ұранды» басқарған – А.Мұсаұлы.

«Тіршілікті» басқарған – Рақымжан Дүйсенбайұлы, жазушылар: Сәдуақас Сейфуллин (мен), Асылбекұлы, Өмірбай Дөнентайұлы және басқалар.

«Қазақты» басқарған – А.Байтұрсынұлы мен М.Дулатұлы. Жазушылары: Бөкейханұлы, тағы солар [5, 83].

Кеңес өкіметі тұсындағы деректерді бүгінгі күн тұрғысынан, кеңестік идеологияның тар қалыбынан тыс тәуелсіз көзқараспен қайта қарау – өзекті мәселе. Өйткені бұл кезең – ақ пен қара деп екіге бөліп тастауға келмейтін, өте күрделі, шым-шытырық уақыт. Бұл кезеңдегі қазақ зиялыларының көздегені – дүниені шарпыған алапат өрттен қазақ баласын қалай аман сақтап қалу болғаны осы «Ұран» газетінде жарияланған мақалалардан да көрінеді.

Газет бастапқыда қазақтың өз автономиясын жариялауды мақсат тұтқан «Алаш» қайраткерлерімен бір көзқараста, бір ниетте болғандығы анық байқалады. Сонымен бірге Бөкей ордасының тағы бір үлкен мәселесі – Астрахан губерниясынан, орыс қолтығынан құтылып, қазақ облыстарының қатарына қосылу болатын. Осы кезеңдегі жер дауы, ақ болсын, қызыл болсын орыс тарапынан қазақ ауылдарына жасалған түрлі зорлық, шапқындар «Ұран» газетінің бетінде ашық жазылған. Сондай-ақ, қазақ оқығандарының өз ішіндегі ауызбіршіліктің болмағанын газеттегі «Қазақ большевиктері қалай пайда болды», «Қазақ өз жерінен қалай айырылды» деген тақырыптағы сараптамалық мақалалар сол заманның шындығынан хабар береді.

Алайда, газеттің бұл алашшыл бағыт-бағдары күн өткен сайын өзгеруге мәжбүр болғандай. Мысалы, «Ұранның» 1918 жылдың 28 наурызындағы № 30 санында «Тағы да өзгеріс» атты мақала жарияланып, «земство жақтаушы, автономия сүюші» [3, 147] тарапқа қарсы топтың Астраханға арқа сүйеп, Ішкі ордалықта өз билегін орнатып жатқаны баяндалған. Ал сол жылдың 16 мамырындағы № 38 санында: «Жаңа тәртіп бойынша Хан ордасында Ішкі ордалық кіндік совет ашылғаны, ...оның төрағалығына Астрахан губерниялық советінің мүшесі Милютин сайланғаны» [3, 165] хабарланған. Айта кететін тағы бір жайт, «Ұранның» орнына 1918 жылы 17 қарашада жары көрген «Хабар» - «Известия», одан кейінгі «Қазақ дұрыстығы» - «Киргизская правда» газеттеріне редактор ретінде қол қойған да дәл осы большевик Степан Милютин болатын.

Осы Ішкі ордалық кіндік комитет бір қаулысында: «Жаңа тәртіп, жаңа бағытты халыққа айтып, түсіндіріп тұру үшін «Ұран» газетасының көлемін зорайтыңқырап шығару керек. Бұның (үшін) Астраханнан мұсылмаша-орысша қарпі бар баспахана жіберілсін» [3, 167], - деген шешім қабылданған. Бірақ бұл жаңа баспахана келген кезінде газет атауы «Хабар» - «Известия» болып өзгерген.

Ордалық мұғалім, өлкетанушы Ғұмар Зарипов ағамыз 1929-1939 жылдар аралығында жинастырған Бисен Жәнкешовтің өлеңдерін 1969 жылы қолжазба түрінде Орда музейіне

тапсырған екен. Осы қолжазбадан «Бисеннің Ғабдолғазиз Мұсағалиевке айтқаны» атты өлең шумақтарында:

«Ұраның» біз қосылар ұран емес,
Біздерге ондай «Ұран» құрал емес.
Алысқа бұл «Ұранмен» бара алмассың,
Күн туып, екі талас басталса егес!» [3, 19] - деген жолдар кездеседі.

Көріп отырғанымыздай, бұл шығарма Орда большевиктері мен «Ұран» газетін шығарушылардың арасындағы пікірталастан хабар береді. Бір жылдан артық уақыт «Алаш» ұранын қолдаған «Ұран» газетінің шығарылымын жалғастыруды Астрахан большевиктері дем берген Орданың қызыл белсенділері қаламаса керек.

Өткен ғасыр, жалпы қазақ тарихын өз зерттеушілеріміздің ұлттық ғылыми көзқарасымен енді-енді сынық айнадай жамап-жасқап жатырмыз. Ал Ақпан, Қазан төңкерісі жылдары, кеңестік әкімшіл-әміршіл жүйе – зерттелу жағынан қасаңдық шылауына неғұрлым мол түскен, оқабы көп кезең. Осы кезеңге қатысты құжаттар архивтерде өте нашар сақталған. Жоғалып, құрып кеткен немесе әдейі өртелген.

Бұл тұста бізге сол кезеңдегі мерзімді баспасөз ғана қолға аз-мұз дерек ұстатады. Мысалы, «Қазақ» газетінің 1918 жылғы ақпанның 27-сіндегі нөмірінде: «1917-1918 жылдары Ордада Ғабдол-Ғазиз Мұсағалиұлы шығарып тұраған басылым – «Ұран» газетінен» мынадай хабар басылған:

«Тағы да өзгеріс.

Өткен нөмірінде бұрынғы комиссарлыққа Құлманұлы қалып, оның орнына Әзірбайұлы болып еді. Оның бер жағында комиссарлық қалып, Бөкейліктің істері осы кісілер арасынан бөлінді:

Ішкі істі

Қараушы:	Б.Ниязұлы
Жол ісін қараушы:	І.Көшекұлы
Жәрдем беруші:	Қ.Меңдешұлы
Ақша жағынан:	Д.Темірәлиұлы
Оқу оқыту:	С.Меңдешұлы
Денсаулық:	М.Көкебайұлы
Дау:	С.Нұралиханұлы

Бұлардың халықтың бас-аяғын жинап мәслихат етуге шыдамай Бөкейліктің ісін қолдарына алуларын әр түрлі жоруға болады.

Біреуі – уақыт оздырмай осындай қысаңшылық заманында халықты қиындықтардан сақтап тура жолға бастау. Екінші түрлі ойлағанда ел адамдарына мынау қалай демей, төрт жүз мың Бөкейліктің делегаттарының сайлаған адамдарының билігін кешегідей он шақты кара таяққа беріп, өзара кеңесіп, өз тілектерін жасай беруі өздерінің бас қамы үшін деп айтуға да мүмкін. «Адасқанның алды жөн, арты соқпақ» деген қазақтың мақалы бар. Мен басшыларымыздың бұл істерін жөн яки жөн емес деп айта алмаймын. Дұрыс, дұрыс емесін халықтың өзі шамалап тұрған болар...» [6, 202-203].

Өкіметтегі бұл өзгеріс те жалпы халықтың қатысуынсыз өткенін байқататын – хабардағы ерекше екпін түскен «ел адамдарына мынау қалай демей... өз тілектерін жасай беруі» деген сөйлемнің өзінен-ақ газеттің саяси бағытын аңғаруға болады.

«Ой ойлаған қазақ баласының дертті мәселесі» [7, 25] – ұлтының бостандығы мен тәуелсіздігі, оның жарқын болашағы еді. XX ғасырдың басында қаулап өсіп, «қараңғы қазақ көгіне күн болуға» [8, 59] ұмтылған, сыңар езу біржақты емес, энциклопедиялық масштабтағы, философиялық танымдағы алаш алыптары ұлттық идея мен рухани мұрат жолында аянбай тер төккен асқан білімпаз, елді аузына қаратқан, Қазан төңкерісіне дейінгі мерзімде Орта Азиядағы, қазақ даласындағы отаршылдыққа қарсы батыл үн көтерген, қазақ халқының аянышты халінің қамын ойлаған, «Құдай сәтін салсын «Әумин!» деп қол жайып, «әуп!» деп күш қосып, «Алла!» деп іске кіріскен» [9, 11] ірі қоғам қайраткерлері – ұлы

даланың дарынды перзенттері, бостандық пен бақытты өмір жаршыларының тұңғыш қарлығаштары.

XX ғасырдың басындағы қазақ халқының тарихы өзінің аса күрделі әлеуметтік және қоғамдық-саяси қайшылықтарымен ерекшеленеді. Қоғамдық-саяси және құқықтық ой-пікірлердің озық философиялы рухани ғақлиясы мен жоғары идеялы тұжырымдары ұлттың көкейтесті мәселелерін заман сахнасына алып шықты. Атап айтсақ, олар: ұлттық тәуелсіздік, өзін өзі басқару, құқықтық мемлекет принциптерін қазақ қоғамына енгізу, ағарту ісін жақсарту, тіл дамыту, әділетті құқық жүйесін жаңарту, олармен қатар шариғат заңдары мен ислам талаптарын бұлжытпай орындау сияқты биік мұрат, мақсаттардан тұрған-ды. Қарастырылып отырған күрделі кезеңде қоғамның осындай ізгілікті даму бағытын армандаған зиялы азаматтар – өз халқын жалпы адамзаттық биік рухани қағидаларға баулып, өз елін өркениет биігінен көргісі келген нағыз ұлтын сүйген, рухани азаттық пен демократиялық-ағартушылық идеяларға толы алып ой иелері мен қоғамдық-саяси, құқықтық ой-пікірдің өкілдері. Олар – жаңару мен бостандық идеяларының нағыз жанашырлары.

Біз үшін XX ғасырдың басындағы қазақ қоғамында ғұмыр кешкен, бірақ кезіндегі саяси қуғын-сүргіннің зардабынан есімдері саналы түрде «ескерілмей» келген қоғам қайраткерлерінің ұлт болашағы үшін атқарған, осы күнге дейін халыққа толық танылмай келген жан-жақты қызметтерін, олардың қоғамдық-саяси, құқықтық көзқарастарын сол заманның ғана көкейтесті мәселелерімен ғана емес, сонымен қатар бүгінгі күннің талаптарымен, тыныс-тіршілігімен байланыстыра зерттеу – негізгі мақсат болуы керек.

«Біздің тарих – бұл да бір қалың тарих, оқулығы жұп-жұқа бірақ-тағы» деп ақын Қадыр Мырза Әлінің айтқанындай, егемен елдің ендігі міндеті – шежіресін бүтіндеп, «жол ұзақ, ғұмыр қысқа, қолдан келгенін ғұмыр жеткенше істеп кетелік» [9, 11] деп, ел үшін еңбек еткен арыстардың өмірі мен шығармашылығын зерттеп, жарыққа шығару болса керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 Жұмағұлов С. Ғ. Қараш шығармашылығы: Оқу-әдістемелік құралы. – Қарағанды: ҚарМУ, 2005. – 120 б.
- 2 Кенжәлиев И. Ғұмар Қараш. – Орал, 2004.
- 3 «Ұран» газеті. 1917-1918. – Орал: Жайық Пресс, 2014. – 400 б.
- 4 Батыс Қазақстан облыстық тарихи-өлкетану музейінің архивіндегі М. Ысмағұлов фонды. 9083/1, № 46-іс. – 212 б.
- 5 Сейфуллин С. Көп томдық шығармалар жинағының I томы. Тар жол, тайғақ кешу. 1927 жыл. Роман-эссе. – Алматы: Қазығұрт, 2004. – 456 б.
- 6 Тәж-Мұрат М. Кәбиса жыл (зерттеулер, эсселер, әдеби толғамдар). – Астана: Хұсниат, 2009. – 400 б.
- 7 Жақып Б. Мұхтар Әуезов – публицист. – Алматы: Ана тілі, 1997. – 176 б.
- 8 Торайғыров С. Дүние дөңгелегі айналады. Таңдамалы. – Алматы: Халықаралық Абай клубы, 2009. – 356 б.
- 9 «Қазақ» газеті. – Алматы: «Қазақ энциклопедиясы» Бас редакциясы, 1998. – 560 б.

12 ЖЫЛДЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ МОДЕЛІ

Ербосын Гүлдана Ермұханқызы
Астана қаласы, Гуманитарлық колледж
Ғылыми жетекшісі: Қалыбекова Э.С.

*«Ұстаздың биігі ойлана қарасаң биіктей береді, үңіле қарасаң, тереңдей береді, қол созсаң
қарсы алдыңда, айналсаң артыңда тұрғандай»*

Сократ

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында «Бәсеке басы білім, ел басқаратын болашақ жастардың білімділігі мен біліктілігінде» деген. Ендеше, ұстаздар қауымы ел басқаратын болашақ жастардың білімін қамтамасыз ету керек. Сондықтан да мектептегі оқу үрдісінің барысы әр түрлі педагогикалық әдіс - тәсілдермен жүйелі түрде оқушылардың шығармашылық ойларын дамытып, ғылыми көзқарасы мен белсенділігін арттырады.

Бүгінгі күні мемлекетіміздің өркениетке жету жолындағы өр талабына тұғыр боларлықтай ұрпақ оқыту, тәрбиелеу ісін жаңа сапалық өзгерістер деңгейіне көтеруді талап етіп отыр. Мектеп құрылымында болып жатқан өзгерістер, білім беру мақсаттарының алмасуы, оның дамытушылық сипаттарының бекітілуі, көпнұсқалық оқытуға көшу сияқты мәселелер орындаушылардан шығармашылық бастамалық, жұмыстың жоғары сапасын және кәсібилікті талап етеді.

Қазіргі кезде біздің республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу - тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Білім негізі бастауыш мектепте берілетіні анық. Сондықтан да бастауыш сынып мұғалімі бағдарлама көлемінде ғана білім беріп қоймай, пәндер арқылы баланың жан - жақты дамуын қамтамасыз етуі керек. Күн тәртібінде қойылып отырған күрделі мәселелердің ішінде жас ұрпаққа білім беруді әлемдік деңгейге жеткізу үлкен орын алады. Сондай қоғамдағы түрлі бағыттағы өзгерістердің бірі - 12 жылдық оқыту моделі. Кезінде Елбасы «21 ғасырда білімін дамыта алмаған елдің тығырыққа тірелері анық» деп айтқан болатын. Егемен еліміздің әлемдік білім кеңістігіне кірігуі, Қазақстан Республикасының 12 жылдық білім беру жүйесіне көшуі, білім беру жүйесіндегі қазіргі уақытта болып жатырған соны өзгерістердің көрінісі болып отыр.

Қазіргі кезде Еуропа кеңесінің (1992) Декларациясына сәйкес 12 жылдық білім беру жүйесіне дүниежүзінің 138 жуық мемлекеттері енген. Олардың ішіне дамыған елдерден АҚШ, Жапония, Германия, Франция және т. б. кіреді. ТМД елдерінен 12 жылдық орта білім беру мерзімін Өзбекстан, Латвия, Литва, Эстония, Украина, Молдова таңдады. Қазақстан 12 жылдық білім кеңістігіне енді ғана еніп жатыр.

Бұл жүйенің басты мақсаты - жүйені ашық, заман талабына сай негізде дамыту. Қазіргі қоғамның өзекті мәселелерінің бірі - әлеуметтік, экономикалық өзгермелі жағдайларда өмір сүруге дайын болып қана қоймай, сонымен қатар оны жақсартуға игі ықпал ететін жеке тұлғаны қалыптастыру. Мұндай тұлғаға қойылатын бірінші кезектегі нақты талаптар: шығармашылық, белсенділік, әлеуметтік жауаптылық, жоғары интеллектілік, терең білімділік, кәсіби шеберлік.

Білім беру жүйесіндегі өзгерістерді талап ететін әлемдік дамудың негізгі үрдістері: қоғам дамуының қарқындылығы; постиндустриалдық, ақпараттық қоғамға көшу; мәдениаралық өзара қатынас ауқымының кеңеюі; халықаралық ынтымақтастық нәтижесінде шешілуі мүмкін ғаламдық проблемалардың туындауы; қоғамның демократиялануы; экономиканың қарқынды дамуы, бәсекелестіктің өршуі; адам капиталы мәнінің артуы. Осыған сәйкес дамыған елдердің білім беру жүйесінде білім беру философиясы мен

әдіснамасының жаңаруы, білім беру мазмұнын құру әдістерінің өзгеруі, білім беру жүйесінде жетілдірілген үлгілердің жасалуы, білім беруді басқарудың тиімді тәсілдері ұсынылып отыр. Сонымен қатар 12 жылдық білім беруге көшу төмендегі мәселелерге ерекше көңіл бөледі:

- жаңа білім технологияларының енгізілуі;
- оқытудың дәстүрлі өнімсіз стилін ығыстырып, оқушылардың танымдық белсенділігі мен өзіндік ойлауын қамтамасыз ететін дамытушы, сындарлы білім беру моделіне көшуі;
- терең және белсенді кәсіби бағдар берудің ерте жастан басталуы;
- -оқушы жастарға азаматтық-патриоттық, рухани-адамгершілік, көп мәдениеттілік, денсаулық сақтау және экологиялық тәрбие беру рөлінің күшейтілуі;
- -өмірлік бағдар ретінде адам бойындағы құндылықтарға қажет жағдайда түзету енгізу және жаңадан жасау;
- білім ұйымдарының оқушыны әлеуметтендірудегі рөлінің артуы.

Демек, 12 жылдық білім берудің мақсаты қоғамның мүддесіне өзін өзі белсенді етуге дайын, жаңа өмір сүруге бейім, бәсекеге қабілетті, шығармашыл, білімді тұлғаны дамыту және қалыптастыру.

12 жылдық мектепке ауысу бірқатар мәселелердің шешілуін талап етеді:

1. Бұл өзгерістің экономикалық негізделуі;
2. Бағдарламалық-әдістемелік қамтамасыз етілуі (мемлекеттік стандарт, жаңа кітаптар);
3. Жаңа жүйеге лайық мұғалімдер даярлау, мұғалімдерді қайта даярлау жүйесін жетілдіру;
4. Жалпы және орта білім беру мектебінде нормативті-құқықтық базаның жетілдірілуі;
5. Санитарлық-гигиеналық нормалар және негізгі ережелеріне өзгерістер енгізу;
6. Мектепке дейінгі, бастауыш, орта жалпы және жоғары бейіндік білім беруде сабақтастықтың болуы;
7. Білім саласын елдің тарихи дәстүріне, мәдениетіне бейімдеу.

Елбасы Н. Ә. Назарбаевтың «Келер ұрпақ алдында зор жауапкершілік жүгін арқалап келеміз», - деген сөзі жай айтыла салған жоқ. Еліміздің болашағы мен көркеюі, өркениетті елдер қатарына қосылуы бүгінгі ұрпақ бейнесімен көрінеді. Осыдан барып жас ұрпақтың бойындағы іскерлік пен қабілеттерін ашу және шығармашылыққа баулу мәселесі туындайды. Онсыз мектептің инновациялық үдеріс сатысынан өтпей дамуы мүмкін емес екеніне көзіміз жетіп отыр. Себебі, мектеп келешек ел басқарар, жер - суына иелік етер, ел - халқын гүлдендірер, мерейін өсірер жасампаз жандарды шындар бірегей орта, киелі орын екенін білеміз.

Еліміздің ертеңгі болашағы - бүгінгі мектеп қабырғасынан алған білім нәрімен сусындаған оқушы. Ал білім негізі бастауыш сыныптан бастап қаланатыны бәрімізге белгілі. Сондықтан қазіргі таңда оқушыларға сапалы білім берудің тиімді жолдарын іздестіру өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Оқушылардың өз - өзіне сенімін арттыру, олардың шығармашылығын дамыту, өтілетін сабақтың оқу - материалдарын терең ұғына білуге баулу, ой - өрісін дамытатындай логикалық ой тастау - мұғалімнің шеберлігіне байланысты.

Олай болса, қазіргі ұстаздар қауымының алдындағы үлкен мақсат:

Өзінің және қоғамның мүддесіне өзін - өзі белсенді етуге дайындау, өзгермелі даму үстіндегі ортада өмір сүруге бейімдеу, бәсекеге қабілетті және шығармашыл, білімді тұлғаны дамыту және қалыптастыру.

Міндеті:

1. Баланы өзіне жақын тарту.
2. Оқушының жан – жақты дамуы.
3. Өз пікірі мен ойын ашық жеткізуі.

4. Келешегін айқындауға саналы түрде дайын болуы

5. Шығармашылық әлеуетін толық іске асыруы.

Бастауыш мектеп – бұл жалпы білім беретін мектептің оқушыларды оқыту, тәрбиелеу, дамыту және өзін - өзі іске асыруына қолайлы жағдай туғызатын негізгі буыны. Сондықтан мектептегі тұтас педагогикалық үрдісі заман талаптарын қанағаттандыратындай деңгейде ұйымдастырылуы, ғылыми негізделуі және әдістемелік қамтамасыз етілуі тиіс. Жалпы білім берудің ірге тасы болып саналатын бұл буынның өзіндік ерекшелігі, мәні мен маңызы зор. Білім беру саласындағы өзгерістер де алдымен бастауыш сатыдан басталады. Осы аталған оң өзгерістерді жүзеге асыру үшін бастауыш сынып мұғалімі сол білімдермен өзі қаруланған болуы тиіс.

12 жылдық білім беру жүйесіне көшу - қоғамдағы елеулі өзгерістер мен адамдар арасындағы қарым – қатынас құралдарының қарыштап дамуына байланысты жаңа адамды қалыптастыруды көздеген заман талабы.

12 жылдық білім мазмұнының негізгі мақсаты қарқынды дамып келе жатқан өзгермелі қоғамда өмір сүруге икемді, жеке басының, сондай - ақ қоғам пайдасына қарай өзін - өзі толық жүзеге асыруға дайын білімді, шығармашылыққа бейім, күзиретті және бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыру.

12 жылдық білім берудің басты ерекшелігі – баланың жан - жақты дамуына, өз пікірі мен ойын ашық жеткізуіне, әр адамға табиғатынан берілген шығармашылық әлеуетін толық іске асыруына ықпал ететін, өзін - өзі танып, келешегін айқындауға саналы түрде дайын болуға, саяси өмірге араласуға мүмкіндік береді.

12 жылдық білім беру жүйесінде білім берудің мазмұнын түбегейлі жаңартумен қатар, оқытудың тың әдістемесін дүниеге әкелетін, құнды идеялардан туындайтын жаңа оқыту технологияларын енізуді талап етеді.

12 жылдық білім беру жүйесінде білім беруді ұйымдастырудағы Халық педагогикасын, салт – дәстүрін, әдет – ғұрыптарды жан – жақты, терең білетін 12 жылдыққа көшу мәселесі – біздің еліміздің, ұлттық өнеріміздің, нұрлы болашағымыздың мәселесі. Біздің мемлекетіміздің бүгінгі жайы, ертеңгі даму көкжиектері Қазақстан Республикасының тұтастай даму болашағын айқындайтын бірден – бір фактор деуге болады.

А.Байтұрсынов:

«Мектептің жаны – мұғалім. Мұғалім қандай болса, мектеп һәм сондай болмақшы. Яғни мұғалім білімді болса, білім біліп шықпақшы. Сондай болған соң, ең әуелі мектепке керегі - білімді, педагогика, методикадан хабардар, оқыта білетін мұғалім.»

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

"Ғылым туралы" 2001 ж. 9 шілдедегі № 225-II ҚР Заңы

1. Бабаев С.Б., Оңалбек Ж.К. Жалпы педагогика. Оқулық. Алматы: «Заң әдебиеті», 2007
2. Бұзайбақова К.Ж. Инновациялық педагогика негіздері. Оқу құралы. Алматы: «Білім», 2009.

2 СЫНЫПТА ӘДЕБИЕТ ПЕН МУЗЫКАДАН КІРІКТІРІЛГЕН САБАҚ

Максутов Ныгмет Максutowич музыка пәнінің мұғалімі
Кошикова Магрипа Балтабаева бастауыш сынып мұғалімі
Қарағанды қаласы, № 66жалпы білім беретін орта мектеп

Сабақтың тақырыбы:

Құрманғазы ата. Күй атасы – Құрманғазы.

Сабақтың мақсаты:

Оқушылардың түсініп, дұрыс оқуын дамыта отырып, Құрманғазы өмірі мен шығармашылығы жайлы түсінік беру, күй тыңдату арқылы атадан қалған күй өнерін насихаттау.

Сабақтың түрі: кіріктірілген сабақ (Әдебиет пен музыка)

Күтілетін нәтижелер:

Пәндік нәтиже:

Құрманғазы Сағырбайұлы туралы қосымша тереңірек ақпарат беру арқылы оның өмірі мен шығармашылығын білуге қызығушылықтарын туғызу. Қазақ күй өнері туралы дүниетанымдарын кеңейту

Жүйелі іс-әрекет нәтижесі:

Оқушыларға Құрманғазы туралы өлеңін оқытып, талдатып, күйлерін тыңдатып, мазмұнын ашу арқылы ойлау, жүйелі әңгімелеу, дұрыс сөйлеуге бағыт беру. Күй жанрын түсіне білуге үйрету.

Тұлғалық нәтиже:

Құрманғазы өнері арқылы оқушыларды мәдениетке, өнерге баулу. Атадан қалған күй өнерін насихаттау арқылы тарихын, ғұрпын құрметтеуге баулу. Музыка арқылы әсемдікті сезінуге, рухани нәр алуға жетелеу, музыканы тыңдай білуге, сүйеу, түсіне білуге тәрбиелеу;

Әдіс-тәсілдер: СТО технологиясының стратегиялары, АКТ, оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер, диалогтық оқыту әдісі

Бағалау: формативті бағалау әдісі.

Оқу нәтижесі:

Түсініп, дұрыс оқулары дамиды, Құрманғазы өмірі мен шығармашылығы жайлы білімдері толығады. Күй өнері арқылы тарихын, ғұрпын құрметтеуге үйренеді.

Ресурстар: Әдебиеттік оқу, музыка оқулықтары, М.Бұралқыұлы. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі, интербелсенді тақта, Қ.Сағырбайұлы, Б.Серікбайұлы жайлы слайдтар, Құрманғазы атындағы академиялық ұлт – аспаптар оркестрінің орындауында Құрманғазының күйлері «Адай», «Сарыарқа», «Балбырауын» бейнежазба, музыкалық аспаптар, маркерлер, кері байланыс «Жетістікбаспалдағы» парақшасы.

Сабақтың кезеңдері:

I. Психологиялық дайындық:

Сыныпқа оқушылар Құрманғазы Сағырбайұлының «Адай» күйімен кіру;

Сәлемдесу, бір –біріне сәттілік тілеу;

Қуанамын мен де,

Қуанасың сен де,

Қуанайық, достарым,

Арайлап атқан күнге.

II. Сыныпта ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру:

Музыкалық аспаптар: домбыра, қобыз, шертер, сылдырмақ арқылы топқа бөліну, топ ережесін қайталау;

III. Үй тапсырмасын пысықтау.

III. а) «Серпілген сауалдар» стратегиясы.

- Мәтіндегі басты кейіпкерлер кімдер?

- Кейіпкерлер өмір сүрген заман қандай еді?

- Шоқан Уәлиханов туралы не білдіңдер?

- Мысық туралы не айтасыңдар?

- Шоқан Мысықпен қай жерде кездесті?

- Мысықтың негізгі ермегі не?

- Мүсін деген не?

- Мысық ненің мүсіндерін жасады?

- Шоқанның Мысықпен дос болуының себебі неде деп ойлайсың?

- Шоқан Мысыққа қандай жақсылық жасады? Неліктен?

III. ә). Мағынаны тану. «Диалогтық оқыту» әдісі:

1 топ: Оқулықтағы Шоқан мен әкесінің диалогын оқу.

Әкелерімен қабаттаса атқа мінген Шоқан кешегі Мысыққа айтқан уәдесі бойынша құдық басына тартты. Шыңғыс баласының жалғыз кетіп бара жатқанын көріп, шақырып алды.

- Сен жалғыз қайда бара жатырсың?-деп себебін сұрады.
- Атеке, кеше Мысыққа, әлгі мүсінші балаға, келем деп уәде бергем. Соған барам.
- Кейін–ақбармайсың ба, немене, олбіржаққа кетіп қалар деп пе едің?-деген әкесөзіне:
- Уәдеайтып, артымнан алдасам, ұят боладығой. Бұдан былай ол менің сөзіме сенбейді

ғой,-деді.

Шыңғыс Шоқанға ойлана қарады да:

- Ә, жарайды, бар. Екі айтпаған жақсы,-деді.

Шыңғыстың өңінде баласына іштей разыланған ажар бар еді.

2 топ: Шоқан мен Мысықтың диалогын оқу.

Шоқан құйғыта шауып құдық басына келгенде,

Мысық алдынан қарсы шықты.

Ол қолына ұстаған жаңа мүсіндерін жоғары көтере көрсетті:

- Міне, Шоқан, істеп қойдым. Мен сені келмей қалар деп ем!..

• Жоқ, мен айттым ғой келемін деп, неге келмеймін. Уәде етпеу керек, уәде еттің - орында. Міне, сен де кеше уәде еттің, айттың, орындап, тосып отырсың, - деп, Шоқан досына өзінің әдетін түсіндірді.

3 топ: Шоқан мен Мысықтың диалогын оқу.

Мысықтың бұл мүсіндері құстың (қаршығаның) тұлғасын бейнелепті және пәуеске арбаның бейнесін жасапты. Жаңадан көргенін, жаңа нәрсені тез танығыш Мысықтың зеректігі Шоқанға сондай ұнады. Мына жасаған мүсіндерді әлі тобарсымаған, босаңдау екен. Қолына алып, ұстап көрді де:

• Сен мүсіндерді күн көзіне қойып тобарсыт, қазір алуға әлі жас екен. Мен саған ертең келем,- деп, Шоқан үйден Мысыққа алып шыққан қант, бауырсақтарын берді.

Жарайды, тағы да көп қылып істеп қоям, - деп Мысық бауырсақтан бір-екеуін аузына тоғытып жіберіп, жымыңдап қойды. Шоқан құнанына міне салып, Айғаным аулына қарай құйғыта жөнелді.

4- топ: Шоқан мен апасының диалогын оқу.

Ауыл күзектен көшер алдында Шоқан Мысықтың еркіне қоймай үйіне ертіп келді. Күздің салқын күнінде аяғында етігі жоқ, үстіндегі шапаны далбаланған Мысық жағынан боздағы шығып тоңып жүр екен. Жаны ашыпкетті. Апасына еркелене:

- Мына Мысыққа менің ана қоңыр шапанымды, жеңілетігімді беріңізші, кісін,-деді.

• Ә, Шоқанжан, осы баланы өзіңе досқылыпалдыңғой. Жарайды, көңілің түскен екен, алсын, - деді сары бәйбіше.

Киімдерін бүктеп қолына алған Мысықты Шоқан ертіп үйден алып шықты. Мал шетінде жатқан иттерден қорғап, біраз жерге ұзатып салды.

III. б). «Топтастыру» стратегиясы. Кейіпкерлерге мінездеме беру.

I топ: Шоқанға мінездеме

Шоқан – қайырымды, әділ, уәдеге берік, Мысықтың өнеріне қызығады, бағалайды.

II топ: Мысыққа мінездеме

Мысық - өнерлі, зерек, мүсін жасайды, көргенін пайымдай алады;

III. в). «Болжау» стратегиясы.

III топ:

-Егер, осы қазір сендердің орталарында Шоқан болса, қандай бала болар еді? Өз өнерін қалай дамытар еді?

IV топ:

Егер, осы қазір сендердің орталарыңда Мысық болса, қандай бала болар еді? Өз өнерін қалай дамытар еді?

IV. Жаңа сабаққа дайындық :

Музыка:

Мысық өнерлі бала, мүсінші , ал тағы да өнердің қандай түрлерін білесіңдер?

-Балалар, музыка сабағында қандай жанрлармен таныстыңдар?

-Ән, би, күй, жыр жанрлары неге жатады?

V. Жаңа сабақ:

V.а). Қызығушылықты ояту:

АКТ , бейнежазба (Қ.Сағырбайұлы «Сарыарқа» күйі)

-Қандай жанрды тыңдадыңдар?

- Күй тартатын адамды кім дейді?

- Күйші

Күй - домбырада және басқа да халық аспаптарында орындалатын музыкалық шығарма.

Күй шығарып, оны домбырада орындайтын адам - ол күйші. Сендер жаңа «Сарыарқа»күйін тыңдадыңдар. Бұл күйді шығарған ұлы күйші Құрманғазы Сағырбайұлы. Ендеше, бүгін сендер Құрманғазы Сағырбайұлының өмірі, шығармалары жайлы түсінік аласыңдар.

V.ә). Слайд «Құрманғазы Сағырбайұлы»

V.б). Мағынаны тану:

1.Оқулықтан мәтінді оқу; («Күй атасы - Құрманғазы» мәтінін оқу)

2.«Балбырауын» күйінен үзінді тыңдау;

3.Сұрақтарға жауап:

- Күй қандай екпінмен орындалды? (жылдам, шапшаң)

- Қандай музыкалық көңіл –күйді білдіреді? (қуанышты, жігерлі, серпінді)

V.в). Әдебиет: Слайд (автор Б.Серікбайұлы) Құрманғазы ата.

Бүгін біз Байбота Серікбайұлының «Құрманғазы ата» жайлы өлеңімен танысамыз. Құрманғазы ата өзі өмір сүрген заманда қоғамдық - әлеуметтік қайшылықтарға, зорлық – зомбылыққа қарсы күресіп өткен адам.

V.в). Слайд. (Өлеңнің авторы Б.Серікбайұлы)

VI. Ой толғаныс:

VI а).Топтық жұмыс:

1 топқа тапсырма:

Қазақ тілінің түсіндірме сөздігімен жұмыс: дауылпаз, данышпан, бұғау;

2 топқа тапсырма:

Өлеңнің 1 – ші шумағын оқып, талдау, қара сөзге айналдыру;

3 топқа тапсырма:

Өлеңнің 2 – ші шумағын оқып,талдау, қара сөзге айналдыру;

4 топқа тапсырма:

Өлеңнің 3 – ші шумағын оқып,талдау, қара сөзге айналдыру;

VI ә).Музыка: «Ақын орындығы» Ұйқас бойынша өлең құрау. домбыра. сен ғана.

Құрманғазы атамнан,
сен ғана.

VI.«Домбыра сазы» атты өлеңді әнімен орындату.

VII.Жаңа сабақты қорытындылау үшін:

Топтардың бір –біріне сұрақ қоюы, бірін –бірі бағалауы.

-Құрманғазы Сағырбайұлы кім болған?

-Құрманғазының ұстазы кім?

-Құрманғазының шәкірті кім?

-Құрманғазы Сағырбайұлының қандай күйлерін білесіңдер?

VIII.Бағалау: Формативті бағалау.

IX.Үйге тапсырма.

Әдебиет:

1.«Құрманғазы ата» өлеңін мәнерлеп оқу.

2.Ойдан Құрманғазы туралы төрт жол өлең құрастыру.

Музыка:

1.«Күй атасы - Құрманғазы» мәтінін оқу.

2. Әр топ Құрманғазының бір күйінің шығу тарихын дайындау.

X.Рефлексия:

Кері байланыс: «Жетістік баспалдағы» парақшасы.

Балаларға баспалдақ суреті салынған қағаз таратылып беріледі де, сол баспалдақтағы өзінің орнын белгілеу тапсырылады. Егер оқушы өзін сабақта жақсы сезініп, сабақты жақсы түсінсе, баспалдақтың ең биік жеріне күннің суретін салады. Ал егер сабақты дұрыс түсінбесе, сабақ ұнамаса, баспалдақтың төменгі жағына бұлттың суретін салады. Сабақта оқушының көңіл-күйі орташа болып, кейбір нәрселерді түсінбесе, онда баспалдақтың ортасына бір жағы ашық, бір жағы боялған бұлттың суретін салады. Осылайша оқушының өзін-өзі бағалауы мен мұғалімнің сабағы бағаланып, өзара кері байланыс жүзеге асырылады. Оқушылар берілген баспалдаққа өздеріне ұнаған суретті салады.

4-5 ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ДАМУ

Даирова К.Т., Досмаганбетова А.А.,
Қарағанды қаласы, КМҚК «Толағай» балабақшасы

Білім беру және ғылым саласына елеулі өзгерістер енгізіп қазіргі кезеңде мектепке дейінгі білім беру ісін жаңа сапалық деңгейге көтеру міндеті-бүгінгі күннің көкейкесті мәселесі. Осы өзгерістер білім саласының алғашқы сатысы болып саналатын мектепке дейінгі ұйымдарда болашақ ұрпақтың дүниетанымын дамытуға, жеке ұлға ретінде қалыптастыруға, сәбилік шақтан бастап толық жағдай жасауды, тәрбиелеу мен білім беруге аса жауапты қарауды басты міндет етіп қойып отыр. Бала тәрбиесі от басынан басталады десек те ғылымға негізделген әдіс –тәсілдермен берілетін тәлім-тәрбие ісі көбіне балабақшадан басталып, мектепте жан-жақты педагогикалық өрісін табады. Дер кезінде алынған мектепке дейінгі білімнің әр бүлдіршін үшін маңызы зор. Әсіресе, балабақшадағы тәрбие мен білім бала табиғатына өшпестей із қалдырады. Ал менің қазіргі қойған мақсаттарымның бірі метеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалдық қабілеттерін дамыту. Алдыға қойған мақсаттарды жүзеге асырудағы біздің жұмысымыздың келесі бағыты жаңа технологияларды меңгере отырып бүлдіршіндердің ақыл-ой қабілетін дамыту мақсатында бағдарлама жазып шығару еді. Ол бағдарламаға қысқаша түсінік хат беріп өтейік.

Ұлы педагог В.А Сухомленскийдің сөзімен айтқанда: "Ойынсыз ақыл ойдың қалыпты дамуы да жоқ және болуы да мүмін емес. Ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті, ойын арқылы баланың рухани сезімі жасампаз өмірімен ұштасып, өзі қоршаған орта туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз - ұшқын, білімге құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты", деп айтқандай ойын - балалардың оқуға еңбекке деген белсенділігін арттырудағы басты құрал, баланың психологиясында сапалы өзгерістер тудырады. Бала зейінінің, жадының қалыптасуына ойлау, қиялдау қабілетінің дамуына әсер етеді. Ойлау шығармашылығының және таным әрекетінің негізі болып табылады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың жан - жақты дамуы үшін логикалық ойындардың орны ерекше. Ойын – мектеп жасына дейінгі кезден басталып адаммен өмір бойы ілесіп жүретін ерекше қызмет түрі. Ойын – балалардың оқуға, еңбекке деген белсенділігін арттырудағы басты құрал, баланың психикасында сапалы өзгерістер тудырады: бала зейінінің, жадының қалыптасуына ойлау, қиялдау қабілетінің дамуына әсер етеді. Ойлау шығармашылық және таным әрекетінің негізі болып табылады

Баланың мектепке дейінгі кезеңде бойына сіңірген дағдылары, біліктілігі ересек жасында – мектепте білім алу және қабілетін дамыту үшін іргетасы болып қаланады. Осы дағдылардың ішіндегі маңыздысы да логикалық ойлай білу, «ақылмен әрекет ету» қабілеті болып табылады. Логикалық ойлау әдіс-тәсілдерін игермеген балаға алға қойған міндеттерін орындау қиынға соғады, жаттығуларды орындаудың өзі көп уақытын алып, күш-жігерін сарқиды. Нәтижесінде баланың денсаулығына нұқсан келуі мүмкін және оқуға деген қызығушылығы әлсірейді немесе тіптен жоғалады.

«Ойнада,ойлан» вариативтік компонент бөлімінде балалар бойында өзін-өзі дамыту қабілетін қалыптастыру үшін жағдайлар туғызады. Барлық сабақтар ойын түрінде өткізілетін жаттығулар мен тапсырмаларға негізделеді. Бағдарламада математикалық ойындар: әзіл-есептер, жұмбақтар, бас қатырғыштар, ауызша ойындар, саусақ ойындары, байлап ойнау ойындары, лабиринттер, кеңістікті сезінуді дамыту ойындары кеңінен беріледі. Олар тек өздерінің мазмұн-дылығы және қызықты болуымен ғана емес, сонымен бірге балаларды ойлау, пайымдау қабілеттерін дамытып, дұрыс жауап беруге үйретеді. Балалардың өз бетімен әрекет етуін, байқағыштығын, тапқырлығын, зеректігін дамытуға ерекше көңіл бөлінеді. Бұған әртүрлі логикалық ойындар ойнату, есептер шығару, жаттығулар орындау көп әсерін тигізеді.

Интеллектуалды еңбек күрделі. Мектеп жасына дейінгі балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, педагогтардың негізгі дамыту жолдары мәселе бойынша ізденістер. Ал басты ұйымдастыру формасы- ойын.

Мектеп жасына дейінгі педагогикада баланың интеллектуалдық дамуына қажет көптеген әдістемелік материалдар, технологиялар бар. Біздің де ұсынып отырған осы бағдарламамыздың негізгі мақсаты – бүлдіршіндерді қызықтыратын нақты бір жүйеде ақыл ойды дамытатын ойын түрінде оқу іс әрекеттерін ұсыну.

Ал басты міндеттері мыналар.

- Логикалық ойлау қабілеттерін дамыту. Математикалық түсініктер жайлы елестерін қалыптастыру.
- Объектінің түсімен, формасымен, өлшемімен таныстыру.
- Кеңістікті бағдалай білуге үйрету.
- Практикалық тапсырмаларды өз бетімен шешуге білімдерін, дағды мен шеберліктерін дамыту.
- Қиындықты жеңіп, мақсатқа жетуге ынталандыру. Белсенді болуға, өзіне қызмет етуге тәрбиелеу.
- Ойлау операцияларымен танымдық процестерін дамыту.
- Тілдік іс әрекетке байланысты психикалық функцияларын дамыту.

Осындай міндеттерді орындап шешу балалардың қабілетін ашып жан жақты дамытады. Мектеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалдық қабілеттерін тиімді дамыту жаңа заманның басты мәселелерінің бірі. Қазіргі өмірдің өзінен туындап отырған

талаптарды орындау, жаңалыққа жаршы болу үзіліссіз тәрбие негізінің бастау бұлағы-мектепке дейінгі ұйымдардан, яғни балабақшадан басталады. Интеллектісі дамыған мектеп жасына дейінгі бала материалды жылдам қабылдап, жылдам есте сақтайды, байланыстыра сөйлеуі жетілген, сөздік қоры мол, өз күшіне сенімді, жаңа ортаға тез бейімделетін, мектепке дайындығы жоғары тұлға болады. Интеллектуалды еңбек күрделі. Мектеп жасына дейінгі балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, педагогтардың негізгі дамыту жолдары- мәселе бойынша ізденістер. Ал басты ұйымдастыру формасы- ойын. Алдыға қойған міндеттерді жүзеге асырудағы біздің жұмысымыздың келесі бағыты – мектепке дейінгі мекеме педагогтарына, алдындағы бүлдіршіндерді, жан жақты дамытатын қызықты ойынның түрлерін ұсыну. Ол санамақтар, математикалық есептер, ертегілердегі математика, математикалық өлең-әзілдер, логикалық – дидактикалық ойындар.

4-5 жастағы балаларға арналған математикалық, логикалық мазмұнды ойындар ұсынамыз. Ойын барасында мектепке дейінгі жастағы балалардың математикалық түсініктері мен ойлаудың қарапайым логикалық құрылымын қалыптастыруға әсер ететін тапсырмалар шешіледі. Бұл ойындар келешекте балалардың оқуында математиканың негізін ойдағыдай меңгере алуына көмектеседі.

Санамақтарды халық негізінен, жас балаға сан үйрету мақсатымен шығарған. Санамақтар арқылы мектеп жасына дейінгі балаларды қоршаған ортадағы дүниені тану мен қатар халқымыздың атадан қалған салт дәстүрін де санау арқылы үйренеді, әрі дүниені таниды. Баланың қисынды ойлауы мен математикалық ойлау қабілетін дамытады. Атау ұйқастырып санау арқылы бала санауды үйренеді, әр санға ұқсас заттарды танып біледі. Санамақтарды әртүрлі мағынада ұсынып отырмыз. Осындай санамақтар арқылы балалардың тілін дамып, санау қабілеті артады. Санамақтағы әрбір сөзді, атауды есінде сақтаса, олар білімді, жеті атасын білетін, болашағынан үміт күттірер азамат болып өседі деп ойлаймыз. Саусақ санау ойыны баланы сан үйренуге қызығушылығын арттырады. Осы санамақтарды бос уақытта, күннің екінші жартысында жаттату арқылы мағыналарына түсінік береміз. Санамақтар балаларға ұлттық нақышта тәрбие жұмыстарын жүргізумен бірге оларды мектепке даярлайды.

Ғұлама ғалым, ағартушы Ахмет Байтұрсынов: «Басқадан кем болмас үшін біз білімді, бай, күшті болуымыз керек, күшті болуға бірлік керек. Осы керектердің жолында жұмыс істеу керек» дегендей егерде біз аянбай жұмыс істесек, жан жақты дамыған елімізді көркейтуге ат салысатын болашақ білімді ұрпақ тәрбиелейміз. Ұсынылып отырған бағдарламада мектепке дейінгі мекеме педагогтарына маңызды міндеттер тұр, яғни баланың ақыл ой қабілетін жетілдіру, логикалық ойлауын дамыту, өз пікірін, көз қарасын айтып жеткізе алатын, талқыға сала білетін, оны дәлелдей ала білетін қабілеттерін дамыту. Бағдарламада бала қызығатындай ойын түрлері, оларға қажетті көрнекіліктер сан алуан болғандықтан, ойын үстінде баланың бір затқа бейімділігі, ойындағы тапсырманы орындауға деген қызығушылығы, ұжыммен тату тәтті ойнай білу мүмкіндігі анық байқалады.

Мектептегі математикалық білімді меңгеруде көптеген балалардың қиналатыны белгілі. Мұның себебі көп. Солардың бірі математика пәніне қызығушылықтарының болмауы. Сондықтан да осы жас аралығында ойын арқылы математикалық ой- өрісін, қызығушылығын, арттырып, ішкі табиғи қабілеттерін дамытып жетілдіру керек. Балабақшаға келген әр бір бала келешекте сауатты қызыға қарайтын жеке тұлға болып шығуы керек. Ол үшін әр бір баламен жұмыс істейтін педагог білімді, өз ісіне жауапкершілікпен қарайтын, баланы шексіз сүйетін, ойлампаз, белсенді, әр балаға творчестволық ыңғай таныта білетін, еңбекқор адам болу өте маңызды. Сондықтан әр педагог ойнап отырып, ой-өрісін дамытын ойындарды ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде, күннің екінші жартысында бағдарламаға сай балалардың жас ерекшеліктеріне байланысты әр-түрлі ойындарды пайдаланса жақсы нәтижеге жетеміз. Ойын процесінде кішкентай балаларды оқытуда біз ойын іс-әрекетіндегі қуанышын бірте-бірте оқу іс-әрекетіндегі қуанышқа ауысуына ықпал етуіміз керек. Сонда бала қуанып жүріп білім алады. Осы жастағы балалардың ойлаудың логикалық құрылымы қалыптаса бастайды. Ойын кезінде

сұрақтың жауабын іздей отырып, өзінің ой қортындысын бір логикалық тізбекке құрады және қателесуден қаймықпай жинақтап қорту арқылы дұрыс жауапты табады. Санамақты көбінесе шағын топ құрып ойнауға болады. Айтуға оңай, жаттауға жеңіл. Бүлдіршіндерге сан үйретіп қана қоймай, тіл ширатуға да себін тигізеді. Ауыз әдебиетінің бұл түрі баланы диалог түрінде сөйлесе білуге, өзіне қойылған сұраққа жауап беруге жаттықтыру ісінде басты рөл атқарады. Осы жастағы балаларға санамақтар жаттау арқылы тура, кері санау білуге үйретіп, сандарды бекітеміз. Санамақ арқылы көркем сөзді мәнерлеп жатқа айтуға жаттықтырып, еске сақтау қабілеттерін дамытамыз.

Жоғарыда айтып өткендей қазіргі таңда баланы дамыту мен тәрбиелеуде баланың жеке ерекшеліктерін, қабілетін, дарыны мен талантын ашуға әр-түрлі методикалық әдіс тәсілді қолданудың маңызы зор. Сондықтан біз өзіміздің көп жылғы іс-тәжірибелерімізді пайдалана отырып балалардың жас ерекшеліктеріне байланысты «Ойна да ойлан» вариативті бөлім бағдарламасын шығардық. Бұл бағдарламадағы ойындардың көбіне жаңа технологияларды пайдаландық. Мысалы: Математикалық сиқырлы- әлем бөлімі бойынша «Сандармен танысайық», «Қай затқа ұқсайды», «Поезд», «Үйшіктер», «Қанқызын тап», «Реттік санау деген не?», «Сиқырлы монеталар» атты оқу қызметтерінде интерактивті тақтаны пайдаландық.

Біздің жазып шығарған бағдарламадан күтілетін нәтиже: Тура және кері санауды. Уақыт, кеңістік туралы қарапайым ұғымдарды түсініп, геометриялық пішіндерді біліп оларды қоршаған ортадағы заттармен салыстыруды. Объектінің түсімен, формасымен, өлшемімен тануды, заттың кеңістікте орналасуын анықтауды (оң жақта, сол жақта, ортасында) Тәулік бөліктерін өзіне қатысты тұрғыда айта алады. Санау таяқшаларынан пішіндерді үлгі бойынша қоя біліп, шаршыдан ұшбұрыш, таяқша қосу арқылы ұшбұрыштан шаршы, шаршыдан тік төртбұрыш жасай біледі. Пішіндерді қағаз бетіне дұрыс орналастырып, жапсырып өз ойын байланыстыра әңгімелеп жеткізе алады. Заттардың қасиеттерін ажыратады, сыртқы белгілері бойынша ұқсас және әр-түрлі заттарды таба алады. Қоршаған ортадағы заттарды салыстырады (заттардың қасиеттерін ажыраты, сыртқы белгілері бойынша ұқсас және әр-түрлі заттары таба алады). Қасиеттері ортақ заттарды бөлшектерге бөле алады. Әр-түрлі заттарға қатысты қандай да бір әрекетті қолдана алады. Дұрыс көрсетілмеген қарапайым әрекеттердің қателерін таба алады. Үлгі бойынша санап, екі топтағы заттарды теңестіруді, заттың орналасқан орнын анықтап сөзбен баяндауды игереді. Үлкен, кіші, кішкентай деген сөздердің мәнін түсініп, оларды сөз арасында қолдануды, заттардың ұқсас белгілерін (көлемін) тауып сол белгілерін 1-ден 5-ке дейінгі сандардың құрамын, белгілі бір санның алдындағы, артындағы сандар туралы түсініктерді игеріп, осы сандарды, алып қоса алады. Игерген материалдарды есте сақтайды, елестетеді. Ойындық тасырмаларды өз бетінше орындау, соңына дейін тиянақты аяқтай білу дағдысын, қойылған сұраққа толық және байланыстыра жауап бере білуді, жолдастарының сөзін бөлмей тыңдай білу дағдылары мен түсініктерді меңгерді. Қиындықты жеңіп, мақсатқа жете білу дағдыларын меңгереді. Жұптасып, топтарға бөлініп жұмыс істейді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Н.Ә.Идирисова «Мектепке дейінгі педагогика» Қарағанды қаласы, 2011ж.
2. М.Сансызбайқызы «Балдырғандарға арналған қызықты математикалық тапсырмалар». – А. «Рауан» 1993ж.
3. Р.Мәжитқызы «Қызықты математика» - А; 1996ж.
4. Оу Александрова «Математика для малышей». – Москва 2012ж.

WAYS AND MEANS OF ENHANCING VOCABULARY IN ENGLISH LANGUAGE IN KINDERGARTEN

Валл Е.Н.
Детский сад «Акжаркын»

Preschool age is especially favorable for the beginning of learning English: children of this age are particularly sensitive to linguistic phenomena, they have an interest in the understanding of his speech experience. They easily and firmly remember the small volume of linguistic material and reproduce it well. These favorable factors lose their power with age.

Teaching kids is very difficult job that requires a very different methodological approach than teaching students and adults. If an adult speaks English, it does not mean that he can teach others. With preschoolers should work only experienced professionals.

Leading psychologists and teachers have always stressed that the fact that communication is necessary for the formation of personality. An important role in the formation of communication skills plays the development of speech. Children, who have developed language skills, freely express their thoughts, feelings, can tell you about their emotional state, attitude to the world.

Organized speech further facilitates the child's learning in school. Learning English helps in the formation of the native language, correct pronunciation, and introduces the child to the world of another culture like language and communication. In addition to communicative functions, English language teaching promotes memory, creative imagination, thinking, expanding horizons. When the language is naturally woven into the daily life of the child, he begins to use it in the game, communicating with others, which is a guarantee of successful language acquisition.

Early learning preschoolers need to create a positive natural motivation.

The lessons are organized in such a way as to gradually advance to active the speech of children in the form of proposals. Before children begin to communicate and speak in English, it is necessary that they successfully learned a lexical unit of language. Each lesson uses a variety of teaching techniques and skills and continuity of learning stages and the sequence of the introduction of linguistic material provides strength absorption of the material.

The foundation of the entire course of study in kindergarten is learning vocabulary, which includes the following themes: "Animals", "Toys", "Colors of objects", "Count 20", "Verbs of motion", "Family", "Sports", "Transport", "My body", "Products", "Seasons", "My house."

When teaching preschool children English language using of tools bright colorful clarity, speaks at the first place. While vocabulary acquisition is more effective, when the child sees before him the toy, a colorful picture and he performs with it actions, as in this case, he does not need a permanent transfer.

In the classroom you can use the following scheme for the activation of vocabulary:

The teacher shows a picture or a toy and calls the words. Children chorus repeat, imitating the pronunciation. In the next phase, the teacher sends a toy or a picture to a child, prompting him to call a new word. Next job is the chain from child to child. With this form of work children are met at every lesson. The teacher, in addition to new vocabulary, monitors pronunciation, helps each child to ask the right tongue. The exercise ends with a choral work: children in chorus repeat after the teacher a new word.

The game is great at enhancing the knowledge and method of teaching at which children accumulate a certain amount of English vocabulary, memorize a lot of poems, songs, rhymes, etc.

This form of teaching creates favorable conditions for mastering linguistic and speaking skills. The opportunity to build on the gaming activity allows to provide a natural motivation speech in English, to make interesting and meaningful even the most basic statements. Game in learning English is not opposed to educational activity, but organically linked with it.

In the preschool years when learning the English language is a gradual development of the foundations of communicative competence, which is at an early stage of learning English includes the following aspects: 1) the ability to correctly from a phonetic point of view, to repeat the English words

after the teacher, a native speaker or a speaker, then there is a gradual formation of auditory attention, hearing and phonetic correct pronunciation;2)acquisition, consolidation and revitalization of the English vocabulary;3)mastery of a certain number of simple grammatical structures, the construction of coherent speech.

The game is a leading activity of the preschool child. Despite the fact that on the children's game has been written very much, questions of the theory of it so complicated that a single classification of games still do not exist.

The methodology of the direct educational activity should be built taking into account age and individual peculiarities of the structure of the linguistic abilities of children and encourage their development.

Communication in English must be motivated and focused. You need to create in the child a positive mental attitude on the English speech. Way to create this positive motivation is the game. Game direct the educational activities should not be sporadic and isolated. You need to use of the through games technique, integrating other activities in the language learning process.

Based on a game methodology is the creation of an imaginary situation and adoption of a child or a teacher of a role.

Learning games are divided into situational, competitive, rhythm-music and art.

To include situational role-playing games that model situations of communication on a particular occasion. Role play is a game activity, during which children act in certain roles, played various life situations, for example: buyer-seller, doctor-patient, the actor and his fan, etc.

They, in turn, are divided into games of reproductive character when children reproduce a model, a standard dialog box, applying it to different situations and improvisational games that require the application and modification of various models.

Standard dialogs, for example:

1. Show me – when the teacher names the object, and the child must approach the card with the desired word and point to it.
2. What's this?- The teacher shows the word, the children speak the words.
3. What's missing?
4. What's doesn't belong?
5. "Magic mirror" - goal: the development of attention. The mirror fits children wearing masks of animals. In the magic mirror reflects some animals. Children should say who they see and in what quantity. For example: I see a dog. I see five dogs.

To competitive are most of the games that promote the assimilation of vocabulary and literacy. They winner is the one who knows best the language material.

It's all kinds of crossword puzzles, auctions, bench-printed games with the linguistic tasks, the execution of commands. Crossword puzzles can be on any theme: animals, fruits, vegetables, furniture, toys, etc. Commands are different. At the lessons children can play game: "Simon says" – the goal of this game is the development of cognitive interests. Children stand next to the teacher. The task of children is to execute the commands of the teacher. For example: Hands up! Sit down! Jump! Run! Etc. In the process of conducting this game uses a lexical material in different themes.

Rhythm-music games is any kind of traditional game type of dances, songs and dancing with the selection of partners, which contribute not so much the mastery of communicative skills, how to improve the phonetic side of the question and the immersion in the spirit of the language, for example: "What's your name", "I like my friends", "Heard, shoulders, knees and toes" etc.

Art, or creative games – this type of activity, standing on the border of games and artistic creativity, the path to which lies for a child through play. They, in turn, can be divided into:

1. Dramatization (i.e., staging small skits in English) "In the woods" - example: in the woods meet a fox and a bear, and played a little dialogue (Hello! I'm fox. I can run. I like fish); "Red Riding Hood" and others.

Usually the techniques of the theater are used every day for language learning. It played a variety of situations: dolls or other toys meet, greet each other, ask each other how someone called as someone, who lives where, what they like to do, describe yourself.

2. Fine games such as graphic dictation, picture coloring etc. Coloring pictures, is soothing, not always meaningful, but a very common occupation. For example, you can show the finished image. While the child is engaged with a circuit, the teacher repeatedly repeats the word, calls details. Graphic dictation – example: the teacher says to children that what color, kids paint, and then compare the resulting image with that, which dictated to the teacher.

3. Verbal-creative (collective writing small stories, rhymes selection), for example:

– Взад-вперёд и сверху-вниз

Утром с пастой чищу ...(teeth)

– Так вкусно пахнет цвет у лип,

Что облизнул свою я ...(lip) etc.

Starting to learn English, the child has great desire to speak from the first minute in this language. In order to maintain this strong motivation to learn a language, you must maintain the original desire of the child to immediately enter into the communication process. It is the rhyme facilitates memorization of the initial unit required for communication phrases and complex for memorizing vocabulary.

Rhyming plays a huge role as a means of developing children's speech and components such as breathing, diction, sound, pace, the ability to adjust the strength of the voice. Feature of the language of the verse is the presence of breaks in the rhyme twice more, than in prose. Reading rhymes helps to improve speech breathing, as it creates the conditions for adherence to the pauses. Following the pause appears expressive speech. The value of rhyme in the formation of expressiveness and emotion of the speech is enormous. Through reading rhymes, the child transmits different feelings and experiences, and therefore has to use tonal means. The rhyme strengthens not only arbitrary (meaningful) expressive speech. Sound repetition in the rhyme also helps produce correct pronunciation of individual sounds, words.

The important role of rhymes is in the formation of diction, a clear utterance not only of sound, words, and phrases in General. The ordered repetition of certain sound features gives the rhyme to emphasize the rhythm, which contributes to the development of proper diction.

Through reading rhymes by children is also moderate rate of speech. Regularity and rhythm of rhymes, close to children's perception of images develops the ability to retain words, phrases, facilitates rapid memorization, which in turn contributes to the development of such mental functions as memory.

Do not be afraid to enter several rhymed texts or songs, and to pronounce or sing them out: the children and the teacher have fun. The kids wonder if the lesson verses and songs used reasonably: it is included in the overall plot, combined with a mobile game, appear together with a certain character, preceded by some organizational aspects. It is important that the accompanying movements were recognizable, clear, associated with certain poems and songs.

On the border situational improvisational games and creative dramatization is an activity like improvisation on the theme of the famous tale, is already lost in established type. For example, the game the Turnip, which, depending on the number of players and the assimilation of new vocabulary, there are new characters and replicas.

Choosing or inventing a game to include in the lesson, observe the following rules:

1. Before the game, answer the following questions: what is the purpose of the game, what it needs to learn child? What the speech act he needs to perform? Can your child to build such a statement if there are additional difficulties?

2. By answering these questions, try to become child and figure out what interesting situations could arise from the statement in such a model.

3. Think of how to describe this situation to the child so that he immediately accepted.

4. Happy to play with your child yourself!

When the vocabulary of a preschooler reaches several tens of words, it is possible to vary the direct educational activities using audiotales in the English language. Audiotales can be divided into:

Audiotales "pure". Audiotales are a great tool for English language learning children. First, it is suitable tiny English stories. For example, the children can listen to such tales as "the Three little kittens" , "Three Little Pigs". It is essential that the essence of the audiotale was understandable, because

otherwise the child will quickly lose interest. A direct educational activity without the interest will not be so fruitful and effective.

Audiotapes in combination with illustrative material. During sound audio children together with the teacher look at the pictures and at the same time recite the words.

Audiotapes and method of "full immersion". To make listening English fairy tales more interesting, you can use one of the methods of fairy tale therapy – drawing stories. But to draw in the process of listening happens in the case that the story at least a little the child knows. Therefore, children are given pencils and paper when the tale is heard in the second or third time. The fact, that drawing while listening is the process which affects the underlying skills of simultaneous perception and reproduction of information. In the course of drawing the child has formed the association with the heard. Wittingly or unwittingly, English words are remembered, associated with the depicted in the picture story. Along the way, you need to pay attention if he knows how to simultaneously listen and draw heard. In four to five years skills quick play heard information from the majority of kids do not exist. But to six years in those children who regularly listen to and reproduce just heard information in the form of retelling, drawing, application, etc., develops the ability to simultaneously listen, to hear, to understand and to interpret what they heard.

English language education should be communicative in nature, when the child masters language as a means of communication, not just absorbs the words and verbal images, but learns to construct statements known models in accordance with his occurring communicative needs.

At the primary level English language learning the emphasis is on the development of understanding in children conversational English and laid the foundations of pronunciation.

English language teaching in kindergarten is aimed at the upbringing and development of children by means of subject on the basis and in the process of mastering language as a communication tool.

But it is impossible to learn a language without learning a separate vocabulary, because the basic material of language is vocabulary, the words. The child will not learn to speak coherent text, if his vocabulary is small.

Preschoolers have the ability to quickly master the vocabulary. But learning vocabulary should be phased: familiarity with the word, its acceptance, using in the kinds of speech activity. All lexical units must be demonstrated clearly.

If the task of mastering of vocabulary is varied, interesting, they will be well remembered.

Thus, preschool age is the unique mastery of the English language, so just need to use it. Having studied the basic lexical material in the kindergarten, the children will come to the school with certain skills and abilities, ready to read and write.

А МЫ ИГРАТЬ БУДЕМ?

Карабаева Г.У., Кударина С.Т.
КГКП Детский сад «Толағай»

Игра - это огромное светлое окно, через которое в духовный мир ребенка вливается живительный поток представлений, понятий об окружающем мире. Игра - это искра, зажигающая огонек пытливости и любознательности.

Сухомлинский В. А.

Игра - как много интересного и полезного познает ребенок, только в игре ребенок отражает всю действительность увиденного. В игре он может перевоплотиться, взяв на себя роль, в игре он может показать какие-то свои скрытые таланты, проявить способность подражанию и даже иногда ввести в игру то, о существовании чего он может только догадываться.

Игра это терпение, труд, один из путей вливания в социум, умение жить в этом социуме, принимать правила этого социума.

Мы воспитатели с большим педагогическим опытом работы с детьми видим, как игра помогает формировать в ребенке умение преодолевать трудности, напрягать свою волю для достижения результата, проявлять доброжелательность и гуманность, так складывается характер, формируются его интересы.

В каждом минисоциуме есть свой лидер, который организует игру. И часто этим лидером могут быть дети, менее активные на занятии, но в игре они проявляют не редко такие качества, которые должен увидеть педагог, поощрить ребенка, поставить в пример, тем самым искоренить в нем комплекс неуверенности, страха, повысить его самооценку в глазах сверстников. Опыт показывает, что только доброе, чуткое, внимательное отношение педагога к таким детям помогает увидеть и развить в них лидерские качества и в процессе обучения.

Игра - это также один из способов вовлечь ребенка в труд. Он тянется к труду, потому что хочет проявить себя подобно взрослому. Пусть его трудовые усилия будут пока незначительны, но они помогут ребенку осознать их потребность, обязательность, сформировать у него уважительное отношение к трудовой деятельности.

Год от года годовые задачи по всем областям деятельности становятся все сложнее и сложнее и информация, которую дает педагог на занятиях часто преподносится детям сухой и в обязательной форме, а ведь известно, всем обучаясь играя ребенок быстрее схватывает и познает.

И вот здесь хотели бы поделиться своим передовым и инновационным опытом. Образовательная область «Познание» раздел «ФЭМП» - ориентировка во времени части суток. Игра «Путаница». Цель: в игровой форме преподнести и закрепить пройденный материал на занятии: ориентировка во времени, временные промежутки. Ход игры : дети делятся на 4 команды, (заранее закрепить с детьми цветовое обозначение принадлежащие каждому временному промежутку: утро –белый, день –желтый, вечер –голубой, ночь –черный. По команде воспитателя дети подходят и выбирают из большого количества предметов соответствующие необходимый предмет каждому временному отрезку. Выигрывает та команда, которая безошибочно выбрала нужные предметы. Второй вариант: расположить зонты по временным промежуткам.

«Озорные цифры». Цель: играя закрепить числовой ряд, количественный счет. Ход игры: детям одеваются цифровые таблички от 0 до 5. И заводят цифры спор, какая из них самая лучшая. Двойка сообщает, ни у кого нет такой изгибающей шеи, да хвоста волочившейся за нею. А пятерка отвечает: всех приятней и милей цифра пять, потому что за успех я награда лучше всех. Разойдитесь, - выступает ноль: зато я самый круглый с меня счет начинается, без меня вам никуда, расступитесь господа. Цифры все над ним смеются ноль пустое место. 4 и 3 спорят кто первый встанет. Стали цифры озорничать и друг друга с числового ряда вытеснять. Помогите дети, спор их разрешите, озорные цифры на места идите.

Образовательная область «Коммуникация» раздел «Развитие речи» тема «Домашние и дикие животные». Игра «Братья наши меньшие». Цель: классифицировать животных: хищные, травоядные, домашние, дикие; различать по голосу хищных и домашних животных; закрепить повадки и зоны их обитания; пищевая цепочка. Ход игры: на ковре педагог растелает пано с зонами обитания животных и предлагает детям принять удобную позу, можно лежа, можно сидя. Разложить животных по их зонам обитания, соблюдая правило: хищный – травоядный, домашний –дикий. Каждый из детей должен знать повадки, голоса выбранных ими животных. Педагог включает аудиозапись, дети реагируя на этот голос и перевоплощаются, вживаются в роль этого животного и выполняют действия. Например, звучит голос волка и окружающие животные реагируют на это: заяц прячется в нору, птицы взлетают на деревья, белки в дупла, травоядные убегают, домашние животные в свои жилища.

Образовательная область «Творчество» раздел «Конструирование». Тема «Осень» из природного материала. Стихи про овощи:

Думаю из овощей лучше всех картошка
Без нее не сварить щей, не поешь окрошки.

Говорят я острый перец,
Что и вправду я как нож.
Ну не веришь, так не веришь
Надкуси тогда поймешь.

У морковки красный носик
Сочный вкусный, сладкий плод.
А зеленый пышный хвостик
Украшает огород.

Я румяная редиска
Поклонюсь вам низко, низко,
А хвалить себя зачем
Я и так известна всем.

Называют кукурузу
Королевою полей
Это детки означает
Что нет равных в поле ей.

«Оживи сказку» дети из крупных овощей на шпажках конструируют героев сказки «Чиполлино». Цель: развивать творческие способности посредством игры, конструируя из природного материала персонажей из сказки. Учить творить, радуясь своим успехам, оживлять героев сказок. Развивать речь, мелкую моторику рук, фантазию и умение работать в социуме. Таким образом подвести детей к умению играя переключиться к решению проблем в области коммуникации. Этим играм свойственно развивать детей сразу в нескольких областях. Умелый педагог подведет детей к тому, что изготавливаются подделки из экологически чистых продуктов. Закрепляет понятие овощей и фруктов, используя триязычие, так как это является нашей годовой задачей, подметит форму, цвет, количество. Разовьет мелкую моторику рук, а самое главное, научит фантазировать.

Умение фантазировать хорошо развивается в дошкольном возрасте и часто, в форме овощей и фруктов, дети видят большую схожесть с каким-то предметом, чем взрослые. Например, увидев картошку необыкновенной формы многие из детей видят в ней силуэт верблюда. А сросшиеся две морковки подмечают, что они очень схожи с клешнями рака или близняшек стоящих в обнимку.

Образовательная область «Социум» раздел «Экология».

Лучше всего занятия в разделе экология как можно чаще проводить с детьми на свежем воздухе. Где воочию можно показать и объяснить все явления и изменения, происходящие в осенний период.

К примеру, занятие «Дары осени». В игровой форме в игре «Антошка – Антошка, пойдем копать картошку» показать детям как выкапывают картошку, чтобы дети видели клубни, стебель. То же самое с морковкой здесь закрепляется форма, цвет, количество и в непринужденной форме играя дети познают различие овощей и фруктов, путь их произрастания, закрепляется в старшей группе те блюда которые можно приготовить из картофеля. Таким образом, мы постепенно подводим к игре «Овощевод» и познанию труда и профессии овощевод. Хорошо бы собранную картошку вместе с детьми отнести на кухню.

Чтобы трудом детей восхитились повара детского зала и приготовили для них какое-нибудь блюдо из картошки, чтобы дети видели конечный результат своего труда.

Образовательная область «Здоровье» раздел «Основы безопасного поведения». Обучение по этому разделу целиком и полностью можно построить только на игре. Все зависит от таланта, креативности и от неугасаемой инициативы и творчества педагога.

Большинство методических пособий акцентированы на то чтобы обучать детей, давать им как можно больше информации, но нет ни одного методического пособия которое обратило бы внимание на то, что дети наши сильно загружены и им абсолютно не хватает времени для простой сюжетно-ролевой, настольно –печатной игры. Основной вид деятельности детей дошкольного возраста — игра, в процессе которой развиваются духовные и физические силы ребенка: его внимание, память, воображение, дисциплинированность, ловкость и т. д. Кроме того, игра — это своеобразный, свойственный дошкольному возрасту способ усвоения общественного опыта.

Наши дети из года в год играют в одни и те же сюжетно - ролевые игры «Магазин», «Аптека», «Пароход», и т. д., но время не стоит на месте почему бы не организовать такую игру как «Банк», «Вижазист», «Стоматолог», «Прокурор», «Гид», «Туристическое агенство», «Ферма», «Лесопилки»

У нас педагогов совсем не хватает времени предложить детям самостоятельно поиграть. Дети настолько устают от занятий и даже когда выходишь с ними на прогулку и там организовываешь круг радости, наблюдения, подвижную игру, трудовую деятельность часто слышишь а мы играть будем»..

Для дошкольников часто навязываемые нами игры становятся обязательным регламентом прогулки и это слово мы будем играть должно быть сигналом к тому что дети хотят самостоятельно развить игру. Играть в те игры которые им предпочтительнее. Педагог не должен держать под контролем ход игры, а выступать где то на второстепенных ролях если он желает быть принятым в игру. И где тихонько, что то посоветовать, чем то удивить, подсказать, чему то может быть научить. Организовывая сюжетно ролевую игру «Пароход» видя, как развивается сюжет игры принять второстепенную роль пассажира, а в сюжетно - ролевой игре «Дорога» - пешехода, «Стройка» - роль прораба, в игре «Магазин» - обслуживающего персонала и т.д.

Почему дети перестали играть? Почему даже создавая игру, круг их знаний о действительности скуп и прост, наверное, виной тому компьютеризация. Ведь играет он только в детском саду, а приходя домой усаживается к экрану компьютера, планшета, телефона. Многим родителям это нравится, потому что ребенок не дергает его, не задает ему много вопросов, мама может спокойно заниматься на кухне, а папа лежать на диване и смотреть телевизор. Таким образом, ребенок полностью поглощен в мир компьютерных игр, он знает всех виртуальных героев.

Мы провели небольшой опрос среди своих воспитанников и услышали, как дети на перегонки перечисляли названия компьютерных игр «Майнкрафт», «Контр-страйк», «Дота 2», «Варкрафт», «Варфрейм».

А ведь если нам вспомнить свое детство, когда не было этих компьютерных экранов, дети чаще гуляли на воздухе, организовывали во дворах разные многочисленные игры («Казачьи –разбойники», «Чижик», «Штандер», «Выбивалы» и др.). А вечерами в кругу семьи играли в «Лото», «Шахматы», «Шашки», «Морской бой» и др., и, понимаешь, какое же было у нас счастливое детство. Почему родители, чаще папы, не прочь поиграть в эти компьютерные игры. Может быть от того, что и их детство было украдено. Статистика нашего времени кричит о том, что дети даже школьного возраста до сих пор не определились с выбором профессии. Может это от того, что в детстве они не наигрались, потому что главной целью было обучение, а про игру забыли. Мы спрашиваем сейчас у своих дошколят, кем бы вы хотели в жизни стать? И часто слышим шокирующие ответы: суперменом, человеком пауком, принцессами Винкс.... А если бы мы взрослые не забывали, что игра это основной вид деятельности, благодаря которой формируются многие положительные

качества ребенка, интерес и готовность к предстоящему учению, понимали, что развиваются его познавательные способности. Игра важна и для подготовки ребенка к будущему, и для того, чтобы сделать его настоящую жизнь полной и счастливой. Чтобы выполнить эту задачу, необходимо создать в детских садах все условия для разнообразных игр, внимательно, с уважением относиться к ним, вдумчиво, умело руководить ими.

В каждом возрастном периоде - игре отводится небольшой промежуток времени. Если проследить как играют дети во 2 младшей группе сюжет игры очень прост, времени отводится достаточно, но а в среднем и в старшем возрасте большей частью время уходит на обучение, где загружены занятиями от 4, а то и до 5. Поэтому первая половина дня занята лишь обучением. Во второй половине дня вариативная часть крадет драгоценное время, отведенное для игры. Сюжет игры в старшем и среднем возрасте должен усложняться и шире развиваться. Но нашим дошколятам совсем не остается времени даже на самый узкий сюжет. Введение нового времени, а может даже и мода, наверно, когда каждый родитель старается не отстать от других и водит ребенка на танцы, художественные кружки, гимнастику, отнимает тот мизерный остаток времени на игру и дети с плачем уходят из детского сада, иногда даже в истерике: «Я ведь еще не играл!». Но родители не умолимы... И маленький человечек понура уходит, окидывая печальным взглядом тех счастливых, которые в захлеб и с жадностью организуют игры и играют в них, то и дело тревожно озираясь на дверь, как бы и за ними не пришли и не отобрали у них то драгоценное время общения в игре со сверстниками.

Что произошло? Куда мы торопимся? Почему мы отрываем у детей ДЕТСТВО? Ведь игра это главный вид деятельности. Почему мы взрослые позабыли, что играя - ребенок познает. Зачем мы воспитываем и обучаем гениев на день, когда вдалбливаем им массу всякой информации, которая на следующий день детьми забывается. Ребенок и игра неотъемлемая часть. Это было и должно быть.

Список литературы:

1. Губанова Н.Ф. Игровая деятельность в детском саду.
2. Латий Е. 365 игр и затей для маленьких детей.
3. Аникеева Н.П. Воспитание игрой.

АГРЕССИВНОЕ ПОВЕДЕНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ

Абулхаирова А.К.

КГКП № 63 я/с «Мөлдiр»

Порой от родителей можно услышать; «Тоже мне проблема – агрессивный ребенок! Это все от распушенности. Такие вещи нужно пресеать в корне, спуску ему не давать – и все как рукой снимет!». Предполагается, что проявления агрессивности – признак «дурного воспитания», «избалованности». Все, что требуется, - жесткость, бескомпромисность, подавление любых «хулиганств» в самом зародыше.

Повышенная агрессивность детей является одной из наиболее частых проблем в детском коллективе. Она волнует не только педагогов, но и родителей. Те или иные формы агрессии характерны для большинства дошкольников. Практически все дети ссорятся, дерутся, обзываются и пр. Обычно с усвоением правил и норм поведения эти непосредственные проявления детской агрессивности уступают место просоциальным формам поведения. Однако у определенной категории детей агрессия как устойчивая форма поведения не только сохраняется, но и развивается, трансформируясь в устойчивое качество личности. В итоге снижается продуктивный потенциал ребенка, сужаются возможности полноценного общения, деформируется его личностное развитие. Агрессивный ребенок приносит массу проблем не только окружающим, но и самому себе.

Это вызвано суммой целого ряда неблагоприятных факторов:

1. Семейные факторы:

- безразличие или враждебность со стороны родителей — очень тяжело бывает детям, родители которых безразличны, а то и враждебны по отношению к ним;
- разрушение эмоциональных связей в семье — когда родители сосуществуют в постоянных ссорах и невозможно предугадать, что можно ждать в любую минуту;
- неуважение к личности ребенка — агрессивные реакции могут быть вызваны оскорбительными и унижительными замечаниями;
- чрезмерный контроль или полное отсутствие его, избыток или недостаток внимания со стороны родителей — чрезмерный контроль над поведением ребенка (гиперопека) не менее вреден, чем полное отсутствие такового (гипоопека). Подавляемый гнев, как джинн из бутылки, в какой-то момент обязательно вырвется наружу;
- ограничение физической и эмоциональной активности — если ребенок целый день не имел возможности открыто проявлять свои эмоции, как положительные, так и отрицательные, не мог физически разрядиться, то его агрессия будет обусловлена накопившимся переизбытком энергии, которая, как известно, не имеет свойства исчезать бесследно.

2. Личные факторы:

- подсознательное ожидание опасности — чаще всего мать ребенка во время беременности не чувствовала достаточной защищенности, чрезвычайно тревожилась и беспокоилась за себя и за своего будущего ребенка. Все эти ощущения передавались ребенку, и он родился, не имея базовой уверенности в безопасности мира. Потому он все время подсознательно видит во всем потенциальную опасность и старается защититься от нее, как может и как умеет;
- неуверенность в собственной безопасности — когда родители заняты собой или выяснением собственных отношений, а ребенок предоставлен самому себе, у него может возникнуть неуверенность в собственной безопасности. Он начинает видеть опасность даже там, где ее нет, становится недоверчивым и подозрительным;
- эмоциональная нестабильность — до 7 лет многие дети подвержены колебаниям эмоций, которые взрослые часто называют капризами. Настроение малыша может меняться под влиянием усталости или плохого самочувствия.
- недовольство собой — отсутствием эмоционального поощрения от родителей, взрослых, которое приводит к тому, что дети не научаются любви к себе. Для ребенка (как и для взрослого) жизненно важно, чтобы его любили не за что-то, а просто за сам факт существования – немотивированно
- повышенная раздражительность из-за чувства вины.

3. Ситуативные факторы:

- плохое самочувствие, переутомление — чаще всего дети ведут себя агрессивно в те дни, когда они не выспались, плохо себя чувствуют или обиделись на что-то или кого-то;
- влияние продуктов питания — доказана взаимосвязь между повышением тревожности, нервозности и агрессивности и употреблением шоколада. За рубежом проводятся исследования, изучающие взаимосвязь между употреблением чипсов, гамбургеров, сладкой газированной воды и повышенной агрессивностью;
- влияние шума, вибрации, тесноты, температуры воздуха.

4. Тип темперамента:

- менее всего склонны к активной агрессии меланхолики и флегматики. Сангвиник по природе своей не агрессивен и чаще всего предпочитает решать проблемные и даже конфликтные ситуации миром. Естественной склонностью к активной агрессии обладают холерики вследствие их крайней неуравновешенности как нервной, так и эмоциональной. Холерики чрезмерно раздражительны, вспыльчивы, их очень легко вывести из терпения;

Коррекционная работа с агрессивными детьми должна быть направлена и на безопасный выход агрессии (эмоциональный катарсис), и на повышение самооценки, и на

развитие коммуникативных навыков, игровой деятельности, а в большей степени на преодоление внутренней изоляции, на формирование способности понимать других.

Агрессивность — это внешнее проявление, прежде всего, внутреннего дискомфорта. Как правило, агрессивным детям свойственна высокая тревожность, ощущение отверженности себя и несправедливости окружающего мира, неадекватная самооценка (чаще всего заниженная). Бурные протестные и злобные реакции маленького «агрессора» являются способом привлечения ребенком внимания окружающих к своим проблемам, свидетельством невозможности справиться с ними в одиночку.

Однако очевидно, что все эти факторы вызывают агрессивное поведение далеко не у всех детей, а только у определённой части. В одной и той же семье, в сходных условиях воспитания вырастают разные по степени агрессивности дети. «Исследования и многолетние наблюдения показывают, что агрессивность, сложившаяся в детстве, остаётся устойчивой чертой и сохраняется на протяжении дальнейшей жизни человека» [2].

У детей выделяют две формы проявления агрессии: недеструктивная агрессивность и враждебная деструктивность.

Недеструктивная агрессивность — механизм удовлетворения желаний, достижения цели и адаптации. Она является средством проявления конкуренции и адаптации в окружающем мире, защиты ребенком своих прав и интересов.

Враждебная деструктивность — не просто злобное и враждебное поведение, но и желание причинить боль, получить удовольствие от этого. Результатом такого поведения обычно бывают конфликты, становление агрессивности как черты личности и снижение адаптивных возможностей ребенка.

Дети с агрессивными свойствами личности часто теряют контроль над собой, спорят, ругаются с детьми и взрослыми, намеренно раздражают взрослых, отказываются выполнять просьбы взрослых, часто винят других в своём «неправильном» поведении и ошибках, завистливы и мнительны, часто сердятся и прибегают к дракам. О ребенке, у которого в течение шести и более месяцев одновременно устойчиво проявились хотя бы четыре из вышеперечисленных признаков, можно говорить, что он обладает агрессивностью, как качеством личности. Такое поведение может свидетельствовать о склонности ребенка к враждебности и жестокости, что, естественно, вызывает особую тревогу.

У детей дошкольного возраста наиболее выражены: вербальная и физическая формы агрессии.

Вербальная агрессия направлена на обвинение или угрозы сверстнику, которые осуществляются в различных высказываниях. Это могут быть жалобы, демонстративные угрозы: «Если не будешь слушаться, к тебе придёт милиционер и посадит в тюрьму».

Физическая агрессия направлена на причинение какого-либо физического ущерба другому через непосредственные физические действия. В дошкольном возрасте это могут быть: разрушение продуктов деятельности другого (например, один ребёнок разломал постройку из кубиков другого или девочка замазала красками рисунок своей подруги); уничтожение или порча чужих вещей (например, мальчик наносит удары по столу товарища, и улыбается при виде его возмущения, или ребёнок силой бросает на пол чужую машинку, и с удовлетворением наблюдает ужас и слёзы её владельца) непосредственное нападение на другого и нанесение ему физической боли и унижение (попросту драка).

Среди психологических особенностей, провоцирующих агрессивное поведение, обычно выделяют недостаточное развитие интеллекта и коммуникативных навыков, сниженный уровень произвольности, неразвитость игровой деятельности, сниженную самооценку, нарушения в отношениях со сверстниками.

Психологи образовательных учреждений склоняются к тому, что агрессивных детей отличает неумение играть, отсутствие игровых навыков. Действительно, среди агрессивных дошкольников больше детей, не умеющих играть и меньше тех, кто достиг высшего уровня развития игры. Это, прежде всего связано с тем, что агрессивные дети хотят выделиться среди других детей, завидуют успеху других, хотят занимать лидирующие позиции, но это

у них не всегда получается. А если у них что-то не получается то они начинают реагировать на неудачу агрессивными выпадами, а из-за такого поведения более миролюбивые дети стараются избегать совместных игр с ними. Но, как известно в дошкольном возрасте дети большинство обид забывают достаточно быстро, поэтому, когда агрессивный ребёнок успокаивается, то дети принимают его обратно, однако в этом случае следует принимать во внимание степень агрессивного поведения. Наблюдения показывают, что некоторые агрессивные дети обладают хорошо развитой игровой деятельностью и могут организовать интересную игру.

Среди агрессивных детей отчётливо выделяются три группы. **Первую группу** составляют дети, которые чаще всего используют агрессию как средство привлечения внимания сверстников. Они, как правило, чрезвычайно ярко выражают свои агрессивные эмоции; их поведение направлено на получение эмоционального отклика от других. Такие дети активно стремятся к контактам со сверстниками; получив внимание партнёров, они успокаиваются и прекращают свои вызывающие действия. У таких детей агрессивные акты мимолётны, ситуативны и не отличаются особой жестокостью. Чаще всего они используют физическую агрессию в ситуации привлечения внимания. Их агрессия носит непроизвольный, непосредственный и импульсивный характер; их враждебные действия быстро сменяются дружелюбными, а выпады против сверстников — готовностью сотрудничать с ним. Их агрессивные действия отличаются ситуативностью, наиболее яркие эмоции наблюдаются в момент самих действий и быстро угасают. Такие дети обычно игнорируют нормы и правила поведения, ведут себя очень шумно, демонстративно обижаются, кричат, однако, их эмоции носят поверхностный характер и быстро переходят в более спокойные состояния. Этот вариант детской агрессивности можно назвать импульсивно-демонстративным, поскольку главная задача ребёнка здесь — продемонстрировать себя, обратить на себя внимание. **Вторую группу** составляют дети, которые используют агрессию в основном как норму поведения в общении со сверстниками. У этих детей агрессивные действия выступают как средство достижения какой-либо конкретной цели — нужного им предмета, или ведущей роли в игре, или выигрыша у своих партнёров. Об этом свидетельствует в частности тот факт, что положительные эмоции они испытывают после достижения результата, а не в момент агрессивных действий. Деятельность этих детей отличается целенаправленностью и самостоятельностью. При этом, в любой деятельности они стремятся к лидирующим позициям, подчиняя и подавляя других. В отличие от предыдущей группы, они не стремятся привлечь к себе внимание сверстников. Как правило, эти дети пользуются популярностью в группе сверстников, а некоторые выходят на положение "лидеров". Среди всех форм агрессивного поведения у них чаще всего встречается прямая физическая агрессия, которая, впрочем, не отличается особой жестокостью. «В конфликтных ситуациях они игнорируют переживания и обиды сверстников, ориентируясь исключительно на собственные желания. Дети этой группы хорошо знают и на словах принимают нормы и правила поведения, но постоянно нарушают их. Нарушая правила, они оправдывают себя и обвиняют своих товарищей, стремясь избежать негативной оценки взрослого: "Он первый начал", "Он сам лезет, я не виноват"» [5]. Положительная оценка взрослого несомненно важна для них. В то же время они как бы не замечают собственной агрессивности; их способ действия представляется им привычным, и единственно возможным средством достижения цели. **В третью группу** входят дети, для которых «нанесение вреда другому выступает как самоцель. Их агрессивные действия не имеют какой-либо видимой цели — ни для окружающих, ни для них самих. Они испытывают удовольствие от самих действий, приносящих боль и унижение сверстникам. Дети данного типа используют в основном прямую агрессию, причём более половины всех агрессивных актов составляет прямая физическая агрессия. Их действия отличаются особой жестокостью и хладнокровием. Обычно такие дети выбирают для своих агрессивных действий одну-две постоянных жертвы — более слабых детей, не способных ответить тем же. Чувства вины или раскаяния при этом совершенно отсутствуют. Нормы и правила поведения открыто

игнорируются. На упрёки и осуждение взрослых они отвечают: "Ну и что!", "И пусть ему больно", "Что хочу, то и делаю". Отрицательные оценки окружающих не принимаются в расчёт» [5]. Для таких детей особенно характерна мстительность и злопамятность: они долго помнят любые мелкие обиды и пока не отомстят обидчику, не могут переключиться на другую деятельность. Следует отметить, что выделенные группы детей существенно различаются как по формам проявления агрессивности в группе сверстников, так и по мотивации агрессивного поведения. Так в первой группе агрессия носит мимолётный, импульсивный характер, не отличается особой жестокостью, и наиболее часто используется для привлечения внимания сверстников; во второй агрессивные действия являются более жёсткими, используются для достижения конкретной цели; в третьей группе преобладающей мотивацией агрессии является "бескорыстное" причинение вреда сверстникам, и проявляется в наиболее жестоких формах насилия. Отметим нарастание данного типа мотивации от первой группы к третьей.

Таким образом, в основе детской агрессивности может лежать различная мотивационная направленность: в первом случае — спонтанная демонстрация себя, во втором — достижение своих практических целей, в третьем — подавление и унижение другого. Однако, несмотря на эти очевидные различия, всех агрессивных детей объединяет одно общее свойство — невнимание к другим детям, неспособность видеть и понимать другого.

Главное в этом возрасте агрессия не несёт таких негативных последствий как, в более старшем возрасте. И конечно коррекция агрессии в дошкольном возрасте намного продуктивнее, чем в подростковом возрасте.

Дело взрослых – постепенно обучать ребенка понимать, признавать свои чувства и желания(и, безусловно, чувства и желания окружающих), осваивать те способы поведения, которые пригодны для жизни среди других людей, находить приемлемые средства для достижения своих целей. Уделять больше внимания своим детям, стремиться к установлению теплых отношений с ними.

Литература:

1. Образцова Л.Н. Нестандартный характер. Маленькие подсказки для родителей – 2006. – М: Сова
2. Дубинко Н. А. Влияние когнитивных процессов на проявление агрессии в детском возрасте//Вопросы психологии. — 2000. — № 1
3. Смирнова Т. П. Психологическая коррекция агрессивного поведения детей./Т. П. Смирнова. — Ростов Н/Д.: Феникс, 2005.
4. Фурманов И. А. Детская агрессивность. Психодиагностика и коррекция. - Минск,1996.
5. Паренс Г. А. Агрессия наших детей. — М: Форум. — 1997.
6. Лютова Е.К., Моница Г.Б. Тренинг эффективного взаимодействия с детьми – С-П: Речь - .2008.

АГРЕССИВНЫЕ ДЕТИ.

С.Ж. Тусупбаева, Алиева Т.В.
КГКП я/с «Куаныш» г. Караганда.

Повышенная агрессивность - одна из частых проблем детского коллектива. Те или иные формы её характерны для большинства дошкольников. Агрессивный ребёнок приносит массу проблем не только окружающим, но и самому себе. Вот почему вполне понятен научный интерес к этой проблеме.

Агрессией считают действия человека, характеризующиеся демонстрацией превосходства в силе или применение силы к другим людям, нанесение им ущерба.

Те или иные проявления агрессии замечаются практически у всех детей, например, в возрасте трех - пяти лет. Но у некоторых агрессивность может закрепиться как устойчивая черта поведения и как качество личности. Как справедливо отмечает И.А. Фурманов [1], тема детской агрессивности долгое время была закрыта и поэтому не получила должной разработки в психологии, и даже в настоящее время публикация на эту тему у нас встречаются не часто. Так что еще в дошкольный период надо правильно относиться к поведению агрессивного ребенка.

Какого ребенка можно назвать агрессивным?

Чтобы ответить на этот вопрос, надо знать:

- на кого он нападает (на более младшего, слабого - могут быть и другие варианты);
- как часто он это делает. В одном из исследований подсчитали, что агрессивные дошкольники в течение часа делают несколько выпадов против своих сверстников, а более мирные собратья - не более одного выпада за то же время;
- нападает он первым или нет, в каких обстоятельствах это делает и провоцирует ли его кто-то в этот момент.

Надо заметить, что четких критериев, какое поведение считать агрессивным, пожалуй, нет. Родители мальчиков, например, часто оправдывают такое поведение, которое для девочек считается неприемлемым. И все же практически в каждом детском коллективе выделяются постоянные агрессоры и те, у кого такие вспышки бывают гораздо реже.

Какие черты свойственны агрессивным детям?

- Они часто перекладывают на других свою вину за вспыхнувший инцидент ("он мешал мне играть", "не хотел давать мне игрушку" и т.д.).
- В окружающих они видят постоянную угрозу нападения или обиды.
- Чаще испытывают негативные эмоции.
- Они фиксированы на себе, других людей воспринимают как обстоятельства, мешающие их жизни, не стремятся понимать чувства других.

Почему они так себя ведут?

Мы уже говорили, что вспышки агрессии можно наблюдать у всех маленьких детей. Объясняется это тем, что у малышей еще недостаточно средств, чтобы выразить свои негативные ощущения, внутренний дискомфорт. Например, они ведут себя импульсивно, когда хотят привлечь внимание или получить какой-то предмет. Получив то, что хотели, прекращают свои агрессивные действия. Постепенно большинство детей понимает, какими способами можно получить желаемое, и выбирает обычно неагрессивное поведение. А кто-то предпочитает добиваться своего прежними действиями. Есть и другие мотивы нападения: защита себя от явной и скрытой угрозы, месть обидчику, желание подчеркнуть и утвердить свое превосходство. Но больше всего, конечно, взрослых возмущает стремление некоторых детей унижить другого ребенка, радуясь при этом его страданиям. Например, отобрать игрушку и швырнуть ее далеко в воду. Или намеренно столкнуть другого с лестницы и громко хохотать, наблюдая, как тот с трудом встает на ноги. Вот здесь агрессия - это уже самоцель, жестокое и враждебное поведение. Такие дети обычно выбирают из окружения одну-две жертвы, слабее себя физически. Чувство вины и раскаяния за свой поступок у них отсутствует. Многих исследователей волнует проблема педагогической работы с агрессивными детьми. А.Г. Асмолов [2] в предисловии к книге К.Бютнера "Жить с агрессивными детьми", говоря о росте преступности среди детей и подростков, отмечает парадоксальность ситуации, которая состоит в том, что точкой приложения социальных, экономических и педагогических усилий общества становится исправление и профилактика жестокости, а не воспитание миролюбия.

Откуда берутся маленькие агрессоры?

Когда речь идет о происхождении каких-то черт характера, высказывают обычно две точки зрения. Согласно одной, черты личности наследуются от родителей и более отдаленных предков. Согласно другой, ребенок подражает тому, что видит вокруг себя, и затем эти образцы поведения закрепляются как устойчивые качества личности.

Правдоподобными кажутся оба объяснения. С генами могут передаваться какие-то особенности нервной системы, а значит, типы реагирования на обстоятельства жизни. И все же очень многое зависит от условий воспитания - и в семье, и в среде сверстников.

Что можно сделать?

1. Помогите ребенку осваивать конструктивные способы преодоления препятствий, разрешения проблем; покажите, что есть более эффективные и безопасные для всех способы, чем физическое нападение; объясните, что агрессия дает только временный успех.

2. Не заражайте ребенка собственными агрессивными реакциями на какие-то события.

3. Помогите ему лучше узнать себя и других людей. Не исключено, что ребенок ведет себя агрессивно, потому что не видит другого способа самоутвердиться или воспринимает мир как враждебный. Не унижайте и не оскорбляйте ребенка; обеспечьте ему чувство защищенности.

Вспомните причины собственных агрессивных поступков в детском возрасте. Например, из-за чего происходили ваши стычки с братом, или сестрой, или собственными родителями, или одноклассниками. Возможно, вы начнете лучше понимать своего ребенка и сможете помочь ему. Как вести себя взрослому, если он стал свидетелем агрессивной стычки? Л.С. Выготский [4] также отмечает, что "моральное несовершенство" есть понятие не биологическое, а социальное и что "никакой особой педагогики такие дети не требуют, никаких "оградительных, исправительных, карательных" мер, а только "удвоенного социального внимания и учетверенного воспитательного воздействия".

Л.С. Выготский признает бесплодными, по отношению к жестоким агрессивным детям, попытки "морального обучения, моральной проповеди".

Агрессивный ребенок нуждается, прежде всего, не в усмирении любой ценой, а в понимании его проблем и в помощи взрослого.

- Вмешиваться ли еще до прямых физических действий со стороны нападающего? Разумеется, надо доверять возможностям детей самим решать спорные вопросы. Но если вы видите угрозу перехода к физическому нападению, все-таки нужно вмешаться. Отвлечь агрессора (предложить другое занятие или предмет, на который можно излить свой гнев). Если отвлечь уже невозможно, установить на его пути физическое препятствие: отвести угрожающую руку ребенка или удержать его за плечи с резким "Нельзя!". Если взрослый находится поодаль - остановить окликом.

- Объяснения, почему "нельзя", не должны быть долгими, иначе они неэффективны. Такой ребенок вряд ли будет понимать вашу аргументацию, а, скорее всего, просто не услышит вас.

- Что делать, если агрессивное нападение уже совершилось? Даже если не удалось остановить ребенка, дать ему понять, что такое поведение неприемлемо. Больше уделить внимания обиженному, нападавшему - негативное, причем краткое внимание. При этом помнить, что в "мирное время" и он должен получать ваше достаточное позитивное внимание. Принуждать к извинениям в этот момент не стоит - настоящей вины и раскаяния маленький агрессор все равно не чувствует.

- Должен ли взрослый обещать агрессору те же неприятности, которые тот причинил своей жертве? ("Ударил малыша палкой по голове - сейчас от меня получишь!") Побуждать ли к ответным действиям обиженных детей? Если да, то ситуация легко может выйти из-под контроля - взрослый сам показывает, что физические действия - допустимый способ разрешения конфликта.

- Стоит заранее обдумать варианты своих действий в подобных ситуациях, в острые моменты на это просто нет времени. Какие это могут быть варианты? Во-первых, отослать агрессора в специальный угол - место, где нападавший может поостыть, во-вторых, лишить игрушки или какой-то привилегии - не взять с собой в зоопарк, например. Тяжесть лишения должна соответствовать степени проступка, а само лишение следовать сразу же за произошедшим. Иначе ребенок вместо вины будет чувствовать себя несправедливо ущемленным, а это вовсе не удержит его от дальнейших агрессивных действий.

Беззащитность перед агрессией.

Среди детей есть и агрессоры, и тихони. Тихони чаще - девочки, но нередко и мальчики. Незлобивые, кроткие, они уступают свои игрушки и вещи другим, никогда не дадут сдачи обидчику. Не стараются привлечь к себе внимание, не пытаются требовать даже законно своего, легко смиряются с потерями, несправедливыми решениями, не пытаются себя отстоять. Активным контактам они предпочитают позицию наблюдателя, коллективным играм - индивидуальное общение. Родители и окружающие считают таких детей неприспособленными к жизни. Их возможности часто недооценивают, занижают. Многие родители считают, что главное в жизни - продемонстрировать свои возможности перед другими, отстоять и защитить себя. А именно этого тихие дети и не умеют. Не все тихони такие от природы. "Тихие" качества некоторых из них сформировали родители чрезмерными требованиями соблюдать нормы поведения, постоянными напоминаниями о том, как должна себя вести приличная девочка или воспитанный мальчик.

Поведением этих детей управляют слова "прилично" и "неприлично". неприлично выходить из себя, говорить грубые слова, драться, опускаться до уровня обидчика, повышать голос на родителей. Прилично быть скромным, стеснительным, почтительным к старшим, держать свое мнение при себе. Нередко добытая таким образом "приличность" оборачивается серьезными проблемами и для родителей. Но главным образом для самого ребенка - от непредсказуемых вспышек агрессии до тяжелых эмоциональных расстройств.

Рождаясь, ребенок имеет лишь два способа реагирования - это удовольствие и неудовольствие. Когда ребенок сыт, у него ничего не болит, пеленки сухие - тогда он испытывает положительные эмоции, которые проявляются в виде улыбки, довольного гуления, спокойного и безмятежного сна. Если же ребенок испытывает по какой-либо причине дискомфорт, то он свое недовольство проявляет плачем, криком, брыканием. С возрастом ребенок начинает проявлять свои протестные реакции в виде деструктивных действий, направленных на других людей (обидчиков) или ценные для них вещи. Агрессия в той или иной степени присуща каждому человеку, так как является инстинктивной формой поведения, основной целью которой является самозащита и выживание в мире. Но человек, в отличие от животных, с возрастом приучается трансформировать свои природные агрессивные инстинкты в социально приемлемые способы реагирования, т.е. у нормальных людей происходит социализация агрессии. Те же люди, которые не научились контролировать свои агрессивные импульсы, испытывают сложности при общении с людьми. В более тяжелых случаях, когда агрессивное поведение становится противоправным, такие люди подвергаются уголовному наказанию и изолируются от общества в места не столь отдаленные.

Здесь важно сделать акцент на том, что взрослым ни в коем случае нельзя подавлять агрессию в своих детях, так как агрессия - это необходимое и естественное для человека чувство. Запрет или силовое подавление агрессивных импульсов ребенка очень часто может привести к аутоагрессии (т.е. вред будет наноситься самому себе) или перейти в психосоматическое расстройство. Родителям важно научить ребенка не подавлять, а контролировать свою агрессию; отстаивать свои права и интересы, а также защищать себя социально приемлемым способом, не ущемляя при этом интересы других людей и не причиняя им вреда.

Список использованной литературы

1. Фурманов И.А. Детская агрессивность. Психодиагностика и коррекция. - Минск, 1996.
2. Асмолов А.Г. Личность как предмет психологического исследования. - М., Просвещение, 1984, с. 16.
3. Ананьев Б.Г. О человеке, как объекте и субъекте воспитания. Избранные психологические труды в 2-х томах Москва, 1980
4. Выготский Л.С. Диагностика развития и педологическая клиника трудного детства. Собр. соч. в 6 т. - М., 1983. Т.5.

5. Андриенко В.К. Гербеев Ю.В. Невский И.А. Система перевоспитания подростков в условиях специальной школы, Москва, 1990
6. Кошелева А.Д., Медведева И.Ф. Проявления агрессивного поведения и его причины в младшем дошкольном возрасте: Разнообразие форм воспитания и обучения дошкольников в психолого-предметном аспекте. - М., 1990.
7. Горшкова Е.А. Педагогическая диагностика учащихся старших классов при организации реабилитационной работы. Сб. Проблемы личности, профилактика отклонений в её развитии. Москва, Архангельск, 1993

АГРЕССИЯ РЕБЕНКА В РАННЕМ ВОЗРАСТЕ

Аубекерова Ю.А
КГКП д/с «Алпамыс»

Любой ребенок в возрасте от 1 года до 7 лет ведет себя не всегда хорошо. Причиной плохого поведения может являться недостаток родительского внимания. Дети с самого рождения учатся привлекать к себе внимание разными способами. Для этого они используют не только очаровательные улыбки, но также плач или крик. Приведя ребенка в детский сад, родители сталкиваются с проблемой поведения ребенка. Прежде всего, не игнорировать замечания воспитателя. Понятно, что после рабочего дня, когда уставший родитель приходит за ребенком в детский сад, любая подобная информация воспринимается в штыки. Ближе к вечеру дети тоже устают и уже не так активны; к тому же сам приход родителей дисциплинирует их, поэтому картина абсолютно мирного поведения ребенка никак не вяжется с рассказами воспитательницы о том, что ребенок вел себя ужасно: бегал, дрался, заводил остальных ребят.

Бывает, что родители сами себя утешают тем, что их ребенок «ангел», а замечания это всего лишь придирки к нему. Спрашивается: какой смысл воспитателю придираться к малышу? Не будем приводить примеры того, какие объяснения находятся родителями, потому что все они на самом деле беспочвенны. Если ребенок ведет себя хорошо, никому не придет в голову придумывать небылицы о его выходках.

Еще повод для непослушания ребенка это обычная детская ревность. Дома все внимание уделяется одному ему, в группе детей много, воспитатель не может все время смотреть только на него одного. Лучше способ заставить ее это делать вести себя плохо, и чем хуже, тем чаще она будет к нему обращаться. А в конце дня он и вовсе будет героем, с его родителями она будет разговаривать особенно долго. Бывает, что причину плохого поведения надо искать не в саду, а дома. Это может быть излишняя строгость родителей, дома за любые провинности ребенка наказывают, применяют физическую силу ремнем или шлепком, воспитательница может воздействовать только словами, ребенок этого не боится и наслаждается своей безнаказанностью.

Не стоит применять физическую силу бить ребенка ремнем или шлепать, поскольку это может привести к еще большей агрессии с его стороны. Физические наказания, в первую очередь, показывают разочарование и эмоциональный срыв родителей. И когда вы пытаетесь научить ребенка контролировать свою агрессию, и при этом бьете его, тем самым вы посылаете ему двойной сигнал. То есть ребенок понимает, что в некоторых случаях ударить - это нормально, потому что мама с папой так делают.

Наказание ребенка должно быть логическим результатом его поведения и носить положительный характер. Оно должно быть направлено на формирование у ребенка собственного правильного суждения, чтобы в следующий раз, при столкновении со сложной ситуацией он делал умозаключение самостоятельно. Например, если ребенок намеренно сломал игрушку, то надо забрать ее и, вместо того, чтобы покупать ему новую, сказать, что

поскольку он сломал свою игрушку, то играть с ней он больше не может. При этом, предложите ему совсем другую игрушку.

Ребенка с ранних лет необходимо учить справляться со своей агрессией. И необходимо родителям набраться терпения! Прежде, чем ребенок научится контролировать свои импульсы и желания, вам придется повторять и объяснять ему одно и то же очень много раз. Потому что, как правило, это умение формируется у ребенка только к 4-5 годам.

Но есть и другой сценарий развития, ребенок перейдет в школу с теми же проблемами, привычками капризничать, не слушаться и т.д. Тогда с ребенком станет еще сложнее, при таком поведении ученика наивно ждать от него особых успехов, в учебе ему будет трудно проявить свои способности, поскольку вся его энергия будет уходить на «борьбу» со школьной дисциплиной. Поэтому лучше избавиться от этой проблемы до школы. И самое верное решение, если родители сами не смогли установить и устранить причину агрессии поведения ребенка, то стоит обратиться за консультацией к детскому психологу. Дети никогда не скрывают свои эмоции если им плохо, они не могут вести себя хорошо. И долг родителей сделать все для того, чтобы им везде было комфортно и дома, и в детском саду!

Список литературы:

1. Абрамова А.А. Агрессивность при депрессивных расстройствах. 2005г.
2. Банщикова Т.Н. Профессионально-личностная готовность воспитателя к предупреждению агрессивности у дошкольников. 2001г.
3. Хузеева Г.Р. Психологические особенности агрессивных дошкольников. 2002г.

АДАПТАЦИЯ РЕБЕНКА В ДЕТСКОМ САДУ

Российцева Н.В.
КГКП д/с «Алпамыс»

У всех родителей, где-то в подсознании укоренилось: раз ребенку стало три года - значит, ему надо идти в детский сад. Так как там он лучше будет развиваться, у него появятся друзья. Да и маме надо выходить должна на работу. Словом, детский сад - необходимость, он - одна из всех ступенек детства, по которым надо подниматься в верх.

И вы, как все, отвели ребенка в детский сад. Вот он ходит день, второй, неделю. Только почему-то вы не рады, а скорее озабочены этим. Ваш малыш почти неузнаваем, с ним что-то происходит, словно он вдруг развивается назад. У него регресс во всем достигнутом: в речи, навыках, умениях, игре. И все это только за неделю! По любому поводу истерики, снова могут штанишки стать мокрыми. Ничего не ест и плохо спит. И не хочет ходить в детский сад. Каждый день имеет отговорки. Расстается с плачем, причитая, что его уже никто не любит, что он обещает быть хорошим, лишь бы рядом была его мама. Причитает так, что щемит сердце. Да еще хватается за юбку и, моля, заглядывает к вам в глаза. Он до сих пор ни с кем не дружит, да и не желает подружиться.

Целый день сидит один, не разговаривая даже с ними, весь нахохленный, как будто воробей, впившись взглядом во входную дверь. Только скрипнет дверь, и он уже к ней мчится с такой скоростью, как будто кто-то гонится за ним. Постоит, увидит, что пришла не мама, и опять садится, снова ждет. В первый день его хоть как-то можно было отвлечь новыми игрушками, но теперь не действует и это.

А может быть в первые дни на вашего малыша оказывали свое действие и притягательность новизны, радость общения с другими детьми? Он был горд тем, что ходит в детский сад, как старшие дети. Затем, возможно, в связи с тем, что ребенок слишком быстро оказался предоставленным самому себе или же почувствовал себя потерянным среди такого

количества детей, он теперь оценил свои потери, связанные с поступлением в детский сад. И тогда разыгрывается настоящая драма в тот момент, когда ее уже не ждали.

Конечно же, малыш неразрывно связан с вами и мама - это главное, что у него было, вернее, есть и будет. И вдруг его любимая и самая прекрасная на свете мама бросила его на произвол судьбы среди ужасной новой обстановки и незнакомых ему ранее детей, которым нет до него дела. И чтобы в этой новой обстановке продержаться, ему необходимо здесь вести себя не так, как дома. Но он не знает этой новой формы поведения и от того страдает, боясь сделать что-то не так. А страх поддерживает стресс, и образуется порочный круг, который все-таки в отличие от всех других кругов имеет точное начало - отрыв от матери, разлука с матерью, сомнения в ее любви.

Особого внимания требуют дети со слабым типом нервной системы. Они очень болезненно переносят любые перемены в условиях жизни и воспитания. Их эмоциональное состояние нарушается при малейших неприятностях, хотя бурно своих чувств они и не выражают. Все новое пугает их и дается с большим трудом. Они не уверены в движениях и действиях с предметами, медленнее, чем другие дети этого же возраста, приобретают необходимые навыки. Таких детей к детскому учреждению следует приучать постепенно, привлекать к этому близких им людей. При этом рекомендуется постоянно поощрять и подбадривать детей, помогать им в освоении нового.

Игнорирование воспитателем типологических особенностей нервной системы ребенка в период адаптации к детскому саду может привести к осложнениям в его поведении. Так, например, строгая требовательность у детей неуверенных, малообщительных вызывает слезы, нежелание находиться в детском саду, резкий тон обращения вызывает у легко возбудимых детей излишнее возбуждение, непослушание.

Поведение ребенка под влиянием сложившихся привычек также приобретает индивидуальный характер. Если он не умеет есть самостоятельно, то в детском саду отказывается от еды, ждет, чтобы его накормили. Если не знает, как мыть руки в новой обстановке,- плачет; не знает, где взять игрушку,- плачет; не привык спать без укачивания - плачет; привык, чтобы ему завязывали шарф спереди, а в садике ему завязали сзади,- плачет и т. д. Поэтому так важно знать привычки ребенка, считаться с ними.

Незнание привычек ребенка значительно осложняет работу воспитателя. Его педагогические воздействия становятся стихийными, нецеленаправленными и часто не дают необходимого результата.

Осложняющим фактором адаптации будут и конфликты в семье, необщительность родителей. Дети непроизвольно усваивают негативные черты поведения родителей, что осложняет их отношения со сверстниками. Они ведут себя неуверенно и нерешительно, много волнуются, сомневаются, поэтому не могут быть принятыми в группе.

Если Вы заметили, что у вашего ребенка проблемы с адаптацией, то попробуйте поговорить с воспитателем. вашему ребенку нужно постоянное внимание и поддержка с его стороны, т.к. другие дети склонны дразнить и обижать более слабых и зависимых. При этом, конечно, излишняя требовательность и принципиальность воспитателя будет серьезным тормозом.

Если адаптация детскому саду не произошла в течение 1 года и более, то это сигнал родителям, что с ребенком не все в порядке и нужно обратиться к специалисту.

Список используемой литературы:

1. "Адаптация ребенка к условиям детского сада " Н. В. Соколовская 2011г
2. " Я иду в детский сад" Ольга Евгеньевна Громова 2012г

АКТИВИЗАЦИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ ИСТОРИИ

Плехова Т.Н.
КГУ ОСШ № 64,
г. Караганда.

*Надежный заложен фундамент,
Мы стены построим теперь,
В дворец, воздвигаемый нами,
Потомкам откроем мы дверь [1, с 5].
Сакен Сейфуллин.*

Фундамент заложен, стены построены, дворец воздвигнут. Современный Казахстан – это развитое государство, с мощным политическим, экономическим и культурным потенциалом, в котором мирно живут и трудятся представители более 130 наций и народностей. Высотные здания, супермаркеты, торговые дома, банки, стадионы, театры - все это для народа. Казахский язык стал государственным. Во всех преобразованиях в Казахстане огромная заслуга нашего Президента Н.А.Назарбаева и, конечно, самого казахстанского народа, который долго стремился к свету, счастью, миру.

Сегодня, в условиях развития гражданского общества, возрастает роль воспитания подрастающего поколения, которому предстоит сохранить наши ценности и строить будущее страны. Воспитание патриотизма и толерантности, духовно-нравственного формирования подрастающего поколения в условиях реализации общенациональной идеи «Мәңгілік ел» является неотъемлемой частью сохранения духовности и культуры народа.

В нашем государстве нужны обычные люди из нашего общества, но которые умеют ориентироваться в современной жизни, использовать все возможности, которые дает общество. Сегодня перед людьми открывается намного больше возможностей, чем когда бы то ни было. Гражданин «Мәңгілік Ел» должен соответствовать этим данным возможностям, иначе он не сможет ими воспользоваться. Это должен быть человек образованный, человек, который нашел свое место в жизни, целеустремленный, всесторонне развитый, высочайшей культуры, ведущий только здоровый образ жизни. И, в первую очередь, эти возможности перед школьниками сегодня открывает учитель.

В поэме «Батыр Баян», в стихах «Прошлое свято», «Домбра» и других поэт Магжан Жумабаев вспоминает предков тюрков, землю Турана, которая была прародиной кочевников - казахов. Он не хочет, чтобы доблесть и героизм забывались, стирались из памяти: без знания прошлого нет будущего. Наверно, поэтому мы всегда оглядываемся в прошлое. Поэтому важную роль в реализации национальной идеи «Мәңгілік ел», в воспитании всесторонне развитого гражданина, имеет творческая работа учащихся на уроках истории, где через проблемное познание вопроса, школьники формируют активную гражданскую позицию, грамотно пользуются своими знаниями, честно и добросовестно исполняют свои обязанности [2].

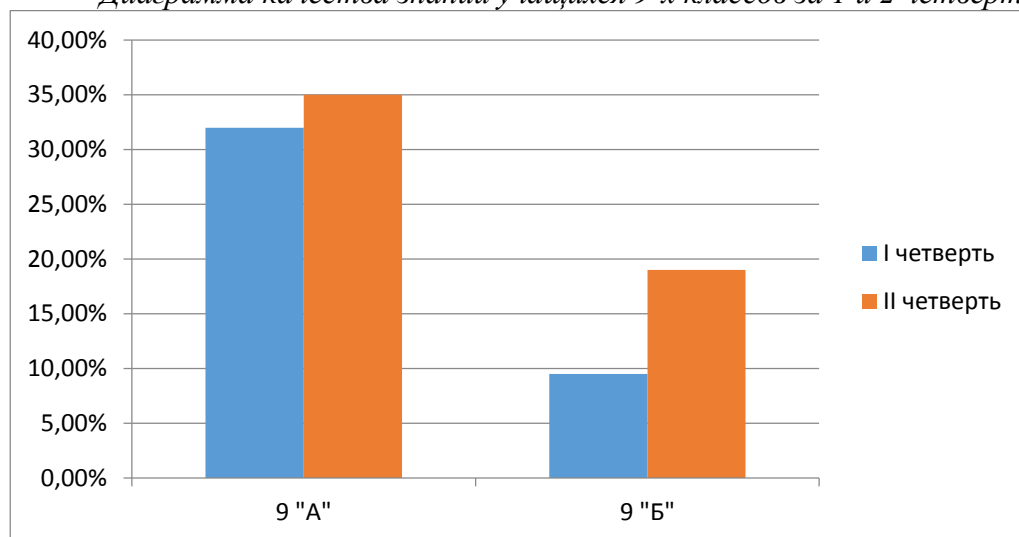
Для активизации творческого мышления учащихся на уроках истории в 2015-2016 учебном году стало системным использование элементов технологии Караева (проблемная тема на 2015-2016 учебный год), а также постепенно вводится практика дебатных турниров, викторины, посвященные 20-летию Конституции Республики Казахстан, 20-летию Ассамблеи народа Казахстана. В первую очередь, это диктовалось тем, что во многих классах отмечается низкий уровень знаний и мотивации к учебе, разный уровень обученности, особенно в выпускных классах, а в преддверии экзаменов и ВОУДа нужно выстроить подготовку так, чтобы ребенок сам пришел к осознанию необходимости изучения истории.

В 9 «А» классе были проведены традиционные уроки, а в 9 «Б», по тем же темам, были использованы разноуровневые задания, так как именно в этом классе нужна была большая корректировка знаний учащихся. Нужно отметить, что качество знаний в 9 «Б» классе во

второй четверти повысилось на 9 %, в то время, как в 9 «А» качество знаний осталось стабильным. Учащимся было несколько сложно перестроиться к иной форме урока. Здесь им приходилось больше работать индивидуально, опираясь не только на текст учебного материала, но и на дополнительные источники, тем самым учебный материал был прочитан и проанализирован каждым учащимся самостоятельно. Но, получив первые положительные плоды своей работы, учащиеся проявили интерес к данной форме урока, а соответственно, и к учебному процессу в целом. С каждым уроком предложенные задания выполнялись за более короткий промежуток времени. Несколько учащихся стали интересоваться дополнительной литературой по пройденным темам, после рассказывая о новых фактах на уроке. Стали задавать дополнительные вопросы, чего раньше практически за учащимися не замечалось. После каждого урока каждый учащийся уходит с определенным багажом знаний, что и является положительным результатом в работе любого учителя. Дебатные турниры в урочное и внеурочное время способствуют развитию устной речи, логического мышления. В процессе проектной деятельности учащиеся научились системно работать с информацией, стали проявлять в своей работе креативность и любознательность. Проблемный метод исследования сформировал у учащихся умения ставить вопросы, решать их путем поиска. Что не мало важно, новые методы обучения способствуют укреплению межличностных отношений и сотрудничества между школьниками.

Диаграмма качества знаний учащихся 9-х классов за 1 и 2 четверти.

Опыт работы показал, что использование элементов технологии Ж. А. Караева, проектной деятельности и дебатных турниров на уроке истории позволяет учащимся развить навыки межличностного взаимодействия, приобретенные подростками в разных видах деятельности, умение и способность к продуктивной деятельности, общий уровень психического развития (улучшение памяти и внимательности при выполнении заданий, развитие творческого мышления). Ребята стали более свободно оперировать знаниями, лучше усваивать причинно-следственные, хронологические и другие связи. Разнообразие форм работы в организации урока повысил интерес учащихся к предмету, началось формирование исторического сознания.

Таким образом, актуальность опыта состоит в том, что он продемонстрировал выведение изучения истории на личностно-смысловой уровень, то есть усвоение материала стало осознанным, более того, материал стал выходить за рамки урока. В этом случае формирование патриотизма, бережливого отношения к природе и памятникам старины строится на конкретной исторической почве [3].

Литература:

1. Сейфуллин С. Тернистый путь. Жазушы. – Алматы, 1975.

2. Ковжасарова М. Р., Нурахметов Н.Н., Аульбекова Г.Д. Технологизация учебного процесса: Казахстанский опыт. – Алматы, 2005.
3. Караев Ж.А., Кобдикова Ж.У. Актуальные проблемы модернизации педагогической системы на основе технологического подхода. – Алматы, 2005.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ. ПРОБЛЕМЫ ТРУДНЫХ ПОДРОСТКОВ

Гончарова В.В.

Темиртауский индустриально-технологический колледж.

«Лишь до тех пор являешься способным
давать образование другим
пока продолжаешь работать
над собственным образованием»
А. Дистервег

Современный уровень образования предполагает не только обучение, но и воспитание студентов в любом учебном заведении. Многие актуальные проблемы профессионального образования охватывают все учебно-воспитательные процессы в новых социально-экономических условиях. Как вырастить высококлассного сварщика или каменщика, знающего и любящего свою профессию? Студентам в таких условиях необходимо самим справляться с учебной деятельностью, ну а в дальнейшем уже и с работой. Актуальной проблемой профессионального образования сегодня становится недостаточный интерес студентов к профессиональному образованию, с точки зрения педагогов у них должен быть свой собственный взгляд и готовность творить и быть способным перейти к активному восприятию нового. Это и станет их самосовершенствованием.

В.М. Рыбаков писал: « Кто хочет - тот ищет способ. Кто не хочет - тот ищет причину» [1]. Как понимать эту цитату? В постоянно меняющихся условиях современного мира одной из проблем профессионального образования является трудный подростковый период наших студентов. Так как ребята приходят к нам в большинстве случаев из неблагополучных семей, малообеспеченных, многодетных, что в свою очередь тоже накладывает свой отпечаток в дальнейшем на учебу. У кого-то родители интересуются учебой сына или дочери, а кто-то за весь период обучения даже ни разу не пришел в учебное заведение и не поинтересовался своим ребенком. И таких родителей не мало. Обычно родители говорят, что подростковый возраст- это трудный возраст. Но при этом они имеют ввиду, что им самим трудно найти общий язык с сыном (или дочерью). А на самом деле этот возраст труден именно для подростков. И тут необходимо разобраться более подробно в данной проблеме.

Самая большая трудность состоит в том, что в организме подростков происходят бурные физиологические изменения, к которым он сам не готов, ничего о них не знает и они не зависят от его воли. Большинство подростков не замечают первых изменений в своем организме, поскольку они касаются внутренних половых органов. Этот период называют периодом полового созревания или пубертатным периодом. Наряду с биологической перестройкой организма, здесь происходят значительные, порой огорчающие родителей изменения психики.

«Подросток в свое жизни копирует своих родителей, реализуя привычки и нормы жизни, к которым приучен с детства» [2]. Маленький ребенок зависим от родителей куда больше, чем подросток. Есть определенные возрастные периоды, когда ребенок становится непослушным, все делает наперекор родителям и пытается отстаивать свои права. Здесь стоит отметить также большое влияние семьи на подростка. Взаимоотношения отца и матери

являются объектом пристального влияния ребенка и примером для подражания. Их индивидуальные черты воспринимаются им как модель мужественности и женственности, образец взаимоотношения полов. В своих играх он бессознательно копирует их, усваивая нормы поведения, принятые в семье. Затем происходит социализация ребенка, он осознает себя членом общества и усваивает нормы поведения, принятые в обществе.

Наряду с физическими изменениями в периоде половой зрелости на подростка оказывается большое эмоциональное воздействие. И это находит отражение в его мыслях, чувствах, поступках, взаимоотношении с окружающими людьми, мироощущении и мировоззрении. На формирующую психику подростка огромное влияние оказывают эмоциональные отношения между родителями и их поведение. Ведь родители больше воспитывают не словами, а собственным примером. Если они говорят одно, а сами делают другое, то это естественно деформирует психику подростка.

По словам Ганса Селье: Развивайте в себе положительные чувства - это любовь, доброжелательность, милосердие... [3]. Преподавателю среднего профессионального учреждения приходится сложнее в своей работе со студентами, которые только вступают в период взросления. Каждый в своей профессиональной деятельности сталкивается с проблемой трудных подростков. Поведение таких детей вызывает беспокойство у педагогов, психологов и родителей. Самая сложная задача преподавателя – найти ключик к пониманию трудного подростка. Такой ключик, который позволит выработать систему адекватных воспитательных мер, способствовать созданию условий, при которых подросток захотел бы изменить свое поведение. Понимание проблемы - это выяснение причинно-следственной связи поведения трудного подростка. Чаще всего, сталкиваясь с проблемным поведением подростков, мы испытываем достаточно разрушительные чувства: негодование, обиду, отчаяние, тревогу, страх, огорчение и др., которые парализуют творческий подход к выбору нестандартных стратегий нашего поведения. Такие эмоциональные реакции на негативное поведение подростков являются естественными и нормальными для педагогов и родителей. Очень важно осознавать свои чувства и не позволять им оставлять нас в плену инерции стереотипов. Умение педагога увидеть себя глазами подростка, поставить себя на его место, задуматься не только о своих чувствах, но и о его чувствах к нам - вот шаги, позволяющие принять трудного подростка таким, какой он есть. Это важный этап эмоционального наполнения, «очеловечивания» воспитательной стратегии к трудному подростку. Поэтому применение воспитательного воздействия к трудному подростку будет иметь положительные результаты только при условии положительной реализации понимания проблемы и принятия трудного подростка таким какой он есть.

Я преподаю в колледже специальные дисциплины. Очень хочется, чтобы на уроках спецтехнологии не оставалось равнодушных студентов. Это не всегда удается. Часто в группе встречаются студенты индифферентные, с полнейшим нежеланием учиться. Особенно сложно когда они считают, что им не всегда нужны теоретические знания, а требуются только практические навыки. С такими студентами постоянно приходится работать в плане разъяснительной беседы, постоянно акцентировать их внимание на взаимосвязи теории и практики. Строгость и требовательность преподавателя никогда не должны переходить в придирчивость, жестокость, злопамятность. Студенты, как правило, не обижаются на справедливые замечания, даже если они высказаны в резкой форме, но за то очень болезненно реагируют на несправедливость, предвзятость и напоминания о прошлых упущениях. «Ребенка можно ударить, унижить нельзя»[4]. Данное высказывание прозвучало более девяноста лет назад. Но в пересмотре на современный язык, можно отметить, что «ударить» словом более болезненно для подростка, чем наказание физическое. В отношениях со студентами педагог всегда должен быть доброжелательным. Готовность преподавателя объяснить непонятный или трудный материал, ответить на возникший вопрос создают ту доброжелательную обстановку, когда трудный студент, не боясь и не стыдясь, может сказать о непонимании материала, задать вопрос, поделиться сомнением, высказать собственное суждение.

Хороший педагог не может быть безразличным к своим воспитанникам, особенно к их стремлению учиться лучше. Ничто так не уязвляет самолюбие студента, как равнодушие преподавателя к его успехам в учебе. Нужно подмечать каждый успех студентов в учебе и труде, во взаимоотношениях с товарищами, в выполнении общественных поручений. Любое действие студентов – хорошее или плохое – должно находить справедливую оценку. Одно из важных качеств преподавателя – умение прежде всего побуждать, а не принуждать студентов к правильным действиям и поступкам, поведению, к активной созидательной деятельности. Умелое воздействие, умение убеждать и словом и делом – все это должно отличать работу опытного педагога. Умение поговорить с трудными студентами – большое искусство. Нужно уметь выслушать и постараться понять их поведение, поступки в той или в иной ситуации. В наше время урок становится одним из основных методов воспитания профессионального интереса. Мысли и слова преподавателя в ходе такого урока должны вести за собой студентов, заставлять их думать, ставить вопросы, искать пути их решения, делать свои выводы, открывать для себя в каждом уроке что-то новое. Только тогда трудный подросток будет открыт для общения со взрослыми и зерна воспитания лягут на благодатную почву, только тогда подросток пожелает изменить свое негативное поведение.

И в качестве резюме можно вывести следующее:

1. Требуется постоянная работа с родителями – проведение родительских собраний на интересные и актуальные для родителей темы. Индивидуальные беседы с родителями. Постоянный контроль со стороны родителей и постоянный контакт родителей с педагогами.
2. Плановая работа со студентами, проведение тематических классных часов, участие в общеколледжных мероприятиях, проведение открытых мероприятий с участием всех студентов, индивидуальная работа (индивидуальные беседы со студентами), профориентационная работа – разъяснение учащимся школ преимущества выбранной специальности и их роль в производственном процессе.
3. Регулярная работа с преподавателями – предметниками. Они помогают выявить склонности и способности студентов, разрабатывают индивидуальную программу слабоуспевающим, проводят беседы с родителями и студентами.

Встречается и такое, когда при беседе со студентами оказывается, что выбор профессии был им навязан родителями без учета их желания и интереса. С такими студентами приходится работать вдвойне, а также с их родителями. Часто бывает, что самые сложные недисциплинированные, своенравные, «ершистые» студенты, выведенные преподавателем или мастером производственного обучения «в люди», становятся их любимыми воспитанниками. Мы в ответе за каждого студента, поэтому нужно учиться находить в любом из них что-то хорошее и опираясь на это, вовремя и мудро помочь студентам в поисках самих себя в этой жизни.

И в заключении хотелось бы привести отрывок из стихотворения Эдуарда Асадова:

Да, так уж устроено у людей,
Хотите вы этого, не хотите ли,
Но только родители любят детей
Чуть больше, чем дети родителей.
И все же не стоит детей корить,
Ведь им не всегда щебетать на ветках.
Когда-то и им малышкой растить,
Все почувствовать и пережить,
И побывать в «стариках» и «предках».

1. Рыбаков В.М. Дуговая и газовая сварка.- Москва. Просвещение, 2010.-С.206.
2. Макаренко А.С. О воспитании.- Москва. Просвещение, 1998.- 301.

3. Ганс Селье // <http://www.wikipedia.org/wiki/159k>
4. Макаренко А.С. // <http://www.wikipedia.org/wiki/209k>

АКТУАЛЬНЫЕ ФОРМЫ РАБОТЫ С РОДИТЕЛЯМИ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ

Спанова М. Р.
КГКП д/с «Ертөстік»

Всё хорошее в людях - из детства! Как истоки добра пробудить? Может прикоснуться к природе всем сердцем: удивиться, узнать, полюбить? Мы, взрослые, хотим, чтоб земля расцветала, и росли, как цветы, малыши, и для них экология стала не наукой, а частью души.

Экологическое воспитание - это воспитание нравственности, духовности, интеллекта. Цель экологического воспитания дошкольников – воспитание основ экологической культуры личности. Для развития мышления и речи ребенка необходим богатый чувственный опыт, получаемый им от восприятия различных предметов, мира природы, общественной жизни.

Чтобы развитие мышления ребенка при ознакомлении с природой достигло возможного более высокого уровня, необходимо целенаправленное руководство взрослых этим процессом.

Человек и природа. Философы, поэты, художники всех времён и народов отдали дань этой вечной и всегда актуальной теме. Но, пожалуй, никогда она не стояла так остро, как в наши дни, когда угроза экологического кризиса, а может быть, и катастрофы нависла над человечеством и эта проблема стала жизненной необходимостью.

Природа своеобразно реагирует на насильственное вторжение человека на её территорию: на планете стремительно исчезают различные виды животных и растений, а освободившиеся места заполняются вредными и опасными организмами, в том числе болезнетворными; характерно в последнее время увеличение аллергических и нервно-психических заболеваний, растёт количество детей, имеющих врождённые аномалии.

Веками человек был потребителем по отношению к природе: жил и пользовался её дарами, не задумываясь о последствиях. Именно в дошкольном возрасте усвоение основ экологических знаний наиболее продуктивно, так как малыш воспринимает природу очень эмоционально, как нечто живое. Влияние природы на ребёнка огромно: она встречает малыша морем звуков и запахов, тайнами и загадками, заставляет остановиться, присмотреться, задуматься [2].

Раскрыть перед ребёнком красоту природы и научить увидеть её, дело сложное. Для этого не только педагоги, но и родители сами должны уметь жить в гармонии с природой, а дети должны быть готовы подражать каждому их движению. Они очень наблюдательны и хорошо отличают положительное и отрицательное в действиях взрослых. Экологическая воспитанность, искренняя любовь к природе означает не только определённое душевное состояние, восприятие её красоты, но и её понимание и познание.

Таким образом, важнейшим условием успешной реализации комплексного подхода к экологическому воспитанию является создание среды, в которой взрослые личным примером демонстрируют детям правильное отношение к природе и активно, по мере своих возможностей, вместе с детьми участвуют в природоохранной деятельности.[1]

В детском саду «Ертөстік» проводится большая работа по экологическому воспитанию дошкольников. В методическом кабинете имеется природоведческая литература, дидактические пособия, игры экологического содержания. Есть уголок природы, где дети знакомятся с комнатными растениями, условиями, необходимыми для их роста и развития.

Очень радует глаз цветущие растения на клумбах на территории детского сада. И они подобраны так, что в течение сезона одни цветы сменяются другими. Здесь ребята стараются позаботиться о цветах, поливают. Так, гуманное отношение к природе возникает в процессе осознания того, что окружающий мир нуждается в нашей заботе, и закрепляется в процессе практической деятельности по уходу за растениями и животными.

Экскурсии детей с родителями - один из основных видов занятий и особая форма организации работы по экологическому воспитанию. На экскурсиях дети знакомятся с растениями, животными и одновременно с условиями их обитания, а это способствует образованию первичных представлений о взаимосвязях в природе. Благодаря целевым экскурсиям у детей развивается наблюдательность, возникает интерес к природе. Находясь в парковой зоне, вместе с родителями дети собирают разнообразный природный материал. Воспитатели вместе с родителями организовали очень интересные экскурсии: "Насекомые - наши помощники или вредители?", "Золотой луг". Несомненно, красота природы, окружающая детей, вызывает глубокие переживания и развивает у них эстетические чувства.

Целевые прогулки, как правило, используются и нами, воспитателями. Мы знакомим детей с изменениями природы по сезонам (продолжительность дня, погода, изменения в жизни растений и животных, труд людей). На прогулках мы организуем игры с природным материалом (песок, вода, снег, листья, плоды). Для таких игр на участке есть песочницы, бассейн, совочки, формочки, печатки. Именно на прогулке дети знакомятся со свойствами песка, земли, глины, снега, льда, воды. Используются разнообразные игровые упражнения "Найди по описанию", "Что, где растёт", "Узнай и назови", "Вершки - корешки", "Загадки о животных", на узнавание деревьев, кустарников, цветов, животных (по звукам, следам и т. д.)

В детском саду ежемесячно проводится конкурс детских рисунков "Времена года", "Мир глазами детей", "Как я провёл лето", "Листопад", "Зимушка - зима", "Таёт снежок, ожил лужок" и "Лучшая поделка из природного материала". Дети стараются дома привлечь родителей, бабушек, дедушек, сестёр и братишек в изготовлении поделок. Осенью проводим конкурс на тему: "Необычный урожай года", где дети приносят самую кривую картошку или самый длинный огурец или самый большой подсолнух. Детей это очень радует и забавляет. За совместную работу, дети и родители получают благодарность и сюрпризы.

Одним из важных вопросов экологического образования дошкольников является проблема приобщения детей к природе, развития эмоционально окрашенного к ней отношения. И этой проблемой должны заниматься не только воспитатели детского сада, но и родители. Будет ли опыт общения ребенка с родителями в системе отношений «родители – дети - природа» положительным, зависит от того, какое место отведено семье. Если родители концентрируют свое внимание на том, чтобы удовлетворить очередной каприз ребенка, создаются условия для формирования эгоцентрической личности. Там, где ребенок равноправный член семьи причастен к ее делам, разделяет общие заботы, создаются благоприятные условия ее развития. [1]

Так, работа с родителями по экологическому воспитанию дошкольников является одной из составных частей работы дошкольного воспитания. Только опираясь на семью, только совместными усилиями мы можем решить главную задачу – воспитание человека с большой буквы, человека экологически грамотного, человека, который будет жить в 21 веке.

В наше время проблемы экологического воспитания вышли на первый план, и им уделяют все больше внимания. Почему эти проблемы стали актуальными? Причина - в деятельности человека в природе, часто безграмотная, неправильная с экологической точки зрения, ведущая к нарушению экологического равновесия. [3]

Важно с раннего детства воспитывать у детей чувство непримиримости к фактам безответственного поведения людей, например, к непотушенным кострам, оставленному людьми мусору. Им целесообразно противопоставить правильные практические действия: уборку мусора, расчистку родников и т.д.

Особое внимание надо уделять искоренению в некоторых детях стремления мучить животных, убивать их. Для приобретения опыта поведения в природной среде мы используем экологические ситуации. Например: дети нашли ежика в лесу и принесли его домой. Хорошо ли это для ежа? (Дикое животное должно жить на воле, значит, ежа надо вернуть в лес). Хорошо предложить родителям обсудить дома с детьми словесные ситуации. Например: на ваших глазах малыш подбежал к стае голубей и разогнал их. Дайте оценку этому поступку.

Как бы Вы поступили?

Что надо делать, когда встречаешь птиц?

Знаете ли Вы, чем нельзя кормить птиц зимой?

Надо ли помогать птицам? Как?

Нужно ли срывать несъедобные ягоды калины, крушины, рябины без необходимости?

В итоге вместе с родителями необходимо сделать вывод: показателем эффективности экологической образованности и воспитанности являются не только знания ребенка о природе, но и его участие в улучшении природного окружения своей местности. В этом велика роль взрослого, который своим отношением к природе, своим поведением оказывает воздействие на личность ребенка и воспитание в нем доброты к природе.

В работе с родителями по экологическому воспитанию детей необходимо использовать как традиционные формы (родительские собрания, консультации, беседы, конференции), так и нетрадиционные (деловые игры, бюро педагогических услуг, прямой телефон, круглый стол, дискуссии). Но все эти формы должны основываться на педагогике сотрудничества. Работу следует проводить в двух направлениях:

- педагог — родитель;
- педагог — ребенок — родитель.

Задача воспитателей и родителей – подвести детей к пониманию того, что все мы вместе, и каждый из нас в отдельности в ответе за Землю, и каждый может сохранять и приумножать ее красоту.

Считаю, что в результате проделанной работы есть положительные результаты:

- сформированы начала экологической культуры у детей;
- сформировано осознанно правильное отношение к объектам и явлениям природы, экологическое мышление;
- дети учатся практическим действиям по охране природы;
- развиваются умственные способности детей, которые проявляются в умении экспериментировать, анализировать, делать выводы;
- у детей появилось желание общаться с природой и отражать свои впечатления через различные виды деятельности.

Литература

1. Дидактические игры экологической и социальной направленности. Журнал «Ребенок в д/саду» №5, 2011г
2. Проблемы и поиск современных форм и сотрудничество семьи и детского сада. Журнал «ДШ» №6, 2009г
3. Экологическое развитие в процессе ознакомления с окружающим. Журнал ДШ№7, 2009г.

АНАЛИЗ МУЗЫКАЛЬНЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Карагандинский гуманитарный колледж
Ковтуненко Т.П.

Искусство – могучее средство воспитания. Оно обогащает духовный мир человека, вносит радость в его жизнь, вдохновляет его. Но для того, чтобы произведение искусства глубоко воздействовало на человека, надо, чтобы он понимал язык данного искусства, его особенности.

Для того, чтобы глубоко воспринимать произведения искусства, нужна особая подготовка. Эту подготовку должны давать детям музыкальные занятия в детском саду и общеобразовательной школе, так как развитие музыкальных способностей, формирование основ музыкальной культуры начинается с детства. Необходимо постоянно развивать слуховое восприятие детей – в первую очередь слуховое внимание и память; умение выделять различные качества звуков и сравнивать их. Это будет способствовать решению главной задачи музыкального воспитания детей – развитию эмоциональной отзывчивости на музыку, привитию интереса и любви к ней, а также расширению их музыкального кругозора.

Каждый народ имеет свою национальную культуру, в которой существуют пласты народной и профессиональной (авторской) музыки. Родная культура входит в сознание человека как гены отца и матери в его тело на правах порождающего начало. С культурой других народов, с мировой культурой человек вступает в диалог, взаимодействуя с ними с позиции одной уже «присвоенной» культуры.

Целостность эстетических и этических идеалов, системы ценностей и реализующих эту систему в жизни моделей поведения очень важна для формирования личности ребенка именно в школьном возрасте, когда все впитывается и на уровне знания, и на уровне образа жизни.

Для развития музыкального восприятия на уроке музыки можно использовать разнообразные методические приемы: чтение стихотворного текста, показ иллюстраций, репродукций картин, прослушивание музыкальных произведений и т.д.

Как известно, огромное значение в педагогике имеют методы работы. Учителю необходимо знать, какими приемами он может добиться наилучших результатов. Нужно выяснить, что именно сообщить детям о произведении, на что направить их внимание, как научить их внимательно слушать музыку и понимать её содержание, чувствовать её красоту, переживать, наслаждаться ею, как постепенно подвести детей к пониманию так называемой «серьёзной» музыки, к которой относятся лучшие образцы музыкального искусства всех стран и народов.

Материалы данных рекомендаций представляют собой интересные наблюдения студентов – практикантов и лично мои во время прохождения педагогической практики и направленные на решение выше названных задач. В данном сборнике учителя музыки и студенты – практиканты музыкальных колледжей, которым адресованы данные методические рекомендации, смогут найти полезные советы и использовать их на уроках музыки в школе. Автор надеется, что их творческий поиск будет служить делу совершенствования обучения школьников музыки. Данные рекомендации опробированы студентами - практикантами на уроках музыки в школе и получили положительные отзывы. Это обусловлено интересным содержанием работы, её перспективностью, актуальностью и новизной.

Анализировать музыкальные произведения так, чтобы углубить эмоциональное восприятие, задача довольно сложная, требующая вдумчивого отношения и известного мастерства.

Понять произведение и почувствовать его – не одно и то же. Анализ часто мешает эмоциональному восприятию, расхолаживает слушателя. Это бывает в тех случаях, когда средства выразительности рассматриваются в отрыве от содержания.

Как же определить словами содержание музыки, ее характер? Известно, что музыка выражает такие тонкие оттенки чувств, которые порой передать словами невозможно. М. Горький писал: «В сущности, о музыке нельзя говорить словами – музыка несравненно богаче языка слов».

Однако можно найти слова, особенно сочетания слов, которые хотя бы приблизительно, в самых общих чертах выразили бы наиболее характерные черты музыкального образа.

Необходимо найти такие нужные слова, побуждая детей не только внимательно слушать, но и отдавать себе отчет в том, что они слушают. Чем богаче опыт школьников, чем богаче их словарь, тем тоньше и четче могут они определить музыку.

В первом классе дети пользуются, главным образом, словами «весело» или «грустно». Потом постепенно понятие «веселое» дифференцируется. Появляются слова: бодрая, задорная, радостная, ликующая, победная и т.д. А вместо слова «грустная» появляются более точные определения: скорбная, мрачная, суровая, тревожная, таинственная.

Известно, что количество слов, которые дети понимают, значительно больше того количества, которым они пользуются сами. Поэтому необходимо постоянно расширять их словарный запас. Например, учитель советует выбрать для того или другого произведения наиболее удачные и подходящие определения из нескольких им предложенных.

По мере того, как школьники знакомятся с элементами музыкальной грамоты, они используют свои знания и при разборе музыки. Так, познаколив ребят с мажорным и минорным ладом, учитель обращает их внимание на выразительное значение лада в данной пьесе, на смену тональностей, пунктирный ритм и т.д. и все это делается не в отрыве от содержания, а в тесной связи с ним. В противном случае разбор будет формальным, не интересным, а главное, не будет способствовать пониманию музыки. Разбор подготавливает почву для повторного восприятия уже на более высоком, и не только сознательном, но и на эмоциональном уровне.

Иногда учитель музыки в качестве иллюстрации использует на уроке произведения живописи. Одна учительница рассказывала о том, что у нее чуть ли не на каждом произведении, которые дети слушают, имеется соответствующая содержанию репродукция. Она уверяла, что дети лучше воспринимают и запоминают ту музыку, слушание которой сопровождалось иллюстрацией.

На самом деле, дети запоминали не столько музыку, сколько картину, делали которой легче и быстрее запоминаются, чем музыка.

Между тем внимание детей должно быть направлено на музыку, ее образный характер. Музыка – искусство выразительности, а не изобразительное, и эту специфику надо донести до детей. Однако не следует делать вывод, что вообще не стоит показывать картины во время исполнения музыкального произведения. Есть, например, смысл в том, чтобы показать картину, когда речь идет о темах, мало знакомых детям.

Важнейшим методом активизации восприятия является метод сравнения. Сравниваются и сопоставляются пьесы разного жанра (чем отличается марш от польки, от вальса и т.д.), характера, формы. При сравнении легче определить и сходство и разницу.

Для того, чтобы учащиеся лучше поняли значение средств музыкальной выразительности, можно показать, что получилось бы при использовании иного средства, например, если бы здесь была музыка не громкая, а тихая, не медленная, а быстрая и т.д.

Хорошая теоретическая подготовка позволяет учителю музыки глубже понимать явления музыкального искусства, основные закономерности истории и теории музыки в их взаимосвязях с тем, чтобы использовать их в своей работе школе. Музыкально – исторические знания учителя должны охватывать музыкальную культуру с древних времен до наших дней. Знание мировой и особенно казахской музыки, а также народного творчества,

является необходимой базой для широкого и всестороннего охвата различных музыкальных явлений, что соответствует задачам всеобщего музыкально – теоретического и эстетического воспитания школьников. Учитель должен иметь высокий уровень музыкально культуры, уметь разбираться в особых признаках и направлениях, знать наиболее выдающиеся произведения, созданные в разные эпохи, уметь охарактеризовать их стиль, форму, средства музыкальной выразительности, а также различать различные стили в музыке.

С первых уроков музыки в школе мы учим ребят не просто слушать, а слышать музыку даже в самом простом произведении. Музыка любого композитора, прежде всего, рассказывает о человеке, о его чувствах, выражает его мысли, рисует его характер, изображает его поступки, воплощает все то, что связано с жизнью человека. Ведь композиторы сочиняли свои произведения, используя переживания собственной жизни, сопряженные с событиями, происходящими в родной стране, с их народом, поэтому их музыка доступна всем людям, а не только тем, кто имеет специальное музыкальное образование. И учитель на уроках музыки должен объяснять не только содержание музыкального произведения и его строение (форму), но и обогащать и углублять знания учащихся связывать их с жизнью, формировать мироощущение под воздействием музыкального искусства.

Программа по музыке в школе включает в себя изучение форм музыкальных произведений, то есть построение музыки. Я сейчас постараюсь с теоретических позиций дать понятие одночастной, двухчастной, трёхчастной форм, формы рондо и вариаций в том объеме, в котором можно давать учащимся.

Композитор, благодаря интонациям окружающего мира, создает музыкальные образы, в которых воплощает свои мысли. Они часто связаны между собой, воздействуют друг на друга или противоречивы и контрастны; но непрерывно развиваются и ведут к возникновению качественно новых явлений. Противоречивые образы ведут к сложным музыкальным формам – сонатам, симфониям, ораториям, опере, балету. Музыкальный образ, не содержащий в себе противоречий, встречается в одночастной форме. Поэтому начать лучше с произведений с одним музыкальным образом, а затем перейти к более крупным музыкальным формам, в которых появятся элементы драматургии. Драматургия встречается и в одном образе, когда есть конфликт, и между двумя и несколькими образами

Такой подход открывает развития музыкального мышления, творческих способностей и художественного вкуса школьников. В результате мы ожидаем от учащихся стремления к самостоятельному мышлению, сознанию, связанному со звуковой философией и её неизменными возможностями в воспитании «внутреннего человека», проявлению собственной инициативы, выражению своего отношения к музыке.

Список литературы:

1. Арчажникова Л.Г. Профессия учитель музыки. М.: Просвещение, 1984г.
2. Тельчарова Р.А. Музыка и культура . М.: Знание,1986 г
3. Каган М.С.Искусство как феномен культуры : Сб./Искусство в системе культуры/ 1999г.
- 4.Музыкальное образование в школе: Учеб.пособие/ под ред. Л.В. Школяр. – М., 2001
- 5.Панкевич Г.И. Искусство музыки. – М.,1987

ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫСТЫҢ ТЕОРИЯСЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫҢ РОЛІ МЕН ФУНКЦИЯСЫ

Тамабаева М.Қ.
Қарағанды қ. Орталық-Қазақстан Академиясы

Адам баласының даму тарихы-қарым-қатынас. Өйткені қарым-қатынас адам тіршілігінің:

эмбебап формасы және адам тұрмысының тәсілі.

Көп уақытқа дейінгі қарым-қатынас адам іс-әрекетінің, қоршаған ақиқаты өзгертуге бағытталған тәсілі ретінде қарастырылады. Ал, енді ғана дамуының кейінгі кезеңдерінде қарым-қатынас іс-әрекеттің өзіндік түріне айнала бастап, басқа да көптеген қызметтерді атқара бастайды:

- Саясаттың қозғаушы күші ролін;
- Әлеуметтік процестердің жетілдіру ролін;
- Саяси және әлеуметтік процестердің католлизаторы ролін;
- Жеке базаны әлеуметтік қорғау құралы ролін;
- Әлеуметтік шиленістерді болдырмау әдісті ролін атқара бастады.

Ал, адам дамуының әртүрлі кезеңдерінде, әртүрлі әлеуметтік жағдайға байланысты жинақталған тәжірибелерді байыта отырып қарым-қатынастың формальді өзгеріске түсіп отыр. Қарым-қатынас бірден-бір сирек тұлға әлеуметтік құбылыс. Қарым-қатынас адамның кез-келген іс-әрекетінің табиғи бөлігі. Сондықтан бұл проблема көптеген ғылымдардың зерттеулеріне айналады.

Сөз жоқ, сол зерттеулер барысында тарихтың әрбір кезеңдерінде қарым-қатынас тарихы түсінік сапалық өзгерістерге еніп отырды. Яғни,

1. Қарым-қатынастың мәнісін түсіну процесі жүрді,
2. Оның дамуының диалектикалық заңдылығы іздестірілді.

Дегенмен, зерттеулердегі адам қарым-қатынастың мәнісін түсіндіру әртүрлі өлшемде, әртүрлі мазмұнда оның жан-жақты функциясының анықталуы біркелкі болмайды. [1].

Л.Фейербахтың материалистік концепциясында адамның адамға деген сүйіспеншілігі-қарым-қатынастың ең жоғарғы формасы деп түсіндіреді. Бұл пікірде Фейербах қарым-қатынастың ақиқат мәнісін көрсетіп адамның адам екенін көрсететін бірден-бір шарт қарым-қатынас дейді. Қарым-қатынастың мәнісімен ерекшелігі көптеген ғылымдар мен саясаткерлердің еңбектерінде анықталған. Өйткені адам өркенді дамуы барысында, бұл проблеманың талдануы, ұғынып түсіндіру жеткілікті дәрежеге жетеді. Тарихта Сократтың, Платонның, Ерте Шығыс ойшылдардың әңгіме-диалогтары белгілі. Олар логика, диалектика, теология ғылымдарына негіз болып табылады.

Кейінгі (1917) жылдары қарым-қатынастың теориясы мен практикасын белсенді зерттегендер- Л.А.Леонтьев, Б.А.Ломов, Б.Д.Парыгин, М.С.Каген және басқалар. Сөйтіп келген шетел зерттеушілердің еңбектері аударылып ұсыныла бастады. Мысалы, Д.Карнеги, И.Атватер, Э.Берн және басқалар. Сонымен қарым-қатынастың әлеуметтік мәні (маңызы) осы сұрақ төңірегінде ғылымдардың әртүрлі түсіндірмесін білеміз.

- (В.Соковкин)- қарым-қатынастың мәні белгілі мақсатқа арналған ақпараттық алмасу.
- (Ч.Осгуд)- бұл қарым-қатынас процесі.
- (Л.Выготский)- адамның ойы мен көңіл күйін бере алатын ақылға негізделген процесс.

- Б.Д.Парыгиннің берген сипаттамасы мынадай Қарым-қатынас өте қиын және көптүрлі әрекет.

Қалай дегенмен осы айтылған анықтамалардың ешқайсысында нақтылы, дәл түсініктемелер емес дейміз. Бәрін жинап мына төмендегідей анықтама беруге болады. Қарым-қатынас адамның өмір сүру әрекетінің эмбебабы ретінде.

Сондықтан да болар бұл мәселені әртүрлі ғылым саналады. Зерттеуге объект қылып алғанда. Философия, филология, психология, педагогика, социология және т.б.

Дегенмен, әлеуметтік ғылымда қарым-қатынастың алатын орны ерекше, себебі, бұл ғылымның объектісінде, пәніде, мақсатыда, міндетіде, мазмұнында, әдістері мен құралдары да тек қана адам. Сондықтан қарым-қатынас бұл ғылымда ерекше құнды. Ал, әлеуметтік жұмыста қарым-қатынас іс-әрекетіміздің басты тәсілі (құралы) осыған қарай (қарым-қатынасқа) басқару-ұйымдастыру және әлеуметтік қызметкердің жұмыс сапасы өлшенеді [2].

Спецификалық субъект-объективтік қатынаспен байланыс қарым-қатынастың әлеуметтік-практикалық аспектісі болып табылады. Яғни әрбір жеке адамның іс-әрекет объектісі де басқа бір адам. Бұл аспектісі (қарым-қатынастың).

- жеке бастың қалыптасуында да
- топтың қалыптастыруларында да.
- Коллективтің қалыптасуларында іс-әрекеттердің субъектісі ретінде қарым-қатынас.

Қарым-қатынас барысында жеке адамдардың рациональдық, эмоциональдық, еріктік байланысуы көрінеді де ортақ сезім, көңілділік ой, көзқарастардың бірігуі өзара түсіністікке бірігуге итермелейді.

Қарым-қатынасты зерттеу адам баласы дамуының мәдинетін, өркениетін тарихи кезеңде сәйкестіріп зерттеу деген сөз. Ол, қазіргі біздің Қазақстан Республикасы қоғамда мейлінше қажет болып отыр. Себебі тарихымызға немқұрайлы қарау, мәдениет мұраларымызға қызығушылықпен, шын өркениеттілікті жарлығымен, шын мәдениеттілікті сезбеумен және т.б.міне, осы жұмыстардың ұйтқысы да ұйымдастырушысы да әлеуметтік саладағы қызметкерлер. Олардың профессиональдық міндеттерді адамдармен қарым-қатынас жасау болып табылады [3].

Бұл кезеңде өтпелі әлеуметтік қызметкердің іскерлігі, білімділігі, гуманизмі, жеке адамдармен қарым-қатынас жасауы қоғамда ерекше орын алып отыр.

Әлеуметтік жұмыстағы қарым-қатынасты шартты түрде 2 бөлікке бөлуге болады.

Бірінші, белгілі бір қоғам өмір сүре алмайтын адам тіршілігі процесіндегі стихиялық қарым-қатынас.

Екінші, әлеуметтік жұмыстағы арнайы мақсатпен белгілі ұйымдар, жеке адамдар арқылы іске асатын қарым-қатынас процесі.

Әлеуметтік жұмыстағы арнайы мақсаттағы қарым-қатынас жүйесі төмендегі себептерге байланысты.

- Біріншіден, ықпалдық әмбебап сипаты;
- Екіншіден, арнайы мақсатқа негізделген қарым-қатынас адамның бүкіл іс-әрекетінде жүзеге асады;
- Үшіншіден, қарым-қатынастың әрекеттерінде шарттылығына байланысады;
- Төртіншіден, тікелей қарым-қатынастардың арқасында адамда сендіруге, диалогке баруға, әртүрлі көзқарастарды талқылауға мүмкіндік туғызады;
- Бесіншіден, кейінгі жылдардағы зерттеулер мен тәжірибелер, әлі де әлеуметтік салада қызмет жасайтындардың қарым-қатынас мәдениетінің төмендегісін көрсетіп отыр.

Сонымен, қарым-қатынас процесс екі бағытта қарастырылып жүр. Тікелей және жанама, мұнда адамның-өзімен емес, оның рухани және материалдық іс-әрекетімен байланысады.

А) тікелей қарым-қатынас адамдар арасындағы контактіге эмоциональдық ықпал жасап, аз контактілі топтардың бірігуіне, нығаюына әсер етеді, ал жанама қарым-қатынаста адам баласы мәдениетін меңгеру барысында жеке бастың қалыптасу негізі қамтамасыздандырылады.

Б) жанама қарым-қатынас үлкен әлеуметтік қауымдардың ұйымдасуына ықпал етеді. Өйткені адамдар арасындағы қарым-қатынас контактісін туғызу мүмкін емес болған жағдайда [4].

Кез-келген формадағы қарым-қатынастың дәнекерлеушісі адамның рухани іс-әрекеті, идеялары, құндылықтар, сезімдер, материалдық заттар-бұлар адам тіршілігінің объектісі мен адам тәжірибелері. Профессор П.Р.Якобсон, адамдарды белгілі бір мақсатпен бір-бірімен қарым-қатынас жасауға итермелейтін себептерді, шартты түрде үш типке бөледі.

1. Қоғамдық функцияны орындау үшін бірігіп жұмыс жасаудағы байланыс (іскерлік қарым - қатынас).

2. Адамдардың өмірлік қойылымын өзгертуге байланысты жеке басқа немесе топқа ықпал ететін әрекетін немесе қылығын дұрыс жолға бұру үшін жасалынған байланыс.

3. Көңіл-күйі қажетін өтеуге байланысты қарым-қатынас жасау, яғни екінші бір адамнан ниет-ықыласын аударуды қажетсінуге байланысты.

Мысалы, әлеуметтік жұмыс барысында нақтылы бір адаммен қарым-қатынас үстінде осы типтердің үшеуінде қолдануы мүмкін.

Сонымен қарым-қатынас әлеуметтік жұмыстардың аса маңызды технологиялық инструменті. Ал оның құралдары ретінде: ауызша сөз, паралингвистикалық жүйе (жест, мимика және т.б.) өзара түсіністік сөздің функциясы негізінде қабылдау барысында жүреді. Сөздің функциялары:

- Хабарлау
 - Коммуникативтік
 - Бейнелі, мәнерлі сөз, түрткі, ізденіс сөздер
- Демек, қарым-қатынастың негізгі функциясы не?

Олар:

- Ақпараттық
- Саяси
- Адамгершілік-әрекеттік
- Катализатор ретіндегі әлеуметтік қорғау

Катализатор (шапшаңдау немесе баяулаулық) функциясы мыналардан көрінеді:

- Түзеу, толықтыру
- Үйрену, бейімделу
- Мақсатқа жету, қосындылау, шығару, табу.

Сонымен, әлеуметтік саладағы қызметкердің іс-әрекет мазмұны, мен міндеттері адамдар мен қарым-қатынас барысында мыналардан құралады:

- Жеке адамдарға көрсететін көмек (әлеуметтік, экологиялық, рухани т.б.)
- Өртүрлі қиындықтардан қолдау, ақтап, түзеу;
- Заңға сәйкес қорғансыздарды қорғау:
- Әрбір клиенттің әлеуметтік тұрғыдан өзін-өзі қорғауына ықпал ету.
- Әлеуметтік қорғаудың кез-келген құралдары мен жолдарын пайдалану.

Міне, осы міндеттерді іске асыру, әрбір қызметкердің өз ісінің профессионалдық дәрежесінде төмендегі борыштарды білу керек:

- Жұмыс жағдайына қажетті жағдай жасау;
- Келген адамға және өзіне кері әсер ететін сезімдерді байқап, оны болдырмау
- Клиенттердің жеке ерекшеліктерін, ұлттық, әлеуметтік және мәдени-тарихи ерекшеліктерін зерттеп-біліп, есепке алу керек.

Қатынас барысындағы араздықты, дұшпандықты, келіспеушілікті білу керек.

- Кәрілер мен ауру-сырқаулықтың салдарынан көмекке мұқтаждарға қол ұшын беру керек.

- Адамдар мінез-құлқы мен өзара қарым-қатынастарын байқап, оны түсініп, талдау жасау керек.

- Ауызша сөздей немесе жазбаша қарым-қатынас жасау керек.
 - Өртүрлі жағдайда интервью алу, радио, телевидение арқылы байланыс жасау керек.
- Осы айтылғандардың барлығына сөз жоқ қажетті білік дағды керек.

Олар мыналар:

- Белгілі мақсатпен түсініп тыңдай білу

- Жағдайды талдап оны бағалауға қажетті информации мен фактіні таңдау
- Қарым-қатынас туғызып оны жетілдіре білу
- Әртүрлі диагностикалық әдістермен клиенттің мінез-құлқын байқап, талдай білу.
- Қамқорлықтағы адамның сезіміне кіре білу
- Қиын проблемалардағы көңіл-күй бағытымен талқылай білу
- Араздасушы адам мен топтардың қарым-қатынастарын реттеуге араласу
- Зерттеу жүргізіп, қорыта білу
- Қамқорлықсыз өз проблемасын шешуге белсендіре білу

Екінші айтатын мәселе, әрбір әлеуметтік қызметкер тәжірибелі психолог, дарынды педагог болуы міндетті.

Әрине клиентпен қарым-қатынас нәтижелі болу үшін теңділік байланыс жасауға алдын-ала және кейінгі мұқият дайындық керек, ол үшін.

- Контакт жасауға дайындық (келешек сөйлесетін адамның психологиялық ерекшелігін ескеріп проблеманы жақсылап түсініп алу керек);

- Тікелей контакт жасау (әңгіменің жоспарын сақтай отырып негізгі мақсатты ұмытпау);

- Тікелей контактінің нәтижесіне баға беру (теріс нәтиже, әрі қарай не істеу керек т.б.);

- Қарым-қатынас жасайтын адамға өзінің осы проблеманы шын берілгендігі инабаттылықпен, сеніммен көрсете білу керек.

Іскерлік қарым-қатынасқа қойылатын талаптар:

1. Клиенттің сөзімен ойына мейлінше зейін қою керек;
2. Клиентпен келіспеген жағдайда сыпайы, әдепті тактиканы сақтай білу керек;
3. Кесіп тастаудан сақ болу керек;
4. Сөйлеген сөздің ортасында қандай пікір барын білу керек;
5. Өз пікіріңізді анық, жай, нақтылы бере білу керек;
6. Әңгіме барысында да мінезінде сыпайгершілік болу керек.

Ал егер, іскерлік қарым-қатынастың этикалық аспектісін алсақ, ол «этика кодексі» мен анықталады.

Кодексте не делінген:

- 1) Жеке басынның мінез-құлқы үлгі болу керек
- 2) Клиенттің жеке өмір тіршілігін силап, оны жамандамау керек
- 3) Ұжым мүшелерімен қарым-қатынаста силампаз, кішіпейіл болу керек
- 4) Жұмыс барысында моральдік нормаларды сақтап, өз мамандығының құндылығын жоғалтпау керек
- 5) Өз мамандығының арқылы қоршаған ортаға қызмет жасау керек

Қорыта келе «Әлеуметтік жұмыс дегеніміз – көп мағналы кәсіби-қоғамдық іс-әрекет, яғни, көмекті қажет ететін адамдарға қол ұшын беріп, олардың шығармашылық, өнегелік, интеллектуалдық мүмкіншіліктерін жіне қасиеттерін жүзеге асыру».

А) Әлеуметтік қарым-қатынастірі эмоционалдык-адамгершілік негіздегі әлеуметтік жұмыстардың негізі

Б) Әлеуметтік қарым-қатынас-барлық әлеуметтік жұмыстардың түрлері, формалары мен әдістерінің топтастырылған қасиеттері.

В) Әлеуметтік қарым-қатынас:

- Қызметкерлердің жеке басының әрі қарай жетілуіне мүмкіндік жасайды
- Басқа адамға нәтижелі ықпал жасауға мүмкіндік береді
- Топтар да, ұжымдарға адамгершілік-психологиялық атмосфера туғызады
- Қоғамдағы әлеуметтік шиленістерді болдырмай, тұрақтылықты сақтауға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиетер тізімі

1. Антология социальной работы: в 5т. (сост. М.В.Фирсов). – М., 1995

2. Медведева Г. П. Этика социальной работы: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999.—208с
3. Панов а.М. Социальная работа как наука, вид профессиональной деятельности и специальность в системе высшего образования //Российский журнал социальной работы. — 1995. -№1.
4. Социальные ориентиры изменяющегося общества: Сб.статей РАН. – М., 1993

БАҒЫНЫҢҚЫ КОМПОНЕНТІ ШАРТТЫ РАЙ ФОРМАСЫНА АЯҚТАЛҒАН ТОЛЫМСЫЗ САБАҚТАС ҚҰРМАЛАС СӨЙЛЕМДЕР

Бимаганова Салтанат Маратовна
«№ 85 ЖББОМ» КММ

Шартты рай – етістік райлары ішінде синтаксистік функциялары тұрақтылардың бірі. Ол кашанда сөйлемнің баяндауыш қызметін атқарады. Нақтырақ айтқанда, кез-келген сөйлемнің емес, сабақтас құрмалас сөйлемнің бағыныңқы компонентінің баяндауышы болады. Бұл функцияда ол жіктеліп те, жіктелмей де қолдана береді. Шартты райға жалғанатын жіктік жалғауы да баяндауыш жалғауы болып табылады, бірақ баяндауыш жалғауында болатын қасиет – тиянақтылық болмайды.

Қазіргі шартты рай тұлғасының о бастағы толық түрі – сар\сер. Бұл тұлға тілдің ішкі даму заңдылығына байланысты ықшамдалып, фонетикалық өзгерістерге ұшыраған. Түрікмен тілдерінде –се, ойрат, алтай тілдерінде –за\зе, твин тілінде шарттылық форма –сы\си, -зы\зи формаларының қайталанып келуі арқылы беріледі, якут тілінде – тар\тер, -дар\дер – тарихи жақтан бұрынғы –сар\сер формасы [2.44].

Зерттеушілер шартты райдан жасалған құрмалас сөйлемдерге ертеден назар аударған. Бірақ шартты бағыныңқылы сабақтас сөйлем жасаудың өнімді тәсілі ретінде ғана көрсетіледі. Т.Қордабаевтың сөзімен айтсақ: «Бұрын-соңды шыққан лингвистикалық әдебиеттерде шартты рай арқылы жасалатын сабақтас құрмалас шартты немесе мезгіл бағыныңқылы сабақтас сөйлемге ғана жатқызылады. Бірақ әдеби тіліміздің фактілері шартты рай арқылы жасалатын құрмалас сөйлем компоненттерінің мағыналық қатынастары алуан түрлі екендігі, шарттылық қатынас пен мезгілдік қатынас олардың ұшан-теңіз мағыналарының бір түрі ғана екендігін байқатады» [4.104].

Ол келіссе, мына екеуің алдымен кетесің.

Мемлекет қаншалықты осал болса, бекіністері де соншалықты көп болатын әдеті.

Ауыл адамдарының көпшілігі садагерлер маңына топталса, енді бір бөлегі елшілерді қоршап алыпты.

Ол сәлем беріп үйге кірсе, кең үйдің іші лық толы кісі екен.

Құрмаласқа тән төрт белгі арқылы мысалға алынған сөйлемдердің бір сыңары – бағыныңқы, екінші сыңары – басыңқы компоненттен тұрған сабақтас құрмалас сөйлемдер екенін байқаймыз. Алғашқы компонент баяндауыштарына –са\се шартты рай жұрнақтарының бірі жалғанып, тиянақсыз тұлғада тұр. Айырмашылық - мағыналық түрлерінде ғана. 1-мысал – шарттылық қатынасты, 2-мысал – салыстырмалы мағынаны білдіреді. 3-сөйлем – мезгілдіс-ыңғайлас бағыныңқылы сабақтас құрмалас сөйлем. 4-сөйлемде бірінші компонент екіншідегі әрекеттің болған мезгілін білдіріп тұр.

Сөйлем ішінде болатын бастауыш кейде арнайы айтыла бермейді, алайда оның бар екені баяндауыштың жіктік жалғау формасы арқылы белгілі болып тұрады. Мұндай заңдылық тек сабақтаста шартты рай тұлғасы арқылы жасалған бағыныңқыларға тән. Сондықтан қимыл иесін оңай білуге болады. Мысалы:

Бір күні даладан кірсем, Дүрия домбыраға қосып, баяулатып, жаңағы әнді айтып отыр екен.

Тірі болсаң, мен сені оқытуға барымды салармын-ау.

Қазір көшедегі елге көз салсаңыз, төңірегіңіз түгел көгеріп шалынады.

Көнбесе, ата-анаң сен үшін ат кекілін кесуге бар.

Айып етпесеңіздер, біз соны естісек дейміз.

Бұл мысалдардың бәрінде бағыныңқы сыңардың субъектілері жасырын тұр. Әр бағыныңқы компонент баяндауыштары шартты райдан жасалған. Яғни берілген сөйлемдер - бағыныңқы компоненті шартты рай формасына аяқталған толымсыз сабақтас құрмалас сөйлемдер. Мұндағы бірінші айырмашылық – мағыналық түрлерінде. Бірінші, үшінші сөйлемдер – мезгілдік, қалған сөйлемдер шарттылық мағынаны білдіріп тұр. Екінші айырмашылық – шартты райдың әр жақта жіктеле айтылып тұруында. Мәселен, бірінші сөйлемнің бағыныңқы компонент баяндауышы бірінші жақта тұр. Сонымен шартты райдың жіктік жалғауын тікелей қабылдайтындығын ескере отырып, оны баяндауыштарына қарай тауып аламыз. Сонда берілген сөйлемдерді мына тұрғыда оқи аламыз:

Мен бір күні даладан кірсем, Дүрия домбыраға қосып, баяулатып, жаңағы әнді айтып отыр екен.

Сен тірі болсаң, мен сені оқытуға барымды салармын-ау.

Сіздер айып етпесеңіздер, біз соны естісек деп едік.

Қалған мысалдар да дәл осы сипатта.

Т.Қордабаев «Қазақ тіліндегі құрмалас сөйлемдер синтаксисі» еңбегінде шартты рай арқылы құрмаласатын сабақтас сөйлемдер компоненттерінің бір-бірімен мағыналық қатынастарына қарай шарттылық, мезгілдік, қарсылықты, түсіндірмелі, салыстырмалы, кезектес болып келетіндігіне мысалдар арқылы тоқталған. Алайда, кейбір мысалдар көңілде күмән туғызады. Мысалы:

Кәрі әже байғұс күзден бері байлар үшін малма сапсыса, енді Қаражан бәйбішенің тапсыруымен жіп иіріп, шүйке түтіп, арқан-жіп есуге кіріскен.

Ғалым: «Бұл сөйлем әрекеттің кезектесіп болғанын білдіреді», -дей келіп, сабақтас құрмалас сөйлемге жатқызады [4.106].

Бірақ мұндағы іс-әрекет иесі – біреу ғана, яғни, малма сапситын да, жіп иіріп, шүйке түтіп, арқан-жіп есетін де – кәрі әже. Ендеше, бұл сөйлем сабақтас құрмалас сөйлемге жатпайды. Ойымызды нақтылай түсу үшін, өз тарапымыздан келтірілген мысалдарды салыстырып көрелік.

Жақыпқа жауықса, олар жағалап кеп тағы Жігітекті жентектейді.

Басын көтеріп қараса, камерада одан басқа үш адам жатыр.

Алдымен бірінші мысалға назар аударайық. Бұл тектес сөйлемдерді ғалым Қ.Есенов күрделенген сөйлемдерге жатқызды, әрі күрделенген сөйлемдер – жай және құрмалас сөйлемдердің аралығындағы өз алдына ерекше синтаксистік категория екенін белгілеп берді. Ғалымның пікірінше, сабақтас құрмаластың алдыңғы бөлігі тиянақсыз тұлғада тұрғанда, бастауышы қатар айтылмаса, сөйлемдік дәрежеге жете алмай, соңғы басыңқы бөліктің қосымша ой-информация беретін тәуелді конструкциясы ретінде ғана қалады [3.8].

Олай болса, алғашқы мысалымыз күрделенген жай сөйлемдер қатарынан орын алады.

Ал екінші сөйлем жасалу жолы, сыртқы құрылысы жағынан бірінші сөйлемге ұқсайды. Бірақ сыртқы ұқсастығына қарап, күрделенген сөйлемге жатқызуға болмайды. Себебі, бағыныңқы компоненттің өз алдына субъект-предикаты бар. Тек бағыныңқы компонент баяндауышының субъектісі жасырын тұр.

Осы мәселеге байланысты Қ.Есенов: «Бастауышы арнайы айтылмайтын сабақтас сөйлемдер әдеби тілімізде үйреншікке айналған. Бұлар, түптеп келгенде, бастауышы арнайы айтылатын сабақтас сөйлемдермен бірдей қаралады. Айырмашылығы – алдыңғыларында бастауыш сөздерінің көрінбей тұруында ғана. Алайда олар сабақтас құрмаластың баяндауыштары арқылы жоқталмай тұрады», - деп көрсетеді [1.109].

Дәлел үшін біреу мысал:

Шын өкінсең, әлі де жол кесіліп қалған жоқ.

Ұлыңның еркелігін сен кешсең, мен сенің сәбилігіңді кешемін.

Мысалдың біріншісі – бағыныңқы компоненті шартты райдан жасалған толымсыз сабақтас құрмалас та, екіншісі – шартты бағыныңқылы сабақтас құрмалас сөйлем. Айырмашылық – 1-сөйлемде бастауыштың көрінбей тұруында ғана. Алайда ол сабақтас құрмаластың баяндауышы арқылы жоқталмай тұр. Ендеше, талданған мысалдар негізінде ғалым Қ.Есеновтың пікірімен келісуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ж.Жақыпов «Сөйлеу синтаксисінің сипаттары»
2. Қ. Есенов «Құрмалас сөйлемнің синтаксисі»
3. Қ.Есенов «Қазақ тіліндегі күрделенген жай сөйлемдер»
4. Т.Қордабаев «Қазақ тіліндегі құрмалас сөйлемдер синтаксисі».

БАЛА ТІЛІН ДАМУДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫН ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Нұржанова Бейбиттигул Жумадиловна әдіскер
№16 «Алтынай» балабақшасы КМҚК Қарағанды қаласы

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асырудағы басты міндеттердің бірі мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мазмұнын жаңарту болып табылады. [1.]. Осы міндеттерді шешуде мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытуда ойын технологиясын пайдалану қажет. Өйткені, мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі әрекеті ойын болғандықтан әрбір педагог ойын технологиясын жетік меңгеруі тиіс деп санаймыз.

Қазақстан республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасының мақсаты – мектепке дейінгі білім беру, сауықтыру және түзеу бағдарламаларымен қамтуды дәйекті түрде ұлғайту жолымен балалардың білімалуына бірдей бастапқы мүмкіндіктерді қамтамасыз ету. Осы тұжырымдаға негізгі міндеттердің бірі бес жастағы балалардың мектепалды даярлығының мазмұнын, балаларға тән қызмет түрлерін, жасына және даралығына сай тәсілдерді ескере отырып қайта қарау және оқу – тәрбие процесін ұйымдастыру кезінде заттық кеңістік ортасын жасау, - деп көрсетілген [2.]. Мұның өзі мектепке дейінгі ұйымдарда білім беруді бүгінгі қоғамдық қажеттілікке сәйкес педагогикалық үдерісті жаңаша ұйымдастыруды, педагогикалық технологияларды саралап пайдалануды талап етеді.

Педагогика ғылымында «заттық кеңістік орта» термині «үлкендердің және балалардың өмірін ұйымдастыруды қамтамасыз ететін материалдық – техникалық, санитарлық – гигиеналық, эстетикалық, психологиялық – педагогикалық жағдайлар кешені ретінде» - түсіндіріледі [3.]. Бұл өз кезеңінде мектепке дейінгі ұйымдарда балалармен жүргізілетін педагогикалық үдеріске барлық жағдай жасау қажеттігі, яғни бағдарламалық материалдарды меңгертуде материалдық базаның, балабақшаның, топтың санитарлық – гигиеналық талаптарға сәйкестігі, оң психологиялық ахуалдың болуы сияқты, педагогикалық жағдайлармен қамтамасыз етілуі тиіс екенін ескертеді.

Қазақстан Республикасында мектеп дасына дейінгі балалардың тілін дамыту және тәрбиелеу мен оқыту үдерісінде ойындарды пайдалану мәселесін ғалымдар: Н.Құлжанова, Б.Б. Баймұратова, Ә.С.. Әмірова, А.Б. Бакрединова, Р.Қ. Аралбаева, Х.Т. Шерязданова, Г.М. Қасымова, Б.О. Арзанбаева, Ұ.И. Ауталипова, К.К. Метербаелар зерттесе, ал, ТМД ғалымдарынан: А.И. Комарова, Н.Н. Ханина, Ф.А. Сохина, И.И. Насруллаева, В.Г. Захарченко, Р.М.Рахимова, В.Н. Полосухина, С . Сакиева және т.б. құнды тұжырымдар жасаған.

Педагогикалық үдерісті жетілдіруде ойынның алар орнын ғалым Н.Құлжанова жете зерттеген. Ойын бала үшін еліктеу, күнделікті негізгі іс – әрекет және оның жеке өмірі деп дәлелденген. Ғалымның айтуы бойынша, ойынды әдептілік, тәрбиелік мақсатта пайдалану – баланың болашақ өміріне түзу жол салу, үлкендерге еліктеуі және өмірдің талаптарына сай бейімделуі басты педагогикалық мақсаттар. Ойындар баланың қисынды ойлау қабілетін және қиялдау (жақсы мағынада) қабілеттерін дамытуға жетелейді. Ғалым: «Бала ойында шынығып, жұмыс жасап», өсіп жетіледі. Оның ойлау қабілеті жетіліп қарым – қатынас жасау мүмкіндігі артады», - деп атап көрсеткен.[4.]. Автордың бұл пікіріне мектепке дейінгі ұйымдарда педагогикалық үдерісте ойынды пайдаланудың мақсатын айқындап бергенін көруге болады.

Б.Баймұратованың пайымдауынша, мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту үшін аланың белсенді сөздік қорын байытып, байланыстырып сөйлеуге үйретудің мәні зор. Ғылыми тұрғыда негізделген нұсқау әзірлеген ғалымның [5.]. әдістемесі бүгінде мектепке дейінгі ұйымдарда оқу іс- әрекетін ұйымдастыруда басшылыққа алынып отырғанын айта кеткіміз келеді.

Ойын арқылы бала дүниені таниды. Шынында да, бала үшін ойын өмір сүрудің белсенді формасы, сол арқылы ересектерге еліктейді, олардың іс – әрекетін, қарым – қатынастарын үйренед, еңбектің мәнін түсініп, адамгершілік нормаларын игереді, әлеуметтік рөлдер атқару үшін заттық кеңістік орта құру қажет.

Мектепке дейінгі ұйымдарда заттық кеңістік ортаны құрудағы негізгі мақсат – тұлғаны қалыптастыруда әлеуметтік , рухани жағынан өмір сүре білу тәжірибесі, білімді беруде қажетті құзіреттіліктерді меңгерту болып табылады.

В.А. Петровский заттық ортаны құрудың төмендегідей негізгі бағыттарын айқындап береді:

Өзара әрекеттегі ара қашықтық ұстаным бағыты. Балалар мен үлкендердің тұлғалық тұлғалық – бағдарлы әсерлесуінің алғышарттары негізінде өзара байланыс орнату. Педагогтың тұлғалық – бағдарлы ұстанымы серіктестік ретінде көрінуі;

Белсенділік бағыты. Мектепалды дайындық құрылымында үлкендер мен балалардың белсенділігі көрінетін жағдай қарастырылған. Олар тұлғалық – бағдарлы өзара әрекетте өздерінің заттық орталарын жасаушы болады.

Тұрақты – өзгермелі орта бағыты. Дамуортасын педагогикалық міндеттердің және балалардың көңіл – күйі мен талғамдарына байланысты өзгертіп отыру мүмкіндігінің қалануы;

Кешендендіру бағыты. Бұл бағыт алдыңғы бағыттармен тығыз байланыста келеді. Ортаның өмірлік кеңістігі балалардың әрқайсысының өз қалаулары мен қызығушылықтары бойынша бір – біріне кедергі келтірмей бір мезгілде бірнеше әрекет түрімен айналысуға мүмкін болатындай деңгейде ұйымдастырылуы керек.

Ортаның эмоциялық бағыты. Балалар мен үлкендердің эмоциялық жайлылығын қамтамасыз ету. Балалар түрлі іс – әрекеттермен айналыса отырып, олардан қуанышқа кенелуге, ал қажет болған жағдайда мұндай белсенділікті бәсеңдетіп, оларға демалуға мүмкіндік беру;

Ортаны эстетикалық ұйымдастырудағы қалыптан тыс элементтер мен үйреншікті элементтердің өзара үйлесімділік табу бағыты. Балалардың эстетикалық категориялармен танысуы ең қарапайымнан басталады. Өнердің өзіндік тілін: дыбыстардағы әдемілікті, түстердің сия дағын, абстракциялық сызықтарды және т.б. ұғынуы;

Ашықтық – жабықтық бағыты. Табиғатқа ашық болу – адам мен табиғаттың бірлігін жасау, бұл жасыл бөлмелер, ішкі аулалар әйнектелген болуы мүмкін, оның ішінде ағаштар, шөптер, үй жануарларының балалармен бірге болуы т.б. Мәдениетке ашық болу – әдебиеттің, музыканың және өнердің болуы. Өзіндік «Мен» бейнесінің ашық болуы, -деп көрсеткен [4]. Заттық кеңістік ортасының құрылымдық бөліктерін төмендегілерді жатқызамыз. Заттық – ойын ортасы:

- Ойындардың түрлері және дидактикалық құралдар;

- Заттарды түрлі нұсқада қолдану;
- Бөлмені әртүрлі жағдайларда пайдалану;
- Релаксация зоналары;
- Әр баланың жеке траекториясының болуы.

Заттық ойын ортасында педагогтың балалармен өзара іс – әрекеттеріне:

- Серіктестік қарым – қатынас орнату;
- Жекелік және даралық ерекшеліктерді есепке алу;
- Шығармашылық қарым – қатынастың болуын қамтамасыз ету жатады.

Жоғарыда педагог психолог ғалымдардың еңбектеріне жасалған таңдауларды қорытындылайтын болсақ, заттық кеңістік орта дегеніміз бұл баланың өзін қошаған әлеуметтік, тұрмыстық қоғамдық, материалдық және рухани жағдайларда тіршілік етуі. Заттық кеңістік орта баланың тілін дамытуда ойын технологиясын пайдалануда заттық кеңістік ортаның атқаратын рөлі зор.

Ойын барысында бала өзін қоршаған ортадан көргенін, байқағанын өзінің өмірінен алып, оны басқаша қайтадан тереңірек білуге тырысады. Психологиялық педагогикалық әдебиеттерге жасалған талдаулар мектеп жасына дейінгі баланың тілін дамытуда ойын технологиясын пайдалануда заттық кеңістік ортаны дұрыс ұйымдастыру қажеттігін көрсетті.

Баланың тілін дамытуда сөйлеу басты рөл атқарады. Сөйлеудің негізгі және басты өлшем қарым қатынас құралы ретінде коммуникативтік қызмет атқарады. Бала әлеуметтік қарым қатынасқа түсуде ақпарат алысады. Тілдің коммуникативтік қызметінің бұл аспектілерін мектеп жасына дейінгі балалар белсенді меңгереді. Дәл осы тілдік қызмет баланың тілді меңгеруіне ықпал етіп фонетика, лексика, грамматикалық тұрғыда дұрыс сөйлеуі мен диалогтық сөйлеуді игертеді.

Диалогтық сөйлеу тілдік қатынастың негізгі формасы ретінде көрініс тауып, байланыстырып сөйлеуге үйренуге негіз болады. Тілдік қатынастың екі түрін ерекше атауға болады. Олар: үлкендермен және құрбыларымен қатынас жасау. Мектепалды даярлығында диалогтық сөйлеу олардың өзара пікірлерін бөлісуде, өз тәжірибесін айтуға қоршаған ортадан, табиғат аясында көргендері мен байқағандарын әңгімелеп беруде, сүйікті ойыншықтары және т.б. белсенділік танытуынан көрінеді. Құрбыларымен диалогты сөйлеуінде олар тепе – теңдікті сезініп, бірінің – бірі әңгімесін тыңдауға, сұрақ қоюға, жауап беруге, талдауға қатысады. Әрине бұл жерде балалар үлкеннің, педагогтың көмегін қажет етеді. Сондықтан да балалар педагог балалардың оқу іс – әрекетінде, ойын барысында бір – бірімен мазмұнды, түсінікті тілді сөйлесуге, рөлдерді бөлісуде, бағыт беріп отыруы тиіс. Сонда ғана ойын технологиясының баланың тілін дамытуда табиғи рөлі артатыны сөзсіз. Қорыта келгенде, мектепке дейінгі ұйымдарда баланың тілін дамытуда ойын технологияларын пайдаланудың ерекшеліктерін сипаттайтын ғылыми негізделген әдістемесін жасау қажет деп санаймыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы – астана. 2011.
2. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы – Астана. 2003.
3. Педагогический словарь. Издательство академии педагогических наук/ Под ред. И.М. Кантора. – М., 2005
4. Н.Құлжанова Халқыма деп іс қылдым – Алматы. 1994.
5. Б.Баймұратова Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту методикасы – Алматы, 1991
6. В.А. Петровский Построение развивающей среды в дошкольном учреждении. М., 2003. – 211 с.

БАЛА ТІЛІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ЕРТЕГІНІҢ АТҚАРАТЫН ҚЫЗМЕТІ

«№2 «Батыр»санаторлық
балабақшасы»КМҚК
тәрбиешісі: Б.С.Нукушова
Калмағанбетова Л.Н

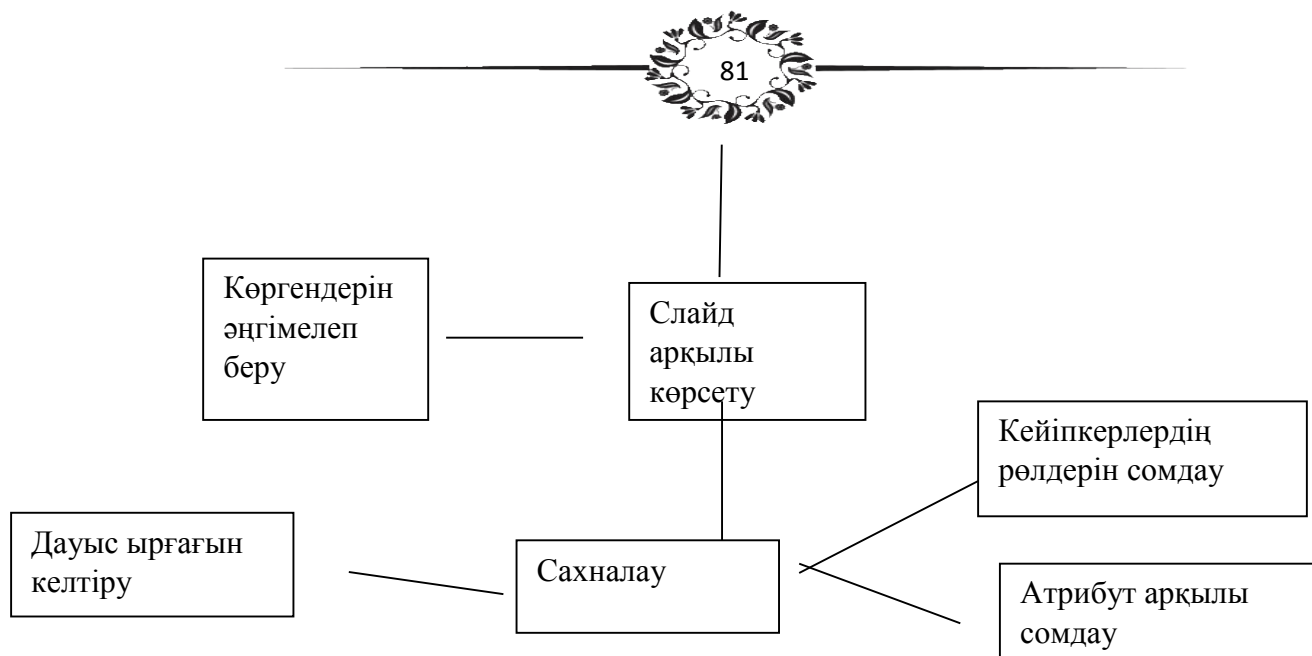
Ертегілердің бала дүниетанымын қалыптастыруда маңызы аса зор.Қазақ фольклорындағы ертеден келе жатқан көне жанрлардың бірі-ертегілер.

Ол ұрпақтан-ұрпаққа тараған мол мұра.Ертегіден халқымыздың ертеңге деген сенімі мен арман тілегін,қиялын,даналығын,ғасырлық өмір тәжірибесін көреміз.

Ертегінің қай түрін алсақта ол баланың ой-қиялын ұштайды.Мінез-құлқын,ерік-жігерін,сөйлеу қабілетін,сөздік қорын қалыптастырады.Ертегіні оқытуда оның жанрлық ерекшелігін ескеріп,тәрбиелік мақсатына айырықша көңіл бөлгеніміз жөн.Б.Момышұлы «Ұшқан ұя»мемурлық кітабында «Ертегісіз өскен бала-рухани мүгедек адам.Біздің қазіргі балаларымызға ертегіні ата-аналары айтып бермейді.Ал бесікте жатқанда құлағына анасының әлди үні сіңбеген баланың көкірегі кейін керең болып қалмаса деп қорқамын»-деген екен.Әсіресе,ертегінің мектеп жасына дейінгі балаға тигізер әсері мол.Бала тұлғасының интеллектуалды-шығармашылық және креативті әлеуметін дамыту мәселесі ғаламдық білім беру кеңістігінің басты міндеттері болып табылады.Қиял-біздің өміріміздің бір қыры.Көз алдымызға елестетіп көрейікші,адамда қиялдау қабілеті болмаса,ғажайып өнер туындылары,түрлі ғылым жаңалықтары тумаған болар еді.Балалардың дамуы үшін ең алдымен оның қиялдай білу қабілетін дамыту керек.Ал ертегі баланы төзімділікке,шыдамдылыққа,тапқырлыққа,еңбекқорлыққа шақырып,мақтаншақтық пен сарандықты табалайды.Әділеттілікті қолдап,сезімтал ұяң меірімді жандарды алдау мен арбаудан қорғайды.Ертегілер құрамы жағынан әралуан,қиял-ғажайып,хайуанаттар,тұрмыс-салт ертегілері болып бөлінеді.Ертегі түрлерін әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып балаға жеткізе білу керек.Ертегіні баяндай отырып,мұнаюға,шаттануға үйрету,балаларды қызықтырып ой-қиялдарын дамыту,оны баяндауға жетелеу,сөздік жұмыстар арқылы сөздік қорын байыту,ертегі кейіпкерлерін талдау барысында жағымды мен жағымсыздықты ажыратып,кішіпейілділікке,адамгершілікке,қамқорлыққа тәрбиелейміз.Ересектер тобында жануарлар туралы ертегілерді балаларға үйрету үшін алдымен мынадай міндет мақсат қою керек.

Ертегіні үйрету тәсілдері.

Ертегілер қоршаған әлемді, дүниенің тұтас күшін танытумен бірге сан алуан күйде ондаған заттармен құбылыстардан хабардар етеді. Мұндай шығармалар ересектер мен балалардың бірлескен әрекеттерінің мазмұнын байыта түседі. Яғни, мен балаларға ертегі оқығанда таңғажайып әлемге, көшбасшы ретінде жетелеумен қатар, кітаптағы мағамұнды баяндай отырып, балалармен бірге таңданып, мұңайып шаттанып отырамын. Сонда ертегі балаларды жалықтырмайды, керсінше қызықтырып, ойын, қиялын, тілін дамытады. Ертегіні балаларға оқып беріп, назарларын кейіпкерлер бейнеленген суретке аударып, ертегіні қалай түсінгендерін сұрақтар қою арқылы білуге болады. Мысалы тотағы 25-баланың тең жартысы ертегіні жақсы, 11 бала орташа, қалған 5 еуі нашар қабылдайды. Ертегіні жақсы әрі тез қабылдау үшін мен балаларға ертегі кейіпкерлеріне байланысты көптеген сөздік жұмыстар, тіл ұстарту жаттығуларын, мақал-мәтелдер, бой сергіту, т.б үйретемін. Ертегіні айтып немесе көрсетіп қана қоймай, оны оқу іс-әрекетінің басқа салаларымен, мәселен, көркем әдебиетпен сурет оқу іс-әрекеттерін байланыстырып өткізуге болады. Балалар»Шығармашылық»білім беру саласы бойынша, ұнаған кейіпкерлерінің суретін өз қиялдарымен қағазға түсіреді. Салған сурет арқылы бала ертегіні қалай қабылдағанын білуге болады. Балалар ертегіні тыңдау арқылы, ондағы жағымсыз кейіпкерлерді әртүрлі әдіс-тәсілдер арқылы жағымды етіп көрсетуге тырысады. Осы технология арқылы балалардың қиялы дамып, сөздік қоры көбейіп, жаңа сөздер, сөйлемдер ойлап табады. Ал келесі жолы осы суреттер арқылы дидактикалық ойындар ұйымдастырамын. Мысалы: «Қай ертегіден?» «Қай кейіпкерге ұқсағың келеді?» «Менің сүйікті кейіпкерім» «Қай кейіпкер ұнады?» т.б «Мүсіндеу» білім беру саласында балалардың саусақ қимылдарын жаттықтырып қана қоймай, жаңа кейіпкерлер, яғни, балалардың өз қиялымен осы заманға сай кейіпкерлерді ойлап тауып, мүсіндеулерін сұраймын. Мысалы: сыйқырлы құс, өрмекші адам. Сол сияқты ертегіні сахналау, кейіпкерлендіруді түрлі театр арқылы жүргіземін. Ортаңғытопта «Ешкі мен түлкі» «Арыстан мен қоян» «Мысық, әтеш, түлкі» «Түлкі мен тырна» «Түлкі мен сұр қасқыр» «Бауырсақ» «Үйшікей» «Түлкі мен әтеш» ертегілерін сахналағанда балалар кейіпкерлердің мінез-құлқын, іс-әрекетін жасауға тырысады. Осы әрекеттер арқылы олардың ертегіге деген қызығушылығы, артып, ойлау қабілеті дамып өздеріне жол ашады. Ең бастысы ертегіні оқып түсіндіру арқылы балалардың тілін дамытып, сөздік қорларын молайтып, тіл ұстарту жаттығуларын жасатамын. Балалар ертегіні тыңдап, түсінгеннен кейін қайталап айту барысында ұнтаспаға жазып, өздеріне тыңдатамын. Балалардың ойлау, жаңа сөз игеру бейімділігі жетіліп, грамматикалық дыбыстарды дұрыс айтуға үйренеді. Сол сияқты ертегіні суреттер бойынша айтқызудың балалардың ақыл ой, қиялының дамуына әсері мол. Суретті көрсету арқылы ертегіні дәлме-дәл жеткізе алады. Есте сақтау қабілеттерін дамыту үстінде көптеген ертегілерге байланысты ойындар ойнатамын. Балалар ертегі кейіпкерлерінің мінез-құлқын өздері орындап, қимыл-қозғалыспен көрсете біледі.

Мысалы: «Ертегіні баста» «Ертегіні аяқта» «Ертегіні есіңе түсір» т.б. Ертегіні тек балаларға үйретіп қоймай балалардың ата-анасына да мағлұмат береміз. Ата-аналарға сауалнама, ертегі суреттер, мазмұны таратылып, ертегі бойынша түрлі кейіпкерлерді дайындау тапсырылып, дөңгелек үстелдер, ойындар ұйымдастырылады. Тапқырлық пен төзімділікке тәрбиелейтін ертегілерді тыңдап, естіп өскен бала мейірімді, үлкенді сыйлайтын, өз елін, Отанын қорғайтын азамат болып өседі. Ата-бабамыздан келе жатқан ертегілерді балаларға дұрыс жеткізе білейік.

Қолданған әдебиеттер:

«Отбасы және балабақша» 2006-2007-2011 ж.ж.

«Отбасы және балабақша» 2008-2010 ж.

«Педагогикалық кеңес» 2012 ж.

БАЛАБАҚША ЖӘНЕ ОТБАСЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ АРҚЫЛЫ БАЛА БОЙЫНДА АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Жанжакина Б.Ж.

№ 61 «Айгөлек» балабақашының жоғары санатты тәрбиешісі

Қарағанды қаласы

*«Біз әрқашанда білімге ұмтыламыз.
Негізінде ең бірінші тәлімге ұмтылуымыз керек.
Бізге тәлімді рух, тәрбиелі білім қажет.
Тәрбиелі, білімдар
Міне адам! Міне тұлға!
А.Байтұрсынұлы. [1.2б.]*

Адамның моральдық сапа негіздері мектепке дейінгі балалық шағында қалыптасады. Мектепке дейінгі жылдарда бала ересектердің жетекшілігімен жақын адамдарымен, құрдастарымен, заттармен, табиғатпен қарым-қатынас жасаудың, тәлім-тәрбие алудың бастапқы тәжірибесіне ие болады. Балалардың іс-әрекеттерін басқара отырып, тәрбиеші олардың бойында Отанын сүю, айналадағыларға ықыласпен қарау, шамасы келгенше оларға көмектесуге ұмтылу, дербес іс-әрекетте белсенділік және белгілі бір іске бастама көрсету сияқты адамның маңызды сипаттарын қалыптастырады. Дұрыс тәрбие балаларда теріс тәжірибе көбеюіне жол бермейді, баланың адамгершілік сапасының қалыптасуына қолайсыз әсер ететін мінез-құлықтағы теріс дағдылар мен әдеттердің дамуына кедергі жасайды.

Мектеп жасына дейінгі тәрбиеленушілерді адамгершілік тәрбиеде тәрбиелеудің басты міндеттері :

- балалардың адамгершілік сезімдерін, мінез-құлықтың ізгі дағдылары мен әдеттердің адамгершілік ұғымдары мен мінез-құлық түрткілерін қалыптастыру;
- балалардың адамгершілік түсініктері мен қасиеттеріне тәрбиелеу.

Баланың тәрбиелеуде оның өмірінің алғашқы жылдарынан бастап-ақ адамгершілік сезімдерін қалыптастыру үлкен орын алады. Үлкендермен қарым-қатынас жасау процесінде оларға үйір болу, оларды жақсы көру сезімі, олардың нұсқауларына сай әрекет жасауға, оларға қуантуға, жақын адамдарын ренжітетін қылықтар жасамауға ұмтылу пайда болады. Бала өзінің тентектік, қателік жасаған кездегі ренішті немесе наразылықты көргенде толқуды бастан кешіреді, ал өзінің жақсы қылықтарына жылы шыраймен қараса оған қуанып, жақын адамдарының ризашылдық білдіруінен рақат алады.

В.Сухомлинский «Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол бал солай бола алады », - дейді [2.23-б.] Демек, балаға жан-жақты терең білім беріп, оның жүрегіне адамгершілік

қасиеттерін үздіксіз ұялата бісек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз.

Міне, сол мақсатта біз мектеп жасына дейінгі балалармен осы адамгершілік қасиеттерін дамыту үшін көптеген жұмыстар жасаймыз.

Қазіргі заманда жас ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие беру әлеуметтік құрылымның ең маңызды міндеттерінің біріне айналды. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білімді дамыту тұжырымдамасында «Мектепке дейінгі тәрбие үздіксіз білім берудің алғашқы сатысы. Ол баланың жеке бас ерекшелігін ескере отырып дамытатын орталық» делінген.

Баланы тәрбиелеу, дамыту және білім беру мәселелерінде отбасы мен балабақша ұжымының бірлескен өзара тығыз байланыста болуы. Бала тәрбиесі ана сүтінен басталып, өмір бойы қалыптасатын күрделі құбылыс. Тәрбиенің ең алғашқы негізі отбасында қаланып, балабақшамен байланыс арқылы одан әрі жалғасады. «Жаста білген, басқа сіңген тәлімін, өзің өлмей сүйегіңнен қала алмас», - деп классик жазушы айтқандай балалық шақтан бойына орныққан, ана сүтімен даритын, ұлттық сезім нышандары, сөз өнері оның болашақ шамшырағына айналып, рухани байлығын кеңейтеді [3.15-б]. Оны туған жерге, елге, халқына деген сүйіспеншілікке, патриоттыққа тәрбиелеу - аса жауапты міндеттердің бірі. «Жұмыла көтерген жүк жеңіл» дегендей бала тәрбиелеуде осындай міндеттерді іске асырушылар - балабақша мен отбасы. Осы екі арнада жүргізілген тәлім тәрбие сабақтаса, ұштаса жүргізілгенде ғана мақсатымыз нәтижелі болмақ.

«Балам дейтін жұрт болмаса, жұртым дейтін бала қайдан болсын» деп өткен ғасырдың ұлы тұлғасы А.Байтұрсынұлы айтқандай, баланың болашағына толғанар ел, ойланар отбасы қалыптасса елдің болашағы зор болмақ [4.105-б.].

Бала үшін дүниеде ең жетілген, білімді де, мәртебелі адам - оның ата - анасы. Ал, ең әдемі де жарық үй - оның туылған үйі.

Адам баласы - өмір бойы педагогикалық, психологиялық көмекке зәру болмақ, әсіресе оның нәрестелік, сәбилік, балалық шақтарында ауадай қажеттілік деп айтсақ та болады. Баланы тәрбиелеу алғашқы негізі отбасында қаланып, балабақшада әрі қарай жалғасын табады. Сондықтанда баланы тәрбиелеу, дамыту және білім беруде отбасы мен балабақшаның бірлескен өзара тығыз байланыста, яғни ынтымақтаста болуы маңызды.

Мектепке дейінгі ұйыммен ата - аналар арасындағы ынтымақтастықты арттыру, балабақшаның әдістемелік жұмысын жүзеге асыру шараларына ата-аналарды жұмылдыру, баланың жеке тұлғасының дамуына жағдайлар тудыру мақсатында, қазіргі кезеңде бала тәрбиесі жүзеге асыруда тәрбиеленудің дұрыс жолын табу үшін ата-аналармен семинар-кеңестер, тренингтер, отбасына саяхат, кездесулер, сауалнамалар ұйымдастырудың үлкен көмегі бар.

Өсіп келе жатқан ұрпақты тәрбиелеуде бұрыннан қалыптасқан екі бағыт бары белгілі: отбасылық және қоғамдық. Қазіргі кезде отбасы тәрбиесін тіпті жоғары дәрежелі балабақша мен мектеп алмастыра алмайды деген пікірлер жиі айтылып жүр. Қосылуға болады. Дегенмен, мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының негізінде «балаларды тәрбиелеу, оқыту, дамыту және сауықтыру тұтастығы принциптерін ескере отырып, мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығы мен үздіксіздігін қамтамасыз етуге білім беру ұйымдары да борышты.

Біздің «Айгөлек» мектепке дейінгі білім беру орталығында бала тәрбиесі, ой-өрісін жетілдіру, дамыту жолында түрлі іс-шаралар жүргізілуде.

Сонымен қатар әр топ тәрбиешілері де ата - ананың бала тәрбиесіндегі маңызын түсіне отырып, түрлі іс-шараларды қолға алдық. Мен өз тәрбиеленушілерімді екінші сәбилер тобынан бастап алып жұмыс атқаратындықтан балабақша табалдырығын аттап келген әр сәбидің жаңа ортаға сіңісуі мен ата-аналардың бала тәрбиесіне бірлесіп ат салысуының маңызы біз үшін ерекше. Осы мақсатта оқу жылында: «Ойын арқылы балалардың ой-өрісін және тілін дамыту» және «Отбасы-тәрбие бастауы», «Жаңа оқу жылы мектепке дейінгі білім орталығының табалдырығында», «Тәртіптің ең тамаша мектебі - отбасы» тақырыптарында

кеңестер өткізуді жоспарладым. Біріншісі дөңгелек үстел, екіншісі дәріс, пікірталас пішінінде өткізілетін бұл шараларда жалпы ақпараттық сауалнамалар жүргізіліп, ата-аналармен ұйымдастырылған жұмыс іс-тәжірибесінен слайдтар көрсетілді. Баланы өзіне өзі қызмет етуге үйрету, үй шаруашылығында еңбекке баулу сияқты шаралар екі жақты ынтымақтастықта жүргізіледі. Біз ата – аналармен жақынырақ танысып, отбасының әлеуметтік жағдайын, отбасы мүшелерінің бала тәрбиелеудегі ролін анықтау үшін, ата - аналардың ұсыныс – пікірлерін, ойын бөлісу мақсатында сауалнамалар, анкеталық сұрақтар аламыз. Сонымен бірге жыл бойғы жүргізілетін жұмыс түрлерін ата - аналармен бірлесе отырып жасаймыз. Себебі, ата – аналар заман талабына сай өзекті мәселелерді, отбасы тәрбиесіне байланысты тақырыптарды өздері ұсына алады. Сонымен қатар ата - аналардың ұсыныс – пікірлермен санаса отырып, ата – аналарға арналған әңгімелер мен лекциялар, кеңестер, сұрақ – жауап кештері, тәрбие жұмысын алмасу жөніндегі конференциялар, ата – аналарды педагогикалық әдебиеттермен таныстыру әдіс – тәсілдері қарастырамыз.

М. Әуезов «Қай істің болсын өнуіне үш түрлі шарт бар. Ең алдымен әуелі ниет керек, одан соң күш керек, одан соң тәртіп керек» деген өмірлік тәжірибе, ұлы жазушымыздың сөзінің құдіреттілігін байқатады [5.32-б.]. Сонда ғана үштік одақ (бала, ата-ана, тәрбиеші) жұмысы жандана түспек. Барлық отбасы көмекті қажет етеді, көмек түрі отбасының нақты қажеттіліктеріне байланысты болатындығы анықталды, ата – анамен жұмысты ұйымдастыру барысында ата - ананы, яғни отбасын тәуелді ету емес, оның қиыншылықтарды жеңу мүмкіндігін нығайту, тәрбиеші мен баланың оқуға деген қызығушылығын арттыру жолдарын түсіндіреді.

Сондай-ақ ол өзінің педагогикалық шығармаларында ата-ананың да білім деңгейін көтеру керектігі, оларды балабақша өміріне араластыру қажеттілігі жайлы да атап көрсеткен. Себебі баланы қалай тәрбиелеу керектігін білмейтін ата-аналар кездеседі ғой. Атқарылатын істер жүйелі жүру үшін алдымен ата-аналар арасында сауалнама жүргізіліп, мекемеміздің даму деңгейі, отбасымен жұмыс мазмұны анықтаймын.

Сонымен қатар осы ісімді нәтижелі мен талқылау негізінде айтарым, «Емен ағашы» кітабында баланың сәбилік шағынан, ересек жасына дейінгі және ата-анасы, туысқандарының фото суреттері жапсырылған. Бұл кітапша арқылы балабақша мен отбасы арасындағы байланыс, ынтымақтастық нығая түседі, балаға деген ата-ана жауапкершілігі артады, ата-аналар бала тәрбиесіне педагогпен тығыз қарым-қатынаста болады. Бір сөзбен айтқанда отбасы мен балабақша бірінің бастаған игілікті ісін екіншісі жалғастырады, толықтырады. 8-наурыз аналар мерекесіне арналған «Менің анам» байқауын ұйымдастырып отырмын. Ата-аналар үлкен жауапкершілікпен қатысады деген үміттемін. Аналар отбасы, қыз бала тәрбиесіне байланысты мақал-мәтелдер жаттаулары қажет. «Шеше көрген тон пішер» - демекші аналар қыз тәрбиесіне өздерінің әсерінің қаншалықты үлкен әсер ететіндігін сезініп, жауапкершілік алатындығына сенімім мол. Сонымен қатар «Жирен жаман әдеттен, үйрен жақсы әдеппен» - дегендей халқымыз балалармен «Әдептілік-әдемілік» атты топ ата - аналарымен ойын - сауық кешін өткіземін. Осы кеште балалар әдептілік туралы мақал-мәтелдер айтылып, қойылымдар көрсетілді. Тәрбиешінің алға қойған мақсаты, баланың бойына ұлттық саналық қалыптасқан, халқының әдет-ғұрпын салт-дәстүрлерін көңіліне тоқыған дені сау, шымыр да шыныққан, сымбатты, халықтың тілін білетін, рухани байлығы мол, жан-жақты азамат тәрбиелеп өсіру. Ол бір балабақшадағы тәрбиешінің қолынан келмейді, сондықтан ата-аналармен қолан қолтық жұмыс жасау керек. Ата-аналарды балабақша өмірімен хабардар етіп отыру қажет. Біздің балабақшамызда жалпы және топтық жиналыстар жыл сайын өтіп тұрады. Жалпы жиналысқа топтағы барлық ата-аналар қатысу мүмкіндігі болмай жатқан жағдайда, ата-аналар төраймы қатысып, ол жиында талқыланған мәселе жайында айтып отырады. Жоғарыда айтып өткендей біздің балабақша басшылығы ата-аналармен жұмыстың болашақ жоспарын ұйымдастырған, сол жоспар негізінде әр тәрбиеші балабақша мен отбасы байланысын нығайтуда түрлі жұмыстар жүргізуде.

Қорыта келе жас ұрпаққа рухани-адамгершілік тәрбие беру — қазіргі білім беру мекемелерінің маңызды міндеттерінің бірі. Бұл заңды да, өйткені біздің қоғам өмірінде адамгершілік бастамаларының рөлі барған сайын артып, моральдық фактордың ықпал аясы кеңейіп келеді. Адамның адамгершілік жағынан қалыптасуы оның туған кезінен-ақ басталады, ал рухани-адамгершілігі қоршаған ортамен адамгершілік тәрбиесінің міндеттері мен мазмұнына байланысты жетіледі. Мектепке дейінгі жаста балаларда бастапқы адамгершілік сезімдермен ұғымдар, адами мінез-құлықтың ең қарапайым дағдылары тәрбиеленеді. Тәрбие жүйесінің тиімділігінің аса маңызды көрсеткіші баланың адамгершілігі жағынан жетілуі оның рухани-адамгершілік қасиеттерінің елеулі өзгеруі болып табылады. Жетілгендік балалардың дағдылы және күрделі жағдайлардағы адамгершілік мінез-құлқының тұрақтылығынан, мінез-құлқының ересектер бақылауынан біршама тәуелсіздігінен өз әрекеттерінің адамгершілік тұрғыдан қандай болатынын болжап білуден, өзінің адамгершілік қасиет иесі екенін түсіне білушіліктен көрінеді. Рухани-адамгершіліктің дамуы — тәрбие жүйесінің жемісі. Бұл жүйенің жемісі-тәрбие жұмысының пәрменділігі екендігін естен шығармасақ балаларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеуде жақсы жетістіктермен оң нәтижелерге қол жеткіземіз деп ой тұжырымдаймын.

Жас ұрпақты саналы, сергек етіп тәрбиелеу отбасы мен балабақша қызметкерлерінің бірден бір парызы. Оқу тәрбие жұмысын дұрыс жолға қоюда ата-аналармен жұмыстың орны орасан. Бала балабақшаға қуана келіп, үйіне қуанып қайтуы керек. Балабақшада жайлы, көңілді, қызықты болатынын, достары көп екенін, ал үйде оны отбасы жақсы көретінін, үлкендердің оны асыға тосып отыратынын сәби сезсе балабақша мен отбасы арақатынасының дұрыс жолда екендігі анық.

Пайдаланылған ақпараттар тізімі:

1. “Қазақстан”: Ұлттық энциклопедия/Бас редактор Ә. Нысанбаев – Алматы “Қазақ энциклопедиясы” Бас редакциясы, 1998 ISBN 5-89800-123-9
2. .Сухомлинский В.А. «Жас мектеп директорымен әңгіме», 1969ж.
3. Ұстздық шеберлік және ұлттық тәрбие. 1997ж. 105б.
4. Бержанов Қ., Мусин. Педагогика тарихы. Қысқаша курс. –Алматы: Мектеп, 1984.- 256 б.
5. Жарықбаев Ж.Б., Қалиев С. Қазақ тәлім-тәрбиесі –Алматы: “Санат”, 1995.

ҚАЗІРГІ ЗАМАНДАҒЫ МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ҰЙЫМНЫҢ БІЛІМ БЕРУ КЕҢІСТІГІНІҢДАМУ ТЕНДЕНЦИЙАЛАРЫ

Аманжол А.
«Бәйтерек» балабақшасының тәрбиешісі
Қарағанды қаласы.

Тәуелсіздік алған жылдар ішінде егемен еліміздің, қоғамымыздың әлеуметтік-саяси және басқа да салаларында түбегейлі өзгерістер болып жатыр. Соның бірі

мектепке дейінгі ұйымдарда білім беру . Қай кезеңде болмасын жас ұрпаққа білім мен тәрбие беру қоғам алдындағы ең маңызды, жауапты, іс болып қала береді. Сондықтан мемлекетіміздің даму, жаңару жолындағы жаңалықтары мен түрлі өзгерістері еліміздің мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде өз әсерін тигізуде.

Атап айтсақ қазіргі заманауи жағдайындағы мектепке дейінгі мекемелерде болашағы ұрпаққа білім берудің қоғамның даму үдерісімен интеграцияға ұмтылуы.

Жас ұрпаққа тәрбие беруде интеграция бүгінгі таңда жоғары білім берудің сапасы мен деңгейін жан-жақты көтеріп, жаңаша ойлайтын, оқыту мен тәрбиенің жаңа технологиясын. Күнделікті жұмысында қолдана білетін педагогтардың ғана жұмысы жемісті болмақ. Қазіргі

кезеңде білім ғылым саласында интеграциясы педагогикалық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеуде де педагогикалық технологиялар ұғымы кеңінен қолданылатын ұғымдардың біріне айналды. Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып отыр. Сондықтан мектепке дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеудің негізгі мақсаты – баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуы болып отыр.

Жаңа заман баласы ертеңгі еліміздің болашағы. Жаңа заман баласын қалыптастырып, дамыту үшін, тұлғаның ішкі дүниесі мен оның қыр сырын анықтап, мүмкіншіліктері мен қабілетінің дамуына жағдай туғызу қажет. Әрине, ол үшін мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуында педагогтардың педагогикалық технологияларды қолдана білу сауаттылығына да байланысты.

Яғни, интеграциясы технологияны қолдану негізінде келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау қазіргі таңдағы әрбір педагогтың міндеті. Осыған орай мектепке дейінгі мекемелердің тәжірибесіне оқыту мен тәрбиелеудің әр түрлі технологиялары жасалып енгізілуде. Білім беру жүйесінде интеграциялық технологияны қолдану келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау әрбір педагогтың міндеті болып табылады.

Білім берудің алғашқы деңгейлері балабақшадан басталмақ. Мақсаты - мектепке дейінгі білім балалардың білім алуына бірдей бастапқы мүмкіндіктерді қамтамасыз ету. Кез келген оқыту технологиясы тәрбиешіден терең теориялық, психологиялық, педагогикалық әдістемелік білімді, педагогикалық шеберлікті, балалардың жан дүниесіне терең үңіліп оны ұғына білуді талап етеді. Интеграциялық білім баланың ақпараттық, когнитивті және коммуникативті құзыреттілігін қалыптастырады. Ресей ғалымдары білімнің танымдық мақсаттарын ашу, білім көлемі, сапасы мен көптүрлілігін қамтамасыз ету, баланың өсіп келе жатқан жас ерекшелігіне және оқытудың басты мақсаттарына сай жаңа технологияларды пайдалануды кешенді жоспарлауды білім берудің эволюциялық жолы ретінде қарастырады. Осы бағыттағы мақсаттардың орындалуына соңғы жылдар ішінде пайда болған: оқытудың интегралды технологиясы; жаһандану дәуіріндегі ақпараттық білім беру технологиясы; когнитивті технология; оқытудың проблемалық-бағдарлы технологиясы арқылы өнертапқыштық міндеттерді ашу технологиясы; интеллект карт әдісі негізіндегі оқыту технологиясы үлес қосады.

Бұл технологияларды оқыту үрдісінде кешенді қолдану арқылы баланың танымдық даму дәрежесі артады: ақпаратты алу, қабылдау, сараптау, сақтау және қолдану өрісі кеңиді, баланың бейнелі ойлау, сөйлеу қабілеті, біртума құндылық жасай алатын креативті, шығармашыл, дарындылық қасиеті дамиды; бүгінгі өркениет нәтижесінде пайда болған күрделі мәтіндер әлемін түсіне алатын, логикалық ойлау жүйесі өзгеше қабілетке ие болады; ұжымдық еңбек үрдісі арқылы қатысымдық дағдысы артады. Оқытудың интегралды технологиясы міндет қоя отырып, балалардың осы міндетті шешудегі мақсаттарын айқындайды, мақсаттар көпдеңгейлі диагностикалық жүйеде болып келеді. Міндеттер қою арқылы мақсаттарды айқындау бейінді оқытудың нақты жүзеге асырады. Мектепке дейінгі мекемелерде интеграциялық оқыту мәселесінің педагогикалық рөлі, мәні мен мазмұны, әсіресе мектепке дейінгі ұйымдарда білім жүйесіндегі педагог жұмысыда арта түседі. Өйткені, педагог – шын мәніндегі қоғамдық-әлеуметтік даму үрдісінің адам санасындағы күрделі жаңғыру барысына тікелей қатысы бар болашақтың жасампаз маманы. Сондай-ақ, оқу бағдарламасында: «Мектепке дейінгі кезең – баланың зердесі дамуының іргетасы» делінген.

Мысалыға айтсақ біз өз тәжірибиемде денешынықтырумен өзін-өзітануды интеграцияландырып ұйымдастырылған оқу қыметің өткізу жас ұрпақтың бойына

адамгершілік құндылықтарды сіңіре отырып денсаулықтарын нығайтуға шынықтыруға деген қызығушылықтары арта түседі.

Қазіргі таңда қалыптасқан еңбек нарығы жоғары білімді, шығармашылық деңгейі жоғары, әрекеттің сан алуан саласында өз білімі мен біліктерін қолдана алуға қабілетті, қоғамда болып жатқан нарықтық – экономикалық, саяси – идеологиялық және рухани - әлеуметтік өзгерістерге белсене араласып, оның талаптарын өз бетінше шеше алатын, ортаға бейімделгіш, шығармашылық көзқарасы бар, жан – жақты үйлесімді дамыған тұлғаны қалыптастыруды талап етеді. Атап айтқанда, бүгінгі күні негізгі психологиялық мәселелердің біріне айналып отырған тұлға үшін өмірдің мағынасыздығы мен құнсыздығы, сондай – ақ, мектепке дейінгі тәрбиеленушілерде кездесетін әр түрлі қиындықтардың алдын-алу және өсіп келе жатқан ұрпақты өзін - өзі тәрбиелеуге үйрету қарқынды зерттеуді талап етеді. Әсіресе, еліміздің өркениетті – техникалық дамуында қоғамның өндіргіш күші болып табылатын адам мүмкіндіктерін жан – жақты жетілдіру мен оның электронды жүйелермен өзара әрекеттестігін психологиялық зерттеудегі қоғамдық қажеттіліктердің барынша дамуы, шығармашылық пен ұжымдық еңбектегі тұлғалардың өзара қатынастарын жақсарту, сонымен қатар оқу процесінде оқытудың белсенді әдістері мен оның жаңа технологияларын енгізу, білім сапасын көтерудің тиімді жолдарын іздеу секілді көптеген күрделі мәселелерді шешуде, тұлғаның өзін - өзі тәрбиелеуді тереңірек оқып үйренуді қажет етеді.

Сонымен қатар баланың дүниетанымын қалыптастыру – барлық ұйымдастырылған оқу қызметінің міндеті. Баланың жеке тұлға ретінде қалыптасуы мен дамуы өзін-өзі тани білген жағдайда ғана жүзеге аспақшы. Осы орайда көптеген жылдар бойы аналық жүрек жылуын бала өміріне еңбек ету жолына арнап келе жатқан Сара Алпысқызының авторлығымен енгізілген «Өзін-өзі тану» адамгершілік-рухани білім беру бағдарламасының маңызы өте зор, сырлы әлемге толы дүние. «Өзін-өзі тану » пәні балабақша тәрбиеленушілері, оқушылар мен студенттердің өздерін қоғамның бір бөлігі ретінде сезіне білуіне және өз ұлтының рухани-адамгершілік құндылықтары негізінде өзінің орнын білу дағдыларын қалыптастыру мақсатында жүргізіліп отырған тәрбие сабағы.

Дана халқымыз «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтпаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде педагогтар шешуші рөл атқарады. Ұрпақ тағдыры – ұлт тағдыры демекші, ұлттың болашағы- оның білімді, талантты, адамгершілік асыл қасиеттерді бойына сіңірген тәрбиелі ұрпақтың қолында. Рухы күшті ұлт озады. Бұл тұрғыдан алғанда жас ұрпақтың рухани мәдениетін арттырып, көркемдік әлемін байытуда, дүниетанымын қалыптастыруда «Өзін-өзі тану» адамгершілік-рухани білім беру бағдарламасының орны ерекше. Осы жобаның авторы Сара Алпысқызы «Өмір әдебі» деп аталатын еңбегінде «Ғасырлар бойы әр елдің халықтары осы біз кіміз, не үшін өмір сүріп, қайда кетеміз, өміріміздің мағынасы неде, басты адами бағдарымыз қандай болуы тиіс?» деген сауалдар төңірегінде іздене отырып, «тіршіліктің осынау мәңгілік сұрақтарына жауап беру үшін жалпыадамзаттық құндылықтарды қайта жандандырып, өзіміздің бастапқы қайнар көзімізге оралу керектігіне бір сәт те күмәнданбайтындығын» айтады

Ұйымдастырылған оқу қыметінің байланыс дүниетанымды бір жүйеге келтіреді, бірізді, үйлесімді дамытады. Білімді жалпылау, жалпыны бірлікте көру, жалпы тұрғыдан ерекшелікті таныту – әлемнің біртұтас бейнесін танытудағы бірден-бір жол. Негізгі нысаны – адамды жан-жақты дамыту болып табылатын өзін-өзі тану мен денешынықтыру өзара байланыса отырып табиғи ортаның, қоғамның, әлеуметтік ортаның даму заңдылықтарын тереңдете танытатын неғұрлым ірі интеграциялық байланысқа –қоғамдық ғылымдармен байланысқа ұласады.

Мектепке дейінгі ұйымдарда білім берудің негізгі бағыттары мен бағдарлы құндылық бағыттарының ерекшеліктері: білім беруді ізгілендіру, білім берудің мазмұны мен технологиясын жеке тұлғаға бағдарлай отырып ортақ қоғамдық құндылықтарды дамытатын тұлға қалыптастыру болып табылады. Алдымызда шығармашылық жағынан белсенді,

интегративті тұлға қалыптастыру мақсатында білім мазмұнының тұтас, жан-жақты, проблемалық, пәнаралық байланыстарын ашатын технологиялар таңдау міндеті тұр. Абай атамның, «Атаның баласы болма, адамның баласы бол!» деген үндеуін орнықтыру үшін шәкіртке өзін ғаламның бір бөлшегі екенін сезіндіріп, оны жалпы адамзаттық мәдени құндылықтарымен таныстырып, құрметтеуге үйретуіміз керек.

Біздің қосарымыз, бүгінгі қоғамда білімнің ғаламдану салдарынан пәнаралық байланыстың түрі қалыптасты. Ол әлемдік ашық білім кеңістігіне байланысты білім мазмұнының «тасмалдануына» және интеграциялануына байланысты туып отыр. Яғни, елімізде ғаламдық интеграциялық үрдістің пайда болуы нәтижесінде халықаралық дәрежеде білім берудің негізі қаланып жатыр.

Бұл үрдістің көрністері – орта білім беру жүйесінде пайда болған халықаралық деңгейде интернационализациялау арқылы туып отырған интеграциялық үрдіс білім беру мен тәрбие шараларының кешені арқылы жасалады. Яғни, жастардың, бүкіл адамзаттың мекені – Жер планетасында өтіп жатқан барлық құбылыстар мен оқиғаларға бейжай қарамай, сезімталдықпен қарап, әртүрлі этникалық, нәсілдік, мәдени топ өкілдерін бөліп-жармай, оларға керек кезінде көмек қолын созуы, көптүрлі мәдени плюрализмді қабылдауы, ғаламдық қоғамдық қауымдастықта өмір сүре алатын білім, білік дағды жинауы басты назарда тұр. Біздің ойымызша, интеграциялық оқытуды жүзеге асыру балалардың танымдық қызығуы мен білім сапасын арттырумен қатар, бір сабаққа бірнеше пәндері мақсатының бірігуіне мүмкіндік береді.

Қорытындылай келетін болсақ аталған педагогикалық технологиялар мен интеграциялық балабақшада балалардың жас ерекшеліктерін ескеріп, әр сатыға балалардың қабылдау мүмкіндіктеріне сай пайдалануға болады. Мектепке дейінгі балалардың есте сақтау қабілеті әлсіз, қабылдау процестері тұрақсыз келеді. Сондықтан олар затты қолмен ұстап, көзімен көргенді ұнатады. Осыған сәйкес, мектепке дейінгі балалардың оқу іс-әрекеттеріне көрнекілік, ойын технологиясын кеңінен қолданған жөн. Тәрбиеші – бала бойына білім нәрін себегін басты тұлға. Жаңашыл тәрбиеші даярлауға қойылатын талаптар мектепке дейінгі мекемелерде жас ұрпақты жаңа түрлерімен оқыта отырып, қазіргі уақыттағы жан-жақты болу дағдыларын игеруге бағытталған оқытудың жаңа жолдарын енгізуді көздейді.

Сондықтан жаңашыл тәрбиеленуші даярлауға қойылатын балалар-ертеңгі болашақ тәрбиешілерді оқытудың жаңа түрлерімен ұйымдастырылған оқу қызметтерің өткізу барлығы мемлекетіміздің тәуелсіздігін сақтауға, республика халқының бірлігін нығайтуға, денсаулығын, сапасы мен-деңгейін арттыруға бағытталғанын жан-жақты ашып көрсетеді. Осының барлығына біздің қолымызда. Ата Заңымызда көзделген тарихи ережелерге сүйене отырып, Президентіміз белгілеп берген басымдықтарды жүзеге асыру, атап айтқанда: ғылым мен білімнің интеграция жүйесін дамыту, денсаулық сақтау саласының қазіргі заманғы стандарттарына өтуін, ұлттың мәдени және рухани әлеуетін өркендеуін қамтамасыз ету арқылы жетіп отыр

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Бала мен балабақша» журнал. Алматы - №,2015ж
2. Заманауи әлеміндегі ғылым мен білім. 2014ж
3. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту стандарты. – Астана, 2011.

БАЛАБАҚШАДА ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ БАЛАНЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН ДАМУЫ

«Алтын сақа» балабақшасы КМҚК балабақшасы, Қарағанды қаласы
Тәрбиешілер: Ниязалина А.Н. Мусаханова А.У.

«Ойын – балалар өмірінде өте зор маңызы бар нәрсе, үлкендердің қайраткерлігі, жұмысы, қызметі қандай маңызды болса, балалардың ойыны да сондай маңызды. Ойында бала қандай болса, өскен кезде жұмыста да көбінесе сондай болады. Сондықтан болашақ қайраткер ең алдымен ойын арқылы тәрбие алады.

А. С. Макаренко

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорларын дамыту ісіне тәрбиешінің балалардың сөздік қорларын дамыту, жаңа сөздерді меңгерту, үйренген сөздерін тиянақтап анықтап әрі байытып отыру басты міндет саналады. Ойын ұйымдастыруда тәрбиеші өзі жетекші бола отырап балаларды ойнай білуге, ойын ережесін сақтауға әрі оларды ойната отырып ойлануға бағыттайды, заттың атын немесе қасиетін есінде сақтап қалуға жол ашады, ойынға қызықтыра отырып зейінін, қиялын дамытады. Егеменді еліміздің талабына сай мемлекеттік тілді меңгеру, оқыту, қазіргі заманға сай білімді де, тәрбиелі ұрпақ тәрбиелеу педагогтар еншісінде. Мектепке дейінгі балаларға тәрбие мен білім беру жұмыстарын ұйымдастыруда олардың сөйлеу, тілін дамыту, байланыстырып сөйлеу мәдениетін жетілдіруге, құрастыра сөйлеуге, сөздік қорының молаюына баса көңіл бөлген жөн. Сәбилердің дүниетанымын кеңейтіп, ойын өрістетіп, тіл байлығын жетілдіруде көркем әдебиеттің алатын орны ерекше. Балабақшада балаларды дұрыс сөйлей білу мәдениетіне айнала қоршаған ортамен, сондай-ақ көркем әдебиетпен теңестіру арқылы жүзеге асыруға болады. Әрбір ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде дидактикалық ойындарды қолдану арқылы балалардың қиялын шарықтатып, ойлау қабілетін ұштауға болады.

Балабақшадағы тәрбиелеу-оқыту жұмысында балалардың тілін дамыту, сөздік қорларын дамыту, ауызша сөйлеуге үйрете отырып, үйренген сөздерін күнделікті өмірде еркін қолдану, әрі оны күнделікті іс-әрекет кезіндегі тілдік қарым-қатынаста қолдана білуге жаттықтыру ісіне ерекше мән берілген. Мектеп жасына дейінгі кезеңдегі балалармен сөздік жұмысын жүргізу ісі- тіл дамытудың негізгі бір міндеттері болып есептелінеді. Біз балалармен сөздік жұмысын жүргізе отырып, оларды айналасындағы заттармен таныстырып, атын атай білуге, қасиеті мен сапасын, түр-түсі және пішінін ажырата білуге, өмірдегі, қоршаған ортадағы түрлі құбылыстар жайындағы ұғым, түсініктерін дамыта отырып, белсенді түрде тілдік қарым-қатынас жасай білуге үйретеміз.

Ойын арқылы бала айналасындағы нәрседен өзіне қызықтысына ықыласы ауып, таңдап алады. Баланың бір ерекше қасиеті сөйлеуден еш жалықпайды. Ойын бала тілінің дамуына ықпалын тигізіп, таным белсенділігінің дамуына жол ашады. Қай бала болмасын ойынмен өседі, өйткені бала табиғатының өзі тек ойынмен байланысты. Ойын үстінде бала еш нәрсеге тәуелсіз. Ол өзін еркін ұстайды. Ал еркіндік дегеніміз барлық дамудың баспалдағы, бәрін білуге деген талпынысы мен құлшынысы. Баланың білуге деген құштарлығы, сөйлеуі ойын үстінде қалыптасады.

Ойын – мектепке дейінгі жастағы балалардың негізгі іс - әрекетінің бір түрі. Ойын барысында баланың жеке басының қасиеттері қалыптасады. Ойын барысында балалар дүниені тани бастайды, өзінің күш-жігерін жұмсап, сезініп білдіруге мүмкіндік алады, адамдармен араласуға үйренеді. Бүгінгі күн талабы – баланың ақыл - ойын парасаттылығын дамыту, ойлау қабілетін жетілдіру, өзіндік іскерлік қасиеттерін қалыптастыру, заман талабына сай ойы жүйрік етіп тәрбиелеу. Сондықтан да баланың танымын алғашқы күннен бастап дамытудың, бойында оқыту мен тәрбиелеудің негізін

қалыптастырудың құралы – ойын әрекеті, яғни, ойын – баланың жетекші әрекеті. Бірақ, ойын тек қана балаларды қызықтырып, уақыт өткізудің құралы болмай, балаға берілетін білім мен тәрбиенің құнды негізі болуы керек. Яғни, оқыту-тәрбиелеу жұмысын бағдарлама талаптарына сәйкес ойын түрінде ұйымдастыра отырып, баланың логикалық ойлау қабілетін арттыруға жағдай жасау мектепке дейінгі мекеме педагогтарының негізгі міндеті. Бүгінгі күні мектепке дейінгі жастағы балалардың толық интеллектуалды даму мәселесі әлі де өзекті болып отыр. Интеллектуалды толық дамыған мектеп жасына дейінгі бала сабақты жақсы оқиды, берілген материалды тез қабылдайды, өзінің күшіне сенімді, айналасындағылармен тез тіл табысады. Сол себепті мектепке дейінгі білім беру мекемесінде ұйымдастырылған оқу – тәрбие үрдісінде зейін, есте сақтау, ойлау қабілеті, елестету, сөздік қорын дамытатын және жаттықтыратын жұмыстарға көп көңіл бөлінеді. Дидактикалық ойындар арқылы балалардың ойлау қабілеттері дамиды, сабаққа деген қызығушылықтары артады. Ойын барысында балалар педагогпен бірлесіп ереже бойынша қызықты тапсырмалар орындап, жағымды қарым – қатынас жасауы балалардың эмоционалды көңіл – күйлерін көтереді, сондықтан да дидактикалық ойынға қажетті құрал – жабдықтар, атрибуттар айшықты, мазмұнды безендірілуі де өте маңызды. Балалардың интеллектуалды дамуына әсер ететін жаңа ойын технологиялары да біздің балаларға танымал. Мысалы: Логикалық тізбек ойындары. Логикалық ойлау арқылы бала саралау, салыстыру, жинақтау сияқты өз бетімен іс – қимылдар жасауды үйренеді. Баланың логикалық ойлауы өздігінен қалыптаспайды, оның дамуына мақсатты түрде білім беру мамандарының, ата - аналардың, балалардың бірлескен жүйелі жұмысы қажет. Балалар ойыны заттық – қол қимылының (пирамида жинау, текшелерден үй құрау) даму жолынан бастап интеллектуалды даму ойынына дейін жетеді. Логикалық ойлауды дамытудың негізгі рөлі математикалық ойындарға жатады. Бұл ойындар арқылы баланың интеллектуалды дамуы тек белгілі бір білім көлемін ғана емес, жалпы тәлім-тәрбиелік іс-әрекеттерді игерумен бірге, ойлау, қиялдау, есте сақтау, елестету және т.б. қабілеттерінің; танымдық, іскерлік, шығармашылық қасиеттерінің дамуын қамтиды. Сөздік қорды дамыту ісін ұйымдастыру жұмысында ойын сабағы негізгі орын алады. Тәрбиеші бақылау, заттарды қарау, сурет қарау, жұмбақ шешу және құрастыру, саяхат, ойын-сабақтарын ұйымдастыру барысында балалардың сөздік қорларын дамытады.

Арнайы ойын-сабақ және сабақ мазмұнына қарай танымдық, дамытушы ойындарды, тапсырмаларды қолдану, балаларды заттарды бір-бірімен салыстыруға, оларды қасиетіне қарай ажыратуға және оны танып білуге үйретеді. Сөйтіп бала топтағы жасына сәйкес бағдарламалық міндетті меңгереді. Ойын ұйымдастыруда тәрбиеші өзі жетекші бола отырып, балаларды ойнай білуге, ойын ережесін сақтауға, әрі оларды ойната отырып, ойлануға бағыттайды, заттың атын немесе қасиетін есінде сақтап қалуға жол ашады, ойынға қызықтыра отырып зейінін, қиялын дамытады.

Үстел үсті ойынын ұйымдастыруда домино, лото, суреттер қолданылады. Мысалы: «Суретті құрастыр», «Қандай затқа ұқсайды?», «Қай сурет тығылды?», «Бір сөзбен ата», «Кім байқағыш», «Қиылған суреттер», «Ұқсасын тап», «4-ші не артық?», «Есінде сақта».

Ал сөздік ойын арқылы сөзді орынды қолдана білуге, дұрыс жауап айтуға, сөз мағынасын түсінуге, орынды сөйлеуге үйренеді. Мысалы: «Сөз ойла», «Сөз құра», «Жұмбақ ойла», «Жақсы-жаман», «Жалғастыр», «Үш сөз ата». Сонымен қатар балалардың сөздік қорларын дамыту жұмысына ойындарды қолданумен қатар, «Пішіндер көрмесі», «Өрнекті есінде сақта», «Қиын жолдар», «Суретті жалғастыр», «Биші адамдар», «Көңілді таяқшалар» тәрізді жаттығу тапсырмаларды да пайдаланып отыру өз нәтижесін берді. Бұл аталған жаттығу, тапсырмалар балалардың сөздік қорын дамыта отырып, таным белсенділіктерін және саусақ бұлшық етін дамытады. Ойынға қажетті құрал, заттарды даярлау ойынды өткізуге әзірлік болып табылады.

Балаларды ойынның мазмұнымен таныстыру ойынды өткізу болып табылады. Ойынды талдау, бұл ойынның өз мақсатына жетуі, балалардың белсенділігі және олардың іс-әрекет болып табылады.

Балалар саусағын ойната отырып тілін дамыту.

Саусақ ойыны – бұл ұрпақтан ұрпаққа жалғасын тауып келе жатқан әрі үлкен мәні бар мәдени шығармашылық. Саусақ ойыны саусақтардың көмегімен қандай да болмасын ертегіні немесе өлең- тақпақ шумағын сахналау болып табылады. Саусақ ойыны арқылы баланың сөйлеуге деген талпынысы, қабілеті дамып, ынтасы артады және шығармашылық әрекетіне жол ашады. Саусақ ойынын ойнай отырып балалар қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстарды, жан – жануарларды, құстар және ағаштарды бейнелей алады. Саусақтардың қозғалыс – қимылына қарап бала қуанады, шаттанады, сөзді айтуға тырысады және өлеңдегі үйренген сөз шумақтарын қайталап айта отырып есінде ақтайтын болады.

Баланың өмірге қадам басардағы алғашқы қимыл-әрекеті-ОЙЫН, сондықтан да оның мәні ерекше. Қазақ халқының ұлы ойшылы Абай Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма? деп айтқандай, баланың өмірінде ойын ерекше орын алады. Жас баланың өмірді тануы, еңбекке қатынасы, психологиялық ерекшеліктері осы ойындар үстінде қалыптасады. Сонымен балалардың сөздік қорларын дамытуда ойындарды, тапсырма-жаттығуларды қолдану үлкен нәтиже береді.

Әдебиеттер:

1. “Отбасы және балабақша” журналы, 2001. №11
- 2) Журнал «Балабақша», №2-4, 2008 жыл
- 3) 2. Бүлдіршіндерге арналған тілашар. Әдістемелік нұсқау.

БАЛАБАҚШАДА ОЙЫН АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЗДІК ҚОРЛАРЫН ДАМУ ЖОЛЫ

Зикирина Ардақ Муратовна
ҚМКҚ «Алпамыс» балабақшасы

*«Ойын баланың алдынан өмір есігін
ашып, оның шығармашылық
қабілетін дамытады, ойынсыз ақыл-
ойдың қалыптасуы мүмкін емес».*

В.А. Сухомлинский

Балабақшадағы оқыту- тәрбиелеу жұмысында балалардың тілін дамыту, сөздік қорларын молайту, ауызша сөйлеуге үйрете отырып, үйренген сөздерін күнделікті өмірде еркін қолдану, одан әрі күнделікті іс- әрекет кезіндегі тілдік қарым- қатынаста қолдана білуге жаттықтыру ісіне ерекше мән берілген. Мектеп жасына дейінгі кезеңдегі балалармен сөздік жұмысын жүргізу ісі- тіл дамытудың негізгі бір міндеттері болып есептеледі. Біз балалармен сөздік жұмысын жүргізе отырып, оларды айналасындағы заттармен таныстырып, атын атай білуге, қасиеті мен сапасын, түр- түсін және пішінін ажырата білуге, өмірдегі, қоршаған ортадағы түрлі құбылыстар жайындағы ұғым, түсініктерін дамыта отырып, белсенді түрде тілдік қарым- қатынас жасай білуге үйретеміз. Ойын дегеніміз не? Ойын қоғамдық тәжірибені қалыптастыру бағытындағы іс - әрекеттің бір түрі, яғни тәртіпті, өзін өзі басқаруды жетілдіреді.

Адам тәжірибесінде кең тараған дамыту ойынның қызметі; Ойынға тарту, рахаттану, демалдыру, қызығушылығын тудыру. Ойын арқылы баланың бойында адамгершілік қасиеттерді, өмірге деген құштарлықты қалыптастыруға болады.

Халық ойынды тәрбие құралы деп таныған.

Ойын - балалардың ой өрісін жетілдірумен бірге өз халқының асыл мұраларын бойына сіңіріп, кейінгі ұрпаққа жеткізе білу тәсілі. Ойын арқылы бала қоршаған ортаны өз бетінше

зерделейді. Ойын дегеніміз - баланың тілін дамытатын, қызықтыра отырып, ойдан ойға жетелейтін, тыныс кең, алысқа меңзейтін, қиялға қанат бітіретін нәзік нәрсе. Ұлы педагог В. И. Сухомлинский: «Ойынсыз, музыкасыз, ертегісіз, фантазиясыз, шығармашылықсыз толық мәндегі ақыл - ой тәрбиесі болмайды» деген. Демек, ойын арқылы баланың ақыл - ойы, сөздік қоры толыға түседі. Ойынның тілді дамытуда орны ерекше. Егеменді еліміздің талабына сай мемлекеттік тілді меңгеру, оқыту, қазіргі заманға сай білімді де, тәрбиелі ұрпақ тәрбиелеу педагогтар еншісінде. Мектепке дейінгі балаларға тәрбие мен білім беру жұмыстарын ұйымдастыруда олардың сөйлеу, тілін дамыту, байланыстырып сөйлеу мәдениетін жетілдіруге, құрастыра сөйлеуге, сөздік қорының молаюына басты көңіл бөлген жөн. Сәбилердің дүниетанымын кеңейтіп, ойын өрістетіп, тіл байлығын жетілдіруде көркем әдебиеттің алатын орны ерекше. Балабақшада балаларды дұрыс сөйлей білу мәдениетіне айнала қоршаған ортамен, сондай-ақ көркем әдебиетпен теңестіру арқылы жүзеге асыруға болады. Әрбір ұйымдастырылған оқу қызметінде ойындарды қолдану арқылы балалардың қиялын шарықтатып, ойлау қабілетін ұштауға болады. Мектеп жасына дейінгі кезеңдегі балалармен сөздік жұмысын жүргізу ісі-тіл дамытудың негізгі бір міндеттері болып есептелінеді. Біз балалармен сөздік жұмысын жүргізе отырып, оларды айналасындағы заттармен таныстырып, атын атай білуге, қасиеті мен сапасын, түр-түсі және пішінін ажырата білуге, өмірдегі, қоршаған ортадағы түрлі құбылыстар жайындағы ұғым, түсініктерін дамыта отырып, белсенді түрде тілдік қарым-қатынас жасай білуге үйретеміз. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорларын дамыту ісінде тәрбиешінің:

- балалардың сөздік қорларын дамыту;
- жана сөздерді меңгерту;
- үйренген сөздерін тиянақтап, анықтап, әрі байытып отыру басты міндет саналады.

Осы аталған міндеттерді тәрбиеші үнемі сөздік жұмысын жүргізуде басшылыққа алып отыруы тиіс. Балалардың сөздік қорын дамытуда ойын, тапсырма, жаттығулардың орны ерекше. Соның ішінде ойын – баланың шын тіршілігі. Ойын арқылы бала айналасындағы нәрседен өзіне қызықтысына ықыласы ауып, таңдап алады. Баланың бір ерекше қасиеті сөйлеуден еш жалықпайды. Ойын бала тілінің дамуына ықпалын тигізіп, таным белсенділігінің дамуына жол ашады. Қай бала болмасын ойынмен өседі, өйткені бала табиғатының өзі тек ойынмен байланысты. Ойын үстінде бала еш нәрсеге тәуелсіз. Ол өзін еркін ұстайды. Ал еркіндік дегеніміз барлық дамудың баспалдағы, бәрін білуге деген талпынысы мен құлшынысы. Баланың білуге деген құштарлығы, сөйлеуі ойын үстінде қалыптасады. Сөздік қорды дамыту ісін ұйымдастыру жұмысында ойын сабағы ең негізгі орын алады. Тәрбиеші бақылау, заттарды қарау, сурет қарау, жұмбақ шешу және құрастыру, саяхат, ойын-сабақтарын ұйымдастыру барысында балалардың сөздік қорларын дамытады. Арнайы ойын-сабақ және сабақ мазмұнына қарай танымдық, дамытушы ойындарды, тапсырмаларды қолдану, балаларды заттарды бір-бірімен салыстыруға, оларды қасиетіне қарай ажыратуға және оны танып білуге үйретеді. Сөйтіп бала топтағы жасына сәйкес бағдарламалық міндетті меңгереді. Ойын ұйымдастыруда тәрбиеші өзі жетекші бола отырып, балаларды ойнай білуге, ойын ережесін сақтауға, әрі оларды ойната отырып, ойлануға бағыттайды, заттың атын немесе қасиетін есінде сақтап қалуға жол ашады, ойынға қызықтыра отырып зейінін, қиялын дамытады. Сонымен қатар ойын барысында бала үлкендермен, өз құрбыларымен қарым-қатынас жасайды. Әр бала өз жетістігіне қуанып, мәз болады. Сондықтан да ойын-тапсырмаларды таңдауда және іріктеуде балалардың жас және жеке ерекшелігін ескерген жөн. Тәрбиеші балалармен ойынды (заттармен, үстел үсті және сөздік ойын) үш түрлі етіп өткізуіне болады. Заттармен ойналатын ойын ойыншықтарды, табиғи заттарды қолдану арқылы өтіледі. Мысалы: «Дәл осындайды тауып ал», «Салыстыр да, атын ата», «Қай ағаштың жапырағы», «Бірдей ойыншықты тап», «Қайсысы көп, қайсысы аз», т.б. Үстел үсті ойынын ұйымдастыруда домино, лото, суреттер қолданылады. Мысалы: «Суретті құрастыр», «Қандай затқа ұқсайды?», «Қай сурет тығылды?», «Бір сөзбен ата», «Кім байқағыш», «Қиылған суреттер», «Ұқсасын тап», «Қай сурет артық?», «Есінде сақта».

Ал сөздік ойын арқылы сөзді орынды қолдана білуге, дұрыс жауап айтуға, сөз мағынасын түсінуге, орынды сөйлеуге үйренеді. Мысалы: «Сөз ойла», «Сөз құра», «Сөйлемді аяқта», «Жақсы-жаман», «Жалғастыр», «Бір сөзбен айт». Сонымен қатар балалардың сөздік қорларын дамыту жұмысына ойындарды қолданумен қатар, «Пішіндер көрмесі», «Өрнекті есінде сақта», «Қиын жолдар», «Суретті жалғастыр», «Биші адамдар», «Көңілді таяқшалар» тәрізді жаттығу тапсырмаларды да пайдаланып отыру өз нәтижесін берді.

Бұл аталған жаттығу, тапсырмалар балалардың сөздік қорын дамыта отырып, таным белсенділіктерін және саусақ бұлшық етін дамытады. Жалпы ойынды ұйымдастыру ойынды өткізуге әзірлік, ойынды өткізу, ойынды талдау сияқты үш бағытты қамтиды. Ойынға қажетті құрал, заттарды даярлау ойынды өткізуге әзірлік болып табылады. Балаларды ойынның мазмұнымен таныстыру ойынды өткізу болып табылады. Ойынды талдау, бұл ойынның өз мақсатына жетуі, балалардың белсенділігі және олардың іс-әрекеті болып табылады. Сонымен, балалардың сөздік қорларын дамытуда ойындарды, тапсырма-жаттығуларды қолдану үлкен нәтиже береді. Ойын арқылы балалардың сөздік қоры дамып, ауызша сөйлеу машығын игереді, таным белсенділіктері қалыптаса түсіп, ақыл-ойы өсіп жетіледі, әрі адамгершілік қасиеттер бойына сіңіреді. Мектепке дейінгі әр түрлі топтардағы балалардың тілін дамытуда ойындарды тиімді пайдалану осы бағыттағы атқарылатын игі іс - шаралардың нәтижесіз қалмайтындығының айқын дәлелі деп санаймын.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Детская развивающая литература серия «Умные книжки» 2007 г. Москва
- 2 «Ойын-мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі әрекеті» Р.Оуэн, Ф.Фребель, М.Монтессори, Я.А.Каменский, Г.Песталоцци, Я.А. Е.И Тихеева, С.Л. Рубенштейн, Л.С. Выготский, А.П. Усова, А.К.Бондаренко, О.М. Дьяченко, А.И. Кириллова, В.С. Мухина, Н.Құлжанова, Б.Муратова, А.Менжановна, К.Аймағанбетова, М.Тұрыскельдина.
3. «Мектепке дейінгі балаларды ойын үрдісінде тәрбиелеуде халық педагогикасының маңызы.» К.О Сыдыкова.2014 ж. Тараз.

БАЛАБАҚШАДА ОТАНСҮЙГІШТІК ТӘРБИЕ БОЙЫНША АТА-АНАЛАРМЕН ЖҰМЫСТЫҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

КМҚК №139 «Ақбөпе» балабақшасы
Тәрбиеші Наменгенова Г.А.

Бала тәрбиесіне халқымыз аса зор көңіл бөлген. Болашақта өзіне сенімді әрі білімді де тәрбиелі азамат қалыптасуы үшін балаларды кішкене күнінен тек жақсылыққа тәрбиелеп, отансүйгіштік пен ұлтжандылыққа баулуымыз керек.

Қазіргі таңда балаларды отансүйгіштікке тәрбиелеу мәселесі көкейтесті мәселелерінің бірі болып тұрғаны баршамызға мәлім. Сонымен қатар осы мәселе әлеуметтік оңалту үдерісінде, тұлғаның әлеуметтік ортада өз орнын табу және өмір жолын таңдауда жаңа сипатқа ие болып, өзінің шешу жолдарын табу үшін жаңа әдістерді таңдауға тура әкеледі. Тұлғаның адамгершілік қасиеттері мектепке дейінгі жаста қалыптаса бастайды. Осыған байланысты қазіргі білім беру мекемеде жұмыс істейтін мамандар балаларды тәрбиелеуде азаматтық сезімге, өз Отанын мақтан тұту сезімін қалыптастыру міндеттері қойылады. Аталмыш міндеттерді шешу үшін мектепке дейінгі жастағы балаларда азаматтық-отансүйгіштік қасиеттерін қалыптастыруға бағытталған тиімді педагогикалық жүйені құру мақсатын қою қажет.

Бірақ балаларды азаматтық-отансүйгіштік тәрбиелеу бойынша жұмыстарды тиімді ұйымдастыруда кедергі жасайтын бірқатар проблемалар орын алып жатыр, олардың ішінде:

- оқыту үдерісінің жеткіліксіз бағдарламалық-әдістемелік қамтылуы;
- қазіргі уақытқа дейін сақталған білім беру мекеменің материалдық-техникалық базасының толық қамтылмауы;
- балаларды азаматтық-отансүйгіштікке тәрбиелеуді насихаттауда БАҚ қызығушылығының болмауы және т.б.

Әдістемелік әдебиеттерде көбінесе отансүйгіштікке тәрбиелеу мәселесінің нақты жұмыс түрлеріндегі тек жеке жақтары ашылып, осы мәселенің барлық жақтарын көрсететін жүйесі қалыптасқан жоқ.

«Отанды сүю отбасынан басталады» отансүйгіштік қасиетті қалыптастыруда отбасы тәрбиесінің маңызы зор. Баланың өзінің тіліне, дініне, ұлтына деген сүйіспеншілік әкенің көзқарасымен, анасының сүтімен беріледі. Бала туғаннан өзінің тілінде әлдилеген ән тыңдаса, тілі шыққаннан мақал-мәтелдер естіп өссе баланың патриоттық сезімі оянбағанда қайтеді? Әр дәуірдің тарихи кезеңдерінде Отансүйгіштікке тәрбиелеудің өзіндік мүдделері болады. Ол ең алдымен, «ұлтжандылық», «отансүйгіштік», «патриотизм» ұғымдары өмір сүріп заманның наным-сенімінен туындайды. Еліміз егемендік алғаннан бері жас ұрпақ тәрбиесінің темірқазығы-қазақстандық-патриотизм болып табылады. «Қазақстандық-патриотизм» ұғымы біздің тәуелсіздігімізбен қоса туған жаңа сөз болып, еліміздегі саяси-әлеуметтік ахуалдың ерекшелігін білдіреді.

«Отансыз адам - ормансыз бұлбұл» деген халық нақылы тегіннен айтыла салмаған. Өйткені, Отан деген киелі ұғымды түсіну әр адамның туған жерінен, өз еліне деген сүйіспеншілігінен бастау алады. Отансүйгіштік пен патриотизмдар бір-бірімен егіз ұғымдар. Ұрпақ тәрбиесі қашаннан өз мәнін биік ұстайды. Сондықтан қай заман, қай қоғамда болсын адамзат баласы жас ұрпақ тәрбиесіне зор мән берген [1].

Өркениет жолында алға ұмтылған ұлт, ең алдымен, келешек ұрпаққа оқу-білім және тәрбие беру ісін дұрыс жолға қоюы тиіс. Ұлттың ғана емес, әр жанұяның бүгінгі де, болашағы да тәрбиелі ұрпаққа байланысты. Толық жетіліп қалыптасқан ұлттың сана - қабілетінде, түсінік-талғамында, мінез-құлқында өзіне тән ерекшелік менталитеті болатынын ғылым дәлелдеген.

Қазіргі таңда қоғамды қайта қалыптастыру кезеңінде халқымыздың ең үздік рухани дәстүрлеріне бет бұру қажеттілігі орын алып отыр. Олардың қатарына туыстық, Отан мәңгілік түбегелі ұғымдар жатады. Мектепке дейінгі жастан бастап балалардың жоғары рухани және моральдық-психологиялық қасиеттерін тәрбиелеу керек. Олардың ішінде отансүйгіштік ерекше орын алады.

Отансүйгіштік ұғымы жан-жақты. Мұнда басым орынды Отанға деген сүйіспеншілік алады. «Отан» ұғымына өмір сүру жағдайы кіреді, атап кеткенде аумақ, климат, табиғат, қоғамдық өмірдің ұйымдастырылуы, тіл және тұрмыс ерекшеліктері деген ұғымдардан құралады. Патриот болу-өзін Отанның ажырамас бөлігі ретінде сезіну. Осы күрделі сезім балалық шақта қоршаған орта әлеміне деген құндылығын бағалау негіздерін қалау арқылы қалыптасады.

Әр мектепке дейінгі мекемеде отансүйгіштікке тәрбиелеу келесі бағыттарда жүзеге асырылады:

- рухани-адамгершілік,
- әлеуметтік,
- эстетикалық,
- өлкетану,
- еңбек,
- интеллектуалдық,
- отбасылармен бірге жұмыс істеу [2].

Осы жұмысты жүзеге асыру үшін отансүйгіштікке тәрбиелеу бағдарламасы шеңберінде жүйелі жұмысты тәрбиеші ата-аналармен бірге ұйымдастыруы қажет. Осыған орай келесі міндеттер кешенін орындау керек:

- балаларды өз отбасын, балабақшаны, көшені, қаланы сүйуге, табиғатты аялауға тәрбиелеу;
- балаларды мемлекеттік рәміздермен таныстыру (елтаңба, ту, әнұран);
- елінің, халқының, қаласының жетістіктерін мақтан тұту, жауапкершілік сезімін дамыту;
- басқа ұлт өкілдерін сыйлау, олардың дәстүрлерін дәріптеу сезімін қалыптастыру;
- еңбекті құрметтеуге тәрбиелеу;
- ұлттық қолөнер шеберлігін білуге қызығушылықты қалыптастыру;
- адам құқықтары жөніндегі алғашқы білімдерін кеңейту;
- Қазақстанның қалалары туралы білімдерін тереңдету.

Осы міндеттердің барлығы балалармен қарым-қатынас түрлерінде шешіледі, демек ойындар, еңбек ету, тұрмыстық жағдаяттар кезінде.

Балаларды отансүйгіштікке тәрбиелеу қоғамның қазіргі даму кезеңінде мектепке дейінгі білім беру мекемелерін Отанға деген сүйіспеншілік сезімін, Отанның тарихи-мәдениет рухани мұрасына тану қызығушылығын дамытуға міндеттейді. «Өз тарихын білмеген, болашағы жоқ адам» дегендей, өз шығу тегін, халқының дәстүрін білмеген адамды отбасын, елін, халқын сүйетіндей, басқа халықтарды құрметтейтіндей тәрбиелеуге болмайды.

Азаматтықты тәрбиелеу оның кіші еліне деген құрметтеуден басталады. Мектепке дейінгі жастағы бала отансүйгіштікке жолды туыстарға, айналасына, балабақшаға, қаласына деген сезімдері арқылы бастайды. Бүлдіршін өзін ел азаматы ретінде сезіну үшін айналасындағы жақсы үлгілерді көру керек. Осыған орай балабақшадан бастап мемлекеттік рәміздерге, халықтық салт-дәстүрлерге көзқарасы қалыптасады. Әрине осы мәселені шешуде халық ертегілері өзінің орнын алады. Бүлдіршін ертегілердің кейіпкерлерін үлгі ретінде қабылдап, өз жүрегінен өткізіп, эмоция арқылы сезімін білдіреді. Нәтижесінде олар өздерін кейіпкерге ұқсатып, бүлдіршін жасынан бастап адамгершілікке, отансүйгіштікке, әдептілікке бағыттталып, балалар өздері жақсы қасиеттерге тартылады.

Қазақ халқының ерекше өз ертегілер әлемі қалыптасқан. К.Д.Ушинскийдің пікірі бойынша: «...тәрбие әлсіз болмаймын десе, халықтық болу керек». К.Д.Ушинский педагогикаға «халықтық педагогика» ұғымын енгізген. Зерттеушінің пікірі бойынша, халықтық салт-дәстүрлерге үйрету, фольклор арқылы халықтың жанын білуге, рухани байлық құндылықтарды бағалауын көруге болады.

Мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде кеңінен халық ауыз әдебиетінің материалдары қолданылады. Бірақ осы әдісті бір жүйеге келтірген жөн. Мысалы, мақал-мәтелдерді жай жаттаумен қатар оларды түсіндіріп, белгілі жағдайда орынды болуын көрсету керек.

Бүлдіршіндерді отансүйгіштікке тәрбиелеуде өлкетану негіздерін қолдануға болады. Балалар арасында «Менің көшем», «Менің қалам» атты көркем сурет көрмесін ұйымдастыруға болады. Осында жіберілетін бір қателік балалардың жұмыстарын іріктеуге болмайды, себебі баланың суреті оның ішкі сезімін білдіреді [3].

Балабақшадағы тәжірибеге келсек, бүлдіршіндерді адамгершілік отансүйгіштікке тәрбиелеу жұмыстарын олардың өз туған қаласының тарихы. Оның көркем жерлері, мәдениеті, қаһармандары туралы білімдерін диагностикалаудан бастадым. Диагностикалау нәтижелері бойынша келесі мәліметтерге ие болдық:

Бүлдіршіндер 1941-1945 Ұлы Отан соғыс туралы білмейді. Ал Ұлы Отан соғысқа қатысқан жерлестеріміз туралы мүлдем бейхабар. Кейбір балалар қалада орнатылған ескерткіштерінің мағынасын білмейді. Өз көшелерінің аталуы неге байланысты екені жөнінде бейхабар екен. Орын алған мәселелерді шешу үшін отансүйгіштікке тәрбиелеу жұмысын келесі тақырыптарға бөлдік: «Қаламыздың тарихы», «Қарағанды қаласының көріністері», «Жерлестеріміз - халық қаһармандары». «Ұлы жеңіс — жасасын!» тақырыбында мерекелік шара өткізілді.

Отансүйгіштікке тәрбиелеуде қойылған міндеттерді шешу мақсатында топта пәндік-дамыту орта қалыптастырылған. Қалыптастырылған орта арқылы туған өлке тарихын және дәстүрлерін тереңінен білуге жағдай жасалған. Мұнда балаларға аталған тақырыпта жазылған әдебиеттер кітіпханасы, балалармен жұмыс істеуге арналған «Қарағанды қаласы бойынша экскурсия», «Қарағанды қаласының тарихынан», «Қарағанды қаласының қаһармандары» атты альбомдар. Ойын бұрыштарында аталмыш тақырыптарда рольдік ойындарды ойнатуға қажетті құралдар жиналған. Мысалы, ұл балалар үшін әскери ойын құралдары, қыз балалар үшін әскери санитарлар құралдары.

Жалпы әр дамыту бағыты бойынша жұмыс мазмұнын ашатын перспективтік жоспар құрастырылған.

Жұмыс мазмұнын жүзеге асыру түрлі нысандар бойынша өтеді: балалармен әңгіме құрастыруда, кітаптарды оқып, талқылау, Ұлы Отан соғысы туралы әңгіме құрастыру, қаланың көріністеріне жаяу экскурсия жасау, әскери- патриоттық ойындарды ұйымдастыру. Сонымен қатар жоспарға Ұлы Отан соғыс ардагерлерімен кездесулердің, тақырыптық көрмелердің, мерекелік шаралардың ұйымдастырылуы енгізілген. Мысалы, 7 мамыр — Халық қаһармандарының күні. Осындай түрлі жұмыстарды қолдану арқылы балаларға білім беру үрдісінің тиімділігіне әсер етіп, отансүйгіштік сезімге тәрбиелеуге жағымды әсер етіледі.

Отансүйгіштікке тәрбиелеу отбасынан басталады. Бүлдіршін өз отбасының да тарихын білу керек. Бала өз отбасын мақтан тұтса, өзін де сыйлай бастайды, жоғары бағалайды. Арнайы отансүйгіштікке мәжбүрлеуге болмайды, нәтиже болмайды.

Сондықтан бүлдіршіндерді туған өлкесімен таныстыруда ата-аналармен тығыз қарым-қатынас арқылы жұмысты ұйымдастыру керек. Осы бағытта да перспективтік жоспар құралған. Жоспарға ата-аналар жиналыстарының, әңгімелердің, кеңес берулердің, түрлі шығармашылық сайыстардың және көрмелердің ұйымдастырылуы енгізілген. Топта ата-аналарға арналған әдістемелік кітапхана жиналған.

Жастайынан туған өлкесіне деген сүйіспеншілік сезімі адам есінде өмір бойы қала береді.

Мектепке дейінгі білім мекемелерінде рет-ретімен, жүйелі түрде ұйымдастырылған жұмыс нәтижесінде бүлдіршіндерді болашақта жауапкершілігі жоғары, белсенді азаматтық ұстанымы бар, туған өлкесіне қатыстығын сезінетін, халқын, Отанын, отбасын, сүйетін, өз азаматтық парызын әрдайым өтеуге дайын болатын тұлға ретінде тәрбиелеуге әкеледі [4].

Сонымен, қорытындылай келе, Отанның гүлденуіне және оны қорғауға деген патриоттық сезім адам жүрегінде өмір сүрген, өмір сүре бермек. Бірақ патриоттық сезім адамда өзінен өзі, не болмаса туа пайда болмайды. Ол ерте жастан адамға әсер ететін, ұзақ мақсатты түрде бағытталған тәрбиенің қорытындысы. Патриотизм ортаның, отбасындағы тәрбиенің, мектептің, мектепке дейінгі мекеменің және түрлі қоғамдық ой-пікірлердің әсер етуімен қалыптасады. «Патриотизм - дейді ұлтымыздың батыры Б.Момышұлы, - Отанға, мемлекетке деген сүйіспеншілік, жеке адамның аман-саулығы, қоғамдық, мемлекеттік қауіпсіздікке тікелей байланыстылығын сезіну, өзінің мемлекетке тәуелді екенін мойындау. Демек патриотизм дегеніміз - мемлекет деген ұғымды, оның жеке адаммен барлық жағынан өткені мен бүгінгі күні және болашағымен қарым-қатынасын білдіреді». Қазақ халқының өткені мен бүгінін таразыға сала отырып, келешегіне отаншылдық туын арқау еткен асқақ, жандары таза жас ұрпақты тәрбиелеу мен қасиетті Отанның қадірін ұғындыру, ар, намыс, ождан сөздерін ұлт, атамекен, халық сияқты киелі түсініктермен байланыстыру арқылы болашаққа бағыт сілтеу - әрбір педагогтің міндеті.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Новицкая, М.Ю. Наследие. Патриотическое воспитание в детском саду./М.Ю. Новицкая. — М.: Линка-Пресс, 2003. — 200 б.
2. Гражданское воспитание в ДОУ. / авт.-сост. Е.А. Позднякова. — Волгоград: Учитель, 2008. — 148 б.

3. Сәтірқызы Г. Отансүйгіштік қасиет тәлім-тәрбие мен үлгі-өнеге арқылы қалыптасады. — Егеменді Қазақстан. — 2006 — 15 желтоқсан. - 4 б.

4. Әшімов Б.Т. Жастарды патриотизмге тәрбиелеудегі еліміздегі бұқаралық ақпарат құралдарының ролі. — Алғашқы әскери дайындық. — 2006, — №5. -14

БАЛАБАҚШАДА ҰЙЫМДАСТЫРЫЛҒАН ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІ

Аманбаева Мадина Жақатовна
ҚМКҚ №15 «Аққу» балабақшасы

*Қытай мақалы: «Айтып бер – мен ұмытамын,
көрсет – мен есімде сақтаймын,
дәмін татқыз – мен түсінемін».*

Мемлекеттің, мектептің, балабақшаның, ата – аналардың алдында басты мақсаты баланың тек қана тәрбиелі, денісау жеке тұлға болып өсіу емес, сонымен қатар баланы терең ойлауға, әр іске шығармашылықпен қарауға дағдыландыру.

Сондықтанда заманауи кезеңде тәжірбиелік іздену – зерттеу қызметіне көп көңіл бөлінеді яғни, даму мен шапшаң ойлау сол жерден табылады. Іздену – зерттеу қызметі мектепке дейінгі шақта пайда болады.

Тәжірбиелік кезеңде бала субъект болып табылады, өзінің қызметін өз бетінше құрады, шапшаңдылық танытады, осы әрекеттер мектепке дейінгі жаста едәуір өседі. Бұл тәжірбие балабақшада әлі толық қолданылмайды, бірақ маңызды құрал ретінде, бастапқы дамушы жеке тұлға, шапшаң шығармашыл және өзіне – өзі қызмет ету болып табылады.

Қазіргі заманғы балалар компьютерленген және ақпаратты ғасырда өмір сүреді.Тез өзгеретін өмірден адамнан тек қана білімді игеру ғана емес, бұл білімді бірінші өзің алу және оны басқару, шығармашыл және өз алдына ойлау. Баланың тәжірбиесі талаптану мектепке дейінгі жастағы баланың даму аралық жүргізушінің ролінің қызметі. Тәжірбиелік барлық баланың қызметінде қолданылады: тамақтануда, ойында, ұйымдастырылған оқу қызметінде, серуенде, ұйқыда. Мектепке дейінгі шақтағы бала өз алдына зерттеуші, зерттеу қызметінің тәжірбиелікке қызығушылығы арта түседі.Тәжірбие ойлауды дамытуға, логиканы, баланың шығармашылығына көмек береді. Тәжірбие кезіндегі алған білім, есте көпке дейін сақталып қалады.

Балабақшадағы зерттеудің басты ерекшелігі:

Іс – тәжірбие баланың – басты шығармашылығының басты өзектілігі.Іс – тәжірбиелік балабақшада баланың шапшаңдылығы көрінеді, жаңа білімге, жаңа мәлеметтерге бағыт алады. Іс – тәжірбие қызметі барлық бала өміріне кірістірілген, барлық қызмет түрлеріне, сонымен қатар ойынға.

Балалардың танымдық белсенділігін дамыту және тәжірбиелік қызметіне қызығушылығын арттыру үшін топта тәжірбиелік бұрышты жабдықтау ұсынылады. «Бұрыштағы» орналасқан материалдар, ретімен бөлінеді:

-*көмекші – аспаптар*: үлкейткіш шынылар, таразы, микраскоп, құм сағат, компас, магниттер;

-*әртүрлі жабдықтардан жасалған құтылар*;

-*табиғи жабдықтар*: тастар, саз, құм, құс қауырсыны, жаңғақ, ұлу қабыршағы;

-*қайта өңделген жабдықтар*: сым, мата, жүн, тері қалдықтары, пластмасса;

-*техникалық жабдықтар*: шеге, болт, бұрандалы шеге, қыстырғыш, құрылымдаушы бөлшектері;

-*медициналық жабдықтар*: өлшеуіш қасық, ағаш күректер, тамшуыр, шыны сауыт;

-*әрқилы жиынтық, карточкалар – тәжірибе жасау сызбасы, тәжірибе жасаушының күнделігі;*

-*тағыда басқа жабдықтар:* әуе шарлары, ұн, тұз, қант, түрлі түсті және мөлдір шынылар.

Зерттеу мен тәжірибенің мазмұны осы бағытта қалыптасқан:

-материалдар;

-табиғат құбылыстары;

-судың күйі;

-кұм мен саздың құрамы;

-өсімдіктер әлемі;

-табиғат әлемі;

Іздену мен тәжірибенің мазмұны бойынша ретімен өткізіледі:

Тренинг назар аудару, есте сақтау, логикалық ойлау (оқу қызметінің алдында ұйымдастыру). Іс – тәжірибеде өзін – өзі дұрыс ұстау ережесін қолдану. Құрал – жабдық таңдау, өз бетімен тәжірибе бұрышына қою (шапшаңдылығы және өз бетінше жұмыс жасау). Балаларды екі топқа бөлу. Тәжірибеден алған нәтижені қортындылау.

Тәжірибиі ұйымдастыру кезінде балалардың оқыс жағдайға тап болмау үшін тәрбиеші мұқият әр баланы қадағалауы керек.

Іздену – танымдық жұмыс әрекеті үш бағытта өткізіледі, әрқайсысы көптеген тақырыпты ұсынады:

Тірі табиғат. (Өсімдікке ауаның қажет екенін түсінуге тырысамыз, өсімдіктің дем алу кезеңі қалай болтыны: жапырақтың бір бөлігін вазелин жағамыз, қараймыз және қортындылаймыз, вазелин жағылған бөлігі солып, қурайды. Өсімдіктерді суарып, күтіп бақылаймыз, суару арқылы өсімдіктердің сусыз өмір сүре алмайтыны жөнінде қортындыға келеміз).

Өлі табиғат. (Ауа, су, дыбыс, жарық). Тәжірибе арқылы судың күйін анықтайсыз: түссіз, пішіні жоқ, иісі жоқ, дәмі жоқ. Полиэтиленді пакет арқылы кеңістікте ауаның бар екенін анықтауға тырысамыз. Мұзбен қармен әртүрлі және қызықты тәжірибе жасауға болады: суды үш бөтелкеге құйып, қардан әртүрлі тереңдікті қазып салып қоямыз. Анықтаймыз қай тереңдікте су тез қататынын. Сонымен қатар балаларға құммен тәжірибе жасаған ұнайды.

Адам. Балалардың сезім мүшелері және олардың түсініктері туралы анықтаймыз (құлақ – есту, әртүрлі дыбыстарды айыру, мұрын – иіс сезу, саусақ – сипап сезу, тіл – дәмін сезу).

Балалардың қызығушылығын арттыру үшін ойын сюжетін қолдану, ертегі кейіпкерлерін қолдану.

Тәжірибе кезеңінде осыған орай мынадай қортындыға келеміз, тәжірибиелік қызмет мектепке дейінгі шақтағы балалардың танымдық шапшаңдығын қалыптастырады, өз бетімен ізденуге үйретеді, тез есте сақтау қабілетін қалыптастырады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Отбасы және балабақша 1997 жыл №9-10
2. Макаренко А.С. «Ата – аналарға балалар жайлы» 1998 жыл
3. Жарықбаев Ж., Қалиев С. Қазақ тәлім – тәрбиесі.А.,2000 жыл
4. Отбасы және балабақша 2012 жыл №4

БАЛАБАҚШАДА ҰЛТТЫҚ ДҮНИЕТАНЫМДЫ ХАЛЫҚ ӨНЕРІ АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Иманбаева Гулайым Амановна
«Бәйтерек» балабақшасы КМҚК

Дүниетанымның қалыптасуына адам, табиғат, қоғам тікелей әсер етеді. Себебі, адам, табиғат, қоғам- біртұтас дүние. Адам, табиғат қоғамның өзара бірлікте дамитынын балаларға өнер арқылы түсіндірген дұрыс. Дүниені біртұтас қабылдау нәтижесінде бала санасында білім қоры жиналып, ой –өрісі кеңейеді. Жеке тұлғаның тұтас даму үрдісінде әлеуметтік орта мен тәрбиелік тәжірибе ерекшеліктеріне орай, оның дербес өмірлік белсенділігінің арқасында дүниетаным көлемі де тереңдеп арта бермек. Сонымен бірге жеке тұлғаның ішкі жан дүниесінің қалыптасуына қоғамның рухани мәдениетінің даму деңгейі мен салт санасы ықпал етеді. Адам баласы сыртқы дүниедегі барлық құбылысты сезіне білуі дүниетанымның шексіздігінде.

Халқымыз қыздарды колөнердің кең тараған түрлері: киіз басуға, сырмақ сырып, киіз үйдің ішкі – сыртқы керек – жарақтарын әзірлеуге, шаруашылыққа қажетті бұйымдар жасап, кілем тоқуға, алаша тігуге, ши, кесте және шілтер тоқуға, киім тігуге баулып отырды. Осы айтылғандардың бәрін дерлік ою- өрнектермен безендіріп, әшекейлі етіп жасалатын болғандықтан, жасаушыдан ерекше талғампаздықты, нәзік икемділікті, жоғары эстетикалық талғамды талап ететіні күмәнсіз. Осылайша қыз баланың ерекше эстетикалық дүниетаным қалыптасады.

Балабақшада сәндік – қолданбалы өнерді түсінуінің ерекше мәні бар. Өйткені бұл жастағы балалар түр – түсті, үндерді тез қабылдап, меңгереді. Осы қабілеттерді оқу – тәрбие үрдісінде пайдалану қажет.

Қазақтың сәндік – қолданбалы өнері талай жұртты таңғалдырып, тамсандырған. Өнер туындылары қазақтың тұрмысына ерекше әр берген. Бала әрқашан өнерге бейімделуді сурет салудан бастайды. Мұның тәрбиелік рөлі де айқын. Бейнелеу өнерінде өмір шындығы, айналаны қоршаған дүние, оқиға образды түрде қайта жасалып көрінеді. Бейнелеу өнерінің кереметтігі өмірдегі бар бояу түрінің байлығын ашып, өзіне тән ерекшелікті айқындайтындығында. Бейнелеу өнерінің құдіреттілігі – көрушіге ерекше ықпал етуінде. Сондықтан оның эстетикалық тәрбие берудегі көмегі шексіз. Баланы қоршаған ортадағы дүниедегі, табиғат көрінісіндегі әдемілік пен сұлулықты танып, сезе білуге үйретуде, жалпы сезімталдыққа, тәрбиелеуде бейнелеу өнері үлкен орын алады.

Бала өзінің жүйелі түрде оқуын іске асыру барысында өзінің психикалық қабілетін жетілдіруге, яғни қиялдау қабілетін дамыту мүмкіндігіне ие болады.

Әрине, қайта құру, яғни қиялдау, елестету қабілеті балаларда бірдей бола бермейді. Балалардың өмірдегі, өнердегі әдемілік пен сұлулықты көре көре, сезіне алуы әртүрлі деңгейде. Сондықтан балабақшада жүргізілетін тәрбие баланың этика – эстетикалық мәдениетін, патриоттық сезімін, азаматтығын көтеруден басталуы тиіс.

Баланың өмірде өз орнын таба алатын және еліне пайда әкелетін қоғам мүшесі, қалыптасқан тұлға боуы үшін балабақшадағы сурет салу үлкен мәнге ие.

Баланың дүниетаным қалыптасуына оның әдемілік пен тұрпайылық эмоциялық сезінуі санасында, тәртібі мен мінезінде іс – әрекетін, зұлымдық пен мейірімділікті, жексұрындық пен жақсылықты сезінуі жатады. Өз сезімін өзі билеп, басқара білу де эстетикалық мәдениет белгісі. Айталық, нақты заттың бейнесін жұмыс үстінде бала сол заттың пішін – құрылысымен танысады, оның дүниедегі салмағы, алатын орны, мәні, түр – түсін қарап білуге үйренеді. Зат жөнінде жаңа бір түсінік пайда болып, олардың шындығы

мен құбылысы туралы ұғым қалыптасады. Балалар әсіресе кішірек кезінде сурет салғыш болады.

Сурет арқылы қолөнермен танысып, дүниетанымын тереңдетеді, өздерінің ойын, айналасында көргенін суретпен бейнелеп көрсеткісі келеді. Сонымен бірге бала өзі салған суретіне өзі қуанып, екінші біреумен бөлісікісі келетін сезім пайда болады.

Қол еңбегі алуан түрлі картоннан қағаздан, ағаштан, табиғи материалдан (ағаш бүрінен, емен жапырағынан, сабаннан, ағаш қабығынан, шабдалы сүйегінен) тері, қауырсын, мүйіз, жүн, мата қиқымдарын, темір – терсек және т.с.с. пайдалана отырып тұрмыстық шаруашылыққа қажетті бұйымдарын жасау жүзеге асырылады. Балалар өздеріне қажетті ойыншықтар, киіз үйдің сүйектерін жасап бояйды, үй жиһаздарын, ұлттық киім үлгілерін пішін тігеді, төрт түлік малдардың бейнесін жасайды.

Қол еңбегі балалардың құрастыра білу, ойлап шығару қабілетін, шығармашылығын, қиялын дамытады. Жасалған зат берік, әдемі, сәнді болу үшін бала табандылық, шыдамдылық, ұқыптылыққа ұмтылады. Осының бәрі балаларға тәрбиелік жағынан үлкен әсер етеді де, олардың эстетикалық сезімі мен адамгершілік – еріктік қасиеттерін қалыптастырады.

Жаңа бағыттағы тәрбие жүйесін іске асыру үшін халықтық педагогикаға негізделген дәстүрлі еңбек тәрбиесінің төмендегідей бағыттарын белгілеу керек:

-Ата – баба дәстүріне, әдет – ғұрпына, ұлттық өнер саласына арналған материалдар жинап, оны бала жасына лайықты етіп топтастыру, мазмұндық сабақтастығын ескеру;

-дәстүрлі еңбек тәрбиесін кешенді жүргізу мақсатында тиімді әдіс – тәсілдерді меңгеру;

-Отбасы мен балабақша арасындағы бірлікті нығайту, еңбек тәрбиесін отбасындағы дәстүрлі еңбек түрлерімен байланыстыра отырып жүргізу;

-Тәрбиешінің баланың жекебасының даму ерекшелігін, отбасы тәрбиесінің өзіндік сипатын жете білуі, осының негізінде еңбек тәрбиесін ұлттық еңбек дәстүріне сәйкес жүргізуі;

- Балаларды қазақ халқының дәстүрлі еңбегіне баулитын ғылыми- әдістемелік құралдармен, түрлі дидактикалық көрнекіліктермен, т.б. қажетті жабдықтармен қамтамасыз ету.

Соңғы жылдарда адам баласының өз ерекшелігі және мүмкіндігін зерттеумен көптеген ғылым саласы шұғылдануда. Осы бағытта балалық шаққа тән жетілуге керекті мүмкіндіктер туралы көптеген педагогтер мен психологтардың, философтардың айтқанына қарасақ, әсіресе осы балалық кезеңге тән адам баласындағы құпиялық күштің көп екендігін атап көрсетеді.

Бала кіші кезінде дүниені көркемдеп көруге ең жоғары фантазия түрінде сезіну мен қиялдауға икем болатыны да және олардың бірден көзге түспей, тұмшаланып тұратындығын да айтқан болатын. Сол себепті де баланың сәнді қолөнеріне баулуының негізінде олардың сурет салғыштығын, суретке ынтығуын қолдап, қоштап отыру, біріншіден, оның жалпы өнер саласындағы мүмкіндігін қоштау, оған жол ашып отыру керек.

Мен өз жұмысымда оқу-іс әрекетінен тыс уақыттарда балалардың қолдарына қағаз бен қарандаш беріп өз бетінше сурет салуды ұсынамын. Балалар өз қалауларымен қызыға қағазға бірдеме салуға әрекет етеді. Ол сызған парақты үйіне алып ата-анасына көрсетіп мақтанғысы келеді. бұл жағдай өз практикада күнделікті кездесетін жайт.

Көптеген мамандар балалар екі жастан бастап қолына қағаз, қалам алып, әртүрлі ирек сызық шимайлай бастайтынын айтады. Баланың осы әрекеті көбіне ата – аналары, үйдегі үлкендердің жұмысы қағаз, қарындашпен байланысты болып, бала үйде жалғыз- сызғанды көп көріп өссе ғана әуес болады дегенді айтады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қалиев С. Қазақ этнопедагогикасының теориялық негіздері мен тарихы. Алматы: Рауан, 1998
2. Әбдуалиева Ш. Халық қолөнері. Алматы: «Рауан», 1992.
3. Ұзақбаева С.А. Балаларға эстетикалық тәрбие берудегі халық дәстүрі. Алматы: Білім, 1990.

БАЛАҒА БІЛІМ БЕРУГЕ НАҚТЫЛАНҒАН ӘДІСТЕР

Қарағанды маңызды «Болашақ» білім беру колледжінің
ШТ-14-1 тобының студенті Адыканова Диана
Ғылыми жетекші педагогика пәнінің оқытушысы Әшен А.А.

Бүгінгі таңда жас ұрпаққа пәнді тиімді ұғындырудың бірі- жаңа технология негіздері болып табылады. Оқушыларды өз бетімен жұмыс жасауға тәрбиелеу, үйрету, шығармашылық қабілетін дамыту. Егеменді еліміздің алғы шарттары өркениетті елдер қатарына көтерілуі керек болса, өркениетке жету үшін жан – жақты дамыған, рухани бай тұлғаны өсіру керек. Жас ұрпақтың бойындағы қабілетін көру, оны жетілдіру ізденгіштік қасиетін дамыту мұғалімнің сабақ берудегі ізденушілік, шеберлік қабілеттеріне байланысты. Ж.Аймауытов «сабақ беру үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер»- деген, яғни оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, оқушылардың әрекеті арқылы ойлау дағдыларын жетілдіруге, шығармашылық қабілеттерін дамытуға негізделуі қажет.

Елбасы Н. Ә. Назарбаев халыққа жолдаған жолдауында «Біздің міндет жаңа технологияларды, идеялар мен көзқарастарды пайдалана отырып, білім мен бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу» деп ұстаздар қауымының алдына жаңа міндеттер қойды.

Жаңа технологияның басты мақсаттарының бірі баланы оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін қалыптастыру, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру. Педагогикалық технология – педагогикалық іскерліктердің жетістігіне жеткізетін ғылыми жобалау және нақты өндіру. Сонымен педагогикалық процесс белгілі жүйе принциптерінде құрылатын болғандықтан, педагогикалық технология сыртқы және ішкі болып бөлінеді. Осы принциптерді жалғастырмалы орындау оларға объективті қарым –қатынастарында және педагогтың тұлғасын толық көрсететін жинағы ретінде қалыптастырылады. Педагогикалық технологияны оны жақсы меңгеру дегеніміздің өзі – шеберлік. Оқыту технологисы оқыту мазмұнын жүзеге асыру жолындағы алға қойған мақсатқа жетудің тиімділігін қамтамасыз ететін оқытудың әдіс, құрал және түрлерінің жүйесі болып табылады. Педагогикалық технологияны үш аспектіде қаралады: ғылыми, процессуалды –сипаттамалы, процессуалды – әрекеттік. Осындағы жолмен педагогикалық технология оқытудың рационалды жолдарын зерттеуші ғылыми ретінде, принциптер мен зерттеуші қызметін атқарады. Баланы қызықтыра тәрбиелеп басқару оқушының білімге, ғылымға деген құлшынысын күшейтеді, өркендеуіне өте қажет шығармашылық қасиеттерін ашады. Білімнің сапалы болуы тікелей мұғалімге, оның білім дәрежесі мен іздену шеберлігіне байланысты.

Педагогикалық технология дегеніміз – оқытушының өзін –өзі ұстай білуі, байқағыштығы, алғырлығы, сөзге шешендігі. Педагогикалық технология ақпаратты өңдеу, сақтау, беру әдістері мен құралдарының табыстарына байланысты дамудың барлық мүмкіндіктеріне ие бола алатын әлеуметтік технологияның маңызды компоненті болып табылады. Сонымен технология деп белгіленген мақсатты тиімді орындау үшін материалды түрлендіру процестері мен әдістерінің жиынтығы, кешенді бірлігін айтуға болады. Педагогикалық технологияда алғаш рет анықтама берген ғалымдардың бірі – орыс ғалымы

В. П. Беспалько. Ол «педагогикалық технологияны практикада іске асатын нақты педагогикалық жүйе, жоба» деп көрсеткен. Б. Т. Лихачев «Педагогикалық технологияны оқу үрдісіне белгілі бір мақсат көздей отырып әсер ететін педагогикалық нәтижеге жетелейтін бірліктердің жүйесі» ретінде көрсетеді, оның үнемі өзгеріп отыратындығын айтады. Қазақстандағы Ж. А. Қараевтың, Ә. Жүнісбектің және тағы басқа ғалымдардың оқыту технологиялары белсенді түрде қолданылуда. Бастауыш саты – оқушының интелектілік дамуының іргетасы, оқу әрекетінің қалыптасуының қуатты кезеңі. Бала мектеп жасына жеткенімен, олардың есте сақтау қабілеті әлсіз, қабылдауы тұрақсыз бытыраңқы келеді. Не нәрсені болса да білуге құмар, қолымен ұстап көзбен көргенді ұнатады. Сондықтан да сабақта көрнекіліктерді, ойын элементтерін қолданып оқыту процесін қызықты ұйымдастыру қажет. Бастауыш сыныпта қолданылатын технологиялар: «Ойын арқылы оқыту технологиясы», «Модульдік оқыту технологиясы», «Сын тұрғысынан оқыту технологиясы», «Білім беруді ізгілендіру технологиясы», «Дамыта оқыту технологиясы»

Ойындық іс-әрекеттің психологиялық механизмі жеке бастың өзіндік талап талғамдарына сүйенеді. Баланың бойындағы білімдік, танымдық, шығармашылық қасиеттерін аша түсуді көздейді.

Модульдік оқыту технологиясы. Оқытудың тұтас технологиясын жобалау, алға қойған мақсатқа жетуді көздейтін педагогикалық үрдіс түзу, мұғалімге нәтижені талдап, түсіндіріп бере алатындай жүйені таңдау және құру. Оқушылармен жүргізілетін қиындықтың алдын алу және түзету жұмысының жүйесін жасау. Бұл технологияның тағы бір ерекшелігі дарынды балалармен тұрақты және жүйелі жұмыс істеу мүмкіндігі болып табылады. Оқу модулі қайта жаңғыртушы оқу циклі ретінде құрылымды бөліктен: кіріспеден, сөйлесу бөлімінен және қортынды бөлімнен тұрады. Әр оқу модулінде сағат саны әр түрлі болады. Бұл оқу бағдарламасы бойынша сол тақырыпқа, тақырыптар тобына немесе тарауға бөлінген сағат санына байланысты. Кіріспе және қорытынды бөлімдерге 1-2 сағат беріледі. Барлық қалған уақыт сөйлесу бөлімінің меншігінде болады. Кіріспе бөлімінде мұғалім оқушыларды оқу бөлімінің жалпы құрылымымен, оның мақсат-міндеттерімен таныстырады. Сонан соң мұғалім осы оқу модулінің барлық уақытында есептелген оқу материалын қысқаша сызба, кесте және т.б. белгілік үлгілерге сүйене отырып түсіндіреді. Оқушылардың оқу материалдарын жаңғырту деңгейін, қарапайым білік пен дағдыларды және білімін іс жүзінде бірнеше рет қайта қолдануы сөйлесу бөлімі сабақтарында жүзеге асырылады. Сөйлесу бөлімінде танымдық процесс сыныпты 2-6 адамнан шағын топтарға бөлу арқылы оқушылардың өзара әрекет етуіне құрылған. 3,4 сабақтардан бастап оқушыларға стандарт талаптарына сай сараланған тапсырмалар беріледі. Сөйлесу бөлімі сабақтарының ұйымдастырылу формасы бойынша әр оқушы өзінің қалай және немен шұғылдануы тиіс, сабақ барысында сабақтың ережелерімен немесе оның жүру барысымен алдын ала таныстырады.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясы. «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» (СТО) бағдарламасы қазіргі таңда білімді, білгенін өмірге пайдалана алатын шәкірт тәрбиелеуде алатын орны ерекше. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы – әлемнің түпкір- түпкірінен жыйылған білім берушілердің бірлескен еңбегі, ал бағдарламаның негізі Ж. Пиаже, Л. С. Выготский теорияларын басшылыққа алады. Сын тұрғысынан ойлау стратегиясы бойынша жүргізілетін жұмыста оқушылардың:

- Өз бетінше тұжырым жасау, қортындыға келу.
- Ұқсас құбылыстар арқылы арасынан тиімдісін таңдай білу.
- Проблеманы шеше білу.
- Пікір таласты жүргізе білуге қабілеті қалыптасады.

Сын тұрғысынан ойлаудың маңыздылығының нәтижесі:

- Әдіс түрлері.
- Белсенді практикалық іс-әрекетте болуы
- Басқалармен қарым-қатынас жасай білу, қорғай білу.

- Қажет болса өз көзқарасын өзгерту.
- Топтық тұжырымға келе білу.
- Топ алдына шығып, өз тұжырымын айта білу.

Деңгейлеп саралап оқыту технологиясы. Деңгейлеп саралап оқыту технологиясы дамыта оқыту идеясын жүзеге асыруға, елестету мен есте сақтауын, белсенділігін дамытып, білім сапасының артуына көмектеседі. Деңгейлік тапсырмалардың ауқымы өте кең. Оқулықтағы жаттығулар өтілген ережелер бойынша қайталау, пысықтау бекіту жұмыстарына арналған тілдік, грамматикалық жұмыстар жүйесі. Деңгейлік тапсырмалар құрамына мәтіндер, тренингтер жүйесі қамтылады. Бұлар оқытудың деңгейіне сәйкес оқушыны саралап оқытуға ыңғайлы, әрі оқу бағдарламасы бойынша оқушының жас ерекшелігі мен білім деңгейіне сай құрылады. Бұл технология оқушының да, мұғалімнің де белсенді шығармашылық қызметін дамытуға бағыттайды. Деңгейлік тапсырмалар төрт деңгейде беріледі. 1-деңгейдегі тапсырмаларын орындау барысында «танып білу» және үлгі бойынша «қолдану» арқылы орындалады, яғни жаңа сабақ бойынша берілген тапсырмалармен жұмыс жүргізіледі. Бұл тапсырмалар білімнің минималдық шегі, мемлекеттік стандарт талабына сәйкес бағдарлама мөлшерінен аспайтын, оқушының жас ерекшеліктеріне сай болады. 2-деңгей тапсырмалары түрленіп, күрделене түседі. Оқушы өз бетімен керегінше қызмет етеді. Оқу мотивтері қанағаттанарлық дәрежеде. Ықыласы жоғары. Оқушының қабылдауы, жазба жұмыстарын орындау көрсеткіштері міндетті деңгейден әлдеқайда жоғары болады. 3- деңгейдегі тапсырмаларына, талдау жинақтау, қорыту барысында есептер беріледі. Ал 4- деңгейлік тапсырмалар дарынды, ізденімпаз, қабілеті жоғары, талапты балаларға арналады. Ондай оқушыларға мұғалім тек тақырыбын ғана береді, оқушының өзі мақсатын қояды, нәтижесіне жетеді, жазба жұмыстарын өз бетінше орындайды.

Дамыта оқыту технологиясы. Дамыта оқытуда баланың ізденушілік – зерттеушілік әрекетін ұйымдастыру басты назарда ұсталады. Ол үшін бала өзінің осы кезеңге дейінгі тәсілдерінің жаңа мәселені шешуге жеткіліксіз екенін сезініп, содан барып оның білімін алуға деген ынтасы артып, білім алуға әрекеттенеді. Сабақ мұндай жағдайда 3 құрамдас бөліктерден тұратын болады.

- Оқу мақсаттарының нақты қойылуы.
- Оны шешудің жолын бірлесіп қарастыру.
- Шешімнің дұрыстығын дәлелдеу.

Қазіргі таңда қоғам талабына сай тәрбие мен білім алу және студенттердің оқу орнында жүріп инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі де маңызды мәселелердің бірі болып отыр. Әрбір студенттің қабілетіне қарай білім алуы, оның дербестікке, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиеленуі үшін жаңартылған педагогикалық технологияны меңгеруге үлкен бетбұрыс жасалуы қажет.

Болашақ құзыретті мамандарды өсіріп, дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі. Жаңа заман маманы ертеңгі еліміздің болашағы, тұлғаның ішкі дүниесі мен оның қыр сырын анықтап, мүмкіншіліктері мен қабілетінің дамуына жағдай туғызу қажет.

Инновациялық педагогикалық технологиялар білім ғылым саласында қаншалықты маңызды болса, тәрбие бағытында да заманауи технологиялар ұғымы кеңінен қолданылатын ұғымдардың біріне айналды. Кәсіби құзыретті маман болып қалыптасу және даму үшін студенттер заманауи білім беру мен тәрбиелеудегі технологияларды сауатты үйренуі керек.

Президент Н. Ә. Назарбаев "Қазақстан -2050" стратегиялық жолдауында «Біз білім – ғылым - инновациялар үштігі билеген постиндустриялық әлемге қарай жылжып келеміз, біріншіден, бұл - уақыт, қазір инновация заманы, инновация ғасыры" деп атап көрсеткен болатын.

Соңғы кезде оқытудың әр түрлі педагогикалық технологиялары жасалып, мектеп Өміріне енгізіліп отыр. Ал, жаңа педагогикалық технологиялар оқушының шығармашылық қаблеттерін арттыруға өз үлесін қосады. Жаңа технологияны қолдану төмендегідей кезеңдер арқылы іске асады. I кезең-оқып үйрену, II кезең- меңгеру, III кезең-өмірге ендіру, IV кезең-

дамыту. Жаңа технология мен жұмыс істеу үшін төмендегідей алғы шарттар қажет: оқу үрдісін интенсификативтіруді жаппай қолға алу; оқушылардың сабақтастылығын болдырмау шараларын кешенді қарастыру. Оның ғылыми - әдістемелік, оқыту-әдістемелік ұйымдастырушылық себептеріне үнемі талдау жасап, назарда ұстау, жаңа буын оқулықтарының мазмұнын зерттеп білу, пәндік білім стандарттарымен жете танысу, білімді деңгейлеп беру технологиясын игеру арқылы оқушыларға білімді мемлекеттік стандарт деңгейінде игеруге қол жеткізу, оқыту үрдісін ізгілендіру мен демократияландыруды үнемі басшылыққа алу, өйткені оқыту-тәрбиенің негізі. Сондықтан оқыту да қоғамдық құбылысқа жатады.

Оқытуды екі түрлі мағынада қарауға болады. Біріншісі-мектепте және жоғары оқу орындарында апта айтқанда экология пәнін оқыту. Екінші- өмірде оқыту, өмірге үйрету. Тәрбиелеу, оқыту егіз ұғым. Оқыта отырып тәрбиелейміз, тәрбиелей отырып оқытамыз. Оқыту тәрбиеге қарағанда нақтылау. Оқыту үйрету арқылы іске асады. Бұл оқытудың маңызы. Оқыту арқылы тәрбиенің саналылығын, руханилылығын, әсемділігін, әсерлігін адамгершілікке баулу жолын, еңбекшілігін, т.б. айқындап толықтыруға болады. Оқыту-тәрбиенің интеллектуалды түрі. Оқытудың инновациялық технология бойынша әдістемелік жүйесі, осы мақсатта сапалы нәтижеге жеткізуге мүмкіндік беретін танымдық іс-әрекеттер түрлерінің мазмұнымен тікелей байланысты. Сондықтан инновациялық әдіс-тәсілдерді оқыту үрдісіне енгізу барысы танымдық іс-әрекеттер түрлерінің мазмұнын, белгілі деңгейде белсенділігін көздейді. Осы екі үрдістің өзара сапалы нәтижесінде оқушының өз ісіне сенімділігін, жауапкершілік сезімін, шығармашылық қабілеттілігін қалыптастыру мақсатын жүзеге асыруға жағдай туғызатын оқытудың инновациялық негізгі түрлері анықталады.

Оқу -тәрбие үрдісінде қолданып, айтарлықтай нәтиже беріп жүрген жаңа педагогикалық технологиялар мыналар: Лысенкованың алдын ала оқыту, Хазанскиннің есептер шығару, Палтышевтың физиканы есептеп шығару, Шаталовтың интенсификативті оқыту (тірек сигналдарын пайдалану арқылы), Эрдниевтің мәселелік оқыту оқытудың белсенді әдісі, т.т. Соңғы жылдары оқытудың модульдік технологиясымен Дьяченконың оқытудың ұжымдық тәсілі, сондай-ақ профессор Қарайевтің оқытуды дифференциялау және білім беру демократияландыру мен ізгілендіру ұстанымдарына негізделген жаңа педагогикалық компьютерлік технологиясы еліміздің көптеген мектептерінде қолданылып жүр. Мәселен, Л. Б. Эльконин, В. В. Давыдовтың бірлесе жасаған «Дамыта оқыту жүйесі» бір-бірімен тығыз байланысты әрі мынадай ұстанымдардан құралады: жоғарғы деңгейдегі қиындыққа оқыту , теориялық білімнің жетекші ролі , оқу материалын жеделдете оқыту , оқу үрдісін оқушының сезінуі , барлық оқушылардың дамуы үшін жүйелі жұмыс істеу. Л. В. Занковтың оқыту жүйесінде оқушы өзін емін-еркін сезінеді, оның әлеуметтік мүмкіндігі мен дербестігінің дамуына жағдай жасалады. Осы жүйеде оқушы мен мұғалімнің арасындағы жаңаша қарым-қатынастың іргетасы қаланады. Мұғалім түсіндіруші, оқытушы тұрғысында емес, оқушының оқу әрекетін ұйымдастырушы, бағыттаушы ретінде көрінеді. Д. Б. Эльконин мен В. В. Давыдовтың зерттеулері оқу әрекеті және оның субъектісін қалыптастыруға бағытталады. Оның құрылымы мынадай: оқу-танымдық мотивтер, оқу тапсырмалары, оқу амалдары, оқу операциялары. Жаңа технологиялардың педагогикалық негізі қағидалары:

- балаға ізгілік тұрғысынан қарау;
- оқыту мен тәрбиенің бірлігі;
- баланың танымдық күшін қалыптастыру және дамыту;
- баланың өз бетімен әрекеттену әдістерін меңгерту;
- баланың танымдылық және шығармашылық икемділігін дамыту;
- әр оқушыны оның қабілеті мен мүмкіндік деңгейіне орай оқыту;
- барлық оқушылардың дамуы үшін жүйелі жұмыс істеу;

оқу үрдісін оқушының сезінуі. Жас ұрпаққа білім-тәрбие беретін бала жанының – мұғалімдер қандай болуы керек және олардың еңбегі қалай өлшену керек дегенді ой елегінен өткізіп көрелік. Біріншіден, мұғалімнің ары таза, адал, әдепті, инабатты, сыпайы, парасатты,

байсалды, ұстамды, төзімді, кешірімді болуы ләзім. Екіншіден, мұғалімнің ой-өрісі кең, жан-жақты білімді, өз мамандығына сай, оны сүйетін, өз ойын оқушы-шәкірттеріне анық, тұжырымды, дәл айтып түсіндіре білуі шарт. Үшіншіден, мұғалім өз оқушыларына беделді, ұжым арасында сыйлы болуы тиіс. Әрдайым оқушылармен әдептілік қарым-қатынаста болғаны жөн. Төртіншіден, мұғалім теорияны өмірмен байланыстырып, ғылым мен тәжірибені әрдайым өзі беретін күнделікті сабағына кеңінен пайдалану қажет. Бесіншіден, мұғалім үнемі өз бетімен оқып, педагогика, әдістеме жаңалықтарымен танысып, өзінің ой-өрісін кеңейтіп, білімін толықтырып отыру керек. Осы қағидаларды әрбір мұғалім тұрақты ұсынып отырса, мұғалімнің күш –қуаты, көңіл күйі әрдайым жоғары болады да сабақ беру сапасы арта түседі, еңбегі жанады. Ұстаз еңбегінің қыр-сыры мол, қиын да жауапты, шығармашылық еңбек екендігін еске алсақ, олардың жемісті, әсерлі жұмыс істеуі үшін үкімет тарапынан үнемі оқулықтармен, көрнекті дидактикалық, техникалық құрал-жабдықтармен толық қамтамасыз етілуі тиіс.

Педагогикалық техноогияны қолдану білімді сапалы түрлендіруге, жаңашыл жобаларға ірге болуға нақты негіз болып, әрбір мектепке өзіндік тұлғасын табуға, әрбір мұғалімге өзіндік әдістемелік жүйесін құруға септігін тигізеді. Оқытудың нәтижелі болуы оны ұймдастыру әдістеріне және бастамашылдыққа жаңа педагогикалық инновациялық әдістемелікке байланысты. Өйткені, ХХІ ғасырдағы технологиялардың соншалық жылдам қарқынды дамуы адамзат өмірінде болып көрмеген шапшаңдықты талап етеді. Қазақстанның бұрынғы жүйеден нарықтық экономикалық жүйеге көшуі, қоғамдық құрылыстың күрт өзгеруі білім беруді уақыт талабына сай үйлесімді құрып, оның әлемдік деңгейдегі мәжеге сәйкестікте оқытудың екі бағдарда өріс алуы.

Дәстүрлі оқыту жүйесін модернизациялау. Оқыту үрдісіне инновациялық оқыту енгізу. Бұл жүйелерді таратып айтсақ, дәстүрлі оқыту жүйесін модернизациялау оқушыға берілетін білім мен игерілуге тиіс ұғым-түсінікті меңгеру, уақытқа үйлесімді жетілдіріп жаңа педагогикалық технологияға сәйкес дамыту. Иновациялық оқыту: оқушының мүмкіндігі мен шамасына қарай мәселенің байыбына барып, үлгі көрсетер өнегелеріне еліктеп, тағылымдық жолдарын қабылдау, оған шығармашылық тұрғыдан пайымдау жасауға үйрету. Сонымен қатар шығармашылдық ойлау мен бастамашыл іс-әрекеттегі саналылықты өрістетуге зерттеушілік тұрғыдан белсенділігін жетілдіріп, іс-әрекетке бейімділігін, қызығуын қалыптастыратын жол. Инновациялық оқытуда мұғалім көшбасшылық міндет атқарғанмен, жүзеге асырылатын істің бәрін өз қолына алмайды, менің айтқанымдай болсын деп қарамайды, әміршілік жолды ұсынбай режиссерлік міндет атқаруға бейімделеді. Теориялық, мазмұндық мәнді меңгеріп, шығармашылықты дамыту барысында мұғалім бағдар бергенімен, оған тікелей жетекшілік жасамайды, қайта қалым қалып, ретіне қарай қатардағы рөлді ойнайтын, шәкірттерімен тепе-тең құқықтығы серіктес болады. Сабақ барысында шығармашылық басқарушы рөлдерді бөлгенде, диалогте өмірдегідей нақтылыққа жақындауына мән береді.

Инновациялық оқыту дәстүрлі дидактикамен қатарласа жүргенімен, оның өзіндік айырмашылықтарымен өзгешеліктеріне мән беруге тура келеді. Мәселен, оқытудағы ұстаным мектептегі оқыту бағдаламасында көрсетілген нұсқауды орындап, ондағы мағлұматтарды беру, оны қайталап пысықтап меңгерту болса, инновациялық оқытудағы мақсат-іс-әрекет барысында оқушының қабілетін оятып, түрлі жағдай жасау арқылы олардың өзінше әрекеттенуіне бағдар беріп, шығармашылыққа талпындыру. Нақты айтқанда, оқушыға үнемі жол сілтемей, өзінше әрекеттене алуына бейімдеу. Мұның нәтижелік көрсеткіші сол оқушының білімді мағлұматты жәй ғана, бір сәттік тұрғыда қабылдап қана қоймай, саналы да тиянақты игеруіне ықпал ету. Жаңа педагогикалық технологиялар арқылы болашақ мұғалімдердің кәсіби бағыттылығын қалыптастыру, педагогикалық технологиялар және мұғалімнің шеберлігі.

Қорыта келгенде оқу-тәрбие үрдісінде жаңа педагогикалық технологияларды пайдалану сөзсіз білім сапасының артуына алып келеді. Сондықтан жаңа технологияны әрбір ұстаздың пайдалануы –өмір талабы.

БАЛАЛАРҒА ҚАТЫСТЫ ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚ МӘСЕЛЕСІ

Базылов Толеген
Магдатова Кымбат Жанатовна

Қазақстанда балалар, бүкіл әлемдегідей, үйінде, мектепте және басқа да қоғамдық мекемелерде күнделікті қатыгездікпен және зорлық-зомбылықпен ұшырасып отырады, алайда осы кезге дейін қоғам бұл проблемаға зейін қойып көрген жоқ.

Балалар, ересектер сияқты, негіз қалаушы: сыйлау, қол тигізбеу және адамзаттық абыройын сақтау құқықтарына ие, сондай-ақ адам құқықтарының жалпыға ортақ декларациясы мен азаматтық және саяси, экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық актіде көзделген заң тарапынан да тең қорғау көрсетілуіне құқылы.

Бала үшін ата-анасының уйі әрқашан ең қауіпсіз жер бола бермейтінін айғақтайтын фактілер жиі кездеседі. Балаларға қатысты зорлық-зомбылық көрсету проблемасы бойынша мәліметтер мен жетік статистикалық деректердің жетіспеуі проблемасы бар елдердің қатарына Қазақстанда жатады: проблеманың тереңдігі мен көлемі әлі белгісіз, ал біздің қолымыздағы біркелкі емес және үзінді зерделеу нәтижелері іс жүзіндегі жағдай туралы болжамдар жасауға ғана мүмкіндік береді.

Қазақстанның қолдануында іс-әрекеттер жасаудың белгілі құқықтық негізі—балалар құқықтары туралы Конвенция бар, дегенмен, нақты міндеттемелерге келер болсақ, жалпы алғанда мемлекет, әлеуметтік қызметтер, құқық қорғау органдарының ресми тұлғалары, қоғам, БАҚ, отбасы тарапынан күннен-күнге тиісті жауапкершілікпен қарауы байқалмай келеді.

Балаларын бағып-қағу міндеттерін орындамаған, саны мыңнан асқан ата-аналар құқығынан айрылды, сонымен қатар, ата-аналар әкімшілік және қылмыстық жауаптылыққа да тартылып жатыр.

Балаларға қатігездік көрсету және адамзаттық абыройына нұқсан келтіру, оларды ата-аналарының және өзге қамқоршыларының жазалауын қоғамдық пікірдің қолдауы, балалар мүддесін қорғауға бағытталған, аталмыш қоғам ішінде рұқсат етілетін «тәрбиелеу» мен жол берілмейтін «қатыгездік» ұғымдарының ара-жігін ажыратуға мәжбүр қызметтер жұмысына айтарлықтар кедергі келтіреді. Қоғамдағы пікір бойынша балаға қасақана зақым келтіру немесе абыройына нұқсан келтіру қалыпты жағдай болып есептелсе, балаларды қорғау және тәрбиелеудің оң нышандарының дамуына ықпал жасау қажеттілігін көңілге қонымды етіп негіздеу мен жеткізу мүлде мүмкін емес.

«Ресми статистикаға сүйенсек, жыл басынан бері балаларға жыныстық сипаттағы зорлық-зомбылық көрсеткендері үшін 133 қылмыстық іс қозғалған, ал 16 жасқа толмаған балаларды жыныстық қатынасқа тартқан және жыныстық сипаттағы басқа да әрекеттерге қатысты 465 факт тіркелді»

Өздеріңіз білесіздер, соңғы жылдары балалардың құқығын қорғау бағытында, әсіресе, осы балаларды зорлық-зомбылықтан қорғау үшін бірқатар заң жобалары қабылданды. Ата-аналардың да жауапкершілігін арттыратын шаралар бар. Мысалы, жаңа қылмыстық кодекске сай, өз баласының тәрбиесіне көңіл бөлмеген ата-аналарды қылмыстық жауапкершілікке тартуға болады.

Зорлық-зомбылық құқықта «Бір адамның екінші бір адамға, оның жеке басына тиіспеушілік құқығын бұзатын тәни және психикалық ықпал жасауы» делінген.

Тән азабын шектірген зорлық—адамның ағзасына тікелей әсер ету, ұрып-соғу, денесіне зақым келтіру, тағы басқа. Тән азабын шектірген зорлықтың салдарынан жәбірленушінің денсаулығына зиян келтірілуі мүмкін.

Жан азабын шектірген зорлық—жәбірленушінің қарсылық көрсетуіне, өз құқықтары мен мүдделерін қорғауына деген ерік жігерін жасыту үшін қорқыту, адамның психикасына әсер ету. жан азабын шектірген зорлық жүйке ауруына немесе тіпті жан ауруына ұшыратуы мүмкін.

Адамның өмірі мен денсаулығына қауіпті әдіс қолданылып жасалған қылмыстар «Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінің» тиісті баптарына сәйкес жауаптылық пен жазаны ауырлататын мән-жайлар болып табылады.

Елімізде зорлық-зомбылыққа қатысты 20 дағдарыс орталығы бар.

Әйелдер мен балаларға арналған зорлық-зомбылық проблемасы елімізде елеулі мөлшерде асқынды. Статистикалық мәліметке қарағанда елде жыл ішінде 500-дей әйел мен бала тұрмыстағы зорлық-зомбылық құрбаны болады.

Отбасылардың қиюы қашуының басты бір себебі—жанұядағы зорлық-зомбылық.

Кикілжіңі көп болатын отбасында өскен балалар есейген соң не әкесінің, не шешесінің отбасында өзін-өзі ұстау үлгісін алады.

Зорлықтың түрлері:

- Эмоциялық зорлық—балағаттау, қорлау, сөгу, балалардың жеке өміріне қол сұғу;
- Физикалық зорлық—отбасы мүшелерін мас күйінде немесе сау күйінде ұруды қолданатын эмоциялық зорлық;

- Қауіп-қатер – отбасын тастап кетемін деп қорқыту, әйелін немесе балаларын ұру, өз-өзіне қол жұмсауға итермелеу;

- Балаларды анасына қарсы қолдану, әйелін өз балаларын ешқашан көрсетпейтіндігімен қорқыту, қорқытатын жолдауларды беру үшін балаларды қолдану.

Қазақстандағы тұрмыстық зомбылық туралы заңды қабылдау қажеттілігі туды. Зорлық зомбылық дағдарыстан шығу және даму кезіндегі еліміздегі адамзат әлеуетіне қажеттігі де туындап отырғандығын ескертеді.

Қазақ халқының дана сөзі бар: «Әйел адамға рухы әлсіз ер адам ғана қол көтереді». Бұны халық жазылмаған заң деп санап осы уақытқа дейін сақтап келеді, алайда өкінішке орай кейбір ер адамдар ұмытып кеткен сыңайлы.

«Ата көрген оқ жонар, шеше көрген тон пішер» - демекші балаға отбасы тәрбиесінің әсері мол. Тәрбиеге әсер беретін өскен орта, ата-ананың тәрбиесі дұрыс болмаса, жаман әсерлер адамды азғырып, түрлі жаман мінезді жұқтырады.

Отбасындағы ата-ананың мінез құлқы—баланың көз алдындағы үлгі, өнеге алатын, оған қарап өсетін нысаны.

Нашақорлық, темекіге, ішімдікке үйірлік бұзықтық жолға түсіп зорлық-зомбылық жасауға мүмкіндік туғызады, еңбек етуге, қоғамға, денсаулыққа, ұрпаққа, отбасына зиянын тигізеді.

Салауатты өмір сүрудің бір негізгі күрделі мәселесі—жаман қылықтардан, яғни зорлық-зомбылықтан аулақ болу. Ішімдікке үйір адам есінен айырылып, қасындағы адамдарға зиянын тигізеді, отбасына ойран салады, отбасы мүшелеріне оғаш қылықтар көрсетіп мазасын алады. Бұл баланың психологиясына кері әсерін тигізеді. Бала өзіне керекті рухани дүниенің барлығын қоршаған ортадан алады.

Қорыта айтқанда, балаларға қатысты зорлық зомбылықтың алдын алудың шешуші басымдықтары балаларға зорлық-зомбылық көрсету және балаларды жұмыс күші ретінде пайдаланудың алдына алу және болдырмау; ауыр жағдайда қалған балаларға көмек көрсету, балалардың өмір сүру деңгейімен сапасын арттыруға жағжай жасау болып табылады.

БАЛАЛАРДЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУДЕ ХАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАСЫ ЭЛЕМЕНТТЕРІН ПАЙДАЛАНУ

Нұрпейісова Эльмира Тойкеновна

Шет ауданы, Жарылғап батыр ауылы, Алтайбаев негізгі орта мектебі

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің міндеті – ұлттық және адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптасуына, дамытуына және кәсіби шыңдауына бағытталған білім алу үшін қажетті

жағдайлар жасау» деп атап көрсетілген. Бүгінгі таңда жас ұрпақты өз халқының тарихын, тегін, салт-дәстүрін, тілін, білімін меңгерген мәдениетті, адами қасиеті мол шығармашылық тұлға етіп тәрбиелеу – өмір талабы, қоғам қажеттілігі. Жас ұрпақтың бойына ұлттық құндылықтарды қалыптастыру үшін дәстүрлі тәрбие мәселелеріне тоқтала кеткеніміз жөн.

Ұрпақ тәрбиесі қай заманның қай қоғамның болмасын көкейкесті мәселесі. Дәстүрлі тәрбие – жалпы халықтың дәстүрлі мәдениеті сияқты жазу-сызусыз, күнделікті тірліктің, тұрмыс-салт пен әдет-ғұрыптың, халықтық дүниетаным мен табиғи жағдайлардың, шаруашылықтың ерекшеліктеріне орай қалыптасып, өмір сүрудің, ұрпақ өсірудің машықтық әдіс-тәсілі ретінде пайда болып өмір сүрді. Яғни, қай халықтың өмірінде болмасын дәстүрлі тәрбие хатқа түскен ереже күйінде емес, практикалық негізде жұрттың этникалық жадында, тіршілік қамы мен өмір салты қолданбалы түрде өмір сүрді. Оны ғылымда «халық педагогикасы», «этнопедагогика», «дәстүрлі тәрбие», «балалар фольклоры» деп түрлі-түрлі атап жүргенімен ғылыми сараның арнасы біреу. Дәстүрлі тәрбиені жоққа шығару мүмкін емес, себебі халықтың тәрбие тәжірибесі жете зерттелмегенімен де, күнделікті халық тұрмысында, әсіресе, отбасы тәрбиесінде оны айырбастайтын тәсіл жоқ, отбасы тәрбиесі дәстүрлі тәрбиемен тамырлы байланыста, сондықтан оны халық жадынан өшіріп тастау мүмкін емес. Ол стихиялы түрде болса да халықтың күнделікті тірлігінде өмір сүріп келеді. Ауылдық жерлерде баланы бесіксіз, бесік жырынсыз, мәпелеу, алдарқату – бесік жырларынсыз бағып-қағуды елестету мүмкін болмаса, оған педагог-ғалымдардың, мамандардың назарларының түспеуі де соншалықты мүмкін емес еді.

Бүгінгі бала – ертеңгі келешектің кепілі. Балалар әлемінің күрделі табиғатын тану, оның ғылыми үлгісін жасау қашан да адамзат алдындағы үлкен міндет болатыны да сондықтан. Балалардың қоғамда алатын орны, олардың әлеуметтік мәртебесі, ересектермен қарым-қатынасы, тәрбие тәсілдері, балалардың көркемөнердегі образы, олардың жас ерекшеліктері жөніндегі халықтық ұғым, балиғатқа толу шарттары, әлеуметтік өмірге араласу жолдары, балалардың рухани әлемі, олардың өздеріне ғана тән көркем мәдениеті, қызығушылық, қабылдау, ойлау жүйесі т.б. толып жатқан қат-қабат мәселелер ғылымның сан-саласын тоғыстыратын аса күрделі дүние. Дәстүрлі халық педагогикасында осы күрделі жүйелер аса сәнді үйлесім тапқан.

Қазақ халқының дәстүрлі ұғымындағы балалар әлемі жөніндегі түсінікке, соған орай орныққан әдет-ғұрып, тұрмыс-салтқа, тәрбиелік іс-әрекеттерге назар аударсақ, халық тәжірибесінде қалыптасқан небір ұлағатты өнегелерді көруге болады. Мәселен, балаға деген тәрбиелік қазақ халқында сәби дүниеге келмей-ақ жасала бастайды. Салиқалы ата-ана келіні жүкті болсымен құрсақ тойын жасап, оны қатты қайырым жұмыстан босатып, түрлі ауру-сырқаудан, психикалық залалдардан қорғаштап, сәбидің құрсақта кінаратсыз өсуіне қамқорлық жасайды. Жас ананы ауыр жұмыстан босатып, тіл-көзден арашалап, дұрыс тамақтануына жағдайлар туғызады. Бұл орайда, түрлі тиымдар мен ырымдардың, салт-дәстүрлердің де өзіндік орны бар.

Сәби дүниеге келгеннен кейін қазақ жерден көтеріп алған адамға, кіндігін кесу салтына да ыждаһатпен көңіл бөлген. «шілдехана», «бесікке салу», «ат қою», «қырқына шығару», «тұсау кесу», «сүндет той», «тіл ашар», «тоқым қағар» сияқты толып жатқан ырым-салттар бұл мәселенің өзінше күрделі құрылым екендігін танытады.

Аяғы шығып, еңбегі қатып, тілі «р»-ға келген «ойын баласын» тәрбиелеудің ел ішіндегі дәстүрлі де педагог-ғалымдар назарын аударуға тұрарлық қызықты да, қызғылықты дүние. «Ата көрген оқ жонар, шеше көрген тон пішер», «Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілерсің», «Ұлым жақсы болсын десең, ұлы жақсымен, қызым жақсы болсын десең, қызы жақсымен ауылдас бол» деп келетін мақал-мәтелдердің астарында сол тәрбиелік ұстамның қорытылған тұжырымдық мән-мазмұны жатыр.

Төрт түлік малды тіршілігіне тірек еткен көшпелі халықтың тәрбие әлемінде де сол негізді тұғыр еткендігі заңдылық десек, дәстүрлі бала тәрбиесіндегі еңбекке баулу тәсілдерінің өзінен-ақ талай сыр ұғуға болады. Мысалға, аяғы шыққан, бала қозы-лақты ермек етсе, есейе келе құлын мен ботаны, бұзауды маңалайды. Ал тай үйретіп міну – қазақ

баласының әжетке жарағандығының белгісі. Бір қарағанда машықтық қана мәні бар сияқты көрінгенмен, осы әрекеттердің барлығында тәрбиенің үлкен мектебі жатыр. Бала еңбектің әліппесін көзін ашқаннан үйреніп, оның не екендігін жан дүниесімен сезініп өспек, сондай-ақ бүкіл жан-жануар, табиғат әлеміне деген сүйіспеншілік те бала көкейіне осы кезден дариды. Табиғатпен етене, үйлесімді өмір сүру көшпенді өмір мен тәңір дінінің айнымас қағидасы. Бұлақ көрсе көзін ашудан басталып, көшкен сайын жұртына дейін тазалап кететін табиғат анаға деген құрметтен тұратын көшпелі өмір салтының экологиялық ұстанымдарын бала жастай көріп, өзі араласа жүріп көңіліне токиды. Мейірімділік пен имандылықтың да алғашқы ұрығы бала жүрегіне осылайша біртіндеп сіңіріледі. «қошақаныңа тиме, ол да өзіндей сәби ғой, обал болады», «көк шөпті жұлма, көктей соласың» немесе «күшігіңе тамақты өз қолыңмен бер, сауап болады» деп келетін ата-аналар сөзінде халық санасында жылдар бойы қалыптасқан философиялық ұстам жатыр.

XXI ғасыр біздің алдымызға үлкен мәселелерді қойып отыр, яғни дәстүрлі тәрбие немесе халықтық педагогика арқылы баланың рухани-адамгершілік құндылықтарын қалыптастыру бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі болып отыр. Балаларды салт-дәстүр мен қазақ халқының мәдениетіне жақындату арқылы біз балалардың қазақ халқының ұлттық мәдениеті туралы білімдерін ғана толықтырып қоймай, оған қоса қоғам құндылықтарына деген көзқарастарын да қалыптастырамыз.

Осы құндылықтарды бала бойына сіңіру жолдарының бірі – ұлттық салт-дәстүрлерді ойын арқылы балаға жеткізу. «Бесікке салу», «Тұсау кесу», «Атқа мінгізу», «Тілашар той», «Қазақи қонақжайлық», «Киіз үймен танысу», «Тұрмыстық заттарды суреттеу» сияқты «салт-дәстүрлі ойындар» қазақтың ұлттық мәдениетін тануға, отбасы құндылықтарын сезіне білуге үйретеді. Жалпы бұл ойынның мақсаты халық педагогикасы арқылы жас ұрпақ бойына рухани-адамгершілік тәрбиені қалыптастыру. Ойын барысында көркем сөз де, өлең де, тақпақ та, мақал-мәтелдерде және басқа да ауызекі сөйлеу тілі де қолданылады. Ал бұл мектеп жасына дейінгі балалардың қазақ халқы мәдениеті мен салт-дәстүрін таныстыруда және мемлекеттік тілді үйретуде нәтижелі жұмыстардың бірі болмақ. Атап айтсақ, «бесікке салу» дәстүрінде әжемен бірге балалардың «бесік жырын» айтуы.

Әлди, күнім, жылама,
Көздің жасын бұлама.
Ұят болар жылаған,
Сендей ерке балаға.
Әлди, әлди, ақ бөпем,
Ақ бесікке жат бөпем.
Жылағаны қатты екен,
Ұйқысы да тәтті екен.
Немесе «тұсау кесу жырына» қосылуы:
Қаз-қаз балам, қаз балам,
Қадам бассаң мәз болам,
Күрмеуіңді шешейін,
Тұсауыңды кесейін.
Қаз-қаз балам, қаз балам,
Тақымыңды жаз балам.
Қадамыңа қарайық,
Басқаныңды санайық.

«Жақсы ат жанға серік», «Гай атқа жеткізер, ат мұратқа жеткізер», «Ат шаппайды, бап шабады» деген мақал-мәтелдер «атқа мінгізу» ойынында айтылса, «Құтты қонақ келсе, қой егіз табады», «Қонақ атаңнан да ұлы» сияқты мақал-мәтелдер «қазақи қонақжайлық» ойынында, «Оқу білім бұлағы», «Білім - ер азығы» деген мақал-мәтелдер «тілашар той» салт-дәстүрлі ойындарында қолданылады.

Дәстүрлі тәрбие мақсаты – ұлттық құндылықтарды көркейтіп, жалпыадамзаттың бүгіні мен келешегіне қызмет ету. Қай мемлекеттің болмасын іргетасы, жарқын болашағы –

оның ұрпағы. Елдің тілінің, туған жерінің, салт-дәстүрінің, кадр-қасиетінің артуы – сол жас жеткіншектердің сана-сезімі, түйсік жетесіне байланысты.

Әдебиеттер тізімі:

1. ҚР «Білім туралы» Заңы, Алматы, 2007.
2. Ісләмжанұлы К. Рухани уыз, Алматы, 2008.
3. Қазақ мақал-мәтелдері, Алматы, 2003.

БАЛАЛАРДЫ ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНҒА БАУЛУ

Орынбаева С.С.

Қарағанды қаласы, КМҚК «Толағай» балабақшасы

Ойын – баланың қиялына қанат бітіретін, оның білімге деген құмарлығын оятып, ойдан-ойға жетелейтін балалық шағының маңызды бір бөлшегі болып табылады. Ал балабақша өмірінің бүлдіршіндерді тәрбиелеу ісінде дидактикалық ойындар – оларды тез ойлап жедел шешім қабылдай білуге, ептілікке, тапқырлыққа баулып, өз бетімен әрекет ету қабілеттерін дамытады. Ең бастысы, балалар дидактикалық ойын үстінде бір-біріне деген қайырымдылық, мейірімділік, жанашырлық, достық, жолдастық сезімдерін қалыптастырады. Сонымен бірге, дидактикалық ойындар балалар бойына қоршаған ортаға қамқорлық көрсету, табиғаттың тылсым құпиялары мен еңбек етуге қызығу қасиеттерін сініреді.

Тәрбиеші дидактикалық ойынды балалар өмірін ұйымдастырудың формасы ретінде пайдалана отырып, балалар ұжымын топтастыруға, ұжымдық ахуал тудыруға күш салуы қажет. Өйткені дидактикалық ойындар – бүлдіршіндердің қызығушылығын оятуға негізделген тәрбие тәсілдерінің бірі болып табылады. Педагогикалық процесте ойын балалар іс-әрекетінің бәрінен бұрын еңбекпен ете білумен өзара тығыз байланыста болуына ықпал етеді. Әлем бала өміріне біртіндеп кіреді. Бала ең алдымен оны үйде, балабақшада не қоршап тұрғанын ұғынады. Біртіндеп өмірден алған тәжірибесі көбейеді. Мектеп жасына дейінгі балалар өзінің айналасындағы қоршаған ортамен танысуға өте құштар. Бұл баланың бірнеше сұрақтар қоюына әкеліп соғады. Яғни, балаға әлем аздап ғана сырын ашса, онда баланың білуге деген құштарлығы арта түседі. Ойын–баланың бірінші әрекеті, сондықтан да оның мән–мағынасы ерекше. Ойын үстінде қай баланың болмасын әйтеуір бір нәрсеге бейімділігін, мүмкіндігі мен қызығушылығын анық аңғаруға болады. Бұл тәрбиешіге әр баламен алдағы уақытта қалай жұмыс істеу жолдарын да айқындап береді. Дидактикалық ойынның тағы бір маңызды жері – мұнда баланың дене құрылысы жетіліп, қимыл-қозғалысы ширай түседі. Ұлы Абай атамыздың: – Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма? – деген ұлағатына ден қоюға тиіспіз.

Балалардың өмірді тануы, еңбекке қатынасы, психологиялық ерекше-ліктері де осы ойын үстінде қалыптасады. Мен өзім еңбек ететін балабақшада бүлдіршіндерді дидактикалық ойынға баулуда мынадай жайттарға көңіл бөліп отырамын:

- сабақ үстінде дидактикалық ойындарды ойнату кезінде ең алдымен балалардың ойынға қызығушылығын ояту;

- дидактикалық ойыншықтарға көбірек көңіл бөліп, сол арқылы балалар белсенділігін арттыру.

- ойын үстінде балалардың өз бетімен әрекеп етіп, ойлана білулерін қалыптастыру.

Дидактикалық ойындарда міндетті түрде екі бала қатысатын ойындар түрін пайдаланған тиімді. Ойын арқылы оқыту үшін дидактикалық ойындар құрылған. Балаларға тапсырмалар ойын түрінде беріледі, бұл дидактикалық ойындардың негізгі ерекшеліктері. Балалар ойнау арқылы белгілі бір білім, білік, дағдыларды және ойын әрекеттерін меңгереді. Әр дидактикалық ойынның танымдылық және тәрбиелік мазмұны болады.

Сонымен бірге, тәрбиеші дидактикалық ойын үстінде топтағы балаларды толық қамтуы тиіс. Әр ойынның мақсат-міндетінің де болатынын ұмытпауымыз керек. Мысалы, геометриялық пішіндерге арналған дидактикалық ойынның мақсаты – балаларға біреуі артық немесе кем санды табуды үйрету, ал көрнекілігі – ою-өрнектер, геометриялық пішіндер салынған карточкалар жиынтығы, геометриялық мүсіндер болып табылады. Балалар мұнда дөңгелектердің біреуін артық етіп, не кем етіп өз беттерімен сандық карточкаларды көрсетіп отырады. Ойын соңында қорытындысы шығарылып, жеңген команда анықталады. Ойын кезінде балалар зейін қоя білуді, дәл есептеп, жылдам қимылдау қабілеттерін меңгереді.

Сонымен қатар, дидактикалық ойын кезінде балалардың бәсекелестігін арттырып, олардың бойына жеңе білуге ұмтылу қасиетін сіңіру қажет. Бұл бағытта балалар «Бет орамалға лайық жамауларды табу» ойынын қызығушылықпен ойнайды.

Мақсаты: геометриялық пішіндерді ажыратуға, салыстыруға жаттықтыру; логикалық ойлау қабілеттерін дамыту.

Мазмұны: Балаларға бет орамалдардың үлгісін таратып беру. Алдарындағы пішіндердің ішінен әр орамалға лайық жамауды табуды ұсыну.

Осыған ұқсас», «Жұбын тап», «Әдемі кілемшелер»,

«Таныс пішіндер доминосы» дидактикалық ойындарының балалардың танымын «Гараждар», «Көзіңді жұмып, қолыңмен анықта» ширақ, епті қимылдау, сергектікке баулуда маңызы зор деп білемін.

Тәрбие мен білімнің алғашқы дәні – балабақшада бастау алып, іргетасының қаланатыны бұлжымас аксиомаға айналған. Ал баланың бойындағы жақсы қасиеттері мен мүмкіндіктерін ашып, дамыту – тәрбиешілерге сын. «Қазіргі жас буын, бүлдіршіндер – мемлекетіміздің мығым тірегі» - деп Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев атап көрсеткеніндей, балабақша бүлдіршіндерін жан-жақты дамыту, еліміздің ертеңін қалыптастырудың алғышарты болып табылады.

Дидактикалық ойынның бір ерекшелігі – балалар ойын барысында бір-бірімен сөйлесіп, үнемі іс-әрекет үстінде болады. Балалардың ойын үстінде қарым-қатынас жасауының маңызы зор. Олар сөйлесе жүріп, пікір алысады, әсерленеді, ал бұл ойынның түпкі мақсаты мен мазмұнын айқындайды.

В.А.Сухомлинскийдің сөзімен айтар болсақ, «Ойынсыз ақыл-ойдың қалыпты дамуы жоқ» және болуы да мүмкін емес. Психологиялық тұрғыдан алып қарағанда балалар әр нәрсеге қызығушылық танытып, өте қозғалмалы болып келеді. Ал балалардың қызығушылығын арттыру мақсатында тәрбиеші ойынға қатысушылардың өзіндік сөз ырғағын бейнелеп көрсетіп, тапсырманы дұрыс құра білуі керек. Өйткені тәрбиеші ойынды зерттеуші, дамытушы, үйретуші болып табылады. Әрине, ойын өнер түрінде де, әдебиет пен мәдениеттің сан алуан түрлерімен қабысып келіп, бірін-бірі толықтырып, байыта түседі. Жас бала осы ойын арқылы дүниені танып, қоршаған ортаға деген түсінігі қалыптасады. Ол үшін:

- Ойынды тақырыпқа сәйкес алу;
- Ойынның мақсатын нақты қойып, қажетті көрнекіліктерді балалардың қызығушылығына сәйкес дайындау;
- Ойын алдында балаларға оның жүргізілу тәсілін толық түсіндіру;
- Ойынға балалардың барлығын қатыстыру;
- Ойын барысында балалардың білмеген жерлерін толықтыру, көмек көрсету қажет.

Сонымен бірге, қазіргі уақытта мектепке дейінгі мекемелерде ойын технологиясы кеңінен пайдаланылуда. Ойын технологиясын дұрыс меңгеру – балалардың жан-жақты болуына, тапсырмаларды дәл, дұрыс орындап шығуына септігін тигізетіні сөзсіз. Балалардың оқу іс-әрекетін барынша арттыру, балабақша өміріне тарту, өздерін аса қолайлы сезінулері үшін ойын элементтерін тиімді пайдалана білген жөн. Тәрбиешінің әр сабақ барысында қандай ойын түрлерін сабақтың мазмұны мен мақсатына сәйкес келтіре білуі, балалардың жас ерекшелігіне сәйкес таңдай білуі маңызды. Балабақшада еңбек еткен уақытымда балаларға білім беріп қана қоймай, оларға қалай ойнай білуді де үйретуді мақсат етіп қойдым. Ал балалардың өзіндік ойын әрекеті олардың ойынға деген қызығушылығы артқан кезде ғана

еске асады. Осы бағытта дидактикалық ойындарды балалардың байқағыштық, зерттеп-салыстыру, сезіне білу қабілетін дамытуға, заттарды белгілері бойынша танып-түйсіну қасиеттерін ұштай отырып, сөздік қорын молайтуға пайдалануға тырыстым.

Балалардың жеке-дара ойнауына арналған дидактикалық ойындар (мозаика, пирамида) баланың өз бетімен әрекет ету қабілетін дамытатыны сөзсіз. Ал 4-6 баламен ойналатын сандық лотолар сандарды үйрену үшін таптырмайтын ойын түрлері болып табылады.

Жалпы балаларға дидактикалық ойындарды үйрету педагогикалық шеберлікті қажет етеді. Ойынның балалардың мінез-құлқын тәрбиелеуде де алатын орны ерекше. Өйткені бала ойын үстінде өзін еркін ұстайды. Ал еркіндік дегеніміз барлық адамзат баласының даму баспалдағы.

Қорыта айтқанда, баланың рухани жетілуі мен табиғи өсуінің, дамуының, жандүниесінің баюының негізі – балабақшада ойналатын ойындардың мазмұнына, мақсаты мен міндеттеріне тікелей байланысты.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақ ертегілері» Алматы «Балауса», 2003ж.
2. Қалиев С. «Халық ертегілері» // Тәрбие 2006ж.
3. Хайуанаттар туралы қазақ ертегілері Алматы «Ғылым» 1979ж.

БАЛАЛАРДЫ РУХАНИ- АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУДЕ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Абильдинова С.М.
«Бәйтерек» балабақшасы

Баланың бірінші әрекеті-ойын, сондықтан да оның мәнісі ерекше. Ойын-адамның өмірге қадам басардағы алғашқы адымы. Қазақ халқының «Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма?»-деп айтқандай баланың өмірінде ойын ерекше орын алады. Жас баланың өмірді танып, еңбекке деген қатынасы, психологиялық ерекшеліктері осы ойын үстінде қалыптасады.

Ойын-бала өміріндегі тәрбиенің шешуші шарты. Бала өзін қоршаған ортаны, өмір сүріп отырған айналасындағы заттар мен құбылыстарды ойын арқылы түсініп, ұғынады. Ойын кезінде шартты түрде мақсаттар қойылады, ал сол мақсатқа жету жолындағы іс-әрекет бала үшін қызықты. Ойын балаларға ақыл-ой, адамгершілікке эстетикалық тәрбие берудің, еңбекке баулудың маңызды тетігі деуге болады.

Ойын баланың алдынан өмірдің есігін ашып, оның шығармашылық қабілетін оятып, бүкіл өміріне ұштаса береді. В.А.Сухомлинскийдің сөзімен айтқанда «Ойынсыз ақыл-ойдың қалыпты дамуы да жоқ және болуы да мүмкін емес. Ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті, ол арқылы баланың рухани сезім жасампаз өмірімен ұштасып, қоршаған дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз ұшқын білімге құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты». Міне, ойын дегеніміз-тынысы кең, алысқа меңзейтін, ойдан ойға жетелейтін, адамға қиялымен қанат бітіретін осындай ғажайып нәрсе, ақыл-ой жетекшісі, денсаулық кепілі, өмір тынысы.

Халық ойынның неше алуан түрлерін туғызып қана қойған жоқ, соны іс жүзінде қолданып, оның тәрбиелік, білімдік жақтарын да көре білді. Сондықтан олар «Бала ойынмен өседі» деген өмірлік қорытынды жасап, осы тәжірбиелік қорытындыны өздерінің бала тәрбиесі туралы көзқарастарының негізгі арқауы етті. Бала ойынды тоқтатса, онда қол үзіп үйде көбірек бола берсе, ол баланың денсаулығы ата-аналарын мазасындандыратын болады.

Ересек адамдардың еңбек етуі қандай қажет болса, баланың ойыны да сондай қажет нәрсе ретінде қабылдаған. Медицина ғылымы тарамаған, дәргерлік мекемелері жоқ елде

баланың денсаулығын бақылайтын, анықтайтын, қарапайым құралдарының бірі ойын болғаны айта кету жөн.

Ойын әрі білімділік, тәрбиелік құрал ретінде, әрі бала денсаулығын байқайтын дәрігерлік диагностика ретінде де қолданылған.

Бала ойынның маңызына тоқтай келіп, Н.К.Крупская мынаны ескерткен болатын: «Егер бала ойнамаса, онда оның не ауырғаны немесе шамадан тыс педагогикалық ықпалға түскені». «Адам өмірге бейім болу үшін, балалық шақты бастан кешуі міндетті, егер ойын мен қызыққа толы балалық шақ болмаса, ол мәңгілік жабайы боп қалар еді»-деп К.Чуковскийдің бала мен ойынды теңестіре жоғары бағалауында терең шындық, үлкен мән жатыр.

Адамзатты балаларсыз елестету қаншалықты мүмкін болмаса, балаларды ойынсыз елестету де соншалықты мүмкін емес. Ойын балалар үшін өмірмен тең. Сондықтан да ойынның тәрбиелік қуатымен теңесер күш жоқ. Ол халықтың сандаған жылдар тәрбиесінің нәр сіңген педагогикалық даналығының жемісі.

Ойын тек баланың дене күш-қуатын молайтып, оны шапшаңдыққа, дәлдікке, т.б. ғана тәрбиелеп қоймай, оның ақыл-ойының толысуына, есейіп өсуіне де пайдасын тигізеді.

Манашұлы Тұяқпай жырында:

«Балалармен ойнайды,
Ойнап жүріп ол бала
Кеудеге ақыл ойлайды», - деп түйіндейді.

Ойын тегінде адам баласының ұжымдық шығармашылық орындалуы да көбіне шығармашылық түрде болатындықтан, ойын үстінде жолдастық, достық қарым-қатынасқа әдеттенуге тәрбиеленуге мүмкіншілік мол. Ойынның тіл дамытудағы рөлі ерекше.

М.Горькийдің сөзімен айтар болсақ: «Бала сөзбен де ойнайды. Осы сөзбен ойнағанда, өз ана тілінің нәзік қасиеттерін үйренеді, тілдің музыкасын ұғынады. Ойын үстінде бала еш нәрсеге тәуелсіз.

Өзін еркін ұстайды, ал еркіндік дегеніміз-барлық дамудың баспалдағы. Ойын үстінде бала тілдің ішкі иірімдерін, халықтың ойлау жүйелерін, сөз қолдану әдістерін, сөйлеу дәстүрлерін, тілдік, психологиялық ерекшеліктерін жете түсініп, еркін білуге мүмкіншілік алады.

Балалар ойын барысында: өзін еркін сезінеді, ізденімпаздық тапқырлық әрекет байқатады, сезіну, қабылдау, ойлау, қиялдау, зейін қою секілді түрлі психикалық түйсік пен сезім әлеміне сүйсінеді.

Педагогикада бала ойынына ерекше мән беріледі. Өйткені балалық шақтың түйсігі мен әсері өшпестей із қалдырады. Бала ойын арқылы өзін толқытқан бүгінгі қуанышын, ренішін, асқақ арманын, мұрат-мүддесін бейнелесе, күні ертең сол арман қиялын өмірде жүзеге асыруға мүмкіндік алады. Сөйтіп, бүгінгі ойын, бейнелі әрекет, артеңгі шындық ақиқатқа кезі аз емес еңбектің бір-біріне ұқсас сипаттары көп, сондықтан кейбір педагог-ғалымдар «Жақсы ойын-жақсы жұмыс сияқты»-деп қарап, бұлардың арасында айырма шамалы деген түйін жасайды.

Демек, ойын мен жұмыстың ұқсастығы-жақсы ойында жақсы жұмыста көңілді қуанышқа толтырып, рахатқа бөлейді. Баланың ойында да жұмыстағыдай белгілі деңгейде жауапкершілік болуға тиіс. Олардың айырмашылығы-баланың ойыны нақты материалдық, рухани байлық жасай алмайды, ал жұмыс ондай игілікті өндірудің негізгі жолы екені белгілі. Баланың қуанышы мен реніші ойында анық байқалады. Ойын кезінде баланың психологиялық ерекшелігі мынадан көрінеді:

- 1) ойнайды;
- 2) эмоциялық әсері ұшқындайды, белсенділігі артады, ерік қасиеті, қиял елестері дамиды, баланың шығармашылық қабілеті мен дарыны ұштасады.

Ойын үстінде бала бейне бір өмірдің өзіндегі қуаныш сезімінде болады. Сонда ойын туралы жасалатын тұжырым мынау:

- а) ойын-тәрбие құралы, ақыл кеңейтіп тілді ұстартады, сезімді шындайды.

- ә) ерік пен мінез қасиеттері бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдіреді.
- б) эстетикалық тәрбие беру құралы.
- в) еңбек тәрбиені беру құралы.
- г) бір-бірінен ептілікті үйренеді, өзінің денесін шынықтырады.

Демек, ойын баланы жан-жақты жарасымды тәрбиелеудің психологиялық және физиологиялық негіздері болып табылады.

Ұлттық ойындарды мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту үрдісінде пайдаланудың өзектілігі – қоғамымыздың іргетасын нығайту үшін жас ұрпаққа үлгерімді, өнегелі тәрбие беру міндеті болып табылады. Ұлттық мұраның бай қазыналарының бірі – халықтың ұлттық ойындары көп салалы, көп қырлы құбылыс, ол тек ойындық сала емес, мәні жағынан да балабақшадағы балалардың рухани өнерінің кең өсіп жетілуіне, эстетикалық мәдениетін қалыптастыруда тәрбиенің негізгі құралдарының бірі. Мектепке дейінгі балалардың тілін қазақ ұлттық ойындары арқылы дамыта аламыз өйткені, ойын арқылы таным процестері шындалып, әлеуметтік-экономикалық жағдайда үйлесімді өмір сүруге дайын жеке тұлға болып қалыптасады. Қазақ ұлттық ойындары арқылы балалардың ықылас, зейін, сөздік қорлары, байқампаздығы, есте сақтау, қабылдау, ойлау қабілеттері және дүниетанымы дамиды. Баланың сөйлеу тілі мен ана тілін дамыту, қатынас мәдениетін, сауат ашу негіздерін меңгеруге даярлау.

Адамның жан дүниесінің дамып жетілуі, әлеуметтік өмірге бейімделіп тіршілік етуі, әр түрлі іс-әрекеттермен шұғылдану барысында қалыптасады. Сондай әрекеттердің бір саласы-ойын әрекеті. Баланың психикалық даму үрдістік ойын әрекетінің тағылымдылық және тәрбиелік маңызы осы заманғы тәлім – тәрбие психологиясының өзекті мәселесі болып саналады. Ойын әрекетінде баланың денесі мен ақыл-ойы дамып, өзін қоршаған ортаның заттары мен құбылыстары танып біледі.

Ойын әрекеті-тек адамдардың даму үрдісінде ғана емес, ол хайуанаттар дүниесінің тіршілігінде де кездесіп отыратынын биологиялық фактор.

Ойын жәй ермек қана емес, сәбилердің рухани жетілуі мен табиғи өсуінің қажетті алғышарты. Бала денесінің дамуы мен ой дүниесінің дамуы өркен жаюы ойынға тікелей тәуелді, әрі өте байланысты.

Бала ұлттық ойын үстінде өмірде көрген білгеніне, өзіне ұнаған адамның іс-әрекетіне еліктей отырып, соны бейнелей ойнайды. Балаға тән бір қасиет бәрін өзім істеймін деп талпынады.

Баланың осы талпынысынан қолтап, көмектесіп, сенім білдіріп отыру тәрбиенің ең басты бір ұтымды әдісі. Өйткені ересек адамдардың баладан айырмашылығы сана-сезімі мен тәжірибесінің молдылығында ғана. Сондықтан да өз білгенін балаға үйретуден жалықпау ересек адамдардың қасиетті борышы. Ал адам бойындағы әдептілік, инабаттылық қасиеттер бір күнде қалыптаса қалатын қасиет емес. Бала ойын арқылы дүниені танып, түсінігі арқылы қабылдап, ересектерге еліктей жүріп үйренеді, өз бойына қабылдайды. Әрбір баланың ойнай жүріп өсетін жан серігі де-ойын. Қай елдің ұлттық ойыны болмасын, сол елдің қоғамдық идеологиясына, тұрмыс-тіршілігіне, айналысатын кәсіп-шаруашылық ерекшеліктеріне байланысты.

Тәрбиеші ұлттық ойын арқылы әр баланың өзіндік мінез-құлқын қалыптастыруға қол жеткізеді. Әр баланың бойында өмірге деген белгілі бір бейімділігі, жаны қалайтын қызығушылығы болады. Соны дер кезде байқап, жан-жақты дамыта тәрбиелеуге көңіл бөлген ата-ана да, тәрбиеші көп нәрсені ұтады.

Баланың бойындағы қандай да болмасын қасиеттер қорғаған ортасына, үлкендерге байланысты екені белгілі. Өйткені бала өмірде көргенін, ойға түйгендерін қайталайды. Ендеше балалардың әдепті, қайырымды, адамгершілік қасиетінің зор болуы үлкендердің өнегесіне, тәрбиешінің күнделікті қарым – қатынасы мен тәрбие жұмысының ұтымды жүргізілуіне байланысты қалыптасады. Үлкендердің мейірімділігі сәби жүрегін қуанышқа бөлейді.

Үнемі мейірім мен ықыласқа бөленген сәбидің мінезі жұмсақ, қайырымды, кішіпейіл болып өседі. Қатал мінез айналасындағылардың қатыгездігінен пайда болады. Сондықтан

неғұрлым жақсылыққа меңзейтін ұлттық ойындар қоғамның даму заңдылықтарына сәйкес әр кезеңде жетілдіріп отырылады. Балабақшаның әр тобындағы балалардың жас ерекшеліктеріне сай ұлттық ойындардың тәрбиелік мәні жайлы өз құндылығын жойған жоқ, керсінше жаңа қырынан көрініп отыр. Халқымыздың өмірде дені сау, шыныққан балалар тәрбиелеу жөнінде кейінгі ұрпақтарына қалдырған үлкен де бай мұрасы – ұлттық ойындар.

«Ел болам десең, бесігінді түзе» дейді атам қазақ. Болашақтың іргетасы саналатын бала әуелі отбасында содан кейін метепке дейін мекемелерде одан мектепке қалыптасатыны баршамызға белгілі. Осы кезеңде балдырғандардың негізгі іс-әрекеті ойын болып табылады. Ойын жай ермек қана емес, сәбилердің рухани жетілуі мен табиғи өсуінің қажеті алғышарты. Бала денесінің дамуымен ой дүниесінің өркен жаюы ойынға тікелей тәуелді, әрі өте байланысты.

Сондықтан да, Қарағанды қаласындағы «Бәйтерек» пен №7 «Жұлдыз» балабақшаларының салыстырмалы талдауының айырмашылығында №7 «Жұлдыз» балабақшасының мектепке даярлық топ балаларының Қазақтың ұлттық ойындар туралы білімдері орташа деңгейдегі нәтиже берді. Мектепке даярлық топ балаларының қазақтың ұлттық ойындар туралы орташа деңгейде болғандықтан, қалыптастырушы тәжірибені №7 «Жұлдыз» балабақшасында жүргіздік. «Жұлдыз» балабақшасында мектепке даярлық топ балаларына ұлттық ойындарда ойнату арқылы білімдерінің қаншалықты деңгейде артқанын анықтадық. Яғни, осы балабақшаның мынадай дәрежедегі айырмашылықтары көрсетілді: анықтау туралы тәжірибе кезінде жоғары деңгей 23% көрсеткіш болса, ал тәжірибе соңында жоғары деңгейі 54%-ға жетті. Орташа деңгей 27% болса, тәжірибеден кейін 30,4%-ға жоғарылады. Төмен 50% болса, тәжірибеден кейін 18%-дық көрсеткішті көрсетті.

Қорытынды тәжірибенің нәтижесіне сүйенсек, мектепке даярлық топ балаларының жан-жақты дамуында қазақтың ұлттық ойындарын сабақ кезінде және сабақтан тыс уақыттарда пайдаланудың тиімділігін анықтадық.

Зерттеудің ғылыми-тәжірибелік нәтижелері келесі мына қорытындыда көрсетілген.

- Балалар қазақтың ұлттық ойын үстінде өнеге алып, мінез қалыптастырады, өзіндік ерешелік қасиетін айқындай бастайды. Тәрбиеші қазақтың ұлттық ойын үстінде әр баланың игі бастамасын қолдап, оның бойындағы жақсы қасиеттерді өрбітуге, өзіндік мінез-құлық қалыптастыруға аса көңіл бөліп отырды.

- Қазақтың ұлттық ойын арқылы өзіндік мінез-құлық қалыптастыруға қол жеткіздік. Әр баланың бойында өмірге деген белгілі бір бейімділігі жаны қалайтын қызығушылығы қалыптасты. Сондықтан қазақтың ұлттық ойындары балаларды тәрбиелеудің ең тиімді жолы, тәрбие құралы екендігін дәлелдейді.

Қорыта келгенде, қазақтың ұлттық ойындары балалардың жан-жақты дамуына маңызы өте зор. Яғни, қазақтың ұлттық ойындары эстетикалық тәрбие беру құралы, еңбек тәрбиесі беру міндетін шешуге көмектеседі, бір – бірінен ептілікті үйренеді, денесін шынықтырады.

Демек, ойын баланы жан-жақты жарасымды тәрбиелеудің психологиялық және физиологиялық негіздері болып табылады. Сондықтан, бүгінгі таңда Қазақстанымыздың саналы, ер жүрек, батыр, ақылды ұрпақ тәрбиелеу тәрбиеші ұстаздардың басты міндеті болып отыр.

Мектеп жасына дейінгі балаларға тартымды да, қызықты сюжеті нақты қазақтың ұлттық ойынын ойнатқан тиімді, осыған орай ұлттық ойындарды таңдауда балалардың жас ерекшеліктерін ескеру қажет. Біздің міндетіміз – саналы ұрпақ тәрбиесіне қазақтың ұлттық ойындарын бойларына дарыту

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Базарбек Төтенаев «Қазақтың ұлттық ойындары» Алматы «Қайнар» 1994.
2. Е.Сағындықов «Қазақтың ұлттық спорт ойындары».

3. Ж.Төленова автореферат «Балабақшадағы аралас топ балаларының ұлттық ойындар арқылы адамгершілікке тәрбиелеу» Атырау. 2002.
4. А.Дүкенбаева «Мектеп жасына дейінгі балаларды ойын арқылы адамгершілікке тәрбиелеу»
5. М.Бүркітбаев «Спорттық ұлттық түрлері және оның тәрбиелік мәні» Алматы «Қайнар» 1985жыл.
6. С.Узақбаева., А.Айтпаева «Казахские народные детские игры» Алматы 2000жыл.
7. «Балбөбек» бағдарламасы Алматы: «Шартарап», 2000жыл.
8. А.Ибраев «Ақ сандық көк сандық» Алматы Ғылым 2005жыл

БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛІН ДАМУДА СЫН ТҮРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ПАЙДАЛАНУ

Кикымова Айгүл Ахметжанқызы
Рымқұл Айдана Өміртайқызы
Қарағанды қаласы
№68 МИББ кешені – тәрбиеші

Болашақ ұрпақтың танымдылық белсенділігін дамыту ақыл-ой тәрбиесінің бір міндеті ретінде күш бүгінге дейін күн тәртібінен түспей келеді. Ақыл-ой тәрбиесінің бұл аспектісі баланың ойлау операциясының, танымдық процестерінің және қабілетінің дамуына тікелей байланысты. Баланы оқу-тәрбие процесінде дамыту мәселесінде басты ролді ең алдымен баланың өздігімен әрекеті және танымдық белсенділігі атқарады. Ғалымдар С.Л. Рубинштейн, Д.П. Годовикова, Т.А. Куликова, А.И. Сорокинаның еңбектерінде.

Балалардың танымдық белсенділігін дамыту балабақшадағы тәрбиешілер үлесіне тиіп, ұйымдастыру шеберлігімен тікелей байланысты. Сондықтан бүгінгі күні тәрбиеші-педагог мамандарына түпкілікті білім берумен қатар, кәсіби іс-әрекетінің ғылыми негіздерін практикада қолдануға, практикалық біліктілік пен дағдыны қалыптастыруға ерекше көңіл бөлуде.

Балалардың психологиялық ерекшелігі қоршаған ортадағы дүниені танып білсем деген қызығушылығы басым болып келеді. Баланың өзіндік ішкі позициясы қалыптасып және екі қажеттілігі; екіншісі белгілі бір әлеуметтік қатынасқа байланысты қажеттілігі.

Айналадағы әлемді ойын, еңбек, серуен, сабақта педагог-тәрбиешімен, ересектермен, құрдастарымен қарым-қатынас кезінде танып біледі. Осындай жетістіктерге жету үшін тәрбиеші-педагог алдында тұрған ертеңгі балалар деп қарап, баланың мінез құлқын, сана-сезімінің жетілу дәрежесін таным үрдістерінің (түйсігі, қабылдауы, ес, ойлау, сөйлеу, зейінінің) дұрыс бағытта қалыптасып, дамуын қадағалап әрі дамытып отыру керек. Сондықтан осындай ерекшелігін ескере отырып, оқу-тәрбие процесін жүргізу қажет.

Тәрбиеші - педагог - мектепалды жастағы балалардың танымдық, белсенділігін қалыптастыруда, оның көзін ашуда басты тұлға. Қазіргі таңда мектеп балаларының танымдық белсенділігін арттыру мәселесі жоғары деңгейде шешіліп, оқытудың жаңа технологиялары енгізіліп, сапалы нәтижелері байқалып отыр.

Ойын дегенміз-жас ерекшелікке қарамайтын, адамның көңіл-күйін көтеретін, ойландыратын үрдіс. Ойын-төзімділікті, алғырттықты, тапқырлықты, ұқыптылықты, ізденпаздықты, іскерлікті, дүниетаным өрісінің көлемділігінің, көп білуді, сондай-ақ, басқа да толып жатқан сапалылық қасиеттердің қалыптастыруға үлкен мүмкіндігі бар педагогикалық, тиімді әдістерінің бірі. Сондықтан ойынды сабақтан тыс уақытты пайдалану - үлкен нәтиже берері анық. Ойынға зер салып, ой жүгіртіп қарар болсақ, содан үлкен мәнді де мағыналы істер туындап өрбитінін байқаймыз. Себебі, бар өнердің бастауы деп білеміз. Ойын-тек жас адамның дене күш қуатын молайтып, оны шапшандыққа, дәлдіке т.б ғана

тәрбиелеп қоймайды, оның ақыл-ойының толысуына, жан дүниенің қалыптасуына, есейіп есуіне де пайдасын тигізеді.

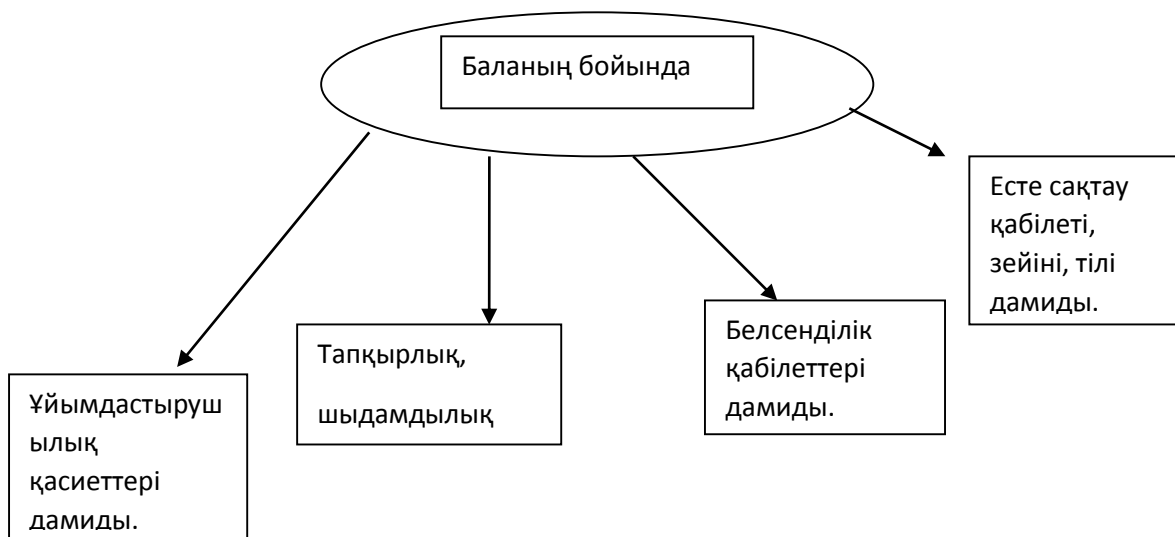
Заман талабына сай әр тәрбиеші өз сабағын жаңаша ұйымдастырып, шығармашылық ізденіспен өткізеді. Білім беру субъектісі ретінде баланы қалай дамытамын? Не арқылы дамытамын? деген сұрақ туындады. Әрі білім беру құрлымында жаңа технологиялар өмірге келді. Сол технологиялардың бірі - ойын технологияларын сабақтарда тиімді пайдалана бастадым.

Оқу үрдістерінде ойын түрлерін балалардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне сәйкес түрлендіріп, жаңа тақырыпты өткенде, өтілген материалды қайталағанда, білімді тиянақтау және тексеру кезінде, яғни сабақтың кез келген сәтінде оқыту әдісінің құралы ретінде пайдаланамын. Бала тек ойын ойнап қана қоймай, осы ойын арқылы білім алып, жан-жақты тұлға дамиды.

В.А.Сухомолинскийдің сөзімен айтар болсақ, «Ойынсыз ақыл ойдың қалыпты дамуы да жоқ.» және болуы да мүмкін емес. Ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті, ол арқылы баланың рухани сезімі жасампаз өмірмен ұштасып, өзін қоршаған дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз-ұшқын, білімге құмарлық пен іліктеудің маздап жанар оты.

Ұлы педагог А.С. Макаренко ойынға үлкен мән бере отырып, өзі басқарған мекемелерінде ойынды тәрбиеленушілер өміріне міндетті түрде енгізіп отырады. Ойын баланың өмірін қызыққа, қуанышқа бөлеуін қамтамасыз ету үшін ол балалардың ойынға деген сүйіспеншілігі мен қызығушылығын тәрбиелейді- деп қарастырады. Ойын да халық педагогикасының құрамды бір бөлігі. Адам баласы жасаған жеті кереметтің қатарына сегізінші етіп, осы ойынның аталып жүруі де жайдан-жай емес. Ұлттық ойындар халықтың элеуметтік- экономикалық жағдайларына байланысты туып, дамығанына қазақ, халқының ұлттық, ойындарымен таныса отырып, көзімізден әбден жетеді.

Қазақтың ұлттық ойындары тақырыпқа өте бай әр алуан болып келеді. Ойын технологиясы арқылы

Ойын-балалардың оқуға деген ынтасын арттыратын құрал. Сондықтан да мектепалды дайындық сыныптарда балалар сабақ үстінде ойынды көп қажет етеді.

Оларды жалықтырмай әр түрлі ойын түрлері мен сабақты қызықты өткізуге тырысамын. Ойын әрекетінің қызықты болуын қамтамасыз ететін, баланың танымдық қызығушылығы сапаларын дамытатын басты нәрсе:

Білім, әрекет, қарым-қатынас. Міне осы жағдайларды ескере отырып, ойын түрлерін төмендегідей жүйеленеді:

1. Мазмұнды бейнелі ойын: отбасы, балабақша, мектеп, аурухана, ұшқыштар, мал фермасы, құрылысшылар, мұнайшылар, темір жол, теңізшілер;

2. Қимыл қозғалыс ойындары: «ақ серек, көк серек», «ұшты-ұшты», «аңшылар», «сиқырлы таяқ», «мысық пен торғайлар», «бақташы мен қозылар», «соқыр теке», мысық пен тышқан, .

3. Дидактикалық ойындар: заттардың түсін анықта, қуыршақты серуенге дайында, орнында тап, ойлан тап, түсті лото, тез ретке келтір, көршілер, аралар, дүкен, сен жалғастыр, дәл тауып айт, т.б.

4. Құрылыс ойындары: лото, және басқа конструкторларды пайдалану.

5. Рөлді-сюжетті ойындар: ертегі, әңгімелерді ролдерге бөле отырып орындау, сахналық көрініс көрсету.

Халық өзінің қоршаған дүниенің қыры мен сырын егежей-тегежейлі білуді баланың санасына ойын арқылы жастайынан сіңіре білуді көздеген. Ойын бала табиғатымен егіз. Өйткені, бала ойынсыз өспек емес, жан-жақты дамымақ емес бала отбасы тәрбие және өзін қоршаған ортамен тығыз араласа отырып, ана тілін үйренеді. Мектеп табалдырығынан алғаш аттаған балаларға ана тілін оқытудың тиімді әдістеріне ерекше мән берілуі тиіс. Сауат ашу сабақтарында ойынды ұтымды пайдалану сондай әдістерге жатады. Ойын арқылы оқу процесін жандандырып, сабақтың сапасын арттыруға толық мүмкіншілік бар. Баланың сөздік қорын молайтып, сөзді еркін, өз мағанасында қолдануға, тез, жылдам сөйлеуге жаттықтыруға ойын- бірден-бір таптырмайтын құрал.

Балалардың жалпы оқу деңгейін көтеру және олардың қажетті практикалық білімін, біліктілігін, әдетін, тәртібін, әлеуметтік тәжірибесін қалыптастыру мақсатында әртүрлі пәндер енгізіліп, олардың әрқайсысының өз бағдарламасы бар екені бәріне мәлім. Жасөспірімдердің жан-жақты дамуына жағдай жасау- жалпыдан жекеге қарай, яғни жеке тұлғаны дамытудың, баланың тіл мүкістігін танып түзетудің, баланың жеке қасиеттерін ашып, білімі мен біліктілігін кеңейте отырып, өзара қарым-қатынаста қолданатын сөз байлығын молайту болып табылады.

Ал, қазақ халық педагогикасында саусақ ойыны ұрпақтан-ұрпаққа қалаған мәдени шығармашылық болып табылады. Қазақ халқы саусақ ойыны арқылы баланың сөйлеуге деген талпынысын, қабілетін дамытып, ынтасын арттыраын білген. Саусақ ойының ойнай отырып, балалар қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстарды, жан-жануарларды, құстарды, ағаштарды бейнелей алады. Өзімнің іс-тәжірибемнен сабақ үрдісінде пайдаланатын ойындардың бірнеше түрлерін атап көрсетуіме болады. Жоба бала, ата-ана, тәрбиешіге арналған. Ойын - адамның өміртанымының алғашқы қадамы.

Ойын - бір қарағанда қарапайым құбылыс немесе әрекет іспетті. Ол міндетті түрде ұжымдық, әрекет. Ойынның ережелері ойнаушылардың қисынды ой қабілетінің дамуы, бір-бірне деген сыйластық қажеттіліктерімен санасуы әр ойыншының жеке әрекеттерінен туындайды. Ойынның басты шарты жеңіске жету болса, әр ойыншы өз қарсыласының мүмкіндігімен санасып, бір-біріне деген сенімін арттырады.

Қорытындылай келе, сабақта ойын түрлерін пайдалану сабақ түрлерімен әдістерін жетілдіру жолындағы ізденістердің маңызды бір буыны. Ойынмен ұйымдастырылған сабақ балаларға көңілді жеңіл келеді. Баланың ойын жетілдіріп, сабаққа қызығушылығы арта түседі. Демек, ойын деген аты ғана, ал шынында да ол-сабақтың, еңбектің жиынтығы.

Балалар үшін

1. Ақыл-ойы дамиды, оқуға қызығушылығы белсенділігі, шығармашылығы, артады, тұлғалық қасиеттері қалыптасады.

2. Тәрбиеші үшін:

Ойын түрінде оқыту жалықтырмайды, оқушы білімінің сапасын арттыруда, сабақты қызықты өткізуге, тәрбиеші үшін тиімді.

3. Ата-ана үшін

Бала бойындағы жағымсыз қылықтарды, ойын арқылы тәрбиелеуде ата-ананың ролі.

Ұлы Абайдың «Ойын ойнап ән салмай, өсер бала бола ма? деген пікірінен бала өміріндегі ойынның маңыздылығын көреміз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы «12 жылдық жалпы білім беру» концепциясы
2. Б.Р. Аймағанбетова, А.А.Бейсенбаева. Жеке адамның дамуы. Алматы 1991ж.
3. «Қазақстан – 2030» жолдауында, «Білім туралы заң», «Болашақтардың Форумында» 2008 ж. Н.Ә.Назарбаев.
4. Жас ерекшеліктер педагогикасы.Қ.Р.Б.және ғылым министрлігі С.А. Мусаева , Т.Б. Бегалиев «Фолиант» баспасы Астана – 2006 .
5. Қ.М. Нағымжанова Н.М. Нұрғазиева
6. Бастауыш білім берудегі жаңа технологиялар. Оқу құралы Өскемен ЖШС «ШҚПК Арго» 2007, 28-38 б.
7. Бастауыш мектеп 2008 № 5, 21-24 б.
8. Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал «Бастауыш сыныпта оқыту».
9. А.П. Усова «Балабақшадағы оқыту».
10. «Оқу және тіл дамыту» методикасы

БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛІН ДАМУДЫҢ ЖОЛДАРЫ, МАҢЫЗЫ

Касымова Гульмира Багинтаевна
№ 68 МИББ кешені

Мектепке дейінгі жасөспірім баланы тәрбиелеу мен дамыту ісіне байланысты мақсаттарды шешуде театр ерекше рөл атқарады. Театр әр балаға қуаныш ұмтылмас әсер сыйлайды, оның көркемдік талғамын, еліктеуі мен қиялын дамытады.

Әдетте адамның жеке басының қасиеттері бес жасқа дейін қалыптасады. Сондықтанда да баланың жан-жақты қалыптасуы үшін мектеп жасына дейінгі бүлдіршіндердің бойына жақсы, жағымды қасиеттерді сіңіре білу керек. Бала әр нәрсеге құмар, қызыққыш, ол өзінің айналасында болып жатқан өзгерісті, тамаша құбылыстарды сезінуге тырысады. Оның жан-жақты дамып, жеке тұлға болып тәрбиеленуіне, тілінің дамуын театрландырылған ойындар арқылы жетілдіруге болады. Ал, театрландырылған ойындарды балалар қызықтап ойнайды. Театрландырылған ойындар желелі рөлдік ойындардан тек желісі ғана емес, сондай-ақ ойнау іс-әрекетінің сипатымен ерекшеленетіні айқындалған. Театрландырылған ойындар ойын – қойылымдары болып саналады, бұл жерде балаларға арналған көркемдік шығармаларды сахналық қойылымдарға айналдырып, оларды кейіпкер ретінде қатыстырудың маңызы зор. Баланы сахнада кейіпкер ретінде ойната отырып, оның жеке тұлғасын жан-жақты дамыту. Оның бойында әдебиетке, мәдениетке, өнерге деген құштарлықты ояту. Бүлдіршіндер сахнада шағын рөлдерде ойнау арқылы байланыстыра сөйлеуге, әдемі киініп, жинақы жүруге, үлкендермен және өзге де балалармен тіл табыса білуге үйренеді. Жетілген диалог балалард

Ойын барысында ойын ситуациясына бейімделу, алғашқы да жекелеген элементтерді, кейінен рөлді толығымен ойнау арқылы баланың ой-өрісі, қиялы дамиды. Рөлді ойнау арқылы өз кейіпкерін алдына елестетіп қана қоймай, бала оның әрекеттерін, сезімдерін

сезінеді. Осындай эмоциялық күйлер баланы бұрын байқамаған өмір көріністеріне таң қалдырып, өз сезімін мимика, ым-ишара, тағы басқа көріністер арқылы біреуге үйретеді.

Мектеп жасына дейінгі баланың дүниетанымын, ой – өрісін кеңейтіп, сөздік қорын байыту, эстетикалық талғамын арттырып, адамгершілікке баулу ісінде көркем әдебиеттің алатын орны ерекше. Әрине, мектеп жасына дейінгі сәбилердің әдеби шығармаларды оқи алмайтыны мәлім. Олар әдеби шығармаларды тәрбиешінің мәнерлеп, оқып беруі бойынша ғана сөз сырын санасына ұялатады. Ертегі, шағын әңгіме, өлең, мақал – мәтел, жұмбақ сияқты балаларға лайықты көркем сөз жанрларының ежелден – ақ тәрбие ісінде зор көмекші екені белгілі. Балабақшада тәрбиеленбеген, әлі мектеп жасына жетпеген ауылдық жерлердің сәбилері кішкентай күнінен өз әже - аталары мен әке- шешелерінен естіген халық ауыз әдебиеті нұсқаларынан нәр алып өсетіні белгілі. Мұндай шығармаларды сәбилер қызыға тыңдайды, жылдам жаттап алады. Мысалы: «Торғай», «Бақа – бақа балпақ», «Қарғалар», «Санамак», тағы басқалар сияқты халық өлеңдері ойнақы тілімен, қайталама сөзімен, музыкалық үнімен бөбектерді баурап, сөз өрнегіне баулиды. Сол себепті де «Балабақшада оқыту және тәрбиелеу бағдарламасында» 2 жастан 3 жасқа дейінгі балаларға әдеби шығармаларды оқу, тіл дамыту жұмысы арнайы бөлім, 2 - ден 3 жасқа, 3- тен 4 жасқа дейінгі балаларға халық ауыз әдебиеті үлгілерінен «Бесік жыры» сияқты ойнақы өлеңдер, санамақтар берілді. Көркем шығармаларды тыңдауға бала сәби кезінен – ақ құмартып, қызығады. Қысқа ертегі, өлең оқып берсе, тез жаттап алады. Жаттау арқылы оның тілі жетіледі. Әдеби кейіпкерлердің жақсы ісіне сүйсінеді, жаманнан жиренеді – бойын қорқыныш билейді. Сәбилерде жақсы және жаман іс- әрекет жөнінде түсінік пайда болады. Сөйлеу тілі жетіле түседі. Ана тілінің дамуы – баланың бойында қабылдай – ести білу сияқты психологиялық процестердің бірте – бірте қалыптасуына негіз болады. Мекиеп жасына дейінгі балаларға оқып беретін шығармалар, негізінен, үш салаға бөлінеді:

- 1) ауыз әдебиеті нұсқалары;
- 2) классик жазушылардың шығармалары;
- 3) қазақ жазушыларының шығармалары.

Осы саладағы шығармалар тәрбиешіне арналған бағдарламалық материалда нақты жүйеге бөліп береліген. Әдеби шығармаларды оқу мен сабақты жоспарлауда мына жағдайларды өте мұқият ескеру керек:

1. Әрбір шығарманы оқып берерде баланың жас ерекшелігі, осыған байланысты тәрбие жұмысының мақсаты мұқият ескерілуі шарт. Шығарманың лайықтысын ғана алу керек. Мысалы, сәбилер (3 – 4 жасар балалар) алғаш рет балабақшаға келді делік. Олардың көпшілігі әлі дұрыс сөйлей алмайды, балабақшада болатын жайттармен, ойыншықтармен әлі таныс емес. Сондықтан алғашқы үш- төрт айда тәрбие жұмысының бәрі, оның ішінде әдеби шығарманы оқып, тыңдату, көбінесе ойын түрінде өтіледі. Ол үшін ойынға негіз боларлық, суретті (суреті өте күрделі болмасын) шығармалар керек. Көлемді шығарманың лайықты бөлімінен кейбір үзінді ғана алынады.

2. Ана тіліне арналған жоспар 14 -15 күнге лайықталады. Жоспарда қандай шығарма оқылуы керек, оған байланысты бақылау жұмысы, суреттер, ойындар нақты көрсетіледі. Әрбір ойынның мақсаты белгіленеді (білімін бекіту немесе сөздің дыбыстық жағын дұрыс айтуға жаттықтыру сияқты).

3. Оқылатын шығарма тәрбие жұмысының әр саласын қамтитын болсын. Мысалы: жануарлар, жыл мезгілдері, еңбек, мерекелер туралы және тазалыққа, ұқыптылыққа, әдептілікке баулитын шығармалар.

4. Сәби тобында (3 -4 жас) тәрбиеші шығарманы мәнерлеп жатқа айтып беруі керек. Бұл тұста тәрбиеші балаларды түгел бақылап отыратын болады. Тәрбиешінің шығарманы жатқа айтып беруі балаларға қызықты болады, оларды жалықтырмайды. Өйткені бала тәрбиешіні тыңдай отырып, әр сөзді дұрыс айтуға тырысады. Сәбилерге такпақты арнайы жаттату қиын. Сондықтан тәрбиеші өзі жатқа айта отырып, шығарманың қажетті шумағын ойын ретінде қайталау кезінде біртіндеп өзіне ілесіп айтуға үйретеді.

5. Көркем шығарманы оқығанда шығарманың мазмұнына лайықты суреттерді пайдаланған жөн. Өйткені бұл жастағы балалар өз беттерімен оқи алмайды. Ал шығарманың мазмұнын сурет арқылы жылдам түсінеді. Бала кейде кітаптың бетін ашып отырып, суреттің астына жазылған өлең жолдарын дәл тауып, өз бетімен оқып отырғандай әңгімелеп береді. Сондықтан тәрбиеші қажетті шығарманы оқудан бұрын, суретті көресту арқылы (сәбилер үшін) әңгімелеседі. Соңынан шығарманы оқып береді. Ересек балаларға шығармаға байланысты қажетті суретті шығарма оқылған соң берген дұрыс. Өйткені шығарманы оқудан бұрын сурет көрсетілсе, балалардың бар ынтасы сол суретке ауады да, тәрбиеші оқығанда зейін қоймайтын болады. Оқылған шығарманы әңгімелеп айтуға үйрету сабағының үлгі жоспарын төмендегіше құруға болады.

1. Тәрбиешінің кіріспе әңгімесі.
2. Тәрбиешінің әңгімені оқып беруі.
3. Оқылған әңгіме, ертегі мазмұнын көмекші сұрақтар қоя отырып айтқызу.
4. Шығарманы қайталап оқу, шығарма мазмұнын балаларға айтқызу.

Мұндайда қысқа әңгіме, ертегі мазмұнын бір балаға, көлемді шығармалардың мазмұнын бірнеше балаға айтқызуға болады. егер әр алуан жастағы балалар аралас болса, алдымен ересек, естияр балалар әңгімелеп айтады, сәбилер тыңдап отырады. Әдеби шығармаларды оқып, тыңдату (ересек топта), әңгімелеп беру, әңгімелету, жаттату сияқты сабақ түрлері экскурсия, бақылау, санау, музыка, бейнелеу өнері сабақтарымен байланыстыра жүргізілгені жөн. Бұл сабақтар бірінің мазмұнын бірі толықтырып отырса, тіпті жақсы. Ендеше баланы мектепке даярлау мәселесінде әдеби шығармалармен таныстыру ерекше орынға ие екенін ескеру қажет. Бағдарламаға сай мұндай жұмыс баланың жас ерекшелігіне қарай, сабақ мақсатына сәйкес берілетін білім – дағдылар (пән аралық байланысты ескере) бір – бірімен байланыстыра өтіледі. Осылай оқыта отырып тәрбиелеу, тәрбиелей отырып оқыту принципі сәбилер тобынан бастап (2-4 жас аралығы) баланы өзіне қойылған сұрақты түсінікті, оған дұрыс, толық жауап беруге, өзі басқаға сұрақ қойып, жауап алуға, үйрету міндеті іске асады. Осы білім – дағдыларды меңгерте отырып, тәрбиеші баланы айналасындағы амандасу, әдепті сөйлесу, алғыс айту, жылы шырайлылық білдіру сияқты мінез – құлық әдептеріне үйретеді. Мысалы, сәбилер тобында Ә. Дүйсенбиевтің «Не деу керек?» деген өлеңінен үзінді оқығанда тәрбиеші мына мақсаттарды көздейді: өлең түріндегі шығарманы тыңдай білуге, жатқа айтуға үйрету; «рахмет», «кешіріңіз», т.б. ізеттіліктерді аңғартатын сөздерді айтуға дағдыландыру, осы сөздерді күнделікті қолдана білуге баулу, т.б. Ал Қадыр Мырзалиевтің «Ойыншықтар» өлеңін ересек балалар тобында оқығанда тыңдай білуге үйрету, өлеңде аталған ойыншық жануарлар туралы сұрақтар қойып, олар туралы білімдерін жетілдіру қажет. Балабақшаға бармас бұрын да бала әр алуан білім – дағдыларды меңгереді. Бірақ көрген – білгені жайлы айтып беріп, салыстыра алмайды. Ал білімін жетілдіру, оқуға әзірлену – балабақша тәрбиешісінің жұмысы. Тәрбиеші қай тақырыпта қандай шығарма оқыса да, бақылау, экскурсия, әңгімелесу, әңгімелетіп айтқызу сабақтарын өткізсе де, әр заттың, іс – қимылдың сөздік атауларын бала түсініп, дәл тани білуге тиісті. Әдеби шығармаларды оқу, тіл дамыту жұмыстарындағы басты әдістердің бірі – сөздік жұмысын жүргізу. Мектеп жасына дейінгі мекемелерде балалар өздігінен оқи алмайтыны анық. Сондықтан тексті оқуға, әңгімелеп айтуға үйрету, көркем сөздермен таныстыру жұмысы бағдарлама талабына сәйкес тақырыптық принциптерге негізделеді. Ол принциптер – айналадағы дүниемен, қоғам өмірімен, табиғатпен таныстыру, дүние - танымын, ой – өрісін жетілдіру, зейінін, қабылдауын бағдарлай білу, қабілеттерін дамыту болып табылады. Осы мақсаттарға орай әдеби шығармаларды оқу, алған білімдерін тиянақтау, жалпы сөздік қорларын молайта отырып, мағынасын ұқсас. Мағынасы қарама- қарсы сөздерді меңгерту, көрген – білгендері жөнінде (салыстыра, теңей атуға үйрету) алғашқы ұғымдарын қалыптастыру міндеті қойылады. Шығарма оқу, тіл дамыту жұмысында сәбилер (2-3 жасар) тобында тыңдау қабілетін дамыту, шағын өлеңді жатқа айтуға, ауызша әңгімелеп берген ертегі, әңгімелеп беруге үйрету көзделеді. Ал естиярлар мен ересектер (4-6 жас аралығы) шығарманы тыңдай отырып, оның (әңгіме, ертегі) мазмұнын жүйелі әңгімелей білуге,

кейіпкерлердің іс – әрекетін түсініп, өзінше талдап, ойын қорытындылай білуге, кейбір үзінділерді жатқа айтуға, мазмұнға сай әңгіме құрауға, бейнелі сөздерді дәл тауып айтуға, өздігінен салыстыра сипаттай білуге, үйренуге тиісті. Сабақты мынадай жоспар бойынша өткізуге болады:

1. текстті оқудан бұрын текстке байланысты баланың не білетінін анықтау ниетімен әңгімелесу;

2. шығарманы оқу (сәбилерге ауызша айтылады) ;

3. әңгімелесу;

4. әңгімелету (суретпен, суретсіз, ойыншық көрсету арқылы) ;

5. экскурсия, бақылау.

Бала тілін жетілдіруде мынадай міндеттер көзделеді:

1) сөз үйрету жұмысын әр топта өтілетін барлық сабақ процесінде ұдайы жүргізу;

2) өмірмен байланысты сөздерді үйрету;

3) шығарманы оқыған кезде жаңа сөз үйрету;

4) оқылған шығарма мазмұнын қайталап түсіндіру.

Сонымен қатар балаларды сахналық өнерге баулыса балалар жаттаған сөзінің мағынасына сәйкес, күйінікті-сүйінікті сезімдеріне сәйкес тебірене мәнерлеп айта білуге үйренеді. Соның нәтижесінде олардың шығармашылық қабілеттері оянды. Бейнелеу, көркем әдебиет, тіл дамыту сабақтарын байланыстырып өткізгенде, әр сабақтың соңы әрқашанда дерлік ертегі сюжетімен байланысты қойылымдармен аяқталып отырды. Сонымен қатар, балалардың сөздік қоры толықтырылды, сөйтіп олардың белсенділігі артты, сабақтар мен сауық кештері еркін де қызықты түрде өтетін болды. Балалар өздерін еркін де бос ұстап, сабаққа ынталана, құштарланып қатысып отырды. Осы жұмыстарды өткізген кезеңде әрбір ұлттың халық ертегілерінен көріністер қойылды.

Балалар өз беттерімен ойнаған дербес іс-әрекетінде де театр ойындарының түрлерін жиірек қолданатын болды. Драмалық жанрға бейімделген ойындар өздігінен туындап тәрбие жұмыстарының барысында ертегілер, сюжетті көріністер де жиі қолданылып, тіпті кейде ертегінің кейбір бөліктері өзгертіліп отырылды. Топ ішінде емін- еркін жүріп, өздеріне сабақ уақытында керекті ойын құралдарын өздері таңдап алып отырды.

Балалардың шығармашылығы тек ролдерді орындаған кезде ғана емес, сонымен қатар қуыршақтар, декорациялар дайындағанда да көрінді. Қуыршақтардың түр-түрін, шымылдықтар, декорация жасау кезеңдегі ұжымдық жұмыстар балалардың ұйымшылдығы мен белсенділігін арттырды. Балалардың шығармашылық қабілеттерін, сөйлеу мәдениеті мен ой-өрісін, дүниетанымын жетілдіруде театр ойындар түрі тиімді нәтиже береді.

Ойын барысында ойын ситуациясына бейімделу, алғашқы да жекелеген элементерді, кейінен рөлді толығымен ойнау арқылы баланың ой-өрісі, қиялы дамиды. Рөлді ойнау арқылы өз кейіпкерін алдына елестетіп қана қоймай, бала оның әрекеттерін, сезімдерін сезінеді. Осындай эмоциялық күйлер баланы бұрын байқамаған өмір көріністеріне таң қалдырып, өз сезімін мимика, ым-ишара, тағы басқа көріністер арқылы біреуге үйретеді.

Театрландырылған ойындар балалардың ой-өрісін кеңейтеді, балаларды әңгімеге араласуға, спектакль туралы ата-аналарына, жолдастарына әңгімелеп беруге итермелейді. Бұның бәрі сөйлеу қабілетінің дамуына, диалог түрінде сөйлеуге өзі алған әсерін монолог түрінде сөйлеп жеткізуге септігін тигізеді. Балабақшадағы театрландырылған іскерлік бағдарламасы: 5 бөлімнен тұрады.

Театрландырылған ойын. Кез келген өмірлік мән жайда өз құрбыластарымен және үлкендермен қарым-қатынас жасай білуге, кез-келген жұмысқа шығармашылық қабілетпен қарауға, эстетикалық сезіммен ойнау арқылы мінез құлқын дамыту

Қолданылған әдебиеттер:

1. Ф.Жумабекова., Мектепке дейінгі педагогика, Астана-2012
2. П. Усова «Балабақшадағы оқыту».
3. «Оқу және тіл дамыту» методикасы

4. Білім, ғылыми – педагогикалық журнал-2010. - №5
5. Балабақша меңгерушісі және әдіскері журнал 2016 жыл
6. Справочник старшего воспитателя журнал 2016 жыл

БАЛАЛАРДЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА АТА-АНАЛАРДЫҢ РОЛІ

Сыздыканова Анар Абеновна
Сейітжанова Перизат Даулетовна
№ 145 «Балапан» балабақшасы, КМҚК

Қазіргі кезеңдегі балалар тәрбиесінің өзекті мәселелерінің бірі- экологиялық білім, тәрбие және мәдениетті қалыптастыру. Әлемдегі экологиялық деректерді, ғылыми мағұлматтарды білім және тәрбие процесінде пайдалану мұғалімнің терең білімділігіне байланысты. Осыған орай, балаларды табиғатты қорғау мәселелерінде ғылыми теориялық білімнің негізі көздерімен таныстыру ең басты міндеттердің бірі ретінде қойылады.

«Табиғат тәніне түскен зақым адамға ауру-сырқау, апат-қырсық болып оралады. Адамның денсаулығы болу үшін оны қоршаған табиғат таза болу керек», – деп И. Гете айтпақшы, бала тәрбиесінің алғашқы кірпіші қалануы мектеп болғандықтан, бүгінгі білім беру жүйесіндегі өзгерістер мен жаңалықтар экологиялық тәрбиеге жаңаша қарауды талап етіп отыр. Қазіргі кезде қоршаған ортаның күрделі экологиялық проблемалары барша адамзатты алаңдатууда. Экологиялық білім көпшіліктің санасына айналадағы қоршаған ортаны сақтаудың жауапкершілік идеясын ұялатып, қоғамның әр мүшесінің санасына табиғатқа аялай қарауды қалыптастыруы тиіс. Өйткені, экологиялық білім және тәрбие – жастар тәрбиесіндегі өзекті мәселелердің бірі. Жалпыадамзаттық құндылықтың маңызын түсінетін, ақыл-ойы жетілген, саналы, білімді адам қалыптастыру экологиялық басты мәселелерінің бірі болып келеді. Қазақстан Республикасы тұрақты дамудың жаңа жолына түскенде, экологиялық білім мен тәрбие берудің маңызы бұрынғыдан да арта түсуде. Бұл проблемалар ел Президенті Н.А.Назарбаев ұсынған «Қазақстан-2030» стратегиясы бағдарламасында басты орында тұр.

Қазақстан Республикасы Конституциясының 38-бабында «Қазақстан Республикасының азаматтары табиғатты сақтауға және табиғат байлықтарына ұқыпты қарауға міндетті» делінген.

Демек, экологиялық мәдениетті, тұлғаны қалыптастыруда педагогика ғылымындағы экологиялық білім мен тәрбиенің ең тиімді мүмкіндіктерін, жолдарын зерттеп, оны ұтымды пайдалану өте маңызды. Сондықтан, қазіргі таңда «адам – табиғат – қоғам» жүйесіндегі қарым-қатынастың үйлесімділігін қамтамасыз етуде экологиялық мәдениет жетекші орын алады. Балалардың экологиялық мәдениетін қалыптастыру, олардың қоршаған ортаға саналы көзқарасын, ізгілікті қарым-қатынасын орнатуға, нақты, жүйелі іс-әрекет жасауына мүмкіндік береді.

Табиғаттағы қауіпсіздікті қамтамасыз ету биологиялық алуан түрлілікті сақтау мен табиғатты ұтымды пайдалануды ұйымдастыруға бағыттай отырып, төмендегідей міндеттер жүктейді:

- Білім беру мекемелерінде, сондай-ақ арнаулы орта және жоғары оқу орындарында экологиялық білім негіздерін міндетті түрде оқыту;
- Басшы қызметкерлер мен мамандардың кәсіби экологиялық даярлығы және қоршаған ортаны қорғау туралы заңдар негізінен білімі болуы;
- Қоршаған ортаны қорғау саласынан ғылыми зерттеулердің, тәжірибеде конструкторлық және енгізу жұмыстарының мемлекет тарапынан қолдау табу мәселелері атап көрсетілген.

Табиғат — сұлулықтың өмір-бақи таусылмас қайнар көзі. Сондықтан ол тәрбие берудің ең маңызды құралдарының бірі болып саналады. Баланың бойына игілік пен ізгілікті дарытушы табиғатты қорғау сезіміне тәрбиелеу туралы ғұлама ғалым К.Д.Ушинскийдің «Табиғат дауыс — дыбысын, үнін ата-аналар да, қоғам да, тәрбиешілер де, заң шығарушылар да көңіл қойып тыңдауы тиіс. Табиғатпен егесу, зиян келтіру жақсылыққа апармайды, адамға тек оның заңдылықтарын білу және оның табиғи күшін пайдалану ғана қалды» дегеніне құлақ асатын мерзім әлдеқашан жетті. Сондықтан да «жер тағдыры — ел тағдыры» екеніне тереңнен мән беріп, ата-бабаларымыздың атамекен, туған жер топырағы туралы түсініктеріне, таным-талғамдарына ой жүгіртуге, табиғатты көздің қарашығындай сақтап, аялауға тиіспіз.

Балаларды экологиялық тәрбиеге баулудың міндеті — қажеттіліктің алғышарттарын балалық шақтан бастап қалыптастыру. Бұл міндеттер отбасынан бастау алып, ата-аналардың өз педагогикалық білімдерін заман талабына сай жетілдіруімен шешіледі.

Нарықтық қатынастар тұсындағы әлеуметтік жағдайдың, ата-аналардың педагогикалық білімін жетілдіріп отырудағы мүмкіндіктерінің төмендігі бала тәрбиесінде біршама қиындықтар туғызары сөзсіз. Бұлай екен деп қол қусырып отыруға есте болмайды. Бұл тұста ата-аналарға бағыт беріп, ынтымақтастықта әрекет ету тәрбиешілердің үлесінде екені даусыз.

Бала тәрбиесінің алтын бесігі — отбасы. Отбасы — бала үшін өмір мектебі. Ата-ана — баланың өмірлік ұстазы және тәрбиешісі. Ата-ананың басты борышы — баласын дұрыс тәрбиелеп өсіру және оны жақсылыққа, адалдыққа, тазалыққа т.б. адами игі қасиеттерге үйрету. Балалардың болашағы ата-аналардың сіңірген еңбегіне, тәлім-тәрбиесіне байланысты болады. Сондықтан, ата-ана баласын еңбекқор, еліне жанашыр, елінің қамқор азаматы етіп тәрбиелеуге міндетті. Әсерлеп айтқанда, әуелі отбасында тамыры бітеді де, бұталары да, гүлдері де, жемісі де содан өсіп-өнеді. Педагогикалық тәрбие отбасындағы осы тәлім тазалығына негізделіп қалыптасады.

Экология ғылымы — табиғат қорғау ғылымының негізі, бастау бұлағы. Табиғат қорғау ғылымын, оның қағидаларын, заңдарын сақтап, табиғатты өмірлік қажеттілігімізге пайдалануда міндетті түрде орындау — мәңгілік баянды өмір сүру негізі. Табиғат сырын жан-жақты білуге ұмтылу, оның қорларын қажетіне пайдалану — адам баласының қанына сіңген қасиет. Бұл қасиетсіз адамның өмір сүруі мүмкін емес. Ендігі мақсат — осы қасиеттің барлығын жер басып жүрген әрбір адамның саналы түрде түсінуіне, оны нәтижелі түрде өмірде пайдалануына көмектесу. Бұл мақсаттың орындалуы әрбір азаматтың табиғат қорғау тәрбиесін қаншалықты білетіндігімен тікелей байланысты. Ол жұмысты орындау ата-ананың міндеті болып саналады.

Отбасылық экологиялық тәрбиеге арналған материалдарды оқып, танысу өте маңызды. Оған ойындар, оның ішінде дәстүрлі құндылықтарға, мәдени дәстүрлерге, ұрпақтар арасында тәжірибемен бөлісуге қызығушылық танытатын ойындар, компьютерлік танымдық ойындар, балаларға арналған әдебиет пен бейнематериалдар оқып беру және көру, танысу жатады.

Кейқауыс атақты «Кабуснама» кітабында «Ей, балам, дүниен өзіңе жетерлік болып, асып-тасып тұрса да, жерге еңбек етуді ұмытпа! Сенің анаң — жалғыз ана. Ал жер болса — дүниежүзі халықтарының анасы. Барлық адамдардың ішіп-жеуінің бәрі де осы жерден өндіріледі»,- деген екен.

Айтса айтқандай, адам тағдыры жермен тығыз байланысты. Туған жердің күдірет-құны өзін мекен тұтқан халықтың тұрмыс-салты арқылы басқаларға құндылығын танытады.

Тарихқа көз салар болсақ, даңқты бабаларымыз Майқы би, Бәйдібек би, Төле би, Қаздауысты Қазыбек би т.б. табиғатты, туған жерді қорғауға үндесе, ақындар мен жыраулар табиғатты аялап, жырларына қосқан.

Жерден қасиетті, жерден киелі ештеңе жоқ. Жер бар болса, ел бар. Кей ата-аналарда «баламыз бейнет көрмей өссе екен, жас кезінен еңбек етпей-ақ қойса екен» деген қате түсінік

бар. Өзі еңбек етпейтін, еңбек етуді сүймейтін жан жатыпшыердің бірі болары сөзсіз. Жастайынан еңбек етіп үйренген бала өскенде де ұқыпты, тиянақты болады. Мұндай бала киыншылыққа да мойымайды, елдің де, жердің де қадірін біліп, бағалайтын болады.

Қорыта айтқанда, «баланы-жастан» дегендей, болашақ ұрпақтың салауатты өмір сүретін ортасын қалыптастыруда балаларына үздіксіз экологиялық білім мен тәрбие беру, экологиялық әдеп пен мәдениетке үйрету, табиғат заңдарында көрсетілген ұстанымдар мен ережелерді орындату әрбір ата-ананың міндетті борышы, қасиетті парызы екенін сезіндірудің, балалардың экологиялық мәдениетін қалыптастыруда ата-аналардың экологиялық сауатын жетілдіру, олардың қоғамның экологиялық-экономикалық мүддесіне лайық өз елінің патриоты болуына үндеудің маңызы зор. Жоғарыда айтылған тұжырымдар негізінде мынандай практикалық ұсыныстар беруге болады:

1. Ата-анамен бірлесе отырып, бала санасына адамның экологиялық қауіпсіздігі мен денсаулығының қоршаған орта жағдайына тәуелділігі туралы қарапайым түсініктердің алғашқы қадамдарын қалыптастыру.

2. Адам мен табиғат арасындағы күнделікті байланыс туралы балаға экологиялық білім беруде ата-ана белсенділігін үнемі назарда ұстау.

3. Балаларымен бірлесіп жұмыс істеудің экологиялық білім беру мен экологиялық мәдениетті дамытудағы маңызды қадам екенін сезіндіру арқылы ата-аналардың белсенділігін арттыру.

4. Қоршаған ортаға деген жанашырлық пен жауапкершілікті сезіндіру мақсатында балабақшада ата-аналармен істелетін жұмыс түрлерін молайту.

5. Ата-аналарға пайдалы кеңестер ұсыну, басқа ата-анамен пікір алмасу арқылы экологиялық білім беру мен экологиялық мәдениет жайлы білімдерін толықтыруға ықпал ету.

6. Ата-анамен байланыс арқылы отбасы өмірінің сапасын, оның мүшелерінің денсаулығы және амандығын бағалауда балабақша ролін сезіндіру, жағымды пікір туғызу.

7. Табиғат нысандарына және әлемнің жасанды заттарына саналы түрде ұқыпты қарауға тәрбиелеуді, экологиялық мәдениет негіздерін қалыптастыруды ата-анамен бірлесіп атқару.

8. Балаларды қоғамдық пайдалы еңбекке, отбасының жасы үлкен мүшелеріне көмектесуге, үй жануарлары мен өсімдіктерді күтуге жұмылдыру.

9. Жас ерекшеліктеріне сәйкес, балабақшада тиімді технология мен тәрбие моделі жүйесін қамтамасыз етудің интеграциялау, экологияландыру үлгілеріне ата-аналардың өз үлесін қосуын қамтамасыз ету.

10. Педагогтар мен ата-аналарға экологиялық білім беру мен оқытудың кешенді бағдарламасын жасап, жүйелі түрде оқытуды ұйымдастыру.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 А.Т.Қуатбаев. Жалпы экология//Экологиялық тәрбие және білім беру. Алматы,2008ж.
- 2 Дерябо С.Д. Экологическая педагогика и психология//Феникс, 1996.
- 3 Ж.Ж.Жатқанбаев. Экологиялық білім және тәрбие беру балаларға танымды қызығушылығын қалыптастырудың басты көрсеткіші//Алматы,2003ж.

БАЛАНЫҢ МЕКТЕПКЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ДАЯРЛЫҒЫ

Адамбекова Маржанкул Шакеновна
№114 «Бақыт» балабақшасы КМҚК

Мектепке дейінгі мекемелердің маңызды міндеттері баланы жан-жақты гармониялық дамыту және тәрбиелеу, оларды мектепке оқуға дайындау болып табылады.

Психологияның заманауи даму кезеңінде мектепке психологиялық дайындық баланың психологиялық сапасының даму деңгейін көрсететін жалпы сипаттамасы ретінде қарастырылады.

Психологиялық сөздікте «мектепке даярлық» түсінігі мектепке дейінгі ересек жастағы баланың жүйелі түрде оқуға ойдағыдай ауысуын қамтамасыз ететін морфофизиологиялық ерекшеліктерінің жиынтығы ретінде қарастырылады.

Әр елдің ғалымдарының көзқарастары бойынша баланың мектепке дайындығы ең алдымен жалпы дайындығы ретінде қарастырылуы керек, оған дене дайындығы, жеке тұлғалық дайындық және интеллектуалдық дайындық жатады.

Физикалық (дене) дайындық – бұл бала денсаулығының жай-күйі, баланың ағзасының морфофункционалды жетілуінің белгілі бір деңгейі, қимыл-қозғалыс дағдылары мен сапасының қажетті деңгейі, ұсақ моторикасының ерекшеліктері, дене және ақыл-ой қаблеттілігі. Физикалық дайындық баланың мектепте жақсы оқуының кепілі: оқу еңбегі баладан мықты денсаулықты, төзімділікті, ақыл-ой және психикалық жүктемені талап етеді. Сондықтан баланың дене тәрбиесін нығайту кешенді түрде жүргізуге көп көңіл бөліп, шынықтыру шараларының сан алуан түрін қолданған дұрыс.

Жеке тұлғалық дайындық – бұл мінез-құлықтың белгілі бір деңгейдегі ырықтылығы, қарым-қатынас дағдысының, өзін-өзі бағалауының, оқу дағдысының (танымдық және әлеуметтік) қалыптасқандығы, белсенділігі, инициативтілігі, дербестігі, басқаны тыңдай және ести білуі, олармен өз әрекетін келістіруі, орнатылған ережеге бағынуы, топпен жұмыс жасауы.

Интеллектуалдық дайындық – бұл ана тілін және сөйлеудің негізгі түрлерін (диалог, монолог) меңгеруі, бейнелік ойлаудың, қиялдың және шығармашылықтың, сөздік-логикалық ойлау негіздерінің дамуы, балалар әрекетінің ішіндегі оқу әрекеті элементтерін (құрастыру, сурет салу, жапсыру, әртүрлі ойындар) меңгеруі, жалпы әрекет арасынан міндеттерді ажырата білу, танымдық міндеттерді шешу жолдарын білуі, қарапайым ой-өрісінің жетілуі (адам, табиғат, заттар әлемі туралы түсінік).

В.С. Мухина мектепке дайындық бұл – баланың әлеуметтік жетілуі нәтижесінде туындайтын оқуға деген қажеттілік пен құштарлық деп атап көрсетеді.

Д.Б.Элькониннің айтуы бойынша баланың мектепке дайындығы әлеуметтік ережелерді «бұру», яғни үлкен мен бала арасындағы әлеуметтік қарым-қатынастардың жүйесі.

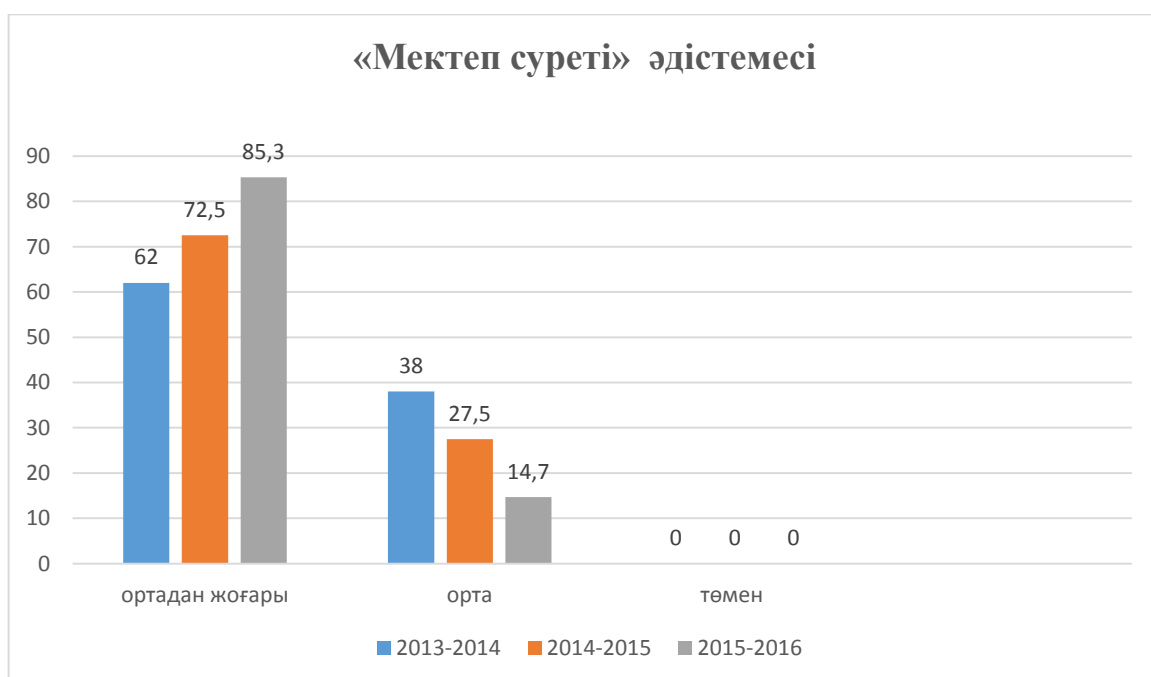
Дене тәрбиесінің маңызды міндеттерінің бірі – баланың жүйке жүйесін сақтау. Балабақшаға әртүрлі балалар келеді – салмақты, тез ашуланғыш, тез тіл табысқыш, тұйық т.б. Бұның бәрі көбінесе баланың эмоционалдық жай-күйін және үлкендер мен құрдастарымен қарым-қатынасын айқындайды. Жүйке жүйесінің шамадан тыс қозғыштығы ең алдымен баланың өзіне кері әсер етеді. Құрдастарымен қарым-қатынасы дұрыс қалыптаспайды бірлескен ойын барысында көпшіліктің ойымен санаспайды, сабақта тыныш отыра алмайды.

Мектепке барғанда баланың өмір сүру салты өзгереді, айналасындағы адамдармен қарым-қатынас жасаудың жаңа жүйесі қалыптасады, жаңа міндеттер пайда болады, әрекеттің жаңа түрлері пайда болады. Мектепке дейінгі кезеңде баланың ең басты әрекеті ойын болса, енді оны оқу әрекеті алмастырады. Жаңа өмір сүру салтына дайындалу, әрекеттің жаңа түрлерін жүзеге асыру, мектеп міндеттерін ойдағыдай орындау үшін баланы мектепке дейінгі кезеңнің соңында физикалық және психикалық дамудың белгілі бір деңгейіне жететіндей тәрбиелеу керек. Мектепке дейінгі кезеңде баланы мектепке дайындауда оның денсаулығын нығайту, еңбекке қабілеттілігін көтеру, ойлауын және білім құмарлығын дамыту, белгілі бір ырықты адамгершілік сапасын тәрбиелеу, оқу әрекетінің элементтерін қалыптастыру: оқу міндеттерін шешуге көңіл бөлу, мұғалімнің нұсқауымен жүру, тапсырмаларды орындау барысында өз әрекетін қадағалай білу маңызды.

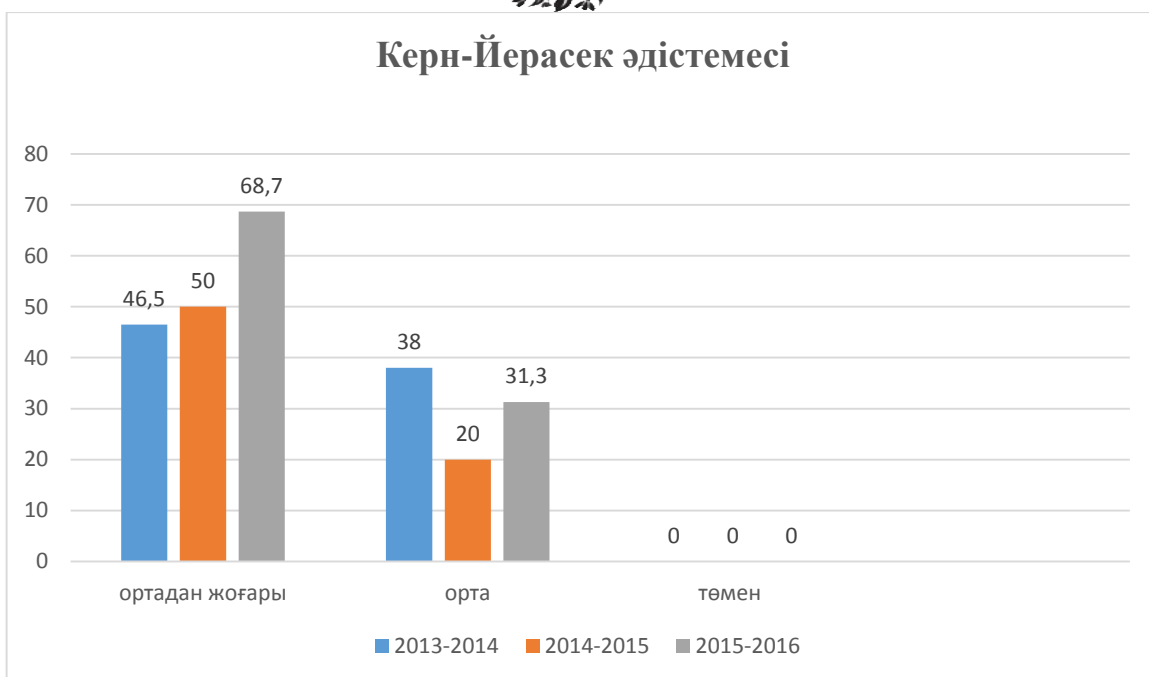
Соңғы жылдары шетелдерде мектепке даярлық мәселесіне көп көңіл бөле бастады. Бұл мәселені шешу барысында Я.Йерасек айтуы бойынша: бір жағынан теориялық құрылым, екінші жағынан практикалық тәжірибе сәйкес келеді. Зерттеудің ерекшелігі бұл мәселенің

негізінде баланың интеллектуалды мүмкіндіктері тұр. Бұл баланың ойлау, есте сақтау, қабылдау және т.б. психикалық процестерде дамуын көрсететін тесттерде көрініс табады.

Балалардың мектепке деген көзқарасын және мектепке үрейлілік деңгейін анықтауға арналған «Мектеп суреті» әдістемесін өткіздім. Тест өткізу үшін балаға стандарт таза ақ қағаз, түрлі-түсті қарындаштар беріп «мектептің суретін сал» деп өтініш жасалды. Бала жұмысты аяқтаған соң онымен әңгіме жүргізіп, салған суреті бойынша деректерді нақтылауға болады. Баланың мектепке эмоционалды қатынасы үш көрсеткіш бойынша бағаланады: түстерді таңдауы; суреттің сипаты және сызықтары; суреттің сюжеті. Тесттің қорытындысы бойынша балалардың мектепке деген көзқарасы жақсы және мектепке үрейлілік деңгейін анықталған жоқ. Балалардың мектепке, оқуға деген көзқарасы эмоционалды жағымды жағдайда, оқу міндеттерін орындауға және мұғаліммен өзара байланысқа дайын екендіктерін көрсетті. Орта деңгей көрсеткен балаларда аздап мектептегі оқуға, таныс емес ортаға аландаушылық байқалды, сондықтан олардың мектепке, оқу әрекетіне деген білімдерін кеңейту жұмыстарын жүргізу керек деген шешімге келдім.

Балалардың мектепке, оқуға дайындығын анықтау мақсатында ересек топтармен Керн –Йерасек әдістемесі бойынша тест өткіздім. Мектепке дайын төмен көрсеткіш көрсеткен бала болған жоқ.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Бабкина Н.Б. Оценка психологической готовности детей к школе. Москва 2006.
2. Веракса А.Н. Индивидуальная психологическая диагностика ребенка ребенка 5-7 лет. (Пособие для психологов и педагогов) Москва 2009.
3. Түгелбаева Қ. Мектепке дайындық кезеңіндегі бала психологиясы. (Балабақша тәрбиешілері мен ата-аналарға арналған көмекші құрал) «Дәуір – Кітап» баспасы Алматы 2013.
4. Жұмабекова Ф.Н. Балаңыз мектепке дайын ба? (Психологиялық тапсырмалар мен ойын жаттығулар) «Балалар әдебиеті» баспасы 2006.
5. Психологическая диагностика детского развития. Под редакции Суннатовой Р.И. – Москва – Ташкент: ИТД «СМИ – АЗИЯ» - Издательство журнала «Sanat», 2008. -160 С.

БАЛАНЫҢ ТІЛІН ДАМУДАҒЫ ТИІМДІ ӘДІСТІҢ БІРІ МНЕМОТЕХНИКА

Калиева А.Т.

Қарағанды қаласы, КМҚК «Толағай» балабақшасы

*Ақылмен ойлап білген сөз,
Бойына жұқпас сырғанар.
Ынталы жүрек сезген сөз,
Бар тамырды қуалар.
Абай*

Мектепке дейінгі балаларды өз ана тілінде сөйлеуге үйретуде, тәрбие мен білім беру жұмыстарын ұйымдастыруда олардың сөйлеу тілін дамытуға, сөз құрастырып сөйлеуіне, сөздік қорының молаюына баса көңіл бөлген жөн. Сәбилердің дүние танымын кеңейтіп, ойын өрістетіп тіл байлығын жетілдіруде көркем әдебиеттің алатын орны ерекше. Балабақшада тіл дамыту жұмыстарын айнала қоршаған ортамен, сондай – ақ көркем әдебиетпен таныстыру арқылы жүзеге асыруға болады. Балаға әңгімелеп айтуға, оқып тыңдауға, жаттауға арналған материал оның даму деңгейіне, жас шамасына лайықты болған жөн.

Баланың тілін дамытудың негізі – көркем шығарманың мәтіні екеніне ерекше тоқталып өтетін болсақ, 3 – 4 жасқа дейінгі балалардың суреті кітаптарды қызыға қарайтыны мәлім.

Сондықтан оларға суреті айқын кітапшаларды көрсетіп, мазмұнын айтып беру қолайлы. Бұл жастағы сәбилерге оқиғасы сәтті аяқталатын, қорқыныш сезімін тудырмайтын халық ауыз әдебиеті нұсқауларын жатқа айтып беріп, ойната тыңдату тиімді.

Көркем әдебиет арқылы бала тілін дамытуда тек қана ертегі, өлең, әңгімемен шектелмей жұмбақ, жаңылтпаш, санамақ, мақал – мәтел түрлерін де сабақ жоспарына енгізген жөн.

Балабақшада тағы бір жүргізілетін жұмыстың түрі – санамақтар. Санамақтарды халық негізінен балаға сан үйрену мақсатымен шығарған. Санамақтар әрі сан үйретеді, әрі дүние танытады, баланың қисынды ойлауы мен математикалық ойлау қабілетін дамытады.

Ал жұмбақ – баланың ойлау қабілетін дамытады. Жұмбақтың шешуін табу арқылы заттардың жан – жануарлардың, киім – кешек, т.б аттарын есте сақтау қабілетін күшейтеді.

Балаларды жан-жақты дамыту, олардың барлық кемістіктерін жөндеу, мектепке дайындаудағы балабақша алдындағы басты мақсат. Сөйлеу - бас мидың бірнеше бөлігінің бірігіп жұмыс істеу нәтижесі. Артикуляция мүшелері тек мидан келген бұйрықты орындаушылар. Балалардың тілін дамытуда келесі кедергілердің бары ешкімге де құпия емес:

-сөздік			қорының				кемдігі;
-сөйлемдегі	сөз		тіркестерін	дұрыс	таба		алмауы;
-дыбыстау							кемшілігі;
-берілген	тақырыпқа	сюжеттік	немесе	сипаттау	әңгіме	құра	алмауы;
-өз	ойын		дұрыс		жеткізе		алмауы.

- дыбыстарды ажырата алмау

К.Д.Ушинский: «Балаға таныс емес бес сөзді үйретсең-бекер қиналады, ал,егерде сурет арқылы үйретсең-бәрін тез ұғып алады»-деген.

Бала тілін дамытуда озық технологияларды қолдану қазіргі кезде әрбір ұстаздың міндеті. Жас ұрпақтың өз ана тіліне деген қызығушылығы, жағымды көзқарасы қалыптасады. Мектепке дейінгі балалардың дүниетанымы, санасы, зердесі, тілінің дамуына қазіргі білім беру саласындағы озық технологияларды меңгерген ұстаз болуы шарт.

«Ұстаздың жан-жақты дамуына, кәсіптік, интеллектуалдық, адамгершілік сияқты қасиеттерінің дамуына көмектеседі», -деп Селевко айтқандай, баланың тілін дамыту, сөздік қорын молайту күнделікті өмірде тығыз байланыстыру баланың тілінің таза, көру, есту, тыңдау, қайталау, жаттау қабілеттері жетіледі. Балалардың тілін дамытуда мнемотехниканы қолданған дұрыс.

Мнемотехника – дегеніміз не? **Мнемотехника** – тіл дамытуда тиімді есте сақтау, оны дұрыс жеткізе білудегі әдіс пен тәсілдер жүйесі. Қазіргі кезде мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытуда мнемотехниканы қолдану өзекті болып тұр. Бұл

мақсатты іске асыру үшін, баланың тілін дамытуға әртүрлі тәсілдер мен әдістерді қолдану қажет. Қойылған мақсатты нәтижелі етуге қолданылатын тәсілдер:

- Көрнекіліктер, дидактикалық ойындар; суреттер; буындық кестелер; тірек-сызба; үлгілерт.б/

-«ЖИНАҚТАУШЫ» -сөйлеу материалдарын безендіру.

- жаңылтпаштар, тақпақтар, жұмбақтар, саусақ гимнастикасы, тынысалу жаттығулары, т.б/-

Балабақша жасында көрнекілік-бейнелі кесте сақтау және есту , суретін көру арқылы баланың есінде нақтықалады. Соның бірі мнемотехника.

Мнемотехника - балалардың қоршаған орта, табиғат туралы білімін кеңейтуге, әңгіменің барысын тиімді есте сақтауға, әңгімені айтып беруге және тіл дамытудағы іс-әрекеттерінің жүйесі.

Мнемотехника - оңай жолдан қиынына қарай құрылады. Жұмысты ең оңай мнемоквадраттан бастап, жай ғана мнеможолдарға өтіп, сосын мнемокестеге өту қажет.

Мнемокесте – ол графикалық немесе жартылай графикалық ертегі кейіпкерлерінің немесе табиғат құбылысының суреті, болмаса өзіне белгілі заттың бейнесі.

Мнемокестенің мазмұны - ол графикалық немесе жартылай графикалық ертегі кейіпкерінің бейнесінің, табиғат құбылысының кейбір іс-әрекетінің, басты мазмұнды әңгіменің сюжеті . Ең бастысы – көрнекілік, тірек-сызба, бейнелеген суретіміз балаға түсінікті болуды жеткізу. **Схема** – мнемокесте балалардың тілін дамытудағы дидактикалық құрал болып табылады.

Оны біз қолданатын кезіміз:

- Сөздік қорын байыту үшін
- Әңгіме құруға үйретуге
- Көркем әдебиетті мазмұндауда
- Жұмбақ жасыру және шешуде
- Өлең жаттауда

Құрылған схема балаларға өз бетінше заттың ерекшеліктерің байқауға, олардың айтылу кезегін белгілеуге көмектеседі. Балалардың сөздік қорын байытады.

Мнемотехниканы қолданғанда балалардың шығармашылығы дамиды, бала іс-әрекетін белгілі бір мақсатқа жүйелейді, жаңатақырыпты тез меңгереді. Мнемотехниканы қолданғанда балаларды тек қана көркем шығармамен таныстырып қана қоймай, соныменқатар, лексикалық тақырыптармен де таныстыруға болады.

«Мнемотехника», «мнемоника» - бұл әртүрлі әдіс-тәсілдер жүйесі. Қосымша ассоциация түріндегі білім арқылы зейіннің өсуі және есте сақтауын жеңілдету. Суретті – графикалық жоспар көмегімен пиктограмм түрінде беріледі, заттық сурет түрінде балалар мәтінді әңгімелеп береді. Әрбір белгіде бір мазмұн бар. Оқиғада кездесетін кейіпкерлердің іс - әрекеттері белгілі бір символдармен бейнеленеді. Мысалы: мына өлеңді көркем сөзбен оқып қана қоймай сызба түрінде көрсетіп, баланы мнемокесте әдісі бойынша әңгімелеуге мүмкіндік беру.

Зерттеу жұмыстары көрсеткендей, жаңа материалды талдай отырып, оның белгілерін анықтай отырып, бала шыдамдылығы дамиды, өз ісінің жоспарын көзбен көріп, қабылдайды. Оның жауапкершілігі артып, қызығушылығы пайда болады, өз ісіне деген қанағаттанушылық сезімі оянады, психикалық түйсіктері, яғни: есте сақтау, ойлау, кемшілігін жою жұмыстарында да біршама өзгерістер болады. Балалардың тіл байлығы артады. Мнемотехниканы сонымен қатар, бүкіл топ балаларымен де өткізуге болады. Байланыстырып сөйлеуін қалыптастыруда сөздік жұмысы, сөйлем әңгіме құрастыру жұмыстары жүзеге асады.

Балалардың байланыстыра сөйлеуін қалыптастыруда тек мнемосызбамен шектеліп қоймау керек.

Сурет қарастыруда дидактикалық ойын барысында болсын, әр баланың жеке дамуына жол ашылады.

Ұсынылып отырған дидактикалық ойындар балалардың ақыл-ойының дамуына, зейінін, байланыстыра сөйлеуін қалыптастырады, сөздік қорын молайтады, сенсорлық қабілетін дамытады, көру, есту, еске сақтау қабілеттерін кеңейтіп, қоршаған ортаны танып білуге үйретеді.

Тақырыбы: «Сөйлемді аяқта.»

Мақсаты: Балалардың тілін дамыту, байланыстыра сөйлеуін қалыптастыру, мамандық атауларын атап, әңгімелеп беруге үйрету.

Шарты: Тәрбиеші балаларға сұрақтар қояды, ал, балалар жалғастырады.

Мұғалім балаларды оқытады, ал, дәрігер ше?

Құрылысшы үй салады, ал, суретші ше? т.с.с.

Әдебиеттер тізімі

1. Учимся по сказке. Т.В.Большева
2. Т.Б.Полянская “Использование метода мнемотехники в обучений
3. Рассказыванию детей дошкольного возраста”
4. Қ.РМемлекеттікжалпығаміндеттібілім беру стандарты
5. «Отбасыжәнебалабақшасы» журналдары №3,5,9-2008ж
6. Выготский Л.С. “Мышление и речь” (текст) Л.С.Выготский – М
7. Лабиринт, 1996 – 416с.
8. Дьяченко О.М. Возможности развития умственных способностей
9. Дошкольников
10. Венгер Л.А. Развитие способности к наглядному
11. пространственному моделированию Д.В. 1982
12. Дьяченко О.М. Чего на свете не бывает.

БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ ДЕНГЕЙЛЕП САРАЛАП ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ

Ғылыми жетекші: Жексенова Бибинур Омарбаевна
 IV-курс студенті: Алмуратова Ақтоты Абуталифовна
 Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжі
 Электронды мекенжай: aktoti-maiken@mail.ru

Бастауыш мектеп – бұл оқушы тұлғасы мен санасының дамуы қуатты жүретін ерекше құнды, қайталанбайтын кезеңі. Сондықтан да бастауыш білім – үздіксіз білім берудің алғашқы басқышы. Осыған сәйкес оқушыға белгілі бір көлемдегі білім, білік, дағдыларды меңгертумен бірге табиғат, қоршаған дүние түсініктерін кеңейте отырып, оларды шығармашылық бағытта жан-жақты дамыту – бүгінгі күннің басты талабы.

Оқушыларға сапалы білім беру жолында оқыту әдістерін жетілдіру - әр мұғалімнің басты міндеттерінің бірі. Бұрын ісімізге біржақты қарап, оқытуды тек сабақты жақсы беру деп санап едік. Соның салдарынан барлық ауыртпалық мұғалім мойнына түсті, ол өзі сабақ айтады, сөйлейді, сұрайды. Қазіргі таңда мұғалім көп ізденіп, сабақты қосымша жұмыстармен толықтырса, алдына қойған мақсатына жете алады. Яғни, бастауыш сыныптан бастап оқушылардың ақыл-ойын жетілдіруде, іскерлік білім, білік пен дағдыларды қалыптастыруда жаңа технологияларды сабақ барысына кеңінен қолдану оң нәтижесін беріп келеді.

«Қазақ тілі» - бастауыш мектептегі негізгі де маңызды пән. «Қазақ тілі» пәні

арқылы оқушылар қоршаған ортаны таниды, ұлттық мәдениеті, моральды, дүниетанымды сезіне бастайды, сөйлеуге дағдыландыруда оқушының өзіндік ерекшелігі айқындала түседі. Бұған қоса тілді оқып-үйрену барысында оқушылар алғашқы тілдік мағлұматтарды меңгереді, ақыл – ойы, сөйлесу оқушылар алғашқы тілдік мағлұматтарды меңгереді, ақыл-ойы мен пікірін еркін жеткізе алатын дара тұлға тәрбиелеу.

Қазақ тілі сабағында деңгейлеп саралап оқыту технологиясын қолдану оқушылардың сөздік қорын байытуға, сөздерді орнымен дұрыс пайдалана білу дағдысын жетілдіруге, ойды дәл, айқын жеткізуге, сауатты жазуға, білім сапасын арттыруға және алған білімін жинақтауға, қорытындылауға мүмкіндік береді.

Қазақ тілі сабағында оқушылардың ойлау негіздерін қалыптастырудың алғы шарттары мыналар:

- ойлауын қалыптастыру үздіксіз түрде жүзеге асырылуы қажет;
 - жаңа буын оқулығы, хрестоматиялардың мазмұнын талдау, білімді ойлау арқылы мектептік стандарт деңгейінде игеруге қол жеткізу;
 - оқыту үдерісін айқын түрде демократияландыруды қадағалау, яғни мұғалім – бағыттаушы, ал оқушы - ізденуші, зерттеуші іс-әрекеттері орындалуын қажет етеді [1].
- Осыған орай қазақ тілі сабағын келсі жоспар бойынша өткізуге болады.

Оқушыларға үйге тапсырма келесі өтетін сабақтың тақырыбына байланысты беріледі, оқушылар үйде өз беттерімен дайындалады. Сабақ үш кезеңнен тұрады. Бірінші кезеңде тірек тапсырмалармен жұмыс өтілген тақырыпты қайталау, естеріне түсіру. Бұл кезең ауызша өтеді. Көбінесе топтық жұмыстар жүргізіледі. Сұрақ-жауап арқылы оқушылардың алған білімдері ортаға салынады. Екінші кезеңде оқушылар мұғалімнің басшылығымен жаңа материалды меңгереді, өздері ой қорытып шығарады. Жаттап алуға ыңғайлы ережелер айтылады. Оқушылармен жұптық, жекелей жұмыстар ауызша жүргізіледі.

Соңғы екі тапсырма оқушылардың шығармашылығын шыңдауға беріледі. Әр оқушы, яғни сыныптағы барлық бала тапсырманы 1 деңгейден бастайды. Бұл деңгейде тапсырмалар саны екеу-үшеу және жеңіл беріледі. Орындап болған оқушы келесі деңгейдің тапсырмасын орындауға кіріседі. Осылайша 4-інші деңгейге жетеді. Егер үлгермесе оқушылардың тапсырмаларды үйге аяқтауына болады. Бірақ, онда баға 1 ұпайға төмен қойылады. Сабақ соңында әр оқушы ұпайын санайды, бағалайды. Үйге тапсырма сыныпта өткен материалды пысықтауға, қайталауға және келесі сабақта өтілетін жаңа тақырып көлемінде беріледі (көбінесе шығармашылық жұмыстар). Егер оқушы міндетті деңгейдегі

жеңіл тапсырмаларды орындап, қиыннан күрделіге талпынса, мұғалім оның білімін, мүмкіндігін, сұранысын және қабілетін анықтай алады. Нәтижесінде дарынды, ізденімпаз, қабілеті бар оқушыларды анықтап, шығармашылық деңгейдегі тапсырмаларды орындауына қарай қойылады. Деңгейлік тапсырмаларды карточка ретінде, тест түрінде сабақта және үйге беруге болады. Сабақта оқушыларға өз ойларын талдауға, айтуға, қорытындылауға көп көңіл бөлу қажет. Деңгейлік тапсырмаларға, мысалы қазақ тілі пәнінен, төмендегідей талаптар қойылады:

Бірінші деңгейдегі тапсырмаларға:

- 1) Жаттап алуға лайықталған болуы керек.
- 2) Алдыңғы сабақта жаңадан менгерілген білімнің өңін өзгертпей қайталап, пысықтауына мүмкіндік беруі тиіс.
- 3) Тапсырмалар жаңа тақырып үшін типті және өмірмен байланысты болуы керек.

Қазақ тілі пәнінде мұндай талаптар жаңа тақырыпты игеру соңында тапсырмалар құру арқылы орындалады.

Бастауыш сынып оқушыларын оқытуда тиімді әдістерді пайдалану арқылы оқушының білімге деген қызығушылығын арттыруға, терең ойлау қабілетінің белсенділігін қалыптастыруға болады. Бұған дейін оқушы мұғалім мен оқулыққа ғана бағынатын тыңдаушы еді өз ойын дәлелдей алатын тұлғаға айналады.

Бұл технологияның білім үдерісіне енуінің себебі – оқу ақпараттық материал

көлемінің кеңеюі, оқушы жіктемесі көбейді, барлық оқушыны тек жоғары деңгейде оқыту

мүмкін еместігін түсіндік.

Деңгейлік тапсырмаларды енгізудің мақсаты – сынып оқушыларын «қабілетті және қабілетсіз» деп жасанды түрде әртүрлі жіктерге бөлуді болдырмау.

Деңгейлік тапсырмалардың ауқымы өте кең. Оқулықтағы жаттығулар - өтілген ережелер бойынша қайталау, пысықтау, бекіту жұмыстарына арналған тілдік, грамматикалық жұмыстар жүйесі. Деңгейлік тапсырмалар құрамында мәтіндер, кроссворд, қызықты грамматика, тестік сұрақтар, іскерлік ойындар мен тренингтер жүйесі қамтылады. Бұлар оқытудың деңгейіне сәйкес оқушыны саралап оқытуға ыңғайлы, әрі оқу бағдарламасы бойынша оқушының жас ерекшелігі мен білім деңгейіне сай құрылып, оқулыққа қосымша пайдалануға беріледі.

Оқушыны деңгейге бөліп оқыту үшін сабақ жаңаша жоспарланады. Балаларға деңгейлік тапсырмалар беру арқылы сан түрлі жұмыс жүргізіледі және алған білімін жүзеге асыра алатындығы тексеріледі. Өз бетімен жұмысты орындауға бейімділігі бақылауға алынады. Қорытындысында деңгейлік тапсырмалар арқылы жұмыс жасаудың тиімділігі байқалады. Оқушының белсенділігі мен іскерлігі артып, шығармашылыққа ұмтылады. Деңгейлік оқыту барысында біліктілікке жетеді.

Алдына қойған мақсаты мен шеберлігін ұштастыра түрлендіріп отыруы тиіс.

Шәкірттердің қабілеті мен мүмкіндік деңгейіне сай білім орталарға көмектесіп, қабілеті жоғарыларға ерекше назар аударуы қажет. Мұнда деңгейлік оқыту технологиясының маңызы ерекше.

Оқушы тұлғасының дамуына максималды себепкер болу үшін дамыта оқыту идеясы бойынша ұстанымдар жүйесі қалыптасқан. Соның ішінен ана тілі сабағында басшылыққа ала отырып, қолдануға ыңғайлысы мыналар:

- оқыту үдерісінде танып-білуге арналған материалға және оны игеруге оқушының қызығушылығын тудыру;
- оқытуда білім дайын берілмеуі тиіс, оқушы білім тереңіне қарқынды ой еңбегін қажет ететін тапсырманы орындау арқасында өзі жетуі керек;
- жұмысты тексеруде баға оқушының жеткен нәтижесіне емес, оның еңбегінің мөлшеріне сәйкес қойылуы керек.

Деңгейлеп саралап оқыту технологиясын оқушыларды әртүрлі іс-әрекетке тартуды құптайды, сабақта дидактикалық ойындар, пікірталастар, ойлау, қиялдау, есте сақтау, тіл байлығын, логикалық ойлауын, шығармашылық қабілеттерін дамытуға арналған оқыту әдістерін қолдануды ұсынады. Яғни күнделікті сабақта оқушылардың жоғары білімдік пен адамгершілік құндылықтарын арттырсақ, жеке тұлға білімдегі шындықты іздеу, салыстыру, дәлелдеу, зерделеу, өз іс-әрекеттерін салыстырып, өзіне-өзі баға беруге дағдыланады.

Бастауыш сыныпта деңгейлеп саралап оқыту технологиясын пайдаланудың тиімділігі ретінде мынадай мәселелерді атап өтуге болады:

- а) Оқушылар өздеріне қажетті ақпаратты жедел түрде алады;
- ә) Білім сапасын арттыруға септігін тигізеді;
- б) Көзбен көріп, қолмен ұстап сезіну немесе құлақпен есту мүмкіндіктері болмайтын түрлі құбылыстар мен әртүрлі тәжірибе нәтижелерін көріп, сезінуге мүмкіндік береді;49
- в) Оқушылардың танымдық қызығушылығын арттырады, оқу іс-әрекетін белсендіреді;
- г) Оқушылардың ой-өрісін, дүниетанымын кеңейтуге ықпал жасайды.

Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үдерісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Егер мұғалім жаңаша әдіс-тәсілдерді жүйелі, орынды қолдана білсе, оқушылар өз ойларын еркін айтып қорытынды жасай алады, шығармашылық жұмыс жасауға дағдыланады, жүйелі білім алады.

Деңгейлеп саралап оқыту технологиясының қазақ тілі сабақтарында тиімді пайдаланудың оқушылардың оқуға деген қызығушылығын арттыруда алатын орны ерекше. Оқушының ойы шындалып, белгілі бір жетістіктерге жетеді, танымдық белсенділігі, сабаққа қызығушылығы артады, өз бетінше білім алуға талпынады.

Жас бала не нәрсені болса да білуге құмар, қызыққыш, қолымен ұстап, көзбен көргенді жақсы көреді. Оқушылардың қызығушылығын арттыру жақсы ұйымдастырылған сабаққа байланысты. Сондықтан, әрбір сабақта бұрыннан белгілі мәліметтерді қайталай бермей, оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін іздестіру қажет.

Оқушыларға сапалы білім беру жолында оқыту әдістерін жетілдіру - әр мұғалімнің басты міндеттерінің бірі. Бұрын ісімізге біржақты қарап, оқытуды тек сабақты жақсы беру деп санап едік. Соның салдарынан барлық ауыртпалық мұғалім мойнына түсті, ол өзі сабақ айтады, сөйлейді, сұрайды. Қазіргі таңда мұғалім көп ізденіп, сабақты қосымша жұмыстармен толықтырса, алдына қойған мақсатына жете алады. Яғни, бастауыш сыныптан бастап оқушылардың ақыл-ойын жетілдіруде, іскерлік білім, білік пен дағдыларды қалыптастыруда деңгейлеп сарала оқыту технологиясын сабақ барысына кеңінен қолдану оң нәтижесін беріп келеді [3].

Бастауыш сынып оқушыларын оқытуда тиімді әдістерді пайдалану арқылы оқушының білімге деген қызығушылығын арттыруға, терең ойлау қабілетінің белсенділігін қалыптастыруға болады. Бұған дейін оқушы мұғалім мен оқулыққа ғана бағынатын тыңдаушы еді өз ойын дәлелдей алатын тұлғаға айналады.

Қазақстан Республикасы бастауыш білімнің мемлекеттік стандартында: «Бастауыш білім мазмұны оқушылардың білім, білік, дағдыларына қойылатын талаптар түрінде екі деңгейімен беріледі:

1. Оқу материалының мектеп ұсынатын базалық (инварианттық) деңгейі (немесе мүмкіндік деңгейі)
2. Оқушылар дайындығының ең аз (минималды) қажетті деңгейі (міндетті деңгейі).

«Әдебиеттік оқу» пәнін оқыту мақсаты – балалар әдебиетінің озық үлгідегі шығармаларын жүйелі оқыту, оқырмандық мәдениетке баулу, оқушының әдеби сауатын ашу, рухани дүниесін байыту, көркемдік – эстетикалық талғамын арттыру, ізгілікті-елжанды дара тұлға тәрбиелеу.

Мәтінмен жүргізілетін жұмыстардың әрқайсысы да оқушы ойын дамытуға өзіндік үлес қосады. Дегенмен, бұлардың ішіндегі мәтіннің жоспарын жасау, мазмұнын айту, мәтін бойынша жүргізілетін шығармашылық жұмыстар оқушының ойын дамытуда ерекше қызмет атқарады.

Оқушы мәтінге жоспар жасау үшін, мәтінді жақсы түсінуі керек, ал оның ішіндегі мағыналық бөлімдерін табу арқылы ғана оқушы жоспар жасай алады. Мәтіннің мағыналық бөлімдеріне ат қою, олардың бір-бірімен байланысын табу ойлануды қажет етеді, яғни ойын дамытады. Сонда оқушының ойының дамуы мәтіннің мзмұны арқылы, соның негізінде жүзеге асады.

Ал мәтіннің мазмұнын айтудың да ойды дамытуды қызметі күшті, бірақ ол қызметті жақсы атқару үшін, мәтіннің мазмұнының түсініп, ойланып саналы түрде өз сөзімен айтуға жаттықтыру керек. Сонда ғана мәтіннің мазмұнын айтудың ойды, сананы 50дамытуға ықпалы болады. Оқушы мәтін мазмұнын кітаптағы бетінде, оның әйтеуір есте қалғанын айтатын болса, оның дамытуға әсері шамалы болады.

Мәтін бойынша шығармашылық жұмыстың түрлері де бірсыпыра, оны тәжірибелі мұғалімдер алуан-түрлі жүргізіп жүр. Солардың ең негізгілерін атап кетейік.

Әдетте тәжірибелі мұғалімдер оқушыға таныс мазмұнды мәтіндерді әңгімелегенде, оқушының сол мәтінді өз білгені мен толықтыруға әдеттендіруі жиі кездеседі.

Айталық, мәтін еңбек ерлері туралы болғанда, мұғалімдер оқушыны өзі өмір сүріп отырған ортасындағы еңбек озаттары туралы оқушының мәтінді жалғастырылуын талап етеді, ол нәтижелі болып жүргенін тәжірибе көрсетіп жүр. Мұндай тәсіл жылдың 4 мезгілі тақырыбындағы т.б. мәтіндеріне байланысты жиі кездеседі. Оқушылардың мәтіндерді жалғастырып, толықтырулары олардың ойын дамытып, білімін өмір тәжірибесімен

байланыстырады. Олардың арасындағы ұқсастық, айырмашылық белгілерді іздеуге, салыстыруға, ойлауға мәжбүр етеді. Мұның бәрі оқушы ойын дамыту үдерісіне жалғасады.

Мәтіннің мазмұнын білгізіп қана қоймай, мұғалім ондағы негізгі ойды тануға, зат пен құбылыстардың белгілерін ажыратуға, мәтіндегі уақиғалардың себебін түсінуге бағыттайды. Сондықтан мәтінді талдағанда, оқушының ойын дамыту үшін, қай кейіпкер ұнады?, ол неге ұнайды?, кім дұрыс айтып тұр?, неге оны дұрыс деп санайсың?. Осы сияқты толып жатқан сұрақтарға оқушыны жауап беруге жетелей, оған дағдыландыру арқылы оқушы ойын дамытуға әсер ету тәжірибелі мұғалімнің күнделік жұмысының бір түріне айналған.

Шығармашылық тапсырмалар оқушыны өнімді әрекет жасауға мысалы:

1. Өлең құрастыру.

Бұл жұмысты ұйымдастырудағы мұғалімнің негізгі қызметі: өлең туралы қарапайым мағлұматты ұғындыру. Бұл жұмысты екі тәсіл арқылы ұйымдастыруға болады:

а) Дайын өлең жолдарын ұсынып, оқушыларға соны аяқтауды тапсыруға болады.

Мысалы, Ө. Тұрманжановтың «Туған өлке» деген өлеңінде қайталанып тұрған жолдар бар. Оқушыларға осы дайын өлең жолдары ұсынылып, оны әрі қарай жалғастыру тапсырылады. Тапсырма дұрыс орындалу үшін ең алдымен оқушылар құрастыруға тиісті өлеңнің сызбасы түсіріледі:

Бұл сызба бойынша өлеңнің бірінші, екінші, төртінші жолдары ұйқасуға тиісті. Берілген сызба-жоспар оқушыға өлеңнің белгілі бір ұйқасқа құрылатынын байқатады. Сызбаны басшылыққа ала отырып, оқушының құрастырған өлеңі:

Неткен сұлу, неткен көркем

Осы менің туған өлкем.

- бұл оқушыға ұсынылған өлең жолы.

Сарыарқадай ұлан байтақ

Өз өлкемді сүйіп өтем.

- Оқушының өлеңді жалғастыруы.

Өлең құрастырудың екінші:

Ә) Дайын ұйқастар ұсынып, оқушыға осы ұйқастарға сәйкес мазмұнды өлең мәтінін құрастырылуға тапсырылады.

Мысалы, «Күз» тақырыбына арнайы төмендегідей ұйқас бойынша өлең құрастыру тапсырылды: 1) ... байлық, 2) ... алдық, 3) ... құстарға, 4) ... қалдық

2. Мәтін құрастыру

Шығармашылық жұмыстың бұл түрі алғашқыда сурет бойынша әңгіме құрастыру арқылы ұйымдастырылады. Мұндай жұмыстарда көзделетін негізгі мақсат – оқушыларды көркем тілмен сөйлеуге үйрету.

Әдістемелік тұрғыда дұрыс ұйымдастырылған мұндай жұмыстар оқу іс-әрекеттері арқылы педагогикалық үдерістің қарама-қайшылықтарын шешуге, яғни әрбір оқушының шығармашылық мүмкіндігінің дамуында, жеке тұлға ретіндегі дербестігінің сапалық қасиеттерінің қалыптауына негіз болады деп есептейміз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Нұржанқызы Ж. «Сабақ барысында оқушыларға даралап-саралап қатынас жасау» //Ұлағат 2002ж. №1.

2.Өмірбаева Қ. «Деңгейлік тапсырмалар», Ақтөбе, 2001 ж.

3. Оңайбаева Ж. Деңгейлік оқыту технологиясы //Сынып жетекшісі-2007 №5,.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ТИІМДІ ӘДІСТЕР

Сыздықова З.С.

Қарағанды облысы, Шет ауданы,
Ақадыр кенті «Ю.А.Гагарин атындағы мектеп-лицей»
Бастауыш сынып мұғалімі

Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан-2050» Стратегиясында: «Балаларымыздың жалпы барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор көңіл бөлу қажет. Балаларымыз қазіргі заманға бейімделген болу үшін бұл аса маңызды» деп атап көрсетті. Қазіргі заманның осындай ерекше талабын орындау да өзінің өткір ой – өрісімен, шабытты шығармашылығы мен ордалы білім мекемесінің мақтауға да, мақтануға да лайық ұстаздар қауымы талмай еңбек ете бермек.

TIMSS, PIRLS халықаралық зерттеулер аясында бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру.

Функционалдық сауаттылықты дамудың жалпы бағдары Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында анық көрсетілген. Ондағы басты мақсат жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның физикалық құбылмалы әлемде әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз ететін білім алуға қажеттіліктерін қанағаттандыру болып табылады.

Елбасы Н. Ә. Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты Жолдауында «Бесекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Қазіргі әлемде жай ғана жаппай сауаттылығы жеткіліксіз болып қалғаны қашан. Біздің азаматтарымыз үнемі ең озық жабдықтармен және ең заманауи өндірістерде жұмыс жасау машығын меңгеруге дайын болуға тиіс. Сондай-ақ балаларымыздың, жалпы барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор көңіл бөлу қажет. Балаларымыз қазіргі заманға бейімделген болуы үшін бұл аса маңызды» деп атап көрсеткен болатын.

«Функционалдық сауаттылық» ұғымы өткен ғасырдың 60-жылдары ЮНЕСКО құжаттарында пайда болды және кейіннен қолданысқа енді. Функционалдық сауаттылық-білім берудің жеке тұлғаны қалыптастырудағы әлеуметтік бағдарлануы. Қазіргі тез өзгермелі әлемге функционалдық сауаттылық – оқушының әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсенді қатысуына, сондай-ақ өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық фактор.

Ресми дерек бойынша, мектеп жасындағы балалардың 40 пайызы әдеби мәтінді түсінуге қиналатындығы дәлелденген. Бұлар мектептен білім алса да, қызмет жасауға келгенде қарапайым жазу үлгісін білмейтіндігін көрсеткен. Тіпті олар әр түрлі жағдайда кездескен бланкіні толтыра алмай, ондағы ақпараттың мәнісін түсіне алмапты. Бір қызығы, олар теледидарда не айтылып жатқанын, жалпы айтқанда, күнделікті өмірдің есебін білмейтін болып шыққан. Соның салдарынан жұмыссыздық, өндірістегі апат, жазатайым оқиғалар, жарақат алулар көбейіп кеткен. Жалпы, барлық зерттеушілердің болжамы бойынша адамдардың сауатсыздық деңгейінің төмендеуі, оларға дұрыс білім беріп, тиянақты оқытпаудан, оқырман болуға үйретпеуден болған көрінеді. Сақтанбау, ұқыпсыздық, байқаусыздық, апаттар : мұның бәрі ережені дұрыс оқымағандықтан, түсінбегендіктен, санаға сіңірмегендіктен орын алып отыр.

Қазақ маманы С.Раевтың ойынша, сауатсыздық дерті адамға кішкентай кезінен бастап жұғады екен. Әсіресе бүлдіршінді жазу мен оқуға баули бастаған 1-ден 3-сыныпқа дейінгі

аралықта пайда болады. Яғни, үшінші сынып оқушысы ешқашан кітапханаға бармаса, оқулықтан басқа ешқандай кітап оқымаса тағы бір ертеңгі сауатсыздың дүниеге келгені. Ғалымдардың айтуынша, 8-сыныптан бастап оқушылардың 60 пайызының өз бетімен жазып-оқуға деген ынтасы жоғалады екен. Тіпті түлектердің үштен бірінің оқуға мүлдем құлқы болмайтын көрінеді. Елбасы дұрыс айтады, «білім беру тек қана оқытумен ғана шектелмей, оны керісінше, әлеуметтік адаптация процесіне бейімдеу қажет».

Қазақ тілінің түсіндерме сөздігінде: «функционалды ұғымы бір нәрсенің құрылысы, құрамынан емес, қызметінен болатын, соның әрекетіне байланысты болады» – деп сипаттама беріледі. Бұдан «функция» категориясы белгілі бір заттың атқаратын қызметіне немесе іс-әрекетіне қатысты айтылатыны танылады. Мысалы: ақпарат құралдарының функциясы – халыққа ақпарат тарату. Ал «функция» ұғымы адамға қатысты айтылғанда, оның іс-әрекетіне байланысты қарастырылады. Жоғарыда сауаттылық адамның білімділігіне қатысты ұғым екені нақтыланды. Яғни, «функционалдық сауаттылық» белгілі бір кезеңге сай субъектінің алған білімі мен білігі негізінде сауатты іс-әрекет ете алуы деген мағынаны білдіреді.

Сонымен, функционалдық сауаттылық дегеніміз не?

Функционалдық сауаттылығы дегеніміз-адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуы, яғни бүгінгі жаһандану дәуіріндегі заман ағымына, жасына қарамай ілесіп отыруы, адамның мамандығына, жасына қарамай үнемі білімін жетілдіріп отыруы. Ондағы басты мақсат жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның әлемде әлеуметтік бейімделуі болып табылады.

Мұндағы басшылыққа алынатын сапалар:

- белсенділік
- шығармашылық тұрғыда ойлау
- шешім қабылдай алу
- өз кәсібін дұрыс таңдай алу
- өмір бойы білім алуға дайын тұруы болып табылады.

Бұл функционалдық дағдылар мектеп қабырғасында қалыптасады. Функционалдық сауаттылықты дамытудың жалпы бағдары 2011-2020 жылының мемлекеттік бағдарламасында айқын көрсетілген. Және де Елбасы 2012 жылғы 27 қаңтардағы Қазақстан халқына Жолдауында мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту мақсатында бес жылдық ұлттық жоспар қабылданғаны баршамызға белгілі. Ұлттық жоспардың мақсаты - Қазақстанда білім сапасын жетілдірудегі, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі атқарылатын іс-шаралардың жүйелілігі мен тұтастығын қамтамасыз ету болып табылады.

Педагогикалық технологиялар білім беру жүйесіндегі идеялар мен көзқарастарды біліктілікті арттыру курстарында орынды қолдану оқу үдерісін нәтижелі етеді және педагогтардың кәсіби дайындық сапасын көтеруге мүмкіндік береді. Бүгінгі таңда кәсіби құзыретті мұғалімдерге қойылатын талаптар қазіргі қоғам қажеттілігінен туындайды. Функционалдық сауаттылығын қалыптастыру – жеке шығармашылық қабілетті дамытуды, педагогикалық инновацияларды дұрыс қабылдауды, күнделікті өзгеріп жататын педагогикалық ортаға тез бейімделуді қажет етеді.

Мұғалімнің функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда педагогикалық практиканың маңызы зор. Осы педагогикалық практика нәтижесінде олардың шығармашылық және педагогикалық құбылыстарын зерттеуге деген қабілеті дамиды, педагогикалық шеберліктерінің негіздері қаланады.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың: «Бүгінгі заман – білектің емес, білімнің заманы дегенін ескерсек, заман талабына сай дайындалған мұғалімнің шеберлігі мен жетістігі – сапалы білім мен саналы тәрбие алған шәкіртінде болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Н.А.Назарбаев. Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты. // Ана тілі газеті. № 5, 2-8 ақпан, 2012 ж.
2. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 - 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары.
3. Ж.Аймауытов. Бес томдық шығармалар жинағы. IV том. Алматы, Ғылым, 1998ж – 437 бет.
4. Ж.Аймауытов. Бес томдық шығармалар жинағы. V том. Алматы, Ғылым, 1999ж – 301 бет.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ БІЛІМГЕ ДЕГЕН ЫНТАСЫН АРТТЫРУДАҒЫ ФОРМАТИВТІ БАҒАЛАУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Дүйсембекова А.Б.

Қарағанды облысы, Шет ауданы,

Ақадыр кенті «Ю.А.Гагарин атындағы мектеп-лицей»

Бастауыш сынып мұғалімі

«Бағалау» термині жақын отыру дегенді білдіретін латын сөзінен шыққандығы кездейсоқ емес, себебі бағалаудың негізгі сипаты бір адам басқа адамның не айтып, не істегенін немесе өзін-өзі бақылау жағдайында өзінің дербес ойлауын, түсінігін немесе тәртібін мұқият бақылауы болып табылады. Бағалауды өткізу үшін оқушылардың нені білетіндігін және не істей алатындығын, сонымен қатар олар қандай қиындықтармен кездесуі мүмкін екендігін анықтау қажет (мұғалімге арналған нұсқаулық 57-бет).

Қазіргі бағалау түрлі нысанда, түсінікті, психологиялық тұрғыдан жайлы, екіқұрамды: жиынтық және формативті болуы керек.

Мұғалімдердің алдына қойылып отырған басты міндеттерінің бірі – оқытудың әдіс – тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияларды меңгеру. Бүгінгі оқыту жүйесінде әртүрлі жаңа технологияларды пайдалану тәжірибеге еніп, нәтижелер беруде. Бұлар оқушының жеке қасиетін аша отырып, оқушының танымдық күшін қалыптастыру және білімін кеңейтуге, тереңдетуге жағдай жасайды. Ұстаз болу үшін ең басты мәселе – оқыту әдісін дұрыс тандау. Жаңа педагогикалық технологиялар оқушының жеке тұлғалық күшін арттырып, шығармашылық ойының дамуында басты рөл атқарады. Қазіргі кезде білім мен техниканың даму деңгейі әрбір оқушыға сапалы және терең білім беруіне жағдай жасап отыр. Жаңа технологияларды сабақта қолданудың тиімділігі қашан да анық. Қазіргі кезде білім беру үрдісінде көптеген технологиялар қолданылады. Соның бірі «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясын басшылыққа алдым. Бұл бағдарламаның мені қызықтырғаны, баланың өзі ізденіп, дәлелдеуі. Ол бұрын тындаушы болса, енді ізденуші, ойлаушы, өз ойын дәлелдеуші, ал мұғалім осы әрекетке бағыттаушы, ұйымдастырушы. Ұлы ағартушы Ахмет Байтұрсыновтың «Ұстаз үздіксіз ізденгенде ғана, шәкірт жанына нұр құя алады», - деген сөзі ізденімпаз, жаңашыл ұстаздарға арналғандай.

Оқушы тақырыпты қаншалықты деңгейде меңгергенін ұғады. Егер білімді тексермесе, онда оқушы өз білімін терең, жан-жақты және дұрыс бағалай алмайды. Оқушы баға алған соң өзінің мектептегі, үйдегі жұмыстарын жетілдіруге, жақсы сапаларын дамытуға, білім, іскерлік, дағдыларындағы кемшіліктерді жоюға мүмкіндік алады.

Қалыптастырушы бағалау технологиясын қолдану педагог пен баланың арасындағы кері байланыс, бұл – оқушының білім деңгейінің көтерілуіне ықпал етеді

Оқушы өзін бақылап, өзінің әрекет- тәсілдерін тандайды, нәтижелерін өзі бағалайды, оны мұғалім жалғастырады. Осылайша бала мақсат қоя білу, күтілетін нәтижені жоспарлау, оны бағалау тәжірибесін жинақтау арқылы өзінің түйінді құзіреттіліктерін қалыптастырады. Кері байланыстың қай түрі болмасын, нені жақсы орындағанын белгілеп отыруы, қателіктер болған жағдайда мұғалім оқушының жұмысын жақсартуға байланысты нақты ұсыныстар беруі керек. Қалыптастырушы бағалаудың маңызды компоненттерінің тағы бір түрі – өзін-

өзі бағалау және өзара бағалау. Өзін – өзі бағалау – өзіне – өзі баға қою деген сөз емес, бірақ бағалау қызметімен байланысты бағалау әрекетінің бір түрі.

Өзін – өзі бағалаудың алгоритмі мынадай:

- 1) Тапсырманы орындауда нені жасау қажет?
- 2) Тапсырманың барлығын дұрыс орындады ма, әлде қателіктер жіберді ме?
- 3) Оқушы тапсырманы толығымен жеке орындады ма, әлде біреудің көмегіне сүйенді ме ?
- 4) Тапсырманы орындау барысында қандай біліктіліктер дамыды ?

Тәжірибелік бөлім:

- Дембо және Рубинштейннің «ғажайып сызғыш» әдістемесі арқылы бағалау;
- Оқытудың «Үш өлшемді әдістемелік жүйесіндегі» бағалау (Қараев пен Кобдикованың оқыту технологиясы бойынша бағалау);
- Б.Блум таксономиясы бойынша бағалау;
- Жеке жетістіктер парағын толтыру арқылы бағалау;
- Эмоциялық қалыптар кескіндемесі арқылы бағалау.
- Пікірнама жазу арқылы бағалау;
- Липкинаның «Үш баға» әдістемесіне сәйкестендірілген бағалау;
- Жапсырма қағаздар көмегімен бағалау;
- Портфолио көмегі арқылы бағалау;
- М.Люшер әдістемесін басшылыққа ала отырып бағалау.

Б.Блум таксономиясы» бойынша бағалау

Қазіргі мектеп практикасында американдық ғалым Б.Блум таксономиясын қолданылып жүр. Ол – білім және білікті меңгеру деңгейін сипаттайтын белгілер жіктеуі. Бұл таксономия оқушының танымдық және сезімдік өрісін бағалауға бағытталған. Танымдық салада оқу мақсаттары адамның білімді меңгеру және интеллектуалды білік, дағдыны игеру деңгейлерінде қарастырылады. Интеллектуалды білік және дағдыны қалыптастырумен байланысты мақсаттар: түсіну → қолдану → талдау → жинақтау → бағалау деп жіктеледі.

Өзара бағалау оқушыларға кері байланыс беруге көмектеседі, яғни бір- бірінен білім алуға және бір-біріне қолдау көрсетуге, бір-бірімен талқылауға, әңгімелесуге, түсіндіруге және бірін бірі сынауға мүмкіндік береді. Сапалы өзара бағалау өз жұмысын бағалау сапасын жақсартуға ықпал етеді, нәтижесінде ол оқушылардың бойында өзінің алға дамуы үшін жауапкершілігін арттыруға бағытталады», делінген.

Баға оқушының кемшіліктерін табу үшін емес, әрі қарай дамуына ықпал ету үшін қойылады. Баға қою бағалаудан туады және де бала келесі балаға баға қоймайды, тек бағалайды.

Өзін өзі бағалау өзін өзі реттеуге жетелейді. Ұпайларды мектеп бағасына айналдыру шкаласы бойынша есептеп көрсетуге болады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының педагог қызметкерлердің біліктілігін арттыру курсының бағдарламасы. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Үшінші (базалық) деңгей. III басылым. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012.
2. Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты-Уикипедия — ашық энциклопедиясынан алынған мәлімет
3. Оқыту ізденіс ретінде, ізденіс оқыту ретінде. С.Мирсеитова.
4. Оқыту тәрбиелеу технологиялары.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТІЛ ДАМУ САПАСЫН АРТТЫРУ

IV-курс студенті Зекен Лаура Серікболовна
Қарағанды «Болашақ»маңызды білім беру колледжі
Ғылыми жетекші: Жексенова Бибинур Омарбаевна
Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжінің оқытушысы

«Қазақстан Республикасындағы 12-жылдық жалпы орта білім беру тұжырымдамасында»: «Қазақстан қоғамындағы өзекті мәселелердің бірі- өзгермелі әлеуметтік және экономикалық жағдайда өмір сүруге дайын ғана емес, айналасындағы шынайы өмірге белсенді қатынасын байқатып, оны жақсартуға ықпал ете алатын, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру болып табылады. Осыған байланысты жеке тұлғаға қойылатын мынадай талаптар алдыңғы орынға шығады: креативтілік, белсенділік, әлеуметтік жауапкершілік, ой-өрісінің кеңдігі, танымдық әрекетке қызығушылығының сауаттылығы» деп айқын көрсетілген. Бүгінгі күннің өзекті мәселесі адам ресурстарын арттырудың ұстанымдарын, шығармашылық ойлауды қалыптастырудың теориясын басшылыққа ала отырып әлемдік бәсекелестікке лайықты жаңа тұлға ретінде тәрбиелеу болып отыр. «жаңа ақпараттық технология» ұғымының мазмұны оқытудың жүйесіне жаңа көзқараспен қарауды талап етеді. Қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдына өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан-жақты дамыту мәселесін қойып отыр.

Қазіргі оқушы:

- Дүниетаным қабілеті жоғары;
- Дарынды өнертапқыш;
- Ізденімпаз, талапты;
- өз алдына мақсат қоя білетін болуы керек.

Осындай жеке тұлғаны дамытып, қалыптастыру керек. «Бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастырудың алғы шарты - өзгермелі даму үстіндегі ортада өмір сүруге бейім, коммуникативті күзіретті, адамдармен өзара әрекет пен қарым қатынас тәсілдерін білетін, тілі дамыған жеке тұлғаны субъект ретінде дамыту және қалыптастыру», - деп 12-жылдық жалпы орта білім беру тұжырымдамасында көрсетілген. «Тілі дамымаған адамның ойы да дамымайды» деген халқымыз. Мектеп психологымен бірлесе отырып алынған диагностикалық жұмыстар мен сауалнамалар қорытындысы бойынша бірінші сыныпқа келген оқушыларда мына проблемалар анықталды:

1. Тілдері нашар дамыған, сөздік қорлары аз, өз ойларын еркін жеткізе алмайды;
2. Орыс тілді балалар.

Сондықтан да мен 2008-2013 жылдар аралығына «Білім беру үрдісінде жаңа ақпараттық технология негізінде бастауыш сынып оқушыларының тіл дамыту сапасын арттыру» деген өзекті тақырып алдым.

Зерттеу нысаны: 1 сынып.

Зерттеу пәні: тіл дамыту, субъект-субъектілік қарым-қатынас.

Болжам: Егер білім беру ортасында субъект-субъектілік қарым-қатынас педагогикалық, психологиялық тұрғыда қолайлы ықпал ететін ахуал болса, тілі дамыған бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастырады. Мұғалім алдындағы балаға субъект ретінде қарап, оның ой белсенділігін, саналы әрекет белсенділігін күнделікті дамыта білуі керек.

Күтілетін нәтиже:

- Ақыл-ойы дамиды;
- Мен жүйесі қалыптасады;
- Шығармашылық белсенділігі артады;
- Коммуникативті күзіреттілігі артады.

Б.Г.Ананьевтің пайымдауынша, субъект – тұлғаның өзін-өзі ұйымдастыруы, өзін-өзі реттеу, өзін-өзі құру ерекшеліктері, іс-әрекетті жүзеге асыру үшін ішкі және сыртқы ахуалдарды үйлестіру тәсілі, іс-әрекеттің объектілік және субъектілік мақсаттары мен міндеттеріне орай барлық психикалық процестерді, қасиеттерді, кейіпті байланыстыру орталығы. Тіл дамыту жұмысы- күрделі де творчестволық процесс.Тілін дамыту ең бірінші кезекте баланың өмірден туатын қажеттілікті, өз сұранысын айтуға талпынуынан туады.Тіл байлығынның мол болуы бір жағынан балада жаңа құбылыс, көрініс, ұғымдар

мен түсініктердің көбеюіне, ал екінші жағынан, тілді жан-жақты меңгеруіне байланысты.

Тілдің жақсы дамуының құралы тілдік қор болып табылады Тіл дамытудың негізгі көрсеткіштері:

- Өз ойын жүйелі түрде еркін жеткізе білу;
- Қазақ әдеби тіл нормасына сай сөйлей білу;
- Байланыстырып бейнелі сөйлей білу;
- Мазмұндылығы; анықтығы, мәнерлілігі;
- Грамматикалық,орфографиялық қатесіздігі.

Тіл дамытудың негізгі көрсеткіштерін жүзеге асыру үшін, оқудың алғашқы аптасында мына мәселелерді анықтап алдым:

- Сыныптағы әрбір баланың жалпы сөздік қоры;
- Сөздің дыбыстық жағын меңгеру дәрежесі;
- Байланыстырып сөйлеу дәрежесі.

Тіл дамыту жұмыстарын жүргізу барысында мынадай қиындықтар кездесті:

1. Сөздік қоры тапшы бала сөйлегенде көңілінде сайрап тұрған ойын дәл білдіруге қажетті сөз таба алмай, сасқалақтап қиналып қалады.Баланың сөздік қоры біршама мол болғанымен, ол актив емес пассив болып есептеледі, яғни бала көптеген сөзді біліп, ұғына тұра, оны дер кезінде пайдаланып, үнемі қажетіне жарата алмайды.

2. Оқушылар арасында дыбыстарды бұзып айтушылық, «Р» орнына «Л»/ ротацизм/, «С» орнына «Ш» /сигматизм/;

3. Ойларын шашыратып, байланыссыз айту.

4. Сөзді қабылдауда мұғалімнің нені істеу керек екені жайлы айтқанын аяғына дейін тындамай, қолма-қол іске кірісетіні жиі кездеседі. Тіл дамытудағы кездескен кедергілерді жүзеге асыруда, ең алдымен мектеп логопеді-мен бірлесе отырып, дыбысты

дұрыс айтпайтын оқушылармен жеке жұмыстар жүргізіп, дыбыстық жаттығуларды жүйелі орындатып отырдық. Соның нәтижесінде 3баланың төртеуінің тілі түзеліп, дыбыстарды дұрыс айта алатын дәрежеге жетті.Бастауыш сатысы – оқушы дамуының іргетасы, оқу әрекетінің қуатты жүретін кезеңі. Қуатты кезеңдегі түбегейлі мақсат ,міндетті түрде жүзеге асыратын оқу пәнінің бірі – ана тілі. «Ана тілі»-1 сыныпқа арналған оқулық. Ол «Әліппе» оқулығын аяқтаған соң ,оқу жылының екінші жартысынан басталып оқытылады.Бастауыш сынып пәндерін оқытуда да ақпараттық технологияларды қолданудың мүмкіндіктері өте мол. Мәселен,1-сыныпта Тілдің дыбыстық жүйесімен танысу барысында «Қай әріпті жоғалттым?» ойыны сабақта жаттығудың бір бөлімі ретінде 3-4 минут көлемінде жүргіземін. Ойын тәртібі:әріптері кем карточкаларды оқушыларға таратып беремін. Ойынға қатысушы оқушы өзіндегі әріптен керектісін алып , әр сөздегі жоқ әріпті қоюға тиісті. Берілген уақыт өткенде интербелсенді тақта іске қосылып оқушылар өзери орындаған жұмыстарын тексеріп, қай топтан қанша оқушының дұрыс орындағанын анықтайды. Ойын соңында қойылған әріптерді тапқызып дыбыстық талдау жасатамын.

1. Қазақ тілі фонетикасын оқыту барысында сөздегі не сөйлемдегі дауысты, дауыссыз дыбыстар санын ДЭЕМ –да анықтаудың бағдарламасын іздеп табады.

2. Сөз құрамында керекті әріпті табу бағдарламасын құр деп тапсырма беруге болады.

3. Тест арқылы тапсырманы сұрау, оған дұрыс жауап алу арқылы оқушы білімін бағалауға болады.

Қазақ тілі мен әдебиеттік оқу сабақтарында жиі кездесетін сөздер мен сирек кездесетін сөздерді анықтауға жұмыс жасатамын. Мысалы, оқушыларға адамның ой сипаттарын қатыстырып «Менің күшігім», «Менің досым» сияқты шығармашылыққа бағытталған тапсырмалар беремін. Жұмыстарын тексере отырып, нәтижесінде оқушылар көркем әдеби тілде өз ойын ұшқыр жеткізуге дағдыланады. Сөйлем құрату-оқушыларды дұрыс та нақты сөйлеуге дағдыландырудың ең тиімді жолы. Оқушылардың ақыл-ойын,

санасын дамыта отырып өздігінен жұмыс істей білуіне ерекше көңіл бөлдім. Ой дамыту –тіл дамытумен ұштасады. Тіл дамытудың тиімді құралдарының бірі- жаңылпаш, жұмбақ

айтқызып,оның шешімін табу.Себебі бұлар баланың дүниетанымын, түсінігін, болжағыштығын, ұғымын кеңейтуде және тілін ұстартып, ойын дамытуда маңызды рөл

атқарады.Баланың тілін шындай түсіп, асықпай ,жатық еркін сөйлеуіне көмектеседі. Жаңылтпаштар балаға затты аңғаруға, ой-өрісін дамытуға игі әсерін тигізеді.Балаға жаңылтпаш үйретіп, оны айтқызу сөзді дұрыс сөйлеуге әдеттендіреді, кейбір тілі келмейтін дыбыстарды анық айтуға жаттығады.Жұмбақтарда аталған нәрсенің сипат белгілеріне қарап, балалар олардың шешімін табады. Оқушыларды тез ойлауға, шапшаң

жауап беруге, тапқырлыққа үйретеді. Қолданатын жұмбақты оңайынан бастап, бірте-бірте күрделендіріп отырамын. Бірінші сыныптан бастап мақал-мәтелдер көбірек үйретіліп, тілдерін дамытудың негізгі тәсілі- мақал-мәтелдер үйрету. Ана тілі сабақтарында мақалды аяқтау тапсырмаларын жиі пайдаланамын.

Бірлік болмай

Татулық-

Орны ауыстырылып берілген мақалды құрастыру тәрізді тапсырмаларды қолданамын:

1. Көрген, жонар, әке, оқ.

2. Күймейсің, үшін, түс, отқа, Отан.

Нәтижесінде баланың тілі,ойлау қабілеті дамиды.Мақал-мәтелдер балаларға ой салумен қатар, оларды көркем және образды сөйлеуге жаттықтырады, сөз байлығын, сөздік қорын дамыта түседі, сөйлеу мәдениетін дамытады.Ойы шашыраңқы балалармен айтар ойын тәртіппен, жүйелі сөйлеуге үйрету жұмыстарын сабақта,сабақтан тыс уақытта жүргіземін. Оқушыларға көпшілік алдында сөйлей білуге үйрету қажет. Сынып алдында тыңдаушыларға қарап ойын асықпай-саспай, қысылмай айтып беру шеберлігіне үйрету де тілдерін жетілдіріп, ой ұшқырлығын дамытады, көпшілік алдында өзін ұстай алуға дағдыланатынына көзім жетті.Көрнекілік арқылы бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу тілін дамыту.Бастауыш сыныптарда балаларға жалпы өмірде, күнделікті тұрмыста кездесетін жайларды дұрыс танытып, ой-өрісін кеңейтіп, сабақты сапалы игеруге және түсінгенін айтып беруге үйретуде сабақ тақырыбына лайықты қолданылатын көрнекі құралдардың, дидактикалық материалдардың маңызы зор. Көрнекі құралдарды пайдалану арқылы балалар алдымен сөз, содан кейін сөйлем ойланып, ойын жүйелі, тұтас айта білуге төселеді. Әр балаға жеке-жеке үлестіріліп берілетін карточкалар сөздік жұмысын игертуге, сөйлем ойлатуға мақсатталған. Қазақ тіліндегі тақырыптарды қамтитын жаттығу жұмысына арналған үлестірмелерді балалардың тапсырманы өздіктерінен орындауына пайдалануға болады. Көрнекіліктің бұл түрімен жұмыс барысында оқушының тақырыпты қалай меңгергендігін есепке алуға болады. Сабақ кезіндегі сергітуге арналған ойындардың кейіпкерлері «Дым білмес», «Бауырсақ», «Қызыл телпек», тағы басқалары оқушылардың оқу еңбектерін жеңілдетіп, күшін жинауға, әрі қарай ой еңбегін жалғастыруға көмектеседі. Сонымен сабақта тақырыпқа байланыстыра пайдаланылған көрнекіліктен ұтарымыз көп. Бастауыш сыныптарда тіл дамыту деген –оқушылардың сөз байлығын молайту, дұрыс сөйлеуге үйрету. Тіл дамыту жұмысының нәтижесінде оқушылардың сөз байлығы молайып, олар тілдің фонетикалық жүйесін меңгереді. Оқушылар бастауыш сыныптардан-ақ сөйлеу мәдениетін игере бастайды. Сөздерді дұрыс айту, сауатты жаза білу – тіл мәдениетінің басты талаптарының бірі. Өйткені шын мәнісінде, сөздердің айтылуы мен жазылуы бірдей бола

бермейді. Оқушыларды өз ойын толық баяндай білуге үйрету, байланыстырып сөйлеу дағдысын қалыптастыру – әр мұғалімнің парызы. Сөздік жұмысы да, көрнекіліктермен орындалатын тапсырмалар да оқушыларды байланыстырып сөйлеуге даярлайды. Тиісті затты көзбен көру, қолмен ұстау немесе суретін көрсету арқылы жүргізілетін сабақ есте жақсы сақталады. Сабақ үстінде оқушылардың тілін ұстартуда сабақты құрғақ сөзбен түсіндіргеннен гөрі, көрнекі құралды пайдаланып түсіндірген тиімді. Осыған орай, орыс мектебінде қазақ тілінің әрбір сабағын көрнекі құралды пайдалана отырып өткізген жөн. Олардың түрі, көлемі, аз-көпті сабақ тақырыптарына қарай бөлінеді. Кейде оқулықтың өзіндегі материалды үлкейтіп пайдалануға да болады.

Көрнекі құралдармен өткен сабақтың тиімділігі:

- а) материалдарды түсіндіруде мұғалім көп қиналмайды;
 - ә) оқушылар жаңа сабақты, материалды оңай қабылдап, тез меңгереді;
 - б) сабақты түсіндіру арқылы оқушылардың ынтасы артады;
 - в) тіл ұстарту жұмысы еркін жүргізіледі;
 - г) сыныпта басы артық шу, әңгіме болмайды;
 - ғ) сурет арқылы екі-үш сөзден сөйлем құрай алады;
 - д) сурет арқылы жаңа сөздің мағынасын түсіндіруге болады;
 - е) оқиғаға құрылған сурет бойынша оқушыға заттың атын, түсін жататқыза отырып, қимылына көрген-байқағандарына байланысты сөйлем құрғызып, әңгіме айтқызуға болады;
 - ж) мәтін мазмұнына байланысты берілген суреттер мәтінде баяндалған оқиғаны көзге елестету арқылы оның мазмұнын түсіндіруге мүмкіндік жасайды.
- Мәтінмен байланысты жүргізілетін тіл ұстарту жұмыстарында қолданылатын көрнекі құралдар:

1. Мәтіннің тақырыбына байланысты түрлі суреттер;

2. Мәтінге байланысты сөздік-плакат;

Көрнекі құралдың бәрін бір сабақта үйіп-төгіп қолдану керек деген ұғым тумауы тиіс. Мұғалім оларды сабақтың тақырыбына, сыныптың дайындығына, уақыттың материалды көрнекі құралға айналдыруға болмайды.

Мәтінге байланысты сөздерді, сөйлемдерді оқулықтан, ал түрлі суреттер және мысалдарды қосымша материал ретінде басқа еңбектерден алынған жөн. Сурет бойынша

мазмұндама да, сайып келгенде мәтін де дайындалады. Бірақ мұнда мәтінге қосымша сурет болады. Сурет бойынша мәтін құрастыру балалардың ойын, тілін дамытумен бірге,

оқушыларды суреттің мазмұнын түсінуге үйретеді. Сурет бойынша әңгіменің де өз ішінде бірнеше түрлі болады:

а) Дайын сурет бойынша мазмұндау.

Мұнда алдымен дайын сурет беріледі де, сол суреттің мазмұны бойынша мәтін құрастырылады. Дайын сурет бойынша мазмұндаманы да түрлендіріп жүргізу керек. Мазмұндаманың бұл түрі бастауыш сыныптарда бір сюжетті бейнелейтін бір сурет арқылы да, бірнеше сурет арқылы да жүргізіледі.

ә) Мәтіннің жүйесін сурет бойынша реттеу.

Бастауыш сыныптарда сурет бойынша жүргізілетін әңгіменің мынандай түрлерін де қолдануға болады:

1) орны ауыстырылып берілген суреттерді мәтін бойынша түзету;

2) орны ауыстырылып берілген суреттерді де, мәтінді де оқиғаның болу ретіне қарай түзету.

Мұндай жұмыс үшін бір сюжетке салынған бірнеше сурет алынады. Сөздік жұмысы да, көрнекілікпен жұмыстары да оқушыларды байланыстырып сөйлеуге даярлайды. Дидактикалық материалдарды тақырыптардың жүйесі бойынша тапсырмаларға бөліп беру ұтымды. Қазақ тілінде сөйлей білмейтін оқушылардың сөздік қорын, сөйлеу тілін дамытуда

көрнекілік пен ойын әдісін, сөйлеу үлгілерін қолдануға болады. Оқушылардың сөздік қорын дара суреттер не заттың нақтылы өзін көрсету, ойындар ойнату және өзара сөйлестіру жолдарымен байытып, сөздің дыбысталу жағын дұрыс айтуды, грамматикалық тәсілдерді, логикалық жаттығуларды орындату арқылы өткізу керек. «Біздің заманымыз – жазу заманы. Сөздің жүйесін қиысын келтіріп жаза білуге, сөз

қандай орынды қалай өзгеріліп, қалайша бір-біріне қиындасып, жалғасатын жүйесін білу

керек» болғандықтан «қазақ бастауыш мектебінде басқа білімдермен қатар қазақ тілінің

дыбыс, сөз, сөйлем, жүйелерін де үйрету керек» деп А.Байтұрсынұв айтқандай тіл дамыту

сабақтарын шығармашылықпен жүргізіп, тілден сырлы сазды табайық. Оқушыны субъект ретінде қалыптастыруда тілді дамытып оқытуды өне бойы өмір серік етіп алғанымыз жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы, 2007
2. Қазақстан Республикасындағы 12-жылдық жалпы орта білім беру тұжырымдамасы, 2006.
3. Абулханова К.А. О субъекте психической деятельности.-М. 1973.
4. Абдурахманова Г. Коммуникациялық технологиялардың дидактикалық мүмкіндіктері. «Қазақстан мектебі», Алматы, 2006, №3, 17-19 б.
5. Ахметов С. Бастауыш сыныпта білім берудің тиімділігін арттырудың жолдары. Алматы, «Рауан», 1999.
6. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания.-СПб.:Питер, 2001
7. Брушлинский А.В. Субъект: мышление, учение, воображение.-М.-Воронеж, 1996.
8. Гоноболин Ф.Н. Психология.-Алматы, «Мектеп», 1976, 37, 63, 71 б.
9. Молдабеков Қ. Бастауыш сыныпта тіл дамыту. Алматы, Республикалық баспа кабинеті, 1993.
10. Истратова О.Н., Эксакусто Т.В. Справочник психолога начальной школы. – Ростов н/Д: «Феникс», 2004, 141-143 б

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚИТУ

Қабдуов Бекзат Қуантайұлы

№95 мектеп – гимназиясы, қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі

Мемлекетіміз тәуелсіздік алғаннан бері, елдің сана-сезімінде түбегейлі өзгерістер жүрді. Бұл өзгерістер Қазақстан мемлекетін дүниежүзілік экономикалық қауымдастыққа толық мүше етумен қатар, еліміздің ішкі рыногын да әлемдік деңгейге көтерді. Мұнымен қоса, білім мен ғылым саласының алдында жаңа талаптар пайда болды.

Жалпы білім беру жүйесінде үйреншікті дағдыдан үйлесімді, күрделі сабақтастықтарды қамтуға ұмтылатын көп деңгейлі оқу жүйесін орнықтыру, жаңа оқу бағдарламаларымен қатар, оқу стандарттарын дайындау, жаңа ақпараттық, компьютерлік жабдықтармен жұмыс істеуге көшу - қазіргі заман талаптарынан туындап отыр.

Осы тұрғыдан келгенде, үздіксіз білім беру жүйесінің базалық буыны саналатын орта білім мекемелерінің жастарға сапалы білім, саналы тәрбие беріп, ұлтжанды азамат етіп қалыптастырар рөлі зор екені даусыз. [1, 42 б]

Тіл үйрету – ол зорлықсыз, иландыру арқылы жүргізілетін жұмыс екендігі белгілі. Алайда, қандай да бір құбылыс болмасын оның қажеттілігі байқалмайынша жүзеге аспайтыны анық. Олай болса, мемлекеттік тіл қазақстандық басқа ұлт өкілдерінің

қажеттіліктеріне айналмайынша, олардың тілді үйренуі кешеуілдеу беруі ықтимал. Сол себепті мемлекеттік тілді жедел әрі тиімді оқытудың жолдары мен түрлерін тілші мамандар мен ғалымдар әртүрлі әдістемелер арқылы оқытуды ұсынуда.

Мемлекеттік тілдің іргетасын қалау бастауыш мектептен басталуы әбден заңды. Демек, мектептегі оқушыларға ұсынатын білім беру материалдары осы заман ғылымының дәрежесі мен талабына сай болу керек. [2, 3 б]

Бастауыш мектептерде тілді оқыту барысы мынандай мәселелерді қамтиды:

1. Оқуға үйрету;
2. Сөздік қорын, оқушылардың логикалық жүйелікті қамтитын байланысын сақтап сөйлеуін дамыту.

Оқыту ісі барысында қолданып жүрген негізгі әдістер төмендегідей:

1. Мұғалім сөзі;
2. Әңгіме әдісі (сұрақ – жауап);
3. Көрнекілік құралдарды пайдалану (сызбалар, кестелер, суреттер, сөзжұмбақтар, компьютер, т.б.);

4. Тілдік фактілерді талдау грамматикалық талдау;

5. Тапсырмаларды орындату;

6. Кітаппен жұмыс жасату;

7. Топтық жұмыс;

8. Тест өткізу;

Бастауыш сынып оқушыларына грамматикалық ұғымдарды меңгерту үшін түсіндіргенді қайталап айтып беруге баулу әдісі ойдағыдай нәтиже бермейді. Бұл әдіске машықтанған оқушылар көбінесе грамматикалық ұғымдарды жаттап, еске сақтауға бейім болады. Ал жаттап алынған білім мен білік дағды көп уақыт өтпей – ақ ұмытылады. [3, 147 б]

Қазақ тіліндегі сөздерді дұрыс айтып, сауатты жазуды бастауыш сыныптан бастап ыждағаттылықпен қолға алған жөн. Сондықтан да қазақ тілін үйретуде оқушылардың пәнге деген қызығушылықтарын арттыру, қоршаған ортаны танып игеріп, сөйлесу, пікір алмасу, сұраққа дұрыс жауап беру, әңгімелесу тілді меңгерту жолында бастауыш сыныптардан бастап өтілген таныс, жеңіл сөздерді, сандарды сурет түрінде сөздермен байланыстыра, жұптастыра отырып, әртүрлі сөзжұмбақтар үлгісінде оқытуға болады. Мысалы, 4 – сынып оқушыларына «Отбасы мүшелерінің сүйікті ісі» модуліне байланысты сөздіктегі жаңа сөздерді меңгертуді төменде көрсетілген үлгі бойынша ұсынамын:

- «Қарындас» сөзін меңгертуде қарындаштың суретін салып, соңғы «ш» әрпін алып тастауды (‘) белгі арқылы көрсетіп, «с» әрпін жалғап, қыз баланың суретін көрсетеуге болады.

- «аға» сөзін оқушылар өздері айту үшін ағаштың суретінен соңғы «ш» әрпін алып тастауды (‘) белгі арқылы көрсетемін. Ребустағы сөздерді қазақ тіліне аударып, «Менің елім – Қазақстан» модуліне байланысты жаңа сөздерді таныстырып, меңгертуге болады. «Огонь, хлеб, вода» сөздерінің орыс тіліндегі баламасын қазақшаға аудару арқылы, «огонь» сөзінің аудармасына «хлеб» сөзінің аудармасының соңғы екі әрпін алып қоссақ, «Отан» сөзі шығады. «Г» әрпіне «вода» сөзінің аудармасының соңғы «У» әрпін алып қоссақ, «ту» сөзі шығады. «Менің елім – Қазақстан» модулі бойынша оқушылардың алған білімдеріне қорытынды жасау мақсатында, берілген сөздердің орыс тіліндегі баламасын қазақшаға аударып, сөзжұмбақты шешу барысында тексеріп көруге болады. Мысалы: Столица, флаг, герб тағы да басқа модульге байланысты сөздерді қолдануға болады.

Сандар арқылы оқушыларды сергіту барысында мынандай сөзжұмбақтарды ұсынуға болады.

Мысалы: «1» лік – бірлік; с «2» р – секір; к3 – күш; «5» ік – бесік; «6» н – алтын; «7» ім – жетім; «8» - егіз; Т «10» - тон; Қ «10» - қон, тағы басқа сандар арқылы сөзжұмбақтар құрастырып ұсынуға болады.

Берілген сандар мен суреттердің орнына сөздерді пайдалана отырып, шағын өлең жолдарын құрап айтуға мүмкіндік жасауға болады. Сонымен қатар, оқушылар есептеп үйренуге де жаттығады.

Тапсырмалар:

Тақтада көрсетілген сандар мен суреттерді сөзбен жазып, шағын өлең жолдарын құрап, және есептеп жазуға болады.

«1» - «1» імен жарысқан,

«2» (түйенің суреті), «1» (керіктің суреті),

«3» (аюдың суреті), «2» (жолбарыстың суреті),

Бәрі нешеу? Кім біледі?

Жауабы:

Бір – бірімен жарысқан,

Екі түйе, бір керік.

Үш аю, екі жолбарыс

Бәрі қанша? Кім тапты?

Шешуі: $2+1+3+2=8$

Оқушыға тілді меңгерте отырып, шағын өлең жолдарын сурет түрінде беру арқылы оқушыларды шығармашылыққа баулимын.

1. Оқушыларға берілетін нұсқа.

Туған қалам – Қарағанды,

Жарқырайсың сен (күннің суреті) – дей

Алыс кетсем, сағынам

(Жүректің суреті) – ім сенімен «1» - ге.

2. Тексеруге арналған нұсқа:

Туған қалам – Қарағанды,

Жарқырайсың сен күндей

Алыс кетсем, сағынам

Жүрегім сенімен бірге.

Жоғарыда атап өткен сөзжұмбақтар сандар мен жануарлардың суреттерімен құрастырылған шағын өлең жолдары арқылы «Жануарлар бұрышы» модулін қайталауға және оқушылардың еске түсіру қабілеттерін немесе өткен модульді қаншалықты меңгергендіктерін анықтап байқап көруге болады.

Қорыта келсек, бастауыш сыныпта қазақ тілін оқыту балалардың жүйкесіне салмақ салмай, қызықтыра, ұғындыра оқыта үйретуді ұйымдастыруға тиімді. Сонымен бірге жоғарыда пайдаланған әдіс – тәсілдерді қолдану арқылы оқушылардың тіл жайында білімдерін тереңдету, сөздік қорларын, ой өрістерін, қазақ тілін қадірлей білуге, туған жерге, туған еліне деген сүйіспеншіліктерін арттырумен қатар, ұлтжанды, отаншыл рухани-адамгершілігі мол ұрпақ тәрбиелейміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы. 2003
2. Қайырбекова А.И., Барақова Қ.М. Қазақ тілі. Оқыту әдістемесі. Жалпы білім беретін орыс мектебінің 4 – сынып мұғалімдеріне арналған. – Алматы: Атамұра, 2004.
3. Тұрдалиева Г.Ж. Бастауыш сыныптарда қазақ тілін оқыту әдістемесі: Оқу – әдістемелік құрал. - Астана: Фолиант, 2007.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ТҮЛҒАЛЫҚ БІЛІМДЕРІН ЖЕТІЛДІРУ

Қарымсақ А. Қ.

Астана қаласы, Гуманитарлық колледжі

«Бастауыш мектеп жасындағы оқушы» деген термин тың ұғым болғандықтан біз осының орнына «кіші оқушы» деген сөз қолданамыз. Осыған орай біз-кіші оқушының психикалық тұрғыдан өзіндік сипатына тоқталайық. Бұрын балалар оқымаған кезінде «Бастауыш мектеп жасы «Кіші жас» деген жас кезеңдер кездеспейтінін біз ескергенбіз. Бұл жастың \7-11 жастың\ өзінде жас кезеңіне бөлінуі оқудың \әсіресе орта оқу мектебінің\ көп елдерде жаппай оқу үстем алып дамып келуінен, осы жас кезеңнің өзінше бөліп алып қараудың себебі-бұларда өтетін оқу материалдары ұқсас келуінен. Осы жастағылардың оқу әрекетінің ұқсастығы, көпшілігіне тең ұқсас психикалық қасиеттер тудырады. Міне, бастауыш мектеп жасын бөлек кезеңге бөлудің себебі осыдан. Үш түрлі қиыншылықтардың кездесетінін 1 кластың бас кезінен бастап еске алу қажет. Ал алдағы \2-3\ кластарға келсек, мұндағы оқушылардың жағдайы бірінші класта қалай оқығанына байланысты. Әдетте, баланың бәлендей объектіге қызығуы мен оның ықыласының барлығын ажырату керек. Қызығу деп бәлендей объектінің бір жағы сырттай біреуге ұнайтынын айтады. Қызығу көбінесе аз уақытта кездеседі де, кейін сөніп кетуі ықтимал. Ал ықылас балада іштей ұмытылып іске берілуінен пайда болады. Әрине, қызығу кейде ықыласты, не бәлендей нәрсеге құмар болуға апарып соғуы мүмкін. Бірақ бұл сирек кездеседі. Сондықтан, осы мәселеге 1-кластан мән беру қажет. Жалпы алғанда 2-3 кластағы балалардың көпшілігі ойдағыдай оқып кетеді. Оның себебі, біріншіден, кіші оқушының ниеті таза, ішіндегісі тілінің ұшында болып тұрады. Екіншіден бұлар үшін мұғалім үлкен абырой және бедел. Сондықтан оның сөзін мүдіртпей орындайтын болады.

Білім берудегі қазіргі заманғы технологиялардың көмегімен жаңа білім беру парадигмасы іске асатын құрал ретінде қарастырылады. Білім беру технологияларының даму тенденциялары тұлғаның өзін-өзі тануына және өзін-өзі дамуына мүмкіндік беретін гуманитарлық білім берумен тікелей байланысты. "Білім беру технологиялары", "педагогикалық технология" терминімен қатар "оқыту технологиялары" термині қолданылады. Оның біріншісі көлемді болып келеді. Өйткені, білім беру технологиясында оқушының, үйренушінің тұлғалық сапасын дамыту және құрумен байланысты болатын тәрбиелік аспекті бар.

“Оқыту технологиясы – белгіленген мақсатқа нәтижелі қол жеткізуді қамтамасыз етуде оқытудың формасы, әдістері мен құралдарын ашып көрсетіп, оқу бағдарламасында белгіленген оқытудың мазмұны жүзеге асырылады”, – деп С. Әбенбаев айта келіп, оның құрылымын төмендегідей етіп көрсетеді:

- оқытудың мақсаты;
- білім берудің мазмұны;
- педагогикалық өзара әрекеттестіктің құралы (оқыту және мотивация), оқыту процесін ұйымдастыру;
- оқушы, оқытушы;
- әрекеттің нәтижесі (сонымен бірге кәсіптік даярлықтың деңгейі).

Сонымен қатар, С.Әбенбаев нақтылы педагогикалық процесті талдап жүзеге асыруды “... оқыту технологиясын жобалау процесі деп атауға болады” деп айта келіп, оның құрылымын төмендегідей анықтайды:

- оқу жоспары және бағдарламасына сай оқытудың мазмұнын таңдау;
- оқытушы бағдарлай алатын оқытудың басымды мақсатын таңдау, яғни жобалау барысында білім алушыларда қандай кәсіптік және тұлғалық сапа қалыптасады, міне соны анықтау;

- мақсаттарға немесе басымды бір мақсатқа негізделіп оқыту технологиясын таңдау;
- оқыту технологиясын талдап жасау.

Педагогикалық зерттеулердің нәтижелеріне сәйкес білім берудің қазіргі заманғы технологиясының нұсқауы, төмендегі принциптердің қатысуымен жасалуы тиістігі анықталуда:

- дидактикалық жүйені көрсететін технологияның бүтіндік принципі;
- қойылған мақсатқа жету үшін нақты педагогикалық ортада технологияларды қайта өндіру принципі;
- сәйкес келетін педагогикалық жүйелердің өзін-өзі дайындау механизміне әсер ететін факторлардың приоритеті және педагогикалық құрылымдарының сызықтық емес принципі;
- оқушының жеке тұлға ретінде қалыптасуына және оның танымдық қабілеттілігіне оқыту процесінің бейімделу принципі;
- біріктірілген білімдерді құру үшін оптимальді жағдай жасайтын оқу ақпараттарының потенциалды көп болу (артық болу) принципі.

Педагогикалық технологияның міндеттері:

- әр түрлі қызмет саласындағы іскерлік пен дағдылардың шыңдау, білімнің тереңдігін, беріктігін арттыру;
- мінез – құлықтағы әлеуметтік құнды әдеттер мен формаларды нығайту және арттыру;
- технологиялық құрал-саймандармен жұмыс істеуге үйрету;
- технологиялық ойлау дағдыларын дамыту;
- оқу міндеттері мен қоғамдық пайдалы еңбек ұйымдастыруда технологиялық тәртіпке сай нақты әдеттерді тәрбиелеу.

Педагогикалық технология әр түрлі жағдайлардағы нақты өзара іс-қимылдарды, жүйеленген, бағдарланған, оқыту және тәрбиелеу стандарттарына сай тәсілдер негізінде компьютер мен техникалық құралдар қолдану арқылы да ұйымдастырылады. Бүгінгі таңда білім беру жүйесінің құрылымдарында оқытудың айқындалған көптеген технологияларын пайдаланып жатқандығы белгілі. Болашақ маманға тәжірибе беруде ақпаратпен жұмыс істеу әдістеріне, жаңа білімдерді құру әдістеріне, ең маңыздысы - әлемнің дамуы туралы білімдердің қажетті деңгейін қалыптастыратын әдістерге үйрету. Сондықтан әрбір оқытушыға және оқушыға "оқыту" мен "үйрену" процестерін игеру үшін 3 тілді меңгеруі қажет: ана тілін, ғылым тілін және технология тілін. Сонымен технология көмегімен білімдерді, іскерлікті, дағдыларды игеру процесінде тұлғалық қасиеттің дамуында нәтижелі шешімге жету мүмкіндігі қамтамасыз етіледі. "Педагогикалық технология" оның ішінде "оқыту технологиясы" ұғымын анықтауда, басым көпшілік мамандар оларды үш маңызды жағдайлармен біріктіреді:

- іс-әрекетінің жиынтығы түріндегі қажет ететін үлгіні дәл анықтау негізінде оқытуды жоспарлау;
- оқытуды талап ететін әрекетті қалыптастыруды іріктеген қатаң тізбекті әрекеті түріндегі оқытудың барлық процесін "бағдарламалау".
- алғашқы белгіленген эталонмен оқытудың нәтижесін салыстыру. М.Чошанов оқыту технологиясы негізінен педагогикалық процестегі «Қалай нәтижелі етіп оқыту керек?» мәселесін шешуге бағытталатынын айтады. Оқыту технологиясы жөніндегі ой-пікірлерді саралай келе, біздер оны: біріншіден, оқытудың мақсатқа сәйкес нәтижесіне қол жеткізудегі нақты қадамдарды және олардың үйлесімділігін зерделейтін ғылым саласы; екіншіден, оқытудың нақты жағдайда нәтижелі жүзеге асырылуын белгілейтін жобалау немесе модельдеу; нақты оқыту процесін нәтижелі етіп оқытудағы процес деп білеміз.

Б.Қуанбаева өзінің зерттеуінде әдістемелік жүйені технологиялық негізде жетілдіруді төмендегідей дидактикалық талаптарының орындалу негізін белгілейді:

- а) оқытудың мақсаты диагностикалық операцияларды анықтаулы тиіс, яғни иерархиялық тізбек түрінде берілген мақсаттар таксономиясы құрылуы қажет;

ә) білім мазмұны мақсаттар таксономиясына сәйкес анықталып, оны анықтау принциптері ізгілендіру тұрғысында қайта қаралуы қажет;

б) оқытудың белсенді әдістерін басым түрде пайдаланып, оқыту әдістерінің басты аспектілерін ескерілген үш деңгейлі моделі құрылып, кеңінен пайдалануы қажет;

в) оқытудың формасы оқушының жеке даму траекториясын, сондай-ақ педагогикалық жағдаяттарға сәйкес жеке, жұптық және топтық формалардың тиімді үйлесуін қамтамасыз ететіндей түрде жетілдіруі тиіс;

г) оқыту құралдарын жетілдіру компьютерлік техника мен ақпараттық технологияларды олардың дидактикалық мүмкіндіктері нақты анықталып, дәстүрлі құралдармен үйлесімді бірге пайдалануға бағытталуы қажет.

Жалпы "Педагогикалық технология" түсінігі қаншалықты қолданыста болғанымен, ол жөніндегі түсінік ұғыныңқы болмаған. Білім берудің қазіргі кездегі практикасында бұл ұғым стандартты емес ғылыми көріністерде ереже ретінде қолданылып, педагог жұмыстарының өндірілген әдіс-тәсілдерін, құралдарын білдіреді. В.П.Беспалько технологияны түсіну үшін ең алдымен педагогикалық іс-әрекеттің өндірушілік белгісіне көңіл аудару қажеттігіне зейін аударады, әлеуметтік тұрғыдан бұл белгі, технологияның басқа белгілерінен оның жалпылық сипатымен байланыстылығын сипаттайды. Қазіргі білім беру технологияларын Г.К. Селевко технологияның классификациялық параметрлері тұрғысынан: қолдану деңгейі, негізгі дамыту факторы, меңгеру тұжырымы, жеке тұлғаның құрылымына бағдарлау, мазмұн сипаты, басқару типі, ұйымдастыру формалары, балаға ықпал ету тәсілдері, әдістердің басымдылығы, жетілдіру бағыттары, оқушылар категориялары бойынша нақтылап көрсетеді.

Ш.Т.Таубаева оқытудың қазіргі технологияларының аттарын атап көрсетіп, олардың мақсаттарын, тұжырымының және мазмұны мен әдістерінің ерекшеліктерін сипаттап көрсетеді. Жұмыста педагог-ғалымның зерттеулері басшылыққа алынған.

Сонымен педагогикалық технологиялардан төмендегілерін бөле жарып көрсетуге болады:

- ойын арқылы оқыту технологиясы;
- проблемалық оқыту технологиясы;
- тірек сигналдары арқылы оқыту;
- деңгейлік саралап оқыту;
- міндетті нәтижелерге негізделген деңгейлік оқыту технологиясы;
- бағдарламалап оқыту технологиясы;
- оқытудың компьютерлік технологиясы;
- дидактикалық бірліктерді ірілендіру технологиясы;
- дамыта оқыту технологиясы;
- модульдік оқыту.

Сондай-ақ Қазақстандық ғалымдардың оқыту технологиялары белсенді түрде білім беру жүйесінде қолданылуда. Бұл технологиялардың өздеріне тән ерекшеліктері бар. Мәселен, В.Ф.Шаталовтың тірек сигналдары арқылы оқыту технологиясының ерекшелігі:

- үнемі қайталау;
- ірі блокпен оқыту, тіректі қолдану;
- жеке бағдарлы қарым-қатынас, ықпал;
- ізгілік;
- зорлықсыз, еркімен оқыту;
- әр оқушының табысының жариялылығын түзетуге, өсуге, табысқа жетуге жағдай жасау;
- оқыту мен тәрбиелеуді біріктіру.

Сондай-ақ әрбір педагогикалық технологияның өзіндік ерекшеліктері бар. Олардың негізгі қарастыратыны оқытуды нәтижелі ету.

Оқыту процесінің мәні мұғалім мен оқушының бірлескен қызметі, ол сабақ беру және білім алудың бірлігі. Қазіргі кезеңде оқытудың белгілерінің сипаттамалары:

- 1) екі жақтылық сипаты;
- 2) мұғалімдер мен оқушылардың бірлескен қызметі;
- 3) мұғалім тарапынан басшылық;
- 4) жоспарлы ұйымдастыру және басқару;
- 5) тұтастық және бірлестік;
- 6) оқушылардың жас ерекшелік даму заңдылықтарына сәйкесік;
- 7) олардың даму тәрбиесін басқару;

Оқыту процесіне баланың дамуы жүзеге асырылады, оқытудың негізгі құрылымдық жүйесінің элементтері:

- 1) мақсаты;
- 2) мазмұны;
- 3) әдістері;
- 4) ұйымдастыру формалары;
- 5) нәтижелері;

Оқу процесі диктантқа қатысты және бөліктері-элементтерінің тізбегінен тұрады, мақсатқа жету, үшін бірлескен қызметтерді атқарады. Бірлескен оқу қызметін таным сатыларын игеру шәкірттердің белсенділігі мен өз бетінше оқу-іс-әрекеттерінен құралады. Олардың бірлескен еңбегінің негізгі кезеңдері:

- оқушылардың білім алу себептері-мотивация,
- оқушылардың тірек білімі, икемділігі, іскерлігі және дағдыларының қажеттілігін айқындау;
- жаңа сабаққа зерделеуді ұйымдастыру,
- зерделенді жетілдіру,
- оқытудың нәтижелігін анықтау;

Әрбір кезеңде мұғалім мен оқушылардың өз міндеттері бар, олардың іс-әрекеті, мақсаты жалпы. Мұғалім қызметінің мәні-басқару, оқушылардың іс-әрекеттері-білім алу;

Білімді игеру, іскерлік, икемділік, дағдыны жетілдіру және оларды іс-тәжірибеде пайдалану. Оқыту процесінде жаңа сабақ материалдарын игеру, іскерлік, дағдыларын дамыту, іс-әрекеттері бойынша мұғалім мен оқушылардың бірлескен еңбектерінің басты кезеңдері: қабылдау, ой елегінен өткізу, ұғу, бекіну, қолдану, қорытындылау, диагностикалау.

Қорыта айтқанда, педагогикалық жүйедегі негізгі өзекті мәселе - оқушылардың, студенттердің ойлау қабілетін дамытып, өздігінен жұмыс істеуге баулу, өз ойын тұжырымдауға дағдыландыру болғандықтан сабақ барысында кеңінен деңгейлеп, дамыта оқытудың модульдік әдісін жиі пайдалану қолдау табуда.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Ахметов С. Бастауыш кластарда білім берудің жолдары, Алматы. Рауан. 1994.
2. Абдуллина О.А. Общая педагогическая подготовка учителей. М. 1990.
3. Әбиев Ж., С.Бабаев, А.Құдиярова. Педагогика. А., Дарын., 2004.
4. Бейсенбаева А.А. Педагогикалық лекциялар циклі. Ред. Басыл.
5. Бабаев С.Б., Оңалбек Ж.К. Педагогика негіздері, Алматы "Заң әдебиеті" 2005 жыл, 228 бет.
6. Ғ.Ақманбетов, Т.дәуітов, А.Жақыпов. Педагог этикасы. А. 1969ж.
7. З.Ә.Әбілова. Этнопедагогика. А. 1997ж.
8. Мамандыққа кіріспе. А. 1991ж.
9. Нұрғалиева Г.Қ., Ахметова Г., Тілеова С.С. Кәсіптік білім беру негіздері. Алматы., 2004.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУ ЖҮЕСІ

Мусаева Г.О., бастауыш сынып мұғалімі
№16 ЖББ ОМ, Қарағанды қаласы

Бүгінгі мұғалімдердің басты міндеттердің бірі – білім беру жүйесін жаңарту болып саналады. Бастауыш сынып оқушылары үшін ең беделді адам-ол өзінің ұстазы. Оқушылар әр пәннен алатын білімдерін мұғалім арқылы қабылдайды. Бастауыш мектепте оқыту мазмұнын жаңарту жұмыстары бағдарламаға сай жүргізіліп, оқыту, тәрбиелеу, дамытудың жаңа мүмкіндіктері ашылды. Білім саласындағы түбегейлі өзгерістер ұстаздардан үлкен жауапкершілікті талап етеді. Қоғамның дамуы келешек ұрпаққа білім беруші мұғалімнің біліктілігіне тікелей байланысты. Осыған байланысты оқушылар арасында өзара түсіністік және ұжымдық қарым-қатынасты орнатып, оқушылардың сенімсіздіктерін жойып, мүмкіндіктерін арттыруға жол ашатын критериалды бағалау болып табылады. Кез-келген мұғалім критериалды бағалауды қолданбас бұрын оның өзіне тән терминологиясын толық меңгерген жөн.

Балалардың білім сапасын арттыруда мұғалім бала дамуының мынадай негізгі белгілерін: дербестігін, проблемалық ситуация, шығармашылық таным әрекетін, диалектикалық ойлауы т.б. қадағалап, балалармен жеке — дара жұмыстар жүргізеді. Білімнің жаңа мазмұнын жүзеге асыру үшін жаңа технологиялар қажет – ақ. Жаңалықты меңгеру мен жүзеге асыруда дұрыс түсінбеушілік ұйымдастырушыға әртүрлі кедергі жасайтыны белгілі. Сондай педагогикалық технологиялардың бірі — оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту.

Сын тұрғысынан ойлау — өз алдына сұрақтарға жауап іздеп, жан-жақты пікірлесіп, талдау жасап отыру. Бала санасын сол тақырыпқа байланысты ояту, ой шақыру, ойын тұжырымдау, қасындағы балалармен пікірлесу, топтасу. Сын тұрғысынан ойлау – сынау емес, шындалған ойлау. Жас балалардың да бұл жұмысы дұрыс ұйымдастырылған жағдайда өз даму деңгейіне сәйкес ойы шындалып, белгілі бір жетістіктерге жетері сөзсіз.

Қазіргі кезде оған жететін жаңа педагогикалық технологияларда баршылық. Соның бірі — критериалды бағалау жолдары. Біз бұл бағалау жолын сын тұрғысынан ойлау технологиясы арқылы жүзеге асыра аламыз.

Критериалды бағалау оқушының оқу нәтижелерін білім беру мақсаттары мен мазмұнына сәйкес келетін, білім беру үдерісіне қатысушылардың (оқушылар, мектеп әкімшілігі, ата-аналар, заңды тұлғалар және т.б.) барлығына алдын ала таныс, ұжым талқысынан өткен, нақтыанықталған өлшемдер арқылы оқушылардың оқу жетістіктерін салыстыруға негізделген үдеріс. Біз бұл бағалау жолын сын тұрғысынан ойлау технологиясы арқылы жүзеге асыра аламыз. Сын тұрғысынан ойлау - өз алдына сұрақтарға жауап іздеп, жан-жақты пікірлесіп, талдау жасап отыру. Бала санасын тақырыпқа сай ой шақыру, ойын тұжырымдау, қасындағы балалармен пікірлесу, топтасу арқылы білімдері молаяды. Сын тұрғысынан ойлау – сынау емес, ойлау, алдыға жетелеу. Жас балалардың да бұл жұмысы дұрыс ұйымдастырылған жағдайда өз даму деңгейіне сәйкес ойы шындалып, белгілі бір жетістіктерге жетері сөзсіз. Сабақ барысында алынған білім сын тұрғысынан талданып, меңгерілген біліммен салыстырылып, өзіндік түсінік пайда болады. Критерийлер - оқытудың міндеттерін жүзеге асыратын өлшемдер, атап айтқанда, оқушылар жұмыс барысында орындайтын іс-әрекеттер тізбесі. Егер балаға оның белгілі бір деңгейге жеткендігін айтса, онда бұл оған үздік нәтижеге жету үшін не істеу керектігін түсінуге көмектеспейді; бұл ретте егер баламен бірге оның жұмысында мұндай бағалауға не әкелгенін және бағалау өлшемдерін түсіндіруге талдау жасаса, онда бұл балаға өзінің нәтижесін жақсарту үшін кейін не істеу керектігін түсінуге мүмкіндік береді. Бұрын оқытуда оқушылар тек қана тыңдаушы, орындаушы болып келген, ал қазіргі оқушы өздігінен білім іздейтін жеке тұлға екендігіне ерекше мән беруіміз керек. Бастауыш сыныптардың негізгі міндеті – жеке тұлғаны дамытып, білімге және оқуға деген сенімін нығайту, іскерлік пен дүниетанымын қалыптастыр, оқуға

деген қызығушылығын оятып, ынтасын арттыру болып табылады. Критериалды бағалау әдісі арқылы бізде оқушының ең алдымен қызығушылығын оята аламыз, белсенділігін арттырамыз, өз ойын ашық айтуға үйретеміз, өз бетінше жұмыс істеуге дағдыландырамыз, соңғысы жинаған түрлі бағалау жинаған ұпай арқылы өзін-өзі бағалайды.

Критериалды бағалау-оқушы бойындағы үрейленуді басады және оқушы бойында өзін өзі бағалау, өз іс-әрекетіне баға беру, жауапкершілік қабілетінің дамуына ықпал етеді. Мұндай бағалау кезінде оқушы өзін басқа оқушымен салыстырмай өз мүмкіндігін бағалап, жетістікке жету жолдарын іздейді және жетістікке жету жолын табуға әректенеді. Бағалау парағы арқылы ата-аналармен байланыс орнатылады. Бұл жерде ата-ана да баласының жетістіктері мен олқылықтарын көріп, оны жоюға жұмыс жүргізеді. Бағалау критерилерімен танысып, хабардар болады. Оқушыны сабаққа белсене қатыстыру үшін әр сабақ барысын жеке формада, жаңа әдісте жүргізу шарт. Оқудың әдіс-тәсілдері, формалары талаптарға лайық болуы, жастардың бойында ақпараттық мәдениетті қалыптастыру үшін, ұстаз ақпараттық технологияны өз іс-әрекетінде тиімді, сауатты ұйымдастыруы қажет.

Критериалды бағалауды не үшін енгізуге болады? Оны енгізудің мақсаты қандай? деген сұраққа жауап іздеп көрелік: біріншіден, бастауыш сыныптарда оқыту сапасын арттыруға болады; екіншіден, оқушыларды ір түрлі тапсырма беру арқылы шығармашылыққа баулуға ойлау қабілеттерін дамытуды жетілдіреді; үшіншіден, алдыға мақсат қоя білуге және бала бойында сенімділікті ұялатуды көздейді. Ал **критериалды бағалау төмендегі міндеттерді айқындауға мүмкіндік береді:**

- Сабақтың әр бөліктеріндегі әр оқушының дайындық деңгейін анықтауға;
- Өтілген материалды еске түсірге;
- Оқушының даму жетістігін бақылауға;
- Оқушының білім алу барысындағы қателіктері мен олқылықтарын жоюға;
- Сабақ барысында алған бағасының әділдігіне көзін жеткізуге;
- Кері байланыс арқылы оқушының білімі мен ойын білуге;

Білім сапасын көтеру мақсатында түрлі жаңалықтарды мектеп өміріне енгізіп жүрміз. Білімнің сапасын көтерудің қазіргі таңда жолдары көп. Ең бастысы білімді де білікті, ұшқыр ойлы шығармашылық қабілеті мол ұстаздың шәкіртімен бірлесе еңбек етуі талап етіледі. Критериалды бағалаудың маңыздылығына тоқталсақ.

- бағалау критерийлері нақты оқыту мақсаттарын айқындайды;
- баға оқып- зерделенген материал бойынша ғана қойылады;
- өзінің оқу жетістіктерінің деңгейін анықтау үшін және ата- аналарға оқушының бағалау парағы ұсынылады;
- оқушының оқуға және өзін-өзі бағалауға ынтасы артады;

Мұғалімдерге критериалды бағалауды қолдануға әр пәннен нұсқаулық дайындап, бағалау А,В,С,Д критерийлері арқылы жүргізуге болады. Әрбір критерий тапсырмаларды жүйелі бағалауға арналған. Бұл критерийлер арқылы бағалау үшін әрбір оқушыны жеке және топтық жұмыстарын бағалауға арналған тиімді дескрипторлер құрылады. Әрбір дескрипторлер арқылы бала өз жұмысын бағалай алады. Бастауыш сыныптарды бұлардың ішінде айтылған А,В,С критерилерімен бағалауға болады. Мұндай бағалау бастауыш сынып оқушыларының өз деңгейлеріне сай келеді.

Бастауыш сынып оқушылары өз беттерінше А,В,С критерийлері арқылы өз кемшіліктерін таба алады, дұрыстығына назар аударады. Бастауыш сынып оқушыларының білімін мұндай бағалау бастапқы кезде аздап қиындық туғызады. Бірақ келе-келе баланы қалыптастыруға болады. Бастауыш сынып оқушыларын критериалды бағалау жүйесінің жеңіл түрі алынады. Мұндай бағалау жүйесінде біз балаларды оқытуда жеке жұмыс, топтық жұмыс, ой қозғау, ББҮ кестесі (INSERT), топтастыру, рефлексия сияқты бірнеше әдістерді қолдана аламыз. Осындай әдістерді пайдаланған кездерде кейде мүлдем сабаққа қатыспайтын балаларымыз өздігінен қол көтеріп, аз да болса өз ойын айтып, аз да болса нақты екі үш сөйлем жазып, жеке жұмыс жүргізуге талпынады. Критериалды бағалау жүйесін әрбір сабақта тиімді пайдалануға болады. Әрбір жаңа сабақты оқытуда тек бір «А»

критерийін алуға да болады. Өткен сабақтарды қайталауда «В» критерийін алуға болады. Сабақты қорытындылағанда «С» критериймен бағалау тиімді. Бастауыш сыныптардағы оқытудың мазмұнында оқытылатын пәндер ерекше орын алады. Мұнда пәннің алдына қоятын ең негізгі мақсат, міндеттерінің бірі: оқушының оқу-танымдық әрекетін қалыптастыруды оқытудың жаңа технологияларын оқу үдерісіне енгізудің маңызы ерекше. Бүгінгі білім беруде оқушыны білімділік, іскерлік, шығармашылық әдістерге баулудың жолдарын іздестіре отырып, мұғалім-шәкірт арасында рухани және сезім бірлестігін айқындайды.

Қазіргі жаңашыл ұстаз жаңа технологияларды өмірге енгізуге дайын, оқу-тәрбие ісіне жанашырлық танытатын, қоғамның ең озық бөлігінің бірі. Оқу-тәрбие үдерісінің мазмұнына және ұйымдастырылуына комплексті тұрғыда қарайтын, зерттеушілік ыңғайға бейім, теория мен практика іс-әрекетін біріктіре білетін, өмірлік құндылық қағидалары адамгершілік, ізгілік, еңбекқорлық, парасатты мінез - құлық қасиеттерді бойына сіңірген ұстаз. Бүгінгі заман талабы - жан-жақты дамыған, өзіндік «мені» қалыптасқан тұлға тәрбиелеу. Оқушы тұлға болып қалыптасуы үшін оның бойында түрлі жағдаяттағы проблеманы анықтауға, өзіндік тұжырым жасай білуге, өзіндік бағалауға, сыни ақпараттарды өз бетімен табуға, талдауға, алған білімдерін өмірде қолдануға бейімдеу болып табылады.

Қорыта айтқанда, бүгінгі оқушының білім сапасын критериалды бағалау жүйесі арқылы жетілдіруге болатынына күнделікті оқу үдерісінде қолдануымыздан көз жеткізуге болады. Критериалды бағалау жүйесі оқушының белсенділігін арттыруды, оқу үдерісінде жарыса, бәсекелесе білім алуға қол жеткізеді. Заманауи тәсілдің ең негізгі ерекшелігі оқушылардың алған білімдерін жай ғана иеленіп қоймай, оларды орынды жерде қолдана білуіне басты назар аудару болып табылады, ал ХХІ ғасырда талап етілетін дағдылардың мәні осында.

Пайдаланған әдебиеттер

1. <http://www.google.kz> К.Құдайбергенова. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерий // «Білім сапасын бағалаудың мәселелері: әдіснамалық негізі және практикалық нәтижесі» атты халықаралық ғылыми–практикалық конференцияның материалдары. 2008.
2. Мектеп №05. 2008
3. Бастауыш мектеп 2009. 01. №1
4. Жаңа білім беру технологиясы мен әдіс тәсілдері
5. Көкіжанова Г.К. Оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау білім сапасын басқарудағы негізгі критерий – Педагогика, 2009 ж.

БИЛИНГВАЛЬНЫЙ КОМПОНЕНТ КАК НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ СОВРЕМЕННОГО ЛОГОПЕДИЧЕСКОГО ЗАНЯТИЯ

Масленникова И. А.

Негосударственное учреждение учебный центр «Erfolg»

Изучение государственного языка является одной из актуальнейших задач современного образования. Особенно это относится к детям дошкольного возраста. Именно в этом возрасте закладываются основы знаний, умений и навыков, которые ребёнок развивает и совершенствует в дальнейшем школьном обучении.

В последнее время стал очень актуальным термин «билингвальное обучение». Билингвизм (двуязычие) – это функциональное свободное владение и использование двух языков. В нашей республике это государственный (казахский) и русский языки. Целенаправленное использование этих двух языков в процессе обучения и является билингвальным образованием.

Для большинства дошкольников нашего учебного центра русский язык – первый язык, на котором они учатся говорить, думать, общаться с окружающими. Однако, дети, начиная со второй младшей группы, приобщаются к казахскому языку, который слышат от воспитателей и преподавателей различных дисциплин в течение всего дня пребывания в центре. Именно с младшего дошкольного возраста необходимо развивать интерес детей к казахскому языку, осваивая разговорный язык, связанный с бытовой сферой общения и с окружающей действительностью.

У ребёнка с младшего возраста воспитывается уважение и интерес к казахскому языку как к государственному. Цель билингвального образования – формирование готовности детей к дальнейшему изучению государственного языка, стремления к общению со взрослыми.

Содержание знаний дошкольников по государственному языку отражено в программах обучения и воспитания «Зерек бала» и «Біз мектепке барамыз». Из этих программ можно выделить пять основных задач обучения детей дошкольного возраста казахскому языку:

1. Формирование устойчивого, заинтересованного, уважительного отношения детей к государственному языку;
2. Воспитание правильного произношения дошкольниками специфических звуков казахского языка ([ə], [ә], [γ], [ү], [i], [ɤ], [к], [ң], [h]);
3. Формирование элементарной детской диалогической и монологической речи;
4. Развитие культуры речи дошкольников;
5. Обогащение и активизация словаря. Перенос слов на государственном языке из пассивного словаря детей в активный.

Конечно, главная роль в изучении государственного языка отводится специальным занятиям, которые проводит дипломированный специалист. Но освоение детьми казахского языка не ограничивается лишь этими занятиями. В нашем учебном центре двуязычие применяется повсеместно: при проведении занятий воспитателями, при общении помощника воспитателя с детьми, при проведении музыкальных и хореографических занятий, а также на всевозможных мероприятиях центра (праздники, конкурсы, эстафеты и многое другое).

Кроме того, билингвальный компонент активно используется и при проведении логопедических занятий, независимо от формы их проведения. Фронтальные (общегрупповые), подгрупповые и индивидуальные логопедические занятия проводятся с систематическим использованием слов, фраз и выражений на государственном языке. Во – первых, на логопедических занятиях закрепляется языковой материал, изученный детьми ранее на занятиях по изучению казахского языка. Во – вторых, это является пропедевтикой изучения казахского языка дошкольниками. В – третьих, это активизирует интерес детей к логопедическим занятиям и внимание родителей к ним.

В начале 2016 – 2017 учебного года в нашем центре логопедом было проведено анкетирование родителей всех детей, посещающих НУ УЦ «Erfolg». Было опрошено 185 человек. Среди прочих, в анкете был вопрос: «Считаете ли вы необходимым билингвальный компонент (слова, фразы и выражения на казахском и русском языках) на логопедических занятиях?» Среди вариантов ответа были: «Да, считаю», «Нет, не считаю», «Затрудняюсь ответить». Получены следующие результаты:

1. «Да, считаю» - 153 человека, что составляет 83% от общего количества респондентов;
2. «Нет, не считаю» - 23 человека (12% от общего количества респондентов);
3. «Затрудняюсь ответить» - 9 человек (5% от общего количества респондентов);

Из результатов анкетирования следует, что подавляющее большинство родителей детей, посещающих НУ УЦ «Erfolg» (83%), выступают за изучение государственного языка их детьми, за использование билингвального компонента на логопедических занятиях.

Билингвальный компонент является неотъемлемой частью современного логопедического занятия. Он используется на любом этапе, будь то артикуляционная

гимнастика, физпауза или другой этап. Примеры использования билингвального компонента на логопедических занятиях:

1. Организационные моменты занятия: приветствие (со взрослым человеком: «Сәлеметсіз бе», с игрушкой – гостем занятия: «Сәлем»); прощание (со взрослым: «Сау болыңыз», со сверстником: «Сау бол»);

2. Название дыхательных и артикуляционных упражнений произносится на русском и казахском языках («Слон» - «Піл», «Лягушка» - «Бақа», «Собака» - «Ит», «Лошадка» - «Ат», «Часы» - «Сағат», «Забор» - «Шарбақ» и многие другие);

3. Выполнение простых инструкций логопеда («Заходи» - «Кір», «Стой» - «Тұр», «Слушай» - «Тында», «Двигайся» - «Қозғал», «Садись» - «Отыр», «Возьми стул» - «Орындықты ал» и многие другие);

4. Обогащение словаря детей словами на казахском языке в соответствии с изучаемой лексической темой. Например, осень – күз, лист – жапырақ, жёлтый – сары, красный – қызыл, дождь – жаңбыр, холодно – суық и другие;

5. Физпаузы на казахском языке. Например,

Біз аяқпен топылдаймыз,
Біз қолмен шапалақтаймыз,
Баспен біз шайқаймыз,
Қолды жоғары көтереміз.
Одан кейін түсіреміз,
Одан кейін ақырын
Орнымызда жүгіреміз.

В начале учебного года логопедом совместно с преподавателем казахского языка составляется перспективное планирование билингвального компонента по месяцам обучения. В зависимости от возраста дошкольников речевой материал на государственном языке усложняется и увеличивается в объёме. В системе логопедических занятий билингвальный компонент внедряется при организации и проведении сюжетных игр, игровых ситуаций и драматизаций. Важно, чтобы у детей возникла связь между словом на казахском языке и предметом, между фразой и действием.

Важно, чтобы логопед, использующий слова, фразы и выражения на государственном языке, сам правильно и чётко произносил специфические звуки казахского языка, правильно обозначал ударение в словах. С этой целью в нашем центре преподаватель казахского языка проводит консультации с воспитателями, педагогами и персоналом. Дошкольники слышат правильную речь на государственном языке.

Цель билингвального образования – формирование двуязычных (а в перспективе – и трёхязычных) личностей, способных свободно осуществлять коммуникативно – деятельностные операции на двух (трёх) языках во всех жизненных ситуациях. Посильный вклад в приобщение дошкольников к государственному языку вносит логопед. Одним из подтверждений этого является ребёнок, идущий по коридору нашего центра, и говорящий своей маме: «Это не просто упражнение «Часы». Это «Сағат».

Таким образом, дошкольники овладевают государственным языком не только на специально организованных занятиях, но и на занятиях с логопедом.

БОЛАШАҚ ПЕДАГОГ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУДА ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯ МҮМКІНДІКТЕРІН ПАЙДАЛАНУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Шутенова С.С., Нүркенова Г.Қ., Есмагулова А.А.
ЖММ «Болашақ» Академиясы

XXI ғасырда болашақ мамандарды даярлауға, олардың кәсіби бейімделуін қалыптастыру мәселелері - кезек күттірмейтін өзекті қоғам талабы. Сондықтан біз болашақ педагог маманның жаңа педагогикалық заманауи технологияларды қолдануға даярлығын қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделін жасадық. Болашақ мамандардың жаңа заманауи педагогикалық технологияларды қолдануға даярлықты қалыптастыру мына көрсеткіштерді қамтиды:

Қазіргі таңда білім берудің өзіндік жаңаша үлгісі қалыптасуда. Бүгінгі педагогика ғылымының бір ерекшелігі – баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын шығаруға ұмтылуы.

Тиімді оқыту жолдарын бүкіл әлем педагогтары қарастыруда. Нәтижелі оқыту мәселесі педагогика мен психологияның соңғы жаңалықтарын қолдану негізінде жүргізілуде.

Қазіргі кезде ақпараттық-коммуникациялық технологияны дамыту білім беру саясатының ажырамас бөлігі болып табылады. Біз "ақпараттық жарылыс" дәуірінде өмір сүріп отырмыз. Ғылыми білім мен ақпарат көздерінің мөлшері тез өсуде. Ақпараттандыру - жеке және заңды тұлғалардың ақпаратқа деген талаптарын қанағаттандыру мақсатында ақпараттық және коммуникациялық технологияларды пайдалану негізінде ақпараттық қорлар мен жүйелерді қалыптастыруға және дамытуға бағытталған ұйымдастырушылық, әлеуметтік-экономикалық және ғылыми-техникалық процесс.

Мемлекеттікті нығайту және ұлттық қызығушылықтардың дамуы мәселелерінде ақпараттық технологияларды енгізуді қолдану және кеңейтуде үлкен қажеттілік туындап отыр.

Сонымен бірге білім беруді ақпараттандыру жағдайында болашақ педагог мамандардың ақпараттық сауатылығын, ақпараттық мәдениетін және ақпараттық құзырлығы сияқты қабілеттерді қалыптастыру мәселесі бүгінгі күннің өзекті мәселесіне айналып отыр. Ал, қазіргі таңда жоғарыдағы аталған мәселе қалай жүзеге асырылып жатыр деген сауал туындайды. Әсіресе, мемлекеттік тілде осы бағыттағы мәселелерді әлі де жеткілікті деңгейде емес.

Психологиялық-педагогикалық ғылымда өңделген қызмет принципіне сәйкес болашақ педагогтардың жеке тұлғаларының кәсіби қасиеттерінің дамуы тек қоғамдық тәжірибені меңгеру, болашақ педагог мамандардың өздерінің белсене қызмет ету арқылы жүзеге асатын меңгеру негізінде ғана жүре алады. Адамзат мәдениетінің қол жеткізулеріне ие болу үшін әр жаңа ұрпақ осы қол жеткізулер үшін істелген қызметке ұқсас қызметті жүзеге асыруы керек. Осыған байланысты болашақ педагог мамандардың мамандандырылған қызметіне сәйкес оқу қызметін ұйымдастыру маман даярлау жүйесінің қажетті кешені болып табылады.

Сондықтан ұрпақ тәрбиесімен айналысатын әлеуметтік, педагогикалық, психологиялық қызметтің тиімділігін арттыру, оны жаңа сапада ұйымдастыру қажеттігі туындайды. Бұл үшін әрбір оқытушының заманауи іс-әрекеттің ғылыми-педагогикалық, психологиялық негіздерін меңгеруі мақсат етіледі. Заманауи технологияны пайдалану міндетті деңгейдегі білімді қалыптастыра отырып, мүмкіндік деңгейге жеткізеді.

Қоғамда ақпараттандыру, есептеу техникасы құралдары кеңінен таралуымен байланысты, оқу процесін ұйымдастыруға, сол сияқты білім берудің мазмұнын өзгертуге де елеулі ықпал етеді. Білім беру жүйесіндегі қайта құрулардың негізгі субъектісі - мұғалім. Қазіргі мектепке шығармашылық ізденіс қабілеті дамыған, жаңа педагогикалық технологияларды жете меңгерген, мамандық шеберлігі қалыптасқан мұғалімдер қажет. Ол бір уақытта болашақ педагог-психолог және оқу процесін ұйымдастырушы технолог бола білуі керек.

Ғылыми-педагогикалық әдебиеттерде іс жүзінде анықталып табылған оқыту үрдісінің нәтижесін көретін әдіс-тәсілдері, түрлері көбіне жаңашыл, заманауи болып табылады.

Оқытудың жаңа технологиялары мынандай негізгі принциптерді басшылыққа алады: оқыту мен тәрбиенің бірлігі, оқушыға өз бетімен әрекет ету әдістерін меңгерту, оқушының

танымдық және кәсіби икемділігін дамыту, оқушыға ізгілік тұрғысынан қарау, оқу процесін оқушының сезінуі.

Педагогикалық инновацияларға:

1) жаңа емес, бірақ өзінің өзектілігін жоймаған және педагогика ғылымы мен практикасы жүйесін қамтитын, әлі толық жетілдірілмеген оқу-тәрбие үдерісін оңтайландырудың жалпы идеялары мен практикалық технологияларын;

2) ізгілік педагогикасының барлық қағидалары мен практикалық технологиялары жиынтығын қарастыруды;

3) жаңа идеяларға негізделген педагогикалық үдерістерді ұйымдастыру мен басқару амалдарын;

4) ақпараттандыру мен жаппай коммуникациялаудың жаңа идеялары мен құралдарына негізделген технологияларды жатқызуға болады».

Оқыту технологиясы және оқытудың жаңаша технологиясы және заманауи технология ұғымдарын нақты анықтамалар негізінде түсіндіре аламыз. Бұл тұрғыда мынандай қорытынды жасаймыз:

- оқыту технологиясы – оқушылардың өнімді қызметін ұйымдастыруға мүмкіндік беретін оқыту жағдайлары, атап айтсақ, әдіс-тәсілдер, құралдар жиынтығы;

- жаңаша оқыту технологиясы - диагностиканы басшылыққа алған жеке тұлғаға қарай бағыттаған мақсатты, сапалы оқу әрекетін ұйымдастыру;

- заманауи технология материалдық еңбек өнімдерінің жақсартылған сапасына қол жеткізуге және қоғам мен жеке тұлғаны дамытуға негізделген мақсатты өндірістік және әлеуметтік жүйеде теориялық және тәжірибелік жағынан жаңалықтарды қолдану болып табылады.

Болашақ мұғалімдерді даярлауда кәсіптік АКҚ-ты қалыптастыру жалпы педагогикалық және пәндік құрама болып екіге бөлінеді. Жалпы педагогикалық құрама - бұл оқыту мен тәрбиелеу процестерінде ақпараттық және коммуникациялық технологияны қолданудың жалпы бағыты; пәндік құрама - оқу пәндерінің (педагогика, психология және т.б) ерекшеліктерін бейнелейтін спецификалық бағыт.

Әрбір білікті ұстаз жаңа технологияларды меңгере отырып, өзінің білгенін оқушыларға жақсы түсіндіре білсе, сол мұғалімді біліктілігі жоғары жаңа формациядағы мұғалім деп айта аламыз. "Әрбір елдің тілін, өнерін білген кісі соныменен бірдейлік дағдысына кіреді" деген ұлы ақын Абай атамыз. Абай атамыз айтқандай, мұғалімдеріміз білікті оқушыларымыз ынталы білімді болса, Елбасымыз айтқандай 50 елдің қатарына өз жетістіктеріміз бен және жана технологияларымызбен ойланбай-ақ кіре аламыз деп ойлаймын.

Жаңа технологияларды енгізу барысындағы педагогтың даярлығы

Педагог нені білу керек	Педагог не істей алу керек	Педагог қандай іс әрекеттерді дұрыс ұйымдастыру керек
-------------------------	----------------------------	---

<p>1. Жаңа технология көмегімен шешілетін мәселелерді ;</p> <p>2. Жаңа технологияны қолдану арқылы алынатын нәтижелерді;</p> <p>3. Жаңа технология мәнін, алынатын нәтижелердің теориялық негізін;</p> <p>4. Жаңа технологияда мұғалім қолданылатын әдіс – тәсілдерді;</p> <p>5. Оқушыларды жаңа технологияда жұмыс істеуге үйрету әдісін;</p>	<p>1. Оқу бағдарламасының түрлендірілген нұсқаларын құрастыру ;</p> <p>Дамыта оқыту бағытында; Модульдік курс үшін; Әлеуметтендіру бағытында;</p> <p>Ұжымдық жүйеде оқыту; Басқа технологиялар үшін;</p> <p>2. Күнтізбелік- тақырыптық жоспарлау.</p> <p>3. Әр сабақты жоспарлау</p> <p>4. Жаңа технология бойынша жүргізілетін әртүрлі типтегі сабақ жоспарларын жасау.</p> <p>5. Оқу модулін құрастыру.</p> <p>6. Оқу жобаларының мазмұнын анықтау.</p>	<p>1. Жаңа технологияда пайдаланылатын жекелеген әдістер мен тәсілдерді қолдану.</p> <p>2. Әртүрлі типтегі сабақтарды өткізу.</p> <p>3. Өткізілген сабақтарға талдау жасау.</p> <p>4. Жаңа технологияда қолданылатын оқу әрекеттерінің әдістерін оқушыларға үйрету.</p>
--	---	---

Қазіргі жағдайда мұғалімнің ақпараттық-коммуникациялық құзырлығы кәсіби мамандықтың құрамды бөліктері болып табылады. Сондықтан бұл мәселе мектепке болашақ мұғалімдерді даярлаудың көкейкесті мәселерінің бірі ретінде айқындалады. Ол мына мәселелерді қамту керек:

Педагогикалық жоғарғы оқу орындарында ақпараттық-коммуникациялық құзырлықты қалыптастыруды 3 кезеңге бөлуге болады.

Жалпы АКҚ-ты қалыптастырудың құрамына мына дағдылар енеді.

1. Ақпараттық бөлік:

- түрлі ақпарат көздерінде ақпараттарды іздеу;
- қажетті ақпараттарды табуда түрлі ресустарды (кітап, журнал, электрондық құралдар, Интернет) қолдану;
- табылған ақпараттарды сынау арқылы қажетті ақпараттарды сұрыптай білу;
- кесте, диаграмма, кескін және т.б тәсілдерді қолдану арқылы ақпараттарды түрлендіру;
- ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың мүмкіндігін ескере отырып, қолданушыға ақпараттарды жеткізу тәсілдерін таңдау.

2. Ақпараттық және коммуникациялық техника бөлігі:

- арнаулы компьютердің құрылымын түсіндіру және оның негізгі құрылғыларының мәнін негіздеу;
- нақтылы есептерді шешуде ақпараттық және коммуникациялық технологияларды таңдау;
- ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және жеткізу әрекеттеріне ақпараттық технология мен басқа технологиялардың мүмкіндігін пайдалана отырып, олардың өзара байланыстық қызметтерін негіздеу.

3. Операциялық жүйе бөлігі:

- Windows операциялық жүйесінің қолданушылық интерфейсін баптау;
- файлдар мен бумаларды құру;
- файлдар мен бумаларды көшіру, өшіру және аттарын қалпына келтіру;

- Windows операциялық жүйесінің негізгі терминдерін қолдану: программа терезесі, сұхбат терезе, меню, құралдар тақтасы, сұхбат терезелері мен құралдар тақтасын басқару элементтері (батырма, есептегіш, жылжымалы тізім, жалауша және т.б)

4. Қолданбалы программалар бөлігі:

- Word мәтіндік редакторында қарапайым мәтіндерді құру мен оны редакторлеу;
- құжаттарды жіберуді ұйымдастыру;
- құжаттарды өңдеуді автоматтандыру;
- Excel-де формулалар мен функцияларды қолдану арқылы есептеулер жүргізу: Excel құрал арқылы диаграммалар мен графиктеді тұрғызу;
- түрлі іздеу жүйелері арқылы Интернетте ақпараттарды іздеу;
- электрондық хаттарды құру мен оны алу;
- компьютерлік презентацияларды құру мен қолдану.

Жаңа ақпараттық технологияның мүмкіндіктерін пайдалану: жаңа ақпараттық технологияның мүмкіндіктері туралы білім; коммуникациялық қызметтерді пайдалану дағдысы; білім беру процесінің ерекшеліктерін ескере отырып, педагогикалық программалық құралдарды қолдану және оларды өз қызметтерімізге сәйкес бейімдеп пайдалану.

Заманауи қызметпен айналасатын ұстаз, толық әлеуметтік бетбұрыс алғандығына орай, оның қоғамдағы орны өзгеріп, кәсіби еркіндікке, өзін - өзі толық басқару мүмкіндігіне қолы жеткендігін дәлелдеп жату артық болар. Инновация бұл дайын жаңалық ендіру, немесе тексеруден өткізу емес, бұл жаңалықты өз ортасынан іздеп табу, оның негіздемесін жасау, сынақтан өткізу, тарату секілді процестерді қамтиды.

Заманауи оқыту қоғамдағы жылдам туындайтын үзілістерге тұлғаның даярлыққа бағдарлануы, кәсіби қабілеттің дамуы, ойлауды әр алуан формасы мен басқа адамдармен әріптестікке бейімделумен сипатталады. Заманауи оқытудың жалпы жіктелмесін төртке бөледі: болашаққа оқытудың ашықтығы, күнделікті құндылықтарды асыра бағалау негізінде өзін айқындау қабілеті, жаңа жағдайларда біріккен әрекетке қабілеттілік. Бұл педагогтан заманауи мінез – құлық талап етеді, яғни педагогикалық іс - әрекеттегі жүйелі және белсенді шығармашылығы талап етеді.

Қазақстан қоғамының қазіргі заманғы даму кезеңінде ғылымының және білім берудің дамуы әлеуметтік-экономикалық жүйенің бәсекелі маманды даярлау жағдайында алдыңғы қатарлы мемлекеттің қатарына енді. Өмірімізде болып жатқан түбегейлі өзгерістер қоғамымызға жаңа талаптар қойып отыр. Осыған орай бүгінгі жаңа технологияны оқып-үйрену, болашақ ұстаздардың кәсіби ойлауын дамыту, кәсіби білімін, шеберлігін жетілдіру, үнемі ізденіс үстінде жүруіне жол ашу ерекше орын алады.

Қазіргі кезеңде білім беру саласының барлық жағына жаңаша көзқарас, жаңаша қарым-қатынас, жаңаша ойлау қалыптасуда.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1 Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол» Жолдауы. 11 қараша 2014жыл.
- 2 Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы // Егемен Қазақстан, 1999, 7 маусым.
- 3 Морозов А.В. Формирование креативности педагога в условиях непрерывного образования. Монография / А.В. Морозов. – М.: Академический Проект, 2002. - 409 с.
- 4 Осухова Н.Г. Становление творческой индивидуальности педагога / Н.Г. Осухова. // Педагогика. 1992. - 56 с.
- 5 Мұқаметқали М.М. Мұғалімдерді кәсіби – педагогикалық инновациялық іс - әрекетке даярлау жолдары / М.М. Мұқаметқали. Өскемен: ШҚМУ, 2004. - 198б.
- 6 Лушников В.Д. Традиционное и новаторское в современном образовании / В.Д. Лушников. // Педагогика. 2000. - 225 с.

БІЛІМ – АСЫЛ ҚАЗЫНА

Шуйинишова Нұрсұлу Темірханқызы
Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру
колледжінің 4-курс студенті
Жетекші: Тюлемисова Л.С.

*Білімдіге дүние жарық,
Білімсіздің күні заріп.
(Халық даналығы)*

Қазақ халқы Жұбан Молдағалиев атамыз айтқандай, «Мың өліп, мың тірілген» халық. Өткен тарихқа үнілсек, ұлтымыздың жігерлігіне, қайраттылығына, төзімділігіне қайран қалмасқа шараң жоқ. Қаншама тарихи ауыр кезеңдерді бастан өткерді. Жайбарақат өмірдің қамымен күн кешкен қазақ халқын тұс-тұстан тартқылаған азулылар аз болмады.

Бүкіл әлем әміршісі атануға ұмтылған Шыңғыс хан тұсындағы ат сауырынан қан кешкен алапат шайқастар, жоңғар шапқыншылығы кезіндегі соғыстар, қала берді қандыбалақ Ресейге бодан болған еліміздің қанаты қырқылып, қатары селдіреумен болды. Осынау қиын кезеңде қара халыққа жол бастаған көсемдер мен сөз бастаған шешендер, «малым-жанымның садағасы, жаным – арымның садақасы», - деп қол бастаған батырлар және біртуар дарынды тұлғаларымыз - халық тірегі бола білді.

Өміршең халқымыз жартысынан астамын ажал құшағына беріп, бұл зұлматты да соңына тастап, тарих көшімен ілгері жылжыды. Сан алапат тасыр - дауыл басылған соң қазақ елі ұлы даналарымыздың салған ізімен қадам басып, білімге бет бұра бастады.

Жөн көрсеттім қазақ деген намысқа

Жол сілтедім жақын емес алысқа

Өзге жұрттар өрге қадам басқанда,

Елім, сен де қатарыңнан қалыспа, - деп Ахыметтің жыр жолдары жол көрсетіп, бірде «Маса» болып ызындап, Міржақыптың «Оян қазағы» жаңғырып, қара қазанның қамымен жүрген халықты оятпай қоймады.

Білім нәрімен біртіндеп сусындаған халық өміріндегі игі істер, адам бойындағы жақсы қасиеттердің бәрі – ақыл-ой, сана – сезім, өнер – білім баршасы оқумен, біліммен келетіндігіне көз жеткізді.

Арыстандай айбатты,

Жолбарыстай қайратты,

Қырандай күшті қанатты-

Мен жастарға сенемін! – деп Мағжан ақын айтпақшы, осындай жігерлі жастардың арқасында қазақ елі құрып кетуден аман қалып, шыққын тегімізді, дінімізді, тілімізді сақтай отырып киелі ұғым- Тәуелсіздікке де қол жеткіздік.

Тәуелсіздік – тәу етер жалғыз кие. Дүниеде тәуелсіздікті, бостандықты, теңдікті аңсамайтын адам да, халық та жоқта шығар, сірә. Сол жылдағы тынымсыз күрес те тоқтап көрген емес. Басты мұрат – қолымызға қиындықпен түскен тәуелсіздік туына мейлінше бекем болу еді. Ол үшін әлемдік тәжірибеде үстем түсіп жатқан ұтымды жолдарды, білімнің жаңа деңгейін игеру қажет еді.

Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтің жүйелі саясатының арқасында Қазақстанның әлемдегі елу елдің қатарына енуді берік мақсат тұтуы – білім беру жүйесінің жан-жақты ізденістері мен көптеген мәселелердің түбегейлі өзгеруіне жол ашты «Ел болашағы білімді жастардың қолында» қағидасын ұстана отырып, жас ұрпақтың білім алуына барынша жағдай жасап, сапалы білім, саналы тәрбие беру мақсатында мектептерді жаңа технологиялық ақпарат жаңалықтарымен жабдықтады. Жас ұрпақтың білімге деген қызығушылығын арттыру мақсатында тегін оқу гранттарына түсуге қаражат бөлініп, іске асырылды. Елбасымыздың 2007 жылдағы «Жаңа дәуірдегі жаңа Қазақстан» жолдауында «Біз білім беру қызметі сапасын еліміз бойынша әлемдік стандарт деңгейіне жеткізуіміз керек.

Білім беру реформасының басты да нәтижелі көрсеткіші елімізде тиісті білім алып, кәсіпке бейімделген әрбір азаматтың әлемнің кез-келген елінде қажетті маман ретінде танулы болмақ», - деген сындарлы ой-пікірі білім саласының негізі болды. Осы орайда әр облыста дарынды балаларды дамытуға арналған орталықтар және зияткерлік мектептер ашылып, жас ұрпақтың әлемдік деңгейге еркін енуіне жол ашты.

Тәуелсіз еліміздің ертеңі жастардың білімінің тереңдігімен өлшенеді. Білімді, жан-жақты, қабілетті ұрпақ ұлтымыздың баға жетпес қазынасы. Бүгінгі таңда педагогика ғылымының өзекті мәселелерінің бірі – оқушыны жан-жақты дамытуда, білім беруде, ғылымның соңғы жетістіктерін қолданып, шығармашылық жұмыспен шұғылданатын қабілетті, дүниетанымдық көзқарасы кең, рухани бай, ұлттық қасиеттерді бойына сіңірген, ұлттық мәдени құндылықтарды жете түсінетін ұрпақ дайындау.

Ұлттық мәдени құндылықтар дегеніміз не? Қарапайым тілмен айтқанда ұлттық мәдени құндылықтар – белгілі бір ұлтқа, ұлт азаматына тән зат, адами қадір-қасиет, яғни халық ғасырлар бойы жинақтаған ұлттық рухани және материалдық құндылықтар.

Адамдардың бойында қалыптасқан имандылық қадір-қасиеттер рухани құндылықтарға, ал адамдардың қолымен жасалған тұтыну заттары мен кәсіби материалды құндылықтарға жатады. Таратып айтсақ, ұлттық рухани құндылықтар дегеніміз – халықтың ұлттық тілі, ұлттық мінез-құлқы, ерекше адамгершілік қасиеттері, ауызша-жазбаша ұлағатты тәлім-тәрбиелік мәні бар даналық өсиеттері, мақал-мәтелдері, әдеби және музыкалық шығармалары, салт-дәстүрлері, ділі мен діні, ойындары мерекелері және т.б.

Дүниедегі дүйім жұртты әлі күнге дейін тамсандырумен келе жатқан «Тоныкөк», «Күлтегін» іспетті тасқа қашалып жазылған жырлар, Қорқыт ата, Әбу Насыр әл-Фараби, Қожа Ахмет Яссауи, Махмұт Қашқари, Жүсіп Баласұғын сынды бабаларымыз түбі бір түркі жұртының бәріне ортақ десек те, «Қара шаңырақ иесі болып қалған» (М.Жұмабаев) қазақ халқына етене жақын, олардың жалғасы болып Шоқан мен Абай, Шәкәрім мен Мағжан, С.Торайғыров, А.Байтұрсынов, Ж.Аймауытов, М.Дулатов, М.Әуезов пен Қ.Сәтпаев және т.б. тасқа басқан таңба болып ғасырлар қойнауынан бүгінге жеткен сөз жетпес асыл құндылықтар, тебіреніс толғаулар, тағылым, тәрбие беретін теңдесі жоқ терең ойлар. *Адамзат баласының қол жеткізген ұлы игіліктерінің бірі – білім қазынасы. Ал білім сипаты алуан түрлі. Ол ұрпақтан – ұрпаққа ауызша, жазбаша түрде немесе көркем әдебиет арқылы да жеткен. Кітап адам баласының сан ғасырлық ақыл – ойының жемісі, тарихы мен тағылымының алтын сандығы.*

«Кітап дегеніміз – алдыңғы ұрпақтың артқы ұрпаққа қалдырған рухани өсиеті. Кітап оқудан тиылсақ, ой ойлаудан да тиылар едік» - деген еді Ғабит Мүсірепов. Кітап таңдап талғап оқи білу, оны түсіну мен түйсіну, алған әсеріңді өмір қажетіңе жарата білу – әрбір адамның білігі мен білімін, пайымы мен парасатын айқындайтын алғы шарттардың бірі. Міне осы асыл қазынаны оқу қазіргі таңда төмендеп отыр. «Кітап маған тақтан да қымбат», - деп атап көрсеткен Шекспир.

Оқушының өзін-өзі тануға ұмтылғаны, ізденуі өз бетінше терең білім алуға, ақыл-ой қабілеттерін дамытуда шығармашылыққа жетелейді. Оқушылардың өздігінен атқаратын жұмыстары білімді терең меңгеруде дербестік қасиетін мейлінше арттырады. Олардың алған білімінің кеңейгені саналылығы мен беріктігін камтамасыз етеді. Оқушыларда оқуға қажетті біліктер мен дағдыларын қалыптастыру үшін оқуға ынтасын арттырып, сыныптан және мектептен тыс дербес білім алуға алып келеді. Өз бетінше ойлауды дамытуға бағытталған жұмыстар белгілі бір дәрежеде оқу материалдарын меңгеруі, оқу барысындағы «осал жерлер» жөнінде оқушыдан кері ақпараттарды жедел алу сияқты өзекті дидактикалық мәселелерді шешуге мүмкіндік жасайды. Оқушының тұлғалық қасиеттерін өз мәнінде дамыту үшін маңызды шарт болып табылатын қарым – қатынастың жетіспеушілігін азайтады. Өз бетінше ойлауды дамыту іс-әрекеттері оқытудың тиімділігін арттырады, тұлғааралық қатынастарды қалыптастыруға оң әсер етеді, сыныпта қолайлы жағдай орнатуға және ұжымдық қарым- қатынастың қалыптасуына көмектеседі. Оқушыларда ұжымдық жұмыстар барысында жолдастық, достық және ұжымдық сезімдер қалыптасады. Сабақтарда

ұжыммен орындалатын жұмыстарды жүргізу оңды қатынастар бойынша тәжірибе жинақтауға мүмкіндік жасап, қоғамдық бағыттылық пен өз бетінше даралауды қалыптастыруға мүмкіндік жасайды.

Мектеп – еліміздің халыққа білім беру жүйесінің – күрделі тармағы. Сондықтан мектептеріміздің мақсаты: жеке тұлғаны жан-жақты дамытудың алғы шарты ретінде оқушыларды сараптап оқыту арқылы өз бетінше қабілетін дамыту. Еліміздің жарқын болашағы, өзіміз қызмет істеп жүрген мектеп болашағы біздің ұстаздардың ізденісіне, балаларға деген сүйіспеншілігіне, кәсіптік деңгейіне байланысты екенін жақсы түсінеміз. Шындығында мұғалімнің алдында оқушыларға білім мен тәрбие беруде үлкен жауапкершілік тұр. Әрбір оқушыны оқытып, тәрбиелеуге байланысты мәселелерді өз бетінше ынтамен шешуге қабілетті жаңашыл мұғалім керек. Оқушының білім сапасын көтеру - негізгі мақсат. Өз бетінше жұмыс істейтін оқушылар қоршаған ортаны сезе білу, құбылыс себептерін іздене білуі, ақыл парасатты игеріп, ойлау, сезім қабілеттерін арттыруы, алдына мақсат қоя білу және жетуге ұмтылуы, өзін - өзі талдауды, өзін - өзі бағалай білуді меңгеруі, басқаоқушылармен қарым-қатынас жасай білу, осы заманға сай технологияларды пайдалана білуі (интернет, электронды пошта), қоршаған ортада өз орнында, жеке рөлді анықтай білуі қажет

«Әрбір ұстаз – білікті маман, әрбір оқушы - ойшыл тұлға» деген қағидаларды ұстана отырып, білім беру үрдісінде кез –келген ұстаз білім сапасын жақсарту мақсатында оқытудың озық технологияларын пайдаланады.

XXI ғасыр – бұл ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуіріне, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениетіне мұқият қарайтын дәуір екендігі баршаға аян.

Мемлекетіміз Н.Ә.Назарбаевтің көрегенді, сындарлы саясатының арқасында қарыштап жетістікке жетуде. Білім саласында ғана емес денсаулық сақтау, спорт, кәсіпкерлік, құрылыс саласында да жемісті жетістіктер толып жатыр.

Бүгінгі әлем қызыға да қызғана қарайтын Елорда әсемдігі, көкпен тірескен Бәйтерек көркемдігі осы жетістіктердің дәлелі.

Бүгінге дейін жеткен жетістіктердің баршасы – бірлік пен татулықтың, білім мен талпыныстың нәтижесі деп білемін.

Арайлап атқан әрбір таңымыз жаңалыққа толы, тыныштық пен бейбітшілік бесігінде тербелудеміз.

Бүгінде еліміз кез – келген алпауыт елдермен иық тірестіре алуы – қуанышты жетістіктер екені баршаға аян.

Тәуелсіздік алғалы бері жыл сайын жүргізіліп, білім жүйесіне енгізіліп отырған реформалар біздің болашағымызға салынып жатқан даңғыл жол деп айтуымызға болады. Себебі, қай мемлекеттің болсын даму жолы, яғни экономикалық-әлеуметтік жағдайына тікелей апарар жол – сол елдің білімінің дамуы болып табылады. Яғни, болашақта бәсекеге қабілетті мемлекеттер қатарына ену міндеті бәсекеге қабілетті жас маман мойнына жүктелетін абыройлы да, жауапты міндет болып отыр. Бүгінгі жас ұрпақ – ертеңгі мемлекет тұтқасын ұстаушы білікті маман, ел тағдырын шешуші азамат.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Бабаева Ю.Д. Динамическая теория одаренности. Основные современные концепции творчества и одаренности. -М.: 1997.
2. Дүтбаева Н. *Кітап неге оқылмайды: себеп пен салдар*// *Қазақ әдебиеті*. - 2009. - 30 қаңтар. - 1-3б.
3. Кәрішолова К. *Кітапхана жаңа ғасыр мәдениетінде (балалар әдебиеті проблемалары)*// *Саясат*. - №3. - 2006. - 28-29б.
4. ҚР Білім туралы Заңы. Астана. 2004 ж.
5. Назарбаев Н. Біздің халқымыз жаңа өмірге бейімделуі керек. // Егемен Қазақстан. 31 мамыр. 2000 ж.

6. Хмель Н.Д. Теоретические основы профессиональной подготовки учителя. – Алматы. Ғылым. 1988

БІЛІМ – ҚАЗАҚСТАННЫҢ БОЛАШАҒЫ

Маратова Айгүл Болатқызы
Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру
Колледжінің 4-курс студенті
Жетекші: Тюлемисова Л.С.

Қазақстан Республикасында білім беру саясаты Қазақстандағы білім беру әлемдік кеңестігімен үйлесімді дамуды көздейді. Яғни мемлекетіміздің білім беру дәрежесін, білім сапасын бүкіл әлемдік стандартқа сай болуын мақсат етеді. Халықаралық білім беру жүйесіне ену мәселесі жылжымалы білім беруді күшейте отырып, тәуелді білім парадигмасына ауысуда жаңа педагогикалық технологиялармен, инновациялық оқытумен байытылу арқылы іліктестірілген құрылымда жүзеге асады.

Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шынға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау; оқытудың жаңа технологияларын енгізу; білім беруді ақпараттандыру; халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» - деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттерін көздейді. Бұл міндеттерді шешу үшін, әрбір білім беру мекемедегі ұжымның, әрбір мұғалімнің күнделікті ізденісі арқылы, барлық жаңалықтар мен қайта құру, өзгерістерге батыл жол ашардық жаңа практикаға, жаңа қарым-қатынасқа өту қажеттілігі туындайды. Осы жайттарды ескере отырып қазіргідей жаһандану дәуірінде сабақ үдерісінде жаңа инновациялық технологияларды қолдана отырып сабақ өткізу оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады. Қазіргі таңда үздіксіз білім беру жүйесінде білім беруді дамыту, дүниежүзілік білім беру кеңістігіне кіру мақсатында елімізде білім берудің жаңа жүйесі құрылып жатыр. Білім беруді дамыту негізінде жалпы оқыту үрдісіне жүктеліп отырған жаңаша талап, міндеттер жоғары оқу орны оқытушыларына да қойылуда. Сондықтан оқытушы іс-әрекетін жаңа талап тұрғысынан ұйымдастыру – бүгінгі күннің өзекті мәселесі.

Білім - қоғамды әлеуметтік, мәдени-ғылыми прогреспен қамтамасыз ететін ғажайып құбылыс, адам үшін де, қоғам үшін де ең жоғары құндылық. Оның ең негізгі қызметі - адамның менталитетін, адамгершілігін, шығармашылық қабілетін қалыптастыру, дамыту. Осыған орай егеменді еліміз өзінің дамуының ең басты алғы шарты - білім беру жүйесінің білім ғасырындағы міндеті мен мазмұнын айқындап берді.

Білім беру сатыларының сабақтастығын қамтамасыз ететін білім беру процесінің үздіксіздігі, оқу мен тәрбиенің бірлігі, білім беруді басқарудың демократиялық сипаты, білімнің, ғылымның және өндірістің интеграциялануы, ақпараттануы, оқушыларды кәсіптік бағдарлау, білім беруді саралау, ізгілендіру, гуманитарландыру және т.б. – білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі принциптері. Сонымен қатар Қазақстан Республикасының ғылым және ғылыми-техникалық саясат тұжырымдамасында да ғылымды демократияландыру, интеграциялау, инновациялық процестің білім, ғылым саласында кең өріс алуы да атап көрсетілген.

Білім жүйесін дамыту стратегиясының басты мақсаты – ұлттық білім моделін жасау. Ұлттық білім үлгісінің негізгі бағыты — адамды қоғамның ең негізгі құндылығы ретінде тану, оның қоғамдағы орны мен рөліне, әлеуметтік жағдайына, психикалық даму ерекшелігіне мән беру, сол арқылы оның рухани жан-дүниесінің баюына, саяси көзқарасының, шығармашылық еркіндігі мен белсенділігінің, кәсіби іскерлігінің қалыптасуына жағдай жасау, мүмкіндік беру. Яғни, ХХІ ғасырдың маманы – жаратылыстану

мен гуманитарлық ғылымдар бойынша ой-өрісі кең, жан-дүниесі бай, ұлттық менталитеті жоғары, кәсіби білікті маман, адамдармен дұрыс қарым-қатынас жасай алатын, басқаның пікірімен санасатын, кез келген ситуациядан шығудың жолын таба алатын, жауапкершілік сезімі жоғары, қоғамда белгілі бір рөл атқаратын, қайталанбайтын дара тұлға болуы тиіс. Ал мұндай мүмкіндіктің негізі - жоғары білімде. Өйткені жоғары білім – үздіксіз білім беру жүйесінің шешуші тетігі. Сондықтан білімгерді тек маман ретінде ғана қарамай, оны өз қоғамының азаматы, жеке тұлға, келешектің иесі, тірегі ретінде тану, соған мүмкіндік жасау қажет. Ұлттық үлгідегі жаңа парадигманың негізгі бір мәселесі – білімгерге іргелі де терең, тиянақты да жүйелі білім беру. Іргелі білім берудің міндеті – адамды ғылыми ойлауға, болмысты тану, оны қабылдаудың әдіс-тәсілдерін білуге, өзін-өзі дамытуға, өз бетімен білім алуға, ізденуге іштей қажеттілігін туғызу.

Тәуелсіз ел тірегі – білімді ұрпақ десек, жаңа дәуірдің күн тәртібінде тұрған мәсілі – білім мен тәрбие беру. Өркениет біткеннің өзегі, ғылым, тәрбие екендігіне ешкімнің таласы жоқ. Осы орайда білім ордасы – мектеп, колледж, жоғары оқу орындары, ал білім ордаларының жаны – ұстаздардың басты міндеті – өз ұлтының тарихын, мәдениетін, тілін қастерлей және оны жалпы азаматтық деңгейдегі рухани құндылықтар ұштастыра білетін тұрға тәрбиелеу.

Егеменді еліміздің ең басты мақсаты өркениетті елдер қатарына көтерілу болса, ал өркениетке жетуде жан-жақты дамыған, рухани бай тұлғаның алатын орны ерекше. Қазіргі білім берудің басты мақсаты да сол жан-жақты дамыған, рухани бай жеке тұлға қалыптастыру болып табылады.

Рухани бай, жан-жақты дамыған жеке тұлғадағы басты қасиеттердің бірі – тіл байлығы, өз ойын нақты, терең мағыналы әрі көркем жеткізе білетін, шешен де ойлы сөйлей білетін, Абайша сөйлегенде сөзі жүрекке жылы тиетін, сөз құдіретін игерген, ұлттық мәдени құндылықтарды бойына сіңірген адамда ғана тұлғалық қасиет болады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Базарбаев М. Қазақ поэзиясы және көркемдік ізденіс, - Алматы: жазушы., 1995.
2. «Білім туралы» заң., 2007.
3. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты. Астана, 2008.

БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢА БАҒЫТТАРЫ

Жолдасова Назира Ерниязқызы
№8 НОМ

Қазіргі кезеңде Республикасызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, Қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне еруге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр: білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болды. Білім беру жүйесі - сабақтастығы бар білім беру бағдарламалары мен әр түрлі деңгей мен бағыттағы мемлекеттік білім беру стандарттары жүйесінің, оларды әртүрлі ұйымдастыру құқықтық формадағы, типтегі және түрдегі білім беру мекемелерінде іске асырушы тармақтардың, сонымен бірге білім беруді басқару органдары жүйесінің жиыны. Білім беру жүйесі қоғамның әлеуметтік – экономикалық дамуында жетекші роль атқарады, сондай – ақ оны әрі қарай айқындай түседі.

Білім берудегі өзгерістер мемлекеттің дамуындағы қажеттіліктерге сәйкес туындауы да орынды.

Білім беру жүйесіндегі инновация, яғни жаңарту: мақсат, мазмұн, әдіс және технологиялар, басқарудың түріне және оның жүйесіне; педагог қызметіне және оқыту-

таным үрдісіне; білім деңгейін бағалау және бақылауға; оқыту-әдістемелік қамтамасыз етуге; оқу жоспары мен бағдарламасына енгізілетін өзгерістермен тікелей байланысты. Орыс педагогі К.Д.Ушинский айтқандай, қазіргі заман талабына сай, әр мұғалім, өз білімін жетілдіріп, ескі бірсарынды сабақтардан гөрі, жаңа талапқа сай инновациялық технологияларды өз сабақтарында күнделікті пайдаланса, сабақ тартымды да, мәнді, қонымды, тиімдіболары сөзсіз.

Қазіргі таңда заман талабына сай тұлғаның дамуына бағытталған білім орын алып отыр. Оның негізі — заманауи білімнің даму тенденциялары: білім алудың әр деңгейі үздіксіз оқу жүйесінің құрамдас бөлігі болып саналуы; дәстүрлі бағыттағы білімді өзгертіп оқушылардың зияткерлік қызметін кеңейтетін ақпараттық технологиялардың кеңінен енгізілуі; білімді ұйымдастырудың өздік және өз білімін толықтыруды дамытуға көшуі; оқушы мен мұғалім арасындағы қарым-қатынастың өзгеруі.

Бұл тенденциялар дамыған елдердің заманауи білім беру күйін сипаттайды, сонымен қатар үшінші мыңжылдықтағы білім беру саласындағы өзгертулердің принциптерінің шарты болып табылады. Тек жүйелі білім үрдісі ғана оқушының жеке тұлға ретінде дамуына жағдай жасайды.

Қазіргі таңда білім алу мен зерделеу тәсілдері, оқыту мен оқушылардың қабілеттерін дамыту формалары, әдістері мен технологиялары оқу үдерісіне баяу енуде, ал қоршаған әлем өте жылдам қарқынмен өзгеруде, ал қазіргі үшінші мыңжылдық қоғамына өзінің іс-әрекетіне өзі басшылық жасап, шұғыл, әрі дұрыс, нәтижелі шешім қабылдай алатын тұлға қажеттігі туындауда. Оқушы мен мұғалім, оқушы мен оқушы арасындағы ынтымақтастық, түсіністік, сыйластыққа негізделу оқушының ізденушілігін дамыту — қазіргі оқыту жүйесінің бағыт алатын өзекті мәселелерінің бірі. Жаңа инновациялық педагогикалық технологиялар тұлғаның ойлау жүйесін қалыптастыруды, әр түрлі жағдайларда нақты шешімдер қабылдай білуге, өзіндік көзқарасы мен пікірін жеткізе білуге үйретуді мақсат етеді. Осы педагогикалық ұстанымдар мен көзқарастар – білім беру жүйесін жаңартудың негізгі көзі.

Білім беруді жаңартуда оқыту технологиясы, саралап деңгейлеп оқыту педагогикалық технологиясы, дамыта оқыту, сатылай кешенді талдау төл технологиясы, сыни тұрғыда ойлауға үйрету стратегиялары, ұжымдық оқыту әдістері және т.б. өз нәтижелерін беруде. Оқыту технологияларының ең басты ерекшеліктері — өзіндік ой-пікірі бар жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталуында және жаңа материалдарды оқушының өз бетімен іздену арқылы меңгеруі. Оқытудың жаңа технологиялары тұлғаның ойлау жүйесін қалыптастырады, сонымен қатар әртүрлі жағдайларда нақты шешімдер қабылдай білуге, өзіндік көзқарасы мен пікірін жеткізе білуге, өзінің іс-әрекетін бағалай білуге үйретеді.

Бұрынғы білім беру жүйесі оқушының оқулықтағы білімді меңгеруіне ғана ден қойды, ол білімді оқушы тәжірибе жүзінде қолдана алмады. Сондықтан мектептегі информатиканы оқытудың негізгі міндеті – ақпаратты түрлендіру, тасымалдау және пайдалану процестерін меңгеру, оқу барысында кейіннен қызмет ету саласында да өзін - өзі көрсету, дамыту құралы ретінде компьютерлік технологияларды тиімді пайдалану тәсілдерін үйрету болып табылады. Осы мақсатты жүзеге асыру нәтижесінде оқушылар ақпараттық технологияларды айдалану тәсілдерін игеріп, қазіргі әлемнің инфомациялық бейнесін жасауға қол жеткізетін деңгейге көтеріле алады.

Оқушылардың білімі тереңдеп, өрістері кеңейген сайын олар одан кейінгі оқуын жалғастыру мен еңбек етуге жақсы даярланып шығатын болады.

Қазіргі өзгермелі заман талабына сай оқушы алған білімін түрлендіріп қажеттілігіне қарай тәжірибеде қолдана алуының қажеттілігі ерекше болып отыр. Сондықтан бүгінгі күні еліміздің білім жүйесінде оқыту үдерісін тың идеяларға негізделген жаңа мазмұнын қамтамасыз ету міндеті тұр.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2005-2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы // Астана . 2004.

2. Г.Қ. Нұрғалиева, С.Мусин. Салыстырмалы педагогика. - Алматы: Ғылым, 1999.
3. Ж.Қоянбаев, Р.Қоянбаев. - Астана, 1998.
4. Е.Сағындықұлы. Педагогика. - Алматы, 1999.

БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢАША ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Тойшыбекова.С.Р.
«Бәйтерек» балабақшасы

Қазіргі жаңаша оқытудағы басты нәрсе бұл білім алу және өздігінен білім алу негізінде адам қабілеттерін, икемділіктерін дамыту. Жаңа білім алу парадигмасында тұлғаның қызығушылықтарын қамтамасыз етуде тұтастық, бағыттылықпен бірге мықты негізділік (фундаменталдылық) те шешуші рөлге ие. Қазіргі заманғы оқушының, әсіресе студенттің басты мақсаты көптеген пәндерден, олардағы ұшан теңіз ақпараттардың ішінен ең негізгісін, мәндісін таба білу.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінің басты қайшылығы тез өсіп бара жатқан жаңа білімдер қарқыны мен жеке тұлғаның оларды игерудегі шектеулі мүмкіндіктері арасында. Бұл қарама қайшылық педагогикалық теорияны білім берудің абсолютті идеяларынан (жан жақты дамыған тұлға) бас тартып, жаңа идеалға адамның өзін өзі реттеуі мен өздігінен білім алу қабілеттерін барынша дамытуға көшуіне мәжбүр етті. Сонымен, жаңаша оқытудағы басты нәрсе бұл білім алу және өздігінен білім алу негізінде адам қабілеттерін, икемділіктерін дамыту. Жаңа білім алу парадигмасында тұлғаның қызығушылықтарын қамтамасыз етуде тұтастық, бағыттылықпен бірге мықты негізділік (фундаменталдылық) те шешуші рөлге ие. Қазіргі заманғы оқушының, әсіресе студенттің басты мақсаты көптеген пәндерден, олардағы ұшан теңіз ақпараттардың ішінен ең негізгісін, мәндісін таба білу. Тәуелсіз ел тірегі білімді ұрпақ десек, жаңа дәуірдің күн тәртібінде тұрған мәселе білім беру, ғылымды дамыту. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті ұлттық және жалпы азаматтық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар: оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттерін көздейді. Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісі технологияландыру мәселесін қойып отыр. Бүгінгі күннің басты ерекшеліктерінің бірі, «Қазақстан Республикасының ақпараттық кеңістіктің бәсекеге қабілеттілігін 2006-2009 жылдарында даму тұжырымдамасында» келтірілгендей, ақпараттың ақылға симайтын шамадан тыс, оны игеруде адамның биологиялық мүмкіндіктерінің «артық» мөлшерде дамуы. Сол себепті де оқу оқыту қысқа мерзімде ақпараттың көлемді бөлігін тиімді түрде ұсынатын, сол ақпаратты жоғарғы деңгейде игеретін және практикада бекіте алатын әдістерді қолдануды талап етеді. Бұл талап білім беру саласында инновациялық өзгерістерге әкеліп, оқудың оқытудың негізі ретінде тұлғалық дамуды қарастырады, өйткені бұл дәуірдің идеологиялық, әлеуметтік, саяси сұраныстары адамнан төмендегідей құзырлықтарды талап етеді: ақпараттың ішінен өзіне қажеттісін таңдап, оны пайдалану; проблемаларды шешу және шешім қабылдау; өзіндік пікір, идеялар, тұжырым, түсінік келтіру, оларды дәлелдей және қорғай білу; социумда ауызша және жазбаша түрде қарым-қатынас құра білу, бірлесе жұмыс жасай білу, жанжалдарды болдырмау; өмірге деген көзқарасын, ұстанатын сенімдерін, қажеттіліктерін, құндылықтарын жалпы адами құндылықтармен байланыстыру; өздігімен үйрене білу, өз білімін әрқашанда дамытып отыру. Қазіргі заманғы үздіксіз өзгеріп жатқан жағдайында жоғары мектеп өз әрекетінде білім алушылардың зияткерлік (интеллектуалы) қабілеттерінің дамуына бағытталуы қажет. Өз кезегінде бұл қасиет білім алушыларға «техникалық, экономикалық және мәдени өзгерістер мен олардың сан алуандығын саналы түрде түсініп, бастамашылдық, кәсіпкерлік

рух пен икемділік секілді қасиеттерді қабылдап, қазіргі заманғы өндірістік ортада өзіне сенімді түрде еңбек ету мүмкіншілігін береді». Қоғамның қазіргі даму кезеңінде болып жатқан әлеуметтік саяси және жаңа технологиялық өзгерістерден ұрпақ тәрбиесіндегі бетбұрыстардан білім мен тәрбие жүйелерінің ісін жаңа сатыға көтеру қажеттілігі туындап отыр. Заман талабына сай білім оқу орындарында білім мазмұнын, оның құрылымдық жүйесін жақсарту білім реформасының жүзеге асының басты шарты. Осы заманғы білім берудің стратегиялық мақсатын өз жауапкершілігін сезіне алатын, өздігінен әрекет етуге және әрекетінің шешімін таба білуге қабілетті, барлық істе сауатты тұлғаны оқыту мен тәрбиелеуді қамтамасыз ету болып табылады. Жоғарыдағы мақсаттарға жоғары оқу орындарында білім берудің Отандық және әлемдік тәрбиелерінде қалыптасып, өз қызметін оң атқарып келе жатқан білім мазмұнының негізгі құрылымын жобасын жүзеге асыруды қолданылатын жаңа педагогикалық технология арқылы жету көзделеді. Қазіргі уақытта модульдік оқыту технологиясын көптеген оқытушылар пайдалануда. Модульдік оқыту 1960 жылдардың аяғына қарай шет елдерде (АҚШта) дәстүрлі оқудың бір нұсқасы, бағыты ретінде пайда болды. «Модуль» латынның «өлшем», «шама», «мөлшер» деген сөзі. Сонымен қатар модуль дегеніміз ірі блок, бөлінген, яғни оқу материалдарын, бөлшекке, блоктарға бөліп беру. Қазіргі уақытта қазақстанда білім берудің өзіндік үлгісі қалыптасуда. Модульдік оқу технологиясының негізі білім алушының танымдық белсенділігін, танымдық іс әрекеттерінің әртүрлі іс әрекеттерін ойлау, зейін, қабылдау әрекеттерін, ойын арқылы және сөздік 130 байлықтарын дамыту. Айта кетер тағы бір тиімді жағы бірізділігі, жүйелілігі, дарынды оқушылармен жұмыс істеуге қолайлы. Модульдік оқыту технологиясымен оқытунұсқасында білімді толық игеруді негізге ала отырып, қазіргі дидактика талабына сәйкес, білім алушыларды оқыту ғана емес, тұлғаның танымдық қызметін ұйымдастыруға, оқу үрдісін диалогтік қарымқатынас негізінде құруға болады. Бұл оқу үрдісі мен оқытушының жұмысына мынадай өзгерістер туғызады: біріншіден, оқушы мен оқытушы оқудың ұйымдастырушысына айналады; екіншіден, мұғалім сабаққа алдынала зерттеу жасап, уақыттың көпшілігін сабақты даярлауға жұмсайды да, сабақ барысында тек бақылаушы, үйлестіруші қызметін атқарады. Ал дәстүрлі оқытуда білім беру процесі көп жағдайда білім алушының сабаққа «таза парак» күйінде келіп, оқытушының оны сабақта біліммен «толтырумен» айналысатын құбылыс деп түсінеді. Шәкірт сабақта ғана жаңа білім алып, сабақтан кейін оны бекіту жұмысымен ғана айналысады. Инновациялық оқу оқыту барысында үйренушілер әрқашанда белсенді болып, өзіндік пікір қалыптастырып, өз ойларын дұрыс жеткізе білуге, өз көзқарасын дәлелдеуге, пікірталас жүргізуге, басқаларды тыңдауға, өзге пікірді сыйлауға және онымен санасуға үйренеді. Қазіргі заманғы білім беру жүйесін құру оқытудың инновациялық нысандары мен әдістерін енгізу педагог қызметкерлердің тұлғасына және кәсіптік құзыреттілігіне жоғарғы талаптар қоюда. Жаңа оқыту технологиясын меңгеруде оқытушылардың, педагог қызметкерлердің жан жақты білімі қажет. Қазіргі оқытушы педагогикалық процесте жүйелі жұмыс жүргізе алатын, педагогикалық өзгерістерге тез төселетін, жаңаша ойлау жүйесін тез меңгере алатын, білім алушылармен ортақ тіл табыса алатын, білімді, іскер, шебер болуы керек. Жаңа педагогикалық технологияның ерекшеліктері өсіп келе жатқан жас тұлғаны жан жақты дамыту. Инновациялық білімді дамыту, өзгеріс енгізу, жаңа педагогикалық идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелу. Бұрынғы білім алушы тек тыңдаушы, орындаушы ғана болса, ал қазіргі білім алушы өздігінен білім іздейтін жеке тұлға екендігіне ерекше мән беруіміз керек. Қазіргі білім алушы дүниетаным қабілеті жоғары, дарынды, өнерпаз, ізденімпаз, талапты, өз алдына мақсат қоя білу керек. Жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану педагогикалық іс әрекеттердің мазмұны мен формасын толықтыру негізінде оқыту үрдісін жетілдірудің бірден бір жолы. Компьютерлік желілерді, интернет жүйесін, электрондық оқулықтарды, мультимедиялық технологияларды, қашықтан оқыту технологиясын пайдалану оқу орындарында ақпараттық коммуникациялық технологиялар кеңістігін құруға жағдай жасайды. Оқытудың педагогикалық жаңа технологияларының барлығы дерлік оқушының өз бетінше білім алуын ұйымдастыруға бағытталған. Қазіргі уақытта білім

мазмұнын жаңарту мен сапасын жаңа деңгейге көтеру мақсатында оқытудың педагогикалық технологиялары арқылы оқыту әдістерінің 50ге жуық үлгілері ұсынылып, мектеп тәжірибесіне енгізіле бастады. Педагогикалық технологиялар көптүрлі болуына қарамастан, олардың іске асуының екі ғана жолы бар. Біріншісі теориялық негізде орындалуы, екіншісі тәжірибемен жүзеге келуі. Бүгінгі таңда қазақстандық ғалымдарымыз Ш.Қаланова, Ж.Қараев, Ш.Таубаева, М.Жанпейісова, Ә.Жүнісбек және т.б. ғалымдарымыздың зерттеулерінде оқытудың жаңа технологиялары жан жақты қарастырылды. Оқыту үрдісінде жаңа педагогикалық технологияларды тиімді қолдану мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, рухани, адамгершілік, азаматтық сияқты көптеген адами қабілеттерінің қалыптасуына игі ықпалын тигізеді. Оқушының өз бетімен білім алуына, өзіндік ой пікірін қалыптастырып, қорытынды жасай білуін, өз білімін өзі бағалай білуі

Білім берудегі қазіргі заманғы технологиялардың көмегімен жаңа білім беру парадигмасы іске асатын құрал ретінде қарастырылады. Білім беру технологияларының даму тенденциялары тұлғаның өзін-өзі тануына және өзін-өзі дамуына мүмкіндік беретін гуманитарлық білім берумен тікелей байланысты. "Білім беру технологиялары", "педагогикалық технология" терминімен қатар "оқыту технологиялары" термині қолданылады. Оның біріншісі көлемді болып келеді. Өйткені, білім беру технологиясында оқушының, үйренушінің тұлғалық сапасын дамыту және құрумен байланысты болатын тәрбиелік аспекті бар.

“Оқыту технологиясы – белгіленген мақсатқа нәтижелі қол жеткізуді қамтамасыз етуде оқытудың формасы, әдістері мен құралдарын ашып көрсетіп, оқу бағдарламасында белгіленген оқытудың мазмұны жүзеге асырылады”, – деп С.Әбенбаев айта келіп, оның құрылымын төмендегідей етіп көрсетеді [1]:

- оқытудың мақсаты;
- білім берудің мазмұны;
- педагогикалық өзара әрекеттестіктің құралы (оқыту және мотивация), оқыту процесін ұйымдастыру;
- оқушы, оқытушы;
- әрекеттің нәтижесі (сонымен бірге кәсіптік даярлықтың деңгейі).

Сонымен қатар, С.Әбенбаев нақтылы педагогикалық процесті талдап жүзеге асыруды “... оқыту технологиясын жобалау процесі деп атауға болады” деп айта келіп, оның құрылымын төмендегідей анықтайды:

- оқу жоспары және бағдарламасына сай оқытудың мазмұнын таңдау;
- оқытушы бағдарлай алатын оқытудың басымды мақсатын таңдау, яғни жобалау барысында білім алушыларда қандай кәсіптік және тұлғалық сапа қалыптасады, міне соны анықтау;
- мақсаттарға немесе басымды бір мақсатқа негізделіп оқыту технологиясын таңдау;
- оқыту технологиясын талдап жасау.

Педагогикалық зерттеулердің нәтижелеріне сәйкес білім берудің қазіргі заманғы технологиясының нұсқауы, төмендегі принциптердің қатысуымен жасалуы тиістігі анықталуда:

- дидактикалық жүйені көрсететін технологияның бүтіндік принципі;
- қойылған мақсатқа жету үшін нақты педагогикалық ортада технологияларды қайта өндіру принципі;
- сәйкес келетін педагогикалық жүйелердің өзін-өзі дайындау механизміне әсер ететін факторлардың приоритеті және педагогикалық құрылымдарының сызықтық емес принципі;
- оқушының жеке тұлға ретінде қалыптасуына және оның танымдық қабілеттілігіне оқыту процесінің бейімделу принципі;
- біріктірілген білімдерді құру үшін оптимальді жағдай жасайтын оқу ақпараттарының потенциалды көп болу (артық болу) принципі.

Педагогикалық технологияның міндеттері:

- әр түрлі қызмет саласындағы іскерлік пен дағдылардың шыңдау, білімнің тереңдігін, беріктігін арттыру;
- мінез – құлықтағы әлеуметтік құнды әдеттер мен формаларды нығайту және арттыру;
- технологиялық құрал-саймандармен жұмыс істеуге үйрету;
- технологиялық ойлау дағдыларын дамыту;
- оқу міндеттері мен қоғамдық пайдалы еңбек ұйымдастыруда технологиялық тәртіпке сай нақты әдеттерді тәрбиелеу.

Педагогикалық технология әр түрлі жағдайлардағы нақты өзара іс-қимылдарды, жүйеленген, бағдарланған, оқыту және тәрбиелеу стандарттарына сай тәсілдер негізінде компьютер мен техникалық құралдар қолдану арқылы да ұйымдастырылады. Бүгінгі таңда білім беру жүйесінің құрылымдарында оқытудың айқындалған көптеген технологияларын пайдаланып жатқандығы белгілі. Болашақ маманға тәжірибе беруде ақпаратпен жұмыс істеу әдістеріне, жаңа білімдерді құру әдістеріне, ең маңыздысы - әлемнің дамуы туралы білімдердің қажетті деңгейін қалыптастыратын әдістерге үйрету. Сондықтан әрбір оқытушыға және оқушыға "оқыту" мен "үйрену" процестерін игеру үшін 3 тілді меңгеруі қажет: ана тілін, ғылым тілін және технология тілін.

БІЛІМ БЕРУДІҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Бижанова А.Ж.

Қарағанды Экономикалық Университеті ҚазтұтынуОдағы
Экономика, бизнес және құқық колледжі

Білім берудегі қазіргі заманғы технологиялардың көмегімен жаңа білім беру парадигмасы іске асатын құрал ретінде қарастырылады. Білім беру технологияларының даму тенденциялары тұлғаның өзін-өзі тануына және өзін-өзі дамуына мүмкіндік беретін гуманитарлық білім берумен тікелей байланысты. "Білім беру технологиялары", "педагогикалық технология" терминімен қатар "оқыту технологиялары" термині қолданылады. Оның біріншісі көлемді болып келеді. Өйткені, білім беру технологиясында оқушының, үйренушінің тұлғалық сапасын дамыту және құрумен байланысты болатын тәрбиелік аспекті бар. Оқыту технологиясы – белгіленген мақсатқа нәтижелі қол жеткізуді қамтамасыз етуде оқытудың формасы, әдістері мен құралдарын ашып көрсетіп, оқу бағдарламасында белгіленген оқытудың мазмұны жүзеге асырылады. Педагогикалық өзара әрекеттестіктің құралы (оқыту және мотивация), оқыту процесін ұйымдастыру, әрекеттің нәтижесі (сонымен бірге кәсіптік даярлықтың деңгейі) қарастырылған.

Нақтылы педагогикалық процесті талдап жүзеге асыруды, оқыту технологиясын жобалау процесі деп атауға болады, оның құрылымын төмендегідей анықтайды:

- оқу жоспары және бағдарламасына сай оқытудың мазмұнын таңдау;
- оқытушы бағдарлай алатын оқытудың басымды мақсатын таңдау, яғни жобалау барысында білім алушыларда қандай кәсіптік және тұлғалық сапа қалыптасады, міне соны анықтау;
- мақсаттарға немесе басымды бір мақсатқа негізделіп оқыту технологиясын таңдау;
- оқыту технологиясын талдап жасау.

Педагогикалық зерттеулердің нәтижелеріне сәйкес білім берудің қазіргі заманғы технологиясының нұсқауы, төмендегі принциптердің қатысуымен жасалуы тиістігі анықталуда:

- дидактикалық жүйені көрсететін технологияның бүтіндік принципі;
- қойылған мақсатқа жету үшін нақты педагогикалық ортада технологияларды қайта өндіру принципі;

-сәйкес келетін педагогикалық жүйелердің өзін-өзі дайындау механизміне әсер ететін факторлардың приоритеті және педагогикалық құрылымдарының сызықтық емес принципі;
-оқушының жеке тұлға ретінде қалыптасуына және оның танымдық қабілеттілігіне оқыту процесінің бейімделу принципі;

-біріктірілген білімдерді құру үшін оптимальді жағдай жасайтын оқу ақпараттарының потенциалды көп болу (артық болу) принципі.

Педагогикалық технологияның міндеттері:

- әр түрлі қызмет саласындағы іскерлік пен дағдылардың шыңдау, білімнің тереңдігін, беріктігін арттыру;
- мінез – құлықтағы әлеуметтік құнды әдеттер мен формаларды нығайту және арттыру;
- технологиялық құрал-саймандармен жұмыс істеуге үйрету;
- технологиялық ойлау дағдыларын дамыту;
- оқу міндеттері мен қоғамдық пайдалы еңбек ұйымдастыруда технологиялық тәртіпке сай нақты әдеттерді тәрбиелеу.

Педагогикалық технология әр түрлі жағдайлардағы нақты өзара іс-қимылдарды, жүйеленген, бағдарланған, оқыту және тәрбиелеу стандарттарына сай тәсілдер негізінде компьютер мен техникалық құралдар қолдану арқылы да ұйымдастырылады. Бүгінгі таңда білім беру жүйесінің құрылымдарында оқытудың айқындалған көптеген технологияларын пайдаланып жатқандығы белгілі. Болашақ маманға тәжірибе беруде ақпаратпен жұмыс істеу әдістеріне, жаңа білімдерді құру әдістеріне, ең маңыздысы - әлемнің дамуы туралы білімдердің қажетті деңгейін қалыптастыратын әдістерге үйрету. Сондықтан әрбір оқытушыға және оқушыға "оқыту" мен "үйрену" процестерін игеру үшін 3 тілді меңгеруі қажет: ана тілін, ғылым тілін және технология тілін. Сонымен технология көмегімен білімдерді, іскерлікті, дағдыларды игеру процесінде тұлғалық қасиеттің дамуында нәтижелі шешімге жету мүмкіндігі қамтамасыз етіледі. "Педагогикалық технология" оның ішінде "оқыту технологиясы" ұғымын анықтауда, басым көпшілік мамандар оларды үш маңызды жағдайлармен біріктіреді:

- іс-әрекетінің жиынтығы түріндегі қажет ететін үлгіні дәл анықтау негізінде оқытуды жоспарлау;

- оқытуды талап ететін әрекетті қалыптастыруды іріктеген қатаң тізбекті әрекеті түріндегі оқытудың барлық процесін "бағдарламалау".

- алғашқы белгіленген эталонмен оқытудың нәтижесін салыстыру. М.Чошанов оқыту технологиясы негізінен педагогикалық процестегі «Қалай нәтижелі етіп оқыту керек?» мәселесін шешуге бағытталатынын айтады. Оқыту технологиясы жөніндегі ой-пікірлерді саралай келе, біздер оны: біріншіден, оқытудың мақсатқа сәйкес нәтижесіне қол жеткізудегі нақты қадамдарды және олардың үйлесімділігін зерделейтін ғылым саласы; екіншіден, оқытудың нақты жағдайда нәтижелі жүзеге асырылуын белгілейтін жобалау немесе модельдеу; нақты оқыту процесін нәтижелі етіп оқытудағы процес деп білеміз.

Жалпы "Педагогикалық технология" түсінігі қаншалықты қолданыста болғанымен, ол жөніндегі түсінік ұғыныңқы болмаған. Білім берудің қазіргі кездегі практикасында бұл ұғым стандартты емес ғылыми көріністерде ереже ретінде қолданылып, педагог жұмыстарының өндірілген әдіс-тәсілдерін, құралдарын білдіреді. В.П.Беспалько технологияны түсіну үшін ең алдымен педагогикалық іс-әрекеттің өндірушілік белгісіне көңіл аудару қажеттігіне зейін аударады, әлеуметтік тұрғыдан бұл белгі, технологияның басқа белгілерінен оның жалпылық сипатымен байланыстылығын сипаттайды. Қазіргі білім беру технологияларын Г.К. Селевко технологияның классификациялық параметрлері тұрғысынан: қолдану деңгейі, негізгі дамыту факторы, меңгеру тұжырымы, жеке тұлғаның құрылымына бағдарлау, мазмұн сипаты, басқару типі, ұйымдастыру формалары, балаға ықпал ету тәсілдері, әдістердің басымдылығы, жетілдіру бағыттары, оқушылар категориялары бойынша нақтылап көрсетеді.

Ш.Т.Таубаева оқытудың қазіргі технологияларының аттарын атап көрсетіп, олардың мақсаттарын, тұжырымының және мазмұны мен әдістерінің ерекшеліктерін сипаттап көрсетеді. Жұмыста педагог-ғалымның зерттеулері басшылыққа алынған.

Сонымен педагогикалық технологиялардан төмендегілерін бөле жарып көрсетуге болады:

- ойын арқылы оқыту технологиясы;
- проблемалық оқыту технологиясы;
- тірек сигналдары арқылы оқыту;
- деңгейлік саралап оқыту;
- міндетті нәтижелерге негізделген деңгейлік оқыту технологиясы;
- бағдарламалап оқыту технологиясы;
- оқытудың компьютерлік технологиясы;
- дидактикалық бірліктерді ірілендіру технологиясы;
- дамыта оқыту технологиясы;
- модульдік оқыту.

Сондай-ақ Қазақстандық ғалымдардың оқыту технологиялары белсенді түрде білім беру жүйесінде қолданылуда. Бұл технологиялардың өздеріне тән ерекшеліктері бар. Мәселен, В.Ф.Шаталовтың тірек сигналдары арқылы оқыту технологиясының ерекшелігі:

- үнемі қайталау;
- ірі блокпен оқыту, тіректі қолдану;
- жеке бағдарлы қарым-қатынас, ықпал;
- ізгілік;
- зорлықсыз, еркімен оқыту;
- әр оқушының табысының жариялылығын түзетуге, өсуге, табысқа жетуге жағдай жасау;
- оқыту мен тәрбиелеуді біріктіру.

Сондай-ақ әрбір педагогикалық технологияның өзіндік ерекшеліктері бар. Олардың негізгі қарастыратыны оқытуды нәтижелі ету.

Педагогикалық жүйедегі негізгі өзекті мәселе - оқушылардың, студенттердің ойлау қабілетін дамытып, өздігінен жұмыс істеуге баулу, өз ойын тұжырымдауға дағдыландыру болғандықтан сабақ барысында кеңінен деңгейлеп, дамыта оқытудың модульдік әдісін жиі пайдалану қолдау табуа.

Білім беру жүйесі - сабақтастығы бар білім беру бағдарламалары мен әр түрлі деңгей мен бағыттағы мемлекеттік білім беру стандарттары жүйесінің, оларды әртүрлі ұйымдастыру құқықтық формадағы, типтегі және түрдегі білім беру мекемелерінде іске асырушы тармақтардың, сонымен бірге білім беруді басқару органдары жүйесінің жиыны. Білім беру жүйесі қоғамның әлеуметтік – экономикалық дамуында жетекші роль атқарады, сондай – ақ оны әрі қарай айқындай түседі. Ал білімнің қалыптасып, дамуының жалпы шарттары философияның негізгі мәселесі – рухтың материяға, сананың болмысқа қатынасы тұрғысынан зерттелетін ілім таным теориясы деп аталады. Таным теориясының басқа ғылыми теориялардан түбірлі айырмашылығы – ол білімнің қалыптасуы мен негізделуінің жалпы ұстанымдарын, объективтік қатынастарды қалыптастырады. Орыс педагогі К.Д.Ушинский айтқандай, қазіргі заман талабына сай, әр мұғалім, өз білімін жетілдіріп, ескі бірсарынды сабақтардан гөрі, жаңа талапқа сай инновациялық технологияларды өз сабақтарында күнделікті пайдаланса, сабақ тартымды да, мәнді, қонымды, тиімді болары сөзсіз. Бұл жөнінде Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен. Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев жолдауында айқандай: «Болашақта өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстанды дамыған 50 елдің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін – білім». Сондықтан, қазіргі даму кезеңі

білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісінің технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытудың әртүрлі технологиялары сарапталып, жаңашыл педагогтардың іс – тәжірибесі зерттеліп, мектеп өміріне енуде.

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты - бәсекеге қабілетті маман дайындау. Мектеп – үйрететін орта, оның жүрегі - мұғалім. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс - оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Ұстаз атана білу, оны қадір тұту, қастерлеу, арындай таза ұстау - әр мұғалімнің борышы. Ол өз кәсібін, өз пәнін , барлық шәкіртін , мектебін шексіз сүйетін адам. Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі – педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл тұлға құзыреті. Жаңа формация мұғалімі табысы, біліктері арқылы қалыптасады, дамиды. Нарық жағдайындағы мұғалімге қойылатын талаптар : бәсекеге қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі.

Осы айтылғандарды жинақтай келіп, жаңа формация мұғалімі- рефлексияға қабілетті, өзін-өзі жүзеге асыруға талпынған әдіснамалық, зерттеушілік, дидактикалық - әдістемелік, әлеуметтік тұлғалы, коммуникативтілік, ақпараттық және тағы басқа құдыреттіліктердің жоғары деңгейімен сипатталатын рухани- адамгершілікті, азаматтық жауапты, белсенді, сауатты, шығармашыл тұлға.

Нәтижеге бағытталған білім моделі мен басқарудың жаңа парадигмасы аясында жекелеген ұғымдар мен нормаларды және тиімді педагогикалық технологияларды меңгеру үшін педагогтардың кәсіби мәдениетін дамытуға бағытталған оқу қажеттіліктері туындылап отыр.

Біліктілік арттыру жүйесінде педагогтардың оқу қажеттіліктері нақты білімнің мәнін түсінуге, соның нәтижесінде өзіндік іс- әрекетке енуге және жеке өміріндегі тәжірибені жетілдіру мақсаттарына байланысты қалыптасады. Осы заманғы мұғалім оқуға үлкен потенциалдық мүмкіндіктермен келеді.

Сондықтан олардың функционалдық сауаттылықтарын кәсіби шеберлікпен ұштастыру үшін нәтижеге бағытталған білім беру үлгісінде мақсатты түрде білім беретін, қалыптастыратын, дамытатын андрогогикалық процесс қажет. Басқаша айтқанда ересектерге арналған, жалпы және кәсіби білімнің қажеттілігін дамыту, ғылым, білім мен мәдениет жетістіктері арқылы адамдардың жалпы мәдениеті мен әлеуметтік белсенділікті дамытуға бағытталған танымдық іс-әрекетке ынталандыру үшін білім беру. Қазіргі білім беру парадигмасы «білікті адамға» бағытталған білімнен «мәдениет адамына» бағытталған білімге көшуді көздейді. Бұл білім беру жаңаша ұйымдастыру- оның философиялық , психологиялық, педагогикалық негіздерін, теориясы мен тәжірибесін тереңірек қайта қарауды қажет етеді.

Сондықтан бүгінгі күні еліміздің білім жүйесінде оқыту үдерісін тың идеяларға негізделген жаңа мазмұнын қамтамасыз ету міндеті тұр.

Француз қайраткері «Адамға оқып – үйрену өмірде болу, өмір сүру үшін қажет» дегендей оқыту процесін технологияландыру, осыған сәйкес оқу бағдармаларын жасау, ғалымдар мен жаңашыл педагогтардың еңбектерімен танысу жұмыстары мұғалімдердің үздіксіз ізденісін айқындайды. Жаңа педагогикалық технологиялардың негізгі мәні пассивті оқыту түрінен активті оқытуға көшу оқу танымын ұйымдастырудағы бастамашылдығына жағдай туғызу, субъективтік позицияны қалыптастыру.

Білім сапасын арттыру және нәтижеге бағытталған үлгіге беталуы барысында мұғалімдер мемлекеттік стандарт берілген нәтижелерге жетуде кәсіби шеберлікпен меңгерген зерттеу біліктері мен дағдылары нәтижесінде проблеманың шешімін таба алатын, ақпараттық – коммуникативті мәдениеті жоғары тұлғалық - дамытушылық функцияны атқарады. Қазіргі заман адамның осы құзыреттілікті меңгере отырып тек « кәсіби икемділігін оңтайландыруды қамтамасыз ету ғана емес, іске асырылу мүмкіндігін « үнемі оқып – үйрену және өзін-өзі жасау талабын қалыптастыра алады.

Қазақстандағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы жобасында Қазақстанда оқытындарды сапалы біліммен қамтамасыз етіп, халықаралық рейтингілердегі білім көрсеткішінің жақсаруы мен қазақстандық білім беру жүйесінің тартымдылығын арттыру үшін, ең алдымен, педагог кадрлардың мәртебесін арттыру, олардың бүкіл қызметі бойына мансаптық өсуі, оқытылуы және кәсіби біліктілігін дамытуды қамтамасыз ету, сондай-ақ педагогтердің еңбегін мемлекеттік қолдау мен ынталандыруды арттыру мәселелеріне үлкен мән берілген. Осыған байланысты қазіргі таңда еліміздің білім беру жүйесіндегі реформалар мен сындарлы саясаттар, өзгерістер мен жаңалықтар әрбір педагог қауымының ойлауына, өткені мен бүгіні, келешегі мен болашағы жайлы толғануына, жаңа идеялармен жаңа жүйелермен жұмыс жасауына негіз болары анық. Олай болса, білімнің сапалы да саналы түрде берілуі білім беру жүйесіндегі педагогтердің, зиялылар қауымының деңгейіне байланысты. Дәстүрлі білім беру жүйесінде білікті мамандар даярлаушы кәсіби білім беретін оқу орындарының басты мақсаты – мамандықтарды игерту ғана болса, ал қазір әлемдік білім кеңестігіне ене отырып, бәсекеге қабілетті тұлға дайындау үшін адамның құзырлылық қабілетіне сүйену арқылы нәтижеге бағдарланған білім беру жүйесін ұсыну – қазіргі таңда негізгі өзекті мәселелердің бірі. Жалпы алғанда «құзырлылық» ұғымы жайлы ғалым К.Құдайбергенова «Құзырлылық ұғымы – соңғы жылдары педагогика саласында тұлғаның субъектілік тәжірибесіне ерекше көңіл аудару нәтижесінде ендіріліп отырған ұғым.

Құзырлылықтың латын тілінен аудармасы «компетенс» белгілі сала бойынша жан – жақты хабардар білгір деген мағынаны қамти отырып, қандай да бір сұрақтар төңірегінде беделді түрде шешім шығара алады дегенді білдіреді» деп көрсетеді. Бұл жайлы Б.Тұрғанбаева «... өзінің практикалық әрекеті арқылы алған білімдерін өз өмірлік мәселелерін шешуде қолдана алуын – құзырлылықтар деп атаймыз » деп анықтаса, Ресей ғалымы Н.Кузьминаның көзқарасы бойынша, «Құзырлылық дегеніміз - педагогтің басқа бір адамның дамуына негіз бола алатын білімділігі мен абыройлығы ».

Латын тіліндегі «компетенс» сөзін ғалым К.Құдайбергенова «Құзырлылықты білімін, біліктілігін, дағдысын, тұлға мінез- құлқын , ең бастысы тұлға мүмкіндігін бағалаудың критерийі мақсатында қарастыру құзырлылық маңызын толық аша алады. Олай болса, құзырлылық, нәтижеге бағдарланған жаңа білім беру жүйесінің сапалық критерийі ретінде әлеуметтік және өмірлік көзқарастарды есепке алу қажет» деп жазса, Б.Тұрғанбаева «Құзырлылыққа бағытталған оқыту үрдісінде тәжірибелік жолмен мәселені шешу мүмкіндігі молаяды. Осы жағдай біліктілікті арттырудағы екінші үлгіге көшірудің негізі бола алады. Өйткені, құзырлылыққа бағытталған үлгіде білім алушылардың өздерін ұйымдастыру - басты мақсаты » деп көрсетеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Әбенбаев С., Ахметова Г., Әбенбаева И. Дәстүрлі емес сабақ турасында //Мектептегі шетел тілі. 2003, №2, бб.11-16.
2. Қуанбаева Б. Оқытудың педагогикалық жүйесін технологиялық негізде жетілдірудің дидактикалық шарттары: дисс. Пед. ғыл.канд. – Алматы, 2005. –137 бет.
3. Селевко Г.К. Современные технологии в образовании. –М., 1998.
4. Таубаева Ш.Т. Оқытуың қазіргі технологиялары //Бастауыш мектеп. -1999. №4. бб-5-12.

БІЛІМ БЕРУДІҢ ТЕОРИЯСЫ САБАҚ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Иманбаева Айжан Есенқызы
Астана қаласы Гуманитарлық колледжі

Қазіргі қоғам алдында тұрған өзекті мәселе бұл — әр жақты дамыған, көпмәдениетті, шығармашыл, әлеуметтік бейімделген тұлға қалыптастыру болып табылады. Оқушы қабілетін жан – жақты дамытып, шығармашылығын ұштай білу үшін ұстаз өзі шығармашыл тұлға болуы тиіс. Ол шығармашыл, жаңашыл, озық ойлы, кәсіби шебер маман болуы қажет. Қазіргі заманғы білім беру жүйесіне оқытудың инновациялық әдістерін енгізу экономика мен әлеуметтік саланы дамытуда маңызды рөл атқарып жатыр. Демек, осы бағдарламаны іске асыру нәтижесінде елімізде білім алушылар үшін баршаға бірдей сапалы білімге, үздік білім беру ресурстары мен технологияларына қол жеткізуге кеңінен жол ашылып, коммуникативтік және кәсіптік құзыреттілікті дамыту мүмкін болып жатыр. Білім беру адамның дүниені тану процесін қалыптастыру арқылы жүйелі біліммен іс-әрекет тәсілдерін игеру, дағды, іскерлік, сезім және ақылын дамыту жеке тұлғаны қалыптастыру нәтижесі болып табылады. Білімді адам деп – қабілеті өте жоғары дамыған көп жағдайларды түсінетін кей кезде оқығанын қолдана білетін білімді дұрыс ойлай алатын жоғарғы қасиетті адам. Көріп отырғанымыздай білім беру ұғымы тек қана оқытудың нәтижесі білім, іскерлік және дағды ғана емес, сын көзбен қарап ойлай білетін айналадағы құбылыстарды адамгершілік тұрғысынан бағалай білетін адамның өзіне деген қарым-қатынас іс-әрекетін шексіз өрістету. Қазіргі білім беру жүйесіндегі мақсаттардың бірі – жастарды сапалы біліммен, халықаралық рейтингілердегі білім көрсеткішінің жақсаруы мен қазақстандық білім беру жүйесінің тартымдылығын арттыру үшін, ең алдымен, педагог кадрлардың мәртебесін арттыру, олардың бүкіл қызметі бойына мансаптық өсуі, оқытылуы және кәсіби біліктілігін дамытуды қамтамасыз ету, педагогтердің еңбегін мемлекеттік қолдау мен ынталандыруды арттыру. Осыған байланысты қазіргі таңда еліміздің білім беру жүйесіндегі реформалар мен сындарлы саясаттар, өзгерістер мен жаңалықтар әрбір педагог қауымының ойлауына, өткені мен бүгіні, келешегі мен болашағы жайлы толғануына, жаңа идеялармен жаңа жүйелермен жұмыс жасауына негіз болып жатыр. Олай болса, білімнің сапалы да саналы түрде берілуі білім беру жүйесіндегі педагогтердің, зиялылар қауымының деңгейіне байланысты болып келеді. Орыс педагогі К.Д.Ушенский айтқандай, қазіргі заман талабына сай, әр мұғалім, өз білімін жетілдіріп, ескі бірсарынды сабақтардан гөрі, жаңа талапқа сай инновациялық технологияларды өз сабақтарында күнделікті пайдаланса, сабақ тартымды да, мәнді, қонымды, тиімді болары сөзсіз. Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңында « Білім беру жүйесінің басты міндеті- ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау; оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» - деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері көзделіп жатыр. Бұл міндеттерді шешуде, әрбір орта мектептің бастауыш сатысында білім беруде оқу-тәрбие үрдісін жаңа технологияларға сай ұйымдастыру әрбір мұғалімнің күнделікті ізденісі арқылы, барлық жаңалықтар мен қайта құру өзгерістерге батыл жол ашарлық жаңа практикаға, жаңа қарым-қатынасқа өту қажеттігі туындап жатыр. Жеке тұлғаны жан-жақты дамыту шеңберінде білім берудің мақсаты мен мәнінің өзгеруі «білім беру технологиясы» деп аталатын жаңа ұғымның пайда болуына ықпал етіп жатыр. Бастауыш мектепте қазіргі педагогикалық технологияларды пайдаланудың тиімділігі оқушылардың білімін арттыруда, іс-әрекетін дұрыс ұйымдастыра алуымен байланысты болып келеді. Педагогикалық іс-әрекеттің қыр-сырын әртүрлі салада қарастырған ауқымды зерттеу еңбектері баршылық. Мәселен, қазіргі педагогикалық технологияларды пайдалануда оқушы білімін арттыру, қызығушылығын қалыптастыру, бастауыш мектеп оқу үдерісінің тиімділігін арттыру мәселелері қазақстандық

ғалымдар - Н. Д. Хмель, С. А. Ұзақбаева, Л. К. Керімов, Б. Әбдікәрімұлы, М. А. Құдайқұлов, А. Е. Әбілқасымова, М. Ж. Жадрин, Г. Ж. Меңлібекова, Б. С. Имандосова және т.б. еңбектерінде қарастырған. Оқу-тәрбие үдерісін жетілдіру мақсатында педагогикалық технологияларды ұсынған Н.П.Гузиктің, В.М. Монаховтың, Ф. Шаталовтың, Т.Галиевтың, Л.Бектұрғановалардың еңбектері және т.б. ғылыми тұрғыдан практикалық мәні зор еңбектері біздің зерттеу жұмысымызда басшылыққа алынып жатыр. Осы тұрғыдан алғанда, ұрпақ тәрбиесімен айналысатын әлеуметтік- педагогикалық қызметтің тиімділігін арттыру, оны жаңа сапада ұйымдастыру қызметтігі туындап жатыр. Бұл үшін мұғалімдердің инновациялық іс - әрекеттің ғылыми – педагогикалық негіздерін меңгеруі мақсат етіліп жатыр. Сондықтан мұғалімнің біліктілігін көтеру мен шығармашылық педагогикалық әрекетін ұйымдастыруда қазіргі педагогикалық технологияларды меңгерудің маңызы зор.

Ұрпақ – ұлт болашағы, сол үшін де ұрпақ үшін істелер әрбір істің мінсіз болмағы бар адамзатқа керек. Болашақтың бүгінгіден де нұрлы болуына ықпал етіп адамзат қоғамын алға апаратын күш тек білімде ғана. Қай елдің болмасын өсіп өркендеуі, өркениетті дүниеде өзіндік орын алуы, оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, дамыту бағытына байланысты. Қазіргі кезеңде егеменді елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне бағыт алуда. Бұл педагогика тарихы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр, себебі, білім беру жүйесі өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарды, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болып жатыр. Ал, сол жаңа жүйенің бәрін бойына сіңіріп, жас ұрпақтың санасына білім нұрын құйып жүрген ұстаздар қауымы.

Мұғалімдердің алдына қойылып отырған басты міндеттерінің бірі – оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияларды меңгеру. Педагогикалық технологиядағы басты міндет – оқушының оқу-танымдық әрекетін жандандыра отырып, алға қойған мақсатқа толық жету. Білім негізінен пән арқылы берілгендіктен, әр пәнді заман талабына сай өз деңгейінде игерту, қай кезде болмасын, ең маңызды мәселе болып келгені даусыз. Технология мен әдістеменің мақсаты бір – «қалай оқыту мәселелерін қарастырады». «Сабақ беру жай ғана шеберлік емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер» деп Ж.Аймауытов айтқандай бүгінгі оқыту жүйесінде әртүрлі жаңа технологияларды пайдалану тәжірибеге еніп, нәтижелер беріп жатыр. Бұлар оқушының жеке қасиетін аша отырып, азамат етіп тәрбиелеумен қатар оқушының танымдық күшін қалыптастыру және білімін кеңейтуге, тереңдетуге жағдай жасап жатыр.

Ұстаз үшін ең басты мәселе – оқыту әдісін дұрыс таңдау. Жаңа педагогикалық технологиялар оқушының жеке тұлғалық күшін арттырып, шығармашылық ойынының дамуында басты рөл атқарады. Жаңа технологияларды меңгеру мұғалімнің зияткерлік, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін – өзі дамытып, оқу – тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектесіп жатыр. «Өз еңбегін талдай білген адам ғана тәжірибелі ұстаз бола алады» деген В.Сухомлинскийдің сөзін оқытушының талмай ізденген еңбегінің нәтижесінде ғана көрінетіні белгілі. Қазіргі кезде білім мен техниканың даму деңгейі әрбір оқушыға сапалы және терең білім беруіне жағдай жасап отыр. Оқытушы баяндайды, әңгімелейді, түсіндіреді, ал оқушы тыңдайды, қабылдайды, ойлайды т.б, таным әрекеттерін жасап жатыр. Қазіргі кезде білім беру үрдісінде көптеген технологиялар қолданылып жатыр. Сын тұрғысынан ойлау – өз алдына сұрақтарға жауап іздеп, жан-жақты пікірлесу, талдау жасап отыру, яғни оқушы санасын сол тақырыпқа байланысты ояту, ой шақыру, ойын жеткізу оны дәлелдей алу. Сонымен қатар қасындағы оқушының пікірін тыңдау, сол пікірлерді салыстыру. Бұл технологияның негізгі ұстанымдар: әлсін –әлі қайталау, міндетті кезеңдік бақылау, тіректерді пайдалану, келіспеушіліктің болмауы, оқушының жетісіктерінің жариялығы, қателерді түзеуге мүмкіншілік жасау, барлық балалар дарынды, табысқа жетуге жағдай жасау, оқытумен тәрбиенің бірлігі. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту күрделі процес болып келеді. Сыни ойлау ақпарат алудан басталып, қаралатын мәселеге байланысты шешім

қабылдаудан аяқталады. Сыни ойлау кез – келген жас аралықтарына тән. Сыни ойлау күрделі үрдіс болғандықтан, оқушыға сыни ойлау ортасын жасау қажет.

«Қызығушылығын ояту» кезеңінде алдыңғы өткен тақырыпты тексеру мақсатында тест жұмыстарын өткізу арқылы оқушы білім деңгейін қадағалап, жаңа сабақты бастар алдында «Топтастыру» стратегиясы арқылы оқушылармен бірлесе жұмыс жасауға болады. Сабақтың қай құрылымында болмасын осындай стратегияларды қолданғанда «Мен не ұтам?», және «Оқушы не ұтады? деген сұрақтарды есінен шығармауы керек.

«Мағынаны тану» кезеңінде оқушыларды топқа бөлу арқылы сұрақтар дайындап оны «Куббизм» стратегиясы арқылы жүзеге асыруға болады. Сұрақтар үш деңгейде әзірленеді. Дайындаған сұрақтарға оқушылар өз ойларын білдіріп жауап береді. Бұл технологияның келесі бір кезеңі – ой толғаныс. Мұнда «Венн» диаграммасын қолдану арқылы тақырыптардың ұқсастығымен мен айырмашылығын көрсетуге болады. Осы кезеңде пікір-сайыс немесе «5 минуттық эссе» жаздыруға болады. Мұндағы мақсат оқушылардың өзіндік көзқарасын қалыптастыру. Эссе жазғанда сабаққа қабілеті төмен деген оқушылардың 5-6 сөйлемнен тұратын ойын жазса, соның өзі оқушыны сабаққа тарта білгеніміз.

Сабақтың тиімділігін оқушылардың танымдық қызуғушылығын арттыру үшін тақырып материалдарын оқып үйренуде, олардың әртүрлі ізденушілік бағыттағы тапсырмаларды орындауларынан байқауға болады. Оқытудың осындай жаңа әдіс-тәсілдерін пайдалануда мұғалімде, оқушыда табысқа жетіп, білімін шыңдай түседі.

Жас ұрпақтың жаңаша ойлануына, олардың біртұтас дүниетанымының қалыптасуында әлемдік сапа деңгейіндегі білім, білік негіздерін меңгеруіне ықпал ететін жанаша білім мазмұнын құру жалпы білім беру жүйесіндегі өзекті мәселе болып жатыр. Бүгінгі орта білім беру ісіне қойылар талаптар қай кездегіден де күрделі маңызды. Өйткені, бізді дамудың жаңа кезеңі күтіп тұр. «Оқусыз – білім жоқ, білімсіз күнің жоқ» деген халық даналығы ешқашан мәнін жоғалтпайды. Қазақстан Республикасының «Білім туралы Заңында»: «Білім беру жүйесінің негізгі міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық, ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» – деп көрсетілген. Бұл міндеттерді жүзеге асыру барысында білім ордаларында жаңа педагогикалық технологияларды пайдаланудың негізгі мақсатын айқындап алуда, яғни «берілген үлгі бойынша өнім алу», оқытудың тиімділігін, сапасын көтеру. Оқыту технологиясы білім берудің тиімді жолдарын зерттейтін ғылым ретінде оқыту үрдісінде қолданылатын тәсілдер, принциптер мен айқындаушы жүйе, нақты оқыту процесі ретінде сипатталып жатыр. Осыған орай, бүгінгі күні білім беру мекемелері мен педагогика ғылымы алдында білім берудің философиялық негіздеріне, білім жүйесінің стратегиялық бағыттарына, мақсаты мен мазмұнына, оны орындаудың әдіс-тәсілдеріне деген жаңа көзқарастар қалыптасып жатыр. Сондықтан білім беру саласы да өзінің дамуы үшін жаңа қадамдарға баруда. Осыған байланысты тұлғаға ақпараттар кеңістігінде дұрыс бағытты таңдауға мүмкіндік жасай алатын оқытудың жаңа технологиялары пайда болып отыр.

Білім беру жүйесінің барлық саласында жаңа технологияны жоспарлы түрде енгізіп, жүйелік интегралды өткізу немесе қамтамасыз ету қажеттілігі туындап отыр. Қазіргі замандағы технология әрбір тұлғаның білім алу үдерісінде шығармашылық қабілетін дамытуға айқын мүмкіндіктер беріп жатыр. Дәл осы жаңа технология мен әрбір тұлғаның өзіндік білім алу траекториясын таңдауына жол беретін анық білім беру жүйесін құруды, оқу бағдарламаларының бағдарламалануы және өзгермелі бейімделінуі есебінен оқу үдерісінің біртұтастығын сақтай отырып оны дараландыруға мүмкіндік беретін компьютердің маңызды дидактикалық қасиеті негізінде тұлғаның оқу үдерісінде танымдық қызметін тиімді ұйымдастыру арқылы жаңа білім алу технологиясын түбегейлі өзгертуді тығыз байланыстырды.

Білім беруді ақпараттандырудың негізгі мақсаты - Қазақстан Республикасында біртұтас білімдік ақпараттық органы құру болып табылады. Олай болса, білім беру саласында жаңа ақпараттық технологияны пайдалануға, Қазақстан Республикасындағы ақпараттық кеңістікті әлемдік білім беру кеңістігімен сабақтастыруға мүмкіндік беріп жатыр.

Білім беруді ақпараттандырудың негізгі міндеттері:

- ақпараттық және телекоммуникациялық техникалық құралдармен қамтамасыз ету;
- білім беруді ақпараттандыру бойынша практикалық шараларды анықтап, жүзеге асыру;
- оқу-тәрбие үдерісіне жаңа ақпараттық технологияны енгізуді қамтамасыз ету бойынша ғылыми-ізденушілік және оқу-әдістемелік жұмыстарын жүргізу;
- пәндер бойынша жасақталатын жалпыға міндетті білім стандарттарының және оқу-әдістемелік кешендерінің мазмұнын ақпараттық технологияны пайдалану мүмкіндіктерімен жетілдіру білім беруді басқаруда ақпараттық жүйені құру;
- білім беру мекемелерінің қызметкерлері үшін бағдарламалық-техникалық құралдарды қамтамасыз ету және мультимедиялық бағдарламаларды, электрондық оқулықтарды жасақтау;
- педагог кадрларды жаңа ақпараттық технологияны өз қызметтеріне еркін пайдалана білуге дайындау және жүйелі түрде біліктіліктерін көтеру.

Білім беруді ақпараттандыру жағдайында педагог мамандардың біліктілігін көтеру – бүгінгі күннің негізгі міндеттерінің бірі. Педагог мамандардың біліктілігін көтеруді ақпараттандыру, қажеттілікті шешу барысында педагог мамандардың біліктілігін ақпараттық технологияны өз қызметтеріне пайдалану, педагог мамандардың ақпараттық сауаттылығын, ақпараттық мәдениетін және ақпараттық құзырлығы сияқты қабілеттіліктерді қалыптастыру мәселесі бүгінгі күннің өзекті мәселесіне айналып отыр.

Қазір «Ғасырдың мектебі мен мұғалімі қандай болу керек?» деген негізгі сұраққа жауап ізделіп жатыр. Білім берудің ұлттық моделіне көшкен қазіргі мектепке ойшыл, зерттеуші, тәжірибелік қызметте педагогикалық үйлестіруді шебер меңгерген іскер мұғалім қажет екендігі аз айтылып жүрген жоқ. Қазір заман да, қоғам да өзгерген. Бүгінгі балалардың мақсаттары да, құндылықтары да, идеялары да бұрынғыдан мүлде басқаша. Өйткені олар – өзінің болашағына тиімділік тұрғысынан қарайтын, іскерлікке бейім, жоғары талап қоя білетін адамдар.

Олай болса, бұл қоғам кез келген педагогтан өз пәнінің терең білгірі ғана болу емес, теориялық, нормативтік – құқықтық, психологиялық – педагогикалық, дидактикалық әдістемелік тұрғыдан сауатты және ақпараттық компьютерлік технология құралдарының мүмкіндіктерін жан – жақты игерген ақпараттық құзырлығы қалыптасқан маман болуын талап етіп отыр.

XXI ғасыр – техниканың озық дамыған ғасыры. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың сындарлы саясатының арқасында бүкіл мектеп компьютермен қамтамасыз етілді.

Компьютер оқушы үшін қоршаған әлемді танудың табиғи құралы болып табылады. Олай болса барлық сабақтарды компьютердің қуаттануымен жүргізуді үйрену – бүгінгі күннің кезек күттірмейтін өзекті мәселелерінің бірі. Білім беру жүйесін ақпараттандыру дегеніміз – берілетін білім сапасын көтеруді жүзеге асыруға бағытталған процесс, яғни еліміздің ұлттық білім жүйесінің барлық түрлерінде кәдімгі технологияларды тиімді жаңа комплекстік технологияларына алмастыру, оларды сүйемелдеу және дамыту болып табылады. Электрондық есептеуіш технологиясымен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті құралдарды қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламасына негізделіп жатыр. Ақпараттық әдістемелік материалдар коммуникациялық байланыс құралдарын пайдалану арқылы білім беруді жетілдіруді көздейді. Интерактивті тақтаның мүмкіндіктері мұғалімдерге баланы оқытуда бейне және ойын бағдарламаларын тиімді пайдалануға мүмкіндік беріп жатыр.

Қазіргі білім беру жүйесі ақпараттық технологиялар мен компьютерлік коммуникацияларды белсенді қолданып жатыр. Әсіресе қашықтан оқыту жүйесі жедел қарқынмен дамуда, бұған бірнеше факторлар, ең бастысы – білім беру мекемелерінің қуатты компьютер техникасымен қамтылуы, оқу пәндерінің барлық бағыттары бойынша электрондық оқулықтар құрылуы және Интернеттің дамуы мысал бола алады.

Оқытудың әр сатысында компьютерлік тесттер арқылы оқушыны жекелей бақылауды, графикалық бейнелеу, мәтіндері түрінде, мультимедиялық, бейне және дыбыс бөлімдерінің бағдарламасы бойынша алатын жаңалықтарды іске асыруға көп көмегін тигізіп жатыр. Электрондық оқулықтарды қарапайым оқулықтарға қарағанда пайдалану ыңғайлы және оларда өзін – өзі тексеру жүйесі бар. Осы электрондық оқулықтың артықшылығы болып табылады. Сондықтан, өзін – өзі тексеру жүйесі оқушы мен оқытушының арасындағы байланысын алмастырады.

Электрондық оқулықтарды пайдалану оқушылардың, танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасап жатыр.

Осы уақытқа дейінгі білім беру саласында тек мұғалімнің айтқандарын немесе оқулықты пайдалану қазіргі заман талабын қанағаттандырмайды. Сондықтан қазіргі ақпараттандыру қоғамында бұл оқулықтарды пайдаланбай алға жылжу мүмкін емес.

Оқыту үрдісінде оқыту әдістерін тиімді пайдалану, білім беру жүйесін тұтастай жаңа оқыту технологиясын енгізу оқыту процесінде толыққанды дамуына мүмкіндік жасап жатыр. Оқыту процесінде компьютерге негізделген жеке әдістемелер оқу мақсаттары мен жағдайларына байланысты тиімді қолданылуы қажет.

Осылайша жаңа технологиялардың дамуы жаңа әдіс-тәсілдердің пайда болуына көмектеседі және сонымен бірге оның сапасын жоғарылатады.

Бұл технологияның өзектілігі қоғамның ақпараттандыру жылдамдығының артуымен сипатталып жатыр. Әр түрлі пән сабақтарында жаңа технологияны пайдалану білім мазмұнын жаңартумен, ақпараттық ортаны қалыптастыруымен, сондай-ақ сапалы білім беру мүмкіндігінің жоғары болуымен ерекшеленіп жатыр.

Соңғы кезеңде қазіргі заманғы педагогикалық ғылым мен практика түбегейлі өзгерістерге ұшырауда. Соның ішінде оқыту үрдісі ақпараттық – коммуникациялық жағдайларда жаңа көрініс алу жолында басқаша жаңалаған жолмен ХХІ ғасыр талаптарына сай білгір, уақытты үнемдей алатын тұлғаны қалыптастыруға бағытталып жатыр. Қазіргі оқыту үрдісіне жаңа педагогикалық технологиялар кеңінен енуде. Оқушыны пәнге қызықтырумен қатар, саналы ойлауға тәрбиелейтін, қоғамдық көзқарастарын қалыптастыра алатын, өзіндік пікірі бар, қоғамдағы болып жатқан түрлі қарама-қайшылықтарды түсіне білетін, еркін сөйлеп, өз пікірін ашық айта алатын ойлы ұрпақ тәрбиелеуде сабақтың маңызы зор. Сол сабақ атты театрдағы басты кейіпкеріміз – оқушы болса, онда барлығымыздың бағытымыз бір, бағдарымыз байсалды болмақ. Әр мұғалім оқушыға көпқырлы сабақ беретін болған соң, қазіргі жаһандану саясатына сәйкес жаңа технологияны өз ыңғайына, пәніне лайықтап пайдалануы тиіс. Мұғалім шеберлігі – ізденіс нәтижесі. Сондықтан, орыстың ұлы педагог-ғалымы К.Д.Ушинскийдің “Мұғалім – өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім, оқуды, ізденуді тоқтатысымен оның мұғалімдігі де жойылады” – деген екен. Бұл “Ұстаз” атты ұлы сұрлеуге соқпағын салып жол тартқан көкірегі ояу, көзі ашық әрбір адамға берілген елеулі ескерту. Сабақты тартымды өткізіп, оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін әр сабағымызды түрлендіріп отыру шарт. Ол үшін тек бір технологиямен шектеліп қалмай, әртүрлі технологияның элементтерін пайдалану керек.

«Келер ұрпақ алдында зор жауапкершілік жүгін арқалап келеміз» деген Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың сөзі ұстаз қауымына үлкен тапсырыстарды артып отыр. Еліміздің болашағы көркейіп, өркениетті елдер қатарына қосылуы, бүгінгі ұрпақ бейнесімен көрініп жатыр. Дүниежүзілік озық тәжірибелерге сүйеніп, жаңа типті оқыту, яғни әр баланың табиғи қабілетін дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасай отырып, оны жан-жақты дамыту керек. Қазіргі білім беру мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас пайда болып, оқытудың жаңа технологиясы өмірге келді. Яғни педагогикалық технология ұғымы іс-әрекетімізге кеңінен еніп, қолданудамыз. Педагогикалық технологияның мәні: тұлғаның дамуы мен өзін-өзі дамытуы ретінде қалыптасады, олардың сапасы мен мазмұны оқытушының, оқу мекемелері мен бүкіл білім жүйесі жұмысында маңызы зор. Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың

озық технологияларын меңгеру оқытушының интел лектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу, тәрбие үдерісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі деп көрсетіп жатыр.

Ұрпақ – ұлт болашағы, сол үшін де ұрпақ үшін істелер әрбір істің мінсіз болмағы бар адамзатқа керек. Болашақтың бүгінгіден де нұрлы болуына ықпал етіп адамзат қоғамын алға апаратын күш тек білімде ғана. Қай елдің болмасын өсіп өркендеуі, өркениетті дүниеде өзіндік орын алуы, оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, дамыту бағытына байланысты. Қазіргі кезеңде егеменді елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне бағыт алуда. Бұл педагогика тарихы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр, себебі, білім беру жүйесі өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарды, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болып жатыр. Ал, сол жаңа жүйенің бәрін бойына сіңіріп, жас ұрпақтың санасына білім нұрын құйып жүрген ұстаздар қауымы.

Мұғалімдердің алдына қойылып отырған басты міндеттерінің бірі – оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияларды меңгеру Педагогикалық технологиядағы басты міндет – оқушының оқу-танымдық әрекетін жандандыра отырып, алға қойған мақсатқа толық жету. Білім негізінен пән арқылы берілгендіктен, әр пәнді заман талабына сай өз деңгейінде игерту, қай кезде болмасын, ең маңызды мәселе болып келгені даусыз. Технология мен әдістеменің мақсаты бір – «қалай оқыту мәселелерін қарастырады». «Сабақ беру жай ғана шеберлік емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер» деп Ж.Аймауытов айтқандай бүгінгі оқыту жүйесінде әртүрлі жаңа технологияларды пайдалану тәжірибеге еніп, нәтижелер беріп жатыр. Бұлар оқушының жеке қасиетін аша отырып, азамат етіп тәрбиелеумен қатар оқушының танымдық күшін қалыптастыру және білімін кеңейтуге, тереңдетуге жағдай жасап жатыр.

БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕ - ЕГІЗ ҰҒЫМ

Халабаева Қарлығаш Мәденовна
Балқаш қ., В.В.Маяковский атындағы «№17 ЖББОМ» КММ

Баланың бойында адамгершілік қасиеттердің негізі отбасында қалыптасады. Ата-ананың аялы алақаны, туған үйдің жылуы баланың көкірегінде өмір бойы сақталып, мәңгі есінде қалады. Отбасындағы адамдармен қарым-қатынаста бала мәдениетті болуды үйренеді, жеке адамға тән ар-ұяты, ақыл-ойы, адамгершілік қасиеттері қалыптасады. Ал балабақшада бүлдіршін отбасында ата-анасынан алған тәлім-тәрбиені одан әрі жалғастырып, жандандырады. Дер кезінде берілген мектепке дейінгі білімнің әр бүлдіршін үшін маңызы өте зор. Балабақшаның ең басты мақсаты - мемлекеттік білім беру бағдарламасына сай мектеп жасына дейінгі бүлдіршіннің жан-жақты, эстетикалық дамуын қамтамасыз ету болып табылады. Кішкентай бүлдіршіндердің алғашқы даму кезеңінде білім мен тәрбие беру жұмысы жан-жақты болуы заман талабы. Тәрбие жұмысын әдетте мектепке дейінгі тәрбиеден, яғни балабақшадан бастаған дұрыс. Әдетте, адамның жеке басының қасиеттері бес жасқа дейін қалыптасады екен. Сондықтан баланың жан-жақты қалыптасуы үшін мектеп жасына дейінгі бүлдіршіндердің бойына жақсы, жағымды қасиеттерді сіңіре білу керек. Бала әр нәрсеге құмар, қызыққыш, ол өзінің бойында болып жатқан өзгерісті, тамаша құбылыстарды сезінуге тырысады. Оның жан-жақты дамып, жеке тұлға болып тәрбиеленуіне, тілінің дамуына ең алдымен ата-анасы міндетті.

Ұлы бабамыз Әбу Насыр әл-Фараби: «Адамға біліммен қатар, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың хас жауы», – деген екен. Ұрпақ тәрбиесінде ежелден қалыптасқан халқымыздың жақсы дәстүрлерін оқып үйрену, өнеге тұту, жас ұрпақты ізгілікке баулу үлкен жауапкершілікті талап етеді. Ұлттық тәрбиенің құдыретін қанша айтсақта, тауысу мүмкін емес. Осындай ұлы тәрбие ізгіліктері бала кезден, бұла кезіңнен бастау алмаса, кейін өте қиынға соғатыны – дәлелдеуді қажет етпейтін ақиқат.

Қазақ халқының ұлттық тәрбиесі – әлемде теңдесі жоқ тәрбие. Жалпы «ұлттық» деген сөздің астарында елге, жерге, тілімізге, дінімізге деген құрмет жатыр. Ал осы ұлттық тәрбиені бала бойына сіңіруде мектепте атқарылатын жұмыстың орны ерекше. Яғни, тәрбие алуды сәби ана құрсағынан бастаса, оны білім алу мекемесінде ұлттық құндылықтарымызбен жетілдіру өте маңызды. Балабақша, мектептерге ұлттық тәрбие енгізу арқылы біз ұлтжанды, парасатты ұрпақ өсіретініміз айдан анық. Рухы асқақ, іргесі берік ел боламыз десек, ең алдымен ұрпағымыздың тәрбиесі мен біліміне сергек қарауымыз керек. Бұл жөнінде Абай атамыз: «Балаға мінез үш алуан адамнан жұғады: бірінші – ата-анасынан, екіншісі – ұстазынан, үшіншісі – құрбысынан», – деген екен. Ұлттық тәрбие атауын алғаш әдеби-педагогикалық оқулықтарға енгізген М.Жұмабаев болды. Ол педагогиканың ұлттық тәрбиеден бастау алатыны жайлы айтқан. «Педагогика» атты еңбегінде былай дейді: «Ұлт тәрбиесі баяғыдан бері сыналып, көп буын қолданып келе жатқан тақпақ жол болғандықтан, әрбір ұлттың баласы өз ұлтының арасында өз ұлты үшін қызмет ететін болғандықтан, әрбір тәрбиеші баланы сол ұлт тәрбиесімен тәрбие қылуға міндетті» [1].

Ұлттық тәрбие барысында ұлттық сананы қалыптастыру ең маңызды шарттардың бірі десек қателеспейміз. Қазіргі жаһандану кезіндегі Батыс өркениетінен біздің алатынымыз да бар, ысырып тастайтын тұстарымыз да жетерлік. Алатын тұстарымыз қатарына батыстың технологиялық жетістіктерін, экономикалық өндірісті ұйымдастыру тәжірибелері мен ғылыми-техникалық мәдениетін қабылдау сияқтыларды атауымызға болады. Батыстың білімі, ғылымы, техникасы, технологиясы, біздер үшін өте қажет десек те, Батыс өркениетіне шамадан тыс еліктеушілік – жақсылықтың нышаны емес. «Батыстың технологиялық жаңалығына ұмтылу, экономикалық өндірісті ұйымдастырудағы жетістіктерін игеру – қажеттілік, ал одан керісінше бүгінгі күнде рухани тапшылыққа айналып отырған ізгілік, кісілік, адамгершілік, бауырмалдық, әдептілік, тәрбиелік мазмұн іздеу – бос әурешілік. Өкінішке орай, Батыс өркениеті бұл тұрғыда ешқандай жетістікке жеткен жоқ, қайта тоқырауға ұшырады. Мысалы, дәстүрлі қазақ қоғамы мәдени құндылықтарды ешуақытта тауар деп қабылдамайды, негізгі ұстанымы бойынша қоғамның шаңырағын шайқалтпай ұстап тұруға тиіс тетік, өмірлік ұстаным ретінде қарастырады. Ал Батыс өркениетінде бұл тұрғыдағы ұстаным мүлдем басқа, олар мәдени құндылықтарды тауар ретінде қабылдайды, мақсат – сату (сатылу) және пайда табу. Уақыт қанша аз жұмсалса, сонша пайдасы көп» [2].

Қазақ қоғамы қазір қарқынды түрде жүріп жатқан жаһандану үрдісінің ықпалынан өзі қаламаса да, оқшау бола алмайды. Жаһанданудың қауіпті тұсынан арылу үшін, әрбір ұлт, әрбір этнос, әрбір мемлекет өзінің болмысына бейімдеп сіңіре алу керек. Әрине, жаһанданудан ешкім де құтыла алмайды. Оған тек бейімделу керек, ал бейімделе алмағандар құриды. Бірақ бейімделу дегенді өзгенікін толық қабылдау деп ұқпау керек. «Бізге дәл қазіргі заманда батыстың желімен домалай жөнелетін қаңбақ ұрпақ керек емес, пайдасын алып, зиянын бойына дарытпай, дауылына міз бақпай қасқайып қарап тұратын тамыры ұлт рухына терең бойлаған мәуелі бәйтерек керек. Сондықтан біздің міндетіміз – рухы биік ұрпақ тәрбиелеу» [3, 5-б.].

Білім мен тәрбие қашанда егіз ұғым. Оны бір-бірінен бөліп қарауға болмайды. Тәрбиенің өзі күнделікті сабақтың әрбір кезінде-ақ оқушы бойына сіңе бастайды. Қазіргі кезде ұлттық тәрбиенің көздері – фольклор, ауыз әдебиеті, ұлттық әдебиет, әдет-ғұрып, салт-дәстүр, ұлағатты қағидалар, шешендік сөздер, өнеге-өсиеті бар мақал-мәтелдер, туған топырағымызда дүниеге келген ойшыл ғұламаларымыздың еңбектеріндегі тәрбие қағидалары элементтерін кеңінен қолданудың маңызы артып келеді. Қазақ халқының өмір кешкен тарихында ұлттық ойындардың көптеген түрлері бала тәрбиесіне пайдаланылады. Ойын тек көңіл көтеру, шаттандыру ғана емес, ол өзінше ерекше қазақ халқының әлеуметтік өміріне байланысты тәрбиелік мағынасы зор жеке адамның дамуына, жетілуіне әсер етуші фактор. Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында ұлттық ойындарды жиі пайдаланамын. Олар: «Ақ серек - көк серек», «Айгөлек», «Жаяу жарыс», «Соқыр теке», «Ақ боран», «Төбетей», «Бәйге», «Орамал тастау», «Арқан тартыс» және т.б.. Сонымен қатар қазақша мақал-мәтелдер, жаңылтпаштар, тақпақтар жаттау, жұмбақтар шешу, өтірік өлеңдер, қазақ халқының ертегілерін оқып беру сияқты іс-әрекеттерді жиі ұйымдастырамын. Себебі, санамақ, тақпақ, өлең, мақал-мәтелдер - тәлім-тәрбие құралы. Жаңылтпаштар арқылы тіл ширатуды, жұмбақтар арқылы ой дамытуды, мазақтамалар арқылы намыс оятуды, мақал-мәтелдер арқылы адамгершілікке баулуды, батырлар жырлары арқылы ерлікке баулуды, терме-жырлар арқылы бірлікке, достыққа тәрбиелеуді, өтірік өлең арқылы бала қиялын дамытуды, ертегілер арқылы алуан түрлі тәрбие беруді, аңыз әңгімелер арқылы болашаққа сенуді, өткеннен үлгі — өнеге алуды үйретеді, тәрбиелік мақсатты орындайды.

Қазақтың айтулы қоғам қайраткері Мұстафа Шоқай былай дейді: «Ұлттық мәдениеттен жұрдай рухта тәрбиеленген ұрпақтан халқымыздың қажеті мен мүддесін жоқтайтын пайдалы азамат шықпайды». Яғни, елдің туын көтеріп, тәуелсіздік талаптарын орындау ісіне батыл бетбұрыс жасаған бүгінгі таңда адамзаттық игіліктерді, халқымыздың ғасырлар бойы армандаған мәдени-рухани мұрағаттары мен ұлттық тәлім-тәрбие саласындағы, білім жүйесіндегі ізденістерін көрсету – басты міндетіміз [5].

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Жұмабаев М. Педагогика. – Алматы: Рауан, 1994.
2. Пірәлиев С. Ұлттық тәрбие және жаһандану//«Егемен Қазақстан».
3. Қапалбеков Б. Ұлттан тілді алса... – Алматы, 2006. – 138 б.
4. Мырзахан А. Ел болудың жолы – ұлттық тәрбие // «Ана тілі», 20 қазан, 2011.
5. Оқушы бойында ұлттық құндылықтарды қалыптастыруда мектеп пен ата-ананың рөлі // <http://40.astana-mektep.kz/>

БІЛІМДІЛІК ПЕН ТӘРБИЕНІҢ БАСТАУЫ БАЛАБАҚШАДА

Джангильдинова Қ. Х., Тусупбаева С. Ж.
«Қуаныш» балабақшасы КМҚК Қарағанды қаласы.

Халқымыз ерте заманнан бастап, бала тәрбиесіне ерекше мән берген. «Шешеге қарап қыз өсер, әкеге қарап ұл өсер», « бала нені білсе жастан, ұядан өле – өлгенше соны таныр қиядан» сияқты мақал-мәтелдер оған дәлел. Сонымен бірге, ақын- жазушыларымыз да балаға үлгі- өнеге берерлік, санасын өсіріп, адамгершілікке баулитын, әділдік нұрын себетін, қиялық өрлетіп, елім- жерім деп атамекенін сүйетін, оны қорғауға дайын ер азаматты өсіруге

арналған бай балалар әдебиетін қалыптастырады. Бұл тағылым ақын – жазушыларымызға, халқымызға өте көне замандардан үлгі ретінде ертегі, аңыз, өтірік өлең, мақал- мәтел, жұмбақ, жаңылтпаш ретінде жеткен. Бұлардың бәрі халқымыздың өмір салтында бала тәрбиесінің жоғары бағаланғанын дәлелдейді. Ол халқымыздың өнегелі дәстүрі болып қалыптасып бекіген. Халықтың бүкіл өмірінде қалыптасқан тағылымы мол дәстүр мектепке дейінгі ұйымдардың тәрбиесінде көркем шығарма ретінде бағдарламаға кірген. Бұл – халқымыздың тәрбие дәстүрінің жалғастығының көрінісі.

Осы мәселенің маңыздығына орай А.Меңжанова, Ә.Әмірова, Р.Нұрмұхаметова, Ғ.Таубаева т.б. сияқты ғалымдарымыз мектепке дейінгі ұйымдардағы оқытылатын көркем шығарманың тәрбиелік мәнін зерттеген.

Негізінен алғанда көркем шығарма жасанды тілдік орта қызметін атқарып, байланыстырып сөйлеуге үйретуде үлгі болады. Бірақ ол көркем шығарманың бір қыры ғана, көркем шығарма соншалықты саналуан қырлы адамға әсері де, маңызы да өте күшті.

Барлық ғылыми еңбектерде көркем шығарманың баланың ақыл- ойын дамытудағы ролін жоғары бағалаған. Баланың ақыл – ойын дамыту ата- ана туған- туысқан қоғам, халқымыз үшін өте маңызды мәселе, сондықтан көркем шығарманың тәрбиелік мәніне ғалымдар ерекше назар аударып отырған. Көркем шығарма балаға тәрбиелік әсер ету үшін балалар көркем шығарма кейіпкерлерімен бірге қуану - қайғыруды үйренеді, көркем шығарма балаларға тән ерекше сезім дүниесін ашып, жеке адамға, кейіпкердің жан дүниесіне деген қызығушылығын тудырады. Осыған орай балалар өз төңірегіндегілердің, жақын адамдардың, туыстардың көңіл- күйін байқай бастайды, аяушылық жақсы көру, қайғыру, ұнату сезімдері туады. [1. 191-б]. Осыдан балада адамгершілік сезім- қайырымдылық қасиет, әділетсіздікке қарсы тұру қабілеті ояна бастайды. Бұл адалдық нағыз азаматтық қасиеттердің қалыптасуына негіз болады. В.Белинский: «Сезім – білімге жол ашады, шындықты сезбеген оны түсінбейді және оны тани да білмейді» деген болатын. Осы асыл қасиетті көркем шығарма тәрбиелейді.

Баланың сезімі тәрбиеші таныстырған шығарманың тілін түсініп оны ұғу кезінде дамиды. Көркем шығарма сөзі балаға ана тілінің әдемілігін түсінуге, оны меңгеруге көмектеседі, қоршаған ортаны эстетика тұрғысынан қабылдауға, сонымен бірге этикалық, адамгершілік түсінігінің қалыптасуына көмектеседі.

Көркем шығарма тек тәрбие құралы ғана емес, ол – тілді үйренудің үлгісі. Бұл мәселеге көп көңіл бөліне бермейді. Шындығында, тілдің нағыз оқытушысы – көркем әдебиет. Көркем әдебиетті оқи отырып, қалай көркем сөйлеуге болатынын үйренуге болады. Өйткені көркем шығарма- дұрыс, шебер сөйлеудің нақты үлгісі. Оған еліктеуге, одан үйренуге болады.

Балабақшада, мектепте ауыз әдебиеті түрлерінен шағын әңгімелер, аңыздар, ертегілер, тақпақтар мақал – мәтелдер, жұмбақтар қолданылды. Асқан адамгершілік, өте дәл рухани байлық өткір мысқыл, тілінің көркемдігі түсініктілігі – шағын көлемдегі ауыз әдебиеті шығармаларының ерекшеліктері. [2. 25-б]. Көркем шығармамен балаларды таныстыруды ауыз әдебиетінен бастаған дұрыс.

Балаларды сөйлеу тіліне үйретудегі ең үздік үлгісі – ауыз әдебиеті. Ауыз әдебиетінің тіліндегі басқа әдеби шығармаларда кездеспейтін, айтылуы жағынан бір – біріне ұқсас сөздердің шығармада орналасуының өзі балалар ұғымына өте жеңіл.

Ертегілер – балаларға күшті әсер ететін құрал.[3. 23-б]. Ертегіні балалар қызыға тыңдайды, ертегідегі қиял баланың ойына қозғау салады, өмірді әр қырынан танытады, балаларда алуан түрлі сезімді оятып, сана – сезімі мен ақыл – ойын дамытады, олардың ерте қалыптасуына күшті ықпал жасайды. Ертегілер – сан ғасырдың сынынан өткен асыл қазына, ол қырлана, сырлана келіп талай екшеуден өтіп, тілге жеңіл, ойға жатық қалыпқа түскен. Сондықтан ол балаға түсінуге жеңіл, қызықты, бала қиялына қанат бітіретіндей дәрежеге жеткен, ол баланы қызықтырып, еліктіріп әкетеді. Балалар ертегілердің бәрін жақсы көреді. Алайда хайуанаттар жайындағы ертегілерге балалар көңілін көбірек аударатыны байқалады. Ертегіден балалар көп нәрсе үйренді.

Балабақшада, балалар тек ертегілермен ғана емес, балалар әдебиетінің әр түрімен таныстырылады. [4. 132-б]. Ертегінің бай фантастикасы балалардың ойына қозғау салып, өмірдің неше алуан сырларын танытады, сана – сезімі мен ақыл – ой қызметінің дамуына, ерте қалыптасуына көмектеседі. Ертегіні балалар сүйсіне тыңдайды, себебі ғасырлар бойы ұрпақтан – ұрпаққа айтылып, әбден шешіліп, халықтың даналық тапқырлық ой – пікірлері жинақталып, көркем әрі жеңіл тілмен берілетіндігінде.

Ауыз әдебиетін тәрбиеде қолданудың мақсаты – баланы жақсы мінез – құлықтан, жақсы қасиеттерден үлгі алуға үйрету, тәрбиелеу, жаман мінез – құлықтан, жаман қасиеттерден жиіркендіру, жиіркенуге баулу.

Ауыз әдебиеті тілі – бүкіл халыққа өнеге, соның ішінде балабақша үшін нақты үлгі. Баланың тілін дамыту, оларды байланыстырп сөйлеуге ауыз әдебиеті тілінің үлгісі арқылы үйретіледі.

Баланың мектепке дейінгі кезеңі – оның жеке қасиеттерінің қалыптасып, дамитын кезеңі, сондықтан да бала өз ана тілінде сөйлеуі қажет. Бұған ата – аналар да ерте бастан көңіл бөлгені жөн. Сөздің баланың психикалық дамуында ерекше мәні зор. Барлық негізгі психикалық процесстер де адамның жеке тұлға болып қалыптасуы да тілдің дамуымен тығыз байланысты. Сондықтан балалардың тілінің дамуына қатысты бағыттарды анықтау көкейкесті мәселелердің бірі болып табылады.

Қазіргі таңда тілді дамыту мектепке балаларды дайындаудағы басты міндеттерінің бірі болуы керек. Балалардың ана тілін үйренуі мектепке баланы дайындаудың басты міндеттерінің бірі.

Мектептегі оқыту процесі көбіне ауыз екі сөздің байланысы болып келеді.

Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытуда 4 негізгі мақсат қарастырылады.

1. Ауызша сөйлеуге үйрету, сөздік қорын дамыту.

а) айналадағы дүниені, табиғатты бақылату, таныту арқылы сөздік қорларын жаңа сөздермен байыту, баланың ауызша сөйлеген сөздерін тыңдап, өзіне қойылған сұраққа диалог түрінде жауап беруге үйрету.

ә) заттардың атын (ойыншық, гүл, жапырақ) т.б. сөздерді үйрету

б) заттың санын, сапасын, түр – түсін, пішінін білдіретін сөздерді меңгерту,

в) заттың іс – әрекетін білдіретін (жүрді, оқыды, екті т.б.) сөздерді әрі қарай меңгерту,

г) үстеу сөздерді (қасында, үстінде, асты, жоғары т.б.) қосып айтуға үйрету.

2. Сөз дыбыстарын дұрыс айту. Сөйлеуде ауыз қуысы арқылы дұрыс дем алып, дем шығара білуге үйрете отырып дауыссыз, қатаң, ұяң дыбыстарды естілуіне қарай дұрыс, анық айтуға үйрету. 3-4 сөзден тұратын сөйлемдер құрату.

3. Грамматикалық категорияларды меңгерту. Зат есімге іс – әрекетті білдіретін сөздерді қосып сөйлем құрату. Сөздерді септеп, жіктеп, жекеше, көпше (менің досым, біздің ойыншықтарымыз) айтуға үйрету.

4. Байланыстырып сөйлеуін дамыту. Күнделікті сабақта естіген, білгенін, ойын, серуен кезінде көрген-түйгенін, сурет және оқылған ертегілер мазмұнын, ұнатқан ойыншықтары жайында ауызша, сұрақ қоя отырып, әңгімелей отырып, қысқа ертегілерді кейіптендіре білуге үйрету.

Сөйлеу тілі дегеніміз – туа біткен қабілет және оны әрбір адам өз бетінше меңгереді. Қалыпты тілдік даму барысы белгілі бір заңдылықтарға сәйкес жүзеге асады, олар жасқа сай шарттар болуы мүмкін немесе өзіндік ерекшеліктерге байланысты болуы мүмкін.

Үш жастағы балалар үш – төрт сөзден тұратын қысқа сөйлемдермен сөйлейді. Біртіндеп сөйлемдер көлемі ұлғая түседі, бірақ кейбір қателіктер ұшырасып отырады

Үш жастан жеті жасқа дейінгі аралықта сөйлеу тілі дамуының мектепке дейінгі кезеңі деп аталады. Сондықтан балабақша кезеңі балалардың дамитын, қалыптасатын кезеңі болғандықтан тілін дамытуға ерте бастан көңіл бөлген жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Меңжанова А.К. Балаларды көркем шығарма туындылары арқылы адамгершілікке тәрбиелеу.- 1991.-[1. 191-б].
2. Әмірова Ә.С. Ересектер тобындағы балаларды қазақ балалар әдебиеті арқылы адамгершілікке тәрбиелеу. – Алматы,1994.-[2. 25-б].
3. Нұрмухаметова Р.Ә. Мектеп жасына дейінгі балаларға қазақ фольклоры арқылы эстетикалық тәрбие беру. –Алматы, 2004.-[3. 23-б].
4. Таубаева Ғ.З Мектепалды дайындығында оқу – тәрбие үрдісінде балалар әдебиетін пайдалану. – Алматы, 2005. -[4. 132-б].

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПЕДАГОГА – ПСИХОЛОГА ДО И СЕМЬИ В РАБОТЕ С ДЕТЬМИ, ИМЕЮЩИМИ ОГРАНИЧЕННЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ

Федорова Р.Б., Тусупбаева С. Ж.
КГКП ясли-сад «Куаныш» г. Караганда.

*«Научить человека быть счастливым нельзя,
но воспитать его так, чтобы он был
счастливым, можно» - А.С.Макаренко.*

Сложность и чрезвычайная уникальность внутреннего мира ребёнка с ограниченными возможностями, его незащищенность, открытость и огромная зависимость от нас, взрослых, обязывает нас: родителей и педагогов с трепетным вниманием, большой ответственностью подходить к нему.

Взрослые стремятся создавать условия, способствующие развитию ориентировочной основы познавательной и эмоционально-личностной сфер детей, обогащая их связи с окружающим миром. Важнейшей психолого-педагогической задачей взрослых является формирование способов осуществления различных видов деятельности ребёнка: бытовой, предметной, игровой и общения. В ДО психолого-педагогическое сопровождение «особых» детей имеет поэтапный процесс.

В профессиональной деятельности педагога-психолога с детьми, имеющими ограниченные возможности в развитии большое значение имеет психолого-педагогическое изучение индивидуальности ребёнка с целью определения его психического развития, индивидуальных характеристик, содержания индивидуальной коррекционно - развивающей работы. Активное воздействие психолога, воспитателей, педагогов-специалистов и семьи на развитие индивидуальности ребёнка формирует его самосознание, внутренний комфорт

(эмоциональную удовлетворённость), внешнюю адекватность поведения (способность легко и точно выполнять этические нормы в социуме и семье).

Углубленная диагностика отклонений в интеллектуальном и личностном развитии детей включает в психодиагностическую работу:

- психологическое обследование – определение особенностей психического состояния и потенциальных возможностей психического развития ребёнка с ограниченными возможностями;

- определение индивидуальных особенностей и склонностей личности ребёнка, его потенциальных возможностей в процессе обучения, развития и воспитания;

- педагогическое обследование – определение особенностей интеллектуального развития детей и их потенциальных возможностей к игровой деятельности, обучению и общению с учётом индивидуальных особенностей и возможностей;

- составление индивидуального профиля ребёнка с дисгармоничным развитием.

Этапы психолого-педагогической работы по проблеме нарушения психологического здоровья ребёнка включают:

- наблюдение за ребёнком в социуме, в ОУД, в семье;

- обследование ребёнка, выявление отклонений и нарушений в эмоционально-личностной (поведенческой) и познавательной сферах;

- определение темповых характеристик деятельности ребёнка;

- определение развитости социально-бытовых навыков, самостоятельности и ориентировки ребёнка в окружающих ситуациях.

Психолого-педагогическая коррекционно-развивающая работа включает развитие у ребёнка мышления, которое направлено на его ориентировочную деятельность, формирование у него познавательной активности, укрепление взаимосвязи между основными компонентами мыслительной деятельности: словом, образом и действием.

Педагог-психолог определяет продолжительность занятия сам в зависимости от состояния и возможностей ребёнка. Содержание коррекционно-развивающей работы аморфно – по желанию педагога-психолога его можно изменить. Здесь неприемлемы строгие инструкции ни в отношении продолжительности, ни в отношении тематики и содержания занятий.

Принципы построения программы коррекционно-развивающих занятий для ребёнка с ограниченными возможностями необходимо соблюдать:

- принцип позитивности означает создание поддерживающей, доброжелательной атмосферы помощи, сотрудничества;

- принцип духовности устанавливает связь между высшими ценностями: здоровьем, добром, красотой, счастьем и конкретным ребёнком, его внутренним миром, поведением, смыслом жизни;

- принцип целостности развития усиливает значение всех прошлых этапов жизни в позитивном ключе, организует целостность самосознания и индивидуальности ребёнка, помогает ему строить позитивное будущее;

- принцип индивидуального подхода означает максимальный учёт психического своеобразия и индивидуального опыта каждого ребёнка;

- принцип развития и саморазвития личности ребёнка означает активизацию творческих возможностей, способности к самопознанию и самосовершенствованию.

Главное – вступить в контакт с ребёнком, помочь разговаривать (с наличием речи), уметь выслушать и прокомментировать услышанное. Естественность и непринуждённость общения взрослого и ребёнка обязательно должны сопровождаться чётким структурированием целей и задач, умением организовать активность малыша. Для этого важно учитывать индивидуальные особенности и индивидуальное своеобразие каждого ребёнка.

Эмоциональное принятие ребёнка заключается в безусловно положительном отношении к тому, что происходит при общении с ним, без оценки и «ярлыков».

Индивидуальные рекомендации для каждого конкретного ребёнка по предупреждению эмоциональных перегрузок составляются по результатам диагностического обследования. Эмоционально проведённое занятие, игра может доставить ребёнку с устоявшейся нервной системой большую радость и наоборот, слабая нервная система может проявиться усталостью, эмоциональным перенапряжением, плаксивостью, капризами, агрессивностью и другими поведенческими нарушениями.

Совместная – ДО и семьи, психолого-педагогическая системная и целенаправленная коррекционно-развивающей работы с детьми даёт положительные результаты.

Семья является важнейшей средой формирования личности дошкольника. Стиль взаимоотношений, который складывается в семье между ребёнком и родителями, является чрезвычайно важным фактором развития его личности. Это объясняется следующими причинами:

- основы закладываются в раннем детстве, когда главными значимыми для ребёнка являются родители, взаимодействие с которыми обеспечивает обратную связь, необходимую для возникновения и развития представлений о себе и других,

- родители имеют уникальную возможность влиять на развитие личности ребёнка. Поскольку он зависит от них физически, эмоционально и социально. Опыт взаимодействия с родителями является основой формирования психологических характеристик ребёнка. Навыки, умения, привычки и даже некоторые черты характера, сформировавшиеся в раннем возрасте, обладают особой устойчивостью и с трудом поддаются последующим преобразованиям. От результатов воспитания ребёнка в дошкольном возрасте зависит мера конфликтности, противоречивости развития ребёнка в будущем. В случае положительного опыта, приобретённого в семье, дальнейший процесс социального развития ребёнка протекает, как правило, нормально. Неадекватный стиль взаимоотношений в семье: отверженность, непонимание ребёнка, культура, речь, несоблюдение элементарных правил поведения, взаимоотношений между членами семьи приведёт к дезадаптации ребёнка и в обществе.

Влияющие семейные факторы на индивидуальность ребёнка:

- внутри- и вне- семейная деятельность: бытовой труд, отдых, досуги;
- собственно семейное воспитание как комплекс педагогических и психологических воздействий на ребёнка;
- социальная микросреда, в которой осуществляется приобщение детей к социальным ценностям и ролям, введение их особенностей во взаимоотношения в современном обществе.

Психотерапевтический эффект заключается в доверии ребёнка к взрослому (психологу, воспитателю, родителю), стремлении к контакту с ними, открытости и интересе к занятиям, а также в снижении эмоциональной напряженности, в психологическом комфорте и позитивных эмоциях, в снижении частоты конфликтов и ссор с детьми и разрядке негативных эмоциональных переживаний.

Литература

1. «Проблемные дети. Основы диагностической и коррекционной работы психолога», Семаго Н.Я., Семаго М.М. М.: Аркти, 2000.
2. «Варианты планирования коррекционно-развивающих занятий», В.Г. Щур, С.Г. Якобсон.
3. «Семейное воспитание: Как стать хорошим родителем. Методическое пособие для родителей. Книга». Астана. 2012. Евдокимова С.Л., Цветкова Н.А.
4. «Профилактика нарушений в поведении дошкольников: материалы для диагностической и коррекционной работы в ДОУ». Наревская И.Н., Сабирова Н.Г., Куранова Н.А., Нурмухаметова Н.С., АРКТИ, 2009.
5. «Игротерапия общения», М.А.Панфилова, Москва – «Гном и Д».

ВЛИЯНИЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ В СЕМЬЕ НА РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА

г.Караганда КГКП д/с «Алтын сақа»
Учителя-логопеды: Бигельдина З.А., Ахметова Ш.А.

Традиционно главным институтом воспитания является семья. То, что ребенок в детские годы приобретает в семье, он сохраняет в течение всей последующей жизни. В ней закладываются основы личности ребенка, и к поступлению в школу он уже более чем наполовину сформировался как личность. Семья может выступать в качестве как положительного, так и отрицательного фактора воспитания. Положительное воздействие на личность ребенка состоит в том, что никто, кроме самых близких для него в семье людей - матери, отца, бабушки, дедушки, брата, сестры, - не относится к ребенку лучше, не любит его так и не заботится столько о нем. И вместе с тем никакой другой социальный институт не может потенциально нанести столько вреда в воспитании детей, сколько может сделать семья.

Современные ситуации в Казахстане (растущая материальная и социальная поляризация общества и т. д.) привели к тому, что современная семья претерпевает серьезные изменения и характеризуется неустойчивостью брака (по данным З. Файнбурга среди не распавшихся браков около половины неудачные, т.е. половина не распавшихся браков принадлежит к разряду проблемных, конфликтных), падением рождаемости, что характерно для всех развитых стран; разрушением системы организованного отдыха взрослых с детьми, а, между тем, доказано, что совместный отдых обоих супругов и детей - это фактор, благотворно влияющий на крепость семейных связей.

А так же на сегодняшний день существует установка на бездетность, и эта тенденция распространяется среди супругов детородного возраста, что связано с растущими экономическими трудностями и превращает ребенка «в предмет социальной роскоши». На фоне таких изменений семейных отношений, преобладающих сейчас, появляются симптомы «скрытого сиротства», эмоциональная отчужденность детей от родителей, утрата защитных контактов между родителями и детьми. При таких условиях растет количество детских неврозов. Не излеченный в детстве невроз может исказить судьбу человека, отразиться на всей его жизни.

Отчуждение - неправильная родительская позиция, проявляющаяся в недостатке внимания и заботы о ребенке. В результате ребенок переживает дефицит защиты (протекции) перед незнакомым и пугающим внешним миром, ощущает свое одиночество и беспомощность в преодолении трудностей — в том числе даже тех, с которыми он, имея со стороны родителей поддержку, справился бы играючи.

Основная причина, приводящая к отчуждению — это равнодушие к судьбе ребенка. Равнодушные родители пытаются скрыть, замаскировать свое социально осуждаемое отношение к ребенку всевозможными показными жестами (это нередко дорогие подарки, которыми как бы откупаются от ребенка, не занимаясь его проблемами по существу), демагогическими рассуждениями об «избалованности» детей, осчастливленных реальной родительской заботой. Нередко такие рассуждения служат не только для внешней маскировки, но и являются психологической защитой от собственной совести, средством самооправдания. Но ребенку гораздо важнее самых дорогих подарков живое общение с родным взрослым человеком, готовым вникать в его детские интересы и фантазии, готовым разделять с ним его восторги и тревоги, готовым вместе с ним искренне удивляться чудесам открывающегося мира. Отчуждение характеризуется недостатком опеки и контроля, истинного интереса и внимания к делам ребенка, а в крайней форме — безнадзорностью и негативно сказывается на развитии самостоятельности, инициативности и формировании чувства долга и ответственности ребенка.

Среди проблем, к которым приводит такое воспитание - навязчивые страхи, проявляющиеся в навязчивых ритуалах или действиях, эмоциональные проблемы, например такие, как неспособность выразить свои чувства (алекситимия - переживание чувств без их выражения или идентифицировать их (параалекситимия - "чувствую, а что - не знаю"), депрессии (обычно проявляющиеся в заявлениях типа "мне скучно"), агрессивности (проблема "трудных подростков"), речевым нарушениям и нарушениям двигательных функций, девиантным (отклоняющимся от нормы) и делинквентным (правонарушительным) формам поведения, являющимися результатом "выдавливания" ребенка из семьи.

В отличие от детей, воспитанных в атмосфере доброжелательности и заботы, у ребенка, растущего в условиях отчуждения, наблюдается заторможенное развитие личностных и интеллектуальных способностей. Дети приобретают поведение либо агрессора, либо жертвы. У выходца из этой семьи наблюдается линейное мышление (белое – черное). Из-за повышенной тревожности возникает реакция группирования с себе подобными. А так как они не привыкли к вниманию со знаком «+», то ищут внимания со знаком «-».

Родители составляют первую общественную среду ребенка. Личности родителей играют существеннейшую роль в жизни каждого человека. Не случайно, что к родителям, особенно к матери, мы мысленно обращаемся в тяжелую минуту жизни. Вместе с тем чувства, окрашивающие отношения ребенка и родителей, - это особые чувства, отличные от других эмоциональных связей. Специфика чувств, возникающих между детьми и родителями, определяется главным образом тем, что забота родителей необходима для поддержания самой жизни ребенка. А нужда в родительской любви - поистине жизненно необходимая потребность маленького человеческого существа. Любовь каждого ребенка к своим родителям беспредельна, безусловна, безгранична. Причем если в первые годы жизни любовь к родителям обеспечивает собственную жизнь и безопасность, то по мере взросления родительская любовь все больше выполняет функцию поддержания и безопасности внутреннего, эмоционального и психологического мира человека. Родительская любовь - источник и гарантия благополучия человека, поддержания телесного и душевного здоровья.

Именно поэтому первой и основной задачей родителей является создание у ребенка уверенности в том, что его любят и о нем заботятся. Никогда, ни при каких условиях у ребенка не должно возникать сомнений в родительской любви. Самая естественная и самая необходимая из всех обязанностей родителей - это относиться к ребенку в любом возрасте любовно и внимательно. Только при уверенности ребенка в родительской любви и возможно правильное формирование психического мира человека, только на основе любви можно воспитать нравственное поведение, только любовь способна научить любви.

Литература

1. Бардиан А.Н. Воспитание детей в семье. /Психол. - пед. очерки. - М., 1972. - 236с.
2. Варга Д. Дела семейные: Пер. с венг. - М.: Педагогика, 1986. - 160 с.
3. Виннескотт Д.В. Разговоры с родителями. - М., 1995. - 186 с.
4. Гурко Т.А. Трансформация института современной семьи. //Социологические исследования. 1995, №10. 10-13 с.
5. Захарова О.Д. Демографический кризис в России. //Социологические исследования. 1995, №9. 21 с.
6. Петровский А.В. Дети и тактика семейного воспитания.- М, 1981. - 216с.
7. Психология воспитания. – М.: 1995. – 132 с.
8. Корельская Н.Г. «Особенная» семья – «особенный» ребенок. - М., 2003.
9. Слепкова В.И. Психология семьи. – Минск: Харвест, 2006.

ВЛИЯНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБЩЕНИЯ НА ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ ДОШКОЛЬНИКОВ

Каратаева И.П.

КарГУ им. Е.А. Букетова

КГКП «Еркетай», г. Караганда

Полянская С.И психолог

Ахметова Г.Б.преподаватель русского языка

Среди многообразия проблем современной педагогики и психологии, общение является одной из наиболее популярных и интенсивно исследуемых. Общение выступает в качестве одного из важнейших факторов эффективности человеческой деятельности.

В то же время актуальным, в частности в связи с решением задач воспитания подрастающего поколения, является другой ракурс рассмотрения проблемы общения – психическое развитие и формирование личности в нем.

Как показывают результаты психолого-педагогических исследований, именно в общении, и, прежде всего в непосредственном общении со значимыми другими людьми (родителями, педагогами, сверстниками и т.д.) происходит становление человеческой личности, формирование важнейших её свойств, нравственной сферы, мировоззрения.

Педагогическое общение - это воздействие педагога на детей с помощью коммуникативных средств (речевых, мимических, пантомимических), направленных не только на эффективность обучения, но и на установление гуманных отношений между детьми, на создание здорового психического микроклимата в группе[1].

Педагогическая деятельность относится к числу такого вида творческого труда, которая невозможна без общения.

Разнообразны функции педагогического общения, и среди них основные: воспитательная функция, организующая функция, социально - перцептивная функция.

Воспитательная функция в наибольшей степени определяет специфичность педагогического общения - предусматривает формирование в процессе взаимодействия педагога с воспитанниками гармонически развитой личности и относительно высокого уровня развития группы в целом.

В сложной структуре воспитательной функции особое место занимает функция формирования взаимоотношений, создание педагогически целесообразного благоприятного микроклимата для психического развития каждого ребенка. На этой важной, сложной и пока еще малоисследованной функции представляется необходимым остановиться несколько подробнее.

Как известно важную роль в психическом развитии человека, в формировании его личности играет окружающая социальная среда. Однако развивающийся ребенок в широкую социальную среду погружен не непосредственно. Можно выделить ряд звеньев, посредством которых общество прикасается к отдельному человеку. Наиболее близка к человеку клеточка общества, в которой возникает и реализуется «социальная ситуация» развития личности - микросреда.

Микросреда не проста по своей структуре. Ее существенными компонентами являются такие подсистемы, как «ребенок - взрослые члены семьи», «ребенок - воспитатель», «ребенок - ребенок».

От того какова микросреда ребенка, доминирующие отклонения в каждой ее подструктуре, во многом зависят формирующие черты личности, ее будущее лицо. Если внимательно присмотреться к дошкольникам даже одной группы, то нельзя не заметить, как различна их микросреда, и не только семейная. Дети тянутся к обществу сверстников, но им не всегда удается наладить благоприятные отношения с ними. Один ребенок ведет себя в группе активно, самоуверенно. Другие же наоборот, не встречают для себя благоприятный «эмоциональный климат» - чувствуют себя неуверенно, несколько

подавленно. Почему? Благоприятные отношения рожают у ребенка чувство общности со сверстниками, привязанности. А если отношения не складываются, то наоборот, возникает состояние напряженности, тревожности, что и является причиной рождения чувства неполноценности, подавленности. Последнее обстоятельство вовсе нежелательно, так как способствует формированию отрицательного отношения к сверстникам, к людям вообще, рождает стремление к уединению.

Особое место в социальной микросреде детей, посещающих детские сады, занимает воспитатель. Он и элемент общей микросферы, и в то же время организатор моновозрастной микросферы ребенка. Именно он, воспитатель, проектирует создание такой микросферы для своих воспитанников, которая оказывает благоприятное воздействие на их психическое развитие; управляет возникающими взаимоотношениями в педагогически целесообразном русле, корректирует их в случае необходимости. Его воспитательное воздействие при этом может быть направлено как на группу в целом или на ее часть, так и на отдельного ребенка, родителей и других членов микросреды воспитанников. При этом - даже в случае, когда педагог посредством общения воздействует на группу в целом, на родителей или других членов микросреды дошкольника – он в то же время оказывает влияние и на отдельного ребенка, на его положение в системе межличностных отношений.

Социально-перцептивная функция педагогического общения связана с познанием воспитанников, их микросреды. Эта функция тесно переплетена и с его другими функциями, способствует в значительной степени их реализации; кроме того, в процессе педагогического общения социально-перцептивная функция может выступать и как самостоятельная, ведущая [2].

Разнообразны используемые в процессе педагогического общения воздействия. По степени осознанности их можно разделить на две большие группы: осознаваемые (преднамеренные) и неосознаваемые (непреднамеренные) воздействия.

Под осознаваемыми педагогическими воздействиями понимаются такие вербальные и невербальные действия воспитателя, которые он строит и воспринимает сам, именно как меры воспитательного воздействия, так или иначе, прямо или косвенно направленные на формирование личности ребенка, создание благоприятного, педагогически целесообразного климата в группе.

Под неосознаваемыми воздействиями понимаются такие акты поведения педагога, которые он не осознает как меры воздействия на ребенка, на группу детей в целом.

Не выпустить из виду подробностей, мелочей, осознать их воспитательную значимость — важный шаг к повышению эффективности педагогического общения. Оптимальность педагогического общения зависит и от способности воспитателя использовать искусство, сказку, песню, музыку как средство воздействия на ребенка [3].

Для того чтобы педагогическое общение воспитателя с детьми стало эффективным, в наибольшей степени способствовало психическому развитию, необходимо знать, что ждут от общения со взрослыми дети? Что является особенно значимым для установления благоприятных взаимоотношений отношений?

Экспериментальные исследования, проведенные известными психологами под руководством М.И.Лисиной показали, что на протяжении первых семи лет жизни последовательно возникают и сменяют друг друга несколько форм общения детей со взрослыми.

Первоначально возникает непосредственно-эмоциональная форма общения с близкими взрослыми. В основе ее лежит потребность ребенка во внимании и доброжелательном к себе отношении со стороны окружающих его людей. Для эмоционального общения важно, чтобы взрослые отнеслись к ребенку как к сознательной личности, как к субъекту, который способен понять и откликнуться.

В дальнейшем (со второго полугодия первого года жизни) все отчетливее проявляется потребность ребенка не только в ласке, но и в сотрудничестве со взрослыми ради быстрого достижения наилучшего результата в практической или игровой

деятельности. Потребность этого рода он удовлетворяет в значительной степени в процессе делового общения. Деловые контакты со взрослыми (просьба о помощи, приглашение к совместной деятельности, обращение за разрешением, обращение за оценкой результатов деятельности и так далее) помогают открывать усваивать ранее неизвестные способы употребления предметов, выбранные человечеством, глубже осваивать предметный мир, свободнее ориентироваться в нем. В дошкольном возрасте наряду с деловыми контактами со взрослыми, ребенок вступает также и во внеситуативное общение - познавательное и личное. При познавательном общении он обсуждает со взрослыми предметы и явления мира вещей. Сюда относятся сообщение новостей, познавательные вопросы, просьба почитать, рассказать о прочитанном, виденном, фантазии.

Основной мотив познавательного общения - стремление ребенка к общению со взрослыми ради получения новой информации или обсуждения с ним возможности причин разнообразных явлений окружающего мира.

При личном общении, предметом общения является человек (сообщение ребенка о своем состоянии, рассчитанное на сопереживание взрослого, обращение за одобрением, сообщение о чувствах симпатии, расположения, попытки расспросить взрослого о себе самом).

В основе личного общения лежит потребность ребенка в эмоциональной поддержке, его стремлении к взаимопониманию и сопереживанию (ребенок стремится к совпадению своего отношения и оценки окружающего с оценкой и отношением взрослого). Именно личное общение, его содержание, по мнению многих психологов, является одним из наиболее важных моментов, определяющих развитие отношений детей к взрослым.

Важная роль в развитии этой социальной потребности принадлежит взрослому. Вступая в общение с детьми в зоне ближайшего развития, взрослый способствует таким путем реализации их потенциальных возможностей.

Общение со взрослым, как показывают исследования, подготавливает появление новых, более сложных видов деятельности (так, например, деловое общение способствует становлению предметно-орудийной - ведущей в раннем детстве деятельности, внеситуативно-личностное общение - учебной в младшем школьном возрасте)

Итак, педагогическое общение воспитателя должно учитывать изменяющуюся на протяжении дошкольного возраста потребность детей в общении со взрослыми.

Эффективность педагогического общения в значительной степени зависит и от умения воспитателя учитывать в процессе взаимодействия с детьми их возрастные и индивидуальные особенности. Различные формы воздействия педагог избирает для общения с детьми разного темперамента, с самыми маленькими и старшими дошкольниками.

Характеризуя оптимальное педагогическое общение педагога, А.А.Леонтьев справедливо отмечал, что «оно позволяет максимально использовать в учебной деятельности личностные особенности педагога» [4]. Такую возможность создает и оптимальное педагогическое общение воспитателя с детьми дошкольного возраста. Интересы, склонности педагога, его способности, знания, индивидуальный стиль руководства находят отражение в его профессиональном общении.

Психолого-педагогические условия формирования навыков общения у детей дошкольного возраста:

1. Общению необходимо обучать и начинать это делать нужно с самого раннего возраста, чтобы в дальнейшем дети не столкнулись с трудностями во взаимоотношениях с окружающими. Делать это нужно ежедневно как на занятиях, так и в свободное время, посредством игр, заданий, упражнений.

2. Правильная организация воспитательного процесса, условий, которые являются благоприятными для развития общения, должны иметь систематический характер и содержать в себе цели по развитию навыков культуры общения у детей дошкольного возраста.

3. Усилий одного педагога недостаточно для развития у ребенка умения свободно общаться со взрослыми и сверстниками; необходима большая помощь в этом родителей, которые будут поддерживать педагога и продолжать работу в этом направлении и вне стен дошкольного учреждения.

4. Согласованность в работе детского сада и семьи – обязательное условие развития речи ребенка, формирования навыков общения. Поэтому педагоги должны вести систематическую работу с родителями: организовывать беседы, консультации, собрания, семинары по данной проблеме.

5. Педагоги должны использовать в учебно-воспитательном процессе советы и рекомендации психолога по вопросу формирования коммуникативных навыков у ребенка.

Таким образом, в формировании коммуникативных навыков ребенка, важная роль принадлежит правильно организованному педагогическому общению.

Литература:

1. Горягина В. А. «Психология общения». - М. 2002.
2. Коломинский Я.Л., Панько Е.А. Что такое педагогическое общение // Журнал «Дошкольное воспитание», - М., 2001, № 6.
3. Гиппенрейтер Ю.Б. Общаться с ребенком. Как? – 2-е изд., испр. и доп. – М., 2004.
4. Леонтьев А.А. Педагогическое общение. - М., 1999.

ВНЕДРЕНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ ДУАЛЬНОЙ МОДЕЛИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В САРАНСКОМ ГУМАНИТАРНО-ТЕХНИЧЕСКОМ КОЛЛЕДЖЕ ИМ. АБАЯ КУНАНБАЕВА

Бапахова З.Ш.

Саранский гуманитарно – технический колледж имени Абая Кунанбаева

Профессионально-техническое и высшее образование должно ориентироваться в первую очередь на максимальное удовлетворение текущих и перспективных потребностей национальной экономики в специалистах.

Н.А. Назарбаев.

На современном этапе развития казахстанское образование, в его неразрывной, органичной связи с наукой, становится все более мощной движущей силой экономического роста, повышения эффективности и конкурентоспособности экономики государства, что делает его одним из важнейших факторов национальной безопасности и благосостояния страны, благополучия каждого гражданина. Сегодня профессионализм становится важнейшим условием оптимального включения человека в трудовую деятельность, своеобразным личностным гарантом занятости, фактором эффективного функционирования национального рынка труда. В этом отношении подготовка высокообразованных и высококвалифицированных кадров для отраслей экономики должна стать одним из ключевых компонентов политики государства на национальном рынке труда. Исходя из этой задачи, должны строиться прогнозы и программы реформирования сферы образования, подготовки, переподготовки и повышения квалификации кадров, формирования эффективной системы непрерывного образования, которая бы отвечала требованиям проводимых реформ, обеспечивала на национальном рынке труда рабочую силу необходимой квалификации, а также внедрения новых технологий обучения с целью модернизации учебного процесса. Ведь именно качественное обновление трудовых ресурсов во многом связано с адаптацией работников к новым рыночным реалиям. В настоящее время основными факторами, определяющими состояние и возможности качества подготовки специалистов, являются материальная база и использование всего спектра инновационных и

информационных технологий. Таким образом, обеспечение высокого качества образования и подготовки специалистов - это основная задача в области образования, которая позволит нашим гражданам успешно конкурировать на мировых рынках труда.

Все вышеуказанные задачи преследует дуальная система обучения, которая прекрасно зарекомендовала себя в целом ряде развитых стран. Дуальная система образования успешно используется в таких странах, как Германия, Австрия, Дания, Нидерланды, Англия, США, Швейцария и другие страны.

На сегодняшний день дуальная система обучения одна из самых эффективных форм подготовки профессионально-технических специалистов. Вы спросите почему? Потому, что студент, в процессе обучения и, в дальнейшем получивший квалификацию на модели дуального образования, представляет собой востребованного для работодателя, подготовленного и конкурентоспособного специалиста с опытом работы, с полным потенциалом для развития экономики и эффективного показателя дуального обучения. Мне была дана возможность проанализировать, как внедряются методы дуального обучения в нашем учебном заведении. Проводились встречи, беседы с преподавателями, с ведущими специалистами предприятий города, со студентами и выпускниками о процессе совмещения в учебном процессе теории с практикой, о всех плюсах и минусах дуальной системы образования.

В ходе исследовательской деятельности выяснились положительные стороны дуального обучения, что:

дуальная система подготовки специалистов устраняет основной недостаток традиционных форм и методов обучения разрыв между теорией и практикой;

в механизме дуальной системы подготовки заложено воздействие на личность специалиста, создание новой психологии будущего работника;

дуальная система обучения работников создает высокую мотивацию получения знаний и приобретения навыков в работе, так как качество их знаний напрямую связано с выполнением служебных обязанностей на рабочих местах;

заинтересованностью руководителей соответствующих учреждений в практическом обучении своего работника;

учебное заведение, работающее в тесном контакте с заказчиком, учитывает требования, предъявляемые к будущим специалистам в ходе обучения.

К недостаткам относятся то, что не все заказчики могут предоставить рабочие места, многие специальности не вовлечены в осуществление дуального образования. В ближайшее время учебные заведения будут остро нуждаться в высокообразованных преподавательских кадрах, имеющие представления о технологическом процессе на предприятии и использовании новейших оборудований. Главное, что тормозит развитие дуального обучения - инвестиции. Отечественные предприниматели в большинстве не готовы вкладывать средства в подготовку кадров. Они отдалены от образовательных организаций. Им сложно делать долгосрочные прогнозы. А у многих владельцев малых и средних предприятий просто нет денег или не позволяет бюджет, чтобы вложиться в образование.

Международный опыт показывает, что дуальное обучение в ФРГ введено в строгие законодательные рамки и осуществляется с помощью торгово-промышленных и ремесленных палат. Из 3,6 млн. предприятий Германии в программе профессионального обучения задействованы 500 тыс., причем более половины характеризуются как мелкие и средние. Прежде всего это означает, что частный бизнес вкладывает солидные средства в подготовку специалистов нужного профиля. На предприятии, начиная с первых дней, проводится целенаправленная работа по развитию необходимых навыков и ответственности. Изучив особенности производства, попробовав все своими руками и, сдав зачеты и другие экзамены, а также подтверждая квалификацию, выпускники приступают к выполнению профессиональных обязанностей в той самой компании, в которой обучались. Дуальная система обеспечивает им спокойное и безболезненное вхождение во взрослую трудовую жизнь, а также достойное существование. Ведь даже в период учебы будущим работникам

выплачивается хорошее денежное вознаграждение. И на рабочем месте они чувствуют себя уверенно, так как владеют необходимыми компетенциями. Примечательно, что прогноз потребностей в рабочей силе фирмы составляют заранее, и свой путь к профессии выпускник германской школы, желающий получить экономическое или техническое образование, начинает не с выбора вуза или ссуза, а с поиска предприятия, которое возьмет его на обучение. Если выпускник успешно проходит собеседование, предприятие заключает с ним договор на обучение. Основы профессии закладываются в специально созданных для этого центрах компетенций, теоретический курс осваивается в профессиональных школах, практические навыки – на предприятии.

Германское дуальное образование ориентировано в основном на производственные и технологические секторы и почти не применяется в гуманитарном. Несмотря на это эффект получается - весомый: в ФРГ самая низкая среди европейских стран безработица молодежи (намного меньше, чем в других странах Евросоюза) и хорошо развитая экономика.

Основанием по внедрению дуального обучения в систему подготовки профессионально-технических кадров в Республике Казахстан послужил визит Главы государства Н.А Назарбаева в Федеративную Республику Германия в феврале 2012 года. На основе германских образовательных стандартов, с учётом потребности экономики Республики Казахстан было принято решение введения дуальной модели обучения в нашей стране.

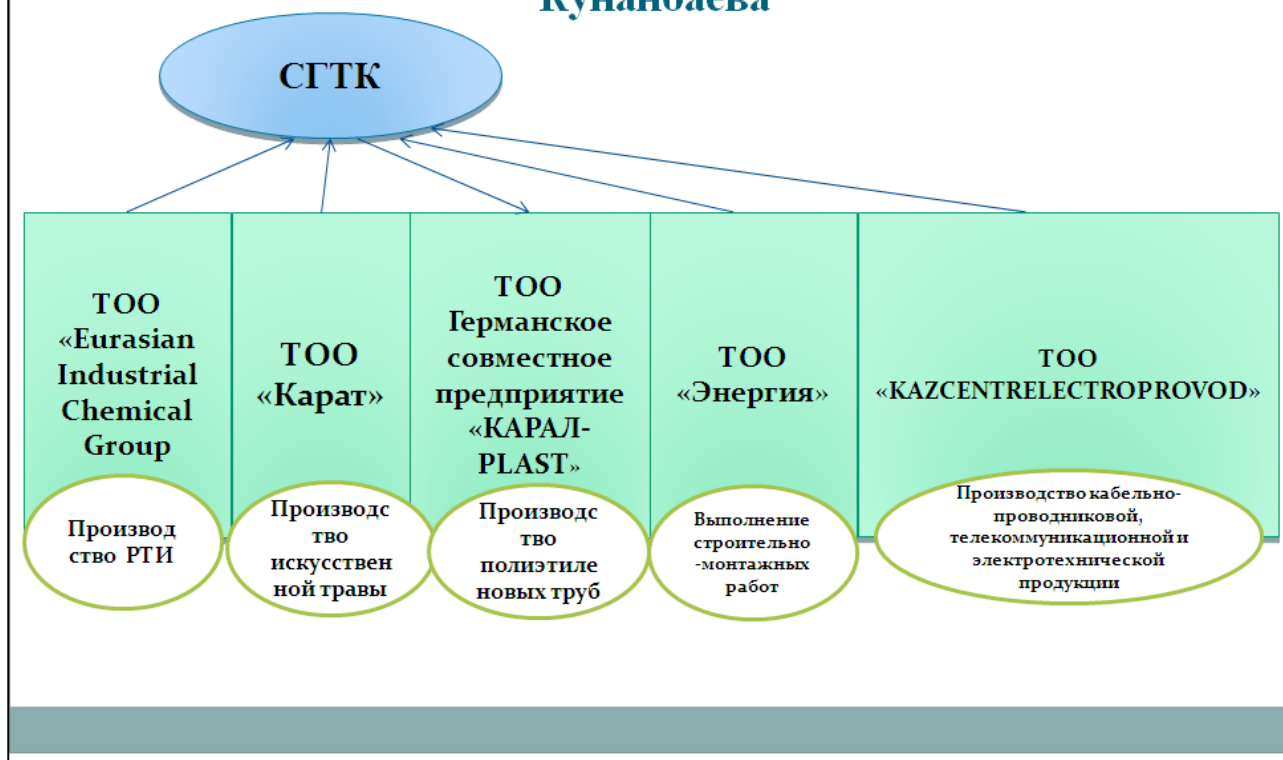
В целях реализации данного предложения между Министерством образования и науки РК и Германским Обществом по Международному Сотрудничеству (GIZ) подписано Соглашение о реализации пилотного проекта «Внедрение дуального обучения в Казахстане» от 1 апреля 2013 года. в трех пилотных регионах Восточно-Казахстанской, Костанайской и Карагандинской областях. С учетом специфики каждого региона были предложены такие германские профессии: «Промышленный механик», «Промышленный электрик», «Электронщик автоматизированной техники», «Фермер», «Механик сельскохозяйственных машин»

Учитывая все преимущества дуальной системы образования, преподаватели технологического отделения Саранского гуманитарно-технического колледжа им. А. Кунанбаева с 2014 года начали поэтапное внедрение элементов дуальной модели обучения на базе специальности «Электрическое и электромеханическое оборудование».

Социальными партнерами нашего колледжа стали такие предприятия г. Сарани как: ТОО «KAZCENTRELEKTROVOD», по производству продукции для сетей коммуникаций, электроэнергетики, а также железнодорожной автоматики и телемеханики, ТОО «КАРАТ», по производству искусственной травы, ТОО «Eurasian Industrial Chemical Group», по производству резинотехнических изделий, ТОО германское совместное предприятие «KARAL - PLAST» по производству полиэтиленовых труб, ТОО «Энергия» по выполнению строительного-монтажных объектов. Работодатели данных компаний заинтересованы в квалифицированных специалистах. Для этого находятся в тесном контакте с педагогами и студентами нашего учебного заведения. Студенты совмещают в учебном процессе и теоретическую и практическую подготовку. Одновременно с учебной они осваивают избранную профессию непосредственно на производстве.

Общие сведения о социальных партнерах Саранского гуманитарно-технического колледжа им. Абая Кунанбаева

Проработав в данном учебном заведении более 20-ти лет преподавателем социально-общественных дисциплин и истории, невольно вспоминаю былые 90-е годы, когда на базе завода РТИ г. Сарани был открыт Карагандинский химико-технологический техникум, где на высоком уровне готовили востребованных кадров для работы на заводе. Для этого предприятие оснащало учебное заведение необходимой материально-технической базой, финансированием, предоставляли рабочие места, создавали условия для повышения квалификации в разных городах бывшего постсоветского пространства. Выпускники этого техникума в настоящее время работают в крупных предприятиях стран Ближнего и Дальнего Зарубежья.

И в заключении хотелось бы отметить, что внедрение дуального обучения на основе германских образовательных стандартов позволит повысить имидж технического и профессионального образования среди молодежи, возможность трудоустройства молодых специалистов и их карьерный рост, способствует транслированию международного опыта во всех колледжах, а также подготовке конкурентоспособных кадров. И порой мне верится, что мы, поддерживая проводимую политику Главы государства в области образования, добьемся высоких результатов в сфере дуального обучения, в единстве и партнерстве между средне-специальными учебными заведениями и предприятиями малого и среднего бизнеса, намного эффективнее произойдет процесс подготовки конкурентоспособных и опытных кадров.

ВОСПИТАНИЕ ПАТРИОТИЧЕСКИХ ЧУВСТВ У ДОШКОЛЬНИКОВ В СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ СРЕДЕ

Оспанова М. А
воспитатель КГКП д\с «Бәйтерек»
г.Караганда

В настоящее время одной из острейших проблем является воспитание патриотизма.

Чувство Родины у ребёнка начинается с любви к самым близким людям - отцу, матери, бабушке, дедушке. И родной дом, двор, где он не раз гулял, и вид из окна квартир, и детский сад, где он получает радость общения со сверстниками, и родная природа - всё это Родина.

Сколько открытий делает ежедневно ребёнок!

И хотя многие его впечатления ещё неосознанные, всё начинается с восхищения тем, что видит перед собой маленький человек.

Очень важным для воспитания патриотических чувств являются и исторические знания, знание истории необходимо для формирования гражданской позиции растущего человека, воспитание любви к «малой» Родине и Отечеству, гордости за людей, трудами и талантами которых славен Казахстан, чувства сопричастности к прошлому, настоящему и будущему своего народа.

Каково же содержание проблемы?

Наиболее идеологически незащищёнными оказались дошкольники. В силу возрастных особенностей, их воспитание целиком зависит от окружающих ребёнка взрослых. По мнению педагогов, социологов и врачей, именно без духовность часто приводит к тому, что такой ребёнок оказывается незащищённым внутренним эмоциональным интеллектуальным барьером.

Проводя параллель с нашим временем, стоит вспомнить, что «любовь к родному краю, родной культуре, родной речи начинается с малого- с любви к своей семье, к своему жилищу, к своему детскому саду. Постепенно расширяясь, эта любовь переходит в любовь к родной стране, к её истории, прошлому и настоящему, ко всему человечеству».

А теперь давайте рассмотрим, что же включают в себя «Пути и средства патриотического воспитания казахского человека».

Казахстан - Родина для многих. Но для того, чтобы считать себя её сыном или дочерью, необходимо ощутить духовную жизнь своего народа и творчески утвердить себя в ней. Принять казахский язык, историю и культуру страны как свои собственные. Однако национальная гордость не должна вырождаться в тупое самомнение и самодовольство. Настоящий патриот учится на исторических ошибках своего народа, на недостатках его характера и культуры. Национализм же ведёт к взаимной ненависти, обособлению, культурному застою.

Духовный, творческий патриотизм надо прививать с раннего возраста. Но подобно любому другому чувству, патриотизм обретается самостоятельно и переживается индивидуально. Он прямо связан с духовностью человека. Поэтому, не будучи патриотом сам, педагог не сможет и в ребёнке пробудить чувство любви к Родине. Именно пробудить, а не навязать, так как в основе патриотизма лежит духовное самоопределение.

Наш народ не должен терять своего нравственного авторитета среди других народов-авторитета, достойно завоёванного казахским искусством, литературой. Мы не должны забывать о своём культурном прошлом, о наших памятниках, литературе, языке, живописи.

Именно поэтому родная культура, как отец и мать должна стать неотъемлемой частью души ребёнка, началом продолжающим личность. Исходя из выше изложенного, наметились следующие приоритеты:

Окружающие предметы, впервые пробуждающие душу ребёнка, воспитывающие в нём чувство красоты, любознательность, должны быть национальными - это помогает детям с самого раннего возраста понять, что они часть великого казахского народа.

Мы широко используем все виды фольклора (сказки, песенки, пословицы, поговорки и т.д.). В устном народном творчестве как нигде сохранились особенности черты казахского характера, присущие ему нравственных ценностей, представление о добре, красоте, храбрости, трудолюбии, верности. Знакомя детей с поговорками, загадками, пословицами, мы тем самым, приобщаем их к общечеловеческим нравственным ценностям. В казахском фольклоре каким-то особенным образом сочетается слово, музыкальный ритм. Адресованные детям потешки, прибаутки, звучат как ласковый говорок, выражая заботу, нежность, веру в благополучное будущее.

В пословицах и поговорках метко оцениваются различные жизненные позиции, восхваляются положительные качества людей.

Фольклор является богатейшим источником познавательного и нравственного развития детей.

Природа - один из важнейших факторов народной педагогики. Она не только среда обитания, но и родная сторона, Родина. Знакомя с природой края, мы решаем не только природоохранные задачи, но и воспитываем любовь к каждому объекту в природе.

Знакомство с историческим прошлым Казахстана - новое, но очень интересное направление в работе по воспитанию патриотизма у детей.

Зачем детям - дошкольникам нужны знания об истории страны? Ведь систематизированный курс истории — это задача школы. Да, конечно, но, чтобы этот курс был усвоен детьми хорошо, необходимо ещё до школы сформировать у них первоначальные достоверные представления об истории нашей Родины, пробудить интерес к её изучению в будущем. В последние годы многие страницы истории переосмысливаются, поэтому мы проявляем корректность в отборе познавательного материала, учитываем возрастные особенности восприятия и социальную подготовленность ребёнка.

Патриотические чувства закладываются в процессе жизни и бытия человека, находящегося в рамках конкретной социокультурной среды. Люди с рождения инстинктивно, естественно и незаметно привыкают к окружающей их среде, природе, культуре своей страны, быту своего народа. Поэтому базой для формирования патриотизма являются глубинные чувства любви и привязанности к культуре своей страны и своему народу, к своей

земле. Исходя из моего опыта работы в данном направлении, можно сказать, что дошкольникам, особенно старшего возраста, доступно чувство любви к своей Родине. Это есть начало патриотизма, который рождается в познании, а формируется в процессе целенаправленного воспитания.

Мы считаем, что задача педагогов и родителей - как можно раньше пробудить в растущем человеке любовь к родной земле, с первых шагов формировать у детей черты характера, которые помогут стать ему человеком, гражданином общества.

Работу по патриотическому воспитанию мы ведём в тесной связи с умственным, экологическим, трудовым и эстетическим воспитанием, при этом учитывая возраст дошкольников, их психологические особенности и возможности. Мы широко применяем игровые приёмы, которые важны, как для повышения познавательной активности детей, так и для создания эмоциональной атмосферы занятия. Каждая тема занятия подкрепляется различными играми, продуктивными видами деятельности (изготовление поделок, альбомов, тематическое рисование и т.д.). В своей практике используем проведение тематических недель на темы: «Моя семья», «Мой город», «Родная страна», «Астана- столица РК», «Герои нашей страны», «Такой разный Казахстан». Провели серию занятий по краеведению «Городовичок приглашает в путешествие». Через эти темы расширяем представление детей о семье, о городах, о разнообразии природы Казахстана, воспитываем чувство любви и нежности к своей Родине, желание быть полезным. Оформили фотоальбом «Моя страна». Совместно с родителями и детьми провели собрание на тему «Семейные традиции и праздники». Родители составили родословную, принесли семейные альбомы.

Нравственно - патриотическое воспитание ребёнка - сложный педагогический процесс. В его основе лежит развитие нравственных чувств. Чувство любви и уважения к Родине начинается у ребёнка с отношения к семье, к самым близким людям. Семья - первый коллектив ребёнка, и в нём он должен чувствовать себя равноправным членом, вносящим каждый день свою, пусть скромную лепту в семейное дело.

Формирование патриотических чувств, проходит эффективнее, если детский сад устанавливает тесную связь с семьёй. Необходимость подключения семьи к процессу ознакомления дошкольников с социальным окружением объясняется особыми педагогическими возможностями, которыми обладает семья и которые не может заменить дошкольное учреждение.

Любовь и привязанность к детям, эмоционально - нравственная насыщенность отношений, их общественная, а не эгоистическая направленность. Всё это создаёт благоприятные условия для воспитания высших нравственных чувств.

В нашей группе осуществляется тесное сотрудничество с родителями, отношения с которыми строятся по принципу доверительного партнёрства, моральной поддержки и взаимопомощи. Мы опираемся на родителей не только как на помощников детского учреждения, а как на равноправных участников формирования детской личности. Положительно зарекомендовали себя «Дни открытых дверей», спортивные и фольклорные праздники с участием родителей. Родители принимают участие в экскурсиях, оказывают помощь в оформлении интерьера группы, в благоустройстве территории детского сада. Мы советуем родителям и такие формы привлечения детей к общественной жизни, как прогулки и экскурсии с целью знакомства с историческими местами, памятниками, музеями.

Большое место в приобщении детей к народной культуре занимают народные праздники и традиции. В праздниках казахского народа отражались характерные черты уклада жизни, быта, природного времени.

Необходимо чтить свою историю, знать особенности культурной жизни прадедов, чтобы возрождая прежние традиции, показать их детям в новом современном звучании. Народный праздник является для ребёнка большой, яркой и глубоко содержательной игрой. Поэтому, проживая с детьми, любимые в народе праздники, мы воздействуем на эмоциональную сферу детей и оставляем в их памяти глубокий след.

В настоящее время мы определили основной состав праздничных мероприятий,

которые ежегодно проводятся в нашем саду.

Это:

*Народные праздники и традиции казахского народа: «16 желтоқсан күні», «Наурыз мейрамы», «Тұсау кесу», «Бесікке салу», «Қырқынан шығару», «Ат қою», «Дәм ету».

*Государственно - гражданские праздники: «Новый Год», «1 мая- День Единства народов РК», «9 мамыр- День Победы», «День города», «День Знаний» и т.д.

*Международные праздники: «Женский день - 8 Марта», «День защиты детей», «День Земли».

*Бытовые и семейные праздники: дни рождения, «выпуск в школу» и т.д.

Праздники всегда сопровождаются хорошей музыкой, новым оформлением зала, интересной сюжетной игрой, различными сюрпризами.

Так же очень важно знакомить с народным декоративно - прикладным искусством. Осуществляем это через все виды деятельности. Изделия народных мастеров помогают воспитывать у детей внимательное и бережное отношение к окружающей среде, т.к. декоративно прикладное искусство по своим мотивам близко к природе. изделия народных промыслов помогают понять и почувствовать, что человек- часть природы, а именно это является основой гармоничного развития ребёнка. Народно прикладное искусство тесно связано с обычаями и обрядами, народными праздниками и народной музыкой. Это помогает детям почувствовать себя частью казахского народа, ощутить гордость за свою страну, богатыми славными традициями.

Особое значение в рамках нравственно - патриотического воспитания имеет тема, «Защитников Отечества». Воины, защитники Отечества есть практически в каждой семье, поэтому праздник считается всенародным. Организация и проведение таких праздников являются основными направлениями патриотического воспитания детей, способствующими развитию личности гражданина и воспитания долга защитника Отечества. Эти праздники воспевают и поднимают на новую ступень смелость и отвагу, терпение к нуждам и выносливость народа, героизм взрослых и молодёжи.

Говоря о защитниках нашей Родины, нельзя оставлять без внимания и тему Великой Отечественной войны. На конкретных фактах из жизни старших членов семьи (дедушек и бабушек) прививаем детям такие важные понятия, как «долг перед Родиной», «любовь к Отечеству» и т.д.

Подводим детей к пониманию, что мы победили потому что любим свою Отчизну, Родина чтит своих героев, отдавших за счастье людей жизнь. Их имена увековечены в названиях улиц города, площадей, в их честь воздвигнуты памятники. Нашей главной задачей является расширение представлений детей о Великой Отечественной войне. Продолжением данной работы является знакомство с городами Казахстана, со столицей нашей Родины, с гимном, флагом и гербом государства.

Итак, делая вывод, хотелось бы сказать: важность воспитания гражданственности огромна, не только для отдельно взятой личности, но и для всего общества в целом. Задача воспитателя - воспитать достойного человека, гражданина РК, любящего и гордящегося своей Родиной, городом в котором он живёт.

Работа по патриотическому воспитанию - процесс сложный, длительный, но интересный.

Исходя из многолетнего опыта работы в этом направлении, могу дать утвердительный ответ: дошкольникам, особенно старшего возраста, доступно чувство любви к родному краю, родной природе, к своей Родине. А это и есть начало патриотизма, который рождается в познании, а формируется в процессе целенаправленного воспитания.

Литература:

1. Т.И.Доможакова «Воспитание патриотизма у детей старшего дошкольного возраста»
2. З.А.Ершова «Никто не забыт, ничто не забыто...»

3. И.В.Жирякова «Нравственно- патриотическое воспитание дошкольников».
4. М.Д.Маханева «Моя семья».
5. Н.Г.Комратова «Моя малая Родина».

ВОСПИТАНИЕ ТОЛЕРАНТНОСТИ У ДОШКОЛЬНИКОВ

Г.Караганда КГКП я/с «Еркетай»
Аубакирова А.К., Виноградова В.А.

В последнее время часто возникают дискуссии о толерантном мире, так называемом мире без насилия и жестокости, в котором главной ценностью является единственная в своём роде и неприкосновенная человеческая личность. Но мало произносить красивые слова, толерантность нужно воспитывать, путем развития хороших привычек, манер, культуры межличностного общения, искусства жить в мире непохожих людей.

Актуальность воспитания толерантности у детей старшего дошкольного возраста сегодня во многом обусловлена теми процессами, которые тревожат как мировую общественность, так и в наше общество. Рост нетерпимости, проявление агрессии, жестокости становятся частым явлением как в среде взрослых, так и в детской среде. Не удивительно, что в последнее время в различных науках, в том числе в педагогической, заметно возрос интерес к проблеме воспитания толерантности у детей и подростков.

Основополагающие аспекты проблемы толерантности обсуждаются в трудах отечественных и зарубежных философов и политологов В.М. Золотухина, М. Конша, П. Николсона, Н.К. Рериха, М. Уолцера, В.А. Тишкова, Ю.А. Шрейдера и др.

Исследованию психологии толерантности посвящены работы А.Г. Асмолова, Б.З. Вульфова, С.А. Герасимова, Е.Ю. Клепцовой, Г. Олпорта, Г.У. Солдатовой и др.

Как категория педагогики толерантность исследуется в трудах Л.В. Байбородовой, Б.З. Вульфова, В.Г. Маралова, М.С. Миримановой, А.А. Погодиной, М.И. Рожкова, В.А. Ситарова, П.В. Степанова и др.

Все большую актуальность сегодня приобретает рассмотрение проблемы воспитания толерантности у детей дошкольного возраста. Специалисты современной психологии и педагогики признают самоценность дошкольного детства и понимают его как первый этап становления личности; время, когда закладываются ценностные основы мировоззрения, развиваются многие нравственные качества (Л.А. Венгер, А.М. Виноградова, Е.Н. Герасимова, А.В. Запорожец, С.А. Козлова, М.В. Корепанова, Е.А. Кудрявцева, В.С. Мухина, В.Г. Нечаева, И.В. Сушкова, Д.И. Фельдштейн, Д.Б. Эльконин и др.).

Отдельные аспекты проблемы воспитания толерантности у детей старшего дошкольного возраста представлены в работах Т.И. Алиевой, А.Г. Арушановой, В.И. Ашикова, Р.С. Буре, А.В. Запорожца, С.А. Козловой, Л.А. Парамоновой, Л.П. Стрелковой, Э.К. Сусловой, Р.М. Чумичевой. Проблема формирования толерантности у дошкольников рассматривается в диссертационных исследованиях Н.С. Авраменко, Е.А. Коньшевой, С.В. Мажаренко, Э.И. Музенитовой, О.А. Овсянниковой и др.

Данная проблема в педагогике сформировалась относительно недавно и является, на наш взгляд, следствием тенденций изменения содержания образования, таких как: гуманизация, демократизация, гуманитаризация, глобализация.

Содержание образования должно быть направлено на реализацию в системе образования прав человека, приобщение его к общечеловеческим ценностям, развитие взаимопонимания между различными народами, уважение чужих взглядов.

Сегодня стало актуальным развитие, прежде всего, нравственных основ личности, становление Я – доминантного, позволяющего личности действовать свободно за пределами собственного внутреннего мира в пространстве саморазвития другого и других, преодолевая

тем самым свою ограниченность. С этого начинается воспитание демократической культуры и демократического сознания личности, терпимости и человечности, понимания и принятия другого. (Г.С. Батищев).

Гуманистическая позиция и профессиональная компетентность составляют в целом педагогическую культуру личности педагога, так как является «сущностной характеристикой личности педагога. Д.В. Зиновьев, исследуя проблему повышения педагогического мастерства, выдвинул новые требования к педагогу, его мастерству, неотъемлемой частью которого в современных условиях выступает наличие социокультурной толерантности, под которой он понимает моральное качество личности, характеризующее терпимое отношение к другим людям, независимо от их этнической национальности, либо культурной принадлежности; терпимое отношение к иному рода взглядам, нравам, привычкам. Зиновьев выделяет структурные компоненты социокультурной толерантности, составляющие так называемую «триаду толерантности»: уважение, симпатия (эмпатия), доброта. Их реализация происходит в деятельности.

Педагогика толерантности должна предложить, как общие процедуры, так и конкретные методы и приемы реакции на нетерпимость и на пути её устранения или нейтрализации, разъясняющие природу прав человека и формы проявления нетерпимости в мире. Желательно, чтобы каждый гражданин узнал, как можно раньше, что означают такие понятия, как расизм, национализм, фашизм, ксенофобия, сегрегация, этнические чистки, дискриминация по полу, религиозные преследования и другие.

Люди должны принимать друг друга такими, какие они есть, быть терпимыми и не прибегать к насилию, жестокости, морально – психологическому подавлению другого человека.

Нам представляется, что формирование толерантности – движение по направлению к свободной гуманной личности и протекать оно должно с помощью гуманистического личностно-ориентированного подхода.

На протяжении детства объективно осуществляется и субъективно организовывается социальное развитие растущих людей. Это сложно структурированный процесс, обусловленный особенностями, условиями, степенью развития общества, характером его ценностных установок, целей, с одной стороны; с другой – реальным состоянием индивидуальных характеристик детей от младенческого до юношеского периодов. Этот многопланово протекающий, подчиняющийся определенным закономерностям и осуществляющийся во времени процесс имеет различные, четко определенные изменения, фиксирующие уровни, через которые по своему проходит каждый ребенок. (Д.И. Фельдштейн, 1995).

Одним из важных моментов в характеристике социального развития ребенка выступает развертывание явления «социализации – индивидуализации», постепенно осуществляемого от осознания растущим человеком своих социальных возможностей, через становление личностных новообразований, к проявлению, укреплению, качественному изменению социальной позиции в результате собственной творческой активности. Наиболее заметно эта позиция проявляется на межвозрастных переходах, кризисных периодах, где отправной точкой служит особый уровень социального развития ребенка в отношении «Я и общество».

Специфика различных переходных периодов заключается в качественных особенностях той системы отношений, которая складывается в конкретном возрасте между ребенком и обществом.

В первые 3-6 лет возникает относительно устойчивое соподчинение мотивов, опосредованных образцами деятельности взрослых. (Л.И. Божович, 1979). Ребенок осознает в соответствии с его общим уровнем развития своё «Я» среди других, стремиться «примерить» себя к другим, активно воздействовать на ситуацию. Он овладевает социальным опытом, социально зафиксированными действиями, их социальной сущностью, которая и определяет развитие его «социализации-индивидуализации».

Изменение структуры деятельности ребенка между 3 и 6 годами очень динамично. Он переходит от достаточно ограниченного пространства к освоению новых видов деятельности, требующих нового видения вещей, людей, новых связей взаимодействия, входя в новое пространство действий, где расширяется сфера отношений, увеличиваются контакты, усложняется его роль в общих играх и делах.

Как правило, всё накопление знаний о ролевых взаимодействиях, требованиях старших по возрасту ребят и взрослых идет у детей плавно, вплоть до 5 лет. А в период 5-6 лет происходит ускорение этого процесса, что приводит к 6 годам к развитию у ребенка отчетливо проявляющейся готовности и способности ставить себя на место другого человека и видеть вещи с его позиции, учитывая не только свою, но и чужую точку зрения. У 6-летнего ребенка появляется ориентация на общественные функции людей, нормы их поведения и смыслы деятельности, что при одновременном развитии воображения и символики обостряет его потребность в познании объектов внешнего мира, значимых в обществе. Таким образом, ребенок в данном возрасте является уже психологически подготовленным к восприятию основ толерантности. Освоив в игровой деятельности оценочные отношения взрослых, ребенок выходит на оценку социальных явлений и самого себя, что формирует потребность в новой деятельности, в той, которая вызывает значительно более серьезное отношение взрослых. Именно это, как указывает Д.И. Фельдштейн, порождает стремление шестилетнего ребенка реализовать свои новые возможности в предметно – практической деятельности, актуализируя на данном промежуточном рубеже значение учебной деятельности. К шестилетнему возрасту у детей появляется более широкое понимание социальных связей, вырабатывается умение оценивать поведение других детей и взрослых. Шестилетний человек в основном осознает свою принадлежность к детской группе, начинает понимать важность социально значимых дел. То есть, именно на рубеже между 5-6 годами у ребенка формируется определенное понимание и оценка социальных явлений, ориентация на оценочное отношение взрослого через призму конкретной деятельности.

Главная потребность ребенка старшего дошкольного возраста состоит в том, чтобы войти в мир взрослых, быть как они, действовать вместе с ними. Но реально ребенок не может выполнять функции взрослого. Поэтому складывается противоречие между его потребностью быть как взрослый и ограниченными реальными возможностями. Данная потребность удовлетворяется в новых видах деятельности, которые осваивает дошкольник. Дети моделируют взаимоотношения людей, когда разыгрывают какую-либо сюжетную ситуацию.

Л.С. Выготский утверждал, что «в игре ребенок всегда выше своего среднего возраста, выше своего обычного поведения, он в игре на голову выше самого себя».

Игра является ведущим видом деятельности ребенка дошкольного возраста. Она дает возможность такой ориентации во внешнем мире, которую никакая другая деятельность дать не может. Предметом игровой деятельности является взрослый человек как носитель определенных общественных функций, вступающий в определенные отношения с другими людьми, использующий в своей предметно-практической деятельности определенные правила. Поэтому так важно использовать игру при воспитании толерантности в дошкольном возрасте.

Практическая деятельность и отношение ребенка к другим людям – понятия, тесно связанные друг с другом. Практическое взаимодействие ребенка со взрослым или сверстниками, рассматриваемое в генетическом плане, порождает определенные эмоциональные проявления, способствует закреплению их в устойчивых жизненных отношениях, позициях, установках. В дальнейшем эти отношения сами определяют направленность деятельности, её мотивы и динамику. Формирующиеся в процессе практической деятельности и реального взаимодействия детей образы – эталоны как внутренние регуляторы поведения, образуют складывающийся у ребенка образ мира. Это система образов, регулирующих возникновение стереотипных форм поведения ребенка в

различных ситуациях его жизни и деятельности. Практическая деятельность так же является неотъемлемой частью воспитания толерантности в дошкольном детстве.

Особую ответственность дошкольного периода детства Д.Б. Эльконин усматривал в том, что в течение его происходит интенсивная ориентировка ребенка в социальных отношениях между людьми, в их трудовых функциях, общественных мотивах и задачах их деятельности.

К концу дошкольного возраста у ребенка впервые появляются представления о себе как члене общества. Постепенно у него накапливается осознание социальной значимости своих индивидуальных качеств и социального положения. Происходит формирование обобщенного отношения к самому себе, своим переживаниям, которое остается одним и тем же в различных ситуациях, обобщенное отношение к окружающим и понимание своей ценности. Формируется самооценка. Так же в старшем дошкольном возрасте ребенок приобретает возможность контролировать свое поведение, подчинять его. Поведение становится опосредованным внешними образцами, правилами.

Анализируя дошкольный возраст, необходимо отметить возникновение «эмоционального предвосхищения, которое играет важную роль в более сложных по своему составу и мотивации формах продуктивной и игровой деятельности, которые начинают складываться в дошкольном возрасте и для выполнения которых ребенку необходимо не только предварительно представить результаты своих действий, но и заранее почувствовать тот смысл, который они будут иметь для окружающих, а вместе с тем и для него самого» (Л.С. Выготский).

Существенную роль играет не столько исполнительская, сколько ориентировочная часть детской деятельности.

Ребенок, достигший относительно высокого уровня развития эмоционального выражения, пытается, прежде чем приступить к решению задачи, предварительно проиграть в воображаемом плане различные варианты действия и прочувствовать тот смысл, который их последствия могут иметь для окружающих людей, и следовательно, и для него самого, как члена группы. Этим путем он стремится определить направление своего последующего поведения, избежав тех ложных, не соответствующих основным потребностям и ценностным установкам поступков, которые легко могли быть совершены под влиянием случайных обстоятельств и мимолетных желаний, если бы их отдаленные результаты не были заранее поняты и прочувствованы.

Рассмотрев специфику старшего дошкольного возраста, мы видим, что в ней закладываются предпосылки и есть все основания для формирования толерантности.

Современная социально педагогическая ситуация характеризуется реформированием всей системы образования, радикальным поворотом к её гуманизации и демократизации. Обращение к личности – ориентированной педагогике характеризует общие тенденции перестройки дошкольного образования. Гуманизация педагогического процесса предполагает построение личности – ориентированной модели воспитания, изменение форм общения педагога с детьми в процессе традиционных видов детской деятельности и повседневной жизни. В центр образовательного процесса становится сам ребенок как субъект этого процесса. Воспитывающему взрослому отводится роль создателя культурных, психологических, нравственных условий для саморазвития личности ребенка. (Н.Р. Милюткина, 2000).

И.Я. Михайленко, Н.А. Короткова (1993) раскрывают ряд позиций, определяющих типы взаимодействия взрослого с детьми:

- позиция «учителя», ставящего перед ребенком определенные задачи, предполагающего определенные способы и средства их разрешения и оценивающего правильность действий;
- позиция «равного партнера», включенного в деятельность с детьми, решает возникающие в совместной деятельности проблемы «вместе» с детьми без жестких оценок;
- позиция «создателя» окружающей развивающей среды, где взрослый предоставляет возможность детям действовать свободно и самостоятельно.

Каждая из позиций имеет самостоятельное значение для воспитания ребенка и имеет свое место в педагогическом процессе.

Нам представляется, что воспитание толерантности настолько длительный процесс, что не может быть ограничен рамками дошкольного возраста. В данный возрастной период необходимо начинать воспитание толерантности, но окончание этого процесса зависит от очень многих факторов.

Работу по воспитанию толерантности педагогу необходимо проводить не только в сотрудничестве с другими специалистами, но и в тесном контакте с родителями.

То, насколько будет толерантен ребенок, во многом зависит от взрослых, от присутствия толерантности в их действиях, поступках, суждениях. Надо уважать в ребенке человека со всем хорошим и плохим, что в нем есть. Уважать – значит понимать, поддерживать, верить.

Каждый ребенок неповторим и тем прекрасен. Только неповторимость поможет ребенку выбрать свой жизненный путь и пройти именно его. Ребенок имеет право на собственное «Я», имеет право быть самим собою. В воспитании не надо становится «над ребенком», а если и придется это сделать, то только для его защиты. Необходимо работать с детьми так, чтобы каждый из них научился уважать и ценить себя.

Формирование толерантности – процесс очень длительный и начинать его, по нашему мнению, необходимо как можно раньше. Уже в дошкольном возрасте возникают все обязательные условия для того, чтобы можно было начинать работу по формированию толерантности. Возникают такие личностные новообразования как произвольное поведение, соподчинение мотивов, способность эмоционального предвосхищения; изменяется социальная ситуация развития; ребенка начинают привлекать взаимоотношения людей, их социальные позиции, общественные функции.

Взрослый выделяется как образец, поэтому в формировании толерантности на него возлагается огромная ответственность. Необходимо, чтобы сами взрослые личным примером показывали толерантное отношение и проявляли его в поведении. Целенаправленное вовлечение воспитателей и родителей в процесс формирования толерантности у старших дошкольников позволяет активизировать их педагогическую позицию и способствует пересмотру взрослыми собственного оценочного отношения и поведения.

Формирование толерантности в дошкольном возрасте необходимо начинать с ознакомления ребенка с правами и обязанностями людей, используя для этого адаптированные тексты «Конвенции о правах ребенка» и «Декларации прав человека», и используя также ведущую деятельность – игру и продуктивные виды деятельности.

На втором этапе важно, чтобы полученные знания эмоционально окрасились, закрепились у ребенка, перешли в мотивы поступков, приобрели побудительную силу.

И на третьем этапе ребенок уже сам обращает внимание на свое поведение, анализирует и оценивает его. Здесь от взрослого будет требоваться лишь незримое присутствие, координирующая, направляющая функция.

Список используемой литературы

1. Конституция РК. 30.08.1995. (с изменениями и дополнениями 02.02.2011 г.)
2. Бондырева, С. К. Толерантность (введение в проблему) / С. К. Бондырева, Д. В. Колесов. — М. : МПСИ ; Воронеж : МОДЭК, 2013
3. Вовк, Л. А. Толерантность как способность понять и принять другого // Валеология. — 2003. — № 3.
4. Мириманова, М. Толерантность как проблема воспитания // Развитие личности. — М., 2012.
5. Юровских, Н. Г. Толерантность как личностный и культурный феномен : дис. ... канд. филос. наук. Омск, 2004

ВОСПИТАНИЕ ТОЛЕРАНТНОСТИ У ДОШКОЛЬНИКОВ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Елькенова Н.К., Сыздыкова А.Т.
КГКП детский сад «Толағай»

В последнее время часто возникают дискуссии о толерантном мире, так называемом мире без насилия и жестокости, в котором главной ценностью является единственная в своём роде и неприкосновенная человеческая личность. Но мало произносить красивые слова, толерантность нужно воспитывать, путем развития хороших привычек, манер, культуры межличностного общения, искусства жить в мире непохожих людей. Без толерантности невозможно бесконфликтное взаимодействие людей, а значит и стран, государств, невозможен мир на земле и совершенствование условий жизни всего человечества. Воспитание терпения у детей является неременным условием формирования их воли и характера.

Наш Казахстан – это многонациональная страна. Издавна на ее территории проживает множество народов, каждый из которых по-своему богат традициями и обычаями. Тысячелетний опыт совместного проживания на казахстанской земле обобщен и зафиксирован в фольклоре. В многочисленных хрестоматиях для дошкольников показан огромный нравственный потенциал фольклора народов Казахстана, на примере сказок и пословиц демонстрируются богатые педагогические возможности народной мудрости по воспитанию в детях чувства дружбы, миролюбия, взаимопомощи, добрососедства, по обучению правилам человеческого общежития, раскрывается роль фольклора в деле воспитания у дошкольников толерантности. На страницах хрестоматийных книг подробно рассказывается о народах, населяющих территорию Казахстана: о казахских, русских, узбекских, татарских, немецких и т.д. народах. Эти богатые источники информации активно используются педагогами в нашем детском саду для воспитания дружбы и взаимопонимания между детьми разных национальностей.

Дошкольное детство — это время достижений и проблем не только одного маленького человека, но и всего общества в целом. В этом возрасте происходит формирование у детей навыков уважительного и доброжелательного поведения во время взаимоотношений с представителями разных культур, умение воспринимать окружающее как результат сотрудничества людей разных национальностей, разного этнического происхождения. Они положительно влияют на человека, преображают его, возвышают, возвращают в более гармоничное состояние.

Таким образом, проблему толерантности, можно отнести к воспитательной и начинать работу в этом направлении необходимо с дошкольного возраста, поскольку именно тогда закладываются ценностные основы мировоззрения.

Цель воспитания толерантности - воспитание в подрастающем поколении потребности и готовности к конструктивному взаимодействию с людьми и группами людей независимо от их национальной, социальной, религиозной принадлежности, взглядов, мировоззрения, стилей мышления и поведения.

Достижение данной цели возможно при решении конкретных задач, которые объединены в два взаимосвязанных блока:

1. Воспитание у дошкольников миролюбия, принятия и понимания других людей, умения позитивно с ними взаимодействовать.

2. Создание толерантной среды в обществе и в сфере образования.

В нашем детском саду, как и во многих других в наше время, вместе воспитываются дети разных национальностей. Мы стараемся сделать наш дом действительно добрым, теплым, светлым для всех, кто по тем или иным причинам приехал в него и живет вместе с нами.

Основы толерантности закладываются у дошкольников в процессе работы на занятиях, во время досугов, в самостоятельной игровой деятельности, всевозможных спортивных досугах, развлечениях, утренниках. А также – это огромная каждодневная работа педагогов.

Для того чтобы работа по воспитанию толерантности у дошкольников была плодотворной, нами задействован большой спектр мероприятий и разных видов деятельности дошкольников:

- 1) проведение праздников и других массовых форм организации детей, с целью знакомства детей с культурой и традициями своего народа и народов мира; театрализованная деятельность дошкольников по сценариям, в основе которых лежат сказки народов мира;
- 2) сюжетно-ролевые игры дошкольников, основной целью которых является освоение и практическое применение детьми способов толерантного взаимодействия;
- 3) подвижные игры народов мира, такие как «Такия тастамак», «Гори, гори ясно», «Көкпар», «Байга» «Ручеек», «Догонялки» (Салочки, Горелки, Колдунчики) и другие;
- 4) проведение народных праздников, например таких как «Наурыз», «Масленица», «Рождество», «Сабантуй» в соответствии с народным календарем;
- 5) изучение народных праздников ближайших стран-соседей; праздников народов Востока и европейских стран;
- 6) знакомство детей с традициями народов разных стран;
- 7) игры-занятия, созданных на материалах различных сказок, с целью решения проблем межличностного взаимодействия в сказочных ситуациях;
- 8) сочинение сказок и историй самими детьми; инсценировки сказок.

В процессе воспитания, в процессе ознакомления детей с необходимым материалом создаются благоприятные условия для их дальнейшего умственного развития: детям предлагается анализировать, сравнивать, обобщать то, что они видят в окружающей жизни, или то, о чем расскажет или прочтет им воспитатель.

Использование на занятии игровых приемов важно одновременно и для повышения познавательной активности детей, и для создания эмоциональной атмосферы занятия. Такие игры-упражнения хорошо проводить при закреплении материала, они легко воспринимаются детьми и часто переносятся ими с занятий в повседневную жизнь.

Полезно включать в занятия дидактические игры. Вот, например, игры: «Назови достопримечательности Казахстана» или «Назови любимые сказки английских и казахстанских детей» и т.д. Игры проводятся, чтобы закрепить знания детей, полученные на занятии.

Эмоциональная атмосфера на занятии играет большую роль в воспитании чувств детей. Многое зависит от того, как мы педагоги прочтем рассказ, стихи, какими словами, с какой интонацией расскажем о героях войны, о любимом городе, в котором они живут. Искренность чувств взрослого непременно передается и нашим воспитанникам.

Очень эффективным средством, способствующим и усвоению нового материала, и воспитанию чувств детей, является использование на занятиях в различных сочетаниях художественной литературы, произведений изобразительного искусства, музыки, жизненного опыта детей. Выбор художественных средств и их сочетание зависят от темы занятия. На одном занятии можно ограничиться, например, только рассматриванием картины или чтением рассказа; на другом необходимо использовать комплекс средств – и музыку, и стихи, и живопись.

В работе по ознакомлению дошкольников с явлениями общественной жизни в числе других очень важны занятия изобразительной деятельностью, так как в лепке, в рисунке дети выражают свои впечатления от восприятия окружающей действительности. Занятия изобразительной деятельностью на темы общественной жизни, конечно, решаются изобразительные задачи (передача движений, взаимодействия предметов, пространственное расположение). Однако воспитательная ценность этих занятий несомненна: нравственное воспитание осуществляется при постановке темы и через организацию занятия.

Культуру межнационального общения дошкольники постигают через игру на физкультурных занятиях. Одни из них развивают ловкость, меткость, быстроту и силу, другие учат премудростям жизни, добру и справедливости, чести и порядочности, любви и долгу. Она формирует высокую нравственность. Для знакомств с культурой других народов проводятся развлечения «Игры народов мира», спортивные праздники «Путешествие по сказкам», «Назад в Афины», «Праздник Африки».

Темы занятий могут быть разными, но они обязательно согласуются с теми знаниями, которые дети получают на других занятиях. Примерные темы: «Любимый город», «Предметы быта казахского народа», «Что такое хорошо, что такое плохо». Такие занятия носят творческий, активный характер, интересно детям и дает воспитателю большую возможность для уточнения глубины знаний детей и характера, формирующегося у них отношения к явлениям общественной жизни.

Таким образом, все занятия позволяют активизировать интерес дошкольника вначале к самому себе, потом к своему окружению, семье, обществу, способствует воспитанию толерантности, уважения прав людей других национальностей и рас, а также обеспечивает базу развития их нравственной и правовой культуры при дальнейшем обучении в школе.

Народная мудрость гласит: «Что посеешь, то и пожнешь». Результативность воспитательного воздействия всегда определяется конечным его результатом, который определяется в поведении ребенка. Необходимо всегда помнить, что педагог – «проводник» воспитательных идей.

Список литературы:

1. Семина Л.И. Учимся диалогу. Толерантность: объединения и усилия. // Семья и школа. 2001 №№11-12
2. Степанов П. Как воспитать толерантность? // Народное образование. 2001 №9, 2002 №1, 2002 №9
3. Риэрдон Б. Э. Толерантность – дорога к миру. М., 2001
4. Воробьева О.Я. Педагогические технологии воспитания толерантности учащихся., М., 2007
5. Байбородова Л.В. Воспитание толерантности в процессе организации деятельности и общения школьников. // Ярославский педагогический вестник. 2003 №1
6. Асмолов А.Г. На пути к толерантному сознанию. М., 2000. С.7.

ВОСПИТЫВАТЬ У КАЖДОГО РЕБЕНКА ОСОЗНАННОЕ ОТНОШЕНИЕ К СВОЕМУ ЗДОРОВЬЮ

Жанабекова Р.Н- воспитатель.
 Нурымжанова.А.Е-воспитатель
 Табарикова А.Ф.- воспитатель.
 КГКП «№ 63 ясли- сад «Мөлдiр»

Охрана жизни и укрепления здоровья, улучшение физического развития, функциональное совершенствование и повышение работоспособности организма ребенка, а также закаливание являются первоочередными задачами. Это обусловлено тем, что органы и функциональные системы у дошкольников еще несовершенны, слабо развиты защитные свойства организма, дети более подвержены неблагоприятным условиям внешней среды, чаще болеют.

Ограничение движений или их нарушение неблагоприятно сказывается на всех жизненных процессах. На современном этапе развития необходимы радикальные изменения в стратегии формирования здоровья человека, начиная с первых дней его жизни. В ее основе должна быть положена философия здоровой личности, развивающейся в благоприятных

условиях в процессе самопознания, саморазвития и самореализации. По мнению ряда специалистов, обществу следует сконцентрировать большое внимание на детском периоде жизни, который определяет развитие потенциальных возможностей взрослого человека. Наша задача помочь каждому ребенку быть более внимательным к себе, научить его осознавать свое здоровье и свои возможности, что будет способствовать пониманию окружающих его людей и быть более внимательным к их здоровью. Осознавая себя, ребенок научится понимать поведение в обществе, что положительно отразится на его нравственном облике.

Вся обстановка и окружение ребенка должна способствовать осознанию важности укрепления своего здоровья. Воспитывая у каждого ребенка осознанное отношение к своему здоровью, общество закладывает прочные основы всего государства и обеспечивает его безопасность. Система непрерывного образования – в семье, в дошкольном образовательном учреждении и в школе – должна быть ориентирована на формирование у детей валеологически обоснованного образа жизни.

В числе оздоровляющих организм факторов немалая роль принадлежит закаливанию. Закаливание является одним из основных средств увеличения работоспособности при меньшей затрате сил, а в детском возрасте оно способствует всестороннему и гармоничному развитию ребенка, в определенной мере предопределяет успех воспитания и обучения.

Необходимым компонентом режима дня и одним из основных факторов всей оздоровительной работы является закаливание как в повседневной жизни, так и в процессе проведения специальных воздушных и водных процедур. Элементы закаливания в повседневной жизни – это мытье рук до локтя, умывание. К этому мы приучаем детей постепенно. К Рижскому методу закаливания относится полоскание горла йодо-солевым раствором и разные виды ходьбы по коврикам: 1) ходьба на дорожке, смоченной в соленой воде, 2) ходьба по сухой дорожке, 3) ходьба по резиновым коврикам.

Любой вид закаливания является хорошим средством повышения сопротивляемости организма заболеваниям. Ежедневное пребывание ребенка на воздухе является средством закаливания и дает возможность удовлетворить физиологическую потребность в движении. Медицинская сестра участвует в организации всей работы по закаливанию детей, она составляет график проветривания и уборки помещений, а также закаливающих процедур; помогает воспитателям и помощникам воспитателей овладеть методиками закаливания, проверяет четкость и тщательность их выполнения. Следят за самочувствием и реакцией детей.

Для своевременного и правильного развития ребенка необходимо сбалансированное полноценное питание. Правильная организация питания предусматривает достаточное обеспечение детей всеми необходимыми витаминами, что способствует их лучшему развитию, повышает сопротивляемость к различным вредным факторам внешней среды, в первую очередь, к инфекционным заболеваниям.

Физические упражнения представляют собой специально подобранные и организуемые в определенных условиях движения человеческого тела. Они оказывают благотворное влияние на совершенствование организма человека, помогают укреплять здоровье, плодотворно трудиться. Особенно большое количество движений требуется растущему организму. Неподвижность для маленьких детей утомительна, она приводит к замедлению роста, задержке умственного развития и снижению сопротивляемости к инфекционным заболеваниям. В огромном количестве движений ребенка проявляется естественное стремление к физическому и психическому совершенствованию.

Спортивные упражнения и спортивные игры. Большое место на физкультурных занятиях должны занимать спортивные упражнения, которые требуют высокого уровня физического развития детей, координации движений, соблюдения определенных правил безопасности. Воспитатель должен хорошо знать методику обучения этим упражнениям, регулировать нагрузку. Практика показала, что наиболее удобна организация детей по подгруппам – с одной подгруппой разучивается наиболее сложное упражнение, другая

выполняет те, которые уже хорошо усвоены и не требует особого внимания, например, катание на санках, метание снежков на дальность в цель и др. Целесообразно кого-то из детей назначить ответственным за проведение упражнений.

Утренняя гимнастика. Дети старших групп выполняют 8-10 упражнений. Дозировка упражнений и темп задаются воспитателем с учетом их сложности. Важно выработать у детей положительное отношение к утренней гимнастике, потребности в ежедневном ее выполнении.

Физкультминутки. В случае необходимости они проводятся примерно в начале второй половины занятия, когда наступает утомление и внимание детей ослабевает, когда они начинают отвлекаться и небрежно выполнять задания. Дети должны выполнять упражнения для разных групп мышц, простые по содержанию, которые можно провести рядом с рабочим местом. Лучше начинать упражнения для мышц рук, плечевого пояса, затем переходить к упражнениям для мышц туловища, ног. Физкультминутки не следует продолжать более 2-3 минут. Важно, чтобы она снимала утомление, но не перевозбуждала детей.

Физкультурные досуги и праздники. Как правило, продолжительность досуга – 40 мин. Его проводят во второй половине дня преимущественно на открытом воздухе. В содержании физкультурных досугов включаются знакомые детям упражнения, игры-эстафеты, игры-забавы, аттракционы. Каждому ребенку предоставляется возможность посоревноваться со сверстниками в быстроте, ловкости, силе, сообразительности, находчивости. Детям должно быть интересно, весело, задания надо выполнять непринужденно, с удовольствием. Два раза в год (зимой и летом) с детьми проводятся физкультурные праздники на открытом воздухе длительностью до часа. В содержании праздника большое место занимают спортивные

упражнения, игры (с учетом сезона), в которые входят знакомые детям общеразвивающие упражнения, основные движения, а также игры с элементами соревнования. Воспитатель обязательно должен предусмотреть сюрпризные моменты, заранее продумать формы поощрения.

Список литературы

1. Шебеко, В. Физическая культура дошкольника. Дошкольное воспитание. – 2009. – №5.
2. Шебеко, В. Формирование личности дошкольника средствами физической культуры / Дошкольное воспитание. – 2009.
3. Леви-Гориневская, Е.Г. Особенности детского организма и физическое воспитание дошкольника 2009.
4. Решетнева, Г. Формирование у старших дошкольников ценностного отношения к здоровому образу жизни в процессе физического воспитания. Дошкольное воспитание. – 2008. – №4.
5. Аркин, Е. Закаливание в системе физического воспитания дошкольника. Дошкольное воспитание. – 2008. – №1.

Всестороннее развитие детей через дидактические игры.

Березовская Ю.А.
КГКП №15 я/с «Акку».

*В игре детей есть часто смысл глубокий.
И.Ф.Шиллер.*

Действительно в данное время дети с очень раннего возраста очень активно познают окружающую среду обитания, исследуя все происходящее в округе. Мы в своей работе сделали вывод, что дидактические игры составляют важную роль в жизни ребенка. Они

способствуют расширению мышления детей. Обо всем, что окружает их в социальном мире. Дидактические игры помогают нам обучать наших воспитанников наблюдательности и выделению характерных признаков какого либо предмета. Например: величина, форма, цвет. . [1, стр.18]

Значительная цель дидактических игр дать каждому ребенку возможность самовыразиться и самореализоваться. Мы предлагаем использовать дидактические игры как в организованной учебной деятельности так и на прогулке, а также в режимных моментах, а еще и в самостоятельной деятельности. Один из важных путей реализации дидактических игр привлечь в организованную учебную деятельность. Пользоваться дидактическими играми на занятиях содействует положительное и благоприятное отношению к обучению. С помощью дидактических игр у детей повышается уровень смышленности, тактичности, выдержанности, быстрое умение ориентироваться и находить правильное решение . [2, стр.78]

В наблюдении своей работы мы пришли к единому мнению, что дидактические игры эффективный метод закрепления знаний. Но так же мы выяснили в процессе работы, что игра ни каким образом не должна превращаться в учебное занятие. При использовании дидактических игр в организованной учебной деятельности мы предлагаем соблюдать следующие правила:

- Игра по содержанию должна совпадать с учебным материалом.
- Для каждого ребенка содержание игры должно быть посильным.
- Демонстрационный материал по способу должен быть простым.
- Правила игры простые и четко сформулированы.
- Игра интересней если в ней принимают участие группа детей или все дети.
- Итог игры четкий и справедливый.

В своем большом опыте мы утверждаем, что с такими познавательными играми дети весело проводят время, ведь все игры сопровождаются красочными и красивыми иллюстрациями. Иногда добрая и приятная музыка создает легкую не принужденную атмосферу. Тем самым дети решая не сложные развивающие игровые задания радуются своим результатам и достижениям. А хорошее настроение это успешное развитие ребенка . [3 стр.18]

Список литературы:

1. Дидактическая игра – средство развития дошкольников 3 – 7 лет. Методическое пособие Селихова Л.Г. , Давидчук А.Н.
2. Секреты дидактических игр: Психология. Методика. Дисциплина. В.М.Букатов.
- 3.Воображаем, думаем, играем. Дидактические игры для детей 3 – 4 лет. ФГОС.

ГИМНАСТТАРДЫҢ КҮШТІК ЖАТТЫҒУ ӘДІСТЕРІ

М.Б.Ильяшов, Г.А.Қуатова, З.К.Абекеева, Н.Бүркітсетер
Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжі

Қазіргі уақытта күштік және жылдамдық-күштік дайындықтың мәні гимнасттар үшін артады. Бірақ жиі тәжірибеде оларды орындау кезінде дамыту әдістемесінің ерекшеліктерін ескермей механика, спорттық жаттығулар және күштік қасиеттерін орындайды. Бұл спортшының техникалық жағынан өсуіне ықпал етеді. Оқыту процесі кезінде гимнасттардың жаттығулары сәтті өткен жағдайда даму күштік қасиеттерін , барабар ерекшелігі қимыл-қозғалысы дамиды. Сондықтан күштік және жылдамдық-күштік дайындығын зерттеу өзекті мәселелердің бірі .

Өйткені гимнастикалық жаттығулар бұлшық еттер жұмысын жүзеге асырады, түрлі сипаттағы және әр түрлі режимде қолданылуы тиісті техниканы дамытады . Олар

гимнасттардың қимыл-қозғалысын тікелей көрсетеді. В.В. Кузнецовтың айтуы бойынша, ол дайындалу ретінде дамыту бұлшықеттер күшінің салмақ түсетін негізгі мамандандырылған жаттығуда құралдарының көмегімен жүзеге асырылатынын, спецификалық құрылымы осы жаттығулар мен сипатта болатынын айтқан. Өйткені спорттық гимнастикадан қимыл әрекеті орындау кезінде статикалық және динамикалық жаттығуларды, практикаға сәйкес жұмыс режимдерін бұлшықет атқарады. Дамыту үшін күштер қолданылады. Кедергісі көп күш-жігер бағытталған. Авторлардың пікірінше, изометриялық жаттығулар қолданған жөн, ол шамамен ең жоғары немесе жоғары кернеу ұзақтығы 5-6 секунд. 5-6 тәсілдік жаттығулар 3-4 қайталаумен орындалады. Демалыс арасындағы қайталау 5-10 секундты құрайды, ал тәсілдермен шамамен 2-3 минут. Нәтижесінде мұндай жаттығулар статикалық күштер болмаған жағдайда, қозғалыс жылдамдығын арттырады.

Бұл жаттығулар арқасында күш-қуат бірқалыпты өсіп, бұлшықет қатаяды. Күштік жаттығуларын қолданғанда денеге қатты ауырлық түсірмеген абзал, сонда бұлшық етте қатты ауырмай, әрі жаймен үйренеді. Нәтижесінде жылдамдық та арта береді, күш қосылып, бұлшықет өседі.

Динамикалық күшті дамыту кезінде 3 тәсіл қолданылады

-салмақ түсіп әбден шаршағанша күштік жаттығулар жасау

-белгілі бір ауыр салмақтағы затты көтеру

-белгілі бір ауыр салмақтағы құралды тез жылдамдықпен көтеру.

Осы тәсілге сәйкес күштік қасиеттің артатыны дәлелденген олар: қайталау тәсілі, максималдық және динамикалық тәсілдер.

Қайталау тәсіліне сәйкес ауыр құралды көтерген сайын бұлшықет артып, қайталанған сайын көтеру жеңілдене түседі. Қайталанған сайын көтерген сайын дене әрекеті ауыр затқа үйрене береді.

Қысқа мерзімдік максималдық жаттығу жасау тәсілі мына сәтте қолданылады: егер бұлшықетті тез әрі жылдам өсіріп, арттырғысы келсе. Ол үшін көтеретін зат әлдеқайда ауырырақ болуы керек, әрі 6-10 рет қайталанған жөн.

Динамикалық тәсілге сәйкес жаттығу жаттығулар жасаған жағдайда жылдамдық артады. Тез қимыл-қозғалғыштық артып, күш-қуат асықпай бұлшықетпен өседі.

Жалпы күштік жаттығулар өте көп, оларды қай мақсатқа және өай дәрежеде орындағанына сәйкес нәтиже береді. Осыған сәйкес бұл жаттығулар жылдамдығы мен бағыты айқындалады. Және қанша рет қайталап істегені де нәтиже береді.

Бұлшықеттің өсуіне көп факторлар әсер етеді. Олардың ең маңыздысына тоқтала кетсек: «күш- сүйектер бұрышы»; «күш-жылдамдық».

Сүйектер бұрышы факторының ерекшелігі, бұлшықеттің өсуі тікелей сүйек үлкендігіне байланысты болады. Сүйек үлкендігіне байланысты бұлшықет қатаяды және сүйектер бұрышына қарай иіледі.

Жаттығулар жасаған кезде «күштік-жылдамдықты» ескерген жөн. Қаншалықты жаттығу істесе ол әрі жылдам әрі бұлшықетке пайдалы болған жөн. Жаттығулар нәтижесінде сүйектер мен бұлшықеттер арасында жылдамдық пайда болады, жаттығу жасалған сайын бір-бірімен үйлесімін таба береді.

Ал егер бұл жаттығулар дан да күштірек, яғни одан әрі қиын жаттығу игеру қажет болған жағдайда бұлшықеттерге ауыр тиюі мүмкін, ол анатомиялық жағынан да физиологиялық жағынан да бұлшық ет пен сүйекке ауыр тиеді. Жаттығуларды біртін-біртін қалыптастырған жөн. Бұлшықет жұмысқа жаймен үйренгені абзал.

Мысалға, бірінші группа иыққа түсетін ауырлық жаттығуды былайша орындайды:

1-негізгі тұрыс (қолдар астында, қол мен дене бірдей болғаны жөн 0°);

2-негізгі тұрғыда қол алдыға (қол мен дене бұрышы 90° бірдей).

Гимнасттарға максималдық жаттығулар жасатып, бұлшықетті 4-5 секунд қысқып, 10-15 секунд демалыстан соң қайталанып отырды. Процес арқылы динометр көмегімен бұлшықет басқарылылып отырды.

Екінші группа 2 комплекстік жаттығулар істеді.

1-негізгі тұрыстан, қолды бір ктеріп, түсіреді сосын қайта көтере қайталайды

2-орындықта жата , қолды алдыға артқа жіберіп жаттығуды қайталау.

Жаттығулар максималдық ауырлық күшімен орындалды. Ауырлығы 7-10 кг болады. Қайталау әдісі әр жаттығуға 6-7 рет, демала отырып қайталау 2-3 рет, демалыс арасындағы интервал 1,5 минуттай болады.

Үшінші группа серпе-тежеу жаттығуын орындады. Бұл жаттығу комплексі келесі орындаулардан тұрды:

-негізгі тұрыстан , гантельдің көмегімен қолды жо, ары – төмен бұғу

-шалқадан жата отырып, қолды алдыға жіберіп, гантельді серпе көтеру арқылы қолды жоғары-төмен қозғалту.

Барлық жаттығулардың 20 % пайызы максималды түрде бұлшықетке әсер етті . Жаттығулар қайталауы 7-10 рет болды. Қайта жасау саны 14-16 . 2 жаттығу араларындағы демалыс 1-1.5 минутты құрайды.

Экспериментке дейінгі және кейінгі үш группа максималды түрдегі бұлшықет пен дене арасы 0° ден 90° дейін болады. Эксперимент нәтижесі кестеде берілген.

Группа №	Сүйек бұрыштары	Экспериментке дейін	Экперименттен кейін
		$x \pm \sigma \pm \mu$	$x \pm \sigma \pm \mu$
1	0°	5,62 ± 2,50 ± 0,56	7,97 ± 1,43 ± 0,54
2	0°	5,91 ± 1,37 ± 0,52	8,89 ± 1,35 ± 0,51
3	0°	6,21 ± 1,30 ± 0,49	7,18 ± 1,02 ± 0,38
1	90°	4,68 ± 1,27 ± 0,48	7,53 ± 1,27 ± 0,48
2	90°	4,90 ± 1,31 ± 0,49	7,96 ± 1,11 ± 0,42
3	90°	5,15 ± 1,17 ± 0,44	6,24 ± 1,50 ± 0,43

Қорыта келсек,

-жылдамдық-күштік жаттығулар кезінде жаттығулардың маңызы зор, жаттығу қандай болса бұлшықет те сол дәрежеде өседі

-Бұлшықетті қатты қинамай максималдық жаттығуларды біртін-біртін игерген абзал.

-Максималдық жаттығулардың қайталаулары арасындағы демалыс аз болу керек және бірнеше рет қайталаған жөн

Сонымен, күштік жаттығулар жасау арқылы бұлшықет қатаяды және дене бітімі мығым бола түседі. Күштік дене жаттығулары арқылы дене бұлшықетін жақсартайық.

F. МҮСІРЕПОВ ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ «ӘЙЕЛ» КОНЦЕПТІСІ

Капашева А.А.

Магистр I курса факультета башкирской филологии БГПУ им. М. Акмуллы,
Россия, г. Уфа

Қазіргі таңда тіл біліміндегі зерттеулердің көбі негізгі категория ретінде концепт ұғымын алуда. «Концепт – адам санасының ойлау бірліктері мен психикалық ресурстарын, білім мен тәжірибенің бейнелі көрсеткіштерін құрайтын, хабарлы құрылымдарды түсіндіруге мүмкіндік беретін когнитивті лингвистиканың негізгі ұғымдарының бірі» [1, 267 б.].

Концепт ұғымы, негізінен, ағылшын тіліндегі Шенк, Чейф, Рассел, Карнап сияқты ғалымдардың еңбектерінде кездесіп, аталмыш ұғымды дұрыс аудару мәселесі

туындағандықтан алынған (1970 ж. ортасы). Ол кезде ағылшын тіліндегі concept сөзін «ұғым» деп аудару ұсынылды, алайда қазіргі таңда зерттеушілер «концепт» пен «ұғым» терминдерінің ара-жігін ашуда. Мәселен, Ю.С. Степанов ұғым мен концептің айырмашылығы туралы айтқанда, біріншісін логика мен философиямен байланыстырып, екіншісін математикалық логикаға жатқызса, кейінгі уақытта концепті «мәдениеттің ұйытқысы» ретінде анықтап мәдениеттанумен де байланыстыруда. Ғалымның пікіріне сүйенетін болсақ, концепт адамның менталды дүниесіндегі мәдениеттің негізгі ұясы, ол біріншіден, ұғымның мазмұнын қамтиды және оны мәдени факт ететін – этимология, нақты бір концептінің қысқаша тарихы, заманауи ассоциациялар, бағалар, тәжірибе және т.б. қамтиды [2, 71 б.].

Ж. Манкеева "тіл мен ой немесе таным, тіл мен ұлт т.б. мәселелер, сайып келгенде, ұлтты, ұлттың танымын өзінің терең құрылымдары арқылы тұтастырушы тілдің табиғатын анықтауға байланысты қазіргі тіл білімінде жаңа бағыттардың айқындалып, қалыптасып, дамып келе жатқаны байқалады. Оның көріністерін қазақ тіл білімінің даму күйінен де көріп отырмыз", - деген пікір айтады [3; 43 б.].

В.А.Маслова мынадай ой айтады: «Когнитивная лингвистика дополняет анализ языка анализом речи, различных контекстов употребление соответствующих лексем, зафиксированных в текстах суждений о концепте, его определений в разных словарях и справочниках, анализом фразеологии, пословиц, поговорок, афоризмов, в которых концепт репрезентирован» [4; 29 б.].

В.А.Маслова когнитивтік лингвистика нәтижеге жету үшін төмендегідей міндеттерді жатқызады:

1. Ғаламды тану мен пайымдау, іс-әрекеттің даму барысы, қимылдың өрістеу қалпындағы тілдің рөлі.
2. Ғалам туралы ақпарат алу, қайта өңдеу және беру процесіндегі тілдік білімдер.
3. Білімді концептілеу мен категориялау процестері, мәдениет тұрақтылығын тілдік тұрғыдан категориялау мен концептілеудің құралдары мен тәсілдерін суреттеу.
4. Концептілік аймақты ұйымдастыратын және оның мүшеленуінің негізгі бөлігі болып табылатын әмбебап концептілер жүйесін суреттеу.
5. Ғаламның тілдік бейнесі мәселелері" [4; 25 б.].

С. Аскольдов концепті ойлау барысында адамға бір-біріне жақын көптеген заттардың орнын алмастыратын ойлау құрылымы деп анықтаған [5, 12 б.].

Е.С. Кубрякова болса, концепті халық жадысы, оның ділдік лексиконы, концептуалды жүйесі мен ми тілінің, әлемнің тілдік бейнесінің мазмұнды бірлігі ретіндегі білім кванты деп анықтаған [6, 30 б.].

С.Г. Воркачев концепті математикадағы көбейтумен салыстыра отырып, анықталуы күрделі және интуитивті деңгейде қабылданатын когнитологияның негізгі аксиоматикалық категориясы, түсінік (представления), схема, фрейм, сценарий, гештальттің гиперонимі деген анықтама береді [6].

А.П. Бабушкин концепті бастапқы семиозис үдерісін өткеріп, семантикалық өрістің инвариантты мағынасы ретінде тілдік тұлға танитын, халықтық санада көрініс табатын нақты бір ақпараттық тұтастық деп айқындаған болса, В.А. Маслова концепті «мәдениеттің тереңінен бастау алатын», эмотивтілік, коннотация, табиғатына сәйкес аксиологиялық және тіл жүйесінде «аты»/ «атаулары» бар ұғым деп ойын жетілдіре түседі [7, 233 б.].

Қазақтың біртуар жазушысы Ғабит Мүсіреповтың «Ұлпан» романы қазақ халқының кешегі мен бүгінгісін жалғастыратын роман десек артық болмас. Бұл мақаланың басты мақсаты осы романдағы қазақ әйел көрінісінің қаншалықты қамтылғанын айқындау.

Қазақ әйелдері туралы сөз болғанда, әсіресе олардың сырты мен іші үйлескен сұлулығы, мінез байлығы, ақыл-парасаты жөнінде әңгімелегенде, ең алдымен батырлар жырындағы әйел кейіпкерлердің көз алдыңызға келері сөзсіз. Құртқа - қазақ әйеліне тән ақыл-парасат пен көрегенділіктің, Жібек - сұлулық пен сымбаттың, Айман мен Ақжүніс әйел

үшін таптырмайтын қасиет - қулық пен айлакерлік, тапқырлықтың, ал Баян - сұлулықпен бірге махаббатқа адалдықтың, сезімге тұрақтылықтың символы.

Романда қазақ әйелінің сұлулығы мынандай жолдар арқылы суреттелген: *Уысың толар бұрымның астынан мойны ағараңдайды, қара көз, ақ маңдай... Сұлулығы жеңсе, есінен айрылып қалатын, естілігі жеңсе, сұлулығынан айрылып қалатын қыздар аз болмайды. Естілігі толыққан сайын сұлулығы да толығы беретін қыздар болатын... Әр әйел өзінше сұлу болу керек, қара ат сұлу ма, торы ат сұлу ма демейміз ғой? Көркем сұлу дейміз, ажарлы дейміз, сүйкімді дейміз, сымбатты дейміз, бәденді дейміз...* (Ғ. Мүсірепов. Ұлпан); *Үйден үстіне малынтып шұбалаң көйлек киіп, басына малынтып шұбалаң орамал тартқан әйел созолаңдап шығып, қалқи басып, ат үстіндегі күйеуіне бірдеңе апарып берді* (Ғ. Мүсірепов. Ұлпан).

Ал қазақ әйелінің нәзік мінезі, қызға тән қылығы, адамға деген ашық көңілі, бауырмалдылығы мына жолдар көрініс тапқан: *Айтолқынның бәлденіп-баптанып болуына қарамай, Шынар Ұлпан тобына барып қысылып қалды. Құшақтаса кетердей үзіле қарап келеді, Ұлпан да сондай күйде екен.*

- Сенбісің, ей, айналайын? - деді.

- Мен ғой...

- Айналайын-ай, қандай бауырмал едің? - деп Несібелі Шынардың бетінен сүйді (Ғ. Мүсірепов. Ұлпан); *Жас әйел Ұлпан асқан ақылды адам еді. Өз айтарын әуелі Есенейге байлатып алып жүр. Есеней де "мына қатын былай деп еді" деп Ұлпанның атын шығара сөйлейді* (Ғ. Мүсірепов. Ұлпан); *Әуелі жолды, одан соң үш ат жеккен пәуескені Ұлпан көңіліне бір түйіп алды... Ұлпанның ойына "орыс үйі" деген тағы бір түйін байланды... Ұлпан монша деген тағы бір түйіншекті көңіліне түйіп алды...* (Ғ. Мүсірепов. Ұлпан). Қазақ әйелі өз ұлтын мақтан тұтады, халқына жанашырлық танытып, халқына тін салт-дәстүрді сақтауы бұл романда әдемі суреттелген: - *Көсем болып алған соң бұл әйел не істей алды? - О, істемегені жоқ!.. Есенейдің барлық жерін еліне бөліп берді. Бөліп бергенде біздердей біреуге ана жақтан, біреуге мына жақтан аттамалатып берген жоқ, ауыл-ауылға қыстауды да, егінді шабындық жерді де тұтас берді... Бұл араның қазағына егін салдырды, шөп шаптырды, қыстау салғызды* (Ғ. Мүсірепов. Ұлпан); *Ұлпан үлкендерге бұрылып бір тізелеп сәлем етті. Шынар да соны істеді, ұяла, ұяла, бетін жаулығымен бүркемелеп сәлем етті* (Ғ. Мүсірепов. Ұлпан); *Менің шашым, адыра қалғыр, айғырдың ту құйрығындай қалың, жуғанда болмаса құрғақ күйінде тарай алмаймын* (Ғ. Мүсірепов. Ұлпан); *Ұзатылып бармай жатып, айналасы бір-ақ қыстың ішінде Есеней сияқты адамның арыстанын илеп-билеп алған қызына Несібелінің таңданбасқа шарасы жоқ еді. Бірақ таңданғанын білдірмейін деп аузын бір сылт еткізді де қойды* (Ғ. Мүсірепов. Ұлпан).

Қорыта келе, зерттеу мақсатына сәйкес басты міндеттердің барлығы дерлік жүзеге асты деп бағалауға болады. Осы зерттеуде Ғабит Мүсіреповтың «Ұлпан» романында «Әйел» концептісін қаншалықты деңгейде колдануын танып айқындауды мақсат еткенбіз. Осы тұрғыдан келгенде зерттеуде алдымызға қойған, шешуге тиіс міндеттер толық ашылды деп санаймыз. "Әйел" концептісінің лингвомәдени ерекшелігі қазақ дүниетанымында қалыптасып, ұлттық санада тіл арқылы сақталған деген тұжырымға келеміз..

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Оразалиева Э.Н. Когнитивтік лингвистика: қалыптасуы мен дамуы. Ғылыми монография. – Алматы: Ан Арыс, 2007. – 312 б.
2. Молчанова Г.Г. Английский как неродной: текст, стиль, культура, коммуникация. – М.: Олма Медиа Групп, 2007. – 381 с.
3. Манкеева Ж. Қазақ тілін зерттеудің когнитивтік негіздері // Тілтаным. — Алматы, 2001. № 4. –Б –39 – 43.
4. Маслова В.А. Лингвокультурология. – М., 2001.
5. Джусупов Н. Проблема концепта в современной лингвистике.// Преподавание языка и литературы. Научно-методический журнал, 2004. №4. –С. 12-17.

6. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – М.: АСТ: Восток – Запад, 2007. – 314 с.
7. Воркачев С.Г. Концепт как «зонтиковый термин» // Язык, сознание, коммуникация. – М., 2003. Вып. 24. –С. 5-12.

ДАМУЫНДА АҚАУЫ БАР БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ

Яудан А
«Бәйтерек» балабақшасы

Қазіргі уақытта дамуында ақауы бар балалар саны артып отыр. Оларды оқыту кеңейіп, түзетіп қолдау технологиялары жетілдіруде. Инклюзивті білім беру ерекше балаға білім беру саясатының негізгі құралы. Инклюзивті білім беру – сау балалармен бірге жалпы білім беру мектептерде немесе арнайы құрастырған топтарда, сыныптарда дамуда мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқыту. Инклюзивтің басты мақсаты-мүмкіндігі шектеулі балаларды жалпы білім беретін ортаға кіріктіру ғана емес, ол «барлығы үшін бір мектеп» мақсатын көздейді. Инклюзивті оқыту мүмкіндігі шектеулі баланың жалпы білім беретін ортада әлеуметтенуі мен оның дамуына және оқыту процесінде баланың жетістіктерге жетуіне мүмкіндік туғызады. Бүгінгі таңда іс-тәжірибе көрсетіп отырғандай, елімізге мүмкіндігі шектеулі балаларға білім берудің ұлттық бағдарламасын жасау қажет. Қазақстанда мүмкіндігі шектеулі балалар арнайы мекемелерде оқытылатындықтан, олар өзге балалардан бөлектенген. Бұл мекемелерде көбінесе медициналық әдістемелер қолданылады. Қазақстанда қазір оларда бір жағынан кемістік болғанымен, екінші жағынан олардың да дені сау екендігін түсіндіріп, оларды дені сау балалармен қатар, жалпы ортаға бейімдеу керек. Тек олардың сырқаты мен өзгешеліктерін ескере отырып, жай мектептің оқу бағдарламасына кіріктірген жөн. Ол үшін мемлекеттік деңгейде стратегиялық реформа жүргізу керек. Мемлекеттік деңгейде мектептерге және мектепке дейінгі ұйымдарға жаңа стандарттар енгізіліп, жүйе өзгертілгеннен соң ғана құрал-жабдықтар, ғимараттар бейімделеді.

2015 жылға дейін инклюзивтік білім беру мен мүмкіндігі шектеулі балалардың 25 пайызын қамту көзделсе, инклюзивті білімге жағдай жасаған мектеп үлесін 30-ға жеткізу керек. Білім берудің бұл түрінде мүмкіндігі шектеулі баланың өз-өзіне сенімі артады, ол маңайындағылар тарапынан өзіне қолдау бар екенін сезінеді, бұл баланың өзін –өзі бағалай білуіне, қоршаған ортасына сүйіспеншілікпен қарауына, өзін қоғамның толыққанды мүшесі сезуіне жол ашады. Оқытудың бұл түрі арқылы мүмкіндігі шектеулі бала өз қабілетіне сай, ата-анасынан алшақтамай, яғни арнайы мектеп – интернаттарда тұрып оқуға мәжбүр болмай, тұрғылықты жерде білім алып, қоғаммен біте қайнасып, әлеуметтік жағынан бейімделеді. Ата –анасы да баласының дамуы мен тәрбиесіне белсене қатысып, жеткіншек алдында жауапкершіліктері артады.

Инклюзивті оқытудың негізгі принциптері:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктерімен анықталады.
2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.
3. Әрбір адам қарым –қатынасқа құқылы.
4. Барлық адам бір-біріне қажет.
5. Білім шынайы қарым –қатынас шеңберінде жүзеге асады.
6. Барлық адамдар құрбы –құрдастырының қолдауы мен достығын қажет етеді.
7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету- өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асырады.
8. Жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Инклюзивті білім беру саласында әлеуметтік педагогтың, психологтың, дефектолог маманның ролі ерекше. Бұл саладағы оқушылар ерекше назарда болады. Даму мүмкінділігі шектеулі балалардың кейбіреулерінде өзіндік қабілет, ерекшелік бар. Мысалы: кейбіреулері би билеуге, спортқа, сурет салуға қызығады, осындай қызығушылығы мол балаларды әрі қарай дамыту әлеуметтік педагог пен әрбір мұғалімнің міндеті.

Инклюзивті білім беру - барлық балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзету – педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне және білімдік қажеттіліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Сонымен, инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс жүргізетін мектептерде білім мазмұнын үш түрлі бағдарлама бойынша реттеген абзал. Атап айтқанда:

- жалпы мектептерге арналған типтік оқу бағдарламалары;
- мүмкіндігі шектеулі балалардың ақаулық типтеріне сәйкес арнаулы білім беру бағытындағы оқу бағдарламалары;
- мүмкіндігі шектеулі балалардың психофизикалық ерекшеліктерін есепке ала отырып әзірленетін оқытудың жеке бағдарламасы.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Тәжірбие көрсеткеніндей қатаң білім беру жүйесінен балалардың бір бөлігі шығып қалады, өйткені қалыптасқан жүйе мұндай балалардың даралық қажеттілігін қанағаттандыра алмайды. Инклюзивті бағыт мұндай балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Инклюзивті оқыту - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді.

Инклюзивті оқыту-оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту- адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады, өйткені олар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, танып білуге, қабылдауға үйренеді. Инклюзивті оқытуға жалпы мектептерде арнайы (психолог, әлеуметтік педагог, олигофренолог, логопед) мұғалімдер болмаған жағдайда, тәрбиешілерді, бастауыш сыныптың мұғалімдерін, әртүрлі пән мұғалімдерін мүмкіндігі шектелген, кемтар, мүгедек балаларды инклюзивті оқыту курстарына оқытып алулары қажет. Облыстық, қалалық, аудандық білім беру бөлімдері республикалық кадрлар біліктілігін арттыру және қайта даярлау институтының мамандарын шақыртып, келісім-шарт негізінде арнайы курстарды облыс орталығында да ұйымдастыруға болады. Мектептер арнайы мұғалімдерге кемтар балалар аз болған жағдайда, жұмыс жасаған сағатына қарай ақша төлейді. Бұл екінші жағынан тәрбиеші, бастауыш сыныптардың және қазақ тілі мұғалімдеріне қосымша уақытша болса да табыс көзі. Көмекші бағдарламамен жалпы мектепте оқитындар, қатарларымен сыныптан сыныпқа көшіріліп 9 сыныпты бітіреді. Егер көмекші бағдарламаны толық игерген болса, ол балаға арнайы куәлік беріледі, ал игермесе, онда анықтама берулері қажет. Кемтар балаларға жалпы мектептің куәлігін беруге болмайды. Егер ата-анасы баласын арнайы мектеп интернатқа жібергісі келмесе, жергілікті жалпы мектеп кемтар баланың мүмкіндігіне қарай, жеңілдетілген бағдарлама бойынша, инклюзивті оқытуға міндетті. Қатарымен 9 класты

бітіргесін, арнайы куәлік беріліп, кәсіптік-техникалық оқу орындарына жіберіледі. Бірақ кейінгі кезде жалпы инклюзивті білім беру тұрғысында кейбір түйткілді мәселелер бар екенін жасыруға болмайды. Солардың бірі – осы бағытта оқытатын педагогтардың жетіспеушілігі. Екіншіден, мүгедек балалардың барлығын бірден партаға отырғызып, оқытып кетудің мүмкін еместігі. Үшіншіден, оқытқанның өзінде көпшілік ата-аналар тарапынан кеңінен қолдау таппай отырғандығы. Өйткені, «неге менің дені сау балам мүгедек баламен сыныптас болуы керек?» деген теріс көзқарастың да бой көрсетіп қалатындығы. Бұл – қате түсінік. Неге десеңіз, ол бала мүгедек болғанымен, бас еркі өзіндегі азамат. Қайда, қай мектепте оқимын десе де хақы бар. Оларды ата-аналары көмекші не арнаулы мектептер мен мектеп интернаттарға, психологиялық-педагогикалық түзеу кабинеттері мен сыныптарға бергісі келмесе, жалпы балалар оқитын мектептерге жеңілдетілген бағдарламамен оқытуға толық құқылары бар. Сондықтан, қазір бұл жүйе мектепке дейінгі мекемелерде де біртіндеп қолға алынуы тиісті.

Даму мүмкінділігі шектеулі балаларға жалпы білім беретін орта мектепте инклюзивті білім беру үшін алдымен төмендегі жағдайларды шешіп алған дұрыс:

мүмкіндігі шектеулі балалардың өзгелермен бірдей білім алуын толық қамтамасыз ету үшін арнайы педагог (психолог, әлеуметтік педагог, сурдопедагог, тифлопедагог, логопед) мамандар қажет;

- облыстық, қалалық, аудандық білім беру бөлімдері облыс орталығында Түзеу педагогикасының ұлттық-ғылыми практикалық орталығының және республикалық кадрлар біліктілігін арттыру және қайта даярлау институтының мамандарын шақыртып, келісім-шарт негізінде, тәрбиешілерді, бастауыш сыныптың мұғалімдерін, әртүрлі пән мұғалімдерін арнайы курстардан өткізуді ұйымдастыру керек;

- сабақтан тыс уақытта мүмкіндігі шектеулі балалармен жеке-дара жұмыс жүргізетін бос оқу бөлмелері болса;

- даму мүмкінділігі шектеулі балалармен сабақ барысында тренингтер, ойындар, жеке, топтық жұмыстар, сергіту сәттері жиі ұйымдастырылса;

- бұл топтағы балаларды шығармашылыққа, яғни, сурет салуға, қолөнер бұйымдарын жасауға, ән айтып, би билеуге, ақындық өнерге баулуға және түрлі сайыстар мен байқауларға қатыстыруға мамандар тарапынан қолдау көрсету қажет;

- дені сау балалар тарапынан ауру балаларға дөрекі қарым-қатынас, немқұрайлылық болмауын мұғалімдер қатаң бақылауға алуы тиіс;

- жай және арнайы мектептерде оқуға мүмкіндігі жоқ балаларды қашықтықтан оқытуға жағдай жасау керек;

- мектепті арнайы қажетті әдебиеттермен, көрнекілік-әдістемелік құралдармен, ақпараттық технологиялық құралдармен қамтамасыз ету қажет;

- облыстық, қалалық пікір алмасу, тәжірибе бөлісу семинарларын, шеберлік сыныптарын жиі өткізіп тұру керек.

Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады, өйткені олар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, танып білуге, қабылдауға үйренеді." Келесі пікірім, әрине сіздің жоғарыда келтірген ұсыныстарыңыз, өз шешімдерін табатын болса, "онда даму мүмкінділігі шектеулі балалар өздерін басқалардан кемсінбей, өзге дені сау балалармен тең құқылы екенін сезінеді, үлкендермен, достарымен, ұстаздармен, жалпы айналамен қарым-қатынасы жақсарарды, оқу материалын меңгерудегі қиындықтарды уақытында жеңіп, сапалы білімге қол жеткізеді." деп атап көрсеткен ойларың жүзеге асуы сөзсіз. Даму мүмкіндігі шектеулі балалар біздің мектепте де кездеседі. Сабақ барысында оларға жеңіл тапсырмалар беріп, ерекше көңіл бөлуді талап етеді және бағалауда да қиындықтар туындайды.

ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫ ДАЯРЛАУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ӘДІСНАМАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Тамабаева М.Қ.

Қарағанды қ. КММ Жалпы білім беретін № 79 орта мектебі

«Елбасы өзінің «Қазақстан жолы-2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Қазақстан халқына Жолдауында елімізді әлемдегі ең дамыған 30 елдің қатарына қосудың стратегиялық мақсаттарын анықтап берді. Сонымен қатар жыл сайынғы жолдауында білім беруге айрықша көңіл бөлетіні сөзсіз.

Білім беруді дамытудың 2005-2010 ж.ж арналған мемлекеттік бағдарламасы білім беру жүйелерінде дарынды балаларға жете көңіл бөлуді қажеттіліктерімен тығыз бірлікте қарастырады [1].

Біз оны соңғы жылдары профильдік оқытуды кеңейтілген және жекелеген пәндер бойынша тереңдете оқыту сыныптарының ашылуынан көре аламыз.

Оның шығармашылық, көркем-эстетикалық пәндер циклдарын оқытуда ролі ерекше. Қазіргі таңда қоршаған ортаны эстетикаландыру мен ментальдық өмір сүру барысында жаңдандыру, кәсіби көркемдік тұрғысында өзін-өзі анықтау мүмкіндіктерін шешуде дарынды балаларға арналған өнер студиясының жұмысын қолға алдық. Мұндағы мақсат жалпы мәдени, мәдени танымдық және көркем эстетикалық, көркемдік бейнелеу білім компоненттерінің интеграциялануы шығармашыл тұлға тәрбиелеудің іргетасын қалаудағы алғашқы қадам [3].

Негізінде тек қана тұлғалық бағдарланған білім беру жүйелерінде оқушылардың көркем шығармашылық «Мен - концепциясы» берік қалыптасады. Көркем мүдделердің әлеуметтік маңыздылығы мұнадан көрінеді: дарынды баланың тұлғалық бағыттылығы рухани құндылықтарды бағалай білуінен, олар заттары мен құбылыстарын жасай білуінен түзіледі. Мұның өзі тұлға мен қоғамның рухани сауығуына ықпал ететіні сөзсіз.

Нәтижесінде педагогикалық тұрғыдан алғанда, көркем мүдделер баланың образды когнитивтік психологиялық органдарын дамытады, өнерге үйренуіне бейімдейді, сондай-ақ көркем мүдделер оқушының мәдени тынығуын алдын-ала анықтап, оларды теріс орта әсерлерінен сақтайды, біртұтас тұлға қалыптастыруға ықпалын тигізеді. Өйткені мүдде, яғни қызығушылықтың өзі дамуға ықпал етумен қатар, даму мүмкіндіктерін молайтады. Ал эмоциялық қабілет дегеніміз - мега қабілет [2]

Міне осы қабілетті дарынды баладан шығармашылық тұлға қалыптастыру үшін жоғары деңгейдегі өнімді ойлау жүйесін, зерттеушілік қабілетін, өзін-өзі білімдендіру, жаңа идеяларды жүзеге асыру, қасиеттерді дамыту қажет.

Дарынды бала бойындағы бейімділікті тәрбиелеу, қабілет деңгейін көтеру – шығармашылық алғашқы бастамасы .

Сондықтан дарынды бала бойындағы бейімділікті көре, болжай білу, әрі қарай дамытуға құлшыныс - әрбір мұғалімнің бірден бір міндеті:

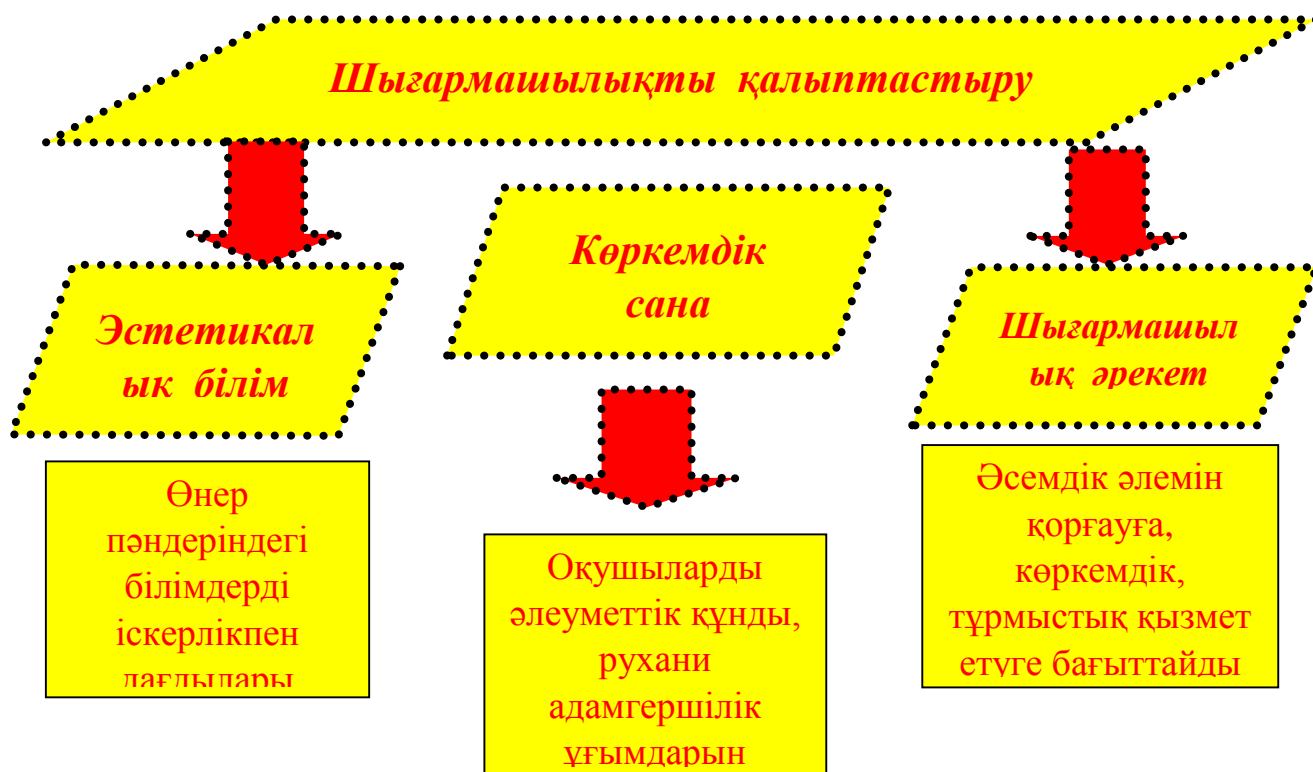
Ең бірінші кезекте дарынды балаларды тауып, олардың ерекше қабілеттерінің дәрежесін анықтап, олардың толық ашылуына жағдай жасау. Әсіресе сурет салуға икемді балалардың психологиясы ерекше қырағылықты талап етеді.

Сурет салуды қаламайтын бала болмайды. Сондықтан олардың шимай-шатпақ суреттерінің астарында жатқан құпияны ашуға, оны дұрыс түсініп интерпретация жасау қажет. Бұл мақсатта арттерапиялық тренингтерді жүйелі пайдалану керек [4].

Шығыс даналығы «Бір сурет мың сөзге тұрарлық» дейді. Бейнелеу өнері визуальді қарым-қатынастың тиімді түрі деп амтуға болады. Арттерапиялық әдіспен сурет интерпретациясы бұл ғажайып ойын және ғылыми жұмыс. Міне, осындай жолмен іріктелген дарынды оқушыларға арналған «Өнер» студиясының жұмыс құрылымы мен бағыттарына назар аударайық:

1) Түсініктеме

- 2) Мақсаты
 - 3) Міндеттері
 - 4) Әдісі
 - 5) Мұғалім жұмысының нәтижесі
 - 6) Пән бойынша оқушыларға берілетін пән мазмұны
 - 7) Бағдарлама құрылымы
- Келесі суреттен бағдарлама құрылымын көруге болады

Сурет 1 Бағдарлама құрылымы

Түсініктеме - ұсынылып отырған бағдарлама өнер түрлерін меңгерту арқылы өскелең жастардың эстетикалық дүниетанымы негізінде мәдениетін қалыптастыру өнер арқылы адамгершілік тұрғыда тәрбиеленуіне әсемдік әлеміне үңіліп қоймай, оны қорғауға және рухани - мәдени деңгейін көтеруге жағдай жасау.

Мақсаты: жалпы білім беретін және кәсіптік бағдарламамен тереңдетіп оқытылатын мектептердің ең негізгі бағыттарының бірі көркемдік пен еңбекке баулу тәрбиесін жетілдіру.

Міндеттері:

- Халыққа білім берудің жаңа реформаларын бағдарламаға сай мектептерде шығармашылық жұмыстарын дұрыс пайдалану.
- рухани өнерді зерттеу және табиғатты, қоғамдағы өзара әрекеттесуден болатын процестер мен элементтер туралы мәліметтер мен білім қорларын қалыптастыру;
- әрбір оқушының қызғушылығын ескере оқыту;
- мамандық тандауға дейінгі дайындық деңгейлерін ұлғайту;
- оқушылардың ойлау қабілетін дамыту;
- оқушыларды практикалық еңбекке баулу;
- икем-дағдыларын қалыптастыру.

Әдісі: суреттеу - баяндау, сұрақ-жауап, түсіндірмелі-иллюстративтік, пікірлесу, әңгімелесу, проблемалық сұрақ, салыстыру, баяндау, тренинг т.б.

Мұғалім жұмысының нәтижесі:

Оқушылардың пәндер арасындағы байланыстарды толықтай сезінуіне жол ашады. Бейнелеу өнері ғана емес, табиғи құбылыстар мен психологиялық білім негіздерін игереді. Ұлттық құндылықтарға рухани - адамгершілікпен қарау әдістерін үйренеді.

Бағдарлама бойынша оқушыларға берілетін білім мазмұны:

- Эстетикалық білім алу, өнер түрлерін игерудің механизмдерін игеру.
- Рухани күштің құдіреті туралы түсінік беру.
- Ақпараттық мәдениетті меңгеруге мүмкіндік беру.

Қорытындылай келе, әр педагог өз қызмаетінде осы әдістерді қолданып тәжірибиесіне енгізсе онда дарынды балалар қатары көбейіп болашағымыз нұрлана түседі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. «Білім. Образование» журналы, 2007.
2. Бабаев С.Б. Оңалбек Ж. Психология танымы. Түркістан, 2006.
3. Қазақстандағы дарындылық мәселесі бойынша инновациялық педагогикалық қызмет жинағы. Дарын, 2005.
4. Тұрғанбаева Б. Шығармашылық қабілеттер және дамыта оқыту. –Алматы, 1999.

ДАРЫНДЫ БАЛАНЫ АНЫҚТАУ ЖӘНЕ ОЛАРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Шоқпарова Марал Жексенбаевна
Алтайбаев негізгі орта мектебі

*«Қазақстан ұлы держава болуы үшін бізге күш-қуаты,
қажыр - қайраты мол, ақылды да ойлы дарынды жастар керек»*
Н.Ә. Назарбаев

Еліміздің дамуындағы стратегиялық міндеттерді шешуде білім беру саласына тың жаңалықтар, ұтымды шешімдер енгізу қажеттілігі –заман талабы болып тұр. Себебі ХХІ ғасыр ғылым мен техника ғасыры екендігі баршамызға мәлім. Осындай ауқымды мәселені шешудің негізгі тетіктерінің бірі – балалардың дарындылығын дамыту. Қазақстан әлем аренасына шығып, халықаралық деңгейде экономикалық және мәдени байланыстарды дамыту үшін дамыған мемлекеттермен терезесі тең болып қарым-қатынас жасауы үшін интеллектуалды элитаны қалыптастыру ісін қолға алуда.

Дарындылық-адам қоғамында және бір құндылық ретінде қаралатындықтан дарынды балалармен жұмыс істеу адам ресурсын барынша жақсы пайдалану болып табылатыны сөзсіз. Бұл бағытта мемлекет тарапынан жас талаптыларды қолдау бағдарламасы және президенттің «Дарынды балаларға арналған мектептерді қолдау мен дамыту» қаулысы. «Дарын» республикалық ғылыми- практикалық орталығы жасаған концепция қызмет етуде. Осыншалық маңызды істе жалпы білім беру мекемелерінің алар орны орасан зор, себебі онда барша бала білім алады да оның ішінде дарынды балаларда отырады. Оны байқамау, оның патенциялын дамытуға мүмкіндік бермеу қылмыспен тең әрекет. Ал соншама баланың ішінде табиғи дарынын қалай байқауға, дамытуға болады.

Бұл сұраққа жауап беру үшін негізгі екі аспектіні назарда ұстау қажет: Дарынды баланы анықтау және онымен жұмыс істеуді ұйымдастыру. Дарынды балалардың бір-бірінен айырмашылығы болғанымен, кейбір ортақ ерекшеліктеріде бар. Дегенмен ғылымда бала дарындылығын анықтайтын кей бір әдістер бар.

Олар:

- Аналитикалық(Жаппай әдіс)
- Түрлі тесттер
- Анкеталар

- Ата-ананың әңгімесі

- Мұғалімнің мінездемесі

- Диагностикалық әдіс.

Дарынды балалармен жұмыс істеу мазмұны

- Мектептегі айрықша қабілетті, дарынды оқушыларды анықтау, қолдау.

- Дарынды балалармен тұрақты, жүйелі жұмыс жасап, олардың табиғи қабілетін ашу, дамыту.

- Дарынды балалардың күнделікті сабақта алған білімі мен іскерлігін үнемі назарда ұстау.

- Дарынды баланың пәнге қызығушылығы қаншалықты деңгейде екендігін анықтап, пән олимпиадаларына қатыстыру.

- Оқушының білім-біліктілігін анықтай отырып, деңгейлік тапсырмалар беру.

- Шығармашылық ізденісін шыңдау бағытында қандай қосымша әдебиеттер пайдалану қажеттігіне кеңес беріп отыру.

Дарынды балаларды анықтау жолдары

1. Дискуссия туындайтын жағдай жасау

2. Сабақ үстінде экстрималдық жағдайлар (ситуациялар) туғызу

3. Ойындар ұйымдастыру (КВН, сайыс, дебат, т.б)

4. Топтық жұмыс ұйымдастыру

5. Творчестволық потенциалын зерттейтін тәсілдер жүргізу

6. Әр оқушыға өсу деңгейін көрсететін мониторингтер жасау

7. Деңгейлеп оқыту

8. Жеке тапсырмалар беру

Дарынды балалармен жұмыс істеуде нені ескеру керек?

➤ Балалардың пәнге қызығушылығын, білуге құштарлығын нақты анықтау.

➤ Балаға тапсырманы деңгейлеп беріп, зейінін тұрақтандыру қажет.

➤ Баланың мінезін – құлқын ерекшелігін білу. (Нені ұнатады, нені ұнатпайды, қай кезде білімді жақсы меңгереді, қай кезде шаршайды? т.б)

➤ Баланың бір қалыпты, жүйелі жұмыс жасауына көңіл бөлу.

➤ Берілген тапсырманы бірлесе талдау.

➤ Бала қызығушылығына қолдау көрсету, орынды кеңес бере білудің маңызы зор.

Дарындылықты анықтау міндеттері:

Баланың жеке тұлғалық ерекшеліктерін дамыту оны қоғамда өмір сүруге психологиялық тұрғыдан дайындау.

Балалардың кәсіби және жеке даралық қабілетін анықтай алуына психологиялық педагогикалық көмек көрсету.

Негізгі принциптері:

Баламен жеке сыйластық және сенімді қарым-қатынас орнату.

Болжап отырған нәтиже: Оқу бағдарламасына сай білімді терең меңгерген, жеке шығармашылық қабілеті дамыған, ұлттық сана сезімі жетілген және ішкі жан дүниесін тануға, өзін өзгелермен салыстыра алатын іс – әрекетке талдау жасай алатын жоспарлау мүмкіндігін қалыптасқан тұлға.

Дарындылық анықтамасы:

Іс-әрекеттің сәтті орындалуын қамтамасыз ететін қабілеттік істің өзара сәйкестік сапалығын айтады.

Іс – әрекеттің жағдайдағы ерекшелігін, кеңінен қамтылған адам мүмкіндігі.

Ақылдың потенциалы немесе интелек. Оқуға, білімге жалпы танымдық мүмкіндіктер және қабілеті.

Баланың табиғаты арқылы дамыған қабілет туралы.

Таланттылық және адамгершілігінің жоғары жетістіктерге жеткізетін іс -шаралар.

Дарынды баланың сипаттамасы:

➤ Интеллектуалдық сферасы.

- Білімділік өрісі
- Ойлау қабілеті ерекшесі тұрақты, қызығуы мол, кейде бір іспен айналысса тоқтай алмайды, өз ойын ерте жеткізеді.

Дарындылық үш параметрмен анықталады:

- Танымдылық жеке дамуы.
- Психологиялық дамуы.
- Физикалық дамуы.

Дарынды оқушыларды таңдау барлығы назар аударатын ерекшеліктер. Дарынды бала өзгеше және шапшаң ойлайды. Дарынды оқушылардың ішкі сезімі жағынан өзгешелігі өте сезімтал, ықлас қойған нәрсесін, тақырыбын әр жерде негізгі мәселе етіп ұсынады. Дарынды оқушылардың физикалық тұлғадан ерекшелігі дамудағы шапшаңдылық ақындарша сөйлеуі жиі-жиі берілуі қиял-күйінің басым түсуі. Әлеуметтік тұрғыдан ерекшелігі адамгершілік сезімдерінің ерте дамып жоғары моральдық қасиеттерге ие болуы.

Дарындылықты анықтағанда төмендегі факторларды ескеру керек.

- Жас ерекшелігі.
- Тұлғалық ерекшелігі.
- Экспериментатордың тұлғалық ерекшелігін.

XXI ғасырдың жасаушыларын білімді, қабілетті, дербес азаматқа тән асыл өнер мен имандылықты бойына жинаған жеке тұлға етіп қалыптастыру-білім беру жүйесінің басты мақсаты. Бұл ұстаздар қауымынан үлкен жауапкершілік пен ыждағаттылықты талап етеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Савенков А.И. Одаренный ребенок в массовой школе. 2001г
2. 12 жылдық білім беру журналы. №2,7,11 -2007 ж
3. Тұрғынбаева Б.Ш. Кіші жастағы оқушылардың шығармашылық қабілетін анықтау. Алматы, 1999 ж

ДӘСТҮРЛІ ҚАЗАҚ ШЕЖІРЕСІНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Бахтыгереева С.Х.

М.Ақмолла атындағы мемлекеттік педагогикалық университеті, қ. Үфү

Халқымыздың ежелден дәріптеп, қастерлеп келе жатқан, ұрпақтан -ұрпаққа мұра болып отырған қазақ ескіліктерін құрайтын рухани құндылықтардың бірі – ата-баба шежіресі.

Қазіргі уақытта, яғни XXI ғасырда тіл білімінде тілді тек қарым-қатынас құралы ғана деп емес, сонымен қатар ұлтымыздың мәдени ақпараты жинақталған құрал ретінде қарастыратын бағыт қалыптасып, тіл білімі ғылымының дамуы этнолингвистикалық бағытта жүргізілген зерттеулермен толығуда.

Мұндай зерттеулерге дәйек болатын кез келген халықтың ерекшелігі, менталитеті тілінен көрініс тауып, оның барлық деңгейлерінен байқалатыны мәлім. Осы тұрғыдан мазмұны ұлттық, тұлғасы сан алуан этнонимдердің табиғатын толық біліп, жете түсіну, оның толып жатқан сан-салалы мәселесін әлі де жан-жақты зерттей түсудің мәні ерекше.

Шежіре материалдарына сүйене отырып ру-тайпаға қатысты қалыптасқан атаулар мен этнонимдердің тарихи-тілдік табиғатын, тарихи тұлға есімдерінен қалыптасқан тұрақты тіркестерді таксондық тұрғыдан жіктеу, лингвомәдени, этнолингвистикалық сипатын анықтау мәселелерін толыққанды қарастырған жөн.

Дәстүрлі қазақ шежіресінің ғылыми дерек ретінде қалыптасуы XIX ғасырдың екінші жартысы мен XX ғасыр басына жатады. Ауызша таратылған қазақ ұлтының жүздік, рулық-тайпалық құрамын зерттеп, қазақтың шежіресін жазған ғалымдарды атап кетер

болсам.1990 жылы Шәкәрім Құдайбердіұлының «Түрік, қырғыз, қазақ һәм ханлар шежіресі» (қазақ,орыс тілдерінде) Н.Наушабаевтың, Ғұсманғали Сыдықовта «Шапырашты шежіресі» берілсе, Қ.Халидтің еңбегінде «Түркі халықтарының шежіресі»жайында жазып кеткен. XX ғасыр 20жылдары шежіреге қатысты алғашқы ғылыми зерттеулер дүниеге келе бастады. Олар М.Тынышбаев, Ә.Бөкейханов, С.Асфендияров, М.Дулатов. Сонымен қатар өткен заманның шежіре материалдарының негізінде шежірелердің жаңа нұсқалары да жасала бастады. Олардың қатарына Серғали Толыбековтің «Қазақ шежіресі» (Алматы,1992), Бейсенбай Жарылғаповтың «Қазақ шежіресі» (Алматы,1994ж), Хамит Мадановтың «Кіші жүздің шежіресі» (Алматы,1994ж) т.б жатады.

Қазақ халқының ұлттық дүниетанымы, менталитеті, мәдениеті, табиғаты, болмысы туралы бұрынғы Кеңес дәуірі заманында қырқылып қалған мәліметтер мен деректердің орнын толтыру: ұлттық мәні бар, мазмұны бар деректерді сүзгіден алып шығып, ұлт болмысын танытатын ақпарат көзі ретінде зерделеу. «Ру», «жүз», «тайпа», «шежіре», т.б. ұғымдар мен атауларға, этноқұрылымдық жүйе мен төл мәдениетіне сәйкес ұлт тарихы, ұлт құндылығы деп баға берсек артық етпейді.

Қазақ этносының тарих сахнасына шығуы туралы Ш. Уәлиханов: «Қазақтардың өзі, мен жоғарыда атап өткендей, өз руларының атауларын бағзы замандарда өткен ру басыларының, ата-бабаларының есімдерімен байланыстырады. Ал қыпшақ, найман, қоңырат т.б. негізгі руларды ертеден - Шыңғыс заманынан келе жатқан ел ретінде таниды және ол тайпалар қай жүздің құрамында болмасын, өздерінің шығу тегін де сол жүзден тараған біртұтастық-құрамдас бөлігіміз деп санайды.»-деп жазды [1.б,102]. Әулие Мәшһүр-Жүсіптің Шәкәрім жазған шежіресі жайында (мағынасы мынаған саяды) «Шәкәрім шежіресінің бір міні – кімнен қай туғанның ғана есімінің тізбектеле беретіндігі. Ол адамның еткен еңбегі мен жеткен дәрежесі, жақсылығы мен жамандығының толыққанды жазылмауы» [2.б,71].

Бұл – біздің шежіреге деген түсінігімізді түбегейлі басқа арнаға бұратұғын көзқарас. Мәшһүрге сенсек, шежіре – «ТЕК туралы ғылым. Онда адамның аты ғана емес, еткен кәсібі мен нәсібі (*ырыздығы*) түгел көрсетілуі тиіс. Қағиданың басты шарты – осы арқылы кімнің жаман, кімнің текті атаның әулетінен екендігін оп-оңай-ақ ажыратып алуға болатын болған» [3.б, 78].

Егер тарқатып айтар болсақ, мына мәселеге тоқталғым келеді. Біріншіден, қазақ шежіресі - қазақ мемлекеттілігінің тарихынан құнды дерек береді. Себебі, қазақ ру-тайпаларының тарихы қазақ хандығына негіз болған тайпалар тарихы болып табылады. Екіншіден, қазақ шежірелері ауызекі түрде жетіп, қазақ тарихына байланысты мәліметтерді толықтыра түседі. Қазақ шежірелері қаншалықты үстірт жазылғанымен, қазақтың ру батыр-билері, шежіредегі тарихи оқиғалар арқылы Қазақстанның этникалық территориясы, саяси әлеуметтік жағдайынан деректер аламыз. Үшіншіден, қазақ шежірелері ру тарихына, тарихи оқиғалар мен ірі тұлғалардың өміріне қатысты деректерден мол мәлімет беретін құнды дерек көзі.

Қазақстанның этнонимдері құрамындағы ру, тайпа (этноним) аттарының шығу, пайда болу себептерін сөз еткенде, оларды тарих, этнография, тіл және т.б. ғылымдағы жаңа бағыттармен байланыстыра отырып кешенді түрде зерттеуді қажет етеді.

Өйткені, қазақтың үш жүзі (Ұлы жүз, Орта жүз, Кіші жүз) құрамындағы рулар мен тайпапардың ежелден бір-бірімен қоныстас, шекаралас бола жүріп қарым-қатынас жасауы, араласуы, бірінің еншісіне сіңісуі арқылы оның өн бойынан сан ғасырлық тарихын, рухани, мәдени және туыстық, территориялық тұтастығын, бір-бірімен сабақтастығын және тамыры тереңде жатқан тарихи құбылыс екендігін көреміз.

Қазақ шежіресіне қатысты С. Аманжоловтың «Қазақ тілінің диалектологиясы мен тарихының мәселелері» (1959), В. Востров пен М. Мұқановтың «Қазақтардың ру құрамы мен қоныстануы» (1968) және М. Мұқановтың «Орта жүз қазақтарының этникалық құрамы мен қоныстануы» (1974) атты зерттеу еңбектері сынға да ұшырады.

Осыған қарамастан, Т. Жанұзақовтың «Қазақ ономастикасының негізгі проблемалары» (1974) атты докторлық диссертациясының бесінші тарауы тұтастай қазақ шежіресін зерттеуге арналды.

Еліміз Тәуелсіздік алғаннан кейін қазақтың шежіре мәселесіне жете көңіл бөліп, ғылыми дәйектерге негізделген шежірелер қатарына: С. Толыбеков «Қазақ шежіресі» (1992), «Қазақ шежіресі хақында» (2000), Х. Маданов «Кіші жүздің шежіресі» (1994), сондай-ақ кезінде қазақ шежіресін жинауға ұйытқы болған «Ана тілі» газеті қызметкерлерінің жұртшылыққа үш жылдай сұрау салуы арқылы жинақталған шежірелік мәліметтерді ғылыми айналыста бар деректермен сараптау негізінде «Қазақ шежіресі» (құрастырған: Ж. Бейсенбайұлы.,1994), А. Сейдімбек «Қазақтың ауызша тарихы» (2008) т.б. жарық көрді.

Ақселеу Сейдімбектің «Ақ қыз» кітабында мынандай бір дерек келтіріп кеткен: тарақтының Тұяқ дейтін шешені айтыпты деген сөз бар.

«Бұрынғы уақытта кім батыр болса, кім бай болса, кім елді аузына қаратқан ділмәр ақын, айызынды қандырар өнерпаз болса, соны бүткіл руласы болып арқа тұтып, бетке ұстап жүретін әдеті еді ғой» [4.б,105].

Бірде Қараөткел жағында Аққошқар Сайдалының үш жүзге сауын айттырған асы болса керек. Сонда «Ұлы жүзге нокта ағасы деп жалайырға, Кіші жүзге нокта ағасы деп табынға, Орта жүзге нокта ағасы деп тарақтыға арнап, үш ақ боз үйді бөлек тігіпті». Бұған кейбір жуанымсып, келгендер намыстанып, бір орайы келгенде: «Тарақты баласының ішінде Байғозы батырдан кейін ақ үйге түсуге жарайтын ұл тумасы деп естуші едік, Аққошқар Сайдалының асында бір жетісіп қалды-ау», - деп соқтыға сөйлесе керек. Сонда жұлып алғандай Тұяқ шешен былай дейді депті:

«Қаз дауысты Қазыбек – о да менің жиенім,
Шапырашты Жәнібек - о да менің жиенім,
Дулат, Байзақ, Мәмбет – о да менің жиенім,
Қуандық, Байбек, Құлыбек- о да менің жиенім,
Ошақтыда Сапабек - о да менің жиенім,
Қаракерей Қабанбай – о да менің жиенім,
Ботпай-Шымыр Сыпатай – о да менің жиенім,
Әлтекеде Жидебай – о да менің жиенім,
Тобықтыда Құнанбай – о да менің жиенім,
Шұбыртпалы Ағыбай – о да менің жиенім,
Дуан басы Ырыбай – о да менің жиенім,
Өтебай мен Қосы бай – о да менің жиенім,
Кәрсондегі Көпбай – о да менің жиенім,
Байдалы мен Байтоқа – о да менің жиенім.

Осы тектес мысалдарды көптеп жалғастыруға болады. Қазақта мынадай мақал бар. «Әйел жаман болса, мейманың кетеді, Ұлын жаман болса, жиғаның кетеді, Қызың жаман болса, жеті ата түбіне жетеді» [5. б,576].

Бүгінгі ұрпақ ата-бабаларымыздың қазіргі заманға дейін үзбей жеткізіп кеткен дәстүрдің тарихи маңызын келешек ұрпаққа жілігін сүзіп, ұлттық тәрбиені беретін сүбелі жақтарын ашып көрсетіп ұлықтау біздің тарих алдындағы міндетіміз. Ұрпағымыздың санасының күңіренуіне жол бермей, кезіндегі керітартпа пікірлерден арылып, ұлттық санасызімді оятып, ұлттық рухты биіктету арқылы ұлттық бірлікке қол жеткізу үшін, жалпы ұлтымызды ұлықтау үшін де тырыспақ керек!

Әдебиеттер тізімі

1. Валиханов Ч.Ч. Собр. Соч. Т 2 Алма-Ата 1985 б.102.
2. Копеев М.Ж. Атасының аты білінбей өзі аты шыққан ерлер, б. 71.
3. Копеев М.Ж. Атасының аты білінбей өзі аты шыққан ерлер, б. 78.

4. Акселеу Сейдімбек: ғылыми мұрасы және тәуелсіздік. Халықаралық ғылыми-теориялық конференция. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы, 2012, б.105.
5. Сейдимбек А. Мир казахов. Этнокультурологическое переосмысление: Учебное пособие. – Алматы: Рауан. – 576 с.

ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Искакова Айжан Сериковна
Абдильдина Мереке Кенесбековна
№ 68 МИББ кешені
Тәрбиешілері

Денсаулық кепілі дене шынықтыру жаттығуларының жүйелі сабақтарымен ғана дамиды. Мектепке дейінгі жаста адамның денсаулығының өмір бойы қалыптасуы орындалады. Бұл жаста дене тәрбиесінің ұйымдастырылуы баланың алдағы уақыттағы дамуына әсерін тигізеді. Осы жас аралығында баланың өзіндік қасиеттері, сабаққа қызығушылығы және баланың қабілеттері ашыла бастайды.

Кіші мектепке дейінгі жас топтарында әртүрлі сауықтыру іс-шаралары ұйымдастырылу арқылы біз өзіміздің дене шынықтыру - сауықтыру және профилактикалық жұмыстар жүйелі түрде дамытып келеміз. Баланың денсаулығын нығайтуда біздің балабақшада: дене шынықтыру залы, дене шынықтыруға қажетті жабдықтар бар. Топтарда өзіндік массажаға әртүрлі денсаулық жолдары, спорттық жабдықтар, ойынға арналған көрнекіліктер, жаттығу картотекасы және ойын массажының картотекасы бар. Денсаулықты нығайтуда жүйелі технологиялар баламен жұмыста дене шынықтыру-сауықтыру іс-шараларымен болады. Ауруларды алдын-алу жұмыстарында біз ұйқыдан соң сауықтыру жаттығуларын, тыныс алу жаттығуларын өткіземіз. Жас ерекшелігіне байланысты жаттығу түрлерінің кешені ойластырылды және олар күрделі түрде топтастырылды. Шынықтыру жаттығуларын өткізбес бұрын, олардың жас ерекшеліктері мен дене дамуы ескеріледі.

Сауықтыру іс-шараларында бір қалыпта сөйлеу ырғағы, мәнгерлеп, дауыс ырғағын қойып оқу және дауыс аппаратын қабылдауды дамытуда жұмыс істелінеді. Сондықтан денсаулықты нығайту технологиясы жауапкершілікпен, жаттығулар мен денсаулық жолдарының жаттығулары (өлең шумақтарын, үзінділері, бала әндеріне) қаралды.

Бұл ойын әдістер арқылы әр түрлі дыбыстарды қолданып жоғары дауыспен және төмен дауыспен баланың зейінін дамытуда қолданамыз. Баланың дыбыстық сөйлеу жағынын қалыптасуы, дауыс ырғағын дұрыс қоя білуіне, яғни лексика, грамматиканы игеруде үлкен маңызды рөл атқарады.

Мектепке дейінгі балалардың жасында дене шынықтырудың қалыптасуы оқу-тәрбие үрдісінде қоршаған ортаны танып білуде, жолдастарына және өзіне деген оң көзқарастық орнатады.

Дене шынықтыруды нығайтуды оқыту технологиясы баланың жинақтылығын, зейінін, ойлау белсенділігін және есте сақтау қабілетін қажет етеді.

Дене шынықтыруды нығайту үрдісінде балалардың ойлау қабілеттерін, рухани эстетикалық талғамдарын, өз денсаулығын, алға қойған мақсаттарын, ұйымдастырушылық және ақкөңілдік қасиеттері қалыптасады. Балалардың барлығы тәрбие үрдісінде денсаулықтарын нығайтуға және жеке жан-жақты дамуына үлесін қосады.

Қазіргі кездегі елімізде жүргізіліп жатқан білім саясаты әлемдік білім кеңістігімен ықпалдасуға бағдарланған. Әлемдік білім кеңістігінен жалпы білім берудің басымдылық мақсаты – өзгермелі өмір жағдайына тез бейімделетін, өз жолын дұрыс таңдай білетін, оң шешім қабылдай алатын тұлға даярлау. Қай кезеңде болмасын білім мен тәрбие егіз ұғым екендігін ескерсек, отбасынан бастау алған бала тәрбиесі мектепке дейінгі тәрбие

ұйымдарында жалғасын тауып, болашаққа қадам басары анық. Олай болса, мектепке дейінгі тәрбие ұйымдарындағы бүлдіршіндер тәрбиесін жан-жақты жетілдірудің жолдарын айқындап, бала денсаулығын сақтаудың жолдарын қарастыру заман талабынан туындап отырған жағдайлардың бірі.

Мектепке дейінгі білімде баға жетпес гигиеналық тәрбиенің тәжірибесі мол болғанымен, қазіргі заманға сай баланың денсаулығының нашарлап, әлеуметтік жағдай баланың дұрыс өмір сүру бейнесін қалыптастыруда жаңа қарым-қатынасты меңзейді. Ұлттық денсаулық сақтау ұйымында баланың салауатты өмір салтына тәрбиелеу негізгі міндеттердің бірі болып саналады. Баланың салауатты өмір салтын құру баланың тек психологиялық жеке-дара ерекшеліктері ғана емес, оны қоршаған ортасы мен жанұясы қолдап отыру қажет.

Қазақстандағы салауатты өмір салтын дамытудың бастамасы мектепке дейінгі ұйымдардағы балалардың денсаулығын сақтаудың аса қажет екендігін көрсетеді. Балабақша жұмысына денсаулық сақтау технологияларын енгізу қажетті заман талабынан туындайды.[1]

Осыған орай жұмыстың объектісі – мектепке дейінгі жаста баланың денсаулығын қорғау болып саналады.

Жұмыстың мақсаты - мектепке дейінгі ұйымда баланың денсаулығын сақтаудың, салауатты өмір салтын ұйымдастыру мен бала денсаулығын шыңдаудың мүмкіндіктерін қарастыру болып табылады.

Міндеттер:

- мектепке дейінгі ұйымда денсаулық сақтау технологиясын қолдану мүмкіндіктерін анықтау;
- денсаулық сақтау технологиясына сипаттама бере отырып, мектепке дейінгі ұйымда денсаулық сақтау технологиясын пайдалану әдістемесін ұсыну;
- білім берудің жаңа технологияларын қолдану (денсаулық сақтау, ақпараттық) ғылыми - әдістемелік тұрғыдан қамтамасыз ету, оларды іске асыру механизмдерін жетілдіру;
- балалардың денсаулығын сақтау мақсатында инновациялық бағыттағы материалдық-техникалық база қалыптастыру.

Баланың денсаулығын сақтау және нығайту, дене жаттығуларын жасауға қызғушылықтарын арттыру, қимылдық іскерліктерін жақсартуда мектепке дейінгі мекемеде денсаулықсақтау технологияларының түрлері:

Балабақшада оқу-тәрбие жұмыстарын заман талабына сай жүргізу, баланың денсаулығын сақтау мен нығайту мәселелерін тиімді шешу медициналық және педагогикалық қызметкерлердің бірлескен нәтижелі еңбектеріне байланысты. Осындай мәселені шешу барысында біздің анықтағанымыз, баланың денсаулығын нығайтуда және аурудың алдын-алуда тек қана баланың қимыл белсенділіктерін көтеру өте аз, сонымен қатар шынықтыру шараларын жүйелі өткізу керек. Ол үшін педагог дәстүрлі жұмыстарға дәстүрден тыс жұмыс түрлерінің жүйесін тудыруы жөн.

Мысалы, жалаң аяқ жүру табан мен буындарды бекіту әдісі болып табылғандықтан барлық жаттығуларды жалаң аяқ ұйымдастырған өте ұтымды болады.

Ертеңгілік жаттығуда әртүрлі формаларды қолдану:

- Тыныс алу жаттығулары
- Жалпақтабандылықтың алдын-алу жаттығулары
- Сымбатты түзету жаттығулары
- Созылу(стретчинг) жаттығулары
- Йога жаттығулары
- Көзге арналған жаттығулар

Таңертеңгі жаттығудан кейін тыныс алу немесе тұзды жолмен жүру өте тиімді. Сонымен қатар дене тәрбие сабақтарында дәстүрден тыс құрал-жабдықтарды қолданған жөн.

Баланың дені сау, салмақты, дене дамуы мықты, тәбеті жақсы, ұйқысы толыққанды болып өсуі үшін күн тәртібін қатаң сақтау қажет. Бұл балаға балалық шақтан бастап ағзасын кез-келген ауруға қарсы тұруына маңызды.

Себебі ағзада барлық өмірлік әрекеттер белгілі бір тәртіппен жүріп отырады. Жүрек ырғақты жұмыс жасайды, жиырылуы-босауы, тыныс алу, дем алумен -дем шығару кезектеседі, асқазандағы аста белгілі уақытта қортылып отырады.[2]

Жалпы табиғатта барлық жағдайлар белгілі реттілікпен жүреді: жыл мезгілдерінің, күн мен түн ауысуы.

Міне, сондықтан мектепке дейінгі мекемелерде күн тәртібі сақталуға қатаң көңіл бөлінген. Шынықтыру-сауықтырудыңда тәртібі болған жағдайда ғана баланың ағзасына тиімді болады.

Мектепке дейінгі ұйымындағы денсаулық сақтау педагогикалық технологиялары

Мектепке дейінгі кезең – бала ағзасының өте қарқынды дамиды кезеңі екенін білеміз. Яғни осы жас шамадағы баланың ағзасының барлық жүйке жүйелері мен дене мүшелерінің, жүйкелік-психикалық дамуы қалыптаса түскен кезі.

Сонда ғана жаңа өсіп келе жатқан өскелең ағза сыртқы факторлар әсеріне төтеп бере алатын болады.

Денсаулық сақтау технологияларының кешенді жүргізудің басты мақсаты

Мектепке дейінгі балалардың қимыл-әрекеттерін жетілдіріп, оның ағзасын суыққа төзімді болуға жаттықтыру.

Дені сау баланы өсіруде бірнеше бағыттар алынды.

Балалар ауруларын төмендетуге мүмкіндіктер жасау үшін педагогтардың кәсіби-шеберліктерін өрлету және де ата-аналармен ынтымақтаса отырып, шынықтыруды кешенді ұйымдастыру

Бұл іс-шаралар барлық білім салаларымен байланыстырып, әрекеттестіріп жалпы «Денсаулық сақтау технологиялары» деп аталады.

Шынықтырудың негізгі міндеттері

Баланың тұлғалық ерекшелігін ескере күш-қайраттарын қалыптастыру және денсаулығын шынықтыруды жүзеге асыру. Бұл міндеттерге, тек шынықтыру шараларының кешенді түрде өткізгенде ғана нәтижеге қол жеткізді, яғни балабақшадағы баланың болған бір күні - оның ағзасына пайдалы дәрумендерді енгізіп асмәзірін түрлендіріп, оны балаға жеткізу, қарапайым шынықтыру мен қатар арнайы жоспарланған шараларды, қимыл-әрекеті үйлесімді ұйымдастырылады.

Баламен шынықтыру шараларын ұйымдастыру алдында бірнеше ережелерді сақтау керек:

Дені сау баламен шынықтыруды жүйелі жүргізу, оның теріс эмоциясын (үрей, жылау, мазасыздық) тудырмайтын және біртіндеп үдетіп, ұзартылып, медбике мен педагогтың қатаң қадағалауында болуы қажет.

Оқу тәрбие үрдісін бала денсаулығына жүктеме болмайтындай, керісінше оны нығайтуға көмектесетіндей етіп ұйымдастыру керек. Балабақшаның жұмыс ерекшелігін ескере отырып, бала денсаулығын нығайту мәселелері, мектепалды балалардың физикалық дамуы – мектепке дейінгі мекеменің жұмысының негізгі бағыты болып табылады.

Мектеп жасына дейінгі баланы тәрбиелеуді қамтамасыз етудегі бағыттар.

- Баланың физиологиялық даму және балалардың ауруларының төмендету үшін жағдайлар жасау

- Балабақшадағы педагогтардың шеберліктерін және іскерлік біліктіліктерін жоғарлату

- Медициналық қызметкерлермен байланысты шынықтыру-сауықтыру міндеттерін кешенді шешу

- Балабақша және жанұя жағдайларында бірігіп дені сау баланы тәрбиелеу

Балалардың дене тәрбиесінің толыққанды дамуына, қимылдау талаптарын жүзеге асыру үшін балабақшада арнайы жағдайлар туғызу.

Топтарда шынықтыруға арналған бұрыштар, спорт залда дене тәрбие сабағына арналған құрал-жабдықтармен қамтамасыз ету және балабақша алаңында спорт алаң болу. Осының барлығы баланың дене тәрбиесіне деген қызығушылықтарын жоғарлатады, сабақтың тиімділігін арттырады, балалардың барлық негізгі қимыл түрлерін жасауға мүмкіндік береді.

Құрметті әріптестер, тәрбиешілер мен педагогтар Қазақстанның болашақ ұрпақтарының денсаулығын нығайту мен сақтау сіздердің аяулы алақандарыңызда.

ДЕҢГЕЙЛЕП САРАЛАП ОҚИТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ДАМУ

Айдарбекова К.А.

Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

Абильдина Б.К.

Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжі

Егеменді еліміздің білім беру жүйесінде әлемдік деңгейге жету үшін жасалынып жатқан талпыныстар оқытудың әртүрлі әдіс -тәсілдерін қолдана отырып, терең білімді, ізденімпаз, барлық іс әрекеттеріне шығармашылық бағыт ұстанатын, сол тұрғыда өз болмысын таныта алатын жеке тұлғаны тәрбиелеу ісіне ерекше мән берілуде.

Бүгінгі күні өзінің білімділігі мен біліктілігін таныта алар дарынды да талапты жеке тұлға тәрбиелеу міндеті жалпы білім беретін мектептердің білім мазмұны мен оқыту үрдісіндегі жаңа ойлар мен шешімдердің жүйесіне келіп тіреледі. Бұл міндеттің жүзеге асуы осы жолдарды жетілдірумен байланысты қаралатындықтан, оқытуды баланың жеке бас ерекшеліктерін ескеру ұстанымы, тұрғысында ұйымдастыру мәселелері үлкен мәнге ие болды. Осының негізінде білім берудің негізгі мақсаты оқушыға білім беріп, білік пен дағдыны қалыптастыруға қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде өз алдына жауапты шешімдер қабылдай алатын, әр істе белсенді шығармашылық әрекет жасайтын, жылдам өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүріп, еркін жұмыс істей алатын жеке тұлғаны тәрбиелеу болып табылады.

Бұл мақсаттың нәтижелі шешімін табу үшін жұмысты үздіксіз білім берудің ең алғашқы сатысы-бастауыш білім беру жүйесінен бастағанның маңызы зор. Бүгінгі күні бастауыш мектептегі оқу пәндерінің мазмұны мен мақсаты оқыту мен тәрбиелеудің жұмыс түрлерін ұштастыра отырып, оны одан әрі жетілдіруді өмірмен байланыстыруды міндеттеп отыр. Бұл міндет тиімді оқыту құралдарын жетілдіріп, оларды қазіргі уақыт талабына сай жасау қажеттілігін көздейді.

Қоғамдағы қазіргі кездегі қайта құрулар, экономикалық дамудағы жаңа стратегиялық бағдарлар, қоғамның ашықтығы, оның жедел ақпараттануы мен қарқынды дамуы білім беруге қойылған талаптарды түбегейлі өзгертті. Әлемнің жетекші елдерінің көпшілігінде білім беру жүйесі, білім берудің мақсаты, мазмұны, технологиясы оның нәтижесіне қарап бағаланатындығын және ондай жетістіктен сырт қалуға болмайтындығын өмірдің өзі дәлелдеп отыр. Білім берудің бүгінгі мен болашағы білімді алып, білік пен дағдылық машыққа қол жеткізумен шектелу емес, оны ілгері дамытып жетілдіру және өздігінен іздеп тауып, уақытқа лайықты пайдалана білуде дербестік көрсету қажеттігі көзделуде.

Қазақстан Республикасының білім саласындағы нормативті-құқықтық құжаттары адамның шығармашылығын дамытуды басым бағыттардың бірі ретінде қарастырады. Сондықтан жеке тұлғаның шығармашылық мүмкіндігін, шығармашылық қабілетін, шығармашылық ойлауын әрбір адамның жаңа білімді игеруіне, интеллектісі мен ойлау қызметінің артуына қажетті ықпал ретінде дамыту өзекті мәселелердің біріне айналып отыр.

Өйткені, қоғамның алға қарыштап дамуы шығармашыл адамдарға байланысты. Бүгінгі күнде оқытудың жаңа технологиялары балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту негізінде білім беруді көздейді. Бұл мектепке дейінгі кезеңнен бастап баланың шығармашылық ойлауын, шығармашылық қиялын дамытуға көп көңіл бөлуді міндеттейді.

Нәтижелі білім арудың мәнісі сол, мұнда оқушының іс-әрекеті оның жеке басының әлеуетін іске асыруға негізделген және оның оқытылатын пәндер мен салаларға сәйкес келетін білім алуын талап етеді.

Сондықтан өмірге жан-жақты дайындалған, еңбексүйгіш, ынталы, шығармашылықпен ойлайтын, интеллектуалдық және адамгершілік тұрғысынан бай, жоғары білімді жеке тұлғаны оқып-тәрбиелеу қажеттігін дамыту мәселесі тұр. Жан-жақты дамыған жеке тұлғаның шығармашылық әлеуетін дамыту оның ой қызметінің шектеусіз қозғалыста болуына мүмкіндік туғызады.

Бастауыш сынып оқушыларын оқытуда тиімді әдістерді пайдалану арқылы оқушының білімге деген қызығушылығын арттыруға, терең ойлау қабілетінің белсенділігін қалыптастыруға болады. Бұған дейін оқушы мұғалім мен оқулыққа ғана бағынатын тыңдаушыдан өз ойын дәлелдей алатын тұлғаға айналады.

Бұл технологияның білім үрдісіне енуінің себебі – оқу ақпараттық материал көлемінің кеңеюі, оқушы жіктелімі көбейді, барлық оқушыны тек жоғары деңгейде оқыту мүмкін еместігін түсіндік.

Деңгейлік тапсырмаларды енгізудің мақсаты – сынып оқушыларын «қабілетті және қабілетсіз» деп жасанды түрде әртүрлі жіктерге бөлуді болдырмау.

Деңгейлік тапсырмалардың ауқымы өте кең. Оқулықтағы жаттығулар - өтілген ережелер бойынша қайталау, пысықтау, бекіту жұмыстарына арналған тілдік, грамматикалық жұмыстар жүйесі. Деңгейлік тапсырмалар құрамында мәтіндер, кроссворд, қызықты грамматика, тестік сұрақтар, іскерлік ойындар мен тренингтер жүйесі қамтылады. Бұлар оқытудың деңгейіне сәйкес оқушыны саралап оқытуға ыңғайлы, әрі оқу бағдарламасы бойынша оқушының жас ерекшелігі мен білім деңгейіне сай құрылып, оқулыққа қосымша пайдалануға беріледі.

Оқушыны деңгейге бөліп оқыту үшін сабақ жаңаша жоспарланады. Балаларға деңгейлік тапсырмалар беру арқылы сан түрлі жұмыс жүргізіледі және алған білімін жүзеге асыра алатындығы тексеріледі. Өз бетімен жұмысты орындауға бейімділігі бақылауға алынады. Қорытындысында деңгейлік тапсырмалар арқылы жұмыс жасаудың тиімділігі байқалады. Оқушының белсенділігі мен іскерлігі артып, шығармашылыққа ұмтылады. Деңгейлік оқыту барысында біліктілікке жетеді.

Алдына қойған мақсаты мен шеберлігін ұштастыра түрлендіріп отыруы тиіс. Шәкірттердің қабілеті мен мүмкіндік деңгейіне сай білім орталарға көмектесіп, қабілеті жоғарыларға ерекше назар аударуы қажет. Мұнда деңгейлік оқыту технологиясының маңызы ерекше.

Оқушы тұлғасының дамуына максималды себепкер болу үшін дамыта оқыту идеясы бойынша ұстанымдар жүйесі қалыптасқан. Соның ішінен әдебиеттік оқу сабағында басшылыққа ала отырып, қолдануға ыңғайлысы мыналар:

- Оқыту үрдісінде танып-білуге арналған материалға және оны игеруге оқушының қызығушылығын тудыру.

- оқытуда білім дайын берілмеуі тиіс, оқушы білім тереңіне қарқынды ой еңбегін қажет ететін тапсырманы орындау арқасында өзі жетуді керек.

- Жұмысты тексеруде баға оқушының жеткен нәтижесіне емес, оның еңбегінің мөлшеріне сәйкес қойылуы керек.

Деңгейлеп саралап оқыту технологиясын оқушыларды әртүрлі іс-әрекетке тартуды құптайды, сабақта дидактикалық ойындар, пікірталастар, ойлау, қиялдау, есте сақтау, тіл байлығын, логикалық ойлауын, шығармашылық қабілеттерін дамытуға арналған оқыту әдістерін қолдануды ұсынады. Яғни күнделікті сабақта оқушылардың жоғары білімдік пен

адамгершілік құндылықтарын арттырсақ, жеке тұлға білімдегі шындықты іздеу, салыстыру, дәлелдеу, зерделеу, өз іс-әрекеттерін салыстырып, өзіне-өзі баға беруге дағдыланады.

Оқушылардың танымдық белсенділігін және оқыту үрдісінде, тілді дамытуда өзіндік жұмыстарды жүргізуге көп көңіл бөлінуі керек. Өздігінен жасайтын түрлі оқу жұмыстары балалардың белсенділігін арттырады, тапсырмалармен белсенді түрде жұмыс істеуге ынталандырады. Өзіндік жұмыс балалардың шығармашылық әрекеті мен ынтасын дамытуда және көздеген мақсатқа жетуге мүмкіндік береді.

Ал жаңа технологиялар дәстүрлі түрде оқытуға жаңаша сипат беріп, оқу материалын түсіндіру үрдісін оңтайландырады және балалардың оқуға деген ынтасын арттыруға ерекше ықпал етеді.

Бастауыш сыныпта денгейлеп саралап оқыту технологиясын пайдаланудың тиімділігі ретінде мынадай мәселелерді атап өтуге болады:

- а) Оқушылар өздеріне қажетті ақпаратты жедел түрде алады;
- ә) Білім сапасын арттыруға септігін тигізеді;
- б) Көзбен көріп, қолмен ұстап сезіну немесе құлақпен есту мүмкіндіктері болмайтын түрлі құбылыстар мен әртүрлі тәжірибе нәтижелерін көріп, сезінуге мүмкіндік береді;
- в) Оқушылардың танымдық қызығушылығын арттырады, оқу іс-әрекетін белсендіреді;
- г) Оқушылардың ой-өрісін, дүниетанымын кеңейтуге ықпал жасайды.

Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Егер мұғалім жаңаша әдіс-тәсілдерді жүйелі, орынды қолдана білсе, оқушылар өз ойларын еркін айтып қорытынды жасай алады, шығармашылық жұмыс жасауға дағдыланады, жүйелі білім алады.

Деңгейлеп саралап оқыту технологиясының қазақ тілі сабақтарында тиімді пайдаланудың оқушылардың оқуға деген қызығушылығын арттыруда алатын орны ерекше. Оқушының ойы шындалып, белгілі бір жетістіктерге жетеді, танымдық белсенділігі, сабаққа қызығушылығы артады, өз бетінше білім алуға талпынады.

Жас бала не нәрсені болса да білуге құмар, қызыққыш, қолымен ұстап, көзбен көргенді жақсы көреді. Оқушылардың қызығушылығын арттыру жақсы ұйымдастырылған сабаққа байланысты. Сондықтан, әрбір сабақта бұрыннан белгілі мәліметтерді қайталай бермей, оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін іздестіру қажет.

Мұғалім қызықты тапсырмалар жүйесін жасап, тапсырманы шешудің қарапайым әдісінен күрделіге ауыстырады.

Тапсырманың табысты орындалуы және оған дер кезінде жақсы баға берілуі дербестіктің қалыптасуына, жетілуіне жағдай жасайды [1].

Сабақ үстінде шығармашылық дербестіктің қалыптасуы үшін оқушылар мыналарға міндетті: мәселені талқылауда белсенділік көрсету, өз пікірін дәлелдеу және негіздеу, сұрақ қоя білу, жолдастарының жауабы мен жазбаша жұмысын бағалау, талдау, өз бетімен өзіндік жұмыс түрін таңдау, танымдық тапсырманың шешімдерін табуда бірнеше нұсқасын көрсету, шығармашылықпен дербес жұмыс істей білу, т.б.

Оқушылардың шығармашылық дербестігін ескере отырып, сабақ жоспарын құру ерекшеліктері мен кезеңдеріне тоқтала кетелік [2].

1. Шығармашылық сабақ жоспары-мұғалімнің білім беру бағдарламасын жүзеге асыру құралы. Сондықтан сабақты жоспарлау тақырыпты (бөлім, тарау) жоспарлаудан басталады. Мұғалім өзара байланысты бірнеше сабақты: мақсаты, тақырыбы, іс-әрекет түрі, мүмкін болатын нәтижелерін ойластырады. Пән бойынша жалпы бағдарлама негізінде және оқылып отырған тарау бойынша оқушының мүмкін болатын жетістіктерін болжап, негізгі білімдік нәтижелерді белгілейді.

2. Оқушылардың шығармашылық әлеуетін ескеру. Мұғалім сабақ өтетін сынып оқушыларының ерекшеліктерін еске түседі. Өткен сабақтың жетістік жақтарын ескереді.

Оқушының тақырып пен мәселеге байланысты көзқарасын ойша елестетіп, жоспарлап отырған сабақтың мазмұны мен құралдарын реттейді.

3. Тақырып мәселесіне мұғалімнің жеке қатынасын көрсету. Осы мақсатта сабақ тақырыбы бойынша мұғалім түрлі кітаптармен танысады, өзіне қызықты мәселелерді іздеп табады. Бұл мәселе төңірегінде айтылған пікірлерді немесе кем дегенде бір-біріне қарама-қайшы 2 ғалым пікірін табуы қажет. Пікірлерді оқушы назарына ұсына отырып, қай ғалымның айтқаны дұрыстығын анықтауды ұсынады. Мұндай іс-әрекет оқушының талдау, ой қорытындысын жасау сияқты қасиеттерін дамытып, дербес шығармашылық ой-өрісін қалыптастыруға негіз болады.

4. Сабақтың мәнін анықтау. Пәндік мақсаттар мен сабақ мәнінің қатынасын анықтау. Сабақ мәні және оқылып отырған тақырып мазмұны әр кітапта түрліше болуын ескеру қажет. Бұл жағдайда оқушының жеке ерекшелігі мен қызығуын, жеке білім алу бағдарламасы бағыттарын білу пайдалы.

5. Сабақ түріне және мүмкін болатын шығармашылық нәтижелерге негізделген сабақ идеясы жасалады. Оқушының қабілеттерін, жеке ерекшеліктерін көрсетуге мүмкіндік беретін сабақтардың бірнеше түрі ойластырылады.

6. Оқушының жеке өзінің білім мазмұнын «пайда ететін» (дүниеге әкелетін) материал, құралдар, әдістер мен тәсілдер таңдалынады.

7. Оқушының шығармашылық нәтижелерінің білім беру стандарттарымен сәйкес келуі. Жоспарланған шығармашылық нәтижеге оқушы алдын ала мәдени-тарихи түпнұсқаларды саралайды. Мысалы, тапсырмаларды орындауда оқушы әр ғасырда өмір сүрген ғалымдар еңбегімен танысады.

8. Оқытудың түрлі субъектісіне қатынасы бойынша түрліше дәрежедегі сабақ мақсаттары жазбаша құрастырылып, нақтыланады. Оқушыларға қатысты 3 деңгейдегі мақсат бойынша мысал келтірсек, олар мыналар: «Өзінің жеке математикалық заңдылықтары бойынша сандарды тізіп жаз» (пәндік мақсат); «Заңдылық» ұғымын түсіндір (пәнаралық мақсат); «Өз жұмыс мақсатында, әдіс-тәсілдер мен кездесетін қиындықтарды тап, графикалық рефлексия тәсілін игер» (әдіснамалық мақсат).

9. Сабақ құрылымының бірнеше нұсқаларын ойлап табу. Сабақтағы оқушы әрекеті алуан түрлі болып ауысып отыруы қажет.

10. Сабақ жоспарын жасау. Оның үлгі ретіндегі құрылымы мынадай болады:

- сабақ тақырыбы, сыныбы, уақыты;
- сабақ түрі;
- сабақ мақсаттары;
- сабақтың құрал-жабдықтары;
- оқушының жоспарланып отырған іс-әрекетіне бағытталған іргелі білім беру нысандары;
- сабақтың негізгі мәселесі (бір немесе бірнеше мәселе жазылады);
- оқушы іс-әрекет түрі мен кезеңдерін минуттық жіктеп жазу;
- сабақтың әр кезеңдеріндегі оқушы тапсырмасын құрастыру.
- Шығармашылық сабақ тапсырмаларының орындалуы түрліше болуы үшін бір-біріне ұқсамайтындай тапсырма дайындалады:
- тапсырманы орындаудағы мүмкін болатын нәтижелері (нәтиженің 2-3 вариантын көрсету керек);
- қарастырылып отырған мәселенің тарихи – мәдени нұсқаулары;
- суреттер, тапсырмалар, кесте, сызбалар;
- оқушы іс-әрекетіндегі рефлексия бойынша тапсырмалары;
- бақылау түрі және сабақты бағалау;
- үйге тапсырма (әртүрлі варианттағы өзіндік жұмыс);
- оқушыларға ұсынылатын материалдар (оқулықтар, т.б.)

– мұғалімнің сабаққа дайындалу кезеңінде пайдаланған әдебиеттер тізмі, түрлі дерек көздері.

– өткізілген сабақты талдау формасы, сабаққа қатысқан мұғалімдер мен оқушылардың пікірлері бойынша қорытынды.

Шығармашылық жұмыстарды ұйымдастыруда, яғни шығармашылық тапсырмаларды іріктеуде қойылатын әдістемелік талаптар:

1. Шығармашылық тапсырмалар мазмұнының пән бағдарламасында белгіленген оқу материалынан асып кетпеуі керек.

2. Шығармашылық тапсырмаларды орындау үшін пән бағдарламасында көрсетілмеген ұғымдар мен заңдылықтардың қажет болмауы шарт.

3. Шығармашылық тапсырмалар мазмұны танымдық сипатта, яғни оқушының ой-өрісін, қиялын т.б. дамытатындай, соған байланысты іс-әрекеттің түрлі амалдарын қолдана алатындай білік қалыптастыруды көздеуі қажет.

4. Шығармашылық тапсырмаларды құрастыруда оқушының дара ерекшелігін, әдебиетке құштарлығын есепке алу қажет.

5. Шығармашылық жұмыстарды орындау нәтижесі оқушының «Ана тілі» пәнінен алатын білімін тереңдетуге, пәнге қызығушылығын арттыруға бағытталуы тиіс.

Шығармашылыққа жетелейтін әдістер.

1. Бақылау сұрақтары арқылы шығармашылыққа үйрету әдісі.

2. Қарама-қайшылықтарды шешу әдісі.

3. Сиқырлы объектілер әдісі.

Бақылау сұрақтары арқылы шығармашылыққа үйрету әдісі.

Бұл әдіс – жазба жұмыстар жазуға үйретуде таптырмайтын құрал. Сұрақтар арқылы жазушы, яғни оқушы монолог түрінде жауаптар жазады. Берілген тапсырмаға қарай сұрақтар да ауысып отырып, олар болашақ әңгіменің, шығарманың желісін түзеді. Мысалы, «Менің отбасым» тақырыбындағы жазба жұмысын сұрақтары төмендегідей болуы мүмкін.

Менің отбасым (ой түрткі сұрақтары)

1. Отбасы дегеніміз не?

2. Отбасы деген сөзді естігенде сенің көз алдына кім, не келеді?

3. Отбасынды ойлағанда қандай бейнелер көз алдына елестейді?

4. Қандай дыбыстар естіп, иістерді сезіп отырсың?

5. Дәл қазір қандай сезімге бөлендің?

6. Адамға отбасы неге керек?

Ал шығармашылықтың алғашқы кезеңінде оқушыларға ойдан ертегі шығаруға төмендегідей сұрақтар тізбегі жақсы көмектеседі:

1. Ертеде Кім? Не? өмір сүреді?

2. Ол кіммен дос болады?

3. Олар қайда барады?

4. Кімді? Нені? Кездестіреді?

5. Жаңа таныстар қандай екен?

6. Кездесу қалай аяқталады?

Келесі екінші әдіс қарама-қайшылықтарды шешу әдісі арқылы оқушыға өмірде «жақсы» деп қабылдаған заттың немесе құбылыстың екінші «жаман», «жағымсыз», «тиімсіз» жақтары да болатындығын зерттеу арқылы білдіруге болады. Қарама-қайшылықтарды шешуде «жақсы», «жаман» ұғымдарын дәйекті түрде дәлелдей алу талап етіледі. Мысалы мынадай тапсырмалар:

- Компьютердің пайдасы мен зияны.
- Көрші үйдегі музыка үні, жақсы, жаман жақтары.
- Ас – адамның арқауы немесе қатты тойып жеу.
- Орман іші керемет, бірақ.

Қарама-қайшылықтар шешу әдісіне «Ұқсастық пен айырмашылық», «Қарсы сөздер» тапсырмаларын да беруге болады. Мысалы, таңертең – кешке, аштық – тоқтық, сиыр – жылқы, өтірік – қателік, сәтсіздік - жетістік сөздерін оқушылардың жеке ойын білуге болады.

Келесі әдіс – сиқырлы объектілер әдісі, яғни оқушыларды образды сөйлеуге машықтандыру, өмірде бола бермейтін, орын алмайтын заттар мен құбылыстардың қиял арқылы қисының келтіріп, балалардың сүйікті ісіне айналдыру әдісі. Мысалы, сен ұшып келе жатқан ұшақ бұзылып, ұшуға жарамай қалды да саған кенеттен қос қанат бітті. Сен не істер едің? Ойын әр оқушы өз қиялымен қызықты да, тартымды етіп жалғастырады. Оқушы жауаптары ішіндегі тапқыр ойлар оның шығармашылығының белгісі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қабатай Б. Бастапқы сынып мұғалімдерін оқушының шығармашылығын басқаруға дайындау.//«Бастауыш мектеп».- 2004. - №11.

2. Тұрғынбаева Б.А. Оқыту барысында бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілетін дамыту. П.ғ.к...дисс.автореф. -Алматы, 1998. - 26 б.

ДЕТСКАЯ МУЗЫКАЛЬНАЯ ШКОЛА: АКТУАЛЬНЫЕ МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА С ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ШКОЛАМИ С ЦЕЛЬЮ ОХВАТА ДЕТЕЙ ДОПОЛНИТЕЛЬНЫМ ОБРАЗОВАНИЕМ.

Абдрахманова Д.Д.

Детская музыкальная школа №1 г. Караганды

В условиях стремительно меняющегося мира формируется образ нового культурного человека: свободно мыслящего, сознающего себя и своё место в мире. Целью современной школы в связи с этим должна быть реализация заложенных в человеке возможностей путём развития его индивидуальности и воспитания личности. Этого невозможно достигнуть без взаимодействия и сотрудничества общеобразовательной школы и сферы дополнительного образования. В связи с актуализацией социального партнёрства общего и дополнительного образований, встал вопрос о методах взаимодействия и сотрудничества этих образовательных структур в целях наибольшего привлечения и охвата учащихся.

Данная проблема в нашей школе решалась путём организации летних профильных лагерей для охвата учащихся близлежащих общеобразовательных школ №№ 38, 93, 92, 48, 45, 58. Был разработан ряд специальных мероприятий в рамках профильных лагерей самой разнообразной тематики: значимые даты, великие имена, музыкально-образовательные, ознакомительные. Все мероприятия согласовывались и были одобрены администрацией общеобразовательных школ. В итоге охвачено более шестисот человек за летний период (2015-2016 уч.год) Получены положительные отзывы от руководителей пришкольных детских лагерей.

Этим, весьма продуктивным и важным, опытом и хотелось бы поделиться, так как цели проведения данных мероприятий: воспитание патриотизма учащихся, развитие нравственных устоев, ознакомление с культурными традициями, расширение кругозора учащихся, а так же пробуждение в них творческой инициативы.

Одним из примеров таких мероприятий в рамках профильных лагерей является развлекательно-образовательная лекция-концерт «Джаз – это интересно и увлекательно!».

Данной тематики – темы джаза – мы ещё никогда не затрагивали. Казалось, это для детей сложно! Но обдумав все «за» и «против», решили рискнуть. И надо сказать – совсем не зря!

Разработанную и организованную коллективом педагогов вокального, оркестрового, фортепианного отделений ДМШ №1, лекцию-концерт удалось провести вдохновенно и

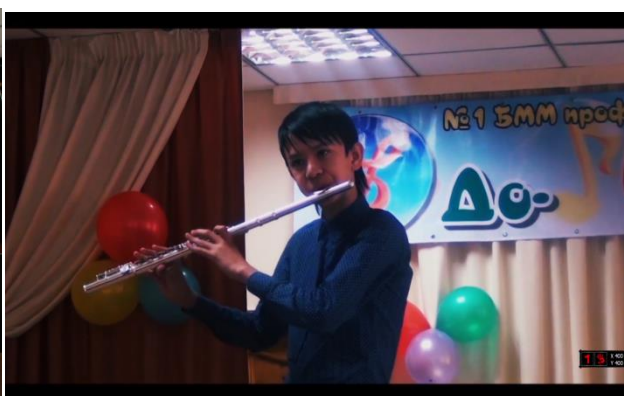
плодотворно! Дети слушали выступления своих сверстников, учащихся ДМШ №1 различных отделений, и профессиональных музыкантов с неподдельным интересом.

Был подобран разносторонний репертуар со знакомыми джазовыми композициями. Ученики общеобразовательных школ с азартом участвовали в беседе о стилях, направлениях в джазовой музыке, с усердием вспоминали названия инструментов, характерных для джаз-бендов.

Услышали вживую звучание разных инструментов в стиле джаз: флейту, фортепиано, гитару, саксофон.

Акцентировали внимание на африканской музыке со сложными ритмами, сопоставляли её с европейской, играя в игру «Ритмы джаза».

Слушали ансамблевую игру и пение музыкантов, наблюдали как они взаимодействуют на сцене.

Вместе с педагогами выясняли как джаз влияет на современную популярную музыку, соединяясь с музыкой различных культур, трансформируясь и постоянно меняясь при этом.

От всей души благодарили наших юных музыкантов.

В разработках подобных мероприятий мы обязательно учитываем свою специфику: ведь наша задача не просто развлечь, повеселить детей, но также дать им пищу для размышлений, вовлечь в процесс интеллектуального творчества. Наша цель достигается, когда ребята, приходя домой и открывая свои гаджеты, слушают исполнителей, о которых узнали на мероприятиях в музыкальной школе, рассказывают мамам и папам о новом, делятся со сверстниками своими впечатлениями.

А для нашего педагогического коллектива это повод, лишний раз заявив о себе, привлечь детей к занятиям в музыкальном дополнительном образовании.

ДЕЯТЕЛЬНОСТНЫЙ ПОДХОД В ОБУЧЕНИИ КАК ОСНОВА ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Кателина З.Ф. Дорченко С.Б.
КГУ «СОШ № 52 имени академика Е.А.Букетова»

*«Деятельность - единственный путь к знанию»
Дж.Бернард Шоу*

Начальная школа – фундамент образования каждого человека. Новое поколение – это граждане, обладающие новым мышлением, мотивированные к инновационному поведению. Поэтому важно сформировать у младших школьников такую ключевую компетенцию, как «умение учиться». И деятельностный подход в обучении призван помочь в развитии данной компетенции, в воспитании именно человека деятельного: не только умеющего что-либо делать, но понимающего, что он делает, для чего и как. Как отмечал С.Л. Рубинштейн, способности проявляются в деятельности и в ней же формируются [5]. Значит, сегодня учебный процесс должен быть «деятельностным», при котором ребёнок не получает знания в готовом виде, а добывает их сам в процессе собственной учебно-познавательной деятельности. При этом важна не просто активность детей, а такой образовательный процесс, в ходе которого у них формируются необходимые умения и способности:

- умение ставить цель
- делать выбор
- принимать решения
- доводить их до исполнения

Таким образом, формируется умение учиться, способность к саморазвитию.

Деятельностный метод обучения – это организация учебного процесса, в котором главное место отводится активной и разносторонней, в максимальной степени самостоятельной познавательной деятельности школьника [4]. Еще Сократ говорил о том, что научиться играть на флейте можно только, играя самому. Деятельностные способности учащихся формируются лишь тогда, когда они не пассивно усваивают новые задания, а включены в самостоятельную учебно-познавательную деятельность [1]. Основная идея его состоит в том, что новые знания не даются в готовом виде. Дети «открывают» их сами в процессе деятельности. Задача учителя при введении нового материала заключается не в том, чтобы все наглядно и доступно объяснить, показать и рассказать. Учитель должен организовать деятельность таким образом, чтобы у учащихся сформировались потребности в осуществлении творческого преобразования учебного материала с целью овладения новыми знаниями. Это способствует тому, что знания и учебные умения приобретают для учащихся личную значимость.

Реализация деятельностного подхода на уроке заставляет учителя перестроить свою деятельность, уйти от привычного объяснения и предоставить обучающимся самостоятельно, в определенной последовательности открыть для себя новые знания и присвоить их. Учитель должен осознать, что именно ученики являются главными «действующими героями» на уроке. И, следовательно, деятельность каждого ученика на уроке должна быть осмыслена. Ребёнок должен понимать: что я хочу сделать, зачем я это делаю, как я это делаю, как я это сделал.

Для включения ребёнка в активную познавательную деятельность, на наш взгляд, необходимо:

- связывать изучаемый материал с повседневной жизнью и с интересами учащихся;
- планировать урок с использованием всего многообразия форм и методов учебной работы, и, прежде всего, всех видов самостоятельной работы, диалогических и проектно-исследовательских методов;
- привлекать для обсуждения прошлый опыт учащихся;
- оценивать достижения учащихся не только отметкой, но и содержательной характеристикой.

Китайская мудрость гласит: «Скажи мне и я забуду, покажи мне, и я запомню, дай мне действовать самому, и я научусь» Для того, чтобы знания учащихся были результатом их собственных поисков, необходимо организовать эти поиски, управлять учащимися, развивать их познавательную деятельность.

Для реализации деятельностного подхода к обучению стараемся создать на уроке необходимые условия:

- наличие у детей познавательного мотива и конкретной учебной цели (понимания того, что именно нужно выяснить, освоить);
- выполнение учениками определённых действий для приобретения недостающих знаний;
- выявление и освоение учащимися способа действия, позволяющего осознанно применять приобретённые знания;
- формирование у школьников умения контролировать свои действия – как после их завершения, так и по ходу;
- включение содержания обучения в контекст решения значимых жизненных задач;
- развитие умения анализировать, сравнивать, выделять главное, решать проблему, давать адекватную самооценку, быть ответственным, уметь творить и сотрудничать.

Таким образом, для нас деятельностный подход в обучении – это возможность использовать в своей практике различные приёмы и способы организации учебного процесса. Мы используем следующую структуру урока.

1. Организационный момент.

Цель: включение учащихся в деятельность на личностно- значимом уровне.

- у учащихся должна возникнуть положительная эмоциональная направленность.
- включение детей в деятельность;

Младшие школьники не всегда уверены в своих силах, и мы используем приемы, которые имеют большое значение в создании ситуации успеха. Фразы учителя - «Я даже не сомневаюсь в успешном результате», «У нас обязательно все получится» - помогают мотивировать ребенка на учебную деятельность, вселить уверенность в своих силах. Различные девизы урока, например: «Мы все пробуем и ищем, только так может что-то получиться», «С малой удачи начинается большой успех», «Знания собираются по капле!» - настраивают ребят на рабочий лад, формируется умение мобилизовать, внутренне организовать себя, сосредоточиться.

2. Актуализация знаний.

Цель: повторение изученного материала, необходимого для «открытия нового знания», и выявление затруднений в индивидуальной деятельности каждого учащегося.

Вначале актуализируются знания, необходимые для работы над новым материалом. Одновременно идёт эффективная работа над развитием внимания, памяти, речи, мыслительных операций.

Затем создаётся проблемная ситуация. Опора на личный опыт учащихся, использование заданий логического, поискового характера создает дополнительную заинтересованность. Например, приём «Прогнозирование» на уроке литературного чтения.

«Послушайте название произведения, с которым будем работать на уроке, и попробуйте определить жанр произведения, тему, возможные события».

На уроке познания мира приём «Знаю, не знаю». Предлагается записать только животных степей. Дети записывают слова в два столбика по принципу: «знаю», «не знаю».

На уроке математике прием «Актуальность». За время работы заметили что, больший интерес школьники проявляют к той информации, которая помогает им решать жизненные проблемы. Поэтому обучение обязательно нужно связывать с практическими потребностями ученика. На уроке «Площадь прямоугольника» предлагается узнать: сколько нужно приобрести в магазине линолеума для нашего класса. Введение в теорию осуществляю через практическую задачу, полезность решения которой очевидна ученикам.

Важно, чтобы задание носило продуктивный, творческий характер, что способствует целостному восприятию учебной ситуации.

3. Постановка учебной задачи.

Цель: обсуждение затруднений («Почему возникли затруднения?», «Чего мы ещё не знаем?»); проговаривание цели урока в виде вопроса, на который предстоит ответить, или в виде темы урока.

Формированию способности младших школьников к целеполаганию способствует постановка вопросов:

- что мы уже знаем об изучаемом объекте?
- что бы вы хотели узнать о...?
- чему мы должны научиться на уроке?
- какие задачи вы поставите перед собой?

На уроке математики во втором классе при изучении темы "Прием сложения однозначных чисел с переходом через десяток" учащимся предлагается ряд примеров, в котором "закрался" пример по новой теме. Задаем ученикам следующие вопросы: значение какого выражения мы не можем найти и почему, чему вы хотели бы сегодня научиться?

Аналогичное задание можно предложить на уроке русского языка по теме "Безударные гласные, не проверяемые ударением". В группе слов с проверяемыми гласными встречается слово, в котором гласный ударением проверить нельзя. Таким образом, происходит обсуждение затруднений, подводящее к теме урока.

4. «Открытие нового знания» (построение проекта выхода из затруднения).

Цель: решение устных задач и обсуждение проекта её решения.

Эффективным, на наш взгляд, является постановка проблемы. Она обеспечивает познавательную мотивацию учеников, а поиск решения – понимание материала большинством учащихся класса. Создание проблемной ситуации, выдвижение гипотез и само решение способствуют повышению интеллектуального уровня младших школьников. Учащиеся совершают такие мыслительные операции, как анализ, синтез, сравнение, классификация, аналогия, обобщение, в результате чего происходит творческое овладение знаниями, умениями, навыками, что является необходимым условием развития функциональной грамотности младшего школьника.

Например, на уроке познания мира «Знакомство со свойствами воды» дети получают письмо:

Здравствуй, ребята!

Пишут вам две сестрички-капельки. Мы слышали, что вы много знаете и умеете. Помогите нам. Мы жили дружно и никогда не ссорились.

Однажды нагрянул страшный мороз. Одна из нас съезжилась от холода и превратилась в льдинку. Вторая в эту минуту расчесывала косу, да так и застыла, превратившись в красивую снежинку, и очень заважничала. Стала собой любоваться. Снежинка не

захотела признавать в льдинке родную сестричку. Она сказала: «Я вся из серебра и солнца - красавица, а ты из мутной воды- замарашка. И ты думаешь, что мы сестрички?»

Ребята, помогите, докажите, что мы, льдинка и снежинка, - родные сестры!

Новое знание дети получают в результате самостоятельного исследования, проводимого под руководством учителя. Новые правила, они пытаются выразить своими словами.

В завершении подводится итог обсуждения и даётся общепринятая формулировка новых алгоритмов действий.

5. Первичное закрепление.

Цель: проговаривание нового знания, запись в виде опорного сигнала.

В процессе первичного закрепления примеры решаются с комментированием: дети проговаривают новые правила в громкой речи.

Воспроизведение знаний может носить и творческий характер. По теме "Охрана воздуха" нарисовать плакат и написать обращение. По теме "Правописание парных согласных в корне слова" составить алгоритм. Так же это могут быть схема, таблица, кластер. При этом работу можно организовать как индивидуальную, так и групповую. Оценивание проводим через сравнение с результатами класса или с опорой на готовый образец.

6. Самостоятельная работа с самопроверкой по эталону. Самоанализ и самоконтроль

Цель: каждый для себя должен сделать вывод о том, что он уже умеет.

При проведении самостоятельной работы в классе каждый ребёнок проговаривает новые правила про себя.

При проверке работы каждый должен себя проверить - всё ли он понял, запомнил ли новые правила. Здесь необходимо создать для каждого ребёнка ситуацию успеха. На уроках грамоты при разборе написания букв класс превращается в конструкторское бюро. Дети, конструируя букву, убеждаются, что она состоит из известных им элементов, написанием которых они уже овладели. Это позволяет им демонстрировать себе и одноклассникам умелое и эффективное применение ранее приобретенных знаний, освоенных способов письма.

Во втором классе при изучении темы "Задачи на нахождение неизвестного уменьшаемого" предлагаю учащимся неправильный способ решения задачи. Ученики должны обнаружить это и предложить свой способ решения. Одним из продуктивных форм проведения самоконтроля на математике является математический диктант. Дети могут сравнить свои результаты с предложенным образцом.

На уроке познания мира в третьем классе предлагается карточка для контроля усвоения материала (самоконтроль или взаимоконтроль):

Карточка по теме «Кожа»

Тело человека покрывает

Кожа защищает организм от

Кожа – орган, это позволяет чувствовать прикосновения, боль, тепло и холод.

На поверхности кожи есть мельчайшие отверстия -

Через них выделяется

1. Как называется способность человека чувствовать прикосновение, боль, тепло, холод?

А) осязанием Б) обонянием В) вкусом

2. Какую роль играет жир, который выделяет кожа?

А) жир делает кожу мягкой и упругой

- Б) жир делает кожу крепкой и сильной
 В) жир делает кожу ловкой и стройной
 3. *Какие предметы ухода за кожей указаны правильно?*
 А) зубная щетка, зубная паста, жевательная резинка
 Б) мочалка, мыло, полотенце, крем
 В) гуталин, обувная щетка, клей

7. Включение нового знания в систему знаний и повторение.

- Сначала предложить учащимся из набора заданий выбрать только те, которые содержат новый алгоритм или новое понятие;

- За тем выполняются упражнения, в которых новое знание используется вместе с изученными ранее.

При повторении ранее изученного материала можно использовать игровые элементы. Это создаёт положительный эмоциональный фон, способствует развитию у детей интереса к урокам.

8. Рефлексия деятельности.

Цель: осознание учащимися своей учебной деятельности, самооценка результатов деятельности своей и всего класса.

В случае рефлексии настроения и эмоционального состояния младшим школьникам, предлагается рефлексивный прием «Солнышко». Инструкция: Закончи предложение: «Моё настроение похоже на...»: солнышко; солнышко с тучкой; тучку; тучку с дождиком; тучку с молнией.

Рефлексия деятельности помогает оптимизировать учебный процесс. Этот вид рефлексии дает возможность оценить активность каждого ребенка. Например, прием "Лестница успеха", "Светофор", "Букет".

Ребята должны оценить свою активность на уроке, полезность информации, увлекательность урока, коллективную работу. Оптимальный для этого вид рефлексии – рефлексия содержания учебного материала. Эффективен прием незаконченного предложения, тезиса. Например, методика «Рефлексивный экран». Учащиеся по желанию выбирают себе фразу и заканчивают ее самостоятельно.

Сегодня я узнал...

Было интересно...

Было трудно...

Я понял, что...

Теперь я могу...

Я научился...

У меня получилось... и др.

Деятельностный подход к обучению позволяет приобретать необходимые навыки, развивать речь, расширять кругозор учащихся в процессе не только активной познавательной деятельности, но и в процессе общения, обусловленного решением единой учебной задачи; решение нестандартных задач формирует навыки исследовательской деятельности, развивает творческие способности.

Разработанная система совершенствует у детей навыки устной и письменной речи, повышает эффективность запоминания, обучает пониманию и анализу текста, развивает творческое мышление и воображение, формирует устойчивый интерес к учёбе, чтению, расширяет кругозор, формирует коммуникативную компетенцию. Успешность ребенка в учебе зависит от того, насколько он, ребенок, стал субъектом собственной учебной деятельности, научился эту деятельность самостоятельно планировать и реализовывать.

Литература:

1. Корбакова И.Н. Терешина Л.В. Деятельностный метод обучения: описание технологии, конспекты уроков. 1-4 классы.- Волгоград: Учитель, 2010
2. Купавцев А.А. Деятельностный аспект процесса обучения. Педагогика, №6, 2007
3. Нугаева Н.П. Деятельностный подход как основа развивающего обучения. Фестиваль открытых педагогических идей «Открытый урок», 2010-2011
4. Петерсон Л.Г. Деятельностный метод обучения АПК и ППРО, Москва 2007 г.
5. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. – М.: Педагогика, 1973.
6. Спиваковская А.С. Игра – это серьезно, М, 1891

ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫН БАЛАЛАРДЫҢ ПСИХОЛОГИЛЫҚ ӘСЕРІН ЖОЮ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК БЕЛСЕНДІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ

Сандықбаева О.М.

ҚМКК №139 «Ақбөпе» балабақшасы

Баланың өмірге қадам басардағы алғашқы қимыл-әрекеті ойын, сондықтан да оның мәні ерекше. Қазақ халқының ойшылы Абай Құнанбаев:

-Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма?-деп айтқандай баланың өмірінде ойын ерекше орын алады. Жас баланың өмірді тануы, еңбекке қатынасы, психологияның ерекшеліктері осы ойын үстінде қалыптасады. Бала ойынының психологиялық мәнін және ойынға тән ерекшеліктерді көркем бейнерлер арқылы суреттегені де мәлім.

Баланың іс-әректің ерекше бір түрі ойынның пайда болуын зерттеушілердің біразы өз еңбектерінде өнер және ойын көркемдік іс-әрекеттің алғашқы қадамы деп түсінеді, ойында шындықтың көрінісі оның бейнелі сәулесін қылаң береді. Жалпы ойынға тән нәрсе өмірдің әр түрлі құбылыстары мен үлкендердің түрлі іс-әрекеттеріне еліктеу екені белгілі. Ойынның шартты түрдегі мақсаттары бар, ал сол мақсатқа жету жолындағы іс-әрекеттер бала үшін қызықты.

Балаларға ақыл ой, адамгершілік, дене шынықтыру, эстетикалық, әлеуметтік тәрбие берудің маңызды тетігі ойында жатыр. Дидактикалық ойын барысында балалар өздерін еркін сезінеді, ізденімпаз, тапқырлық әрекеттерін байқатады.

Сезіну, қабылдау, ойлау, қиялдау, зейін қою, ерік арқылы түрлі психикалық түсінік әлеміне сүңгиді.

Баланы ойын өсіреді, психологиялық әсерін жояды және әлеуметтік белсенділігін арттырады.

Сондықтанда мектепке дейінгі мекемелерінің оқу-тәрбие ісінде баланың ойын үстінде қалыптасатын балалық шақтың түйсігі мен әсері адамның көңіліне өмірбақи өшпестей із қалдырады.

Бала дидактикалық ойын арқылы өзін толқытқан қуанышын немесе ренішін, асқақ арманын мұрат-мүддесін бейнелесе, күні ертең сол арман қиялын өмірде жүзеге асыруға мүмкіндік алады. Сөйтіп, бүгінгі дидактикалық ойын болсын, сюжеттік-рөлдік қимыл ойын болсын, бейнелі әрекет ертеңгі шындық ақиқатқа айналатын кезі аз емес.

Дидактикалық ойын кезінде баланың психологиялық ерекшелігі мынада: олар ойланады, эмоциялық әсерін ұшқындайды, әлеуметтік белсенділігін арттырады, ерік қасиеті, қиял елестері дамиды, мұның бәрі баланың шығарымпаздық қабілеті мен дарынын ұштайды.

Дидактикалық ойын үстінде бір өмірдің өзіндей қуаныш, реніш, сезіміне бөленеді. Бірақ бала одан ойын екенін білмейді, түсінік тумайды. Сондықтан шындықтағыдай «сөйтіп, бүйтіп көрейік» деуі олардың «ойында ойын» түсінуде жатыр. Осыдан келіп ойын туралы мынадай тұжырым жасалды.

Мақсаты; Оқушыларға дидактикалық ойын арқылы ойлау, сөйлеу, қиялдау, тілін дамыту, сонымен өатар өз ойларын толық жеткізе білу, сауаттылығын ашу.

Міндеті; ойын арқылы балалардың сөз, сөйлемдерді айыру сөзден сөйлем өңірі білу, сурет бойынша әңгіме құрап айта алу содай –ақ ойын арқылы әр баланы сөйлетіп, әр баланының ортамен қарым – қатынасқа түсуін, ашылуын,тіптен балаларды ойнай білуге түстерді айыра білуге үйретеді.

Күтілетін тәтиже;

1. Ойын- тәрбие құралы, ақыл- ойды, тілді ұстартады, сөздік қорды молайтады, өмірді танып, сезімді кеңейтеді тәрбиелейді.
2. Ерік және мінез қасиеттерін бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдіреді.
3. Ұжымдық сезім әрекеттері өсе түсеті.
4. Эстетикалық тәрбие беру құралына айналады.
5. Еңбек тәрбиесін беру мақсаттарын шешуге мүмкіндік береді.
6. Дене күшінің жетілуіне көмектеседі.

Демек, ойын баланы жан – жақты жарасымды тәрбиелеудің психологиялық және физиологиялық негіздері болып табылады. Ойын баланың көңілін өсіріп, бойын сергітіп қана қоймай,оның өмір құбылыстары жайлы таным түсінігіне де әсер етеді. Балалар ойын арқылы тез тіл табысып, жақсы қғысады, бірінен – бірі ептілікті үйренеді. Ойын үстінде дене қимыл арқылы өзінің денсаулығын нығайтады. Жалпы ойынның қандай түрі болмасын, атадан балаға, ұрпақтан – ұрпаққа ауысып отырады. Халық ойындары өмір қажеттіліктерінен туады, психологиялық жағынан денсаулық сақтауға негізделген. Тапқыр да алғыр, шымыр да епті, қайраттыда қажырлы бала өсіруді армандамайтын отбасы жоқ. Демек ойынның өзі бала үшін біліктіліктің, тәлімнің қайнар көзі. Сондықтан жас өрендер ойлай да ойнай да білсін.

Дидактикалық ойын – оның аты айтып тұрғандай, баланың ақыл - ойын дамытып, таным түсініктерді ажыратудағы әдістердің бірі. Ойын арқылы оқыту – мектеп жасына дейінгі кезеңнің, негізгі ерекшелігі. Білімді меңгеру және оны бекіту үшін, дағды мен әдет қалыптастыруда балаға қайталау және жаттығу қажет. Егер баланың ойлауы образды, эмоциялық әсерде болса, ол соғұрлым жақсы нәтиже береді, сондай - ақ білім қызғылықты әрекетпен байланысты болса, баланың іс - әрекетімен іштей қабысып жатса, ондай білімді бала дұрыс меңгереді. Бала әрбір затты ұстап, дәмін татып, сан рет байқап көреді. Балабақшада бала психикасының дамуына ойын әрекеті шешуші рөл атқаратындығы туралы белгілі ғалымдар (Ж. Аймауытұлы, М. Жұмабаев, Ш. Құдайбердіұлы, С. Торайғыров, Т. Тәжібаев т. б) өз еңбектерінде айтып кеткен. Педагогикалық үрдісті жетілдіруде ойынның алар орны жөнінде қазақстандық ғалым Н. Құлжанова да зерттеген. Ойын бала үшін еліктеу, инстинкт күнделікті негізгі іс - әрекет және өмірі деп дәлелдеген. Н. Құлжанованың айтуы бойынша ойынды әдептілік, тәрбиелік мақсатқа пайдалану – болашақ өміріне түзу жол салу, үлкендерге еліктеу және өмірдің талаптарына сай бейімдеу деп түсіндірген.

Ойын – балалар үшін қоршаған ортаны танып-білудің ең жеңіл де ұтымды тәсілі. Сюжетті-рөлді ойынның ерекшелігі сол, оны балалар өздері жасайды. Мысалы, “Дүкен” ойнағанда балалар сатушы мен тұтынушының, “Кітапханада” кітапханашы мен оқырман, “Отбасыда” әке мен бала немесе ана мен бала, “Емхана” ойынында дәрігер мен науқастың әрекеттеріне еліктейді. Көптеген балалар дәрігерлерден қорқады. Бала санасында дәрігерлердің жағымды бейнесін құруға көмектесетін – “Емхана” ойыны. Ол үшін емделуші мен дәрігер рөлдік ойынын пайдаланамыз. Дәрігер міндетті түрде ақ халатта болуы керек және тәрбиешінің өзі болғаны абзал. Келесіде дәрігер мен науқастың рөлдерін ауыстыруға да болады. Оған заттар дайындалады: дәке, мақта, дәрілер, т.б. Балаларға ойын барысында шын дәрілерді, инесі бар шприцті беруге мүлде болмайды, тіпті, бала тәрбиешілердің көз алдында болса да рұқсат етілмейді. Қазіргі кезде дүкендерден “Емхана” ойынына арналған көптеген ойыншықтарды кездестіруге болады. Олар пластмассадан жасалған және өте қолайлы.

Балаларға “103” жедел жәрдемге қоңырау шалуды үйрете отыра, ойын барысында ненің қауіпті және ненің қауіпсіз екенін түсіндіріп отырамын. Қуыршақтың іші ауырған болса, ең алдымен себебін анықтап аламыз. Себептері мынадай болуы мүмкін: қол жумай тамақ ішуі, жемістер мен көкөністерді шала жуып жеуі, кез келген затты ауызына салуы

сияқты жайттар. Аю аяғын жарақаттап алған болса, жол үстінде ойнауы, оның абайсыздығы, т.б. Мұның тигізер кесірін де айта кету артық етпейді. Мысалы: олар енді ұзақ уақыт ауруханада жатады. Кей жағдайларда мүгедек болып қалу қаупі де бар деп түсіндіре кеткен жөн. Осы ойынды ойнау барысында балалар дұрыс, қате әрекеттерді ажыратуға үйренеді, мейірімділік, қайырымдылық, жанашырлық, қамқорлық сияқты сезімдері оянады.

Міне, осындай және басқа да сюжетті-рөлді ойындар барысында балалардың танымдық қабілеті қалыптасады, балалар өзін-өзі танып, ойы шыңдалады, қоғамдық тәжірибені меңгереді, ұжымдық қарым-қатынасқа үйренеді.

Дидактикалық ойын баланың қоршаған дүние туралы түсінігін кеңейтіп және оны бекітіп нақтылай түседі.

Бала бақылау, оқыған кітап, естіген ертегі арқылы айналасын таниды. Олардың түсінігі алғашқы кезде айқын болмайды. Тәрбиеші баланың түсінігін дидактикалық ойындар арқылы нақтылап, дамытып саналы түрде түсінуін өрістетеді. Мысалы, бір заттың түсін атаңдар? Бояудың қандай түрін білесіңдер? Үй жануарларының үшеуін атаңдар. Бала дидактикалық ойын арқылы әр затқа байланысты жаңа білімді меңгеріп, түсінігін тиянақтайды.

Әрбір дидактикалық ойын ойлай білуге баулып, сөздік қорын өсіреді, ақыл - ой қызметін қалыптастырады.

Дидактикалық ойын адамгершілікке тәрбиелеудің құралы болып табылады. Дидактикалық ойынмен ұйымдастырылған сабақ балаларға көңілді жеңіл келеді. Сондықтан дидактикалық ойынды іріктеп алуға нақтылы сабақтың мақсаты, мүмкіндіктері мен жағдайларын ескертуге ерекше назар аударған жөн.

Дидактикалық ойын – балалар үшін оқу да, еңбек те. Ойын - айналадағы дүниені танудың тәсілі. Ол балаларға өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңу жолын үйретіп қана қоймай, ұйымдастырушылық қабілетін қалыптастырады. Педагогикада дидактикалық ойындарға былай анықтама беріледі: дидактикалық ойындар дегеніміз – балаларға белгілі – бір білім беріп, іскерлік пен дағдыны қалыптастыру мақсатын көздейтін іс - әрекет.

Балабақшадағы тәрбиелеу - оқыту жұмысында балалардың тілін дамыту, сөздік қорларын дамыту, ауызша сөйлеуге үйрете отырып, үйренген сөздерін күнделікті өмірде еркін қолдану, әрі оны күнделікті іс - әрекет кезіндегі тілдік қарым - қатынаста қолдана білуге жаттықтыру ісіне ерекше мән берілген.

Дидактикалық ойын баланы жан-жақты жарасымды тәрбиеленудің психологиялық және әлеуметтік негіздері болып табылады. Баланың көңілін өсіріп бойын сергітіп қана қоймай, оның өмірі құбылыстары жайлы таным түсінігіне де әсер етеді. Балалар ойын арқылы тез тіл табысып жақсы ұғысады, бәр-бірінен ептілікке үйренеді, ойына қарап баланың психикасын аңғаруға болады. «Бес саусақ бірдей емес» дегендей әр отбасынан шыққан балалардың мінез құлықтарыда бірдей емес.

Мектеп жасына дейінгі балалардың жан-жақты дамуы үшін дидактикалық ойынның рөлі ерекше. Ойын арқылы баланың болашаққа деген көзқарасы қалыптасады.

Ойын баланың ой өрісін дамытады, балаларды бірлесіп ойнауға үйретеді. Бірлік түбі-тірлік деп тегін айтылмаған. Бірлесе ойнап отырып, бала қоршаған орта туралы түсінігін кеңейтеді. Ізеттілік, ізгілік, инабаттылық бір күнде қалыптаса қалатын қасиет емес. Балалар ойын арқылы бір-бірлеріне ізеттілік білдіріп осы қасиеттері өмір бойы жалғасады. Ойын баланың жол серігі іспеттес. Қай бала болмасын ойнап өседі.

Тәрбиеші балалардың ойынға деген қызығушылығымен, ынтасымен қатысуын қамтамасыз ету қажет.

Тәрбиеші ойын барысында баланың игі бастамасын қолдап, оның бойындағы жақсы қасиеттерді өрбітіп қалыптастыру ойын арқылы әр баланы жақсылыққа, ізгілікке баулиды.

Ойын кезінде жолдасының айтқанымен келісіп, оны құрмет тұтудың өзі адамгершілікке бастайтын жол. Осыдан келіп ойын туралы мынадай тұжырым жасалды. Өмірді танытып сезімді кеңейтеді, тәрбиелейді. Ұжымдық сезім әрекеттері өсе түседі, сөздік қорын байытады. Баланың рухани жетілуі мен табиғи өсуінің денесінің дамуы мен ой-

дүниесінің өркен жаюы ойынға тікелей тәуелді. Әр баланың жеке тұлғасының қалыптасуына ізгілік сезімдерінің дамуына ықпалы тиеді.

Баланың жүйке-жүйесіне психикалық жағынан толықтай дамуына «сөз, ойын, көрнекілік» маңызды рөл атқарады. Балаға егерде ойын кезінде, сабақ барысында, басқа бір сәтте өзіңіздің айтқаныңызды істейтініне сенімсіз болсаңыз, сөз беріп немесе қорқытуға болмайды. «қой тіспе, тыныш отыр, болмайды» деген айқайлардан тұратын әдісін қолдануға мүлде болмайды. Балаларға психикалық жағынан жай біртіндеп дамыту керек, ол үшін баланы жүйке қызуына алып келетін жағдай туғызбау керек. Баланы сабырлы айтылған тілегін мүмкіндігінше орындау кежет.

Кіріспе әңгіме: Адам-табиғаттың ең керемет бөлігі. Адам өз өмірін сақтау керек, сондықтан ол өзін-өзі танып, білуге міндетті.

Бұл нені білдіреді? Яғни өзге адамнан, досыңнан өзіңнің айырмашылығың бар екенін білуің керек. Балалар шашының түсі, көзі, мұрын пішіні жағынан айырмашылықтарын, олар қайталанбас дара тұлға екендігін әңгімелеп, айтып береді. Жер бетінде ешқашан айырылмайтын екеніне, адам болмайды, сондықтан өз ағызанды біліп оны сақтау кажет.

Адам денені сау, мықты, күшті яғни бақытты болу кажет.

-Балалар келіндер геометриялық пішіндер арқылы адам денесін құрастырамыз: балалар орындарында отырып үстел үстінде түрлі-түсті геометриялық пішіндер қолданады. Адамның денесі – бастан, мойыннан, кеудеден, жоғарғы және төменгі бөліктерден тұратынын меңгертеді. Бастың қандай мүшеден тұратынын еске түсіреді: көз, қас, мұрын, ауыз, құлақ, шаш.

Балалардың қол еңбегі үстел үстінде тұр. Дөңгелек-бас, дөңес төртбұрыш-қыз баланың көйлегі, үшбұрыш, төртбұрышқа баланың кеудесі, шаршы төртбұрыш – қол, аяғы.

Балалар ойын әрекетін өз бетінше орындады тәрбиеші әр баланың жұмысын көріп, мадақтайды. Негізгі мақсаты ептілікке баулу, қиялына қанат беру, өз бетімен іскерлікке қадағалап дұрыс шешім қабылдауға тәрбиелеу.

«Жақсы ойын – жақсы жұмыс сияқты, жаман ойын – жаман жұмыс сияқты» деген педагог-ғалымдардың айтқандарындай өмірде де қанатты сөз болып кеткен. Сондықтан айтарым, баланы ойын өсіреді, балаларға үйретіп, оған өзгеше нәр беріп, жаңартып бір сәтте естен шығармағандарымыз абзал. Өткені жас бала ойнай да, ойлай да білсін!

Қолданылған әдебиеттер:

1. «Мейір» Тоқсандық Республикалық ғылыми-шығармашылық балалар журналы. №2 (4) 2012 жыл.
2. «Мейір» Тоқсандық Республикалық ғылыми-шығармашылық балалар журналы. №4 (8) 2013 жыл.
3. «Психология и педагогика», «Просвещение» Москва 1986жыл.
4. «Отбасы және балабақша» №3 (121) 2007 жыл. Екі айда бір шығатын мектепке дейінгі сәби тәрбиесіне арналған, ғылыми-әдістемелік, педагогикалық журнал.
5. «Дәстүр» ғылыми-шығармашылық дәстүр журналы №4 2014 Алматы қ.

ДИФФЕРЕНЦИРОВАННЫЙ И ИНДИВИДУАЛЬНЫЙ ПОДХОДЫ КАК ОСНОВНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ МЕТОДИЧЕСКОЙ БАЗЫ СОВРЕМЕННОГО УРОКА

Горбатюк Е.В. Сазанбаева Г.Е.
КТУ «Основная средняя школа № 64» г. Караганды

«Где-то в самом сокровенном уголке сердца у каждого ребёнка своя струна, она звучит на свой лад, и, чтобы сердце отозвалось на моё слово, нужно настроиться самому на тон этой струны».

Нет сомнений в том, что каждого учителя непременно волнует вопрос, как сделать процесс обучения доступным и интересным для каждого ученика, как дать любому ученику (и сильному, и слабому) почувствовать себя в ситуации успеха.

Ответы на эти вопросы вижу в реализации дифференцированного и индивидуального подходов в обучении.

Дифференцированный подход в обучении - это создание педагогом небольших гомогенных групп внутри класса (с учётом личностных качеств учащихся, их склонностей, интересов, способностей, уровня готовности) и организация учебной и воспитательной работы, способствующей развитию этих групп. Для разных видов деятельности состав групп может меняться. Цель дифференцированного подхода – приспособить условия обучения к особенностям различных групп учащихся. Цель индивидуального подхода в обучении – подметить в каждом ученике его сильную сторону и позволить ей претвориться в жизнь. Задача учителя – увидеть индивидуальность своего ученика и сохранить её, помочь ребёнку поверить в свои силы, обеспечить его максимальное развитие.

Хорошо знать своих учеников – значит дать им возможность проявить свою индивидуальность, фантазию, творчество, избавить их от чувства страха и вселить в них веру в свои силы.

Не будем забывать, что любой труд интересен, если он разнообразен. С огромной силой воздействует на ученика, на его отношение к предмету яркость и эмоциональность подачи материала.

Есть дети со слабым уровнем развития. Если у них что-то не получается, они быстро теряют веру в свои способности, наступает апатия, иногда раздражительность, подавленное настроение. Они ничего не будут делать на уроке, пока учитель не вернет им эту веру в свои силы. Таким детям нужно давать в течение урока работу, которая их увлечет и будет им посильна. Для этого им даются такие задания, которые легко выполняются с помощью алгоритма, или образца, или памятки-шпаргалки. То есть они должны будут выполнять базовый уровень материала, стандарт.

Ребята среднего уровня способные, усидчивые, но безынициативные, иногда нерешительные в трудных обстоятельствах. Они тяжело переживают неудачи. Им необходимо давать задания творческого характера, задания для развития сообразительности и инициативы. Но такие учащиеся уже выполняют задания повышенного уровня, нежели ребята первой группы.

И, наконец, сильные ученики. Это труженики, терпеливые и упорные, они успешно справляются с заданиями учителя, и им легко можно дать упражнения углубленного уровня.

Таким образом, учитель должен умело сочетать различные формы работы: классную, групповую и индивидуальную, учитывая уровни работоспособности и обучаемости детей, а также общее для класса и типичное для отдельных учащихся.

Задача учителя – научить детей быть грамотными и подвести всех, но разными методами, к стандарту, при этом используя принципы наблюдения и прогнозирования.

Разноуровневые группы должны быть «подвижными», то есть должен осуществляться так называемый переход учащихся из одной группы (уровня) в другую, более высокую. Ведь ребенок переживает ситуацию успеха, он видит, как и учитель, что у него получается, что та работа, которую ему, например, давали в слабой группе, не просто посильна, но уже и неинтересна, то есть он уже «вырос» из этого уровня, значит, ученик может перейти в средний, а потом, возможно, и в сильный. Ущемления личности нет, наоборот, ученик пользуется правом выбора.

На мой взгляд, хороший, думающий учитель всегда заранее определяет, какой объем должен выполнить учащийся дома и в классе и что должен повторить. А единые требования ко всем учащимся закладывают фундамент неуспеваемости. Каждый должен получать задание в объеме своих возможностей и справедливо заработанную оценку.

Деление класса на группы помогает организовать и взаимопроверку друг друга, и поднимает взаимную ответственность за выполнение заданий, так как опрос на уроке часто тоже проводится по группам, а посильные индивидуальные задания каждому ученику в зависимости от его группы помогают слабому почувствовать свою нужность – он тоже выполняет посильную часть общей работы.

Образец дифференцированного подхода на уроках математики.

Тип урока. Объяснение нового материала.

Тема урока: “Дециметр” 1 класс

1 этап урока. Повторение пройденного материала.

а) Самостоятельная работа различной сложности (измерение отрезков, сравнение отрезков, конструирование отрезков).

1 группа.

- самостоятельно выполняет работу;
- следит и помогает детям 1 и 2 групп;
- готовит обобщенные карточки по повторяемому материалу для 1 и 2 группы.

2 группа.

- работает по опорным схемам;
- работает по образцу;
- проверяет домашнее задание 3-ей группы, повторяет с ними правила для усвоения нового материала.

3 группа.

- применяет выученные правила;
- выполняет самостоятельную работу по опорным схемам, 1 и 2 группы;
- повторяет материал, связанный с изучением нового материала.

Тема: «Решение задач на разностное сравнение».

1 группа. Соедини текст задачи с нужным выражением.

У Вити 2 кассеты с мультфильмами, а у Кати на 3 кассеты больше, чем у Вити. Сколько кассет у Кати?

$$2+3 \quad 3-2 \quad 3+2$$

2 группа. Составь выражение к задаче.

Ширина ленты 9 см. Это на 7см больше, чем ширина тесьмы. Какова ширина тесьмы?

3 группа. Составь выражение. Придумай свою задачу к выражению.

В среду Митя выучил 2 стихотворения, а в четверг – на 3 больше. Сколько стихотворений Митя выучил в четверг?

Таким образом, дифференцированный подход к учащимся в процессе обучения способствует подготовке слабоуспевающих к восприятию нового материала, вовремя восполнять пробелы в знаниях, шире использовать познавательные возможности учеников, особенно сильных, и постепенно поддерживать интерес к предмету. “Субъективный” характер обучения проявляется на всех его этапах: получения и систематизация знаний, контроля и самоконтроля, оценки и самооценки. Только такое построение обучения формирует учебно-познавательные мотивы, которые начинают влиять на процесс и результат деятельности, появляется заинтересованность ученика и создается возможность поддержки его индивидуальности. Ученик получает право на инициативу, самостоятельность, индивидуальный поиск и творчество.

. Дифференцированные задания применяются на разных этапах урока:

- при закреплении нового материала
- при повторении пройденного
- при проверке домашнего задания
- при подготовке к контрольным работам и диктантам
- при проведении контрольных работ и диктантов
- разноуровневые домашние задания

Приемы дифференциации разнообразны, среди них:

- дифференциация оценки по количеству заданий;
- разноуровневые задания;
- применение опорных сигналов;
- применение карточек-тренажеров;
- творческие задания.

Тем более каждый ученик справляется с программным материалом, если создать необходимые для него условия работы. В решении этой задачи и состоит значение метода дифференцированного обучения.

Дифференцированный подход в учебном процессе означает действенное внимание к каждому ученику, его творческой индивидуальности в условиях классно-урочной системы обучения по обязательным учебным программам, предполагает разумное сочетание фронтальных, групповых и индивидуальных занятий для повышения качества обучения и развития каждого ученика.

Таким образом, можно сказать, что индивидуализация обучения предполагает дифференциацию учебного материала, разработку систем заданий различного уровня трудности и объема; разработку системы мероприятий по организации процесса обучения в конкретных учебных группах, учитывающей индивидуальные особенности каждого учащегося, а, следовательно, понятия "внутренней дифференциации" и "индивидуализации" по существу тождественны и работают на развитие личности учащегося. Если учителя волнует развитие детей, успех в обучении каждого учащегося, то он обязательно будет осуществлять индивидуальный и дифференцированный подход в обучении.

ДОМБЫРАДА ОЙНАП ҮЙРЕНУДІ МУЗЫКА САБАҒЫНДА ЖОБАЛАУ

Қарағанды гуманитарлық колледжі
Тоқтаров А.Ж., Бегзатхан А.

Музыка – адам сезімінің нәзік тілі, яғни адамдардың бір-бірімен эстетикалық тәрбие алмасуы. Адам өмірінде музыканың атқаратын ролі аса зор. Сондықтан жастарымызды музыка мәдениетіне тәрбиелеу ісін жан-жақты ойластырып, олардың музыкалық талғамын әрдайым дамытып отыруға мейлінше көңіл бөлуіміз керек.

Білім саласындағы әлемдік дамуды ескерту, Қазақстан Республикасындағы жоғары білім беруді, соның ішінде музыкалық білім беруді реформалау жоғары мектептегі музыкалық-педагогикалық процестерді ұйымдастырудың қалыптасқан негіздерін әдіснамалық-теориялық тұрғыдан терең пайымдауды қажет етеді.

Қазіргі таңда болашақ музыка мұғалімдерін даярлау ісі белгілі бір жүйеге келтіріліп жатқанымен бұл салада лайықты оқулықтар, оқу құралдары жоқ деуге болады.

Музыкалық білім беру педагогикасы – педагогика, психология, музыкатану ғылымдарын ұштастыратын қалыптасу үстіндегі ғылым саласы. Өкінішке орай, оның дербестігі, мазмұны, объектісі, пәні, тіпті терминологиясы жөнінде әлі де бірыңғай пікір-пайымдаулар қалыптасқан жоқ. Осыған қарамастан музыкалық білім беру барысында оқушыларға домбыра аспабында ойнауға көптеген мүмкіндіктер жасалып отыр. Осы қазақтың асыл қазынасы қасиетті домбыраны бүгінгі материалымызда тілге тиек етіп айтқымыз келеді.

Домбыра — қазақ халқының ең кең тараған екі ішекті, көп пернелі музыкалық аспабы. Ол – қазақтар өмірінде маңызды орын алатын, өзіндік музыкалық сипаты бар аспап. Өте ерте және кең тараған, нағыз табиғи ұлттық музыкалық аспабы. Көне Шумер тілінен аударғанда «*кішкене садақ*» деген мағына береді. Алматы облысы, Жамбыл ауданы аумағынан шамамен 2,5 ғасыр бұрын табылған таста қашалған суреті мен 16 ғасыр бұрын Мысыр еліндегі Нахт кабіріне салынған пішінінен еш өзгермеген. Қос ішекті шертіп ойнайтын музыкалық аспап

ішекті, шертпелі аспаптар тобына жатады. Аспап әр түрлі үлгіде тұтас ағаштан ойылып жасалады. Тоғыз, он бір, он төрт, жиырма төрт пернесі болады. Күй арнайы құлақтарымен келтіріледі. Аспап үні қоңыр, құлаққа жағымды әрі жұмсақ болып келеді.

Алғаш эпикалық дәстүр шеңберінде жыр, толғау, термелерді сүйемелдеуге қолданылған домбыра кейін аспаптық шығарма – күй жанрының қалыптасуына ықпал еткен. Қазіргі кезде домбыра жеке әнді сүйемелдеуге, күй тартуға, халықтық-фольклорлық музыкада, классикалық шығармаларды орындауға қолданылатын, мүмкіндігі кең музыкалық аспап болып табылады. Домбыра ежелде қазақтың тарихын баяндаған музыкалық аспаптардың бірі. Музыкалық аспаптардың әрқайсысының өзіне тән дыбыс тембрі (бояуы), динамикалық мүмкіндігі (ырғағы), белгілі бір диапазоны болады. Музыкалық аспаптардың дыбыс шығару сапасы аспаптарды жасауда қолданылатын материалдардың түрі мен қасиетіне, пошымна, дыбыс шығару тәсіліне байланысты. Музыкалық аспаптардың алғашқы қарапайым түрлері табиғаттағы түрлі дыбыстарға, адамның, хайуанаттардың дауысына еліктеуден шыққан. Ол “халықтық” және “кәсіби музыкалық аспаптар” болып бөлінеді. Әр халықтың музыкалық аспаптарының өзіндік ерекшеліктері болады. Сондай-ақ өзара этникалық, тарихи-мәдени байланысы бар бірнеше халықтарға ортақ әрі олардың “ұлттық аспабы” болып саналатын музыкалық аспаптар бар.

Домбыраны үйренудің басты шарттары тік отырып домбыраның құлақ күйін дұрыс келтіру. Музыка көңіл-күйді білдіреді, ал домбыраның үні сол сарында болуы тиіс. Сол себепті сабақты құлақ күйін дұрыс айыра білуден астаған дұрыс. Домбыраны үйрету кезінде оқытушының сауаты мен домбыра туралы білімі өте маңызды (домбыра туралы аңыздар, домбыраның қандай түрлері бар, атақты күйшілер т.б.). Және де түсіндіру мен үйрету әдістемесі, тәсілін де ерекшеліктері отырып үйретсе, қызықтыра алса сонда ғана жемісі болады. Сонымен қатар айта кетерлік маңызы бар дүние ол – қызығушылық. Онсыз бұл үйреткен заттардың барлығы босқа кетугі мүмкін.

Оқушы қағыстарға біраз жаттыққаннан кейін, сол қол саусақтарынан перне басып үйренеді. Сол қол саусағы домбыра мойнының астына жасырмай, қойылымдық қалпын сақтап қалу керек. Ән, жыр айтуға арналған домбыраның пернелері 8 – 9, әрі кеткенде 14 – 15-ке жетсе, күй домбырасына 20-дан астам перне тағылады. Олардың құлақ бұрауы да қажетіне қарай (кварта, квинта) өзгертіледі. Домбыра, негізінен, екі ішекті және кейде үш ішекті болып келеді. Домбыра тартуда қағыстардың түрлері өте көп. Мысалы, «сермеп ойнау», «іліп қағу», «шертіп ойнау», т.б. Пернеден пернеге ауысарда саусақтарды сәл босатып, ішектей бойлай сырғыту, жылжыту қажет. Қолдың әрлі-берлі қозғалысы кезінде иық, шынтақ буындарын жоғары не төмен көтермей, білезік буынын бүкпей, алақанды домбыра мойнына тигізбей ұстаған жөн.

Аппликатура - музыка аспабын тартқан кезде перне басатын саусақтардың орналасу, алмасу тәртібі және олардың нотадағы белгісі. Орындаушылық шеберлік үшін дұрыс қойылған аппликатураның маңызы өте зор. Дыбыс сапасы әсем болу үшін саусақтарды көтермей ауыстыру керек.

Домбыраның құрылысы күрделі екені белгілі, ол бір қарағанда онай көрінеді. Мысалы: дыбыс шығару, перне басу т.б әдіс амалдар. Штрихтың бірнеше түрлері болады: пицicato, тремоло, қос пицicato т.б. Тремолар штрихы бір немесе бірнеше дыбыстың өте жиі қайталануы. Ол дыбыс ұзақ тұру үшін немесе әуен әрлеу үшін қолданылады. Домбырамен тремоло штрихы түрлі әдіспен орындалғанымен, негізінен оның екі түрі қолданылады.

1. Жеке саусақпен орындау. Бұл тремоланы домбыраның шанақ түбіндегі түйме тұсынан оң қол білегімен қаусыра ұстап, алақанды төмен қаратып отыру керек.

2. Сұқ саусақ пен бармақ арқылы ойналатын тремолалар қолдың әр түрлі қимыл-қозғалысымен орындалады.

Оқушы болашақ орындаушы болғандықтан оның өз бетімен жұмыс істеуі үшін, оған еркіндік берудің үлкен маңызы бар.

Сабақтың жоспары бойынша нота сауаттылығы туралы жазылады. Бұл домбырада белгілі бір шығарма орындаудағы басты рөл болып табылады. Мысалы: Күй үйрену кезінде

ноталардың ретімен ойнау арқылы күйдің мағынасын қайғылы ма көңілді ме, яғни сезіндіруге, көңіл-күй сыйлауға болады. Осыған орай екіпн пайда болады: ол жай, орташа, жылдам болып негізгі үш топқа бөлінеді. Ал динамика дегеніміз – күшін азайту немесе арттыру дәрежесі, шығармашылық мазмұны мен табиғи болмысы, орындаушылық ерекшеліктері мен дыбысты күшейту немесе азайту дәрежесі динамика белгілері арқылы көрсетеді.

Домбырада шетелдік шығармаларды орындау. Домбыра сияқты екі ішекті музыкалық аспаптың мүмкіндігі зор. Солардың бірі домбырада шетелдік шығармаларды орындау болып табылады. Паганинидің төрт ішекті скрипкасында үлкен қиындықпен немесе басқа да әйгілі шетел композиторларының шығармалары, қазақтың киелі домбырасында оңай және әсем ойналады. Бұл қасиет әрбір музыкалық аспаптың үніне салына алмайды. Мысалы: Моцарттың “Түрік маршы” өте күрделі әрі жоғары темппен орындалатын шығармалардың бірі. Оның барлық вариациясын күй-сандықпен ойнап шығу тек қана нағыз шебер адамдардың қолынан келеді. Алайда, қазақтың домбырасында осы іспеттес вариациялар аса қиындық туғызбайды. Осыдан, қазақ ұлтының қос ішекті домбырасында дәстүрлі қазақ композиторларының шығармаларымен қоса, шетелдік шығармаларды асқан шеберлікпен әсем орындауға болады. Бұның өзі домбыраның ерекшелігінің бір дәлелі.

Осындай керемет асыл мұрамызды дәріптеу музыка пәнінің ғана емес барлық оқытушы-ұстаздардың басты мақсаты болуы керек. Барлығымыз бірігіп асыл мұрамыздың ажарын ашатын, атын әлемге танытатын өнерлі жастарды тәрбиелеп, болашақ ұрпақтың өнерлі, қазақ дәстүрін жаңғыртуы үшін қазірден бастап бір жеңнен қол, бір жағадан бас шығаруымыз керек. Сонда ғана Қазақ елінің ежелгі мұралары ұмытылмастай есте қалатын болады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. «Домбыра ойнау оңай ма?» (жетінші басылым) Жұмагелді Нәжімеденов Алматы 2011 «Өнер» баспасы.
2. «Бір күй, бәрі домбырамда» Д.Аманжолова |Алматы 1913 «Өнер» баспасы
3. «Күй керуені» Бекенов У. Алматы 2002 «Өнер» баспасы
4. «Жан серігім домбыра» К.Әзірбаев Алматы 2008 «Өнер» баспасы
5. «Әлемдік музыка тарихы» Қоңыратбай Т. Алматы 2010 «Өлке» баспасы.

ДУХОВНО – ПРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ ЧЕРЕЗ НАРОДНУЮ КУЛЬТУРУ

Мордвинцева Е.А. , Токтарбекова М .Р .
КГКП №27 д/с «Балдаурен»

Происходящие сегодня в стране политические и социально-экономические изменения оказали серьезное влияние на все стороны жизни и деятельности людей. В обществе сформировались новые установки и ценности, появились непривычные критерии оценок явления, происходит вытеснение духовных потребности. Вечные ценности: Добро, Истина и Красота постепенно отодвигаются на задний план. Фактически наблюдается потеря значимости таких жизненных ценности как гражданственность, патриотизм, семья, любовь, дружба. Дошкольный возраст-период активной социализации ребенка, вхождения в культуру, пробуждение нравственных чувств, воспитание духовности. Духовность,— основополагающие условие для развития творческой инициативной личности. Результаты формирования духовности, нравственности, целомудрия укореняются в ребенке при

реализации комплексного подхода к воспитанию. Детство – это время когда возможно подлинное, искреннее, погружение в истоки национальной культуры – это самый благодарный путь возрождения забытых ценностей. У дошкольных учреждений в этом процессе своя роль. По качеству, глубине, духовная ценность сравнима только с ролью семьи – в передаче из поколения к поколению самого основного, заветного, что позволяет каждому народу сохранять свое лицо, занимать свое собственное, неповторимое место в едином ансамбле общечеловеческого развития. Духовное развитие детей предполагает введение в педагогический процесс всего богатства народной культуры по равным направлениям дошкольной программы, с учетом возрастных особенностей детей. Каждый ребенок рассматривается как неповторимая личность, задачей воспитателя является создание условий для роста личностного саморазвития, и прежде всего духовно-нравственного роста. Для развития данной темы были обозначены следующие задачи:

1. Формировать представление об истории края, жизни и культуры народа, воспитание при этом патриотических чувств.
2. Воспитывать в детях уважение к этническим традициям, к нормам и правилам поведения, формирование культуры общения со взрослыми и сверстниками.
3. Формировать экологическую культуру дошкольников.
4. Воспитывать у детей уважительное отношение к взрослым, старшим членам семьи.

Эти задачи направлены на формирование гармонично-развитой личности, которая бы ощущала на себе неотъемлемую часть общества, призванная служить его интересам. Определила следующие приоритеты в работе с детьми:

1. Формировать чувства причастности к истории Родины – через знакомство с народными праздниками и традициями, в которых фокусируются накопленные веками тончайшие наблюдения за характерными особенностями времен года, погодными изменениями, поведением птиц, насекомых, растений. Причем эти наблюдения непосредственно связаны с трудом и различными сторонами общественной жизни человека во всей их целостности и многообразии.

2. Накапливать опыт восприятия произведений художественной литературы и фольклора, в устном народном творчестве, как нигде сохранились особенные черты характера казахского народа, присуще им нравственные ценности о добре, красоте, правде, храбрости, трудолюбию, верности. Благодаря этому художественный материал и фольклор является богатейшим источником познавательного и нравственного воспитания детей.

3. Показать глубокий нравственный смысл сказок, их поэтичность, отражение в них национального характера мировосприятия. Знакомить через них со средствами выразительности родного языка (яркость, образность, меткость) сказки оказывают огромное духовно-нравственное влияние, формирует творческое начало, самостоятельность мысли.

4. Развивать художественный вкус через восприятие красоты изделий традиционных народных промыслов. Формировать у детей эмоциональную отзывчивость и интерес к образцам казахского народного декоративно-прикладного искусства, воспитывать желание заниматься подобной деятельностью.

5. Развивать двигательную активность детей, умение их сотрудничать друг с другом через знакомство с народными играми, национальными видами физических упражнений, танцевальными элементами. С этой целью, уделила большое внимание предметно – развивающей среде, так как она выступает отправной точкой, понимается как организованное пространство развития детей.

Основными характеристиками предметной среды является:

1. Разнообразие: наличие всевозможного игрового и дидактического материала.
2. Доступность: расположения материала в поле зрения ребенка.
3. Зонирование: игровая, учебная, зона, изо, мини – библиотека.
4. Эмоциональная насыщенность, яркость, привлекательность.

В центре народных традиций и быта – знакомим с культурой, декоративно-прикладным искусством, обычаями казахского народа, подобраны картины, иллюстрации. «Мой Казахстан», альбом с предметами быта, посуда, украшения юрты, казахские музыкальные инструменты, предметы национальной одежды (тюбетейки, камзолы, кукла в национальной одежде и т.д.) В книжном центре имеются книги, с которыми знакомят детей на занятиях, были приготовлены иллюстрированные альбомы для рассматривания, сборник казахских сказок, пословиц, поговорки, стихи казахских авторов. При знакомстве со стихотворениями М.Баенбаева «Юрта», «На джайлау» рассматривали картины художника М.Кастеева «Горный пейзаж», «Юрта», при знакомстве с поэзией Абая «Времена года» рассматривали картины местной художницы А.Галымбаевой «Зима», «Летнее утро», «Весеннее пробуждение».

Центр Искусств наполнили материалом для изобразительной деятельности ручного труда, весь материал расположен в удобном месте для удобной, продуктивной деятельности, вместе с детьми в коллективной работе были сделаны ковры Алаша, Текемет (аппликации из готовых форм) поднос для Достархана, украшали юрту к празднику Наурыз – с использованием печаток.

В центре настольно – манипулятивных игр, имеются дидактические игры на развитие мышления, внимания, памяти, мелкой моторики рук – «Одень красивую куклу Сэуле», «Посуда для эжеке», «Украстить текемет» (геометрические фигуры), «Собери предмет из 3-4 частей» (Посуда) игра на панно «Сары – Арка», «На Джайлау». Материал этого центра постоянно обновляется новым материалом.

Театральный центр знакомит с литературными произведениями, показываем кукольные или игровые спектакли, «Волк и Ягнёнок», «Как верблюжонок искал друзей», «Мақтақыз и котенок» проводятся концертные номера с использованием материала музыкальных занятий «Концерт для любимой апашки», «У нас в гостях кукла Гаухар и ее подруги» считаем, что в театрализованных постановках должны обязательно участвовать дети, широко используем театрализованную атрибутику костюмы, шапочки.

Большая работа была проведена с родителями, давались консультации «Нравственное воспитание дошкольника», «Воспитание начинается с семьи»,

«Традиции в нашей семье» Были организованы выставки под названием «Папа, Мама, я – творческая семья», где родители привлекались к совместной работе с детьми к творческим выставкам по темам «Мой Казахстан», «Праздник весны Наурыз», «Родной город», «Менің Отбасым», готовили атрибуты в уголок родного края, оказывали помощь в пополнение предметно развивающей среды.

Совместна работа детского сада и семьи побуждает в детях любовь к родной земле, воспитывает черты характера, которые помогут ему стать человеком и гражданином. Таким образом, уровень нравственной культуры, убеждение и жизненные планы, семейные традиции и активное участие дошкольного учреждения в воспитании детей ставит перед нами задачу воспитание настоящего патриота своей родины, гражданина со всеми присущим ему качествам.

Список используемой литературы:

1. Жумабаева З. «Этнопедагогика: традиции и обычаи народа в воспитании детей.» - Казахстанмектабі №8 -2004г.
2. Безруких Т.Т. «Развитие социальной уверенности дошкольников»
3. Ашиков.В.»Дошкольное воспитание в новом веке» - Дошкольное воспитание 2001 № 1,4.
4. Казакова И. «Особенности патриотического воспитания дошкольников» -Обруч 2003 № 6.

ЕРТЕГІ ТЕРАПИЯСЫ ӘДІСІН ҚОДАНУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҰЙЫМДАСТЫРУ АСПЕКТІЛЕРІ

Рахтаева Асемгуль Сағынғалиевна тәрбиеші
№16 «Алтынай» балабақшасы КМҚК Қарағанды қаласы

Ертегі балалық шағымыздан бастап біздің өмірімізге сән беріп келеді. Сірә, қызықты, сиқырлы да таңғажайып оқиғалар қызықтырмайтын бір де бір бала жоқ шығар. Ертегілерді қолдану тарихтың тереңінен халық ауыз әдебиетінен алғаш бастау алған. Бүкіл әлемде ертегі оқу сәбилер мен үлкен адамдар арасындағы қарым – қатынастың ерекше түрі бола отыра, білім беретін әрі адамгершілік тәрбие беру түріндегі салт – дәстүр болып табылады. Бүгінгі таңда да, үшінші мыңжылдық қарсаңында адамдар саналы түрде ертегілерге салынған білім көзіне тартылады. Осы кезде бұл әдіс ертегі терапиясы деген атауға ие болып отыр. Ертегіде психологиялық аспекті бар, сондықтан шетел және отанымыздың психологтары өз еңбектерінде қолданған. Ертегі дүниені ішкі жағынан ақтарып, кейіпкерді жағымды іс – әрекеттері арқылы, көптеген үрейлі жағдайлардан арылтып, баланың сана – сезіміндегі қайшылықтарды шешуге мүмкіндік береді. Бала ертегі кейіпкеріне ұқсағысы келген кезде ертегі тереңілік әсер етеді. Ертегі жақсылыққа үміт береді де баланың өмірінде болып көрмеген бірқатар өмірлерде өзін көз алдына елестеткізеді. Ертегіні оқып жатқан уақыттағы елестетіп ойлау арқылы пайда болатын суреттер әр баланың өзіндік жеке екендігіне қарамастан, ертегінің феномені балалардың түсіндіруге мүмкін емес таңғаларлық таңғажайып шытырман оқиғаға қызығушылық болып табылады. Ертегі елестетіп ойлау қабілетін қалыптастыруда анықтаушы болмаса да, соңғы рөл алмайтынын атап өтпеуге болмайды. Ертегі терапиясы әдіснамасының ерекшелігі негізгі жұмыс бағалау деңгейінде өтетіндігінде. Ертегіде мейірімділік пен зұлымдық, жомарттық пен сарандық, батылдық пен қорқақтық сияқты т.б. ұғымдар берілген. Бұның бәрі адамгершілік құндылықтар арқылы бала тұлғасын қалыптастырады. Ертегі педагогикада, психологияда және де психотерапияда қолданылады. Бұл әдістің қолдану кеңдігі қол жетімділік пен тиімділікте белгіленген. Пезешкиан [2.б. 9-10] ертегіде көптеген түзету функциялары жатыр деп тұжырымдаған. Ертегі – баланың ішкі дүниесінің айнаша атқарылатын символикалық үлгісі деуге болады. Ол балаға мүлде әр түрлі әлеуметтік рөлдерді басынан кешуге, ертегі оқиғалары мен нағыз өмір арасындағы байланысты айыруға мүмкіндік береді. Ертегі тілі түсінікті, кейде сюжет тіпті өз өмірінің ең қиын деген жағдайларын ашады. [3,б. 41-42]. Бұл жерде балалардың қиыншылықтары мен оларды шешу тізбектерін тауып алуға болады. Ертегіде көзге көрінбейтін ұстаз бар екені сезіледі, ол сездірмей үйретіп отырады, кейіпкердің қателік жасауына жол бермейді. Балаға келіспеушілік жағдайды шешуге болатын жолдарды қарастыруға және де сол немес басқа таңдап алған жолдың нәтижесін қарастыруға ұсыныс жасалады. Бұл жағдай баланың альтернативті және позитивті ойлау қабілетін дамытады. Одан басқа ертегі қарсы жағдай тудырмайды. Тәрбиелік мағынада бала мен үлкен адам арасындағы жағымсыздықты жеңіп шығуға мүмкіндік беретін байланыстырушы ретінде әсер етеді. Одан кейінгі баланың күнделікті өміріне әрекеті уақытша шектелмейді де, сана – сезімі деңгейінде әсер ете береді.. Осипова А.А. [2б.10-11] зө еңбегінде ертегіні оқудан басқа ертегі терапиясын ұйымдастыруда қолдануға болатын кең таралған мүмкіндіктерді көрсетті: Ертегі мотиві бойынша сурет салу – естегіні бекітуге, кейіпкерді сызба түрінде елестетуге мүмкіндік береді. Өйткені, көбіне сөзбен жеткізе алмағанын қағаз бетіне еркін сала алады. Кейіпкердің тәртібі мен мотивінің іс – әрекетін талқылау – балаға ертегі кейіпкерлеріне қатысты бағалау позициясын алуға, соған байланысты «жақсы», «жаман» категориясын да өзінің бағалау жүйесін құруға мүмкіндік береді. Ертегі эпизодтарын ойнау – балаға басқа кәсеге айналуға, кейіпкердің көңіл – күйін сезінуге, өз эмоцияларын білдіруді жетілдіруге мүмкіндік беру. Қойылымды ойнауға тек балалар қатыспай, қуыршақтарды қолданып ойнауға болады. Ертегі мотиві бойынша шығармашылық жұмыс: Ертегі талдамасы – 5 жастан бастап балалар естігенін және оқығанын терең өзгерте алады. Педагог оларды ертегі не туралы? Қай

кейіпкер бірінен де қатты ұнады, неге? Не болды, ал егер...? деген сияқты сұрақтарға байланысты талқылау әңгімелеуге итермелеуі тиіс. Әңгімелеу- балаға таныс ертегіні бірінші немесе үшінші жақтан немесе тіпті ол сол ертегінің кейіпкері болмаса да басқа кісінің атынан әңгімелеуді ұсынуға болады. Мысалы, «Асқабақ» ертегісін немере қызы немесе жалмауыз кемпір қалай айтып беруші еді. Мұндай тәсіл елестету мен бейнелеу қабілетін дамытады, бала өзін басқа адамның орнына қоя алады, ішінен ашылады да өзіне назар аударады.

Ертегіні қайта жазу, толықтыру – бұл тәсіл сюжет, ертегінің соңы, өзгерістері тыңдаушыға ұнамаған жағдайда қолданылады. Оқиғаны өзгертіп кейіпкерлерін алып тастау немесе қосу балаға ішкі дүниесін босатып, сиқыршы болуға мүмкіндік береді. Ертегі шығару сюжеттің даму заңдылықтарын ескере отырып жүзеге асырылады. Ертегіде өзінің кейіпкерлері туралы, оның өміріндегі қиыншылықтар туралы сөз болып, кейіпкер тұлғасының қалыптасуы мен дамуы туралы әңгімеленеді. Онда кейіпкердің ерекшеліктері, өмірі, тағдыр тәлкегі, қандай да бір нәтижеге келтірілген таңдаулары туралы айтылып, не болса да ертегінің соңы міндетті түрде оптимистік болуы тиіс. Ертегі терапиясы – полифункционалды психотехника. Оқытудың мазмұнына байланысты, ертегі келесі даму түрлеріне жағымды әсер етеді [1,б. 7-10]. Сенсомоторлы – балалардың өзі сезген көңіл – күйін қадағалау қабілетін дамытады; эмоционалды – ерікті – баланы адам өмірінде пайда болатын сезімдермен, олардың мағынасы мен маңыздылығымен таныстыру; таным – жұмыс барысында келесі психологиялық процесстер дамиды: зейін, есте сақтау, ойлау және де қоршаған орта объектілерін зерттеу; қатынас – қарым – қатынас үлгісін және шығармашыл өзара іс – әрекет қалыптастыру; шығармашылық – баланың жаңа мүмкіндіктерін ашу. Ертегі терапиясы сабағын ұйымдастыруда жұмыстың мақсатын анықтаған өте маңызды: Не жоспарланып отыр? Қандай нәтижеге жетеді? Бала қандай қасиетке ие болады? Балалардың өмірінде болатын нақты қиындықтар көрсетілген «ерекше» ертегіні таңдау керек: біреуге тәуелді болу, тіл табыса алмау, үрейлік, қорқақтық, қоршаған ортаға жағымсыздық, өзіне деген бағасы төмен, қайшылық. Ертегі терапиясы сабағын белгілі бір ритуалдан бастап, сонымен аяқтау маңызды. Балалар «сиқырлы» нәрселерді бар ынтасын салып орындайды. Бұл ритуалдарды әрдайым орындау балаларға қуаныш әкеледі, сабаққа және күнделікті іс – әрекеттерге деген көзқарастарын өзгертеді. Балалар адамның қиыншылықтары, өмір жолындағы махаббаты, мейірімділік пен зұлымдық, сараңдық пен жомарттық, қуанышы мен қайғысы, әділдік туралы сөйлесуді және әңгімелесуді жақсы көреді. Кей кезде олар аяушылығымен, кейіпкердің эмоционалды көңіл - күйін дәл түсінумен және ертегіге деген қызығушылығымен таң қалдырады. Барлығы «шын емес», бірақ сонда да іс жүзінде болып жатады. Ертегілер құдіретті нәрсе: ұйқыға батқызады, қызықтырады, тыныштандырады, көңілдендіреді, қолдайды, үйретеді, сендіреді... Ертегі терапиясы – педагогикалық және психологиялық тапсырмаларды саны мен сапасы жағынан тіпті ең инновациялық технологиялардан кем қалмайтын ғажап психотехника.

Әдебиеттер тізімі

1. Зикевич – Евстигнеева Т.Д. Ертегі терапиясы бойынша тренинг. – СПб: Речь, 2006. – С. 7-10
2. Стишенок И.В. Тренингтегі ертегі: түзету, дамыту, тұлғалық даму. – СПб: 2006. – С8 -14
3. Царева Ю.В. Балалардың кемістігіні түзету: Жаттығулар мен ойындар жинағы – М: Книголюб, 2008. – С. 41-42

ЕРТЕГІЛЕР АРҚЫЛЫ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ НЕГІЗГІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАТЫРУ

ҚМҚК «Алпамыс» балабақшасы
Тәрбиеші Нугманова Э.Ф.

«Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады»

Ы.Алтынсарин

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту – баланың жас шамасын және өзіндік ерекшеліктерін ескере отырып, оның жеке адам ретінде қалыптасуы мен дамуына жағдай жасайтын Қазақстан Республикасының үздіксіз білім беру жүйесінің бірінші деңгейі. Тәрбиенің кілті халық педагогикасында деуге толық негізі бар. Өйткені халқымыздың тәлім тәрбиелік мұрасы адамгершілікті, қайырымдылықты, мейірбандылықты дәріптейді. Жас ұрпақты жастайынан тәрбиелеудің маңыздылығын қазақ халқы ерте түсінген, ешқандай жоғары білімсіз-ақ дана халқымыз тәрбиенің небір оңтайлы әдістерін бесіктен бастаған. Әңгімелер, ертегілер баламен қатынасының ең нәтижелі құралы болып табылады. Атақты педагог Ы.Алтынсарин: «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады», - деп атап айтқан. Ертегілер арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі құзыреттіліктерін білім салаларының өзара байланысы арқылы қалыптастыру ды мақсат еткен бұл ғылыми жұмысымыздың негізгі міндеттері: ертегілерді іріктеу және айлық оқу іс-әрекеті тақырыптарына сай ертегі кейіпкерлерімен дамытушы ортаны жабдықтау; ертегі кейіпкерлерін білім салалары мазмұнына сай дидактикалық көрнекіліктер ретінде пайдалану; ертегіні 5 білім беру саласы мазмұнына сай бөлімдерге бөлу, балалармен бірлесе отырып тақырыптар қою; білім салаларының байланысы негізінде ұйымдастырылған оқу іс-әрекеттерінде СТО стратегияларын тиімді қолдану; ертегілер арқылы балалардың құзыреттілігін қалыптастырудың білім салалары бойынша нәтиже көрсеткіштерін шығару. Алдымен «Ертегі дегеніміз не, оның құрылымы қандай?» - деп, ертегінің пайда болу тарихына талдау жасап көрейік. Ертегі – фольклордың негізгі жанрларының бірі. Ертегі жанры – халық прозасының дамыған, көркемделген түрі, яғни фольклорлық көркем проза. Ертегі жанрының пайда болып, қалыптасу тарихы өте ұзақ. Солардың бірі – миф жанры. Мифтің ертегіге айналу процесі Миф – алғашқы рулық қауымның қасиетті деп саналған құпия әңгімесі мен шежіресі. Оны ол кезде әркімге және әр жерде айта бермеген. Мифте қоршаған ортаның, дүниенің жаратылуы мен аспан әлемі жайында, рудың тотемдік бабасы, ілкі атасы мен жасампаз қаһармандар туралы, олардың іс-әрекеттері жөнінде фантастикалық түрде баяндалған. Алайда ол заманда осының бәрі ақиқат деп қабылданған, мифке жұрт кәміл сенген. Бірақ уақыт өтіп, адам санасы мен мүмкіндігі жетілген сайын миф өзгеріске ұшырап, бірте-бірте «қасиетті» сипатынан айрылған, құпия болудан қалған. Бірте-бірте мифтің бұрынғы масштабы тарылып, әңгіме жеке бір адамның тағдырын баяндайтын жағдайға келеді. Сөйтіп, миф – хикаяға, содан соң ертегіге айналады. Т.Барласұлы ертегінің адам баласына тәлім-тәрбиелік, рухани маңызы жөнінде айта келіп: "Ертегі – рухани тәрбиенің мәні аса зор, көзіміз көріп, құлағымыз ести алмайтын, тек ақылмен ажыратып, жүрекпен ғана түйсіне алатын материалдық элеммен бірге шегі жоқ рухани элем болмысының біртұтас түсінікті баян етілген көрінісі" - деп анықтама береді. Жаңа мазмұнда білім беруді ұйымдастыру 12 жылдық оқытуға көшумен тікелей байланысты. 12 жылдық мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартында білім беру процесінен күтілетін нәтиже ретінде оқушының бойында қалыптасатын құзіреттер қатары анықталған. Құзыреттілік – балалардың іс-әрекеттің әртүрлі тәсілдерін меңгеруінен көрінетін білімнің нәтижесі, оны

өмірде қолдана алу қасиеті. Құзыреттілік адамдардың қарым-қатынас жүйесін игеріп, өзара іс-әрекетке қосылу барысында қалыптасады. Сонымен қатар, құзыреттіліктер арқылы жеке тұлғаның өмір байлығы, ақыл тереңдігі, күйіну-сүйіну қалпы, қиялдауы, ерік-жігері, икемділігі мен мінез-құлық сипаты ашылады. Жалпы құзыреттіліктердің негізі мектепке дейінгі жаста қалыптасатын болғандықтан, тәрбиешілердің алдында тұрған басты міндеттерінің бірі – тұлғаның танымдылық құзыреттіліктерін қалыптастырудың теориялық, практикалық шарттарын негіздеу болып табылады. Танымдық құзыреттілік – бұл жеке басына маңызы бар және әлеуметті қажетті танымдық мәселелерді шешудегі баланың өзі басқара алатын, сол мәселені шешу барысында бала белгілі бір білім, білік дағдыларға ие болу. Танымдық құзыреттіліктерді қалыптастыруда ертегілердің алатын орны ерекше. Тәрбиеші еңбегінің объектісі – бала, ол табиғаттың бір бөлігі, бір жүрегі. Баланың да өзіндік пікірі, көзқарасы, психологиялық ерекшеліктері бар, олар педагогикалық ықпалды өзінше қабылдайды. Сондықтан да, ертегілер арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыруда жаңа педагогикалық технологиялардың атқаратын орны бөлек. Ғалым академик В.М.Монаховтың пікірінше «Технология – оқушы мен ұстазға бірдей қолайлы жағдай тудырушы оқу процесін ұйымдастыру және жүргізу, бірлескен педагогикалық әрекетті жобалаудың жан-жақты ойластырылған үлгісі» Педагогикалық технология – педагогтің кәсіби қызметін жаңартушы және сатыланып жоспарланған нәтижеге жетуге мүмкіндік беретін іс-әрекеттер жиынтығы. Педагогикалық технологиядағы басты міндет – баланың оқу-танымдық әрекетін жандандыра отырып, алға қойған мақсатқа толықтай жету. Мен «Сорос-Қазақстан» қоры арқылы 1990 жылдан мектеп тәжірибелеріне ене бастаған «Сыни ойлауды оқу мен жазу арқылы дамыту» халықаралық жобасы технологиясын қолданып келемін. Тәжірибені жүйеге келтірген: Джинни Стилл, С.Мередит, Чарльз Темпл. Жобаның негізі Ж.Пиаже, Л.С.Выготский теорияларын басшылыққа алады. «Сыни ойлауды оқу мен жазу арқылы дамыту» технологиясының мақсаты: мектеп жасындағы балаларға кез-келген мазмұнға сыни тұрғыдан қарап, екі ұйғарымнан бір пікірдің біреуін тандап, саналы шешім қабылдауға сабақтарда үйрету. Бол жобаның ерекшелігі сабақ барысында қызығушылықты ояту, мағынаны тану, ой толғаныс кезеңдерінде, көп ақпаратты талдай, жинақтай отырып, ішінен қажеттісін алуға үйрететін стратегиялар бойынша ұйымдастырылады. Негізінен, стратегиялар мектеп оқушыларының жас кезеңдеріне арналған, ал оларды мектепке дайындық тобы балаларының жас ерекшеліктеріне бейімдеп қолдану тәрбиешіден терең теориялық, психологиялық, педагогикалық әдістемелік білімді, педагогикалық шеберлікті, балалардың жан дүниесіне терең үңіліп, оны ұғына білуді талап етеді. Ертегілер арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыру бағытында СТО стратегияларын қолдана жүргізіп отырған жұмыстарға талдау жасасам:

1. Ертегілерді іріктеу және айлық оқу іс-әрекеті тақырыптарына сай ертегі кейіпкерлерімен дамытушы ортаны жабдықтау.

Пәндік дамытушы ортаны ұйымдастыру талаптарында орта көп функционалды, вариативті, қарқынды, жасына сай дамуының ерекшелігін және мектепке дейінгі балалардың іс-әрекеттерінің ауысып отыратындығын есепке алып құрылуға тиіс. Сондықтан да, дамытушы ортаны ертегілер кейіпкерлері арқылы жасақтау балаларға қуанышты көңіл-күй сыйлап, өздерін ертегі әлемінде жүргендей сезіндіреді.

Дамытушы ортаны ұйымдастыруда театр түрлері ерекше рөл атқарады. Театр әр балаға қуаныш, ұмтылмас әсер сыйлайды, оның көркемдік талғамын, еліктеуі мен қиялын дамытады.

2. Ертегі кейіпкерлерін білім салалары мазмұнына сай дидактикалық көрнекіліктер ретінде пайдалану.

Көрнекілік әдісі. Әл-Фараби "Оқытудың негізгі әдісі – көрнекілік" деп, оның мақсаттарын, тәсілдерін (түсіндіру, әсерлендіру, есте қалдыру) ұсынады. Көрнекілік әдісі оқытудың сөздік және тәжірибелік әдістерімен өзара байланыста қолданылады және құбылыстармен, ертегілермен балаларды таныстыру, олардың сезім мүшелеріне әсер етіп,

алуан түрлі ертегі кейіпкерлерін табиғи күйінде қабылдайды.

Ертегі кейіпкерлерін білім салалары мазмұнына сай дидактикалық көрнекіліктер ретінде пайдалануда «Егер де мен...» стратегиясын қолдандым. Бұл стратегия бойынша көрнекілік ретінде алынған ертегі кейіпкерлерінің орнына өздерін қойып «Егер де мен «Алтын балық болсам ...» деп, ертегінің соңын өз еркінше аяқтау баланы қиял әлеміне самғатып ойлануына мүмкіндік береді, шығармашылыққа жетелейді.

3. Ертегіні 5 білім беру саласы мазмұнына сай бөлімдерге бөлу, балалармен бірлесе отырып тақырыптар қою.

Ертегінің өзіндік құрылысы, көркемдік ерекшелігі бар. Қандай ертегіні алсақ та, ол белгілі бір сюжетке құрылады, оқиғаның желісінің басталуы, оқиғаның өрбуі, аяқталуы, өзіндік шешімі болады. Ертегі баяу басталып, оқиға желісі күрделене түседі. Әсіресе адам өміріне байланысты іс-әрекет өткір сықақ-мысқылмен беріліп, бала сезімін селт еткізіп, күлкіге мәз етеді. Бала кейіпкердің жағымсыз әрекетінен бой тартып, жақсылыққа құмартады. Ертегінің әр жақты сырын қызықты, тартымды, бала санасына лайықтай жеткізу тәрбиешінің шынайы шеберлігіне тікелей байланысты.

«Бауырсақ» ертегісі мазмұны бойынша бөлімдерге бөліп, тақырыптар қоюда «Ой шақыру» стратегиясында ертегі мазмұны суреттері бойынша сұрақ-жауап қолдану арқылы ертегінің баяу басталып, оқиға желісі күрделене түсетінін, яғни ертегіде оқиға желісінің басталуы, оқиғаның өрбуі, аяқталуы, өзіндік шешімі болатынын түсініп ажырата алады.

4. Ұйымдастырылған оқу іс-әрекеттерінде ертегілерді қолдану арқылы пәндік байланысты іске асыру. Барлық білім салаларында ертегілерді қолдану арқылы негізгі педагогикалық дәстүр пәнаралық байланысты жүзеге асыруға болады. Пәндердің өзара байланыс деңгейі балалардың білімін зерттеу, талдау, жүйелеу сияқты негізгі дидактикалық міндеттер арқылы шешіледі.

Мектепке дейінгі ұйымдарда пәнаралық байланыс мәселесі барынша терең зерттеуді ұсынған Н.Н.Светловская болып есептеледі. Ол өзінің мақалаларында «Интеграция – іс-әрекеттің кезектесуі, балалар меңгерген қарапайым білім немесе іс-әрекеттің бір пәннен екінші пәнге ауысуы. Балалардың білімдерін бекіту үшін оқыту процесін шапшаңдау» деп есептейді.

Балабақшада пәнаралық байланысты жүзеге асырудың бір жолы – білім салалары бойынша ұйымдастырылған оқу іс-әрекеттерін бір тәрбиеші арқылы жүргізіп, бірнеше пәндер бойынша білімнің жинақталуы яғни, әр түрлі пәндерден алған білімдерін синтездеу. Мысалы: «Жыл басына таласқан хайуанаттар» ертегісі бойынша білім салаларымен байланыста «ЖИГ СО – ұжымдық оқыту» стратегиясын қолдануда әртүрлі пәндер бойынша алынған білім, біліктерді қабылдауы, түсініп-білуі, олардың жалпы ақыл-ойына серпін тудырып, оқу-танымдық іс-әрекеттеріне шығармашылық сипат беріп, барлық алынған білімдерін жүйелеуде м

«ЖИГ СО – ұжымдық оқыту» стратегиясы. Мақсаты жалпы мәселені алдымен жұпта, сосын ұжымда талқылау. Бұл стратегияны қолдану төмендегіше ұйымдастырылды. Балалар 5 баладан тұратын 5 топқа бөлінді. Бұл «жанұя» топтар деп аталды. Содан кейін 1, 2, 3, 4, 5-ке санау арқылы 1-лер бөлек, 2, 3, 4, 5-өз алдына «жұмыс» тобы құралды. «Жыл басына таласқан хайуанаттар» ертегісі бойынша 5 топқа білім салалары бойынша төмендегідей тапсырмалар берілді. Жұмысты бастамас бұрын балаларға «жұмыс тобында» тапсырманы жақсы орындау қажеттілігі ескертіледі. Келесі кезекте ұжым мүшелері бастапқы топтармен қайта табысып, өздерінің үйреніп келген бөліктеріндегі мазмұнды ортаға салады. Осылайша «жанұя» мүшелерінің жұмысы арқылы білім салаларының өзара байланысы орнады.

ЖИГ СО стратегиясында балалардың тапсырманы орындауға деген қызығушылығы артады, ұжымда жақсы қарым-қатынас қалыптасады, саналы тәртіп орнайды.

СТО стратегияларын қолдану балалардың білім салалары бойынша алынған білім, біліктерді қабылдауы, түсініп-білуі, олардың жалпы ақыл-ойына серпін тудырып, оқу-танымдық іс-әрекеттеріне шығармашылық сипат беріп, барлық алынған білімдерін жүйелейді:

- қоршаған әлемге көзқарасы, дүниетанымы жеке-жеке бөліктерден емес, біртұтас жүйе негізінде қалыптасады;

- пәнаралық байланыс нығайып, уақытты үнемдеу арқылы практикалық білім алуға көп көңіл бөлінеді;

- балалардың шығармашылық қабілеті дамиды.

- өзінің жеке пікірі мен ойын білдіреді;

- кейіпкерлерге деген сезімдері мен елестету қабілеттері дамиды.

Пәнаралық байланыс арқылы оқытудың дамытушылық, білім және тәрбие берушілік қызметі объективті түрде кеңейіп, дамып отырады. Пәнаралық байланыстың мәні мен маңыздылығына, оның ең қажетті педагогикалық іс-әрекеттің бірі екендігін айта келе мынадай қорытынды жасауға болады: пәнаралық байланыс балабақшада жан-жақты тәрбие беруді комплексті түрде жүзеге асыра отырып, педагогикалық іс-әрекеттің, еңбектің ғылыми негізінде тиімді ұйымдастырылуына көмектеседі. Мектепке дейінгі ұйымда пәндер арасындағы өзара байланысты әрдайым ұйымдастырып, жүргізіп отыру – балаларға қарапайым ғылымдар негізін игерудің, сонымен бірге білім беруді дамытудың қажетті әрі келелі шарты.

Ертегілер арқылы балалардың құзыреттілігін қалыптастырудың білім салалары бойынша нәтижесі.

Денсаулық білім саласы бойынша:

- Сабақтың ұйымдастыру бөліміндегі аяқ-қол жаттығуларына ертегі кейіпкерлерінің жүрісін қолданады.

- Негізгі қимыл жаттығуларында берілген қимылға сәйкес аңдар тапсырмалары орындалады.

- Эстафеталық ойындар сайысын өткізуде аңдар керуені ұйымдастырылады.

Қатынас білім саласы бойынша:

- Ертегілердің мазмұнына қарай: тұрмыс-салт, хайуанаттар, қиял-ғажайып ертегілері болып бөлінетінін ажыратады.

- Сюжеттік суреттер арқылы ертегі кейіпкерлеріне мінездеме береді және ертегі мазмұнын құрастырады.

- Кейіпкерлендіретін ертегінің мазмұны мен мәтінін толық меңгереді.

Таным білім саласы бойынша:

- Ертегінің кейіпкерлері денелерінің көлемін салыстырып, «үлкен», «кіші», немесе «биік», «аласа» деген ұғымдарды қалыптастырады.

- Ертегі кейіпкерлерін түр-түстері бойынша сипаттайды.

- Әртүрлі геометриялық денелер бойынша ертегілер кейіпкерлерін құрастырады.

Шығармашылық білім саласы:

- Жағымды немесе жағымсыз кейіпкерлерді жылы және суық түстермен дөңгелектер арқылы бейнелеп көрсетеді.

- Мүсіндеу арқылы ермексизден ертегі кейіпкерлерін жапсырмалау арқылы театрландырылған көрініс дайындайды.

- Музыка іс-әрекетінде ертегі кейіпкерлерінің көңіл-күйін, қимыл-қозғалысын ноталық дыбысталу арқылы қайталатады.

Әлеуметтік білім саласы:

- Ертегілер мазмұны арқылы адамгершілікке, имандылыққа тәрбиеленеді

- Ертегі кейіпкерлерінің жан-жақты мінез-құлықтарын айыра біліп, жақсы мен жаман іс-әрекеттерді ажыратады.

- Айналадағы қоғамдық өмір, өлі және тірі табиғат арасындағы байланысты ажыратады.

Қорыта айтатын болсақ, ертегілер – мектеп жасына дейінгі балалардың ақыл-ойын, адамгершілік қасиеттерін, сана-сезімін қалыптастырушы құрал болып табылады. К.Д.Ушинскийдің сөзімен айтқанда, ертегі баланы халық қазынасына ендіреді, халық рухымен араластырады.

Ауыз әдебиетінің қай үлгісін алсақ та, онда болашақ ұрпақ үшін үлкен тәрбиелік мәні бар рухани қазына жатыр. Сондықтан да біз сол бай мұраны пайдалана отырып, мектеп жасына дейінгі балалардың бойына әдемілік пен әсемдік қасиеттерін дарыта білуіміз қажет. Мейірім мен махаббатты, сұлулық пен әсемдікті адам бойына ұялататын осы ертегілер екенін ешқашан естен шығармауымыз керек.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

- 1) Мағжан Жұмабаев «Педагогика»
- 2) Журнал «Бастауыш мектеп» 2002ж
- 3) Журнал «Дефектология» 2003ж
- 4) Журнал «Тәрбиеші және бала» 2001ж
- 5) Лабзина А. Я., Васильченко Е. В. Обслуживающий труд. –М.: Просвещение, 1981.
- 6) Журнал «Ертегілер» 20016ж
- 7) Журнал «Ертегілер»2015ж

**ЕРТЕГІЛЕРДІҢ ТӘРБИЕЛІК МӘНІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ОҚУ - ТӘРБИЕ
ПРОЦЕСІНДЕ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ЖОЛДАРЫ**

Бокижанова Г.К., Шутенова С.С., Нуркенова Г.К.
«Болашақ» академиясы ЖММ

Қазақ халық ертегілері - ауыз әдебиетінің ертеден келе жатқан көлемді саласының бірі болып табылады. Қазақ халық ертегілері – қазақ халық ауыз әдебиеті ішінде атадан балаға мұра ретінде беріліп, ерте заманнан бастап бүгінгі күнге дейін даму, өсу, толығу үстінде келе жатқан асыл мұра. Қазақ халық ертегілерінің асылдық қасиеті, оның дүниеге келуі сонау ерте заман болса да, бүгінгі біздің дәуірімізде қажеттілігі күшейіп мән - мағынасының артып отырғандығында[1]. Ертегілер халқымыздың тарихын, дүниетанымын, тұрмысы мен салтын, әдет-ғұрпын, наным мен сенімін білдіреді. Ертегілер қоғам дамыған сайын адамның да ой-санасын өскен, өмірге деген көзқарасы өзгереді. Қазіргі заманның жетістіктерін көре отырып, ертегі оқиғаларындағы халық арманының іске асқаның байқаймыз.

Қазақ ертегілері өзінің тақырыптары, көтерген мәселелері, мазмұнына байланысты қиял-ғажайып ертегілері, тұрмыс-салт ертегілері, хайуанаттар туралы ертегілер, шыншыл ертегілер болып бөлінеді[2].

Ертегінің оқиға желісін алсақ, табиғаттың асау күштерімен алысып, малды аман сақтап қалу жолында, елінен, жерінен адасып кеткен ағаларын іздеп тапқан Ер Төстіктің ерлігін суреттесе, екінші жағынан, әр түрлі дию, пірілерімен күресі баян етіледі. “Ер Төстік”ертегісінде жалпы ертегілердің қаһармандарына тән іс-әрекеттер толық сақталады. Ер Төстіктің өзі – асқан күш иесі емес, жүректі жігіт. Ертегінің алға қойған негізгі мақсаты – табиғаттың сыры мәлімсіз күштерін жеңу. Адамға зиян ойлайтын Бектөре, Темірхан, Шойынқұлақ тәрізді жауыздың иелерінен үстем шығып, оларды қалай да өздеріне бағындыру болғандықтан, ер Төстікке көмекші әр түрлі жолдастар, серіктер береді. Әр түрлі жауыздықтардың ұясы болған адам баласына қастық қана ойлайтын кейіпкерлер Бектөре, Шойынқұлақ, Темірхан, пері, жын, дию, мыстан кемпірлер қаншама күшті, айлакер болса да, Ер Төстіктен жеңіледі. Халық жақсылықты алдан күтеді, болашаққа сенеді.

Ертегілер әрқашанда қазақ халқының өмірінде маңызды роль атқарып келген. Себебі, ертегілердің мазмұнында халықтың тұрмыс тіршілігі салт-дәстүрі, әдет- ғұрпы, бүкіл болмысы, адамдардың өзара қарым-қатынасы, мінез-кұлқы т.б. бейнеленген. Ұрпақ тәрбиесінде ең тиімді тәрбие құралы ретінде ертегілер тілі жеңіл, түсінуі оңай болғандықтан, ертегілердің балаларға отансүйгіштік, еңбексүйгіштік, т.б. тәрбиелер беруде ғана емес,

олардың тілін дамытуда да атқарар қызметінің маңызы өте зор. Ертегілер бастауыш мектеп оқушыларының ой-өрісін жетілдіріп, Отанын сүйуге, елін қорғауға, өнерді игеруге, жалпы адамгершіліктік құндылықтарды бойына сіңіруге септігін тигізеді[3]. Сонымен қатар баланың сөздік қорын да молайтуда қызметі өте зор. Ал сөздік қоры мол, тілі дамыған бала - үздік оқушы, себебі жоғарыда аталғандар - жақсы үлгілердің негізі. Ой өрісі дамып, сөздік қоры молайған баланың айтар ойы да, істер ісі де өнегелі болмақ. Демек, бала тілін дамыту - қоғам дамыған сайын күнделікті қажеттілікке айнала беретін ең өзекті мәселелердің бірі. Оның үстіне еліміз егемендік алғалы бері мемлекеттік тілде сөйлеу соны оқыту әдістемесін жетілдіру, соның ішінде, бала тілінің дамуы мен сөздік қорының молаю мәселесі әдіскер ғалымдардың зерттеуінен түспей, назардан тыс қалмай жүрген мәселелердің бірі. Сондықтан диплом жұмысы өзекті мәселеге арналған деп білеміз және де ертегілер арқылы бастауыш мектеп оқушыларының тілін дамыту енді-енді ғана қолға алынған мәселе екендігін ескерсек, біздің жұмысымыздың көкейкестілігі даусыз екендігіне ешқандай күмән жоқ[4].

Бастауыш сынып оқушыларын тәрбиелеуде ертегілердің түрлерін қарастырсақ, атакты әдебиетші М. Әуезов ертегіні үш түрге бөліп қарастырған. Олар: қиял – ғажайып, тұрмыс – салт, шыншыл ертегілері болып табылады. Алайда қазіргі зерттеулер нәтижесіне қарағанда ертегіні төрт түрге бөледі. С. Қасқабасов ертегідегі қияли идеялық қызмет атқарады, бірақ сюжеттен гөрі композицияның рөлі күшті болады деп есептейді. Ол ертегіні: хайуанаттар жайындағы, қиял – ғажайып, батырлық, новеллалық және сатиралық деп бөледі.

М. Әуезовтың ертегі түрлерін талдасақ қиял – ғажайып ертегілерінде «Керқұла атты Кендебай», «Аңшы бай» «Ұшқыш кілем» жатады деп есептейді. Оқушы осындай ғажайып достарының көмегімен мейірімді, адал дос адамын ардақтайды, оның күшіне мол сенім білдіреді. Оқушы барлық заттарға көзқарасы өзгеріп, кішіпейілдікке, мейірімділікке, дос болуға ішінен ой қорытады.

С. Қасқабасовтың пайымдауынша, қиял – ғажайып ертегілер – шығу тегі жағынан ертелік прозаның ең көнесі. Алғашқы қауымда пайда болған, жанрлық жанынан біркелкі емес. Бас қаһармандары: аңшы, мерген, кенже бала, тазша бала, жауынгер, батыр, т.б. бұқара халық өкілдері. Ертедегі табиғаттың дүлей күштерімен алысып, күнделікті өмір үшін аң – хайуанаттармен күрескен кезде халықтың арманы соларды жеңетін күшті батыр, балуан, мерген болды. Ал кейінгі дәуірде рулық қоғам тұсында халықтың арманы- өз елін бөтен елден, жаудан қорғайтын батыр болды. Ол қазақ өміріндегі қара шаңырақ иесі-кенже бала болды[5].

Ертегілер ауыз әдебиетінің ең көне жанрына жатады. бұларда көбінесе өмірде сирек кездесетін немесе мүлде кездеспейтін, ойдан шығарылған оқиғалар баяндалады. Ол ауызша айтылып, ел есінде ғасырлар бойы сақталып, ұрпақтан – ұрпаққа ауысып біздің дәуірімізге жеткен. Әр кезеңде ертегі айтушылар өз жандарынан ертегі мазмұнына жаңа оқиғалар қосқан. Сөйтіп ол үнемі жаңарып, толықтырылып, жетілдіріліп отырған.

Халық ерте кезде-ақ әрқашан зұлымдықты әділеттік жеңеді, адам табиғаттың асау сырларын біліп, қолдана алатын болады деп сенген. Жақсы өмірді аңсаған қашықтарға тез жетуді, ғажап күшті болуды, көкке ұшуды, жер асатына түсіп, асыл қазынасын алып, пайдалануды армандаған. Соның бәрі ертегілерге арқау болған. Сондықтан да ертегілерде халық қиялы, арманы, даналығы ғасырлар бойы жинақталған өмір тәжірибесі бар. Ертегілердің үш түрі бар. Олар: 1. Хайуанаттар туралы ертегілер; 2. Қиял – ғажайып ертегілер; 3. Шыншыл ертегілер.

Ертегі балаларды қиялдауға, шешен сөйлеуге, өз ойын жеткізуге және қайратты істер жасауға жұмылдырады. Сондықтан балаларды ертегі оқуға қызықтыру, жақсы қасиеттерді оқушылар бойына сіңіру мақсатында «Ертегілер еліне саяхат» сабағын өткізуге болады. Сондай-ақ «Ертегіні кім көп біледі?» сайыс сабағын ұйымдастыруға да болады. Сайысты бірнеше бөлімнен тұратын етіп, бірінші бөлімді «Кім тапқыр?» деп атау керек. Ертегіден үзінді бойынша сахналық қойылым көрсетіліп, көрген ертектің атын, қай халық ертегісі екенін айтуы керек.

Бастауыш мектеп оқушыларының тілін дамытып, сөздік қорын молайтуда ертегілердің рөлі ерекше[6].

Ертегілерді меңгеруде, солар арқылы дамыту жұмыстарын жүргізгенде мыналарды:

- Мәтінді бірінші болып мұғалімнің өзі оқуын;
- Өлеңмен жазылған мәтінді оқығанда оның әуені мен ұйқасын келістіре оқуға, интонациялық, тактикалық жақтарының бұзылмауына;
- Мәтінді мәнерлеп оқуға;
- Мәтіндегі дыбыс үндістігінің бұзылмауына;
- Мәтіндегі сөздердің қатесіз дұрыс оқылуына;
- Балалардың түсініктерін мейлінше көркем тілмен өз сөздерімен айтып беруіне баса көңіл бөлу керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Алпысбаев Т. Қазақ халық әдебиеті. Т.3; Ертегілер. — Алматы: Жазушы» 1975ж. 135-184б.
2. «Педагогика». Ж.Б. Қоянбаев, Р.М. Қоянбаев. Алматы. 2002 ж. 254-269 б.
3. «Педагогика». Ж. Әбиев, С. Бабаев, А. Құдиярова. Дарын. Алматы -2004 ж. 180 б.
4. «Этнопедагогика». З.Ә. Әбілова. Алматы. 1997 ж.
5. «Қазақ тәнім – тәрбиесі». Қ. Жарықбаев, С. Қалиев. Алматы. «Санат». 1995 ж. 21-22 бет.
6. Қазақ этнопедагогикасындағы құқық тәрбие. Әдібай Табылдиев. Алматы. «Қазақ университеті».2003 ж.

ЖАҢА ЗАМАНДА-ЖАҢА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ

Мизан Салтанат

қазақ тілі мен әдебиет пәнінің оқытушысы

№21 КММ Осакаров ауданы,Сарыөзек ауылы

Қазіргі қоғам мұқтажына сай қойылатын талап- қоғамнан, өмірден өз орнын еркімен таңдай алатын, еркін ойлау қабілеті бар,істің нәтижесін болжай алатын,білімді жеке тұлға тәрбиелеу.

Бұл ұстаздар қауымының алдана қойған үлкен міндет.Ұстаздың шығармашылығы өзінің жеке шығармашылық қабілетін танып,білуден басталады,өйткені оқыту мен тәрбиелеу ісі өзіне тән өнер.

Инновациялық үдеріс жүрмейінше білім беру орындарының дамуы жүзеге аспайды.Ұстаз-ұлы ұғым.

«Адамның адамшылығы жақсы ұстаздан» деп ұлы Абай айтқандай,еліміздің ертеңгі болашағы – жас жеткіншектердің тәрбиесіне бар саналы ғұмырын арнап жүрген ұстаз еңбегі әрқашан да шынайы құрметке ие.

Қазіргі таңда білім беру үдерісінде жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану қажет не қажет еместігін талқылауды қажет етпейді. Қазіргі таңда ұстаздардың алдында тұрған міндет:оқушылардың табиғи мүмкіндіктері мен қабілеттерін дамыту,қызығушылықтарын арттыру,дүниежүзілік деңгейдегі жоғары мәдениет пен қажетті білім қорын жинақтаған,өз алдына белсенді шығармашылық әрекет жасауға қабілетті жас ұрпақты тәрбиелеу.

Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеру маңызды мәселелердің бірі.

Ғылыми ақпараттар ағымының жедел қарқынмен өсуі,жалпы білім беретін мектеп оқушыларын өз бетінше жаңа білімдер игеруге қабілетті етіп тәрбиелеу мен оқытуды талап етеді.

Оқушының ұғым түсінігі, танымы тиісті дәрежеде өзіндік іс-әрекетке айналып, оны өз өмірінде пайдалана білуге жол ашады.

Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер – бүгінгі мектеп оқушылары, педагог оны қалай тәрбиелесе, Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан ұстазға жүктелетін міндет ауыр» деген болатын.

Сондықтан әр бір педагог жинақтаған тәжірибелерін ертеңгі күні өз жұмысына пайдалану үшін кәсіби білім беруде жаңа педагогикалық технологиялармен сабақ жүргізудің маңызын білу керек.

Ақпараттық ортада жұмыс жасау үшін педагог өз ойын, іс-әрекетін жүйелі түрде жеткізе алатындай, коммуникативті және ақпараттық мәдениеті дамыған, интерактивтік тақтаны пайдалана алатын, Он-лайн режимінде жұмыс жасау әдістерін меңгерген мұғалім болуы тиіс.

Мен өз іс тәжірибемде қазақ тіл сабағында деңгейлеп оқыту, ойын арқылы оқыту, сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолданамын. Бұл әдістер арқылы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы артады, білім алуы жеңілдейді, сабақтың сапасы көтеріледі.

Мәселен, ойын технологиясы ол дағдыларды қалыптастырады, тиянақтайды, бекітеді немесе тексеру болып табылады.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясы оқушылардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне сәйкес түрлендіре отырып, жаңа тақырыпты өткенде, өтілген материалды қайталағанда, білімді тиянақтау және тексеру кезінде, яғни сабақтың кез келген сәтінде оқыту әдісінің құралы ретінде пайдалануға болады.

Түрлі инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, түрлі көрнекіліктер, тірек сызбалар пайдаланып, уақытты жеткілікті, әрі тиімді қолданамын.

Жалпы қазақ тілі мен әдебиет пәні бойынша мен өз тәжірибемде деңгейлеп оқыту, сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолдану арқылы көп жетістікке жеттім.

Бұл әдістерді қолдана отырып біз әлемдегі бәсекелестікте табысқа жету үшін күшті білімді, мәдениетті, ойы ұшқыр, еліміздің келешегін ойлайтын, дарынды, өзіне сенетін жеке тұлға қалыптастырамыз деп ойлаймын.

Біздің мектепте оқушылар интерактивті тақтамен жұмыс жасайды.

Оқушы интерактивті тақтамен жаңа материалдарды арнаулы программамен мүмкіндігінше пайдалана алады.

Қазіргі ақпараттық технологияның озық жетістіктерін қазақ тілі мен әдебиет сабағында қолдану арқылы танымдық іс-әрекеттерін ұйымдастыра отырып, оқушылардың күзiреттiлiгiн дамытуға болады.

Жаңа технологиялар мұғалімнің жүйелі жұмыс істеуіне мүмкіндік береді. Ал, оқушының шығармашылық белсенділігін өзіндік танымдық қызыметін ұйымдастырушы болады.

Біздің мектеп оқушылары үшін интерактивтік тақта көмек ретінде көп септігін тигізеді, олар тақтада жазылған тапсырмалар бойынша оның шығарылуы және тақтада сақталған шешім қосымша сабақтарда, сабақтан қалып қойған оқушыларға немесе дұрыс түсінбеген оқушылар өздері программаны ашып, қосып тапсырмаларды алып отырады.

Ақпараттық технологиялар-адамдар білімін кеңейтетін және олардың техникалық, әлеуметтік үрдістерді басқару бойынша мүмкіндіктерін дамытатын ақпараттарды жинаудың, ұйымдастырудың, сақтаудың, өңдеудің және жеткізудің әдістері мен техникалық құралдардың жиынтығы.

Ақпараттық технологиялар арқылы оқушыларды негізгі біліммен ғана қаруландырып қоймай, олардың бойында өз еңбегінің жалпы тәсілдері мен әдістерін пайдалану біліктерін қалыптастыру арқылы білімді меңгеруді қамтамасыз етеді.

Ақпараттық технологиялар арқылы ұйымдастырылған өзіндік жұмыс тапсырмалары жекеленген фактілерді емес, әртүрлі проблемаларды шешуге бағытталған болады. Өзіндік жұмыстарды орындай отырып, оқушылар проблемаларды көруге және ойлап табуға, оларды

өз бетімен шешуге үйренуі тиіс, ол үшін осы уақытқа дейін қалыптасқан білім, білік дағдыларын пайдаланып, соның негізінде алынған нәтижелерді тексергендері жөн.

Ақпараттық технологияның көмегімен жүргізілетін сабақтарда оқушылар өздерін белсенді және еркін, оқытушымен тең дәрежеде ұстай алады.

Ұстаз әр сабақта интернет, электронды почта, электронды оқулық, ғаламдық ақпарат жүйесін пайдалана білуі тиіс.

XXI ғасыр ақпарат ғасыры болғандықтан адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет.

Ақпараттық технологиялар-бұл жеке тұлғаның әртүрлі ақпаратты қабылдау, табу, сақтау, оны жүзеге асыру және ақпараттық-коммуникациялық технологияның мүмкіндіктерін жан-жақты қолдану қабілеті. Ақпараттық технологияларды қалыптастырудың басты мақсаты-оқушыларды ақпаратты беру, түрлендіру және оны қолдану білімдерін қаруландыру, олардың компьютерлік технологияны өз қызметтеріне еркін, тиімді пайдалана алу қабілеттерін қалыптастыру.

Пән оқытушылары білім беру жүйесін ақпараттандыруды дамыту бағытында білім мекемесінің оқу-тәрбие үрдісін ақпараттандыру мен барлық пәндерге ақпараттық-коммуникациялық технологияның мүмкіндіктерін пайдалану және өз пәнін оқытудың сапасын арттыру жағдайында олардың ақпараттық құзырлылығы қалыптасқан тұлға болуы қажет.

Қазақ тілі сабағы тек тіл үйрену ғана емес, оқушыларғды жан-жақты шыңдау, тәрбиелеу сабағы. Сондықтан мен кәсіби шеберліктерін арттыру, бейімдеу мақсатында іскерлік шеберлігімді арттыру, бейімдеу мақсатында іскерлік ойындаройнату да өз жемісін берері анық деп есептеймін.

Еліміздің ертеңгі болашағы-бүгінгі мектеп қабырғасынан алған білім нәрімен сусындаған оқушы жастар. Сондықтан оқушыларға сапалы білім берудің тимді жолдарын іздестіру өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Мысалы, қазіргі кезде бастауыш мектепте оқыту бағдарламасын жаңарту жұмыстары жүргізіліп, тәрбиелеудің, дамытудың жаңа мүмкіндіктері ашылуда.

Мен қазақ тілі сабақтарында тірек белгілерін қолданамын. Тірек белгілері (сызбасы, сигналы) арқылы технологияның негізін қалаған В.Шаталов болды. Бұл оқыту технологиясы төмендегідей:

-білім, білік дағдыны қалыптастыру;

-барлық баланы оқыту;

-оқытуды жеңілдету.

Ерешеліктері:

-үнемі қайталау, міндетті кезеңдік бақылау, жоғары деңгейдегі қиыншылық, блокпен оқыту, тіректі қолдану;

-жеке бағдарлы қарым-қатынас, ықпал;

-ізгілік, еркімен оқыту;

-әр оқушының жобасының жариялылығы, түзетуге, өсуге, табысқа жетуге жағдай жасау;

-оқыту мен тәрбиенің бірлігі.

Бұлай іздендіре оқыту өз тиімділігін көрсетіп келеді. Бұл қызметтің әрі теориялық, әрі практикалық мәні зор. Себебі мұнда сөйлемдерді дұрыс құру тәсілдерін түсіндірмейміз, оқушыларға меңгерген білімін, практикалық дағдысын пайдаланып мәселені шешуді ұсынамыз. Бұл әдіс жоғарғы сынып оқушыларына өте тиімді. Оқушылардың өз-өзіне сенімділігі артып, ұстазбен ашық жарқын ойын жеткізе білуіне жол ашады.

Оқытудың инновациялық технологиялары білімді әртүрлі формада, әртүрлі күрделі деңгейде ұйымдастыруға қажетті модульге тез арада қол жеткізуге, қолайлы жылдамдықпен бірнеше рет қайталап отыруға мүмкіндік береді. Оқу үрдісіндегі ақпараттық технологиялар табиғи және дәстүрлі жағдайда қол жетпейтін көрнекіліктерді қолдануға, мотивацияны жоғарылататын материалдарды жақсы меңгеруге көмектесе алады. Жаңа ақпараттық

технологияларды білім беру процесінде қолдану білімнің жаңа сапалық деңгейіне қол жеткізеді, себебі бұл потенциалдық мүмкіндік ақпараттық технологияның мәнінде жатыр.

Сабақ барысында оқушылардың белсенділігін бақылауда оқушылардың арасындағы көшбасшылық қасиеттерін анықтауға мүмкіншілік береді.

Қазақ тілі пәні бойынша білім беру барысында әртүрлі әдістерді қолдана отырып, оқушылардың білімі мен ойлау қабілеттерінің дамуы үшін жағдай жасаймын.

Ойлау қабілеттерінің дамуы үшін мен үнемі сабақтарда логикалық ойындарды, шешімі күрделі тапсырмаларды ойлау ерекшеліктеріне қарай тапсырмаларды ұсынамын. Сабақта талантты және дарынды оқушыларды зеріктірмеуге әрекет жасаймын, ал қабылдауы төмен оқушыларды ағыннан шығармауға тырысамын.

Сыни ойлау оқушылардың ойлау дағдыларын дамытып, оларды оқу мен өмірде туындайтын мәселелерді, өздігінен шешуге бағыттайды. Осы арқылы сыни ойлау оқушыларды ақпаратпен жұмыс жасауға, жан-жақты тұрғыдан кез келген жайтты талдауға, бағалауға, таңдау жасап, шешім қабылдауға баулиды.

Оқушылар бұл секілді жұмыстарды жасау нәтижесінде өздеріне және өзгелерге толассыз сұрақтар қойып, оларға жауап іздеп, өз жауаптарын ұтымды дәлелдермен айғақтайды, дербес шешімдер қабылдайды.

Сыни ойлау әр адамды табиғатындағы менмендіктен және ортаға тәуелділіктен арылтады: адам басқалармен тиімді қарым-қатынасқа түседі, қоғамдағы беделдердің пікірлерін ақиқат деп санамай, оларға күмәнмен қарайды, олардың артықшылықтары мен кемшіліктерін саралай біледі.

Қорта келе мен өткізген сабақтарымда жаңа инновациялық технологияны қолдана отырып, оқушыларымның пәнге қызығушылығын арттырып, үлкен нәтижеге жете аламын.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Сарбасова Қ.А. Инновациялық технологиялар. Алматы, 2006
2. Мұқаметқали М. Мұғалімдерді кәсіби педагогикалық инновациялық іс-әрекетке даярлау жолдары – Өскемен 2004ж
3. Кішібаева. Д.Ж. Жаңа педагогикалық технология. Түркістан, 2010ж

ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ

Қарағанды қаласы

ҚМҚК «Алтын сақа» балабақшасы

Тәрбиеші: М.М. Шабденова

Дене шынықтыру мұғалімі: Н.С. Сәрсенбаева

Бүгінгі таңда қоғамымыздың жаңа қарқынмен дамуы, ғылыми-техникалық прогрестердің жетістіктері, еліміздің өркениетті елдер қатарынан көрінуі білім беру жүйесіне де ықпал етпей қойған жоқ. Оқу қызметінің ұйымдастырудың негізгі түрі – жүйесі екені бәрімізге мәлім. Осыған орай менің тәжірибемде сабақтың қалыптасқан дәстүрлі түрінен басқа, дәстүрлі емес сабақтар түрлері де пайда болуда. Олар көбінесе оқытудың жаңаша әдістеріне негізделіп құрылуда. Ондағы мақсатым әрбір тәрбиелік мүмкіншіліктерін ескере отырып, оны жаңа сапалық сатыға көтеру. Бүгінде оқыту жұмысын осылай ұйымдастыру мен әдістің жаңалығы басқа ұстаздардың жаңа жағдайға байланысты оқу-тәрбие процесін шығармашылықпен пайдаланудың негізгі өлшеміне айналууда. Оқытудың жаңа инновациялық әдістері мен пәнге байланысты жаңа технологияларды пайдалануға

итермелейді. Жаңа технология үрдісінің талабы- балаға білім беруде мақсатқа жету, іс-әрекеттері арқылы ойлау дағдыларын, таным белсенділігін арттыра отырып, баланың жан-жақты дамуына және жаңалықты тез қабылдауына әсер ету. Біздің балабақшамыздың негізгі мақсаты-балаларға сапалы білім саналы тәрбие беру арқылы, денсаулығы мен физиологиялық дамуын қорғау және нығайту. Бала тәрбиесі отбасынан бастау алды десек те, ғылымға негізделген әдіс-тәсілмен берілетін тәлім-тәрбие ісі көбінесе балабақшадан басталып, жан-жақты педагогикалық өрісін табады. Әсіресе балабақшадағы тәрбие бала табиғатына ерекше әсер етіп, оған өмір бойы ізгілікті, мағынасына өшпейтін із қалдырады. Баланы мектеп алды даярлау үздіксіз білім беру жүйесіндегі маңызы мен өзектілігі ерекше мәселелердің бірі болып саналады. Сонымен қатар, мектепке дейінгі мекемелерде инновациялық білім беру құралдарын қолданудың да маңызы зор.

Инновация деген ұғым латын тілінде жаңарту, жаңалық, өзгеріс енгізу деген түсінікті білдіреді. Оның мәні – білім беруге және өздігінен білім алуға негізделген қабілетті дамытады. Қазіргі таңда оқушы- ақпаратпен қаруланған, жан-жақты дамыған тұлға. Оның білімдік қабілеттерін дамыту үшін біздер, мұғалімдер жан-жақты қаруланған болуымыз керек. «Балаға білім бергенде, алыстан жақынға, таныстан жатқа көшіп, жаңа білімді ескі білімге байлап беру керек»-деп Мағжан Жұмабаев айтқандай, оқыту процесіне жаңа көзқараспен қарау керек. Осы бағыттарда мектептерде музыкадан теориялық және тәжірибелік білім беру жүйесінен біраз тәжірибелер жинақталған, солай бола тұрса да, музыка сабағын жүйелі оқыту, әсіресе қазақ балабақшаларында ұлттық бай музыкалық мұрамызды молынан пайдаланудың жолдары әлі де көрсетіле берсе артық етпейді. Басты міндет-оқыту мен тәрбиелеу. Өз пікірінде көрнекті педагог В. Сухомлинский «Өнер- өнегілі , ақылды адамдарды тәрбиелейтін құрал» деп тәрбие үрдісінде өнерге аса көңіл аудару қажеттілігін қысқа да түсінікті түрде атап көрсетті. Сырлы да сазды әуендерді бүгінгі күн әуендерімен, классикалық музыкамен ұштастыра, шығармашылықпен тақырыпты аша түсіп, оқушыларды музыка әлеміне қызықтыра білу музыка мұғалімінің өз ісінде шеберлігін талап етеді. Оқуға ынтасы барды да, ынтасыздарды да, тәртіптілер мен тәртіпсіздерді де музыка әлеміне қызықтырып, оқушылардың рухани бейнесі, танымын қалыптастыра отырып, қоғамның саналы азаматы етіп шығару -ұстаздардың басты мақсаты.Инновациялық білім беру құралдарына: аудио, видео құралдар, компьютер, интерактивті такта, интернет, мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар мен оқу әдістемелік кешендер, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық сайт және тағы басқалары жатады.

Қазіргі таңда көптеген интерактивті бағдарламалық бөлімдер, қозғалмалы объектілер құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар көптеп шығып қолданыс табуда. Осындай құралдардың бірі- мультимедиялық оқулықтарды балабақшаларда кеңінен пайдалану. Бұл жағдайда мұғалім ә оқу іс-әрекеттерін бастар алдында жиі көрнекіліктер ауыстырмаған болар еді.Музыка пәнін оқытудағы жаңа инновациялық әдістердің тиімділігі«Қазақстан 2030» стратегиялық бағдарламасы приоритетінің бірі ұлттық білім моделін қалыптастыру тенденциясымен және Қазақстан білім беру жүйесін бүкіл әлемдік білім кеңістігіне кіріктіруіне сипатталатын білім беру саласы болып табылады. Қазір бүкіл әлемде индустриялық қоғамнан интерактивті қатынас жасауға оны жүзеге асыратын техникалық мүмкіндіктерді дамытып отыра алатын информациялық қоғамға, тасымалдау, тарату және пайдалану қызметтерін атқаратын жаңа қоғамға көшу процесі жүріп жатыр.

Бүгінгі күні инновациялық әдістермен оқытуды қолдану арқылы оқушының ойлау қабілетін арттырып, ізденушілігін дамытып, құзыреттілігін қалыптастыру, тарихи объективизімді ұстана отырып шынайы дерек көздерінен мәліметтерді жинақтау ең негізгі мақсат болып айқындалады.

Жаңа технологияларды күнделікті сабақ үрдісінде пайдалану үшін, әр ұстаз алдында отырған баланың жас ерекшелігін ескеріп, өзінің шеберлігіне орай таңдап

алады. Міне, осындай оқытудың жаңа технологияларының бірі интерактивті оқыту әдісі мен өз тәжірибемде қолданып келемін. Мысалы «Құрманғазы» тақырыбында өткен сабақта «Адай» күйін көз жұмдыра тыңдатып, баланың ойын, түсінігін сұрап, басқа жолдастарының жауаптарымен салыстырып, содан соң бейнеклипті көрсеттім. Сабақтың жаңа ақпаратты қабылдау бөлімінде оқушылар тақтада берілген тапсырманы көріп, түсініп, жауабын тауып, тапсырманы толық, дұрыс орындауға тырысады. Тапсырманы орындауға барлық бала қатысады. Әсіресе тұйық, өз ойын жеткізе алмайтын, өздеріне сенімсіздеу балалардың өздері жазбаша жұмысты қызыға орындайды. Өйткені интерактивті тақтаның келесі бетінде ол тапсырманың дұрыс жауабы беріледі, сол арқылы бала өзінің жауабын салыстыра тексеріп, өзін-өзі бағалайды. Топпен жұмыстану барысында белсенділік көрсете отырып, топтау, Венн диаграммасына түсіру, сәйкестендіру әдістерін интерактивті тақтада орындап, уақытты үнемдеуге болатынын көруге болады. Сабақты бекіту бөлімінде активпультті пайдаланып, уақытты үнемдеу, оқушының шапшаңдық қабілетін, өз білімінің нәтижесін көруді дағдыландыруға болады. Кластан тыс өткізген «Кім зерек?» интеллектуалды ойынында «Кім ойлы?» бөлімінде, «Шешендік өнер» бөлімінде берілген тақырыптар бойынша мәтін құрастыру, көпшілік алдында әңгімелеп айтып беру тапсырылды:

а) «Тәуелсіздік айшықтары-еліміздің рәміздері»

ә) «Желтоқсан құрбандары»

б) «Отаным-Қазақстан» әдістерін қолдану арқылы баланың ойлау, еске түсіру, өз ойын жетік, түсінікті жеткізуге тәрбиелеу.

Ұлы педагог М.Жұмабаев: «Баланы тәрбиелеу қылу – тұрмыс майданында ақылмен, әдіспен күресе білетін адам шығару деген сөз. Қалса өзін, асса барлық адам баласын әділ жолмен өрге сүйрейтін ер шығару деген сөз. Тұрмыста түйінді мәселелерді тез шеше білетін, тұрмыстың тұңғиық теңізін қалын қайратымен шеше білетін, адалдық жолға құрбан бола білетін, қысқасы адамзат дүниесінің керек бір мүшесі бола алатын төрт жағы түгел адам етіп шығару. Бала мұндай адам қыла алу үшін тәрбиені бар күшін, бар білімін жұмсап, жалықпай, шаршамай үйрете білуі керек» деген болатын. Олай болса, ұстаздардың алдында тұрған бірден-бір мақсат балалар алған білімдерін пайдаға асырып, өзара әрекет ете алатын азаматтың ұлттық құндылықтарды меңгерген жеке тұлға тәрбиелеу. Бүгінгі таңда өскелең ұрпаққа сапалы білім беру барысында осы аталмыш технология нәтижелі жетістік, балалар бірінші болып интерактивті тақтаның педагогикалық мүмкіншіліктерін аса жоғары бағалап, оны іс жүзінде тиімді қолдану тәсілдерін үздіксіз зерттеу үстінде.

Шынында да, интерактивтік тақта сабақты түрлендіруге көмегін тигізіп, яғни оқытудың барлық кезеңінде, әсіресе балабақшадағы оқытуды қызықты да әсерлі өткізуге ықпалын тигізеді. Баланы ойлау мен сөйлеу дағдыларына төселдіруде интерактивті әдісі оқыту әдісінің бір түрі болып саналады.

Біз осы әдісті пайдалана отырып, балалардан білімін жетілдіре алдық. Топпен жұмыстану барысында белсенділік көрсете отырып топтау, Венн диаграммасына түсіру, сәйкестендіру әдістерін интерактивті тақтада орындап, уақытты үнемдеуге болатынын көруге болады. Сабақты бекіту бөлімінде активпультті пайдаланып, уақытты үнемдеу, баланың шапшаңдық қабілетін, өз білімінің нәтижесін көруді дағдыландыруға болады. Бүгінгі таңда өскелең ұрпаққа сапалы білім беру барысында осы аталмыш технология нәтижелі жетістік, балалар бірінші болып интерактивті тақтаның педагогикалық мүмкіншіліктерін аса жоғары бағалап, оны іс жүзінде тиімді қолдану тәсілдерін үздіксіз зерттеу үстінде. Шынында да, интерактивтік тақта сабақты түрлендіруге көмегін тигізіп, яғни оқытудың барлық кезеңінде, әсіресе балабақшада оқытуды қызықты да әсерлі өткізуге ықпалын тигізеді. Интерактивті оқыту әдістері дәстүрлі оқыту әдістерінен оқу үрдісінде балалардың өзінің өмірлік тәжірибелерін пайдалану арқылы есте берік сақтауымен, мәліметтерді талдап, жинақтау арқылы жеке және кәсіптік қабілеттерін аша алуымен ерекшеленеді.

Интерактивті оқытудың тиімді жақтары:

Балалар ақпарат алумен қатар өздерінің белгілі бір мәселені шешу жолын қисынды түсіндіріп береді. Балалар ойларының тереңдігіне талпынады. Ұстаздың жетекшілігі арқылы білімдерін әрі қарай дамытады. Осыған орай оқу қызметінің өзін қолданып жүрген интерактивті оқыту технологиясы - білім берудің болашақ көкжиегін кеңейтетініне сенімім зор. Сонымен қатар айтарым, ұстаз ізденісі білім кепілі. Демек жаңа технологиямен қаруланған ұстаз ғана, өркениетті ел болашағын тәрбиелей алады.

Жаңа технологияны білім беру саласында тиімді пайдалану балалардың өзіндік жұмысының сапасын арттыруға көмектеседі. Елімізде білім беру саласында жаңа ақпараттық технологияларды, техникалық құралдарды сабақта жан – жақты қолдану, ұстаздың қызметін жеңілдетіп, осы іскерліктің ұстанымды жаңа тәсілдердің пайда болуына мүмкіндік туғызады. Осындай жолардың бірі – педагогикалық іс – әрекеттің мазмұны мен формасын толықтыру негізінде оқыту үрдісін жетілдіру болып табылады. Интерактивті құралдарды сабаққа пайдаланғанда дидактикалық мәселені шешуге көмектеседі. Яғни, базалық білімді меңгеру, алған білімді жүйелеу, өзін – өзі бақылау дағдыларын қалыптастыру, оқуға деген ынтасын арттыру, балаларға оқу материалдарымен өздігінен жұмыс істеуге әдістемелік көмек беру, ақпаратты меңгеруін тексеру. Сонымен, интерактивтік тақта сабаққа қатысушылардың барлығының ойын бір ортаға жинақтауға көмектесеміз, демонстрациялық материалдар даярлау мақсатында интерактивті тақтаны пайдалануды қажеттілігі жоғары. Ол оқыту мазмұны, әдісі мен ұйымдастыру түрлерінің өзгерісін тездетеді

Қолданылған әдебиеттер:

1. «ҚР 2015 ж дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы»
2. М.М. Жанпейісова «Модульдік оқыту технологиясы баланы дамыту құралы ретінде.»
3. «Дауыс & Көрініс» Оқу мен жазу арқылы сыни тұрғыдан ойлау туралы ұлттық журнал
4. Қ.М.Нағымжанова «Инновациялы - креативті технологиялар»
5. К.С.Құдайбергенова «Құзырлылық табиғаты - тұлғаның өздік дамуында»
6. ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. 2014ж.

ЖАС ЕРЕКШІЛІГІНЕ БАЙЛАНЫСТЫ БАЛАЛАРДЫҢ АДАМГЕРШІЛІК — ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕСІ

Акмолина Ж.О.

«Ақбота» балабақшасы, Қарағанды қаласы

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа-адамгершілік-рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек.

Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші роль атқарады. Рухани-адамгершілік тәрбие- екі жақты процесс.

Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан- тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым- қатынастарынан көрінеді. Сондықтан белгілі бір мазмұнды іске асыра, адамгершілік ықпалдың әр түрлі әдістерін пайдалана отырып, педагог істелген жұмыстардың нәтижелерін, тәрбиелеушілерінің жетіктіктерін зер салып талдау керек.

Адамгершіліктің негізі мінез-құлық нормалары мен ережелерінен тұрады. Олар адамдардың іс-қылықтарынан, мінез-құлықтарынан көрінеді, моральдық өзара қарым-қатынастарды басқарады. Отанға деген сүйіспеншілік, қоғам игілігі үшін адам еңбек ету, өзара көмек, сондай-ақ қоғамға тән адамгершіліктің өзге де формалары, бұл-сананың, сезімдердің, мінез-құлық пен өзара қарым-қатынастың бөлінбес элементтері, олардың негізінде қоғамымыздың қоғамдық-экономикалық құндылықтары жатады.

Баланың өмірге белсенді көзқарасының бағыты үлкендер арқылы тәрбиеленеді. Тәрбиелеу, білім беру жұмысының мазмұны мен формалары балалардың мүмкіндігін ескеру арқылы нақтыланады. Адамгершілікке, еңбекке тәрбиелеу күнделікті өмірде, үлкендердің қолдан келетін жұмысты ұйымдастыру процесінде, ойын және оқу ісінде жоспарлы түрде іске асады.

Тәрбиешінің ең бастапқы формалары педагогтың балалармен мазмұнды қатынасында, жан-жақты іс әрекетінде, қоғамдық өмірдің құбылыстарымен танысу кезінде, балаларға арналған шығармаларымен, суретшілер туындыларымен танысу негізінде іске асады.

Мұндай мақсатқа бағытталған педагогтық жұмыс еңбек сүйгіштікке, ізгілікке, ұжымдық пен патриотизм бастамасына тәрбиелеуге, көп дүниені өз қолымен жасай алуды және жасалған дүниеге қуана білуді дамытуға, үлкендер еңбегінің нәтижесін бағалауға тәрбиелеуге мүмкіндік жасайды.

Балаларда ортақ пайдалы жұмысты істеуге тырысу, бірге ойнау, бір нәрсемен шұғылданду, ортақ мақсат қою және оны жүзеге асыру ісіне өздері қатысуға талпыныс пайда болады. Мұның бәрі де баланың жеке басының қоғамдық бағытын анықтайды, оның өмірге белсенді ұстанымын бірте-бірте қалыптастырады.

Әр баланың жеке басы- оның моральдық дамуы үшін қамқорлық жасау- бүгінгі күннің және алдағы күндердің талабы, оған педагогтың күнделікті көңіл бөлуі талап етіледі. «Балалар бақшасындағы тәрбие бағдарламасы» мектепке дейінгі балалардың жан-жақты дамуын, олардың мектепке дайындығын қарастырады. Бұл бағдарланы жүзеге асыруда басты ролді атқарады.

Оның тәртібі, іс-қимылы, балалар және үлкендермен қарым-қатынасы балалар үшін үлгі бола отыра , педагогтың ықпалы әсерлі енеді, баланың жеке басы қалыптасады. Оның ықпалы неғұрлым белсендірек болса, баланың сезімдерін жан-жақты қамтыған сайын, олардың ерік күшін жұмылдырып, санасына ықпал етеді.

Мектепке дейінгі жастағы баланың рухани-адамгершілік дамуы балабақшасы мен отбасы арасындағы қарым-қатынастың тығыздығы артқан сайын ойдағыдай жүзеге асады. Әрбір бала қандай да болмасын бір міндетті орындау үшін, өзіндік ерекше жағдайлар жасалады.

Мәселен, ойында ұнамды әдеттер, өзара қарым-қатынастар, адамгершілік сезімдер қалыптасады, еңбекте-еңбек сүйгіштік, үлкендер еңбегін құрметтеу, сондай-ақ ұйымшылдық, жауапкершілік, парыздың сезімі сияқты қасиеттер, патриоттық сезімдер жайлы мағлұматтар т. б. қалыптасады.

Мектепке дейінгі жаста балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің негізгі міндеттері мына жайлармен түйінделеді: ізгілік бастамасымен тәрбиелеу, балалар мен үлкендер арасындағы саналы қарым-қатынас тұрмыстың қарапайым ережелерін орындау кеңпейілдік, қайырымдылық, жақын адамдарға қамқорлықпен қарау және т. б. Ұжымға тәрбиелеу, балалардың өзара ұжымда қарым-қатынасын қалыптастыру, Отанға деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу, әр түрлі ұлт өкілдеріне қадір тұту және сыйлау. Осылайша мейірімділіктің негізі қаланады, немқұрайдылықтың пайда болуына, құрбыларына, төңіректегі үлкендерге қалай болса солай қарауға мүмкіндігі жасалмайды.

Қарапайым әдеттерді тәрбиелей отырып педагог балдырғанның бар істі шын пейілмен әрі саналы атқаруына қол жеткізеді, яғни сыртқы ұнамды мінездері оның ішкі жан дүниесін, оның ережеге деген көзқарасын айқындайды.

Атақты педагог Сухомлинский; «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады.

Тәрбиенің негізгі мақсаты- дені сау, ұлттық сана сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу. Ертегінің рухани тәрбиелік мәні зор. Ол балаға рухани ляззат беріп, қиялға қанат бітіретін, жасбаланың рухының өсіп жетілуіне қажетті нәрсенің мол қоры бар рухани азық», деп атап көрсеткен.

Руханилық жеке тұлғаның негізгі сапалық көрсеткіші. Руханилықтың негізінде адамның мінез-кұлқы қалыптасады, ар-ұят, өзін-зі бағалау және адамгершілік сапалары дамиды. Мұның өзі мейірімділікке, ізгілікке шақырады.

Рухани-адамгершілік тәрбие — бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. Жеке адамның адамгершілік санасының дәрежесі оның мінез-кұлқы мен іс әрекетін анықтайды.

Сананың қалыптасуы-ол баланың мектепке бармастан бұрын, қоғам туралы алғашқы ұғымдарының қалыптасуына, жақын адамдардың өзара қатынасынан басталады. Баланы жақсы адамгершілік қасиеттерге, мәдениетке тәрбиелеуде тәрбиелі адаммен жолдас болудың әсері күшті екенін халқымыз ежелден бағалай білген.

«Жақсымен жолдас болсаң- жетерсің мұратқа, жаманмен жолдас болсаң- қаларсың ұятқа...» «Жаман дос, жолдасын қалдырар жауға» — деген мақалдардан көруге болады. Мақал-мәтелдер, жұмбақ, айтыс, өлеңдер адамгершілік тәрбиенің арқауы. Үлкенді сыйлау адамгершіліктің бір негізі. Адамзаттық құндылықтар бала бойына іс-әрекет барысында, әр түрлі ойындар, хикаялар, ертегілер, қойылымдар арқылы беріледі.

Адамгершілік-адамның рухани байлығы, болашақ ұрпақты ізгілік бесігіне бөлейтін руханиет дәуіріне жаңа қадам болып табылады. Адамгершілік тәрбиенің нәтижесі адамдық тәрбие болып табылады.

Ол тұлғаның қоғамдық бағалы қасиеттерімен сапалары, қарым-қатынастарында қалыптасады. Адамгершілік қоғамдық сананың ең басты белгілерінің бірі болғандықтан, адамдардың мінез-кұлқы, іс-әрекеті, қарым-қатынасы, көзқарасымен сипатталады.

Олар адамды құрметтеу, оған сену, әдептілік, кішіпейілдік, қайырымдылық, жанашарлық, ізеттілік, инабаттылық, қарапайымдылық т. б. Адамгершілік-ең жоғары құндылық деп қарайтын жеке адамның қасиеті, адамгершілік және психологиялық қасиеттерінің жиынтығы.

Адамгершілік тақырыбы- мәңгілік. Ол ешқашан ескірмек емес. Жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру- ата-ана мен ұстаздардың басты міндеті. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Адамгершіліктің қайнар бұлағы- халқында, отбасында, олардың өнерлерінде, әдет-ғұрпында. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс — тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңіреді.

Көрнекті педагог В. Сухомлинский «Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол бала солай бола алады», — дейді.

Демек, шәкіртке жан-жақты терең білім беріп, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялата білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз. Ата-бабаларымыздың баланы бесігінен жақсы әдеттерге баулыған. «Үлкенді сыйла», «Сәлем бер, жолын кесіп өтпе» деген секілді ұлағатты сөздердің мәні өте зор. Адамгершілікті, ар-ұяты бар адамның бет-бейнесі иманжүзді, жарқын, биязы, өзі парасатты болады. Ондай адамды халық «Иман жүзді кісі» деп құрметтеп сыйлаған.

Балаларымызды имандылыққа тәрбиелеу үшін олардың ар-ұятын, намысын оятып, мейірімділік, қайырымдылық, кішіпейілдік, қамқорлық көрсету, адалдық, ізеттілік сияқты қасиеттерді бойына сіңіру қажет. Баланы үлкенді сыйлауға, кішіге ізет көрсетуге, иманды болуға, адамгершілікке баулу адамгершілік тәрбиесінің жемісі.

Еліміздің болашағы-жас ұрпақты тәрбиелеуде бірінші бесік-отбасы, ата-ана тәрбиесі болса, екінші бесік –білім беру мекемесі. Мектепке дейінгі кезеңдегі тәрбие - адам қалыптасуының алғашқы баспалдағы. Балабақшадағы тәрбие бала табиғатына ерекше әсер етіп, оған өмір бойы өшпестей із қалдырады. Заман талабына лайық тәрбие мен білім беру

жұмысын кешенді ұйымдастыру жаңа технологияларды, идеялар мен шығармашылық, инновациялық жаңашылдықты қажет етеді. Жас ұрпаққа білім беруді жетілдіру мәселесі толассыз күн сайын өзгеріп тұрған әлеммен бірге жүрері анық. Балабақшада берілетін тәрбие – барлық тәрбиенің бастамасы, әрі жан – жақты тәрбие мен дамыту ісінің түпкі негізін қалайтын орын. Бала бойындағы жақсы қасиеттер мен мүмкіндіктерді ашып олардың өнегелі, тәрбиелі болып өсуіне балабақша ошағының тигізер әсерінің маңызы зор.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әбиев Ж. Педагогика тарихы- А., 2006.
2. Төрекұлов Н. Нақыл сөздедің тәрбиелік мәні / Н. Төрекұлов– А.: мектеп, 1971
3. “Шаңырақ” энциклопедия. – А.: Ғылым, 1989
4. Әлімбаев М. Тәрбие туралы әңгімелер / М. Әлімбаев– А.: Ғылым, 1979
5. Ғаббасов С. Ізгілік әліппесі / С. Ғаббасов — А.: Ғылым, 1991
6. «Адамгершілік қасиет-ата-бабамыздан қалған мұра» «Отбасы және балабақша» 2008ж

ЖАС ҰРПАҚҚА РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ БЕРУ- ЗАМАН ТАЛАБЫ

Абилдаева М.Б., Жұмадильдинова А.Қ.
Қарағанды қаласы

Отбасында,білім ордасында, қоғамдық орындарда үлкендер мен бала арасындағы сыйластық,махаббат пен мейірімділік,шапағат шуағы мен ізгілік нұрына бөленуі тиіс. Өйткені біз баланы адал еңбек етіп, халқын сүюге тәрбиелеп отырамыз.Сондықтан ұл-қызымызға көзбе-көз айтқан сөзіміз, берген тәрбиеміз жүректен-жүрекке жетсе,қандай ганибет!

Сара Назарбаева

Бүгінгі таңда мемлекетіміздегі білім беру жүйелері мен білім беру мазмұны қоғамдық сұраныстарға сәйкес жаңаруда.Оның басты себебі әлемдік өрке- ниетке ілесе отырып еліміздің алдыңғы қатардағы дамыған 30 елдің қатарында көріну идеясын жүзеге асыру.Мұндай күрделі де жауапты мақсатқа қол жеткізу үшін көптеген міндеттерді жүзеге асыру мәселесі туындайды.Осы міндеттерді іске асырушы маңызды ортаның ең негізгісі- ұрпақ тәрбиесімен айналысатын білім беру салалары.

Елбасы Қазақстан халқына жолдауында"Біз әр адамның ар-намысы мен беделін бағалайтын, рухани құндылықтар мен жоғарғы адамгершілік мәде-ниеті бар қоғам құруымыз қажет" деген болатын.Тәуелсіз еліміздің көк бай-рағы көк аспанда еркін желбіреп тұрған шағында, қалыптасып-дамып келе жатқан жас ұрпағымызды рухани-адамгершілік қасиеттерге, ұлттық, азаматтық тұрғыдан тәрбиелеуіміздің бірден-бір жолы болады деген сеніммен,басты міндеттердің іс-жүзінде орындалуына үлес қоса, еліміздің барша бүлдір-шіндерінен өз мейірімін аямаған еліміздің бірінші ханымы Сара Алпысқызы-ның бастамасымен жарық көрген "Өзін-өзі" тану рухани-адамгершілік бағ-дарламасының тәрбие беруде өзектілік танытып,іс-жүзіне асуына білім саласы ерекше назар аударуда. Балабақшадан бастау алған рухани-адамгершілік білім негіздері-бала өмірінің әр кезеңдерінде жүйелі дамып жетілуіне, ерте жастан тұлғалық, азаматтық келбетінің қалыптасуына мүмкіндіктер ашушы үрдіс екеніне көз жеткізудеміз. Қазақ халқы"Ағаш түзу өсу үшін көшет кезінде бапта,үлкен ағаш болып өскенде, түзете алмайсың" деп бекер айтпаған.Осы орайда,бала бойында жастайынан ізгілік, мейірімділік қайырымдылық, жалпы адамгершілік қасиеттерді қалыптастыра отырып,өз-өзіне сенімділікті ұялата,өмір айдынында белсенді әрекет жасауына бағыт беруде,өзіндік таңдау жасауына ықпал етуде отбасы мен педагогтар шешуші роль атқарары сөзсіз.Әр адамның ұрпақ тәрбиесіндегі игі

істері, мейірімділік пен жанашырлық танытуы оған күш сыйлағанмен бірдей."Өзін-өзі тану"пәні- Адам тәрбиесімен айналысатын ілім. Адамды физиологиялық немесе интеллектуальдық жағынан дамытып қана қоймай, оның ішкі жан дүниесін рухани байытатын, заманауи қоғамда ой-өрісі кең, айналасындарға риясыз қызмет көрсетуге дайын тұлға дайындайды. Бұл ойы мен сөзі бір жерден шыға-тын, жан дүниесі таза, өз-өзіне сенімді, жүрегінде тыныштық орнаған адам тәрбиелейтін жанды білім. Ал, жанды білім білім беру мәдениетінің ұшар биігінде тұрып:

-адамды шабыттандырады;

жанаша өмір сүруге жетелейді;

ғылымдар көкжиегіне шақырады;

ойды жаңа ізденістерге шоғырландырады;

шығармашылық жетістіктерге итермелейді;

эволюциялық өсумен дамуды туындатады.

Рухани-адамгершілік білім тек баланы тәрбиелеп қана қоймай, баланы тәр-биелеуші адамдарды да өзгертеді. Әр ата-ана мен педагогтың бойында "Ізгі ақыл" мен "Жылы жүрек" қалыптастырады анық. Әр адамның жүрегінде өмір сүретін-ақиқат, сүйіспеншілік, дұрыс әрекет, ішкі тыныштық, қиянат жасамау деген мәңгілік құндылықтар күнделікті тіршілікте басты рөл атқарады. Ең басты ішкі тыныштықтың сақталуына қалған төрт құндылық қызмет жасайды. Халық даналығында "Адамның ішкі жан дүниесі тынышталса, оның отбасында да тыныштық болады. Отбасында тыныштық орнаса, қоғамда да тыныштық орнайды. Қоғам тыныш болса, мемлекет те де тыныштық болады" деген пікір құр айтылмаса керек.

Рухани-адамгершілік құндылықтардың қайнар бұлағы-халықта, отба-сында, олардың өнерлерінде, әдет-ғұрпында. Әр адам адамгершілік, адами асыл қасиеттерді күнделікті тұрмыс-тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңіреді. Көрнекті педагог В.Сухомлинский "Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол да сондай бола алады", - дейді. Демек, балаға жан-жақты терең білім бере отырып, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялата білсек, ертеңгі ел тізгінін ұстар жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптас-уына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз. Осы орайда, жеке тұлғаға рухани-адамгершілік тәрбие берудегі негізгі педагогикалық шарттар жүзеге асырылады.

Біріншіден, кешенді түрде отбасы мен балабақшаның бірлігі арқылы бала-ның дүниетанымын, мінез-құлқының жақсы жақтарын, білімге, еңбекке, өз-өзіне, басқаға қатынасын қалыптастыру.

Екіншіден, мұғалім мен ата-ана беделінің өз деңгейінде бағалануын сақтай, жеке тұлғаны жақсылыққа, қайырымдылыққа, мейірімділікке тәрбиелеуді мақсат ете тәрбие беру.

Үшіншіден, оқу-тәрбие жұмыстарының өмірмен тығыз байланысты бо-луына назар адара, жеке тұлғаның қоғамдық ортада, ұжымдық қарым-қаты-наста өзін-өзі ұстау дағдылары: ұстамдылыққа, бауырмалдыққа, өзара сый-ластыққа баулу.

Төртіншіден, жеке тұлғаның құндылықты қабылдауында жас ерекшелігіне тығыз байланысты екенін назар аудара, оның мінез-құлқының дамуына тәрбие-білім дәрежесіне көңіл бөлу.

Бесіншіден, тұлғаның шығармашылық қабілетін дамыту барысында тұрақтылыққа, жігерлілікке еңбек нәтижесіне қол жеткізуге үйрету. Алтыншыдан, жеке тұлғаның танымдық қабілеттерін қалыптастыруда қоршаған ортаға, еңбекке қызығушылығын арттыра, ойлауын, қиялын жетіл-діруді көздеу.

Осы орайда, мектепке дейінгі ұйымдарда балаларға рухани-адамгершілік тәр-бие беру күнделікті оқу қызметі барысында білім саласының барлық бөлім-дерімен кіріктіріле жүзеге асырылуда. Оқу қызметінің басында қолданылатын әдістемелік тәсіл - "Шаттық шеңберінің" педагогикалық мәні зор. Әр бала өзіне таныс үлкен достық шеңберіне қабылданғанын сезінеді, өзіне сенімі артып және өзгелердің де сеніміне ие болады. Ал, "Өзіммен-өзім" тәсілі баланың өзін және өзінің жүрегін тыңдай білуіне, эмоциясының, жалпы рефлексияға

қабілеттерінің дамуын ынталандырады, әрі бұл тәсіл материалды жаңадан түсіну барысында пайдаланылады. Осы мақсаттарды жүзеге асыру барысында педагогтың сөзімен қатар, сондай-ақ аудиоқатарлар (классикалық музыка, табиғат дауыстары және т.б.) қолданылады. "Жағдаяттар кезінде ойлану"- балалардың нақты өмірлік жағдаяттарды бағалай білу қабілеттерін дамытуға, өзінің ойы мен ісіне, әрекеттеріне жауапкершілігін қалыптастыруға ықпал ететін әдістемелік тәсіл. "Бейнематериалдар көру (фильмнен, мультфильмнен, үзінділер және т.б.)"- оқу ақпараттарын жеткілікті көрнекілік нысанда ұсынуға мүмкіндік беретін әдістемелік тәсіл. Айқын көркем бейнелер балалардың өтілген материалдардың мазмұнын қабылдауы мен меңгеруін күшейтеді. "Ән шырқайық, достар!"- қосылып ән айтуды ұйғаратын тәсіл. Ән айту балалардың сезімдерін сергітіп, көңіл-күйін жадыратады. Бұл тәсіл сабақтың кез-келген кезеңінде қолданылады. "Сергіту сәті"- шаршағанды ұмыттыруға, жалығуды болдырмауға, денеге түскен күшті төмендетуге қажетті өзін-өзі тану сабақ-тарының компоненті. Сергіту жаттығулары бір әрекеттен басқа әрекетке ауысуға бағытталған қысқа ойындар түрінде жүргізіледі. Осы тәсілді қолдану топта жақсы көңіл-күй тудырады, ұқыптылықты, реакция жылдамдығын дамытады, ұжымға топтасуға ықпал етеді. "Жүректен-жүрекке шеңбері"- әдетте, оқу қызметін аяқтайтын, бір-бірімен пікір алмасу, бір-біріне тілек айтуды қарастыратын және педагогтың әрбір баланың эмоционалдық жай-күйін, олардың тақырыпты түсіну дәрежесін анықтауына мүмкіндік туғызатын әдістемелік тәсіл. Рухани-адамгершілік тәрбие - бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстаудың дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. Қорытындылай айтқанда, рухани-адамгершілік тәрбие жүйелі түрде жүргізілетін екі жақты қарым-қатынас барысында қалыптасады. Бір жағынан ол үлкендердің, яғни отбасында ата-ананың, балабақшада педагогтардың балаларға белсенді ықпалы, екінші жағынан-тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым-қатынастарынан көрінеді. Жас ұрпақтың бойына рухани-адамгершілік қасиеттерді сіңіру-ата - ана мен педагогтың басты міндеті.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мукажанова Р. А., Омарова Г. А., "Самопознание" и другие учебные предме-ты: возможности интеграции содержания и методов". Оқу-әдістемелік құралы, Алматы: "Бөбек" ҰҒПББЖСО, 2013ж.
2. С. А. Назарбаева. Этика жизни-Алматы, 2001ж.
3. Амонашвили Ш. А. Основы гуманной педагогики. Кн. 1, 2. Как любить детей. - М., 2012ж.
4. Иман Ғазали "Бақытқа жету әліппесі" Алматы, 2003ж.
5. Б. И. Иманбекова "Тәрбиеге жетекші" Алматы, 2004ж.

1 ЖАСТАН БАСТАП 3 ЖАСҚА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТІРШІЛІК ӘРЕКЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Қазіргі білім берудегі дамытудың негізгі тенденциялары
Ысқақова А. Б
«Бәйтерек» балабақшасы

Ерте жастағы топтарда ұйымдастырылған оқу іс-әрекеті мен балалардың тіршілік әрекетін ұйымдастыру:

- бала денсаулығына, эмоционалдық жай-күйіне, жан-жақты дамуына қамқорлық жасау;
- топта тәрбиеленушілерге адамгершілік пен тілектестік қарым-қатынасын құру;
- осы жастағы балаларға тән түрлі іс-әрекет түрлерін барынша көп қолдану, оларды кіріктіру;

- тәрбиелеу және оқыту процесстерін шығармашылықпен ұйымдастыру;
- білімдік материалдарды қолданудың вариативтілігі;
- отбасы және мектепке дейінгі ұйым жағдайында балаларды тәрбиелеу мен дамыту жолдарын үйлестіру есебінен құрылады.

Ересектер мен балалардың бірлескен іс-әрекеттері «Денсаулық», «Қатынас», «Таным», «Шығармашылық», «Әлеуметтік орта» білім беру салаларының кірігуі аясында ұйымдастырылады.

Педагогикалық процесс келесі **компоненттерден** тұрады:

1. ҚР МЖМБС 1.001-2009 базалық оқу жоспарына сәйкес ұйымдастырылған оқу іс-әрекеті.

2. Балалардың өмірі мен тәрбиесін күн тізбелік кезеңдерінде, еркін дербес қозғалыс іс-әрекеттерінде, ойында, ересектермен көркем-тілдік іс-әрекетте ұйымдастыру.

Ерте жастағы балалардың тіршілік әрекетін ұйымдастыруда күн тәртібін тұтастай және оның әрбір элементін нақты орындау, топта жарыққа, ауаға, температуралық режимге, жиһаздар мен жабдықтарды іріктеу мен орналастыруға қойылатын физиологиялық-гигиеналық талаптар негізгі болып табылады.

Сергектік уақытында баланың жас ерекшелігіне сәйкес ақыл-ой, дене және эмоционалдык жүктемелерді, сонымен қатар толық демалуды қамтитын әрекет түрлерін орынды кезектестіру қажет.

Күн тәртібінде шынықтыру шараларына, сергіту жаттығуларына және музыкалық үзілістерді өткізуге уақыт бөлінуі тиіс.

Тәрбиеші қызметінің басты бағыттарының бірі - балалардың қимыл-қозғалыс белсенділігін арттыру. Әртүрлі қимыл-қозғалыс балада жағымды көңіл күй туғызып, шаршаудың алдын алады, бұлшық етке түсетін күшті кезектестіруді қамтамасыз етеді. Күн бойында (мысалы, серуенде) тәрбиеші бақылау, қимылды немесе дидактикалық ойындар ұйымдастырады. Педагог балалардың жағымды эмоционалды жай-күйін қолдай отырып, дербес ойындар мен мазмұнды іс-әрекеттерге бағыттай келе, ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде меңгерген білімдерді бекітіп, алған тәжірибесін қолдануға үйретеді.

Ерте жастағы балалар арасында дене және жүйке жүйесі мен психикасының дамуында ерекшеліктер байқалады, сондықтан тәрбиеленушілердің әрекеті мен демалысын ұйымдастыруды саралап қарау маңызды. Ол дәрігерлік-педагогикалық бақылау нәтижесіне, әр баланың денсаулығына және оның жүйке жүйесі мен даму деңгейінің ерекшелігіне байланысты іске асырылады.

Күн тәртібінде балалардың гигиеналық күтіміне маңызды орын беріледі. Сондай-ақ, күнделікті өз-өзіне қызмет ету дағдыларын қалыптастыру, бала дербестігін тәрбиелеу қажеттілігінің артуы сияқты мақсатты түрде педагогикалық әсер ету белгілі бір орын алады. Балаларда өзіне-өзі қызмет ету дағдыларын қалыптастыра отырып, үнемі көмек көрсету қажет.

1 жас пен 1 жас 6 ай аралығындағы балалар күндіз екі рет, ал 1 жас 6 айдан асқан балалар 1 рет ұйықтайды, сөйтіп, балалар бір топта тәрбиеленгенімен, екі түрлі режимде болады

Таңертеңгі ас балалар оянғаннан кейін 1-1,5 сағаттан соң беріледі. Балаларды біртіндеп, шағын топтармен, балабақшаға келу уақытына байланысты немесе түнгі ұйқыдан кейінгі гигиеналық шаралардан соң тамақтандырады. Балалардың өздігінен әрекеттерді орындай алмайтындығын және қажетті дағдылар мен іскерліктерді біртіндеп меңгеретінін ескере отырып, бір мезгілде көп дегенде төрт балаға ғана тамақ беріп, жуындыру, киіндіру немесе шешіндіру жүзеге асырылған жөн. Серуенге жиналғанда топтағы балалардың бір жартысын тәрбиеші мен күтуші киіндіреді (балалардың екінші жартысы бұл уақытта ойнап жүреді), серуеннен кейін шешіндірген балалар басқаларын күтпей, топқа кіріп ойнай береді.

Әр шағын топта жасы кіші және әлсіз балаларды бірінші кезекте ұйықтауға жатқызып, ең соңында оятады.

1 жас 6 ай - 1 жас 7 айлық бала күндіз 1 рет ұйықтауға ауыстырылған кезде сылбыр, не мазасыз күйде болса, баланы біраз уақытқа бұрынғы режиміне көшіру қажет. Күндізгі ұйқыдан соң балаларды кезекпен оянуына қарай тамақтандырады.

Қыстыгүні бір жарым жастан асқан балалар таңғы және бесін астан соң күнделікті серуенге шығады. Жазда, қолайлы жағдай болғанда, балалар жақсы жабдықталған көгалдандырылған алаңда ойнайды.

1 жастан бастап 2 жасқа дейінгі ерте жастағы топтарда ұйымдастырылған оқу іс әрекеті шағын топпен күннің бірінші және екінші жартысында жүргізіледі. Ерте жастағы балалардың психофизиологиялық жас ерекшеліктерін ескере отырып, білім беру салаларындағы барлық тақырыптар бір ай ішінде білім, білік, дағдыларды жалпылау, бекіту мақсатында 2-3 рет қайталануы мүмкін.

Балалардың дербес іс-әрекеттерін ұйымдастыруда жақсы көңіл күйге жағдай тудыру ерекше мәнге ие болады. Балалардың жағымды көңіл күйін ән айту, музыкалық аспаптарда ойнау, көңілді такпақтар оқу, билеу кезінде тудыруға болады.

Балаларға арналған көңілді ойын-сауықтар ұйымдастырылады: билер, жақсы таныс немесе жаттап алуды қажет етпейтін қимылды ойындар (мысалы, айнамен шағылыстырған күн сәулесін, сабын көбіктерін ұстап алу), бұрамалы ойыншықтарды, таныс қуыршақ театрының кейіпкерлерін (доппен ойнайтын, сүт ішетін, киімге тырмысып өрмелейтін мысық) көрсету.

Тәрбиеші іс-әрекет үстінде балалардың барлығын көз алдында ұстағаны, педагог назарын, мейірімін, тілектестігін әр баланың сезгені маңызды.

Жақсы көңіл күй балалардың бір-біріне жағымды қарым-қатынасын тәрбиелеумен байланысты. Екі жаста балалардың арасында дау-жанжалдар пайда болуы мүмкін, өйткені тілдері нашар дамығандықтан бала толық түсіндіре алмайды, сұрай білмейді. Сондықтан, бірге ойнаған балалардың шаршамауын қадағалау қажет. Балалардың бір-бірімен өзара қарым-қатынасына кешкі уақыт қолайлы, себебі тәрбиеші барлық уақытын балалардың дербес әрекетін ұйымдастыруға арнайды, ересек балалардың өзін-өзі ұстауы мен ойын үлгілерін сәбилердің еліктеуі үшін қолданады.

Балалармен жұмыс істеуде тәрбиешіге бірқалыпты, байсалды дауыс ырғағын сақтап, еліктеуге лайықты жағдайға назар аударып, ескертуді бір балаға басқаларға сездіртпей жасау қажет. Белсенді сөйлеудің дамуымен байланысты баланы өзінің қажеттілігін қимылмен емес (тартып алды, ұрып жіберді), сөзбен (сұрау, тәрбиешіден көмек сұрау) білдіруге үйрету қажет.

Бала өзін-өзі ұстау ережелері мен ойыншықтарды сақтау орнын топқа келген күннен бастап білуі тиіс.

Бала үш жаста тұрмыстық процессте, ойында, ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде дербес, ал қозғалыстары үйлесімді бола бастайды.

3 жастағы баланың күн тәртібін құру барысында, ең алдымен, сергіту уақытының сипаты мен ұзақтығында болатын өзгерістерді ескеру қажет. 2 жастағы балалармен салыстырғанда дербестігінің айтарлықтай артуымен байланысты түрлі гигиеналық шараларды жүргізу мен органикалық қажеттіліктерін қанағаттандыруға арналған уақыты едәуір кемиді. Бұл жастағы балалар тамақты жылдамырақ ішеді, киімін ауыстыруға да аз уақыт жұмсайды, сондықтан сергектік уақыты түрлі күрделірек істермен толықтырылады. Балалар ұзағырақ ойнайды, қоршаған ортаны бақылайды, ересектермен бірге болып, ұзақ серуендей алады. Әлбетте, сергектік сипаттамасы сергіту уақыты ұзағырақ болғандықтан өзгермейді, бұл өзгерістер жалпы дамумен анықталатын баланың мінез-құлқындағы өзгерістерге байланысты жүзеге асырылады.

Баланың жалпы дамуымен байланысты сергектігіндегі өзгерістерге қарамастан, бала 3 жаста жоғары жүйке жүйесі қызметінің ерекшеліктеріне сай ұзақ уақыт бір іспен шұғылдана алмайды: бірқалыпты іс-әрекеттер мен қимылдар оларды жалықтырады. Сонымен бірге, бала әрдайым өзінің жай-күйін бағалай білмейді, іс-әрекетінің сипатын, енжарлығын өзгерте алмайды. Ол үшін күн тәртібін құру барысында бөлмедегі және серуендегі іс-әрекеттердің

түрлерін ауыстырып отыру қажет. Сергектік уақытында балалардың өздігінен ойыны тәрбиешімен бірлесіп әрекет жасауға, бөлмедегі ойын - серуенмен, қимылды ойындар - тыныш ойындармен ауыстырылуы қажет. Бала өмірін ұйымдастыруда әр баланың ұйқыдан ояңғаннан кейін тамақ ішіп, басқа балаларды күтпей, тәрбиешінің бақылауымен өздігінен ойнауын ұйымдастырған жөн.

Режимдік процесстерді ересектердің әңгімелеуімен, түсіндіруімен ұластырған маңызды. 3 жаста сөз жетекші рөл атқара бастайды, сондай-ақ, жаңа қимылдар мен іс-әрекеттерді үйретуде **көрсету** маңызды тәсілдердің бірі болып қала береді. Сөздің көмегімен ересек адам кейбір әрекет түрлерін баланың есіне салады («Арман, қолыңды жудың ба?»), есіне түсіреді («Әсел, қолыңды жуып болсаң, үстел басына отыр»), түсіндіреді («Бақыт, тәрелкедегі тамақты қолыңмен ұстама, екінші қолыңа нан ал»).

Ақыл-ойдың дамуы, бала тұлғасының дербестік, бастамашылық, шығармашылық жағынан қалыптасуы белсенді іс-әрекет процесінде іске асырылады. Сондықтан, ерте жастағы балалардың режимдік процесстер мен ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінен бос уақыттарының барлығы дербес іс-әрекетпен толықтырылуы қажет. Осы кезеңдегі дербес іс-әрекет әртүрлі болуы мүмкін. Олар: сюжетті-рөлдік, дидактикалық, құрылыс ойындары, қимылдар, бағдарлық-танымдық әрекет, бақылаулар, кітаптар мен суреттер қарастыру, бейнелеу өнері, өзіне-өзі қызмет ету элементтері, ересектердің тапсырмаларын орындау.

Ересектер ерте жастағы балаларды заттар әлеміне енгізеді, олардың қызметімен және неге арналғандығымен таныстырады, қоршаған ортаны тануға бағытталған іс-әрекеттерін ынталандырады. Осыған байланысты, күннің кез келген уақытында өз қалауынша заттармен әрекет етуге, ойнауға, қозғалу мүмкіндігіне ие болатын пәндік-ойын дамытушылық ортасымен қамтамасыз етілуі қажет. Сол себепті:

- қозғалыс белсенділігін қажет ететін ойыншықтар және жабдықтармен қамтамасыз етіп, олардың орындарын жиі ауыстырып, санитарлық өңдеу тәртібін сақтау;
- баланың қолы жететін жерге автодидактикалық, ойын материалдарын орналастыру;
- ойын бөлмелерінде өзгертуге жеңіл тақырыптық дамыту орталықтарын жабдықтау: «Өнер», «Сенсорлық-құрылыс», «Көңілді доп», «Табиғат бұрышы», «Құм және су», «Ертегі аралы», «Ас үй», «Сәндену бұрышымен»;
- әрбір орталықта балалардың жеке қажеттіліктеріне, қызығушылықтарына, тәрбиелеу және дамыту міндеттеріне сүйене отырып, дидактикалық және ойын материалдарын іріктеу;
- мектепке дейінгі ұйым мен отбасындағы жағдайларға қойылатын талаптардың бірыңғай болуы маңызды.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. ҚР МЖМБС 1.001-2009. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпы міндетті білім беру стандарты. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту. Негізгі ережелер.
2. Б. Баймұратова, М. Сәтімбекова және т.б. Балбөбек. Қазақ балабақшаларына арналған бағдарлама. Алматы, 2006.
3. Визель. Т.Г. Аномалии речевого развития ребенка. – М.:1995.
4. Григорьева Г.Г., Кочетова Н.П., Сергеева Д.В. и др. – 4-е изд.,перераб. – М.: Просвещение, 2001.-253 с.
5. Григорьева Г.Г., Груба Г.В. и др. Педагогика раннего возраста. – М.: 1998.
6. Доман Г.И. и др. Как развить интеллект ребенка. – М.: 1998.
7. Богина Т.Л., Казакова Т.Г., Тимофеева Е.А. и др. под ред. Годиной Г.Н., Пилюгиной Э.Г.. М.: 1987. Воспитание и обучение детей младшего дошкольного возраста.
8. Васильева М.А. Программа воспитания и обучения в детском саду М.: 1985

ЖАСТАРДЫ ПАТРИОТИЗМГЕ ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕНІҢ РОЛІ

Жексенова Б.О.

Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжі

Мекадилова С.К.

ЖММ «Болашақ» Академиясы

Қай елде болмасын өткен дәуір мәдениетінің жақсы дәстүрлерін сұрыптап алып, жаңа мәдениетті қалыптастыруға пайдаланып келгені белгілі. Сондықтан халқымыздың сан-салалы мәдени дәстүрлерін бүгінгі күн талабына сай жаңартып қолданудың пайдасы зор.

Қазақ халқының ежелгі мәдениетін теңіз десек, соның бір бастауы халық педагогикасы. Осы бастаудың қайнар көзін жете пайдалансақ қазіргі педагогиканы біршама байытқан болар едік.

Еліміздің Президенті Н.Ә.Назарбаевтың айтқанындай, біздің алдымызда «бабалардың игі жолы салып кеткен дәстүрлерін сақтайтын», «күллі әлемге әйгілі әрі сыйлы өз елінің патриоттары» болатын ұрпақ тәрбиелеу міндеттері тұр.

Адал адам Отанын сүйеді. Адал, ақ жүрекке Отан – анасындай, отанның дегенін істеу – қуаныш, мақтаныш. Отанға деген махаббатты өлшеуге болмайды. Осы айтылғандар халықтың асыл ойының түйіні, яғни мақал-мәтелдерден өзекті орын алған, мәселен, жас ұрпаққа ел қадірін «Өз елің алтын бесігің», «Отан – оттан да ыстық», «Туған жерге туыңды тік» деген асыл сөздермен білдірген. Жастарды кіндік кесіп, кір жуған жері үшін, әлпештеп өсірген елі үшін қасық қаны қалғанша жаумен жағаласа білетін, Отанын шын сүйетін батыр етіп тәрбиелеуді көздеген халық өзінің өлең-жырларын, аңыз әңгімелерін осы тақырыпқа арнаған.

Қазақтың патриоттық-отансүйгіштік тәрбиесі – тереңнен тамыр тартқан, халқымыздың сан ғасырлық болмысының, дүниетану көзқарасының, ақыл-ойы мен салт-дәстүр мәдениетінің көрінісі. Осыларды ойға дарытпай тұрып келер ұрпақты патриоттық-отансүйгіштік тәрбиеге лайықты қалыптастырып, алтын бесік елін, кіндік кескен жерін қорғайтын және осы мақсат жолында бар күш жігерімен ақыл қайратын жұмсап, отаншыл азаматтарды, яғни нағыз патриоттарды тәрбиелеп өсіру мүмкін емес.

Қазіргі таңда еліміздегі оқу-тәрбие жұмыстарына байланысты болып жатқан жаңартулар білім мен тәрбие жұмысын қайта қарауды міндеттейді. Бүгінгі таңда тиянақты білім беру жүйесінде оқушылармен патриоттық тәрбиені дамыту басты мақсат болып отыр. Осыған байланысты мектептің алдына қоятын ең басты мәселелерінің бірі - өркениетті, прогресшіл бағыттағы азаматтық, патриоттық қасиеті мол, сондай-ақ ұлттық тілін жоғалтпаған, өзге елдегі замандастарымен тең дәрежеде бәсекелесе алатын биік, өрелі, терең білімді ұрпақ тәрбиелеу [1].

Мораль нормалары балалардың оларды сезім арқылы меңгеруі арқасында ғана патриоттық субъектісіне айналады.

Л.Х.Салимованың айтуынша, патриоттық тәрбие – жеткіншектердің патриоттық нормалар мен ережелерді меңгеруге, оларда патриоттық сезімдерді дамытуға, патриоттық сана мен сезімдерді қалыптастыруға, мінез-құлық дағдылары мен әдеттерді, іскерліктерді шыңдауға бағытталған педагогикалық үрдіс. Бұл үрдістің негізгі мақсаты – жеке тұлғаның өзін өзі тәрбиелеуі, өзін-өзі жетілдіру деңгейіне өтуі [2].

Жеке тұлғаның патриоттық дербестігі кең түрдегі қарым-қатынас арқылы қалыптасады. Тәрбие тұлғаның өз мінез-құлқының патриоттық жақтарын саналы түсінуін қамтамасыз етеді.

Патриоттық тәрбие берудің маңызды педагогикалық міндеттері – жастардың белсенді өміршілік позициясын, қоғамдық борышқа сапалық көзқарасын, сөз бен істің бірлігін, патриоттық нормаларынан ауытқушылыққа жол бермеуді қалыптастыру. Ол тұлғаның жеке басын қалыптастыру мен дамытудың аса маңызды бір саласы. Бұл арқылы тұлғаның ата-анаға, ұжымға, қоғамға, Отанға, еңбекке қатынасын айқындайды. Тәрбиелі ұстаз шәкірттерге жан-жақты тәрбиені патриоттық тәрбие беруден бастайды. Себебі бұл оның патриоттық сенімін, белгілі мақсатқа, бағытқа жетелеу іс-әрекетін ұйымдастыруды жетілдіреді.

Қазақстан Республикасы ұлттық энциклопедиясында патриоттық тәрбие ұғымына былай анықтама берілген: «Патриоттық тәрбие – адам бойындағы гуманистік құндылық, отаншылдық», «кісілік», «ізгілік», «рух» тәрізді ұғымдармен мәндес. Халықтың дүниетанымды мінез-құлықтың әртүрлі жағымды жақтары осы ұғымнан таратылады. Мінез-құлық пен іс-әрекеттерде көзге түсетін төмендегідей патриоттық белгілерін атап өтуге болады: адамды қастерлеу, сыйлау, сену, ар-ұятты сақтау, имандылық пен рақымдылық, ізеттілік пен кішіпейілділік, әділдік, қанағатшылық және т.б.

Бүгінгі әрбір ұрпақтың жеке тұлға болып қалыптасуында ізгілік, яғни патриоттық тәрбиенің шешуші фактор болуы заңдылық.

Адам тәрбиесі бірнеше міндеттерді шешуге көмектеседі:

- өмір талабына сай қоғамның моральдық нормасын орындауға лайықты шәкірттерді тәрбиелеу;
- тұлғаның бойында патриоттық қасиеттерді қалыптастыру;
- тұлғаның санасына және мінезіне ұстаздық ықпал жасау;
- Отанға, халқымызға, еңбек және қоғамдық іс-әрекетке жауапкершілік сезімін күшейту;

Бұл міндеттерді жүзеге асыру үшін тәрбие шаралары балалардың жас ерекшеліктеріне, қызығушылығына лайықты жасалады.

Патриоттық тәрбие оқу-тәрбие үрдісінің барлық салаларында, яғни оқыту, білім беру барысында және еңбек үрдісінде жүзеге асырылады [3].

Патриоттық жағынан қалыптасуы оның өмірге келген күнінен басталады. Мектепке дейінгі жаста баланың бастапқы патриоттық сезімдері мен ұғымдары, мінез-құлықтың ең қарапайым дағдылары қалыптасады. Баланың мектеп жасына дейінгі қалыптасқан мінез-құлықтары келешекте ересек адамдармен және құрбы-құрдастарымен қарым-қатынастарында көзге түседі.

Сайып келгенде, патриоттық тәрбие үзіліссіз жүргізілетін үрдіс. Ол адамның өмірге келген күнінен бастап өмір бойы жалғаса береді. Оның мазмұны тұлғаның жеке бас қасиеттерінің кең шеңберін қамтиды.

Қазақ энциклопедиясында «патриоттық тәрбие – тәлім-тәрбиенің ықпалды әсері мен моральдық сананы қалыптастыратын, этикалық білімділікті, патриоттық сезімді дамытудың сара жолы» деп ұғындырылады.

Адам бойындағы бар игі қасиет мектеп қабырғасында қаланады. Сондықтан еліміздің ертеңгі ұлт тізгінін ұстар жастарымыздың тәрбиесіне аса мән беру - біздің негізгі мақсатымыз. Осыған орай мектептегі тәрбие үрдісін ұлттық қағидалармен толықтыру өте қажеттілікті талап етеді. Бүгінгі таңдағы мектептер балаларға жекеленген ғылыми пәндерді

терең оқытуға тырысса да, патриоттық құндылықтар арқылы тәрбиелеуге мән бермей келеді. Соның салдарынан жастарымыз жағымсыз қылықтарға бой алдырып, имандылық дегеннің не екенін білмей өсуіне әкеліп соғуда. Ендеше рухани-адами салауаттылық жолын қалыптастыру уақыты жеткен тәрізді.

Сондықтан білім беру жүйесінің негізін оқушылардың рухани-патриоттық тұрғысынан кемелденуіне назар аудару қажет. Жақсылыққа ұмтылып, жағымды істермен айналысатын адамның айналасындағыларға көрсетер үлгісі мен берер тәлім-тәрбиесі мол болмақ. Ал оның бәрі адамның бойында жас кезінен бастап қаланса тұрақты қалыптаспақ. Сонда ғана дұрыс бағыт алып, бағдарын ерте айқындаған баланың бойында бұл құндылықтардың қатары көбейіп, сапасы арта түседі.

Патриоттық құндылық тәрбиесінде ұлттық тәрбие маңызды рөл атқарады. Ұлттық тәрбиенің қажеттілігі мен күрделілігін ұғыну аса жауапкершілікті талап етеді. Ол әрбір ұрпақ буындарының өзіндік ерекшеліктерін ескеріп отыруды қажетсінеді.

Патриотизмнің құрамдас бөлігі болып табылатын маңызды элементтердің бірі – рух немесе ұлттық патриотизм өз халқына деген сүйіспеншілік ретінде қарастырылуы тиіс. Патриотизм өзінің шыққан тегінің бірлігі мен орталығы, туған жеріне, тіліне, өскен ортасына, мінез-құлқына, тарихи ұлттық дәстүрге тығыз байланысты. Ұлттық сезімдерді патриотизм арнасына, Отанға, ұлтқа деген сүйіспеншілік рухына дұрыс бағыттау үшін бұл ерекшеліктерді жақсы білу және оларды міндетті түрде бала санасына сіңіре білу қажет [4].

Халқымыздың аса бай тарихы, ерлік, азаматтық дәстүрлерді жалғастыруды керек етеді. Жүздеген жылдар бойы қалыптасқан ата-баба салты, сыйластық, жомарттық, азаматтық және батырлық қасиеттер бүгінгі жас ұрпаққа ауадай қажет.

Тәрбие жүйесінің негізгі өзегі – тұлға, сондықтан оқытушы оның жеке дара қабілеттерін дамыта отырып, әр сатыда оқитын жастар моделін болжайды.

Жастардың азаматтық білімі: қоғамның саяси жағдаяттарына дұрыс баға беру, тарихи және саяси заңдылықтарды түсіне білу; жалпы адамзаттық құндылықтарды саналы көзқараспен қабылдау; ғылым, техника, экономика, өнер мәселелерін қабылдау, талдау, қолдану; оқулықпен және қосымша әдебиеттермен жұмыс әдістерін меңгеру; дәстүрлі емес тәсілдерді қолдану; алгоритм арқылы компьютермен жұмыс істеу.

Психологиялық қасиеттері: қоршаған ортамен дұрыс қарым-қатынас жасай алу; төтенше жағдаяттардан шыға білу; күнделікті өмірде кең түрде тіл табыса білу;

Этикалық сауаты: адамды сыйлай білу; өзінің және басқаның мүлкін күте білу; қоғамға зиян келтірушілерге катал болу; өз бойында жоғары саналық дарыту; басқаны тыңдай білу; интеллигентиялық мәдениетті болу.

Эстетикалық мәдениет: ғылым, техника, өнер дамуының деңгейін білу; өзін рухани байытуға ұмтылу; өнер қасиеттерін өз бойына дарыту: би, ән, сахналық өне қабілеттерін үнемі дамыту.

Іскерлік қабілеттері: жоғары шығармашылықпен еңбек ету, жаңа озық талаптарды қабылдау және қолдану, коммуникативтік қабілеттерді дамыту, жағдаяттарға байланысты өзін ұстай білу.

Тәрбие жүйесінің тиімділігін осындай нәтиже жетістіктер арқылы ғана байқауға болады.

Отаншылдық, ел-жұртын сүю, азаматтық борышын атқаруға арқау болатын халықтық рухани құндылықтың бірі – ар-намыс. Бұл борышты атқаруға итермелейтін әлеуметтік күш. Осы тұрғыдан алғанда ар-намыс – қазақ халқының бойына туа біткен ұлттық әлеуметтік-

психологиялық ерекшелік болмысы және ол азаматтың елін, жерін сүйуге отандық ойлау жүйесінің негізі болмақ. Дәстүрлі қазақ эпосы – ұрпақтар бірлігі мен сабақтастығының айқын айғағы ретінде ұрпаққа асыл мұра болып жетіп отыр. Елін, жерін қорғаған батырларды мадақтап жырға қосу арқылы жас ұрпақты ерлікке, өрлікке, мәрттілікке, ұлтжандылыққа тәрбиелеуге тырысқан.

Осыған орай жастарды патриотизмге тәрбиелеуге қатысты ғылыми-педагогикалық әдебиеттермен ғұлама-ғалымдардың тарихи-философиялық еңбектеріне сүйене отырып, рухани патриотизмге тәрбиелеу керек деген ойымызды тұжырымдаймыз.

Қоғамдағы жастарға патриоттық тәрбие беру сананы өз елі үшін мақтаныш сезімдерін қалыптастыру, патриоттық жүйесін жоспарлы түрде дамыту арқылы отанның мүдделерін қорғау жөніндегі азаматтық борыш пен конституциялық міндеттерді орындауға дайындығын тәрбиелеу ретінде айқындалады [5].

Халқымыздың басты ерекшеліктерінің бірі – адам бойында ар мен намысты ерте қалыптастыру, бала бойына сіңіру, сөйтіп оларды адам тіршілігінің, іс қимылдарының өлшеуі ретінде қарау.

Бүгінде жастарымыздың бойынан патриоттық сезімнен нағыз ұлтжандықтан гөрі, мендік патриотизмнің өріс алғанын байқаймыз. Яғни олар өзінің бас мүддесін бірінші орынға қояды, ұлттық, елдік мақсат келесі орынға қалады. Сондықтан әр адамның бойынан өзімшілдік, менмендік, тек өз пайдасын көздейтін пиғылдан арылту үшін, ұлтжандылық тәрбиесіне баулу керек. әр адамның бойына Отанға, халқына шын берілгендіктен, ата салтына, ел тарихына деген құрмет, ерлік рухы қалыптасуы керек.

Патриоттық тәрбиенің объектісі мен қайнар көзі – Отан десек, оның мазмұны – байлықтары, тілі, дәстүрі, тарихи ескерткіштері, туған өлкедегі киелі орындар. Олардың адам көкірегіне жылылық, жақындық, туысқандық сезімдерді ұялатып, ізгі де ерлік істердің қайнар көзіне айналуы патриотизмге тәрбиелеудің арқауы. Олай болса, патриоттық тәрбиенің қазіргі кездегі алатын орны ерекше.

Патриоттық тәрбие негізін дамытудың мәні жеке тұлғаның жоғары әлеуметтік белсенділігін көрсететін және қалыптастыратын идеялық – адамгершілік, моралдық, еріктік, еңбек және дене сапаларын тәрбиелеудегі ішкі байланыстарды анықтау және саралау болып табылады. Жастарды патриоттыққа тәрбиелеуде қоғамымызда атқарылып жатқан шаралардың бәрі олардың белсенділігінің айғағы болып табылады.

Елінің егемендігін, тәуелсіздігін қорғай алатын, Қазақстанды өркендететін, ұлттық рухты, ұлттық тәрбиені бойына қалыптастырған, ел үшін намысшыл, нағыз патриоттар болу үшін қоғамдағы жастарымыз, еңбекке және білімде өздерін жоғары көрсете білуі тиіс.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Әлімбаев М. Халық ғажап тәлімгер.//Ана тілі – А., 2005
2. Балтабай Е. Қазақ этнопедагогикасы негізінде патриоттық тәрбие беру. // Ұлағат 2002 № 6
3. Наурызбаев Ж.Ж. Ұлттық мектептің ұлы мұраты. А., 1996
4. Орлова А.Н. Народные традиции и современные проблемы воспитания. А., 2008
5. Тальников Т.В. Многоуровня система образования. М., 2000

ЖЕТКІНШЕКТЕРДЕ КЕЗДЕСЕТІН ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ТҰРАҚСЫЗДЫҚТЫҢ СЕБЕПТЕРІ ЖӘНЕ ОНЫ ТҮЗЕТУ ЖОЛДАРЫ

Нуркенова Г.Қ.

п.ғ.м., аға оқытушы «Болашақ» Академиясы, Қарағанды қ.

Сарсембай Г.Қ.

ПиП 13-2 топ студенті, «Болашақ» Академиясы, Қарағанды қ.

Жеке адамның эмоционалдық жағдайының тұрақты болуы оның өмір сүретінің ортасына, экономикалық және ғылыми техникалық жетістіктеріне байланысты екені ҚР Президент Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында балаларға салауатты өмір сатын үйретіп, «әр оқушының білімі мен қабілет деңгейінің тиімділігін» [I] арттыру қажет екендігі көрсетілген. Оқушылардың жеке тұлғалық даму ерекшеліктерін дер кезінде диагностикалау, олардың эмоционалдық жағдайында нормадан ауытқуы байқалған кезде көмек көрсету көкейкесті мәселелердің бірі болып отыр. ҚР Президент Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында балалардың эмоционалдық жағдайының ауытқулары қандай себептермен байланысты екені келесі сөздермен айтылған: « Біріншіден, осы өңірде тұрақсыздық пен діни экстремизм етек жая бастауы. Екіншіден, географиялық орналасуы жағынан алғанда Қазақстан бел ортасында тұрған өңірде есірткі таратудың тыйылмай отыруы» эмоцияның теріс көріністері еркеше дамуымен байланысты өзгеге қиянат зорлық көрсету, нашакорлық, токсикомания, адам бойында кері әсердің жиылуы, агрессивтілік әрекеттің бой көрсетуіне алып келетіндігі психологияда дәлелденген.[II]

Бала дүниесінің басқа балалар дүниесімен, үлкендермен және түрлі заттармен соқтығысуы олар үшін әсер қалдырады. Оқушыларды осы жағдайлардың әсерінен көзқарастарының және жалпы қалыптасуының бұзылуы, тілек және дағдыларының өзгеруі орын алады. Осындай келеңсіз жағдайлардың барлық бала өмірінде кездеседі, ал балалар өмірі мектеппен тығыз байланысты. Сондықтан мектептегі кезең оқушылары үшін «сыналу» кезеңі болып табылады. Сыналу кезеңі дейтініміздің себебі, бала нақ осы мектеп жасында жас ерекшелік кезеңдестіру бойынша маңызды болып табылатын бірнеше қиын кезеңдерден өтеді. Яғни, сыналу кезеңі дегеніміз, түрлі құбылыстарға толы белгілі бір өтпелі кезең және баланың осы кезең аралығынан өте алу мүмкіндігі.

Бірінші кезең – баланың мектепке түсіп, жаңа ортаға бейімделуімен сипатталады. Сонымен қатар бала ағзасында дененің күрт өсуі, ішкі мүшелердің үлкеюі вегетативті қайта құрулар сияқты эндокриндік өзгерістер бірден жүреді. Бұл өзгерістер баланың әлеуметтік қарым-қатынас жүйесімен іс-әрекетіндегі кординалды өзгерістер оның ағзаларындағы барлық жүйелер мен функцияларының қайта құруымен сай келеді. Сондықтан бұл аралық үлкен күшті талап етеді;

Екінші кезең – баланың өтпелі кезеңімен тап келуімен, яғни қиын саналатын кризистік кезеңмен сай келеді. Бұл кезең біріншіден пубертаттық кезеңде келетін морфологиялық және физиологиялық өзгерістер жеткіншектік ағзасын біршама өзгертуге ұшыратады да, олардағы соматикалық аурулар қауіпін тудырады, сонымен бірге, тура осы жеткіншектік кезеңде көптеген жүйке және психикалық аурулар көрініс береді, екіншіден осы кезеңге тән әлеуметтік қарым-қатынас сферасының (позитивті болмауы мүмкін) кеңеюі жеткіншектерге меңгеруге қиын болып табылатын жаңа әлеуметтік тәжірибелер береді. Өтпелі кезең – жас ерекшелік дамудың өте жауапты сатысы. Бұл кезеңнің өзіндік

ерекшеліктері П.П.Блонский, Л.С.Выготский еңбектерінде анық жазылған. П.П.Блонский өтпелі кезеңде жүріп жатқан өзгерістердің бірден болып жатқанына көңіл бөлсе; Л.С.Выготский бұл кезеңді ескінің өшуін сипаттайтын жас деп көрсетеді. Олай болса, өтпелі жас дегеніміз, баланың бір сатыдан екінші сатыға өту аралығы. Бірақ бұл уақытта балада оны біршама жоғары сатыға дайындайтын барлық негізгі психологиялық жаңа құрылымдар қалыптасуы қажет. Әйтсе де, бұл екі жас қиылысып, осы қиылыста кризис тууы мүмкін. Ал кризис дегеніміз негативті байланыстарды шақырушы, мінез-құлық моделінің ауытқуын көрсететін негізгі құбылыс.

Үшінші кезең – бұл оқушылардың жеткіншектік жаспен ересектік жас аралығындағы және олардың 10-11 сыныпта кездесетін қиындықтарымен сай келеді. Бұл уақыт адамның тұлғалық дамуының өте маңызды және жауапты кезеңі болып табылады. Тіпті, Ж.Ж.Руссо («Эмиль» немесе «Тәрбие еңбегінде») саналық өзіндік анықтауды жасөспірімдік кезеңдегі тұлғаның екінші туылуының негізгі мазмұны ретінде қарастырады. Сонымен қатар, жасөспірімдік кезеңде ағзаның физикалық дамуы, жыныстық жетілуі жүреді және бұл кезеңдегі психикалық дамудың ерекшелігі дамудың әлеуметтік жағдайымен де байланысты. Сондықтан да, бұл кезеңдегі әрбір қадамның жауапкершілігі артады, сондай-ақ бұл кезеңдегі әрбір қатенің белгілі бір көлемді салдары болуы мүмкін, ал кей кезде ол драмалық сипатқа ие болуы да мүмкін. Сондықтан да бұл жас аралығын немесе осы жас аралығындағы оқушыларды «қиын жас» немесе «қиын балалар» категориясына кіргізуіміз мүмкін. «Қиын жасты» екі сөзді талдау арқылы түсіндіруге болады: 1. Кризистік; 2. Өте қиын, қауіпті. Өйткені бұл кезеңде де физикалық әлсіздік, мінез сипатының ерекшеліктері, қарым-қатынас ерекшеліктерінің жоқтығы, эмоционалды жетілмеушілік, жағымсыз сыртқы әлеуметтік орта сияқты т.б. көптеген факторлар жалғаса беруі мүмкін. Осындай факторлардың салдарынан «қиын балалар» пайда болуы мүмкін. [III]

Қиын балалар дегеніміз, дамуы мен мінез-құлқында жалпы қабылданған нормалардан ауытқуы бар, өзінің психоәлеуметтік дамуы қалыптасуының жаңа сатысын басынан нәтижелі өткізе алмайтын балалар.

Сонымен мектептегі үш кезеңге сүйене отырып, біз барлық мектеп жасындағы уақытты кризистік жас деп айта аламыз.

Л.С.Выготский «Кризистік кезең» теориясы бойынша кризистік жас дегеніміз, бір жағынан балалардың қоғамдық қарым-қатынас жүйесіндегі өзгерулері жататын, екінші жағынан баланың «ішкі позициясынан» өзгеруі жататын дамудың әлеуметтік ситуациясының қайта құрылу нәтижесі.

Л.С.Выготский бұл жас аралықтарын мағынасы дамудың жалпы циклында оның орнымен анықталатын және дамудың жалпы заңдылықтары дарлық уақытта сапалы да, өзіндік сипаттарды тауып алатын дамудың жабық немесе өзіндік кезеңі ретінде қарастырады. Әрбір жас кезеңінде бала мен орта арасында сол кезеңге тән жалғыз да, қайталанбас өзіндік спецификалық қатынас орнай бастайды. Мұны Л.С.Выготский сол кезеңдегі дамудың әлеуметтік жағдайы деп көрсетті. Бірақ, барлық жас аралығындағы өтпелі кезеңдердің симптоматикалары мен мазмұндары ұқсас болғанымен және олар жалпы заңдылықтармен өткенімен бір кезеңнен екінші кезеңге өтуде дамудың өзіндік қиындықтары пайда болады және олардың мазмұны тұрақты кезеңдегіден, яғни, тұрақты кезеңдегі даму ерекшеліктерінен біршама айырмашылықтары бар. [IV]

Сонымен, баланың жас ерекшелік психологиялық сипаты оның бөлек-бөлек жаңа құрылымның немесе ерекшелігінің жиынтығымен анықталмайды, ол оның әр жас кезеңіндегі жеке адамдық қасиеттерінің қалыптасуымен анықталады.

Осы ерекшеліктерге байланысты, жалпы американ психологтарының жүргізген зерттеулері нәтижесінде, оқушылардың мінез-құлқының үйлеспеуі 80% осы жеткіншектік кезеңге тән екендігі белгілі болады, өйткені, мектеп оқушыларында, яғни, кіші және орта мектеп жасындағы балалардағы қабылдау өте жоғары болатындығы белгілі, сонымен қатар, оқушылардың дүниеге көзқарасы, жағымды қасиеттерінің қалыптасып келе жатқандығымен байланысты. Осы анықталған мәліметтерді негіз ете отырып, Г.Д.Пировтың басшылығымен бір топ Болгария психологтарының жүргізген зерттеулері нәтижесінде 5-17 жас аралығындағы балаларға «ашушандық» тән екендігі белгілі болды. Сонымен қатар, олардың психикалық нормаларының үлкендерден айқын ерекшеленіп тұратындығын 14-15 жастағы 15000 американ жеткіншектеріне психодиагностика ретінде жүргізген «даралық минесоттық» тестімен дәлелдеуге болады. Өйткені, бұл тест нәтижесі бойынша, нормадағы балалардың өздері «псиопатия», «шизофрения», «гипомания», шкалалары бойынша көрсеткіштері үлкендерден жоғары. Бұдан үлкендер үшін ауру симптомы болып табылатын бұл көрсеткіштер жеткіншек немесе жасөспірімдер үшін норма болып табылады деген қорытындыға келеміз.

Оқушылардың басқа да психологиялық ерекшеліктерін анықтау мақсатында КСРО мамандары С.Хатауэй және Э.Монакези жүргізген «Роршах» және «Тематикалық апперцепция» тесті бойынша 12-16 жас аралығындағы оқушылардың мазасыздану деңгейінің жоғары болатындығы, сонымен қатар, Кеңес уақытында үлкен маман болып табылатын жасөспірімдер психиатры А.А.Мехрабянның мәліметі бойынша, осы жас аралығындағы балалардың жекелік ауытқуларының бірден өсетіндігі дәлелденді. Сонымен қатар, әр жас кезеңіндегі мазасыздану деңгейінің ерекшелігіне байланысты В.Д.Кисловская «проективті тест» көмегімен мазасызданудың жас ерекшелік динамикасын қарастырды. Оның нәтижесі бойынша, кіші мектеп жасындағы оқушылардағы мазасыздану бейтаныс үлкен адамдармен қарым-қатынас кезінде және қатарластарымен қарым-қатынас кезінде көрінсе, жеткіншектерде бейтаныс адамдармен жеткіншектерден гөрі, қатарластары және ата-анасымен қарым-қатынас кезінде, ал жасөспірімдерде мазасыздану барлық қатынас сферасында, әсіресе ата-аналармен немесе балалар тәуелді болып табылатын басқа да үлкендермен қарым-қатынас кезінде көрінеді екен және жасөспірімдерге мазасыздану деңгейінің жоғарылығы тән болып шықты. Мұның себебі, жеткіншек кездегі эмоционалды реакцияның әсерінен дифференциацияның жалғаса беруінде және эмоционалды реактивтіліктің төмен дәрежеде болуында. [V]

Оқушылардың мінез-құлқындағы ситуацияларды талдай отырып, ситуациялық мінез-құлқты едәуір өзгертетін нәрселерді атап өткен жөн. Оқушылардағы үйлеспеушілік құрамына қарай едәуір болады. Олардың құрамы күрделі. Оқушылардың мінез-құлқының үйлеспеуіне тән сипаттың бірі – олардың кейбіреуінің жыннанғаннан өлуге дейін баруы. Оның негізгі себебі - өмірлік қиындықтар, әсіресе отбасындағы түсінбестік еркелетудің, махаббаттың жетіспеушілігі болып табылады. Яғни, баланың жан талаптары отбасында қанағаттандырылмайды, оның әрбір қадамда көңілі қалып отырады. Өмірдегі мұндай жағдайлар балаларға соққы болып тисе, екіншілері, керісінше барлығына көңілі толмай кек алғысы келіп тұрады, бәрін керісінше істейді. Олардың себепсіз іс-әрекеттері өздіктерінше дұрыс саналады. Егер оқушыларының бірнеше мағынасы бар мінез-құлқын нақты

жағдайдағы шындық өмірге көрсетсе, онда ол мағына басқаларға мағынасы үйреншікті «басқаша оқу» немесе айналадағыларға жаңаша тіл болып көрінеді.

Ол біріншіден, түсініксіз екіншіден, қабылданбайды: үшіншіден, әшейін аффективті түрде қабылданбайды. Осы жерден қиын тәрбиелену қиыншылықтары туындайды. Сонымен бірге эмоционалды үйлеспеген оқушыларды зерттеу барысында олардағы қажеттіліктер отбасында қанағаттандырылмайды және ата-аналардың өз дегені бойынша балалардан бірнәрсені талап етуі оларға керісінше әсер етеді. Оқушыларда еліктеу жоғары дәрежеде болады, сондықтан да олардың жоғары талап қоюшылығы немесе біреуден бірдеңе талап етушілігі, олардың мінез-құлқының бұзылуына әкеліп соғады. Оқушылардағы мазасыздану деңгейінің жоғарылауы, отбасындағы қарым-қатынастың шектелуімен, стерстерімен сипатталады. Мұндай балалардан ашық агрессия сирек пайда болады. Оларға когнитивті стиль, өзінің мүмкіншілігін байқай алмаушылық тән және оларда «ешкім көмектеспейді» деген көзқарас немесе айналаға жаушылық көзқараспен қарау тереңдік алып отырады. Жеткіншек жасындағы балалардың өмірі мен дамуы нақты әлеуметтік жағдайларымен байланысты және баланың ересек адамдар дүниесіндегі қоғамдық жағдайды меңгеруімен анықталады. [VI]

Балаларда эмоционалды үйлеспеу олардың сабақты үлгермеушілігімен де сипатталады. Мысалы, балаларға көмектескенде егер де ол тапсырманы ұзақ түсінбесе кері эмоцияны ғана емес, сонымен бірге, тапсырманы нәтижелі орындаудың жолдарын қарастырмай мұндай әрекеттерден алдын-ала іштей бас тарта бастайды. Оқушыларды психологиялық «энергетиканың» жоғарылауы және төмендеуі болады, осының әсерінен балалар бір уақытта көңілсіз болып жүрсе, бір уақытта жеткілікті қарсылық көрсететіндігі және жақсы бейімделген қабілетте болады. Бұл жердегі бірінші жағдай екінші жағдайға қарағанда жиі көрінеді. Сондықтан да баланың өмір жағдайына көңіл бөлу керек. Мысалы, бала отбасындағы екінші баланың пайда болуына байланысты жат қылықтар көрсете бастайды, сондай-ақ мектеп ауыстыру дәрежесінде тәуелділік, мазасыздану сезімі пайда болады. [VII]

Жалпылап айтқанда эмоционалды үйлеспеушіліктің орын алуын және одан шығу жолын В.М.Астапов көрсеткен.

Осы нұсқа бойынша мазасыздану ыңғайсыз күй-жағдайдың орын алуына түрткі болады, сонымен қатар мазасыздану орын алғанда одан шығудың көптеген варианттағы жолын іздеу функциясын атқарады. Мазасыздану жеке тұлғалық (ағзада орын алған ішкі үйлеспеушілікке байланысты), және ситуативті (сыртқы ортада орын алған көптеген қайшылықтар, дау-дамай, келіспеушілік т.с.с. себептерге байланысты). Осы тұрғыдан талдағанда жеткіншектер мазасыздануы мектептік, отбасылық т.б. баланың өмір сүру ортасына байланысты орын алады. [VIII]

Қорытындылай келе соңымен эмоционалды үйлеспеушіліктің жеткіншек жаста жиі кездесетінің, және оның түрлеріне акцентуация, мазасыздану, депрессияға ұшырау, агрессияның анық байқалуы, қырсық мінез көрсетуі, сабаққа мектепке деген ынтасының төмендеуі, ашушан, ызақор болуы және денсаулығына байланысты жағдайлар арқылы көрініс беретінің анықтадық. Мазасыздану агрессияның орын алуына негіз болады.

Сондықтан жеткіншектерге психокорекция жүргізгенде оларды өздерінің мінез ерекшеліктерін, қарым – қатынас мәдениетін диагностикалауға үйретіп, өздерінің қарсықтылығы тек өздеріне тиетінін түсіндіру арқылы эмоционалды жағдайын үйлесімді етуге қызығушылығын тудырудан бастау керек.

Пайданылынған әдебиеттер тізімі:

1. ҚР Президенті Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы, 2007.
2. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың халыққа жолдаған «Қазақстан 2030» үндеуі, 1997.
3. Абеуова И.А., Дусманбетов Г.А., Махаманова М.Н., Шерьязданова Х.Т., Психологическая служба в вузе – Алматы: 2004.
4. Жарықбаев Қ. Жалпы психология – Алматы: 2004.
5. Божович Л.И. Проблемы формирования личности – Воронеж, 1995.
6. Бекмұратова Г.Т. Мінез-құлқында ауытқушылықтары бар балалардың ерекшеліктерін психологиялық тұрғыда зерттеу. - Алматы: 2005.
7. Битянова М.Р. Практическая психология. - М.: 1997.
8. Байярд Р.Т., Байярд Д. Ваш беспокойный подросток: практ. Руководство для отчаявшимся родителям. Пер. С англ. – М: Просвещение, 1991.

ЖОҒАРҒЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Қ. Сатмухамбетова, П.З. Ишанов, Н.К.Медеубаев
Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ

Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Инновациялық технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Білім беру саласындағы Қазақстан Республикасының мемлекеттік саясатын іске асырудың ұйымдастырушылық негізі – қазақстандық білімді жаңғыртудың жалғастырылуын қамтамасыз ететін Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы негізгі құжаттардың бірі болып танылады[1].

Инновациялық технологияларды қолдана отырып оқыту - таным әрекетін ұйымдастырудың ұтымды формасы. Мақсаты – оқу үрдісінің өнімділігін арттыру. Инновациялық технологияны қолдану: оқып үйрену, меңгеру, өмірге ендіру, дамыту кезеңдері арқылы іске асады. Инновациялық оқыту білімді тереңдетумен қатар, оқушыны оқу әрекетіне жетелеп, олардың оқуға деген ынтасын оятады. Баяндамада оқушының ойлау қабілетін арттыру үшін қолайлы деп санайтын инновациялық технологияларды қолдану әдістері туралы айтылады.

Еліміздегі жоғары оқу орындарында білім мен ғылымдағы ең алуан түрлі және болашағы зор қазіргі заманғы білім беру технологиялары ендірілуде. Оқытудың кредиттік жүйесін, қашықтан оқыту формасын енгізуді, маман даярлаудың көпсатылы құрылымына көшуді, оқу үдерісінде қазіргі заманғы білім беру технологиялары мен сабақ берудің озық әдістерін қолдануды атап айтуға болады.

Мұндағы негізгі мақсат – жаһандану заманында білімнің бүкіләлемдік кеңістігіне ену болып отыр. Осыған орай, білімнің мазмұны да, оған қойылатын талаптар да өзгереді. Сол себепті қазір жалпы барлық жоғарғы оқу орындарында оқытудың инновациялық технологиялары қолданыла бастады.

Сондықтан жаңашылдық керек, яғни, инновациялық жүйе негізінде оқу орынның профессор-оқытушы құрамдарының белсенділігін арттыру, өзіне сенімділігін қалыптастыру,

танымдық-шығармашылық қабілетін дамыту олардың белсенділік-сенімділік сапаларын диагностикалық әдіс-тәсілдермен анықтауға, сабақта, сабақтан тыс уақытта өз ойын еркін жеткізе білуге үйретуге, қоғамда болып жатқан оқиғаларға қатысты көзқарастарының болуына, инновациялық тәртіп нормаларын, белгілерін, көрсеткіштерін анықтауға көмегін тигізеді.

Білім берудегі жаңалық пен қоғамдағы жаңалық бір ғана мақсатты көздейді, олар даму мен прогрестің қабілетін арттыруы қажет.

Жоғарғы оқу орындарында жұмыс істеудің жаңа үлгілері мен тәсілдерін енгізу және қабылдау жоғарғы оқу орындарында үздіксіз мұқтаждықтарынан туындайды. Сондықтан біз білім беруді демократияландыру мен ізгілендіруді үздіксіз жүріп, дамып отыратын қоғамдық үрдіс ретінде түсінеміз.

Білім беру жүйесінде инновацияны енгізу, қабылдау мен жетілдірудегі тоқтаусыз үрдіс ретінде, күнделікті білім беру қызметінің бөлігі ретінде қарауды талап етеді [2].

Қоғам мен білім беруді ақпараттандыру- жауапкершілік сезімі мол, терең білімді, жаңа қоғамды жасаушы мамандар санының арта түсуін талап етеді. Барлық типтегі оқу орындарын, соның ішінде, жоғары оқу орындарын бітірушілердің кәсіби даярлығына қойылатын талаптар жоғарылауда. Білім берудің пәндік құрамы да толықтырыла түсуде.

Информатика - іргелі және қолданбалы ғылым түрінде өндірістік күшті дамытудың және жаңа ақпараттық технологияның базасы ретінде, адамзат білімі жүйесіне өз үлесін қосып отыр және дербес меңгеруді талап етеді.

Ақпараттандыруда - білім беру жүйесі және онымен байланысты адамзат әрекеттерінің түрлері де бірге қалыптасады, нақтырақ айтқанда ол заманауи технологияның әсерімен маңызды өзгерістерді басынан өткізере отырып оларға ықпал етеді. Бұл мәселеде әсіресе жоғары кәсіби білім беруді жетілдірудің алатын орны ерекше.

Ақпараттық технология – объектінің, процестің немесе құбылыстың күйі туралы жаңа ақпарат алу үшін мәліметтер жинау, өңдеу, жеткізу тәсілдері мен құралдарының жиынтығын пайдаланатын процесс.

Компьютерлік технология – компьютерлік өңдеу базасындағы ақпараттық технология [1].

Қазіргі қоғамды ақпараттандыру үдерісінің басым бағыттарының бірі білімді ақпараттандыру – білім беру сферасын әдістемелік және техникалық жабдықтармен қамтамасыз ету, оқыту мен тәрбие берудің психологиялық-педагогикалық мақсаттарына негізделген заманауи технологияларды оңтайлы пайдалану болып табылады. Бұл үдеріс төмендегі әрекеттерді іске асырады:

- білім беру жүйесін басқару механизмдерін автоматтандырылған ғылыми-педагогикалық қорларды, коммуникациялық желілерді пайдалану негізінде жетілдіру;

- қазіргі заманғы қоғамды ақпараттандыру шартында тұлғаны дамыту міндеттеріне сәйкес оқыту, тәрбиелеудің ұйымдастырылған формаларын әдістерін, сұрыптау стратегиялары мен әдістемесін жетілдіру;

- студенттердің интеллектуалдық дамуына, өз бетінше білім алу дағдыларын қалыптастыруға, ақпараттық-оқу, тәжірибелік-зерттеу әрекеттерін іске асыруға, ақпараттарды өңдеу бойынша өзіндік жұмыстардың әртүрлілігіне бағдарланған оқытудың әдістемелік жүйелерін құру;

- студенттердің білім деңгейін бағалау мен бақылауды айқындаушы компьютерлік тестілік бағдарлама жасау әдістемесін құру және қолдану.

Педагогикалық бағыттағы мамандарды оқыту жүйесінде ақпараттық-компьютерлік технологияны пайдаланудың мақсаты жаңа ақпараттық қоғамдағы оқып үйренушінің кәсіби даярлықтарын арттыру мүмкіндіктерін кеңейтеді. Сондай-ақ, білім беру жүйесі буындарындағы оқу үдерісін жекелеу, қарқындату мен оқытудың сапасын арттыру әрекеттерін іске асырады.

И.Роберттің [3] ғылыми-зерттеу еңбектерінде жаңа ақпараттық технология құралдарын педагогикалық мақсатта қолданудың келесі негіздері белгіленген:

1. Ақпараттық технологиялардың негізінде оқу-әрбие үдерісінің барлық деңгейін қарқындату бағытында, яғни

- оқыту үдерісі сапасы мен тиімділігін көтеру;
- танымдық іс-әрекет белсенділігін көтеру;
- пәнаралық байланыстарды тереңдету;
- қажет ақпаратты іздеу тиімділігі мен көлемін кеңейту.

2. Оқып үйренушінің жеке тұлғасын дамыту, ақпараттық қоғам жағдайындағы өмірге өзіндік дайындықтар, яғни

- түрлі ойлау қабылеттерін дамыту;
- байланыс жолдары қабылеттілігін дамыту;
- күрделі жағдайлардағы шешім нұсқаларын ұсыну;
- компьютерлік графика мен мультимедиа технологияларын пайдаланып, эстетикалық тәрбиелеу;
- ақпаратты өңдеу және ақпараттық мәдениетті қалыптастыру;
- жағдай немесе мәселені моделдей білуді дамыту;
- тәжірибелі-зерттеу іс-әрекетін жүзеге асыра білуді қамтамасыз ету.

3. Қоғамның әлеуметтік тапсырыстарын орындау жұмыстары, яғни

- ақпаратты сауатты тұлғаны даярлау;
- тұтынушыны компьютер құралдарымен дайындау;
- информатика аймағында кәсіптік бағдар беру жұмысын жүзеге асыру.

Жоғары кәсіптік білім беруді ақпараттандыру мәселелеріне арналған ғылыми және ғылыми-әдістемелік әдебиеттердегі ақпараттық іздеу, осы кезге дейін «Оқытудың ақпараттық технологиясы» түсінігінің дәл, нақты анықтамасы жоқ екенін көрсетті.

Осы түсініктерге байланысты әртүрлі дереккөздерден «Жаңа ақпараттық технологиялар», «Компьютерлік оқыту технологиясы», «Компьютерлік-педагогикалық технологиялар» және т.с.с. синоним сөздерді кездестіруге болады. «Жаңа» сөзі педагогикалық дерек сөздерде жиі қолданылады. Бұл жерде негізгі ой түрлі салалардың сонымен қатар педагогикалық саланың да құрамын түбегейлі өзгертетін жаңашылдық жайлы.

ЖОО-дарда компьютерлердің білім беруде қолдану мүмкіндіктерін арттыратын жаңа құрылғылық және бағдарламалық жабдықталуын құрайтын ортамен (техникалық орта; бағдарламалық орта; пәндік орта; технологиялық орта) сипатталатын «ақпараттық технологиялар» терминінің «компьютерлік технологиялар» түсінігін ығыстыруына алып келді.

Педагогикалық әдебиеттерде өте көп кездесетін бұл түсініктің анықтамаларын кең мағыналы талдау, оларды түсіндірудің екі негізгі тәсілін анықтауға мүмкіндік береді.

Бірінші тәсіл, оқытудың ақпараттық технологиясын үйренушілердің таным деңгейінің заңдылықтарына сәйкес және ақпараттық өнімдерді аз шығынмен құру, жіберу, сақтау және бейнелеуді сипаттайтын мәліметтерді өңдеудің ең жаңа әдістері және құрылғыларын оқыту жүйесіне енгізу жиынтығын қолдану арқылы ұйымдастырылған дидактикалық үдеріс ретінде қарастыруды ұсынады.

Екінші тәсіл қолданыстағы ақпараттық құралдар негізгі орынға ие болатын оқытудың белгілі бір техникалық ортасын құруды қарастырады.

Бірінші жағдайда технология - оқыту үдерісі ретінде қаралса, екіншісінде - оқу үдерісінде ерекше бағдарламалық-техникалық құралдарды қолдану жайлы сөз қозғалады.

Соңғы 10 жыл ішінде таратылған, жоғары кәсіптік білім беруді ақпараттандыру мәселелеріне арналған ғылыми, ғылыми-танымдық және ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау, бүгінгі күнде шартты түрде техногенді деп атауға болатын екінші тәсілдің тиімді екенін айқындайды.

XX ғасырдың 80-90 жылдарында компьютерлік техника мен бағдарламалық жасақтаманың қарқынды дамуы оларды ЖОО-дардың білім беру үдерісіне белсенді түрде

енгізу қажеттілігіне алып келді. Бірақ оларды меңгеру, әсіресе оларды педагогикалық тәжірибеде қолдану сол кездегі ЖОО-ның барлығына бірдей мүмкін болмады.

Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасында қалыптасқан жағдайды түбегейлі өзгерте алатын психологиялық-педагогикалық зерттеулер көп өткізілсе де, мұның барлығы білім беруді ақпараттандырудың дидактикалық-әдістемесін және теориялық-әдістемелік негіздерін жасап шығарудың информатика саласындағы ғылыми-техникалық дағдарыстан әлде қайда артта қалуына алып келіп отыр.

Гуманитарлық бағытта білім беруде компьютерлік технологияларды қолдануға деген әртүрлі көзқарастар бар. Пікірлер шекті өлшемдерде, яғни компьютерлік технологияларды материалды меңгеруде қолдануды толық терістеу мен компьютерлік оқытудың мүмкіндіктерін толық қолдану аралығында өзгеріп отыр. Алғашқы және басқа тәсілдерде өзінің оң және кері әсерлеріне ие деген пікір туындауда. Осы екі әдістің нашар және күшті жақтары бойынша сөз етуді тоқтатып, қазіргі білім берудің басты мақсатына назар аудару қажет. Ал, ол білім беруді тәжірибеге мүмкіндігінше көп жақындатудан құралады.

Оқытудың компьютерлік технологиясына өту, оларды жасап шығаруға сынақтан өткізу мен енгізілуіне жағдай жасау, олардың дәстүрлі әдістермен сәйкес келу тәсілдерін іздеу өте күрделі болып, олар көптеген психологиялық-педагогикалық, оқу-әдістемелік және басқа да мәселелерді шешуді талап етеді. Олардың ішіндегі негізгі бағыттар:

1. Білім беру үдерісіне компьютерлік технологияларды енгізу мәселесіне қатысты бірыңғай ғылыми-әдістемелік тәсілді енгізу жолдары.
2. Практикалық тұрғыда оқу үдерісінде компьютерлік технологияны қолдану әдіс-тәсілдерін ұсыну.
3. Болашақ мұғалімдерді компьютерлік технологияны меңгеруге даярлау жолдарын теориялық және әдістемелік тұрғыда көрсету.
4. Пайдаланушылардың білім мен біліктілігін арттыру мақсатында, болашақ мұғалімдерді компьютерлік технологияларды оқытуға даярлау.
5. Білім беру мекемесін материалдық-техникалық базасын жабдықтау.
6. Қажетті әдістемелік құралдарды іздеу, өңдеу және жасап шығару.

Компьютерлік технологияларды қолданудағы басты мәселе болашақ маманның интеллектуалдық мүмкіндіктерін кеңейту жолдары мен оқыту сөзінің өзіде өзгеруде: білімді меңгерту, ақпаратты қолдану, оны компьютерден алудан кейінгі орында тұр.

Қазіргі оқыту үдерісінде компьютерлік технологияны қолдану-заңды құбылыс. Бірақ оларды оқыту барысында қолданудың тиімділігі көп жағдайда «оқытушы-студент» деген күрделі қарым-қатынас жүйесінен туындайтын күрделі байланыс жиынтығындағы олардың алатын орнына тәуелді компьютерлік технологиялар студенттердің дағдыларын қалыптастыруға және дамытуға жағдай жасайды.

Осы жоғарыда аталған немесе ұсынылған инновациялық технологияларды мүмкіндігімізше оқытылатын пәндерімізде кеңінен қолданылса онда, болашақ маман иесі тәжірибелі ұстаз болып білім және тәрбие алатынына сенімдіміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми сөздігі. Информатика және компьютерлік технология. - Алматы «Мектеп», 2002. – 456 б.
2. К.М.Беркінбаев, Б.Д.Сыдықов. Информатикалық пәндерді оқытудың педагогикалық технологиясы. // Қазақстан мектебі. 2006, №11, 33-35 б.
3. Роберт И.В. Новые информационные технологии в обучении: дидактическая проблема, перспектива использования // Информатика и образование. 1991, №4, 18-25 б.
4. Голубкова О. А. Использование активных методов обучения в учебном процессе: учебно-методическое пособие. СПб., 1998. 42 с.
5. Панина Т. С. Современные способы активизации обучения / Т. С. Панина, Л. Н. Вавилова. М.: Изд. Центр «Академия», 2008. 176 с.

6. Қазақстан Республикасы білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы.

7. Сеңкібаев С. //Ұлт тағылымы – 2001ж - №2

8. Демеуова Л. Ғаламдық ойлауға бейімдеу. // «Қазақстан мектебі» №12 Алматы, 2003 ж

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕРІН ДАМУ МӘСЕЛЕСІ

Жолымбекова Л.Д., Оразбаева Ж.Т., Избасарова М.С.,
Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік фармацевтика академиясы

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2030» стратегиялық жолдауында, 1999 жылдың маусымында қабылданған Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңында, 2000 жылдың 30 қыркүйегінде қабылданған «Білім» мемлекеттік бағдарламасында көрсетілгендей қоғамның экономикалық және әлеуметтік жағынан ілгерілеуінің маңызды факторы ретінде білім берудің ұлттық моделін дамыту, шығармашыл тұлға қалыптастыруға дағды алу, ақыл-ой қорын жинау сияқты мақсаттарды көздейді. Ол Қазақстан Республикасы жариялаған білім беру басымдығына, «жалпыға білім беру» моделін «әр адамға таңдау бойынша білім беру» моделіне көшуге негізделген.

Қазіргі кезеңде Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, Қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне еруге бағыт алуда. Бұл оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр: білім беру парадигмасы өзгерді, мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болды.

Ғылым мен техниканың жедел дамыған, ақпараттық мәліметтер ағыны күшейген заманда ақыл-ой мүмкіндігін қалыптастырып, студенттің даралық қабілетін дамыту (ойлау, өз бетінше жұмыс істеу, т.б) білім беру мекемелерінің басты міндеті болып отыр. Ол бүгінгі білім беру кеңістігіндегі ауадай қажет жаңару оқытушының қажымас ізденімпаздығы мен шығармашылық жемісімен келмек. Сондықтан да, әрбір студенттің қабілетіне қарай білім беруді, оны дербестікке, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеуді жүзеге асыратын инновациялық технологияны меңгеруге үлкен бетбұрыс жасалуы қажет. Өйткені, мемлекеттік білім стандарты деңгейінде оқу үрдісін ұйымдастыру инновациялық технологияны ендіруді міндеттейді.

Жоғары оқу орындары оқытушыларының алдына қойылып отырған міндеттердің бірі – оқытудың әдіс тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және заманауи технологияларды меңгеру. Қазіргі таңда оқытушылар инновациялық және интерактивтік әдістемелерін сабақ барысында пайдалана отырып сабақтың сапалы әрі қызықты өтуіне ықпалын тигізуде.

«Инновация» ұғымын қарастырсақ, ғалымдардың көбі оған әртүрлі анықтамалар берген. Мысалы, Э.Раджерс инновацияны былайша түсіндіреді: «Инновация- нақтылы бір адамға жаңа болып табылатын идея». Майлс «Инновация – арнайы жаңа өзгеріс. Біз одан жүйелі міндеттеріміздің жүзеге асуын, шешімдерін күтеміз», – дейді.

Қазір жоғары оқу орындары ұсынып отырған көп нұсқалыққа байланысты өздерінің қалауына сәйкес кез-келген үлгі бойынша қызмет етуіне мүмкіндік алды. Бұл бағытта білім берудің әртүрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы ғылымға және тәжірибеге негізделген жаңа идеялар, жаңа технологиялар бар.

Сондықтан, әртүрлі оқыту технологияларын әрбір студенттің жеке дара ерекшеліктеріне орай таңдап, тәжірибеде пайдалану, сынап көру маңызды болып табылады.

Заманауи инновациялық әдістерді ендіру өзара байланысқан енгізілген технологияның ерекшеліктері және жаңалықты енгізу жолдары арқылы анықталады.

Инновациялық оқыту технологиясын меңгеру үшін оқытушылық аса зор тәжірибені жұмылдыру қажет. Бұл өз қызметіне шығармашылықпен қарайтын, жеке басының белгілі іскерлік қасиеті бар адамды қажет ететін жұмыс. Шындығында да әрбір оқытушы жаңа инновациялық технологияны меңгеру барысында өзін-өзі дамытады және өзін-өзі қалыптастырады.

XXI ғасырда болашақ мамандарды даярлау, олардың кәсіби бейімделуін қалыптастыру мәселелері–кезек күттірмейтін өзекті қоғам талабы. Болашақ мамандардың жаңа инновациялық технологияларды қолдануға даярлығын қалыптастыру мына көрсеткіштерді қамтиды:

- мотивациялық өлшемдері - танымдық қызығуды қалыптастыру бейнесі жатады. Оған болашақ мамандарды қалыптастыру, болашақ маманның өзінің кәсіби шеберлігін дамытуға талпынуы, өз мамандығын жақсы көруі, кәсіби жеке біліктілік деңгейін көтеруге бағыттылығы, инновациялық іс-әрекетке ұмтылу әрекеттері;
- мазмұндық өлшемдері - болашақ маманның жалпы мәдениеттілік дайындығы, мамандығы бойынша білімі, жалпы теориялық білім негіздерімен қарулануы;
- бейімділік өлшемдеріне болашақ маманның барлық жағдайға бейімделе алу қабілеті, бейімділік жағдаятына бағдарлана алуы, микроорта өзгерістеріне сай, қолайлы инновациялық технологияларды таңдай алуы;
- танымдық өлшемдері - болашақ маманның кәсіби қоршаған ортаны жедел тани алуымен, өзін кәсіби жүзеге асырудың нәтижелі әдіс-тәсілдерін пайдалануымен, инновациялық технологияларға қызығу танытумен ерекшеленуі;
- іс-әрекеттік өлшемдері - болашақ маманның өзінің кәсіби іс-әрекетінің мақсаты мен міндеттерін анықтай алуы;
- шығармашылық өлшемдері - шығармашылық ептілік, белсенділік, болашақ маманның шығармашылық-ізденушілік дамуы;

Осы аталған көрсеткіштердің әсерінен білім, кәсіп, іскерлік, іс-әрекет, игеру, нәтиже құралады.

Білім сапасын арттырудағы жаңа инновациялық технологияларды оқып, үйреніп, сараптай келе, мынадай тұжырым жасауға болады:

- 1) білім алушылардың білім, білік сапасын арттырудағы жаңа инновациялық технология түрлері сан алуан, оларды таңдау және одан шығатын нәтиже оқытушының кәсіби біліктілігіне тікелей байланысты;
- 2) жаңа инновациялық технологияларды енгізу жүйелі әрі мақсатты түрде жүргізілгенде ғана жетістікке жетуге болады;
- 3) жаңа инновациялық оқыту технологияларын енгізу барысында әрбір оқу орнының материалдық-техникалық базасының бүгінгі талапқа сай еместігі, әрі жетіспеуі, кадрлық әлеуметтің төмендігі көп кедергі жасайды.

Қазіргі жас ұрпақтың саналы да сапалы білім алуының бірден-бір шарты – оқу орындарындағы білім беру процесіне жаңа инновациялық технологияларды енгізу екендігі сөзсіз түсінікті.

Сондықтан, ғылыми-техникалық прогрестен қалыспай, жаңа инновацияларды дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу – әрбір оқытушының негізгі міндеті болып табылады.

Біздің ойымызша, оқу орындарында инновациялық басқару жүйесін енгізіп, оны жүзеге асыру міндет. Ал, жаңа инновациялық технологияның негізгі міндеттеріне – әрбір білім алушының білім алу, даму, басқа да іс-әрекеттерін мақсатты түрде ұйымдастыра білу, білім мен білігіне сай келетін бағдар таңдап алатындай дәрежеде тәрбиелеу, өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру, аналитикалық ойлау қабілетін дамыту жатады.

Әдебиеттер

- 1 Ступина С.Б. Жоғары оқу орындарындағы оқытудың интербелсенді технологиялары: оқу-әдістемелік құралы. – «Ғылым» баспа орталығы, Саратов, 2009..
- 3 Раджерс Э. Инновация туралы түсінік. – //Қазақстан мектебі, №4, 2006.
- 4 Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалы білім. – //Қазақстан мектебі, №4, 2008.
- 5 Нағымжанова Қ. Инновациялық технологияның құрылымы. – А.:Өркен, 2007.

ЗАМАН ТАЛАБЫНА САЙ ЖӘНЕ ТИІМДІ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Қарағанды маңызды «Болашақ» білім беру колледжінің
ШТ-15-3(11) тобының студенті Қанат Назерке
Ғылыми жетекші педагогика пәнінің оқытушысы Әшен А.А.

Компьютердің пайда болуы адамзат қоғамына көптеген өзгерістер әкелді. Ғылым мен техниканың қарқынды дамуы және әлеуметтік экономикалық өзгерістер жас ұрпақты тәрбиелеуге жаңаша көзқараспен қарауды талап етуде. Бүгінгі білім беруді жаңарту жағдайында заманауи технологияларды қолдану басым мәнге ие болып отыр. Жалпы бүгінгі күні әлемнің барлық елдерінің қоғамдық даму негізі - білім, ақпарат және заманауи технологиялар болып табылады.

Қазіргі таңда республикамызда білім беруде заманауи технологияларды қолдану негізінде біртұтас біліми заманауи орта құру арқылы мемлекеттік білім сапасын арттыру. Оқыту жүйесінде заманауи технологияларды қолдану қазіргі таңда білім беруді жетілдірудің негізгі бағыттарының біріне айналды. Яғни, оқу үрдісінде заманауи технологияны қолдану:

1. оқу үрдісін жетілдіруде заманауи технологиялардың беретін мүмкіндіктері;
2. бастауыш мектепте мұғалімдердің заманауи технологияларды қолданудың мүмкін нұсқалары;
3. заманауи технологияларды сабақта қолдану үшін пән мұғалімі мен оқушыға осыған сай дағдылары мен білімінің болуы.

Қазіргі білім беру электрондық оқытуға көшу жолында жер-жерлерде заманауи технологияларды - компьютерлер, программалар, заманауи педагогикалық құралдарын т.б. қолдануға негізделген. Ол өз кезегінде әр түрлі деңгейдегі білім беру мекемелерінің түлектерімен қатар бастауыш сынып оқушыларының білімдерінің өзгерістерін жедел бақылауға мүмкіндік береді.

Расында, мектеп түлектерді қазіргі заман өндірісі жағдайында – заманауи технологияны қолдана алатын, өндірістік қызмет үрдісінде жұмысқа дайындауы керек. Бұл тек компьютердің тетіктерін басып, түрлі бағдарламалармен жұмыс жасау деген түсінік емес, ол заманауи технологиямен жұмыс жасай білуі керек. Мектептер де қазіргі қоғамға сай болуы үшін заманауи технологияны қолданып оқыту негізіне көшуі керек. Сондықтан да білімді дамытудың басым бағыты ол – электрондық оқуға (e-learning) көшу мәселесі болып табылады. Осыған орай, білім беру мекемелерінде заманауи технологияларды барлық пәндерді оқытуда тиімді қолдану, барлық кабинеттердің осыған сай жабдықталуы және мұғалімдер мен оқушылардың осындай жаңалыққа дайын болуы.

Заманауи технологияларды қолдану оқушылардың берілетін білімді игерулеріне айтарлықтай үлес қосады, сабақ материалын балаларға жеткізуді жақсартады, сабақты түсіндіргенде оның көңіл-күйлік, эстетикалық және ғылыми маңыздылығын арттырады.

Заманауи технологияларды сабақта қолдану оқушылардың сол пәнге, оқытушыға деген көзқарасын өзгертеді, тәртіп пен үлгерімді де жақсартады.

Заманауи технологияны қолдану арқылы пәнді оқыту: оқушыларға сабақ барысында мұғалімнің жалаң сөзін тыңдап қана қоймай, көптеген мағлұматты өз көзімен көру арқылы қабылданған ақпаратты есінде жақсы сақтап қалуына мүмкіндік береді. Пәнді оқыту барысында мұғалімнің оқушыларға қоятын талаптардың бірі: ой-өрісінің дамуына, түрлі заманауи технологиялармен жұмыс істей білу және оны оқушыларға түсінікті етіп жеткізу арқылы оқушының пәнге деген қызығушылығын арттыру. Егер де, оқушының пәнге деген қызығушылығы жоғары болса, ол оқушының пән бойынша білім сапасының жоғары болуына әсер етеді.

Заманауи технологиялардың негізгі міндеттері ол - бүгінгі мектеп білімінің сапасын арттыруға қол жеткізу. Заманауи технологиялар екі мәселенің шешілуіне көмектесуі керек. Білім бұл – *барлығына және білімнің жаңа сапасы – әр қайсысына.*

Бастауыш сынып үшін бұл білімнің мақсаттарын анықтатаудағы басымдылықтарының ауысуы: мектепте алғашқы сатыда білім алу мен тәрбиенің нәтижелерінің бірі ол – баланың заманауи компьютерлік технологияны меңгере отырып білім алуға дайын болуы.

Осыларды жүзеге асыру мақсатында бастауыш сынып мұғалімінің тәжірибелік қызметінде балаларды үйрету үшін білім беру мен тәрбие жұмыстарында заманауи технологияларды қолданудың қажеттілігі туындады. Заманауи технологияларды қолданудың бастауыш сыныптардың сабағында қоршаған ортадағы заманауи ағында бағдар таба білуге, заманауи технологиялық құралдарды қолдана білуге, қажетті заманауи технологиялармен жұмыс жасай білу әдістерін үйренуге мүмкіндік береді. Бастауыш сыныпта заманауи технологияларды қолдану сабақты біржақты түсіндіруден екі жақты байланыс арқылы түсіндіруге ауысады. Бұнда оқушы оқу үрдісіне белсенді қатысу арқылы берілген материалдарды оңай меңгеруге мүмкіндік алады. Балалар «сабақты түсіну қиын деген» ойларынан оңай арылады. Бастауыш сыныпта заманауи технологияларды қолдану мынадай мүмкіндіктер береді:

- оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға;
- сабақты жоғары эстетикалық дәрежеде өткізуге (әуен, анимация);
- әр оқушыға түрлі деңгейдегі тапсырмалар бере отырып әрқайсысымен жекелей жұмыс жасау.

Осылайша, заманауи мектепте білім беруде оқу үрдісінде заманауи технологияларды қолдану *өзекті мәселе* болып табылады. Бүгінгі күн мұғалімі өзі беретін пәні бойынша заманауи технологияларды қолдана отырып сабақ дайындап оны өткізе білуі тиіс. Заманауи технологияны қолданумен өткізілетін сабақ бұл – түсті бояудағы көрнекі, интерактивті, оқушы мен мұғалімнің уақытын үнемдейді, балаға өз жылдамдығында жұмыс жасауға мүмкіндік беретін, әр оқушымен жеке жұмыс жасауға ыңғайлы, білім сапасы мен нәтижесін жылдам және толық бағалауға да мүмкіндік береді. Сондай-ақ, бастауыш сыныпта қазіргі заманауи технологияларды оқу үрдісінде қолдану оқушылардың білімді сапалы да шығармашылық деңгейде қабылдауларына мүмкіндік берумен қатар, олардың білімді енжар қабылдаушы ролінен осы үрдістің белсенді субъектісіне айналуына да қолайлы жағдай туғызады.

Бұл мәселені шешудің *негізгі мақсаты* білім беру үрдісін жетілдіру, бірыңғай білім беру ортасын құру, білім беру сапасын арттыру. Ол үшін мыналар қажетті:

- әр түрлі пәндік салаларды интеграциялау;
- пәнді оқытудың дәстүрлі жүйесін модернизациялау;
- білім беру ресурстарын жинақтау;

- мұғалімнің заманауи технологияларды игеруі;
- тұлғалық-бағытталған оқытуды ұйымдастыру;
- оқушы мен мұғалім, мұғалім мен мұғалім арасында шығармашылық өзара байланыс.

Бұл мақсаттарға жету үшін келесі *мәселелер* шешілуі тиіс:

- оқушыларда заманауи технологиялар кеңістігінде бағыт-бағдар таба білу дағдыларының дамуы;
- жүйелі-талдап ойлай білетін адамдарды тәрбиелеу;
- оқушылар мен мұғалімнің шығармашылық бірлесіп жұмыс жасауына жағдай қалыптастыру және дамыту;
- оқушыларда компьютерге деген танымдық құрал ретіндегі көзқарасты қалыптастыру;
- білім беру қызметінің барлық бағыттары мен формаларында заманауи технологияларды қолдана білу.

Болашақта отандық білім беруде басқа да білім беру формаларын енгізу қажет. Заманауи технологияларды тек білім беру үрдісінде ғана емес тәрбие жұмыстары мен ұйымдастырушылық, әдістемелік жұмыстарда да қолдануды үйрену керек

Қазіргі 12 жылдық білім беру жүйесіне көшу жолында Қазақстанда білім берудің өзіндік ұлттық үлесі қалыптасуда. Бұл үрдіс білім бағдарламасының өзгеруімен қатар жүреді. Білім берудегі ескі мазмұнның орнына жаңасы келуде. Ол балаға өзін-өзі дамытуға, өзін толытуға және өзін-өзі жүзеге асыруға ұмтылатын дамушы тұлға ретінде қалыптастыруға бағытталған.

Дүниежүзілік білім кеңістігіне кіру мақсаты көзделіп, еліміздің дамыған елдермен қатар тұра алатын өркениетті ел ретінде танылып, олармен білімі мен ғылымы, мәдениеті мен заманауи технологиясы теңесуі үшін маңызды істер атқарылуда. Мұндай өзгерістер білім беру жүйесінің даму бағыттарын 2011-2020 жылға дейінгі білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында нақтылайды.

Білім беру жүйесіне жаңа заманауи технологияларды енгізу арқылы оқыту үрдісін жетілдіру, оқушының танымдық қабілетін дамыту саналы деңгейге көтеру – бүгінгі күнгі күрделі мәселе. Білімді жеке тұлғаға бағыттау, оқушының өзін-өзі тануы, өзін-өзі тәрбиелеуі, ақыл-ойын дамытуы, яғни, жан-жақты дамыған жеке тұлға тәрбиелеу мұғалімдер алдына тың міндеттерді жүктеп, жаңашыл іс-әрекетке жетелейді.

«Технология» дегеніміз не? Технология – *tehne* (шеберлік, өнер, білім) деген мағынаны білдіретін грек сөзі. Академик В.М. Монаховтың айтуы бойынша: *технология*-оқушы мен ұстазға бірдей қолайлы жағдай тудырушы, оқу процесін ұйымдастыру және жүргізу, бірлескен педагогикалық әрекетті жобалаудың жан-жақты ойластырылған үлгісі. Ал педагог-ғалым Беспалько өзінің «Слагаемые педагогической технологии» деген еңбегінде былай дейді: «Оқу тәрбие процесінің алдын ала жүйелі түрде жоспарлануы және оның тәжірибеде жүзеге асуы – белгілі бір педагогикалық жүйенің тәжірибеде жүзеге асу жобасы».

Мектепте жұмыс атқаратын әрбір мұғалімнің алдына қазіргі таңда қойылатын талап өте үлкен болып отыр. Мұғалім өзінің заманауи іс-әрекетін қалыптастырып, оны меңгеріп, сол заманауи педагогикалық технологияларды оқу-тәрбие үрдісінде жүйелі пайдалану арқылы оқушылардың білім сапасын арттыруы қажет. Сонда ғана заманауи педагогикалық технологияларды меңгерген, өз практикасында қолданған әрбір мұғалім өз сабағын нәтижелі даму жағынан көре алады.

Мұғалім алғаш заманауи педагогикалық технологияларды: оқып үйренеді, екіншіден, меңгереді, үшіншіден, заманауи педагогикалық технологияларды тәжірибеде қолданады, төртіншіден, оны дамытып, нәтижесін тексереді.

Технологияның артықшылықтары. Әдістемеге қарағанда технологияның артықшылықтары көп.

Біріншіден, технологияда түпкі нәтиже дәл анықталады. Дәстүрлі педагогикада мақсатқа жету жолдары анық болмайды. Технологияда мақсат негізгі болғандықтан, оны дәл анықтауға мүмкіндік бар.

Екіншіден, мақсат диагностикаға сүйеніп қойылғандықтан, оған жету үшін істелетін жұмыстардың нәтижесі объективтік әдістер арқылы тексеріледі.

Үшіншіден, мұғалім дайындықсыз оқыту процесін жүзеге асыра алмайды.

Төртіншіден, әдістемеді сабақ жоспарлары - мұғалімнің жоспары, оқыту процесінде жұмыс істейтін мұғалім. Ал технологияда оқушылардың оқу іс-әрекетінің түрлері және мазмұны көрсетілген жобада жасалады. Әдістеме бойынша әр мұғалім сабақ жоспарын өзінше жасайды, демек сабақта оқушылардың іс-әрекеті де түрліше ұйымдастырылады.

Мақсат бізге керекті түпкі нәтиже, нәтижені көріп "Мақсатқа жеттік пе?"- деген сұрақтарға жауап беру. Мұндай мақсатты педагогикада "диагностика арқылы анықталған мақсат" дейді. Диагностика арқылы оқушылардың білім, іскерлік, дағды деңгейлері және қабілеті анықталады, нәтижесінде оқушыға тағы да қандай білім, іскерлік, дағдылар беру керектігі жоспарланады.

Оқыту технологиясының негізгі сатылары:

1. жаңа тақырыпты түсіндіру;
2. төменнен, жоғарыға қарай деңгейлік тапсырмалар беру;
3. оқушылардың тақырыптан алған білімдерін бекіту;
4. оқушылардың білімдеріне сай үлестірімелер тарату. Яғни, «5», «4», «3»-тік білімге сай;
5. оқушылардың білімін қолма-қол бағалау.

Мақсаты:

1. әр оқушыны оның қабілеті мен мүмкіндік деңгейіне қарай оқыту;
2. деңгейі төмен оқушылармен жеке жұмыс жасау, қолдау көрсету;
3. дарынды оқушының тереңірек білім алуына жағдай жасау;
4. оқушының ынтасын қабілетін арттыру.

Ерекшелігі:

1. таланттылар, дарынды оқушылар өздерінің қабілеті мен икемділігін одан әрі бекіте түседі, әлсіздер оқуға ниет білдіріп, сенімсіздіктен арылады;
2. оқушылардың оқуға деген ынтасы артады;
3. білім дәрежесі бірдей топтарды оқыту ісі жеңілдейді;
4. түрлі құралдар арқылы оқушылардың білім, іскерліктерін жиі тексеру;
5. үлгермеушілерді анықтау және іріктеу;
6. олармен қосымша жұмыстар өткізу, материалдарды қайталау. Осы жұмыстардан кейін оқушылардың білім, іскерліктерін тағы тексеру;
7. оқушылардың жаңа материалды меңгермеу себептерін зерттеу және анықтау.

Заманауи технологияны қолдану дегеніміз, заманауи технологияны шаблон, трафарет ретінде пайдалану емес, өйткені әр мұғалімнің өз іс тәжірибесі бар. Бірақ, заманауи технологияны қолдану арқылы мұғалім өз іс тәжірибесін байытып, еңбегін жеңілдетіп, белгілі бір нәтижеге жету- педагогиканың ең асыл заты болып табылады. Ушинский К.Д. айтқандай, іс-тәжірибе толық көшіріліп алынбайды, тек оның негізгі ойы ғана алыну мүмкін. Осы негізгі ойды түсініп оларға шығармашылық көзқараспен қараған мұғалім заманауи технология бойынша жұмыс атқара алады.

Қазіргі заманғы білім беру үрдісінде оқу үрдісін жақсарту мақсатында көптеген білім беру заманауи технологиялары қолданылады. Соларға қысқаша тоқталып өтейік. Олар:

Бағдарламалап оқыту технологиясы

Ғылыми негізде түзілген бағдарлама негізінде оқытудың тиімділігін арттыру, баланың жеке қасиеттерін ескере отырып оқыту. Оқыту құралдарының көмегімен бағдарламаланған оқу материалдарын кадр, файл сияқты оқыту бөлігі арқылы логикалық бірізділікпен берілген.

Ойын арқылы оқыту технологиясы

Дидактикалық, тәрбиелік, дамытушылық, әлеуметтендірушілік мақсатқа жету. Ойындық іс-әрекеттің психологиялық механизмі жеке бастың өзіндік талап-талғамдарына сүйенеді. Баланың бойындағы білімдік, танымдық, шығармашылық қасиеттерін аша түсуді көздейді.

Заманауи педагогикалық технология – бұл педагогикалық әрекеттер табысына кепіл болардай қатқыл ғылыми жоба. Әрі сол жобаның дәл жаңғырып іске асуы. Заманауи педагогикалық технология кешенді, бірігімді процесс. Ол өз құрамына адамдарды, идеяларды, құрал-жабдықтарды, сонымен бірге жоспарлау, қамсыздандыру, бағалау және білім меңгерудің барша қырлары жөніндегі мәселелер шешімін басқаруды қамтиды.

Заманауи педагогикалық технологиялар көп түрлі болуына қарамастан, олардың іске асуының екі ғана жолы бар. Біріншісі – теориялық негізде орындалуы (В.Б.Беспалько, В.В.Данилов, В.К.Дьяченко және т.б.), екіншісі – тәжірибемен жүзеге келуі (Е.Н.Ильин, С.Н.Лысенкова, В.Ф.Шаталов және т.б.).

ЗАМАНАУИ ОҚЫТУ ҚҰРАЛДАРЫ ЖӘНЕ ҚОЛДАНУ ЖОЛДАРЫ

Қарағанды маңызды «Болашақ» білім беру колледжінің
ШТ-15-3(11) тобының студенті Әлібай Ақтолқын
Ғылыми жетекші педагогика пәнінің оқытушысы Әшен А.А.

Елбасымыздың Қазақстан халқына Жолдауында: «Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Біздің азаматтарымыз үнемі ең озық жабдықтармен және заманауи өндірістерде жұмыс жасау машығын меңгеруге дайын болуға тиіс» - деп айтқандай, колледж студенттері- болашақ педагогтер терең білімді, озық ойлы және өз мамандығын жетік меңгерген болуы қажет.

Қазіргі кезеңде білім ғылым саласында инновациялық педагогикалық технологиялар қаншалықты маңызды болса, осы білім бағытында заманауи технологиялар ұғымы кеңінен қолданылатын ұғымдардың біріне айналды. Қоғамымызда болып жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістер мен еліміздің білім беру саласының әлемдік білім кеңістігіне өтуі білім беру саласында, соның ішінде кәсіптік білім беру уақыт талабына сай өзгерістер енгізуді талап етіп отыр.

Болашақ құзыретті мамандарды өсіріп, дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып отыр. Жаңа заман маманы ертеңгі еліміздің болашағы. Кәсіби құзыретті маманды қалыптастырып, дамыту үшін, тұлғаның ішкі дүниесі мен оның қыр сырын анықтап, мүмкіншіліктері мен қабілетінің дамуына жағдай туғызу қажет.

Әрине, ол үшін білім беру мекемелерінде студенттердің жеке басының қалыптасуы мен дамуында педагогтардың заманауи технологияларды қолдана білу сауаттылығына да байланысты. Сондықтан, білім берудің жаңа педагогикалық технологияларды қолдану негізінде келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау қазіргі таңдағы әрбір педагогтың міндеті.

Заманауи технологиялар – тәрбие, білім беру мақсаттарына қол жеткізуге мүмкіндік беретін оқыту формаларының, әдістерінің, жолдарының, тәсілдерінің және тәрбие құралдарының жиынтығы. Бұл дамыту, оқыту және тәрбие процестеріне ықпал ететін тәсілдердің бірі. Заманауи технологиялар балаға білім мен тәрбие беруді саналы, сапалы етіп қызығушылықтары мен өміршеңділігін арттырады. Инновациялық технологиялар – заманауи әлеуметтік - мәдени жағдайда баланың тұлғалық дамуында динамикалық өзгерістер есебінен позитивті нәтиже жетуге бағытталған тәрбиелеу құралдарының, оқыту тәсілдері мен әдістерінің жүйесі.

Заманауи технологиялардың басты міндеті - баланың танымдық әрекетін жандандыра отырып, педагогтың кәсіби қызметін жаңғырту арқылы алға қойған мақсатқа толықтай жету. Технологиямен жұмыс жүргізу оқып меңгерумен қатар тәжірибеде қолдану, шығармашылық бағытта дамыту және нәтиже арқылы іске асырылады.

Колледждегі тәрбие мен оқыту жұмысының негізгі мақсаты – дені сау, ұлттық сана-сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, еңбекқор, іскер, бойында ізгі қасиеттер қалыптасқан, дүниетанымы мол тұлға, көшбасшылық қасиеттерді меңгерген жеке тұлғаны қалыптастыру.

Заманауи технологиялар мен инновациялық құралдар колледжде жас ерекшеліктерін ескере отырып, өзіндік бағыттары мен мақсаттары бар екендігі мәлім.

Ойын арқылы оқыту технологиясының мақсаты дидактикалық, тәрбиелік, дамытушылық, әлеуметтендірушілік мақсатқа жету. Ойын технологиясының ерекшелігі ойындық іс-әрекеттің психологиялық механизмі жеке бастың өзіндік талап-талғамдарына сүйенеді. Студенттің бойындағы білімділік, танымдық, шығармашылық қасиеттерін аша түсуді көздейді. Іскерлік және тағы басқада ойындар студенттерге өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңу жолын үйретіп қана қоймайды, олардың ұйымдастырушылық қабілеттерін де қалыптастырады. Ойын - әлеуметтік қызмет. Ол студенттің жасына қарай өзін қоршаған ортаны танып білуге құштарлығын арттырады.

Проблемалық оқыту технологиясы - студенттің өз бетімен ізденуге үйрету, танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту. Яғни, студенттердің белсенділігі арттыру, шараға қызықтыратындай мәселе тудыру, студент материалды сезім мүшелері арқылы ғана қабылдап қоймайды, білімге деген қажеттілігін қанағаттандыру мақсатында меңгереді.

Шығармашылық қабілеттерін дамыту технологиясы. ТРИЗ – өнертапқыштық тапсырмаларды шешу теориясы. Негізін салушы - Генрих Альтшуллер. Оның технологиясының басты идеясы техникалық жүйелер белгілі бір заңдармен туындап, дамиды: бұл заңдарды тануға болады және өнертапқыштық тапсырмаларды шешу үшін қолдануға болады. Қазіргі таңда Г. С. Альтшуллердің ТРИЗ технологиясы мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуін, тапқырлығын, шығармашылық елестетуін, диалектикалық ойлауын дамыту үшін бала бақшаларда табысты қолданылады. ТРИЗ мақсаты – балалардың ой-өрісін дамытумен қатар, жүріп жатқан үдерісті түсіндіре отырып, жүйелі ойлауына үйрету. Мектеп жасына дейінгі балалар үшін **«ТРИЗ»** технологиялары – бұл тәрбиешілер үшін толық әдістемелік ұсыныстары бар ұжымдық ойындар мен сабақтар жүйесі. ТРИЗ негізгі бағдарламасын ауыстыруға емес, оның тиімділігін барынша арттыруға арналған. Тәрбиеші жұмыс істейтін кез келген бағдарлама негізінде практикада тексерілген ТРИЗ әдістері мен тәсілдерін қолдануға болады.

Денсаулықты сақтау және ынталандыру технологиясы- стретчинг, ырғақ пластикасы, динамикалық үзілістер, қозғалмалы және спорт ойындары, релаксация, эстетикалық бағыттағы технологиялар, саусақ гимнастикасы, көз гимнастикасы, дем алу гимнастикасы, сергіту гимнастикасы, түзету гимнастикасы, ортопедиялық гимнастика.

Өздігінен даму технологиясы - бұл студентті жан-жақты дамыту, дербестікке тәрбиелеу, санасында нәрселер әлемі мен ойлау әрекетінің бірігуі, мұнда тәрбие үрдісі студенттің дамуына сәйкес табиғи болуы керек, сонда ғана ол өзін дамыта алады.

Бұл технологияның ерекшелігі оқытудың бірыңғай бағдарламасы болмайды, әркім табиғат берген даму жолымен жүреді. Әр студенттің іс-әрекеті өз еңбегіне орай үлкендердің, құрбылар тарапынан бағаланады. Мұндағы басты мәселе студент өзін-өзі бағалайды.

Ынтымақтастық педагогикасы - педагогтың талап ету педагогикасынан қарым-қатынас педагогикасына көшуі. Студентке ізгілік тұрғысынан қарау, оқыту мен тәрбиенің ажырамас бірлігі: педагог - студент, студент-педагог, студент-студент, яғни студент те педагог те субъектілер болып табылады. Сонымен қатар, студенттің басына ізгілік қарым-қатынас, екеунің арасындағы өзара түсінушілік, ынтымақтастық қарым-қатынас жасау. Бұл технологияның негізгі мақсаты - студентті азамат етіп тәрбиелеу, олардың танымдық күшін қалыптастыру және дамыту, студенттің жаны мен жүрегіне жылылық ұялату.

Дамыта оқыту технологиясы - студентті оқыта отырып, дамыту. Оның бойында еркіндік, мақсаткерлік, ар-намыс, мақтаныш сезім, дербестік, адамгершілік, еңбексүйгіштік, белсенділік т.б. қасиеттер дамыту.

Қашықтықтан оқыту (ҚО) - білім, білік дағдыларды алу үрдісі, бұл кезде оқыту процедураларының тұтас немесе белгілі бір бөлігі оқытушы мен студенттің территориялық алшақтығына қарамастан жаңа ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың көмегімен жүзеге асырылады. Қашықтан оқытудың білім саласындағы мақсаты: Білім берудің біртұтас ақпараттың жүйесін құру арқылы оқушылар мен студенттердің білім деңгейін көтеру. Қашықтан оқытудың білім саласындағы міндеттері:

- бір-бірімен тығыз байланысты бола отырып, мемлекеттік (республикалық) деңгейіндегі қашықтықтан оқытудың құрамына енуі;
- құру кезінде мемлекеттің стандарт талаптарын сақтау;

Қашықтықтан оқытудың жергілікті жүйесі белгілі бір білім және жекелеген қала (институт) шеңберінде жұмыс атқарады, оның құрамына тек жоғары оқу орындары ғана емес, мектептер, гимназиялар мен колледждер де кіреді. Осындай жүйенің аясында жұмыс жасаудың алғашқы сатысында зиялылық потенциалын, компьютерлік техниканы ұтымды пайдалана отырып, үздіксіз білім беру принциптерін ойдағыдай іске асыру қажет. Осыған орай, мектептер мен жоғары оқу орындары жергілікті және аймақтық желіні пайдаланып, шығармашылық жұмыстарын таратып, оқыту үрдісінде әдістеме бойынша тәжірибе алмасуы қажет.

Қашықтықтан оқыту тәсілі бойынша жұмыс істейтін оқытушы оқытудың жаңа технологиясын, оқытудың компьютерлі және тораптық жүйелерін жетік біліп, олармен іс жүргізу ісін орындау шарт. Қашықтықтан оқыту тәсілімен оқытатын оқытушыларға және осы істе мүдделі басқа да адамдарға бірнеше талаптар қойылады:

- Оқытушы компьютермен жоғары дәрежеде сауатты жұмыс істей білуі қажет.
- Қашықтықтан оқытудағы мақсаттары мен міндеттері, оның алдағы уақытта ақпараттық технология және коммуникация құралдарының негізінде дамуы туралы білуі қажет.
- Қашықтықтан оқыту технологиясын жетік білетін, білім саласындағы қызметкерлерді, оқушыларды таныстыра білуі қажет.
- Оқытушының ақпараттық құралдармен жұмыс істеуге іс жүзінде дағдылануы қажет.
- Оқытудың телекоммуникациялық құралдарын қолдану ісіне дағдылануын қалыптастыру, атап айтқанда: тұтынушылар арасында ақпараттар алмастыру және ақпараттық жүйелердегі ресурстарды пайдалануға дағдылануын қалыптастыруы қажет.
- Жинақталған түрде оқу бағдарламасын құрайтын белгілі бір тәртіптегі модульдік курстардың әдістемелерін баяндай және курстарды өткізуді ұйымдастыра білуі қажет.

Оқу үрдісін қашықтықтан оқыту шеңберінде жүргізу ісіне жан-жақты даярлау, қашықтықтан оқыту жүйесі бойынша сабақ өткізу үрдісінде үйлестіруші болуы қажет.

Бүгінгі таңда ақпараттық қамтамасыз ету жүйесіне баса мән бермейінше, білім берудің ақпараттық технологияларын, дәлірек айтқанда, электрондық оқулық және бейнефильмдерді, басқа да электрондық басылымдарды қашықтықтан оқытудың спутниктік арнасы арқылы ендіремейінше, кез келген әлеуметтік-экономикалық саланың алға басуы мүмкін емес.

Ақпараттық технологиялар (АКТ)-деп оқыту педагогикасында арнайы техникалық ақпараттық құралдарды (интерактивті тақта, электронды - есептеуіш машиналар, аудио, бейне) пайдаланатын барлық технологияларды атайды. Компьютерлер білім беруде кеңінен қолданыла бастады, **«оқытудың компьютерлік технологиясы»** термині пайда болды.

Компьютерлік технологиялар бағдарламалаған оқытудың идеяларын дамытады, заманауи компьютерлер мен коммуникацияның бірегей мүмкіндіктерімен байланысты тың, әлі зерттеле қоймаған нұсқаларды ашады. Оқытудың компьютерлік (жаңа ақпараттық) технологиялары – бұл оқытушыға компьютер арқылы ақпараттарды дайындау және беру үдерістері. Компьютерлік технологиясының мақсаты ақпаратпен жұмыс жасау қабілетін қалыптастыру, коммуникативтік қабілеттіліктерді дамыту, «ақпараттық қоғам» тұлғасын дайындау, зерттеу қабілетін қалыптастыру, оңтайлы шешімдерді қабылдау қабілеті болып табылады.

Сонымен қатар, білім беру мекемесінде инновациялық білім беру құралдарын қолданудың да маңызы зор. Инновациялық білім беру құралдарына: аудио, видео, құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар, мен оқу әдістемелік кешендер, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық сайт және тағы басқалары жатады. Қазіргі таңда көптеген интерактивтік бағдарламалық бөлімдер, қозғалмалы объектілер құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар көптеп шығып, қолданыс табуда. Осындай құралдардың бірі-мультимедиялық оқулықтарды оқу ордалары кеңінен пайдалану. Бұл жағдайда әрбір педагог ұйымдастырып отырған шарасы әрі қызықты, әрі нәтежелі болады, сонымен бірге мультимедиялық құралдар арқылы педагог уақытты тиімді және ұтымды пайдаланар еді.

Педагог – студенттің бойына білім нәрін себетін, жан-жақты тәрбие беретін басты тұлға. Болашақта колледж түлектерінен жаңашыл педагог даярлауға қойылатын талаптар студенттерді оқыту мен тәрбиелеудің жаңа технологиялар түрлерімен қаруландыра отырып, қазіргі уақыттағы кәсіптік дағдыларын игеруге бағытталған оқытудың жаңа жолдарын енгізуді көздейді.

Педагогтарының негізгі міндеті: әдіс тәсілдерді дұрыс таңдау, жаңаша педагогикалық технологияларды дұрыс қолдана білу, жеке тұлғаның дұрыс дамып қалыптасуы үшін ыңғайлы жағдай жасау. ХХІ ғасырда білім мен ғылымды жаңа инновациялық технология бағытында дамыту.

Біздің қоғамымыз дамудың жаңа кезеңі-ақпараттық кезеңге толықтай көшіп келеді, бұл кезең, компьютерлік техника мен оған байланысты барлық ақпараттық коммуникациялық технологиялар педагог қызметінің барлық саласына кірігіп,оның табиғи ортасына айналып отыр.

Білім беру мекемелерде ақпараттық коммуникативтік технология құралдарын қолданудағы мақсат – әр студенттің танымдық қызығушылығын қалыптастыру. Студенттің танымдық қызығушылықтың болуы олардың шараларда белсендік танытуға, жағымды мінез құлықтарын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Оқытушы ретінде менің де алға қойған мақсатым:

- студенттерге тәрбие мен білім берумен қатар олардың шығармашылық қабілетін арттыру;
- ұйымдастырылған оқу іс-әрекетін идеялық жағынан ғылыми негізде өмірмен байланысты ұйымдастырып, оқушының қызығуын, білім құштарлығын таныту;
- әрбір ұйымдастырылған іс -әрекетте студенттерді ойлануға, өздігінен ізденіс жасауға баулып, ойын ауызша, мәдениетті сөйлеуге үйрету арқылы дағдыландыру.

Кез келген оқыту технологиясы терең теориялық, психологиялық, педагогикалық, әдістемелік білімді, педагогикалық шеберлікті, студенттердің жан дүниесін терең үңіліп оны ұғына білуді талап етеді.

Оқушының бойындағы бар күшін мақсатты іске жұмылдыру үшін әрекеттендіруде жаңа идеялар туындауда. Сократ: « Біреуді бір нәрсеге иландырғың келсе, құр сөзбен уағыздама, одан да бірге әрекеттен. Дені сау бала өзінің өмір сүрген уақытындағы табиғат заңы, саясат заңы білімін онсыз да біледі. Енді оны ғылымға түсірту—мұғалімнің жұмысы», - деп ұстаздың негізгі бақылаушылық рөлін белгілеп береді. Біз білім беру адамзаттың ортақ мүлкіне айналған дәуірде өмір сүріп отырмыз. Бір елде жаңалық ашылса, басқа жерде оны дер кезінде тез үйреніп үлгеруде біздің міндетіміз— дүниежүзіндегі жаңалықтар мен дамуларды назарға ала отырып, одан да жақсысын, тиімдісін ұсыну. Олай етпесек көштен қаламыз. Өйткені ғасырымызда барлық салада даму өте жедел жүзеге асуда. Инновациялық білім –іскерліктің жаңа түрі. Инновациялық қызмет пәндердің мазмұнын тереңдетуге, ұстаздың кәсіптік шеберлігін арттыруға, оқу ісін дамытуға бағытталған.

XXI ғасыр –қатаң бәсеке ғасыры. Елбасымыз халыққа арналған жолдауында: «Білімін дамыта алмаған елдің тығырыққа тірелері анық. Біз болашақтың жоғарғы технологиялық және ғылыми қамтымды өндірістері үшін кадрлар қорын жасақтауға осы заманғы басқарушылырсыз біз инновациялық экономика құра алмаймыз» — деген болатын. Қашан да білімді ұрпақ-болашағымыздың кепілі. Егеменді еліміздің тағдыры-жас ұрпақтың қолында болса, ұрпақтың тағдыры-бүгінгі ұстаздардың қолында.

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ МӘСЕЛЕЛЕРІН ӨЗЕКТЕНДІРІП, ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ АЛЫС, ЖАҚЫН ШЕТЕЛДЕГІ БІЛІМ БЕРУ

БМ-14-3/11/ тобының 4 курс студенті Ахат Роза
Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжі
Ғылыми жетекші: Жексенова Бибинур Омарбаевна
Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжінің оқытушысы

Қазіргі заманауи білім құрылымының ғасырлар бойына астарласатын тарихы бар. Адамзат қоғамының дамуының әр түрлі сатысында нақты бір мәдени-қоғамдық контекстке негізделген білім беру жүйесінің түрлі модельдері болды. Заманауи білім беру жүйесі XVIII ғасырдың соңы мен XX ғасырдың басында пайда болып, классикалық деген атқа ие болды. Классикалық білім беру жүйесі еуропалық мәдениет пен өркеннің дамуына тікелей әсерін тигізді. Соңғы онжылдықта дүниежүзілік білім беру жүйесі ұлғайтылып бара жатқан білімнің сапасы мен көлеміне деген сұранысты қанағаттандыруға мүмкіндігі жеткіліксіз. Білім беруге деген қоғамдық сұраныс пен оны қанағаттандыру мүмкіндігі арасындағы айырмашылық өте үлкен. Сонымен қатар, адамзат қоғамы экологиялық дағдарысқа ұлтаралық және қоғамдық түсініспеушіліктерге идеологиялық және табиғи азушылыққа қатысты жалпы проблемалар дүниесіне тап болды.

Корея Республикасы, Гонконг, Сингапур, Жапония мемлекеттерінің дамуы нәтижесінде бақыланған экономикалық ғажап батыс саясаткерлері үшін осы мемлекеттердің жалпы экономикалық жетістіктерге жетудегі білім беру жүйесінің үлесін бағалау үшін үлгі болды.

Шығыс Еуропа мен дамушы елдердегі қоғамдық реформалар туралы жоғарғы деңгейдегі сарапшыларды басқаратын "Ақыл орталығының" кеңесшісі М. Кастеллстің ойынша, ақпараттық қоғамға өту дамыған елдермен қоса дамушы елдердің де бірінші орындағы көздеген мақсаты болып табылады. Ол соңғы онжылдықта ақпараттық

технологияның даму жолына түскен елдер қатарындағы немесе ақпараттық технологиядан оқшау қалған мемлекеттер төменгі экономикалық жағдайда қалғанын атап өтті.

Білім беру саласы еңбек сапасының негізгі факторы болып табылады. Аймақтық, фирмалық, мемлекеттік экономикаға қосқан үлесі бағалы болып табылатын ақпаратты өндіру саласындағы және білім мамандардағы генераторлары жаңа ақпараттық капитализмнің негізін салушылар болып табылады.

Соңғы екі онжылдықта дүние жүзінде білім беру саласының дамуы келесі бағыттардан тұратын реформаларды жүргізуде:

- мемлекеттік тұрақты қаржыландыруды қамтамасыз етуді;
- үздіксіз білім беру жүйесінің қалыптасу тенденцияларын айқындауды;
- қоғамның білім берудегі бақылауға қатысу принциптерін;
- өндіріс, ғылым және білім беру арасындағы байланысты қадағалауды;
- білім беру мекемелерінің автономиялығын арттыруды;
- білім беру кешендерінің интеграциясын, халықаралық ЖОО өсуін мемлекеттік қолдауға алуды іске асыруда.

Өткен жүзжылдықтың 60-70 жж. Батыс Еуропа елдері мен АҚШ-та экономикалық даму мен жалпы мемлекеттік деңгейге ерекше назар аударуды қажет ететін сала ретінде білім беру саласының рөлі біліне бастады. Бұл жылдар адамзатты үлкен жетістікке әкелген жаратылыстану және нақты ғылымдардың, білім беру жүйесінің жаңаруының, ғылыми пәндердің интеграциясының дамыған кезеңі еді. Соған байланысты мемлекеттегі жалпы білім беруде, орны мен рөлінде, оның мақсатында көптеген өзгерістер болды. Толық білім алу үшін жүгіну керек болмай қалды. Жас маманның пәндердің негіздерін белсенді игеруі дағдысын дамыту, оларда пайда болған проблемаларды талдау жасау мүмкіндігін қалыптастыруды дамыту, балама шешімдер қабылдануды ұсыну мен олардың аргументтерінің 4 критерийлерін жасау басты мақсат болып қалды.

Стратегиялық шешімдерді қабылдау алдындағы білім беру саласындағы проблемаларды жүйелік зерттеудің мәнін жан жақты түсіну - білім беру саясатының негізгі қағидаты болып табылады. Бұның алғашқы жемістері мен нәтижесін тек 10-15 жылдан соң алу мәселесіне қатты назар аударылған, ал шын мәнінде ол 20-25 жылдан кейін ақталатынын айтуымыз қажет.

Шетел мемлекеттерінің білім беру саясатында табандылық пен сабақтастық тән. Мемлекет басқарушылары мен үкіметтері ауысып отырса да, саяси партиялардың әртүрлері мемлекет басқаруға келсе де, білім беру саласының принципі мызғымас іс боп қала берді.

Америка қоғамына тән жалпы, соның ішінде білім беру мазмұнындағы теориялық плюрализмды, көптеген шындықты және түрлі теориялардың бірдей құндылығын мойындау спецификалық ерекшелігі болып табылады. Солардың ішінде қоғамға деген қатынасы бойынша тұлғаның біріншілігін алдыңғы қатарға қойған гуманистік теория ерекшеленеді. Өзінің қолданысына байланысты мектеп мәдени селекция құралы болып отыр, сондықтан оқу бағдарламасы бейтараптық сипатта болмауы керек. Өзінің философиясында мектеп тек дұрыс ойлауды ғана үйретуді көздеумен басқарылып қана қоймай, жастарға қандай қоғамдық маңызы бар құндылықтар мен идеяларды насихаттауды да қолға алуы тиістігінде айқындауы қажет [1].

Батыстың жалпы педагогикалық философиясы - нақтырақ айтсақ, олардың қоғамдық өмірінің модельдері дүние жүзілік өркениетінің жетістіктерін айқын көрсетеді. Мұнда қоғамның мәдени, саяси және экономикалық қатынас құрылымының әртүрлілігі түсінігі қалыптасқан, соған сәйкес, қоғам неғұрлым бірыңғай емес құрылымды болған сайын, соғұрлым өмірлік тәжірибе ұлғайып, пайда болған проблемаларды соғұрлым сәтті шешіп отыруы орныққан.

Заманауи американдық зерттеушілердің жұмыстарында оқытудың мазмұнында орай білім берудің құнды бағыт-бағдарының 4 типіне басымдық берілген. Олар - энциклопедизм, гуманитаризм, натурализм және прагматизм.

Жан жақты дамыған тұлғаны қалыптастыратын білім берудің гуманистік мақсаты, білім беру мазмұнын қайта қарастыруды талап етеді. Ол тек жаңа ғылыми - техникалық ақпараттан тұрмай, гуманитарлық, жеке басты дамытатын білім мен дағдыдан, шығармашылық істегі тәжірибеден, жеке тұлғаның әлемге, ондағы адамға эмоционалды – құндылық қатынастардан тұруы тиіс.

XXI ғасырдағы жоғарғы оқу туралы дүниежүзілік декларацияда" атап көрсетілгендей жоғарғы оқу келесі міндеттерді орындауы тиіс:

Оқу бағдарламасына және курстарына негізделі отырып, адамзаттың кез келген шаруашылық саласында қажеттіліктерін қанағаттандыра алатын қоғамның заманауи және болашақ қажеттіліктеріне әрдайым бейімделетін жоғарғы дәрежелі мамандарды және жауапкершілігі мол азаматтарды дайындауды қамтамасыз ету.

Әділдік рухында демократия мен әлемнің тұрақты дамуына, адам құқығын еске ала отырып, қоғам өміріне белсенді араласу мен азаматшылықты көздей отырып, қоғамдық мобильді жеке тұлға мен жеке даму мүмкіншілігін қатысушыларға кең таңдау мүмкіншілігін біріктіре отырып, жоғарғы білім алуды қамтамасыз ету.

Мәдени, қоғамдық және экономикалық дамуға үлес қосу мақсатымен қоғамды қажетті біліммен қамтамасыз ету жаратылыстану ғылымы мен технологиялық зерттеулерді қолдай отырып, дамыту сонымен қатар, қоғамдық және гуманитарлық ғылым мен шығармашылық еңбекті зерттеу.

Ұлттық және аймақтық, халықаралық және тарихи мәдениеттерді мәдени плюрализм талаптарына сай түсіндіру, насихаттау, сақтау, кеңейту, дамыту және тарату.

Тұлға азаматшылығын құрып, жастарды тәрбиелеумен қамтамасыз ете отырып, қоғамдық құндылықтарды сақтау және нығайту, және де сол арқылы гуманизм болашағын кеңейту.

Жалпы және кәсіби мәдениетті жоғары деңгейлі ұстаздар дайындап, білім беруді барлық деңгейлерде дамуын қолға алу.

Заманауи білім берудің мазмұнында, оның императивті құндылықтары құрылымында қоғамның мәдениетті меңгеру міндеттерімен қатар, табиғи және әлеуметтік ортада біртұтас қарым-қатынасты қалыптастыруда адамның шығармашылық мүмкіншіліктерін өзгерту, оның қабілетін дамыту, өмір ақиқатын қайта құру ерекше орын алады.

Қазақстанда жоғары білімді мамандар дайындау екі деңгейде жүреді. Әрбір деңгей өзіне тиесілі міндеттерді шешуге тиіс болды. Бірінші деңгей әлеуметтік сипаты бар проблемаларды шешуге дайындау деңгейі болып саналады (халықтың білім деңгейін арттыру). Осы деңгейде студенттер жалпы ғылыми базалық дайындықтан өтеді және нақты тапсырыс берушіге немесе тандалған бағыттағы жалпы теориялық арнайы білімді алады [2]. Мұндай мамандардың квалификациялық деңгейі батыс білім жүйесіндегі бакалаврдың академиялық дәрежесіне сәйкес келуі тиіс. Мемлекет өзінің әлеуметтік бағдарламасына орай бакалаврға тапсырысты беруші болып саналады.

Бастапқы тұлғаның біріншілігін жариялаған «гуманистік» теория моделі басқада көптеген түрлі теориялар арасында ерекшеленеді. Өзінің қолданысына байланысты мектеп мәдени селекцияның құралы болып табылады. Өзінің философиясында мектеп дұрыс ойлауды үйретіп қана қоймай, жастарға қоғамдық пайдалы құндылықтар мен идеяларды сендіруді басшылыққа алуы тиіс. Білім беру теориясында рационалистік концепция өзіндік өрлеу кезеңін бастан кешіріп жатыр. Осы модель ғылыми-техникалық рефолуция мен философиялық-қоғамдық теорияның әсерінен дамыған технологиялық платформаға негізделген.

Бүгінгі таңда білім берудің алдына келесі міндеттер қойылып отыр - ол өзінің елін қамтамасыз етумен қоса, тез трансформацияланудағы әлем жағдайында қоғамдық өмірге белсене араласу үшін білім алушылар қандай білім және ілімді меңгеруі тиіс. "Дүниежүзілік деңгейлік білім беру" деп аталатын жобаны гуманистік бағыт ерекшелейді. Бұл моделдің концепциясында білім беру қызметінің вариативтік идеясы мен дүниежүзілік ең жоғары жетістіктерге бағытталған стандарттарға сүйенуді насихаттайды.

Еуропалық білім беру саласында айтарлықтай өзгерістер болып жатыр. Сорбон (1998ж.) мен Болонда (1999ж.) қабылданған декларациялар – еуропадағы жоғарғы мектептің түбегейлі өзгеру кезеңінің дәлелі. Сарапшылардың атап өткеніндей, екі құжатта білімнің мазмұнына емес, құрылымына бағытталған [3].

АҚШ-тың білім беру саясатының бағытталуын Батыс Еуропа елдері, Жапония, өндірістік дамыған мемлекеттер бағалап және оның білім беру жүйесінің даму масштабына әлемдік нарықтағы өзіне қауіп төндіруші ретінде қарап, соған сәйкес шаралар қолданды.

Дүниежүзіндегі білім беру жүйесі дағдарысты бастан кешіруде. Қоғамның қатал еңбек бөлінісіне негізделген білім берудің дәстүрлі әдісі өз мүмкіншіліктерін жоққа шығарды. Қоғамдық жіктеліс, өндірістің төмендеуі, қажетті қаржыландырудың болмауы білім беру дағдарысын үдетуде. Алайда оқу адамдардың қоғамдануының, тұрақтануының факторы болып қала береді.

Білім берудің гуманизациясы дүниежүзінің басқа да қазіргі жаһандану проблемаларымен байланысты әлемдік проблема ретінде қарастырылады. Әлемнің әлдеқайда дамыған елдеріндегі оқу дағдарысына тез ауысатын технологиялардың бәсекелестігі себеп болып отыр.

Заманауи білім жүйесінің талабы қоғамды тек керекті біліммен қамтамасыз етіп қана қоймай, қоғамдық құндылықтарды нығайту, ұлғайту, гуманизм мен азаматтықтың жағдайларын кеңейту өзекті мәселе етіп қойылуда. Бұл үдеріс үздіксіз жүреді, адамның әлеуметтенуіне іске асырудың барлық кезеңінде жүзеге асырылады.

Білімнің жаңа философиялық-әлеуметтанулық парадигмасы бірнеше шарттарға жауап беруі керек:

- 1) Біздің қоғамның полимәдениеттілік тәжірибесін ескеру.
- 2) Білім беру жүйесінің замана тенденцияларға сай келуі.
- 3) Әлемнің дәстүрлі тәжірибесімен шамалас болу.

Полимәдениетті қоғам жағдайында Қазақстанның ғылыми және педагогикалық зиялылары тәрбиелеуші оқыту моделінің таңдауында тұрып қалды. Тәрбиелеу мен оқытудың теориясын іздеу тек педагогика мамандары үшін ғана емес – бұл жалпы ортақ әлеуметтік мәселе. Қазақстанның тұрақты дамуына әлеуметтену үшін қандай жағдайлар жасалатынына байланысты балалар мен жасөспірімдердің жеке бағының неге бағытталатынына байланысты.

Қазақстанда әлемдік дүниетанымдық плюрализм қалыптасты, бірақ әзірге құндылық жүйенің концептуалды өлшемі жоқ, өйткені дүниетанымдық, құқықтық мәдени нормалар әлі де қалыптасып бітпеген, олар қалыптасу сатысында тұр.

Республикада гуманистік педагогика кеңінен таралуда, ол бойынша бала білімдік және тәрбиелік қызметтің мәні басты және қорытынды болып тұр.

Батыс жаңа технологияларының үлгісін культке айналдыру маңызды мәселелердің бірі болып отыр. Бұл біздің қоғамымыздағы дәстүрлі құндылықтардың трансформациялануының нәтижесі. Бұның білім мен мәдениет моделдеріне бірдей қатысы бар.

XXI ғасырдың өркениетті даму перспективаларына сай білім беру жүйесінің жаңа үлгілерін іздеу адамзат дамуымен тығыз байланыста қарастырылады.

Қазақстан Республикасының білім жүйесінің мақсаты білім сапасын қамтамасыз етуде тиімді жұмыс істейтін ұлттық үлгісін құру, ол өз кезегінде қоғамды жоғары білікті кадрларға деген қажеттілігін қамтамасыз етеді. Концепцияда білімнің міндеттері, құрылымы және мазмұны көрсетілген. Ондағы көрсетілген түрлендірулер халықаралық білім кеңістігіне интеграциялануға бағытталған. Концепция келесі негізгі ойлармен өкпектелген [4]:

- білім сапасын қадағалау;
- білім ашық жүйе ретінде;
- оқытуды ұйымдастырудың жаңа принциптері;
- нәтижеге бағыт-бағдар ұстау;
- жалпы және кәсіби білімнің арақатынасы.

Бүгінгі таңда ақпарат және білім қоғамның дамуында стратегиялық ресурсы ретінде көрініс тапты. ХХІ ғасыр зияткерлік индустриямен, инновациялық технологиялармен ерекшелінеді. Егер біз бұл үрдістің шеткі аймағында қалғымыз келмесе, біздің ақпараттық-коммуникативтік кеңістігіндегі білім беру барысының стереотиптерін есте ұстау қажет.

Білім берудің екінші деңгейінде мамандарды дайындау нақты тапсырыс беруші үшін немесе нақты қызмет түрі үшін шешілетін болады. Осымен байланысы бұл деңгейді бітірушілер өздерінің болашақ жұмыстарының ерекшелігін ескеріп, тереңдетілген жалпы ғылыми, жалпы теориялық және арнайы білім алады, ол батыс білім жүйесінің инженері немесе магистры сияқты дипломды маманның квалификациялық деңгейіне сәйкес келеді.

Технологиялық өндірістің және инженер – техникалық қызметкер функционалдық ерекшеліктерінің көп жақтылығын ескеріп, екінші деңгейдегі білім беру оқылатын кәдері мен дайындық көлемі бойынша индивидуалдануы тиіс.

Қазақстандық білім беруі ұйымдылық-құрылымдық және нормативтік-құқықтық мәселелерді шешіп, білім беруді реформалаудың жаңа кезеңіне өтті. «Білім туралы» жаңа Заң қабылағаннан кейін ЮНЕСКО ұсынысы бойынша Халықаралық білім стандарттарының классификациясына сай үлгі жұмыс істейді. Қазақстандық білім берудің заманауи даму кезеңі 2030 ж. білім стратегиясында көрсетілген стратегиясына бағыт-бағдар ұстанған [5].

Жоғарғы білімнің қоғамның заманауи талаптарына сай болуын қамтамасыз ету үшін экономика, ғылым, мәдениет, әлеуметтік саланың дамуына тікелей әсер ететінін ескеріп оның білім беру және ғылыми зерттеу міндетін, функцияларын қайта қарау керек. Мемлекеттің және оның мүдделерінің, қоғамдық құрылымдардың, кәсіпкерлердің, бүкіл қоғамның тұрақты экономикалық дамуын, адам өмірінің деңгейін және сапасын көтерілуде, ұлттық қана емес әлемдік мәселерді шешудегі рөлінің маңыздылығын қайта қарауы қажет.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінің басты қайшылығы – тез өсіп бара жатқан жаңа білімдер қарқыны мен жеке тұлғаның оларды игерудегі шектеулі мүмкіндіктері арасында байқалады. Бұл қарама-қайшылық педагогикалық теорияны білім берудің абсолютті идеалынан (жан-жақты дамыған тұлға) бас тартып, жаңа идеалға - адамның өзін - өзі реттеуі мен өздігінен білім алуы қабілеттілерін барынша дамытуға көшуіне мәжбүр етті. Себебі, экономика дамуының жоғары қарқындылығы, өндірістік үрдістерді автоматтандыру, техниканың дамуы, микроэлектроника мен компьютерлерді қолдану және т.б. құбылыстар оқушылар біліміне деген талаптардың өзгеруіне және жоғарылауына әкеліп соқты. Қазіргі заманғы жұмыс берушілердің мамандарға қоятын талаптары: -өз бетінше ойлауға және әр түрлі проблемаларды шешуге қабілетті болу, яғни алған білімдерін осы проблемаларды шешуде қолдана білу; -сыни және шығармашылықпен ойлау; -гуманитарлық білімдерді терең түсінуге негізделген бай сөздік қорға ие болу. Демек, қазіргі заманғы оқушылар қажет білімдерді өз бетінше меңгеріп, оларды тәжірибеде әр түрлі проблемаларды шешу үшін қолдану арқылы тез өзгеретін өмір жағдайларына икемделуі, өз бетінше сыни ойлауы, ақпаратпен дұрыс жұмыс істеуі, қарым-қатынасқа түсе білуі, өзін - өзі дамытуы қажет. Сол себепті қазір әр оқушыны белсенді танымдық үрдіске тарту арқылы оларды алған білімдерін тәжірибеде қолдануға, өздерінің интеллектуалдық, денелік күштерін дамытуға, өз ойларын айтуға үйретуіміз қажет. Ол оқыту үдерісінде қолданылатын оқыту технологияларына байланысты Заманауи технологияларды меңгеру мұғалімнің зияткерлік, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Елімізде болып жатқан жаңаша түрлі бағыттағы өзгерістер білім беру жүйесіне жаңаша қарауды, қол жеткен табыстарды сын көзбен бағалай отырып саралауды, оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамытуды, мұғалім іс-әрекетін жаңаша тұрғыда ұйымдастыруды талап етеді. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстанның болашағы – бүгінгі жастар. Сіздер оларға қалай білім бересіздер, Қазақстан сол деңгейде болады» деген сөзі бүгінгі білім беру жүйелеріндегі оқу-тәрбие үдерісінде заманауи оқыту технологияларын тиімді қолдану арқылы білімі мен біліктілігін арттырудың өзектілігін көрсетеді. Әр мемлекеттің интеллектуалдық, экономикалық және мәдени әлеуеті сол елдің білім беру жүйесінің заман талабына сәйкес

дамытылуына байланысты. Нарық заманы білім саласына, білім мекемелері мен ұстаздарға үлкен міндеттер қояды. Бүгінгі таңдағы ұстаздардың міндеті – жас ұрпаққа сапалы білім және саналы тәрбие берумен қатар, заман талабына сай білімді, білікті маман иелерін даярлау, сонымен қатар нарық заманының бәсекесіне түсе алатын, түскен ортасында өзінің білім деңгейі мен кәсіби шеберлігін көрсете алатын адал азаматтарды тәрбиелеу. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау керек» деп атап көрсетілген.

Сонымен қатар Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев «Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы» Жолдауында «Білім беру реформасы – Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдарының бірі» деп атап көрсетуі педагогикалық үрдістің сапасын үнемі арттырып отыруды талап ететіндігін көрсетеді. Демек, заман талабына сай бәсекеге қабілетті жас ұрпақты тәрбиелеуде, оқушыларға қажетті білімді меңгерудің тиімді жолдарын, әдіс-тәсілдерін талмай іздеу – әр ұстаздың міндеті. Әрбір педагог өз жұмыс тәсілі мен формасын, өз педагогикалық технологиясын таңдай отырып, білім алушылардың білімін жетілдіру бағытында жұмыс істеуі керек. Осыған байланысты оқытудың жаңа технологияларын қолданудың қажеттілігі туындайды.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында білім беру ісіне оқытудың жаңа технологияларын енгізу міндетін қояды. Қазіргі мақсат әрбір оқушының бейімділіктері, қызығушылықтары және мүмкіндіктеріне сәйкес қанағаттандыратын, тапқырлық пен зейінділікті ынталандыратын, оқытылатын материалды толық шығармашылық деңгейде меңгеруіне және оқушының парасатын дамытатын оқыту жүйесін құру болады. Оқушы өзі оқу керек, ал оқытушы оқушының танымдық әрекетінің ұйымдастырушысы ролінде болу керек. Мұғалім оқушының жұмысын реттеуге, ең қиын мәселелер бойынша кеңес беріп және оның білімдерін бақылауды ұйымдастыруы қажет. Қазіргі заманауи технологияларды оқыту үдерісінде қолдану осы міндеттердің орындалуын шешеді. Білім беруді дамытудың жаңа бағыттарының бірі – білім мазмұнын оқушының толық меңгеруін іске асыратын заманауи оқыту технологияларын қолдануды жетілдіру болып табылады. Алайда қазіргі талаптарды жүзеге асыру мүмкіндігін беретін заманауи оқыту технологияларын анықтау, жасау маңыздылығымен қатар оларды білім беру мақсаттарына сай тиімді қолдану жолдарын жетілдіру арасында шешуді қажет ететін қарама-қайшылықтар бар. Мұндай қарама-қайшылықтардың бірі – заманауи оқыту технологияларын теориялық жағынан негіздеудің белсенді зерттелуі мен білім берудің әртүрлі бағыттарында оларды қолдану ерекшеліктерін анықтап, тиімді жолдарын білім беру мекемелері тәжірибелеріне енгізудегі байқалып жатқан кемшіліктердің болуы бұл мәселені жан-жақты зерттеу қажеттілігінің күн тәртібіндегі маңызды орнын көрсетеді. Сондықтан біздің баяндамамыздың басты мәселесі заманауи оқыту технологияларын қолдану жолдарын анықтау болып табылады. Соған сәйкес мақсат – бүгінгі білім беру үдерісінде заманауи оқыту технологияларын қолданудың практикалық жағдайларын анықтау болып табылады.

Мақсатқа қол жеткізу үшін қойылып отырған міндеттер:

1. Психологиялық-педагогикалық әдебиеттер негізінде заманауи оқыту технологияларын қолдануға қатысты теориялық мәселелерді анықтау;
2. Білім беру барысында заманауи оқыту технологияларын қолдану ерекшеліктерін анықтау.
3. Оқытуда заманауи оқыту технологияларын қолдану әдістемесін жасау.

Сонымен, заманауи оқыту технологиялары негізінде оқыту барысында оқушылар білімділігінің жоғары нәтижесіне қол жеткізуге, олардың өз бетінше әрекет ету және өздігінен білім алу біліктерін және дағдыларын тез аралықта қалыптастыруға, алған білімдерін проблемаларды тез шешуде қолдануға және ақпаратты тез табуға, тез өзгеретін өмір жағдайларына икемделуге үйрету мүмкіндіктері бар.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Токаманов Ю.К. Тенденции человеческого развития. – Алматы, 2001.
2. Сериков Э.А Система высшего технического образования Казахстана: движение по спирали – Алматы, «Ақ Шағыл».2015.
3. Долженко О. Сорбонская и Болонская декларации: информация к размышлению // Вестник высшей школы. 2000. №6. С. 19-21.
4. Концепция развития системы образования Республики Казахстан // Білім–Образование. – 2004. – № 1.
- 5.2011-2020 ж.ж. арналған Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың Мемлекеттік бағдарламасы // "Егемен Қазақстан" 2010 ж. 14 желтоқсан, № 529-532.

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНІҢ ДАМУ ДЕҢГЕЙЛЕРІ МЕН МӘСЕЛЕЛЕРІ

Асылханова Қ.Қ., Мукушева М.М., Ибраева Б.Е.
ҚМҚК "Балдырған" балабақшасы

Жаһандану ғасырында, дүниежүзілік сан түрлі одақтар мен ұйымдарға кіру, әлемге танылу, төрткүл дүниенің алпауыт елдерімен тең дәрежедегі жан-жақты қарым-қатынаста болу- ұлт тарихындағы қазақ мемлекеттілігінің тарихи жеңісі. Алайда, қазіргі аласапыран заманда ұлттық сипатымызды, таным-түсінігімізді, салт-дәстүрімізді, мәдениетімізді сақтап қалу тәрбие мен білім ошақтарының ең өзекті мәселелері екені анық.

Бәсекеге қабілетті елу елдің қатарына кіру, яғни өркениет көшіне ілесу үшін бізге жан-жақты білім керек екені даусыз. Жалпы білім беру саласы, адамның білім деңгейінің көрсеткіші және оның тиімділігі, алған білімнің нақтылы бағытта нәтиже беруі үлкен мәселе.

Бүгінгі таңда білім саласында түбегейлі өзгерістер орын алуда. Бұл жердегі мақсат-білім мен ғылымның әлемдік даму үрдісіне ілесу, оны игеретін және үлес қоса алатын білікті маман болатын ұрпақ тәрбиелеу олардың қатарын арттыру.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев "Өзіне-өзі сын көзімен қарамайтын халық болашағына көп үміт арта алмайды" деген екен. Ендеше, белгілі бір білім беретін мекемелер қандай сипатта болуы керек, оның қазіргі жетістіктері мен кемшіліктері қандай деген сұрақтар төңірегінде ой қозғап көрейік.

Елбасымыздың "Жүз мектеп, жүз балабақша" бағдарламасы бойынша еліміздің түкпір-түкпірінде, шалғайдағы ауылдық жерлерде де балабақшалар бой көтеріп жатыр.

Білім беру жүйесінің мемлекет межелеген өлшемдер мен талаптарға сай Заңмен жұмысын қарқындатып отырған жеке меншік балабақшалар мен шағын орталықтар жыл сайын көбейіп, жұмыс жасап жатыр. Қажетті құрал-жабдықтармен толық жабдықталған. Дене шынықтыру, жүзу хауызы, заманауи үлгідегі компьютерлік құралдармен толық қамтамасыз етілді.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуға арналған Мемлекеттік жалпы білім беру стандарты, базистік оқу жоспарлары, индикаторлар мен оның мазмұнын жүзеге асыратын "Балбөбек" мектепалды топтарына арналған оқу-әдістемелік құралдар дайындалып, тәжірибеге енгізілген болатын. Ал, кіші топтарға арналған "Алғашқы қадам", "Зерек бала", "Біз мектепке барамыз" сияқты арнайы бағдарламалары бар.

Мектепке дейінгі білім беру мазмұнын жаңартуда қарастырылатын негізгі мәселелерге тоқталып, білім мазмұнын жаңартуға ықпал ететін басым бағыттар: мектепке дейінгі білімдегі дамытушылық, тәрбиелік, рефлекторлық дамытушылық, әлеуметтік, психологиялық даму, шағын топтар жүйесі, гумандық қарым-қатынас жасау мәдениеті, ұйымдастыру, балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкестік, басымдық танытатын әдісіне

қарай білім беру қажеттіліктері мен отбасының сұраныстарын қанағаттандыруға қол жеткізді.

Аталған бағыттар осы заманғы мектепке дейінгі тәрбиелеу мен білім беру үдерісінің жеке тұлғаға бағытталуын, әлеуметтік қызметтерді орындау үшін қажетті білім көлемі мен сипатын, іскерліктері мен дағдыларын, әдеттері мен жеке дара қасиеттерін кәсіби құзыреттілік тұрғысынан қарауда басшылыққа алынууда.

Мектепке дейінгі ұйымдарда білім мазмұнын қалыптастыруда инновациялық технологияларды пайдалану арқылы тәрбиешілердің шығармашылығын дамытуға баса назар аударып "шығармашылық" ұғымына және оны дамытудың кезеңдеріне сипаттама жасалды. Инновациялық технологияларды таңдауға, бағытын айқындауға, оқып үйренуге, жинақтауға, бағдарламасын жасауға, зерттеу жүргізу кезеңдері мен сапалық көрсеткіштерін белгілеуге, білім мазмұнының сабақтастығының сақталуына баса назар аударылды.

Саяси және экономикалық саладағы өзгерістер білім беру мазмұнын қайта қарау мен жаңаша ойлауды қажет ететінін, бүгінгі білім беру мазмұнының уақыт талабына сай өзгеруі, мектепке дейінгі тәрбие жүйесіне өз әсерін тигізіп отырғаны белгілі. Ол Қазақстан Республикасының егемендік алып, тәуелсіз мемлекет болуы, қоғамдағы әлеуметтік жағдайлар, балабақшалардағы білім беру мазмұнына өзгерістер енгізу қажеттілігі, бұдан кейін жаңа жағдай заң жүзіндегі нормативтік-құқықтық құжаттардың өзгеруіне байланысты болатындығы дәлелденді.

"Ел боламын десең-бесігіңді түзе" дейді халық даналығы. Ел болашағы, ұлт жанашыры болатын өскелең ұрпақтың қамын ойлап, сол жолда аянбай еңбек етіп, тер төгу- біздің борышымыз.

Дүние есігін ашып, тәй-тәй басқан шағында, мектеп табалдырығында, одан кейін үлкен өмірге жолдама беретін оқу орнының қабырғасындағы кезеңіне дейінгі бағыт-бағдары болатын білім ұйымдарының бүгінге талқыланар мәселелері де аз емес.

Хакім Абай, ұлы тұлға Мұхтар Әуезов сынды жазушыларымыз салып кеткен дара жолдардағы педагогикалық білім жолы ұлтымызға мол азық болды. Ақындарымыздың өлеңдері мен шығармаларын оқып, сусындап өскен ұрпақпыз.

Алаштың арда туған дара тұлғаларының ерлік пен өрлікке, адалдық пен адамдыққа, рухани терендік пен ұлттық бірлікке үндеген терең ойлы, жалынды шығармалары әр баланың жүрегіне жеткізіп, бабаларымыздың асыл армандарын сол күйінде жадында жаңғыртып, санасында сары алтындай қаттауымыз керек. Заманауи білім беруде әлемдік тұлғалармен және әлемдік тұлғалармен және олармен қатар тұра алатын қазақтың рухани көсемдерінің қанатты ойлары, дуалы сөздері арқылы оқушының намысын оятып, ақылын алдаспанның жүзіне салып ұрып, дана ойдың тамшыларынан жинақталған тұнық суға батырып, санасына сәуле құйып, шын болаттай шыңдау керек. Сол кезде ғана өз-өзөне келген, білімді, өз ұлты үшін жанын құрбан ете алатын нағыз азаматтарды тәрбиелеп шығара аламыз.

Тәрбиелік жұмыстардың тақырыптары мен мазмұндары жан-жақты сараланып, балалардың санасына ең тиімді жолдармен ықпал ету бағыттары назарға алынды. Тәрбие сағаттарының негізгі тақырыптары бүгінгі таңдағы өзекті мәселелер, яғни өркениеттің өрлеуі мен оның рухани тәркіідан алғандағы құлдырауы, адамның жаратылғандағы мақсаты мен мына өмірдегі міндеті, оның рухани болмыс-бітімі мен жауапкершілігі, Отаны мен ата-ана алдындағы парызы мен қарызы, имандылық, шынайы адамгершілік пен өмір сүрудің мәні туралы болып жинақталады.

Аудиожазбалар мен бейнебаяндар қолдану заманауи білім беру үрдісінде әр баланың көру, есту, сезіну, түйсіну қабілеттерін бір мезетте іске қоса отырып, оның ішкі әлеміне ерікті түрде ықпал етіп, оң бағытқа қарай өзгеруіне әсер етуге болатынына көз жеткіздік.

Біздің ендігі мақсатымыз- мемлекетіміз белгілеп, жобалап жоспарлаған талаптар мен өлшемдер биігінен және жоғарыда аталған өзекті мәселелер мен маңызды шаралар шартынан шыға алатын, ұлттық сипат пен ғылыми негіздегі іргелі білім мекемелерін қалыптастыру және оларды бәсекеге қабілетті, ықпал ету потенциалы тегеурінді, таным түсінігі мен тәлім-тәрбиесі толыққан, шынайы тұлғалық қасиетін шындайтын қауқарлы, мәдени әрі ғылыми

орта мен ео экономикасын алға сүйреуші нақтылы пайдаға жарайтын ұрпақты тәрбиелеп өсіру.

"Адамзат үшін 21-ші ғасыр- жаңа технологиялар ғасыры болмақ, ал осы жаңа технологияларды жүзеге асырып, өмірге енгізу, игеру және жетілдіру- бүгінгі жас ұрпақтың еншісінде. Ал жас ұрпақтың тағдыры- ұстаздардың қолында".

Н.Ә.Назарбаевтың осы сөздері бүгінгі таңда Қазақстанның дүние жүзілік білім кеңістігіне енуіне қанаттандырады.

Білім саласындағы ғасыр талабы: 21 ғасыр. Осы орайда әрбір ұстаз озық технологияларды терең талдаудан өткізіп, өзіне тиімдісін таңдауы керек. Сонау 20-шы ғасырдың басында Алаштың тарланы Ж. Аймауытов: "Сабақ беру- жай үйреншікті нәрсе емес, ол- жаңадан жаңаны табатын нәрсе" деген екен.

"Сабақ- оқытушының педагогикалық мәдениетінің айнасы", - деп А. Сухомлинский айтқандай, ұстаз үшін ең негізгі мақсат- әр сабағын түсінікті, тартымды, тиімді өткізу. Оны жүзеге асырудың бір жолы- заман талабына сай ақпаратты технологияларды қолдану. Білімді, сауатты, рухани жан- дүниесі кең адамдар- 21- ші ғасырда адамзат дамуының негізгі күші. Ал, баланың жеке тұлға ретіндегі дамуы, өзіндік көзқарасының қалыптасуы, ой-өрісінің кеңеюі балабақша қабырғасында қалыптасады. Бұл дегеніміз - берген тәрбие мен білімнің сапалы болуы.

Ақпараттық технологияны пайдаланып оқыту төмендегідей мақсатты көздейді:

-оқушылардың ақпаратпен жұмыс жасау іскерлігін қалыптастыру арқылы коммуникативтік қабілеттерін, ақыл-ойын, танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту.

- алған білімдерін тәжірибелік іс-әрекетте қолдануға үйрету.

Ақпараттық технологияларды пайдаланудың педагогикалық әдістемелік негіздері қалыптасу үстінде. Балалардың өз бетімен ізденісі, пәнге деген қызығушылығы артып, шығармашылық қабілеттері дамыды.

Білім- болашақ бағдары, кез- келген білім мекемесінің басты міндеттерінің бірі- жеке тұлғаның күзіреттілігін дамыту.

Оқу нәтижесінде өзгермелі жағдайда меңгерген білім, білік, дағдыны тәжірибеде қолдана алу қабілеті болып табылатын жаңа сапа.

Ақпараттық технологияларды педагогикалық тұрғыдан дұрыс пайдалана білу баланың сабаққа деген қызығушылығын арттырып, іс-әрекетке деген ынтасын оятады. Өздігінен жұмыс жасауға, шешім қабылдауға, проблемалық сұрақтарға жауап беруге, өмірмен байланыстыруға еркін де кең мүмкіндік береді.

Ақпараттық технология жағдайындағы жалпы оқыту үрдісінің функциялары: оқыту, тәрбиелеу, дамыту, ақпараттық болжамдау және шығармашылық қабілеттерін дамытумен анықталады.

Сонымен, оқушылардың білімдерін заман талабына сай жаңа әдістермен толықтырып, бағыт- бағдар беруші - біз. Тәрбиеленушілерді жаңа тұрмысқа, жаңа оқуға, жаңа қатынастарға бейімдейтін- біз. Осы үрдіспен бәсекеге сай дамыған елдердің қатарына ену ұстаздар қауымына зор міндеттер жүктелетінін ұмытпауымыз керек.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1/ Бала мен балабақша №7 2015ж.

2/ Егемен Қазақстан № 131 (23255) 2015ж.

3/ Заманауи әлемдегі ғылым мен білім. Қарағанды - баспа 2016ж.

4/ Қазіргі заманғы ақпараттандырылған технологиялық білім. 1- том. 2014ж.

5/ Қазақстандағы білім беру жүйесі. Республикалық ғылыми- тәжірибелік журнал. № 114 2014ж.

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Сағадиева Әсемжан Бейбітқызы
«Бәйтерек» балабақшасы

«Біздің жас мемлекетіміз өсіп, жетіліп, кемелденеді, біздің балаларымыз бен немерелеріміз онымен бірге ер жетеді. Бүкіл дүниежүзілік білім беру кеңістігіне кіру мақсатында қазіргі кезде Қазақстанда білімнің жаңа жүйесі құрылуда. Бұл процесс педагогика теориясы мен оқу - тәрбие процесіне нақты өзгерістер енгізумен қатар, елімізде болып жатқан түрлі бағыттағы білім беру қызметіне жаңаша қарауды, қол жеткен табыстарды сын көзбен бағалай отырып саралауды, жастардың шығармашылық әлеуметін дамытудың, мұғалім іс-әрекетін жаңаша тұрғыда ұйымдастыруды талап етеді» - деп Н.Ә. Назарбаев айтқандай үздіксіз білім беруге көшіп, жаңа технологияларды қолдану, оларды жүзеге асыру біздің алдымызда тұрған басты міндетіміз. [2]

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті - ұлттық және жалпы азаматтық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шындыға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар; оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» - деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттерін көздейді.

Бұл міндеттерді шешу үшін, мектепке дейінгі ұжымдарының, әр тәрбиешінің күнделікті ізденісі арқылы, барлық жаңалықтар мен қайта құру, өзгерістерге батыл жол ашарлық жаңа практикаға, жаңа қарым - қатынасқа өту қажеттігі туындайды. Сондықтан да қазіргі кезде әр тәрбиеші өз іс - әрекетінде қажетті өзгерістерді әртүрлі тәжірибелер жөніндегі мағлұматтарды жаңа әдіс - тәсілдерді дер кезінде қабылдап, дұрыс пайдалана білуі керек. Сонымен қатар балабақшадағы оқу - тәрбие жүйесі, тәрбиеші-бала арасындағы қарым - қатынас жалпы оқытуды ұйымдастыру талапқа сай елеулі өзгерістерді қажет етіп отыр.

«Бала – болашағымыз десек», сол балаға жүйелі білім беріп, ынта-ықыласын дұрыс бағыттауды, қабілет-қасиеттерін дамытуды балабақшадан бастауымыз керек. Еліміздің өркен жайын кеңге сермеуі үшін басты мәселе жас ұрпақтың білімді де тәрбиелі болып жетілуі екені белгілі. Келешек - ел басқарар, жер - суына иелік етер, ел - халқын гүлденетер, мерейін өсіріп, мәртебесін биіктетер жасампаз жандарды шындап өмірдің ең басты сатысын қалайтын киелі ұя – балабақша. «Аулына қарап, азаматын таны», дейді халық даналығы. Жас ұрпақтың иманжүзді, білімді азамат болып өсуі, ең алдымен, ата-анасы, одан соң білім алар алтын ұясы және қоршаған ортасына байланысты. Балабақша - бұл бала тұлғасы мен санасының қарқынды дамитынқұнды, қайталанбайтын кезеңі. Сондықтан балабақша-баланы тұлға етіп қалыптастырудың алғашқы баспалдағы. [3]

Қоғам талабы – заман талабы, өйткені «әр адам - өз заманының баласы». Сәбиді есті, саналы, сергек етіп тәрбиелеу отбасы мен қоғамдық тәрбие орындарының бірден бір парызы. Сондықтан қазіргі балабақшадағы оқу-білім беруге арналған инновациялық қызмет-мектепке дейінгі білім беру ұйымдары педагогтарының кәсіби дамуының ең басты факторы болып отыр. Балалар мен педагогтардың іс-әрекетінің жемісті болуын қамтамасыз етіп, ұжым шығармашылық, ізденіс үстінде үнемі болуына, заман талабына сай бағыт-бағдар болуы керек. Осы тұрғыдан Қарағанды қаласындағы «Бәйтерек» балабақшасы оқу-тәрбие жұмыстарын жүргізіп жатыр, ұжымның алдына оқу-тәрбие процесінің жан-жақты ізденіс жұмыстарының жүргізілуімен қатар, жалпы балабақшада жүргізілетін іс-шаралардың сапалы болуына байланысты ізденіс жұмысы үнемі жүргізіліп отырылуы алға қойылды. Біздің педагог - тәрбиешілер балаларды тәрбиелеуде қолданатын тиімді технологияларды кеңінен пайдаланады, атап айтсақ:

- Дамыта оқыту технологиясы;
- М.Монтессори технологиясы;
- Ойын технологиясы.

Осы технологияларды негізге ала отырып күнделікті оқу қызметінде, ұйымдастырылған ашық оқу қызметінде, сондай –ақ мерекелік ертеңгіліктер, ойын-сауықтарды үнемі жүргізіп отырамыз.[4]

Дамыта оқыту технологиясымен негізін салушылар мен зерттеушілерді атап айтар болсақ, В.Давыков, В.Занков, В.Эльконин мақсаттары: баланың жалпы жан дүниесін, және оның сезіміне әсер етіп логикалық ойлауын дамыту. Сөздік қормен сөйлеу мәдениетін қалыптастыру.

Дамыта оқытуда тәрбиешінің басты міндеті оқу материалдарын балаға дайын күйінде емес, бала мен бірлесіп-әрекетін ұйымдастыра отырып алға қойған мақсатқа жету үшін сөздік қоры мен тілдің арасындағы байланысқа көңіл бөлуі қажет. Дамыта оқытудың технологиясының тиімді әдістерін кеңінен пайдалануға болады.

Монтессори технологиясының негізін қалаған М.Монтессори мақсаты: Балалардың қоршаған әлемге қызығушылығын туғызу және оны зерттеуге ұмтылдыру. Сауалдар қою және оларға жауап іздеп табу.

Адамның болашағын шешетін тәрбие екендігі ежелден белгілі, көңілде жатталған ұлы түсінік болғанымен, оны педагогикалық, психологиялық тұрғыдан келгенде қалай жүргізу керек, қалай ұйымдастыру керек деген мәселе күн тәртібінен түспейтіні ақиқат. Адамзат өміріне тәрбие мәңгілік категория болса, онда ұйымдастыру, жүзеге асыру ешбір кезде ескірмейтін, қайта уақыт озған сайын жаңарып, жасарып, әрбір кезеңнің талабына лайық жетіліп отыратын құбылыс. Өмірге шыр етіп келген нәрестенің сәбилік шағынан бастап, қажетті деп танылатын адамгершілік сапаларды меңгерту ойынға байланысты.

Ойын технологиясы - бала өміріндегі тәрбиенің шешуші шарты. Бала өзін қоршаған ортаны, өмір сүріп отырған айналасындағы заттар мен құбылыстарды ойын арқылы түсініп, ұғынады. Әрине, тек көру, байқау арқылы емес, тікелей араласып, іс-әрекетке көшіп, нақты қарым-қатынас барысында біледі. Мұны ұғынуда ойын шешуші мәнге ие болады. Былайша айтқанда, түрлі заттар мен құбылыстарды, адамдар арасындағы қарым-қатынасты баланың білуі, сезінуі ойын негізінде жүзеге асады. Баланың таным түсінігі, іс-әрекеті ойыннан бастау алады да, оның ұшығы болашақ өмірінде жалғасын табады. Халқымыз ойындарды тек балаларды алдандыру, көңілін көтеру әдісі деп қарамай, жас ерекшеліктеріне сай олардың көзқарастарын, мінез-құлқын қалыптастыру құралы деп ерекше бағалаған. Ойын балаларды ұйымшылдыққа үйретеді. Балалар ойындарының тәрбиелік маңызын жоғары бағалай келіп, *«Бала ойында қалай болса, өскен соң жұмыста да көп жағынан да ұқсас болады»* - А.С. Макаренко осылай жазыпты. Сондықтан келешек қайраткер азаматты тәрбиелеу алдымен ойыннан басталады. Ойынның негізгі ерекшелігі - ол балалардың қоршаған ортаны - адамдардың қимылын іс-әрекеттерін, олардың бала қимылынан туған жағдайдағы қарым-қатынасын бейнелеуі болып табылады. Ойын процесінде сөйлесу қарым-қатынасы үлкен рөл атқарады. Сөйлесе жүріп, балалар пікірлесіп, әсер алысуы, ойынның түпкі ниетімен мазмұнын анықтайды. [1]

Бала ойын ойнағанда өмірінде көрген-білгенін өзіне ұнаған адамның іс-әрекетіне еліктеп отырып бейнелейді. Бала үшін өзіне ұнаған адамнан артық ештеңе жоқ, оған барлық жағынан ұқсағысы келеді. Жалпы бала табиғаты өзін бірнеше есе үлкен ғып көрсетуге бейім. Тез есейгісі келіп, бәрін өзім істеймін деп талпынады. Баланың осы талпынысын мұқалтпай, сен үлкенсің, мен көмектесіп жіберсем, бәрінде өзің істей аласың деп, сенім білдіре тәрбиелеу ұтымды әдіс. Үлкен адам мен баланың айырмашылығы үлкендердің сана сезімі мен іс-тәжірибесінің молдығында ғана.

Ойын – баланың жан серігі іспеттес. Қай бала болмасын ойнап өседі. Ойын сырттай қарағанда анау айтқандай қиындығы жоқ, оп-оңай тәрізді көрінуі мүмкін. Ал іс жүзінде бала үшін ойынға қатысты басқалармен тіл табысып, өзінің ойлаған ойын іске асыру оңай емес. Мысалы, рөлдерге бөлгенде балаға өзіне ұнамсыз роль тиюінің өзі-ақ көп нәрсені шешеді. Сонда ғана ойын өз мақсатына жетіп, тәрбиелік мәні арта түседі. Баланың әдепті, көргенді, қайырымды болып өсуі қоршаған ортасына, үлкендерге байланысты екені мәлім. Бала

өмірінде көрген-білгендерін, ойға түйгендерін ойын арқылы қалай бейнелесе, үлкендердің көрсеткен үлгі-өнегесі қандай дәрежеде болса, балалар да тәлімде соны айқын бейнелейді. Ойын – адамның өміртанымының алғашқы қадамы. Сондықтан ойын арқылы балалар өмірден көптеген мәліметтер алып, білімін жетілдіріп, өз қажетін қалай қанағаттандыра алатынын, қандай қабілеті бар екенін байқап көрсетеді. Ойынның ережелері ойнаушылардың қисынды ой қабілетінің бір - біріне деген сыйластық қажеттіліктерімен санасуы әр ойыншының жеке әрекетінен туындайды. Ойынның басты шарты жеңіске жету болса, әр ойыншы ол қарсы мүмкіндігімен санасып, бір-біріне деген сенімін арттырады. Ойынның негізгі мақсаты - баланы қызықтыра отырып білімді берік меңгерту болса, тәрбиешінің міндеті – сол ойын түрлерін пайдалана отырып, балаларды өздігімен жұмыс істей білуге, ой белсенділігі мен тіл байлығын арттыра түсуге түрлі дағды мен шеберлікті меңгертуге қол жеткізу. Дұрыс ұйымдастырылған ойын әрекеті балалардың өзара қарым-қатынасын дамытумен бірге мұқтаждықтарын қанағаттандыратын істерді жүзеге асыруға дағдыландырып, пайдалы және өнімді әрекеттер жасауға баулиды

Заман өзгерген сайын әдіс-тәсілдер көбейіп, жаңарып, толығып отырады. Біздің заманымыз жаңа технология мен компьютер заманы. Соңғы жылдары біздің өмірімізге түбегейлі өзгеріс енгізді. Сонымен бірге педагогтың де рөлі өзгерді. Мемлекеттік білім стандарты деңгейіне оқыту үрдісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияны енгізуді өз міндетімізге алып отырмыз. Сондықтан оқу-тәрбие үрдісіне жаңа инновациялық әдіс-тәсілдерді енгізу бағытында бақша ішіндегі іс-шараларды бейне таспалар арқылы тамашалауға мүмкіндік жасалады. Тәрбиеленушілердің білімге деген қызығушылығын, талпынысын арттырып, өз бетімен ізденуге, шығармашылық еңбек етуге жол салу да жас ұйымның алдына қойған мақсаттарының бірі. Балалар мен педагогтардың іс-әрекетінің жемісті болуын қамтамасыз етіп, ұжым шығармашылық, ізденіс тәртібінде жұмыс жасап келешек ұрпақты өмір талабына сай тәрбиелеп білім беріп, ал ең бастысы дені сау, рухани азамат дайындап жатырмыз.

Еліміздің болашағының тізгінін ұстар тұлғаның бойына білімнің нәрін, тәрбиенің иісін сіңіруіміз қажет. Қазіргі талап жан-жақты үйлесімді жетілген жаңа адамды тәрбиелеу. Балабақша мен ата-аналар ынтымақтаса жұмыс жүргізсе, балаларға тиісті көңіл бөліп, келешектің шын жанашыры, елдің арқа сүйер азаматтарын тәрбиелеп шығаруымыз сөзсіз.

Қолданылған әдебиеттер:

- 1.«Бала мен балабақша» журналы, №3,2016ж
- 2.Қазақстан Республикасының президентінің «Қазақстан - 2030» жылдарға арналған жолдауы
- 3.«Мақал - мәтелдер» жинағы
- 4.«Тәрбиеші ұсталығы» журналы, №4,2016ж

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІҢ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ: ТӘЖІРИБЕСІ, МӘСЕЛЕРІ, ДАМУ ВЕКТОРЛАРЫ

Аманбек Нуржан

Коммуналдық Мемлекеттік Қазыналық Кәсіпорын «Нәзік» балабақшасы

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты - бәсекеге қабілетті маман дайындау. Балабақша – үйрететін орта, оның жүрегі - тәрбиеші. Ізденімпаз тәрбиешінің шығармашылығындағы ерекше тұс - оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Тәрбиеші атана білу, оны қадір тұту, қастерлеу, арындай таза ұстау - әр тәрбиешінің борышы. Ол өз кәсібін, барлық тәрбиеленушілерін, балабақшасын шексіз сүйетін адам. Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация тәрбиешісі – педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл тұлға құзыреті. Жаңа

формация тәрбиешісі табысы, біліктері арқылы қалыптасады, дамиды. Нарық жағдайындағы тәрбиешіге қойылатын талаптар : бәсекеге қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі.

Осы айтылғандарды жинақтай келіп, жаңа формация тәрбиешісі- рефлексияға қабілетті, өзін-өзі жүзеге асыруға талпынған әдіснамалық , зерттеушілік, дидактикалық - әдістемелік, әлеуметтік тұлғалы, коммуникативтілік, ақпараттық және тағы басқа құдыреттіліктердің жоғары деңгейімен сипатталатын рухани- адамгершілікті, азаматтық жауапты, белсенді, сауатты, шығармашыл тұлға.

Ұлы ағылшын ағартушысы Уильям Уарт жай мұғалім хабарлайды, жақсы мұғалім түсіндіреді, керемет мұғалім көрсетеді, ұлы мұғалім шабыттандырады деген екен. Ал ХХІ ғ. нағыз тәрбиеші қандай болмақ, кәзіргі заманда Егеменді еліміз тәуелсіз жеріміздің болашағы жас өсіп келе жатқан ұрпақ қолында. Сол ұрпақты тәрбиелеуде тәрбиеші сан түрлі әдіс тәсілдер қолдануда. Кәзір таңда тәрбиеші алдында білім жүйесін, заман талабына сай үйлестіре, жаңа үлгіде жүргізу міндеті туындап білімге бүкіл оқу - әдістемелік жүйеге жаңа талаптар қойылуда. Бұл дегеніміз тәрбиешіге білім берудің тиімді жолдарын қарастыру деген сөз.

Оқитын пән қаншалықты жаңа, бағалы болса да, мтәрбиешінің шеберлігі қандай жоғары болсын, тәрбиеші мен балалардың өз белсенділігін туғыза алмаса, берген білім күткен нәтиже бермейді. «Ұстаздың биігі ойлана қарасаң биіктей береді, үніле қарасаң, тереңдей береді, қол созсаң қарсы алдында, айналсаң артыңда тұрғандай» – деп Сократ айтқандай Егеменді еліміздің алдыңғы қатарлы отыз мемлекеттің қатарына қосылуға табандылықпен жылжу саясаты қоғамымыздың барлық саласында түбегейлі өзгерістер енгізіліп жатыр. Соның ішінде болашақ ұрпаққа әлемдік деңгейде білім беру мақсатына орай білім мазмұнына жаңаша қарау – басты міндеттердің бірі.

Әрбір маман өз – ісінің маманы. Сондықтан оның өзінің жұмыс тәжірибесінде әдіс – тәсілдерді қолданады. Әдіс дегеніміз – тәрбиешінің белгілі бір мақсатқа жетудегі іс – әрекеті, тәсілі.

Технология дегеніміз - көптеген әдістердің жиынтығы. Мысалы, көз алдымызға үлкен бір құрылысты елестетіп көрейік. Сол құрылысты салу үшін көптеген кірпіш керек. Кірпіштерді дұрыс қаламаса, ол құлап қалуы мүмкін. Ол үшін білгір басқаруы керек. Міне, біздің технологиямыз да осы іспеттес. Тәрбиеші – басқарушы ретінде әдістерді тиімді пайдалана білмесе, оның технологияны түсінбегені. Ондай тәрбиеші мақсатына жетпейді. Сондықтан бүгінгі күні еліміздің білім жүйесінде оқыту үдерісін тың идеяларға негізделген жаңа мазмұнын қамтамасыз ету міндеті тұр.

Француз қайраткері «Адамға оқып – үйрену өмірде болу, өмір сүру үшін қажет» дегендей оқыту процесін технологияландыру, осыған сәйкес оқу бағдармаларын жасау, ғалымдар мен жаңашыл педагогтардың еңбектерімен танысу жұмыстары мұғалімдердің үздіксіз ізденісін айқындайды. Жаңа педагогикалық технологиялардың негізгі мәні пассивті оқыту түрінен активті оқытуға көшу оқу танымын ұйымдастырудағы бастамашылдығына жағдай туғызу, субъективтік позицияны қалыптастыру.

Қазақстандық білім беру жүйесінің тартымдылығын арттыру үшін, ең алдымен, педагог кадрлардың мәртебесін арттыру, олардың бүкіл қызметі бойына мансаптық өсуі, оқытылуы және кәсіби біліктілігін дамытуды қамтамасыз ету, сондай- ақ педагогтердің еңбегін мемлекеттік қолдау мен ынталандыруды арттыру мәселелеріне үлкен мән берілген. Осыған байланысты қазіргі таңда еліміздің білім беру жүйесіндегі реформалар мен сындарлы саясаттар, өзгерістер мен жаңалықтар әрбір педагог қауымының ойлауына, өткені мен бүгіні, келешегі мен болашағы жайлы толғануына, жаңа идеялармен жаңа жүйелермен жұмыс жасауына негіз болары анық. Олай болса, білімнің сапалы да саналы түрде берілуі білім беру жүйесіндегі педагогтердің, зиялылар қауымының деңгейіне байланысты. Дәстүрлі білім беру жүйесінде білікті мамандар даярлаушы кәсіби білім беретін оқу орындарының басты мақсаты – мамандықтарды игерту ғана болса, ал қазір әлемдік білім кеңестігіне ене отырып, бәсекеге қабілетті тұлға дайындау үшін адамның құзырлылық қабілетіне сүйену арқылы

нәтижеге бағдарланған білім беру жүйесін ұсыну – қазіргі таңда негізгі өзекті мәселелердің бірі.

Заманауи білім берудің даму тенденцияларында тәрбиешінің тәжірибесі жетіледі және біліктілігі арттылады. Тәрбиеші маман жұмыс тәжірибесінде шыңдалады.

Тәрбиеші өз кәсібінің шекарасынан шыға алуы, сол арқылы өз тәжірибесін, еңбегін өзгерте алуы жатқызылады. Шығармашыл тәрбиеші үшін біреудің тәжірибесін қайталағаннан гөрі өз жаңалықтарын, білгендері мен түйгендерін басқаларға ұсына алуының, шығармашылық бағыттылықтың болуының мәні зор. Кәсібиліктің бірден келе салмайтындығы белгілі, оны әр тәрбиешіде ерте ме, кеш пе меңгеруі тиіс. А.Маркова оның кезеңдерін төмендегідей етіп бөледі: мұғалімнің өз мамандығына бейімделу кезеңі: мамандықта өзін-өзі өзектендіру кезеңі: мамандықты еркін меңгерген кезең: мамандықта шығармашылық деңгейге жеткен кезең. Осылайша ғалым кәсіби құзыреттіліктің сипаттамасын шебер- тәрбиешінің, жаңашыл- тәрбиешінің, зерттеуші-тәрбиешінің, кәсіби дәрежесіне көтерілген тәрбиешілердің жиынтық бейнесі ретінде қарастырады.

Ең бірінші кезекте тәрбиешінің « өзіндік жаңалығы» болуы қажет. Ғылым жаңалығын түрлендіруде өз үлесін қосу арқылы жасаған нәтижелі жұмысы өзгелердің тәжірибесін толық көшірмей, жаңа ортаға икемдеп, өзіндік іс- әрекет жиынтығы арқылы айтарлықтай нәтижеге қол жеткізу керек. Қазіргі кәсіптік- педагогикалық қызмет қандай тәрбиешіні талап етеді. Тәрбиеші – тәрбиеленушілердің жеке тұлғасын дамытуға басымдық беретін, күрделі әлеуметтік-мәдени жағдайларда еркін бағдарлай алатын, шығармашылық процестерді басқара алатын, адам туралы ғылымның жетістіктерін, оның даму заңдылықтарын, компьютерлік оқыту өнерін терең меңгерген жан- жақты дамыған шығармашыл тұлғаны талап етеді.

Ал, білім беруде кәсіби құзырлы маман иесіне жеткен деп мамандығы бойынша өз ісін білетін, балалар шығармашылығы мен дарындылығының дамуына жағдай жасай алатын, тұлғалық- ізгілік бағыттылығы жоғары, педагогикалық шеберлік пен өзінің іс- қимылын жүйелілікпен атқаруға қабілетті, оқытудың жаңа технологияларын толық меңгерген және білімдік мониторинг негізінде ақпараттарды тауып, оларды таңдап

Тәрбиеші сабақта әдіс - тәсілдерді пайдалана отырып, балалардың ұсыныс - пікірлерін еркін айтқызып, ойларын ұштауға және өздеріне деген сенімін арттыруға мүмкіндік туғызып отыру қажет. Әдіс – тәсілдер арқылы өткізген әрбір сабақ балалардың ойлануына және қиялына негізделіп келеді, баланың тереңде жатқан ойын дамытып оларды сөйлетуге үйретеді. Түрлі әдістемелік тәсілдер пайдалану арқылы қабілеті әртүрлі балалардың ортасынан қабілеті жоғары баланы іздеп, онымен жұмыс жасау, оны жан - жақты тануды ойлап, балалардың шығармашылық деңгейін бақылап отыру әрбір тәрбиешінің міндеті.

Жаңа технологияны меңгеруде тәрбиешінің жан – жақты, білімі қажет. Жаңа педагогикалық технологияның ерекшеліктері – өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан –жақты дамыту. Инновациялық білімді дамыту, өзгеріс енгізу, жаңа педагогикалық идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелу. Бұрынғы бала тек тыңдаушы, орындаушы болса, ал қазіргі бала – өздігінен білім іздейтін жеке тұрға екендігіне ерекше мән беруіміз керек.

Тәуелсіз ел тірегі – білімді ұрпақ десек, жаңа дәуірдің күн тәртібінде тұрған мәселе – білім беру, ғылымды дамыту. Өркениет біткеннің өзегі, ғылым, тәрбие екендігіне ешкімнің таласы жоқ. Осы орайда білім ордасы – балабақша, ал балабақшаның жаны – тәрбиешілердің басты міндеті - өз ұлтының тарихын, мәдениетін, тілін қастерлей және оны жалпы азаматтық деңгейдегі рухани құндылықтарға ұштастыра білетін тұлға тәрбиелеу.

Бәрімізге белгілі, біздің қоғам аса күрделі жағдайларды бастан кешірді. Өтпелі кезеңге тән өмірдің ауыртпалықтарын ешкім жоққа шығара алмайды. Бірақ адам қандай жағдайда да өзінің биік адамгершілік сипаттарын, кісілік қасиеттерін сақтап қалуға тиіс. Тәрбиенің осы жақтарын қазақ жастарының санасына кішкентайынан терең енгізу қажет. Олай болса, қоғам болашағы- жас ұрпақтың бойына адамгершілік, ізгілік, мейірімділік, ақыл-ой, сана-сезім қалыптастыратын салауатты тәрбие беру мазмұнын жаңаша құру қажет. Осы орайда, «Сабақ

беру – үйреншікті жай шеберлік емес, ол – үнемі жаңадан жаңаны табатын өнер» деген, Жүсіпбек Аймауытовтың сөзін айта кету артық болмас.

Қорыта айтатын болсақ, әр уақытта бала білімін алға қоюшы ұстаз үлкен көрсеткішке қол жеткізу жолында талмай талаптанып, шаршамай еңбектенеді. Сол кезде ғана еліміз көкке шарықтап, басқа елге елді танытады. Елді өсіретін де, елді төмен түсіретін де – білім. Сондықтан қолда бар амалдарды тиімді пайдалана білу сіз бен біздің үлесімізде, құрметті жас маман иелері!

Өз ісіне берілген, жаңалықты жатсынбай қабылдайтын, баланың жанына нұр құйып, өмірде өзі де бақытты болып, өзгелерді де бақытқа жеткізсем деп жүретін маман болайық.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. «Бала мен балабақша» №9, 2011.
2. «Қазақша сөйлейміз» «ИИЦ Азия-Арна» баспасы Алматы 2010ж. Күзекова З.
3. «Қазақ тілі мен әдебиеті» №7, 2011.
Мектептегі мерекелер №6. 2007
4. Бала тәрбиесі №8. 2007, №7. 2008. №9. 2007. №12. 2007, №3. 2014, №10. 2013, №3. 2013.
5. Мектептегі мерекелер №5. 2009

ЗАМАНАУИ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ОҚЫТУДЫҢ БЕЛГІСІ

Касымова Г.К.

Қазақстан Республикасының ПМ Б.Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы

Қазіргі таңда кез-келген маманның кем дегенде үштілді меңгеруін қоғам талап етіп отыр. Ғылым мен техниканың барлық саласында қарқынды дамып жатқан ақпараттық-технологиялық үрдістер бәсекеге қабілетті маман даярлаудың жаңа үлгісін ұсынды. Ғалымдардың айтуына қарағанда, инновация термині ХІХ ғасырда жазылған ғылыми зерттеулерде кездеседі. ХХ ғасырда шетелдік экономист ғалымдардың (Й.Шумпетера) еңбегі арқылы кеңінен таныла бастаған. Алайда оның қазіргі қазақ тілінің сөздік құрамына еніп, пәрменді қолданысқа ене бастаған кезі деп ХХІ ғасырды айтуға болады. Дәлірек айтсақ, 2010 жылғы Елбасы Жолдауынан кейін «инновация» термині таза экономикалық категория болғанына қарамастан, қоғам өмірінің барлық салаларына қатысты шығармашылық ой, идеялар ұғымында қолданыла бастады. Және осыған байланысты технологиялық инновация және әлеуметтік инновация деп аталатын түрлерге жіктелді. Ғаламтордағы мәліметтерге сүйенсек, технологиялық инновация азық-түлік өнімдерінің, тұрмыстық техникалардың, басқа да құрал-жабдықтардың түрін көбейтіп, сапасын жетілдіруге немесе олардың жаңа түрін ойлап табуға бағытталған технологиялық шешім.

Ал инновацияның әлеуметтік инновация деп аталатын түрі адам өмірін жақсартуға мүмкіндік беретін салаларды, атап айтқанда білім беру, денсаулық сақтау, қайырымдылық, басқару жүйесі, т.б. жетілдіру жолдары. Міне, сондықтан қазіргі кезеңде жоғары оқу орындарында инновация және инновациялық қызмет мәселесіне ерекше ден қойылуда. Біздің қоғамдағы нарықтық экономика жағдайында бәсекелестік қабілетті арттыру тікелей осы инновациялық шешімдер мен қызметтерді қажет етеді. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына кезекті Жолдауының баға жетпес құндылығы айқын бағыт-бағдар үлгісі ретінде ұсынуы. Демек, «Қазақстан – 2050» стратегиясы құбылмалы тарихи жағдайдағы жаңа Қазақстан үшін жаңа саяси бағыт өлшемі. «Қазақстан– 2050» бағдарламасының басты мақсаты еліміздің ХХІ ғасырдың ортасында әлемнің ең дамыған 30 елінің қатарына енуі болып табылады. Жолдауда тіл саясатына елді

біріктіруші басты фактор ретінде басымдық бере отырып, Елбасы: «Мен 2050 жылғы қазақстандықтар – үш тілде сөйлейтін білімді, еркін адамдардың қоғамы екеніне толық сенімдімін. Үштілділік мемлекеттік деңгейде ынталандырылуы керек» - деп айқын мақсат қойды. Осы үдеден шығу мақсатында білім беру жүйесіне де алуан түрлі заман талабына сай амал-тәсілдер енгізілуде. Бүгінде кеңінен қолданыс тапқан «инновация» сөзіне ғалымдар бірнеше анықтама берген: «Инновация – белгілі бір топқа жаңа болып табылатын идея» немесе «Инновация – арнайы өзгеріс». Ал елімізде «Инновация» ұғымына тұңғыш рет зерттеуші Н. Нұрахметов анықтама берді. Зерттеушінің пікірінше: «Инновация дегеніміз білім беру мекемелерінің жаңалықтарды жасау, меңгеру, қолдану және оларды таратуға қатысты қызметі». Инновация білімнің мазмұнында, әдістемесінде, технологиясында, оқу үдерісін ұйымдастыру барысында айқындалады. Қазіргі таңда оқу үдерісіне «жаппай» енгізіліп жатқан инновациялық технологиялар баршылық. Әрине, инновация көкейкесті мәселелердің тоғысында пайда болып, оқу үдерісіндегі әдістемелерге жаңашатұрғыдан қарап, оны үздіксіз жаңғыртуға бағытталады [1].

Болашақ ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс - әрекетінің ғылыми – педагогикалық негіздерін меңгеруі – маңызды мәселелердің бірі. Бүгінгі мақсат – әрбір оқушыларға түбегейлі білім мен мәдениеттің негіздерін беру және олардың жан-жақты дамуына қолайлы жағдай жасау. Инновациялық үрдістің негізі – жаңалықты қалыптастыру, қолдану, жүзеге асырудың тұтастық қызметі. Кез келген жаңа әдіс жекелік, сондай-ақ уақытша жоспарға жатады. Бұл, бір мұғалім үшін табылған жаңа әдіс, жаңалық, басқа мұғалім үшін өтілген материал тәрізді. Инновация білім деңгейінің көтерілуіне жағдай туғызады. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Оқу-тәрбие үрдісінде қолданып жүрген жаңа педагогикалық технологиялар мыналар: дамыта отырып оқыту әдістемесі (Л.Занков, Д.Эльконин, В.Давыдов, В.Репин, В.Левин); оза отырып оқыту (С.Лысенкова); іс-әрекетті бағалау (Ш.Амонашвили); тірек және тірек конспектілері арқылы оқыту (В.Шаталов); саралап оқыту; шоғырландырып қарқынды оқу жүйесі; деңгейлік тапсырмалар арқылы дамыта оқыту; жобалап оқыту технологиясы.

Жаңа технологиялардың педагогикалық негізгі қағидалары: балаға ізгілік тұрғысынан қарау; оқыту мен тәрбиенің бірлігі; баланың танымдық күшін қалыптастыру; баланың өз бетімен әрекеттенуін қалыптастыру; баланың танымдық және шығармашылық икемділігін дамыту; әр оқушыны оның қабілеті мен мүмкіндік деңгейіне қарай оқыту; оқу үрдісін оқушының сезінуі. Мемлекетіміздің әлемдегі дамыған елдермен тең болуы әрі басқа елдер арасында өркениетті ел ретінде танылуы үшін мектеп оқушысына саналы тәрбие мен сапалы білім берудің маңызы зор. Қазіргі кезең – технологияның әртүрінің қарқынды дамыған заманы. Әрбір ұстаз өз Отанын шексіз сүйетін, білімді, іскер, рухани адамгершілігі мол, парасатты, мәдениетті, жан-жақты жетілген ұрпақ дайындау міндетті. Яғни, сабақта әр түрлі әдіс - тәсілдерді пайдалану, оқушының жеке басын құрметтей отырып, білім беру – қазіргі оқытудың негізгі талабы. Инновация – педагогикалық үрдісте оқыту мен тәрбиенің жаңа

тұжырымдамаларының, оқу жоспарларының, бағдарламаларының, түрлерінің, әдістерінің, құралдардың мақсатына жету [2]. Инновация – жаңалық, жаңашылдық, өзгеріс. Инновациялық құрал және үрдіс әлде бір жаңалықты енгізу деген сөз.

Педагогикалық үрдісте инновация оқыту мен тәрбиенің тәсілдері, түрлері, мақсатымен мазмұнын, мұғалім мен оқушының бірлескен қызметін ұйымдастыруға жаңалық енгізуді білдіреді. Қазақ тілін оқытуда сөйлесім іскерлігін кейбір интербелсенді әдістерді қолдану арқылы үйретеді. Инновациялық үрдіссіз мектептің дамуы мүмкін емес. Инновациялық іс-әрекет – қоғамның әлеуметтік-экономикалық жағдайына сай мектеп жұмысын дамытатын, мектеп өміріне оң өзгерістер әкелетін іс-әрекет. Әрбір мұғалім өзінің оқу-жұмысын дамыту үшін түрлі құралдар арқылы өзінің іс-әрекетін саналы түрде өзгерттеді.

Инновациялық үрдістің кезеңдері:

- инновацияның себептері;
- жаңалықты жобалау;
- жаңалықты жүзеге асыру.

Инновациялық үрдісті күшейтетін бес фактор:

1. Басшысының шығармашылығы, оқытудың жаңа технологияларын жасауға қабілеттілік, педагогикалық үрдіске қатысушылардың бір-бірімен өзара әрекеті және қарым-қатынасы.
 2. Инновациялық үрдістің жоспары, бағдарламасы.
 3. Бағдарлама, жоспар бойынша мектепке ғалымдардың кеңес беруі, керек жағдайда инновациялық үрдіске ететін жағдайларды көрсетіп, сәтсіздік болғанда оны жоятын шараларды да белгілеу.
 4. Әлеуметтік-экономикалық жағдай.
 5. Инновациялық үрдіске қатысушылар: бастама көтерушілер, қарсы тұрушылар. Инновациялық оқыту арқылы біз жаңа технологияларды қолданамыз. Сабақты компьютерге жазып, оқушылар үйде көріп, тыңдуына мүмкіндік бар.
- Инновациялық оқыту тәсілдерін қолдану арқылы өткен сабақтың тиімділігі:
1. Материалды түсіндіруге мұғалім көп қиналмайды.
 2. Оқушылар жаңа сабақты, материалды оңай қабылдап, тез меңгереді.
 3. Сыныпта басы артық шу, әңгіме болмайды.
 4. Интербелсенді тақта арқылы жаңа сөздің мағынасын түсіндіруге болады.
 5. Оқиғаға құрылған сурет бойынша оқушыға заттың атын, түсін ататқыза отырып, қимылына, көрген-байқағандарына байланысты сөйлем құрғызып, әңгіме айтқызуға болады [3].

Жаңашыл мұғалімдердің жаңа бағытта, инновациялық әдіспен жұмыс істеу жолдары:

- аналар арасындағы ынтымақ;
- ұжым мүшелерінің шығармашылық жұмысы;
- дамытатын жұмыстар беру;
- өзі және ұжымды талдауға үйрету;

Инновациялық оқыту-заманауи оқытудың белгісі, білім берудегі оқыту мен тәрбиенің негізгі мақсаты оқушылардың шығармашылық қабілетін, ақыл-ойын дамыту. Шығармашылық – бүкіл тіршіліктің көзі. Адам баласының сөйлей бастаған кезінен бастап, бүгінгі күнге дейін жеткен жетістіктері шығармашылықтың нәтижесі. Бұған бүкіл халықтық, жалпы және жеке адамның шығармашылығы арқылы келдік. Әр жаңа ұрпақ өзіне дейінгі ұрпақтың қол жеткен жетістіктерін меңгеріп қана қоймай, өз іс -әрекетінде сол жетістіктерді жаңа жағдайға бейімдей, жетілдіре отырып, барлық салада таңғажайып табыстарға қол жеткізеді. Қазіргі кезде мектептің алдына қойылып отырған басты талаптарының бірі – рухани дүниесі бай жан-жақты дамыған жеке тұлға тәрбиелеу.

Оқушының шығармашылық қабілетін дамытудың жолдары, құралдарын анықтау ертеден зерттеліп келеді. Шығармашылықтың негізгі сипаты жаңалық ашуға, жаңа тәсілдер табуға ұмтылу. Қай пәнде болсын оқушылардың танымдық, шығармашылық қабілетін дамыта оқыту, олардың сабаққа деген қызығушылығын ояту, ойын ынтасын дамыта түседі. Жалпы білім беру мазмұнын жаңартудың ғылыми негізіне мектеп оқушысын белгілі бір қажетті біліктілер мен дағдыларының иесі, жас ерекшелігіне байланысты өз жасын қалыптастыруға күш жұмсап еңбектенетін оқушы деп қарастыратын,

осыған орай көп қырлы құрылымды білім мен тәрбие мазмұнын анықтап, құруға көмектесетін қазіргі заманғы дамыта оқыту идеясы арқау болады.

Сонымен қатар қай мемлекетті айтар болсақ, негізгі тірегі –білімді, білікті, іскер, белсенді адамдар екені айқын. Сондықтан қоғам талабына сай ол қоғамды көркейтетін, дамытатын жастар тәрбиелеу ең маңызды мәселе екені даусыз. Қазір білім беру саласында жаңа жүйе жасалып, әлемдік білім кеңістігіне ену бағытында елеулі істер атқаруда. Инновация білім деңгейінің көтерілуіне жағдай туғызады. «Білекке сенер заманда ешкімге есе бермедік, Білімге сенер заманда, қапы қалып жүрмейік» – деп Абылай хан айтқандай әр

мұғалім жаңа технологияның идеяларын іздене оқып, педагогика саласында өз жолын, өз тың еңбегін, өз сүрлеуін салуға үлес қосуға тиісті [4].

Әдебиеттер

1. Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты ұсынысы, 2013 ж., 23 ақпан
2. Крутецкой В.А. О проблемной обучении. Вып.,1, Москва: Высшая школа, 2006г.
3. Курт Мередит, Джинни Стил, Чарльз Тэмпл, Скот Уолтер. Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту. Әдістемелік құрал. Алматы, 2014.

ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР НЕГІЗІНДЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ

Шаушекова Б.К., Ишанов П.З., Турганбекова Н.Н.
Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ

Қоршаған орта жайында білім беру – сол ортаның жәй-күйін және онымен байланысты проблемаларға жауапкершілікпен қарап, оларды дер кезінде шешуге қамқорлық жасау процесі. Мұндай жұмыс түрлерін табиғат қорғаудан жан-жақты дайындығы бар мұғалімдер ғана атқара алатыны белгілі.

Оларға біріншіден, экологиялық факторлар және әлеуметтану мен адам экологиясының өзара байланысының негіздері туралы білім беру керек. Екіншіден, мұғалімдер қоршаған ортаның проблемаларына сын көзімен қарап, оны сақтай білудегі оқушылардың іс-әрекет дағдыларын қалыптастыра білуі тиіс. Үшіншіден, мұғалімдердің арнайы экологиялық білімі болуы үшін мұғалімдердің білімін жетілдіру және қайта даярлау институттары жанындағы арнайы курстардан өтуі қажет. Төртіншіден қазіргі техникалық құралдар мен оқытудың жаңартылған яғни педагогикалық технологияның әдіс-тәсілдерін тиімді пайдалана білуі шарт.

«Қазақстан Республикасының 2004-2015 жылдарға арналған экологиялық қауіпсіздігін сақтау тұжырымдамасы» [1] (2003 ж.) еліміздегі толассыз белең алған экологиялық ахуалды жақсартудың жаңаша мүмкіндіктерін айқындады. Қабылданған тұжырымдаманың маңыздылығы сонда, дүниежүзілік тұрақты даму шеңберіндегі экологиялық проблемаларды оңтайландыра отырып, Қазақстандағы экологиялық ахуалды жақсартудың тиімді бағытының бірі яғни үздіксіз экологиялық білім мен тәрбие беру мәселесіне ерекше мән берді.

Жалпыға бірдей экологиялық білім мен тәрбие берудің мақсат-міндеттерін республикамыздың үздіксіз білім беру жүйесінің барлық сатыларында жүзеге асыруды, жастардың табиғатқа жауапкершілік қарым-қатынасын қалыптастыруды, мектепке дейінгі мекемелер мен бастауыш сыныптардан бастап жоғары оқу орындарына дейінгі аралықта жүргізуде мұғалімдерге жаңаша талаптар қойылып отыр.

Бұл орайда ғалым И.Д.Зверев [2] (1993) экологиялық білім мен тәрбие беруде мұғалімдерге қойылатын негізгі үш талапқа ерекше көңіл бөледі. Біріншіден, мұғалімнің алдында табиғат және қоғам туралы сезім, жауапкершілік болу керек. Мұғалім әр адамға, болашақ ұрпақтың табиғатты қорғау қажеттігін түсіндіре білуі қажет. Екіншіден, мұғалім өзінің өмірі мен қызметінде табиғаттың жанашыры ретінде басқаларға үлгі бола білуі тиіс. Үшіншіден, әрбір мұғалім экологиялық біліммен қарулануы шарт. Ғалымның мұғалімдерге қойған үш талабы бойынша әр педагог баланың табиғатқа деген сезімін, қызығушылығын қалыптастыруда үлкен жауапкершілікпен қарауға міндетті.

Ғалым Е.М.Кудрявцева [3] экологиялық білім берудің психологиялық аспектісін қарастырып, оны іске асырудың қажеттілігі мен табиғатты қорғаудағы мұғалім бойындағы

сенімге ерекше мән беріп, оның негізгі компонентіне баса назар аударады. Олар бірнеше компоненттерге бөлінеді:

- интеллектілік (ойлылық) компоненті: сенім негізіндегі экологиялық білімді дүниетанымдық сипаттағы іскерлік қарым-қатынас тәсілдерін меңгеруі;

- жеке даралық компоненті: қатынас пен бағалаудың себебі – табиғат қорғау әрекетіне мақсат қою және себептің дәлелі, моральдық бағыттылығы, табиғатты қорғау қажеттілігін ұғыну;

- ішкі дайындығы: субъектінің өзіндегі бар біліміне сәйкес ниеттенуге байланыстылығын ұстанған жолының әрекетке дайындығы.

Осы компоненттердің әрқайсысының өзіндік мәнін ұғыну, олардың органикалық бірлікте болуын қастамасыз ету, табиғатқа жауапкершілік қарым-қатынасын қалыптастыруда оқушының жеке басы қасиетін ескере отырып жүргізуге негіз болады.

Қазіргі уақыт талабы тұрғысынан қарастыратын болсақ, бүгінгі мектеп оқушыларының жаңалық атаулыға жаны құмар, интеллектуалдық деңгейі жоғары тұлғалар. Ал, бұл өз кезегінде экологиялық білім берудегі педагогикалық оқыту технологиясының қажеттілігін айғақтайды.

Демек, педагогикалық технология – кәсіптік қызметтің ерекше түрі болып табылады. ЮНЕСКО-ның анықтамасы бойынша, педагогикалық технология- бүкіл оқыту үрдісі мен білімді техникалық адам ресурсын, олардың бір-біріне өзара әсерін, білім берудегі формасын оңтайландыру міндеттерін ескере отырып меңгеруді жүзеге асырудың жүйелі әдісі.

М.В.Кларин [4](1989) «Педагогикалық технология – бұл педагогикалық мақсатқа қол жеткізу жолдарындағы қолданылатын барлық қисынды ілім амалдары мен әдіснамалық құралдардың жүйелі жиынтығы және жұмыс істеу реті» - деген болатын.

Соңғы жылдары республиканың мектептерінде кеңінен қолданылып, оң нәтижеге жетіп жүрген технологиялардың бірі Ж.Қараевтың [5] «Оқытудың үш өлшемді әдістемелік жүйесі» атты педагогикалық технологиясы. Аталған технологияның ерекшелігі мазмұнды саралап, деңгейлік тапсырмаларды орындау процесі кезінде мұғалім шеберлігі арқылы жүзеге асады.

Мәселен, дәстүрлі оқытуда мұғалім оқушыға дайын, дұрыс ақпаратты беретін, оқушы тек соны тыңдап, қабылдап отыратын. Сабақта көбінесе репродуктивті әдістер (түсіндіру, сұрақ-жауап, жаттығулар орындау т.б.) қолданылатын. Бұл технология бойынша сабақта проблемалық оқыту іске асырылады (проблемалық жағдаятты шешу, балаға ой тастау, «миға шабуыл», дебаттар т.б.).

Мұғалім сабақта басқарушылық міндеттер атқарады, оқушыға бағыт-бағдар беріп, әрбір оқушының жеке мүмкіндіктерін, қабілеттерін, қызығушылықтарын анықтауға негізгі көңілді бөледі. Оқушының қызметі көптеген тұлғалық қасиеттеріне қарай бағаланады (интеллектуалды дамуы, дербестігі, белсенділігі, жауапкершілігі т.б.) Әрбір оқушының дамуы басқа оқушымен емес, өзімен салыстырылып, өзін-өзі бағалауға мүмкіндік беріледі.

Бұл технологияда жеке және топтық оқыту түрлері қамтылады.

Топтық оқытудың негізгі мақсаты – оқушыларды шағын топтағы бірлескен жұмыстарға тарту, бұл топта оқушы өз даралығын жоғалтпайды. Қажетті жағдайда оқушылар бір-бірінен көмек сұрай алады, ортақ міндеттерді шешеді т.б. Мұндай жағдайда әрбір оқушы тек өзінің жетістіктерін бағалап немесе кемшіліктерін түсініп қана қоймайды, сонымен бірге ортақ нәтижедегі өзінің үлесін де көріп бағалай алады.

Жеке оқыту түрі оқушыға кейбір тапсырмаларға тереңінен тоқталуға мүмкіндік береді, өзінің де, мұғалімнің де алдында тапсырмаларды орындау нәтижесіне жауапты болуға үйретеді. Оқытудың бұл түрлерінің негізгі көрсеткіші – оқушыға сенімділік, өзіне жауап беру қабілетіне сүйену, ар-намыс және өзін-өзі сыйлау, бағалай білу қасиеттеріне ынталандыру.

Аталған технология бойынша күнтізбелік жоспарды жасау барысында ең алдымен барлық тақырыпты модульге бөлу керек. Модуль дегеніміз не?

Модуль – бұл үлкен, ауқымды тақырып немесе бірнеше параграфтан тұратын тарау. Бұл жоспарлаудың ерекшелігі, әрбір тарау (немесе модуль) үш қорытынды сабақпен аяқталады:

деңгейлік тапсырмалардан тұратын тақырыптық өзіндік жұмыс; коррекциялық жұмыс; деңгейлік тапсырмалардан тұратын бақылау жұмысы.

Бұл сабақтар не үшін керек? Дәстүрлі оқыту бойынша бақылау жұмысына бір сағат беріліп, одан кейін қатемен жұмысқа бір сағат бөлінетіні еді. Мұндай жағдайда оқушыда өз біліміндегі кемшіліктерді қаншалықты жойғанын дәлелдеуге мүмкіндік болмаған.

Сол себепті бұл технология бойынша міндетті түрде бақылау жұмысына дайындық ретінде бір сағат өзіндік жұмысқа және бір сағат коррекциялық жұмыстарға бөліну керек.

Бұл екі сағатты бағдарлама бойынша берілген жалпы сағат көлемімен мазмұны бір-біріне жақын жақын тақырыптарды біріктіру немесе сабақтастықта жүргізу арқылы шығаруға болады. Егер сағат саны шектеулі болса, онда жарты сабақ өзіндік жұмысқа және жарты сабақ коррекциялық жұмысқа бөлінуі керек.

Енді үш кезең бойынша сабақтың өту барысына тоқталатын болсақ:

1 кезең:

1. Ұйымдастыру кезеңі.
2. Үй жұмысын тексеру.
3. Өткенді пысықтау.

Мақсаты: өткен тақырып бойынша деңгейлік тапсырмаларды аяқтау дәрежесін тексеру. Бұл жерде үздік оқушылар өз дәптерлері бойынша басқа оқушыларды тексереді. Тексеруден соң әрбір оқушы сыныптағы және үй жұмысының жалпы балын санап, мұғалімге айтады. Мұғалім әрбір оқушының балын «ашық журналға» жазып, тиісті бағасын қояды.

Бұл технологияның бір ерекшелігі: өткенді пысықтауға арналған материалды оқушылар үйде қайталап, жаңа тақырыпты меңгеруге үйден дайындалып келеді.

Мұның тиімділігі неде?

Біріншіден, уақыт үнемделеді, өйткені дәстүрлі оқыту бойынша оқушылар қойылған сұраққа жауап білмесе, мұғалім өзі түсіндіріп, уақыт жоғалтатын еді.

Екіншіден, егер мұғалім жүйелі түрде өткенді пысықтауға арналған тапсырмаларды орындауды талап етсе, оқушының барлығы, соның ішінде нашар оқитын оқушы да дайындалып келуге мәжбүр болады, нәтижесінде әрбір оқушының белсенділігі мен жауапкершілігі артады.

II кезең: Өз бетінше жаңа тақырыпты меңгеру.

Бұл жерде өзіндік жұмыс ұйымдастырылады. Мәселен, оқушыға 5 сұраққа жауап беру ұсынылады (сұрақтар параққа жазылған, әрбір оқушыға немесе жұпқа, немесе топқа беріледі).

Сұрақтарға жауап беру үшін оқушылар алдымен өз бетінше мәтінді (жаңа тақырып бойынша) оқиды. Мысалы, мынадай тәсілді қолдануға болады, «Табиғат сенің өз үйің» тақырыбы бойынша оқушылар мәтіннің бір бөлігін оқиды да, түйінді сөздерін дәптерлеріне жазып алады.

Мұғалім оқушылардың қолдарына парақ пен қарындаш алып, осы мәтіннің негізгі ойын білдіретін 5-6 сөз жазуларын талап етеді. Соңынан мұғалім парақтарды жинап алып, өзі алдын-ала даярланған түйінді сөздермен салыстырады. Кімнің осы түпнұсқамен сәйкес келген сөздері көп болса, сол жеңімпаз деп танылады.

III кезең: Деңгейлік тапсырмаларды орындау. Оқушыларға үш деңгейлік тапсырмалар ұсынылады:

- 1-ші деңгей - оқушылық (репродуктивтік), стандарт.
- 2-ші деңгей - алгоритмдік, орташа қиындық.
- 3-ші деңгей - эвристикалық, күрделі.

1-ші деңгейде оқушылар репродуктивтік әрекеттер жасайды. Олардың қызметіне мұғалімді мұқияттыңдау, бақылау, нұсқау бойынша практикалық әрекеттерді жасау жатады. Бұл деңгейде олардың ұғымдарды, ережелерді білу және оларды үлгі бойынша қолдана білу талап етіледі. (Сұрақтар түрі: Не? Қашан? Қайда? Неге? Тапсырманы аяқтат.б.).

2-ші деңгейдің тапсырмалары оқушылардан өз білімдерін түрлі жағдайда қолдана білуін қажет етеді. Бұл жерде оқушының танымдық қызметіне оқу материалын өзгерту, оны сыни тұрғыдан ұғыну, шешім қабылдаудың тиімді жолдарын іздеу, білімді салыстыру жатады. (Тапсырмалар түрі: түсіндір, әңгімелеп бер, салыстыр, талдат.б.)

3-ші деңгейде оқушылар танымдық – ізденушілік сипаттағы, білімнің тереңдетілуіне бағытталған тапсырмаларды орындайды. Бұл тапсырмалар оқушылардан жаңа әдістерді пайдаланып, білімдерін қалыптан тыс жағдайда қолдана білуін талап етеді. (Тапсырмалар түрі: өз ойыңды айт, пайдасы мен зиянына тоқтал, қорытынды шығар, сәйкес келедіме, жетістігін сипатта т.б.).

1-ші деңгейдің тапсырмаларын барлық оқушы (үлгерімі төмен де, жоғары да) орындауға міндетті. Бұл дегеніміз мұғалім барлық оқушыға бірдей қарайды, оларды алдын-ала қабілетті және қабілетсіз деп бөлуден аулақ болып, оқушы көңіліне кірбің келтірмейді. Әрі барлық оқушы мемлекеттік стандарт білімін меңгергеніне кепілдік болады.

Деңгейлік тапсырмаларды орындауды оқушылар барлығы бір уақытта бастайды және әрқайсысы өз білім шыңына өзінің жеке қабілеттеріне қарай жетеді. Әрбір оқушы жоғары деңгейге жетуді мақсат етеді, өйткені әрбір деңгейлік тапсырманы орындағаны үшін оқушы балл жинап отырады.

Демек, жоғарыда айқанымыздай бұл жоспарлаудың ерекшелігі үш қорытынды сабақпен аяқталады:

а) өзіндік жұмыстың алдында оқушыларды сабаққа дайындау қажет. Ол үшін мұғалім өткен тақырыпты ауызша қайталап, өзіндік жұмыстың көлемі және мазмұны, мақсаты және орындау техникасы туралы нұсқаулар береді. Мұғалім барлық оқушы жұмысты қалай орындау керек екендігіне көз жеткізуі керек. Үлгерімі баяу немесе төмен оқушыларға ерекше көңіл бөлінеді. Қажетті жағдайда мұғалім қосымша түсініктер береді;

ә) коррекциялық жұмыс кейінгі сабақта модуль бойынша кемшіліктерді жоюға арналып өткізіледі. Мұғалім барлық тапсырманы дұрыс орындаған оқушылармен бірге үлгермеген оқушыларға көмектеседі, өтілген тақырыптың түсініксіз жерлерін түсіндіреді;

б) бақылау жұмысы тапсырмалардың орындау барысын және оның нәтижесін мұғалім қатаң бақылайды және бағалайды. Бұл сәтте оқушының жинаған балы бақылау жұмысының нәтижесі бойынша төмендеуі мүмкін, себебі бақылау жұмысын оқушы өз бетінше, басқа адамның көмегінсіз, мұғалімнің қатаң қадағалауында орындайды.

Сонымен кәсіптік қызметтің ерекше түрі болып табылатын педагогикалық технология яғни білім беру жүйесін инновациялауда қазіргі оқу-тәрбие процесіне тың өзгерістер енгізумен бірге мұғалімнің шеберлік дағдысын жетілдіруге бағытталған, сол арқылы мәселені шешудің өзіндік, соны жолын табуда белсенділік танытатын, шеберлік келбеті қалыптасқан мұғалімдер санының артқандығын байқауға болады.

Белгілі ғалым М.М.Поташник [5] педагогикалық шеберліктің көрініс беретін мүмкін жағдайларына: мәселені шешуде қалыптан тыс тәсілдерді қолдану; жаңа әдістерін, формаларын үйлесімді қолдана білу; нақты білім негізінде сәтті импровизация жасай білу дағдыларын жатқызады.

Сол себепті, педагогикалық технология негізінде экологиялық білім берудегі мұғалімдердің мынадай шеберлік іс-әрекет дағдылары оқу-тәрбие процесінің өн бойында көрініс табуы тиіс: шеберлік дағдысын дамытудың әлеуметтік және тұлғалық мәнін түсіну; шеберлік идеяларын жүзеге асырудағы белсенділігі; қарым-қатынас мәдениетін сақтай білуі; оқу-тәрбие процесінде енгізілетін теориялардың теориялық, психо-педагогикалық негіздерін білу; оқу-тәрбие процесінде ендірілетін жұмыстың мазмұнын біліп, ұйымдастыру әдістерін меңгеру; өзін шеберлік іс-әрекеттің субъектісі ретінде көрсете білу;өзінің іс-тәжірибесінен әдістемелік нұсқаулар дайындау, т.б.

Жалпы, біздің ойымызша, мұғалімнің шеберлігі дегеніміз – кәсіби, тұлғалық, рухани сапалар жиынтығынан тұратын, заманауи оқыту технологиялар негізінде, педагогикалық шеберлікті жүзеге асыруға негіз болатын мұғалімнің кіріктірілген жеке қасиеті.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасында 2004-2015 жылдарға арналған экологиялық қауіпсіздікті сақтау тұжырымдамасы. Астана, 2003.
2. Зверев И.Д. О формировании ответственного отношения учащихся к природе. //Сов. Педагогика. -1975. -№11. -Б. 21-30.
3. Кудрявцева Б.М. Природоохранительная краеведческая работа с младшими школьниками. -В кн.: Развитие младших школьников в процессе обучения и воспитания. - Свердловск, 1978. - С. 88-104.
4. Кобдикова Ж.У. Педагогическая технология уровневой дифференциации обучения в средней школе. Монография. Алматы, 2000, 186с.
5. Поташник М.М. Ямбург Е.А. и др. Управление качеством образования. -М.: Педагогические общества России. 2000, -448с.

ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГТЫҢ АҚПАРАТТЫҚ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІ

Сагитаева К.Ф. Жумабаева Б.К.

"Алтын сақа" балабақшасы КМҚК, Қарағанды қаласы.

*«Еліміздің ертені бүгінгі жас ұрпақтың қолында
ал жас ұрпақтың тағдыры ұстаздардың қолында»
Н.Ә.Назарбаев.*

Қазақстан қоғамның қазіргі заманғы даму кезеңінде ғылымның және білім берудің дамуы әлеуметтік-экономикалық жүйенің бәсекелі маманды даярлау жағдайында алдыңғы қатарлы мемлекеттің қатарына енді. ҚР білім беру дамуының 2016-2017 ж.ж арналған мемлекеттік бағдарламасына сәйкес прогрессивті технологияларды және оқыту жүйелерін жасау және енгізу мектепке дейінгі білім берудің даму шарттарының ажырамас бөліктері болып табылады. Білім беру саласында мектепке дейінгі білім берудің жаңа үйлестірілген стандарттарын әзірлеу және бекіту бойынша жұмыстар жүргізілуде. Білім беру үшін үш тілде –қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде жүргізілетін болады-деді Елбасы Н.Назарбаев. Осыған орай, жоғары оқу орындарының алдында жаңа міндеттер, жаңа талап, жаңа мақсаттар тұр. Бүгінгі таңда білім беру ұйымдарының негізгі мақсаты-өмірден өз орнын таңдай алатын, өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласында білімі мен білігін көрсете алатын, көптілді және көпмәдениетті құзыреттіліктерді игерген жек тұлға қалыптастыру. Тек ғана жоғары оқу орындары ғана емес, сонымен бірге, мектептерде де көптілді білім беру үшін тілді терең меңгерген мұғалімдер дайындау жұмысын дұрыс жолға қойылған. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту мазмұнын жаңартуға сәйкес мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі құзыреттіліктерін дамытуға және терең білім беруге ерекше назар аударылды. Бұл ретте оқу бағдарламаларының мазмұны өмірде және мамандыққа аса қажетті құзыреттіліктерді дамытуға бағытталатын болады. Үш тілде білім беру –бүгінгі заманның талабы, бәсекеге қабілетті елдер қатарына апарар басты баспалдақтардың бірі, жас ұрпақтың білім кеңістігіне еркін самғауға жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілік болып отыр. Яғни, еліміздің қарыштап дамуындағы экономикалық, әлеуметтік, саяси өзгерістері білім мекемелерінің алдында жаңа міндеттер жүктеуде. Еліміздің білім саласы негізгі салалардың бірі болғандықтан, Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың «Ұлт жоспары -100 қадамында» да білім саласын жаңғырту, осы заманғы мұғалім мен түлек даярлау міндеті көрініс тапқан. Ендігі кезекте біздің алдымызда осы бағытты еңбек етіп, бәсекеге қабілетті шәкірттер тәрбиелеу.

Елбасымыз Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауында: «Ұлттық бәсекелестік қабілеті бірінші кезекте оның білімдік деңгейімен айқындалады» деп айтылған. Егемендік

алған тәуелсіз Қазақстанның әлемдік өркениетке жетудегі бірден-бір дара жолы- білім жүйесі. Орта мектеп- білім жүйесінің ең басты буыны. Орта мектепте қаланған білім негізі оқушының болашағына жол ашады. Қазіргі кезеңдегі басты мәселенің бірі жаңа технологиялардың дамуыкезеңінде болашақ ұрпақтың тәрбиесі мен білім алуында ұстаздардың атқаратын рөлі ерекше. Егемен еліміздің болашағы, оның әлемдік өркениеттегі өз орны, ең алдымен білім мен тәрбиенің бастауы – ұстаз қолында»-деп атап көрсеткен болатын.

Сонымен бірге Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер- бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе, Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан ұстазға жүктелетін міндет ауыр» деген болатын. Қазіргі заман мұғалімінен тек өз пәнінің терең білгірі болу емес, тарихи танымдық, педагогикалық-психологиялық сауаттылық, саяси экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылық талап етілуде. Ол заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар шығармашылықпен жұмыс істеп, оқу мен тәрбиесіне еніп оқытудың жаңа технологиясын шебер меңгерген жан болғанда ғана білігі мен білімі жоғары жетекші тұлға ретінде ұлағатты саналады. Мектепке дейінгі сапалы тәрбие мен оқытуға тең қол жеткізуді қамтамасыз ету, сапалы орта білім беруге тең қол жеткізуді қамтамасыз ету, зияткер, дене бітімі және рухани жағынан дамыған, табысты азаматты қалыптастыру. Елбасы тапсырмасына сәйкес «Балапан» бағдарламасын жүзеге асыру 2020 жылға дейін жалғасатын болады. Бұл міндет жергілікті және орталық органдармен өзара тығыз әріптестікке тікелей байланысты болмақ. Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін Қазақстан жастарымен жас ұрпақтарынан бастап жоғарғы сауатты елге айналуы керек. Білім беру саласындағы басымдықтардың бірі жастар саясаты және оны мемлекеттік қолдау және реттеу болып табылады. Жастар саясатында Елбасының тапсырмасы бойынша дамудың жаңа бағыты қабылданды. Басқарудың жаңа моделі құрылды. Қазіргі таңдағы еліміздегі өзгерістер, тұрақты дамудың жаңа стратегиялық бағыттары және қоғамның ашықтығы, оның жедел ақпараттануы, қарқындылығы білім беруге қойылатын талаптарды түбегейлі өзгертті. Бұл білім беруді жаңарту педагогтардың жауапкершілікті түсінуі мен олардың кәсіби деңгейіне және білім беру үдерісіндегі көптеген мәселелерді шешуге қосқан үлесіне байланысты. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау; оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» делінген. Қазіргі заман ағымына байланысты оқушылардың білімге қызығуын арттыру үшін мұғалімдерге жаңа талаптар қойылуда. Сол себепті оқытудың әр түрлі технологиялары жасалып, мектеп тәжірибесіне енгізілуде. Жан-жақты ізденістің нәтижесінде білім беру саласында жаңа педагогикалық технологиялардың саны да, сапасы да өсіп келеді. Технология – белгілі бір істегі адамның әдісі, шеберлігі. Осы шеберлік арқылы мұғалімнің өз сабағын оқушыға жоғары сатыда жеткізуіне мүмкіндік береді. Мұғалім үнемі шығармашылықпен, ізденіспен жұмыс жасап отырса, жаңашылдыққа жақын болғаны. Өзгелердің үлгісін өз ісіне пайдалана білсе, оған өзіндік қолтаңбасын қосып отырса – оқушы тәрбиелеу мен білім берудегі жетістігі сол болмақ.

Ақын, қоғам қайраткері М.Жұмабаев: *«Қазақтың ұлттық мектебі қандай болуы туралы терең пайымдау қажет, қазақтың тағдыры, келешегі, мектептің қандай негізде құрылуына барып тіреледі»*

Осы бір ұлағатты ой шәкірттерге білім берудің бүгінгі күн талабына сай келетіні даусыз. Болашақ Қазақ мектебі ұлтқа, оның мүддесіне қызмет етуі керек.

Қазақ балалары өз ата-бабасының өткен тарихын, тілін, салт-дәстүрі мен мәдениетін, жерін қастерлей білуге тәрбиеленіп өсуі қажет. Сондықтан адамның қызығуы бір іспен шұғылданғанда, әр түрлі әрекеттерде көрініс табады. Жоғарыдағы ұстанымдардың орындалуы үшін әр мұғалім өзі мен оқушының терең дәрежеде екенін естен шығармай, оны жеке тұлға ретінде қабылдап, оған беретін сабақтың оқыту әдістерін түрлендіріп жетілдіруі

қажет. Үйреншікті, дайын әдіс-тәсілдер бүгін баланы қызықтырмайды. Сондықтан қайткенде баланың ойына, сезіміне серпіліс ендіруді мақсат етіп қою керек. Сан алуан әрекет арқылы ақыл-ойды ұштау, жетілдіру, жеке тұлғаның өзіндік идеясын, көзқарасын, сенімділігін, жауапкершілігін біртіндеп дамыту жолдарын іздестіру — осының бәрі бүгінгі қажеттілік. Нағыз өз ісінің шебері ғана жоғарыжетістіктерге бола алады. Ал білікті маман болу үшін көп ізденіс керек екені даусыз.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев: «Ғасырлар мақсаты – қоғамның нарықтық қарым – қатынасқа көшу кезінде саяси – экономикалық және рухани дағдарыстарды жеңіп шыға алатын, ізгіленген ХХІ ғасырды құрушы, іскер, өмірге икемделген, жан – жақты мәдениетті жеке тұлғаны қалыптастыру», - деп тұжырым жасады. «Адам өзін - өзі жетілдіруге де, жоюға да қабілетті. Адамның өз болмасын тануға, ұмтылуға көмектесіп, тереңде жатқан талап тілегін, қабілеттерін дамытуға тиіс. сол арқылы оған толыққанды өмір сүру үшін жаңа рухани күш беру білімнің ең маңызды мақсаты болып табылады»- деп көрсетілген Қазақстан Республикасы білімді дамыту тұжырымдамасында. Мен ұстаз ретінде әр оқушыны болашақ азамат ретінде бағалап, осы тұжырымдаманы өз қызметімде басшылыққа аламын. Қазіргі жаңа заманда әр балалардың заман талабына сай әлемдік дәрежеде білімді меңгеруі үшін шығармашылық қабілетін дамыту – ең басты міндетім.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР Президентінің «Қазақстан-2050» страгедиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа білім бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы
2. Қазақстан Республика Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы 2015
3. 12 жылдық білім . Журнал. 2006 ж. №8.
4. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
5. Қазақ тілі әдістемесі. №9-10, №11-12. 2010 жыл. Алматы қ.
6. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы

ЗАМАНУИ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БАЛАНЫ ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Осатаева Г.К.

Қарағанды қаласы, КМҚК «Толағай» балабақшасы

Жаңа ғасыр – жаңа заман талабына сай ХХІ – ғасыр білімділер ғасыры болғандықтан бүгінгі таңда заманымызға сай зерделі, ой – өрісі жоғары, жан – жақты дамыған ұрпақ қалыптастыру мемлекетіміздің алға қойған аса маңызды міндеті.

Еліміз өркениетті елдер қатарына қосыламыз деп қарыштап қадам басып жатқан тұста, білім жүйесіне де тың өзгерістер енуде. Қазақстан Республикасының «Білім беру туралы » заңында: «Білім беру жүйесінің басты мақсаты – ұлттық және жалпыадамзаттық мәдени құндылықтар негізінде жеке тұлғаның қалыптасуына қажетті жағдай жасау» делінген. Осы бағытта жұмыстану үшін білім сапасын арттыру ісіне ерекше мән беру қажеттілігі артады. Сапалы білім беру тәрбиешілердің шеберлігі мен іскерлігіне байланысты. Ал педагогикалық шеберлік пен іскерлікті дамытуда жаңа технологияны қолданудың маңыздылығы зор. Тәрбие мен білімнің алғашқы дәні – мектепке дейінгі тәрбие ошағында беріледі. Отбасында ата – ананың

ықыласы мен мейірімінен нәр алған бала балабақшада тәрбиешілердің шұғылалы шуағына бөлінеді. Баланың бойындағы жақсы қасиеттер мен мүмкіндіктерді ашып, олардың өнегелі де тәрбиелі болып тәрбиеленуіне балабақшаның маңызы зор.

Бала тәрбиесі отбасынан бастау алады десек те, ғылымға негізделген әдіс – тәсілмен берілетін тәлім – тәрбие ісі көбінесе балабақшадан басталып, жан – жақты педагогикалық өрісін табады. Сонымен қатар, мектепке дейінгі мекемелерде инновациялық білім беру құралдарын қолданудың да маңызы зор.

Инновациялық білім беру құралдарына: аудио, видео, құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық сайт және тағы басқалары жатады. Қазіргі таңда көптеген интерактивті бағдарламалық бөлімдер, қозғалмалы объектілер құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар көптеп шығып, қолданыс табуда. Осындай құралдардың бірі – мультимедиялық оқулықтарды балабақшаларда кеңінен пайдалану. Бұл жағдайда тәрбиеші әр оқу іс әрекеттерін бастар алдында жиі көрнекіліктер ауыстырмаған болар еді.

Ал, мультимедиялық оқулықтар арқылы тәрбиеші уақытты тиімді және ұтымды пайдаланар еді. Педагогикалық технологияда ең маңызды жағы білім беру мен тәрбие жүйесінде ересектер мен балалардың қарым – қатынасы болып табылады. Қарым – қатынас жасауда үлкендер жағынан балаға жағдай туғызу қажет.

Қазіргі таңдағы білім беру технологиясының қатарына мыналар кіреді:

- Деңсаулық сақтау технологиясы
- Жобалы – іс шығармашылығы
- Ізденіс – шығармашылық технологиясы
- Қатынасатық – ақпараттық технология
- Ойын технологиясы
- ТРИЗ технологиясы және т.б.

Оқытудың жаңа технологиясы – оқытудың тиімді әдіс – тәсілдерін қолдануды, оқытудың әр түрлі әдістер мен формаларын біріктіруді, оқу материалын тиімді пайдалануды, оқудың сапасын білім мен біліктілікті жүйелеуді жүзеге асырады.

Өмір талабына сай жаңа технологияларды оқу процесі мен тәрбие аясында шебер қолдана білу тәрбиешінің міндеті болса, ертегілерді оқу іс – әрекетінде өз ретімен қолдана білсе тәрбиеленушілерді жан – жақты дамытуда ертегінің аса зор мәні бар екенін айқындайды. Оқу іс – әрекеті барысында ертегі кейіпкерлерінің жан- жақты мінез – құлықтарын айыра білу бойынша жақсы деген немене, жаман деген немене екендігіне көзін жеткізеді.

Барлық оқу іс – әрекетінде ертегілерді қолдану арқылы негізгі педагогикалық дәстүр пәнаралық байланысты жүзеге асыруға болады. Ертегінің өзіндік құрлысы, көркемдік ерекшелігі бар. Ертегі баяу басталып, оқиға желісі күрделене түседі. Әсіресе адам өміріне байланысты іс – әрекет өткір сықақ – мысқылмен беріліп, бала сезімін селт еткізіп, күлкіге мәз етеді. Ертегінің әр жақты сырын қызықты, тартымды, бала санасына лайықтай жеткізу айтушының шынайы шеберлігіне тікелей байланысты.

Балабақшада ертегі айту, ұйымдастырылған оқу іс – әрекеті мен және одан тыс уақыттарда өтіледі. Оқу жұмысы баланың жас ерекшелігіне орай жоспарланады.

Сәбилер тобында ауызша әңгімелеп беру тәсілі қолданылады. Сәбилер тобында оқығанды тыңдату және әңгімелеп беру қатар жүргізіледі. Мұндай мақсат – ертегіні ауызекі әңгімелеуге төселдіре отырып оқылғанды шыдамдылықпен тыңдай білуге үйретеді. Біз бір ғана ертегіні түсіндіру үшін бірнеше әдіс – тәсілдерді қолдана отырып баланы жан – жақты дамыта аламыз. Ертегіні түсінген баланың өзі қиялынан ертегі құрастыру қабілеті де ашылады. Баланың ұшқыр ойының жүйріктігіне толығымен көзімізді жеткізіп, одан әрі дамуына жол береміз.

Қазіргі заман талабына сай үздіксіз білім беру арқасында жаңа талапқа сай ұрпақ тәрбиелеу – ұстаз міндеті. Баланың ой санасын дамыту арқылы шеберлікке жан – жақтылыққа, ойының жоғары дәрежеде жетілуіне, білім деңгейінің артуына оқыта отырып

тәрбиелейміз.Ертегі арқылы балалардың сөздік қоры дамып, ауызша сөйлеу машығын игереді, таным белсенділіктері қалыптаса түсіп, ақыл – ой өсіп жетіледі, әрі адамгершілік қасиеттер бойына сіңіреді.

Педагогикалық процестің негізгі бағыты әрбір жеке мәдениетін тірбиелеу, әрбір баланың жеке дара ерекшелігін ескере отырып, педагогикалық процестің алдына қойылған міндеттерін іске асырудың ең тиімді әдіс, тәсілдерді, ұйымдастыруға қойылған міндеттерді іске асыруда жеке тұлғаны жан – жақты етіп қалыптастыру бірлікте шешімін табады.Заманауи инновациялық әдістерді мектеп жасына дейінгі балалардың дамуында қолдану арқылы, балаларды шаршатпай, жалықтырмай жан – жақты дамуына тигізер үлесі өте зор.

Жаңа технология әдістерін қолдану – бұл әр баланың жүрегіндегі сезім – талшықтарын, қиялындағы ойды ояту, шығару, қабілетін ашу.Логикалық ойлау қабілетін дамыту, шығармашылығын жетілдіру.Баланың тапқан жаңалығын сыртқа шығару, талдау.Қай технологияны ұйымдастырлған оқу іс әрекетінде қолдансаң да, осы тұжырымды басшылыққа алу керек.Сонда ғана баланың білім сапасын арттыруға қол жеткізесің.

Инновациялық технология – бұл өзіңіздің әдістемелік жүйе. Яғни, әр тәрбиеші оқыту технологиясы бойынша жылдар бойы жинақтаған іс – тәжірибесінің нәтижесі.

Жаңа технологияларды күнделікті сабақ үрдісінде пайдалану үшін, әр тәрбиеші алдында отырған баланың жас ерекшелігін ескеріп, өзінің шеберлігіне орай таңдап алады.

Бір сөзбен айтқанда әр тәрбиеші – ізденімпаз ғалым, нәзік психолог, жан – жақты шебер, тынымсыз еңбекқор, терең қазыналы білімпаз, кез – келген ортаның ұйтқысы болу керек.

Қорыта келгенде, бүгінгі талапқа сай мектепке дейінгі ұйымдарда білім берудің жаңа саласына жету – тәрбиешінің мейірімділігімен, біліммен, шеберлігімен тығыз байланысты.Өз мамандығына жан – жүрегімен берілген тәрбиеші ғана ұстаздық этиканы да, ұстаздық техниканы да, шеберлікті де жақсы меңгереді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 ж. 23 тамыздағы №1080 қаулысымен бекітілген.
2. Виноградова Н.Ф. Дети, взрослые и мир вокруг. М:Академия, 2008 – 152 с.
3. Организация жизни и деятельности детей в разновозрастной группе малокомплектного детского сада: Методические рекомендации / сост. Л.Г.Наугольных., В.В.Раева
4. Республикалық педагогикалық әдістемелік журнал №3 2012жыл

ЗНАКОМСТВО С ПРОФЕССИЯМИ ЧЕРЕЗ ИГРУ С ДЕТЬМИ ЗПР

Кадырова Р.А.
КГКП д/с «Алпамыс»

Социализация ребенка-дошкольника с ЗПР осуществляется в большей степени через игру, как самый близкий, доступный, интересный для детей вид деятельности. Под социализацией принято понимать процесс и результат развития индивида, его превращения в созидательного члена общества. Этот процесс начинается и происходит в дошкольном учреждении в ходе целенаправленного педагогического воздействия и организованного воспитания.

В жизни дошкольника с трудностями в обучении игра должна стать ведущей деятельностью, обеспечить зону его ближайшего развития, оказывать воздействие на развитие всех психических процессов и функций личности в целом. Однако это происходит лишь в том случае, когда создаются особые условия для развития ребенка и он включается в процесс воспитательной работы, элементом которого является целенаправленное формирование игровой деятельности.

Формирование у детей с трудностями в обучении представлений о себе, об окружающем и социальном мире, в т.ч. о профессиях и взаимодействии людей друг с другом является необходимым элементом их подготовки к сюжетно-ролевой игре и обогащения ее содержания. Оно происходит как в процессе специально организованного обучения, так и в повседневной жизни детей, хотя особая роль принадлежит именно обязательным занятиям. Подготовительная работа предшествует сюжетно-ролевой игре, а затем проводится параллельно с ней. Игра позволяет уточнять, конкретизировать и расширять представления детей о разнообразной деятельности взрослых, их взаимоотношениях с другими людьми, о профессиях, используемых орудиях труда и т.п.

Формирование этих представлений осуществляется на экскурсиях, в процессе наблюдения, дидактических игр и игровых упражнений, в процессе ознакомления с художественной литературой, иллюстративным материалом.

На специальных и комплексных групповых и индивидуальных занятиях дети имеют возможность познакомиться с разнообразными свойствами предметов, их назначением, научиться действовать с предметами, знакомятся с профессиями и т.п.

Знакомство с профессией может проводиться по следующей схеме:

Название профессии. (Кто варит еду? Кто строит дома? И т.п.)

Место работы. (Где работает?)

Материал (инструменты), который используется в процессе труда. (Что нужно повару?)

Трудовые действия (показ, наблюдения за трудом, проигрывание действий и т.п.), название этих действий: варит, строит.

Результат труда (приготовлен вкусный обед, построен дом, сделана покупка).

Значимость и необходимость труда.

В работе с детьми с трудностями в обучении, по ознакомлению с профессиями, широко используется система дидактических игр. Например, в ходе изучения темы «Игрушки», подготавливающей детей к игре «Магазин игрушек», можно использовать следующие игры: «Назови игрушку», «Найди игрушку, которая нарисована на картинке» (соотнесения предмета и изображения), «Чудесный мешочек», «Что делаем с этой игрушкой» и т.д.

Овладение ребенком с трудностями в обучении прочными знаниями представляет собой длительный процесс и требует большого количества повторений, поэтому дидактические игры должны быть разнообразными (по содержанию, используемому материалу, форме проведения), проводиться в различных вариантах и постоянно усложняться. Последовательно вводятся дидактические игры с предметами и игрушками, затем настольно-печатные игры и лишь в индивидуальных занятиях с детьми старшего дошкольного возраста с задержкой психического развития используются словесные занятия. Важное место в социализации детей с задержкой психического развития и ознакомлению их с профессиями занимает экскурсия. В зависимости от задач экскурсии могут быть ознакомительными, уточняющими ранее полученные представления, закрепляющими, т.е. итоговыми. Следовательно, по одной теме, знакомящей детей с профессией, подготавливающей детей к сюжетно-ролевой игре, могут проводиться две-три экскурсии. Причем экскурсии могут организовываться перед тем, как дети начинают знакомиться с сюжетно-ролевой игрой, по мере проведения игры и т.п. Желательно проводить их с небольшими группами детей или индивидуально, что дает возможность оптимально взаимодействовать с каждым ребенком и тем самым способствовать познавательной деятельности детей.

В процессе экскурсии дети знакомятся с деятельностью людей и отношениями между ними в естественных условиях (в магазине, на почте и т.п.).

Желательно, чтобы взрослые, с чьей деятельностью знакомятся дети, включались в общение с ними: рассказывали о своей работе, отвечали на вопросы педагога, задавали вопросы детям. Естественно, что участие взрослых, чей труд является предметом наблюдения детей с проблемами в развитии, должно быть подготовлено педагогами. Эта работа должна тщательно продумываться и проводиться заранее перед экскурсией.

Во время экскурсий могут быть сделаны фотографии, которые позволят сохранить в памяти детей удивительное. Эти фотографии затем многократно рассматриваются взрослыми вместе с детьми в группе, вывешиваются в удобном для обозрения детей месте и используются на подгрупповых и индивидуальных занятиях.

При ознакомлении детей с профессиями, а также для социализации детей с задержкой психического развития традиционно используется такой вид работы, как беседа по картинке или сериями сюжетных картинок.

Для оживления и закрепления знаний о профессии, об окружающем ребенка природном и социальном мире педагог может использовать произведения художественной литературы, включая их в различные режимные моменты (умывание, прогулки, раздевание и т.д.).

Одним из приемов социализации дошкольников, ознакомления детей с профессией, обучения сюжетно-ролевой игре является просмотр видеофильмов с записью сюжетно-ролевых игр, которые разыгрываются педагогами, детьми группы или детьми, которые ранее посещали детский сад. При необходимости нужный фрагмент может демонстрироваться повторно. Под руководством взрослого дети наблюдают за действиями (например, врача, почтальона), называют и воссоздают (изображают их).

В процессе игровой деятельности дети с проблемами в интеллектуальном развитии овладевают жизненно необходимыми навыками общения, у них развивается познавательная, эмоциональная и личностная сфера, формируются способности выражать отношение к окружающей действительности в символично-моделирующих видах деятельности.

Таким образом, осуществляется развитие детей с трудностями в обучении, подготовка их к дальнейшему обучению в различных типах школ, а в целом проходит их первичная социализация.

ЗНАЧЕНИЕ БАСКЕТБОЛА В ФИЗИЧЕСКОЙ И ПСИХИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКЕ ШКОЛЬНИКА

Перепелица И. Г.

учитель физической культуры высшей категории КГУ ОШ №7 г. Шахтинска
Алексеева И.В.

учитель физической культуры высшей категории КГУ СОШ №59 г. Караганда
Асланиди Г.В.

преподаватель физического воспитания первой категории Карагандинский колледж
актуального образования "Болашақ"

Баскетбол - это один из видов спорта, включенный в программу физической культуры для школ, который содействует разностороннему физическому и психическому развитию школьников.

Полюбите баскетбол - вы станете выше, стройнее, сильнее. Бег и прыжки, например, активизируют, рост тела в длину, броски в высоко расположенную цель способствуют формированию правильной осанки, длинные пасы мяча и борьба за мяч у щита развивают силу мышц. Под влиянием физической нагрузки, полученной на занятиях баскетболом, совершенствуется деятельность сердечно - сосудистой системы, увеличивается окружность груди, жизненная емкость легких. В баскетболе, где спортсмену постоянно нужно зорко следить за передвижениями игроков и мяча, роль зрения особенно велика. В процессе многолетней тренировки именно в зрительной функции происходят наибольшие изменения. Глаз игрока видит большую часть пространства, чем глаз нетренированного человека. Это облегчает ориентировку игроков на поле, улучшает их взаимодействие, повышает эффективность технических и тактических действий. Когда изучали влияние слуха, зрения и

кожной чувствительности на эффективность выполнения бросков в прыжках, то оказалось, что наибольшее ухудшение вызвало ограничение бокового зрения. При утомлении, у игрока зрение ухудшается, и это снижает результативность его действий. Для точного выполнения различных приёмов, особенно бросков, очень важна способность зрения, оценивать удалённость предметов в пространстве. По этой способности, объёму воспринимаемого пространства и остроте зрения баскетболисты занимают одно из первых мест среди спортсменов других видов спорта. При этом следует учесть, что чем больше в упражнениях используются зрительные сигналы, тем больше совершенствуется зрительный аппарат баскетболиста. Особенно важно влияние баскетбола на внутренние мышцы глаза, от которых зависит приспособление глаза видеть на различных расстояниях. Занятия баскетболом тренируют внутренние мышцы глаза, и поэтому являются средством предупреждения и лечения близорукости у подростков.

Технические приемы, тактические действия и особенно игра в баскетбол таят в себе большие возможности для формирования жизненно важных двигательных навыков и развития физических качеств, таких как ловкость, быстрота, выносливость и т.д. Баскетбол способствует не только физическому, но и нравственному воспитанию детей, развивает познавательные интересы, вырабатывают волю, характер, воспитывают чувство коллективизма.

Естественность и разнообразие движений, составляющих основу баскетбола - бег, прыжки, передача и ловля мяча, броски и острая спортивная борьба делают эту игру важным средством физического и психического воспитания.

Занятия баскетболом способствуют значительному расширению границ периферического зрения, что оказывает положительное влияние на быстроту и точность зрительного восприятия. Доказано, что при постоянных занятиях баскетболом чувствительность зрительного анализатора к восприятию световых импульсов сразу после матча увеличивается в среднем на 40%. Периферическое зрение, быстрота движения рук, точный расчёт и тактическое мышление - вот те качества, которые характеризуют баскетболистов, умеющих безошибочно передавать мячи.

Техника игры характеризуется отличным владением мяча, ведением мяча без зрительного контроля, различными кистевыми передачами, неожиданными бросками с точек, бросками в прыжке со средних дистанций. Все эти приёмы прочно вошли в технический арсенал баскетболистов.

Для улучшения плотности урока и для повышения эмоционального фона на уроках необходимо использовать соревновательно-игровой метод. Под этим методом подразумевается способ совершенствования двигательных навыков, морально-волевых качеств, развития периферического зрения. Его характерной особенностью, отличающих от других методов физической подготовки, является обязательное присутствие соревновательно-игровой деятельности двух противоборствующих сторон. Это практический метод, к характерным признакам которого можно отнести:

- присутствие соперничества и эмоциональность;
- непредсказуемая изменчивость ситуации, действий самих участников;
- проявление максимальных физических усилий и психического воздействия;
- применение всех усвоенных двигательных навыков, целесообразных в данной ситуации.

Примерные соревновательно - игровые задания

"Салки с мячом"

Задачи: Совершенствование ведение мяча без зрительного контроля. Воспитание навыков периферического зрения.

Содержание	Правила	Методические указания
Два игрока "водящие" стараются осалить других участников, но при этом выполняют ведение мяча правой, левой рукой.	Нельзя бросать мяч, необходимо дотронуться рукой, но при этом не потерять мяч	Игроки, которых осалили, садятся на скамейку. Дается 2 мин времени.

"Поточный бросок"

Задача: Совершенствование броска в корзину с левой, правой стороны.

Содержание	Правила	Методические указания
Играют по 3 игрока, один непрерывно бросает, двое снимают и падают, после 10 бросков меняются.	Броски выполнять с одной точки, учитывается слаженность команды, взаимодействие в "тройке". Выигрывает "тройка", забившая больше из 30 бросков	Бросок выполняется сбоку от кольца, через щит. Дается 30 бросков по 10 на каждого играющего.

"21"

Задача: Закрепление техники штрафного броска.

Содержание	Правила	Методические указания
Команды выстраиваются в две колонны на линии штрафного броска и выполняют бросок. При удачной попытке - попадании, игрок передает мяч впереди стоящему а сам становится в конец колонны, при неудачной попытке, передает мяч и бежит к противоположному кольцу и не возвращается пока не попадет там.	Счет идет до 21 попадания штрафного броска. Побеждает команда, которая быстрее попала 21 раз.	Бросок на противоположной стороне выполняется сбоку на усиках. После попадания игрок имеет право вернуться к кольцу для выполнения штрафного броска.

"Игра в баскетбол без ведения"

Задачи: Научить точной передачи мяча, взаимодействию на площадке. Передал - выйди на свободное место.

Содержание	Правила	Методические указания
Все правила действующие в баскетболе, но мяч вести нельзя, бегать с мячом	Все правила баскетбола. Можно выполнять один удар перед атакой кольца.	Точная передача и четкая остановка без пробежки.

нельзя, чаще передавать мяч и перебегать на свободное место		
---	--	--

"Внимание - мяч"

Задачи: Освоение техники передач мяча на месте и при встречном движении в условиях игры. Развитие быстроты и двигательной реакции.

Содержание	Правила	Методические указания
Игроки команды располагаются по кругу, в центре - водящий с мячом. Он передает мяч любому партнеру и, следуя за мячом, занимает место поймавшего мяч. Последний, став водящим, продолжает игру. И так до тех пор, пока все участники не побывают водящими.	Побеждает команда первой закончившая игру.	Можно установить определенный временной отрезок

Современные понятия о физических и психических качествах и их развитии основываются на общих характеристиках проявления двигательных возможностях человека и определяются двумя группами факторов: врожденные двигательные навыки или как говорят - талант, и приобретенными в течение жизни.

Даже тем ребятам, у которых есть талант или врожденные двигательные качества просто необходимо помочь их правильно применить и развить, поэтому преподавателю просто необходимо иметь представления об основах их развития и совершенствования и прежде всего о физиологических и психологических механизмах и их проявлении. Должен учитываться факт всего многообразия индивидуальных особенностей учащихся. Что касается баскетбола, то это настолько универсальная игра, где есть место и высокорослым и менее рослым учащимся, активным и рассудительным. Более стеснительным она поможет найти уверенность и веру в себя, недисциплинированным и "трудным" научит быть в коллективе и подчинятся законам команды. В заключении хочется закончить словами великого тренера Александра Яковлевича Гомельского - "Полюбите баскетбол и Вы станете выше, стройнее, сильнее и наконец, приобретете уверенность в себе".

Библиографический список:

1. Баррел П., Патрик П., «Баскетбол для юниоров» М.: Физкультура и спорт, 2007.
2. Джон Р., Вуден. Современный баскетбол. - М.: Физкультура и спорт, 1997.
3. Дмитриева, А.С. Физиологические основы восприятия времени у человека/ Успехи современной биологии. – 1964.
4. Кузин В.В., Полиевский С.А., Баскетбол. Начальный этап обучения, - М.: Физкультура и спорт, 1999.
5. Туркунов Б.И. Обучение баскетболу (V-VI классах) // Физкультура в школе. – 1993.

ЗНАЧЕНИЕ ИГРЫ В ПСИХИЧЕСКОЙ ЖИЗНИ РЕБЕНКА И КОРРЕКЦИОННО-РАЗВИВАЮЩЕМ ПРОЦЕССЕ

Жанабекова.Р.Н.- учитель-дефектолог.

Махметова.А.К- воспитатель.

КГУ «Психоневрологическое медико- социальное учреждение для детей
Карагандинской области»

ИГРА - обширный круг действий человеческих, не претендующих на тяжелую работу и доставляющих людям веселье и радость (детская игра- театральное представление; детская игра в сотни- игра на бирже).

Теория игры разрабатывалась многими мыслителями и психологами. Они определяли игру как самое распространенное явление жизни, связывая происхождение игры с происхождением искусства.

Итак, что же такое игра?

Отечественный психолог А.Ф. Лазурский определил так: это занятие, в котором при помощи определенных заранее установленных средств и приемов в определенных рамках (правил игры) требуется достигнуть определенной цели, не имеющей практического значения.

Как видно, под это определение подходят практически все известные игры, начиная от элементарных салочек до шахмат и других спортивных игр, т.е. в своей основе игры построены по одному принципу. Но при этом они различаются как по своей форме, так и по тому, какие основные наклонности затрагиваются игрой в особенно сильной степени.

ИГРА – это деятельность, мотив которой лежит в самом процессе, связанная с той деятельностью, на которой основывается существование данного вида. Т.Е. у человека игратся труда. Все игры воспроизводят те или иные виды неигровой деятельности, т.е. связаны с практикой. Суть человеческой (в т.ч. и детской) игры - в способности, отображая, преобразовать действительность.

ИГРА - способ реализации потребностей и запросов ребенка в пределах его возможностей. Соответственно, для успешной организации игровой деятельности необходимо предварительно ознакомиться с возможностями детей (в т.ч. и коммуникативными, и познавательными).

Говоря о значении игры в жизни ребенка, нельзя не сказать об использовании игр с целью диагностики и терапии.

Наблюдая за ребенком в процессе игры, мы можем оценить умение ребенка сотрудничать, сопереживать, его психо – эмоциональное состояние, уровень развития познавательных процессов и т.д. Игровое поведение детей символизирует неосознанные желания страхи, предчувствия, удовольствия. Наблюдая за игрой, мы можем оценить уровень развития произвольности поведения, способность удерживать в памяти правила игры и следовать им, способность к принятии. Самостоятельного решения, умение действовать целенаправленно и сохранять сосредоточенность довольно длительное время.

Игра, должным образом построенная, помогает скорректировать поведенческие нарушения, гасить конфликты, преодолевать трудности общения. Обращая внимание на предпочтительные роли, можно определить, ведомым или ведущим чаще всего желает выступить ребенок.

ИГРА теснейшим образом связана с развитием личности ребенка. ИГРА – практика развития (С.Л. Рубинштейн).

Образцы для ИГРЫ – формы серьезной деятельности взрослых. В игре формируется воображение, совершенствуются психические процессы, развивается речь, общая координация движений, пространственная ориентация, тонкая моторика и т.д.

Подводя итог вышесказанному, мы можем сделать заключение, каково же значение игры в жизни ребенка. Чему способствуют каждодневные игры детей? Прежде всего это:

- Развитие мотивационно – потребностной сферы;
- Преодоление «познавательного эгоцентризма» - децентрация (преодоление господства в мышлении ребенка непосредственной позиции и невозможности признать существование других точек зрения);
- Игровые действия приобретают характер умственных действий;
- Развитие произвольности поведения и целенаправленности деятельности;
- Совершенствование способности к самоконтролю;
- Развитие восприятия, памяти, внимания, мышления и речи;
- Развитие способности к обучению;
- Совершенствование способности дифференцировать свои эмоции и чувства и управлять ими произвольно.

Необходимо отметить, что игры детей с проблемами в развитии (ЗПР, ДЦП и т.д.) весьма специфичны, возможно потому, что мы имеем дело с детьми с ограниченным объемом движений, с трудностями в общении в связи с речевыми проблемами, недостаточным уровнем развития воображения. Часто бывают двигательно расторможенными и агрессивными. Следовательно, в организации игр таких детей необходима помощь взрослых. Значение игры для ребенка с ограниченными возможностями переоценить невозможно.

Это развитие всех его познавательных процессов, способности к общению, сопереживанию, творческих способностей и воображения.

Хочется отметить особую категорию игр – обучающих и развивающих. Для наших клиентов с интеллектуальной недостаточностью, с низким уровнем произвольности, неразвитой способностью к принятию. Самостоятельного решения необходим индивидуальный подход в организации коррекционно-развивающих игр. Часто приходится инструкцию упрощать, отталкиваясь от имеющихся у ребенка в наличии навыков, знаний и умений.

Развивающие игры не должны утомлять. Время строго дозируется. Необходимо добиваться того, чтобы, поставленная цель в процессе игры была достигнута. Если же не удалось, результат проанализировать.

Играя, ребенок совершенствует коммуникативные навыки, способность к сотрудничеству и к сопереживанию. Он отыгрывает все свои проблемы, моделирует в игре множественные жизненные ситуации, эмоциональные состояния.

Игры для детей старшего дошкольного возраста с задержкой психического развития.

Предлагаемые нами игры могут включаться в структуру группового психологического занятия с детьми старшего дошкольного возраста. Занятие является комплексным. В его структуре дыхательные и координационные упражнения, задания для развития психических процессов, пространственной ориентировки, совершенствования навыков звукового анализа и расширения активного словаря.

Игры для развития произвольности психических процессов
(восприятия, внимания, памяти, мышления)

Игра «Подбери слова» (развитие зрительной памяти и мышления)

Картинки с изображением животных КОШКИ, СОБАКИ, КОРОВЫ.

Слова: молоко, мяукать, сено, косточка, лаять мычать / 3 раза.

Разделить слова на группы без зрительной опоры, если возможно, то несколькими способами. Объяснить свое решение (по какому принципу).

В играх могут принимать участие все члены семьи, что способствует установлению благоприятного психологического климата.

Работая с детьми с проблемами в развитии, необходимо избегать переутомления. С этой проблемой помогут справиться короткие физкультминутки и релаксационные паузы, которые можно заполнить предложенными нами играми, эмоциональными упражнениями, а также упражнениями для профилактики нарушения зрения, осанки и дыхательными разминками.

Список литературы

1. А.Ф. Ануфриев, С.Н. Костромина. Как преодолеть трудности в обучении детей. М., «Ось-86» 1996.
2. В.М. Астапов. Введение в дефектологию с основами нейро- и патопсихологии. М., 1994
3. Актуальные проблемы диагностики задержки психического развития детей. / Под ред. К.С. Лебединский. М., 1982
4. О.А. Андреев, Л.Н. Хромов. Техника тренировки памяти. 1992
5. А.В. Венгер, Г.А. Цукерман. Психологическое обследование младших школьников. М., «Владос-Пресс», 2011

ЗНАЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ СВЯЗНОЙ РЕЧИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Тагаева К.Л.
КГКП «Акбота» г. Караганда

Непременным условием для всестороннего развития ребенка является общения со взрослыми. Взрослые – хранители опыта, накопленного человечеством, знаний, умений, культуры. Передать этот опыт можно не иначе как с помощью языка. Язык – «важнейшее средство человеческого общения».

В детском саду дошкольники, усваивая родной язык, овладевают важнейшей формой речевого общения – устной речью. Уникальную роль играет родной язык в становлении личности ребенка-дошкольника. Речевое общение в его полном виде – понимание речи и активная речь – развивается постепенно.

Речевому общению ребенка со взрослыми предшествует эмоциональное общение. Оно является стержнем, основным содержанием взаимоотношений взрослого и ребенка. Язык и речь традиционно рассматривались в психологии, философии и педагогике как "узел", в котором сходятся различные линии психического развития – мышление, воображение, память, эмоции. Являясь важнейшим средством человеческого общения, познания действительности, язык служит основным каналом приобщения к ценностям духовной культуры от поколения к поколению, а также необходимым условием воспитания и обучения.

Основной характеристикой связной речи является ее понятность для собеседника. Связная речь выбирает в себя все достижения ребенка в овладении родным языком, его звуковым строем, словарным составом, грамматическим строем.

Если родители были чутки к своему ребёнку, много общались с ним, внимательно слушали его, предоставляли достаточную двигательную свободу, то ребёнок благополучно пройдет, все стадии речевого развития и накопит достаточный речевой багаж.

Но практика часто показывает противоположные результаты, родители очень часто, не уделяют своему ребенку должного внимания, они куда-то спешат, опаздывают... и им совсем некогда поговорить, рассказать, объяснить, ребенку что то новое интересное. И, к сожалению, очень часто мы можем услышать от родителей фразу в адрес «разговорившегося» малыша, – «Сядь, молчи и не болтай!».

А ведь именно дошкольный возраст – это период активного усвоения ребенком разговорного языка, становления и развития всех сторон речи – фонетической, лексической, грамматической. Полноценное владение родным языком в дошкольном детстве является необходимым условием

решения задач умственного, эстетического и нравственного воспитания. Чем раньше будет начато обучение родному языку, тем свободнее ребенок будет им пользоваться в дальнейшем.

Выделяются три основных проблемы развития связной речи дошкольников: Лексическая сторона речи, грамматическая, фонетическая.

При ознакомлении с лексической стороной речи у детей часто, возникают трудности при расширении словарного запаса, здесь на первое место выдвигается понимание значения слов, потому что только понимание ребенком значения слова может привести к сознательному выбору слов и словосочетаний, точному их употреблению при построении связного высказывания;

В формировании грамматического строя речи возникают трудности в умении детей строить предложения, простые, распространенные, сложные, а также умению правильно согласовывать и изменять слова в предложениях разного типа. Формирование языковых обобщений является той основой, на которой сознательно выстраивается связное высказывание;

В работе над фонетической (звуковой) стороной речи у детей наблюдаются ошибки в овладении такими характеристиками, как темп, сила голоса, дикция, плавность, а также интонационное оформление текста, которые проявляются при изложении высказывания.

Подводя итог можно выделить основные направления в работе над развитием связной речи детей – это работа, направленная на обогащение пассивного словарного запаса (слова, которые ребенок понимает, но не использует, здесь большое значение уделяется объяснению значения новых не знакомых детям слов. Большая роль должна уделяться развитию активного словаря (слова, которые ребенок понимает и активно использует в речи, здесь необходимо побуждать ребенка к использованию в речи новых, разнообразных ему уже знакомых слов).

Так же необходимо работать, над формированием грамматического строя речи. У детей, усваивающих грамматику, одновременно формируется и мышление. В этом величайшее значение грамматики в развитии речи и психики ребенка.

В работе над формированием грамматического строя речи можно выделить следующие направления:

предупреждение появления у детей грамматических ошибок;

следует исправлять ошибки, существующие в речи детей;

совершенствовать синтаксическую сторону речи;

развивать чуткость и интерес к форме своей речи;

содействовать грамматической правильности речи окружающих ребенка взрослых;

Третье направление, которому следует уделять внимание это работа над фонетической стороной речи. При обучении связной речи необходимо уделять внимание таким характеристикам, как темп, сила голоса, дикция, плавность, а также интонационное оформление текста, которые проявляются при изложении высказывания.

Так же стоит отметить, что речь наших детей часто эмоционально не выразительна. А ведь эмоционально окрашенное слово – важный инструмент общения. Большую роль в речи играет интонация, усиливающая значение слова. Выразительность речи зависит от правильного дыхания, звучного голоса, четкости дикции, нормального темпа, соответствующего цели высказывания. Умение регулировать силу и высоту голоса способствует развитию его гибкости и подвижности. При систематических занятиях постепенно формируется умение пользоваться разным темпом речи.

Следует отметить, что процесс развития речи не может ограничиваться только рамками занятия, речь ребенка нужно развивать постоянно, в режимных моментах, в свободной деятельности, следует поправлять детей, если в речи они допустили ошибку, фиксировать

внимание ребенка на ошибке, речь педагога должна быть эмоционально – выразительной, грамматически правильно оформленной, ведь она является образцом для подражания воспитанников. Побуждайте тихого замкнутого ребенка к общению, ведь если он не научится высказывать свои мысли в дошкольном возрасте, придя в школу, он может столкнуться с проблемами связанными с общением со взрослыми и сверстниками.

Ведь развивая связную речь ребенка мы формируем у него такие личностные качества как:

- повышение самооценки;
- уверенность в себе;
- доброжелательное отношение к учебному процессу;

Литературы.

1. Тумакова Г.А. Ознакомление дошкольника со звучащим словом. – М., 1991
2. Ф.А.Сохина. Развитие речи детей дошкольного возраста. Москва «Просвещение»1984г
3. Л.П.Федоренко, Г.А. Фомичева, В.К. Лотарев. Методика развития речи детей дошкольного возраста.

ЗНАЧЕНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ НА УРОКАХ МУЗЫКАЛЬНОГО ЦИКЛА

Кузмичева Л.А.

Карагандинский гуманитарный колледж

На современном этапе развития общества воспитание духовно богатой личности, способной ценить, сохранять и творчески усваивать ценности культуры является одной из главных задач. Значимость формирования личности через культуру, приобщения человека к культурным ценностям подчеркивается в философских и психолого-педагогических трудах (М.С. Каган, А.Н. Малеюков, В.А. Разумный, С.Л. Рубинштейн, А.Н. Леонтьев). В настоящее время наблюдается дефицит духовности среди молодежи, причем высокий уровень образованности молодых людей не всегда совпадает с уровнем развития их личностной культуры. Приобщение к общечеловеческим, духовным ценностям, в том числе - музыкальной культуре, имеет особую значимость для будущих воспитателей дошкольных учреждений, так как именно в дошкольном возрасте у ребенка начинают формироваться представления о культурных ценностях, накапливается опыт музыкальной деятельности, от которого во многом зависит его последующее развитие, закладываются основы музыкальной и общей культуры (Н.А. Ветлугина, А.И. Катинене, Т.С. Комарова, О.П. Ра-дынова, Р.А. Чумичева и др.).

Музыкальная грамотность педагога, вкус, его представления о красоте на основе накопленного опыта восприятия музыки, реализующегося в творческой деятельности, выступают ценностными ориентирами для личностного развития ребенка.[1]

Понятие "культура" многие авторы интерпретируют по-своему, так как это "многокомпонентная система". Существует множество взглядов и подходов к его определению. Насчитывают более 500 дефиниций культуры. Многообразие определений феномена культуры говорит о полифункциональности, о многогранности этого понятия [2]. Первоначально слово "культура" означало возделывание земли, а к XIX веку приобрело духовный оттенок. Ученые трактуют культуру как сумму всех видов деятельности, обычаев, верований, как социальное наследие общества, нормы, организующие человеческое поведение, как средство приспособления общества к природной среде, как продукт деятельности людей.

В современной науке существуют разные концептуальные подходы к осмыслению феномена культуры: гуманистический, ценностный, синкретический, семиотический, гносеологический, деятельностный и др.[3]

Видный отечественный ученый М.С. Каган в своей концепции определяет культуру как системную, исторически образовавшуюся и исторически изменяющуюся многостороннюю целостность "специфически человеческих способов деятельности и ее опредмеченных плодов. Автор выделяет три слоя культуры: материальную, духовную и художественную. По его мнению, художественная культура имеет самостоятельную локализацию, поскольку искусство концентрирует вокруг себя все виды человеческой деятельности (преобразовательную, познавательную, ценностно-ориентационную и коммуникативную), сочетая одновременно материальную форму и духовное содержание. Исходя из этого, выделяются культурные потребности человека, аккумулирующие в себе необходимые знания, ценностные ориентации, коммуникацию, воображение и реализацию практической деятельности. Культура опирается на известное у человека и требует постоянного обновления. Однако большинство ученых выделяет культуру материальную и нематериальную или духовную, включающую в себя и художественную.

Духовная культура человека формируется в результате познавательной, ценностно-ориентационной, коммуникативной, художественной и преобразовательной деятельности. Она отражает взгляды человека на общество, на свое место в этом обществе, проявление чувств человека и "материализуется" в человеческих способах бытия. Чем полнее чувственная и интеллектуальная жизнь человека, тем богаче его духовная культура.[4]

Значимым аспектом духовной культуры является музыкальная культура. Она определяется причастностью человека к музыкальным ценностям, потребностью общения с ними и креативностью. Исследования в области философии (Аристотель, И. Гегель, М.С. Каган, А.Ф. Лосев, Р.А. Тельчарова), педагогики (Э.Б. Абдуллин, Ю.Б. Алиев, Л.Г. Арчажникова, Л.А. Безбородова, Н.А. Ветлугина, С.В. Громакова, И.В. Груздова, Е.А. Дубровская, Т.С. Комарова, А.Н. Малюков, О.П. Радынова, Т.Н. Таранова, Р.М. Чумичева, В.Н. Шацкая), психологии (Л.С. Выготский, А.В. Запорожец, Г.Н. Кечхуашвили, А.Г. Ковалев, А.Н. Леонтьев, В.Н. Мясищев, Б.М. Теплов), музыкознания (Б.В. Асафьев, Д.Б. Кабалевский, Е. Назайкинский, А.Н. Сохор) определяют роль музыки в духовном и интеллектуальном развитии личности, ее семантическое значение. Влияние музыки на человека широко и универсально. Никакая другая деятельность не может обеспечить доступного пути к душе каждого человека и к музыкальной культуре в целом. Еще Аристотель высказал замечательную мысль: "музыка способна оказывать воздействие на нравственную сторону души; и раз музыка обладает такими свойствами, то, очевидно, она должна быть включена в число предметов воспитания молодежи".[5]

Значимость музыки состоит в том, что она позволяет общаться с великими композиторами через их творения и тем самым обогащает кругозор. Музыка развивает в человеке его природные задатки, организует и упорядочивает мир эмоций, чувств, мыслей. Так воздействие музыки на человека субъективируется и индивидуализируется. Музыкальное искусство многофункционально, и одна из главных функций музыки есть ценностная информация об окружающей жизни. В то же время и сама музыка является новой ценностью этого мира. С помощью соединения слов, звуков, образов у людей можно вызвать художественные переживания. По словам Д. Шостаковича, музыка "может показать миллионам людей то, что делается в душе одного человека и одному человеку открыть то, чем наполнена душа всего человечества".

По мнению известного психолога Л.С. Выготского, узнавая жизнь через музыкальные образы, субъект духовно и нравственно очищается, совершенствуется. Музыка раскрывает в человеке огромные, неведомые ему силы, и это "есть способ уравнивания человека с миром в самые критические и ответственные минуты жизни». Музыка способна увлечь человека глубокими мыслями и чувствами, помогает "творить" личность, содействуя

воспитанию культуры чувств, "заставляет человека жить в истине жизни". Таким образом, она выполняет культуротворческую функцию.

В исследованиях Р.А. Тельчаровой музыкальная культура представляется как важнейшая часть духовной жизни общества на философско-эстетическом уровне в контексте всей культуры. Музыкальная культура есть "совокупность качеств музыкальной деятельности и сознания личности, раскрывающих меру освоения ею музыкальной культуры общества, а также творческой деятельности в области музыки". Автор детерминирует сферы музыкально-эстетической культуры - музыкальность, мотивационность, информационность, операциональность, оценочность. Мотивационная сфера (интересы, потребности, чувства) создает предпосылки для развития музыкальной культуры студентов. Гносеологическое значение имеет информационная сфера, так как студент получает систему музыкальных знаний. Операциональная сфера относится непосредственно к деятельности. Оценочная сфера определяет ценностное отношение к музыкальному искусству.

Основываясь на исследованиях ученых (Н.А. Ветлугиной, А.Д. Вой-новой, И.В. Груздовой, И.Л. Держинской, А.В. Кенеман, А.И. Катинене, Л.Н. Комиссаровой, Н.А. Метлова, О.П. Радыновой, Б.М. Теплова и т.д.) можно утверждать, что воспитание дошкольника посредством музыки имеет крайне важное значение для его общего развития. "Не лучше ли начать с того, чтобы разбудить и укрепить потребность в искусстве... Искусство, как таковое, может чувствоваться детьми... оно им близко и необходимо..."[6]

Чтобы сформировать основы музыкальной культуры у ребенка педагогам, воспитателям необходимо самим иметь достаточный уровень музыкальной культуры, в том числе профессиональной музыкальной компетентности. Воспитатель дошкольных организаций должен располагать большими возможностями приобщения детей к музыке: активно участвовать в процессе обучения детей на музыкальных занятиях. Например, в младших группах воспитатель поет вместе с детьми (не заглушая детского пения). В средней и старших группах воспитатель помогает разучиванию песен и вместе с музыкальным руководителем оценивает исполнение уже выученного произведения. Помимо этого может спеть новую песню с фортепианным сопровождением.

Поэтому общая музыкальная подготовка (знание основ теории и методики музыкального воспитания дошкольников, пение, игра на музыкальных инструментах) является важным звеном в формировании музыкальной культуры будущих воспитателей дошкольных организаций.

Подготовка будущих воспитателей происходит в комплексе всех предметов музыкального цикла, входящих в программу гуманитарного колледжа.

В процессе обучения студенты овладевают определенным уровнем музыкальной культуры, необходимыми знаниями, умениями, навыками в области пения, музыкальной грамоты, сольфеджио, игры на музыкальных инструментах и самой методикой музыкального воспитания и обучения, а также умение применять полученные знания в практической деятельности.

На мой взгляд, музыкальная культура будущего педагога дошкольного образования выступает как личностное качество, формирующееся в музыкальной деятельности в опоре на развитие эмоциональной отзывчивости на музыку, музыкального мышления и воображения, всех компонентов музыкально - эстетического сознания (чувств, потребностей, интересов, вкусов, идеалов), проявляющихся в ценностном отношении к музыке и профессиональной музыкальной компетентности (накопленный слушательский опыт музыки, музыкальные знания и умения, творчески применять их в профессиональной деятельности).

Список используемой литературы

1. Арчажникова Л.Г. Профессия учитель музыки. М.: Просвещение, 1984г.
2. Тельчарова Р.А. Музыка и культура . М.: Знание,1986 г

3. Каган М.С. Искусство как феномен культуры : Сб./Искусство в системе культуры/ Сост.М.С. Каган. Л.-д: изд.Наука, 1999г.

4. Радынова О.П. Формирование основ музыкальной культуры у дошкольников: Автореферат дисс.док. пед.наук. М.,1999г.

5. П. Аристотель Политика. Риторика. Поэтика. Категории. М.: Литература ,1998г.

6. Ветлугина Н.Г. Музыкальное развитие ребенка. М.: Просвещение,1987г.

ИГРАЕМ, ДУМАЕМ, РЕШАЕМ.

Беспалова Г.И.

КГКП детский сад «Алпамыс»

Умственное развитие дошкольника – важнейшая составная часть его общего психического развития, подготовки к школе и ко всей будущей жизни. Но и само умственное развитие – сложный процесс: это формирование познавательных интересов, накопление разнообразных знаний и умений, овладение речью. «Ядром» умственного развития, его основным содержанием является развитие умственных способностей. Умственные способности – это те психологические качества, которые определяют легкость и быстроту усвоения новых знаний и умений, возможности их использования для решения разнообразных задач

По мнению Л.А.Венгера «для пятилетних детей одних внешних свойств вещей явно недостаточно. Они вполне готовы к тому, чтобы постепенно знакомиться не только с внешними, но и с внутренними, скрытыми свойствами и отношениями, лежащими в основе научных знаний о мире... Все это принесет пользу умственному развитию ребенка только в том случае, если обучение будет направлено на развитие умственных способностей, тех способностей в области восприятия, образного мышления, воображения, которые основываются на усвоении образцов внешних свойств вещей и их разновидностей...»

Мы рождаемся с разными задатками, в том числе мыслительной деятельности. Однако не следует думать, что развитие логического мышления – это природный дар, с наличием или отсутствием которого следует смириться. Существует большое количество исследований, подтверждающих, что развитием логического мышления можно и нужно заниматься. Логическое мышление формируется на основе образного и является высшей стадией детского мышления. Достижения этой стадии – длительный и сложный процесс.

Условно выделяют три вида мышления, которые связаны между собой.

Наглядно-действенное мышление – это вид мышления, в котором преобладают практические действия с реальными материальными предметами. Данный вид мышления начинает появляться у человека в период с рождения до 4 лет, а развивается всю последующую жизнь.

Наглядно-образное мышление – это вид мышления, характеризующийся опорой на представления и образы. Данный вид мышления развивается на протяжении всей жизни, а зарождается в период с 2 до 7 лет.

Словесно-логическое мышление – вид мышления, осуществляемый при помощи логических операций с понятиями. Данный вид мышления еще называют «взрослым», он складывается с 5 до 10 лет, а в дальнейшем мы неустанно пытаемся его совершенствовать.

Все перечисленные виды мышления у человека сосуществуют, могут быть представлены в одной и той же деятельности. Однако в зависимости от ее характера и конечных целей доминирует тот или иной вид мышления. По этому основанию они все и различаются. По степени своей сложности, по требованиям, которые они предъявляют к интеллектуальным и другим способностям человека, все названные виды мышления не уступают друг другу.

Мышление в отличие от других процессов совершается в соответствии с определенной логикой. Соответственно, в структуре мышления можно выделить следующие

мыслительные операции: сравнение, анализ, синтез, абстракция и обобщение. Сравнение вскрывает тождество и различие вещей. Результатом сравнения, кроме того, может стать классификация. Нередко она выступает как первичная форма теоретического и практического познания. Более глубокое проникновение в суть вещей требует раскрытия их внутренних связей, закономерностей и существенных свойств. Оно выполняется при помощи анализа и синтеза.

Кроме названных видов и операций, имеются еще и процессы мышления. К ним относятся суждение, умозаключение, определение понятий, индукция, дедукция.

В понятие «мышление» исследователи включают и понятие «логическое мышление». В кратком словаре понятие «логическое мышление» определяется как «вид мышления, сущность которого заключается в оперировании понятиями, суждениями и умозаключениями с использованием законов логики».

Умение логически мыслить включает в себя ряд компонентов: умение ориентироваться на существенные признаки объектов и явлений, умение подчиняться законам логики, строить свои действия в соответствии с ними, умение производить логические операции, осознанно их аргументируя, умение строить гипотезы и выводить следствия из данных посылок и т.д.

Н.Н. Поддьяков исследовал особый тип мышления ребенка, который представляет собой единство наглядно-действенного и наглядно – образного мышления и направлен на выявление скрытых от наблюдения свойств и связей предметов. Этот тип мышления был назван детским экспериментированием, которое не задается взрослым, а строится самим ребенком. В процессе экспериментирования ребенок получает новую, порой неожиданную для него информацию, что часто ведет к перестройке как самих действий, так и представлений ребенка об объекте. В процессе экспериментирования у ребенка возникают новые, неясные знания. Н.Н. Поддьяков вввел предположение о том, что процесс мышления развивается не только от незнания к знанию, но и в обратном направлении – от понятного к непонятному, от определенного к неопределенному. Взаимопереход ясных и неясных знаний ребенка, с точки зрения Н.Н.Поддьякова, составляет суть саморазвития детского мышления.

В старшем дошкольном возрасте у детей только начинают появляться элементы логического мышления, характерного для школьников и взрослых. На протяжении дошкольного возраста мышление ребенка качественно изменяется. К 5-6 годам у ребенка появляется возможность отражать не отдельные свойства, а наиболее важные связи и отношения между предметами и их свойствами – мышление приобретает характер наглядно-схематического. Образно-схематическое мышление является промежуточным звеном между образным и логическим. В процессе различных видов деятельности происходит развитие знаковой функции сознания ребенка, он овладевает построением особого вида знаков – наглядно-пространственных моделей, в которых отображаются связи и отношения вещей, существующие объективно.

Многие виды знаний, которые ребенок не может усвоить на основе словесного обозначения взрослого или в процессе определенных взрослыми действий с предметами, он легко усваивает, если эти знания дают ему в виде действий с моделями, отображающими существенные черты изучаемых явлений.

Большое значение в развитии мышления дошкольника имеет знаково-символическая деятельность. Это происходит благодаря тому, что образы, которыми пользуется ребенок, сами по себе приобретают обобщенный характер.

Таким образом, предпосылками для развития логического мышления дошкольника является усвоение действий со словами, числами, знаками, замещающими реальные предметы и ситуации.

Работая с дошкольниками над развитием познавательных процессов, приходишь к выводу, что одним из необходимых условий их успешного развития и обучения является системность, т.е. система специальных игр и упражнений с последовательно развивающимся и усложняющимся содержанием, с дидактическими задачами, игровыми действиями и

правилами. Отдельно взятые игры и упражнения могут быть очень интересны, но, используя их вне системы, нельзя достичь желаемого обучающего и развивающего результата.

Л.С. Выготский утверждал, что обучение ведет за собой развитие. Обучение является определяющим, решающим фактором развития. Обучение должно забегать вперед развития и подтягивать его за собой, а не плестись в хвосте развития.

Поэтому в нашем детском саду в разделе «вариативная часть» мы проводим организованную учебную деятельность на развитие логического мышления.

• Целью нашей деятельности является развитие логического мышления, что включает в себя использование дидактических игр, смекалок, головоломок, решение различных логических игр и лабиринтов и вызывает у детей большой интерес. В этой деятельности у детей формируются важные качества личности: самостоятельность, находчивость, сообразительность, вырабатывается усидчивость, развиваются конструктивные умения. Дети учатся планировать свои действия, обдумывать их, догадываться в поиске результата, проявляя при этом творчество.

В процессе такой деятельности решаются следующие задачи:

- обучать детей основным логическим операциям: анализу, синтезу, сравнению, отрицанию, классификации, систематизации, ограничению, обобщению, умозаключениям
- учить детей ориентироваться в пространстве
- развивать у детей высшие психические функции, умение рассуждать, доказывать
- воспитывать стремление к преодолению трудностей, уверенность в себе, желания прийти на помощь сверстнику

Развивать мышления начинаем со средней группы. Для формирования логического мышления у дошкольников лучше всего использовать игру. Пусть дети думают, что они только играют. Но незаметно для себя в процессе игры дошкольники считают, вычисляют, сравнивают предметы, занимаются конструированием, решают логические задачи. Это им интересно, потому что они любят играть. Развивать логическое мышление дошкольника целесообразнее всего в русле математического развития. Еще более повышает процесс усвоения ребенком знаний в этой области использование заданий, активно развивающих мелкую моторику, то есть заданий логико-конструктивного характера. Кроме того, существуют различные приемы умственных действий, которые помогают усилить эффективность использования логико-конструктивных заданий.

В формировании у детей логического мышления широко используются занимательные по форме и содержанию разнообразные дидактические игровые упражнения. Они отличаются от типичных учебных заданий и упражнений необычностью постановки задачи (найти, догадаться), неожиданностью преподнесения ее от имени какого-либо литературного сказочного героя. Роль педагога в этом процессе — поддерживать интересы детей. Данные цели и задачи решаются при использовании разнообразной деятельности: игры и упражнения, пальчиковые игры и физкультминутки, загадки и задачки на развитие логического мышления, творческого и пространственного воображения.

Игры предметные:

дидактические, настольно - печатные - нахождение размера, цвета, формы, на классификацию предметов и др. Роль игры - научить ребенка выполнять поставленную перед ним задачу, действовать по правилам, стремиться к результату, играть самостоятельно или со сверстниками. Дети должны уметь объяснять правила игры, сразу замечать допущенные ошибки и исправлять их.

Функции дидактических игр для детей среднего возраста разнообразны. Это - игры на сравнение предметов по разным признакам (размеру, форме, цвету, назначению и т.п.), группировку предметов на основе общих признаков (это - посуда, это - обувь и др.). Составление целого изображения из частей, «рядов» из одинаковых предметов по убыванию и возрастанию того или иного признака (по размеру, по ширине, высоте и др.)

Игры *развивающие* (т.е. имеющие несколько уровней сложности, многообразные в применении): Блоки Дьенеша, палочки Кюизера и др.

Игры на развитие пространственного воображения:

строительный материал. Игры со строительным материалом. Эти игры развивают пространственное воображение, учат детей анализировать образец постройки, чуть позже - действовать по простейшей схеме (чертежу). В творческий процесс включаются логические операции - сравнение, синтез (воссоздание объекта)

счетные палочки. Игры со счетными палочками развивают не только тонкие движения рук и пространственные представления, но и творческое воображение. Во время этих игр можно развивать представления ребенка о форме, количестве, цвете. Предлагаются следующие задания (для детей 4 - 5 лет): выложить; сосчитать количество палочек в каждой фигуре; назвать геометрические фигуры, из которых составлена фигура; сосчитать геометрические фигуры, из которых составлена общая фигура (сколько треугольников? квадратов?); сосчитать углы, входящие в фигуру; построить фигуру по образцу; самому придумать и сложить фигуру.

Игры с палочками можно сопровождать чтением загадок, стихов, потешек, считалок, подходящих по тематике, конструкторы.

Словесные игры:

- *загадки,*

- *игры на развитие воображения* (в том числе - по по ТРИЗ - технологии).

В «Литературной энциклопедии» загадка характеризуется как «замысловатое поэтическое описание какого - либо предмета или явления, испытывающее сообразительность отгадывающего».

Детям пятого года жизни предлагается широкая тематика загадок: о домашних и диких животных, предметах домашнего обихода, одежде, питании, явлениях природы, о средствах передвижения. Характеристика предмета загадки может быть дана полно, подробно, загадка может выступать как рассказ о предмете:

На спине иголки длинные и колкие,

А свернется он в клубок, нет ни головы, ни ног. (Еж)

Признаки предметов в загадках должны быть определены конкретно и четко, выражены словами в их прямых значениях. Они должны отражать своеобразие внешнего вида и отличительные свойства предмета загадки. «Зимой и летом одним цветом». Для детей средней группы рекомендуются загадки с простыми сравнениями и прозрачными метаморфозами, например: «С неба падают зимою и кружатся над землею легкие пушинки белые...»(снежинки). Сравнение «снежинки - пушинки» точное, ясное, знакомое и понятное детям по их наблюдениям в природе. Облегчает задачу и рифмующаяся отгадка. В загадках «Скатерть бела всю землю одела», «Пушистая вата плывет куда - то, Чем вата ниже, тем дождик ближе», снег - это «скатерть бела», туча - это «вата». Подобные образные средства понятны детям, благодаря большому внешнему сходству предмета сопоставления - с предметом загадки и конкретному ясному языку, что и делает загадки доступными.

Условия отгадывания. Обучение детей умению отгадывать загадки начинают не с их отгадывания, а с воспитания умения наблюдать жизнь, воспринимать предметы и явления с разных сторон, видеть мир в многообразных связях и зависимостях. Развитие общей сенсорной культуры, развитие внимания, памяти, наблюдательности ребенка является основой для мыслительной работы, которую он совершает при отгадывании загадок. Главные условия, обеспечивающие правильное понимание загадок и правильное их отгадывание: предварительное ознакомление детей с теми предметами и явлениями, о которых пойдет речь в загадке (через наблюдение); дополнительные знания, специально подводящие ребят к отгадыванию; знание языка, умение понимать переносное значение слов; чтение художественной литературы.

Найти приемы отгадывания и воспользоваться ими - значит понять логический механизм загадки и овладеть им.

Тематический подбор загадок дает возможность формировать у детей начальные логические понятия. Для этого, после отгадывания загадок, целесообразно предлагать детям

задания на обобщение, например: «А как одним словом назвать лесных обитателей: зайца, ежа, лису? (звери) и т.д.

Пальчиковые игры и физминутки.

Эти игры активизируют деятельность мозга, развивают мелкую моторику рук, способствуют развитию речи и творческой деятельности. «Пальчиковые игры» - это инсценировка каких - либо рифмованных историй, сказок при помощи пальцев. Многие игры требуют участия обеих рук, что дает возможность детям ориентироваться в понятиях «вправо», «вверх», «вниз» и т.д. Если ребенок усвоит какую - нибудь одну «пальчиковую игру», он обязательно будет стараться придумать новую инсценировку для других стишков и песенок.

Для успешного усвоения детьми логических операций необходима работа в системе, как на занятиях, так и вне их.

Работа на занятиях в первую неделю планируется следующим образом:

Познавательное развитие – вносится или 1 объект для подробного изучения (рассказ, объяснение воспитателя, рассматривание объекта, его внешних признаков, функций - подробный анализ); или 2 объекта сразу, имеющих общие и отличительные признаки (например, здесь будет проведена активная работа по обучению детей операции сравнения).

На развитии речи идет процесс синтеза - составления короткого рассказа об объекте на основании полученных знаний. Эффективно используются опорные схемы для облегчения рассказывания.

. На занятии по изобразительности знания закрепляются на основе синтеза - сначала мысленного, после - практического соединения частей в одно целое.

То же происходит на занятии по конструированию. Здесь можно использовать предварительный анализ постройки. Операция «упорядоченность действий» берется перед самостоятельным выполнением задания (Воспитатель: «Что мы будем делать сначала? Что потом?...») Можно составить вместе с детьми схему - опору последовательности их действий).

Для закрепления материала берутся: загадки; использование игр «Что лишнее?», «Угадай по описанию»; словесные игры, в том числе на развитие воображения (по методике ТРИЗ)

В совместную деятельность вносится соответствующий дидактический и развивающий материал.

Используется наглядный материал - картины, карточки с изображением предметов, сами предметы.

На занятиях по математическому развитию вносятся Блоки Дьенеша, палочки Кюизенера, Танграммы, счетные палочки.

На конструирование берутся строительные наборы - настольные, напольные. Вносятся простейшие схемы - чертежи построек. Ведется работа с конструктором.

Из экспериментального уголка может быть заимствован материал для проведения исследовательской деятельности. Например, для знакомства с единицей измерения на математическом развитии детей подводят к выводу, что измерить можно и воду и песок и ленточку, но только с помощью подходящей мерки - стаканчика, палочки и др. так же могут исследоваться свойства предметов - на познавательном развитии, смешивание красок и получение оттенков - на рисовании.

Навыки, умения, приобретенные ребенком в дошкольный период, будут служить фундаментом для получения знаний и развития способностей в старшем возрасте – в школе. И важнейшим среди этих навыков является навык логического мышления. Ребенку, не овладевшему приемами логического мышления, труднее будет решать задачи, выполнение упражнений потребует больших затрат времени и сил. В результате может пострадать здоровье ребенка, ослабнет или вовсе угаснет интерес к учению. Овладев логическими операциями, ребенок будет более внимательным, научится мыслить ясно и четко, сумеет в нужный момент сконцентрироваться на сути проблемы. Учиться станет легче, а значит, и процесс учебы, и сама школьная жизнь будут приносить радость и

удовлетворение. Обучая средних дошкольников в игре, стремимся к тому, чтобы радость от игровой деятельности постепенно перешла в радость учения. Учение должно быть радостным!

Литература

1. Л.А.Венгер, О.М.Дьяченко, Р.И.Говорова, Л.И.Цеханская Игры и упражнения по развитию умственных способностей у детей дошкольного возраста. Москва Просвещение 1989г.
2. О.Г.Илларионова Учите детей отгадывать загадки. Москва Просвещение 1985г.

ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ У ШКОЛЬНИКОВ

Умуркулова А.К., учитель начальных классов ОКШИДС №68

Одной из важнейших задач современной школы является воспитание высоконравственной личности, способной самостоятельно оценивать окружающую реальность и определять свой жизненный выбор, руководствуясь высокими идеалами. В реализации этой задачи большую роль играет литература как школьная дисциплина, формирующая духовный мир и ценностные ориентации учащихся. Литература в целом – это один из способов познать мир, человечество, самого себя. Литература как нельзя лучше передаёт мысли, взгляды автора, его отношение к жизни, реальности. И каждый писатель создаёт свой художественный мир, с которым может согласиться, либо наоборот, тот или иной читатель. Бурное развитие таких благ цивилизации как радио, телевидение, компьютер и т.д. привело к существенному снижению интереса детей к чтению. Ситуация усугубляется еще и тем, что детские книги сравнительно дороги, а библиотечные фонды плохо пополняются. А ведь каждая книга должна прийти к ребенку в определенном возрасте, иначе осмысление ее может не состояться.

Изучение русского литературного языка, которым написаны произведения русской классики, повышение роли чтения, как одного из способов освоения информации, отражения реальности, сохранение опыта поколений – все эти аспекты представляются нам наиболее острыми задачами современной методики преподавания литературы.

Современные школьники интересуются произведениями последнего времени, хотели бы их изучать и предпочитают эту литературу классике, потому что она дает ответы на злободневные вопросы, неназидательна, в ней узнаваема современная жизнь и люди, которые кардинально отличаются от живших в XIX и XX веках. Самостоятельный выбор учащимися книг для чтения чаще не связан с произведениями классики и акцентирован на современных детективах, мелодраме, фантастике, то есть «массовой» литературе, агрессивно противостоящей высокому искусству. Таким образом, роль регулятора детского чтения играет сегодня рынок, спекулирующий на повышенном интересе школьников к миру, в который они входят. Мы считаем, что противовесом в этой ситуации должна быть продуманная, методически грамотная деятельность учителя, хорошо знающего современный литературный процесс и способного переориентировать школьников на чтение лучших произведений писателей-современников, и, конечно же, классиков.

Опасность, исходящая от малохудожественной литературы, связана с потерей нравственных и эстетических ориентиров. Такая ситуация может содействовать воспитанию как положительных, так и отрицательных качеств личности, поэтому учителю необходимо сформировать у школьника определенный уровень требований к художественным текстам.

Все эти вопросы требуют пристального внимания, многие из них становятся приоритетными в последних методических работах и научных исследованиях, посвященных рассматриваемой проблеме. Анализ новых, часто неожиданных и неоднозначных

произведений, непредсказуемых и труднообъяснимых с точки зрения привычной логики характеров раскрывает перед учителем и учеником возможность исследовательской деятельности, творческого сотрудничества, способствующих достижению высоких образовательных и воспитательных результатов.

Новые образовательные цели, направленность на самостоятельную творческую деятельность ученика, его сотрудничество с учителем делают насущным вопрос о соответствующей подготовке преподавателя, который должен свободно ориентироваться в современном художественном мире и обладать необходимыми умениями литературного критика.

В настоящее время особое внимание стали уделять развитию творческой активности и интереса у школьников к предметам. Проводятся различные конкурсы, чемпионаты, олимпиады.

Это говорит о том, что принцип активности ребёнка в процессе обучения был и остаётся одним из основных в дидактике. Под этим понятием подразумевается такое качество деятельности, которое характеризуется высоким уровнем мотивации, осознанной потребностью в усвоении знаний и умений, результативностью и соответствием социальным нормам.

Такого рода активность сама по себе возникает нечасто, она является следствием целенаправленных управленческих педагогических воздействий и организации педагогической среды, т.е. применяемой педагогической технологии.

Любая технология обладает средствами, активизирующими и интенсифицирующими деятельность учащихся, в некоторых же технологиях эти средства составляют главную идею и основу эффективности результатов.

К таким технологиям можно отнести игровые технологии. Игра наряду с трудом и учёном – один из основных видов деятельности человека. Игра, являясь развлечением, отдыхом, способна перерасти в обучение, в творчество.

Игру как метод обучения, передачи опыта старших поколений младшим люди использовали с древности. В современной школе, делающей ставку на активизацию и интенсификацию учебного процесса, игровая деятельность используется в следующих случаях: в качестве самостоятельных технологий для освоения понятия, темы и даже раздела учебного предмета; как элементы (иногда весьма существенные) более обширной технологии; в качестве урока (занятия) или его части (введения, объяснения, закрепления, упражнения, контроля); как технологии внеклассной работы.

Понятие «игровые педагогические технологии» включает достаточно обширную группу методов и приёмов организации педагогического процесса в форме различных педагогических игр. В отличие от игр вообще педагогическая игра обладает существенным признаком – чётко поставленной целью обучения и соответствующим ей педагогическим результатом, которые могут быть обоснованы, выделены в явном виде и характеризуются учебно – познавательной направленностью. Игровая форма занятий создаётся на уроках при помощи игровых приёмов и ситуаций, которые выступают как средство побуждения, стимулирования учащихся к учебной деятельности.

Реализация игровых приёмов и ситуаций при урочной форме занятий происходит по таким основным направлениям: дидактическая цель ставится перед учащимися в форме игровой задачи; учебная деятельность подчиняется правилам игры; учебный материал используется в качестве её средства, в учебную деятельность вводится элемент соревнования, который переводит дидактическую задачу в игровую; успешное выполнение дидактического задания связывается с игровым результатом.

Сегодня количество проблем, связанных с детским чтением, продолжает расти. Пока что мы живем еще в рамках затухающей старой литературной традиции. Но это время стремительно уходит, что особенно заметно проявляется в читательской деятельности детей и подростков. В последние годы произошло ухудшение целого ряда характеристик чтения у детей и подростков, снижение их уровня грамотности. Педагоги полны тревоги по поводу

упрощения и огрубления речи у школьников, примитивных штампов, которыми часто изобилуют их сочинения. Школьники не осваивают язык классического наследия, но хорошо осваивают разнообразные клише и формальный подход к классической литературе. Утрачивается не только культура чтения, но и культура речи, поскольку не осваивается значительная часть репертуара любимой ранее литературной классики, которая составляла значительную часть репертуара чтения детей и подростков. Так, снижение роли литературы в социализации детей и подростков, отчасти происходит и в связи с тем, что сегодня из репертуара чтения многих из них уже исчезли герои литературной классики. В то же время влияние «электронной культуры» на чтение усиливается.

Чтобы достичь таких результатов, необходимо использовать современные педагогические технологии.

В последнее время наблюдается тенденция к снижению интереса чтения художественной литературы и тем самым к урокам литературы в целом. Задача учителя – повысить интерес к урокам, сделать процесс обучения занимательным, создать у детей активность, облегчить преодоление трудностей в усвоении учебного материала.

Именно использование игровых технологий способствует развитию познавательной активности обучающихся на уроках. Игры способствуют увлечению детей и создают почву для лучшего восприятия большого материала.

На таких уроках ребята работают более активно. Особенно радует, что те ученики, которые учатся неохотно, работают с большим увлечением. Игровые технологии можно использовать на любой ступени обучения.

Игры должны быть построены на интересе, участники должны получать удовольствие от игры. Обязателен элемент соревнования между участниками. Игры должны соответствовать изучаемому материалу и строиться с учетом подготовленности учащихся, их психологических особенностях.

В средней ступени обучения можно использовать следующие виды игр: «КВН», викторины, «Брейн-ринг», «Счастливый случай», «Поле чудес», «Кругосветка».

После знакомства с жизнью и творчеством писателя продуктивно использовать кроссворды или можно предложить учащимся самими сделать кроссворд по изученной теме. При такой работе осуществляется повтор сведений из жизни и творчества писателя.

Ребята стремятся к знаниям, задают дополнительные вопросы, читают литературу, для того, чтобы победить соперника. При составлении кроссвордов ученики проявляют творчество, стараются по-своему усложнить задание, добавить новые факты к теме урока.

Интеллектуальная игра «Брейн-ринг» требует особой подготовки и от учителя, и от учащихся. Изучив дополнительную литературу, учащиеся составляют свои вопросы, которые в дальнейшем задаются командам.

Уже полюбившаяся всем игра-кругосветка дает возможность разделить класс на меньшие группы и проверить знания и умения по одной из тем литературы каждой группы. С большим успехом ребята проходят станции, где с легкостью справляются с заданием.

Конкурс иллюстраций по изученному произведению дает учащимся возможность творчески представить свое видение произведения и его героев. Чтение наизусть переходит в конкурс чтецов, где дети стараются не только выучить, но и преподнести произведение в классе, став победителем.

Если, при изучении того или иного произведения, мнения учащихся разделяются, самое время «Суду над литературным героем». Класс делится на группы: адвокаты, прокуроры, присяжные. В роли судьи выступает приглашенный человек, чаще всего учитель. Учащиеся тщательно готовятся к «Суду». Здесь проявляется умение доказать свою точку зрения, используя примеры из текста. Одно из главных условий игры – это поощрение учащихся грамотами, дипломами, благодарственными письмами и, конечно же, оценками.

При использовании игровых технологий на уроках литературы необходимо соблюдение следующих условий:

- соответствие целям урока;

- доступность в изложении материала для учащихся разного возраста;
- умеренность в использовании игр на уроках.

Игры тренируют память, помогают учащимся выработать умения и навыки, стимулируют умственную деятельность учащихся, развивают внимание и познавательный интерес к предмету, способствуют активности учеников на уроке. В составе команды каждый ученик несет ответственность за весь коллектив, каждый заинтересован в лучшем результате своей команды, каждый стремится как можно быстрее справиться с заданием. Но самое главное, что учащиеся самостоятельно готовятся к играм, стараются читать как можно больше, изучают дополнительную литературу.

Таким образом, игровые технологии способствуют воспитанию познавательных интересов и активизации деятельности обучающихся.

Методика преподавания литературы – дисциплина, которая направлена на изучение способов передачи научной мысли от учителя к ученику, концентрирует внимание на достаточно обширном круге вопросов, связанных с переадресовкой знания. Учителю необходимо ввести школьников в мир художественного произведения, развить восприимчивость к слову, читательские навыки, учить наблюдать и соотносить жизненные явления с собственным для ученика видением и пониманием сущности происходящего, наконец, готовить ученика к восприятию того целостного знания о жизни и мире, которое содержит литература как вид искусства.

Итак, для воспитания квалифицированного читателя сегодня необходимо:

- проведение межведомственной политики по поддержке чтения разными слоями и социальными группами населения;
- работа по поднятию престижа чтения и русского языка в обществе;
- изменение подхода к обучению чтению и информационной культуре в сфере образования (а также – к медиаграмотности);
- знакомство с мировым опытом по поддержке чтения, его освоение (исследования, участие в конференциях, стажировка специалистов, изучение подходов и методик и многое другое).

Выйдя из школы, ученики должны суметь самостоятельно разобраться в любой прочитанной ими книге, оценить произведение, а главное — передать опыт чтения своим детям. Поэтому задачей современного учителя является задача воспитания грамотного, вдумчивого читателя.

Педагогическая практика сегодня, впрочем, как и много лет назад, одним из плодотворных путей воспитания культурного человека считает работу по формированию творческого читателя, владеющего умениями и навыками грамотного восприятия, анализа, оценки прочитанного, использования в интеллектуальной, духовной деятельности освоенных социальных, нравственных знаний, идеалов, раскрываемых в произведениях литературы. Не зря уроки литературы называют уроками постижения жизни во всей её полноте и многообразии.

Список литературы:

1. Дети и чтение на рубеже XXI века: Литературные пристрастия современных подростков: Итоги исследования /детская библиотека; Сост. О.И. Харитоновна. – Волгоград, 2009г.- 19с.
2. Плотников С.Н. Чтение и экология культуры //Homo legens: Памяти Сергея Николаевича Плотникова (1929-1995). – М.: Дом интеллектуальной книги, 2009.
3. Чтение в системе социокультурного развития личности: Сборник статей международного научно-практического семинара /Г.В. Варганова. – М.: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2007. – 256 с.
4. Тихомирова, И. И. Как воспитать талантливую читателя: сб. статей: в 2-х ч. Ч.1.Чтение как творчество. Ч.2.Растим читателя-творца / авт.-сост. И.И. Тихомирова;

предисл., коммент., прилож. И.И. Тихомирова. – М.: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2009.

5. Тимофеева, И. Н. Дети. Время. Книга: пособие для руководителей детским чтением / И. Н. Тимофеева. – М.: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2009. – 408 с.

ИНКЛЮЗИВНОЕ ВОСПИТАНИЕ В ДОШКОЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ.

Панченко И.В.

КГКП «Детский сад «Алпамыс»

В современном обществе мы все чаще слышим термин «инклюзивное образование», и о внедрении « инклюзивного образования» в дошкольные учреждения и школы. О детях с ограниченными возможностями здоровья мы часто говорим « особые дети» или дети с особенностями в развитие.

В настоящее время развитие ребенка через интегрированное обучение получает все большее распространение, одновременно в Республике Казахстан стараются обеспечить каждому ребенку с ограниченными возможностями здоровья уже с раннего возраста доступную и полезную для его развития форму инклюзии.

С этой целью всё чаще « особенные дети» посещают обычные группы детских дошкольных учреждений, где создаются условия для преодоления у детей социальных последствий, генетических или биологических дефектов в развитии, для успешной социальной практики имеющегося у ребенка физического или психического дефекта организующей системы т. е. органично соединяющей специальное (корректирующее) и общее образование ребенка с патологией развития.

Распространение в нашей стране процесса интеграции и инклюзии детей с особыми образовательными потребностями в дошкольном учреждении является не только отражением времени, но и представляет собой реализацию прав детей на образование в соответствии с « Законом об образовании» Республики Казахстан.

Педагогическими работниками инклюзивное образование понимается как процесс совместного воспитания и обучения детей с ограниченными возможностями здоровья и нормально развивающихся детей. Педагог, работающий в группе, где введено инклюзивное образование, должен понимать, что для осуществления инклюзивного воспитания и обучения необходимо формировать у дошкольников умение строить взаимодействия на основе сотрудничества и взаимопонимания. Основной жизненной позицией общества должна стать толерантность.

Инклюзия помогает развивать у здоровых детей терпимость к недостаткам здоровья сверстников, чувство взаимопомощи и стремление к сотрудничеству. Инклюзия способствует формированию у детей с особыми образовательными потребностями положительного отношения с сверстникам и адекватного социального поведения, а также более полной реализации потенциала развития в обучении и воспитании. Инклюзивное обучение реализует обеспечение равного доступа к получению дошкольного образования и создание необходимых условий для достижения успеха в образовании всеми детьми.

Таким образом, можно выделить несколько принципов инклюзивного образования:

- Ценность человека не зависит от его способностей и достижений;
- Каждый человек способен чувствовать и думать.
- Каждый человек имеет право на общение;
- Каждый человек имеет право на то, чтобы быть услышанным;
- Все люди нуждаются друг в друге;
- Подлинное образование может осуществляться только в контексте реальных взаимоотношений;

- Все люди нуждаются в поддержке и дружбе сверстников;
- Для всех обучающихся достижение прогресса скорее может быть в том, что они могут делать, чем в том, что не могут;
- Разнообразие усиливает все стороны жизни человека.

Недостатком инклюзивного образования является психологическая неготовность общества к принятию человека с ограниченными возможностями здоровья, несовершенство системы социальной поддержки и обеспечения таких детей.

Также существует проблема воспитания и обучения детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательном пространстве, что требует деликатного и гибкого подхода, так как не все дети, имеющие нарушения в развитии, могут успешно адаптироваться в среду здоровых сверстников. Индивидуальный подход предполагает постепенное включение таких детей в коллектив сверстников с помощью педагога. Это требует от него новых психологических установок на формирование у детей с физическими или психическими отклонениями, умение взаимодействовать в едином детском коллективе. Дети с особыми образовательными потребностями могут реализовать свой потенциал лишь при условии адекватно организованного процесса воспитания, удовлетворение как общих, с нормально развивающимися детьми, так и особых образовательных потребностей, заданных характером нарушения их физического или психического развития.

Педагогом в группе с инклюзивной формой обучения и воспитания проводится большая коррекционная работа или инклюзивное образование в такого рода детском коллективе направлено на:

- обеспечение коррекции нарушений в развитии различных категорий детей с ограниченными возможностями здоровья, оказание им квалифицированной помощи в освоении Программы;
- освоение детьми с ограниченными возможностями здоровья программы, их разностороннее развитие с учетом возрастных и индивидуальных особенностей и особых образовательных потребностей, социальной адаптации.

В образовательном процессе, для достижения лучших результатов, педагогами используются индивидуальные и коллективные формы работы с детьми по основным образовательным областям учебной программы.

Успешному обеспечению коррекции нарушений физического развития детей, способствует созданная в детском саду развивающая предметно – пространственная среда, соответствующая требованиям Государственного стандарта дошкольного образования Республики Казахстан. Она наполнена современным занимательно – развивающим оборудованием:

Среда должна быть безопасной.

Среда должна быть комфортной и уютной.

Среда организуется в группе, на основе представлений о возрастных закономерностях развития детей в соответствии с их интересами.

Развивающая среда группы должна быть вариативной.

Среда должна быть информативной.

Среда должна постоянно обновляться.

Образовательная деятельность проходит на основе партнерских взаимоотношений с детьми, где гармонично сочетаются развивающие и коррекционные подходы в обучении.

Кроме того она предполагает выбор форм, методов и средств обучения с учетом индивидуальных потребностей каждого из детей группы. Индивидуальные программы развития ребенка должны строиться на диагностике функционального состояния ребенка и предлагают выработку индивидуальной стратегии развития конкретного ребенка. Индивидуальный подход предполагает стратегии развития конкретного ребенка, не только внешнее внимание к нуждам ребенка, но и представляет ему самому возможности реализовать свою индивидуальность.

Важным условием успешного инклюзивного образования является обеспечение условий для самостоятельной активности ребенка. Реализация этого принципа решает задачу формирования социально активной личности, которая является субъектом своего развития и социально значимой деятельности. Когда активность находится целиком на стороне взрослых, которые заботятся о ребенке, считая, что его особенности не позволяют ему реализовать свои возможности, формируется «выученная беспомощность», феномен, когда ребенок с ограниченными возможностями физического или психического развития, ожидает внешней инициативы, сам оставаясь пассивным.

Все усилия педагогов по воспитанию и обучению детей в группах с инклюзивной системой будут эффективными, только если они поддержаны родителями, понятны им и соответствуют потребностям семьи.

Задача педагога – установить доверительные партнерские отношения с родителями, как детей с физическими или психологическими нарушениями в развитии, так и здоровыми детьми, внимательно относиться к запросу родителей, к тому, что на их взгляд, важно и нужно в данный момент для их ребенка, договориться о совместных действиях, направленных на поддержку ребенка.

Родители детей с физическими или психическими нарушениями становятся активными участниками педагогического и образовательного процесса. Надо отметить, что родители все чаще и с большим желанием включаются в работу, так как у них появляется возможность не только общения с педагогом, но и общения друг с другом, они, таким образом, выходят из узкого семейного круга в котором находятся долгие годы, до получения возможности инклюзивного образования и воспитания своего ребенка.

Вопрос об инклюзивном образовании – очень не простой, и конечно, это подразумевает долгосрочную стратегию и комплексную реализацию. Но именно он является одной из важных задач Государственной программы развития образования Республики Казахстан до 2020 года, которая предусматривает совершенствование системы инклюзивного образования в школе и в дошкольном учреждении. В рамках этой программы до 2020 года доля детей, охваченных инклюзивным образованием, от общего количества детей, с ограниченными возможностями в развитии должна составлять 50%.

Каждый педагог - дошкольник, работающий в группе с инклюзивным образованием, будет рад услышать в свой адрес высказывание родителей, о том, что они счастливы видеть, как здоровые дети относятся к их ребенку с физическим или психическим недостатком в развитии на равных.

Библиографический список.

Алферова Г.В. Новые подходы к коррекционно - развивающей работе с детьми с ограниченными возможностями здоровья. Дефектология – 2008- № 3.

Битов А, Л. Особый ребенок исследования и опыт помощи. Проблемы интеграции и социализации. М., 2009 г.

Забрамная С.Д. От диагностики к развитию: Материалы для психолога-педагогического изучения детей в дошкольных учреждениях и начальных классах. М., 1998г.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ – ӨМІР ҚАЖЕТТІЛІГІ.

Садыкова Б.А., Акатаева Г.Б.

«Қуаныш» балабақшасы КМҚК, Қарағанды қаласы

Әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Осы жаһандық мәселеге мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде

мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру.

Инклюзивті (франц. *inclusif* – өзіне енгізетін, лат. *include* – ішіне аламын, енгіземін) немесе енгізілген білім беру – жалпы білім беру мектептерінде ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту үрдісін сипаттау үшін пайдаланылатын термин. Инклюзивті білім берудің негізіне балалардың кез келген кемсітушілігін болдырмайтын, барлық адамдарға тең қарым-қатынасты қамтамасыз ететін, бірақ ерекше білім алу қажеттіліктері бар балалар үшін ерекше жағдай жасайтын идеология жатады. [1,156]

Инклюзивті білім беру немесе «білім баршаға» бағдарламасы - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Бұл бағдарламаны Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы мақұлдап, БҰҰ-ның Конвенциясына 2006 жылдың 13 желтоқсанында енгізілді.

Қазақстан Республикасының Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау Министрлігімен 2013 жылғы 7 маусымда Қазақстан Республикасында мүгедектердің құқықтарын қамтамасыз ету және олардың өмір сүру деңгейін жақсарту бойынша «Бәріміз бірдейміз – кемсітуді білмейміз» шарасының мақсаты – қоғам өмірінің барлық салаларында мүмкіндіктері шектеулі адамдардың шығармашылық әлеуетін дамытуға және өзін-өзі танытуға жәрдемдесуге, қоғамға мүгедектерді етене араластырудың тиімді тәжірибесін қолдануға қоғамдық назарды аудару болып табылады.

Инклюзивті оқыту - мүгедек пен дамуында сәл бұзушылығы мен ауытқулары бар балалардың дені сау балалармен бірге олардың әлеуметтендіру және интеграция процестерін жеңілдету мақсатындағы бірлескен оқыту.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Тәжірибе көрсеткеніндей, қатаң білім беру жүйесінен балалардың бір бөлігі шығып қалады, өйткені қалыптасқан жүйе мұндай балалардың даралық қажеттілігін қанағаттандыра алмайды. Инклюзивті бағыт мұндай балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады.

Инклюзивті оқыту – барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді; оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді; адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту - адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді, оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту арқылы барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеріп, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісін дамытуға болады. Мұндай оқыту түрі арнаулы білім беру жүйесінде дәстүрлі түрде қалыптасқан және даму үстіндегі формаларды ығыстырмайды, қайта жақындатады. Инклюзивті бағыт арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін

қалыптастырады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы оқушыларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз. [2,23б]

Қазақстанда және де басқа ТМД мемлекеттерінде бұл процестің құқықтық, ғылыми, оқу-әдістемелік, тәжірибелі мамандармен жетік қамтамасыз етілуі қарастырылмаған. Сондықтан, барлық балаларды жалпы білім беру процестеріне толық енгізу және әлеуметтік бейімделуге, жасына, жынысына, шығу тегіне, дініне, экономикалық статусына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға; отбасыларын белсенді қатыстыру, баланың дұрыс дамуына педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, баланың ғана емес, ортаның балалардың жекеерекшелігіне және білімдік қажеттіліктеріне бейімделуі, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Жалпы мұның мақсаты: мүмкіндігі шектеулі балалардың жалпы білім беру мектептерінде білім алуына жағдай жасай отырып, олардың дамуына саналы әрекет ұсына отырып, қол ұшын созу.

- жалпы білім беру мекемелерінде инклюзивті білім беру арқылы әлеуметтік-педагогикалық кәсіби қызметін дамытып, дарытуға мүмкіндік беретін болашақ мұғалімдердің құзыреттілігін қалыптастыру және дамыту.

- балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру;

- арнайы қажеттілігі бар балалар үшін мектептерде, мекемелерде жағдай туғызып, оларды жалпы білім беру жүйесіне қосу.

Инклюзивті білім беру мүмкіндігі шектеулі балалар мен жасөспірімдердің жалпы мектептердегі білім беру үдерісіне белсенді қатысуы ғана емес, негізінен жалпы білім беретін мектептердің оқыту жүйесінің барлық баланың қажеттіліктерін қамтамасыз ете алатындай болып тұтастай қайта құрылуы. [3,4]

Саламан Декларациясына сәйкес инклюзивті білім беру саясатының міндеттері төмендегідей:

- Әрбір бала білім алуға құқылы және оны алуға тиіс.
- Әрбір баланың дара қабілеттері, қызығушылықтары, қажеттіліктері және оқуға деген мұқтаждықтары болады.
- Білім беру жүйесіне оң өзгерістер, яғни осы мұқтаждықтарды қанағаттандыру мақсатына орай өзгерту

Осыған орай, инклюзивті білім берудің негізгі 8 принципі туындайды.

Яғни ол мына принциптер:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктерімен анықталады.
2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.
3. Әрбір адам қарым-қатынасқа құқылы.
4. Барлық адам бір-біріне қажет.
5. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады.
6. Барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.
7. Әрбір оқушы үшін жетістік кезетуөзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.
8. Жан- жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Инклюзивті білім беру жүйесі кездесіп отырған күрделі проблема — оған қоғам тарапынан туып отырған теріс көзқарас проблемасын жою. Ақпараттың аздығы, қорқыныш, бала құқын аяқасты ету-осының бәрі даму мүмкіндігі шектеулі балаларға теріс көзқарасты дамытады. Бір жағынан, арнайы оқыту әдістемесінің жоқтығы инклюзивті білім беру үшін елеулі қиындықтар туғызады. Тәрбиешілер мен мұғалімдер дамуында ауытқулары бар балалармен жұмыста өздерінің кәсіби дайындығы деңгейіне көңілі толмайтындығын атап көрсетеді. Мысалы,

педагогтар (тәрбиешілер) , оның ішінде дефектологтар баланың оқуы мен даму үдерісіне теріс ықпал ететін барлық жағдайлар мен факторларды білмеуі мүмкін.

Алайда, мұғалімдер бала бойындағы ауытқуларды дер кезінде анықтап, нақты іс-қимылға дайын болуы тиіс.

Инклюзивті білім беруді дамытуды мүмкіндіктері шектеулі балалардың білім алу жүйесін жетілдірудің басты бағыттарының бірі ретінде қарастырған жөн. Бала және оның ата – анасының тұрғылықты жеріне сәйкес жалпы типтегі мекемелерде мұндай балаларға білім беруді ұйымдастыру оларды ұзақ мерзімге мектеп – интернатқа жіберуден сақтап, отбасында тәрбиеленіп тұруы үшін жағдай жасайды, қалыпты деңгейдегі дамыған құрдастарымен күнделікті қарым – қатынас жасауды қамтамасыз етеді, әлеуметтік бейімделуі және қоғамға кіріктіруге қатысты мәселелерді тиімді шешуге мүмкіндік береді.

Дамуында ауытқуы бар балаларға арналған біздің елімізде мектептер мен мектепке дейін мекемелер бар. Онда осы балалардың ақыл-ойы және физикалық дамуын қамтамасыз ететін білім беру жағдайы құрылған. Бұл жағдайға әр баланың жеке ерекшелігін ескеріп жеке ықпал ету болып табылады.

Оған мыналар жатады:

-Арнайы білім беру бағдарламаларын, әдістерді және оқытуға қажетті техникалық құралдарды қолдану; -Арнайы дайындаған педагогтар, психологтар, дефектологтар және басқа мамандардың жұмыстары;

-Оқытуды қажетті медициналық және профилактикалық, емдеу шараларымен қатар жүргізу; -Белгілі әлеуметтік жағдайдың болуы;

-Арнайы білім беру мекемелерінің материалды-техникалық базасын құру және оларды ғылыми-әдістемелік қамтамасыз ету.

Қазіргі уақытта арнайы білім беру мекемелері әр түрлі қызмет атқаруда. Балалар мұқият тексеруден кейін ҚР білім және ғылым министрлігі бекіткен арнайы оқыту бағдарламасымен білім алатын мектепке дейін мекемелер мен арнайы мектептерден басқа, мемлекеттік емес мекемелер, оналту орталықтары, дамыту орталықтары, аралас топтар және т.б. ашылып жасалуда. Мұндай мекемелерде кемістіктің түрлері мен жас ерекшеліктері әртүрлі балалар болады. Оларды бірдей бағдарламамен оқыту мүмкін емес, сондықтан, әр баланы жеке психологиялық-педагогикалық оқыту мүмкіндігі артады. Кемтар адамдарды оқытудың әр түрлі кіріктірілген нысандарының саны елеулі түрде артуда. Арнаулы білім саласындағы инновациялық процестер кемтар балаларды дені сау балалар білім алатын ортаға кіріктіруге бағытталған.

Алайда кемтар балаларға білім беру мәселелері әлі де толыққанды шешілуден көш алыс. Кіріктіріп білім беру ішінара формальды сипатқа ие, мұны жалпы білім беретін мекемелердің бағдарламалары растап отыр, олар кемтар балалардың даму ерекшеліктерін жете ескермейді. Инклюзивті білім беру мектептерді білікті кадрлармен қамтамасыз етуді, педагогтардың түзеу педагогикасы және арнаулы психология саласында қосымша білімдерінің болуын көздейді. Шындығында мұндай педагогтар әзірше жетіспейді.

Дамуында ауытқулары бар балаларды жалпы білім беру үрдісіне енгізу 4 нұсқада орындалуда:

1. Бала қарапайым мектеп бағдарламасы бойынша оқиды, бірақ мектепте немесе одан тыс уақытта оған қосымша қызмет көрсетіледі: емдеу шаралары, тәрбиелеу жұмыстары т.б. Мысалы, тірек-қимыл қызметі бұзылған бала қарапайым сыныпта оқи отырып, сол мектепте немесе жақында орналасқан адаптациялық орталыққа барады. Бала қарапайым мектеп бағдарламасы бойынша оқиды, қосымша күтім алады және қосымша арнайы бағдарлама бойынша қиды. Мысалы, көруі бұзылған бала қарапайым сыныпта оқи отырып, сабақ дайындауға көмек, мұғалімнен қосымша сабақ алады, кеңістікте бағдарлау бойынша сабақтарға қатысады. Бала мектептегі негізгі уақытта арнайы сыныпта, арнайы бағдарлама бойынша оқиды (әдетте психикалық дамында кешігушілік бар балалар).

Уақытының басқа бөлігінде қарапайым бағдарлама бойынша өз жасындағы оқушылармен дайындалады. Бала тек арнайы бағдарлама бойынша арнайы сыныпқа барады (әдетте ойлау

қабілеті бұзылған балалар). Соған қарамастан ол мектеп өміріне қатысады: біріккен таңғы ас, тәрбие шараларына біріккен қатысу, спорттық және басқа да іс-шараларға қатысу. Кеміс баланың әлеуметтік жағдайын жәбірлеп, оны өз құрдастарынан бөлектеп тастау бала психикасының дамуына теріс әсер етуіне жол бермеу, әлеуметтік сарыны кемтар балалардың қалайда кемістіктерін жою, оларды әр тарапты дамыған қоғамның толық мүшесі етіп даярлау. Кемістікті туғызатын жағдайларды жою және оны бір қалыпқа келтіру. Естімейтін және нашар еститін балаларға тәрбие жұмысында әдістерді таңдап алу оқушылардың жас және психологиялық, дене, дербес ерекшеліктеріне, өмір тәжірибесіне, кемістіктің күрделілігіне, құрамына тәуелді. [4,76]

Сондықтан естімейтін және нашар еститін балаларға тәрбие жұмысында әр баланың жеке даму ерекшелігін еске алған жөн.

Қорыта келе инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады.

Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады. Өйткені, олар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, танып-білуге, қабылдауға үйренеді.

Инклюзивті оқыту - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2011-2020 жылға арналған Мемлекеттік бағдарламасы» Астана, 2010 ж
2. Бгажнокова И.М. «Школа для детей с нарушениями интеллекта: тенденции перспективы развития» Дефектология 2004ж
3. Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзету арқылы қолдау туралы. ҚР 2002ж №343 заңы
4. Мағжан Жұмабаев Педагогика 1992ж 5. Қ.Жұмасова Психология Астана -2006ж

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ: САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ

Ишанов П.З., Кәмен Д.Қ.

Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

Қазіргі таңда дүниежүзінің назарын аударып отырған мәселе ол - балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның және отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру болып табылады. Яғни, инклюзивті білім беру-ол баршаның сапалы білімге қол жетімділігін қамтамасыз етуге бағытталған білім беру жүйесін тарату процестерінің бірі болып табылады.

Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты халқына жолдауында білім беруді дамыту мемлекеттік саясаттың басым бағыттарының бірі екенін басты назарға алды.

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының білім және ғылым министрлігі ЮНИСЕФ - БҰҰ Балалар қорымен тығыз ынтымақтастықта мүмкіндігі шектеулі балаларды білім беру ортасына ендіру бойынша зерттеулер жүргізіп, елімізде білім беруді дамытудың 2011-2020 жж. арналған Мемлекеттік бағдарламасында алғаш рет мүмкіндігі шектеулі балаларды білім беру үдерісіне ендіру және олар үшін қолжетімді ортаны қамтамасыз ету тетіктері белгіленді [1].

Инклюзивті білім беру балалардың әр түрлі дене, психикалық, зияткерлік, мәдени-этникалық, тілдік және өзге де ерекшеліктеріне қарамастан, сапалы білім беру ортасына айрықша білім алу қажеттіліктері бар балаларды қосуды, барлық кедергілерді жоюды, олардың сапалы білім алуы үшін және олардың әлеуметтік бейімделуін, социумге кірігуін көздейтін оқыту түрі. Француз тілінен аударғанда «Инклюзив» сөзі-өзімді қосқанда ал, латын тілінен аударғанда -қосамын деген мағынаны білдіреді [2].

Н.В Борисова, С.А Прушинский және М.Перфильева инклюзивті білім берудің негізгі ұғым түсініктерін қарастырушы ғалымдар болып табылады. Осы ғалымдардың редакциялауымен жарық көрген «Инклюзивное образование: ключевые понятие» оқу құралында ең негізгі ғылыми аппаратқа тоқтала отырып, ұғым түсініктердің мәнін ашты.

Ал, инклюзивті білім беру негізін қарастырушы Қазақстандық ғалымдар Исакова А.Т., Мовкебаева З.А., Закаева Г., Айтбаева А.Б., Байтурсынова А.А оқу құралында, алдымен ізгілік- философиялық сипатына, құқықтық- нормативтік негізіне, көппәнділік жүйесіне байланысты жайлы әрі жағымды орта құруға, білім беру процесіне бейімдеумен, оған өзгерістер енгізуге, отбасымен жұмыс істеуге, білім нәтежесін бағалауға мән бере отырып арнайы педагогиканың мүмкіндіктері мен ерекшеліктерін жан-жақты ашады.

Дегенмен, инклюзивтік білім беруде категориялық аппарат толық айқындалмаған. Себебі, ғалымдардың бір қатары инклюзивті білім беруде «мүмкіндігі шектеулі тұлға» ұғымын пайдаланса, бұл ұғымға қарсы шығушы ғалымдар да бар. Олар «ерекше қажеттіліктері бар тұлға» ұғымын пайдалануды ұсынады.

Алайда, аталған бұл екі ұғым да инклюзивті білім беруді дамытудың негізгі бағыттарына сай қолданылатын сөздерді, ұғым түсініктерді әлі де нақтылау қажеттігін түсіндіреді. Сондықтан, инклюзивті білім беру қазіргі таңда ғалымдардың басты назарында.

Осы жаһандық мәселеге қатысты әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: яғни, инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, олардың жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Осыдан кейін, инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады.

Жоғарыда көрсетілген сипаттамалардан кейін инклюзивті білім берудің мақсаты айқындалады, ол – барлық оқушыларға барынша толыққанды әлеуметтік өмір, ұжымға, жергілікті қауымдастыққа белсене қатысуға мүмкіндік бере отырып, сол арқылы оларға бір-бірімен қауымдастық мүшелері ретінде толық өзара әрекеттестік пен қамқорлықты қамтамасыз ету болып табылады. Өз кезегінде, бұл мәселенің шешімі балалардың сапалы білімге қолжетімділігін қамтамасыз етеді, олардың өмірмен байланысының кедергісін жоюға және жалпы қоғамға кірігуіне жағдай жасайды.

Инклюзивті білім беру мәселесі шет елдерде 1970 жылдан бастау алады, ал 90 жылдары АҚШ пен Еуропа елдерінің білім беру саясатына инклюзивті білім беру бағдарламасын толық енгізді. Біздің елімізде инклюзивті білім беру жүйесінің дамуы туралы ресми дерек «Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2010-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» көрсетілді.

Инклюзивті білім беруді дамыту ең алғаш АҚШ, Ұлыбритания, Дания, Испания, Финляндия, Германия, Италия және Австралия елдерінде білім беру саясатының жетекші бағдарына айналды. Жоғарыда аталған елдерде балалардың дамуы мен әлеуметтік бейімделуі үшін тиісті психологиялық-педагогикалық жағдай жасалған жалпы білім беру

ұйымдарында психикалық және дене бұзылыстары бар, дамуында артта қалушылығы бар балалар қалыпты дамыған құрдастарымен бірге табысты білім алуда. Инклюзивті білім берудің халықаралық тәжірибесін қарастырсақ, 1991 жылдан бастап Ресейде «Мүмкіндігі шектеулі балаларды интеграциялау» жобасын іске асыру басталды. Жобаның нәтижесінде он бір аймақта мүмкіндігі шектеулі балаларды интеграциялап оқытудың экспериментальды алаңдары құрылды [3].

Бұл елде мүгедек балаларды оқытудың инклюзивті білім беруден басқа да нұсқалары бар: арнайы мектептер мен интернаттар, коррекциялық мектептер, интернат-үйлер, үйден оқыту және қашықтықтан оқыту.

Швецияда ерекше қажеттілікке мұқтаж балалар қарапайым сыныптарға орналастырылған және юалалар онда қажетті қолдау алуда. Әр сыныпта арнайы педагогтың немесе ассистенттің көмегі және көмекші арнаулы құралдарды қолдану арқылы білім беріледі..

Есту, көру қабілеттері бұзылған, ойлауында артта қалушылығы бар балалар ауытқулары бойынша бөлінген арнайы мектептерде білім алады және онда 21-23 жасқа дейін оқи алады. Арнайы мектептер қазір жалпы білім беретін мектептегі сыныптарға кірістірілген балаларды қолдау ресурстарының орталығы болып табылады. Ойлауы артта қалған балаларға арналған арнайы мектептер жалпы білім беретін мектептердің ғимараттарына сыныптарды біріктіру жолымен орналасқан [3].

Америка Құрама Штаттарын қарастырсақ, мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту жалпы және арнайы оқытуды біріктіру ұсыныстарынан тұрады. Оның 3 негізгі жолдары бар: яғни, «негізгі бағыт», «жалпы білім инициативасы», «енгізу». Алайда, бұл арнайы білім беру алаңында үлкен дау тудыруда.

Мысалы, негізгі бағыт- мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту негізгі мектептерде оқытуды көздейді. Екінші жолы жалпы білім беру инициативасы- дамуында ауытқуы бар оқушыларға білім беру шарттарына фундаментальды өзгеріс енгізуді ұсына отырып, жоғарыда аталған негізгі бағыттан ары қарай дами түскен.

Өз кезегінде осы сала мамандары дефектологтар мен негізгі мектептің басшылары жалпы білім беру инициативасын мақұлдаса, кейбір дефектологтар мен негізгі мектептің мұғалімдері ауытқуы бар балаларға жалпы білім беру инициативасының әсер ету мүмкіндіктерін түсіну үшін қосымша сынақтар мен зерттеулер қажет дейді.

Үшінші жолы енгізу моделі, ол балаларды ауытқу түріне және көріну деңгейіне тәуелсіз тұрған жері бойынша жалпы білім беру үрдісіне енгізуді көздейді. Осындай балаларға мамандар тобы жеке оқыту бағдарламасын құрады, сол бойынша оқушының жетістігі бағаланады [3].

Франциядағы арнайы білім беру жалпы білім беретін мектептерге дамуында жетпіспеушіліктері бар балалардың санын неғұрлым көбейтуге бағытталған. Дамуында ауытқулары бар балаларды жалпы білім беру үрдісіне енгізу 4 нұсқада жүзеге асырылады.

Біріншісі, мұнда бала қарапайым мектеп бағдарламасы бойынша оқиды, бірақ мектепте немесе одан тыс уақытта оған қосымша қызмет көрсетіледі: емдеу шаралары, тәрбиелеу жұмыстары т.б. қарастырылған.

Екінші нұсқа бойынша, бала қарапайым мектеп бағдарламасы бойынша оқиды, қосымша күтім алады және қосымша арнайы бағдарлама бойынша оқиды.

Үшінші нұсқа, бала мектептегі негізгі уақытта арнайы сыныпта, арнайы бағдарлама бойынша оқиды, мұндай типте психикалық дамында кешігушілік бар балалар қарастырылған. Ал, уақытының басқа бөлігінде қарапайым бағдарлама бойынша өз жасындағы оқушылармен дайындалады.

Төртінші нұсқа бойынша, бала тек арнайы бағдарлама бойынша арнайы сыныпқа барады, бұл типте әдетте ойлау қабілеті бұзылған балалар білім алады [3].

Соған қарамастан бала мектеп өміріне белсене қатысады, яғни бірге таңғы ас ішу, тәрбие шараларына біріккен қатысу, спорттық және басқа да іс-шараларға қатысу.

Әр елдің тәжірибелерін қарастыра отырып, біздің көретініміз шет елдерде инклюзивті білім беру мәселесі біздің елге қарағанда едәуір жолға қойылған. Бұл елдерде инклюзивті білім беру ХХ ғасырдың 70 жылдарынан басталған, ал біздің елде екінші мыңжылдықтың басында қолға алына бастады. Еуропа елерін алатын болсақ, инклюзивті білім беру көптеген мәселелерді шешкен. Бұл елдерде мүгедек балаларға жалпы білім беретін мектептерде қосымша көмек жолдары ұсынылған.

Біздің елімізде мүмкіндігі шектеулі балаларды жалпыға білім беру ортасына қарай бейімдеу 2002 жылдан басталды. Сол жылы Қазақстан ТМД елдерінің арасында алғаш рет «Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медицина-педагогикалық тұрғыдан қолдау» туралы заңды қабылдады. Осы заң аясында балаларға ерте бастан білім беру мәселесіне мән берілген. Оларды білім беру, әлеуметтік, медициналық тұрғыда қамтамасыз ету қарастырылған.

Халықаралық тәжірибелерді жан жақты қарастыра отырып, оларды толық зерттеп, еліміздің даму стратегиясын, экономикасын, білім беру жүйесін, әлеуметтік саясатын, қоғам қажеттілігін, тіпті еліміздің менталитетін ескере отырып, тәжірибелерді осы ескерулерге сай өзгертулер мен толықтырулар енгіп жүзеге асыру қажеттілігі туындап отыр.

Ал, біздің ойымызша, қазіргі таңда инклюзияны жүзеге асыру табыстылығы тікелей болашақ мамандардың даярлығына байланысты болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасындағы Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана. 2010 ж.
2. Таубаева Ш.Т. Педагогика әдіснамасы, Алматы Қарасай батыр, 2011 ж.
3. Грозная Н.С. Инклюзивное образование за рубежом. От мечты к реальности 2011. №1
4. Қазақстандағы инклюзивті білім // gov.kz мемлекеттік порталы.

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Чернышева Любовь Николаевна
Рассказова Светлана Романовна
ОКШИДС №68, воспитатели

Когда речь заходит об инклюзивном образовании, с точки зрения родителей многое остаётся расплывчатым и туманным. Особенно, когда говорят о такой его разновидности, как дошкольное образование инклюзивного характера.

Инклюзивное дошкольное образование подразумевает совместное обучение в ДО здоровых детей и детей с особенными потребностями. В этой статье освещены ответы на самые часто задаваемые вопросы, затрагивающие инклюзивное дошкольное образование.

Каким бывает инклюзивное дошкольное образование?

Инклюзивное дошкольное образование реализуется в двух основных формах.

- При ДО могут быть организованы специальные группы для детей с особыми потребностями. Несмотря на то, что особенные дети обучаются отдельно, они остаются включёнными в социальную жизнь ДО, наравне со здоровыми детьми участвуют в общественных мероприятиях и т.д. Обыкновенно, в специальных группах обучаются дети, имеющие отклонения и задержки в психическом и интеллектуальном развитии.
- В другой форме инклюзивное дошкольное образование реализуется путём непосредственного включения детей с особыми потребностями в состав группы, где они занимаются на общих основаниях со всеми детьми. Этот вариант чаще применяется при условии сохранности интеллекта у детей-инвалидов

нашем детском саду с проблемой инклюзивного образования столкнулись впервые. Дело в том, что в прошлом году в детский сад поступили два ребенка с ОВЗ. Как выяснилось, педагоги не совсем готовы к решению данной проблемы, так как ранее не сталкивались с подобной ситуацией. Нас, как воспитателей эта проблема заинтересовала, и мы решили искать пути ее решения. Главной целью является комфортное пребывание детей с ОВЗ с остальными детьми в одном коллективе. Пообщавшись с коллегами из других садов, почитав специальную литературу, мы поняли, что на сегодняшний день проблема инклюзивного образования является актуальной. С каждым годом количество детей с особыми образовательными потребностями увеличивается. Для решения этой проблемы необходимо создать инклюзивную группу. Ее основной целью должно являться социализация и интеграция в широком аспекте понимания детей с ОВЗ в обществе.

Инклюзивное образование, помимо решения сугубо образовательных задач, в значительной мере способствует улучшению качества жизни людей.

Поддерживая культуру инклюзивного образования, реализуя инклюзивную практику, образовательное учреждение действует в инновационном режиме.

При этом одной из основных становится задача создать устойчивую, развивающуюся, эффективно действующую систему психолого-педагогического сопровождения инклюзивного образования в учреждениях разных типов и видов.

На всех этапах инклюзивного образования сопровождение обеспечивает положительное эмоциональное самочувствие воспитанников, положительную динамику в развитии и положительные учебные достижения, способствует развитию взаимодействия детей.

Мы пришли к выводу, что необходимо создать специальную программу по инклюзивному образованию в детском саду. Данная программа должна строиться с учетом следующих принципов:

Принцип индивидуального подхода - выбор наиболее оптимальных форм, методов, приемов и средств обучения и воспитания с учетом индивидуальных потребностей каждого ребенка. Реализуя этот принцип, специалистами инклюзивной группы разрабатываются индивидуальные планы развития каждого воспитанника.

Принцип понимания инвалидности - концепция равных прав и равных возможностей для всех членов общества. Это означает, что ребенок с особыми образовательными потребностями имеет возможность обучаться среди нормально развивающихся сверстников. В этих условиях у детей с особенностями психофизического развития формируется социальная компетентность, навыки общения с окружающими, преодолевается социальная изоляция, расширяются возможности произвольного взаимодействия со сверстниками. У тех и у других формируется определенная степень социальной зрелости и понимания факта, что ребенок с ОВЗ не хуже и не лучше других – он такой же, как все.

Принцип активного включения в образовательный процесс всех его участников – создание оптимальных условий для взаимодействия всех воспитанников группы и их родителей.

Принцип партнерского взаимодействия с семьей – установка доверительных отношений с родителями ребенка. Оказание им поддержки, консультирование по вопросам воспитания и обучения ребенка.

Особенности особых детей нивелировать невозможно приходится изменять педагогическую практику, чтобы профессионально решать проблемы образования таких детей вместе с другими. Но если мы начинаем создавать особые условия для «особых» детей, то нарушаем принцип равных прав для других детей. Чтобы сохранить его, надо научиться работать со всеми детьми, учитывая их индивидуальные особенности.

Такая программа требует ответов на следующие вопросы:

Как соединить в педагогической деятельности требования дошкольной программы и особенности разных детей, которые должны ее освоить?

Как учитывать эти особенности при построении индивидуального плана развития ребенка, при планировании работы в группе?

Как сделать качественным образование и социальное взаимодействие детей с учетом их индивидуальных различий?

Такое образование требует постоянного творческого вклада от каждого, в творческий процесс образования включаются все его участники – педагоги, родители, дети, администрация. Сейчас мало кто в нашей стране готов к такому повороту событий.

Основа учебного процесса – собственная учебная деятельность воспитанника, и чтобы она была успешной, необходимо развивать: мышление, воображение, рефлексивность, понимание, осмысление, способность к коммуникации и самоорганизации действий и деятельности.

Также необходимо использовать проблемный метод обучения. Педагог ставит перед детьми определенную проблему, воспитанники совместными усилиями стараются совместными усилиями найти пути ее решения. Данный метод не только развивает мыслительные способности детей, но и способствует сплочению детского коллектива.

Три раза в год должен проводиться мониторинг освоения индивидуальной образовательной программы ребенком. Если воспитанник не усваивает программный материал, для него надо разработать новую индивидуальную программу или откорректировать предыдущую.

Построение инклюзивного процесса в группе детского сада выполняется следующим образом:

1. Диагностика индивидуальных особенностей развития детей инклюзивной группы

1. Беседа и анкетирование родителей
2. Диагностика развития ребенка
3. Наблюдение за поведением в группе

2. Междисциплинарное оценивание ресурсов и дефицитов ребенка, составление Индивидуального образовательного маршрута и Индивидуального образовательного плана.

3. Планирование образовательного процесса с учетом индивидуальных образовательных потребностей детей группы.

4. Организация совместной жизнедеятельности детей в условиях инклюзивной группы.

Специалистам, для повышения своего профессионального мастерства, обязательно пройти курсы повышения квалификации. Необходимо, на наш взгляд, изучить различные программы и технологии работы с детьми с ОВЗ, чтобы создать индивидуальную программу развития ребенка.

Мы считаем, что если подобная работа будет проделана, то социализация пройдет успешно. Каждый ребенок особенный, это бесспорно. Но все так мы не можем называть «особенными» детей, которые во многом ограничены. И наша задача, как педагогов создать максимально комфортные условия для таких детей, чтобы они не чувствовали разграничения со своими сверстниками. Мы считаем, что с такими детьми должны заниматься дополнительно: логопед и учитель-дефектолог.

Индивидуальные занятия направлены на развитие и поддержку функциональных способностей ребенка в соответствии с его возможностями. Содержание встреч, планируется согласно составленному индивидуальному плану. Специалисты (логопед, психолог, дефектолог, медсестра по массажу, кинезиотерапевт) в своей работе опираются на различные отечественные и зарубежные программы, методы и техники. Индивидуальные встречи проводятся специалистами в соответствии с составленным графиком.

Фронтальные формы организации активности детей могут решать как познавательные, так и социальные задачи. Фронтальные формы могут проходить по разному. Для организации инклюзивного процесса больше всего подходит занятие в форме круга – специально организованного, занятия, на котором дети и взрослые играют вместе в особой – спокойной, доверительной атмосфере.

Детско-родительские группы. Это комплексные занятия для детей и родителей, включающие в себя игры, творческие занятия, музыкальные занятия. Группы ведут специалисты: психолог, логопед, дефектолог, музыкальный руководитель. Основными факторами взаимодействия специалистов с родителями являются позитивное отношение ко всем детям, демонстрация конструктивных способов поведения, позитивное подкрепление эффективных

взаимодействий и информационная поддержка родителей. Важно и то, что родители включаются в игры, упражнения, песни, лепку, которыми наполнено занятие – и этим, с одной стороны, помогают своим детям включиться, с другой – сами получают эмоциональную разрядку, отдыхают и получают новый опыт общения со своим ребёнком. После занятия родители могут задать специалистам вопросы, обсудить волнующие их проблемы, получить информационную и психологическую поддержку. Присутствие на занятии детей с типичным развитием дает возможность «особым» следовать за своими сверстниками и учиться у них, а они, в свою очередь, привыкают быть в одной среде с «особенными» детьми, получают позитивный опыт общения с ними.

Праздники, экскурсии, конкурсы, походы выходного дня важная составляющая инклюзивного процесса. Они создают позитивный эмоциональный настрой, объединяют детей и взрослых, являются важным ритуалом группы и всего сада. Атмосфера при подготовке этих мероприятий творческая. Они могут быть подготовлены взрослыми – тогда это будет сюрпризом для детей, что тоже влияет на создание положительной атмосферы.

Назрела острая необходимость в понимании их проблем, уважении и признании их прав на дошкольное образование, желание и готовность включить их детское сообщество, а не спрятать за стенами специального учреждения или оставлять дома, стоящими у окна и наблюдающими за сверстниками.

Таким образом, инклюзивное образование в Казахстане стоит только в начале развития, что потребует от педагогической общественности терпения и стремления к самообразованию.

Литература:

Методические рекомендации по организации инклюзивного образовательного процесса в детском саду. Выпуск 4. Москва. Центр «Школьная книга». 2010

Интернет материалы Детского фонда ООН (ЮНИСЕФ), 2011 г.

Верещагина Н.В. «Особый ребенок» в детском саду. – Спб: Детство-пресс, 2009

Инклюзивная практика в дошкольном образовании\Под ред. Волосовец Т.В., Кутеповой Е.Н. – М.: Мозайка-Синтез, 2011.

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ – БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ НЕГІЗІ

Бейсембаева А.А. Агадилова Ж.Б.

Ғ.Мұстафин атындағы № 83 ЖББОМ, Қарағанды қаласы

Қазіргі таңда білім беруді дамыту үшін оқытудың озық жүйелері мен технологияларын әзірлеу ұстаздардан инновациялық технологияларды талап етіп отыр.

Әрбір оқушының қабілетіне қарай білім беруді, оны дербестікке, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеуді жүзеге асыратын жаңартылған педагогикалық технологияларды меңгеруге үлкен бетбұрыс жасалуда.

Оқушыларға қазіргі заман талабына сай сапалы білім мен тәрбие беруде әр пәнді оқыту жоғары ғылыми дәрежеде жүруі керек. Бүгінгі таңда дүние жүзінде білімнің рөлі артып, білім беру әлеуметтік құрылымның маңызды элементтеріне айналды. Адамның болашағы оның қазіргі алған білімінің сапасының көлеміне, ойлау деңгейіне байланысты. Біз жаңа мыңжылдықта, ақпараттандыру ғасырында өмір сүріп жатырмыз.

Барлық жаңа технологияның алдына қойған мақсаты – оқушының жеке басының дара және дербес ерекшелігін ескеріп, олардың өз бетінше ізденуін арттырып, шығармашылықтарын қалыптастыру.

Мұғалім әрқашан сабағында көрнекі құралдар немесе қосымша әдебиеттерді мақсатты пайдалана отырып, оқушыларға мүмкіндігінше білім түрлерін кеңірек беруге ұмтылғаны жөн.

Үшінші мыңжылдық адамын қалыптастыру – дүниежүзілік, соның ішінде қазақстандық білім беру жүйесінің алдындағы жауапты міндет. Ендеше, оқытудың жаңа технологиясын тиімді пайдалана отырып дұрыс түсіндіру, оның бағытын нақты анықтап, жүзеге асыру – басты мақсаттарымыздың бірі.

Инновациялық үрдістің негізі – жаңалықтарды қалыптастыру, қолдану, жүзеге асырудың тұтастық қызметі. Инновация білім деңгейінің көтерілуіне жағдай жасайды. Инновацияны «жаңалық», «жаңа әдіс», «өзгеріс», «әдістеме», «жаңашылдық», ал инновациялық үрдісті «жаңа әдістеме құралы» деп атауға болады.

Инновациялық оқыту технологиясын меңгеру үшін педагогикалық аса зор тәжірибені жұмылдыру қажет. Бұл өз қызметіне шығармашылықпен қарайтын, жеке басының белгілі іскерлік қасиеті бар адамды қажет ететін жұмыс. Шындығында да әрбір мұғалім жаңа инновациялық технологияны меңгеру барысында өзін-өзі дамытады және өзін-өзі қалыптастырады.

Инновациялық технологияларды сабақта пайдалану – өмір талабы. Жаңа технологияларды оқушылардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне қарай таңдап алудың маңызы зор. Оның тиімділігі – әдіс-тәсілдерді ұтымды таңдау арқылы оқушының сезіміне, ынта-ықыласына әсер ету, пәнге деген қызығушылықтарын арттыру. Сабақтарда түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отыра, инновациялық технологияларды пайдалану білім берудегі ең маңызды әдістердің бірі болып табылады.

Қазақ тілін оқытуда жаңа технологияларды, техникалық құралдарды сабақта жан-жақты қолдану, мұғалімнің көптеген қиындаған қызметтерін жеңілдетіп, осы іскерліктің ұстанымды жаңа тәсілдерінің пайда болуына мүмкіндік туғызады.

Сабақ беру үрдісінде өз тәжірибемде мынандай мақсатқа қол жеткізуге тырысамын: оқушылардың шығармашылық қызметін дамыту, өз бетінше жұмыс істей білуге үйрету, топтаса жұмыс жүргізе білу, оқушының ой – өрісін, қиялын дамыту, сауатты жазуға үйрету арқылы дара тұлғаның тілдік қабілетін дамыту. Сабаққа қойылатын талаптар оқушылардан үлкен шеберлікті талап етеді. Сондықтан да жаңа педагогикалық технологияларды орынды пайдаланудың маңызы зор.

Сабақтарда түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отыра, инновациялық технологияларды пайдалану білім берудегі ең маңызды әдістерінің бірі болып табылады. Осы технологиялар арқылы оқушылар сабақтарда сын тұрғысынан ойлау қабілеттерін дамыта отырып, тұжырымдау, пайымдау, дәлелдеу, салыстыру дағдыларын дамытады.

Қазақ тілі сабағында әдістерді тиімді пайдалану арқылы оқушылардың білімге деген қызығушылықтарын арттыру, терең ойлау белсенділігін қалыптастыру, оқытудың жаңа технологиялары арқылы жүзеге асып келеді. Қазақ тілін оқытуда ақпараттық – инновациялық технологияларды пайдалану – оқушыларды сауатты жазуға, ойын, сөзін еркін жеткізуге, білікті, жан-жақты азамат болуға тәрбиелейді.

Инновациялық технологияларды қолдануда, әдетте шынайы өмірлік жағдайлар келтіріліп, балалар салыстыруға, өз ойларын сол тақырыпқа сай жеткізе білуге итермелеу керек. Рөлдік ойындар пайдалану, білгірлігінің қалыптасуы барысында жеке белсенді позициясын қалыптастыруға жағдай тудырады, қарым-қатынас дағдыларын орнықтырады, сыни тұрғыдан ойлауға үйретеді.

Әрбір педагогтің инновациялық іс-әрекетін қалыптастырудың педагогикалық шарттары: инновация туралы білімі; инновацияны жан-жақты меңгеру; инновациялық іс-әрекет диагностикасын меңгеру; инновацияны тәжірибеге ендіру жұмыстары; инновацияны практикада дұрыс қолдану болып табылады. Білім беру ордаларында бүгінгі таңда белең алып отырған кемшіліктері баршылық, атап айтатын болсақ: білім сапасының төмендігі; білім саласына мемлекет тарапынан реформалар жүргізілгенімен оқудың нәтижесінің болмауы; құжаттар көптеп шығарылғанымен мардымсыздығы; білім алушылардың өздігінен

білім алу дағдысының болмауы; білім алушылар мен оқытушылардың бірлескен шығармашылық еңбектерінің болмауы.

Бұл тығырықтан шығудың бірден-бір жолы оқу-тәрбие процесінде инновациялық әдіс-тәсілдерін енгізу, әрбір білім алушылардың білімге деген қызығушылықтарын, талпынысын арттырып, өз бетімен ізденуге, шығармашылық еңбек етуге жол ашу болып табылады.

Инновацияны қолдану, инновацияны шаблон, трафарет ретінде пайдалану емес, өйткені әр мұғалімнің өз іс тәжірибесі бар. Бірақ, инновацияны қолдану арқылы мұғалім өз іс тәжірибесін байытып, еңбегін жеңілдетіп, белгілі бір нәтижеге жету- педагогиканың ең асыл заты болып табылады. Ушинский К.Д. айтқандай, іс-тәжірибе толық көшіріліп алынбайды, тек оның негізгі ойы ғана алыну мүмкін. Осы негізгі ойды түсініп оларға шығармашылық көзқараспен қараған оқытушы жаңа инновациялық технологиялар бойынша жұмыс атқара алады.

Қорыта келгенде инновацияның өлшемдік бірліктері оқытудың әдістемелік мақсат-міндеттері, оқу үдерісі, оқытудың нәтижесін бағамдаумен анықталады. Оқу-тәрбие үрдісінде жаңа педагогикалық технологияларды қолданудың өзіндік ерекшеліктері бар болуы. Инновациялық білім берудің нәтижесінде оқыту мен тәрбиелеудің соңы әдіс-тәсілдерін инновациялық-педагогикалық технологияны меңгерген, психологиялық-педагогикалық негізде қабылдай алатын және нақты тәжірибелік іс-әрекет үстінде өзіндік даңғыл жол салуға икемді, шығармашыл педагог, зерттеуші жаңаша оқытушы болып шығуына мүмкіндік береді. Білім берудің мазмұнын жаңарту, үздіксіз білім беру жүйесін дамыту және оқушыларды бүгінгі күн талабына қарай икемдеп, өз заманның озық өнегесін оның санасына сіңіре білу, оларды шығармашылық бағытта дамыту - бүгінгі күннің басты талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР «Білім туралы» Заңы, 2007
 2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 - 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы
 3. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалы білім. – //Қазақстан мектебі, №4, 2008
 4. Нағымжанова Қ. Инновациялық технологияның құрылымы. – А.:Өркен, 2007
- Көшімбетова С. Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері. – А.: Білім, 2008.

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫ ПЕДАГОГТАРДЫҢ КӘСІБИ ДАМУЫНЫҢ ЖОЛДАРЫ

Станқұлова Айзат Амантайқызы
 №134 «Гауһар» балабақшасы
 Тәрбиеші.

Қазіргі кезде толғандыратын өзекті мәселелердің ең негізгісі – еліміздің болашағы. Еліміздің өркен жайын кеңге сермеуі үшін басты мәселе жас ұрпақтың білімді де тәрбиелі болып жетілуі екені белгілі. Балабақша– келешек ел басқарар, жер – суына иелік етер, ел – халқын гүлдентер, мерейін өсіріп, мәртебесін биіктетер жасампаз жандарды шыңдап өмірдің ең басты сатысын қалайтын киелі ұя. «Аулына қарап, азаматын таны» дейді халық даналығы. Жас ұрпақтың иманжүзді білімдар азамат болып өсуі, ең алдымен, ата-анасы, одан соң білім алар алтын ұясы және қоршаған ортасына байланысты. Балабақша - бұл бала тұлғасы мен санасының қарқынды дамитын құнды, қайталанбайтын кезеңі. Сондықтан балабақша-баланы тұлға етіп қалыптастырудың алғашқы баспалдағы.

Президенттің жолдауында: «Ұлттық бәсекеге қабілеттілігі бірінші кезекте білім деңгейімен айқындалады» - деген байламы жеке адамның құндылығын арттыру, оны дайындайтын ұстаз жауапкершілігінің өсуі, тынымсыз еңбек, сапалы нәтиже деген ұғыммен егіз.

Тәуелсіз ел тірегі-білімді ұрпақ. Қазіргі балабақша жағдайындағы білім берудің ұлттық моделіне өту оқыту мен тәрбиелеудің соңғы әдіс-тәсілдерін, жаңа инновациялық педагогикалық технологияны игерген, психологиялық-педагогикалық диагностиканы қабылдай алатын, педагогикалық жұмыста қалыптасқан бұрынғы ескі сұрлеуден тез арада арылуға қабілетті және нақты тәжірибелік іс-әрекет үстінде өзіндік даңғыл жол салуға икемді, шығармашыл педагог-зерттеуші, ойшыл тәрбиеші болуын қажет етеді.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында оқыту формасын, әдістерін, технологияларын таңдауда көпнұсқалық қағидасы бекітілген, білім мекемелерінің педагогтарына өзіне оңтайлы нұсқаны тиімділігіне қарай пайдалану педагогтан үлкен шеберлікті талап етеді. Сол себептен балабақша педагогтарының кәсіби дамып өсуі жаңа технологияны меңгеру-тәрбиешінің кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуы, өзін-өзі дамытып оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруы басты мақсаттардың бірі болуы тиіс.

Қоғам талабы – заман талабы, өйткені «Әр адам - өз заманының баласы», сәбиді есті, саналы, сергек етіп тәрбиелеу отбасы мен қоғамдық тәрбие орындарының бірден бір парызы. Сондықтан қазіргі балабақшадағы оқу-білім беруге арналған инновациялық қызмет-мектепке дейінгі білім беру ұйымдары педагогтарының кәсіби дамуының ең басты факторы болып отыр.

«Инновация» термині латын тілінен алынған, ол — «жаңару, өзгеру» дегенді білдіреді. Бұл түсінік XIX ғасырдағы зерттеулерде пайда болып, белгілі бір мәдениеттің кейбір элементтердің бірінен екіншісіне енгізу дегенді білдірді. Педагогикалық процесте инновация оқыту мен тәрбиенің тәсілдері, түрлері мақсаты мен мазмұнын, педагог пен бала бірлескен қызметін ұйымдастыруға жаңалық енгізуді білдіреді.

Қазіргі заман инновациялық қызметі- балабақша балалармен жұмыс істеуде инновациялық технологиялар, әдістер, балалардың психологиясы мен педагогикасын терең білуі педагогтарға нақты бір жетістіктерге жетуге көмектеседі. Нақтылап айтқанда балаға білім мен тәрбие беруді саналы-сапалы етіп қызығушылықтары мен өміршеңділігін арттырады деп айтуға болады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында оқыту формасын, әдістерін, технологияларын таңдауда көпнұсқалық қағидасы бекітілген, білім мекемелерінің педагогтарына өзіне оңтайлы нұсқаны тиімділігіне қарай пайдалану педагогтан үлкен шеберлікті талап етеді. Сол себептен балабақша педагогтарының кәсіби дамып өсуі жаңа технологияны меңгеру-мұғалімнің кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуы, өзін-өзі дамытып оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруы басты мақсаттардың бірі болуы тиіс.

Болашақ педагог-психологтардың кәсіби және тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру Мотивациялық өлшемдеріне танымдық қызығуды қалыптастыру бейнесі жатады. Оған болашақ мамандарды қалыптастыру, құндылық қарым-қатынас, болашақ маманның өзінің кәсіби шеберлігін дамытуға талпынуы, болашақ мамандығын ерекше жақсы көруі, ұрпақ тәрбиесінде ұстаздың жетекші орнын сезінуі, кәсіби жеке біліктілік деңгейін көтеруге бағыттылығы, инновациялық іс-әрекетке ұмтылу әрекеттері кіреді. Мазмұндық өлшемдеріне болашақ маманның жалпы мәдениеттілік дайындығы мен пәндік әдіснамалық дайындығының деңгейі, мамандығы бойынша білімі, педагогикалық біртұтас білім жүйесі, біртұтас педагогикалық үрдістің заңдылықтары мен қозғаушы күштерінің жалпы теориялық білім негіздерімен қарулануы кіреді. Бейімділік өлшемдеріне болашақ маманның барлық жағдайға бейімделе алу қабілеті жатады: бейімділік жағдаятына бағдарлана алуы, микроорта өзгерістеріне сай қолайлы инновациялық педагогикалық технологияларды таңдай алуы.

Бейімділік өлшемдері болашақ маманның білімгер мәртебесінен оқытушы, ұстаз мәртебесіне ауысуының ерекшелігін сезіне білуімен, бейімділік іс-әрекетті жүзеге асырудың жаңа әдіс-тәсілдерін пайдалана алуларымен ерекшеленеді. Танымдық өлшемдері болашақ маманның әлеуметтік кәсіби қоршаған ортаны жедел тани алуымен, өзін кәсіби жүзеге асырудың нәтижелі әдіс-тәсілдерін пайдалануымен, инновациялық педагогикалық технологияларға қызығу танытумен ерекшеленеді. Оған болашақ маманның әлеуметтік кәсіби қоршаған ортаны біліп тануы, кәсіптік білімін өз әжірибесінде қолдана білуі, инновациялық педагогикалық технологияларды оқып меңгеруі, үйренуі жатады. Іс-әрекеттік өлшемдері болашақ маманның өзінің кәсіби іс-әрекетінің мақсаты мен міндетін анықтай алуы және педагогикалық қарым-қатынастық үрдісті тиімді жүзеге асыра алуымен өлшенеді. Оған болашақ маманның өз пәнін жете меңгеруі, біртұтас оқу-тәрбие үрдісінің психологиялық, педагогикалық негіздерін білуі, педагогикалық үрдісті жоспарлап, жүзеге асыра алуымен өлшенеді. Технологиялық өлшемдері оқытудың әдістемелік мақсаттары, оқыту үрдісі, оның міндеттерін анықтай алуы, оқытудың нәтижесін болжай алуы және психологиялық-педагогикалық білімдерді меңгерумен анықталады. Оған болашақ маманның біртұтас оқу-тәрбие үрдісінде сабақты тиімді ұйымдастыра білуі, оқушылармен ынтымақтастық қарым-қатынасты жүзеге асыра алуы, біртұтас педагогикалық үрдісті диагностикалай алуы және сабақтың нәтижесі жоғары болатындай ең тиімді педагогикалық технологияны таңдай алуы қажет. Шығармашылық өлшемдеріне шығармашылық ептілікті, шығармашылық белсенділікті, болашақ маманның шығармашылық-ізденушілік дамыту кіреді. Оған болашақ маманның ғылыми-зерртеу жұмыстарына өзіндік талдау жасай алуы, өз білімін көтеруге, жетілдіруге талпыныстың болуы мен инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдануға өзіндік жаңалықтар, өзгерістер енгізумен және жаңалықты шығармашылықпен қолдана алуымен сипатталады. Осы аталған көрсеткіштердің әсерінен білім, кәсіп, іскерлік, іс-әрекет, игеру, нәтиже құралады. Білім жалпы, кәсіби, техникалық, арнайы білім болып бөлініп кәсіппен ұштасады. Ал кәсіп – мамандық таңдау, мамандықты меңгеру. Білім алып кәсіп иесі болу үшін іскерлік қажет. Іскерлік – оқу, білім, кәсіп, тәжірибе, ізденушілік, өзіндік жұмыс, іс-шаралар, дағдыдын туындайды. Іскер болу үшін іс-әрекетті меңгеру қажет. Іс-әрекет әрекеттен, операция, қимыл-қозғалыстан тұрады. Барлық үрдіс байланыса орындалғаннан соң нәтиже көрсеткіші пайда болады. МДҰ-ның балалары – өз қажеттіліктері, қабілеттері және мүмкіндіктеріне сәйкес жеке дамуына, педагогтары – өз кәсіби және жеке тұлғалық қасиеттерін дамытуға мүмкіндіктері бар. МДҰ басшысы – балалар мен педагогтардың іс-әрекетінің жемісті болуын қамтамасыз етіп, ұжым шығармашылық, ізденіс тәртібінде жұмыс жасап келешек ұрпақты өмір талабына сай тәрбиелеп білім беру, ал ең бастысы дені сау, рухани азамат дайындау.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Бұзаубақова К. Жаңа педагогикалық-технологияны меңгеру – міндет Қазақстан мектебі. – 2005. - № 9-10. - 25-26 бб.
2. Камзина Б.М. Жаңа инновациялық технологияларды оқу-тәрбие үрдісіне енгізудің педагогикалық шарттары // Валеология. – 2006. - № 3. - 4-5 бб.
3. Қазақстан-2030 // Егемен Қазақстан. – 1997. - 11 қазан.

ИНТЕРКВИТІ ТАҚТА АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІКТІЛІГІН АРТТЫРУ

Жаукеева Г.Т.
Қарағанды қ., «№64 негізгі орта мектеп» КММ

Қазіргі кездегі шапшаң жүріп жатқан жаһандану үрдісі әлемдік бәсекелестікті күшейте түсуде. Елбасы Н. Ә. Назарбаев Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы атты жолдауында «Білім беру реформас – Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдарының бірі» деп атап көрсетті.

Білім беру үрдісін ақпараттандыру – жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу – тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарлатуды көздейді.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияны дамыту білім берудің бір бөлігі. Соңғы жылдары заман ағымына сай күнделікті сабаққа компьютер, электрондық оқулық, интерактивті тақта қолдану айтарлықтай нәтиже беруде. Білім беру жүйесі электрондық байланыс, ақпарат алмасу, интернет, электрондық пошта, телеконференция, On-line сабақтар арқылы іске асырылуда. Мұғалім компьютер желісі арқылы әрбір оқушымен тығыз байланыста болғандықтан, оқытуға тиянақты түрде көңіл бөлініп, әрбір баланың жеке деңгейін анықтап, оларға жеке шаралар қолдануға мүмкіндік береді.

Интерактивті технологиялар өмірімізге терең еніп, оқуда және жұмыста табысты жетістіктерге жетуге үлкен мүмкіндік беруде. Интерактивті құралдар көмегімен мұғалімнің, оқушының шығармашылықпен жұмыс істеуіне жол ашып отыр. Интерактивті құралдар оқыту формасын ұйымдастырудың түрлендіруге, дәстүрлі оқыту әдістеріне жаңа элементтер енгізуге мүмкіндіктер жасайды. Бұл оқушының пәнге қызығушылығын арттырады. Қарапайым құралдар мен көрнекіліктерден бастап интернет желісіне дейінгі сабаққа қажетті барлық материалдардың шоғырланған жері- интерактивті тақта және ол уақыт өткен сайын жетілдірілуде. Сондықтан да интерактивті тақтаның дидактикалық мүмкіндіктері шексіз.

Сабақты түсіндіру барысында мұғалім тақта алдында тұрып, бір мезетте мәтіндік, аудио, бейне құжаттарды және интернет ресурстарын қолдана алады. Мысалы, 5 сыныпта өткен «Менің елімнің ақшасы» атты сабағым туралы айта кетейін. Сабақ басынан аяғына дейін интерактивті тақта көмегімен өтті. Сабақ ұйымдастыру кезеңі мен үй тапсырмасын сұрап болғаннан кейін қысқа бейнефильм тамашалаудан басталды.

I. «Ойлан, тап!» бейнефильм бойынша сұрақтарды сәйкестендір. Топтық жұмыс.

II. «Ойлай білгеннің ойы ұшқыр». Жұптық жұмыс. Берілген мақал-мәтелдердің орнына сөздерді қойып оқиды.

Ақшада жоқ. Ақша ашпайтын жоқ. Қалтасында -ы жоқ, түйенің тісін ашып көреді. Базар ақшалыға базар, сызға назар. Телміріп алған теңгеден, тер төгіп тапқан жұғымды. Дауыл - құйыннан, - тиыннан. Теңге - -нан, тұлпар - құлыннан. лі жерде теңдік жоқ. болса

алақанда, сауда қайнайды. Теңге

-нан өсер, жылқы құлыннан өсер.

100

сомың болғанша, **100** досың болсын. Теңге -

-нан, ынтымақ – ұйымнан.

III. Кім тапқыр! «Валюталар шеруі». Топтық жұмыс. Екі топқа әр елдің валюталары беріледі, олар оны қай елдің валютасы екенін дұрыс анықтайды.

IV. «Кім шапшаң?» Кестедегі әріптерден тақырыпқа байланысты сөздерді табу (теңге, банк, банкнот, курс, ақша, тиын, сом, валюта, касса). Сөздерден неологизмдерді анықтау.

Т	Е	Ң	А	Ө	К
Б	В	Г	Қ	С	А
А	А	Е	Ш	А	С
Н	Л	Ю	Т	А	С
К	У	Р	С	О	М
Н	О	Т	И	Ы	Н

VI. Кім жылдам? Тақтада берілген қиықша сөздерден дұрыс сөйлем құрау.

Тәжірибеде интерактивті тақтамен жұмыс жүргізуді жиі қолдану қажет. Егер интерактивті тақта интернет жүйесіне қосылса, жаңа сабақты бекітуде және сабақ үстінде тақырып бойынша көптеген жаңа ақпараттар алуға да болады. Әрбір оқушының білім деңгейін талапқа сай көтеру үшін озық әдістемелік технологиялар қажет. Сол жаңа озық әдістемелік технологиялармен қаруланған, заман талабына сай оқытудың жаңа әдістерін, яғни ақпараттық-коммуникациялық технологияларды толық меңгерген педагог қана білім алушының сапалы білім алуына мүмкіндік жасайды.

Әрбір оқушының білім деңгейін талапқа сай көтеру үшін озық әдістемелік технологиялар қажет. Сол жаңа озық әдістемелік технологиялармен қаруланған, заман талабына сай оқытудың жаңа әдістерін, яғни ақпараттық-коммуникациялық технологияларды толық меңгерген педагог қана білім алушының сапалы білім алуына мүмкіндік жасайды.

XXI ғасыр - бұл ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуіріне, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениетіне, мұқият қарайтын дәуір. Бүгінгі білім мазмұны оқытушы мен оқушының арасындағы негізгі бастамалардың барлығы оқытушы арқылы жүзеге асырылады.

Оқушыға белгілі бір дәрежеде білім беру мен қатар оқуға, үйренуге деген ынтасын арттыру әр ұстаздың міндеті. Сабақ барысында шәкірттің білімге құштарлығын арттыру, еңбек етуге баулу, жалпы оқушы бойында жауапкершілік сезімін қалыптастыру оқытушыға қойылатын басты талап. Осы талапты шешуде электронды оқытудың пайдасы зор.

Оқытудың озық технологиясын меңгеру оқытушының кәсіптік шеберлігіне байланысты. Бұл әрбір ұстазды ойландырып, жаңаша жұмыс істеуге, жаңа ізденістерге жетелейді. Сабақ барысында интерактивті технологияларды қолдану оқытушы жұмысын өнімді, нәтижелі, ал оқушылардың білім алу әрекетін мәнді, қызықты, пайдалы етеді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қазақ тілі оқулығы, 5 сынып, Т.М.Артыкова, Л.З.Бисенова
2. Білім технологиялары -2010.-№ 2
3. Қазақстан мектебі -2009. -№7

ИНТЕРАКТИВТІ ТЕХНОЛОГИЯ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Исабекова Жанар Аллаоңғарқызы
Алтайбаев негізгі орта мектебі

«XXI ғасыр – ақпарат ғасыры» болып отыр. Сондықтан жаңа формациялы мұғалім интерактивті технологияны, тақтаны пайдалану мүмкіншілігі мен оның тиімділігін білу, оны оқу үрдісінде қолдануда оқушыларды шығармашылықпен қалыптасқан және жеке тұлға ретінде оқытып, дамыту қажет. Бұл мақсат, міндеттерді іске асыруда, оқушыларды шығармашылық іске баулу, оқушыларды іріктеу, еңбекке және қоғамдық істерге араластыру, олармен ғылыми, шығармашылық ізденіс бағытында жұмыс істеу керек.

Қоғамның бүгінгі басты мақсаттарының бірі – білім беру үрдісін ақпараттандыру. Бұл бағыт ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, қашықтықтан оқыту, тұлғаға бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарылатуды көздейді.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында еліміздің білім беру жүйесінің басты міндеттері атап көрсетілген, соның бірі – білім беру жүйесін ақпараттандыру, оқытудың жаңа технологиясын енгізу, бүкіл әлемдік коммуникация желісіне шығу

Білім беруді ақпараттандыру және оқытуды компьютерлендіру ұғымдарын ажырата білу керек. Соңғысы компьютерді тек оқытуда пайдалану аумағын қамтиды. Бұл жағдайда компьютердің мүмкіндіктері өте кең: электронды оқулықтардың көмегімен жаңа білім, жаттықтыру тапсырмаларын беру, оқушылардың білімін тексеру, тест алу, әртүрлі ойындар, т.б.. Оқыту үрдісінде компьютер оқыту нысаны және құралы болуы мүмкін. Яғни, оқытуда компьютердің екі бағыты болады. Біріншісі бойынша компьютердің мүмкіндіктерін сезініп және оны әртүрлі жағдайларда пайдалана білуге қажетті білім, дағды іскерліктерімен қаруландырса, екінші бағыт бойынша компьютер оқытудың тиімділігін жоғарылататын, сапасын көтеретін күшті құрал болып есептеледі. «Мұғалім – оқушы» жүйесінде ақпаратты беруді, өңдеуді және қайталауды жаңаша ұйымдастыруына мүмкіндік береді.

Қазіргі кезде интерактивті үрдістері компьютерлік білімді тереңдетуге, оқу мерзімін қысқартуға ықпал етіп, жағдай жасайды. Мұның нәтижесінде білімді, білікті, дағдыларды шығармашылықпен іске асыру, яғни тиісті ойлау ұстанымдарына тоқталсақ, оқытудың технологияларын, әдістерін және формаларын таңдау және қолдану жалпы дидактикалық ұстанымдарымен қатар басқа бірнеше ұстанымдарға негізделеді. Біздің ел дамудың демократиялық жолын таңдауына байланысты, бүгінгі таңда қоғамда шешім қабылдаудың маңызы арта түсті. Осы бағытта оқушылардың белсендігін арттыруға мүмкіндік беретін әдістемелік тәсілдер-интерактивті деп аталады.

Интерактив – ағылшынның "өзара әрекет" деген сөзі. Демек, интерактивті оқыту әдістері тұлғааралық қарым – қатынасқа негізделі отырып, "жеке тұлғаны дамытуға бағытталатын" қазіргі білім беру парадигмасын қанағаттандырады. Сонымен бірге, сапалы білім алудың алғышарттары болып табылатын таным белсенділігі мен ізденіс дербестігін

калыптастырып қана қоймай, ары қарай дамытады. Интерактивті оқыту әдістері дәстүрлі оқыту әдістерінен оқу үрдісінде оқушылардың өзінің өмірлік тәжірибелерін пайдалану арқылы есте берік сақтауымен, мәліметтерді талдап, жинақтау арқылы жеке және кәсіптік қабілеттерін аша алуымен ерекшеленеді. Дегенмен, интерактивті оқыту қажетті ақпаратты игеруге уақытты көбірек бөлуді, бағалауда жаңа, күрделі өлшемдерді қолдануды қажет етеді. Интерактивті оқыту әдістерін тиімді пайдаланып, алға қойған мақсатқа жету үшін, белсенді оқытудың өзіндік талаптарын есепке алып, алғышарттарын қанағаттандыру керек. Психологиялық тұрғыдан алғанда, интерактивті оқытудың тиімділігінің сыртқы көрсеткіштері ретінде оқушылардың бірлескен әрекет ережелерін мойындай отырып, өзара әрекеттесуге ұмтылуын, топтық рефлексияның дамып, ұжымдық ынтымақтастықтың қалыптасуын, ал әсерлілігінің ішкі көрсеткіштері ретінде оқушылардың өз міндеттері мен құқықтарын түсіне отырып, өзара әрекет дағдыларын меңгеріп, топтық жұмысқа дайын болуын, оқу әрекетінің субъектісіне айнала отырып, өзіндік рефлексиясының дамуын айтуға болады. Оқытудың интерактивті әдісі өте тиімді. Себебі, бұл әдіс оқушының жеке өмірлік тәжірибесіне сүйене отырып, оның бойында білім, дағды және құндылық жүйесін қалыптастырады. Сабақ мұғалім мен сынып тобы, шағын топтар мен жеке оқушы арасындағы қатынас арқылы жүзеге асырылады. Мұнда мұғалім хабарлама беруші модератордың қызметін атқарады..

Сабақтың басы диагностика сәтінен басталады. Бұл сәтте оқушылар өздерінің жаңа тақырыпқа байланысты ойларын, пікірлерін, әдеби кітаптардан оқығандарын, теледидардан көргендерін, естігендерін, басқа пәндерден білетіндерін ортаға салады. Мұғалім азғантай уақыт ішінде алдында отырған оқушылардың осы тақырып төңірегінде не білетіндігін немесе білмейтіндігін аңғара алады. Одан кейін – ізденіс тенденциясы сәті. Мұнда балалар жұппен немесе топпен жұмыс істей отырып, тақырыпты тереңірек түсіну үшін өз беттерінше оқулықпен немесе басқа қосымша әдебиеттермен жұмыс істейді. 10-15 минуттан кейін тұсау кесер сәтінде әрбір топ белгілі бір сұрақтар бойынша өз мәліметтерін қорғайды. Осыдан кейін барып мұғалім әлі де жеткіліксіз жағдайлардан интерактивті тақта арқылы сызба, слайд, бейне роликтер, лабораториялық жұмыстарды көрсетіп ақпарат береді. Ал, жаңа тақырып толық түсіндіріліп біткеннен кейін пікір-сайыс, сияқты интерактивті әдістер арқылы сабақты бекітіп, пысықтауға болады. Нәтижесінде – 45 минуттың 5-7 минутын ғана алып, қалған уақытты оқушылардың ізденуіне, танымдарын арттыруына арнайды. Өзара интерактивті негізде оқу мақсаты – білу емес, үйрене білу. Оқушылардан, шешу үшін кейбір нақты дұрыс жауабы жоқ, даулы мәселелерді неге беретіндігін сұрағанда, олар: өзіне деген сенімге тәрбиелейді; шешендік өнерін жетілдіреді танымның мәнін түсінуге көмектеседі (яғни, кейде абсолютті шындық болмайтынын); сыни ойлау дағдыларын дамытады; өз пікіріне деген құқығын түйсінуі артады; пікірлердің көптігін түсінесің және т.б. деп жауап берген. Жоғарыда аталғандарды "үйрене білу" деген ұғыммен жинақтауға болады. Яғни, үйрене білу – қажетті дағды, өйткені ол интеллектуалды тәуелсіздіктің негізі болып табылады және барлық дамыған және дамушы елдердегі азаматтар үшін қажет. Екінші жағынан, құстың қос қанаты сияқты оқушының да екі сүйеніші бар: бірі – оқи алуы болса, екіншісі – оқығысы келуі. Бірінші тірек баланың дербестігін құраса, екіншісі белсенділікті, қызығушылықты тудырады. Өзара әрекеттесуге бағытталған үрдіс барысында бала істеп жатқан ісінің мәніне енеді. Оқушыларға дайын жауаптары бар тапсырмалар бергенде, олардың танымдық белсенділік деңгейі жоғары болмайды. Ал, өз ойын тиянақтап, оны қорғау кезінде танымдық белсенділік деңгейі күрт артады. әрекеттесу үрдісінің негізгі

мәні өзара тәжірибе алмасу болмақ. өйткені, сыныптағы оқушылардың белгілі бір салада ортақ білімдері бар болғанымен, олардың тек өздері ғана білетін білімдері де бар екені айқын. Білім сапасының артуында азда болса өзгерістің болуын төмендегі мониторингтен көруге болады

Білім сапасын көтерудің екінші бір үлкен мәселесі – бағалау. Бағалаудың көпшілікке белгілі екі түрі бәрімізге аян. Ол – оқушыны бағалау және оқушының өзін-өзі бағалауы. Бұл бағалаудың рөлі білім сапасын көтеруде өте мәні зор. Бұл әдіспен оқушылар өз білімін өздері бағалауына да болады. оны алған білім, білік, дағдылары бойынша бағаланады. Бағалаудың өзін-өзі бақылау, жұптық өзара бақылау, топтық өзара бақылау кезеңдері сабақты бекітуде біршама көмегін тигізеді.

Бұл бақылауларды мына бағалау белгілері арқылы іске асыруға болады. Өзіндік немесе жұптық бағалау:

- 1) менің бүгінгі тақырыпқа өз бетімше дайындығым: төмен, орта, жоғары;
- 2) бүгінгі жаңа тақырыпты игеруім: төмен, орта, жоғары;
- 3) бүгінгі сабаққа қатысуым: төмен, орта, жоғары және т.б.

Ал, топтың өзара бағалауында:

- 1) топ ұжымының татулығы, белсенділігі, өзара әрекет әдебі, топтық араласу стилі: төмен, орта, жоғары;
- 2) жаңа тақырыпты өмірмен байланыстыра айтуы (қосымша материалдар, БАҚ жаңалықтар): төмен, орта, жоғары;
- 3) сөйлеу шешендігі, мәдениеті, т.б.: төмен, орта, жоғары.

Бұл бақылаулар оқушыларды өздеріне және өзгеге сын тұрғысында қарауға үйретеді. Онда біреуді бағалау үшін өзінде тиісті білім болуы қажеттігі туады. Бұл бақылау мен бағалау баланың бойында мына қасиеттерді қалыптастырады: еріктілік, еңбек сүйгіштік, өз күшіне сенуі, адалдық, жолдастық қасиеттер, сөз қоры, ғылыми ақпараттарды ақтаруы, өзінше түйін жасауы, сөйлеу мәдениеті, т.б..Аталған қасиеттерді игерген балада, әрине, пәнге деген қызығушылық, белсенділік, сүйіспеншілік артады. Нәтижесі сабақтың сапасының артуы.

Интерактивті тақтаның көмегімен әрбір жаңа тақырыпты пән аралық байланыспен өткізу жеңіл әрі тиімді болып табылады.

Интерактивті тақтаның ерекшелігі сабақта уақытты үнемдеуде және тесттік тапсырмаларды әр оқушы өздігінен орындап, білімінің қаншалықты екендігіне көз жеткізе алады.

Интерактивті тақтамен жұмыс оқушының пәнге қызығуын, түрлі сызбалар арқылы еркін сөйлеуін, тақтамен жұмыс істей алуын қалыптастырады.

Әрбір сабақ қызықты өту үшін тесттер, жұмбақ, сөзжұмбақ, сызбалар слайдта көрсетіледі. Кейбір зертханалық тәжірибелерді электронды оқулықтардан ашып, жүруін көруге болады.

Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретінде қалыптасуы орта білім беру жүйесінің дамуымен тығыз байланысты. Қай халықтың, қай ұлттың болсын толығып өсуіне, рухани әрі мәдени дамуына басты ықпал жасайтын тірегі де, түп қазығыда – мектеп.

Мектептердің білім деңгейін көтеру және онда интерактивті құралдарды пайдалану арқылы оқу – тәрбие процесін тиісті деңгейге көтеру, мектеп ұстаздарының, басшыларының, педагогикалық ұжымның жүйелі басшылыққа алған бағыты деп есептейміз. Интерактивті

құралдарды қолдану негізінде мектепте бастауыш сынып пәндерін оқыту сапасы артады деуге болады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Зимняя И.А. «Педагогикалық психология». Оқулық Алматы-2005.
2. Илина Т.А. «Педагогика». Алматы 1977.
3. Ж.Б.Қоянбаев Р,М.Қоянбаев «Педагогика» Алматы-2002.
4. Педагогика және психология сөздігі. Алматы-2002.

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ LESSON STUDY
КАК ОДНОГО ИЗ РЕЗУЛЬТАТИВНЫХ ПОДХОДОВ
ПРОВЕДЕНИЯ «ОТКРЫТОГО» УРОКА**

Ревякин А.Н.
Школ-лицей №101 г. Караганды

Профессиональное развитие учителя – это одно из условий повышения эффективности учебного процесса. Использование различных стратегий обучения в учебной деятельности позволяет ему формировать новые компетентности, знания и опыт в их применении «Учителя нуждаются в разнообразном арсенале стратегий обучения, в предоставлении им возможностей для комбинирования различных подходов[1, с.102]».

С целью поддержки и дальнейшего развития полученных результатов в преподавании и обучении, учителя проводят открытые уроки. Полученная рефлексия от учащихся, учителей и администрации на открытом уроке дает им понимание того, какие методы и стратегии будут наиболее эффективны.

Реформирование системы образования, внедрение новых подходов в учебный процесс побуждает учителя структурировать содержание открытого урока «для достижения эффективности использования каждого конкретного метода и стратегии[1, с.101]», что позволит ему представить учителям полученные знания о том, как происходит обучение.

Применяемый в школьной практике традиционный открытый урок не дает полного представления об учебном процессе, так как его нельзя оценить с точки зрения динамики деятельности учащихся, изменения качества процесса урока и развития учителя. Присутствующие видят то, что им показывает учитель, который опирается на свой собственный опыт, трансформируя эксплицитные (явные) знания. Они не всегда подтверждают эффективность использованных в учебном процессе стратегий, при этом развивают у присутствующих на уроке понимание урока и навыки наблюдения.

Отсюда следует вывод о том, что современный открытый урок должен представлять некую совершенную модель, адаптированную и интегрированную в учебный процесс, дающую учителям полные знания о том, как происходит обучение.

Очень интересным, на наш взгляд, является технология проведения открытых уроков через применение подхода Lesson Study. Данный подход является более эффективным в получении имплицитных знаний (опыта), поскольку он развивает у учителей компетентностную рефлексию, понимание урока и навыков наблюдения. Такой урок можно назвать «исследовательским» открытым уроком. Он отличается от традиционного урока тем, что данному открытому уроку предшествуют еще два проведенных урока, согласованных по

целям и содержанию с учителями-единомышленниками. Такая форма организации совместной деятельности будет иметь ряд преимуществ.

Открытый урок, смоделированный группой учителей, действительно можно будет представить как урок «открытый», так как этот урок будет третий из подготовленных и проведенных уроков. В процессе проведения уроков можно будет проследить положительную динамику качества структуры урока, деятельностную рефлексию учащихся (интервьюирование провести после первого урока и на третьем уроке, наблюдение за учащимися высокого, среднего и низкого уровня также провести на первом и третьем уроке, что позволит сделать сравнительный анализ и отследить динамику). Такая форма проведения открытого урока позволит решить следующие задачи:

- демонстрация полученных учителем новых знаний и пониманий в проведении уроков;
- формирование навыков наблюдения;
- саморазвитие учителей (предложения и комментарии учителей при обсуждении проведенных уроков, корректировка хода урока становится инструментом профессионального развития учителя).

Технологию открытого урока с применением подхода Lesson Study схематично можно представить таким образом (схема 1).

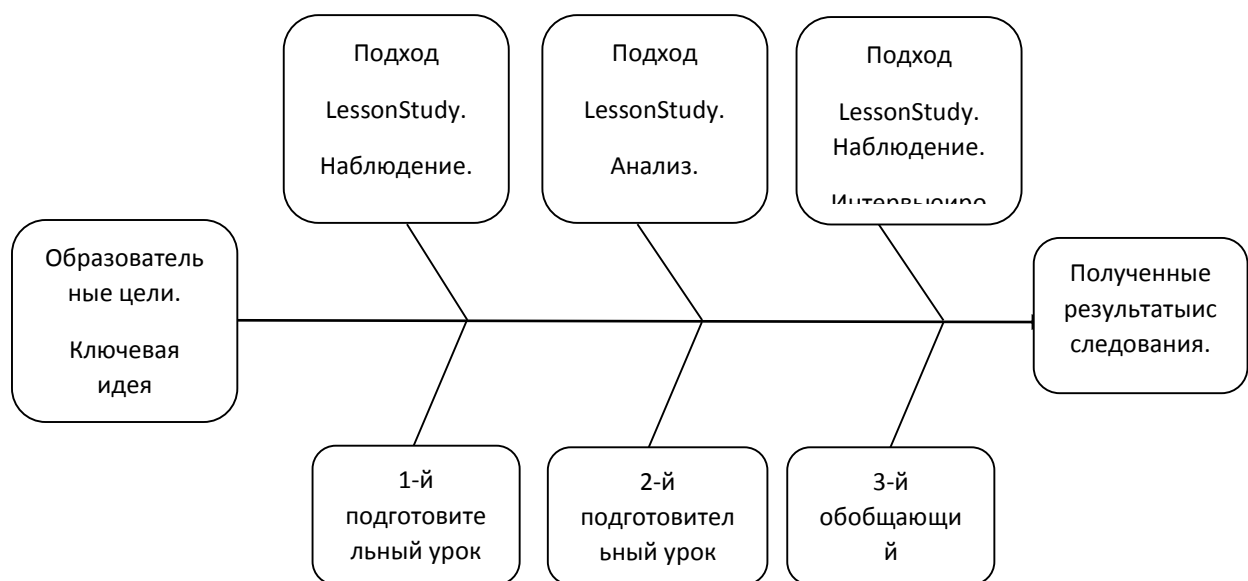

Схема 1. Технология проведения открытого урока с применением подхода Lesson Study

Проведенные обобщающие уроки по данной технологии с применением подхода Lesson Study в ШЛ №101 показали свою эффективность для использования в школьной практике. Использование подхода *Lesson Study через открытые уроки математики и физической культуры* позволило учителям получить понимание в проведении урока «исследования» и выйти на более качественный продукт в виде результатов представленных на открытом уроке.

Так, на уроках математики в 9 «б» классе подход Lesson Study был применен учителем математики Ревякиной Т. М. для повышения результативности работы учащихся в группах и стимулировании «совместного мышления» при решении задач.

«Исследование урока» через совместное планирование и проведение, наблюдение за учащимися в процессе урока и интервьюирование их после урока позволило получить полную научную информацию об учебном процессе и деятельности учащихся [1, с.101]. Третий урок был представлен как урок «открытый», с приглашением учителей математики и администрации школы.

Полученные учителями новые знания стали достоянием для их обобщения и представления всем учителям, заинтересованным в данных исследованиях.

На уроках физической культуры в 6 «в» классе подход Lesson Study был использован учителем физической культуры Ревякиным А. Н. для подготовки открытого урока, ключевой идеей которого являлась следующая: «Как мы можем научить учащихся 6-х классов более эффективно использовать возможности диалога и элементов критериального оценивания для обучения верхней передаче мяча с места?» Данный открытый урок был представлен учителям физической культуры Карагандинской области при проведении с ними лабораторно-практических занятий в рамках проведения курсов повышения квалификации учителей.

На уроках физической культуры в 3 «б» классе, учитель физической культуры Молдабаев М.Р. совместно с учителями, исследовали возможность применения казахской национальной игры «Асыки» на уроках для развития физических качеств (ловкость, быстрота, точность, концентрация внимания). Полученные результаты дали учителям понимание применения казахской национальной игры «Асыки» в учебном процессе в разделе программы: «Национальные игры». Проведенные обобщающие уроки в следующем учебном году позволили усовершенствовать методику проведения занятий и получить новые знания в применении подготовительных игр к игре «Асык». В дальнейшем учителями физической культуры были подготовлены методические рекомендации и обобщен опыт на городском семинаре учителей физической культуры.

По результатам рефлексии проведенных открытых уроков с применением подхода Lesson Study можно увидеть что изменения, произошедшие после применения данного подхода на практике, являются конструктивными. Отсюда следует несколько выводов.

Во-первых, такая форма организации открытого урока позволяет учителям творчески подходить к составлению заданий для учащихся, что повышает его эффективность и школьную культуру[3, с.35].

Во-вторых, на уроке создается коллаборативная среда, которая позволяет учащимся при взаимодействии формировать новые понимания.

В-третьих, учителя получают знания о том, как происходит обучение. Собранные данные являются достаточным доказательством в поддержку применения подхода Lesson Study при подготовке открытого урока.

Список литературы:

1. Дадли П. LessonStudy: Руководство для учителя 1.<http://lessonstudy.co.uk/wp-content/uploads/2013/07/Lesson-Study-Handbook-Russian.pdf>
2. Определение и отбор ОЭС ключевых компетенций [OECD Definition and Selection of Key Competencies]. Paris, France: OECD, May 27, 2005
3. Руководство для учителей по реализации подхода LessonStudy (исследование урока), Астана, 2013.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ГИДРОГИМНАСТИКИ И ГИДРОМАССАЖА В РАБОТЕ ЛОГОПЕДА

Калитинец О.И., Григорьева Л.Н.
КГКП я/с №23 «Акниет»

Для детей с нарушениями речи тренировка движений пальцев и кисти рук является важнейшим фактором, стимулирующим речевое развитие ребёнка, способствующим улучшению артикуляционных движений, мощным средством, повышающим работоспособность коры головного мозга, стимулирующим развитие мышления ребёнка.

Создавая систему работы по развитию мелкой моторики пальцев рук, мы использовали гидрогимнастику и гидромассаж. Вода, соль и массаж как лечебные профилактические средства были известны еще в глубокой древности. Их благоприятное воздействие на организм человека (как местное, так и общее) отмечают и современные авторы.

Воздействие на воду образует микроволны, которые усиливают давление на организм человека. Кожа рук, с ее обширной сосудистой системой и огромным количеством рецепторов, является механическим передатчиком раздражения в кору головного мозга. Помимо раздражения кожных рецепторов, вода оказывает механическое давление на мышцы, в результате чего они расслабляются, и снимается патологическое напряжение. Возможно использование йодобромной соли. Гидрогимнастика (гидромассаж) - нетрадиционная технология для организации пальчиковой гимнастики с массажем для детей в воде, имеющих нарушения речи. Что способствует формированию и развитию моторных умений и навыков, определяющих коррекцию речи и устранение дефекта, а в конечном счете обеспечит возможность успешного школьного обучения.

Система выполнения упражнений в воде предполагает регулярное их выполнение в утренний отрезок времени в течение 10-15 минут 3 раза в неделю. Желательно в группе, и с подгруппой детей, проводить может как логопед, так и воспитатель. Обязательны контрастные ванночки для рук (при температуре 18 и 36 градусов: в теплой воде 7-8 сек., в прохладной воде 3 – 4 сек.) и такие упражнения, как растирание, пощипывание и похлопывание. Самомассаж с некоторыми усложнениями в движениях и действиях с предметами помогает образовывать связь между тонкими движениями пальцев рук и речевой зоной.

Гидромассаж кистей и пальцев рук состоит из трех типов упражнений:

- Самомассаж тыльной стороны рук;
- Самомассаж ладоней;
- Самомассаж пальцев рук.

Нами создана картотека упражнений для расслабляющего, тонизирующего и спастического гидромассажа:

- Растирание подушечек пальцев в направлении от кончиков к ладони одной руки, затем другой;
- Растирание в различных направлениях движения (продольно, поперечно, кругообразно и спиралевидно);
- Растирание ладони (рука не скользит по коже, а сдвигает ее, сначала кожу одной руки, от середины к краям, большим пальцем, потом другой руки);
- Вибрация (нанесение следующих одним за другим ударов кончиками полусогнутых пальцев).

Для того чтобы дети различали мышечные ощущения, используются предметы с мягкой поверхностью: ткань, губки, поролоновые и резиновые мячики, ластики. Разработаны упражнения, определяющие характер предмета по мышечным ощущениям: «тяжесть – легкость», пробки с камушками и без них; «напряжение – расслабление» - сожми эспандер, мячик, поролоновый снежок, губку, упражнения, определяющие характер

движения: «сила – слабость» - завязывание шнурков, веревочек; «ритм – темп». Самомассаж с некоторыми усложнениями в движениях и действиях с предметами помогает образовывать связь между тонкими движениями пальцев рук и речевой зоной.

Для проведения занятий с водой требуется специальное оборудование: емкости для воды, соль, салфетки, крем, термометры. Система выполнения упражнений в воде предполагает регулярное их выполнение в утренний отрезок времени в течение 10-15 минут. Обязательны контрастные ванночки для рук (при температуре 18 и 36 градусов: в теплой воде 7-8 сек., в прохладной воде 3 – 4 сек.) и такие упражнения, как растирание, пощипывание и похлопывание.

Массаж в воде с предметами:

1. С каучуковым мячиком или суджок:

- Прокатывание мячика между ладонями рук;
- Прокатывание мячика между пальцами рук;
- Прокатывание мячика по тыльной стороне правой руки левой ладонью и наоборот;
- Прокатывание мячика между указательными пальцами левой и правой рук, средними, безымянными и мизинцами.

2. С четырехгранной палочкой:

- Прокатывание палочки от основания ладони к подушечкам пальцев;
- Прокатывание палочки по ладоням;
- Прокатывание палочки по пальцам;
- Прокатывание палочки поочередно между указательными пальцами, средними и т.д.

3. С двумя бусинками:

- Прокатывание двух бусинок между ладонями круговыми движениями;
- Прокатывание двух бусинок между ладонью правой и тыльной стороной левой руки и наоборот;
- Прокатывание бусинок в тазике с водой поочередно каждым пальцем одновременно левой и правой рукой;
- Перекладывание бусинок двумя пальцами обеих рук с одного тазика в другой.

4. Камешки «Марблс»

- Прокатывание между ладонями рук;
- Прокатывание между пальцами рук;
- Прокатывание по тыльной стороне правой руки левой ладонью и наоборот;
- Прокатывание между указательными пальцами левой и правой рук, средними, безымянными и мизинцами.
- Прокатывание в тазике с водой поочередно каждым пальцем одновременно левой и правой рукой;
- Перекладывание двумя пальцами обеих рук с одного тазика в другой.

Ко всем составленным упражнениям подобрали стихотворения по всем лексическим темам. Все комплексы упражнений разработаны с учетом особенностей детей с нарушениями речи, а также с учетом национально-регионального компонента. Они способствуют развитию координации и произвольной моторики. Проговаривание стихотворений с действиями дает большой эффект: включаются слуховой, речевой и кинестетический анализаторы. Кроме того, с помощью стихотворения вырабатывается правильный ритм дыхания, развивается речеслуховая память, дикция, интонационная выразительность речи.

Например:

«Барашки» (каучуковый мяч)

Захотели утром рано катать мячи по дну вперед - назад

Пободаться два барана. сжать мячи в кулачок

Выставив рога свои, соединить кулачки

Бой затеяли они. покрутить кулачками

Долго так они бодались, разжать кулачки

Друг за друга все цеплялись. зажав мяч между большим и
Но к обеду, вдруг устав, указательным покатать между
Разошлись, рога подняв. пальцами правой затем левой руки.

Регулярные выполнения упражнений в воде являются профилактикой заболеваний, способствуют здоровьесформирующим процессам в организме ребенка, так как вода обладает большой теплопроводностью и теплоемкостью. Уже давно доказано: чем быстрее и точнее ребенок выполняет движения пальцами, чем тоньше, дифференцированнее работа мышц кистей рук, тем быстрее и лучше развивается речь и мышление. Вследствие развития мелкой моторики пальцев рук, эффективнее проходит работа по постановке и автоматизации звуков, быстрее развивается речь. При обучении элементам письма дети делают лучше нажим, ведут более уверенные линии, ровнее «держат» строчку, сохраняют наклон, рисуют.

Литература:

1. Новиковская О. А. Ум на кончиках пальцев: веселые пальчиковые игры / О.А. Новиковская - М. АСТ, 2007 С. 94
2. Пак Чжэ Ву Вопросы теории и практики Су Джок терапии: Серия книг по Су Джок терапии / Чжэ Ву Пак - Су Джок Академия, 2009 - С. 208
3. Светлова И. Развиваем мелкую моторику. – М., 2002. – С. 72

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ЛОГОПЕДИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ

В.В.Одноворцева
КГКП д/с № 101 «Аяла» г. Караганда

Здоровье человека – проблема актуальная для всех времен и народов, а в настоящее время она становится первостепенной. Мы способны словом влиять на других, убеждать, спорить, производить впечатление. Но все более ухудшающаяся экология, стрессы, неблагоприятные социальные условия жизни повышают процент детей, рождающихся с проблемами в развитии центральной нервной системы и, как следствие, с речевой патологией. Логопедическая работа в детском саду предполагает коррекцию не только речевых расстройств, но и личности детей в целом. Решение данной проблемы видится мне во внедрении элементов здоровьесберегающих технологий, использование которых в воспитательно-образовательном и коррекционно-развивающем процессе идёт на пользу здоровья детей. Сохранение, укрепление здоровья ребёнка является первоосновой его полноценного развития.[1]

Логопедические группы в детском саду посещают дети, имеющие различные речевые нарушения. У них речевой дефект сочетается с различными нарушениями психической деятельности. Так же, речевые нарушения сочетаются с недостаточностью развития мелкой моторики, несформированностью пространственных отношений, недостаточностью временных понятий, восприятия цветов и оттенков, что в конечном итоге без своевременной логопедической помощи приводит к стойким специфическим ошибкам письменной речи и снижает возможность успешного обучения в дальнейшем в школе. [2]

Одним из приоритетных направлений моей работы является решение проблемы сохранения здоровья детей. Как же помочь ребенку-логопату добиться успеха среди сверстников на занятиях, и стать в будущем счастливым человеком?

Я считаю, что сохранение и укрепление здоровья, как на занятиях, так и в свободное время, особенно важны для детей с нарушениями речи, поскольку они соматически ослаблены, а некоторые имеют хронические заболевания. Я, как логопед, по специфике

своей работы сталкиваюсь с детьми уже имеющими различные нарушения здоровья и развития. Моя коррекционная работа на логопедических занятиях направлена не только на предупреждение и устранение речевых недостатков, но и на развитие психических процессов, что способствует к усвоению образовательных программ. Недостатки произношения и лексики, грамматического оформления фразы и просодики речи, с которыми ребенок приходит в детский сад, являются актуальной проблемой для дошкольных логопедов.

Наша жизнь не стоит на месте и наряду с традиционными методами в педагогическом процессе становится актуальным введение нетрадиционных здоровьесберегающих технологий для оптимизации процесса коррекции речи и оздоровления организма ребенка. Многочисленными исследованиями доказано, что в результате применения здоровьесберегающих технологий повышаются адаптивные возможности детского организма (активизируются защитные свойства организма, повышается устойчивость к заболеваниям).

Основной формой моей логопедической деятельности являются занятия, (фронтальные, подгрупповые и индивидуальные), в ходе которых осуществляется систематическое, целенаправленное, всестороннее развитие речевых, творческих способностей каждого ребёнка. На своих занятиях наряду с традиционными методами я использую и нетрадиционные методы оздоровления.

Для достижения лучших результатов в работе по постановке звуков, чтобы процесс был более эффективным и занимательным, применяю такой метод как биоэнергопластика – это содружественное взаимодействие руки и языка. Этот метод оказывает чрезвычайно благотворное влияние на активизацию интеллектуальной деятельности детей, развивает координацию движений и мелкую моторику. Систематически применяя данную технологию, я заметила, что у детей значительно ускорился процесс коррекции звукопроизношения. Это объясняется тем, что работающая ладонь многократно усиливает импульсы, идущие к коре головного мозга от языка. Особенно эффективен данный прием в работе с детьми с дизартрией, заиканием. Удобен этот вид работы так же тем, что к традиционным упражнениям артикуляционной гимнастики можно подобрать движение руки и обыграть его в соответствии с темой и этапом занятия. Например: Артикуляционное упражнение «Часики» (движения языка вправо-влево) можно дополнить движением ладони, которая движется под счет вправо-влево. При этом игровой сюжет упражнения может быть разным - «язычок катается на коньках», «ветви дерева качаются на ветру», «рыбка плывет и виляет хвостиком», «собака виляет хвостом» и многие другие. Или упражнение «Улыбка» (зубы сомкнуты, губы в улыбке) можно дополнить движением ладони. Пальчики расставлены в стороны, как лучики солнышка. (ветки дерева, хвост павлина). Под счет 1 – пальчики расправляются и удерживаются одновременно с улыбкой (5 сек.), на счет 2 – ладонь сворачивается в кулак. И так далее.

В своей работе так же использую и такой прием, как пальчиковый театр – это настоящая палочка-выручалочка, он рекомендован как детям, у которых есть нарушение звукопроизношения, так и хорошо разговаривающим. Игры с пальчиковым кукольным театром развивают у ребенка любознательность, воображение, коммуникабельность, интерес к творчеству, помогают справиться с застенчивостью, способствуют развитию речи, памяти, внимания, усидчивости, расширению кругозора.

Одним из условий формирования речи является правильное дыхание. Поэтому, ежедневно на своих коррекционных занятиях использую дыхательную гимнастику, которая укрепляет дыхательную мускулатуру, развивает диафрагмальное речевое дыхание, повышает сопротивляемость детского организма к простудным заболеваниям, выносливость при физических нагрузках. Известно, что у детей, имеющих речевые нарушения, отмечается ряд особенностей процесса дыхания. Прежде всего, это поверхностное (ключичное) дыхание, которое сказывается на жизненной емкости легких.

Следствием этого является односложность и стандартность построения фраз. Кроме этого такой тип дыхания наносит вред процессу звукообразования. По этой причине дошкольникам с речевой патологией развиваем объем легких, формируем грудобрюшной тип дыхания.[3] На занятиях я широко использую игры и упражнения, направленные на развитие речевого дыхания, формирование длительного, направленного выдоха. (Дуем на листики, капельки, свечу, снежинки, вату, через трубочку в стакане с водой, на мыльные пузыри и т.д.)

В.А. Сухомлинский писал, что потоки способностей и дарования детей на кончиках пальцев. Чем больше мастерства в детской руке, тем ребенок умнее. Упражнения являются мощным средством повышения работоспособности коры головного мозга. Развитие мелкой моторики для детей логопатов очень важны. На равнее с традиционными методами, такими, как пальчиковая гимнастика, в своей работе использую и нетрадиционные методы такие как су-джок терапия. Применяя су-джок терапию, происходит стимулирование активных точек, расположенных на пальцах рук. Использую различных приспособлений (шарики, массажные мячики, грецкие орехи, колючие валики). Эффективен и ручной массаж пальцев. Особенно важно воздействовать на большой палец, отвечающий за голову человека. Кончики пальцев и ногтевые пластины отвечают за головной мозг. Массаж проводится до появления тепла. Сопровождаем массаж небольшими стихами. Например.

Я мячом круги катаю.
Взад – вперед его гоняю.
Им поглажу я ладошку-
Будто бы сметаю крошку.
И пожму его немножко –
Как сжимает лапку кошка.

Веду работу с детьми по изготовлению поделок из бумажных салфеток. В этом приеме развивается не только мелкая моторика, когда ребенок рвет и сминает салфетки, но и развитие глазомера, идет работа по закреплению цвета, ориентировки на листе бумаги.

В своей работе с детьми использую так же и кинезеологические упражнения направлены на формирование и развитие межполушарного взаимодействия. С этой целью в работе с детьми используется комплекс кинезеологических упражнений: "Колечко", "Кулак-ребро-ладонь", "Ухо-нос", "Замок". А также упражнения, направленные на развитие точности движений пальцев и способности к переключению с одного движения на другое. В случае, когда детям предстоит интенсивная умственная нагрузка, например, на занятиях по математике, воспитателям рекомендую перед подобной работой применять кинезеологический комплекс упражнений.

Интересно отметить, что человек может мыслить, сидя неподвижно. Однако для закрепления мысли необходимо движение. И.П. Павлов считал, что любая мысль заканчивается движением. Именно поэтому многим людям легче мыслить при повторяющихся физических действиях, например, при ходьбе, покачивании ногой, постукивании карандашом по столу и др. На двигательной активности построены все нейропсихологические коррекционно – развивающие и формирующие программы! Вот почему следует помнить, что неподвижный ребёнок плохо обучается!

Практика и опыт показывают, что одним из эффективных методов моей работы в коррекции речевых нарушений является так же логопедическая ритмика.

Логопедическая ритмика позволяет решать целый комплекс задач, в том числе и оздоровительно-коррекционные. На занятиях у детей укрепляется костно-мышечный аппарат, формируется правильная осанка, развиваются дыхание, артикуляционная моторика, мелкая моторика пальцев рук. Формируются двигательные умения и навыки, развиваются координация движений, ориентировка в пространстве, ловкость, выносливость. [5]

Тематику логопедической ритмики подбираю по тематике недели. Например. Тема «Транспорт»

«Едем, едем на машине.
 Нажимаем на педаль.
 Газ включаем, выключаем.
 Смотрим пристально мы вдаль.
 Дворник капельки счищает:
 Вправо, влево – чистота!
 Ветер волосы ерошит,
 Мы шоферы – хоть куда!»

С каждым годом все больше детей поступает в детский сад со стертой формой дизартрии. У детей нарушено не только произношение звуков, но также темп, модуляция, выразительность голоса, ритм и дыхание, то есть в дефиците все отделы, участвующие в "говорении": и дыхательные, и голосовые, и мышцы артикуляционного аппарата. Мимические упражнения способствуют развитию подвижности лицевой мускулатуры и предшествуют работе по выработке четких артикуляционных движений. Для поддержания интереса к такого рода заданиям используется наглядный материал: пиктограммы с изображением лиц детей и животных в различных эмоциональных состояниях, (сердитый кот, хитрая девочка, злой мальчик и др.).

В нашей работе конечно же, не обойтись без динамических пауз. Свобода и самостоятельность двигательной активности детей в ходе динамической паузы обязательно продумывается и планируется мной всегда заранее.

Чтобы успокоить и снять чрезмерное мышечное и эмоциональное напряжение, провожу по ходу занятия упражнения на релаксацию в сопровождении спокойной музыки, звуков природы, стихов, спокойного рассказа. Умение расслабляться помогает детям снять возбуждение и сконцентрировать внимание.

Большую часть занятий стараюсь объединить сказочным сюжетом, использую отрывки из сказок, ввожу в занятия сказочных героев. Во время работы над сказкой идет обогащение словаря, автоматизация поставленных звуков, введение их в самостоятельную речь. Во время работы над текстами сказок ребенок учится правильно придумывать, пересказывать, искать ответы на вопросы в тексте, что влияет на развитие связной, логичной речи.

Все вышеперечисленные компоненты проводятся мной ежедневно, либо меняются в течение всей недели, что очень благоприятно влияет на развитие речи детей. На фоне комплексной логопедической помощи эти приемы не требуют особых усилий, они оптимизируют процесс коррекции речи детей-логопатов и способствуют оздоровлению всего организма ребенка.

Свои коррекционные занятия с детьми логопатами строю с учетом работоспособности детей, использую интересные средства наглядности, стараюсь создать благоприятный эмоциональный настрой. Некоторые занятия проходят на ковре. Многолетний опыт работы убедительно доказывает, что стойкость результатов по преодолению речевого нарушения достигается только при наличии единого коррекционно-образовательного пространства, куда входят и педагоги, психолог, родители.

Хорошая речь – важнейшее условие всестороннего полноценного развития детей. Чем богаче и правильнее у ребёнка речь, тем легче ему высказывать свои мысли, тем шире его возможности в познании окружающей действительности, содержательнее и полноценнее отношения со сверстниками и взрослыми, тем активнее осуществляется его психическое развитие. Развитие речи - её звуковой стороны, словарного состава, грамматического строя – одна из важнейших задач обучения в детском саду.[4]

Таким образом можно сказать что, приоритетным в работе с детьми, имеющими речевые нарушения являются здоровьесберегающие технологии, которые включают в

себя не только комплекс мероприятий по сохранению и укреплению здоровья детей, но и дают ребёнку возможность обрести уверенность в себе, улучшить результаты коррекции речи.

Литературные источники

1. Т.В. Буденная. Логопедическая гимнастика. Методическое пособие. Спб, 2001 г.
2. Е.В. Зубович, Н.П. Мещерякова, С.В. Леонтьева. Коррекция стертой формы дизартрии. Саратов, 2008 г.
3. Е.А. Алябьева. Психогимнастика в детском саду. М., 2003 г
4. Е.А. Алябьева. Развитие воображения и речи детей 4 -7 лет. М., 2005 г.
5. М.Ю. Картушина. Логоритмические занятия в детском саду. М., 2003 г.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Музолевская М.А., Конкашова Г.О., Бакшиева К.М.
Колледж экономики, бизнеса и права, г. Караганда, Казахстан

*«Смена исторических эпох определяется
сменой коммуникационных технологий...»
Герберт Маршалл Маклюэн.*

Современное казахстанское образование вступило в стадию качественной модернизации, практически все сегменты нашей образовательной системы нуждаются в коренной перестройке. В этой связи становится все более насущной необходимость мобилизации сил государства и всего общества для выработки эффективных стратегий и тактик развития в области новых образовательных технологий.

Одним из приоритетных направлений процесса информатизации современного общества является информатизация образования.

Важная цель информатизации – организация коллективного понимания роли и места информационных технологий в колледже, в деятельности преподавателя, в подготовке студентов к жизни в обществе. Для реализации этой главной цели информатизации образования в колледже преподаватели работают над проблемами внедрения и применения информационных технологий в учебный процесс [1].

Эффективность применения новых информационных технологий в учебно-воспитательном процессе современном колледже зависит не только от качества и дидактических возможностей их аппаратных и программных средств, но и от мастерства педагога, его компетентности и готовности к практическому их применению в процессе преподавания. Очень важно организовать процесс обучения так, чтобы студент активно, с интересом и увлечением работал на уроке, видел плоды своего труда и мог их оценить.

Не секрет, что удержать внимание студентов на протяжении одного часа двадцати минут сложно, особенно когда это касается предмета математики и спецдисциплин, потому что здесь идет увеличение умственной нагрузки, это и заставляет задуматься над тем, как поддержать интерес учащихся к изучаемому предмету, их активность на протяжении всего урока. В связи с этим ведутся поиски новых эффективных методов обучения и таких методических приёмов, которые бы активизировали мысль студентов, стимулировали бы их к самостоятельному приобретению знаний. Так же необходимо позаботиться о том, чтобы на

уроках каждый студент работал активно и увлечённо, и использовать это как отправную точку для возникновения и развития любознательности, глубокого познавательного интереса. Именно, поэтому ИКТ вызывают интерес и активно внедряются в практической деятельности. Известно, что по данным исследований, в памяти человека остается 25% услышанного материала, 33% увиденного, 50% увиденного и услышанного, 75% материала, если обучающийся вовлечен в активные действия в процессе обучения. ИКТ дают возможность максимально использовать образовательный процесс и использование их в обучении оказывается чрезвычайно эффективным.

Преподавателю в решении этой непростой задачи может помочь современная информационная технология, в том числе и компьютерная. Ведь использование компьютера на уроке позволяет сделать процесс обучения мобильным, строго дифференцированным и индивидуальным. Современные колледжи не должны отставать от требований времени, т.к. главная задача колледжа – воспитать новое поколение грамотных, думающих, умеющих самостоятельно получать знания граждан. А это значит, что сегодня преподавателю уже недостаточно просто применять компьютер на уроке, необходимо владеть серьезными методиками и технологиями их применения при обучении и воспитании. Использование преподавателем современных информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в значительной степени меняет его подход к обучению.

Открытая образовательная среда дает педагогу возможность использовать в процессе обучения разнообразные ресурсы глобальной сети, применять различные формы обучения. Это, например, дистанционное обучение. Кроме того, педагог получает возможность использовать новые сервисы и технологии в организации внеурочной и внеклассной деятельности студентов. А это дает новые возможности для роста преподавателя. Использование информационно-коммуникационных технологий дает педагогу возможность:

- реализовать обучение на основе индивидуальных образовательных траекторий и индивидуальных учебных планов;
- реализовать новые виды образовательной деятельности. Такие, как проблемный и проектный методы обучения;
- формировать критическое мышление обучающихся;
- применять интерактивные способы обучения;
- применять современные средства общения;
- использовать компьютерное моделирование изучаемых процессов.

Таким образом, в настоящее время возникает острая необходимость организации процесса обучения с использованием современных информационно-коммуникативных технологий как фактора самореализации студентов, где в качестве источников информации всё шире используются электронные средства. Использование информационно-коммуникативных технологий на уроках информатики позволяет развивать умение студентов ориентироваться в информационных потоках окружающего мира, овладевать практическими способами работы с информацией, развивать умения, позволяющие обмениваться информацией с помощью современных технических средств.

Использование ИКТ в информатике и математике позволяет:

- активизировать познавательную деятельность студентов;
- проводить уроки на высоком эстетическом уровне (анимация);
- индивидуально подойти к студенту, применяя разно уровневые задания.

Так как эта технология способствует: активизации познавательной деятельности студентов; развитию мышления, направленности мыслительной деятельности студентов на поиск и исследование. Потому что у студентов появляется неподдельный интерес к работе на компьютере и повышенный интерес к изучению математики и спецдисциплин. А наша цель - воспитать человека, способного самостоятельно принимать решения, адаптироваться к новым условиям, проявлять смекалку, находить необходимую информацию. Применять ИКТ можно на любом этапе урока: при изучении нового материала, закреплении, на обобщающих уроках, при повторении. Основная задача состоит в том, чтобы правильно организовать работу студентов.

Таким образом, использование информационных и коммуникационных технологий в учебном процессе является актуальной проблемой современного образования. Сегодня преподаватель по любой дисциплине должен уметь подготовить и провести урок с использованием ИКТ. Урок с использованием ИКТ – это наглядно, красочно, информативно, интерактивно, экономит время преподавателя и студента, позволяет студенту работать в своем темпе, позволяет преподавателю работать со студентами дифференцированно и индивидуально, дает возможность оперативно проконтролировать и оценить результаты обучения. Кроме того, ИКТ в настоящий момент также может выступать в качестве эффективного проводника развития первичных элементов профессионального образования, поскольку является своего рода базовой технологией и эталонной моделью гармонизации внедрения в обще обучающие практики элементов образования высокого уровня [2].

Основное средство ИКТ для информационной среды системы образования – это персональный компьютер, оснащенный необходимым программным обеспечением (системного и прикладного характера, а также инструментальные средства). Современная система образования широко использует универсальный прикладной офисный софт и средства ИКТ, такие как текстовые процессоры, подготовка презентаций, электронные таблицы, графические пакеты, органайзеры, базы данных и т. п.

Информационные и коммуникационные технологии с каждым днем все больше проникают в различные сферы образовательной деятельности. Этому способствуют не только внешние факторы, такие как повсеместная информатизация общества, необходимость подготовки специалистов высочайшего класса, но и то, что все больше колледжей и иных учебных заведений оснащаются современной компьютерной техникой, новейшими программными продуктами, которые стимулируют современного преподавателя к самосовершенствованию и самовыражению. Ведь уже не секрет, урок с использованием ИКТ интересен, занимателен и заставляет студентов отвлечься от рутинного овладения предметом, позволяя ему быть не только реципиентом, но и моделировать ситуацию, быть ее активным участником, что приводит к отличным результатам в овладении предметом. ИКТ позволяет ввести и развивать новые учебные дисциплины и направления в обучении, напрямую не связанные с информатикой, позволяет интегрировать те предметы, которые, казалось бы, несовместимы [2].

Современный педагог должен не только обладать знаниями в области информационных и телекоммуникационных технологий, что входит в содержание курсов информатики, но и быть специалистом по применению новых технологий в своей профессиональной деятельности.

Использование средства ИКТ, например, такого как интерактивная доска в процессе обучения студентов создает условия самостоятельного овладения знаниями, которые

находят применение в изучении методики обучения информатике. Конечно, перспективы развития информационно-коммуникационных технологий высоки, однако внедрять их необходимо обдуманно, без маниакальной тотализации.

Список литературы

- 1 Государственный общеобразовательный стандарт образования РК. //- Астана, 2006. - 26с.
- 2 Жунусова М.Р., Ильясова Д.С. Активные методы обучения. //- Караганда, 2007. - 115 с.
- 3 Морева, Н. А. Современная технология учебного занятия, – М.: Просвещение, 2007. – 156 с.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО – КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Б. Р. Карашолакова
директор КГКП «Детский сад № 27 «Балдаурен», г. Караганда

Применение информационно-коммуникационных технологий (далее – ИКТ) изменяет традиционный характер и процедуру развития профессионального мастерства воспитателя, так как предусматривает распределение обязанностей между «естественным» и «искусственным» интеллектом. Как показывает практика, без новых информационных технологий уже невозможно представить современную организацию образования. Имеющийся в настоящее время отечественный и зарубежный опыт информатизации среды образования свидетельствует о том, что она позволяет повысить эффективность образовательного процесса. Однако действующая система дошкольного образования существенно отстает от процессов, происходящих в школе и обществе в целом, где значительным товаром становится информация, способы ее хранения и использования.

Считая эту проблему наиболее актуальной на сегодняшний день, коллектив нашего детского сада пришел к выводу о необходимости использовать ИКТ в деятельности. Нами был разработан перспективный план работы по использованию ИКТ при решении годовых задач.

Цель – повышение профессионального мастерства воспитателя через активное внедрение в методическую работу и в воспитательно-образовательный процесс ИКТ.

Задачи:

- систематизировать, пополнить информационные ресурсы образовательного процесса;
- изучить технологии мультимедийного сопровождения воспитательно-образовательного процесса;
- разнообразить использование ИКТ в воспитательно-образовательном процессе;
- создать план консультативной методической поддержки в области повышения информационной и профессиональной компетентности педагогов;
- создание банка компьютерных программ с использованием дидактических и методических материалов в работе с педагогами и детьми дошкольной организации (далее – ДО).

Диагностика, проведенная по определению уровня компетентности педагогов по ИКТ, показала неподготовленность педагогов к применению этой технологий в воспитательно-образовательном процессе, тогда как требования к уровню профессиональной деятельности педагога возрастают.

Результаты проведенной диагностики уровня компетентности педагогов по ИКТ продемонстрировали разную степень их владения информационными ресурсами. Выделили группы педагогов, характеризующихся разным уровнем работы на компьютере и мотивации

применения информационных технологий в воспитательно-образовательном процессе. Изучили полученные результаты, и определили следующие формы работы с педагогами для повышения их компетентности по ИКТ: консультации, видеоконсультации, мастер-классы, наставничество, обучающие семинары-практикумы, тематические семинары.

Для того чтобы у педагогов появилась **мотивация к использованию ИКТ**, организовали компьютерные презентации открытых просмотров в рамках школы педагогического мастерства, где представлялся лучший опыт внедрения информационных технологий в воспитательно-образовательный процесс.

Каждая группа нашего детского сада работает по индивидуальным групповым проектам. При создании проекта обязательно учитывалось ИКТ в образовательной работе с детьми. Это использование презентаций или слайд-шоу по теме проекта на занятиях, в индивидуальной работе с детьми и в работе с родителями.

ИКТ (например, мультимедийные презентации) использовались и в методической работе ДО. Они использовались на педагогических советах, консультациях, при проведении семинаров; для проведения консультаций по годовой задаче были использованы такие презентации, как «Времена года», «Животные», «Умные игры на детской площадке», «Пальчиковая гимнастика», «Планета «Земля», «Рисуем природу». При проведении семинаров использовались презентации, слайд-шоу в таких темах, как «Исследовательские методы работы в использовании регионального компонента», «Музыка в развитии эстетического восприятия природы ребенком». Кроме того, для мероприятий разного уровня были созданы следующие презентации: «Материнская группа» в период адаптации детей младшего дошкольного возраста, «Оживление» познавательного процесса в работе со старшими дошкольниками, «Проектная деятельность в детском саду», «Природа Казахстана», «Наша Родина – Караганда», информационная газета для родителей.

Творческой группой педагогов ДО разработаны и апробируются разные виды деятельности с детьми с использованием ИКТ, создается медиазона наглядных материалов. Используя интернет-ресурсы, педагоги изготовили картинки и фотографии по разным темам: искусство, времена года, разные виды биоценоза; составили каталог и фонотеку музыкальных произведений для музыкотерапии в работе с детьми; физинструктор составил комплексы ритмической гимнастики с использованием сказкотерапии. Для работы с родителями подготовлен материал для библиоконсультирования, разный информационно-печатный материал. Некоторые воспитатели прошли дистанционные курсы повышения квалификации в Институте повышения квалификации.

Работа по повышению ключевой информационной компетентности педагогов дала уже определенные результаты, т. е. педагоги:

- научились создавать графические и текстовые документы;
- владеют навыками поиска информации в Интернете;
- активно используют ИКТ в образовательном процессе;
- умеют разрабатывать занятия с использованием ИКТ;
- применяют компьютерные технологии в работе с детьми и родителями.

Для дальнейшего совершенствования навыков педагогов в рамках повышения их компетентности по ИКТ, для поиска новых творческих методов использования ИКТ планировались конкурсы электронных групповых газет, плакатов, компьютерных презентаций по теме «Мой проект», информационных буклетов для родителей.

Сейчас выигрывает тот воспитатель, который не только может дать базовые знания ребенку, но и направить их действия на самостоятельное освоение знаний. Для развития у ребят устойчивого познавательного интереса к учению **перед методистом стоит задача:** организовать работу с педагогами по внедрению ИКТ в педагогический практикум. Тогда педагогу будет легче сделать занятие интересным, насыщенным и занимательным, т. к. материал должен содержать в себе элементы необычайного, удивительного, неожиданного, вызывающие интерес у дошкольников к учебному процессу и способствующие созданию

положительной эмоциональной обстановки учения, а также развитию мыслительных способностей. Ведь именно прием удивления ведет за собой процесс понимания.

ИКТ – неотъемлемая часть нашей жизни. Разумно используя их в работе, мы можем выйти на современный уровень общения с детьми, родителями, педагогами – всеми участниками образовательного процесса.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ

Заяц Татьяна Викторовна
Воспитатель НУ УЦ "Erfolg" г. Караганда

Если мы хотим идти вперед, то одна нога должна оставаться на месте, в то время как другая делает следующий шаг. Это – первый закон всякого прогресса, одинаково применимый как к целым народам, так и к отдельным людям.

Й. Этьенн

Развитие современного общества неразрывно связано с научно-техническим прогрессом. Информационно-коммуникационные технологии прочно входят во все сферы жизни человека, также это затрагивает и воспитательно-образовательный процесс дошкольных учреждений.

Информационно-коммуникационные технологии (ИКТ). ИКТ – это обобщающее понятие, описывающее различные устройства, механизмы, способы, алгоритмы обработки информации. И чаще всего из-за нехватки средств, медленно и болезненно эти новшества приживаются в детских садах. Но прочно и основательно. И даже не стоит задаваться вопросом: дает ли столь раннее приобщение ребят к сложной технике хоть, сколько положительный результат? Ответ однозначный. Да. Конечно, нельзя бездумно идти на поводу бурно развивающегося прогресса, принося в жертву здоровье будущего поколения, но вместе с тем нельзя забывать, что компьютеры - это наше будущее. Но только при обязательном соблюдении норм и правил работы с использованием компьютерной техники будит, достигнута «золотая середина». Теперь в каждой второй семье есть компьютер, электронные игрушки, видео аппаратура, телефоны, айфоны с выходом в интернет и другие прелести электронного мира. Которые быстро и прочно закрепляются в нашей жизни, создавая лёгкость и удобства, в поисках информации и коммуникативном общении. В наши дни появилось много новых информационных технологий. Их часто называют компьютерными, вся необходимая информация готовится и передается с помощью персонального компьютера. Высокие возможности современных компьютеров разрабатывают абсолютно новые и интересные варианты обучения. С помощью компьютерных технологий в обучении можно научить рисовать, считать, читать, узнавать много нового и интересного. А также у родителей появилась неплохая возможность с помощью определенных обучающих программ подготовить ребенка к школе. И пытливый ум ребёнка, испытывает истинное наслаждение, в познании окружающих явлений и получении знаний. Рассмотрим несколько направлений применения ИКТ-технологий в современном ДООУ.

Во-первых, применение ИКТ-технологий как средства интерактивного обучения, позволяющего стимулировать познавательную деятельность дошкольников. Владение педагогом информационными технологиями позволяет ему создавать интерактивные развивающие игры, отвечающие программным требованиям. Эти игры создаются при помощи программы PowerPoint и предназначены для использования в совместной деятельности педагога и ребенка.

Во-вторых, разработка конспектов образовательной деятельности с включением ИКТ. Сопровождая образовательную деятельность визуальным рядом (слайд-шоу, анимация, видео), педагог может рассчитывать на большее внимание со стороны детей. Следовательно, использование презентации PowerPoint позволяют представлять информацию в максимально эффективном виде.

Какие же технические средства ИКТ применимы в детском саду? На данный момент это: компьютер, мультимедийный проектор, интерактивная доска, ноутбук, видеомэгафон, телевизор. А так же принтер, сканер, мэгафон, фотоаппарат, видеокамера. К сожалению, не все детские сады могут позволить себе такое оснащение. И как следствие не все воспитатели применяют их в работе, а зачастую и пользоваться ими не умеют. А ведь нельзя материальную базу ставить выше, чем эффективность применения ИКТ.

«Если сегодня мы будем учить так, как учили вчера, мы украдем у наших детей завтра», говорил Джон Дьюи.

Грамотное использование современных информационных технологий позволяет существенно повысить мотивацию детей к обучению. Позволяет воссоздавать реальные предметы или явления в цвете, движении и звуке. Что способствует наиболее широкому раскрытию их способностей, активизации умственной деятельности. Так или иначе, ИКТ начинают занимать свою нишу в воспитательно-образовательном пространстве дошкольных образовательных учреждений (ДОУ). Сегодня ИКТ позволяет: Показать информацию на экране в игровой форме, что вызывает у детей огромный интерес, так как это отвечает основному виду деятельности дошкольника - игре. В доступной форме, ярко, образно, преподнести дошкольникам материал, что соответствует наглядно-образному мышлению детей дошкольного возраста. Привлечь внимание детей движением, звуком, мультипликацией, но не перегружать материал ими. Способствовать развитию у дошкольников исследовательских способностей, познавательной активности, навыков и талантов. Поощрять детей при решении проблемных задач и преодолении трудностей. Использование ИКТ в дошкольном образовании дает возможность расширить творческие способности самого педагога, что оказывает положительное влияние на воспитание, обучение и развитие дошкольников. Педагогическая инновация это изменения, направленные на улучшение развития, воспитания и обучения, а так же совершенствование целей и содержания, форм и методов педагогической деятельности, способствующее развитию сознания и самосознания педагога, формирующее его потребность в дальнейшем самообразовании, приобретающую характер научного поиска. Благодаря этому при инновационном подходе к организации педагогической деятельности все усилия направлены на поиск и выбор оптимальных педагогических решений.

Можно выделить следующие инновационные технологии, применяемые в системе дошкольного образования:

- игровые технологии,
- технологии проблемного обучения,
- технологии развивающего обучения,
- компьютерные технологии [\[1\]](#)

Понятие «игровые педагогические технологии» включает достаточно обширную группу методов и приемов организации педагогического процесса в форме различных педагогических игр.

Игровая форма занятий создается игровой мотивацией, которая выступает как средство побуждения, стимулирования детей к учебной деятельности. Реализация игровых приемов и ситуаций на занятиях проходит по таким основным направлениям:

- дидактическая цель ставится перед детьми в форме игровой задачи;
- учебная деятельность подчиняется правилам игры;
- учебный материал используется в качестве ее средства;

- в учебную деятельность вводится элемент соревнования, который переводит дидактическую задачу в игровую;

- успешное выполнение дидактического задания связывается с игровым результатом.

Под Технологией проблемного обучения понимается такая организация учебных занятий, которая предполагает создание под руководством учителя проблемных ситуаций и активную самостоятельную деятельность учащихся по их разрешению, в результате чего и происходит творческое овладение профессиональными знаниями, навыками, умениями и развитие мыслительных способностей.

В качестве примера рассмотрим технологию ТРИЗ.

ТРИЗ - теория решения изобретательных задач. Основателем является Г.С. Альтшуллер. Главная идея его технологии состоит в том, что технические системы возникают и развиваются не «как попало», а по определенным законам. ТРИЗ превращает производство новых технических идей в точную науку, так как решение изобретательских задач строится на системе логических операций.

Цель ТРИЗ - не просто развить фантазию детей, а научить мыслить системно, с пониманием происходящих процессов.

Программа ТРИЗ для дошкольников - это коллективные игры и занятия с подробными методическими рекомендациями для воспитателей. Все занятия и игры предполагают самостоятельный выбор ребенком темы, материала и вида деятельности. Они учат детей выявлять противоречивые свойства предметов, явлений и разрешать эти противоречия. Разрешение противоречий - ключ к творческому мышлению.

Основным средством работы с детьми является педагогический поиск. Педагог не должен давать детям готовые знания, раскрывать перед ними истину, он должен учить ее находить. ^[2] Зачастую, педагог уже проводит тризовские занятия, даже не подозревая об этом. Ведь, именно, раскрепощенность мышления и способность идти до конца в решении поставленной задачи – суть творческой педагогики.

Информационными технологиями в педагогике обучения называют все технологии, использующие специальные технические информационные средства (ЭВМ, аудио, видео).

Целью компьютерных технологий является формирование умений работать с информацией, развитие коммуникативных способностей, подготовка личности «информационного общества», формирование исследовательских умений, умений принимать оптимальные решения. ^[3]

Технологический подход, то есть новые педагогические технологии гарантируют достижения дошкольника и в дальнейшем гарантируют их успешное обучение в школе.

Каждый педагог – творец технологии, даже если имеет дело с заимствованиями. Создание технологии невозможно без творчества. Для педагога, научившегося работать на технологическом уровне, всегда будет главным ориентиром познавательный процесс в его развивающемся состоянии. Все в наших руках, поэтому их нельзя опускать. Человек не может по настоящему усовершенствоваться, если не помогает усовершенствоваться другим. Творите сами. Как нет детей без воображения, так нет и педагога без творческих порывов.

Таким образом, использование ИКТ способствует повышению качества образовательного процесса: педагоги получают возможность профессионального общения в сети Интернет, дистанционного обучения, повышается их социальный статус. Использование ИКТ в работе с детьми служит повышению познавательной мотивации воспитанников, соответственно наблюдается рост их достижений.

В заключение хочется отметить, что в условиях детского сада, необходимо и целесообразно использовать ИКТ в различных видах образовательной деятельности. Это позволит сделать процесс обучения и развития ребенка достаточно эффективным, а также откроет новые возможности образования не только для самого ребенка, но и для педагога.

Литература:

1. Назарова Т.С. Педагогические технологии: новый этап эволюции?// Педагогика. – 1997.
2. Калинина Т.В. Управление ДОУ. «Новые информационные технологии в дошкольном детстве». М, Сфера, 2008
3. Полат Е.С. Новые педагогические технологии .- М., 2000г.
4. Селевко Г.К. Технологический подход в образовании // Школьные технологии. – 2004
5. Управление инновационными процессами в ДОУ. – М., Сфера, 2008
6. Яковлев А.И. Информационно-коммуникационные технологии в образовании. 2005 г.
7. Столярова Л. Педагогика. 2005,

[1]Столярова Л. Педагогика. - М.: Педагогическое общество России, с.28

[2] Назарова Т.С. Педагогические технологии: новый этап эволюции?// Педагогика. – 1997. - № 3, с.52.

[3] Селевко Г.К. Технологический подход в образовании // Школьные технологии. – 2004 - № 4, с.57.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ МЕТОДОВ НА УРОКАХ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА В СРЕДНЕМ ЗВЕНЕ

Акашева Ш.К.

Попытки приблизить процесс обучения по его характеру к процессу коммуникации предпринимались давно. Они были чрезвычайно полезны, ибо развивали у учителей и учащихся вкус к коммуникативному общению.

Сущность коммуникативного обучения заключается в том, что процесс обучения * является моделью процесса общения. Коммуникативный метод, предназначен в качестве средства обучения говорению. Обучать говорению, не обучая общению, не создавая на уроках условий речевого общения, нельзя.

Коммуникативность включает в себя индивидуализацию обучения речевой деятельности, под которой понимается учет всех свойств ученика как индивидуальности: его способностей, его умений осуществлять речевую и учебную деятельность и главным образом его личностных свойств.

Коммуникативная одаренность включает в себя: лидерство, контактность, высокую организацию в общении. Личностная индивидуализация является главным средством создания коммуникативной мотивации, под которой мы понимаем такой ее вид, который обеспечивает инициативные участие человека в общении.

Причины, влияющие на интерес и снижения уровня мотивации:

- 1) Отсутствует возможность выразить свое мнение, поспорить (как это делается на родном языке)
- 2) Не учитывается фактор межличностного общения учеников.
- 3) Не интересны упражнения (по способу выполнения и содержанию).
- 4) Отсутствует ситуативность.
- 5) Не интересны домашние задания.
- 6) Отсутствует должный психологический климат на уроке.

У учащегося сначала нет потребности к говорению на казахском языке, но интересен сам

процесс выполнения упражнений, если это упражнение речевого характера. В случае успеха ему становится интересно говорить вообще, а следовательно, и учить, т.е. появляются новые мотивы, уже не только осознаваемые, но и «реально действующие».

Профессор Бталава пишет, что человек становится субъектом деятельности только при наличии потребности в деятельности и ситуации для ее удовлетворения.

Ситуация как способ презентации материала. Под презентацией мы понимаем показ функционирования в говорении какого-то речевого образца, в процессе чего происходит первое знакомство учащихся с новым материалом. Очень важно, чтобы это знакомство произошло именно в ситуативных условиях.

Когда мы приступаем к изучению, скажем, будущего времени и начинаем с того, что это такая-то форма, которая так-то образуется и приводим примеры, демонстрирующие эту форму, то мы вольно или невольно выводим на передний план структурную, формальную сторону грамматического явления. Между тем, для общения она вторична. Первична же - функциональная сторона, а она может быть представлена только в действии, т.е. в ситуации. В случае ситуативной презентации учащийся сразу видит как бы образ результата, осознает, что главное - именно использование речевого образца.

Например, при изучении будущего времени создается ситуация «Встреча».

- Сіз қайда барасыз?

- Мен дүкенге барамын.

-Онда не аласыз?

-Дүкеннен қант аламын.

- Ал, сіз қайда барасыз?

-Мен киноға барамын.

-Қандай кино көресіз?

-Мен жақсы фильм көремін.

-Речевые единицы, произнесенные или воспринятые вне ситуативности, не остаются в памяти, ибо не являются значимыми для человека.

Если же они даже и запечатлеваются, то проку от них мало, поскольку, не будучи маркированными (отмеченными) ситуацией, они лишаются способности к переносу: ученик знает, а использовать не может.

Сухомлинский описал случай, когда учительница дала ученикам задание «придумать предложение с глаголами» и вот ученики придумали такие предложения: «Трактор пашет поле», «Кролик ест сено» и т.п. «В предложениях, которые придумали ученики, - пишет Сухомлинский, - слышалось такое равнодушие, такая мертвая скука, что подумалось: разве это живая речь? Разве это собственная мысль школьников? Если бы по ошибке ребенок сказал: ученик плывет, а пароход идет, колхозник ест, а кролик едет, - никто бы и не заметил».

На уроках казахского языка нередко тоже бывает так, когда произносятся подобные предложения, правильно сконструированные, но совершенно неситуативные. Если вспомнить, какое значение придают психологи именно первой встрече с каким-то явлениям, когда создается фундамент запечатления, станет ясной исключительная важность ситуативной презентации материала.

Большие резервы активизации и эффективности работы заложены в подготовке к сочинению, компоновке и тематическом качестве их. Уже в самом начале учебного года, раскрывая содержание и формы работы, мы специально продумываем роль сочинений в

общей системе работы учащихся, намечаем в календарном плане темы. У учащихся наблюдаются сформировавшиеся неправильные умения и механические навыки, основанные на неглубоких знаниях (составления сочинения по единой схеме, догматизм и схоластика, отсутствие абстрагирования, неумение систематизировать и обобщать).

Но умения могут и не проявиться должным образом даже при наличии знаний: например, ученик понял тему сочинения, но написал неудовлетворительно. Привычка, закрепленная частым повторением однотипных упражнений, определенных неглубоких умений, вырабатывает автоматизированную способность воспроизводить стереотип. Повторения, однообразие, шаблон объясняются преобладанием неверных навыков над знанием и в мышлении. Поэтому роль учителя должна быть весьма активной. Он не только ставит задачу перед учащимися, но разъясняет ее, определяет рамки выполнения задания, следит за ходом работы, помогает осмыслить ситуацию, проблему, создает условие для проявления инициативы. Сочинения - очень индивидуальный процесс, требующий творчества в одиночку, один на один с листом бумаги. И эта работа должна быть интересной творческой, заключающей поиск. И поэтому надо учить. Иначе, серость, скудость мысли, трафарет не переведутся в работах школьников.

«Итак, сочинение отражает лицо ученика и лицо учителя. А это значит - если учитель не удовлетворен сочинениями своих учеников, причину неудовлетворительности нужно искать не только в их недобросовестном отношении к работе, но и в себе самом: не скучны ли мои уроки? Не слишком ли я формален в своих требованиях? Не равнодушно ли звучит моя речь на уроке? И, может быть, если я молод, эти вот сочинения и заставляют понять, что избранный мной в жизни путь не по мне! А если я стар, не пришла ли пора, уйдя на пенсию, подводить итоги?»

В. Литвинов «Сочинения в старших классах».

М.А. Рыбникова «Очерки по методике литературного чтения».

Следующий принцип коммуникативности принцип новизны.

- 1) Прежде всего, новизна содержания материала.
- 2) Новизна формы уроков, уроки- экскурсия, уроки-лекции, беседы.
- 3) Новизна видов работ.
- 4) Новизна приемов работ.
- 5) Новизна речевых партнеров (работа по группам, по парам).
- 6) Новизна форм работы: внеклассная, факультативная.
- 7) Новизна технических средств обучения и иллюстративной наглядности.

Этот список можно продолжить, но и этого достаточно, чтобы внести существенную лепту в поддержание интереса к обучению говорения.

Работа по развитию речи учащихся опирается, прежде всего на текст как на образец языка. Основные виды речевых упражнений -пересказ разного вида, беседа по прочитанному.

Беседы по тексту проводятся по вопросам разного типа и уровня сложности:

а) направленные на воспроизведение основных фактов, выделение существенного, называние действующих лиц, времени и места действия.

Например: Абай Кунанбаев кто?

В каком году он родился?

Какие произведения он написал?

Чьи произведения Абая перевел?

б) направленные на анализ текста, его частей - они сопровождаются заданиями озаглавить части рассказа (т.е. составить план) или прочитать отрывок из текста. Найди и прочитай описание природы. План по тексту:

Детство Абая.

Произведения Абая.

Переводы Абая.

в) Требующие языкового анализа, выявления изобразительных средств, которые используются в тексте. Например, в стихах Абая «Зима», «Осень», «Весна» сравнения поэта.

г) направленные на выявление основного содержания текста. «Садовые деревья» И. Алтынсарина.

Процесс развития устной речи идет от упражнений в диалоге к выработке навыков связной монологической речи. Сама организация урока предполагает диалогическое общение учителя и учащихся. В форме беседы ведется процесс обучения, закрепляются знания и умения. Беседа и есть форма речевого общения. Научить школьников участвовать в беседе - это, значит, обеспечить успех овладения языком.

Вырабатывая умение давать ответы на вопросы, учитель обращает внимание на их содержательность, логико-грамматическую структуру, лексического качество и производительную сторону (орфоэпия, интонация).

Содержательность ответов определяется характером материала, который является предметом разговора, обсуждения. Это, прежде всего текст, но нередко иллюстрации, произведения живописи, учебная информация учителя.

Обучение ответом на вопросы может проходить в такой последовательности:

- 1) ответы по тексту;
- 2) ответы, близкие по структуре к разговорной речи;
- 3) ответы «своими словами», свободные ответы.

Беседа строится в форме постановки вопросов, которые не требуют распространенных ответов. Необходимо приходить на помощь ученикам, давая опорный словарный материал.

Ұлы - великий

Шығарма - произведение

Атақты - известный

к тексту «Абай Кунанбаев».

Очень важно научить детей ставить вопросы. Это предполагает наличие навыков конструирования вопросительных предложений с вопросительными словами (наречиями, местоимениями) и частицами.

Диалогическая речь отражает, прежде всего, разговорный стиль. Выработке навыков творческого диалога способствует проведение опроса в форме диалога: 2 ученика ведут вопросо-ответную беседу по содержанию домашнего задания.

Обогащение устной речи учащихся предполагает заучивание наизусть поэтических произведений и специально отобранных прозаических отрывков, предварительно хорошо проанализированных и понятных ученикам. Только тогда они смогут читать их наизусть осмысленно и выразительно и затем цитировать в пересказе (построчный перевод).

Как известно, все, чему обучается человек, он приобретает для того, чтобы использовать в предстоящей деятельности. Следовательно, готовить учащегося к участию в процессе иноязычного общения нужно в условиях иноязычного общения, созданных в классе.

«Усвоение коммуникативной функции языка» рассматривается нами как особого рода

учебная деятельность: учебной задачей является овладение языком, необходимое для общения в социуме: язык как система значащих форм в

соответствии с тезисом Л.С. Выгодского о единстве общения и общения выступает как средство решения коммуникативных задач; владение языковым оформлением высказывания, адекватного замыслу и ситуации общения, требует усвоения способов построения и пере построения языковых вариантов: и, наконец, наряду с этими учебными действиями для овладения коммуникативной стороной языка необходимы действия контроля по отбору и оценке адекватности высказывания условиям общения».

Есть основания полагать, что наряду с усвоением грамматики казахского языка и практической работой по развитию речи надо показать учащимся некоторые общие принципы, правила общения. Они состоят в том, что говорящий должен стараться ясно и точно передать собеседнику свою мысль, стремиться сообщать что- то новое и интересное для него, а поэтому учитывать, кто является собеседником, каковы его интересы. Таким образом, создается общая ориентировочная основа общения.

Работа над устной речью начинается с выработки навыков правильного произношения. Она должна быть постоянной: нельзя работать над произношением только тогда, когда программой предусмотрено изучение фонетики. Хорошего произношения очень трудно добиться при отсутствии казахской языковой среды. И поэтому, думается, необходимо использовать для развития казахской речи любые возможности, которые дает классная и внеклассная работа.

День государственного языка, утренники, мероприятия на казахском языке, что расширит практику казахской речи, и в процессе подготовки учащиеся не только обогащают свою речь, но и тренируются в произношении («Казахские пословицы и поговорки»).

Одним из приемов развития является пересказ. Пересказ является одним из эффективнейших приемов развития речи и мышления. Воспроизведя содержание прочитанного, ученик глубже вникает в смысл описанного, постигает связи и отношения. Между событиями, предметами, явлениями, стремится дать им свою оценку или высказать свое отношение к нему. Отсюда воспитательное значение пересказа. Как подготовка, так сам процесс пересказа укрепляют память ребенка.

Ученики, пересказывая прочитанное, закрепляют навыки составления предложений на казахском языке, навык связного и последовательного выражения своих мыслей, обогащают свою речь новыми словами и выражениями. Чтобы пересказ действительно служил этим целям, при его постановке следует избегать серьезных, весьма распространенных ошибок. Первая из них - однообразие. Если учитель из урока в урок ведет учащихся одним и тем же надоевшим путем: чтение текста учителем, объяснение новых слов, чтение текста учащегося. Ответы на вопросы по содержанию и лаконичное задание «Перескажите», - то это никак не развивает мышление и речь. Монотонность, унылое однообразие подобной системы работы способно загасить даже тот интерес, который возникает у детей к содержанию текста, не говоря уже об интересе к видам работы с текстом. У таких учителей пересказывается каждый прозаический текст, независимо от того, подходит ли он вообще для пересказа или нет, а если подходит, то в какой форме лучше его пересказать. Пересказ текстов учебника не является формой общения. Он очень далек от того непосредственного живого рассказа о прочитанном или виденном, которым дети делятся друг с другом. Там дети рассказывают не учителю, который должен оценивать их рассказ, а своим товарищам, и не текст учебника, а то, что их заинтересовало.

Следовательно, чтобы приблизить школьный пересказ прочитанного к форме общения - и тогда он будет служить средством развития речи!- нужно, во 14- х, чтобы содержание текста было интересным для учащихся и его хотелось бы пересказать, во 2-х, чтобы текст был доступным для понимания и в то же время содержал элемент новизны, имел познавательную ценность.

В заключении хочется сказать словами известного американского методиста Хэсболда: «Мы учимся слушать -слушаньем, говорить - говорением, писать - письмом. Мы получаем только то, что даем, и пожинаем лишь то, что сеем».

Только систематическая и последовательная работа учителя может принести успех - развить устную и письменную речь учащихся, научить их изучать свои и чужие мысли правильным литературным языком.

Список литературы:

1. Шамова Т.И. «Активизация ученик школьников» М.Педагогика 1982 г.
2. Выготский Л.С. «Мышления и речь» Собрание сочинений. М. 1982 г.
3. «Начальная школа» №4 2008 г.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОМПЕТЕНТНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ КОЛЛЕДЖА ПО СПЕЦДИСЦИПЛИНАМ

Курманова К.К.

КГУ Балхашский технический колледж им.Р.Кошкарбаева

В условиях современных социально- экономических преобразований, происходящих в Казахстане, наиболее конкурентоспособными, а значит востребованными, становятся высококвалифицированные специалисты рабочих профессий с устойчивой мотивацией на развитие личностного потенциала и высокопроизводительную деятельность, готовые к активному восприятию инноваций.

Реализуемый в настоящее время в профессиональном образовании Республики Казахстан модульно-компетентностный подход, основой целью которого является формирование опыта выполнения профессиональной деятельности (системы профессиональных компетенций), принципиально отличается от традиционной практики формирования предметных знаний и умений. При этом он является наименее разработанным в педагогической теории и практике среднего профессионального образования. Ориентация на профессиональные компетенции как на результат процесса обучения требует обновления и его содержания, и методического обеспечения. Вот почему в системе среднего профессионального образования сегодня востребованы технологии деятельностной, компетентностной модели образования, в соответствии с которыми:

- происходит обновление образовательных целей и критериев их достижения;
- пересмотр содержания обучения для наиболее полного отражения в нем ожидаемых профессиональных функций специалиста;
- создание среды, необходимой для становления компетентного профессионала;
- становление педагогического коллектива, способного к реализации компетентностно-ориентированной образовательной модели;
- формирование материально-технических, информационных и методических ресурсов, способствующих становлению инновационной направленности конкурентоспособного специалиста.

Преподавателями профессиональной школы в настоящее время активно осваиваются и применяются инновационные технологии обучения, в рамках которых разрабатываются и апробируются задания, способствующие формированию компетенции и позволяющие отслеживать уровень их развития.

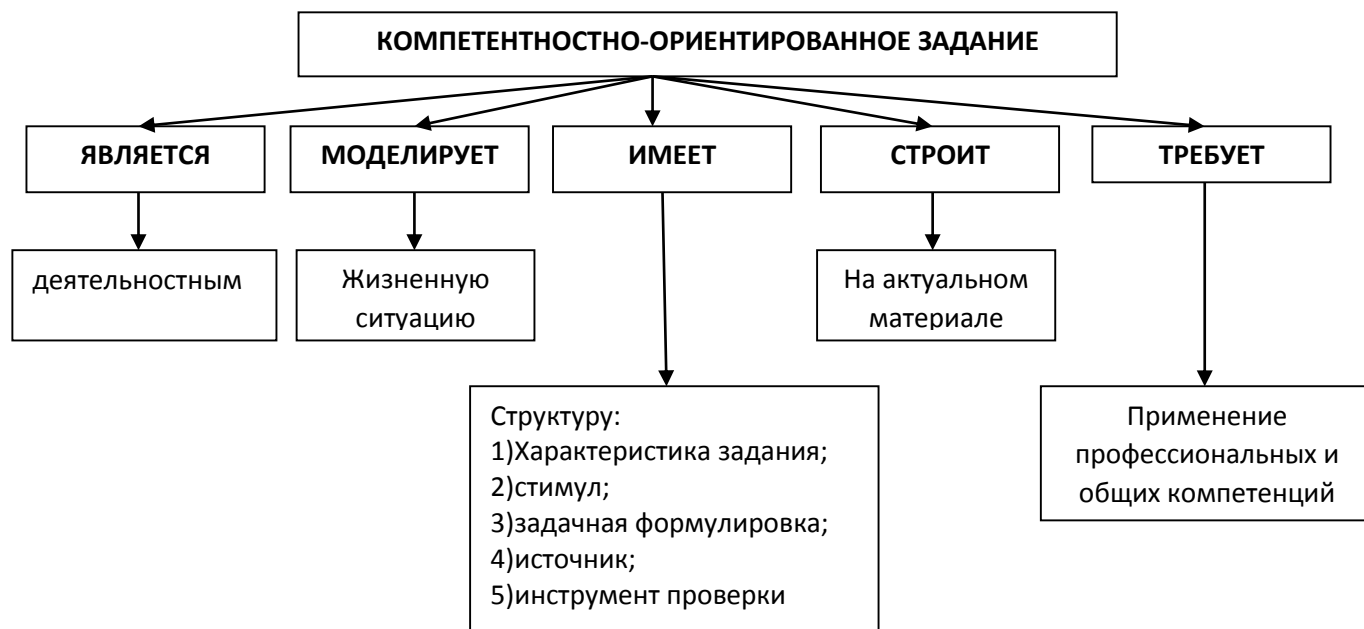
Достаточно сложным в этой связи представляется вопрос интеграции профессиональных и общих ключевых компетенций в структуру заданий. Рассмотрим основы проектирования компетентностно-ориентированных заданий.

Компетентностно-ориентированные задания, принятые в качестве дидактического средства формирования компетенций, могут быть использованы в теоретическом и производственном обучении, для организации самостоятельной работы студентов, могут включаться как составляющие различных педагогических технологий (проектной, развития критического мышления, проблемно-деятельностного обучения, игрового обучения, интегративного обучения, ИКТ, развития индивидуального стиля решения ИТ-задач и др.)

Для компетентностно-ориентированного задания характерны следующие признаки:

- задание носит непременно деятельностный характер;
- моделируется или имитируется практическая жизненная ситуация;
- строится на актуальном материале и носит обучающий характер;
- не ограничивает одной образовательной областью;
- наличие заметно большего, по сравнению с обычными учебными задачами, набора данных, среди которых могут быть и избыточные, спорные и подобное;
- часть необходимых данных отсутствует, так как предполагается, что студенты должны самостоятельно найти их в справочной литературе и других информационных источниках по самостоятельному или рекомендованному преподавателем выбору.

Представим схематично сущностную характеристику компетентностно-ориентированного задания (см. рис.) и задачам.

Опираясь на требования к деятельности обучаемых, преподаватель при подготовке учебного занятия определяет, какие аспекты общих и профессиональных компетенций можно формировать при изучении данной конкретной темы, на каком этапе ее освоения студентам можно предложить задание.

Применение компетентностно-ориентированных заданий на учебном занятии и есть моделирование образовательных ситуаций для освоения и осуществления деятельности на

основе использования дополнительных возможностей изучаемого материала и адекватных способов организации изучения традиционного программного материала.

Рассмотрим структуру компетентностно-ориентированного задания и определимся с требованиями к содержанию всех ее компонентов (см. табл.)

Таблица. Функции структурных компонентов компетентностно-ориентированного задания (КОЗ) и требования к ним

СТРУКТУРНЫЕ КОМПОНЕНТЫ	ФУНКЦИИ	ТРЕБОВАНИЯ
СТИМУЛ	Мотивирует на его выполнение; моделирует жизненную ситуацию; может нести функцию источника - информации	Краткий (не более трёх предложений); не отвлекает обучаемого от содержания задания
ЗАДАЧНАЯ ФОРМУЛИРОВКА	Предлагает деятельность обучаемого, необходимую для выполнения задания	Понимается однозначно; четко соотносится с модельным ответом\шкалой ;интересна обучаемому.
ИСТОЧНИК ИНФОРМАЦИИ	Содержит информацию, необходимую для успешной деятельности студента по выполнению задания	Содержит информацию, не обходимую для успешной деятельности обучаемого по выполнению задания; необходим и достаточен для выполнения заданной деятельности представляет профессиональный интерес
БЛАНК ВЫПОЛНЕНИЯ ЗАДАНИЯ	Задаёт структуру предъявления студентам результата своей деятельности по выполнению задания	Вопросы заготовки схем или таблиц, алгоритмы ответа
ИНСТРУМЕНТ ПРОВЕРКИ	Предлагает перечень вероятных верных и частично верных ответов для задания открытого типа с заданной структурой ответа	Ключ модельный ответ аналитическая шкала бланк наблюдения за групповой работой

Каждый компонент компетентностно-ориентированного задания подчиняется тому, что в целом, это задание должно организовать самостоятельную деятельность обучающего, а не воспроизведение им информации или отдельных действий. Оно должно формировать компетенцию самостоятельных действий в жизненной ситуации, соотносенной с определенной сферой профессиональной деятельности.

Необходимо уточнить некоторые требования к содержанию структурных компонентов заданий:

-преподаватель должен в первую очередь определить аспекты формируемой (оцениваемой) компетенции;

-формулировать задание необходимо на основе выбранного аспекта компетенции и включать обозначенные проблемы;

-задание обязательно должно содержать указание на формы и виды деятельности по решению проблемы (что должен сделать обучаемый, чтобы решить задачу, выполнить задание);

-в качестве источника информации в задании могут быть даны как непосредственно сама информация (текст, таблица и подобное) так и ссылки на необходимую информацию для решения проблемы;

- к заданию необходимо выработать модельный ответ, либо ключ, либо аналитическую шкалу (ключ используется для текстовых заданий закрытого типа; модельный ответ – для открытых текстовых заданий с кратким ответом; аналитическая шкала используется для открытых текстовых заданий с развернутым ответом; бланк наблюдения за групповой работой; используется для оценки вклада каждого участника в групповой продукт и эффективности деятельности всей группы в целом);

-преподаватель должен предложить обучаемому форму предъявления результатов (например, дать описание свойств; найти соответствующие данные и заполнить таблицу и подобное).

Структурная модель компетентностно-ориентированного задания состоит из:

- названия задания;
- лично значимый познавательный вопрос;
- информация по данному вопросу, представленная в разнообразном виде (текст, таблица, график, статистические данные и т.д.) ;
- задания на работу с информацией.

Ситуационная задача представляет собой описание конкретной ситуации, более или менее типичной для определенного вида деятельности. Это описание включает изложение условий деятельности и желаемого результата. Решение задачи заключается в определении способа деятельности.

Предполагается, что в ходе самостоятельной работы студентов над выполнением компетентностно-ориентированного задания (в процессе работы над информацией) будет происходить последовательное – применение – анализ – синтез – оценка.

Компетентностно-ориентированное задание- это задание мотивационного характера, основанное на описании конкретной жизненной ситуации, коррелирующей с имеющимся социокультурным и профессиональным опытом обучаемых (известное, данное и требованием (неизвестным) задания. Процесс выполнения компетентностно-ориентированного задания строится на анализе, осмыслении и объяснении предлагаемой ситуации, затем выборе способа действия в ней, а ожидаемым результатом становится самостоятельно принятое решение.

Принципы создания компетентностно- ориентированного задания:

- задание имеет личностную значимость для обучаемого (рассматриваются проблемы, которые могут возникнуть в реальной жизни);
- ситуация, описанная в задании, должна обеспечивать возможность комплексной проверки уровня подготовленности студента в той или иной профессиональной области .

Таким образом, разработка и использование компетентностно-ориентированных заданий в рамках преподавания спец дисциплин позволяет инициировать самостоятельную учебную деятельность студентов, способствует развитию у них профессиональных и общих (ключевых) компетенций, что позволит выпускникам колледжа успешно реализовать себя в условиях современной экономики, где востребованными и успешными становятся люди, способные мыслить, действовать активно и самостоятельно.

Внедрение данной технологии является одним из средств создания в колледже компетентностно-ориентированной образовательной среды, которая определяется направленностью на развитие системы социального партнерства, обновлением ценностно-смысловых оснований, ориентацией на формирование общих и профессиональных компетенций студентов, соответствующих их предстоящей социально-профессиональной деятельности.

Список литературы:

1. Болотов В.А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В.А. Болотов. В.В. Сериков.// Педагогика.-2003.-№ 10
2. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках./ М.В. Кларин.-М.: Арена, 1994
3. Чечель И.Д. Метод проектов или попытка избавить учителя от обязанностей всезнающего оракула.// Директор школы.-1998

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА СОЦИАЛЬНО-УЧЕНИЧЕСКОГО ПРОЕКТИРОВАНИЯ НА УРОКАХ ДОШКОЛЬНОЙ ПЕДАГОГИКИ

Заверина Е. В.

Карагандинский колледж актуального образования «Болашак»

«Думать легко, действовать трудно, а превратить мысль в действие – самая трудная вещь на свете».

И. Гете

В настоящее время сложились условия, когда востребованность специалиста по дошкольному образованию на рынке труда, его конкурентоспособность в значительной степени зависят от наличия грамотной речи (устной и письменной), умения эффективно общаться, применять активно в своей работе новые современные технологии. Следовательно, сегодня необходимы значительные изменения в воспитательно-образовательном процессе любого учреждения, готовящего специалистов для дошкольных учреждений: содержание образования: «знаю что» – «знаю как»; форма образования: обучение – учебная деятельность; позиция студента: объект обучения – субъект учебной деятельности; позиция преподавателя: транслятор – организатор деятельности; наставник – сотрудник; судья – эксперт. Возникла необходимость разработки заданий с постепенным усложнением видов деятельности, заданий, на перенос операций и действий в измененные ситуации, и на этой основе разработки системы контрольно-измерительных материалов, которые однозначно определяют уровень реализации цели и не оставляют места для субъективности в оценке.

Приоритетной задачей учебной дисциплины «Дошкольная педагогика» является систематизация знаний студентов, упорядочивание и критическая оценка наблюдаемого педагогического опыта. Изучение данного предмета позволяет развивать устойчивый интерес к педагогической профессии, стимулировать личностное и профессиональное саморазвитие будущих воспитателей, способствовать социальной адаптации первокурсников к условиям обучения в колледже, а в целом, формировать основные составляющие компетентности педагогических работников: профессиональную, информационную, коммуникативную, нормативно-правовую.

Современные требования к уровню и качеству подготовки кадров для дошкольных образовательных учреждений в рамках формирования профессиональной компетентности предполагают поиск путей оптимизации учебного процесса, а именно – смена акцента с влияния на взаимодействие, повышение роли активных, проблемно-поисковых, эвристических и исследовательских методов обучения в противовес информационным и репродуктивным.

Одной из наиболее эффективных форм организации образовательного процесса в нашем колледже в работе со студентами дошкольного отделения по специальности «Воспитатель дошкольных учреждений», помогающей раскрытию и развитию педагогических способностей студентов, является метод социально-ученического проектирования, который создает на уроках дошкольной педагогики атмосферу равноправного общения, продуктивного сотрудничества, обеспечивает социальную значимость осуществляемой на уроке разнообразной познавательной деятельности.

Технология социально-ученического проектирования – вариант практической реализации идеи продуктивного обучения, в основе которого лежит приобретение индивидуального опыта педагогической деятельности, формирование практических умений и навыков студентов в процессе реализации социальных проблем воспитания. Основная цель его – помочь социальному самоопределению и самореализации обучающихся и

воспитанников в процессе их взаимодействия друг с другом, с преподавателем и с окружающим миром.

Студенты дошкольного отделения Карагандинского колледжа актуального образования «Болашак» уже с первой ступени овладения профессией реализуют социально-ученические проекты, в частности, на уроках дошкольной педагогики. Основным отличием занятий на основе проектного обучения от всех остальных является ведущий принцип организации обучения через исследование и практическую деятельность в тандеме с ведущим преподавателем дисциплины и воспитателями Д/У, в которых они проходят производственную практику.

Применяя на практике систему теоретических знаний и комплекс современных методик, будущие воспитатели глубже погружаются в педагогическую профессию, в атмосферу отношений конкретных участников образовательного процесса.

Группой первокурсников отделения дошкольного образования был проведен цикл занятий в рамках изучения темы «Содержание физического воспитания дошкольников» на базе Д/У «Куаныш» города Караганды. Работа проводилась в несколько этапов и имела достаточно длительную временную протяженность.

Аналитическая работа с графиками и диаграммами на предмет установления динамики различных показателей (по данным Управления образования администрации Казыбкбийского района), которая позволила подтвердить актуальность выбранной темы социально-ученического проектирования и создать модель предполагаемой деятельности на следующих этапах.

Диагностика – этап, на котором было важно выяснить, какова картина состояния здоровья и причин заболеваемости воспитанников конкретной группы, каковы физические возможности дошкольников и их потребность в занятиях спортом. Также было интересно узнать, какой смысл вкладывают дети в понятие «здоровье, здоровый человек» (карты детских ответов демонстрировали расширение диапазона знаний ребят на итоговом занятии по сравнению с их скудными первоначальными представлениями).

Кроме этого, студентами было разработано содержание анкет для родителей, которые позволили определить круг педагогических проблем в вопросах физического воспитания ребенка членами его семьи.

Подготовительный этап, на котором осуществлялся подбор игровых упражнений, методик, сюжетных занятий, игрового оборудования, спортивного инвентаря, планирование занятий по физическому воспитанию, а также создание игровой зоны на улице совместно с дошкольниками – участниками проекта, пожелания которых были максимально учтены.

На основном этапе социально-ученического проекта была проведена серия занятий, сгруппированных в соответствии с поставленными задачами. В целом, апробированные игровые методики были подчинены главной педагогической и социально значимой цели – формирование интереса и потребности у дошкольников к систематическим занятиям физическими упражнениями.

На этапе рефлексии студенты совместно с методистом и воспитателем группы проанализировали свой первый педагогический опыт, изучили продукты воспитательной деятельности, оценили результативность образовательного процесса, установили закономерности, сформулировали выводы и обобщили экспериментальные материалы по теме работы.

Студентами были разработаны методические рекомендации по стратегии формирования представлений о здоровье, ЗОЖ, и воспитанию активного поведения с целью укрепления здоровья. Кроме этого, совместно с родителями был подготовлен информационный банк данных «Секреты здоровья», оформлены папка-передвижка и выпуск групповой газеты. Для создания более объективной картины самоанализа будущих воспитателей им было предложено ответить на ряд вопросов, объединенных темой «Мой первый педагогический опыт».

В процессе данной работы студенты стремились к самопознанию, готовы продолжительно дискутировать по интересующим их актуальным вопросам дошкольного образования. Они получают истинное удовольствие от творческой и, вместе с тем, ответственной совместной практической работы с воспитателями и спортивным инструктором дошкольного учреждения. Итогом такой работы было выступление отдельных студентов на различных конкурсах и перед товарищами на отделении.

В заключении следует сказать, что использование социально-ученического проектирования, как одной из форм организации учебной работы, позволяет преподавателю дошкольной педагогики определить качество овладения группой студентов учебным материалом по предмету, по теме отдельных уроков, выявить уровень выполнения воспитанниками теоретических, практических, исследовательских заданий, способствует формированию у студентов хороших конструктивных умений – умения планировать занятие с дошкольниками в детском саду, методически грамотно разрабатывать его конспект, грамотно проводить на практике, мотивирует учебную деятельность студентов, учит брать на себя ответственность за качество образовательного процесса в группе на момент их работы с детьми, а также совершенствует аналитические, прогностические, коммуникативные компетенции и творческие способности будущих специалистов дошкольных учреждений.

Список использованной литературы:

- Лихачёв Б. Т. Воспитательные аспекты обучения. М.: Просвещение, 2002.- 192 с.
Педагогика как культура / Автор-составитель И. Ф. Золотухина. -СПб.: ИВЭСЭП «Знание», 2000. 95 с.
Шопенгауэр А. Эристика, или искусство побеждать в спорах. СПб.: Владимирская типография, 2000. - 70 с.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДОВ АКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ

А.О. Омирбаева

Колледж экономики, бизнеса и права
Карагандинского экономического университета Казпотребсоюза

Проблема удовлетворения потребностей общества в высококвалифицированных специалистах сегодня весьма актуальна для нашей страны. Высокие темпы развития мировой экономики, стремительно меняющиеся требования к специалисту, большой объем информации, необходимой для усвоения к концу обучения нужно использовать различные методы активного обучения.

В связи с этим традиционная схема обучения, когда учащимся передавались готовые знания, оказывается мало эффективной. Не всегда закрепление теоретических знаний и их использование в практической деятельности осуществляются одновременно с их получением. Как показывает практика, в большинстве случаев передача готовых знаний не всегда побуждает человека к готовности и способности выявлять и анализировать проблемы и определять самостоятельно пути их разрешения.

Требуется совершенно иной подход к организации обучения специалистов, нужна также и другая система взаимоотношений и взаимодействий между преподавателем и учащимся.[1]

Преподаватель должен выйти из рамок учителя, который владеет глубокими теоретическими знаниями, различными методиками, инструкциями и другими нормами. Он должен стать квалифицированным консультантом, владеющим современными методами консультирования по разрешению различных проблем. В этом случае, учащиеся

превращается в союзника преподавателя в решении различных проблем, он становится активным участником учебного процесса. Они сами формулируют цель, выявляют проблемы, анализируют информацию, вырабатывают критерии и возможные пути решения проблем. Роль преподавателя заключается в направлении процесса обучения на разрешение практических проблем, приближение к реальным условиям. Таким образом, процесс обучения становится составной частью процесса совершенствования управления или производства.

Задачи образования решаются разными путями. Основным из них является обучение. Обучение – это целенаправленный, планомерно организованный процесс предъявления учащимся новой учебной информации, организации их на ее усвоение, на формирование умений и навыков, развитие познавательных способностей. Обучение представляет собой процесс взаимодействия обучающего и обучающихся и эффективен только тогда, когда усилия прилагает и тот и другой. Процесс образования может осуществляться как путем обучения, так и путем самообразования. Задачами обучения являются подготовка учащихся к самообразованию, развитие у них интереса к учению, познавательных потребностей, формирование умений и навыков самостоятельного умственного труда.[2]

Основной результат обучения – знания, умения и навыки, усвоенные учащимся, познавательные потребности и способности, сформированные у них.

Цель обучения состоит в том, чтобы эти систематизированные знания, представляющие собой определения, наиболее существенные признаки, классификации, принципы действия основных предметов изучения и другие наиболее значимые характеристики явлений, или системы явлений, были настолько усвоены учащимся, чтобы он мог их воспроизвести: рассказать, объяснить, т.е. показать структуру системы знаний. Используя имеющиеся у учащихся знания, преподаватели стремятся сформулировать при их активном участии четкие понятия, выделить совокупность признаков, характеризующих тот или иной объект, определить наиболее существенные из них, установить связь явлений и признаков.

На современном этапе должны использоваться различные способы активизации учебно – познавательной деятельности учащихся получили собирательное название «методы активного обучения». Большая часть методов активного обучения имеет многофункциональное значение в учебном процессе. Разбор конкретной ситуации может быть применен для решения, по меньшей мере, трех дидактических задач: закрепление новых знаний; совершенствование некоторых профессиональных умений; активизация обмена знаниями и опытом.[2]

Например, на занятии по криминалистике для закрепления новых знаний, формирование и совершенствование профессиональных умений и навыков производим разбор конкретной ситуации. Пример: «Эксперт установил, что из трех следов пальцев рук, изъятых на месте происшествия, первый и второй оставлены гр.Ивановым. Укажите идентифицирующие объекты». При разборе ситуации учащиеся не только закрепляют теоретический материал, но и проявляют способность выявлять и анализировать проблемы и определять самостоятельно пути их разрешения.

Формирование и совершенствование профессиональных умений и навыков. Здесь решается целая гамма дидактических задач, как неспецифических, так и специфических, в числе которых формирование и совершенствование умения работать с информацией, анализировать и обобщать, принимать и обосновывать решения, аргументировано их защищать в дискуссии, взаимодействовать, управлять процессом в динамике его развития и т.д. Для решения этих задач применяются в основном имитационные методы активного обучения – неигровые и игровые.

К первой группе относятся:

- анализ и обсуждение конкретных ситуаций; решение ситуационных задач;
- разбор инцидентов (конфликтов, событий);
- разбор папки с деловой документацией.

Ко второй группе относятся:
 -разыгрывание ролей (инсценировка);
 -деловые имитационные игры;
 -игровые проектирование и другие формы игровых занятий.

В учебном процессе к таким методам можно отнести:
 -решение производственной задачи непосредственно на месте (на предприятии, в цехе);
 -групповое игровое проектирование на реальном объекте;
 -анализ и обобщение конкретных рабочих материалов (документов, проектов и т.);
 -стажировка на рабочих местах и должностях (на практике, либо при подготовке резерва на должности руководителей);
 -выполнение специальных заданий аналитического характера одновременно в учебных и практических (консультативно-исследовательских) целях и т.п.

При подаче материала в форме деловой игры усваивается около 90 % информации. Активность студентов проявляется ярко, носит продолжительный характер и «заставляет» их быть активными.

В настоящее время различают три сферы применения игрового метода:

1. Учебная сфера: учебный метод применяется в учебной программе для обучения, повышения квалификации.
2. Исследовательская сфера: используется для моделирования будущей профессиональной деятельности с целью изучения принятия решений, оценки эффективности организационных структур и т.д.
3. Оперативно практическая сфера: игровой метод используется для анализа элементов конкретных систем, для разработки различных элементов системы образования [2].

Для осмысленного применения деловых игр необходимо выяснить их сущность. В деловой игре правила являются исходным моментом, на основе которого строится свободное игровое поведение. Деловая игра является средством моделирования новых условий профессиональной действительности (включая экстремальные), методом поиска новых способов выполнения деятельности. Игра имитирует различные аспекты человеческой активности и социального взаимодействия [1].

Опыт, полученный в игре, может оказаться даже более продуктивным в сравнении с приобретенным в профессиональной деятельности. Это происходит по нескольким причинам. Деловые игры позволяют увеличить масштаб охвата действительности, наглядно представляют последствия принятых решений, дают возможность проверить альтернативные решения. Информация, которой пользуется человек в реальности, неполная, неточная. В игре ему предоставляется хотя и неполная, но точная информация, что повышает доверие к полученным результатам и стимулирует процесс принятия ответственности. Данные преимущества определили успешность применения данного метода в процессе обучения.

Использованная литература:

1. Талимова Л.А. Формы и методы организации самостоятельной работы студентов, тренинга и других инновационных технологий в кредитных условиях обучения, А.М. Жакыпбаева// Современное профес. Оуразование: Состояние, проблемы и перспективы развития. - 2004
2. Ткаченко Т.М. Самостоятельная работа как одна из форм учебного процесса / Т.М.Ткаченко// Вопросы педагогики – 2009
- 3.Цыганова Л.В. Стратегии самостоятельной учебной работы как основа ее эффективной организации – 2009.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НЕТРАДИЦИОННЫХ ТЕХНИК РИСОВАНИЯ В РАЗВИТИИ ДЕТЕЙ С ЗПР И ЗРР

Долгих Е.А., Турарова А.А.
КГКП ясли/сад «Куаныш» г. Караганда

С самого раннего возраста дети пытаются отразить свои впечатления об окружающем мире в своем изобразительном творчестве через визуальные ощущения. Вначале созданные детьми «картины», так называемые «каракули», понятны только самим «художникам». На раннем этапе им иногда не нужны краски, кисточки и карандаши. Малыши рисуют пальчиками, ладошками на запотевшем стекле, палочкой на песке, мелом на асфальте, иногда оставленной без присмотра маминой помадой или пастой на зеркале, водой, разлитой на столе, составляют изображения пуговицами или бусинками, взятыми из бабушкиной шкатулки. То есть всем тем, что может оставлять видимый след. При этом дети не только отражают, что они видят и чувствуют, а ещё знакомятся с разными по свойствам и качествам, материалами, предметами.

В дошкольном возрасте у детей с ЗРР и ЗПР выявляется отставание в развитии общей и особенно, тонкой моторики. Главным образом страдает техника движений и двигательные качества (быстрота, ловкость, сила, точность, координация), выявляются недостатки психомоторики. Слабо сформированы навыки самообслуживания, технические навыки в ИЗО деятельности. Многие дети не умеют правильно держать карандаш, кисточку, не регулируют силу нажима, затрудняются при пользовании ножницами. Грубых двигательных расстройств у детей нет, однако уровень физического и моторного развития ниже, чем у нормально развивающихся сверстников, затруднено формирование моторных навыков.

Дети с различными нарушениями развития, в том числе и речевыми и психическими, являются особой категорией. Психофизические особенности данных детей неизбежно оказывают влияние на формирование всех видов деятельности, в том числе и изобразительной. Отсюда следует отметить, что изобразительная деятельность детей с различными речевыми нарушениями во многом отличается от изобразительной деятельности детей в норме.

Большую роль творческая деятельность играет в развитии ребенка с задержкой в развитии по причине своей доступности.

Наряду с незрелостью эмоционально-волевой сферы, недоразвитием познавательной деятельности, недостаточностью представлений об окружающем мире. Нетрадиционное рисование является одним из близких и доступных видов работы, имеет огромное значение в формировании личности ребенка.

Становясь постарше, дети приобретают вначале простейшие умения и навыки рисования традиционными способами и средствами. А со временем уже осмысленно изыскивают новые приёмы отражения окружающей действительности в собственном художественном творчестве. В тот момент педагог может сделать эту работу целенаправленной и включить в учебный процесс самые необычные средства изображения: коктейльные трубочки, парафиновую свечку, расчёску, зубную щётку, ватную палочку, нитки и многое другое. Такое нестандартное решение развивает фантазию, воображение, снимает отрицательные эмоции. Проведение таких занятий способствует снятию детских страхов, обретению веры в свои силы, внутренней гармонии с самим собой и окружающим миром, подарят детям новую широкую гамму ощущений, которые станут богаче, полнее и ярче.

Для своей работы мы выбрали тему нетрадиционных техник рисования потому, что она интересна нам и нашим воспитанникам. Все они, без исключения, быстро и охотно включаются в работу на занятиях, а после её выполнения очень эмоционально реагируют на результат своего труда – свой рисунок. Маленькие творцы с удовольствием демонстрируют

её своим родителям, бабушкам, братьям и сёстрам, погружают их в это увлекательное занятие и с гордостью несут из дома рисунки, выполненные вместе с родными.

Таким образом, становится понятно, что занятия с использованием нетрадиционного рисования могут оказать неоценимую услугу в разностороннем развитии детей, помогут воспитателю найти контакт с ребенком и наладить сотрудничество с ним и в других видах деятельности, а также способствуют взаимодействию педагога с родителями. Существует множество приемов, с помощью которых можно создавать оригинальные работы, даже не имея никаких художественных навыков. От рисования ребенок получает лишь пользу. Особенно важна связь рисования с мышлением ребенка. Изобразительная деятельность влияет на формирование словарного запаса и связной речи у ребенка.

Результат изобразительной деятельности не может быть плохим или хорошим, работа каждого ребенка индивидуальна, неповторима. Создавая ситуацию успеха для каждого ребенка, мы корректируем его эмоционально-волевую сферу, что также положительно оказывается на динамике развития. Кроме того, совместная деятельность, увлеченность общим делом способствует развитию ребенка и через межличностное взаимодействие. На занятиях рисованием с использованием нетрадиционных техник мы решаем и частные задачи развития речи. Так, создавая изображение с помощью выдувания красок и техники "кляксография", дети незаметно для себя укрепляют мышцы губ, а мы имеем возможность осуществлять своеобразную дыхательную гимнастику, необходимую при некоторых речевых нарушениях.

Необходимо помнить, что каждый ребенок — это отдельный мир со своими правилами поведения, своими чувствами. И чем богаче, разнообразнее жизненные впечатления ребенка, тем ярче, неординарнее его воображение, тем вероятнее, что интуитивная тяга к искусству станет со временем осмысленнее.

Главное в работе любого педагога, чтобы занятия приносили детям только положительные эмоции. Не надо вкладывать в еще неумелую и слабую руку ребенка карандаш или кисточку и мучить его. Первые неудачи вызовут разочарование, и даже раздражение. Нетрадиционные техники рисования как средство коррекции психики позволяют преодолеть чувство страха. Можно сказать, позволяет маленькому художнику, отойти от предметного изображения, выразить в рисунке свои чувства и эмоции, дают свободу, вселяют уверенность в своих силах. Нетрадиционные способы изобразительной техники, доступные детям дошкольного возраста.

Почему рисуют дети? Это – один из путей совершенствования организма. В начале жизни рисование развивает зрение и умение видеть. Ребёнок усваивает понятия «вертикаль» и «горизонталь», отсюда линейность ранних детских рисунков. Затем постигает формы материалов, постепенно осмысливает окружающее. Происходит это быстрее, чем накопление слов и ассоциаций, а рисование даёт возможность в образной форме выразить то, что уже узнал малыш и что он не всегда может выразить словесно. Рисование помогает ребёнку упорядочить бурно усваиваемые знания, всё более усложняющиеся представления о мире. Почему же, подрастая, дети перестают рисовать, потому, что большее значение приобретает слово.

Во врачебной практике существует лечение рисованием, живописью – изотерапия. На детей изотерапия действует особенно успешно, потому что рисование – естественная потребность ребёнка. У него нет «комплекса неумения».

Изобразительная деятельность позволяет ребёнку отразить в изображаемых образах свои впечатления об окружающем, выразить своё отношение к ним. Вместе с тем изобразительная деятельность имеет неоценимое значение для всестороннего эстетического, нравственного, трудового и умственного развития детей.

Рисование с использованием нетрадиционных техник изображения не утомляет дошкольников, у них сохраняется высокая активность, работоспособность на протяжении всего времени, отведенного на выполнение задания, также позволяют осуществлять индивидуальный подход к детям, учитывать их желание, интерес.

Опыт показывает, что одно из наиболее важных условий успешного развития детского художественного творчества особенно с детьми ОВЗ – разнообразие и вариативность в рисовании. Новизна обстановки, необычное начало работы, красивые и разнообразные материалы, интересные для детей неповторяющиеся задания, возможность выбора и еще многие другие факторы – вот что помогает не допустить в детскую изобразительную деятельность однообразие и скуку, обеспечивает живость и непосредственность детского восприятия и деятельности. Рисование как один из видов художественно-творческой деятельности не терпит шаблона, раз и навсегда установленных правил.

Для освоения нетрадиционных способов предоставляется широкий спектр разнообразных материалов, доступных дошкольному возрасту:

- бумага разной фактуры, формы и размера;
- гуашевые и акварельные краски;
- кисти из щетины;
- восковые и цветные мелки;
- маркеры, фломастеры;
- простые и цветные карандаши;
- графитный карандаш или уголь, свеча;

А также дополнительные средства: бумажные салфетки, палитра, поролон, зубная щетка, двойные баночки для воды, коктейльная трубочка, высушенные цветы и листья деревьев, шишки, семена растений, крупа, соль, черная плакатная тушь, нитки и т. д.

Рисовать с использованием нетрадиционных техник можно и нужно начинать с младшего возраста – по принципу «от простого к сложному». Основные техники, используемые в этом возрасте:

- рисование пальчиками, ладошками
- рисование тычками из поролона, ватными палочками
- печатание листьями, картофелем, морковкой;
- Рисование свечой, углем

В среднем и старшем дошкольном возрасте – нетрадиционные техники:

- Рисование свечой, углем;
- Кляксография с трубочкой;
- Монотипия;
- Набрызг;
- Восковые мелки + акварель;
- Оттиск смятой бумагой;
- Рисование поролоном;
- Гравюра (граттаж);
- Оттиск пробкой, поролона, пенопласта;
- Тиснение;
- Тычок жесткой (щетина) полусухой кистью;
- Рисование по сырому;
- Кляксография с ниткой;
- Рисование на ткани;
- Рисование солью;
- Расчёсывание краски;

Для того чтобы во время рисования усилить воображение, способствовать художественному замыслу и развитию художественных способностей, можно использовать детскую литературу, музыкальное сопровождение, фольклорный и игровой материал. Это позволит сделать рисование доступными, содержательными и познавательными.

Список литературы:

1. Цквитария Т.А. Нетрадиционные техники рисования. Интегрированные занятия в ДОУ. – М.: ТЦ Сфера, 2011. – 128с. (Библиотека воспитателя).(8)
2. Емельянова Л. «Анализ детских работ по изобразительности»// Дошкольное воспитание. 1980, № 39.
3. Е.А. Ержанова. Изобразительная деятельность в обучении и воспитании дошкольников с отклонениями в развитии. // Дефектология. - 2003. - № 6.
4. Давыдова Г.Н нетрадиционные техники рисования в детском саду/ Г.Н.Давыдовой .- Москва:» Скрипторий»,2003-24с
5. Екажанова Е.А Формирование изобразительной деятельности у детей с ЗПР/ Е.А Екажанова.- Москва : «Сфера»,2011-319с
6. Рыбакова С.Г Арт-терапия для детей с ЗПР/С.Г. Рыбаковой.-СПБ: Речь. 2007г.с.139
7. Никитина А.В., Нетрадиционные техники рисования в детском саду. Издательство Каро, 2010.-95с.
8. Комарова Т.С. Изобразительная деятельность. Дошкольное воспитание. 1991.
9. Электронный ресурс. Режим доступа://
<http://www.maam.ru/detskijasad/fizkultminutki-po-teme-osen.html>
<http://reftrend.ru/10900.html>

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ
В РАБОТЕ СПЕЦИАЛИСТА АДАПТИВНОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В
КОРРЕКЦИОННЫХ КЛАССАХ**

Савинкина А.А., Нурпеисов Б.Б.

Учитель музыки и ритмики, адаптивной физкультуры. КГУ ОСШИ №3

На сегодняшний день характерной чертой современной концепции физического воспитания является смещение акцента в сторону повышения образовательной направленности, как определяющего условия успешного формирования физической культуры личности школьника. Педагогическая деятельность учителя направлена на комплексный подход преподавания физической культуры, так как она является важнейшим и эффективным средством не только физического, но и интеллектуального, нравственного, эстетического развития.

Решая задачи физического воспитания, педагог ориентирует свою деятельность на такие важные компоненты, как воспитание ценностных ориентаций на физическое и духовное совершенствование личности, формирование потребностей и мотивов к систематическим занятиям физическими упражнениями, воспитание моральных и волевых качеств, формирование гуманистических отношений, приобретение опыта общения. Учитель обучает школьников способам творческого применения полученных знаний, умений и навыков для поддержания высокого уровня физической и умственной работоспособности, состояния здоровья, самостоятельных занятий.

Конечно, одни только традиционные технологии уже не могут, в полной мере, помочь мне максимально реализовать поставленные цели и задачи. Использование широкого спектра современных педагогических технологий дает мне возможность продуктивно использовать как учебное, так и внеурочное время и добиваться высоких результатов обученности учащихся.

Важнейшее требование современного урока – обеспечение дифференцированного и индивидуального подхода к обучающимся с учётом состояния здоровья, пола, физического развития, двигательной подготовленности, особенностей развития психических свойств.

Дифференцированный и индивидуальный подходы важны для обучающихся, как с низкими, так и с высокими результатами в области физической культуры. Низкий уровень развития двигательных качеств часто бывает одной из главных причин неуспеваемости ученика по физической культуре. Учащемуся с высоким уровнем неинтересно на уроке, рассчитанном на среднего ученика. Помимо этого обучающиеся физической культуре делятся на основную, подготовительную и специальную группы. Поэтому и необходимо дифференцирование и задач, и содержания, и темпа освоения программного материала, и оценки достижений. Исходя из всего перечисленного, остановимся на технологии дифференцированного физкультурного образования.

Под дифференцированным физкультурным образованием понимается целенаправленное физическое формирование человека посредством развития его индивидуальных способностей. ТДФО – это способ реализации содержания дифференцированного физкультурного образования посредством системы средств, методов и организационных форм, обеспечивающий эффективное достижение цели образования. Содержание ТДФО – это совокупность педагогических технологий дифференцированного обучения двигательным действиям, развития физических качеств, формирования знаний, методических умений, технологий управления образовательным процессом, обеспечивающих достижение физического совершенства.

Информатизация системы образования – одно из приоритетных направлений модернизации образования. Богатейшие возможности для этого предоставляют современные информационные компьютерные технологии. Сегодня компьютерная грамотность учителя и ученика достаточна для того, чтобы свободно работать на персональном компьютере и получать необходимую дополнительную информацию из различных источников. Как в урочной, так и внеурочной деятельности возможно широкое применение цифровые образовательных и Интернет-ресурсов, а именно: в качестве подготовки рабочих программ, поурочных планов, дидактических материалов (тестовые задания), различных докладов, методических разработок, использование электронных учебников и образовательных ресурсов на электронных носителях в качестве наглядных пособий, с их иллюстративными, анимационными возможностями, использование программных ресурсов для создания собственных учебных пособий к урокам с помощью программ: MicrosoftWord, MicrosoftPowerPoint, MicrosoftExcel, AdobePhotoshop, AdobePremier, на этапе повторения пройденного материала, использование возможности компьютерного тестирования, использование Интернет-ресурсов, для создания собственных учительских презентаций к урокам в качестве наглядности, использование сети Интернет для активного поиска необходимой информации, для участия в дистанционных олимпиадах, конференциях через сеть Интернет, использование учащимися для подготовки домашнего задания, для общения с коллегами и обмена опытом в сетевых сообществах.

Учителя активно участвуют в работе сообществ учителей физической культуры, где делятся своими разработками, участвуют со своими учениками в Интернет-конкурсах, интернет педсоветах, эффективно используют цифровые предметно-методические материалы. Так, например, применение ИКТ с использованием межпредметных связей в процессе преподавания физической культуры помогает подготовить интересные уроки, а учащимся более полно и глубоко осмысливать изучаемый материал, способствовать эстетическому отношению к искусству, воспитывать чувство патриотизма. Так как урок спланирован с применением ИКТ, учащиеся могут увидеть всё, о чём рассказывает учитель. Теоретический материал воспринимается лучше, когда идёт ещё и зрительное восприятие информации. Рассказывая об истории зарождения физической культуры или Олимпийских играх, прошу ребят вспомнить историю Древнего мира. А так как урок проходит под музыку Моцарта, Бетховена, Паганини осуществляется связь с уроками музыки, на которых дети изучают биографию известных композиторов и их произведения. При изучении того или иного двигательного действия, необходимо рассказывать о работе мышц, работе систем дыхания и кровообращения при их выполнении, беседы о роли и значении психических и

биологических процессов в осуществлении конкретного действия. Многие после занятий идут в библиотеки, другие – в спортивные секции.на дополнительные занятия в кабинет информатики, ведь так здорово быть с компьютером на «ты».

Использование Интернет-ресурсов повышает уровень проведения занятий, качество знаний учащихся и их мотивацию к обучению. Учитывая образовательный интерес детей, моя задача сделать компьютер источником, средством и методом обучения. Важно отметить и тот факт, что не стоит забывать использовать на уроках и методики устного опроса, как условия развития устной и письменной речи учащихся. Одним словом, учитель должен сочетать в своей педагогической практике инновационные технологии и традиционные. Это позволяет устранить все те риски, которые возникают при использовании информационных технологий.

Здоровьесберегающие образовательные технологии являются самыми значимыми из всех технологий, по степени влияния на здоровье учащихся, так как основаны на возрастных особенностях познавательной деятельности детей, оптимальном сочетании двигательных и статических нагрузок, обучении в малых группах, использовании наглядности и сочетании различных форм предоставления информации.Цель здоровьесберегающих технологий обеспечить школьнику возможность сохранения здоровья за период обучения в школе, сформировать у него необходимые знания, умения и навыки по здоровому образу жизни, научить использовать полученные знания в повседневной жизни. Педагог в ответе за здоровье детей, их физическое, психическое, нравственное и социальное развитие.

Педагогическая технология здоровьесбережения включает в себя: знакомство с результатами медицинских осмотров детей; их учёт в учебно-воспитательной работе; помощь родителям в построении здоровой жизнедеятельности учащихся и семьи в целом; создание условий для заинтересованного отношения к учёбе. Одним из главных направлений здоровьесбережения является создание здорового психологического климата на уроках. Так, ситуация успеха способствует формированию положительной мотивации к процессу обучения в целом, тем самым снижая эмоциональную напряженность, улучшая комфортность взаимоотношений всех участников образовательного процесса. На уроках особое внимание уделяется организации здоровьесберегающих факторов.

Уровень физического здоровья в детском возрасте является определяющим в формировании гармонично развитого организма и всей личности в целом.

Физическое здоровье в свою очередь формируется из двух компонентов: физического развития и соматического здоровья. Судить о физическом развитии возможно, изучая:

- антропометрические данные: рост, вес, сила мышц, ЖЕЛ;
- результаты функциональных проб: отражение реакции организма на определенную физическую нагрузку, в первую очередь реакция СС и Д систем.

Соматическое здоровье обеспечено полноценным функционированием органов и систем организма. В практике – это заключение врача на основе проведенной диспансеризации.

В основе работы специалиста лежат несколько этапов: 1)диагностика, 2)коррекция, 3) профилактика.

С целью диагностики физического развития учащихся используется метод-экспресс оценки физического состояния школьников, предложенный С.В. Хрущевым, С. Д. Поляковым (1995г.). Этот метод позволяет в первую очередь выявить функциональный резерв СС и Д систем.Широкий резерв этих систем коррелирует с высокой устойчивостью нервных процессов, резистентностью защитных сил организма и хорошей психологической устойчивостью к влиянию разнообразных нагрузок, в частности учебной. Все перечисленные критерии обуславливают такое качество организма как общую выносливость, определяющую степень жизнеспособности организма в целом.

Данный диагностический метод позволяет:

- организовать мониторинг физического состояния;
- оценить эффективность всей программы двигательного развития учащихся в целом;

- обеспечить индивидуально-личностный подход, т.е. на основе выявленных показателей учащихся дать рекомендации реабилитационно-оздоровительных мероприятий родителям, учителям;

- расширить представление всех специалистов, работающих с ребенком, об адаптивном ресурсе его организма.

В школе существует целая программа двигательного развития учащихся. Она подразумевает правильно организованную двигательную активность, учитывающую психо-возрастные особенности учащихся на данном этапе развития, их режим дня и индивидуальные особенности.

Наиболее явно иллюстрируют применение адаптивных здоровьесберегающих технологий следующие формы двигательной активности:

Урок АФК - комплекс мер спортивно-оздоровительного характера, направленных на реабилитацию и адаптацию к нормальной социальной среде людей с ограниченными возможностями, преодоление психологических барьеров, препятствующих ощущению полноценной жизни, а так же сознанию необходимости своего личного вклада в социальное развитие общества. В нашем случае мы имеем ввиду ребенка, который должен уметь адаптироваться к данной учебной и социальной среде.

Урок АФК- это урок для учащихся, имеющих текущее освобождение от урока физкультуры, функциональные резервы здоровья которых снижены предшествующим заболеванием или травмой, но уже достаточны для начала активной учебной деятельности и использования физической нагрузки с целью укрепления их здоровья, и подготовки к школьной деятельности

Цель такого урока- обеспечить физиологическую норму движений, ускорить период адаптации ребёнка к школьной деятельности, восстановить диапазон функциональных возможностей основных физиологических систем организма, обеспечивающих эту адаптацию.

Задачи программы курса предусматривает практическую часть – выполнение учащимися физических упражнений, элементов аутотренинга и самомассажа, направленных на укрепление органов дыхания и кровообращения, снятие напряжения с глазных мышц, улучшающих определённые функции головного мозга, регуляцию психоэмоционального тонуса (восстановление физиологической базы, обеспечивающей эффективную умственную деятельность), выполнение учащимися индивидуальных комплексов специальных физических упражнений, направленных на устранение последствий болезни и восстановление функций ослабленных болезнью функциональных систем.

Блок теоретических знаний о влиянии физической культуры на здоровье и работоспособность человека, о современных оздоровительных методиках, правилах составления индивидуальной «программы здоровья».

Главной особенностью организации курса адаптивной физкультуры является индивидуализация обучения, что само по себе составляет суть адаптивной здоровьесберегающей технологии. Длительность курса в условиях школы позволяет полноценно пройти периоды срочной и долговременной адаптации.

Отсутствие освобождения от урока физической культуры побуждает ребенка рассматривать физическую культуру не как привилегию здоровых людей, а как основное средство и способ формирования собственного здорового жизненного стиля.

Личностно-ориентированный подход к организации двигательной активности учащихся, имеющих разный уровень физического развития и соматического здоровья имеет продолжение и при организации АФК во второй половине дня.

АФК во второй половине дня представлена следующими формами:

- 1) группы адаптивной физической культуры
- 2) группы выравнивания
- 3) группа оздоровительной физической культуры

Деление по группам осуществляется в зависимости от причины, обуславливающей отклонения в состоянии здоровья.

Группа АФК - состояние после перенесенного ОРВИ, обострения хронического заболевания; низкий уровень физической подготовки

Группа выравнивания - сниженный уровень физического развития

Группа Оздоровительной физической культуры - сниженный уровень соматического здоровья; психосоматические особенности.

Занятия в группах отличаются длительностью курса, продолжительностью занятия, характером нагрузки. Насыщение программы двигательного развития различными видами активности ребенка: подвижными переменаами, физкультминутками, физкультпаузами, уроками здоровья, спортивными часами и секциями позволяет расширить двигательный режим школьника, способствует формированию специфической устойчивости (адаптации) к физической нагрузке. А как следствие и полноценному физическому здоровью.

Включение в урок и использование современных образовательных технологий позволяет, прежде всего, превнести новое в содержание образования. В ходе уроков, благодаря интерактивным методам, которые учитель ведет диалог с учащимися, тем самым, являясь участником учебного процесса, а не только выдающим знания по предмету. Умелое владение технологиями воспитания и обучения позволяет учителю эффективно с высокой вероятностью получения желаемого результата решать задачи своей профессиональной деятельности.

Список использованной литературы:

1. Характеристика современной образовательной системы Республики Казахстан // открытая школа. - 2002. № 8

2. Джурицкий А.Н. Развитие образования в современном мире: .- Учебное пособие.- Гуманитарный издательский центр «ВЛАДОС».-1999

3. Кукушин В.С. Современные педагогические технологии.- Ростов на Дону «Феникс».- 2003

4. Поляков С.Д. Мониторинг и коррекция физического здоровья школьников // метод. пособие. – М.: Айрис-пресс, 2006.

5. Богомолова Е.С. Оценка физического развития детей и подростков // учебное пособие.- Н.Новгород: Издательство НГМА, 2006.

6. Сухарев А.Г. Осанка детей и профилактика её нарушений // метод. пособие. – М.: МИОО, 2007

7. Ловейко И.Д. Лечебная физическая культура у детей при дефектах осанки, сколиозах и плоскостопии.- Л.: Медицина, 1982.

СОВРЕМЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАННЕЙ ПРОФОРИЕНТАЦИИ

Прорешкина Светлана Борисовна
методист мини-центра "Жанель" при КГУ ОСШ № 51

Важным направлением социального и познавательного развития детей дошкольного возраста является ознакомление их с трудом взрослых. Психологи считают, что раннее знакомство с различными видами человеческой деятельности не только расширяет общий кругозор ребенка, но также, что особенно важно, открывает возможности раннего проявления и конкретизации его интересов и склонностей. Цель ранней профориентации — сформировать у ребенка эмоциональное отношение к профессиональному миру, ему должна быть предоставлена возможность использовать свои силы в доступных видах деятельности.

Наш мини-центр уже довольно длительное время ведет работу в этом направлении. Наличие в школе Ресурсного центра позволяет сделать эту работу более эффективной. Анализ проведенного с детьми старшей группы анкетирования по теме: "Что дети знают о профессиях родителей" показал, что дети имеют низкий уровень знаний в этой области. Большинство детей знают только профессии тех, кто принимает непосредственное участие в образовательной деятельности мини-центра (воспитатель, повар, врач) или обеспечивает режимные моменты. 22 % детей не смогли назвать профессии родителей, а 38% процентов воспитанников не знают, чем занимаются на работе их родители. Среди причин, по которым необходимо работать родителям, 76 % дошкольников выделяют материальные и только 24% общественнозначимые причины. Большинство детей мечтают стать врачами, учителями, воспитателями, ветеринарами, полицейскими, военными. Отсутствует разнообразие в выборе профессий. Родители заинтересованы в проведении в мини-центре профориентационной работы, но сами не стремятся проявлять активность. Обработав полученные в ходе анкетирования данные, мы пришли к выводу о необходимости расширить работу в этом направлении. Это и послужило толчком для создания проекта "Профессии моих родителей".

Задачи, которые мы решали в ходе реализации проекта:

1. Расширять представления о труде людей разных профессий, показать результаты труда, их общественную значимость. Особое внимание обратить на рабочие профессии (строитель, плотник, швея и др.)

2. Воспитывать уважение к людям труда, желание трудиться.

3. Отражать в играх как впечатления от реальной жизни (больница, школа, магазин, почта, парикмахерская), так и навеянные сказками, игрой воображения.

4. Дать представление о видах производственного труда (шитье, производство продуктов питания, строительство) и обслуживающего труда (медицина, торговля, образование и т. д.), о связи людей различных профессий (машиностроители и фермеры, фермеры и работники пищевой промышленности и т. д.).

5. Продолжать обогащать содержание игр детей, развивать умение самостоятельно выбирать тему для игры, развивать сюжет на основе знаний, полученных при восприятии окружающего.

6. Формировать представление о ценности труда родителей и близких родственников.

Педагоги: 1. Создать условия в мини-центре для реализации современных подходов в области профориентации детей дошкольного возраста. 2. Разработать методическое обеспечение по профориентационной работе с дошкольниками, используя современные образовательные технологии

Родители: 1. Активизировать родителей для совместного участия в проекте.

На современном этапе развития общества к системе дошкольного обучения и воспитания предъявляются высокие требования. Задачей любого педагога является поиск более эффективных современных образовательных технологий. Педагогические технологии определяют новые средства, формы, методы, используемые в практике и, конечно, они должны быть ориентированы на развитие личности ребенка и его способностей.

Одним из методов ознакомления дошкольников с профессиями взрослых, в нашем дошкольном учреждении, является метод проектов так как: - основывается на личностно ориентированном подходе к обучению и воспитанию - позволяет усвоить сложный материал через совместный поиск решения проблемы, тем самым делая образовательный процесс интересным и мотивационным. А основная цель любой проектной деятельности – развитие творческой личности!

В рамках проекта «Профессии наших родителей» нашими педагогами были разработаны следующие проекты: «Мой папа строитель», «Калейдоскоп профессий», "Моя мама швея" и другие. При этом активными участниками проектов были и родители. Они с увлечением готовили презентации, видеоролики, позволяющие поближе познакомиться детей с данной профессией.

Игровые технологии являются фундаментом всего дошкольного образования. Личность ребенка выдвигается на первый план, и теперь все дошкольное детство должно быть посвящено игре. Нашими педагогами широко используется «Педагогическая технология организации сюжетно-ролевых игр». Эта технология опирается на принцип активности ребенка, характеризуется высоким уровнем мотивации и определяется естественной потребностью дошкольника. Данная технология призвана сочетать элементы игры и учения. В отличие от игр вообще, педагогическая игра обладает существенным признаком. Каким?

1. Четко поставленной целью обучения,
2. Соответствующим цели педагогическим результатом познавательной направленности.

Самое главное правило для взрослых: ребенку мало знать о профессии, в нее нужно поиграть! В ходе игры дошкольники начинают отражать содержание деятельности представителей самых разных профессий (врача, строителя, водителя, парикмахера, педагога ит.д.)

В старшей группе игры усложняются. В играх показана работа различных учреждений (банк, магазин, аптека). У воспитанников совершенствуются игры, в которых отражены отдельные профессии (продавца, почтальона, актера, врача, милиционера, водителя, космонавта, шахтера, спортсмена, летчика). В сюжетно-ролевой игре успешно развиваются личность ребенка, его интеллект, воля, воображение и общительность, но самое главное, эта деятельность порождает стремление к самореализации, самовыражению. В играх на тему "транспорт" совершенствуются знания правил дорожного движения, воспитанники учатся выполнять свои замыслы, играть в соответствии с ролью. В свободной деятельности можно использовать дидактические игры по формированию первичных представлений о труде взрослых. К профориентационным играм, можно отнести целый класс игр, объединенных названием "Угадай профессию". Это: "Профессия на букву...", "Кто использует в работе?" (назвать профессии, которые используют заданный инструмент или материал, например, зеркало или иглу), "Ассоциация" (угадать задуманную профессию с помощью ассоциативных вопросов типа "Какой запах (цвет) у профессии?", "Профессия – результат", "Женские – мужские профессии", "Кто больше назовет предметов", детей учат классифицировать предметы как результаты труда по месту их производства (хлебозавод, чулочная фабрика, кондитерская и др.). Профориентационная игра "О, счастливчик!" содержит вопросы относительно содержания профессий, условий и предметов труда, а также о труде и качествах профессионалов. Для систематизации знаний о мире труда и профессий проводится игра "Путешествие по городу Мастеров", используется игровой сюжет – путешествие по городу, состоящему из нескольких районов. Каждый район соответствует одной из профессиональных сфер. Воспитатель предлагает составить план района; придумать названия улиц и переулков; продумать, какие предприятия и учреждения должны находиться в этом районе, разместить их на плане; "заселить" дома известными сказочными персонажами; рассказать об их образе жизни; описать типичный день жителя района. Осознать общественную значимость труда ребенку помогают также беседы и дидактические игры типа "Чей труд важнее", "Все для всех", "Экономическая азбука" и пр. Основная сложность работы по ознакомлению детей с профессиями заключается в том, что значительная часть труда взрослых недоступна для непосредственного наблюдения за ней. Информационно-коммуникационные технологии предполагают моделирование различных профессиональных ситуаций, которые бы в условиях детского сада не удалось воссоздать. Наиболее действенные способы ознакомления детей с трудом взрослых - наблюдения и экскурсии. Очень важно отобрать для наблюдений такие виды работ, которые ценны в воспитательном отношении, содержание которых доступно для понимания детьми, вызывает у них желание подражать трудовому поведению взрослых.

Наша педагогика использует в своей работе видеоэкскурсии («Путешествие в театр», «Путешествие на стройку»).

Использование ИКТ в формировании у детей представлений о разных профессиях имеет огромное значение, так как информационно - коммуникативные средства – это то, что требует современная модель обучения на современном этапе образования. Ещё один способ знакомства с трудом взрослых, который используется не часто, но не менее действенен, чем экскурсия, - это приглашение гостей. С профессией библиотекаря дети знакомятся в процессе представления новинок детской литературы представителями библиотек на базе ОСШ № 51. Впечатляюще выглядела для детей (да и для взрослых) поездка в пожарную часть города. Пожарные машины и знакомство с настоящими пожарными произвели на детей неизгладимое впечатление.

Помочь ребенку сделать правильный выбор - непростая задача для воспитателей и родителей. Но разностороннее развитие ребенка раннего возраста даст ему возможность найти во взрослой жизни работу, которая будет приносить удовольствие и радость.

Список литературы:

1. Н. Н. Бурмистова Путешествие в мир профессий// Воспитатель ДООУ. 2013. № 9 3.
- 2.Алешина Н. В. Ознакомление дошкольников с окружающим и социальной действительностью (старший возраст) Москва 2002 4.
3. Маханева М. Д. Скворцова О. В. Учим детей трудиться. М., 2012 5.
4. Потапова Т. В. Беседы о профессиях с детьми 4–7 лет, М., 2010
- 5.Кубайчук Н. П. Вопросы ранней профориентации детей дошкольного возраста [Текст] // Проблемы и перспективы развития образования: материалы VI междунар. науч. конф. (г. Пермь, апрель 2015 г.). — Пермь: Меркурий, 2015. — С. 97-101.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СРЕДСТВ ТРИЗ-ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ.

Тарновская С.А. Лесных Е.В.
МОУ СШ № 129; МБОУ СОШ № 93

"Творчество - это значит копать глубже,
смотреть лучше, нырять в глубину,
проходить сквозь стены, зажигать солнце,
строить замок на песке, приветствовать будущее"

Мы живем в удивительное время: жизнь меняется с молниеносной скоростью. Именно поэтому сильное творческое мышление - теперь не роскошь, а средство выживания. Если раньше дети учились думать по алгоритмам и шаблонам, то сейчас у учащихся необходимо формировать мышление, способное оперировать наиболее общими фундаментальными закономерностями, осваивать на их основе частные законы различных наук и объяснять явления окружающей действительности.

В решении этих непростых задач учителю помогает ТРИЗ-теория решения изобретательных задач. ТРИЗ – это наука, изучающая объективные закономерности развития систем и разрабатывающая методологию решения проблем. Методы технического творчества появились как потребность повысить производительность интеллектуального труда прежде всего в сфере производства. В их развитии прослеживаются две концепции. В соответствии с первой развитие технических систем является следствием процессов, происходящих в мышлении изобретателей, новые сильные идеи возникают как "озарения" у выдающихся личностей с особым складом ума, и процесс этот не поддается никакому изучению и тиражированию. В результате появились методы психологической активизации творчества и перебора вариантов. По второй концепции изменение искусственных систем происходит не по субъективной воле человека, а подчиняется объективным законам и происходит в направлении повышения уровня их идеальности. Выявленные Г. С. Альтшуллером закономерности легли в основу системы законов развития технических систем и новой науки о творчестве - теории решения изобретательских задач (ТРИЗ).

Автор ТРИЗ – Г. С. Альтшуллер – создавал ее как методику для поиска решения технических проблем. Длительное применение ТРИЗ формирует у изобретателей качества мышления, которые психологи оценивают как творческие: гибкость, диапазон, системность, оригинальность и др. Эти возможности позволили разработать на базе ТРИЗ педагогические технологии для развития мышления.

Основная концепция: знания отдельных предметов не передаются на уроке, а добываются учащимися в ходе учебного процесса и выступают не целью, а средством для формирования качеств творческой личности. В учебном процессе это позволяет преподавателям-предметникам излагать свой предмет как реальную проблему, а также обеспечивает широкие возможности для разработки и внедрения интегрированного обучения. В настоящее время разработан комплекс упражнений на основе ТРИЗ, в состав которого входят методы и приемы, развивающие творческое мышление и его основной компонент - воображение. Процесс обучения направлен на осознание каждого хода мысли, а в целом - на формирование культуры мышления. Культура мышления - это результат целенаправленного воздействия на процесс выполнения субъектом мыслительных операций с целью получить наиболее эффективные решения проблемных ситуаций. Такое воздействие на субъект может выполнять система образования. Образование должно стать обучением искусству пользоваться знаниями, вырабатывать стиль мышления, позволяющий анализировать проблемы в любой области жизни.

[Источник: <http://www.stranamam.ru/post/774868/>]

Проникнув в педагогику, ТРИЗ помогает ученику:

- мыслить системно: понимать, что все предметы и явления этого мира связаны между собой;
- быстро находить верные решения в незнакомой ситуации;
- устанавливать причинно-следственные связи;
- использовать все имеющиеся ресурсы для решения сложных открытых задач;
- быть креативным и смелым, преодолевать стереотипы, не бояться выдвигать необычные идеи;
- красиво говорить, использовать в речи образы, метафоры, ассоциации.

Использование ТРИЗ на уроках литературного чтения способствуют формированию навыков внимания, осознанного чтения, прививает интерес и любовь к чтению художественной литературы. Как же работают приемы ТРИЗ на уроке?

При изучении поэтических произведений часто используется прием "Морфологический ящик-копилка". Например, при чтении стихотворения К. Бальмонта "Осень", получилась такая "копилочка" рифм:

Холоднее - грустнее
Улетают - блистают
Смеется - проснется
Благовонья - спросонья.

В стихотворении И.С. Никитина "Утро" мы сможем собрать "копилку" метафор: зеркальная вода, кудри лозняка, дремлет камыш, роса серебристая, лес улыбается.

Технологии ТРИЗ побуждают детей к развитию творческого мышления, умения взглянуть на вещи, предметы и явления с разных сторон. Например, при работе над сказкой "Лиса и Журавль" детям были предложены следующие задания"

-придумать и нарисовать такую посуду, чтобы она удовлетворяла и Лису и Журавля,
-составить рецепт блюда, подходящего по вкусу обоим героям.

Очень нравится детям составлять синквейны, которые также развивают и логическое и творческое мышление. Синквейн - это творческая работа, которая имеет форму короткого стихотворения, состоящего из 5 нерифмованных строк. При построении синквейна используются следующие правила:

1 строка - одно существительное, выражающее главную мысль,
2 строка - два прилагательных, выражающих главную мысль,
3 строка - три глагола, описывающие действия в рамках темы,
4 строка - фраза, несущая определенный смысл,
5 строка - заключение в форме существительного.

Например, при изучении произведения В.М. Гаршина "Сказка о жабе и розе" у детей получились такие синквейны, характеризующие главных героев.

Роза.
Прекрасная, душистая.
Цветет, пахнет, радуется.
Становится для мальчика кусочком счастья.
Царица цветов.

Жаба.
Жирная, скверная.
Карабкается, пыхтит, злится.
Хочет слопать розу.
Негодяйка.

Эффективным приемом в работе над произведением является составление "Паспорта героя". Вот какой паспорт героя сказочной повести А.М. Волкова "Волшебник Изумрудного города" составили дети.

Имя - Страшила
Создатель - А.М. Волков
Прописка - сказочная повесть "Волшебник изумрудного города"
Внешний вид - чучело из соломы с нарисованными глазами и ртом
Характер - болтливый, добрый
Где впервые встретился - у изгороди рядом с пшеничным полем
Мечта - получить мозги
Итог - Стал правителем Изумрудного города.

А этот паспорт главного героя получился при работе над произведением В.М. Гаршина "Лягушка - путешественница".

Имя - Лягушка

Создатель - В.М. Гаршин

Прописка - Сказка "Лягушка- путешественница"

Внешний вид - маленькая, зеленая, пучеглазая

личные качества - любопытная, смелая, хвастливая

Где впервые встречается - на болоте

Заветная мечта - побывать на юге

Итог - попала в пруд на краю деревни.

Предлагаю проследить, как можно использовать технологии ТРИЗ при изучении сказки Г. Х. Андерсена "Стойкий оловянный солдатик".

Прием "Раскадровка". При чтении произведения дети рисуют "мультик" - схематичное изображение событий, происходящих в сказке. Таким образом, происходит обобщенное восприятие, а также получается своеобразный план произведения. Можно предложить детям поиграть с кадрами: "Раньше - Позже", "Что потерялось?", "Все в сказке перепуталось"[3]

Игра "Да-Нет". Участники игры задают вопросы ведущему таким образом, чтобы он смог ответить "Да" или "Нет", постепенно сужая поле поиска решений[4].

-Это живой предмет?

-Нет.

-Это игрушка?

-Да.

-Эта игрушка живет в коробке?

-Нет.

-Эта игрушка умеет танцевать?

-Да.

-Это - танцовщица?

Можно создать "Паспорт героя" для выделения существенных и несущественных признаков.

Имя _____ Солдатик

Создатель _____ Г.Х. Андерсен

Место жительства _____ коробка

Внешний вид _____ оловянный, без одной ноги

Личностные качества _____ стойкий, отважный

Имя _____ Троль

Создатель _____ Г.Х. Андерсен

Место жительства _____ табакерка

Внешний вид _____ маленький, черный

Личностные качества _____ злой, мстительный

Тренинг "Хорошо - Плохо". На этом этапе выясняем, для кого "хорошо", а для кого "плохо" и чем "хорошо", чем "плохо".

-Всех оловянных солдатиков уложили в коробку, а солдатика без ноги оставили. Хорошо это или плохо? (здесь важно услышать разные мнения)

-Хорошо для солдатика, потому что он мог смотреть на танцовщицу.

- Плохо для солдатика: он попался на глаза троллю.

-Хорошо для тролля, потому что у него появилась возможность напугать солдатика.

-Хорошо ли, что танцовщица была сделана из бумаги?

-Хорошо: она выглядела легкой и грациозной.

-Плохо: поток ветра в одно мгновение отправил ее в огонь.

"Загадки"- это таинственный текст про героев произведения. Дети с удовольствием составляют такие задания друг для друга.

- Злость этого героя превратила солдатика в кусочек олова.

-Этот герой был настолько легким, что от дуновения ветра полетел в огонь.

Чтобы дети лучше прочувствовали характер героев, можно использовать методику "5 вопросов герою".

Например, вопросы оловянному солдатику:

-Трудно ли ему было стоять на одной ноге?

-Чем ему нравится танцовщица?

-Испугался ли он тролля?

-Что он чувствовал, когда плыл в водосточной канаве?

-Не зря ли он прожил свою жизнь?

В заключение работы над произведением можно подобрать пословицы к теме или дать совет герою, в котором заключается мораль.

Героям страх неведом.

Кто храбр и стоек, тот десятерых стоит.

Кто смерти не боится - не велика птица, а вот, кто жизнь полюбил - тот страх загубил.

ТРИЗ - технологии дают возможность широко использовать игры и тренинги в работе над анализом произведения, а вот инструменты для творчества педагог выбирает сам.

Таким образом, ТРИЗ - важный инструмент в руках талантливых педагогов для формирования сильного мышления и воспитания творческой личности, подготовленной к решению сложных проблем в разных сферах деятельности.

Литература:

1. Федеральный гос. образ. стандарт нач. образ. ФГОС"- М.:Просвещение,2016.

2. Хоменко Н.Н. Теория решения изобретательных задач- ТРИЗ/-декабрь 1997-2003.

3. Мурашкова И.Н. Игры для занятий ТРИЗ-Гомель, 1997

4. Сидорчук Т.А., Хоменко Н.Н. Анализ сюжетного смысла сказок с помощью ситуативной игры "Да-Нет"/-1998

5. Утёмов В. В., Зиновкина М. М. Структура креативного урока по развитию творческой личности учащихся в педагогической системе НФТМ-ТРИЗ // Концепт. - 2013. - Современные научные исследования. Выпуск 1. -ART 53572. - URL: <http://e-koncept.ru/2013/53572.htm>

6. Эльконин Д. Б. Избранные психологические труды. М., "Педагогика", 1989 и Мурашкова И. Н., Мурашковский Ю. С. Некоторые приемы и проблемы воспитания детей самого младшего возраста. Источник: <http://www.stranamam.ru/post/774868/>

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ ТЬЮТОРСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ СУБЪЕКТОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА К РЕАЛИЗАЦИИ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ДЕТЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЗДОРОВЬЯ

Алтухова Т.А.

ФГАОУ ВО НИУ «Белгородский государственный университет», Россия, г. Белгород

Позитивный психологический климат образовательной организации является одним из важнейших условий готовности современной школы к реализации инклюзивного образования детей с ограниченными возможностями здоровья (ОВЗ), а центральной фигурой в его создании должны стать, прежде всего, педагогические работники [1, 5].

В рамках проекта «Внедрение в школы Белгородской области, реализующих инклюзивное образование, инновационных технологий развития толерантности участников образовательного процесса к обучающимся с ОВЗ» осуществляется комплексный подход к созданию позитивного психологического климата через развитие толерантности к обучающимся с ОВЗ у всех участников образовательного процесса (администрации ОО,

педагогов, других учеников, родителей как детей с ОВЗ, так и родителей нормативно развивающихся обучающихся). Для этого реализуется система мероприятий:

1) проведение курсов повышения квалификации педагогических работников по дополнительной профессиональной программе «Психолого-педагогические технологии развития толерантности педагогов к детям с ОВЗ в условиях инклюзивного образования»;

2) проведение конкурса профессионального мастерства «Инновации в развитии толерантности к детям с ОВЗ в инклюзивном образовательном пространстве»;

3) проведение обучающих семинаров-практикумов для всех участников образовательного процесса: «Инновационные технологии развития толерантности субъектов образовательного процесса к обучающимся с ОВЗ»; «Предотвращение школьного буллинга в отношении детей с ОВЗ», «Инновационные технологии работы с родителями детей с ОВЗ», «Инновационные технологии развития толерантности в отношении детей с ограниченными возможностями здоровья у учащихся образовательных организаций» и др.

Проект предполагает оптимизацию процесса подготовки субъектов образовательного процесса к реализации инклюзивной практики через активное использование технологии тьюторского сопровождения.

Педагог-тьютор – это, по сути, менеджер в сфере образования [3], в конкретном случае - в сфере развития толерантности субъектов образовательного процесса к обучающимся с ОВЗ. Он должен способствовать развитию мотивационной основы инклюзивного образования, оказывать помощь в самообразовании, рефлексии самообразования других педагогов, нормально развивающихся сверстников, родителей по вопросам взаимодействия с обучающимися с ОВЗ, оказывать поддержку в сложных ситуациях и др.

Обучение педагогов тьюторским технологиям осуществляется в ходе проведения **обучающего семинара-практикума** «Инновационные технологии развития толерантности субъектов образовательного процесса к обучающимся с ОВЗ» (8-16 часов).

Задачами обучающего семинара-практикума являются:

1. Обеспечение углубления и систематизации знаний педагогов о сущности тьюторского сопровождения и о специфике его реализации в образовательных организациях России.

2. Формирование у педагогов представлений о тьюторских технологиях сопровождения субъектов образовательного процесса.

3. Обеспечение овладения педагогами тьюторскими технологиями развития толерантности субъектов образовательного процесса к обучающимся с ОВЗ.

Поставленные задачи реализуются через теоретический и технологический модули семинара-практикума.

В ходе семинара-практикума педагоги (будущие тьюторы) имеют возможность развить свою коммуникативную компетентность, компетентность в области толерантности и реализовать их в конкретной деятельности, а также усваивают формы работы с другими педагогами для дальнейшего их применения в собственной практике. Организуются дискуссии и организационно-деятельностная игра, которая представляет собой форму организации и метод стимулирования коллективной деятельности по решению проблем. Через участие в организационно-деятельностной игре педагоги приобретают навыки работы в группе, умения ориентироваться на общую цель, навыки сотрудничества. В ходе управления дискуссией используются методы модерации: метод «мозгового штурма», метод карточного опроса, метод точечных вопросов, метод смыслового поля.

На **первом этапе** семинара-практикума осуществляется введение в проблему, постановка цели и определение задач. Для этого используется *метод синквейна*. Участникам семинара предлагаетсяделиться на несколько групп и описать в форме пятистишья свое понимание: сущности тьюторства; сущности толерантности; сущности инклюзии. После обсуждения пятистиший формулируется проблема о необходимости тьюторского сопровождения участников образовательного процесса в развитии их толерантности к обучающимся с ОВЗ.

На **втором этапе** реализуется **теоретический модуль**, в ходе которого педагоги знакомятся с сущностью тьюторского сопровождения субъектов образовательного процесса в инклюзивной школе. Рассматриваются следующие вопросы: Определение термина «тьютор» (консультант, наставник, советник, организатор информационного обмена, основанного на ресурсах образовательной среды). Понятие и сущность тьюторства. Сущность тьюторской позиции в образовании. Тьютор как сопровождающий профессионального развития педагогов. Тьюторское сопровождение как процесс взаимодействия тьютора и подопечного в определении траектории индивидуального развития. Учет особенностей взрослых при их обучении: потребность в решении практических задач; потребность в личностно- профессиональном развитии. Компетентность в области развития толерантности к обучающимся с ОВЗ – эффективное применение субъектами образовательного процесса (педагогами и родителями) собственных ресурсов для выстраивания активного и безконфликтного взаимодействия с детьми с ОВЗ. Функции тьютора в отношении субъектов образовательного процесса (педагогов и родителей): диагностика состояния ресурсов (коммуникативных ресурсов и др.); осуществление целеполагания; мотивирование и вовлечение в процесс саморазвития; управление деятельностью и мыследеятельностью субъектов образовательного процесса; коррекция деятельности субъектов образовательного процесса; контроль выполнения заданий; рефлексия деятельности. Требования к компетентности тьютора. Основные личностные особенности, умения и навыки тьютора: общительность и способность устанавливать межличностные взаимоотношения; наличие способности к рефлексии и анализу своего опыта самообразования; способность управлять курсами; навыки в использовании технологии; навыки подачи материала; умение организовать групповую работу; умение организовать продуктивную групповую дискуссию; умение создать и поддерживать в группе атмосферу доверия, заинтересованности.

В ходе реализации **технологического модуля** отрабатываются технологии сопровождения педагогов и родителей по развитию толерантности к обучающимся с ОВЗ. В работе с участниками семинара-практикума применяются интерактивные технологии и различные формы организации работы, которые, с одной стороны, способствуют обмену информацией между участниками с позиций объективной заинтересованности, формированию умений вести дискуссию, доказывать и защищать свои принципы, признавая право на существование разнообразных мнений и взглядов на проблему, развитию коммуникативных и толерантных качеств, а с другой, позволяют расширить банк педагогических технологий, методического инструментария, организационных форм работы с педагогическим коллективом образовательной организации по развитию толерантности к обучающимся с ОВЗ, который может быть использован в дальнейшем при реализации тьюторского сопровождения участников образовательного процесса.

Проводится **круглый стол** по проблеме «Формирование толерантного пространства инклюзивной школы». Участники семинара-практикума делятся на группы: «администрация школы», «специалисты психолого-педагогического сопровождения», «учителя», «родители обучающихся с ОВЗ», «родители «обычных учащихся», «наблюдательный совет». В соответствии с выбранной ролью участники семинара обсуждают проблемные вопросы, формулируют основные рекомендации по созданию модели толерантного пространства ОО, предлагают формы работы и мероприятия. Проводится коллективное обсуждение предлагаемых материалов и коллегиально разрабатывается модель толерантного пространства, составляется план мероприятий по развитию толерантности.

Организуется **педагогическая студия** «Использование кейс-метода в развитии толерантности педагогов к обучающимся с ОВЗ». Педагогическая студия – это комплексное занятие, направленное на полное и всестороннее овладение определенной проблемой. Занятия в студии позволяют оказать действенную интеллектуальную и эмоциональную помощь педагогам, особенно тем, кто осваивает новую технологию или методику обучения [2].

Алгоритм проведения педагогической студии:

1. *Пролог*. На данном этапе устанавливается контакт руководителя студии с каждым из педагогов. Приветствие каждого студийца. Вопрос, обращенный к каждому в момент приветствия: «Знаете ли Вы, что такое кейс-метод и используете ли Вы его в своей работе?»

2. *Этюд*. Осуществляются первые подступы к проблеме, установка на предстоящую деятельность. Организуется игровая деятельность всей группы по типу игры «Необитаемый остров» с целью введения в проблему и показа на конкретном примере особенностей организации кейс-метода. Кейс-метод интерпретируется как интерактивный метод, целенаправленный процесс, построенный на всестороннем анализе представленных ситуаций. Его отличительная черта - создание проблемной ситуации из реальной жизни. Он может использоваться как в процессе обучения, так и в процессе контроля знаний [4].

3. *Экспликация* (этап исследования, заключающийся в раскрытии сущности явления). Дается научная информация, теоретический материал и практические упражнения, подтверждающие теорию. В теоретическом блоке «Разберемся в понятиях» дается определение понятия кейс-метода. Даются основные признаки кейс-метода, отличающие его от других интерактивных технологий, определяются его основные задачи. Организуется дискуссия о возможностях использования кейс-метода в развитии толерантности педагогов к обучающимся с ОВЗ. Определяются методические требования к его разработке: подбору педагогических проблемных ситуаций, видеофрагментов, заданий к ним. Организуется коллективная творческая деятельность по созданию банка педагогических ситуаций и заданий к ним.

4. *Дискуссия*. Обсуждение представленных педагогических ситуаций и заданий к ним. Вопросы к студийцам: «Что бы Вы сказали по этому поводу?», «В какой мере и где могут быть использован предложенный практический материал и кейс-метод в целом для развития толерантности к детям с ОВЗ?».

5. *Рефлексия*. Заканчивается студийная работа самооценкой каждого участника, в том числе и руководителя студии: оценивается работоспособность, содержание деятельности, психологическое состояние, результативность работы. Руководитель студии предлагает каждому студийцу, по кругу передавая друг другу «рефлексивный» мячик, продолжить фразу: «Я для себя как педагога-профессионала извлек из этой работы...» или «Как Вам работалось?», или «До начала занятий я думал..., а теперь я...», или «Что Вам дало студийное занятие?». Студия завершается пожеланиями руководителя всем участникам студии профессионального успеха в использовании кейс-метода в развитии толерантности участников образовательного процесса к детям с ОВЗ.

В ходе *открытой дискуссии* с участниками семинара-практикума определяются задачи работы с родителями:

- изучение состояния, отслеживание результатов взаимодействия родителей и детей;
- выявление трудностей, проблем взаимодействия в семье и отбор педагогических средств его регулирования;
- организация изучения и обобщения передового опыта взаимодействия родителей и детей;
- мотивирование родителей на саморазвитие эмпатийности и коммуникативных умений;
- пропаганда лучших достижений взаимодействия родителей и детей;
- обучение учащихся и родителей совместной деятельности и общению;
- создание благоприятной атмосферы, обстановки для установления контактов родителей и детей при организации совместной деятельности;
- активное вовлечение родителей во все сферы деятельности школы;
- организация родительского всеобуча на паритетных началах: педагоги – родители, родители – родители.

Организуется *круглый стол* по проблеме «Формы совместной деятельности родителей и детей». Участники семинара-практикума делятся на группы «родители детей с ОВЗ», «родители обычных учащихся», «дети с ОВЗ», «обычные учащиеся». В ходе обсуждения в группах определяются основные формы совместной деятельности и выносятся на обсуждение в ходе круглого стола. Коллекциально составляется перечень возможных форм:

- семейные конкурсы в школе и классе – «Спортивная семья», «Дружная семья», «Читающая семья», фотоконкурс «Природа Белогорья», конкурс семейных газет и др.;
- представление результатов совместного творчества родителей и детей, рассказ об увлечениях в семье («Мир наших увлечений», организация выставок творческих семейных работ);
- самопрезентация детей (дневник ребенка «События моей жизни», «Детское портфолио» и др.);
- проведение совместных дел (турпоходы, трудовые дела, оформление кабинета, экскурсии и т. д.);
- выполнение творческих семейных заданий при подготовке мероприятий (оформление наглядности, выступление, представление проекта и т. п.);
- выполнение семейных заданий по учебным предметам (произвести расчеты; описать наблюдения; провести опыты; определить заказ на изготовление предмета быта для дома, разработать проект его изготовления, реализовать этот проект и представить результаты совместного труда; подготовить сообщение по вопросу и т. п.);
- проведение «Праздника семьи»;
- проведение совместных занятий, практикумов родителей и детей, например, по проблемам общения, взаимоотношений родителей и детей, выбора профессии и других (с учетом предложений родителей и детей);
- создание совместных объединений по интересам, клубного типа;
- пропаганда опыта формирования положительных отношений к детям с ОВЗ через проведения конкурса сочинений «Мой одноклассник – особый человек», акций добра «Мир игрушек для особых детей» и др., страница сайта школы «Мы-вместе!» и др.

На **заключительном этапе** семинара-практикума осуществляется рефлексия. Проводится анализ и обобщение приобретенного опыта с использованием игры «Чемодан». Участники семинара-практикума по очереди складывают в чемодан самые ценные, необходимые «предметы», предварительно обсудив выбор с группой. Если остаются невостребованные «вещи», то участникам необходимо предложить посмотреть на то, что никому не оказалось нужным и подумать, как можно и можно ли применить ненужное, придав ему новый смысл.

Библиографический список

1. Алтухова Т.А., Российская Е.Н. Комплексный подход к созданию позитивного психологического климата в образовательных организациях, реализующих инклюзивное образование детей с ограниченными возможностями здоровья // Тенденции развития современного образования: опыт, проблемы, векторы развития: Материалы Международной научно-практической конференции (г. Караганда). – Караганда: Карагандинский колледж актуального образования «Болашақ», 2016. - С. 273-276.
2. Гущина Т.Ю. Знакомьтесь: Педагогическая студия // Внешкольник. – 1996.
3. Ковалева Т.М., Кобыща Е.И., Попова (Смолик) С.Ю., Теров А.А., Чередилина М.Ю. Профессия «тьютор». – М.-Тверь: «СФК-офис».
4. Ситуационный анализ, или анатомия Кейс-метода / Под ред .Ю.П. Сурмина. – Киев: Центр инноваций и развития, 2002.
5. Чебарыкова С. В., Степанов К. В. Готовность учреждений различного типа к реализации инклюзивного подхода в образовании детей с ограниченными возможностями здоровья // Молодой ученый. - 2015. - №5. - С. 551-554.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭКРАННО-ЗВУКОВЫХ СРЕДСТВ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ (ВИДЕО)

А.О. Рақымғалиева

Магистр I курса факультета башкирской филологии БГПУ им. М. Акмуллы,
Уфа, Республика Башкортостан

Учебный видеофильм, по мнению Верисокина Ю.И., характеризуется рядом особенностей: информационная насыщенность, сильное эмоциональное воздействие на аудиторию, темп предъявления информации с экрана, управление процессом восприятия, целостность и законченность.

Информационная насыщенность заключается в том, что посредством демонстрации за короткий промежуток времени можно передавать такой объем информации, который нереально представить при словесном изложении с использованием других средств обучения.

Эмоциональное воздействие представляется в разнообразных выразительных возможностях фильма, позволяющих воздействовать не только на сознание, но и на чувства зрителя, вовлекающих их в действия, происходящее на экране.

Темп предъявления информации с экрана задается его создателями, и зритель может только приспособиться к нему, или весь фильм надо разбить на фрагмент и показать их с определенными паузами.

Управление процессом восприятия информации с экрана определяется не только темпом ее подачи, но и логикой изложения, используемыми средствами съемки, выделением общего, среднего и крупного планов вплоть до их детального изображения, дикторским тестом, включаемыми кадрами анимации и др. зритель ничего изменить не может.

Целостность и законченность экранно-звукового пособия состоит в том, что оно в принципе подготовлено для использования как основного источника информации и поэтому содержит логически целостную информацию с определенной методикой ее подачи [1.25].

Бим И.Л. выделил следующие требования к диафильму:

1. четкое и продуманное дозирование информации, чтобы не допустить перегруженности фильма;
2. отсутствие многотемности;
3. простое композиционное построение кадра с четким выделением главного;
4. дикторский текст должен быть предельно лаконичным, выразительным, доступным, не подменяющим изображение;
5. дикторский текст может иметь паузы, для того, чтобы не мешать восприятию зрительного ряда и дать учителю возможность вставить свои дополнения и пояснения;
6. занимательность фильма, использование разнообразных способов и приемов съемки;
7. показ изучаемого объекта или явления во всех возможных вариантах;
8. создание проблемной ситуации;
9. включение в текст изложения вопросов, заданий, если необходимо, инструкций;
10. короткие по времени или с четким разделением сюжеты или фрагменты внутри более продолжительной ленты [2.30].

Нестерова Н.В. отметила: "Дидактические функции учебного фильма на уроке: источник новых знаний, средство иллюстрации учебного материала, обобщение и

систематизация знаний, зрительная или зрительно-слуховая опора для последующей самостоятельной работы учащихся, вспомогательное средство при контроле знаний.

Это не значит, что структура и содержание фильма строго определяют его дидактические функции на уроке. Часто один и тот же фильм в различных ситуациях можно применять для решения разнообразных дидактических задач" [3.19.].

По словам Коджаспировой Г.М. перед использованием любого видеоматериала (кино- или видеофильма) учителю необходимо очень внимательно изучить: в какой мере его устраивают объем, качество содержания и характер его подачи; какие акценты делают авторы фильма и совпадают ли они с тем, что хотел бы донести при изучении данного материала сам учитель (воспитатель); насколько удачен и целесообразен дикторский текст; каковы дидактические возможности фильма в сравнении с другими имеющимися средствами наглядности; в какой степени он соответствует возрастным особенностям учеников и уровню их подготовленности. Если учитель решает, что фильм будет показан полностью, то надо продумать вопросы и задания до просмотра фильма, чтобы организовать его восприятие в нужном направлении, и после его демонстрации – для работы по осмыслению и пониманию увиденного. Если принимается решение о пофрагментарном просмотре, необходимо определить границы каждого фрагмента и распланировать до и после просмотра. Длительность фрагмента не должна превышать 4-5 мин., общее количество фрагментов на одном уроке – не более 5.

Продолжительность фильма на одном уроке не более 20-30 мин. Прерывать показ фильма следует в крайних случаях, когда изображаемое на экране не будет воспринято без комментария учителя.

Необходимо продумать время фильма в структуре занятия.

При отборе материала фильма целесообразно отметить то, что можно будет использовать на последующих занятиях.

Отбирая фильм, надо обратить внимание не только на его образовательную, но и на воспитательную ценность.

Важным моментом при подготовке к использованию экранно-звукового пособия являются установление его связи с учебником и другими источниками, что определит характер домашнего задания и другой самостоятельной работы как на уроке, так и вне его.

Независимо от дидактической цели использования фильма на уроке, перед его демонстрацией учитель произносит непродолжительное вступительное слово, в котором стремится пробудить интерес к фильму, установить связь между материалом фильма и изучаемой темой, обратить внимание на определенные моменты фильма, не раскрывая его содержания; пояснить наиболее трудные или неполно раскрытые в фильме места. Во время демонстрации необходимо воздерживаться от его комментария; он целесообразен только в случае использования фильма без дикторского текста. Но и этим комментарий должен быть предельно лаконичным, четким, чтобы не отвлекать учащихся от фильма, не мешать восприятию экранного изображения.

Таким образом, сопровождающая фильм речь учителя нужна только в тех случаях, когда надо:

- пояснить непонятные места фильма;
- обратить внимание детей на главные моменты, которые необходимо твердо запомнить;
- подчеркнуть существенные детали изображения, которые без указания учителя останутся незамеченными;
- теснее увязать отдельные кадры фильма, углубляя их содержание;
- связать иллюстративную сторону со всем содержанием урока.

Иногда целесообразно задать вопросы к фильму по мере его демонстрации. Но при этом надо учитывать, чтобы кратко сформулированный вопрос уложился в кадры, к которым он относится. Лучше все-таки задать вопросы по фильму до его демонстрации. Вопросов должно быть немного – 2-3. Постановка вопросов способствует более глубокому восприятию, длительному сохранению кадров в памяти, более полное их воспроизведение после просмотра.

Перед просмотром фильма обязательно надо провести словарную работу: новые или малознакомые слова разобрать, написать на доске и записать в тетрадь.

Если фильм используется как источник знаний и содержит новые для учащихся сведения, то для его качественного запоминания необходимо воспроизвести те изученные ранее понятия и закономерности, которые служат теоретической базой для восприятия экранного материала. Далее учитель мобилизует учащихся на активную целенаправленную работу в процессе просмотра фильма.

Эффективной формой мобилизации внимания учащихся, повышения их ответственности при просмотре фильма, активизации восприятия являются задания, которые перед его демонстрацией формулирует учитель.

Важно учесть еще и то, что одного только просмотра фильма для усвоения учащимися заложенной в нем информации недостаточно. Качество усвоения учащимися экранного материала определяется также правильной работой после просмотра фильма.

После просмотра фильма следует выяснить у учащихся, что им было непонятно, связать новый экранный материал с ранее изученным, привести его в определенную систему, сделать выводы, обобщения, направить мысли школьников на подтверждение теоретических положений урока, усвоения формулировок, правил, закономерностей [4.54.].

По мнению Н.В. Нестеровой, видеомagneтофоном пользоваться проще и удобнее, чем киноаппаратом, с его помощью можно зафиксировать на пленку самостоятельный видеофильм, показать телепередачу, изображение с фонозаписи и т.д.

Подготовленный видеофильм учитель может продемонстрировать на уроке полностью или оставить просмотр, чтобы обратиться к учащимся, выполнить записи или какие-либо задания на доске самому или вызвать учеников. В течение всего урока с использованием видеозаписи сохраняется обратная связь между учителем и классом.

Видеозаписи можно многократно повторять в классе для уточнения и обобщения знаний, формирования навыков доказательства и аргументации, анализа ответов учащихся, контроля знаний.

Дидактические возможности применения видеозаписей многообразны. Фрагмент видеозаписей легко сочетается с другими средствами обучения, которые группируются вокруг него. Он сравнительно просто комментируется учителем или учащимися и может использоваться в любой части урока.

Учебная видеозапись полезна и на этапе обобщения учебного материала. Учитель может подготовить запись, фиксирующую основные моменты одной темы, группирующую материал по определенным темам курса. Учащиеся просматривают запись с новых позиций, она становится предметом обсуждения, дополнения и критики.

Поскольку запись подготавливается учителем для класса, интересы которого ему известны, вопросы и задания закладываются в сценарии таким образом, чтобы активизировать мысль определенной группы учащихся, к которым можно обратиться с экрана непосредственно, что позволяет дифференцировать и индивидуализировать объяснение или повторение учебной темы [5.68.].

В достаточно активной форме работа над простым видеофильмом позволяет добиваться формирования у детей прочных навыков, грамматически правильных

высказываний, как в диалогической, так и в монологической формах речи. Технические средства обучения прочно вошли в учебно-воспитательный процесс, стали сегодняшним днем школы. И ясно, что точный и тщательный контроль за такими уроками будет содействовать улучшению качества уроков обучения и повышению квалификации учителя. При этом урок с использованием технических средств обучения неизбежно влияет на последующие уроки по данной теме, от его качества зависит устойчивость знаний – ведь урок с техническими средствами обучения наиболее насыщен и в учебно-информационном, и в эмоциональном плане.

Список литературы:

1. Верисокин Ю.И. Видеофильм как средство повышения мотивации школьников при обучении иностранному языку // Каменецкая Н.П. Иностранные языки в школе. – 2003. - №
2. Карпов П.В., Романин В.А. Технические средства обучения : Учебное пособие для студентов пед. ин-тов и учащихся пед. уч-щ. – М.: Просвещение, 1979. – 271 с.
3. Кравченя Э.М. Технические средства обучения в школе : Учебное пособие. – Мн.: ТетраСистемс, 2005. – 272 с.:ил.
4. Полат Е.С. Новые педагогические информационные технологии в системе образования. – М., 2000.
5. Попов Р.Ф. Начальная школа. – 2006. - № 4.
6. Прессман Л.П. Основы методики применения экранно-звуковых средств в школе. – М.: Просвещение, 1979. – 176 с.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ АРТ-ТЕРАПИИ В КОРРЕКЦИОННО-ЛОГОПЕДИЧЕСКОЙ РАБОТЕ С ДОШКОЛЬНИКАМИ.

Кушаева Ж.М.

Общеобразовательный комплекс школа-интернат-детский сад №68

В настоящее время педагоги дошкольных организаций находятся на пороге новой эпохи в истории отечественного дошкольного образования. Актуальным является вопрос применения инновационных педагогических технологий в дошкольном образовании. Данный вопрос не обходит стороной и специальную педагогику.

На базе нашего комплекса функционируют логопедический пункт. Анализ результатов диагностики позволил обнаружить общие для всей вертикали недостатки в развитии речи. Как известно, речевые расстройства зачастую не являются изолированными. Одновременно с речевой сферой страдают эмоциональная и сенсорно-перцептивная сферы ребёнка. У таких детей часто наблюдается низкая работоспособность, легкая отвлекаемость, быстрая пресыщаемость. Работа с такими детьми обычными методами и приёмами не всегда даёт эффективные результаты. Поэтому, необходимо использовать новые технологии, одновременно обеспечивающие познавательное развитие детей и стимулирующую их речевую активность. Такой технологией, несущей особые коррекционные и развивающие возможности, на наш взгляд, является арт-терапия.

В настоящее время «арт-терапия» имеет несколько значений:

- рассматривается как совокупность видов искусства, используемых в лечении и коррекции;
- как комплекс арт-терапевтических методик;
- как направление психотерапевтической и психокоррекционной практики;
- как метод.

В более широком смысле арт-терапия направлена на гармоническое развитие ребенка с проблемами, расширение возможностей его социальной адаптации посредством искусства и выполняет следующие функции:

1. катарсическая — очищение, освобождение от негативных состояний.
2. регулятивная — снятие нервно-психического напряжения, регуляция психосоматических процессов, моделирование положительного психоэмоционального состояния.
3. коммуникативно-рефлексивная — обеспечивающая коррекцию нарушений общения, формирование адекватного межличностного поведения, самооценки.

Используя в своей работе арт-терапевтические методы, необходимо опираться на следующие принципы:

- принцип единства коррекции и развития;
- принцип учёта возрастных психологических и индивидуальных особенностей развития;
- принцип комплексности психолого-педагогического воздействия;
- принцип личностно-ориентированного и деятельностного подхода;
- принцип оптимистического подхода;
- принцип активного привлечения ближайшего социального окружения к работе с ребенком (семья, детский сад).

Преимущества метода арт-терапии (по А. И. Копытину) [9;11] следующие:

- арт-терапия не имеет возрастных ограничений в использовании. Нет противопоказаний к участию тех или иных людей в арт-терапевтическом процессе.
- арт-терапия является средством преимущественно невербального общения.
- арт-терапия является средством свободного самовыражения и самопознания.
- арт-терапевтическая работа в большинстве случаев вызывает положительные эмоции, помогает сформировать более активную жизненную позицию.
- арт-терапия основана на мобилизации творческого потенциала человека, внутренних механизмов саморегуляции и исцеления.

Арт-терапевтические направления разнообразны. В их числе:

- изотерапия — лечебное воздействие средствами изобразительного искусства: рисованием, лепкой, декоративно-прикладным искусством;
- имаготерапия — воздействие через образ, театрализацию, драматизацию;
- музыкотерапия — воздействие через восприятие музыки;
- сказкотерапия — воздействие посредством сказки, притчи, легенды;
- кинезитерапия — воздействие через танцевально-двигательную; коррекционную ритмику (воздействие движениями), хореотерапию;
- фототерапия — использование фотоматериалов и слайдов в работе;
- куклотерапия — метод комплексного воздействия на детей, который предполагает использование кукол и театральных приёмов (этюдов, игр, упражнений, специальных заданных ситуаций с помощью персонажей кукольного театра);
- игровая терапия — метод коррекции посредством игры;
- песочная терапия — сочетание невербальной формы психокоррекции, где основной акцент делается на творческом самовыражении ребенка (композиции из фигурок) и вербальной (рассказ о готовой работе);
- ароматерапия — это применение эфирных масел и масляных суспензий с целью укрепления здоровья человека. Запахи управляют настроением, успокаивают перевозбуждённую нервную систему, повышают работоспособность.
- смехотерапия — это вид психотерапии, помогающий снять блоки, расслабиться, избавиться от стеснительности. Юмор и смех поднимают настроение, помогают наладить коммуникативные связи, позволяют эффективно противостоять стрессовым ситуациям;
- цветотерапия — способствует восстановлению индивидуального биологического ритма с помощью специально подобранного цвета.

Проанализировав данные направления, мы считаем, что наиболее приемлемыми для коррекционно-логопедического воздействия с дошкольниками будут изотерапия, имаготерапия, кинезитерапия.

Направление	Цель	Методы и приемы
«Изотерапия» (Художественно-изобразительная деятельность).	предоставление ребёнку неограниченных возможностей для самовыражения и самореализации в продуктах творчества (рисунке, аппликации, лепке).	<ul style="list-style-type: none"> • техника «кляксография»; • пальцевая живопись; • рисование мягкой бумагой; • рисование тычком жёсткой полусухой кистью; • рисование на стекле; • ниткография; • рисование на манке; • техника рисования листьями, палочками, камушками; • техника отпечатывания ватой; • техника «оттиск пробками»; • рисование ладонями.
«Имаготерапия» (Театрально-исполнительская деятельность).	развитие речи детей средствами театрализованных игр.	Игры-драматизации Игры – инсценировки
«Кинезитерапия» (Музыкально-двигательная деятельность).	коррекция речевых нарушений с помощью использования различных видов музыкально-двигательной деятельности.	Пальчиковая гимнастика. Логопедическая ритмика. Танец. Психогимнастика.

«Изотерапия»

Применение данного вида деятельности в коррекционной работе с детьми с нарушениями речи позволяет получить положительные результаты:

-создаются благоприятные условия для развития общения замкнутых детей, позволяет развивать коммуникативные навыки ребёнка способность к сотрудничеству со сверстниками;

-оказывается влияние на осознание ребёнком своих переживаний, на развитие произвольности и способности саморегуляции, уверенности в себе за счёт социального признания ценности продукта, созданного ребёнком.

«Имаготерапия»

Театрально-исполнительская деятельность вызывает у детей желание взаимодействовать со взрослыми и сверстниками, включаться в исполнение по ролям песенок, потешек, закрепляет умение передавать различные движения, стимулирует образно-игровые проявления при использовании костюмов персонажей. В ходе подготовки к

инсценировке того или иного спектакля у детей закрепляются умения ориентироваться на свойства и качества предметов, развивается память, воображение.

Участвуя в театрализованной деятельности, дети знакомятся с окружающим миром через образы, краски, звуки, а поставленные вопросы заставляют их думать, анализировать, делать выводы, обобщения. С умственным развитием тесно связано и совершенствование речи. В процессе работы над выразительностью реплик персонажей, собственных высказываний активизируется словарь ребенка, совершенствуется звуковая культура речи, ее интонационный строй. Произносительные реплики ставят ребенка перед необходимостью ясно, четко, понятно изъясняться. У него улучшается диалогическая речь, ее грамматический строй.

В работе используются театрализованные игры двух видов:

1-Игры-драматизации.

Цель – обучать детей показывать «спектакли» посредством различных видов театрализованной деятельности (пальчиковый театр, настольный театр, кукольный театр, теневой театр). Результатом является: развитие речи детей, формирование коммуникативных способностей, реализация у детей скрытых возможностей и индивидуальных способностей, формирование позитивной самооценки и положительных личностных качеств.

2-Игры – инсценировки.

Цель – обучить детей самостоятельно разыгрывать спектакли, распределять роли, изготавливать атрибуты и фантазировать о костюме героя. Для реализации инсценировки детям предлагаются различные русские народные сказки, потешки, прибаутки, басни.

Работа над играми – инсценировками может проводиться в двух формах:

- специально организованная деятельность педагога с детьми;
- игра в процессе самостоятельной деятельности детей.

Если в драматизации в основном важны лишь интонации голоса, то в инсценировках важно еще и умение передавать чувства, эмоции персонажа с помощью мимики, пантомимики.

«Кинезитерапия»

Включает в себя 4 основных раздела: пальчиковая гимнастика, коррекционная (логопедическая) ритмика, танец, психогимнастика.

Пальчиковая гимнастика.

Цель – развитие мелкой моторики рук у дошкольников с нарушениями речи. По данным Кольцовой М.М. речевые области мозга формируются под влиянием импульсов, поступающих от пальцев рук. Совершенствование ручной моторики способствует активизации моторных речевых зон головного мозга и, вследствие этого – развитие моторной функции речи.

Пальчиковая гимнастика включает в себя различные виды упражнений на развитие ловкости, точности, координации, синхронности движений пальцев рук. Пальчиковая гимнастика помогает детям отдохнуть, расслабиться, укрепляет мышцы пальцев и ладоней, что в свою очередь помогает в рисовании, а в дальнейшем – в письме, активно развивает память и речь. Игры с пальчиками создают благоприятный эмоциональный фон, учат вслушиваться и понимать смысл речи, повышают речевую активность ребенка.

Логопедическая ритмика.

Цель – преодоление нарушений в развитии посредством ритма.

Материал логоритмики составляют: малые фольклорные формы, пляски, игры – сценки, музыкально-речевые игры со специальными логопедическими упражнениями. С их помощью у ребенка успешно развиваются речевая и коммуникативная функции речи, обогащается словарный запас.

Танец.

Цель – учить детей передавать средства музыкальной выразительности (метроритм, темп, форму, динамику) через движение.

Танец – форма кинезитерапии, в процессе которой формируются ориентировка в пространстве, произвольная двигательная активность, необходимая для функционирования всех психических процессов, обеспечивает регуляцию мышечного тонуса, снятие локальных зажимов, напряжения; развивает «чувствование» своего тела, осознание возможностей адекватной передачи своих чувств и переживаний через выразительные движения под музыку.

Психогимнастика.

Цель – обучить детей элементам техники выражения эмоций посредством мимики, жестов, движений.

Психогимнастика включает в себя комплекс упражнений, игр, этюдов, с помощью которых осуществляется коррекция психоэмоциональных и моторных нарушений у детей.

Психогимнастические упражнения предлагаются для выполнения детьми в конце занятия по кинезитерапии, выбор того или иного упражнения зависит от эмоционального состояния детей: после подвижных упражнений используются этюды, направленные на релаксацию, и наоборот, умеренный темп предыдущих заданий требует яркого окончания.

Помимо всего прочего, арт-терапия – прекрасный способ безболезненно для других выразить свои эмоции и чувства, поэтому в перспективе у меня расширение ассортимента арт-терапевтических средств и предоставление возможности свободного к ним доступа ребёнка в любое время по его желанию.

Таким образом, инновационные методы воздействия в деятельности логопеда становятся перспективным средством коррекционно-развивающей работы с детьми, имеющими нарушения речи. Эти методы принадлежат к числу эффективных средств коррекции и помогают достижению максимально возможных успехов в преодолении речевых трудностей у детей дошкольного возраста. На фоне комплексной логопедической помощи инновационные методы, не требуя особых усилий, оптимизируют процесс коррекции речи детей и способствуют оздоровлению всего организма.

Литература

1. Аверьянова А.П. Изобразительная деятельность в детском саду. - М.: Мозаика-Синтез, 2001.
2. Алексеева М.Ю. "Практическое применение элементов арт-терапии в работе учителя". М., 2003.
3. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании / Е.А. Медведева, И.Ю.Левченко, Л.Н.Комиссарова, Т.А.Добровольская. - М.: Изд. центр «Академия», 2001.- 248 с.
4. Бабина Е. С. Нетрадиционные методы терапии в логопедической работе // Логопед. – 2008. - № 1. – С. 41-48.
5. Глухова А. Е. Арттерапия в системе коррекционной помощи детям с речевыми нарушениями // Молодой ученый. — 2014. — №17. — С. 467-473.
6. Дерманова И.Б. Диагностика эмоционально – нравственного развития.- СПб.: Речь, 2002.
7. Колеошкина С. Н. Арт-терапевтические технологии учителя-логопеда // Школьный логопед. – 2007. – № 2.
8. Колодницкий Г.А. Музыкальные игры, ритмические упражнения и танцы для детей. - М.: Гном-Пресс, 2000.
9. Копытин А. И. Теория и практика арт-терапии. СПб.: Питер, 2002.

К ВОПРОСУ О РАЗВИТИИ КОММУНИКАТИВНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ПЕДАГОГА И УЧАЩЕГОСЯ В КЛАССЕ «ОБЯЗАТЕЛЬНОГО ФОРТЕПИАНО»

Петько Н.В.

Карагандинский колледж искусств им.Таттимбета

Передача знаний от старших поколений младшим происходит в процессе целенаправленного обучения и воспитания через знания, опыт, книги и т. д. Но ни один учебник, каким бы совершенным он ни был, не может заменить живого общения с учителем, являющегося важнейшим звеном в передаче социального опыта. И только при тесном психологическом контакте учителя и ученика процесс обучения становится наиболее эффективным. При этом все играет роль: язык общения и жесты; эмоциональная выразительность и мимика, поза, взгляд собеседника. В процессе общения выделяют несколько этапов: 1) потребность в общении, побуждающая человека контактировать с другими людьми, 2) цель общения, 3) ориентировка в личности собеседника, 4) тема общения, 5) средства общения, 6) контроль эффективности общения на основе установления обратной связи, 7) корректировка методов общения. Если какое-либо звено при этом отсутствует, то результат окажется неэффективным. Эти умения называют «социальным интеллектом», «коммуникативной компетентностью» или «коммуникабельностью»- способность устанавливать и поддерживать необходимые контакты с другими людьми, т.е. умение общаться.

Как правило, в процессе обучения педагог передает своему ученику частицу самого себя, а во многих случаях – и всего себя. Поэтому, чем значительнее личность учителя, тем больше положительного влияния он сможет оказать на личностный рост своего ученика. Часто именно через любовь к учителю приходит и любовь к тому предмету, который он преподает. Сам же учитель занимает в процессе обучения как бы промежуточное место между учеником и изучаемым им предметом: «Ученик-Учитель-Предмет». Очень хорошо, если педагог имеет определенные достижения: награды на конкурсах, статьи в журналах, звание. Однако сами по себе глубокие знания не могут автоматически сделать его обладателя хорошим учителем. Мир знает много музыкантов, спортивных тренеров, школьных учителей по разным предметам, которые при скромном уровне своих личных академических достижений смогли обеспечить своим ученикам невиданный профессиональный и личностный рост. Происходит это в том случае, если хорошие (но не обязательно выдающиеся) академические и профессиональные знания, умения и способности умножаются на комплекс личностных человеческих качеств учителя. И здесь на первый план выходят дидактические качества (умение передавать учащемуся свои знания о предмете) и коммуникативные способности учителя. Особенностью талантливых педагогов, добивающихся больших результатов в обучении своих учеников, является то, что они умеют одни и те же знания предлагать учащимся по-разному в зависимости от уровня их подготовки, психологических и индивидуальных особенностей. Общаясь с учащимся, педагог должен выявить особенности способностей своего воспитанника, понять причины недостатков в исполнении разучиваемых им произведений. На этой основе зарождается индивидуальный подход к отбору форм и приемов воздействия на учащегося, важный для его успешного продвижения в музыке. И так процесс общения начинается с восприятия, протекает по-разному в зависимости от репрезентативной системы человека, т.е. системы восприятия. Существует три типа: визуальная, при которой человек больше доверяет зрительной системе; аудиальная система т.е. слуховая и кинестическая, при которой человек больше доверяет своим чувствам, ощущениям. Приведу пример из моей практики работы с учащимися с ярко выраженным типом аудиальной и кинестической репрезентативной системы. Это были учащиеся с ограниченными возможностями, т.е.двое учащихся слабовидящих и еще двое совершенно слепых. В силу того, что у них не было конкретного образа педагога, они не видели ни мимики моего лица, ни жестов, ничего того, что мы видим

и замечаем сразу же при первой встрече с неизвестным человеком, то 1) слух принимал на себя основную познавательную нагрузку. В силу этого он у них был очень обострен и развит. Поэтому мне в данном случае (особенно в процессе разбора музыкального произведения) приходилось большей частью проговаривать, пропевать изучаемый материал, причем порой в очень быстром режиме. Т.е. нужно было успеть назвать ноту, ее палец, тут же ее длительность и штрих исполнения. И пока учащийся ее искал на инструменте, объяснить следующий звук с новыми опознавательными координатами (в прямом смысле), т.е. как этот звук найти на клавиатуре, но при этом не потерять предыдущий. Разбирая таким образом весь изучаемый материал нужно было в действительности проговорить каждую точку нотного текста. В этом утомительность и сложность самого процесса разбора изучаемого материала для такой группы учащихся. 2) Вторым важным средством познания и обучения для них являлось осязание, точнее осозательная память. Большая часть работы на уроке фортепиано проходила в непосредственном контакте преподавателя и учащегося. Это когда я брала руку учащегося и ставила палец за пальцем на нужные клавиши до тех пор, пока у него не сложилась определенная схема растяжения и сокращения мышц игрового аппарата, подключая к этому процессу ощущение клавиатуры внутренней стороной ладони. С психологической точки зрения это очень деликатный момент, т.к. не каждый учащийся согласится с тем, чтобы его рукой манипулировали. Таким образом, любой человек обладает своей определенной системой восприятия – и учащийся и педагог. И это нужно учитывать при индивидуальной работе с каждым учеником.

Вопросы общения с учащимися на уроке фортепиано могут быть рассмотрены на примере разных музыкально-исполнительских индивидуальностей. Есть тип учащегося с хорошими творческо-слуховыми данными, мгновенно реагирующего на объяснения и показ педагога, с желанием самому скорее воплотить услышанное им звучание в действии. Задача педагога – подобную творческую увлеченность всячески поддерживать, разъясняя и показывая при этом ему те формы работы над деталями текста, трудностями фортепианной фактуры, овладение которыми будет способствовать его исполнительскому росту. Общение педагога с учащимся, не обладающим яркими музыкальными данными, но любящего музыку и стремящегося познать ее, протекает иначе. Реакция учащегося этого типа на предлагаемые задания, как правило, замедленная и выражена порой в неестественной форме исполнения произведения. Педагог должен проявить исключительный такт и выдержку при оценке отрицательных моментов игры. Упреки и оскорбления в адрес ученика даже в случае его лености, не способствуют усилению авторитета педагога и рождают у воспитанника чувство неуверенности в себе, подавляют его инициативу. Таким образом, в работе с каждой категорией учащихся педагогу следует найти ту основную линию, т.е. своеобразную психологическую установку в их обучении, которая, не нарушая его контакта с учащимся, дает возможность последнему с интересом и в посильной, индивидуально-оправданной форме приобщаться к музыке. Другой важной чертой педагога является умение увидеть изучаемый материал, глазами учащегося, понимая то, что очевидно для него самого, может быть совершенно непонятно его ученику. Это – способность к эмпатии, т.е. умение тонко чувствовать настроение другого человека в данный момент. Эта способность составляет основу так называемой педагогики сотрудничества, концепцию которой разработал американский ученый Карл Роджерс. Ему принадлежит выражение «постоять в чужих туфлях», т.е. посмотреть на ситуацию с другой точки зрения.

Процесс общения педагога и учащегося по психологическому содержанию может иметь три вида – авторитарный, диалогический и конформный. В первом случае педагог выступает в роли урокодателя, не раскрывая себя как личность со своими сильными и слабыми сторонами. Опасной может быть такая форма обучения, когда ученику все расшифровывается без предоставления ему возможности принять самостоятельное решение даже в малом. Это всем известный способ «натаскивания», при котором ученик во всем вынужден подчиняться своему педагогу. Во втором случае процесс обучения близок к диалогу двух равных людей, где создается благоприятная возможность, как для

профессионального роста учащегося, так и для его личностного развития. В этом случае учитель помогает войти ученику во всеобъемлющий мир культуры, стать значительной личностью, вносящей вклад в общественный прогресс. Такому развитию личности ученика во многом способствует гуманистический подход в обучении, который в сравнении с традиционными методами показал, что в классах, где руководили преподаватели с гуманистической ориентацией, учащиеся имели более высокие академические достижения, меньше пропускали занятия по неуважительным причинам, имели более высокую самооценку. При третьем стиле общения положительного воздействия на личность не происходит.

Для того, чтобы учитель смог воспитать гармоничного в своих отношениях с миром другого человека, он по возможности должен сам находиться в гармонии с этим миром. Содержание этих отношений описано в терминах транзакционного анализа коммуникативного взаимодействия, разработанного в книге известного американского психотерапевта Эрика Берна «Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы». Согласно концепции Э. Берна каждый человек выносит из своего детства особый сценарий своей будущей жизни, в основе которого лежит положительное или отрицательное представление о самом себе и об окружающем мире. Существуют 4 основные позиции: 1. Я хороший – Ты хороший. Во взаимодействии двух сторон процесс коммуникации протекает наиболее успешно, и он символизирует жизненный путь счастливых людей. 2. Я хороший – Ты плохой. Это – позиция превосходства, диапазон которой может быть весьма широк – от хладнокровного убийцы до зануды, который вечно всем не доволен. 3. Я плохой – Ты хороший. Это – позиция человека, страдающего от своего несовершенства, реального или воображаемого. 3. Я плохой – Ты плохой. Это позиция человека не любящего самого себя и окружающий мир, который может встать на путь преступления, не боясь осуждения за свои аморальные действия. Позиции формируются в детстве на основе определенного стиля отношений родителей со своими детьми. Чем больше любви и уважения проявят родители к своему ребенку в первые годы жизни, тем у него будет больше шансов на то, чтобы выйти в жизнь с позитивными установками и стать счастливым человеком. Учитель же в свою очередь, вступая во взаимодействие со своим учеником, должен уметь отслеживать как свои исходные установки, так и установки своего ученика, которые в значительной мере будут влиять на содержание и методы обучения. Как показывают специальные психологические исследования, успешность, с которой ученик осваивает учебные предметы, во многом зависит от его самооценки. И поэтому для формирования у своего ученика высокой самооценки задача учителя заключается в развитии у него позитивных представлений о самом себе; способностей к самопониманию и самосознанию; потребности в самовыражении и самораскрытии. Уроки фортепиано должны быть направлены на то, чтобы дать учащемуся общее музыкальное развитие в области фортепианного искусства, формировать художественный вкус на лучших образцах народной, классической и современной музыки; привить умение разбираться в разнообразной музыкальной информации, отбирать произведения, действительно достойные и значительные. Надо ли говорить, что подобное отношение требует огромной безусловной любви учителя к своему ученику, любви бескорыстной, при которой ученик рассматривается педагогом не как средство решения своих личных проблем (например: достижения более высокого профессионального статуса), а как цель и огромная самоценность сама по себе. Поэтому для Учителя с большой буквы главным объектом в работе является не столько музыкальное произведение, сколько личность учащегося и проблемы ее развития. Но для того, чтобы успешно развивать личность ученика, педагогу необходимо самому постоянно находиться в процессе личностного роста и самосовершенствования.

Используемая литература:

1. Л.Д. Столяренко. «Психология» (Среднее профессиональное образование).
2. Б.Е.Милич. Воспитание ученика-пианиста.

3. В.И.Петрушин. Музыкальная психология.
4. Г.Г.Нейгауз. Об искусстве фортепианной игры.
5. Л.Г.Арчажникова. Профессия- учитель музыки.

КАК УПРАВЛЯТЬ ТВОРЧЕСКИМ КОЛЛЕКТИВОМ

Тебай Рашида Ұмбетқызы
Директор КГКП детский сад «Бәйтерек» г.Караганда

Необходимо — для полноты ощущения жизни, то есть для счастья — учить детей "большой любви" — к родине, к нации, к человечеству, доверию к силе разума, удивлению перед красотой человеческой души, только все это — способно создать органическое уважение к человеку, к личности.
М.Горький.

Но как определить, счастлив ли ребенок, и где найти рецепты того, как вырастить ребенка счастливым и готовым к самостоятельной жизни?

Как зажечь искорки творческого поиска в педагогическом коллективе? Что побуждает сотрудников работать с полной самоотдачей, и наоборот, что их отталкивает и вызывает апатию? Каковы факторы высокой мотивации к труду? Какие стимулы могут существенно повысить качество педагогической деятельности, привести коллектив к инновационным преобразованиям?

Как определить формулу успеха, благодаря которой повысится статус образовательной организации образования, качество образования детей, удовлетворенность профессиональной деятельностью педагогов, уровень удовлетворения запросов родителей, конкурентно способность образовательного учреждения?

Эти и другие вопросы встают передо мной, как перед руководителем современного ДОО.

Руководитель дошкольной организации образования в изменяющихся социально-экономических условиях должен уверенно владеть современными методами и технологиями управления, грамотно и уверенно определять стратегию и тактику развития своего учреждения, определять его миссию и формировать политику качества, владеть основами менеджмента и маркетинга, психологией управления персоналом, основами бухгалтерского учета, быть экономически и юридически грамотным. В настоящее время, когда рынок спроса значительно превышает рынок предложения на места в дошкольные образовательные учреждения, вопрос о конкурентно способности конкретного образовательного учреждения на рынке образовательных услуг, может быть, и не столь актуален.

Вместе с тем, уже наступило то время, когда детские сады вынуждены работать в условиях финансово-экономической и хозяйственной самостоятельности, не просто выживать, а развиваться в достаточно жестких условиях конкуренции.

Поэтому уже сегодня для нас важно, какое место занимает наша дошкольная организация образования на рынке образовательных услуг, района, города, области. Какой должна быть образовательная система дошкольной организации образования, чтобы она стала привлекательной для родителей - главных заказчиков образовательных услуг.

Нас не учили быть руководителями, управленцами. Все мы либо воспитатели либо психологи, либо методисты. Мы на практике осваивали азы управленческой науки, поэтому порой испытываем трудности, пытаюсь восполнить дефицит знаний самообразованием. Современные условия жизни не терпят пробелов, особенно пробелов в управлении системой.

Модернизация образования во главу угла ставит обеспечение качества образования как главную задачу в области образования.

Добиться обеспечения качества дошкольного образования можно за счет отбора содержания (использования современных программ, методик, в т.ч. обобщения опыта и разработки собственных парциальных программ, адаптированных к условиям региона). Это могут быть программы по сохранению и укреплению здоровья детей в условиях нашего региона, программы по экологии, по развитию адаптивных механизмов и интеграции ребенка в социум и другие. Они являются теми находками, изюминками, которые обеспечивают конкурентоспособность системы конкретного дошкольного учреждения, помогают учреждению заявить о себе на рынке образовательных услуг, создать свой имидж.

Наш детский сад называется «Байтерек» - новый детский сад с большими и уникальными возможностями. Педагогическое кредо коллектива: каждый день дарить детям радость- радость общения, радость открытий, радость познания, познания себя и окружающего мира.

С момента открытия, детский сад работает по приоритетному направлению «Нравственно – духовное воспитание и образование дошкольников». С сентября 2014 года детский сад является экспериментальной площадкой по пилотному проекту «Нравственно – духовное воспитание и образование детей. Решение войти в пилотный проект пришло не сразу. Сделав анализ кадрового, материально - технического, программно - методического обеспечения и проблемно - ориентированный анализ деятельности детского сада за последние года, мы пришли к выводу о необходимости и возможности развития творческого потенциала педагогов через организацию экспериментально - поисковой инновационной деятельности.

Внедрение инноваций - важное условие развития педагогического коллектива, совершенствования функционирования дошкольной организации образования, системы управления.

Выбор направления инновационной деятельности определен осознанием того, что содержание образования сегодня ориентировано не только на приобретение знаний, но и на поиск ценностных ориентаций, а также рядом директивных документов:(письмо и приказ из ННПОиОЦ «Бәбек»). В каждом из этих документов значительное место отводится нравственно – духовному и личностному развитию ребенка, способного раскрыть и реализовать себя как субъекта деятельности.

Разработка нового содержания требует по-новому подойти к его отбору с учетом природных, экологических, экономических, социальных, культурно-ценностных особенностей региона, в котором живут, развиваются и воспитываются дети.

Педагогический коллектив нашего дошкольного учреждения «Байтерек», отвечая на сложившуюся социальную ситуацию, пересмотрел многие педагогические позиции, в том числе и ту, которая связана с нравственно – духовным , социально-личностным и субъектным развитием ребенка.

При выборе направления инновационной деятельности и разработке программы эксперимента мы исходили также из того, что базовым этапом становления системы основ гражданственности, патриотизма следует считать накопление детьми социального опыта жизни в своем детском саду, в семье в своем городе, усвоение принятых в нем норм поведения, взаимоотношений, приобщения к миру его культуры.

Поэтому приоритетными направлениями развития инновационной деятельности в нашем ДОО определены:

- повышение качества образования дошкольников за счет обновления содержания; ориентации его на социально-личностное, духовно-нравственное, субъектное развитие ребенка;

- гражданско - патриотическое воспитание;

- использование здоровьесберегающих технологий;

- экологическое образование как средство становления экологически целесообразного поведения в природе.

Любая инновационная политика, в первую очередь, связана с людьми. Поэтому задачей своей профессиональной деятельности как руководителя считаю создание условий для творческой самореализации личности каждого

педагога, профессионального роста, формирования мотивационной готовности к преобразованиям, самообразованию и самоанализу, принятию управленческих решений в рамках своей компетенции.

Разработка нового содержания, программы опытно-экспериментальной деятельности, внедрение современных педагогических технологий, потребовали перехода из режима функционирования в режим развития, создания творческого коллектива единомышленников, обновления системы методической работы, совершенствования системы управления.

Разрабатывая модель управления коллективом в условиях пилотного проекта, как условия обеспечения качества образования, мы поставили следующие задачи:

1. Разработать механизм управления проектированием и организацией в режиме пилотного проекта, механизм вовлечения педагогов в процесс управления ДОО.

2. Развивать профессиональную компетентность педагогов, их мотивационную готовность к работе в режиме инноваций, принятию целей и задач общего дела. Определить факторы, позитивно влияющие на активность и творчество педагогов, повысить их профессиональную компетентность через организацию проблемных, практико-ориентированных семинаров, самообразование, развивать готовность к командному взаимодействию.

3. Повышать качество образования, качество предоставляемых образовательных услуг через разработку и адаптацию программы опытно-экспериментальной деятельности, модели становления субъектного опыта ребенка в процессе духовно- нравственного развития за счет отбора содержания и эффективных форм, методов и средств образовательного процесса, наполненного краеведческим содержанием.

4. Обеспечить переход детского сада на качественно иную ступень развития, повысить статус образовательного учреждения.

5. Создать творческую группу, разработать план работы творческой группы и назначить ответственных.

Выстраивая модель мотивационного управления инновационной деятельностью, мы представили ее как структуру, состоящую из пяти блоков:

- целеполагания,
- организационно- управленческого,
- организационно-методического,
- результативного,
- рефлексивного.

Данные блоки являются относительно самостоятельными, но в то же время взаимосвязь всех блоков и входящих в них компонентов является необходимым условием системного формирования, апробации и внедрения данной модели в процесс управления ДОО.

Блок **целеполагания** является системообразующим. Он определяет цели, задачи и принципы инновационной и управленческой деятельности.

Блок направлен на формирование ценностно-мотивационной ориентации всех участников инновационной деятельности.

Организационно-управленческий блок определяет совокупность организационно-управленческих условий для организации инноваций: нормативно-правовое,

- ресурсное (кадровое и материально-техническое),
- финансовое, научно-методическое обеспечение;
- регулирует функции участников инноваций.

Научное сопровождение позволяет проводить экспертизу разработанных в ходе эксперимента материалов, обеспечивает инновационность деятельности.

Принимая решение о выходе на эксперимент, мы отдавали себе отчет о том, что наши педагоги - современные люди с нормальной системой ценностей. Они не готовы работать фанатично, как этого требует поставленная творческая цель, и шаги по выходу на эксперимент могут повлечь сопротивление части коллег из-за возросшей сложности работы. Поэтому важно было создать положительный психологический климат в коллективе в целом и в каждой группе в отдельности, принять меры для профилактики синдрома эмоционального выгорания.

Поэтому самое пристальное внимание было уделено подбору и расстановке кадров с учетом психологической совместимости, желания самих педагогов работать в паре, уровня их квалификации, готовности работать в режиме эксперимента.

Хорошему психологическому микроклимату способствовало и создание собственных традиций. Ежегодно проводим праздники: ко дню учителя, дни Здоровья, поздравления с днем рождения коллег. В октябре проводим праздник «Её величество осень», в начале и в конце учебного года в сентябре и мае в детском саду проводятся тематические занятия «Учить языком сердца», экскурсии к вечному огню, в течении года – акции, тематические выставки ко всем праздникам, дни открытых дверей для родительской общественности.

С целью стимулирования педагогов нашего детского сада была разработана система морального и материального стимулирования по итогам внутреннего рейтинга каждого педагога.

Система стимулирования при управлении инновациями включила следующие составляющие:

1. Материальное стимулирование:

- ❖ -Положение о доплатах и надбавках работникам ДОО;

2. Моральное стимулирование:

- ❖ -положение о награждении педагогических работников почетными грамотами различных уровней;
- ❖ -выдвижение педагогов для участия в различных конкурсах, выставках методических материалов, конференциях городского, районного и областного уровней;
- ❖ -аттестация педагогов на вторую, первую и высшую квалификационную категорию;
- ❖ -организация творческих отчетов, мастер-классов, семинаров для педагогов района, города, области.
- ❖ -делегирование части полномочий педагогам;
- ❖ -организация работы опытных педагогов на доверии.

Были определены функции участников, определено контрольно-диагностическое поле:

- ✓ -качество становления субъектного опыта ребенка в процессе интеграции духовно - нравственного воспитания;
- ✓ -качество преобразования предметно-развивающего пространства, направленного на развитие субъектного опыта ребенка и его духовно- нравственное воспитание;
- ✓ -влияние инноваций на профессиональную компетентность педагогов;
- ✓ -соматическое и психологическое здоровье детей;

Разработан инструментарий контроля и помощи молодым специалистам, посещение молодыми специалистами занятий у педагогов с определенным опытом работы, проведение мастер классов с педагогами, консультации и семинары.

Организационно-методический блок представляет собой совокупность средств для реализации программы опытно- экспериментальной деятельности: определение форм, методов, приемов, разработку системы мониторинга, системы повышения квалификации педагогов, координацию деятельности всех участников организационно экспериментальной

деятельности, установление взаимодействия с социальными институтами, психолого-педагогическое сопровождение, проведение педагогического мониторинга.

С целью оказания методической помощи педагогам для их поддержки в инновационной деятельности была разработана и проведена система методических мероприятий:

-круглые столы «Улыбка, где ты!»; «Общечеловеческие ценности»; «Мир семьи», «Создание условий в ДОО для становления духовно- нравственного потенциала дошкольников через приобщение их к истории, культуре, природе родного края и города», разработаны алгоритм и этапы вхождения ДОО в режим инновационно- пилотного проекта;

-проблемные и проектные семинары по осмыслению проблемы «Раскрытие нравственно-духовных ценностей в детском саду «Байтерек», «Мир музыки», «Путешествие в страну чувств», «Аксиологический потенциал предмета «самопознание»»;

- школа молодого педагога;

- педагогические гостиные (Музыкальная гостиная «О тебе пою моя Караганда» песни и стихи о Караганде).

-мастер- классы.

Результативный блок предполагает

- профессионально-личностный рост педагогов

- определение смыслового поля процесса становления субъектного опыта

ребенка в духовно-нравственном воспитании средствами тематических недель, выставок, утренников, праздников, родительских собраний и спортивных мероприятий с родителями.

- положительные показатели мониторинга организационной деятельности в режиме пилотного проекта,

- повышение статуса ДОО,

- систематизацию накопленного материалов по теме эксперимента,

- разработку и издание методических пособий и авторских программ.

Рефлексивный блок позволяет сделать вывод о проблемах в организации процесса инновационной деятельности в становлении субъектного опыта ребенка в духовно-нравственном воспитании. А также позволяет осуществить своевременную корректировку проблем в предложенной нами модели по теме эксперимента. Рефлексивная деятельность по итогам эксперимента помогает педагогам оценить свой личностный и профессиональный рост, планировать свою работу.

Реализация модели мотивационного управления инновациями позволила расширить границы профессионально - творческой самоорганизации педагогов и их ответственности за свою деятельность, вовлечь каждого педагога в процесс подготовки, принятия и реализации управленческих решений, способствовало развитию демократизма; повышению педагогического мастерства и управленческой компетентности всех участников образовательного процесса.

Результативность

В настоящее время в ДОО реализуется второй этап экспериментальной деятельности.

Реализация первого этапа эксперимента позволила достичь следующих результатов:

В ДОО разработана нормативно – методическая база по теме пилотного проекта, разработаны проекты, перспективные планы, конспекты занятий, дидактические игры и пособия, макеты;

систематизирован консультативный и рекомендательный материал, создано единое образовательное пространство для становления у детей представлений о обще - человеческих ценностях, знаний о родном городе и крае, начата работа над созданием сборника из опыта работы ДОО по интеграции нравственно – духовного воспитания и образования.

Для активного приобщения детей к духовным, историческим и культурным ценностям, в каждой группе оформлены развивающие центры по образовательным областям. В каждом

центре есть все необходимое для развития ребенка как личности для раскрытия его способностей.

В 2012/2013 году воспитанники детского сада участвовали в республиканских, областных и городских конкурсах:

-Республиканский интеллектуальный конкурс «Үркер» - I, II, III место,

-Первый республиканский детский конкурс I место.

-Республиканский танцевальный конкурс «Шаги детства» танцевальный коллектив «Очаровашки» детского сада «Бәйтерек» I место, .

- IV областной интеллектуальный конкурс «Зерек бала» - I место,

-«Біз бақытты ұланбыз» областной конкурс изобразительного творчества II место,

-«Менің елім – Тәуелсіз Қазақстан» городской конкурс хореографического мастерства I место,

2014/2015, 2016гг - дети приняли участие в международном конкурсе «ПОНИ», где заняли 13 призовых мест;

- «В мире животных» областной конкурс компьютерных видеороликов и презентаций I, II, III место,

-«Бәрін білгім келеді!» городской интеллектуальный конкурс I место,

-городском конкурсе рисунков «Мир Казахстана», где заняли I, II, III места. Участники конкурса награждены почетными грамотами и дипломами.

И эта только малая часть достижений воспитанников. Ведь второй год подряд детский сад занимает I место по рейтингу дошкольных организаций города Караганды. Мы гордимся своими воспитанниками.

Конечно же педагоги занимаются самообразованием. Участвуют в конференциях, конкурсах, занимаются разработкой методических рекомендаций и программ. Обобщаем педагогический опыт на городском, областном и республиканском уровне.

2014 год

- **обобщение опыта работы** на уровне города по теме: «Говорим- по английски» (авторы: директор Тебай Р.У., методисты: Есмаханова М.В., Болекбаева Ж.А.);

-**обобщение опыта работы** на уровне города по теме «Здоровьесберегающие технологии в детском саду», «Сау болғымыз келеді» (авторы директор Тебай Р.У., методисты: Есмаханова М.В., Нуртаева Г.К., инструктор по физической культуре Медеубаева А.Т.)

2015 год

-**обобщение опыта работы** на уровне республики по теме «Пилотный проект «Духовно-нравственное воспитание «Самопознание» (директор Тебай Р.У., методисты Есмаханова М.В., Нуртаева Г.К.)

-**обобщение опыта работы** на уровне города по теме «Экологическое воспитание детей в детском саду во 2 младшей группе детского сада» (авторы директор Тебай Р.У., методисты Есмаханова М.В., Нуртаева Г.К., воспитатель Бактыбаева И.Н.),

-**обобщение опыта работы** на уровне города по теме «Экологическое воспитание детей в детском саду в средней группе детского сада» (авторы директор Тебай Р.У., методисты Есмаханова М.В., Нуртаева Г.К., воспитатель Бактыбаева И.Н.),

-**обобщение опыта работы** на уровне города по теме «Экологическое воспитание детей в детском саду в старшей группе детского сада» (авторы директор Тебай Р.У., методисты Есмаханова М.В., Нуртаева Г.К., воспитатель Бактыбаева И.Н.),

-**обобщение опыта работы** на уровне города по теме «Раскрытие духовно-нравственных ценностей дошкольника на основе «Слов назидания» великого мыслителя и просветителя Абая Кунанбаева «Откроем в сердце двери...» (авторы: директор Тебай Р.У., методисты Есмаханова М.В., Нуртаева Г.К., воспитатель Оспанова М.А.),

-**обобщение опыта работы** на уровне города по теме «Абай мұрасы- қазақтың бойтұмары» (авторы: директор Тебай Р.У., методисты Есмаханова М.В., Болекбаева Ж.А., преподаватель казахского языка Нуртаева Г.А., воспитатель Аязбаева А.М.)

-обобщение опыта работы на уровне города по теме: «Бәйтерек» балабақшасында денсаулық сақтау технологиясы ««Сау болғымыз келеді» (авторы директор Тебай Р.У., методисты: Есмаханова М.В., Нуртаева Г.К., инструктор по физической культуре Медеубаева А.Т.)

-обобщение опыта работы на уровне города по теме: «Логикалық ойындар арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту» (авторы директор Тебай Р.У., методисты: Есмаханова М.В., Нуртаева Г.К., воспитатель Абильдинова С.М.),

-обобщение опыта работы на уровне города по теме: «Мектеп жасына дейінгі балалардың жолда жүру ережесін қалыптастыру» (авторы директор Тебай Р.У., методисты: Есмаханова М.В., Нуртаева Г.К., воспитатель Маманова Ж.Т.)

В ДОО реализуется проектная деятельность.

Детский сад активно сотрудничает с образовательными, культурными учреждениями города Караганды, учебно методическим центром по Карагандинской области, музеями, выставками, театрами, организуются экскурсии по городу, по памятным местам. Это способствует пробуждению у детей уважения и интереса к прошлому, настоящему и будущему Родины, страны, родного города и края, его культурным традициям.

Вместо послесловия

Итак, эффективность управления творческим коллективом заключается в рационально - организованной деятельности всех субъектов образовательного пространства. Руководитель дошкольной организации образования несет моральную и профессиональную ответственность за все, что делается в детском саду, как чувствуют себя дети и педагоги.

Управляя творческим коллективом, необходимо помнить: «Люди вместе могут совершить то, чего не в силах сделать в одиночку; единение умов и рук, сосредоточение их сил может стать почти всемогущим» (Д.Уэбстер).

Поэтому одним из главных качеств руководителя является умение создавать такие условия, чтобы каждый хотел и мог наилучшим образом не только выполнять свои обязанности, но и проявлять свои способности; умение четко сформулировать задачи, создать хороший микроклимат, обеспечить психологическую совместимость его членов, развивать свои традиции, создать творческую команду единомышленников. Командой, педагоги будут в полной мере себя ощущать, если они осмысливают общие цели. Если цель не осознана, у «команды» недостаточно сил для ее решения.

И еще, создавая творческую команду надо помнить, что креативность является свойством, которое актуализируется лишь тогда, когда это позволяет окружающая среда. По мнению В.А. Ясвина сила идейной (творческой) среды «не в твердости духа, а в полете, порыве, движении. Здесь не работаешь, а радостно вершишь. Творишь сам, не дожидаясь. Нет повеления - есть добрая воля. Нет догм - есть проблемы. Нет благоразумия - есть жар души, энтузиазма. Сдерживающим фактором здесь – отвращение к грязи, моральный эстетизм. Бывает, здесь временами ненавидят, но никогда не презирают. Терпимость тут - не половинчатость убеждений, а уважение к человеческой мысли, радость, что свободная мысль парит на разных уровнях и в разных направлениях - сталкиваясь, снижая полет и вздымая - наполняет собой просторы. Отважный сам, ты жадно ловишь отзвуки чужих молотов и с любопытством ждешь завтрашнего дня, его новых восторгов, недоумений, знаний, заблуждений, борьбы, сомнений, утверждений и отрицаний».

Использованная литература:

1. Ш.А. Амонашвили, Е.Ю.Сазонов, И.П.Иванов – «Вопросы педагогики сотрудничества».
2. Л.С. Выготский, А.Н.Леонтьев, А.В.Петровский – «Вопросы психологии, социализации личности».
3. Е.В. Бондаревская, С.В.Кульневич, В.Т.Фоменко – «Концепция и теория личностно ориентированного образования культурологического типа, педагогической синергетики».

4. С.Л.Рубинштейн, Д.Б.Эльконин, П.Я.Гальперин «Закономерности психического развития личности ребенка».

5. Ясвин В.А. Тренинг педагогического воздействия в творческой образовательной среде. Журнал «Молодая гвардия» 1997год.

КӘСІБИ ӨСУ - ЗАМАН ТАЛАБЫ.

Б.А.Оспанова, Қ.Қ. Оразбекова
Қарағанды қаласы, «Қуаныш» б/б КМҚК

Қазақстан Республикасында қазақ тілінің мемлекеттік тіл құқығына ие болуы, әдіс-тәсілдері Қазақстан Республикасының «Білім беру» және «Тіл туралы» Заңдарының қабылдануы болашақ ұрпақ тәрбиесіне жаңаша көзқараспен қарауды талап етеді.

Халыққа білім беру жүйесін қайта құру мектепке дейінгі мекемелердегі тәрбиелеу, білім беру жұмысының мазмұнын жаңартуды, балаларды мектепте оқуға дайындауды, денсаулық, адамгершілік, эстетикалық тәрбие сапасын арттыруды көздейді. Әрине, бұл талаптар тәрбиелеу жұмысындағы сабақтастық, бірізділік принципін сақтау арқылы жүзеге асырылады.

Осыған орай балабақшада тәрбиелеп, оқытудың басты құралы – бағдарлама жаңартылып, оқу-тәрбие жұмысының мазмұнына елеулі өзгерістер енгізіліп отыр. Жаңа бағдарламада мектепке дейінгі кезеңде баланың ой өрісін, дүниетанымын кеңейту, өмірге қажетті білім-дағдыларды меңгерту, ой еңбегіне баулып, өздігінен әрекет жасауға, еңбек ете білуге үйрету өзекті мақсат етіп алынған. Ақыл-ойды жетілдірудің негізі болып табылатын баланың тілін, сөз қорын молайту, еркін, дұрыс сөйлей білуге үйрету де негізгі нысана болуы керек.

Кез-келген тарихи заманда өсіп келе жатқан жас буынды мақсатты тәрбиелеу адам қоғамында әр қашан өзекті мәселе. Заманауи білім беру тәжірибесінде өкінішке орай тәрбиелік үрдісті ұйымдастыруға жеткілікті ынта бөлінбейді.

Баланың жеке тәрбиесі көбіне өздігінен жетілетін үрдіс болып қалыптасқан. Алайда балалардың әлеуметтендіру мәселесінің асқынуы, өмірде олардың өздігінен анықталуы ұстаздардың кең білімдік тәжірибеде тәрбиелік үрдісті ұйымдастыруда жаңа көзқараспен қарастыруды мәжбүрлейді. Бұл өз кезегінде тәрбиешілердің кәсіптік дайындығын және олардың өз рөлдерін түсінулерін, қызметте өзінің педагогикалық ұстанымдарын анықтауды талап етеді. Осымен таңдалған тақырыптың өзектілігі түсіндіріледі.

Талдау мақсаты: тәрбиеші ретінде ұстаздың кәсіптік позициясының ерекшеліктерін үйрену.

Талдау мақсаттарынан келесі тапсырмалар құралды:

1. Ұстаз-тәрбиеші кәсіптік позициясын зерттеу мәселесі бойынша психологтар, атақты ұстаздар еңбектерін талдау.
2. Ұстаз-тәрбиеші болу ерекшеліктерін және кәсіптік педагогикалық ұстаным маңызын зерттеу.
3. Кәсіптік педагогикалық позицияның өздік талдауын дайындау әдісін ашу және тәрбиеші ретінде ұстаздың кәсіптік позициясына диагностика жүргізу.

Қойылған мақсаттарға жету үшін келесі әдістер қолданылды:

- психология, педагогика саласында теориялық және қолданбалы зерттеулерді зерделеу;
- қарастырылған зерттеулердің нәтижелерін жүйелеу және қорытындылау.

Жұмыс кіріспеден, үш тараудан, қорытындыдан, қолданылған әдебиеттен тұрады. Кіріспе жұмыстың өзекті тақырыптарын, мақсатын, зерттеулердің мақсаттарын көрсетеді.

1 тарау. Қазіргі заманғы ұстаз-тәрбиешінің кәсіптік қалыптасуы

1.1. Ұстаз-тәрбиешінің кәсіптік мәртебесі

Қазіргі өркениетті қоғамда ұстаз аса көңіл бөлуді талап ететін тұлға. Егер ұстаз орнында кәсіби дайындығы жеткіліксіз адам болатын болса, онда бірінші кезекте балалар зардап шегеді. Бұл орны толмас шығын. Бұл қоғамнан ұстаздар мен тәрбиешілер арасында балалармен жұмыс істеуге интеллектуалды және моральды дайындалған адамдардың болуын талап етеді.

«Кәсіп» терминінің төрт мағынасын көрсетуге болады:

1. Адамның күшін пайдаланатын сала немесе адам өзінің атқарымдарын еңбек субъектісі ретінде жүзеге асыратын сала.
2. Нақты еңбек атқарымдарымен айналысатын адамдар ортақтығы.
3. Нақты еңбек атқарымын орындай алатын адамға тән дайындық (білім, шеберлік, дағдылық, біліктілік).
4. Қызмет, кәсіптің жұмысы, яғни еңбектік және орындалатын атқарымдарды кәсіптік жүзеге асыру процесі.

Кәсіп – бұл болмыспен шынайы байланысты объективті қажет, қызметтің ерекше түрі. Оның өзінің мақсаты, өз өнімі, нормасы және құралдары бар, олар ерекше әлеуметтік атқарыммен және осы қызмет көрсететін қоғамдық өмірдің технологиясымен негізделген. Кәсіпті мамандықпен шатастыруға болмайды, ол мамандық құжаттарында бекітіледі және қызмет түрі арқылы анықталады. Мамандықтар немесе күрделі болуы мүмкін, бірақ қандай жағдай болмасын ол объективті шындықтың кейбір бөлігімен байланысты. Сондықтан айырып тану қажет: ұстаз – бұл кәсіп, ал филолог – осы кәсіптің шеңберіндегі мамандық болуы мүмкін. Бір маман шеңберінде дербес кәсіптер де болады.

1.2. Оқытушы-тәрбиешінің кәсіптік мұраты

Адамның жеке дамуы көбіне оның өзін-өзі бағалаудан құралады. Психологтар өзін-өзі бағалаудың екі негізгі құрылымын атайды. Біріншісі жеткен нәтижелермен өзінің әрекеттену деңгейін сәйкестендіру. Екіншісі кеңірек таралған, өзі туралы пікірді айналадағылармен салыстырумен әлеуметтік салыстыру. Бірақ, талаптану жоғары болмай, өзін-өзі бағалау төмен қалыптасуы мүмкін. **Референтті тұлға** – басқа адамға еліктеуге үлгі тұтатын аса қадірлі және құрметті адам. Референтті тұлға үлгі болып табылатын адамға қатты психологиялық әсер етеді.

Егер тәрбиеші балалар үшін осындай тұлға болса, онда оның болашақта жауапкершілігі арта түседі, өйткені ол болашақ тұлғалардың қалыптасуына белсенді әсер етеді.

1.3. Ұстаздық кәсіптің ерекшелігі

Педагогикалық кәсіпті «адам-адам» типті басқа кәсіптерден сана-сезімі жоғары және жауапты өкіл образы бойынша ерекшеленеді. Басты айырмашылығы ол жаңарту класына да, кәсіпті басқару класына да бірдей қатысты. Өзінің жеке басында қалыптасу және жаңғырту

қызметін мақсат ретінде қоюмен ұстаз өзінің интеллектуалды, эмоционалды және физикалық даму, рухани бітімін құру үрдісін басқарады.

Кіріктілік (креативность) – өзіндік құндылықтар жасауға терең қасиеттерді көрсететін, қалыптан тыс шешімдерді қолдану қабілеттілігі.

И.С. Громов және В.А. Моляко креативтің жеті белгілерін атайды: қалыптан тыс, тапқырлық, қиял, белсенділік, топтау, адалдық, сезімталдық.

Ұстаз-жасампазға сондай-ақ ынталылық, дербестік, ойлау инерциясын жеңу қабілеттілігі, нағыз жаңаны сезу және оны тануға талаптану, қойылған мақсатқа жетуде жоғары қажеттілік, қауымдастық тереңдігі, байқағыштық, кәсіптік жаднаманы дамыту тән.

Мамандықтың кәсіптік тобы – бұл еңбек құралдарымен, арнайы заттарымен, өнімнің сапасымен ерекшеленетін әлеуметтік пайдалы қызмет түрлері бойынша бірлескен мамандықтың жиынтықтығы.

Ұстаздық мамандық – кәсіптік топтар шеңберіндегі қызмет түрі, ол білім жиынтығын, білім қорытындысы бойынша алынған әдет және шеберлікті сипаттайды және берілетін біліктілікпен сәйкес кәсіптік-ұстаздық тапсырмалардың нақты класын шешуді және қойылуын қамтамасыз етеді. Ұстаздық мамандықтың біраз түрін атауға болады: пәндік ұстаз, әлеуметтік ұстаз, қосымша білім ұстазы, тәрбиеші және басқасы.

Ұстаздық мамандандыру – ұстаздық мамандық шеңберіндегі нақты қызмет түрі. Ол нақты еңбек заттарымен және нақты маман қызметімен байланысты.

Ұстаздық біліктілік – белгіленген тапсырманы шешуде маманның мүмкіндігін сипаттайтын кәсіптік ұстаздық дайындық түрі және деңгейі.

Ұстаздық мамандықтар «Білім» кәсіптік тобына біріктірілген. Мамандықтардың негізгі дифференциация болып табылады:

- а) білімнің пәндік саласы (әдебиет, химия, математика және т.б.);
- б) тұлғаның дамуының жастық кезеңдері (мектепке дейінгі, бастауыш оқушысы, жасөспірім және т.б.);
- в) психофизиологиялық және әлеуметтік факторлармен байланысты тұлғаның даму ерекшеліктері (есту қабілетінің, көзінің, ойлау қабілетінің дамуы, дивертты тәртіптің нашарлауы).

Көріп отырғанымыздай, тәрбиеші – бұл жеке кәсіп емес. «Тәрбиеші» мамандық та, мамандандыру да бола алады. Ұстаздық кәсіптік арасында мамандандыру тәрбиелік жұмыстар бағыттары бойынша ұстаздық қызмет түрлерін бөлуге әкелді (еңбектік, эстетикалық, құқықтық және т.б.), ол әр түрлі ұстаздар қызметінде интеграцияны тиімді қолдануға мүмкіндік береді.

1.4. Тәрбиешідегі «Мен-тұжырымдамасының» қалыптасуы

Шетел зерттеушілерінің сонымен қатар отандық зерттеушілердің кәсіби карьераны құру туралы мәселені түсінудің көптеген жақтары бар. 1993 жылы РАО жастар Институтында құрылған кәсіби тұжырымдаманы өзіндік анықтаудың соңғы нұсқаларының бірі 1986 жылдан бастап белгілі болған жеке тұлғаның дамуы «Менің тұжырымдамам» Р.Бернсоммен негізде құрылды. Кәсіби үрдісті өзіндік анықтау (карьераны құру) – бұл әр түрлі нұсқалардың ретімен тұрақты таңдалуы. «Мен - тұжырымдамасы» адамның есею шамасы бойынша тұрақты өзгеріп тұратын тұтас білімге қатысты ретіндегі негізге байланысты.

«Мен - тұжырымдамасы» оң қалыптастыру бағдарламасы педагогика кәсібін дайындау үшін арнайы тағайындалған, ол мынадай қалыптасудалардан тұрады:

- жеке біліктілік – жетістік түсінігін кеңейту; өзіндік құрметтеу және басқаларды құрметтеу; өзін білу; өзіне сенімді болу; өзінің бойындағы

қасиеттерді көрсете білу, байланысты беру және қайтару, нәтижелерді бақылау және белгілеп отыру;

- топтық біліктілік – топтың жұмыс істеуін түсіну; бірлесіп жұмыс істеу қабілеттілігі; бір-біріне шыдамды қарау; оларды қолдау; олардың күшті жақтарын іздестіру, көшбасшылықтың әр түрлі стилдерін анықтау; ақпарат алу қабілеттілігі және онымен бөлісу;

- басқару біліктілігі – күнделікті мақсаттармен жұмыс істеу қабілеттілігі, приоритеттерді орнату; өз уақытын бақылау; мақсаттарды шешу және шешім қабылдау; келісім сөздер жүргізу қабілеттілігі.

- жеке тұлғаның өзін жүзеге асырумен байланысты біліктіліктер – нақты өзіндік презентация, өзіндік бағалау, сындық және талдамалық ойлау, жеке алған мақсатқа жету, жеке бақылауды дамыту;

- басқа адамдармен тиімді өзара байланысты қамтамасыз ететін біліктіліктер – коммуникация, эмпатия, кооперация, қолдау-көмек, достық, көшбасшылық, топта позитивті өзара әрекет ету.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Амонашвили Ш.А. Личностно-гуманная основа педагогической профессии. – Минск, 1990. – С. 27
2. Боровиков Л.И. Как подготовить самоанализ профессиональной деятельности//Воспитание школьников. - 2004.- №5
3. Большой энциклопедический словарь. – М., 1981. – С. 1070
4. Воспитание детей в школе: Новые подходы и новые технологии /Под ред. Н.Е.Щурковой. – М.: Новая школа, 1998. – С. 76-77
5. Кузьмина Н.В. Способности, одарённость, талант учителя. – М., 1985. - С. 22
6. Макаренко А.С. Организационное строение коллектива. //Изб. пед. соч. Т. 1. – М., 1981. – С. 210
7. Психологический словарь. – М., 1981. - С. 702
8. *Рогов Е.И. Личность учителя: теория и практика. - Ростов-на-Дону: «Феникс», 1996. – С. 174*
9. *Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. М.,1974. С. 22*
10. Степанов П.В., Григорьев Д.В., Кулешова И.В. Диагностика и мониторинг процесса воспитания в школе / Под ред. Н.Л.Селивановой, В.М.Лизинского. М.: 2003, с.74

КЕМЕЛДІ ҰЛТ БОЛАШАҒЫ – БІЛІМДІ ҰРПАҚ ҚОЛЫНДА

Абильденова Ш.М.

Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжі

Қазақтың ұлы ағартушыларының бірі Ыбырай атамыз:

«Өнер-білім бар жұрттар

Тастан сарай салғызды.

Айшылық алыс жерлерден

Көзінді ашып-жұмғанша,

Жылдам хабар алғызды.

Аты жоқ құр арбаны

Мың шақырым жерлерге

Күн жарымда барғызды...», – деп өз заманындағы өнерлі елдерді жастарға үлгі етіп, оқу, білім алудың мақсатын кеңінен сөз етеді.

«Біқылым заманнан бері қазақ атамыз «Білекті бірді, білімді мыңды жығады» деген сөз қалдырған. Қазақтың бұл мақаланың өзі бүгінгі күні айрықша мәнге ие болып отыр. Бұл заман білекке емес, білімге сенетін заман. Заманауи әлемде елдің қуаты, ең алдымен, білім мен ғылымда болатын уақытқа келдік. Сол білімді қажетке, тұрмыс игілігіне жарата білуімізбен ғана бағаланады. Инемен құдық қазғандай, қиын күрделі, орасан қажыр қайрат пен ерік – жігерді талап ететін білімсіз өмір тұл», - деп атап өтті Елбасы Н.Ә.Назарбаев [1].

Яғни, кемелді ұлт болашағы – білімді ұрпақ қолында. Бұл факторды жүзеге асырушы субъект – ұстаз. Қай заманның ғалымын да, ақынын да, басшысын да, басқасын да «тұлға» ретінде қалыптастыратын – ұстаз. Бүгінгі қоғамның басты талабы – қолдан жасалған «XXI ғасырдың ғажайыптарын» тамашалау емес, еңселі ел тағдырын аманаттайтын тарландарды өсіру.

Әрине, қазіргі қоғам күрделі. Заман талабы жоғары. Адам үшін қажетті жағдай барынша тиімді жағына қарай жасалынған. Соған қарамастан, оқытушының алар орны да, берер білімі де бәрінен биік. Жақсы ұстаз білім беріп қана қоймайды, сонымен қатар тәрбиені де ту етіп ұстауы шарт. Алғаш мектеп табалдырығын аттаған бүлдіршін үшін әріптен бұрын мейірім маңыздырақ. Мұғалім толыққанды тұлға болса, алдына келген шәкірт те белгілі бір деңгейдегі тұлғалық ерекшелігі бар, өмір баспалдығының сатысына албырттықпен аттап бара жатқан жас буын. Осы орайда, шәкірттің де толық тұлға болып қалыптасуына бірден-бір еңбек сіңіретін жан – мұғалім.

Оқытудың жаңа технологиясын меңгеру, теориялық білімді жан-жақты нұсқада үйрете алу, шығармашылық әлеуеттің мол болуы, оған қоса «қаталдық» деген принципке негізделіп, арақашықтық сақтау жақсы мұғалім болу үшін жеткіліксіз факторлар. Мұғалім алдына келген әр оқушымен еркін қарым-қатынас орната алуы керек. Әр оқушының жеке психологиясына педагогтік көзқараспен қарай алуы шарт.

Оқытушы танымында «жақсы оқушы» және «нашар оқушы» деген жіктелімнің өзі қате түсінік. Әр шәкірттің ішкі әлемі бар. Әр баланың ашылмаған құпиясы, қыр-сыры бар. Осы тұрғыда, «жай мұғалім хабарлайды, жақсы мұғалім түсіндіреді, керемет мұғалім көрсетеді, ұлы мұғалім шабыттандырады», – деген тіркестер ойға оралады. "Мұғалім талантты болса, шәкірт талапты болады". Ұлы қызметтің ұлылығын арттырып жүретін де шәкірт.

Кез келген оқу орнының жаны - мұғалім. «Мұғалім қандай болса, мектебі һәм сондай болмақшы. Мектепке керегі – білімді, педагогика, методикадан хабардар, оқыта білетін мұғалім», деп Ахмет Байтұрсынұлы атамыз айтып кеткен.

Теориялық жағынан білімді, әлемдік педагогиканың озық үлгілерін жаңашылдықпен дамытып жүрген, үнемі кәсіби шеберлігін шыңдауға ұмтылатын, тәлім-тәрбие ісінен жалықпайтын, баланы өзіне тарта алатын тәлімгер шығармашылықтағы адам – нағыз ұстаз. Оқушының шығармашылық қабілеті оның ойлауы мен іс жүзіндегі әрекеттері арқылы дамиды. Оқуға үйрететін сабақтарды жүргізуде, алдымен, мұғалім мен оқушы арасындағы ынтамақтастықты қалыптастыру қажет. Мұғалім бұл жағдайда дайын білімді түсіндіріп қоюшы, бақылаушы емес, танымдық істердің ұйытқысы болуға тиіс.

Әр оқушының қабілеті мен талантын, өз-өзіне деген сенімін нығайтуға жол ашуда бүгінгі білім беру саласының алтын діңгегі – ұстаз. Ұстаз міндеті білім берумен шектелмей, тұлғаға бағытталған білім беруде әр шәкіртінің интеллектуалдық даму деңгейін тани білу қажеттілігі туындайды.

Әр бала – болашақ данышпан десек, егеменді еліміздің иелері қай уақытта көңілі ояу, көкірегі ашық, кез келген өзгерістерге сыни тұрғыдан қарап, өз ойларын, көзқарасын білдіріп, шешімін таба білу шарт. Ізденіссіз еңбегің жемісті болмайды. «Болмасаң да, ұқсап бақ» деп Абай атамыз айтқандай, өз іс – тәжірибемде жаңашыл ұстаздардың әдіс-тәсілдерін басшылыққа алып, оқыту жүйесін түрлендіріп өткізуді ұстаздық міндетім деп білемін.

Қоғам дамуында білім берудің ең маңызды мәселе екендігі белгілі. Қазіргі кездегі білім берудегі негізгі мақсат – жан-жақты білімді, өмір сүруге бейім, ой-тұлғасы бар адамгершілігі жоғары, қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру[2].

«Келер ұрпақ алдында зор жауапкершілік жүгін арқалап келеміз» деген елбасы Н.Назарбаевтың сөзі бекер айтылған жоқ. Еліміздің болашағы көркейіп, өркениетті елдер қатарына қосылуы бүгінгі ұрпақ бейнесінен көрінеді. Осыдан барып жас ұрпақтың бойындағы іскерлік қабілетін ашу және оларды шығармашылыққа баулу туындайды.

Әрбір мемлекеттің өсіп – өркендеуінің, бәсекеге қабілетті болуының ең басты ошағы – ұстаз берген білім. Сондықтан да дамудың ең биік көкжиегінен көрінгісі келетін кез келген мемлекет, ең алдымен, білім беру саласын жолға қойып, сапасын көтеруді мақсат етеді. Ендеше осындай бәсекеге қабілетті, рухы биік ұрпақ тәрбиелеу жаңа формация мұғалімінің еншісіне тиері анық.

XXI ғасыр – ғылым ғасыры. Сондықтан жас ұрпаққа, жас буынға жаңаша білім беру жолында түбегейлі өзгерістер жүріп жатыр. Жеке тұлға, яғни, дарынды, шығармашылық тұлға қалыптастыру білім мен тәрбие берудегі мемлекеттік істің ең маңыздысы. Мақсатты білім беру – тұлға дамуын жүзеге асыратын мәселе. Адамзат баласының өз ұрпағын оқыту тәрбиелеудегі ең озық тиімді ізденістерін, тәжірибелерін жалғастырып, тың жолдар іздеу педагогиканың озық үлгілерін жаңашылдықпен дамыту жалғаса бермек.

Халқымыздың ардақты ұлдарының бірі Міржақып Дулатов: «Жалғыз сүйеніш, жалғыз үміт – оқуда. Теңдікке жетсек те, жұрттығымызды сақтасақ та, дүниедегі сыбағалы орнымызды алсақ та, бір ғана оқудың арқасында аламыз. Жақсылыққа бастайтын жарқын жұлдыз – оқу. Надан жұрттың күні – қараң, келешегі - тұман», - деп ғылым, білім, оқудың маңызын қара халыққа көрсеткен.

Сондықтан қоғам талабына сай шебер мұғалім болу заман талабы болып тұрғаны анық. Ал жаңа формация мұғалімі деген кім деген сұраққа жауап іздейтін болсақ, Қазақстан Республикасының жаңа педагогикалық білім беру тұжырымдамасында: «Жаңа формация мұғалімі кәсіби дағды мен педагогикалық дарыны қалыптасқан жаңалыққа құмар, рухани дүниесі бай, шығармашылықпен жұмыс істейтін жеке тұлға» деп көрсетілген, яғни ол ізгілі мол, әр іске жаңашылдықпен үлкен ізденіспен зерттеуші ретінде қарайтын, ақпараттық технологияны толық меңгерген, коммуникативті, бір сөзбен айтқанда, толыққанда құзырлы адам.

Мұғалімнің мақсаты – білім алушылардың пәнге деген қызығуын арттыра отырып сапалы білім беру болса, ал қазіргі заман талабына сай білім берудің жолы – тиімді педагогикалық технологияны басшылыққа алу. Қазақстан мемлекеті тәуелсіздік алып, демократиялы қоғам құруға бет алғалы қоғамдағы өзгерістер білім беру саласына да өз әсерін тигізді.

Білім беру үрдісінде ұстаз да, шәкірт те жеке тұлға болып қарастырылатын болды. Жеке тұлғаға жету үшін әр оқушының қабілетін танып, біліп, дамытып, шыңдап, жөн сілтеп, адам дәрежесіне келтіру керек. Демек, оқытудың жаңа технологияларын пайдалана отырып, білім сапасын арттыру, мазмұнын байыту, оқу үрдісін жетілдіру, жан-жақты дамыған, рухани

дүниесі бай жас ұрпақты тәрбиелеу – кезек күттірмейтін мәселелердің бірі. Бұның өзі оқушылардың өз бетімен жұмыс жасау, даму, тәрбиелеу, әр баланың қабілетін, дарынын ашу мұғалімдер қауымына зор міндеттер жүктейді.

Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасында: «... жылдам өзгеріп отыратын дүние жағдайларында алынған терең білімнің, кәсіби дағдының негізінде еркін бағдарлай білуге, өзін-өзі іске асыруға, өзін-өзі дамытуға және өз бетінше дұрыс адамгершілік тұрғысынан жауапты шешімдер қабылдауға қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру», - деп атап көрсеткен.

Біздер, ұстаздар, осы заң бойынша жаңа технологияларға көп көңіл бөлуіміз керек.

Еліміз болашақта көркейіп өркениетті елдер қатарына қосылуы бүгінгі ұрпақ бейнесінен көрінеді. Қазіргі білім беру саласындағы проблема – әлеуметтік-педагогикалық және ұйымдастыру тұрғысынан білім мазмұнына жаңалық енгізудің тиімді, жаңа әдістерін іздестіру, оларды жүзеге асыру. Қазақстан Республикасының «Орта білім беруді дамыту» тұжырымдамасында: «Әрбір баланың жеке тұлғалық қасиеттерін ашу, оның мүмкіншілігін, өмірдегі мәнін көрсету арқылы білімге тереңірек ұмтылуына, сондай-ақ ізденісіне, бейімділігіне көмек беру, жағдай туғызу және оған өмір сүру үшін жаңа рухани күш беру - білім берудің түпкілікті мақсаты» екендігі айқындалған. Осы орайда, Елбасы Назарбаевтың: «... Бізге бұрынғы қай кездегіден де білім мен ғылымның баға жеткіліксіз қорын барынша арттыру, оны қазіргі заманға сай ету қажет» - деген сөзі егеменді елімізде білім мәселесіне мемлекет тарапынан қаншалықты көңіл бөлініп отырғанын дәлелдейді.

Еліміздің тұңғыш президенті Н.Ә.Назарбаев алғашқы күннен-ақ Қазақстанда білікті мамандар даярлау мен білім саласын әлемдік стандарттарға сай реформалау мәселесіне баса назар аударды. Тәуелсіздікті баянды етуде білімнің маңыздылығын жете түсінген Елбасы экономикалық және қаржылық қиындықтарға қарамастан осы салаға барынша қолдау көрсетті. Халқымыздың «Білекті бірді, білімді мыңды жығады» деген ұлағатты сөзін, білімнің шындығында да баға жетпес үлкен рухани қару екендігін, тек рухани қару ғана емес, сонымен қатар аса зор өндіргіш күш екенін білуіміз тиіс. Білімнің қуатына тең келетін басқа идеялық — рухани күш, қуат көзі жоқ екені белгілі. Өйткені, білім — тек ғылымның іргетасы ғана емес, сонымен бірге тасы өрге домалаған еңсесі биік елдермен терезесі тең мемлекет болудың күре тамыры, ел дамуының алтын қаруы. Білім бар жерде даму, жетілу, кемелдену үрдісі бір сәтке толастамайды[1].

Елбасымыз өзінің Қазақстан халқына арнаған Жолдауында назар аударған тағы бір маңызды мәселе — ол педагогтардың сапасы мен біліктілігін арттыру. «Қазақстан — 2030» Стратегиясында Елбасы: «Ел келешегі жас ұрпақ тәрбиесіне тікелей байланысты», — деп айрықша атап айтса, Қазақстан халқына Жолдауында: «Елді жаңғырту стратегиясын іске асырудың табыстылығы, ең алдымен, қазақстандықтардың біліміне, әлеуметтік және дене болмысы, көңіл-күйлеріне байланысты», — деп білім беру саласын дамытудың қаншалықты маңызды екендігіне жұртшылықтың назарын аударды[3]. Бұл орайда Н.Ә.Назарбаев мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеу, 12 жылдық оқыту моделі, кәсіптік және техникалық білім беру, жоғарғы білім берудің сапасы, интеллектуалды мектептер, жаңа халықаралық университет сынды орындар алға қойылды. Білім саласының қызметкерлерінің бүгінгі таңда жауапкершілігі мен маңызы күшейіп отыр. Өйткені, сапалы білім беру елімізді индустрияландырудың және инновациялық даму жолына түсірудің басты алғышарты болып табылады. Білімсіз қоғамда прогресс, жаңа өрлеу мүмкін емес. Н.Назарбаевтың сөзімен айтқанда, қазіргі уақыт адамзат биігін білекпен емес, біліммен бағындырудың заманы.

Бүгінгі жас ұрпақ мұны анық сезініп, білім бұлағынан молынан сусындауға зейін қояда. Жастар өз күш-жігерлерін, білімдерін тәуелсіз елінің гүлденуіне жұмсамақ. Елбасы қайсыбіреулердің қатаң сынына ұшыраған «Тілдердің үштұғырлығы» бағдарламасын ұсынды. Мұндағы негізгі мақсат — үшінші мыңжылдықта қарқыны жеделдей түскен жаһандану, шекара талғамайтын экономика-қаржы және, ақпарат, ағымдары заманында еңбек ресурстарының бәсекелестігін арттыру мәселесі көзделген болатын. Басқаша айтқанда, мұнда мемлекеттік тіл – қазақ тілін, ұлтаралық қатынас тілі – орыс тілін және халықаралық тіл – ағылшын тілін халықтың неғұрлым көп бөлігінің меңгеруіне бағытталады [4]. Осы жерде ерекше назар аударатын нәрсе, мемлекет басшысының «тілдердің үштұғырлығы» идеясын бүкіл ұлттық идея-деңгейіне көтеру қажет. Неге десеңіз, біріншіден, бұл идея халқымыздың болмысында ежелден-ақ бар «жеті жұрттың тілін біл» деген бағалау өлшеміне сай келеді; екіншіден, қазіргі бәсекеге негізделген өмірлік қағидалардың өзі, яғни жас ұрпақ буыннан осыны талап етіп отыр. Білімнің негізінде болашаққа деген шынайы сенім мен үкілі үміт, өз халқына деген ізет-құрмет пен қадір-қасиет жатқанын Елбасы жақсы түсінді. Ол тәрбие мен оқу-білімді егіз дүние ретінде қарастырып, тәрбие арқылы берілетін білімнің болашағы әрқашан баянды болатынын назарынан ешқашан тыс қалдырмады. Өркениет көшіне бет бұрған қыруар істің алатын арқауы болып есептелетін ғылыми-техникалық және экономикалық прогрестің негізгі қозғаушы күші білім десек, қателеспейміз. Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарындағы тәрбиенің негізгі мақсаты – жастардың бойында азаматтық пен қазақстандық патриотизмді қалыптастыру, мемлекеттік рәміздерді құрметтеуге, халық дәстүрлерін дәріптеуге, әлемдік және отандық мәдениет жетістіктерін оқып үйренуге, Конституцияға және қоғамға қарама-қайшы келетін әрекеттерге төзбеушілікке тәрбиелеу. Тәрбие қазіргі өзгермелі, сан салалы, көпмәдениетті, көпэтникалық үлкен өмірге еруге дайын қабілетті, тұлғаның дамуына бағытталған және рухани құндылықтарының негізінде құрылады. Тәрбие жұмысы – ол арнайы ұйымдастырылған қалыптастырушы үрдіс және ізгіліктілікті қабылдайтын, әлеуметтік құндылықтар мен азаматтық мінез-құлық үлгілері бола отырып, тек ғылыми негізделген тәрбие жүйесінің аясында ғана өзін іс жүзінде көрсетіп, өзін-өзі қалыптастырған тұлға үлгісіне жағдай жасайды. Қазіргі уақыт талабы жаңаша дүниелік көзқарас тұрғысынан жаңаша ойлап, шешім қабылдай алатын, креативті ойлау қабілеті дамыған тұлғаны, өз елі мен жерінің, туған тілінің жанашырын дайындауды міндеттеп отыр. Бұл міндет жаңа уақыт талаптарына төтеп бере алатын, кәсіби білікті, бәсекеге барынша қабілетті, ұлтжанды азамат тәрбиелеу ісінің өзектілігін алға тартады. Қазақ елінің әлемдік кеңістікте өз жолын таңдауы — әрбір қазақтың емін-еркін өмір сүруінің кепілі. Ол, сөзсіз, «ұрпақ қамы» деген ұғыммен үндеседі. Ел болу, мемлекет құру — сонау түркі заманынан бермен қарай желісі үзілмей келе жатқан ұлттық арман-аңсар. Ел болу — болашаққа ашылған даңғыл жол. Сол жолды ұлттық тәрбие арқылы жүруді үйренсек, ешкімнен кем болмайтынымыз анық. Ұлттық тәрбие — ұлттық сана-сезімі жоғары болашақ маман жастарды тәрбиелеуге негізделген білім беру жүйесінің құрамдас бөлігі.

Мақсаты – ұлттық сана-сезімі қалыптасқан, ұлттық мүдденің өркендеуіне үлес қоса алатын ұлттық құндылықтар мен жалпы адамзаттық құндылықтарды өзара ұштастыра алатын кемелді, ұлтжанды тұлғаны тәрбиелеу.

Міндеті – мәдени-әлеуметтік өзгермелі жағдайдағы ұлттық тәрбиенің діңгегі – ана тілі болып қалатынын негіздеу; қазақ тілі мен тарихын, мәдениеті мен ділін, салт-дәстүрі мен дінін құрметтеу рухында жастардың ұлттық интеллектуалдық мінез-құлқын қалыптастыру;

бүгінгі қазақ елінің индустриалдық-инновациялық жүйесінің дамуын қамтамасыз ететін жоғары парасатты ұлттық сипаттағы белсенді іс-әрекетке тәрбиелеу; білім және мәдени-рухани тұрғыда басқа өркениеттермен бәсекеге қабілетті болуын қамтамасыз ету; қоғам мен адам, адам мен табиғат қарым-қатынасының өркениеттілік сана-сезімін ұлттық рухта қалыптастыру болып табылады. Тәрбиенің басты нысаны елдік сананы қалыптастырып, ұлттық рух пен ұлттық патриотизмді негіздеу, ұлтсыздықпен күресу болып табылады. Қазақстанды Отаным деп таныған әр азаматтың осыған өз әлінше үлес қосуы – бұның басты шарттарының бірі. Жастарға патриоттық тәрбие берудің бағдарлы идеяларын Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан — 2030 " атты еңбегінің «Қазақстан мұраты» деп аталатын бөлімінде: «...біздің балаларымыз бен немерелеріміз... бабаларының игі дәстүрін сақтай отырып қазіргі заманғы нарықтық экономика жағдайында жұмыс істеуге даяр болады. Олар бейбіт, абат, жылдам өркендеу үстіндегі күллі әлемге әйгілі әрі сыйлы өз елінің патриоттары болады» — деп, үлкен үміт артты[3]. Болашақ жастардың қолында деген ұрандарды жиі айтып, елімізде осы мақсаттарда қолға алынып жатқан жобалар аз емес. Тек оны өз керегіне қарай пайдалану әрбір жастың құзырындағы жұмыс. Мемлекет тарапынан жасылынып жатқан бар мүмкіндіктерді тиімді пайдалануға әрбір жастың өз ұмтылысы болуы тиіс. Өйткені, өмір, ағыны тоқтамақ емес, жастық шақтың да жарқ етіп өте шығары баршаға мәлім. Қашан да, болашағын алыстан бағамдайтын қазақ «қыстың қамын жаз ойла» демеуші ме еді... Ендеше, Қазақстанның жарқын болашағы үшін қандай да бір іс тыңдыруға міндетті екенімізді естен шығармайық! Ел ертеңі – білімді жастар. «Бұлақ көрсең көзін аш» дегендей, қазақ жастарын білімге бағыттайық. Елбасы Н.Назарбаев «Қазақстанның болашағы бүгінгі жастар. Сіздер оларға қалай білім берсеңіздер, Қазақстан сол – деңгейде болады» деп атап көрсеткен[5]. Еліміздің болашағы жастардың еңбекқорлығына, талап-тілегіне, арман-мұратына байланысты. Олар ата-бабаларымыздан мұра болып келе жатқан құндылықтарымызды, тарихи дәстүрлерімізді жаңғыртып, оны алға бастырып қана қоймай, экономикасын, ғылымын да дамытуға, жігерлене ел үшін еңбектенуге міндетті.

Осы жерде ойымызды қорытындыласақ, жастар еңбек жолына түскенде ғана қоғам өрге баса алады. Отаншыл халық жастары болмаған елдің болашағы қараңғы. Жаңа заман тәуелсіз ел мұраты – жастардың білімі мен біліктілікке талпынып әрекеттенуін, еңбектеніп өсуін талап етіп отыр. «Еліңнің ұлы болсаң, еліңе жаның ашыса, азаматтық намысың болса, қазақтың мемлекетін нығайтып, көркеюі жолында теріңді төгіп еңбек ет. Жердің де, елдің де иесі екеніңді ұмытпа», — дейді Елбасы бір сөзінде. Сондықтан, жастарға білім беретін ұстаздар да ұлы мұрат жолында жалынды еңбек етуге тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. <http://e-history.kz/kz/contents/view/2057>
2. Massaget.kz
3. Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан — 2030 " Жолдау.
4. Қазақстан Республикасының Білім заңы.
5. Егемен Қазақстан 2012 ж. 10–12 б.

КОНФЛИКТЫ И ПРОБЛЕМЫ В ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Дарыбекова Ляйля Бирликовна
Мини / Центр «Жеткіншек» при СОШ № 83 имени Г. Мустафина

Ребенок и детский сад — тема непростая. Достаточно просто послушать разговоры на детской площадке, чтоб понять это. И проблемы поднимаются самые разные — от того, в какой садик лучше пойти, до конфликтов родителей с воспитателями. Причем последняя тема вызывает огромное число откликов "с обеих сторон". А ведь для ребенка на 4-5 лет его жизни детский сад становится вторым домом, в котором он проводит большую часть дня. И если мы, родители, хотим, чтобы ребенку в детском саду было хорошо и комфортно, необходимо учиться разрешать разногласия и возможные конфликты, ведь на кону — душевное благополучие наших детей.

Воспитатель — это работник дошкольного учреждения, который не только непосредственно отвечает за жизнь и здоровье вверенных ему детей, но и осуществляет воспитательно-образовательную работу в соответствии с программой детского сада. Родитель — это "заказчик", который приводит своего ребенка в детский сад и хочет, чтобы в нем для его любимого (а зачастую и единственного ребенка) были созданы самые благоприятные условия. У родителя ребенок один (два, три). У воспитателя — в среднем 15-20. Комплектации групп, кстати, зависит от времени года, бывает, что и около 30. И это тоже нужно учитывать, потому что количество персонального внимания на каждого ребенка обратно пропорционально количеству детей. И он также заинтересован в том, чтобы обеспечить детям благоприятные условия, не забывая про свои образовательно-воспитательные обязанности.

Так почему же возникают конфликты между родителями и воспитателем? Противостояние родителей и воспитателей, как и любой конфликт, возникает из-за того, что кто-то из сторон (чаще — воспитатель) не оправдывает ожиданий и представлений другой стороны о том "как должно быть". Вам нагрубила продавщица в магазине, вы можете просто перестать ходить в этот магазин. Поменять же садик, в которой ходит ваш ребенок и в котором вас что-то не устраивает, намного сложнее. Так же как и воспитатель не может прекратить общение с кем-то из родителей только потому, что тот ведет себя некорректно. Поэтому конфликты в садике разрешать необходимо, причем налаживать взаимодействие должны обе стороны, не вставая в позицию виновного и обвиняемого, ведь конечная цель и у сотрудников детского сада, и у родителей одна — здоровье и развитие ребенка.

Непримиримые противоречия?

Что чаще всего может стать поводом для непонимания и недовольства? Со стороны родителей это:

- с ребенком мало занимаются в саду;
- не создают должных условий для укрепления его здоровья, мало (или слишком много) гуляют, не проветривают или слишком часто проветривают группу, слишком легко (тепло) одевают;
- не могут найти подход к ребенку;
- используют непедагогические методы в отношении ребенка (моральные и физические наказания);
- плохо следят за ребенком (не вытерли сопельки, не сразу сменили трусики, не переодели грязную футболку);
- ребенка заставляют есть или, наоборот, не следят, чтобы он все съедал;
- ограничивают свободу ребенка (одна мама жаловалась мне, что её ребенка заставляют во время тихого часа лежать в кроватке; она думает, что воспитатели должны просто поиграть с ребенком, раз он не хочет спать);

- часто наказывают и жалуются на ребенка, если его поведение не устраивает воспитателей;

- не принимают меры в отношении гиперактивных и агрессивных детей, особенно если их ребенок укусили (что нередко случается в яслях), ударили, поцарапали.

И хотя это список далеко неполный, по нему видно, что родители предъявляют огромное количество требований к детскому саду и воспитателю в первую очередь, и зачастую достаточно противоречивых. И это понятно. В каждой семье — своя воспитательная система, и что хорошо для одного ребенка категорически не принимается другими родителями. Одни требуют, чтобы ребенок возвращался с прогулки чистым, другие — возмущаются, что воспитатель не разрешает ребенку прыгать и залезать, куда ему хочется, кто-то просит, чтобы с детьми не гуляли, когда на улице прохладно, кто-то, наоборот, идет жаловаться заведующей, что детей держат в группе вместо прогулки. Бывает, родители приходят и просят быть с их ребенком строже, другие же готовы писать жалобы в управление образования, если узнают, что на ребенка повысили голос.

Конечно, и у воспитателей есть "свой список" претензий к родителям:

- неуважительно относятся к персоналу детского сада, могут отчитать на повышенных тонах при ребенке;
- забывают оплатить квитанции, вовремя внести плату за дополнительные занятия;
- забывают положить детям в шкафчик сменную одежду;
- приводят детей в садик совершенно неподготовленными (без элементарных навыков самообслуживания, не привыкших к режиму дня садика);
- поздно забирают детей;
- плохо воспитывают детей (чрезмерно балуют или, наоборот, не уделяют должного внимания ребенку; обычно к таким детям очень сложно найти подход);
- предъявляют необоснованные претензии к персоналу, придираются к мелочам.

Есть контакт!

Так что же делать нам, родителям, чтобы установить контакт с воспитателем? Ведь хорошее и уважительное отношение воспитателя к родителям — залог хорошего отношения к ребенку.

Приходя в детский сад, не стесняйтесь рассказать воспитателю как можно больше о своем ребенке. Так ему с самого начала будет гораздо проще найти к малышу подход. Расскажите о том, чем ребенок увлекается, какие игры у него любимые, отметьте об особенностях его темперамента, характера. Скажите о том, какие блюда он предпочитает и какие продукты есть категорически отказывается. Как проще засыпает. Обязательно скажите, на что следует обратить особое внимание. Возможно, у крохи есть какие-то проблемы со здоровьем (аллергия, какое-либо хроническое заболевание).

Вместо того, чтобы высказывать недовольство тем, что в 20 градусов тепла не надеты колготы, можно сказать о том, что у ребенка проблемы с почками, и требуется более теплая одежда.

Не стесняйтесь рассказать о том, что ваш ребенок еще не умеет делать (проситься на горшок, кушать самостоятельно, застегивать пуговицы, завязывать шнурки). А так же об особенностях развития и характера, которые вас волнуют: например, ребенок очень агрессивен или слишком замкнут и стеснителен. Лучше, чтобы воспитатель сразу знал, чему в процессе работы с ребенком надо будет уделить больше внимания. Запомните: чем больше воспитатель знает о вашем ребенке, тем с большим пониманием он будет к нему относиться.

Лучше будет, если вы расскажете о методах воспитания, принятых в вашей семье. Заставляете ли вы ребенка есть или демократично подходите к этому вопросу? Какие методы наказания допускаются в вашей семье? Хорошо, если воспитатель сам заговорит об этом, но ведь далеко не каждый воспитатель решится расспрашивать родителей, хотя такая информация зачастую необходима для того, чтобы лучше понимать ребенка.

Если в вашей семье приняты строгие методы воспитания, в том числе — физические наказания, будьте готовы к тому, что с вашим ребенком возникнут проблемы. В арсенале у педагогов нет ремней, а самая строгая мера педагогического воздействия, допустимая в детском саду — посадить ребенка на стульчик, отстранив от игр и занятий, и дети, привыкшие к физическим наказаниям, могут просто её не воспринимать. Следовательно, и работа с таким ребенком может стать настоящей проверкой на прочность для воспитателя.

Будьте приветливы и вежливы с воспитателем. К сожалению, некоторые родители даже не считают должным поздороваться или попрощаться с воспитателем, приводя ребенка в детский сад.

Не забывайте сами спрашивать о том, как провел ребенок время в детском саду, что ел, с кем играл, как засыпал во время тихого часа. Если вы будете говорить об этом с воспитателем, он обязательно станет внимательнее присматриваться к вашему ребенку в течение дня, чтобы потом иметь возможность более подробно ответить на ваши вопросы. Также воспитатель будет спокойнее относиться к вашим просьбам и замечаниям, ведь вы в его глазах будете восприниматься как заботливый и неравнодушный родитель. Гораздо труднее налаживать контакты с теми родителями, которые вспоминают о существовании воспитателя только тогда, когда их что-то не устроило.

Конфликт. Способы решения

Однако бывает, возникают такие ситуации, когда конфликта избежать не удастся. Что делать в случае, если у вас есть претензии к работе педагога? Как поговорить с ним об этом, исправить ситуацию, но при этом не ущемить интересы ребенка, не ухудшить отношение к нему со стороны воспитателей?

Для начала разберитесь с тем, что именно вызывает ваше недовольство, насколько обоснованы ваши претензии. Очень часто родители вменяют в вину педагогам то, что я бы назвала "рабочими моментами". Одеваясь на прогулку, ребенок надел сандалии не на ту ногу, а воспитатель не заметил. Запачкалась футболка на обеде. Чужие ботинки оказались на ногах вашего ребенка. Поверьте, это не повод для серьезных разбирательств. Дома еще раз покажите сыну или дочери, как правильно надевать сандалии, напоминайте, чтобы аккуратнее ел за столом. Или просто не давайте в садик ту одежду, которую жалко испачкать, принесите фартук. Сын гуляет на улице в чужих ботинках? И такое бывает. Переодели, посмеялись, пошли домой.

К "рабочим моментам" я бы отнесла и мелкие повреждения: царапины, синяки, особенно в летний период, когда дети много гуляют, играют на улице в подвижные игры. Неужели ваш ребенок ни разу при вас не разбил коленку, не поцарапался? В садике ваш непоседа не станет другим! И если вы систематически "наезжаете" за ссадины на воспитателей — скорее всего, они начнут его просто сажать рядом с собой на прогулке, запрещая бегать и играть с другими ребятами. То же относится и к укусам в ясельках и младшей группе. В этом возрасте дети еще плохо контролируют свою агрессивность, поэтому драки и укусы случаются постоянно. Если вас это очень беспокоит, можете попросить, чтобы воспитатель все время держал вашего кроху возле себя, исключая общение с "плохими" детками. Но что же тогда делать с пресловутыми "социализацией" и "обучением общению", из-за которых многие родители считают посещение детского сада необходимостью? К тому же в яслях и укусы, и царапины — явление постоянное: сегодня вашего малыша укусили, завтра он кого-то укусил. Конечно, это неприятно, но не значит, что из-за этого надо отстранять воспитателя от работы. Вы можете сами поговорить с родителями "агрессора": скорее всего, их тоже волнует эта проблема.

Все по инструкции

Кроме царапин и укусов редко, но случаются и более серьезные проблемы — ребенок упал, получил перелом, ушиб, сильный порез и т.д. Во-первых, на это случай у каждого ребенка, посещающего детский сад, должна иметься страховка. Во-вторых, эти моменты предусмотрены и в должностной инструкции воспитателя. В каждом случае следует тщательно разобраться, после такого инцидента всегда проводится проверка. Если вина

воспитателя доказана (например, он оставил детей одних без присмотра), к воспитателю будут применены самые строгие меры вплоть до увольнения. Но иногда дети травмируются действительно случайно, и такое может случиться даже у самого внимательного педагога. Если воспитатель сразу известил о случившемся родителей, ребенку была оказана необходимая медицинская помощь, значит, он выполнил свои должностные обязанности в соответствии с инструкцией.

Вы считаете, что в детском саду мало занимаются с ребенком? Каждое дошкольное учреждение работает по той или иной образовательной программе, в соответствии с которой составляется "сетка" занятий на неделю. Время занятий зависит от возраста детей — в яслях обычно проводят 2 занятия по 10 минут, в подготовительной продолжительность занятий составляет уже 30 минут. Вы можете узнать у воспитателя или заведующей о расписании занятий. Если занятия не проводятся, вы можете сказать об этом заведующей, она, как и методист, должна следить за тем, чтобы занятия проводились. Однако не стоит возлагать очень большие надежды на сад в вопросах развития. Если дома вы не уделяете время играм, чтению книг с ребенком, не закрепляете то, что дети проходят в садике, считая, что ребенку хватит занятий в детском саду, не стоит рассчитывать на высокие результаты.

Сначала нужно разобраться

Вас раздражает то, что воспитатель часто жалуется на вашего ребенка, вы обвиняете её в некомпетентности? Воспитатели чаще всего жалуются на слишком активных, агрессивных, расторможенных детей. Да, вполне вероятно, что действительно у педагога мало опыта, она не знает, как найти подход к малышу, а может и не хочет находить? Помогите ей советом, ведь вы как никто знаете своего ребенка. Обратитесь к психологу, если он есть в садике, или в центр психологической поддержки семьи за консультацией. Но бывает и так, что жалобы воспитателя обоснованы. Возможно, вам стоит пересмотреть какие-то свои взгляды на воспитание? К примеру, многие родители — особенно папы, поощряют агрессивное поведение сына — пусть, мол, растет "настоящим мужиком". То, что потом полгруппы ходит в покусах и синяках, родителей мало волнует. Или ребенку действительно требуется индивидуальная работа с психологом, возможно, даже с более серьезным специалистом, требуется коррекция, которую воспитатель обычного детского сада не может обеспечить. В таком случае не стоит закрывать глаза на проблему, следует обязательно решать её.

У вас есть подозрения, что педагог использует средства морального и физического насилия над ребенком (шлепает, оскорбляет, унижает). Стоит ли в этом случае сразу бежать к воспитателю с угрозами "порвать его на части"? Для начала постарайтесь разобраться в ситуации сами. Попробуйте поиграть с ребенком в детский сад. Он — воспитатель, игрушка — ребенок. Обычно дети в таких играх показывают, что происходит на самом деле в детском саду. Если вы будете просто расспрашивать ребенка, он может очень многое нафантазировать. И еще — чем младше ребенок, тем больше его ответы зависят от того, как именно вы задаете свои вопросы. Если ваши подозрения после такой игры стали только сильнее, поговорите с воспитателем. Но мягко и без "наезда". Подчеркните, что ваш малыш боится, когда на него кричат, что вы противник физических наказаний. "Да, я знаю, что мой Ваня еще тот сорванец, но что делать — не шлепать же его за это. Иногда приходится трудно, но с ним всегда можно договориться".

Если ваши подозрения подтвердились, и к ребенку действительно были применены меры морального или физического насилия, первый шаг — обращение к заведующей детского сада. Очень часто этой меры бывает достаточно для исправления ситуации. Будет ли воспитатель после этого относиться хуже к вашему ребенку? Наверное, любви к нему это не прибавит, а ее, судя по всему, и не было, но зато вести себя с ним он станет гораздо корректнее.

Если вы считаете, что воспитателя надо наказать более строго или обращение к заведующей не помогло — идите в управление образования вашего города и пишите там

заявление. После проверки к нему будут применены строгие меры вплоть до увольнения. Но где гарантия того, что пришедший на смену воспитатель окажется лучше?

Вы узнали, что воспитатель избил вашего ребенка, у вас есть этому фактическое подтверждение? Срочно пишите заявление в милицию, в управление образования. Такой воспитатель должен быть отстранен от работы с детьми.

К сожалению, в садиках действительно бывают случаи реального насилия, и хотя происходят они далеко не так часто, как думают многие родители, и разбираться с ними следует очень серьезно.

Не люб ты мне...

Бывает и такое, что вроде бы все нормально, но воспитатель вам просто не нравится. "Она какая-то безразличная", "ничего никогда толком не рассказывает", "вечно всем недовольна" — такие жалобы можно часто услышать от родителей. Конечно, все мы люди, и человек может просто вызывать у нас антипатию. Что делать в таком случае? Жаловаться заведующей вроде и не на что, но водить ребенка в садик к человеку, который тебя раздражает, неприятно. У вас есть два варианта — попробовать поменять садик или смириться. Что ж, после садика ребенок пойдет в школу, и где гарантия того, что там все учителя будут вам приятны? Тем более, в садик дети идут не только к воспитателю. Даже в яслях (что говорить о младшей, средней и старших группах) они идут к своим друзьям. Знаю случай, когда дети категорически отказывались переходить в другой садик от не очень доброго воспитателя, которого все боялись, потому что в эту группу ходили их друзья.

И напоследок еще немного. Иногда отзывы о детских садах напоминают передачу про интриги, скандалы и расследования. Мамы и папы шпионят за воспитателями, подслушивают, что происходит в группе, ищут любую мелочь, чтобы придрататься к педагогу, ведь их самый лучший ребенок достоин только самого лучшего воспитателя. За царапину они, по крайней мере, на словах, грозятся "порвать" или "встретить в темном переулке" эту "воспетку", "чужую тетку", которая никогда не полюбит ребенка. Но ведь воспитатель в садике и не должен любить детей как родных. Для этого у ребенка есть родители. Воспитатели выполняют свою работу, работу очень сложную и, на мой взгляд, достойную большого уважения. И если родитель настроен на негатив, скорее всего по закону притяжения он его и получит. Детский сад — это не рай и не ад для ребенка, это такой же этап в его жизни, как школа, институт, и от умения выстраивать правильно отношения с людьми, работающими с нашими детьми, зависит во многом то, как будет складываться их жизнь в детском саду.

Список литературы:

1. Андреева Г.Н. Психологическая готовность к ДОУ. Астана 2004.
2. Как преодолеть трудности в обучении детей. А.Ф. Ануфриев, С.Н. Костромина. Изд. 2003.

КРЕАТИВНАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА ПРЕДШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ВОПРОСЫ ПРЕЕМСТВЕННОСТИ

Морозова Любовь Александровна
воспитатель класса дошкольный подготовки КГУ ОСШ № 51

Одна из задач дошкольного образования – обеспечение преемственности дошкольного и начального образования. Для ее разрешения необходимо тесное сотрудничество педагогов детских садов, классов дошколки и школ, создание единого образовательного пространства, креативной образовательной предметно – развивающей среды дошкольного образования. Именно в креативной образовательной среде возможно создание условий для

обеспечения преемственных связей детского сада и школы, уменьшение в дальнейшем риска дезадаптации ребёнка в начальной школе. Это возможно в силу того, что креативная образовательная среда отвечает целям дошкольного и начального общего образования: формирование у дошкольников и школьников результатов личностного развития, включающие готовность и способность к саморазвитию.

Сегодня у педагогического сообщества возникает потребность «садиться за стол переговоров», определять наиболее проблемные точки в формировании у дошкольников представлений об окружающем мире, овладении теми или иными способами деятельности в период дошкольного образования, которые составляют основу успешной адаптации в начальной школе.

Анализируя адаптационные проблемы начальной школы, мы предприняли попытку описать возможные причины возникновения этих проблем и предположить, что их можно избежать при погружении ребенка в креативную предметно-развивающую среду дошкольного образования.

Общаясь с педагогами дошкольных образовательных организаций за круглым столом на городской педагогической площадке, учителя начальных классов выделяют ряд основных проблем, возникающих у первоклассников в обучении.

Во-первых, первоклассники не способны к взаимодействию в малых группах. Объединяя учеников в группы по 3-4 человека для совместной деятельности, учителя часто на начальном этапе обучения наблюдают споры, ссоры внутри группы, неспособность договориться, совместно наметить алгоритм выполнения задания. В условиях детского сада дошкольники более коммуникабельны. Они находятся со знакомыми сверстниками и взрослыми, товарищами, с которыми общаются и вступают в игровое взаимодействие каждый день на протяжении 8-12 часов в сутки. Придя в школу, дети оказываются в незнакомой обстановке, с незнакомыми пока ещё детьми ограниченное количество времени (как правило, уроки в первом классе длятся с 9.00 до 12.00), что затрудняет установление коммуникативного контакта со сверстниками.

Во-вторых, ученики первого класса не способны быстро организовать свое рабочее место, определить необходимый набор материалов и средств образования. Урок строго регламентирован по времени, но учитель вынужден обучать детей этим навыкам. Необходимо больше времени в детском саду уделять трудовой составляющей, когда ребенок самостоятельно готовится к деятельности, осуществляя выбор средств и материалов.

В третьих, первоклассники не имеют социально-информационных навыков по поиску информации. Они не умеют задавать вопросы, бояться неправильных ответов, не обладают читательской культурой, способностью искать ответы на вопросы в книгах, учебниках. Складывается вывод о недостаточном включении дошкольников в деятельность, имеющую проблемно-поисковый характер.

В четвертых, многие дети приходят в первый класс с недостаточной сформированностью элементарных математических представлений. Это может быть связано с недостаточной компетенцией воспитателей в выборе содержания предматематического образования дошкольников.

Во всех этих случаях необходимо включать детей в креативную предметно-развивающую среду, в условиях которой у дошкольников будут формироваться навыки социального взаимодействия с малознакомыми детьми, навыки поиска необходимой информации, выбора материалов, методов и форм осуществления собственной деятельности, выстраивания её алгоритма.

Креативная предметно-развивающая среда предполагает включение дошкольников в межвозрастное взаимодействие; в детскую экспериментальную и исследовательскую деятельности, которые формируют поисковые навыки, целеполагание, самоконтроль. Кроме того, в креативной предметно-развивающей среде присутствует обозначение дидактического компонента математического содержания. Креативная образовательная среда включает в себя креативную математику, как вид познавательной деятельности дошкольников.

При проектировании креативной предметно-развивающей среды дошкольного образования необходимо наполнить ее наиболее действенными компонентами, позволяющими решать вопросы преемственности дошкольного и начального общего образования уменьшая риск дезадаптации

Для этого на начальном этапе проектирования считаем необходимым определить основы сходства и различия образовательных сред детского сада и школы. Следуя логике исследований Е.Ю. Васильевой, которая выделила отличия образовательной среды вуза и школы, выделим отличительные особенности образовательной среды дошкольного образования в рамках дошкольной образовательной организации и образовательной среды школы, как последующего уровня образования

формы образовательной деятельности: образовательная деятельность в детском саду осуществляется в течение всего дня, встраиваясь в режимные моменты и основываясь на игре и игровых приёмах при отсутствии классно-урочных форм, как это принято в школе;

опора на коллективную работу: в отличие от школ, где преобладает в большей степени самостоятельная работа, старшие дошкольники объединяются в большие или малые группы, что оказывает положительное влияние на формирование навыков социальной ориентации:

мобильность и насыщенность: в дошкольной образовательной организации среда более мобильна, чаще сменяется в зависимости от комплексно-тематического планирования, интересов и потребностей детей;

коммуникативность: в дошкольной образовательной организации образовательная среда менее коммуникативна, чем в школе. Педагоги не всегда используют возможность дня общения детей из разных групп. В школе дети общаются на переменах, после уроков, на продлёнке.

5) уровень включенности родителей (законных представителей) в образовательный процесс: воспитатели имеют больше возможностей привлечь родителей к участию в образовательном процессе, организовать различные формы взаимодействия и сотрудничества с семьями; стандарт дошкольного образования допускает и даже определяет требованием привлечение родителей к организации образовательной деятельности. В школах родители не могут заменить учителей- предметников, включаются только лишь в воспитательный процесс.

Образовательная среда дошкольного образования в рамках дошкольной образовательной организации и образовательная среда школы имеют некоторые схожие особенности:

цели (как было описано выше): формирование у дошкольников и школьников результатов личностного развития; помещения детских садов и школ, а также территории вокруг зданий; обучающиеся имеют возможность взаимодействовать со средой, изменять её.

дифференциация: в дошкольных образовательных организациях и школах проявляется уровневая дифференциация; при определении количества и сложности заданий учитываются индивидуальные потребности и образовательные возможности обучающихся; образовательный и учебный процессы строятся на принципе индивидуализации.

мотивация: у старших дошкольников и младших школьников преобладает познавательная мотивация и мотивация поощрения. Их в большей мере мотивирует сам процесс познания в ходе образовательной деятельности, а так же система поощрений за правильное выполнение игровых и учебных заданий. Позже у школьников появляются социальные мотивы, связанные с различными социальными взаимодействиями с другими людьми.

Таким образом, учёт особенностей образовательной среды детского сада и школы позволит педагогам детского сада наполнить её необходимым содержанием, формами, технологиями, предметным компонентом, позволяющими решать вопросы преемственности дошкольного и начального общего образования.

Список литературы:

1. Васильева Е.Ю. Компонентный механизм проектирования образовательной среды ВУЗа// «Экология образования», 2009, №9. С 24-31.

2. Сидорова Л.В. Организационно-методические условия формирования математических представлений в дошкольном образовании// Сборник материалов межрегиональной научно-практической конференции педагогических работников: «Вестник ТОГИРРО». Тюмень: ТОГИРРО, 2014. № 1. С. 98.

КУРС ФОРТЕПИАНО В ФОРМИРОВАНИИ МУЗЫКАЛЬНОГО МЫШЛЕНИЯ И СТАНОВЛЕНИЯ ЛИЧНОСТИ БУДУЩИХ МУЗЫКАНТОВ РАЗЛИЧНЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В СРЕДНЕМ ЗВЕНЕ МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Гребенникова А. О.

Карагандинский колледж искусств им. Таттимбета

Высокая общая и музыкальная культура, развитый интеллект, самобытность, оригинальность мышления, безупречный эстетический вкус, неисчерпаемый креативный потенциал, - вероятно, именно такими качествами должен стремиться обладать будущий артист, наряду с желанием в совершенстве достичь мастерства исполнения на том или ином музыкальном инструменте. Как известно, путь этот трудный и довольно длительный.

Часть поставленных задач можно решить в процессе обучения в среднем звене образования, в рамках образовательных программ музыкальных колледжей, колледжей искусств и т.д. Здесь, помимо хорошего базового обучения игре на разнообразных музыкальных инструментах, существует целый комплекс учебных дисциплин, позволяющих получить и другие необходимые знания в области музыкального искусства.

Безусловно, центральное место занимает курс музыкально-теоретических дисциплин, таких как: теория музыки, сольфеджио, гармония, основы полифонии и др., а также историко-теоретические дисциплины, позволяющие получить знания в области музыкальной литературы, истории исполнительского искусства и др.

Надо сказать, что освоив курс обучения игре на фортепиано, можно овладеть уникальным инструментом музыкального выражения, который будет понятен и близок исполнителю любой специализации. Уникальность фортепиано заключается в его универсальности. Как известно, к группе клавишных инструментов, объединенных этим общим названием, относятся пианино и рояль, которые, в свою очередь, позволяют понять более старинные музыкальные изобретения, такие как клавесины различного рода и конфигураций, клавикорды, и даже в некоторой степени, такой сложный инструмент, как орган [1]. Также следует отметить и игру на синтезаторе, поскольку он тоже входит в группу клавишных и является актуальным инструментом музыкального обучения. Таким образом, фронт использования клавишного инструмента позволяет преодолеть узкое исполнительское направление традиционного музыкального обучения, содействует стимулированию музыкального мышления будущего музыканта и всестороннему развитию его музыкальных способностей.

Содержание курса определяется для каждой специальности индивидуально, при этом объединяющей составляющей для всех является развивающий фактор: развитие личности, творческих способностей, креативного, художественно-образного мышления, музыкального и общекультурного кругозора, интеллекта - в помощь будущей исполнительской, педагогической или просветительской деятельности ныне учащихся [2].

Далее следует обратить внимание на специфику предмета, позволяющую и приветствующую использование разнообразных видов концертных выступлений для всех учащихся: академические концерты, конкурсы, фестивали, отчетные концерты, лекции-концерты, презентации и др.

Немаловажную роль в работе по подготовке молодых специалистов играет развитие навыков самостоятельного мышления и самостоятельной работы. Это, прежде всего, умение без посторонней помощи разобрать произведение, правильно раскрыв композиторский замысел и авторский стиль, затем его выучить, рационально распределив время и силы для поисков новых исполнительских решений и работой над его технической стороной [3].

Следует отметить, что особенностью обучения в колледже является закрепление и углубление знаний, полученных в детской музыкальной школе (ДМШ) и подготовка к дальнейшему профессиональному развитию в ВУЗе. Нужно подчеркнуть, что выпускники колледжа должны быть способны и готовы к полноценной работе в любом качестве: концертмейстеров, ансамблистов, преподавателей специального, обязательного фортепиано или, в зависимости от специализации, любого другого инструмента, методистов, теоретиков и т.д. Следовательно, будущие специалисты должны хорошо уметь владеть такой формой работы педагогической деятельности, как урок. Умение его правильно построить, организовать, провести зависит от качества полученных в процессе обучения в колледже знаний, умений самостоятельно мыслить, анализировать, правильно организовать свой труд.

Характерной чертой опытных преподавателей, хорошо осознающих профессиональную ответственность, является выделение в своей работе в качестве методической основы таких тем, направленных на воспитание будущих специалистов, преподавателей или исполнителей, как: знание специфики профессии музыканта, навыки самостоятельной работы, творческого мышления, поэтапное освоение музыкального произведения, применение музыкально-теоретических знаний, анализ, музыкально-слуховые представления и художественно-образное мышление, работа над техникой и т.д. [4].

В педагогической практике случаются такие ситуации, когда уровень студента по предмету фортепиано на момент поступления в колледж недостаточный. Задачей педагога становится заполнить пробелы знаний, устранить недостатки, возможно, исправить постановку рук, нарастить техническую базу. Для этого, прежде всего, необходимо включить в учебный процесс данного курса изучение гамм, различных упражнений и этюдов.

Помимо этого, основное внимание следует уделить изучению и расширению репертуара обучающегося. Это могут быть произведения композиторов различных стран, а также жанров, эпох, стилей и характеров. Например, из зарубежной музыки в обязательной программе рекомендуются практически везде полифонические произведения И. С. Баха. Крупная форма представлена сонатами и вариациями (в зависимости от уровня подготовки) композиторов: Ф. Кулау, Й. Кунау, Д. Скарлатти, Й. Гайдна, В. Моцарта, возможно Л. Бетховена и др. [5]. Кроме того, такие разнохарактерные пьесы следующих композиторов: Ф. Мендельсона («Песни без слов»), Л. Бетховена (лендленры, контрдансы, менуэты, багатели), Ф. Шуберта (небольшие пьесы, некоторые музыкальные моменты), Р. Шумана («Альбом для юношества») и др.

Очень полезно и актуально включить произведения казахстанских композиторов в программу данного курса. Например, фортепианные пьесы молодых казахстанских авторов, таких как О. Несипханов («Подражание народному напеву», «Танцующая девушка»), А. Сагат («Прелюдия», «Талшын»), Г. Абдрашев («Байтак дала», а также Вариации для фортепиано), А. Нуралиева («Домбыра», «Озен»), А. Абдинуров («Мешин», «Коян»), Т. Андосов («Утро», «Прелюдия»), Б. Хасангали («Ноктюрн», «Фантазия») и др.

В заключение следует добавить об еще одной важной составляющей любого учебного процесса - наличии хорошего творческого контакта педагога и обучающегося. По-прежнему актуально такое понятие, как индивидуальный подход: знание сильных и слабых сторон своего ученика, особенностей психики и моторики, личных качеств, творческих и музыкальных возможностей каждого.

Литература:

1. Цыпин Г.М. Психология музыкальной деятельности: проблемы, суждения, мнения. - М., 1994

2. Петрушин В. И. Музыкальная психология. - М., 1997
3. Леви В.Л. Искусство быть другим. – Луганск, 2000
4. Сеченов И.М. Психология поведения. - М., 1995
5. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры. - М., 1982

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІН ОҚЫТУДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Р. Б. Алибаева қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы
ҚР «Халық қаһарманы» Р. Қошқарбаев атындағы Балқаш техникалық колледжі

Қазіргі таңда елдің болашақ азаматтарын қалыптастыру бағытындағы білім беру мәселесі – мемлекетіміздің басты саясатының бірі. Білім мен ғылымның ел дамуына оңтайлы әсер етуі үшін демократияландыру, оқыту жүйесін заман талабына сай үйлестіре алу міндеті туындап, білімге, бүкіл оқу-әдістемелік жүйеге жаңа талаптар қойылуда. Сондықтан ұстаз іс-әрекетін жаңа талап тұрғысынан ұйымдастыру – бүгінгі күннің өзекті мәселесі. Мұғалім өз білім-білігін, оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыруы және жаңа педогогикалық технологияны меңгеруі тиіс.

Қазіргі таңда педагогикалық жаңаша үрдістерде білім мен тәрбие берудегі ізгілендіру, жариялылық, педагогикалық ынтымақтастық, ғылыми-әдістемелік тың ізденістерге сүйене отырып, жаңашылдыққа талпыну қажет екендігін айтады. Оқытудың жаңа технологиясын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық, ғаламдық, коммуникациялық желілерге шығу – ХХІ ғасырдың басты талабы.

Технология – қарапайым тілмен айтқанда, жүзеге асатын, нақты мақсаттардың алдын ала ойластырылған нақты жобасы, яғни, белгілі педагогикалық жүйенің тәжірибеде жүзеге асатын жобасы.

Сабақты жаңашыл үрдіспен өткізу – студенттердің білім сапасын арттырып, олардың шығармашылық және ойлау қабілеттерін дамытып отырады, ал педагогтар үшін кәсіби шеберліктерінің өсуіне жәрдемдеседі. Оқытудың жаңа технологиялық әдістерін пайдалана отырып, өздіктерінен ойлана алатын, ізденгіш, шығармашылықпен жұмыс істейтін тұлғаны тәрбиелеу тиімді.

Студенттердің рухани-шығармашылық мүмкіндіктерін дамыту салауатты өмір сүру салтының берік негіздерін қалыптастыруда, кешегі мен бүгінгі салыстыра айта білудегі қабілеттерін шыңдауда пән мұғалімінің атқарар жүгі ауыр. Студенттердің ой еркіндігін жетілдіру, ғылыми шығармашылыққа баулу – білім беру ісін демократияландырудың негізі болып табылады. Әсіресе, әдебиет пәнін оқытуда студенттерді ғылыми жұмыстарға баулу тәсілдері, әр түрлі ізденіс сипатындағы тапсырмаларды жүйесімен нақты орындату. «Сабақ беру үйреншікті жай шеберлік емес, ол үнемі жетілдіруді қажет ететін, үнемі жаңаны табатын өнер», - деп Ж. Аймауытов айтқандай, сабақ беруді өнер деп бағалау тегін емес. Соның ішінде әдебиет сабағы – асыл сөз өнер сабағы. Асыл сөз өнерін терең ой мен эмоция, сезімге беріліп, шабыттана қиялдау, елестету, болжау мен студенттерді шығармашылыққа жетелейтін өнер сабағы. Сабақ үрдісінде берілетін мазмұнды бүгінгі күннің өзекті проблемасымен байланыстыра өту – студентке ой салу, ойланту, өмір сабағы.

Оқыту – арнайы танымдық іс-әрекет. Ол – негізгі ойдың, ақылдың жұмысы. Оқыту арқылы студентке қоғам өзінің ғасырлар бойы жинаған асыл мұрасын, дағды, тәжірибесін береді. Оқыту процесінің жүйелі, түсінікті, нақты қалыптасуы танымдық іс-әрекеттің маңыздылығын арттырады. Мұғалім студенттерді білім жүйесімен, іскерлікпен, дағдымен қаруландырып қана қоймай, олардың танымдық, шығармашылық қабілетін дамытады.

Бүгінгі таңда жаңа технологиялар өз қолдауларын тауып, оқу үрдісінде қолданылуда. Технология – бұл қандай да бір жұмысты, өнерді шеберлікпен іске асыру жиынтығы. Әдебиет сабақтарында сыни тұрғыдан ойлау технологиясы қолдануға ыңғайлы, былайша

айтқанда, барша үшін қоғамдық маңызы мен мәні зор идеяларды игеруге болатын нақтылы әдістер және тәсілдер.

Сыни тұрғыдан ойлау дегеніміз не?

«Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» бағдарламасы бойынша ол:

-шындалған ойлау, кез келген даму деңгейіне байланысты мәселелерге сын көзбен қарау;
-күрделі мәселелерді шешуге, аса маңызды, жауапты шешім қабылдауға құштарлық;
-үйрету мен үйрену бірлігінің, үйренудің қызығушылығынан тұратын, үйренушінің сеніміне негізделген құрылым.

«Сыни тұрғыдан ойлауды дамыту» технологиясы үш кезең бойынша қолданылады:

1. Қызығушылықты ояту;
2. Мағынаны тану;
3. Ой-толғаныс.

Осы кезеңдердің ұтымды өткізілуі мынадай нәтижелерге қол жеткізеді:

- студенттер басқалармен қарым-қатынас жасай береді;
- басқаларды тыңдай білуге, кез-келген жауапқа сыйластықпен және түсіністікпен қарауға үйретеді;
- өз ойын топ алдында ашық айта алуға, қорғай білуге баулиды;
- керек кезде өз көзқарасын дұрыс өзгерте білуге үйретеді, оның дамуын камтамасыз етеді;
- ең бастысы – оқу мотивациясы өзгереді, өз бетінше ізденуге ұмтылдырады, сабаққа қызығушылығы артып, студенттердің белсенділігі өте жоғары болады.

Мысалы, 1 курста Э-15-1 тобында Мағжан Жұмабаевтың «Батыр Баян» поэмасын талдау барысында әр студент өз ойын айтуға мүмкіндік алады.

Топтық жұмыс:

- 1) студенттер поэманы оқып, мазмұнымен танысады.
- 2) поэманың басты мақсатын ашады.

Поэманың мазмұны бойынша сұрақтарға жауап беру, бір-бірін толықтыру:

- поэманың кейіпкерлерін атау;
- неліктен Баян інісі Ноянды өлтірді?

Талдау жұмыстарын, ең алдымен, студенттерге поэмадағы басты оқиғаларды тапқызып, әрқайсысына тақырып бойынша сұрақ қойғызу арқылы бастаған тиімді. Студенттердің өз бетімен ізденуін, белсенді түрде жұмыс істеуін көздеп,

- Осы оқиғадағы кейіпкерлер қандай іс-әрекет жасады? – деген сұрақ беріледі. Бұл сұраққа жауапты студенттер өз бетінше жеткізуге талаптанады және жұмыстарының нәтижесін дәптерлеріне жазып отырады.

Баян мен Ноянға мінездеме беру бойынша жүргізілетін жұмыс.

- 1) поэмадан кейіпкерлердің мінездерін айқын суреттейтін көрініс көрсетіледі;
- 2) сабақ барысында студенттер өз таңдаулары бойынша «Поэмадағы ең бақытсыз жан» деген тақырыпта эссе жазып, екі топқа бөлініп, әр топ мүшесі өзі таңдап алған кейіпкердің өзгешелігін айтады.

Студенттер поэманың негізгі тақырыптарын айтады:

Отанын, елін, жерін сүюге, адамгершілікке, сабырлыққа, мейірімділікке, басқа да өнегелі істерге үйрету.

Осы тақырыптарға сәйкес мақал-мәтелдер айтылады.

Ең соңында поэма мазмұны бойынша суреттер салынады.

Сабақты қорытындылау. Сауалдарға жауап айтқызу:

- 1) Баян мен Ноянның жағдайына тап болсаңдар, сендер не істер едіңдер?
- 2) М. Жұмабаев поэмасынан өздеріне қандай тәлім-тәрбие алдыңдар?

Үйге тапсырма: Поэма бойынша шығарма жазу немесе табиғатты суреттейтін өлең жолдарын тауып, поэмаға қандай қатысы бар екенін табу.

Осындай сабақ барысында студенттер өздерінің, бір-бірінің пікірлеріне сын көзімен қарай отырып, жаңа тың идеялар туғызады. Мұндай сабақтар студенттің танымдық

белсенділігін арттыруға, өз бетінше білім алуына, шығармашылығын қалыптастыруға ықпал етеді. Студенттер осындай сабақтарда оқудың қызықты әрі жеңіл өтетіндігін, ұжымды бірлесіп жұмыс жасауға үйрететіндігін, білімнің тереңдігі әрі тинақтылығы артатындығын баяндайды.

Қорыта айтқанда, оқыту процесінің нәтижелі болуы ұстаздың сабақ беру шеберлігіне, сабағын қызықты жүргізіп, зейін қойдыра білуіне, студенттердің өздігінен білім алуға үйренуіне байланысты. Қандай болмасын жаңа әдіс-тәсілдер әрбір студенттің өз бетімен оқып үйренуіне сенімін ұялатып, шығармашылықпен жұмыс істеуіне, қорытынды жасай алуына, сөйлеу мәдениетінің өсуіне ықпал етеді, білім сапасын арттырады. Жаңа әдіс-тәсілдерді мән-мағыналарына, ерекшеліктеріне қарай таңдап қолдана білсек, болашақ ұрпаққа сапалы білім беруде ұтарымыз анық. Қашан да білімді ұрпақ – болашағымыздың кепілі. Егеменді еліміздің тағдыры – жас ұрпақтың қолында болса, ұрпақтың тағдыры – бүгінгі ұстаздардың қолында.

Елбасы Н. Ә. Назарбаевтың «Келер ұрпақ алдында зор жаупкершілік жүгін арқалап келеміз», - деген сөзі ұстаз қауымына үлкен жаупкершілік артып отыр. Еліміздің болашағы көркейіп, өркениетті елдердің қатарына қосылуы бүгінгі ұрпақ бейнесімен көрінеді.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Мусенова А.Т. Зейнешева З.Б.

Ғ.Мұстафин атындағы № 83 ЖББОМ, Қарағанды қаласы

Оқушы бірінші сыныптан бастап қазақ тілін үйрену барысында тілдегі түрлі қолданылатын атауларды (әріп, дыбыс , буын, сөз, сөз тіркестері, сөйлем, сөз бен сөзді байланыстыратын жалғау, жұрнақ, тыныс белгілері – нүкте, үтір, леп белгісі, сұрау белгісі, сызықша, қос нүкте, түрлі грамматикалық анықтама, ережелерді оқып үйренеді.

Бүгінгі таңда әрбір жаңашыл ұстаз үшін, оқу және жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау әдісі кез- келген стратегиялар құнды, әрі бағалы. Бұл стратегиялар оқушылардың қызғушылығын, өмірге деген көзқарасын арттыра отырып, ұстаздың тығырыққа тірелетін сәттерінен арылтады. Сұрақ қою, ой шақыру, білім көпірі, бес жолды өлең, еркін жазу, білемін, үйренгім келеді, білгім келеді, Венн диаграммасы, пікірталас, болжау, автор орындығы, топтастыру, стратегияларын қолдану оқушылардың танымдық мотивациясын оятып, ынталандыра түсері белгілі. Сонымен қатар бұл стратегиялар оқушының көзқарасын, түсінігін дамыта түседі, жалықтырмайды, әрі сапалы білім алуына септігін тигізеді. Оқыту әдістері - оқытудың мақсат-міндеттеріне сай оның мазмұнын оқушыларға меңгертуде мұғалім мен оқушылардың қолданатын амал-тәсілдері мен құралдарының жиынтығы екені баршаға мәлім. Мұғалім оқыту әдістерінің көмегімен оқушыларға білім беріп, олардың тәжірибелік әрекетін ұйымдастыруда өзінің іс-әрекетін оқушылардың таным әрекетіне басшылық етумен болатыны сөзсіз. Мұғалім оқытудың нәтижесін арттыруда оқыту әдістеріне қатысты амал-тәсілдерімен қатар оның құралдарын да пайдаланады. Қазақ тілі сабағында қолданылатын әдістер: *Сөздік әдістер*: түсіндіру, әңгіме, әңгімелесу, кітаппен жұмыс. *Көрнекі әдістер*: иллюстрация және демонстрация. Оқыту үрдісінде ең көп тараған дәстүрлі әдіс - сөздік немесе мұғалімнің ауызша баяндау әдісі. Бұл әдіс оқыту процесінде басқа әдістерге қарағанда жетекші роль атқарады. Көрнекілік әдістер оқу материалын оқушылардың көзімен көріп, нақтылы түсінулеріне үлкен мүмкіндік береді. Бұған демонстрация, иллюстрация тәсілдері жатады. Тәжірибелік әдістердің ішінде ең көп қолданылатыны — **жаттығу** әдісі. Оқу барысында теориялық ережелер мен қағидаларды қайтадан пысықтап қайталап, тиянақты меңгеру жаттығу арқылы орындалады. Ауызша жаттығу оқушының оқу материалын ауызекі баяндауға дағдылану мақсатын көздейді.

Қабілеті әр түрлі оқушы тілдің мұндай белгілері мен атауларын бірден меңгеріп кетуі мүмкін емес, тек оның негізгі, қажеттілерін (анықтама, ережесін) есте сақтауы мүмкін.

Қазіргі сабаққа қойылатын талап тұрғысынан техникалық құралдарды, кестелер, сызбалар, ұнтаспа жазбаларын пайдалану арқылы оқушылардың есту, көру сезімдеріне әсер ете отырып, ескеріле келе олардың ойлану қабілетін дамытуға көп көңіл бөлінеді.

Қолданылатын көрнекіліктер оқушылардың сабаққа деген ынтасын арттыра түседі, түсіндірілген материалдарды саналы меңгертуге ықпал жасайды. Оқушылардың білім сапасының көп жағдайларда төмен болуы, осындай түрлі ойлау әрекеттеріне бейімделмеуден, әдіс-тәсілдерді аз қолданудан, дағды бермеуден деп айтуға болады. Қазіргі кезде қазақ тілін қандай бағытта, қандай мазмұнда оқыту керек?

Меніңше, коммуникативті функционалды бағытта болуы керек. Сондықтан тілдің коммуникативті механизмін ашу керек. Яғни, оның сөйлеу процесіндегі, сөйлем құрудағы, мәтін бойынша әңгіме құрастырудағы рөлі амал – құралдар арқылы меңгертіледі, сөздік қоры молая түседі.

Орыс мектептерінде қазақ тілін үйрену, білу бүгінгі таңның басты мәселесі болып тұр. Сабақта бұл мәселені шешу жолдарының бірі- әр түрлі технологияларды, әдіс-тәсілдерді тиімді қолдана отырып, жаңа технологияларды енгізу. Қазір технологиялардың түрлері өте көп екені баршаға белгілі. Орыс мектептерінде қазақ тілін үйрену, лексикалық және грамматикалық тақырыптарды меңгеру күрделі жұмыс. Сондықтан басқа ұлтқа қазақ тілін оқыту, ауызекі сөйлеуге үйрету қиын да, өте қызық жұмыс.

Грамматикалық материалдарды және лексикалық тақырыптарды оқытуда тірек сызбалардың қолданылуы тілді дамытуға, сөздік қорды молайтуға, бір-бірімен, қарым-қатынас жасауға (сөйлеу, айту, жазу, оқу) ойлау қабілетін дамытуға, ойын қазақша жеткізе білуге үйретеді.

Білім беру үрдісінде ақпараттандыру – жаңа инновациялық әдістер мен оқыту технологияларын қолдану арқылы, дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асырумен қатар, оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігін көздейді. Бүгінгі күннің талабына сай білім саласында жаңа технологиялар қолданудың маңызы зор.

Заман талабына сай білім беру оқушылардың адамгершілік, логикалық тұрғыдан интеллектуалдық дамуының жоғары деңгейі мен білімін қамтамасыз етуге бағытталған оқытудың үздіксіз үрдісі деп айтсақ, оның тиімділігі мен сапасын арттыру мұғалімнен оқу процесінің ғылыми теорияға негізделген және оқушының қабілеті мен бейіміне негізделген оқытудың таңдамалы әдістеріне көшуді талап етеді. Ондағы негізгі мақсат оқушыға сапалы білім беру, біліс сапасын арттыру. Бүгінгі таңда жас ұрпаққа кез-келген пәнді ұғындырудың тиімді жолы – жаңа технология негіздері болып табылады. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқытуда жаңа технологияларды пайдалану мұғалім үшін қандай маңызды болса, оқушы үшін одан да маңызды екенін ұмытпайық. Жаңа технологиялар оқушылардың білім сапасын арттыруға, өздігінен жұмыс істеу мүмкіндігін молайтуға көп көмегін тигізеді.

Инновация–педагогикалық процеске оқыту мен тәрбиенің жаңа тұжырымдамаларын, оқу жоспарларын және бағдарламаларын, түрлерін, әдістерін, құралдарын енгізіп, мақсатқа жету. Инновациялық үрдіссіз мектептің дамуы мүмкін емес. Инновациялық мектептердің мақсаты – жеке тұлғаны жан-жақты дамыту. Инновациялық үрдісті зерттеу барысында жүйенің бір жағдайдан екінші бір жағдайға көшуі және жаңалықты енгізу үрдісіне басшылық жасау мәселелерін зерттеу маңыздылығы Н.В. Горбунова М.В.Кларин, А.В.Лоренсов, М.М.Поташник, Л.И.Романова, В.И.Загвязинский, А.Я.Найн, Т.И.Шамова, О.Г.Хомерики зерттеулерінде қарастырылған.

«Халықтың кемеліне келіп өркендеп өсуі үшін ең алдымен азаттық пен білім қажет» - деп Шоқан Уәлиханов айтқандай еліміздің дамуына, өркениетті ел болып, білімді ұрпақ тәрбиелеуде инновациялық жаңа әдіс – тәсілдерді сабақта қолданудың маңызы өте зор. Елбасы Н.Ә.Назарбаева тап айтқандай, Қазақстанның болашағы қазақ тілінің дамуына, тағдырына тікелей байланысты. Сондықтан да мемлекеттік тілдің оқыту жағдайына көп

көңіл бөлініп отыр. Осы тұрғыда жаңа технологияларды қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында кеңінен пайдаланамыз.

Қазақ тілі сабағының әрі тартымды, әрі қызықты, әрі сапалы болуы әр пән мұғалімдерінің өзіне, білім деңгейіне, кәсіби шеберлігіне байланысты. Оқу-тәрбие негізі-сабақ. Сондықтан сабақ тартымды, әсерлі, мақсатты, айқын, қызықты және толық мәнді болуы тиіс. Ол-сонымен бірге басқа ұлт балаларына қазақтың әдебиеті мен мәдениетін, ғылымын, өнерін кеңінен насихаттайтын пән.

Ақпараттық технологияларды пайдаланып оқыту мынандай нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді:

- оқу материалын терең түсіну;
- оқу мотивациясының артуы;
- алған білімнің неғұрлым ұзақ уақыт есте сақталуы;
- білім беруге жұмсалатын шығынның азаюы;

Соңғы жылдары оқытудың жаңа технологиялары білім беру саласында кеңінен қолданылып келеді. Олардың ішінде отандық әдіскер ғалымдар жасақтаған «Модульдік оқыту технологиясы» (М.Жанпейісова), «Деңгейлік тапсырмалар» (Ж.Қараев), әсіресе қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарына арналған «Сатылай кешенді талдау» (Н.Оразақынова) т.б. технологиялары мұғалімдердің қызығушылығын арттырып, оқу үдерістеріне кеңінен негізіліп жатыр. Мұндай әдіс – тәсілдер мен оқытудың жаңа технологиялары туралы арнайы еңбектер мен ғылыми – әдістемелік тұрғыдан баяндайтын құралдар, түрлі курстар мен білім сатысы оқулары арқылы мұғалімдердің әдіскерлік шеберліктерін ұштауларына мүмкіндіктер мол. Сабақ барысында қандай оқушы болмасын І деңгей тапсырмасын орындайды, Әрбір оқушы І деңгей тапсырмасын орындауға міндетті және одан жоғары деңгейдің тапсырмаларын орындауға құқылы. Деңгейлеп – саралап оқытудың тағы басты қажеттілігі, оқушыны өз бетімен ізденуге үйрету, олардың шығармашылық бейімділіктері мен икемділіктерін дамыту. Жеке тұлғаның қалыптасып, ой – өрісінің дамуы, белсенділігінің жоғары деңгейде болуы, білім алу қажеттілігі, оны шынайы өмірде іс – тәжірибеде қолдану, шығармашылық міндеттерді сабақ барысында ойдағыдай шешудің негізгі құралының бірі – оқушылардың өзіндік жұмысы болып саналады.

Деңгейлеп – саралап оқытудың және бір бағыты – тәрбиелік маңызы бар. «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі тиіс. Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы», деп Әбу – Насыр Әл – Фараби айтқан. Қазіргі педагогикада пайдаланып жүрген технологиялардың бірі және бірегейі – модульдік оқыту технологиясы.

Осы орайда қазіргі қазақ тілі, тіл біліміне кіріспе пәндері бойынша шығармашылық жұмыс түрлерін көбірек ұсыну, ойын түрлерін жүргізу, оны кейін практикалық тұрғыда қолдана білуге үйрету жұмыстары өз нәтижесін беріп келеді. Сыни тұрғысынан ойлау технологиясы бойынша сабақ құрылымы қызығушылықты ояту, мағынаны ажырату, ой толғаныс кезеңдерінен тұрып, әр кезеңдегі тәрбиелік және оқу мақсаттары әр түрлі стратегияларды қолдана отырып, алға мақсат қою, мәселені зерттеу, жауап іздеу, оқушылардың өз ойларын ашық айта білуге тәрбиелейді.

Заман талабына сай күнделікті сабақ барысында бейне және аудио құрылғыларды, теледидарды, компьютерді, электронды оқулықты, интерактивті тақтаны қолдану оқушылардың тілді үйренуге деген белсенділігін арттырып, ең бастысы олардың шығармашылықпен жұмыс істеуіне жағдай жасайды.

Қандай да болмасын жаңа әдіс-тәсілдер әрбір оқушының өз бетімен оқып үйренуіне сенімін ұялатып, шығармашылықпен жұмыс істеуіне, қорытынды жасай алуына, сөйлеу мәдениетінің қалыптасуына ықпал етеді, білім сапасын арттырады.

Әдіс деген сөз гректің "metodos" деген сөзінен шыққан. Метод деген ұғым *белгілі ақиқатқа, шындыққа, мақсатқа жетудің жолдары* деген мағынаны білдіреді. Қысқаша психологиялық-педагогикалық сөздік "әдіс" — мақсатқа қол жеткізетін жол, тәсіл, белгілі жолмен тәртіпке салынған іс-әрекет"- деген анықтама береді.

Оқыту технологияларын сабақта қолдану оқушылардың білім сапасын арттырып қана қоймай, сонымен қатар олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына әсерін тигізеді. Жаңа әдіс-тәсілдерді мән-мағыналарына, ерекшеліктеріне қарай таңдап қолдана білсек, балаға сапалы білім беруде ұтарымыз анық. Әр сабақты өмірмен байланыстырсақ, болашақта үлкен жетістіктерге жетеріміз анық.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Артықова Т.М. Қыстаубаева Ж. Қазақ тілі . Оқыту әдістемесі. А.; 2005 ж.
2. Садуова Ж.Н. Жаңа педагогикалық технологиялар арқылы болашақ мұғалімдердің кәсіби бағыттылығын қалыптастыру

**ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ЖАҢА
ТЕХНОЛОГИЯЛАР**

Гайнуллина М.А., Нурлыбаева З.Л.

Ғ. Мұстафин атындағы № 83 ЖББОМ, Қарағанды қаласы

Оқу орыс тілінде жүретін мектептерде қазақ тілі пәнінің мақсаты оқушылардың қарым-қатынасын дамыту, тілдік және танымдық біліктілікпен қамтамасыз ету екендігі Қазақстан Республикасының жалпы білім берудің мемлекеттік стандартында көрсетілген. [5]

Мұғалім үшін басты міндет – оқушының қызығушылығын арттыру, оның дамуына жағдай туғызу, сөйлеу қабілетін дамыту.

Мен сабақ беретін 5-ші, 7-ші сыныптарда тұлғаны өзіндік әрекетке бағыттайтын технологиялар арқылы оқушылардың ауызша және жазбаша тілін дамытуда қойған мақсатым: технологиялардың тиімді тәсілдерін қолдана отырып, қазақ тілінің орфографиялық нормасын оқытуды қалыптастыру, қазақша сауатты жазуды, сөздерді бір-бірімен дұрыс байланыстырып, сөз тіркесін жасау арқылы сөйлем құрату.

Тілдің құрылымын үйрену үшін мынадай екі жағдайды білуіміз қажет. Тілдің жүйесі қалай құрылған, екіншісі – оны практикалық жағынан оқушыларға қалай меңгертуіміз керек?

Ең алдымен тілдің фонетикалық-интонациялық ерекшелігіне басты назар аударуымыз керек. Сабақ барысында әрбір дыбыстың, әрбір сөздің дұрыс айтылуы мен жазылуын түсіндіріп отырамын. Көп жағдайда дыбыстарды дұрыс айтпау, дұрыс жазбау сөздің мағынасын өзгертеді. Мысалы: «ұлы» деген сөзін алатын болсақ оқушы «ұ» дыбысын «у» етіп айтса, «улы» болып сөз мағынасы өзгереді. Сондықтан қазақ тіліне тән дыбыстардың баспа және жазба түрін көрсетіп, бірнеше рет қайталап айтқызамын. Қосымша аудио ұнтаспалар арқылы айтылуын тыңдатамын.

Сабақты бекіту кезеңінде 4-5 минуттік «фонетикалық жаттығулар» ойынын ұйымдастырамын. Оқушыларды екі топқа бөлемін. Мысалы: ерекше дыбысты адам аттарын; қала аттарын; аңдар, құстар, жеміс- жидектерді атаңдар деген сияқты тапсырмалар беремін. Қай топ көп сөз атаса сол топ жеңімпаз аталады.

Өз тәжірибемде қай сынып болсын сабақты тілдік жаттығудан бастаймын. Тілдік жаттығулар: жаңылпаш немесе бір шумақ өлең, не болмаса санамақ, не әріпке байланысты тақпақ аламын. Мысалы: «Қазақ тіліне тән дыбыстар»

Құлақ күйін табайын,

Қобыз үні ғажайып.

Қобызға тіл бітірген,

Қарт күйшіге қарайық! [4]

Мұндай тілдік жаттығу: біріншіден, сөздерді дұрыс айтуды меңгертеді, екіншіден, баланы жалықтырмайды. Оқушы сабақта сөйлеу арқылы қарым-қатынас жасайды. Сөйлесу

барысында көркемдік құралдарды, яғни мақал-мәтелдерді, халық даналығын сабақтың түріне байланысты жиі қолданып отырамын. Мысалы:

Өнер іздеген өсер,

Өсек іздеген өшер.

Оқушыны пәнге деген қызығушылығын арттыру мақсатында сабақта техникалық құралды пайдаланумен қатар, сабақты ойын түрінде өткіземін.

Ойын технологиясы арқылы сабақты жоспарлаудың маңыздылығы-баланың шығармашылық қабілетін дамытады, эстетикалық сезімін, зейінін тәрбиелеуге қолайлы жағдай туғызады. [2]

Ойын элементтерін сабақты пысықтау, қорытындылау кезінде, қайталау сабақтарында пайдаланамын. Ойын элементтерінің материалдары сабақтың тақырыбы мен мазмұнына сәйкес алып отырамын. Мысалы фонетика мен сөз таптарын өткеннен кейін сабақты пысықтау мақсатында келесі ойындарды қолданамын.

I. Зымыран сұрақтар:

1. Сөйлеу тілінде дыбыстау мүшелері арқылы айтылып, естілетін тілдік құбылысты не деп атаймыз? **«Дыбыс»**

2. Мағыналары бір – біріне қарама - қарсы сөздер **«Антоним»**

3. Қазақ дәстүрі бойынша тура айтуға тыйым салынғандықтан, бұрмалап атылған сөздерді не дейміз? **«Табу»**

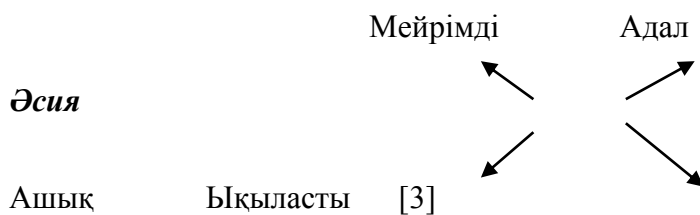
4. Жұрнақтың неше түрі бар? **«Екі түрі бар»**

5. Сөз таптарын ата **«Зат есім, Сын есім, Сан есім, Есімдік, Етістік, Үстеу, Шылау, Еліктеу сөз, Одағай».** [1]

Қазақ тілін ұтымды үйрету жолдардың бірі тірек-сызбаларды қолдану. Оның негізгі мақсаты: тірек-сызбалар арқылы сөздік қорын молайту, еркін сөйлеуге дағдыландыру. Сондықтан сабақ барысында мен көптеген тірек-сызбаларды жиі қолданамын. Күтілетін нәтижесі: оқушы жаңа сөздерді тез меңгере алады, мемлекеттік тілге қызығушылығы артады, әрбір баланы жан-жақты тани аламын. Мысалы: 5-сыныптағы «Достар» мәтіні бойынша оқушыларға төмендегі берілген мақалдардың қайсысы мәтіннің мазмұнына сай екендігін айтқызамын.

1. Адам досымен, ағаш тамырымен мықты. 2. Досыңның көзінде болғанша, көңілінде бол. 3. Жолдасы көптің-олжасы көп.

I. Мысалы: Әсия қандай дос екендігін кесте арқылы сипатта.

II. Кестені толтыр

Досыңның мінезі

Досым сабырлы, салмақты, үлкенді сыйлай біледі, үнемі көмек қолын созады, досын ұятқа қалдырмайды. Т.б.

Досың қандай болу керек?

Мейрімді, адал, ашық, әділ, шыншыл, батыл, ержүрек, әдемі, сыпай, сабырлы, ақылды болу керек. т.б.

Мен өз сабақ жоспарын құруда бірнеше технологиялардың элементтерін қолдана білемін. Солардың бірі деңгейлік оқыту. Деңгейлік тапсырмаларды жеңілден қиынға, қарапайымнан күрделіге қарай сатылы түрде орындалатындай етіп құрамын. Кейбір оқушылар оқу жылының ортасына қарай міндетті деңгейден күрделі тапсырмалар орындауға көше бастаса, кейбірі қарапайымнан міндетті деңгейдегі тапсырмаларды орындауға көшеді.

Тапсырмаларды орындау барысында байқағаным – оқушылар төмендегідей тапсырмаларды орындауға құмар.

○ **қарапайым тапсырмалар**

□ **міндетті деңгейдегі тапсырмалар**

△ **шығармашылық сипаттағы тапсырмалар**

Әр оқушы ұстаздың бағыттауымен дұрыс орындалған тапсырмаларды «+» белгісімен өзі белгілеп отырады.

«Жүз рет естігеннен бір рет көрген артық» деген сөздерді ескере отырып сабағымда мүмкіндігіме қарай мультимедиялық проекторды пайдаланамын. Осы технологияның тиімді тұстары: оқушының пәнге деген қызығушылығы артады, танымдық қабілеттілігі қалыптасады, оқушы шығармашылық жұмысқа бейімделеді, мұғалімнің уақыты үнемделеді. Яғни, сабақтарда слайдтар, флипчарт қолдану арқылы әр сабағымды қызықты өткізуге тырысамын.

Лексикалық тақырыптар мектеп бағдарламасында күнделікті тілдесімге байланысты тақырыптардан құралған. Сондықтан да сол тақырып аясында сөздікпен дұрыс жұмыс жасау жақсы нәтижеге қол жеткізеді. Сөздікпен жұмыс жасаудың бірнеше түрлері бар. Олар:

1. Мұғалімнің үлгісі бойынша оқу; тізбектеп оқу; хормен оқу; аударма арқылы оқу; жаңа сөздермен сөз тіркесін құру; сөз тіркесінен сөйлем құру;

Мысалы: «Кітап» сөзі.

1. Сөз тіркесінде: он кітап, қызықты кітап, қалың кітап.

2. Осы сөздерге жұрнақ жалғау арқылы түсіндіру.

Кітап → кітапша → кітаптар → кітапхана

2. Ұйқасын тап.

кітап дала
қала мектеп

3. Артықты тап.

сүт	нан
кітап	май

Сабақ барысында тиімді нәтижеге жету үшін мен біріншіден, білім беру мен тәрбиелеу бағыттарында инновациялық технологияларды қолданамын, екіншіден оқушылардың өзіндік жұмыстарының орындалуын қадағалаймын, үшіншіден, баланың жас ерекшеліктерін ескеремін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде» журналы. №12, 2008.
2. «Қазақ тілі». Оқыту әдістемесі. 2009.
3. Т.М. Артықова. «Қазақ тілі» 5 сынып, Алматы «Атамұра» 2010.
4. Өтебай Тұрманжанов, Мұзафар Әлімбаев, «Өлеңдер, ертегілер», «Жалын», Алматы, 1989.
5. ҚР бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім берудің мемлекетті жалпыға міндетті мемлекеттік стандарты. ҚР МЖБС(2.3.4.01-2010) Астана 2010.

ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА ТЫҢДАЛЫМ ДАҒДЫСЫН ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕРІ

Жақыпбай Ж.М.

Қарағанды қаласы «№16 жалпы білім беретін орта мектеп» КММ

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Ғылым мен техниканың қарқындап дамуып келе жатқан бүгінгі таңда білім беру саласында тұлғаның дамуына коммуникативтік құзыреттілікке баса назар аударылып отыр.

Оқушылар өздерін қоршаған ортада басқа адамдармен, топпен қарым-қатынас орнатуға, жалпы нәтижеге қол жеткізуде өзіндік пікірін білдіруге, басқа ұлт өкілдерімен қарым-қатынас диалогына түсе алуына мүмкіндік беретін коммуникативтік құзыреттілік негізінен тіл мен әдебиет сабақтарын оқыту үрдісінде қалыптасады.

Жүсіпек Аймауытов «Баланы тілге жаттықтырудың мағынасы: баланы сөйлеуге, басқалардың сөзін ұғуға, өз бетімен жазуға, оқуға төселдіру. Бірақ бұл мағынасыз әдеттендіру, құрғақ төселдіру емес, тілге жаттығумен бірге адам ойлауға да жаттығады» деп жазады [1].

«Коммуникативтік құзыреттілік» (латын «competere» сөзі, қол жеткізу, сәйкес келу, деген ұғымды береді) – оқушылар және қоғам үшін күнделікті оқуда, қатысымдық міндеттердің тіл арқылы шеше білу қабілеттілігі; қатысымдық мақсатты іске асыруда оқушының тіл және сөз құралдарын пайдалана алуы. Егер оқушы сол тілде сөйлеушілермен тікелей немесе аралық қарым-қатынас барысында сол тілдің нормалары мен мәдени дәстүріне сәйкес өзара түсінісе алса, коммуникативтік құзыреттілікті меңгергені [2].

Сонымен, оқушының сөйлеу әрекетін қалыптастыратын коммуникативтік немесе тілдік дағдыларға:

- 1) тыңдалым;
- 2) айтылым;
- 3) жазылым;
- 4) оқылым дағдылары жатады.

Тілдік осы төрт дағды (айтылым, тыңдалым, жазылым, оқылым) оқушының сөйлеу әрекетін қалыптастырады. Оқушылардың оқылым, жазылым, тыңдалым, айтылым дағдыларын қалыптастыру – еркін қарым-қатынас жасау, сын тұрғысынан көзқарасын білдіру, өз ойын жеткізіп, шешім қабылдауға дағдыландыру болып табылады. Әрбір оқыту әдісі белгілі бір мақсатқа жетудің құралы болып табылады. Тілді кіріктірілген бағдарлама арқылы оқытудың негізгі мақсаты – сөйлеу әрекетінің түрлерін (айтылым, жазылым, тыңдалым, оқылым) меңгерте білу.

Осылардың ішінде басқа дағдыларды қалыптастырудың негізгі алғышарты – тыңдалым әрекеті болып табылады. Тыңдалым дағдысы дегеніміз не? Тыңдалым («аудирование») термині – «есту арқылы түсіну» деген мағынаны білдіреді. Тыңдалым дағдысы бойынша оқушылардың негізгі ойды түсінуі, ақпаратты анықтауы, түсінгенін практикада қолдана білуі бағаланады [3].

Тілді меңгеру және сөйлеу дағдылары, әсіресе сөйлесім, тыңдау арқылы дамиды. Тыңдау арқылы жаңа сөздерді, сөйлемдерді қабылдау және түсінуге болады. Күнделікті өмірде оқушы ақпаратты сағат сайын естіп, көріп, тыңдайды. Кез келген ақпаратты тыңдау арқылы түсіну сөйлеу әрекетін қалыптастырады. Егер оқушы өзіне керек мәліметті тыңдау арқылы тауып үйренсе, ол басқа айтылым, жазылым, оқылым сияқты үш дағдыны да қалыптастырады, әрі айтылып жатқан мәліметті түсінеді; өз ойын білдіре алады және басқалармен қарым-қатынас жасай алады; тақырыпқа қатысты деректі түсініп оқиды; көтерілген мәселеге өз көзқарасын жазбаша жеткізе алады.

Тыңдалым дағдысын дамытуда тыңдалымның мақсатын нақты түсіну керек. Бастауыш сыныптарда осы үдерістің мақсаты диалогқа түсінушілердің сөзін түсіну болып табылады. Осылайша қарапайым әрекеттерден бастап ары қарай түрлі мазмұндағы және түрлі дәрежедегі оқу мәтінін түсінуге көшу керек. Коммуникативтік міндеттер аудиомәтінді түсіну, оның түрлерін және қабылдау жағдайын түсіну деңгейін анықтайды. Бастауыш сынып оқушылары үшін мәтіндер: сабақтағы сөйлесім (мұғалімнің нұсқауы, оқушының сөзі, тілдік ойын барысындағы айтылым, қиын емес мәтіндер) болуы керек.

Тыңдалымға арналған белсенді жұмыс түрлері: оқушыларды қоршаған ортадағы кез келген ақпаратты тыңдау арқылы түсінуге бейімдеу керек. Ол үшін сабақ барысында түрлі

белсенді жұмыс түрлерін пайдалану көп пайдасын тигізеді. Оқушыда тыңдалым дағдысын қалыптастыру үшін белсенді жұмыс түрлері өзекті, қызықты, әр түрлі болуға тиісті.

Тыңдалым дағдысын дамытуда келесі жаттығу жұмыстарын орындату тиімді болып табылады:

I. Оқушының асте сақтау қабілетін жаттықтыруға арналған жаттығу жұмыстары.

1. Берілген дыбыс, сөз, сөз тіркесі немесе сөйлемдер арасынан естіген дыбыс, сөз, сөз тіркесі немесе сөйлемдерді табу;
2. Екі үш қысқа сөйлемдерді тыңдау, оларды бір сөйлемге біріктіру;
3. Қысқамерзімді есте сақтау көлемінен асатын сөйлемдерді тыңдау және мұғаліммен бірге қайталау.
4. Мәтінді тыңдау, оны қағаз бетіндегі мәтінмен салыстыру. Түсініксіз сөздерді белгілеп, мәтінді қайтадан тыңдау. Осы тұста сөздік жұмысын өз бетімен іздеу арқылы орындатудың пайдасы зор.
5. Тыңдаған мәтін бойынша дұрыс, бұрыс сөйлемдерді табу;
6. Тыңдаған материалды әрі қарай өзінше дамытып жазу.

II. Болжай алу мүмкіндігіне арналған жаттығу жұмыстары.

1. Сурет, сұрақ, тірек сөздер, тақырып бойынша мазмұнын анықтау;
2. Сөз тіркесі, сөйлемді аяқтау дағдысын дамыту;
3. Мәтіннен адам аттарын, тақырыпқа қатысты жаңа сөздерді табу, өтілген грамматикалық тақырып бойынша сол формада тұрған сөздерді белгілеу және оқушылардың білімін түсінгенін болжауға қолдану [4].

Қазіргі уақытта техникалық құралдар оқушыларға мәтін үзіктерін, мәтіндерді, мультфильм, балаларға арналған фильмдерден үзінділерді аудио және бейне таспаларға оңай жазып алуға мүмкіндік береді. Жұмыс істеу тәжірибесінен байқағаным, есте сақтауды дамытуға арналған жаттығу жұмыстары өте нәтижелі болып табылады, яғни оқушылардың мәтінді тыңдап, кейін оны қағаз бетіндегі мәтінмен салыстыруға мүмкіндіктері мол. Қажетті жағдайда қайталауға болады. Тыңдаушы жаңа сөздермен танысады, жиі кездесетін сөздерді, сөз тіркестерін естетерінде сақтап қалады, әрі тілдік болжауларды дамытады.

Нәтижесінде оқушылардың бойынан мынадай өзгерістер байқалады: ынтымақтастыққа үйренеді, жеке, жұппен, топпен жұмыс істеуге үйренеді, бір-бірін тыңдауға, талдауға, салыстыруға, қорытындылауға үйренеді. Сондықтан түсініп тыңдау дағдысы оқушылардың тілді игеруде алға жылжудың барын сезінуге мүмкіндік береді және барлық сөйлеу үдерісін белсенді ете түседі.

Пайдаланылған әдебиет тізімі:

1. Ж.Аймауытовтың 5 томдық шығармалар жинағы. Алматы, 1998 ж.
2. Қ.Қадашева «Қазақ тілін оқыту әдістемесі». Алматы, 2002ж.
3. Н.Қ.Мухамадиева, Н.Ә.Үстемір «Қазақ тілін оқыту әдістемесі». Алматы, 2002ж.
4. Фокина К.В., Тернова Л.Н., Костыгева Н.В. Методика преподавания иностранного языка. Москва, 2008.

ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ДӘСТҮРЛІ ӘДІСТЕР МЕН ЖАҢА ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Исабай А.К.

М. Ақмолла атындағы Башқұрт мемлекеттік педагогикалық университеті,

Уфа қаласы, Башқұртстан Республикасы

Жолкенова Г.Ж.

ККАО «Болашақ»

Білім беру үрдісін ақпараттандыру жаңа инновациялық әдістер мен оқыту технологияларын қолдану арқылы, дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарылатуды көздейді. Бүгінгі күннің талабына сай білім саласында жаңа технологиялар қолданудың маңызы зор.

Заман талабына сай білім беру оқушылардың адамгершілік, интеллектуалдық дамуының жоғары деңгейі мен білімін қамтамасыз етуге бағытталған оқытудың үздіксіз үрдісі десек, оның тиімділігі мен сапасын арттыру мұғалімнен оқу үдерісінің ғылыми теорияға және оқушының қабілеті мен бейіміне негізделген оқытудың таңдамалы әдістеріне көшуді талап етеді. Ондағы негізгі мақсат – оқушыға сапалы білім беру болып табылады. Бүгінгі таңда жас ұрпаққа кез келген пәнді ұғындырудың тиімді жолы – жаңа технология негіздері болып табылады.

Қазақ тілін оқыту әдістемесіне қатысты дидактикалық мәселелер Ы. Алтынсарин, А. Байтұрсынұлы еңбектерінен бастау алып, онда тілді үйрету үйренушінің мүмкіндігі мен қабілетіне қарай бейімделе жүргізілуі керектігі негізделген [9, 21].

Соңғы жылдары оқытудың жаңа технологиялары білім беру саласында кеңінен қолданылып келеді. Олардың ішінде отандық әдіскер ғалымдар жасақтаған «Модульдік оқыту технологиясы» (М. Жанпейісова), «Деңгейлік тапсырмалар» (Ж. Қараев), әсіресе, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарына арналған «Сатылай кешенді талдау» (Н. Оразақынова), т. б. технологиялары мұғалімдердің қызығушылығын арттырып, оқу үдерістерінде кеңінен ендірілуде. Бірақ біз бұл жаңа әдістерден бұрын Б. Құлмағамбетова, И. Ұйықбаев, Х. Арғынов, А. Ошқаров, А. Ысқақов, М. Нұрғалиева, А. Исабаев секілді ғалымдар да орта мектепте қазақ тілін оқыту әдістемесіне үлкен үлес қосқандығын айта кеткеніміз жөн [5, 12].

Әдістеме (методика) бірнеше терминдік мәнді топтастырады; біріншіден, бұл – жоғары оқу орындарының оқу жоспарына енгізілетін оқу пәнінің атауы. Екіншіден, оқытушының өз жұмысында қолданатын әдістері мен тәсілдерінің жиынтығы, басқаша айтқанда, оқытушының кәсіби-практикалық қызметінің технологиясы. Үшіншіден, әдістеме атауының мағынасы оқытудың теориясын зерттейтін педагогикалық ғылым дегенді де білдіреді.

«Әдістеме әлемінде» деген ғылыми-әдістемелік жинақта Ақтөбе педагогикалық институтының оқытушысы Есенова Гүлшат Серікқызының «Қазақ тілі жаттығулары» атты мақаласында – қазіргі таңда білім беру жүйесінде жаңа заман талаптарына сай оқыту технологиясын жетілдіру талаптарына баса назар аударғанын байқаймыз. Соған орай педагог мамандар оқытудың әлемдік жетістіктеріне барлау жасап, оқытудың ең тиімді әдіс-тәсілдерін зерттеп, оқу үрдісінде, тәжірибе жүзінде сынап келеді. Оқыту саласында әлемдік деңгейде танылған озат оқыту технологиялары қазіргі мектепте, жоғары оқу орындарында кеңінен қолдау тауып, жан-жақты пайдаланылып келеді. Бірнеше оқыту әдістерін салыстыра қарау арқылы әр мұғалім өздерінің мүмкіндігі мен бейімділігіне қарай оқытудың жаңа технологияларын таңдап, сұрыптап өздерінің күнделікті білім беру, оқыту әрекеттерінде қолдануға мүмкіндік береді [2, 244].

А. Байтұрсынұлы өзінің «Қай әдіс жақсы» мақаласында: «Әдіс – керекшіліктен шығатын нәрсе. Әдістің жақсы-жаман болмағы жұмсалатын орнының керек қылуына қарай. Мәселен, сауаттау әдісін алсақ, бір жұрттың сауаттау ісіне қолайлы, оларға тиіс деп айтуға болмайды. Екеуінің тілінің заңы, емлесінің жүйесі бірдей болса, біріне қолайлы болған әдіс екіншісіне де қолайлы болуы мүмкін», - дейді [4, 368-370].

Сондықтан Н.А. Крупскаяның даналығында «Мұғалім ең алдымен өзі оқытатын пәнді білуге, ал онан соң оны жеткізе алатын болуға тиіс. Білімді оқушыларды қызықтыру үшін қажет жағынан бастап, түсінікті формада айтып жеткізу, ең басты мәселеге тоқтала білу, ең мәнді нәрсені екінші қатардағы мәселеден ажырата білу, осының бәрі нақты мысалдар келтіре отырып айтып беру – зор өнер... Бұл өте үлкен өнер, мұның өзі жұрт ойлайтындай оншалық оңай емес», - деп көрсетілгендей ұстаздық еткен жан жалықпай үнемі шығармашылық ізденісте болып, педагогикалық іс-тәжірибесін замана талабына ағымдап отырғаны абзал [8].

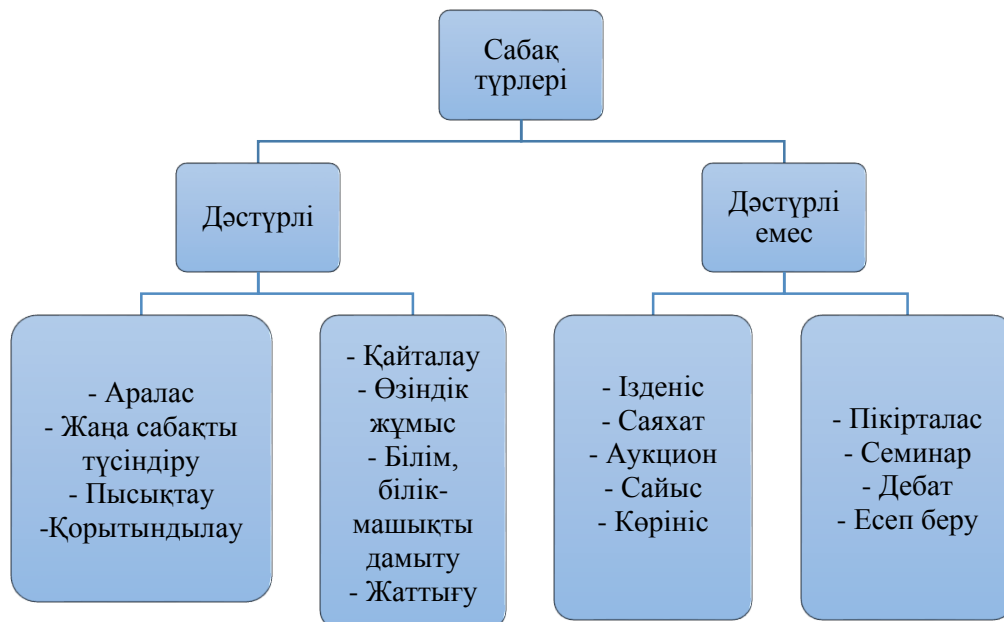
Осындай оқыту технологияларының әдіскер-оқытушылардың арасында кеңінен қолданып жүрген әдістердің бірі – жаттығу әдісі. Қазақтың педагог-ағартушысы Ы. Алтынсарин: «Жаттығу әдісі оқушыларды білім алауға үйретіп, дүниетанымын кеңейтетін әдіс», - деп есептеген [1].

Жаттығу іріктеу – сипаты, міндеті, дидактикалық талаптары анықталғаннан кейінгі басты мәселелердің бірі.

Қ. Сарбасова жаттығу іріктеуде мынадай талаптар ескерілуі тиіс дейді:

1. Жаттығудың өтілген тақырыпты пысықтауға, бекітуге бағытталуы;
2. Жаттығу кездейсоқ болмай, белгілі бір ретпен келуі, жүйелі ұсынылуы;
3. Жаттығу оқушының қызығуын, ынтасын арттырарлық болуы;
4. Өз беттерінше жұмыс істеуге дағдыландыру;
5. Шығармашылық сипаттағы жаттығулардың (түсіну сезімі арқылы) болуы;

Жаттығулар арқылы оқылып жатқан материалмен жүргізілетін оқу әрекеті жүзеге асырылады. Жаттығуларды орындау негізінде тіл үйренушілердің ақыл-ой әрекеттері, ақыл-ой қызметінің белсенділігі қалыптасады, дамытылады. Жаттығулар бір мақсатқа бағытталған, өзара байланысты әрекеттердің тұтастығын көрсетеді [2, 246].

Сурет 1. Сабақ түрлерін топтастыру

Дидактика ілімінде оқытудың интерактив әдістеріне мыналарды жатқызып жүр:

- ✓ пікірсайыс (дискуссия, дебат) әдісі;
- ✓ ми шабуылы («мозговой штурм»);
- ✓ «дөңгелек үстел» әдісі;
- ✓ іскерлік, рөлдік ойындар;
- ✓ драматизациялау (драмалау);
- ✓ ТОҚ (дыбыстық-бейнежазбалар), мультимедия жүйесі.

Сонымен қатар, осы жаңа үздік технологиялардың әрқайсысына анықтама бере кетеді [3, 249].

Оқушыларға білім беру барысында дәстүрлі әдіспен қатар, заман талабына сай коммуникативтік қабілеттерін дамыта отырып, қызығушылығы мен белсенділіктерін арттыру мақсатында дәстүрлі емес әдістерді пайдалана отырып, озық педагогикалық технологияларды пайдалана білген қажет.

Бұл ретте оқу үрдісінде пайдаланатын педагогикалық технологиялардың бірі – М.М. Жанпейісованың «Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде» атты еңбегіне сүйенеміз [6].

Модульдік оқыту – сөйлесу қатысымдық әрекет негізінде ұйымдастырылады. Мәселен, М.М. Жанпейісова бұл оқыту оқушылардың өзара әрекет ету мен олардың танымдық әрекеті әр сабақта оқу материалын тыңдау, жазу, көру және айту, яғни қатысымдық икемділіктері тілдік білім негізінде құрылатыны туралы пікір білдіреді [7, 9].

Нәтижесі:

1. Оқушылар әр тақырыптардан алған білімдерін бір-бірімен байланыстырып ретке келтіреді, жүйелендіреді.

2. Модуль бойынша әңгімелейді.

3. Тілдің оқылым, жазылым, тыңдалым, айтылым, тілдесім әрекеттерін пайдалану арқылы қазақ тілін сапалы үйренеді.

Модульді оқытуды практикада кеңінен қарастырған әдіскер-ғалым М. Жанпейісова бақылау-зерттеу нәтижелерін жинақтай келе: «...осының арқасында оқу процесі «модульдық» сипат алып, құрылымы ортақ, бірақ мазмұны әр түрлі жеке блоктардан жасалады», - деп модульді сабақтың құрылымын нақты береді [7, 21].

Үш кезең бойынша өткізіледі:

Сурет 2. Сын тұрғысынан ойлау жобасының кезеңдері.

Нәтижесі:

- ✓ Басқаларды тыңдауды, кез келген жауапқа сыйластықпен, түсінікпен қарауға үйренеді;
- ✓ Өз ойын топ алдында ашық айтуға, қорғай білуге дағдыланады;
- ✓ Керек кезде өз көзқарасын өзгертуге үйретеді;
- ✓ Өз бетінше ізденуді қалыптастырады;
- ✓ Балалардың белсенділігі өте жоғары болады [6, 75].

Оқу процесінде ұстаз - Жұманова Сара Сейітқызы осы технологияларды пайдаланып, мынадай жетістіктерге жеткен:

Сурет 3. Оқытудың үздік технологияларын пайдаланудағы жетістіктер.

Мұғалім жетістікке жету үшін мотивацияның тәсілдерін де білу керек. Олар (3-суретте):

- мұғалім мен оқушының ынтымақтастық қарым-қатынасын құру;
- оқушыларды ұжымдық жұмыс түріне баулу;
- оқушыларды бағалау әрекетіне үйрету;
- мадақтау мен жазалауды дұрыс қолдану;
- жетістікке, нәтижеге бағыттау (сенімін ояту) [3, 256].

Мұғалімнің сабаққа алдын ала дайындық жұмысы (модульдік технологиясы бойынша).

1- қадам. Бағдарламадағы бөлімнің, тақырыптар блогының немесе тақырыптың мақсаты мен міндеттерінің, білім, білік, дағдының міндетті деңгейін анықтау.

2- қадам. Оқу материалының (берілген модуль бойынша) жалпы мазмұнын білу.

3- қадам. Негізгі ойға (кілті, өзегі) түсінік, тірек сөздерді анықтау, олардың өзара байланысы мен тәуелділігін анықтау.

4- қадам. Диалогтық бөлімді жоспарлау (сабақты ұйымдастыру формасын ойластыру).

5- қадам. Тақырып бойынша тірек сызбаларды құру.

6- қадам. Оқу модулінің барлық мазмұны бойынша тестік тапсырмалар жүйесін құрастыру.

7- қадам. Сұрақтар мен тапсырмалар болғын құру (сынақ, диктант, бақылау).

Сабақ өткізу, жаңа сабақты меңгерту әдістемесі (сыни тұрғысынан ойлау жобасы бойынша).

Бұнда С.С. Жұманова өз тәжірибесінде осы жоба стратегияларын қалай қолданғандығы және сабақты осы тәсілмен қалай өткізетіндігі жайлы сөз қозғалады.

Жаңа сабақты меңгерту алгоритмі.

1. Ой салу, ой қозғау қадамы. Мақсаты: жеке, жұп болып іздену, ой қозғау.

2. Мағынаны ашу қадамы. Мақсаты: жаңа меңгеретін білімді жеке, жұптасып немесе топтасып талқылау, өз ойын білдіру, ұжымдық жұмыс жасай білу дағдыларын қалыптастыру.

3. Ұқсастық қадамы. Мақсаты: оқушының қай ойы немесе білімі сәйкес келгенін айтқызу, бұрынғы білімі мен жаңа білімін салыстыра білу.

4. Мағынаны түсіне білу. Қолданыс қадамы (Белсенділікке баулу). Мақсаты: оқушының өзі түсінген, қабылдаған білімін басшылыққа ала отырып, жұмыс жасауына көмектесу.

5. Ойтолғаныс қадамы. Мақсаты: өз ойларын, алған білімдерін өз сөздерімен айта алу және де бір-бірімен ой алмастыру. Ойды қайта түйіп, өзгерістер жасайтын кезең.

6. Бағалау қадамы. Мақсаты: өзінің, сыныптасының біліміне, іс-әрекетіне баға бере білу, пікір білдіре білу.

7. Нәтиже қадамы. Мақсаты: әр оқушы түсінгенін, алған білімін жариялай алу, сабаққа эмоционалдық баға беру [3, 257].

Модульдік оқыту технологиясының оқыта үйрету ойындары жайында Г. Рыскелдиева: «Оқу моделінің сөйлесу бөлімінде қолданылатын оқытудың белсенді формаларына оқыта үйрету ойындары жатады. Мысалы: «Қарлы кесек», «Брейн-ринг», «Бақытты сәт», «Саяхат», «Білім биржасы», «Өз жартыңды тап», «Киностудия» және т.б. Осы ойын ережелеріне тоқталып, қазақ тілі сабағының тиімділігі артатыны сөзсіз», - деп жазады [8, 58].

Қорыта айтқанда, оқыту үдерісінің нәтижелі болуы оқытушының сабақ беру шеберлігіне, сабақты қызықтыра жүргізіп, зейін қойдыра білуіне, оқушылардың өздігінен білім алуға үйренуіне байланысты. Қандай да болмасын жаңа әдіс-тәсілдер әрбір оқушының өз бетімен оқып-үйренуіне сенімін ұялатып, шығармашылықпен жұмыс істеуіне, қорытынды жасай алуына, сөйлеу мәдениетінің өсуіне ықпал етеді, білім сапасын арттырады. Оқыту технологияларын сабақта қолдану оқушылардың білім сапасын арттырып қана қоймайды, олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына әсерін тигізеді. Жаңа әдіс-тәсілдерді мән-мағыналарына, ерекшеліктеріне қарай таңдап қолдана білсек, балаға білім беруде ұтарымыз анық.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Алтынсарин Ы. Таңдамалы шығармалар. Алматы, 1957.
2. Әдістеме әлемінде. Ғылыми-әдістемелік жинақ. Кұраст: Е.Е. Тілешов, Г.П. Әріпбекова, О.Б. Сүлейменов. – Алматы. «Сардар» баспа үйі, 2008, - 368 б. // Есенова Г.С. Қазақ тілі жаттығулары туралы. – Б. 244.
3. Әдістеме әлемінде. Ғылыми-әдістемелік жинақ. Кұраст: Е.Е. Тілешов, Г.П. Әріпбекова, О.Б. Сүлейменов. – Алматы. «Сардар» баспа үйі, 2008, - 368 б. Жұманова С.С. Тіл үйрету барысында жағымды психологиялық ортаны қалыптастыру жолдары. – Б. 248-259.
4. Байтұрсынов А. Тіл тағылымы (қазақ тілі мен оқу-ағартуға қатысты еңбектері) – Алматы, «Ана тілі», 1992. – 448 б.
5. Балтабаева Ж.Қ. Жоғары оқу орнында студенттер тілін дамытудың ғылыми-әдістемелік негіздері (қазіргі қазақ тілінің морфология саласы бойынша). Педагог. ғыл. док. дисс. авторефер. – Алматы: Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, 2009. – 48 б.
6. Жанпейісова М.М. Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде / аударған Д. А. Қайшыбекова / - Алматы, 2002. – 180 б.
7. Жапбаров А. Қазақ тілін оқыту арқылы тіл дамытудың әдіснамалық және әдістемелік негіздері (V-IX сыныптар). Педагог. ғыл. док. дисс. авторефер. – Алматы: Қазақ мемлекеттік педагогика институты, 2004. – 53 б.
8. Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектептерінде // А., 2004. №3. – Б. 39-40.
9. Сатбекова А.А. Қазақ тілін өзгетілді дәрісханада жобалай оқыту технологиясының ғылыми-әдістемелік негіздері. Педагог. ғыл. док. дисс. авторефер. – Алматы: Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті, 2009. – 48 б.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ МОДЕЛІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ ПРОБЛЕМАЛАРЫ

Ғылыми жетекші: Жексенова Бибинур Омарбаевна
IV-курс студенті: Әбдікәрімова Аягүл Шорманқызы
Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжі

Түйін сөздер: заманауи білім беру жүйесі, рационалистік концепция, білімнің концептуалдық мәселелері, білім құрылымы, білім мазмұны. Қазіргі заманауи білім құрылымының ғасырлар бойына астарласатын тарихы бар. Адамзат қоғамының дамуының әр түрлі сатысында нақты бір

мәдени-қоғамдық контекстке негізделген білім беру жүйесінің түрлі модельдері болды.

Заманауи білім беру жүйесі XVIII ғасырдың соңы мен XX ғасырдың басында пайда болып, классикалық деген атқа ие болды. Классикалық білім беру жүйесі еуропалық мәдениет пен өркениеттің дамуына тікелей әсерін тигізді.

Соңғы онжылдықта дүниежүзілік білім беру жүйесі ұлғайтылып бара жатқан білімнің сапасы мен көлеміне деген сұранысты қанағаттандыруға мүмкіндігі жеткіліксіз. Білім беруге деген қоғамдық сұраныс пен оны қанағаттандыру мүмкіндігі арасындағы айырмашылық өте үлкен. Сонымен қатар, адамзат қоғамы экологиялық дағдарысқа ұлтаралық және қоғамдық түсініспеушіліктерге идеологиялық және табиғи азушылыққа қатысты жалпы проблемалар дүниесіне тап болды.

Корея Республикасы, Гонконг, Сингапур, Жапония мемлекеттерінің дамуы нәтижесінде бақыланған экономикалық ғажап батыс саясаткерлері үшін осы мемлекеттердің жалпы экономикалық жетістіктерге жетудегі білім беру жүйесінің үлесін бағалау үшін үлгі болды.

Шығыс Еуропа мен дамушы елдердегі қоғамдық реформалар туралы жоғарғы деңгейдегі сарапшыларды басқаратын "Ақыл орталығының" кеңесшісі М. Кастеллстің ойынша, ақпараттық қоғамға өту дамыған елдермен қоса дамушы елдердің де бірінші орындағы көздеген мақсаты болып табылады. Ол соңғы онжылдықта ақпараттық технологияның даму жолына

түскен елдер қатарындағы немесе ақпараттық технологиядан оқшау қалған мемлекеттер төменгі экономикалық жағдайда қалғанын атап өтті.

Білім беру саласы еңбек сапасының негізгі факторы болып табылады. Аймақтық, фирмалық, мемлекеттік экономикаға қосқан үлесі бағалы болып табылатын ақпаратты өндіру саласындағы және білім мамандардағы генераторлары жаңа ақпараттық капитализмнің негізін салушылар болып табылады.

Соңғы екі онжылдықта дүние жүзінде білім беру саласының дамуы келесі бағыттардан тұратын реформаларды жүргізуде:

- Мемлекеттік тұрақты қаржыландыруды қамтамасыз етуді;
- Үздіксіз білім беру жүйесінің қалыптасу тенденцияларын айқындауды;
- Қоғамның білім берудегі бақылауға қатысу принциптерін;
- Өндіріс, ғылым және білім беру арасындағы байланысты қадағалауды;
- Білім беру мекемелерінің автономиялығын арттыруды;

- Білім беру кешендерінің интеграциясын, халықаралық ЖОО өсуін мемлекеттік қолдауға алуды іске асыруда. Өткен жүзжылдықтың 60-70 жж. Батыс Еуропа елдері мен АҚШ-та экономикалық даму мен жалпы мемлекеттік деңгейегі ерекше назар аударуды қажет ететін сала ретінде білім беру саласының рөлі біліне бастады. Бұл жылдар адамзатты үлкен жетістікке әкелген жаратылыстану және нақты ғылымдардың, білім беру жүйесінің жаңаруының, ғылыми

пәндердің интеграциясының дамыған кезеңі еді. Соған байланысты мемлекеттегі жалпы білім беруде, орны мен рөлінде, оның мақсатында көптеген өзгерістер болды. Толық білім алу үшін жүгіну керек болмай қалды.

Жас маманның пәндердің негіздерін белсенді игеруі дағдысын дамыту, оларда пайда болған проблемаларды талдау жасау мүмкіндігін қалыптастыруды дамыту, балама шешімдер қабылдануды ұсыну мен олардың аргументтерінің 4 критерийлерін жасау басты мақсат болып қалды. Стратегиялық шешімдерді қабылдау алдындағы білім беру саласындағы проблемаларды жүйелік зерттеудің мәнін жан жақты түсіну - білім беру саясатының негізгі қағидаты болып табылады. Бұның алғашқы жемістері мен нәтижесін тек 10-15 жылдан соң

алу мәселесіне қатты назар аударылған, ал шын мәнінде ол 20-25 жылдан кейін ақталатынын айтуымыз қажет.

Шетел мемлекеттерінің білім беру саясатында табандылық пен сабақтастық тән. Мемлекет басқарушылары мен үкіметтері ауысып отырса да, саяси партиялардың әртүрлері мемлекет басқаруға келсе де, білім беру саласының принципі мызғымас іс боп қала берді. Америка қоғамына тән жалпы, соның ішінде білім беру мазмұнындағы теориялық плюрализмды, көптеген шындықты және түрлі теориялардың бірдей құндылығын мойындау спецификалық ерекшелігі болып табылады. Солардың ішінде қоғамға деген қатынасы бойынша тұлғаның біріншілігін алдыңғы қатарға қойған гуманистік теория ерекшеленеді. Өзінің қолданысына байланысты мектеп мәдени селекция құралы болып отыр, сондықтан оқу бағдарламасы бейтараптық сипатта болмауы керек. Өзінің философиясында мектеп тек дұрыс ойлауды ғана үйретуді көздеумен басқарылып қана қоймай, жастарға қандай қоғамдық маңызы бар құндылықтар мен идеяларды насихаттауды да қолға алуы тиістігінде айқындауы қажет(1).

Батыстың жалпы педагогикалық философиясы - нақтырақ айтсақ, олардың қоғамдық өмірінің модельдері дүние жүзілік өркениетінің жетістіктерін айқын көрсетеді. Мұнда қоғамның мәдени, саяси және экономикалық қатынас құрылымының әртүрлілігі түсінігі қалыптасқан, соған сәйкес, қоғам неғұрлым бірыңғай емес құрылымды болған сайын, соғұрлым өмірлік тәжірибе ұлғайып, пайда болған проблемаларды соғұрлым сәтті шешіп отыруы орныққан.

Заманауи американдық зерттеушілердің жұмыстарында оқытудың мазмұнында орай білім берудің құнды бағыт-бағдарының 4 типіне басымдық берілген. Олар - энциклопедизм, гуманитаризм, натурализм және прагматизм. Жан жақты дамыған тұлғаны қалыптастыратын білім берудің гуманистік мақсаты, білім беру мазмұнын қайта қарастыруды талап етеді. Ол тек жаңа ғылыми - техникалық ақпараттан тұрмай, гуманитарлық, жеке басты дамытатын білім мен дағдыдан, шығармашылық істегі тәжірибеден, жеке тұлғаның әлемге, ондағы адамға эмоционалды – құндылық қатынастардан тұруы тиіс.

" XXI ғасырдағы жоғарғы оқу туралы дүниежүзілік декларацияда" атап көрсетілгендей жоғарғы оқу келесі міндеттерді орындауы тиіс:

- 1) Оқу бағдарламасына және курстарына негізделі отырып, адамзаттың кез келген шаруашылық саласында қажеттіліктерін қанағаттандыра алатын қоғамның заманауи және болашақ қажеттіліктеріне әрдайым бейімделетін жоғарғы дәрежелі мамандарды және жауапкершілігі мол азаматтарды дайындауды қамтамасыз ету.
- 2) Әділдік рухында демократия мен әлемнің тұрақты дамуына, адам құқығын еске ала отырып, қоғам өміріне белсенді араласу мен азаматшылықты көздей отырып, қоғамдық мобильді жеке тұлға мен жеке даму мүмкіншілігін қатысушыларға кең таңдау мүмкіншілігін біріктіре отырып, жоғарғы білім алуды қамтамасыз ету.
- 3) Мәдени, қоғамдық және экономикалық дамуға үлес қосу мақсатымен қоғамды қажетті біліммен қамтамасыз ету жаратылыстану ғылымы мен технологиялық зерттеулерді қолдай отырып, дамыту сонымен қатар, қоғамдық және гуманитарлық ғылым мен шығармашылық еңбекті зерттеу.
- 4) Ұлттық және аймақтық, халықаралық және тарихи мәдениеттерді мәдени плюрализм талаптарына сай түсіндіру, насихаттау, сақтау, кеңейту, дамыту және тарату.
- 5) Тұлға азаматшылығын құрып, жастарды тәрбиемен қамтамасыз ете отырып, қоғамдық құндылықтарды сақтау және нығайту, және де сол арқылы гуманизм болашағын кеңейту.
- 6) Жалпы және кәсіби мәдениетті жоғары деңгейлі ұстаздар дайындап, білім беруді барлық деңгейлерде дамуын қолға алу. Заманауи білім берудің мазмұнында, оның императивті құндылықтары құрылымында қоғамның мәдениетті меңгеру міндеттерімен қатар, табиғи және әлеуметтік ортада біртұтас қарым-қатынасты қалыптастыруда адамның шығармашылық мүмкіншіліктерін өзгерту, оның қабілетін дамыту, өмір ақиқатын қайта құру ерекше орын алады. Қазақстанда жоғары білімді мамандар дайындау екі деңгейде жүреді. Әрбір деңгей өзіне тиесілі міндеттерді шешуге тиіс болды.

Бірінші деңгей әлеуметтік сипаты бар проблемаларды шешуге дайындау деңгейі болып саналады (халықтың білім деңгейін арттыру). Осы деңгейде студенттер жалпы ғылыми базалық дайындықтан өтеді және нақты тапсырыс берушіге немесе тандалған бағыттағы жалпы теориялық арнайы білімді алады(2).

Мұндай мамандардың квалификациялық деңгейі батыс білім жүйесіндегі бакалаврдың академиялық дәрежесіне сәйкес келуі тиіс. Мемлекет өзінің әлеуметтік бағдарламасына орай бакалаврға тапсырысты беруші болып саналады.

Бастапқы тұлғаның біріншілігін жариялаған «гуманистік» теория моделі басқада көптеген түрлі теориялар арасында ерекшеленеді. Өзінің қолданысына байланысты мектеп мәдени селекцияның құралы болып табылады. Өзінің философиясында мектеп дұрыс ойлауды үйретіп қана қоймай, жастарға қоғамдық пайдалы құндылықтар мен идеяларды сендіруді басшылыққа алуы тиіс. Білім беру теориясында рационалистік концепция өзіндік өрлеу кезеңін бастан кешіріп жатыр. Осы модель ғылыми- техникалық революция мен философиялық-қоғамдық теорияның әсерінен дамыған технологиялық платформаға негізделген.

Бүгінгі таңда білім берудің алдына келесі міндеттер қойылып отыр – ол өзінің елін қамтамасыз етумен қоса, тез трансформацияланудағы әлем жағдайында қоғамдық өмірге белсене араласу үшін білім алушылар қандай білім және ілімді меңгеруі тиіс. "Дүниежүзілік деңгейлік білім беру" деп аталатын жобаны гуманистік бағыт ерекшелейді. Бұл моделдің концепциясында білім беру қызметінің вариативтік идеясы мен дүниежүзілік ең жоғары жетістіктерге бағытталған стандарттарға сүйенуді насихаттайды. Еуропалық білім беру саласында айтарлықтай өзгерістер болып жатыр. Сорбон (1998ж) мен Болонда (1999) қабылданған декларациялар – еуропадағы жоғарғы мектептің түбегейлі өзгеру кезеңінің дәлелі. Сарапшылардың атап өткеніндей, екі құжатта білімнің мазмұнына емес, құрылымына бағытталған(3).

АҚШ-тың білім беру саясатының бағытталуын Батыс Еуропа елдері, Жапония, өндірістік дамыған мемлекеттер бағалап және оның білім беру жүйесінің даму масштабына әлемдік нарықтағы өзіне қауіп төндіруші ретінде қарап, соған сәйкес шаралар қолданды.

Дүниежүзіндегі білім беру жүйесі дағдарысты бастан кешіруде. Қоғамның қатал еңбек бөлінісіне негізделген білім берудің дәстүрлі әдісі өз мүмкіншіліктерін жоққа шығарды. Қоғамдық жіктеліс, өндірістің төмендеуі, қажетті қаржыландырудың болмауы білім беру дағдарысын үдетуде. Алайда оқу адамдардың қоғамдануының, тұрақтануының факторы болып қала береді. Білім берудің гуманизациясы дүниежүзінің басқа да қазіргі жаһандану проблемаларымен байланысты әлемдік проблема ретінде қарастырылады. Әлемнің әлдеқайда дамыған елдеріндегі оқу дағдарысына тез ауысатын технологиялардың бәсекелестігі себеп болып отыр.

Заманауи білім жүйесінің талабы қоғамды тек керекті біліммен қамтамасыз етіп қана қоймай, қоғамдық құндылықтарды нығайту, ұлғайту, гуманизм мен азаматтықтың жағдайларын кеңейту өзекті мәселе етіп қойылуда. Бұл үдеріс үздіксіз жүреді, адамның әлеуметтенуі іске асырудың барлық кезеңінде жүзеге асырылады.

Білімнің жаңа философиялық-әлеуметтанулық парадигмасы бірнеше шарттарға жауап беруі керек:

- 1) Біздің қоғамның полимәдениеттілік тәжірибесін ескеру.
- 2) Білім беру жүйесінің замана тенденцияларға сай келуі.
- 3) Әлемнің дәстүрлі тәжірибесімен шамалас болу.

Полимәдениетті қоғам жағдайында Қазақстанның ғылыми және педагогикалық зиялылары тәрбиелеуші оқыту моделінің таңдауында тұрып қалды. Тәрбиелеу мен оқытудың теориясын іздеу тек педагогика мамандары үшін ғана емес – бұл жалпы ортақ әлеуметтік мәселе. Қазақстанның тұрақты дамуына әлеуметтену үшін қандай жағдайлар жасалатынына байланысты балалар мен жасөспірімдердің жеке бағының неге бағытталатынына байланысты.

Қазақстанда әлемдік дүниетанымдық плюрализм қалыптасты, бірақ әзірге құндылық жүйенің концептуалды өлшемі жоқ, өйткені дүниетанымдық, құқықтық мәдени нормалар әлі де қалыптасып бітпеген, олар қалыптасу сатысында тұр.

Республикада гуманистік педагогика кеңінен таралуда, ол бойынша бала білімдік және тәрбиелік қызметтің мәні басты және қорытынды болып тұр.

Батыс жаңа технологияларының үлгісін культке айналдыру маңызды мәселелердің бірі болып отыр. Бұл біздің қоғамымыздағы дәстүрлі құндылықтардың трансформациялануының нәтижесі. Бұның білім мен мәдениет моделдеріне бірдей қатысы бар.

XXI ғасырдың өркениетті даму перспективаларына сай білім беру жүйесінің жаңа үлгілерін іздеу адамзат дамуымен тығыз байланыста қарастырылады.

Қазақстан Республикасының білім жүйесінің мақсаты білім сапасын қамтамасыз етуде тиімді жұмыс істейтін ұлттық үлгісін құру, ол өз кезегінде қоғамды жоғары білікті кадрларға деген қажеттілігін қамтамасыз етеді. Концепцияда білімнің міндеттері, құрылымы және мазмұны көрсетілген. Ондағы көрсетілген түрлендірулер халықаралық білім кеңістігіне интеграциялануға бағытталған. Концепция келесі негізгі ойлармен өкпектелген (4):

- білім сапасын қадағалау;
- білім ашық жүйе ретінде;
- оқытуды ұйымдастырудың жаңа принциптері;
- нәтижеге бағыт-бағдар ұстау;
- жалпы және кәсіби білімнің арақатынасы.

Бүгінгі таңда ақпарат және білім қоғамның дамуында стратегиялық ресурсы ретінде көрініс тапты. XXI ғасыр зияткерлік индустриямен, инновациялық технологиялармен ерекшелінеді. Егер біз бұл үрдістің шеткі аймағында қалғымыз келмесе, біздің ақпараттық-коммуникативтік кеңістігіндегі білім беру барысының стереотиптерін есте ұстау қажет.

Білім берудің екінші деңгейінде мамандарды дайындау нақты тапсырыс беруші үшін немесе нақты қызмет түрі үшін шешілетін болады. Осымен байланысы бұл деңгейді бітірушілер өздерінің болашақ жұмыстарының ерекшелігін ескеріп, тереңдетілген жалпы ғылыми, жалпы

теориялық және арнайы білім алады, ол батыс білім жүйесінің инженері немесе магистры сияқты дипломды маманның квалификациялық деңгейіне сәйкес келеді.

Технологиялық өндірістің және инженер – техникалық қызметкер функционалдық ерекшеліктерінің көп жақтылығын ескеріп, екінші деңгейдегі білім беру оқылатын кәдері мен дайындық көлемі бойынша индивидуалдануы тиіс.

Қазақстандық білім беруі ұйымдылық-құрылымдық және нормативтік - құқықтық мәселелерді шешіп, білім беруді реформалаудың жаңа кезеңіне өтті. «Білім туралы» жаңа Заң қабылағаннан кейін ЮНЕСКО ұсынысы бойынша Халықаралық білім стандарттарының классификациясына сай үлгі жұмыс істейді. Қазақстандық білім берудің заманауи даму кезеңі 2030 ж. білім стратегиясында көрсетілген стратегиясына бағыт-бағдар ұстанған(5).

Жоғарғы білімнің қоғамның заманауи талаптарына сай болуын қамтамасыз ету үшін экономика, ғылым, мәдениет, әлеуметтік саланың дамуына тікелей әсер ететінін ескеріп оның білім беру және ғылыми зерттеу міндетін, функцияларын қайта қарау керек. Мемлекеттің және оның мүдделерінің, қоғамдық құрылымдардың, кәсіпкерлердің, бүкіл қоғамның тұрақты экономикалық дамуын, адам өмірінің деңгейін және сапасын көтерілуде, ұлттық қана емес әлемдік мәселерді шешудегі рөлінің маңыздылығын қайта қарауы қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1. Токаманов Ю.К. Тенденции человеческого развития. – Алматы, 2001.
2. Сериков Э.А Система высшего технического образования Казахстана: движение по спирали – Алматы, «Ақ Шағыл».2015.
3. Долженко О. Сорбонская и Болонская декларации: информация к размышлению // Вестник высшей школы. 2000. №6. С. 19-21.

4. Концепция развития системы образования Республики Казахстан // Білім–Образование. – 2004. – № 1.
5. 2011-2020 ж.ж. арналған Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың Мемлекеттік бағдарламасы // "Егемен Қазақстан" 2010 ж. 14 желтоқсан, № 529-532.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ

Қабылда Жанбота Ерболқызы
Астана қаласы, Гуманитарлық колледжі

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты - бәсекеге қабілетті маман дайындау. Мектеп – үйрететін орта, оның жүрегі - мұғалім. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс - оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Ұстаз атана білу, оны қадір тұту, қастерлеу, арындай таза ұстау - әр мұғалімнің борышы. Ол өз кәсібін, өз пәнін, барлық шәкіртін, мектебін шексіз сүйетін адам. Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі – педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл тұлға құзыреті. Жаңа формация мұғалімі табысы, біліктері арқылы қалыптасады, дамиды. Нарық жағдайындағы мұғалімге қойылатын талаптар : бәсекеге қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі. Осы айтылғандарды жинақтай келіп, жаңа формация мұғалімі - рефлексияға қабілетті, өзін-өзі жүзеге асыруға талпынған әдіснамалық , зерттеушілік, дидактикалық - әдістемелік, әлеуметтік тұлғалы, коммуникативтілік, ақпараттық және тағы басқа құдыреттіліктердің жоғары деңгейімен сипатталатын рухани-адамгершілікті, азаматтық жауапты, белсенді, сауатты, шығармашыл тұлға. Нәтижеге бағытталған білім моделі мен басқарудың жаңа парадигмасы аясында жекелеген ұғымдар мен нормаларды және тиімді педагогикалық технологияларды меңгеру үшін педагогтардың кәсіби мәдениетін дамытуға бағытталған оқу қажеттіліктері туындылап отыр. Біліктілік арттыру жүйесінде педагогтардың оқу қажеттіліктері нақты білімнің мәнін түсінуге, соның нәтижесінде өзіндік іс-әрекетке енуге және жеке өміріндегі тәжірибені жетілдіру мақсаттарына байланысты қалыптасып отыр. Осы заманғы мұғалім оқуға үлкен потенциалдық мүмкіндіктермен келеді. Сондықтан олардың функционалдық сауаттылықтарын кәсіби шеберлікпен ұштастыру үшін нәтижеге бағытталған білім беру үлгісінде мақсатты түрде білім беретін, қалыптастыратын, дамытатын андрогогикалық процесс қажет. Басқаша айтқанда ересектерге арналған, жалпы және кәсіби білімнің қажеттілігін дамыту, ғылым, білім мен мәдениет жетістіктері арқылы адамдардың жалпы мәдениеті мен әлеуметтік белсенділікті дамытуға бағытталған танымдық іс-әрекетке ынталандыру үшін білім беру. Қазіргі білім беру парадигмасы «білікті адамға» бағытталған білімнен «мәдениет адамына» бағытталған білімге көшуді көздейді. Бұл білім беру жаңаша ұйымдастыру - оның философиялық , психологиялық, педагогикалық негіздерін, теориясы мен тәжірибесін тереңірек қайта қарауды қажет етеді. Сондықтан бүгінгі күні еліміздің білім жүйесінде оқыту үдерісін тың идеяларға негізделген жаңа мазмұнын қамтамасыз ету міндеті тұр. Білім сапасын арттыру және нәтижеге бағытталған үлгіге беталуы барысында мұғалімдер мемлекеттік стандарт берілген нәтижелерге жетуде кәсіби шеберлікпен меңгерген зерттеу біліктері мен дағдылары нәтижесінде проблеманың шешімін таба алатын, ақпараттық – коммуникативті мәдениеті жоғары тұлғалық - дамытушылық функцияны атқарады. Қазіргі заман адамның осы құзыреттілікті меңгере отырып тек « кәсіби икемділігін оңтайландыруды қамтамасыз ету ғана емес, іске асырылу мүмкіндігін « үнемі оқып – үйрену және өзін-өзі жасау талабын қалыптастыра алады.

Қазақстандағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы жобасында Қазақстанда оқитындарды сапалы біліммен қамтамасыз етіп,

халықаралық рейтингілердегі білім көрсеткішінің жақсаруы мен қазақстандық білім беру жүйесінің тартымдылығын арттыру үшін, ең алдымен, педагог кадрлардың мәртебесін арттыру, олардың бүкіл қызметі бойына мансаптық өсуі, оқытылуы және кәсіби біліктілігін дамытуды қамтамасыз ету, сондай-ақ педагогтердің еңбегін мемлекеттік қолдау мен ынталандыруды арттыру мәселелеріне үлкен мән берілген. Осыған байланысты қазіргі таңда еліміздің білім беру жүйесіндегі реформалар мен сындарлы саясаттар, өзгерістер мен жаңалықтар әрбір педагог қауымының ойлауына, өткені мен бүгіні, келешегі мен болашағы жайлы толғануына, жаңа идеялармен жаңа жүйелермен жұмыс жасауына негіз болары анық. Олай болса, білімнің сапалы да саналы түрде берілуі білім беру жүйесіндегі педагогтердің, зиялылар қауымының деңгейіне байланысты. Дәстүрлі білім беру жүйесінде білікті мамандар даярлаушы кәсіби білім беретін оқу орындарының басты мақсаты – мамандықтарды игерту ғана болса, ал қазір әлемдік білім кеңестігіне ене отырып, бәсекеге қабілетті тұлға дайындау үшін адамның құзырлылық қабілетіне сүйену арқылы нәтижеге бағдарланған білім беру жүйесін ұсыну – қазіргі таңда негізгі өзекті мәселелердің бірі болып табылады.

12 жылдық білім 3 сатыдан тұрады. Бірінші – бастауыш (1-4 сыныптар) сыныптардың педагогтары олардың оқуға деген ынтасын арттыруға көп көңіл бөледі, екінші – (5-10) сыныптар оқушылардың базалық білімін анықтап, қарым-қатынас мәдениетін, ғылыми әдістерді түсінуге баулу, ал үшінші – (11-12 сыныптар) болашақ мамандық таңдауды негізге алады. Бұлардан басқа да толықтыратын, өзгертетін проблемалар, 12 жылдық оқуға ауысудың басқа да әдістерін табу мәселелері толып жатыр. Осы іспеттес тапсырма дәл осы мақсатта арнайы құрылған Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің «12-жылдық білім мәселелерінің Республикалық ғылыми-тәжірибелік орталығы» республикалық мемлекеттік қазыналық кәсіпорынның құзырына берілген.

12 жылдық білім беру жүйесіне көшу-қоғамдағы елеулі өзгерістер мен адамдар арасындағы қарым-қатынас құралдарының қарыштап дамуына байланысты жаңа адамды қалыптастыруды көздеген заман талабы. Әлемдік білім кеңістігіндегі оқытудың озық технологияларын қамтитын жаңа білім мазмұны шынайы жарыс, адал бәсекеге қабілетті адам тәрбиелеуді қамтамасыз етуге тиіс.

12 жылдық оқытудағы басты мақсаты

- қарқынды дамып келе жатқан ортада өмір сүруге қабілетті;
- өзін-өзі дамытуға;
- өз ойын еркін айта білуге;
- өз қалауымен қоғам талабына сай өзін көрсете білуге бейім;
- жоғары білімді шығармашыл дамыған тұлғаны қалыптастыру.

Қазақстан Республикасының 12 жылдық білім беру тұжырымдамасында педагог кадрлардың кәсіби - тұлғалық құзыреттілігін қалыптастыру басты мақсат екендігін атай келе, 12 жылдық білім беруде педагог төмендегідей құзыреттіліктерді игеруі міндетті деп көрсетілген.

1. Арнайы құзыреттілік- өзінің кәсіби дамуын жобалай білетін қабілеті.
2. Әлеуметтік құзыреттілік- кәсіптік қызметімен айналысу қабілеті.
3. Білім беру құзыреттілігі - педагогикалық және әлеуметтік психологияның негіздерін қолдана білу қабілеті.

Ендеше құзыреттілік дегеніміздің өзін қазіргі заман талабына сай педагог қауымының өзін - өзі өзгерте алу қабілеттілігі деп түсінуге болады. Білім саясатындағы түбегейлі өзгерістерді күнделікті оқу үрдісінде берілетін

тапсырмалардан бастау қажет екендігі айқын көрсетілген. Студенттер оқытушы қауымнан тек білімге ғана емес, өмірге үйрететін қабілеттілікті қажет етіп отыр. Демек, болашақ педагогтеріміз осы ақпараттық қоғамнан қалыспай: жедел ойлаушы: жедел шешім қабылдаушы: ерекше ұйымдастырушылық қабілетті: нақты бағыт- бағдар беруші болып шығуы - бұл қазіргі заманның талабы. Міне, құзыреттілік қалыптастыру дегеніміздің өзі болашақ мұғалім - қазіргі студенттердің шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып

ойлаудың , интеллектуалдық белсенділіктің жоғары деңгейіне шығу, жаңаны түсіне білуге, білімнің жетіспеушілігін сезінуге үйрету арқылы ізденуге бағыттауды қалыптастырудағы күтілетін нәтижелер болып табылмақ. Бұның өзі өз кезегінде қазіргі ұстаздардан шәкіртті оқытуда, білім беруде, тәрбиелеп өсіруде белгілі бір құзіреттіліктерді бойына сіңірген жеке тұлғаны қалыптастыруды талап етеді. Мұндай құзырлылықтың қатарына мыналар жатады: бағдарлы құзіреттілік (азаматтық белсенділік, саяси жүйені түсіну, баға бере білу, елжандылық, т.б);

- мәдениеттанымдылық құзіреттілік (ұлттық ерекшеліктерді тани білу, өз халқының мәдениеті мен өзге ұлттар, әлем мәдениетін салыстыру, саралай білу қабілеті);

- оқу-танымдық құзіреттілік (өзінің білімділік қабілетін ұйымдастыра білу, жоспарлай білу, ізденушілік-зерттеушілік әрекет дағдыларын игеру, талдау, қорытынды жасай білу);

- коммуникативтік құзіреттілік (адамдармен өзара қарым-қатынас тәсілдерін білу, мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілінде, халықаралық қатынаста шетел тілінде қатынас дағдылары болуы);

- ақпараттық-технологиялық құзіреттілік (ақпараттық технологиялармен, техникалық объектілер көмегімен бағдарлай білу, өз бетінше іздей білу, таңдай, талдай білу, өзгерте білуді жүзеге асыра білу қабілеті);

- әлеуметтік- еңбек құзіреттілігі (әлеуметтік-қоғамдық жағдайларға талдау жасай білу, шешім қабылдай білу, түрлі өмірлік жағдайларда жеке басына және қоғам мүддесіне сәйкес ықпал ете білу қабілеті);

- тұлғалық өзін-өзі дамыту құзіреттілігі (отбасылық еңбек, экономикалық және саяси қоғамдық қатынастар саласындағы белсенді білімі мен тәжірибесінің болу қабілеті).

Аталған құзыреттілік қасиеттерді тұлға бойына дарытуда педагог қауымның арнайы әлеуметтік білім беру құзыреттіліктерінің жан-жақты болуы талап етіледі. Егер педагог өзінің кәсіби өсу жобасын дұрыс жолға қоя отырып, өзінің кәсіптік қызметіне нақты берілу арқылы тұлғаның алған білімін өмірде қолдана білетіндей тапсырмалар жүйесін ұсына алатын жағдайда болғанда ғана студент құзыреттілігін қалыптастыруға мүмкіндік табады. Бір сөзбен айтқанда, тұлғаға бағытталған білімдер жүйесі білім стандартына сай тұлғаның жан- жақты дамуына негізделген, алған білімін өмірдің қандай бір жағдаяттарына қолдана алатындай дәрежеде ұсыну педагогтің құзыреттілігіне байланысты болады

Білім беру жүйесі қоғамның әлеуметтік – экономикалық дамуында жетекші роль атқарады. Ал білімнің қалыптасып, дамуының жалпы шарттары философияның негізгі мәселесі – рухтың материяға, сананың болмысқа қатынасы тұрғысынан зерттелетін ілім таным теориясы деп аталады. Таным теориясының басқа ғылыми теориялардан түбірлі айырмашылығы – ол білімнің қалыптасуы мен негізделуінің жалпы ұстанымдарын, объективтік қатынастарды қалыптастырады.

Кәсіптік бастауыш білім беру.

Кәсіптік мектепте оқу мерзімі - 2-3 жыл, кәсіптік лицейде -3 жыл, ерекше күрделі кәсіптер бойынша, сондай-ақ бірегей жабдықтарға қызмет көрсетуге байланысты жұмыстар үшін - 4 жылға дейін болады.

Кәсіптік бастауыш білім, кәсіптік мектептер мен кәсіптік лицейлерде негізгі жалпы білім беру базасында алынып, жалпы орта білім алумен ұштастырылады және ол еңбек қызметінің түрлі бағыттары бойынша білікті еңбек қызметкерлерін (жұмысшы, қызметкерлерді) даярлауға бағытталған.

Кәсіптік орта білім беру

Кәсіптік орта білім колледждерде, училищелерде негізгі, жалпы білім беру базасында конкурстық негізде алынып, жалпы орта білім алумен ұштастырылады және ол кәсіптік орта білім алып шығатын мамандар даярлауға бағытталған. Колледжде, училищеде оқу мерзімі - 3-4 жыл. Ұқсас мамандықтар бойынша жалпы орта және кәсіптік бастауыш білімі бар азаматтардың қысқартылған, жеделдетілген бағдарламалар бойынша кәсіптік орта білім алуына болады. Кәсіптік орта білім колледждерде, негізгі жалпы орта білім алумен ұштастырылады және ол кәсіптік орта білім алып шығатын мамандар даярлауға бағытталған.

Кәсіптік жоғары білім беру

Жалпы және кәсіби орта мектептерді бітірген жастар университеттерде, институттарда, академияларда және соларға теңестірілген оқу орындарында білім алады.

Жоғары оқу орнынан кейінгі кәсіптік білім.

Республика азаматтарға аспирантураларда, докторантураларда оқып, ғылым кандидаттары мен докторлары дәрежелерін, доцент пен профессор атақтарын алуға мүмкіндік береді, ғылыми кадрларға деген қажеттігін қанағаттандыруды қамтамасыз етеді.

Кадрлардың біліктілігін арттыру және оларды қайта даярлау қосымша білім беру

Жұмысшылар мен мамандардық басшы қызметкерлердің біліктілігін арттыру және оларды қайта даярлау арнаулы білім асыру мекемелерінде, кәсіпорындарында, ғылым мен оқу орталықтарында ұйымдастырылады.

Қосымша білім беру үшін денешынықтыру - сауықтыру, техникалық, мәдениеттану, тіл және басқа бағыттағы мекемелер жүйесі құрылады. Оларды Білім министрлігі және жергілікті өкімет басқару органдары бекітеді.

Сонымен, білім мен тәрбие беру - бұл республика азаматтарының құзыретін және адамгершілік, ақыл-ой, мәдени дамуының жоғары деңгейін қамтамасыз етуге бағытталған үздіксіз педагогикалық процесс. Қазақстан Республикасында жастарға білім беру процесі халқымыздық ұлттық дәстүр салтына, мәдениетіне, экономикасына және саяси өміріне негізделіп іске асырылады. Республикада "Білім туралы" Заңды жүзеге асырудың маңызды жолының бірі - болашақ мұғалімдерді мектепте халықтық педагогика негізінде жүргізілетін тәлім-тәрбие ісіне даярлау. Бұл бағыттағы басты мақсат - оқушыларды адамгершілікке, имандылыққа тәрбиелеу болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана . 2004. 28-б
2. С.Е. Шишов. Понятие компетенции в контексте проблемы качества образования «Государство и образование», 2002. 88-б
3. Е.Сағындықұлы. Педагогика. Алматы, 1999.
4. Г.Қ.Нұрғалиева, С.Мусин. Салыстырмалы педагогика. –Алматы: Ғылым, 1999.

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУ

Мағдатова Қымбат Жанатовна, Оспанова Жадыра Мейрамовна
Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті
экономика, бизнес және құқық колледжі

Жалпы білімнің жүйесі - қоғам дамуымен бірге дамып, әрдайым үнемі өзгеріп отырады. Ол әр елдің экономикалық ерекшеліктеріне қарай қалыптасып, үнемі үздіксіз жетіле отырып, барынша күрделене түседі.

Бүгінгі жаңа қоғамда мұғалімнің ішкі жан дүниесі де жаңаша, демек болашақ ұрпақтан үлкен үміт күтілуде.

«Ойдағыдай тәрбиелеудің сыры оқушыға деген құрмет сезімде жатыр»деп Р.Эмерсон өзінше баға бере білген. Мектептегі басты тұлға ұстаз десек, білім саясаты ең алдымен ұстаздар қауымы арқылы жүзеге асырылады. Ал біздің келешектегі мақсатымыз – рухани жан дүниесі бай, жан-жақты жарасымды дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру.

Білім ордасы - жас ұрпаққа сапалы білім, саналы тәрбие беру, бірнеше ғасырлар бойы жиналып сақталған мұраларын келешек ұрпақ игілігіне жеткізе алатын мәдени ошақтар,

ұлттық тәлім - тәрбие орталығына айналмақ. Ұлттық мектеп тағдыры қай қилы заман да да, қай ұлттың болсын көзі ашық, көкірегі ояу, ұлтжанды азаматтарын толғандырып келген ең өзекті мәселелердің біріне саналды.

Қазіргі таңда Қазақстан бүкіл әлемдік білім кеңестігіне ену табалдырығында. Өмір ағымына қарай білім беру жүйесінің моделі күрделі өзгерістерге ұшырап отыр. Сондықтан заман талабына сай жаңа мазмұнда білі беруді ұйымдастыру 12 жылдық оқытуға көшумен тікелей байланысты.

Қазақстан Республикасының заңнамалары мен арнайы құжаттарында білім мен тәрбие берудегі мемлекеттік саясат белгіленіп, қазіргі білім беру мақсаты мен міндеттері көрсетіліп, оны шешу бағыттары айқындалған. Қоғамның білім деңгейі мен интеллектуалдық әлеуеті ұлттық байлықтың маңызды құрамы ретіндегі сипатқа ие болуда, ал адамның білімділігі, кәсіби икемділігі, шығармашылыққа талпынысы және қалыптан тыс жағдайларда әрекет ете білуі Қазақстан Республикасының өрлеуіне негіз, ал тұрақты дамуы мен қауіпсіздігін қамтамасыз етуге шарт бола алады. Жаңа білім беру жүйесі әлемдік білім кеңістігіндегі жалпы талаптарға сәйкес келетіндей білім алушыларды өздігінше дамуға, алған білімдерін шығармашылықпен жүзеге асыра білуге икемдейтін, күтілетін нәтижеге бағытталған құзыреттілік тұрғыдағы білім жүйесі болуы қажет. Жалпы орта білім беру сапасын арттыру мақсатында білім беру жүйесінің даму бағыттарын айқындап, даму траекториясын белгілеу және соның негізінде күтілетін нәтижеге бағытталған құзыреттілік тұрғысынан келуге бағытталған білім беру жүйесін жетілдірудің қажеттілігі арта түсуде. Қазақстан Республикасында білім беру жүйесінің қазіргі жағдайына жасалған талдаулар негізінде білім беруді жетілдіру бағыттарын айқындауға үлкен мүмкіндік туады. Қазақстанның әлемдік білім беру кеңістігіне кіруі, елдегі білім беру жүйесінің даму бағыттарын айқындап, оның мазмұнын ашуды талап етуде. 12 жылдық жалпы орта білім беру жүйесіне көшудің тұжырымдамалық негіздерін жетілдіру қазіргі күн тәртібіндегі негізгі мәселелердің бірі деуге болады. 12 жылдық орта білім беру жүйесіне көшу - әлемдік білім кеңістігіне еркін енуді көздейтін заман талабынан туындап отырған мәселе. Жас жеткіншектің әлеуметтік және қоғамдық өмірдегі өзгерістерге икемделе отырып, болашақ өмірге еркін енуіне дайындығын тың мазмұнды жаңа мектеп қана қамтамасыз ететінін әлемдік тәжірибе көрсетіп отыр. Кез келген жаңа идеяның өмірге еніп, жүзеге асырылуы оның ғылыми-тұжырымдамалық негізін жасаудан басталатыны белгілі. жалпы орта білім берудің жоғарғы сатысындағы оқытуды саралау жүйесі ретінде қарастырылады. 2007-2008 оқу жылында бағдарлы оқыту 11-сыныптарды қамтуы тиіс. Бағдарлы оқыту оқушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауына, әлеуметтенуіне себебін тигізуі, мектеп пен кәсіби білім арасындағы сабақтастықты қамтамасыз етеді. Оқушының әр түрлі іс-әрекет түрлерінде өзін байқау мүмкіндігі арқылы болашақ қызмет аясын саналы түрде таңдап алуы үшін жағдайлар туғызу қажет.

Бүгінгі күнде жалпы орта білім беретін мектеп - жаңа қоғам мектебі, яғни болашақ мектебі. Халықтық мәдениетке интеграцияланған, баланың жеке басының дамуына педагогикалық жағдай жасайтын, рухани жағынан таза, дүниеге тік қарайтын, қоршаған ортамен жүйелі байланыс түзетін, білімнің жаңа мазмұнымен байланысқан, бәсекеге қабілетті жаңа ұрпақ өсіріп, дамытып жетілдіретін мектеп болуға тиіс. Елге танымал аты шулы ғұламалардың бірі Әл-Фараби былай деген екен: «Тәрбиесіз қолға білім салма» деген бағдарлы ойын тек қана ескеріп қана қоймай, педагогиканың дінгегіне, мектеп жұмысының тірегіне айналдыру баршамыздың міндетімізге айналуы тиіс. Менің ойымша білім беруді

тәрбиеге негіздеудің екі қанаты бар. Олар білімді ұлттық құндылықтар мен өркениетке негіздеу. Шәкіртті өз күш-жігерін пайдалануға баулу. Бұл екеуі құстың қос қанатындай, бірінсіз бірі шәкіртті самғау биікке көтере алмайды.

Ендеше сапалы білім беретін мектеп бүгінгі күнде өзіндік мектеп реформасын қажет етпек. Сондықтан да мектеп реформасын тек мектептің басқару жүйесі мен оқыту процессін ғана қамтып қоймай, сол мектептің бала оқытатын мұғалімдері жаңа бағытқа қарай кәсіби шеберлігін күнделікті ұштауын талап ету жағы тағы бар.

Қазақстандағы білім беру саласын жетілдіру бойынша Мемлекет Басшысы Н.Ә.Назарбаев 2012 жылғы 14 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында түбегейлі жаңа мақсаттар қойылып, білім саласы жеке жетілдіру бағыты ретінде көрсетілген. Өйткені, білім - ұлттың бәсекеге қабілеттігін арттырудың басты құралы болып табылады.

Сонымен қатар, халықаралық тәжірибе «өмір бойы білім алу» қағидасы негізінде ерте балалық шақтан ересек жасқа дейін адами капиталға, атап айтқанда, білім беруге бөлінетін инвестицияның экономика мен қоғамға елеулі қайтарымы болатынын дәлелдеп отыр.

Білім беру саласын жетілдіру бойынша 2011 жылы білім саласын дамытудың заңнамалық әрі идеологиялық негізі қаланған болса, 2012 жылы білім және ғылым саласында көптеген жаңартулар болды. Бірқатар маңызды жетістіктерге қол жеткізілді. 40-тан астам түбегейлі жаңа базалық механизмдердің көпшілігі тәжірибеге енгізілді. Мектепке дейінгі тәрбие жүйесінде «Балапан» бағдарламасының арқасында балаларды қамту 2011 жылдан екі есе өсіп, 71,5%-ға жетті. Екі жыл ішінде бұл көрсеткіш бойынша дамыған елдердің деңгейіне жақындаймыз (80% жуық). Мемлекеттік - жеке әріптестік, жан басына қаржыландыру механизмдері іске қосылды.

Жалпы орта білім беретін білім беру оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымының оныншы-он бірінші сыныбына қабылдаудан бас тартылған жағдайда жалпы орта білім беретін білім беру оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымын бітіруші және (немесе) оның ата-анасы (өзге де заңды өкілдері) білім беру саласындағы жергілікті атқарушы органға шағымдануына болады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті - оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық коммуникациялық желілерге шығу, ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау» - деп атап көрсеткендей, қазіргі кезде әрбір оқытушының алдына қойып отырған басты міндеттерінің бірі- оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық үдерістегі технологияны меңгеру.

1. Назарбеу Н. “Қазақстан — 2030” Барлық қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі және әл-ауқатының артуы, Ел Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы. Алматы: Білім, 1997ж.

2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 - 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы заңы.

**МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ТІЛ КЕМІСТІГІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ТҮЗЕТУ-
ДАМУЫ ЖҰМЫСЫНДА
АТА-АНАЛАРДЫҢ ҚАТЫСУЫНЫҢ МАҢЫЗЫ**

Сакенова А.М
Исина Н.С
Мухаммедина С.Г
Темирбаева Г.Т
№145 «Балапан» б/б КМҚК

«Тек қана ата-аналармен бірге,
жалпы күш-жігерді біріктіру арқасында
педагогтар балаларға үлкен адамдық бағыт беруі мүмкін»
В.А.Сухомлинский

Мектеп жасына дейінгі балаларды оқытып тәрбиелеу, әр баланың өзіндік ерекшеліктерін, жасын ескере отырып, оның жеке адам болып қалыптасуы мен өсуіне және дамуына жағдай жасайтын үздіксіз білім беру жүйесінің алғашқы деңгейі. Өкінішке орай, біздің елімізде кейінгі кезде тіл кемістігі бар балалар көптеп кездеседі. Қазіргі кезеңде тілінде кемістігі бар балаларды мектеп жасына дейінгі арнайы балабақшаларда, топтарда тәрбиелеп оқыту жұмыстары қолға алынды. Балабақшалардың арнайы топтарында тәрбиелеу және оқытудағы жұмыстар олардың жалпы сөйлеу мүмкіндіктерімен даму ерекшеліктері, ой-өріс, мінез-құлықтары ескеріле отырып, жалпы балабақшалардың бағдарламасына сәйкес жүргізіледі. Дегенмен бағдарламаның өзіндік ерекшеліктері бар. Логопед маманы өз жұмысын жоспарлауда алдына бірнеше мақсаттар қояды:

- баланың дыбысталуын түзету.
- баланың фонематикалық естуін дамыту.
- баланың сөздік қорын кеңейту.
- сөйлеудің лексико-грамматикалық құрылысын қалыптастыру.
- байланыстыра сөйлеу қабілетін дамыту.
- бала қолының ұсақ моторикасын дамыту, қолын мектепке жазуға дайындау.
- психикалық процесстерін дамыту.
- тіл дамуының деңгейіне және мінез-құлықтарына сәйкес жұмыс жүргізу.

Баланың сөйлеу қабілетін түзету мен дамуында тездік және сапалы нәтижелерге жету үшін психолог, невропатолог мамандарының көмегімен жүргізіледі. Сонымен қатар түзету-дамыту жұмыстарында тәрбиешілердің де, атқарар көмегі зор. Мектеп жасына дейінгі балалардағы тілдік кемістікті жою мақсатында, түзету-дамыту жұмыстарында, ата-аналардың қатысуы ерекше роль атқарады.

Ата-анамен балабақша арасындағы тығыз қарым-қатынас, бірлік, ынтымақ жарасым тапқан жағдайда оның бала тәрбиесіне тигізетін ықпалы да нәтижелі болмақ. Логопедтің ата-аналармен жұмыс жасау барысы бірнеше кезеңнен тұрады:

1. Ұйымдастыру кезеңі: ата-аналармен жұмыс балалардың топқа келуінен басталады. Осы кезеңде қызметтес болуға отбасының психологиялық дайындығы, балаларды тексеру нәтижесі туралы ата-аналарды таныстыру. Сауалнама, көрнекі-ақпараттық түрлері, ата-аналар жиналысы, тақырыптық кеңес беру, логопедиялық ұйымдастыру оқу қызметтеріне ата-аналарды шақыру және басқа шаралар қолданылады.

2. Негізгі кезеңі: Осы кезеңде ата-аналарды оқыту –түзету жұмысына тығыз қарым-қатынас орнату. Сөйлеу дағдысын қалыптастыруда, ата-аналар қатысса логопедпен баланың жұмысына оң әсерін тигізеді. Егер бұл қатысушылық саналы түрде болса, жақсы

жоспарланған және ұзаққа созылса, онда ол тиімді бола түседі. Ата-аналарды тіл кемістігі бар балаларды дәрігердің де бақылауында ұстау негіздері туралы хабардар етуі керек. Ата-аналарға олардың баласына сөйлеу дамуының деңгейі туралы ақпарат беру қажет. Ата-аналарға сөйлеу дамуының бұзушылық себептерінің түрлерінен бағыт- бағдар беру керек. Баланың білім алу маршрутын жобалау туралы түсінік беру. Алдағы логопедиялық жұмыстағы ата-ана ролін анықтау. Ата-аналармен байланыс-жеке және топтық жұмыс түрлерінде жүзеге асады. Ол-семинарлар, кеңес беру, әңгімелесу, ашық ұйымдастырылған оқу қызметі, көрнекі насихат, ақпараттық көрмелер, сауалнамалар өткізу. Ата-аналар үшін көрнекі ақпарат түрлі жайма папкалар, тақырыптық папкалар және т.б. Сөйлеу бағытында балалардың тіл дамуы саусақтың қозғалуына байланысты екенін ата-аналардың назарын аудару. Саусақтың қозғалуы, баланың жасына сай болуы керек. Ғылыми тұрғыда, балалардың тіл дамуы жіңішке қол арқылы дамиды.

Ұсақ моториканы дамытудың маңыздылығы неде? Адамның бас миында саусақ қимылына және сөйлеуге жауап беретін орталықтар өте жақын орналасқан. Ұсақ моторикаға әсер ете және оны белсендіре отырып, көрші орналасқан сөйлеуге жауап беретін орталықты да дамыта аламыз. Логопедтің мақсаты-ата-аналарға ұсақ моториканы дамыту ойындарының маңыздылығын ұғындыру. Баланы қызықтыруда және жаңа хабарларды игеруіне көмектесуде үйретуді ойынмен алмастыру қажет. Ұсақ моториканың қимылдары мен қолдың икемдігі бас миының құрылымының даму деңгейін көрсетеді. Сондықтан, қол қимылдарын дұрыс басқара білу қажет. Баланы ешқашан мәжбүрлеуге болмайды.

Халық даналығындағы «Ойнай білмеген, ойлай да білмейді», «Ойында озған өмірде де озады» деген атталы сөздің сырына жүгенсек мектеп алды баланың ойынға деген қызығушылығы, қарым – қатынасы, мінезі олар өсіп есейгенде де өмірінде жалғаса береді. Ойын баланың негізгі әрекеті. Халқымыз бала тілінің дамуына ойын әрекеті елеулі орын алатынын ерте кезден-ақ болжап білген. Ойын кезінде баланың ортамен қарым-қатынасы кеңейіп, таным қабілеті өседі, ойын үстінде бала жолдастыққа, көпшілікке, тапқырлыққа, ептілікке, адамгершілікке тәрбиеленеді.

Осы негіздерді ескере отырып, ата-аналардың назарын баланың ойын әрекетіне көбірек көңіл аудару отырып, жағдай жасау және уақыт бөлуіне талап ету.

Жалпы моториканың дамуының аздығын, соның ішінде қол қимылының аздық себебін зерттей келе қазіргі заманда жалпы тіл дамуы жетілмеген балалар көп кездеседі. Осыдан келе мынындай қорытынды шығаруға болады: егер тілінің дамуында ақау болса, онда бұл ұсақ моториканың мәселесі. Өкінішке орай, көп ата-ана қолдың икемі мен ұсақ моториканың даму деңгейінің төмендігін тек мектепке барарда ғана байқайды. Бұл балаға өте ауыр жүк. Жаңа хабарларды қабылдаумен қатар, икемге келмейтін саусақтармен қарындашпен жазып үйренуі керек. Халық өзінің өмір тәжірибесінде тіршілікте қалай қолдануына қарай, саусақтарға ат қойған, осыған байланысты ұсақ моториканы дамытуға арналған жаттығулардың пайдасы өте зор. Олар өте қызықты, шығармашылық қызметін және тілдерін дамытады. Саусақ ойыны арқылы баланың сөйлеуге деген талпынысы, қабілеті дамып, ынтасы артады және шығармашылық әрекетіне жол ашады. Саусақтарының қозғалысы – қимылына қарап, бала қуанады, шаттанады, сөзді айтуға тырысады және өлеңдегі үйренген сөз шумақтарын қайталап айта отырып, есінде сақтайтын болады. Сонымен қатар балалар екі қолын қимылдата отырып, оң, сол, жоғары, төмен, және т.б. түсініктерді бағдарлай алуды үйренеді. Осы ойындар айналадағы ақиқатқа жататын заттарды, жануарларды, адамдарды, олардың іс – әрекеттерін және табиғаттағы құбылыстарды (жел, жаңбыр, күн, ағаштардан түсіп жатқан жапырақтар) бейнелейді. Бұл ойындардың барысында балалар үлкендердің қимылдарын қайталап, өз қолдарының моторикасын белсенді дамытады. Саусақ

ойындарының нәтижесінде: баланың сөйлеу тілі жетіледі, қимыл – қозғалысы артады, икемділігі артады, логикалық ойлауы дамиды, танымдық деігейі артады. Баланың қол еңбегі мен тілін арттыру үшін қандай ойындар мен жаттығуларды және т.б. әрекеттерді қолданатының ата – аналарға ұсынуға болады. Мысалы: қолмен ермексазды жұмсарту, жуан жіпке түймелер, моншақтар кигезу, түрлі – түсті жіңішке сымды катушкаға орау, қалың арқан, жіп ұшарын байлау, түймелерді, ілгіш, замок, қақпақтарды жабу, ауада сурет салу, құммен, сумен ойнау, сурет салу, бояу, штрихтау, мозаикамен, конструктормен, пазлмен жұмыс және т.б.

Тіл ақауы бар балалардың сөйлеуін дамыту барысында үй тапсырмаларының орындалуының маңызы өте зор. Үй тапсырмалары бірнеше бөлімнен тұрады:

–Дыбысты қою кезеңіндегі артикуляциялық жаттығулар.

–Алдағы жұмыста дыбыстарды машықтандыруға арналған артикуляциялық жаттығулар қосылады (буында,сөзде,сөз тіркестерінде,еркін сөйлеуде қойылған дыбыстарды дұрыс айту)

–Фонематикалық қабылдауын дамытытуға арналған тапсырмалар.

–Лексико-грамматикалық жаттығулар мен ойындар.

–Байланыстырып сөйлеуін дамытуға арналған тапсырмалар.

–Ұсақ моториканы дамытуға арналған тапсырмалар. Тапсырмалар балалардың жас ерекшеліктеріне және сөйлеу деңгейіне сәйкес беріледі. Үй тапсырмасын орындау барысында ата-аналар төмендегі нұсқауларға көңіл бөлу керек:

–Баланың дені сау тамақтандырылған, ұстамды болған жағдайда ғана үй тапсырмасын орындау қажет.

–Үй тапсырмалары жүйелі түрде логопедтің ұсынғаны бойынша орындалып отырылуы қажет.

– Тапсырмаларды бала өзі орындауы тиіс, ата-ана тек қана тапсырмалардың дұрыстығын бақылайды және керек жерде түзетулеріне болады.

–Бала шаршаған жағдайда демалуына мүмкіндік берілуі керек.

–Баланы жиі мадақтау керек.

3.Қортындылау кезеңде логопедпен ата-аналардың арасындағы байланыс болуда келесі мәселелер шешіледі:отбасы мен жұмыс жасаудың тиімді әдістерін анықтау, түзету-оқыту жұмысын қорытындылау. Жұмыстың негізгі түрлері:сауалнама, ата-аналар жиналысы, жеке және топпен сұхбаттасу. Біздің мақсатымыз ХХІ ғасыр талабына сай жаңашыл, шығармашыл, мәдениетті, жан-жақты сауатты жеке тұлға тәрбиелеу.

Қолданылған әдебиеттер:

1. «Отбасы және балабақша» №3 2014ж
2. «Отбасы және балабақша» №9 2015ж
3. «Бала мен балабақша» №7 2014ж

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Тусупбекова Диана Асылбекқызы
Астана қаласы, Гуманитарлық колледжі

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінің басты қайшылығы тез өсіп бара жатқан жаңа білімдер қарқыны мен жеке тұлғаның оларды игерудегі шектеулі мүмкіндіктері арасында. Бұл қарама қайшылық педагогикалық теорияны білім берудің абсолютті идеяларынан (жан жақты дамыған тұлға) бас тартып, жаңа идеалға адамның өзін өзі реттеуі мен өздігінен білім алу қабілеттерін барынша дамытуға көшуіне мәжбүр етіп отыр. Сонымен, жаңаша оқытудағы басты нәрсе бұл білім алу және өздігінен білім алу негізінде адам қабілеттерін, икемділіктерін дамыту. Жаңа білім алу парадигмасында тұлғаның қызығушылықтарын қамтамасыз етуде тұтастық, бағыттылықпен бірге мықты негізділік (фундаменталдылық) те шешуші рөлге ие. Қазіргі заманғы оқушының, әсіресе студенттің басты мақсаты көптеген пәндерден, олардағы ұшан теңіз ақпараттардың ішінен ең негізгісін, мәндісін таба білу қажет. Тәуелсіз ел тірегі білімді ұрпақ десек, жаңа дәуірдің күн тәртібінде тұрған мәселе білім беру, ғылымды дамыту. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті ұлттық және жалпы азаматтық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар: оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттерін көздеп отыр. Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісі технологияландыру мәселесін қойып отыр. Бүгінгі күннің басты ерекшеліктерінің бірі, «Қазақстан Республикасының ақпараттық кеңістіктің бәсекеге қабілеттілігін 2006-2009 жылдарында даму тұжырымдамасында» келтірілгендей, ақпараттың ақылға сымайтын шамадан тыс, оны игеруде адамның биологиялық мүмкіндіктерінің «артық» мөлшерде дамуы болып табылады. Сол себепті де оқу оқыту қысқа мерзімде ақпараттың көлемді бөлігін тиімді түрде ұсынатын, сол ақпаратты жоғарғы деңгейде игеретін және практикада бекіте алатын әдістерді қолдануды талап етеді. Бұл талап білім беру саласында инновациялық өзгерістерге әкеліп, оқудың оқытудың негізі ретінде тұлғалық дамуды қарастырады, өйткені бұл дәуірдің идеологиялық, әлеуметтік, саяси сұраныстары адамнан төмендегідей құзырлықтарды талап етеді: ақпараттың ішінен өзіне қажеттісін таңдап, оны пайдалану; проблемаларды шешу және шешім қабылдау; өзіндік пікір, идеялар, тұжырым, түсінік келтіру, оларды дәлелдей және қорғай білу; социумда ауызша және жазбаша түрде қарым-қатынас құра білу, бірлесе жұмыс жасай білу, жанжалдарды болдырмау; өмірге деген көзқарасын, ұстанатын сенімдерін, қажеттіліктерін, құндылықтарын жалпы адами құндылықтармен байланыстыру; өздігімен үйрене білу, өз білімін әрқашанда дамытып отыру қажет. Қазіргі заманғы үздіксіз өзгеріп жатқан жағдайында жоғары мектеп өз әрекетінде білім алушылардың зияткерлік (интеллектуалы) қабілеттерінің дамуына бағытталуы қажет. Өз кезегінде бұл қасиет білім алушыларға «техникалық, экономикалық және мәдени өзгерістер мен олардың сан алуандығын саналы түрде түсініп, бастамашылдық, кәсіпкерлік рух пен икемділік секілді қасиеттерді қабылдап, қазіргі заманғы өндірістік ортада өзіне сенімді түрде еңбек ету мүмкіншілігін береді». Қоғамның қазіргі даму кезеңінде болып жатқан әлеуметтік саяси және жаңа технологиялық өзгерістерден ұрпақ тәрбиесіндегі бетбұрыстардан білім мен тәрбие жүйелерінің ісін жаңа сатыға көтеру қажеттілігі туындап отыр. Заман талабына сай білім оқу орындарында білім

мазмұнын, оның құрылымдық жүйесін жақсарту білім реформасының жүзеге асының басты шарты. Осы заманғы білім берудің стратегиялық мақсатын өз жауапкершілігін сезіне алатын, өздігінен әрекет етуге және әрекетінің шешімін таба білуге қабілетті, барлық істе сауатты тұлғаны оқыту мен тәрбиелеуді қамтамасыз ету болып табылады.

Педагогикалық зерттеулердің нәтижелеріне сәйкес білім берудің қазіргі заманғы технологиясының нұсқауы, төмендегі принциптердің қатысуымен жасалуы тиістігі анықталып отыр:

- дидактикалық жүйені көрсететін технологияның бүтіндік принципі;
- қойылған мақсатқа жету үшін нақты педагогикалық ортада технологияларды қайта өндіру принципі;
- сәйкес келетін педагогикалық жүйелердің өзін-өзі дайындау механизміне әсер ететін факторлардың приоритеті және педагогикалық құрылымдарының сызықтық емес принципі;
- оқушының жеке тұлға ретінде қалыптасуына және оның танымдық қабілеттілігіне оқыту процесінің бейімделу принципі;
- біріктірілген білімдерді құру үшін оптимальді жағдай жасайтын оқу ақпараттарының потенциалды көп болу (артық болу) принципі.

Педагогикалық технология әр түрлі жағдайлардағы нақты өзара іс-қимылдарды, жүйеленген, бағдарланған, оқыту және тәрбиелеу стандарттарына сай тәсілдер негізінде компьютер мен техникалық құралдар қолдану арқылы да ұйымдастырылады. Бүгінгі таңда білім беру жүйесінің құрылымдарында оқытудың айқындалған көптеген технологияларын пайдаланып жатқандығы белгілі болып отыр. Болашақ маманға тәжірибе беруде ақпаратпен жұмыс істеу әдістеріне, жаңа білімдерді құру әдістеріне, ең маңыздысы - әлемнің дамуы туралы білімдердің қажетті деңгейін қалыптастыратын әдістерге үйрету. Сондықтан әрбір оқытушыға және оқушыға "оқыту" мен "үйрену" процестерін игеру үшін 3 тілді меңгеруі қажет: ана тілін, ғылым тілін және технология тілін. Сонымен технология көмегімен білімдерді, іскерлікті, дағдыларды игеру процесінде тұлғалық қасиеттің дамуында нәтижелі шешімге жету мүмкіндігі қамтамасыз етіледі. "Педагогикалық технология" оның ішінде "оқыту технологиясы" ұғымын анықтауда, басым көпшілік мамандар оларды үш маңызды жағдайлармен біріктіріп отыр. Олар:

- іс-әрекетінің жиынтығы түріндегі қажет ететін үлгіні дәл анықтау негізінде оқытуды жоспарлау;
- оқытуды талап ететін әрекетті қалыптастыруды іріктеген қатаң тізбекті әрекеті түріндегі оқытудың барлық процесін "бағдарламалау".
- алғашқы белгіленген эталонмен оқытудың нәтижесін салыстыру. М.Чошанов оқыту технологиясы негізінен педагогикалық процестегі «Қалай нәтижелі етіп оқыту керек?» мәселесін шешуге бағытталатынын айтады. Оқыту технологиясы жөніндегі ой-пікірлерді саралай келе, біздер оны: біріншіден, оқытудың мақсатқа сәйкес нәтижесіне қол жеткізудегі нақты қадамдарды және олардың үйлесімділігін зерделейтін ғылым саласы; екіншіден, оқытудың нақты жағдайда нәтижелі жүзеге асырылуын белгілейтін жобалау немесе модельдеу; нақты оқыту процесін нәтижелі етіп оқытудағы процес деп білеміз.

Б.Қуанбаева өзінің зерттеуінде әдістемелік жүйені технологиялық негізде жетілдіруді төмендегідей дидактикалық талаптарының орындалу негізін белгілейді:

- а) оқытудың мақсаты диагностикалық операцияларды анықтаулы тиіс, яғни иерархиялық тізбек түрінде берілген мақсаттар таксономиясы құрылуы қажет;
- ә) білім мазмұны мақсаттар таксономиясына сәйкес анықталып, оны анықтау принциптері ізгілендіру тұрғысында қайта қаралуы қажет;
- б) оқытудың белсенді әдістерін басым түрде түрде пайдаланып, оқыту әдістерінің басты аспектілерін ескерілген үш деңгейлі моделі құрылып, кеңінен пайдалануы қажет;

в) оқытудың формасы оқушының жеке даму траекториясын, сондай-ақ педагогикалық жағдаяттарға сәйкес жеке, жұптық және топтық формалардың тиімді үйлесуін қамтамасыз ететіндей түрде жетілдіруі тиіс;

г) оқыту құралдарын жетілдіру компьютерлік техника мен ақпараттық технологияларды олардың дидактикалық мүмкіндіктері нақты анықталып, дәстүрлі құралдармен үйлесімді бірге пайдалануға бағытталуы қажет.

Ш.Т.Таубаева оқытудың қазіргі технологияларының аттарын атап көрсетіп, олардың мақсаттарын, тұжырымының және мазмұны мен әдістерінің ерекшеліктерін сипаттап көрсетеді. Жұмыста педагог-ғалымның зерттеулері басшылыққа алынған.

Сонымен педагогикалық технологиялардан төмендегілерін бөле жарып көрсетуге болады:

- ойын арқылы оқыту технологиясы;
- проблемалық оқыту технологиясы;
- тірек сигналдары арқылы оқыту;
- деңгейлік саралап оқыту;
- міндетті нәтижелерге негізделген деңгейлік оқыту технологиясы;
- бағдарламалап оқыту технологиясы;
- оқытудың компьютерлік технологиясы;
- дидактикалық бірліктерді ірілендіру технологиясы;
- дамыта оқыту технологиясы;
- модульдік оқыту.

Жоғарыдағы мақсаттарға жоғары оқу орындарында білім берудің Отандық және әлемдік тәрбиелерінде қалыптасып, өз қызметін оң атқарып келе жатқан білім мазмұнының негізгі құрылымын жобасын жүзеге асыруды қолданылатын жаңа педагогикалық технология арқылы жету көзделеді. Қазіргі уақытта модульдік оқыту технологиясын көптеген оқытушылар пайдалануда. Модульдік оқыту 1960 жылдардың аяғына қарай шет елдерде (АҚШ-та) дәстүрлі оқудың бір нұсқасы, бағыты ретінде пайда болды. «Модуль» латынның «өлшем», «шама», «мөлшер» деген сөзі. Сонымен қатар модуль дегеніміз ірі блок, бөлінген, яғни оқу материалдарын, бөлшекке, блоктарға бөліп беру болып табылады. Қазіргі уақытта қазақстанда білім берудің өзіндік үлгісі қалыптасып келе жатыр. Модульдік оқу технологиясының негізі білім алушының танымдық белсенділігін, танымдық іс - әрекеттерінің әртүрлі іс - әрекеттерін ойлау, зейін, қабылдау әрекеттерін, ойын арқылы және сөздік 130 байлықтарын дамыту. Айта кетер тағы бір тиімді жағы бірізділігі, жүйелілігі, дарынды оқушылармен жұмыс істеуге қолайлы. Модульдік оқыту технологиясымен оқытунұсқасында білімді толық игеруді негізге ала отырып, қазіргі дидактика талабына сәйкес, білім алушыларды оқыту ғана емес, тұлғаның танымдық қызметін ұйымдастыруға, оқу үрдісін диалогтік қарымқатынас негізінде құруға болады. Бұл оқу үрдісі мен оқытушының жұмысына мынадай өзгерістер туғызады: біріншіден, оқушы мен оқытушы оқудың ұйымдастырушысына айналады; екіншіден, мұғалім сабаққа алдынала зерттеу жасап, уақыттың көпшілігін сабақты даярлауға жұмсайды да, сабақ барысында тек бақылаушы, үйлестіруші қызметін атқарады. Ал дәстүрлі оқытуда білім беру процесі көп жағдайда білім алушының сабаққа «таза парак» күйінде келіп, оқытушының оны сабақта біліммен «толтырумен» айналысатын құбылыс деп түсінеді. Шәкірт сабақта ғана жаңа білім алып, сабақтан кейін оны бекіту жұмысымен ғана айналысады. Инновациялық оқу оқыту барысында үйренушілер әрқашанда белсенді болып, өзіндік пікір қалыптастырып, өз ойларын дұрыс жеткізе білуге, өз көзқарасын дәлелдеуге, пікірталас жүргізуге, басқаларды тыңдауға, өзге пікірді сыйлауға және онымен санасуға үйренеді. Қазіргі заманғы білім беру жүйесін құру оқытудың инновациялық нысандары мен әдістерін енгізу педагог қызметкерлердің тұлғасына және кәсіптік құзыреттілігіне жоғарғы талаптар қойылып отыр. Жаңа оқыту технологиясын меңгеруде оқытушылардың, педагог қызметкерлердің жан жақты білімі қажет. Қазіргі оқытушы педагогикалық процесте жүйелі жұмыс жүргізе алатын, педагогикалық өзгерістерге тез төселетін, жаңаша ойлау жүйесін тез меңгере алатын, білім

алушылармен ортақ тіл табыса алатын, білімді, іскер, шебер болуы керек. Жаңа педагогикалық технологияның ерекшеліктері өсіп келе жатқан жас тұлғаны жан жақты дамыту. Инновациялық білімді дамыту, өзгеріс енгізу, жаңа педагогикалық идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелу. Бұрынғы білім алушы тек тыңдаушы, орындаушы ғана болса, ал қазіргі білім алушы өздігінен білім іздейтін жеке тұлға екендігіне ерекше мән беруіміз керек. Қазіргі білім алушы дүниетаным қабілеті жоғары, дарынды, өнерпаз, ізденімпаз, талапты, өз алдына мақсат қоя білу керек.

Жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану педагогикалық іс әрекеттердің мазмұны мен формасын толықтыру негізінде оқыту үрдісін жетілдірудің бірден бір жолы. Компьютерлік желілерді, интернет жүйесін, электрондық оқулықтарды, мультимедиялық технологияларды, қашықтан оқыту технологиясын пайдалану оқу орындарында ақпараттық коммуникациялық технологиялар кеңістігін құруға жағдай жасайды. Оқытудың педагогикалық жаңа технологияларының барлығы дерлік оқушының өз бетінше білім алуын ұйымдастыруға бағытталып отыр. Қазіргі уақытта білім мазмұнын жаңарту мен сапасын жаңа деңгейге көтеру мақсатында оқытудың педагогикалық технологиялары арқылы оқыту әдістерінің 50ге жуық үлгілері ұсынылып, мектеп тәжірибесіне енгізіле бастады. Педагогикалық технологиялар көптүрлі болуына қарамастан, олардың іске асуының екі ғана жолы бар. Біріншісі теориялық негізде орындалуы, екіншісі тәжірибемен жүзеге келуі.

Жалпы "Педагогикалық технология" түсінігі қаншалықты қолданыста болғанымен, ол жөніндегі түсінік ұғыныңқы болмаған. Білім берудің қазіргі кездегі практикасында бұл ұғым стандартты емес ғылыми көріністерде ереже ретінде қолданылып, педагог жұмыстарының өндірілген әдіс-тәсілдерін, құралдарын білдіреді. В.П.Беспалько технологияны түсіну үшін ең алдымен педагогикалық іс-әрекеттің өндірушілік белгісіне көңіл аудару қажеттігіне зейін аударады, әлеуметтік тұрғыдан бұл белгі, технологияның басқа белгілерінен оның жалпылық сипатымен байланыстылығын сипаттайды. Қазіргі білім беру технологияларын Г.К. Селевко технологияның классификациялық параметрлері тұрғысынан: қолдану деңгейі, негізгі дамыту факторы, меңгеру тұжырымы, жеке тұлғаның құрылымына бағдарлау, мазмұн сипаты, басқару типі, ұйымдастыру формалары, балаға ықпал ету тәсілдері, әдістердің басымдылығы, жетілдіру бағыттары, оқушылар категориялары бойынша нақтылап көрсетеді.

Бүгінгі таңда қазақстандық ғалымдарымыз Ш.Қаланова, Ж.Қараев, Ш.Таубаева, М.Жанпейісова, Ә.Жүнісбек және т.б. ғалымдарымыздың зерттеулерінде оқытудың жаңа технологиялары жан жақты қарастырылды. Оқыту үрдісінде жаңа педагогикалық технологияларды тиімді қолдану мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, рухани, адамгершілік, азаматтық сияқты көптеген адами қабілеттерінің қалыптасуына игі ықпалын тигізеді. Оқушының өз бетімен білім алуына, өзіндік ой пікірін қалыптастырып, қорытынды жасай білуін, өз білімін өзі бағалай білуіне, қисынды ойлау қабілетін қалыптастырып, шығармашылық іс әрекетін ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Педагогикалық жүйедегі негізгі өзекті мәселе - оқушылардың, студенттердің ойлау қабілетін дамытып, өздігінен жұмыс істеуге баулу, өз ойын тұжырымдауға дағдыландыру болғандықтан сабақ барысында кеңінен деңгейлеп, дамыта оқытудың модульдік әдісін жиі пайдалану қолдау табуда.

Қолданылған әдебиет:

1. Әбенбаев С., Ахметова Г., Әбенбаева И. Дәстүрлі емес сабақ турасында //Мектептегі шетел тілі. 2003, №2, бб.11-16.
2. Әбиев Ж., С.Бабаев, А.Құдиярова. Педагогика А., Дарын., 2004
3. Курт Мередит, Джинни Стил, Чарльз Тэмпл, Скот Уолтер. Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту. Әдістемелік құрал. Алматы, 2000.
4. Қуанбаева Б. Оқытудың педагогикалық жүйесін технологиялық негізде жетілдірудің дидактикалық шарттары: дисс. Пед. ғыл.канд. – Алматы, 2005. –137 бет.
5. Таубаева Ш.Т. Оқытуың қазіргі технологиялары //Бастауыш мектеп. -1999. №4. бб-5-12

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ДАМУДЫҢ НЕГІЗГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

Мутайхан М.З

Астана «Гуманитарлық колледж»

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты - бәсекеге қабілетті маман дайындау. Мектеп – үйрететін орта, оның жүрегі - мұғалім. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс - оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Ұстаз атана білу, оны қадір тұту, қастерлеу, арындай таза ұстау - әр мұғалімнің борышы. Ол өз кәсібін, өз пәнін, барлық шәкіртін, мектебін шексіз сүйетін адам. Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі – педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл тұлға құзыреті. Жаңа формация мұғалімі табысы, біліктері арқылы қалыптасады, дамиды. Нарық жағдайындағы мұғалімге қойылатын талаптар : бәсекеге қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі.

Осы айтылғандарды жинақтай келіп, жаңа формация мұғалімі- рефлексияға қабілетті, өзін-өзі жүзеге асыруға талпынған әдіснамалық, зерттеушілік, дидактикалық - әдістемелік, әлеуметтік тұлғалық, коммуникативтілік, ақпараттық және тағы басқа құдыреттіліктердің жоғары деңгейімен сипатталатын рухани- адамгершілікті, азаматтық жауапты, белсенді, сауатты, шығармашыл тұлға.

Нәтижеге бағытталған білім моделі мен басқарудың жаңа парадигмасы аясында жекелеген ұғымдар мен нормаларды және тиімді педагогикалық технологияларды меңгеру үшін педагогтардың кәсіби мәдениетін дамытуға бағытталған оқу қажеттіліктері туындылап отыр.

Біліктілік арттыру жүйесінде педагогтардың оқу қажеттіліктері нақты білімнің мәнін түсінуге, соның нәтижесінде өзіндік іс- әрекетке енуге және жеке өміріндегі тәжірибені жетілдіру мақсаттарына байланысты қалыптасады. Осы заманғы мұғалім оқуға үлкен потенциалдық мүмкіндіктермен келеді.

Сондықтан олардың функционалдық сауаттылықтарын кәсіби шеберлікпен ұштастыру үшін нәтижеге бағытталған білім беру үлгісінде мақсатты түрде білім беретін, қалыптастыратын, дамытатын андрогогикалық процесс қажет. Басқаша айтқанда ересектерге арналған, жалпы және кәсіби білімнің қажеттілігін дамыту, ғылым, білім мен мәдениет жетістіктері арқылы адамдардың жалпы мәдениеті мен әлеуметтік белсенділікті дамытуға бағытталған танымдық іс-әрекетке ынталандыру үшін білім беру. Қазіргі білім беру парадигмасы «білікті адамға» бағытталған білімнен «мәдениет адамына» бағытталған білімге көшуді көздейді. Бұл білім беру жаңаша ұйымдастыру- оның философиялық, психологиялық, педагогикалық негіздерін, теориясы мен тәжірибесін тереңірек қайта қарауды қажет етеді.

Сондықтан бүгінгі күні еліміздің білім жүйесінде оқыту үдерісін тың идеяларға негізделген жаңа мазмұнын қамтамасыз ету міндеті тұр.

Француз қайраткері «Адамға оқып – үйрену өмірде болу, өмір сүру үшін қажет» дегендей оқыту процесін технологияландыру, осыған сәйкес оқу бағдармаларын жасау, ғалымдар мен жаңашыл педагогтардың еңбектерімен танысу жұмыстары мұғалімдердің үздіксіз ізденісін айқындайды. Жаңа педагогикалық технологиялардың негізгі мәні пассивті оқыту түрінен активті оқытуға көшу оқу танымын ұйымдастырудағы бастамашылдығына жағдай туғызу, субъективтік позицияны қалыптастыру.

Білім сапасын арттыру және нәтижеге бағытталған үлгіге беталуы барысында мұғалімдер мемлекеттік стандарт берілген нәтижелерге жетуде кәсіби шеберлікпен меңгерген зерттеу біліктері мен дағдылары нәтижесінде проблеманың шешімін таба алатын, ақпараттық – коммуникативті мәдениеті жоғары тұлғалық - дамытушылық функцияны

атқарады. Қазіргі заман адамның осы құзыреттілікті меңгере отырып тек « кәсіби икемділігін оңтайландыруды қамтамасыз ету ғана емес, іске асырылу мүмкіндігін « үнемі оқып – үйрену және өзін-өзі жасау талабын қалыптастыра алады.

Қазақстандағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы жобасында Қазақстанда оқытындарды сапалы біліммен қамтамасыз етіп, халықаралық рейтингілердегі білім көрсеткішінің жақсаруы мен қазақстандық білім беру жүйесінің тартымдылығын арттыру үшін, ең алдымен, педагог кадрлардың мәртебесін арттыру, олардың бүкіл қызметі бойына мансаптық өсуі, оқытылуы және кәсіби біліктілігін дамытуды қамтамасыз ету, сондай- ақ педагогтердің еңбегін мемлекеттік қолдау мен ынталандыруды арттыру мәселелеріне үлкен мән берілген. Осыған байланысты қазіргі таңда еліміздің білім беру жүйесіндегі реформалар мен сындарлы саясаттар, өзгерістер мен жаңалықтар әрбір педагог қауымының ойлауына, өткені мен бүгіні, келешегі мен болашағы жайлы толғануына, жаңа идеялармен жаңа жүйелермен жұмыс жасауына негіз болары анық. Олай болса, білімнің сапалы да саналы түрде берілуі білім беру жүйесіндегі педагогтердің, зиялылар қауымының деңгейіне байланысты. Дәстүрлі білім беру жүйесінде білікті мамандар даярлаушы кәсіби білім беретін оқу орындарының басты мақсаты – мамандықтарды игерту ғана болса, ал қазір әлемдік білім кеңестігіне ене отырып, бәсекеге қабілетті тұлға дайындау үшін адамның құзырлылық қабілетіне сүйену арқылы нәтижеге бағдарланған білім беру жүйесін ұсыну – қазіргі таңда негізгі өзекті мәселелердің бірі. Жалпы алғанда «құзырлылық» ұғымы жайлы ғалым К.Құдайбергенова «Құзырлылық ұғымы – соңғы жылдары педагогика саласында тұлғаның субъектілік тәжірибесіне ерекше көңіл аудару нәтижесінде ендіріліп отырған ұғым.

Құзырлылықтың латын тілінен аудармасы «компетенс» белгілі сала бойынша жан – жақты хабардар білгір деген мағынаны қамти отырып, қандай да бір сұрақтар төңірегінде беделді түрде шешім шығара алады дегенді білдіреді» деп көрсетеді. Бұл жайлы Б.Тұрғанбаева «... өзінің практикалық әрекеті арқылы алған білімдерін өз өмірлік мәселелерін шешуде қолдана алуын – құзырлылықтар деп атаймыз » деп анықтаса, Ресей ғалымы Н.Кузьминаның көзқарасы бойынша, «Құзырлылық дегеніміз - педагогтің басқа бір адамның дамуына негіз бола алатын білімділігі мен абыройлығы ».

Латын тіліндегі « компетенс»сөзін ғалым К.Құдайбергенова «Құзырлылықты білімін, біліктілігін, дағдысын, тұлға мінез- құлқын , ең бастысы тұлға мүмкіндігін бағалаудың критерийі мақсатында қарастыру құзырлылық маңызын толық аша алады. Олай болса, құзырлылық, нәтижеге бағдарланған жаңа білім беру жүйесінің сапалық критерийі ретінде әлеуметтік және өмірлік көзқарастарды есепке алу қажет» деп жазса, Б.Тұрғанбаева «Құзырлылыққа бағытталған оқыту үрдісінде тәжірибелік жолмен мәселені шешу мүмкіндігі молаяды. Осы жағдай біліктілікті арттырудағы екінші үлгіге көшірудің негізі бола алады. Өйткені, құзырлылыққа бағытталған үлгіде білім алушылардың өздерін ұйымдастыру - басты мақсаты » деп көрсетеді.

Қ.Құдайбергенова «Құзырды әртүрлі кенеттен болған ситуацияларда мәселелерді шешу үшін қажетті білімді немесе әрекетті көрсете білу қабілеті, білім мен өмірлік ситуация арасындағы байланысты орнату мүмкіндігі ретінде, ал құзырлылықты адамның өзіндік деңгейіне, даралық қасиеттеріне тікелей байланысты тұлғалық, теориялық, практикалық өлшеу дәрежесі жоғары деңгейде кіріктірілген құрылым ретінде қарастыру ұсынылады» деген тоқтам жасайды.

12 жылдық білім беру

Қазақстан Республикасының 12 жылдық білім беру тұжырымдамасында педагог кадрлардың кәсіби - тұлғалық құзыреттілігін қалыптастыру басты мақсат екендігін атай келе, 12 жылдық білім беруде педагог төмендегідей құзыреттіліктерді игеруі міндетті деп көрсетілген.

1. Арнайы құзыреттілік- өзінің кәсіби дамуын жобалай білетін қабілеті.
2. Әлеуметтік құзыреттілік- кәсіптік қызметімен айналысу қабілеті.

3. Білім беру құзыреттілігі - педагогикалық және әлеуметтік психологияның негіздерін қолдана білу қабілеті.

Ендеше құзыреттілік дегеніміздің өзін қазіргі заман талабына сай педагог қауымының өзін -өзі өзгерте алу қабілеттілігі деп түсінуге болады. Білім саясатындағы түбегейлі өзгерістерді күнделікті оқу үрдісінде берілетін тапсырмалардан бастау қажет екендігі айқын көрсетілген. Студенттер оқытушы қауымнан тек білімге ғана емес, өмірге үйрететін қабілеттілікті қажет етіп отыр. Демек, болашақ педагогтеріміз осы ақпараттық қоғамнан қалыспай: жедел ойлаушы: жедел шешім қабылдаушы: ерекше ұйымдастырушылық қабілетті: нақты бағыт- бағдар беруші болып шығуы - бұл қазіргі заманның талабы. Міне, құзыреттілік қалыптастыру дегеніміздің өзі болашақ мұғалім - қазіргі студенттердің шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып ойлаудың , интеллектуалдық белсенділіктің жоғары деңгейіне шығу, жаңаны түсіне білуге, білімнің жетіспеушілігін сезінуге үйрету арқылы ізденуге бағыттауды қалыптастырудағы күтілетін нәтижелер болып табылмақ. Бұның өзі өз кезегінде қазіргі ұстаздардан шәкіртті оқытуда, білім беруде, тәрбиелеп өсіруде белгілі бір құзыреттіліктерді бойына сіңірген жеке тұлғаны қалыптастыруды талап етеді.

Мұндай құзырлықтың қатарына мыналар жатады:

- бағдарлы құзыреттілік (азаматтық белсенділік, саяси жүйені түсіну, баға бере білу, елжандылық, т.б);
- мәдениеттанымдылық құзыреттілік (ұлттық ерекшеліктерді тани білу, өз халқының мәдениеті мен өзге ұлттар, әлем мәдениетін салыстыру, саралай білу қабілеті);
- оқу-танымдық құзыреттілік (өзінің білімділік қабілетін ұйымдастыра білу, жоспарлай білу, ізденушілік-зерттеушілік әрекет дағдыларын игеру, талдау, қорытынды жасай білу);
- коммуникативтік құзыреттілік (адамдармен өзара қарым-қатынас тәсілдерін білу, мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілінде, халықаралық қатынаста шетел тілінде қатынас дағдылары болуы);
- ақпараттық-технологиялық құзыреттілік (ақпараттық технологиялармен, техникалық объектілер көмегімен бағдарлай білу, өз бетінше іздей білу, таңдай, талдай білу, өзгерте білуді жүзеге асыра білу қабілеті);
- әлеуметтік- еңбек құзыреттілігі (әлеуметтік-қоғамдық жағдайларға талдау жасай білу, шешім қабылдай білу, түрлі өмірлік жағдайларда жеке басына және қоғам мүддесіне сәйкес ықпал ете білу қабілеті);
- тұлғалық өзін-өзі дамыту құзыреттілігі (отбасылық еңбек, экономикалық және саяси қоғамдық қатынастар саласындағы белсенді білімі мен тәжірибесінің болу қабілеті).

Аталған құзыреттілік қасиеттерді тұлға бойына дарытуда педагог қауымның арнайы әлеуметтік білім беру құзыреттіліктерінің жан- жақты болуы талап етіледі. Егер педагог өзінің кәсіби өсу жобасын дұрыс жолға қоя отырып, өзінің кәсіптік қызметіне нақты берілу арқылы тұлғаның алған білімін өмірде қолдана білетіндей тапсырмалар жүйесін ұсына алатын жағдайда болғанда ғана студент құзыреттілігін қалыптастыруға мүмкіндік табады. Бір сөзбен айтқанда, тұлғаға бағытталған білімдер жүйесі білім стандартына сай тұлғаның жан- жақты дамуына негізделген, алған білімін өмірдің қандай бір жағдаяттарына қолдана алатындай дәрежеде ұсыну педагогтің құзыреттілігіне байланысты болады.

Кәсіби деңгейдің дамуы

Психологтер де, педагогтер де адамның рухани интеллектуалдық, кәсіби шығармашылықпен өзін-өзі дамытуы өмірінің әр кезеңінде әр қалай деп көрсетеді. Мысалы, ұлы педагогтер А.Дистерверг, К.Ушинский, А.Макаренко, В.Сухомлинский, т.б мұғалімдік еңбекті адамтану ғылымы, адамның жан дүниесі, рухани әлеміне бойлай алу өнері дей отырып, педагогикалық шеберліктің дамуына зор үлес қосқан. Осы тұрғыдан алып қарағанда педагогикалық шеберлік- кәсіби әрекетті жоғары деңгейге көтеретін мұғалімнің жеке қасиеттерінің, оның білімі мен білігінің жүйесі. Осы мәселені терең зерттеген А.Маркова мұғалімнің кәсіби деңгейге көтерілуінің төмендегідей психологиялық критерийлерін анықтаған.

Объективті критерийлер. Мұғалімнің өз мамандығына қаншалықты сәйкес әлеуметтік тәжірибеге қосар үлесі қандай екендігі. Жоғары еңбек көрсеткіші, әртүрлі мәселелерді шығармашылықпен шеше алу біліктері, т.б жататындығын атап өтеді.

Субъективті критерийлер. Адамның мамандығы қаншалықты оның табиғатына, қабілеттері мен қызығушыларына сәйкес қаншалықты ол өз ісінен қанағат табатындығымен байланысты. Мұғалім еңбегіндегі субъективті критерийлерге кәсіби – педагогикалық бағыттылық, кәсіптің маңыздылығын, оның құндылығын түсіну, маман иесі ретінде өзіне позитивті көзқарастың болуын жатқызады.

Нәтижелі критерийлер. Мұғалім өз ісіне қоғам талап етіп отырған нәтижелерге қол жеткізіп отыр ма деген мәселе тұрғысынан қарастырады. Біреулер нәтиже ретінде оқушылардың білімдерінің стандартқа сай болуын алса, енді біреулер олардың қарым-қабілетін дамытуды алады, ал кейбіреулері оқушылардың өмірге дайындығын басты назарда ұстайды, ал оқыту нәтижесі біз үшін баланың психологиялық функцияларын жетіліп, өзінің педагогикалық әрекеті арқылы алған білімдерін өз өмірлік мәселелерін шешуге қолдана алуы.

Шығармашылық критерийлер. Мұғалім өз кәсібінің шекарасынан шыға алуы, сол арқылы өз тәжірибесін, еңбегін өзгерте алуы жатқызылады. Шығармашыл мұғалім үшін біреудің тәжірибесін қайталағаннан гөрі өз жаңалықтарын, білгендері мен түйгендерін басқаларға ұсына алуының, шығармашылық бағыттылықтың болуының мәні зор. Кәсібиліктің бірден келе салмайтындығы белгілі, оны әр мұғалім ерте ме, кеш пе меңгеруі тиіс. А.Маркова оның кезеңдерін төмендегідей етіп бөледі: мұғалімнің өз мамандығына бейімделу кезеңі: мамандықта өзін-өзі өзектендіру кезеңі: мамандықты еркін меңгерген кезең: мамандықта шығармашылық деңгейге жеткен кезең. Осылайша ғалым кәсіби құзыреттіліктің сипаттамасын шебер- мұғалімнің, жаңашыл- мұғалімнің, зерттеуші- мұғалімнің, кәсіби дәрежесіне көтерілген мұғалімдердің жиынтық бейнесі ретінде қарастырады.

Ең бірінші кезекте мұғалімнің « өзіндік жаңалығы» болуы қажет. Ғылым жаңалығын түрлендіруде өз үлесін қосу арқылы жасаған нәтижелі жұмысы өзгелердің тәжірибесін толық көшірмей, жаңа ортаға икемдеп, өзіндік іс- әрекет жиынтығы арқылы айтарлықтай нәтижеге қол жеткізу керек. Қазіргі кәсіптік- педагогикалық қызмет қандай мұғалімді талап етеді. Мұғалім – оқушылардың жеке тұлғасын дамытуға басымдық беретін, күрделі әлеуметтік-мәдени жағдайларда еркін бағдарлай алатын, шығармашылық процестерді басқара алатын, адам туралы ғылымның жетістіктерін, оның даму заңдылықтарын, компьютерлік оқыту өнерін терең меңгерген жан- жақты дамыған шығармашыл тұлғаны талап етеді.

Ал, білім беруде кәсіби құзырлы маман иесіне жеткен деп мамандығы бойынша өз пәнін жетік білетін, оқушының шығармашылығы мен дарындылығының дамуына жағдай жасай алатын, тұлғалық- ізгілілік бағыттылығы жоғары, педагогикалық шеберлік пен өзінің іс- қимылын жүйелілікпен атқаруға қабілетті, оқытудың жаңа технологияларын толық меңгерген және білімдік мониторинг негізінде ақпараттарды тауып, оларды таңдап сараптай алатын, отандық және шетелдік тәжірибелерді шығармашылықпен қолдана білетін кәсіби маман педагогті айтамыз.

- 1) А.С. Макаренко. Педагогические сочинения. М., «Педагогика», 1988.
- 2) А.С. Макаренко. Психология труда учителя. М., «Просвещение», 1993.
- 3) В.И. Андреева. Педагогика творческого саморазвития. Казань. 1996.
- 4) Краткий словарь иностранных слов // под.ред. О.П.Марасанова. М., 1993. 318-б
- 5) Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2005-2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы // Астана . 2004. 28-б.
- 6) Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы // Алматы 2010.6-б
- 7) Қазақстан Республикасында 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы // Астана. 2004. 3-4б.

8) Советский энциклопедический словарь// М., Издательство «Советская энциклопедия», 1984. 613-б

9) С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. А.С. Макаренко. «Толковый словарь русского языка» // М., 2004. 288-б.

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ

Сусан Риза Жумабековна
Экономика, бизнес және құқық колледжі ҚЭУК

Білекті бірді, білімді мыңды жығады

Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан үшін ең негізгі басымдықтың бірі - білім. Білім - ғылымның іргетасы және мемлекет дамуының алтын арқауы. Осы уақыт ішінде елімізде оң өзгерістер, табыстар мен көптеген ғылыми жаңалықтар өмірге келді.

Қазіргі кезеңде елдердің бір-бірінен салыстырмалы тұрғыдағы артықшылығы, бәсекелестік күш-қуаты олардың табиғи ресурстарымен емес көбінесе адам капиталымен, инновациялық технологияларды және ақпарат ағымын ұтымды пайдаланумен анықталып отыр. Дүниежүзі көлемінде постиндустриалдық қоғамға көшудегі білім беруді жаңарту қазіргі заманғы маңызды әлеуметтік құндылықтар мен қоғамдық бағыттар жүйесін дұрыс қалыптастырудың шешуші жағдайы есебінде көрінеді. Білім құндылықтары тұлғанық, қоғамның және табиғаттың игіліктеріне сәйкестендіріліп, ашық, вариативті, рухани және мәдени қаныққан толерантты, отаншылдық және шынайы азаматтықтың қалыптасуын қамтамасыз ететін жүйеге бірігуі тиіс. Білім беру экономикаға мамандар даярлау емес, қоғамның интеллектуалдық және мәдени деңгейін көтеру, оның бәсекелестік қабілеттерін инновация мен демократиялық прогреске лайық дамыту, өмірдің қазіргі заманғы стилін қалыптастыру құралына айналуы тиіс.

Ел болашағы — білімді ұрпақта. Сондықтан білім беру саласында жасалып жатқан жаңа реформаларды жүзеге асыру — ұстаздар қауымы на ортақ іс. Сондықтан ұстаздарға жаңаша жұмыс істеуге, шығармашылық еңбегі мен оқыту әдістерін жаңа арнаға бұруына, педагогикалық еңбегін қайта құруына тура келеді. Бұл бағытта жұмыстар атқарылып та жатыр. Көштен қалмаймыз деп жаңаның бәрін қабылдай беру дұрыс па, бұған дейін қол жеткізген табыстарымызбен іс-тәжірибемізді әрі қарай қалай ұш тастырамыз деген ойлар да мазалауы мүмкін. Өткен күндердегі іс-тәжірибеге көз жіберсек, кешегі бүгінгіге, бүгінгі ертеңгіге ұқсамайды. Себебі ғылымның дамуы, білім мазмұнының өзгеруі, өмір талабы, оқушы талғамы үнемі өсуде. Қай қоғамда болмасын шешуші фактор — адам және жеке тұлға болып қала бермек. Ғасырлар бойы қалыптасқан рухани құндылықтарымызды, байлығымызды түгендеу, игеру, жас ұрпақ бойына игі қасиеттерді сіңіру — бүгінгі білім жолында жүрген ұстаздардың басты борышы. Бір кездері М.Жұмабаев: «Арыстандай айбатты, Жолбарыстай қайратты, Қырандай күшті қанатты, Мен жастарға сенемін», - деп бекерден - бекер айтпаған болар. Сондықтан да жастар қоғам, халық ал- дындағы борышын, міндетін сезіне білуі қажет. Егеменді еліміздің ең басты мақсаты өркениетті елдер қатарына көтерілу болса, ал өркениетке жетуде жан-жақты дамыған, рухани бай тұлғаның алатын орны ерекше. Қазіргі білім берудің басты мақсаты да сол жан-жақты дамыған, рухани бай жеке тұлға қалыптастыру болып табылады.

Қазіргі кезде егемен елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл оқу-тәрбие үдерісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай білім мен тәрбие беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі — маңызды мәселелердің бірі. Болашақта өркениеті дамыған елдер қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстанда дамыған

бәсекеге қабілетті елдің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін ол — білім. Сондықтан қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісін технологияландыру мәселесін қойып отыр. Инновациялық технологияларды меңгеруде мұғалімнің жан-жақты білімі қажет. Қазіргі мектеп мұғалімі: жаңаша ойлау жүйесін меңгере алатын, оқушымен тез тіл табыса алатын, білімді, шебер, іскер болуы тиіс.

Әлемнің дамыған елдерінің көбі 80-жылдардың ортасында білім берудің жаңа типіне көшу керек деген қорытындыға келді. Ол білімнің санына емес, функционалдық сауаттылыққа негізделу керек болды. Яғни, адамның көп білуі маңызды емес, оның қолынан не келеді және білімін қалай пайдалана алады деген мәселеге назар аударылды. Білім саласы дамыған елдердің Финляндия, Сингапур, Жапония білім беру тәжірибелерін Қазақстан жағдайына бейімдеп, енгізудің маңызы зор болады деп білеміз.

Финляндияда білім беру жүйесіндегі реформалар ХХ ғасырдың 80-ші жылдары басталған екен. Осы жылдар аралығында білім беру жүйесі көптеген жетістіктерге қол жеткізіпті. Оның дәлелін Финляндияның зерттеулер нәтижесі бойынша 50 елдің ішінде бірінші орынға шыққанынан білдім. Бұл елдің мектептерінде міндетті оқу 9 жыл және барлық бала бірдей білім алады екен. Оның ішінде мүмкіндігі шектеулі (әртүрлі жетіспеушілігі немесе мүкістері) бар балалар да бірге білім алады. Олардың өздерін басқаша сезінуіне жол берілмейтіндігі маған ұнады. Мұғалімдер мен оқушылардың қарым-қатынасы достастыққа құрылды. Ата-аналар мен оқушылардың арасында мұғалім беделі ылғи да жоғары тұрады екен. Сондай-ақ қабілетті оқушылар сабақ үлгерімі төмен оқушыларға көмектеседі және ол әрқашан қолдау табады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті - оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық коммуникациялық желілерге шығу, ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау» - деп атап көрсеткендей, қазіргі кезде әрбір оқытушының алдына қойып отырған басты міндеттерінің бірі- оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық үдерістегі технологияны меңгеру. Ал білім беру жүйесінің алдындағы жаңа міндеттердің бірі инновациялық педагогикалық оқыту технологияларын пайдаланып білім сапасын арттыру.

Инновациялық білім берудің дамуы оқу үдерісінің мазмұнына және ұйымдастыруына өзгеріс енгізуді талап етеді. Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа көптеген адами келбеттің дамуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, өзін-өзі жетілдіру оқу үдерісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Қазіргі кезде инновацияның білім беру жүйесіндегі маңызды мәселелерінің бірі – жаңалықтарды топтастыру. Мұғалім үшін ашылған жаңа әдісті жан-жақты түсіне білу үшін, бұл жаңалықтың басқа жаңалықтардан ерекшелігін, айырмашылығын, артықшылығын көре білу қажет.

Дұрыс ұйымдастырылған іс-әрекет пен қарым-қатынас оқу үрдісінің оқыту және тәрбиелеу функцияларының қатар және тиімді жүруіне жағдай жасайды. Инновациялық үрдістің негізі- жаңалықтарды қалыптастырып жүзеге асырудың тұтастық қызметі. Инновация білім деңгейінің көтерілуіне жағдай туғызады. Дүние жүзіндегі инновациялық процестердің барлығы кез - келген мемлекеттің экономикалық дамуының жоғары деңгейін қамтамасыз етумен бірге, ғылыми-техникалық ілгерілуін де едәуір жылдамдатады. Өйткені, мемлекет дамуының негізі болып табылатын инновациялық саясат кез - келген бәсекеге қабілетті мемлекеттегі ғылым дамуының бағытын анықтайды. Сондықтан да ғылыми - техникалық процесс бүкіл әлемде «инновациялық процесс» - ұғымымен тығыз байланыста болуды талап етеді. Инновациялық процесс жаңа бір өнімнің алынуын білдіреді де, ол

идеяның пайда болуынан бастап, оның коммерциялық тұрғыда жүзеге асырылуына дейінгі ұзақ жолды қамти отырып, әр түрлі қарым - қатынастар (өндіру, алмасу, тұтыну) кешенін өз қарамағына алады.

Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру тұлғаның интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие процесін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Қазіргі педагогика жаңалықтарын пән ерекшелігіне қарай қолдана білу - оқыту мақсатына жетудің бірден - бір жолы. Осы жолда педагогикалық технология оқыту мақсатына жетудің тиімді, нақты жолдарын көрсетеді. Оқытудың жаңа технологиясы іс-әрекеттің жоспарланған нәтижесіне жетудің шартты тәсілі ретінде қарастырылатын жаңа әдістердің жиынтығынан тұрады. Қорыта айтқанда, инновациялық технологиялардың қай түрін алсақ та, олардың тиімділігі тек қана мұғалімнің шеберлігімен және осы шеберлікті шыңдай түскендігімен ғана шын күшіне ие бола алады. Дәстүрлі сабақта инновациялық тәсілдерді қолдану оқушылардың сөйлеу әрекетін дамытудың бірден-бір тиімдісі болып табылады. Жалпы дәстүрлі сабақ оқушылардың көзқарасын қалыптасатын руда өз шегінен шығармайды. Бұл жерде айта кеткен жөн сыныпта зерек балалар мен қатар шығармашылық және ойлау қабілеті төмен, өз бетінше жұмыс істеуге үйренбегендіктен уақытты бос өткізеді.

Сондықтан білім алушылардың ынтасын арттыруға арналған әдістемелік құралдардың жүйесі мен амалдары әр мұғалімнен оларды терең игеруін, іске асыруын және оған сай болатын іскерлікті талап етеді.

1. Назарбеу Н. “Қазақстан — 2030” Барлық қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі және әл-ауқатының артуы, Ел Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы. Алматы: Білім, 1997ж.
2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 - 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы заңы.
3. Білім берудегі инновациялық технологиялар : Педагогикалық әдістемелік журналы «Білім берудегі менеджмент» / Г.М.Жусанбаева; №1, 2014.-134б
4. З.С. Көшімбетова «Оқу—тәрбие үрдісінде оқытудың инновациялық әдіс-тәсілдерін пайдаланудың педагогикалық шарттары», Алматы, 2008.

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Омарова А.К., Тусупбаева А.А.
Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжі

Білім беру технологияларының даму тенденциялары тұлғаның өзін-өзі тануына және өзін-өзі дамуына мүмкіндік беретін гуманитарлық білім берумен тікелей байланысты. Білім берудегі қазіргі заманғы технологиялардың көмегімен жаңа білім беру парадигмасы іске асатын құрал ретінде қарастырылады. "Білім беру технологиялары", "педагогикалық технология" терминімен қатар "оқыту технологиялары" термині қолданылады. Оның біріншісі көлемді болып келеді. Өйткені, білім беру технологиясында оқушының, үйренушінің тұлғалық сапасын дамыту және құрумен байланысты болатын тәрбиелік аспекті бар. "Оқыту технологиясы – белгіленген мақсатқа нәтижелі қол жеткізуді қамтамасыз етуде оқытудың формасы, әдістері мен құралдарын ашып көрсетіп, оқу бағдарламасында белгіленген оқытудың мазмұны жүзеге асырылады", – деп С.Әбенбаев айта келіп, оның құрылымын төмендегідей етіп көрсетеді [1]:

- оқытудың мақсаты;
- білім берудің мазмұны;
- педагогикалық өзара әрекеттестіктің құралы (оқыту және мотивация), оқыту процесін ұйымдастыру;
- оқушы, оқытушы;
- әрекеттің нәтижесі (сонымен бірге кәсіптік даярлықтың деңгейі).

Сонымен қатар, С.Әбенбаев нақтылы педагогикалық процесті талдап жүзеге асыруды “... оқыту технологиясын жобалау процесі деп атауға болады” деп айта келіп, оның құрылымын төмендегідей анықтайды:

- оқу жоспары және бағдарламасына сай оқытудың мазмұнын таңдау;
- оқытушы бағдарлай алатын оқытудың басымды мақсатын таңдау, яғни жобалау барысында білім алушыларда қандай кәсіптік және тұлғалық сапа қалыптасады, міне соны анықтау;
- мақсаттарға немесе басымды бір мақсатқа негізделіп оқыту технологиясын таңдау;
- оқыту технологиясын талдап жасау.

Педагогикалық зерттеулердің нәтижелеріне сәйкес білім берудің қазіргі заманғы технологиясының нұсқауы, төмендегі принциптердің қатысуымен жасалуы тиістігі анықталуда:

- дидактикалық жүйені көрсететін технологияның бүтіндік принципі;
- қойылған мақсатқа жету үшін нақты педагогикалық ортада технологияларды қайта өндіру принципі;
- сәйкес келетін педагогикалық жүйелердің өзін-өзі дайындау механизміне әсер ететін факторлардың приоритеті және педагогикалық құрылымдарының сызықтық емес принципі;
- оқушының жеке тұлға ретінде қалыптасуына және оның танымдық қабілеттілігіне оқыту процесінің бейімделу принципі;
- біріктірілген білімдерді құру үшін оптимальді жағдай жасайтын оқу ақпараттарының потенциалды көп болу (артық болу) принципі.

Педагогикалық технологияның міндеттері:

- әр түрлі қызмет саласындағы іскерлік пен дағдылардың шыңдау, білімнің тереңдігін, беріктігін арттыру;
- мінез – құлықтағы әлеуметтік құнды әдеттер мен формаларды нығайту және арттыру;
- технологиялық құрал-саймандармен жұмыс істеуге үйрету;
- технологиялық ойлау дағдыларын дамыту;
- оқу міндеттері мен қоғамдық пайдалы еңбек ұйымдастыруда технологиялық тәртіпке сай нақты әдеттерді тәрбиелеу. Педагогикалық технология әр түрлі жағдайлардағы нақты өзара іс-қимылдарды, жүйеленген, бағдарланған, оқыту және тәрбиелеу стандарттарына сай тәсілдер негізінде компьютер мен техникалық құралдар қолдану арқылы да ұйымдастырылады. Бүгінгі таңда білім беру жүйесінің құрылымдарында оқытудың айқындалған көптеген технологияларын пайдаланып жатқандығы белгілі. Болашақ маманға тәжірибе беруде ақпаратпен жұмыс істеу әдістеріне, жаңа білімдерді құру әдістеріне, ең маңыздысы - әлемнің дамуы туралы білімдердің қажетті деңгейін қалыптастыратын әдістерге үйрету. Сондықтан әрбір оқытушыға және оқушыға "оқыту" мен "үйрену" процестерін игеру үшін 3 тілді меңгеруі қажет: ана тілін, ғылым тілін және технология тілін. Сонымен технология көмегімен білімдерді, іскерлікті, дағдыларды игеру процесінде тұлғалық қасиеттің дамуында нәтижелі шешімге жету мүмкіндігі қамтамасыз етіледі. "Педагогикалық технология" оның ішінде "оқыту технологиясы" ұғымын анықтауда, басым көпшілік мамандар оларды үш маңызды жағдайлармен біріктіреді:

- іс-әрекетінің жиынтығы түріндегі қажет ететін үлгіні дәл анықтау негізінде оқытуды жоспарлау;
- оқытуды талап ететін әрекетті қалыптастыруды іріктеген қатаң тізбекті әрекеті түріндегі оқытудың барлық процесін "бағдарламалау".

- алғашқы белгіленген эталонмен оқытудың нәтижесін салыстыру. М.Чошанов оқыту технологиясы негізінен педагогикалық процестегі «Қалай нәтижелі етіп оқыту керек?» мәселесін шешуге бағытталатынын айтады. Оқыту технологиясы жөніндегі ой-пікірлерді саралай келе,

біздер оны: біріншіден, оқытудың мақсатқа сәйкес нәтижесіне қол жеткізудегі нақты қадамдарды және олардың үйлесімділігін зерделейтін ғылым саласы; екіншіден, оқытудың нақты жағдайда нәтижелі жүзеге асырылуын белгілейтін жобалау немесе модельдеу; нақты оқыту процесін нәтижелі етіп оқытудағы процес деп білеміз. Б.Қуанбаева өзінің зерттеуінде әдістемелік жүйені технологиялық негізде жетілдіруді төмендегідей дидактикалық талаптарының орындалу негізін белгілейді:

- а) оқытудың мақсаты диагностикалық операцияларды анықтаулы тиіс, яғни иерархиялық тізбек түрінде берілген мақсаттар таксономиясы құрылуы қажет;
- ә) білім мазмұны мақсаттар таксономиясына сәйкес анықталып, оны анықтау принциптері ізгілендіру тұрғысында қайта қаралуы қажет;
- б) оқытудың белсенді әдістерін басым түрде пайдаланып, оқыту әдістерінің басты аспектілерін ескерілген үш деңгейлі моделі құрылып, кеңінен пайдалануы қажет;
- в) оқытудың формасы оқушының жеке даму траекториясын, сондай-ақ педагогикалық жағдаяттарға сәйкес жеке, жұптық және топтық формалардың тиімді үйлесуін қамтамасыз ететіндей түрде жетілдіруі тиіс;
- г) оқыту құралдарын жетілдіру компьютерлік техника мен ақпараттық технологияларды олардың дидактикалық мүмкіндіктері нақты анықталып, дәстүрлі құралдармен үйлесімді бірге пайдалануға бағытталуы қажет [2].

Жалпы "Педагогикалық технология" түсінігі қаншалықты қолданыста болғанымен, ол жөніндегі түсінік ұғыныңқы болмаған. Білім берудің қазіргі кездегі практикасында бұл ұғым стандартты емес ғылыми көріністерде ереже ретінде қолданылып, педагог жұмыстарының өндірілген әдіс-тәсілдерін, құралдарын білдіреді. В.П.Беспалько технологияны түсіну үшін ең алдымен педагогикалық іс-әрекеттің өндірушілік белгісіне көңіл аудару қажеттігіне зейін аударады, әлеуметтік тұрғыдан бұл белгі, технологияның басқа белгілерінен оның жалпылық сипатымен байланыстылығын сипаттайды. Қазіргі білім беру технологияларын Г.К. Селевко технологияның классификациялық параметрлері тұрғысынан: қолдану деңгейі, негізгі дамыту факторы, меңгеру тұжырымы, жеке тұлғаның құрылымына бағдарлау, мазмұн сипаты, басқару типі, ұйымдастыру формалары, балаға ықпал ету тәсілдері, әдістердің басымдылығы, жетілдіру бағыттары, оқушылар категориялары бойынша нақтылап көрсетеді [3].

Ш.Т.Таубаева оқытудың қазіргі технологияларының аттарын атап көрсетіп, олардың мақсаттарын, тұжырымының және мазмұны мен әдістерінің ерекшеліктерін сипаттап көрсетеді. Жұмыста педагог-ғалымның зерттеулері басшылыққа алынған [4].

Сонымен педагогикалық технологиялардан төмендегілерін бөле жарып көрсетуге болады:

- ойын арқылы оқыту технологиясы;
- проблемалық оқыту технологиясы;
- тірек сигналдары арқылы оқыту;
- деңгейлік саралап оқыту;
- міндетті нәтижелерге негізделген деңгейлік оқыту технологиясы;
- бағдарламалап оқыту технологиясы;
- оқытудың компьютерлік технологиясы;
- дидактикалық бірліктерді ірілендіру технологиясы;
- дамыта оқыту технологиясы;
- модульдік оқыту.

Сондай-ақ Қазақстандық ғалымдардың оқыту технологиялары белсенді түрде білім беру жүйесінде қолданылуда. Бұл технологиялардың өздеріне тән ерекшеліктері бар. Мәселен, В.Ф.Шаталовтың тірек сигналдары арқылы оқыту технологиясының ерекшелігі:

- үнемі қайталау;
- ірі блокпен оқыту, тіректі қолдану;
- жеке бағдарлы қарым-қатынас, ықпал;
- ізгілік;
- зорлықсыз, еркімен оқыту;

- әр оқушының табысының жариялылығын түзетуге, өсуге, табысқа жетуге жағдай жасау;
- оқыту мен тәрбиелеуді біріктіру.

Сондай-ақ әрбір педагогикалық технологияның өзіндік ерекшеліктері бар. Олардың негізгі қарастыратыны оқытуды нәтижелі ету.

Педагогикалық жүйедегі негізгі өзекті мәселе - оқушылардың, студенттердің ойлау қабілетін дамытып, өздігінен жұмыс істеуге баулу, өз ойын тұжырымдауға дағдыландыру болғандықтан сабақ барысында кеңінен деңгейлеп, дамыта оқытудың модульдік әдісін жиі пайдалану қолдау табуда.

Әдебиеттер

1. Қуанбаева Б. Оқытудың педагогикалық жүйесін технологиялық негізде жетілдірудің дидактикалық шарттары: дисс. Пед. ғыл.канд. – Алматы, 2013. –137 бет.
3. Селевко Г.К. Современные технологии в образовании. –Алматы, 2009г.
4. Таубаева Ш.Т. Оқытуың қазіргі технологиялары –Алматы, 2012. №4. бб-5-12.

ҚАЗІРГІ УАҚЫТТА ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМЫНЫҢ БІР ЕРЕКШІЛІГІ – БАЛАНЫҢ ТҮЛҒАЛЫҚ ДАМУЫНА БАҒЫТТАЛҒАН ЖАҢА ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ӨМІРГЕ ЕНГІЗУ

Қарағанды маңызды «Болашақ» білім беру колледжінің
ШТ-15-3(11) тобының студенті Хайратхан Алуа
Ғылыми жетекші педагогика пәнінің оқытушысы Әшен А.А.

Білім беру жүйесінде ерекше маңызды болып табылатын мәселелердің бірі – оқытуды ақпараттандыру, яғни оқу үрдісінде ақпараттық технологияларды пайдалану болып табылады. Оқытудың жаңа педагогикалық технологияларын меңгеру мұғалімнен орасан зор іскерлік пен шығармашылыққа негізделген ізденістерді қажет етеді. Осындай мақсат көздеген жүйелі ізденістер мұғалімнің заманауи технологияны меңгеруіне, инновациялық жетілуіне мүмкіндік береді. Оқыту технологиясы педагогикалық әдістерге негізделген 1960 жылдарда шетел зерттеушілері «педагогикалық технология» терминін енгізді. *«Педагогикалық технология» дегеніміз — тәжірибеде жүзеге асырылатын белгілі бір педагогикалық жүйенің жобасы, ал педагогикалық жағдайларға сай қолданылатын әдіс-тәсілдер — оның бөлігі ғана» — деп көрсткен В.Беспалько.*

Заманауи *«технология»* ұғымы кеңінен қолданылады. Сол сияқты педагогика пәнінде де, «технология» термині пайда болды. Әсіресе білім беру мен тәрбие саласында бұл таптырмас құралдардың бірі. Қазіргі уақытта педагогика ғылымының бір ерекшелігі – баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын өмірге енгізуге ұмтылуы. «Педагогикалық технологиялар» – бұл білімнің басымды мақсаттарымен біріктірілген пәндер мен әдістемелердің: оқу-тәрбие процессін ұйымдастырудың өзара ортақ тұжырымдамамен байланысқан міндеттерінің, мазмұнының, тұрпаттары мен әдістерінің күрделі және ашық жүйелері, мұнда әрбір құрамның басқаларына әсер етіп, ақыр аяғында оқушының дамуына жағымды жағдайлар жиынтығын құрайды. Заманауи технология түрлерін сабақ үрдісінде пайдалану, оқушының шығармашылық, интеллектуалды қабілетінің дамуына, өз білімін өмірде пайдалана білу дағдыларының қалыптасуына әкеледі.

Педагогикалық технология – педагогикалық іскерліктердің жетістігіне жеткізетін ғылыми жобалау және нақты өндіру. Сонымен педагогикалық процесс белгілі жүйе принциптерінде құрылатын болғандықтан, педагогикалық технология сыртқы және ішкі болып бөлінеді. Осы принциптерді жалғастырмалы орындау олардың объективті қарым-қатынасында және педагогтің тұлғасын толық көрсететін жинағы ретінде қарастырылуы мүмкін. Педагогикалық технология - мұғалімнің кәсіби қызметін жанартушы және сатыланып жоспарланған нәтижеге жетуге мүмкіндік беретін іс-әрекеттер көзі. Мұның өзі

ақпараттық технологияларды пайдаланудың екі бағыты бар екендігін анықтауға мүмкіндік береді. Бірінші бағыт тұрғысынан алып қарасақ, ақпараттық технологиялар білім, білік, дағдыны игеру үшін қажетті ресурс болып табылып, оқушылардың саналы тәрбие, сапалы білім алуына жағдай жасайды, ал екінші бағыт тұрғысында ақпараттық технологиялар оқу-тәрбие үрдісін ұйымдастыру тиімділігін арттырудың қуатты құралы болып табылады.

Кез-келген елдің экономикалық қуаты, халқының өмір сүру деңгейінің жоғарылығы, дүниежүзілік қауымдастықтағы орны мен салмағы сол елдің технологиялық даму деңгейімен анықталады. Жалпы қоғам дамуы мен заманауи технологияны енгізу сапалығы осы елдегі білім беру ісінің жолға қойылғандығы мен осы саланы ақпараттандыру деңгейіне келіп тіреледі. Қазіргі Қазақстандық білім беру кеңістігіндегі түбегейлі өзгерістер — тарихи объективті процес. Білім беру саласын реформалаудағы мақсат — білім беру жүйесін қайта қарап, оқушылардың шығармашылық бейімделуіне қарай бағдарлы, сатылы білім алуларына жағдай жасау болып табылады. Бүгінгі таңда оқушының білім сапасын бұрынғыдай білім, білігі және дағдысымен өлшеу жеткіліксіз. Қазіргі талап білім сапасы оқушының алған білімін жеке басының әрі қарай дамуына, тұлға ретінде қоғамның өркендеуіне пайдалана білуімен өлшенеді деп тұжырымдалады.

«ҚР білім беруді дамытудың 2005-2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының» тұжырымдамасында: «Білімді, білік-дағдыларды механикалық түрде беру емес, ақпараттық-зияткерлік ресурстарды өз бетінше тауып, талдап және пайдалана білетін, идеялардың қуат көзі болатын, жедел өзгеріп отыратын әлем жағдайында дамитын және өзін-өзі ашып көрсете алатын жеке тұлғаны қалыптастыру басымдық болып табылады» делінген. Демек, бұл тұжырымдама білім берудің басты философиясы болмақ. Ал білім беру саласындағы технологиялық идеялар, бұдан 400 жыл бұрын пайда болған. Бұл күнде оқыту технологиясы үлкен өзгеріске ұшырап отыр. Мұғалімдер мен оқушыларға әр түрлі дидактикалық материалдармен қоса оқытудың техникалық құралдары жәрдемге келді.

Педагогикалық технология- оқытудың жоспарлы нәтижесі процесін суреттеу және педагогикалық мақсатқа жету үшін қолданылатын барлық жеке тұлғалық, құралдық, әдістемелік тәсілдердің жүйелі жиынтығы. Педагогикалық технологияның мәні тұлғаның дамуы мен өзін-өзі дамытуы ретінде қалыптасады, олардың сапасы мен мазмұны мұғалімдердің, оқу мекемелері мен бүкіл білім жүйесі жұмысында маңызы зор. Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгеру оқытушының интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу тәрбие процесін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі деп көрсетеді. «Инновация» ұғымы ең бірінші XIX ғасырда мәдениет танушылардың зерттеулерінен пайда болды, яғни бірі мәдениет түрлерін, екіншісі «ел мәдениетіне енгізу» дегенді білдіреді және бұл ұғым этнографияда әлі күнге дейін сақталған.

Инновация (латын сөзі «*inouis*» — жаңа) жаңа, жаңалық, жаңарту дегенді білдіреді екен. С. И Ожегов сөздігі бойынша: «инновация бірінші рет шыққан, жасалған, жуық арада пайда болған, бұрынғының орнын басатын, алғаш ашылған, бұрыннан таныс емес енгізілген жаңалық» -делінген.

«Инновация» ұғымын әр елде әр түрлі түсінген, кейбір мемлекеттерде (АҚШ, Нидерланды) бұл термин кең тараған, ал Араб елдерінде, Жапония елдерінде «инновация» 95 мың сөздіктерде кездестіру мүмкін емес. Сондықтан әр елде бұл құбылысқа қандай көзқарас қалыптасқанын анықтау мақсатымен ғылыми – педагогикалық, техникалық саяси әдебиеттерді, баспа беттерін зерттей келе, Ресейде, шет елдерде, Қазақстан мемлекетінде «инновация» ұғымына берілген анықтамаларға зейін аударайық.

«Ғылымның қайнар көзі» — Ресейде «инновация» ұғымына өте үлкен күдікпен қараған: XIX- XX ғ. басындағы бірде-бір білім реформаларында бұл термині кездеспейді. Негізінде реформа жүзеге асқан, яғни инновациялық үрдіске өткен, бірақ «инновация» термині еш жерде аталмайды.

«Инновация» деген ұғымның өзін қарастырсақ, ғалымдардың көбі оған әртүрлі анықтамалар берген. Мысалы, инновация ұғымның әр елдегі, әр түрлі уақытта берілген анықтамалары: «Инновация» ұғымына берілген ең ескі емес анықтама, бұл салада американдықтар мен еуропалық көлемді зерттеулер иесі Э. М. Роджерстің анықтамасы болып; есептеледі. Э. М. Роджерс инновацияны былайша түсіндіреді: «Инновация – нақтылы бір адамға жаңа болып табылатын идея». Америка ғалымдары Биль және Болен педагогикалық инновацияны «құрылымына материалдық өзгеруіне ғана емес, сол материалды қолданудағы көзқарастардың комплексті өзгертуіне біріктіретін үлкен өзгеріс», — деп түсінеді екен.

Кейіннен «инновация» ұғымы білім беру жүйесіне жаңаны енгізу мағынасында педагогикалық еңбектерде кезіге бастады.

Бастауыш сынып мұғалімдерін даярлаудың қазіргі кездегі қалыптасқан жүйесі оның құрылымын, ұйымдастырылуын, мектеп практикасымен және білім беру жүйесіндегі инновациялық үрдістерімен өзара байланысын қайта қарауды талап етеді. Бұл жоғары оқу орнында мамандар даярлаудың сапасын арттыруда мұғалім тұлғасының өздігінен дамуына, оның шығармашылық қабілетінің артуына мүмкіндік жасауды және оқу-тәрбие үрдісін жетілдіруді қамтамасыз ететін жаңа педагогикалық технологияларды пайдалану көзделеді. Технологияны педагогикалық іс-әрекетті қайта құрудың жүйелі тұтас құралы ретінде тиімді пайдалану оқу-тәрбие үрдісінің сапасын жақсартуға, жеке тұлғаны дамыту міндеттерін шешуге септігін тигізеді.

Бүгінгі таңда педагогикалық технология мәселесі теориялық және ғылыми-қолданбалы бағыт тұрғысынан зерттеу арқауы болып отыр. Теориялық тұрғыдан алып қарағанда, педагогикалық технология - педагогиканың категориясы ретінде қарастырылады оның мәні мен құрылымы айқындалады, педагогикалық іс-әрекеттің әртүрлі саласындағы (дидактика, тәрбие, білім беруді басқару) педагогикалық технологияның ғылыми негіздерін оқып-үйренеді, педагогикалық технологияны жобалаудың әдіснамасы мен теориясы зерттеледі және педагогикалық технология теориясының негіздері ашып көрсетіледі. Ғылыми-педагогикалық зерттеулерге жасалынған талдау жаңа педагогикалық технологиялардың бірнеше түрлерін бөліп көрсетуге мүмкіндік берді. Енді солардың ішінен жоғары оқу орындарының оқу үрдісінде қолдануға ұсынылатын бірқатарына тоқталайық.

Инновация ұғымының дамуы тікелей *«жаңа педагогикалық технологиялардың»* шығуына алып келді. **«Жаңа педагогикалық технология»** дегеніміз- оқыту мен білім беруге бағытталған заманауи оқытудың әдістері мен тәсілдері және де заманауи технологиялар көмегімен жүзеге асатын жүйе. **Жаңа педагогикалық технология** мақсаты – оқытуды ізгілендіруі, яғни оқу құралдары оқушылардың өздігінен танымдық іс-әрекетін жүргізе алатындай болуы керек. Жаңа педагогикалық технология түрлері өте көп.

1. **Ойын технологиясы** – оқу үрдісіндегі оқытудың әрі формасы, әрі әдісі ретінде дербес дидактикалық категория. Сонымен бірге ойынды мұғалім мен оқушылардың бірлескен оқу әрекетінің өзара байланысты технологиясы ретінде қолдануға болады, қазақ тілі сабағында ойын формаларын енгізу барысында интерактивті тақтаны да қолданудың маңызы өте зор. Дидактикалық ойындар - балалардың білімдерін арттырудың құралы. Сабақта ойындарды қолданудың түрлі жолдары бар. Дидактикалық ойындар арнайы мақсатты көздейді және нақты міндетті шешеді. Ойын сабақтың басында – өткен сабақты еске түсіреді. Сабақтың ортасында – көңіл-күйін сергітеді, ерік-жігерін дамытады, сабаққа ынтасын арттырады.

Сабақтың соңында – тақырыпты бекіту, сабақта алған білімді жинақтау мақсатын көздейді.

Ойын – оқушылардың оқуға деген ынтасын арттыратын құрал. Сондықтан бастауыш, дайындық сыныптарында оқушылар сабақ үстінде ойынды көп қажет етеді. Оларға пайдаланылатын ойындар оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай күрделеніп отырады. Мысалы, дайындық сыныбында қарапайым ғана ойын түрлерін ойнатсақ, сыныбы үлкейген сайын баланың жас ерекшелігіне сай болып күрделенгені дұрыс. Олай болса, ойынды

пайдаланудың маңызы зор. Мұндай ойынның көптеген түрлері бар. Сондықтан ойын балалардың жас ерекшеліктеріне және өтілетін сабақтың тақырыптарына мазмұнына сай етіліп тандалып алынғаны дұрыс. Бала ойын іс-әрекеті үстінде білімді қалай игеріп жатқанын, ал оқу үрдісінің қалай ойынға ұласып кеткенін аңғармай қалуы тиіс. Сонда ғана ойын және іс-әрекеттері табиғи бірлікте болып, пәндік білім, білік және дағдыны игеруге толық ықпал жасайды. Мысалы, дайындық сыныптарда сан санауға заттарды санап және олардың екі тобын салыстыруға, өлшеміне, пішініне және түстеріне қарай ажыратуға үйрету мақсатында түрлі ойындарды ойнатуға болады. Ойын да халық педагогикасының құрамдас бір бөлігі болып келеді. Ұлттық ойындар халықтың әлеуметтік-экономикалық жағдайларына байланысты туып, дамығанына қазақ халқының ойындарымен таныса отырып, көзіміз әбден жетеді.

Ойын – бала әрекетінің негізгі бір түрі. Бала үшін ойын – өмір сүрудің белсенді формасы, сол арқылы ересектерге еліктейді, олардың іс-әрекеттерін, қарым-қатынастарын үйренеді, еңбектің мәнін түсіне біледі, адамгершілік нормаларын игереді, әлеуметтік рөлдер атқарады. Сабақ үстінде жүргізілетін жұмыс түрлері, тақырыпқа сай алынған тәрбиелік мәні бар ойын элементтері оқушылардың ойлау белсенділігін керек етеді. Сондықтан мұғалім әр сабағында ойын түрлерін орнымен қолданып, оны қызықты ету арқылы олардың білімге ынта-ықыласын, пәнге деген сүйіспеншілігін қалыптастыруды мақсат етеді. Демек, мұғалім сабағын баланың қабілет-қарымына, психологиялық ерекшелігіне сай байланыста жоспарлау керек. Сонда ғана сабақ тартымды, жеңіл болады, оқушыларды жалықтырмайды.

2. Проблемалық оқыту - мәні проблемалық ситуация туғызу мен оқушылардың оқу проблемасын дербес шешулері бойынша іс-әрекеттерін басқару болып табылатын оқыту түрі. Проблема деп шешілуі оқушылардан білім алу үшін белгілі әрекеттерді талап ететін есептердің, тапсырмаларын, теориялық немесе тәжірибелік мәселелердің әртүрлілігін түсінуге болады.

Проблемалық оқытудың ерекшелігі - мұнда мұғалім білімді дайын түрде баяндап бермейді, оқушылардың алдына проблемалық міндет қояды. Шешімді және шешу құралдарын оқушы өзі іздестіруі тиіс.

Проблемалық оқыту бірнеше сатыдан тұрады: проблемалық жағдайды аңғару, жағдайды талдау негізінде проблеманы тұжырымдау, болжаулар ұсынуды, оларды алмастыру және тексеруді қамтып проблеманы шешу, шешімді тексеру. Бұл процесс ойлау актісінің үш фазасымен ұқсастық бойынша өрістейді (С.Л. Рубинштейн бойынша), ол проблемалық жағдайда пайда болып, проблеманы аңғаруды, оны шешуді және соңғы ой тұжырымын қамтиды.

3. Педагогика ғылымдарының докторы, профессор Ж.А. Қараевтың деңгейлеп оқыту педагогикалық технологиясының мақсаты – жан-жақты дамыған тұлғаны қалыптастыру. Саралап оқыту технологиясы, оқыту процесінің белгілі бөлігін қамтып, ұйымдастырудың шешімдері, оны оқыту құралдарының жиынтығы түрінде көрінеді. Сыныпты, топтарды оқытуға әртүрлі қолайлы жағдай туғызуды қажет етеді; әдістемелік педагогикалық-психологиялық және ұйымдастыру-басқару шаралары біріктіріледі. Деңгейлеп оқыту технологиясының мақсаты: әрбір оқушы өзінің даму деңгейінде оқу материалын меңгергенін қамтамасыз етеді. Деңгейлеп оқыту әр оқушыға өз мүмкіндіктерін пайдалана отырып, білім алуына жағдай жасауға мүмкіндік береді; Деңгейлеп оқыту әр түрлі категориядағы балаларға, олармен саралай жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

4. Ұжымдық оқыту әдісі дегеніміз- оқу үрдісін төрт түрлі ұйымдастыру түрлері, яғни, жекелей, жұптық, топтық, ұжымдық тәсілдер арқылы жүзеге асыру. Ұжымдық оқыту әдісі әр оқушының бір сәтте әрі оқушы, әрі мұғалім ретінде болатындай етіп оқу үрдісін белсендіре түседі. Оқу әрекетін ұйымдастыруда ұжымдық оқыту әдісі әр оқушының өз мүмкіндігін барынша қолдануға, ал мұғалімге әр балаға деңгейіне сай оқуына мүмкіндік туғызады. Мұндай оқыту түрі тек қана бірлесіп жұмыс істеу емес, сонымен қатар, жарысқа түсу, бәсекелесуді қарастырады

5. Білім берудің бір формасы ретінде қашықтықтан білім беру ғылым -техникалық ақпа- раттандырудың бір бағытымен дамытылуда. Дүние жүзінде дамып келе жатқан қашықтықтан білім беру тәжірибесінде мынадай үш негізгі технологияларды атап өтуге болады:

- **кейстік технология** – қағаз , электрондық және білім алушылардың өзіндік білім алуға жіберілетін мультимедиялық оқу - әдістемелік материалдардың жинақтауларын толымдауға негізделген технология.

- **ТВ – технологиялар** - білім алушыларға оқу - әдістемелік материалдарды жеткізу

- **желілік технология** - оқу - әдістемелік материалдармен қамтамасыз ететін білім алушылардың оқытушымен және бір-бірімен интерактивтік өзара әрекеттесу ныса -нын, сондай-ақ интернет желісін пайдалану негізінде оқу процесін әкімшілік етуді қам- титын технология.

Бүгінгі таңдағы Қазақстанның әлемдік білім беру кеңістігіне еруге мүмкіндігі осы салада халықаралық әлеуметтік және экономикалық тұрғыдан озық деп танылған оқыту модельдерін өз мүмкіндігімізге сай үйлестіре қолдану үшін заман талабына лайық отандық білім беру стратегиясы мен тактикасын жаңалаудың қажеттілігін арттырып отыр. Елбасы Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіру страгиясы атты жолдауында « Білім беру реформасы – Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдардың бірі » деп атап көрсетті. Білім беру үрдісін ақпараттандыру - жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұланы бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу- тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігін жоғарлатуды көздейді.

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ, ДАМУ БАҒЫТТАРЫ, ТӘЖІРИБЕЛЕР, МӘСЕЛЕЛЕР

Амирова К.М., Саналиева А.Т., Махамбетова Н.С.
Қарағанды қаласы КМҚК «Толағай» балабақшасы

Қазіргі заманғы білім беруді дамыту инновациялық технологиялардың көмегімен жаңа білім беру парадигмасы іске асатын құрал ретінде қарастырылып отыр. Білім беру технологияларының даму тенденциялары тұлғаның өзін-өзі тануына және өзін-өзі дамуына мүмкіндік беретін гуманитарлық білім берумен тікелей байланысты.

Бүгінгі күні оның құрылымын төмендегідей етіп көрсетуге болады:

- оқытудың мақсаты;
- білім берудің мазмұны;
- педагогикалық өзара әрекеттестіктің құралы (оқыту және мотивация), оқыту процесін ұйымдастыру;
- тәрбиеленуші, тәрбиеші;
- әрекеттің нәтижесі (сонымен бірге кәсіптік даярлықтың деңгейі).

Білім беру жүйесі - сабақтастығы бар білім беру бағдарламалары мен әр түрлі деңгей мен бағыттағы мемлекеттік білім беру стандарттары жүйесінің, оларды әртүрлі ұйымдастыру құқықтық формадағы, типтегі және түрдегі білім беру мекемелерінде іске асырушы тармақтардың, сонымен бірге білім беруді басқару органдары жүйесінің жиыны. Орыс педагогі К.Д.Ушинский айтқандай, қазіргі заман талабына сай, әр мұғалім, өз білімін жетілдіріп, ескі бірсарынды сабақтардан гөрі, жаңа талапқа сай инновациялық технологияларды өз сабақтарында күнделікті пайдаланса, сабақ тартымды да, мәнді, қонымды, тиімді болары сөзсіз. Бұл жөнінде Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен. Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев

жолдауында айтқандай: «Болашақта өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстанды дамыған 30 елдің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін – білім». Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісінің технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытудың әртүрлі технологиялары сарапталып, жаңашыл педагогтардың іс – тәжірибесі зерттелу үстінде.

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты - бәсекеге қабілетті маман дайындау. Нәтижеге бағытталған білім моделі мен басқарудың жаңа парадигмасы аясында жекелеген ұғымдар мен нормаларды және тиімді педагогикалық технологияларды меңгеру үшін педагогтардың кәсіби мәдениетін дамытуға бағытталған оқу қажеттіліктері туындап отыр. Сондықтан бүгінгі күні еліміздің білім жүйесінде оқыту үдерісін тың идеяларға негізделген жаңа мазмұнын қамтамасыз ету міндеті тұр.

Француз қайраткері «Адамға оқып – үйрену өмірде болу, өмір сүру үшін қажет» дегендей оқыту процесін технологияландыру, осыған сәйкес оқу бағдармаларын жасау, ғалымдар мен жаңашыл педагогтардың еңбектерімен танысу жұмыстары ұстаздардың үздіксіз ізденісін айқындайды. Білім сапасын арттыру және нәтижеге бағытталған үлгіге беталуы барысында мұғалімдер мемлекеттік стандарт берілген нәтижелерге жетуде кәсіби шеберлікпен меңгерген зерттеу біліктері мен дағдылары нәтижесінде проблеманың шешімін таба алатын, ақпараттық – коммуникативті мәдениеті жоғары тұлғалық - дамытушылық функцияны атқарады. Қазақстандағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы жобасында Қазақстанда оқытындарды сапалы біліммен қамтамасыз етіп, халықаралық рейтингілердегі білім көрсеткішінің жақсаруы мен қазақстандық білім беру жүйесінің тартымдылығын арттыру үшін, ең алдымен, педагог кадрлардың мәртебесін арттыру, олардың бүкіл қызметі бойына мансаптық өсуі, оқытылуы және кәсіби біліктілігін дамытуды қамтамасыз ету, сондай- ақ педагогтердің еңбегін мемлекеттік қолдау мен ынталандыруды арттыру мәселелеріне үлкен мән берілген. Олай болса, білімнің сапалы да саналы түрде берілуі білім беру жүйесіндегі педагогтердің, зиялылар қауымының деңгейіне байланысты.

Ал мектепке дейінгі мекемелердің бүгінгі жайы мен ертеңі, бүлдіршіндердің білімділік және тәрбиелік деңгейі шешуші дәрежеде тәрбиешіге, ата-анаға тікелей байланысты болып келеді. Педагогика ғылымында баланы оқыту мен тәрбиелеудің мақсаты – жан-жақты дамыған жеке тұлға қалыптастыру болса, оқытудағы негізгі мақсат - өздігінен дамуға ұмтылатын жеке тұлғаны қалыптастыру. Жеке тұлғаның дамуында маңызды роль атқаратын баланың өз бетінше жұмысын тиімді ұйымдастыра білу; сол арқылы материалды саналы меңгерудің жүйесін жасау; оқушының түрлі дара қабілеттерін арттыру.

Балалармен жүргізілетін өзіндік жұмыстың негізгі мақсаты оқушылардың танымдық міндеттерін қалыптастыру, шығармашылық қабілеттері мен қызығушылығын жетілдіру, білімге күштарлығын ояту. Тәрбиеші сабақта әдіс - тәсілдерді пайдалана отырып, балалардың ұсыныс - пікірлерін еркін айтқызып, ойларын ұштауға және өздеріне деген сенімін арттыруға мүмкіндік туғызып отыру қажет. Әдіс – тәсілдер арқылы өткізген әрбір сабақ оқушылардың ойлануына және қиялына негізделіп келеді, баланың тереңде жатқан ойын дамытып оларды сөйлетуге үйретеді. Түрлі әдістемелік тәсілдер пайдалану арқылы қабілеті әртүрлі балардың ортасынан қабілеті жоғары баланы іздеп, онымен жұмыс жасау, оны жан - жақты тануды ойлап, оқушылардың шығармашылық деңгейін бақылап отыру әрбір тәрбиешінің міндеті.

Қазіргі бала:

- Дүниетаным қабілеті жоғары;
- Дарынды, өнерпаз;
- Іздемпаз, талапты;
- Өз алдына мақсат қоя білу керек;

Ал бүгінгі күннің баласын тәрбиелеу ісінде отбасының жетекшілік маңызы оның рухани дамуына әсер етуші бірден-бір ықпал етуші күш болып табылады. Ата-ананың ұйымдастыру және бағыттаушы ролін, ата-анамен бала арасындағы өзара қатынастың сипатын, бала

тәрбиесіне әсер ететін жанұяның мақсатты адамгершілік бағыттарын, баланың жанұядағы араласатын іс-әрекетінің алуан түрлілігін, ата-ананың тәрбие құралдарын, тәсілдерін, әдістерін пайдалана алу қабілеттерін, баланың белсенділігінің дәрежесін көруге болады.

Тәуелсіз ел тірегі – білімді ұрпақ десек, жаңа дәуірдің күн тәртібінде тұрған мәселе – білім беру, ғылымды дамыту. Өркениет біткеннің өзегі ғылым, тәрбие екендігіне ешкімнің таласы жоқ. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында да балалар бойында адамгершілік және тұрмыс негіздерін қалыптастыру, азаматтыққа тәрбиелеу және олардың ақыл – ойын айқындау басты міндет екендігі айтылған. Олай болса, қоғам болашағы- жас ұрпақтың бойына адамгершілік, ізгілік, мейірімділік, ақыл-ой, сана-сезім қалыптастыратын салауатты тәрбие беру мазмұнын жаңаша құру қажет. Осы орайда, «Сабақ беру – үйреншікті жай шеберлік емес, ол – үнемі жаңадан жаңаны табатын өнер» деген, Жүсіпбек Аймауытовтың сөзін айта кету артық болмайды. Ал рухани бай, жан-жақты дамыған жеке тұлғадағы ең басты қасиеттердің бірі - тіл байлығы, өз ойын нақты, терең мағыналы әрі көркем жеткізе білетін, шешен де ойлы сөйлей білетін, Абайша сөйлегенде сөзі жүрекке жылы тиетін, сөз құдіретін игерген адамдарда да тұлғалық қасиет болады. Баланы дамыта отырып оқытудың басты мақсаты –баланы оқыта отырып, жалпы дамыту болып табылады.

Балабақша балаларымен жұмыс істеу – ерекше маңызды педагогикалық проблема. Баланың бойындағы дамыған сана белсенділігі мен таным белсенділігі, тума қабілеті анықталуы тиіс. Ол қабілет мектепке дейінгі мекемеде сан алуан салалардан білім алу арқылы және ұстаздардың көмегі арқылы ашылады және дамиды. Осындай жұмыстарды үнемі жүргізу шығармашылыққа баулуға, шәкірт бойындағы талант көзін ашып, тілін байытуға, қиялын ұштауға өз әсерін тигізеді.

Егеменді елімізді дүние жүзі елдерімен терезесі тең болатын дәрежеде өркендететін, негізгі тұтқасын ұстайтын, дүние әлемін шарлайтын біздің дарынды да қабілетті ұландарымыз екенін ұмытпайық. Олардың бойындағы дарынын қабілетін дамыту – ұстаз, ата-ана және қоғам қауымының міндеті.

Осы міндетті орындау барысында мынадай мәселелерге жіті көңіл бөлген жөн:

1. Баланың психологиялық даму ерекшелігін, әр нәрсеге деген қызығушылығын анықтау;
2. Тілдік қорын, мәдени сөйлеуін жетілдіру;
3. Балалардың өздігінен іздене отыра, шығармашылық қабілеттерін арттыруға икемдеу, соған байланысты жұмыс түрлерін жасау;
4. Оқу мен тәрбие егіз екендігін ескере келе, тәрбие жұмыстарында да, баланың танымдық белсенділігін арттыру.

Осындай атқарылған жұмыстар барысында тәжірибелік істердің ілгері басқанын байқауға болады.

Болашақтың бәсекесіне қабілетті ХХІ ғасыр шәкіртін тәрбиелеу білім беру саласының еш назарынан тыс қалған емес. Соған сай ұстаз - ізденімпаз ғалым, нәзік психолог, тынымсыз еңбеккер, ортаның ұйтқысы, жан-жақты шебер, терең қазыналы білімпаз, гуманист, белсенді патриот болғанда ғана қоғамның мықты да білікті, жоғарғы мәдениетті, жан-жақты дамыған, шығармашылығы жоғары жеке тұлғаны қалыптастырып, тәрбиелей алады деп нық сеніммен айтуға болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Жанпейісова М.М. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды ақпараттандыру инфрақұрылымын дамыту саласындағы шетел тәжірибесін сараптамалық шолу» - Алматы: «ҰАО» АО, 2012
2. Жаңа оқу технологиясы. Алматы, 2002.
3. Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы
4. Абдраманова Г.Б., Байзулдаева Г.О. Инновациялық технологиялардың білім берудегі рөлі//Молодо» ученый. - 2015

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ: ДАМУ БАҒЫТТАРЫ, ТӘЖІРБИЕЛЕР, МӘСЕЛЕЛЕР.

Келдібек Балкерім Сейдуллақызы
«Бәйтерек» балабақшасы

Кез келген елдің білім беру жүйесінің алдында қоғам дамуының қай кезінде болмасын үлкен міндеттер тұрғаны белгілі. Өйткені білім беруді дамыту арқылы, мемлекеттің өсіп өркендеуіне жақсы жол ашылары сөзсіз. Мемлекеттің қалыптасып, саяси экономикалық бағыттардың дамып гүлденуі, білім беру жүйесімен тікелей байланысты болып отырған.

Қазіргі кездегі жоғары білім жүйесінің даму тенденциясын былай суреттеуге болады:

Біріншіден, ол Қазақстан Республикасы КСРО құрамында болған кездегі жүйелік әлеуетіне сүйенеді;

Екіншіден, нарықтық экономиканың талаптарына және шарттарына сәйкес өзгеріп отырады;

Үшіншіден, білім саласында жаңа оқу құралдарын қалыптастырудың белсенді үрдісі жүріп жатыр;

Төртіншіден, білімнің экономикалық фундаменті өзгеруде;

Бесіншіден, мемлекеттік емес оқу орындары көбейгендіктен, мемлекет білім сапасына бақылау мен оқу-ағарту бағдарламаларының басым бағыттарын қалыптастырумен шұғылданады.

XXI ғасыр табалдырығын аттағаннан кейін көптеген елдер әлеуметтік салада біршама өзгерістерді бастарынан кешіруде. Шын мәнінде соңғы 10 жыл ішінде оқу-ағарту саласында реформа жүргізбеген бір де бір дамыған мемлекет жоқ. Кейбір елдерде бұл тәжірибе тұрақты түрде жүргізіліп келеді. Қазіргі қоғамның дамуында және әлемдік рынокта мықты позицияны қамтамасыз етуде білімнің басымдық рөлі туралы идея жоғары дамыған мемлекеттердің оқу-ағарту саясатында маңызды орынға ие. Ол ресми құжаттарда, саяси платформаларда және мемлекет басшыларының сөздерінде көрініс табууда. Әлемдік қауымдастық өзінің жарқын болашағын жаңа біліммен байланыстырады.

Кез келген мемлекетте білім беру жүйесі толық реформаланып болған жоқ және болмайды да. Өйткені, заман талабына сай ол өз талаптарын да өзгерте бермек. Сондықтан біздің еліміз де бұл үрдіске бар белсенділігімен қатысуға ат салысуда. Ал ол үшін шетелден үлгі алмай болмайды деп ойлаймын.

12 жылдық мектепке көшуге байланысты жұртшылық арасында «Бір жыл қосқанда не өзгереді? Бұл мемлекеттік бюджетке артық жүктеме түсіреді. Жеткеншек текке мектепте бір жыл артық отырып қалады» деген секілді көптеген сұрақтар туындап, екі түрлі пікір пайда болған еді. Ресми көзқарас 12 жылдық оқуды қолдады, ал бейтарап жұртшылық пікірі оған қарсы болады. Осындай болашақты бағамдайтын маңызды үлкен шара мерзімді басылымдар мен теледидар беттерінде, жиылыстар мен конференцияларда жан-жақты талқыланды. Нәтижесінде Үкіметтің шешімімен «12 жылдық білім беру тұжырымдамасы» қабылданды, оған сәйкес оқу бағдарламалары мен байқау оқулықтары жазылып, эксперименттік тексеруден өткізілуде.

Жалпы білім беретін орта мектептегі оқу мерзімін неліктен бір жылға ұзартуымыз керек? Дүние жүзі елдері, атап айтсақ, барлық елдердің 80 пайызы 12 жылдық оқу жүйесімен жүреді. Аса дамыған елдерде, Мысалы, АҚШ-та, Англияда, Швейцарияда, Канадада, Германияда орта жалпы білім беру ұзақтығы 12 не 13 жыл, ал Жапонияда, Италияда-12 жыл. Шет елдерде біздің орта білім туралы құжатымыз-аттестатымыз танылмай отыр. Екіншіден, шет ел мектептерінде 12-13 жылда оқитын білімді біз 11 жылға сиғызып береміз. Сондықтан қазір 11 жыл оқитын балаларға оқу жүктемесі көп түседі. Жоғары сыныптарда, өз қалауымен пәндерді таңдап оқу уақытын қоса есептегенде, оқушыға түсетін оқу жүктемесі 36 сағат емес,

41-42 сағатқа жетті. Егер 12 жылдық мектепке көшетін болсақ, оқу жүктемесі біршама жеңілдейді.

Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, білім берудің жаңа сапасына қол жеткізу 12 жылдық жалпы білім беретін мектептер жағдайында мүмкін болады, ол білім туралы құжаттардың айырбасталуын, бейіндік оқытуды, көп тілдікті қамтамасыз етеді.

Қазақстанда 12 жылдық білім беруге көшуді 6 жастан бастау көзделеді, бұл жас мектепте білім алуға неғұрлым қолайлы, адам дамуының физиологиялық ерекшеліктеріне сәйкес деп есептелінеді. Бастауыш мектепте оқу жүктемесін ұлғайтпай-ақ, шетел тілі мен информатика негіздері енгізіледі. Негізгі мектепте базалық білім беру 10-сыныпта аяқталады, біріктірілген курстар, алдын ала бейіндік даярлау енгізіледі.

11-12 сыныптарда әлеуметтік-гуманитарлық, жаратылыстану-ғылыми және техникалық бағыттар бойынша бейіндік даярлау алдындағы жұмыстар міндетті болып есептелінеді. Кәсіптік мектептер мен лицейлерде білікті жұмысшы кадрларды даярлау жүзеге асырылады. Бұдан да жоғары біліктілік алу үшін қосымша бір жылдық оқу мерзімі көзделіп отыр.

Орта білім берудің мазмұны мектеп бітірушінің дербес және лайықты өмір сүруі, білім алуын едәуір жоғары деңгейде жалғастыруы немесе еңбек рыногында өзінің орнын табуы үшін құрылады. Бұл жерде мемлекеттің 12 жылдық ақысыз білім беруге кепіл болатынын айту керек.

Тағы бір үлкен мәселе, ол 12 жылдық мектептердің құрылымы туралы. Дүниежүзі елдері тәжірибесінде әр елдің, әр мемлекеттің өзіне тән орта білім жүйесі мен мектеп үлгісі, орта мектептердің әрқайсысының қалыптасқан өзіндік ішкі құрылымы бар. Мұны төмендегі кестеден көруге болады. Жалпы алғанда, дүниежүзі елдерінде орта мектеп үш сатыдан тұрады: бастауыш оқу 3-6 жылдық, негізгі орта мектеп 3-6 жыл және жоғары орта мектеп 2-4 жыл. Біздің елде 12 жылдық мектептердің бастауыш сатысы 4 жылдық болады деп шешілді. Тарихи зерттеулер нәтижесі Қазақстанда әр кезеңде де мектептегі оқу мерзімінің жоғары сатыдан ұзарып отырғанын көрсетеді. Ең алдымен, елімізде 4 жылдық бастауыш мектеп құрылған. Содан кейін барып, екі сатылы 7 жылдық мектептер ашылған. Ал, соңғы 50 жылда жалпы білім беретін мектептер 7 жылдықтан 8 жылдыққа ауысты, одан соң 9 жылдық, 10 жылдық, 11 жылдық мектептер құрылды. Бүгіндері ел алдына, оқу-білім қызметкерлері алдына 12 жылдық оқуға тиімді көшу мәселесі қойылып отыр.

Соған сәйкес мақсат – бүгінгі білім беру үдерісінде заманауи оқыту технологияларын қолданудың практикалық жағдайларын анықтау болып табылады. Мақсатқа қол жеткізу үшін қойылып отырған міндеттер:

1. Психологиялық-педагогикалық әдебиеттер негізінде заманауи оқыту технологияларын қолдануға қатысты теориялық мәселелерді анықтау;

2. Білім беру барысында заманауи оқыту технологияларын қолдану ерекшеліктерін анықтау.

3. Оқытуда заманауи оқыту технологияларын қолдану әдістемесін жасау. Сонымен, заманауи оқыту технологиялары негізінде оқыту барысында оқушылар білімділігінің жоғары нәтижесіне қол жеткізуге, олардың өз бетінше әрекет ету және өздігінен білім алу біліктерін және дағдыларын тез аралықта қалыптастыруға, алған білімдерін проблемаларды тез шешуде қолдануға және ақпаратты тез табуға, тез өзгертін өмір жағдайларына икемделуге үйрету мүмкіндіктері бар.

Білім беру саласындағы жаңашылдықтың кейбір мәселелері Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасының білім беру саласы өркениетті әлемнен өзіне лайық орын алу үшін адамзат тәжірибесіндегі озық үлгі, тиімді үрдістерді өз білім беру жүйесіне енгізе отырып, дамудың жаңа сатыларына көтеріліп келеді. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты халыққа Жолдауында: «Білім беру жүйесін жаңғырту барысында біз үшін келесі іс-шаралардың маңызы зор. Біріншіден, оқыту үдерісіне қазіргі заманғы әдістемелер мен технологияларды енгізу. Бүгінде халықаралық стандарттар негізінде Назарбаев университеті мен зиякерлік мектептер табысты жұмыс

істеуде. Кәсіптік- техникалық білім берудің озық мекемелерінің желісі дамып келеді. Олардың тәжірибесін бүкіл қазақстандық білім беру жүйесіне таратып, барлық білім беру мекемелерін солардың деңгейіне тарту қажет. Екіншіден, педагогтар құрамының сапасын арттырудың маңызы зор»[1],- деп атап көрсетіп, Қазақстанды әлемдік деңгейдегі білім орталығына айналдыру туралы биік мақсат қойып отыр. Білім беру деңгейі экономикалық және ғылыми-техникалық прогрестің ең жоғарғы көрсеткіші екені белгілі. Ол - мемлекет пен қоғамның табысты дамуының кепілі. Білім берудегі артта қалушылық мемлекеттің бәсекелестік қабілеті мен ұлттың болашағына ықпалын тигізеді. Сондықтан білім берудің дамуы үлкен ұлттық мәні бар міндет. Бүгінгі күннің негізгі міндеті қазіргі зияткерлік(интеллектуалдық) талаптарға, әлемдік стандарттар мен еліміздің даму стратегиясына сай келетін бәсекеге лайықты мамандарды дайындау. Білім стандарты - білім беруде реформа жасау мен дамудың құралы. Стандарттың қамтитын мәселелері: уақыт пен халық сұраныстарына сай білім берудің мазмұнын түбегейлі жаңарту; білім берудің практикалық бағыттылығы және оның нәтижелерінің өмірлік қажеттілігі; алған білім мен ептілікті тәжірибелік жұмысқа және күнделікті өмірде белсенді пайдалану. Білім стандартын педагогтар бір мақсатпен яғни, елдің білімдік мүдделерін, оның даму сұраныстарын қамтамасыз ету үшін жасайды. Қазақстан республикасының 2010-2020 жылдар аралығындағы білім берудің Мемлекеттік Бағдарламасында көрсетілгендей, еліміз бүгінде Адам құқықтарының Жалпы Декларациясы, Бала құқықтары туралы Конвенция, адамның экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтарының Халықаралық Декларациясы, Болон Декларациясы және т.б. халықаралық құжаттардың негізгі қатысушысы болып табылады. Болон үрдісінің еліміз үшін ерекшеліктері мен басымдықтары бар екеніндігі белгілі. Болон декларациясында 6 маңызды міндеттер көрсетілген, оларды шешу Еуропаның білім беру саласында бірігуіне ықпал етті. Бұл - жоғары білім беру саласында жалпыға түсінікті, салыстырмалы біліктілікті ендіру, екі сатылы жоғары білім жүйесіне көшу (бакалавриат-магистратура); сынақ терминдері бірлігінде(кредит) еңбек сіңіргіштік бағасын (курс, бағдарлама, жүктеме) енгізу; студенттер, оқытушылар мен әкімшілік басқару тұлғаларының жұмылғыштығын арттыру; жоғары білімнің қажетті сапасын қамтамасыз ету; жоғары білім саласындағы біліктіліктер мен тиісті құжаттарды өзара тану; жоғары оқу орнының автономиялығын қамтамасыз ету[2]. Еліміздің аталған үрдіске қосылуына төмендегілер басты себептер деп есептеуге болады: - Қазақстанда білім беру жүйесі Кеңес үкіметі тұсында қаланған, еуропалық түбірі бар; отандық жүйе үшін тарихи тұрғыда үлгі-прототип қызметін атқарған сол бір жүйені өзгерту дұрыс әрі қисынды болып саналады;- «Еуропаға жол» арнайы бағдарламасы негізінде еліміз 2010 жылы беделді еуропалық ұйым ОБСЕ-ге төрағалық етті. Мұнда Еуроодақпен тауар айналымын жақсартады және сыртқы экономикалық байланыс орнатады. Яғни, болашақта осы байланыстар, ең алдымен жоғары білімі бар адамдармен жүзеге асырылады. Егер олардың білімдері сәйкес болса, байланыс орнатып оны ұстап тұру ыңғайлы әрі нәтижелі болады. Бүгінде елімізде жоғары білім беру жүйесін модернизациялаудың қарқынды процесі жүріп жатыр. Атап айтар болсақ: кадрларды дайындаудың көпдеңгейлік жүйесін жүзеге асыру, білім беру қызметі спектрінің кеңейтілуі, жаңа мамандықтардың пайда болуы, жоғары оқу орындарында құрылымдық қайта құрылулардың жүргізілуі. Еліміздің ЖОО-ның Болон үрдісі стандарттарына толығымен өту процесі жүзеге асырылып келеді. Мысал ретінде, жоғарғы білім берудегі құрылымдық өзгертулерге бағытталған ҚР-ның «Ғылым туралы» Заңының қабылдануы. Білім беру саясатының басты міндеттерінің бірі болып, зерттеу жұмысымен айналысатын университеттерді құру туралы міндеттер қойылды. Сонымен қатар, жаһандық және интеграциялық процестерден басқа білім беру жүйесінде гуманизация және білім берудің гуманитаризациясы; білім беру диверсификациясы(білім беруге ықпал ететін жеке секторлардың ықпалының күші), компьютерлендіру, ақпараттандыру және т.б. өзгерістер жүргізілуде. Білім беру құрылымы ЮНЕСКО-97 халықаралық стандарттық жіктеуішіне сәйкес келтірілді. Елімізде 12 жылдық мектепті енгізу үшін жағдай жасалынып жатыр. Техникалық және кәсіптік білім беру қайта құрылды. Мамандарды дайындаудың үш деңгейі

енгізіліп жұмыс істеуде: бакалавр-магистр-PhD докторы. Білім беру сапасын бағалаудың ұлттық жүйесі құрылды. Бұған тәуелсіз сырттан бағалаудың барлық элементтері кіреді (лицензиялау, аттестаттау, аккредиттеу, рейтинг, ұлттық бірыңғай тестілеу (ҰБТ), мемлекеттік аралық бақылау (МАБ), талапкерлерді кешенді тестілеу және т.б.). Сонымен қатар, еліміздегі ғылымның дамуы төмендегідей 6 басым бағытқа шоғырланып отыр: нанотехнологиялар мен жаңа материалдар; биотехнологиялар; көмірсутекті және тау-кен – металлургиялық секторларға арналған технологиялар және олармен байланысты сервистік салалар; ядролық технологиялар және жаңарған энергетика технологиялары; ақпараттық және ғарыштық технологиялар; ұлттық идея тұрақты дамудың негізі ретінде. Жоғары білім беру жүйесін реформалаудың алдағы жылдардағы негізгі мақсаты - экономиканың инновациялық дамуға ықпалын тигізетін және бәсекеге қабілетті кадрлар дайындауды қамтамасыз ететін жоғары білім беру сапасына қол жеткізу болып отыр. Бұл үшін мына мәселелер жүзеге асыру ұсынылады: заңнамалық актілерге тиісті өзгерістер енгізу, яғни жоғары оқу орындарының сенімгерлік басқаруына олардың пайдалануындағы мемлекеттік нысандарын беру жоспарлануда; ЖОО-да болашақ кәсіптік жұмысқа қабілеттілікті анықтауға бағытталған қабылдау жүйесін енгізу қарастырылады; білім, ғылым және инновациялық қызметтің интеграциясын жүзеге асыру үшін қолданбалы зерттеулерді дамыту мен ғылыми зерттеулерді коммерциялауға жеке инвестициялар тарту, магистратураға және PhD докторантурасына қосымша гранттар бөлу сияқты мемлекеттік-жекеменшік әріптестіктің жаңа механизмдерін жасау қажет; жоғары оқу орындарында ғылыми зерттеулерді коммерцияландыру жүйесі құрылады. Бұл жүйеге ғылыми зертханалар, технопарктер және коммерцияландыру орталықтары енетін болады [2]. Жоғары білім жүйесін реформалау нәтижесінде жоғарғы оқу орындарын басқарудың баламалы және тиімді жүйесі қалыптастырылады, бұл оларға білімнің, ғылымның және инновациялық үштұғырлық әлеуетін іске асыруға мүмкіндік береді. Сонымен, елімізде білім саласы бойынша іске асырылып жатқан реформалар және болашақта қолданылатын шаралардың барлығы дерлік «Қазақстан 2050» Стратегиясын іске асыруға бағытталып отырғандығы белгілі. Ал ондағы негізгі басымдық Қазақстанның адам ресурстарын дамыту болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ахметова Г. Білім сапасын арттырудың кепілін мұғалімнің рухани жан дүниесінен іздеу керек. Алаш айнасы. Алматы: 5 сәуір 2012 .-4б.
2. Жабелова Т.Е. Еуразиялық кеңістікте ұлттық білім беру жүйелерінің дамуы мәселелері . // Саясат-Policy № 5,2013.-18б

СУРЕТ САЛУДЫҢ ДӘСТҮРЛІ ЕМЕС ТЕХНИКАЛАРЫН ҚОЛДАНУ

Арунова Ж.А.

Омарова У.К.

Сурет салу – негізгі атқаратын міндеті болмысты образды түрде бейнелеу болып табалатын бейнелеу қызметінің түрлері. Сурет салу қызметі – мектеп жасына дейінгі балалар үшін ең қызықты нәрселердің бірі: ол баланы терең толғанысқа түсіреді, жағымды сезім тудырады.

Әдетте балалар өздерін толғандыратынды, өздеріне ұнайтынды, өздерін қызықтыратынды беру мүмкіндігін ала отырып сурет салуды, мүсіндеуді, қиып алуды және желімдеуді, конструкциялауды ұнатады. Екінші кіші топтан бастап сурет салуға және мүсіндеуге аптасына бір рет оқу қызметі бөлінеді. Бірте-бірте олардың саны өсе береді және ересек топтарда, мүсіндеуден, аппликациядан аптасына бір рет сабақ өткізіледі.

Сурет салу қызметі мектеп жасына дейінгі балаларды жан-жақты тәрбиелеуде, ақыл-ой тәрбиесін беруде үлкен маңызға ие болады. Балалар сурет салғанда, мүсіндегенде,

апликацияда өздеріне таныс жайыттарды қайта жаңғыртады. Балалардың көпшілігі суреттерді және де басқа да жұмыстарды түсініктері бойынша немесе естеріне қалғаны бойынша жасайды. Мұндайда түсініктердің болуы қиялдың дамуына азық болады. Бұл түсініктер бейнелеу объектілерін ойын үсітінде, серуендерде, арнайы ұйымдастырылған бақылауларда және т.б. тікелей танып білу процесінде пайда болады. Балалар көп нәрселер туралы әңгімелерден, көркем әдебиеттен біледі. Өз қызметінде заттардың қасиеті мен сапасы туралы балалардың түсініктері нақтылана түседі. Бұған көру, сезу, қол қимылы қатысады. Балалардың ақыл-ойының дамуында қоршаған ортадағы заттардың әр түрлі формалары және кеңістіктегі жайы, әр түрлі көлемдері бояу реңктерінің сан алуандығы туралы түсініктерінің негізінде біртіндеп ұлғайып отыратын білімдер қорының үлкен маңызы бар.

Сурет сала отырып, балалар түрлі материалдарды (қағаз, бояу, балшық, бор т.б.) біледі, олардың қасиеттерімен, әсерлеу мүмкіншілігімен танысады, олармен жұмыс істеу дағдыларына ие болады. Балалар сондай-ақ адамдардың қызметіндегі кейбір құралдармен (қарындаш, қылқалам, қайшы) жұмыс істеу тәжірибесін үйретеді. Ал осы әрекеттерді меңгеру балалардың ақыл-ойының дамуына септігін тигізетіні анық.

Біздер өз жұмысымыздың барысында сурет салу қызметін үйрену талдау синтездеу, салыстыру, жалпылау сияқты ойды қажет ететін операцияларды қалыптастырмайынша сурет салу мүмкін емес екендігін анықтадық. Бақылаулар процесінде, бейнелеу алдында заттарды және олардың бөлшектерін зерттеу кезінде балалардың заттардың және оның бөлшектерінің формасын, көлемін, заттағы бөлшектерінің орналасуын, түр-түсін бөліп ала білуге үйретеді. Формасы жағынан әр түрлі заттарды бейнелеу оларды салыстыруды және айырмашылығын анықтауды талап етеді [1.158].

Сонымен қатар балалар заттарды, оқиғаларды салыстыруды олардағы ортақ нәрсені бөліп алуды, заттарды ұқсастығы бойынша біріктіруді үйретеді. Сонымен қоршаған ортадағы заттарды формасы жағынан бірнеше топтарға біріктіруге болады (дөңгелек формалы, тік бұрышты және т.б. заттар). Формасы жағынан заттардың ұқсастығы негізінде суреттегі, мүсіндеудегі, сурет салу әдістерінің ортақтығы пайда болады. Мысалы: алманы, жемісті, жаңғақты немесе балапанды жасау үшін (дөңгелек формалы немесе бөлшеуіштері дөңгелек формалы заттар) бастапқы кесегін айналма қозғалыспен илеу керек.

Тәрбиешінің басшылығымен балалар заттарды талдау қабілетіне бірте-бірте ие болады. Талдау қабілеті неғұрлым жалпылама және қара дүрсін айырудан неғұрлым нәзік айыруға дейін дамиды.

Заттарды және олардың қасиеттерін ықпалды жолмен танып білу сана сезімге ұялайды. Қайсыбір форманың, көлемінің түр-түсінің сапасының жекелеген белігілі бір заттарды белгілерде ғана айналып қоймай, сонымен бірге көптеген заттарға тән белгілер ретінде балалардың түсініктеріне жинақталып қорытылады. Олар кез-келген заттардан оларды таниды және атын атайды [2.128].

Мекетепке дейінгі мекемедегі екінші кішілер тобында сурет салу оқу қызметі арқылы балалардың тілі анағұрлым жақсы дамидының түсіндім: формалардың, түр-түстердің және олардың реңктерінің кеңістік белгілерінің аттарын үйрену сөздік қорының баюына септігін тигізеді; заттар мен құбылыстарды зерттеу кезінде, сондай-ақ иллюстрацияларды, суретшілердің картиналарының репродукцияларды көру кезінде өз пікірін айтуы сөз байланысының қалыптасуына жағымды ықпал етеді. Сондай-ақ баланың жас ерекшелігін ескере отырып тапсырмаларды, оның орындару ретін түсіндіріп, балалардың белсенді араласқанын қадағалаймын.

Сабақтың соңында жұмысты талдау процесінде балалар өздерінің суреттері туралы әңгімелеп, өзге балалардың жұмастары туралы пікірлерін айтады. Балабақшамыздың музыка жетектеушісі де біздің ұйымдастырылған оқу қызметімізге ат салысады. Заттардың эстетикалық сипаттамасы үшін бейнелі салыстыруларды, өлең текстерін пайдалану балаларды бейнелі, мәнерлі сөйлеудің дамуына жәрдемдеседі. Сабақ өткізу үстінде жеке адамның талаптылық, бастама көтеру. Ақыл-ой белсенділігі және дербестік сияқты қасиеттерінің қалыптасуына қолайлы жағдайлар жасалады.

Заттар мен құбылыстар жөнінде түсініктер заттардың қасиеттер мен сапалары, олардың формасы түр-түсі кеңістіктегі жайы туралы білімді қажетті түрде талап етеді. Балалар осы қасиеттерді анықтайды және айтады. Заттарды салыстырып, ұқсастығы мен айырмашылығын табады, яғни ақыл-ойымен әрекет жасайды. [2.136]

Біздер сурет салу творчествосын негіздей отырып жүргіземіз. Себебі, бала өзі үшін ғана емес айналадағылары үшін де сурет салып мүсіндейді. Ол өз суретінің әлденені әңгімелегенін, оның бейнелегендерін жұрттың танығанын қалайды. Балаларды олардың суреттеріне жасаған мүсіндеріне үлкендерінің, құрдастырының қатынасы өте толғандырады. Олар жолдастарының ескертпелеріне, педагогтің бағасына көңіл қояды.

Бейнелеу өнерінде балалардың сурет салуға, өнерді қабылдауы тұрғысынан білім деңгейлерінің әр сатылы болуына байланысты, сурет салу мүмкіншіліктерін анықтай отырып, сапалы білім беру.

Сурет салу өнерін үйретуге төмендегідей мақсат қойдым:

-Сурет салу өнері арқылы мектеп жасына дейінгі баланың сезімдік эмоциональдық ортасымен эстетикалық талғамын және шығармашылық ойлау қабілетін дамыту.

Алға қойған бағытымыз:

Сурет салу оқы қызметі арқылы, балаларды жан-жақты дамыта отырып тәрбиелеу.

Сурет салу әдістері: Саусақпен сурет салу, далаппен сурет салу, нүктелер арқылы сурет салу, құммен сурет салу, бастыру әдісі, көкөністер бастырмасы.

«Бастыру әдісі»: Әртүрлі заттармен бастыру арқылы сурет салу балабақша дәстүріне айналып келеді. Аталмыш техника арқылы жұмыс істеу балаларда жағымды эмоция тудырады, таныс тұрмыстық заттарды көркем сурет салуға қолдану мүмкіншілігін ашады. Бастыру үшін әртүрлі заттарды қолдануға болады. Мысалы: жапырақ, түрлі өсімдіктер, көкөністер, жүн, қарындаштың терісі, бөлігі, паролон, алақан, жіп;

Дәстүрден тыс әдіспен сурет салуды үйренген бала өз бетінше бастыру құралдарын іздеп тауып көрсетеді. Бұл баланың өмірге шығармашылықпен қарауының кез келген әп түрлі мақсатта қолдана білу іскерлігін дамытудың алғашқы шарты болып табылады.

«Көкөністер бастырмасы»: Балалар бастырма көмегімен салынған бейнеге ерекше қызығушылық танытады. Әсіресе көкөніс қалдығынан балалардың көз алдында даярланған штамптар, даяр сатып алғандарға қарағанда қызығушылықты үдете түседі. Картоп, сәбіз, асқабақ қабығынан және қызылшадан түрлі пішіндер жасауға болады. Мысалы: шаршы, үшбұрыш, төртбұрыш даярлау, картоп немесе өзге көкөніс қиығында контур жасап, артығын кесу, штампты гуашка батыру немесе оған қылқалам көмегімен су бояу жағу, қағаз немесе мата бетіне ойлаған сурет шығатындай етіп бастыру; Штамптар көмегімен мата кілем үлгілерінің оюын жасауға немесе ұлттық ою-өрнектерден сәнді композициялар құрастыруға болады.

Жұмысқа ұлттық нақыш беру үшін жеке суреттермен ұжымдық жұмыстарды әшекейлеуде ұлттық ою-өрнектерді жүйелі қолдану маңызды.

«Саусақпен сурет салу әдісі»: Саусақпен сурет салу- алақанмен, саусақпен, табанмен бейнелеудің тағы бір тамаша әдісі. Бұл әдіс гуашь, майлы бояудың қасиетін (қанықтық, жұмсақтық) сезінуге көмектеседі. Балаларға алақан немесе саусаққа әр түсті бояу жағу арқылы заттың суретін салу ұсынылады, сондай-ақ таяқша, макта, поролонды қолдануға болады.

Қолдану ержесі

-бояуды жайпақ табаққа, суды кішкентай құмыраларға құю, ал алақанмен сурет салғанда бояуды табаққа құйған жөн;

-әр саусақты бір түсті бояуға батыру, қағазға түсіріп болған соң құмырадағы суға жуып, қағаз сүлгімен немесе ылғал шүберекпен сүрту керек.

Ағаштың суретін салғанда саусақпен діңі мен бұтақтарын бейнелейді, содан кейін алақанға сары, жасыл және қызыл бояуды жағып, жапырақтардың суретін салады. Үлкен ақ қағазға (ұжымдық жұмысқа ыңғайлы) күннің суретін үлкен етіп салып, ал шуақтарды шеңбер бойымен балалар өз алақандарын бастыру арқылы түсірсе өте әдемі сурет шығады [3.78].

«Нүктелер арқылы сурет салу»: Нүктелер ақылы сурет салу (нүктелі сурет) дәстүден тыс әдіске жатады. Сурет көптеген жекелеген нүктелер ақылы бейнеленсе, онда бұл сурет салу техникасы пуантилизм деп аталады. Нүктелер саусақ немесе қылқалам ұшымен тықылдату әдісі арқылы түсіріледі, нүктелердің көлемдері әр түрлі болу мүмкін. Нүктелер арқылы салынған сурет мозайка сияқты болады. Педагог контур нүктелерді қойып суреттің сызбасын даярлайды. Балаға нүктелерді сызықтармен қосу ұсынылады. Пайда болған бейнені аяқтауға, бояуға, сюжет ойластыруға және ат қоюға болады. Жұмысты аяқтаған соң балалар ашық түстерді немесе суық және жылы түстерді көп қолданған суреттерді топтастырады.

«Құммен сурет салу әдісі»: Балаларға құммен сурет салу өте қызықты болмақ, өйткені олар құммен ойнағанды қатты ұнататыны сөзсіз.

Қолдану ережесі: - ақ қағаз бетіне суреттің пішіні сызылып алынады,

-Пва желімін сызылған сызық бойымен қылқаламмен жағып шығамыз,

-Жағылған желімнің үстіне ыдыстағы құмды себелеп шығамыз.

Тәрбиешілерге бейнелеу сабақтарын ұйымдастыруға қойылатын талаптар,

-балаларға айнала қоршаған ортадан алған әсерлерін, қабылдағандарын бейнелеу іс-әрекетінде бере білу дағдыларын меңгерту;

-бейнелеу өнері түрлері жайында жалпы түсініктері мен көркем өнер туындыларын ажырата білу;

- өнер туындыларынан әсер алу, сипаттап әңгімелей білу дағдысын меңгерту;

-бейнелеу өнерінің мәнерлеу құралдары жайында (түс, сызықтар, көлем, кеңістік, композиция) қарапайым түсініктерді;

-сурет салуға қажетті құрал-жабдықтармен жұмыс істеудің іскерліктерін игерту;

-ұлттық нақыштағы бейнелеу өнері түрлерін басқа халықтар өнерімен салыстыра, ажырата білу;

- көркем өнер туындылары арқылы көркемдік талғамын, өнердің бұл түріне деген қызығушылығын арттыру;

Балабақшада тұрақты түрде диагностикалық зерттеу жүргізу балалардың жеке ерекшеліктерінің бар екенін көрсетеді. Балалардың сабақ барысында тақырыпты қабылдау оны жүзеге асыра білу қабілеті әртүрлі болып келеді. Көбінесе үлгерімі жақсы балалар тақырыпты түсініп, іс жүзінде қолданса, кейбір балалар тәрбиеші көмегін қажет етеді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Комарова Т.С. «Обучение детей техническим навыкам и умениям»

М. Просвещение 1970г

2. Косминская В. Б. Хомцова Н. Б. «Методика руководство изобразительной

деятельности» М. Просвещение 1987г

3. Никитин А. В. «Нетрадиционные техники рисования в детском саду.

Издательство «Каро» 2014г

ҚҰЗІРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ - ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГИКА НЕГІЗІ

Тюлемисова Лайла Сериковна

Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжі

Қазіргі заман ағымына қарай білім берудегі мақсат — өзгермелі даму үстіндегі ортада өмір сүруге бейім, қоғам мүддесіне үлес қосуда өзін — өзі белсенді етуге дайын, бәсекеге қабілетті, шығармашыл, білімді тұлғаны дамыту және қалыптастыру. Қазіргі педагогика ғылымында негізгі базалық ілімдердің бірі «құзыреттілік» болып отыр. Құзыр-бұл адамның бойындағы бар білік пен білім және қабілеттері.

Құзырет–қойылған мақсаттарға жету үшін ішкі және сыртқы ресурстарды тиімді іске асыруға дайындық; жеке және қоғамдық қажеттіліктерді қанағаттандыру мақсатында табысты іс әрекетке дайындық. Құзыреттілік дегеніміз – бұл адамға берілген немесе жүктеген істі нәтижелі түрде орындауын бағалау мінездемесі.

Қазақстан Республикасының президенті Н. Ә. Назарбаев «Қоғамның нарықтық қарым-қатынасқа көшу кезінде саяси-экономикалық және рухани дағдарыстарды жеңіп шыға алатын, ізгіленген ХХІ ғасырды құрушы, іскер, өмірге икемделген, жан-жақты, мәдениетті жеке тұлғаны қалыптастыру-біздің басты мақсатымыз»-деп өзінің Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан атты жолдауында тұжырым жасады. Қазіргі өскелең талап бойынша әрбір оқу пәні бойынша білім, білік және дағдыны ғана игеру оқушы құзыреттілігі үшін жеткіліксіз, жеке тұлғаның қалыптасуында ең тиімді жол жаңа тұлғаны қамтитын, қабілет, білім, икем, дағды, тәжірибе, көзқарас болып табылады.

Бүгінгі қоғамда оқушының академиялық – энциклопедиялық білім жиынтығы жеткілікті болғанымен, күнделікті өмірде кездесіп отырған түрлі жағдаяттарға икемсіздігі байқалып жатады. Бұл оның өмір сүру үрдісінде қажетті құзіреттіліктің қалыптаспағанын айғақтайды.

«Құзірет» термині қойылған мақсаттарға жету үшін ішкі және сыртқы ресурстарды тиімді іске асыруға дайындығы. Сыртқы ресурстарға білім, білік, дағы, құзіреттер. (іс - әрекет тәсілдері), психологиялық ерекшеліктер, құндылықтар жатады. Мұны былай көрсетуге болады:

- құзірет;
- білім, білік (әрекет), дағы әрекет;
- құзіреттілікер (игерілген іс - әрекет тәсілдері);
- өзін - өзі басқару;
- тұлға.

Құзыреттілік - оқу нәтижесінде меңгерген білім мен дағдыны тәжірибеде қолдана алу, проблеманы шеше алу, яғни оқушы дайындығының сапасын сипаттайтын жаңа сапалық белгісі. Білім берудің негізгі нәтижесі ретінде жеке тұлғада төмендегі құзыреттіліктер болуы тиіс:

- Құндылықтарды бағалау құзыреттілігі
- Коммуникативті құзыреттілігі
- Мәдениеттану құзыреттілігі
- Оқу-танымдық құзыреттілігі
- Әлеуметтік еңбек құзыреттілігі
- Тұлғаның өзін-өзі дамыту құзыреттілігі
- Ақпараттық -технологиялық құзыреттілігі

1. Құндылықтарды бағалау құзыреттілігі - жаңа қоғам өмірінде өз ролін таба білу, біліктілігі, азаматтық белсенділігі, саяси жүйені түсіну, ең алдымен өз жерінің, Отанының патриоты болу.

2. Мәдениеттану құзыреттілігі - өз халқының және әлем елдерінің мәдениетін түсіну, білу, бағалау, жалпы адамзаттық мәдениеттің жетістіктері мен этномәдени құбылыстарды тану.

3. Оқу-танымдық құзыреттілігі – оқушының әрекеті мен өзіндік оқу-танымдық процесін қамтамасыз ететін кешенді құзырлылық. Әлемдік ғылымның бағытын ізденушілік - зерттеушілік әрекет арқылы игеру.

4. Коммуникативті құзыреттілігі – адамдар мен өзара іс-әрекет және қарым-қатынас жасау тәсілдерін білу, түрлі әлеуметтік топтармен жұмыс істеу.

5. Ақпараттық-технологиялық құзыреттілігі - өз бетінше іздей білу, талдау, таңдап алып өзгерте білу, ақпараттық технологияны игеру.

6. Әлеуметтік еңбек құзыреттілігі - жанұяда, еңбекте, экономикада, саяси, қоғамдық азаматтық тәжірибе мен білімге ие болу. Әлеуметтік- қоғамдық жағдайларға нақты талдау жасап, шешім қабылдай білу.

7. Тұлғаның өзін-өзі дамыту құзыреттілігі – өзіндік қадір – қасиет сезімін ұйымдастыра білу, өз мүмкіндігін нақты даму жоспарларымен салыстыра білу.

Коммуникативтік құзыреттілік проблемаларын философиялық тұрғыдан зерттегендер: Г.С.Батищева, Л.П.Буевой, М.С.Кагана, О.В.Лармина, Г.П.Щедровицкого, К.Ясперса және т.б. ал, педагогика және психология ғылымдарында қарым-қатынас проблемасын іс-әрекет тұрғысынан зерттеген ғалымдар: Г.М.Андреева, Л.С.Выготский, В.В.Давыдов, А.А.Леонтьев және т.б., ал, жеке тұлғалық жағынан қарастырған зерттеушілер: Б.Ф.Ломов, А.Г.Ковалев, А.В.Петровский және т.б. [2]

Құзіретті адам – ол жеке тұлға. Ол туындаған проблеманы жеке және топтарда (коммуникативтік) шеше алуға, өмірде және жұмыс орнында үнемі жанашылдыққа ұмтылуға, қабілетті болуға тиіс, өз бетімен және басқаның көмегімен қажетті ақпаратты іздестіріп, қолдана алады. Осы аталған сапалар мен қасиеттер кез келген іс - әрекеттерге қажет. Содан да олар негізгі құзіреттер деп аталады. Оқушы білімдік процестегі негізгі, құзіреттерге оны тәжірибеде тиімді қолданудың нәтижесінде қол жеткізеді. Негізгі құзіреттер іс - әрекеттен көрінеді.

- оқытудың іс- әрекеттік сипаты, яғни оқытындарды қандай да бір іс-әрекетке араластырғанда: зерттеу, жобалау басшылық;
- оқу процесін оқушы дербестігі мен өз іс-әрекетінің нәтижесіне деген жауапкершілікке бағдарлау;
- өнімді топтың жұмысын ұйымдастыру;
- мұғалімнің құзіретті мінез – құлық танытуы.

Тұлғаның бойында білім, дағды, іскерлік, ерік күш-жігердің болуы, ең әуелі мектептегі оқыту үрдісінде қалыптасады. Қазақ тілі сабақтарында оқушылардың коммуникативтік құзыреттіліктерін қалыптастыру мен дамытудың маңызы зор. Оқушылар қарым — қатынас моделдерін, мәдениеттік стереотиптерді, мәдениет образдары мен символдарын білулері керек. Бұл оқушылардың қазақ тілінде емін еркін сөйлесуін қамтамасыз ете алады.

«Коммуникативтік құзыреттілік» (латынның «competere» — қол жеткізу, сәйкес келу, сөзінен шыққан) — қажетті тілдерді, қоршаған адамдармен және оқиғалармен әрекеттестікте болу тәсілдерін білуді, топта жұмыс жасау дағдыларын, ұжымдағы әр түрлі әлеуметтік рөлдерді меңгеруді қамтиды. Оқушы хат жаза, анкета толтыра, арыз жаза, сұрақ қоя, пікір таластыра т.б. білуі тиіс. Коммуникативтік құзыреттілік-екінші тілді үйренуші оқушыларға тілдің заңдылықтарын жаттанды үйретпей, сол тілді тілдік және қатысымдық тәсілдерді орынды қолданумен байланыстыру. Коммуникативтік құзыреттілік жеке тұлғаның рухани өсуін қалыптастырады, адамдарды түсіне білуіне көмектеседі.

Қазақ тілі сабақтарында оқушылардың бойында коммуникативті құзіреттілікті қалыптас- тырып, дамыту үшін тақырыпқа байланысты диалог, қойылымдар әзірлеу, рөлдік ойындар ойнау т.с.с. тапсырмаларды орындатуға болады.

Әдіскер - ғалым Ф.Ш. Оразбаева коммуникативтік әдістің өзіндік белгілерін көрсете отырып, оған мынадай анықтама береді: «Қатысымдық әдіс дегеніміз – оқушы мен оқытушының тікелей қарым – қатынасы арқылы жүзеге асатын әдістің түрі». Бұл дегеніміз тілді оқытуда үйренуші мен үйретушінің арасында бір-бірімен көзбе-көз кездесу, ауызба-ауыз тілдесу, яғни, тікелей қатынас болмаса, сөйлесім әрекеті де іске аспайды. Қазақ тілі сабақтарында оқушылардың коммуникативтік құзыреттіліктерін қалыптастыруда қатысымдық әдістің маңызы зор екендігіне оқыту барысында көз жеткізуге болады.

Сабақта тілдік қатынас үш түрлі жолмен іске асыруға болады: жұптық, топтық, ұжымдық. Топтық жұмыстар арқылы оқушылар бірлесіп білім алады, тілдік қарым-қатынасқа түсіп, сөздік қоры молаяды, шәкірттің бойында жауапкершілік, сыйластық, достық қасиеттерін қалыптастыруға мүмкіндіктің мол екендігін байқалады. Дәстүрлі сабақта мұғалім тек бірнеше оқушымен жұмыс істейді, ал топтық жұмыста барлық оқушылар өзара бірігіп тапсырманы орындайды, бір адам кем дегенде екі не одан да көп адамдармен бірден қарым – қатынасқа түседі, сөйлесуші ойын, пікірін бірнеше адамдарға бірдей жеткізеді. Осындай сөйлесулерде оқушылардың өз Отанына, қаласына, көшесіне деген

сүйіспеншіліктері, мақтаныштары байқалып, қуантады. Әрине, бұндай нәтижеге алдыңғы сабақтарды тиімді, тартымды өтудің арқасында ғана жетуге болады.

Білім алушыларға қазақ тілін үйрету кезінде, олардың сөздік қоры болмайынша, өзге тілде сөйлеуі мүмкін емес. Пәнді оқытуда қолданылатын интерактивтік әдістер: сабақ презентация, сынақ сабақ, зерттеу, жоба құру сабақтары. Тәжірибеде қолданылатын, оқушылардың белсенділігін арттыратын интерактивтік тәсілдер – Миға шабуыл, кластер, синквейн, инсерт, эссе, семантикалық карта, рөлдік ойын, әңгіме - дебат, пікір талас, жағдаяттарды шешу, жуан, жінішке сұрақтар, рефлексия оқушылардың тілін дамытуға, сөздік қорын молайтуға мүмкіндік береді. Оқушының басқа тілді үйрене алмаймын деген сенімсіздігін сейіліп, тілді үйренуге ынтасын артады.

Оқытуда құзіреттілік әдістерді қолдануда оқушылар белгілі бір нәтижеге жеткенін іштей сезеді, өз-өзіне деген сенімділігі артады, ой еңбегі жетіледі, түрлі міндеттер қатарын шешуге мүмкіндіктері ашылады, берілген тапсырмаларды саналы орындайды, оқуға деген белсенділігі артады, шынайы ақыл-ой әрекет жасайды. Әрекеттің жалпы негізін ұғыну арқылы құзіреттілігі артады, шығармашылық деңгейге дейін жетуге ұмтылады. Өзін жеке тұлға ретінде қалыптастыруға тәрбиелейді.

Өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілін үйретуде коммуникативтік құзіреттілікті қалыптастыру — заман талабы. Сондықтан оқушыларымыз жаңа заман талабына сай білімді, жан-жақты, қазақ тілінде өзіндік ой-толғамын жеткізе алатын, кез келген адаммен тілдік қарым-қатынасқа түсе алатын, коммуникабельді, мәдениетті, өмірге икемделген тұлға болуы үшін оның бойында коммуникативтік құзыреттілікті дамыту ұстаздың қолында.

Қорыта келе, Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан - 2030» стратегиялық бағдарламасындағы білім саласына қатысты тапсырмаларын жүзеге асырушы тұлғалардың әрқайсысы еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілігімен ерекшеленуі тиіс.

Өркениетке бет бұрған еліміздің жастары – ертеңгі мемлекет тірегі екені белгілі. Қоғамға ең басты керегі – елдің ертеңіне деген сенім мен үміт нық әрі сенімді болу үшін бәсекеге қабілетті маман дайындау орта арнаулы және жоғары оқу орындарынан бастау алмақ.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Ә. Әлметова, «Сөйлеу әрекеттері түрлеріне оқыту», А. Арыс, 2007
2. Кулачихина И.В. «Педагогическое управление развитием коммуникативной компетентности студентов в образовательном процессе торгово экономического вуза» Автореф. Дис. кан. пед. наук. Омск, 2007.
3. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы.
4. Левитан, К.М. О содержании понятия "коммуникативная компетентность". Перевод и межкультурная коммуникация. / К.М. Левитан. Екатеринбург.: Издательство АБМ, 2001. №.2.89-91б
5. Пассов, Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. - М., 1991.

ҚЫЗЫҚТЫ МАТЕМАТИКА ӘЛЕМІ

Төкен Н.С., Альжанова К.Ж.
Қарағанды қаласы, КМҚК «Толағай» балабақшасы

Бүгінгі күні мектепке дейінгі мекемелерде оқыту мен тәрбие беру үдерісі балалардың жас ерекшеліктері мен мүмкіндіктеріне ғана емес, білім беру жүйесінің ұйымдастырушылық жағына да аса байланысты болып келеді. Балабақшада математика пәнін оқыту барысында балалардың пәнге деген қызығушылығының болмауынан, түсінбеуі салдарынан педагогтың жұмысында көптеген қиыншылықтардың кездесуі де әбден мүмкін. Егер білім берудің әр

сатысының арасында пәннің мазмұны, оқыту әдістері, оқыту құралдарының сабақтастығы толық орындалып отырса, яғни білім берудің әр сатысында берілетін математикалық білім бір – бірімен сабақтас болған жағдайда бұл қиыншылықты, әрине, жеңуге болады. Педагог негізгі оқу материалдарын басшылыққа ала отырып, балалардың математикадан алған білім, білік, дағдыларын, танымдық қабілеттерін және пәнге деген қызығушылықтарын арттыруды басты мақсат етеді.

Қазіргі заман технологиялық үрдістер дамыған білімділер заманы болуы себепті бүгінгі күні зерделі, ой-өрісі кең, жан-жақты дамыған ұрпақ легін қалыптастыру мемлекетіміздің алға қойған маңызды міндетіне айналып отыр. Тәрбие мен білімнің алғашқы дәне – мекепке дейінгі мекемелер – балабақшалардан бастау алады. Сол себепті балабақшаның басты міндеті – оқыту, тәрбие беру мақсатында балаларды дамыту, сөздік қорларын молайту, ақыл-ойын жетілдіру болып табылады.

Балалардың танымдық қабілеттерін дамытып пәнге деген қызығушылықтарын арттырудың негізгі бір жолы – дидактикалық материалдар мен қызықты тапсырмалар беру деп білемін. Балаларға берілетін есептер оларды зерделілікке, қиялдауға, тапқырлыққа, шапшаң есептеу қабілеттерін дамытуға бағытталуы тиіс. Бүгінгі күні ғылым мен техниканың дамуында математиканың қолданылмайтын жері жоқ. Сондықтан әр адамда математикалық сауаттылығы болуы керек десек, ол міндетті түрде балабақшадан бастау алады. Ал ол ересек топтағы балаларға математикалық білім, білік, дағдыларын игерту, шығармашылық қабілеттерін арттыру, зейінін, еске сақтау, байқағыштық, бақылағыштық, қиялдау, танымдық іс – әрекеттерімен өздігінен білім алуға, ізденуге бейімдеуден басталады. Сонымен бірге, баланың ақыл – ойын және ерік пен сезім белсенділігін арттыру, логикалық ойлау қабілеттерін дамыту, математикалық тілде сөйлеу машығын қалыптастыру, танымдық қабілетін дамытып, қызығушылығын арттыру математика пәнінің басты мақсатына айналады. Ең бастысы, берілген материалдар мен тапсырмалар балалар қызығатындай, есептер күнделікті өмірден алынып отырылуы қажет.

Мектепке дейінгі мекемелерде балалардың пәнге қызығушылығын оятатын, математикалық ой-өрісінің, шығармашылық қабілетінің дамуына дәнекер болатын және өздігінен жұмыс істеу дағдысын қалыптастыратын жұмыстарды қамту аса маңызды. Өртүрлі есептер, ребустар мен жұмбақ есептер шығарту балабақшадағы ересектер тобындағы балалардың қызығушылығын арттыра түсетіні анық. Математика сабағы баланың танымдық қабілеттерін дамытуға, оның ой-өрісін тереңдетуге мүмкіндік береді.

Балабақшадағы ересектер топтарына арналған қарапайым математикалық түсініктерді дамыту жөніндегі бағдарламаларда балалардың алған білімдерін жалпылау, жүйелеу, кеңейту және тереңдету міндетті түрде қарастырылуы тиіс. Сонымен бірге, балалар мектеп табалдырығын аттайтын кезеңге қарай жиын мен сан, пішін мен шама туралы өзара байланысы бар түсініктерді меңгеруі, кеңістік пен уақытты бағдарлай алуы қажет.

Математикалық байланыстар мен байланыстылық туралы түсінік қалыптастыру, тиісті амалдарды меңгеру даярлық тобындағы балалардың көрнекті – бейнелі ойлауын жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді. Балалар көзбен көріп, іштей есептеуге үйренеді, олардың көз мөлшер, пішінді шамалау жылдамдығы арта түседі.

Бұл жас мөлшерінде ойлау қабілетін, ойлау дербестігін дамыту, талдау, салыстыру, қорыту секілді ойлау әрекеттерін дамытудың да маңызы зор. Мұның бәрі мектепке дейінгі мекемелерде қарапайым математикалық ұғымдарды қалыптастыруға қосымша балалардың математикалық білімін кеңейтіп, математикаға деген қызығушылығын арттыру үшін қажет. Ал кеңістік, уақыт арқылы бағдарлау, заттарды санау, сызықтар, қазақ халқында жиі қолданылатын сандар, сандар қатары, математикалық ертегі логикалық тапсырмалар, қызықты жаттығулар, дидактикалық ойындар, есептер, геометриялық пішіндер туралы

танымдық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Сандар мен оларға қолданылатын амалдар, шамалар, есептер және геометрия элементтерін де қамтып отырса құба-құп.

Балабақшада математика сабағын аса қызықты етіп өткізу, пәнге деген ынта-ықыласын арттыру мақсатында балалардың танымдық, шығармашылық қабілетін дамыту, ақыл-ойының математикалық стилін, интеллектуалдық және ерік пен сезімге қатысты сапаларын дамыту жұмыстары қоса жүргізіледі. Сонымен қатар меңгерген математикалық білімін өмірде қолдануға жан-жақты дайындауды жүзеге асыру мақсаты көзделуі тиіс..

Математика сабағын өз деңгейінде өткізе білген педагог баланың тұлға ретінде қалыптасуына, оқушының ақыл-ойын дамытуға, интеллектуалдық және ерік пен сезімге қатысты белсенділігін қалыптастыруға мүмкіндік туғыза алады. Математиканың өмірде болып жатқан нақты құбылыстарды жалпылауға және қоршаған болмысты танып-білуге көмектесетін ғылым болып табылатыны туралы түсініктердің қалыптасуына ықпал ету де маңызды міндеттердің бірі.

Мен өзім еңбек ететін «Толағай» балабақшасында ересектер тобына өткізетін математика сабақтарын балалар үшін аса қызықты етіп өткізуді, балалардың өз беттерімен ойланып, есеп шешімдерін өздері табуына тырысу қасиеттерін дамытуға көңіл бөліп келемін. Мысалы, «Қызықты математика» сабағында балалардың сан санау ұғымын кенейтіп, дамытуға мән беремін. Салыстыру, санау, санамақ айту арқылы сөздік қорын молайту да аса қажет. Мұнда мен көрнекілік ретінде суреттер, сандар таңбасы, санайтын таяқшаларды көбірек пайдаланамын. Сабағымды сұрақ - жауап, салыстыру әдіс-тәсілдеріне құрамын. Бұл жерде оқу әрекеті мен бірге тәрбиешінің іс-әрекеті, ұйымдастырушылық ізденушілік пен ұйымдастырушылық оятушылық әдіс-тәсілдері балалардың іс-әрекетімен тығыз ұштасып жатуы қажет. Балалар шаттық шеңберіне жиналады. Арайлап таң атты Алтын сәуле таратты. Мысалы, қызықты математика сабағында «Доп лақтыру» ойынын ойнату барысында: - Бір аптада неше күн бар? Бір аптада 7 күн бар. Апта деген ағайдың жеті бірдей ұлы бар. Біріншісі – дүйсенбі. Екіншісі – сейсенбі. Үшіншісі – сәрсенбі. Төртіншісі – бейсенбі. Бесіншісі – жұма. Алтыншысы – сенбі. Жетіншісі – жексенбі, - деп балалардың алдымен пәнге деген қызығушылығына, ойлана бастауына жол беріп аламын. Сонымен қатар: - Бүгін қай күн? Бейсенбі. - Бүгін ауа - райы қандай? - Ашық, жылы, тамаша – деген сұрақ-жауап әдісін қолдана отырып, балаларды қызықты математика еліне саяхатқа шығарамын. Саяхат барысында көлігіміз тоқтап қалып, Бағдаршамның көмегіне жүгінеміз. - Бағдаршамның қызыл көзі жанып тұр. Ол неге? - Бағдаршамның көлемдері қандай? – деген сұрақтар қойылады. Балалар: -Домалақ, шеңбер, - деп жауап береді. Ал түстері қандай? Қызыл, сары, жасыл, тіпті әдемі, - деп те шулайды. Сонымен бірге, балаларды жол ережесі бағдаршам туралы қосымша түсініктер беріп, таныстырып өтемін. Ал «Қызықты математика елі» сабағында балалардың алғырлық, тапқырлық, шапшаңдықтарын сынға аламын. Ол үшін мынадай Тапсырма беремін. Қоян мен қожықтың сүйікті тағамы қандай? Балалар қояндікі – сәбіз. қонжық балды жақсы көреді, - деп жауап береді. Тағы да, балалар суретте қанша күшік тұр? Неше сүйек? Әр күшікке қанша сүйектен бөліп береміз? – деген сұрақтарға балалар 4 күшік, 4 сүйек. 1 күшікке, 1 сүйектен, - деп дәл есептеп жауап бере алатын болады.

Мектепке дейінгі мекемеде балаларды санауға, қосуға, алуға үйрету алдымен жүргізілуі тиіс. Мұнда балалардың логикалық ойлау, ауызша есептеу дағдыларын дамытуға назар аударылады. Ой-өрісін, шығармашылық шеберлігін байыту, геометриялық пішіндерді анықтаумен, көлік түрлерін құрастырып, санамақтар айтқызу да пайдалы әдіс-тәсілдердің бірі.

«Толағай» балабақшасында еңбек еткен жылдарымда ересектер тобында тәрбиеленіп отырған балалармен математика сабағын өткізу кезінде көрнекіліктерді барынша тиімді қолдануға аса мән беруге тырыстым. Мысалы, математикалық алғашқы ұғымдарын қалыптастыруда геометриялық фигураларды кеңінен пайдаландым. Геометриялық фигуралардың құрылымы мен құрылысының өзі-ақ балаларды тартып, қызығушылықтарын тудыратынын, оларды ойлануға жетелейтінін байқадым.

Қазіргі замандағы білім беру тенденциялары да жаңаша оқыту, білім алу және өздігінен білім алу негізінде адам қабілеттерін, икемділіктерін дамыту болып табылады. Жаңа білім алу бағытында балалардың қызығушылықтарын қамтамасыз етуде тұтастық, бағыттылықпен бірге мықты негізділік те шешуші рөлге ие. Осының бәрін саралай келе, балабақшада математика пәнін заманауи технологияларды орынды қолдана отырып өткізу балалардың математика сабағына қызығушылығын арттыра беретіні сөзсіз. Өмірден алынған көрнекіліктермен бірге түрлі слайдтар, Монтессорий технологиясы, Дамыту технологияларын пайдалану арқылы математика сабақтарын балалар үшін қызықты бір әлемге айналдыру – бүгінгі күнгі педагогтардың басты мақсаты, балаларға сапалы білім, саналы тәрбие беру жолында қол жеткен табысы болып табылады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Т. Кенжебаев, М. Абдиров «Мектепке дейінгі педагогика» Алматы, 1985ж
2. «Бала мен балабақша» журналы №1, 2011ж
3. Мектепалды даярлық журнал №1, №2, №3 2004ж
4. «Балақай» республикалық журнал №1, 2009ж
5. Никитин Б. П. Балабақшадағы математика – М; 2003

ЛЕКСИКАЛЫҚ ҰҒЫМДАРДЫ ОҚЫТУДАҒЫ ТИІМДІ ӘДІС – ТӘСІЛДЕР ЖҮЙЕСІ

А.Ф. Жұмабаева
БГПУ им. М.Ақмуллы

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев жолдауында айтқандай: "Болашақта өркениеті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстанды дамыған 50 елдің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін- білім". Бұл мақсат күрделі болуымен қатар, көп еңбек етуді талап етеді. Дегенмен мұғалім тиімді тәсілдерді дұрыс қолданылған жағдайда сыныпта, мектепке өзгеріс енгізе алады.

Мемлекеттік тілді үйретудің ең ірі бөлімдерінің бірі – лексика. Лексика сөз мағынасын оқытатын болғандықтан, бұл – көп жағдайда өзге тілді мектептерде сабақ беру барысында басты назарда болатын сала. Осы саланы зерттеуде профессор Қ.Жұбановтың, академик І.Кеңесбаевтің, Ғ.Мұсабаевтың, Ә.Болғанбаевтың, Ғ.Қалиұлының көптеген зерттеу жұмыстары нәтижелі болды. Бұл қазақ тілі лексикасының біршама жетілген сала екендігін көрсетеді.

Алайда лексика мен лексикология терминдерінің синонимдік қолданылуы лексикалық зерттеу объектілерін жүйелі қарастыруда біршама қиындық туғызады. Ғалымдардың пікірінше, лексика терминін лингвистиканың негізгі салаларының бірі деп танып, оның ғылыми объектілерін содан шығатын жүйе деп білу методикалық тұрғыдан тиімді болар еді [1: 20].

Аталған жұмыстардың нәтижесінде лексика тарауын оқытудың міндеттері мен мақсаттары анықталып, берілетін дидактикалық жаттығулардың тақырыптары мен көлемі белгіленді. Бұл лексиканы оқытудың білімдік, танымдық маңызы тіл білімі туралы ұғымды терең меңгертумен қатар, тілдің ең кіші бөлшегі – сөздің фонетикамен, морфологиямен, синтаксис және стилистикамен байланысын түсіне білуге, яғни бүкіл тілдік жүйені меңгерту аса маңызды екенін көрсетеді. Алайда, ана тілінде сөйлей білген адамның барлығы да сол тілдің заңдылықтарын, қыр-сырын, сыр-сипатын толық біле береді деуге болмайды. Сондықтан лексиканы оқытудың практикалық маңызы зор.

Лексиканы оқытудағы қойылатын талаптар оқушыларды дұрыс сөйлеуге, ойын жеткізіп, айта білуге тәрбиелейді. Тура және ауыспалы мағыналы сөздерді айыра білуге

үйретеді. Сондықтан лексика бөлімінің материалдарын жаңа білім беруде де, пысықтау кезеңінде де қолдану тиімді [2: 36].

Фразеологизмдер мен мақал- мәтелдерді оқытқанда, теориялық білім беріп қана қоймай, тұрақты тіркестерді оқушының сөздік қорына көптеп енгізуді мақсат ету қажет. Ол үшін фразеологизмдерді әрбір сөз табына қатысты алып, «Кім көп біледі?» жарысын топтар арасына өткізіп, отырған жөн болады. Фразеологиялық синонимдер және фразеологиялық антонимдердің сөздігін оқушылардың өздеріне құратуға болады. Сыныпаралық немесе мектепшілік тапсырма ретінде «Кім фразеологизмдерді көп қолданады?» деген апталық жарыс өткізу де тақырыпты терең меңгертуге септігін тигізбек.

Тағы бір айта кететін жайт – фразеологизмдер тұтастығының сақталуы. Сөйлем ішінде фразеологизмдерді тауып талдағанда, оның әрбір сыңарын жеке-жеке сөз табына жатқызып талдауға болмайды. Мысалы үш ұйықтаса түсіне кірмеген болатын деген тұрақты тіркесті: үш – сан есім, ұйықтаса – етістік, түсіне – зат есім, кірмеген болатын – етістік деп талдау – үлкен қателік. Сол сияқты кірмеген болатын – баяндауыш, түсіне – толықтауыш, үш ұйықтаса – пысықтауыш деп талдауға да болмайды. Дұрысы мынау: үш ұйықтаса түсіне кірмеген болатын – күрделі етістік, сөйлемдегі қызметі – баяндауыш [3: 15].

Оқушыларға фразеологизмдердің біртұтас тілдік құбылыс екендігін меңгерту үшін мұғалім фразеологизмдердің қай сөз табына жататынын, қандай сөйлем мүшесінің қызметін атқарып тұрғанын талдату артық болмайды. Кейбір мәтінде фразеологизмдердің арасына басқа сөз ену құбылысы кездесіп жатады. Оны жазушы белгілі бір стильдік мақсатта өзгертіп қолданады. Қосалқы сыңарлар фразеологизмдердің соңына немесе арасына енгізіледі. Стильдік мақсатта (оқиғаны нақтылау үшін, ойды ұлғайтып, қоюландыру үшін, контексті әзірлеу үшін т.б.) қолданылғанда фразеологизмдердің өзгеріске түсуі қате емес, керісінше қажет. Мұндай жағдайда тұрақты тіркестерді жақсы білетін оқушылар мәтіннен фразеологизмдерді дәл тауып алады оларға үстелген қосымша тілдік элементтерді де қатесіз ажырата алады.

Сонымен қатар, лексиканы оқытқанда тек тар аяда ғана шектелмей басқа да пәндермен байланыстыра оқытқан жөн. Әсіресе фразеологизмнің тура мағынасына байланысты сурет салу оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырары сөзсіз. Сыни тұрғыдан ойлау әдістемелері арқылы баланы оқытар болсақ, оқушының көп мәлімет алуымен қатар, сабақтың қызықты өтуі де анық. Лексиканы жеңіл әдістер қолдану арқылы меңгерту, оқушының болашақта шешен әрі сауатты сөйлеуін қамтамасыз етері анық.

Лексиканы меңгертуде диалогтік оқытудың маңызы үлкен. Диалог - ғылымда танымдық процестің іздеген нәтижеге әр түрлі, бірақ бір-бірімен жарыспайтын көзқарастар, қатынастар, бағыттардың өзара байланысты жолымен жүзеге асырылатын прогрессивтік дамуының түрі ретінде көрінеді. Сабақ барысында оқушы мен оқушы, мұғалім мен оқушы арасында жүргізілген диалог оқушылардың қызығушылығын, танымын арттырады.

Ғылыми зерттеу нәтижелері сабақта диалогтік оқытудың маңызды рөл атқаратынын көрсетті. Арнайы зерттеушілер диалог сабақта оқушылардың қызығушылығын арттырумен қатар олардың білім деңгейлерін өсіруге үлес қосатынын атап көрсеткен. Зерттеулерде ересектермен қарым-қатынас пен достарымен бірігіп жүргізілген жұмыстың нәтижесі балалардың оқуына және коллективті дамуына әсер ететінін көрсетеді. Оқушының білім алуын қолдау үшін сұрақ қоюдың түрткі болуы, сынақтан өткізу және қайта бағыттау сияқты әртүрлі техникаларын пайдалануға болады.

Түрткі болу дегеніміз сұрақтар бірінші жауап алу үшін және оқушының жауабын түзетуге көмектесу үшін қажет. Сынақтан өткізу дегеніміз сынақтан өткізуге арналған сұрақтар оқушыларға анағұрлым толық жауап беруге, өз ойларын анық білдіруге, өз идеяларын дамытуға көмектесетіндей етіп құрылуы қажет. Қайта бағыттау дегеніміз сұрақты басқа оқушыларға қайта бағыттау болып табылады. Мысалы: «Көмектесе алатындар бар ма?»

Білім беруді тәсілмен дамытудағы сұрақтардың маңызын қарастыратын болсақ, сұрақ қою арқылы мұғалім:

- Оқушыларды тақырып бойынша және сындарлы сөйлеуге ынталандырады;
- Оқушылардың шынайы қызығушылығы мен сезімдерін анықтайды;
- Білімге құштарлықты дамытады және зерттеуге ынталандырады;
- Оқушыларға білімін қалыптастыруға және вербалдандыруға көмектеседі;
- Оқушылардың сыни тұрғыдан ойлауына ықпал етеді;
- Оқушылардың бір-бірінен үйренуіне, басқа оқушылардың идеяларын құрметтеуіне және бағалауына ықпал етеді;
- Әңгімелесу мен ой елегінен өткізу көмегімен ойын жинақтауға көмек береді, іс-әрекеттерін тереңдетеді және шоғырландырады;
- Білім беруді қиындататын қиындықтар мен түсінбестіктерді анықтайды.

Қорыта келе, лексика – тіліміздегі сөз байлығын зерттейтін ғылымның бір саласы. Оқушыларды дұрыс сөйлей білуге ойын жеткізіп айтуға тәрбиелеу басты мақсаты. Лексиканы мектепте оқытуда көптеген әдіс тәсілдер қолдана аламыз. Себебі тақырып, ойын түрінде болсын, немесе модульдік болсын барлық әдістерді қолдануға өте қолайлы. Сонымен қатар кейінгі жаңа технологиялар бойынша да оқытуға әбден келетін тақырыптардың бірі.

Әдебиеттер

1. Болғанбаев Ә., Қалиев Ғ. Қазіргі қазақ тілі лексикологиясы мен фразеологиясы. – Алматы: Санат, 1997. 255 б.
2. Г.Қосымова, Ж.Дәулетбекова. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: Атамұра, 2001ж. 203 б.
3. Нұржанова Ж. Қазақ тілін оқыту әдістемесінің түрлері. // Қазақ тілі мен әдебиеті – 2002. – №9. 3-12бб.

ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД В ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Денисенко Е.В., Шеерман Е.И., Рахимкулова Г.К.
КГКП д/с № 27 «Балдаурен»

Часто ли задумываются педагоги о том, как чувствуют себя дети в детском саду? С радостью ли дошколята идут в детский сад, чтобы пообщаться, друг с другом, или только устают в больших коллективах в «томлении» ожидая прихода родителей? Воспитываем ли мы у детей чувства товарищества, взаимопомощи, умение сочетать свои желания с желаниями и действиями коллектива? Зачастую, стремясь, как можно больше дать знаний ребенку, мы забываем о его эмоциональном благополучии, забываем о том, какую огромную роль играет оно в развитии личности ребенка дошкольного возраста. Рассмотрим примеры из воспоминаний учащихся старших классов, которые были связаны с посещением ими детского сада.

- Мне очень нравилась наша воспитательница Нина Ивановна. Она была ласковая, добрая и всегда справедливая. Когда я вспоминаю ее, то на душе у меня становится светло и тепло.

- Я помню, как любила, когда Галина Егоровна, читала нам сказки, ее теплый мягкий голос переносил меня в неведомую волшебную страну, эти воспоминания очень дороги мне.

Какие замечательные воспоминания у этих девушек, им детский сад дал радость, светлое восприятие мира и чуткость в отношении к людям.

Но не все так радужно, следующие воспоминания очень горьки и печальны.

- При слове «детский сад» у меня возникает чувство одиночества...

Внутренняя изоляция, отсутствие контакта, в чем причина? Вина детского сада или может быть его беда? Неправильный подход к детям, отсутствие должной подготовки воспитателя и как следствие глубокая душевная травма, оставленная на долгие годы.

- Помню, я пожаловалась воспитательнице, что мне дали ложку, а мама, приучила меня с трех лет, есть второе блюдо вилкой и ножом, мне было неудобно, и, придя домой, я расплакалась...

Черствость педагога, формализм в работе, вроде мелочь ну не дали ребенку вилку, что тут страшного? Но как же глубоко и больно ранили маленького человечка, если столь продолжительное время памятна эта обида. Безусловно, воспитатель должен любить детей, быть тактичным и терпеливым. Кроме этого, он должен быть коммуникабельным иметь внятную, правильно поставленную речь. Далеко не каждый человек сможет найти правильный подход к детям, стать для них авторитетом. Тем более, что в наше время, требования к обучению и воспитанию дошкольника возросли на порядок, а то и более и от воспитателя требуется, чтобы он подготовил ребенка, обладающего таким качеством как конкурентоспособность. Современный дошкольник это в первую очередь творческая личность. Сегодня недостаточно обладать теоретическими знаниями и практическими умениями. Развитое мышление, способность принимать решения, самостоятельно и активно действовать, стремление к самообразованию — вот каким требованиям должен отвечать современный выпускник детского сада. Как же воспитателю разработать модель своей педагогической деятельности, чтобы избежать таких недостатков в работе как формализм, черствость, либерализм, излишняя демократичность, равнодушие, авторитарность.

Давно известно, что традиционно организованный воспитательный процесс, стремится к авторитаризму, т.е. в нём преобладает главенство воспитателя, а воспитанник остаётся в положении зависимости и подчинённости. В итоге такого воспитания, дети, становятся безынициативными, инертными, ждут указаний, не способны высказать собственное мнение, внести предложение. Для того что бы воспитать личность свободную, независимую, творческую, способную самостоятельно принимать решения, отвечать за их последствия, требуется иной подход.

И подход этот заключается во внедрении идей гуманистической педагогики. Под гуманизацией воспитательного процесса следует понимать отказ от авторитарной педагогики с её давлением на личность, отрицающим возможность установления нормальных человеческих отношений между воспитателем и воспитанником, и переход к личноно ориентированной педагогике.

Личноно-ориентированное воспитание — это такая воспитательная система, где ребёнок является высшей ценностью и ставится в центр воспитательного процесса.

Ядром личноно-ориентированного подхода является:

- признание основной ценностью образования становление личности как индивидуальности в её самобытности, уникальности, неповторимости;
- предоставление каждому ребёнку права выбора собственного пути развития на основе выявления его личностных особенностей, жизненных ценностей, устремлений.

Позиция педагога предполагает следующее:

- стремление педагога видеть перспективы развития личноно потенциала воспитанника и умение максимально стимулировать это развитие им же самим с помощью адекватных средств;
- отношение к ребёнку как субъекту собственной деятельности, как к личности, способной проявлять собственную активность;
- опора на личнононый смысл и интересы (познавательные и социальные) каждого ребёнка в обучении, содействие их обретению и развитию.

В зависимости от возраста детей используются следующие стили личноно-ориентированной модели.

В работе с детьми от двух лет характерно применение ситуативно-личноно стили общения. Дети этого возраста нуждаются ласке, помощи и защите, поэтому ребёнка этого возраста необходимо успокоить, приласкать, обнять, посидеть рядом просто так... Обмен «приятными прикосновениями» между вами и ребёнком создадут атмосферу доверия и

тепла, расслабленности и покоя. Ситуативно-личный стиль общения — это установление личного контакта с каждым ребёнком индивидуально.

В работе с детьми трех лет используется ситуативно-деловой стиль общения, так как для трёхлеток важно, чтобы воспитатель был хорошим партнёром по разнообразной деятельности. Здесь обязательно надо работать на равных, а не под руководством воспитателя. Задача этого этапа - заслужить авторитет «человека умелого» в глазах детей.

Внеситуативно-деловой стиль общения применяется в среднем возрасте, когда взрослый становится авторитетным источником интересной и достоверной информации. Задача этого стиля – заслужить авторитет «человека знающего».

Дети старшего дошкольного возраста могут быть по-своему замкнутыми и раскрываются только с человеком, которому очень доверяют. Воспитателю необходимо умение выслушивать доверительные рассказы детей и вступать в личное общение на равных с ребёнком, избегая оценок, а также умение искренне радоваться жизни. Дети делятся своими чувствами, переживаниями, мыслями. Этот стиль общения - внеситуативно-личный.

Из всего выше изложенного видно, что с каждым годом стиль общения воспитателя с детьми меняется, так как меняется форма потребности ребенка во взрослом и здесь важно учитывать, что новая потребность приходит не вместо предшествовавшей, а как добавление к ней. В коллективном воспитании личностно ориентированный подход означает признание приоритета личности перед коллективом, создание в нем гуманистических взаимоотношений, благодаря которым воспитанники осознают себя личностями и учатся видеть личность в других людях.

Личностно-ориентированный подход заложен и в оценке достижений детей. Для детей двух - трех лет любые результаты трудов и усилий необходимо одобрять, только таким путём можно укрепить в ребёнке желание ставить перед собой новые цели. Для детей четырех лет наряду с одобрением необходима и объективная критическая оценка результатов детской деятельности, но обязательно в игровой форме и от игрового персонажа. Начиная с пяти лет воспитатель в доброжелательной форме сравнивает результаты деятельности ребёнка с его предыдущими, но ни в коем случае, нельзя сравнивать с результатами деятельности других детей. При этом педагог помогает ребёнку осуществлять сравнение - сопоставление того, что сделано, наметить пути их исправления. Таким образом, у детей формируются предпосылки учебной деятельности, такие как самоконтроль и самооценка.

В нашей группе разные дети, с разным уровнем развития. Внедряя данную технологию в свою работу, мы разделили воспитанников на условные группы с учетом типологических особенностей. При формировании групп нами обязательно учитывались личностное отношение воспитанников к окружающей действительности, степень освоения программного материала, интерес к изучению нового материала, к личности воспитателя, особенности развития психических процессов. Дидактический материал, применяемый нами в образовательной и воспитательной деятельности, различается по содержанию, объёму, сложности, методам и приемам выполнения заданий. Модель занятия с использованием личностно ориентированного подхода выглядит следующим образом: во первых мы решаем чему будем учить, что развивать, что воспитывать, используем разнообразные формы и методы организации работы детей, позволяющие раскрыть содержание их субъектного опыта относительно предложенной темы. (например, следующие формы: игровые упражнения, развивающие игры, дидактические игры, наблюдения, беседы, игровые ситуации и т. д.), затем намечаем ряд «проблем» у конкретных детей которые мы постараемся решить в ходе занятия, совместно с детьми определяем пути решения данных проблем, обязательно активизируем собственный опыт детей на протяжении всего занятия, инициируем самостоятельный поиск решения проблемы, управляя им, совместно с детьми подводим итоги занятия обсуждая с детьми не только то, что мы узнали, но и того, что понравилось (не понравилось) и почему; чтобы хотелось выполнить еще раз, а что сделать по-другому, анализируем не только правильность (неправильность) ответа, но и его

самостоятельность, оригинальность, стремление искать разнообразные способы выполнения заданий.

Таким образом, внедряя, личностно-ориентированный подход в воспитании и обучении дошкольников, необходимо помнить основную заповедь: воспитывать и обучать не вообще, а данного конкретного ребенка, с учетом его особенностей, условий жизни, накопленного жизненного опыта. Ведь ребенок будет активно мыслить, высказываться, доказывать и отстаивать свое мнение только тогда, когда он воспринимается педагогом как равноправный партнер, когда не боится неправильных ответов, зная, что неправильный ответ — ступенька к новому знанию.

В заключении, хотелось бы отметить, что надо учиться видеть мир глазами ребёнка, исходить из его интересов, понимать его индивидуальность, радоваться его успехам, тем самым, строя, отношения педагога и ребёнка на личностной основе, только бережное отношение к человеческой личности, разумно оптимистический подход к её перспективам, дают педагогу возможность найти стратегию работы с ребёнком, которая будет способствовать пробуждению в нём уважения к себе и уверенности в своих возможностях.

Список использованной литературы:

- Закон РК «Об образовании».
- Амонашвили Ш.А. «Личностно-гуманная основа педагогического процесса»
- 3. Гиппенрейтер Ю.Б. «Общаться с ребёнком. Как?»
- 4. Снайдер М., Снайдер Р. «Ребёнок как личность»
- 5. Бондаревская Е.В. Ценностные основания личностно-ориентированного воспитания. / Педагогика. - 1995 - № 4.

МАЛЫЕ ФОРМЫ ФОЛЬКЛОРА ДЛЯ РАЗВИТИЯ РЕЧИ ДЕТЕЙ

Асылбекова А.Б.

КГКП «Ясли – сад № 114 «Бахыт»

Детский фольклор обширная область устного народного поэтического творчества. Это целый мир - яркий, радостный, наполненный жизненной силой и красотой Слово «фольклор» в буквальном переводе с английского означает «народная мудрость». Сложившись в глубокой древности он дошёл до нас во всём многообразии своих жанров. Он соседствует с миром взрослых, но не подвластен ему и живет по своим законам в соответствии со своим ведением природы и человеческих отношений.

Мысль детей связана с конкретными образами - в этом ключ к тайнам детского художественного творчества.

Что же относится к детскому фольклору? Пестушки - песенки, которыми сопровождается уход за ребенком.

Потешки - игры взрослого с ребенком (*с его пальчиками, ручками*).

Заклички - обращение к явлениям природы (*к солнцу, ветру, дождю, снегу, радуге, деревьям*).

Считалки - коротенькие стишки, служащие для справедливого распределения ролей в играх.

Скороговорки и чистоговорки, незаметно обучающие детей правильной и чистой речи.

Дразнилки - веселые, шутливые, кратко и метко называющие какие-то смешные стороны во внешности ребенка, в особенностях его поведения.

Прибаутки, шутки, перевертыши - забавные песенки, которые своей необычностью веселят детей.

Использование детского фольклора имеет огромное значение в жизни малыша, вызывает положительные эмоции, побуждает интерес, поддерживает.

Его ценность заключается в том, что с его помощью взрослый легко устанавливает с ребенком эмоциональный контакт, эмоциональное общение. Прежде всего - это то, что взрослые на протяжении многих лет создавали для детей. Это колыбельные песни, успокаивающие ребенка, усыпляющие его. Это и поэзия пестования, ухода за ребенком, поэзия ласковых прикосновений к нему. Пестушки, всегда удовлетворяли потребности ребенка в тактильных движениях - почти все дети любят, когда их поглаживают по головке, ручкам, плечикам, прижимают к себе близкие люди - это язык эмоционального общения.

Вслушиваясь в слова потешек, их ритм, малыш играет в ладушки, притопывает, приплясывает, двигается в такт произносимому тексту. Ведь всем известна истина: что интересно, то легче запоминается, дольше сохраняется в памяти. Малые формы фольклора являются первыми художественными произведениями, которые слышит ребенок.

Особую значимость фольклор приобретает в первые дни жизни малыша в дошкольном учреждении. Ведь в период адаптации к новой обстановке он скучает по дому, маме, еще не может общаться с другими детьми, взрослыми. Поэтому подбираются потешки, которые помогают установить эмоциональный контакт с ребенком, вызывают у него положительные эмоции, симпатию к пока еще малознакомому человеку - педагогу.

Ведь многие потешки позволяют вставить любое имя, не изменяя содержание. В адаптационный период, можно использовать такие потешки как, например:

Кто у нас хороший?
Кто у нас пригожий?
Ванечка хороший,
Ванечка - пригожий
Наша деточка в дому
Что оладышек в меду
Красно яблочко в саду.

В самой же группе игрушки подбираются так, чтобы среди них были персонажи из потешек. Это были ласковые и успокаивающие потешки. Находясь в группе целый день, дети устают, бывает ссорятся, у них, как и у взрослых бывает плохое настроение, хочется поплакать. А другие расшалились и никак не могут успокоиться.

В этих случаях можно успокоить тех, кто плачет или шумит ласковой потешкой:

Не плачь, не плачь, детка,
Прискачет к тебе белка,
Принесет орешки,
Для Маминой потешки.

Фольклорные произведения желательно использовать в разные режимные моменты:

- когда ребенка укладывают спать (*колыбельная песня*):

Баю-баю, спи, дружок,
Повернись на правый бок.
Только ты один не спишь,
Закрывай глаза, малыш!

- во время умывания (*ласковые потешки*):

Ты мне ручки подай, да с кровати вставай,
Умываться пойдем, где водичка найдем!

- во время еды, бодрствования (*прибаутки, потешки*).

Ножками потопали: топ- топ- топ!
Ручками похлопали: хлоп- хлоп – хлоп!

Сели! Встали!

Сно- ва се –ли!

А потом всю кашу съели!

В раннем возрасте очень важно ускорить «рождение» первых сознательных слов у ребенка. Малые формы фольклора помогают увеличить запас слов ребенка, т. е. привлекают его внимание к предметам, животным, людям. Звучность, ритмичность, напевность, занимательность потешек привлекает детей, вызывают желание повторить, запомнить, что в свою очередь, способствует развитию разговорной речи.

Также вызывают интерес у детей народные произведения, в которых имеются звукоподражания голосам животных, птиц и описываются их повадки. укушка, кукушка, серое брюшко,

Прокукуй мне: ку – ку
Сколько лет мне на веку!

Бабочка - коробочка, полети на облачко,
Там твои детки – на березовой ветке!

В таких потешках малыши улавливают доброе гуманное отношение ко всему живому.

Пословицы и поговорки, загадки, шутки, скороговорки, потешки - исключительно благоприятный материал для работы над автоматизацией поставленных звуков. Они служат образцом краткости и глубины мысли; их структура всегда ясная, отчетливая, а лексика разнообразна и образна. Напевность, мелодичность, четко выраженный ритм произведений фольклора воспитывают эстетическое чувство, будят воображение.

Подбирая произведения для игр-занятий с детьми, учитываю, чтобы они отражали все стороны жизни человека, развития взаимоотношений с окружающей действительностью общения со взрослым.

Также стараюсь привлечь детей к поисковой деятельности, самостоятельности, развивать их фантазию.

Для развития внимания к звучащей речи, учу детей совместно произносить слова, договаривать и подговаривать, выделять голосом некоторые слова в тексте, изучаемые звуки.

В печи калачи
Как огонь горячи
Для кого печены?
Для Галочки калачи
Для Галочки горячи.
Мышка в кружке зеленой
Наварила каши пшенной.
Ребятишек дюжина
Ожидает ужина.

Неизменный интерес вызывает у детей знакомство с народными обычаями, традициями. Например, в колыбельных песнях часто упоминается кот. Его зовут ночевать, качать колыбель, обещают разные награды за работу: «Кувшин молока...», «кусочек пирога...», «белый платочек на шею...». Упоминание кота в песнях связано с бытовыми поверьями: считалось, что кот приносит сон и покой ребенку, существовал даже обычай: прежде ребенка в колыбель класть кота, чтобы ребенок лучше спал.

Уж, ты, котенька - коток,

Котя-серенький хвосток!
Приди, котик, ночевать,
Мою деточку качать,
Прибаюкивать.

Для того, чтобы речь ребенка стала более внятной, выразительной, эмоционально окрашенной использую народные песенки - потешки «Ладушки, Сорока, Идет коза и др.»

Здесь важную роль играет ритм. Речь детей сопровождается движением рук. Доказано, что между речевой функцией и общей двигательной системой существует тесная связь. Заучивание стихотворных текстов и потешек с участием рук и пальцев приводит к тому, что ребенок лучше запоминает, развивается воображение и активизируется мыслительная деятельность малыша.

В ходе занятий используются наглядные средства (*игрушки, картинки, иллюстрации слайды*) помощью которых создается развернутая картина действий.

Одним из главных приемов наглядности является прием инсценирования произведения. С его помощью можно добиться предельного понимания содержания. Прием инсценировки сочетается с синхронным чтением, что помогает соединить зрительные и слуховые стимулы.

Итак, ранний период жизни ребенка во многом зависит от взрослых, воспитывающих малыша. Прекрасно, если родители и воспитатели наполняют жизнь ребенка светом добра и ласки, если способны обогатить среду, в которой он растет. В результате общения с фольклорными произведениями ребенку передаются их настроения и чувства: радость, тревога, сожаление, нежность.

Детский фольклор стимулирует творческие проявления ребенка, будит фантазию. Творчество обогащает личность, жизнь ребенка становится более интенсивной и содержательной.

Таким образом, опыт показывает, что целенаправленное и систематическое использование малых форм фольклора создает необходимые основы для овладения разными видами деятельности (*лепка, рисование, конструирование, физическое и музыкальное развитие*) помогает овладеть первоначальными навыками самостоятельной художественной деятельности. А также дети намного легче и с большим удовольствием усваивают все навыки самообслуживания и гигиены.

Результатом всего этого являются положительные эмоции, веселое, бодрое настроение детей, которое помогает развить речь, развивает память, воображение, мышление, дает возможность побегать, попрыгать, т. е. всесторонне развивает ребенка.

Использованная литература:

1. Мельников М.Н., Русский детский фольклор: учебное пособие. М. 1987.
2. Аникин В.Н. Русские народные пословицы, поговорки, загадки и детский фольклор: Пособие для учителя.- М., 1978.
3. Василенко В.А. Детский фольклор. -М.: Высшая школа, 1978.
4. Виноградов Г.С. Русский детский фольклор. Игровые прелюдии. -1990.
5. Капица О.И. Детский фольклор: Песни, потешки, дразнилки, сказки, игры. -Л., 1978.
6. Мельников М.Н. Русский фольклор: Учебное пособие для студентов пед.институтов. М, 1987.
7. Павлова Л., Журнал «Дошкольное воспитание» - 1986 - №12

«МАТЕМАТИКА ПО - ТРИЗОВСКИ»

Романова Т.А., Черезова Е.А.
КГКП «Детский сад «Балдырған», Детский сад «Акжаркын»

Обществу нужны люди интеллектуально смелые, самостоятельные, оригинально мыслящие, творческие, умеющие принимать нестандартные решения и не боящиеся этого.

Дошкольное детство – это тот особый возраст, когда ребенок открывает для себя мир, когда происходят значительные изменения во всех сферах его психики (когнитивной, эмоциональной, волевой) и которые проявляются в различных видах деятельности: коммуникативной, познавательной, преобразующей. Это возраст, когда появляется способность к творческому решению проблем, возникающих в той или иной ситуации жизни ребенка (креативность). Умелое использование приемов и методов ТРИЗ (теории решения изобретательских задач) успешно помогает развить у дошкольников изобретательскую смекалку, творческое воображение, диалектическое мышление.

Цели ТРИЗ - не просто развить фантазию детей, а научить их мыслить системно, с пониманием происходящих процессов, дать в руки воспитателям инструмент по конкретному практическому воспитанию у детей качеств творческой личности, способной понимать единство и противоречие окружающего мира, решать свои маленькие проблемы.

Исходным положением тризовской концепции по отношению к дошкольнику является принцип природосообразности обучения. Обучая ребенка, педагог должен идти от его природы.

ТРИЗ для дошкольников – это система коллективных игр, занятий, призванная не изменять основную программу, а максимально увеличивать ее эффективность.

“ТРИЗ – это управляемый процесс создания нового, соединяющий в себе точный расчет, логику, интуицию”, так считал основатель теории Г.С.Альтшуллер и его последователи.

Основным рабочим механизмом ТРИЗ служит алгоритм решения изобретательских задач. Овладев алгоритмом, решение любых задач идет планомерно, по четким логическим этапам:

- корректируется первоначальная формулировка задачи;
- строится модель;
- определяются имеющиеся вещественно – полевые ресурсы;
- составляется ИКР (идеальный конечный результат);
- выявляются и анализируются физические противоречия;
- прилагаются к задаче смелые, дерзкие преобразования.

"Нет ничего проще, чем изучать то, что интересно", - эти слова приписывают известному ученому Альберту Эйнштейну, человеку, привыкшему мыслить оригинально и нестандартно. Однако сегодня совсем немногие учащиеся считают процесс обучения чем-то увлекательным и захватывающим и, к сожалению, такая антипатия проявляется уже в раннем возрасте ребенка. Что нужно предпринимать педагогам, чтобы преодолеть унылость учебного процесса? Как уже с детского сада помочь детям вырасти мыслящими личностями? Многие преподаватели убедились на своем опыте, что система ТРИЗ - теория решения изобретательских задач - является эффективным помощником в достижении этих целей. В чем ее суть? Как на практике можно задействовать эту методику в детском саду? -

ТРИЗ – это наука, изучающая объективные закономерности развития систем и разрабатывающая методологию решения проблем. Методы технического творчества появились как потребность повысить производительность интеллектуального труда прежде всего в сфере производства. В их развитии прослеживаются две концепции. В соответствии с первой развитие технических систем является следствием процессов, происходящих в мышлении изобретателей, новые сильные идеи возникают как "озарения" у выдающихся личностей с особым складом ума, и процесс этот не поддается никакому изучению и тиражированию. В результате появились методы психологической активизации творчества

и перебора вариантов. По второй концепции изменение искусственных систем происходит не по субъективной воле человека, а подчиняется объективным законам и происходит в направлении повышения уровня их идеальности. Выявленные Г.С.Альтшуллером закономерности легли в основу системы законов развития технических систем и новой науки о творчестве - теории решения изобретательских задач (ТРИЗ).

Автор ТРИЗ – Г.С.Альтшуллер – создавал ее как методику для поиска решения технических проблем. Длительное применение ТРИЗ формирует у изобретателей качества мышления, которые психологи оценивают как творческие: гибкость, диапазон, системность, оригинальность и др. Эти возможности позволили разработать на базе ТРИЗ педагогические технологии для развития мышления.

Основная концепция: знания отдельных предметов не передаются на уроке, а добываются учащимися в ходе учебного процесса и выступают не целью, а средством для формирования качеств творческой личности. В учебном процессе это позволяет преподавателям-предметникам излагать свой предмет как реальную проблему, а также обеспечивает широкие возможности для разработки и внедрения интегрированного обучения. В настоящее время разработан комплекс упражнений на основе ТРИЗ, в состав которого входят методы и приемы, развивающие творческое мышление и его основной компонент - воображение. Процесс обучения направлен на осознание каждого хода мысли, а в целом - на формирование культуры мышления. Культура мышления - это результат целенаправленного воздействия на процесс выполнения субъектом мыслительных операций с целью получить наиболее эффективные решения проблемных ситуаций. Такое воздействие на субъект может выполнять система образования. Образование должно стать обучением искусству пользоваться знаниями, вырабатывать стиль мышления, позволяющий анализировать проблемы в любой области жизни.

Л. С. Выготский говорил о том, что дошкольник принимает программу обучения в той мере, в какой она становится его собственной. А собственной она может быть только тогда, когда ребенок сам открывает мир и ощущает радость этого открытия.

В педагогике существуют разные формы работы с детьми. На наш взгляд, в большинстве программ воспитания и обучения детей дошкольного возраста достаточно много внимания уделяется знаниям общеобразовательного цикла и недостаточно – воспитанию у дошкольника интереса к самому процессу познания. С большинством представлений дети уже знакомы стихийно, и главный смысл обучения - систематизировать знания, закреплять умения свободно ими пользоваться в самостоятельной познавательной деятельности. Многократное увеличение информационного потока вынуждает образовательные учреждения все интенсивнее искать новые способы работы с детьми. И тут необходимы специфические рационально-образовательные технологии, одна из которых ТРИЗ-технология.

Развитие познавательных потребностей и интересов детей к предмету изучения и к процессу умственного труда во многом зависит от того, насколько ребенок вовлекается в собственный, творческий поиск, в открытие новых знаний. У ребенка должно появиться желание самостоятельно овладеть каким-либо навыком. Чтобы научиться этому, требуется сформировать определенный образ мышления у дошкольников. При этом взрослые должны не подавлять, а поддерживать, не сковывать, а направлять проявления исследовательской активности детей. Все это можно сделать, опираясь на элементы ТРИЗ. Ведь методами ТРИЗ интересно и успешно решаются такие задачи, которые ранее почти не решались или решались поверхностно.

«Математика всегда... остается для учеников трудной работой». Так утверждал полтора века назад Д.И.Писарев. С тех пор данное утверждение так же остается актуальным. Дошкольникам по-прежнему трудно усваивать знания в научных системах, но именно в этом возрасте закладывается отношение к миру, на которое будут накладываться приобретаемые в последующем знания, которые в свою очередь формируют интеллектуальный уровень ребенка. Как сделать, чтобы, познавая математику, ребенок достиг успеха?

Обучение математике по ТРИЗ-педагогике с использованием системного оператора, как одного из главных элементов данной технологии, направлены на то, чтобы воспитать у дошкольника интерес к самому процессу познания математики, потребность стремиться преодолеть трудности, находить самостоятельный путь решения познавательных задач, а также не бояться ошибок.

Убедившись в огромном влиянии этих занятий на развитие у детей творческих способностей, ввели работу с использованием системного оператора при ознакомлении детей с сериационным рядом, с количественным составом числа, при знакомстве и сравнении геометрических фигур. Чтобы деятельность детей носила действительно творческий характер, давало удовлетворенность от самостоятельного решения проблемы, ненавязчиво подводили их к этому и давали возможность самостоятельно это увидеть. На занятии по формированию элементарных математических представлений в старшей группе при знакомстве с четырехугольниками, дети сами придумали название этим фигурам. Работая по системному оператору, в подсистеме, дети увидели, что у квадрата, прямоугольника, трапеции по четыре угла и четыре стороны и, самостоятельно решили, что эти фигуры можно назвать четырехсторонники или четырехугольники.

Познание ребенком окружающего мира происходит как через эмоциональное восприятие, так и через осознание, понимание и анализ обследуемого объекта. И еще одно качество, формирующее творческое мышление дошкольника - это системное мышление, которое позволяет ребенку не только видеть внешнюю сторону объекта, но и те стороны, которые способствуют развитию и содержанию данного объекта. Практика обучения показала: на успешность влияют не только содержание предлагаемого материала, но и форма подачи, которая способна вызвать заинтересованность и познавательную активность. Поэтому при знакомстве с цифрами мы знакомились как с цифрами, их последовательностью, а также с количественным составом числа. В системе дети видели изучаемую цифру, в подсистеме дети выделяли, из чего состоит цифра, т.е. ее части, а в надсистеме дети отправлялись в магазин и «совершали покупки», закрепляли количественный состав числа. При этом на каждом занятии дети сами решали, в какой отдел они отправлялись за покупками. Дошкольники на одном занятии могли сложить систему знаний об изучаемой цифре.

В дальнейшем, когда дети хорошо усвоили материал о количественном составе числа, мы могли отправляться за покупками в супермаркет, где они брали два пакета и складывали в них покупки. Это уже знакомство с составом числа из двух меньших. А в подсистеме дошкольники определяли состав числа из единиц. И насколько сложный этот процесс был всегда для многих дошкольников, настолько он становится увлекательным, от того, что ребенок имеет возможность самостоятельно почувствовать, что он сможет понять, усвоить не только частные понятия, но и общие закономерности. А главное – познать радость при преодолении трудностей.

Таким образом, можно сказать, что дошкольный возраст и технология ТРИЗ, даёт прекрасные возможности для развития способностей к познанию математики. И от того, насколько были использованы эти возможности, во многом будет зависеть творческий потенциал взрослого человека.

Список литературы:

1. Альтов Г.С. И тут появился изобретатель. - М.: Детская литература, 1984 г. - 243 с.
2. Альтшуллер Г.С. Найти идею. Введение в теорию решения изобретательских задач. - Новосибирск: Наука, 1991 год. - 223 с.
3. Ардашева Н.И., Гуткович И.Я, Костракова И.М., Сидорчук Т.А. Истории про... - Ульяновск, 1993г. - 46с.
4. Григорович Л.А. Педагогические основы развития творческого мышления на начальном этапе становления личности. Автореф. на соиск. ученой степени канд. пед. наук. -М. 1996 г.

5. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. – М., 1999.

МАТЕМАТИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ – ПОСРЕДСТВОМ ЛОГИЧЕСКИХ ИГР, УПРАЖНЕНИЙ И МАТЕМАТИЧЕСКИХ СКАЗОК.

Боркунова С. В., Казбаева Л.Н,
КГКП я/с «Куаныш» г. Караганды

Одна из основных задач дошкольного образования – математическое развитие ребенка. Оно не сводится только к тому, чтобы научить ребенка-дошкольника считать и измерять предметы, решать арифметические задачи, но и видеть в окружающем мире свойства, отношения и зависимость предметов, уметь передавать их с помощью знаков-символов, учить выстраивать умственные операции, логически мыслить. Формирование начальных математических понятий и действий проходит те же этапы, что и всякое умственное действие. На первом этапе ребенок осуществляет счетные операции лишь с опорой на внешние предметы. На втором этапе математические действия осуществляются в плане громкой речи. В процессе развития математических способностей у детей формируются психические и речевые способности. В работе с детьми используем разнообразный речевой материал: веселые стихи; сказки; рассказы о цифрах, геометрических фигурах; отгадывание загадок, решение ребусов, разучивание считалок, поговорок, дразнилок. Благодаря такой работе у детей развиваются внимание, память, воображение, мышление.

При изучении цифр, геометрических фигур предлагаем детям исследовательские действия. Этой деятельностью дети учатся рассказывать о свойствах, ощущениях, у них развивается двигательная и зрительная память. Широко используем в такой работе прием штриховки и закрашивания. Закрепляя материал по данному направлению, уточняем знания детей о цвете, форме предмета, расположении предмета на листе бумаги и в пространстве. При составлении цифр из кубиков у детей развивается внимание, память, мелкая моторика пальцев рук. Для развития воображения используем упражнения: «На что похожа цифра?», «Добавь цифру», «Какое число получилось?», в процессе которых у детей развиваются творческие способности, фантазия, речь.

В процессе использования различных видов несложных логических игр и упражнений у детей развиваются последовательность умственных действий, умение анализировать, сравнивать, обобщать по признаку, целенаправленно думать.

Обучение детей по данному направлению начинаем с более простых задач и постепенно переходим к более сложным действиям. Организуя такую работу, ставим цель – научить детей приемам самостоятельного поиска решения задач, не предлагая никаких готовых способов.

В своей работе с детьми используем логические блоки Дьенеша и палочки Кюизенера. При совместной деятельности с детьми используем математические загадки, задачи-шутки, задачи в стихах, упражнения, направленные на развитие интеллектуальных операций, дидактические и подвижные игры по математическому развитию, физминутки, считалки, головоломки, задачи на сообразительность.

В своей работе используем также математические упражнения, которые направлены на развитие интеллектуальных операций и логического мышления. Дидактическая игра создает условия для развития самостоятельности, уверенности, формирует интерес к количественной стороне действительности, оказывает положительное влияние на дальнейшее усвоение

математического материала, о количестве, счете, числе. Очень часто используем в работе с детьми дидактические игры с математическим содержанием.

Головоломки развивают у детей умение самостоятельно осуществлять поиск способов решения. Обучая детей решению головоломок мы придерживаемся приема - от простого к сложному. В своей работе используем разные виды головоломок: арифметические (угадывание чисел); геометрические (называние геометрических фигур и форм); буквенные (решение кроссвордов, шарад, анаграмм). Такие головоломки предназначены для развития у детей сообразительности, логического мышления.

Детям от четырех до шести лет предлагаем упражнения на составление фигур из счетных палочек и спичек. Данные упражнения учат дошкольников искать путь решения, умению планировать ход, высказывать предварительные суждения или действовать и рассуждать одновременно, объясняя способ и путь решения. Упражнения со счетными палочками помогают овладевать мыслительными операциями.

В своей работе используем считалки, которые интересны и доступны детям. Данный материал используем при проведении занятий, подвижных игр, физкультминуток.

Огромную радость доставляют детям задачи на сообразительность. Начинаем решать с более простых задач, которые по мере освоения можно постепенно усложнять.

Для развития у детей математических представлений в своей работе используем занимательный материал, который подбираем исходя из цели образовательной области, уровня развития ребенка. Методически правильно подобранный материал в работе с детьми способствует развитию логического мышления, наблюдательности, быстроты реакции, интереса к математическим знаниям. Обучение через игру, интересное и увлекательное занятие способствует постепенному переносу с игровой на учебную деятельность. Игра, увлекающая детей, не должна перегружаться ни умственно, ни физически. Интерес детей к игре постепенно переходит к обучению.

Логические игры и упражнения направлены на умение детей мыслить последовательно, обобщать изображенные предметы по признакам, находить отличия между предметами, решать устные задачи на поиск ответа путем рассуждений.

Игры по математическому развитию привлекательны своей разноплановостью, огромным творческим потенциалом, возможностью использования их в разных видах деятельности. Игра позволяет ребенку радоваться тому, что он познает. Работу по данному направлению начали с детьми средней группы, используя пособие «Сложи узор». В начале работы по данному пособию предлагаю детям по узорам-заданиям складывать точно такой же узор из кубиков. Затем ставим обратную задачу: глядя на кубики, нарисовать узор, который они образуют. И, наконец, третье – придумывать новые узоры из кубиков, то есть выполнять творческую работу.

Для формирования логического мышления в группе созданы условия:
— подобран занимательный материал для всех возрастных групп;
— разработана схема последовательного включения данного материала в содержание занятий по математическому развитию;
— создан математический уголок для самостоятельной, познавательно-игровой деятельности, постоянно пополняющийся комплектом игр.

Чем лучше малыш научится видеть закономерности, составлять последовательные логические цепочки, группировать и обобщать, тем успешнее он будет усваивать математику. Игры и занятия для дошкольников тренируют логику и мышление, внимание и память. В основу логических игр и упражнений положены два принципа: «от простого к сложному» и «самостоятельно по способностям». Этот союз позволяет нам решать сразу несколько проблем, связанных с развитием творческих способностей:

*Во-первых, логические игры дают пищу для ума с раннего возраста.

*Во-вторых, задания всегда создают условия для опережения развития способностей.

*В-третьих, поднимаясь, каждый раз самостоятельно до своего «потолка», ребенок развивается наиболее успешно.

*В-четвертых, логические игры очень разнообразны по своему содержанию, а кроме того, они не терпят принуждения и создают атмосферу свободного и радостного творчества.

* В-пятых, играя, нужно сдерживаться, не мешать ребенку самому размышлять и принимать решения, не делать за него то, что он может и должен сделать сам.

Многообразие занимательного материала - игр, задач, головоломок, дает основание для их классификации, хотя довольно трудно разбить на группы столь разнообразный материал, созданный математиками, педагогами, методистами. Классифицировать его можно по разным признакам: по содержанию и значению, характеру мыслительных операций, а также и признаку общности, направленности на развитие тех или иных умений.

Исходя из логики действий, осуществляемых решающим, разнообразный элементарный занимательный материал можно классифицировать, выделив в нем условно 3 основные группы: развлечения, математические игры и задачи, развивающие (дидактические) игры и упражнения. Основанием для выделения таких групп является характер и назначение материала того или иного вида.

Обучение математике детей дошкольного возраста невозможно без использования занимательных игр, задач, развлечений. При этом роль несложного занимательного математического материала определяется на основе учета возрастных возможностей детей и задач всестороннего развития и воспитания: активизировать умственную деятельность, заинтересовывать математическим материалом, увлекать и развлекать детей, развивать ум, расширять, углублять математические представления, закреплять полученные знания и умения, упражнять в применении их в других видах деятельности, новой обстановке.

Используется занимательный материал (дидактические игры) и с целью формирования представлений, ознакомления с новыми сведениями. При этом неизменным условием является применение системы игр и упражнений.

Дети очень активны в восприятии задач-шуток, головоломок, логических упражнений. Они настойчиво ищут ход решения, который ведет к результату. В том случае, когда занимательная задача доступна ребенку, у него складывается положительное эмоциональное отношение к ней, что и стимулирует мыслительную активность. Ребенку интересна конечная цель: сложить, найти нужную фигуру, преобразовать, которая увлекает его.

При этом дети пользуются двумя видами поисковых проб: практическими (действия в перекладывании, подборе) и мыслительными (обдумывание хода, предугадывание результата, предположение решения). В ходе поиска, выдвижения гипотез, решения дети проявляют и догадку, т. е. как бы внезапно приходят к правильному решению. Но эта внезапность, безусловно, кажущаяся. На самом деле они находят путь, способ решения лишь на основании практических действий и мысленного обдумывания. При этом дошкольникам свойственно догадываться только о какой-то части решения, каком-то этапе. Момент появления догадки дети, как правило, не объясняют: "Я подумал и решил. Так надо сделать".

В процессе решения задач на смекалку обдумывание детьми хода поиска результата предшествует практическим действиям. Показателем рациональности поиска является и уровень самостоятельности его, характер производимых проб. Анализ соотношения проб показывает, что практические пробы свойственны, как правило, детям средней и старшей групп.

Дети осуществляют поиск или путем сочетания мысленных и практических проб, или только мысленно. Все это дает основание для утверждения о возможности приобщения дошкольников в ходе решения занимательных задач к элементам творческой деятельности. У детей формируется умение вести поиск решения путем предположений, осуществлять разные по характеру пробы, догадываться. Разновидностью математических игр и задач являются логические игры, задачи, упражнения. Они направлены на тренировку мышления при выполнении логических операций и действий: "Найди недостающую фигуру", "Чем отличаются?", "Мельница", "Лиса и гуси", "По четыре" и др. Игры - "Выращивание дерева", "Чудо-мешочек", - предполагают строгую логику действий. Занимательный математический материал является хорошим средством воспитания у детей уже в

дошкольном возрасте интереса к математике, к логике и доказательности рассуждений, желая проявлять умственное напряжение, сосредоточивать внимание на проблеме.

Литература:

1. Баряева Л.Б., Кондратьева С.Ю. Математика для дошкольников в играх и упражнениях. - СПб.: КАРО, 2007.
2. Белошистая А., Игровая ситуация на занятиях по математике. Дошкольное воспитание. - 2007. - №10.
3. Гурьянова Ю.Ю. Математические игры и головоломки для малышей. - М.: ООО «ИД РИПОЛ классик», ООО Издательство «ДОМ. XXI век», 2002.
4. Сербина Е.В. Математика для малышей: Кн.для воспитателя детсада.
5. Михайлова З.А. Игровые занимательные задачи для дошкольников: Математика от трех до семи: Учебно-методическое пособие для воспитателей детских садов/ Никитин Б.П. Ступеньки творчества или развивающие игры.. Давайте поиграем: Математические игры для детей 5-6 лет. Кн.для воспитателей дет.сада и родителей.
6. Л.Г.Петерсон, Е.Е.Кочемасова. «Игралочка: практический курс математики для дошкольников. Методические рекомендации. - М.: Баласс, 2004 (2-е изд.), - 176с.

МӘҢГІЛІК ЕЛ АЗАМАТТАРЫН ДАЙЫНДАУ, ҰСТАЗДАР ЕНШІСІНДЕ

№15 ЖББОМ қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі
Абзалбекова Ардақ Тлеуғабылқызы

Еліміз қазіргі уақытта қарқындап дамып келе жатқан мемлекеттердің бірі, ендігі біздің алға қойған мақсатымыз, алға жылжи отырып «Мәңгілік ел болу» барысында ұлттың идеяны келешек ұрпақтың санасына қалыптастыру барысында жан-жақты білім бере отырып тәрбиелеу. Өсіп келе жатқан жас-жеткіншектердің бойына отансүйгіштік, адалдық, мейірімділік сезімін қалыптастыру, өз еліне жеріне деген сүйіспеншілігін ояту, өз елінің нағыз азаматтарын тәрбиелеу. Дамыған елдердің қатарынан иық тіресіп орын алу. Ол үшін біз жан-жақты қаруланған, мықты, білімді, өзінің күнделікті өмірде алған білімін жан-жақты пайдаланып, кез келген ортаға бейімделе алатын, сыни көзқарасы дамыған шәкірттерді тәрбиелеп шығуымыз керек. Бүгінгі мектеп табалдырығын аттаған жас бүлдіршін – ертеңгі елінің, жерінің, дамуына үлес қосатын азамат. Сол азаматтардың ең бірінші міндеті – өзінің тәуелсіз елдің өркені екенін ұмытпау, екінші міндеті – сол елдің іргетасының берік болуына үлес қосу, тәуелсіз елдің патриоты екенін дәлелдеу. Ал осындай жеткіншектерді тәрбиелеуде білім беру ең маңызды мәселе болып табылады. Ендеше, осындай бәсекеге қабілетті, рухы биік ұрпақ тәрбиелеу жаңа формация мұғалімінің еншісіне тиері анық. Қазіргі жаһандану заманында ұлттық бәсекеге қабілетті болудың көрсеткіші – білім деңгейімен өлшенеді. Бұл мәселені шешудің кілті біздер ұстаз қолында.

Болашақ ұрпақты заман ағымына сай тәрбиелеп, оны жаңа ғылыми технология түрлерімен жасақтандырып сусындату үшін мұғалім мөлдір де терең қайнар бұлақ бастауы болуы шарт. Адам тәрбиелеу – ұлы міндет. Осындай жас ұрпақты тәрбиелеу барысында биылғы оқу жылында білім нәрімен сусындауға келген жас ұрпақты, республика бойынша «Мен өз елімнің патриотымын» атты сынып сағатымен бастадық. Сабақ барысында көпұлтты Қазақстанның бүгінгі қол жеткізген жетістіктерімен таныстырдық. Бейбітсүйгіш халқымыздың қонақжайлығы мен кішіпейілдігі, төзімділігі мен еңбекқорлығы, елімізді мекендейтін әртүрлі ұлттардың қазақтың ертеден келе жатқан дәстүрлі құндылықтарын қадірлеген өзара достық, татулық секілді асыл қасиеттеріне сабақ барысында түрлі мысалдар арқылы айтып түсіндірілді. Қазақстанның бүгінгі жетістіктері:
-1991 Тәуелсіздігімізді жарияландығы;

- 1992 жылы мемлекеттік рәміздеріміз бекітілгендігі;
- 1993 жыл төл теңгеміздің айналымға түскендігі;
- 1994 жылы 6 шілдеде астананы Ақмола қаласына көшіруге шешім қабылдағандығы;
- 1995 жылы қоғамдық тұрақтылық пен ұлтаралық татулықты нығайту барысында Қазақстан халықтарының Ассамблеясы құрылғандығы;
- 1995 жылы 30 тамызда еліміздің жаңа Конституциясы қабылданғандығы;
- 2015 Қазақстан халықтарының ассамблеясы жылы болып аталғандығы, ҚР Конституциясының 20 жылдығы;
- Ұлы Отан соғысындағы жеңістің 70 жылдығы,
- Қазақ хандығының құрылғандығына 550 жыл,
- Қазақтың ұлы ақыны Абай Құнанбаевтың туғанына 170 жылдығы
- 2016жылы тәуелсіздігіміздің 25 жылдығын атап өтетіндігіміз.

Жас ұрпақты тәрбиелеуде осы тарихи даталарды мектебімізде жеке-жеке ауқымды ісшара ретінде атап өтіп, санасына сіңіріп, ұғындырып отырамыз. Сондай-ақ атаулы күндерді атап өтіп қана қоймай, мұның бәрі «Мәңгілік ел» болу барысындағы біздің еліміздің атқарған тарихи кезеңдері екенін, болашақ жастардың есіне салып отыру. Қазіргі уақытта Мәңгілік Ел болу үшін азаматтарымыз (әсіресе оқушылар) саналы тәрбиелі өз елінің тарихы мен мәдениетін әдебиетін терең меңгерген ұрпақ болу керек. Кез келген мемлекеттің басты байлығы ол халқы. Сондықтан Мәңгілік Елдің ірге тасын бірге қаласып келе жатқан жастарымыз, болашаққа зор сеніммен қарап, осы бағытта жұмыс жасауы керек. Бұл әрине оңай шаруа емес. Бұл тарихи оқиалардың куәсі болған әрбір қазақ жастары өздерін ұлтжандымын деп ұғынып, өн бойларында ұлттық намысын жоғары қою керек. Бүгінде елімізде болып жатқан өзгерістерге қарап отырып, қазақ елі – аз уақыт ішінде тарихта бұрын-соңды болмаған табыстарға қол жеткізгендігін байқаймыз. Ал, мұның бәрі «Мәңгілік ел» болудың ұлы бастамасы. Ағымдағы жылдың 17 қаңтарындағы Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың Қазақстан Халқына Арналған Жолдауы осыдан бір жыл бұрын Елбасы өзі жария еткен еліміздің 2050 жылға дейінгі дамуының жаңа саяси бағдарын, яғни, Қазақстандық дамудың бағыт –бағдарын айқындап берді. «Мәңгілік Қазақстан» жобасы, ел тарихындағы біз аяқ басатын жаңа дәуірдің кемел келбеті. Страрегияны мүлтіксіз орындау, емиханнан мүдірмей өту – ортақ парыз, абыройлы міндет!,- деп атап өтті Елбасы өз жолдауында. Біз ұстаздар осы бастаманы әрі қарай жалғастырып, көк туымызды биіктен желбірететін алдымызда отырған жас бүлдіршіндер екенін жақсы білгендіктен, оларды тәрбиелеуде қыруар жұмыстар атқарамыз. Оларға білім беру мен тәрбиелеу барысында дұрыс бағыт-бағдар беріп қана қоймай, нағыз ұлтжанды азаматтар дайындауымыз қажет. Сондай –ақ елбасы өзінің Жолдауында ел мен тіл егіз ұғым, ол бізге бабалардан мирас болып келе жатқан өлмейтін асыл қазынамыз екендігін баса айтқан. Сондықтан ұлт пен ұлттың арасындағы айырмашылығы өзіне анасындай жақын, оның ана-тілі екенін білеміз. Олай болса, мәңгілік елдің онымен қатар жасап, бірге дамидың мәңгілік тілі болуы да шарт. Ол- мемлекеттік тілі – қазақ тілі.

Мемлекеттік тілді дамыту жөніндегі кешенді шараларды жүзеге асыру елімізде табандылықпен жалғасып келеді. Мемлекеттік тілді дамытуға жыл сайын миллиондаған қаржы бөлінеді. Елбасы өз Жолдауында мемлекеттік тіл саласында жеткен жетістіктерімізге тоқтала келіп, енді ешкім өзгерте алмайтын бір ақиқат бар! Ана тіліміз Мәңгілік Елімізбен бірге Мәңгілік тіл болды. Оны даудың тақырыбы емес, ұлттың ұйытқысы ете білгеніміз жөн деп ой түйді. Олай болса, ана тілімізді- мәңгілік тіл ету өз қолымызда. Осы мақсатта мен қазақ тілі мен әдебиеті маманы ретінде оқушылардың тілдік құбылысқа көзқарасын қалыптастырып қана қоймай, оқушылардың әдет-ғұрып, салт-дәстүр, қазақ халқының әдебиеті мен мәдениетіне деген көзқарасын қалыптастыру, қазақ тілі сабақтарында еліміздің атақты ғалым, ақын-жазушылары мен қоса әнші, биші, актер, спортшылар туралы олардың біздің елімізге сіңірген еңбектері туралы жан-жақты ақпараттар бере отырып оқушылардың танымдылық қабілетін оятамын. Өз еліне сіңірген еңбектерін атай отырып, ұлтжандылыққа

тәрбиелеймін. Атақты адамдардың еңбегін білуге, құрметтеуге үйретемін. Ал, мұндай жұмыс түрлері оқушылардың ойлау, сойлеу қабілеттерінің дамуына жол ашады.

Тілді дамытуда мектебімізде жыл сайын: тілдер мерекесі қарсаңында «Ана тілің арың бұл» тақырыбында мерекелік ісшара, «Ана тілім - асыл қазынам» тақырыбында апталық, «Тіл – Тәуелсіздік тірегі» атты қазақ тілінің онкүндігі өткізілді. Кітапханада «Тәрбие басы тіл» тақырыбында көрме ұйымдастырылды, «Ана тілім – дана тілім, бақ тілім» атты бастауыш сынып оқушылары арасында ертеңгілік, «Тілім менің ертеңім» поэзия сағаты, «Тіл тағдыры - ел тағдыры» 5 - 11 сыныптар арасында тәрбие сағат ары өткізіліп, баяндамалар оқылып от ырады. Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі ретінде мақсатым: оқушыларға ана тілі туралы ғылымның негіздерін беру; тілдің қоғам өміріндегі маңызын аша көрсетіп, оны меңгерудің қоғам өмірінде аса қажетті екендігін түсіндіру; оқушының ана тілінен жақсы білім алуына мүмкіндік туғызу; тілдің қатынас құралы екендігіне көздерін жеткізу; түрлі әдіс-тәсілдер арқылы оқушылардың ауызша, жазбаша тілдерін дамытып, онымен қаруландыру; оқушылардың тіл мәдениетін қалыптастыру; өздігінен сөйлей, жаза білуге жол ашу. Осы мақсатқа жету барысында:

- Диалог
 - Викторина
 - Карточкамен жұмыс
 - Сурет бойынша жұмыс
 - Инсценировка
 - Тест
 - Экскурсия
 - Топтық, жұптық, ұжымдық
 - Оқушылардың шығармашылық жұмыстары «шығарма, тақпақтар, альбомдар)
 - Пән бойынша шығармашылық жұмыстар
 - Интеграцияланған сабақтар сияқты әр түрлі әдіс тәсілдерді қолдана отырып, меңгертемін.
- Тілі мен мәдениеті, әдебиеті қоса дамыған ел ешқашанда көштен қалмайды. Ал өз ана тілін, тарихын, салт-дәстүрін жетік біліп, ана тілінде еркін сөйлеп, сауатты жаза алатын әрбір азаматты сауатты ұрпақ деп санаймыз. Еліміздің бейбітшілік аспанында қазақ жастары тәуелсіз елдің айқын мақсаттарымен жігерленіп, тек қана алға ұмтылуға жұмыс жасайды. Ел сенімін, үмітін ақтау «Мәңгілік ел» идеясын жалғастыру жастардың қолында болса, сол жастарды болашаққа жетелеу, ұстаздардың парызы. Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды. «Мәңгілік Ел» болу жолындағы игі істеріміз арта берсін.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Менің Қазақстаным Астана баспасы 2001. Авторлары: Н.И.Рахымжанова, Р.М.Баттал, А.У.Сужикова
2. 2020 Стратегиялық жоспары: Көшбасшылыққа бастайтын Қазақстандық жол. Авторлары: С.Бирюков, Д.Елькин, М.Деягин, Ю.Собозов

МӘРТЕБЕСІ БИІК МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛ

Шуйинишова Нұрсұлу Темірханқызы
Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру
колледжінің 4-курс студенті
Жетекші: Тюлемисова Л.С.

«Ана тіл – бәріміздің анамыз,
өйткені ол – ұлтымыздың анасы».
Н.Ә.Назарбаев

Тіл – халықтың жаны. Тілі құрыса, халық та жер бетінен жоғалады. Адамзат тарихында көптеген өркениетті елдердің өшіп кетуі алдымен тілді жоғалтудан басталғанын ғылым дәлелдеп отыр. Бүгінгі қазақ қоғамындағы мәңгірттіктің басы да өз тілін тәрк етуден туды. Тілі мен дінінен айырылған ондай жан рухани кемтарлығын, адамдық болмысын түсінбей, көлденең көк аттының қолжаулығына айналады. Ана тіліміздің тағдыры үшін күресте халқымыз қам-қарекетсіз болған емес. Жиырмамыншы жылдары тіл тәуелсіздігін ту етіп көтерген Әлихан, Ахмет, Міржақып, Мағжан, Мұхтарлар, сексенінші жылдардың аяғында бостандықтың лебі білінісімен басталған бүкілхалықтық қозғалыс соның айғағы.

Қазақстан – егеменді, тәуелсіз ел. Қазақстанды дамыған өркениетті елу елдің қатарына енгізетін біздің болашағымыз – бүгінгі жастар. Олардың міндеті – елінің намысын қорғап, оны әлемге таныта білу. Әлемге таныту үшін әр жас өз елінің тарихын, тілін жетік білуі керек.

Қазақ тілі – Қазақстан Республикасының тұрғылықты халқы қазақ халқының және оның шекарасынан тыс өмір сүріп жатқан қазақтардың (Ресей Федерациясы, Өзбекстан, Қытай, Монғолия т.б.) ұлттық тілі. Қазіргі қазақ тілі - Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі болып табылады. Қазақ тілінің сөздік құрамы өте бай, оған 67 мың тізімдік сөз, 24,5 мың фразеологиялық тіркес – барлығы 91,5 мың лексикалық бірлік кірген бір ғана он томдық "Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі" куә бола алады. Қазақ тілі түркі тілдерінің қыпшақ тобына кіреді (татар, башқұрт, қарашай-балқар, құмық, қырым-татар, қарақалпақ, ноғай) және ол, әсіресе, ноғай, қарақалпақ тілдеріне жақын болып табылады. Қазақ тілі ең көне бастауын әр кездегі ежелгі түрік жазулары ескерткіштерінен: Талас-Орхон-Енисей жазулары (5-8 ғ.ғ.), Жүсіп Баласағұнның "Құтадғу білік" еңбегі, Махмұт Қашқаридің "Диуани лұғатат түрік" еңбегі, Ахмет Йүгінекидің "Ғибат Ұл хақайық" еңбегі, Қожа Ахмет Яссауидің "Хикметі" (10-12 ғ.ғ.), Алтын Орда, Шағатай және қыпшақ (13-14 ғ.ғ.) тұсындағы жазулардан алады. Сонымен қатар, халық ауыз әдебиетінің дәстүрлері мен тілдік нормаларында қалыптасқан, кейінгі кезде ақындар, жыраулар мұрасы арнасына құйылған, ұлы Абай мен Ыбырай шығармашылығы арқылы бізге жеткен қазіргі қазақ әдеби тілі.

Тілге деген құрмет – халыққа деген құрмет. Тілсіз халықтың, елдің өмір сүруі мүмкін емес. Әлем таныған ел болу үшін тіліміздің жұлдызын биіктетуіміз керек. Тіл – қастерлі де, қасиетті ұғым. Ол әрбір адамға ана сүтімен бірге еніп, қалыптасады. Ана тілін сүйген адам – туған жерін, елін, Отанын, атамекенін сүйеді деген сөз. Ал, бұлардың бәрі – адам баласы үшін ең қасиетті ұғымдар. Өмірдің алмастай қырын, абзал сырын түсіне білуіне басты себепкер – ана тілі. Қазақстан Республикасының Конституциясы (1995ж.), "Тіл саясаты туралы" Тұжырымдамасы (1996ж.) және осыларға негізделген "Тіл туралы" Заң (1997ж.) республикадағы тілдердің ұлтаралық жарастық пен рухани ынтымақтастықтың құралы ретінде қызмет етуін және тіл алуандығын көздейді. Республикада мемлекеттік тіл ретінде бір ғана тіл – қазақ тіліне конституциялық мәртебе беріліп отыр.

Қазақстан Республикасында қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретінде қызмет етуінің бірнеше алғы шарты бар. Атап айтқанда, сол тілді қолданушылардың санының жеткілікті болуы, табиғи және табиғи емес тілдік ортаның болуы, республиканың барлық аймақтарына таралуы, қоғамдық өмірдің әр алуан саласында қызмет етуі және ауызша әрі жазбаша түрде қызмет етуі сияқты сыртқы факторлардың болуы, сондай-ақ қазақ тілінің құрылым-жүйесі жетілген, лексика-фразеологиялық қоры аса бай, ежелден келе жатқан жазба және ауызша дәстүрі бар ұлттық тілдердің бірі ретіндегі ішкі тілдік факторлардың болуы – қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретінде қызмет етуіне мүмкіндік береді. Сонымен, қазақ тілі – дәстүрлі, тұрақты, қатаң тілдік нормасы бар, стильдік тармақтары сараланған, жалпы халықтық тілден ұлттық деңгейге көтерілген тіл.

Біздің ана тіліміз - қазақ тілі:
- түпкі түрін сақтаған түркі туыстас байырғы тіл;
- ежелден жазба мәдениеті бар тіл;

- әдеби тіл, жергілікті тіл (диалекті), сөйлеу тілі, қарапайым сөйлеу тілі тәрізді формалары бар;
- демографиялық тірегі мықты ұлттық тіл;
- құрылым-құрылысы кемелденген тіл;
- егеменді Қазақстан Республикасы өз қамқорлығына алған мемлекеттік тіл.

Қазақ тілінің таңғажайып кереметі жайында пікір айтушылар көптеп саналады. Олардың арасында өз ғалымдарымыз, ақын-жазушыларымызбен қатар өзге жұрт өкілдері де баршылық. Әсіресе, ірі түркітанушылар мен саяхатшылардың ана тілімізге үлкен құрметпен қарап, ауыздарының суы құрып, тамсана жазғандары мәлім... Ахмет Байтұрсынов: «Біз сияқты мәдениет жемісіне жаңа аузы тиген жұрт, өз тілінде жоқ деп мәдени жұрттардың тіліндегі даяр сөздерді алғыштап, ана тілі мен жат тілдің сөздерін араластыра-араластыра, ақырында ана тілінің қайда кеткенін білмей, айрылып қалуы мүмкін. Сондықтан мәдени жұрттардың тіліндегі әдебиеттерін, ғылыми кітаптарын қазақ тіліне аударғанда, пән сөздерінің даярлығына қызықпай, ана тілімізден қарастырып сөз табуымыз керек. Сонда біздің әдебиетіміздің тілі таза болып, жоғарыда айтылған талғау салтының шарты орындалған болады».

Мұхтар Әуезов: «Тілімнің ұшында жүрген сөз төмендегіше болмақ: тас үгітіліп құмға айналады, темір тозады, ұрпақ озады, дүниеде өлмейтін сөз ғана, халқымызбен бірге жасап келе жатқан асыл мұра сөзімізді арзандатып алмайық».

Мағжан Жұмабаев: «... Қазақ тілінде қазақтың сары сайран даласы, біресе желсіз түндей тымық, біресе құйындай екпінді тарихы, сары далада үдере көшкен тұрмысы - асықпайтын, саспайтын мінезі көрініп тұр.

Василий Васильевич Радлов: «Қазақтардың тілі жатық та шешен, әрі өткір, көбіне іліп-қағып сұрақпен жауап беруге келгенде таң қалдырарлықтай оралымды сөйлейді. Кез келгені, тіптен сауатсыздарының өзі, ана тілінде біздің Еуропада байқап жүргенімізден тек француздар мен орыстардың дәрежесінде сөйлей біледі».

Мемлекет басшысы Н.Ә.Назарбаев: «Біз барша қазақстандықтарды біріктірудің басты факторы болып табылатын қазақ тілінің одан әрі дамуы үшін барлық күш-жігерімізді салуымыз керек. Сонымен бірге елімізде тұратын барлық халықтардың өкілдері ана тілдерінде еркін сөйлей, оқи алуына, оны дамытуға қолайлы жағдай тудыру қажет» деп атап көрсеткен болатын.

Қазақ қашан да ата мен баланың арасындағы сабақтастықты көкsegен, көргенді істің көsegесін көгертуді жән санаған. Бұл берекелі істі отбасынан, өз отауынан бастаған. Атадан алған тағылымын перзентіне дарытуға тырысқан «ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі» деуде осындай текті тәрбиенің ізі бар. Ұрпақ бірлігі мен сабақтастығы дегенде біз осы негізді есепке аламыз. Осының бәрінің басты тірегі не дегенде де, сөз жоқ, ойымыз тілге барып тіреледі. Бәзбіреулер тілді қатынас құралы ғана деп қарап, оның ұрпақ, адам тәрбиесіндегі елеусіз зор орнын бәсеңдетіп алып жүр. Бірақ бұл барып тұрған парықсыздық. Өйткені тілсіз тіршілік жоқ, және де барлық мәселе тілмен байланысты.

Тіл тағдырына деген жеке адам ретінде жанашырлығымыз бен қамқорлығымыз артуда. Қазіргі таңда көптеген отбасылар балаларын қазақ тілінде оқытатын мектептерге ана тілін жетік меңгеру үшін беріп, оқытып жатқандары қуантарлық жағдай. Әрбір отбасында, осындай тілге деген жанашырлық болса, «тамшыдан тама-тама дария болар» дегендей, тіліміздің жағдайы әлдеқайда жоғары деңгейге көтерілер деген сенімдемін.

Туған тілім – тірлігімнің айғағы,
Тілім барда айтылар сыр ойдағы.
Өссе тілім, мен де бірге өшемін, - деп жыр толғайды

Әбділда Тәжібаев атамыз. Яғни, туған тілім арқылы іштегі сырымды, ақиқат шынымды айта аламын, ойымды анық жеткіземін, туған тілім өссе де, өссе де халқымен бірге болады. Бірақ, менің тілім өшпейді, себебі қазақ елі егемендік алды, қайта жанды. Еліміздің бірлігінің, тірлігінің, бостандығының дәлелі, айғағы – туған тілім!

Салиқалы ойдың, салмақты сөздің мәйегі - ана тілінде. Басқа тілдің бәрін білуің мүмкін, бірақ өзіңді толғандырған өрнекті ойдың кестесі туған тілінде ғана әдемі өрнектеледі, бейнелі баяндалады. Ана тілі – бұл біздің мемлекеттік тіліміз. Оның қолданыс аясын кеңейтіп, қоғамдық қарым-қатынас тіліне айналдыру – біздің міндетіміз.

Тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйініне келер болсам, тілге деген құрмет – халыққа деген құрмет. Тіл мәртебесі – ел мерейі. Тілсіз халықтың, елдің өмір сүруі мүмкін емес. Әлем таныған ел болу үшін тіліміздің жұлдызын биіктетуіміз керек.

Сөзімнің соңын Халел Досмұхамедұлының ана тілі туралы айтқан мынадай көрікті ойымен аяқтағым келеді: «Ана тілін жақсы біліп тұрып, бөтенше жақсы сөйлесең, ол – сүйініш, ана тілін білмей тұрып, бөтенше жақсы сөйлесең, ол – күйініш».

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Жанақова Н. Қазақстандағы тіл тарихы. Алматы, 2006. 77-б.
2. Қазақстан Республикасы тіл саясатының тұжырымдамасы // Тіл және қоғам. 2004. № 2. 7-б.
3. «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» Қазақстан Республикасының Заңы // Егемен Қазақстан. 1997. 15 шілде.
4. Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың «Ана тілі» газетіне берген сұхбаты. 2006. 11 мамыр. 7-б.
5. Мемлекеттік органдарда мемлекеттік тілдің қолданылу аясын кеңейту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 1998 жылғы № 769 қаулысы. // Егемен Қазақстан. 1998. 11 қыркүйек, тамыз.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ БЕРУДЕ ОТБАСЫНЫҢ РӨЛІ

М.Қ. Мыңжанова, А.Т. Смагулова
№2 «Батыр» санаторлық балабақшасы

Адамгершілік тәрбиесі – тәрбие салаларының маңызы бір құрамдас бөлігі. Жеке тұлғаны жан-жақты жетілдіру процесінде ол ақыл-ой тәрбиесінен кейін маңызды рөл атқарады. Тәрбиенің негізгі мақсаты – дені сау, ұлттық сана сезімі ояңған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойына адамгершілік құндылықтарын сіңірген, яғни бәсекеге қабілетті адамзатты тәрбиелеу. Адамгершілік тәрбиесінің негізі- адамдарды жалпы адамзаттық моральрухында тәрбиелеу. Мораль дегеніміз- адамдардың бір-біріне деген міндеттері мен қарым-қатынасын айқындайтын мінез- құлқының нормалары мен ережелерінің жиынтығы. Мораль латын тілінде «адамгершілік» ұғымын білдіреді. Ал адамгершілік дегеніміз- жағымды мінез-құлқының нормалары мен ережелерінің жиынтығы. Мінез – деп адамның жеке басындағы қоғамдық ортаның, тәрбиенің әсерімен қалыптасып, оның ерік күшімен өзіне және қоршаған өмірге қарым-қатынасын айқындайтын күрделі процесті айтамыз. Адамгершілік жиынтығы- борышы болып табылады:

- Адамның адам алдындағы, қоғам алдындағы, Отан алдындағы борышы.
- Ата-аналардың балалары алдындағы немесе балалардың ата-аналардың борышы.
- Жеке адамның ұжым алдындағы, ұжымның жеке адам алдындағы борышы. Адамгершілік борышы идеясы-бүкіл тәрбие процесінің саналы, негізгі өзегі болуын назардан тыс қалдырмау керек. Олай болса адамгершілік тәрбиелеу - дегеніміз

жақсылық атаулыға деген сезімді дамыту, өзгеге болмайтын жамандық атаулыға жол бермеу деген сөз.

Адамгершілік тәрбиесіне мақсатқа негізделген көзқарасты, сенімді, парасатты, мінез-құлық дағдыларымен әдістерді қалыптастыруға және адамгершілік сезімді, ұлттық саналы, қарым-қатынасты дамытуға, құндылықты тиімді пайдалануға бағытталған жалпы адамзаттық тәрбиенің құрамдас бөлігі-деген анықтама берілген.

Қазақ энциклопедиясында «Адамгершілік тәрбиесі- тәлім тәрбиенің ықпалды әсері мен моральдық сананы қалыптастырудың, этикалық білімділікті, адамгершілік сезімді дамытудың сара жолы», - деп ұғындырылған.

Болашақ десек те, келешек десекте, бұл сөздерде «Бала, ұрпақ, өркен»- деген мағанаға барып тіреледі. Адамның өзге тіршілік иесінен айырмашылығының өзі дүниеге перзент әкелген соң, оның болашағын ойлау, яғни қандай тағдыры бар, кім болар деп, сол жолда ата-аналық борышын ақтау.

Баланы туу- бұл тек Әке немесе Ана болу деген сөз емес. Әке мен ана болудың өлшемі шынайы достық болып табылады. Бала сіздің қуанышыңыз ғана емес, сондай –ақ болашақ азамат, құзыретті тұлға.

Ұрпақ- болашақ! Ал сол ұрпақ, яғни адамзаттың болашағы жанұяда тәрбиеленеді. Бала дүниеге келген соң, енді ол өмірден өкінбестей, өкіндірместей болып өсуі керек. Әр балаға өзінің қоғамға керек адам екенін жанұя қабырғасында түсіндірген, санасына тоқығаны дұрыс. Жанұя баланың барлық өмір мәні, ата-ананың адамгершілік сенімі мен сезімі, олардың бір-бірімен қарым-қатынасы, айналасындағы адамдарға, қоғамға деген көзқарастары барлығы балалық шақта ұмтылмастай терең әсер қалдырады. Өз баласының болашағын ойлау, сол баласының өмір сүрер қоғамын ойлаумен ұштасуы тиіс.

XV- Ғасырда Англияның атақты оқымыстысы Лоок: «Баланың ақылы да, жаны да, туғанда ақ қағаздай тап-таза болып туылады, ал сол ақ қағазға қандай жазу жазса да жазушының өз еркінде. Сол секілді балаға қандай тәрбие беру тәрбиешіден. Бала қалай тәрбиеленсе, соған көне береді»- деген болатын.

Қазіргі заманда ата- аналардың бала тәрбиесіне салғырттықтары басым екені баршамызға аян. Уақыт өткізіп алып, балаға тәрбие беруден кеш қалып жатқандары да баршылық. Сондықтан бойымызға біткен бойкүйездікті тастап, бала қамына ерте қамданғанымыз жөн. Отбасы үшін ежелден тән қасиетті балажандық, балаларды еңбексүйгіштікке тәрбиелеу, үлкенді құрметтеу, туысқандық кең байланыс, көршілермен және ұлты басқа халықтармен достық, ізгілік қатынастар осының бәрі қазақ халқының адамгершілігіне жат нәрсе емес.

Ата- аналар алдындағы қиыншылықтар мен кемшіліктерге мыналарды жатқызамыз:

-Ата-аналардың балаларымен араласуының жетімсіздігі. Балаларды материалдық қамтамасыз ету жөнінде, үйдегі барлық пен қолайлылық жайында қамқорлық көрсете отырып, ата-аналар бос уақыттарының көбейгендігіне қарамай, баламен араласуға уақытының мардымсыз бөлігін арнайды; өзі туралы, жұмысы жайлы аз сөйлеседі, аз әңгімелейді; балабақшадағы балалар ұжымының өміріне сирек көңіл аударады; баланың өз достары жайлы айтып беруіне көңіл бөлмейді. Сөйтіп баланың жеке басын дамыту мен тәрбиелеудің тиімді құралы-баламен араласу толық мөлшерде пайдаланылмай келеді. Ал ата-аналардың баланың өмірі, оны қызықтыратын, еліктіретін нәрселер, достары қам-қаракеттері жөнінде нашар хабардарлығы ата-аналар мен балалар арасындағы өзара түсініспеушіліктің біртіндеп өсе түсуіне, ата-аналардың балалардан алыстай беруіне алып келеді. Демек, ересектерді балаға белсенді түрде әсер ету, оның жеке басын дұрыс жоспарлау мүмкіндігінен айырады.

Ата-аналардың өмірінен алынатын жағымсыз үлгілердің болуы. Күн сайын балалар өз ата-анасының қылықтарын, қатынастарын жұқтырып отырады, жанұя өмірінің көптеген мәселелеріне қатысады. Осының бәрі балаларды тәрбиелеп, олардың өз көз қарастарын қалыптастырады. Ата-ананың тәжірибесін меңгерудің неғұрлым күшті қуаты (механизмі

) оларға еліктеу болып табылады. Міне, сондықтан да ата-аналардың балалардан дұрыс емес мнез-құлқы: дөрекілігі, маскүнемдігі, адамдарға деген жаман ниеттілігі және басқа да кемістіктерге балаларға әрқашан теріс әсер етеді, өйткені баланы тәрбиелеудің міндеттеріне қайшы келеді.

-Ата-ананың тәрбиелік ықпалдарының жүйесіздігі.

Тәрбие үрдісі заңдылықтарын білмеу немесе жете бағаламау, ата-аналардың андасанда тәрбиелеу позициясынан көрінеді: оқуын тексеру, теріс қылығы үшін жазалау. Балаға мұндай бір сәттік әсер ету балалардың құлақ аспауын, берік адамгершілік түсініктердің болмауын, білім мен қылық арасындағы алшақтықты тудырады.

Отбасы тәрбиесінің негізі ретіндегі шектеулердің жүйесі. Бұл кемшілік, бір жағынан, ата-аналардың қатал болу қажеттілігіне, баланың мінез-құлқындағы жаман нәрседен ештеңені қалт жібермеуге, сенімінен және екінші жағынан оңды үлгі арқылы тәрбиелей білмеуден, баланың өмірін ол мінез-құлыққа үнемі жаттыға алатындай етіп ұйымдастыра білмеуінен туындайды. Бұл жүйе тәрбиені іске асырушы үлкендердің еркіне баланың жақтырмау қарауын (тентектік істеуге, алдауға, бағынбауға тырысу) тудырады.

-Балалардың ересек тартуына қарай кейбір ата-аналардың тәрбиелік белсенділігінің төмендеуі. Бұл кемшілік негізінен баланы мектепке оқытудың 4-5 жылында көріне бастайды. Ата-аналар енді баласының мектептегі өміріне, табыстары мен кемшіліктеріне белсенді түрде көңіл аудармайды. Ата-аналардың мұндай алшақтауы өздерінен балалардың алшақтауына, өздері жасаған істерін айтуды қажетсінудің төмендеуіне әкеп соғады.

Ұлы педогог В.А. Сухомлинский «Балаларға жүрек жылуы» кітабында былай дейді: Бала жанұяның айнасы, бір тамшы суда қалай бейнеленсе, шеше мен әкенің адамгершілік тазалығы да балаларда да солай бейнеленеді.

Жалпы қазақ халқындағы бүкіл салт-дәстүр, отбасылық қарым-қатынастарды реттеуге бағытталған десек артық айтпаймыз. Үйлену, дүнеиге бала әкелу, баланы бесікке салу, тұсауын кесу, сүндетке отырғызу, тақымын тағутолып жатқан салт-дәстүр, жөн-жоралғы барлығы да баланың адамгершілік рухани тұрғыда дамуына бағытталған әрекеттер. Баланың рухани кемел адам болуы үшін қазақ халқы салт-дәстүрлерімен қатар тиым сөздерді, ырымдарды жиі қолданғанымыз жөн. Жас ұрпақ- балалар болашағымыз жеткіншектерде, шәкірттерде адамгершілік құндылықтарын қалыптастыру барлық кезеңде алда тұрады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың бойында адамгершілік қасиетті қалыптастыруда балабақша мен отбасының бірлескен іс-әрекетін теориялық тұрғыдан қарастырып, оның әдістемелік жолдарын мына жолдармен қарастыру:

-Балалардың отбасындағы адамгершілік тәрбиесі.

-Балабақша мен отбасының бірлескен іс-әрекеті арқылы бала бойында адамгершілік қасиеттерін қалыптастыру.

-Бала бойындағы адамгершілік қасиетті қалыптастыруда зерттеу жұмысының нәтижесін анықтау. Қорыта келе жас ұрпаққа білім мен саналы адамгершілік тәрбие беру, қазіргі заман талабына сай өмірде болып жатқан өзгерістерге байланысты жаңарып отыру.

Қолданылған әдебиеттер:

1. «Отбасы және балабақша»2006-2007-2011ж ж
2. «Отбасы және балабақша»2008-2010ж
3. Мектепке дейінгі тәрбие 1991ж.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Мизан Манар
КМҚК «Балдырған» б/б Қарағанды қаласы

Білім берудің алғашқы деңгейлері балабақшадан басталмақ. Мектепке дейінгі білім балалардың білім алуына бірдей бастапқы мүмкіндіктерді қамтамасыз ету. Кез келген оқыту технологиясы тәрбиешіден терең теориялық, психологиялық, педагогикалық әдістемелік білімді, педагогикалық шеберлікті, балалардың жан дүниесіне терең үңіліп оны ұғына білуді талап етеді.

Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде жаңа педагогикалық технологиялардың бірнеше түрлері қолданып жүр. Соның ішінде ойын арқылы оқыту технологиясының мектепке дейінгі білім беру жүйесіндегі тиімділігі молырақ.

Аталған технологияның мақсаты-дидактикалық, тәрбиелік, дамытушылық, әлеуметтендірушілік мақсатқа жету болып табылады.

Ойын технологиясының ерекшелігі-ойындық іс-әрекеттің психологиялық механизмі жеке бастың өзіндік талап-талғамдарына сүйенеді. Баланың бойындағы білімділік, танымдық, шығармашылық қасиеттерін аша түсуді көздейді.

Ойын-балалар үшін оқу да, еңбек те. Ойын-айналадағы дүниені танудың тәсілі.

Сонымен қатар, ойын балаларға өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңу жолын үйретіп қана қоймайды, олардың ұйымдастырушылық қабілеттерін қалыптастырады.

В.Сухомлинский: «Ойынсыз ақыл-ойдың қалыпты дамуы да жоқ және болуы да мүмкін емес, ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті, ол арқылы баланың рухани сезімі жасампаз өмірмен ұштасып, өзін қоршаған дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз-ұшқын білімге құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты» деген ой айтады.

Ойын екі түрлі уақыттық бағытты қамтиды: қазіргі және болашақ. Біржағынан бала бірден, осы мезетте қуанышқа бөленеді; екінші жағынан ойын әрқашан болашаққа бағытталған, өйткені ойын барысында тұлғаның келешек өміріне ықпал ететін сапалы қасиеттері мен іскерлік дағдылары қалыптасады.

Жаңа технология әдістерін қолдану бұл әр баланың жүрегіндегі сезім-талшықтарын, қиялындағы ойды ояту, шығару, қабілетін ашу. Логикалық ойлау қабілетін дамыту, шығармашылығын жетілдіру. Баланың тапқан жаңалығын сыртқа шығару, талдау.

Қай технологияны ұйымдастырылған оқу қызыметінде қолдансаң да, осы тұжырымды басшылыққа алу керек. Сонда ғана баланың білім сапасын арттыруға қол жеткіземіз.

Инновациялық технология-бұл өзіңіздің әдістемелік жүйеңіз. Яғни, әр тәрбиеші оқыту технологиясы бойынша жылдар бойы жинақтаған іс-тәжірибенің нәтижесі.

Жаңа технологияларды күнделікті сабақ үрдісінде пайдалану үшін әр тәрбиеші алдында отырған баланың жас ерекшелігін ескеріп, өзінің шеберлігіне орай таңдап алады.

А.С.Макаренко айтқандай: «Бала өмірінде ойынның маңызы зор, ересек адам үшін еңбектің, жұмыстың, қызыметтің қандай маңызы болса, өскен соң жұмыста да сондай болады. Сондықтан болашақ қайраткерді тәрбиелеу алдымен ойыннан басталады»

Оқу үдерісінде ойын оқытудың әрі формасы, әрі әдісі де болып табылады, сондықтан ойын әрекеті тәрбиеші мен баланың іс-әрекетінің бірлескен, өз ара байланысты технологиясы ретінде қарастырылады. Өз сабақтарымда ойын үстінде бала санасын дамыта отырып, тәрбиелеу, оқыту қатар жүргізіледі, оны бала белсенділікпен қабылдайтындықтан, ойындарды оқу үрдісінде міндетті түрде енгізіп отырамын.

Дидактикалық ойын барысында есту, көру, сезіну, қабылдау сияқты үрдістері дамып, балалар музыкалық ойыншықтар мен әр түрлі саздық аспаптардың дыбыс шығару ерекшелігін ажыратуға, заттарды пішініне, түсіне, көлеміне қарай іріктеуге, әр түрлі қимылдарды орындауға үйренеді. Бұндай ойындарда балалардың ептілігі, қимылдың

әдемілігі дамып қалыптасады, кеңістікті, уақытты бағдарлауға үйренеді, батылдық, тапқырлық, қайраттылық, достық, жолдастық көмек, тәртіптілік, ойын ережесіне бағына білу сияқты адамгершілік сапарлар тәрбиеленеді.

Ойын арқылы оқыту технологиясын-балабақша балаларының жас ерекшеліктерін, қабылдау мүмкіндіктерін ескере отырып пайдалану керек. Мәселен, ойын түрлері мен шарттарын бала жасына қарай бөліп классификация жасап, қаншама ойын түрлері ұсынылған.

Олардың ішінде «Қояндар» (2-3 жасарларға), «Аңшымен ит және қояндар» (5-6 жастағыларға), «Торғай мен машина» (4 жастағылар) үшін қозғалмалы ойындарды зерттеп, қолданысқа берген.

Осындай ойындарды басшылыққа ала отырып, ұйымдастырылған оқу қызыметін өткізу балалардың көңіл-күйін көтеріп, қуанышқа толтырады.

Мектепке дейінгі балалардың есте сақтау қабілеті әлсіз, қабылдау процестері тұрақсыз.

Сондықтан олар затты қолмен ұстап, көзімен көргенді ұнатады.

Осыған сәйкес, мектепке дейінгі балалардың оқу іс-әрекеттеріне көрнекілік, ойын технологиясын кеңінен қолданған жөн.

Ойын-мектеп жасына дейінгі балалар іс-әрекеттерінің негізгі түрі. Ойын баланың барлық балалар ұжымының дамуында басты роль атқарады. Балаларға ұлттық ойындар арқылы халқымыздың тарихын, мәдениетін таныстыру қолға алынған.

Мектепке дейінгі мекемеге әдістемелік құрал болып табылады. Мектеп жасына дейінгі балалардың қоғамдық құбылыстары, қоғамдағы ересек адамдардың іс-әрекетін өз түсінігінше бейнелеуі ойын болып саналады.

Ойынның шығу тарихына шолу жасауда көңіл аударатынымыз ол еңбекпен, өнермен, қоршаған ортамен тығыз байланыста дамыған, яғни ойынды өмірден ажыратып қарай алмаймыз. Балалар тек ойнап қана қоймайды, сонымен бірге ойлайды, аңғарады, көп нәрсені білуге, зерттеуге талпынады. Яғни қазіргі заман ағымына қарай белсене қатысады.

Ұлттық ойындарымыздың балаларға тәрбиелік мәнімен, дене бітімінің әсем де, сымбатты болып бітуге пайдасы зор.

«Қуыр-қуыр, қуырмаш» ойыны балалардың саусақ моторикасын дамытуға, тіл байлығын жетілдіруге, көңілін көтеруге қолдануға болады. Балаларды қазақ халқының ойындарымен, ойната отырып жан-жақты тәрбиелейміз, ойынды ойнау барысында балалардың жас ерекшелігі ескеріледі.

Ойын технологиясы дегеніміз-жас ерекшелікке қарамайтын, адамның көңіл-күйін көтеретін, ойландыратын үрдіс. Ойын-төзімділікті, алғырттықты, тапқырлықты, ұқыптылықты, ізденпаздықты, іскерлікті, дүниетаным өрісінің көлемділігінің, көп білуді, сондай-ақ басқа толып жатқан сапалылық қасиеттердің қалыптастыруға үлкен мүмкіндігі бар педагогикалық, тиімді әдістердің бірі.

Ойын арқылы баланың білімі мен бейімін, жеке тұлғалық қасиет-қабілеттерін арттыру мүмкіндіктері зерттелген. Ойындардың қажеттілігін іріктеп ала білу-тәрбиеші шеберлігіне байланысты.

Ойын-қоғамдық тәжірибені қалыптастыру бағытындағы іс-әрекеттің бір түрі, яғни тәртіпті, өзін-өзі басқаруды жетілдіреді. Баланың тілін дамыту барысында әрбір сабақта ойын түрлерін және өзара сөйлесу үлгілерін қоданған дұрыс. Сабақ барысында ойын элементтерін дидактикалық материал ретінде пайдаланудың пайдасы бар. Ойын арқыл баланың бойына адамгершілік қасиеттерін, өмірге құштарлығын қалыптастыруға болады.

Ойын-баланың алдынан өмірдің есігін ашып, оның шығармашылық қабілетін оятып, танымдық қасиеттерін дамытады. Ойын-баланың өмірді танудағы алғашқы қадамы.

Ойын-сабақ, ойын-жаттығу, сергіту ойындары, дидактикалық ойындар, сөздік ойындар, логикалық ойындар, ұлттық ойындар баланы жан-жақты дамытады. Сонымен қатар, ойын баланың зейінін, есте сақтау қабілетін, ауыз екі сөйлеу мәдениетін дамытады. Ойын арқылы баланың болашаққа көз қарасы қалыптасады. Баланы нәресте шағынан бастап адалдыққа, мейірімділікке, еңбек етуге тәрбиелеудің негізгі құралы да осы ойын. Ендеше

ойын тәрбие берудегі ең тиімді тәсілдің бірі болып табылады. Балабақшада тәрбие беру бағдарламасында баланың дамуы үшін ойынның үлкен маңызы бар.

Мен сауаташу сабағында ойын технологиясын басшылыққа ала отырып лото ойындарын өткіземін. Оны ойнау принципін басшылыққа алып, әріп, буын, сөз лотосын сабақта қолдандым. Лотоның бұл түрлерін ойнау шарттары бр болғанымен, көзделетін мақсаты әртүрлі. Әріп лотосында балалар суреттерден әріп құрайды. Буын лотосында суреттерді кеспе буындардан құрайды. Ал сөз лотосында сөз арасынан керекті сөзді тауып алады. Лотоның бірінші түрін ойнату арқылы баланың әр сөздегі дыбыс, әріп, санын дұрыс білуге дағдыландырсақ, екінші түрін ойнатуда сөздердегі буын санын дұрыс ажыратуға үйретеміз. Ал лотоның үшінші түрі бойынша бала тұтас сөздерді дұрыс, шапшаң оқуға жаттығады. Әр ойынның басты мақсаты-материалды түсініп, бекітуге көмектесу.

Ойындар балалардың ой-өрісін дамытып, ойлау қабілетін арттырумен қатар, үйретілген, өтілген тақырыптарды саналы да берік меңгеруге үлкен әсер етеді. Ойындар балалардың шығармашылық ойлау қабілеттерін жетілдірумен қатар, сөздік қорларын молайтып, сауатты жазуға да баулиды. Балалар ойын ойнау барысында үйренген сөздерін айтып қана қоймай, оның қандай мағынада қолданылатын да біледі. Педагог ойын арқылы әр баланың игі бастамасын қолданып, оның бойындағы жақсы қасиеттерді өрбіте, өзіндік мінез-құлқын қалыптастырады.

Мұндай ойын түрлерінің ерекшелігі-жоғары көңіл-күйде ойналатын рөлдер шынайы сезімге, ойға, ниетке толы болады және бала үлкендер сияқты дәрігер, эколог, жол көрсетуші болғысы келеді. Бұл ойындарда балалардың мінез-құлықтары мен іс-әрекеттері реттеледі. Ойын іс-әрекетінің мотивациясы еркіндікті, таңдау мүмкіндігін, қажеттілігін, өз-өзіне сенімін, өзін-өзі дамытуын қамтамасыз етеді.

Сонымен, ойын арқылы келесі маңызды міндеттер: баланың қоғамдық қатынастарға бейімделуі, жалпы адамзаттық мәдени құндылықтар мен әртүрлі ұлт өкілдерінің мәдениеттерін меңгеруі; баланың шынайы адамгершілік коммуникацияға енуіне мүмкіндік беретін коммуникативті іс-әрекеттердің көрініс табуы жүзеге асырылады. Педагог ойын технологияларын пайдалана отырып, баланың әр қырынан көрінуіне (интеллектуалдылық, шығармашылық, эмоционалдық, коммуникативтік) және оның мінез-құлқында, қарым-қатынасында, оқуында пайда болатын әртүрлі қиындықтарды жеңуге жағдай жасайды.

Оқытудың ойындық түрлері білімді игерудің барлық деңгейлерін пайдалануға мүмкіндік береді: өңдеуден қайта жасауға, одан әрі негізгі мақсат-шығармашылық ізденімпаздық қызметіне дейін. Бұл сатылардан өте келе оқушы оқудың әдіс-тәсілдерін игере алады. Ойынды қолдана отырып оқыту технологиясының мақсаты да-баланы өз оқуының мотивін, өмір мен ойындағы өз мінез-құлқын түсінуіне, яғни өзіндік іс-әрекеттің мақсаты мен бағдарламасын қалыптастырып, оның жарқын болашақтағы нәтижелерін алдын ала болжай білуге үйрету. Ойынның функциясы өте көп.

Мазмұнды-бейнелі ойында балалар ойын мазмұнын түсінікті етіп жеткізуге тырысады, оған қажетті құрал-жабдықтарды табуға талпынады, оларды дайындау үшін еңбектенеді, ал еңбек ұжымдық іс-әрекетке бағдарлайды, балалардың өзара қарым-қатынасын реттеп, олардың бойында адамгершілік сапаларда қалыптастырады. Бала алған рөлдеріне сай кейіпкердің киімін киіп, қимылын, дауыс ырғағын мәнерлі жеткізуге тырысады, көркемдік сабақтардан (ән, бейнелеу өнері сабақтары) алған білімдерін пайдаланады, қуыршақты ұйықтату үшін бесік жырын айтып әлдилейді, бейнелеу өнері сабақтарында жасаған ыдыс, үй жиһаздарын, қағаздан құрастырған заттарды ойын құралы ретінде пайдаланады. Мазмұнды-бейнелі ойынның ерекшелігі: оны балалардың өздері жасауында, ал ойын қызметі айқын өнерпаздық және шығармашылық сипатта болады. Бұл ойындар қысқа да, ұзақ та болуы мүмкін.

Құрылыс ойынында бала сызық бойына әдемі үй, т.б. құрылысын жасап, оның бояуларының бір-бірімен келісімді болуын қадағалайды. Құрылыс материалдарын пішіні, түсі бойынша симметриялы орналастырып, оларды көлемі, биіктігі бойынша салыстырады. Ойын барысында шығармашылық танытып, жаңа мазмұн ойластырып, белсенділік көрсетеді. Өзінің және жолдастарының тұрғызған құрылыстарының сапасына баға береді.

Қорта келе айтарым, бүгінгі талапқа сай мектепке дейінгі ұйымдарда білім берудің жаңа сапасына жету- тәрбиешінің мейірімділігімен, біліммен, шеберлігімен тығыз байланыста.

Өз мамандығына жан жүрегімен берілген педагог ұстаз ғана ұстаздық этиканы да, ұстаздық техниканы да, шеберлікті де жақсы меңгереді.

Пайданылған әдебиеттер:

1. Республикалық педагогикалық әдістемелік журнал №3 2012ж
2. Г. Бейсенова. Жаңа ақпараттық технологиялардың тиімділігі. 2015ж
3. Отбасы және балабақша №9-10, 2014, 2015

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ МУЗЫКАНЫҢ РӨЛІ

Торшаева Шаттық Махсутовна.
Қарағанды қаласы, №68 МИББ кешені
музыка жетекшісі.

Мектепке дейінгі шақ-баланың қабілеті, жеке басының белсенді дамуы қалыптасатын кезең. Осы кезеңде бала кез-келген іс-әрекетте өз бойындағы қабілеттерін еш қысылмай көрсете алады. Музыка баланы шығармашылыққа жетелейді. Ол баланың музыкалық қабілетін дамытып қана қоймайды, сонымен қатар оның рухани мәдениетін қалыптастырады. Балабақшадағы музыкадан ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде, отбасында музыка туралы білім, білік, дағды ала отырып, балалар музыка өнеріне біршама жақындай түседі. Баланың қызығушылығы мен талғамын дамыта отырып, оны музыкалық мәдениетке жетелеп, эстетикалық тәрбие береміз.

Музыканың біз ынта қоятын тағы бір ерекшелігі-оның адамға дүниеге келген күннен бастап-ақ әсер ететіндігінде. Құлаққа жағымды бесік жырын естігенде сәби тынышталып, жайланады. Ал сергек марш әуені ойналғанда оның жүзінде өзгеше нышан байқалып, қимылы ширай түседі. Музыкамен өзара байланыс балаларда ерте жастан-ақ мультфильмдер немесе қызықты бағдарламалар көру кезінде басталады. Бала өзінің естіген әуеніне қимыл-қозғалыстар жасайды немесе оны өзінше ыңылдап айтып жүреді.

Эстетикалық тәрбие мектеп жасына дейінгі балалардың әсемдікті қабылдап, сезіну және түсіну, жақсы мен жаманды байқап, шығармашылық тұрғыдан жеке қимыл жасау, сөйтіп көркемдік қызметтің әр түріне қамтылу қабілеттерін дамытуға бағытталған.

Музыкамен айналысу-мектеп жасына дейінгі баланың жалпы мінез-құлқына, мәдениетіне әсерін тигізеді. Түрлі тапсырмаларды, іс-қимыл түрлерін (ән айту, музыка тыңдау, балалар аспаптарында ойнау, музыка ырғағына сай үйлесімді қимылдар жасау) алма-кезек ауыстырып отыру балалардың ықылас қоюын, тапқырлық көрсетуін, тез қабылдап, тез тауып қимыл жасауын, ұйымшыл болуын, жігерлі күш-қимылды, әнді дәл уақытында бастап, дер кезінде аяқтауды; биде, ойындарда тез жүгіріп кеткісі келген ықтиярсыз тілекке берілмей, музыкаға бағынып, қимылдай білуді талап етеді.

Сөйтіп, музыка баланың жеке басының адамгершілік қасиеттерін қалыптастыру үшін қажетті жағдайлар туғызады, болашақ адамның жалпы мәдениетінің алғашқы түп негіздерін қалайды. Музыканы қабылдау-ақыл-ой процестерімен тығыз байланысты, яғни зейінді, байқағыштықты, тапқырлықты талап етеді. Ал егер бала балабақшаға баратын болса, оны музыкаға баулу музыкадан ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде жүзеге асады. Баланың эмоционалды көңіл-күйі, музыкалық есту қабілеті, музыка тыңдаудың, ән айтудың, әуенді-ырғақты қимыл-қозғалыстың, балалардың саз аспаптарында ойнаудың алғашқы дағдылары қалыптасады. Сонымен бірге музыка баланың ақыл-ойын да дамытады. Музыка туралы білім алып қана қоймай олардың ой-өрісі кеңейіп, сөздік қорлары музыканың көңіл-күйін сипаттайтын сөздермен, теңеулермен байып түседі.

Ән салып, музыкалық аспаптарда ойнау арқылы балаларда әуендегі дыбыс жоғарылығын ажырату қабілеті дамиды. Ал ырғақты сезіну әуенді-ырғақты қимыл-қозғалыс жасау кезінде қалыптасады. Осылайша музыкалық іс-әрекет баланың тек музыкалық қабілетін дамытып қана қоймай оның ойлау, есте сақтау қабілеттерін де ұштай түседі.

Балаларға музыкадан білім беру жұмыстарының негізгі түрі-оның барысында әрбір балаға жүйелі, мақсатты және жан-жақты тәрбие беретін және олардың музыкалық қабілеттерін қалыптастыратын музыкадан ұйымдастырылған оқу іс-әрекеттері. Ұйымдастырылған оқу іс-әрекеті баланың жеке басының көптеген жақсы қасиеттерін тәрбиелеуге ықпал жасайды. Ол балаларды қуаныш, эстетикалық толғаныс үстінде біріктіреді, жұмыла әрекет етуге баулиды, тәртіп мәдениетіне үйретеді, байыпты көзқарасты, ой еңбегін, шығармашылықты талап етеді. Сонымен бірге оқу іс-әрекеті балаларды ұйымдастырудың басқа да түрлеріне әсер етері сөзсіз. Балалардың алған білімі, іскерлігі, дағдысы негізінде олардың дербес музыкалық қызметі белсенді де әсерлі болады. Егер балалар ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде үйретілетін әндерін, билерін бейнелі және қысылмай орындаса, мерекелік салтанаттар, ойын-сауықтар тартымды, қызықты өтеді.

Музыкалық іс-әрекеттің барлық түрінде балалардың шығармашылығын дамыту үшін мектепке дейінгі мекемелерде «Балабақшада музыкалық тәрбие беру бағдарламасы» қабылданған. Ол мынадай бөлімдерден тұрады:

- Музыка тыңдау;
- Әуенді-ырғақты қимыл-қозғалыс;
- Ән айту;
- Балалардың саз аспаптарында ойнау;
- Музыкалық-дидактикалық, қимылды ойындар;

Психолог мамандар, педагогтар мен атақты сазгерлердің пікірінше: «Музыканы сүю үшін, ең алдымен оны тыңдай білу керек», - деген. Музыка тыңдау-мектепке дейінгі балаларға музыкалық тәрбие берудің ең қиын бөлімі деп айтуға болады. Ең алдымен музыканың не туралы «айтып тұрғанын» түсіну қажет. Балаларға вокалды музыканың мазмұнын түсіндіру үшін әуенді тек тыңдатып қана қоймай мәнерлеп оқу, түрлі иллюстрациялар көрсетуге болады. Ал ересек топтарда бұл міндеттер күрделене түседі. Балалар көрнекі құралдар мен музыкалық бейнелерді әңгімелеу арқылы естіген әуен туралы өз ойларын айтады. Мектеп жасына дейінгі балаларды эстетикалық дамыту үшін негізінен музыканың екі түрі қолданылады: аспаптық және вокалдық музыка. Кіші жастағылар үшін музыка тыңдаудың вокалдық түрі көбірек түсінікті. Балалар аспаптық музыканың көмегімен табиғат құбылыстарын, құстарды, жануарларды, әртүрлі қызықты кейіпкерлерді сипаттайтын көркем бейнелер әлемін таниды.

Әуенді-ырғақты қимыл-қозғалыс кезінде балалар музыканың көңіл-күйіне байланысты қимылдар жасауды үйренеді. Кіші топтағы балалар өте еліктегіш келеді, сондықтан ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде әртүрлі ойыншықтарды пайдаланған абзал. Балалар өздерінің сүйікті ойыншықтарына қарап адымдап жүреді, қол соғады, серіппелі қимылдар жасап, бір орында тұрып айналады. Мысалы, қуыршақпен немесе қонжықпен жасаған қимылды жаттығуларды балалар тез ұғынып, жаттап алады. Ересек топ балалары әуенді тез қабылдап, ырғақты сезініп, соған байланысты қимылдарды дәл, анық орындауға талпынады. Әуенді-ырғақтық қимылдар балаларды музыкада айтылғанды бастан кешіруге мәжбүр етеді. Ал бұл өз кезегінде орындаушылық сапасына әсер етеді. Музыкаға шаттану, өз қимылдарының әсемдігін сезіну арқылы бала эмоциялық әсер алғыштығы толығып, ерекше бір өсуді сезінеді, қуанышқа бөленеді.

Музыкалық іс-әрекеттің тағы бір маңызды бөлігі-ән айту. Баланың дауысы-оның нәресте кезінен қалыптасқан табиғи құралы. Ән айтуға үйрету процесі баладан үлкен белсенділікті және ой қуатын талап етеді. Ол өзінің ән айтуын басқалардың ән айтуымен салыстыруды, әннің әуенін тыңдай білуді үйренеді. Ән айту бала ағзасына жайлы тиіп, сөйлеу

тілінің жетілуіне, тынысының тереңдеуіне, дауыс желбезектерінің күшейіп, дауыс аппаратының шынығуына көмектеседі. Ән айтуға үйрету кезінде баланың негізгі музыкалық қабілеттері: эмоциялық әсер алғыштығы, музыкалық есту қабілеті, ырғақты сезінуі айрықша дамиды. Әнге деген ынта туғызу, қызықтыру үшін музыка жетекшісі ойын тәсілдерін құбылтады, ойыншықтарды қолданады. Әнді әсерлі орындау балаларды эмоциялық әсерге бөлейді, қосылып ән айтуға деген ықыласын туғызады. Сонымен қатар балалардың жас ерекшелігіне сай репертуар таңдау да басты міндет болып саналады.

Саз аспаптарында ойнау-балаларға зор қуаныш сыйлайды. Аспапта ойнау балаларға бірте-бірте, жүйелі түрде үйретілсе, ересек топтарда олар өз бетімен аспаптарда ойнай алады. Барлығы бірігіп оркестрде ойнау арқылы балалар бір-бірімен тату, ұйымшыл болуға үйренеді. Көптеген балалар саз аспаптарында ойнау арқылы өз сезімдері мен көңіл-күйлерін білдіреді. Бұл іс-әрекет түрі-балаларға дыбыстардың жаңа бір ғажайып әлемін ашады. Балалар бақшасында саз аспаптарында ойнауды үйрету әдістемесі өзгелерге қарағанда ұйымдасқан, әрі жүйелі жағдайда жүргізілуі тиіс екендігін айта кеткен жөн. Меңгерілген әндер мен шағын музыкалық шығармаларды балалар бар ықыластарымен ойнайды, оларды ойындарда, салтанаттар мен ойын-сауықтарда пайдаланады.

Балалардың музыкалық қабілетін дамытуда музыкалық-дидактикалық ойындардың маңызы зор. Музыкалық ойындар балалардың өз бетінше әрекет етуіне үлкен мүмкіндіктер береді. Мектепке дейінгі педагогикада ойындар тәрбие мен білім берудің негізгі тәсілдерінің бірі және балалар іс-әрекетін ұйымдастырудың маңызды бөлігі ретінде саналады. Сонымен қатар, ойын-балалардың алған білімдерін меңгертіп, тереңдетіп, бекітудің таптырмас құралы болып табылады. Алуан түрлі ойындардың ішінде мектеп жасына дейінгі балалардың музыкалық іс-әрекеті кезінде музыкалық-дидактикалық ойындар айрықша орын алады. Музыкалық-дидактикалық ойындарды өткізу барысында олардың мазмұнымен, ережесімен, ойын шарттарымен алдын-ала таныстырылады. Бұл ойындардың негізгі бағыты-балалардың музыкалық қабілетін қалыптастырып, оны дамыту; тембрлік және динамикалық есту қабілеттерін дамыту; ырғақты сезінуі мен дыбыс жоғарылығын дамыту көзделеді. Балалар ойын ойнай отырып үйренген, меңгерген білімдерін одан әрі ұштай түседі. Музыкалық-дидактикалық ойындар балалардың ойыншықтармен және құралдармен әрекет ету мүмкіндігіне машықтандырады. «Музыкалық лотоны» ойнай отырып, балалар әртүрлі аспаптардың тембр (дыбыс бояуы) арқылы ажыратады, суретті мазмұны бойынша немесе аспапта орындалған таныс әнді таба біледі. Қуыршақты «музыкалық саты» тепкіштерімен жылжыту арқылы балалар әуен қозғалысының бағытын, жоғарылығы әртүрлі дыбыстардың орындарын, сан алуан аспаптарда орындалған дыбыстардың баяу және қатты шығуын меңгереді.

Балалардың музыкамен дербес әуестенуінің және бір қайнар көзі-мерекелер мен ойын-сауықтар болып табылады. Осыған орай балабақшада «Алтын күз», «Жаңа-жыл мерекесі», «8-Наурыз-Аналар мейрамы», «Наурыз» тағыда басқа көптеген айтулы мерекелерді тойлаудастүрге айналған. Ертеңгіліктер мен ойын-сауық, мерекелер-бала өмірінің жарқын күндері. Мереке сценарийінде сан түрлі іс-әрекеттер алмасып отырады. Мұнда балалар ән айтады; би билейді; ойын ойнайды; өлең оқып, музыкалық аспаптарда ойнайды. Көрермендердің ықыласына бөленіп, өз өнерлерін көрсетуге деген құштарлықтары арта түседі. Бұл балалардың көңіл-күйін көтеріп, оларға зор қуаныш сыйлайды.

Мектепке дейінгі бала тәрбиесінде музыканың алатын орны ерекше. Баланың ақыл-ойын, қиялын тәрбиелеуде алатын музыканың тәрбиелік мәні ерекше. Баланың музыкалық мәдениетін, эстетикалық талғамын, ұлттық сана-сезімін қалыптастыруда сөзбен жеткізе алмаған құдіретті тіл-музыка. Еліміз егемендік алып, алдыңғы қатарға қосылған қазіргі таңда жоғарыда айтылғандардың жас ұрпаққа берер тәрбиелік, эстетикалық, жан-жақты музыкалық әсері орасан зор.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Н.А. Ветлугина «Методика музыкального воспитания в детском саду»,

Москва «Просвещение», 1982- жыл.

2. Н. Г. Кононова «Музыкально-дидактические игры для дошкольников», Москва «Просвещение», 1982- жыл.

3. Н. И. Львовская «Организация и содержание музыкально-игровых досугов детей старшего дошкольного возраста, Москва, «Айрис дидактика», 2007-жыл.

4. Ф. М. Қоңыратбай «Балабақшадағы мерекелер», Алматы «Просвещение-Қазақстан», 2009-жыл.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАБАҚШАДАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ МІНЕЗ- ҚҰЛЫҚ МӘДЕНИЕТІ.

Абишева Қарлығаш Хайруллаевна дене шынықтыру жетекшісі
КМҚК №16 «Алтынай» балабақшасы, Қарағанды қаласы

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтің «Қазақстан-2030» Қазақстан халқына арналған жолдауында «Біздің жас мемлекетіміз өсіп, жетіліп, кемелденеді. Біздің балаларымыз бен немерелеріміз онымен бірге ер жетеді. Олар өз ұрпағының жігерлі, білім өрісі биік, денсаулықтары мықты өз елінің өкілдері болады» деп көрсетілгендей-ақ, ертеңгі келер күннің бүгінгіден көрі нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын құдіретті күш білімге тән. Жас мемлекетіміздің болашағы-бүгінгі ұрпақ. Оларға бірдей талап қойып, олардың табиғи қабілетін, нақты мүмкіншілігін анықтап, ана тілінде еркін, сауатты, жүйелі сөйлеулерін дамыту, соған негізден оқыту-бүгінгі күннің өзекті мәселесі. Баланы мектепке даярлау, мектепке оқу ісінің сапасын арттыру жұмысы-педагогика ғылымында басты проблемалардың бірі. Сондықтан да көрнекті психолог-педагог ғалымдар мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу тілінің даму, қалыптасу ерекшеліктерін эксперимент арқылы зерттеп, мектепке дейінгі жастағы балаларға арналған сөздік минимум жасау мәселесіне ерекше назар аударуда.

Қазіргі қоғамдағы өзгерістер, ғылым мен мәдениет салаларындағы жетістіктер жастарға жалпы адамзаттық және жеке ұлттық игіліктер негізінде тәрбие мен білім беру ісін жоғары деңгейге көтеруді қажет етеді. Әсіресе, бүгінгі таңда жоғары мәдениетті тұлға қалыптастыру қажеттілігі байқалып отыр.

Әрбір адам, ең алдымен, қоғамның мүшесі. Ұлтына, шыққан нәсіліне, жынысына қарамастан барлық адамзат өкілдеріне ортақ жалпы адамзаттық қасиеттер: қуану, қайғыру, балажандылық, ананы сүйу, махаббат, жеккөрушілік, ұнату т.б. сезімдері беріледі. Олар оның мінез бітімінде, сезім көрінісінде, қызба жандығында, қимылдары мен жүріс – тұрысында, сөйлеу ыңғайында, басқа адамдармен қарым – қатынасында, т.б. тіршілік әрекетінде білінеді. Адам қоғамда қалыптасқан білім мен тәрбие жүйесінен тағылым алады. Осылардың барлығы бірігіп, адамның жан дүниесінде өзіндік із қалдырады.

Жалпы айтқанда, мінез өте кең мағыналы ұғым. Мінез – адамның өмірлік беталысын, өзіндік іс – әрекетінің айырықшалығын сипаттайтын сапалы өзгешелік. Ол жеке адамды әр қырынан көрсететін қасиет. Адамның қалыптасуы қоғамдық болмыспен, әлеуметтік ортамен тығыз байланысты. Мысалы ешбір адам тумасынан еңбексүйгіш не жалқау, тәртіпті немесе ұстамсыз болмайды. Оның мінезі өмір сүру барысында тәрбие үрдісінің ықпалы және сыртқы ортамен қарым – қатынас жасау үрдісінде қалыптасып отырады. Бала дүниеге ақ күйінде, пәк күйінде келеді де, түрлі себептердің салдарынан ұнамсыз қасиеттер мен мінез- құлықтар қалыптасады.

Энциклопедиялық түсіндірме сөздікте мінез – құлық мәдениетіне былайша түсініктеме берілген: *«Адамшылық қарым – қатынастың негізгі талаптары мен ережелерін сақтау, айналасындағылармен дұрыс қарым – қатынас құра білуінде».*

Адамның жүрісі – тұрысы, іс – әрекетінің жиынтық көрінісі мінез – құлық ерекшелігін айқындайды. Мінез – құлықтың адамгершілік нормаларына сай келетін жағымды іс – әрекеттен немесе қоғамдық нормаларға қайшы келетін жағымсыз іс – әрекеттерден тұруы мүмкін. Мінез- құлықтық ерекшеліктер моралдық категорияға жатады. Ол адамның қоғамдағы мінез – құлқын реттеу қызметін атқаратын әлеуметтік институт, қоғам түгелдей мақұлдаған заңды талаптардың орындалу барысымен анықталады.

Мінез – құлық мәдениеті адамның өскен ортасына, адамдармен күнделікті қарым – қатынасына, білім өресіне, көрген – түгенінен алған үлгі – өнегесіне байланысты.

Ал мәдениеттілік дегеніміз – әдептіліктің, имандылықтың, ізеттіліктің көрінісі. Ғылыми әдебиеттерге жасаған талдау бүгінгі таңда «мәдениет» ұғымына берілген анықтамалар бар екенін, олардың жылма – жыл жаңа анықтамалармен толықтырылып отыратынын көрсетеді.

Бұл анықтамаларды былайша жүйелеуге болады: *«мәдениет дегеніміз – тұлғаның мінез – құлқы мен іс – әрекетін бағыттаушы және жүзеге асырушы әмбебап механизмі»* (В.Момов, А.Здравомыслов, А.Ядов, О.Дрбинцкий және т.б.) *«заттық және рухани құндылықтардың жиынтығы»* (В.Тугаринов, Ю.Ефимов, И.Громова, А.Арнльдов т.б.) *«іс – әрекетті жүзеге асыру тәсілі».*

Жоғарыда айтылғанның бәрі «мәдениет» ұғымы аясының кең әрі күрделі екендігін көрсетеді. Егер оны кең көлемде қарастырсақ, онда қоғамның қажеттілігін қанағаттандыруда адамның қолымен жасалған материалдық және рухани құндылықтар жиынтығы қалыптасқанын байқаймыз.

Мұндай түсінік Қазақстан Республикасының «Мәдениет туралы» заңында да кездеседі. Онда *«Мәдениет – адамзат жасайтын және адамдардың рухани қажеттіліктері мен мүдделерін қанағаттандыруға бағытталған материалдық және рухани құндылықтар жиынтығы»* деп түсіндіріледі.

Материалдық мәдениетте тіл, ғылым, білім, өнер, әдебиет, дін, салт – дәстүрлер, мерекелер, ауызекі шығармалар және т.б. құндылықтар ретінде қарастырылады.

Мектеп жасына дейінгі кезең мәдени мінез – құлықты қалыптастыру үшін ең тиімді шақ болып табылады.

Мектеп жасына дейінгі балаларды жеке тұлға ретінде қалыптастыру, болашақ өміріне қажетті сапаларды сіңіру, білім, білік, дағдыларды меңгерту- біздің жұмысымыздың басты мақсаты.

Қоғамдық мінез – құлық тәжірибесін қалыптастыру балабақшада жүргізілетін тәрбие үрдісінің өзегі болуы тиіс. Балалар бақшасы балаларда белгілі бір мінез- құлық нормаларын қалыптастырады, бұларда үлкендерге, құрбыларына, қоғамдық мүлікке, міндетіне қарым – қатынасы бейнеленіп, мінез – құлық мәдениеті көрінеді.

Бұл мінез- құлық нормаларын балалар өздерінің адамдармен саналуан қарым – қатынастарын реттеуші бірқатар қағидаларды үйрене отырып меңгереді. Өзінің нақтылығының арқасында бұл қағидалар балаларға түсінікті болып, өздерінің саналуан іс – әрекеті айналадағылармен өзара қарым – қатынас үрдісінде игеріледі, мінез- құлық дағдысы мен әдетіне айналады.

Балабақшадан бастап қарым – қатынас мінезі, құрбы – құрдастарымен өзара қатынастары айтарлықтай өзгереді. Тіпті олар үшін өте маңызды болып саналатын жора – жолдастарына көмек қолын беруге дайын тұру, достықты сүю, мейірімділік, қайырымдылық сияқты қасиеттер қалыптаса бастайды.

Баланың саналы тәртібі, байыпты мінезі туралы түсінігін қалыптастыру, оған сәйкес сезімін және сенімін тәрбиелеу тәрбиешінің мақсатқа бағытталған іс – әрекетіне байланысты жүзеге асады.

Тәрбие ісінің біржақтылығынан, тәрбие ісін жүргізгенде тәртіптіліктің басқа сапалардан бөлініп қалуынан немесе оларды кезекпен дамыту ұстанымының белең алуынан көрініп отырады. Тәртіпке шақыру жолдарын пайдаланғанда да көптеген қателіктерге бой алдырады: орынсыз ескертпе жасау, төмен немесе асыра бағалау т.б.

Осындай азғантай болып көрінетін кемшіліктерден жастардың қоғамдық орындардың

тәртіп ережелеріне бағынғысы келмей, өрескел әдепсіздік танытулары, қоғамдық мүлікке жанашырлықпен қарау, үлкендермен қарым – қатынаста сыпайылық, елгезектік сияқты мінез – құлық мәдениетін танытпауы күнделікті өмір ағынынан көрініс беріп отырады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы «Білім» мемлекеттік бағдарламасы. – Алматы, 2000
2. Әбиев Ж., Бабаев С., Құдиярова А. Педагогика оқу құралы. – Алматы, 2004. -98-бет
- Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика оқу құралы. – Алматы,

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Кенжебекова Д.К.
«Ертөстік» балабақшасы» ҚМҚК
Қарағанды қаласы

Қазіргі таңда адамзат ауасын жұтып, суын ішіп отырған табиғат Ананы қорғап, аялау барша жұртқа тіршілік қамы, табиғи қажеттілік. Сондықтан да бүлдіршіндерді айналадағы табиғи ортамен үнемі қарым-қатынаста болуға үйрету, олардың ұғымдарын қалыптастыру, табиғатқа деген жанашырлыққа тәрбиелеу қазіргі балабақшадағы тәрбие ісінің өзекті тармақтарының бірі болып табылады. Табиғатпен таныстыру - балалардың танымын дамытудың басты құралдарының бірі. Балабақшадағы тәрбиенің мақсаты - табиғатты аялап, оны қамқорлыққа алып күту, табиғат жөнінде қарапайым білім бере отырып, тірі және өлі табиғаттағы құбылыстар жөнінде қарапайым ұғымдар қалыптастыру. Мұнда балалардың қоршаған орта жөніндегі ұғым түсініктерін байытатын жалпы және нақты ғылыми мәліметтер алуының маңызы зор. Табиғатпен таныстыру барысында «Табиғат бүкіл тіршілік атаулының алтын ұясы, тал бесігі, өсіп өнер мекені» екендігі жөнінде нақты түсініктер беріледі. Мектеп жасына дейінгі балалардың тірі және өлі табиғатқа деген сүйіспеншілік қарым- қатынасын тәрбиелеу мақсатында табиғатпен таныстыру, яғни табиғатты қорғау - экологиялық тәрбие мен білім беру жұмыстары арқылы жүргізіледі. Мектеп жасына дейінгі балаға экологиялық тәрбие беру маңыздылығы. Табиғат әлемі таңғажайып және керемет. Дегенмен, барлығы бұл сұлулықты, аспан, су, жапырақ түстерінің алуандығын көре білмейді. Табиғат балаға күнделікті әсер етеді. Бірақ балалар көп нәрсені байқай бермейді. Табиғат сұлулығы рухани қайырымдылыққа тәрбиелеуде үлкен рөл атқарады, яғни, балаларды мейірімділікке, адамгершілікке, жақын адамдарға қамқор бола білуге көмектеседі. Балалар үшін табиғат-бұл әр түрлі табиғи құбылыстарды танудың және сөздік қорын байыту көзі. Балалардың сөйлеу және ойлау қабілетінің дамуына ең қолайлы және пайдалы фактор. Табиғат баланың тұлғалық қалыптасуына зор ықпал етеді. Балабақша балаларының экологиялық тәрбиесі алуан түрлі ықпал ету құралдарының көмегі арқылы іске асырылады: саяхат; мұражайларға бару; мақсаттық серуен; телебағдарламалар, бейнефильмдер; табиғат туралы көркем әдебиеттер; суреттерді, фотосуреттерді, иллюстрацияларды тамашалау; музыка тыңдау; дидактикалық ойындар, мақал-мәтелдер. Мектепке дейінгі жастағы балаларға адам мен табиғат арасындағы қарым - қатынасты анықтайтын экологиялық тәрбие беруге байланысты мектепке дейінгі тәрбие мекемелердің алдында негізінен мына төмендегі міндеттер тұр. Атап айтқанда: -педагогтердың экологиялық тәрбие беру жөнінде білім деңгейін көтеру;

-балаларды айналамен таныстырудың бағдарламасын, олардың ата- аналарына насихаттау;
-әртүрлі жастағы балалар топтарындағы оқу-тәрбиелік жұмыстар;
Қоршаған ортаны аялауға деген адамның саналы көзқарасын қалыптастыру оның бала кезінен ерте басталуы тиіс.

Баланың дүниеге келгеннен кейінгі алғашқы 7 жыл оны тәрбиелеу мен оқытудағы ең басты кезең болғандықтан оны ескерусіз өткізіп алуға болмайды. Баланың болашағы сол кезеңде алған тәрбиесіне өте байланысты. Олай болса адамзаттың рухани және материалдық жағдайы осы кезеңде алған тәрбие негіздеріне тәуелді. Сұлулық бала бойында қуаныш сияқты ең жақсы сезімдерді тудыра отырып, баланың белсенді түрде шығармашылықпен жұмыс істеуі мен денсаулығына оң ықпалын тигізеді. Бірақ бала мұның бәрін сезіну үшін сұлулықты өз көзімен көріп, оны қабылдай білуі керек. Балалар тәрбие арқылы, ересектердің өнегесі арқылы дүниені таниды, көруді, сезінуді, тыңдауды үйренеді. Тәрбиелеуші жақсы өнегені беруге неғұрлым қабілетті болса, балада соғұрлым көбірек үйренеді. Баланың өміріндегі алғашқы қабылдаған қуанышты сәттер оның болашақтағы өміріне жағымды бағыт бере отырып, өмір бойы есінде қалады. Жаңа ғасырда табиғатсыз баланы тәрбиелеуді көз алдымызға елестете аламыз. Сондықтан да балабақшамыздағы тәрбие ісінің негізгі міндеттерінің бірі «Балаларды айналамен таныстыра отырып, оларға экологиялық тәрбие беру» болып табылады. Баланы өз туған өлкесінің табиғатын сүюге, оны аялай білуге, оны қорғауға қызығушылығын арттырып, жауапкершілігін күшейтуге, табиғатпен бірге өмір сүретінін сезінуге үйрету мақсат. Егер балалар сұлулықты өмірден өз көздерімен көре отырып, оның өмірімен байланысын сезіне білсе, онда олар сұлулықтың бар екеніне сенеді. Балаларды табиғатқа деген сүіспеншілікке тәрбиелеу барысында оларды сұлулықты көріп қана қоймай, сол сұлулық жолында еңбектене білуге үйретудің маңызы зор. Біз табиғи факторлар - су, ауа, күнді қолдана отырып экологиялық тәрбие мәселелерін шешеміз. Балаларды өсімдіктер және жануарлар әлемімен таныстыру арқылы, оларды күтіп баптаудың жолдарын үйрете отырып, оларды аялай білуге тәрбиелейміз. Балалар тірі және өлі табиғат арасында, тірі организм мен олардың өмір сүру ортасындағы байланыстарды орнатуды үйренеді. Бала дүниеге келгеннен бастап табиғатпен байланыста болады. Табиғат баланың ақыл ойының балалық деңгейден нақты түсініктер бойынша қалыптасқан жоғары деңгейге жеткізетін қор болып табылады. Ол әртүрлі табиғи құбылыстарды жете түсінуді, өз ойын жеткізе білу өнерін дамытады. Табиғатты танып, білу мектепке дейінгі жастағы баланың бойында табиғатпен эстетикалық қарым қатынас жасаудың базасын құрайтын экологиялық тәрбиені бере отырып, сонымен бірге оны қорғай, аялай білуге үйретеді. Мектепке дейінгі жастағы балаға экологиялық мәдениеттің алғашқы түсініктерін қалыптастыру үшін:

1. Мектепке дейінгі мекемелерде балаларға экологиялық тәрбие берудің алғы шарттарын құру;
 2. Балалардың экологиялық сауығуының дамуы үшін атқарылатын жұмыстарға көгалдандырылған зоналар құру және ұйымдастыру;
 3. Тірі объектілерді күтіп-баптауға қолайлы ортаны іс жүзінде құру үшін іс-шаралар ұйымдастыру;
 4. Оқу қызметінде көркем құралдарды, әдістемелік және материалдық құралдарды, ойыншықтарды, түрлі ертегі кейіпкерлерін жүйелі түрде қолдану;
 5. Педагог мамандардың білім деңгейі мен олардың біліктілігін арттыру.
- Тәрбиеші-педагогикалық үдерістің ең басты тұлғасы және экологиялық тәрбие берудегі шешуші фактор болып табылады. Ол экологиялық ақпараттар және арнайы материалдармен кең көлемде таныс болуы тиіс, сонымен қатар балаларды тәрбиелеу тәсілдерін қолдана білуі

керек. Бала жүрегіне табиғаттың әсері өте зор, сол себептен де ол тәрбиелеу мен дамыту әрекетінде кеңінен пайдаланылады. Дегенмен, табиғат өздігінен бала бойына қажетті жеке тұлғалық сапаларды қалыптастыра алмайды, оған міндетті түрде ересектер тарапынан басшылық жасау қажет. Балалардың табиғатқа қызығушылығы оның құбылыстары арасындағы өзара байланыс пен олардың пайдасын жете түсінгенде ғана арта бастайды. Мектеп жасына дейінгі ересек топ балаларының табиғатқа қарым-қатынасын бақылау барысында біздің байқағанмыз: табиғат құбылыстарының барлығы тең дәрежеде балаларды қызықтыра алмайды. Мысалы: табиғаттың кейбір құбылыстары, өзінің қабылдауға жеңілдігіне қарамастан, балалардың сәндік ою-өрнектерін жасау әрекетіндегі еңбектерінде мүлдем көрініс таппады деуге болады. Сондай-ақ олар шеңбер, жұлдыздар, найзағай, толқын, ай т.б бейнелеуге де жете көңіл бөлмегені байқалды. Балабақшадағы тәрбие бағдарламасына сәйкес балаларды табиғатпен таныстыру барысында өзара байланысты білімділік және тәрбиелік міндеттер жүзеге асырылады. Балаларды табиғатпен таныстыру және шынайы қамқорлыққа алу жағдайында адамгершілік және эстетикалық тәрбие беру мақсатында өтіледі. Балабақшада балалардың өздері бақылап, бағып-баптап жүрген жануарлар мен өсімдіктердің болуы оларды қоршаған ортаға ұқыптылықпен қарауға, еңбекке деген сүйіспеншілікке және соған дағдылануға үйретеді, сондай-ақ бала бойында біртіндеп тапсырылған іске жауапкершілік сияқты қасиеттер де қалыптаса береді. Балабақшадағы экологиялық тәрбие жұмысы, тәрбиенің негізгі салалары болып есептелетін адамгершілік, эстетикалық, еңбек тәрбиелерінің желісінде және халықтық педагогиканың қайнар бұлағын пайдалана отырып жүргізсе, айналадағы орта, табиғат жайындағы жалпылама ұғымдар нақтыланып, қалыптаса береді. Экологиялық тәрбие жұмысына орай көрнекіліктерді қолдана отырып, табиғат бұрышының жабдықталуына байланысты конкурстар ұйымдастырылып экология проблемалары туралы, жағымды және жағымсыз әрекеттер бейнеленген картиналар пайдаланылғаны, ата аналар мен тәрбиешілердің бірлескен жұмысының нәтижесінде табиғат туралы шағын кітапхананы өлі және тірі табиғатпен жабдықтау арқылы көрме ұйымдастырылғаны дұрыс. «Алтын күз», «Құстар күні», «Табиғатты сүйеміз», т.б ертеңгіліктер бала еңбегімен ұштасып, әр педагогтың ізденімпаз әрекеті ғана болашақ табиғат жанашырын тәрбиелей алады дей келіп, тәрбие жұмысын жүргізудің мынадай екі нысанасына назар аударамыз:

а) балалардың айналадағы табиғатқа деген сүйіспеншілігін оятып, ұғымын кеңейту, оның әсемдігін нәзік сезінуге, өсімдіктер мен жануарлар дүниесін қамқорлыққа алуға баулу.

ә) балабақшада табиғат жайында алғашқы ұғымды қалыптастыра отырып қарапайым білім беріп, осының негізінде тірі және өлі табиғаттағы құбылыстар жөнінде нақты және жалпылама таным-түйсік қалыптастыру.

Өсімдіктер туралы ұғымдары кеңейтіліп, оның ішінде күнбағысқа т.б өсімдіктерге тоқтала, оның күнге қарап өсуіне байланысты аталатын және дәнінен май сығып алып, күнделікті өмірде пайдаланатындығын айтып әңгімелеу, олардың сондай-ақ өсуі үшін белгілі бір жағдайлар-топырақ, ылғал, күннің нұры, жылуы керек екені түсіндіріледі. Кейбір жануарлардың өсіп дамуы жөнінде балалардың білімі толықтырылады, құстар жұмыртқалайды, балапан басып шығарады, оларды азықтандырып асырайды және түйе ботасын, сиыр бұзауын, ит күшігін, мысық баласын өз сүтімен асырайтындығы түсіндіріледі. Балалардың жабайы хайуандар (қасқыр, аю, түлкі, қоян, кірпі) олардың тіршілігі, қорек табу әрекеті жөніндегі ұғымдары кеңейтіледі. Адамгершілік тәрбиесінің мәнісі баланың адамдарға, айналадағы ортаға, туған өлкенің табиғатына деген сүйіспеншілігін, қамқорлығын арттыруды көздейді. Туған өлкеге сүйіспеншілікті тәрбиелеудің негізгі құралы-ұлттық тілі, мәдениеті, көркем өнер туындыларды, әдеби шығармаларды: өлең, ертегі, жұмбақ, жаңылтпаш, мақал-мәтел, аңыз-әңгіме, батырлар

жырын тыңдау арқылы ана тілінің құдіреттілігін сезінумен қатар, оны сүюді үйренеді. Адам табиғат пен өмірдің бар азығын ән-жырға қосып, оның әдемі де сұлу көріністерін бала санасына ән арқылы жеткізе білген. Халық балаға табиғаттың құпия сырларын ән арқылы жеткізумен бірге, өмір сүрудің негізгі көзі адал еңбекке де баули білген. Яғни, адамзат өмір бойы барлығын табиғаттан үйренді, үйреніп келеді. «Таза болса табиғат-аман болар адамзат, табиғат, сен-тіршілік тұнып тұрған, сен-күнің, көтерілген күліп қырдан, сен-көлсің, сен -ормансың, сен- бұлбұлсың, адамға сұлулықты шын ұқтырған», -деп ақын ағамыз Садықбек Хангелдин жырлағандай, табиғат күллі тіршілік атаулының құтты қоныс мекені, алтын ұя бесігі, құт-берекесі. Адам үшін табиғат ең қасиетті де қастерлі ұғым. Өйткені, адамның өзін дүниеге әкелетін аяулы да, қадірлі жан-анасы болса, адамның табиғатты «Ана» деп құрметтеуінде өте үлкен мән жатыр. Адам-табиғаттың бір бөлшегі әрі ғажайып туындысы. Адамның табиғатсыз өмір сүруі мүмкін емес. Себебі, адам өміріне қажетті заттардың барлығын табиғаттан алады. Сондықтан табиғат пен адамды бөліп қарауға болмайды. Табиғат адамның бойына қуат, көңіліне шабыт, сезіміне ләззат шапағатын ұялататын сұлулық пен әсемдік әлемі. Сол сұлулықты, әсемдікті жоғалтпай қастерлеуіміз керек. Сондықтан да табиғатқа немкетті қарау, онымен санаспау ана сүтін ақтамағанмен пара- пар. Адам баласы табиғаттың ең ұлы перзенті болумен бірге, ең ұлы қамқоршысы да екенін ешқашан естен шығармауымыз керек. Табиғат озбырлықты көтермейді. Оны мәпелеп баптап, мейіріммен аялау арқылы ғана қажетті үлесінді үзбей ала аласың. Табиғат қазынасын қастерлеген адам ғана ұлы мұратқа жетеді. Адам табиғаттың ең сенімді, айнымас досы, қамқоры, қорғаушысы. Туған жеріміздің баға жетпес қазынасын ысырап етпей, еселеп арттыра беру жолында талмай, жалықпай еңбек ету барлық үлкен- кішінің абырайлы борышы, мүлтіксіз атқаратын міндеті. Табиғат-адам үшін жайлы мекен, барлық игіліктің бастауы. Адамзаттың басты міндеті табиғи қуат көздерін орнымен пайдалану, табиғат әсемдігін сақтау, қоршаған ортамен үйлесімді өмір сүру, мейірімділік нұрын шашу екенін ұмытпайық.

" Адам табиғатқа тәуелді болса, табиғат та оған тәуелді", демекші, барша байлықтың анасы - Жер. Жерді күтіп баптай білу, оның қойнауынан қазба байлықтарын игеріп ала білу, табиғат пен қоршаған ортаны түлетіп гүлдендіре беру өз қолымызда.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Балабақшадағы экологиялық тәрбие /Отбасы және балабақша-1996. №11-12/
2. 2. Көбеева Н «Бала және табиғат» / Үйелмен және балабақша. – 1993. № 5.
3. 3. Құлшанова С Табиғатты қорғау. /Отбасы және балабақша. – 1993. № 6.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ

Амирова Г.Т.
№16 «Алтынай» б/б КМҚК тәрбиеші
Қарағанды қаласы

Қазіргі таңда адамзат ауасын жұтып, суын ішіп отырған табиғат Ананы қорғап, аялау барша жұртқа тіршілік қамы, табиғи қажеттілік. Сондықтан да бүлдіршіндерді айналадағы табиғи ортамен үнемі қарым-қатынаста болуға үйрету, олардың ұғымдарын қалыптастыру, табиғатқа деген жанашырлыққа тәрбиелеу қазіргі балабақшадағы тәрбие ісінің өзекті

тармақтарының бірі болып табылады. Табиғатпен таныстыру - балалардың танымын дамытудың басты құралдарының бірі.

Балабақшадағы тәрбиенің мақсаты - табиғатты аялап,оны қамқорлыққа алып күту,табиғат жөнінде қарапайым білім бере отырып,тірі және өлі табиғаттағы құбылыстар жөнінде қарапайым ұғымдар қалыптастыру. Мұнда балалардың қоршаған орта жөніндегі ұғым түсініктерін байытатын жалпы және нақты ғылыми мәліметтер алуының маңызы зор. Табиғатпен таныстыру барысында "Табиғат бүкіл тіршілік атаулының алтын ұясы, тал бесігі, өсіп өнер мекені" екендігі жөнінде нақты түсініктер беріледі. Мектеп жасына дейінгі балалардың тірі және өлі табиғатқа деген сүйіспеншілік қарым- қатынасын тәрбиелеу мақсатында табиғатпен таныстыру, яғни табиғатты қорғау - экологиялық тәрбие мен білім беру жұмыстары арқылы жүргізіледі.

Мектеп жасына дейінгі балаға экологиялық тәрбие беру маңыздылығы. Табиғат әлемі таңғажайып және керемет. Дегенмен, барлығы бұл сұлулықты, аспан, су, жапырақ түстерінің алуандығын көре білмейді. Табиғат балаға күнделікті әсер етеді. Бірақ балалар көп нәрсені байқай бермейді, үстірт қабылдайды. Табиғат сұлулығы рухани қайырымдылыққа тәрбиелеуде үлкен рөл атқарады, яғни, балаларды мейірімділікке, адамгершілікке, жақын адамдарға қамқор бола білуге көмектеседі. Балалар үшін табиғат-бұл әр түрлі табиғи құбылыстарды танудың және сөздік қорын байыту көзі. Бұл-балалардың сөйлеу және ойлау қабілетінің дамуына ең қолайлы және пайдалы фактор. Табиғат баланың тұлғалық қалыптасуына зор ықпал етеді. Баланың қандай болып өсуі бізге, ересектерге байланысты. Балабақша балаларының экологиялық тәрбиесі алуан түрлі ықпал ету құралдарының көмегі арқылы іске асырылады: саяхат; мұражайларға бару; мақсаттық серуен; телебағдарламалар, бейнефильмдер; табиғат туралы көркем әдебиеттер; суреттерді, фотосуреттерді, иллюстрацияларды тамашалау; музыка тыңдау; дидактикалық ойындар, мақал-мәтелдер. Мектепке дейінгі жастағы балаларға адам мен табиғат арасындағы қарым - қатынасты анықтайтын экологиялық тәрбие беруге байланысты мектепке дейінгі тәрбие мекемелердің алдында негізінен мына төмендегі міндеттер тұр.

Атап айтқанда:

-педагогтардың экологиялық тәрбие беру жөнінде білім деңгейін көтеру;

-балаларды айналамен таныстырудың бағдарламасын, олардың ата- аналарына насихаттау;

-әртүрлі жастағы балалар топтарындағы оқу-тәрбиелік жұмыстар;

Қоршаған ортаны аялауға деген адамның саналы көзқарасын қалыптастыру оның бала кезінен ерте басталуы тиіс.

Баланың дүниеге келгеннен кейінгі алғашқы 7 жыл оны тәрбиелеу мен оқытудағы ең басты кезең болғандықтан оны ескерусіз өткізіп алуға болмайды. Баланың болашағы сол кезеңде алған тәрбиесіне өте байланысты. Олай болса адамзаттың рухани және материалдық жағдайы осы кезеңде алған тәрбие негіздеріне тәуелді. Сұлулыққа тәрбиелемей тұрып жақсы ниеттегі, адамгершілігі бар,шығармашылықпен жұмыс істейтін адамды қалыптастыру мүмкін емес. Сұлулық бала бойында қуаныш сияқты ең жақсы сезімдерді тудыра отырып,баланың белсенді түрде шығармашылықпен жұмыс істеуі мен денсаулығына оң ықпалын тигізеді. Бірақ бала мұның бәрін сезіну үшін сұлулықты өз көзімен көріп,оны қабылдай білуі керек. Балалар тәрбие арқылы, ересектердің өнегесі арқылы дүниені таниды,көруді,сезінуді,тыңдауды үйренеді. Тәрбиелеуші жақсы өнегені беруге неғұрлым қабілетті болса,балада соғұрлым көбірек үйренеді.

Баланың өміріндегі алғашқы қабылдаған қуанышты сәттер оның болашақтағы өміріне жағымды бағыт бере отырып,өмір бойы есінде қалады. Жаңа ғасырда табиғатсыз баланы тәрбиелеуді көз алдымызға елестете аламыз. Сондықтан да балабақшамыздағы тәрбие ісінің негізгі міндеттерінің бірі "Балаларды айналамен таныстыра отырып,оларға экологиялық тәрбие беру" болып табылады. Баланы өз туған өлкесінің табиғатын сүйуге,оны аялай білуге, оны қорғауға қызығушылығын арттырып,жауапкершілігін күшейтуге,табиғатпен бірге өмір сүретінін сезінуге үйрету мақсат. Балалармен жұмыс істеу барысында сабақ өтілетін бөлме

ғана емес, сонымен қатар мекеме орналасқан ғимаратта әсем болуы керек. Егер балалар сұлулықты өмірден өз көздерімен көре отырып, оның өмірімен байланысын сезіне білсе, онда олар сұлулықтың бар екеніне сенеді. Балаларды табиғатқа деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу барысында оларды сұлулықты көріп қана қоймай, сол сұлулық жолында еңбектене білуге үйретудің маңызы зор. [3]

Біз табиғи факторлар - су, ауа, күнді қолдана отырып экологиялық тәрбие мәселелерін шешеміз. Балаларды өсімдіктер және жануарлар әлемімен таныстыру арқылы, оларды күтіп баптаудың жолдарын үйрете отырып, оларды аялай білуге тәрбиелейміз. Балалар тірі және өлі табиғат арасында, тірі организм мен олардың өмір сүру ортасындағы байланыстарды орнатуды үйренеді. Бала дүниеге келгеннен бастап табиғатпен байланыста болады. Табиғат баланың ақыл ойының балалық деңгейден нақты түсініктер бойынша қалыптасқан жоғары деңгейге жеткізетін қор болып табылады. Ол әртүрлі табиғи құбылыстарды жете түсінуді, өз ойын жеткізе білу өнерін дамытады.

Табиғатты танып, білу мектепке дейінгі жастағы баланың бойында табиғатпен эстетикалық қарым қатынас жасаудың базасын құрайтын экологиялық тәрбиені бере отырып, сонымен бірге оны қорғай, аялай білуге үйретеді.

Мектепке дейінгі жастағы балаға экологиялық мәдениеттің алғашқы түсініктерін қалыптастыру үшін:

1. Мектепке дейінгі мекемелерде балаларға экологиялық тәрбие берудің алғы шарттарын құру;

2. Балалардың экологиялық сауығуының дамуы үшін атқарылатын жұмыстарға көгалдандырылған зоналар құру және ұйымдастыру;

3. Тірі объектілерді күтіп-баптауға қолайлы ортаны іс жүзінде құру үшін іс-шаралар ұйымдастыру;

4. Сабақта көркем құралдарды, әдістемелік және материалдық құралдарды, ойыншықтарды, түрлі ертегі кейіпкерлерін жүйелі түрде қолдану;

5. Педагог мамандардың білім деңгейі мен олардың біліктілігін арттыру.

Тәрбиеші-педагогикалық үрдістің ең басты тұлғасы және экологиялық тәрбие берудегі шешуші фактор болып табылады. Ол экологиялық ақпараттар және арнайы материалдармен кең көлемде таныс болуы тиіс, сонымен қатар балаларды тәрбиелеу тәсілдерін қолдана білуі керек. Бала жүрегіне табиғаттың әсері өте зор, сол себептен де ол тәрбиелеу мен дамыту әрекетінде кеңінен пайдаланылады. Дегенмен, табиғат өздігінен бала бойына қажетті жеке тұлғалық сапаларды қалыптастыра алмайды, оған міндетті түрде ересектер тарапынан басшылық жасау қажет. Балалардың табиғатқа қызығушылығы оның құбылыстары арасындағы өзарабайланыс пен олардың пайдасын жете түсінгенде ғана арта бастайды. Мектеп жасына дейінгі ересек топ балаларының табиғатқа қарым-қатынасын бақылау барысында біздің байқағанымыз: табиғат құбылыстарының барлығы тең дәрежеде балаларды қызықтыра алмайды. Мысалы: табиғаттың кейбір құбылыстары, өзінің қабылдауға жеңілдігіне қарамастан, балалардың сәндік ою-өрнектерін жасау әрекетіндегі еңбектерінде мүлдем көрініс таппады деуге болады. Сондай-ақ олар шеңбер, жұлдыздар, найзағай, толқын, ай т.б бейнелеуге де жете көңіл бөлмегені байқалды. Табиғаттың нақ осы құбылыстары мен объектілері қазақ халқының күнтізбесінің негізіне жатады, ал жұлдызды аспан сырын жете ұғыну көшпелі өмір тіршілігі үшін аса қажет болды. Балабақшадағы тәрбие бағдарламасына сәйкес балаларды табиғатпен таныстыру барысында өзара байланысты білімділік және тәрбиелік міндеттер жүзеге асырылады. Балаларды табиғатпен таныстыру және шынайы қамқорлыққа алу жағдайында адамгершілік және эстетикалық тәрбие беру мақсатында өтіледі. Балабақшада балалардың өздері бақылап, бағып-баптап жүрген жануарлар мен өсімдіктердің болуы оларды қоршаған ортаға ұқыптылықпен қарауға, еңбекке деген сүйіспеншілікке және соған дағдылануға үйретеді, сондай-ақ бала бойында бәртіндеп тапсырылған іске жауапкершілік сияқты қасиеттер де қалыптаса береді. [4]

К.Д. Ушинский "Баланы табиғатпен жастай таныстыра дамыту, оның өзіндік логикалық ойлауын, сөздік қорын, санасының жетілуіне әсері мол екенін атап көрсеткен. Логикалық

ойдың, пікірдің дамуы баланың келешекте рухының жоғары болуына, батыл пікір, нақты шешім айтуына және оны дәлелдеп беруге жетелейді.

Балаларға жануарлар дүниесіндегі ғажайып құбылыстар, анасынан тірі туылғанмен, жетілмеген, дәрменсіз, әлжуаз халде болғандықтан ежелерінің қарнындағы тері қатпарларының түзілген қалтада сүтін еміп, өсіп жетілетін Австралияның қалталы қасқыры, ағашқа өрмелеп тіршілік ететін қалталы кішкентай аю, тиін, кенгурудің суретін көрсете отырып әңгімелеу арқылы балалардың қиялына қанат бітіру.

Балабақшадағы экологиялық тәрбие жұмысы, тәрбиенің негізгі салалары болып есептелетін адамгершілік, эстетикалық, еңбек тәрбиелерінің желісінде және халықтық педагогиканың қайнар бұлағын пайдалана отырып жүргізсе, айналадағы орта, табиғат жайындағы жалпылама ұғымдар нақтыланып, қалыптаса береді. [1] Экологиялық тәрбие жұмысына орай көрнекіліктерді қолдана отырып, табиғат бұрышының жабдықталуына байланысты конкурстар ұйымдастырылып экология проблемалары туралы, жағымды және жағымсыз әрекеттер бейнеленген картиналар пайдаланылғаны, ата аналар ментәрбиешілердің бірлескен жұмысының нәтижесінде табиғат туралы шағын кітапхананы өлі және тірі табиғатпен жабдықтау арқылы көрме ұйымдастырылғаны дұрыс. «Алтын күз», «Құстар күні», «Табиғатты сүйеміз», т.б ертеңгіліктер бала еңбегімен ұштасып, әр педагогтың ізденімпаз әрекеті ғана болашақ табиғат жанашырын тәрбиелей алады дей келіп, тәрбие жұмысын жүргізудің мынадай екі нысанасына назар аударамыз:

а) балалардың айналадағы табиғатқа деген сүйіспеншілігін оятып, ұғымын кеңейту, оның әсемдігін нәзік сезінуге, өсімдіктер мен жануарлар дүниесін қамқорлыққа алуға баулу.

ә) балабақшада табиғат жайында алғашқы ұғымды қалыптастыра отырып қарапайым білім беріп, осының негізінде тірі және өлі табиғаттағы құбылыстар жөнінде нақты және жалпылама таным-түйсік қалыптастыру. Табиғат туралы бүлдіршіндердің ой-өрісін кеңейтіп, осы түйсіктер арқылы бүлдіршіндерге табиғат сырларын ұғындыру жөніндегі экологиялық тәрбиенің ересектер тобына арналған жоба-бағдарламасын ұсынып отырмыз.

Баладағы ой-сана мен жүйкенің қозғалуы мен тежелуі ширығып, күшейеді, тепе-теңдік сипат алады. Абстракты ойлау біршама дамиды, айналадағы орта туралы талдау, ой түйю әжептәуір жетіледі, табиғат туралы кәдімгідей түйсік, таным қалыптасады. Ол енді табиғаттың өзіне тән кейбір құбылыстары мен қасиеттері жайында білетін болады. Ойын мен еңбек әрекеті ұштаса жүреді. Табиғат құбылыстарының кейбір заңдылықтары, бұл құбылыстардың мерзімді қайталануымен таныстырылады, осының негізінде табиғат құбылыстарын реалистік тұрғыда ұғынуы, білуге құлшынысы, байқап-көре білуі, логикалық ойлауы, табиғатқа эстетикалық тұрғыдан қарау сезімі қалыптаса береді.

Өсімдіктер туралы ұғымдары кеңейтіліп, оның ішінде күнбағысқа т.б өсімдіктерге тоқтала, оның күнге қарап өсуіне байланысты аталатын және дәнінен май сығып алып, күнделікті өмірде пайдаланатындығын айтып әңгімелеу, олардың сондай-ақ өсуі үшін белгілі бір жағдайлар-топырақ, ылғал, күннің нұры, жылуы керек екені түсіндіріледі. Кейбір жануарлардың өсіп дамуы жөнінде балалардың білімі толықтырылады, құстар жұмыртқалайды, балапан басып шығарады, оларды азықтандырып асырайды және түйе ботасын, сиыр бұзауын, ит күшігін, мысық баласын өз сүтімен асырайтындығы түсіндіріледі. Балалардың жабайы хайуандар (қасқыр, аю, түлкі, қоян, кірпі) олардың тіршілігі, қорек табу әрекеті жөніндегі ұғымдары кеңейтіледі. Адамгершілік тәрбиесінің мәнісі баланың адамдарға, айналадағы ортаға, туған өлкенің табиғатына деген сүйіспеншілігін, қамқорлығын арттыруды көздейді. Туған өлкеге сүйіспеншілікті тәрбиелеудің негізгі құралы-ұлттық тілі, мәдениеті, көркем өнер туындыларды, әдеби шығармаларды: өлең, ертегі, жұмбақ, жаңылтпаш, мақал-мәтел, аңыз-әңгіме, батырлар жырын тыңдау арқылы ана тілінің құдіреттілігін сезінумен қатар, оны сүюді үйренеді. Адам табиғат пен өмірдің бар өызығын ән-жырға қосып, оның әдемі де сұлу көріністерін бала санасына ән арқылы жеткізе білген. Халқымыздың қандай ән - әуені болмасын мейірім - шапағатқа, мәнді мазмұнға, ұлағатты тәлім-тәрбие, терең философияға негізделіп жазылған. Сондықтан да ол сезімге әсер етіп, балалардың мінез-құлқы мен адамгершілік қасиеттерін,

эстетикалық талғамын дамытуға ықпал етеді. Халық балаға табиғаттың құпия сырларын ән арқылы жеткізумен бірге, өмір сүрудің негізгі көзі адал еңбекке де баули білген. Эстетикалық тәрбие нысанасы-баланың бойындағы әдемілік, әсемдікке іңкәрлігін оятып, табиғат сұлулығын сезіне білу, сүйсіне білу қабілетін ұстарту, көзін ашқан бұлақтай талғам қиялын ұштау. Осы тұрғыдан алғанда табиғат балаларға эстетикалық тәрбие берудің бірден-бір құралы болып есептеледі. Айналадағы орта, орман, су, тау, тас, жайқалған жасыл желек, құстардың сайраған әсем дауысы, жануарлар дүниесі, олардың барлығы бала жанына әсер етіп назарларын қытықтап, табиғат әсемдігі туралы түйсігін тоғайтады. Тәрбиеші балаларды табиғат құбылыстарымен таныстырып қана қоймай, әдемілікті түсініп, сезе білуге, күн сәулесінің шуағын, жаңбырдың нұрын, ормандағы құстардың сайрағанын зерделеп түсінуге баулиды. Балалардың зейінін табиғат жанашырларының іс-қимылына аударып, олардың қимыл әрекеттерін бақылатады, мұның бәрі балалардың эстетикалық сезімін оятып, еңбектену білуге, табиғат байлығын жанашырлықпен қорғауға үйретеді. Табиғатта болып жатқан алуан түрлі болып жатқан құбылыстар желісі, алуан түрге енетін әуе кеңістігі, қызылды-жасылды ағаштар жемісі бәрі-бәрі адам баласын таңқалдыратыны сөзсіз. Міне, адам баласының табиғатты жырлау шеберлігі, табиғатпен сырласуы-осының айғағы. Қалай десек те, табиғаттың күйін, әсемдігін, қазыныға толы қоймасын көрсек жанымыз тойғысыз, жырласақ тіл жеткісіз. Дүниеге жаңа зымырандар, адуынды автомобильдер, тікұшақтар, мықты моторлы қайықтар, роботтар келді. Ғылымдағы озық техниканың жетістігі саналатын мұндай жаңа дүниелер құпияға толы табиғаттан үйренген адам баласының жетістігі екендігі рас. Мысалы, қазіргі тікұшақты инелікке, жүк машинасын қоңызға, ұшақты құсқа, автобусты есеккүртқа, сүнгүйр қайықты балыққа, жерді қопарғыш тракторды бұзаубасқа қарап жасалғандығы анық. Жер жүзіндегі жеті кереметке Вавилон бақшасы арқылы үлесін қосқан табиғаттың шеберлігін ұққан адамзат сән өнері, сурет салу, сәулет өнері, шеберлік сынды қасиеттерді бойына дарытқандығы даусыз. Мәселен, өзіміздің әлемге әйгілі суретшіміз - Әбілхан Қастеевтен: "Сен мұндай өнерді қайдан үйден?" - деп сұрағанда: "Таудың бұлағынан қойдың құлағынан, апамның киізінен, ешкінің мүйізінен үйрендім" - деген екен.

Яғни, адамзат өмір бойы барлығын табиғаттан үйренді, үйреніп келеді. Міне, сондықтан да табиғатқа адамзаттың қыруар өлшеусіз қарыздылығы оның табиғат тынысын тазартып, аялай білумен қатар, көркем бейнесін қалпына келтіріп, әлемнің жеті кереметін жетпіс кереметке жеткізумен өлшенбек.

"Таза болса табиғат-аман болар адамзат, табиғат, сен-тіршілік тұнып тұрған, сен-күнің, көтерілген күліп қырдан, сен-көлсің, сен -ормансың, сен- бұлбұлсың, адамға сұлулықты шын ұқтырған", -деп ақын ағамыз Садықбек Хангелдин жырлағандай, табиғат күллі тіршілік атаулының құтты қоныс мекені, алтын ұя бесігі, құт-берекесі. Адам үшін табиғат ең қасиетті де қастерлі ұғым. Өйткені, адамның өзін дүниеге әкелетін аяулы да, қадірлі жан-анасы болса, адамның табиғатты "Ана" деп құрметтеуінде өте үлкен мән жатыр. Адам-табиғаттың бір бөлшегі әрі ғажайып туындысы. Адамның табиғатсыз өмір сүруі мүмкін емес. Себебі, адам өміріне қажетті заттардың барлығын табиғаттан алады.

Сондықтан табиғат пен адамды бөліп қарауға болмайды. Әсіресе, қазақ халқының тұрмыс-тіршілігін табиғатсыз елестету мүмкін емес. Сан ғасырлар бойы халқымыз табиғат аясында көшіп-қонып тіршілік еткен. Табиғаттың сан алуан құпия сырларына үңіліп, өзіндік ой түйген. Сол атқылы табиғат табиғат заңдылықтарына үндесіп, бірлікте өмір сүрген. Әсіресе, мал шаруашылығымен айналысқан халқымыз өз кәсібін табиғатпен үйлесімді жүргізіп отырған. Табиғатқа аялы алақан, жылы жүрек сезімі, көздің қарашығындай қамқорлық керек екендігіне ерекше мән берген. Табиғат- тылсым дүние, табиғаттың өзі арайлап атқан таң, қызарып батқан күн, жүйіткіген бұйра бұлттар, мың құбылған сағым, жарқыраған әсем жұлдыз, әнші құм, биші қайың секілді құпия сырлы тылсым дүние, жұмбаққа толы ғой шіркін! Сол себепті, табиғат тылсымын түсіне білгендер-бақытты жандар! "Табиғат -біздің дүниетанымымызды қалыптастырушы және басты ұстаз. Адам баласының білім алатын көзі-табиғат. Сол табиғатты бақылау, зерттеу оны қорыту, сырын шешу қажет".

"Ғаламның ғажайып көркі де сонда, сыры да сонда, мақамы да сонда... ғылымы да сонда, адамның өмірі де сонда", - деп А. Машанов айтпақшы тілсіз табиғаттың тылсымын түсініп, оны аялау, қорғау және көркейтуді - әрбір адамның міндеті әрі борышы. Себебі, табиғат пен адам - егіз. Біз жас ұрпақ табиғаттың қорғаны. Атадан балаға мирас болып келе жатқан табиғатымызды көздің қарашығындай сақтап, анамыздай аялап, келер ұрпаққа таза күйінде қалдыруымыз керек. Табиғат адамның бойына қуат, көңіліне шабыт, сезіміне ләззат шапағатын ұялататын сұлулық пен әсемдік әлемі. Сол сұлулықты, әсемдікті жоғалтпай қастерлеуіміз керек. Бұл жайында халқымыздың қалдырған тағылымдық, тәрбиелік мәні зор: "Атаңнан мал қалғанша, тал қалсын" "Бұлақ көрсең, көзін аш", "Бір тал кессең, он тал ек" тағы да басқа ұлағатты сөздері, табиғатқа сүйіспеншілікпен, қамқорлықпен қарап, үйлесімділік сақтағанда, адамзат баласы үшін табиғат кең сарай, мәңгі тозбас құтты қоныс болады. Жер бетіндегі барлық тіршілік атаулы Табиғат-Анаға қарыздар. Сондықтан да табиғатқа немкетті қарау, онымен санаспау ана сүтін ақтамағанмен пара-пар.

Адам баласы Табиғаттың ең ұлы перзенті болумен бірге, ең ұлы қамқоршысы да екенін ешқашан естен шығармауымыз керек. Табиғат озбырлықты көтермейді. Оны мәпелеп баптап, мейіріммен аялау арқылы ғана қажетті үлесінді үзбей ала аласың. Табиғат қазынасын қастерлеген адам ғана ұлы мұратқа жетеді. Өз адамгершілігінің салмағын өлшегің келсе, табиғаттың сыр сипатын түсіне білуге әрекет жасап көр. [2] Адам табиғаттың ең сенімді, айнымас досы, қамқоры, қорғаушысы. Туған жеріміздің баға жетпес қазынасын ысырап етпей, еселеп арттыра беру жолында талмай, жалықпай еңбек ету барлық үлкен-кішінің абырайлы борышы, мүлтіксіз атқаратын міндеті. Табиғат-адам үшін жайлы мекен, барлық игіліктің бастауы. Адамзаттың басты міндеті табиғи қуат көздерін орнымен пайдалану, табиғат әсемдігін сақтау, қоршаған ортамен үйлесімді өмір сүру, мейірімділік нұрын шашу екенін ұмытпайық.

"Адам табиғатқа тәуелді болса, табиғат та оған тәуелді", демекші, барша байлықтың анасы - Жер. Жерді күтіп баптай білу, оның қойнауынан қазба байлықтарын игеріп ала білу, табиғат пен қоршаған ортаны түлетіп гүлдендіре беру өз қолымызда.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Балабақшадағы экологиялық тәрбие /Отбасы және балабақша-1996. №11-12/
2. Көбеева Н «Бала және табиғат» || Үйелмен және балабақша. – 1993. № 5.
3. Құлшанова С Табиғатты қорғау. || Отбасы және балабақша. – 1993. № 6.
4. Керімбаева Р Табиғат. Бала. Тәрбие. || Отбасы және балабақша. – 1997. № 1 – 3.
5. Жұмабекова Ф.И Көркемдік тәрбиені ұйымдастыру ерекшеліктері. || Бақшадағы көркемдік тәрбие.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДА ЕҢБЕККЕ ДЕГЕН ЖАҒЫМДЫ КӨЗҚАРАСТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Ахмадиева Д.К.

«№ 114 «Бақыт» балабақшасы» КМҚК

Қоршаған әлемге танымдық көзқарас байқату - қажетті құрамдас бөлігі болып табылатын іс-әрекетке қызығушылық таныту мектеп жасына дейінгі балаға тән ерекшелік. дүниеге деген танымдық көзқарастың қажетті құрамдас бөлігі-ол қызметке тән қызығушылық болып табылады. Танымдық қызығушылық баланың білім аясын кеңейтеді. Оның әсерінен, бала жаңа нәрселерді үйренуге өз білімдерін толықтыруға және тереңдетуге, сонымен қатар ойын барысында және еңбек қызметінде оларды белсенді қолдануға тырысады.

Танымдық қызығушылықты тұрақты танымдық белсенділікке және жеке тұлғаның тұрақты сапасына аудару - ол мектепке дейінгі жылдар бойы жүзеге асырылатын ересектің міндеті.

Қызығушылық баланың іс-әрекетін ынталандырады. Соның арқасында бала қажетті білімді, іскерлік дағдыларды анағұрлым қарқынды меңгереді. Ол жеке тұлғаның бойында мақсаткерлік, осы мақсатқа қол жеткізуде табандылық сияқты қасиеттерді дамытуға ықпал етеді.

Қызығушылық баланы белгілі қызмет түрін соның ішінде еңбекті жүзеге асыру үшін талпындырады. Белгілі бір мақсатқа қол жеткізуде өзіне риза болу мен қуаныш сезімдерінің оянуы нәтижесінде еңбек процесіндегі табандылығын қайталауға, оны жетілдіруге ұмтылдырады.

Кез келген қызметті жүзеге асыру, оның не себепті туындауына, яғни оның мотивіне байланысты болады.

Іс – әрекетке қызығушылық болған кезде оның мотиві осы іс-әрекетті тану және меңгеру мақсатымен дәл келеді. Жағымды оң мотив болмаса балалардың еңбекке деген қызығушылығы тез сөнуге мүмкін.

Қызығушылықтың дамуының өз жас ерекшеліктері болады.

Мектепке дейінгі кіші жасатағы балада тікелей құмарлық болады. Кіші жастағы сәби көзіне түскен заттың түсіне, пішініне, дыбысына қызығушылық танытады. Ал бұның өзі белгілі бір жағымды эмоциялар туындайды. Іс-әрекет нәтижесінің болмауы сәбиді ренжітпейді. Оның қызығушылығы үстіртін, жағдаяттық, тұрақсыз. Кеше болған қызық жағдай бүгін оны қызықтырмайды: кеше қорған құрастырып, оны аяқтап үлгермесе, бүгін оны құрастыруды жалғастырудан бас тартып, үстел үсті ойынын ойнауға кіріседі. Алайда кіші жастағы балалар ересектердің іс – әрекетіне үлкен қызығушылық танытады, оларға көметескілері келіп, қарапайым еңбек тапсырмаларын орындайды, белсенділік танытады, бұл оның іс – әрекет дағдыларын меңгеруге қалауының үнемі артуын түсіндіреді.

Мектепке дейінгі орта жастағы балаларда еңбектің үрдісі ғана емес, сонымен қатар соның нәтижесін білу ынтасы пайда болады. Бала бұл жаста қарапайым мақсат қойып, оған жетудің ыңғайлы, өзіне таныс жолдарын таңдауға қабілетті. Бірақ та бала өз мақсатына жету үшін ересек адамдардың біреуі әрқашан дұрыс жол көрсетуі тиіс. Егер де көмектеспесе, онда баланың еңбекке деген ынтасы жойылады.

Баланың еңбекке, берілген тапсырмаларға, ересектердің еңбегі бейнеленген ойындармен танысуға деген қатынасын бақылау арқылы әрбір баланың қандай қызығушылығы бар екенін анықтауға болады.

«Еңбек етуді ұнатасың ба? Балабақшада қалай уақыт өткізгенді ұнатасың? Неліктен? Үйде болғанда уақытты қалай өткізесің? Неліктен?» - осындай түрдегі сұрақтар қою арқылы балалардың қандай істі ынтамен орындайтынын және олардың қызығушылықтарын білуге болады. Әдетте бұл қиындық туғызбайтын еңбек тапсырмалар болып табылады. Мысалы, Данияр: «Мен асханада кезекші болуды ұнатамын. Үстел үстіне тәрелкелер мен кеселерді дұрыс қоюды білемін», - деп айтады. Баланың эмоциялық сферасына әсер ететін тапсырмалар жоғары ынтамен орындалады. Мысалға, Аружан өзіне тапсырылған жұмысты қызығушылықпен атқарады және бақша маңында кезекші болғанды ұнатады. Ол: «Мен үнемі құстарға қарап оларды күтіп жүремін, шөптерін әкеліп беремін. Мен оларды аялаймын, себебі олар тірі жан иелері», - дейді.

Отбасында баланы еңбексүйгіштікке баулу баланың еңбек тәрбиесіне оң әсерін тигізеді. Әдетте бала үйде бір іспен айналысса, балабақшада да соны жақсы атқарады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың еңбек етуге деген белсенділігі, өз ісіне жауапкершілікпен қарауы және ізденіс жұмыстарымен айналысуы белгілі бір қызығушылықтардан пайда болады: егер тапсырылған жұмыс қызығушылық оятса, онда ол жұмысты бала орындап қана қоймай, одан рахат алады.

Берілген жұмыстарды балаларға жүктемес бұрын топ ішінде жұмыс түрін еркін таңдау мүмкіндігін құру қажет. Тәрбиешінің бұл амалы балалардың қызығушылықтарын қолдап, өздерінің берілген жұмыс түрін атқару қабілеттіліктерін арттыра түседі. Тәрбиеші балаға қысым көрсетіп жұмысты істетуге дұрыс емес. Ескерту жасаудың да мәні жоғары. Еңбек іс -

әрекеті барысында баланың орындаған істеріне нашар баға беруден аулақ болып, оң жақтарын басым көрсеткен жөн.

Жұмысты тапсыруда баланың көңіл-күйіне де назар аудару маңызды болып табылады. Егер көңіл-күйі жоқ, не бір нәрсеге ренжіген болса, тапсырма берудің қажеті жоқ. Сонымен қатар, тәрбиеші баланың немен айналасып жатқанын да ескеруі қажет, егер оған қызықты болып жатса оны бөлмегені дұрыс. Жұмысты тапсырудың дәл уақытын табу керек. Ол уақыт таңғы ас алдында, сабақ алдында немесе түскі ұйқыдан тұрғаннан кейін болуы мүмкін.

Баланың еңбекке деген қызығушылығын қолдау және оны дамыту жолында баланың жұмысты сапалы орындауына біртіндеп қол жеткізу керектігін және жұмыстың баланың шамасына, іскерлігінесәйкес болуын есте сақтау қажет. Қызығушылықты қолдау мен дамытуға ықпал ететін әдістемелік тәсілдерді таңдауда іс-әрекет тәсілдері мазмұнының жаңашылдығын үнемі ескеру керек, яғни жұмыс барысын ойын формасына келтіру және жаңа атрибуттар мен ойыншықтарды қолданған жөн.

Мектеп жасына дейінгі кіші балалардың жұмыс істеуге деген құлқы көбіне ересек адамдармен бірлесе жұмыс істегенде оң нәтижеге ие болады. Тәрбиешінің іс-әрекеттері баланың қызығушылығын оятады. Жұмыстың атқарылуы барысында тәрбиеші баламен байланыста болып, әрбір жасалған іс-әрекеттің мақсаты мен міндеттерін, қалай орындайтынын айтып өтуі қажет, осының нәтижесінде баланың ересек адамдармен қарым-қатынас жасауға қызығушылығы туындайды. Бұл қарым-қатынас еңбек етуге деген құлшынысты арттырады.

Балалармен бірігіп жасалған жұмыста тәрбиеші де өзінің жұмысқа деген қызығушылығын білдіріп, балаларға жеткізе білуі тиіс. Ол бала үшін де маңызды болып табылады.

Тәрбиеші ойын бұрышын жинақтап, қалпына келтіріп жатты. Іс жүзінде, әрекеттерін ауызша айтып тұр:

«Бұл ойыншық – көліктерді гаражға қою керек, кедергі болмас үшін. Міне, осылай.» Тәрбиешінің ісіне қызығып отырған бала, оған таянып, ісін қайталайды. «Міне, ойыншықтар гаражда тұр. Енді қарашы, қуыршақтардың орындықтары қисық тұр, оларды дұрыстап, үстелге жақындат керек, міне, осылай». Осылайша, бала ең алдымен тәрбиешіні тыңдап, кейін бірге істі тындыруға кіріседі. Егер бала тәрбиешіден қолдау немесе мақтау алмаса, ол баланың еңбек әсері бағаланбаса, олар кері эмоцияларға бой алдырып, еңбекке қатысуда кері тәжірибеге ие болады.

Тәрбиешінің балалардың еңбекке қатысуға және белгілі бір нәтижеге жетуге деген эмоционалды – жағымды талпынысын, қызығушылығын қалыптастыру үшін пайдаланатын балалардың еңбек әрекетін басқарудың әдіс-тәсілдері жеткілікті. Бұл әдістерді балалардың қызығушылығын тудыру үшін қолданылады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың еңбек түріне деген қарым – қатынасының біріңғай болмауы заңды құбылыс, ол еңбекке деген қабілеттілігінің әр түрлі деңгейде қалыптасуына, мүмкіндігі келгенше өз бетімен мақсат қоюына, нәтижеге жетуіне байланысты.

Бірақ, балалардың еңбекке үрдісіне, еңбектегі тәртіпке деген қарым – қатынасының бірдей болмауы тәрбиелік жұмыстың дұрыс ұйымдастырылмауында: яғни, баланың еңбек тәжірибесінің жинақталуына, еңбекке күш салу дағдысын қалыптастыруға, өзінің қолынан келетін іскерлігін қолдануына жағдай жасауға жеткіліксіз назар аудару және тек ауызша тәрбие беру әдісінің тым жиі қолдануы.

Мектепке дейінгі орта жастағы балалардың үй шаруашылық жұмыстарына белсенді қатысуына ынтасы жоғары. Оны кезекшілік түрінде ұйымдастыру олар үшін жаңа, қызықты іс-әрекет болып табылады. Бірақ, еңбектің бұл түрі күнде күнде қайталанатын болғандықтан балалардың қызығушылығы төмендейді, кезекшілікке немқұрайлы қарап, өз міндеттерін ұқыпсыз орындайды. Бұл мысал балалардың қалай істеу керектігі туралы білімдері мен олардың шын мәнісіндегі тәртіптерінің арасындағы алшақтықты дәлелдейді. Еңбектің бұл түріне деген қызығушылықты қолдау үшін, балаларға кезекшіліктің топ үшін қандай пайдасы барын түсіндірген жөн.

«Іңқар қандай ақылды. Үстел үстіне әдемілеп қағаздарды қойып, қылқаламдар салынған ыдыстарды қойды. Барлығын сабаққа дайындап қойды. Бүкіл балаларды ойлады. Ол тамаша кезекші». Мұндай бағалау баланың ісін ғана мадақтап қоймай, басқа балаларды да осындай іс – әрекетке ынталадырады. Басқалар үшін қызмет етудің қажеттілігін біртіндеп түсіне отырып, өз ісін ұқыпты атқарады.

Тапсырманы ойдан шығармай, оған өмірде керек болып қалады деген мазмұнды тапсырыс беру жөн. Негізінен, топтың әр түрлі шаруашылық әрекеттеріне балаларды көмекші ретінде шақырған жөн. Бұл шаруашылықты – тұрмыстық еңбектің біртектілігінен сақтайды, бұның оған деген қызығушылықтың дамуындағы маңызы зор. Егер тапсырыстар біртекті болса, оларды қызықты формада ұсынған дұрыс.

Балалар басқалар үшін жұмыс істеуге қабілетті болғанына қарамастан, олардың еңбек қызметтерінде күннен күнге жаңа жаңалықтар болуын қадағалау керек. Жабдықтарды ауыстыру еңбекке қызығушылықтарын едәуір арттырады. Сонымен қатар, жабдықтарды таңдаған кезде өте мұқият болу қажет, бала нәтижені сезінуі керек. (мысалы, қар күреуге арналған кішкентай күректі ыңғайлысына ауыстыру)

Еңбек әрекеті барысында балалар тәжірибе жинақтайды, өз беттерінше жұмыс істеуді үйренеді, өз күштеріне сенімді болады. Бұның бәрі еңбекке деген қызығушылықтарын арттырады. Осы қызуғышылықтарын қолдау үшін, тәрбиеші баланың жетістіктеріне, жеңістеріне қанағаттанғанын айтуы қажет.

Баланың қызығушылығының жетілуіне үлкендердің өз жұмысына деген эмоционалдық көзқарастары қатты әсер етеді. Балалар күтушінің, тәрбиешінің тиянақты, сергек жұмыс орындауларына еліктейді. Үлкендердің үлгісі еңбек етуге ынталандырады.

Ұжымдық сипаттағы қызмет те еңбекке деген қызығушылықты жоғарылатады. Балалар бірігіп жұмыс істегенді ұнатады. Жұмыстарын бағалаған кезде, тәрбиеші балалардың ұжымшылдықтарына қарауы қажет. Топпен жұмыс істеу балалардың қызығушылықтарын арттырады. Бала өзін ұжымның бір бөлігі екенін сезінеді, бәрімен бірігіп жұмыс істейді.

Әр топта ұжымдық жұмысқа әр түрлі сіңіп кететін балалар болады. Біреулер топпен лезде жұмыс істеп кетеді, біреулері асықпай жұмыс істейді, қызығушылықтары болмайды.

Осы жағдайды ескере отыра, тәрбиеші еңбек іс–әрекетінде әр бала өз іскерлігі мен дағдысын қолдана алатындай, жұмысты қызығушылықпен, өз-өзіне сеніммен орындайтындай етіп ұйымдастыруы керек. Сонымен қатар, педагог балалардың назарын құрбыларының жетістіктеріне аударып, олармен бірге қуануға тәрбиелеу керек.

Мектепке дейінгі орта жастағы балалар тәрбиешінің дауыс ырғағына, өзін өзі ұстауына сезімтал келеді. Тәрбиеші талаптарын жұмсақ тілмен түсіндірсе, баланың жұмысқа деген қызығушылығы артады, оған талаптар түсінікті болады.

Балалардың ересектермен жұмыс істеуінің тәрбиелік мәні баланың өзін көмекші ретінде сезініп, өз еңбегінің маңыздылығын түсінуінде. Балалар өз еңбегінің қуанышын, нәтижесін сезініп, өз міндеттерін ерекше қарқынмен орындайды.

Ересектермен бірігіп жұмыс істеу жақсы әсер беріп қана қоймай, құрдастарымен ара-қатынастарын қалыпқа келтіреді.

Мектеп жасына дейінгі ересек жастағы балалардың еңбек қызметін еңбекке күш салудағы басты мәселе қызығушылық қана емес, сонымен қатар еңбектің қажеттілігі мен пайдасы болатындай етіп ұйымдастыру керек. Егер еңбектің қоғамдық маңыздылығы, құндылығы балаға жақын және түсінікті болса, онда аса қызықсыз жұмыстың өзі оны қанағаттану, қуаныш сезіміне бөлейді.

Мектеп жасына дейінгі баланың еңбек қызметі өмірлік тәжірибе жинақтауымен, шамасы келетін еңбекке қатысуымен, қоғамдағы, табиғаттағы құбылыстарды, үлкен кісілердің еңбегін бақылауы мен түсінуіне байланысты.

Егер бала жақын адамдар арасында жоғары бағаланса, достарының арасында ойын жеткізе білсе, онда бұл қызметтің нәтижесі балаға немқұрайлы болмайды.

Бірдей еңбек нәтижесінің әртүрлі тәрбиелік мәні болуы мүмкін, ол үлкен кісінің баланы еңбекке қалай баулуына байланысты.

Еңбек қызметіне қызығушылықтың бар болуы үлкен кісінің еңбегі, еңбек процестері туралы білім қорына тығыз байланысты. Осы білім балалардың еңбек қызметін бағыттап, толықтырады және қызығушылығын одан әрі дамытады.

Еңбекке деген қызығушылықты дамытуда баланың сол еңбекке қатысуының да маңызы бар. Отбасында баланы еңбекке баулу, баланың әртүрлі еңбекке және еңбек етуге деген қызығушылығын тәрбиелеуде үлкен роль атқарады. Үйдегі баланың орындайтын істері әдетте ата-ананың көмегімен атқарылады. Балалар өздері өз қолдарымен істеген еңбектерін қызығып, мақтан етіп айтады.

Тәрбиеші баланың ата-анасымен сұхбаттасқанда баланың үйде күнделікті орындайтын істері туралы және міндеттерін қалай атқаратынын білуі керек. Ата-ана мен тәрбиешінің балаға деген көрсеткен тәрбиесі, баланың еңбекке деген көз-қарасын жақсы жаққа өзгертеді.

Ата-аналардың шамадан тыс жиі қамқорлығы, баланың өзіне өзі қызмет етуде дәрменсіз болуына әкеліп соғады. Керекті дағдылар тәжірибесінің болмауы салдарынан бала өз бетімен жұмыс істей алмайды және орындағысы да келмейді немесе әр түрлі қиындықтарға кезіккенде әр нәрсеге тітіркеніп, еңбек етуден бас тартады.

Сондықтан да әр ата-ана балаларына өз беттерімен жұмыс істеуге мүмкіншілік берулері керек, мысалға: үй жұмыстарымен айналысуға, ыдыс жууға және тағы да басқалары.

Баланың еңбекке деген құлшынысы, ол балалардың өз – ара қарым – қатынасына да әсер етеді. Қызықты, мазмұнды, ұжымдық жұмыс мектепке дейінгі балаларды бір мақсатқа жұмылдырып, еңбекке деген қабілеттілігін арттырады. Олар көбінесе жұмысты тату, ұйымдасып, бір-біріне көңіл бөліп, ұқыпты орындайды, бірінің жеткен жетістіктеріне қуанып және де бір-біріне көмек көрсете біледі.

Баланың тәрбиесіне ең үлкен роль атқаратын ол – тәрбиеші.

Еңбекке деген оң көзқарасты тәрбиелеуде жетістікке жету тәрбиешінің әр баланың дамуындағы ерекшелікті байқауына, оның қызығушылығы мен жағымды қасиеттеріне сүйене отырып, қажетті әдістерді қолдана білуіне байланысты.

Баланың еңбек іс-әрекетіне дұрыс жетекшілік еткен жағдайда оның еңбек етуге құлшынысы және іскерлігі дамиды, жұмыс сапасына деген көзқарасы өзгереді, оның мақсатына өз бетімен ұмтылу дәрежесі артады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. «Дошкольное воспитание» журнал. 1986, №12.
2. Куцакова Л.В. «Трудовое воспитание в детском саду».
3. Маханева М.Д., Скворцова У.В. «Учим детей трудиться».
4. Шаламова Е.И. «Реализация образовательной области «Труд» в процессе ознакомления детей старшего дошкольного возраста с профессиями».
5. Кишик Т.А. «Нравственное воспитание в труде».
6. «Отбасы және балабақша» журналы. 1993 -№9.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ БАЙЛАНЫСТЫРА СӨЙЛЕУГЕ ҮЙРЕТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.

Тусупбаева С.Ж., Джангильдинова К.Х.
Қарағанды қ. «Қуаныш» балабақшасы КМҚК.

Жаңа қоғамға жаңа ұрпақ тәрбиелеу мақсатында жастарға білім беру жүйесі реформаланды. Солардың бірі – адамзат қоғамы тарихында қарым-қатынас құралы міндетін өтеп келе жатқан, ғылым-білімді үйрену негізі – тілдерді меңгерту, мемлекеттік мәртебе алған қазақ тілінің қолданыс аясын кеңейту. Өйткені кешегі мен бүгінді танып, білу құралы – тіл.

Бүгінгі бала – ертеңгі еңбек етуші, тұтынушы, инновациялық технологиялар мен менеджменттік басқарудың алып барушысы. Балабақшадағы оқу-тәрбие жұмыстарының басты мақсаттарының бірі – баланың тілін ұстартып, жақсы сөйлей білуге үйрете отырып, оның ой-өрісін дамыту. Бала тілді ертерек меңгере бастаса, оның келешегі жеңілрек болатыны мәлім. Балабақшадағы қазақ балаларымен қатар өзге ұлттың балалары да мемлекеттік тілде сөйлеп, қазақ тілінің қыр-сырын танып білуде.

Басқа ұлтты мектепке дейінгі балаларды 2-ші тілге оқытуы – тілдік орта жоқтығы бар күрделі үрдіс. Біздің мақсатымыз – балаларға мемлекеттік тіл – осы елдің өзіндік белгісі болып табылатындығын ұғындыру, қазақ тіліне деген өзіндік қызығушылығын ояту.

Қазіргі заманғы қоғам өсіп келе жатқан ұрпақтың алдына биік талаптарды көздейді: мектеп қабырғасынан шыққан түлектер 3 тілде еркін түрде сөйлеу керек: қазақ /мемлекеттік/, орыс /ұлттаралық/, ағылшын /халықаралық/. Сөзсіз жаңа кезеңде қызмет атқаратын ұстаз да қазақ пен орыс тілдерінде еркін түрде сөйлеу қажеттілігі мәлім. Осы себебтен, балабақша қабырғасында қызмет атқаратын қазақ тілі мұғалімі бүлдіршіннің қасында жүретін тіл әлеміне өзіндік жолсерігі рөлін орындайды. Мұғалім мектепке дейінгі балаға қазақ тілдің әсемдігі мен поэзиясын сезініп көруге көмектесуі керек.

Мектепке дейінгі балалар мектеп табалдырығын берік, мықты білімдерімен аттауы үшін уақыт керек. Бірақ, ол уақыттың жетпейтіні де белгілі. Қазіргі заманғы мұғалімнің басты маңызды мүмкіндігі бар – бағдарлама, әдіс-тәсілдерді таңдап, өзіне қажетті дұрыс бағыт табуы. Ол барлық альтернативтік бағдарламалар мен жаңа технологияларды мұқият зерттеп, қазақ тілін оқытуында алға басу /озық, тереңдете/ модульдік технологиясында тоқтау керек. Яғни, озық, тереңдете оқыту технологиясы – балабақшада қазақ тілін оқыту бойынша қолданатын бағдарламалық материалды ең саналы оқитын шарасы. Тек ғана озық, тереңдете оқыту әдісінде уақыттың қажетті резервін табуға болады. Алға басу технологиясы бойынша оқыту жүйірік, тез қарқында және қызықты өту керек. Өйткені ой-өрістік іс-әрекеттің дамуына жаратымды әсер көрсетеді.

Қазақ тілін оқыту үрдісінде дифференциалдық шығармашылық тапсырмаларға үлкен назар аударылады. Олар балалардың белсенді дербестік ойлау қабілетін дамуына қажетті. Мектепке дейінгі балалардың балалық шағы ерекшеліктерін алдын-ала ескеріп – олардың тез шаршағандығын, жалықпауын, қозғалыс және эмоционалдық тиянақсыздығын – сабақ барысында іс-әрекеттің түрлерін жиі айырбастап, сабақтың белгіленген мөлшерден аспауын қадағалап отыруы жөн. Ол үшін әртүрлі тапсырмаларды орындау қажет: ребус, сөзжұмбақтарды шешу; «Танысу», «Дүкенде», т.б. тақырыптарға қарай сұқбаттарға үйрету; сабақ соңында сурет салу; буындардан сөз құру, дауысты дыбыстарды танып, оларды дауыссыз дыбыстардан айыру, әріп пен дыбыстың айырмашылығын білу, геометриялық пішіндер мен түстерді танып айту; реттік, кері, тұра санауларды білу; такпақ, өлеңдер, жаңылтпаштарды таза айту дағдылары.

Ойын – мектепке дейінгі баланың іс-әрекетінің негізгі түр мен маңызды әдісі. Ойынды сүйемелдеу факторлары – қызығушылық, әуестік, қуаныш сезімдері – оқыту процессін жеңілдетеді. Бұл себебке қарай, оқыту процессінде ойынды күрделіндіру барысында жүйелік, жеңілдік, көрнекілік принциптерін сақтауы қажет. Рольдерді таратуы бар ертегілерге ойнау балаларда әрдайым табыстық табады. Балалар қанағаттанып ертегілік кейіпкерлерді, айуанаттар мен құстарды бейнелеп, өздерінің шағын мәтіндерін жаттап, ертегілер бойынша қойылған театрализацияға белсенді қатысады. «Отбасы», «Балабақша», «Емхана», «Шаштаразы», «Дүкен», «Қонақтар үшін дастархан жаямыз», «Кеме» атты сюжеттік-рольдік ойындар барысында балалар қоршаған әлемнен алған таныс бейнелерді көрсетіп, орындайды. Бұл мақсатта қимылды / «Күміс алу», «Тақия тастамақ», «Орамал», т.б./, дидактикалық / «Лото», «Лабиринт», «Домино», «Саңырау телефон», «Артық сан», «Оң жақта не бар, сол жақта не бар?», «Түстер», «Геометриялық пішіндер», «Мына заттарды бір сөзбен ата», сөздік «Ассоциациялар», «Не жүзеді, не батады», «Не артық?», «Жеке-көпше», «Ұшады-ұшпайды», «Аудармашы» т.б./ ойындары кең қолданады.

Балабақшада қазақ тілі дамуы тек ғана қазақ тілі сабақтарында өткізілмей, режимдік сәттердің барысында /тамақтану, жуыну, шынығу, еңбектену, серуендер/ үлкендер мен балалармен қарым-қатынасы процессінде, тәрбиешінің басқа сабақтарында бекіту жұмысы өту керек. Балалар әртүрлі ертеңгіліктерге, ойын-сауықтарға қатысып, өлең айтып, такпақтарын оқиды, қазақ тілінде қысқаша сахна-бейнелерді көрсетеді, қазақ халқының ұлттық аспаптарымен танысып /жетіген, домбыра, қобыз, асатаяқ, дауылпаз/, олардың үндерін айыруға үйренеді. Қазақ тілін меңгеру процесін белсендіру мақсатында мұғалім мен тәрбиешінің, мұғалім мен МҰ қабырғасында қызмет атқаратын басқа мамандар арасында өзара әрекет болуы жөн.

Оқытудың гуманизация үрдісі сабақта қолданатын оқу жұмысын ұйымдастыруының иілмелі формаларын ізденісін, ойлау стереотиптерін меңгеруін алдын-ала болжайды. Бұндай формалардың бірі – шағын топтарда жұмыс істеу. Шағын топта құрылған комфорттық жағдай балалардың белсендігін жоғарылатады, ал мұғалім ше өз жұмысының тиімділігі мен әр баланың және де өзіндік кемшіліктерін көрнекі көріп, оларды жүйелеп жояды.

Әр шетел тілге оқыту барысында коммуникативтік келісім басты болып белгіленеді. Бұнда қарым-қатынасты қамтамасыз ету үшін сөйлеу іс-әрекетінің 4 түрін меңгеру керек – аудирование, сөйлеу, оқу, жазу. Әрине, 6 жастағы балалар үшін аудирование, сөйлеу, оқу жарамды. Яғни, әр оқу өлшемі, дыбыс әлде әріп, сөз әлде грамматикалық модель болсын, баланың құлағымен естіліп, тілмен айтылып, оқылып, сана сезіммен түсінулуі қажет. Қазақ тілі мұғалімінің жұмысындағы ең басты мақсаты – мектепке дейінгі баланы қазақ алфавитіне тән дыбыс, әріптерін дұрыс айту, әріптерді тану, орыс алфавитіндегі әріптерімен бірге оларды оқып білу. Белсенді меңгеру сөздердің тізімінде зат есімдерімен бірге сын есімдері, сан есімдері, есімдіктер мен етістіктер болуы керек. Олар балаға өз ой-пікірін жеткізуге, бітіруге көмектеседі. 6-7 жастағы балалар грамматикалық ережелерді білмесе де, бірақ қашан оны қолданатынын біледі. Бұнда фабульдік мәтіндермен жұмыс істеуді апаруға болады, яғни фабульдік мәтіндерде таныс сөздерімен қатар бейтаныс сөздер жүреді. Олардың мағынасын балалар өз күшімен түсініп әлде мұғалімнің көмегімен меңгереді.

Мектепке дейінгі баланың психологиялық ерекшеліктері мен оның көрнекі-бейнелік ойлау қабілетін ескеріп, педагогтар баланы халық педагогиканың қайнар көзіне қатыстыру керек – салт-дәстүрлерімен сахналау арқылы таныстырып, олардың қойылуында ауызша халық шығармашылығын кең пайдалану жөн /мақал-мәтелдер, жұмбақтар, ырымдар; Құрманғазы, Тәттімбет, Дина Нұрпейісова сияқты ұлы сазгерлердің күйлерін тыңдау/. Педагог алдымен өз жұмысын дұрыс жоспарлап, бағыттаса, бұндай жан-жақты ұйымдастыру тілдік ортаға «батудың» себебшісі болып, мектепке дейінгі балалардың қазақ тіліне оқыту процессінің тиімділігін жоғарылатады. Және де 6 жастағы бала үшін тіл меңгеруі – еңбекшілдік, жігердің байсалды сынауы болып шығады. Ал бұл қасиеттер балада тек ғана жаңа-жаңа салынады. Сондықтан мектепке дейінгі бала педагогтардың психологиялық қолдауы мен көмегінде мұқтаж болады. Бала қателік жасаса да, одан қорықпай, саспай, қайтадан сұрап, қайталауға үйрету және тәрбиелеу керек.

«Оқу инемен құдық қазғандай» деген мақал-мақалдың түбінде бала болмысын қалыптастырар өмірлік оқу да жатыр. Тәрбие берудің ауқымы білім берумен ғана шектелмей, оған ата-ананың да ат салысуын ауадай қажет ететінін ұққанымыз абзал.

Тіл – ұлт мәдениетінің қайнар көзі. Сондықтан, тіл дәрежесін өзіміз көтермесек, басқа ұлт қайтсын. Қазақ тілі кеңістігінің кеңеюі, сөзсіз. Жыл сайын балаларын қазақ тілді балабақша мен мектепке беруге ниет білдіруші орыстілді отбасылар /орыс тілді қазақтарды қоса алғанда/ саны артуда. Ендігі түйткіл сол әлеуметтік сұранысты қанағаттандыратын қазақ тілді балабақшаның жетіспеуінде болып тұр.

Бүгінгі таңдағы тағы бір өзекті мәселе – кадр мәселесі. Бұрынғы даярланған мамандар балабақша жүйесінің құлдырауы жылдарында басқа салаларға сіңіп кетті. Қайтадан қолға

алына бастаған іс соншама баянды болмай тұр. Себебі балабақша мамандарының жалақысы да бұл салаға қызығушылық тудырмайды. Балабақша педагогының әлеуметтік және экономикалық мәртебесі ең болмағанда мектеп мұғалімімен теңелмейінше, бюджеттік сала қызметкері ретінде оның ролі арттырылмайынша тәрбиеші-педагог даярлығын қоғамдық сұранысқа сай ету ету проблемалық сипатын сақтайды. Бұл тек қажеттілік емес, тұлға тәрбиесінің қажетті заңдылығы.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. ҚР мемлекеттік жалпы білім беру стандарты.
2. «Балбөбек» бағдарламасы. Алматы. 2000 жыл.
3. Р. Мәженқызы, Ү. Сәдуақасова, Ж. Бейсенбина. «Сауат ашу», әдістемелік нұсқау. Алматы. 2003 жыл.
4. Б.Б. Баймұратова, З.Д. Еденбаева. «Изучаем казахский язык». 5-6 жастағы балалар үшін. Әдістемелік нұсқау. Алматы. 2005жыл.
5. А. Бакраденова, Б. Баймұратова. «Орыс тілінде жұмыс істейтін балабақшада қазақ тілін оқыту методикасы». Алматы. 1992 жыл.
6. Н.Ақбай. «Кел, балалар, ойнайық». Балалар кітапханасы. Алматы. 2006 жыл.
7. М.С. Сәтімбекова, Ф.Н. Жұмабекова, Ә.С. Әмірова «Отбасында және балабақшада баланы мектепке дайындау бағдарламасы». Ата-аналар кітапханасы. Алматы. 2000 жыл.
8. Р.Ү. Тебай. «Мектепке дейінгі балаларға қазақ тілін тереңдете оқыту». Қарағанды. 2003 жыл

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ МЕКТЕПКЕ ДАЯРЛАУ

Сайлаухан Мөлдір
ҚМКҚ №15 «Аққу» балабақшасы

Қазақстан Республикасының Білім беру жүйесін реформалау әрбір баланы мектептегі оқу және әлеуметтік ортаға еркін бейімделе алатындай жағдай жасау аса маңызды міндет.

Бала ақыл – ойының дамуы тек белгілі бір білім көлемін ғана емес танымдық іс – әрекет амалдары мен тәсілдерін игеруімен есте сақтау, елестету танымдық шығармашылық қабілеттерінің дамуын тұтас қамтиды. Баланың дамуы үшін есте сақтау мен ойлау қабілетінің мәні өте зор. Бұлардың бәрі қоршаған орта және өзі туралы білімді меңгеруі, мінез – құлық нормаларын игеруі, білім, білік, дағдысының қалыптасуы, есте сақтау және ойлау қабілеттерімен тығыз байланысты. Сөз бен сөйлеу әрекеті ойлау құралы болып табылады. Өйткені олардың негізінде логикалық ойлау, ұғым қалыптасады.

Қазіргі уақытта баланы мектепке дайындау, белгілі бір дағдыларды игеруге бейімдеу заманымыздың көкейкесті мәселелерінің бірі болып отыр. Мектепке дейінгілердің өз – өзіне қызмет ету дағдыларын меңгеруі – өнегелі, жігерлі, дербестік, және табандылық сияқты қасиеттерін тәрбиелеудің тиімді жолы.

Баланы мектепке психологиялық жағынан даярлау тақырыбын зерттеп жүрген психологтер (В.В.Холмовский, Л.А.Венгер, Н.И.Непомнящая т.б.) даярлықтың төменгі бағыттарын бөліп көрсетті:

Ақыл-ойының даярлығы

Бұл мектепке дейінгі баланың білімі және біліктілігі. Кез-келген бала жазып және санаумен ғана шектеліп қана қоймай, ең маңыздысы салыстыра білуді,талдауды, ойлай білуді, өздігінен қорытынды жасай білуі тиіс. Көрнекі -әрекеттік ойлау қабілеттілігі жоғары бала көрнекі үлгімен жұмыс істегенде,заттардың кейпімен, мөлшерін ұйқастырғанда, қойылған міндеттерді шешуде тиімді әрекеттердің барлық түрін орындап шығады.

Биологиялық кемелденуі

Мектептегі оқу әрекеті - бұл ағзаның барлық жүйелерінің қатты жұмыс істеуін қажет ететін үрдіс. Баланың ағзасында жаңа ережелер мен іс-әрекеттерге үйрену өзгерістер туғызады.. Сондықтан баланың денсаулық жағдайы (дене салмағы, бойының ұзындығы т.б.) нормадағы 6 – 7 жасар баланың дене көрсеткіштеріне сәйкес болуы тиіс. Сонымен бірге көру, есту, моторикасының дамуы және жүйке жүесінің физиологиялық жағдайын жатқызуға болады.

Жеке басының қалыптасуы мен әлеуметтік даярлығы

Мектепке келген бала оқимын деген ниетпен мектеп табалдырығын аттайды. Бірақ кейде бала оқуға барғым келеді дегенмен, оның мотиві әртүрлі болады. Біреуі мектепте көп бала бар және онда көңілді десе, біреуі партаға отырғысы келгендіктен мектепке баруы мүмкін. Алайда мұндай ықыласпен мектепке келген балалар, біраз уақыттан кейін мектептің қатал тәртібіне және күнделікті оқу сабақтарына шыдай алмайды. Жалпы, бала оқу үрдісінің өзіне қызығуы қажет. Сонда ғана бұл баланың таным қызығушылықтарының дамуына, жаңа білім алуына мүмкіндік жасайды.

Ерік сапаларының қалыптасуы мен эмоционалдық даярлығы

Бұл баланың шешім қабылдай алып, мақсат қоя білуі. Сонымен бірге баланың әрекеттерді жоспарлап, олардың орындалуын жүзеге асыруда күш жұмсай білуі, қиындықтарды жеңуі баланың психологиялық үрдістердің қалыптасуына ықпалын тигізеді

Егер баланың мектептегі оқуға дайындығы осы бағыттармен ұштасып жатса, баланың оқуға тез бейімделіп, жақсы оқып кетуіне мүмкіндік туғызады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың мектепке психологиялық даярлығын білу үшін сабақ барысында, практика барысында оларды байқау, бақылау, зерттеу, анықтау жұмыстары жүргізу керек. Ол үшін төмендегі ғалымдардың әдістемелерін пайдаланған жөн.

➤ Балалардың ақыл – ой дамуының деңгейін анықтауға арналған әдістеме. Әдістеме мақсаты: балалардың ақыл – ой дамуының деңгейін және жалпы мағлұматтылығын бағалау.

➤ Керн – Йирасиктың балалардың ойлауының даму деңгейін анықтау әдістемесі. Әдістеме мақсаты: балалардың ойлауының даму деңгейін анықтау.

➤ **Эльконин Д.Б. әзірлеген Графикалық бақылау** әдістемесі Әдістеменің мақсаты: баланың мұқият тыңдау қабілетін, үлкендердің нұсқаларын нақты орындауын, бір бет қағазда бағдарлана білуді, ой – өріс, зейін қою, өз бетінше үлкендердің тапсырмасы бойынша әрекет жасауын айқындайды.

➤ Г.Вицлаак баланың тілінің даму деңгейін, оқуға дайындығын анықтау әдістемесі. Әдістеменің мақсаты: баланың тілінің даму деңгейін, оқуға дайындығын анықтау

Қорыта келе айтарымыз бала ертеңгі болашағымыз, оның жеке басының қалыптасуы мен мектепке дайындығына аса зор жауапкершілікпен қарағанымыз жөн. Балалар – еліміздің бүгінгі мен ертеңі. Мемлекетіміздің басты байлығы, әрі тірегі. Сондықтан балаға тиісті дәрежеде жағдай жасап, денсаулығын жақсартып, өмірін гүлдендіріп, саналы тәрбие мен сапалы білім беру – біздің басты мақсатымыз.

Әдебиеттер:

1. Алексеева А. О взаимодействии специалистов ДОУ. // Дошкольное 3 воспитание, 2007. - №6. – С.55-63.
2. Бондаренко С.М. Почему детям трудно учиться. –М. 2005. – 105б.
3. Выготский Л.С. Вопросы детской психологии. Санкт Петербург.Союз1997.- 145б.
4. Аманжолова Р.Ш. Абитева Мектеп алды және бастауыш сынып оқушыларының психологиялық-педагогикалық диагностикасы 2004. – 103б.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУДЕ ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ МАҢЫЗЫ

Маханова А.Ж., Макеева Ж.К., Камзина Н.С.
КМҚК №27 «Балдаурен» б/б

Бұл мақалада мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеудегі ойынның маңызы қарастырылған. Балалардың психологиялық ерекшеліктерін негізге ала отырып, олардың ой-танымын, қиялын, тілін, ой-өрісін дамыту мақсат етілген. Халқымыздың «Баланы ойын есіреді» деген нақыл сөзінің мағынасын ашу көзделеді.

Ұлт болашағы болатын ұрпағының қамын жөргекке орап, ақ бесігіне бөлегеннен бастап қолға алған аталарымыздың әрбір ісі өнеге. Бесік жырымен есін білген елдің қашанда көші түзу, өрісі кең болмақ. Осынау ұлан-ғайыр далаға иелік етіп, жер бетінің жұмағындай жерді мекендеуіміздің бастауы сан ғасырдан жалғасып, бүгінге жеткен ұрпақ тәрбиесінде жатыр.

«Ана көрген тон пішер, әке көрген оқ жонар» деген қағиданы берік ұстанған ата-аналарымыз сәбиін қырқынан шығарып, жан-жаққа қарап, езу тарта бастағаннан бүлдіршінін ойын «әлемімен» таныстыра бастайды. Сипалап, уқалау, аяқ-қолын созу барысында «Өс-өс», «Қуырмаш», «Бесік жыры» өлеңдерін айта отырып әрі ойнатып, әрі тәрбие бере білген. Баланы табу – қиын, жақсылыққа бастау – одан да қиын деп білген қазақ халқы балаларды есейгенде Отанының, халқының азаматы етіп тәрбиелеуде алуан түрлі айла-тәсіл қолданған. Тіпті, алғаш аяғын еркін басып, тілі толық шығып, ойнай бастағанда, оларға «Санамак», «Ханқыз» сияқты айтуға жеңіл, тапқырлық пен ақындыққа жетелейтін ойын түрлерін үйреткен.

Қазіргі таңда сол ұлттық ойын, өлең шумақтарымен былдырлап тілі шыққан бала балабақша табалдырығын аттағаннан кейін өмір тануы, еңбекке қатынасы, психологиялық ерекшеліктері, тілінің дамуы осы ойын үстінде қалыптасады. Баланың ойлау әрекеті, балабақшада өтілетін сабақтарда, ойындарда, танымды әсері мол дидактикалық ойындарда әрбір нәрсенің мазмұнын, мәнін түсініп, ой-өрісі кеңиді. Ойын сабақтарда қиялы дамып, өздеріне таныс заттарын жаңа қырынан біліп тануы, атауларын дұрыс атай білуі, сипаттама бере білуі қалыптаса бастайды.

Ойынның сюжеті мен мазмұны. Балалар ойындарында айналасындағы шындықтың көп жақтылығын көрсетеді. Олар үй тұрмысынан үлкендердің іс-әрекеті мен олардың еңбектегі қарым-қатынастарынан көріністер көрсетіп, замана оқиғаларын бейнелейді. Көбінесе шындық – рөлді ойындардың сюжеті болады. Балалар араласатын өмір ауқымы неғұрлым кең болса, ойын сюжеті де соғұрлым сан алуан келеді. Сондықтан кішкентайлардың ойын сюжеттері шағын, ал мектепке дейінгі ересектердің ойын сюжеттері өте сан алуан. Ойын сюжетінің әр алуандығы артқан сайын ойын уақытының ұзақтығы да артады. Мысалы, 3-4 жастағы балалар ойынының ұзақтығы 10-15 минут болса, 4-5 жастағы балалар ойынының ұзақтығы 40-45 минутқа, мектепке дейінгі жастағылар ойыны бірнеше сағатқа созылады.

Қазіргі таңда сол ұлттық ойын, өлең шумақтарымен былдырлап тілі шыққан бала балабақша табалдырығын аттағаннан кейін өмір тануы, еңбекке қатынасы, психологиялық ерекшеліктері, тілінің дамуы осы ойын үстінде қалыптасады. Баланың ойлау әрекеті, балабақшада өтілетін сабақтарда, ойындарда, танымды әсері мол дидактикалық ойындарда әрбір нәрсенің мазмұнын, мәнін түсініп, ой-өрісі кеңиді. Ойын сабақтарда қиялы дамып,

өздеріне таныс заттарын жаңа қырынан біліп тануы, атауларын дұрыс атай білуі, сипаттама бере білуі қалыптаса бастайды.

Сюжетті ойындар мектепке дейінгі балалар өмірінде елеулі орын алады. Сюжетті рөлді ойындардың ерекшелігі сол, оны балалардың өздері жасайды. Ойынның дербес әрекеті айқын өнерпаздық және шығармашылық сипатта болады. Бұл ойындар ұзақ та, қысқа да болуы мүмкін. Сюжетті рөлді ойында бейнелеу құралы рөл мен ойын әрекеттері болып табылады. Өзінің сипаты жағынан бұлар көбінесе еліктеу, шындықты көрсету болып табылады. Ойын кезінде балалар арасында ынтымақтастықтың белгілі бір түрлері пайда болады. Бірлескен ойында балалар қарым-қатынас жасау тілін, өз іс-әрекетін, басқалардың іс-әрекетімен үйлестіреді, өзара түсінуді өзара көмектесуді үйренеді. Ойын үстінде балаларда тәжірибе алмасу пайда болады, ересектерден көмек сұрайды. Нәтижесінде ойын қызықты да сан алуан болады. Ойынға деген қызығу, оған қатысуға деген тілек балаларды өзара келісімге келтіреді.

Ойынның мазмұны оны қызықты етеді, ойнауға ықылас пен ынтаны қоздырады. Ойын процесінде балалардың өздері ойнаушылардың мінез-құлқымен өзара қарым-қатынасын анықтайды және реттейтін ереже белгілейді. Егер тәрбиеші ойынды ақылмен ұйымдастырса, ол балаларға ықпал жасауға мүмкіндік алады. Тәрбиеші балаларға жақын болуға, олардың ойындарының сүйікті қатысушысы болуға тиіс. Ойынның мазмұнымен ережесін, өзінің ойындағы рөлін пайдаланып, ойнаушылардың ынтасын басып тастамай, әдеппен ойынның барысын, олардың өзара қарым-қатынасын бағыттап отырады. Өзі де сол рөлге қатыса алады. Ойынның көп уақыты серуенде өтеді. Сондықтан аулада арнаулы құрылыстар, ғимараттар көптеген құрылыс материалдары күректер, доптар, секіргіштер болуға тиіс. Ойын сонымен бірге оқу үстіндегі оқытумен де тығыз байланысты. Ойын ешқашан да өзінің қызықшылығын жоғалтпайды, тек оның мазмұны, сипаты өзгереді. Ойындар мазмұнына қарай өзіне тән ерекшеліктеріне қарай сюжетті – рөлді, драматизациялық, дидактикалық құрылыс ойындары, қимылды ойындар, ұлттық ойындар болып бөлінеді.

Балалар өміріндегі сюжетті – рөлді ойындардың орны. Мектепке дейінгі шақта ойын іс-әрекеттің басты түріне айналады, алайда, бұл қазіргі баланың әдетте, көп уақытын өзіне қызықты ойындармен өткізетіндігінен емес, ойын баланың психикасында саналық өзгерістер туғызатындығынан болады. Мысалы, қолына түскен затпен қимылдар жасағанда немесе үлкендердің үйреткендерін орындағанда бала ойнап отыр деп жиі айтамыз. Бірақ, бала бір әрекетімен – екінші әрекетті, бір затпен – екінші затты бейнелегенде ғана нағыз ойын болады. Ойын әрекеті символикалық сипатта өтеді. Тек ойында ғана бала санасында белгілі бір функция қалыптасатындығы неғұрлым айқын байқалады.

Бала ойында заттарды ажыратып қана қоймай, сонымен қатар өзіне қандай да бір рөлді алады да, соған сәйкес, іс-әрекет жасай бастайды. Өзін аттың немесе қорқынышты аңның орнына қояды, көбіне ересек адамдарды, анасын, тәрбиешісін, ұшқышты, жүргізушіні бейнелейді. Айналасындағыларға қатысты міндеттер – бала өзіне алған рөлді орындау қажет екендігін сезгендігі. Өзге балалар одан алған рөлін дұрыс орындауды күтеді және талап етеді. Мысалы, «сатып алушыны» ойнаған бала өзінің алған заттары үшін ақша төлемей кетуге болмайтындығын түсінеді. Дәрігер рөлі шыдамды болуға және ауруға талап қоя білуге міндеттейді. «Дәрігер» өзіне құрмет пен сенімділік қарым-қатынасты, өзі берген нұсқауларды емделушілердің орындауларын талап етуге құқы бар. Сюжетті рөлді ойынның мәні рөлді ойнаушының өзіне қойылған міндеттерді орындауы мен ойынға қатысушы

өзгелерге де қатысты құқықтарын іске асыру болып табылады. Тағылар ойыны бірнеше сағатқа созылады.

Драмалық ойындарда мазмұн, рөлдер, ойын әрекеттері қандай да бір әдеби шығарманың, ертегінің т.б. сюжеті мен мазмұнына шарттас болады. Ол сюжетті рөлді ойынға ұқсас. Драмалық ойынында балаға қандай болсын айқын тәсіл көрсетпеу керек. Ол үшін ойынның шын мәнінде болғаны дұрыс.

Дидактикалық құрылыс ойыны – балалар әрекетінің бір түрі. Оның негізгі мазмұны қоршаған өмірді, алуан түрлі құрылыстарды және соларға байланысты іс-әрекеттерді бейнелеу болып табылады. Құрылыс ойыны бір жағынан сюжетті рөлді ойынға ұқсас келеді және соның бір түрі деп қаралады. Олардың қайнар көзі біреу – қоршаған өмір. Балалар ойын үстінде көпірлер, темір жолдар т.б. ірі құрылыстар салады. Құрылыс ойындарында олар қоршаған заттардың, құрылыстардың көшірмесін жасап, құр бейнелеп қана қоймай, сонымен өздерінің шығармашылық ойын, жобалық міндеттердің өзіндік шешімін енгізеді.

Дидактикалық ойын кішкене балаларға мейлінше тән оқыту формасы болып табылады. Оның арғы тегі ойынды өлеңмен, қимылмен ұштастыру негізінде көп нәрсеге үйрететін ойындарды жасаған халық педагогикасында жатыр. Мысалы: «Сиқырлы қалпақтың сырын ашайық» ойынында ересек топтарда тәрбиеші балаларды зат туралы айта білуге үйрету, олардың жүйелі сөйлеу қабілетін дамыту міндетін алға қояды. Ойын міндеті – қалпақтың астында не бар екенін білу. Дидактикалық ойынның нәтижесі – қандай жолмен болса да ұту емес, балалардың білімді игеру, ақыл-ой қызметін дамытуда, өзара қарым-қатынас жасауда жеткен жетістіктерінің көрсеткіші. Дидактикалық ойындар топ бөлмесінде, аулада, залда, орманда өткізіледі. Дидактикалық ойынның орталығы – ойыншықтар мен ойын құралдары.

Әрбір топта дидактикалық тұрғыдан жабдықталған қуыршақ, оның күнделікті тұтынуына керекті барлық заттардың комплектілері болу керек. Үстел үсті ойындарға лото, домино, тақырыптық ойындар («Қайда не өседі?», «Бұл қай кезде болады?», «Бұл кімге керек?» т.б.), пазылдар, леголар, қимыл белсенділігін, ептілікті талап ететін ойындар («Ұшатын қалпақтар», «Қаздың балапаны», «Нысанаға тигіз» т.б.) мозайка типтес ойындар жатады. Ересек топтағы балалар үшін қағазға басылған үлтел үстінде ойнатылатын ойындар қызықтырақ болады. Оларда табиғат құбылыстары, көліктің алуан түрлері (кім не мінеді, немен жүреді, немен жүзеді, немен ұшады?) бейнеленген, ертегілердің кейіпкерлері қимыл көрсетеді.

Қимыл-қозғалыс ойындарында балалар ұлттық санамақтарды, өлеңдерді, тақпақтарды дер кезінде қолданып, бірге оқып үйренеді. Мұндай ойындарда балалардың ептілігі (қолдың білезігі майысқақ, иілгіш икемді болады), қимылдың әдемілігі (әр түрлі түсті үйренеді, әрбір қимылды қайталайды) саусақ буындары, қол буындары дамып қалыптасады. Ойын ережесіне бағына білу сияқты адамгершілік сапалары (батылдық, тапқырлық, достық, жолдастық, тәртіптілік) тікелей бағытталып тәрбиеленеді және дүниетанымдарын кеңейтеді.

Қимыл ойындары – балаға дене тәрбиесін беру құралы. Балалардың жүгіру, секіру, өрмелеу, лақтыру, қағып алу қабілеттерін жетілдіруге, дамытуға мүмкіндік береді. Қимыл ойындары баланың жүйке-психикалық дамуына, жеке басының, денсаулығының қалыптасуына да үлкен әсер етеді. Қимыл ойынында ережелер ұйымдастырушы рөл атқарады, олар ойынның барысын, жүйелілігін, ойнаушылардың қарым-қатынасын, баланың мінез-құлқын анықтайды. Қимыл ойындары үйдің ішінде және серуен кезінде бірнеше

баламен немесе бүкіл топпен өткізіледі. Олар, сондай-ақ, дене шынықтыру сабақтарының құрамына енеді. Бала өмір құбылыстарына, адамдарға, жануарларға деген көзқарасын, қоғамдық мәні бар іс-әрекетке деген құштарлығын ойын арқылы қанағаттандыратындықтан, ойынның қай түрі болсын бүлдіршіндердің рухани-адамгершілік тәрбиесінің дамуында маңызды рөл атқарады.

Сол сияқты ойындар да топта жас ерекшелігіне сай жүргізіледі. Ойын балаларға сабақта да, серуенде де өте қажет, тіпті бала жай демалып отырғанның өзінде де ойын үстінде болады. Қимылды ойындар баланың барлық жас кезінде өтеді. Қазіргі таңда Сорос бағдарламасының технологиясымен жұмыс істеп жатқан кезде, оның аты айтып тұрғандай-ақ, сабақтар ойын орталықтары арқылы өтеді. Мұнда балалар тек ойын орталықтарымен шектеліп қалады деген сөз емес, ертеңгілік жиында, не болмаса сабақ соңында ойын түрлері міндетті түрде қолданылады. Тіпті балалардың қызығушылығына қарай олар сабақтан кейін де сол орталықта ойынын жалғастыра береді. Күні бойы балалар жабдықталған ойын орталықтарында ойын алаңы ретінде ойнай алады. Өмірдегі түсінігі, еліктеуі, бақылауы осы ойын үстінде көрініс табады.

Ұрпақтан ұрпаққа жалғасын тауып келе жатқан ұлтымыздың ой салатын ойлы ойындарының бірі – саусақ ойыны. Бұл ойын баланың төзімін шыңдап, байсалдыққа, ойын ережесін сақтау мәдениетіне тәрбиелеумен қатар, келешекте мектепке барар бүлдіршіннің саусақтарының бұлшық еттерін желтілдіруге септігі тиеді. Мектепке осындай дайындықпен келген бала сурет салғанда, жазғанда, қолы талмай, қаламы мен қарындашын еш қиындықсыз қиналмай бағындыра алады. Қимыл-қозғалыс әрекеттері арқылы көздің көрегендігі мен мергендігін арттырады, жылдамдыққа, ептілікке баулиды.

Жалпы ойынның қандай түрі болмасын, атадан балаға, ұрпақтан ұрпаққа ауысып отырады. Халық ойындары өмірлік қажеттіліктен туады да, психологиялық жағынан денсаулық сақтауға негізделеді. Соның ішінде саусақ ойынына тоқталайық, саусақ ойыны – қол саусақтарының көмегімен қандай да болмасын ертегіні немесе өлең, тақпақ шумағын сахналауға, би қимылдары мен қимыл-әрекет ойындары арқылы да әсерлі нәзік қол қимылдарын көрсетуге болады. Саусақ ойыны арқылы баланың сөйлеуге деген қабілеті дамып, өмірге талпынысы, ынтасы артады және шығармашылық әрекетінде де жол ашады. Осы ойынды ойнай отырып, ата-аналар, тәрбиеші-педагогтар, балалар қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстарды, жан-жануарларды, құстар мен ағаштарды бейнелей алады. Техниканың төрт құбыласы тең дамыған қазіргі таңда, Интернет желісі желдей есіп тұрған заманда небір бейнені бейнелеуге болады. Мәселен, саусақтардың қозғалыс-қимылына қарап бала қуанады, шаттана шапалақтайды, шат-шадыман болады.

Қазақтың ұлттық бала тәрбиесінде де саусақ ойынының алар орны ерекше. Ойын – мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті. С.Торайғыров кезінде: «Балалықтың қанына ойын азық», - деп бекер айтпаған. Өйткені, ойын кезінде бүлдіршіннің бейімділігі, қызығушылығы және заттардың айырмашылығын ажырата алатыны анық байқалады. Балабақшада не үйде үйренген өлең шумақтарын қайталап айта отырып, есінде саналы түрде сақтайтын болады. Ол, әрине, баланың есте сақтау қабілетін арттырады.

Ойынды басқару міндеттері – мектепке дейінгі балалық шақта адамның жеке тұлғалық қасиеттерінің негізі қалыптасады. Осы кезеңде ойын жетекшісі іс-әрекет ретінде қалыптасқан жағдайда ғана олардың дамуына кең мүмкіндік береді. А.Н.Леонтьев бұл жайында мынадай пікір білдіреді: «Ойын баланың жетекшісі іс-әрекеті болу үшін, ойынды

басқаруды үйрену керек, ол үшін ойынның даму заңдылықтарына бағыну қажет, олай болмаған жағдайда оны басқару емес, ойынды бұзуына әкеліп соғады».

Қазіргі кездегі мектепке дейінгі педагогикада ойынды басқаруда әр түрлі теориялық тәсілдер қалыптасуда. Мектепке дейінгі педагогикада бала ойынын басқарудың әр түрлі жолдары бар. Ойынды кешенді басқаруға оның қалыптасу процесіндегі бір-бірімен жалпы мазмұны бойынша байланысқан төрт құрамы жатады.

Оларды мына сызба арқылы көрсетуге болады: ойынды кешенді басқару – қоршаған ортамен белсендііс-әрекетте таныстыру – ойындық тәжірибесін байыту – заттық-ойындық ортаны ұйымдастыру – тәрбиешілердің балалармен белсендіретін қарым-қатынасы. Ойынды кешенді басқарудың мазмұны ойын дамуының тәжірибесін байыту ерекшелігіне арналған. Балалар қандай ойындық тәжірибе алу керек деген сұраққа жауапты балалардың ойындық тәжірибесін дамытудың негізгі бағыттарынан табуға болады. Балалардың ойындық тәжірибесін дамыту – мазмұнын күрделендіру – ойын әрекеттерін күрделендіру – серіктесімен қарым-қатынасы – өз бетінше жұмысы және шығармашылық.

Үйрету ойыны барысында тәрбиеші балаларға ойындық тәжірибесі жоқтығына байланысты әлі шеше алмайтын ойындық проблемалық жағдайлар қатарын ұсынады. Міндетті түрде балаға қойылатын талап – баланың ойынға белсенді қатысуы. Ересек адам ойнап, балалар тек қарап отыратын ойындар тиімді бола алмайды. Тәрбиеші ойын барысында баланың орнына ештеңе орындамауы керек, ол тек көмек бере алады. Үйрету ойын түрінде, білінбей өтуі қажет. Балалар ойынның әдеттегі серігі ойыншықтар мен басқа ойын материалдары болады, сондықтан ойынды кешенді басқаруды дамытушылық заттық-ойындық ортаны ұйымдастыру ерекшелігін анықтауға көп көңіл бөлінеді.

Заттық-ойындық ортаны безендіруде төмендегі шарттарды сақтау қажет: ойын бұрыштарын әр түрлі тақырыптағы ойыншықтармен және басқа ойындық материалмен қамтамасыз ету; ойын бұрыштары ойынның даму деңгейіне байланысты безендіріледі. Мысалы, үш жастағы балаларға оқу жылының басында ойнауға тек ойыншықтар ғана беріледі. Ойынды әрі қарай күрделендіру ойын әрекеттерін елестеткен заттарды қатыстырып ойнауға ынталандыратын әр түрлі безендіру элементтерін қолдануды мәжбүр етеді.

Балалардың байытылған ойын тәжірибесін өз бетінше шығармашылықпен қолдануына ойындық проблемалық жағдайлар көмектеседі, олар шығармашылық ізденіске бағыттайды, білімдерін, ойын тәжірибесін жинақтайды. Ойындық проблемалық жағдайлар заттық-ойындық ортаны өзгерту жолымен де ересек адамның балалармен ойын мазмұны жөнінде белсенді қарым-қатынас жолымен де жасалады.

Ойын процесінде тәрбиешінің балаларды белсендіретін қарым-қатынасын ұйымдастыруына қойылатын негізгі талаптар:

1) Тәрбиеші балалармен ойын ынтымақтастығына енеді, олармен диалог құрастырады. Тәрбиеші ойын барысында балаларға өзін көрсетуге еркіндік беру қажет.

2) Қарым-қатынас мақсатты, дәлелденген болу үшін тәрбиеші оны алдын-ала ойластыруы қажет, яғни қарым-қатынасты ұйымдастыру алдын-ала жоспарланады.

3) Белсендіретін қарым-қатынасқа уақытында, балалар білмей қиналып тұрғанда немесе бұрынғы ойын дағдыларын қолданатын кезде кірісу қажет. Бұл тәрбиешінің ойнаушылардың қасында болып, бәрін байқап тұруын қажет етеді.

4) Ойын кезінде балалардың ойларын бұзбау үшін және ойынның сюжеттік және психологиялық мазмұнын байыту мақсатында ойнаушыларға дұрыс бағыт беру үшін тәрбиеші ойынға сыпайы, әдепті кірісу қажет.

Шығармашылық ойын – ерте жаста қалыптасады. Бүлдіршіндер тамақтанады, серуендейді, ұйықтайды, ересек адамдардың тамақ дайындауын, ыдыс-аяқ жуғанын, басқа шаруалар орындағанын бақылайды. Соныменбірге балалар әр түрлі заттарды өздері пайдаланып немесе ересек адамдардың пайдаланғанын бақылап отырады. Осы жаста қалыптасқан дамудың әлеуметтік жағдайына байланысты, балалар ересек адамдардың іс-әрекеттеріне емес, олардың пайдаланатын заттарына қызығады. Балалар заттардың атауларын естеріне сақтап, оларды пайдалану туралы біліп, қасиеттерімен танысады. Мысалы, мынау – тәрелке, онымен сорпа ішеді, ботқа жейді, т.б. Балалар күнделікті өмірде істей алатын әрекеттерін өздерінің ойындарында көрсете алады. Балаларды ойынға қатыстыру үшін тәрбиеші оларға ойын міндеттерін қоюды үйретеді.

Ойын міндеттері – ойында көрініс табатын өмірден алынған кішігірім оқиға. Осы жаста ойын міндеттері мазмұны бойынша қарапайым болып келеді. Ойын міндеттерінің мазмұны қоршаған ортадан алынады. Ойында балалар әр түрлі ойын міндеттерін қояды, бұл қоршаған орта туралы алған әсерлеріне байланысты. Олар неғұрлым бай болса, ойын міндеттері соғұрлым көп болады. Ойын міндеттерін көбейтуге басқару мақсаты болмау керек, бала бір-екі ойын міндеттерін қойса, соның өзі сюжеттік-көрсету ойынына жеткілікті.

Сюжеттік-көрсету ойынында балалардың өз бетімен жұмыс істеуді дамыту керек. Шынайы өмірде біз балалардан: «Өзім істеймін!» - дегенді жиі естіміз, ойында да олардың өз бетінше ойнауға құқы бар.

Балалардың өз бетімен жұмыс істеуін дамыту мақсатында ойында тәрбиеші басқарудың келесі міндеттерін атқарады:

- әр баланың түрлі ойын міндеттерін қоюдағы өз бетінше жұмыс істеуін дамыту;
- балаларды қойылған ойын міндеттерін шешу үшін әр түрлі заттық тәсілдерді өз бетінше таңдауға ынталандыру.

Бала жаңа бір нәрсе үйреніп жатқанда, оған ересек адаммен ынтымақтастық қажет. Бұл кезде тәрбиеші ойын міндетін қоюға көмектеседі, оны қандай тәсілмен шешуге болатынын көрсетеді. Бала ойын міндеттерін қоюды үйренгенде, оған өз бетінше жұмыс істеуге барынша мүмкіндік беру керек.

Халқымыздың «Баланы ойын өсіреді» деген даналық сөзі тегін айтылмаса керек. Бала ойнап жүріп ойланады, жүйкесі тынығады, көңілі өсіп ойы сергиді, денесі шымырланады. Ойын арқылы тұрмыс-салт, әдет-ғұрып, ұлттық ерекшелік, дәстүр жайлы таным-түйсігі қалыптасады. Өздерінің құрбы-құрдастарымен қарым-қатынас жасауға үйренеді. Ойындар сабақ мазмұнына сәйкес алынып, жеке және топтық жұмыстар жүргізуде алға қойған мақсатқа жеткізіп, нақты қортынды алуға көмектеседі. Сан алуан ұлттық ойындар баланың тәрбиесін дамытып, жас жеткіншектің бойына адамгершілік, сүйіспеншілік, кішіге көмек, үлкенге құрмет көрсете білуге, қиыншылықтан қорықпауға, мақсатқа жетуде күш-жігерін жұмсай білетін төзімділікке тәрбиелеуде ерекше мәні бар.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі.

- 1 Бала мен балабақша. – №№2,5,9,10. – 2013.
- 2 Отбасы және балабақша. – №№2,3,5. – 2011.
- 3 Отбасы және балабақша. – №№1,3,4. – 2012.

4 Ұстаздық еткен жалықпас. – Алматы: Үш қиян, 2003.

5 Нүсіпоқасұлы А. Тал бесіктен жер бесікке дейін.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ БОЙЫНДА АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Нүркенова Г.Қ., Карабаева Д.
ЖММ «Болашақ» Академиясы

Егеменді еліміздің болашағы жас жеткіншіктердің білім дәрежесінің тереңдігімен өлшенеді. қазіргі заманға білім беру әлеуметтік құрылымның маңызды элементтерінің біріне айналды. адамның жеке басын қалыптастыру негізгі балабақшадан қалатыны белгілі. Балабақшадан бастап балаларға білімнің қыры мен сырын жетік таныту, қабілеттерін шыңдау адамгершілік қасиеттерін дарытып Қазақстан республикасының азаматы деген атаққа лайық болатындай етіп тәрбиелеу-біздің міндетіміз болмақ. сондықтан да балабақшадан бастап балалардың жан-жақты дамуына басты назар аударылуы керек.

Бала тәрбиесі қай заманның, қай қоғамның болмасын ойшылдары мен зерделі зиялыларын талассыз толға нысқа, үздіксіз ізденіске түсірген ізгі мұрат екені даусыз. Бүгінгі таңда тәуелсіздігін алып, өзінің сыртқы және ішкі жағдайларын анықтап жатқан қазақ елі үшін өркениетке жеткізер тәрбие жолдарын саралап, жүйелеп, өмірге енгізудің орны ерекше екені белгілі. Бұл ретте бала дүниеге келгеннен кейін ең алдымен отбасында, онан кейін қоғамдық ортада және оны тұлға ретінде қалыптастыруға, тәрбиелеуге қатысты дініміздің ғасырлар бойы халық арасында сақталып келе жатқан дәстүрлі тәлім-тәрбиесін қолдаудың маңызы зор. Өз тарихының бастауынан-ақ адамзат ұрпақ тәрбиелеуге ерекше мән берген. Әсіресе жас ұрпақтың бойына рухани-адамгершілік қасиеттерді сіңіру қажет. Және бұл жолдарда отбасы, Қоршаған орта, отан, ана мектептің берері мол. Жас ұрпақтың рухани-адамгершілігі қалыптасқанда ғана болашаққа нық сеніммен, үмітпен қарай аламыз [1].

Рухани-адамгершілік-барлық ізгіліктердің, жақсы қасиеттердің бастау бұлағы. Қаныш Сәтбаев бұл жөнінде: «Ісіңізге, еңбегіңізге, оқуыңызға нағыз адамгершілікпен кіріссеңіз, сөз жоқ жеңіске жетесіздер. Сіздің мінез-қасиетіңізге адамгершілік бірінші болып орын алса, шыншыл, батыл, тиянақты, жігерлі және кішіпейіл адам болған болар едіңіздер. Жеткен жетістік пен табысқа мақтану, мақсаттану сіздер үшін қасиет емес.» деген. Жалпы рухани-адамгершілік дегеніміз жас ұрпақ бойында мінез-құлықтың белгілі-бір сипаттарын қалыптастыру және -олардың өздерінің бір-біріне, отбасына, басқа адамдарға, мемлекетке, отанға деген қатынасын анықтайтын мінез нормалары мен ережелерін дамыту.

Адамгершілік тәрбиесі барлық тәрбие жүйесіндегі негізгі тәрбиенің көзі болып табылады. Адамгершіліксіз табиғатты, қоршаған ортаны, адамдар арасындағы қарым-қатынасты қалыптастыру мүмкін емес. адамгершілік тәрбиесі арқылы балаларды рухани тәрбиенің негізгі қаланады. Руханилық баланың ішкі болмысы, жан дүниесінің азығы, мінез-құлқының тірегіші болып табылады. Руханилық пен адамгершілік араласып, бір-бірімен сабақтастықта байланысқан ағайындас ұғымдар. Мектепке дейінгі балдырғандар үшін оларға түсінікті ғибрат сөз, әсерлі өлең, сурет, әңгімелер пайдалану, үлгілі, өнегелі ойын, еңбек үстінде этикалық қатынас жағдайында әдеп адамгершілік әдет-дағдылары қалыптасады. Адамзат тарихында адамгершілікке байланысты пайда болған категорияларға мыналар жатады: жомарттық, батырлық, кішіпейілділік, адалдық, шыншылдық, ұяттылық, ар мен намыс, тағы басқалары. Әрбір қоғам өзінің даму процесінде адамгершілік категорияларына, оның мазмұнына көптеген өзгерістер енгізіп отырған. Адамгершілік-адамдардың практикалық

өмірінен тамыр алып, пайда болған әдет-ғұрыптар мен тәстүрлерді тудырып, солармен сәйкес дамиды. Ал мораль болса, шындыққа қарама-қарсы, теріс қарым-қатынаста пайда болады және адамның өзіне субъективті түрде міндет қоя білумен туындайды. Адамгершілік қасиеттері отбасында, қоршаған ортада, балалар бақшасында, мектепте, адамдардың іс-әрекетінің барысында бір-бірімен араласуы нәтижесінде, қоғамдық тәжірибе алуын өмірмен байланыстыру арқылы қалыптасады. Халықта: "Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілерсің" деген мақал бар. Тәлім-тәрбие болмаған жерде адамгершілік мәдениеті мен қасиетті де қалыптаспайды [2].

В. Соловьев: «Адамгершілік бір адамның екінші адамға сыйлай салатын заты емес, ол өзінің тәжірибесі арқылы ғана жнтнтің адамның ішкі жағдай» - деп адамгершіліктің құндылығына ерекше тоқталған. Тәрбие мәдениеті-өмірдің өзі сияқты күрделі де көп қырлы. Еңбекке тәрбиелеу, патриоттық тәрбие, эстетикалық тәрбие, адамгершілік тәрбиесі, экологиялық тәрбие, дене тәрбиесі. Осы барлық тәрбиенің өзегі-адамгершілік тәрбиесі, бірақ ол жападан жалғыз әрекет етпейді, ол осы аталған тәрбие түрлерімен бірлікте, демек адагершілікпен мәдениеті мен сапалары қалыптасады. Адамгершілік сапаларын индивидтің өзі анықтап, адамгершілік ұстанымын да өзі қалыптастырады.

Бала дамуының алғашқы кезеңінен яғни адамгершілік туралы ұғымдарды саралап, санасына сіңіре бастайды. Моральдік-этикалық дәстүр мәдениетінің толысқан сферасы ретінде дәстүрлі педагогикалық мәдениетті қалыптастырып өскелең ұрпақты, адамгершілікке тәрбиелеудің негізгі құралы, формасы, әдіс-тәсілдері, адамгершіліктің қайнар көзі, ілкі бастауы бола алады [2].

Кейбір зерттеушілер адамгершілік дәстүрлерін ұрпақтан-ұрпаққа берілген күйде өзгерген іссіз, ал өзгерген жағдайда ұзақ уақыт қызмет ететін мораль элементінің тұрғысында қарастырады.

Бұған А. Д. Макаренконың: «Адамгершілік немесе моральдық саласында қызмет ететін және моральдық қатынасты бейнелейтін дәстүрлер» дей келе, ұлттық адамгершілік деп отырған ұғымдарымыздың түп төркіні моральды-этикалық дәстүрдің сара жолында әкеп тірейді. Тәрбиенің дәстүрмен тығыз байланысты тұңғыш қарастырушы К. Д. Ушинский болды. Ол өз еңбектерінде тәрбиенің халықтық сипатына, еңбектің тәрбиелік және психикалық сипатына және тәрбиедегі адамгершілік мәселелеріне көңіл бөле отырып «Тәрбие көзі-халықтық педагогика» деген тұжырымға келген. Осы идеяны қазақ жерінде жалғастырушы педагог Ы. Алтынсарин мынадай адамгершіліктің түрлерін атап көрсетеді, 7 жақсы қасиет:

Біріншісі: Имандылық.

Екіншісі: Жоғарғы әділдік.

Үшіншісі: Адалдық, ақкөңілділік.

Төртіншісі: Сыпайылық, момындық.

Бесіншісі: Адал ниетпен өсиет беру.

Алтыншысы: Жомарттық, қайырымдылық.

Жетіншісі: Дұрыс заңдылық [3]. Адамгершілік тәрбиесі-оқушылардың бойында белгілі бір мінез-құлықтардың сипаттарын қалыптастыру, өзіне және өзге де адамдарға, отбасының мүшелеріне, ата-анасына, тума-туысқандарына, туған жеріне, табиғат пен қоғамға, мемлекет пен Отанға деген қатынасын анықтайтын мінез-құлық, тәртіп нормалары мен ережелерін дарыту мақсатын жүзеге асыру бағытындағы ересек адамдардың, тәрбиеші, мұғалімдердің қызметі. Абай: "Адамның адамшылығы, адамгершілігі-ақыл, ғылым, жақсы ата, жақсы ана, жақсы құрбы, жақсы ұстаздан, " - дейді.

Жеке баланың бойындағы ар-ұяты, ақыл-ойы, адамгершілігі, басқа адамдармен қарым-қатынасы, мәдениеттілігі жанұядан алынады. Сондықтан жанұя-бала тәрбиесінің ең алғашқы ұжымы. Осы ұжымның әрбір мүшесі өзара сүйіспеншілікпен, береке-бірлікпен, сыйластықпен бала тәрбиесіне араласса, кәметке толғаннан кейін саналы, тәрбиелі жеке тұлға пайда болады. Ал, баланың тәрбиелі болып өсуіне берекелі, тату, берік отбасының әсері мол, себебі оның ер жетіп өсуі, бойындағы алғашқы адамгершілік белгілер отбасында

қалыптасады. Сондықтан, отбасы өте қажетті, басқадай еш нәрсемен ауыстыруға болмайтын баспалдақ[4]. Ата-ана-тәрбие өнегесі, сондықтан «Ата көрген-оқ жонар, ана көрген-тон пішер» деп қазақ мақалы тегін айтылмаған. Осы нақыл сөзден-ақ, отбасының, ата-ананың бала тәрбиесіндегі ролі өте үлкен және маңызды екенін көреміз.

Ал, әйгілі түрік ойшылы Жүсіп Баласағұны «Құтты білік» шығармасындағы: «Сәбиінде көкірекке түйгені Өлгенінше санасында жүреді! Ұяда не көрсе, соны іледі.

Сүтпен сіңген өле – өлгенше жүреді!»[4], - деген бәйіті «Ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі», «Сүтпен біткен мінез, сүйекпен кетеді» деген мақалдармен үндес. Яғни, Ж. Баласағұн бұл бәйіттерінде өмір есігін енді ғана ашқан жас ұрпақты отбасында және қоғамдық ортада адамгершілікке тәрбиелеудің орны бөлектігін атап көрсеткен. Міне, сонда ғана әрбір бала ұрпақтан қрпаққа жалғасып келе жатқан ізгі қасиеттерді, әдеп ережелерін өз өміріне серік етіп өседі дейді.

Адамгершілікке тәрбиелеу ісі білім берумен ғана шектелмейдігі айқын. Бұл баланың сана-сезіміне әсер ету арқылы, ішкі жан-дүниесіне әсер ету арқылы, ішкі жан-дүниесін оятудың нәтижесінде оның дүниетанымын қалыптастырады. Баланың сана-сезімін, адамгершілік мұраттарын қалыптастыру-тәрбиенің ең бірінші міндеті. Тәрбие барысында әрдайым осы мұраттарды басты нысаны етіп ұстау қажет. Себебі баланың көзқарасы оның күнделікті ісімен сәйкес келмесе олар ойлауға шебер, бірақ іске жоқ адамдар болып қана шығады. Баланы имандыққа баулып, мейрімділікке, қайырымдылық, кішіпейілділік, қамқорлық, ізгілік сияқты қасиеттерді бойларына сіңіру-әрбір отбасы мен тәрбие беретін ұйымдардың басты парызы. Дана ақын, халықтың ырысы «Құтты біліктің» - негізін жүсіп Баласағұн-адамның мінезі-құлқы мен оның қоғамдағы орнына ерекше тоқталады. Адам-бұл дүниеге қонақ, сондықтан ол артына ылғи да жақсы сөз бен жақсы ісін қалдырып отыруы қажет. Ол үшін әр кез жаман қылықтан сақтанып, адалдықпен жүріп-тұруы тиіс деген ойлары бізге жақсы мәлім[3]. Адамгершілік көзқарасты қалыптастыру бойынша жұмыстар түрлі бағытта жүзеге асырылуы тиіс, әңгіме үстінде, ойын кезінде, көрнекі материалдарды қарастырғанда, телехабарды көріп отырғанда, түрлі жағдайды шешу кезінде, т.б. Балалар адамгершілік істер жөнінде білім алып қана қоймай, бұл істерді күнделікті өмірде, үлкендермен, балалармен қарым-қатынаста жүйелі түрде басшылыққа алып отыруға дағдылануының маңызы зор.

Белгілі кезеңде баланың психикасында пайда болған жаңа жақсы қасиеттері әлі де әлсіз және шектеулі болса да, тәрбиеші соған сүйенуге тиіс. Осыған байланысты психологтар мынаны анықтайды: мектеп жасына дейінгі балалар сыртқы ықпалы өте қабылдағыш, үйреткенің, айтқаның бәрінің шындығына, адамгершілік нормалардың сөзсіздігі мен қажеттігіне сенгіш келеді, бұл жастағылар өзгелерге қойылатын адамгершілік талаптар жөнінде ымырасыздығымен, мінез-құлықтарымен, еркіндігімен ерекшеленеді. Бұл ерекшеліктер мектеп жасына дейінгі балалардың оқып, тәрбиеленетіндігінің кепілі болып табылады. Балаларды жүйелі және дәйекті түрде адамгершілікке тәрбиелеу үшін нақ осы жастарда зор мүмкіндіктер туады. Балалардың онды адамгершілік тәрбиесі, адамгершілікке тәрбиелеуде шешеуші маңызға ие. Тәрбиелеу ісі ең алдымен баланың күнделікті маңызға ие. Тәрбиелеу ісі ең алдымен баланың күнделікті өмірде өтіп жатады, мұнда ол адамгершілік ережелеріне, нормаларына, принциптеріне дағдыланады және олардың қажеттілігіне көзі жетеді.

Рухани-адамгершілік тәрбиесінде алдымен баланы тек жақсылыққа-қайырымдылық, мейірімділік, ізгілікке тәрбиелеп, соны мақсат тұтса, ұстаздың, ата-ананың да болашағы зор болмақ. «Мен үш қасиеттімді мақтан тұтам», - депті Ақан сері. Олар: жалған айтпадым, жақсылықты сатпадым һәм ешкімнен ештеңе қызғанбадым. Бұл үш қасиет әркімнің өз құдайы. «Өз құдайынан айрылған адам бос кеуде, өлгенмен тең» деген екен. Шындығында бұл ақиқат. Олай болса, жеке тұлғаны қалыптастыруда, олардың жан дүниесіне сезіммен қарап, әрбір іс-әрекетіне мақсат қоюға, жоспарлауға, оны орындауға, өзіне-өзі талап қоя білуге тәрбиелеу-адамгершілік тәрбиенің басты мақсаты. Мақсатқа жету үшін

сан алуан кедергілер болуы мүмкін. Ондай қасиеттерді бала бойына жас кезінен бастап қалыптастыру жеке тұлғаны қалыптастырудың негізін қалайды. «Еліміздің күші-патшада, сәбидің күші-жылауында» демекші, біздің күшіміз, қорғанышымыз, сеніміміз-адамгершілігімізде болуы керек. Ол үшін Ақанның осы үш қасиетін бала бойына дарыта білсек-ұлы жеңіс болары анық [5].

Пайланылған әдебиттер

Меңжанова А.К. Балаларды көркем шығармалар арқылы адамгершілікке, еңбекке тәрбиелеу. - Алматы: Рауан, 1991.

Жұмабекова Ф.Н: Мектепке дейінгі педагогика. - Астана. 2000.

В.И. Ядышко, Ф.А. Сохина Мектепке дейінгі педагогика. Алматы. 1982.

Мұқанова Б.Ы., Төлеубекова Р.К. Педагогика. - Алматы: Дарын, 2004.

И.С. Мариенко Мектептегі адамгершілік тәрбиесі процесінің негіздері. - Мәскеу, 1985. 365б.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУ ҮРДІСІ

Омарбекова Н.Р.

«№ 114 «Бақыт» балабақшасы» КМҚК

Мектепке дейінгі ұйымдарда білім сапасын арттыру аса маңызды мәселе, ол үшін жалпы және негізгі жағдайларды жақсарту басты міндет болып табылады.

1. Білім мен тәрбие беруге арналған дамытушы ортаны жабдықтау қажет десек, ол мектепке дейінгі кезеңнің өзіндік ерекшелігі мен құндылықтарын сақтайтын, баланың балалығына бағытталуы шарт.

2. Тәрбие мекемесінің басшысы мен тәрбиеші педагогтар қауымы кәсіби шеберліктерін үнемі шыңдап, білімін жетілдіруге жүйелі көңіл бөліп, ұжымның шығармашылық бағыт-бағдарын айқындап, оны жүзеге асыруға белсенділікпен ат салысуға және жағымды психологиялық ахуалдың тұрақтануына ықпал ету қажет. Сондай-ақ, отбасының сұранысы мен талап-тілектерін қанағаттандыру және білім мен тәрбиенің балаға берілген үрдісі жайында ата-анамен үнемі бірлескен ынтымақты негізде жұмыс істеу де өте маңызды.

3. Балабақшада еңбек етуге толық жағдай жасалып, тәрбиелеу мен білім берудің технологияларын сауатты меңгеріп, жаңа педагогикалық әдіс-тәсілдер жүйесін кәсіби шеберлікпен игеріп, оны тәжірибеде пайдалануға шығармашылықпен үлес қосып отырса. Білім беру жүйесінің негізгі мақсаты – тұлғаны оқыту, тәрбиелеу, дамыту. Бұл мақсаттар өзара тығыз байланыста болғанда ғана нәтижелі болады. Баланы өмірге дайындау үшін дамытудың маңызы ерекше.

Даму барысы:

1. Зердесін;
2. Эмоциясы мен сезімдерін;
3. Күрт қиыншылықтарға төтеп бере алуын;
4. Өзіне-өзінің сенімділігін, өзін-өзі қабылдау, жақсы көруді;
5. Танымдық үрдісін;
6. Өзін-өзі көрсете алуына, өзін-өзі жетілдіруге ынтымақтасын дамыту.

Даму үрдісінде баланың таным белсенділігі арта түседі. 6 жастағы балалар заттарды түсіне, түріне, көлеміне қарап ажырата бастап, олардың құрылысын, пайдалану тәсілдерін білгісі келеді. Күнделікті өмір барысында бала шындық дүниенің құбылыстары мен заттарын анықтай білуге, адам баласының жинақтаған бай тәжірибесін үйренуге талаптанады. Балалар өте байқағыш, еліктегіш, әр нәрсеге үңіле қарайды, көп нәрселер оларды ойлантады. Балалар әдетте өзіне түсініксіз оқиғалардың, құбылыстардың сырын білуге құмартады. Күн сайын

олардың алдында жаңа сұрақтар туады. Сол сұрақтың жауабын олар ересектерден күтеді, өйткені, олардың түсінігінше, ересектердің білмейтіні болмайды. Мұндай ерекше сұрақтар балалардың ақыл-ой еңбегімен шұғылданудағы ниетін, ықыласын сипаттайды. Сондықтан ересек адамдар бала сұрағын жауапсыз қалдырмауға тырысқан жөн. Себебі сұрағына жауап ала алмаған бала келешекте сұрақ қоядан жасқаншақтайды және бұл баланы дүниені тануына кері әсер етуі әбден мүмкін.

Мектеп жасына дейінгі кезең – қиялдың тез дамитын уақыты. Сондықтан қиялдың дамуын төрт ерекше кезеңдерге бөлуге болады (2 жастан 6-7 жасқа дейінгі аралықта);

1) Бірінші кезең баланың қабылдауының ерекшелігіне байланысты (бір заттан басқа бір затты көре бастауы);

2) Екінші кезең – қиялдың ойыншықтарды жандандыру құдіретінің байқалуы;

3) Үшінші кезең – ойындағы рөлдерге байланысты өзгеруі;

4) Төртінші кезең – бала қиялында өзіндік көркемдік шығармашылықтың басталуы (бейнелерді қайта құруы, жасауы).

Танымдық қиялдың басты міндеті – ақиқат өмірдің белгілі бір түрде бейнеленуі. Сонымен қиялдың даму қызметін үш түрлі компонентке бөлуге болады.

Олар:

1. Көрнекілікке сүйену;

2. Өткен тәжірибесін қолдану;

3. Ерекше ішкі позицияны қолдану.

Осы үш компоненттің қолдануында халық ертегісінің айрықша орнын анықтап, зерттеуге мән берілді. Мектеп жасына дейінгі кезеңде қиял – қоғамдық тәжірибені меңгерудегі алғышарттары болып келеді, өйткені балалар қоршаған ортаны, адамгершілікті, эстетикалық идеяларды өзіндік көзқараспен қабылдайды. Сонымен қиялдың дамуы төмендегідей екі компоненттен тұрады:

1) қиял қоршаған болмыспен байланысты, дайын нәтижені ойластыруға мүмкіндік береді.

2) баланың өткен тәжірибесімен байланысты, бірақ сонда да заттық байланыстың рөлі бар.

Сонымен, қорыта айтқанда, 5-6 жасар бала өз қиялында алуан түрлі жағдайлар құра алады және баланың өзі сонда әртүрлі жағынан көрінеді. Ойын барысында қалыптаса отырып, қиял басқа да іс-әрекет түрінде өте алады. Тілі және қиялы жақсы дамыған бала қызықты сюжетті тез арада жанынан ойлап шығара алады. Қиялдың үздіксіз жұмысы – баланың айналадағы әлемді танып-білуінің және игеруінің маңыздылығы, бұл жеке тәжірибе аумағынан шығудың әдісі. Баланың қиялдауы ойын үстінде қалыптасады. Ойын үстінде қалыптасқан қиял мектепке дейінгі бала іс-әрекеттерінің түрлеріне де ауысады. Бала сурет салғанда, ертегілер мен такпақтарды ойлап шығарғанда қиял неғұрлым айқын байқалады. Сондай-ақ мектепке дейінгі шақта зейіннің, естің, қиялдың дамуында ұқсастықтар бар. Егер сәбилік шақта өзінде қабылдау мен ойлау іс-әрекеттері ретінде анықтауға болатын бағдарлау іс-әрекеттерінің ерекше формалары ретінде бөлінсе, мектепке дейінгі кезеңде мұндай іс-әрекеттер үздіксіз күрделілене және жетіле түседі, ал зейін, ес, қиял ұзақ уақыт жеке сипат ала алмайды.

Мұндай іс-әрекеттер тек мектепке дейінгі кезеңде қалыптаса бастайды. Мектепке дейінгі кезеңде баланың зейіні төңіректегі заттарға және осылар арқылы орындалатын іс-әрекеттерге қатысты ынтамен сипатталынады. Бала бір нәрсеге ынтасы өшпей тұрған кезде ғана зейінін шоғырлайды. Жаңа бір нәрсе пайда болысымен-ақ баланың зейіні лезде соған ауады. Мектепке дейінгі кезеңде балалар іс-әрекетінің күрделенуіне жалпы ақыл-ой дамуының ілгеруіне байланысты зейін күшті шоғырланып, тұрақтылыққа ие болады.

Мысалы, мектепке дейінгі кезеңдегі кішкентайлар бір ойынды 30-50 минут ойнайтын болса, 5-6 жасқа жеткенде ойынның ұзақтығы 1,5 сағатқа дейін созылады. Мұны ойында адамдардың күрделірек іс-әрекеттері мен қарым-қатынастарының бейнеленуімен және ойынға үнемі енгізілетін жаңа ахуалдардың қолдау табуымен түсіндіруге болады. Балалар суреттерді көргенде, әңгіме, ертегі тыңдағанда зейін тұрақтылығы арта түседі.

Мысалы, мектепке дейінгі шақтың соңында суретті көру ұзақтығы екі есе артады, мектепке дейінгі кішкентайға қарағанда алты жасар бала суретті жақсырақ түсінеді, оның

өзіне қызықты жақтары мен егжей-тегжейлерін бөліп алады. Бірақ мектепке дейінгі кезеңде зейіннің негізгі өзгеруі баланың алғаш рет өз зейінін меңгере білуінде, оны саналы түрде белгілі заттарға құбылыстарға бағыттай білуінде және кейбір тәсілдерді пайдалана отырып, соларға зейін қоя білуінде.

Мектепке дейінгі шақ ішінде өз зейінін ұйымдастыру үшін сөзді пайдалану күрт өседі. Сонымен, баланың мінез-құлқын реттеуде сөздің маңызының жалпы өсуіне байланысты мектепке дейінгі шақта ықтиярлық зейін қалыптасады. Мектепке дейінгі бала тәрбиесімен айналысатын педагогтар мен тәрбиешілер, ата-анала Мектепке дейінгі балалар әдетте ойынды, сурет салғанды жақсы көреді, ересектермен және өзі қатарлы балалармен лезде тіл табысып кетеді. Мектепке дейінгі шақтың әсіресе, алғашқы үш жылы психологияда «қауіпті» кезең аталып, өзіне зерттеушілердің үлкен зейінін аударуда. Дер кезінде тәрбие мен үйрету көрген бала бес жасында еш қиындықсыз таза сөйлей білуі тиіс. Балалардың жеке басының қалыптасуына әсер ететін әртүрлі іс-әрекеттердің ішіндегі ең маңыздысы шығармашылық белсенділіктің сапалығына назар аударады. Алайда мектепке бару қарсаңында баланың психологиялық даму деңгейінде жекелей өзгешеліктер өсе түседі. Бұл өзгешеліктер мынадан көрінеді: балалар бір-бірінен ақыл-ой, адамгершілік және жекелей дамымен ажыратылады. Олай болатын болса, балаларға психологиялық қолдау жасау білім беру мекемелердің (балабақша, мектеп) ең негізгі міндеті болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Возрастная и педагогическая психология. Тексты. - М.: МГУ, 1992.
2. Вопросы нравственного воспитания школьников. /Сборник статей: Изд-во Ленинградского Университета, 1960.
3. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М., 1991.
4. Выготский Л.С. Проблема возраста./ Собрание сочинений. – М.,1984.
5. Грэйс Крайг. Психология развития. - СПб., 2000.
6. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. - М., 1996.
7. Кисловская В.Р. Школьники в среде сверстников и взрослых - Алма-Ата, 1975.
8. Кулагина И.А. Возрастная психология: Развитие ребенка от рождения до 17 лет. – М., 1998.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ЖӘНЕ ДҮНИЕТАНЫМЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Жексенова Б.О.

Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжі

Мекадилова С.К.

ЖММ «Болашақ» Академиясы

Толегенова И.Қ.

Абай Құнанбаев атындағы Саран гуманитарлы-техникалық колледжі

Мемлекет басшысы Н.Ә.Назарбаевтың арнайы тапсырмасы бойынша қабылданған «Балапан» бағдарламасын жүзеге асыру нәтижесінде тек 2010 жылы ғана 35 балабақша, 1534 шағын орталық, 137 жекеменшік балабақшалар салынды. Бұрын жекешелендіріліп кеткен мектеп жасына дейінгі мекемелерді қайтару есебінен 172 балабақша ашылды. Елбасымыздың «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз» атты жолдауына сәйкес мектепке дейінгі білім беру мекемелеріне талапқа сай орта арнайы білім беру ұйымдарының мамандарын дайындау үлкен жауапкершілік жүктеледі. [1] Мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық қабілеттерін және дүниетанымын қалыптастыру балабақшадан басталады. Сондықтан, алғашқы жайнап тұрған қызғалдаққа, гүлге қонған көбелекке, шырылдап ұшқан құсқа деген сүйіспеншілік, табиғатты қорғау және аялау туралы алғашқы баспалдақ нәрестелік шағынан басталады. Табиғат – күллі тіршілік атаулының құтты қоныс мекені, алтын ұя бесігі, құт берекесі. Ал адам үшін табиғат ең қасиетті де қастерлі ұғым,

өткені өзін дүниеге келтіретін аяулы анасы, сондықтан да адамның табиғатты ана деп құрметтеуінде өте үлкен ұғым жатыр екенін балаларға дәріптеу қажет.

Қазақ халқының бар өмір тіршілігі табиғатпен тікелей байланысты өтіп келеді. Сан ғасырлар бойы халқымыз, сол өзі аялаған табиғат аясында тіршілік ете жүріп, оның сан алуан құпия – сыр-ларына көңіл бөлді және сол туралы орынды пікірлерге келді. Халқымыздың табиғат жөніндегі ой - пікірлері табиғат құбылыстарымен, заңдылықтарымен үнемі үндесіп жатты.

Қазақ халқы өзін табиғаттың бөлінбес бір бөлшегі, құрамдас тобы деп есептеді. Сондықтан да табиғатпен бірлесіп өмір сүру қажеттілігін, ерте күннен – ақ сақтай білді. Табиғаттың қатаң жағдайына, түрлі өзгерістерге сай көшіп – қонып жүріп, өз шаруашылығын табиғатпен үйлесімді жүргізіп отырды және табиғатқа аялы алақан, жылы жүрек сезімі, көздің қарашығындай қамқорлық қажет екендігін ерте сезінді. Осыған орай халқымыздың да мінез – құлқы бірте – бірте қалыптасып, ондай қасиеттер атадан балаға, ұрпақтан – ұрпаққа асыл – мұра ретінде жеткізіліп, жалғасып отыр.

I. Балалардың танымдық қабілеттерін және дүниетанымын кеңейтуге ықпал ету.

1. Қоршаған орта туралы қалыптасқан және жинақталған түсініктерін реттей білуге ұмтылу. Бұл мектеп жасына дейінгі бала үшін күрделі процесс. Сондықтан бұл мәселені шешуге, балаға ата-ана мен тәрбиеші бірлесіп көмек көрестуі тиіс. Тәрбиеші балаға өз ойын жүйелеудің тиімді жолдарын көрсетуі, ересектер балаларға дүниетаным түсініктерін ретке келтіру тәсілдерін үйрету үшін, оларға бұрыннан таныс ұғымдарды қолданып мысалдар келтіру керек. Сондықтан да әрбір ұстаз, әрбір тәрбиеші өзінің күнделікті жұмысында, осындай халық педагогигасының асыл маржанына үнемі көңіл бөліп, әрі пайдаланып отырулары тиіс. Өйткені, кәзіргі таңда табиғат тағдыры ешкімді де тереңдетпей қоюы мүмкін емес. Бұл арада ардақты азаматымыз, ғұлама ғалым Қаныш Сәтпаевтың мына бір жан тербенісі мен жүрек толғауы еріксіз ойға оралады: “Туған жердің тағдыры толғантпаған, жаны тебіреніп ол туралы ойланбаған жігітті қайтып азамат дейміз? Туған жердің қара тасын мақтан ете білмеген азамат, бөгде жердің алтын тасын да мақтап жарытпақ емес” [2].

Ерте кездерде халқымыз табиғаттың кейбір туындыларын киелі, қасиетті деп ұғып, оларды өлтіруге, жоюға болмайтындығын уағыздаған. Сонымен бірге табиғат пен адамды біртұтас, бір – бірінен бөлуге болмайтын бірбүтін деп қараған. Сондықтан адам табиғаттан өз керегін ғана алып, қалғанына ешуақытта зияның тигізбеген. Халқымыздың мақтанышы болып отырған ғалым Шоқан Уәлиханов “Табиғат адам! Өзіңіз айтыңызшы, тіршілікте одан ғажап, олардан құпия не бар? Қазақтар киеге үлкен мән береді. Табиғатты.. кейбір жануарлар мен құстарды, көшпелі тұрмысқа қажетті заттарды киелі деп қастерлейді. Осы аталғандарды құрмет тұту, ырым жобасын жасап тұру, адам баласына байлық, құт әкеледі” деп, атап көрсеткен. Танымдық, іріктеу қызығушылықтарын дамыту. Ересектер балалардың іріктеу, қызығушылықтарына мұқият қарап, оларды дамыта, кеңейте білуі тиіс. Балалардың құбылыстарға, заттарға деген қызығушылықтарына немқұрайлы қарау, олардың құлшыныстарының кемуіне және жойылуына әкеліп соғуы мүмкін. Ересектер балалардың бойындағы қызығушылықтарына қарап, олардың бойындағы қабілеттерін анықтаулары және одан әрі дамыта түсулері қажет.

2. Қоршаған ортаға белгілі бір қарым-қатынасты қалыптастыру. Бұл жағдайда балалардың өздеріне тән жеке ерекшеліктері ескеріледі. Олар әрқашан өздеріне ұнаған заттар, құбылыстар, кейіпкерлер туралы көбірек білгілері келеді. Сондықтан балалардың бойында үйретуге тиісті заттармен құбылыстар туралы жағымды көзқарастар қалыптастыру керек. Балалар ертегілерге көп сенгіш болып келеді, сондықтан ертегілер кейіпкерлерінің табиғаттың негізгі тірі ағзалары, яғни өсімдіктер, құстарды өз өмірлеріне қарамай үлкен ерлік жасап құтқарып қалған аңыз, әңгімелерден үзіндіні баяндап беру керек. Мысалы, Соның бірі, асқан ақыл иесі Төле би атамызға байланысты айтылады. Ертедегі жоңғар шапқыншылығы кезінде, ел жерінен босып қаша жөнелген кезде, Төле бидің үйін жықпай жұртта отырғанын қалмақ әскер басы көріп, оның себебін сұрағанда, даңышпан ата шаңырағына қарлығаштың ұя салып, балапан шығарғаның және сол қызылшақа

балапандарды қырып алмау үшін жықпай отырғандығын айтады. Мұны естіген әскер басы, ақсақалдың адам баласы сүйсінер ер қасиетіне разы болып, оның өзіне де, қарлығаш балапандарына да тимеген екен деген аңыз бар. Бұл шын мәнінде өмірде болған ақиқат. Сондықтан да Төле би атаны халық қастерлеп “Қарлығаш әулие”, “Қарлығаш би” деп күні бүгінге дейін құрметтейді [3].

Бұл аңызда әрбір азаматқа өнеге боларлық ұлағатты тағлым мен өрелі тәрбие бар екендігі айқын көрініп тұр. Баланың жас кезінен жүрегіне ұялаған осындай аяушылық, мейірімділік сезімдер, оның тұла бойында өмір бойы сақталатынына ешбір күмән келтіруге болмайды.

II. Балалардың жеке танымдық белсенділіктерін қалыптастыруға әсер ететін жағдайлар:

1. Балабақша маңайында серуендеу. Алғашқы серуендеу орындарын педагог өзі анықтайды, ал кейіннен балалардың қалауы бойынша серуендеуге шығады. Тәрбиеші балалардың серуенге апармас бұрын, ол жердің қауіпсіздігін, серуен барысында немен айналысуға болатының анықтап алуы тиіс. Серуен барысында туған қиындықтар, келеңсіз жағдайлар балалардың келесі серуенге шығу қызығушылықтарының төмендеуіне және жойылуына әкеп соғуы мүмкін. Серуенге аптасына ең кем дегенде бір немесе оданда көп шығуға болады.

2. Қоршаған орта нысандары мен құбылыстарын бақылау:

- Кез келген затты қарапайым зерттеу (жапырақ, қардың жаууы, гүлге қонған көбелек)
- Басқа заттармен салыстыра отырып зерттеу (қолғаптағы қар ерімейді, ал жылы алақанға салса бірден еріп кетеді) арқылы жүзеге асады. Балалар бақылау барысында кейбір құбылыстарға мән бермеуі мүмкін, сондықтан тәрбиеші бағыт беріп кез-келген құбылыстың мағынасына аша білуге, терең түсінуге ықпал етуі тиіс. Бұл жағдайда тәрбиеші шын көңілмен таңқалу тәсілін қолданылуына болады. Мысалы: қандай әдемі ою - өрнек, мынау өрнек теңіз толқындарына, ал мына біреуі әдемі гүлге ұқсайды. Кім тағы ою - өрнектердегі ұқсастықтарды табады екен а? Нәтижесінде балалардың қызығушылығы артып, жарыса отырып белгілі бір затқа ұқсас өрнектерді іздестіре бастайды.

Халық өнері мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеуде маңызды рөл атқарады. Ою-өрнек қолданбалы шығармашылық дүниелерімен таныстыру, балалардың Отан жөніндегі және оның мәдениеті жайындағы бастапқы ұғым - түсініктерін қалыптастырып, бала бойында асқақ, туған халқына сүйіспеншілік сезімдерін ұялатады.

Ою-өрнек түрлерімен таныстыру балаларды психологиялық жағынан дайындауға, олардың ой-сезімін ұштап, іс-әрекетке шын ынта-ықыласымен белсенді қалыптастыруына жағдай жасайды. Мысалы: қошқар мүйіз, ботагөз, құс тұмсық, қазтабан ою түрлерімен таныстыру, оюды ою мақсатында балаларға жан – жануар туралы және қандай заттарға немесе киімдерде кездесетіні, оның орналасуы туралы мағлұматтар алады. Ал, қызғалдақ, жауқазын оюларымен таныстыруда балалардың жыл мерзімі, яғни гүл өсімдігінің тіршілігі туралы түсініктері артады. Осындай сабақтар барысында балалар сабақ халқының тарихы мен мәдениеті жайында біраз мағлұматтар алады, халық өнерінің әсемдік әлемін таниды [4].

3. Балалардың қызығушылығын арттыратын тағы бір тиімді жолы – бақыланатын нысандар туралы танымды ертегілер айту. Ертегілер серуен кезінде немесе топта айтылады. Мысалы: « Көңілсіз жаңбыр» Бір күні кішкентай бұлт серуенге шықты, ол төменге қарап, ағаштардың жапырақтарсыз тұрғанын, гүлдердің солғанын, шөптердің сарғайғанының байқады. Көңілі бірден құлазып сала берді. Көңілсіз болғаны сондай, бірден жылап қоя берді. Жерге оның көз жастары тамып, күзгі жаңбыр себеледі. Осындай типті ертегілер айтылғаннан кейін, балалардың өз беттерімен ойланып, бақылағандарына қорытынды жасау үшін уақыт беруі қажет.

4. Балабақшаға және одан тыс жерлерге экскурсияға шығу. Экскурсиялардың серуендеуден негізгі бір айырмашылықтары, белгілі бір мақсатты көздейтіндігінде. Кез – келген экскурсия өткізетін аймақ туралы әңгіме айтудан бастау керек және сол арқылы оқушылардың қызығушылықтарын туғызу қажет. Балалардың келісімін алғаннан соң, бағытталған аймаққа аппарып, сол нысанды өздігінен зерттеу үшін 5-7 мин уақыт береді.

Осы кезде тәрбиеші балалардың сыртынан бақылап, олардың қызығушылықтарын анықтайды. Экскурсия өткеннен соң, балалармен алған әсерлері туралы әңгімелесуі қажет.

III. Балалармен ересектердің бірлескен іс-әрекеті нәтижесінде, танымдық қабілеттері және дүниетаным қалыптасады. Тәрбиеші мен балалардың бірлескен іс-әрекетінің ұйымдастыру үшін бірнеше әдістемелік принциптерді сақтау керек.

❖ Алдымен педагог істелетін жұмысқа қажетті құрал – жабдықтарды дайындау арқылы, балалардың зейінің өзіне аударуы тиіс. Біраз уақыттан кейін педагог балалардан көмек көрсетулерін өтінеді.

❖ Балаларға тиісті жұмыстарды бөліп береді, жұмыс істеу барысында бүлдіршіндерді көтермелеп және мадақтап отырады.

❖ Сұрақтар қою арқылы істеліп жатқан жұмыстың барысымен таныстырады.

Педагог пен баланың бірлескен іс-әрекетінен төмендегідей нәтижелер шығады:

❖ Топта аквариум орнату;

❖ Құстардың қоректендіру: Қазақстанда қыстап қалатын (бозторғай, сауысқан, қарға, сарышымшық, кептер) және жыл құстары (көкек, қарлығаш, қараторғай, ұзақ) туралы ұғымдар қалыптастыру. Оларды белгілеріне қарай ажыратып, атай білуге үйрету және қамқорлық жасауға дәріптеу.

❖ Өсімдіктерге қамқорлық жасау; Ағаштар, бұталар, шөптер туралы ұғымдарын қалыптастыру. Қыс мезгіліндегі өсімдіктер тіршілігімен таныстыру. Өсімдіктердің тірі табиғатқа жататындығын, оған да басқа тірі денелер сияқты өсіп-жетілуі үшін арнайы жағдайлар (топырақ, жарық, жылу, су) керек екенін түсіндіру. Халқымыздың ерекше қастерлеп, талай ғасырлар бойы аялап, қамқорлық жасап келген табиғат байлығының бір тобы - өсімдіктер әлемі. Өсімдік – ішсе тамақ, кисе киім, саялы баспана, күнделікті қару-жарағы, малына өріс, өзіне қоныс болған. Осыған орай өсімдікті аялағандығын, оны көзінің қарашығындай қорғай білгендігі жөнінде де үлгі боларлық асыл мұра екенін балаларға түсіндіріп, мақал – мәтелдер арқылы көз жеткізеді. Мысалы, «Ер – елдің көркі, орман, тоғай – жердің көркі», «Орман – ер дәулеті, жер сәулеті», «Сулы жер – нулы жер», «Бағбан болсаң, бақ өсір, балама деп тағы өсір», «Бір ағаш ексең, оң ағаш отырғыз», «атаннан мал қалғанша тал қалсын», «Арманы мен ер – сұлу, орманы мен – жер сұлу», «Аңдыз жеген ат өлмес», «Дана көптен шығады, дәрі шөптен шығады», және т.б.

❖ Жұмбақтар шешу. Алдымен балаларға шешілуі жеңіл жұмбақтар беріледі. Содан соң жұмбақтар күрделелене түседі. Мектеп жасына дейінгі балаларға көбінесе қимыл-қозғалыспен көрсетілетін жұмбақтар тиімді болып келеді [5].

Қорыта айтқанда, халқымыздың табиғатты жанындай жақсы көріп сүйе білуі және оған деген аялы алақаны мен абзал адамгершілік қамқорлығы қаңымызға да, бойымызға да, ананың ақ сүті арқылы дарығандығын, зор мақтанш сезіммен айтуымызға толығымен болады. Ата-бабаларымыздың табиғатқа деген сүйіспеншілігі және оны көздің қарашығындай сақтап келуі жайында кәзіргі ұрпақтарға тал бесіктен бастап насихаттау қажет және өнеге-үлгі боларлық азамат пен азаматшалар тәрбиелеу біздің қолымызда. Мектеп жасына дейінгі балаларда танымдық қабілеттерін, дүниетанымын қалыптастыру үшін жоғарыда аталған әдіс-тәсілдерді тиімді және сабақ мазмұнына сай пайдаланудың маңызы зор.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. Астана 2011ж

2. ҚР мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту. Негізгі ережелер. Астана. 2009.

3. Воспитание, образование и развитие детей 3-4 лет в детском саду. Методическое руководство Москва « Просвещение» 2006г .

4. Воспитание, образование и развитие детей 4-5 лет в детском саду. Методическое руководство Москва « Просвещение» 2006г .

5. «Балбөбек» бағдарламасы

**МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛІН ДАМУДА
ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ**

Ярашева Ш.Т., Абикенова А.Ш.
№108 «Арман» балабақшасы КМҚК

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 8 бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен. Сондықтан қазіргі даму кезеңінде білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісін технологияландыру, инновациялық технологияларды қолданылу мәселесі басты орында.

Біз балабақшада оқу қызметтерін ұйымдастырған кезде мектепке дейінгі балалардың жас ерекшеліктеріне мән бере отырып, жаңашыл технологияларды қолданамыз. Осы орайда мектеп жасына дейінгі балалардың жеке тұлғасын қалыптастыру мен жан-жақты дамытуда жаңа әдіс-тәсілдерді тіл дамыту сабағында үнемі пайдаланамыз. Мектепке дейінгі жаста баланың тілі белсенді дамиды: практикалық қолданысы жүзеге асады, сөздік қоры өседі, грамматикалық тілдік құрылымын меңгереді, фонетикалық есту қабілеттері дамиды, тілдің ауызекі сөйлеу құрылымын түсінеді. Мектепке дейінгі жас психофизиологиялық тұрғыдан тілді меңгеруге өте тиімді.

Балаланың тілді қабылдау мен дыбыстау сезімталдығын есепке ала отырып, ерте жастан оның бүкіл өмірінде тілдік ерекшеліктерді қалыптастыру үшін тілдік аппараттың иілгіштігін дамытуға және сақтауға болады. Бала кішкентай кезінде кез-келген тілдің дыбыстарын дұрыс айтуға қабілетті болатыны анықталған. Ал эмоционалды жағымды орта мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытуда маңызды рөл атқарады, бұндай жағдайда балалардың тілдік қарым-қатынасқа түсу ниеттері белсенді болады.

Тілдің дамуы баланың ойлауы мен елестетуін қалыптастырумен де тығыз байланысты. Егер мектеп жасына дейінгі ересек балалардың бір-бірімен сөйлесу, тілдік қарым-қатынасқа түсу қабілеттері жоғары деңгейде болса, ал үлкендермен қарым-қатынас кезінде тыңдай білу, өзіне қаратылып айтылғанды түсіну, диалогқа түсу, сұрақтарға жауап беру және өзі де сұрақ қоя білу дағдыларын дамытуда біраз жұмыстар атқару қажет. Ол үшін біз тіл дамыту, көркем әдебиет ұйымдастырылған оқу қызметтерінде қызықты және мазмұны жағынан қарапайым әңгімелер құрастыра білуге, сөз тіркестерін грамматикалық және фонематикалық тұрғыдан дұрыс құрастыра білуге, монолог түрінде сөйлей білуді үйретеміз. Сонымен қатар бұл олардың одан әрі мектепте білім алу дайындығына да ықпалын тиігізеді. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорларын да үнемі толықтырып отыру жұмыстары да жүргізіледі. Яғни, тіл дамыту сабағының мақсаты қарым-қатынас кезінде балалардың сапалы тілдік әрекетін қалыптастыру болып табылады.

Қарапайым ауызекі сөйлеу тілін меңгермеген бала, өз құрдастарынан артта қала бастайды, тіл кемістігін жөндеу мен түзету кеш болып кетеді де, баланың ойлауы мен психикасының дамуында кемістік болады. Осы мәселені зерттей келе, біз тіл дамыту сабағында әртүрлі әдіс-тәсілдермен инновациялық технологияларды қолдану мен негіздеуді қолға алдық.

Балаларды ойын іс-әрекетіне тарту балалардың тілдік дамуын белсендіруге көмектеседі. Яғни, тіл дамыту сабақтарында «Отбасындағы мереке», «Досыңа көмектес», «Сөзді есіңе түсір», «Сөз тізбек», «Кім не істейді?», «Түрлі-түсті әңгімелер» және т.б. лингвистикалық ойындарды қолданамыз, ол баланың тілдік құрылымының қалыптасуына себеп болады. Осындай ойындардың арқасында баланың тілдік мәдениеті мен қарым-қатынасы, тілдің екпіндік-динамикалық мәнерлілігі, ырғақтық сапасы, әрбір сөзді нақты айтулары, сөзде екпінді дұрыс қоя білу дағдылары, сауаттылықтары, басқаларға түсінікті болатындай өз

ойларын дұрыс айта білу іскерліктері қалыптасып, диалогтік және монологтік сөйлеулері дамып, сөздік қорлары толығады.

Егер қарым-қатынас кезінде біз эмоционалдық жағын ұмытып кетсек, онда қарым-қатынасқа жасау қажеттілігі төмендейді. Сондықтан лингвистикалық ойындар кезінде баланың көңіл-күйіне де назар аударып, оның сөйлеу мүмкіндігін есепке аламын. Бала қажетті сөзді таба алмаса, тілдік және тілдік емес қарым-қатынасты бірлестіре пайдалануына, яғни ым-ишараны, пластиканы қолдануларына мүмкіндік береміз.

Тіл дамыту сабағында біз мектеп жасына дейінгі балалардың айналасындағылармен мәдениетті қарым-қатынас жасау дағдыларын да қалыптастыруды қолға аламыз. Мәдени қарым-қатынасқа тәрбиелеуде көркем әдебиеттің маңызы зор. Яғни ертегілерді, әңгімелерді оқу, тыңдау, тақпақтарды жаттау арқылы балалар ондағы кейіпкерлерден сүйіспеншілік, қамқорлық, мейірімділік сияқты қасиеттерді бойларына сіңіре отырып, өзгелердің және өздерінің әрекеттерін бағалай білуге үйренеді. Сондықтан балалардың сөйлеу тілінде ертегі терапиясының да әсері мол. Мнемокестелер қолдану арқылы балалар ертегілер мен әңгімелердің желісі бойынша әңгімелейді, бір-біріне сұрақ қояды, сол сұрақтарға жауап береді.

Сол сияқты тіл дамыту сабағында ҰОҚ рөлдік ойындар; оқу үрдісін ойын түріндегі (жарыс сабақ, конкурс сабақ, саяхат сабақ, КТК сабағы) оқу түрлерін ұйымдастырамыз. «Отбасы», «Емханада», «Супермаркетте», «Әжеде қонақта» сюжеттік-рөлдік ойындар арқылы балаларды бір-бірімен, үлкендермен қарым-қатынас жасау мәдениетіне, қоғамдық орындардағы тәртіпке үйретеміз. Мұндай ойындар балалардың өзіне деген сенімділігін арттырады. Қатты ұялшақ балаларға жүргізушілік рөлді беру арқылы, олардың өз құрдастарымен белсенді қарым-қатынас жасап, үлкендермен де қорықпай қарым –қатынасқа түсуіне мүмкіндік береді.

Тіл дамыту ҰОҚ бойынша «Жыл мезгілдері» тақырыбында балалардың жұмбақтарды шешу арқылы пассивті сөздік қорлары дамытылды. Оқу үрдісі барысында АҚТ қолданылып, «Бұл қай кезде болады?» тақырыбы бойынша слайд көрсету арқылы балалардың жыл мезгілдері, апта күндері, ай аттары, тәулік уақыты бойынша тілдерін дамыту жұмыстары жасалды. «Бұл қандай құс?», «Сөйлемге сөз қосып, толықтыр» т.б. ойындарда баланың лексикалық қоры молайып, қажетті сөздерді табуға тез үйренеді, сөздік қорлары белсендірілді.

Инновациялық әдістер мен тәсілдердің бір түрі ретінде тіл дамыту сабағында «ӨЕШТ-педагогика» бойынша ойын түрлерін қолдандық. Олар: «Жақсы-жаман», «Шырғалаң», «Сүйікті ертегінің соңын заман ағымына қарай өзгерт» және т.б. ойындары.

Өз жұмысымызда инновациялық технологияның бір әдісі ретінде тілдік белсендіргіш тренажерді қолданыламыз. Жұмыс кезінде бала сөзді көріп қана қоймай, оны қолына алып, алақанында ұстап, онымен сөйлемдер құрастыра алады.

Осылайша, тіл дамыту сабағында АТҚ, инновациялық технологияларды қолданылу балалардың тілдің дыбыстық мәдениетін, тілдің грамматикалық және фонематикалық лексикасын дамытуға мүмкіндік береді. Ал әрбір педагогтың негізгі міндеті – ғылыми-техникалық прогрестен қалыспай, жаңа педагогикалық инновацияларды дер кезінде қабылдап, өңдеп, өз жұмысында нәтижелі пайдалана білу болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы, 2007
2. А.С.Құрманбекова «Мектепке дейінгі білім беру жүйесінде педагогикалық технологияларды қолданылу»
3. «Мектепке дейінгі білім» республикалық ғылыми-әдістемелік журнал. №5 2009 ж.
4. Ткаченко Т.А. «Формирование связной речи», 2007

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҰСАҚ ҚОЛ МОТОРИКАСЫН ДАМУЫ

Аманбаева Мадина Жақатовна, Сайлаухан Мөлдір
ҚМКҚ №15 «Аққу» балабақшасы

*«Бала қабілеті мен дарындылығы – саусақ
ұштарынан бастау алады.
Саусақтардан басталатын нәзік
салалар – шығармашылық ойларды
нәрлендіретін қайнар көз» В.А. Сухомлинский*

Мектептегі оқуға интеллектуалдық дайындықтың көрсеткіштерінің бірі ұсақ моториканың жоғары дамуы болып табылады. Өкінішке орай қол моторикасының аз қолдану салдарынан, қазіргі балалардың жазуды игеру немесе сөйлеудегі дамуында мәселелер бар. Көптеген ата – аналар егер балаланың сөйлеуі қалыпты жағдайда болса, онда ол осы даму деңгейіне тура келеді деп ойлайды. Бірақ бұл жағдай мектепке дейінгі ұйымдағы балалар өз қолдарын жақсы игереді деген сөз емес. Егер 4 – 5 жаста балалардың бауды байлауы қиындық тудырса, немесе ермексаздан үлкендердің көмегінсіз шардан басқа пішін жасай алмаса, яғни бұл балалардың ұсақ моторикасының дамуы баяу жүріп жатыр дегенді білдіреді.

Ұсақ моториканың дамуы – қол саусақтарының жылдам және нақты қозғалуына, сонымен қатар олардың сезімталдылығы баланың есте сақтауына, ойлауына, сөйлеуіне және жазуға дайындығына – күшті әсер етеді. Өкінішке орай баланың ұсақ моторикасының дамуының кемшіліктерін көптеген ата – аналар тек мектепке барар алдында ғана немесе мектептегі оқу кезінде ғана байқайды. Балаға көп мөлшерде салмақтың түсуі: жаңа ақпараттарды қабылдаудан басқа, оған өзіннің қозғалысын басқарауды үйренуге тура келеді.

Ұсақ моториканың жеткіліксіздігі, баланың өзіне қызмет етуінің төменгі деңгейін көрсетеді, мысалы: киіну және шешіну барысында, түймелерін тағу мен ағытуда, бауын байлау мен шешуде және асхана құралдарын қолданған кезде және т.б.

Интеллектуалдық дамудың кірпіші мектепке дейін қаланады. Балаларды туғаннан бастап және өз бетінше толық дамығанға дейін оқытқан жөн.

Ұсақ моториканы дамытуға арналған ойындар мен ойын жаттығуларын қолдануға арнаған практикалық кеңестер.

- Саусақ жаттығулары ұзақ болмау керек, күніне бірнеше минут жеткілікті. Кіші жастағы балалар ермексазбен, жаңғақпен, қысқыштармен, дәндермен, түймелермен ойнағанды жақсы көреді.
- Ересек топтағы балалармен ойындар бірте – бірте қиындай береді. Бұл суреттерді салу және де көшіру; тор көз парақтармен дұрыс жұмыс жасау, ұсақ тастардан өрнек жасау; ермек саз пен дәндерді қағаз бетінде жағу арқылы жабыстыру; тақтайшаларда шеге қағу, жас ерекшелігіне қарай мозайка құрастыру, моншақтарды тізу.
- Моншақтарды тізу барысында балалардың екі қолымен қатар жұмыс жасауын мақсат тұтады, ең бастысы бірнеше іс әрекетті бір уақытта орындау.

«Достарға мойыншак» ойыны. Өртүрлі пішінді макарондарды алып, балаларға мойыншак жасау ұсынады, өртүрлі пішіндегі макарондарды ретімен келістіре жіптен өткіземіз. Балаларға тапсырма беру: шыршаға әсем моншақтар немесе үйдің қабырғаларын

әсемдеуге арналған моншақтар. Моншақтарды әртүрлі түске бояуға, сол кезде моншақтар әдемі, ашық түсті болатынын айту.

«Домалату» ойын. Балаларға бұл ойын өте ұнайды. Шарды, допты, қарындашты, грек жаңғағын саусақ арасында үлкен саусақтан шынашаққа домалату. Ойын ойнай отырып қолға массаж жасаймыз..

«Сәнгер» ойыны. Бұл ойын тек саусақ моторикасын дамытып қоймай, сонымен қатар қол моторикасы арқылы мидың қызметін арттырады.

Бұл ойынға кез – келген қуыршақтың киімін аламыз, ашық түсті түймелер, түрлі – түсті қағаз, степлер, қайшы және әртүрлі мата алып, сәнді киім жасаймыз. Кішкентай сәнгерге индейцтердің бас киімін жасауға ұсынамыз. Жұмсақ кардон, түрлі – түсті қатырма қағаздар және қауырсындар.

«Білезікті әшекейлейміз» ойыны. Бұл ойын үшін қатты фольга керек, балалар фольгаға ою – өрнекті ояды. Қарындашпен фломастермен ұзақ жұмыс жасағанда қолға арналған жаттығуды жасау керек. Қол мен саусақтың шаршағанын басатын қимылдар ұсынылады:

- Жұдырықты түйу. Қолдың мойынын оңға және сол жаққа айналдыру (4 – 5 рет).
- Саусақтарды жұмып және ашу (5 – 6 рет).
- Шынашақтан бастап саусақтарды кезекпен бұғу арқылы саусақтарды жұму (4 – 5 рет).

Әр жұмыста балалар қиындыққа тап болуы мүмкін, сол кезде әр балаға көмек беріп, жеке жұмыс жасау.

Қортындылай отырып, ұсақ моторикасы жақсы дамыған бала логикалық ойлай біледі, оның есте сақтау қабілеті жақсы дамып, жақсы байланыстыра сөйлейді. Сондықтанда баланың ұсақ моторикасының жақсы дамуын ерте бастан қадағалап, оған аса көңіл бөлген жөн.

Әдебиеттер:

1. Логопедия [Текст]: учебник для студ. дефектолог.фак. пед. Вузов/ ред. Л.С. Волкова, С.Н. Шаховская. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 2002. – 680 с.
2. Кольцова М. М. Двигательная активность и развитие мозга ребёнка.- М.,2003.
3. Пименова Е. П. «Пальчиковые игры» / Е. П. Пименова.- Ростов н/Д: Феникс, 2007.
4. Филиппова С.О. Подготовка дошкольников к обучению письму. Влияние специальных физических упражнений на эффективность формирования графических навыков [Текст]: учебное пособие/ С.О. Филиппова. – СПб.: Питер,2000. 287 с.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАНЫҢ ДҮНИЕНІ ТАҢУ АРҚЫЛЫ ТІЛІН ДАМУ

КМҚК «Алпамыс» балабақшасы
Тәрбиеші Тилеугазы Нургуль

Мектепке дейінгі шақ- балалардың сезімдік тәжірибиесінің орасан молайып, ретке келу, қабылдау мен ойлаудың балаға тән түрлерін игеру, қиялдың күшті дамуы, ырықты зейін мен мағыналы естің бастамаларының қалыптасу кезеңі болып табылады. Баланың сөйлеу тілін дамыту, меңгеруге бағытталған материалдарды жинақтай отырып, тілін

дамытуды ұйымдастыру, баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыру тіл дамытуда әдіс тәсілді тиімді пайдаланып, оны түрлендіру болып табылады. Мектепке дейінгі балаларды айналамен таныстыру- бұл олардың санасына қоршаған орта, табиғат туралы сезілетін тәжірибесіне негізделген шындық тұрғысындағы білім қалыптастыру және оған деген дұрыс қарым-қатынасқа тәрбиелеу әдісі. Балалар ересектердің әсері арқылы адамгершілік қарым-қатынаста бола отырып, қоршаған ортаны, ондағы табиғат құбылыстарын және басқа өмірді тани біледі. Айналамен таныстыру барысында кеңістік, уақыт, заттың пішіні, түсі, сапасы, салыстырмалы түрде үлкен-кіші, қатты, сұйық деген ұғымдар қалыптасады.

Қоршаған ортамен және оның түрлерімен таныстыра отырып, балалардың ұғымын кеңейтеміз. Әрбір бала өзінің қоршаған ортасын айналадағы құбылыстарды тану арқылы жетіледі.

Қоршаған ортамен таныстыру арқылы тілін дамыту.

Қоршаған ортамен таныстыру бойынша балалар өзінің аты-жөнін, жасын, жанұясын, балабақшадағы тәрбиешілермен топтағы балалардың аты-жөніндерін тани бастайды. Балабақшаның ішкі құрылысымен таныстырылып, топ бөлме, асхана, дәрігер бөлмесі, т.б айырмашылықтарын ажырата бастайды. Сонымен қатар әр бөлмеде жұмыс түрін, қажетті құралдарды, олардың аты, не үшін қажет, неден жасағаны, қайда, кімде, қандай, кім не істейді сұрақтарына дұрыс жауап беруге балабақшада өздері немен шұғылданатыны туралы әңгімелейді.

Балалар әсіресе ұлдар жағы қызығы көлік түрлерін, яғни ұшақ, поезд, жеңіл, жүк машина және әртүрлі көліктер түрлерінің міндеттерін жақсы біледі. Балалар бос уақытында жүк машинасымен ойнағанды жақсы көреді.

Қоршаған орта мен тәрбие жұмыстарының түрлері:

Мектепке дейінгі кезеңде бала қоршаған ортаны танып біледі. Баланың табиғатты танып білуге деген қызығушылығын оята отырып, тәрбиеші оны табиғатпен таныстырып қана қоймай, оны түсінуге, өсімдіктер мен құстарды қамқорлауға, табиғаттың сұлулығын сезіне білуге үйретеді.

Қарапайым экологиялық түсініктерді меңгерту баланың қоршаған орта нысандарына танымдық қызығушылығын арттырумен тығыз байланысты болып табылады. Баланың танымдық дамуы ойын барысында, табиғи нысандар мен құбылыстарға бақылау жасау, заттарды қарап, зерттеу кезінде, табиғат пен табиғат күнтізбесіндегі ауа-райы жағдайына бақылау нәтижелерін айта білу, еңбек және басқа да әрекеттер барысында жүзеге асады.

Мектепке дейінгі балалық шақ кезеңінде баланың танымдық дамуы эмоционалдық қызығушылықпен қабылдайтын қарым-қатынастар арқылы қалыптасады. Әрбір жеке бала - қоршаған ортаны кішкентай зерттеуші. Бала белсенді әрекеттерге талпынады. Сондықтан да серуен арқылы бақылау мен зерттеу сияқты әдістер балаға неғұрлым жақын болып табылады.

Серуен: тәрбиешінің көмегімен атқарылатын іс-әрекет. Серуен барысында балалардың табиғатқа қызығушылықтарын арттыра отырып, бақылау жұмыстарын өткізу.

Біріншіден, арнайы бағдарлама пайдалану оқу-тәрбие жұмысын жоспарлау кезінде жеңілдік туғызса, екіншіден, бақылауды жүргізуге қойылатын талаптар сақталады. Балалардың танымдық күзінеттілікті меңгеруі, бақылау нәтижесі тәрбиешінің қолданатын әдіс-тәсілдері мен бақылауды ұйымдастыруына тікелей байланысты болып келеді.

Баланың жан-жақты дамуы,оның қоршаған ортамен белсенді қарым-қатынасы негізінде қалыптасады. Бұл тұрғыда «Сезіну-танып білу- жүзеге асыру» - осы үш бағытта жұмысты ұйымдастыру қажет. Ол үшін тиімді әдіс-тәсілдерді таңдап алудың маңызы зор.

Табиғи нысанды қабылдау, зерттеу баланы шаршатпауы тиіс. Бала бақылауды жақсы көңіл-күймен бастап, сондай жақсы әсермен аяқталуы тиіс.

Бақылау барысында баланың зейінін шоғырландырып, назарын аудару. Серуен кезінде әр түрлі ойындар арқылы жаңа ойын технологияларын әдіс-тәсілдердің қолдану қажет. Серуен барысында тек бақылап қана қоймай, еңбек шараларын қатар жүргізіп отыру керек.Серуенде ағаштарды,гүлдер мен шөптерді ажыратуға,оларға қамқорлықпен қарауға көңіл аудару керек.

Еңбек барысында- ойын әрекеті арқылы балалардың қызығушылықтарын дамыту қажет. Бала серуен барысында (еңбек, бақылау, ойын) - әрекеттері арқылы, не үйренді, неге қызығушылықтарының артқанын сұрай отырып, қортынды жасау.

Бақылауға дайындық және оны ұйымдастыру.

Сонымен, аталған талаптарға сай бақылауды өткізу тәрбиешінің арнайы дайындығы болған жағдайда жүзеге асады.Дайындық келесі жұмыстардан тұрады:

- Бақылау мазмұны және ұйымдастыру.
- Бақылауды өткізу орны және уақыты.
- Бақылаудың әр бөлімінде пайдаланатын әдіс-тәсілдері болады.
- Бақылау барысында шешілетін міндеттердің де маңызы зор.
- Балаларды топырақпен және оның қасиеттерімен таныстыру;
- Ылғалды және құрғақ топырақты ажырата білуге үйрету;
- Тастардың әр түрлі болатынына назар аудару және оны топырақпен салыстыру;
- Балаларды екі табиғи компонент: саз бен топырақты ажыратуға үйрету;
- Топырақтың қасиеттерін атап айтуға үйрету;

Әр бақылаудың өз мазмұны, мақсаты бар, басқаларын қайталамайды, бірақ бір-бірімен байланысты болып келеді. Айналадағы әлемді ойын,еңбек,серуен,тәрбиешімен,ересектермен,құрдастарымен қарым - қатынас кезінде танып біледі. Сондай-ақ 3-4 жастағы балалар заттарды түсіне,түріне,көлеміне қарап ажырата бастап,олардың құрылысын,пайдалану тәсілдерін білгісі келеді.Күнделікті өмір барысында бала шындық дүниенің құбылыстары мен заттарын анықтай білуге,адам баласының жинақтаған бай тәжірибесін үйренуге талаптанады және тілі дами түседі.Балалардың бір нәрсені құмартып білуге талаптануын таным ынтасы дейді.Балалар өте байқағыш,еліктегіш,әр нәрсеге үңіле қарайды,көп нәрселер оларды ойлантады.Ойларын айтып жеткізгісі келеді. Сондықтан ересек адамдар бала сұрағын жауапсыз қалдырмауға тырысқан жөн. Себебі сұрағына жауап ала алмаған бала келешекте сұрақ қоюдан жасқаншақтайды және бұл баланың дүниені тануына кері әсер етуі мүмкін.

Балалар әдетте өзіне түсініксіз оқиғалардың, құбылыстардың сырын білуге құмартады. Күн сайын олардың алдында жаңа сұрақтар туады. Сол сұрақтың жауабын олар ересектерден күтеді, өйткені, олардың түсінігінше, ересектердің білмейтіні болмайды. Мұндай ерекше сұрақтар балалардың ақыл – ой еңбегімен шұғылданудағы ниетін, ықыласын сипаттайды. Мектепке дейінгі жас- естің және тілдің қарқынды даму жасы.

Тәрбиеші-педагог баланы ертеңгі болашағына дұрыс көз қараспен қарай отырып, баланың мінез құлқын сана – сезімнің тілінің жетілу дәрежесін, таным үрдістеріні (түйсігі,

қабылдауы, ес, ойлау, сөйлеу, зейінінің) дұрыс бағытта қалыптасып дамуын қадағалап, әрі дұрыс бағдар беру керек. Балалардың тілдерінің дамуы, байланыстырып сөйлеу дағдылары –

(зейін, қабылдау, есту, ойлау, есте сақтау)- қабілеттерін қалыптастыру болып табылады.

Зейін дегеніміз- сананың қандай да болса да бір затқа, құбылысқа немесе іс-әрекетке шоғырлануы.

Ойлау дегеніміз-фактілер мен құбылыстарды дерексіздендіру, қорыту, жанама түрде жүргізу, байланыстарын белгілеу және олардың арасындағы қатынастарды анықтау арқылы қол жететін таным процесі

Ес дегеніміз- есте сақтау және оны кейін жаңғырту болып табылады.

Балалардың ақыл-ойын, санасын дамыта отырып өздігінен жұмыс істей білуіне ерекше көңіл бөлеміз. Ақыл –ойдың дамуымен тікелей байланысты. «Сөз ойдың көрінісі: ой бұлдыр болса, сөз де бұлдыр» деп В.Г.Белинский айтқандай, тіл-ойдың сыртқы көрінісі.

Ой дамыту – тіл дамытумен ұштасады.Тіл дамытудың тиімді құралдарының бірі- жаңылпаш, жұмбақ айтқызып,оның шешімін табу. Себебі бұлар баланың дүниетанымын, түсінігін, болжағыштығын, ұғымын кеңейтуде және тілін ұстартып, ойын дамытуда маңызды рөл атқарады.Баланың тілін шыңдай түсіп, асықпай ,жатық еркін сөйлеуіне көмектеседі. Жаңылтпаштар балаға затты аңғаруға, ой-өрісін дамытуға игі әсерін тигізеді.Балаға жаңылтпаш үйретіп, оны айтқызу сөзді дұрыс сөйлеуге әдеттендіреді, кейбір тілі келмейтін дыбыстарды анық айтуға жаттығады. Жұмбақтарда аталған нәрсенің сипат белгілеріне қарап, балалар олардың шешімін табады. Балаларды тез ойлауға, шапшаң жауап беруге, алғырлыққа, тапқырлыққа үйретеді.

Тіл дамытудың басқа түрлері сияқты сөздік жұмысы оқу-тәрбие жұмысының барлық саласында жүргізіледі.Балалар сөзді ұғу арқылы сөйлеу үстінде тілін дамытады. Оқу әрекеті барысында сөздік жұмысы балалардың ойын дамытумен тығыз байланысты.

Балаларды асығып-аптықпай немесе тым жайбарақаттыққа салынбай, байсалды сөйлеп үйрену, өзін дұрыс ұстау мәдениетін қалыптастыру.

Тіл дамыту барысында ойынның атқаратын рөлі.

Ойын-баланың жеке басын дамытуда, сөздік қорын молайтуда, қоршаған ортамен танып-білуінде, өздігінен әрекет жасау дағдыларын қалыптастыруда, адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруда ерекше орын алады. Жаңа стандартқа сәйкес мектеп жасына дейінгі балаларға арналған пәндік- дамытушы ортаны ұйымдастыруға қойылатын талаптардың бірі ретінде заттар мен ойыншықтарды еркін қолдану мүмкіндігін қамтамасыз ету, ойын іс-әрекеті жағдайымен қамтамасыз ету сұрақтары айқындалған. Бала үшін ойын - өзін-өзі жетілдіру мен өзін-өзі көрсетудің құралы.Ойында балаларды не қызықтырады?- деген сұрақ туындайды. Балалардың жас ерекшеліктеріне қарай ойын түрлері де әр түрлі болып келеді. Баланы ойынға қызықтыра отырып оқу іс әрекетіне айландырып, ойын түрін күрделендіре түсу керек. Ойын тек балалар ойнайтын болып емес, оқу әрекеті барысында қолданылатын ойын түрлері.

Оқу әрекетіне қолданатын ойын түрлері мынадай топтарға бөлінеді:

- Дидактикалық ойын
- Сюжеттік рөлдік

- Қимыл-қозғалыс ойындары (ұлттық ойындар)
- Саусақтар ойыны
- Үстел үсті ойындары.....

Дидактикалық ойындар оқу әрекеті барысында балалардың қызығушылықтарын арттыру мақсатында қолданылады. Мектеп жасына дейінгі ұйымдардың барлығында да, оқу әрекеті ойын түрінде өткізіледі. Оқу әрекеті барысында қолданылатын ойын түрлерін жас ерекшеліктеріне қарай қолданылады.

Баланың көп уақытын ойынмен өткізуінде емес, ойын кезінде баланың тілінің дамуы, психикалық өзгерістерінің болуында Алайда баланың 3-4 жасында жаңаша өзгеруге, түрленуге деген қабілеті байқалады. Ал, 4-5жастағы бала өз ойынан шығаруға, яғни түрлі жағдайларға байланысты бейімдеп отыруға үйренеді.

Қорыта айтқанда

«Сөз- ойдың айнасы» деп Ғабиден Мұстафин айтқандай тіл дамыту сабақтарын шығармашылықпен жүргізіп, тілден сырлы сазды табайық. Баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыруда тілді дамытып оқытуды

«өне бойы, өмір серік»- етіп алғанымыз жөн. Баланың тілінің дамуы барысында қоршаған ортаның, ойынның әсерінің қаншалықты маңызды екендігін байқадық. Қоршаған ортаны бақылау барысында да, ойындар қолдану арқылы оқу әрекеті жүргізіледі. Балалар тек ойнап қана қоймайды сонымен қатар, тілдері дамиды, қарым-қатынастары да жақсы дами түседі. Топпен біріге жұмыс жасау қабілеттері арта түседі. Өз жұмысымды бақылай отырып «Мектеп жасына дейінгі баланың дүниені тану арқылы тілін дамыту»- тақырыбын таңдап алдым.

Келешекте алдыға қойған мақсатым:

Баланың тілін дамыту сөздік қорын молайту, ойын арқылы ынталандыру нәтижесінде қоршаған ортамен тығыз байланыстыра отырып дүниетанымын арттыру.

Балалардың тілдерін дамытуда көптеген өлең тақпақтар жаттату, ата-анасын құрметтеуге, отансүйгіштікке баулы отырып, тілдерін ары қарай дамыту жолында, оқу іс-әрекетіне сай бағдарлама бойынша жаңа технологиялармен жұмыс жүргіземін. Тілдің дыбыстық мәдениетінің барлық жақтарын жетілдіруге, сұраққа толық жауап беруге, тілі аса дамымаған балалармен болашақта жеке жұмыстар жүргіземін.

Балабақша ішінде өткізілген мерекелерде әрбір бала өлең тақпақтарын, анық мәнеріне келтіріп айтуына, әр балаға жеке көңіл аудары отырып тілдерін жетілдіру. Оқу іс-әрекеті барысында «Ойын, еңбекке баулу, бақылау, тілін дамыту»- әрекеттерін терең түсініп қабылдау үшін инновациялық технологияларды қолдану, ары қарай жаңа технологиялар енгізіп, интерактивті оқу әрекеттерін енгізу мақсатым.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Хейзинга Иохан «Человек играющий» 2003-15стр
2. Равновесие Нэше, свободная энциклопедия
3. Қазақтың ұлттық ойындары
4. Рудик Г. А. «Игры и их педагогическое значения» («Значение» 1949-90 стр)
5. А.Ж.Едігенова «Ойыната отырып тәрбиелеу» 2010ж-40-50 бет
6. Қазақстан мектебі №7, №8, №9. 5-36бет
7. Сыр мектебі 15.10.2008ж

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРДІҢ АДАМГЕРШІЛІК-ПАТРИОТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ТӘРБИЕЛЕУ.

Турсунова Айнур Саматовна – тәрбиеші
Калинбетова Зарина Бекмуратовна – тәрбиеші
КМҚК № 150 «Таңшолпан» балабақшасы

Қазіргі таңда мемлекетіміздегі жағдайдың өте көп өзгерістерге ұшырап жатқаны бәрімізге белгілі. Ал патриоттық тәрбие ше? Ол өзгеріске ұшырады ма, әлде сол қалпы қалды ма? Осы сұрақ бәрімізді толғандыруда. Соңғы 10-жылда әлеуметтік өмірдің өзгерісіне байланысты, балалардың да көзқарасы өзгеріске енуде. Бүгінгі таңдағы отансүйгіштікті неден көре аламыз? Әркез осы тақырыпта тәрбиеленушілерге не туралы айтуға болады деген сұрақ туындайды. Қазақстан әлемдегі үлкен, бай, күшті мемлекеттердің бірі деп пе, әлде туған үйіңе, балабақшаңа, туған қалаңа, табиғатқа, қалыпты өмірге деген сүйіспеншілікке тоқталу керек пе?

Патриоттық тәрбиеге байланысты міндеттер мен сұрақтар өте көп. Оның барлығына біздің жауабымыз бола бермейді. Мектепке дейінгі тәрбиеленушілердің патриоттық тәрбиесі – заманауи Қазақстанның өзекті мәселесі.

Әлеуметтік өмір ғана емес, біз де өзгердік. Біз әлдеқайда көппіз, бұрынғыға қарағанда өзіміз, еліміз жайлы көп білеміз, көп ойланамыз. 10-жыл бұрын байқамағанды, қазір назарға алып, жауапкершілікпен қараймыз.

Қазіргі заманауи әлемде Қазақстанның болашақ патриот ұрпағын тәрбиелеуде жұмысымының басты мақсаты - бала бойында белсенді әлеуметтік көзқарасты, өз-өзіне қызмет көрсете білу, интеллектуалды дамыған тұлғаны қалыптастыруды дамыту болып табылады.

Балалардың бойына патриоттық тәрбиені сіңіруде қандай болашақ жоспар құрастыру керек? Осы мәселені зерттеп, өз еңбектерінде дәлелдеген атақты педагогтардың жұмыстарына назар аударайық. Мысалы, Януш Корчактың еңбектерінде, балалар үйіндегі патриоттық тәрбие бойынша жасалған зерттеу жұмысының нәтижесін алып қарастырайық. «Балалар құқығын қорғау туралы» конвенция шықпастан бұрын ол былай деп жазған еді: «Әр бала құрметке ие. Тәрбиеленушілерге қатысты басты терапия ол -заңға сәйкес өмір сүруге үйрету». Корчак балаларға ақылгөйсуді ұнатпаған, ол өмір сүру салты - үйретуде, одан да жақсысы - емдеуде деп есептеген.

«Педагогтың өзі құрметпен қарамаса, онда ол балаға намыс туралы айтудың өзі мағынасыз. Қарапайым адамгершілік құқықтарын білмей тұрып, баланы адамгершілік сезімін оятамын

деудің өзі мағынасыз», - деген. Оның педагогикалық зерттеулерінің басты нәтижесі - өзінің ішкі жан дүниесімен жұмыс жасау нәтижесінде баланы жақсы өмірге жетелеу.

Осындай ғылыми-педагогикалық әдебиеттерді зерттей келе мынадай шешімге келдім: Әрбір балабақша белгілі бір бағытта жұмыс жасайды. Бір мекемеде вариативті компонент бойынша жұмыс тәжірибелері жинақталса, басқасында ұлттық өнермен танысу бойынша, ал үшінші бір мекемеде қазақ халқының дәстүр, өмір салтын зерделей отырып, патриоттық тәрбие бойынша тәжірибе жинақталған, бірақ тәрбиеленушілерді патриоттық-адамгершілікке тәрбиелеуде көпқырлы, жан-жақты зерттеу амалдарының жоқтығы көрінеді. Осы ретте тәрбиеленушілерге адами-патриоттық тәрбие берудің жүйесінің үлгісін көрсеткім келеді. Ұсынылған үлгі тәрбиелеудің көпқырлы амал-тәсілдерін есепке ала отырып, «Мектепке дейінгі жалпыға білім беру бағдарламасы» негізінде құрастырылған. Үлгіні жүзеге асыру үшін кешенді жұмыс түрін барлық балалар қызметінде: танымдық, ойындық, шығармашылық қызмет түрлерінде және ата-аналармен жұмыс кезінде қолданамын. Жүйенің нәтижелілігін арттыру мақсатында өзіндік ерекше әдістемелік тәсілдердің кешенін құрастырдық. Бұл жүйе дамытушылық білім берудің және позитивті Мен концепциясының негізінде қаланған.

Ол бірнеше бағыттан тұрады:

- 1- «Мен және менің отбасым»
- 2- «Адамдар әлемі»
- 3- «Адам - еңбек»
- 4- «Экология»
- 5- «Менің Отаным – байтақ Қазақстаным!»
- 6- «Тарих»
- 7- «Мәдениет»

Қысқаша әр бағытқа тоқталғым келеді:

«Мен және менің отбасым» - туған үйіне, туған туыстарына, анасына, балабақшасына қатысты адами-патриоттық сезімдерді дамыту, қалыптастыру. Барлығы туған үйі мен отбасының сақтаушысы анасынан басталады. Бұл міндет мектепке дейінгі мекемеде дәстүрлі түрде шешіліп келді, бірақ бүгінде бұл бағыттағы жұмысты әрі қарай дамыту, мазмұнын толықтыру қажеттілігі сезіледі. Отбасылық тәрбиенің жағдайы мез емес, жұмыс бастылық пен балаға деген ата-ананың көңілінің аздығы, оның тәрбиесіне, толыққанды емес отбасылардың көптігіне әкеліп соқтырады. Біз отанға деген сүйіспеншілікті тәрбиелеуге бар күшімізді салудамыз, бірақ бала бойындағы жақындарына, туған үйіне, балабақшаға деген сүйіспеншілікті тәрбиелеуге қауқарсызбыз. Ал бұл патриоттық тәрбиенің негізі, ең алғашқы маңызды сатысы болып табылады.

«Адамдар әлемі» - бұл бағыттың мазмұны :

1. Туылғаннан адам қоғамның бір мүшесі болып саналады – алдымен бұл отбасы, бақшадағы тобы, көршілер, осы кішкентай қоғамның өзінде әр қоғам мүшесі орындауға міндетті әртүрлі қағидалар мен дәстүрлер қалыптасқан. Өмірде басқа да қағидалар бар: жолда жүру, қауіпсіздік, гигиена, қоғамдық орындарда өздерін ұстау ережелері. Үлкендер қоғамында қағидалармен бірге заң да жұмыс істейді. Заңның орындалуы баршаға міндетті.

2. Жұмыс барысында әлеуметтік тәрбиелеудің негізгі міндеттері адами қарым-қатынас, эмоционалды байланыс және жақындарына, үлкендерге, құрадастарына сенім, өзара түсіністікке талпыну.

3. Балаға «Адамдар әлемін», үлкендер мен құрадастарын жақыннан танып білу мүмкіндігін беруде:

- бала мен үлкендер арасында мазмұнды қарым-қатынас, эмоционалдық көңіл-күй қажет.

- әлеуметтік тәртіптің дамуына бағытталған проблемалы жағдай тудыру маңызды.

4. «Адамдар әлемі» және олардың әлеуметтік орны туралы түсініктеріне қызығушылығын дамытуда: мұражай, театр, көрме, экскурсия, серуен, фильмдер көрсету.

5. Ұлтаралық қайшылықтар бүгінгі күннің қайғылы оқиғаларының шындығы, ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетінің жоқтығынан туындайды. Бұл ұлтаралық қатынас тоқырауынан

шығудың жалғыз жолы ұлтаралық қарым-қатынасқа бағытталған этикалық тәрбие беру болып табылады.

6. Балаларды басқа мемлекеттер мен мәдениетімен таныстыру, әлем шекаралары туралы түсінігін кеңейту.

7. Құқықтық тәрбиелеу- бұл баланы тұлға ретінде тәрбиелеудің тағы бір жолы, балалар өз құқықтары жайлы және басқа адамдардың құқығын құрметтей білу керек.

«Адам және еңбек» бағытында, жұмысты жүзеге асырудағы басты мақсаты адамға деген құрмет, еңбек етушіге және оның еңбегіне құрметпен қарау. Бірінші ретте, өз қаласындағы адамдар еңбегімен таныстыру керек. Олардың еңбек нәтижелеріне мақтанышпен қарауға тәрбиелеу. Екіншіден, қарым-қатына кезінде тәрбиеленушілердің еңбекке деген сүйіспеншілігін арттыру. Баланың еңбегі үлкен және қиын емес. Бірақ та оның тұлғалық қалыптасуына қажет. Балалардың еңбек іскерлігіне қабілетін досына, тәрбиешіге, топқа, балабақшаға көмегін тигізу қызығушылығы негізінде қалыптастыру керек. Үшіншіден, сонымен қатар жүйелі түрде балабақша мен үйдегі еңбекті қоғамға пайдасы тиетін бағытта ұйымдастыру керек.

«Экология» бағытында, патриоттық тәрбие мен экологиялық тәрбие арасында қандай байланыс бар деген сұрақ туындайды, тәрбиеші табиғат пен оның заңдары туралы түсінік қана бермей, балаларды оның сұлулығын көре білу, онымен бірге тығыз қарым-қатынаста өмір сүре отырып, тыныштық бұзбауға, оны қорғауға үйрету керек.

«Менің отаным – байтақ Қазақстаным!» бағытында, бала өзін ең алдымен кіші отанының бір бөлігі ретінде, содан кейін Қазақстанның азаматы, ал содан кейін барып, Жер шарының тұрғыны ретінде сезіну керек.

«Тарих» бағытында, балаларды отансүйгіштікке, оны сол күйінде жақсы көруге үйрету. Білетін, сүйетін, сезінетінді ғана жақсы көріп, сақтауға болады. Баланы таза көңіл, адалдық, сұлулықтық, терең мазмұнында не қызықтыруы керек? Бұл біздің көп ғасырлық тарихымыз. Біз өз тарихымызға неге мақтанамыз? Балаларға қазақ елінің батырлары, ұлы ғұламалары, хандарына, ғарышты бағындырған ғарышкерлерге деген мақтаныш сезімін ояту керек.

«Мәдениет» бағытында, бізге қалдырылған ұлттық отандық мәдени мұраны бойына сіңіру. Мәдениет бағытында төмендегі:

1- мерекелер

2-ойын-сауықтар

3-жергілікті қолөнермен таныстыру тақырыбындағы ҰОҚ

4- балаларға басты қызықты және маңызды болып саналатын отандық суретшілер, қолбасшылар, жазушылар, композиторлардың еңбектері .

Қорыта келгенде, «Ел болам десең-бесігіңді түзе» деп Мұхтар Әуезов айтқандай, заманауи адам мен ел болашағының іргетасын қалаушы болашақ ұрпақты өсіруде адами-патриоттық білім беру, тәрбиелеудің алатын орны ерекше.

Әдебиеттер тізімі

1. Богославский В.В. Жалпы психология.- Москва. - 1978ж.
2. Базарбаев Ж. Нұсқабаев Ж., Даулетова Қ. Инабат. Әдептану оқу құралы. Алматы: «Жазушы». - 1996ж.
3. Власкин А.Г. Оқушының рухани әлемі. - Ленинград.- 1991ж.
4. Ғабдуллин М. Қазақ халқының ауыз әдебиеті: «Мектеп». - 1974ж.
5. Досмұхамбетұлы Х. Аламан: «Ана тілі». - 1991ж.
6. Жолдасбеков М. Асыл арналар.- Алматы: «Жазушы». - 1986ж.
7. Жұмабаев М. Педагогика: «Ана тілі». - 1992ж.
8. Жарықбаев Қ.Б., Наурызбаев Ж. Қазақтың ұлттық тәлім - тәрбие атауларының түсіндірме сөздігі. – Алматы. - 1993ж.
9. Жарықбаев Қ., Қалиев С. Қазақ тілінің тәрбиесі. - Атамұра.- 1994 ж.
10. Жарықбаев Қ., Табылдиев Ә. Әдеп және жантану. Атамұра.- 1994 ж.

11. Құнанбаев А. Шығармалары. Екі томдық. «Жазушы».- 1968ж.
 12. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. - Алматы.- 1993ж.
 13. Қалиев С. Қазақ халқының салт - дәстүрлері және демократ ағартушылары. Алматы: РБК. - 1993ж.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ТІЛ КЕМІСТІГІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ТҮЗЕТУ-ДАМУЫ ЖҰМЫСЫНДА АТА-АНАЛАРДЫҢ ҚАТЫСУЫНЫҢ МАҢЫЗЫ

Сакенова А.М
 Ицина Н.С
 Мухаммедина С.Г
 Темирбаева Г.Т
 №145 «Балапан» б/б КМҚК

*«Тек қана ата-аналармен бірге,
 жалпы күш-жігерді біріктіру арқасында
 педагогтар балаларға үлкен адамдық бағыт беруі мүмкін»
 В.А.Сухомлинский*

Мектеп жасына дейінгі балаларды оқытып тәрбиелеу, әр баланың өзіндік ерекшеліктерін, жасын ескере отырып, оның жеке адам болып қалыптасуы мен өсуіне және дамуына жағдай жасайтын үздіксіз білім беру жүйесінің алғашқы деңгейі. Өкінішке орай, біздің елімізде кейінгі кезде тіл кемістігі бар балалар көптеп кездеседі. Қазіргі кезеңде тілінде кемістігі бар балаларды мектеп жасына дейінгі арнайы балабақшаларда, топтарда тәрбиелеп оқыту жұмыстары қолға алынды. Балабақшалардың арнайы топтарында тәрбиелеу және оқытудағы жұмыстар олардың жалпы сөйлеу мүмкіндіктерімен даму ерекшеліктері, ой-өріс, мінез-құлықтары ескеріле отырып, жалпы балабақшалардың бағдарламасына сәйкес жүргізіледі. Дегенмен бағдарламаның өзіндік ерекшеліктері бар. Логопед маманы өз жұмысын жоспарлауда алдына бірнеше мақсаттар қояды:

- баланың дыбысталуын түзету.
- баланың фонематикалық естуін дамыту. -
- баланың сөздік қорын кеңейту. -
- сөйлеудің лексико-грамматикалық құрылысын қалыптастыру.
- байланыстыра сөйлеу қабілетін дамыту.
- бала қолының ұсақ моторикасын дамыту, қолын мектепке жазуға дайындау.
- психикалық процесстерін дамыту.
- тіл дамуының деңгейіне және мінез-құлықтарына сәйкес жұмыс жүргізу.

Баланың сөйлеу қабілетін түзету мен дамуында тездік және сапалы нәтижелерге жету үшін психолог, невропатолог мамандарының көмегімен жүргізіледі. Сонымен қатар түзету-дамыту жұмыстарында тәрбиешілердің де, атқарар көмегі зор. Мектеп жасына дейінгі балалардағы тілдік кемістікті жою мақсатында, түзету-дамыту жұмыстарында, ата-аналардың қатысуы ерекше роль атқарады. Ата-анамен балабақша арасындағы тығыз қарым-қатынас, бірлік, ынтымақ жарасым тапқан жағдайда оның бала тәрбиесіне тигізетін ықпалы да нәтижелі болмақ. Логопедтің ата-аналармен жұмыс жасау барысы бірнеше кезеңнен тұрады: 1.Ұйымдастыру кезеңі: ата-аналармен жұмыс балалардың топқа келуінен басталады. Осы кезеңде қызметтес болуға отбасының психологиялық дайындығы, балаларды тексеру нәтижесі туралы ата-аналарды таныстыру. Сауалнама, көрнекі-ақпараттық түрлері, ата-

аналар жиналысы, тақырыптық кеңес беру, логопедиялық ұйымдастыру оқу қызметтеріне ата-аналарды шақыру және басқа шаралар қолданылады.

2.Негізгі кезеңі: Осы кезеңде ата-аналарды оқыту –түзету жұмысына тығыз қарым-қатынас орнату. Сөйлеу дағдысын қалыптастыруда, ата- аналар қатысса логопедпен баланың жұмысына оң әсерін тигізеді. Егер бұл қатысушылық саналы түрде болса, жақсы жоспарланған және ұзаққа созылса, онда ол тиімді бола түседі. Ата-аналарды тіл кемістігі бар балаларды дәрігердің де бақылауында ұстау негіздері туралы хабардар етуі керек. Ата-аналарға олардың баласына сөйлеу дамуының деңгейі туралы ақпарат беру қажет. Ата-аналарға сөйлеу дамуының бұзушылық себептерінің түрлерінен бағыт- бағдар беру керек. Баланың білім алу маршрутын жобалау туралы түсінік беру. Алдағы логопедиялық жұмыстағы ата-ана ролін анықтау. Ата-аналармен байланыс-жеке және топтық жұмыс түрлерінде жүзеге асады. Ол-семинарлар, кеңес беру, әңгімелесу, ашық ұйымдастырылған оқу қызметі, көрнекі насихат, ақпараттық көрмелер, сауалнамалар өткізу. Ата-аналар үшін көрнекі ақпарат түрлі жайма папкалар,тақырыптық папкалар және т.б. Сөйлеу бағытында балалардың тіл дамуы саусақтың қозғалуына байланысты екенін ата-аналардың назарын аудару. Саусақтың қозғалуы,баланың жасына сай болуы керек. Ғылыми тұрғыда, балалардың тіл дамуы жіңішке қол арқылы дамиды.

Ұсақ моториканы дамытудың маңыздылығы неде? Адамның бас миында саусақ қимылына және сөйлеуге жауап беретін орталықтар өте жақын орналасқан. Ұсақ моторикаға әсер ете және оны белсендіре отырып, көрші орналасқан сөйлеуге жауап беретін орталықты да дамыта аламыз. Логопедтің мақсаты-ата-аналарға ұсақ моториканы дамыту ойындарының маңыздылығын ұғындыру. Баланы қызықтыруда және жаңа хабарларды игеруіне көмектесуде үйретуді ойынмен алмастыру қажет. Ұсақ моториканың қимылдары мен қолдың икемдігі бас миының құрылымының даму деңгейін көрсетеді. Сондықтан, қол қимылдарын дұрыс басқара білу қажет. Баланы ешқашан мәжбүрлеуге болмайды.

Халық даналығындағы «Ойнай білмеген, ойлай да білмейді», «Ойында озған өмірде де озады» деген атталы сөздің сырына жүгенсек мектеп алды баланың ойынға деген қызығушылығы, қарым – қатынасы, мінезі олар өсіп есейгенде де өмірінде жалғаса береді. Ойын баланың негізгі әрекеті.

Халқымыз бала тілінің дамуына ойын әрекеті елеулі орын алатынын ерте кезден-ақ болжап білген. Ойын кезінде баланың ортамен қарым-қатынасы кеңейіп, таным қабілеті өседі, ойын үстінде бала жолдастыққа, көпшілікке, тапқырлыққа, ептілікке, адамгершілікке тәрбиеленеді.

Осы негіздерді ескере отырып, ата-аналардың назарын баланың ойын әрекетіне көбірек көңіл аудара отырып, жағдай жасау және уақыт бөлуіне талап ету. Жалпы моториканың дамуының аздығын, соның ішінде қол қимылының аздық себебін зерттей келе қазіргі заманда жалпы тіл дамуы жетілмеген балалар көп кездеседі. Осыдан келе мынындай қорытынды шығаруға болады: егер тілінің дамуында ақау болса, онда бұл ұсақ моториканың мәселесі. Өкінішке орай, көп ата-ана қолдың икемі мен ұсақ моториканың даму деңгейінің төмендігін тек мектепке барарда ғана байқайды. Бұл балаға өте ауыр жүк. Жаңа хабарларды қабылдаумен қатар, икемге келмейтін саусақтармен қарындашпен жазып үйренуі керек. Халық өзінің өмір тәжірибесінде тіршілікте қалай қолдануына қарай, саусақтарға ат қойған, осыған байланысты ұсақ моториканы дамытуға арналған жаттығулардың пайдасы өте зор. Олар өте қызықты, шығармашылық қызметін және тілдерін дамытады. Саусақ ойыны арқылы баланың сөйлеуге деген талпынысы, қабілеті дамып, ынтасы артады және шығармашылық әрекетіне жол ашады. Саусақтарының қозғалыс – қимылына қарап, бала қуанады, шаттанады, сөзді айтуға тырысады және өлеңдегі үйренген сөз шумақтарын қайталап айта отырып, есінде сақтайтын болады. Сонымен қатар балалар екі қолын қимылдата отырып, оң, сол, жоғары, төмен, және т.б. түсініктерді бағдарлай алуды

үйренеді. Осы ойындар айналадағы ақиқатқа жататын заттарды, жануарларды, адамдарды, олардың іс – әрекеттерін және табиғаттағы құбылыстарды (жел, жаңбыр, күн, ағаштардан түсіп жатқан жапырақтар) бейнелейді. Бұл ойындардың барысында балалар үлкендердің қимылдарын қайталап, өз қолдарының моторикасын белсенді дамытады. Саусак ойындарының нәтижесінде: баланың сөйлеу тілі жетіледі, қимыл – қозғалысы артады, икемділігі артады, логикалық ойлауы дамиды, танымдық деігейі артады. Баланың қол еңбегі мен тілін арттыру үшін қандай ойындар мен жаттығуларды және т.б. әрекеттерді қолданатының ата – аналарға ұсынуға болады. Мысалы: қолмен ермексазды жұмсарту, жуан жіпке түймелер, моншақтар кигезу, түрлі – түсті жіңішке сымды катушкаға орау, қалын арқан, жіп ұшарын байлау, түймелерді, ілгіш, замок, қақпақтарды жабу, ауада сурет салу, құммен, сумен ойнау, сурет салу, бояу, штрихтау, мозаикамен, конструктормен, пазлмен жұмыс және т.б.

Тіл ақауы бар балалардың сөйлеуін дамыту барысында үй тапсырмаларының орындалуының маңызы өте зор. Үй тапсырмалары бірнеше бөлімнен тұрады: –Дыбысты қою кезеңіндегі артикуляциялық жаттығулар. –Алдағы жұмыста дыбыстарды машықтандыруға арналған артикуляциялық жаттығулар қосылады (буында,сөзде,сөз тіркестерінде,еркін сөйлеуде қойылған дыбыстарды дұрыс айту)

–Фонематикалық қабылдауын дамытуға арналған тапсырмалар.

–Лексико-грамматикалық жаттығулар мен ойындар.

–Байланыстырып сөйлеуін дамытуға арналған тапсырмалар.

–Ұсақ моториканы дамытуға арналған тапсырмалар.

Тапсырмалар балалардың жас ерекшеліктеріне және сөйлеу деңгейіне сәйкес беріледі.

Үй тапсырмасын орындау барысында ата-аналар төмендегі нұсқауларға көңіл бөлу керек:

–Баланың дені сау тамақтандырылған, ұстамды болған жағдайда ғана үй тапсырмасын орындау қажет.

–Үй тапсырмалары жүйелі түрде логопедтің ұсынғаны бойынша орындалып отырылуы қажет.

– Тапсырмаларды бала өзі орындауы тиіс, ата-ана тек қана тапсырмалардың дұрыстығын бақылайды және керек жерде түзетулеріне болады.

–Бала шаршаған жағдайда демалуына мүмкіндік берілуі керек.

–Баланы жиі мадақтау керек.

3.Қортындылау кезеңде логопедпен ата-аналардың арасындағы байланыс болуда келесі мәселелер шешіледі:отбасы мен жұмыс жасаудың тиімді әдістерін анықтау, түзету-оқыту жұмысын қорытындылау. Жұмыстың негізгі түрлері:сауалнама, ата-аналар жиналысы, жеке және топпен сұхбаттасу.

Біздің мақсатымыз ХХІ ғасыр талабына сай жаңашыл, шығармашыл, мәдениетті, жан-жақты сауатты жеке тұлға тәрбиелеу.

Қолданылған әдебиеттер:

1. «Отбасы және балабақша» №3 2014ж
2. «Отбасы және балабақша» №9 2015ж
3. «Бала мен балабақша» №7 2014ж

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІЛЕРГЕ МУЗЫКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ТӘРБИЕ МЕН ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бекшина Үміт Советовна
Магазова Алмагул Толеугазиновна
№ 145 «Балапан» балабақшасы, КМҚК

Балалардың музыкалық қабілеттерінің дамуы көбіне музыкалық жетекші мен тәрбиешілер жұмысының түйісуіне байланысты болады. Балабақшада тәрбиеленіп келе жатқан балада музыканы тындау, оны түсіну, есте сақтау, ән салу, би билеу, аспаптарды тану қабілеттері бірте-бірте қалыптасады.

Музыкалық оқыту – музыкалық іс-әрекетті жүзеге асыруға қажетті білімдер, біліктер және іс-әрекет тәсілдерінің процесі.

Музыкалық тәрбие – ұйымдастырылған педагогикалық процесс, музыканың адамгершілік-эстетикалық мазмұнын меңгерту негізінде, өзіне және қоршаған адамдарға, әлемге эмоционалды-құндылық қарым-қатынасты қалыптастыруға бағытталған.

Музыкалық тәрбие әдістері - педагог іс-әрекеті ретінде анықталып, баланың жалпы музыкалық-эстетикалық дамуына бағытталады. Олар педагог пен баланың белсенді өзара байланысы негізінде құрылады. Осындай күрделі педагогикалық процесте баланың іс-әрекетін ұйымдастырып, оның жеке қажеттіліктері мен қызығушылықтарын, дағдыларын ескере отырып, педагог жетекші рөлді атқарады[1].

Әдістер музыкаға деген эстетикалық тәрбиеге, эмоционалды әсер алғыштыққа, музыкалық қабылдауға, қарым-қатынасты бағалауға, әсерлі орындаушылыққа бағытталған. Осының бәрі мектеп жасына дейінгі баланың жасына қарай өзгеріп отыратын жалпы музыкашылдығының әр түрлі сәттерінде кездеседі. Сонысына қарай тәрбие әдістерінің де өзгеріп отыруы тиіс.

Тәрбие әдістері нақты оқу міндеттеріне, музыкалық іс-әрекет түрлерінің әртүрлі сипатына, ақпарат көздеріне қарай алуан түрлі болып келеді.

Музыка құралдары арқылы сендіру әдісі. Біріншіден мектеп жасына дейінгі баланы музыка құралдары арқылы өнерге тәрбиелеуде сендіру әдісін қалай қолдану керектігін қарастырамыз. Бұл жағдайдағы тәрбие процесі музыкамен тікелей байланысты екендігін білдіреді. Орындалу жеткілікті, ашық, темпераментті және әсерлі болуы тиіс. Тек сонда ғана балалар бойынан эмоционалды әсер алғыштықты, эстетикалық уайымды тудыра отырып, белгілі педагогикалық нәтижеге қол жеткізе аламыз.

Орындаушылық әсерлі, шынайы, түсінікті болуы үшін сол шығарманың мазмұнын, сипатын, көңіл-күйін жақсы білу қажет. Сондықтан бірнеше қайтара орындап беру процесі арқылы шығармамен танысамыз. Композитор Б. В. Асафьев: «Музыканы тындау – оны түсіну» деп атап көрсеткен.

Музыка — «сезімдердің тілі». Музыка белгілі бір көңіл-күйді тудырады, толғандырады, ойландырады.

Сонымен, сендіру әдісі арқылы музыкалық шығарманы дұрыс түсіну, жақсы талғамды, жағымды сезімдерді дамытамыз. Әннің мәнін түсіну арқылы бала бойында әртүрлі сезімдер, әсерлер қалыптасады.

Үйрету және жаттығу әдісі.

Енді жаттығу әдісін балалардың музыкалық іс-әрекетін ұйымдастыру әдісі ретінде қарастырамыз. Музыкаға деген эстетикалық қатынасты дамыту үшін балалардың қызығушылығын, белсенді іс-әрекетін, зер салып тындауын, дыбыс ерекшеліктерін салыстырып, ажырата білуін, ритмді түрлендіре білуін қалыптастыру қажет. Бұл жұмыс жүйелі түрде жүруі тиіс.

Атақты педагог В. А. Сухомлинский, сезімдерді (сонын ішінде эстетикалық сезім туралы) тәрбиелеудің қиындығы жайлы былай деген: кейде бала бойындағы сезімдердің

қалыптасуын жылдар бойы күтуге болады деген. «Тәрбиешінің басты міндеті әрбір баланың қолына скрипка беріп, музыканың қалай туатынын сезіндіру» деп жазған.

Музыкаға деген эстетикалық қатынасты үйретуде тәрбиешіге шыдамдылық пен тұрақтылық қажет.

Мектеп жасына дейінгілердің музыкалық тәрбиесінің дамуы, музыкалық тәрбиенің әдістері болып табылатын сендіру және жаттығу әдістері арқылы жүзеге асады[2].

Мектеп жасына дейінгі балаларға музыкалық білім беру әдістері – педагог пен баланың өзара байланыс іс-әрекеті, мектеп жасына дейінгілердің музыкалық мәдениет негіздерін қалыптастыруға, музыкалық қабілеттіліктерін дамытуға бағытталған.

Көрнекілік – сөздік әдісі — музыкалық шығарманы педагогпен немесе техникалық құралдардың жабдықтарымен орындау болып табылады. Көрнекілік – сөздік әдісін қолданудың нұсқалары (мәселелік жағдайды тудыру):

- жанды дыбыс пен жазылған дыбысты салыстыру;
- 2-3 шығарманы өзара салыстыру.

Көрнекілік-көзбен көру әдісінде - суреттер, картиналар, үлестірмелі карточкалар көмекке келеді.

Осы әдісті қолданудың мәселелік жағы:

- үш картинадан музыканың мазмұнына келетін бір картинаны таңдап алу;
- картинамен 2-3 музыкалық шығарманы салыстыру және мазмұнына жақын келетінін таңдап алу.

Сөздік әдіске - әңгіме, мазмұндау, түсіндіру және т.б. жатады.

Бұл әдістің ерекшелігі тұрмыстық емес, образдық сөйлеуге негізделеді. Бұл жағдайда педагог ашық, сауатты, мәнерлі, эмоционалды сөйлеуі қажет. Әдіс мәселелік сипатқа ие емес. Егер балаларға салыстыру, өз ойын айту сияқты (сипаты, жанры, құралдары) тапсырмалар берілсе, әдіс мәселелік сипатқа ие болады.

Практикалық әдісте - қимылдың, аспаптардың көмегімен көмегімен ән айту жүзеге асырылады.

Егер педагог орындау іс-әрекеттерінің бірнеше нұсқасын ұсынған кезде әдіс мәселелік сипатқа ие болады:

- бірнеше қимылдардың ішінен музыка сипатына сәйкес келетінін таңдап алу ұсынылады;
- музыкаға сәйкес келетін бірнеше нұсқалы қимылдарды баланың өздігінен таңдап алуы ұсынылады[3].

Әдістерді таңдау балалардың жас ерекшеліктеріне сай жүргізіледі:

Кіші мектеп жасына дейінгілерге көрнекілік және практикалық әдістер қолданылады. Сөздік қоры аз балаларға сөздік әдіс қолданылады. Олардың сөздік қоры әлі дамымаған. Педагог балалардың сөздік қорын арттыру мақсатында, жаңа сөздерді қолдануды үйретеді.

Ересек мектеп жасына дейінгі балалармен шығармашылық пен дербестікті тудыруға себеп болатын барлық мәселелік әдістер қолданылады. Жоғарыда көрсетілген барлық әдістер мектеп жасына дейінгілердің музыкалық дамуына, музыкалық білім алуына септігін тигізеді.

Әдістерді таңдау музыкалық шығармамен жұмыс істеудің кезеңдерін анықтайды:

- 1 - кезеңде — көрнекілік-есту және сөздік әдістер жетекші рөл атқарады.
- 2 - кезеңде — практикалық әдістің рөлі арта түседі, яғни бұл әдісте көрнекілік және сөздік әдістерді пайдалана отырып, әртүрлі тәсілдер арқылы әнді орындап беру.

3 – кезең — (шығарманы жатқа айту) практикалық әдіс дербестік пен шығармашылыққа ұласады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Методика музыкального воспитания в детском саду: «Дошк. воспитание»/ Н.А. Ветлугина, И.Л. Держинская, Л.Н. Комиссарова и др.; Под ред. Н.А. Ветлугиной. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Просвещение, 1999. – 270 с.

2. Мектеп жасына дейінгі мекемелердің жетекшілеріне арналған көмекші құрал (3-6 жас). Алматы кітап баспасы, Алматы. 2013.-92 б.

Н.А. Ветлугина. Балалар бақшасында музыкалық тәрбие беру методикасы. Алматы. ектеп». 1981.

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫН САЛАУАТТЫ ӨМІРГЕ ТӘРБИЕЛЕУ

Турганбаев К.С.
№101 мектеп-лицейі

Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті елу елдің қатарына кіруі жөнінде алға қойған міндетті жүзеге асыруда халықтың денсаулығы ең маңызды мәселе болып табылады. Қазіргі уақытта әлеуметтік жағдай, өмір сүру ұзақтығының төмендеуі және адам экологиясының қолайсыздығы бүкіл өркениетті әлем үшін көкейтесті мәселе болып отыр. Еліміздің даму бағытын бекіткен салауатты өмір салтын ұстану мемлекеттік маңызды бар мәселелермен тең дәрежеде екендігі баса көрсетілген.

Салауаттылық ұғымы қазақ халқының салт-дәстүрін, көнеден келе жатқан мәдениетін, өнерін, әдет-ғұрпын, жас ұрпаққа ұғындыру. Бір сөзбен айтқанда өз ұлтының дінін ұстануға үйрету.

Салауаттылық - ішкіліктен, есірткі, темекіден аулақ болу, дене және жан тазалығын сақтау, тіпті қарапайым түрде айтсақ адамның киім киісі, тамақты қалыппен ішуі де кіретін игі іс-әрекет. Өмір заңдылығы салауатсыздықты кешірмейді, оғаш қылықтар түбінде опық жегізеді.

Жасөспірімдердің салауаттылық өмірге ұмтылысы, зиянды әдеттерді жек көрушілігі олардың өзге адамдармен қарым-қатынасына яғни әлеуметтік ортаға тығыз байланысты. Ұрпақты өмір заңдылықтарына, салауаттылық негіздеріне бейімдеу мектеп жүйесі жүктеген маңызды да жауапкершілігі мол міндет болып табылады.

Бала тәрбиесі әсіресе, мектептен тыс уақыттағы сыныптан тыс жүргізілетін жұмыстардың мән-мағынасы өте зор болып келеді. Бүгінгі қоғамымызда салауатты өмір салтына деген саналы көзқарастың жеткіліксіздігі азаматтардың рухани деңгейінің төмендігіне

және оның нәтижесінде жағымсыз жайттардың кең өрістеуіне себепкер болып отыр. Жастар денсаулығының нашарлауы, олардың ағзаларының ауруға қарсы тұру қабілетінің әлсіздігі, азып-тозуы, тез шаршағыштығы, өмірінің қысқа болуы – осы жайттардың айқын көрінісі. Бұл мәселелердің барлығы жастар арасында тәрбие жұмыстарының жұтандығының салдары екендігі даусыз.

Жастары әлсіз, денсаулығы нашар, білімсіз, зиянды әдеттерге әуес, жалқау, тәрбиесіз болса ол мемлекет қашанда әлсіз, қорғансыз. Жастар-біздің болашағымыз. Ал бізге болашағымыздың айбындылығы мен жарқындылығы қажет. Келешегінен үміт күткізіп отырған бүгінгі жастар - ертеңгі қоғам иелері.

Салауатты өмір салты-адам үшін аса маңызды, денсаулықпен тікелей байланысты құнды форма. Ол адам мәдениетінің бір бөлігі. Ал денсаулық адам бақытының негізгі бөлігі. Қоғамның болашағы әрбір адам денсаулығына байланысты. Денсаулыққа тек дененің сыртқы бүтіндігі ғана деп қарау ағаттық, жалпы алғанда оны организмнің жан-жақты дамуымен бүкіл қызметтердің жүзеге дұрыс асырылуы деп ұққан жөн.

Сондықтан адам денсаулығының жағдайы тек қоғамдық дамудың ғана көрсеткіші емес, сонымен бірге қуатты экономикалық, еңбек, қорғанис және мәдени әуес болып табылады. Бүгінгі таңда балалар мен жастардың денсаулық жағдайына басты назар аударуда.

Салауатты өмір салтын қалыптастырудың мазмұны мен ұйымдастыру формалары мынаны көздейді:

- ✓ Жауапкершілік, өз денсаулығына жауапкершілікпен қарау;
- ✓ Табиғи сезімталдық, оқушылардың жас ерекшелігін ескеру;
- ✓ Ғылымилық, тек тексерілген ғылыми дәлелденген деректерге ғана сүйену;
- ✓ Экологияландыру адам организміне қоршаған орта факторларының әсерін білу;
- ✓ Ұлттық аймақтық ерекшеліктерді ескеру, салауатты өмір салты туралы ұлттық салт-дәстүрлерімен танысып оны ұстана білу;
- ✓ Үздіксіз оқыту, салауатты өмір салты дағдыларын үздіксіз қалыптастырып үнемі пайдалану;
- ✓ Әлеуметтендіру, салауатты өмір салтын ұстанған қоғам мүшесін дайындау.

Қазіргі кезде білім беру мекемелерінің алдында тұрған міндеттердің бірі – жас ұрпақтың салауатты өмір сүруге көзқарасын қалыптастыру, олардың денсаулығын сақтауға, қоршаған ортасын таза ұстауға және жоғары, сапалы білім алып, сол білімді келешектегі өмірінде пайдалана білуге тәрбиелеу.

Өмір салты мен денсаулық арасындағы өзара байланыс салауатты өмір салты ұғымын құрастырады. Салауатты өмір салтын насихаттауда, салауатты өмір сүру мәдениетін қалыптастыру мәселелерін жетілдіретін, осы саладағы басымдылықтарды анықтайтын ғылым да, өскелең ұрпақты оқыту, тәрбиелеу формалары мен жаңа әдістерді ұстанатын білім де қажет. Мектеп оқушыларының салауатты өмір салтын қалыптастыру туралы алған білімдері болашақ азаматтардың денсаулығын сақтап қалуға берік тірек болады. Мектеп оқушыларының салауатты өмір сүру мәдениетін қалыптастыру бұл:

- Біріншіден, жеке тұлғаның өзін қоршаған жансыз және жанды табиғи ортамен жан – жақты үйлесім тауып, өз ғұмырын Отаны, елі, отбасы және өзі үшін барынша пайдалы өткізу дағдысын қалыптастыру;

- Екіншіден, салауатты өмір салты – ол денсаулықтың үйлесімді дамып, сақталуы мен орнығуын қамтамасыз ету мақсатында денсаулықты нығайтуға бағытталған іс – шараларды жүргізу.

Мектептегі оқушы денсаулығын сақтау мен қалыптастырудың басты мақсаты: тұлғаның психологиялық, дене – қимыл әрекеттерінің мүмкіндіктері мен жас ерекшеліктерін ескеріп, гигиеналық ұғымдарды, салауатты өмір салтының уәждамаларын, жеке бас тазалығын жете түсіндіру;

Олардың мінез – құлқында белгілі гигиеналық тұрақтылықты қалыптастыру, өзіне - өзі қызмет ету, денсаулығын сақтау, нығайту, мәдени – гигиеналық мінез – құлық дағдыларын қалыптастыру болып табылады.

Бұл жеке адамның тіршілік етуге бағытталған мүмкіндіктерін қалыптастыру. біздіңше, адамның әлеуметтік – психологиялық және биологиялық жақтан салауатты өмір салтын қалыптастыруға мына жағдайлар негіз бола алады:

- белсенді қозғалыс нәтижесінде организмді шынықтыру дене тәрбиесі немесе спортпен шұғылдану;

физикалық еңбектің гигиеналық талаптарын жүзеге асыру;

- жеке және әлеуметтік гигиеналық талаптарын жүзеге асыру;

- қарым – қатынас және экологиялық мәдениетке жету;

- дұрыс жыныстық тәрбие алу;

- зиянды әдеттерден аулақ болу.

Салауатты өмір салтының бүгінгі маңызды мәселелерінің бірі – жасөспірімдер арасындағы ішімдікке салыну десек, қазіргі зерттеулерге қарағанда, оған салынуудың әлеуметтік – патологиялық дамуы мына себептерге байланысты екені белгілі болып отыр:

- әлеуметтік – экономикалық жағдай;

- отбасындағы психологиялық орта;

- жұмыссыздық, мақсатсыздық немесе шектен тыс бос уақыт, т.б.

Сондықтан балаларды жасынан салауатты өмір салтына қалыптастыруға күш салып, зиянды әдеттерден сақтандыруымыз керек. Денсаулық тәрбиесі – ортақ мәселе. Халық санының өсуі, оның сапасы, деннің саулығы мемлекет әл – ауқатының дамуына мұрындық болады.

Білім – қоғамды тұрақтандыратын, рухани мұраны сақтайтын, ұрпақты ұрпаққа сабақтастыратын құрал. Қолда бар мүмкіндікті пайдаланып оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін тиімді қолдану, жаңа технологияны әркімнің өз сабағында пайдалану арқылы оқушы жастарды халықтың дәстүр үрдісінде адамгершілікке, салауатты өмір сүруге баулу дені сау ұрпақ тәрбиелеу дене тәрбиесі пәні мұғалімдерінің басты міндеті. Олай болса, оқыту мен тәрбиелеудің ой елегінен өтетін әдіс-тәсілдерін, жаңашыл педагогтардың тапқан әдістемелерін біліп қана қою жеткіліксіз, оны әркім өз мүмкіндігінше күнделікті сабақта пайдалану қажет.

Сондықтан да мұғалім сабақты тартымды етіп теория мен практиканы ұштастыруында жаңа инновациялық технологиялардың тиімділігі баса назарда болуы қажет. Бұл мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынас, сабақты жақсы оқитын, спортқа бейім оқушылармен белсенді жұмыс істеп қана қоймай, барлық баланың дамуы үшін қолайлы жақсы ойлар туғызып, қабілеті жеткен жерге дейін еңбек етуін ойластыру. Барлық оқушылар өз қабілетін ең төменгі жеңіл тапсырмаларды орындаудан бастайды да, оларды міндетті түрде толық орындап болғаннан кейін ғана, келесі күрделі деңгейдегі жаттығуларды орындауға көшіп отырады. Бұл оқушылар арасындағы бәсекелестікті және әр оқушының өз қабілетіне, қызметіне сәйкес жоғары деңгейге көтерілуіне толық жағдай жасалады.

Осылай ойын элементтерін, әдістерін деңгейлеп орындату арқылы оқушылардың тапсырмаларды орындауда жинаған ұпайларын «даму мониторингі» кестесіне белгілей отырып, оқушы біліміне талдау жасап отыру қажет. Өтілетін тақырыптарға байланысты қызықты сергіту ойындарын ойнатудың да сабақ барысының сапасын арттыруға ықпалы көп. Атап айтсам: «Кім шапшаң?», «Көңілді ойындар!», «Мен чемпион!», сонымен қатар қозғалмалы ойындар және ұлттық ойындарды сабақта түрлендіріп өткізуге машықтандыру.

Дене шынықтыру пәнінде жаңа инновациялық технологияларды қолданудың орны орасан болары хақ. Оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, білім сапасын көтеруге сыныптан тыс спорттық шаралардың да маңызы зор. Соның ішінде қазақтың ұлттық ойындары мен қозғалмалы ойындарын, әр түрлі жарыстарын, тоғызқұмалақ, арқан тартыс, аударыспақ сынды ойын түрлерін өткізіп отыру керек. Сондай-ақ менің оқушылармен сабақтан тыс уақытта өткізетін ойынымның түрі волейбол. Осындай жұмыстарды жүргізу нәтижесінде оқушылардың белсенділігі артып, спортқа деген бейімділігі қалыптасады. Оқушылардың танымдық қабілеттерін артырып, салауатты өмір сүру, адам денсаулығы осы спортқа байланысты екендігін түсінеді. Нәтижесінде оқушылардың білім сапасы артып, оқу тоқсандарында жоғары сапаға қол жеткізуге болады.

Волейбол — командалық спорт түрі. Волейбол алаңында әрбір спортшы маңызды рөл атқарады. Волейбол ойыншысы биіктікке секіру қабілеті жоғары, реакциясы мықты, командаластарымен еркін түсінесетін, физикалық әлеуетін соққы жасау кезінде орынды пайдаланатын ойыншы болғаны жөн. Волейбол ойнаушы адамдардың бұл ойынды ұнатуының басты себептері: салауатты өмір салтын ұнату, ережелерінің оңай болуы және волейбол ойнау үшін көп құралдың қажет болмауы.

Волейбол ойынының қозғалысы адам баласына аса пайдалы табиғи қозғалыс пен дене мүшелерінің қимылынан жүгіру, жүру, секіру, лақтыру т.б. жаттығулардан тұрады. Бұл ойынды он жасар баладан бастап қай жаста болмасын ойнай береді. Сондықтан да, волейбол дене тәрбиесі пәні жаттығуларының бірі ретінде ең тиімді де ағзаға пайдалысы болып табылады. Ойын барысында нақты қозғалыс нәтижесінде ең бастысы адамның кординациясы қалыптасады. Қандай жаттығу болмасын, қозғалыс барысында нақтылы орындалады. Айталық, шабуылдау кезінде допты қарсыласының алаңға дәл түсіру, болмаса допты әріптесіне дәл бере білу, допты қарсыласының алаңына алдап тастау т.б. Демек адамның барлық қабілет-қасиетін қалыптастыратын ойынның бір түрі.

Волейбол ойынында ең әуелі, бастапқы тұрыс – ойын барысында еңкейіңкіреп, екі қолды шынтақтан бүгіп, басты көтеріп алдыға қарап тұру. Ұшып келе жатқан допты қағып алу үшін әр түрлі қозғалыстар орындалады. Алдыға, оңға, солға, аттау, допты қағу үшін секіріп барып қолға құлап түсу т.б. қозғалыстар орындалады.

Волейбол ойынында орындалатын бұрылыстар ойын процесінде негізгі рөл атқарады. Себебі, ойыншы ұшып келе жатқан допты қабылдап алу үшін міндетті түрде бұрылыстар орындайды. Ойыншы орнында тұрып бұрылууды, ұшып келе жатқан доптың бағытына қарай орындайды. Егер де доп тура келетіндей жағдай болғанда алдыға адымдап барып допты қайтарады. Жалпы бұл қозғалыстың барлығы доптың бағытына байланысты орындалады.

Ойыншылар допты ойынға қосудың бірнеше түрін игереді. Бірінші – жоғарыдан шабуылдап ойынға қосу. Допты шабуылдап ойынға қосқанда қарсы жақтың ойынын қиындатады. Әдетте, допты мұндай тәсілмен беруді меңгеру үшін иық-шынтақ буындарының қимылдық қабілеті мен күші жеткілікті болуы керек. Қарсыластарға допты қатты ұшырып беру үшін қолын сермегенде иық-шынтақ буындары бос қалады. Шабуылдың барлық әдістерін игеру – икемділік, күш, секірумен қатар, денені ауа кеңістігінде ұстай білу т.б. қасиеттерінің дағдылануына байланысты. Бұл құбылыс дененің үнемі қозғалыста болу қабілеттілігін арттыратын арнаулы жаттығуларды орындау нәтижесінде іске асырылады.

Екінші – бүйірден жоғарыдан шабуылдап беру. Бұл әдісте әрине қарсыластың ойындарын қиындата түседі. Бұған да допты жоғарыдан шабуылдап ойынға қосқан сияқты дағдылану керек.

Үшінші – допты астынан тура беру. Бұл әдіс допты жоғарыдан шабуылдап ойынға қосу сияқты емес, қарсыласына онша қауіп төндірмейді. Берілген бұл допты қарсыластар оңай қайтарады.

Төртінші – допты астынан жанамалап беру. Бұл допты да қайтарып беру үшін қарсыластарына қиыншылық тудырмайды. Міне, омындай әдістермен доп ойынға қосылады.

Қарсыластардың берген добын қағып алып, өзара ойнап қарсыластарына шабуыл ұйымдастырады. Енді осы қарсылас жағынан ұшып келген допты қабылдаудың екі түрі бар. Біріншіден – екі қолмен допты астынан қағып алады. Өз әріптестеріне береді, ал өз кезегінде шабуыл ұйымдастырады. Доп қисынсыз ұшып келген жағдайда, онда бір қолмен де қағып алуға болады.

Қорғаныс кезіндегі алаңдағы, яғни доп түсетін орынды біліп тұру – ойыншының ерекше қасиеттері болып табылады. Доп төмен қарай және тез берілсе, ондай жағдайды тез бағдарлау, тез қозғалып допқа ұмтылып құлай түсіп, болмаса айналып барып қабылдау – жеңіс бастамасы болып табылады. Демек, доп үнемі бақылауда болады. Бұл әдістерді үйренуде акробатикалық жаттығулардың пайдасы осындайда керек. Сөйтіп, арнаулы дайындық жаттығулары сабақ барысында волейбол айла – тәсілдерін үйренуде негізгі рөл атқарады. Алаңның қарсы бетінде 6 ойыншы қорғаныс жүйесінде алға қарай бұрыш жасап, қарсыластарының шабуылын қайтаруға дайын тұрады. Қарсы беттегі нөмері 6, 3, 4, 2 алаңдарында орналасқан ойыншылар допты өзара біріне-бірі беріп, тордың үстінен шабуыл жасайды. Яғни, шабуылшы допты бар күшімен қарсыластарына қарай ұрады. Осы кезде қарсыластар тобы тосқауыл қояды. Осы сәтте, 6-нөмірдегі ойыншы 2-нөмірдегі шабуылшының орнын қорғауға барады.

Қазақстандағы волейбол

Қазақстанда алғашқы жарыс 1926 жылы Қызылордада ұйымдастырылды. Қазақстан волейболы 20 ғасырдың 60-жылдары жақсы дамыды. Ол спорт шебері, КСРО-ның еңбек сіңірген жаттықтырушысы Октябрь Жарылғаповтың есіміне тікелей байланысты. Оның құрған «Буревестник» ерлер командасы 1969 жылы КСРО-ның, 1970 – 71 жылы Еуропа чемпиондарының кубогін жеңіп алды. Қазақстанда тәрбиеленген Валерий Кравченко, Олег Антропов, Надежда Смолеева 1968 жылы Мексикада өткен 19-Олимпиялық ойындардың, 1969 жылы Жәнібек Саурамбаев Еуропаның чемпионы атанды. Мұндай табысқа 1988 жылы Сеулдегі 26-Олимпиялық ойындарда Ольга Кривошеева, Елена Чебукина, Татьяна Меньшовалар жетті. Алматының АДК әйелдер волейбол командасы 1984 жылы КСРО-ның

чемпионы атанды. Волейболшылардың халықаралық одағы 1924 жылы құрылған; 1992 жылдан осы одаққа Қазақстан Республикасының Волейбол федерациясы мүше.

Жаңаша әдістерді сабақтарда үнемі қолданысқа енгізуде теория мен практиканың ұштасуына мән бергенде ғана жұмыстың мазмұндылығы көріне алады. Осы бағыттарда сын тұрғысынан ойлау және деңгейлеп оқыту технологияларының тиімді әдістерін дене шынықтыру пәнінде қолдануды ұсынамын. Алдымен «Дене шынықтыру пәні не береді?» – деген сұраққа:» Қимыл қозғалысты береді. Машықтандыру. Дене мәдениетін қалыптастыру. Денені шынықтыру, тәрбиелеу. Жалпы дамыту жаттығуларын меңгертеді. Мемлекеттік стандарттық бағдарламаны жоспарлай білуді, нормативтік тест жаттығуларды игертуді береді.

Дене тәрбиесі сабағында сын тұрғысынан ойлау технологиясын тиімді пайдалану. Осы технологияның шығармашылық бөлігін басшылыққа ала отырып, ой толғау жасауға болады. (мыс: дене шынықтыру сабағында сабақты ойын түрінде ұйымдастыру керек) осы арқылы, оқушылардың бейімділігін арттыруға болады. Күтілетін нәтиже - дене тәрбиесі пәніне деген қызығушылықтары артады. Оқушы шығармашылығы, өзін-өзі басқаруы, құрметі, эстетикалық талғамы артады. Дене шынықтыру сабағында 5-6 сыныптарға сергіту сәтін алуға болады. Өз тәжірибемде 5-сыныптарға өткізген «Эстафеталық жарыстар» атты сабағымда, алдымен оқушыларға ой толғау жасау мақсатында қазақтың ұлттық ойын түрлеріне тоқталуды, ұлттық ойындар туралы өз түсініктерін сұрай отырып, сабақ барысы кезінде орындатуды жоспарладым. Міне, осы арқылы оқушылар сабақтың жарыс түрінде топтық ойын әдісінде болатына көз жеткізеді.

Сабақты қызықты өткізу үшін мультимедиалық проектор арқылы қазақтың ұлттық ойындарының тарихын таныстырып өтіп, жасырылған сұрақтарды табуға машықтандыру, әр топқа белгіленген ұпай сандарына қарай бағалап отырдым. Кейін сабақ барысын: «Кім шапшаң?» бөлімі деп алып, бұл бөлімінде оқушылар белгіленген жерге дейін эстафеталық таяқшамен жүгіріп барып, белгілі жеріне жеткен кезде, тақтаға жазылып берілген есептерді шапшаң орындап шығып кейін қайтып келулері керек. Оқушылардың бұл бөлімде сабаққа деген қызығушылығының артуымен бірге, машықтанады, логикалық ойлау қабілеттері артады, қимыл-қозғалыс әрекеті дамиды.

Әр түрлі қимылдарды түрлі қарқында, бағытта, түрлі жылдамдықпен орындай отырып, адам ағза жүйесінде және ішкі құрылыстарына жақсы әсер алады.

Адам ойын үрдісі кезінде жоғары эмоциялды жүктеме және үлкен қуанышқа бөлініп, қанағат алады. Дене тәрбиесі жүйесінде волейбол ойынының маңызы зор

Балалар және үлкендер қажетті дағдыларды имене отырып, өз бетінше үнемі дене шынықтыруды жетілдіруге, ден саулықты сақтауға, көңіл күйін көтеруге және ұзақ өмір сүруге мүмкіндік бар.

Алдымен жеке тұлғаның әлеуметтік, құзіреттілігін дамытуды керек ету. Сол арқылы ұжымдық зерттеуге қол жеткізуге болады, яғни оқушының өзін-өзі басқарудағы әлеуеті артты.

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ САЛАУАТТЫ ӨМІР СҮРУ МӘДЕНИЕТИ МЕКТЕП ЖҰМЫСЫ ЖҮЙЕСІНДЕ

Байдалин С.Е. №101 МЛ
Жексенбаев Б.М., Оспанов М.Ж. №16 ЖББ ОМ

Қазіргі кезде білім беру мекемелерінің алдында тұрған басты міндеттердің бірі – жас ұрпақтың салауатты өмір сүруге көзқарасын қалыптастыру, олардың денсаулығын сақтауға, қоршаған ортасын таза ұстауға және жоғары, сапалы білім алып, сол білімді келешектегі өмірінде пайдалана білуге тәрбиелеу. Дені сау бала оқу процесіне белсене араласады,

әрдайым жайдары, көңіл күйі жоғары болады, өмірсүйгіш қалпынан таңбай, құрбыларымен де еркін араласып, ұстаздарына да жылы қабат танытады. Бұл тұлғаның барлық қырының танылуының негізгі шарты. Демек, баланың бойында денсаулық мәдениетінің қалыптасуына басты мән беру керек. Бала кезінен денсаулықтың заңдылықтары мен қарапайым қағидаларын бойына сіңіріп өскен бала өскенде де осы бағыттағы ізденісін жалғастыратыны сөзсіз. Оларды денсаулыққа деген жауапкершілік көзқарасты, дене мәдениетін қалыптастыру, әр сабақта осы жайларды еске салып отыру, оқытушының бағытталған жұмысы – балада өзге адамдармен қарым-қатынасты қалыптастыру, өз бетімен, өздігінен өмірлік процестерге жауап таба білу сияқты қасиеттерді қалыптастырады. Бала қоғамның ең жоғарғы құндылығы, одан жоғары тұрған ештеңе болмауы керек. Сондықтан да мектептің негізгі міндеті - әр оқушының денсаулығына нұқсан келтірмей, нығайта отырып, оқуға деген құштарлығын ояту, әрбір баланың өзіндік ерекшеліктерін ескере отырып, бала бойындағы қасиеттерін дамыту.

Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев халыққа Жолдауында: «Дене шынықтыру және спорт мемлекеттің басты қамқорлығы болуы қажет. Салауатты өмір салты ұлт денсаулығының кілті болып табылады» - деген болатын. Жақсы денсаулық адамның салауатты өмір іс- әрекеті мен экологиялық таза қоршаған ортаның жемісі. Оқушылардың денсаулығына қамқорлық жасауға біздің қоғамымыз мейлінше мүдделі. Барлық оқушылардың сабақтарда, сабақтан тыс уақытта салауатты өмір салтымен айналысу жағдайын ұйымдастыруға күн сайын қолайлы жағдайлар жасау керек. Бұл мақсаттарды іске асыру үшін оқушылар ең бастысы, адам өз денін сауықтырып, денсаулығын қалпына келтіре алады деген қағидаға сену керек. Осыны жүзеге асыра отырып, әр оқушының денсаулығын қалпына келтіріп, оны жақсарта түсуге арналған бағдарлама жасауға болады.

1. Сабақтан тыс уақытта сауықтыру шараларын жүргізу.

2. Күнделікті таңертеңгілік жаттығулар жасауға үйрету.

3. Сыныпта денсаулық сақтау шараларына арналған көрнекі құралдардың, стендтердің болуы. Оны жасауға ата-аналар мен балаларды қатыстыру қажет. Әр пән мұғалімі өз сабағында осы мәселелерді балаға терең жеткізіп отырса, онда нағыз жан-жақты дамыған болашақ жас ұрпақ тәрбиелеп шығарарымыз сөзсіз. Жас ұрпақтың спортты серік етіп, денсаулықтарын нығайта түсуі – бүгінгі күннің басты талабы.

Осы орайда, мектептегі мұғалімдердің, дене тәрбиесі мұғалімдерінің басты мақсаты өскелең ұрпақтың дені сау, дене бітімі мықты, көңіл күйі көтеріңкі, жаман әдеттерден аулақ болуға тәрбиелеу болып табылады. Оқушының рухани адамгершілік жан- дүниесі таза болумен қатар оның физиологиялық дене бітімі мен денсаулығы да жоғары дәрежеде болуы керек. Бұл мектеп ұжымының басты қағидасы болуы керек. Мектептердегі оқу-тәрбие жұмысын қазіргі заманның талаптарына сәйкес жүргізу, оқушының денсаулығын сақтау мен нығайту мәселелерін тиімді шешу мектеп мұғалімдерінің бірлескен нәтижелі еңбектеріне байланысты.

Қазіргі мектепте жұмыс істейтін мұғалімдердің мектептегі оқушы денсаулығын сақтау мен қалыптастырудың басты мақсаты: оқушының бойында тұнып жатқан ішкі-дүниесіндегі күш- қуат пен белсенділігін, өмірге деген қызығушылығы мен жаңаша көзқарасының ашылуына барынша мүмкіндік беру болып табылады. Бұл оқушының рухани дүниесінің тазаруына, теріс- пиғылды жат ойлардан арылуға көмек береді. Мектеп оқушысын салауатты өмір салтына тәрбиелеудің басты міндеттеріне мына төмендегілер жатады: халық педагогикасы элементтерін қолдану (ауызша халық шығармашылығы, салт-дәстүрлер, әдет-ғұрыптары, ұлттық ойындар т.б.); мектеп оқушысының бойында салауатты өмір салтын қалыптастыруда тиімді психологиялық-педагогикалық шарттарды қолдану; «салауатты өмір салты» - ұғымын қалыптастыру; салауатты өмір сүру туралы оқушыларды ынталандыру; оқушылардың өзін-өзі тәрбиелеуіне көмек көрсету; өз денсаулықтарын сақтауда, салауатты өмір сүру дағдыларында жауапкершіліктерін қалыптастыру. -Мектеп оқушыларының дене бітімінің дұрыс дамуы, денсаулығының нығаюы, жұмыс

қабілетінің артуы мен сыртқы ортаның қолайсыз жағдайына қарсы тұруына көптеген мүмкіндіктер береді. Мектеп оқушыларының салауатты өмір сүру мәдениетін қалыптастыру бұл:

Біріншіден, жеке тұлғаның өзін қоршаған жансыз және жанды табиғи ортамен жан-жақты үйлесім тауып, өз ғұмырын Отаны, елі, отбасы және өзі үшін барынша пайдалы өткізу дағдысын қалыптастыру;

Екіншіден, салауатты өмір салты – ол денсаулықтың үйлесімді дамып, сақталуы мен орнығуын қамтамасыз ету мақсатында денсаулықты нығайтуға бағытталған іс – шараларды жүргізу. Тұлғаның психологиялық, дене - қимыл әрекеттерінің мүмкіндіктері мен жас ерекшеліктерін ескеріп, гигиеналық ұғымдарды, салауатты өмір салтының уәждамаларын, жеке бас тазалығын жете түсіндіру; олардың мінез – құлқында белгілі гигиеналық тұрақтылықты қалыптастыру өзіне - өзі қызмет ету, денсаулығын сақтау, нығайту, мәдени – гигиеналық мінез – құлық дағдыларын қалыптастыру болып табылады.

Салауатты өмір салтын қалыптастырудың мазмұны мен ұйымдастыру формалары мынаны көздейді:

Жауапкершілік, өз денсаулығына жауапкершілікпен қарау;

Табиғи сезімталдық, оқушылардың жас ерекшелігін ескеру;

Ғылыми, тек тексерілген ғылыми дәлелденген деректерге ғана сүйену;

Экологияландыру, адам ағзасына қоршаған орта факторларының әсерін білу;

Ұлттық аймақтық ерекшеліктерді ескеру, салауатты өмір салты туралы ұлттық салт – дәстүрлерімен танысып оны ұстана білу;

Үздіксіз оқыту, салауатты өмір салты дағдыларын үздіксіз қалыптастырып үнемі пайдалану;

Әлеуметтендіру, салауатты өмір салтын ұстанған қоғам мүшесін дайындау. Ендеше баланың денсаулығын сақтай отырып, жұмысқа деген ынтасын арттыруда, денсаулық сақтау технологиясының алатын орны ерекше.

Денсаулық сақтай отырып білім беру принципі – оқушының дене және психологиялық денсаулығын дамытып, нығайтуға жағдай жасайды. Оны келесі құралдар арқылы жүзеге асыруға болады

-денсаулықты сақтап оқыту;

-дененің дамуын арттыру;

-санитарлық- гигиеналық ережелер мен нормаларды сақтау;

-салауатты өмір салтын насихаттау және т.б.

Денсаулық сақтау технологиясына негіздеп оқу–тәрбие үрдісін ұйымдастыруды төмендегідей қарастыруға болады:

1) сабақты денсаулық сақтау принципіне сүйене отырып құру;

2) сабақта денсаулық сақтау технологияларын қолдану;

3) қозғалыс қозғалыстарын ұйымдастыру.

Осы ұстанымдарды негіздеп жасөспірімдерді салауатты өмірге тәрбиелеу барысында мұғалімнің орны ерекше болуы тиіс. Мұғалім мектептегі басты тұлға қай мектептің болсын нәтижелі, жемісті жұмыс істеуі түптеп келгенде сол мектепте еңбек ететін әр мұғалімнің өз міндетіне, көзқарасына тікелей байланысты. Әрбір сыныпта ұстаз алдында отырған шәкірттерді де сол болашаққа барар жол үстіндегі талапкерлер.

Қазіргі заманда әрбір азаматтың бойындағы дене қозғалыстарының сапалық қасиеттері мен рухани күшін үйлестіріп олардың еңбек ету қабілетін арттыруға, мектеп оқушыларының денсаулығына, белсенді өмірін ұзартуға көп көңіл бөлініп отыр. Мектеп оқушыларының салауатты өмір салтын қалыптастыру туралы алған білімдері болашақ азаматтардың денсаулығын сақтап қалуға берік тірек болады. Әрбір адам өзін келешекте өмір сүруге әзірлеп отырады. Ал ғылым мен техниканың дамуына байланысты көптеген қол жұмыстары ой еңбегімен алмастырылып дененің қимыл-қозғалыстары азаюда. Соның салдарынан адам ағзасы көптеген өзгерістерге ұшырап әртүрлі аурулар белең алуда. Мектепте оқушы өзінің

11 жылын өткізеді. Ал мектепке келген оқушының денсаулығы жақсы, дене бітімінің мықты болуы шарт. Өйткені оқушының болашақ өмірі, мектептегі жетістіктері дене дамуының, денсаулығының мықтылығына тікелей байланысты.

Қорыта айтқанда, денсаулық – адамның ең қасиетті де, құнды қайталанбас, жоғалса қайта орнына қиындықпен келетін немесе орны толмас асыл қазынасы. Оқушылардың өміріндегі көп мезгілдерінің бірін өткізетін, оқушының бойында ағзаның өсуі мен дамуы, биологиялық және әлеуметтік жетілуі байқалып, өмірге деген көзқарасы, шығармашылық және жемісті іс – әрекеттіліктерге дайындығы қалыптасатын, ол орта – мектеп.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Салауатты өмір салтын тәрбиелеудегі оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеру мәселе. // Бастауыш мектеп. 2006. № 12. 48-50б.
2. Г. Икіманова. Саулық пен сымбат. - Алматы: Қайнар, 1991.
3. Дене мәдениеті – оқушыларды оқыту мен тәрбиелеу жүйесінде. Ізденіс-4.14.01.2014.жылғы Н.Ә.Назарбаевтың халыққа жолдауы.
5. «Дене тәрбиесі» оқыту әдістемесі.

МЕКТЕПАЛДЫ ДАЯРЛЫҚ ТОПТАРЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Кабдуова А.Е.Рамазанова А.А.
№15 ЖББОМ КММ

Өмірдің - негізгі мақсаты өзінді - өзің жетілдіру.

Оқу- инновациялық тәжірибедегі қолданылып жүрген жаңа технологиялар және қол жеткізілген нәтижелер.

«Бала ойында қалай болса, өскен соң жұмыста да көп жағынан ұқсас болады. Сондықтан келешек қайраткер азаматты тәрбиелеу алдымен ойыннан басталады.» А.С.Макаренко.

Баланың өмірге қадам басардағы алғашқы қимыл-әрекеті ойын, сондықтан да оның мәні ерекше. Қазақ халқының ұлы ойшылы А.Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала болама?» деп айтқандай баланың өмірді тануы, еңбекке қатынасы, психологиялық ерекшеліктері осы ойын үстінде қалыптасады.

Ойын-оқу үрдісіндегі оқытудың әрі формасы, әрі әдісі ретінде дербес дидактикалық категория. Сонымен бірге ойынды мұғаліммен оқушылардың бірлескен оқу әрекетінің өзара байланысты технологиясы ретінде де қолдануға болады. Бастауыш сынып оқушыларының мектепке келгенге дейінгі негізгі әрекеті ойын болса, оқу тәрбие үрдісінде олар біртіндеп ойын әрекетінен оқу әрекетін орындауға бейімделуі тиіс. Ол сабақ барысында пайдаланатын дидактикалық ойындар арнайы мақсатты көздейді және нақты міндетті шешеді. Ойын оқушылардың оқуға деген ынтасын арттыратын құрал. Сондықтан да бастауыш дайындық сыныптарында оқушылар сабақ үстінде ойынды көп қажет етеді. Оларға пайдаланатын ойындар оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай күрделеніліп отырады. Ойынды математика сабағында пайдалана отырып, балаларды саналы ойлауға үйретеміз. Нәтижесінде балалардың қаншалықты білім меңгергенін анықтауға болады. Мұндай ойынның көптеген түрлері бар. Сондықтан ойын балалардың жас ерекшеліктеріне және өтілетін сабақтың тақырыбына сай тандап алынғаны дұрыс. Бала ойын іс-әрекеті үстінде білімді қалай игеріп жатқанын, ал оқу үрдісінің қалай ойынға ұласып кеткенін аңғармай қалуы тиіс. Сонда ғана ойын және іс-әрекеттері табиғи бірлікте, болып, пәндік білім, білік

және дағдыны игеруге толық ықпал жасайды. Мысалы: дайындық сыныптарда сан санауға заттарды санап және олардың екі тобын салыстыруға, өлшеміне, пішініне және түстеріне қарай ажыратуға үйрету мақсатында «Жеміс жинау», «Өз орныңды тап», «Сан құрамын анықта», т.б. ойындар ойнатуға болады. Балалардың ой белсенділігін, саналы ойлана білімін дамыту, жетілдіру – мұғалімнің негізгі міндеті. Әр сабақта ойынды тиімді пайдалану сол сабақта өтілетін жаңа тақырыпты бала жақсы меңгеруіне әкеледі. Дайындық сыныптарында сауат ашу сабақтарында әріптермен, дыбыстармен танысу барысында балалар бірнеше ойын түрлерін ойнайды. Мысалы: «Санамақ ойыны», «Сөз ойла, тез ойла.», «Сөйлемді жалғастыр», «Жоғалған буынды тап.», т.б. Балалар ойын барысында өздерін еркін сезініп, іздімпаздық, тапқырлық әрекет танытып, түрлі психологиялық түсінікпен сезім әрекетіне сүңгиді. Ұлттық ойын ойнау арқылы ата-бабамыздан бізге жеткен, өткен мен бүгінгі байланыстыратын баға жетпес байлығымыз асыл қазынамыз. Ойын үстінде ауызекі сөйлесе білуін жақсартып, сөздік қорын байыту, қимыл әрекет жасауға деген талабын қанағаттандырып жетілдіре білу. Ойын баланың алдынан өмірлік есігін ашып, оның шығармашылық қабілетін оятады. Сонымен қатар ойын тынысы кең, алысқа мензейтін, ойдан-ойға жетелейтін, адамға қиял мен қанат беретін ғажап нәрсе. Я.А.Каменский «Ойын айналадағы дүниені танудың тәсілі», — деп атап көрсеткен болатын. Осы сөздің өзінен ақ балалардың танымдық әрекетін қалыптастыруда ойынның қаншалықты маңызы бар екенін түсінуге олады.

Проблема: Оқушылардың ойлау қабілетін дамыту үшін дидактикалық материалдардың болмауы, ойын құралдарының жетіспеушілігі, кабинеттердің талапқа сай болмауы ойын іс-әрекеті арқылы ойлау қабілетін дамытуға қиындық туғызып отыр.

Мақсаты: Оқу тәрбие процесін дұрыс ұйымдастыра отырып баланың ойлау қабілетін ойын іс-әрекеті арқылы дамыту.

Міндеті:

1. Оқу-тәрбие процесін жаңаша ұйымдастыра отырып, ойын әрекетін дамытуға мүмкіндік жасау.

2. Дұрыс ұйымдастырылған оқу орталықтарын құра отырып, балалардың ойлау қабілетіне арналған дидактикалық материалдарымен жағдайын тудыру.

3. Ата-ананы оқу процесіне қатыстыра отырып ойын әрекетін ұйымдастыру.

4. Қүзіреттілігі жоғары тұлға қалыптастыру.

5. Баланы ойын арқылы зерттейтін диагностикалық өлшеуіштерді құру.

Өзектілігі: Ойын процесі арқылы дербес танымдық іс-әрекет өрісіндегі құзырлығын қалыптастырып, бәсекеге қабілетті түлек дайындау қажеттілігі туындап отыр.

Болжам: Егер баланың жас ерекшеліктеріне сай ойын түрлерін ұйымдастырып, оқу барысында дұрыс пайдаланса және білімін дамытуда қолайлы жағдай туғызса, оқу ортасын талапқа сай құра білсе оқушыны дамыта оқытуға жағдай жасалады.

Нәтиже:

1. Дұрыс ұйымдастырылып, құрылған жоба арқылы бала қабілеттілігін дамытуға арналған жағдай жасалды.

2. Баланың ойлау қабілеттілігіне арналған ойын арқылы оқыта отырып дамытуға арналған материалдық жағдай толықтырылды.

Қорытынды

Оқу үрдісінде ойын түрлерін пайдалану – бағдарламада анықталған білім, білік және дағдыларды қалыптастыру, тиянақтау, бекіту немесе тексеру болып табылады. Сондайақ

мұғалім ойын түрлерін балалардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне сәйкес түрлендіре отырып, жаңа тақырыпты өткенде, өтілген материалдарды қайталағанда білімді тиянақтау және тексеру кезінде, яғни сабақтың кез келген сәтінде оқыту әдісі мен құралы ретінде пайдалануға болатынына көз жеткіземіз.

1. Құзіреттілік – тұлғаның өзара байланыстық қасиеттерінің жиынтығы.
2. Бәсекеге қабілетті – танымдық іс-әрекет өрісіндегі құзырлықтың қалыптасуы.

Мектепалды даярлық сыныптарында сабақтың өн бойы ойын әрекетін ұйымдастыру арқылы жүзеге асады. Себебі, 5-6 жасар бала сабақ оқығаннан гөрі ойын ойнағанды қалайды, зейіні тұрақсыз, бір іспен ұзақ уақыт шұғылдана алмайды. Бала ойынмен өседі. Халқымыз бала мінез-құлқының қалыптасуында ойын әрекеті де елеулі мән атқаратынын жақсы аңғарған. Ойында баланың қарым-қатынасы кеңейіп, таным қабілеті өседі, мінез-құлқы қалыптасады. Ойын баланың даму құралы, таным көзі, білімділік, тәрбиелік, дамытушылық, мәнге ие бола отырып, адамның жеке тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді.

Ойынды әрбір адам ойнап өседі, ойынды көп ойнаған адамның дүниетанымы кең, жаны таза, жүрегі нәзік сезімтал тұлға болмақ. Ойын адамның дамуына, қалыптасуына әр түрлі әсер береді.

Кей бала ойында шынайы өмірді бейнелесе, кей бала ішкі сезімін білдіреді. Ойын – бала табиғатымен егіз, өйткені бала ойынсыз өспек емес, жан-жақты дамымақ та емес. Ол – бала миын жаттықтыратын әрі тынықтыратын негізгі жаттығу. Мағжан Жұмабаев: «Ойын - баланың өз ісі. Баланың ойынына кірісуші болма. Баланы бір нәрсе бүлдірмес үшін тек шеттен бақыла. Есте болуы керек, бақылау деген сөз - қарауылда тұрған солдаттай қабағыңды түйіп, қарап тұр деген сөз емес, олай тұрсаң бала ойынына кірісуші болма!». Ойынның дамуына және баланың ойынға араласуына әсер ететін факторлар өте көп. Мысалы, үлкендердің ойынға басшылық жасауы, ойыншықтар, баланың өсетін ортасы, балалар ұжымы, баланың тәрбиесі т.б. Дегенмен де ойын тек әрекет емес, балалардың да, үлкендердің де қызығушылық ермегі, адамды рахат пен қанағат сезіміне бөлейтін іс-әрекеті. Бала тұрмақ, үлкен адамдар да әлі күнге дейін ойнайды, әрине ойынның түрлері де, мазмұны да сан алуан. Балалар ойыны әр алуан, оның өзгеріп отыруы балалардың жас және дара ерекшеліктеріне байланысты. Мысалы, сюжеттік рөлді, қимыл-қозғалыс, драматизация, музыкалық, дидактикалық, құрастыру, ұлттық, спорттық, дамытушы ойындардың түрлері бар. Әрқайсының өзіндік мәні, ерекшеліктері, мазмұны, ережелері, тәртібі, білімдік, тәрбиелік, дамытушылық функциялары бар.

Ойын балалардың негізгі іс-әрекеті ретінде психологиялық, анатомиялық-физиологиялық, педагогикалық маңызы зор қызметтер атқарады.

Балалар ойындарының тәрбиелік маңызын жоғары бағалай келіп, А.С.Макаренко былай деп жазды: «Бала өмірінде ойынның маңызы зор, ересек адам үшін, еңбектің, жұмыстың, қызметтің қандай маңызы болса, нақ сондай маңызы бар. Бала ойында қандай болса, өскен соң жұмыста да көп жағынан сондай болады. Сондықтан келешек қайраткерді тәрбиелеу алдымен ойыннан басталады». Ойын - қанағат алу үшін жасалатын іс-әрекет. Оқуда да, еңбекте де ойын элементтерін қолдануға болады. Ойын туралы көптеген теориялар бар. Солардың бірін алғаш рет жасаған Ф.Врубель. Ол ойын арқылы бала өзін-өзі көрсеткісі келеді дейді. М.Лазарус жұмыстан кейін дем алу теориясын, Г.Спенсер денедегі артық энергияны шығару, К.Круз тіршілік үшін күреске әзірлеу ойындарының, С.Л.Рубинштейн еңбекке дайындайтын ойындарының теориясын жасады. Ойын әлеуметтік қызмет, ол баланың жасына қарай, өзін қоршаған ортаны танып білуге, оны өзгертуге құштарлығын

арттыратын құрал. Онда танымдық және бағдарлық қызмет бар. Ойын арқылы бала білім алады, тәрбиеленеді, қоғамды құрметтеуге үйренеді, ынтымақтасып жұмыс істеуге дағдыланып, ұтылуға емес, ұтуға тырысады. Ойын баланың психикасында сапалы өзгерістер туғызады, оқу әрекетінің негіздері қаланады. А.М.Горький: «Ойын арқылы бала дүниені таниды» - десе, А.С.Сухомлинский: «Ойынсыз ақыл – ойдың қалыпты дамуы жоқ және болуы мүмкін емес. Ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті, ол арқылы баланың рухани сезімі жасампаз өмірмен ұштасып, өзін қоршаған дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз – ұшқын, білімге құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты» - дейді.

Баланы тәрбиелеуде ойын технологиясының берері мол. Ойын кезінде жеке тұлғаның өзін-өзі басқару қабілеті жетіліп, қалыптасады.

Ойынның дамытушылық қызметінің маңызы өте зор. Ойын үстінде бала өз еркімен, ықыласымен барлық зейінін аударып істегендері күннен күнге өрлеу, даму үстінде болады. Ойын- бала қызығуының ұйымдастырылған мәдени стратегиялық кеңістігі. К. Д. Ушинский баланың ойынға деген қызығушылығы жөнінде былай дейді: «Ойын- балалар үшін шындық. Ал шындық қоршаған ортадан да қызық, бала үшін қызықты болу түсінікті, өйткені онда өзіндік іс- әрекет көрінеді. Бала ойын әлемінде өмір сүреді, оның ізі шындық, өмірге қарағанда терең қаланады.»

Балалар ойын кезінде өз жетістіктері мен кемшіліктерін біліп отыруы тиіс. Дұрыс орындалған ойында жақсы қатысқан оқушылардың аттары аталып отыруы керек. Ойын түрі белгіленген уақыт ішінде өтеді.

Балаға бір рет кездескен ойынның бәрі жаналық, бәрі де ғажап дүние. Ойын арқылы баланың бойында адамгершілік қасиеттер қалыптасып, психологиялық қабілеттері жетіледі. Мағжан Жұмабаев халықтық педагогика негізінде бала мынадай мән берген: «Баланың қиялы, әсіресе ойында жарыққа шығады. Айналасындағы тұрмыстан нені көрсе, соны істейді. Ойын балаға кәдімгідей бір жұмыс. Ойнағанда бала жанындағы нәрселерді пайдаланады». Оқытудың белсенді тәсілдерінің ішінде дидактикалық ойындар ерекше орын алады. Кезінде А.В.Луначарский: «Ойын – белгілі дәрежеде барлық адамзат мәдениетінің негізі болып саналады! – деп жазды.

Дидактикалық ойын – кішкене балаларға тән оқыту формасы болып табылады. Арғы тегі ойынды өлеңмен, қимылды ұштастыру негізінде жатыр.

Міндеті – ойынның оқыту сипатын, оның мазмұны баланың танымдық әрекетін дамытуға бағытталады.

Дидактикалық ойындарға қойылатын талаптар:

1. Ойынға берілген уақыт оқушыны жалықтырмайтындай болуы;
2. Тақырып аясынан ауытқымай, оның мазмұнын ашуы қатаң ескеріледі;
3. Ойынға қажетті материалдар алдын ала даярлануы;
4. Ойынның оқушыға беретін білімдік және тәрбиелік мәні болуы;
5. Оқушының жан-жақты дамуына, танымдық қызметінің артуына әсер етуі керек.

Дидактикалық ойындардың мазмұны мыналарды қамтуы тиіс.

1. Сыныптағы бағдарлама материалға, оның ішінде нақты сабақтың мазмұнына сай болып, тапсырманың мәнін ашу керек.

2. Ойындардағы тапсырмалардың әр түрлі тәсілмен орындауын қадағалау және оқытудың тәрбиелік ықпал ету қажет ықпалын күшейтуге ықпал ету керек.

3. Дидактикалық ойындар нақты, қысқа, қызықты, тартымды болуы міндетті.

4. Дидактикалық ойындарда қолданылатын материалдар мен көрнекіліктер қарапайым болып, олардың жасалуы мен дайындалуы тез әрі жеңіл болуы шарт.

5. Дидактикалық ойындардың нәтижелері, тапсырма жауаптары қорытындылануы тиіс.

Дидактикалық ойын барысында есту, көру, сезіну, қабылдау сияқты үрдістері дамиды. Мұндай ойындарда балалардың ептілігі, қимылдың әдемілігі дамып қалыптасады, кеңістікті, уақытты бағдарлауға үйренеді, тәртіптілік, ойын ережесіне бағына білу сияқты адамгершілік сапаларын қалыптастырады. Мысалы, математика сабақтарында ойындар арқылы оқушылар әр түрлі амалдар мен жаттығулар орындайды, сөйтіп, олар математикалық сипаттағы қиыншылықтарды меңгергендерін тіпті байқамай қалады. Бұл ойындар жай ғана емес, оқу ойыны болып табылады.

Ойын технологиясы мектепалды даярлық сыныптарында кең тараған технология болып табылады. Бұл ойындарды әрбір сабақта түрлендіріп қолдануға болады. Көрнекіліктер тартымды болса, балалар қызыға қатысады.

Қорытынды. Ойын оқу процесін ширатады, баланың оқуға деген ынтасын арттырады, сабақ қызықты өтеді. Ойын белгілі бір қабілеттердің қосындысы, оны былай көрсетуге болады: зейін + қабылдау + ес + ойлау + пайымдау. Ойынды халқымыз балаларын тәрбиелеуде ертеден пайдаланған. А.Байтұрсынов «...баланы ойынға үйрету, ойынға қатыстыру арқылы ойыны қайсы, үйретуі қайсы екенін балалар айырмастай, сезбестей етіп үйретуі керек» деген қағидасын басшылыққа алған жөн. Ойын – үйрету әдісінің ерекше түрі. Ол үйренуді мәжбүр етпейді, баланың өз еркімен, ынтасымен орындалады. Ойын әдісі мына бағытта жүргізіледі:

- үйретудегі оқушының міндеті ойын арқылы шешіледі;
- оқушыларға жаңа ұғымдар меңгертуге қажетті оқу материалы ойын құралы ретінде пайдаланылады;
- үйрету де, үйрену де ойын – жарыс түрінде жүргізіледі;

Біріншіден, ойын баланың жас шамасына байланысты ерекшеліктерін жақсы білуге көмектеседі. Бұл арқылы баланың психологиясына жете үңіліп, мінез-құлқын білуге болады. Екіншіден, ойын баланың жауапкершілігін арттырады, ұйымшылдыққа тәрбиелейді. Кез келген бала ешуақытта жалғыз ойнамайды, қатар құрбыларымен бірлесіп ойнайды. Топқа бөліп жүргізілетін ойындарда оқушы өз тобының жеңіп шығуына өзінің тікелей қатысы барын ұғынады. Басқалардың алдындағы жауапкершілігін сезінеді де, берілген тапсырманы ынтамен, зейін сала ықыласпен орындауға тырысады. Сонымен бірге олардың бойында бауырмалдық, жанашырлық, ізеттілік, үлкенді сыйлау, кішіге қамқорлық сияқты жақсы қасиеттер қалыптаса бастайды. Үшіншіден, ойын арқылы бала оқу материалын жеңіл түсініп, терең меңгереді және оны ұзақ уақыт бойы есте сақтайтын болады, сабаққа қызығушылығы арта түседі.

Дидактикалық ойындарды тиімді қолдана білсек, оқушылардың рухани дүниесін ізгілендіруге, жеке тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруға жол ашамыз.

Ұлттық педагогика негіздерімен оқушыларды оқыту арқылы олардың өз халқын сыйлауға, туған тілін құрметтеуге үйренеді. Бұл оқушылар бойына бір-бірімен қарым-қатынас кезінде өзара кішіпейілдікпен қарауды, әдеп сақтауды, сыпайы сөйлесуді қалыптастырады және соның нәтижесінде балалардың тіл мәдениеті жетіледі

Қолданылған әдебиеттер:

1. «Мектеп алды даярлық» №5 2007жыл

2. «Отбасы және балабақша» №1 2008жыл
3. «Отбасы және балабақша» №3 2003жыл
4. «Отбасында және балабақшада баланы
5. «Мектепке дайындау бағдарламасы» 2011жыл
6. «Тәрбие құралы» 2012жыл

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ПОЛИМӘДЕНИЕТТІ ТӘРБИЕ БЕРУ, ОЛАРДЫҢ БОЙЫНА ДРАМАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ТОЛЕРАНТТЫЛЫҚ НЕГІЗДЕРІН СІҢІРУ ҚҰРАЛЫ

Сыздыкова А.Т. Бустекбаева М.М.
Қарағанды қаласы КМҚК «Толағай» балабақшасы

Маңыздылығы - балаға бүлдіршін кезінен полимәдениетті тәрбие беру отбасында да, қоғамдық мектепке дейін тәрбие беру жүйесінде де қалыптаса бастайды. Мұнда әсіресе, ересектердің – ата-аналар мен тәрбиешілердің рөлі өте орасан.

Бұрын біздің санамызға сіңірілген, балалар әлі жас, олар кейбір күрделі де, ересек ой-сананы қажет ететін мәселелерді түсінбейді, олармен саясат туралы, әлеуметтік проблемалар туралы, азаматтық құндылықтар туралы, ұлттық қарым-қатынастар туралы ой бөлісу қажет емес деген ұғым келмеске кеткен. Кейбір ересек адамдар баланың өмірлік ұстанымдарын нақты анықтап алуына аса зер салудың қажеттілігі жоқ деп ойлайды. Тіптен олай емес, мақсаттардың өз-өзінен анықталатын кезі әлі-ақ келеді. Олар өте қателесіп отырған әлі-ақ түсінетін болады.

Әрбір ересек адам баланың өзге ұлттың адамдарына деген толеранттылығын тәрбиелеуге деген өзінің жауапкершілігін сезінуі міндетті. Тәрбие берудің маңызды құралдары: жеке үлгі көрсету, сөз, көркем әдебиет, халық ауыз әдебиеті шығармалары, қолданбалы-қолөнер бұйымдары, музыкалық шығармалар, әртүрлі ойын түрлері болып табылады. Мысалы, драмалық ойындар мектепке дейінгі балалардың мотивациялық-эмоционалдық саласына жағымды ықпал етеді, басқа адамдардың өміріне үнлдіріп, зейіндерін аударады.

Басымдық бағыттардың бірі – мектепке дейінгі жастағы балаларға ұлттық және өңірлік мұралар мен елдің, өлкенің тарихын таныстыру болып табылады. Ересек мектепке дейінгі жастағы балаларға полимәдениетті тәрбие беру міндеттері:

1. Балалардың маңындағы басқа ұлт өкілдеріне деген қарым-қатынастарын сипаттау (орыстар, татарлар және т.б.).

2. Әлем халықтарының ертегілерінің негізінде құрылған, этномәдениет пен оны құрушыларға оң көзқарастарын қалыптастыратын драмалық ойындардың мүмкіндігін анықтау.

3. Фольклорлы ертегілерді іріктеуді нақтылау және толықтыру.

4. Балалардың бойына өзінің және басқа ұлттарға деген эмоционалды-жағымды қатынастарын қалыптастыратын, орыс ертегілері мен басқа халықтардың ертегілерінен драмалық ойындар өткізу әдістемесін әзірлеу.

Егер осы мақсатты іске асыру кезінде балалар туған халқының тарихы, оның мәдениеті мен өзге ұлттардың мәдениеті, олардың тілі, тарихы, шығармашылығы туралы білім алатын болса және өздерінің әсерлерін драмалық ойындарда көрсете алса, онда біздің мақсат пен міндеттеріміз орындалды деп есептеуге болады. Осыдан келіп күтетін нәтижелеріміз:

1. Балаларда әлем халықтарына деген жағымды түсініктер қалыптасады, ең алдымен бұған өзінің ұлттық мәдениетін тану арқылы қол жеткізеді. Дәл осыған байланысты – басқа халықтардан алған құндылықтары, мәдениеті барынша түсінікті және әсерлі болып келеді.

2. Басқа ұлттарға деген гуманды ойлардан қалыптасқан нақты өмір шындығына дейін эмоционалды жағымды қатынастар қалыптасатын болады.

Ертегімен, осы шығарманы ойлап шығарған халықтың тұрмысымен, өмірімен таныстыру. Балалардың коммуникативті ерекшеліктерімен, артистизм мен сахнада ойнау дағдыларын дамытумен жұмыс. Балаларға музыка тыңдату, қолданбалы-қолөнер бұйымдарын (оның ішінде ұлттық киімдер, оның элементтері), олардың жеке белсенді қызметтерін: халық аспаптарында ойнау, халық әндерін орындау, хор жүргізу, ертегілердегі қажетті кейіпкерлерді, көріністерді сомдау: көркем шығармашылығын жарыққа шығару (сурет салу, жапсыру, конструкторлық қызмет). Ата-аналардың көмегімен драмаларға арналған атрибуттар мен деректемелерді әзірлеу. Сонымен бірге жеке көркемдік қызметі жандана түседі. Балалар кейіпкерлерін түсіне біледі, олар үшін уайымдайды, ең бастысы, әлеуметтік шынайы өмір туралы түсініктері қалыптасады. Енді олар «интеллектуальды-эмоционалды байланыстар» жасай алады. Осыдан келе драмалық ойындарды ұйымдастыруға көп көңіл бөлінеді. Балалардың мінез-құлқында «интеллектуальды-эмоционалды байланыстар» олар рөлдерді ойнағанда, жеке рөлдерді шығарғанда, рөлдік іс-әрекеттер кезінде барынша айқын көрініс береді, сюжеттің дамуы оларды толқытқаны сонша - өздерін олармен теңдестіріп, сүйікті образдарының бейнесіне ене түседі, оның адамгершілік қасиеттеріне, ұлттық калоритіне шындап беріледі. Басқаша айтқанда, біз эмоционалды-жағымды көңіл-күйдің белгілі бір халықтың мәдениетінің элементі ретінде ертегідегі қарым-қатыстарына ұласқанын көре аламыз.

Халықтық мәдениет нақты бір қасиеттердің, ойлау ерекшеліктерінің, мінез-құлықтың таптаурын жолдарының қалыптасуына ықпал етеді, жеке тұлғаның әлеуметтік-этникалық өзін-өзі билеуіне әсер етеді.

- Халықтық мәдениет – ұлттық мәдениеттің негізі. Сол себепті баланы жалпыадамзаттық мәдениеттің жетістіктерімен таныстыру дәл осы негіздерден бастау қисынды болып табылады.

- Халықтық мәдениет әлемі балаларға орыс халқының адамгершілік құндылықтарына: еңбексүйгіштікке, қайырымдылыққа, табиғатты, туған жерді сүйуге жол ашады.

- Халықтық мәдениет мектепке дейінгі балаларға қолжетімді түрде: ойындарда, өлеңдерге, ертегілерде, костюмдерде, үй керек-жарақтарында көрініс береді. Осындай әдемі де мазмұнды әлем балаларға да сол себепті қызықты болып көрінеді.

- Әсіресе оқыту пәні балаға ойынға белсенді қатысушы болуына мүмкіндік береді. Ол өзін әртүрлі рөлдер мен іс-әрекеттерде сынап көреді. Өлең айту, билеу, сурет салу, құрастыру, театралды қойылымдарға қатысу, ертегі кейіпкерлерінің жұмбақтарын шешу – осының бәрі халықтық мәдениетті үйрену дегенді білдіреді, сонымен бірге, баланың жеке басын жан-жақты дамытуға мүмкіндік береді.

- Тілдік аспекті де тартымды болып табылады. Сонымен бірге күнделікті өмірде орыс тіліне деген қатынастар әлі де жеткіліксіз, ауыз әдебиетінің шығармалары әдемі, бейнелі және поэтикалық сөйлей білу үлгілерін беріп отырады.

- Халықтық мәдениетті үйрену (әсіресе театрланған мерекелі әрекеттерге, шеберхана жұмыстарына даярлық және қатысу) тек баланың жеке басын дамытып қана қоймайды, сонымен бірге адамдармен қарым-қатынас жасау дағдыларын да қалыптастырады, тәрбиешіге ұжымды әлеуметтендіруге, тәрбие процесіне ата-аналарды тартуға көмектеседі.

Осылардың бәрін ескере келе рухани-адамгершілік қасиеттерін тәрбиелеу негізінде халықтық ойыншық құралдары арқылы мектепке дейінгі балаларды халықтық мәдениетке қызығушылықтарын тәрбиелеудің тиімді процесін қамтамасыз ететін педагогикалық жағдайларды теориялық негіздеу және іс жүзінде апробациялау болып табылады. Мен мектепке дейінгі балалардың халықтық мәдениетке қызығушылықтарын тәрбиелеудің тиімді процесі мынадай жағдайлардан келіп шығады деп ойлаймын:

- мектепке дейінгі балаға халықтық мәдениеттің субъектісінің жалғасы және алға апарушысы ретінде қарау;

- мектепке дейінгі балаларды халықтық мәдениетті жеке тұлғаның басты құндылығы ретінде қабылдауына ықпал ететін әртүрлі белсенді шығармашылық қызметке тарту;

- баланың эмоционалды-шығармашылық, мәдени-этнопедагогикалық ортасын қамтамасыз ететін мектепке дейінгі білім беру мекемелерінің ортасын құру;

- мектепке дейінгі балалардың халықтық мәдениетке қызығушылығын дамытудың диагностикалық ұстанымын қалыптастыру;

- балалардың әртүрлі бағдарламалар мен іс-әрекет түрлерін теркін аңдауын білдіретін бағдарламалық-мақсатты ұстаным;

- халықтық мәдениетке балалардың қызығушылығын тәрбиелеу процесінде білім беру субъектілерінің мақсатты институционалды өзара қарым-қатынастары.

Негізгі міндеті – балалардың ертегіні тыңдау кезінде алған әсерлерін драмалық ойындар кезінде пікірталастар арқылы нақты өмірге айналдыруы, пікірлерін білдіруі, бастамалар жасауы, атрибутикалар әзірлеуі болып табылады. Өзара байланысты құралдар мен әдіс-тәсілдер кешені арқылы балалар басқа ұлттармен тікелей байланысқа түседі, олардың мәдениетімен танысады, біздің ойымызша ойын барысында туындаған ниеттестік, тіліктестік көңіл-күйлерін бекіте түседі.

1. Балалардың басқа ұлт өкілдерінің мәдениеті, тұрмысы туралы білімдері кеңейеді, ұлты басқа құрбы-құрдастарымен қарым-қатынас жасау сезімдері оянады. Эмоционалды сипатта ғана емес, сонымен бірге оның балалардың сол халық туралы білімдері мен түсініктерін білдіретін мазмұны да болады. Сондықтан:

* Эмоционалды қарым-қатынас саласында маңызды компонент мәдени тәрбие беру болып табылады.

* Өзінің туған халқына, оның мәдениетіне және басқа ұлттарға, олардың тіліне, тарихына, шығармашылығына бірыңғай оң көзқарастарын қалыптастырады.

* Баланың ой санасы өскен сайын қасында жүрген басқа ұлт өкілдеріне, олардың мәдениетіне деген түсініктері қалыптасады.

* Көтеріңкі эмоционалды жағдайда ұлттық және ұлтаралық проблемаларды балаларды өзінің туған халқы мен басқа халықтардың жалпыадамзаттық адамгершілік құндылықтарға еліктіру – эмоционалды-жағымды қатынастарды қалыптастырудың оңтайлы жолы болып табылады.

* Әлем халықтарының ертегілері – жалпыадамзаттық, адамгершілік құндылықтардың қайнар көзі, олардың тәрбие беру әлеуеті олардың өзектік функцияларын атқара отырып, дайындау және ұйымдастыру кезінде барынша жан-жақты ашылады, сонымен бір мезгілде балалардың білімдері мен түсініктері кеңейеді, соның негізінде мақсатты педагогикалық ықпал ету барысында ертегілерге - кез келген этникалық мәдениеттің элементіне, оны шығарған халықтың өкілдеріне деген жағымды көзқарастары қалыптасады.

Әдебиеттер тізімі

1. Ушинский К.Д. М, «Педагогика» 1988 г, Собр.соч.Т.2,с 161
2. Муналбаева У.Д. «Атамекен – очаг духовного воспитания»,
3. Журнал Білім-Образование 2004.-№ 4.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДАҒЫ МНЕМОКЕСТЕНІҢ ТИІМДІЛІГІ.

Дырымбетова А.П., Сеилова А.Т.
«Қуаныш» б/б КМҚК, Қарағанды қаласы

Мектепке дейінгі білім - бұл бала тұлғасы мен санасының дамуы қуатты жүретін ерекше құнды, қайталанбайтын кезеңі. Сондықтан да мектепке дейінгі оқыту мен тәрбиелеу үздіксіз білім берудің алғашқы баспалдағы. Осыған сәйкес балаға белгілі бір көлемдегі білім, білік, дағдылары меңгертумен бірге, оларды тәрбиелеу бүгінгі күннің талабы.[1, 12-136]

Бүгінгі таңда қоғамымыздың даму бағытында жан - жақты дамыған сауатты-саналы адамзат тәрбиелеу мәселесі жүктеліп отыр. Баланы білім алуға, оқуға қызықтыра отырып, тұлғаны қалыптастыруға болады. Мектепке дейінгі жастағы балаларды тәрбиелеу мен оқыту кешенді көзқарас қалыптастыруда түрлі қырынан дамытатын оқу ойындарға көп мән беріледі.

Зерттеу мақсатында мектепке дейінгі ұйымның ортаңғы тобы үшін «Көркем әдебиет» бөлімінде рухани азықтың қайнар бұлағы. Баланың өмірден алған әсерін тиянақтап, ауызша айтылған ақыл-өнегені оның зердесіне жеткізіп, орнықтыратын тәрбие құралы - әдеби шығармалар. Мектепке дейінгі балалардың сөздік қорын дамытуына әсер етуі, сөйлеу тілін, өз ойын, әңгімелеуді грамматикалық құрылымда дұрыс меңгертіп, ойын - тапсырмалар орындау арқылы жаттықтырып отыру керек. Осы уақытта балалардың оқу процесі олар үшін қызықты, дамытушы және жаттықтырушы болуын қадағалауымыз керек. [2,12]

Өзіміздің жұмысымызда балалардың байланыстырып сөйлеуін дамыту үшін мнемокестені қолданғанды жөн көрдік.

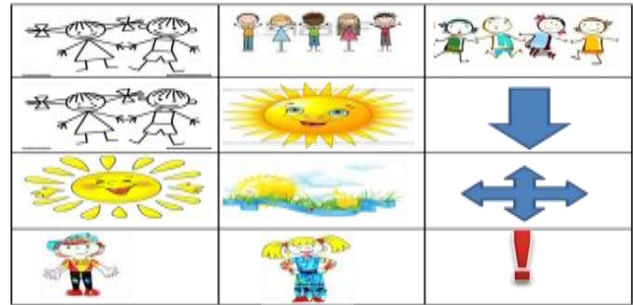
Мнемокесте - есте сақтау қабілетін жеңілдететін және қосымша ассоцияларды құраумен есте сақтау көлемін кеңейтетін әр түрлі тәсілдердің жүйесі.

Әдістеменің ерекшелігі заттардың бейнесін емес, ал оларды есте сақтау үшін таңбаларды қолдану. Бұл балаларға сөзді таңдау мен оны есте сақтауды біршама жеңілдетеді. Таңбалар тілдік материалға максималды жақындатылған.

Балалардың сөздік қорларын молайтып, дамытып дұрыс жүйелі түрде өз ойларын жеткізе білулері, есте сақтау қабілеттерін жақсарту үшін, кез-келген оқу іс - әрекетінде алға қойған мақсатқа жету үшін, мнемокестені пайдалану тиімді. Зерттеу мақсатында оқу іс - әрекеттерінде біз үнемі мнемокестені пайдаланымыз. Мысалы көркем әдебиет оқу іс - әрекетінде тақырыптарды меңгеруде жүйелі түрде пайдаланған мнемокестелердің нұсқаларын келтірдік.

Мотивациялық - қозғаушылықта балаларды шаттық шеңберіне тұрғызып бір-бірлеріне жылы лебіздерін білдіреді. Шаттық шеңберіндегі мәтінінің мазмұнына сай

мнемокесте тақтаға ілінеді. Бұл балалардың сөзбен ғана емес, кесте арқылы көзбен көріп, көңіл - күйлерін қуанышқа бөлейді. [3,2-136]

ШАТТЫҚ ШЕҢБЕРІ

Қуан, шаттан, ала қай!

Қуанатын күн келді.

Күліп шықты күн бүгін.

Қайырлы таң!

Қайырлы күн!

Ойын мнемокесте қолдану барысында ең басты элемент болып саналады. Мнемокестені қолдану әдісі - баланың ынтасын ұйымдастырылған оқу іс-әрекетке аударуға, көңіл қойғызуға, қабылдауын жеңілдетуге, білімді толық игеруге көмектеседі, эмоциялық бояу береді.

Жұмбақ жасырғанда да мнемокестенің маңызы зор, жұмбақты тыңдай отырып, мнемокестені көре отырып, жұмбақтың шешімін тез табуға машықтандырамыз:

Шамамен зырлап желетін.
Шаңғы, коньки тебетін.
Аққала жасап ойнайтын.
Қай мезгіл деп ойлайсың?
(Қыс)

ЖҰМБАҚ

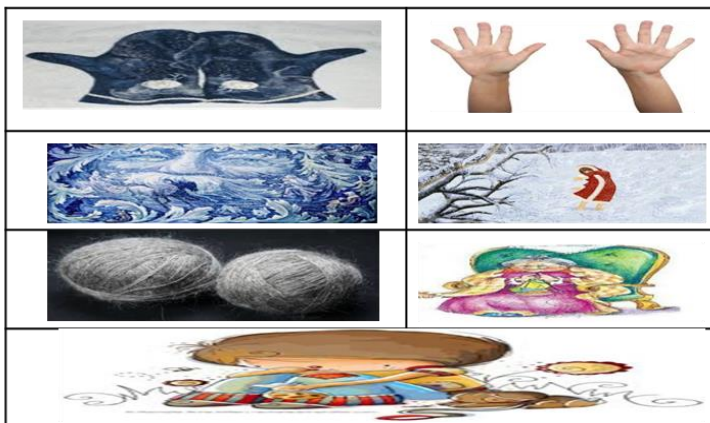
Мнемокестелер тақпақтарды жаттаған кезде ерекше тиімді. Оның мазмұны мынада: әр сөзге немесе кішкентай сөз тіркесіне сурет (бейне) ойдан шығарылады. Осылайша, барлық тақпақтар сызба түрінде бейнеленеді. Бұдан кейін бала графикалық бейнені қолдана отырып, есте сақтау арқылы тақпақты бүтіндей дыбыстайды. Тақпақты жаттауға үйрету үшін керек суреттерді қолдану балаларды қызықтырады, ұйымдастырылған оқу іс - әрекетін ойынға

айналдырады. Суреттермен ілесе жүретін тақпақты тыңдағаннан кейін бала оны біршама тезірек есте сақтайды. Алдымен таңдалған тақпаққа тірек суреттерін іріктеп алу керек. Суреттер айқын танылатындай болуы қажет. Оны оқығаннан кейін балалар тірек суреттері бойынша айтып береді.

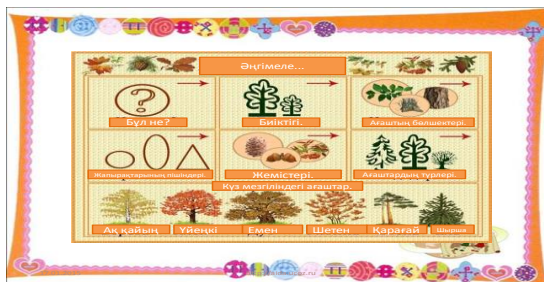
Оқу іс-әрекеті «Көркем әдебиеті» бойынша «Қолғап» өлеңімен таныстыруда мнемокестені қолдандық.

Қолғап

Жоғалыпты қолбағым,
Тыз-тыз етті қолдарым,
Сорып аяз тастады,
Естен кетпес тоңғаным.
Қолғаптық жіп шығарып,
Тоқыды әжем біз алып.
Мен отырмын ұяттан
Тоңғандай боп, қызарып.

Балаларды оқу іс - әрекеттерді меңгертудегі көрнекілік, сөздік, ойындық, тәжірибиелік әдістердің барлығы қолданылады. Қорыта келгенде, мнемокестелер арқылы оқыту балалардың тілдерін дамыту, танымдық, есте сақтау қабілеттері артады. Әр педагог балаларды оқытудағы қолға алған мақсаттарына жетеді. Қоршаған ортамен таныстыру оқу іс - әрекеттерін меңгеруде де табиғат, жануарлар, өсімдіктермен таныстыруда да мнемокестелерді қолдандық. [4,1-26]

Балалардың тақырыпты меңгерулерін жақсарту үшін инновациялық технология мнемокестені пайдалана отырып, балаларды оқытудағы көрнекілік, ойындық, сөздік, тәжірибелік әдістердің барлығы қолданылды; сұрақ - жауап, көрсету, түсіндіру әдіс - тәсілдері арқылы көздеген мақсатымызға жеттік.

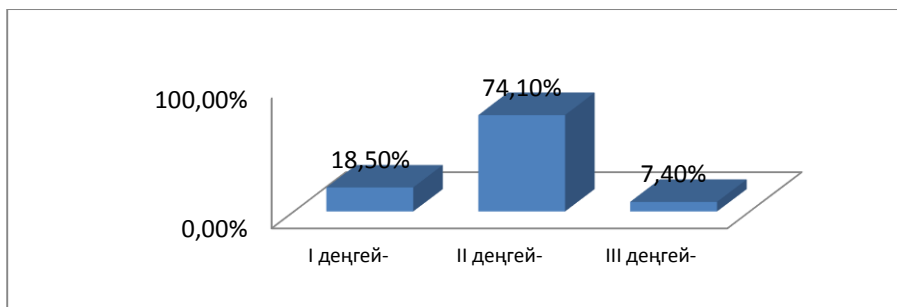
Инновациялар бала тұлғасына, оның қабілеттіліктерін дамытуға бағдарланған педагогикалық практикада қолданылатын жаңа әдістерді, нысандарды, құралдарды, технологияларды анықтайды.

Қазақстанның заманауи даму сатысында білім беру үдерістерінде өзгерістер орын алуда: мектепке дейінгі білім беру жүйесіндегі педагогтардың назарын балалардың шығармашылық және интеллектуалдық дамуына, эмоцияланды еріктік және қозғалыс аясын түзеуге бұра отырып, білім беру мазмұны күрделене түсуде; дәстүрлі әдістердің орнын баланың танымдық дамуын белсендіруге бағытталған тәрбие мен оқытудың белсенді әдістері басуда.

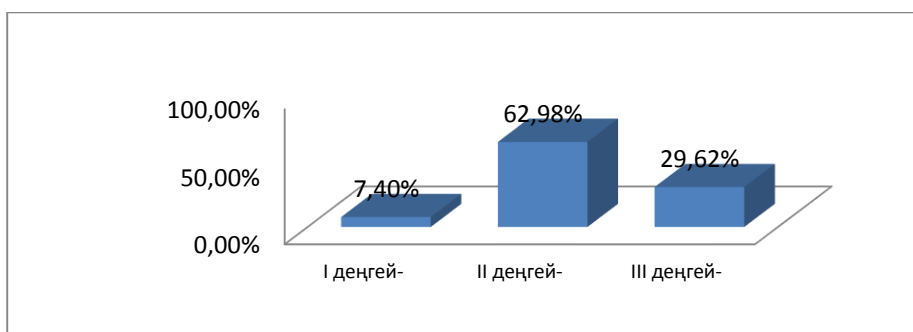
Мектепке дейінгі балаларды оқытуда мнемокестелерді қолдану өте тиімді. Оқыту барысында балалардың тақырыптарды меңгерудегі құзыреттіліктерінің меңгерілу деңгейінің көрсеткіштерінің жоғарылауы байқалады. Оны біз төмендегі келтірілген балалардың құзыреттіліктерінің даму деңгейлерінің көрсеткіштерінен байқаймыз. [5,3-4б]

Балалардың құзыреттіліктерінің даму деңгейінің көрсеткіштері
Білім беру саласы: Қатынас
Бөлімі: Көркем әдебиет
2016-2017 оқу жылы

Бастапқы

Аралық

Әдебиеттер:

1. Қазенова Г. Ойын арқылы оқыту. //Бастауыш метеп, 2001, №4 12-13б.
2. Ортаев Б. «Технологиялық мәдениет» ұғымының мәні // Қазақстан мектебі,
3. Ж.А.Қараев «Деңгейлеп саралап оқыту» // 2-13б.
4. Бодрова И.В. «Мнемотехника для детей» // 1-2б.
5. Горохова О.В. «Мнемотехника для детей» // 3-4б.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН, СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУЫ

Бакирова Ж.Е.

«Ақбота» балабақшасы, Қарағанды қаласы

Балабақшадағы оқыту-тәрбиелеу жұмысында балалардың тілін дамыту, сөздік қорларын молайту, ауызша сөйлеуге үйрете отырып, үйренген сөздерін күнделікті өмірде еркін қолдану, одан әрі күнделікті іс-әрекет кезіндегі тілдік қарым-қатынаста қолдана білуге жаттықтыру ісіне ерекше мән берілген.

Мектеп жасына дейінгі кезеңдегі балалармен сөздік жұмысын жүргізу ісі-тіл дамытудың негізгі бір міндеттері болып есептелінеді.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорларын дамыту ісіне тәрбиешінің:

- Балалардың сөздік қорларын дамыту;

- Жаңа сөздерді меңгерту;

- Үйренген сөздерін тиянақтап, анықтап, әрі байытып отыру басты міндет

болып саналады. Осы аталған міндеттерді тәрбиеші үнемі сөздік жұмысын жүргізуде басшылыққа алып отыруы тиіс.

Кез келген адамзат баласы өзін қоршаған өзге адамдармен қарым-қатынас жасайды. Ал, қарым-қатынас тіл арқылы, сөз жүзеге асады. Мектеп жасына дейінгі кішкене балалар сөйлеуді ата-анасының, туған-туысқандарының және тәрбиешінің көмегімен сонымен қатар құрбыларымен тілдесу арқылы үйренеді. Міне осы кездерде баланы дұрыс дыбыстауға, сөйлемді дұрыс құрастыруға, яғни дұрыс байланыстырып сөйлеуге үйрету керек.

Болашақ ұрпақтың танымдылық белсенділігін дамыту ақыл-ой тәрбиесінің бір міндеті ретінде күш бүгінге дейін күн тәртібінен түспей келеді. Ақыл-ой тәрбиесінің бұл аспектісі баланың ойлау операциясының, танымдық процестерінің және қабілетінің дамуына тікелей байланысты.

А.П.Усова өзінің «Балабақшадағы оқыту» атты еңбегінде мектепке дейін балалардың оқу әрекетіндегі танымдық белсенділігіне байланысты үш деңгейге бөлген теориясын басшылыққа алуды ұсынады.

5-6 жастағы балалардың танымдық белсенділігін дамыту балабақшадағы педогогтардың үлесіне тиіп, ұйымдастыру шеберлігімен тікелей байланысты. Сондықтан бүгінгі күні тәрбиеші-педогог мамандарына түпкілікті білім берумен қатар, кәсіби іс-әрекетінің ғылыми негіздерін практикада қолдануға, практикалық біліктілік пен дағдыны қалыптастыруға ерекше көңіл бөлу керек.

Бұл топта тіл дамыту сабақтарының тақырыптары төмендегідей:

1. Сөз құрап тұрған дыбыстарды дұрыс айтуға үйрету, сөз, дыбыс туралы ұғымдарды практикалық жолмен меңгерту.
2. Грамматикалық формаларды қолданып, сөйлей білуге, жалаң, жайылма, құрмалас сөйлемдер құрап айтуға үйрету.
3. Сөйлеу тілін байыту мақсаты көздеп отырып, әрбір сабақ түріне, мазмұнына қарай сөздік жұмысын жүргізіп отыру.
4. Байланыстырып сөйлеуге үйрету.
5. Көркем әдеби шығармалар оқу.
6. Оқылған шығарма мазмұнын әңгімелету.

7. Творчестволық әңгіме құрату.

Мектепке дейінгі балалардың сөздік қорын, сөйлеу тілін дамыту мәселесі жаңа бағдарлама бойынша осы бағытта белгіленген. Алайда әлі оқи, жаза білмейтін балаларға жалпы тілге қойылатын талаптарды меңгерту, жаңа сөз үйрету, сөйлеу тәсілдеріне жаттықтыру, қоғам өмірінен, табиғат тіршілігінен тыс емес, осылармен тығыз бірлікте, сабақтаса жүргізіледі. Олай болса, тәрбиешілер тіл дамыту сабағын жоспарлағанда баланың өмірден алған әсерін, естіп, білгенін ұдайы ескертуге тиісті. Сөз үйретуге арналған сабақтар экскурсия, бақылау жұмыстарымен үйлестіріле жүргізіледі.

Тәрбиеші қай тақырыпта қандай бақылау, экскурсия, әңгімелесу, әңгімелету сабақтарын өткізгенде де балаға берілетін білім мен зат арасында шартты байланыс болуын ескеруі керек. Сөздік атауларды бала саналы түйсініп, дәл танып-білсін. Мысалы, балабақша үйін бақылату, үйдің оң және сол жағындағы көше аттары, сол көшедегі немесе қарсысына орналасқан басқа мекеме туралы балаларға атап айтып түсіндіру керек. Бала мұндайда «оң жақ», «қарсы алданда» деген сөздерді үйренеді.

Сонымен бірге қоғамдық өмір жайында да балаға белгілі дәрежеде мәлімет беріледі. Күнделікті өмірде ауылда, қалада болып жатқан жаңалықтарды айтып отыру. Мысалы, балабақша, мектеп өмірі, жанадан салынып жатқан қоғамдық құрылыстар – электр станциялары, мәдениет үйі), кинотеатр, пионерлер сарайы, демалыс паркі, жасанды көл, колхоздың төл алуы, астық жинау науқаны, малды жайлауға шығару, малшылар өмірі туралы айту. «Жайлау», «шопан», «жылқышы», «ферма», т.б. сөздерді түсіндіру.

Айналадағы өмірді бақылату жұмысында екі түрлі әдіс қолданылады: - біріншісі – баланың өмір шындығын қабылдап түсінуі. Бұл бақылату жұмысында іске асады. Осының нәтижесінде түрлі заттар мен өмір құбылыстары туралы айқын елес қалады. Көріп, таныған заттардың атына, қажеттігіне, түр-түсіне, формасына байланысты сөздік қоры дамиды;

- Екіншісі – заттар мен өмір құбылысын нақтылай түсіндіріп, бақылатып көрсету. Мұндайда тәрбиеші адамдардың өмір тіршілігі – еңбек процесі, өлі және тірі табиғат ерекшелігі туралы әңгімелеп беріп, жүйелі түрде салыстыра көрсетіп тапсырады. Әрбір бақылау, әңгімелету, әңгімелесу сабақтарында сабақ мазмұнына қарай диафильм, ойыншық, суреттер көрсетіп, әдеби шығармалар оқылады. Сабақты осылайша көрнекі құралдарды пайдалана отырып, өмірмен, іс-тәжірибемен байланысты жүргізгенде ғана баланың санасында айналадағы дүние жөнінде айқын елес қалады.

Сөзді түрлі формада қолдануға үйрету жұмыстары тіл дамыту сабақтары кезінде іске асады.

Тәрбиеші әр түрлі заттар мен ойыншықтарды көрсете отырып, балаларды кімнің? ненің? кімді? нені? кімге? неге? не үшін? қандай? т.б. сұрақтарға жауап беруге үйретеді. Мысалы: Менің мысығым. Арманның пальтосы деген сияқты сұрақтар беріп, оған жауап ала отырып, тәрбиеші баланы сөйлеуге үйретеді.

Күнделікті өмірде қолданылатын ыдыс-аяқ, еңбек құралдары, шаруашылық бұйымдары туралы білімдерін кеңейтіп, сөздік қорын молайту. Ол заттардың не үшін қажеттігін, формасын, кейбір бөліктерін білдіру. Үтік, қайық, доп, шар, алма, апельсин, шие сияқты формасы (кейде түрі) ұқсас заттарды танып, ажырата білуге үйрету. Ол үшін алдымен сол заттардың өзін, мүмкін болса, бақылату не суреттерін көрсетіп, жауап алу, білмесе, түсіндіру. Екінші кезекте «Сен нені қалайсың», «Танып ал», «Атын ата» деген дидактикалық ойындардың бірін ойнату (ұқсас суреттермен). Үшінші кезекте жемістер жөнінде қысқа тақпақтар оқып беру. Ондай өлеңдерді оқып, түсіндіру жұмысы ойын түрінде

өткізіледі. Ол үшін жемістердің суреттері әзірленеді. Ойын басталарда тәрбиеші балаларға қандай ойын ойнайтындарын айтады. Тақпақ мазмұнына арналған суреттерді балаларға үлестіріп береді. Осыдан соң әр бала өз суретіндегі не нәрсенің бейнесі екенін, оның қайда өсетінін (егер жеміс-жидек болса), түсін, формасының қандай екенін түсіндіреді де, сол жөніндегі тақпақты айтады. Кейде жемістің түр-түсін, формасын, қайда, қай мезгілде пісетінін бір бала, ол жөніндегі тақпақты екінші балаға да айтқызуға болады.

Заттың түр-түсін, формасын, қажеттілігін, сапасын білдіру ісінде балаларға тапсырма беріп орындату, өздеріне тапқызу, атын, оның не үшін қажет екенін сөзбен айтқызу тиімді болады. Мұндайда бала сөзге жиі араласып, қимыл-әрекет пен сөзді қатар қолданатын болады. Бұл – баланың үйренген жеке сөздермен сөйлем құрап айтуына мүмкіндік береді. Мысалы, балаларға бөлмедегі ойыншықтарды бақылатып, таныстыру кезінде «Алма, сен үлкен машинаны әкелші. Кішкене машина қайда? Түсі қандай? Мынау үлкен доп. Сен кішкене допты әкел. Доптың түсі қандай? Ол қайтеді?» (секіреді, домалайды) дегенді айтады. Доптың түсі, формасы қандай, ол не нәрсеге ұқсайды? Осы бөлмеде доп сияқты қандай зат бар? Деген сияқты сұрақтарға жауап ала отырып, түсіндіру қажет. Сабак соңында доп туралы өлең айтқызуға және допты домалатып, ойнатуға болады.

Тәрбиеші қажет затты тапқызып, қайта орнына қойғызады. – Міне, кішкене қуыршақ. Сен үлкен қуыршақты әкеліп көрсет. Қуыршақтың көйлегі қандай? Аяғында қандай аяқ-киім бар? сияқты сұрақтарды қойып, жауап алу керек.

Егер тәрбиеші балаларды үй жануарлары және олардың төлдерімен таныстырса суретін көрсетіп әңгімелеседі. «Төлін тап, атын айт» деген дидактикалық ойынды ойнатады.

Сәбилерге үлкен адамдардың іс-әрекетін, еңбек құралдарын, көлік түрлерін (трамвай, троллейбус, жүк машинасы мен жеңіл машина, поезд), ауылдық жерлердегі көліктердің кімдерге керек, не үшін қажет екендігі жайында айтып берулеріне мүмкіндік жасау керек.

Тәрбиеші мұндай жұмыстарды балалармен жүргізе отырып, трамвай, троллейбус, машина, паравоз жүргізушілердің еңбектері жөнінде бұл көлік түрлерінің адамға пайдасы туралы түсіндіріп, әңгімелеседі. Шофер, трамвай жүргізуші (басқарушы), паровозшы (машинист), арбакеш, т.б. сөздерді үйретеді. Бала әр түрлі мамандық жөнінде мағлұмат ала отырып, еңбек адамдарын құрметтеуге үйренеді.

Оқу жылы бойында балалар өздеріне қажетті бұйымдар (киім-кешек, төсек-орын, ыдыс-аяқ) жөнінде толық мағлұмат алып, және олардың аттарын бір сөзбен дұрыс атап айтып беруге тиісті. Сондай-ақ өздеріне таныс заттардың нақты белгілерін де айтып бере алатындай етіп түсіндіру керек. Бала сол заттың көлемін (үлкен-кіші, биік-аласа, ұзын-қысқа, жалпақ-жіңішке) салыстырып, оның жекелеген кейбір ерекшелігін бір-бірінен ажырата білсін.

Түрлі заттардың ерекшелігі жөнінде түсініктерін қалыптастыру. (Құм құрғақ, сусын тез төгіледі. Су суық және жылы болады. Жеңіл заттар суда қалқып жүзіп жүреді. Ауыр заттар суға батып кетеді). Кейбір заттарды ыдысқа су құйып, оған салып көрсетіп, қандай әрекетті бақылағандары жөнінде сұрай отырып түсіндіру. Тәрбиеші сәбилерге таңертең, күндіз, кеш, түн, мұнда, онда, жоғары-төмен, алыс-жақын, алға-артқа, оңға-солға, т.б. сөздерді, заттың көлемін «кішкене, орташа, үлкен), санын (артық-кем, тепе-тең, қанша, сонша, бірден, біреуден, көп, онда қанша болса, мұнда сонша деген сияқты сандық ұғымдарды), жеке сөздерді түсініп, дұрыс қолдана білуге үйретеді.

Ортаңғы, ересек топтардағы балаларды Отанға, туған жерге деген сүйіспеншілікке тәрбиелеуде қаланың жыл сайын көркейе түскенін, жаңадан салынып жатқан үйлер мен мекеме, балабақша, мектептерді көрсету жұмысы іске асырылады. Бұл тақырыптағы жұмыс ілгеріде күрделене жүргізілуі тиіс.

Сондай –ақ Ұлы Отан соғысы кезінде ерлік көрсеткен Қазақстандық батырлар: Төлеген Тоқтаров, Нұркен Әбдіров, Әлия Молдағұлова, Мәншүк Мәметова туралы, олардың ерліктері жөнінде балаларға әңгімелеп, портреттерін көрсету. С.Мәуленовтың «Бала батыр» кітапшасын оқып беру, Б.Қозыкеновтің «Сақшы», Т. Молдағалиевтің «Ұшқыш болам» деген тақпақтарын жаттату тиімді. Қазақстан ұшқыштары мен теңізшілері, танкистер, шекарашылар туралы шығармалар оқып, өлең-тақпақтар жаттату баланы патриоттық сезімге тәрбиелейді. Отан үшін құрбан болғандардың зираттарын құрметтеуге, оларға орнатылған ескерткіштерді күтіп, сақтай білуге баулиды.

Одақтас Республикалардың табиғат ерекшелігін, әдебиеті мен мәдениетін бейнелейтін суреттер көрсетіп әңгімелесу. Ол үшін «Біздің кітапқа» енген «Қайырымды қоян», «Торғай мен түлкі», «Қайырымды бала», т.б. шығармаларды таңдап алып, оқып, түсіндіріп, әңгімелетуге болады. Абай Құнанбаевтың «Жазғытұры» атты суретті кітапшысын, Ә. Қастеевтің «Жайлауда» картинасымен таныстырып өтіп, әңгімелеп беру.

Дыбыстарды анық дұрыс айта білуге жаңылтпаштардың да орны ерекше. Ал жұмбақ баланың сөйлеу қабілетін дамытады. Жұмбақтың шешуін табу арқылы заттардың, жан- жануарлардың, киім- кешек аттарын есте сақтау қабілеті күшейеді. Бала тілін дамытуда мақал-мәтелдердің де алатын орны ерекше. Қазақтың мақал- мәтелдерінің көбісі елдікті, ынтымақты, жақсы мен жаманды ажыратуға мүмкіндік береді. Қазіргі кездегі актуальді мәселе ұрпағымыздың аз ана тілінде еркін сөйлей алмауы болмағандықтан бүгінгі тәрбиешілеріміз бала тілінде еркін, жүйелі сөйлей білуі қажет. Сондықтан, тәрбиеші өз ісін білетін, білімді жетік меңгерген, ізденісі мол, шығармашылығы шыңдалған болғаны абзал.

«Баланы бастан деп халқымыз айтқандай болашақ өмір иелері нақты сөйлей алатын білімді болып өссін десек ерінбей еңбек етіп, балабақша жасынан бастап оларды, байланыстырып, жүйелі түрде сөйлеуге үйреткеніміз жөн».

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. «Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту» кітап Л.П.Федеренко, Г.А. Фамичева, В.К.Латарьев М-1997ж.
2. «Балабақшадағы оқыту» (А лматы кітап – 1987ж).
3. Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту методикасы, Алматы –кітап 1981 жыл.
4. «Мектеп жасына дейінгі балаларды сөйлеуге үйрету» Баймұратова Б. Алматы. «Мектеп» 1981ж.
5. «Бала тәрбиесі» №2 2006 ж, №4 2008ж.
6. «Балабақшадағы оқыту» А.П.Усова
7. «Мектепке дейінгі педагогика». Меңжанова Ә, Алматы, 1992ж.
8. «Балалардың сөздік қорын, тіл байлықтарын дамыту» Саубулатова С. «Отбасы және балабақша» журналы №6 2006ж.
9. Бәшен Баймұратованың «Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту методикасы кітабынан.

10. Семья және балабақша № 11 1991 ж.

11. Семья және балабақша № 12 1991 ж.

ЖАС ЕРЕКШІЛІГІНЕ БАЙЛАНЫСТЫ БАЛАЛАРДЫҢ АДАМГЕРШІЛІК — ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕСІ

Акмолдина Ж.О.

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа-адамгершілік-рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек.

Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші роль атқарады. Рухани -адамгершілік тәрбие- екі жақты процесс.

Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан- тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым- қатынастарынан көрінеді. Сондықтан белгілі бір мазмұнды іске асыра, адамгершілік ықпалдың әр түрлі әдістерін пайдалана отырып, педагог істелген жұмыстардың нәтижелерін, тәрбиелеушілерінің жетіктіктерін зер салып талдау керек.

Адамгершіліктің негізі мінез-құлық нормалары мен ережелерінен тұрады. Олар адамдардың іс-қылықтарынан, мінез-құлықтарынан көрінеді, моральдық өзара қарым-қатынастарды басқарады. Отанға деген сүйіспеншілік, қоғам игілігі үшін адам еңбек ету, өзара көмек, сондай-ақ қоғамға тән адамгершіліктің өзге де формалары, бұл-сананың, сезімдердің, мінез-құлық пен өзара қарым-қатынастың бөлінбес элементтері, олардың негізінде қоғамымыздың қоғамдық-экономикалық құндылықтары жатады.

Баланың өмірге белсенді көзқарасының бағыты үлкендер арқылы тәрбиеленеді. Тәрбиелеу, білім беру жұмысының мазмұны мен формалары балалардың мүмкіндігін ескеру арқылы нақтыланады. Адамгершілікке, еңбекке тәрбиелеу күнделікті өмірде, үлкендердің қолдан келетін жұмысты ұйымдастыру процесінде, ойын және оқу ісінде жоспарлы түрде іске асады.

Тәрбиешінің ең бастапқы формалары педагогтың балалармен мазмұнды қатынасында, жан-жақты іс әрекетінде, қоғамдық өмірдің құбылыстарымен танысу кезінде, балаларға арналған шығармаларымен, суретшілер туындыларымен танысу негізінде іске асады.

Мұндай мақсатқа бағытталған педагогтық жұмыс еңбек сүйгіштікке, ізгілікке, ұжымдық пен патриотизм бастамасына тәрбиелеуге, көп дүниені өз қолымен жасай алуды және жасалған дүниеге қуана білуді дамытуға, үлкендер еңбегінің нәтижесін бағалауға тәрбиелеуге мүмкіндік жасайды.

Балаларда ортақ пайдалы жұмысты істеуге тырысу, бірге ойнау, бір нәрсемен шұғылдану, ортақ мақсат қою және оны жүзеге асыру ісіне өздері қатысуға талпыныс пайда болады. Мұның бәрі де баланың жеке басының қоғамдық бағытын анықтайды, оның өмірге белсенді ұстанымын бірте-бірте қалыптастырады.

Әр баланың жеке басы- оның моральдық дамуы үшін қамқорлық жасау- бүгінгі күннің және алдағы күндердің талабы, оған педагогтың күнделікті көңіл бөлуі талап етіледі. «Балалар бақшасындағы тәрбие бағдарламасы» мектепке дейінгі балалардың жан-жақты дамуын, олардың мектепке дайындығын қарастырады. Бұл бағдарланы жүзеге асыруда басты ролді атқарады.

Оның тәртібі, іс-қимылы, балалар және үлкендермен қарым-қатынасы балалар үшін үлгі бола отыра , педагогтың ықпалы әсерлі енеді, баланың жеке басы қалыптасады. Оның

ықпалы неғұрлым белсендірек болса, баланың сезімдерін жан-жақты қамтыған сайын, олардың ерік күшін жұмылдырып, санасына ықпал етеді.

Мектепке дейінгі жастағы баланың рухани-адамгершілік дамуы балабақшасы мен отбасы арасындағы қарым-қатынастың тығыздығы артқан сайын ойдағыдай жүзеге асады. Әрбір бала қандай да болмасын бір міндетті орындау үшін, өзіндік ерекше жағдайлар жасалады.

Мәселен, ойында ұнамды әдеттер, өзара қарым-қатынастар, адамгершілік сезімдер қалыптасады, еңбекте-еңбек сүйгіштік, үлкендер еңбегін құрметтеу, сондай-ақ ұйымшылдық, жауапкершілік, парыздың сезімі сияқты қасиеттер, патриоттық сезімдер жайлы мағлұматтар. т. б. қалыптасады.

Мектепке дейінгі жаста балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің негізгі міндеттері мына жайлармен түйінделеді: ізгілік бастамасымен тәрбиелеу, балалар мен үлкендер арасындағы саналы қарым-қатынас/ тұрмыстың қарапайым ережелерін орындау/ кеңпейілдік, қайырымдылық, жақын адамдарға қамқорлықпен қарау және т. б./ [1, 87 б] Ұжымға тәрбиелеу, балалардың өзара ұжымда қарым-қатынасын қалыптастыру, Отанға деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу, әр түрлі ұлт өкілдеріне қадір тұту және сыйлау. Осылайша мейірімділіктің негізі қаланады, немқұрайдылықтың пайда болуына, құрбыларына, төңіректегі үлкендерге қалай болса солай қарауға мүмкіндігі жасалмайды.

Қарапайым әдеттерді тәрбиелей отырып педагог балдырғанның бар істі шын пейілмен әрі саналы атқаруына қол жеткізеді, яғни сыртқы ұнамды мінездері оның ішкі жан дүниесін, оның ережеге деген көзқарасын айқындайды.

Атақты педагог Сухомлинский; «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады.

Тәрбиенің негізгі мақсаты- дені сау, ұлттық сана сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу. Ертегінің рухани тәрбиелік мәні зор. Ол балаға рухани ляззат беріп, қиялға қанат бітіретін, жасбаланың рухының өсіп жетілуіне қажетті нәрсенің мол қоры бар рухани азық», деп атап көрсеткен.

Руханилық жеке тұлғаның негізгі сапалық көрсеткіші. Руханилықтың негізінде адамның мінез-құлқы қалыптасады, ар-ұят, өзін-зі бағалау және адамгершілік сапалары дамиды. Мұның өзі мейірімділікке, ізгілікке шақырады.

Рухани-адамгершілік тәрбие — бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. Жеке адамның адамгершілік санасының дәрежесі оның мінез-құлқы мен іс әрекетін анықтайды.

Сананың қалыптасуы-ол баланың мектепке бармастан бұрын, қоғам туралы алғашқы ұғымдарының қалыптасуына, жақын адамдардың өзара қатынасынан басталады. Баланы жақсы адамгершілік қасиеттерге, мәдениетке тәрбиелеуде тәрбиелі адаммен жолдас болудың әсері күшті екенін халқымыз ежелден бағалай білген.

«Жақсымен жолдас болсаң- жетерсің мұратқа, жаманмен жолдас болсаң- қаларсың ұятқа...» «Жаман дос, жолдасын қалдырар жауға» — деген мақалдардан көруге болады. Мақал-мәтелдер, жұмбақ, айтыс, өлеңдер адамгершілік тәрбиенің арқауы. Үлкенді сыйлау адамгершіліктің бір негізі. [2, 48б] Адамзаттық құндылықтар бала бойына іс-әрекет барысында, әр түрлі ойындар, хикаялар, ертегілер, қойылымдар арқылы беріледі.

Адамгершілік-адамның рухани байлығы, болашақ ұрпақты ізгілік бесігіне бөлейтін руханиет дәуіріне жаңа қадам болып табылады. Адамгершілік тәрбиенің нәтижесі адамдық тәрбие болып табылады.

Ол тұлғаның қоғамдық бағалы қасиеттерімен сапалары, қарым-қатынастарында қалыптасады. Адамгершілік қоғамдық сананың ең басты белгілерінің бірі болғандықтан, адамдардың мінез-құлқы, іс-әрекеті, қарым-қатынасы, көзқарасымен сипатталады.

Олар адамды құрметтеу, оған сену, әдептілік, кішіпейілдік, қайырымдылық, жанашарлық, ізеттілік, инабаттылық, қарапайымдылық т. б. Адамгершілік-ең жоғары

құндылық деп қарайтын жеке адамның қасиеті, адамгершілік және психологиялық қасиеттерінің жиынтығы.

Адамгершілік тақырыбы- мәңгілік. Ол ешқашан ескірмек емес. Жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру- ата-ана мен ұстаздардың басты міндеті. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Адамгершіліктің қайнар бұлағы- халқында, отбасында, олардың өнерлерінде, әдет-ғұрпында. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс — тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңіреді.

Көрнекті педагог В. Сухомлинский «Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол бала солай бола алады», — дейді. [4, 182 б] Демек, шәкіртке жан-жақты терең білім беріп, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялата білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз.

Ата-бабаларымыздың баланы бесігінен жақсы әдеттерге баулыған. «Үлкенді сыйла», «Сәлем бер, жолын кесіп өтпе» деген секілді ұлағатты сөздердің мәні өте зор. Адамгершілікті, ар-ұяты бар адамның бет-бейнесі иманжүзді, жарқын, биязы, өзі парасатты болады. Ондай адамды халық «Иман жүзді кісі» деп құрметтеп сыйлаған.

Балаларымызды имандылыққа тәрбиелеу үшін олардың ар-ұятын, намысын оятып, мейірімділік, қайырымдылық, кішіпейілдік, қамқорлық көрсету, адалдық, ізеттілік сияқты қасиеттерді бойына сіңіру қажет. Баланы үлкенді сыйлауға, кішіге ізет көрсетуге, иманды болуға, адамгершілікке баулу адамгершілік тәрбиесінің жемісі.

Еліміздің болашағы-жас ұрпақты тәрбиелеуде бірінші бесік-отбасы, ата-ана тәрбиесі болса, екінші бесік —білім беру мекемесі. Мектепке дейінгі кезеңдегі тәрбие - адам қалыптасуының алғашқы баспалдағы. Балабақшадағы тәрбие бала табиғатына ерекше әсер етіп, оған өмір бойы өшпестей із қалдырады. Заман талабына лайық тәрбие мен білім беру жұмысын кешенді ұйымдастыру жаңа технологияларды, идеялар мен шығармашылық, инновациялық жаңашылдықты қажет етеді. Жас ұрпаққа білім беруді жетілдіру мәселесі толассыз күн сайын өзгеріп тұрған әлеммен бірге жүрері анық. Балабақшада берілетін тәрбие – барлық тәрбиенің бастамасы, әрі жан – жақты тәрбие мен дамыту ісінің түпкі негізін қалайтын орын. Бала бойындағы жақсы қасиеттер мен мүмкіндіктерді ашып олардың өнегелі, тәрбиелі болып өсуіне балабақша ошағының тигізер әсерінің маңызы зор.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әбиев Ж. Педагогика тарихы- А., 2006.
2. Төреқұлов Н. Нақыл сөздеодің тәрбиелік мәні / Н. Төреқұлов– А.: мектеп, 1971
3. “Шаңырақ” энциклопедия. – А.: Ғылым, 1989
4. Әлімбаев М. Тәрбие туралы әңгімелер / М. Әлімбаев– А.: Ғылым, 1979
5. Ғаббасов С. Ізгілік әліппесі / С. Ғаббасов — А.: Ғылым, 1991
6. «Адамгершілік қасиет-ата-бабамыздан қалған мұра» «Отбасы және балабақша» 2008ж

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ БОЙЫНДА АДАМГЕРШІЛІК-РУХАНИ ТӘРБИЕНІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ МЕН ДАМУ.

Акчалова М.С. Касенова Л. А.

«Қуаныш» балабақшасы. КМҚК, Қарағанды қаласы.

Адамгершілік-Рухани тәрбие ең жоғарғы құндылық. Халқымыздың тұңғыш ағартушысы Ы Алтынсарин «Адамгершілікке тәрбиелеу құралы-еңбек пен ата-ана үлгісі»-деп мағыналы айтқан.

Сондықтан баланың бойында жастайынан ізгілік, мейрімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші роль атқарады.

Рухани- адамгершілік тәрбие-екі жақты процесс. Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан - әр тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарының сезімдері мен қарым-қатынастарынан көрінеді. Баланың өмірге белсенді көз- карасының бағыты үлкендер арқылы тәрбиеленеді. Адамгершілікке, еңбекке тәрбиелеу күнделікті өмірде үлкендердің қолдап келетін жұмысты ұйымдастыру процесінде ойын және оқу ісінде жоспарлы түрде іске асады. Тәрбиешінің ең бастапқы формалары педагогтың балалармен мазмұнды қатынасында, жан-жақты іс-әрекетінде, қоғамдық өмірдің құбыластарымен танысу кезінде, балаларға арналған шығармаларымен, суретшілер туындыларымен танысу негізінде іске асады. Мұндай мақсатқа бағытталған педагогтың жұмысы еңбек сүйгіштікке, ізгілікке, ұжымдықпен патриотизм бастамасына тәрбиелеуге, көп дүниені өз қолымен жасай алуды және жасалған дүниеге қуана білуді дамытуға, үлкендер еңбегінің нәтижесін бағалауға, тәрбиелеуге мүмкіндік жасайды. Балаларды ортақ пайдалы жұмысты істеуге тырысу, бірге ойнау, бір нәрсемен шұғылдану, ортақ мақсат қою, және оны жүзеге асыру ісіне өздері қатысуға талпыныс пайда болады. Мұның бәрі де баланың жеке басының қоғамдық бағытын анықтайды, оның өмірге белсенді ұстанымын бірте-бірте қалыптастырады.

Бала дүниеге келген күннен бастап, ата-анасы және айналасындағы адамдармен тығыз байланыста өмір сүреді. Олар күнделікті өмірде ересектермен бірлесе әрекет ете отырып, әрбір іс-әрекеттің мән-мағынасын, мақсат-міндеттерін, жасалу жолдарын, әдіс-тәсілдерін, қарым-қатынас ережелерін біртіндеп меңгере бастайды. Өзін-өзі тану-бұл тек біліп қана қою емес, қоғамдық қатынастар жүйесіндегі, адамдар арасындағы өз орнын таба білуі, өзін тұлға ретінде сезіне алу болып табылады. Естияр баланың өзін-өзі тануы адамгершілік-рухани білім алудың алғашқы кезеңі болып табылады.

Қазіргі білім беру саласының негізгі мақсаты өскелең ұрпақтың өзін-өзі дамытуына, жалпы дамуына оптималды жағдайдың жасалуы болып отыр. Бала тәрбиесінде жеке тұлғаның, отбасының, ортаның, оқу-тәрбие мекемелерінің, қоғамдық ұйымдар мен ақпарат құралдарының үлкен рөл атқаратындығы белгілі.

Орыстың ұлы педагогі В.А.Сухомлинскийдің Мейрімді бала аспаннан түспейтіндігі, оны да тәрбиелеу, әсіресе нәзік жүрегін даралап алмау қажеттігін баса айтқан пікірі мәңгілік ақиқат. Тәрбиенің өзі де жоспарлы, мақсатты жүргізіліп, жеке тұлғаның қалыптасуына, адамгершілік құндылықтар мен ережелерді, мәдениетті меңгеруіне, жас адамның қоғамдық өмірге дайындалуына көмектесуі, қажеттіліктерін толтыруы, сұраныстарын қамтамасыз ете білуі қажет.

Мектепке дейінгі кезеңде адамгершілік құндылықтарға сәйкес баланың жеке тұлғалық мәдениетінің негіздері қаланады. Сондықтан баланың бойында туған-туыстары мен жақын адамдарына сүйіспеншілік, айналасындағы жанды-жансыз дүниеге қайырымды көзқарастары мен сезімталдық қабілеттер сияқты адамгершілік сапаларды қалыптастыру аса маңызды.

Рухани-адамгершілік тәрбие ерте балалық шақтан басталу ала отырып, адамның әр кезеңдерінде жүйелі дами келе, осы тәрбие үрдісін дұрыс, жүйелі ұйымдастыру нәтижесінде, рухани бай дамыған жеке тұлғаны қалыптастыруға өріс ашады.

Өзін-өзі білу, өзін-өзі дөп басу тану жанның тереңдігін тілейді. «Мен», «Менікі» деген ұғымның екі түрлі мағынасы бар. Адамда «меншікті мені» бар, «мендік мені» бар, әлеуметтік мені бар. Біздің «Менікі» деп меншіктеп жүрген денеміз «меншік мен», «менікі» жалғыз денемен тамам болмайды. Менің үй -ішім, әке шешем, олардың қызығы мен қуанышы, қайғысы, менің қуанышым, менің қызығым. Ендеше, олар да «меншік менге» киетін киімім, тұратын үйім, кітабым, құрал-жабдығым, «меншікті» мүліктің бәрі –«меншік менге» жатады. Сондықтан, мектепке дейінгі балалардың өзін-өзі тануын тек адамгершілік қалыптастыру негізінде ұйымдастыру жеке тұлғасының дамуына әсер етеді.

Әр жас өспірімнің бойында саналы тәрбие мен байыпты мінез қалыптастыру, рухани дүниесі бай интеллекті тұлға тәрбиелеу ұстаздың мақсатқа бағытталған іс-әрекетіне байланысты тәрбиенің міндеті-қоғамның қажетті талаптарын әрбір баланың бойында борыш, намыс, ар-ождан, қадір-қасиет сынды биік адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру.

«Адамгершілік»-адам бойындағы «ізгілік», «сыйластық», «инабаттылық» сөздерімен мәнделес.

Ізгілік-отбасынан бастау алады, оған ата-ананың берген тәрбиесі, тұрмысы ықпал етеді. Халықтық мақал «Ұяда не көрсен, ұшқанда соны ілерсің» деп айтқандай адамгершілік тәрбиенің негізі отбасында қалыптасатынын көрсетуде.

Халық, жанұя құндылықтарын ауызша халық шығармашылығы арқылы тапсырады, мысалы аңыз ертегілерді, салт-дәстүрлерді қолданады.

«Адамға ең бірінші керегі білім емес, тәрбие. Тәрбиесіз білім-адамзаттың қас жауы, ол келешекте оның өміріне апат әкеледі»-деп Әл-Фараби айтқандай, педагогика ғылымы зерттейтін негізгі категорияларының бірі- тәрбие. Тәрбие адам тағдырын ойластырады, болжайды, алдын-ала адамның рухани өмірінің негіздерін сақтайды, тәрбие алыс пен жақын адамдарға және өзін қоршаған ортаға қатынас орнатады. Тәрбие ұлылар өсиетін сақтата отырып, олардың адамгершілік құндылықтарын ұрпақтан-ұрпаққа жеткізеді. Адам тіршілігіне тек қана материалдық жағдайлар ғана емес, тәрбие адамзат тіршілігінің міндетті шарты. Тәрбие мәдениеті-өмірдің өзі сияқты күрделі де көп қырлы. Тәрбие үрдісі балаларға мінез бен қарым-қатынастардың адамгершілік жағын ұғынуды қамтамасыз етуі тиіс. Балалардың өз әрекеттері мен өзгелердің әрекеттерін түсінуі адамгершілікті бағалауына және өзін-өзі бағалауға үйренуіне мүмкіндік береді.

Тәрбие жүйесінің тиімділігінің аса маңызды көрсеткіші жасөспірімнің адамгершілік жағынан жетілуі. Оның рухани-адамгершілік қасиеттерінің елеулі өзгеруі болып табылады. Адамгершіліктің дамуы-тәрбие жүйесінің жемісі. Бұл жүйенің жемісі-тәрбие жұмысының пәрменділігі.

В.Соловьев: «Адамгершілік бір адамның екінші адамға сыйлай салатын заты емес, ол өзінің тәжірибесі арқылы ғана жететін адамның ішкі жағдайы»-деп адамгершіліктің құндылығына ерекше тоқталған.

Әдет адамның мінез-құлқының фундаменти болып табылады. Әдет негізінде мінез қалыптасатынын А.С. Макаренко мінез-құлықта дұрыс әдет қалыптастыру қажет екенін атап көрсеткен. Жасөспірімдердің мектеп жасына дейінгі қалыптасқан мінез-құлықтарының және ересек адамдармен, құрбы-құрдастарымен қатынастарының формалары, адамгершілік білімдері мен сезімдері негізінде жасөспірімдерге адамгершілік көзқарастардың, мінез-құлықтың, сезім мен сананың жаңа формалары одан әрі дамытылады.

Әдеп адамның ешбір күш салуынсыз пайда бола береді. Әдептерді белгілі бір мағынада бірнеше топқа бөлуге болады. Олар: адамгершілік немесе моральдік (эрқашан шын сөйлеу, достарына адал болу), мәдени мінез құлықтары (сыпайы болу, кішіпейілдік, үлкенді құрметтеу, кішіге қамқорлық).

«Әдет-дейді А. Макаренко әрдайым жаттығып отырудың нәтижесінде қалыптасады, сондықтан жаттығуды дұрыс ұйымдастыру қажет».

Адамгершілікке тәрбиелеу мақсатында жоспарлы түрде әр қилы әрекеттерді ұйымдастыру керек. Бала дамуының алғашқы кезеңінен яғни адамгершілік туралы ұғымдарды саралап, санасына сіңіре бастаған жөн. Тәрбиенің дәстүрмен тығыз байланысты тұңғыш қарастырушы К.Д.Ушинский болды. Ол өз еңбектерінде тәрбиенің халықтық сипатына, еңбектің тәрбиелік және психикалық сипатына және тәрбиедегі адамгершілік мәселелеріне көңіл бөле отырып «Тәрбие көзі-халықтық педагогика» деген тұжырымға келген. Осы идеяны қазақ жерінде жалғастырушы педагог Ы.Алтынсарин адамгершілік пен азаматтықтың түрлеріне 7 жақсы қасиетті жатқызады. Олар: адалдық, жомарттық, қайырымдылық, мейрімділік, ұстамдылық, қамқорлық.

Жалпы осы адамгершілік мәдениеті мәселесі төңірегінде педагогика классиктері: Я.А.Каменский, Ж.Ж. Руссо, К.Д. Ушинский, Л.Н. Толстой еңбектері ерекше орын алады.

Қазақ зиялы қауымнан: А. Құнанбаев, Ш.Құдайбердиев, А.Байтұрсынов, М.Жұмабаев, Ж. Аймауытов жалғастырған.

М.Әуезовтың педагогика, методика мәселелері жайлы мәселе көтергені белгілі. «Ғылым» атты еңбегінде: «Адам баласының жаман құлқы жаратылысынан емес, өскен орта, алған үлгі, өнеге білетіндігінен және түзелу, бұзылу жас уақытта болады. Көпшілікті адамгершілікке тәрбиелеу үшін жас буынды тәрбиелеу қажет.... Адамшылықты таза жүргізу үшін-көп ой керек, ойлау үшін оқу керек және оқу әр тараптан мағлұмат беріп, ақиқатқа баланың көзін жеткізіп, көңіліне жақсылықпен тәрбие беру керек».

Ал Б.Т. Лихачев жеке адамның мәдениетін қалыптастыру қажеттілігі мәселесін қарастыра келіп, мектепке дейінгі жасынан бастап бұл Я.А.Каменскийдің өсиет етіп кеткен тәрбиенің табиғатпен байланыстылығын адам тәрбиесінің жетекші құралы деп түсіндірді.

Адамгершілік ілімінің және адамгершілік тәртіптің сәйкес келуі-азаматтың, оқушылардың жоғары адамгершілігінің дамығандығының айғағы. «Адамгершіліктерің жоғары болсын. Бұл сендердің басты міндеттерің» деп жазды философ жазушы Ж.Ж. Руссо. Ал Абай: «Досыңа достық-қарыз іс, дұшпаныңа әділ бол» деп жырлаған болатын, өмірде адам неғұрлым ақылды, мейрімді болған сайын, соғұрлым өзгенің жақсылығын да бағалағыш келеді.

Өзіміздің өркениетті ел қатарына қосылу бағытындағы үлкен мәселелердің бірі келешек ұрпақтың дамуы. Адамгершілік, азаматтық ұғымы ізгілік, гуманизмнің синонимі ретінде адамның игі мақсатына айналғанда пайда болатын қарым-қатынастар жүйесі мен қоғамдық ахуал ретінде неғұрлым кең мағынада қолданылады. Адамдарды сүю, оған жақсылық жасау, жанашыр болу-адамгершіліктің азаматтықтың белгісі. Адамның шынайы байлығы затта емес, рухани қазынада –дейді (В. Сухомлинский).

Ал рухани-адамгершілік құндылық белгілі бір бағытта, мақсатты жүйелі ұлттық-көзқарасты, мінез-құлықтағы адамдық тәртіп пен рухани дағдыны қалыптастыратын жүйе. Адамгершілік пен азаматтық құндылықтары-адамдық қасиетінің өлшемі. Оның жақсылыққа талпынуы, өзге адамға жанашырлық білдіруі. Айналадағы адамдарға қайырымы, өмір сүру мәселелері жайында ізденуі, өзін-өзі танып сол арқылы дүниені-әлемді тануы.

М. Шоқайұлы былай деген: «Мәдениет-адам әлемі. Мәдни көріністерде адамдық парасат, ақыл-ой, ізгілік пен әдемілік заттандырылып, игіліктер дүниесі құрылған. Сонымен бірге мәдениет адамды тұлға деңгейіне көтеретін негізгі құрал».

Атақты орыс ғалымы Н.И.Пирогов: «Пайдалы азамат болуға дайындалған адам ең алдымен адамшылыққа үйренуі тиіс» деп жазады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Сіламбаева Т. «Адамгершілікке тәрбиелеу-басты мақсат» Қаз мек-2003ж
2. Бала тәрбиесі №2 2006, №4 2008
3. Бала мен балабақша №9 2010

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ОЙЫН АРҚЫЛЫ ТАНЫМДЫҚ ӘРЕКЕТІН ДАМУ

Қарағанды қаласы
КМҚК «Алтын сақа» балабақшасы
Тәрбиешілер:
М.Х.Сейтбатталова; Р.А.Аширбаева.

Ұлттық ойындармен мектепке дейінгі балалардың танымдық әрекетін дамыту. Ұлы педагог К.Д.Ушинский жас ұрпақты тәрбиелеуде халық педагогикасының талаптары терең бейнеленген халық ауыз әдебиетінің, әсіресе ертегі жырлары мен мақал-мәтелдерінің, сонымен қатар дәстүрлі ұлттық ойындардың маңызды екенін атап көрсеткен. Ұлттық ойындар ұлт ұлт

болып қалыптасқалы халықпен бірге жасасып, ғасырлар бойы ұмытылмай, атадан балағ мұра ретінде ауысып отырған. Олар баланы пайдалы еңбекке, сөйлеуге, мергендікке, тапқырлыққа, ептілік пен күштілікке, бірлесіп қызымет атқаруға, төзімділікке және т.б. тәрбиелеудің ұтымды құралы болған. Қазірде әртүрлі ұлттар ойындары, соның ішінде қазақтың ұлттық ойындары жинақталған кітаптар шығарылуда.

Ұлт ойындары – интернационалдық тәрбиенің құралы. Олай дейтініміз ұлт ойындарының арасында өзара үндестік, тығыз байланыс бар.

Ойынға тек ойын деп қарамай, халықтың ғасырлар бойы жасаған асыл қазынасы, бір жүйеге келтірілген тамаша тәрбие құралы деп қараған орынды.

Ұлттық ойындар халық педагогикасына бір саласы болып отыр. Ол-сандаған ғасырлар бойы ұрпақтың керегіне жарап, оларды өмірге әзірлеу қажетін өтеуде. Қазақтың ұлттық ойындары тек дүниені ғана емес, ойды жаттықтырушы да болып табылады. Ұлт ойындарын тек ойын деп қарамай, халықтың ғасырлар бойы жасаған асыл қазынасы, бір жүйеге келтірілген тамаша тәрбие құралы деп қараған жөн. Өйткені, ойын баланың дүниені танып білуге қадам жасар алғашқы басқышы. Егер баланың алғашқы өмір кезіндегі тікелей айнала қоршаған ортамен байланысын адамдармен, жолдастарымен қарым - қатынасын елеп ескермей өмір тәжірбиелерінен қол үзгізіп, бірден өзіне бейтаныс дүниеге мәжбүр етсек, олардың психикалық дамуына кері әсер етуі әбден мүмкін. Оның үстіне бұл тәрбие үрдісінде жақыннан алысқа жай нәрседен күрделіге, жеңілден ауырға, белгіліден белгісізге деген қағидаға да қайшы келмейді.

Қазақ халқының ұлт ойындары жеке адамдарды ғана тәрбиелеу құралы емес, ол бүкіл қоғамдық ортаны өз соңынан ертетін ұлттың азаматын тәрбиешісі, үлгі берершіктей әлеуметтік орта моделін жасаушы ретінде күрделі қызмет атқарған. Ұлттың ойын арқылы жеке тұлғалар қалыптасып, шыңдалып халыққа танылған сол арқылы өмірге жолдама алып, ел ішінде танымал адамдарға айналған. Қазіргідей арнайы мамандық беретін оқу орындары болмаған кезде ұлт ойындары халқымыздың өз ұрпағын тек ойын - сауықтарды бәсекеге түсіп жеңімпаз атанып, жүлде алу ғана емес, ата жолын қуып, өзінен бұрынғы дәстүрлерді жалғастырып, өз жұртында бар өнерді игеріп меңгеруге, шаруашылық жүргізу қолынан келетін, ел қорғауға жарайтын батыл да өжет, шапшаң ұрпақтарды тәрбиелеудің өзіндік жүйесін өмірге әкелген.

Сондықтан ұлт ойындарын бүгінгі бала-бақша және бала-бақшадан тыс оқу - тәрбие жұмысына, әсіресе балалардың туристік іс - әрекетін ұйымдастыруға енгізудің әлеуметтік-педагогикалық негіздері белгілі бір ғылыми — педагогикалық алғы шарттарға бағындырылуы тиіс.

Бала-бақшадағы және бала-бақшадан тыс тәрбие үрдісін жетілдірудің алғы педагогикалық шарттарының бірі - өркениеттің бүгінгі деңгейіне негізделген әлеуметтік - педагогикалық талаптарға сай жастарға білім мен тәрбие беру, адам баласының өткен ұрпақтарының қол жеткізген жетістіктерінен бас тарту деген сөз емес, қайта сол көненің негізінде жаңа мазмұн мен мағыналарға жеткізілетін түрлерді дүниеге келтіру арқылы бүгінгі күн талаптарына сай жас ұрпақты тәрбиелеу мүмкіндігін пайдалану.

Ұлттық ойын элементтерін сабақтың барысында пайдалану балалардың білімді қабылдау қабілетін нақтылап, мазмұнын бала санасына жақындатады. Ал балалардың табиғи жағдайда өткізетін туристік іс - әрекеттерде (туристік жорықтарда, жарыстарда) ұлт ойындарын пайдалану тәрбие жұмысына оларды қызықтырып, еліктіре түседі.

Ұлт ойындары балалардың іс - әрекеттерінің мазмұнын байытып, нақтылаудың нәтижесінде балалардың белсенділігін жетілдіріп, жұмыс қабілеттерін жақсартады, түрлі қиындықтар мен кедергілерді еркін игеруге мүмкіндік туғызады. М. Павловтың рефлексстік пиериясына сүйенер болсақ, барлық оқыту, тәрбие үрдісі байланыс жүйесінің құрылымына негізделеді, ал оның қажетті шарты "Орталық ми қабығының әрекетіне" байланысты болып келеді. Олай болса, ойын қолданылған сабақ, тәрбие жұмысы балаға өзінің етене жақындығымен, түсініктілігімен ерекшеленеді.

Ойын әрекеті - өзіндік әрекет. Педагогикада өзіндік жұмыс өз алдында жеке тұрып оқыту ұсталған бола алмайды. Ал баланың ойын үстіндегі өзін - өзі жаттықтыруы, өмірді білуге деген құмарлығы, шашығуы, шыңдалуы, оның ақыл - ойын, дене еңбегіндегі белсенділігін арттырып,

алдына қойған мақсатына жетуге деген ерік -қайратын шындайды, алға қарай ұмтылысын, құштарлығын оятады. Осының нәтижесінде балалардың өз бетімен ізденуі, білімді қажетсінуі өсіп, нақтылы қажеттілікке ұласады. Атап айтқанда, білім алудағы бала белсенділігі мен білімді игеруге деген санашылық (пен) ұстанымы бала дербестігін туғызып, өздігінен оқу білім алу дағдысын қалыптастырады.

Бала бала-бақша қабырғасында, бала-бақшадан тыс ұйымдарда ұжым арқылы білім айғағынан, ол әрдайым өз алдында дербес тұлға арқылы іске асқанымен, ойынға қатынасқан әр баланың алдына жеңіске деген ұмтылыс пайда болады. Ұлт ойындарымен бойында бүгінгі жас ұрпақтың бойына дарытарлық ұлттық жағымды қасиеттері ұшан - теңіз, соның бәрі әлеуметтік педагогикалық талаптарды үнемі шыңдап, қоғам талаптарына сай жастарды тәрбиелену ісіне қосар үлесі мол екені даусыз.

Қазақ халқы материалдық мұраларға қоса мәдени қазыналарға да аса бай халықтардың бірі. Сондай қомақты дүниелер қатарына ұлт ойындары да жатады. Бүгінгі заман достарымыз бен болашақ ұрпақтарымыздың оларды оқып үйреніп, өздерінің кім екендіктеріне барлау жасауына ата - бабаларының психологиялық болмысы мен ойлау жүйелеріне зер салуларына, көздеген мақсаттарына саралап, жете білулеріне, дәстүрлер жалғасын өрістетіп, өткені мен бүгінгі байланыстыра білулеріне, сөйтіп, мәңгүрттік атаулыға тосқауыл қоюларына ұлт ойындары септігін тигізеді. Балалар ойын арқылы шынығып өзінің бойындағы табиғи дарынын шыңдай түседі. Ойынға халық ерекше мән берген сондықтан, халық оған тек ойын - сауық, көңіл көтеретін орын деп қана қоршаған ең басты - ел қорғауға қабілетті болашақ қайраткер, өзінің осы қасиетін шаршы топтың алдында, баршаға тең, еркін бәсекеде жеңіп алуға тиіс болған.

Ойын тегінде адам баласының ұжымдық шығармашылығының және орындалуы да көбінесе ұжымдық түрде болғандықтан, ойын үстінде жолдастық, достық қарым - қатынасқа әрекеттенуге тәрбиелеуге мүмкіндік мол.

Ойын - бала білімін берік меңгерту құралы
Ойын - маңызды іс. Егер біз ойынды тек көңіл көтеру үшін немесе дем алу ретінде пайдалансақ, одан ешқандай пайда болмайды. Қандай ойын болса да, ол негізгі мақсатқа жұмысалуы керек, өйткені ойын баланы дамытады. Ойын адам жолын ынтымақтығымен бірге, оның бойындағы көптеген қасиеттерді ұштап, білім дәнін бойға білдіртпей дарытады. Ойындардың қай - қайсысы болса да баладан төзімділікті, тапқырлықты, ізденімпаздылықты, шеберлікті, т.б. толып жатқан қасиеттерді талап етеді.

Қызығу - танымдық іс - әрекеттің қозғаушы күші. Баланың қызығуы жәрдемімен оқып үйрену барысында қабілеті ашылып, дарыны ұшталады, өз күшіне, мүмкіншілігіне сенімі артады, кісілігі қалыптасып, дара тұлғалық сипаттарға ие болады.

Танымды қызығу оқыту мен тәрбиелеу нәтижесінде қалыптасады. Педагогикалық әдебиеттерде оны қалыптастырудың үш жағдайы туралы жиі айтылады.

Біріншісі - оқытудың мазмұны мұндағы балаларды қызықтыратын мазмұнының берілу түрі, жаңалығы, ғылыммен техниканың соңғы табыстары тандандыратын тарихи деректер, білімінің ғылыми іс жүзінде қолданылуға бұрыннан білетін мағлұматтың жаңа қырының ашылуы.

Екіншісі - балалардың таным әрекетін ұйымдастыру формалары, құралдарын және әдістерін жетілдіру. Бұған жататындар: сабақтың дәстүрлі емес түрлерін өткізу, оларды қолданылатын техникалық және көрнекі құралдардың тиімділігін арттыру, танымдық ойындар ұйымдастыру, проблемалық және интегративті ұстанымдарды жүзеге асыру, пәнаралық және пәнішілік байланыстарды тудыру, ғылымның өмірмен, өндіріспен, техника және экологиямен байланысын ашып көрсету, балалардың өздігінен істейтін жұмыстарын және өздігінен білім алуды тиімді ұйымдастыру, шығармашылық және зерттеу жұмыстарын белсенді қалыптастыру, білімтексеру мен бағалаудың алуан түрлерін ұтымды пайдалану арқылы оқытудағы кері байланысты жетілдіру.

Үшіншісі - тәрбиеші мен бала, бала мен бала арасындағы қарым-қатнас сыйластық, ізеттілік орнатып, жүрек жылуының болуын қамтамасыз ету. Бала өзі ұнатпайтын тәрбиешінің пәнінен ешқашан қызықпайды. Балалар өзара сыйласа алмайтын, тәртіп жиі бұзылатын

сабақтардан тезірек құтылуға тырысады. Қызығуды туғызу үшін ойын түрлерін пайдаланудың орны бөлек. Тиімді қолданылған ойын түрлері тәрбиешінің түсіндіріп отырған материалын балалар зор ынтамен тыңдап, берік меңгеруіне көмектеседі. Өйткені балалардың аңсары сабақтан гөрі ойынға ауыңқырап отырады. Қызықты ойын түрінен кейін олар тез сергіп, тапсырманы ықыластана әрі сапалы орындайтын болады. Ойындар барлық сыныптарда қолданылады.

Әр қашан да тәрбиеші ойынға қойылатын төмендегі әдістемелік талаптарды біліп, орындап отыруы тиіс:

1. Ойынның мақсаты нақты қойылып, керекті көрнекіліктер мен материалдар күн ілгері дайындалып, оңтайлы жерге қойылу керек.
2. Ойынға кірісер алдында оның жүргізілу тәртібі балаларға әбден түсіндірілгені жөн.
3. Ойынға сыныптағы балалардың түгел қатысуын қамтамасызетуі керек.
4. Ойынның жүру барысында тәрбиеші балалардың түгел қатысуын қадағалаумен қатар, олардың ойын үстінде шешім қабылдай білуіне, ойлана білуіне жетелеуі керек.

Ойын түрлерінің материалдары сабақтың тақырыбы мен мазмұны неғұрлым сәйкес алынса, соғұрлым оның танымдық, тәрбиелік маңызы да арта түседі. Оны тиімді пайдалану сабақтың әсерлігін тартымдылығын күшейтеді, балалардың сабаққа ынтасы мен қызығушылығын арттырады. Еліміздің ертеңі бүгінгі жас ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың тағдыры ұстаздың қолында. Адам уақытпен бірге адымдайды, уақытпен бірге өмір сүреді. Білім туралы заңда тәрбиешілер бас қосуларында сапалы білім, саналы азамат өсіру туралы талай пікірлер айтылады. Болашақ еңбек етіп, өмір сүретіндер бүгінгі балалар. Біз оларды қалай тәрбиелесек ертеңгі Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан да тәрбиешіге жүктелер міндет жүгі өте ауыр. Шәкірттерінің ертеңін ойламаған ұстаз еліміздің болашағына жаны ауырмағаны. Ісіне берілген жаңалықты жатсынбай, ұлттық қасиеттеріміздің асылдарын асқақтата отырып, оқушының жанына нұр құя білу ұстаз парызы деп ойлаймын. Көп оқушы ұстазына ұқсағысы келеді. Тәрбиеші бақыты мен қуанышы - оның шәкірттері білімді болып, ұстаз сенімін ақтай білуі. Мұндай белеске жету үшін тәрбиеші алаңдамай жұмыс істеуі керек. Тәрбиешінің беделі оның жеке басының, жан дүниесінің көркемділігіне, біліктілігіне байланысты. Ағартушы Ы. Алтынсарин "Егер шәкірт бір нәрсені түсінбесе оған баланы кінәламау керек. Бұл жерде ұстаз кінәлі, сондықтан да ұстаз берер білімін жеткізе білгені жөн" деген ойды айтқан.

Тәрбиешілер мен балалардың ойын мен тәжірибе сабақтарына қызығушылығы балалар үшін әсерлі де тартымды ойын тәсілі болса, бала үшін бұл оқу үрдісін түрлендіру. Ойын түрінде өтетін сабақтар балаларды бала-бақшадан шыққаннан кейінгі өмірге дайындайды. Олар үшін тек қандай да бір жағдайда не істеу керектігін жаттап, есіне сақтаудан гөрі іс жүзінде көріп, өзін рөлге қойып, шешім қабылдау әлдеқайда қызық. Осындай ойын түрлері имитациялық деп аталады. Оқытудың имитациялық түрі арқылы оқушылардың білім сапасы мен белгілі бір пән немесе тақырып бойынша дайындығын білуге болады.

Ұлттық психологияның өзіндік маңызы бар және өте күрделі құрылымдық элементтерінің бірі ұлттық сезім болып есептеледі. Ұлттық сезім халықтардың өмірінде ерекше маңызды орын алады. Әсіресе адамдардың рухани келбетін қалыптастыруда және дамытуда, интернационалдық тәрбиеде зор маңызы бар. Бүгінгі таңда қоғамымыздың даму бағытында жан - жақты дамыған сауатты, саналы азамат тәрбиелеу мәселесі жүктеліп отыр. Мұндай мақсаттың баянды болуы оқу- ағарту жүйесінің үлесіне түсетінін ескерсек, білім негізі бастауыштан басталғандықтан, жас жеткіншектердің білімді, білікті болуына ойынның алатын орны ерекше.

Ойындарды мектепке дейінгі балаларының оқу - іс-әрекеттерінде белгілі бір жүйемен пайдалану қажет. Ойындардың оқыту мазмұнына, танымдық іс - әрекет сипатына, ойын құрылымына сәйкес жіктелуі бар. Ойындардың жіктелуі оқушылардың жас ерекшеліктеріне, ойын сипатына, дене қасиеттерін, қимылдық әрекеттерді дамытуға, ойындардың педагогикалық мүмкіндіктеріне сәйкес жасалады. Ойындарды оқыту мазмұнына сәйкес түрлері:

1. Ойын - саяхаттар. Олар ертегіге ұқсас, фактілер немесе оқиғаларды бейнелейді. Бірақ олар ерекше түрде ашып көрсетеді, қарапайым жұмбақ арқылы, қимылдық - оңай жолмен, қажеттілер

- қызық жолмен беріледі.

2. Ойын - тапсырмалар. Бұл ойындардың негізін заттар мен әрекет, сөздік тапсырмалар құрайды. Ойын міндеттер мен әрекеттері бір нәрсені болжауға негізделеді.

3. Ойын - болжамдар. Бұл ойындар, Не «болар еді...?», «Мен не істер едім, егер...?» деген сұрақтарға негізделеді. Ойынның дидактикалық мазмұны балалардың алдына проблемалық міндет пен ситуацияны қоюда ерекшеленеді. Мұндай ойындар білімді нақты жағдайда қалыптастыра байланыс есептерін тағайындауды талап етеді.

4. Ойын - жұмбақтар. Жұмбақтың негізгі ерекшелігі логикалық астарын болуында, олар баланың есі әрекетін белсендіреді. Жұмбақтар салыстыру, теңеу және сипаттау арқылы ұғымның қасиеттерін ажыратуға тәрбиелейді, оқушы қиялының дамуына әсер етеді.

Баршаңызға белгілі ойын арқылы баланың дене құрылысы жетіліп өзі жасаған қимылына сенімі артады. Баланың бойында ойлау, тапқырлық, шыдамдылық, ұйымдастырушылық, белсенділік қасиеттер қалыптасады. Сабақтан тыс уақытта ойналатын ойын түрлері оқушылардың қимыл қозғалысқа деген икемділігін арттырып, шығармашылық қабілетін кеңейтеді. Халық өзін қоршаған дүниенің қыры мен сырын егжей - тегжейлі білуді баланың шамасына ойын арқылы жастайынан сіңіре беруді көздеген. Ойын бала табиғатымен егіз. Өйткені бала ойынсыз піспек емес, жан - жақты дамымақ емес. Бұл жерде атап айтатын бір нәрсе, ойындарды бүгінгі педагогикалық ілім талаптарына сай іріктеп, ретті қолдана білсек, онда ол сабақтың сапасын көтеріп, тиімділігін арттырады, сабақтан тыс уақытта жүргізілетін тәрбие жұмыстары жандандыра түседі.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. «Салт-дәстүрі халқымның» кітабы құрастырушы: Гүлнар Қисықова
2. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту» №6 2013ж
3. «Қазақтың ұлттық ойындары» кітабы авторы Базарбек Төтенев
4. Алматы «Қайнар» баспасы 1994ж
5. «Балабақша және отбасы» 2012ж
6. «Жалын» республикалық әдеби-көркем және әлеуметтік журнал №9 2015ж

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Акसेлеуова Ж.О.
КМҚК №15 «Аққу» балабақшасы

Еліміз жаңа принциптерге негізделген егемен мемлекет құруда. Үкіметіміз білім беру мекемелеріне Тәуелсіз мемлекетімізді өркениетті елдер қатарына жеткізетін ұл-қыз тәрбиелеуді талап етуде. Қоғамда, айналамыздағы ортада болып жатқан қарқынды өзгерістер шығармашылық қабілеті бар, қажетті жағдайда соны әрі айрықша шешім қабылдайтын жеке тұлғаның алдына үлкен талаптар қояды. Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту және оны тәрбиелеу – бүгінгі таңдағы көкейтесті мәселелердің бірі. Шығармашылық – бүкіл тіршілік көзі. Адам баласының сөйлей бастаған кезінен бастап, бүгінгі күнге дейін жеткен жетістіктері шығармашылықтың нәтижесі. Бұған бүкіл халықтық, жалпы және жеке адамның шығармашылығы арқылы келдік. Әр жаңа ұрпақ өзіне дейінгі ұрпақтың қол жеткен жетістіктерін меңгеріп қана қоймай, өз іс-әрекетінде сол жетістіктерді жаңа жағдайға бейімдей, жетілдіре отырып, барлық салада таңғажайып табыстарға қол жеткізеді. Жақсы ән мен сазды музыканың – жан азығы. Әсем ырғақты жан

тербетер ән, музыка тыңдаған адамның жүрегі жай тауып ерекше сезімге, қуанышқа бөленеді.

Әуен – адам өмірінің серігі, эстетикалық тәрбие негізі болып табылады. Музыкаға деген сүйіспеншілік, баланың музыкаға жетік болу қабілеттері туа бітпейді, ол өсу, даму процесінде қалыптасады. Музыканың адам өміріндегі мәні ерекше. «Ол жоқ жерде, адам тірлігі де жоқ» деп Ю.Фучек өте тауып айтқан.

Әуен адамды шаттыққа бөлеп мұң зарын сейілткен. Музыканың әсер ықпалының күштілігі соншалық, ол адамдардың мінез — құлқымен салт-дәстүрінде өзгерте алады. Сөзіміз дәлелді болу үшін қытайлық тарих танушы, музыка зерттеушісі Сыма Цяньның мына пікірін еске алайық: «Дүниеге келген адам өміршен рухты, жүрек пен сананы еншілеп туады. Ал қайғы мен шаттық, ашу мен қуаныш болса туа бітетін қасиеттер емес, мұның бәрі де сыртқы әсерге деген адам сезімінің өзгеруі ғана, адам бойындағы сезімді қалыптастыратын да сол сыртқы әсерлер». Әуен — рухани қазына. Рухани қазынаның мөлдір бастау бұлағынан нәр ала білген бала адамгершілік пен асыл қасиеттерді бойына сіңіріп өседі.

«Әнге әуес, күйге құмар бала – жаны сұлу, өмірге ғашық болып өседі» М.Әуезов. «Туғанда дүние есігін ашады өлең» — деп Абай атамыз жырлағандай шыр етіп дүние есігін ашқан нәрестеге өмірінің алғашқы күндерінен бастап — ақ музыка әсер етеді. Ең алғашқы анасының әлдиі, бесікке таянып айтқан ананың бесік жыры бөбектің жанын тынышталдырып тәтті ұйқыға кетуіне әсер етеді. Нәрестенің дүниеге келуімен байланысты ырымдар «Шілдехана», «Бесікке салу», «Қырқынан шығару» т.б. бәрі де әнсіз, өлеңсіз, жырсыз өтпеген. Бала өмір бойы ән ырғағына бөленіп жүреді. Міне, осындай сыртқы органың әсерінен бала бойында әдемілікке, әсемдікке деген сезім күй қалыптасып, эмоциялық әсер нәрестені ерте бастан музыкаға баулуға, эстетикалық тәрбиенің белсенді көмекшісі етуге мүмкіндік туғызады. Ана әлдиін бойына сіңіріп өскен сәби тәй-тәй қадам басқаннан — ақ балабақша есігін ашады. Сол балаға музыкалық эстетикалық тәрбие бере отырып, жан-жақты жеке тұлғаны дамытудың алғашқы баспалдағы балабақшада жалғасады. Ән айту – музыкалық тәрбиенің аса маңызды құралы және баланы жан-жақты жарасымды жетілдіру міндеттерін шешуде елеулі роль атқарады.

Ән айту бала организміне жайлы тиіп, сөйлеу қабілетін жетілдіруіне, тыныс алуына, дауыс аппаратын шынықтыруына көмектеседі. Музыкалық ырғақты қимылдарды жүргізу баланың бойында естуді, есте сақтауды, икемділік пен шапшаңдықты, зейінді, іскерлікті, балалардың дене бітімінің сұлу да, сымбатты болып қалыптасуына көмектеседі.

Музыка тыңдауда балалар әр түрлі образдағы музыкалық шығармаларды тыңдап, мазмұнын, сипатын, көңіл-күйін ажырата біледі. Жалпы музыканың күйін сезінуге, көркем образдың дамуын қадағалауға бейімделеді. Музыканы жасаушы композиторлар, авторлар туралы туралы алғашқы мағлұмат алады. Балалар музыкалық аспаптарын ойнау Музыкалық аспаптарды танып білуге, аспаптарды ойнау әдіс-тәсілдерін үйренуге, олардың тембрлерінен ажырата білуге үйретеді. Жеңіл әндерді аспаптарда ойнап, ырғақтық бейнесін бере отырып, ойнауды меңгереді. Музыкалық есту түйсігін, шығармашылық қиялын жетілдіреді. Ырғақтық сезімін, динамикалық есту қабілетін дамытады.

Қимылды және дидактикалық ойындар баланың музыкалық есту, шығармашылық қабілеттерін дамытады. Нота сауатының бастапқы элементтерін қызғылықты формада меңгеруге көмектеседі.

Осы қызмет түрлерін нақты да, жүйелі жүргізудің нәтижесінде балалардың бойында жалпы музыкалық қабілетін, дамытып қалыптастырады. Әсемдікті қабылдап сезіну, түсіну, жақсы мен жаманды байқап шығармашылық тұрғыдан жеке қимыл жасауға көркемдік қызметтің әр түріне қамтылу қабілеттерін қалыптастырып, дамытып, жетіледі.

Мектепке дейінгі жастағы баланың музыкамен айналысуының маңызы зор. Балалар халық әндерімен қатар түрлі классикалық музыка және вокалдық шығармалар, аспаптық

шығармаларды тыңдап, ішкі дүниесімен қабылдауға тырысады. Музыканы түсіністікпен дифференциалдық түрде белсенділікпен қабылдайды. Балалар музыканы тыңдап, ән айтып, билейді, музыкалық ойындарға қатысып, қол ұстасып айналады, балаларға арналған салтанатты әндерді орындау мен қатар үлкендермен бірге ән айтып, ойын сауықтың шараларға мерекелік Жаңа жыл, 8-наурыз, Наурыз мейрамы, Тәуелсіздік күні мейрамына арналған ертеңгіліктерге қатысады. Музыкалық сауаттылығын ойнауға қызығушылығы артады. Ол үшін сазды естіп-тыңдау қабілетімен қатар баланың эмоционалдық қасиеттерін дамытып, ойын түрлерін, жоғарғы дауыстық әуендерді пайдаланған жөн. Қол қимылмен дыбыстық елестетуді байланыстыра білу керек. Баланың музыкалық дыбысты ажырату қабілетін дамыту - шаруашылыққа деген қызығушылықты арттырып, музыкалық аспаптарда ойнап үйренуге жол ашады. Баланың саз жетекшісі, тәрбиеші, ата-аналары оларды музыкалық мәдениетке, оның тілін ұғынуға, музыка арқылы тұлғаның қасиетінің қалыптасуына көмектеседі. Үлкендердің музыкаға деген қызығушылығы, талғамы, балаға сенімі, сыйластығы, түсінушілігі байланыстығы шеберлігі жақсы жетістіктерге қол жеткізеді.

Балаларды музыканы сүйуге, оның тілін түсіне білуге, яғни олардың көркемдік талғамымен тәрбиелеу керек. Олар (хал, ішек, үрмелі) оркестр әуен ритм, екпін, жылдамдық, динамика, балет, опера, оперетта, концерт секілді терминдерді түсініп ұғынуға қабілетті. Музыкалық тәрбие берудің келесі санатында балаларды түрлі сипаттағы музыкамен таныстыру арқылы жалғасады музыкаға қызығу бір жаныр музыкадан айырмашылықтарын сипаттау мүмкіншілігі қалыптасады. Қазіргі музыканың өнер туралы айтылады.

Ересек топтарындағы музыкалық тәрбие берудің негізгі міндеттері. Түрлі сипатындағы музыкаға қызығушылық және эмоциялдық серпілісті дамыту және қалыптастыру музыка басталғанда немесе оны тыңдап отырып, оның сөзін естімей-ақ таныс шығармаларды басқаларынан айырып, оны еске сақтау бойынша музыкалық қабылдау қасиетін дамыту. Қабілетті қалыптастыру туралы айта отырып, шығармашылық қабілетті қай жастан бастап дамыту керектігін білу қажет. Психологтар бір жарым жастан бес жасқа дейінгі әр түрлі мерзімді айтады. Шығармашылық қабілетті өте ерте жастан дамыту қажет деген болжам бар. Бұл болжам физиологияда бекітілген. Баланың миы тез өседі және бірінші жылы қалыптасады. Бұл өсу демек ми жасушаларының өскенін және қалыптасқан құрылымының жұмысының көп түрлілігіне және жылдамдығына байланысты. Осы өсу кезеңі сыртқы жағдайларға сезімталдық туындайтын уақыт. Дамудың кең мүмкіндігінің жоғары уақыты. Бірақ баланың дамитын қабілеттеріне ынта жағдайы болуы керек. Жағдайы жайлы, ұтымдылыққа жақын болса, дамудың табыстылығы басталады. Егер өсіп өну және қызмет көрсетудің басталуы бір уақытта болса, онда даму мүмкіндіктің жоғарылауымен жеңіл болады. Даму үлкен биіктікке жетеді, бала қабілетті, талантты және дарынды болуы мүмкін. Бірақ қабілеттердің даму мүмкіндігі өсудің жоғары кезіне келіп өзгермей қалуы мүмкін. Егер осы мүмкіндіктер қолданылмаса, сәйкес қабілеттер дамымайды, қызмет көрсетпейді, егер бала қажетті іспен айналыспаса, онда бұл мүмкіндіктер қолданылмаса, сәйкес қабілеттер дамымайды, қызмет көрсетпейді, егер бала қажетті іспен айналыспаса, онда бұл мүмкіндіктер жоғала бастайды, дағдарысқа ұшырайды.

Шығармашылық қабілетті қалыптастыруға қажетті қажетті құрылымының өсу кезеңімен осы қабілеттің дамуының қиындығына мақсатты дамуы арасындағы айырмашылық қабілеттің даму деңгейінің төмендеуіне әкеледі.

Шығармашылық қабілеттің табысты дамуына бірінші қадам баланың дене дамуы ерте жүру, гимнастика, ерте еңбектеу және жүру. Содан соң ертерек оқу, санау, әр түрлі құралдармен, материалдармен танысу.

Баланың шығармашылық қабілеттің дамуының екінші жағдайы балаға алдын ала дамуға жағдай жасау. Керекті жағдайда тиімді дамуға әртүрлі шығармашылық қызметке ынталандыратын ортамен баланы мүмкіндігінше қамту қажет. Мысалы, бір жастағы баланы оқытуға үйретпесе бұрын, әріпті кубиктер, қабырғаға әліпбиді ілу және ойын кезінде балаға әріптерді айтып отыру тиімді. Бұл баланың оқуды ерте меңгеруіне ықпал етеді.

Үшінші, оң маңызды жағдай шығармашылық қабілетті дамыту көп ойлануды қажет ететін шығармашылық үдеріс. Қабілеттің дамуы адам қызметінің мүмкіндігінің жоғарылай беруіне байланысты табысты болады. Күштің ең көп жұмылу жағдайы бала еңбектеп сөйлемей жүргенде тез жасалады. Бұл кезде айналаны тану үрдісі жылдам, бірақ бөбек ересектер тәжірибесін қолдана алмайды, себебі кішкентайға ештеңені түсіндіру мүмкін емес. Сондықтан, бұл кезеңде бөбек шығармашылықпен айналысуға мәжбүр, көп мәелені өз бетімен ешкімнің үйретуінсіз шешуі керек. Баланың добы диван астына домалап кетті, егер бала осы міндетті шеше алмаса, ата аналар диван астынан допты алып беруге асықпауы керек.

Шығармашылық қабілеттің табысты дамуының төртінші жағдайы балаға өз қызметін таңдауға бостандық беру, жұмыстарын алмастыру, бір іспен айналысудың ұзақтығы, тәсілдерін таңдауы. Сонда баланың тілегі, қызығушылығы, сезімталдығы мықты кепілдік болады, ойдың жігерлігі шаршатпайды, балаға пайда әкеледі. Бірақ балаға осындай бостандық беру ересектердің ақылды, мейірімді көмегін керек етеді. Бұл шығармашылық қабілеттің табысты дамуының бесінші жағдайы. Мұнда бастысы бостандық беру, бәріне рұқсат ету, көмек көрсету.

Мектепке дейінгі балалық шақ қиялдың дамуы үшін сензетивтік кезең. Бір қарағанда мектепке дейінгі балалардың шығармашылық дамуы негізі. Балалардың қиялы ересектердің қиялынан бай деген ұғым таралған.

Қиялдың шығармашылық қызметі адамның тәжірибесінің әр түрлілігіне байланысты. Баланың тәжірибесін кеңейту оның шығармашылық қызметінің нақты негіздері деп педагогикалық қорытынды жасауға болады. Бала көп естіп, тыңдап көрсе, меңгерсе, соншалық оның тәжірибесі молаяды, қиялдың қызметі бірдей жағдайларда маңызды және өнімді болады.

Қиял тәжірибе молайғаннан түрленеді. Мысалы ата аналар балаларымен әңгімелесіп, бір жағдайларды айтады. Бала мұны тыңдамайды, себебі оларды әңгіме қызықтырмайды. Мектепке дейінгі баланың танымдық қызығушылығы ерте басталады. Алдымен ол баланың сұрақ беруі 3-4 жасынан басталады. Бірақ бұл танымдық қызығушылық тұрақты болып немесе жоғалып кетуі мүмкін. Ересектер баланың білімге құмарлығын мадақтап, білімге деген қажеттілік тәрбиелеуі керек.

Мектепке дейінгі балалардың танымдық қызығушылығы екі бағытта жүреді: 1. Баланың тәжірибесін біртіндеп байытып, осы тәжірибені түрлі білімдермен толықтырып отыру. Балаларға қоршаған орта жан жақты көрінсе, оның танымдық қызығушылығы пайда болып беки түседі.

2. Бір саланың ішінде баланың танымдық қызығушылығын тереңдету және кеңейту. Баланың танымдық қызығушылығын дамыту үшін ата-аналар баланы қызықтыратын жағдайды білу керек, содан соң оны дамытуға ықпал ету қажет. Баланың тұрақты қызығушылығының туындауы үшін баланы қызметтің жаңа саласымен тек таныстырып қана қоймау керек. Оның жаңаға қызығушылық сезімі болуы керек. Ересектер бір пайдалы жұмысты немесе сүйікті сазды тыңдауға ұсынады. Ересектер әлемінің осы жағдайына қатысты болуы баланың осы жұмысқа қызығушылығын арттырады. Балаға оның ойлау қабілетін арттыратын сұрақтар қою керек.

Тәжірибе білімді жинақтау – ойлаудың шығармашылығын дамыту. Егер адам өз білімін қолдана алмаса, міндеттерді шығармашылықпен шешпесе, білім пайдасыз, жүк болуы мүмкін. Ол үшін өз қызметінде жиналған ақпаратты қолдана білу тәжірибесі керек. Өнімді шығармашылық қиял образдардың байлығымен және айрықшылығымен ерекшеленеді. Қиялдың маңызды қасиеттерінің бірі – ойды керекті арнаға бағыттау. Ойды басқара алмау, өз мақсатына бағындыра алмау, жақсы ойлардың іске аспай қалуына әкеледі.

Сол себепті мектеп жасына дейінгі балалардың қиялын дамытудың маңызды жағы – бұл қиялдың бағыттылығы.

Мектеп жасына дейінгі балалардың кішілерінің қиялы анықталмаған сипатта. Ересектер

балалар қиялын дамытуға өз ойларын жүзеге асыруға, аз болса да, кішкене ойларын іске асыруға көмектеседі. Осы мақсатта ата –аналар рөлдік ойындар ұйымдастырып осы ойынның барлық жақтарымен танысуы қажет. Ұжыммен ертегі құрастыруды ұйымдастыруға болады; ойынға қатысушылар бір-бір сөйлемнен айтады, ал ересектер керекті бағыт беріп ойлағандарын аяқтауға көмектеседі. Арнайы папкалар мен альбомдарға балалар суреттерін, ертегілерін орналастырады.

Шығармашылықтың осы түрін бейнелеу бала шығармасының өздігімен аяқталуына көмектеседі.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Тажкей Айнаш Маратовна
КМҚК «Алпамыс» балабақшасы

«Еліміздің ертеңі бүгінгі жас ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың тағдыры ұстаздардың қолында»

Қазіргі уақытта педагогика ғылымының бір ерекшелігі -баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын шығаруға ұмтылуы.

«Педагогикалық технологиялар- бұл білімнің басымды мақсаттарымен біріктірілген пәндер мен әдістемелердің: оқу - тәрбие процесін ұйымдастырудың өзара ортақ тұжырымдамамен байланысқан міндеттерінің, мазмұнының формалары мен әдістірінің күрделі ашық жүйелері» .

Қоғамда болып жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістер мен еліміздің білім беру саласының әлемдік білім кеңістігіне өтуі білім беру саласында соның ішінде мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуға уақыт талабына сай өзгерістер енгізуді талап етіп отыр.

Қазіргі кезеңде білім ғылым саласында инновациялық педагогикалық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеуде де педагогикалық технологиялар ұғымы кеңінен қолданылатын ұғымдардың біріне айналды. Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселсі мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып отыр. Сондықтан мектепке дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеудің негізгі мақсаты- баланың жеке басының қалыптастыруы мен дамуы болып отыр. Жаңа заман баласы ертеңгі еліміздің болшағы. Жаңа заман баласын қалыптастырып дамыту үшін тұлғаның ішкі дүниесімен оның қыр сырын анықтап мүмкіншіліктерімен қабілетінің дамуына жағдай туғызу қажет. Әрине, ол үшін мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуында педагогтардың педагогикалық технологияларды қолдана білу сауаттылығында байланысты. Яғни педагогикалық технологияны қолдану негізінде келешек ұрпақтың еркін дамуына жан- жақты білім алуына белсенді шығармашыл болуына жағдай жасау қазіргі таңдағы әр бір педагогтың міндеті. Қоғамдағы қазіргі даму кезеңінде мектепке дейінгі мекемелердегі білім беру жүйесінде оқыту, тәрбие беру үрдісін технологияландыру - басты мәселенің бірі. Осыған орай мектепке дейінгі мекемелердің тәжірибесіне оқыту мен тәрбиелеудің әр түрлі технологиялры жасалып енгізулуде. Әрине мұндайда педагогикалық технологияға анықтама берген ғалымдардың бірін атап өтсек те болады. Олар: В.П. Беспалько, В.М. Кларин, П.И. Третьчков, И.П.Сенновский, Г.А.Монахова, М.А.Чошанов т.б. өз еңбектерінде қарастарып өткен. Білім беру жүйесінде педагогикалық технологияны қолдану келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді шығармашыл болуына жағдай жасау әрбір педагогтың міндеті болып

табылады.

Білім беру жүйесінде қолданылып жүрген педагогикалық проблемалық оқыту, модульдік оқыту, тірек сигналдар арқылы оқыту, дамыта оқыту, түсіндіре басқарып оза оқыту, өздігінен оқыту, сын тұрғысынан ойлауды дамыту, оқытудың компьютерлік технологиясы, бағдарламалап оқыту, деңгейлеп оқыту т.б.

Білім берудің алғашқы дегейлері балабақшадан басталмақ. Мақсаты мектепке дейінгі білім балалардың білім алуына бірдей бастапқы мүмкіндіктерді қамтамасыз ету. Кез келген оқыту технологиясы тәрбиешіден терең теориялық психологиялық, педагогикалық, әдістемелік білімді, педагогикалық шеберлікті, балалардың жан дүниесінде терең үніліп оны ұғына білуді талап етеді. Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде қолданылатын педагогикалық технологиялардың бірнеше түріне тоқталайық.

Ойын арқылы оқыту технологиясының мақсаты дидактикалық тәрбиелік, дамытушылық, әлеметтендірушілік мақсатқа жету. Ойын технологиясының ерекшігі ойындық іс-әрекеттің психологиялық механизімі жеке бастың өзіндік талап -талғамдарына сүйенеді. Баланың бойындағы білімділік, танымдық, шығармашылық қасиеттерін аша түсуді көздейді. Ойын - балалар үшін оқу да, еңбек те. Ойын айналадағы дүниені танудың тәсілі. Сонымен қатар, ойын балаларға өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңу жолын үйретіп қана қоймайды, олардың ұйымдастырушылық қабілеттерін де қалыптастырады. Ойын - әлеуметтік қызмет. Ол баланың жасына қарай өзін қоршаған ортаны танып білуге құштарлығын арттырады.

Дамыта оқыту технологиясы - баланы оқыта отырып, дамыту. Бала бойында еркіндік, мақсаткерлік, ар - намыс, мақтаныш сезім, дербестік, адамгершілік, еңбексүйгіштік, белсенділік т.б. қасиеттерін дамыту. Сонымен қатар мектепке дейінгі мекемелерде инновациялық білім беру құралдарын қолданудың да маңызы зор. Инновациялық білім беру құралдарына: аудио, видео, құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар, мен әдістемелік кешендер, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық сайт және тағы басқалары жатады. Қазіргі таңда көптеген интерактивтік бағдарламалық білімдер, қозғалмалы объектілер құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар көптеп шығып, қолданыс табуда. Осындай құралдардың бірі мультимедиялық оқулықтарды балабақшаларда кеңінен пайдалану. Бұл жағдайда тәрбиеші әр оқу іс - әрекеттерін бастар алдында жиі көрнекіліктер ауыстырмаған болар еді. Ал, мультимедиялық оқулықтар арқылы тәрбиеші уақытты тиімді және ұтымды пайдаланар еді. Бала бақша баласына мультимедиялық оқулықтар біріншіден, балалардың қызығушылығын арттырады, екіншіден зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге мүмкіндік алады. Мультимедиялық оқулықтар балабақшада балаларға арналған таптырмас құрал болып табылады. Өйткені балалардың зейіні әр түрлі әдемі түстерге, ойыншықтарға, суреттерге, әсемдікке әуес болады.

Мультимедиялық электронды оқытулар бала үшін де, тәрбиеші үшін де күнде дамытылып отыратын анық түрдегі әдістемелік жүйе болып табылады.

Мектеп жасына дейінгі балаларға дидактиканың ойындары және оның маңызы.

Әлем бала өміріне біртіндеп кіреді. Бала ең алдымен оны үйде, балабақшада не қоршап тұрғанын ұғынады. Біртіндеп өмірден алған тәжірибесі көбейеді. Мектеп жасына дейінгі балалар өзінің айналасындағы қоршаған ортамен танысуға өте құштар. Бұл баланың бірнеше сұрақтар қоюуына әкеліп соғады. Яғни, балаға әлем аздап ғана сырын ашса, онда баланың білуге деген құштарлығы арта түседі. Ойын-баланың бірінші әрекеті, сондықтан да оның мән-мағынасы ерекше. Қазақ халқының ұлы ойшылы Абай Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән

салмай, өсер бала бола ма?»), - деп айтқандай, баланың өмірінде ойын ерекше орын алады. Мектеп жасына дейінгі балалардың зейіні тұрақсыз болады. Оларды біркелкі жұмыс тез жалықтырады. Сондықтан олардың зейінін үнемі қажетті бағытқа аудару үшін ойын түрінде жүргізу қажет. Өйткені ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде алған білімді ойынмен тиянақтау білімнің беріктігіне негіз қалайды.

Ойын барысында баланың жеке басының қасиеттері қалыптасады. Баланың қуанышы мен реніші ойында айқын көрінеді. Ойын кезіндегі баланың психологиялық ерекшелігі мынада: олар ойланады, эмоциялық әсері ұшқындалады, белсенділігі артады, ерік қасиеті, қиял елестері дамиды, мұның бәрі баланың шығармашылық қабілеті мен дарынын ұштайды. Мектеп жасына дейінгі балалар көргендерін, байқағандарын, айналасынан естігендерін ойын кезінде қолданатынын байқауға болады. Ойын айналадағы болмысты бейнелейді. барысында балалар дүниені тани бастайды, өзінің күш жігерін жұмсап, сезімін білдіруге мүмкіндік алады, адамдармен араласуға үйренеді. Сондықтан да ойшыл ұлы адамдар балаларды ойын арқылы оқыту керек деген ойға келді. Ойын арқылы оқыту, бұл ой көптеген оқытушылар мен тәрбиешілерді қызықтырды. Грузин педагогы Ш.А.Амонашвили ойын арқылы балаларға өте қиын әлемдік танымды түсіндіре білді. Ш.А.Амонашвили өз оқушыларымен ойын ойнағанда өзін балалармен бірдей қоя отырып, олардың көңіліне, ойына, санасына пайдалы ұғымды беріп, өз ісіне сенімді болып, қиындықтарды жеңе білуге үйретті—баланың көздерінде білімге деген құштарлықты байқады. Ойын арқылы оқытудың арқасында дидактикалық ойын пайда болды. Берілген ойындарды қолдану іс-әрекеттің әсерлігін арттырып, балалардың логикалық ойлауын, математикалық қабілеттерін дамытады. Бұл ойындарды тәрбиешінің шығармашылықпен түрлендіре отырып, балалардың психофизиологиялық ерекшеліктерін ескеріп, жаңа тақырыпты өткенде, өтілген материалды қайталағанда, білімді тиянақтау кезінде іс-әрекеттің мазмұнына сай пайдалануға болады. Сондықтан, бұндай ойындар ойнау балалардың ойлау, қабылдау, еліктеу қабілеті және заттардың түрін, түсін, көлемін ажырата білуін дамыта түсу үшін өте қажет. Дидактикалық ойындарда міндетті түрде екі бала қатысатын ойындар түрін пайдаланған тиімді. Ойын арқылы оқыту үшін дидактикалық ойындар құрылған. Балаларға тапсырмалар ойын түрінде беріледі, бұл дидактикалық ойындардың негізгі ерекшеліктері. Балалар ойнау арқылы белгілі бір білім, білік, дағдыларды және ойын әрекеттерін меңгереді. Әр дидактикалық ойынның танымдылық және тәрбиелік мазмұны болады. Ұсынылып отырған баяндамада балалардың математика пәніне қызығушылығын арттыру мақсатында дидактикалық ойындар; қазақ ақын—жазушыларының санға байланысты; сергіту сәттері, не үшін ойынды ұйымдастыру керек және тәрбиешінің алға қойған мақсатына қалай жету деген сұрақтардың негізінде құрастырылған. Ойындардың тиімділігі көп жағдайда тәрбиешінің көңіл—күйіне де байланысты болады. Әр ойынды өткізген кезде тәрбиешіге шығармашылық қажет.

Мектеп жасына дейінгі балалар мекемелерінде балалармен өткізілетін математиканың алғашқы ұғымдарын қалыптастыру іс-әрекетте ойынның мынадай түрлерін пайдалануға болады: 1) дидактикалық ойындар—логикалық ойлауын, математикалық қабілеттерін дамыту.

2) санға байланысты санамақ, жаңылтпаштар, жұмбақтар—балалардың сандарды танып білуін, тілдерін жаттықтыру, есте сақтауын, ойлау қабілеттерін дамыту.

3) математикалық сергіту сәттері—кеңістікті бағдарлау, қимыл қозғалысты дамыту. Олар балалардың зейінін, есте сақтауын, байқағыштығын, көзбен мөлшерлеуін, тапқырлығын дамытуға, математикалық білімдерін, икемділіктері мен дағдыларын, заттарды түсі, өлшемі, пішіні бойынша топтастыруға, салыстыруға, ажыратуға, кеңістік пен уақытты бағдарлауға үйрету. Балалардың логикалық ойлау, қабылдау, есте сақтау қабілеттерін, зейінін, қолдың ұсақ моторикасын дамытуға арналған. Біз жоғарыда айтылған мақсаттарды

шешуде нәтижесі ұтымды болу үшін балалардың қарапайым математикалық түсініктерін қалыптастыруда дидактикалық ойындардың топтамаларын ұсынамыз:

I. Дидактикалық ойындар : Геометриялық пішіндерге арналған дидактикалық ойындар

Мақсаты: Балаларға біреуі артық немесе кем санды тауып, атауды үйрету.

Көрнекілік: Ою-өрнектер, геометриялық пішіндер салынған карточкалар жиынтығы, геометриялық пішіндер.

Барысы: Балалар геометриялық /үшбұрыш, шаршы, дөңгелек және с.с./ пайдаланып, мұғалімнің тапсырмасына үндеместен жауап беруі тиіс. Тәрбиеші тапсырма береді, балалар оны орындайды.: а/дөңгелектерден біреуін артық етіп, үшбұрыштарды қойындар /үш дөңгелек салынған сандық карточканы көрсетеді/; б/мұндағы дөңгелектерден біреуін кем етіп, шаршыларды қойындар /бес дөңгелек салынған сандық карточканы көрсетеді/;

в/дәл осындай пішінді көрсетіндер /дөңгелекті көрсетеді/және осыларға сәйкес тапсырмаларды көрсетіндер.Ойын соңында қорытынды шығарылады. Қатені аз жіберген қатар ұтып шығады.Ойынның барысында балалардың зейіні, қол қимылының жылдамдығы, дәлдігі қалыптаса бастайды және санауды, біреуі артық немесе кем санды тауып, оны атауды үйренеді.

2. «Дәл осындай пішінді тап»

Мақсаты: геометриялық пішіндер жайлы білімдерін бекіту, пішіндерді атауға, ажыратуға, салыстыруға жаттықтыру.

Ойынның құрал-жабдықтары: бала саны бойынша құлыптың суреттері, геометриялық пішіндер. Ойынның мазмұны: алдарындағы сиқырлы құлыпты ашуды ұсыну. Құлыптың кілттері де сиқырлы, геометриялық пішіндерден құралған екенін айту. Әр бала құлыпқа сай келетін кілтті алып, құлыпты ашады.

«Әдемі кілемшелер»

Ойынның мақсаты: бөліктерден кілемше жасауға үйрету; қабылдау, ес, зейін процесстерін дамыту; ұйымшылдыққа тәрбиелеу.

Ойынның құрал-жабдықтары: қағаздан жасалған кілемшелер, геометриялық пішіндер.

Ойынның мазмұны: Балалар геометриялық пішіндерді берілген кілемшелердің үстіне қойып, құрақ құрайды.

«Таныс пішіндер доминосы»

Ойынның мақсаты: геометриялық пішіндер жайлы білімдерін бекіту; көп заттың ішінен біреуін таңдауға жаттықтыру.

Ойынның құрал-жабдықтары: пішіндер бейнеленген суреттер.

Ойынның мазмұны: Балаларға суреттерді таратып беру. Жүргізуші бірінші суретті үстелдің ортасына қояды, қалған балалар сурет сәйкес өзінің суретін қояды, суретте бейнеленген пішінді атайды. Ойын осылай жалғаса береді.

«Мынау қай пішін?»

Мақсаты: Геометриялық пішінді сипалап анықтау арқылы айта білу.

Көрнекілік: Картоннан жасалған геометриялық пішіндер 5–түрі.

Барысы: Бала топқа қарап тұрып, қолын артқа ұстайды. Тәрбиеші оның қолына геометриялық пішінді ұстатады. Бала оны сипап байқап, балаларға көрсетпей атын атайды.

«Кім зейінді?»

Мақсаты: Белгілі геометриялық пішіндерден әртүрлі нәрселер құрастыру.

Көрнекілік: Сіріңке қорабында таратпа геометриялық пішіндер.

Барысы: Тәрбиеші төмендегі бейнелерді геометриялық пішіндерден алып бейнелер құрайды. Жылдам болған бала мадақталады.

Өлшемдер туралы дидактикалық ойындар

«Сикырлы суреттер»

Ойынның мақсаты: балалардың логикалық ойлау қабілетін, ес, зейін, қабылдау процесстерін дамыту.

Ойынның құрал-жабдықтары: әр түрлі сурет бөлінділері.

Ойынның мазмұны: Балалар алдарындағы үлгі бойынша бөлінділерден сурет құрайды. Сурет бойынша әңгіме құрауды ұсыну.

«Көзінді жұмып, қолыңмен анықта»

Ойынның мақсаты: Ұзын-қысқа, жуан-жіңішке, үлкен-кіші ұғымдарын бекіту.

Ойынның құрал-жабдықтары: қарындаштар, таяқшалар.

Ойынның мазмұны: Балалар сипап – сезу арқылы заттың ұзын - қысқалығын анықтау. Ұзындығы әртүрлі қарындаштар алынады. Жүргізуші бір баланы шақырып, оған «көзінді жұм да, қарындаштың ұзын-қысқалығын анықта» деген тапсырма береді.

Кеңістіктер туралы дидактикалық ойындар

«Кеңістік»

Мақсаты: балаларды кеңістікті бағдарлауға жаттықтыру; ойлау қабілеттерін, қабылдау, зейін процесстерін дамыту.

Құрал-жабдықтары: әртүрлі заттар бейнеленген суреттер.

Мазмұны: Балалардың алдында үлкен бөлменің суреті тұрады. Балаларға суреттерді таратып беру. Суреттерді орындарына орналастыруды ұсыну. Мысалы, балықты аквариумға салу, гүлді үстелдің үстіне, суретті қабырғаға ілу. Ойын осылай жалғаса береді.

«Жоғарыда-төменде»

Ойынның мақсаты: жоғары-төмен ұғымдарын пысықтау. Байқағыштықты, зейін, қиялды дамыту.

Ойынның құрал-жабдықтары: құстардың, жануарлардың суреттері.

Ойынның мазмұны: Бала қораптың ішінен бір суретті алып, атын атап, орнын анықтап үлкен суретке бекітеді. Мысалы, ұшақ жоғарыда аспанда ұшады, балық төменде су ішінде жүзеді.

«Тәулік бөліктері »

Ойынның мақсаты: тәулік бөліктері жайлы білімдерін бекіту; тәулік бөліктерін атауға, ажыратуға жаттықтыру.

Ойынның құрал-жабдықтары: суреттер

Ойынның мазмұны: Балалар кезектесіп суретті алып, тәуліктің қай бөлігі екенін айтады, сол сурет бойынша әңгіме құрайды.

«Сипаттамасы бойынша тап»

Мақсаты: Ұзын-қысқа, кең-тар, биік-аласа, үлкен-кіші ұғымдарын бекіту.

Көрнекілік: Топтағы жануарлар бейнелейтін ойыншықтар.

Ойынның мазмұны: Сөреге аю, қоян, қасқыр, түлкі т.с.с 5-6 ойыншықтар қояды. Әрбір ойыншықтарды анықтап қарап, атын қайталайды. Балалардың біреуін бөлмеден шығарып, ойыншықтар туралы жұмбақтар құрастырады, м: «Ұзын құлақ, қыли көз, қысқа құйрық-бұл қай аң? Жұмбақтарды құрастырып болған соң, баланы шақырады. Егер ол жұмбақ дұрыс шеше алмаса, қолына сол ойыншық беріледі де, жұмбақ қайта айтылады.

Қорытынды: Дидактикалық ойын балаға білім берудегі әсер етудегі ең негізгі бір түрі, өйткені ойын балалардың негізгі іс әрекеті. Балалардың қарапайым математикалық ұғымдарын қалыптастыруда дидактикалық ойындардың алатын орны ерекше. Пішіндерді өткен кезде шар, куб, «не домалайды, не домаламайды?» ойыны арқылы осы екі пішіннің ерекшелігі, қасиеті туралы түсіндіру өте тиімді. Білім берудегі дидактикалық ойындарды нәтижелі қолданудағы негізгі шарты: ол ойын таңдаудағы бірізділікті сақтау, келесі дидактикалық принциптер міндетті түрде ескеруі керек; түсініктілік, қайталанылуы, тапсырмаларды біртіндеп орындау. Баламен іс әрекет түрінде өткізілсе, тапсырмалар оңай орындалып, алға қойған межеге жету оңай болады. Ертегі кейіпкерлеріне, ойыншық кейіпкерге көмектесу баланың қызығушылығын оятып, бәсекелестігін арттырады. Сондай-ақ, ойлау, тапқырлық қабілетін дамытып, адамгершілік, мейірімділік қасиеттерін оятады. Ойын арқылы балаларды геометриялық пішіндердің ортақ белгілері (дөңгелектенген, бұрышты) бойынша біріктіру туралы алғашқы түсініктерін қалыптастырамыз. Уақытты бағдарлауға үйрету үшін тәулік бөліктері, апта күндері, жыл мезгілдері және айлары туралы санамақтар, жаңылтпаштар, жұмбақтарды кеңінен пайдаланамыз. Бұл арқылы баланың ойлау, есте сақтау қабілеттері мен тілін дамытуды көздейміз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Артемова Л.В. Дидактикалық ойындар. – М., 1992.
2. Богуславская З.М., Смирнова Е.О. Мектепке дейінгі жастағы балаларға арналған дамыту ойындары. – М., 1991.
3. Дүйсенбай Е. Санамақ. – А., «Ана тілі», 1996.
4. Колесникова Е.В. 3-4 жас балаларына арналған математика. – М., 2008.
5. Леушина А.М. Математикалық түсініктерді қалыптастыру. – А., «Мектеп», 1982.
6. Мәжитқызы Р. Қызықты математика. – А., 1996.
7. Никитин Б.П. Дамытушы ойындар. – М., 1994.
8. Новикова В.П. Балабақшадағы математика – М., 2003.
9. Нұрсейітова С. Оқушылардың сабақтан тыс әрекеттері. //Бастауыш мектеп. - 2003. №10.
10. Отер Е. Білікті жетекшілік қажет //Қазақстан мектебі. -2002.-№3.-36 б.
11. Сансызбайқызы М. Балдырғандарға арналған қызықты математикалық тапсырмалар. – А., «Рауан»,1993.
12. Сатимбекова М.С., Наурызбаева Ә.Н., Әуелбекова: Математика әдістемелік құрал. –А., «Алматы кітап» ЖШС, 2005.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ БІЛІМІН ЖҮЙЕЛЕУДЕГІ ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ МҮМКІНДІГІ

Әшімқұл А.Д.
КМҚК «Ертөстік» балабақшасы
Қарағанды қаласы

Ересек топта балаларда қоршаған ортаны танудың физиологиялық механизмдері өзінің жоғары даму деңгейіне жетеді. Іштей ойлау, ой түйю пайда болады. Баланың ой-санасы мен

жүйесінің қозуы мен тежелуі ширығып, күшейеді. Тепе-теңдік сипат алады. Абстрактылы ойлау біршама дамиды, қоршаған орта туралы талдау, ой тую, жап-жақсы жетіледі. Бұл топтағы балаларда табиғат туралы түсінік тәрбиеші көмегімен (көшені, жолды тазарту, қарды күреу) балалардың өз аулаларының қарын тазалауға жәрдемдесулері. Қыс туралы картиналар, бақылаулар бойынша әңгімелесу, қыс қызығын тамашалау мен қатар қысқы табиғатты қорғай білуге назарларын аудару қажет.

Дидактика - термині гректің «дидактос», яғни үйрететін деген сөзден шыққан. Дидактикалық құралдар оқу міндеттеріне сай арнайы әзірленеді.

Дидактикалық ойын барысында есту, көру, сезіну, қабылдау сияқты үрдістері дамып, балалар музыкалық ойыншықтар мен әр түрлі саздық аспаптардың дыбыс шығару ерекшелігін ажыратуға, заттарды пішініне, түсіне, көлеміне қарай іріктеуге, әр түрлі қимылдарды орындауға үйренеді. Ауызша ойналатын дидактикалық ойындарда сұрақ, өтініш, келісімді білдіретін дауыс ырғақтарына еліктеу қабілеттері жетіледі. [1,72]

Н.Н.Подъяков балалардың қоғам және табиғаттың маңызды құбылыстары жайлы түсініктері бір-бірімен тығыз байланысты: олардың біреуі түсініктердің дамуына қарай байқалмай қозғала дамиды, жинақтайды деп атап айтқан. Бұл негіз болатын түсініктер қоршаған орта жайындағы пайымдауы мен түсінігін, алда кездесетін мәліметтердің, білімнің ерекшелігі мен бағытын анықтайтын баланың эстетикасының, дағдысының және ақыл-ойы дамуының зияткерлік дағдысының шеңберіндегі өзіндік бейнесін кескіндейтін түйінді нүкте болып табылады. Басқаша айтқанда, бастапқы түсінік олардың жаңадан пайда болуына қарамай, өмір көзқарастарының қызметін атқара бастайды. Олардың ішінде, баланың психикалық дамуының әртүрлі кезеңінің негізгі қорытындысы байқалады. Аталған түсінік баланың түйсік қызметінің дамуы мен жеке тұлға болып қалыптасу дамуымен тығыз байланысты. [2,112-113]

Бұл көрініс адамның барлық өмірінде даму үстінде болады. Дәл осылар өмірдің әр түрлі кезеңдеріне керек болатын ақыл-ойдың дамуын қамтамасыз етеді, және бұлар мектепке дейінгі жаста жеткілікті дамиды. Бұл білімдер өзіндік дамуда бір-бірімен тығыз байланысты. Балалардың өлі және тірі, өмір және өлім секілді өмірдің маңызды құбылыстары жөніндегі тереңдетілген түсініктері, заттар мен құбылыстардың дамуы мен өзгеруі жөніндегі және олардың өткені мен бүгіні, болашағы жөніндегі, заттардың құрылымы туралы жалпы түсініктерінің өзгерісіне әкеледі. Бұл түсініктер балаларда болжам, нақты емес білім түрінде көрініс табады.

Мектепке дейінгі жастағы балалардың бұл базалық түсініктері объективті өмірдің негізгі құрылымын ғана беріп қана қоймайды, сондай-ақ, бала таным тәжірибесіндегі жалпы ұйымдастырылуын, оның когнитивті ауқымындағы ұйымдастырылуын көрсетеді. Айтылған мәселенің маңыздылығы, бұл түсініктердің айналадағы құбылыстарды тануға әсер ететін жалпы формасының қалыптасуы мен тығыз байланыстылығында. Баланың әртүрлі заттар мен құбылыстарды тануда таным қызметінің өзіндік әдісінің тануы жүзеге асады. [3,32]

Сонымен, қазіргі кезде ойлау құрылымының бастапқы түрі ерте дамып жатыр. Мектепке дейінгі жастың өзінде баланың ақылының дамуы маңызды роль атқарады. Осындай дәлелдер мен көп деректер жинақталады. 4-6 жастағы балаларда да уақыт пен кеңістік, қозғалыс пен тыныштық, өзгеріс пен даму, тірі мен өлі, заттар құрылымы, сан және сапа тағы сол сияқты түсініктер негізінің бастапқы деректер қалыптасу кезеңі өтеді.

Осыған байланысты И.Э.Куликовская мектепке дейінгі жастағы балалардың ой өрісінің кеңеюі мектепке дейінгі жастағыларға білім берудің маңызды міндеттерінің бірі деп есептейді. [4,8]

Балалар қоршаған ортамен байланысына, қоршаған ортамен қарым- қатынасы мен оны тануына табиғи талпына алады. Кішкентай балаларда түсініктердің өзіндік түрінің бастамасы қалыптасады, қай жерде болмасын, қашан болмасын, үнемі өмірді танитын болады. Олар қоршаған ортамен қарым - қатынас жүргізе алмайды, керісінше қоршаған орта әр түрлі жолмен олардың эмоциялық, физикалық және қоғамдық дамуына әсер етеді. Бұл әсер оң немесе теріс әсер болуы мүмкін (егер бала үлкендерді өзіне қаратудың жалғыз тәсілі

- «қоғамға қарсы» деп аталатын жүріс-тұрыс, қылығы деп санаса және соған сенсе). Келесі бір айта кететін мәселе, барлық мектепке дейінгі мекемелер білім берумен қатар, балаларға бірінші кезекте қамқорлық жасайтынын мойындауымыз керек.

Егер балаға көп көңіл аударылса, қамқорлық көрсетілсе, сонда әрбір тәрбиеші оларды оқытуда оқыту кезеңдерін белсендіре және жеңілдете алады, сонда ғана оқыту үдерісі тиімді болады. Білім беру мен тәрбие беруді ажырату мүмкін емес. Білім - бұл баланың жағдайы, бұл барлық жағынан қамтамасыз етілген және барлық негізді басшылыққа алынған, үзіліссіз үдеріс.

Мектепке дейінгі жастағы баланың өзінің жасына сәйкес маман-ізденуші саналады. Ол өзіне қызықты нәрселерге баса назар аударады. Педагогтар бұл ерекшелікті бұрыннан байқаған. Сондықтан да, мектепке дайындаудың сапалылығының жоғарылығына талпынысын ояту үшін балаларға арналған оқу түрі мен құралдарды ойлап табуға тура келді (дидактикалық ойындар, конструкторлар, құрастырмалы ойыншықтар, саяхат сабақтар, т.с.с).

Балалардың айналасындағы өмір жайлы түсініктерін кеңейту бағытында қолданылатын бақылау, қозғалмалы, шығармашылық ойындардың ішіндегі дидактикалық ойындар жиі қолданылады.

Дидактикалық ойындардың мазмұны балалардың айналадағы қоғамдық өмірге, табиғатқа және заттарға дұрыс қарым-қатынас жасай білуін қалыптастырады, айналадағы өмір жайлы, әртүрлі мамандықтардағы адамдар жайлы білімін тереңдетеді және жүйелейді.

Дидактикалық ойындар көмегімен педагог балаларға өздігінен ойлауға, алған білімдерін қойылған міндеттерге байланысты әртүрлі жағдайларда қолдана білуге үйретеді. Дидактикалық ойындардың көпшілігі балаларға айналадағы заттар мен құбылыстардың негізгі белгілерін табу, салыстыру, топтастыру, негізгі белгілер бойынша жүйелеу, дұрыс шешім қабылдау, ойлау жүйесіндегі бар білімдерін тиімді қолдана білуін міндеттейді. [5,6]

Дидактикалық ойындар балалардың зейін қабілетін дамытады. Пайымдау мен сезіну үдерісі қоршаған ортаны танудың негізі болып табылады. Дидактикалық ойындарды қолдану барысында балалар заттың түсін, көлемін, түрін ажыратуы дамиды, заттың құрылымы мен сапасын меңгереді, зейін тәжірибесі жинақталады.

Айналадағы өмірді тану мақсатында қолданылатын дидактикалық ойындар заттармен, жазбаша және ауызша түрде жүргізіледі.

Заттық ойындар - жапырақпен, тұқыммен, гүлдермен, жемістермен, көкөністермен, тағы сол сияқтылармен ойналатын ойындар. Бұл ойында заттардың сапасы мен құрылымы жөніндегі түсініктері артады, нақтыланады және айшықталады, оларды зерттеу білімдері қалыптасады, белгілі бір кезеңде зейін қалыптасады. Заттық ойындар, әсіресе, кіші және орта топтарда кеңінен қолданылады. Олар балаларға табиғаттағы заттарды білуге, оларды бір-бірімен салыстыруға, олардың өздеріне тән негізгі белгілерін байқауға мүмкіндік береді. Мұндай ойындарды топпен де, жекелей де, жасына қарай күрделендіруге болатындай етіп өткізуге болады. Күрделендіру білімнің кеңеюіне және ой өрісі мен әрекеттің дамуына ықпал етеді.

Жазба ойындар балаларға өсімдіктер, хайуанаттар, өлі табиғаттың құбылыстары жөніндегі білімін жүйелеуге, заттың кескінін сөзбен жеткізе білу білімін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Ойындар сөзбен жүргізіледі (соған сәйкес келетін сөздерді немесе суретті пайымдау). Бұл ойын күнделікті баламен жұмыс істеумен ерекшеленеді.

Ауызша ойындар ешқандай құралдарды қажет етпейді. Олар сол заттың не болмаса басқа заттың әрекеті мен қызметі жөніндегі білімдерін бекіту, білімдерін жүйелеу мен толықтыру мақсатында ойналады. Бұл ойындар баланың сөз бен сөзді байланыстыруда жедел қабылдау, байқау қабілетін дамытады. Барлық дидактикалық ойындарға тән ереже бойынша ауызша ойын да солай жүргізіледі. Кіші топтарда ойын ойналған алғашқы кезде тәрбиеші балалармен қоса жеңіледі. Ойын барысында ол бір ережені бірнеше қайталап, оның жүзеге асуын қадағалайды. Ойынды қайталағанда қосымша ережелерді хабарлайды. Екінші кезеңде

тәрбиеші сырт жағынан басқарып, өзі толықтай қатыспайды. Үшінші кезеңде балалар өздігінен ойнайды.

Ортаңғы топтан бастап, ойыннан басқа нәрселерді үйрене бастайды. Бастапқы кезде тәрбиеші ойынның мазмұнын айтады, бір-екі маңызды ережесіне тоқталады, ойын жүргізу барысында бұл ережелерді қайталап, ойын әрекеттерін көрсетеді, қосымша ережелер береді. Келесі кезеңде балалар өздігінен ойнайды, тәрбиеші оларды бақылайды, қателерін түзейді, реніш болмауын қадағалайды. Ойынға деген қызығушылықтары бәсеңси бастағанда, тәрбиеші ойынның жаңа түрін ұсынады. [6,63-65]

А.В.Корзунның пікірі бойынша, мектепке дейінгі жастағы балаларды оқыту тәжірибесінде жиі кететін қателіктердің бірі деп балаларға жүйеленген, дайын ақпараттардың берілуін айтамыз. Айналамен таныстыру бағытындағы әрбір таңдалған сабақтардың бағдарламалық мазмұнын саралайық. Біз міндетті түрде «үйрету..... туралы білімін қалыптастыру», «...- мен таныстыру» және тағы басқа міндеттерді кездестіреміз. Бұл ретте біраз көріністерді балалар танып қалғандықтан, олар үшін білімді қалыптастыру емес, оларды жүйелеу, оларды өзіндік таным қызметінде еркін қолдану үшін білімдерін бекіту және өңдеу мектепке дейінгі кезеңде оқытудың басты мәні болып табылады. [7,23]

Басқа да деректер бар: айналадағы өмірдегі болып жататын үдерістерді жақсы сезінеді, диалектиканың, ересектердің негізгі заңдарына бағынады, метафизика тұрғысында ойланады, құбылыстар мен оқиғалардың қарама-қайшылықтарын байқамайды (немесе байқағысы келмейді), белгілі бір үдерісті қарастырғанда айналадағы ақиқаттың шартын есептемейді. Басқаша айтқанда, кез келген мәселені қарастырады, барлық материалдық өмірден алыстата отырып тұрмыстық немесе ақыл-ес міндетін шешеді. Балалар ересектерге қарағанда, өмірді біртұтас жүйеде қабылдауда өте сезімтал. «Барлығы және барлығымен» деген оймен байланыстыруға талпынуды бала ақыл-ойының ерекшелігі ретінде танылады. Дәл осылар мектепке дейінгі жастағы балалардың дұрыс шешім қабылдамауының және ақылының дамымауының алдын алады: мұнда балалардың сөз шығармашылығының ағыны пайда болады. Бірақ, ересектер бұл талпыныстың бәсеңсуіне өздері жағдай жасайтынын сезінбейді, өз ұрпағына жазба ақиқатын есте қалатындай және керек уақытында қолдана алатындай етіп мұра етіп отырады. Қорытындысында, керек кезінде ғана меңгеру дағды болып қалыптасып кетеді. [8,23-24]

Сол себептен, дидактикалық ойындар бізге көрінгендей қарапайым ойын емес, бір мезгілде ол оқу сабағына айнала алады. Дидактикалық ойындар педагогикалық бұрыс басқарулармен мақсатына жетпейді. Бәрінен бұрын, оған оқытушының өзі дайындалуы керек, сондай-ақ, бірді-екілі ғана ойнамау үшін балалардың барлығын жақсылап дайындау керек. Балалардың ережені білуі маңызды, онсыз ойын әрекеті жүзеге аспайды.

Р.М.Миронова дидактикалық ойындарды ұйымдастыруда мынадай құрылымдарды атап көрсетеді: ойынның атауын хабарлау; ойынға қатысатындардың қалыбын (отырып, топ құрып және т.б) және ойын құралын қолданудың тәртібін хабарлау; ойын барысын түсіндіру (ойын тапсырмаларын); оқытушының әрбір әрекетті жасап көрсетуі, ойынның өтуі, қорытындысын шығару және жеңімпаздарды анықтау.

О.С.Газманом сабақтарда қолданылатын дидактикалық ойындардың мынадай талаптарын ұсынды:

- Дидактикалық ойындар балаларға таныс болу керек. Осы мақсатпен балаларды бақылау керек, олардың сүйікті ойындарын білу керек, қандай ойын көбірек, қандай ойын азырақ ұнайтынын саралау керек;

- Әрбір ойында жаңаша элементтер болу керек;

- Пайдалы деп есептейтін ойындарды қысап ойнатпау керек, ойын-еркін әрекет. Балаларға ойын ұнамаса, бас тарта алатындай және басқа ойынды таңдай алатындай мүмкіндіктері болуы керек.

- Оқытушының көңіл-күйі өзі қатысатын ойынмен сәйкес болу керек. Барлық әдістемелік құралдармен салыстырғанда, ойынды басқаратын адамның көңіл-күйі басты роль атқарады. Ойынды басқару жеткіліксіз, балалармен міндетті түрде қоса ойнау керек.

• Ойын - диагностика құралы. Бала ойында өзінің барлық жақсы, жаман қасиеттерін ашады.

• Ойын ережесін, не болмаса, ойын ауқымын бұзған жағдайда баланы тәртіпке келтіру шаралары қолданылмайды. Бұл тек ақылмен айту, сыпайы сөйлесу түрінде болады, әсіресе, балаларды жинап, өздерінің ойын ортаға салса, яғни ойында әркім өзін қалай ұстағаны жөнінде, ренжісудің алдын алу туралы сөз қозғалғаны дұрыс. [9,59-60]

Сонымен, мектепке дейінгі жастағы балалардың қоршаған орта жөніндегі білімдерін дидактикалық ойындар арқылы жинақтау мәселелері бойынша психология-педагогикалық әдебиеттерді оқу барысында мынадай қорытынды шығарылды:

1. Ойын - балалардың белсенді әрекетінің ішкі қалауы, өмірді тану құралы. Ойын феномені көңіл көтерумен, демалумен ерекшеленеді, ол оқуда, шығармашылықта, адамдар арасындағы қарым-қатынаста және еңбекте, тәрбиеде өсуіне көмегін тигізеді.

2. Қазіргі кезде ойлау құрылымының бастапқы түрі ерте дамып жатыр. Мектепке дейінгі жастың өзінде баланың ақылының дамуы маңызды роль атқарады. Осындай дәлелдер мен көп деректер жинақталады. 4-6жастағы балаларда да уақыт пен кеңістік, қозғалыс пен тыныштық, өзгеріс пен даму, тірі мен өлі, заттар құрылымы, сан және сапа тағы сол сияқты түсініктер негізінің бастапқы деректер қалыптасу кезеңі өтеді. Осыған байланысты, мектепке дейінгі жастағы балалардың ой өрісінің кеңеюі мектепке дейінгі жастағыларға білім берудің маңызды міндеттерінің бірі болып саналады.

3. Балалардың қоршаған ортаны танудағы өзіндік ойларының дамуына пайдаланылатын шығармашылық, қимылдық, бақылау ойындармен қоса, кең тұрғыда дидактикалық ойындарда қолданылады. Дидактикалық ойын көпжоспарлы, күрделі педагогикалық құбылыс екенін білдіреді: ол әрі балаларды оқытудың ойын әдісі, әрі оқыту түрі, әрі өзіндік ойын әрекеті, әрі баланың жеке тұлға болып қалыптасуына жан-жақты тәрбие беру құралы болып саналады.

4. Бұл ойында заттардың сапасы мен құрылымы жөніндегі түсініктері артады, нақтыланады және айшықталады, оларды зерттеу білімдері қалыптасады, белгілі бір кезеңде зейін қалыптасады. Көп ойындар білімді жүйелеу мен толықтыру үшін жүргізіледі. Дидактикалық ойындар бақылай алуының, көңілінің, ақыл-ойының дамуына көмектеседі, бар білімдерін жаңа жағдайда қолдана білуіне үйретеді.

Әдебиеттер:

1.В.Н.Аванасева.«Дидактическая игра как форма организации обучения в детском саду» 2006 ж. 72 б.

2.Воспитание. «Ориентир». 2006 ж. 112-113 б.

3.Е.В.Проскура.«Развитие познавательных способностей дошкольника.Дошкольное воспитание.» 2007 ж. 32 б.

4.И.Э.Куликовская.«Становление мировидения детей дошкольного возраста в контексте культуры. Дошкольное образование.» 2007 ж. 8 б.

5.И.Я.Гуткович, О.Н.Самойлова.«Сборник дидактических игр по формированию системного мышления дошкольников: Пособие для воспитателей детских садов.» 2006 ж. 6 б.

6.Л.Ю.Павлова.«Сборник дидактических игр по ознакомлению с окружающим миром. Для работы с Детьми 4-7 лет» 2008 ж.63-65 б.

7.Л.А.Каменева.«Как знакомить дошкольников с природой.» 2005 ж. 23 б.

8.«Руководство играми детей в дошкольных учреждениях.» 2008 ж. 23-24 б.

9.Н.С.Сарымбекова. «Воспитание любви к природе» 2005 ж. 59-60 б.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ МЕКЕМЕДЕ БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДЫҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

Сергазиева Бибинур Коныртаевна
«Бәйтерек» балабақшасының

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа-адамгершілік-рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде мектепке дейінгі оқытмен педагогтар шешуші роль атқарады.

Қазіргі заманда педагогика ғылымының бір ерекшелігі - баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын шығаруға ұмтылуы. «Педагогикалық технологиялар – бұл білімнің басымды мақсаттарымен біріктірілген оқу қызметтері мен әдістемелердің: оқу – тәрбие процесін ұйымдастырудың өзара ортақ тұжырымдамамен байланысқан міндеттерінің, мазмұнының, формалары мен әдістерінің күрделі және ашық жүйелері, мұнда әр позиция басқаларына әсер етіп, ақыр аяғында баланың дамуына жағымды жағдайлар жиынтығын құрайды» Қоғамда болып жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістер мен еліміздің білім беру саласының әлемдік білім кеңістігіне өтуі білім беру саласында, соның ішінде мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуға уақыт талабына сай өзгерістер енгізуді талап етіп отыр. Қазіргі кезеңде білім ғылым саласында инновациялық педагогикалық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеуде де педагогикалық технологиялар ұғымы кеңінен қолданылатын ұғымдардың біріне айналды. Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып отыр. Сондықтан мектепке дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеудің негізгі мақсаты – баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуы болып отыр. Жаңа заман баласы ертеңгі еліміздің болашағы. Жаңа заман баласын қалыптастырып, дамыту үшін, тұлғаның ішкі дүниесі мен оның қыр сырын анықтап, мүмкіншіліктері мен қабілетінің дамуына жағдай туғызу қажет. Әрине, ол үшін мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуында педагогтардың педагогикалық технологияларды қолдана білу сауаттылығына байланысты

Әрине, ол үшін мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуында педагогтардың педагогикалық технологияларды қолдана білу сауаттылығына байланысты.

Яғни, педагогикалық технологияны қолдану негізінде келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау қазіргі таңдағы әрбір педагогтың міндеті. Қоғамдағы қазіргі даму кезеңінде мектепке дейінгі мекемелердегі білім беру жүйесінде оқыту, тәрбие беру үрдісін технологияландыру - басты мәселенің бірі. Осыған орай мектепке дейінгі мекемелердің тәжірибесіне оқыту мен тәрбиелеудің әр түрлі технологиялары жасалып енгізілуде

Білім берудің алғашқы деңгейлері балабақшадан басталмақ. Мақсаты - мектепке дейінгі білім балалардың білім алуына бірдей бастапқы мүмкіндіктерді қамтамасыз ету. Кез келген оқыту технологиясы тәрбиешіден терең теориялық, психологиялық, педагогикалық әдістемелік білімді, педагогикалық шеберлікті, бабалардың жан дүниесіне терең үңіліп оны ұғына білуді талап етеді. Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде қолданылатын педагогикалық технологиялардың бірнеше түріне тоқталайық

Ойын арқылы оқыту технологиясының мақсаты дидактикалық, тәрбиелік, дамытушылық, әлеуметтендірушілік мақсатқа жету. Ойын технологиясының ерекшелігі ойындық іс-әрекеттің психологиялық механизмі жеке бастың өзіндік талап-талғамдарына сүйенеді. Баланың бойындағы білімділік, танымдық, шығармашылық қасиеттерін аша түсуді көздейді. Ойын - балалар үшін оқу да, еңбек те. Ойын айналадағы дүниені танудың тәсілі. Сонымен қатар, ойын балаларға өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңу жолын үйретіп қана қоймайды, олардың ұйымдастырушылық қабілеттерін де қалыптастырады. Ойын-әлеуметтік қызмет. Ол баланың жасына қарай өзін қоршаған ортаны танып білуге құштарлығын арттырады.

Оқытуда интерактивті кешендерді пайдалану сапалы, қызықты және оңтайлы болып келеді. Электрондық мультимедиялық бағдарламаларды дәстүрлі оқыту және педагогикалық инновациялармен қатар, оқыту үрдісінде үнемі қолдану дайындығы әртүрлі деңгейдегі балаларды оқыту тиімділігін көтереді. Бірнеше технологиялардың пайдаланудың әсері, оқыту нәтижесінің сапасын күшейтеді. Электрондық жүйеде оқытуда мультимедияны пайдалану, балаларға ақпаратты беру жылдамдығын, оны түсінуді көтеріп ғана қоймай, соңымен қатар мынандай маңызды сапаларды интуиция, образдық ойлауын дамытады.

Өздігінен даму технологиясы (Монтессори мектебі) - бұл баланы жан-жақты дамыту, дербестікке тәрбиелеу, бала санасында нәрселер әлемі мен ойлау әрекетінің бірігуіне, мұнда оқыту бала дамуына сәйкес болуы керек, сонда ғана бала өзін дамыта алады. Италиян психологі М.Монтесори түсіндіруінше баланың туғаннан азамат болғанға дейін барлық өмірі - оның еркіндігі мен дербестігінің дамуы болып табылады

Дамыта оқыту технологиясы - баланы оқыта отырып, дамыту. Бала бойында еркіндік, мақсаткерлік, ар-намыс, мақтаныш сезім, дербестік, адамгершілік, еңбексүйгіштік, белсенділік т.б. қасиеттер дамыту. Сонымен қатар, мектепке дейінгі мекемелерде инновациялық білім беру құралдарын қолданудың да маңызы зор. Инновациялық білім беру құралдарына: аудио, видео, құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар, мен оқу әдістемелік кешендер, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық сайт және тағы басқалары жатады. Қазіргі таңда көптеген интерактивтік бағдарламалық бөлімдер, қозғалмалы объектілер құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар көптеп шығып, қолданыс табуда. Осындай құралдардың бірі-мультимедиялық оқулықтарды балабақшаларда кеңінен пайдалану. Бұл жағдайда тәрбиеші әр оқу іс-әрекеттерін бастар алдында жиі көрнекіліктер ауыстырмаған болар еді. Ал, мультимедиялық оқулықтар арқылы тәрбиеші уақытты тиімді және ұтымды пайдаланар еді. Бала бақша баласына мультимедиялық оқулықтар біріншіден, балалардың қызығушылығын арттырады, екіншіден, зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге мүмкіндік алады. Мультимедиялық оқулықтар балабақшада балаларға арналған таптырмас құрал болып табылады. Өйткені, балалардың зейіні әр түрлі әдемі түстерге, ойыншықтарға, әдемі суреттерге, әсемдікке әуес болады. Мультимедиялық электронды оқулықтар бала үшін де, тәрбиеші үшін де күнде дамытылып отыратын анық түрдегі әдістемелік жүйе болып табылады.

Интерактивті тақтаны пайдалану

Оқытуда интерактивті кешендерді пайдалану сапалы, қызықты және оңтайлы болып келеді. Электрондық мультимедиялық бағдарламаларды дәстүрлі оқыту және педагогикалық инновациялармен қатар, оқыту үрдісінде үнемі қолдану дайындығы әртүрлі деңгейдегі балаларды оқыту тиімділігін көтереді. Бірнеше технологиялардың пайдаланудың әсері,

оқыту нәтижесінің сапасын күшейтеді. Электрондық жүйеде оқытуда мультимедияны пайдалану, балаларға ақпаратты беру жылдамдығын, оны түсінуді көтеріп ғана қоймай, соңымен қатар мынандай маңызды сапаларды интуиция, образдық ойлауын дамытады. Мектепке дейінгі мекемеде интерактивті тақтаны пайдалану тәсілдері өте көп. Бұлар презентациялар, интерактивті оқыту бағдарламалары, графикалық, бағдарламалық орталықтарда жобалар құрастыру.

Проблемалық оқыту технологиясы- баланы өз бетімен ізденуге үйрету, танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту. Яғни, балалардың белсенділігі арттыру, оқу материалына баланы қызықтыратындай мәселе тудыру, бала материалды сезім мүшелері арқылы ғана қабылдап қоймайды, білімге деген қажеттілігін қанағаттандыру мақсатында меңгереді, бала оқытуды өмірмен және еңбегімен байланыстырады.

Дана халқымыз «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтпаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде педагогтар шешуші рөл атқарады. Ұрпақ тағдыры – ұлт тағдыры демекші, ұлттың болашағы- оның білімді, талантты, адамгершілік асыл қасиеттерді бойына сіңірген тәрбиелі ұрпақтың қолында. Рухы күшті ұлт озады. Бұл тұрғыдан алғанда жас ұрпақтың рухани мәдениетін арттырып, көркемдік әлемін байытуда, дүниетанымын қалыптастыруда «Өзін-өзі тану» адамгершілік-рухани білім беру бағдарламасының орны ерекше. Осы жобаның авторы Сара Алпысқызы «Өмір әдебі» деп аталатын еңбегінде «Ғасырлар бойы әр елдің халықтары осы біз кіміз, не үшін өмір сүріп, қайда кетеміз, өміріміздің мағынасы неде, басты адами бағдарымыз қандай болуы тиіс?» деген сауалдар төңірегінде іздене отырып, «тіршіліктің осынау мәңгілік сұрақтарына жауап беру үшін жалпыадамзаттық құндылықтарды қайта жандандырып, өзіміздің бастапқы қайнар көзімізге оралу керектігіне бір сәт те күмәнданбайтындығын» айтады

Ұйымдастырылған оқу қыметің байланыс дүниетанымды бір жүйеге келтіреді, бірізді, үйлесімді дамытады. Білімді жалпылау, жалпыны бірлікте көру, жалпы тұрғыдан ерекшелікті таныту – әлемнің біртұтас бейнесін танытудағы бірден-бір жол. Негізгі нысаны – адамды жан-жақты дамыту болып табылатын өзін-өзі тану мен денешынықтыру өзара байланыса отырып табиғи ортаның, қоғамның, әлеуметтік ортаның даму заңдылықтарын тереңдете танытатын неғұрлым ірі интеграциялық байланысқа –қоғамдық ғылымдармен байланысқа ұласады.

Мектепке дейінгі ұйымдарда білім берудің негізгі бағыттары мен бағдарлы құндылық бағыттарының ерекшеліктері: білім беруді ізгілендіру, білім берудің мазмұны мен технологиясын жеке тұлғаға бағдарлай отырып ортақ қоғамдық құндылықтарды дамытатын тұлға қалыптастыру болып табылады. Алдымызда шығармашылық жағынан белсенді, интегративті тұлға қалыптастыру мақсатында білім мазмұнының тұтас, жан-жақты, проблемалық, пәнаралық байланыстарын ашатын технологиялар таңдау міндеті тұр. Абай атамның, «Атаның баласы болма, адамның баласы бол!» деген үндеуін орнықтыру үшін шәкіртке өзін ғаламның бір бөлшегі екенін сезіндіріп, оны жалпы адамзаттық мәдени құндылықтарымен таныстырып, құрметтеуге үйретуіміз керек.

Біздің қосарымыз, бүгінгі қоғамда білімнің ғаламдану салдарынан пәнаралық байланыстың түрі қалыптасты. Ол әлемдік ашық білім кеңістігіне байланысты білім мазмұнының «тасмалдануына» және интеграциялануына байланысты туып отыр. Яғни, елімізде ғаламдық интеграциялық үрдістің пайда болуы нәтижесінде халықаралық дәрежеде білім берудің негізі қаланып жатыр.

Қортындылай келсек еліміздің ертеңгі болашағы жас ұрпақты азаматтық пен имандылыққа баулу – тәрбиенің басты міндеттерінің бірі. Сонымен қатар ата-аналар мен мектепке дейінгі ұйымдар ұлттық тәрбиеге де мән бергендері жөн. Бұл саладағы күш – жігер алдымен

бүлдіршіндерді отандыққа тәрбиелеуге бағытталады. «Отан» деген ұғым балаға дүние есігін ашқан үйі, ата-анасы, ағайын туыстары, туған жері, кең – байтақ гүлжазира даласы, тау – тасы, өзен – көлі, сылдырап аққан мөлдір бұлағы бейнесінде қабылданып, ең қасиетті де күдіретті алтын бесігі ретінде үйретуге тиіспіз.

Жас ұрпақты кішкентайынан салт-дәстүрлер рухында баулу, құлағына сіңіру әдет-дағдысына айналдыру – парызды іс. Қазақ сөз өнерін қатты құрметтеген халық: «Жақсы сөз – жарым ырыс», «Жақсы сөз жан семіртер. Сонымен қатар балаға «сіз», «рақмет», «кешіріңіз», «өтінемін» деген сияқты сыпайылықты білдіретін сөздерді үлкендерге айтып жүруге үйрету, оған дағдыландыру ата-аналар мен тәрбиешілердің міндеті.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы. Алматы: Юрист. 2007.
2. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ». – Астана, 17 қаңтар 2014.
3. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту стандарты. – Астана, 2010.
4. «Бала тәрбиесі» журналы. №9 2007. Балаңызбен қарым қатынасыңыз дұрыс па? К. Бакеева.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕ ҮЗДІКСІЗ БІЛІМ БЕРУДІҢ АЛҒАШҚЫ САТЫСЫ

**Айгирова Бейсекуль Аманкүлқызы
Бәйтерек балабақша**

Қазіргі заманда жас ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие беру әлеуметтік құрылымның ең маңызды міндеттерінің біріне айналды. Бала - болашағымыз десек, сол балаға жүйелі білім беріп, ынта – ықыласын дұрыс бақыттауды, қабілет - қасиеттерін дамытуды балабақшадан бастауымыз керек. Мектепке дейінгі білім беру стандарты мектепке дейінгі тәрбиемен мектепалды даярлық топтарында педагогикалық үрдісті ұйымдастыруда жаңашыл әдіс - тәсілдерді пайдалануға мүмкіндік береді. Балабақшада жаңа педагогикалық технологияларды пайдаланудың басты мақсаты: оқыту мен тәрбиелеуде инновациялық ойын технологиясының элементтерін пайдалана отырып, жан - жақты, білімді, құзыретті тұлға тәрбиелеу. Қазақстан Республикасының 2016 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасында «Мектепке дейінгі тәрбие-үздіксіз білім берудің алғашқы сатысы. Ол баланың жеке бас ерекшелігін ескере отырып дамытатын орталық» делінген. Әлемді білім кеңістігінде мектепке дейінгі педагогиканың мәселелерін шешуде тәрбиелеу мен білім берудің жаңаша жетілдірілген әдіс-тәсілдерін іздестіру, үнемі жаңалыққа жол ашу бағыттары қарастырылуда. Ғасырдан астам тарихы бар және әлемдік қоғамдастықта балаларға мектепке дейінгі тәрбие мен білім берудің негізгі нысаны ретінде сыннан өткен балабақша бүгін де үздіксіз білім берудің алғашқы баспалдағының үлгісі болып қалап отыр.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында: «Біздің жұмыстарымыздың білім беру саласындағы басымдықтарында бүкіл

әлемдегі сияқты Қазақстан мектепке дейінгі білім берудің жаңа әдістеріне көшу керек», - деген болатын.

Мектеп жасына дейінгі балалар өзінің айналасындағы қоршаған ортамен танысуға өте құштар. Бұл баланың бірнеше сұрақтар қоюына әкеліп соғады. Яғни, балаға әлем аздап ғана сырын ашса, онда баланың білуге деген құштарлығы арта түседі. Ойын–баланың бірінші әрекеті, сондықтан да оның мән–мағынасы ерекше. Қазақ халқының ұлы ойшылы Абай Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән салмай, әсер бала бола ма?», - деп айтқандай, баланың өмірінде ойын ерекше орын алады. Мектеп жасына дейінгі балалардың зейіні тұрақсыз болады. Оларды біркелкі жұмыс тез жалықтырады. Сондықтан олардың зейінін үнемі қажетті бағытқа аудару үшін ойын түрінде жүргізу қажет. Өйткені ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде алған білімді ойынмен тиянақтау білімнің беріктігіне негіз қалайды.

Ойын барысында баланың жеке басының қасиеттері қалыптасады. Баланың қуанышы мен реніші ойында айқын көрінеді. Ойын кезіндегі баланың психологиялық ерекшелігі мынада: олар ойланады, эмоциялық әсері ұшқындалады, белсенділігі артады, ерік қасиеті, қиял елестері дамиды, мұның бәрі баланың шығармашылық қабілеті мен дарынын ұштайды. Мектеп жасына дейінгі балалар көргендерін, байқағандарын, айналасынан естігендерін ойын кезінде қолданатын байқауға болады. Ойын айналадағы болмысты бейнелейді. Ойын барысында балалар дүниені тани бастайды, өзінің күш жігерін жұмсап, сезімін білдіруге мүмкіндік алады, адамдармен араласуға үйренеді. Ойын арқылы оқытудың арқасында дидактикалық ойын пайда болды. Берілген ойындарды қолдану іс-әрекеттің әсерлігін арттырып, балалардың логикалық ойлауын, математикалық қабілеттерін дамытады. Бұл ойындарды тәрбиешінің шығармашылықпен түрлендіре отырып, балалардың психофизиологиялық ерекшеліктерін ескеріп, жаңа тақырыпты өткенде, өтілген материалды қайталағанда, білімді тиянақтау кезінде іс-әрекеттің мазмұнына сай пайдалануға болады. Сондықтан, бұндай ойындар ойнау балалардың ойлау, қабылдау, еліктеу қабілеті және заттардың түрін, түсін, көлемін ажырата білуін дамыта түсу үшін өте қажет.

Эстетикалық тәрбиенің басты мақсаты-оқушылардың шығармашылық-эстетикалық мәдениетін ынта-ықыластарына қарай қалыптастыру. Жеке тұлғаның өнерді, табиғатты, адамгершілік қасиеттерді сыйлап өсуіне жағдай жасау. Адамның сұлулық сезімдері олардың өмірінде зор рөл атқарады. Әсемділікті көре, түсіне, жасай білу адамның рухани өмірін байытады. Балабақшаның эстетикалық тәрбие жүйесінде мерекелік ертеңгіліктер ерекше орын алады. Олар бала сезіміне әсер ету құралы ретінде өнер мен көркемдік іс-әрекеттерінің түрлерін біріктіреді

Білім беру үрдісін технологияландыру педагогтардың балалар әрекеттерін ұйымдастыру мен мектепке дейінгі білім берудің сапасына оң әсер етеді. Қазіргі заманғы педагогтардың инновациялық технологияларды білуі уақыт талабы. Балабақшадағы инновацияға не жатады?

Инновациялық іс - әрекеттің үш кезеңін атап көрсетуге болады. Бірінші кезеңде педагог жаңалықтың қажеттілігін дәлелдеу арқылы жаңалық туралы ақпарат жинайды, одан кейін әртүрлі жаңалықтың ішінен қажетті жаңалықты таңдап алып, оны қолдану туралы шешім қабылдайды. Тәрбиеші инновациялық іс-әрекеттің екінші кезеңіне көшеді, яғни іске асыру кезеңдерін зерттеп, енгізу жоспарын құрып, жаңалықты қолданады. Бұл кезеңде педагог оқу–тәрбие процесіне, жаңалықты енгізуіне кедергі жасап отырған факторларды ескере отырып, өзгерістер енгізеді, жаңалықты уақыты мерзіміне байланысты жұмыстарды өткізеді. Жаңалықты енгізу уақыты аяқталғаннан кейін инновациялық іс- әрекет үшінші кезеңіне өтеді. Бұл кезеңде тәрбиеші жаңашыл тұрғыда ұйымдастырылған оқу–тәрбие жұмысының нәтижесін көтеруге жасаған ықпалын анықтайды, жаңалықтың оқу – тәрбие жұмысына нәтижелі енгізу шарттарын белгілеп, оны таратуға ұсынады. Оқытудың инновациялық жүйесі білім, оқыту процесінде жаңа технологияларды пайдалана білу іскерлігі қалыптасуы керек. Қазақстанның бүгінгі білім беру жүйесінде жаңа инновациялық бағытты игерген, нақты тәжірибелік іс-әрекетте өзіндік даңғыл жол салуға икемді, шығармашыл, зерттеуші

педагогтар аса қажет. Дәл осы сипаттағы педагогтың ең алдымен инновация туралы түсінігі болуы қажет.

Қазіргі педагогикадағы инновация - білім беру, тәрбиелеу жұмысына жаңалықты енгізу, яғни жаңа әдіс-тәсілдерді амалдарды, құралдарды, жаңа тұжырымдарды жасап, оларды қолдану ретінде анықталады. Инновация құрал мен процесс ретінде қандай да бір жаңалық ендіру жұмыстарын көздейді. Инновациялық білім беру құралдарына: аудио, видео, құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар, мен оқу әдістемелік кешендер жатады.

Инновацияға деген қажеттілік қандай да бір мәселені шешу жолында туындайды Бірақ жаңашылдықты дайындау және ұйымдастыру барысында өзіне нақты міндет алуы тиіс, өйткені кез келген педагогикалық бастаманың нысаны бала екенін ұмытпаған жөн. Оң нәтиже алу үшін келесі шарттарды ұстанған жөн. Бірінші – инновацияны енгізуге деген мотивациялық жағдай, жаңа іс-әрекетті қабылдауға, әрі қарай меңгеруге деген себеп-салдардың туындауы. Екінші – инновациялық іс-әрекетке дайындық – бұл құзыреттілікті қалыптастыру деген сөз. Осы құзыреттілік ақпаратты қабылдау, жеткізу және оны шынайы бағалаудан тұрады.

Дидактикалық ойындар–логикалық ойлауын, математикалық қабілеттерін дамыту. Дидактикалық ойындарда міндетті түрде екі бала қатысатын ойындар түрін пайдаланған тиімді. Ойын арқылы оқыту үшін дидактикалық ойындар құрылған. Балаларға тапсырмалар ойын түрінде беріледі, бұл дидактикалық ойындардың негізгі ерекшеліктері. Балалар ойнау арқылы белгілі бір білім, білік, дағдыларды және ойын әрекеттерін меңгереді. Әр дидактикалық ойынның танымдылық және тәрбиелік мазмұны болады.

Санға байланысты санамақ, жаңылтпаштар, жұмбақтар–балалардың сандарды танып білуін, тілдерін жаттықтыру, есте сақтауын, ойлау қабілеттерін дамыту.

Математикалық сергіту сәттері–кеңістікті бағдарлау, қимыл қозғалысты дамыту. Құралда дидактикалық ойындар мазмұны, ойынды ұйымдастырудың әдіс–тәсілдері көрсетілген. Олар балалардың зейінін, есте сақтауын, байқағыштығын, көзбен мөлшерлеуін, тапқырлығын дамытуға, математикалық білімдерін, икемділіктері мен дағдыларын, заттарды түсі, өлшемі, пішіні бойынша топтастыруға, салыстыруға, ажыратуға, кеңістік пен уақытты бағдарлауға үйрету. Балалардың логикалық ойлау, қабылдау, есте сақтау қабілеттерін, зейінін, қолдың ұсақ моторикасын дамытуға арналған.

Балабақшада қолдануға тиымды технологиялар:

ТРИЗ (ӨТШТ) технологиясы.

Тәй - тәй технологиясы

Монтессори технологиясы

Зайцев технологиясы

Дамыта оқыту технологиясы

Дамыта оқытуда тәрбиешінің басты міндеті оқу материалдарын балаға дайын күйінде емес, баламен бірлесіп, жалпы іс - әрекетті ұйымдастыра отырып, алға қойған міндеттерді түсіндіру сөздік қоры мен тілдің арасындағы байланыстылыққа аса көңіл бөлу.

Ой толғаныс, Ассоциация, Салыстыру, Раунд – Робин, Топтау әдісі

Ой толғаныс әдісі немесе психология тілінде «Миға шабуыл» деп те аталады. Бұл әдіс көбіне ұйымдастырылған оқу іс - әрекетінің тақырыбын ашуда қолданылады. Мыс: Жұмбақ шешу, сөзжұмбақ, суретті ребустар арқылы.

Ассоциация әдісі. Бұл әдісте берілген тақырып бойынша балаларда қандай ой туады соның барлығы сол сөздің жан - жағына жазылады.

ЖАЛПЫ ОТБАСЫ: Ата, әже, әке, ана, аға, әпке, іні

Салыстыру әдісі. Бұл әдісте балалар объектілер арасындағы ұқсастық пен айырмашылықты анықтайды. Мысалы: Алма және қызанақтың ұқсастығы мен айырмашылығы

Раунд - Робин әдісі. Бұл әдіс өткен немесе жаңа тақырыпты бекіту үшін қолайлы тәсілдердің бірі. Мұнда әр бала берілген тақырып туралы не біледі. Бір сөйлем немесе сөз

тіркесі арқылы бірінің айтқанын бірі қайталамай түгел айтып шығуы тиіс. Мыс: «Гүлдер» тақырыбында пішіні қандай, исі, досымызға сыйлау т.б

Топтау әдісі. Топтау әдісінде балаларды деңгейлеріне қарай бірнеше топқа бөледі де, өздері орындай алатындай топтық тапсырма беріледі. Мыс: «Пішіндер» тақырыбын өткенде

I топ – Үлестірмелі картадағы бейнеленген суреттерден геометриялық пішіндерді тауып, көрсету, атын атау.

II топ - Жіпті пайдалана отырып әртүрлі пішіндерді жасау.

III топ - Санағыштан үшбұрыш пен төртбұрышты құрастыру.

Дамыта оқытудың нәтижелі болуы тәрбиеші мен тәрбиеленушінің арасындағы жаңаша қарым - қатынас арқылы ғана өз жемісін береді. Бүгінгі күн бәсекелестікпен жоғарғы технологияның, ғылым мен білімнің заманы.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Балабақша: «Тәрбиелеу және оқыту» № 2-5 2015ж
2. Балабақша: «Тәрбиелеу және оқыту» №1-3 2016ж
3. «Қазақстан мектебі» журналы № 7-10 2014ж
4. «Шынашақ» кітабы, құрастырушылар: М. Әлімбаев, Қ. Баянбаев Алматы «Қайнар» баспасы 1997ж

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДА ҚАЗАҚ ТІЛІН ДАМЫТУДАҒЫ ХАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАСЫНЫҢ РОЛІ

Қарағанды қаласы
КМҚК «Еркетай» балабақшасы
Башимова И.О ағылшын тілі мұғалімі
Лазерева Л.Д. музыка жетекшісі

«Тәрбие - тал бесіктен басталады» деген нақылдың өзі өмірден алынған. Халық тәрбиесі ғасырдан ғасырға, ұрпақтан ұрпаққа жалғасып келеді.

«Адамды адам еткен - еңбек» болса, ол еңбекті ұрпағына үйретіп, адами қасиетке баулыған - халық тәрбиесі.

Қазақ ағартушысы Мағжан Жұмабаевтың «Әрбір ұлттың баласы өз ұлтының арасында, өз ұлты үшін қызмет қылатын болғандықтан, тәрбиеші баланы сол ұлт тәрбиесімен тәрбиелі қылуға міндетті» деген ұлағатты сөзі қазіргі заманға сай еліміздегі ұлттық мектептің қалыптасуын меңзейді.

Білім беру заңында білім беру жүйесінің басты міндеті – біз ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар, елжандылық өз Отаны Қазақстанды сүйетін, халықтық дәстүр, әдет-ғұрып пен салт-сана ерекшеліктерінен сусындаған жас ұрпақ тәрбиелеуіміз керек. Адам бойына біткен алуан қасиет, дарын туған топырақтан дариды. Туған жерге деген сүйіспеншілік пен мейірім кейінгі ұрпаққа ана сүтімен, бесік жырымен сіңірілген. Сол себепті жас аналарымыздың бесік жырын санадан тыс қалдырмауын қадағалауымыз қажет.

Халықтық педагогика элементтерін қолданудың маңыздылығы білімділік, дамытушылық, тәрбиелік мақсаттарын жүзеге асырып, баланың өмірге өзіндік көзқарасын, өзін қоршаған ортадағы әртүрлі ой-пікір, ұлттық құндылықтарды бала санасына да байланыстыра білу негізінде ұлттық мәдениет пен рухты сақтауға тәрбиелейді. Жас ұрпақ тәрбиелеуде, оқытуда бүгінгі күннің жаңалығы мен талабы үйлесім тауып, ізденіске ұйтқы болуы керек. Егемендігімізді алған елдегі жас ұрпақ бойына қазақтың ұлттық психологиясын, кеңпейілділікті, ержүректілікті және даналықты сіңіре отырып сана мен ойды, тілді дамытуға көңіл бөлуіміз керек. Бұдан оқыту мен тәрбиелеу үдерісін жетілдіру ғана емес, баланың шығармашылық қабілетінің дамуын қамтамасыз ететін жүйе жасау қажеттігі туады. Осы бағытта баланың белсенділігін

арттырып, танымдық зерттеу ой-таласын туғызып, оқу материалын өмірмен байланыстыра отырып іздестірген дұрыс деп ойлаймыз. Біздің ұстанған бағытымыздың бірі халақтық педагогика болғандықтан ұйымдастырылған оқу іс-әрекеті ретінде, үйірме және тәрбие жұмыстарында халықтық педагогика дәстүрлерін жоспарлап кірістіріп отырамыз. Баланың ой-өрісін кеңейтіп, кейбір олқылықтарын толтыруда, оқу материалының ерекшеліктерін зерттеп білуде тәрбие жұмысының маңызы зор. Ұрпағымыз ұлттық тәрбиеге зәру. Халық педагогикасын пайдалану үшін одан әрі дамытып ашық оқу іс-әрекеттерінде, ертеңгіліктерде, тәрбие жұмыстарында, сайыс-байқауларда ұйымдастыруға болады. Халық педагогикасы сапасы мол, мазмұны бай. Халық ауыз әдебиетінде, салт-дәстүрінде, ырымдарында тәрбиелеу жақсы көрсетілген. Қазақ халқының ұмыт қалған дәстүрін қайта жаңғыртып балаларды ұйымшылдыққа, бірлікке, ауызбіршілікке тәрбиелейміз. «Әр бала-бір жұлдыз, жарқырауға жәрдем бер» деген атпен мақал – мәтел және жұмбақ сайысы өткізілді. Балалар ұмыт қалған мақалдарды айтып жұмбақтарды шешіп ұлттық танымдық қабілеттерін аша білді. Халықтық педагогикада отбасы мүшелерінің бәрі бала тәрбиесінен шет қалмайды. Ата-анамен бірге ата-әжесі де бала тәрбиесіне зор үлес қосады. Айтыс өлеңдері – халық педагогикасында өз орны бар. Айтыс өнері қазақ ұлтының ең сүйікті, әсерлі өнері. Ұл бала мен қыз бала айтысында белгілі бір жануарды ала отырып бір-біріне әзіл, қалжын айтады. Өтірік өлең айтысында бір-бірімен өтірік айтып жарысады.

Ойын дегеніміз жаттығу, ол арқылы бала өмірге әзірленеді. Ойын – мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті. Сұлтанмахмұт Торайғырыов «Балалықтың қанына ойын азық» деп бекер айтпаған. Өйткені, ойын үстінде баланың бір затқа бейімділігі, мүмкіндігі және қызығуы анық байқалады. Баланың өмірге қадам басардағы алғашқы қимыл-әрекеті ойын, сондықтан да оның мәні ерекше екенін бәріміз білеміз. Қазақ халқының ұлы ойшылы Абай Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма?» деп айтқандай баланың өмірінде ойын ерекше орын алады. Сондықтан да педагогикада бала ойынына ерекше мән беріледі, өйткені ойын үстінде қалыптастын балалықшақтың түйсігі мен әсері адамның көңіліне өмірбақи өшпестей із қалдырады. Ұлттық ойындарды жанұя тәрбиесінен бастап, балабақшада түрлі тәрбиелік шараларда қосымша материал ретінде пайдаланып келеміз. Ұлы педагог В.Сухомлинский «Ойынсыз, музыкасыз, ертегісіз, шығармашылықсыз, қиялсыз толық мәніндегі ақыл – ой тәрбиесі болмайды» - дейді, демек шәкірттің ақыл-ойы, парасаты ұлттық салт-сананы сіңіру арқылы байи түспек.

Халқымыз ойындарға тек балаларды алдандыру, ойнату әдісі деп қарамай, жас ерекшеліктеріне сай оларды көзқарасының, мінез-құлқының қалыптасу құралы деп ерекше бағалағаны белгілі. Қазір бізге жеткен ойындарымыз: тоғызқұмалақ, қуыршақ, асық ойындары. Ұлттық ойындардың тәрбиелік мәні зор. Мектепке дейінгі мекемеге әдістемелік құрал болып табылады. Балалар тек ойнап қана қоймайды, сонымен бірге ойлайды, аңғарады көп нәрсені білуге, зерттеуге талпынады.

Ұлттық ойындар арқылы мемлекеттік тілді меңгертіп, сөздік қорларын дамыту, халқымыздың тарихын, мәдениетін, салт-дәстүрін таныстыру негізгі мақсаты болып келеді.

Қазақтың ұлттық ойындары ерлікті, батылдықты, өжеттілікті, дененің шынығуын қажет етеді. «Асық ату», «Түйілген орамал», «Ұшты-ұшты», сияқты ойындар баланың сөздік қорын молайтуға, өмір тәжірибесін кеңейту, ептілік қабілеттерін жетілдіруге өз әсерін тигізеді. Балаларды ұлттық ойындарды үйрету арқылы оларды әділдікке, достыққа, сыйластыққа тәрбиелеумен қатар, адамгершілік қасиеттері де дамиды.

Мектепалды даярлық тобында кез келген пәнде топқа бөліп жарыс түрінде ойындар өткізуге болады. Мысалы: «Бәйге», «Қыз қуу», т.б. ойнатуға болады. Мұндай ойындар ойындар баланы тез ойлауға, шапшандыққа, тапқырлыққа баулып, жаңа тақырыптарды жылдам меңгеруге ықпал етеді.

Сондай-ақ математика сабағында ұлттық ойындарды пайдаланып, жарыс сабақ өткізуге болады.

«Ханталапай» ойыны.

Талапай-ау талапай,
Табылды ойын алақай!
Асықты алға шашамыз,

Талапайға басамыз, - деп асықты шашып жіберемін. Балалар шашылған асықты жинап алады да әр бала өзінің қолындағы асығын топпен қосыла санап шығады. Асықтардың саны аяқталған соң, салыстыру жұмысын жүргіземен.

«Ақсүйек» ойыны

Ойынның шарты: Тақтаға ақсүйектер жапсырылады. Бір бала көзін жұмады да ақсүйектің біреуін алады. Артында жазылған санға байланысты санамақ айтады.

Теңге ілу ойыны.

Ойынның шарты: Тақтаға теңге ілінеді. Теңге алу үшін бір жаңылтпаш айтып беру керек. Әрбір тапсырма берілген кезде ойынның негізгі халық арасындағы шарты таныстырылып отырады.

Сергіту сәті ретінде мынадай ойындарды қолдануға болады:

«Арқан тарту», «Күш сынаспақ», «Қыз қуу» т.б.

Қазақ халқында «Баланы ойын өсіреді» деп бекер айтылмаған. Яғни ұлттық ойындар тәрбие құралы ретінде туған. Ұлттық ойындардың басым көпшілігі мазмұны жағынан ертегі, әңгімеге жақын болып келетіндіктен, бала зейінін бірден өзіне тарта алады. Осыған орай жасөспірімдер ойнайтын қазақтың ұлттық ойындары баланың жас ерекшеліктеріне байланысты әрі қысқа, әрі нұсқа болып келеді.

Сондай-ақ ұлттық ойын түрлерін «Көркем әдебиет», «Тіл дамыту» пәндерінде де ұйымдастыруға болады.

Мысалы : «Кім сені түртті», «Даусынан таны» т.б.

Балаларды тәрбиелеуде де ұлттық ойындардың берері мол. «Жылдам айт», «Санамақ» т.б. тартымды ойындарды үйрету, тіл өнеріне негіз салады деп есептілген.

Балалар негізінен ойын үстінде бір-бірімен тез тіл табысады. Әрбір ойын элементтері ұлттық ойындардың тақырыбына, мазмұнына байланысты логикалық байланыста болып келеді. Ұлттық ойындардың логикалық байланысты болып келуі зейін көлемінің өсуіне септігін тигізеді.

Балалар ойынында кейде өлең-такпақтар да жиі кездеседі. Бұл өлең-такпақтардың негізгі мақсаты шапшандыққа, тапқырлыққа, ептілікке баулу, өз бетімен іскерлікке, дұрыс шешім қабылдауға тәрбиелеу.

Кез келген ойынның түпкі нысанасы-балалардың бойында өнердің, білімнің, тәрбиенің нұрын себу, өлең, такпақ айтуға төселдіру екенін аңғару қиын емес.

Ұлттық ойындардың басым көпшілігі жан-жануарлар дүниесін елестетіп ойнайтын ойындар болып келеді. Мысалы: «Түйе, түйелер», «Көк сиыр», «Соқыр теке» т.б.

Ойынның мәні-баланың дербес әрекеті мен төңірегіндегі өзгерістерді танып-білуіне жол ашу. Ойын халықтық педагогиканың ең бір көне және тиімді құралдарының біріне жатады. Бала ойын арқылы өзінің өмірден байқағандарын жүзеге асырып, айналасындағы адамдардың іс-қимылдарына еліктейді. Ойынның тәрбиелік маңызы зор. Ол баланы зеректікке, білгірлікке баулиды, ұлттық ойындар, оның ішінде ата-бабаларымыздың баға жетпес құнды қазыналарына деген көзқарасын құрметтеуге, сөздік қорын байыта түседі. Сабақтарды ұлттық ойындармен байланыстыра түсіндіру тақырыптарды тез, жылдам меңгеруге ықпал етеді. Ұлттық ойындарының барлығы халық тәрбиесінің көзі. Халық ойындары өмірлік қажеттіліктен туады да, психологиялық жағынан денсаулық сақтауға негізделеді. Демек ойынның өзі бала үшін біліктің, тәлімнің қайнар көзі болып табылады. Сонымен түйіндеп айтарымыз, мектепке дейінгі әр түрлі топтардағы балалардың тілін дамытуда ойындарды тиімді пайдалану осы бағыттағы атқарылатын игі іс-шаралардың нәтижесіз қалмайтындығының айқын дәлелі деп санаймыз.

Пайдаланылған әдебиеттер.

1. «Салт-дәстүрі халқымның» кітабы құрастырушы: Гүлнар Қисықова
2. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту» №6 2013ж
3. «Қазақтың ұлттық ойындары» кітабы авторы Базарбек Төтенев Алматы «Қайнар» баспасы 1994ж
4. «Балабақша және отбасы» 2012ж
5. «Жалын» республикалық әдеби-көркем және әлеуметтік журнал №9 2015ж

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДА ТІЛ ДАМУЫ ЖҰМЫСТАРЫНДАҒЫ ЗАМАН ТАЛАБЫНА САЙ ӘДІСТЕР МЕН ТӘСІЛДЕР.

Төлеубекова Н.Т

Қарағанды қаласы, КМҚК «Толағай» балабақшасы

Заман өзгерген сайын әдіс – тәсілдер көбейіп, жаңарып, толығып жатыр. Балалардың тілін дамытуды қызықты үйрету үшін жаңа әдістер мен технологияларды өз тәжірибемізде қолдануға ізденеміз. Жаңа технологияны, әдіс – тәсілдерді тиімді қолдану білім сапасын арттырады. Сонымен қатар тілін дамыту, байланыстырып сөйлеу барысында балалардың жас ерекшелігін ескеру әдіс – тәсілдерді таңдаумен сай келеді, сабақ өткізгенде бірінші орынға ойын және ойын түрлері қойылады. Ойын – оқу үдересіндегі оқытудың әрі формасы, әрі әдісі ретінде дербес дидактикалық санат. Тіл дамытуда ойынды көрнекі құралдар, түрлі суреттер, кестелер, ойыншықтар, музыка және т.б материалдар сабақты көркейтіп отырса, балалардың сөздік қоры біршама толығыды, ауызша сөйлеу түрлері кеңейеді. Тіл дамыту барысында ойын элементтерін дидактикалық материал ретінде пайдаланудың пайдасы бар. Ойындардың негізгі мақсаты балалардың ықылас – зейінін, сөздік қорын, байқампаздығын, есте сақтау, қабылдауын дамытуға, икімділікті арттыруға, өзінің жеке құрбыларының іс-әрекетінің бағалай құрметтей, өз ісінің дұрыстығын дәлелдей білуін анықтау.

Көрнекілік әдісі. Әл-Фараби "Оқытудың негізгі әдісі – көрнекілік" деп, оның мақсаттарын, тәсілдерін (түсіндіру, әсерлендіру, есте қалдыру) ұсынады. (1)

Балабақшадағы тәрбиелеу-оқыту жұмысында балалардың тілін дамыту, сөздік қорларын дамыту, ауызша сөйлеуге үйрете отырып, үйренген сөздерін күнделікті өмірде еркін қолдану, әрі оны күнделікті іс-әрекет кезіндегі тілдік қарым-қатынаста қолдана білуге жаттықтыру ісіне ерекше мән берілген.

Мектеп жасына дейінгі кезеңдегі балалармен сөздік жұмысын жүргізу ісі- тіл дамытудың негізгі бір міндеттері болып есептелінеді. Біз балалармен сөздік жұмысын жүргізе отырып, оларды айналасындағы заттармен таныстырып, атын атай білуге, қасиеті мен сапасын, түр-түсі және пішінін ажырата білуге, өмірдегі, қоршаған ортадағы түрлі құбылыстар жайындағы ұғым, түсініктерін дамыта отырып, белсенді түрде тілдік қарым-қатынас жасай білуге үйретеміз.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорларын дамыту ісінде тәрбиешінің:

- балалардың сөздік қорларын дамыту;
- жаңа сөздерді меңгерту;
- үйренген сөздерін тиянақтап, анықтап, әрі байытып отыру басты міндет саналады.

Осы аталған міндеттерді тәрбиеші үнемі сөздік жұмысын жүргізуде басшылыққа алып отыруы тиіс. Балалардың сөздік қорын дамытуда ойын, тапсырма, жаттығулардың орны ерекше. Соның ішінде ойын – баланың шын тіршілігі. Ойын арқылы бала айналасындағы нәрседен өзіне қызықтысына ықыласы ауып, таңдап алады. Баланың бір ерекше қасиеті сөйлеуден еш жалықпайды. Ойын бала тілінің дамуына ықпалын тигізіп, таным

белсенділігінің дамуына жол ашады. Қай бала болмасын ойынмен өседі, өйткені бала табиғатының өзі тек ойынмен байланысты. **Ойын** үстінде бала еш нәрсеге тәуелсіз. Ол өзін еркін ұстайды. Ал еркіндік дегеніміз барлық дамудың баспалдағы, бәрін білуге деген талпынысы мен құлшынысы. Баланың білуге деген құштарлығы, сөйлеуі ойын үстінде қалыптасады.

Сөздік қорды дамыту ісін ұйымдастыру жұмысында ойын сабағы ең негізгі орын алады. Тәрбиеші бақылау, заттарды қарау, сурет қарау, жұмбақ шешу және құрастыру, саяхат, ойын-сабақтарын ұйымдастыру барысында балалардың сөздік қорларын дамытады. Заттармен ойналатын ойын ойыншықтарды, табиғи заттарды қолдану арқылы өтіледі. Мысалы: «Дәл осындайды тауып ал», «Салыстыр да, атын ата», «Қай ағаштың жапырағы», «Бірдей ойыншықты тап», «Қайсысы көп, қайсысы аз», т.б. Үстел үсті ойынын ұйымдастыруда домино, лото, суреттер қолданылады. Мысалы: «Суретті құрастыр», «Қандай затқа ұқсайды?», «Қай сурет тығылды?», «Бір сөзбен ата», «Кім байқағыш», «Қиылған суреттер», «Ұқсасын тап», «Есінде сақта».

Ал сөздік ойын арқылы сөзді орынды қолдана білуге, дұрыс жауап айтуға, сөз мағынасын түсінуге, орынды сөйлеуге үйренеді. Сонымен қатар балалардың сөздік қорларын «дамыту жұмысына ойындарды қолданумен қатар, «Пішіндер көрмесі», «Қиын жолдар», «Көңілді таяқшалар» тәрізді жаттығу тапсырмаларды да пайдаланып отыру өз нәтижесін береді. Бұл аталған жаттығу, тапсырмалар балалардың сөздік қорын дамыта отырып, таным белсенділіктерін және саусақ бұлшық етін дамытады.

Балаларды ойынның мазмұнымен таныстыру ойынды өткізу болып табылады. Ойынды талдау, бұл ойынның өз мақсатына жетуі, балалардың белсенділігі және олардың іс-әрекеті болып табылады.

Сонымен балалардың сөздік қорларын дамытуда ойындарды, тапсырма-жаттығуларды қолдану үлкен нәтиже береді. Ойын арқылы балалардың сөздік қоры дамып, ауызша сөйлеу машығын игереді, таным белсенділіктері қалыптаса түсіп, ақыл-ойы өсіп жетіледі, әрі адамгершілік қасиеттер бойына сіңіреді.

Міне, сондықтан да оқу-тәрбие арқылы үрдісінде әр түрлі ойындар баланы жан-жақты дамыту ісіне ерекше көңіл бөлемін және бұл менің ең негізгі алдыма қойған мәселем. Сонымен, баланың сөздік қорын дамытумен қатар, тілін дамыту да ойын арқылы жүзеге асады. Оны төмендегі ойын түрінен көруге болады.

Бала тілін дамыту жұмысының негізгі мазмұны – сөздің жалпы ұғым беретін жағын меңгертуге көңіл бөліп, ойлау қабілеттерін дамыту, өз ойын еркін жеткізуін, қоршаған орта мен айналасындағы адамдармен еркін қарым - қатынасқа түсу, сөйлеу қабілеттерін қалыптастыру.

Балабақшада тілдік қатынастың ең маңызды түрі ауызша сөйлеп үйрену жатады. Ол болса сөздерді байланыстырып айту арқасында жүзеге асады. Сөздің байланысты айтылуы баланың тілдік және ақыл - ой дамуымен біртұтас жүреді.

Жас жеткіншектерді баулып, тәрбиелеуде көркем әдебиеттің ролі ұшан - теңіз. Ол жаңа өскін балауса буынының сана - сезімін оятып, ақыл - есін дамытатын, адамгершілік моральға тәрбиелейтін өмір оқулығы. Мектеп жасына дейінгі бүлдіршіндерді өздерінің бойына шақ әдеби мұралармен сусындатып тәрбиелеу педагогтардың алдындағы міндеті. Ертегі, әңгімені, өлең – тақпақтар мен жаңылтпаштарды, сондай - ақ мақал - мәтелдер мен жұмбақтарды мәнерлеп оқып беру мен әсерлеп айту – тек қана олардың сөздік құрамын байытып қана қоймайды, сонымен қатар,

сәбидің ақыл - ойының жетілуіне әсерін тигізеді..

Мектепке дейінгі шақта бала тілі икемді келеді, сондықтан - да балалармен жүргізілетін жаттығу түрлері әр алуан. Балалардың жас ерекшелігіне қарай топтарды үлкейген сайын тіл дыбыстарын айтып, үйренуге арналған жұмыс түрлері біртіндеп күрделене береді.

Балалардың сөздік қорын, тіл байлығын дамыту барысында қолданылатын әдістерге тоқталатын болсақ: Сахна ойындары. Оның барысында қажетті дыбысқа байланысты сөздер, сөйлемдер бірнеше рет қолданылады. әр кейіпкерді сөйлете отырып, балаларға қайталау. Тобымдағы балаларға ертегілерді ең алдымен ауызша айтып беремін. Сонан соң айтылған ертегінің мазмұнын толық қабылдау және тіл байлықтарын арттыру мақсатымен сахналап рольдерге бөліп ойнатамын. Мысалы: «Бауырсақ» «Шалқан» «Мақта қыз бен мысық» «Алдар көсе мен тоңғақ бай» «Күз түсті» ертегілері. (1)

«Қазақстан -2050»стратегиясы –қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты Қазақстан Республикасының Президенті –Елбасы Н.Ә Назарбаевтың Қазақстан халықна Жолдауында «Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғарға елге айналуымыз керек.Сондай- ақ балаларымыздың ,жалпы барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор көңіл бөлу қажет.Біздің жұмыстарымыздың білім беру саласындағы басылымдықтары бүкіл әлемдегі сияқты. Қазақстан мектепке дейінгі білім берудің жаңа әдістеріне көшу керек» деп айтылған. Осыған байланысты балалардың танымдық әрекетін белсендіру, оны тиімді басқару және дамыту, ұйымдастырушылық және моральдік – психологиялық тұрғыдан қамтамасыз ету әлеуметтік міндет болып табылады.

Әдебиеттер тізімі

1. [Ертегілер арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі құзіреттілігін қалыптастыру...](#)

alashainasy.kz/.../ertegler-arkyilyi-mektep-jasyi.

2. [Баяндама:"Ойын арқылы балалардың сөздік қорларын дамыту ...](#)

sc0002.bulandy.akmoedu.kz/.../DA10865DBD

3. Г.С. Швайко. «Игры и игровые упражнения для развития речи » Москва. Просвещение 1988г

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА АРНАЙЫ ЖӘНЕ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ

Қарағанды қаласы, КМҚК «Еркетай» балабақшасы
Аширбекова Ж.Б. әдіскер, Бакирова Г.С. тәрбиеші

*Қой асығы демей-ақ,
Қолыңа толса, сақа тұт,
Жасы кіші демей-ақ
Ақылы асса, аға тұт.
Халық даналығы*

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру екенін бәріміз білеміз. Инклюзивті білім берудің біздің қоғамымызға қосар үлесі өте зор. Білім берудің бұл түрі арқылы біз баланың жынысы, діні, тегі, географиялық мекені, жағдайына қарамастан барлығын тең дәрежеде оқыта аламыз. Даму мүмкіндігі шектеулі балалардың назардан тыс қалуына тоқтау қойып, қалыпты балалармен бірдей деңгейде оқыта аламыз. Инклюзивті білім беру – мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытып-үйретудің бір формасы. Инклюзивті оқыту негізінде балалар құқығын кемсітпеу, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге ерекше оқыту қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай

қалыптастыру идеологиясы жатыр. Қатаң білім беру жүйесіне сүйенгенде мүмкіндігі шектеулі балалардың бір бөлігі шығып қалады. Себебі қалыптасқан жүйе мұндай балалардың даралық қажеттіліктерін қанағаттандыра алмайды. Инклюзивті бағыт мұндай балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады; барлық балаларға мектепке дейінгі оқу ұйымдарында, ұйым өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді; балалардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді, сондай ақ адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктерімен анықталады. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті. Әрбір адам қарым-қатынасқа құқылы. Барлық адам бір-біріне қажет. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады. Барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді. Әрбір бала үшін жетістікке жету – өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру. Жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді. Инклюзивті оқыту – барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеретін, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы. Инклюзивті оқыту балаларды оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен оқу қызметін өткізуге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Демек, енгізілген өзгерістің тиімділігіне біз, тәрбиешілер де мұқият болуымыз қажет. Осы жаһандық мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз – барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат. Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мекемелердің оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады.

Дана халқымыз: «Жаста оқыған оқуың – тасқа жазғанмен бірдей,

Егде тартқанда оқыған оқуың – мұзға жазғанмен бірдей», - дейді. Мейлі сенің мүмкіндігің шектеулі болсын, мейлі сен қалыпты бала бол саған жасыңда берілген білім мәңгі мәнін жоймайды. Ал, қажеттілігің жасыңда қанағаттандырылмай, жасың ұлғайғанда оқимын десең, қателесесің. Ол өте ауыр. Берілген білім санаңа сіңгендей болса да, оның мәнін жоймай, сақталып қалуы екіталай.

Мектепке дейінгі ұйымдар мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік ортаға бейімдеуі керек. Әр адам қайталанбас тұлға болып есептеледі, сондықтан адам, адамгершілік тұрғылық қарым-қатынасқа құқылы. Әлеуметтік ортаға енгізу – әлеуметтік қатынастың жалпы жүйесіне және баланың өз жағдайына қарай білім алу ортасына мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік бейімделуін қалыптастыру. Бейімделу – бұл жеке тұлғаның әлеуметтік құрылымдарға енуі. Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік ортаға енгізудің негізгі бір факторы, ортаны мүмкіндігі шектеулі баланы қабылдауға дайындау. Мүмкіндігі шектеулі баланы әлеуметтік ортаға енгізудің екі жолы бар. Бірінші жолы, мүмкіндігі шектеулі баланы қоршаған ортаға бейімдеу. Бұл жолдың кемшілігі – біржақтылығы. Бұл жолмен керекті нәтижеге жету мүмкін емес, әлеуметтену процесі екі жақтылы болуы керек. Бұл дайындық процесінде интеграцияның объектісі ғана емес, сонымен қатар белсенді субъектісі болуы керек. Екінші жолы мүмкіндігі шектеулі баланы әлеуметтік ортаға енгізу дайындығымен бірге, әлеуметтік ортаны мүмкіндігі шектеулі баланы қабылдауға дайындау. Негізгі факторы да осы. Бүгінгі күні мүмкіндігі шектеулі баланы ортаға кіріктіру, жалпы

білім беру процесіне қосу, мүмкіндігі шектеулі балалардың құқығын қамтамасыз ету маңызды мәселенің бірі болып отыр. Өкінішке орай мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс істейтін тәрбиешілерге біліктілігін арттыру курстарының ұдайы жүргізілмеуі, қазақ тілінде оқытатын педагог-дефектологтардың жетіспеушілігі, ауылдық аймақтарда арнайы мекемелер үшін тифлопедагогтар мен сурдопедагогтар, логопедтер санының жетіспеушілігі біздің қоғамымыздың күрделі мәселесі болып келеді. Осы мәселелерді жою мақсатында педагогтар бірлесіп жұмыс жасаса, болашағымыздың жарқын болары, барлық баланың құқығы тең, еңсесі биік болары хақ. Жүсіпбек Аймауытов «Мұғалім істеген ісі өнімді, берекелі болуын тілесе, әуелі өз қызметін шын көңілмен жақсы көрсін» деген екен. Олай болса, өз мамандығын шексіз сүйе білген маман иесі ғана үздіксіз ізденіс пен асқан шыдамдылық, қажырлы еңбектің арқасында баланың біліміне, оның болашағына үлкен сәулесін түсіріп, бала өмірін дұрыс бағытқа бағыттары сөзсіз.

Сонымен қатар, ата-анамен жұмыс бұл бағыттың басты міндетінің бірі. В.А. Сухомлинский ата-анамен жұмыстың мазмұнын ашып көрсеткен ғалымдардың бірі. Ол: «Тек ата-аналармен бірге жалпы күш жігерді біріктіру арқасында педагогтар балаларға үлкен адамдық бақытты беруі мүмкін», – дейді. Демек, ата-ана бала тәрбиесінде балаға ықпал етуші бірден-бір фактор. Сондықтан, психикалық дамуы тежелген баланы психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінде ата-аналарға психологиялық кеңес беру, оларды бала дамуының мазмұнымен ақпараттандырып отыру, жалпы ата-аналармен жұмыстың маңызы ерекше. Мектепке дейінгі ұйымдарда тәрбиеші, арнайы мамандар және ата-аналар бірлесіп жұмыс жасаса еңбектерінің нәтиже береріне сенуге болады.

Қорыта айтқанда, бала – ата-ана – педагог, отбасы және білім беретін ұйымдар арасындағы сабақтастықтың ойдағыдай жүзеге асуы тұлғаның әлеуметтік бейімделуінің алғы шарттарының бірі болмақ. Біз, балалар үшін бала өз әрекетінің қатысы мен керектігін сезінетіндей жағдай жасауымыз керек. Мемлекетіміздің әрбір азаматы – ұлттық құндылықтарымыз, әр баласы еліміздің ертеңі екенін ескерсек әрбір мүмкіндігі шектеулі балалардың сапалы білім алып, азамат болып қалыптасуына жағдай жасау біздің міндетіміз. Мүмкіндігі шектелген бала ерекше қарауды қажет етеді. Осындай тұлғаны қалыптастыруды нәтижелі басқару үшін, түрлі жас кезеңіндегі бала дамуының өзіндік психологиялық-педагогикалық заңдылықтары туралы мектепке дейінгі ұйымдардағы әр тәрбиеші терең білу керек.

«Сақтықты соқырдан үйрен,

Кішілікті түйеден үйрен»,- деген халық даналығы бар. Яғни мүмкіндігі шектеулі жаннан да үйренеріміз барын ұмытпаған абзал.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Инклюзивті білім беру жағдайында даму мүмкіндігі шектеулі оқушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің ұйымдастырылуы // «Открытая школа» журналы. № 7(128) 09. 2013ж
2. Ахмедалиева, Д. У. Мүмкіндіктері шектеулі балалармен жұмысты ұйымдастыру // Әлеуметтік педагог. - 2010.-№1. - . 15-17б.
3. Г.Б.Алипқалиева «Инклюзивтік білім беру жағдайында мектеп жасына дейінгі мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеумет

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА БАЛАЛАРДЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ ОҚЫТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

ҚМҚК «Алтын сақа» балабақшасы
«Күншуақ» ересек тобының тәрбиешілері:
Тұрмағанбетова Қ.А.
Шарипова М.А.

Тәрбие – бүкіл адамзаттың алтын бесігі, ал қазақ педагогикасының өткені ата-бабаларымыздың асыл сөздерінде салт-дәстүрінде жатыр. Дала мектебінің тәрбиесі ананың сүтімен, бабаның қанымен ұрпақ бойынан өз жалғасын тауып отырды, өмір қиындығы төзімділікке баулыды. Ана сәбиін өмірге қалай баулыса, ұлт өз ұрпағының тарих көшінен қалмауын қадағалайды. Жазуымыз бірнеше мәрте өзгергенімен ұлт тәрбие жойылмады. Туған халқымыздың тарихы, салт-дәстүрлері ұлттық тәрбие негізінде ұрпақтан-ұрпаққа, сан ғасырлар бойы сары майдай сақталып аманат болып қалып отырды.

Бала тәрбиесі қай заманнан, қай қоғамның болсын ойшылдары мен зерделі зиялыларымен толассызтолғанысқа, үздіксіз ізденіске түсірген ізгі мұрат екені даусыз. Әр дәуір, әр кезеңде ата-ана арман-мақсаттарын бауырынан өрген балғын перзенттерінің – ертеңгі мұрагерлерінің тәлім-тәрбиесімен, ар-ождан, ақыл-қайрат, білім-білік тәрізді абзал қасиеттерге негізделген саналы тіршілігімен тығыз байланыстыра қараған. Заманына, қоғамына сәйкес талап-тілектерге, қажеттіліктерге қарай бала тәрбиесі келе-келе саралана, жүйелене түскенін айқын аңғарамыз.

Еліміз тәуелсіздік алғаннан кейін ұлттық мектептер ашылып, ондағы оқыту, тәрбиелеу бағдарламасына өзгерістер енгені белгілі. Сондықтан да халықтық педагогиканы балабақшада ұйымдастырылған оқу қызметіне (сабақтар), күнделікті тәрбие жұмыстарында қолданып, оны балалардың бойына сіңіру – біздің басты міндетіміз. Ол үшін ұлттық білім беру жүйесінде негізгі мына екі бағытты ұстанғанымыз жөн:

1. Ұлттық педагогиканың негізінде балаларға білім мен өнеге берудің тиімділігін көтеру.

2. Халықтық тәрбиенің ықпалы мен пайдасын ұқтырып, ұлттық сана-сезім тұрғысынан балаларды тәрбиелеу.

Ұлттық құндылықтар негізінде берілетін тәрбиенің негізгі міндеттері:

- қазақтың ұлттық болмысын құрайтын ұлттық құндылықтарымызды анықтау,
- ұлттық құндылықтарымызды классификациялау;
- ұлттық құндылықтар негізінде берілетін тәрбие түрлері, білім беру мазмұны, тәрбие мен білім берудің әдіс-тәсілдерін жетілдіру;
- әрбір түрі бойынша тәрбиелік әдістеме жасау;
- ұлттық тәлім-тәрбие тарихын, ұлттық өнер-мәдениеті танып-білу;
- өзге жұрттың моральдік құндылықтарын талғамсыз, берекесіз қабылдай беруге шек қою;
- «Ұлттық құндылықтарымыз» деген атпен ойын-сауық, үйірме, ата-аналармен жұмыс, орталықтар ұйымдастыру;
- қазақы тәлімгерлердің бұрынғы және қазіргі тағылымын игеру (әке-шеше, ата-әже, билер, діни адамдар, ауыл ағалары, ағартушылар мен ұстаздар, т.б.).

Халық ауыз әдебиетін жасаған халық. Адамға баласынан жақын, баласынан артық ешнәрсе болмаған.

Сондықтан халық ең алғаш өзінің жақсы ойын, тәтті қиялын өлең етіп, ән етіп балаларына арнаған. Баланы жұбату, ойнату, тәрбиелеу, баланың алдына неше түрлі тілек мақсаттар қою, өлеңмен, жырмен, көркем сөзбен айтылған. Халық ауыз әдебиетімен балалар сүйіп тыңдайды. Халықтық шығармалырымен мектеп жасына дейінгі балалар ата-анасының,

туған-туыстарының, тәрбиешінің айтуы бойынша таныс бола бастайды. Бесік жыры, хайуанаттар айтысы, ертегілер, жұмбақ пен жаңылтпаш сөздер, өтірік өлеңдер, мақал-мәтелдер, ырым сөздер бәрі де баланы қызықтырып оларды мәз-мейрам етеді. Халық ауыз әдебиеті балалардың психологиясымен олардың ерекшелігімен санасудан туған және оларды тәрбиелеу ісімен келіп шыққан байлық. Халық ауыз әдебиеті төмендегідей ерекшелікке байланысты туған: жылаған бөбегін жұбату үшін немесе ұйықтату үшін ата-анасы шығарған. Бесік жыры- адам баласы тарихында халық ауыз әдебиетінің алтын қоры. Бесік жырында қазақ қауымының балаға деген ең ізгі сүйіспеншілігін, тілегін үйретеді. Халық тәрбиесі баланың көпшіл, ынтымақшыл сый-сияпат көрсете білетін өнегелі азамат болуына тәрбиелейді. Бесік жырынан соң тұсау кесу жыры келеді. Мұнда жас нәрестенің қаз тұрып, апұл-тапыл басқанын «тәй-тәй» деген әнді әуенмен жылы сөзбен мазмұнды, әсем, әдемі ырғақпен жыр етеді. Балдырған өскен сайын әннің де, өлеңнің де мазмұны тереңдеп, енді балаға мақсаттар қойыла бастайды. Бұл баланы пысық, елгезек, еңбексүйгіштікке тәрбиелейді. Келесі кезекте бөбектерді өзінің қоршаған ортамен таныстырады, балаларды дұрыс анық сөйлеуге, яғни, тілін жаттықтыру үшін жаңылтпаш айтқызады. Балалардың ақыл ойын дамыту үшін жұмбақ жанырын пайдаланады. Мектеп жасына дейінгі балдырғандар шын мәніндегі оқырмандар емес, олар тек тыңдаушылар ішінде баланы дұрыс айқын сөйлеуге үйрететін тілін дамытуға жаттықтыратын жанр-жаңылтпаш. Бұлда ертегі өлең жұмбақ айтыс түрлері сияқты баланың тілге ұстануына ойнақы, қырлы сөздерді айтып еркін сөйлеуіне төсенулеріне, өз әлінше әдемі сабақ тәжірибе. Балаға жас басынан сабақ ойын болатын нәрсе осы жаңылтпаш.

Халық ауыз әдебиетін ұйымдастырылған оқу қызметінде қолдануда мынадай ерекшеліктерін атауға болады:

- 1) баланы ойната отырып күлдіру, күлдіре отырып өмірге үйрету жағы көзделеді.
- 2) баланың ішкі дүниесіне ой санасына бірден әсер ететін күшті де мағыналы бейнелер алынуы керек.

Балаларды өмірдің жақсы болашағына қанаттандырып, шарықтатып отыру. (батырлар, Қожанасыр, Алдаркөсе, тазша бала т.б.)

- 3) балаларды алдымен оқиғаның туындауына, кейіпкерлерге мінезінің әр жақты дамуына қызықтыру,

- 4) халық ауыз әдебиетін қолданғанда оның мазмұны, идеясы балалардың белсенділігін арттырып, өз өмірінің жарқын болашағын тануға үйретуі тиіс,

- 5) халық ауыз әдебиетін ұйымдастырылған қызметінде қолданғанда, баланың сүйіспеншілігін, өз ұлтына деген патриоттық сезімін оятып, баланың сөздік қорын байытуға көмектеседі.

Осыған сәйкес дәстүрлі құндылықтар негізінде жан-жақты дамыған жеке тұлғаны тәрбиелеудегі қазақстандық қоғамның қажеттіліктері мен мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың этностық-мәдени сәйкестілігін қалыптастыру мүмкіндігін педагогикалық теория мен практикада қолданамыз.

Қазіргі таңда қоғам алдына қойылып отырған басты міндеттердің ең бір өзектісі – бүкіл білім жүйесін түбегейлі жаңартып, дүниежүзілік деңгейге сәйкестендіру. Өйткені бұл егеменді еліміздің білім мазмұны мен жүйесінің әлемдік елдер деңгейіне сай болуын көздейді. Білім беру ісі қай кезде болсын ұлы ғалымдардың, ойшылдардың, философ, педагог, психологтардың ерекше назарында болған. Қазіргі қоғамда болып жатқан әлеуметтік, экономикалық, экологиялық, саяси, мәдени өзгерістер оқу-тәрбие үрдісіне тікелей байланысты.

Халқымыз елін, жерін, ата-мекенін, табиғи, мәдени байлығын, өнері мен тілін, тарихын, салт-дәстүрі мен әдет-ғұрпын сақтап, ізгі қасиеттерін дамытып, қоғам, рухани-адамгершілік тағылымдарын ұрпағына мұра етіп қалдырған. Қазіргі жаңа технологиялар дамыған заманда өзіміздің ұлттық болмысымызды жоғалтпаймыз десек, оқу-тәрбие

үрдісінде қолданылатын мемлекеттік стандарттар, бағдарламалар, оқулықтар, дидактикалық материалдар, ұлттық психологиялық ерекшеліктер ескеріле отырып, жасалуы керек.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Жаңа әлемдегі – Жаңа Қазақстан» атты Жолдауында айтылғандай, «Білім жүйесінде жаңа идеялар мен көзқарастарды пайдаланудың» бірден-бір жолы жаңа технологияларды қолдануға тәуелді болмақ.

Жалпы алғанда, оқыту технологиясы туралы қазіргі ғылымда орныққан дәл анықтама болмағанымен, олардың бәрінің тоғысатын ортақ арналары бар. Олар, біріншіден, технологияның шеберлікпен, біліктілікпен байланыстылығы; екіншіден, технологияның оқыту үрдісінде сапалық өзгеріс жасау мақсатында қолданылатыны; үшіншіден, технологияның біртұтас әдіс-тәсілдер жиынтығынан құралатындығы. Олай болса, технологияның білім ұйымдарының кез келген типінде жаппай қолдануға қолайлы әрі тиімді оқу үрдісін ұйымдастырудың жолдарын іздестірудің нәтижесінде туған тұжырым екендігі даусыз. Сонымен, білім беру, оқыту үрдісіндегі педагогикалық технология – қойылған мақсатқа тиімді жолмен қол жеткізуді қамтамасыз етуші жүйе, яғни білім мазмұнын жүзеге асырудың тәсілі.

Тұлғалық бағдарлы оқыту технологиясы оқыту мен тәрбиелеу үрдісінде білім алушының жеке бас ерекшелігін ескереді және ол үшін оқу міндеттерін жүзеге асырудың қолайлы шарттарын туғызады. Осы оқыту технологиясы білім алушының оқу үрдісінде тек объект деңгейінде қалай, субъект дәрежесіне көтерілуін қамтамасыз етумен құнды.

Тұлғалық бағдарлы оқыту технологиясы бойынша халық педагогикасын оқытудың әдістері мен тәсілдерін таңдауда төмендегідей талаптар қойылады :

- диалогтік, полилогтік қатынастың қамтылуы;
- әрекеттік-шығармашылық сипатының болуы;
- тәрбиеленушінің жеке басы дамуына сәйкестігі;
- баланың өздік және шығармашылық әрекетінің дамытылуы.

Оқытуды ізгілендіру технологиясы. Қоғамды ізгілендіру – бүгінгі өркениетті дамудың талабы, әлеуметтік қатынастарды ұйымдастыруда жеке адамның әлемнің тұтқасы ретінде көрінуі тиіс. Сондықтан әр білім алушы ұлттық мәдениетті сақтай білетін, кез келген ортада белсенді жұмыс істей алатын ақыл-ой иесі ретінде қарап, танымдық мәдениеті жоғары жеке тұлғаны қалыптастыру-ізгілендіру технологиясының арқауы. Ізгілендіру технологиясының түпкі мақсаты – білім алу барысында жеке тұлғаны ерік-жігерімен өмір сүруге бейімдейтін кез келген жағдайлардан жол таба алатын, өз пікірін ұсына және қоғай алатын гуманист азамат қалыптастыру.

Халық дәстүрі бастауларын тәрбие құралы ретінде пайдаланудың формалары мен әдістерін таңдауда баланың танымдық әрекетіне баса назар аударылады. Бұл ретте мынадай әдістерді пайдалануға болады:

-білім көзі бойынша – ауызша сөйлеу (түсіндіру, әңгімелесу, әңгіме), көрнекілік (бақылау, демонстрация);

-ынталандыру және мотивациялық әдістер (қызықтылық, айқындылық, танымдық ойындар, өмірлік жағдаяттарға талдау);

-оқытудың белсенді және интерактивті әдістері (рөлдік және іскерлік ойындар, сахналау әдістер).

«Интерактив» деген сөз ағылшынның «interact» («inter»-өзара, «act»-әрекет ету) деген сөзінен шыққан. Яғни, интеракция – жеке индивидтердің топтың, жұптың өзара біріккен әрекетте бір біріне алма-кезек әсер етуі. Интерактивті оқыту – ол таным әрекетін

ұйымдастырудың арнаулы формасы. Оқытудың бұл формасы алдына нақты және бағдарланған мақсат қояды. Сондай мақсаттардың бірі – оқу үрдісінің өнімділігін арттыратын баланың ақыл-ой кемелділіктерін, өз жетістіктерін сезінетіндей жайлы жағдай тудыру. «Интерактивті оқыту» 1990жылдары интернет желісінің дамуымен байланысты пайда болды. Осыған орай, көптеген ғалымдардың түсіндіруінше интерактивті оқыту компьютер және интернет жүйесін пайдалану арқылы оқыту дегенге саяды. Информатикада бұл ұғымды «пайдаланушының бағдарламамен диалогы, яғни мәтіндік командалармен (сауалдармен) және жауаптармен (шақырулармен) алмасуы ретінде немесе кез келген субъектілердің бір бірімен өздеріне тиімді құралдар, әдістер арқылы полидиологқа түсуі» деген мағынада қолданылады.

«Интеракция» термині әлеуметтік психологияда да бар. Онда бұл термин ертеден қарастырылып келеді. Алайда кейбір социолог ғалымдар оны адамдардың өзара бірлескен әрекеті деп көрсетсе, кейбіреулері қарым-қатынас деп түсіндіреді. Енді бір социолог ғалымдар оны адамдардың өзара бірлескен әрекеті деп көрсетсе, кейбіреулері қарым-қатынас деп түсіндіреді. Енді бір социологтар қарым-қатынастың бір түрі деп біледі.

Интерактивті оқыту кезінде баланың істі ұйымдастыра білу қабілеті де көрінеді. Интерактивті әдістермен сабақ өткізу кезінде тәрбиеші тек кеңесші, серіктес рөлін атқарады. Тәрбиеші жаңа біліммен бірге балаларды өз беттерінше ізденуге жетелейді.

Оқытудың белсенді әдістері қолданылатын іс әрекеттерді ұйымдастырудың шарттары: 1) проблемалық; 2) ынтымақтастық және ұжымдық өзара әрекет; 3) балалардың жеке басы мен психологиялық дамуын басқару; 4) балаларды ұдайы белсендіріп отыру; 5) тәрбиешінің моделін өзгерту : ұйымдастырушы, серіктес, кеңесші, бағыттаушы, т.б. рөлдерді атқаруы.

«Тәй-тәй» технологиясының негізі берік демократиялық принципте жатыр. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарына арналған бағдарлама балаларды белсенді азамат болуға, демократиялық қоғам құндылықтарын сыйлауға тәрбиелейді. Тәрбиешілер балаларға өз таңдауларын жасауға және таңдаған шешімдеріне жауапкершілікпен қарауға үйретеді. Демократиялық принциппен ұйымдасқан топтағы балаларды өз ойларын жеткізуге, көрсетуге түрткі жасайды. Сұрақтар мен пікірталастарды тек қуаттайды. «Тәй-тәй» технологиясының ең басты мақсаты өзара сыйластықты, жауапкершілікті, үлкендер сияқты балалардан да шынайылықты, зейінділік, ынтымақтастық болып табылады. Үлкендер саналы түрде осы сапаларды балалармен қарым-қатынас барысында қолданады. Ал бұл сапалар мінез-құлық тәрбиесінің ұлттық тәрбиемен ұласқанда негізін қалай отырып, мектепке дейінгі білім беру ұйымдарына арналған «Тәй-тәй» технологиясы үшін маңызды. «Тәй-тәй» технологиясының көз жеткізіп отырғаны, оқу барысын ішінара тарту арқылы балалар одан әрі дамиды. Мұқият ойластырылған білім беру ортасы балалардың әлемді зерттеуіне, ынтымақтастық көрсетіп, шығармашылық өнерлерін көрсетулеріне, салт-дәстүр, ұлттық мұраларды танып білуіне жағдай туғызады. Педагог балаларға жоғарғы деңгейде көмек көрсету және олардың дамуы мен оқуы кезінде пайда болған қажеттіліктерін толық қанағаттандыру үшін ата-аналармен әріптестік қарым-қатынас жасайды. Тәжірибесі мол педагог үшін баланың оқуына ата-анасының және отбасының өз жұмысындағы әріптестері қатарына жатқызады. Педагогтардың алдында тұрған міндеттерін орындауға өздерінің қол ұшын беру мақсатымен ата-аналарды мектепке дейінгі балалар тобымен жұмыс үрдісіне өз үлесін қосуға, сонымен қатар балалармен өз ойларын, әуестігі, және мәдени әдет-ғұрып, ерекше ой қабілетін бөлісуге шақырады. Осы бағдарламамен жұмыс жасайтын балабақшаларда ата-аналармен этнопедагогикалық кабинетте кездесеміз, онда осы бағдарлама туралы мәліметтермен, көптеген кітаптармен, ұлттық құндылықтармен, ойыншықтар мен әдістемелік материалдарды алып пайдалануларына мүмкіндік жасалған. Әрі осы бөлмеде ата-аналар мен

педагогтар өз ойларын ортаға салып, пікірлерімен алмасуға, жиналыстар өткізуге, кофе ішуге де мүмкіндіктері бар.

Өнертапқыштық мәселелерді шешу теориясы (ТРИЗ) бойынша тәрбиелеудегі маңызды орынды жаңа нәтижені алуға бағытталған балалардың өзіндік шығармашылық әрекеті алады. Топтағы балаларда өнімдік әрекеті техникалық оқу мәселелерін шешуге емес, көбінесе оларға жақындау болатынды шешуге және ойлап шығаруға бағытталған, мысалы, жұмбақ табу, қызықты гипотеза айту, ертегі шығару, қозғалмалы ойынды шығару және т.б. Мектепке дейінгі ұйымда ӨМШТ әдістемесін пайдалану ойлауды ұйымдастырады, оны жүйелік етеді, қайшылықтарды тауып, шешуге үйретеді. Осының негізінде нақты білімді тереңірек меңгеруге қол жеткізіледі, және ең бастысы – дайын білімді меңгеруге емес, оларды өздері генерациялауға; өзінің әрекет ету саласында мәселелерді көруге, қоюға, шешуге, заңдылықтарды айқындай білуге бағытталған ойлау стилі қалыптасады – бұл ертеңгі өмірге дайындау үшін бүгінге керек нәрселер.

Болашақта ел тұтқасын ұстар азаматтардың өнегелі тәрбиесі – бүгінгі күн тәртібінде тұрған маңызды мәселелердің бірі. Ел жастарының патриоттық сезімін, білім мен сыпайы этикалық қарым-қатынастарын ұлттық тәрбие арқылы қалыптастыру үлкен сұранысқа ие болуда.

Әдебиеттер

1. Жеті қазына. Алматы. 2001.
2. Қазақ халқының салт-дәстүрлері.
3. Қазақ халқының салт-дәстүрлері мен әдет ғұрыптары. 1-том. – Алматы, 2005.
4. «Қазақстан мектебі журналы» №1. 2008.
5. «Отбасы және балабақша» №5, 2011.
6. «Бала мен балабақша» №3. 2011.
7. «Оқыту-тәрбиелеу технологиясы журналы» №4. 2008.
8. «Отбасы – тәрбие бастауы» б5. 2007.
9. Шашақова А. Халық тәлімі – тәрбие бастауы. – Алматы: «Рауан», 1994.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІЛЕРГЕ АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ БЕРУ

«Алтын сақа» балбақшасы КМҚК
Тәрбиешілер: Абдыкаримова Э.А., Байзакова А.К.

Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек. Сондықтан да жаңа кезеңдегі өзекті мәселе жас ұрпаққа-адамгершілік-рухани тәрбие беру болып табылады. Бұл тәрбие отбасынан бастау алады. Шыр етіп сәби дүниеге келген сәттен бастап ата-ана алдында үлкен міндет тұрады. Ол-бала тәрбиесі. Ана – бала тәрбиесіндегі ерекше тұлға. Сондықтан әке де, шеше де балаларының жан дүниесіне үңіліп, мінез-құлқындағы ерекшеліктерді жете білген жөн. Балалармен әңгімелескенде олардың пікірімен де анасып отырған дұрыс. Өз баласымен ашық сөйлесе алмай, сырласа білмейтін ата-аналар көп. Олар «Екеуміз де жұмыстамыз, кешкісін үй шаруасынан қол тимейді, баламен сөйлесуге уақыт жоқ» дегенді айтады. Бұл дұрыс емес. Баламен сөйлесуге тіпті арнайы уақыт бөлудің қажеті жоқ. Әке мен шеше ұл-қыздарымен үй шаруасында жүріп-ақ әңгімелесіп, ой бөлісуге неге болмасқа.

Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған бұтақ кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзінен сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен балабақша шешуші рөл атқарады.

Рухани-адамгершілік тәрбие- екі жақты процесс.Отбасында ата-ана берген тәрбиені балабақшада тәрбиеші әрі қарай дамыту тиіс.

Баланың өмірге белсенді көзқарасының бағыты ата-анасы арқылы тәрбиеленеді.Тәрбиешінің міндеті балалармен мазмұнды,жан-жақты іс-әрекетінде,айналадағы құбылыстармен танысу кезінде,балаларға арналған шығармаларымен,суретші туындыларымен танысу негізінде іске асырылады.Мұндай мақсатқа бағытталған жұмыс еңбек сүйгіштікке,ізгілікке,ұжымдық пен паротизм бастамасына тәрбиелеуге,көп дүниені өз қолымен жасай алуды және жасаған дүниеге қуана білуді дамытуға,үлкендер еңбегінің нәтижесін бағалауға тәрбиелеуге мүмкіндік жасайды.Сонымен қатар,балаларда ортақ пайдалы жұмысты істеуге тырысу,бірге ойнау,бір нәрсемен шұғылдану,ортақ мақсат қою және оны жүзеге асыру ісіне өздері қатысуға талпыныс пайда болады.Мұның бәрі баланың өмірге деген белсенді ұстанымын бірте-бірте қалыптастырады.

Әр баланың бойында адамгершілік,патриоттық сезімдерін дамыту бүгінгі күннің және алдағы күндердің талабаы,оған ата-ананың және педагогтың күнделікті көңіл бөлуі талап етіледі.

Мектепке дейінгі жастағы баланың рухани-адамгершілік,патриоттық сезімдерін дамыту балабақшасы мен отбасы арасындағы қарым-қатынастың тығыздығы артқан сайые ойдағыдай жүзеге асады.

Атақты педагог Сухомлинский; «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады.

Тәрбиенің негізгі мақсаты- дені сау, ұлттық сана сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу. Ертегінің рухани тәрбиелік мәні зор. Ол балаға рухани ляззат беріп, қиялға қанат бітіретін, жасбаланың рухының өсіп жетілуіне қажетті нәрсенің мол қоры бар рухани азық», деп атап көрсеткен.

Ендеше барлық жақсы қасиеттер бала бойына ертегілер,әртүрлі ойындар,қызықты қойылымдар арқылы беріледі.Сонымен бірге,мақал-мәтелдер,жұмбақ,айтыс,өлеңдер де адамгершілік тәрбиенің арқауы болып табылады. Балабақшада өтілетін әрбір оқу іс-әрекеттерінің балаларды адамгершілікке тәрбиелеуде өзіндік орны бар.Мысалы,Балалар әдебиетімен таныстыру,Тіл дамыту,Қоршаған ортамен таныстыру оқу іс-әрекеттерін де өлең,тақпақтар,ертігілер оқып беру арқылы әртүрлі дидактикалық,сюжетті рөлді,қимылды ойындар арқылы баланың бойында адамгершілік,патриоттық сезімдерін оятады. Қалай? Өйткені қай оқу іс-әрекеті болмасын әрбір тақырыпты өткенде,кез-келген ойындарды ойнатқанда да халықтық педагогика элементтерін пайдаланасың.Мәселен,жай ғана баланы тәртіпке шақыру, бір-біріңнің сөзін тыңдау керек, қыз балаларды ренжітпеңдер, үлде ата-аналырыңды тыңдандар,үлкендерді силандар деген сияқты сөздер отбасында болсын, балабақшада болсын күнде қайталанарды. Баланың бойында адамгершілік, патриоттық сезімдер жинақталып,дамиды.Сонымен қатар,ашық оқу іс-әрекеттерінің,мерекелік ертеңгіліктердің,ойын-сауықтардың да пайдасы зор.Балабақшадағы әр ертеңгіліктердің,ойын-сауықтардың да жасалынады.Мысалы,«Әке көрген оқ жанар»,«Бала отбасымен бірге»,«Қыз сыны»сайыстары өйткізіледі.Ата-ананы баланың баланың балабақшады өміріне қатыстыра білу,әке-шешесі баланы жақсы көретіндіктерін сезіндіре білу,қыз балаларды әдемілікке,сипайылыққа үйрету.Міне,осының бәрі бала бойында жақсы қасиеттердің пайда болуына көмектеседі.

Жоғарыда айтып өткендей,әсіресе,баланың бойында инабаттылық,мейірімділік,парасаттылық қасиеттерін ауыз әдебиеті арқылы дамыту маңызды орын алады,

Бала тәрбиесі-бұл өмір тынысы және тарихи ұғым. «Бала тәрбиесі -бесіктен»деп көп айтылғанымен соңғы жылдары бала тәрбиесіне жеткілікті назар аударылмай келгендігі баршамызға аян.Соның нәтижесінде адамдар арасында мейірімділік,адамгершілік пен имандылық азайып,қатігездік орын алды деуге болады.

Өмірге келген баланы қуанышпен қарсы алып «Шілдеhana» өткізу, ат қою, тұсауын кесу, туған күнін атап өту-әрбір отбасы үшін үлкен қуаныш.

«Тәрбие негізі-ұлттық әдет ғұрыпта», мақсаты баланың денсаулығын нығайту, кішіпейілдікке, имандылыққа, парасаттылыққа, табиғатты аялай білге бағыттау. Ғұлама жазушы М.Әуезов: «Ел болам десең, бесігіңді түзе!» деген ұлағатты сөзінің мағынасына ой салсақ, тәрбие ұрпақты дүниеге келтіруден басталады. Қазақ халқының бала тәрбиесі нәресте ана құрсағында жатқан кезден басталады. Себебі өз болашағына немқұралы қарайтын, сәбидің дүниеге жарымжан болып келмеуін қаламайтын халық алдын-ала сақтандыру әрекеттерін жасаған.

Ата-ана үшін баланың бәрі тәтті, бәрі бірдей. Ешкім баласын жаман болсын демейді. Кей ата-ана баласы үшін жанын құрбан етуге бар десек артық емес. Бірақ ешбір бала өздігінен адам бола қалмайды. Болашақ азаматтың адамгершілігі мол болып өсу үшін халық ауыз әдебиетінің маңызы зор. Бұрынғы кездері аталарды, әжелері немерелерін тізелеріне отырғызып әңгіме тыңдататын. Мұндай балалардың тілі ерте шығып, ой өрісі дамып, сөздік қоры молая түсетін. Әлі күнге дейін ауылдық жерлерде балабақша бола тұрса да, балалар көбінесе ата-әжелерінің қолында тәрбиеленеді. Ондай балалар көп жағдайда инабатты, түсінігі, мәдениеті мол болып келеді, тіпті тілі де тез дамиды.

«Жұмыла көтерген жүк жеңіл»-демекші отбасы, балабақша, ата-ана, жұртшылық бірлесе, тәрбие жұмысын мақсатты жүргізсе, халқын, дәстүрін сыйлайтын азаматтарды тәрбиелеу ісін жүзеге асыруда мақсатқа жетілуге болады. Бала қашан да балалығын көрсетпей тұрмайды, сондықтан оларға әрдайым ата-ана, тәрбиешілер тарапынан қамқорлық аадау қажет.

«Ұлды тәрбиелей отырып, жердің иесін тәрбиелейміз, Қызды тәрбиелей отырып, ұлттың иесін тәрбиелейміз, Қызды тәрбиелей отырып, ұлттың иесін тәрбиелейміз-деген Платон данышпаның даналық пікірі адамзаттың арманындай, ұранындай естіледі. Бала тәрбиесі ұлт тәрбиесіне негізделеді. Бала тәрбиесі ұлт тәрбиесіне негізделген. Әр ұлттың өзіндік дүниетанымы, өзіндік әдептілік пен қағидаларының тәртіп жүйесі бар. Әрбір перзентке өз ұлтының тілі мен тәлімін ардақтау парыз. Баланың табиғатын және оны түсініп қабылдау ерекшеліктерін жөнінде Ыбырай Алтынсарин былай деген:

«Балалар сөйлескенде ашуланбай, жұмсақ сөйлеуі, шыдамдылық етуі керек, әрбір нәрсені де ықыласпен түсінікті етіп түсіндіру керек. Кім баласын әдептілікке, кітап оқуға, білім алуға, қайырымды-мейірімді болуға тәрбиелейміз дейсіз. Қоғамда адамгершілік, мәдениет, рухани қасиеттер мол болса, бала тәрбиесі соғұрлым жемісті болады».

Тәрбиеде басты назар аударатын мәселе-адамгершілік. Оның өлшемі әрқайсысымыздың мәдениеті. «Тәрбие-қандай да болса да бір жан иесіне азық беріп, соның өсуіне көмек көрсету»-деген Мағжан Жұмабаев. Сондықтан, адам өмірінің «алтын бесігі»-халқымыздың әдептілік, инабаттылық, мейірімділік, қайырымдылық, ізгеттілік, қонақжайлылық қасиеттерін жас ұрпақтың бойына сіңіру үшін әрбір тәрбиеші, ұстаз халық педагогикасын, салт-дәстүрін, әдеп-ғұрыптарды жақсы біліп, рухани бай, жаны таза адам болу керек.

Сонда ғана бала тәрбиесінде мінез құлқы жетілген саналы адам қалыптасады. Жаңа заманның талабына сай тәрбиелі де білімді бала, яғни ұрпақ өсіреміз.

Адамгершілік тақырыбы-мәңгілік. Ол ешқашан ескірмек емес. Жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру-ата-ана мен мектепке дейінгі мекемедегі педагогтардың басты міндеті. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Адамгершіліктің қайнар бұлағы-халқында, отбасында, олардың өнерлерінде, әдет-ғұрыпында. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңіреді.

Көрнекті педагог В.Сухомлинский «Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол бала солай бола алады»-дейді. Демек, шәкіртке жан-жақсы терең білім беріп, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялат білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз.

Қай заманда болмасын адамзат алдында тұратын ұлы мұрат-міндеттерінің ең бастысы-өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты, саналы ұрпақ тәрбиелеу.

Ұрпақ тәрбиесі-келешек қоғам тәрбиесі. Сол келешек қоғам иелерін жан-жақты жетілген, ақыл-парасаты мол, мәдени-ғылыми өрісі озық етіп тәрбиелеу-біздің де қоғам алдындағы борышымыз.

Тұлғаны жан-жақты үйлесімді адамгершілікке тәрбиелеу саласының бірі-құқықтық тәрбие. Ол қоғамның әрбір азаматының мемлекеттік заңдары аса жауапкершілікпен орыдап отыруы талаптарымен тығыз байланысты. Әсіресе, оның елімізде жүріп жатқан жариялық, құқықтық және зайырлы қоғам орнату процесімен аланысының маңызы ерекше. Ол үшін адамзаттық сан ғасыр уақытта жасап шығарған жалпы адамзаттық негізіндегі моральдық нормаларын қоғамның әрбір өскелең жастарының сана-сезімімен, күнделікті мінез-құлықтарына қалыптастыру қажет. Бұл талапты іс жүзіне асыру, әсіресе елдің әлеуметтік-экономикалық жағдайын дамыту кезінде, ең бірінші кезекте құқықтық сананы тәрбиелеу мен мемлекеттік заңдарды жетілдіру процесінде жандандыру айырықша міндетті іс.

Бүгінде оқушылармен жүргізілетін құқықтық тәрбиенің мазмұнын айқындауда А.С.Макаренко, В.А.Сухомлинский «қандай да бір құқықтық тәрбие болмасын, егер ол белгілі бір мақсатпен ұйымдастырылып жеке адамның мақтаждығына негізделсе, екіншіден, ұжымдық жұмыстарға оқушылар шаруашылықпен қатысса, соғұрлым алдыңғы буын ағалардың әлеуметтік-құқықтық жетістіктерін, тәжірибелерін қабылдап, өз мінез-құлықтарына қалыптастырады» деп осы мәселеге қатысты айтқан пікірлеріне кең түрде басшылыққа алудың маңызы ерекше.

Балалардың мінез-құлқының нормадан, шамадан ауытқуына түрлі жағдайлар себеп болады. Олардың ішінде ең бастысының жаман-жақсы қасиеттерінің негізі отбасынан басталады. Сондықтан да, балалардың өнеге алып үлгі тұтары-ең алдымен өздерінің та-аналары.

А.С.Макаренко сөзімен айтқандай, «Тәлім-тәрбие, кең түрде алғанда әлеуметтік процесс». Адамдар да, заттар да тәрбиеленеді. Дегенмен, адамдардың үлес салмағы басым. Солардың ішінде ата-аналар мен тәрбиені нәтижелі ұйымдастыру үшін, отбасы жағдайн жан-жақты танып білу қажет. Бүгінгі таңда бұл жүіндееміз табысы жүргізіледі деп айту қиын. Соның нәтижесінде балаларың мінезіндегі кейбір ауытқулары мұғалімдер тарапынан дер кезінде байқалмауы, түбінде орны толмас үлкен өкініштерге әкеліп тірейтіні даусыз мәселе.

Балалардың ата-аналары қонақта болады немесе өздері қонақ шақырады. Осының бәрі ішімдіксіз өтпейді, дастарханға ішімдікті самсытып қояды. Ал, жастардың қайсысы болмасын ересектерге еліктейді. Өздерін ересектерше ұстайды, ересектерше әрекет жасауды қалады. Ең қауіптісі сол-бала көргенін істеп, ішімдікке бой ұрады.

Ата-аналар тағы басқа да ішімдікке салынған адамдардың отбасында күнде жан-жал, төбелес болғандықтан балаларды дұрыс тәрбиелеу мен оқытуға ешқандай жағдай болмайды. Керісінше, мұндай бүлінген отбасында балалардың өздері ішімдікпен әуес бола бастайды.

Адамгершілік тәрбие оқу-тәрбие үрдісінің барлық салаларында, яғни оқыту, білім беру барысында және еңбек үрдісінде жүзеге асырылады.

Адамгершілік жағынан қалыптасуы оның өмірге келген күнінен басталады. Мектепке дейінгі жаста баланың бастапқы адамгершілік сезімдері мен ұғымдары, мінез-құлықтың ең қарапайым дағдылары қалыптасады. Баланың мектеп жасына дейінгі қалыптасқан мінез-құлықтары келешекте ересек адамдармен және құрбы-құрдастармен қарым-қатынастарында көзге түседі.

Балалардың мінез-құлқы мен тәртібін тәрбиелеу үшін бағдарламалық тәрбие міндеттеріне, олардың күші мен мүмкіндігімен сәйкестендірілген қолайлы жағдай тудыруға назар аудару қажет. Балабақшадағы заттарды пайдалану мен оларды күтіп ұстаудың,

сақтаудың берік тәртібі, өзін қоршаған ортаның ұйымдастырылған өмір ағымы, айналадағы заттардың реттілігі болуы керек.

Балабақшадағы ұйымшылдық, реттілік, тәртіптілік оларды жақсы дағдыларға тез қалыптастырады. Себебі, балалардың тәтібіне педагогикалық әсер ету ғана емес, өзін қоршаған ортаның жинақылығы, балабақшадағы жұмыстың дұрыс жолға қойылуы да тиімді әсер етеді.

Баланың тәртібіне белгілі талаптар қою олардың орындалуын бақылаумен ұштасады. Бақылаудың әлсіреуі балаға тәртіп бұздырады. Талап пен бақылау тәрбиешінің берген бағасы арқылы бекітіледі, ол балалардың іс-әрекетінің қайсысы дұрыс, қайсысы бұрыс екенін тануға, тәртіп ережелерін игеруге мүмкіндік жасайды.

Мектепке дейінгі жылдарда бала ересектердің жетекшілігімен жақын адамдарымен, құрдастарымен, заттармен, табиғатпен қарым-қатынас жасаудың, тәлім-тәрбие алудың бастапқы тәжірибесіне ие болады. Балалардың іс-әрекеттерін басқара отырып, тәрбиеші олардың бойында Отанын сүю, айналадағыларға ықыласпен қарау, шамасы келгенше оларға көмектесуге ұмтылу, дербес іс-әрекетте белсенділік және белгілі бір іске бастама (инициатива) көрсету сияқты адамның маңызды сипаттарын қалыптастырады. Дұрыс тәрбие балаларда теріс тәжірибе көбеюіне жол бермейді, баланың адамгершілік сапасының қалыптасуына қолайсыз әсер ететін мінез-құлықтағы теріс дағдылар мен әдеттердің дамуына кедергі жасайды.

Үлкендермен қарым-қатынас жасау процесінде оларға үйір болу, оларды жақсы көру сезімі, олардың нұсқауларына сай әрекет жасауға, оларды қуантуға, жақын адамдарын ренжітетін қылықтар жасамауға ұмтылу пайда болады. Бала өзінің тентектік, қателік жасаған кездегі реніші немесе наразылықты көргенде толқуды бастан кешіреді, ал өзінің жақсы қылықтарына жылы шыраймен қараса оған қуанып, жақын адамдарының ризашылдық білдіруінен рақат алады. Эмоциялық әсерлену: жақсы қылықтарына, үлкендердің мақтауына риза болу, өзінің орынсыз қылықтарынан: үлкендердің ескертуінен, наразылығынан ұялады, қапалану, уайым жеу оның адамгершілік сезімдерін қалыптастырудың негізіне айналады. Мектепке дейінгі шақта балада қайырымдылық, жанашырлық, қуанышқа ортақтасу сезімдері қалыптасады. Сезім балаларды белсенді іс-әрекетке: көмек көрсетуге, қамқорлық жасауға, көңіл аударуға, жұбатуға, қуантуға итермелейді. Патриоттық сезімге: туған өлкесін, Отанын сүюге, басқа ұлттардың адамдарын құрметтеуге тәрбиелеудің ерекше маңызы бар. Мектепке дейінгі балалардың ерекшелігі еліктеу қабілеттілігінің айқын көрінуі болып табылады. Тәрбиеші балаларда үлкендерге құрмет көрсетуді, өз қатарларымен дұрыс қарым-қатынас жасауды, заттарға ұқыпты қарауды білдіретін сан алуан мінез-құлық дағдыларын қалыптастырады.

Бала ата-ананың қамқорлығы мен махаббатына, олардың қарым-қатынасы мен еркеліктеріне мұқтаж. Ата-ананың балаға деген махаббаты мен олардың қамқорлығы баланың да жауапты үн қатуын шақырады, бала ата-ананың сөзіне құлақ салып, тәрбиелі болып өседі. Егер бала махаббат пен қамқормен бөленсе, ол өзінің қандай екеніне қарамастан жақсы көретінін, өзгелер үшін қажетті де, сүйікті жан екенін түсінсе, ол өзін қорғанған, біреуге қажеттілігін түсінеді. Осының бәрі оның мейірбан болып өсуіне жақсы ықпалын тигізеді.

Адамгершілік тәрбиесінің маңызды заңдылығы балаларды ұжымда тәрбиелеу заңдылығы. Ұжым – бұл баланың жеке басын қоғамдық бағытта қалыптастыру мектебі. Мұнда оның жеке қасиеті, қабілеттілігі және адамгершілік сапалары неғұрлым айқын көрінеді. Адамның адамгершілік тазалығы ең алдымен оның әрекетінде көрініс табады. Ұжымда бала өзінің білімін, айналадағы дүниеге, іс-әрекетке көзқарасын: көмек көрсетуге, нәтиже шығаруға, құрбыларына қамқорлық жасауға, рахымдылыққа, қарапайымдылыққа, еңбек етуге ұмтылуын көрсете алады. Ұжымда тәрбиелеу заңдылығы тәрбиешілерді әр баланың мінез-құлқына ізгі ықпал жасауы үшін балаларды бірлесіп қызмет жүргізудің алуан түрлеріне біріктіруді міндеттейді. Бұл заңдылықты іс жүзінде қолдану тәрбиешінің мейірімділікті балалардың жеке ерекшеліктерін, адамгершілік тәжірибесін, дамуы мен

мүмкіншіліктерін ескере отырып талап қоя білумен ұштастыра білуінен көрінеді. Мұның өзі олардың ұсыныстарын, идеялары мен ұмтылыстарын басып тастамай, адамгершілік мінез-құлықтың, тәртіптіліктің негізін қалыптастыруға, топта орнатылған тәртіпті құрметтеуге мүмкіндік береді. Өз кезінде тәрбиешіден ұстамдылық, шыдамдылық, орынды қатаңдық, тәрбиеленушілерге құрметпен қараушылық талап етіледі. Сезімге, санаға және мінез-құлыққа ықпал жасау бірлігі заңдылығы жеке адам дамуы үдерісінің біртұтастығы ұғымынан туады. Ол адамгершілік тәрбие құралдары мен әдістерін таңдап алуда кешенді қатынасты талап етеді. Тәрбиелік ықпал жасаудың мазмұнын белгілей отырып, ол балада эмоциялық әсер тудыра ма, түсінікті бола ма, айналадағы өмір құбылыстары туралы белгілі бір ұғымдарды, сондай-ақ іс-әрекет түрткілерін қалыптастыра ма, саналы мінез-құлыққа тәрбиелей ме деген мәселелерді ескерген жөн. Балалар бақшасында және жанұяда балаға қойылатын талаптардың жүйелілігі, бірізділігі және бірлігі мінез-құлық дағдыларын бекем меңгеруді, баланың жеке басының адамгершілік қасиеттерінің қалыптасуын қамтамасыз етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Отбасы және балабақша» журналы
2. «Бала тәрбиесі» журналы
3. Дүкенбаева Г. Мектеп жасына дейінгі балаларды ойын арқылы адамгершілікке тәрбиелеу. Алматы, 1992.
4. Нысанбаева Ә. Ой. Ақыл. Адамгершілік. Алматы, 1994.
5. Отбасында балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің кейбір мәселелері. Алматы, 1985.
6. Айджанова З. Балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің бүгінгі мәселелері Ұлт тағылымы-2003-№4.
7. Бала тәрбиесі № 2 2006 ж , № 4 2008 ж

МЕТОДИКА РАБОТЫ НАД СЛОВАМИ - АНТОНИМАМИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ.

А.С. Мырзагалиева

Магистр I курса факультета башкирской филологии БГПУ им. М. Акмуллы,
Уфа, Республика Башкортостан

Цель обучения русскому языку определяется как развитие устной и письменной речи учащихся.

В истории методики существуют разные толкования понятия речи:

- Речь развивается стихийно. Развитие речи происходит на основе обогащения сознания ребенка представления об окружающей действительности. Но специально обучать речи не следует. Можно лишь стимулировать это – предлагать детям темы устного и письменного высказывания.
- Речевое развитие закономерно. Следовательно, необходимо специальное обучение речи, т.е. нужно формировать умение строить высказывание. Основное средство – сочинения, изложения.
- Развитие речи связано с изучением грамматики. Дети усваивают языковые нормы, а упражнения помогают осваивать эти нормы на практике.
- Необходима работа над произносительной стороной речи: работа над развитием речевого аппарата, дикции.

Общепризнанной является следующая точка зрения: речь развивается не стихийно, а в процессе специально организованной, руководимой учителем учебно-познавательной

деятельности младших школьников. Эта деятельность опирается на чтение и изучение грамматики и включает:

- восприятие детьми образцов речи, их анализ;
- разнообразную речевую практику детей.

Конечной целью является умение детей выражать свои мысли, чувства в устной и письменной форме правильно, содержательно, логично, точно, ясно, выразительно, эффективно (результативно). [1.19-21.].

Работа по достижению этой цели включает следующие этапы:

1. Практическое знакомство с орфоэпическими нормами русского языка.
2. Лексическая работа.
3. Синтаксическая работа.
4. Работа над связной речью.

Реализация этих этапов работы должна быть осуществлена в курсе русского языка в целом и в рамках каждого урока русского языка.

Лексическая работа – это работа над лексическим значением слова. Русский язык очень богат лексически: существуют слова-антонимы, синонимы, омонимы, слова с переносным значением и т.д. [2.25.].

Усвоено может быть 45-120 тысяч слов (человек со средним образованием), 65-150 тысяч слов (человек с высшим образованием). А словарь ребенка, поступающего в 1 класс, насчитывает 3-7 тысяч слов. Основными чертами словаря ребенка являются:

1. Словарь составляют слова с конкретным значением. С отвлеченным значением слов мало, т.к. дети их с трудом понимают и часто ложно трактуют.
2. Отсутствуют слова с переносным значением.
3. Очень много слов – "пустышек", т.е. слово есть, а что оно означает – дети не знают.
4. Таким образом, мы видим, что словарь ребенка беден и количественно, и качественно. Следовательно, лексическая работа очень нужна и важна.
5. Методика работы над словарем в школе предусматривает следующие направления:
6. Обогащение словаря детей, т.е. введение в словарь новых слов и их значений.
7. Уточнение словаря, т.е. углубление понимания уже известных слов, знакомство с синонимами, антонимами, фразеологизмами, изобразительными средствами – тропами.
8. Активизация словаря, т.е. перевод слов из пассивного словаря в активный.
9. Устранение из словаря младших школьников нелитературных слов (диалектизм, жаргонизмов, неправильных форм, нецензурных слов).

Все названные направления работы над словарем постоянно взаимодействуют.

Вывод:

Работа над уточнением словаря – самая широкая сфера словарной работы, которая включает в себя:

- Работу над многозначностью, омонимией, сменяемыми словами;
- Работу над синонимами и антонимами;
- Работу над изобразительными и выразительными средствами языка.

Список литературы:

1. Г.В.Соколов, В.Н.Кузов – Ярославль: "Академия развития", "Академия К", 1998
2. О.А. Белорыбкина Речь и общение. Популярное пособие для родителей и педагогов/ Художники

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ КАЛЛИГРАФИЧЕСКИХ НАВЫКОВ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Нефедова О.А

Учитель начальных классов СОШ№62

В настоящее время, когда проблема обучения младших школьников каллиграфически правильному письму является наиболее актуальной, необходимо наметить дальнейшие перспективы методики формирования графических навыков письма.

Методика обучения чистописанию постоянно развивается. Причины изменения методики разнообразны. Прежде всего это изменения потребностей общества в выражении своих мыслей в письменной форме. Изменение орудий и материалов письма тоже вело к изменениям в методах обучения. Также оказывал влияние на методику обучения каллиграфическим навыкам письма и возраст начинающего обучению письму.

Необходимо отметить, что на методику обучения чистописанию оказывает влияние и опыт такого обучения в других странах. Такое влияние иногда носит характер слепого заимствования, моды, а иногда и действительно обогащает процесс обучения. Например, перенос письма по частой сетке из Германии в ряд стран был связан с потребностями более широкого развития каллиграфического письма в конце 19 столетия. Снятие косой сетки в тех же странах было связано с гигиенической оценкой ее применения и с переоценкой ее значения для формирования навыков красивого письма.

Другим примером влияния методов обучения одних стран на другие можно считать перенос из Англии курсивного безотрывного письма с верхним поворотом в овальных и полуовальных буквах.

Определенные предложения по первоначальному обучению письму были внесены Е.В. Гурьяновым на основе как лабораторных экспериментов, так и экспериментального обучения в отдельных школах (предложения о постановке только одной задачи в первоначальном введении письма, о письме без косой сетки и другие). В результате экспериментального в отдельных школах и при проверке результатов эксперимента Е.Н. Соколовой была создана новая методика обучения графическим навыкам письма.

Любая новая методика развивается на основе предыдущих достижений.

Методика обучения каллиграфическим навыкам письма дается учителю для того, чтобы он в определенных конкретных условиях мог применять методические приемы, учитывая индивидуальные особенности отдельных учащихся и средний уровень большинства учащихся класса. Это касается больше всего скорости письма и соединения букв.

Основными проблемами в методике обучения в настоящее время можно считать следующее: а) как обучать письму детей 5–6 лет; б) как обучать отрывному и безотрывному письму; в) как применять разлиновку в обучении письму; г) как обучать прямому или наклонному письму; д) какой рукой обучать письму; е) каким должен быть письменный шрифт.

Наиболее дискуссионной является проблема обучения детей письму в возрасте 6 лет. Как известно, в этом возрасте рука ребенка (мелкая мускулатура пальцев, координация движений, не окончившееся окостенение кисти) не готова к быстрому овладению письмом. Дети в этом возрасте могут успешно овладеть процессом чтения, но медленное развитие письма тормозит овладение ребенком грамотой.

Еще одна проблема – это характер письменного шрифта. В последнее время наметилась тенденция к его упрощению. Но возможности его упрощения еще не исчерпаны. Однако возникает вопрос: должна ли заглавная буква отличаться от строчной только размером? Ведь мы не путаем буквы С и с, Ж и ж. Но одно должно быть непреложным: упрощение шрифта не может быть доведено до неузнаваемости общепринятых букв, то есть записи существующего шрифта отдельными элементами, введения совершенно отличных от существующих письменных знаков. В проблеме употребления шрифта может быть и другое решение – это введение в более старших классах вариантов написания сложных заглавных букв с целью овладения каллиграфическим письмом.

В первоначальном обучении чистописанию детей начальных классов процесс должен быть оснащен не только применением образцов письма в форме прописей и показом письма учителем. Необходимо также создание учебного кино, создание удобных для процесса обучения кольцовок или дисплейного показа процесса письма, показа ошибочного написания и других.

В методике русского языка наиболее актуальной является проблема обучения младших школьников каллиграфически правильному письму. Актуальность данной проблемы объясняется, прежде всего, тем, что в последние десятилетия большинство младших школьников проводит время за компьютерами, а не за книгами и тетрадями. Учащиеся не разрабатывают моторику руки, не умеют координировать свои движения при письме. Поэтому сейчас заглядывая в тетради учеников, мы с каждым днем все больше и больше убеждаемся в том, что у большинства из них, как и у большинства из нас, далеко не каллиграфический почерк.

Каллиграфия – это искусство писать четким, красивым почерком.

Современному обществу требуется всесторонне развитая личность, которая формируется уже в начальной школе. Не последнее место в ее формировании занимают каллиграфические навыки; они способствуют выработке таких важнейших качеств личности, как аккуратность, трудолюбие, дисциплинированность.

Для того, чтобы разобраться в причинах трудностей обучения письму и понять, как помочь ученику, необходимо знать, что представляет собой процесс письма на разных этапах его формирования, какое влияние может оказать на процесс формирования навыка письма развитие ребенка, его возрастные особенности, состояние здоровья, методика обучения, тактика учителя и другие факторы. От того какие навыки учитель заложит в начале обучения будет зависеть дальнейшее совершенствование почерка, их орфографическая грамотность.

Над решением данной проблемы работали известные педагоги, психологи, методисты, такие, как, Л.С.Выготский, А.Р.Лурия, К.Д.Ушинский, И.Г.Агаркова, В.А.Илюхина и многие другие. Их исследования печатаются на страницах книг, газет, журналов.

Развитие методики чистописания тесным образом связано с историей письменности, на возникновение которой, в свою очередь, оказали влияние этапы развития общества, расширяющие и усложняющие потребности людей в общении, достижения научно – технического и культурного прогресса человечества, резко повлиявшие на отбор орудий, материалов и способов письма.

История письма – это, фактически, история человечества, есть даже специальная наука – грамматология, изучающая историю письма. Это интересно нам потому, что в процессе формирования письма каждый ребенок как бы повторяет историю человечества (от передачи мысли и отдельного слова при помощи графического изображения (рисунка) до сознательного выделения слов и звуков), но в сжатом виде. На самых ранних этапах своего развития письмо носило изобразительный характер – это были рисунки, передающие информацию.

Обучение письму было очень сложным, применялся в основном метод механических упражнений, переписывание. Учащиеся несколько месяцев срисовывали одни и те же буквы в алфавитном порядке, затем слоги, потом предложения, часто не умея прочесть написанного. При обучении письму не учитывались ни графические трудности письменного алфавита, ни трудности овладения грамотой.

Только при Петре I был упрощен шрифт. Русские люди стали писать общеупотребительным европейским шрифтом по образцу латинских букв. Письмо значительно упростилось, но шрифт оставался все еще достаточно вычурным.

Процесс обучения письму был длительным, а желаемой скорости достичь было трудно. Со временем обучения письму ввели в курс начальной школе как учебный предмет. Чистописание входило в цикл предметов искусства. Учителя чистописания одновременно были учителями рисования и черчения. Важно было писать красиво и скоро.

В середине XIX в. появляется ряд руководств к обучению скорописи. Расширяющиеся потребности общества в письме, развитие делопроизводства и разнообразной деловой переписки требовали дальнейшего упрощения шрифта для ускорения и увеличения объема производимых записей. Гражданский шрифт, который был создан еще при Петре I, уже не удовлетворял запросы общества в скорописи.

В начале XX века с новой остротой стал вопрос об упрощении письменного шрифта.

Потребность в дальнейшей работе в этом направлении существует и в настоящее время. Распространение машинописи, введение в обиход авторучек, увеличение объема потока информации постоянно требовали внесения изменений в письменный шрифт. В 1970 году в школах был принят новый школьный письменный шрифт, значительно упрощенный, приспособленный к безнажимному письму шариковой ручкой и способствующий развитию навыков безотрывного скоростного письма.

Письмо, которому учат в нашей школе – это русское курсивное письмо.

Следует сказать, что его графика менялась в течение столетий. Собирались наиболее рациональные, простые в написании графические формы, и почти в таком виде как сейчас они сложились уже в 18 веке.

В конце XIX в. и в начале XX века появляется разнообразная методическая литература по обучению детей письму. Среди них надо отметить методические пособия И.Е. Евсеева. Его методика обучения чистописанию переиздавалась неоднократно: в ней дан исторический обзор и исток отдельных методов обучения чистописанию, подробно излагаются порядок изучения букв по группам и методические приемы обучения письму, прилагаются прописи и образцы разных шрифтов.

С конца XIX века в практику школы внедряются некоторые исследования ученых-гигиенистов. Вырабатываются гигиенические требования к посадке, разрабатывается наиболее удобная для занятий письмом мебель - школьная парта профессора Ф. Эрисмана.

Дискутируется ряд вопросов при обучении детей письму: обучать прямому или наклонному письму, по косой сетке или без нее. Оказалось, что прямое письмо не уменьшило ни случаев искривления позвоночника, ни близорукости, ни косоглазия. Преимущество наклонного письма обнаруживалось прежде всего в том, что оно было более быстрым и удобным.

В это время в системе обучения письму получают распространение такие методы, как копировальный, линейный, ритмический, генетический, метод Карстера. В разные годы предпочтение отдавалось какому-либо одному из них.

Копировальный (или стиграфический) способ заключается в объединении букв, напечатанных в специальных тетрадах (точками или бледными чернилами) или написанных от руки учителем карандашом.

Этот метод был введен в школу в XIX веке и был рассчитан на то, что длительное, хотя и механическое, обведение красивых образцов письма должно в итоге выработать правильную форму букв.

Евсеев И.Е. и Ф.В. Греков критиковали этот метод, говоря о том, что такое письмо не ведет к сознательному овладению почерком, а построено на механическом.

В основе линейного метода лежит шрифтовой подход к обучению – точные и всегда одинаковые расстояния между элементами букв, точные пропорции высоты и ширины буквы и ее частей, то есть букву, а следовательно, и слова можно было писать, используя вспомогательную сетку, определяющую высоту письма буквы в целом и ее половины, наклон, расстояние между элементами и так далее.

Графическая сетка стала применяться с 1857 года в Германии, но была быстро отвергнута на том основании, что вредна для зрения, лишает детей самостоятельности, сковывает движения руки.

Может применяться в каких-то специальных целях.

Генетический способ заключается в изучении букв в порядке от графически простой по форме буквы к графически более сложной. По составу сходных элементов буквы разбиваются на группы по нарастающей графической сложности. Об этом способе упоминалось еще в XVI веке немецким художником Дюрером. Он доказывал, что все письмо состоит из определенного количества основных линий.

В методических разработках этот способ применяется для отработки формы букв в послебукварной период. Постепенное нарастание трудностей происходит не только при изучении формы букв, но и в переходе от одной разлиновки к другой, в переходе от поэлементного к побуквенному, затем к безотрывному письму.

Тактический (ритмический) метод – это письмо под счет, в одинаковом для всех учащихся темпе, ритме.

Этот метод удобен для работы со всем классом, повышает интерес к занятиям, развивает уверенность и плавность движений руки, способствует установлению нужной скорости письма, но при ограниченном его применении.

Метод Карстера – обучение письму путем прописывания специальных упражнений для развития движений руки: пальцев, кисти, предплечья.

При применении этого метода достигаются свободные, уверенные и быстрые движения руки: сначала письмо 19 элементов в крупном плане, затем букв, связанных особыми штрихами, затем слов без всяких вспомогательных линий.

Такие росчерки необходимы для овладения умением пользоваться направлением, пространством листа и развития свободы и легкости движения руки.

Иписьма – это история человечества. И каждый человек, ребенок при обучении письму повторяет историю письменности от самого ее возникновения и до настоящих времен, от рисунков до русского курсивного письма.

Систематическая работа по формированию почерка учащихся – одна из главных задач школы. Работа по чистописанию начинается с первых дней поступления ребенка в I класс одновременно с обучением письму и продолжается в последующих классах.

Каллиграфически правильное письмо содействует эстетическому, эмоциональному воспитанию школьников, воспитанию аккуратности, сосредоточенности старательного отношения к выполнению любой работы.

Целью занятий чистописания является формирование графически правильного, четкого и достаточно скорого письма.

Цели и задачи предмета чистописания теснейшим образом связаны с формированием навыка письма в целом.

Исключительно велико значение умения пользоваться письменным способом общения для каждого человека. Однако письмо может стать подлинным средством общения, если будет удобочитаемым, четким и по возможности красивым. В этом проявляется и культура самого пишущего, и уважения к тому, кто будет читать написанное. В современном обществе человеку приходится заниматься образованием и самообразованием, вести записи лекции, конспектов и другое.

Во всех этих случаях возникает необходимость не только в разборчивом, но и быстром письме.

На уроках чистописания необходимо путем правильного отбора и проведения специальных упражнений сформулировать у учащихся такие навыки, которые при переходе на скорое письмо способствовали бы сохранению четкости почерка и обеспечили бы достаточную быстроту выполнения письменных работ в среднем звене. Выработать у учащихся четкое, красивое и скорое письмо невозможно в короткий срок. Для этого потребуется ряд лет, так как навык письма формируется медленно. Достижение этой цели зависит от решения многих задач, встающих перед учителем с первых занятий обучения письму.

Сначала необходимы ознакомление с правилами посадки и владение инструментами, ориентировка на страницах прописей, тетрадей, первоначальное ознакомление с начертанием букв, буквосочетаний, письмом слогов, слов, предложений. Затем закрепление и совершенствование этих умений на уроках чистописания. На первый план выдвигаются задачи по обучению воспроизведению форм букв, соблюдению на всей странице одинакового наклона, рациональному соединению букв в словах. Правильный расстановки слов на строке. Со сменой разлиновки становится актуальным соблюдение одинаковой высоты букв в словах на всей строке, пропорции строчных и заглавных букв. Параллельно на каждом этапе решаются задачи по обучению безотрывному письму и скорому письму. На уроках чистописания выдвигаются задачи усовершенствования письма букв, относящихся к определенной группе, предупреждения и исправления общих для данной группы ошибок при их письме.

Поздние, когда возникают случаи букв в связи с нарастанием скорости письма и некоторые буквы начинают употребляться одна другой, встает задача предупреждения таких исканий в более скором письме. Помимо общих задач работы со всем классом, учитель ставит перед собой задачи по исправлению тех или иных недостатков при письме у отдельных учащихся.

Работа по чистописанию начинается одновременно с обучением письму и ее цели и задачи связаны с формированием навыка письма в целом, где основная цель – формирования графически правильного, четкого и достаточно скорого письма.

Достижения этой цели зависит от решения задач, перечисленных выше. Приучая школьников к аккуратному и четкому письму, учитель воспитывает у них аккуратность, трудолюбие, старательность и добросовестность.

Педагог в своей работе должен использовать не один, а комплекс методов, не один, а несколько наиболее эффективных приемов. Не менее важным является установление причин, по которым были допущены каллиграфические ошибки. Большая роль в формировании каллиграфических умений принадлежит системе приемов работы, а также мастерству и знаниям учителя.

Дальнейшие поиски и разработки ученых в области графических навыков письма и творческий опыт учителя поведут к дальнейшему совершенствованию методов формирования каллиграфических навыков письма.

Список литературы:

1. Агаркова Н.Г. Основы формирования графического навыка у младших школьников // Начальная школа. – 1999. – №4.
2. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса. – М.: Просвещение, 1982. – 192 с.
3. Власенков А.И. Программы... Каким отдать предпочтение // Начальная школа. – 1995. – №4. – с. 1,6.
4. Горецкий В.Г., Кирюшкин В.А. Теоретические основы развивающего обучения грамоте // Начальная школа. – 1989. – №1.

5. Неменский Б.М. Художественное развитие ребенка как путь гуманизации школы //Новые ценности образования: Десять концепций и эссе. – Вып. 3. – М., 1995

МУЗЫКА САБАҒЫНДА БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒА САЙ ДАМУ

Батырбекова М.О.

Қарағанды қаласы, КМҚК «Толағай» балабақшасы

Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі ұлттық даму стратегиясымен тығыз байланысты мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып табылады. Бала – біздің болашағымыз. Олай болса, балабақшадағы тәрбиелеу мен оқыту баланың ғана емес, еліміздің де жарқын болашағының кепілі. Ол-үздіксіз білім берудің алғашқы деңгейі. Сондықтан, мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытудың негізгі мақсаты-баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуы болуы тиіс. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту үздіксіз білім беру жүйесінің алғашқы деңгейі ретінде қазіргі тұрақты өзгеріп тұрған әлемде табысты бейімделуге қабілетті бала тұлғасының қалыптасуы мен дамуы үшін жағдайлар жасайды. Қазіргі таңда адамзат қоғамына ғылыми жаңалықтар мен инновациялық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі баланы тәрбиелеу мен оқыту саласын заман талабына сай дамыту соншалықты уақыт сұранысын қанағаттандыратын жаңа бағдарламалармен, технологиялармен қамтамасыз ету болып отыр. Қазіргі білім жеке адамнан прогрессивті ойлай алатын белсенді әрекетті, жан-жақты болуды талап етеді. Өйткені адамның қоғамдағы алатын орны, атқаратын қызметі сол қоғамның дамуымен тікелей байланысты.

Қазіргі білімде «орындаушы» адамнан гөрі «шығармашылық» адамға деген сұраныстың көп екендігін қазіргі өмір талабы дәлелдеп отыр. Білім беру саласында балалардың эстетикалық, этикалық және адамгершілік нормаларын меңгерту міндетін жүзеге асыруда музыка орны ерекше. Музыка тәрбиесі балаларды өнер құндылықтарын жасауға қатыстыра отырып олардың бойында белгілі адамгершілік-эстетикалық мәдениетті, көркемдік талғамды, шығармашылық қабілетті дамытады. Музыка өнері әрбір баланың әсемдік әлеміне үйретіп қана қоймай, оны қорғауға және рухани мәдени деңгейін көтеруге табиғи жағдай жасайды. Сол себепті білім мүшесін өнерпаздыққа тарту білімі объективті қажеттілігі және заңдылығы болуы керек.

Заман ағымының өзгеруіне байланысты мектепке дейінгі білім беру мекемелеріне жаңа талап-міндеттер қойылуда. Балабақшадағы балалардың жан-жақты, рухани бай, жоғары мәдениетті болып қалыптасуына музыка тәрбиесінің қосатын үлесі зор. Нәзік сезімді жас бүлдіршіндерді өнерлі, мәдениетті, білімді болып өсуіне балабақшадағы музыка тәрбиесінің алатын орны зор. Музыка сабағында балалар: музыка тыңдау, ән салу, аспаптарда ойнау, билеу тәрізді түрлі іс-әрекеттермен айналысады. Балабақшадағы музыка тәрбиесі балаларды дамытуға, оларды мектепке даярлауға бағыттайтын алғашқы сабақ саты. Балалардың жеке басындағы дарындылық қасиеттерін, музыкалық ынтасын, қабілетін қалыптастыру процесі бірте-бірте, жүйелі түрде жүргізіледі. Әр жастағы балаларға музыкалық білім беру, оларды жоспарлы түрде мектепке дайындау мақсатымен ұштастыра жүргізіледі.

Музыка сабақтарында балалардың тыңдау, сезіну, орындаушылық, эмоциялық сезімдері қалыптасады. Қазіргі заман музыка жетекшілерінің жұмысы жаңа мазмұнды талап

етеді-дербес шығармашылық еңбек ете алатын, белсенді іздеуші тұлғаны, алғыр адамды тәрбиелеп шығару. Мектеп жасына дейінгі балалардың қуанышының бастауы музыкадан нәр алады. Музыка сабақтарында әртүрлі педагогикалық әдістерді қолдану – ең маңызды мақсаттарды шешеді: балалардың ерте музыкалық тәрбиесінің қалыптасуы, музыкалық компонентінің құрылымы-балалардың музыкаға деген эмоциялық сезімдерінің дамуы.

Музыка жетекшісінің алдына қойылатын талап-міндеттер:

- Баланың музыкалық мәдениетін қалыптастыру, оның рухани өмірін байыту.
- Музыка өнеріне деген саналы көзқарасты қалыптастыру.
- Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту.
- Музыка арқылы балалардың ішкі жан дүниесін байыту.

Осындай міндеттерді орындау үшін педагогтар жаңа бағдарлама мен технологияларды қолданады. Айтып кететін болсам қазіргі «Интеграция», «Жобалау», «Вариативтік», «Тэй-тэй» әдістерімен қолданып жүремін. Осындай технологиялардың бірі «Тэй-тэй» халықаралық инновациялық технологиясына ерекше тоқталып кетейін. «Тэй-тэй» ағылшынша «Step by step» сөзінен аударылған «Демократталған қоғамға жол» деген мағынаны білдіреді. Коммуникативтік, қоғам, адамгершілік, патриотизм, достық сияқты ұғымдарға сүйене отырып бағдарлама алдына мынадай талаптарды қояды. Өмір бойы білім нәріне сүйсінетін тұлғаны тәрбиелеу. Демократиялық ұстанымы өзара сыйластықпен негізделген тәрбиелік ортаны қалыптастыру. Практикалық әдістердің дамуын қамтамасыз ету, әдістердің үзілмеуіне кепілдеме ету. «Тэй-тэй» технологиясы біздің ұлттық бағдарламаларды жоққа шығармайды, тек жаңа демократиялық бағытпен байытады. Өмір талабына сай, баланың жеке басының дамуына, білім беру үдерісіне жанұясының қатысуын қамтамасыз етеді. Музыка сабақтарында «Тэй-тэй» технологиясының элементтерін мен де қолданамын. Мен ән сабақтарында жалпы топпен жұмыс істеймін, топшаға бөлмеймін өйткені барлық балалар ән де айтып, би де билегісі келеді, сондықтан мен биге икемі бар балаларды жеке бөліп алмай барлығын бірдей үйреткенді жөн көремін. «Тэй-тэй» технологиясы бойынша сабақтан бос уақытта, мысалы түстен кейінгі уақыттырда жеке дарынды балалармен жұмыс істеп әр баламен индивидуалды түрде жұмыс жүргіземін, әр баланың жасын, қабілетін ескере отырып ата-аналарға да кеңес беремін. Музыка сабақтарына ата-аналарды қатыстырғанды жөн көремін. Ашық есік күндері ата-аналар сабақтарыма қатысып өз балаларының қабілеттерін байқайды, кеңес алады. Үй ішінде қандай музыка тыңдауға болады, қандай шығарамаларды, қалай табуға болады? – деген сұрақтар жиі кездеседі. Өзімнің тарапымнан балалардың жастарына байланысты шығармаларды беруге тырысамын, ата-анасы түсінетіндей етіп қарапайым шығармаларды ұсынамын. «Тэй-тэй» бағдарламасының негізінде жүргізілген жоғарыдағы аталған жұмыстар арқылы біздер оқу-тәрбие үрдісін балалар үшін де, ата-аналар үшін де және педагогтар үшін де тиімді етіп ұйымдастыру мүмкіндігін алып отырмыз. Орталықтарда сабақтарды өткізу арқылы біздер әр балаға жеке көңіл бөле отырып, оның өзіндік жеке дара қасиеттерінің барынша ашылуына жағдай жасаймыз. Себебі, жалпы топпен жұмыс істеген кезде бұл мүмкіндік жиі бола бермейді. Балалардың шағын тобында сабақтарды ұйымдастырғанда әр бала өзіне деген педагогтың көзқарасын сезіне отырып, өзін әр қырынан көрсетуге тырысады. Өйткені ол өз ойының басқаларға өте қызықты екендігін сезінеді.

Сонымен қатар “Тэй-тэй” бағдарламасы ата-аналарды балабақшаның тыныс-тіршілігіне тартудың ең бір тиімді жолдарын ашып отыр. Аталған бағдарлама негізінде отбасымен қарым-қатынас жасаудың төмендегідей түрлері іске асырылады:

- бірлескен саяхаттар;
- әкелерді балабақшаға тарту;
- қызықты отбасылық кештер;
- отбасылар арасында өзара достықты орнату т.с.с.

Осындай қызықты түрде ұйымдастырылған жұмыстар ата-аналар тарапынан жақсы көзқарастарды тудырып отыр. Тәрбиедегі басты мақсат: қоғам мүшелерін әлеуметтендіру болатын, яғни өнер адамның тек қана рухани өмірінің құрамдас бөлігі болып қоймай, әлеуметтендірудің аса пәрменді құралы болды. Ұрпақтан-ұрпаққа мирас болып келген халықтық қазынаны, оның таңдаулы үлгілерін жеткіншек ұрпақты тәрбиелеу құралына айналдыру, нақтырақ айтқанда, олардың көркемдік, музыкалық, эстетикалық талғамы мен мәдени деңгейін жоғарылату – басты міндет.

Ұлы Абай өмір шындығын дәл бейнелеу жөнінде поэзия мен музыканың рөлін былайша суреттеді: әсемдік сыры, биік мұратталғандары, көркем шарттары, шығармадағы дарындылық пен шеберлік ән мен күйді орындаудағы дәстүрлер, т.б. мәселелерді көтере келіп, эстетикалық тәрбиенің негізгі өлшемдеріне ғылыми талдаулар жасады. Ғұлама ғалым Әбу Насыр әл Фараби «Музыкалық идея оны жүзеге асыратындай әрекет ету қабілетінсіз іске аспайды, музыканы көп тыңдау, жаттығу түрлерін бір-бірімен салыстыру, әуенді талдау, әрбір тонның дыбыстық әсерін мұқият есептей білу арқылы музыкалық қабілетті дамытуға болатындығын айта келіп, тәрбиелеу барысында тәжірибе жинақтаудың рөлі зор екенін атап көрсетеді», т.б. өзгерісін бақылап, сезінуге үйретеді. Оқушы эстетикалық сезім мен эмоциялық көңіл күй арқылы қоршаған ортаны әсерлене сезінеді. Оқушы өз жауабын жолдастарының жауаптарымен салыстыра отырып, пікірінің дұрыстығына немесе жаңсақтығына көз жеткізеді. Сол арқылы оның музыка жөніндегі ойы мен талғамы қалыптасады. Музыка шығарманы талдау әңгімелесу әдісі арқылы жүргізіледі. Көркемдік құралын, көркем бейнелердің жасалу жолдарын сабақтың тақырыбы ретінде алынған белгілі бір мәселе төңірегінде талдау оқушы танымын кеңейтіп, сөздік қорының молаюына жол ашады.

Музыка сабақтарында балалар жан-жақты даму барысында алдына көптеген мақсаттар қоя біледі. Дәлірек айтсақ, балаларды музыканы тыңдай білуге үйрету, оны тұтастай қабылдау, сезіну, музыкалық мәнерлікке баулу, дыбыстардың типін түсіну және музыкаға қызығушылығын арттыру. Жан-жақты музыкалық даму баланың ішкі дүниесін байытады, сонымен қатар музыка өнерін терең және толық қабылдатып қана қоймайды, айналадағы дүниеге, өмірге, адамдарға деген көзқарасын өзгертеді. Ән айту, музыка тыңдау, музыка әдебиеттерімен танысу, музыкалық сауат және қозғалыс (ырғақ) музыкаға тәрбиелеудің міндетті бөлімдері. Музыкалық шығармашылық ән айту, тыңдау, музыкалық сауаттылық және музыкалық ырғақ педагогикалық процестермен байланыста болса ғана, шығармашылық белсенділік нәтижелі болады. Үйірмелерде оқушылар музыка сабағында алған білімін кеңейтіп, орындау дағдыларын тереңірек меңгеруге мүмкіндік алады. Мектептегі бір сағаттық музыка сабағы оқушылардың музыкалық бейімділігін жете дамыта алмайды. Сондықтан сыныптан тыс жүргізілетін музыкалық жұмыстарға қатысуы арқылы олардың қабілетін дамытуға мүмкіндік туады. Бұл жұмыстардың қай түрі болсын, оқушының музыка сабағынан алған білімін толықтыруы тиіс. Сыныптан тыс жүргізілетін музыкалық-көпшілік жұмыстар оқушыларды барынша көбірек қамтуды, олардың танымын кеңейтіп, музыка өнеріне деген көзқарасын қалыптастыруды мақсат етеді. Осы мақсатқа жету үшін,

баланың жас ерекшелігін ескере отырып, оны қызықтыратындай тақырып пен музыкалық материал тандап алғаны жөн. ұйымдастыру алдында біршама дайындық әңгіме жүргізіледі.

Музыка сабағында да ойын технологиясын қолдана отырып, материалды тез меңгеруге, музыкалық шығармаларды қабылдауға, әуенді ести білуге үйретуге болады. Бастауышта оқытылатын барлық пәндер сияқты музыка сабағында да ойынның маңызы зор. Ойынды әдетте мұғалім сабақ алдында не сабақты қорытындылар сәтте пайдаланады. Ойын-балалар әрекетінің бір түрі, оқушыларды оқыту және тәрбиелеу мақсатындағы қарым-қатынастың әдісі мен құралы. Ойын әрекеті естің, ойлау мен қиялға, барлық таным үдерісіне әсерін тигізеді.

Ойын-әрқашан білім бола отырып, баланы білім алуға, еңбекке дайындайды. Ойын теориясы мен практикасын отандық және шетелдік педагогтар, психологтар, социологтар зерттеуде. Мысалы, жүйелі жүргізілген ойындар кезінде төмендегідей ойындар жүргізілді. Эмоцияны дамыту, қарым-қатынас, эмоционалдық дискомфорт жағдайын жақсартуға бағытталған ойындардан «Әуенді тап!», «Шатасқан ноталар», «Кім немесе не үні екенін тап», «Әуенге қозғалыс ойла да, сыйла», «Музыка арқылы менің эмоцияларым», «Көңіл-күйді көрсет», «Әнді тап», «Музыкалы-мимикалық гимнастика» т.б. Ойындық өзара әрекет-бұл өмірдің имитациясы емес, бұл баланың қоғамда өз қабілеттерін, мүмкіндіктерін жүзеге асыруына, өзін-өзі бекітуге мүмкіндік беретін ерекше іс-әрекет түрі. Яғни, ойын бала тұлғасының әлеуметтік дамуының негізгі факторы. Музыкалық ойындар оқушының музыкаға деген құлшынысын, қызығушылығын ғана арттырып қоймай, есте сақтау, ойлай білуге, ажырата, салыстыра алуға баулиды.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бастауыш сыныптарда музыкалық тәрбие беру әдістері. Алматы. Рауан 1996. 4.
2. Пернебек Момышұлы. Музыкалы-эстетикалық тәрбие Алматы 2000. 5.
3. С.Байжұманов. Халық аспаптары оркестрі. Алматы Өнер 1993. 6.
4. К.Әсімбекова, Б.Мұсмафин, Т.Мұстафина, Ж.Таубалдиева. Ән сабағы Алматы Ө

МУЗЫКАЛЫҚ ТӘРБИЕНІҢ ЖАҢА ТӘСІЛДЕРІ

Жармағанбетова А.С.
«Бәйтерек» балабақшасы

Мектепке дейінгі жас-баланың бастапқы қабілеттері қалыптасатын, оны әртүрлі қызметке тарту мүмкіндігін негіздейтін кезең. Музыка белсенді іс-қимыл тудыру қасиетіне ие. Бала музыканы барлық дыбыстардан бөледі және оған көңіл аударады, сондықтан оны педагогикалық әсер ету құралы ретінде қолдану керек. Сонымен қатар музыка ересек пен бала қарым-қатынасының ауқымды мүмкіндіктерін ұсынады, олардың арасындағы эмоционалды байланыстың негізін құрады.

ҚР «Білім туралы» Заңында, МЖМБС-да және өзге құжаттарда көрініс тапқан білім беру жүйесіндегі өзгерістер педагогты өз жұмысын шығармашылық тұрғыдан қайта қарастыруға, балалармен қарым-қатынастың, тәрбиелеудің және білім берудің жаңа жолдарын іздеуге әкеледі. Қоғамдағы құндылықтарды қайта бағалау, олардың иерархиялық

жүйесінің өзгеруі, жалпыадамзаттық басымдықты қоғам санасында бекіту өмірге деген жаңа педагогикалық ой тудырды және қоғамның сұраныстары мен тұлғаның өзін іс жүзінде танытуына сай келетін оқу-тәрбие үдерісін құрылымдауды талап етті.

Негізгі өлшемдері білім беруді ізгілендіру, оның сабақтастығы және үздіксіздігі, баланың жас ерекшеліктерін, сұраныстарын, қызығушылықтарын ескере отырып, тәрбиелеудің тұлғалық бағдарланған үлгісінің аясында оның негізгі біліктіліктерін қалыптастыруды қамтамасыз етуші білікті тәсілдің негізінде педагогикалық үдерісті ұйымдастыру болып табылады.

Музыка тәрбиесінің заманауи тәсілдері.

- балалармен араласу формасын өзгертуді;
- сабақтың жаңартылған формаларын және мазмұнын;
- балалардың өмірін классикалық, заманауи музыкамен толықтыру, педагогикалық үдерісті Қазақстан халықтарының этномәдени дәстүрлерінің негізінде құруды тұспалдайды.

Мектеп жасына дейінгі кезеңнің басты міндеттерінің бірі- музыкаға деген қызығушылықты, сұранысты, қабілеттілікті, эстетикалық көзқарасты қалыптастыру, жалпы рухани мәдениеттің дамуына ықпал етуші музыка мәдениетінің бастамасын қалыптастыру. Балалар музыка қызметінде белгілі білімді, дағдылар мен машықтарды меңгере отырып, музыка өнеріне қызығады. Музыкалық тәрбие барысында БДМ меңгеру өзіндік мақсат емес, керісінше оның музыкалық және жалпы қабілеттердің дамуына, музыкалық және жалпы рухани мәдениеттің қалыптасуына ықпал етуі өте маңызды.

Жалпы музыкалық тәрбиелеу жағдайында балалардың музыкаға қабілеттерін ашу ерекше әдістерді талап етеді. Сондықтан авторитарлық педагогикаға негізделген музыкалық педагогика музыкалық тәрбиелеудің жаңа тәсілдерінің жолына кедергі болады, ол жалпы қабылданған «мен секілді істе, өзгелер секілді істе» тәсілінде көрініс табады. Баланың психикалық табиғатына сәйкес оның музыка өнеріне табиғи жолмен енуіне жағдай жасамастан, оған оқу тәсілдерін таңады. Тәжірибе көрсеткендей: өздерінің тұлғалық табиғи ерекшеліктерінің күшімен музыкаға ашық балалар бар және олардың жетістігін шынайы бағалау музыкалық тәрбие дамуының ынталандырғышы болады. Өзгелері сырттай музыка сабақтарына деген қызығушылықтарын көрсетпейді және өздерінің «қабілетсіздіктеріне» тез арада бойлары үйренеді. Осыған сәйкес, педагогтың алдында музыка сабағында баланың өз сезімдерін, әсерлерін, түйсігін, зерттегісі келетін және оларды дыбыспен, сөзбен, әуенмен, қимылмен «жеткізе» және көрсете алатындай жағдай жасау міндеті тұр.

Баланы музыкалық тәрбиелеу үдерісіндегі маңызды шарттардың бірі ата-аналармен ынтымақтастық және олардың музыкалық тәрбие негіздерін қалыптастыруға тікелей қатысуы болып табылады. Өмірдегі жақсылықтың бәрі таңданудан орын алатынын Сократтың өзі байқаған. Бұл нақыл сөзді ең қысқа сөздер қатарына жатқызуға болады. Дыбыстың, түстің шексіз әлемімен танысу балалардың шаттануы мен таңданысын тудырады. Музыкамен тілдесу нәтижесінде сәбиге көңіл күй мен сезімдер жеткізіледі: қуаныш, алаңдаушылық, өкіну және қайғыру, батылдық пен нәзіктік. Музыканың психологиялық әсерінің күші осында, осының арқасында сезімталдық пен зеректік дамиды, әлемге деген ізгі көзқарас қалыптасады. Кез келген жастағы баланы музыкалық тәрбиелеудің алғашқы әрі негізгі міндеті осыдан тұрады.

Мүмкін, кез келген ән-күй жетекшісінде еріксіз мынадай сұрақ туындайды: «Балаларды музыкаға қызығушылық сезімдерін, музыкалық талғамын тәрбиелеу бойынша жұмысым менің көңілімнен шыға ма?» Уақыт «жаңа» әндерді ғана талап етпейді, сондай-ақ баланың рухани мәдениетінің бастамасын қалыптастырудың өзге тәсілінде талап етеді.

Мысалы: К.Орф әдістемесі бойынша өткізілетін сабақтар несімен қызықты? Ең алдымен ол дәстүрлі емес, қызығушылық пен ішкі жайлылықты бәрі сезінетін ерекше атмосферасымен қызықты. Балалар музыканы енжар отырып тыңдап, ән салып және қимылдап қана қоймайды, керісінше олардың қиялдап, даралығын танытуы тиіс шарттар қойылады.

Баланың музыканы сүюіне, тыңдауына және түсінуіне қалай көмектесу керек?

Мүмкін, оларға ең алдымен табиғат музыкасына зейін салу мүмкіндігін беру керек шығар? Музыка –бұл дыбыстар, бірақ музыка –осы дыбыстарда көрініс табатын сезімдер жинағы. Балаларды баулу емес, керісінше оларға табиғатпен берілген қабілеттерді айқындаған маңызды: «Балалар құлақ салындаршы, құстар қалай әндетеді, бұл орындаушының өзі шығаратын нағыз музыканың өзі емес пе. Сендер ата-аналарымен бірге орманға барғанда «ағаштар вальсін» тыңдап көріңдер, және көпірден өтіп, пойыз дөңгелектерінің тықылына және оның сәлемдесу гудогының ұзақ дыбысына құлақ салып көріңдер»- деп айтуға болады.

Сәбилер тақылдатқаннан, сылдыратқаннан кейін олар дыбысталушы ымишараттардың аккомпоненті бойынша музицирлеу секілді қабылданады (өз денесінің дыбыстарымен ойын басталады: шапалақтау, тапырлату, шартылдату, шерту және т.б.). Дыбысталушы ым-ишараттар – бұл адамға табиғат берген аспаптар. Балалар бұл аспаптарды «Өзіңдегі музыканы тап» ойынының барысында өздері тауып алды.

Қыдыруға жиналдык біз,
Музыканы қайдан аламыз?

Ішімізден, аяғымыздан, өзге жерден

Әуенді біз іздей бастаймыз.

Осылайша, дыбыстық оркестр туындайды. Дыбысталушы ым-ишараттарды қолдану қимылды енгізеді және балалардың ырғақты меңгеруіне көмектеседі. Сондай-ақ ырғақ сезімі тілдік ойындар арқылы дамиды.

Сыңғыр-сыңғыр, сыңғыр-сыңғыр,
Қоңырауларға жоқ тыным бір.
Сыңғыр-сыңғыр, сыңғыр-ай,
Сәлем, сәлем жаңа ай!

Балаларға сабақты осындай ойыннан бастаған қатты ұнайды, олардың суырып салмалықпен айналысатын мүмкіндігі бар, бастысы, өлең айтуға жеңіл және ырғақты болуы тиіс.

Ырғақ сезімін дамытуда таяқшаларда ойнау маңызды орын алады. «Біздің аспаптардың дыбысын естігеніміз жөн болар?» Балалардың шексіз қиялы осы жерде көрініс табады. Мұнда ұшбұрышпен «жауын» да, желдің шуылы да, найзағайда, бұлақтың сылдыры да жеткізіледі. Өкінішке орай, біздің К.Орф аспаптарының толық жинағын алатын мүмкіндігіміз жоқ. Бірақ біздің шығармашылық зертханамызда аспаптар дайындайтын шеберхана бар. Балаларға сол аспаптармен музицирлеу ұнайды. Аспаптармен «сүйемелдегенде», олардың әуенді тұңшықтырмай, керісінше безендіруі тиіс екенін атап өту керек.

Ән-күй қызметінде би миниатюралары балаларды эмоционалды тұрғыдан барынша өзгертеді, соның ішінде жұптасқан, сюжеттік билерді, би-сахналауларды орындағанда да. Балалардың биге тарту қимыл эстетикасына жетуге мүмкіндік береді, заманауи би мәселелерін шешуге ықпал етеді. Сондай-ақ қыздар мен ұлдар арасында достық қарым-қатынасты дамытуға септігін тигізеді.

Ән-күй қызметінің барлық түрінің арасынан балалар үшін ең әйгілісі ән болып табылады. Ән айтумен жұмыс істегенде әртүрлі тәсілдер қолданылады: ырғақты аңдар тілінде қайталау, сөздерді музыкалық аспаптардың дыбысына ауыстыру (музыкалық үзіліс енгізу), «жаңғырық», «тібек бойынша», «рондо», «ән шығар» қағидаты бойынша ән атыу. Балалардың барлығы өздерінің жеке қабілеттерінің толық ашып, сабақта өздерін шығармашылық тұрғыдан таныта алмады. Бірақ сабақ кезінде бір байланыс жеткіліксіз. Сәбидің қабілеттерін айқындау үшін әрқайсысымен жеке тіл табысу маңызды. Баланың даралығын дамыту төмендегі сызба бойынша жүзеге асады:

- бірге ойнаймыз;
- «жаңғырық ойнаймыз»;
- өзім ойнаймын.

Ата-аналардың өз балаларының дамуына деген қызығушылығын жоқтығына байланысты, белгілі көңіл-күйді қалыптастырмастан, отбасындағы музыкалық ортасыз, ата-аналар арасында ағартушылық жұмыстарын өткізбестен баланы өнер әлеміне тарту үдерісіне тек педагогтардың күш-жігерімен толықтай жүзеге асырылмайды. Ата-аналармен әңгімелескенде, немесе кеңестерде, сенімді әңгімелесуде олардың көбісінің музыкаға деген талғамын қалыптастырып, белгілі мақамға келтіру керек. Көптеген ата-аналарды баласының бойында шығармашылыққа деген қабілеттің бар-жоғы мазалайды. Ата-аналар осы сұрақтардың жауабын өздерімен өткен жиналыстарда, кеңестерде біледі. Балалардың шығармашылық қабілеттерін іске асыруды қажет деп санама йтын ата-аналарды белсендіру бойынша алда барынша еңбекті көп қажет ететін жұмыс тұр.

Балалардың тұлғалық ерекшеліктерін зерттеу барынша көп уақытты және жүйелі қадағалауды талап етеді. Тәжірибе мен практика көрсеткендей өзіне, өз күшіне және мүмкіндіктеріне деген сенімді өшіруге болмайды. Себебі жасқаншақ, ұялшақ, өзіне сенімсіз балалардан шындығында шығармашылық тұлғалардың өсіп шығуы екіталай. Ал біздің басты міндетіміз – өзгеру қызметіне бей-жай қарамайтын, ізденімпаз, қабілетті балаларды тәрбиелеу.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Әдістемелік құрал «Музыка» Қоңыратбай Ф.М. 2008ж
2. Музыка. Дидактикалық ойындар – Алматы 2003ж
3. Радынова О.П. Слушаем музыку - 1990ж
4. Музыкалық жетекшінің анықтамалығы журналы 2014жыл

МУЗЫКАЛЬНОЕ НАСЛЕДИЕ КАЗАХСТАНА КАК СРЕДСТВО ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ

КГКП д/с «Балдырган»

музыкальные руководители:

Куданова Л.В., Ивко М.И. Муханова А.М.

Мир, окружающий нас, для детей полон загадок, надо помочь малышам не только внимательно смотреть, но и внимательно слушать. В наше сложное время люди зачастую не умеют, не хотят, не приучены слышать, будь то собеседник, природа или музыка.

«Человек стал человеком, когда услышал шепот листьев, журчание весеннего ручья и звон серебряных колокольчиков, жаворонка в бездонном синем небе, шорох снежинок, ласковый плеск волны и торжественную тишину ночи, — услышал и, затаив дыхание, слушает сотни и тысячи лет чудесную музыку жизни. Умей и ты слушать эту музыку, умей наслаждаться ее красотой» - писал В. Сухомлинский.

В решении этой острой проблемы невозможно переоценить роль музыки. Поэтому сегодня, как никогда, актуальны вопросы нравственно-эстетического воспитания детей. Важно развивать уже в дошкольном возрасте целостное художественно-эстетическое восприятие мира.

Процесс формирования человеческой личности есть процесс «вхождения» в культуру, условие наследования знаний, умений, норм общения, социального опыта. Бесспорно, что в современных условиях знание, переработка и осмысление духовной педагогической культуры прошлого могут способствовать решению сложных проблем воспитания детей дошкольного возраста. Сама жизнь требует использовать в воспитании детей средства народной педагогики, традиции семейного воспитания, народные традиции, устное народное творчество, музыкальное наследие. Единство и взаимное обогащение педагогической науки и народного опыта воспитания являются сегодня не только необходимым, но и

закономерным

процессом.

Специфика этнопедагогики любого народа выражается в практике воспитания в детях чувства патриотизма, искренней преданности и любви к своему народу и Родине, способствует воспитанию на ценностях национальной культуры народа. Г.Н.Волков пишет: «Золотое правило этнопедагогики: без памяти (исторической) – нет традиции, без традиций – нет культуры, без культуры – нет воспитания, без воспитания – нет духовности, без духовности – нет личности, без личности (исторической) – нет народа».

Период дошкольного детства исключительно важен в становлении личности, поэтому приобщение детей этого возраста к этнической культуре имеет неопределимое значение. Включение ребёнка в определённую этносоциокультурную среду, начало формирования интереса и привычек к этнокультурным традициям народа осуществляется через организацию национальных праздников, эстетическое воспитание средствами музыкального наследия Казахстана. У каждого народа в воспитании потомков есть национальные особенности. Задача сегодняшнего времени – брать на вооружение замечательные традиции казахского народа и широко использовать их в воспитательном процессе. Чем больше и глубже ребёнок будет чувствовать своё родное искусство, быт, культуру, тем лучше он поймёт искусство других народов.

Казахстан – многонациональная страна. Формирование таких качеств, как сознательность, ответственность, уважение к историческому прошлому, воспитание патриотизма, внутренней культуры, чувства собственного достоинства, гордости за свою Родину, гражданином которой человек является – залог гражданского становления личности. В Послании народу Казахстана («Казахстан на пути ускоренной экономической, социальной и политической модернизации») Президент Республики Н.А. Назарбаев подчеркнул, что: «Необходимо продолжить реализацию программы «Культурное наследие» и через осмысление прошлого развивать культуру настоящего времени».

Приобщение детей к сокровищам отечественной культуры, формирование эстетических взглядов через восприятие истинно художественных образцов национальной казахской музыкальной культуры, воспитание глубокого уважения к народному творчеству и музыке благородная и почётная миссия каждого педагога. Опираясь на требования сегодняшнего дня, цели и задачи нового стандарта был разработан учебный курс «Музыкальное наследие Казахстана» для детей дошкольного возраста.

Целью курса «Музыкальное наследие Казахстана» является создание условий для приобщения детей к музыкальному наследию Казахстана, формирование основ гражданственности и патриотизма. В процессе реализации учебного курса решаются задачи: формирование навыков восприятия выразительных возможностей казахских народных произведений; развитие интереса и любви к национальной музыке; воспитание нравственно-эстетических чувств у дошкольников. Содержание строится с учётом возрастных особенностей детей, уровня их музыкального и интеллектуального развития.

Предлагаемый учебный курс носит развивающе–обучающий характер, который определяется ведущими методическими принципами.

Принцип деятельности. Ребёнок находится в постоянном процессе открытия новых знаний. Действие (игра) – способ познания, переживания, сопричастности.

Принцип вариативности. Меняется музыкальный материал на аналогичный, если группа в силу каких-либо обстоятельств не справляется с предложенным. В свою очередь ребёнку всегда предоставляется возможность для оптимального самовыражения.

Принцип креативности. Педагог провоцирует и поощряет творческую активность детей, создавая ситуации, в которых каждый ребёнок может реализовать своё творческое начало.

Принцип непрерывности. Процесс нравственно – эстетического развития не заканчивается на занятии, а продолжается на прогулке, в группе, в семье.

Принцип гуманности. Любовь к жизни, любовь к музыке, любовь к ребёнку! Без этого триединства невозможно формирование личности, невозможно создание творческой

атмосферы в организованной учебной деятельности, каждая из которой должна стать для ребёнка единственной и неповторимой.

Таким образом у современного дошкольника есть возможность изучать наследие казахской музыкальной культуры, делая его своим духовным достоянием. Уже в младшем возрасте в организованную учебную деятельность вводятся элементы этнопедагогике, дети поют несложные песенки на казахском языке, играют в народные игры, воспринимают кукольные постановки по казахским народным сказкам. Казахский народ богат песнями. Хорошая песня ценилась дороже отар овец и косяков коней. Прививать любовь к казахской народной песне одна из задач учебного курса «Музыкальное наследие Казахстана». Малыши, исполняя мелодичные песенки («Балапан», «Тэй-тэй», «Элди-элди») не только приобщаются к народному творчеству, но и закрепляют знания казахского языка. Пройдя через такое элементарное знакомство с казахским творчеством, бытом и культурой к старшему дошкольному возрасту дети уже готовы к восприятию казахской инструментальной музыки. Богатое творческое наследие композиторов Казахстана предлагает большой музыкальный материал. Среди неисчислимых сокровищ казахского музыкального фольклора одно из главных мест принадлежит народной инструментальной музыке – кюям. Старшие дошкольники слушают не только домбровую музыку, но и произведения казахских композиторов в исполнении оркестра казахских народных инструментов.

Музыкальные произведения разнообразны по своему социально – образному содержанию. Трудно передать словами всю гамму переживаний человека, выраженную в различных музыкальных произведениях, дети чувствуют выразительность мелодических интонаций, насыщенность музыкальной фактуры в произведениях героического склада, передающих чувство любви к Родине. Дошкольники эмоционально отзываются на лирический характер музыки, проникаясь им, они сопереживают тем событиям и чувствам, которые переданы в музыке. В репертуаре учебного курса используется народная, классическая и современная музыка композиторов Казахстана, различная по своему стилю и эмоциональному содержанию.

Представленный в учебном курсе материал построен по системе взаимосвязи образовательных областей и разделов программы: казахского языка, этнографии, музыки и изобразительного искусства. В программе учебного курса предусмотрена разнообразная по организации учебной деятельности работа, направленная на воспитание глубокого уважения к прошлому своего народа, родному языку, народному творчеству и музыкальному наследию Казахстана.

Взаимосвязь образовательных областей способствует более глубокому развитию художественного восприятия детей, воспитанию интереса к истории и культуре родного народа, что помогает усвоить его нравы и обычаи.

В целях повышения эффективности всего процесса обучения ведётся контроль над динамикой усвоения учебного курса дошкольниками. Это даёт возможность направлять ход деятельности детей, в случае необходимости вносить изменения и дополнения в программу учебного курса.

Накопление разнообразных музыкальных впечатлений позволяет формировать у детей интонационный музыкальный опыт. Только высокохудожественная классическая музыка помогает в нравственно-эстетическом развитии ребёнка, так как музыка – источник благородства сердца и души, это язык чувств. Музыка помогает открыть в человеке любовь к людям, готовность творить красоту, и, наконец, музыка – это источник мысли и огромное средство самовоспитания

Таким образом, приобщение дошкольников к миру национальной музыкальной культуры способствует формированию таких качеств, как сознательность, уважение к историческому прошлому, воспитание патриотизма, гордости за свою Родину, гражданином которой является, а это ни что иное, как залог гражданского становления личности.

Литература

1. Сейтжаов З.Т. «Специфика этноэстетического воспитания в Казахстане» журнал «Білім образование» №3, 2004г.
2. Тихонюк Н.А. «Музыкальные шедевры классической и народной музыки как основы музыкально-эстетического воспитания в детском саду» журнал «Дошкольное образование в Казахстане» №2, 2006г.
3. Волков Г.Н. «Этнопедагогика как педагогика национальной школы и семьи» журнал «Этнопедагогика в системе образования» №2, 2005г.

МҰҒАЛІМ БЕЙНЕСІ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯСЫ

Айдарханова Г.К.
№ 101 мектеп - лицейі

Қазақстан білім беру жүйесін әріден бастасақ болады. Дүниеге Ыбырай ашқан мектептер, алғашқы оқулықтар, әдістемелік нұсқаулар келді. Ыбырай, Ахмет т.б. қазақтың ұлы зиялыларының арманы: ұйқыда жатқан қараңғы қазақты ояту, көзін ашу еді. М.Жұмабаевтың «Қазақтың тағдыры, келешегі, ел болуы да мектебінің қандай негізде болуына барып тіреледі» деген пікірі сол заманға сай айтылған. Әр елдің болашағы мектебінен басталары анық. Бүгінгі таңда өскелең ұрпақтың білімі мен тәрбиесі педагогика ғылымы мен озат тәжірибелердің басты бағыты болары даусыз. ХХІ ғасыр мектебін көптеген қиындық, кедергілерге қарамай, өркендету, оның сапасын арттыру тікелей мұғалімдерге байланысты.

«Мұғалім – мектептің жүрегі, әдістеме – оның тірегі». Біз, ұстаздар қауымы, мамандығымыздың қасиетті де құдіретті екендігімен мақтанамыз. Мақтанамыз, себебі біз «әлемге мұғалім болып жіберілген» Мұхаммед пайғамбардың салып кеткен сара да дара жолының мұрагеріміз, әлемнің екінші ұстазы – Әл-Фараби бабамыздың ізбасарымыз, ағартушылық қызметтің өшпес жұлдыздары – Ыбырай , Абай , Ахметтердің ұрпағымыз және де біз еліміздің ертеңгі жарқын болашағы – бүгінгі жастардың тәлімгер ұстазымыз.

Міне, осындай жауапкершілігі үлкен қызметті абыроймен атқару үшін және бізге аманат етілген шәкірттерімізді білім шыңына шығару үшін әрбір қырық бес минутымызды қырық бес жыл сыйып кететіндей берекелі түрде өткізуге тырысамыз. «Қысқа жол – білген жол» демекші, ойлаған мақсаты-мызды іске асырып, сапалы нәтижеге қол жеткізу үшін, ең озық әдістемелерді қолдануымыз керек. Әдістемесіз өткен сабақ – «уықсыз шаңырақ көтергенмен тең».

Қай кезде де ұстаз еңбегінің өлшеуіші – білім сапасы. Бүгінгі күннің мұғалімге қояр талабы да жоғары. Мектептегі басты тұлға мұғалім болғандықтан уақыт талабы олардан жан-жақты біліммен қаруланған мәдениетті, биік адамгершілікті қажет етеді. Баланы озық ойлы, жан-жақты тәрбиелеу үшін мұғалімнің өзінің дәрежесі биік болуы тиіс. Қазіргі баланы бұдан 20-30 жыл бұрынғы уақытпен салыстырып бағалай алмаймыз. Қазір – ақпарат ғасыры.«Бүгінгі таңда Заманауи мектеп мұғалімінің бейнесі қандай болуы керек , оның кәсіби біліктілігі қандай жолдармен көрінеді?» деген сауалға жауап: Мұғалім – бағыт беруші, ойлау әрекетін ұйымдастырудың негізі болып табылатын методологияны меңгерген шығармашылық тұлға.

Ол: ақпарат технологияларын меңгерген;
-ізденімпаз;
-әділетті;
-ұстамды;

- педагогикалық үрдісте жүйелі жұмыс жүргізе алатын;
- педагогикалық өзгерістерге тез төселетін;
- жанаша ойлау жүйесін меңгере алатын;
- оқушылармен ортақ тіл табыса алатын, білімді, іскер, шебер болуы тиіс.

«Ұстазы жақсының, ұстамы жақсы». Қазіргі техникасы дамыған, технологиясы күрделенген, компьютерленген заманда шәкіртіңнің алдындағы мәртебенді жоғары ұстау үшін жан-жақты болу шарт. Сізден гөрі ғаламторды көбірек қажет ететін баланың сана- сезіміне ұялап кіріп, сіз шеберлігіңізбен шоқтығы биік Ұстаз екеніңізді танытқаныңыз жөн. Жаңа ғасырдың жеке тұлғасын қалыптастыру бағытында білім беру мәселесі басты назарда болып отырғандықтан елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, білім беру мазмұнының түбегейлі өзгеруі, оның әлемдік білім кеңістігіне енуі мұғалімдер алдына жаңа талаптар, жаңа міндеттер қойып отыр. Мектеп – үйрететін орта, оның жүрегі – мұғалім. Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі – педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған шығармашыл тұлға күзиреті. Нарық жағдайындағы мұғалімге қойылар талаптар: бәсекеге қабілеттілігі; білім беру сапасының жоғары болуы; кәсіби шеберлігі; әдістемелік жұмыстағы шеберлігі; Жаңа формация мұғалімі – рефлексияға қабілетті, өзін-өзі жүзеге асыруға талпынған әдіснамалық, зерттеушілік, дидактикалық-әдістемелік, әлеуметтік тұлғалы, коммуникативтік және тағы басқа күзиреттіліктердің жоғары деңгейімен сипатталған рухани-адамгершілікті, азаматтық жауапты, белсенді, сауатты шығармашыл тұлға.

Қазіргі білім беру прагматикасы «білікті адамға» бағытталған білімнен «мәдениет адамына» бағытталған білімге көшуді көздейді. Бұл білім беруді жаңаша ұйымдастыру – оның философиялық, психологиялық, педагогикалық негіздерін, теориясы мен тәжірибесін тереңірек қайта қарауды қажет етеді. Сондықтан бүгінгі күні еліміздің білім жүйесінде оқыту үрдісінің тың идеяларға негізделген жаңа мазмұнын қамтамасыз ету міндеті тұр. Осыған орай, әрбір мұғалім барлық жаңалықтар мен өзгерістерден хабардар болып, оқыту түрлерін, әдіс-тәсілдері мен құралдарын жетілдіріп, оларды тиімді қолданудың жолдарын іздестіріп, өз кәсібін шығармашылықпен дамытып отыру қажеттілігі туындайды. Үздіксіз іздену – бүгінде мұғалімдерге қойылатын басты талаптардың бірі. Мұғалім шеберлігінің негізгі көрсеткіші – әдістеме саласындағы ғылыми жаңалықтар мен озық тәжірибені жетік игеру. Білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Қазіргі таңда әр пән мұғалімінің оқыту әдістерін, жаңа технологияларды таңдап, пайдалану мүмкіндіктері бар. Жаңа технология әдістерін қолдана отырып оқыту – бұл таным әрекетін ұйымдастырудың арнаулы формасы. Біз ескіден жаңа сатыға қарай көтерілу жолындамыз. Бұл ескіні мүлдем ұмыту деген сөз емес, бұрынғы оқыту әдістерін нығайта отырып, оларды түрлендіріп, білім беруде сол оқыту әдістемесіне жаңа технологияны қосу. Балада бар ескі білімге жаңа білім жалғау.

Қазіргі кезде мұғалім сабағын бұлай жаңашаландырудың әсері қаншалық ?

Біріншіден, оқушылардың танымдық қызығушылығы және дамытудың негізгі факторы – білім мен дағдыларының дәрежесі артады;

Екіншіден, оқу процесі баланың психологиялық қызметтерін, ақыл-ой жұмысының тәсілдерін қалыптастырады;

Үшіншіден, дамыта оқытуды ұйымдастыру балаға ақыл-ой әрекетін меңгеруге жағдай жасайды;

Төртіншіден, сабақтағы ерекше ахуал, мұғалім мен оқушы арасындағы ерекше қарым-қатынас дамиды;

Бесіншіден, мұғалім дайын білімді түсіндіруші, бақылаушы, баға қоюшы емес, танымдық іс-әрекетті ұйымдастыратын ұжымдық істердің ұйытқысы болып табылады;

Мектеп мұғалімдері оқу үрдісінде республикаға танымал ұстаздар Қ. Бітібаеваның әдебиетті оқыту технологиясы, К. Айтқалиевтың тілді оқыту әдістемесі, Н.

Оразақынованың «Сатылай кешенді талдау әдістері», М. Жанпейісованың «Модульдік оқыту технологиясы», сондай-ақ «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау» бағдарламалары негізіндегі технологияларын кеңінен қолдануда. Бұл технологиялардың мұғалімнің күнделікті қызметіне пайдалана білуі, осы орайдағы оның шығармашылық еңбегі, ең алдымен, сабақпен байланысты. Демек, сапалы, тиімді, нәтижелі жүргізілетін әрбір сабақ ұстаздың тынымсыз еңбегінің айғағы. Әр мұғалімнің алдына қойған мақсаты – «Сабақ сапасын арттырып, оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын, белсенділігін дамытып, жүйелі тәрбие беру, оқушыларды жеңімпаздыққа, белсенділікке тәрбиелей отырып, өз бетінше шығармашылық және ғылыми жұмыстарға жұмылдыра білу». Бұл мақсаттың орындалуы көптеген оқу бағытын анықтауға себебін тигізеді, оқытылатын материалды толық меңгеруін қамтамасыз етеді. Міне, осындай мақсаттарды жүзеге асыруда бізге көмекке келген «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау» бағдарламасы болды. Біз бір жыл бойы осы семинардан дәріс алдық. Жалпы СТО бағдарламасының кез келген стратегиясы баланың ойын нақты, дәл жеткізуге, жазу қабілеттілігіне үйретеді. Сыни тұрғыдан ойлау мен жазу (СТО) технологиясы оқушылардың ақпараттық білімін дамыту құралы. Бұл әдісті қазақ тіліне, әдебиет пәніне де қолдану мұғалімнің білімі мен шеберлігіне байланысты.

Бұл әдіс 3 бөлімнен тұрады:

I Қызығушылықты ояту

II Мағынаны тану

III Тақырып туралы ой толғаныс

СТО бағдарламасының стратегияларын пайдалану нәтижесі ойлай, пайымдай, нақтылай, жүйелей, дәлелдей білу болып табылады. Егер балалар осы аталған ой операцияларын орындай алса, ол – мұғалімнің нәтижелі еңбегінің жемісі. СТО бағдарламасының стратегияларын пайдалана отырып, мынадай нәтижелерге қол жеткіздік: оқушылардың белсенділігі, ынтасы артты; пәнге қызығушылығы оянды; оқушылар сұрақ қоя білуге және оған жауап беруге үйренді; әр түрлі дәстүрлі емес жағдайларда өз бетімен шешім таба білуге үйренді; жазу арқылы олар оқыту әдісіне бейімделді; оқушылар бірін-бірі бағалауға, өзін-өзі бағалауға үйренді; оқушылардың шығармашылық дағдысы қалыптасты; Мұғалімнің жан-жақты білімділігі мен өз пәніне сүйіспеншілігі балаларды қатты еліктіреді. Мұның өзі сабақтың қызықты болуын, оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтарын қамтамасыз етеді. Өзін-өзі сыйлайтын, пәнін толық білетін және оның құндылығын жете түсінетін оқытушы өз сабағына немқұрайлы қарауға төзбейді. Ол барлық оқушыларды өтіліп отырған тақырыпты жете түсінуге жұмылдырады. Ол үшін ұстаз қауымы түрлі әдісті пайдалана отырып, «Оқу оқып, білім алу – менің ең қасиетті адамзаттық борышым, еліме қосатын үлесім» деген пікірді ұғындыруға тиіс.

Еліміздің болашағы – жас ұрпақ екенін ескерсек, сол жас ұрпақтың кеудесіне білім нәрін құятын – мұғалім. Жазушы Ғ. Мүсіреповтың сөзімен айтсақ: «Оқушы жастардың ең сенімді, сыр жасырмай айтатын адамы — мұғалім». Ұстазды көргенде жерітін шәкірт емес, оны көруге асығатын шәкірт тәрбиелеу керек. Мұғалімнің қасына үйіріле топталып, ерекше ынтамен сабаққа дайындалып, қызыққан оқушыларды көру – ұстаз үшін де бақыт болуы тиіс. Сонда ғана еліміздің білім жүйесі биік нәтижелерге қол жеткізеді.

Қорыта келгенде, «Мұғалім – адамзат баласын жаңа сапаға көтеретін, оның болмысын өзгеріске енгізетін ғажап тұлға болғандықтан, бұған біз күнделікті ісіміздегі жаңашылдығымыз арқылы қол жеткізуіміз керек» деген ұсыныс жасағымыз келеді.

Әдебиеттер

1. «12 жылдық білім беру» журналы №4, 2009 ж, №2, 2010 ж.

2. Ж. У. Кобдикова «Білім беру сапасын технологиялық амал негізінде басқару» Алматы, 2013 ж.

3. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы №3, 2010 ж.

4.Х. Әбжанов , Ғ. Кенжебаев «Тәуелсіз Қазақстан: жоғары білім , ғылым , саясат» Алматы , «Баспалар үйі» 2012 ж.

5.«Халық тәлімі» №3, 2011 ж.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ В МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ «ОБЯЗАТЕЛЬНОГО ФОРТЕПИАНО» ДЛЯ УЧАЩИХСЯ ОТДЕЛЕНИЯ «ЭСТРАДНЫЙ ВОКАЛ»

Евтухова Я.А.

КГКП «Карагандинский колледж искусств им.Таттимбета»

Предмет «Обязательное фортепиано» является составной частью профессиональной подготовки учащихся отделения «Эстрадный вокал». Перед эстрадными отделениями колледжей ставится задача воспитания квалифицированных кадров, музыкантов, призванных развивать лучшие традиции эстрадно-джазового исполнительства, современной казахстанской эстрады и зарубежной популярной музыки. В формировании всесторонне развитого исполнителя эстрадного профиля одно из основных мест отводится классу «Обязательного фортепиано». Однако проблемы преподавания курса фортепиано зачастую остается в стороне.

Работая на отделении «Эстрадный вокал» как концертмейстер я наблюдаю проблему методики преподавания этого предмета «изнутри». Давно устарели действующие программы. Требования в них не дифференцированы, практически одинаковы, как для инструменталистов, так и для учащихся вокальных отделений. Не учтена специфика работы на отделении «Эстрадный вокал». Начав работать с учащимися-вокалистами, обучать их искусству игры на фортепиано, я пришла к выводу, что необходима корректировка методики преподавания этого предмета. Исходя из реальностей сегодняшнего времени, а также из потребностей современного вокального искусства необходимо внедрение специфических форм и методов преподавания, которые приведут к положительным результатам в музыкальном воспитании учащихся этой специальности.

Предназначение курса «Обязательного фортепиано» состоит в том, чтобы каждый студент овладел игрой на этом инструменте в объеме, необходимом для его дальнейшей практической профессиональной деятельности – исполнительской, педагогической, просветительской. Поэтому содержание курса должно быть органически связано со специальностью студента и может существенно варьироваться в зависимости от этого.

Основные цели предмета «Обязательное фортепиано» - привить потребность самостоятельного музицирования и раскрыть творческие способности учащихся.

Как известно, многие из поступающих на вокальное отделение вообще не имеют фортепианной подготовки. Поэтому основная задача курса фортепиано для вокалистов – обеспечить развитие пианистических навыков для практической работы по специальности. Студент должен научиться читать по нотам вокальную строчку с точным соблюдением метра и ритма, транспонировать вокальную партию на секунду вверх и вниз, сыграть упражнение для распевания, прочесть по нотам или подобрать несложный аккомпанемент. Кроме этого, он должен быть знаком с вокальной литературой различных эпох и стилей.

Молодые люди, поступающие сейчас в музыкальные колледжи или колледжи искусств, приходят на 1 курс с совершенно разной музыкально-теоретической подготовкой. Есть учащиеся, которые совсем не знают музыкальной грамоты. Тем не менее, необходимо через небольшое количество времени овладеть нотной грамотой и элементарными приемами игры на фортепиано. Помимо традиционных методов обучения нотной грамоте, работы над пьесами, читки нот с листа я большое количество времени на уроках посвящаю подбору по

слуху. Пока студент не владеет нотной грамотой, я всецело погружаю его в это творческое занятие.

Конечно, каждый по-разному воспринимает и выполняет подобные творческие задания в зависимости от своей природной одаренности. Но если с первых уроков систематически развивать музыкальное мышление, то в дальнейшем это принесет свои плоды даже с посредственными учениками.

Вы спросите, а что подбирать? А подбираем мы то, что поем! Нередко песни, которые входят в репертуар учащегося-вокалиста заучиваются им «на слух», без инструмента. Намного эффективнее и благоразумнее подбирать и исполнять мелодию вокальной строчки на фортепиано. Такая работа гарантирует более чистое интонирование мелодии песни при исполнении голосом, а также закрепляет навыки элементарной теории – размер, счет, длительности нот, звуковысотное представление и ритмические особенности мелодии, учит правильным аппликатурным навыкам.

Каждому студенту желательно научиться играть фортепианный аккомпанемент к произведениям, исполняемым на специальности.

Обучение аккомпанементу способствует развитию гармонического слуха, что особенно важно для вокалистов. Не секрет, что гармонический слух у музыкантов этой специальности нередко отстает от мелодического. Учащийся может свободно обращаться с одноголосием, но в то же время испытывать затруднение со слуховой ориентировкой в многоголосии гармонического склада.

Учась аккомпанировать, студенты также интенсивно развивают свое ритмическое чувство.

Не все вокальные современные произведения можно найти в полноценном фортепианном изложении (аккомпанемент + вокальная строчка), поэтому, зачастую, приходится подбирать аккомпанемент самостоятельно. Записывать аккомпанемент я учу не нотами, а буквенным обозначением аккордов. Еще одно полезное умение для вокалистов, которые в дальнейшем встанут на творческий путь (сочинение собственных песен) или выберут для себя профессию преподавателя. И в том, и другом случае, знание записи гармонии буквенными обозначениями и навык аккомпанирования себе или поющему способствует профессиональному росту музыканта-вокалиста.

Подбирая на слух гармонию песни, записав ее буквами, например C7-F7-Fmaj7-G7 и т.д. мы разбираем его сначала аккордами, играя в левой руке основной звук (1 ступень), а в правой аккорд в тесном расположении. Затем я знакомлю учащегося с различными вариантами фортепианной фактуры – арпеджио, аккорды, ломаные пассажи и т.д. Этот процесс очень сложен и требует от ученика и теоретических, и практических навыков игры на инструменте. Постепенно такие занятия приводят к более свободной игре сопровождения и даже к его импровизации.

Обучение концертмейстерским навыкам в курсе фортепиано открывает самые благоприятные возможности для всестороннего и широкого ознакомления с музыкальными вокальными стилями. Ведь песни, которые мы используем для подбора самых различных направлений и жанров.

Тем самым появляются возможности для интеграции предмета фортепиано с дисциплинами музыкально-теоретического цикла (историей музыки, гармонией, сольфеджио и др.), а так же со специальностью.

Занятия подбором мелодий и сопровождения к ним по слуху благоприятно влияют на следующие музыкальные способности и умения:

- мелодический и гармонический слух;
- совершенствуется фортепианная техника;
- улучшается ориентировка на клавиатуре;
- появляется уверенность в себе;
- укрепляются теоретические знания;
- развиваются навыки аранжировки аккомпанемента;

Фортепианный репертуар учащегося должен включать в себя произведения классического и эстрадно-джазового стиля, а также произведения композиторов Казахстана. Выбор и изучение произведений джазового стиля должны соответствовать индивидуальным особенностям студента, уровню его музыкальной и пианистической подготовки. Как правило, учащимся нравятся такие произведения, они с удовольствием работают над ними, преодолевая некоторые трудности, которые присущи джазу – специфический ритм, «свинг», разнообразие штрихов, джазовой артикуляции, акцентов и тд.

И, конечно же, какой джаз без импровизации. С небольшим стеснением, которое проходит, стоит только «втянуться» в процесс, но с большим любопытством воспринимают занятия импровизацией учащиеся. Часто за гармоническую основу импровизаций мы берем те пьесы эстрадно-джазового стиля, которые уже исполняем на уроках обязательного фортепиано. Анализируем гармонию, выписываем ее по буквенной системе и, для начала, изменяя ритм оригинальной темы в пьесе, дополняя ее или сокращая фразы, сочиняем и записываем первые пробные мелодии. Конечно, процесс импровизации стихийный, мгновенный. Бытует мнение, что тот, кто импровизирует – особенный. Вот что говорит об импровизаторах Юрий Маркин, джазовый пианист:

«Овладение импровизацией сродни овладению иностранным языком. Необходимо сначала выучить слова, затем учиться из них правильно строить фразы, осваивать произношение, потом тренироваться вовремя и к месту применять выученное».

Эти слова я расшифровываю так – импровизация дело свободное и фантазийное, но, тем не менее, подчиняется всем общим законам музыкальной теории, гармонии и формы.

Занятия импровизацией и сочинением - это увлекательная игра, позволяющая почувствовать себя настоящим музыкантом, проявить свою фантазию, реализовать свое «Я».

Также музыкальное и творческое развитие учащихся должно идти параллельно с обучением основам фортепианной техники, без которой преодоление сложных исполнительских задач в произведениях практически невозможно. Игра гамм, аккордов, арпеджио в тональностях мажора и минора, обыгрывание простейших гармонических последовательностей, исполнение инструктивных и джазовых этюдов,- способствуют развитию и укреплению фортепианной техники.

Итак, подытожим основные направления предмета «Обязательного фортепиано» для учащихся отделения «Эстрадный вокал»:

- развитие навыка читки с листа
- подбор мелодии по слуху и транспонирование
- подбор аккомпанемента с различными вариантами фортепианной фактуры
- формирование начальных навыков импровизации и сочинения
- игра гармонических цепочек по буквенной системе
- развитие музыкального мышления
- обогащение репертуара эстрадно-джазовыми произведениями
- привить любовь к инструменту фортепиано
- воспитание музыкально-эстетического вкуса и общей ориентации в стилевых особенностях музыки

Изучение данного предмета в комплексе с другими дисциплинами способствует воспитанию у учащегося сознательного отношения к работе, устойчивого внимания, чувства ответственности и инициативы. Считаю, что бы процесс творческого развития учащегося проходил эффективнее и интереснее необходимо включать различные творческие задания на академических концертах и экзаменах.

Список используемой литературы:

- Шмалько Ю. Формирование музыкального мышления учащегося-музыканта в процессе подбора по слуху и импровизации на фортепиано
 Старчеус М. Слух музыканта.-М.,2003

Крючков Н. Искусство аккомпанемента как предмет обучения. – М.: Музыка, 1961
Люблинский А.П. Теория и практика аккомпанемента: методологические основы. – Л.: Музыка, 1972

Никишичев М. Исследование индивидуально-психологических особенностей студентов как фактор оптимизации процесса обучения игре на фортепиано / автореферат диссертации. – МГПИ, 1990

Маркин.Ю. Школа джазовой импровизации, - Брасс коллегиум,2008

НОВАЯ ИНФОРМАЦИОННАЯ ТЕХНОЛОГИЯ В РАБОТЕ С ДОШКОЛЬНИКАМИ. ПРИМЕНИМА ЛИ ОНА?

Г.Караганда
КГКП я/с «Еркетай»
Шуваева Л.Ю. воспитатель
Корниенко В.В.воспитатель

В связи с растущей электронизацией и компьютеризацией всех сфер жизни общества: промышленности, науки, культуры, быта- встала задача овладения широкими слоями населения компьютерной грамотностью как базой для создания и использования компьютерных технологий. Преобразования в технологии производства, в социальных и экономических структурах опережают темпы смены поколений. Это означает, что в течение жизни подавляющему большинству участников подавляющему большинству участников общественного производства предстоит неоднократно повышать свою квалификацию, пополнить знания, осваивать новые виды деятельности. Вот почему непрерывное образование становится частью повседневной жизни людей. Всё это предъявляет качественно новые требования и к дошкольному воспитанию как первому звену непрерывного образования.

Введение компьютера в систему дидактических средств детского сада может стать мощным фактором обогащения интеллектуального, эстетического, нравственного и физического развития ребёнка.

Процесс овладения компьютерной грамотностью требует ответственного учёта человеческого фактора. Особенно остро он звучит по отношению к детям на дошкольной ступени образования. Здесь безусловно важен выбор метода, наиболее соответствующего возможностям возраста, общий подход. В настоящее время обнаруживает себя наиболее выраженной тенденция, суть которой- постепенная адаптация содержания информатики по нисходящей- от вуза к школе, от старших классов к младшим, а также использование программных средств в качестве своеобразного пособия или средства обучения, использования компьютерного тренинга.

Мини-информатика и компьютерный тренинг доступен и дошкольникам, но в так называемых детских вариантах. Этот традиционный для системы образования ход от вершины науки к её простой модели, а чаще к мини-варианту, может быть доведён до абсурда именно на ступени дошкольного возраста: наука умирает в мини-варианте, а ребёнок-дошкольник не приобретает нового средства реализации своей деятельности. Тем не менее многие авторитетные учёные считают, что, для того чтобы подготовить молодёжь к жизни в условиях постоянно развивающегося компьютеризированного общества, обучение информатике должно начинаться с детского сада. Так, А.П. Ершов, выделяя трёхэтапное обучение информатике, начало обучения отводит к 5-6 годам. Основная задача обучения- научить ребёнка работать с компьютером аналогично обучению письму, чтению, счёту. Другие учёные считают, что для детей важна не столь информатика, сколь новые игровые и развивающие возможности компьютера, который можно также применить

с целью формирования мотивационных и интеллектуальных предпосылок овладения компьютерной грамотностью как средство решения задач своей деятельности.

Интерес педагогических кругов к компьютерному обучению в старшем дошкольном возрасте характеризуется прежде всего рядом преимуществ по сравнению с другими техническими средствами. Наиболее важен для этого возраста фактор привлекательности. Движение, звук, цвет на экране дисплея способствуют передаче информации в понятной и привлекательной форме, а новизна работы, вызывает повышенный интерес и усиливает мотивацию учения. Желание играть, заниматься на компьютере настолько велико, что побуждает даже трёх-, четырёхлетних детей научиться читать и писать.

Преимущество компьютера: машина обладает минимумом отвлекающих факторов, незамедлительно реагирует на ответы. Следовательно, способствует концентрации внимания даже у тех, кто отличается рассеянностью. Неуспевающие дети в устном диалоге часто боятся неверного ответа. У компьютера же они чувствуют себя свободно, так как никто не выговаривает их за неправильное решение. В этом случае дети практически не испытывают чувства неловкости или замешательства, с большей готовностью отвечают на вопросы, даже если не совсем уверены в правоте. Компьютер едва ли не единственная наша надежда на то, чтобы предоставить ребёнку право на ошибку и в то же время подогреть его желание действовать.

Следующее преимущество компьютера- реализация индивидуального обучения, что особенно важно для детей с замедленным темпом обучаемости. Уже на этой основе можно передвинуть обучение информатике на более ранние ступени развития. В ходе традиционного обучения ребёнок получает определённые знания, приобретает умения. Взрослые обращают внимание на приобретённые навыки чтения, рисования, однако забывают о навыках самообучения, на основе которого ребёнок строит свою модель мира, свой процесс обучения. Основа использования компьютера для образования, не в том, что каждый должен знать что-то о компьютере. Суть дела в следующем: для многих людей компьютерное программирование должно стать ареной важного процесса обучения учиться, так как компьютер- это машина, которая может отвечать разным интересам (к рисованию, к сочинительству, музыке). Ребёнок, пользуясь компьютером, должен открывать для себя что-то новое, исследовать окружающий мир. Основные тезисы компьютерного обучения С. Пейперта основаны на «персональном открытии», потому что развитие творческой личности, создание прогрессивного общества невозможно без того, чтобы возбудить в каждом желание исследовать, желание добывать знания самому.

Компьютер должен наряду с обычными игрушками стать для ребёнка средством решения задач игровой деятельности. Ребёнок должен стремиться проявить на нём свою инициативу при постановке игровых задач. Практическая манипуляция с игрушками (материальными и компьютерными), облегчает обучение. Очень важно, распространить воздействие компьютера на младших детей. Успешным развитие будет только в том случае, если в процессе индивидуальной работы с компьютером дети проявляют активные действия. У детей в дошкольном возрасте основу развития составляет выполнение предметных действий. Лишь в опоре на эти действия, обеспечивающие всестороннее преобразование объектов, происходит усвоение содержательных сторон и свойств изучаемой действительности. Если, работая с компьютером, дети не имеют возможности активно изменять и преобразовывать предмет, то их развитие может затормозиться.

Компьютер нечто большее, нежели обучающая машина или автоматический репетитор: это предмет, вместе с которым можно думать и который, помогая думать и освобождая ум, заставляет играть.

Сеттон Смит приходит к выводу: концентрация внимания, визуальное сканирование, звуковая дискриминация, непосредственная умственная деятельность- все эти качества видеоигры, которые имеют дело главным образом с такими основными элементами, как направление, скорость, высота, двойное или тройное измерение или вертикальные движения. Поле операций этой умственной деятельности большей частью пространственное. Йон Бинг

считает, что бурное развитие видеоигр может послужить дальнейшему прогрессу человечества, если мы сумеем вовремя выработать разумный подход и сформулировать правильную политику. Учёный выделяет три существенных качества, которые объясняют успех видеоигр: во-первых, они активно взаимодействуют с человеком, делая его подлинным участником происходящего; во-вторых, зрительные эффекты живы, красочны; в-третьих, видеоигры повсеместно распространены.

Опыт широкого применения видеоигр позволяет сделать некоторые выводы о их целесообразности. По мнению французских специалистов, они учат детей логически мыслить, развивают словарный запас, расширяют кругозор. Среди обучающих программ, предлагаемых французской фирмой «Эдисель», некоторые из них, предназначенные для детей трёх- восьми лет, помогают осваивать буквы, распознавать их в словах и т.д. Авторы программ руководствуются принципом «обучать развлекаая». Вместе с тем, как говорилось выше, есть немало и отрицательного в распространении видеоигр. Как отмечает А. Шмелов, видеоигры не ставят перед пользователем интеллектуальных задач, они рассчитаны на внешний, броский эффект, который достигается богатством красок, графических форм и звуковых эффектов. Содержание их часто отличается прагматическим характером, развивает чувство собственности. Детективность, пропагандируемая агрессивность, по мнению М. М. Буске, по существу коммерческий и основной недостаток этих зарубежных игр. Как отмечает Сеттон Смит, литература свидетельствует об особых видеоиграх, в которых действуют преступники, что, разумеется, может привести отнюдь не к положительным результатам. С. Смит, характеризуя видеоигры, приходит к выводу: каждый создатель новой современной видеоигры должен тревожиться о судьбе детей.

Итак, обзор педагогических материалов, содержащих сведения об использовании компьютеров в работе с дошкольниками, показывает: проблема их использования ещё не имеет своей теории, а практика развивается на эмпирическом опытном уровне. Некоторые исследования выдвигают возможность использования умных машин в дошкольном и семейном воспитании, в плане умственного воспитания, коррекции эмоционального состояния, проблемного обучения, формирования совместных действий, обучения чтению, письму и счёту.

Совершенно очевидно, что необходимо на ступени дошкольного, возраста идти не от информатики к деятельности, а, наоборот, от деятельности к информатике. Иными словами, компьютер должен стать средством самостоятельной деятельности ребёнка. Информатика войдет в жизнь ребёнка через его игру, конструирование, художественную деятельность и т.д. Компьютерные игровые и обучающие программы должны носить развивающий характер, быть близки интересам ребёнка, реализовать его стремление к экспериментированию, творчеству.

Для проведения с дошкольниками игр и занятий с использованием компьютерных программ необходимо создание компьютерно-игрового комплекса- системы условий, позволяющих сочетать игры и занятия на компьютерах с разнообразными обычными играми и занятиями. Компьютерные игры не заменяют обычные игры, а дополняют их, входят в их структуру, обогащая педагогический процесс новыми возможностями. Для полноценного использования компьютера как средства осуществления нового, более высокого по уровню класса игр от ребёнка требуется умение оперировать символами (знаками), обобщёнными образами, т.е. необходимо достаточно развитое мышление, творческое воображение, определённый уровень развития произвольных действий. Всё это формируется в многообразной игровой и практической деятельности. При этом особое значение для развития потребности целенаправленного управления компьютером, компьютерных игр имеет игра- ведущая деятельность дошкольника. В игре ребёнок оперирует своими знаниям, опытом, впечатлениями, отражёнными в обобщённой форме игровых способов действия, игровых знаков (символов, приобретающих значение в смысловом поле игры). Немаловажное значение имеет и приобщение детей ко всем формам ознакомления с

окружающей действительностью, природной социальной, как источнику чувства, мысли и творчества.

Вместе с тем компьютер не может быть механически перенесён в воспитательную среду детского сада. Диалог с компьютером- это не диалог ребёнка с машиной. Машина сама не мыслит. Компьютер- это орудие мыслящего человека. Поэтому процесс его освоения оборачивается не прямой связью «ребёнок- компьютер», а опосредованной- «ребёнок- компьютер- цель». Причём под целью в зависимости от контекста задачи, возникающей в деятельности, можно понимать довольно широкий ряд, возникающий в игровом, учебном, трудовом общении и других видах деятельности. Здесь важна мотивированность включения компьютера в самостоятельную деятельность ребёнка.

Литература:

1) Горвиц Ю. М., Чайнова Л.Д., Подьяков Н.Н. и др. Новые информационные технологии в дошкольном образовании. М: Линка. - Пресс- 2012.

2) Зворыгина Е.В. Педагогические подходы к компьютерным играм для дошкольников. Информатика и образование 2011 №6.

3) Коробейников Н.А. Воспитательные возможности компьютерных игр. Н.А. Коробейников Детский сад и семья- 2013.

4) Макасер И.П. «Игра как элемент обучения» Информатика в начальном образовании. 2012 №2.

НОВЫЕ ПОДХОДЫ В ОБУЧЕНИИ МАТЕМАТИКИ

Ревуцкая Любовь Сергеевна
Казахстан г. Караганда КГУ ОСШ № 64
учитель математики

Сейчас для каждого учителя становится очевидным, что невозможно оставаться на прежних позициях мировоззрения. И конечно необходимо отойти от традиционной подачи материала, когда ученик механически заучивает теоремы и доказательства, при этом, не умея их использовать на практике. Поэтому цель школьного образования XXI века – создание условий для самореализации ученика в учебном процессе, формирование у школьника готовности быть субъектом продуктивной, самостоятельной деятельности на всех этапах своего жизненного пути. Увеличение умственной нагрузки на уроках математики заставляет задуматься над тем, как поддержать у учащихся интерес к изучаемому материалу, их активность на протяжении всего урока. Заинтересованность учащихся математикой зависит в большей степени от методики ее преподавания, от того, насколько умело будет построена учебная работа. В связи с этим, посещая уроки учителей прошедших уровневые курсы, стараюсь для себя взять новые эффективные методы обучения и приемы, которые должны активизировать мысль учеников, стимулировать их к самостоятельному приобретению знаний. Поэтому я задумалась о том, как достичь того чтобы каждый ученик работал активно, увлеченно, развивая любознательность, познавательный интерес. Внедрение в современный процесс образования новых педагогических технологий, позволяет поднять уровень обученности каждого школьника. К инновационным технологиям относятся: технология развивающего обучения, научно-исследовательская деятельность, ИКТ – технологии, мониторинг и др. Моей целью, как учителя, является формирование компетентностной личности посредством применения новых педагогических технологий. На своих уроках стараюсь развивать познавательный интерес к предмету. Главным для развития познавательного интереса являются ситуации решения познавательных задач, ситуации активного поиска, догадок, размышления, в которых необходимо разобраться самому. Начальным моментом мыслительного процесса является проблемная ситуация.

Мышление обычно начинается с проблемы или вопроса, с удивления или недоумения, с противоречия. Для этого использую проблемные ситуации и помогаю их разрешить. Например, составить из семи фрагментов головоломки: а) параллелограмм; б) треугольник; в) прямоугольник; г) трапецию. После составления головоломок учащиеся сами делают вывод. Современный учитель обязан быть не только профессионалом своего дела, но должен быть всесторонне развитой личностью, идущим в ногу со временем. Для этого учитель должен усердно работать, приобретать новое в своей педагогической практике, одним словом, он должен неустанно меняться. Обязательным условием в своей работе считаю внедрение стратегии 7 модулей:

1. Учитываются способности и возможности каждого ученика через создание на каждом уроке мотивации к сотрудничеству и взаимовыручке. При планировании уроков делается упор на задания дифференцированного характера; подача нового материала осуществляется ступенчато: от простого к сложному.

2. Необходимо, чтобы каждый учащийся, мотивированный на обучение, понимал важность своего личного участия в обучении более слабых одноклассников. Организация работы в группах нацеливается на поощрение хорошистов и отличников при обучении других.

3. Использование ИКТ в преподавании и обучении. В частности, компьютер и мультимедийная доска используется не только для демонстрации слайдового материала, но в первую очередь, как инструмент, помогающий организовать процесс урока, позволяющий активизировать деятельность ученика на уроке. С этой целью разрабатываются слайды с нанесением на них временных рамок выполнения заданий и критериального оценивания выполненной работы учащимися.

4. Обучение критическому мышлению. Нельзя путать развитие критического мышления ученика и технологию критического мышления. Данный модуль предусматривает построение трехфазового урока с целью создания на нем атмосферы, при которой на каждом ее этапе работало бы критическое мышление каждого учащегося.

5. Стараюсь способствовать на уроках математики развитию лидерских качеств в каждом ученике (не только в знании математики). Поддержка через похвалу, взаимооценивание учащихся, стремящихся не только лучше усвоить изучаемый материал, но активно оказывающих помощь в обучении своих одноклассников.

6. Оценивание для обучения и оценивание обучения. Формативное оценивание – это целенаправленный, непрерывный процесс наблюдения за учением ученика. Считается «неформальным». Оно основывается на оценивании в соответствии с критериями и предполагает обратную связь. Формативное оценивание используется в повседневной практике (поурочно, ежедневно), применяю в приемлемой форме для учащихся. Суммативное оценивание, предназначенное для определения уровня сформированности ЗУН, компетентностей ученика, использую при завершении изучения темы, раздела к определенному периоду времени.

7. Новые подходы в преподавании и обучении. Модуль содержит три составляющих направления, которые активно реализую на уроках математики:

- Групповая работа
- Саморегуляция
- Диалоговое обучение

Все перечисленные технологии обучения помогают мне в решении проблемы качества обучения. Качество образования складывается из качества обучения и качества воспитания. Качество обучения может быть достигнуто только в результате обеспечения эффективности на каждой ступени обучения. То есть, весь процесс обучения я выстраиваю по схеме: воспринять – осмыслить – запомнить – применить – проверить. Чтобы добиться качества обучения, учащимся необходимо последовательно пройти через все эти ступени познавательной деятельности. Психологическая обстановка доверия и равноправия, учет индивидуальных особенностей восприятия учебного материала на моих уроках способствует

эффективной учебно – познавательной деятельности. Заслуга математики состоит в том, что она является весьма действенным инструментом к самопознанию человеческого разума. И хотя, человек не всегда имеет возможности для создания чего-то нового в той или иной сфере деятельности, но будучи личностью, он, тем не менее, не может не быть готовым к творческому самовыражению. Математика помогает ему, пробуждая творческий потенциал.

После регулярного применения этих технологий на своих уроках, мне удалось сформировать у учащихся навыки обучения тому, как надо обучаться. В результате ученики стали независимыми, самостоятельными, уверенными в собственных силах, у учеников выработались навыки самостоятельного осмысления.

Использованная литература:

1.Руководство для учителя. Программа курсов повышения квалификации педагогических работников Республики Казахстан, АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2016.

2.Программа повышения квалификации педагогических работников Республики Казахстан, АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2016.

НОВЫЕ ПОДХОДЫ В ПРЕПОДАВАНИИ И ОБУЧЕНИИ ОЦЕНИВАНИЕ ДЛЯ ОБУЧЕНИЯ

З.С. Садыкова, Т.В. Привалова

Общеобразовательный комплекс «Школа-интернат-детский сад» № 68 г. Караганды

В настоящее время основной целью образования является развитие конкурентно-способной личности, готовой к взаимодействию с окружающим миром, к самообразованию и саморазвитию. Особое значение имеет контрольно-оценочная деятельность ученика, то есть готовность и способность ученика контролировать и оценивать свою деятельность, уметь устранять причины возникающих трудностей.

Важным звеном на уроке является контроль знаний и умений учащихся. Эффективность учебной работы существенно зависит от того, как организован и на что нацелен контроль. Поэтому все учителя уделяют особое внимание способам организации контроля и его содержанию.

Успешное осуществление педагогической деятельности современным учителем невозможно без применения эффективных педагогических технологий обучения и воспитания.

Система оценивания в учебно-образовательной структуре уникальна, так как является тем самым гибким инструментом в руках опытного педагога, тем фактором, который двигает весь школьный процесс, это механизм осуществления диагностической связи между учеником, учителем и родителями.

Понимание эффективной оценки обучения и эффективной оценки для обучения тесно связано с новыми подходами в преподавании и обучении. Оценивание – понятие, используемое для обозначения деятельности, направленной на систематическое суммирование результатов обучения с целью принятия решений о дальнейшем обучении.

Оценивание в классе не является лишь техническим приемом. Учителя оценивают, выставляя оценки в письменной или в устной форме. За любой используемой ими формой оценивания значатся не только объективные или недостаточно объективные нормы и стандарты, но и понятия о развитии, обучении и мотивации ученика, а также ценности, касающиеся таких категорий, как самооценка, способности и усилия.

Оценивание для обучения - это процесс поиска и интерпретации данных, используемой учениками и их учителями для определения этапа, на котором находятся учащиеся в процессе своего обучения, направления, в котором следует развиваться и установления, как лучше достигнуть необходимого уровня. Одним из значимых элементов этого определения

является акцент на использовании данных учениками. При этом обращается внимание на то, что учителя не являются единственными оценивающими лицами. Ученики могут быть вовлечены в оценивание своих одноклассников и самих себя.

Любой урок, построенный по новой технологии или традиционный, невозможен без оценивания. Поэтому оценочная роль учителя – самая важная в создании ситуации успеха на уроке и вне его.

Для достижения учебной самостоятельности особое значение имеет контрольно-оценочная самостоятельность ребенка, т. е. его подготовленность и способность контролировать и оценивать свою деятельность, находить и устранять причины возникающих трудностей. Чтобы сформировать эти умения, необходимо внести существенные изменения в школьную контрольно-оценочную систему, пересмотреть ее цели, содержание и технологии.

Оценивание, направленное на определение возможностей улучшения обучения, методов и форм реализации этих возможностей, является формативным, иначе говоря, – оцениванием для обучения. Если целью оценивания является подведение итогов обучения для выставления оценок, сертификации или регистрации продвижения обучения, то оценивание по своей функции является суммативным и иногда называется как оценивание обучения. Основной проблемой в оценивании все же остается субъективизм школьной отметки. Вопрос отсутствия четких критериев в выборе отметки и отсутствия – в отметке конструктивной информации о том, что именно является причиной низкого или высокого балла, а также трудность ранжирования результатов средствами пятибалльной оценки – все это требует скорейшего решения.

Профессия учителя непрерывно связана с оцениванием, ведь должна быть обратная связь, которая показывает уровень усвоения материала учащимися. В своей педагогической деятельности мы используем оценивание обучения, что позволяет нам видеть на сколько учащиеся владеют материалом, а для учащихся оценка является стимулированием.

Всех волнует вопрос, как сформировать в ученике такие способности, которые позволят выпускнику школы легко влиться в социум, а позднее быстро найти работу в нашем современном обществе и приносить пользу стране.

В последнее время всё чаще мы слышим о так называемом критериальном оценивании. Критериальное оценивание позволяет формировать у учащихся положительные эмоции к учебному процессу.

Выделяют некоторые особенности и свойства технологии критериального оценивания:

1. Это общественный договор. В начале на первых уроках учитель должен договориться с учениками, по каким критериям будут оцениваться работы учащихся в этом учебном году, когда будут проводиться итоговые работы по каждой тем, в какой форме (тест, эссе) и по каким именно критериям они будут оцениваться.
2. Рубрики - это инструкции по оцениванию работ. Такие рубрики, без сомнения, позволяют и ребёнку, и даже родителям увидеть, почему была поставлена учителем та или иная оценка, избежать споров и проблем, когда родители не довольны оценками своих детей. В рубриках указано, за что ставятся баллы по каждому из критериев.
3. Своевременная работа над ошибками и промежуточное оценивание небольших самостоятельных работ показывает, насколько успешно ученик осваивает изучаемый материал данной темы: какие у него успехи и где недочёты. При этом у него есть время до итоговой работы, чтобы улучшить свой результат. А неудовлетворительные оценки – сигнал, что что-то он не доработал, но так как оценки за них в журнал не выставляются, у ученика есть возможность подтянуться по тому или иному предмету или какой-то запущенной теме. При критериальном оценивании учитываются результаты только итоговых работ.
4. Самооценивание. Критериальное оценивание позволяет самому ученику понимать, насколько он должен заработать, чтобы получить «3», «4» или «5». В критериальном оценивании описаны уровни достижений (в том числе и самые незначительные),

соответствующие каждому баллу. Поэтому любое улучшение в достижениях ученика фиксируется в баллах. Критериальное оценивание не предполагает отказа от цифровой, формальной отметки, от балльной системы. Важно только, чтобы каждый балл был содержательно наполнен и им обозначался конкретный уровень достижений.

5. Итоговое оценивание: по каждому из критериев выводится итоговый балл, затем итоговые баллы критериев суммируются, и через специальную переводную шкалу трансформируется в 5-ти балльную.

Методика критериального оценивания является действенным средством мотивации к учебной деятельности и индивидуального подхода к ученику.

При внедрении данной педагогической технологии действительно каждый ребёнок-школьник сможет достигнуть определённого уровня в развитии и уж точно не получит двойку, поскольку сама технология направлена на движение учащегося вперёд, на самореализацию ученика.

Лишь те, кто учатся, способны научиться и в этой связи для того, чтобы улучшить свое обучение, им необходимо реагировать на информацию, получаемую в результате обратной связи. Это потребует понимания, а так же мотивации и желания действовать. Учителю нужно обладать огромным талантом любви к детям, безграничной любовью к своей работе, чтобы на долгие годы сохранить бодрость духа, ясность ума, свежесть впечатлений, восприимчивость чувств – без этих чувств труд педагога превратится в муку. Используя новые формы оценивания учителя научились видеть каждого ученика. Также осознав всю важность и значение оценивания в учебном процессе, убедились, что могут доверить оценивание самим учащимся. В своей работе при планировании урока успешно применяем данные формы оценивания и дальше будем стараться более тщательно продумывать этап оценивания.

Таким образом, мы видим, что процесс оценивания – один из важнейших элементов современного преподавания и учения. От правильной организации оценивания во многом зависит эффективность управления учебным процессом. Процесс оценивания результатов обучения включает в себя формативное и суммативное оценивание. Формативное оценивание и преподавание неразделимы.

Использованная литература

1. Программа курсов повышения квалификации педагогических работников Республики Казахстан «Руководство для учителя» третьего (базового уровня) 2012 г.
2. Колбина Е.В., Красильникова Л.Г. «Использование критериальной системы оценивания учащихся на уроках математики».
3. Методические пособия АО Назарбаев. Интеллектуальные школы по критериальному оцениванию.

НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ В ДЕТСКОМ САДУ

Галле Н. В.

Воспитатель КГКП детский сад «Алпамыс»

Формирование основ моральных качеств человека начинается еще в дошкольном детстве. От того, насколько успешно осуществляется этот процесс, во многом зависит дальнейшее нравственное развитие детей. Важно с самого начала воспитывать ребенка в духе высоких принципов морального кодекса, формировать у него необходимые нравственные чувства, представления, понятия и на их основе - поступки, соответствующие нормам поведения гражданина своей страны. В дошкольные годы под руководством взрослых ребенок приобретает первоначальный опыт поведения, отношения к близким, сверстникам, вещам, природе, усваивает моральные

нормы. Руководя деятельностью детей, воспитатель формирует у них такие важные для человека черты, как любовь к своей стране, доброжелательность и уважение к окружающим, бережное отношение к результатам труда людей, желание посильно помогать им, активность и инициативу в самостоятельной деятельности.

Дошкольный возраст характеризует большие возможности для нравственного воспитания детей: в различных развивающихся видах их деятельности успешно формируются некоторые способы сознательного управления своим поведением, активность и самостоятельность, интерес к общественному окружению. В первоначальных объединениях - обществе сверстников - между дошкольниками устанавливаются взаимоотношения, которые под руководством воспитателя приобретают коллективистический характер, у детей формируются начала коллективизма, возникает чувство товарищества и дружбы. Правильное воспитание предупреждает накопление ребенком отрицательного опыта, препятствует развитию нежелательных навыков и привычек поведения, что может неблагоприятно сказываться на формировании его нравственных качеств.

Основные задачи нравственного воспитания дошкольников включают формирование у детей нравственных чувств, положительных навыков и привычек поведения, нравственных представлений и мотивов поведения.

В воспитании ребенка с первых лет жизни большое место занимает формирование нравственных чувств. В процессе общения со взрослыми воспитывается чувство привязанности и любви к ним, желание поступать в соответствии с их указаниями, делать им приятное, воздерживаться от поступков, огорчающих близких людей. Ребенок испытывает волнение, видя огорчение или недовольство его шалостью, оплошностью, радуется улыбке в ответ на свой положительный поступок, испытывает удовольствие от одобрения близких ему людей. Эмоциональная отзывчивость становится основой формирования у него нравственных чувств: удовлетворения от хороших поступков, одобрения взрослых, стыда, огорчения, неприятных переживаний от своего плохого поступка, от замечания, недовольства взрослого. В дошкольном детстве формируются также отзывчивость, сочувствие, доброта, радость за других. Чувства побуждают детей к активным действиям: помочь, проявить заботу, внимание, успокоить, порадовать. Следует особо подчеркнуть искренность детских чувств и поступков, ими вызванных. Так, малыш рассматривал картинку, на которой изображен ребенок, отнимающий мяч у сверстника и замахающийся на него кулачком. Увидев потом плачущего сверстника, он гладит его по головке (как это делает мама, утешая его самого) и отдает игрушку, с которой только что сам играл.

В среднем дошкольном возрасте нравственные чувства становятся более осознанными. У детей формируются чувства любви к родному краю, чувства уважения и признательности к трудящимся людям.

В старшем дошкольном возрасте на основе формирующихся нравственных чувств воспитывается чувство собственного достоинства, зачатки чувства долга, справедливости, уважения к людям, а также ответственности за порученное дело. Особое значение приобретает воспитание патриотических чувств: любви к родному краю, уважение к людям других национальностей.

Особенностью детей дошкольного возраста является ярко выраженная способность к подражанию. В то же время недостаточно развитая произвольность поведения, неумение контролировать свои действия, осознавать их нравственное содержание могут приводить к нежелательным поступкам. Эти обстоятельства делают первостепенной задачей формирования нравственных навыков поведения, перерастающих в процессе накопления опыта в нравственные привычки. Воспитатель формирует у детей разнообразные навыки поведения, отражающие уважение к взрослым, положительное отношение к сверстникам, бережное отношение к вещам, которые, превращаясь в привычки, становятся нормой поведения: привычка здороваться и прощаться, благодарить за услугу, класть любую вещь

на место, культурно вести себя в общественных местах, вежливо обращаться с просьбой. В среднем дошкольном возрасте продолжают формироваться привычки культурного общения со взрослыми, сверстниками, привычки говорить правду, соблюдать чистоту, порядок, выполнять полезную деятельность, привычка к трудовому усилию. В старшем дошкольном возрасте нравственные навыки и привычки, развивающиеся на основе осмысленного отношения детей к нравственному содержанию поступков, становятся более прочными. Педагог воспитывает у детей осознанное поведение, подчиненное нормам общественной морали.

С первых лет жизни дети усваивают представления о нормах морали общества. Воспитывая у них нравственные навыки и привычки поведения, педагог проводит большую разъяснительную работу, направленную на осознание детьми целесообразности, справедливости и правильности тех или иных поступков, которые он предлагает им совершать. Перед педагогом стоит задача развития у детей нравственных представлений, на основе которых формируются мотивы поведения. На конкретных примерах он разъясняет, как следует поступать. Например: «Заботливые дети - это те, которые берегут игрушки, ухаживают за животными, растениями, помогают взрослым», «Хороший товарищ никогда не обидит друга, уступит ему игрушку, договорится о том, как вместе поиграть».

Сформированные нравственные представления служат основой развития мотивов поведения, которые побуждают детей к тем или иным поступкам. Именно анализ мотивов поступков позволяет педагогу проникнуть в суть поведения ребенка, понять причину того или иного его поступка и выбрать наиболее подходящий способ воздействия. В старшем дошкольном возрасте у детей важно формировать такие мотивы поведения, которые бы побуждали их к поступкам, отражающим общественную направленность личности (позаботиться о сверстнике, поступиться личным желанием ради удовлетворения интересов коллектива, сделать своими руками подарок близким). Формирование мотивов поведения связано с организацией разнообразной деятельности детей, общения их между собой,

с взрослыми.

Воспитание нравственных чувств, формирование моральных представлений, привычек и мотивов поведения осуществляется в единстве и обеспечивает нравственное воспитание детей дошкольного возраста. Нравственное воспитание осуществляется в процессе всей воспитательно - образовательной работы педагога с детьми. Руководя самостоятельной деятельностью дошкольников, организуя труд, игры, занятия, он придает им воспитывающий характер. Так, наблюдая за играми, воспитатель анализирует их содержание, уделяет внимание характеру взаимоотношений между участниками; намечая занятие по изобразительной деятельности, продумывает тему таким образом, чтобы дети, выполняя задание, могли отразить в рисунке свое отношение к окружающей действительности; руководя трудом детей, мотивирует его значение для окружающих людей. Даже в каждодневных обычных ситуациях педагог всегда воспитывает, причем его воздействие носит многосторонний характер. Например, обучая ребенка раздеваться после прогулки, воспитатель учит его умению самостоятельно обслужить себя, аккуратно сложить одежду и вместе с тем формирует бережное отношение к вещам, аккуратность, целенаправленность действий, а также внимание к сверстникам, находящимся рядом, предупредительность и заботливость по отношению к ним. Задачи и содержание нравственного воспитания детей дошкольного возраста разрабатываются на основе целенаправленности, т. е. в соответствии с целями и задачами воспитания. Важным принципом нравственного воспитания является принцип воспитания детей в коллективе. Н. К. Крупская, подчеркивая важность воспитания в коллективе, писала: «...Школа должна учить ребят объединяться, ставить общие цели и общие задачи и общими усилиями эти задачи разрешать». Коллектив является действенным средством воспитания у ребенка чувства товарищества, уважения к окружающим, гуманности и взаимопомощи, т. е. основных принципов взаимоотношений между советскими людьми. Коллектив - это школа формирования общественной направленности личности ребенка.

Здесь наиболее ярко раскрывается его индивидуальность, способности и нравственные качества. Моральная ценность человека проявляется прежде всего в поступках. В коллективе ребенок получает возможность проявить свои знания, отношение к окружающим, к деятельности: стремление оказать помощь, добиться результата, позаботиться о сверстниках, проявить доброту, скромность, трудолюбие. Принцип воспитания в коллективе обязывает педагогов объединять детей в разных видах совместной деятельности для благотворного влияния на личность каждого ребенка. Так, организуя коллективный труд, воспитатель учит детей совместными, усилиями достигать цели. Дошкольники вместе обсуждают последовательность работы, помогают друг другу, что способствует формированию положительных взаимоотношений.

В процессе общения происходит взаимовлияние детей друг на друга. Знания одного становятся достоянием всей группы, а положительная оценка робкого, застенчивого ребенка перед коллективом товарищей поддерживает его стремление поделиться своими знаниями со сверстниками.

Применение этого принципа в практике выражается в умении воспитателя сочетать доброту с обоснованной требовательностью, учитывающей возможности, развитие, нравственный опыт и индивидуальные особенности детей. Это позволяет формировать у них основы нравственного поведения, дисциплинированности, не подавляя инициативы и жизнерадостности, учить относиться с уважением к установленному в группе порядку. От педагога, в свою очередь, требуется сдержанность, терпеливость, разумная строгость, уважительное отношение к воспитанникам. Принцип единства воздействий на чувства, сознание и поведение вытекает из понятия целостности процесса развития личности. Он требует комплексного подхода при выборе средств и методов нравственного воспитания. Определяя содержание воспитательного воздействия, следует учитывать, вызовет ли оно эмоциональный отклик у ребенка, будет ли понято, сформирует ли определенные представления о явлениях окружающей жизни, а также мотивы поступков, будет ли воспитывать осознанное поведение. Систематичность и последовательность, единство требований к детям в детском саду и семье обеспечивает прочное усвоение навыков поведения, формирование нравственных основ личности ребенка. Этот принцип требует от педагога осуществлять всю воспитательную работу систематически, последовательно усложняя задачи воспитания для всей группы в целом и для каждого ребенка в отдельности (с учетом его особенностей и уровня усвоения вводимых моральных правил, опыта поведения). Необходимо также создание условий, обеспечивающих наиболее полное решение воспитательных задач: для того, чтобы сформировать любое нравственное качество, требуется обеспечить систематичность упражнений ребенка в поступках, в которых оно проявляется, а также обеспечить единство требований к нему со стороны всех воспитывающих его лиц. В противном случае у детей формируется лишь умение подчиняться распоряжениям того или иного взрослого, а не сознательное управление своим поведением. Возникает опасность формирования приспособленчества.

В каждой группе педагог формирует положительное отношение к труду, учитывая при этом возрастные возможности детей. Так, руководя первыми трудовыми действиями малышей, воспитатель поддерживает любую их попытку включиться в работу, снисходительно относится к ее качеству и результатам. В средней группе он формирует целенаправленность в работе и потому более требовательно относится к случаям отвлечений, настаивая на большей сосредоточенности. В старшей группе воспитатель значительно повышает требования к качеству работы, особенно в тех видах труда, в которых дети имеют достаточный опыт участия, с целью сформировать у них старательность, умение добиваться результата в соответствии с поставленной задачей.

Организация практического нравственного опыта, использование упражнений в положительных поступках является ведущим методом нравственного воспитания. В практической деятельности ребенок накапливает нравственный опыт, вступает в отношения

со сверстниками, взрослыми. Он усваивает правила поведения в коллективе сверстников, руководствуется ими в собственной деятельности, учится поступать в соответствии с нормами морали, проявлять уважительное отношение к взрослым, настойчивость и трудолюбие в собственной деятельности, дружно играть и трудиться вместе с другими детьми, помогать им и поддерживать порядок, бережно относиться к вещам. Вне деятельности правила поведения, нравственные представления становятся формальными. Дети, хотя и знают, как надо поступать в ситуациях, складывающихся в повседневной жизни, нередко совершают прямо противоположные поступки.

Педагог, формируя нравственный опыт детей, стремится создать условия для постоянного упражнения в нравственных поступках, предупреждая тем самым возникновение формального отношения к моральным правилам. Чем младше дети, тем конкретнее должны быть указания. В средней группе воспитатель, опираясь на имеющийся у детей опыт, вместо прямых указаний нередко сначала обращает внимание детей на ситуации, в которых надо проявить отзывчивость, заботливость и т. п. Например: «Я вижу, что Маша чем-то огорчена. Как ей помочь? Что надо сделать?» Выяснив, в чем причина беспокойства девочки, педагог привлекает детей к проявлению заботливого отношения к сверстнику.

В старших группах становятся более разнообразными поступки, отражающие усвоение детьми моральных норм поведения. Воспитатель обращает внимание на характер реакции ребенка, на ситуацию, на самостоятельный выбор действий, одобряет поступки, в которых проявляется предупредительность, вежливость, скромность, тактичность. Поддерживая положительные детские поступки, педагог вместе с тем активно обогащает нравственный опыт детей, пользуясь при этом не только и не столько конкретными указаниями, но и рассуждениями, советом, собственным, примером, тактичным замечанием. Особое значение он придает культуре общения и взаимоотношений детей в коллективе, воспитывая у них навыки вежливого обращения друг к другу, умения выслушать сверстника, не спорить, а возразить в тактичной форме, не перебивать друг друга и т. д.

Педагогу важно понимать мотивы детских поступков и правильно их оценивать. Под его влиянием у дошкольников растет способность самостоятельно решить, как поступить в той или иной ситуации. В силу конкретного мышления, недостаточной объективности в оценке поступков сверстников, а также импульсивности поведения и подражательности дети, особенно малыши, могут совершать неправильные поступки. Однако не всякий отрицательный поступок является следствием невоспитанности дошкольника. Поэтому очень важно выявить, какие мотивы побуждали ребенка к действию. Только при этом условии педагог может правильно понять поступок, дать ему верную оценку и выбрать соответствующие методы воздействия на ребенка. Например, малыш отнял игрушку у сверстника. Можно предположить, что он не воспитан; но оказывается, он просто хотел успокоить другого плачущего ребенка той игрушкой, которой накануне воспитательница забавляла его самого. Используя оценку как метод воспитания, педагог учитывает возраст детей. Так, малышом он стремится по - чаще одобрить, похвалить, поддерживая самые незначительные попытки проявить самостоятельность, доброе отношение к сверстнику, умение уступить, а также послушание, исполнительность, следование установленным правилам. Это создает у них хорошее настроение, желание быть послушным, повышает уверенность в своих силах.

При оценке поступков старших дошкольников учитываются проявление ими инициативы, волевых усилий, сдержанности, умения вести себя в соответствии с известными моральными нормами, как в присутствии воспитателя, так и оставаясь на некоторое время без него (например, при выходе на прогулку, разговоре педагога с родителями, посещении группы посторонними лицами и т. д.).

В воспитательной работе, необходимо возможно чаще использовать в качестве примера хорошие поступки взрослых и детей. Психолого-педагогической основой этого приема является ярко выраженная склонность детей к подражанию, а также стремление поступать

таким образом, чтобы заслужить одобрение воспитателя. Пример всегда конкретен, легко воспринимается дошкольниками, осмысливается ими и переносится в собственную деятельность. При этом особое значение имеет пример самого воспитателя. Подражая авторитетному педагогу, дети копируют его манеры поведения, мимику, жесты: так же здороваются, улыбаясь взрослому и сверстникам, вежливо обращаются с просьбой, благодарят за услугу, проявляют озабоченность, обнаружив беспорядок, заметив огорчение товарища, и т. п. Действия воспитателя они копируют и в играх. Положительно-эмоциональное отношение педагога к процессу труда также влияет на детей; взрослый заражает их своим оптимизмом, постоянной готовностью включиться в работу. Немаловажное значение имеет также и пример сверстников, одобряемый педагогом. Дошкольники и самостоятельно подражают поступкам сверстников. Однако они далеко не всегда способны дать, правильную оценку нравственного содержания поступка, поэтому могут подражать и отрицательным примерам. Воспитатель стремится предупредить такие факты, останавливая ребенка, поступающего плохо, выражая свое огорчение по поводу его действий. Обращаясь ко всем детям, которые были свидетелями отрицательного поступка сверстника, он разъясняет, почему не следует так поступать, как надо было бы поступить в подобном случае. Следовательно, используя пример как метод воспитания, педагог одновременно прибегает и к методам разъяснения и убеждения. Разъяснение позволяет детям понять моральный смысл конкретных поступков и правил поведения, осознать значение необходимости их выполнения для нормальной жизни в коллективе. В разъяснении всегда раскрывается мотивация поступка, дается доказательство необходимости и пользы конкретных действий, суть которых - выражение внимания к окружающим, умение подчинить свое поведение требованиям взрослых. Мотивированное требование, обращенное к ребенку, имеет целью убедить его в необходимости выполнения того или иного правила или недопустимости в будущем повторения совершенного поступка. В старших группах детского сада убеждение и разъяснение нередко принимает форму беседы, специально организованного воспитателем обсуждения определенной этической темы. Обычно такие беседы идут вслед за чтением художественных произведений на этические темы. Такие беседы помогают дошкольникам усвоить нравственные понятия «добрый», «скромный», «отзывчивый», «вежливый» и др., уточнить ранее сформировавшиеся представления об этих качествах, связать их со своим опытом, правильно оценивать собственное поведение и поступки сверстников.

В младших группах воспитатель стремится возможно чаще одобрять каждого из детей за малейшее проявление самостоятельности, инициативы. В средней группе оценки его становятся более мотивированными, включают разъяснение всем детям морального смысла действий и поступков. В группах старшего возраста педагог оценивает детей сдержаннее, подчеркивает их самостоятельность в выборе поступка, ответственность за него перед детским коллективом. Таким образом, оценка поведения детей становится все в большей степени требовательной, учитывает накопленный детьми опыт нравственного поведения, их возрастающую самостоятельность и способность осмыслить свое поведение.

О ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВОГО ВУЗА В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Бейсенбаева Б.А., Искакова Р.К.

Карагандинский государственный университет им. Е.А.Букетова

Одной из задач образования в Казахстане является формирование поликультурной многоязычной личности, способной к межкультурному общению. Понимание природы языка как знаковой системы, использующейся в общении, означает: во-первых, необходимо

овладеть формальной стороной языка, то есть фонетикой, лексикой, грамматикой, во-вторых, овладение языковой системой должно осуществляться в целях общения и в ходе общения. Понимание процесса обучения иностранным языкам за последние 30 лет претерпело довольно сильные изменения, и использование коммуникативного подхода – это в частности результат нового видения данного процесса. Коммуникативный подход основан на том, что при успешном овладении иноязычной речью, учащиеся должны овладеть не только языковыми формами, но у них должно быть сформировано представление о том, как их использовать в реальной коммуникации. Коммуникативный подход в обучении иностранным языкам, прежде всего, призван научить студентов свободно ориентироваться в иноязычной среде, а также уметь адекватно реагировать в различных языковых ситуациях. Коммуникативный подход в обучении иностранному языку (Communicative language teaching) впервые возник в 70-ых годах XX столетия как результат работы экспертов Совета Европы. С того времени данный подход получил широкое распространение во всем мире и стал одним из главных методов обучения иностранным языкам. В настоящее время основным направлением развития современной профессиональной подготовки в большинстве стран мира является компетентностный подход. Компетентностный подход предполагает четкую организацию на будущее, которая проявляется в возможности построения своего образования с учетом успешности в личностной и профессиональной деятельности. Компетентностный подход предполагает формирование ключевых компетентностей в процессе образования. Компетентности интегрируют теоретические знания, мировой опыт и умение их непосредственно применять на практике. Главной целью обучения иностранному языку в вузе является формирование коммуникативной компетентности студентов.

Изменения, происходящие в социальной сфере нашего общества, вызвали необходимость формирования конкурентоспособной, активной личности, способной выстраивать эффективное взаимодействие не только со своими соотечественниками, но и с представителями других культур. С все большей очевидностью во многих ситуациях владение языком перерастает из желательного в необходимое условие.

Необходимость изучения иностранных языков диктуется реальными требованиями времени. Недостаточный уровень знания иностранного языка наших специалистов препятствует выходу на иностранный рынок отечественных производителей, тем самым, подрывая конкурентоспособность государства.

Анализ работ по проблеме коммуникативного подхода позволяет сделать вывод о том, что в настоящее время отсутствует однозначное понимание понятий «компетенция» и «компетентность», часто используемых в одном контексте. А.В.Хуторской различает понятия «компетенция» и «компетентность». Под компетенцией он понимает совокупность взаимосвязанных качеств личности (знаний, умений, навыков, способов деятельности), задаваемых по отношению к определенному кругу предметов и процессов, и необходимых для качественной продуктивной деятельности по отношению к ним. Компетентностью он называет владение, обладание человеком соответствующей компетенцией, включающей его личностное отношение к ней и предмету деятельности. И.Н.Зотова понимает под коммуникативной компетентностью способность устанавливать и поддерживать необходимые контакты с другими людьми. Для эффективной коммуникации характерно: достижение взаимопонимания партнеров, лучшее понимание ситуации и предмета общения (достижение большей определенности в понимании ситуации способствует разрешению проблем, обеспечивает достижение целей с оптимальным расходом ресурсов).[1] Компетентность и компетенция являются взаимодополняемыми и взаимообусловленными понятиями: компетентный человек, не обладающий компетенцией, не может в полной мере и в социально значимых аспектах ее реализовать. Таким образом, понятие коммуникативной компетентности является более обширным, в сравнении с понятием коммуникативной компетенции. Обладание коммуникативной компетентностью подразумевает под собой наличие у студента коммуникативной компетенции, то есть наличия определенных

лексических и грамматических знаний и навыков. Коммуникативная компетентность включает в себя ряд следующих компетенций: – лингвистическая компетенция, (т.е. знание определенного словарного запаса и синтаксических правил и умение использовать их для построения связных высказываний), – тематическая компетенция (владение экстралингвистической информацией, в том числе страноведческой), – социокультурная компетенция (поведенческая, в том числе этикетная, знания социокультурного контекста), – компенсаторная компетенция (умение добиться взаимопонимания, выйти из затруднительного в языковом отношении положения), – учебная компетенция (умение учиться), – социолингвистическая компетенция, т.е. способность использовать и преобразовывать языковые формы, исходя из ситуации общения (контекст – кто с кем общается, по какому поводу, где, с какой целью и т.д.), которая определяет выбор языковых форм, – дискурсивная компетенция, т.е. способность воспринимать и порождать высказывание в коммуникативном общении. [2]

Сегодня в педагогической науке и практике возникает необходимость выявления и установления взаимосвязи коммуникативной компетентности с готовностью обучаемых к профессиональному самообразованию за счет использования информации на иностранном языке. Указанный вид готовности является наивысшим проявлением рассматриваемой компетентности. Принцип коммуникативности, который является одним из основных методических принципов обучения иностранному языку предполагает такую организацию процесса обучения, при которой моделируются основные черты реального процесса коммуникации. Одним из путей реализации данного принципа в педагогическом процессе в высшем техническом учебном заведении является проблемное обучение. Проблемная ситуация включает в себе противоречия, которые будут решены в процессе коммуникативного взаимодействия. В условиях учебного процесса ситуация задается педагогом. Предметом речевой деятельности являются мысли, которые выражаются в связи с определенными мотивами в пределах определенной темы. Побуждение к речи может быть и внутренним (исходящим из потребностей самого человека) и внешним (исходящим от другого лица). Динамичность ситуации зависит от активности коммуникантов, их заинтересованности в общении, общности интересов, их отношения друг к другу, к ситуации. Преподаватель при использовании коммуникативного подхода, как правило, выступает в качестве помощника, друга, советчика. Коммуникативный подход предполагает использование групповой формы организации учебного процесса. Задача преподавателя и студентов – научиться работать сообща, отойти от индивидуализированного обучения. Студент учится слушать своих товарищей, вести беседы и дискуссии в группе, работать над проектами вместе с другими участниками группы. Студент больше ориентируется на своих товарищей по группе, чем на своего преподавателя как на модель поведения. Вовлечение учащихся в различного рода речевую деятельность происходит путем моделирования реальных ситуаций общения на основе систематизации языкового материала. Данная идея лежит в основе системно-деятельностного подхода. Формированию коммуникативной компетентности способствуют такие задания, как: • составить план текста, высказать основные мысли по плану; • драматизировать часть текста; • определить соответствие сказанного тому, что содержится в тексте; • выделить основную мысль текста, выразить свое отношение к тексту и отраженной в нем проблеме; • дать характеристику героям текста, оценку их поступков и мыслей, согласиться или не согласиться с мнением одноклассников; • составить собственное высказывание, исходя из прочитанного, услышанного; • составить диалог, полилог, организовать дискуссию по заданной теме. Следует отметить, что для успешного выполнения данных заданий преподаватель должен владеть следующими видами речевой педагогической деятельности: речевое управление интеллектуальной деятельностью учащихся; стимулирующая речевая деятельность (мотивация, привлечение внимания, постановка задачи, конечной цели); организующая речевая деятельность (управление всей деятельностью учащихся, управление учебным процессом и процессом

общения); контролирующая деятельность (так называемая, обратная связь). Смещение конечной цели образования со знаний на «компетентность» позволяет решать проблему, типичную для многих учебных заведений, когда учащиеся могут хорошо овладеть набором теоретических знаний, но испытывают значительные трудности в деятельности, требующей использования этих знаний для решения конкретных задач или проблемных ситуаций. Таким образом, восстанавливается нарушенное равновесие между образованием и жизнью.[3]

Целью обучения иностранному языку в наши дни должно быть не только совершенствование уровня владения иностранным языком, но и его использование в целях профессионального самообразования в ходе обучения в вузе и расширение сфер практического применения полученных профессионально-ориентированных знаний и иноязычных коммуникативных умений. В то же время многие специалисты подчеркивают, что обучение иностранному языку должно происходить с учетом требований, предъявляемых будущей профессиональной деятельностью обучаемого. Для этого используют профессионально-ориентированное общение на иностранном языке, осуществляемое с помощью устно-речевой деятельности и/или коммуникативной деятельности. Проблема профессионально-ориентированного общения рассматривается в работах С.Ф. Шатилова, М.Е. Дуранова, О.Ю. Искандаровой, Л.В. Коломиец, Л.В. Макара, А.Л. Мирзоян и др.

В свою очередь, проблема обучения иностранному языку на основе принципов профессионально-ориентированного общения тесно связана с вопросами мотивации. Такие исследователи как А.Н. Леонтьев, И.А. Зимняя, Е.И. Пассов, Е.Н. Краснянская, О.А. Артемьева, А.Г. Здравомыслов и др. рассматривали в своих работах мотивационные особенности коммуникативной познавательной деятельности студентов. На основании анализа их работ можно сделать вывод, что студенты не могут в полной мере реализовать свои возможности в овладении иностранным языком из-за низкой мотивации к его изучению. [4]

М. Хайд считает, что для формирования межкультурной коммуникативной компетенции потребуется совокупность умений варьировать языковые средства в зависимости от ситуаций общения, речевой этикет, правила вежливости, требования к выбору темы разговора и т. д.

В этом смысле межкультурная коммуникативная компетенция должна специально формироваться, чему посвящены исследования И. И. Халеевой, Е. Ф. Тарасова, В. П. Фурмановой, В. Д. Мюллера и др.

Коммуникативная компетенция понимается как адекватная интерпретация коммуникативной интенции собеседника, как готовность и умения приобщаться через социальную коммуникацию к «распознаванию» и пониманию смысловых и прагматических черт члена другого лингвосоциума, к осмыслению «картины мира иной социальной общности, считает И. И. Халеева. Таким образом, для успешного осуществления межкультурной коммуникации необходимо овладение не только языковой, но и концептуальной системой, включающей представления, навыки, ценности, и нормы, как специальной, так и обыденной социокультурных областей, в том числе знание норм и правил общения.[5]

Широко применяется коммуникативный метод в обучении иностранным языкам, основанный на принципах аутентичности общения, интерактивности, изучения языка в культурном контексте и гуманизации обучения. При этом первый принцип предполагает, что развитие коммуникативной компетенции является конечной целью обучения иностранным языкам и подразумевает научение свободному ориентированию в иноязычной среде и умение адекватно реагировать в различных ситуациях общения. Суть принципа аутентичности состоит в том, чтобы при обучении создать реальные ситуации, которые бы стимулировали изучение материала и способствовали адекватному поведению. Принцип интерактивности предполагает наличие истинного сотрудничества, где основной акцент сделан на развитие умений общаться и групповую работу. Согласно третьему принципу коммуникативность – это приобщение личности к духовным ценностям других культур – через личное общение. В реальной языковой практике эта особенность реализуется в развитии лингвострановедческих

знаний и умений. Коммуникативный метод призван, в первую очередь, снять страх перед общением. Человек, вооруженный стандартным набором грамматических конструкций и словарным запасом в 600-1000 слов, легко найдет общий язык в незнакомой стране.

В целях расширения представления о современном опыте обучению английскому языку интересен подход зарубежных коллег. Так, британские методики разработаны на основе интеграции традиционных и современных методов преподавания.

Дифференциация по возрастным группам и многоуровневый подход дают возможность развития отдельной человеческой личности, влияют на ее мировоззрение, систему ценностей, самоидентификацию, умение мыслить. Во главу угла ставится индивидуальный подход. Все без исключения британские методики нацелены на развитие четырех языковых навыков: чтения, письма, говорения и аудирования. При этом большой акцент делается на использование аудио, видео и интерактивных ресурсов.[6]

Зачастую методы преподавания иностранного языка в неязыковом вузе неразрывно связаны с будущей профессиональной деятельностью студентов. Возросшая интенсивность зарубежных контактов свидетельствует о том, что иностранный язык требуется будущим специалистам как функционально – для использования в сфере их профессиональной деятельности, так и как средство общения, поэтому задача преподавателя иностранного языка неязыкового вуза состоит в том, чтобы интегрировать обе области интересов будущих специалистов. Именно с этой целью в процессе проектирования и адаптации профессионально-ориентированного курса иностранного языка, соединяются теоретическая информация и полученные в ходе анализа потребностей студентов эмпирические данные, которые интерпретируются для создания адекватной программы обучения, грамотного отбора и адаптации материалов, разработки эффективной методики их использования в совокупности с установлением процедур оценки, которыми будет измеряться продвижение студента к поставленной цели. Для успешного формирования коммуникативной компетентности студентов полезным оказывается активное внедрение игровых процедур, поскольку использование принципа моделирования предусматривает интенсивное общение, реализацию партнерства, развитие рефлексии и позитивных форм самоконтроля. Ролевые и деловые игры представляют собой условное воспроизведение ее участниками реальной практической деятельности людей и создают условия, приближенные к настоящему общению. Эффективность обучения включается здесь, в первую очередь, усилением мотивации и повышением интереса к предмету. Игра дает возможность неуверенным в себе студентам более активно участвовать в занятиях и тем самым преодолевать языковой и психологический барьер. Если в обычной дискуссии студенты-лидеры, как правило, доминируют, то в смоделированных ситуациях и играх каждый участник является активным партнером в речевом общении, получая возможность применить навыки приобретаемой речемыслительной деятельности и шире – использования коммуникативной компетентности, как интегрального личностного качества, обеспечивающего социальную адаптивность, возможность адекватного отражения психических состояний, личностного склада другого человека и способствующего, в целом, оптимальному разрешению проблем общения. [7]

В заключение отметим, что, в ходе организации процесса обучения студентов вузов межкультурной компетенции преподавателю необходимо также учитывать следующие особенности:

- тематическое содержание процесса обучения, имеет ярко выраженный двусторонний характер, а именно: знания и сравнения двух культур (своей и чужой);
- для дидактического обеспечения обучения преподаватель должен иметь навыки работы документалиста и знать приемы прикладной лингвистики;
- преподаватель, который в процессе обучения выполняет роль межкультурного медиатора, должен проявлять себя как личность, реализующая с обучаемыми отношения партнерства.

Список использованной литературы

1. Хуторской А.В. Определение общепредметного содержания и ключевых компетенций как характеристика нового подхода к конструированию образовательных стандартов.- М.: Просвещение, 2006.-304с.

2. Балакина Л.Л. Коммуникативная компетентность как фактор адекватного отражения в образовании современной информационно-коммуникативной культуры. – Томск: ЦНТИ, 2004. – 198 с.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования [Электронный ресурс] / И. А. Зимняя // Эйдос : Интернет-журнал / Центр дистанционного образования. – 2006. – 5 мая. – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>
4. Костюкова Т.А., Морозова А.Л. Развитие иноязычной коммуникативной компетентности студентов неязыковых вузов – Томск: Национальный исследовательский Томский политехнический университет, 2010. – 118 с.
5. Мильруд Р.П., Максимова И.Р. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения ИЯ. // Иностранные языки в школе.-2000.- №4.-с.9-15.
6. Павловская И. Ю. Методика преподавания иностранных языков.- Санкт-Петербург: Университет, 2003.- 153 с.
7. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.

ОБ ОРГАНИЗАЦИИ ДОМАШНЕЙ РАБОТЫ С УЧЕТОМ ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ.

Панакшева Л.М. Мельникова Л.А.
КГУ Основная школа № 21

Доступность домашнего задания укрепляет веру ребёнка в свои силы, ставит его в ситуацию успеха, поддерживает познавательный интерес и способствует овладению навыком столь необходимого для успешного обучения в дальнейшем.

В условиях осуществления дифференцированного обучения домашняя работа является органическим продолжением классной работы и осуществляет адресную функцию. Разноуровневое домашнее задание, предполагающее знание текста, выполнение в виде небольшой письменной работы в полном соответствии с чёткой установкой учителя, независимо от сложности, оценивается самой высокой отметкой. Такое задание способствует выработке самоконтроля, ответственности, трудолюбия и других личностных качеств, которые в свою очередь, влияют на формирование познавательных качеств учащихся, в том числе на совершенствование навыков.

Также необходим дифференцированный подход при проверке результатов обучения. Одним из наиболее практичных и оперативных способов проверки является тестирование, задания которого можно также дифференцировать. Систематическое применение тестов разных видов позволяет быстро и достаточно верно проанализировать успешность обучения. Содержание контрольных работ должно предоставлять учащимся возможность показать то, что они знают, а не то, что не знают. Дифференцированный подход в данном случае является средством поддержания у ребёнка веры в свои возможности, а оценка должна отражать истинный уровень знаний.

Учитывая условную принадлежность учащихся к разным уровням, учитель осознаёт необходимость составления разноуровневых заданий. Если ориентироваться только на среднего ученика, то не будут полностью использоваться творческие возможности сильных учащихся.

Применение разноуровневых заданий помогает поддержать интерес к изучению того или иного предмета. Но их использование ни в какой мере не должно вести к расслоению детского общества по уровню способностей.

Наш опыт и анализ домашних работ, самостоятельных работ в классе, диктантов, бесед с детьми показали, что при дифференцированном подходе к детям значительно повышается уровень усвоения знаний, достигаются определённые положительные успехи в работе. У всех учащихся появляется уверенность в своих силах, они не испытывают затруднений при решении новых задач, в которых встречаются незнакомые ситуации. Всё это способствует активизации мыслительной деятельности учащихся, при этом возникает положительная мотивация в процессе учения.

В дидактике нет готовых рецептов на все случаи жизни по реализации данного принципа, т. к. сама проблема дифференцированного подхода в обучении носит творческий характер.

Важная предпосылка осуществления дифференцированного подхода к учащимся — направленность обучения на формирование личности ученика, которая предполагает действенное внимание к каждому ученику, его творческой индивидуальности на каждом уроке. В привитии интереса необходим и коллективный, и индивидуальный подходы: поставить перед классом цель, помочь каждому включиться в учебный труд.

В традиционной дидактической системе основой любой педагогической технологии являются субъектно-объектные отношения, а при дифференцированном подходе — субъектно-субъектные. В. С. Библер так разъясняет отличие этих двух феноменов: при объяснении — только одно сознание, один субъект, форма речи — монолог; при понимании — два субъекта, два сознания, взаимопонимание, диалог. Объяснение — это взгляд «вниз», назидание.

Обсуждая вопрос о дифференцированном подходе в обучении младших школьников, можно сформулировать некоторые условия его осуществления:

1. Знание индивидуальных и типологических особенностей отдельных учащихся и групп учащихся.
2. Умение анализировать учебный материал, выявлять возможные трудности, с которыми встретятся разные группы учащихся.
3. Составление развёрнутого плана урока, включая вопросы разным группам отдельным учащимся.
4. Умение «спрограммировать» обучение разных групп учащихся (а в идеале — каждого ученика).
5. Осуществление оперативной обратной связи.
6. Соблюдение педагогического такта.

Многим учителям знакомы трудности, связанные с организацией на уроке фронтальной работы над текстовой задачей. Среди причин, определяющих недостаточный уровень сформированности у учащихся умений решать задачи, выделены следующие.

Первая заключается в методике обучения, которая долгое время ориентировала учителя не на формирование у учащихся обобщённых умений, а на «разучивание» способов решения задач определённых видов.

Вторая причина кроется в том, что учащиеся объективно отличаются друг от друга характером умственной деятельности, осуществляемой при решении задачи.

Задача. «От двух пристаней, расстояние между которыми 117 км, отправились одновременно навстречу друг другу по реке два катера. Один шёл со скоростью 17 км/ч, другой — 24 км/ч. Какое расстояние будет между катерами через 2 часа после начала движения?»

1 уровень.

1. Рассмотрим чертёж к задаче и выполним задания.

17 км/ч? 24 км/ч

117 км/ч

А) Обведи карандашом отрезок, обозначающий расстояние, пройденное первым катером за 2 часа. Вычисли это расстояние.

Б) Обведи ручкой отрезок, обозначающий расстояние, пройденное вторым катером.
 В) Рассмотрите отрезки, обозначающие расстояние, пройденное двумя катерами за это время. Вычисли это расстояние.

Г) Прочитай вопрос задачи и обозначь на чертеже отрезок, соответствующий искомому. Вычисли это расстояние. Напиши ответ.

2. Рассмотрите ещё раз решение.

3. Проверь себя! (Ответ: 35 км).

У данной задачи есть более рациональный способ решения. Он предполагается, как дополнительное задание рассмотреть решение.

Дополнительное задание.

4. Запиши пояснения к каждому действию и вычисли ответ.

1. $17 + 24 = \dots$

2. $\dots * 2 = \dots$

3. $117 - \dots = \dots$

Ответ: ...

2 уровень.

1. Закончи чертёж к задаче. Обозначь на нём данные и искомое.

2. Рассмотрите рассуждение от данных к вопросу. Укажи на нём последовательность действий и арифметические знаки каждого действия:

17 км/ч 24 км/ч

?

Скорость сближения 2 ч

Расстояние, пройденное?

Двумя катерами 117 км

Расстояние между катерами?

3. Пользуясь рассуждением, запиши план решения задачи.

4. Запиши решение задачи:

А) по действиям;

Б) выражением.

Ответ: ...

5. Проверь себя! Сопоставь ответы, полученные разными способами.

3 уровень.

1. Сделай чертёж.

2. Пользуясь чертежом, найди более рациональный способ решения.

3. Запиши решение задачи:

А) по действиям;

Б) выражением.

Ответ: ...

Дополнительное задание:

4. Узнай, какое расстояние будет между катерами при той же скорости и направлении движения через 3 ч? 4 ч?

Но возможны и другие варианты. Например, по мере надобности учитель может руководить работой учащихся одного из уровней, в то время как другие работают самостоятельно.

Может быть организована и групповая работа учащихся на уроке. При этом дети каждой группы обсуждают и выполняют задания совместно. Состав таких групп может быть, как одноуровневым, так и разноуровневым, в зависимости от целей, которые ставит учитель в этой работе. В конце урока работы учащихся собираются учителем для проверки.

Решая одну и ту же задачу, создаётся благоприятное условие для обсуждения её сразу же после её решения. Это, с одной стороны, служит необходимой обратной связью для учителя, который получает таким образом общее представление о выполнении работы

учащимися уже на уроке. С другой стороны, обратная связь осуществляется и для ученика. Он ещё помнит, какие имел трудности и сомнения, и получает либо подтверждение, либо опровержение своей деятельности и результатов. Кроме того, в ходе обсуждения результатов работы ученик имеет возможность увидеть деятельность более высокого уровня, чем тот, на котором он работал. Таким образом, учащиеся не ограничиваются рамками предлагаемого им уровня.

Обучение детей, разных не только по уровню подготовки, но даже по учебным возможностям — это сложная задача, стоящая перед учителем. И решить её невозможно без дифференцированного подхода к их обучению.

Дифференцированный подход можно использовать и при изучении нового материала. Работу можно начать с группы учащихся в 4 человека. Например, при изучении переместительного свойства умножения учитель даёт каждому ученику разные пары примеров: $3 \cdot 2$; $2 \cdot 3$.

После того, как ученики найдут результат, заменяя произведение суммой одинаковых слагаемых; учитель предлагает работать группой в четыре человека. Он ставит задачу — сравнить пары примеров. Чем они похожи? Чем отличаются? Какой вывод можно сделать? Ученики каждой группы обсуждают поставленную перед ними задачу и решают, кто из них ответит на поставленный вопрос.

При изучении данного вопроса групповая форма работы особенно интересна. Так в процессе фронтальной работы, которая затем следует за групповой, ученики убеждаются, что наблюдаемая ими закономерность повторилась во всех заданиях у всех групп.

Также эффективным приёмом дифференцированного подхода в обучении младших школьников является «работа в паре» или «задание для товарища». Этот приём целесообразно вводить после того, как новое орфографическое правило отрабатывалось на 2—3 уроках. Дома ученики пишут на листе в столбик несколько слов (не менее 5) на пройденное правило (например, на правописание звонких и глухих согласных в корне слова) с пропуском нужной орфограммы.

Следующий урок начинается с того, что дети, сидящие за одной партой, кладут листы с домашним заданием посередине и проверяют друг у друга правильность составления задания: автор оценивает правильность заполнения пропусков соседом знаком «+». Если ответ неверен: сигнал — красный цвет карточки. Подумай! На эту работу отводится 3—4 минуты.

Форма работы «задание для товарища» направлена на воспитание у детей учебной самостоятельности. Основная роль учителя состоит здесь, прежде всего в помощи отдельным группам детей по налаживанию. Совместного характера их действий. Организуя групповую работу, учитель налаживает не только деловые, но и личностные взаимоотношения между детьми, т. е. воспитывает их.

Воспитательный эффект совместной работы детей на уроке очевиден. В совместной работе дети получили недостающий им опыт самостоятельного орфографического контроля: по отношению к работам других учеников они выполняли функцию учителя, что не могло не сказаться на их собственной учебной самостоятельности.

Таким образом, групповая форма обучения должна стать надёжным условием реализации дифференцированного подхода в воспитании учебной самостоятельности учащихся, начиная с младших классов.

Дифференцированный подход используем при подборе домашних заданий обязательно. Это позволяет развить слабого ученика, помочь ему в овладении общеучебными умениями и навыками. Сильного же ученика дифференцированное задание поднимает на более высокую ступень развития.

Считаем, домашнее задание не должно дублировать классную работу. Это должна быть работа по применению тех знаний, которые ученик получил в классе.

Домашние задания распределяем по группам (по степени сложности) сами, или учащиеся выбирают эти задания самостоятельно - каждый ученик выбирает задание, посильное для себя. Для группы сильных учащихся часто даем опережающие задания творческого или поискового характера (подобрать материал по теме, найти в словарях, составить предложения к заданным схемам, написать сказку с использованием группы словарных слов, написать письмо какому-то литературному персонажу, написать отзыв о прочитанной книге (в таких заданиях прослеживается связь с уроками литературного чтения и др.).

ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАВНЫХ СТАРТОВЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ДЕТЕЙ В ПОЛУЧЕНИИ ОБРАЗОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Воспитатель : Бабаева Вероника Юрьевна.
НУУЦ «Erfolq».

Аннотация. Для Казахстана понятие «инклюзивное образование» во многом является новым, пока концепция «школы для всех»вызывает больше вопросов,чем ответов, что подтверждается результатами опроса на примере родителей,с которыми я работаю. Однако система инклюзивного образования является эффективным механизмом развития инклюзивного общества, именно в этом его ключевое значение.

Вопрос об инклюзивном образовании в современном обществе стоит очень остро и это вполне объяснимо. Специальное образование всегда являлось частью общего образования, а государство всегда было заинтересовано и создавало условия для обучения лиц, имеющих специальные образовательные потребности преследуя цель, создать им равные возможности в получении образования.

Законодательством Республики Казахстан в соответствии с основополагающими международными документами в области образования предусматривается принцип равных прав на образование для лиц с ограниченными возможностями в развитии. Гарантии прав детей с ограниченными возможностями в развитии на получение образования закреплены в Конституции Республики Казахстан, Законах Республики Казахстан «О правах ребенка в Республике Казахстан», "Об образовании", «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями», "О социальной защите инвалидов в Республике Казахстан", "О специальных социальных услугах". (Программа по инклюзивному образованию в дошкольных организациях. Астана 2015 г.)

В условиях модернизации казахстанского образования разработка механизмов адаптивных стратегий для людей с особыми образовательными потребностями является закономерным этапом, связанным с переосмыслением обществом и государством своего отношения к таким людям, с признанием их прав на предоставление равных с другими возможностей в разных областях жизни, включая образование.

Цель инклюзивного образования – обеспечение равных стартовых возможностей детей в получении образования путем последовательного увеличения охвата детей дошкольными образовательными, оздоровительными и коррекционными программами; организация пространства группы (класса) для успешной реализации индивидуальной образовательной программы ребенка с ОВЗ. (Программа по инклюзивному образованию в дошкольных организациях. Астана 2015 г.)

Где найти ту грань, чтоб ребёнок не оказался «своим среди чужих и чужим среди своих»? В большинстве своём люди с опаской смотрят на детей, имеющих отклонения и задержки в развитии, а уж тем более не хотят, чтоб такие дети находились рядом с их детьми в детском саду. Задача воспитателя , сделать жизнь детей с задержкой в развитии комфортной, а жизнь

родителей остальных детей спокойнее. Именно поэтому инклюзивное образование ставит следующие задачи и строится на следующих принципах:

- Принцип индивидуального подхода
- Принцип поддержки самостоятельной активности ребенка.
- Принцип активного включения в образовательный процесс всех его участников
- Принцип междисциплинарного подхода:

Однако существует ряд предпосылок успешной реализации интегрированного образования в любой стране. К ним относятся:

- демократическое общественное устройство с гарантированным соблюдением прав личности;
- финансовая обеспеченность образовательного процесса;
- наличие широкого перечня специальных образовательных услуг и особых условий жизнедеятельности детей с особыми образовательными потребностями в структуре массовой школы, детского сада;
- ненасильственный характер протекания интеграционных процессов, возможность выбора образовательных и коррекционных услуг, предоставляемых системой образования общего назначения и специального образования;
- готовность общества к взаимодействию с людьми с особыми потребностями. (

Программа по инклюзивному образованию в дошкольных организациях. Астана 2015 г.)

Вот именно о готовности общества хотелось бы поговорить подробнее. В группе, воспитателем которой я работаю, есть ребёнок с инклюзивными потребностями. Не буду скрывать, что трудности были и первоначальные трудности именно в работе с остальными мамами и папами, которые мягко сказать «побаивались» этого ребёнка. Проведена огромная разъяснительная работа для каждого родителя в индивидуальной форме, родители приглашались на занятия, на прогулки, на утренники, где наглядно смогли увидеть, что педагогический процесс, с появлением нового ребёнка, не претерпел изменений, группа в целом работает в том же режиме, зато у педагога появилось больше возможности для решения именно воспитательных задач. Что греха таить, современные родители очень залюбливают своих детей, балуют их. Причиной тому, наличие в семье одного, редко двух детей, а также отсутствие времени у родителей, которое они компенсируют новыми дорогими игрушками, или походами в развлекательные центры. Дети в большинстве своём привыкают к тому, что им отдают всё и самое лучшее.

Поэтому, появление в нашей группе ребёнка с инклюзивными потребностями помогло раскрыть детей группы, ведь стали возникать ситуации, когда можно посидеть и подождать, когда он закончит сам, а можно подойти и помочь, объяснить, как это сделать быстрее и почему так получится лучше. Дети научились разговаривать с ним наравных, стали понимать, что даже, если внешне человек отличается от тебя, то он тоже умеет что то делать, как и ты, а может и лучше, чем ты. Каждая такая ситуация проговаривалась мною и не оставалась незамеченной. «Смотри какой ты молодец, ты помог поэтому он справился быстрее, теперь мы сможем поиграть». «Ты помогла завязать ему шнурки, ты такая взрослая уже, молодец». В любой ситуации ребёнок должен понимать свою значимость и не бояться протягивать руку помощи. Для этого рядом должен находиться грамотный, квалифицированный педагог.

Проблема подготовки педагогов к оказанию образовательных услуг детям с ограниченными возможностями здоровья в последнее время становится весьма актуальной. Рассмотрим позицию С. И. Сабельниковой по подготовке педагогов общеобразовательных учреждений к работе в условиях инклюзивного образования .

Автор отмечает, что для профессиональной и личностной подготовки педагогов необходимы:

- представление и понимание, что такое инклюзивное образование, в чем его отличие от традиционных форм образования;

-знание психологических закономерностей и особенностей возрастного и личностного развития детей в условиях инклюзивной образовательной среды;

-знание методов психологического и дидактического проектирования учебного процесса для совместного обучения детей с нарушенным и нормальным развитием;

-умение реализовать различные способы педагогического взаимодействия между всеми субъектами образовательной среды (с учениками по отдельности и в группе, с родителями, коллегами-учителями, специалистами, руководством).

Современная педагогика для определения готовности учителей вводит понятие профессиональной компетентности (А. К. Маркова, В. И. Кашницкий, Л. А. Петровская, В. А. Сластенин и др.), которое выражает единство теоретической и практической готовности педагогов к осуществлению педагогической деятельности и характеризует их профессионализм.

Многими исследователями понятие профессиональной компетентности раскрывается как интегральная многоуровневая профессионально значимая характеристика личности и деятельности педагога, освещается сущность и компонентный состав профессиональной компетентности (В. Н. Введенский, Л. Н. Горбунова, И. В. Гришина, А. К. Маркова, Э. М. Никитин и др.).

Не так сложно научить детей помогать друг другу, куда сложнее научить эту помощь просить и принимать. Когда ребёнок долгое время находится в состоянии, в котором на него смотрят, показывают пальцем, то принимать помощь он побаивается, а вдруг начнут дразнить и говорить, что он сам не справляется. В такой ситуации сначала помощь оказывала ребёнку я, потом начала привлекать детей, но не для ребёнка с инклюзивными потребностями, а для как бы для себя. «Я очень хотела помочь, но, как оказалось, мне самой нужна помощь, помогите мне», при такой постановке вопроса ребёнок не чувствует себя неловко. После некоторых таких совместных занятий, ребёнок начинает понимать, что нет ничего страшного, если он сам попросит кого-то ему помочь. Ведь просить помощи зачастую не можем и мы, взрослые, из-за этого такой большой процент самоубийств среди подростков и взрослых людей, а нужно было просто позвонить и сказать: «Помоги мне, пожалуйста!». Ведь именно этот вопрос задают себе все родственники «Почему он не попросил меня?». Ответ прост....не научили!!!

Зачастую становишься свидетелем того, как родители на просьбы ребёнка о помощи отвечают «А ты что сам маленький?», «Не реви иди и делай!» и ребёнок понимает, что для того, чтобы над ним не смеялись, не обзывали нужно уметь справляться самому и страшно, когда в один момент он, уже будучи взрослым, не справится с этим грузом проблем и совершит непоправимый шаг в пропасть.

Мы всегда отвергаем то, что нам непонятно, почему-то даже не пытаемся в этом разобраться и понять. Мы все люди и жить нам в одном огромном мире и как жить нашим детям, зависит от нас с вами. Поймите, что это не только багаж материальных ценностей, но от того каким будет ваш ребёнок, сможет ли он подать руку помощи, сможет ли он улыбнуться трудностям и людям, пусть порой не таким, как мы с вами, но от этого не хуже нас с вами, а где-то даже более открытым и наивным, зависит от нас с вами.

Казахстан уверенным шагом движется к мировым стандартам и готовится к ратификации Конвенции о правах инвалидов. Поэтому наша задача, как воспитателей идти в ногу со временем и брать с собой в попутчики родителей и детей, ради которых мы все и живём.

Перечень используемой литературы:

1. Программа по инклюзивному образованию в дошкольных организациях. Астана 2015 г.
2. Кузьмина О.С., советник министра образования Омской области Министерство образования Омской области, Россия. «О подготовке педагогов к работе в условиях инклюзивного образования»

ОБУЧЕНИЕ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В СРЕДНЕ - СПЕЦИАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ, КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО КОМПЕТЕНТНОЙ ЛИЧНОСТИ

преподаватель английского языка
Лунёва Татьяна Евгеньевна,
преподаватель английского языка
Толеуова Алтынай Аскарровна
Карагандинский Гуманитарный Колледж
г. Караганда

Постоянно растущие требования общества и времени к уровню владения английским языком, ставят вопрос о разумном и обоснованном выборе того или иного метода преподавания, их чередования в зависимости от условий конкретной учебной ситуации, целей и этапа обучения английскому языку. Каждый учитель, имеющий опыт работы, владеет технологией обучения. Современная методика предлагает огромный выбор из множества методических систем. Имеется возможность каждому учителю самостоятельно выбрать ту, которая в большей степени соответствует современным педагогическим реалиям, наиболее эффективную для достижения результатов в обучении.

Поэтому своей педагогической деятельности мы стараемся использовать все самые новые, интересные и эффективные технологии. Но приоритетным остается коммуникативный метод обучения Пассова Е.И., Роговой Г.В. как основополагающий.

Применение коммуникативной и языковой компетенции осуществляется в соответствии с основными положениями теории речевой деятельности на основе коммуникативного системно-деятельностного подхода в соответствии с принципами единства целей, процесса и методики обучения иностранному языку; системности в организации взаимосвязанного обучения всем видам речевой деятельности; соизучения языка и культуры; индивидуализации обучения; использования аудиовизуальной и информационных технологий.

Обучение английскому языку рассматривается как составная часть программы гуманитаризации средне-специального образования, как органическая часть процесса осуществления подготовки высококвалифицированных специалистов, активно владеющих иностранным языком как средством интеркультурной и межнациональной коммуникации, как в сферах профессиональных интересов, так и в ситуациях социального общения.

При обучении языку возникает еще один вопрос: как лучше изучать – в группе или индивидуально. В группе эффективнее отрабатывать навыки разговорной речи. Ну, а если тяжело дается грамматика, то более плодотворными окажутся индивидуальные занятия.

В любом случае процесс обучения индивидуален, и требует всегда от преподавателя и от студента творческого напряжения.

Но чаще иностранный язык у нас и в других странах изучают коллективно: в школе, в институте, на курсах и т. п. И в этом случае вы изучаете язык по той методике, которая принята в данное время "на вооружение" страной, министерством, учебным заведением, конкретным учителем.

В настоящее время, когда всё развивается молниеносно, очень тяжело вызвать интерес у учащихся к изучению английского языка. Многие дети ошибочно думают, что владея парой тройкой фраз на английском языке, целыми днями играя в компьютерные игры, в которых используются английская речь, они легко смогут поддержать беседу с носителем языка. И поэтому приходится во время учебного процесса, на примерах из личного опыта ребят и своего собственного, определить значимость именно изучения английского языка. Студенты приходят к выводу, что в современной жизни, куда ни обратиться, всюду требуется знание английского языка и умение эти знания применить в реальной жизненной ситуации.

Прекрасной возможностью является изучения английского языка в стенах колледжа, по новым, усовершенствованным учебным программам. Работая со студентами на отделениях: «Изобразительное искусство и черчение», «Дошкольное воспитание», «Начальное общее образование» хочется отметить, что дети с большим интересом подходят к изучению английского языка, каждый является творческой личностью. На уроках каждый студент пытается внести что-то новое в изучение английского языка. Ребята с большим энтузиазмом работают над предлагаемыми проектами, пытаются сами отыскать интересную сферу исследования. Самостоятельная работа студентов является очень креативной, что непосредственно ведёт к саморазвитию личности.

Таким образом, проектная методика реализует личностный подход к студентам, требующий, прежде всего отношение к студенту как к личности с ее потребностями, возможностями и устремлениями.

Хотим отметить, что научно-исследовательская работа в колледже — это один из самых позитивных экспериментов последних лет. Научно-исследовательская деятельность стала неотъемлемой частью содержания образования и устойчивой формой образовательного процесса. Выполнение проектных заданий позволяет видеть практическую пользу изучения иностранного языка, следствием чего является повышение интереса и мотивации к изучению данного предмета. Значительно активизируется деятельность студентов на уроке и во внеурочное время. Даже слабые студенты проявляют интерес к языку во время выполнения творческих заданий.

Как известно, огромное влияние на развитие языка какого-либо народа оказывает его культура. Поэтому, выбирая темы для проектной деятельности, мы отдаём предпочтение тем темам, которые содержат интересный и ценный для студентов культурный, исторический материал о стране изучаемого языка и своей собственной. Также выбираем темы, содержащие общечеловеческие проблемы. Эти темы дают ребятам возможность задуматься о явлениях и событиях, позволяют приблизить к другим культурам.

Мотивацией при овладении английским языком, прежде всего, служит профессиональная потребность студента, готовящегося стать высококвалифицированным специалистом со знанием иностранного языка. В этой связи одной из главных особенностей этого учебного предмета в Карагандинском Гуманитарном Колледже является его профессионально-ориентированный характер, отраженный в учебной цели и содержании обучения.

На всех этапах изучения английского языка обращается внимание на обучение студентов методике самообразования, которая позволяет им овладеть приемами извлечения информации из текстов, знакомит со способами ее передачи в виде аннотаций, рефератов, устных докладов и сообщений.

Основой построения изучения дисциплины в колледже, является разделение на два направления или предмета - «Английский язык» и «Профессиональный английский язык». Они различаются между собой тематикой и лексическим составом учебного материала, приоритетом того или иного вида речевой деятельности, развитием навыков, необходимых для освоения соответствующего регистра речи. Оба предмета связаны между собой в учебном процессе наличием общих грамматических тем и необходимостью овладения сходными синтаксическими явлениями и базовыми речевыми навыками.

В предмете «Английский язык» осуществляется развитие навыков восприятия звучащей (монологической и диалогической) речи, развитие навыков устной разговорно-бытовой речи, развитие навыков чтения и письма. Обучение английскому языку ведется на материале произведений речи неспециализированной (бытовой и общепознавательной) тематики, а также страноведческого и культурологического характера.

В предмете «Профессиональный английский язык» осуществляется развитие навыков публичной речи (сообщение, доклад, дискуссия), развитие навыков чтения специальной литературы с целью получения информации, знакомство с основами реферирования, аннотирования и перевода литературы по специальности, развитие основных навыков

письма для подготовки публикаций и ведения переписки. Обучение языку специальности ведется на профессионально-ориентированном материале.

Расширение международного сотрудничества в экономической, политической, научно-технической, культурной и образовательной областях требует от современного выпускника активного владения иностранным языком, что нашло отражение в квалификационных характеристиках специалиста.

Владение английским языком позволяет реализовать такие аспекты профессиональной деятельности, как своевременное ознакомление с новейшими технологиями, открытиями и тенденциями в развитии науки и техники, установление профессиональных контактов с зарубежными партнерами. Оно обеспечивает повышение уровня профессиональной компетенции.

Новый социальный заказ общества, обучать иностранному языку как средству межкультурной коммуникации, формировать личность, вобравшую в себя ценности родной и иноязычной культур и готовую к межнациональному общению во всех сферах жизни. Именно такую личность педагогический состав нашего колледжа воспитывает и обучает.

ОБУЧЕНИЕ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ НАЧИНАЕТСЯ В ДЕТСКОМ САДУ

Скалепова Е. В.
КГКП я/с №108 «Арман»

До настоящего времени начало обучения английскому языку приходилось, прежде всего, на младший школьный возраст, теперь же родители хотят, как можно раньше научить ребенка говорить на иностранном языке. Тем более что дошкольный возраст признан психологами педагогами наиболее благоприятным периодом для этого вида деятельности.

Поэтому, на данный момент вопрос о возможности обучения детей дошкольного возраста английскому языку является актуальным и открытым для обсуждения.

Дети этого возраста отличаются особой чуткостью к языковым явлениям, у них появляется интерес к осмыслению своего речевого опыта, «секретов» языка. Дошкольники с лёгкостью запоминают небольшой по объему языковой материал и хорошо его воспроизводят. Существует и иная причина, по которой дошкольный возраст предпочтителен для занятий английским языком. Чем младше ребенок, тем меньше его словарный запас в родном языке. Но при этом меньше и его речевые потребности: сфер общения у маленького ребенка меньше, чем у старшего, ему еще не приходится решать сложные коммуникативные задачи. Следовательно, овладевая английским языком, он не ощущает такого огромного разрыва между возможностями в казахском или русском языках и иностранном языке, и чувство успеха у него будет более ярким, чем у детей младшего школьного возраста.

Английский язык в нашем детском саду преподается второй год. Обучение детей дошкольного возраста - это весьма сложное дело, которое требует совсем иного методического подхода, чем обучение школьников или взрослых. Поэтому перед собой мы поставили цель – формирование полиязычной личности, свободной к коммуникации на иностранном языке в пределах своих ментальных способностей, соответствующих возрасту.

Для достижения поставленной цели, нами были сформированы задачи, которые разрабатывались с учетом требований Государственного общеобязательного стандарта дошкольного воспитания и обучения РК, Типовой учебной программы дошкольного воспитания и обучения. Реализация поставленных задач главным образом осуществляется с помощью организованной учебной деятельности, и инструментом преподавания была выбрана игра.

Для организации учебной деятельности по обучению детей дошкольного возраста английскому языку имеется отдельный кабинет. Для создания успешной образовательной среды нами собрана картотека дидактических игр, считалочек, загадок, стихотворений, методической литературы.

Занятия английским языком на раннем этапе носят многоступенчатый характер, предполагающий довольно частую смену видов деятельности, так как дети не способны концентрировать свое внимание продолжительное время. В своей работе мы применяем вариативные формы обучения: фронтальную, групповую, индивидуальную, парную, игровую. Данные формы в организации учебной деятельности в детском саду наиболее эффективны, так как ведущую роль играет общение и взаимодействие детей друг с другом. Например, играя в игру «In the Market» дети общаются в парах, как бы «примеряя» на себя роли то продавца, то покупателя.

Занятия, основанные на игровой деятельности детей, представляют собой интеграцию различных видов детской деятельности с использованием: подвижных игр («Big Steps», «Board Race», «Words Road»); дидактических игр («Farm animals», «What do you wear?», «What is missing?»), «Один-много», «Пчелка Bee»; сюжетно-ролевых («Hospital», «In the Market», «Family», «Beauty Salon», «Drivers»); игр-драматизаций и инсценировок («Aline-Caterpillar and her friends», «The Little House»); пальчиковых («Peter Pointer», «Daddy Finger»); фонетических упражнений в игровой форме («Help me, Mr. Tongue»); физминуток («Touch your shoulders», «Hands up! Clap, clap!», «Clap, clap, clap your hands»).

Для более успешного овладения детьми коммуникативной компетентностью в работе по изучению английского языка нами используются разнообразные инновационные методы и приёмы. На занятиях по английскому языку мы эффективно используем различные технические средства обучения, такие как телевизор, компьютер, проектор.

Необходимо отметить насколько важно и значимо использование на занятиях музыкального сопровождения, такого как: детские английские песенки («Jingle Bells», «Twinkle Little Star»), народные английские песни («Old McDonald had a farm», «Happy Birthday»), веселые праздничные мотивы («We wish you a Happy New Year»). Такой подбор музыкального материала знакомит детей с культурой, традициями английского народа, тем самым прививая интерес и любовь к изучаемому языку.

Так же в процессе организованной учебной деятельности мы используем элементы изобразительной деятельности (Например, задание нарисовать всю свою семью, а затем по очереди выйти и рассказать, кто изображен на рисунке); аппликации (собрать лицо клоуна, построить из различных геометрических фигур машину или конуру для собаки).

Для того чтобы создать языковую среду вокруг детей, мы внедряем английский язык и в свободной деятельности дошкольников. Это можно проследить при пробуждении («Open your eyes»), на зарядке (выполнение гимнастических упражнений с помощью рифмовок таких как Hands Up! и Step-step!), при подготовке к прогулке («Put on your jacket...», «What do you wear in a rainy day?» и т.д.), на самой прогулке («What is the weather today?», «Seasons. Autumn», «Seasons. Spring» и т.д.).

Обучение детей дошкольного возраста в нашем понимании не должно ассоциироваться с традиционным обучением. В современных подходах больший акцент ставится на формирование у ребенка разговорного навыка. Наша работа в первую очередь направлена на создание условий социальной ситуации развития детей дошкольного возраста, открывающий возможности позитивной социализации ребёнка, его всестороннего личностного морально-

нравственного и познавательного развития, развития инициативы и творческих способностей, сотрудничества со взрослыми и сверстниками в зоне ближайшего окружения. Вызывая интерес и любовь к обучению английскому языку у дошкольников, мы побуждаем детей к общению на этом языке, а как следствие развиваем в них полиязычную личность, которая в настоящий момент так актуальна для современного общества.

Литература:

1. Вронская И.В. 105 Занятий по английскому языку для дошкольников/ И.В. Вронская - С.-П., 2006.
2. Рогова Г.В., Верещагина И.Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях: Пособие для учителей и студентов педвузов. - 3-е изд. – М.: Просвещение, 2000.
3. Шишкова И.А., Вербовская М.Е. Английский для малышей. Книга для родителей и преподавателей. – М.: Росмэн-Издат.-2000.
4. Чавпецова С. Английский язык для детей. – Изд «Стайл», С.-П., 1992.
5. Учебно-методический комплекс «English together.Starter Book.» by Carol Skinner.

ОБУЧЕНИЕ ДЕТЕЙ В АКТИВНОЙ СЕНСОРНО-РАЗВИВАЮЩЕЙ СРЕДЕ

Бондаренко А.А, Курохтина О.В.
КГУ «Школа-лицей №101»

Каждый, творчески работающий учитель задумывается: «Как сделать процесс обучения более интересным и эффективным? Чем удивить и заинтересовать своих учеников, и в тоже время добиться высоких результатов?». Современное общество постоянно требует внедрения новых технологий, способных повысить качество знаний и соответствовать мировым стандартам образования.

Проблема модернизации системы образования является приоритетной во всех посланиях президента Республики Казахстан народу Казахстана, в частности в «Плане нации – 100 шагов по реализации пяти институциональных реформ» и в «Стратегии «Казахстан - 2050»».

В «Плане нации – 100 шагов по реализации пяти институциональных реформ» в шагах 76-79 говорится об изменениях в сфере образования. Особое место уделяется 76 шагу, в котором президент говорит, о необходимости повышении качества человеческого капитала на основе стандартов стран ОСЭР. [1]

Но, внедряя что-то новое, стремясь модернизировать, усовершенствовать, сделать образование мобильнее, интерактивнее, мы порой теряем самое главное: ребёнка. Цифровые технологии не только помогают ученику в образовании, но и наносят непоправимый вред его здоровью.

В 2007 году специалисты заметили, что с каждым годом все больше детей — представителей цифрового поколения страдают расстройством внимания, потерей памяти, низким уровнем самоконтроля, когнитивными нарушениями, подавленностью и депрессией.

Мозг формируется, когда есть внешние стимулы и чем больше их будет — тем лучше для мозга. Поэтому очень важно, чтобы дети исследовали мир физически, но не виртуально. Это нужно растущему мозгу, как и тысячу лет назад. Мозг нужно развивать и кормить. Все наши мысли, действия, решения сложных задач и глубокие размышления оставляют след в нашем мозгу. «Ничто не может заменить того, что дети получают от собственного, свободного и независимого мышления, когда они исследуют физический мир и сталкиваются с чем-то новым», — утверждает британский профессор психологии Таня Бирон.[2]

Поэтому перед нами, учителями-практиками, стоит вопрос, как, внедряя новые технологии обучения не навредить здоровью ребенка.

Решая данную проблему, мы выбрали два направления в своей работе. Первое направление – это здоровьесберегающая технология В.Ф. Базарного «Обучение и воспитание детей в активной сенсорно-развивающей среде»; второе направление А.А. Гина «Приемы педагогической техники».

Художник учится смешивать и наносить мазки на холст. Музыкант учится этюдам. Журналист и писатель осваивают приемы письменной речи. Настоящий учитель тоже смешивает краски, разучивает этюды, осваивает приемы – только это педагогические краски, этюды, приемы... [3]

Возможно, разумное и творческое сочетание этих двух направлений приведет нас к эффективному результату.

В чем суть каждого направления?

Можно выделить основные положения работы по технологии доктора Базарного:

1. Соблюдение санитарно-гигиенических требований:

- освещение;
- парты с наклонной столешницей;
- наличие конторок;

2. Снятие мышечных зажимов:

- режим телесной вертикали, работа за конторками;
- смена динамических поз (работа сидя-стоя);
- развитие координации тела (ритмы произвольных телесных усилий, движение в пространстве, энергичные ритмичные повороты головы, поиск определённого предмета в классе, самостоятельная добыча заданий, кистевые и голеностопные ритмические усилия);
- работа с системой универсальных символов (тренаж на потолке);
- кистевые и голеностопные ритмические усилия;

3. Зрительно-поисковая телесная активность:

- сенсорные кресты (смена режимов ближнего и дальнего зрения);
- сменные угловые тренажёры (развитие глазомера, координации, совместной работы лазных яблок и туловища);
- тренажёр на раздвижение поля зрения (работа для глазомера, охват большого объёма информации, работа по скорочтению);

4. Зрительно-сенсорная разгрузка:

- ручные фиксаторы;
- волнообразное чтение слогов, слов, предложений;
- шаговый логоритм в режиме синхронно ближнего зрения;
- шаговый логоритм в режиме дальнего зрения;

5. Активизация эмоциональной сферы:

- работа с панно (связь между образом и словом);
- развитие воображения и речетворчества; [4]

А.А.Гин предлагает сборник педагогических приемов, которые технологичны и применимы в условиях обычной современной школы. Сильных педагогических приемов не так уж и много – часто хороший профессионал пользуется двумя-тремя «секретами» [3]. Свои «секреты» А.А.Гин представил в «Конструкторе урока».

В своей работе мы используем часть описанных приемов:

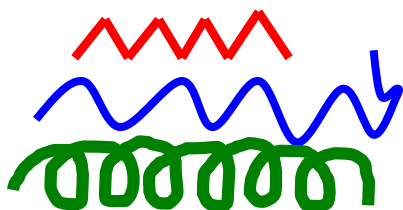
Офтальмотренажер - расположен на стене либо на потолке. Незамысловатые круги и восьмерка - используются для разминки и укрепления мышц глаз и снятия напряжения с шейного отдела позвоночника (наружный овал – красного цвета, внутренний – синего, восьмёрка – зелёного, прямые линии - коричневого)

Методика выполнения упражнения

1. Дети выстраиваются напротив плаката на расстоянии не менее 2 м от него.
2. Дается инструктаж, в каком направлении должен двигаться взгляд ребенка, по траектории какого цвета, как должен выполнять ребенок это упражнение (следить за движением указки, не поворачивая головы, следить одними глазами).
3. Исходное положение: указка преподавателя в центре плаката.
4. Выполняется в следующем порядке:
 - влево - вправо;
 - вверх - вниз;
 - по часовой стрелке и против часовой стрелки;
 - по восьмерке.
5. Каждая траектория прослеживается на счет 1-5.
6. Продолжительность упражнения - 1 минута.

Глаза детей отдыхают, пробегая несколько раз по разноцветным линиям. Одновременно дети делают произвольные движения головой, шеей, туловищем. По мнению В.Ф.Базарного, регулярное использование этого тренажера восстанавливает зрение ребенка за один год, и поможет отказаться от очков.

Зрительно-двигательные траектории - расположенные на потолке, стене (красные и синие стрелочки на потолке, двигательные траектории над доской, различные зигзаги, спирали, «беговые» дорожки. Дети глазами прослеживают траекторию движения по стрелочкам заданного цвета. Это упражнение также помогает снять усталость с шейного отдела позвоночника.

Психологический настрой детей на любой урок

Водим глазами по полосочкам:

Синяя: Пройди по синей обязательно,
Чтоб мы слушали внимательно.

Зелёная: Ну а после по зелёной,
Чтоб быть каждому смышленным.

Красная: А теперь идём по красной,
Чтоб всё запомнили прекрасно.

Сенсорный крест или сенсорно-дидактическая подвеска. «Сенсорные кресты» развешиваются под потолком в групповой комнате. На них закрепляются различные учебные объекты (плоские геометрические фигуры, буквы, изображения предметов и т.д.). По ходу урока учитель периодически обращает внимание на то или иное пособие, просит что-то найти, проанализировать, дать характеристику и т.д. Дети ищут глазами нужный материал, тем самым, тренируя зрение, устраняя усталость и напряжение с глаз, помогает предотвратить мышечную утомляемость, укрепляется мелкая моторика.

Зрительные или сигнальные метки. Для этого используются карточки с заданиями и возможными вариантами ответов, которые дети находят в любой точке класса. По сигналу ученики встают и выполняют задания: находят изображения предметов с нужным звуком, слоги, из слогов составляют слова, находят ответы при решении примеров, нужные схемы-модели при решении задач, отгадки к загадкам. Этот приём создаёт предпосылки для интенсивного зрительного сосредоточения вдаль и снятия напряжения с глазных мышц.

Данные приемы В.Ф.Базарного позволяют обеспечивать на уроках двигательную активность учеников, снимать мышечную напряженность, создавать активную сенсорно-развивающую среду. Данные приемы не затрагивают материалы учебного процесса, ученики все также овладевают знаниями, но при этом учатся сохранять и укреплять свое здоровье.

Для введения учеников в активную мыслительную работу мы используем педагогические техники, предложенные А.А.Гинном. Наиболее часто используемые техники – это:

«**Да – нетка**» - учит связывать разрозненные факты в единую картину; систематизировать уже имеющую информацию; слушать и слышать товарищей. Учитель загадывает нечто. Ученики пытаются найти ответ, задавая вопросы. На эти вопросы учитель

отвечает только словами: «да», «нет», «и да и нет». Данный прием можно использовать на этапе актуализации знаний или проверки домашнего задания.

Например: Познание мира 4 класс Тема: Рудные полезные ископаемые.

Учитель: Я загадала полезное ископаемое, которое добывается на территории Казахстана.

Дети: Оно относится к горючим полезным ископаемым?

У: Нет

Д: Оно относится к рудным полезным ископаемым?

У: Да

Д: Оно относится к рудам черных металлов?

У: Нет

Д: Оно относится к рудам цветных металлов?

У: Да

Д: Оно красного цвета?

У: Да

Д: Оно проводит электрический ток?

У: Да

Д: Оно сплавляется с другими металлами?

У: Да

Д: Это медь?

У: Да.

«Отсроченная отгадка» - в начале урока учитель дает загадку (удивительный факт), отгадка к которой будет открыта на уроке при работе над новым материалом. Данный прием можно использовать при работе над новой темой.

Например: Познание мира 2 класс. Тема: Три состояния воды.

Загадка: Жители Цитры Мули, Рули и Вули любят воду.

Вули любит воду зимой, когда она такая ...

Рули любит воду летом, когда она такая ...

Мули любит воду в воздухе, когда она такая ...

В конце урока ученики смогут отгадать загадку, выяснив, что вода переходит из одного состояния в другое

«Лови ошибку» - учитель намеренно допускает ошибку в задании, ученики, работая в группе, паре индивидуально, пытаются ее найти и аргументировать. Данный прием можно использовать как на этапе повторения, так и закрепления знаний.

«Задание массивом» - задается большой массив задач сразу на одну тему. Ученики должны выполнить не менее оговоренного объема, остальное - по желанию. В таком случае у учеников появляется право выбора домашнего задания, возможность самореализации и стимул сделать больше.

«Светофор» - это длинная полоска картона с одной стороны красная, с другой – зеленая. При опросе ученики показывают нужную сторону, сигнализируя о своей готовности отвечать. Таким образом, поднимая «светофор» ученик каждый раз сам себя оценивает, готов или не готов он отвечать. Этот прием дает возможность ученику находиться в активной позиции: ведь каждый раз он должен оценивать себя: «знаю», «не знаю».

Приемов, методов, стратегий в арсенале учителя множество, выбрать самые эффективные – задача учителя-мастера.

Учитель – мастер, виртуоз. Как по нотам играет он свой урок. И только другой учитель знает, сколько труда ушло на освоение гамм и этюдов, пока ноты, ритмы и мелодии не слились в музыку урока. [3]

Литература:

1. План нации – 100 шагов по реализации пяти институциональных реформ
2. Вирус цифрового слабоумия. <http://www.ruskalendar.ru/news/detail.php?ID=16925>

3. А.А. Гин «Приемы педагогической техники». М.: Вита – Пресс, 2000.
4. В.Ф. Базарный «Нервно-психологическое утомление учащихся в традиционной школьной среде» - http://www.hrono.info/libris/lib_b/utoml08.html

ОВЛАДЕНИЕ ГРАФОМОТОРНЫМИ НАВЫКАМИ – ЗАЛОГ УСПЕШНОГО ОБУЧЕНИЯ В ШКОЛЕ

Медведева О.В.,
д/с «Балдырған»
Бодрова Д.В. ,
д/с «Балдырған»

«Функция кисти уникальна и универсальна. Она - основной орган труда во всем его многообразии. Истоки способностей и дарований детей находятся на кончиках их пальцев и чем больше уверенности и изобретательности в движениях детской руки, тем тоньше взаимодействие руки с орудием труда, тем сложнее движения, необходимые для этого взаимодействия, тем ярче творческая стихия детского разума»

Сухомлинский В.А.

В послании Президента РК Назарбаева Н.А. народу Казахстана «Казахстанский путь – 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» от 17.01.2014 г. одно из важнейших направлений и общенациональной задачей является здоровье нации.

Основной характеристикой работы каждой дошкольной организации является состояние здоровья детей. Усилия работников дошкольной организации направлены на оздоровление ребенка - дошкольника, культивирования здорового образа жизни. Неслучайно именно эти задачи являются приоритетными в Госстандарте РК.

С целью укрепления здоровья ребенка и совершенствования организма средствами физической культуры в программах РК «Зерек бала» (2009), «Біз мектепке барамыз» (2009) особое внимание уделяется физкультурно-оздоровительной работе с детьми, что является одной из главных задач дошкольного образования.

Составляющие элементы физкультурно-оздоровительных задач являются: развитие физических качеств, двигательной активности, дыхательная гимнастика, массаж и самомассаж, формирование правильной осанки, развитие графо-моторных навыков детей, воспитание повседневной привычки к повседневной физической активности и заботе о здоровье.

Развитию графо-моторных навыков детей следует уделять особое внимание. В старшем дошкольном возрасте в основном заканчивается созревание соответствующих зон коры головного мозга, развитие мелких мышц кисти. Поэтому важно, чтобы к этому возрасту ребенок был подготовлен к усвоению новых двигательных навыков (в том числе и навыка письма), а не был вынужден исправлять неправильно сформированные старые. Изменение неправильного сформированного двигательного навыка требует много сил и времени как от ребенка, так и от взрослого.

Важным показателем развития графо-моторных навыков у детей дошкольного возраста является хорошее развитие мелких мышц рук. Функция кисти уникальна и универсальна. Сухомлинский отмечал, что истоки способностей и дарований детей находятся на кончиках их пальцев и чем больше уверенности и изобретательности в движениях детской руки, тем тоньше взаимодействие руки с орудием труда, тем сложнее движения, необходимые для этого взаимодействия, тем ярче творческая стихия детского разума.

Развитие графических способностей надо начинать с формирования зрительно – двигательной координации. Для этого можно использовать подражательные игры («Обезьянки», «Сделай, как я»), побуждая ребёнка точно копировать действия взрослого. Дети пяти лет еще не обладают большой усидчивостью, поэтому все нужно преподносить в очень увлекательной и лучше всего игровой форме.

Пальчиковая гимнастика способствует развитию кисти рук, благодаря ей, кисти рук становятся более подвижными и гибкими, что помогает детям успешно овладеть навыками письма. Упражнения пальчиковой гимнастики интересны, занимательны, и дети с удовольствием играют в них. Существует много народных пальчиковых игр: «Ит», «Ат», «Мысык», «Қораз», «Жұмбақ» - казахского фольклера, «Коза», «Зайка», «Сорока - белобока» - русского народа). Пальчиковая гимнастика помогает развитию творческих способностей дошкольника. В таком возрасте ребенку легче усваивать информацию посредством игр. Пальчиковая гимнастика для дошкольника – это своеобразная база, залог успеха во всех начинаниях

Самомассаж, вспомогательные средства (пальчиковый бассейн, резинки различной степени упругости, разноцветные прищепки, щетка «ёжик», аппликатор Ляпко) позволяют максимально активизировать пальцевый тонус, проприоцептивные ощущения. Пальчиковый бассейн легко и просто сделать: в большую прямоугольную картонную коробку с низкими бортами насыпать круглый горох или фасоль, высотой в 6 – 8 см. Ребенок, опуская руки в пальчиковый бассейн сдавливает, мешает, поглаживает, перебирает пальцами бобовые, что способствует активации нервных окончаний на кисти рук.

Механическое сдавливание пальцев разноцветными прищепками должно быть продолжительностью 3 - 7 минут. При этом, они могут выполнять роль сенсорных эталонов цвета, так же с их помощью можно закреплять представление о множестве и т. д. Разноцветные резинки для волос, надетые в виде восьмёрки на разводящие пальцы, или соединяющие три пальца в щепоть, формируют ритм движений. Щетка и аппликатор - хороши для самомассажа. Взаимосвязь между определенными точками и органами доказана многими учеными. На кисти акупунктурных точек очень много. Известно, что массаж большого пальца повышает функциональную деятельность головного мозга и тонизирует весь организм. Воздействия на указательный палец помогают активизировать деятельность желудка, средний – кишечник, безымянный – нормализуют функцию печени, на мизинец – стимулируют работу сердца.

Формирование графических навыков - процесс сложный и длительный, а ребенок, изображая простейшие элементы письма, прикладывает максимум усилий, и эмоционально переживает свои неудачи. Наиболее утомительно для дошкольников длительное статическое напряжение (сидение за столом). Поэтому постоянная смена деятельности в процессе занятия диктуется возрастными особенностями ребенка. Физкультминутка как один из элементов двигательной активности (активный отдых) предлагается детям для переключения внимания на другой вид деятельности.

Физкультминутки подразделяются на:

1. Физкультминутки ритмические.
2. Физкультурно-спортивные.
3. Двигательно-речевые.
4. Подражательные.

При длительной работе авторучкой, карандашом, фломастером пальцы кистей рук нуждаются в специальной гимнастике. Описанные ниже упражнения не только послужат активным отдыхом для утомленных пальцев, но и увеличат их подвижность и силу:

1. Сжать пальцы в кулак и сделать круговые движения кистью влево, затем вправо (4 - 5 раз).
2. С силой сжимать и разжимать пальцы (5 - 6 раз).
3. Выпрямить пальцы, большой палец отвести в сторону и проделать им круговые движения сначала влево, затем вправо (4 - 6 раз).

4. Выпрямить пальцы, одновременно сгибать и разгибать две первые фаланги (5 - 6 раз).

5. Развести прямые пальцы, последовательно, веерообразным движением, начиная с мизинца, согнуть все пальцы в кулак. Затем, начиная с большого пальца, вернуться в исходное положение (3 - 4 раза).

6. Сжать пальцы в кулак. Попробовать разгибать и сгибать отдельно каждый палец. Стремиться к тому, чтобы другие оставались собранными в кулак.

Различные виды деятельности дошкольников требуют участия обеих рук. На физкультурных занятиях упражнения выполняются правой и левой рукой поочередно, что стимулирует развитие обеих рук:

- Сжимание – разжимание пальцев в кулак правой и левой рукой одновременно и по очереди.

- Сжимание обеими руками мелких резиновых мячей - большим и указательным пальцами, большим и средним, большим и безымянным, большим и мизинцем.

- Круговые движения кистями.

- Отведение – приведение пальцев.

- Соприкосновение концов пальцев разноименных рук с открытыми и закрытыми глазами. Касание указательным пальцем правой руки всех пальцев по очереди. Затем другими пальцами тоже самое. Темп, сила и надавливание разные.

- Руки в замок – круговые движения влево – вправо, вперед – назад.

- Постукивания пальцами рук по голове, животу попеременно с большого до мизинца и в обратном направлении.

- Перекладывание мячей разного диаметра.

- Броски мяча, мешочка с песком с расстояния 1 – 2 метра.

- Удары мяча о пол и его ловля двумя руками, одной, после поворота на 360°, после хлопка в ладоши. Мяч ловить хватом сверху, хватом снизу.

- Пальцы в замок. Попеременное сгибание и разгибание пальцев.

- Исходное положение – сидя или стоя, ладони вместе, пальцы переплетены. Сгибание и разгибание кистей в лучезапястных суставах.

- Сжимание и разжимание пальцев в кулак с разворотом рук наружу.

- Держать и передавать между пальцами теннисный шарик.

- Различные танцевальные элементы для рук (казахский танец).

Педагогическая коррекция моторики и сложнорефлекторных движений кисти не существует и не может рассматриваться отдельно от всего организма. Физическое и психологическое состояние организма как мы уже знаем, сказывается и на кисти. Недаром в народе широко распространены поговорки, отмечающие тесную связь между активностью кисти и психическим состоянием: "Все из рук валится", "руки опускаются" и т. п.

Поэтому дети с недостаточно развитой мелкой моторикой требуют повышенного внимания и во время занятий по физической культуре (особенно, когда проводятся упражнения на выработку координации движений), и на музыкальных занятиях (когда проводятся музыкально - ритмические движения), и на занятиях по ИЗО и т.д. Также коррекционная работа должна быть направлена как на изменение конкретного вида неправильного навыка, так и на укрепление здоровья ребенка и развитие его ручной умелости. Это обеспечивает преемственность контроля за формированием правильного двигательного навыка и помогает быстрее достичь желаемых результатов.

Таким образом, необходима организация всей жизни ребенка так, чтобы в его повседневной деятельности развивались точность движений руки, ловкость пальцев, сила кисти, т. е. качества, которые позже будут необходимы для успешного обучения письму.

Библиографический список:

1 Послание Президента РК Назарбаева Н.А. народу Казахстана от 06.02.2008г.

2 Менжанова А.К. Дошкольная педагогика. Алматы, 2006г.

3 Маханева М.Д. Воспитание здорового ребенка. – М.: АРКТИ., 1999г.

4 Шевцов А.Г. Формирование здоровья детей в дошкольных учреждениях – М.: ВЛАДОС – ПРЕСС., 2006г.

5 Ткачева В.И. Играем каждый день //Методические рекомендации. - Мн.: НИО, 2001г.

6 Юсупова Г.Д. Народные игры в детском саду //Дошкольное образование в Казахстане 2010. - №1.

ОЙНАЙ БІЛМЕГЕН, ОЙЛАЙ ДА БІЛМЕЙДІ

С.И.Ахметжанова, Л.Н.Баенишова
«Қуаныш» б/б КМҚК, Қарағанды қаласы

Қазақстан Республикасының Білім туралы заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеттеріне: білім бағдарламаларын меңгеру үшін жағдайлар жасау және жеке адамның шығармашылық, рухани және дене мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, жеке басының дамуы үшін жағдай жасау арқылы парасатты байыту» деп атап көрсеткен.[1,36]

Осыған байланысты қоғам алдына баланың жеке басын үйлесімді дамытуға бағыттайтын міндеттер қойылып отыр. Отанымыздың әрбір болашақ азаматын жан жақты тәрбиелеп, білім беру арқылы дамыту ең жауапты іс.

Түзете-дамыта оқыту әр түрлі биологиялық, әлеуметтік себептердің салдарынан (орталық жүйке жүйесінің қызметінің жетілмеуі, соматикалық әлсіздік, педагогикалық караусыз) оқуда, бабақшаға бейімделуде қиындық келтіретін балалар болады.

Психикалық дамуы тежелген балалармен жүргізілетін психологиялық түзете-дамыту жұмыстарының принциптері:

Баланың жеке тұлғалық ерекшеліктерін анықтау.

Шаршап кетпеуін қадағалау.

Оқу әрекетін ойын түрінде ұйымдастыру.

Ойын дағдыларын оқу әрекетіне аудару.

Арнайы әдістемелермен оқытуды ұйымдастыру.

Жылдық диагностикалық даму деңгейін салыстыру. [2,126]

Психикалық дамуы тежелген балаларды оқыту-тәрбиелеу үдерісіндегі міндеттер:

1. Дамуы тежелген балалардың білім, білік, дағды қабілеттерін шешу және дамыту жолдары: дайындығын қамтамасыз ететін психофизиологиялық мүмкіндікті қажетті деңгейге дейін дамыту;

2. Балалардың ой-өрісін дамыту;

3. Оқу қажеттілігін қалыптастыру;

4. Баланың әлеуметтік-адамгершілік мінез-құлқын қалыптастыру;

5. Баланы жан-жақты бақылау;

6. Даму мүмкіндігіне байланысты интеллектуалдық біліктілік қалыптастыру.

7. Баланың жалпы даму деңгейін көтеру және дамыту;

8. Жағымды әлеуметтік орта қалыптастыру;

Балабақшаларда оқитын психикасының дамуы тежелген балалар әр уақытта нәтижеге жету үшін бақылаудан тыс қалмауы қажет. Сонымен бірге әр баланың физиологиялық, психологиялық жас ерекшеліктерін ескере отырып, сынып жетекшісі, психолог, логопед, дефектолог және ата-ана тығыз байланыста болып, түзету жұмыстары тиімді жүргізілген жағдайда жұмысымыз нәтижелі болады. Психикалық дамуы тежелген балалардың ерекшеліктерін басшылыққа ала отырып, балаларды мүмкіндіктеріне қарай дамыту, оларға сеніммен қарап, жеке тұлға ретінде өмірге бейімдеу, оқытудың тиімді тәсілдерін іздестіру, пәнге қызығушылығын арттыру мақсатында түрлі жұмыстар атқарылады. [3,96]

Ойын — баланы адамгершілікке тәрбиелеудің бірден-бір жолы. Оқу іс-әрекетінде ойын мен ойын тәсілдерін енгізу оқуды қызықты етіп, балалардың сергек болуына, оқу

материалын қабылдау барысындағы кездесетін қиындықтарды жеңуіне жағымды әсер етеді. Ойын – балаға білім мен тәрбие беру әдістерінің тиімді амалдарының бірі. Сонымен қатар, ТДО балаларға қолданылатын ойындарға олардың дене бітімінің қалыптасуына арналған ойындар, қимыл ойындары, сөйлеу, шешендігін, тілін дамыту ойындарды жатқызуға болады.

Ойын терапиясы – күрделі жұмыс. Бала психикасын дәрісіз емдеу, көңіл-күйіне, өзіне, қоршаған ортаға қарым-қатынасын өзгерту, пәнге қызығушылығын арттыру, іскерлік, белсенділік және сөздік қоры мен тіл байлығын дамытудың жолы, тиімді әдісі. Ойын дегеніміз - ұшқын, білімге құштарлық пен еліктеудің маздап жанар оты» деуге болады. Баланың қиялы ойын арқылы шарықтайды, әр сабақта ойын түрлерін орнымен қолданып, оны қызықты ету арқылы жас бүлдіршіндердің білімге деген ынта-ықыласын, пәнге деген сүйіспеншілігін, қызығушылығын қалыптастыруды көздейді.

Педагогикалық мүмкіндіктеріне сәйкес ойын түрлері:

1. Білім беретін ойындар
2. Тәрбиелейтін ойындар
3. Дамытатын ойындар
4. Жеке тұлғаны әлеуметтендіретін ойындар
5. Диагностикалық ойындар

Баланы оқуға қызықтыру және дамыту мақсатында, қоршаған ортамен байланысын нығайту үшін күнделікті сабақ алдында ашықтық, сенімділік деңгейін, эмоционалдық еркіндігін және ұжымда бірауыздылық орнатуға жағдай жасайтын жұмыстар жүргізген жөн.

Психологиялық ойын- жаттығулар баланың жан дүниесінің, рухани жай-күйінің үйлесімді дамуына ықпал етеді. Баланың сезім әрекетін, әсерленушілік деңгейін анықтау үшін қолданылады. Адамдардың бір бірімен қарым -қатынасы өте күрделі процесс. Қоршаған адамдармен қарым- қатынас жасауда қиындық көретін балалар, біріншіден ұжымға бейімделуінде, білімді меңгеруіне кедергі болады. Сондықтан, баланы оқуға қызықтыру және дамыту мақсатында танымдық іс-әрекетін қалыптастыру мақсатында сабақ алдында, ашықтық, сенімділік деңгейін, эмоционалдық еркіндікті, топта бірауыздылық орнатуға жағдай жасайтын психологиялық жаттығулар өткізу керек. [4,176]

Психологиялық ойындар:

«Менің көңіл-күйім» жаттығуы

Алдарындағы бланкіге өз көңіл-күйлерінді суреттеп салындар .

Есте қалған қызықты оқиға

Топ дөңгеленіп отырып, қатысушыларға доп беріледі. Допты бір-біріне кезектесіп беріп, есте қалған қызықты оқиғаларды айтады.

Мен саған сенемін

Әуен ойнап тұрады. Жұп құрып, бір- бірінің көздеріне қарап отырады. «Мен саған сенемін ...» өйткені сен жақсы адамсың.

«Сикырлы сөздер» ойыны

Тәрбиеші кез-келген өтінішті айтады, ал бала оны әдепті түрде айтуы керек. Мысалы: Айнаш, дәптерді бер. «Айнаш, өтінемін дәптерді берші »

Дамыту ойындары –баланың танымдық және ерік-эмоциялар сферасын дамытуға бағытталған іс-әрекет.

Дамыту ойындардың маңыздылығы оқушылардың ынта- ықыласын есепке ала отырып, оқуды қызықты етіп, білім, білік, дағдыны қалыптастыру. Дамыту ойындарға қойылатын бірінші талап -оқушының танымдық әрекетін, қызығушылығын дамыту.

Танымдық ойындардың да түрлері көп. Мысалы, сөз жұмбақ, сөз тізбек, кроссворд, викторина, психологиялық жаттығулар, логикалық есептер, тренинг, тест, т.б. Танымдық ойындар жас ерекшеліктеріне қарай күрделене түседі. Адам бойындағы қызығушылығын, қабілеттерін арттыруға, білімін шындауда танымдық ойындардың алар орны ерекше. Адамның танымы биіктеген сайын, дүниеге көзқарасы да кеңейе түседі.

Саусақ ойыны - ұрпақтан ұрпаққа жалғасын тауып келе жатқан, әрі үлкен мәні бар мәдени шығармашылық. Саусақ ойынын ойнай отырып, балалар қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстарды, жан- жануарларды, құстарды, ағаштарды т.б көптеген бейнелерді бейнелей алады.

Ал тіл кемістігі кездесетін балалардың жалпы қимылдары, соның ішінде бұлшық етінің қимылдары жеткілікті деңгейде дамымайды.

Сөйлеу тілі мүшелері әрекетінің қозғалуларының дамуы қол саусақтарының нәзік қимылдарының дамуымен тығыз байланыста болғандықтан, бала қолының ептілігін толық жетілдіру, түзету — тәрбие жұмысын жүйелі жүргізуді қалайды.

Ұлттық ойындар – ата-бабамыздан бізге жеткен мұра сияқты өткен күн мен бүгінгі байланыстыратын баға жетпес байлығымыз, асыл қазынамыз, өнеріміз. Сондықтан оны үйренудің, күнделікті өмірде пайдаланудың пайдасы орасан зор. Ойын баланың алдынан өмірдің есігін ашып, оның шығармашылық қабілетін оятып, бүкіл өмірімен жалғаса береді. Ойын сан ғасырлар өтсе де адамзат баласына ақыл-ой жетекшісі, денсаулық кешілі, өмір тынысы болып қала береді.

Дидактикалық ойынның негізгі мақсаты баланы қызықтыра отырып, жаңа сабақты немесе өткен материалды берік меңгерту болып табылады. Дидактикалық ойындар барысында балалардың есте сақтау, көру, сезіну, қабылдау, ойлау, сөйлеу процестері дамып, заттарды пішініне, көлеміне қарай іріктеуге әр түрлі қимылдарды орындауға үйренеді. Оқушылардың қызығушылықтарын туғызатын, ойын әрекетінің ең негізгі түрінің бірі- дидактикалық ойындар .

Оқыту тәжірибесінде дидактикалық ойындардың бірнеше түрі қалыптасқан. Атап айтқанда, **түзете-дамыта оқыту** төмендегі ойын түрлері жиі пайданылады. «Қай әріпті жоғалттым», «Қай буынды жоғалттым», «Бос торкөзді толтыр», «Қызықты торкөз», «Сөйлем қуаласпақ», «Тыныс белгісін тап», «Екі-екіден жұпта», «Кім тапқыр», «Сөз ойла-тез ойла», «Ойлан, тап», «Кім шапшаң?», «Қай дыбыстан басталады», «Қағып алып, жауабын айт», «Сиқырлы сандық».

Сюжеттік-рөлдік ойын - бұл өмірлік жағдайлардың белгілі бір мінез-құлық немесе эмоционалдық жақтарын меңгеру ниетінде алдын-ала бөлінген рөлдер арқылы қатысушы топтардың сахналап ойнауы.

Рөлдік ойындар шағын топтарда (3-5 қатысушы) жүргізіледі. Қатысушылар карточка арқылы (тақтада, қағаз парақтарда және т.б.) тапсырма алады, рөлдерді бөледі, жағдайды ойнайды және барлық топқа ұсынады (көрсетеді). Тәрбиеші балалардың мінез-құлқын ескере отырып рөлді өздері бөледі. [5,66]

Түзете-дамыта оқыту сергіту ойындарын өткізудің маңызы зор. Олар - оқушылардың шаршамауына, демалуына әсер етеді.

Ойын-балалардың оқуға деген ынтасын арттыратын құрал. Оларды жалықтырмай әр түрлі ойын ұйымдастыру арқылы біз қызықты өткізуге тырысамыз.

Тәрбиеші балаларға түзете оқу-тәрбие үрдісінде түрлі ойындарды пайдаланып, олардың танымдық белсенділігін арттыратындай тапсырмалар беріп отырса, онда балалардың ынтасы артып, танымдық үрдістері мен психологиялық қасиеттерін дамытып, психикалық дамуы тежелген балаларды өз жасындағы балалардың даму деңгейіне жеткізуге болады.

Әдебиеттер:

1. Казенова Г Ойын арқылы оқыту. //Бастауыш метеп, 2001, №4 12-13б.
2. Подласый И.П. Педагогика. Москва, 2002.
3. Қайыпова Ш. Танымдық белсенділік тәсілдері. // Қазақстан мектебі, 2005, №2, 32-34бет.
4. Исаев С., Мұқышева М. Қазақ тілі. Дидактикалық материалдар. , Алматы, Атамұра, 2002, 112бет.
5. Жұмабаева А.Е.Әбдрахманова Ж.Қ. Қазақ тілі. Дидактикалық материалдар. Жалпы білім

ОЙЫН – ӘРЕКЕТІ АРҚЫЛЫ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН АРТТЫРУ

ҚМҚК «Алпамыс» балабақшасы
Тәрбиешісі Абиљжанова А.С.

Ойын – мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті. Сұлтанмахмұт Торайғыров «Балалықтың қанына ойын азық» деп бекер айтпаған. Өйткені, ойын үстінде баланың бір затқа бейімділігі, мүмкіндігі және қызығуы анық байқалады. Ойын мазмұны мен түріне қарай: мазмұнды-бейнелі, қимыл-қозғалыс, дидактикалық, құрылыс, кейіптендіру ойындары болып бөлінеді. Мазмұнды-бейнелі ойында балалар ойын мазмұнын түсінікті етіп жеткізуге тырысады, оған қажетті құрал-жабдықтарды табуға талпынады, оларды дайындау үшін еңбектенеді, ал еңбек ұжымдық іс-әрекетке біріктіреді және шығармашылық іс-әрекетке бағдарлайды, балалардың өзара қарым-қатынасын реттеп, олардың бойында адамгершілік сапаларды қалыптастырады.

Білім беру саласында оқушылардың әр пәнді игеруге деген құлшынысын арттыру үшін жаңа педагогикалық технологияны тиімді пайдалану қажет, себебі жаңа технологияларды қолдану мұғалімдер мен оқушылардың мүмкіндіктерін кеңейтіп, пәнге деген қызығушылығын арттырады. Сондықтан қазіргі педагогика ғылымы – баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын шығаруға ұмтылуда.

Сол технологиялардың бірі – ойын технологиясы. Педагогикалық ойындар технологиясы дегеніміз – педагогикалық жұмысты ойын түрінде ұйымдастырудың әдістері мен тәсілдерінің жиыны. Ойын түріндегі жұмыстар сабақ үстіндегі қолайлы деген жағдайларда пайда болып, оқушыларды қызықтырушы құрал ретінде қолданылады. Баланы тәрбиелеуде ойын технологиясының берері мол. Ойын кезінде жеке тұлғаның өзін – өзі басқару қабілеті жетіліп, қалыптасады.

Ойын бала тілінің дамуына ықпалын тигізіп, таным белсенділігінің дамуына жол ашады. Қай бала болмасын ойынмен өседі, өйткені бала табиғатының өзі тек ойынмен байланысты. Ойын үстінде бала еш нәрсеге тәуелсіз. Ол өзін еркін ұстайды. Ал еркіндік дегеніміз барлық дамудың баспалдағы, бәрін білуге деген талпынысы мен құлшынысы. Баланың білуге деген құштарлығы, сөйлеуі ойын үстінде қалыптасады. Сөздік қорды дамыту ісін ұйымдастыру жұмысында ойын сабағы ең негізгі орын алады. Тәрбиеші бақылау, заттарды қарау, сурет қарау, жұмбақ шешу және құрастыру, саяхат, ойын-сабақтарын ұйымдастыру барысында балалардың сөздік қорларын дамытады. Арнайы ойын-сабақ және сабақ мазмұнына қарай танымдық, дамытушы ойындарды, тапсырмаларды қолдану, балаларды заттарды бір-бірімен салыстыруға, оларды қасиетіне қарай ажыратуға және оны танып білуге үйретеді. Сөйтіп бала топтағы жасына сәйкес бағдарламалық міндетті меңгереді. Ойын ұйымдастыруда тәрбиеші өзі жетекші бола отырып, балаларды ойнай білуге, ойын ережесін сақтауға, әрі оларды ойната отырып, ойлануға бағыттайды, заттың атын немесе қасиетін есінде сақтап қалуға жол ашады, ойынға қызықтыра отырып зейінін, қиялын дамытады. Сонымен қатар ойын барысында бала үлкендермен, өз құрбыларымен қарым-қатынас жасайды. Әр бала өз жетістігіне қуанып, мәз болады. Сондықтан да ойын-тапсырмаларды таңдауда және іріктеуде балалардың жас және жеке ерекшелігін ескерген жөн. Тәрбиеші балалармен ойынды (заттармен, үстел үсті және сөздік ойын) үш түрлі етіп өткізуіне болады. Заттармен ойналатын ойын ойыншықтарды, табиғи заттарды қолдану арқылы өтіледі. Мысалы: «Дәл осындайды тауып ал», «Салыстыр да, атын ата», «Қай ағаштың жапырағы», «Бірдей ойыншықты тап», «Қайсысы көп, қайсысы аз», т.б. Үстел үсті ойынын ұйымдастыруда домино, лото, суреттер қолданылады. Мысалы: «Суретті құрастыр», «Қандай затқа ұқсайды?», «Қай сурет тығылды?», «Бір сөзбен ата», «Кім байқағыш»,

«Қиылған суреттер», «Ұқсасын тап», «4-ші не артық?», «Есінде сақта». Ал сөздік ойын арқылы сөзді орынды қолдана білуге, дұрыс жауап айтуға, сөз мағынасын түсінуге, орынды сөйлеуге үйренеді. Мысалы: «Сөз ойла», «Сөз құра», «Жұмбақ ойла», «Жақсы-жаман», «Жалғастыр», «Үш сөз ата». Сонымен қатар балалардың сөздік қорларын дамыту жұмысына ойындарды қолданумен қатар, «Пішіндер көрмесі», «Өрнекті есінде сақта», «Қиын жолдар», «Суретті жалғастыр», «Биші адамдар», «Көңілді таяқшалар» тәрізді жаттығу тапсырмаларды да пайдаланып отыру өз нәтижесін берді. Бұл аталған жаттығу, тапсырмалар балалардың сөздік қорын дамыта отырып, таным белсенділіктерін және саусақ бұлшық етін дамытады. Жалпы ойынды ұйымдастыру ойынды өткізуге әзірлік, ойынды өткізу, ойынды талдау сияқты үш бағытты қамтиды. Ойынға қажетті құрал, заттарды даярлау ойынды өткізуге әзірлік болып табылады. Балаларды ойынның мазмұнымен таныстыру ойынды өткізу болып табылады.

Мектепалды даярлық сыныптарында сабақтың өн бойы ойын әрекерін ұйымдастыру арқылы жүзеге асады. Себебі, 5 – 6 жасар бала сабақ оқығаннан гөрі ойын ойнағанды қалайды, зейіні тұрақсыз, бір іспен ұзақ уақыт шуғылдана алмайды. Бала ойынмен өседі. Ойында баланың қарым – қатынасы кеңейіп, таным қабілеті өседі, мінез – құлық қалыптасады. Ойын баланың даму құралы, таным көзі, білімділік, тәрбиелік, дамытушылық, мәнге ие бола отырып, адамның жеке тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді. Көп ойнаған адамның дүниетанымы кең, жаны таза, жүрегі нәзік сезімтал тұлға болмақ.

В.А.Сухомлинский «Ойынсыз ақыл ойдың қалыпты дамуы жоқ және олай болуы мүмкін емес. Ойын дүниеге ашылған үлкен жарық терезе іспеттес, ол арқылы баланың рухани байлығы жасампаз өмірмен ұштасып айналадағы дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз – ұшқын, білуге құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты» деген.

Ойындарды әрбір сабақта түрлендіріп қолдануға болады, көрнекіліктер тартымды болса балалар қызыға қатысады. Оқу процесін ширатады, баланың оқуға деген ынтасын арттырады, сабақ қызықты өтеді. Ойын белгілі бір қабілеттерінің қосындысы, оны былай көрсетуге болады: зейін + қабылдау + ес + ойлау + қиял.

Зейін

Қажетті ақпаратты алу және артығын ығыстыру үдерісін сипаттайтын маңызды қасиет. Ол нақты қасиеттерге ие: көлемі, тұрақтылығы, шоғырлануы, таңдамалылығы, бөлінуі, алмасуы және ырықтылығы. Айтылған қасиеттердің әрбіреуі бұзылса, баланың мінез – құлқы мен іс – әрекетіне ауытқушылықтар болады. Зейін бөлу қабілеті нашар дамыған, бала бір уақытта бірнеше жұмысты қатесіз орындай алмайды. Зейін ырықтылығы жеткіліксіз, тағы басқа ауытқулар.

Осындай кемшіліктерді болдырмау үшін арнайы ұйымдастырылған жұмыстар қажет. Мұндай жұмыс екі бағыт бойынша жүруі тиіс:

Зейіннің негізгі қасиеттерін жаттықтыратын арнайы жаттығуларды қолдану.

Жеке тұлға қасиеті ретінде зейінділікті қалыптастыру жаттығуларын қолдану.

Қабылдау

Қоршаған әлем туралы ақпараттың шамамен 80%-н бала көру арқылы қабылдайды. Мектепалды даярлық жастағы балаларда көріп түсіну және қабылдаудың рөлі зор. Балаларда барлық талдағыштардың түрлері едәуір қалыптасқан, олардың негізінде сезімталдық түрлері дами түседі. Қабылдаудың дамуы мектепалды даярлық жасына дейінгі балаларға объектінің қасиеттерін тануға, бір затты екіншісінен ажыратуға, олардың арасындағы байланыс және арақатынастың бар екенін анықтауға мүмкіндік береді.

Ес

Мектепалды даярлық кезең есте сақтау және қайта жаңғырту қабілеттерін дамытуды күшейтумен сипатталады. Ес мектепалды даярлық жастағы балаларда ырықты сипат түрінде болады. Балалар өз алдарына есте сақтау міндетін қоя алмайды және ересектер мұндай тапсырманы қайта жаңғыртпайды. Сондықтан жаңа білім бала үшін қандай да бір маңызы болуы керек – осы ақпарат оның қызығушылығын қаншалықты оята алса, оны соншалықты

жақсы есте сақтайды. Есті дамыту және ынталандыру арнайы жаттығулар мен ойындар ықпал етеді.

Ойлау

Баланың ойлауы – ересектердің ойлануынан ерекшеленетін басты күрделі процесс. Балалардың ойлауы белгілі кезеңдерде қалыптасады:

1-Кезең. Көрнекілік – әрекетті ойлау. Бала өз іс – әрекетіне қарапайым тапсырмаларды орындайды – айналдырады, тартады, ашады, басады. Іс жүзінде ол себеп – салдар байланыстарды анықтайды, өзінше жасап көреді, қателеседі.

2-Кезең. Көрнекілік – бейнелі (Нақты – заттық) ойлау. Бұл кезеңде балаға қолымен әрекет жасаудың қажеті жоқ, ол егер қандай да бір әрекет жасаса, не болатынын бейнелі (көрнекілі) елестетуге қабілетті.

3-Кезең. Сөздік – логикалық (абстрактілі — логикалық) ойлау. Балалар үшін ең күрделі – ойлау процесі. Мұнда бала нақты бейнелермен емес, керісінше, күрделі анық түсініктермен, айтылған сөздермен әрекет жасайды.

Қиял

Мектепалды даярлық жастағы кезеңде қиял функциялары аса белсенді дамуымен ерекшеленеді. Ол балаларға ертегідегі бейнелер мен оқиғаларды шынайы қабылдауға мүмкіндік береді. Психикалық бейненің кез келген формасы сияқты фантазияны дамытудың позитивті бағыты болуы керек. Ол енжар арманшылдыққа ұласып кетпей, шындық өмірді қиялданумен ауыстырып алмай тұрғанда, қоршаған ортаны жақсы тануға, жеке тұлғаның өзіндік ашылуына және өзіндік жетілуіне көмектесуі керек.

Қорытынды:

Қорытындылай келе, балалардың белсенді іс – әрекеті дамытудағы ойындар, жаттығулар, еркін ойындар, танымдық тапсырмалар арқылы балалардың бастамашылығын, байқампаздығын, белсенділігін, даралығын, дарындылығын, қабілетін, шығармашылығын дамыта отырып бала бойына құзырлылықтарын қалыптасуында: мейірімділік, инабаттылық, сұлулық, жақсылық, еркіндікке дағдыларын таба білу.

Балаларды бір – бірімен, үлкендермен жағымды қарым – қатынаста, ұйымдаса ойнауға, өзгенің пікірімен санасуға, тәртіпті болуға, жеке өз бетінше әрекет етуге, емін – еркін демалуға тәрбиеленеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- Тіл дамыту әдістемелік құрал. Алматы кітап 2008
2. К.С.Құдайбергенова Құзырлылық білім сапасының критерийі:әдіснамасы және ғылыми теориялық негізі. А.,2008.
3. Б.Р.Аймағанбетова, А.А.Бейсенбаева. Жеке адамның дамуы. Алматы 2010ж.
- Жас ерекшеліктеп педагогикасы. Қ.Р.Б.және ғылым министірлігі С.А. Мусаева, Т.Б. Бегалиев «Фолиант» баспасы Астана-2012
- Мектепалды даярлық №2 2011
- Қ.Р.Б.және ғылым министірлігі «Мектепке дейінгі балалық шақ» республикалық орталығы «Ойнайық та, ойлайық»

ОЙЫН АРҚЫЛЫ БАЛАНЫҢ ТІЛІН ДАМУ

Менисова Женисгуль Бирликқызы
жоғарғы білімді, II -санатты КМҚК №150 «Таңшолпан» балақшасының әдіскері

Мақсаты:

Балаларға ойын элементтерін үйрету арқылы, ойөрісін дамыту. Жаңа технология элементтерін пайдалана отырып, балаларды адамгершілікке, инабаттылыққа тәрбиелеу.

Баланың ойын ұштай түсіп, ұстамдылыққа, еңбектену білуге тәрбиелеу. Балалардың сөздік қорларын молайту, ойынға деген қызығушылығын арттыру.

Міндеттері:

Балалардың

дидактикалық материалдарды қалыптастыруда ойлау қабілеттерін арттырып, ақыл – ойын дамыту; дидактикалық материалды түсіндіру кезінде күнделікті өмірмен байланыстыра отырып, тақырыпқа сай тәрбиелеу; шығармашылықпен байланысты практикалық біліктер мен дағдыларды қалыптастыру, сөйлеу мәдениетін дамыту.

«Ойын баланың алдынан өмір есігін оның шығармашылық қабілетін дамытады. Ойынсыз ақыл ойдың қалыптасуы мүмкін емес».

(В. А. Сухамлинский).

Баланың өмірге қадам басқандағы алғашқы қимыл әрекеті – ойын, сондықтанда оның мәні ерекше. Ойын өсіп келе жатқан бала ағзасына ауадай қажет. Ойын арқылы баланың дене құрылысы жетіліп, өзі жасаған қимылына сенімі артады. Баланың бойында ойлау, тапқырлық, ұйымдастырушылық, шыдамдылық, белсенділік қасиеттер қалыптасады. Ойын дегеніміз – жаттығу, ол арқылы бала өмірге әзірленеді. Ойын – мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті.

Ойында әр баланың ұстанымы белсенді болады: ол өзі ойнағысы келгенде және ойынға қызыққанда ойнайды, ойнауға керек жолдасты белсене іздейді, олармен белгілі қарым-қатынаста болады. Балалар ойынды өздері ойлап табады, ұйымдастырады, өздері ойнайтын топ құрады, олардың құрамын да өздері өзгертеді. Балалар ұжымдық ойнау кезінде топтасады, сөйтіп олардың арасында жолдастық қатынастар қалыптасады. Мұндай ойындар мен жаттығулар, қызығы да құпиясы мол танымдық ойын тапсырмалар арқылы балалардың танымдық қызығушылықтары артады, ізденгіштікке, тапқырлық пен алғырлыққа, ұшқыр ойлай білуге, табандылыққа үйретеді, құрбыларымен жағымды қарым-қатынас жасау дағдыларын меңгертеді. Сондай-ақ ой-өрісті кеңейтіп, балалардың зерделі тынығуларына мүмкіндік береді.

Ойын баланың дүниетанымын кеңейтумен қоса, мектеп жасына дейінгі баланың жеке басының дамуына игі ықпалын тигізетін жетекші құрал. Бала ойын арқылы өзінің күш-жігерін жаттықтырады, қоршаған орта мен құбылыстардың ақиқат сырын ұғынып, еңбек дағдысына үйрене бастайды. Өйткені алдымен ненің болсын бастар қайнар көзі болатын белгілі. Демек, ойынды бар өнердің бастауы деп білеміз. Ойын үстінде бала өзін еркін ұстайды, ал еркіндік дегеніміз барлық дамудың баспалдағы.

Ойын – бір жағынан баланы бірден қуаышқа бөлесе, екінші жағынан ойын әрқашан болашаққа бағытталған. Өйткені ойын барысында келешек өміріне ықпал ететін рухани адамгершілік сезім, қасиеттер мен дағдылар, икем қалыптасады. Баланың ойын кезіндегі қимыл-қозғалысы дене бітімін жетілдірсе, ал қарым-қатынастағы пайымдаулары өзіндік таным-түсінік, мінез-құлық әдептерін бекітуіне әсер етеді. Бала ойын арқылы бір әрекеттен екінші әрекетке ауыса отырып, өзіне түрлі ақпараттар алады, дүние сырын ашады. Мектеп жасына дейінгі баланы дамытатын, өсіретін әрі тәрбиелейтін негізгі әрекет-ойын.

Ойынның түрлері өте көп. Мысалы: рөлдік ойындар, денешынықтыру ойындары, сюжеттік ойындар, дидактикалық ойын элементерін пайдаланудың маңызы өте зор. Дидактикалық ойындар баланың ақыл-ойын дамытып, сабаққа деген

қызығушылығын

арттырады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың зейіні тұрақсыз, импульсивті болғанымен, кабылдау есте сақтау мүмкіндіктері жақсы дамыған.

Тіл дамыту, сауат ашу сабақтарында да ролдік сюжеттік ойындарды қолдануға болады. Сюжетті-рөлді ойында бала ойын мазмұнын түсінікті етіп жеткізуге тырысады, оған қажетті құрал-жабдықтарды табуға талпынады, оларды дайындау үшін еңбектенеді, ал еңбек ұжымдық іс-әрекетке біріктіреді және шығармашылық іс-әрекетке бағдарлайды. Сюжетті-рөлді ойындарда балалар ересектердің өмірі мен іс-әрекетін қайталайды. Олардың қарым-қатынасын көрсетеді. Мысалы: «Дүкенде», «Дәрігерде», «Кітапханада», «Қонақта» және т.б ойындарды ойнау барысында үлкендерге еліктей отырып, олар өз рөлін және ойын логикасын жасайды. Мысалы, сатып алушының рөлінде бала өзінің алғандары үшін ақша төлемей кетуге болмайтындығын түсінеді. Дәрігердің рөлі оны шыдамды болуға және ауруға талап қоя білу және тағы басқаға да міндеттейді. Сонымен қатар, бұл ойындар балаларды кішіпейілдікке, басқармашылдыққа тәрбиелейді. Балалардың сөздік қорын молайтып, тіл байлығын дамытады.

Дидактикалық ойындарды оқыту процесінде кеңінен пайдалана отырып балалардың тілін дамытудың тиімділігін арттыруға болады. Әрбір ойынның өзіндік ережесімен ойнау тәртібін біліп, рөлдік сипатын сақтап, дұрыс ұйымдастыра білу қажет. Ол балалардың білімге деген ынта-ықыласын оятып. Танымалдылық белсенділігін арттыруға үлкен жол ашады. Дидактикалық ойындардың мазмұны мыналарды қамтуы тиіс. Олар: -дидактикалық ойындар нақты, қысқа, қызықты тартымды болуы міндетті; -дидактикалық ойындарға тапсырмалардың біртіндеп күрделенуі және олар ақыл-ой іс-әрекетінің тәсілдерін меңгеруге ықпал ету қажет; -ойындардағы тапсырмалардың әр түрлі тәсілдермен орындалуын қадағалау және оқытудың тәрбиелік ықпалын күшейтуге ықпал етуі керек; -дидактикалық ойын тәрбиеленушінің жас ерекшелігіне, бағдарламадағы материалдарға оның ішіндегі нақты сабақтың мазмұнына сай болып, тапсырманың мәнін ашу керек.

Дидактикалық ойындарда қолданылатын материалдар мен көрнекіліктер қарапайым болып, олардың жасалу мен дайындалуы тез әрі жеңіл болуы шарт. Тәжірибеден байқағанымыздай, дидактикалық ойындарда балалардың сөйлеу, ойлау, есте сақтау қабілеті дамиды. Бұл ойындар алған білімін бекітуге ықпал жасайды. Дидактикалық ойындарға «Қуыршақты киіндір», «Не жоқ?», «Тап», «Жоғары-төмен», «Сиқырлы сандық», «Ғажайып қаржын», «Тез ойлан», «Көршілер», «Орынды тап», «Қай вагонға мінемін?» т.б ойын түрлері оқушының сабақта тапсырманы орындау кезінде қызығушылығын туғызып, белсенділігін арттырады.

Ойын жаттығулар жүргізілсе де, сабақта көп уақыт алмайды. Олар баланың белгілі бір қабілетін жетілдіруге бағытталған. «Кім не істеді?» «не қалай дыбыстайды?», «Қай дыбыстан басталады?» осындай ойындарды түрлендіріп отырудың пайдасы зор. Дыбыстарды дұрыс есту мен айтуға төселген бала дұрыс оқу мен жазуға тез бейімделеді.

Балалардың тілін дамытуды қимыл-қозғалыс ойынының орны ерекше. Қимыл-қозғалыс ойын белгілі бір іс-әрекеттен тұрады. Бұл ойын түрі оқушының барлық психологиялық қабілетін дамытады. Қимыл-қозғалыс ойындар өзінше баланың өмірге деген көзқарасын қалыптастыруына әсерін тигізеді. Қимылды ойында балалар санамақтар, өлеңдер, тақпақтар қолданады «Ұшты ұшты», «Ормандағы аю», «Мысық пен торғайлар». Ұлттық ойындар: «Ақ сандық, көк сандық», «Екі аяз», «Асық ойыны», «Арқан тарту», «Аңдардың айтысы», «Орамал тастамақ».

Мысалы: «Ақ сандық, көк сандық» атты ойында балалар мынандай өлең сөздерін жаттайды:

«Ертең	ауылым	көшеді,	
Уық	бауын	шешеді,	
Қара	қойым	қашады	
Құмалағын		шашады...	
Ақ	сандық,	көк	сандық

Арқан тарт, кілем арт!»
-осындай қимылды ойындар балаларды шапшаңдыққа ептілікке тәрбиелейді және ой-өрісін, тілдерін дамытады.

Құрылыс ойындары арқылы да балалардың тілдерін дамытуға болады. Бұл ойында әдемі ғимараттар құрылысын жасап, оның бояуларының бір-бірімен келісімді болуын жоспарлайды, қадағалайды, құрылыс материалдарын пішіні, түсі бойынша симметриялы орналастырылып, оларды көлемі (кең, тар), биіктігі(биік, аласа) бойынша салыстырылады. Ойын барасында шығармашылық танытып, жаңа мазмұн ойластырып, белсенділік көрсетеді. Өзінің және жолдастарының тұрғызған құрылысының сапасына баға береді.

Балалардың тілін дамытуда кейіптендіру ойындарының маңызы зор. Балаларға таныс ертегі, әңгіме негізінде құрылады. Мысалы: «Қуыршақтар театры», ертегілерді рөлге бөліп ойнау. Жан дүниесіне жарқын рөлдерді өздері орындауға талпынады. Мұндай ойындарда ауыз әдебиеті үлгілері пайдаланатындықтан, олар балалар өміріне жарқын сезім, қуаныш, белсенділік, шығармашылық енгізеді, тілін дамытады. Осындай қасиеттер тәрбиеленушінің тұлғасының қалыптасуына маңызды рөл атқарады.

Алты жасар балалардың қолының бұлшық еттерімен саусақтарының әлсіздігі (қарым-қатынас үйлесімділігі, оралымдығы мен қимылының шапшаңдығы) жоғары деңгейде дамыған. Әр бес саусақ адамның негізгі бес ішкі органның қызметіне қатысты барлығын ересек (басбармақ-бастың, шынашақ-жүректің, сұқ саусақ-асқазанның, ортан қол-бауырдың, аты жоқ саусақ-ішектің) саусақтар қызметі арқылы баланың шаршағанын бәсеңдетіп, негізгі органдар жұмысын жақсартуға болады. Мысалы «Қуырмаш» ойыны:

Қуыр, қуыр, қуырмаш	Бас	бармақ	балалы	уйрек,		
Тауықтарға	тары	шаш	Ортан	терек, шылдыр		
Кішкен				шүмек бөбек.		
Сен,	тұр-қойыңа	бар!	Мына	жерде	кұрт	бар,
Сен,	тұр-қозыңа	бар!	Мына	жерде	май	бар...
Сен,	тұр-жылқыңа	бар!	Мына	жерде	қытық	бар...
Сен,	тұр-түйеңе		бар!		Қытық, қытық...	
...Ал		сен				алаңдамай
Қазан		түбін				жалап
Үйде						жат!

-деп ойын арқылы балалардың денсаулықтарын көңіл бөліп, тілдерін дамытуға және көңілін көтеруге болады.

Ойын баланың жан серігі, қай бала болмасын ойнап өседі, ойын, сырттай қарағанда, қиындығы жоқ, оп-оңай көрінуі мүмкін. Ал іс жүзінде бала үшін ойынға қатысты басқалармен тіл табысып, өзінің ойлаған ойын іске асыру оңай емес. Ойынға зер салып, ой жүгіртіп қарар болсақ, сол ойындардан үлкен де мәнді – мағыналы істер туындап өрбитінін байқаймыз, өйткені ең алдымен не нәрсенің болсын жол бастар қайнар көзі болатыны белгілі.

Аталған ойындары қолдану барысында менің байқағаным, ойын-кезінде бала мінезі ашылып, өз білгенімен бөлісіп, «Мен» деп өзін жеке тұлға ретінде көрсетіп, оның бойында достарына, тобына, командасына деген ерекше сезім пайда болады. Бүлдіршіндер өз ойын еркін жеткізе алады, сабаққа белсенділікпен, қызығушылықпен қатысады. Әр сабақта балалар өз пікірлерін айтып, қойылған сұрақтарға дұрыс жауап бере алады. Баланы ана тілінде дұрыс сөйлеуге үйрету арқылы, олардың бойындағы тілдік мәдениетін қалыптастыруды осылайша жүзеге асыруға болады.

Ойын кезіндегі баланың психологиялық ерекшеліктері: бала ойланады, эмоциялық әрекетке ұшырайды, белсенділігі артады, ерік қасиеті, қиял елестері дамиды. Мұның бәрі баланың шығармашылық қабілеті мен дарынын ұштайды. Ойын үстінде бала бейне бір өмірдің өздігіндей қуаныш, реніш сезімге бөленеді. Ойын арқылы балалардың сөйлемдерді айту, сөйлем құрай білу, сурет бойынша әңгіме құрап айта білу, сондай - ақ әр баланы сөйлете отырып өз ортамен қарым - қатынасқа түсіп ашылуына себеп болады.

Ойындарда күтілетін нәтижелер:

1. Ойын - тәрбие құралы, ақыл - ойды, тілді ұштастырады, сөздік қорды молайтады, өзін қоршаған ортаны танып, мейрімділік сезімге тәрбиелейді.
2. Еркін мінез – қасиеттерін бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдіреді.
3. Ұжымдық сезім әрекеттері өсе түседі.
4. Эстетикалық тәрбие беру құралына айналады.
5. Еңбек тәрбиесін беру мақсаттарын шешуге мүмкіндік береді.
6. Дене күшінің жетілуіне көмектеседі.

Демек, ойын баланы жан - жақты жарасымды тәрбиелеудің психологиялық және физиологиялық негіздері болып табылады. Ойын баланың көңілін өсіріп, бойын сергітіп қоймай, оның өмір құбылыстары жайлы танып түсінуге де әсер етеді. Балалар ойын арқылы тез тіл табысып бір – бірімен жақсы қатынаста болады. Ойын үстінде де бала өз денсаулығын қимыл арқылы нығайтады. Ойынның қандай түрі болмасын атадан балаға яғни ұрпақтан ұрпаққа ауысып отырады. Халық ойындары өмір қажеттіліктерінен туады. Психологиялық жақтан денсаулықты нығайтуға негізделген.

Қорыта келе айтқанда: Ойын мектепке дейінгі балалардың негізгі іс - әрекеті. Ойын балалар өмірінің нәрі, яғни оның рухани жетілуі мен табиғи өсуінің қажетті алғы шарты. Ойын арқылы балалар қоғамды тәжірибені меңгереді, өзінің психологиялық ерекшеліктерін қалыптастырады. Бір сөзбен айтқанда, ойын баланың жан - жақты дамуын көздейтін, оның тілін жаттықтыратын, қимыл - қозғалысын жетілдіретін, белсенділігін арттыратын, басқа адамдармен қарым - қатынасын реттеп, құрдастарымен ұйымшылдығын арттыруға негіз болып табылады. Ойын - бала үшін біліктіліктің қайнар көзі. Сондықтан жас өрендер ойнай отырып ойлай білсін.

1. Бүлдіршіндерге арналған тілашар. Әдістемелік нұсқау.
2. М.Жұмабаев Педагогика – Алматы: Рауан 1993 ж. – 112 б.
2. Керімбаев Р., Керімбаева Б. Дидактикалық ойындар «Қазақстан мектебі» №1,2006ж
3. Темірбеков А., Балаубаев С. – Психология Алматы 1996 ж – 230 б.
4. Федоренко – Мектепке дейінгі балалардың тілін дамыту
5. Ядэшко – Мектепке дейінгі педагогика

ОЙЫН АРҚЫЛЫ БАЛАРДЫҢ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУЫ

Кульжанова А.Ж
КГКП № 16 д/с Алтынай

Ойын – мектеп жасына дейінгі кезеңде басталып, адаммен өмір бойы ілесіп жүретін ерекше қызмет түрі. Қазақ халқында «баланы ойын өсіреді» деген даналық сөз бар. Бала ойнап жүріп ойланады, жүйкесі тынығады, көңілі өсіп, ойы сергиді, денесі шымырланады. Ойын арқылы тұрмыс-салт, әдет-ғұрып, ұлттық ерекшелік, дәстүр жайлы танымы, түйсігі қалыптасады. Ойын – баланың жан серігі. Қай бала болмасын ойнап өседі. Ойын сырттай қарағанда қиындығы жоқ, оп-оңай көрінуі мүмкін. Ал іс жүзінде бала үшін ойынға қатысты басқалармен тіл табысып, өзінің ойлаған ойын іске асыру оңай емес. Ойынға зер салып, ой жүгіртіп қарар болсақ, сол ойындардан үлкен де мәнді-мағыналы істер туындап өрбитінің байқаймыз. Өйткені, ең алдымен не нәрсенің болсын жол бастар қайнар көзі болатыны белгілі. Сон-дықтан да ойын – бала бойындағы қандай да болмасын бір өнердің бастауы деп білеміз. Өйткені, болашақ ел қорғаушы батыр, жауынгер, халық қайраткерлерінің нышаны ойын үстінде көрінеді. Сол ойын арқылы шынығып, өзінің бойындағы табиғи дарының шыңдай түседі. Жазушы Е.А. Аркин өз сөзінде былай деген екен: «Балаға қуаныш сыйлай

отырып, оқыта-тәрбиелеуге міндеттіміз». Балаға білім беруде ойын арқылы жан-жақты дамыту жүйесін құру проблемасы туып отыр. Білім жүйесін жаңаша ұйымдастыру кезінде баланы дамыту, қалыптастыру сапалы білім беру үрдісін дұрыс ұйымдастыру қажеттілігі тууда. Мектепке дейінгі білім беру мекемесінде оқу-тәрбие үрдісін іске асырудың бір жолы балаларды ойын арқылы оқыта отырып дамыту. Біздің тобымызда ойын арқылы оқытуды жаңаша ұйымдастыру дәл қазіргі уақытта қажет деп отырмыз. “Ой-ойыннан басталады” десек, баланың ойын жетілдіріп сабаққа қызығуын, белсенділігін арттыру үшін тәрбиешілер қолданатын басты әдісі ойын болуы керек. Ойын- бала үшін оқу да, еңбекте. Ойын-айналадағы дүниені танудың тәсілі. Ойын балаларға өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңу жолын үйретіп қана қоймай, ұйымдастырушылық қабілетін қалыптастырады. В. Сухомлинский: “Ойынсыз ақыл - ойдың қалыпты дамуы да жоқ және болуы да мүмкін емес, ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті, ол арқылы баланың рухани сезімі жасампаз өмірмен ұштасып, өзін қоршаған дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз – ұшқын білімге құмарлық пен еліктеудің маздап жаңар оты” деген ой айтады. Ойын екі түрлі уақыттық бағытты қамтиды: қазіргі және болашақ. Біржағынан бала бірден, осы мезетте қуанышқа бөленеді; екінші жағынан ойын әрқашан болашаққа бағытталған, өйткені ойын барысында тұлғаның келешек өміріне ықпал ететін сапалы қасиеттері мен іскерлік дағдылары қалыптасады. Ойында ең алғаш баланың дүниеге әсер етуді қажетсінуі қалыптасады және көрінеді, ойынның негізгі, жалпы мәні де осында. Ойын жөнінде айтылған философиялық көзқарастар әлем мәдениетімен тығыз байланысты. Сонау ерте замандағы эллиндік және римдік халықтар өмір сүрген дәуірдің өзінде-ақ ойынды балаларды тәрбиелеу құралына жатқызып, жауынгер ұландарды дайындау үрдісіне қосқан. Сондықтан да, қазіргі заман талабына сай бала тәрбие-сінде, балалар ойындарына ерекше мән беріліп отыруы тиіс деп, ойлаймыз. Егер, біз осы жобамызда жазғандай балалармен ойын арқылы жұмыс жасайтын болсақ, онда біз баланың құндылығын, жан-жақты білімді болуын дамыта отырып, мақсатқа жетер едік. Ойынмен ұйымдастырылған іс - әрекет балаларға көңілді, жеңіл келеді. Сондықтан ойынды іріктеп алуға нақтылы сабақтың мақсаты, мүмкіндіктерімен жағдайларын ескеруге ерекше назар аударған жөн.

Ойын – балалардың негізгі іс-әрекеті. Сұлтанмахмұт Торайғыров «Балалықтың қанына ойын азық» деп бекер айтпаған. Өйткені, ойын үстінде баланың бір затқа бейімділігі, мүмкіндігі және қызығуы анық байқалады. Ойын мазмұны мен түріне қарай: мазмұнды-бейнелі, қимыл-қозғалыс, дидактикалық, құрылыс, кейіптендіру ойындары болып бөлінеді. Мазмұнды-бейнелі ойында балалар ойын мазмұнын түсінікті етіп жеткізуге тырысады, оған қажетті құрал-жабдықтарды табуға талпынады, оларды дайындау үшін еңбектенеді, ал еңбек ұжымдық іс-әрекетке біріктіреді және шығармашылық іс-әрекетке бағдарлайды, балалардың өзара қарым-қатынасын реттеп, олардың бойында адамгершілік сапаларды қалыптастырады. Бала алған рөлдеріне сай кейіпкердің киімін киіп, қимылын, дауыс ырғағын мәнерлі жеткізуге тырысады, көркемдік сабақтардан (ән-саз, бейнелеу өнері сабақтары) алған білімдерін пайдаланады, қуыршақты ұйықтату үшін бесік жырын айтып әлдилейді, бейнелеу өнері сабақтарында жасаған ыдыс, үй жиһаздарын, қағаздан құрастырған заттарды ойын құралы ретінде пайдаланады. Мазмұнды-бейнелі ойынның ерекшелігі: оны балалардың өздері жасауында, ал ойын қызметі айқын өнерпаздық және шығармашылық сипатта болады. Бұл ойындар қысқа да, ұзақ та болуы мүмкін. Құрылыс ойынында бала сызық бойына әдемі үй құрылысын жасап, оның бояуларының бір-бірімен келісімді болуын қадағалайды. Құрылыс материалдарын пішіні, түсі бойынша симметриялы орналастырып, оларды көлемі (кең, тар), биіктігі (биік, аласа) бойынша салыстырады. Ойын барысында шығармашылық танытып, жаңа мазмұн ойластырып, белсенділік көрсетеді. Дидактикалық ойын барысында есту, көру, сезіну, қабылдау сияқты үрдістері дамып, балалар музыкалық ойыншықтар мен әр түрлі саздық аспаптардың дыбыс шығару ерекшелігін ажыратуға, заттарды пішініне, түсіне, көлеміне қарай іріктеуге, әр түрлі қимылдарды орындауға үйренеді. Ауызша ойналатын дидактикалық ойындарда сұрақ, өтініш, келісімді білдіретін дауыс ырғақтарына еліктеу қабілеттері жетіледі. Ертегі немесе әңгіменің мазмұны бойынша бөлек-бөлек

суреттерді пайдаланғанда оларды белгілі бір тәртіппен жинау үшін байқағыштық пен тапқырлық көрсетеді. Қимыл-қозғалыс ойынында балалар санамақтар, өлеңдер, тақпақтар қолданады. Бұндай ойындарда балалардың ептілігі, қимылдың әдемілігі дамып қалыптасады, кеңістікті, уақытты бағдарлауға үйренеді, батылдық, тапқырлық, қайраттылық, достық, жолдастық көмек, тәртіптілік, ойын ережесіне бағына білу сияқты адамгершілік сапалар тәрбиеленеді. Бала өмір құбылыстарына, адамдарға, жануарларға деген ынтасын, қоғамдық мәні бар іс-әрекетке деген құштарлығын ойын арқылы қанағаттандыратындықтан, ойынның қай түрі болсын балалардың адамгершілік тәрбиесінің дамуында маңызды рөл атқарады.

Баланың өмірге қадам басардағы алғашқы қимыл-әрекеті – ойын, сондықтан да оның мәні ерекше. Қазақ халқының ұлы ойшылы Абай Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма?» деп айтқандай баланың өмірінде ойын ерекше орын алады. Жас баланың өмірді тануы, еңбекке қатынасы, психологиялық ерекшеліктері осы ойын үстінде қалыптасады. Ойынды зерттеу мәселесімен тек психологтар мен педагогтар ғана емес, философтар, тарихшылар, этнографтар және өнер қайраткерлері мен бала тәрбиесін зерттейтін ғалымдар да шұғылданды. Көптеген балалар жазушылары бала ойынының психологиялық мәнін және ойынға тән ерекшеліктерді көркем бейнелер арқылы суреттегені де мәлім. Балалар ойынында кейде өлең-тақпақтар жиі кездеседі. Ол өлең-тақпақтардың негізгі мақсаты тапқырлыққа, шапшаңдыққа, ептілікке баулу, қиялына қанат беріп, ойын ұштау, өз бетімен іскерлікке, қысылған жерде дұрыс шешім қабылдауға тәрбиелеу. Бұған қоса кез-келген ойынның аяғында жеңу бар да, жеңілу бар. Жеңгендер әрі қарай өз биігінде қалуға тырысса, жеңілгендер айып тартады. Ол көбінесе тақпақ айту, ән салу, би билеу түрінде болады. Бұдан қай ойынның да түпкі нысанасы - балалардың бойында өнердің, білімнің, тәрбиенің нұрын себу, өлең, тақпақ айтуға төселдіру екенін аңғару қиын емес. Жалпы ойынның қандай түрі болмасын, атадан балаға, ұрпақтан- ұрпаққа ауысып отырады. Халық ойындары өмірлік қажеттіліктен туады да, психологиялық жағынан денсаулық сақтауға негізделеді. Тапқыр да алғыр, шымыр да епті, қайратты да қажырлы бала өсіруді армандамайтын отбасы жоқ. Демек ойынның өзі бала үшін біліктің, тәлімнің қайнар көзі болып табылады. Балаларға ұлттық ойындарды үйретіп, оған өзгеше әр беріп, жаңартып өткізіп отыруды ата-аналар, тәрбиешілер бір сәт те естен шығармағандары абзал. Өйткені жас өндіріс бүлдіршіндер ойнай да, күле де, ойлай да білсін!

Қорыта келгенде: дүниеге ұрпақ әкелген соң, оған дұрыс тәлім – тәрбие беру, әрбір ата – ананың парызы. Бүгінгі бала ертеңгі ел болашағы. Оларға сапалы білім, тәлім – тәрбие беру тек мұғаліммен ата – ананың еншісі. Мектеп жасындағы баланың адам болып қалыптасуы үшін мектеп пен отбасының парызы басын тең ұстауы қажет. Ендеше, ата – ана мен ұстаз өз перзентін мәдениетті адамгершілігі мол, білімді, құзіретті, ата салтын, ана тілін қастерлейтін ұлтжанды туындап отырса, біздің жобамыз осы мәселені шешуге қызмет ететін құрал деп санаймыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

- «Казахские детские игры» кітабы авторы: Молдагаринов Аскар Алма-Ата «Жалын» 1987 г.
 «Қазақтың ұлттық ойындары» кітабы авторы: Базарбек Төтенаев
 Алматы «Қайнар» баспасы 1994 ж.
 «Шынашақ» кітабы. Құрастырушылар – М. Әлімбаев, Қ. Баянбаев.
 Алматы «Балауса» 1992 ж.

1. Бала тәрбиесі, № 12, 2007ж.
2. Бала тәрбиесі, № 5, 2007ж.
3. Қазақстан мектебі, № 2, 2007ж.
4. Тәрбие құралы (мұғалімдер мен ата – аналар үшін), №4, 5.2007ж.
- «Қазақстан мектебі» журналы № 9-10 20

ОЙЫН ЭЛЕМЕНТТЕРІН АҒЫЛШЫН ОҚУ ҚЫЗМЕТІНДЕ ҚОЛДАНУ

Тяжина Ж.Б
КМҚК «Бәйтерек» балабақшасының тәрбиешісі
Қарағанды қ.

Қазіргі таңда еліміздің басшысы Н. Ә. Назарбаев алдымызға үш тұғырлы тіл; қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - қарым - қатынас тіл, ағылшын тілі - халықаралық тілді меңгеру жөнінде мақсат қойып отыр. Осыған байланысты қай тілді меңгерсек те оны әдемі, таза, шебер сөйлей білуіміз керек.

Көптілді оқыту-жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, баланы жан-жақты дамытатын, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін бүгінгі күннің ең басты талабы. Сондықтан баланы ерте жастан ағылшын тіліне бейімдеу қажет.

Бұл тілді үйренуде мектеп жасына дейінгі балалардан бастаған қолайлы. Неғұрлым көп естіп білуге ынталанған балалардың еске сақтау қабілеті соғұрлым жоғары дәрежеде дамиды. Ал ерте жастан балаға көңіл аудармай оның жан-жақты дамуына көмек жасамасақ оның ақыл-ой, қабылдау, есте сақтау қабілеті баяу дамиды. Себебі, баланың дамуы ерте жаста бастап қалыптасқандықтан, тілді үйрету мәселесін де ерте бастаған тиімді екені айтылуда.

Мектепке дейінгі жас – шет тілін үйренуді бастау үшін ең тиімді жас: осы жастағы балалар тіл құбылыстарына ерекше зеректерімен ерекшеленеді, өздерінің сөйлеу тәжірибелерінің мағынасына, тілдің «құпияларына» қызығушылық пайда болады. Олар өткен мәліметтерді жеңіл және тез есте сақтайды.

Ойын - адамның өміртанымының алғашқы қадамы. Сондықтан ойын арқылы балалар өмірден көптеген мәліметтер алып, дамиды. Ойынның басты шарты жеңіске жету болса, әр ойыншы өз қарсыласының мүмкіндігімен санасып, бір-біріне деген сенімділігін арттырады.

Ойын – ұйымдастыру тәртібі мен оқу қызметін өткізудің әдістемесі болып саналады. Сол арқылы балалар белгілі бір ағылшын лексикасының қорын жинақтайды, көптеген тақпақтар, әндер мен санауларды жаттайды.

Оқытудың ойын әдісі өте пайдалы болып келеді, өйткені балаларды ой еңбегіне бірте-бірте үйренуге мүмкіндік береді. Ойын әдісінің кеңінен қолданылуы ойынның бала қуанышының көзі ретінде ғана айқындалмайды, сонымен қатар ол оқыту міндеттерін шешудің ең негізгі жолы болып табылады. Ойындарды мектепке дейінгі балаларының оқу-іс-әрекеттерінде белгілі бір жүйемен пайдалану қажет. Ойынның міндеті баланың қызығушылығын туғызып, белсенділігін арттыратындай іріктеліп алынған нақты мазмұнымен анықталады. Ойындар жаңа тақырыптарды өткенде, сөздерді, грамматикалық материалды, тұрақты сөз тіркестерін пысықтыруға арналған жаттығулардың бір түрі ретінде пайдаланылады. Тәрбиеші ойындарды сабақ кезінде қолдануға ыңғайлы, ықшам, өткізілуі жағынан қарапайым түрлерін таңдап алғаны жөн. Таңдап алынған ойындар балалардың сөз байлығына, тілдік қорына сай болуы керек. Қандай да болмасын ойынды өткізу үшін тәрбиеші алдын ала жоспар құрып алуы қажет. Ол жоспар, әдістемелік тұрғыдан алып қарағанда мынадай шарттарға жауап беруі қажет:

- Ойынның өтілетін сабақтың тақырыбы мен мазмұны сәйкес келуі;
- Ойынға бөлінетін уақыттың нақты белгіленуі;

Ойынның ойналу түрінің топ болып ойнау, кішірек топ болып ойнау т. б. нақтылануы қажет;

Ойынға қажетті материалдардың түгел дайындалып қойылуы;

Қолданылатын сөздер, сөз тіркестері, мақал- мәтелдері, тақпақтар өлеңдердің таңдалынып алынуы; [2]

Ағылшын тілінде жұмбақтар, сөзжұмбақтар, лото, дидактикалық ойындар, бөлмедегі жиһаздарды орнына қою, дүкендерді аралау, телефонмен сөйлесу, т.б. түрінде ойналады.

Сонымен қатар мен өз тобымның балаларымен ағылшын тіліне деген қызығушылықтарын арттыру үшін ойын түрлерін, сергіту сәттерін, амандасу, қоштасу, санамақтарды балалармен бірлесе отырып жаттап және күнделікті іс- әрекетімде қолданамын.

Қызықты ойындардан кейін балалар тез серігіп, тапсырманы зор ықыласпен орындап, тәрбиешімен бірге қайталайды. Мысалы:

The Family (саусақтармен ойын)

This is our mother,
This is our feather,
This is our brother tall,
This is our sister,
This is our body,
Oh, how we love then all! [3]

The Finger Family (саусақтармен ойын)

Daddy finger2
Where are you?

How do you do? [3]

Here I am, here I am.
How do you do?
Mommy finger2
Where are you?
Here I am, here I am.
How do you do?
Sister, brother, baby finger2
Where are you?
Here I am, here I am.

Eat – don't eat

Мақсаты: Заттарды топтастыра білуге үйрету. Заттардың атауларын ағылшын тілінде атауды бекіту. Белсенді сөздікті дамыту.

Ойын барысы: Тәрбиеші балаларға заттардың атын атайды. Балалар сол заттарды «жеуге болады-жеуге болмайды» деп топқа бөліп ажыратады. Ойынды бір-біріне допты лақтырып ойнауға болады.

алма – an apple

нан – a break
қияр – a cucumber
мәшине – a car
кітап - a book.[3]

“Let's fly” ойыны

“Parts of the body” тақырыбын өткенде балаларға жаңа сөздерді меңгерту үшін “Let's fly” ойынын ойнатуға болады. Бұл ойында оқушылар орындарынан тұрып, қолдарын екі жаққа көтеріп құс тәрізді ұшады, бірге let's fly, fly, fly деп айтады.

Мұғалім “nose” деген сөзді естігенде мұрындарын ұстау керек. Қателескен немесе сөзді білмеген бала ойыннан шығады. Сол сияқты “face, head, hand...”. Ойын нәтижесінде балалар жаңа сөздерді тез меңгереді.[3]

Бұл ойындарды ойнау барысындағы алдыма қойған мақсатым, балалардың ақыл-ой белсенділігін қалыптастыруда алған білімдерін тереңдете түсу. Бұл ойындар балалардың оқу іс- әрекетінде, олардың ағылшын тіліне деген қызығушылықтарын оятып, ынта ықылас қоюына баулиды және балалардың зейінін, ойлау қабілеттерін дамытады.

Ойын ұғымына түсінік беретін болсам, бұл баланың мінез- құлқына, өзі басқарумен қатар топпен жұмыс жүргізе білу әрекеті, ол баланың бір- біріне көмектесу, тез ойлау қабілетін, алға ұмтылу ісін дамытады. Сондықтан да, осы ойындарды күнделікті балалармен бірге қайталап, ойнап отыруға тырысамын.

Балабақшада берілген барлық білімнің бастамасы әрі жан- жақты дамыту түпкі негізінен қалайтын орын. Сондықтан да, балалардың ой өрісін үздіксіз дамыту үшін сабақты ойын арқылы өткізудің маңызы зор.

Біз «Бәйтерек» балабақшасында оқу қызметтерінің барлығында ойын әрекетін кеңінен қолданамыз. Себебі баланың басты әрекеті ойын. Ойын арқылы бала өседі, дамиды. Балаларымыз ойындарды қызыға, белсенді ойнайды. Ойын барысында тілдері дамиды, жаңа сөздер үйренеді т.б.

Мектепке дейінгі балаларды ағылшын тіліне, дыбыстарды дұрыс дыбыстауға үйрету. Ағылшын тілі сабағында балалардың коммуникативтік, танымдық және басқада белсенділіктерін арттыру, баланың еркіндігімен, өзін-өзі шығармашылық тұрғысына көрсетуге деген қабілеттілігін дамыту жолдарында баса назар аударуымыз қажет.

Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаев жастарға үндеу салды, барлығы, әсіресе жас ұрпақ өкілдерін ағылшын тілін үйренуге шақырды. Сол себепті, біз педагогтар ағылшын тілін бала бойына сіңіруге көп көңіл бөлуіміз керек.

Армансыз адам, қанатсыз құспен тең,- демекші, менің педагог ретінде де, еліміздің әрбір бүлдіршіні терең білімді, заманауи техникаларды еркін меңгере алатын, еліміздің дамуына өз үлесін қоса алатын азамат пен азаматша болып өсуіне сенімдімін.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Құлжанова.Н. Ойын мақсатын талдау және ойын мәні// - 2001.
2. Кадыргалиева С.И. Есбергенова Г. Мектепке дейінгі балаларды ағылшын тіліне оқыту. Батыс Қазақстан мемлекеттік университеті. 2011 ж.
3. Үш тілдегі дидактикалық ойындар жинағы. Әдістемелік құрал. Астана. 2013ж.

ОҚУ-ТӘРБИЕ ҮРДСІНДЕ МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРДІ ПАЙДАЛАНУ

Китанова Т. К., Сарсекеева С. К.
№2 «Батыр» санаторлық балабақшасы

Ерте кезде мақалсыз, мағынасыз сөйлеген қарияларымыздың сөзінің қадірі болмаған. Мақалдап, мәтелдеп маңызды сөйлеуді – борышым деп санаған.

Мақал-мәтелді әуел баста жеке адамдар шығарған, біреуден-біреу жаттау, ауызекі айта жүріп, өзгеріп жалпы халықтық мұраға айналған, яғни өмірден көрген-білгендерінен жасаған ақыл-ой қорытындысы екені мәлім. Оны айтылған сөзді көркейту үшін ғана емес, көркем шығармаларда да көп қолданады. Ақын-жазушылар ғана өз шығармаларында қолданып қоймайды, әрбір мәдениетті, сауатты адам өмір қайығында заманына қарай оны өңдейді, өз жанынан шығарады.

Мысалы: «*Оқу – өмір шырағы, кітап – білім бұлағы*» десе, оны «*Жыланның күші – тілінде, ғалымның күші – білімде*» деген теңеулермен салыстыра қолданады.

Мақал мен мәтелдер — халық ауыз әдебиетінде ерте заманнан бері келе жатқан көркем жиынтық. Ақылыңа ақыл, болашағыңа дұрыс бағыт сілтейтін, өмірдің жағымды-жағымсыз кезеңдерін танытатын өнегелі өсиет айтылған халықтың ұшан-теңіз даналығы сақталған сөз бен ой, тәжірибе елегі. Ал көркем әдебиетті өр сөздің бояуын шешетін, ойдың мағынасын толықтыратын, ұтымды да ықшамды қолданылатын әдемі тұлға. Сондықтан халқымыз «*Сөздің көркі – мақал*» деп бағалаған.

Мақал аяқталған бір тиянақты ойды білдіріп мағына берсе, керісінше, мәтел-жеке ойды бере алмайды, тек бір ойды, пікірді айқындау қызметін атқарады. Осындай әрқайсысының өз алдында ерекшеліктерін түсінуде этнограф, жазушы В. И. Даль: «*Мақал – халық сөзімен айтқанда – дән, ал мәтел – гүл*» деген. Осылайша мақал мен мәтел халықтың тұрмысын, кәсібін, салтын, дүниеге көзқарасын білдіріп бейнелейтін жанр, яғни ауыз әдебиетінің бір саласы. Ауыз әдебиетінде мақал мен мәтелдің тақырыпқа байланысты араласпайтын жері жоқ. Мақал мен мәтелге жақын жанрлар – шешендік және нақыл сөздер. Шешендік пен

нақыл сөздердің мазмұны мен мағынасы жағынан өзара ұқсастықтары көп, кейде мақалды мәтелден ажырату қиын.[1]

Мақал-мәтелдер дегеніміз сөз арқылы ықшамды, өтімді түрде айтылатын белгілі бір күрделі ойлардың қорытындысы қоғамдық өмірдегі тұрмыс-салттағы болып өткен елеулі оқиғалар, мақал-мәтелдердің шығуына негіз қалаған. Өйткені көпшілік назарын аударатын кейбір іс-әрекеттер белгілі бір тиянақты ұғым, тұжырымды ой тудырып, мақал-мәтелге айналып отырған. Мақал-мәтелдер ықшам, бірақ толық бір ой-пікірді білдіріп, барынша жинақталған, бейнелі тіл байлығы болып есептеледі. Мақал-мәтелдер әркімнің құрғақ қиялының туындысы болмастан, қайта тұрмыстағы алуан түрлі құбылыстардан нәр алған өмір тәжірибесінің қорытындысы. Онда халықтың данышпандығы, асыл тәжірибелері және өткір де шынайы талғамдары бейнеленген. Көшпелі ата-бабаларымыз сонау ерте дәуірден-ақ мақал-мәтелге ерекше мән беріп, оларды ақылмен байыптай алатын адамды қастерлеген. Көшпелі тұрмыс салтында мақал-мәтелдер мектеп пен мұғалімнің, кітап пен баспасөздің қызметін атқарды. Ол айнала дүние туралы білімнің сығынды жиынтығы, өзінше шағын ауызекі энциклопедия ғана болып қоймай, ұстаздық, тәлімгерлік міндетті де атқарды. Адам бойындағы барлық жақсылықты паш етіп, жамандық атаулыны жерлеп, күлкіге, әзіл-оспақ, келекеге айналдырды. Ал мұндай ақыл-кеңестер қысқа да нұсқа, әрі иланымды болды. [2]

Мақалдар сөз салмағын ойлана айтуға үйретеді. «Ойнап сөйлесең де, ойлап сөйле», «Аңдамай сөйлеген ауырмай өледі», «Көп сөз – көмір, аз сөз – алтын» сияқты мақалдар ақыл-ой мен зерделіліктің сөйлеу мәдениетімен тығыз ұштасып отыратынын мегзейді.

Мақал-мәтелдер тілдің адам өміріндегі рөлі туралы аз айтпаған. Жалпы, бейнелі сөз, шешендік өнерге құрмет – о бастан-ақ қазақ психологиясына ерекше тән сипат. «Қазақ шешендікке құмар, ол сөз өнерін, әсіресе әзіл-оспақты қатты сүйеді» деп тегін айтпаған Ш.Уәлиханов.

Сөз – күшті, қуатты, құдіретті қару. Халқымыз ойға олақ, сөзге шорқақ жанды әжуалап, аз сөйлеп, көп ойлап, логикаға жүгініп отыру қажеттігін «Тіл тас жарады, тас жармаса, бас жарады», «Сөз – сүйектен, таяқ еттен өтеді», «Жылы-жылы сөйлесең, жылан іннен шығады», «Жүйелі сөз жүйесін табар» сияқты мақалдармен ерекше ескерткен. Сөйтіп, шебер де шешен сөйлей білу мәдениетті адамның асыл қасиеті болып табылған.

Мақал-мәтелдер өте терең мағыналы, бейнелі сөздер арқылы адамдарға ғибрат, сабақ, көптеген тәрбие береді. Адамдарды ар-намысты болуға, адамгершілікті қастерлеуге, еңбекшіл, ақыл-парасатты, төзімді, ынсапты, пәк, көркем де иманды болуға, шыншыл, өнерлі, білімді болуға тәрбиелейді. Мақал-мәтелдердің өсиеттік маңызы, иландыру қуаты өте күшті болады. Себебі мақал-мәтелдер халықтың ұзақ жылдық тұрмыс-тәжірибелерінің қорытындысы негізінде жинақталған ой-пікірлерінің гауһары болып саналады. Сондықтан мақал-мәтелдердің оқушының сөйлеу қабілетін жетілдіруде рөлі өте зор. Мақал-мәтелдердің көбі өлең формасында ұйқасып келетіндіктен оны есте сақтау оңай болады. Бастауыш мектеп ана тілі оқулығында мақал-мәтел өте көп. Бұлардың барлығы мәтіндердің ішінде кездеседі және көптеген мәтіндердің соңына, мәтін мазмұнына сәйкестендіріліп, арнаулы орналастырылған. Оқыту барысында бұлардан аттап өтіп кетуге мүлде болмайды. Мақал-мәтелдерді оқытуда мыналарға көңіл бөлу керек:

1) Мәтіндердің соңына қосылып берілген мақал-мәтелдерді сол мәтіннің мазмұнымен бірлестіріп, түсіндіру керек. Түсіндіруде мазмұн көлемінен шығып кетуге болмайды.

2) Мақал-мәтелдер – тіл жетілдірудің ықшам бейнелі бейнелеудің тамаша құралы, ол оқушылар тілін дамыуға анық та бай мазмұн қосады. Мазмұндама жазғанда немесе сөйлегенде мақал-мәтелдерді лайықты пайдаланса, мазмұндама немесе сөздің тілі жанданып, логикалық қуаты күшейіп, жалпыға бірдей түсінікті болып шығады. Сондықтан мақал-мәтелдерді оқыту арқылы оқушылардың сөздік қорын көбейтуге болады.

3) Оқулықтағы мақал-мәтелдерді жаттап алу керек.

Мақал-мәтелдер өмірдің сан алуан құбылыстарын кеңінен қамтып, қоғамдық, әлеуметтік маңызы бар мәселелерді, яғни адамгершілік, еркіндік, әділеттілік, денсаулық,

өнер, білім, тіл, т.б. турасында ықшамды, мағыналы, көркем тілмен айтылған өмір тәжірибелері, ой қорытындылары мен тұжырымдарының тереңдігін айқындайды. Мысалы:

Жақсы ай мен күндей,

Әлемге бірдей.

Үлкенге құрмет-кішіге міндет.

Еңбек етсең емерсің.

Туған жердей жер болмас,

Туған елдей ел болмас.

Ел үмітін ер ақтар,

Ер атағын ел сақтар.

Батыр туса – ел ырысы, - дейтін мақал-мәтелдердің балалар үшін танымдық, тәрбиелік мәні зор болмақ. [3]

Балалардың тілі шебер, ойы орамды болуы үшін ана тілі, қазақ тілі оқулықтарындағы мақалдармен шебер жұмыс жасау қажет. Балаларға алдын-ала берген тапсырмаларды тексеріп, мақалдың мағынасын ашқызу үшін пікірлерін тыңдау қажет.

Оқулықта кездесетін мақалдарға сай келетін оқиға ойластыру арқылы оқушылардың шығармашылық қабілетін оятуға болады. Үйренген мақалдарды орынды қолдану керектігі түсіндіріліп, «Сөз тапқанға – қолқа жоқ» сайысын, «мақалдата» айтысу жұмысын және «Мың бір мақал» сияқты ойындар жүргізу оқушы тілін, ойын дамытудың ең шебер құралы.

«Мың бір мақал» ойыны:

Ойынның шарты – 3 топқа бөлініп, мақал сайысын өткізу.

I. Мақал айтып, тоқтағанша жарысу.

II. Мақалдың соңын жалғастыру және мәнін, мағынасын ашу.

1. Батыр туса – ел ырысы (Жаңбыр жауса – жер ырысы).
2. Ат айналып қазығын табар (Ер айналып елін табар).
3. Тіліңмен жүгірме (Біліммен жүгір).

III. Белгілі бір тақырыпқа байланысты мақал айту.

Төрт түлік мал туралы:

1. Мал өсірсең қой өсір

Өнімі оның көл-көсір.

2. Ат ерінді келеді.

Ер мұрынды келеді.

Оқу-білім туралы:

1. Ақыл азбайды

Білім тозбайды.

2. Қына тасқа бітеді,

Білім басқа бітеді.

Төменде оқушылардың шығармашылық жұмыстарынан үлгілер ұсынамыз.

Оқушылар құрастырған мақалдар:

1. *Көп сөйлеген адамның досы аз.*
2. *Еңбекқор оқушы сабаққа қарайды,*
Жалқау оқушы сағатқа қарайды.
3. *Жақыныңа жәрдемдес,*
Дұшпаныңмен мейірімдес.
4. *Жақсы сөз – мақтаныштан артық.*
5. *Бірлікті құртатын өтірік.*
6. *Тұзсыз аста дәм болмас,*
Доссыз тойда ән болмас.

Мақал-мәтелдердегі оқу мен еңбек, ойын мен өнер, адамның әр түрлі жақсы қасиеттері, елін сүю, ата-ананы құрметтеу, үлкенді сыйлау, т.б. осы іспетті өнегелі сөздер бала санасына біртіндеп құйыла береді. [4]

Мақал-мәтел – ата-бабамыздан қалған өшпес мұра. Көлемі жағынан шағын болғанымен, мазмұны терең, уақыт өткен сайын мағынасы терең, құны артып, қымбат қазынаға айналып келеді. Мақал-мәтелдердің ұрпақ тәрбиесіндегі орны айрықша, тәрбиелік мәні зор рухани байлық.

Қорыта айта келгенде – мақал-мәтелдерде адамның жан-жақты тәрбие алуына мән берілген. Халқымыз өзінің тәлім-тәрбиесін нақыл сөздер арнасына шеберлікпен сыйғыза білген, яғни осы тұрғыдан алғанда дидактикалық жанрларының бай екені даусыз. Бұл асыл қазынаның оқу - тәрбие үрдісіндегі мәні зор. Осылай ғасырлар бойы жалғасып, көнеден келе жатқан көптеген мақал-мәтелдердің өз алдына, аңызға айналған, тарихи мазмұны баршылық.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі Білім беруді дамыту тұжырымдамасы. //Егемен Қазақстан, 2003, 26 желтоқсан.
2. Байтұрсынов А. Ақ жол. - Алматы: Жалын, 1991.
3. Жұмабаев М. Педагогика. –Алматы: Ана тілі, 1992, -160 б.
4. Алтынсарин Ы. Таңдамалы шығармалар. –Алматы: ҚазССР Ғылым академиясы, 1955, - 415 б.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТТЕРІН СЫН ТҮРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ СТРАТЕГИЯЛАРЫ АРҚЫЛЫ ДАМУЫ

Мурат Жупар Муратқызы

Қарағанды қ., «№64 негізгі орта мектебі» КММ

Қарқынды дамып келе жатқан қазіргі заманда ең озық әдістерді дер кезінде игеру, іздену арқылы бала бойына дарыту, одан өнімді нәтиже шығара білу – әрбір ұстаздың басты міндеті. Бәрімізді қазіргі уақытта алаңдататын басты мәселе – болашақ ұрпақтың сапалы білім алуы. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев «Білімді, сауатты адамдар - бұл ХХІ ғасырда адамзат дамуының негізгі қозғаушы күші» деуінің өзі – жас ұрпаққа үлкен үміт артқанының белгісі. Бүгінгі таңдағы оқыту үрдісі жаңа әдіс-тәсілдерді, жаңаша идеяларды қолдануды талап етеді. Сондықтан қазіргі заман көшіне ілесу үшін әр мұғалім өз білімін жетілдіріп отыруы қажет.

«Мен шәкірттерімді ешқашанда үйретпеймін, мен тек олардың үйренуіне тиімді жағдай жасауға тырысамын», - деген А.Эйнштейннің асыл сөзі менің сындарлы оқыту теориясын оқып-үйреніп келгеннен кейінгі ұстаздық жолымда негізгі ұстанымыма айналды. Сындарлы оқытудың мені қатты қызықтырған тұсы – оқушының өзі ізденуі, өз ісін дәлелдей білуі. Ол бұрын тек тыңдаушы болса, енді ізденуші, ойланушы, өз ойын дәлелдеуші, ал мұғалім іс-әрекетке бағыттаушы, ұйымдастырушы. «Балаға күштеп білім беруден гөрі, баланың білімге деген құштарлығын ояту ең маңызды мақсат», - деп К.Д.Ушинский айтқандай, баланың білім алуға деген құштарлығын ояту үшін қазіргі заманда мұғалім көп ізденіп, сабақтың тиімді өтуіне жұмыс жасауы қажет. Білім сапасы оқушының білімге деген құштарлығы мен қызығушылығына тікелей байланысты.

Орыс тілінде оқытатын мектептерде қазақ тілін үйретудің ең ұтымды жолы – оқушылардың тілді оқып-үйренуін нәтижелі ұйымдастыра білу. Оқушыларды алдымен тілді үйренуге қызықтыра білу керек. Әр сабақ сайын тілдегі сөздік қорларын көбейтіп келе жатқандығын оқушы өздігінен сезіп отырғанда ғана ол сөздерден сөйлем құрылымдарын құрастырып, бір-бірімен сөйлесуге, тілдік қатынасқа түсуге ынталануы мүмкін. Қазақ тілі сабақтарын өткізу үшін мұғалім алдымен әр баланың есте сақтау, ойлау, зейін қоя тыңдау

кабілеттерін жақсы біліп, тілді оқып-үйрену кезіндегі белсенділігіне назар аударып отыруы керек. Осы тұрғыдан алғанда сын тұрғысынан ойлаудың алатын орны ерекше.

Сын тұрғысынан ойлау әдісі оқушының еркін сөйлеуіне, өз пікірін айтуға, достарының ойын тыңдауға, жағдаяттарды шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты шешуге бағытталған өте тиімді технология. Сын тұрғысынан ойлау дегеніміз - ой қозғай отырып, оқушының өз ойымен өзгелердің ойына сыни қарап, естіген-білгенін талдап, салыстырып, білмегенін өзі зерттеп, дәлелдеп, өз бетімен және бірлесіп шығармашылық жұмыс жасау. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясының дәстүрлі оқытудан басты айырмашылығы – оқушыға білімнің дайын күйінде берілмеуі. «Не істеу керектігін» нақты жағдайда көрсетпей, мұғалімнің шеберлігі арқылы оқушының өзінің шығармашылық ойлауын, білімге қызығушылығын ояту, шешім қабылдауға үйрету, жауапкершілігін арттыру. Себебі, сабақтағы басты тұлға, басты кейіпкер - оқушы. Сондықтан оқушының бойына өз бетімен білім алу, ол үшін іздену, терең ойлау, зерттеу дағдыларын қалыптастыруға ықпал ету қажет.

Жалпы сын тұрғысынан ойлау бағдарламасының мақсаты үш кезеңнен тұрады. Олар: қызығушылықты ояту, мағынаны тану, ой толғаныс кезеңдері. Оқушыларды ойлауға үйретуде, тілдерін дамытуда «Бес жолды өлең», INSERT, «Семантикалық карта», «Хронологиялық кесте», «Болжам», «Венн диаграммасы», «РАФТ», «Ойланудың алты қалпағы», «Ыстық орындық» және т.б. стратегиялардың тиімді де ұтымды жақтары өте көп.

Әрбір сабаққа жоспар құрар алдында алдымен: «Менің оқушыларым не істей алады?» - деп ойланып аламын. Сабақ жоспарын оқушылардың өз беттерімен меңгеруіне ыңғайлы етіп және олардың жас ерекшеліктерін ескере отырып құрамын. Сондықтан да сабақта қарастырылғалы тұрған мәселе жайлы оқушы не біледі, не айта алатындығын анықтаудан басталады. Осы кезеңге қызмет ететін “Миға шабуыл”, “Түртіп алу”, “Ойлану”, “Жұпта талқылау”, “Болжау”, “Әлемді шарлау” және т.б. стратегияларды қолданамын. Қызығушылықты оятудың мақсаты – оқушының белсенділігін арттыру. Өйткені, үйрену – енжарлықтан гөрі белсенділікті талап ететін іс-әрекет екені даусыз. Оқушы өз білетінін еске түсіреді, қағазға жазады, көршісімен бөліседі, тобында талқылайды. Осылайша шындалған ойлауға бірте-бірте қадам жасала бастайды. Оқушы бұл кезеңде жаңа білім жайлы ақпарат жинап, оны алдыңғы алған білімімен ұштастырады. Сабақтың екінші кезеңі мағынаны тани білу сатысы. Бұл кезеңде оқушы жаңа ақпаратпен танысады, тақырып бойынша жұмыс істейді, тапсырмалар орындайды. Оның өз бетімен жұмыс жасап, белсенділік көрсетуіне жағдай жасалады. Оқушылардың тақырып бойынша жұмыс жасауына көмектесетін оқыту стратегиялары бар. Солардың бірі өзім көп қолданып жүрген INSERT стратегиясы. Ол бойынша оқушыға оқу, тақырыппен танысу барысында V - “білемін”, - - “мен үшін түсініксіз”, + - “мен үшін жаңа ақпарат”, ? – “мені таң қалдырды” белгілерін қойып отырып оқу тапсырылады. INSERT – оқығанын түсінуге, өз ойына басшылық ете отырып, ойын білдіруге үйрететін ұтымды әдіс.

Сабақтың үшінші кезеңі ой толғаныс сатысы. Бұл кезеңде жаңа алған білімді айқындайтын және ұштайтын деңгейде оқушыда шешім қабылдай алатын мүмкіндік болу керек:

- оқығанын өзіндік ойлау тұрғысынан көрсете білу;
- өз сұрақтарын қою және оған жауаптар табу;
- болжау жасай білу және олардың дұрыстығын тестілеу;
- жанадан пайда болған жағдайларды тез түсінуде осы білімді қолдану [1]. Мысалы, орыс мектебіндегі 6 сыныпта Ә.Тәжібаевтың «Толағай» әдеби ертегісін өткен кезде оқушыларды төрт топқа бөліп, әр топқа мынадай тапсырмалар берілді. I топқа «Ерекше өскен

Толағай», яғни Толағайдың басқа балалардан ерекшелігін сипаттау берілсе, II топқа «Әкесін өлімнен құтқаруы», яғни жолбарыспен айқасын суреттеу тапсырылды, ал III топ «Елі үшін құрбан болған Толағай», яғни Толағайдың елі үшін жасаған ерлігін суреттеуді еншілесе, IV топ «Егер мен автор болсам...», яғни егер сендер автор болсаңдар әдеби ертегіні қалай аяқтар едіңдер деген тапсырма берілді. Оқушыларым топта бір-бірімен диалогтік қарым-қатынасқа түсе отырып, тапсырманы сәтті орындап шықты және өздерінің жасаған жұмыстарын қорғай білді. Төмендегі суреттер осы тапсырманың нәтижесі.

Сын тұрғысынан ойлау - бұл кез-келген мазмұнды сынау емес, оны зерттеу, бақылау, талдау, әртүрлі стратегиялар арқылы өзінің ойлау негіздерін сыни тұрғыда дамыту. Жаңа технологияның арқасында оқушының белсенділігі артып, жан-жақты талдауға, ойын ашық айтуға, оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауға үйренеді. Осындай жұмыстардың нәтижесінде бүгінгі күн талабына сай сауатты, білімді оқушылар тәрбиелеуге болады. Ол үшін мұғалім көп ізденіп, көп оқып, ізденіс үстінде болу керек. Нағыз өз ісінің шебері ғана жоғары жетістіктерге ие бола алады. Ал білікті маман болу үшін көп ізденіс керек. Әр оқушының жүрегіне жол тауып, оларды білімге қызықтыру - біздің міндетіміз. Әр технологияны қолдану арқылы белгілі бір жетістіктерге жетеміз. Мұндай технологияларды қолдану кезінде біріншіден, оқытушы ұтады, яғни ол сабақты тиімді ұйымдастыра алады, оқушының пәнге деген қызығушылығын оятады, екіншіден, оқушы ұтады, себебі оның тақырып бойынша танымы кеңейді. Осылайша білім берудің қалыптасқан әдістемесіне оқытудың жаңа технологиясы тұрғысынан өзгерістер енгізілсе, білім сапасы арта түспек деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиет:

1. Мирсеитова С. Оқыту ізденіс ретінде және ізденіс оқыту ретінде: оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын дамыту нысандары мен әдістері – Қарағанды: 2011. – 201 б.

ОРГАНИЗАЦИЯ ГРУППОВОЙ РАБОТЫ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ.

Турекулова Г.А.

Коммунальное государственное учреждение
«Опорная школа (ресурсный центр) №12 города Абай»

В рамках классно-урочной системы в процессе обучения применяются фронтальные и внутриклассные групповые формы организации коллективной познавательной деятельности учащихся. Планируя урок, я стараюсь так организовать учебно-воспитательный процесс, чтобы каждый ученик с учётом его математических способностей и интеллектуального развития был максимально занят учебной деятельностью.

Организационная структура групповых способов обучения может быть комбинированной и содержать в себе различные формы: групповую, парную, индивидуальную. При этом доминирующее значение имеет именно групповое общение.

Групповая форма работы требует временного разделения классного коллектива на группы для совместного решения задач. Ученикам предлагается обсудить задачу, при необходимости смоделировать условие, наметить пути её решения, представить и проверить полученный результат. Руководители групп и их состав подбираются по принципу объединения школьников разного уровня обученности и информированности по данному предмету, совместимости учащихся, что позволяет им взаимно дополнять и обогащать друг друга. В ходе работы поощряется взаимообучение, взаимопомощь, совместное обсуждение хода и результатов работы, обращение за советом друг к другу.

Групповую форму работы применяю на уроках при повторении с целью обобщения и систематизации учебного материала, при отработке методов решения задач, при акцентировании внимания учащихся на наиболее рациональных способах выполнения заданий. В зависимости от цели проверки группам предлагаю одинаковые задания или дифференцированные. Хорошо продуманная групповая работа создает благоприятные возможности для развития и воспитания учащихся.

На уроках алгебры и геометрии я практикую зачетную систему после каждого изученного раздела. Задания тематического зачёта состоят из трёх разделов по пять вопросов:

Уровень А – теоретический (правила, определения, свойства, формулы);

Уровень В – практический (задания обязательного уровня)

Уровень С – продвинутый (задания повышенной сложности).

Своеобразной разновидностью группового занятия является групповой опрос, который я провожу для повторения и закрепления материала после завершения определённого раздела программы. За неделю до опроса сообщаю учащимся перечень вопросов, по которым они должны будут отвечать. Дети объединяются в группы по 5-6 человек, выбирают консультанта, который координирует работу группы. Во время группового опроса первыми отвечают консультанты перед учащимися класса, которые задают вопросы консультантам. Такая форма опроса консультантов даёт возможность проверить их готовность к предстоящей работе, повышает их сознательность и ответственность, поднимает их авторитет среди одноклассников. Затем консультанты приступают к опросу учащихся своей группы. Опрос во всех группах ведётся одновременно. Тот, кто ответил на все вопросы, становится помощником консультанта. Беседа происходит вполголоса, чтобы не мешать друг другу. Ответы ученика комментируют и совместно оценивают все члены группы. При такой форме опроса происходит неоднократное повторение, закрепление и запоминание материала. Итоги работы подводят консультанты. Обращаю внимание детей на то, что они должны относиться друг к другу доброжелательно и справедливо. Во время опроса не допускаются насмешки, раздражительность, разговоры на посторонние темы. По окончании группового опроса провожу письменную проверочную работу. Итоги подвожу по результатам группового опроса и проверочной работы.

Прочные знания теоретического материала имеют важное значение для успешного обучения. Работа в парах позволяет организовать взаимопроверку знаний, умений и навыков учащихся по определённой теме. Такую форму работы я применяю при проверке знания формул, правил и свойств. Для достижения учащимися обязательного уровня подготовки по теме я использую карточки-тренажёры. На одной стороне карточки дано задание, а на обратной стороне – соответствующие этому заданию ответы. Над каждым заданием вырезано отверстие. Ученик, исполняющий роль «учителя», вставляет в отверстие ручку, а «ученик» отвечает на указанный вопрос. Затем они меняются ролями. Задача «учителя» - добиться правильного ответа «ученика» на каждое задание.

При проверке домашнего задания или тематическом повторении оживлённо проходят соревнования в виде эстафеты. Класс делю на три группы (по рядам), на классной доске – заранее подготовленные задания в виде таблицы для проведения эстафеты. Учащиеся по одному от каждой группы (ряда) выходят к доске, решают своё задание, записывают результат в соответствующую клетку таблицы и ставят точку на любой пустой клеточке. Следующий участник эстафеты решает задание, отмеченное точкой в таблице, записывает результат в ту клетку, где стоит точка, и ставит точку на любой пустой клетке для следующего ученика и так до тех пор, пока не заполнят таблицу. При этом сочетаются групповая и индивидуальная формы работы с учащимися. По окончании эстафеты проверяем решения, анализируем ошибки, если они есть. Такая форма работы позволяет диагностировать знания и умения, увидеть возможные пробелы, наметить пути их ликвидации.

Для самостоятельного изучения нового материала можно использовать работу в вариационных динамических парах. Класс делится на группы по 4 ученика с разным уровнем обучения в каждой группе. Каждый из 4 учеников получает карточку с необходимой информацией, изучает её, прорабатывает до полного понимания индивидуально. У каждого ученика в группе своя часть познавательной информации. На этом этапе я слежу за работой учащихся и при необходимости оказываю помощь в виде консультации. На следующих этапах происходит взаимообучение в меняющихся парах. Каждый ученик объясняет свою часть материала каждому из остальных троих участников группы-четвёрки.

Таким образом, каждый ученик обсуждает свою часть задания трижды и каждый раз получает новую информацию. Такое обсуждение увеличивает число ассоциативных связей, а, следовательно, обеспечивает более прочное усвоение материала. Работа в динамических парах применима при изучении таких тем, как «Формулы» (5 класс), «Пропорция» (6 класс), «Свойства степени с целым показателем» (7 класс), «Свойства показательной функции», «Логарифмы и их свойства» и многих других разделов математики.

Одним из эффективных методов обучения является метод совместного обучения, который имеет множество вариаций. Организация процесса взаимообучения происходит в группах сменного состава. Учащихся класса разбиваю на группы по 4-6 человек. Каждый член группы получает тематический материал или задание и жетон определённого цвета и формы. Затем происходит смена состава группы. Участники встречаются в экспертных группах по принципу: в каждой группе – учащиеся с одинаковыми жетонами и заданиями. В экспертной группе изучается определённый материал, причём у каждой группы своя часть изучаемого материала. Проработав свой материал, участники возвращаются в прежние команды для того, чтобы обучить этому остальных членов группы. Члены команды заинтересованы во внимательном отношении и поддержке своих товарищей, так как это единственный источник знаний. Задача каждого – обучить других и научиться самому. Задача учителя – контроль и оценка знаний учащихся.

При групповом обучении с использованием принципа сотрудничества происходит значительное умственное развитие детей. Ведущий мотив в жизни подростка – самовыражение в среде сверстников – это можно сделать только в группе. Групповая

деятельность может строиться на основе принципов кооперации (взаимопомощь и сотрудничество) или конкуренции (соперничество, соревнование).

На уроке обобщения материала по теме «Координатная плоскость. Осевая симметрия» в 6-м классе учащиеся в группах выполняли разные задания, в результате чего должны были получить определённый рисунок на координатной плоскости. При этом координаты точек фигуры вычислялись с помощью уравнений, неравенств, а также с использованием свойств осевой и центральной симметрии. Из семи заданий три были составлены учащимися этого же класса.

Наши школьники должны быть подготовлены к новым веяниям жизни. Учебное сотрудничество стимулирует мотивацию учащихся к учению, повышает ответственность каждого за успех своих товарищей, учит детей общению, предполагает взаимообогащение, взаимопонимание учащихся, организацию совместных действий, обмен способами действия. Умение работать в коллективе становится одним из важных требований к современному работнику любой профессии. Работа в команде становится нормой, она проникает во все сферы жизни. Индивидуальное обучение затрудняет социализацию школьников. В групповой же работе взаимозависимость членов учебной группы, сотрудничество и взаимопомощь помогают быстрее достигать высоких учебных показателей, а это, в свою очередь, повышает самооценку, способствует росту взаимного доверия.

Сопровождая уроки различными формами, методами и способами подачи математического материала, мы тем самым повышаем его привлекательность, обеспечивая возможность выполнять задания и быть активными на уроке даже слабо подготовленным учащимся. Они становятся увереннее в своих знаниях, перестают стесняться отвечать на уроках. Присутствует ощущение радости, успеха, когда ребенок видит результаты своей работы. Групповая работа – один из мощных педагогических инструментов в профессиональной деятельности учителя.

ОРГАНИЗАЦИЯ И ПРОВЕДЕНИЕ ОРГАНИЗОВАННОЙ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ПРЕДМЕТУ «ЕСТЕСТВОЗНАНИЕ» В ДОО (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ)

Козина.А.А
КГКП д\с «Алпамыс»

Воспитание любви к природе – важная составляющая развития детей.

Через предмет естествознание дети общаются с природой, воспитывается правильное отношения к объектам живой и неживой природы у детей формируются элементарные экологические представления. Таким образом, важнейшим условием успешной реализации комплексного подхода является создание развивающей среды в детском саду.

Во всех возрастных необходимо создать уголки природы, которые позволяют:

- наблюдать и ухаживать за комнатными растениями;
- вести календари погоды;
- вести дневники наблюдений;
- рассматривать картины и иллюстрации о природе;
- играть в дидактические игры о природе;
- делать поделки из природного материала;
- ухаживать за посадками в «огороде на подоконнике»

Содержание каждого уголка природы должно соответствовать соответствующему возрасту детей.

Так в группах старшего возраста необходимо создать условия для опытно – исследовательской деятельности детей и возможности играть и экспериментировать:

- со льдом, водой, снегом;
- магнитом, стеклом, резиной;
- с землей, глиной, песком;
- проращивание семян

Опыты способствуют формированию у детей познавательного интереса к природе, развивают наблюдательность, мыслительную деятельность

Основой естествознания является экологическое воспитание. Это важное средство всестороннего развития ребенка-дошкольника, формирования системы знаний о природе и воспитания осознанного отношения к ней, ознакомление детей с природой, в основу которого положен экологический подход, при котором педагогический процесс опирается на основополагающие идеи и понятия экологии.

Работа по формированию представлений в области естествознания нужно начинать с ближайшего окружения.

На территории создан маленький «Эко мир», в котором собраны различные виды деревьев, кустарников и трав, произрастающих на территории РК.. Это богатое окружение важно для развития у детей наблюдательности, творческой атмосферы, положительного эмоционального фона, свободы деятельности и воспитания бережного отношения к природе. в работе с детьми хочу выделить два основных направления:

- «Развитие элементарных, естественно – научных представлений, охрана окружающей среды»,
- «Развитие экологической культуры детей »

В повседневной работе с детьми необходимо учитывать возрастные особенности мыслительных процессов дошкольного возраста. Совместную деятельность с детьми необходимо ориентировать на:

- наблюдения
- эксперименты
- собственную продуктивную деятельность детей в природе.

Я, считаю, что важно дать возможность детям побывать в мире растений, ощутить единство со всем живым, преодолеть оторванность от природной среды. Факт этот особенно важен для детей. Таким образом, важнейшим условием успешной реализации комплексного подхода является создание развивающей среды в детском саду.

Во всех возрастных необходимо создать уголки природы, которые позволяют:

- наблюдать и ухаживать за комнатными растениями;
- вести календари погоды;
- вести дневники наблюдений;
- рассматривать картины и иллюстрации о природе;
- играть в дидактические игры о природе;
- делать поделки из природного материала;
- ухаживать за посадками в «огороде на подоконнике»

Такая «лаборатория» дает возможность самостоятельно проводить несложные опыты, экспериментировать, познавать свойства и качества живых объектов, любоваться их красотой, испытывать переживания, т.е. применять полученные знания и умения, взаимодействуя с живыми существами и проявляя свое отношение к ним.

Так в группах старшего возраста необходимо создать условия для опытно – исследовательской деятельности детей и возможности играть и экспериментировать:

- со льдом, водой, снегом;

- магнитом, стеклом, резиной;
- с землей, глиной, песком;
- проращивание семян

Опыты способствуют формированию у детей познавательного интереса к природе, развивают наблюдательность, мыслительную деятельность

Работа по формированию представлений в области естествознания у детей должна осуществляться не только на занятиях, но и используются другие формы обучения детей. Прогулки, экскурсии, беседы учат детей замечать и оценивать то, что находится вокруг них. В предметное окружение ребенка-дошкольника входят различные животные объекты природы, поэтому его ознакомление с растениями, животными, явлениями неживой природы неизбежно - это естественный процесс познания окружающего мира и приобретения социального опыта. Этот процесс, проходящий под целенаправленным руководством взрослых, может иметь различную научную основу. Педагоги должны попытаться подвести детей к пониманию того, что жизнь на Земле во многом зависит от окружающей среды: чем чище воздух, вода, почва, тем благоприятнее это сказывается на здоровье и жизни людей. Что человек должен заботиться об охране окружающей среды и правильно пользоваться природными ресурсами.

Необходимо познакомить детей с негативными сторонами развития цивилизации: загрязнение почвы, воды, воздуха, проблемы мусора.

В работе по формированию представлений в области естествознания необходимо выделить следующие задачи:

- воспитывать бережное и заботливое отношение к животным существам;
- заинтересовать работой по выращиванию растений, уходу за животными и научить элементарным приемам этой работы;
- подвести к доступному пониманию содержания, результатов и значения их работы;
- приучать радостно, вместе выполнять нужную работу и охотно делиться её результатами;
- приучать видеть красоту в природе.

Исследованиями также доказано, что дошкольники способны овладеть умениями и навыками разнообразной деятельности, имеющей ориентированный характер осознанно-бережного отношения к объектам растительного и животного мира.

В ДУ совместно с детьми необходимо выращивать растения, животных - этим показывая, что на разных стадиях роста и развития организм по-разному связан со средой обитания. Изучая естественные процессы, протекающие в природе: следить за ростом растений; запоминать и понимать значение каждого органа растения – корня, стебля, листа, цветка и плода. Дети должны различать несколько видов сорных трав, понимают их вред для культурных растений.

Необходимо объяснять детям, что в дикой природе не бывает вредных или полезных организмов – каждый выполняет свою важную роль, поддерживая природное равновесие; все живые организмы имеют свое предназначение, включены в общую природную цепочку; в дикой природе организмы сами сохраняют баланс. Подводить детей к пониманию того, что в дикую природу без надобности не следует вмешиваться – даже из добрых побуждений.

Организуя экскурсии в парк, в лес на природу, стараться построить их так, чтобы дети не только рассматривали объект и отвечали на вопросы, но и могли сделать для себя выводы, установить логические связи.

Летом и осенью на прогулках с детьми наблюдать за птицами /как себя ведут, чем питаются/, рассматриваем и описываем их. Обратит внимание на птиц, которые не улетели в теплые края, а остались зимовать в наших местах. Делать выводы: зимой птицам трудно найти корм, и им нужна помощь.

Средством обучения и развития в работе является игра. Игра учит принимать решение. Дети учатся самодисциплине, настойчивости, выдержке – всем тем волевым качествам, без которых нельзя стать образованным человеком. Содержание связано с окружающей действительностью, расширяет кругозор детей их познавательные интересы. Работа ориентирована на развитие коммуникативной культуры в природе и быту.

Материал подбирать с учетом интересов и жизненного опыта, знаний дошкольников, и учитывается степень содействия и помощи детям со стороны взрослого. Проведение различных мероприятий создает праздничное ощущение, объединяет детей и педагогов общностью переживания и эмоционального настроя. При проведении обучения детей использую дифференцированный и индивидуальный подход к детям. Применяю разноуровневые задания, карточки, рисунки, схемы и другие дидактические материалы. Практикуется работа в парах, подгруппами и т.д. Для этого изготовлено много раздаточного материала и дидактические игры.

Заботясь, о здоровье и всестороннем развитии, мы должны стремиться сделать счастливым детство каждого ребенка.

ОРГАНИЗАЦИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Колова А.В., Хасанова С.Ф
КГУ «СОШ № 83 имени Габидена Мустафина»

Сегодня уже никого не приходится убеждать в важности и необходимости научно-исследовательской и проектной деятельности в школе. Опираясь на знание психологии любого человека, а ребёнка в особенности, можно отметить, что лучше всего человек выполняет ту работу, которая ему интересна, нравится и доставляет удовольствие. Исследовательские умения, особенно такие как, умения искать, отбирать и организовывать необходимую информацию, становятся сегодня неотъемлемой частью разнообразной деятельности человека. В последние годы в образовательных учреждениях уделяется большое внимание исследовательской деятельности учащихся, которая является условием формирования интересов, потребности в деятельности, способствует более успешной социализации школьника. Раннее приобщение детей к научно-исследовательской и поисковой деятельности позволяет наиболее полно определять и развивать интеллектуальные и творческие способности, причем не только в старшей школе, но и в начальной. [1:5]

Однако изучив материалы по данной теме, мы пришли к выводу, что данной деятельностью в большей степени задействованы старшеклассники, чьи предметные интересы уже сформировались. А начальная школа всё-таки осталась немного в стороне, но ведь именно в начальной школе должен закладываться фундамент умений, знаний и навыков активной, творческой, самостоятельной деятельности учащихся, приёмов анализа, синтеза и оценки результатов своей деятельности. Исследовательская работа – один из важнейших путей в решении данной проблемы. Специфика исследовательской работы в начальной школе заключается в систематической направляющей, стимулирующей и корректирующей роли учителя. Главное для учителя – увлечь детей, показать им значимость их деятельности и вселить уверенность в своих силах. [1:12]

Учебно-исследовательская деятельность – это деятельность учащихся, связанная с решением творческой, исследовательской задачи с заранее неизвестным решением и предполагающая наличие основных этапов научного исследования:

I этап. Подготовка к исследовательской работе (проекту)
1. Найди проблему – то, что на твой взгляд хочешь изучить и исследовать;

2. Назови свое исследование, т.е. определи тему исследовательской работы;
3. Опиши актуальность исследовательской работы, т.е. обоснуй выбор именно этой темы работы;
4. Сформулируй цель исследовательской работы и поэтапно распиши задачи исследовательской работы;
5. Выбери оптимальный вариант решения проблемы;
6. Составь вместе с учителем план работы для реализации своего исследовательского проекта. [3:18]

II этап. Планирование исследовательской работы

1. Определись, где планируешь искать и найти информацию;
2. Определись со способами сбора и анализа информации, т.е. каким образом, в какой форме и кто будет собирать, выбирать и анализировать информацию;
3. Выбери способ представления результатов работы, т.е. в какой форме будет твой отчет (текстовое описание работы, присутствие диаграмм, презентации, фотографий процесса исследования или эксперимента, аудио- или видео-записи наблюдений, опытов, этапов эксперимента и конечного результата);
4. Установи критерии оценки (как будешь оценивать) хода эксперимента, исследования, полученного результата исследовательской работы (исследовательского проекта);
5. Распредели задачи и обязанности между учащимися в группе, если это групповой проект.

III этап. Исследование (процесс исследования, эксперимента)

1. Собери необходимую информацию для проведения исследования, при необходимости, проведи расчеты, замеры, подбери качественный и безопасный материал и инструменты для эксперимента и т.д.;
2. Проведи то, что запланировал: интервью, опросы, наблюдения, эксперименты, опыты, необходимую работу.

IV этап. Выводы

1. Проведи анализ полученной в ходе исследовательской работы информации;
2. Сформулируй выводы (добился ли того, что ставил в цели и задачах).

V этап. Отчет и защита работы

1. Оформи и подготовь представление результатов своей работы: защиту в виде устного отчета с демонстрацией, письменного отчета и краткой устной защиты с презентацией;
2. Проведи защиту своей исследовательской работы (проекта) и прими участие в возможном обсуждении, давай четкие ответы на возникшие вопросы.

VI этап. Оценка процесса и результатов работы

1. Поучаствуй в оценке исследовательской работы путем коллективного обсуждения и самооценки. [3:19]

Организация научно-исследовательской деятельности младших школьников – серьезная и непростая работа. Она требует от педагога высокого уровня знаний, хорошего владения методиками исследования живых объектов, наличия солидной библиотеки с серьезной литературой, и, вообще, желания углубленно работать с учащимися по изучению живых объектов.

Учителя, таким образом, берут на себя ещё одну новую функцию - руководителя научно-исследовательской деятельностью. [4]

Стимулирование исследовательской активности, поддержка любознательности, стремления экспериментировать, самостоятельно искать истину – главная задача учителя.

Чтобы привить детям начальные навыки исследовательского поведения необходимо сформировать у них следующие умения:

- видеть проблему;
- задавать вопросы;
- выдвигать гипотезы;
- давать определения понятиям;
- классифицировать;
- наблюдать;
- проводить эксперимент;
- делать выводы и умозаключения;
- структурировать материал;
- корректно полемизировать с докладчиком на конференции;
- аргументировать, защищать выдвинутую гипотезу .[2:26]

Для выявления учеников, желающих и способных работать над исследованием, мы использовали методы анкетирования и тестирования. А так же в процессе индивидуальной работы с ребенком искали «искру» исследовательских способностей. Помогали в выборе темы предполагаемого исследования, в определении круга проблем. [5]

В ходе исследовательской деятельности нами были подготовлены несколько научно-исследовательских работ. Дети заняли почетные места внутри нашей школы, а так же на республиканском уровне.

Возьмем исследовательскую работу с ученицей на данный момент 6 класса Кремер Валерии. Ее проект назывался «Бытовая химия : вред или польза»

Какую же работу проделали мы: научный руководитель, ребенок и родители? Мы неоднократно в течение года встречались для разрешения определенных моментов работы. Добиваясь положительного результата. Тем самым налаживали контакт : Учитель- Ребенок –Родитель. Значит, можем сказать, что при исследовательской работе есть воспитательный компонент.

В процессе работы над проектом «Бытовая химия: вред или польза» мама девочки постоянно находилась в тесном взаимодействии с ребенком, так как для проведения эксперимента нам нужна бытовая химия, обращаться с которой следует очень осторожно. Нами был сделан анализ состава бытовой химии с целью разъяснения вреда ее компонентов, приведены способы альтернативных методов уборки «бабушкиным способом». Мы смогли опытным путем доказать, что навести порядок в доме можно и без вреда для здоровья, используя альтернативные народные средства.

Необходимо отметить важную роль учителя- научного руководителя. Дети знакомятся с такими понятиями как: актуальность исследования, цель, задачи, методы, заключение. Учащиеся нуждаются в расшифровке всех этих слов, для того чтобы понимать и работать далее самостоятельно. Конечно, на протяжении всей исследовательской деятельности учащихся учитель постоянно оказывает помощь во всем, что от него потребуется. Так же здесь немаловажна роль родителей. И мы переходим к совместной работе учителя, ученика и родителей. Эта работа становится для многих родителей интересным и захватывающим делом. Они вместе с детьми делают фотографии, выполняют несложные исследования по наблюдению за выращиванием растений, погодными явлениями, помогают подбирать

информацию для теоретического обоснования проектов, помогают ребенку готовить защиту своей работы. Работы получаются продуктивными, ведь это общий интерес и совместный труд ребенка и родителей.[5]

Учитель поможет юному исследователю с первых шагов понять научную и практическую значимость работы по выбранной теме, использовать в дальнейшем, как в прикладных целях, так и в практическом плане. [4]

В ходе реализации исследовательского метода на уроках младшие школьники овладевают рядом практических умений и навыков, выявляют характер и особенности объектов окружающей среды по их признакам и свойствам. В условиях правильной организации исследовательской деятельности дети незаметно для себя овладевают некоторыми нравственными нормами, усваивают моральные требования, у них развиваются нравственные чувства, закрепляются определённые формы поведения, т.е. формируются так называемые “нравственные привычки”. Трудолюбие, ответственность, самостоятельность, предприимчивость – такими качествами личности овладевают учащиеся в результате приобщения их к исследовательской работе. Выполняя исследования в группах, дети и сильные, и слабые имеют возможность развить лидерские качества. Участие в исследовательской деятельности повышает уверенность в себе, что позволяет успешнее учиться.[5]

Сколько радости испытывает ученик, когда он находится в поиске вместе с учителем. Что может быть интереснее для учителя, чем следить за работой мысли ребят, иногда направлять их по пути познания, а иногда и просто не мешать. Суметь вовремя отойти в сторону дать детям насладиться радостью своего открытия.

Недостаток прочных знаний по выбранной теме порой не позволяет детям правильно оценить результат своего исследования, особенно если результат получился отрицательным. Здесь помощь педагога необходима не только для того, чтобы выяснить возможные причины неудачи, но и для того, чтобы убедить ребенка не разочаровываться и продолжить исследование. Наша практика работы над исследованиями показывает, что в них нет неуспевающих детей. Радость, интерес, творческий поиск, споры - вот составляющие исследовательской деятельности.[5]

Литература:

1. Дереклеева Н. И. Научно - исследовательская работа в школе.- М.: Вербум-М.,2001
2. Савенков А. И. путь к одаренности: исследовательское поведение дошкольников.- СПб.,2004
3. Сергеев Н. К. Особенности организации и содержания научно – исследовательской деятельности. М.- 1993
4. <http://www.elena-kuzmina.ru/issledovatel'skaya-rabota-s-uchenikami-nachalnoj-shkolyi.html>
5. http://www.docme.ru/doc/53216/issledovatel._skaya-rabota-v-nachal._noj-shkole

ОРГАНИЗАЦИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЕМЫХ ЧЕРЕЗ ДИАЛОГИЧЕСКОЕ ОБЩЕНИЕ КАК ОДИН ИЗ ЭЛЕМЕНТОВ МОДУЛЬНОЙ ТЕХНОЛОГИИ

Т. Н. Гуринович, И. А. Маевская
КГУ «Шахтинский горно-индустриальный колледж»

Нововведения, или инновации, характерны для любой профессиональной деятельности человека и поэтому естественно становятся предметом обучения, анализа и внедрения. Инновации в процессе обучения являются результатом научных поисков, передового педагогического опыта отдельных преподавателей и целых коллективов.

В системе технического и профессионального образования интересы обучающихся в определенной степени уже сформированы, они направлены на избранную профессию. Одним из мотивов, стимулирующих интерес к изучению той или другой дисциплины, является её практическая значимость, связь с будущей профессией.

Процесс обучения в учебном заведении технического и профессионального образования желательнее организовать так, чтобы вызвать у студентов стремление применять полученные знания, умения в новых условиях, действовать инициативно, добиваться осуществления поставленных задач, уметь отстаивать свою точку зрения, опираясь на собственные знания и жизненный опыт.

Специфика таких предметов как физика и электротехника на их современном уровне побуждает к комплексному подходу в обучении этим предметам, т. е. логика данных наук ведёт к их объединению, интеграции. Интеграция компонентов содержания учебных предметов способствует созданию прочного научно-технического фундамента. Цель и задача при интегрированном обучении заключается в формировании творческой личности, а объединение материала разных предметов позволяет осуществить одну из главных мыслительных операций: перенос ранее усвоенных знаний и умений в новую ситуацию.

В соответствии с этим мы, преподаватели физики и электротехники, разрабатываем и проводим интегрированные уроки в группах, обучающихся по специальности «электрослесарь подземный». Необходимость обращения к интегрированному обучению вызвана рядом объективных причин, которые обнаружили в процессе нашей работы. Одной из важнейших проблем, на наш взгляд, является заметное снижение интереса студентов к предметам, что во многом обусловлено объективной сложностью физики и электротехники. Практика показывает, что нередко одно и то же понятие в рамках каждого конкретного предмета определяется по-разному – такая многозначность научных терминов затрудняет восприятие учебного материала [1]. Эти противоречия легко снимаются в интегрированном обучении. Необходимо также отметить ещё один важный момент: интегрированное обучение призвано отразить интеграцию научного знания, объективно происходящую в обществе. Интегрированное обучение позволяет наиболее эффективно показать междисциплинарные связи и естественнонаучный метод исследования, используемый на стыке наук.

Интерес обучающегося к изучаемому предмету зависит от нескольких слагаемых - от содержания предлагаемого к изучению материала, способа его изучения и от прогнозирования той деятельности, которой студент собирается заниматься в будущем. Перед преподавателем стоит задача активизировать познавательную деятельность студента. Один из путей - внедрение новых технологий обучения, в частности модульной технологии как основы изменения стиля преподавания предмета, помогающего студенту лучше понять его. В процессе преподавания по модульной технологии нами был разработан и проведён интегрированный урок по теме «Измерение электрических величин». Основными целями урока были:

1) Осуществление воспроизведения учебного материала и формирование элементарных умений и навыков с целью проведения анализа, синтеза и оценки знаний.

2) Воспитание высокой познавательной активности студентов и навыков организационного труда.

3) Развитие технического интеллекта и логики мышления, умения видеть связь между различными явлениями и фактами.

Данный урок входит в состав диалогической части учебного модуля «Общие сведения об электрических измерениях и электроизмерительных приборах». Электрические измерения играют важную роль в профессии подземного электрослесаря, так как измерительные приборы необходимы для контроля режима работы электрооборудования. Начальные сведения об электрических измерениях даются на уроках физики, на уроках электротехники этот материал изучается более углубленно. Тема об электрических измерениях и измерительных приборах очень обширна. Она включает в себя и знание основных электрических величин и их единиц измерения. При изучении этой темы мы используем законы постоянного и переменного, сведения об электромагнитных явлениях.

При подготовке к уроку была изучена модульная технология обучения М.М. Жанпейсовой. Урок был построен в соответствии с рекомендациями по конструированию диалогической части учебного модуля [2]:

1. Вычленение основного содержания учебного материала для проработки его в диалогической части.

2. Отбор активных форм обучения, обеспечивающих диалогическое общение студентов.

3. Подготовка трехуровневых заданий разной степени сложности.

4. Распечатка (размножение) раздаточного материала для каждого студента или группы.

Данный урок целесообразно построить из нескольких учебных элементов, каждый из которых охватывает различные аспекты учебного материала. Рассматриваемый урок состоит из 6 учебных элементов: «Входной контроль», «Условные обозначения на шкалах приборов», «Схемы измерения тока и напряжения», «Измерение основных электрических величин», «Презентация систем электроизмерительных приборов», «Выходной контроль». Студентам в ходе урока необходимо отработать практические навыки по проведению электрических измерений, умения читать и расшифровывать условные обозначения на шкалах приборов, подключать приборы при измерениях, уметь снимать показания приборов, выполнять расчеты. Каждый элемент имел свою цель, разнообразные задания, активные формы работы и средства обучения. Для оценки каждого элемента необходимо разработать рейтинг оценки и эталон правильных ответов. Диалогическая часть обучения строится на самообучении и самопроверке, взаимообучении и взаимопроверке.

На уроке это осуществлялось посредством подготовки для каждого ученика не только заданий, но и ответов - эталонов на них. Урок был организован таким образом, что каждый ученик знал, как и чем ему надо заниматься, что делать в течение урока.

Познавательная деятельность обучаемых строилась таким образом, чтобы каждый ученик имел возможность слушать, записывать, видеть и проговаривать учебный материал. Обязательным условием является обучение посредством применения разнообразных активных форм:

1) групповая - измерение основных электрических величин;

2) индивидуально-групповая – выступление с презентацией систем электроизмерительных приборов;

3) парная - черчение по описанию электрической схемы.

Обучаемым были предложены дифференцированные задания трех уровней сложности по таксономии Блума. Выбор заданий любого уровня осуществлялся самими учащимися. Не является обязательным поэтапного выполнения заданий (от простого к сложному).

Обучаемый вправе выбрать задание, исходя из своей внутренней установки на возможность его выполнения. В основном учащиеся хорошо справились с заданием третьего уровня сложности, но есть и такие, которые выполнили второй уровень.

Основными методами, применяемыми на уроке, были: словесный (ответы на вопросы, представление презентаций систем электроизмерительных приборов), наглядный (электроизмерительные приборы, презентация систем электроизмерительных приборов), практический (практическая работа по измерению основных электрических величин).

На уроке были использованы разнообразный дидактический материал и ТСО: электроизмерительные приборы (амперметр, вольтметр, авометр, омметр, ПИН), электротехнические устройства и изделия (источник питания, сопротивления, соединительные провода, измерительные приборы), плакаты, опорные конспекты, разноуровневые задания по таксономии Блума, карточки с заданиями, эталоны ответов.

На уроке были использованы разнообразный дидактический материал и средства ТСО: электроизмерительные приборы (амперметр, вольтметр, авометр, омметр, ПИН), электротехнические устройства и изделия (источник питания, сопротивления, соединительные провода, измерительные приборы), плакаты, магнитная доска, опорные конспекты, разноуровневые задания по таксономии Блума, карточки с заданиями (условные обозначения на шкалах приборов, схемы измерения тока и напряжения, измерение основных электрических величин, системы электроизмерительных приборов), эталоны ответов.

Опыт работы позволяет сделать выводы о результатах таких педагогических технологий как интегрированное и модульное обучение [3], которые сводятся к следующему:

- 1) интегрированное обучение
 - способствует развитию научного стиля мышления и естественнонаучного метода познания студентов;
 - формирует комплексный подход и повышает интерес студентов к изучаемым дисциплинам;
 - расширяет кругозор студентов, способствует развитию их творческих возможностей, помогает более глубокому осознанию и усвоению программного материала основного курса дисциплин.
- 2) модульное обучение
 - предполагает дифференцированный подход к студентам и максимальную индивидуализацию их продвижения в обучении;
 - допускает варьирование функций педагога от информационно-контролирующей до консультационно-координирующей;
 - усиливает мотивацию обучения, самооценку и саморегуляцию своих учебных достижений;
 - осуществляет адаптацию к индивидуальным особенностям обучаемых за счёт диагностики знаний и темпов усвоения, повышает качество знаний.

Список литературы:

1. Масимова В.И. Межпредметные связи в процессе обучения. - М., 1998.
2. Жанпеисова М.М. Модульная технология как средство развития ученика. — Алматы, 2002.
3. Инновационные педтехнологии в учебном процессе (Адаптация технологии модульного обучения. Из опыта работы учителей СШ № 32), Издательский центр «Есиль-СК», Петропавловск, 2003.

ОРТА ТОП БАЛАЛАРЫНЫҢ АҚЫЛ – ОЙ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУДЫҢ ЖОЛДАРЫ

Такирова Кази Уахитқызы
№ 102 Айсұлу» балабақшасы, КМҚК, Қарағанды қаласы

Бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі – жас ұрпақты тәрбиелеу мен білім берудің жаңаша сапалық деңгейін көтеру. Ол үшін ең алдымен адам баласына тән; өмірге аса қажетті қасиеттердің негізі отбасы мен балабақшадағы үзіліссіз тәрбиеден бастау алу арқылы қаланатынына баса назар аударған жөн.

Мектеп жасына дейінгі балаларды жан-жақты қалыптастырудың негізгі бір саласы – ақыл-ой тәрбиесі. Тәрбиелік тәлімді бала бойына сіңірудің дер кезі, нақты мезгілі өткізіп алынса, онда одан кейінгі берілетін өнегенің ақылдың санаға қонуы қиын да күрделі. Абай атамыз айтқандай «қолымды мезгілінен кеш сермедімнің» кері болмасы үшін, қазақтың халық даналығына сүйеніп, «баланы үйрет, үйретейін кезінде» деп келіп айтқан әмірлі сөзін әрқашан ойда ұстауға тиістіміз.

Бала – балғын тал да, үлкендер – бағбан болуы барлық халықтың ғасырдан – ғасырға жалғасын тауып келе жатқан қағидасы десек, сәби жанын небір білім нәрімен суару – оны өсіруші, тәрбиелеуші әрбір үлкеннің өмірлік мұраты. Бала тәрбиесімен шұғылданатын ұстаздар оның жан дүниесін, психикалық көңіл-күйін аңғарып, тәрбиені соған қарай бағыттауы қажет. 5 – 6 жастағы балалардың ойы-қиялы өте жүйрік, есте сақтау қабілеті жоғары келеді. Осыған орай оқу – тәрбие жұмыстарын баланың жас ерекшелігіне қарай жүргізу қажет.

Орта топтың балалардың ойлау әрекетін оқу материалының мазмұны арқылы, балалардың оқу іс-әрекетін ұйымдастыру құралы мен тәсілдері арқылы жүзеге асары сөзсіз[1].

Ойлау – сынау емес, шындалған ойлау. Ойлау орта адамдарға, жоғарғы оқу орындарының оқушыларына немесе мектеп оқушыларына ғана тән деп ойлау аса дұрыс түсінік емес. Бүлдіршіндердің де бұл жұмысты дұрыс ұйымдастырған жағдайда өз даму деңгейіне сәйкес ойы шындалып, белгілі бір жетістіктерге жетері сөзсіз. Сабақтар, түрлі тәрбие жұмыстарын жүзеге асыру қажет. Қазір бұл мәселе тіпті мемлекеттік деңгейге дейін көтеріліп отыр. Болашақ ұрпақтың санасын, ақыл-ойын дамытуға жан-жақты атсалысу қажет. Әсіресе бүлдіршіндерді балабақшада тәрбиелеу жұмысында жүзеге асыру керек.

Сана жоғары болмаса, сапа болмайтындығы ақиқат. Сондықтан біз, ұрпақ тәрбиешілері болашақта ұландарымыздың зерделі, саналы, ақыл-ойы мол азамат болуы үшін жауаптымыз.

Дамыған елдерге тәуелді болып қалмау ақпараттандыру мен жаһандау дәуірінде саналы көзқарасқа, ділге және ақпараттық даму деңгейіне байланысты. Бүкіл дүние жүзі ортақ ақпараттық кеңістікте өмір сүруде, сонымен бірге әлем халықтары өміріне ғаламдастыру процесі келді. Ғаламдық даму көшкінінен қалыспас үшін білім үнемі озық жүруі тиіс. Білімді реформалау жағдайында, аса маңызды шешуді қажет ететін міндет білім сапасын жетілдіру, тәрбиелеу және дамыту болып табылады. Осы себептен де білім берудегі жеке тұлғаға зейін қою проблемасы ұлғаюда, яғни олардың білімді игеруі мен біліктілігін, дағдысын қалыптастыру, белсенділігін көтеруге баса назар аудару керек.

Өркениетті қоғам мен құқылы мемлекеттің қалыптасуы өскелең ұрпақтың рухани байлығы мен мәдинеттілігі, еркін ойлау қабілеті мен шығармашылықты, кәсіби біліктігі мен бейімділігі қажет етіледі. Бұл жөніндегі: мектеп жасындағы балаларды тәрбие тұжырымдамасында: “Жеке тұлғаның қалыптасуы үздіксіз және күрделі процесс. Әр бір балаға жеке тұлға ретінде қарап, оның өзіне тән санасы, еркі, өзіндік әрекеті, қабілеті бар екенін ескере отырып, төмендегі міндеттерді жүктейді[2]:

- балалардың білімге, ғылымға деген ықыласын арттыру;
- олардың ақыл-қабілетін, дидактикалық дүние танымын қалыптастыру;

- өмірлік мақсат-мүддесін айқындауға, жеке бастарының қабілеттерін дамытып, оның қоғам талабына сай іске асыруға көмектесу;

- балалардың қабілетін арттыруға жан-жақты жағдай жасау – көрсетілген.

Күллі адамзаттың жаратқан иесінің ең негізгі еншісі – ақыл. Сондықтан оның байлығын, ерлігі мен өнерін, жүріс-тұрысын, көзімен қолын, аяғы мен басын, - бәрін де ақыл билеуі керек.

Педагогикалық ойлар қазақ халқының рухани – мәдени мұрасының бір бөлігі ретінде көне ғасырдан бері қалыптасып келіп, педагогиканың ғылыми дәрежесіне жетті. Қазақ халқы үшін педагогикалық ойлардың дамуының бетбұрыстық сипат алып биікке көтерілуі үлкен беделдік емеспе. Ақыл-ой тәрбиесінің дамуына еңбегін сіңірген, маңызды үлес қосқан педагогтың бірі Абай Құнанбаев. Ұлы ойшыл – бала тәрбиесіндегі ақылдылық, қабілеттік ойлампаздық қасиеттерінің маңызын ашып көрсетті.

Оқыту кезінде ақыл-ойды дамыту керек екендігін, онсыз білім алуға болмайтындығын өте дұрыс көрсетеді. Ойлау мен қиялдауды дамыту айырмашылығы дүниені, құбылыстар мен заттарды жан – жақты терең танып білуге мүмкіндік береді. Ақылды адам заттармен құбылыстардың сырын ашып, одан дұрыс ой қортындыларын жасай алады. Бала болсын, үлкен болсын өзінің “білім сақтайтын сауыты” болып табылатын өз еркін тәрбиелеуге тиіс.

Ақыл-ойдың дамуы дегеніміз – баланың жасына байланысты оқыту мен тәрбиелеу әсерінен, тәжірбие жинақтауынан оның ақыл-ой әрекетінде болатын сандық және сапалық өзгерістердің жиынтығы. Ақыл-ойды дамытудың шарты – балалардың сан- қилы іс-әрекетінің тиімді ұйымдастырылуы, әлеуметтік ортаның әсері, адамдардың қарым-қатынасы, тілді меңгеруі, қабылдауымен түсінуі, берілетін білім сапасы. Міне, осылардың бәрі баланың жан-жақты жетілуіне мүмкіндік береді.

Сонымен ақыл-ой тәрбиесі дегеніміз балаға мақсат көздей ықпал етіп, оның айналадағы дүниені шынайы ақиқат тұрғыда танып-білуін қамтамасыз ету, табиғатқа, қоғамға, адамдарға дұрыс қарым-қатынасын қалыптастыру.

Орта топтың балалары күн сайын жаңа құбылыстармен, заттармен кезігеді, айнала өмірді бақылап, өздігінен игерген білімі мен түсініктері жүйесіз, кейде таяз, қате болады. Сол себептен педагогтың міндеті – баланың білім қорының бірізді молаюына, бірте-бірте, ретпен жүйелі жинақталуына көмектеседі. Бала айналадағы заттар оның сапасы /түсі, түрі, көлемі/, қолданылатын орны, қасиеттері /сынуы, жыртылуы, қаттылығы, жұмсақтағы, бұзылуы/ қандай заттан жасалатындығы жайлы нақты түсінік алу керек. Сондай-ақ кейбір табиғат құбылыстары туралы, олардың өзара байланысы, заңдылықтары, өсімдіктердің, жәндіктердің, жануарлардың дамуы танып-білу, бақылау және түйсінгеніне жеңіл тиетін қоғамдық құбылыстармен оқиғаларымен, адамдардың еңбегімен, мерекелерімен, республика астанасы Астанамен т.б. таныстыру арқылы балалардың дүние, қоғам, табиғат, отан туралы түсініктері қалыптасады.

Орта топтағы балаларға қойылатын талаптар бұдан да күрделірек. Балаларды жалпы әңгімеге қатысуға, көрген-білгенін байланыстыра әңгімелесуге баулу ұсынылған тақырыпқа әңгіме құрастыра білу, сөйлесуде, әңгімелесуде грамматикалық тұлғаларды дұрыс қолдауға үйретеді. Балалар тәуліктің бөліктерін, аптаның күндерін, жыл-мезгілдерін, оның өзгеруін, құбылыстарын түсінеді. Балалардың сөздік қорында заттың сыр-сипатын танытатын жалпылағыш сөздер де орын ала бастайды[3].

Заттың атын үйретумен қатар қандай материалдан жасалғанын кімнің қалай істігенін де түсінеді. Балалардың есі мен ойының дамуына байланысты шығармашылық қиялы дамиды. Бұл жастағы балаларға нақты және бейнелі ойлау тән. Осының негізінде абстракциялық ойлауын дамыту керек. Тәрбиеші балалардың құбылыстарды терең түсінуіне, мәнді жақтарын ажырата білуіне мүмкіндік тудыратын талап жинақтап ойлау әрекетін қалыптастырады.

Балабақшадағы жиі пайдаланатын екі түрлі педагогикалық тәсіл бар:

- үйрету мен ойланту – тәрбие әдістерінің негізін құрайтындығын бәріміз жақсы білеміз. Әсіресе, бала тәрбиесіндегі ойланту маңызының маңызы ерекше. Мектепке дейінгі бала

тәрбиесімен айналысатын тәрбиешілер мен педагогтар, ата-аналар балалармен жылдың қай мезгілінде болмасын далаға шығып, серуендегенде, әртүрлі ойын ойнағанда ойланту әдісіне баса көңіл бөлулері қажет. Жас ұрпақтың түйсік, қабылдау, ес, қиял, ой және тіл сияқты танымдық психикалық процестерін дамыту – ақыл-ой тәрбиесінің басты міндеттерінің бірі. Ақыл-ой тәрбиесінің басты мақсатының бірі – жас ұрпаққа мақсат көздей отырып, оның айналасындағы дүниені шынайы ақиқат тұрғыда танып-білуін, білім негіздерін қамтамасыз ету, табиғатқа қоғамға, адамдарға деген дұрыс қарым-қатынасын қалыптастыру.

Орта бала айналасындағы заттарды атайды, не үшін қажет екенін ой қорытындысынан өткізеді. Көбіне үш жастан былай бала дамылсыз «Мынау не?, Бұл неге жарайды?, Мынау іс не үшін былай істеледі?» деген сияқты сұрауларды қоя береді. Міне, осы сұраулар балаларда ойлау қабілетінің болатынын көрсетеді. Бірақ, балаланың ойлауы терең ойлау емес. Бала дидукция бойынша жалпыдан жалқыға, ал индукция бойынша жалқыдан жалпыға ой жүгіртуді білмейді. Бала аналогия бойынша ойлайды. Ойлау жанның өте бір қиын ісі. Ойлау балаларға өте ауыр болады. Сондықтан тәрбиеші балаланың ойлауын өркендеткенде сақтықпен, басқыштап іс істеуі керек.

1. Балаланың жанында дұрыс әсерленулер және ашық суреттердің көп болуына жағдай жасау қажет. Бала суреттеулер бойынша ойлайды.

2. Бала заттарды, көрістерді ұқсас сындары бойынша топ-топқа бөліп үйренсін. Яғни, оны жеңіден ауырға үйрету әдісі арқылы іске асыруға болады.

3. Орта бала көріністердің, ойлардың аралығындағы байлауымды және олардың қайсысы-қайсысына себеп екенін біліп үйренсін.

Адам жанының ақылы арқылы баланың жалпы ақыл-есіне көз салсақ, ақыл-ісі біртіндеп басқыштап өркендейді. Орта топ балаларының ойлауын дамыту материалын талдау негізінде жүзеге аспақ. Ойлаудың дұрыс дамуында көрнекілік құралдардың әсері басым болады. Мұнда балалар нақтылы заттарға немесе оның дәл баламаларына бейімделуге сүйенеді. Мұндай талдауды кейде практикалық әсерлі немесе сезімді деп атайды. Балалардың ой-қорытулары көрнекі алғы шарттарға, практикалық қабылдау деректеріне сүйенеді. Қорытынды жасау логикалық дәлелдеулер негізінде емес пісірілудің қабылдаған мәліметтерге тура қатынасы жолымен жүзеге асады. Балалар фактілерді бақылап, балалар тиісті қортындылар жасай алады.

Ақыл-ой тәрбиесі арқылы балалардың қоғамдық өмірге, табиғатқа жалпы көзқарасы дамиды. Ақыл-ой әрекеті толық цикілінің проблемалық пайда болуынан проблеманың шешілуіне дейін мынадай кезеңдері болады:

- Проблемалық ситуацияның пайда болуы;
- Проблеманы – сұрақты қою және оны қиыншылық мәніне жете түсіну;

Проблеманы оқыту процесінде тәрбиеші сұрақ қояды, түрлі тапсырмалар беріледі. Бұлардың барлығы проблеалық ситуацияны туғызады. Осының нәтижесінде бала сұраққа жауап беруге немесе проблеманы шешуге тырысады. Ойлау мәнінің өзі елеулі және жалпы белгілерді бөле білуде. Бұл жалпы және елеулі белгілерді бөле отырып дәл осы сәтте қабылданатын жеке заттың дара өзгешелігі болып табылатын кездейсоқтық, оның ерекше көлемі, ойлау келешекте баланың оқиғаларды зерттеуіне мүмкіндік береді. Бұрын естіген әңгіме, көрген мультфильмдер ой елегінен өтеді. Сөйтіп, бала бұрын елемеген байланыстарды байқайды. Ал сұрақтар қоя білу, қиялдаудың ең жоғарғы сипаты және ол нәтижелі ойлауда негізгі роль атқарады. Мектеп жасына дейінгі балалардың ақыл-ойын дамытуда сұрақтардың алатын орны ерекше.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1 Ойлауды дамытудың дидактикалық ерекшеліктері //Қазақстан мектебі. – Алматы, 2008, №10. б.73-76

2 Аглакова Ә «Ақыл – ой тәрбиесінің ерекшеліктері»//Отбасы және балабақша. №1,2008

3 Дүкенбаева Г. Мектеп жасына дейінгі балаларды ойын арқылы ойлауын дамыту//
Рауан 1992.

ОРЫС ТОПТАРЫНДА ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Бейсекеева Раушан Карабаевна
КММ «№ 56 Негізгі орта мектебі»,
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Сабақ мақсатын және онда жүзеге асатын басты мәселелерді ғылыми түрде нақты жоспарлау – оқытушылар жұмысындағы, оқу үрдісіндегі ең негізгі, ең күрделі мәселелердің бірі екені белгілі. Тіл үйренуші жоғары оқу орнының қабырғасында мектепте алған білімін жетілдіруге және сөздік қорын көбейтуге үлкен мүмкіншілігі бар екені белгілі.

Қазақ тілі сабағында кез келген оқытушы студенттердің дүниетанымын, тіл байлығын, ақыл-ой өрісі мен танымдық қабілетін жетілдіруді көздейді. Қазақ тілін орыс топтарында оқытуда қолданылатын әдістердің басқаша болатынын да бұл жерде ескеру керек. Қазақ тілін өзге ұлт өкілдеріне оқытуда қазақ тілі пәнінің міндеті біріншіден, студенттің сауаттылығын, ойлау қабілетін дамыту барысында жаттығу жұмыстарымен бекіту. Екіншіден, қазақ тілі пәнінде мамандыққа арналған мәтіндер мен терминдерді беру арқылы студенттердің еркін сөйлеу дағдысын қалыптастыру бо-лып табылады. Студенттің тілін дамыту мақсатында өз бетімен жұмыс істеуге, ойын еркін жеткізуге дағдыландыру қажет. Демек, өзге ұлт өкілдері қазақша түсіне бі-луге, сөйлей білуге, мазмұндай білуге, өз ойын анық айта білуге, жаза білуге үйрету – басты мақсаттардың – бірі болып табылады.

Аталған мақсаттарды іске асыру үшін алға қойылатын негізгі міндеттер ол:

- Өзге ұлт өкілдерін қазақ тілінде еркін қарым-қатынас жасауға дағдыландыру;
- Оларды өз бетінше ізденуге, қазақша тыңдаған ақпарат бойынша ойын қорытып, ұққан материалын мазмұндауға дағдыландыру;
- Сөздіктің көмегімен көркем шығармалардан үзінділер оқи білу;
- Публицистикалық және ғылыми лексиканың дұрыс қолданылуын тануға үйрету.

Жоғары оқу орындарында студенттер тілдік конструкцияларды сөйлеу әрекетінде еркін қолдануға, тілдің фонетикалық, лексикалық, морфологиялық, синтаксистік құрылымын, стилистикалық ерекшеліктерін танып, оны теориялық тұрғыдан жүйелеп, өз бетінше әрекет етуге дағдылы керек.

Қазақ тілін үйретуде осы мақсат-міндеттерге қол жеткізуде білім берудің нәтижелік тұжырымына баса мән берілуі керек. Оқу мақсатының жүзеге асуы – жаңаша оқу формалары, тиімді әдіс-тәсілдермен тығыз байланысты екені белгілі.

Өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілін оқытудың әдістемесі дамуының басты шарты болып – әдістемелік зерттеулерді әрі қарай дамыту, жетілдіру, эксперименттік тәжірибелер жасау, оған жаңа фактілерді қосу, әдістеме ғылымындағы жаңалықтар мен жетістіктерді пайдалану, психологиялық әдістерге де көңіл бөлу. Сондай-ақ оқытушының жан-жақты әдістемелік ізденістерін дамыта отырып, шығармашылықпен сабақ беруіне көмектесу жолдарын қарастыру негізгі мәселелердің бірі болып саналады. Қазіргі заманда оқытушының педагогика, психология ғылымдары жаңалықтарын біліп отыруы аса қажет болып тұр, себебі онсыз оқу үрдісін сапалы ұйымдастыру мүмкін емес.

Жаңа ғасырға – жаңа технологиялар. Қазіргі уақытта өзге ұлт өкілдеріне тілді меңгерту үшін педагог ғалымдар көптеген технологиялар мен әдіс-тәсілдерді ұсынып отырғаны белгілі. Біз солардың тиімді деп есептелінетін кейбіреулеріне тоқталғмыз келеді.

Жаңа ғасырда ақпараттармен алмасу – бұл тек монитор мен пернетақта ғана емес. Әлемдік интерактивті технологиялардың ең алғаш кең тараған саласы – білім беру жүйесі екені белгілі. Көптеген оқытушылар қауымы да, тілді үйренушілер де интерактивті технологияларды оқу үрдісінде қолданудың артықшылығы мен септігінің өте жоғары екенін

байқады. Бүгінгі күні еліміздің бірқатар әртүрлі оқу орындарының оқу дәрісханалары интерактивті тақтамен жабдықталған. Біріншіден, жалпы білім беру мектептеріндегі оқу үрдістері қызықты да көрнекті болды, ал орта және жоғары білім беру мектептері кәсіби білімін тереңдете түсуге үлкен мүмкіндіктер алды. Интерактивті технологияларды дамыту арқылы біз өз уақытымызды және күшімізді үнемдеу мүмкіндігіне ие боламыз. Интерактивті технологиялар білім беру жүйесінде оқытушының жұмысын жеңілдетіп қана қоймайды, оқу үрдісінде терең де сапалы білім беруге жол ашып, ерекше орын алып отыр.

Біздің алдымыздан интерактивті тақ-та мен кіріктірілген тест жүйелері сияқты мүлде жаңа өлшемді технологиялар ашылады. Интерактивті тақтамен және проектормен жұмыс кезінде бейне слайдтар және компьютерлік анимациялар жасауға мүмкіндік аламыз, сонымен қатар, тақта алдындағы жұмысыңыз бормен жұмыс істеп отырған секілді қарапайым да жеңіл болады. Аға буын өкілдері үшін кітап қандай маңызды орын алса, бүгінгі және болашақ ұрпақ үшін ғаламдық дамыған технологиялар сондай маңызға ие.

Ең алдымен интерактивті деген сөздің мәнісін ұғып алайық: inter – «бірге, өзара», act – «әрекет ету, іс-қимыл» деген мағынаны білдіреді. Оқытудың интерактивті технологиялары – бұл оқушылардың топпен бірге әрекет етуіне негізделген, өзара іс-қимылға, бір-бірін толықтыруға бағытталған, оқушының бұл үрдістен тыс қалуына мүмкіндік бермейтін оқу формасын ұйымдастырудың тиімді жолы деп есептейміз. Оқыту үрдісінде бұл әдісті қолдану үшін оқытушы тіл үйренушілердің ұжымдық, жұптық топтарға бөліп, өзара қарым – қатынас жасауға ықпал етеді және жағдай жасайды. «Интерактивті оқыту» әдісі 1990 жылдары интернет желісінің дамуымен байланысты пайда болды.

Бүгінгі күні интерактивті өзара іс-әрекет – бұл компьютермен жұмыс істеуді толық меңгеру, яғни, электронды пошта, электронды хабарландыру тақтасы, онлайн тақырыптық пікір алмасулар, аудиоконференциялар, видеоконференциялар, ақпараттармен және файлдармен алмасу, бірыңғай желілік жүйе және т.б. болып табылады.

«Интерактивті құралдардың көмегімен материалдарды беруде қандай мүмкіндіктерге қол жеткіземіз?

- Тұсаукесер (презентация), баяндамашының өз баяндамасын толық жеткізуіне мүмкіндік;

- Оқу материалын көрсету, экран суреттермен қоса жазбаша мәліметтер бере алу мүмкіндігі;

- Дәріс кезінде интерактивті тақтада берілген оқу материалын жазып алып, бірнеше рет пайдалана алу мүмкіндігі;

- Интерактивті тақтаға жазылған барлық мәліметтерді сақтап, басып, электронды пошта арқылы жіберу мүмкіндігі.

Интерактивті тақтаның артықшылығына тоқталатын болсақ:

- Арнайы бейнекамераларды пайдалана аламыз;

- Мәтіндермен, объектілермен жұмыс істей аламыз, кез келген ақпараттарды сақ-тай Illuminate live бағдарламасы бойынша әлемнің әр мемлекеттеріндегі серіктестерге тұсаукесер өткізіп, өз жұмысымызға оңай және тез пікірлер ала аламыз;

- Интерактивті тақтамен жұмыс істеу барысында тыңдаушылардың зейін ауда-руын жақсартады, оқу материалы төте меңгеріледі, нәтижесінде әр тыңдаушының оқу үлгерімдері артады;

- Activate көмегімен тест өткізіп, нәтижесін экранға шығарып оқушылар назарына ұсына аламыз.

Интерактивті технологиялардың алдына қойған негізгі міндеттері мыналар:

- Тыңдаушылардың білім алуға деген берік уәждемесін қалыптастыру;

- Тыңдаушылардың шығармашылық шешімдерінің көмегімен білімді меңгерудің жаңа формалары мен құралдарын іздеу» .

Оқытудың интерактивті жүйелерін мектептерде қолдану бұл білім берудің жаңа ұстанымы – «Білім алуды қарқындату». Оқытудың интерактивті технологиялары мен әдістері арқылы интенсивті білім беру жүйесіне оқушылар жай тыңдаушы ғана емес,

белсенді қатысушы және серіктес ретінде қатысуына қол жеткізе аламыз. Интерактивті электронды тақталарды қолдану білім сапасын арттыруға септігін тигізеді.

Интерактивті әдістерді қазақ тілін оқытуда тіл үйренушілерге үйретуде интерактивті әдістердің ойын сияқты кейбір түріне тоқталып өтейік.

Тіл үйренушінің ойлау мен сөйлеу дағдыларын дамытудың бір түрі сабақты ойын түрінде ұйымдастырып, олардың тілдерін жетілдіру. Ойын арқылы тіл үйренушілерді оқыту интерактивті оқыту әдісінің түрі болып есептеледі. Себебі тек ойын үстінде ғана тіл үйренуші мен оқытушы арасында байланыс пайда болып, олардың топпен жұмыс істеуіне мүмкіндік пайда болады. Ойын тіл үйренушінің сабаққа деген қызығушылығын, белсенділігін арттырумен бірге олардың танымдық қабілетін жетілдіріп, шығармашылық белсенділікке деген қажеттілігін қанағаттандырады. Кез келген қажеттілікті қанағаттандыру жағымды эмоциямен, көңіл – күймен байланысты. Сабақтың немесе әдістің тіл үйренушінің қажеттілігі мен мүмкіншілігіне сәйкестігі оның көңіл – күйінен көрінеді. Тіл үйренушінің шығармашылық қабілетін арттыратын ойын түріндегі тапсырмалар тіл үйренушінің «үйренсем» деген қызығушылығын тудырады. Қазіргі кезде тіл үйренушілердің белгілі бір тақырып көлемінде біліммен қамтамасыз ету жеткіліксіз, оларды білім алуға, оқуға үйретуге көп мән беруге, яғни психологиялық тұрғыдан оларды «білім алғым келеді, оқығым келеді» деуге үйрету. Егер сабақты ойын түрінде ұйымдастырсақ, тіл үйренушінің тілді үйрену дәрежесі жоғары болады деп ойлаймыз. Баланы күшпен, мәжбүрмін оқыту мүмкін емес. Сондықтан да білім беру үдерісін ойын түрінде ұйымдастырудың маңызы ерекше, сондықтан оқытушымен, балалармен бірігіп орындаған жұмыс қана қызығушылықты арттырады.

Ойын – үйрету әдісінің ерекше бір түрі. Ойын үйренуді мәжбүр етпейді, тілді үйреткен кезде түлі үйренушінің өз еркімен, ынтасымен барлық жұмыстар атқарылады. Сабақты ойында арқылы ұйымдастырғанда тіл үйренушілердің барлығы бірдей, яғни «жақсы» не «нашар» білетін деп бөлінбейді, бір – бірін олар тек ойыншылар ретінде қабылдайды. Қазақ тілі сабақтарында тіл үйренушіні жазбаша байланыстырып сөйлеуге ойын арқылы үйрету мынадай бағытта жүргізіледі: үйретудегі оқушының міндеті ойын арқылы шешіледі; байланыстырып сөйлеу әрекеті ойын ережелеріне бағындырылады; байланыстырып сөйлеуге үйрететін қажетті оқу материалы ойынның құралы ретінде пайдаланылады; үйрету де, үйрену де, ойын – жарыс түрінде орындалады; мәселені шешу тетігін іздейді, шығармашылық ойлауы қалыптасады.

Шығармашылық ойлау тіл үйренушілерді сөйлеуге, сөздерді дұрыс таңдауға, сөйлеу барысында көркем әдеби сөздерді қолдануға көмектеседі. Ойын кезінде ойлануға, ойын байланыстырып жазуға, айтуға, шығармашылықпен айналысуға, топта бір – біріне көмектесуге мүмкіндік пайда болады. Р. Базарбекова «Интерактивті оқытудың ойын түріндегі әдісі» атты мақаласында, қазақ тілі сабағында тіл дамытуға қатысты жүргізілетін ойын қызметі мынандай міндеттерді шешуге тиіс дейді: «Біріншіден, оқушының тілін дамыту, байланыстырып сөйлеуге үйрету сабақтың басты мақсаты болса, ойын осы мақсатқа жетуге деген оқушының эмоциялық қатынасын, ықыласын арттыруға; екіншіден, ойынның шарты, түрі, тәсілі міндетті түрде оқушыны дұрыс сөйлеуге, өз ойын байланыстырып жазуға, логикалық және шығармашылық мүмкіншілігін ашуға; үшіншіден, ойынды сабақтың талдау, бекіту, қайталау кезеңдерінде жүйелі түрде қолдану оқушының жазбаша сөйлеу қабілетін қалыптастырып, сөз сөйлеу шеберлігін ұштауға жағдай жасайды». Мысалы, олардың сөздік қорын, сөздерді дұрыс таңдауға дағдыландыру үшін олармен «Сөз тізбек» ойынын ұйымдастыруға болады. Тіл үйренушілерді топқа бөліп, оларға қандайда бір сөзді айтып, сол сөздің соңғы әрпі келесі сөздің бірінші әрпі болады. Олар белгілі бір уақыт мөлшеріне дейін жалғастыру керек. Мысалы, оқытушы «Қазақстан» десе топтағы тіл үйренушілер «Н» әрпіне «Нан», «Нарық», «Қияр», «Раушан» және тағыда басқа сөздерді атап осылай ойын белгілі бір уақыт мөлшеріне дейін жалғаса береді.

Интерактивті әдіс арқылы тіл үйренушілерді оқытуда «Ойға шабуыл» әдісі жиі қолданылатын әдістердің бірі болып саналады. «Ойға шабуыл» әдісі белгілі қандайда бір мәселені шешу үшін белгілі шектелген уақыт мөлшерінде жауап қайтара білуге көмектеседі.

Бұл әдісті шешімін табуды қажет ететін кез келген жағдайда, тіл үйренушілердің тілін жаттықтыруға, жылдам ойлауға дағдыландырады.

«Ойға шабуыл» әдісін қолдану үш кезеңге бөлінеді: ұсыныстар жинау; жиналған ұсыныстарды бағалау немесе талдау; ұсыныстарды мәселені шешуде пайдалану.

«Ойға шабуыл» әдісінің негізгі ережелерінің бірі болып, айтылған пікірлер сынға ұшырамайды. Айтылған көзқарастар қателігіне, дұрыстығына қарамастан қабылданады.

«Ойға шабуылды» жүргізуші (оқытушы) мен оған қатысушылар (тіл үйренушілер) әрекеті алтыға бөлінеді олар: 1) Жүргізушінің қандай мәселе көтерілетінін көрсету; 2) Аталмыш тақырыптың маңыздылығы; 3) Ойға шабуылдың ұстанымдарын түсіндіру; 4) Ой – пікірлерді ұсыну және жазу; 5) Сұрақтар мен оларға түсінік беру; 6) Ой – пікірлерді талдау және баға-лау.

Алайда, оқу үрдісінің қарқындылығын арттыруда оқытушылардың ақпараттық коммуникациялық технологияларды пайдалану құзыреттіктері қалыптасқан ба және оқу, тұрмыстық, кәсіби міндеттерін ақпараттық коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы шешу қабілеті бар ма деген сұрақ туындайды. Себебі білім беру саласындағы негізгі тұлға – оқытушылармен бен оқушылар. Әрбір білім беру мекемелеріне жан беріп, оны қозғалысқа келтіретін, әр оқушыны келешекке жетелейтін – оқытушы. Сондықтан да бүгінгі күні білім беру ісінде оқытудың тиімді де жаңа технологияларын кеңінен таратып, күнделікті қолданысқа ендіретін оқытушыларымыздың шеберлігі ең маңызды мәселе болып табылады.

Оқытушылардың ақпараттық коммуникациялық технологияларды меңгеруі – білім беру саласын ақпараттандырудағы артықшылық және анықтаушы бағыт болып саналады. Педагогтардың ақпараттар коммуникациялық технологияларды пайдалану құзыреттіктерін қалыптастыру деңгейінің өлшемдері қандай?

Бұл оқытушыларымыздың:

- Ақпараттық кеңістік туралы толық хабардар болуы;
- Ақпараттық (компьютерлік) сауаттылығы;
- Өз қызметін АКТ-ні пайдалана отырып ұйымдастыра білуі.

АКТ құзыреттілігі дегеніміз бұл – ақпараттарды іздеу, ақпараттарды тұтыну, ақпараттарды құру, ақпараттарды сұрыптау, ақпараттарды таңдау, ақпараттарды пайдалану, ақпараттарды жіберу, яғни, кез кел-ген ұстаздың аталған үдерістерді меңгере алуы, өз қызметінде пайдалана алуы.

«Оқытушының АКТ құзыреттігін қалыптастыруда төмендегідей педагогикалық мүмкіндіктерді жүзеге асыру қажеттілігі туындайтыны белгілі. Ал бұл қажеттілікті іске асыруда оқытушылардың біліктілігін көтеру институттарында төмендегідей мәселелер міндетті түрде ескерулі қажет:

- Тәжірибеде АКТ-ні пайдалану мүмкіндігін меңгеруде және жаңа материалды игеруде оқытушының дайындық деңгейін ескере отырып оқытуды ұйымдастыру;

- Оқытудың жеке әдістері мен формаларын, сонымен қатар, оқытудың прогрессивтік әдістерін пайдалану проблемасын шешуде қазіргі заманға оқу әдістерін пайдалана отырып, оқытудың классикалық әдістерін жетілдіру;

- АКТ құралдарын, интерактивті тех-нологияларды қарқынды пайдалану ар-қылы оқу үдерісінің материалдық-тех-никалық базасын жетілдіру».

Интерактивті технологияларды әр оқытушы өз сабақтарында пайдалана алса, интеллектуалдық қабілеті дамыған комму-никативтік дағдылары қалыптасқан, алған білімдері практикада пайдалана білетін, бәсекеге қабілетті жеке тұлға қалыптастыра аламыз деп есептейміз.

Қорытындылай келетін болсақ, тіл үйренушілердің пәнге деген қызығушы-лығын, оқуға деген ынтасын арттыру мақ-сатында интерактивті әдісті қолдану тиімді деп санаймыз. Егер сабақ барысында ойын-ның көптеген қызықты түрлерін қолдансақ, тіл үйренушілердің тілді тез меңгеруге және сөздік қорларының дамуына, тілдік дағдыларының қалыптасуына, есте сақтау қабілетінің артуына көмектеседі. Яғни, педагогтардың ақпараттық-коммуника-

циялық технологияларды меңгеруін қам-тамасыз ету – бүгінгі күннің басты талабы болып саналады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Сұлтанова Ш. Интерактивті технологиялар – білім беру саласында // Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде. - 6/ 2010.
2. Базарбекова Р. Интерактивті оқытудың ойын түріндегі әдісі \\ Қазақ тілі мен әдебиеті. 10\ 2007 – 102 б.
3. Смашева С., Холявина Т. Қазақ тілі мен орыс тіліндегі лексиканың толығу жолдары // Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде. - 12/200 б. - 116 б.

ОТ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО УЧИТЕЛЯ К КОМПЕТЕНТНОСТНОМУ УЧЕНИКУ

Златова Е.Г.

МКОУ «Начальная общеобразовательная школа № 3»
г. Коркино, Челябинской области

Давно известно, что педагогическая профессия является одновременно преобразующей и управляющей. А для того, чтобы управлять развитием личности, нужно быть компетентным.

Рассмотрим основные понятия компетенция и компетентность.

Компетенция (от лат. *competere* — соответствовать, подходить) — способность применять знания, умения, успешно действовать на основе практического опыта при решении задач общего рода, также в определенной широкой области.

Компетентность — потенциальная готовность решать задачи со знанием дела; включает в себя содержательный (знание) и процессуальный (умение) компоненты и предполагает знание существа проблемы и умение её решать; постоянное обновление знаний, владение новой информацией для успешного применения этих знаний в конкретных условиях, то есть обладание оперативным и мобильным знанием.

Начальная школа – стартовая ступень образования. Именно здесь происходит формирование фундамента компетентной личности. Все компетенции закладываются на начальном этапе обучения. Поскольку начальная школа закладывает базу общих учебных умений и учебной деятельности, она нацелена на создание фундамента для продолжения образования личностью в средней школе, а потом и далее, поэтому именно в начальной школе значимо формирование тех ключевых компетентностей, которые составляют основу образования на протяжении всей жизни.

Какие бы реформы не проходили в системе образования, в итоге они, так или иначе, замыкаются на конкретном исполнителе – школьном учителе. Для успешного введения в практику различных инноваций, для реализации в новых условиях, поставленных перед ним задач педагог должен обладать необходимым уровнем профессиональной компетентности и профессионализма. Иными словами, в настоящее время школе нужен учитель с установкой на развитие личности ученика, учитель, способный осуществлять творческие процессы, стремящийся к профессиональному самообразованию и саморазвитию. Значит, главными качествами педагога являются компетентность, развитое методическое мышление, профессиональное самообразование. [1]

Профессионально значимые качества педагогов рассматривались учеными на протяжении длительного времени и определяли содержание профессиональной компетентности, выявляя педагогические, психологические, социальные условия ее становления.

Понятие профессиональной компетентности педагога выражает его теоретическую и практическую готовность к осуществлению педагогической деятельности и характеризует его профессионализм. Поэтому у педагогов должны быть уже сформированы основные компетенции для их успешной педагогической деятельности. А формирование этих компетенций будет успешным, если сам педагог будет работать над своим саморазвитием, знать суть и содержание профессиональной компетентности педагога, которые отражены в профессиональном стандарте педагога.

Что сегодня понимается под профессиональной компетентностью педагога?

Профессиональная компетентность - это многофакторное явление, включающее в себя систему теоретических знаний учителя и способов их применения в конкретных педагогических ситуациях, ценностные ориентации педагога, а также интегративные показатели его культуры (речь, стиль общения, отношение к себе и своей деятельности, к смежным областям знания и др.) (Браже Т. Г.). Иначе, под профессиональной компетентностью учителя понимается совокупность профессиональных и личностных качеств, необходимых для успешной педагогической деятельности.

В новых стандартах сформулированы следующие требования к современному учителю:

Во –первых, это учитель, который:

- демонстрирует универсальные и предметные способы действий;
- инициирует действия учащихся;
- консультирует и корректирует их действия;
- находит способы включения в работу каждого ученика;
- создаёт условия для приобретения детьми жизненного опыта.

Во вторых, это учитель, применяющий развивающие технологии.

В-третьих, современный учитель обладает информационной компетентностью.

Отличие компетентного специалиста от квалифицированного в том, что первый не только обладает определенным уровнем знаний, умений, навыков, но и способен реализовывать их в работе. Компетентный специалист способен выходить за рамки предмета своей профессии, он обладает неким творческим потенциалом саморазвития. Компетентность подразумевает не только умение выполнять работу, но также способность передавать и использовать знания и опыт в новых условиях.

Основными компонентами профессиональной компетентности педагога являются [2]:

- **социально-правовая компетентность** – знания и умения в области взаимодействия с общественными институтами и людьми, а также владение приемами профессионального общения и поведения;

- **персональная компетентность** – способность к постоянному профессиональному росту и повышению квалификации, а также реализации себя в профессиональном труде;

- **специальная компетентность** – подготовленность к самостоятельному выполнению конкретных видов деятельности, умение решать типовые профессиональные задачи и оценивать результаты своего труда, способность самостоятельно приобретать новые знания и умения по специальности;

- **аутокомпетентность** – адекватное представление о своих социально-профессиональных характеристиках и владение технологиями преодоления профессиональных деформаций личности;

- **экстремальная компетентность** – способность действовать во внезапно усложнившихся условиях.

Главную роль в развитии компетентности педагога играют его профессионально-педагогические способности. Развитие способностей непосредственно связано с педагогическими умениями и навыками, которыми должен владеть каждый компетентный преподаватель.

Педагогические умения можно объединить в четыре группы [3]:

1. Умения "переводить" содержание объективного процесса воспитания в конкретные педагогические задачи: изучение личности и ученического коллектива для определения уровня их подготовленности к активному овладению новыми знаниями и проектирование на этой основе развития коллектива и отдельных учащихся; выделение комплекса образовательных, воспитательных и развивающих задач, их конкретизация и определение доминирующей задачи.

2. Умения построить и привести в движение логически завершенную педагогическую систему: комплексное планирование образовательно-воспитательных задач; обоснованный отбор содержания образовательного процесса; оптимальный выбор форм, методов и средств его организации.

3. Умения выделять и устанавливать взаимосвязи между компонентами и факторами воспитания, приводить их в действие: создание необходимых условий (материальных, морально-психологических, организационных, гигиенических и др.); активизация личности школьника, развитие его деятельности, превращающей его из объекта в субъект воспитания; организация и развитие совместной деятельности; обеспечение связи школы со средой, регулирование внешних непрограммируемых воздействий.

4. Умения учета и оценки результатов педагогической деятельности: самоанализ и анализ образовательного процесса и результатов деятельности учителя; определение нового комплекса доминирующих и подчиненных педагогических задач.

Стремясь постичь секреты профессиональной компетентности, педагог главным образом совершенствует методы обучения и воспитания учащихся. Именно с помощью методов и приемов учитель включает своих воспитанников в различные виды учебной работы (в первую очередь творческой) и тем самым формирует у них определенные знания, умения, навыки, отношения, поведение. И главное, компетенции.

Если руководствоваться теорией о ключевых компетенциях доктора педагогических наук Хуторского А.В., то главными, которые учитель формирует в начальной школе, являются учебно-познавательные, информационные, коммуникативные, социальные. В других источниках они могут иметь несколько иную интерпретацию, но суть остаётся единой.

Учебно-познавательные компетенции.

Это совокупность компетенций ученика в сфере самостоятельной познавательной деятельности, включающей элементы логической, методологической, общеучебной деятельности, соотносённой с реальными познаваемыми объектами. Овладев данной компетенцией ученик сможет:

- ставить цель и организовывать её достижение, уметь пояснить свою цель;
- организовывать планирование, анализ, рефлекссию, самооценку своей учебно-познавательной деятельности;
- задавать вопросы к наблюдаемым фактам, отыскивать причины явлений, обозначать свое понимание или непонимание по отношению к изучаемой проблеме;
- ставить познавательные задачи и выдвигать гипотезы, выбирать условия проведения наблюдения или опыта, описывать результаты, формулировать выводы;
- выступать устно и письменно о результатах своего исследования;
- иметь опыт восприятия картины мира.

Информационные компетенции.

Информационная компетентность преимущественно формируется в начальной школе, а на последующих этапах образования лишь развивается и совершенствуется. Начав систематическое обучение, ребенок впервые сталкивается со значительным потоком информации, которой необходимо результативно оперировать. Отдельные аспекты информационной компетентности формируются у ребенка при традиционном подходе к обучению. Так, все дети учатся работать с текстами учебника. Однако текст учебника относится к вторичной информации. Там дана переработанная (адаптированная) информация для детей, которую они чаще всего усваивают на уровне запоминания. Важно

научить учеников работать с первичной информацией, той, которая не была подвергнута обработке до того, как была представлена учащимся. Это тексты исторических источников, словари, энциклопедии, художественные произведения, наблюдаемые явления.

Информация может быть представлена в простых и сложных источниках. Простой источник содержит информацию одного вида – текст, иллюстрации или таблицу. Сложный источник содержит информацию разных видов, причем все виды представления информации связаны между собой. Это может быть вербально-графическая (текст и графики), визуально-аудиальная (картина и музыкальное произведение) информация. Для работы с ней необходимо владеть специальными способами восприятия и обработки. Таким образом, информационная компетенция включает в себя:

- владение навыками работы с различными источниками информации: книгами, учебниками, справочниками, Интернет;
- самостоятельный поиск, извлечение, систематизацию, анализ и отбор необходимой информации, организацию, преобразование, сохранение и передачу её;
- ориентирование в информационных потоках, умение выделять в них главное и необходимое;
- умение осознанно воспринимать информацию, распространяемую по каналам СМИ;
- овладение навыками использования информационных устройств;
- применение для решения учебных задач информационных и телекоммуникационных технологий: аудио и видеозапись, электронную почту, Интернет.

Коммуникативные компетенции.

Коммуникативная компетентность ребенка начинает формироваться еще на дошкольном этапе развития личности. Ребенок овладевает речью, научается устанавливать контакты с другими людьми и оперировать способами коммуникации для достижения собственных целей. В начальной школе эта компетентность не столько формируется заново, сколько развивается. Этапы дошкольного и младшего школьного возраста – наиболее значимы для развития коммуникативной компетентности. Коммуникативные компетенции включают в себя:

- умение представить себя устно и письменно, написать анкету, письмо, поздравление;
- умение представлять свой класс, школу, страну, использовать для этого знание иностранного языка;
- владение способами взаимодействия с окружающими людьми; выступать с устным сообщением, уметь задать вопрос, корректно вести учебный диалог;
- владение разными видами речевой деятельности (монолог, диалог, чтение, письмо);
- владение способами совместной деятельности в группе, приемами действий в ситуациях общения; умениями искать и находить компромиссы;
- наличие позитивных навыков общения в обществе, основанных на знании исторических корней и традиций различных национальных общностей и социальных групп.

Социальные компетенции (компетентность разрешения учебных проблем у младшего школьника)

Идеальным результатом компетентностного образования является способность личности к самостоятельному разрешению жизненных проблем. С проблемами встречается в жизни каждый человек. Одни успешно их разрешают и личностно растут. Другие – теряются и дезадаптируются в обществе. Проблемно-разрешающее поведение – следствие систематической работы по определению проблемы, ее анализу, активному поиску средств и способов ее решения. [3]

В начальной школе, в силу возрастных особенностей детей, трудно претендовать на формирование проблемно-разрешающего поведения во всех жизненных ситуациях. Ребенок еще не может в полном объеме управлять своим поведением. У него только формируется произвольность. В то же время, он включается в учебную деятельность, которая создает условия для развития субъектности личности, то есть рефлексивной позиции в деятельности. Что значит для младшего школьника овладение социальной компетентностью? Это значит:

- владеть знаниями и опытом выполнения типичных социальных ролей: семьянина, гражданина; уметь действовать в каждодневных ситуациях семейно-бытовой сферы;
- определять свое место и роль в окружающем мире, в семье, в коллективе, государстве; владеть культурными нормами и традициями, прожитыми в собственной деятельности; владеть эффективными способами организации свободного времени;
- иметь представление о системах социальных норм и ценностей в России и других странах;
- действовать в сфере трудовых отношений в соответствии с личной и общественной пользой, владеть этикой взаимоотношений;
- владеть элементами художественно-творческих компетенций читателя, слушателя, исполнителя, зрителя, юного художника, писателя.

Все эти компетенции формируются в комплексе и в разных предметных и «запредметных» областях. Чтобы перейти к формированию ключевых компетенций, необходимо задать компетенции в деятельностной форме. Основная особенность деятельностного метода заключается в том, что новые понятия и отношения между ними не даются детям в готовом виде. Дети открывают их сами в процессе самостоятельной исследовательской деятельности, учитель лишь направляет эту деятельность и в завершении подводит итог, даёт точную формулировку установленных алгоритмов действий и знакомит с общепринятой системой обозначений. Это позволяет привить интерес к предмету, повысить качество образования.

Для формирования ключевых компетенций необходимы современные технологии организации учебно-воспитательного процесса: технология проблемного и проектного обучения; развития критического мышления; когнитивного обучения; обучения в глобальном информационном сообществе.

Компетентные педагоги постоянно обращают внимание на реакцию, которую вызывают их действия у учащихся, нащупывают их возможности, а поэтому систематически корректируют свою работу. Под воздействием таких учителей ученик испытывает радость познания в учении, чувствует, что он может учиться лучше или еще лучше. У таких педагогов методы обучения и воспитания учащихся становятся как бы средством реализации запрограммированных качеств в личности самого педагога, проводником моральных ценностей от педагога к учащимся. Воспитатель может дать своему воспитаннику только то, что имеет сам. Поэтому профессиональная компетентность педагога правомерно рассматривать как совокупность определенных качеств личности учителя, которые обуславливаются высоким уровнем его психолого-педагогической подготовленности, способностью оптимально решать педагогические задачи (обучения, воспитания и развития ребенка).

Компетентности у учащихся могут быть сформированы на разном уровне. Наиболее часто выделяются три уровня: применения, использования и обогащения. Они соответствуют трем уровням общего образования: начальному, основному и среднему. В начальной школе ученик применяет усвоенные способы деятельности к конкретным ситуациям; в основной школе использует способы деятельности в различных ситуациях, переносит способы на другие, ранее не известные ситуации; завершая обучение в школе, усвоенные способы деятельности обогащаются учеником и становятся основой самостоятельной деятельности учащихся. [4] Итак, в начальной школе компетентности формируются преимущественно на первом уровне, когда усвоенный способ деятельности ученик может применять самостоятельно.

Иначе говоря, школа не должна научить на всю жизнь – школа должна научить учиться всю жизнь и эффективно использовать полученные знания на практике, т.е. развивать необходимые в дальнейшем ключевые компетентности, уровень сформированности которых, прежде всего, зависит и от компетентности учителя.

Компетентность учителя – это синтез профессионализма (специальная, методическая, психолого-педагогическая подготовка), творчества (творчество отношений, самого процесса

обучения, оптимальное использование средств, приёмов, методов обучения) и искусства (актёрство и ораторство).[4]

Использованная литература:

1. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Пер. с англ. – М., «Когито-Центр», 2002. – 396 с.
2. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога // Педагогика. – 2003. – №10. – С. 51-55.
3. Кучугурова Н.Д. Формирование профессиональной компетентности будущего специалиста // Проблемы и перспективы педагогического образования в XXI веке. – М., 2000. – С. 360-362.
4. Сорокина Т.М. Развитие профессиональной компетенции будущих учителей начальной школы: Монография / Т.М. Сорокина; Нижегородский государственный педагогический университет. – Н. Новгород: НГПУ, 2002. – 168 с.

ОТБАСЫ – БАЛА ТӘРБИЕСІНІҢ ҚАМҚОРШЫСЫ, ӨНЕГЕСІ.

Амирова Г.Т.

№16 «Алтынай» б/б КМҚК тәрбиеші
Қарағанды қаласы

Бала тәрбиесінде отбасының орны ерекше. Оны қоғамдық тәрбиенің қандай саласы болса да алмастыра алмайды. Отбасының негізі баланы өмірге келтіру ғана емес, оған мәдени - әлеуметтік ортаның құндылығын қабылдату, ұрпақтың, ата-бабалардың, ұлылардың ақыл-кеңес тәжірибесін бойына сіңіру, қоршаған орта, адамзатқа, өз қоғамына пайдалы етіп тәрбиелеу.

Үлкен ұрпақтың тәжірибесі, өмірдегі беделі, ақыл-кеңестері, ата-ананың өз борышын мүлтіксіз орындауы, бір-бірін құрметтеуі – үлкен тәрбие мектебі. Бала дүниеге келген күннен бастап ата-ананың ықпалында болып, өмірге бағыт беруші тәрбие мектебінен нәр алады.

"Қатты тәртіп көрсе бала күнінде,

Өнерімен қуантады түбінде.

Бала нені білсе жастан, ұядан–

Өле-өлгенше соны таныр қиядан.

Өнер - білім берем десең басынан,

Бер оқуға балаларды жасынан,

Ата - анадан өсіп ұрпақ тараған,

Жақсы-жаман болса, бала – соларда", 1 деп, XI ғасырда Жүсіп Баласағұн айтқандай, ата-аналар балаларының жеке ерекшеліктерін жас күннен танып, соған қарай бағыт - бағдар, тәрбие берудің маңызы ерекше.

Ата-ана балаларына жақсы тәрбие беруде қоғам алдында жауапты. Сыйластық, түсіністік, үлкен жауапкершілік сезімдері бар отбасы – бақытты отбасы. Бақытты отбасында ғана ата-ана және олардың балаларының өзара қатынасы мазмұнды, берілген тәрбие сіңімді және негізді.

Ата-ана бала тәрбиесіне ерекше мән беруі қажет. Ана– бала тәрбиесіндегі ерекше тұлға. Тәрбиенің негізі "ананың әлдиінен" басталады емес пе?!

Абай қазақ әйелінің, ананың отбасындағы орнын ерекше жырлайды. Жалпы, " адам бойындағы барлық қасиеттер ананың ақ сүтінен жаралған" деген ғұламалық ойды тарата келе, ол қасиеттердің міндетті түрде тәрбиеленуі қажеттігі туралы айтады.

Абай жетінші қара сөзінде былай дейді: "Жас бала анадан туғанда екі түрлі мінезбен туады. Біреуі ішсем, жесем, ұйықтасам деп туса, біреуі–білсем екен демектік. Не көрсе соған

талпынып, жалтұр-жұлтұр еткен болса, соған қызығып, аузына салып, дәмін татып, тамағына, бетіне басып қарап, сырнай, керней болса дауысына ұмтылып, онан ер жетіңкірегенде ит үрсе, мал шуласа да, біреу күлсе де, біреу жылса да тұра жүгіріп, "ол немене", "ол неге үйтеді", "бұл неге бүйтеді" деп, көзі көрген, құлағы естігеннің бәрін сұрап, тыныштық көрмейді. Мұның бәрі өмірге жаңа келген нәрестенің жан құрамы, "білсем екен, көрсем екен, үйренсем екен" дегені».

Қатыгез, зұлым адамдар да ақ сүт берген Ана алдында бас иген. Осы орайда Домалақ Ананың (Нұрилань) "Диннат мама" атану тарихы да қызық. Бұлақ басында қара лашықта қалған қарапайым әйел тапқырлық танытып, қарақшылардың теріс қылығына тосқауыл қояды.

Бұл эпизодтар бүгінгі ұрпақты ұлы әжеміздің адамгершілік өнегесін қастерлеуге, тәлім алып, оны көкірегіне орнықтыруға үндейді. 2 Әсіресе, Домалақ Ананың мейірімділікке шақыруы Ана алдында бас игізеді.

Ұлы Жамбыл Домалақ ененің қадір-қасиетін, әулиелігін терең түсініп, үлкен жүрекпен жырлайды.

Өзі де ұлы анасына тағзым ете тіл қатады. Шерхан Мұртазаның сөзімен айтқанда: «Ұлы анамыздың артында, батыстан шығысқа, шығыстан батысқа созылып жатқан қыруар ұрпақ бар. Олардың ішінде ержүрек мықтысы да, осалы да жетіп жатыр".3

"XVIII ғасырдың аяғында дүниеге келген бала Пушкин де, XIX ғасырдың орта шенінде қазақтың кең сахарасында дүниеге келген Абай да шешесі мен әжесі берген тәрбие уызын еміп өседі. Амал жоқ, 1630 жылдары жазылған словак педагогы Ян Амос Коменскийдің "Аналар мектебі" еңбегі есіңе түседі де, ана құдыретіне амалсыз бас иесің"4 деп толғанады "Ерте жастан тәрбиелеу тағылымдары» мақаласының авторы.

Ата-ана тәрбие беруде, ата-бабамыздың салт-санасы, әдет-ғұрпында жүргізілген үлгі-өнегесінің мәні зор.

Сөз қадірін білетін заманда бір ауыз сөздің ішкі мағынасын жете түсініп, содан өзіне тәлім алған бабаларымыздың қасиетіне не жетсін. Сондай -ақ, атамыз Жүсіп Баласағұн өзінің "Құтты білік" еңбегінде:

Ақ сүтпен бірге сіңген жақсылық
Айнымайды еш, алғанша ажал қапсырып.
Ет сүйекпен бірге біткен қылығың,
өзгермейді салғанша ажал құрығың.

Міне, Жүсіп Баласағұн атамыздың "Құтты білік" еңбегіндегі ойлар ана сүтімен дарыған қасиетті дәстүрлер халықтың салт-санасынан берік орын алатындығы айтылған.

Балаға, әсіресе, ана өте жақын келеді. Ал отбасы тәрбиесінде әкенің де, ананың да орны бөлек. Әке мен ана баланың алғашқы ұстазы. Әсіресе, әкенің рөлі ер баланы тәрбиелеуде басым. Әке ұлына өзінің бар өнерін, естіп-білген білімін түгел үйретуге тырысады. Ал ұл бала өз тарапынан ағаға, әкеге еліктеп, одан үйренген. "Ата көрген оқ жонар" деген осыдан шыққан.

Қазақ халқының "Ата – балаға сыншы" деген мақалы бар. Әр әке өз балаларының ерекшеліктерін, қандай іске бейімділігін дамытуға тырысып, ерте аңғарып, ән мен күй өнерінен бейімі болса, өнер құған сал-серілерге, үй шаруасына бейім болса, үй шаруасының тізгінін беріп, сөз ұғарлық ойы болса, жақсыларға жанастыратын.

Ал қыз абыройы – отбасының, елдің болашағы, босағаның беріктігі. Қазақ қыздың жолы жіңішке" деп бекер айтпаған.

Осындай ұл мен қыздың тәрбиесіне қазақ халқының тек жеке отбасы ғана емес, бүкіл ауыл аймағы, әулеті жауапкершілікпен қараған. "Қызға қырық үйден тыйым", "Ұлға отыз үйден тыйым" демекші, ұлға да, қызға да айтар сын аз емес.

Әр отбасы ұлы мен қызына салт-дәстүрді, жеті атасын білуді үйреткен. Ата-ананың қанша баласы болса, әр бала ата-анаға өзінше қымбат.

"Алуан-алуан жүйріктің әліне қарай шабатынын" ең алдымен, атасы мен анасы біледі. Тарихқа көз салсақ, халқына қорған, еліне басшы болар азамат өсіріп, төңірегіне аналық

мейірімін төгіп, ел анасы атанған аналар аз ба? Домалақ ана, Қараша ана, Мұрын ана, Дәулет бике, Қарқабат ана, Қызай ана... секілді көптеген аналарымыз еліне тұтқа боларлық ұл-қыз өсіріп, бір ру-тайпаның атын иеленіп, өнегелі істері аңызға айналып, бүгінге жетіп отыр. Сондай-ақ, кешегі Түркі қағанаты заманында түрік әлеміне Күлтегіндей батырды, Білге Қағандай дананы сыйлаған ананы халқы хан көтергендей ақ киізге отырғызған, ардақтаған.⁵

"Ана мен әке өздерінің үлгі-өнегелері, гуманистік белгілері арқылы әдептілігімен, өнерпаздығымен, бір-біріне деген өзара достық қарым-қатынасымен, ерен еңбегімен балаларына үлгі-өнеге көрсете алады. Егер оқушы маманданған ұстаз десек, ата-ана – өздерінің өмірлік іс-тәжірибесі арқылы тәрбиелік іс-әрекеттерін қалыптастырған ұстаз. Ал, ұстаз өз ісінің шебері, білгір адам болуы қажет"⁶ деп толғанады ақын.

Бала тәрбиесі – игілікті іс. Берері де, сұрауы да, жемісі де мол тәрбие саласының ең өзектісі. "Шебер ұстаздан – тәрбиелі шәкірттер" деп айту өте орынды. "Бала үшін жай нәрсенің өзі де жаңалық. Бұлар – құмарпаз, әуесқой, тынымсыз зерттеуші".⁷

Ата-аналары балаларын өнегелі сөзімен, жеке басының тәрбиесімен тәрбиелейді. Бала әр нәрсеге сенгіш, тез қабылдағыш, еліктегіш келеді. Әр бала сипағанды, жылы сөйлегенді, аялағанды, еркелеткенді, ертегі әңгіме тыңдағанды, ойын ойнағанды ұнатады.

Бұл– баланың бойындағы үлкендерден ерекшеленіп тұратын негізгі қасиеті. Бұл қасиеттер тек балаға ғана тән.

Өйткені бала сезімі– пәк. Баланы періштеге теңеу осыдан шыққан ба деген ой келеді. "Бала тілі– бал", "Балалы үй– базар" деген мақалды халқымыз өте орынды айтқан.

Баланы сипау, аялау, жылы сөйлеу– баланың ақылды, ұстамды, мейірімді азамат болып өсуіне көп ықпал етеді.

Ал балаға үрсу және оны балағаттау баланың бойында кек алу, өшпенділік қасиеттерді оятады. Ата-бабаларымыз бала тәрбиесіне құрғақ ақылдан гөрі үлгі-өнеге арқылы ықпал етудің жұғымды екенін және балаға жора-жолдастарының, құрбы-құрдастарының әсері мол екенін айтқан.

"Ұлың өссе, ұлы жақсымен ауылдас бол, қызың өссе, қызы жақсымен ауылдас бол" деп, тәрбиелік мәні зор мақал-мәтелдер айтқан. Ата-бабаларымыз бала тәрбиесіне ерекше назар аударып, "Баланы жетіге келгенше тыйма, жетіден он төртке келгенше құлыңша қина, он төрттен кейін құрдасыңдай сыйла" деп, баланың ой-өрісі даму кезеңін ерекше бағалаған.

Ата-бабаларымыз жазу-сызуды білмеген кездің өзінде де бала тәрбиесіне ерекше көңіл бөліп, адам құқығын қорғауды назарда берік ұстаған. Мысалы, "Қасымның қасқа жолы" (1511-1518), "Есімнің ескі жолы" (1598-1628), Әз Тәукенің "Жеті Жарғысы" (1680-1718) сияқты көрнекті заңдардың өзі қағазға түспеген. Бұл – заңдық құжаттар.

Ата-заңды аттаған азғындарды "етегін кесіп, елден ку" деген қағидамен аяусыз жазалаған⁸. Халқымыз ұл мен қыз тәрбиесіне ерекше мән берген. "

Ұяда не көрсен, ұшқанда соны ілерсің" деген мақал арқылы бала тәрбиесіндегі отбасының рөлі ерекше екендігін атап көрсетеді. Бала тәрбиелей отырып артына із, өшпес мұра қалдырған.

"Жерге себілген дақылдың өсуі жердің құнарлығына, ылғалдылық пен күн шұғылысына байланысты. Осы тұрғыдан алып қарағанда, адамның белгілі бір мамандықты игеру қабілеті де сыртқы орта жағдайына (тәлім-тәрбиесіне) қатысты.»⁹

«Бала тәрбиесі– бір өнер, өнер болғанда ауыр өнер, жеке бір ғылым иесі болуды тілейтін өнер. Баланы дұрыс тәрбие қылу үшін өз тәжірибесі жетпейді. Басқа адамдардың тәжірибесімен танысу керек. Бала аурулы, зағип болса, баладан емес, тәрбиешіден; бала тар ойлы ақымақ болса, бала кінәлі емес, тәрбиеші кінәлі; бала сұлулықтан ләззат ала білмейтін мылқау жанды болса, бала айыпты емес, тәрбиеші жазалы.

"Бала істеген жауыздықтың жазасын тәрбиеші көтерсін" деген иран елінің мәтелі шын, дұрыс мәтел"¹⁰ деп М.Жұмабаев бала тәрбиесіне ерекше тоқталған.

Отбасы – сыйластық, жарастық орнаған орта. Баланың тәрбиелі болып өсуіне берекелі отбасының әсері мол. Отбасының әрбір мүшесі өзара сөйлесіп, не болмаса ата-ананың,

баланың міндетін атқару ғана емес, береке – бірлік, сүйіспеншілікпен араласса, босағасы берік, шаңырағы биік отбасына айналары сөзсіз.

Ата мен ана – бала тәрбиесінің қамқоршысы, өнегесі.

Ата – асқар тау,

Ана – бауырындағы бұлақ,

Бала – жағасындағы құрақ, – деп, ата – ана, баланы табиғаттың тамаша құбылыстарына теңеген халық мақалына қайран қаласың.

"Тәрбие баламен сөйлесумен, әңгімелесумен, оған ақыл-кеңес берумен ғана шектелмейді, – деген болатын А.С. Макаренко. – Тәрбие тұрмысты дұрыс ұйымдастыра білуде, балаға әркімнің өз жеке басы арқылы үлгі-өнеге көрсетуде. Отбасындағы бала тәрбиесі халық өмірімен, қоғамның мақсат-міндеттерімен байланысты болуы керек".¹¹

Ата-бабаларымыз баланың дүниеге келуін ерекше күткен. Балаға қамқорлық ол дүниеге келмей-ақ жасалған. Мысалы, аяғы ауыр әйелге жерік асын тауып жегізген, ауыр көтертпеген. Жас босанған анаға қалжа жегізген, сорпалаған, баланы тіл-көзден сақтаған, өсіп-өнген аналарға баланың атын қойғызған, тұсауын кестірген. Бала өсе келе ән айтқызып, домбыра тартқызып.

Жамбылдың жырын, Күләштың әнін, Динаның күйін, Әлия мен Мәншүктің, Бауыржанның ерлігін халқымыз ұрпағына өнеге еткен. Талғат пен Тоқтардай ғарышкерлерін, Абай мен Шоқандай дарынды тұлғаларын тәрбиелеген де халық.

Отбасы халық тәрбиесінен үнемі нәр алып отырады.

Халық тәрбиесі – отбасы тәрбиесінің негізгі бастауы. Ұрпақтары бұл тәрбиеден нәр алып, бала бойына сіңіреді.

Әрбір ата-ана өз перзетінің әдепті, саналы, иманды да ибалы, Отанының сүйікті және кішпейіл азаматы болып жетілуін қалайды. Ата-ана перзентінің жақсы азамат болып жетілуі үшін өз отбасында балаларын тәрбиелеудің нәзік жақтарының заңдылықтарын білуі шарт. Сыйластық, түсіністік, үлкен жауапкершілік сезімдері бар отбасы – бақытты отбасы. Бақытты отбасында ғана ата-ана және олардың өзара қатынасы мазмұнды, берілген тәрбие сенімді және негізді.

Бала тәрбиесінің алғашқы алтын қазығы – тұған ұясы, өз отының басындағы тәрбиесі, тілі. Қазақтың: «Баланың бас ұстазы – ата-ана», «Балапан ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі» – дегендей, есі кіріп, тілі шыға бастасымен-ақ баланы байсалды, ұғымпаз, тілалғыш етіп баулыған жөн.

Қай халық болмасын үмітін ең алдымен ұрпағымен байланыстырады. Міне, сондықтан да:

«Ана	–	үйдің	берекесі,
Бала	үйдің	–	мерекесі.
Бұтағымен		ағаш	сымбатты,
Ұрпағымен		адам	қымбатты.
Бала	болсаң	балғындай	бол.
Айналаңа	қорғандай	бол»	-деген

қағиданы берік ұстаған ата-бабаларымыз өз ұрпағын адам – деген атакқа лайық етіп өсіруді мақсат еткен.

Бала – ата-анасының игі істерінің жалғастырушысы, болашағы. Бала тәрбиесі – ата-ана үшін күрделі де, жауапты міндет.

Жас шыбық иілгіш болса, жас адам да сондай жақсыға да жаманға да бірдей бейім болатыны баршымызға мәлім. Ата-ананың үйіндегі әрекеті балаларның көз алдында өтеді, сондықтан жақсы, жаман әдетіміздің бала тәрбиесіне ықпалы зор. Әрбір ата-ана – өзінің баласын Отанға пайдалы, өіне мейрімді, еңбекқор, адамгершілігі мол адам етіп тәрбиелеуге халық алдында да, мемлекет алдында да жауапты.

Отбасы – ең үлкен, мықты тәрбие ошағы, шағын мемлекет.

Отбасының негізі баланы өмірге келтіру ғана емес, оны мәдени- әлеуметтік ортаның құндылығын қабылдату, ұрпақтың, ата-бабалардың, ұлылардың ақыл-кеңес тәжірибиесін бойына сіңіру, қоршаған орта, адамзатқа, өз қоғамына пайдалы етіп тәрбиелеу.

Үлкен ұрпақтың тәжірибиесі, өмірдегі беділі, ақыл-кеңестері, ата-ананың өз борышын мүлтіксіз орындауы, бір-бірін құрметтеуі – үлкен тәрбие мектебі.

Бала дүниеге келгеннен бастап ата-ананың ықпалында болып, бағыт беруші тәрбие мектебінен нәр алады. Өз отбасында бала ата-ананың қамқорлығына, шексіз сүйіспеншілігіне бөленіп, әке мен ананың жақсылығы мен дәулетінің қызығын көріп қана қоймай, адамгершілік, әдеп-инабат тағылмдарынын алуы, оларды меңгеріп іс- жүзінде қолданудың ынта мен ықылас, қайрат пен қажыр ететін жолынан өтуге тиіс.

«Қатты тәртіп көрсе бала күнінде,
 Өнермен қуантады түбінде.
 Бала нені білсе жастан, ұядан –
 Өле-өлгенше соны таныр қиядан.
 Өнер – білім берем дасен басыннан,
 Бер оқуға балаларды жасынан,
 Жақсы-жаман болса, бала – соларда», – деп
 XI ғасырда Жүсіп Баласағұн айтқандай, ата-аналар балаларының жеке ерекшеліктерін жас күнінен танып, соған қарай бағыт-бағдар тәрбие берудің маңызы ерекше.

Барлық балаларға, соның ішінде ұл балаға оның қалыпты дамуына анасының да, әкесінің де, яғни екеуінің де маңызды да мәнді тәлім тәрбиесі қажет. Қай отбасында болмасын ана барлық балаларына үнемі жақын болып, өзінің аналық мейірімі мен махаббатына бөлейді.

Бір сөзбен айтқанда, егер сіздің балаңыздың өмірде белгілі деңгейде жетістікке жетуін қаласаңыз, жеке тұлға ретінде, маман ретінде ашылуына еңбектендіре отырып, көмек беру қажет.

Ойткені: «Балалар – ата-аналар қолына берілген аяулы аманат.» Бұл ғажайып құдайшылдық анықтаманы жадыда ұстау былай тұрсын, әр үйдің мандайшасына іліп қою тұрарлық.

Баланы өздігінен өмір сүруге мүлде қабілетсіз нәресте кезінен бастап бақытты балалы шақ, жеке шаңырақ көтергенге дейінгі жастық жолдары өтетін отбасын бақытты жағалауын бетке алып, өмір – айдынында жүзіп бара жатқан қайыққа тенесек, оның қос ескегі – әке мен ана дер едік.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Оқушылардың ғылыми қоғамдарын ұйымдастыру және республикалық ғылыми жарыстарын өткізуге әдістемелік нұсқаулар. Астана 2007.
2. Қазақстан республикасы Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары. Жалпы бастауыш білім. - Алматы, 2002.
3. В.Д.Шадриков О содержании понятий «способности» и «одаренность»// «Психологический журнал», Т.4. №5, 1983
4. С.Л.Рубинштейн Основы общей психологии. Т.1-4. М., 1989.
5. В.А.Бухвалов Развитие учащихся в процессе творчества. «Педагогический поиск», 2000.
6. В.П.Беспалько Слагаемые педагогической технологии. «Педагогика», 1989
7. Көшімбетова С.А. Оқу-тәрбие үрдісінде оқытудың инновациялық әдіс-тәсілдерін пайдаланудың педагогикалық шарттары.
8. Базарбаева Н.А. Педагогикалық кеңес, 2009. №1

ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Мукушова .Г. С
КГКП «Детский сад «Ертөстік»,
г. Караганда

« К патриотизму нельзя только призывать,
его нужно заботливо воспитывать».

Лихачев Д.С.

В нашем современном обществе родители настолько заняты насущными проблемами, что у них не остается времени на воспитание детей, развитие нравственно-патриотического духа. Большое количество детей живут в неполноценных, неблагоприятных семьях. Им очень сложно понять и полюбить свою семью, дом и даже детские сады и школы. В связи с этим, в своей работе мы решили уделить большое внимание привитию нравственно-патриотических ценностей детям, начиная с младшего возраста. Очень важно учить детей с раннего детства совершать такие дела, которые будут на пользу для ближайшего окружения, а в дальнейшем и для страны в которой они родились и живут. Но для того чтобы привить такие ценности как нравственность и патриотизм, педагогам нужно самим быть патриотами страны в которой они живут и понимать что такое патриотизм. Так что же такое патриотизм и как сформировать нравственно-духовные ценности у детей, чтобы стать патриотами Родины.

Патриотизм – (от греческого *patris* - отечество) - нравственный и политический принцип, социальное чувство, содержанием которого является любовь к отечеству, гордость за его прошлое и настоящее, готовность подчинить свои интересы интересам страны, стремление защищать интересы родины и своего народа. Патриотизм – любовь к отечеству, преданность ему, стремление своими действиями служить его интересам.

На сегодняшний день патриотическое воспитание дошкольников– это обдуманная, последовательная деятельность в детском саду по управлению у детей патриотического сознания, нравственных ценностей, чувства верности своему государству, готовности к выполнению общественно-значимых дел и заданий направленных на взаимодействие взрослого и ребенка в общении и совместных действиях, которые помогают раскрывать в детях нравственные качества. Необходимо с ранних лет воспитывать у дошкольников заинтересованность к окружающим их жизнь событиям, интерес к своим истокам, культуре и истории. Невозможно вырастить настоящего гражданина без уважения к своей стране, языку, к ее национальным традициям. Воспитание патриотических чувств осуществляется в познавательной деятельности, творческих играх, культурных мероприятиях, народных подвижных играх, наблюдениях и труде.

В нашем дошкольном учреждении применяются разнообразные формы работы, как с детьми, так и с родителями воспитанников. Это выставки, походы в музеи, изготовление совместно с родителями газет о достопримечательностях города и родного края, знакомим детей с профессиями взрослых, которые приносят пользу нашему государству, также проводятся различные беседы, викторины, консультации учитывая интересы и особенности семьи и детей.

Особое внимание для формирования патриотических чувств уделяем знакомству малышей с государственными символами, прививая им любовь и уважение к нашему Гимну, Флагу, Гербу и Языку. Важно, чтобы дети с дошкольного возраста понимали, что символы государства- это история поколений казахского народа и людей живущих в мире и согласии.

Для успешной работы необходимо создать условия для организации эмоционально насыщенного образа семьи, родного дома, детского сада и школы, где детям необходимо научиться заботиться о близких им людях, сопереживать, помогать словом и делом, быть

внимательными и терпимыми друг к другу. Исходя из вышеизложенной цели, мы выделили ряд задач:

- воспитание у ребенка любви и привязанности к своей семье, дому, детскому саду, улице, городу;
- Воспитание уважительного отношения к людям разных профессий, результатам их труда, к земле на которой родились, защитникам Отечества, государственной символике, традициям государства, общественным праздникам.
- **Воспитание патриотизма** и чувства гордости за свою страну, края.

Выделенные нами задачи мы решаем во всех видах организованной деятельности, таких как занятие, театрализованная деятельность, подвижные и сюжетные игры, наблюдения за трудом взрослых, утренники и другие мероприятия. Для того, что бы наши дети гордились, понимали и говорили на государственном языке, мы разрабатываем и применяем новейшие методы и приемы для изучения языка, закрепления государственных символов и т.д.

Посредством мультимедийных проекторов и презентаций, различных игр с элементами драматизации.

Чтобы работа в данном направлении была полноценной, мы активно приобщаем к ней родителей. Родители оказывают огромную помощь в развитии нравственно-патриотических чувств у детей через предлагаемые нами методы и приемы: сказки, мероприятия, организация мини-музеев, личные примеры, прогулки по достопримечательностям города, участие в городских и детсадовских мероприятиях.

В результате проведения совместной работы мы должны вырастить и воспитать такого человека, который будет любить свой дом, свой край, природу, которая его окружает, свою Родину и народ.

Таким образом, я считаю, патриотическое воспитание подрастающего поколения является актуальной задачей, для решения которой должна проводиться постоянная, систематическая, планомерная работа педагогов совместно с родителями. И я солидарна с высказыванием Н.А.Назарбаева, что: «Нашей стране нужны граждане, унаследовавшие от предков и впитавшие в себя чувство горячей любви к отчей земле и родному народу, которые бы беззаветно служили нашему независимому государству, обладали эрудицией и широтой мышления, были глубоко и разносторонне образованы, находчивы и сообразительны, смелы и ответственны, здоровы физически и нравственно.»

Литература

- 1.Н.В. Алешина «Патриотическое воспитание дошкольников», МЦГЛ, 2004 г.
2. М.Д. Маханева «Нравственно-патриотическое воспитание дошкольников», Сфера, Москва, 2009 г.
- 3.А.Я. Ветохина «Нравственно-патриотическое воспитание детей дошкольного возраста» Детство-пресс, С.-Петербург: 2009г.
- 4.Н. А. Арапова-Пискарева «Мой родной дом». Программа нравственно-патриотического воспитания дошкольников, – М.: Мозаика-Синтез, 2007

ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ОРНАМЕНТАЛЬНОЕ ИСКУССТВО КАЗАХСТАНА

Зорина Т.Д. Скрипникова М. В.
КГКП «детский сад «Ертөстік»

Народное искусство в национальной культуре любой страны занимает особое место. Оно отражает самобытность народа, воспекает лучшие черты народного характера. Народ веками стремился в художественной форме выразить свое отношение к жизни, любовь к

природе, свое понимание красоты. Каждый народ под влиянием жизненных и природных условий создает свои традиции в развитии прикладного творчества. Появляются особо любимые темы рисунков, орнаментов, выбираются излюбленные материалы, формы, колориты. Изделия декоративно-прикладного искусства, которые видят дети, раскрывают перед ними богатство культуры народа, помогают им усвоить обычаи, передаваемые от поколения к поколению, учат понимать и любить прекрасное. Пробуждают в детях первые яркие образные представления о Родине, о ее культуре, способствуют воспитанию патриотических чувств. Произведения народного искусства играют важную роль в развитии творчества детей дошкольного возраста, способствуют развитию фантазии, воображения, образного мышления, в формировании художественного вкуса. Декоративность, выразительность цвета и пластики, узорчатость орнамента, разнообразие фактур материалов – вот характерные особенности произведений народного прикладного искусства, которые созвучны эстетическому чувству, восприятию и пониманию детьми. В декоративном рисовании дети умело подбирают цвета узоров, осваивают композиционные приемы расположения узора на различных формах.

Орнаментальная основа народного искусства близка и доступна дошкольникам для восприятия и отображения в творческой деятельности. Яркие и чистые цвета узоров, симметрия и ритм, чередование форм привлекают детей, вызывают у них желание воспроизвести увиденное.

В произведениях декоративно-прикладного искусства казахского народа ярко и непосредственно выражены его мысли и чувства, особенности его быта, красота и своеобразие природы. Казахское орнаментальное искусство сложилось из геометрических, растительных, животных, космогонических узоров, исходными мотивами для которых являлись осмысленные и переработанные формы флоры и фауны.

Знакомя детей с элементами казахского орнамента, необходимо показать сходство стилизованной формы с их реалистичной основой. При введении каждого нового элемента орнамента следует предложить детям подумать над его названием. Например: почему орнамент назван «крылья птицы», «звезда», «клюв птицы», «рога барана», дать детям возможность обосновать схожесть орнамента с его реальным изображением, используя метод сличения. Используя этот метод, дети быстро запоминают название узора и с легкостью называют его не только по-русски, но и по-казахски.

Существенным в орнаменте является цвет. Народные мастера хорошо знали о воздействии цвета не только на зрение, но и на психику людей. Они учитывали, что тем или иным цветом в сознании человека ассоциируются определенные явления, конкретные настроения и переживания. У каждого национального орнамента есть своя цветовая гамма, только ему присуще композиционное построение и своеобразное сочетание элементов. Чаще всего применялись цветовые контрасты: черный - белый, черный – малиновый и голубой - зеленый, голубой - желтый. В древности окраска изделий в определенные цвета имела символическое значение. Синий – символ неба, поклонения богу. Красный – символ солнца, огня. Белый – цвет истины, радости, счастья. Желтый – цвет разума, мудрости. Черный – символ земли. Зеленый – символ весны, степи, молодости.

Важно научить детей видеть неповторимость, красочность, изящество орнамента, воспитать чувство уважения к народным умельцам, вызвать в них стремление приобщиться к процессу творчества. В связи с этим необходимо знакомить дошкольников с предметами декоративно - прикладного искусства казахского народа, и главным образом знакомство это должно происходить не только путем рассматривания иллюстраций и фотографий, а непосредственно самих изделий. Дать ребенку воочию рассмотреть различные предметы быта, одежду, посуду, украшения, полюбоваться их красотой, неповторимостью узоров, дать ощутить мягкость войлочных изделий. А еще лучше наблюдать процесс их изготовления. Дети должны знать, что к наиболее распространенным видам народного промысла относится, прежде всего, изготовление узорных войлоков текеметов, сырмаков – напольных ковров, тускиизов – настенных ковров, чехлов для сундуков, сумок для хранения посуды.

Каждый из этих предметов характеризуется разнообразием материалов, техникой исполнения, своеобразием художественного решения.

Народное искусство явление многогранное, своеобразное. Мастера прошлого могут многому нас научить. В прошлые времена каждая казахская женщина, девушка могли смастерить предметы необходимые для дома: валяли кошму, ткали ковры, шили одеяла, а также изготавливали прекрасные украшения. Мужчины занимались резьбой по дереву, коже, изготавливали сундуки, детские кроватки бесики, кувшины для кумыса торсыки.

Знакомство с орнаментальным искусством ведется на занятиях по изобразительной деятельности по всем видам детского творчества: в рисовании, лепке, аппликации. Каждый вид декоративного творчества имеет свои особенности в построении узора, колорите и технических приемах исполнения. Особенностью казахского орнамента является локальный цвет, ритм, разнообразное чередование элементов узора, украшение силуэтов одежды, убранство юрты.

Например, в лепке полезно предлагать детям украшать орнаментом декоративные пластинки. Работа над декоративной пластинкой учит детей различным приемам лепки, а главное – красивому декоративному заполнению пространства. Некоторые элементы можно наносить специальной стеклой-печаткой в виде трубочки, квадрата, треугольника и других форм. Заостренными стеками рисуют узор на пластинке, а затем выкладывают по нему рельеф, который является наиболее сложным видом декоративной лепки. При создании рельефа на пластинку наносится рисунок и по рисунку выкладывается лепной орнамент, несколько выступающий над общей поверхностью пластинки, или выполняется углубленный рельеф, когда изображение орнамента выбирается стеклой с поверхности пластинки. Работа над лепным орнаментом влияет на развитие мелкой моторики кистей рук, учит ребенка работать кончиками пальцев, делать их более гибкими и чувствительными к форме.

В аппликации при составлении украшений из разноцветной бумаги по мотивам народных орнаментов можно использовать технику декоративной мозаики. При изготовлении мозаик из цветной бумаги применяется техника, разработанная народными мастерами для создания изделий из войлока. Мозаику из бумаги можно выполнить из большего количества слоев, чем это принято в орнаментации войлока или кожи. Берут несколько листов бумаги одинакового размера и формы, но разного цвета. Не трудоемкость обработки бумаги, ее податливость при складывании и вырезании позволяют получить много цветовых вариантов одного и того же узора.

Богатые возможности для ознакомления с декоративно-прикладным искусством казахского народа и приобщения к изобразительной деятельности в этом направлении заложены в декоративном рисовании. Обучая детей рисованию казахского орнамента, необходимо рассказать, что каждый народ имеет свой орнамент и использует его для украшения жилища, предметов домашнего обихода, одежды и ювелирных изделий. Богатство и бесконечное разнообразие узоров, изящных и гармоничных по рисунку, композиционному ритму, цвету характерны для казахского народного искусства. Изображая их, дети могут анализировать особенности ритма, композиции, симметрии, различать типы орнаментов. На занятиях по декоративному рисованию педагог дает детям различные формы, вырезанные из бумаги: в виде торсыка, пиалы, камзола, чапана, женского или мужского головного убора. Каждая форма требует украшения определенным декоративным узором и в определенных местах. На занятиях по декоративному рисованию педагог может давать одно задание, но формы могут быть различными. Для декоративного рисования необходимо давать цветной фон, так как узор должен красиво сочетаться с цветом бумаги, учить композиционным приемам узорного рисунка – орнамента, отражению цветового строя национальных изделий, учить работать с трафаретом, самостоятельно применять умения в составлении узоров.

Для успешного обучения дошкольников рисованию, выполнению аппликаций, лепке различных элементов казахского орнамента необходимо соблюдать определенную последовательность.

Начинать отработку элемента следует вначале на прямоугольной форме, так как именно в линейной композиции легче выработать навык изображения ритмично повторяющегося элемента. Следующий этап: научить детей из отработанного элемента составлять более сложные орнаментальные композиции. При знакомстве со сложным элементом следует показывать детям последовательность его построения, цветовое решение. Затем можно переходить к украшению орнаментами силуэтов различных предметов быта, одежды, посуды, украшений. Необходимо поощрять стремление детей самостоятельно находить пути изображения элемента, составлять композицию узора, подбирать красивое цветовое сочетание. Таким образом, между всеми видами изобразительной деятельности устанавливаются тесные связи.

На занятиях по всем видам изобразительной деятельности предусматривается использование образцов народного прикладного искусства. Необходимо отбирать подлинные народные образцы, которые должны обладать образной художественной выразительностью, быть доступными для восприятия детьми. Знакомя детей с предметами декоративно-прикладного искусства, необходимо стремиться вызвать эмоциональное отношение к ним, учить видеть особенности орнаментальных элементов, красоту цветовых сочетаний. Формы и методы ознакомления детей с предметами декоративно-прикладного искусства разнообразны. Рассматривание предметов быта сопровождается беседой, вопросами к детям, самостоятельными высказываниями детей, рассказом воспитателя, чтением стихов, слушание казахской народной музыки, подчеркивающих выразительность казахских национальных орнаментов их колорит и своеобразие. В групповой комнате или в зале устраиваются выставки произведений декоративного искусства. С детьми проводятся экскурсии в музеи или на выставки. Педагог должен поощрять самостоятельное рассматривание, выслушивает рассказы детей. Целесообразно привлечь особое внимание детей к тем предметам, форму и строение которых они затрудняются изобразить. Можно показать видеофильмы о предметах народного искусства. Это способствует обогащению восприятия детей, активизирует их творчество, повышает художественное качество детских работ.

Работа с дошкольниками по обучению орнаментальному искусству требует от педагога более глубокого изучения творческого опыта народных мастеров, овладения навыками изображения народного орнамента.

Литература

1. Пантелеев Г.Н. «Декоративное искусство - детям» Москва «Просвещение» 1976г.
2. Богатеева З.А. «Мотивы народных орнаментов в детских аппликациях» Москва «Просвещение» 1986г.
3. Толенбаев С. «Способы создания орнаментов» Алматы 1993г.
4. Бритикова Л.В. «Обучение казахскому орнаменту на занятиях по декоративному рисованию» Алматы «Рауан» 1990г.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР- СТУДЕНТТЕРДІҢ КӘСІБИ ЖӘНЕ ТҰЛҒАЛЫҚ ҚАЛЫПТАСУЫНЫҢ НЕГІЗІ

п.ғ.д., профессор Шалғынбаева Қ.Қ.
магистрант Халыкова. А.М.
Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ

Қазақстан Республикасының "Білім туралы" Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті - ұлттық құндылықтармен, ғылым мен практиканың жетістіктері негізінде тұлғаның кәсіби қалыптасуы мен дамуына бағытталған білім беру үшін қажетті алғы шарттарды жасау» делінген. Еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуының стратегиялық бағыттарына сәйкес білім беру жүйесін дамыта отырып, әлемдік білім кеңістігіне ықпалдастырудағы негізгі бағдар – адамды қоғамның ең маңызды құндылығы ретінде танып, оның рухани жандүниесінің дамуына, көзқарастары мен шығармашылық әлеуетінің, танымдық біліктілігі мен мәдени құндылықтарының жоғары деңгейде дамуына, жеке тұлғаның қалыптасуына жағдай жасау. Олай болса, болашақ мұғалімдерді әлемдік және отандық мәдениеттің ортақ мәселелерін бағдарлауға, жалпы адамзаттық құндылықтарды игеруге, демократиялық және жаңа әлеуметтік-мәдени ортада өмір сүрудің жаңа ережелерін үйренуге, ұлттық сана-сезімді дамытуға үйрету қажет. Өз заманында сан алуан ғылым салаларын меңгерген ғұлама ақын Жүсіп Баласағұн өзінің “Құтты білік” дастанында жан-жақты дамыған адамды сипаттауда “толық пішінді” ұғымын қолданып, оған жетудің бірден-бір жолы ғылым, білім екенін айтады. Ал ғылым, білімге жету ұзақ еңбек, ізденіс қажет және адамның ақыл-парасаты жаңаны ойлап тауып, жансызды жандандыруға қабілетті екендігіне тоқталады.

Қазіргі кезеңдегі білім берудің жаңа парадигмасы студенттердің білімге деген құндылық бағдарын қалыптастыра отырып, танымдық және рухани қажеттіліктерін қанағаттандыруды және жан-жақты дамыған, кәсіби шыңдалған маман тұлғасын қалыптастыруды көздейді.

Студенттердің өркениетке жетуі оның іс-әрекеттегі жаңашылдығына, жаңаны ойлап табуып сыни ойлай алуы, кәсіби тұлғалық дамуы рухани құндылығы мен болмысына байланысты. Ал, жаңашылдыққа бағыттылық ол тек қана бойына сіңірген өмірдегі құндылықтардан бастау алады. Кәсіби құзырлы маман тәрбиелеуде студент бойындағы ашылмаған, сыры мол мүмкіндіктерді дамытудың бастау көзі – кәсіби тұлғалық құндылықтарды қалыптастыру мәселесі алған теориялық білімі мен тәжірибелік іс-әрекетінен көрініс табады.

Ежелгі дәуір философтары (Аристотель, Демокрит, Платон, Сократ, шығыстың көрнекті ойшылдары Әл-Фараби, Махмуд Қашқари, Жүсіп Баласағұн), жаңару кезеңінің ағартушылары (Я.А.Коменский, Дж. Локк, Ж.Ж.Руссо, И.Г.Песталоцци, А.Дистервег т.б.), орыс педагогтары (К.Д.Ушинский, А.С.Макаренко, В.А.Сухомлинский т.б.), қазақтың ағартушылары (Ш.Уәлиханов, Ы.Алтынсарин, А. Құнанбаев, Ш. Құдайбердиев, А. Байтұрсынов, М. Жұмабаев, М. Дулатов, Ж.Аймауытов т.б.) еңбектерінде адамның дара мүмкіндіктерін ашу, ішкі рухани күштерін дамыту мәселелеріне ерекше мән берілгені белгілі.

Қазіргі заманауи білім беру мен оқыту мақсаттары студенттердің бойында әлеуметтік-жеке тұлғалық құндылықтарды сіңіру, сонымен қатар жеке кәсіби тұлғалық сипатта болу қажеттігін туындатып отыр. Студенттің сыни ойлай алуын дамыту, біліктері мен шеберліктерін қалыптастыру, оны өз тәжірибесінде, жаңа жағдайларға байланысты қолдана алу, ой дербестігін кеңейту, заман сұранысына сай ізденімпаз, шығармашыл тұлғаны қалыптастыру – ол кәсіби тұлғалық құндылықтардың сапасы екендігін сөзсіз. Болашақ мұғалім бойындағы құндылықтар кәсіби бағыттылықпен, келешек кәсібіне деген қатынастың қалыптасуымен сипатталады. Яғни, мамандыққа қоятын талаптар мен кәсіби іс-әрекет жағдайларын білуді қажет етеді. Студенттің мамандық туралы түсініктерінің мол болуы, мамандыққа деген сүйіспеншілік құндылықтарының қалыптасуынан көрінеді.

Бүгінгі таңда кәсіби мамандарды дайындау мәселесін шешудің де жаңа жолдары қарастырылуда. Әсіресе, болашақ мұғалімнің кәсіби тұлғалық құндылықтарын дамыту ерекше жолға қойылып отыр. Әр студентті өзін үнемі оқуға, ізденуге, мәселені сыни талдай алуға, ойын ашық айтып, пікіріне дәлелдеме келтіруге бағыттап отыруы керек. Болашақ мұғалімдерді «Мұғалім өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім, оқуды,

ізденуді тоқтатысымен оның мұғалімдігі де жойылады» деген,- К. Д. Ушинскийдің сөзімен қаруландырып отырған дұрыс. Өмірдің өзі педагогтың алдындағы күн тәртібіне педагогикалық білім берудің үздіксіздігі мәселесін қойып отыр. Болашақ мұғалімдерді дайындау соңғы уақытта мұғалім тұлғасының кәсіби құндылықтарының қалыптасуына әсер ететін тиімді факторларды іздеуге бағытталған өзгерістерді талап етуде. Қазіргі кезде ғылымда педагог тұлғасының құрылымдық компоненттерін, оның іс-әрекеті мен қарым-қатынасын, кәсіби компетенттілігінің ерекшеліктерін анықтауда әртүрлі көзқарастар қалыптасқан.

Мысалы, педагог тұлғасының маңызды құрылымдылық компоненттеріне: *кәсіби педагогикалық бағыттылық, кәсіби белсенділік, кәсіби білімдер мен шеберліктер, кәсіби педагогикалық қабілет, ес, ойлау мен қиял, кәсіби өзіндік сана, құндылықтар қатары* енеді. Алайда, қоғамдық өмір жағдайларының өзгеруі мен тұлға қажеттіліктерінің дамуына байланысты педагогикалық қатынастар да өзгереді. Педагогикалық қатынастардың көптігі олардың жіктеу және реттеу қажеттілігін тудырады. Олар өмір сүру деңгейіне сәйкес тұлғалық, топтық және әлеуметтік-педагогикалық қатынастарға ажыратылады.

Студенттер - әлеуметтік белсенділіктің жоғарғы деңгейімен және жеткілікті түрде интеллектуалды және әлеуметтік зерделіліктің үйлесімділігімен сипатталатын әлеуметтік қоғам. Жеке дара іс -әрекеттік тұрғыдан студент өзінің іс-әрекетін өз бетімен ұйымдастырушы педагогикалық өзара әрекеттің субъектісі ретінде қарастырылады. Оған нақты кәсіби тұлғалық құндылықтарға бағдарланған тапсырмаларды шешу үшін танымдық және коммуникативті белсенділікке деген бағыттылық тән. Ұжым - құндылықтар бірлігіне біріккен белсенді іс-әрекет нәтижесі арқылы жетеді. Құндылықтар бірлігі дегеніміз – іс-әрекет мақсаты және міндеттеріне жетудегі ұжым үшін маңызды адамгершілік және іскерлік аймағындағы позициялардың және бағалаулардың жақындағы. Сондықтан, ұжымдағы біріккен іс-әрекет педагогикалық үдеріс негізінде туындайтын өзара қарым-қатынаста біріккен іс-әрекеттің мақсатына, ұйымдастырылуына, құндылығына байланысты оқыту мен тәрбиелеу жүзеге асырылады.

Қазіргі кезеңде болашақ мамандарды дамытуға бағытталған кәсіптік білім беруге үлкен мән берудің өзі еліміздегі білім саласындағы өзгерістердің маңыздылығын көрсетеді. Сондықтан, болашақ маман дамуына, оның рухани жетілуінде мәні терең, мотивациялық, білімділік бағдар құндылығының маңызы зор. Өмірдегі құндылықтардың барлығы да жаңашылдық бағыттар арқылы ғана іс-әрекетке тұрақты шығармашылық қызығушылық нәтижесінде танылып, болашақта өміршең дамуына мүмкіндік алады.

Мәселен, А.В.Хуторский педагог-маман игеруге қажетті төмендегідей құзырлылықтарды ұсынады:

1. Құндылық-мағыналық құзырлылық – студенттің құндылық бағдарларының дамуы, қоршаған әлемді көре және ұғына білу қабілеті, өз әрекетінің мақсатын түсінуі және шешім қабылдай алуы. Бұл құзырлылық өзін айқындау механизімін қамтамасыз етеді және студенттің жеке білімдік траекториясын айқындауға көмектеседі;
2. Жалпымәдени құзырлылық – ұлттық және жалпыадамзаттық мәдениеттің ерекшелігін, адамзаттық жеке халықтардың рухани-адамгершілік негізін игеру, адам өміріндегі ғылым мен діннің рөлін, әлемге ықпалын айқындау, бос уақытты нәтижелі игерудегі құндылық тәсілін меңгеру;

Ендеше, студенттер болашақ кәсіби іс-әрекеттің әлеуетін құрайтын тұлғалық сапалардың белгілі бір жиынтығын игеруі қажет. Себебі, кәсіби іс-әрекетте қоғамдық нормаларға жеке құндылықтардың сәйкестігі ең бірінші болашақ маманның адамгершілік қасиеттерінен көрініс береді. Кәсіби іс-әрекетінің сәттілігін қамтамасыз ететін маңызды құндылықтар

маманның коммуникативтік құзыреттілігі, эмоциялық-ерік сферасы, эмоциялық тұрақтылығы, іскерлігі, жауапкершілік, байқампаздық, мінез-құлықтың өзгергіштігі.

Оқу үдерісіндегі нәтижеге бағдарланған, мақсатты ұйымдастырылған іс-әрекеттер студенттердің кәсіби құндылықтарын дамытуға зор әсерін тигізеді анық. Студенттердің тұлғалық құндылықтарын дамытуда мақсатты ұйымдастырылған орындаушылық, шығармашылық, ақпараттық-аналитикалық, ұйымдастырушы- басқарушылық, оқу-танымдық іс-әрекеттері студенттердің құндылық қатынастарын жеке мүмкіндіктеріне, қасиеттері мен қажеттілігіне бағыттап, қалыптастыруда жауапкершілік пен белсенділіктерін ояту маңызды. Г.С.Абрамованың болашақ маманның кәсіби іс-әрекетіндегі өзге адам құндылығына бағдарының болуы, өзінің кәсіби іс-әрекетіне деген жауапкершілігі мен кәсіби борыш сезімін ұғынуға негізделген өзгеге ықпал ету шамасы ретінде өзінің мүмкіндігін дұрыс қабылдауы идеясы болашақ мұғалім үшін маңызды болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Слостенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. Педагогика. - М., 2004.
2. Мұханбетжанова Ә., Мұқанбетова Ш. Педагогиканың жалпы негіздері. Орал, 2005.
3. Адольф В. А., Степанова И. Ю. Профессиональный потенциал педагога как фактор обновления образования // Образование и социализация личности в современном обществе: материалы VII Международной научной конференции. – Красноярск, 2011.
4. Урунбасарова Э.А. Этика преподавателя. – А., 2003 г.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ МЕН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМНЫҢ АРА ҚАТЫНАСЫ

Ахметова Алия Муратовна
Қазтұтынуодағы Қарағанды Экономикалық Университеті
Экономика, бизнес және құқық колледжі

1. Педагогикалық тәжірибе мен педагогикалық ғылымның ара қатынасы.
2. Педагогикалық шығармашылықтың қайнар көздері және оның бастауы
3. Мұғалімнің шебер ұстаз болып қалыптасуы

Негізгі тұжырымдар: Педагогикалық тәжірибе мен педагогикалық ғылымның ара қатынасы, шығармашылықтың қайнар көздері және оның бастауы.

Кілттік сөздер: шығармашылық, эмоциональді оқыту, педагогикалық білім, гностикалық шеберлік.

1. Педагогика ғылымының міндеттері. Педагогиканың ғылыми және іс-қызметтік міндеттерін ажырата білу қажет. Педагогиканың ғылыми міндеттері - зерттеулер жүргізу, ал мектеп пен жоғарғы оқу орындарының міндеттері - осы ғылым негізінде шәкірттер мен студенттердің тәлім, тәрбиесін іске асыру. Педагогика ғылымының алдына қойған басты міндеті - оқу-үйретім, тәлім, тәрбие салаларына байланысты таным ақпараттарын ұсыну және тәрбиелік жүйелерді басқару заңдылықтарын ашу, айқындау. Педагогикадағы заңдылық дегеніміз әдейі жасалған немесе шынайы қалыптасқан жағдайлар мен қол жеткен нәтижелер арасындағы байланыс, қатынастар. Заңдылықтардың іске асу нәтижесі: 1) тәрбиелілік; 2) тәлім; 3) тұлға дамуының мемлекеттік тәлімі, тәрбие стандартындағы нақты көрсеткіштерге сай келуі. Педагогика ғылымының тұрақты міндеттерінің бірі: күнделікті, педагогикалық қызмет тәжірибесін зерттеу және

қорыту. Кәсіби тәлім, тәрбиелік қызмет, іс-әрекет әрдайым шығармашыл сипатымен ерекшеленеді, осыдан кез-келген педагог-мұғалім өз шәкірттеріне ықпал жасаудың тиімді жолдарын тауып, құрал-жабдықтарын жасайды, жинақтайды. Көптеген педагогтар соны, жаңашыл педагогикалық технологиялар жасап, өзінің тәлім, тәрбие, оқу-үйретім қызметіне ендіруге қабілетті. Алайда, мұғалімдердің шығармашылық еңбегі өзінің теориялық негіздемесі мен ғылыми түсініктемесін таппаса, ол педагогикалық құндылықтар арасында өзіне сай орнын иелей алмайды. Осыдан ғылымның атқаратыны-жаңалық мәніне жету арқылы жаңашыл - педагог даралығының қайталанбас жеке өнімі қайсы, ал жалпылық тұжырымға келіп, қоғам мұратына айналғаны қайсысы екенін ажырата айыру. Тәрбие жөніндегі ғылым міндеттерінің арасында маңызды орын иелейтіндерінің бірі-жаңа тәлім, тәрбие әдістерін, құрал-жабдықтарын; формаларын тауып, оқу-үйретім, тәрбие, тәлім құрлымдарын басқару жүйелерін ашу,бақылау. Осы міндетке байланысты педагогикада «ИННОВАЦИЯ» термині пайда болды. Тәлім-тәрбие бағытын жақын мерзімге және ұзақты болашаққа болжастыруда педагогика ғылымының басты міндеттерінің бірі, ғылыми болжам болмаған жерде педагогикалық саясатқа, тәлім эканомикасына, жүйелеріне жетекшілік жасау мүмкін емес. Педагогикалық жүйе екі бірдей ерекшелігімен сипатталады: ол бір уақыт аралығында өз қызметтің атқарумен бірге үздіксіз даму жүйесінде болады. Осыдан, педагогикалық жүйе қызметін басқарумен бір қатар даму жүйесіне басшылық жасау қажеттігі туындайды. Педагогика ғылымының маңызды міндеттерінің бірі - бұл зерттеу нәтижелерін күнделікті үдерістер тәжірибесіне ендіріп бару. Бүгінгі таңдағы заман талабы - жаңалықты педагогикаға сәйкес бұл ғылымның, теориялық және әдіснамалық негіздерін қайта құру, яғни мектеп тәжірибесінің ұтымды байланыстарын зерттеу істері мен тәрбие іс-әрекеттерін нарықтық заманға сай гуманистік бағыт жүйесін жаңашыл бірігімді теориялық әдіснамалық тұғырға қондыру. Педагогика міндеттері мұнымен шектелмейді. Күнделікті тұрмыс пен мектеп тәжірибесі, педагогика ғылымы алдына бұрын ойымызға кіріп шықпаған сан алуан мәселерді тартып жатады, солардың арасында заман тарапынан туындап жатқан көкейкесті міндеттер тобы келесідей: электронды оқулықтар қорын түзу, педагогикалық кәсіп стандарттарын жасау, шәкірттердің кәсіп таңдауына ықпал жасаушы жағдаяттарды анықтау, мұғалім және тәрбие сұбъекті арасында өрбіп жататын жанжалды қарым-қатынастар табиғатын талдау және т.б.

2. Педагогикалық шеберлік үнемі жетіліп отыруды қажет ететін балаларды оқыту мен тәрбиелеу өнері. Ол өнерге балаларды сүйетін және өз қалауымен жұмыс істейтін әр педагогтің қолы жетуі мүмкін. Педагог – өз ісінің шебері, жоғары мәдениетті, өз пәнін терең меңгерген, ғылым мен өнердің тиісті салаларынан хабардар, жалпы, әсіресе балалар психологиясының мәселелеріне қанық, оқыту мен тәрбиенің әдістемесін жетік игерген маман.

Педагогикалық шеберлік негізі неде?

Заман ағысына сай біліммен қаруланған ой-өрісі жоғары, зерделі, жан-жақты дамыған маман – уақыт талабы. Кеше ғана көк туын желбіретіп шаңырақ көтерген егемен елімізді өркениетке жетелейтін білім бастауында мектеп, ал сол мектепте жас ұрпақ бойына білім негізінің мәңгілік іргетасын қалаушы- ұстаз тұрады. «Мұғалімдер- қоғамның ең білімді, ең отаншыл, білгілеріңіз келсе, ең «сынампаз» бөлігі болып табылады», – деп Елбасы Н. Ә. Назарбаев бекер айтпаса керек. Сондықтан да бүгінгі таңда тәуелсіз елімізге білікті маман, өз ісінің шебері қажет. Ал педагогикалық шеберліктің негізі неде?

Шебер педагог білімді, тәжірибесі мол, жан-жақты бола отырып, оқушыларды жеке тұлға етіп қалыптастыру мақсатында білім мен тәрбиені ұштастыра алуы қажет. Әр оқушының дарындылығын айқындау, олардың дамуына қолайлы жағдайлар жасау, мектеп, жанұя, мұғалімнің ролін анықтау, студенттер мен мұғалімдер ұжымын қалыптастыру – педагогикалық шеберлікті жетілдіруге негізделеді деп есептейміз.

«Тәуелсіз елге – білікті маман» демекші, педагогикалық шеберліктің негізі, өткен пікірімізде айтып кеткеніміздей, білім мен тәрбиені ұштастырумен қатар – педагогтардың жаңа технологияны меңгере білуінде және оны өз тәжірибесінде қолдана алуында.

Педагогикалық көзқарас бойынша, «технология» ұғымы – дәстүрлі оқыту әдістерінен басқа, ерекше үлгіде ұйымдастырылған «педагогикалық өндіріс» деген пікір өз уақытында педагог-ғалымдар тарапынан сынға алынғаны белгілі. Осы сыннан соң бірте-бірте «педагогикалық технологияны» оқыту үрдісінің құрамдас бөлігі ретінде сипаттап, оны дидактикалық үрдістер мен оқыту құралдарымен жабдықтауда жаңа ақпараттық технологияға негіздеу туралы мәселе қозғалады.

Педагогикалық шеберліктің тағы бір көрінісі – мұғалімнің шығармашылық іс-әрекеті, яғни оның тұлға ретінде жеке-даралығы және адамның индивид ретіндегі кейбір ерекшеліктерінің өзгеріске ұшырауы. Осыдан шығарар қорытындымыз: әрбір педагог мұғалім мамандығын таңдап алған соң, ол жауапкершілігін бірге ала жүруі керек. Ұстаз өз пәнін ғана емес, дүние сырын, қоғамдағы өзгерістерді, адам мінездерін, өнердің қуат әсерін білетін жан болуы қажет.

Біздің ойымызша, инновациялық технологиялар оқытуды ізгілендіру, яғни оқу құралдарын оқушылардың өздігінен танымдық іс-әрекетінде пайдалануға көмектеседі. Оқытудың инновациялық әдіс-тәсілдерін пайдаланудың шарттарының өзі мұғалімнің әрдайым ізденісте, өздігінен білім алудың жағдайын туғызады. Ол педагогикалық шарттарға: инновациялық ізденіс қажеттілігі; инновациялық әдіс-тәсілдер жайлы білім; инновациялық әдіс-тәсілдерінің тиімді жолдарын қарастыру; инновациялық әдістерді меңгеру; инновациялық әдіс-тәсілдерді пайдалану және білім беруді ұйымдастыру формалары; инновациялық әдіс-тәсілдерінің нәтижесінің болуы; инновациялық әдіс-тәсілдердің озық тәжірибелерін бекіту жатады. Инновациялық іс-әрекетті басшылыққа ала отырып, педагогикалық шеберліктің басқа құрауыштарының маңыздылығын жоққа шығармаймыз.

Адам қажырлы еңбегімен табиғатты өзгертсе мұғалім жалпы жасампаз еңбегімен жаңа адамды қалыптастырып, дамытып, жетілдіріп өмірге дайындайды. Оқушыларын тек біліммен қаруландырып қана қоймай, назарын, білгендерін жадында сақтауға, қабілетін, ойлауын, тіл шеберлігін ұштауға, дүниеге деген құштарлығын, өмірге деген көзқарасын дұрыс қалыптастырып, ықыласын, сенімін, төзімділігін, іскерлігін, ізденімпаздығын тағы басқадай танымдық қасиеттерін жетілдіріп, адамгершілігі мол азамат етіп тәрбиелеуді өзінің өмірлік мақсаты, ізгілік мұраты деп санайды.

«Талант» деген сөзді әркім әр түрлі ұғынуы мүмкін. Талант көбіне, ақын – жазушыларда, әртістерде, өнер адамдарда кездеседі. Ал, «мұғалім болу – талант па, ол әркімнің қолынан келе бермей ме?» – деген сұрақ туады. Ұстаздың барлығы талант болып тумайды. Егер кез келген мұғалім ынта – ықылас қойып, табандылық танытатын болса, өз бетімен көп еңбектенсе, идеялық жағынан сенімді, саяси жағынан есейген азамат болса, өз пәнін жақсы білсе, оқытудың әдістемесін меңгеріп, бала психологиясын жете білсе, педагогикалық техниканы қалыптастыра алса, педагогикалық шеберлікке жету қасиеттеріне ие бола отырып, педагогикалық кәсіпті меңгерсе, педагогикалық әдепті бойына сіңірсе, онда талантты, шебер ұстаз бола алады.

Педагогикалық шеберлік – ұстаздық талантпен тығыз байланысты. К.Д.Ушинский: «Педагогика теориясын қаншама жетік білгенмен, педагогикалық әдептің қыр – сырын меңгермейінше бұған оның оның қолы жетпейтіндігін», – айтады. Педагогикалық шеберлік – тек қана мұғалімнің жалпы, жан – жақты және әдістемелік сауаттылығы ғана емес, ол – әр сөзді оқушыларға жеткізе білу, олардың толық қабыл алуы. Ұстаздық шеберлік: 1) мұғалімнің өмірге көзқарасы, оның идеялық нанымды, моральды бойына сіңірген адам екендігі; 2) пәнді жетік білген, ойын толық жеткізетін және оқушылардың бойында әдеп, әдет, дағды сияқты моральдық нормаларды сіңіре білгендігі; 3) оқыту мен тәрбиелеудің әдіс – тәсілдерін меңгерген, білгенін қызықты да, тартымды өткізе алатын, педагогикалық әдеп пен талантын ұштастырған адам ғана шеберлікке ие болады. Педагогикалық шеберлікте педагогикалық техника деп аталатын мәселеге мән беріледі. Мұғалім әр сөзін дұрыс сөйлеп, нық айтуы тиіс, оның жүріс – тұрысы, қозғалысы, отырып – тұруы оқушыларға ерсі болмайтындай дәрежеде болуы керек.

Педагогикалық шеберліктің негізі – балалардың өз еркімен дамуына жол ашу, оқу – тәрбие процесінде оқушылармен педагогикалық ынтымақтастықтар жұмыс атқарудың формаларын, әдістерін дамыту, шәкіртке деген қамқорлық пен сүйіспеншілікті арттыру педагогикалық шеберліктерінің басты сипаты болып табылады.

Болашақ ұстаздың педагогикалық мамандыққа өзін-өзі бағыттап, жұмысты ұйымдастыруы педагогикалық шеберлік негіздерін білумен шарттас. Бұл саланы зерттеуші ғалымдардың пікірінше педагогикалық шеберлік мынадай жүйелерге бөлінеді:

- педагогикалық іс – әрекеттегі гуманистік бағыттылығы;
- педагогикалық кәсіби білгірлігі;
- педагогикалық іс- әрекеттеке бейімділігі;
- педагогикалық техникасы.

Бұл аталған педагогикалық шеберлік жүйелері бір-бірімен тығыз байланыста жүзеге асады.

Зерттеу жүргізген ғалымдардың пікірінше, педагогикалық шеберлік жөніндегі ғылыми – зерттеу пайымдаулар мыналар:

- педагогикалық мақсаттылық, бағыттылық;
- тәрбие мен білім беру ісінің нәтижелілігі;
- әдістерді, құралдарды қолдана білудегі үйлесімділік;
- іс – әрекет мазмұнының шығармашылық сипат алуы.

Сонымен қатар әлеуметтік – қоғамдық өмірдің жаңаруына байланысты кәсіптік педагогикалық шеберлік деңгейіде дамуы тиіс. Педагогикалық кәсіптік шеберлікті дамыту міндеттер:

1. Педагогикалық білім бірлігі;
 2. Педагогикалық кәсіпке бейімділігі;
 3. Ситуацияларды меңгеру;
 4. Балалардың психологиялық жағдайын меңгеру.
3. Ұстаздың шеберлігі - талантты қажет ететін ерекше бір өнер емес, бірақ, ол басқа да мамандарды шеберлікке үйретуде қажет болатын мамандық. Жас ұрпақ тәрбиесіне бүкіл ғұмыры мен қажыр-қайратын және бойындағы асыл сезімдерін бағыттаған мұғалімдерді айтуға болады.

Ұлы ғұлама Әл- Фараби: "Ұстаз ... жаратылысынан өзіне айтылғанның бәрін жете түсінген, көрген, естіген және аңғарған нәрселердің барлығын жадында жақсы сақтайтын, бұлардың ешнәрсесін ұмытпайтын ... алғыр да аңғарымпаз ақыл иесі ..., меніңше шешен, өнер-білімге құштар қанағатшыл жаны асқақ және ар-намысын ардақтайтын, жақындарына да, жат адамдарына да әділ ..., жұрттың бәріне ... жақсылық пен ізеттілік көрсетіп ... қорқыныш пен жасқану дегенді білмейтін батыл, ержүрек болуы керек" дейді. Еліміздің болашағы бүгінгі мектеп қабырғасындағы ұрпақ екені даусыз. Ертең ел тізгініне ие болар жеткіншектеріміздің ғаламдық өркениеттен қалып қоймай, білімді, тәрбиелі, жан- жақты болып қалыптасуының қамтамасыз етілуі - мемлекеттік маңызы бар іс. Бүгінгі таңда білім саласында түбегейлі өзгерістер жүріп жатыр. Осы өзгерістерді жүзеге асыру, әсіресе, ұстаздарымыздың біліміне, кәсіби шеберлігіне көп байланысты. Парасаттылықты, адалдықты шәкірттерінің бойларына жас кезінен ұялататын ұстаздар десек, қателеспес едік. Сондықтан да ұстаз еңбегіне еш баға жетпек емес.

"Ұстаз дегеннің өзі - биік атауға тең. "Болмасаң да ұқсап бақ, бір ғалымды көрсеніз!"- деп ұлы данышпан Абай айтып кеткендей, және де ұстаздың өзі- адам құндылықтарды терең сіңірген, рухани жаны таза адам болуы, қазір жаңалықтар легімен енген соны технология, технологиялық дәуір. осыған орай қазіргі кезеңнің талабына сай өскелең ұрпақты білімді, мәдениетті, ұшқыр ойлы, халқының салт-дәстүрін дәстүрлей білетін, туған Отанын, жан-тәнімен сүйетін азамат дәрежесіне тәрбиелеу және осыған жетелеудің өзі педагогикалық шеберлік демекпін.

Абай атамның: «Ақырын жүріп анық бас, Еңбегін кетпес далаға. Ұстаздық еткен жалықпас, Үйретуден балаға» - деп айтқанындай, мұғалім үшін кәсіби шеберлікке жету, өз

мамандығының данышпаны болу бір күнде пайда болатын дүние еместігін біз жақсы түсінеміз және өмір бойы ізденішулікті, зерттеушілікті талап ететін мамандық екенін анық аңғарғанда ғана толық нәтижеге жетуге болады. Мұғалімнің әрбір сөзі мен ісі, қимылы, киімі, аяқ алысы, жүрісі, көзқарасы психологиялық және ізгілік тұрғысынан шәкірт жүрегінен үлкен орын алады. Әрбір ұстаз үшін оқу – тәрбие процесін ұйымдастыруда мол білімділікті, ақылдылықты, дұрыс іскерліктер мен дағдыларды қолдануды қажет етеді. Осы ретте кейбір мәселелерді жаңаша көзқараспен қарастыруды жөн деп есептей отырып, мынадай эталондарды атап өтуге жөн көрдік:

- сабаққа педагогикалық – психологиялық талдау жасау;
- дамыта оқыту жүйесінің мәні мен міндеттері;
- сабақты ұйымдастырудың педагогикалық – психологиялық негіздері;
- мұғалім жұмысының шығармашылық сипаты.

Мұғалімнің кәсіби шеберлігі, зерттеушілік қызметі мұғалімдік жұмысқа дайындық барысында, іс – тәжірибеде және қайта даярлау кезінде қалыптасып тәрбиеленеді.

Ұлы ұстаз Ахмет Байтұрсынов «Білім - біліктілікке жеткізер баспалдақ, ал біліктілік - сол білімді іске асыра білу дағдысы» - деп бекер айтпаған.

«Біліктілік» деп қандайда бір еңбектің түріне дайындалудың, дайындық дәрежесінің деңгейін айтады. Кез-келген қызметкер біліктілігін ұдайы жетілдіріп отыруы қажет.

Білім сапасының арттырудың кілті педагог қолында десек, оның білімін жетілдіру басты роль атқармақ. Егер педагог мамандардың біліктілігін жүйелі арттырса, онда үлкен жетістікке қол жеткізуге болары анық. Мұғалімдердің біліктілігін жетілдіру екі бағытта жүргізілуі тиіс:

1. Мұғалімнің кәсіптік жұмысының мәнін үйлесімді өзгерту, яғни басты қызметтік нұсқауды орындау емес, күтетін нәтижеге жету үшін оқу үрдісін шығармашылықпен үйлестіру.

2. Білім беру асында мұғалімнің зерттеушілік бағыттағы қызметін күшейтуге байланысты мұғалімнен кәсіптілікті кеңейтуді талап ету.

Біліктілікті арттырудың негізгі аспектілерінің ішінен мыналарды бөліп алуға болады:

1. Қызметтік (Мақсаты, міндеті, жұмыс мазмұны, формасы, әдістер және нәтижесі).
2. Мазмұндық (Әдістемелік, ғылыми-теориялық білімді практикада қолдана білуге жағдай туғызу).

3. Басқарушылық (Талдау, жоспарлау, ұйымдастыру, бақылау, танып-білу.)

Осы 3 аспект бойынша біліктілігін жетілдірген маман өз қызметіне талап деңгейінде қарайтыны белгілі.

Ұстаздар үздіксіз ізденіп, өз білімін үнемі жетілдіріп жаңа педагогикалық әдіс-тәсілдерді қолданып отырса ғана өзінің кәсіби шеберлігін арттырады.

«Мұғалім-өзі де оқуы керек. . . » - деп П. Ф. Каптеров айтқан еді.

Мұғалімнің өздігінен білім алуына нақты көмек көрсету үшін, тұлғаның кәсіптік қызмет саласындағы қажеттіліктерін, сұраныстарын, мүдделерін білуі қажет. Арнайы ұйымдастырылған әдістемелік жұмыс мұғалімнің жеке қажеттіліктерін ескеріп құрылуы тиіс. Мұндай жағдайда мұғалім біліктілікті арттырудың ұжымдық нормаларына қатыса отырып, өзін қызықтыратын мәселелерге жауап табатын болады.

Педагогикалық шеберліктің негізгі белгілері: кәсіптік білім, біліктілік, дағды, кәсіптік қабілет, педагогтік әдептілік, педагогикалық техника жатады.

Қорыта келгенде, бүгінгі талапқа сай мектепте білім берудің жаңа саласына жету – мұғалімнің мейірімділігімен, білімімен, шеберлігімен тығыз байланысты. Өз мамандығына жан –жүрегімен берілген ұстаз ғана ұстаздық этиканы да, ұстаздық техниканы да, шеберлікті де жақсы меңгереді.

Мұғалімнің творчестволық қабілеті, жаңашылдық әрекеттері, біліктілігі, физиологиялық және психикалық сапасы, педагогикалық кәсіптік біліммен сәйкестенеді. Жаңашылдық творчестволық қуат шексіз, әрі үздіксіз қозғалыста дамиды. Бұл педагогикалық бағытта оқытушы мен оқушының өзара ықпалы, өзара дамуда,

ынтымақтастықтан теңгермешілікке, дамудың жоғарғы деңгейіне жетуде мәні зор. Материалистік диалектика табиғатында үздіксіз даму, ғылыми білім мен тәжірибенің бірлігін, тұтастығын, сәйкестігін ашып көрсетеді.

Біздің ойымызша, педагогикалық шеберлік - бұл мұғалімнің кіріктірілген қасиеті, өйткені ол өзінің құрамына өзара тәуелді, тығыз байланысты бірліктерді, яғни білім, іскерлік, қабілет пен қасиеттерді қамтиды. Әрине, педагогикалық шеберлік күрделі құрылым болғандықтан, оның мәнін ашуды, оны түсінуге деген әр түрлі көзқарас тұрғылары қалыптасқан. Қазіргі заман сұранысына орай, біз педагогикалық шеберліктің негізі инновациялық іс-әрекет деп тұжырымдаймыз. Тек жанашылдыққа деген талпыныс, үздіксіз ізденіс мұғалімді өз ісінің биік шыңына жетелейді. Осы тұжырымды өлкеміздің мандай алды азаматтары, өз ісінің шеберлері К. Нургалиев, К. Бітібаева, Ж. Шайжунусов, еліміздің бір туар тұлғалары Р. Нуртазина, А. Ысқақов, Е. Очкур сынды ұстаздар қызметі негізінде жасадық. Олар өз педагогикалық іс-әрекет шыңына жаңашылдыққа ұмтылыс негізінде жетті. Бірақ, инновациялық іс-әрекет, кәсіптік білім мен іскерліктерсіз және тұлғалық қасиеттерсіз жүзеге асуы мүмкін емес. Әсіресе, қазіргі таңда мұғалім шеберлікке қол жеткізу үшін өзі-өзі басқара алуы керек, бойында оптимизм, лидерлік қасиет, тәуекелге бел буа білу, қуаттылық, төзімділік сияқты тұлғалық қасиеттері болуы тиіс. Аталған қасиеттер мұғалімді жанашылдыққа жетелейді, жаңаны жасауға ынталандырады.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ- ОҚЫТУ МАҚСАТЫНА ЖЕТУДІҢ ТИІМДІ,НАҚТЫ ЖОЛДАРЫ

Орынбаева А.О.

Қарағанды қаласы

№101 мектеп-лицейінің

бастауыш сынып мұғалімі

Қазіргі таңда мектеп ұлттық мәдениетті сақтау және рухани адамгершілік тәрбие мен саналы білім беру арқылы жас ұрпақты оқыту, тәрбиелеудегі жүзеге асыратын орталыққа айналды.

Мемлекеттік білім стандарттарына сай білім беру, жеке тұлғаны шығармашылық деңгейде дамыту, оған қолайлы жағдай жасай отырып, жаңа педагогикалық технологияларды әр баланың жас ерекшеліктеріне қарай тиімді пайдалану.

Технология дегеніміз- жүзеге асатын нақты мақсаттардың алдын ала ойластырылған жобасы. Педагогикалық жүйе арқылы тәжірибеде жүзеге асады. Педагогикалық жүйе- педагогикалық технология негізі.

Қазіргі заман талабына сай құрастырылып, жарық көрген «Алматы кітап» оқулықтары оқыту мақсатына жетуге сай құрастырылған. Оқулық мазмұны мақсатты білім алуға, яғни дарынды баланың шығармашылық қабілетін асыруға негізделіп құралған.

- оқулық мазмұнын негізге ала отырып, «саралап, деңгейлеп» оқыту технологиясын I-IV бастауыш сыныптарда өте тиімді.

I- деңгей.(саты) Міндетті деңгей. Міндетті деңгейдегі тапсырма барлық оқушыға айқын түсінікті болуға шарт, ол деңгейді барлық оқушы меңгеруге тиіс.

II- деңгей.(саты) Мүмкін деңгей . Мүмкін деңгейде кейбір ситуациялар түсініксіз, бірақ оны оқушы мұғалім көмегімен шешуі тиіс.

III-деңгей.(саты) Эвристикалық деңгей. Эвристикалық деңгейде мақсат айқын, ситуация түсініксіз болса, оны оқушы өздері шешсе, жаңа мәліметті өз еңбектерімен алады.

IV- деңгей.(саты) Шығармашылық деңгей. Шығармашылық деңгейде мақсат жалпы емес, жалпылама, оқушы мақсатты айқындап, сол арқылы шешуге кіріседі, жаңа білім игеріледі, тың мәлімет шешіледі.

Педагогикалық технологияның мұғалімге тиімділігі сыныптағы әр оқушының деңгейін анықтайды. Әр баланы шығармашылық деңгейге жетелеуге жұмыс жүргізеді. Шығармашылық сатыға жету жолдары тек мұғалім арқылы ғана емес, оқушының өз іс-әрекеті арқылы жүзеге асады.

Бала білімін оқушы деңгейінен шығармашылық деңгейге көтеруде дамыта оқыту, проблемалық оқытудың рөлі ерекше. **Дамыта оқыту технологиясы-жеке тұлғаны қалыптастыру негізі.**

Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылықтарын дамытудың негізгі факторы- олардың білімі мен дағдыларының ережесі ғана емес, баланың ақыл-ой жұмысының тәсілдерін қалыптастыруға мүмкіндік беретін оқу –тәрбие процесін жолға қою болып саналады. Оқушының шығармашылық қабілеті ойлау мен практикалық әрекеттері арқылы дамиды.

Ойлауға үйрететін сабақтарды дамыта оқыту сабақтары дейміз.

Дамыта оқыту сабақтары құрамдас үш бөліктен тұрады:

- оқу мақсатының қойылуы;
- оны шешу жолын бірлесе қарастыру;
- шешімнің дұрыстығын дәлелдеу.

Оқушы алдына ешқандай дайын үлгі берілмейді.Әр оқушы шешімін жинақтап дәлелдейді.Мұғалімнің міндеті ұйымдастырушы, бағыттаушы.

Дамыта оқыту технологиясында білім мен жаңа ұғым әр уақытта ұштастырылады.Соңғы кезең-ой толғаныс,мұнда оқушы өз шығармашылығын көрсете алады.

Дамыта оқыту технологиясы ең алдымен « Баланың бойына нені дамыту керек?» деген сауалнамаға жауап іздестіреді:

« Баланың бойына нені дамыту керек? »:

- түйсігін, сезімін;
- ынтасын, қабылдауын;
- зейінін, еске ұстауын;
- ұғынуын;
- ойлау, қиялдау, болжау, қабілетін;
- ерік-қайратын;
- оқу, іс- әрекетін, дағды, машықтарын;
- өз бетінше ізденіс, жауапкершілігін;

Бастауыш сынып оқушыларының танымдық шығармашылық ойын дамытуда қолданылатын тәсілдердің бірі- **проблемалық оқыту**.

Проблемалық оқытудың үш түрлі әдісі, үш түрлі жолы бар:

Мұндағы мақсат тек проблемалық ситуацияны шешу ғана емес, қойылатын сұрақ мүлдем басқаша болуы тиіс. Өйткені оқушы қойылған сұрақ бойынша жорамал, жоба ұсыну керек, шешудің дұрыс тәсілін таңдап алу керек. Проблемалық таңдау нақты бір сұрақ әзірлеуді қажет етеді.

«Сын тұрғысынан ойлауды, оқу және жазу арқылы» дамыту технологиясы оқушының ой өрісінің, сөздік қорының дамуна тигізер пайдасы өте зор. Оқушылардың берілген мәтін бойынша жұмыс жасауға көмектесетін **INSERT стратегиясы** бойынша оқушыға оқу тақырыбымен танысу кезінде мынадай

кесте пайдалынады:

V-білемін	-- білмеймін	+ -мен үшін жаңа ақпарат	? -мені таңқалдырады

INSERT стратегиясы оқығанын түсінуге, өз ойын басшылық етуге, ойын білдіруге ұтымды құрал. Үйренушілер білетіндерін анықтап, білмейтіндерін белгілеп, сұрауға әзірленеді. Бұл әрекет арқылы жаңаны түсіну үшін бұрынғы білім арасында көпірлер құрастыруға, яғни байланыстар құрауға дағдыландырады.

Толғануды тиімді етуге лайықталған «Бес жолды өлең», «Вен диаграммасы», «Еркін жазу», «Семантикалық карта», «Т кестесі» сияқты стратегиялар әр сабақтың ерекшелігіне, ауыр жеңілдігіне қарай лайықтала қолданылады. Әдебиеттік оқу, дүниетану сабақтарында топтық жұмыстың тигізер пайдасы өте зор.

ЖИКСО-ұжымдық оқыту әдісі. Мақсаты: Мәселені алдымен жұпта, сонан соң ұжымда талқылау. Бұл жағдайда әрбір оқушы бір сәт өзін мұғалім ретінде сезінеді, оқуға деген жауапкершілігі артады. Төмен оқитын оқушылардың да белсенділігі артады. «Вен

диаграммасы», арқылы өз ойынан қорытып өлең шығару, екі затты салыстырып айырмашылығы, ұқсастығы туралы сөйлем ойлап табу үшін үлкен ойды қажет етеді.

Қорытындылай келе, қазіргі мектеп талабына сай әр ұстаз оқу-тәрбие процесінің ең тиімді меңгеру жолын іздейді және оқушы деңгейін шығармашылық деңгейге жеткізуді көздейді.

Педагогикалық технология дегеніміз- тәжірибеде жүзеге асатын белгілі бір жүйенің жобасы(В.П.Беспалько), педагогикалық технологияны оқу –тәрбие процесіне енгізу ең тиімді жол болып табылады.

Пайдалынған әдебиеттер:

В.П.Беспалько.Слогаемые педагогической технологии.

М.Педагогика 1989.

Орта мектепте білім алуды технологияландыру.Алматы .2002.

Дьяченко В.К. Относительная ценность образовательных технологии в реформировании школы и системы образования.

Қ.Бұзаубақова. Оқытудың жаңа педагогикалық технологиялары.Тараз 2000.

ПЛАН-КОНСПЕКТ ТРЕНИНГА «ГАРМОНИЗАЦИЯ ДЕТСКО-РОДИТЕЛЬСКИХ ОТНОШЕНИЙ»

Вместо критики - признание успехов.

Педагог-психолог КГУ «ОСШ№27»

Алексенко И.М

Цель: Обучение родителей способам эффективного взаимодействия с детьми. Изменение родительских позиций. Гармонизация стиля воспитания.Формировать у каждого участника навыки поддержки детей.

Задачи: Усиление способности родителей к пониманию их собственной семьи; признание прав ребенка, развивать способность участников тренинга видеть, понимать и активно использовать широкий и разнообразный спектр коммуникативных средств в общении со своим ребенком, формировать метод комплимента и похвалы в воспитании детей.

Участники родители начальной школы.Время проведения тренингового занятия 45 мин

Введение в тренинг.

Психолог приглашает родителей занять места на стульях, расположенных по кругу. Напоминает о групповых правилах и ритуалах (активность, добровольность, конфиденциальность, уважение к говорящему).

Упражнение 1.

«Приветствие».

Участникам предлагается по очереди представиться : «Здравствуйте, меня зовут....» и выбрать цвет своего настроения на данный момент, который лежит на столе, и сделать браслет из этой бумаги.

Упражнение 2.

« Я Ребенок » Бросая мяч, участники обращаются друг к другу с фразой «В детстве я была...» в ответ каждый произносит свою характеристику. Это упражнение помогает участникам глубже познакомиться, кроме того, способствует активизации детского эго-состояния родителей, что создает базу для дальнейшей работы.

Психолог рассказывает о сути понятия «установки» и ее влиянии на восприятие реальности: «На наши взаимоотношения с детьми оказывают влияние установки, сформированные еще в детстве нашими родителями, независимо от нашего желания – пока

мы не осознаем их. Если же установка осознана - она перестает верховодить нами, мы можем ее изменить».

Упражнение 3.

«Волшебный камень»

Дети в нас... Психолог под музыку предлагает родителям закрыть глаза, сесть поудобней, расслабиться, дышать ровно и спокойно....Представить себе белый экран, сосредоточиться на нем, вообразить, что вы видите камешек, возьмите его в руки, держите его аккуратно, рассмотрите его, ведь этот камешек вы ... мысленно раскрасьте его так как вам хочется... Рядом еще один камешек, поменьше, это часть вас, он похож на ваш, а теперь откройте глаза и перенесите, свой рисунок на камни, возьмите один большой, другой поменьше которые лежат перед вами. Предлагается выбрать материалы, которым будут рисовать.

Каждому участнику предлагается рассказать о своих камешках и ответить на три вопроса:

1. «Что я чувствую?»
2. «О чем я думаю?»
3. «Что я хочу сделать?»

Упражнение 4.

«Позитивные установки». Участникам раздаются карточки с разными установками, написанными в негативном ключе, задача изменить эти установки на позитивные. В ходе обсуждения отмечают эффективные и неэффективные в сфере детско-родительских взаимоотношений.

Упражнение 5.

«Комплименты».

Психолог говорит: «Наша работа подошла к концу, и я думаю, что каждый из вас внес свой вклад в достижение общих целей. Я предлагаю следующее: пусть каждый по кругу даст своему соседу слева положительную обратную связь о его поведении в ходе нашего занятия. У вас есть 2 минуты для того, что бы подумать и вспомнить, что вам действительно понравилось в действиях своего соседа слева.

Сейчас я сама начну это упражнение.

После того, как все выскажутся, психолог предлагает сделать следующее: «Пусть то, что вы услышали, продолжает звучать внутри вас... Посмотрите молча на участников, вместе с которыми вы сегодня работали...

Уясните для себя, что вы чувствуете в этот момент... (2 минуты)

На прощание, возьмите с собой камни и может вы еще увидите то, что не увидели в них сейчас давайте скажем друг другу: «До свидания».

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Битянова М. Р., Азарова Т. В., Афанасьева Е. И., Васильева Н. Л. «Работа психолога в начальной школе». - М: «Совершенство» 1998.

Дереклеева Н.И. Новые родительские собрания: 1-4 классы. – М.: ВАКО, 2007.

Истратова О.Н., Широкова Г.А., Эксакусто Т.В. Большая книга детского психолога. – Ростов н/Д: Феникс, 2008.

Микляева А.В., Румянцева П.В. Школьная тревожность: диагностика, профилактика, коррекция. – СПб.: Речь, 2007.

ЮРИЙ АКИМЕНКО ВОСПИТАНИЕ РЕБЕНКА БЕЗ НАКАЗАНИЯ: — ТРЕНИНГ ДЛЯ РОДИТЕЛЕЙ . © Интернет-издательство **Web-Kniga** Ливны 2016 www.Web-Kniga.com

E-mail:w-kniga@yandex.ru

Газета для родителей http://www.baby-club.ru/babylibrary/parents_paper/

ПОДВИЖНЫЕ ИГРА, КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ САМООЦЕНКИ

Фуринец Светлана Евгеньевна
Киселева Ксения Владимировна
Воспитатели КГКП я/с №15 «Акку»

*Игра—основной вид деятельности ребенка дошкольного возраста. Она является
потребностью растущего организма.*

*Игра—источник развития, она создает зону ближайшего развития, т. е.
определяет развитие ребенка.*

Л. С. Выгодский

Нормально развивающемуся ребенку свойственно положительные отношения к себе, уверенность в своих силах и самоощущение «Я—хороший». Однако дошкольник более объективно может оценить результат деятельности сверстника, нежели разглядеть недочеты в своей работе. И это норма возрастного развития, так как самооценка начинает формироваться лишь в старшем дошкольном возрасте. К этому периоду ребенок уже понимает, что он умеет делать, а что не умеет; осознает не только свои действия, но и свои желания, предпочтения, настроения; он способен понимать и принимать речевые инструкции, требование взрослых, сознательно выполнять задание в том случае, если оно не противоречит его интересам. На фоне эмоциональной зависимости от оценок взрослого у ребенка развивается притязание на признание, выраженное в стремлении получить одобрение и похвалу, подтвердить свою значимость.

Чтобы дошкольник научился понимать, почему результаты его деятельности оцениваются так или иначе, следует создать ситуации, которые ставили бы его перед необходимостью реалистически оценивать свои способности.

В дошкольном детстве наиболее ярко выражена потребность в фантазировании и джежениях. Потребность в фантазии удовлетворяется в сюжетно—ролевых играх, а потребность в движениях наилучшим образом реализуется в подвижных играх. Помимо эффективного влияния на укрепление здоровья, повышение выносливости детского организма и совершенствование двигательных навыков, подвижные игры можно использовать в качестве средства формирования самооценки дошкольников.

Действия в сюжетной игре не требуют реального результата и жесткой регламентации. Для подвижной игры с правилами характерны четко определенные границы, состязательные отношения между участниками, наличия реального результата—выигрыша, обозначающего окончания деятельности, повторяемость неизменных по форме конов. Такие игры вырабатывают у детей волевые качества (выдержку, смелость, стремление преодолевать трудности), умение выслушивать замечание и в соответствии с ними корректировать свои действия, умение ориентироваться в окружающей обстановке. В результате создаются условия, способствующие становлению начальных форм самооценки и самоконтроля ребенка, что имеет огромное значение и для учебной деятельности (настоящей и будущей), и для полноценной жизни в коллективе.

В каждой возрастной группе есть, по крайней мере, три типа детей, которые по-разному ведут себя во время любой деятельности, в том числе игровой, и соответственно требуют разного подхода.

Дети первого типа очень активны, подвижны, склоны к сильному возбуждению. Они охотно принимают любую новую игру, с энтузиазмом включаются в нее и стремятся взять на себя активную роль. Для таких детей наиболее трудным оказывается выполнение правил, сдерживающих их спонтанную активность: дожидаться своей очереди, не двигаться до определенного сигнала, уступать главную роль или привлекательный предмет другим. Часто они не обращают внимания на сверстников и заняты демонстрацией собственных возможностей.

С детьми этой группы можно организовать игры, в которых необходимо выполнить достаточно сложные для дошкольника действия либо совершать простые действия, от точности и активности, выполнения которых будет зависеть результат игры. При проведении игр необходимо показать дошкольникам важность соблюдения правил и постараться сделать так, чтобы они получили удовольствия от их выполнения.

В подвижных играх сверстники вступают в сложные взаимоотношения, в которых переплетены моменты взаимной поддержки и соревнования. При этом, с одной стороны, ребенок «хочет быть как все», а с другой—«лучше, чем все». Стремление «быть как все» в определенной степени стимулирует развитие детей. Потребность в признании «быть лучше, чем все» проявляется в желании выиграть.

В своем стремлении выиграть дети могут столкнуться с трудностями и неудачами. Это приведет к разочарованию, вызовет отрицательные эмоции. Поэтому целесообразно провести с дошкольниками несколько бесед на тему «Сегодня—побежденный, а завтра—победитель». Цель таких бесед—подвести детей к выводу: «Невозможно победить, не рискуя проиграть!». Можно рассказать о некоторых спортсменах и знаменитых людях, которые, прежде чем прославиться, испытали горечь поражения.

Стремление «быть лучше, чем все» является мотивом для достижения успеха, одним из условий развития воли и способности осознать свои достоинства и недостатки. Чтобы повысить уровень детских притязаний, иногда необходимо прибегнуть к целенаправленному созданию ситуации успеха: начать с простых игр, где каждый может выиграть. Это позволит обрести уверенность в себе более активным в деятельности и в общении.

Успехи дошкольников в подвижных играх имеют для них большое значение, что подтверждают многие педагоги. «Успех окрыляет ребенка, способствует выработке у него инициативы... обеспечивает впоследствии формирование характера борца, верящего в свои силы» (Ю.Е. Лукоянов)

Цель первого этапа—мотивационная: получение детьми удовольствия от самого процесса подвижной игры и укрепления желания участвовать в ней.

Цель второго этапа—функциональная, она связана с выполнением правил игры, освоением новых движений, ролей, развитием ловкости и скорости движения. Очень важно вначале предлагать детям знакомые или новые, но простые подвижные игры либо организовывать командные соревнования, в которых поражение не воспринимается как личная неудача.

Цель третьего этапа—соревновательная: ребенок должен добиться положительных результатов. После того как многие дети почувствуют, что если сосредоточиться и постараться, то можно выиграть, целесообразно вводить дополнительные правила, усложняющие игру и путь к победе, либо подбирать игры, требующие высокой точности движений, большей гибкости, ловкости, сообразительности. Чем сложнее игра, тем больше радости приносит победа в частной борьбе.

Чтобы помочь каждому ребенку занять достойное место в коллективе, преодолеть неуверенность, вызвать желание выполнить не только второстепенную, но и главную роль в игре, полезно ввести правила поведения:

- каждый ребенок имеет право участвовать в игре;
- желающие играть должны сообща договориться, во что будут играть;
- ведущий выбирает детей с общего согласия всех участников игры;
- при обсуждении кандидатуры надо объяснить, почему выбирают именно этого ребенка (роль ведущего нужно заслужить);
- дети должны самостоятельно решать вопросы, организованно заканчивать игру;
- если кому-то из участников не хочется больше играть, он должен сказать товарищам по игре и ведущему о причине своего ухода;
- все участники игры обязаны с уважением относиться друг к другу, считаться с мнением товарищей, проявлять требовательность к нарушениям правил;
- как ведущий, так и другие дети имеют право давать советы и расширить содержание игры с общего согласия всех участников.

Оценивая вместе со взрослыми действия сверстников и их ошибки в игре, ребенок не только лучше усваивает правила, но и начинает осознавать собственные просчеты. Играя по-честному, то есть по правилам, дети завоевывают одобрение взрослого, признание и уважение сверстников.

Одним из ответственных моментов в детских играх—распределение ролей. Для многих подвижных игр требуются капитаны, водящие, то есть командные роли. Игровая практика накопила немало демократических примеров распределения ролей, таких, как жеребьевка, считалки, бросание кубика с цифрами и т. п.

Что важно для педагога при распределении ролей?

- Помочь неавторитетным укрепить свой авторитет; неактивным—проявить активность; недисциплинированным—стать организованными; новичкам или детям, сторонящимся коллектива сверстников, сдружиться со всеми.
- Объяснить значимость не только командных, но и второстепенных ролей.
- Предусмотреть активное участие детей в игре: ребенок выйдет из игры, если ему нечего делать.
- Не использовать в игре отрицательной роли.

Подведем итоги.

Подвижные игры можно воспринимать как повседневную детскую забаву, удовлетворяющую потребность организма в движениях, совместной деятельности и радостных эмоциях, а можно рассматривать как педагогическое средство не только физического, но и социального развития дошкольника. Все дело в знании методических и психологических аспектов руководства подвижными играми и заинтересованности воспитателей в развитии у дошкольников социально значимых

качеств: смелости, уверенности, смекалки, взаимовыручки, самоконтроля и адекватной самооценки, умения переживать поражение и добиваться победы.

Перечисленные качества помогут ребенку комфортно чувствовать себя не только в знакомом коллективе сверстников, но и в новом школьном коллективе, где на первом месте выйдет учебная деятельность, которая также требует сообразительности, уверенности в знаниях. Самоконтроля, терпения, умения рисковать и преодолевать трудности.

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НА ИНТЕГРИРОВАННЫХ УРОКАХ

Ярычковская Г.П., Куркин А.М.
Карагандинский гуманитарный колледж

Проведение интегрированных уроков полезно и эффективно для будущих учителей, так как студенты в своей практической деятельности успешно применяют те приемы и методы, которые им запомнились при обучении.

В настоящее время применение современных методов обучения совершенствует все виды познавательных мотивов, прежде всего широкие познавательные мотивы: интерес к знаниям, к содержанию и процессу изучения. В той мере, в какой учащийся участвует в поиске и обсуждении разных способов решения проблемы, разных путей его проверки, у него, безусловно, совершенствуются и учебно-познавательные мотивы - интерес к способам добывания знаний.

Показателем умственного развития учащихся является перенос знаний из одного предмета в другой, который характеризует продуктивность познавательной деятельности. Перенос заключается в межпредметном обобщении известного и синтезированием нового, обобщенного знания. Межпредметные связи в обучении вносят элементы творчества в мыслительную деятельность ученика, а также элементы поиска, проявляющиеся в познавательной деятельности.

Интеграция предметов в современном образовании – одно из направлений активных поисков новых педагогических решений, способствующих развитию творческих потенциалов учителей с целью более эффективного воздействия на учащихся.

Многолетние наблюдения показывают, что учащиеся школ, поступившие в колледж, получив подготовку по тем или иным предметам, затрудняются применять "частные" знания, умения при изучении других предметов на практике. Им не хватает самостоятельности мышления, умения переносить полученные знания в сходные или иные ситуации. Все это происходит из-за взаимной несогласованности занятий по различным учебным предметам.

Основной формой организации процесса интеграции предметов в начальной школе является интегрированный урок, особенностью которого выступает то, что его могут вести два или три, а может быть и больше педагогов. С психолого-педагогической точки зрения интегрированный урок способствует активизации познавательной деятельности учащихся, стимулирует их познавательную активность, является условием успешного усвоения учебного материала.

При интеграции возрастает темп изложения учебного материала, что концентрирует внимание учащихся и стимулирует их познавательную деятельность. Снимается проблема отношения учащихся к "мелкому", "второстепенному" предмету. Интеграция способствует формированию научной картины мира.

Главной особенностью интегрированного урока является то, что такой урок строится на основе какого-то одного предмета, который является главным. Остальные, интегрируемые с ним предметы, помогают шире изучить его связи, процессы, глубже понять сущность изучаемого предмета, понять связи с реальной жизнью и возможность применения полученных знаний на практике.

Интегрированные уроки снимают утомляемость и перенапряжение учащихся за счёт переключения с одного вида деятельности на другой. Но важно отметить тот факт, что злоупотребление интеграцией может привести к нежелательным результатам. Поэтому необходимо знать, что интеграция возможна только при ряде условий: родстве наук, соответствующих интегрируемым учебным предметам; совпадении или близости объекта изучения; наличии общих методов и теоретических концепций построения.

Интегрированный урок требует от учителя дополнительной подготовки, большой эрудиции, высокого профессионализма. Разрабатывая такой урок, учитель должен учитывать:

- цель урока;
- подбор источников информации, которые бы отвечали целям урока;
- нахождение основания для объединения разнопредметной информации;
- переработка содержания.

Немаловажное значение имеет то, знает ли учитель, когда и какие предметы можно и необходимо интегрировать, чтобы добиться наиболее эффективного результата при обучении учащихся.

Мы провели интегрированный урок математики и информатики на отделении «Начальное образование» и он может служить примером в будущей работе учителя начальных классов при проведении интегрированных уроков, например математика и ознакомление с окружающим миром, уроков грамоты и литературы, математики и информатики.

В начальных классах очень часто используются нестандартные уроки математики для развития логического мышления учащихся. Интегрированные уроки математики являются средством повышения уровня познавательной активности учащихся.

Обучая своих студентов, мы говорим о том, что повысить эффективность познавательной деятельности учащихся, можно используя различные методы работы, в том числе нестандартные и интегрированные уроки. Одним из путей реализации этой идеи является сотрудничество и интеграция различных дисциплин, в том числе математики и информатики. В последнее время активно используется математика и компьютерные технологии в нематематических, гуманитарных областях знаний. Все шире математические методы применяются в таких, казалось бы, далеких от математики предметах, как психология, педагогика.

Необходимо так организовать процесс обучения, чтобы студенты умели применять математические и компьютерные методы в своей работе. Для этого они должны получить базовое образование в области математики и информатики.

Увеличение умственной нагрузки на уроках математики ставит вопрос, как поддержать интерес у учащихся к изучаемому материалу, их активность на протяжении всего урока. В связи с этим необходимы новые эффективные методы обучения и методологические приемы, которые активизировали бы мысль учащихся, стимулировали их к самостоятельному приобретению знаний. Иначе говоря, математика нужна для интеллектуального развития личности. Мы, преподаватели, должны помнить, что мы готовим не математиков, а прежде всего личность и будущего учителя, который должен будет многому научить своих учеников. Как пример, приводим проведенный нами урок математики и информатики, на котором студенты (будущие учителя) знакомятся как с материалом по математике и информатике, так и с новыми приемами и методами работы на уроках.

Дисциплина: математика, информатика

Специальность: начальное образование

Курс 1

тема занятия: Числовые функции. Способы задания. График. Монотонность, четность и периодичность.

Цель занятия: осуществить интегрированный подход в обучении студентов при изучении функций.

Задачи занятия:

1. Ознакомить учащихся с определением функции, ее графиком. Дать определение монотонности, четности и периодичности. Научить определять эти свойства на примерах, строить графики функций с помощью программы Microsoft Office Excel.

2. Развивать логическое мышление, практические навыки работы с компьютером, интерес к предметам.

3. Воспитывать положительное отношение к учебе.

тип занятия комбинированный

вид занятия интегрированный

методы и технологии обучения: интерактивные технологии, личностно-ориентированный подход.

оборудование: интерактивная доска, проектор, компьютеры

Ход занятия:

1. Организационный момент: объявление темы, постановка цели.

2. Проверка домашнего задания. Повторение и опрос изученного материала

3. Усвоение новых знаний и способов действий. Лекция, написание конспекта, практическая работа, самостоятельная работа.

4. Первичная проверка понимания изученного материала.

1. Определить четность функции:

а) $y = 7x^3 + 3x^2 - x + 2$

б) $y = 2x^4 - x^2 + 8$

в) $y = 3x^3 - 7x$

г) $y = \frac{12}{x}$

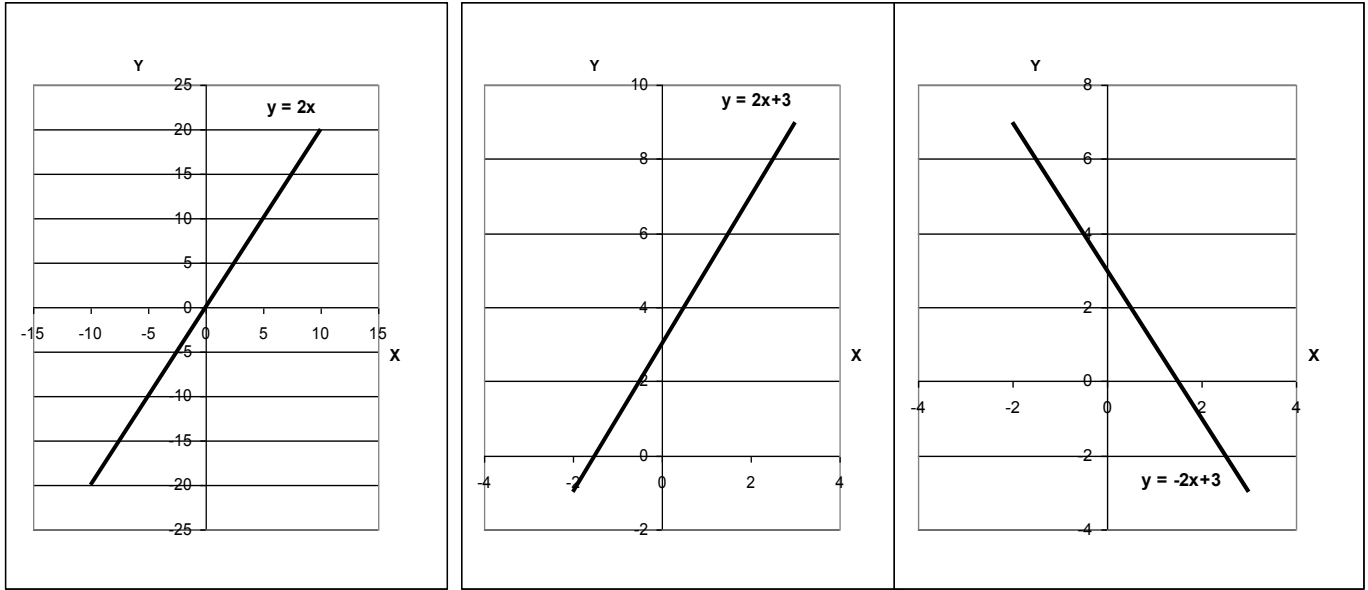
2. Найти область определения:

а) $y = 5x - 8$; б) $y = \sqrt{x-3}$ в) $y = \frac{3x^2 - 7}{2x + 5}$

5. Закрепление новых знаний и способов действий

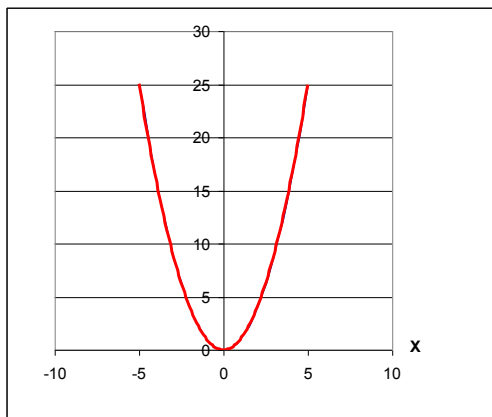
1. Построение графиков функций с помощью программы Microsoft Office Excel (работа на компьютерах).

а) линейная функция,

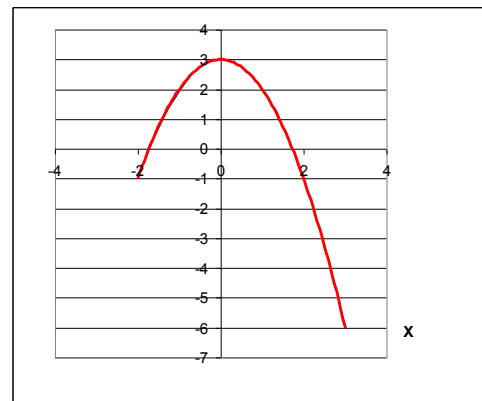

б) квадратичная функция,

Построение графиков функций с помощью программы Microsoft Office Excel (работа на компьютерах). Учащиеся наблюдают, что с изменением соответствующих коэффициентов в электронной таблице, изменяется и график функции $y = ax^2 + bx + c$ (квадратичная функция)

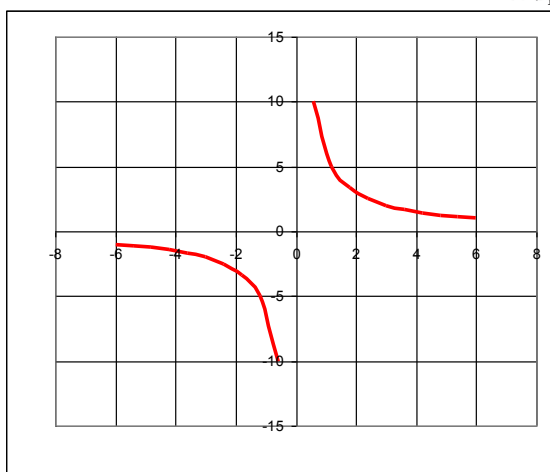
$$y = x^2 \quad (a = 1, b = 0, c = 0)$$

$$y = -x^2 + 3 \quad (a = -1, b = 0, c = 3)$$

в) Обратнo-пропорциональная зависимость:

$$y = \frac{a}{kx + b}$$

2. Самостоятельная работа

1 вариант

1. Найти область определения:

a) $f(x) = \frac{3x-1}{2x+1}$; в) $f(x) = 2x + 3$.

2. Найти $f(-2)$ и $f(1)$:

$f(x) = x^2 - 3x + 5$

3. Определить четность функции:

a) $f(x) = x^4 + 4x^2 - 3$,

в) $f(x) = 2x^5 - 3x^3 + x$,

с) $f(x) = 3x^3 - 2x^2 + 7x - 1$.

4. Построить график функции и определить монотонность:

$f(x) = -2x + 1$ на \mathbb{R} и на $[-3; 2]$.

6. Сформированные компетенции:

1. По формуле научились определять функцию, ее монотонность, четность и периодичность

2. Научились применять на практике полученные знания при построении графиков функций с помощью программы Microsoft Office Excel

7. Оценивание

8. Рефлексия. Подведение итогов

Много лет, работая в колледже, мы убедились, что студенты на практике успешно применяют те приемы и методы, которые им запомнились при обучении, поэтому проведение нестандартных уроков и интегрированных, полезно и эффективно для будущих учителей.

Список литературы

1. Педагогика, В.Сластенин, И.Исаев, Е.Шиянов
2. Методика преподавания математики в начальных классах, Бантова М. А., Бельтюкова Г. В.
3. Браже Т.Г. Интеграция предметов в современной школе.

2 вариант

1. Найти область определения:

a) $f(x) = \frac{2x+5}{3x-5}$; в) $f(x) = 3x - 2$.

2. Найти $f(-1)$ и $f(2)$:

$f(x) = x^2 + 2x - 1$

3. Определить четность функции:

a) $f(x) = 3x^3 - 5x + x^5$,

в) $f(x) = 2x^4 - 5x^2 + 3$,

с) $f(x) = x^3 - 3x^2 + x - 4$.

4. Построить график функции и определить монотонность:

$f(x) = 2x - 3$ на \mathbb{R} и на $[-1; 3]$.

4. Коллоложвари И. Сеченикова Л. Как организовать интегрированный урок (о методике интегрированием образования)?

ПОЗНАНИЕ ПРЕДМЕТА «САМОПОЗНАНИЕ» ЧЕРЕЗ ИННОВАЦИОННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ДЕТСКОМ САДУ «БЭЙТЕРЕК»

Т.В.Митренко
воспитатель

КГКП д/с «Байтерек» г. Караганда

Как подчеркивает С.А. Назарбаева «Самопознание» помогает человеку найти себя, раскрыть лучшие качества, не изменить себе, сохранять свое достоинство и всегда оставаться человеком в полном смысле этого слова. Президент РК Казахстан Н.А. Назарбаев в своем Послании народу отметил значимость духовно- нравственного образования: «Мы должны построить общество, где ценят честь, достоинство и репутацию каждого, где присутствуют высокая мораль, этические стандарты и духовные ценности» [1, с 10]. Всё это возможно только через постижение таких общечеловеческих ценностей, как любовь, добро, истина, красота, нравственность, духовность.

С этими требованиями переплетаются общие цели программы нравственно-духовного образования «Самопознание», направленной на усиление приоритетной значимости нравственно-духовного образования и воспитания подрастающего поколения.

Актуальной проблемой современного общества, современной культуры является проблема приобщения новых поколений к достижениям и ценностям духовной культуры человечества. Сегодня, с началом глобальных изменений в содержании образования и внедрения системы ценностей «Мәңгілік Ел», как никогда важным становится духовно-нравственное становление подрастающего поколения.

К средствам нравственно-духовного образования и воспитания детей относят:

- всестороннее развитие и воспитание ребенка во всех видах деятельности в условиях гуманистической среды, создание атмосферы добра и взаимопонимания;

- гармонизация отношений (ребенок – ребенок, ребенок – взрослый, детский сад – семья, семья – ребенок – школа – социум) с целью постижения детьми сложной науки – науки жить среди людей;

- концентрация внимания детей на общности культур разных народов в процессе их знакомства с художественной литературой, фольклором и искусством стран мира и др. [2].

Проектная деятельность по программе «Самопознание» для дошкольников, в целом является принципом гуманной педагогики, в котором происходит диалог субъект – субъектного взаимодействия всех участников образовательного процесса. Процесс становления развития личности - это задача всего общества, его воспитательных и образовательных учреждений и семей. Особая ответственность за успешное развитие детей, взросление юного поколения возложена на педагогов и родителей.

Педагоги КГКП д/с «Бэйтерек» уже не первый год работает в пилотном проекте по нравственно - духовному воспитанию детей по предмету «Самопознание». Годовая задача детского сада тесно связана с задачами программы по предмету «Самопознание». Коллектив детского сада работает над задачей целостного подхода к нравственно-духовному воспитанию дошкольников через внедрение в педагогическую практику новых технологий.

Хочется представить опыт работы по использованию проектной деятельности в образовательном процессе КГКП д/с «Бәйтерек» с детьми с дошкольного возраста. Проектная деятельность в данном учебном заведении соответствует программе нравственно-духовного образования «Самопознание», и направлена на усиление приоритетной значимости нравственно-духовного образования и воспитания подрастающего поколения в Казахстане. Изменения в развивающемся дошкольном учреждении происходят не хаотично, а прогнозируются участниками образовательного процесса, что требует от педагогов определенных управленческих способностей, в том числе проектировочных умений.

Цель работы я вижу в рациональности использования проектных методик в образовательном процессе. Проектная деятельность определяет основные задачи педагогической деятельности, в основу реализации которых положены принципы поэтапности, динамичности, сравнений и выбора. Преимущество этого опыта работы заключается в практическом аспекте. Практический материал представляет собой прямое руководство к эффективному использованию в работе с детьми. Эффективность опыта в предоставленной ребенку возможности применять свои знания в повседневной жизни, совместной деятельности, оценивании поступков своего поведения, развитие **свободной творческой личности ребенка**.

Метод проектов рассматривается мною как один из методов который, способствует развитию ценностей и качеств нравственно-духовного воспитания ребенка, самостоятельности, помогающий сформировать уверенность в собственных возможностях. Он предусматривает такую систему обучения, когда дети получают знания и овладевают умениями в процессе выполнения системы спланированных практических заданий [3]. Это развитие через деятельность.

В рамках проектно-исследовательской деятельности был реализован проект «Простые истины семейного тепла», направленный на создание условий для комфортной адаптации ребенка к условиям детского сада, формированию у него чувства защищенности и доверия к окружающему миру через активное вовлечение семьи в воспитательно-образовательный процесс дошкольного учреждения. В проекте были представлены формы работы по возрождению и сохранению семейных традиций, разработаны конспекты совместных мероприятий родителей с детьми, оформлен консультативно - практический материал для родителей и педагогов.

Цель проекта – способствовать развитию у детей навыков праведного поведения во взаимоотношениях друг с другом и окружающим миром.

Основные задачи проекта: создавать условия для внутреннего психологического комфорта ребенка, сохранения чувства защищенности и доверия к окружающему миру в стенах детского сада; воспитать у ребенка чувства причастности, гордости и радости за свою семью; установить партнерские отношения с семьей каждого ребенка; выработать единый стиль воспитания и общения с ребенком в семье и детском саду.

Нами были использованы методы исследования: не экспериментальные (наблюдение, анкетирование, беседы) и экспериментальные методы, диагностические (тесты) и формирующие методы, методики эмоционально-символической аналогии, социально-психологической самоаттестации коллектива и личности [4].

Предварительная работа по реализации проекта включала различные виды деятельности: поисковая работа по подбору иллюстративного материала по теме «Все начинается с семьи», «Ценности жизни - это...», «Дорогою добра» подбор литературных произведений, игр; консультации, беседы; анкетирование, организация совместных выставок, родительских собраний.

Непосредственное участие родителей имеет самое большое значение для реализации поставленных годовых задач. Сотрудничество с родителями необходимо педагогам для того, чтобы получать обратную связь в деле воспитания детей. Во время бесед с родителями, в процессе анкетирования, использования других методик опроса было ясно, что родителям

не хватает практических знаний о нравственно-духовном воспитании детей, отсюда и затруднения в общении с ними.

Также важную роль сыграло взаимодействие со специалистами:

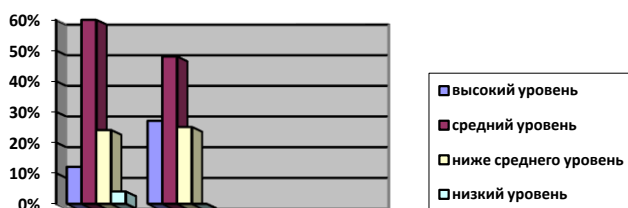
- преподавателем государственного языка - консультация для родителей «Как умелые руки языку помогают»; развлечение для детей, посвященное дню языков;

- с преподавателем по физической культуре - развлечение «Мама, папа, я – спортивная семья»;

- с педагогом-психологом семинар «Два взгляда на воспитание ребенка», консультация «Девочки и мальчики – два разных мира».

В завершении проекта было проведено итоговое интегрированное занятие «Спешите делать добро». В работе над проектом мы опирались на личный опыт детей, полученный ими в семье; доступность материала для детей дошкольного возраста по нравственно - духовному воспитанию. Акцент на максимальную включенность родителей и оказание им практической помощи в работе по ознакомлению детей с семейными ценностями; интеграцию совместной деятельности детей и родителей дома с их деятельностью в КГКП д/с «Байтерек».

Эффективность проектной деятельности отражаются в представленной ниже мониторинге «Изучение мотивов нравственного поведения и осознания детьми нравственных норм». Мониторинг социальной компетентности старших дошкольников по разделу самопознание показывает возрастные компетентности и эффективность применения проектной деятельности детей.

Таким образом, согласно проделанной работе и анализируя, как освоены детьми нравственные нормы, и нормы мотивации их действий можно сделать следующие выводы, что метод проектов актуален и очень эффективен. Он дает ребенку возможность экспериментировать, синтезировать полученные знания, развивать творческие способности, коммуникативные навыки, что и позволяет ему успешно адаптироваться к изменяющимся условиям окружающей действительности.

Таким образом, можно сделать вывод, что благодаря планомерной работе педагогов детского сада по духовно-нравственному воспитанию у детей на достаточно высоком уровне развито осознание нравственных норм и мотивы поведения.

Современные политические, социально-экономические преобразования в казахстанском обществе, новые стратегические ориентиры в развитии государства кардинально изменили требования к дошкольному образованию. В условиях быстрого экономического роста страны, необходимости повышения ее конкурентоспособности развитие системы дошкольного образования приобретает новую направленность с акцентом на нравственно-духовное образование и воспитание подрастающего поколения.

Список литературы

1. Назарбаев Н.А. Послание Президента Республики Казахстан - Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства». Астана, Акорда, 2012 г.
2. Кашикелева А.О. Мир ребенка. Алматы, Жасушы, 2011. - 274с.
3. Омарова Ж.О. Воспитание в ребенке толерантности. Астана. Крекус, 2012. - 197с.
4. Ароса В.О. Дошкольное воспитание. Алматы: Жасушы, 2011. - 326с.

5. Семейное воспитание. Хрестоматия: Учеб. Пособие для студ. Высш.пед.учеб. заведений/ Сост. П.А.Лебедев.- издательский центр «Академия», 2001.-408с.

ПОЛИЯЗЫЧИЕ В ДЕТСКОМ САДУ

Леванова И.В., муз. руководитель.
КГКП №16 Д/С «Алтынай», г.Караганда.

В Послании Президента Республики Казахстан Нурсултана Назарбаева «Новый Казахстан в новом мире» в целях обеспечения конкурентоспособности страны и ее граждан предложена поэтапная реализация культурного проекта «Триединство языков», согласно которому необходимо развитие трех языков: казахского как государственного языка, русского, как языка межнационального общения и английского, как языка успешной интеграции в глобальную экономику [1].

Президент Казахстана **Нурсултан Назарбаев** 5 сентября 2012г. поручил правительству внедрять триязычие на дошкольном уровне. Об этом глава государства сообщил в ходе интерактивной лекции в стенах университета, носящего его имя.

«Первое — на основе передового международного опыта внедрить современные методы обучения в дошкольных воспитательных учреждениях, они должны быть инновационными, с образованием технологии и креативности, — считает Назарбаев. — Второе — детально разработать системное предложение на предмет охвата дошкольным образованием детей. Третье — на уровне дошкольного образования обеспечить повсеместное внедрение триязычия. Так мы можем построить логическую систему овладения языками. Азы будут изучать на уровне детского сада, в школе базовый уровень, в университете или в колледже — профессиональный язык по специальностям».

Владение казахским, русским и иностранным языками становится в современном обществе неотъемлемым компонентом личной и профессиональной деятельности человека. Все это в целом вызывает потребность в большом количестве граждан, практически и профессионально владеющих несколькими языками и получающих в связи с этим реальные шансы занять в обществе более престижное как в социальном, так и в профессиональном отношении положение. Есть уверенность, что разумное, грамотное и правильное внедрение трехязычия даст возможность выпускникам детских садов, в будущем выпускникам наших школ быть коммуникативно-адаптированными в любой среде.

Н.А.Назарбаев в своём послании обратился со следующим:

«Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками. Это: казахский язык – государственный язык, русский язык – язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику» [2].

Значительная роль в решении этой проблемы принадлежит дошкольным организациям, как важнейшим институтам социализации личности. В рамках этого осуществляется преемственность программ по казахскому, русскому, английскому языкам между дошкольным обучением и начальной школой.

Полиязычие - как важное направление развития человечества осознавалось давно. Сегодня невозможно представить себе, что где-то ещё существуют страны, люди которых владели бы только одним языком. И в реальности нет цивилизованных государств, где жила бы только одна нация. Для нормального функционирования любого многонационального государства весьма существенно формирование полиязычия.

Эффективный путь закрепления речевых умений – участие детей в утренниках, досугах, конкурсах, викторинах, на которых они поют песни на казахском, русском, английском языках, читают стихи, разыгрывают сценки. Без сомнения, проведение подобных интегрированных мероприятий поможет достигнуть высокого качества образования, большего эффекта в развитии ребенка, в формировании поликультурной личности.

Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения предусматривает, как ожидаемый результат обучения, готовность детей к школе как совокупность двух составляющих: готовность учиться и готовность к школе. Каждая образовательная область государственного общеобязательного стандарта образования: «Здоровье», «Коммуникация», «Познание», «Творчества», «Социум» – ориентирована на формирование компетентностей в рамках культурного многообразия.

Наши сегодняшние малыши – это завтрашние хозяева страны. И поэтому уже сегодня необходимо заботиться о воспитании маленьких граждан РК. Чем раньше ребенок начинает изучение языка, тем легче ему усвоить язык. Обучение детей разных национальностей другим языкам представляет собой сложный и многоаспектный процесс формирования новой системы языкового сознания. У детей дошкольного возраста хорошо развита произвольная память, поэтому запоминание происходит произвольно. Смоделированная иноязычная среда, посредством билингвального содержания, использования яркого наглядного материала помогает восприятию и пониманию речи на слух, способствует осознанному применению детьми полученных знаний и усвоенных способов действий в самостоятельной речевой деятельности. Кроме того, развиваются умственные способности, их словесно – логическое мышление.

Во всех видах деятельности воспитатели практикуют и поощряют использование детьми знакомых казахских и английских слов.

Так, например, на музыкальных занятиях поют песенки, разучивают танцы разных народов. («Английская песенка» исполняется на казахском, английском и русском языках).

В основе обучения лежит игра. Игры, формируя основу умственной деятельности, повышают интерес ребенка к изучению языков и имеют двойное значение – учиться играя. Каждая игра имеет свое содержание и целенаправленные задания. В ходе игры развиваются наблюдательность, фантазия, согласованность, выдержка и самостоятельность мышления. (музыкальная «Игра с листочками» с пением на 3-х языках).

На сегодняшний день в детском саду «Алтынай» созданы благоприятные условия для развития полиязычия у детей. Сформирована предметно-развивающая среда – полиязычная среда. Имеются кабинеты казахского и английского языков, в которых собраны богатый дидактический материал, учебно-наглядные пособия, современные технические средства, позволяющие усовершенствовать процесс изучения языков. Кроме того, в группах сада оборудованы этнические центры, оснащенные игровым и иллюстративным материалом: куклы в национальных костюмах, предметы быта, произведения народно-прикладного творчества. В условиях полиязычной среды дети имеют возможность закреплять полученные

знания и применять их в свободной деятельности, игре. В условиях учебной деятельности ситуация задается педагогом. Главная цель, стоящая перед педагогами – это развитие поликультурной личности, способной на социальное и профессиональное самоопределение, знающей историю и традиции своего народа, владеющей несколькими языками, способной осуществлять коммуникативно-деятельностные операции на трех языках во всех ситуациях. По мнению Президента Н. Назарбаева «...Казахстан уникален и силен своей многонациональностью. На его земле сформировалось уникальное поликультурное пространство... Поликультурность Казахстана – это прогрессивный фактор развития общества. Евразийские корни народов Казахстана позволяют соединить восточные, азиатские, западные, европейские потоки и создать уникальный казахстанский вариант развития поликультурности».

Дошкольный возраст особенно благоприятен для начала изучения иностранного языка: дети этого возраста отличаются особой чуткостью к языковым явлениям, у них появляется интерес к осмыслению своего речевого опыта, «секретов» языка. Они легко и прочно запоминают небольшой по объему языковой материал и хорошо его воспроизводят. С возрастом эти благоприятные факторы теряют свою силу.

Есть еще одна причина, по которой дошкольный возраст предпочтителен для занятий иностранным языком. Чем моложе ребенок, тем меньше его словарный запас в родном языке. Но при этом меньше и его речевые потребности: сфер общения у маленького ребенка меньше, чем у старшего, ему еще не приходится решать сложные коммуникативные задачи. А значит, овладевая иностранным языком, он не ощущает такого огромного разрыва между возможностями в родном и иностранном языке, и чувство успеха у него будет более ярким, чем у детей старшего возраста.

Обучение малышей — это очень непростое дело, которое требует совсем иного методического подхода, чем обучение школьников и взрослых. Если взрослый владеет иностранным языком, то это совсем не означает, что он может обучать других. Столкнувшись с методически беспомощными занятиями, дети могут надолго приобрести отвращение к иностранному языку, разувериться в своих возможностях. С дошкольниками должны работать только опытные специалисты. Практический опыт работы автора в детском саду, позволяет с уверенностью сказать, что методика проведения кружковых занятий, т. е. непосредственной образовательной деятельности должна строиться с учетом возрастных и индивидуальных особенностей структуры лингвистических способностей детей и быть направлена на их развитие. Именно в дошкольном возрасте активно развивается речь ребёнка: совершенствуется её практическое употребление, растёт словарный запас, происходит овладение грамматическим строем речи, развивается фонематический слух, происходит осознание словесного состава речи

Непосредственная образовательная деятельность иностранным языком должны быть осмыслены преподавателем, как часть общего развития личности ребенка, связаны с его сенсорным, физическим, интеллектуальным воспитанием. Очень важно учитывать индивидуальные психологические и эмоциональные особенности каждого ребенка, чтобы процесс изучения английского языка не превратился для ребенка в муку. Поэтому, самым правильным использовать игру — как метод обучения — именно в игре дети охотнее всего общаются как друг с другом, так и с преподавателем. Использование игры, музыкального сопровождения, пения, совместного просмотра мультфильмов на иностранном языке значительно облегчает процесс обучения, делает его доступнее и интереснее детям. Смена

деятельности помогает задачам по запоминанию, повторению, закреплению или усвоению информации. Оптимально проводить занятия детей в кружке в небольших группах, коммуникативные игры ориентированы на групповую активность, однако, легко трансформируются в индивидуальную, давая возможность каждому учащемуся высказаться и проявить свои индивидуальные способности. Поэтому, в нашем детском саду мы работаем посредством небольших подгрупп, которые создаются на основе возрастных, физиологических и лингвистических особенностей детей. При составлении и проведении кружковой работы каждый педагог должен руководствоваться тремя принципами:

- Принцип правильного с фонетической точки зрения повторения английских слов за преподавателем, носителем языка, то есть поэтапное формирование слухового внимания, фонетического слуха и правильного произношения;
- Принцип овладения, закрепления и активизации английского словаря;
- Принцип овладения определенным количеством несложных грамматических структур, построение связного высказывания.

Многие родители понимают, что знание иностранного языка стало необходимым элементом образованности. Ребёнок, владеющий иностранным языком, лучше реализует свои возможности и добьётся больших успехов в учёбе и в жизни. Сегодня всем предоставляется возможность опираться на факты, делать собственные выводы и принимать решения. Итак, на примере английского языка: приблизительное число носителей языка — 400 миллионов человек; примерное число владеющих английским как вторым, третьим языком и т. д. (т. е. неродным) — 1,4 миллиарда человек; число государств, в которых английский язык является официальным — 53 [3].

Преподаватель дополнительного образования для детей-дошкольников — это профессионал, который не просто хорошо знает свой предмет и умеет грамотно делиться своими знаниями, а еще и человек, который искренне любит малышей и профессионально разбирается в детской хрупкой психике. Занятия с дошкольниками проводят исключительно в игровой форме, чтобы ребенку было весело и интересно. Главным принципом организации занятий по изучению английского языка для детей-дошкольников является обучение без малейшего принуждения, от простого к более сложному.

Поликультурное воспитание детей в нашем саду осуществляется в трех направлениях:

- Информационное насыщение (сообщение знаний о традициях, обычаях разных народов, специфике их культуры и ценностей).
- Эмоциональное воздействие (в процессе реализации первого направления «информационного насыщения» важно вызвать отклик в душе ребенка, «расшевелить» его чувства).
- Поведенческие нормы (знания, полученные ребенком о нормах взаимоотношений между народами, правилах этикета, должны быть обязательно закреплены в его собственном поведении).

Для реализации этих трех направлений в поликультурном воспитании детей дошкольного возраста используются разнообразные средства:

- общение с представителями разных национальностей;
- устное народное творчество;
- художественная литература;
- игра, народная игрушка и национальная кукла;
- декоративно-прикладное искусство, живопись;
- музыка;
- этнические мини-музеи;
- национальные кушанья.

Отсюда цели работы ДО с семьями воспитанников по поликультурному воспитанию:

- осознание важности и необходимости поликультурного воспитания дошкольников всеми членами семьи воспитанников;
- осуществление единства воспитательного воздействия семьи и ДО на дошкольников;
- формирование личностной заинтересованности родителей в проводимой в дошкольном учреждении работе;
- развитие стремления у всех членов семьи лично участвовать в возрождении народных традиций.

Помощь родителей для достижения целей по поликультурному воспитанию детей является неотъемлемой частью воспитательного процесса. И они ее оказывают, активно участвуя в жизни детского сада, проявляя выдумку, фантазию, энтузиазм.

Традиционными в детском саду «Алтынай» сложились следующие формы работы с семьями:

- Проектная деятельность;
- Использование семейных фотоальбомов в режимных процессах;
- Выставки совместных поделок;
- Фотовыставки, конкурсы поделок, фоторепортажи из групп;
- Семейные праздники в группах, фольклорные развлечения с участием родителей.

Начальным этапом в работе с семьёй является изучение традиций и укладов семьи каждого приходящего в детский сад ребенка. Мир каждой семьи удивителен, его жизнь протекает внутри своей культуры. В результате большинство детей, примерно с четырех лет начинает осознавать свою национальную принадлежность, ориентируясь на национальность родителей и язык семейного общения. Поэтому необходимо знакомить детей всех национальностей с разнообразием жизненного уклада, встречающегося в нашем городе, это способствует воспитанию толерантности, любознательности, а также развитию различных форм сотрудничества.

Так мы связываем жизнь детей и их семей с общественной жизнью страны.

Такая совместная работа сплачивает детей и взрослых, способствует развитию свободного общения между взрослыми и детьми. Так с любви к ближнему окружению: семья, детский сад, малая Родина — начинают зарождаться патриотические чувства у дошкольника.

Подводя итог, можно констатировать, что развитие речевой активности детей в поликультурном языковом пространстве возможно в том случае, если педагогическая организация работы в детском саду будет осуществляться в тесной взаимосвязи с семьями воспитанников, что позволит создавать образовательно-воспитательное пространство, в которое ребенок погружается в детском саду и дома.

Список использованной литературы:

1. Назарбаев Н.А. «Новый Казахстан в новом мире» // Казахстанская правда. - № 33(25278). – 2007. – 1 марта.
2. Назарбаев Н.А. «Социальная модернизация Казахстана: Двадцать шагов к Обществу всеобщего труда» // Казахстанская правда. – 2012. - №218-219. – 10 июля.
3. Английский язык в мире [электронный ресурс]/ Википедия – свободная энциклопедия. – Электрон. Текстовые дан. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Английский_язык; свободный.

ПОЛИЯЗЫЧИЕ. АКТИВНЫЕ ФОРМЫ И МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ В ДЕТСКОМ САДУ

Назарова Л.В.
КГКП № 16 д\с «Алтынай».

«Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками: казахский язык – государственный, русский язык как язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику» Н. А. Назарбаев «Новый Казахстан – в новом мире»

Полиязычие – это основа формирования поликультурной личности.

Сегодня не приходится спорить о необходимости качественного практического владения иностранным языком выпускника современной школы, – это назревшая жизненная необходимость, поскольку стремительные темпы и уровень развития науки и техники в мире, интенсивно развивающиеся интеграционные процессы, рост профессиональных и академических обменов, углубление международного взаимодействия и сотрудничества требуют этого. Из 10 млн книг, которые издаются в мире, 85% выходят на английском языке. Наука, развитие, информационные технологии – все идет на английском языке. 3500 иностранных компаний работают в Казахстане и объясняются на английском языке.

Педагогика одна из консервативных профессий. Методике поурочного обучения сформированной Я.А. Каменским уже 400 лет, и мы используем ее до сих пор. Но поколения меняются. И с каждым новым поколением разница между родителями и детьми становится все больше и больше. Современные социологи описали новую теорию поколений в 1991 году Нил Хау (Neil Howe) и Уильям Штраусс (William Strauss). По этой теории поколения сменяют друг друга раз в 20–25 лет. Недавно оформилось поколение, следующее за миллениалами — центениалы.

Миллениалы – Поколение Y или поколение Миллениума (millennials), а также поколение next, сетевое поколение, миллениалы — поколение родившихся после 1981-1983 гг., встретивших новое тысячелетие в молодом возрасте и характеризующееся прежде всего глубокой вовлеченностью в цифровые технологии.

Отрицательные стороны: одержимость славой, приумножение собственной значимости, отсутствие интереса к политической жизни (не критикует власть, но и не поддерживает, относится к политическим вопросам безразлично, полагаясь на знания и решения других), сильная зависимость от гаджетов, незаинтересованность в живом общении, неспособность к творчеству (созданию нового).

Положительные стороны: толерантное отношение к расам, национальностям, религии и прочему. Для них существует мир без границ. Они учитывают уникальность и исключительность каждого человека. Самооценка у таких людей находится на хорошем уровне. Они уверены в своей непревзойденности. Ставят глобальные цели. У них имеются предпринимательских способностей и готовность к действию. Совмещают личную и профессиональную жизнь в единое целое, то есть стремятся найти свое призвание и посвятить этому всю дальнейшую жизнь.

Это родители, которые привели своих детей в детский сад.

Недавно оформилось поколение, следующее за миллениалами — центениалы, их ещё называют поколением Z. Дети родившиеся после 2000 года. Пожалуй, впервые в истории дети настолько отличаются от родителей.

Чем они отличаются от других поколений? Это первое поколение, которое родилось в эпоху интернета. Они не помнят, какой была жизнь без гаджетов, и проводят со смартфонами и планшетами больше 8 часов в день. На каждый шаг у центениалов — приложения, которыми они пользуются так же естественно, как дышат. Поколение Z не делит мир на цифровой и реальный, их жизнь плавно перетекает на экран и обратно. Это первое поколение,

выросшее в мультикультурной среде. Центениалам всё равно, где родился собеседник и как он выглядит. Пожалуй, это самое терпимое и спокойное поколение.

У них иммунитет к рекламе, встроенный адблок. Они так привыкли к рекламным баннерам и сообщениям, что могут не обращать на них внимания, а чтобы реклама их заинтересовала, в ней должно быть что-то действительно интересное.

Минус — центениалы не любят долго концентрироваться. Среди детей и подростков распространяется синдром дефицита внимания и гиперактивность. Поэтому поколение Z предпочитает смотреть, а не читать. Им нужно уловить максимум информации в короткий срок. Центениалы учатся в обнимку с технологиями и привыкли к перекрёстному, интегрированному изучению предметов. В их голове каждый параграф учебника пронизан гиперссылками, как в «Википедии». Кроме того, они привыкли думать глобально, потому что мгновенно получают информацию со всего света. Они хотят делать открытия, любят исследования и разработку. Чтобы их заинтересовать всё нужно визуализировать, любая информация должна быть наглядной, всё нужно делать быстро.

Это поколение наших воспитанников. Их уже не устраивает просто картинка. Изображение должно быть активным.

Здесь необходимо использовать ИКТ - инновационно- коммуникативные технологии. Компьютерные презентации находят широкое применение на наших занятиях. Относительная легкость создания и эффективность делает их незаменимыми при подаче учебного материала. Наглядность, анимация, мультимедийные фрагменты, быстрая смена кадров позволяет удерживать внимание детей.

Так же может быть использование готовых программных средств. На сегодняшний день очень много учебных дисков, нацеленных на обучение чтению, письму, аудированию, говорению, объяснению и повторению различного грамматического материала с соответствующими заданиями и упражнениями. На занятии отводится время для самостоятельной работы с обучающей программой. Каждый ребенок получает отдельное задание. Это способствует развитию навыков к аудированию (меняется голосовые особенности) и самостоятельности (найти способ решения, получения новой информации) Игровые, ситуативные, проблемные приемы создают массу эмоций у детей.

Песни способствуют запоминанию и правильному произношению языкового материала. Мультфильмы дают практическое применение языку и развивают интуитивное понимание иностранной речи.

Использование зрительной и звуковой наглядности обеспечивает силу и яркость впечатлений, глубину и прочность знаний воспитанников.

Интегрирование -осуществление межпредметных связей на занятиях. Использование языкового материала на других занятиях способствует развитию пластичности мышления. Развивает умение использовать практически полученные знания. Даже на физкультурном занятии команды могут быть на английском языке. Чаще всего на занятии по английскому языку различным действиям мало уделяется внимание, в основном только в физминутке. И как результат словарный запас детей состоит в основном из названий предметов. На интегрированном занятии слова сопровождаются действием, соответственно, повторяясь из занятия в занятие, фразы укладываются в голове и спустя месяц дублирование на родном языке уже не требуется. На физкультурном занятии дети много двигаются, поэтому в основном усвоение языкового материала идет в качестве понимания различных действий, команд, частей тела, предметов.

Полиязычие это расширение кругозора детей и культурное взаимообогащение путем овладения тремя языками. Воспитание толерантности и интернационализма.

Внедрение в учебно-воспитательный процесс общеобразовательной школы обучения на трех языках - это, безусловно, значительный шаг вперед в направлении реализации государственной Программы развития образования Республики Казахстан до 2020 года, одной из базовых компетенций которой являются трехязычие, евразийская поликультурность.

Список литературы

1. Н.А.Назарбаев «Новый Казахстан – в новом мире»
2. Н.А.Назарбаева Послание Президента РК « Стратегия « Казахстан-2050»
3. Певзнер М.Н., Ширин А.Г. Билингвальное образование в контексте мирового опыта. – Новгород, 1999.
4. Сайт <http://online.zakon.kz>
5. Материал из Википедии — свободной энциклопедии

ПРЕОДОЛЕНИЕ СЦЕНИЧЕСКОГО СТРЕССА

Дорофеева Н.И. и Рыжкова Г.В.
ДШИ №2 и ДМШ №2

По разным источникам, страх публичных выступлений является одним из самых частых и сильных страхов человека в современном обществе. Одни пишут, вторым после страха смерти, другие авторы считают - что даже сильнее, чем страх смерти. Странно, не правда ли? Насколько эти утверждения правильны, не так важно.

Исполнители, особенно начинающие, часто не умеют побороть волнение перед выступлением. Все артисты различаются между собой характером, темпераментом, уровнем мотивации и волевыми качествами.

Эти личностные черты, безусловно, только отчасти влияют на способность адаптации к публичному выступлению. Ведь удачный выход на сцену каждого всё равно зависит, прежде всего, от готовности и от желания играть, а кроме того от прочности сценических навыков.

Отсутствие подготовки и опыта оставляет много пространства для непредвиденных ситуаций, а, следовательно, и для беспокойства о них.

Репетируйте с учеником как можно больше - долго и тщательно, пока текст от зубов отскакивать не начнет. Пусть он запомнит и партию аккомпанемента. Пусть дома он репетирует перед близкими, знакомыми, друзьями - ему нужно привыкнуть выступать перед зрителями.

Полезно так же репетировать перед зеркалом. Это прибавит уверенности, ведь так можно увидеть себя самого со стороны. Если знать, как выглядишь и как держишься, то на сцене будет спокойнее. Следует продолжать репетиции до тех пор, пока не начнет нравиться буквально все, и это существенно повысит шансы на успех на самой сцене. Кроме того, такая подготовка и неоднократные репетиции в зале не только прибавит уверенности в себе, но и более чем положительно скажется на всех аспектах выступления.

Самыми распространенными причинами являются:

- размытая цель, т.е. отсутствие ясного понимания, чего же я хочу от выступления в результате;
- предыдущий неудачный опыт;
- завышенные ожидания и чрезмерная ответственность;
- сопротивление оценке.

Эти и другие причины формируются у каждого отдельного человека вследствие многих факторов – воспитания, опыта выступлений и жизненного опыта, отношения к себе и взаимоотношений с другими людьми, общего количества выступлений.

Очень многие начинающие музыканты воспринимают свою аудиторию как сборище критически настроенных людей, которые только и думают, как бы к чему-нибудь придраться. Такой аудитории, конечно, стоит опасаться. Но на самом деле, 99% случаев аудитория — это милые и доброжелательные люди. Даже если у ученика проблемы с выступлением, аудитория сочувствует ему, а не смеется над ним. Это значит что причин для страха как минимум на одну меньше.

Ясно, что чем мы увереннее и убедительнее, тем у стресса меньше шансов. Мнения и оценки со стороны второстепенны или совсем несущественны.

Да-да, страх сковывает весь организм примерно так: где-то в горле комок, ноги трясутся, руки дрожат и потеют ладони, дыхание перехватывает. У каждого может быть по своему, но факт остается фактом: здесь не до убедительности.

Вспомните: страх сидит в животе. Забирается за шиворот. Пробегает по ногам. Тонкой струночкой дрожит в спине. Бррр!

У детей 6 – 11 лет, у которых ещё не сформировалось самосознание и жизненный опыт, который ещё не перерос в понятие престижа и собственной значимости, отсутствуют ярко выраженные признаки волнения. В переходном возрасте, когда происходит самоутверждение, резко возрастают самооценка и чувствительность к оценке личности коллективом, приносит с собой и большое сценическое волнение.

Но небольшое волнение даже полезно. Это придает сил и энергии. Так что избавляться надо только от избыточного волнения и от страха, а не от небольшого естественного напряжения перед выступлением.

Ну, вот, теперь, когда мы выяснили причины страха – можно поговорить и о приемах борьбы. Все возможные способы условно можно разделить на 4 группы: видеозапись репетиций, физические приемы, дыхательная гимнастика и аутотренинг. Если первые три приема долгосрочные и постоянные меры, их возможно применять задолго до концерта, то самовнушение нужно использовать непосредственно перед выступлением и вовремя игры.

Чтобы исполнение не было непредсказуемым и не отнимало львиную долю внимания, сделайте запись выступления вашего ученика. Точнее - репетиции выступления. Как говорил Сенека: «Прежде чем сказать что-либо другим, скажи это себе». Проанализируйте запись выступления вместе: всё – от запинок до мимики и жестикуляции. Посмотрите и послушайте как бы со стороны, продумайте коррективы, и сделайте еще одно репетиционное выступление перед камерой с исправлениями. Проведите 3 – 5 таких репетиций.

Посоветуйте продолжать репетировать дома на камеру до тех, пока можно будет сказать: “Ох, вот это я круто в этот раз выступил!”. Подумайте, ведь если ученику не нравится то, что он видит на записи, то и само выступление будет не особенно фееричным. Так что репетируйте до тех пор, пока ребенок не будет доволен. А когда поднимется на сцену, то просто пусть вспомнит о самой удачной записи и скажет самому себе: “А сейчас я сделаю все еще лучше!”.

Хотите побороть волнение? Занимайтесь спортом! Волнение, вызванное страхом, сковывает все мышцы в нашем теле. Подобное волнение мешает нам играть, сковывает движения и дыхание. В таких ситуациях побороть волнение достаточно просто! Просто нужно предоставить организму физическую встряску.

Потянуться всем, чем только можно - руками, ногами, спиной и плечами или широко зевнуть - это отличный способ уменьшить напряжение в теле. Уделите время для тридцати минут пешей прогулки в день перед выступлением. Это даст силы выступить на 5 с плюсом!

Так же преодолеть стресс помогает дыхательная гимнастика. А сейчас давайте попробуем: упражнение медленное и глубокое дыхание. Дышите медленно и глубоко. На 4 счета глубоко вдохните, воздух должен опуститься внутрь до диафрагмы. На 4 счета сделайте задержку дыхания. На следующее 4 счета сделайте медленный выдох, следите за счетом и за дыханием. Еще на 2 счета сделайте задержку. Рекомендуемая длительность упражнения 5-10 мин. Это упражнение успокаивает нервную систему, позволяет снять волнение перед выступлением.

Каково дыхание человека, которого волнение берет за горло? Верно! Прерывистое.

Попробуйте применить дыхательное упражнение Херри Хермисона под названием «Дыхание шариком». Сядьте, закройте глаза и представьте перед собой легкий теннисный шарик. Делайте медленный и глубокий вдох, представляя, как шарик медленно и плавно движется от центра живота к горлу. Выдох – и шарик столь же медленно плавно опускается вниз.

Когда мы тревожимся или боимся, шарик либо замирает в одной точке, либо двигается быстро, скачками. Если мы спокойны, уверены в себе, шарик движется плавно, ритмично. В ситуации тревоги, страха, надо добиться, чтобы шарик двигался именно так. Сделав 10 повторений, выступающий заметно расслабится и сможет побороть волнение.

Помните в разных американских фильмах, когда человек в критической ситуации или шоке – его заставляют дышать глубже. «Дыши глубже! Вот так, вооот – хорошо!» — и герой уже приходит в себя.

С детьми это тоже работает. Если маленький ребенок зареванный или в истерике – попросите его дуть на пальчик. Перед концертом очень важно восстановить дыхание – «дышать на пальчик» — нужно долго выдыхать. Губы прижаты. Дует сквозь губы. Можно дуть в кулак, можно в воображаемую мишень. Увидите, как дыхание ребенка станет ровным и спокойным.

Аутотренинг или аутогенная тренировка — психотерапевтическая методика, направленная на восстановление динамического равновесия механизмов человеческого организма, нарушенных в результате стресса, так называемое специальное самовнушение.

Конечно, не все люди легко внушаемые, но абсолютно невнушаемых не бывает. Для того, чтобы добиться эффекта, нужно лишь использовать специальные приёмы. Однако и с помощью аутотренинга можно внушить себе очень многое. С помощью аутотренинга лечатся даже некоторые болезни.

Фокус на своей цели. Этот прием связан с переключением внимания. Волнение часто является доминирующей мыслью. Когда мы говорим себе: «Не бояться!», сознание слышит: «Бояться!». Психологи и нейрофизиологи утверждают, что сознание в этом случае не воспринимает частицу «не». Не верите?

Проведем прямо сейчас маленький эксперимент. В течение следующих 15 секунд НЕ думайте о желтой обезьяне. НЕ ДУМАЙТЕ о желтой обезьяне. НЕ ДУМАЙТЕ О ЖЕЛТОЙ ОБЕЗЬЯНЕ.

Ну как? Не было еще человека, которому удавалось в таком эксперименте не думать об этой желтой обезьяне. Способ «не думать о чем-то» очень прост - надо думать о другом. В нашем случае, вместо того, чтобы думать, что не надо волноваться, надо думать о цели выступления. О том, чего хотим достичь в результате. Тогда и некогда будет думать о страхах.

Изменение отношения к результату. В сочетании с предыдущим, это самое мощное средство. Это совершенно нормально, бояться неудачи. И чем выше ставки, тем больше, как правило, этот страх.

Во внешнем мире не произойдет практически ничего плохого. Так стоит ли из-за этого нервничать? Не бойтесь идти вперед, предварительно снизив значимость события, и быть довольным собой и жизнью!

Плохие выступления вообще не запоминаются. Давайте попробуем – вспомните провальные или скучные выступления, на которых вы были слушателем. Многим это удается всегда только с усилием воли и памяти.

А теперь, вспомните те выступления, которые вам понравились. А? Сразу все вспоминаете?

Обязательно нужно настроиться на позитив и перестать волноваться. В периоды волнения частенько одолевают фразы, типа: «я не смогу», «я неудачник», «я точно опозорюсь» и т.д. Увы и ах, скольким эти внутренние фразочки - паразиты портили жизнь! Эти фразы всего лишь ограничители в нашем мозгу.

Начинайте программировать себя и учеников правильно! Предлагаем освободить место для новых мыслей. Следует говорить позитивную фразу, например: я сделаю это!

я лучше всех!

все могут, а я что? и др.

Многие психологи уверены, такие внутренние фразы стоит прокручивать в голове перед выступлением, перед выходом на сцену и даже во время него - это помогает человеку справляться с волнением и добиваться поставленных целей.

В паре с внутренней позитивной фразой, которая помогает справиться с волнением, с трудными ситуациями при выступлении под руку подходит так называемый заводящий или позитивный жест.

Вот некоторые идеи подобных:

Потирать руки от удовольствия, предвкушая нечто вкусненькое!

Рубануть рукой воздух как шашкой.

Зафиксировать руки в районе груди с крепко сжатыми кулачками (На счастье, мол) и др.

Упражнение на сосредоточение внимания – «Точка сборки». Попробуйте прямо сейчас собрать свое внимание. Сосредоточьтесь на запахах, постарайтесь различить, какие запахи чувствуете. Далее перейдите вниманием к своему телу: почувствуйте руку одну, потом вторую. Переключитесь к ногам, голове, ощущениям внутри тела. Следующим этапом вам нужно перейти к звукам, стараться различить их. Потом фокусируйтесь на видимых объектах, их форме и цветах. Повторять это упражнение следует до тех пор, пока не почувствуете, что вы имеете хорошую концентрацию и владеете своим вниманием. И тогда страх выступления перед аудиторией уменьшится.

Когда объявляют ученика – ему нужно зажечь улыбку и взгляд! Потом осмотреться – нет ли каких-нибудь препятствий (ступенька, потолок и т.д.), и легко и просто выходить к своей публике! Заставить себя улыбнуться как только вышел на сцену. Психологи уверены, что улыбка снимает напряжение. Более того, на подсознательном уровне это расположит по отношению к вам часть аудитории.

В зависимости от психо – эмоциональных качеств ребенка важно переключить его внимание с негативных эмоций на художественный процесс. Надо подбодрить юного артиста, вселить в него уверенность. Важно убедить, что исполнение оценивается не по нескольким фальшивым нотам, а по воздействию на слушателей, связанного с выразительной игрой. До самого последнего момента необходимо отвлекать выступающего от страха.

Каким бы ни было выступление, педагогу необходимо поддержать ученика после концерта.

Игорь Вагин, современный психолог говорит: «Опыт доказывает, что успеха добиваются не самые умные, а самые эмоционально устойчивые, верящие в себя люди».

У страха перед сценой тоже есть положительная сторона, тревога указывает на то, что музыканту важен результат своей игры. Уже осознание этого факта помогает многим юным дарованиям держаться достойно.

Приемы избавления от страха индивидуальны и не исчерпываются предложенными способами. Здесь мы собрали одни из самых популярных и наиболее универсальных и действенных, которые подходят большинству людей. Вам могут подойти и быть полезны как все, так и какой-то один из них. Применяйте предложенные способы в своей практике. И обязательно найдете наиболее действенный способ для своих учеников! Возможно, ничего из предложенного вы и не будете применять, а найдете что-то другое для себя. Успехов!

В статье использованы материалы сайтов:

<http://alexeykopykin.ru/kak-izbavitsya-ot-straxa-publichnyx-vystuplenij.html>

<http://alexeykopykin.ru/strax-vystupleniya-kak-izbavitsya-chast-2.html>

http://www.orator.biz/library/pozharskaya/10_priemov_dlya_snizheniya_volneniya/

<http://ru.wikihow.com/%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%8C%D1%81%D1%8F-%D1%81%D0%BE->

<http://ru.wikihow.com/%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%BC->

<http://ru.wikihow.com/%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8B>

http://www.medic-lit.ru/vystuplenievvracha_vn.php?id=6

<http://dnevnyk-uspeha.com/psihologiya/kak-perestat-volnovatsja.html>

<http://zhivoeslovo.com/oratorskoe-iskusstvo/kak-poborot-volnenie-pered-vy-stupleniem.html>
<https://4brain.ru/blog/%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%8C-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%85-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4-%D0%B2%D1%8B%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D0%BC/>

ПРИВИВАЕМ ЛЮБОВЬ ДОШКОЛЬНИКОВ К МАТЕМАТИКЕ ЧЕРЕЗ СКАЗКУ

Шерстобитова Ю. В., Звездина И.В
КГКП № 15 я/с «Акку»

Развитие математических способностей у дошкольников происходит не только путем целенаправленного обучения, но и в повседневной жизни. В основном обучение дошкольников разным видам математической деятельности направлено на то, что бы раскрыть связи и отношения между предметами. Исходя из этого, такое обучение приводит к определенному практическому результату (решению арифметических задач, овладению навыкам счета) и к значительному общеразвивающему эффекту

На сегодняшний день формирование и развитие математических способностей у детей – одна из наименее разработанных проблем в дошкольной педагогике

Как указывает ряд исследователей (Н.Г. Белоус, Л.И. Божович, Н.И. Непомнящая, Л.С. Славина, А.А. Смоленцева, А.А. Столяр, Т.В. Тарунтаева, Г.И. Щукина и др.), система обучения, сложившаяся в детских дошкольных учреждениях, недостаточно ориентирована на развитие познавательных интересов и интеллектуальных умений детей в процессе изучения математики, что приводит к потере интереса, безразличному отношению к учению уже в дошкольном возрасте и отрицательно влияет на весь ход развития личности.

Это все еще раз убеждает нас в актуальности поиска наиболее адекватного содержания средств и способов развития математических способностей дошкольников

Главное для дошкольника-игра. Поэтому любое обучение должно происходить непринужденно. А такой предмет, как математика лучше преподносить детям непринужденно, на хорошо знакомом им материале. (потешки, литературные произведения или на сказки)

Это заинтересует детей и облегчит процесс обучения

Во многих сказках математическое начало находится на самой поверхности.

всем детям особенно интересна сказка. она привлекает детей фантастическими образами, композицией, динамичностью событий, выразительностью языка. Дети не замечают, как в их мысли проникают математические понятия.

Наша идея заключается в том, что можно целенаправленно воздействовать на математические способности дошкольника через внедрение в непосредственно образовательную и образовательную деятельность через использование художественной литературы

Цель нашей педагогической деятельности является создание условий для развития математических способностей у детей дошкольного возраста через художественную литературу

Для достижения цели мы обозначили следующие задачи:

- Выработать у детей интерес к самому процессу познавательной деятельности;
- Способствовать самостоятельному нахождению способов решения познавательных задач;

- Учить устанавливать временные отношения, формировать порядковый и количественный счёт, определять пространственное расположение предметов;
- Воспитывать у детей любознательность, инициативность, стремление к достижению познавательной цели.

Средством умственного развития ребенка, его познавательных способностей является формирование элементарных математических представлений. Именно художественная литература с помощью образных средств открывает и объясняет ребенку особенности различных свойств и отношений, которые существуют в социальном и природном мире и которые значимы для познавательного развития ребенка.

Для занятий по формированию математических представлений необходимо выбирать литературные произведения, учитывая состояние связной речи. Лучше для таких занятий использовать художественные тексты, которые формируют представления детей о днях недели, времени суток, временах года, количественных представлениях, величине и пространственных ориентировках.

Давайте с вами разберемся, какие произведения лучше всего помогут нам в математическом образовании детей дошкольного возраста?

Важно использовать несложные по восприятию, хорошо знакомые детям сказки, учитывая их возрастные особенности.

В сказках очень часто описываются предметы (высокие-низкие, длинные-короткие, маленькие-большие и т.д), их пространственное расположение (слева, справа, внизу, вверх, впереди, сзади) с помощью красочных иллюстраций и с сопровождением художественного текста запоминают и закрепляют их в памяти.

Представление пространственных, количественных и величинных свойств и отношений очень хорошо выражены в следующих сказках:

—«Репка» Эта сказка поможет запомнить количественный и порядковый счет, основы арифметических действий и величину (посадил дед репку, выросла репка большая — пребольшая). Рассказывая ребенок пробует показать движениями рук размер репки. Также с помощью этой сказки можно сформировать количественные представления один, много, два, три героя и больше. Где герои сказки встают друг за другом, выстраивая ряд. Ряд увеличивается, когда поочередно выходят герои. Здесь можно закрепить знания детей о длине, используя полоски разной длины. Опять же можно использовать величины отношения от большого (деда) к маленькому (мышка).

—«Три медведя». Эта сказка очень хорошо описывает размеры предметов (большой стул, стул среднего размера, маленький стул), что помогает их наглядно сравнить между собой.

—«Цветик -семицветик». При помощи этой сказки можно закрепить знания детей о порядковом и количественном счете, используя такие задания: «Посчитай сколько лепестков на цветке?», «Сколько баранок купила Женя?»

—«Колобок». Эта сказка поможет познакомить детей и закрепить их знания о порядковом и количественном счете. «Кого колобок встретил вторым?» либо «От кого колобок ушел в третий раз?» Данные задания развивают не только способности в счете, но и развивают логическое мышление.

Можно использовать для формирования временных представлений стихотворения «Все спят» (С.Капустян), «Зазвонил будильник» (Г.Ладонщиков), «Часы» (Г.Сапгир),

«Машенька» (А.Барто), «Пастушок» (Г.Демченко), «Новая столовая» (З. Александрова) и другие. У С.Маршака есть целый цикл стихотворений посвященных временам года. Он называется «Круглый год». Ему же принадлежит в полном смысле математическое стихотворение «Веселый счет».

Для закрепления счета можно использовать сказки, в названии которых есть числа («12 месяцев», «Волк и 7 козлят», «3 поросенка», «3 медведя»).

Вопросы, задания и задачи связанные со сказочным сюжетом, вызывают большой интерес, а с интересом материал лучше усваивается детьми, формируются более точные и глубокие представления о числе, счете и т.д. И дети смогут применять свои знания в повседневной жизни, решая те или иные проблемы. Например: задача. Бабушке и дедушке Маша отправила в коробе 2 пирожка с картошкой и 3 пирожка с повидлом. Сколько всего пирожков Маша отправила в коробе?

Для того, чтобы занятия математикой давали хороший результат, они не должны быть скучными для детей, а наоборот очень интересными и увлекательными. В этом нам педагогам и родителями помогут — сказки. Именно сказочному персонажу ребенок стремится помочь справиться с какими-нибудь трудностями. Когда дети, будучи заинтересованы занятием, то они жаждут получить как можно больше знаний. Любой сказочный сюжет или сказочный персонаж поможет заинтересовать детей, сделав из простого занятия математикой настоящее приключение, где каждому ребенку будет интересно. Частое использование сказок в объединении с математикой, помогает детям лучше усвоить полученные знания, развивать познавательные способности, расширять математический кругозор, ориентироваться в окружающей обстановке и применять знания в жизни.

Библиографический список:

1. Большунова Н. Я. Место сказки в дошкольном образовании//Вопросы психологии. 2002. - №2. С. 76-81
2. Гальперин П. Я., Георгиев Л. С. Психологические вопросы формирования начальных математических понятий у детей. \\"Доклады АПН РСФСР. 1961. - N 1.
3. Данилова В. В., Рихтерман Т. Д., Михайлова З. А. и др. Обучение математике в детском саду. - М.: Академ А, 1997.
4. Математическая подготовка детей в дошкольных учреждениях / Сост. В. В. Данилова. - М.: Педагогика, 1987.
5. Развитие мышления и умственное воспитание дошкольников / Под ред. Н. Н. Поддьякова, А. Ф. Говорковой. М., 1987.
6. Формирование элементарных математических представлений у дошкольников / Под ред. А. А. Столяра. - М.: Просвещение, 1988.
7. Шаталова Е. В. Развитие количественных представлений у детей дошкольного возраста посредством использования малых фольклорных жанров//Дошкольное воспитание и образование. 2007. - №9. С12-17.
8. Щербакова, Е. И. Методика обучения математике в детском саду: Учеб. пособие / Е. И. Щербакова. М.: Издательский центр Академия, 2004.

ПРИВИТИЕ НАВЫКОВ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ СОЧИНЕНИЯМ

Акашева Н.А.

г.Караганда, Средняя школа №15

Обучение письму сочинений — глубокий психолого-педагогический процесс, в ходе которого развивается динамика аналитического мышления, обрабатываются основные мыслительно-психологические операции: анализ, синтез, абстрагирование, систематизация, сравнение, конкретизация и обобщение; воспитываются такие волевые качества, как самоконтроль, настойчивость, активность и другие. Процесс обучения сочинениям, как и всякий процесс познания, должен идти от знания к умению и от умения к навыкам.

У учащихся старших классов нередко наблюдаются сформировавшиеся неправильные умения и механические навыки, основанные на неглубоких знаниях (например, составление сочинения по единому для всех в классе плану, неумение цитировать, догматизм и схоластика в работе с книгой, поверхностный анализ, отсутствие абстрагирования, неумение систематизировать и обобщать и т. д.). Но умения могут и не проявиться должным образом даже при наличии знаний: например, ученик понял тему сочинения, составил его план, но сделал это неудовлетворительно. Привычка, закрепленная частым повторением однотипных упражнений, определенных неглубоких умений, вырабатывает автоматизированную способность воспроизводить стереотип. Например, умение неполно, поверхностно и безотносительно излагать вступление или заключение к сочинению. В результате получаются однообразные вводные части: «А. М. Горький написал свой роман «Мать» в 1907 году. В нем показан...», «Роман «Что делать?» был написан в 1863 году. В нем автор показал...» Повторения, однообразие, шаблон объясняются преобладанием неверных навыков над знанием и в мышлении.

Контроль сознания над выбором слов и фактов, построением контекста позволяет избегать стереотипных форм выражения мысли, слепого следования книжному образцу-источнику, диктуемых поверхностной эрудицией и неверными умениями, превратившимися в навыки. Следовательно, выявление пробелов в знаниях и неправильных навыков должно продиктовать учителю программу действий.

Работа над сочинением, требуя от ученика интеллектуально-эмоционального напряжения, способствует выработке ряда ценных качеств: активности воли, самостоятельности, целеустремленности и т. д. Ученик выбирает форму изложения, следит за стилем и грамотностью, выписывает для аргументирования нужные цитаты, принимает обоснованные решения.

Если все это выполняется учеником — цель достигнута. Но это — в идеале, к которому учитель постоянно стремится. Поэтому его роль весьма активна. Он не только ставит задачу перед учащимися, но разъясняет ее, определяет рамки выполнения задания, следит за ходом работы, помогает осмыслить ситуацию, проблему, создает условия для проявления инициативы («Надо, чтобы учиться было радостно, трепетно и победно». Б. Житков), то есть учит работать самостоятельно.

Что следует включить в понятие самостоятельность учащихся в работе? Проблема самостоятельности в деятельности человека — это процесс, который совершается во взаимоотношении человека с внешним миром по схеме, представляющей собой треугольник: психика человека — его практическая деятельность — объективная действительность.

Процесс обучения является своеобразным видом практической деятельности. Усвоение знаний — это и есть общение учащегося со средой (объективной действительностью,

отражаемой в сознании); способ усвоения знаний : (усвоение модели отраженного в сознании мира) есть двигатель интеллектуальной деятельности учащегося. Способ усвоения, избираемый для ученика учителем,— это и есть средство методики, т. е. целесообразно отобранный дидактический материал, методы и организация его усвоения. Наиболее совершенные средства методики те, которые обеспечивают самостоятельность учащихся в учебной деятельности.

Ученик привыкает свободно, бездумно расправляться с непонравившимися ему литературными героями и писателями, демагогически отрицать их или осуждать. В таких сочинениях часто преобладают излишние красоты, пустые разглагольствования.

Такой ли «самостоятельности» призваны мы учить своих учеников? Самостоятельно написанным должно считаться такое сочинение, в котором не все принято на веру или отброшено, а очень по-своему, доказательно обосновывается, почему что-то принято или отвергнуто. Сочинение на литературную тему должно отражать в первую очередь знание литературного материала (первоисточника, критической статьи), а также содержать дополнительные сведения о фильмах, театральных и телевизионных постановках, изобразительном искусстве, произведениях современных авторов. В такой работе должен быть виден индивидуальный, самостоятельный подход к теме, лицо автора, подбор определенных лексических средств.

Уметь понимать героя, писателя, эпоху, ценить слово писателя, соотносить произведение со временем — это трудные умения. Выработать их ученик может не только с помощью учителя, но и в процессе самообразования.

Плохие сочинения пишутся довольно часто, и авторы получают за них тройки, так как в них все-таки все верно: изложена тема, «как в учебнике», без своих раздумий и оценок, без аргументаций и выводов. Бывает, встречаются самостоятельные работы, но в них или тема раскрыта слабо, или изложена она неграмотно, или авторские доводы почти не аргументированы и т. д. И работа оценивается двойкой. Вот чем оборачивается самостоятельность, если ученик ей не обучен.

Поэтому вряд ли целесообразно проводить в коллективной форме такую работу: составлять тезисы, планы, писать сочинения всем классом по одному трафарету, шаблону. Сочинения — очень индивидуальный процесс, требующий творчества в одиночку, один на один с литературой, один на один с листом бумаги. И далеко не всегда ученика удовлетворяет коллективное обсуждение предложенной темы, ее трактовка. У него есть свое слово, своя мысль, свое отношение к произведению. Роль учителя тут сводится к обучению на образце, на специальных текстах с целью развития творческих способностей каждого в отдельности.

Работа над сочинением должна быть интересной, творческой, заключающей поиск. А этому надо учить. Иначе серость, механистичность, скудость, мысли, трафарет не переведутся в работах школьников.

«Итак, сочинение отражает лицо ученика и лицо учителя. А это значит — если учитель не удовлетворен сочинениями своих учеников, причину неудовлетворенности нужно искать не только в их недобросовестном отношении к работе, но и в самом себе: не скучны ли мои уроки? Не слишком ли я формален в своих требованиях? Не равнодушно ли звучит моя речь на уроке?... И, может быть, если я молод, эти вот сочинения и заставят понять, что избранный мной в жизни путь не но мне! А если я стар, не пришла ли пора, уйдя на пенсию, подводить итоги?»

Учитель не только наставник, но и добрый советчик, прививающий любовь к труду и литературе своим примером и своим отношением к делу. Таким образом, целенаправленная Деятельность ученика в процессе развития письменной речи и самообразования протекает по схеме: от созерцания к знанию, затем — через мышление и действие - к выработке умений

и наконец — в процессе практики — к навыку, а также и по другому кругу: учитель — ученик — учитель.

О необходимости создания системы письменных работ, об обогащении и развитии речи учащихся, о необходимости развития «собственной способности дара слова» (К. Д. Ушинский) писали и крупнейшие ученые (Л. В. Щерба, С. В. Дудников, Д. Б. Эльконин, Л. В. Занков и др.) и практические работники школ.

В частности, М. А. Рыбникова высказала такую мысль: «Нужно научить видеть — это первая стадия, заражать эмоционально и только после этого искренне и убежденно оформлять слова в совершенно определенное содержание».

Создавая систему письменных работ, надо идти от легкого к более трудному. Систематичность такой работы заключается в том, чтобы сложное показывать в простом, новое в знакомом, в разумном чередовании различных видов письменных работ, поддерживающих постоянный интерес учеников к выполнению требуемого и обеспечивающих самостоятельность и творчество.

Следовательно, нельзя забывать о постоянном интересе в обучении, поддерживаемом учителем, об открывании нового, о творчестве и самостоятельности учащихся, о развитии их логического мышления.

Система упражнений по обучению письму сочинений в старших классах должна быть органичной, в ней должны найти место пересказы, ответы на вопросы, составление планов, конспектирование, стилистические упражнения и другое. Необходимо наметить последовательно усложняющуюся тематику письменных работ во всех классах, их виды, примерное количество, подумать о приемах обучения.

Система письменных работ должна вписываться в общую систему всей учебно-воспитательной работы по литературе. Весьма полезно обогащать речь учащихся, идя от текста литературного произведения, его содержания, от чувства и мысли писателя. Сочинение помогает лучше осмыслить и прочувствовать литературное произведение, помогает формированию стиля учащихся. К сожалению, нередко письменные работы в школе обособляются. Получается работа над творческими сочинениями сама по себе, а изучение литературы само по себе. Практика показывает, что система сочинений, являясь средством нравственно-эстетического воспитания ученика, помогает изучению литературы и вместе с тем способствует развитию речи, формирует чувства.

«Что система сочинений нужна - бесспорно. Что нужно идти от простейших тем (например, усложненного пересказа, простой характеристики) к сложнейшим (оценка значения писателя, изложение сложных взглядов героя) - тоже бесспорно. Что надо хорошо продумать место в этой системе рецензий, сочинений на внелитературные темы - не подлежит сомнению».

Следовательно, методика обучения письму сочинений по праву должна занимать равное положение с методической работой по Обучению устной речи и ознакомлением с литературой.

Правильно организованный учебный процесс (в данном случае - процесс обучения письму сочинений) преследует двоякую цель: 1) совершенствование знаний по языку и литературе и 2) умение самостоятельно мыслить. Второе не менее важно, чем первое, так как не обеспечив развития интеллекта учащегося, нельзя дать ему полноценных знаний, нельзя подготовить его к жизни. Уровень развития самостоятельности ученика в процессе развития речи можно определить по результатам совершенствования ее, по итогам анализа письменных работ.

Анализ письменных работ старшеклассников показывает что из года в годб из работы в работу переходят оштбки аналогично характера (орфографического, стилистические,

фактические и др.), если должное внимание не уделяется словарно-стилистической работе или если такая работа ведется бессистемно.

Лексико –морфологические средства языка (явления синонимии, неологизмы, архаизмы, профессионализмы и иноязычные слова, афоризмы и идиомы и.т.д) и грамматическая стилистика частей речи-вот тот материал, который может быть отобран из любого программного литературного произведения и является дидактической основной работы по обогащению и развитию речи учащихся.

Безусловно, один из недостатков стиля ученических сочинений в том, что время действия произведений XVIII-XIX да начала XX веков-далекое прошлое, уже история для учащихся. Вероятно, отсюда та набрежность и безразличие к слову, которые мы наблюдаем в их работе. Тут и незнание смысла слов и смешение стилей: «Пушкина отдали на просмотр его отцу», «Наталья Николаевна шикарно одевалась», «Пушкин писал уже вполне не выдержанные стихи», «Он с головы окунается в тайные общество», «У многих декабристов сформировались взгляды, противные царю и царскому строю», «Стихотворение написано в дружественной лирике», «Древней» пользовались члены тайных политических обществ для проповедания» и.т.д.

Следовательно, проблема систематического обогащения и развития речи учащихся, планомерного обучения правильному литературному языку и письму сочинений (не только тому, о чем писать), а также стилям речи-вот круг вопросов, которые необходимо решать учителю-словеснику.

Список литературы:

1. В.Литвинов. Сочинения в старших классах. М. «Просвещение» 1965 г. Стр. 190
2. М.А. Рыбникова «Культура образа» М. «Просвещение» 1973 г.
3. В.П. Финкельштейн. Конкурс на лучшее сочинение. М. «Просвещение» 1966 г. Стр. 150

ПРИМЕНЕНИЕ АКТИВНЫХ ФОРМ И МЕТОДОВ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ

Искакова Меруерт Рымбаевна, учитель биологии
КГУ «Средняя общеобразовательная школа №15»

Казахстанская система образования перешла на новый уровень развития, который позволяет реализовать главную цель образования – подготовить человека к жизни в постоянно меняющемся мире и обеспечить его возможности и способности к саморазвитию. Современный урок биологии строится с использованием различных методических приемов, методик и новых технологий. Но по-прежнему актуальной для учебного процесса остается проблема активизации деятельности ученика на уроке. Чтобы каждый учащийся на уроке смог продемонстрировать свои способности, принять участие в обсуждении материала, ответить на вопросы, следует уделить внимание активным методам обучения.

На данный момент общество ставит перед учителями задачу развития личностно значимых качеств школьников, а не только передачу знаний. Гуманизация образования предполагает ценностное отношение к различным личностным проявлениям школьника. Знания же выступают не как цель, а как способ, средство развития личности.

Современное образование к преподаванию в школе предъявляет все больше требований. Мир новых профессий зачастую требует от работника высокого интеллекта,

компетентности и активности. При обучении необходимо учитывать быстрое и динамичное развитие общества и готовить учеников, умеющих обучаться.

Следовательно, ученики должны быть мотивированы на поиск и приобретение знаний, школа должна создать такие условия, при которых ученики имеют то, что Чиксентмихайи (2008) называет «самоцелью» и, что Райан и Деки (2009) называют внутренней мотивацией.[1 с.140]

Программа, основанная на семи модулях, в основе которых лежит конструктивистская теория обучения, предполагает самостоятельное получение учеником знаний через исследование, анализ, сравнение.

Одним из наиболее используемых модулей программы это «Новые подходы в преподавании и обучении». Задача эффективного обучения всегда остается открытой. Данный модуль стал для меня новым этапом в моей учительской практике, так как я подчеркнула для себя новые методы обучения, а также изменила свое мнение о классической методике преподавания. Для реализации и внедрения идей модуля в условиях учебного класса необходимо понимать, что подразумевается под «обучением обучению».

«Обучение обучению» можно охарактеризовать как процесс обдумывания самостоятельного обучения и сознательного применения результатов такого обдумывания в процессе последующего обучения» (Руководство для учителя стр.148).

Если принимать традиционную школу педагогики как данность, то выясняется, что в центре обучения стоит учитель и все внимание сосредоточено на том, как этот преподаватель обучает, что он применяет в своей практике. Если исходить из положений настоящего модуля, то я отметила кардинальную разницу в методе преподавания. Новый подход к процессу обучения дает возможность увидеть личность обучаемого, ставит в центр самого ученика. Мы, как учителя, должны ставить личность ребенка в центр учебного процесса так, чтобы он активно был вовлечен в учебный процесс. Необходимо определить, как можно извлечь пользу от учебного процесса. Чтобы ученик воспринял новую информацию, необходимо понять, что ученики уже знают и умеют, выявить интересы и увлечения каждого отдельно взятого ученика. «Успешность обучения и преподавания заключается в создании атмосферы, позволяющей личности чувствовать себя свободно и безопасно в процессе обучения». Нельзя не вспомнить иерархическую модель мотивации или иерархию потребностей по Маслоу. «Маслоу утверждал, что только в случае удовлетворения потребностей нижнего уровня, можно полностью переходить на последующий уровень, поскольку мотивация на низшем уровне всегда сильнее, чем на высшем. Маслоу полагал, что обучение может рассматриваться как форма самовыражения» Концепция «Я», развитая Карлом Роджером, считающим, что обучение сочетает в себе логику и интуицию, интеллект и чувства, подхвачена Альбертом Бандурой (2001), который выделил 4 фактора, влияющих на самоэффективность (Опыт. Моделирование. Социальные убеждения. Физиологические факторы.)

Учитель не должен ограничиваться краткой информацией о своих учениках в рамках преподаваемого предмета, учитель должен учитывать индивидуальное развитие каждого учащегося, должен знать, как живет ученик, чем дышит. Поэтому, я провела социометрическую диагностику, где ребята определяли круг общения, указали, с кем они дружат, с кем хотели бы дружить. Я получила информацию о степени удовлетворенности ребят ближайшим окружением и взаимосвязях в классе (социальный статус). На уроках я применяла инклюзивный подход, т.е. не выделяя никого «обучение на равных». Но самым главным критерием для меня является их стремление к учебе. Я ставлю для себя цель заинтересовать даже самых ленивых ребят, которые не желают проявлять интереса к изучению биологии. И для меня важно их участие, их внимание.

Данная информация является ценной, так как при делении класса на группы необходимо учитывать качественный состав, и, наверное, целесообразно включать в одну группу ребят «игнорирующих» по различным причинам друг друга. Это необходимо для того, чтобы в рамках совместной деятельности участники приобретали ценный опыт,

связанный с конструктивным взаимодействием, учились взаимопониманию. Только искренняя заинтересованность проблемами детей, способность понять и увлечь за собой, а значит обучать, развивать и воспитывать - ключ к росту ребят.

Создать атмосферу сотрудничества и эмоциональной настрой мне помогают вводные игры- «Комплимент», «Снежный ком», «Бодрячки», где ребятам приходится контактировать с разными учениками. Им очень понравились эти игры, они стали ближе друг к другу, исчезла скованность в отношениях, стали доверять друг другу.

Мастерство учителя заключается именно в том, чтобы обучением были одинаково охвачены все дети, и необходимо строить или планировать свою работу с учетом индивидуального развития каждого. Я должна четко представлять, как тот или иной ребенок учится, более того должна создать такие условия, в которых каждый ребенок захотел бы сам учиться, понять, как он это будет делать и для чего?

У ученика должно появиться то, что Чиксентмихайи (2008) называет «самоцелью», и что Райан и Деки(2009) называют внутренней мотивацией. Если ребенок сам определяет цель своей деятельности, он активнее включается в этот процесс, становится способен регулировать свои потребности, самообучаться. На уроке дети сами формулируют тему и ставят цель урока, осознанно принимая активное участие во всем, что происходит на уроке.

На стадии— «вызова», во время которой у учащихся активизируются имевшиеся ранее знания, пробуждается интерес к теме, определяются цели изучения предстоящего учебного материала. Чтобы пробудить у учащихся интерес к уроку, я использую загадки, «пазлы», и т.д. Эти задания очень нравятся учащимся, так как само понимание того, что именно они должны определить тему урока их очень вдохновляет.

Обучение новому зависит от того, что человек уже знает и понимает. Работа в группах над определенной проблемой повышает заинтересованность, углубляет мотивацию учащихся в учебной деятельности. Здесь создаются условия для раскрытия познавательных, мыслительных, интеллектуальных способностей каждого ученика. Чтобы развить и укрепить связь между тем, что они знают, и тем, что собираются узнать, предлагаю всевозможные задания поискового характера, такие как «Найти лишнее «Угадайка» «Дополняй», «Верно ли что?», через проблемные задачи, т. е. задействовала новые подходы к обучению: работа происходила в группах, в парах, индивидуально, в виде диалога, в роли учителя и ученика задавали друг-другу при этом вопросы.

На всех своих уроках я использую методы самооценивания и взаимооценивания. При выполнении этих работ учащиеся, не смотря на возраст, к оцениванию подошли очень критически. «Среди учеников поощряется работа сообща, взаимоподдержка и командный дух. Они работают в группах, в которых внимание уделяется жестикуляции, уважительному оппонированию, способности слушать» (Руководство... стр152). Вместе с тем наблюдаются и трудности, в работе с учениками. Умению слушать и слышать невозможно научиться в одночасье, у нас были проблемы и со слушанием, и с взаимоподдержкой, были и доминирующие ученики, были даже такие, которые практически не участвовали в процессе работы. Основное, что может сделать учитель- это помочь ученикам регулировать собственный процесс обучения. Это иногда происходит и на уроках: я предложила использовать «Сигналы рукой», но ребята редко обращались ко мне, им было легче обратиться друг к другу, здесь демонстрируется то, что Выготский характеризует как ЗБР, т. е. ребенок осознал, что он чего-то не понял и обратился к более сильному ученику, сидящему рядом. Через взаимодействие в группе ученик с низкой мотивацией способен обучиться, перенимая опыт более способного ученика.

Отвечая на вопрос, чему же научились мои ученики?

Я убеждена, что на уроках с применением новых подходов мои ученики научились самостоятельно определять цель урока и идти к ней, работать в группах и парах выполнять роль скафолдера, отвечать, аргументировать и формулировать вопросы и гипотезы при изучении «Модуля пресмыкающиеся и птицы», задавать вопросы, оценивать по критериям, рефлексировать, доброжелательно относиться к друг другу.

Урок нельзя рассматривать как нечто статичное, и, естественно, возникают ситуации, когда необходимо отойти от запланированных мероприятий к тому, что вызвало интерес обучающихся. Для меня это совершенно безболезненно, более того, меня радует, когда приходится импровизировать. Так например для более эффективного усвоения учебного материала на всех уроках применяю ИКТ. Особенно при проведении устных и письменных заданиях, при закреплении нового материала и проведении лабораторных работ. Много в преподавании зависит от личности учителя. Мне грустно, когда я вижу учителя - «робота», запрограммированного на передачу знаний и необходимый результат. Для улучшения своей практики стараюсь на всех уроках создавать коллаборативную среду, разрабатывать задания с учетом когнитивных потребностей каждого ученика, проводить уроки с применением групповой и парной работы.

Ребята должны видеть перед собой учителя - человека, способного и плакать, и смеяться. Поэтому я перед учениками всегда себя веду непринужденно, открыто, уважительно отношусь к ним как личность, стараюсь обращаться каждому по имени. Мне приятно осознавать, что у меня есть контакт с детьми, я могу и пошутить, и посмеяться вместе с ними. Они чувствуют это и ценят. Идеи Программы научили меня прислушиваться к голосу ребенка, больше доверять ему. «Если обучающиеся научатся контролировать свой процесс обучения, просить о помощи только в случае необходимости, то у учителей будет намного больше времени на то, чтобы более продуктивно сделать учебный процесс индивидуализированным» (Руководство для учителя, стр.153).

Анализируя свои уроки, пришла к выводу, что я все-таки еще занимаю излишне доминирующую позицию в учебном процессе, что влечет зависимость учеников от меня. Чтобы вырастить независимого человека, свободную личность, мне надо предоставлять им свободу выбора. Сейчас я стала больше уделять внимания личности ребенка. Для меня становится понятным взгляд учащегося на жизнь и его интересы для меня стали также близки. Я стала сокращать это расстояние между нами. Каждый должен сам определить ценность обучения и постепенно становиться более самостоятельным и независимым, способным к независимому обучению, что является актуальным в условиях динамично развивающегося мира. «Обучение тому, как учиться, или метасознание, направлено на оказание помощи учащимся в понимании и принятии ответственности за собственное обучение таким образом, чтобы в дальнейшем продолжить обучение самостоятельно» (Руководство для учителя. Стр.127).

Использованная литература

1. Программа Третьего (базового) уровня, University of CAMBRIDGE. Faculty of Education www.cpm.kz. АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2012
2. Руководство для учителя , третий (базовый) уровень, University of CAMBRIDGE. Faculty of Education www.cpm.kz. АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2012.
3. Задания для выполнения в период практики в школе. Третий (базовый) уровень. АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2012
4. А.А. Бизязева. «Психология думающего учителя: педагогическая рефлексия»,2014
5. WWW.CPM.KZ « Активные методы преподавания и обучения», 2012
6. Методическое руководство/ Сост.Р. Х. Шакиров, А.А. Буркитова, О.И. Дудкина.
7. «Оценивание учебных достижений учащихся, 2012.

ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ НА ЗАНЯТИЯ УЧЕБНОЙ ПРАКТИКИ КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ И ЭФФЕКТИВНОСТИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА СТУДЕНТОВ

Тен О.С.

Колледж экономики, бизнеса и права КЭУК

Государственная программа «Образование–2020» определена Президентом Республики Казахстан в качестве приоритетной. Стремительные изменения в современном обществе требуют новых продуктивных подходов в достижении нового качества образования. Именно поэтому, сегодня значительное внимание уделяется внедрению новых педагогических технологий, способных сделать техническое и профессиональное образование гибким, комбинированным, проблемным, направленным на активизацию и повышение качества обучения.

Применительно к педагогическому процессу инновация означает введение нового в цели, содержание, методы и формы обучения и воспитания, организацию совместной деятельности педагога и обучающегося.

Инновационные методы в преподавании – это новые методы общения с обучающимися, позиция делового сотрудничества с ними, приобщение их к современным социальным и профессиональным проблемам. Это методы, позволяющие самоутвердиться, как студенту, так и преподавателю.

Перед профессиональным образованием стоят сложные задачи - не только подготовка грамотного специалиста, но и формирование профессионально компетентного выпускника, способного к профессиональной мобильности в условиях информатизации общества[1; с. 3-6].

В последнее время все чаще звучат словосочетания качество обучения, качество образования, успеваемость студентов. Каждый из нас задумывался неоднократно над вопросами: Что необходимо сделать нам, как преподавателям - предметникам, чтобы качество знаний наших студентов стало выше? Используем ли мы наиболее эффективные формы и методы обучения, технологии и приводит ли это к повышению качества знаний студентов? И на сегодня важнейшими факторами, определяющими преобразование в системе образования, являются инновации, которые способны значительно увеличить стремление студентов к знаниям, а как следствие и улучшить их успеваемость.

Большинство людей считает, что если нет нового практического средства, то нет и инновации. Следует отметить, что «новых практических средств» в педагогике не так уж и много.

Инновации – это и идеи, и процессы, и средства, и результаты, взятые в единстве качественного совершенствования педагогической системы. Объектами инновации являются следующие проблемы: как повысить мотивацию учебно-воспитательной деятельности; как увеличить объем материала, изучаемого на занятии, как ускорить темпы обучения; как устранить потери времени и т.д. Внедрение более продуманных методов использования активных форм учебно-воспитательного процесса, новых технологий обучения и воспитания – постоянные области разработки инновационных идей.

В современных условиях потеря актуальности информации, особенно в сфере юриспруденции, происходит настолько быстро, что ведет к невозможности применения традиционной схемы передачи запаса знаний от преподавателя к студенту. Также, следует отметить, что на рынке труда востребованы те специалисты, которые владеют не только знаниями, но и способностями применять их на практике, а также умением работать в коллективе.

Таким образом, перед преподавателями ставится задача обучения студентов самостоятельно приобретать и использовать в практической деятельности новые знания и умения, в том числе в новых областях знаний, непосредственно не связанных со сферой

деятельности, расширять и углублять свое научное мировоззрение, эффективно работать в коллективе.

Для решения поставленной перед преподавателем задачи, в настоящее время актуальным является использование технологий обучения в сотрудничестве и «метод проектов», особенно при преподавании дисциплин специализации для студентов старших курсов.

Метод проектов не является принципиально новым в мировой педагогике. Метод проектов возник еще в начале прошлого столетия в США, был разработан американским философом и педагогом Дж. Дьюи, а также его учеником У.Х. Килпатриком. Дж. Дьюи предлагал строить обучение на активной основе, через целесообразную деятельность ученика, сообразуясь с его личным интересом именно в этом знании. Вот тут-то и важна проблема, взятая из реальной жизни, знакомая и значимая для студента, для решения которой ему необходимо приложить полученные знания. Преподаватель может подсказать новые источники информации, а может просто направить мысль студентов в нужном направлении для самостоятельного поиска, стимулировать интерес студентов к определенным проблемам, предполагающим владение определенной суммой знаний и через проектную деятельность, предусматривающую решение одной или целого ряда проблем, показать практическое применение полученных знаний[2; с.57].

Все, что я познаю, я знаю, для чего это мне надо и где и как я могу эти знания применить, - вот основной тезис современного понимания метода проектов, который и привлекает многие образовательные системы, стремящиеся найти разумный баланс между академическими знаниями и прагматическими умениями.

Умение пользоваться методом проектов - показатель высокой квалификации преподавателя, его прогрессивной методики обучения и развития. Недаром эти технологии относят к технологиям XXI века, предусматривающим прежде всего умение адаптироваться к стремительно изменяющимся условиям жизни человека постиндустриального общества.

В основе метода проектов лежит развитие познавательных навыков студентов, умений самостоятельно конструировать свои знания, умений ориентироваться в информационном пространстве, развитие критического мышления.

Метод проектов всегда ориентирован на самостоятельную деятельность студентов - индивидуальную, парную, групповую, которую учащиеся выполняют в течение определенного отрезка времени. Этот подход органично сочетается с групповым подходом к обучению. Метод проектов всегда предполагает решение какой-то проблемы, предусматривающей, с одной стороны, использование разнообразных методов, средств обучения, а с другой - интегрирование знаний, умений из различных областей науки, техники, технологии, творческих областей. Результаты выполненных проектов должны быть «осязаемыми», т.е., если это теоретическая проблема, то конкретное ее решение, если практическая - конкретный результат, готовый к внедрению.

В связи с трудоемкостью проектов невозможно их индивидуальное выполнение, следовательно, наиболее эффективным является работа над проектом в малых группах. В тоже время формируется список проектов и команд исполнителей организуемые из 3-5 студентов на принципе добровольности. В результате нескольких занятий команды с непосредственным участием руководителя определяются с выбором тематики проекта, обозначают его рамки, назначают роли участников проекта, а также его ресурсное обеспечение.

С постановки целей начинается работа над проектом. Именно эти цели являются движущей силой каждого проекта, и все усилия его участников направлены на то, чтобы их достичь.

Формулировке целей стоит посвятить специальные усилия, потому что от тщательности выполнения этой части работы наполовину зависит успех всего дела. Сначала определяются самые общие цели, затем постепенно они все больше детализируются, пока не спустятся на уровень максимально конкретных задач, стоящих перед каждым участником работы.

Выбор тематики проектов в разных ситуациях может быть различным. В одних случаях тематика может формулироваться преподавателем с учетом учебной ситуации по своему предмету, естественных профессиональных интересов, интересов и способностей студентов. В-вторых, - тематика проектов может предлагаться и самими студентами, которые, естественно, ориентируются при этом на собственные интересы, не только чисто познавательные, но и творческие, прикладные.

Тематика проектов может касаться какого-то теоретического вопроса учебной программы. Чаще, однако, темы проектов, относятся к какому-то практическому вопросу, актуальному для практической жизни. Так достигается вполне естественная интеграция знаний.

Результаты выполненных проектов должны быть материальны, то есть надлежащим образом оформлены (видеофильм, альбом, компьютерная газета, альманах). В ходе решения какой-либо проектной проблемы учащимся приходится привлекать знания и умения из разных областей: менеджмента, маркетинга, трудового права, гражданского права, бухгалтерского учета и др.

Вообще говоря, главная цель любого проекта – формирование различных ключевых компетенций, под которыми в современной педагогике понимаются комплексные свойства личности, включающие взаимосвязанные знания, умения, ценности, а также готовность мобилизовать их в необходимой ситуации.

В процессе проектной деятельности формируются следующие компетенции:

1. Рефлексивные умения:

- умение осмыслить задачу, для решения которой недостаточно знаний;
- умение отвечать на вопрос: чему нужно научиться для решения задачи;

2. Поисковые (исследовательские) умения:

- умение самостоятельно привлекать знания из различных областей;
- умение устанавливать причинно-следственные связи.

3 Умения и навыки работы в сотрудничестве:

- умения коллективного планирования;
- навыки делового партнёрского общения;
- умение находить и исправлять ошибки в работе других участников;

4. Менеджерские умения и навыки:

- умение проектировать процесс (изделие);
- умение планировать деятельность, время, ресурсы;
- умение принимать решения и прогнозировать их последствия;
- навыки анализа собственной деятельности.

5. Коммуникативные умения:

- умение вступать в диалог, задавать вопросы и т.д.;
- умение отстаивать свою точку зрения;
- умение находить компромисс;

6. Презентационные умения и навыки:

- навыки монологической речи;
- умение уверенно держать себя во время выступления;
- артистические умения;
- умение пользоваться средствами наглядности при выступлении;
- умение отвечать на незапланированные вопросы [6; с.8-10].

Навыки проектной деятельности необходимы сегодня студентам всех специальностей, в том числе и специальности «Правоведение». Конец XX – начало XXI века отмечены бурным развитием информационных и коммуникационных технологий, беспрецедентными темпами изменения информационного пространства. Это означает необходимость для человека непрерывно совершенствовать свои навыки и компетенции с целью успешного поиска себя на рынке труда. И здесь проектный метод наиболее эффективен.

Активное использование метода проектов при обучении студентов юридического

факультета среднего профессионального образования способствует повышению уровня мотивации студентов к обучению, формированию коммуникативных навыков, повышению уровня самостоятельности, общему интеллектуальному развитию.

Метод проекта мною используется на уроках учебной практики по дисциплине «Предпринимательское право». В ходе учебной практики студенты выполняют проекта «Бизнес – план». Работа выполняется в группах из 4-5 человек. Работая в группах, студенты должны проявить качества, необходимые будущему предпринимателю.. Это ответственность и коммуникативные умения; творчество и любознательность; критическое и системное мышление; умения работать с информацией и медиасредствами; умения ставить и решать проблемы; направленность на саморазвитие; социальная ответственность.

При работе в группах студенты ищут ответ на проблемный вопрос; формулируют цели учебного исследования; выбирают методы исследования; подбирают необходимые ресурсы; выполняют исследование; проводят самооценку и взаимооценку выполненного исследования; формулируют выводы; оформляют результаты с использованием современных информационных технологий; защищают результаты на конференции на итоговом уроке по практике.

При выполнении учебных исследований студенты используют различные информационные технологии, освоенные в рамках учебной практики: технологии обработки текста, технологии обработки табличных данных, мультимедийные технологии.

Опыт показывает, что применение метода проектов при преподавании правовых дисциплин (в частности, был использован метод на дисциплине «Предпринимательское право») позволяет студентам развить следующие универсальные и профессиональные компетенции:

- Способность самостоятельно приобретать с помощью информационных технологий и использовать в практической деятельности новые знания и умения;
- Способность работать с информацией различных видов из разных источников, перерабатывать большие объемы информации с использованием информационно-коммуникационных технологий, собирать и интерпретировать соответствующие данные;
- Способность к эффективной групповой работе при создании проектов бизнес-планов и их реализации;
- Способность формулировать мысли, владеть навыками публичной речи, аргументации, презентации;
- Способность к социальному взаимодействию в обществе, коллективе, с клиентами, партнерами, заказчиками; готовность к сотрудничеству и разрешению конфликтов; толерантность;

Таким образом, преподаватель предстает в новой интересной, но сложной роли координатора работы команды студентов над новыми актуальными профессиональными проблемами. В связи с этим повышаются и требования к преподавателю, который должен брать на себя помимо основных функций, следующие: стимулирование инициативы студентов, знакомство с актуальными профессиональными проблемами современности, общее руководство и координацию групповых проектов, знакомство студентов с публикациями по теме выбранных ими проектов, обучение студентов работе с научным и практическим материалом.

Замечено также, что при внедрении метода проектов в образовательный процесс повышается мотивирование студентов к обучению в целом, улучшается качество выполнения курсовых работ, возрастает количество студентов участвующих в научных и практических конференциях.

Список использованной литературы:

1. Ануфриева О. И. Использование проектных технологий как фактор повышения качества среднего профессионального образования // Среднее профессиональное образование. - 2012.

2. Полат Е.С., Бухаркина М.Ю. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2007.
3. Серова О. В. Применение проектного метода в организации учебного процесса студентов // Проблемы и перспективы развития образования: материалы междунар. науч. конф. Т. II. — Пермь: Меркурий, 2011.
4. Научная библиотека КиберЛенинка: <http://cyberleninka.ru/article/n/proektnyy-metod-obucheniya-kak-sredstvo-realizatsii-praktiko-orientirovannoy-tehnologii#ixzz4PIWUfcKb>
5. Аканов А.А, Хамзина Н.К, Ахметов В.И. и др. КазНМУ: на пути инновационных преобразований. – Алматы, 2010.
6. Андреев, А. Знания или компетенции? /А.Андреев // Высшее образование в России. 2005.
7. Базилевич С.В., Брылова Т.Б., Глухих В.Р., Левкин Г.Г. Использование инновационных и интерактивных методов обучения при проведении лекционных и семинарских занятий // Наука Красноярья. — 2012.

ПРИМЕНЕНИЕ ПОДВИЖНЫХ ИГР С ЛИНГВИСТИЧЕСКИМ УКЛОНОМ НА УРОКЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Ахметов Ж.А.

Школа-лицей №101 г.Караганды

Одним из важнейших аспектов происходящей в казахстанском обществе экономической и социальной модернизации выступает политика в области языка. Внимание Лидера нации к этой составляющей государственной политики очевидно и заслуживает самого пристального изучения и анализа, поскольку именно в нашей республике реализуется уникальный проект, инициированный Главой государства, — триединство языков. В современном мире, полиязычном и мультикультурном, как никогда актуальна проблема сопряженности языков, поиск эффективных и жизнеспособных программ в области языков по консолидации обществ. В связи с этим значимость и актуальность полиязычного образования, являющегося результатом внедрения идеи Президента о триединстве языков, не вызывают сомнения.

В своих выступлениях и обращениях Президент страны Нурсултан Абишевич Назарбаев неоднократно говорил о важности и значимости развития полиязычия для многонационального казахстанского общества. Идею триединства языков в Казахстане Президент впервые озвучил ещё в 2004 г., впоследствии неоднократно к ней возвращаясь. Так, в октябре 2006 г. на XII сессии Ассамблеи народа Казахстана Глава государства вновь отметил, что знание, как минимум, трех языков важно для будущего наших детей. А уже в 2007 г. в Послании народу Казахстана «Новый Казахстан в новом мире» Глава государства предложил начать поэтапную реализацию культурного проекта «Триединство языков». Именно с этого момента и начинается отсчёт новой языковой политики независимого Казахстана, которая сегодня может служить примером для других стран мира по степени популярности в обществе и уровню своей эффективности. Гармонично войдя в процесс духовного развития народа, языковая политика неотделима от общей политики масштабной социальной модернизации. Президент считает, что для успеха модернизации очень важно, чтобы каждый гражданин был полезен своему Отечеству. Модернизация нужна всем казахстанцам. Только при таком понимании может быть достигнут широкий общественный консенсус и успех.

«Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, — неоднократно подчёркивал Президент, — население которой пользуется тремя языками. Это:

казахский язык — государственный язык, русский язык — как язык межнационального общения и английский язык — язык успешной интеграции в глобальную экономику». Для казахстанцев идея триединства языков особенно важна, поскольку сформулирована была Главой государства как ответ на вызов времени, как решение насущной жизненной потребности общества, активно интегрирующегося в глобальный мир. Интеграция Казахстана в мировое сообщество зависит сегодня от осознания и реализации простой истины: мир открыт тому, кто сможет овладеть новыми знаниями через овладение доминирующими языками. Благодаря инициативе Президента наше государство приступило к реализации концепции полиязычия в образовании, потому что именно полиязычие послужит укреплению конкурентоспособности Казахстана.

Современная языковая ситуация в Казахстане позволяет говорить о триединстве языков как о существенном факторе укрепления общественного согласия. Позитивность развития трехязычия для казахстанского сообщества возможна при условии единой политической, идеологической, культурной платформы. И эта платформа уже задана Президентом в разьяснении сути проекта «Триединство языков» — изучение казахского языка как государственного, русского — как языка межнационального общения и английского — как языка успешной интеграции в глобальную экономику. Акцент сделан на педагогической составляющей данного культурного проекта, которая в полной мере может быть обозначена как полиязычное образование.

Игра «Вызов»

(аналог подвижной игры «Вызов номеров»)

Описание и правила игры. В этой игре участвуют 2-4 команды, которые выстраиваются в колонны по одному и рассчитываются по порядку номеров, каждый запоминает свой номер. Впереди каждой колонны на расстоянии 10-15 м ставится по стойке. Перед играющими проводится стартовая черта, на расстоянии 2 м от нее линия финиша. Руководитель вызывает игроков в любом порядке. Вызванные игроки выбегают вперед, оббегают стойку и возвращаются обратно. Прибежавший к финишу первым получает очко для своей команды и становится на свое место. Руководитель может вызвать некоторых участников 2 раза. Задания можно разнообразить, изменяя форму передвижения: до стойки – прыжки на двух ногах, обратно – обычный бег; до стойки – прыжки на одной ноге, обратно – обычный бег и т.д., и менять исходное положение: стоя спиной по направлению бега, также можно играть стоя в шеренгах и т.д. В начале игры надо сказать, что вызванные игроки выбегают с правой стороны и, финишируя, должны придерживаться правой стороны. Выигрывает команда, набравшая больше очков.

Что касается лингвистической составляющей игры, то руководитель вызывает игроков на любом языке (в данном случае на казахском, русском, английском языках).

Пример игры (описание см. выше).

Тема «Спорт»

Сначала учитель дает каждому номеру название – слова на 3-х языках. Например в команде 7 игроков - Первые – «Доп», «Мяч», «Ball», Вторые – «Шанғы», «Лыжи», «Skis», Третьи – «Сөре», «Старт», «Start», Четвертые – «Дойбы», «Шашки», «Checkers», Пятые – «Жеңіс», «Победа», «Victory», Шестые – «Күш», «Сила», «Power», Седьмые – «Мәре», «Финиш», «Finish».

Первый вызов - вызываются участники на казахском языке: «Дойбы», игроки выполняют задание и становятся обратно в колонну.

Второй вызов - вызываются участники на английском языке: «Power», игроки выполняют задание и становятся обратно в колонну.

Далее - вызываются участники на казахском языке: «Жеңіс».

В следующем вызове язык может меняться, а может и повториться. И так до тех пор, пока все играющие не будут вызваны на всех 3-х языках.

Разнообразие игры

Тема «Цвет».

Вызываются игроки по названию цвета (например, Первые - «Ақ», «Белый», «White», Вторые - «Сары», «Желтый», «Yellow», Третьи – «Жасыл», «Зеленый», «Green» и т.д.);

Тема «Животные».

Вызываются игроки по названию животного (например, Первые - «Ит», «Собака», «Dog», Вторые - «Мысық», «Кошка», «Cat», Третьи – «Арыстан», «Лев», «Lion» и т.д.);

Тема «Числительные».

Вызываются игроки по числам (например, Первые - «Бірінші», «Первый», «First», Вторые - «Екінші», «Второй», «Second», Третьи - «Үшінші», «Третий», «Third» и т.д.)

Темы могут быть различными, слова в темах меняются - это зависит от фантазии, уровня подготовки учащихся и учителя, и, конечно, правильного произношения слов учителем.

Чтобы усложнить игру можно применять темы по очереди - например, сначала играете в «Вызов» на тему «Спорт», затем «Числительные», далее «Животные».

Играть можно на разных языках (например, казахский, русский, китайский и т.д.) как в ближнем, так и дальнем зарубежье (например, проводить игру на английском, французском и немецком языках и т. д. - это зависит от страны, в которой будет проводиться).

Игру можно применять не только на уроке физической культуры, но и в спортивных секциях практически всех видов спорта, колледжах, ВУЗах, детских летних лагерях, группах дополнительного образования для детей и подростков практически любого возраста. Проводится игра, как в помещении, так и на открытой местности.

По результатам проведенных уроков по физической культуре с применением подвижной игры «Вызов» можно видеть, что игра развивает двигательные качества: реакцию, быстроту, внимание, ловкость, а с добавлением лингвистической составляющей учащиеся развиваются интеллектуально и практически применяют свои знания в языках. Также форма проведения игры позволяет учителю творчески подходить к составлению заданий для учащихся, что повышает эффективность урока.

И, исходя из личного опыта, замечено, что игра очень нравится игрокам ее эмоциональностью и необычностью.

Список литературы

1. Послание Главы государства Назарбаева Н.А. народу Казахстана «Новый Казахстан в новом мире» - 2007 г.
2. Жуков М.Н. Подвижные игры: Учеб. для студ. пед. вузов. — М.: Издательский центр «Академия», 2000. — 160 с.

**ПРОБЛЕМА МНОГОЯЗЫЧНОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ И СТАНОВЛЕНИЯ
БИЛИНГВАЛЬНОЙ ЛИЧНОСТИ**

Винник Е.В.

Колледж иностранных языков

На сегодняшний день многоязычие играет яркую роль в современном обществе, а возможности межкультурной коммуникации привлекают особое внимание. Практические потребности реальной жизни диктуют условие овладения знаниями и навыками коммуникации в целом. Согласно Е.М. Верещагину термином межкультурная коммуникация называется адекватное взаимопонимание двух участников коммуникативного акта, принадлежащих к разным национальным культурам. [2] Для того чтобы добиться адекватного взаимопонимания между представителями разных культур необходим научный подход к становлению билингвальной личности. Ученые много лет исследуют проблему овладения ребенком родного языка. Ведь процесс усвоения родного языка с самого рождения

протекает гораздо быстрее, чем взрослый пытается освоить основы иностранного языка и на протяжении многих лет, и что самое интересное, ему не всегда удается достичь желаемых результатов. Чаще всего в сознании человека всегда доминирует его родной язык, даже изучая английский язык или любой другой язык, прежде чем выразить свою мысль на иностранном языке, мыслительный процесс проходит на родном, понятном языке. Выражая сформированную мысль с родного языка на иностранный, человек просто производит кальку, сохраняя структуру предложения с родного языка, заменяя слова на иностранные. В этом и есть суть появившихся запросов родителей обучать своих детей двум, трем языкам с рождения. В условиях глобализации, знание нескольких языков обуславливает большие возможности для успешной жизни.

Иноязычное образование формирует вторичную языковую личность, способную к межкультурной коммуникации. Изучение иностранных языков всегда будет актуальным, потому что знание одного, двух и более иностранных языков, всегда открывает огромные границы для индивида, как в личных интересах, так и в профессиональных. А в условиях конкурентоспособности растет и спрос на квалифицированных специалистов, владеющих иностранными языками.

Билингвизм с латинского означает «двуязычие» и подразумевает способность индивида пользоваться попеременно в повседневной жизни двумя языками. С точки зрения психологии, это очень сложно быстро «переключиться» с одного языка на другой, с одной культуры на другую, ведь в сознании билингвальной личности живут две разные картины мира. Все мы привыкли решать бытовые вопросы на родном языке, и наша картина мира ясна, всему мы обучаемся постепенно с самого рождения. Мы обучаемся по большей части на родном языке, и уроки иностранных языков проходят также с использованием родного языка.

Изучение иностранных языков повсеместно и не секрет, что изучение с раннего возраста всегда эффективнее, чем в старшем возрасте. Маленькие дети осваивают родной язык без особых трудностей, им дается это легко на таком этапе жизни, когда они не в состоянии осознанно совершать простейшие умственные операции, например математические при сложении двух чисел. Процесс запоминания происходит бессознательно у маленьких детей, поэтому взрослые помнят стихи, выученные когда-то в детском саду. Мы часто наблюдаем за маленькими детьми, и процесс усвоения родного языка кажется нам вполне нормальным и обычным явлением. Почему же люди на следующих возрастных этапах испытывают трудности при изучении иностранных языков, ведь они уже осознанно решают много других задач, их умственные способности возросли и теперь они могут производить сложнейшие вычислительные операции в тригонометрии или решить логарифмическое уравнение. Тогда как, находясь в другой стране, эти же люди не могут запомнить обиходные слова и простейшие грамматические конструкции языка. Для взрослого человека с возрастом к любому иностранному языку, английскому, испанскому, турецкому или норвежскому, накладывается маска сложности и трудоемкости. С возрастом на изучение языка затрачивается много времени, так как помимо изучения языка, существуют другие заботы и обязанности, и в памяти нужно держать большой объем информации. Замечено, что здоровый ребенок с удивительной скоростью и отличными результатами овладевает основами лексики и грамматики родного языка, независимо от социального окружения. С возрастом способность быстро и эффективно осваивать языки ослабевает, потому что преобладают интеллектуальные способности и осознанный подход к познавательному процессу.

Изучение иностранных языков с раннего возраста можно поделить на три периода – период молчания, начало говорения и овладение языком. Важно на начальном этапе не навязчивое игровое обучение, которое не обязывает ребенка к говорению. Дети могут понимать сказанное и реагировать на фразы. На этом этапе хорошо подойдут песни, стихи, сказки, кукольные сценки, игры и т.д. Начало говорения подразумевает использование отдельных слов, коротких фраз. Ребенок начинает отвечать на простейшие вопросы,

механизм которых им понятен. Овладение языком наступает тогда, когда словарный запас ребенка достаточно расширился, и он может спокойно собирать слова в словосочетания и предложения. Стоит помнить, что понимание всегда будет важнее, чем говорение. Введение изучения иностранного языка для детей дошкольного возраста не преследует грандиозных целей. Для начала, стоит понимать, что ребенку нужно просто показать существование другой культуры с иным языком общения. Создать мотивацию к изучению иностранных языков не так сложно, особенно для детей младшего возраста. Непринужденность, коллективная работа, воспитательные мероприятия, творческие задания, игровая форма обучения будут способствовать благоприятному созданию процесса учения иностранного языка через увлечение. Целесообразно применять психологические аспекты в изучении иностранных языков. Зная все хитрости особенностей ребенка, обучение приобретет более интересный характер и зачастую облегчает задачу учителя.

Ребенок с абсолютной одинаковой легкостью осваивает не только английский или французский, но и китайский языки, языковая система которого считается более сложной. Это происходит независимо от его происхождения. Данное явление описано на примере наблюдения за близнецами, которые из-за разделения семей в условиях социальных катастроф (военных событий) росли в среде различных языков и культур. Оба ребенка усваивали с одинаковой скоростью и успехом различные языки как свои родные. Происходит это без целенаправленного обучения лексике, грамматике в пределах 1—2 лет. И это не вызывает у окружающих удивления. Можно было бы ожидать, что такая сложная способность, как способность к усвоению языка, должна была сформироваться значительно позже, как другие физические и интеллектуальные способности. Кроме того, можно было бы предположить, что эти способности должны отличаться у разных детей, как, например, способности к математике. Тогда многие люди говорили бы на родном языке грамматически правильно, а другие испытывали бы проблемы. [1] Получается, что коммуникативная способность детей развивается легко в среде общения и единственное условие для успешного овладения родным языком является получение достаточного объема речи до 5 лет. То же самое происходит и с иностранным языком. Однако здесь не стоит забывать о том, что для ребенка важен образ говорящего с ним человека, иначе произойдет путаница и вред для ребенка. Это значит, что один человек – один язык. Так в семье, где мама разговаривает с ребенком на русском языке, папа на английском языке, а живут они в Испании, и внедомашняя обстановка обуславливает еще и получение испанской речи, растет полилингвальная личность.

Принято считать, что процесс усвоения родного языка основан на принципе имитации. Дети подражают увиденным явлениям родной речи, в то время как взрослые либо поправляют их, либо подтверждают правильность произнесенной речи. Казалось бы, что никаких проблем нет, вопрос о том, как же происходит усвоение родного языка, закрыт, однако имитация не объясняет многих других факторов, которые выявляются в процессе воспитания детей. Имитация также действует и при общении одного из родителей с ребенком на иностранном языке.

При первичном усвоении прошедшего времени от неправильных глаголов в немецком языке (*unregelmäßige Präteritumformen (wie aß oder rief)*) протекает период, когда дети заменяют неправильные глаголы «правильными» формами: *eßte, rufte* (в русском языке часто наблюдается форма «*льзя*» от «*нелъзя*»). Л.В. Величкова, О.В. Абакумова описывают это явление как использование закономерностей изменения грамматических структур и считают, что дети действуют по принципу аналогии. [1]

Проблему двуязычного развития детей стоит решать с рассмотрения следующих понятий: «первый язык» (Я1), «второй язык» (Я2); «родной язык» (РЯ), «иностраный язык» (ИЯ). Эти понятия можно разбить на пары согласно соотношениям, противопоставляя по признаку времени усвоения языка или по принадлежности к определенному социуму. На первый взгляд данное соотношение является простым, однако связи этих понятий могут быть разными и не всегда только первый язык равен родному языку. В рамках бытового двуязычия

первый и второй языки могут быть родными. Нас же больше интересует другая пара понятий второй язык и иностранный язык.

В научной литературе обычно разграничивают понятия Я2 и ИЯ с учетом того, что в первом случае овладение языком происходит в естественных ситуациях общения (т.е. когда на нем говорят носители этого языка) и без целенаправленного обучения, а во втором — в искусственных учебных ситуациях с ограниченной сеткой часов, но при обучении под руководством профессионала. Соответственно различаются понятия *естественного* (бытового) и *искусственного* (учебного) двуязычия (билингвизма). [1]

Различают типы билингвизма согласно условиям своего существования, которые в свою очередь подразделяются по определенным категориям. Различают такие категории как время приобретения второго языка (ранний, поздний, последовательный), степень владения языками (доминантный, сбалансированный, функциональный, рецептивный, продуктивный), взаимоотношения между языками (координативный / дополняющий, субординативный), способ и условия приобретения языков (естественный, искусственный).

Всегда при рассмотрении темы билингвизма, нельзя забывать о языковой интерференции и о речевых ошибках. По мнению Р. Якобсона, «переключение с одного языкового кода на другой возможно и практикуется в действительности именно потому, что языки изоморфны: в основе их структуры лежат одни и те же общие принципы». [4] Это означает, что при переходе, к примеру, с родного языка на иностранный, билингв по инерции может употребить синтаксическую структуру родного языка. Сравнивая условия произнесения речи на родном языке и иностранном, движения артикуляционного аппарата работают свободнее все же при родной речи.

Многие задаются вопросом «почему зная два, три языка, они не смешиваются в памяти». А ведь бывают полиглоты, изучающие 10 языков. Каждый язык – это отдельная система. Наблюдается перенос в области грамматики, лексики или фонетики с одного языка на другой. Фонетическая сторона чаще всего подвергается изменениям.

Билингвом по праву может считаться тот, кто способен формулировать свои мысли на иностранном языке во внутренней речи, т.е. говорить и мыслить нужно также хорошо, как и на родном языке. Всему этому можно научиться с легкостью с раннего детства. Чем раньше на ребенка будет воздействовать языковое общение на двух или трех языках, тем большая вероятность того, что интерференция родного языка будет слаба и ребенок почти в равной степени будет использовать освоенные им языки.

Есть основание полагать на базе раннего билингвизма, что у детей от 3 до 5 лет зарождается «языковое чутье», т.е. усвоение системы языка, элементы, которого закономерны по своей натуре. Возможно, что именно такое усвоение языков имел в виду В.Д. Аракин, характеризуя язык как систему. [1] Л.С. Выготский также описывает проблему взаимодействия родного и иностранного языков. Есть версии, что изучение иностранного языка с раннего возраста тормозит развитие родного языка. На что Л.С. Выготский дает объяснение того, что каждый язык развивается отдельно, независимо друг от друга. Опираясь на свои исследования, он пришел к выводу, что наоборот изучение двух и более языков приводит к умственному развитию ребенка. Ученый также выделяет абстрактное и конкретное в языковой системе, причем письменная речь гораздо абстрактнее, чем устная речь, так как лишена интонации. Ребенок на первом этапе понимает интонацию, а не суть сказанного. Ребенку проще перейти от образа к слову, то есть он говорит о том, что видит.

По мнению Л.С. Выготского письменная речь носит абстрактный характер, потому что она совершается без собеседника. У детей происходит привыкание к диалогу, т.е. к ситуации, когда на сказанное они получают какой-то отклик. Говорение вне реальной ситуации общения имеет высокую степень отвлечения, так как необходимо вообразить слушателя, обратиться к человеку, которого здесь нет, представить, что он сейчас рядом. [3] Далее ученый отмечает, что «в письменной речи ребенок должен в большей степени осознавать процессы говорения. Устной речью ребенок овладевает без такого полного осознания. Ребенок раннего возраста говорит, но не знает, как он это делает. В письменной речи он

должен осознавать сам процесс выражения мысли в словах. Ребенок склоняет и спрягает слова в разговоре, но не знает, что и как он для этого делает... Письменная речь требует от ребенка... произвольного построения. В письменной речи он вынужден обращать внимание на то, как он ее строит...». [3]

На раннем этапе изучения иностранных языков существует понятие персонификации языков, как было отмечено ранее один носитель – один язык, к примеру язык папы, язык мамы или бабушки. Также на ребенка может влиять среда существования языка: дома говорим на русском языке, в школе на французском, на улице во дворе с друзьями на английском. Существует также мысль о том, что после изучения одного иностранного языка, время на изучение второго иностранного языка будет сокращено в два раза. Эту логическую последовательность можно объяснить тем, что структура многих языков в грамматическом аспекте схожа.

Таким образом, можно сделать вывод, что становление билингвальной личности начинается с рождения, если для этого созданы все необходимые условия среды, а в Казахстане двуязычие распространено повсеместно. А проблема полиязычного образования многоаспектно освещается в концепции развития образования РК и подразумевает реализацию стратегических направлений. Обучение иностранному языку всегда подразумевало создание билингвальной личности, которая является посредником в общении двух культур. В изучение языка входит не только овладение знаниями, умениями и навыками, но также и практический опыт, когда начинаешь мыслить по-иному, по-иностранному. Личность развивается и становится богатой в сфере своих же возможностей, приобретая знания в области языка, ученик видит мир с разных позиций, для него понятен мир родного языка и теперь ему интересен мир иностранца.

Библиографический список

1. Величкова Л. В., Абакумова О. В., «Путь к языку: Данные речевого онтогенеза. Билингвизм». Пособие по психолингвистике. – В., 2011.
2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г., «Язык и культура». – М., 1990.
3. Выготский Л.С., «Психология развития человека». — М.: Изд-во Смысл; Эксмо, 2005.
4. Якобсон Р., «Звуковые законы детского языка и их место в общей фонологии». Принципы типологического анализа языков различного строя. – М., 1972.

ПРОБЛЕМЫ ГЕНДЕРНОГО ВОСПИТАНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ

Смолякова Татьяна Георгиевна

Россия, г. Калининград,

МАДОУ д/с № 132

«От того, как прошло детство, кто вел ребенка за руку в детские годы, что вошло в его разум и сердце из окружающего мира – от этого в решающей степени зависит, каким человеком станет сегодняшний малыш».

/В.А.Сухомлинский/

Вопрос о природе различий в развитии двигательных функций мальчиков и девочек дошкольного возраста представляет большой интерес. Проблемы гендерного воспитания волнует сегодня большое количество исследователей и педагогов. Интерес обусловлен тем, что современные требования индивидуального подхода к формированию личности не могут игнорировать гендерные особенности ребенка. Физическое воспитание дошкольников, как и

все дошкольное воспитание, чаще всего ориентируется на «условного ребенка», а не на «мальчика» и «девочку».

В связи с переоценкой многих норм, которые ранее казались нерушимыми, происходит переориентирование отечественной педагогики в вопросах полового воспитания. То есть гендерное воспитание – это формирование у детей эталонов настоящих мужчины и женщины, необходимое для нормальной и эффективной социализации личности. Под влиянием взрослых - педагогов и родителей дошкольник должен усвоить половую роль, или модель поведения, которой придерживается индивид, чтобы его определяли как женщину или мужчину. При этом взрослым необходимо помнить, что после шести лет сменить полоролевую ориентацию психологическими методами практически невозможно. Ученые считают дошкольный период асексуальным, в котором половые гормоны не влияют на развитие ребенка. Но именно в этом возрасте формируются основы моральных установок будущих мужчины и женщины.

- Нормы отношений - овладение культурой в сфере взаимоотношений полов;
- Отношения между людьми разного пола - формирование определенной модели поведения;
- Сферы деятельности мужчин и женщин - правильное понимание роли мужчины и роли женщины в обществе.
- Личная жизнь людей в семье...

В период раннего и дошкольного детства у малышей, независимо от места их проживания, формируется гендерная идентичность. К двум годам ребенок узнает, что существуют два пола, и начинает понимать, кто он – девочка или мальчик. С четырех до семи лет формируется гендерная устойчивость: дети уже осознают, что мальчики становятся мужчинами, а девочки – женщинами и что принадлежность к полу сохраняется, независимо от возникающих ситуаций или личных желаний ребенка.

В три года многие малыши не могут четко «определиться» со своим полом. И если попросит мальчиков пригласить на танец девочек, то вместе с мальчиками обязательно поднимутся несколько девочек, и наоборот. Становление гендерной идентичности у мальчиков происходит в более трудных условиях, чем у девочек. Мальчики больше времени проводят с матерью, чем с отцом. В результате образ отца иногда является менее привлекательным, а ребенок лишен возможности подражать папе. Многие мальчики воспитываются только мамой и бабушкой, в детском саду их тоже окружают женщины.

Как же понять, что у ребенка не сформирована гендерная идентичность?

Вот несколько регулярно проявляемых признаков, связанных с поведением ребенка:

- стремление быть со взрослым противоположного пола и подражать его поведению;
- активно выраженное желание изменить свой пол и имя;
- предпочтение игрушек и игровых ролей противоположного пола;
- стремление одеваться и вести себя по типу противоположного пола и др.
- рассказы ребенка о сновидениях, в которых он представитель другого пола;

Изучение проблемы поло-ролевого воспитания в разных странах за последние годы стало более активным и дало определённые теоретические и практические результаты.

В Швеции брѳба за равноправие полов оборачивается отказом от пола как такового. Nicolaigarden - «Сад Николая» - из сотен детсадов Стокгольма единственный в Старом городе, в двух минутах ходьбы от королевского дворца. С виду обычное здание. Внутри- десятки помещений на нескольких этажах, для игр, отдыха, приема пищи, учебы, на крыше - спортивно-игровая площадка. На плакате смеющийся мальчик в розовом платье. Здесь педантично и детально практикуют половую нейтральность, нет мальчиков и девочек, а есть только дружочки. По утрам, приветствуя детей, воспитательница говорит не «Здравствуйте, девочки и мальчики!», а «Здравствуйте, дружочки!» В одной из комнат детсада мы видим сидящих на полу «дружочков», которым воспитательница читает только что вышедшую в Швеции книгу «Kivi&Monsterhund». Это первая нейтральная в половом

плане детская книга, в которой вместо мам (mammo) и пап (pappo) действуют marmo и panno (мапа и пама), а половая принадлежность главного героя Kivi остается секретом до конца книги. Kivi - hen или «оно».

В шведском языке есть личные местоимения: «она» - hon и «он» - han, но в Nicolaigarden предпочитают использовать форму hen - придуманное слово. У воспитанников не спрашивают, кто твоя мама и кто твой папа, потому что не исключено, что мамы или папы нет или есть два папы или две мамы.

Язык - лишь один их аспектов воспитания половой нейтральности. Это касается и игрушек, воспитатели следят, чтобы на одной полке не собрались игрушки для девочек, а на другой - для мальчиков, должно царить абсолютное равенство. И в туалете рядом с унитазами висят картинки с текстами о равенстве и нейтральности. В комнате для чтения проходит «инвентаризация». На книжных полках нет сказок о Золушке или Дюймовочке, поскольку они являются образцами «неправильных половых ролей», эти сказки входят, в список запрещенных книг. А есть книга «Почему плачет папа?», на обложке которой изображен плачущий мужчина. Незачем воспитывать детей в убеждении, что мужчина непременно должен быть сильным и смелым, а внушают детям, что мальчики могут плакать, трусить, стыдиться и носить розовое платье. Приключения, рыцари и герои... в прошлом.

Можно привести и другие примеры воспитания половой нейтральности.

В детсаду города Лулео запретили игрушечные автомобили. В другом детсаду детям не разрешают играть самостоятельно, так как мальчики и девочки спонтанно осваивают половые роли и стереотипы.

Широко известен и детсад Egalia. В снятом в прошлом году репортаже BBC рассказывалось, как воспитатели этого детсада, используют не только модель «папа-мама-ребенок», но и «папа-папа-ребенок», «мама-мама-ребенок», а также другие современные комбинации.

«Нет проблемы в присвоении мужчинам и женщинам разных половых ролей, если они наделены одинаковой ценностью», считают Это мнение разделяют многие. Выдержка из манифеста SSU - молодежного объединения социал-демократов, объединяющего 8000 человек. «Наша цель, - уничтожить классическую семью как норму». В идеальном мире будущего расклад был бы 50:50. Во всех профессиях, привычках, моделях поведения и предпочтениях - 50:50. Мужчины и женщины пополам. Бесполость, могла бы быть повсеместной, даже в именах. И как итог - исчезновение пола (социальном смысле).

В детских дошкольных учреждениях Швеции такая половая нейтральность пока еще редкость, большинство людей, этого не желает. Большинство женщин идентифицируют себя с женским началом, называют девочек женскими именами, а мальчиков мужскими...

Раннее сексуальное воспитание детей, начиная с 4-летнего возраста, является обязательным в детских садах Германии (там тестируют детей на предмет, к какому гендерному типу их относить - гетеро- или гомо - , чтобы относиться соответственно), Дании, Швейцарии, Норвегии, Швеции и постепенно охватывает все европейские страны.

Швеция идет в авангарде гендерного равноправия, этому вопросу в стране, уделяют куда больше внимания, чем в большинстве других, но и там такие детские учреждения, как Nicolaigarden, - исключение. С такой основательностью к воспитанию половой нейтральности подошли лишь единичные детсады.

В России и странах бывшего союза такой подход к воспитанию можно назвать «гендерным безумием».

Половое воспитание трактуется как гендерное, которое, рассматривается как духовно-нравственное, так как оно направлено на формирование нравственной личности, осознанного восприятия семейной жизни, культуры и традиций своего народа. Акцент делается на воспитание семейных ценностей.

Прикладной аспект исследований в этой области требует фундаментального изучения детской сексуальности и гендерной социализации на всех возрастных этапах. Некоторые практические разработки по реализации полоролевого воспитания в детском саду уже существуют и внедряются в некоторых дошкольных учреждениях.

В процессе формирования гендерной идентичности велика роль игрушек.

Издавна игрушки и игры помогали девочкам практиковаться в тех видах деятельности, которые касаются подготовки к материнству и ведению домашнего хозяйства, развивали умение общаться и сотрудничать. Игрушки и игры мальчиков побуждали их к изобретательству, преобразованию окружающего мира, помогали развить навыки, которые позже лягут в основу пространственных и интеллектуальных способностей, поощряли независимое, соревновательное и лидерское поведение.

В настоящее время все чаще можно встретить в российских детских садах Пупсов с первичными половыми признаками. Причем появляются они вовсе не по воле воспитателей, а по требованию региональных методистов. Сопредседатель Национальной родительской ассоциации, член координационного совета при президенте РФ по реализации Нацстратегии действий в интересах детей на 2012 - 2017 годы

Елена Третьякова намерена предложить президентскому совету запретить использовать в дошкольном образовании подобные игрушки. По ее словам, родители дошкольников категорически против использования в детских садах натуралистичных игрушек с половыми признаками - так называемых анатомически правильных кукол. По их мнению, такие игрушки мешают нормальному поэтапному психологическому созреванию ребенка.

Нет единых стандартов игрушек для детских садов. Анатомически "правильные" куклы изначально создавались преимущественно для образовательных и практических целей, в том числе как наглядные пособия для допроса детей, подвергшихся сексуальному насилию. Натуралистичные игрушки, в том числе "писающие", могут использоваться в терапевтической работе психологами в детских садах. С помощью такого наглядного пособия можно помочь ребенку справиться с энурезом. Но это, конечно же, должна быть индивидуальная работа, а не групповое занятие

Уважаемые взрослые, задумайтесь, всегда ли мы ведем себя правильно при организации деятельности наших малышей? Стараясь сделать все по правилам, мы неосознанно можем навредить своим мальчикам и девочкам.

Советы для взрослых на каждый день:

- Формируйте уважение к представителям противоположного пола, подчеркивая сильные стороны мальчиков и девочек, указывая на общее и отличия.
- Никогда не противопоставляйте мальчиков и девочек. Может формироваться недоброжелательное отношение, неправильная ориентация по равноправности людей разного пола.
- Помните, что мальчик находится в наименее благоприятной ситуации, чем девочка его воспитывают женщины - мама, воспитатели, с папой он бывает реже.
- Ему приходится менять первичную женскую идентификацию на мужскую. Это может привести к отрицанию всего женского.
- Не приглушайте интерес девочки к нарядам и украшениям, высказывайтесь по этому поводу с пониманием, но не преувеличивайте роли этих вещей в жизни женщины.
- Помните, что мальчик чаще всего будет вести себя так, как его отец.
- Поэтому взрослые мужчины должны быть эталоном «мужественности».
- Воспитывая мальчика, давайте ему больше возможности для самостоятельности, инициативы, проявления ответственности, уберите опеку в мелочах.
- Не стоит чрезмерно зацеловывать мальчика, нежить.

- Проявляйте свою любовь и доверие к мальчику, это упростит интерес к его воспитанию и обучению.

- С раннего возраста уделяйте достаточное внимание тренировке его мужественности и выносливости, физическому закаливанию мальчика,

Родителям и педагогам важно учитывать, что девочки нуждаются в стимулах, основанных, прежде всего на слуховом восприятии. Девочки крайне чувствительны к интонациям, к форме оценки, ее публичности. Для них важно, чтобы ими восхищались в присутствии других детей, родителей. Для мальчиков важнее использовать средства зрительного восприятия. Для мальчика наиболее значимым является указание на то, что он добился результата в чем-то конкретном: научился здороваться, чистить зубы, конструировать. Каждый приобретенный навык позволяет ему гордиться собой и стремиться к новым достижениям. Важно создавать условия для того, чтобы девочки и мальчики могли выразить то, что для них интересно, эмоционально значимо. Ни в коем случае нельзя противопоставлять детей: хорошие девочки и плохие мальчики и наоборот!

Среди современных обществ существует поразительное разнообразие запретов и предписаний о том, как люди обоих полов должны себя вести, и эти поло-ролевые требования в настоящее время коренным образом меняются. В отдельных обществах любая сфера жизни оборачивается для каждого из полов по-разному: их роли разнятся не только в домашнем хозяйстве, но и в доступе к образованию и профессиям, участию в политике, собственности и наследовании. В других обществах существует много сфер жизни, в которых люди функционируют в первую очередь как человеческие существа, представители обоих полов в большей степени приближаются к равноправию, а факторы гендера учитываются в меньшей степени. Эти перемены коренятся в том факте, что женщины сейчас имеют гораздо меньше детей, а живут значительно дольше – по сравнению с тем, что было ранее. Роль по воспитанию детей сохраняет былую значимость, но занимает теперь гораздо меньше времени от общей продолжительности жизни.

Широко используются в работе с детьми по поло-ролевому воспитанию **беседы** на следующие темы:

- Нравится ли тебе быть девочкой (мальчиком)? - Как я помогаю маме (папе)?
- Женские и мужские дела (дома и в обществе). - Уроки этикета.
- Каким должен быть мальчик (девочка)? - Должны ли дружить мальчики и девочки?
- Любимые игры мальчиков и девочек.

Сюжетно ролевые игры

В каждом сюжете определенной игры дети отражают трудовые действия девочек и мальчиков, женщин и мужчин, их отношения, взаимодействия и взаимозависимость:

«Детский сад», «Труд родителей», «Магазин», «Строительство», «Ателье», «Медицинские работники», «Почта», «Библиотека», «Автомобильный транспорт», «Космонавты», «Моряки», «Труд в сельском хозяйстве», «Семья», «Парикмахерская», «Школа» и др.

Дидактические игры:

«Твое здоровье». «Как поступить?» «Кто как одевается?» «Что сначала, что потом?»...

Этюды с использованием мимики и жестов:

«Спортсмены», «Кто выполняет эту работу?», «Чему я радуюсь?»

«Встреча с другом», «Моя игрушка» и др.

Настольно-печатные игры:

«Играем в профессии», «Исправь ошибку художника», «Лото. Мой дом»,

«Любимые сказки и мультфильмы», «Оцени поступок», «В гостях у сказки. Лото»...

Создание проблемных ситуаций для мальчиков:

«Ты едешь в автобусе», «Старшие мальчики обижают девочку, она плачет»,

«Света нечаянно разлила компот»...

Создание проблемных ситуаций для девочек:

«Дети вышли на прогулку. У Димы неправильно застёгнуты пуговицы»
«Мальчики начали драку», «Мама после работы готовит ужин»...

Словесные дидактические игры: «Я хороший, потому что...», «Ярмарка комплиментов»

«Что украшает девочек-мальчиков?» (качества), «Что означают наши имена?»

Использование художественной литературы:

Ш. Перро «Красная Шапочка», Русские народные сказки, сказки народов мира,
С. Маршак «Мальчики и девочки», А. Барто «Помощница»
С. Михалков «Дядя Стёпа», В. Осеева «Просто старушка» и др.
Рассматривание энциклопедии "Твоё тело".

Работа с родителями (беседы, консультации, анкетирование):

«Литература для девочек», «Пять заповедей отцовства», «Интервьюирование дошкольников по поло-ролевому воспитанию», «Как научить детей дружить», «Вы являетесь главным примером для своих детей»

Литература:

1. Журнал «Дошкольное воспитание», № 12 – 1997 год, стр. 72-75
2. В детском саду в Швеции отменили «мальчиков» и «девочек». – URL: <http://newsland.com/news/detail/id/727272/> (дата обращения: 10.12.2013).
3. Гендерный мэйнстрим. – URL: http://fant-usas.at.ua/publ/gendernyj_mehjnstrim/1-1-0-337 (дата обращения: 8.04.2014).
4. Кочарян Г.С. О двух подходах к психотерапии гомосексуалов эго-дистоников / Г.С. Кочарян // Материалы Российского научно-образовательного форума «Мужское здоровье и долголетие». Москва, 19–20 февраля 2014 г. – С. 23.
5. Николоси Дж. Предотвращение гомосексуальности: Руководство для родителей: Пер. с англ. / Дж. Николоси, Л. Николоси. – М.: Независимая фирма «Класс», 2008. – 312 с.
6. Осипов В.Н. Агония запада / В.Н. Осипов. – URL: <http://www.rusidea.org/forum/viewtopic.php?f=63&t=3551> (дата обращения: 13.04.2014).
7. Рябиченко Л. Настоящая правда о гендере / Людмила Рябиченко – URL: http://communitarian.ru/publikacii/kritika_politicheskogo_razuma/nastoyaschaya_pravda_o_gendere_111120121630/ (дата обращения: 6.03.2014).
8. Шустова Л.П. От «бесполой» педагогики к гендерно ориентированному образованию. (дата обращения: 6.03.2014).

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Исабаев М.Т.

КГУ Балхашский технический колледж имени «Халық қаһарманы» РК Р.Кошкарбаева

Быть современным – значит быть образованным. Быть образованным – значит иметь неограниченные возможности.

Образование является частью процесса социализации личности, представляя собой целенаправленную передачу накопленного опыта, знаний.

Для реализации этой деятельности в обществе сформирована система образовательных учреждений: средние школы, колледжи, техникумы, институты, академии, университеты.

Учебные программы, использующиеся в них, являются стандартизированными и взаимосвязанными.

В настоящее время в процессе обучения преобладают абстрактные дисциплины. Важно также, чтобы люди умели учиться сами, порождая новые и порой весьма специфические формы знаний.

Наш колледж готовит специалистов по техническим специальностям, необходимые производству, такие как электромонтёр по ремонту и обслуживанию электрооборудования, электрогазосварщик, мастеров строительства и эксплуатаций зданий и сооружений и машинистов крана. Большое внимание уделяется трудоустройству наших студентов, так как практика проходит в меднорудных компаниях. По окончании практики студенты направляются на производство и трудоустраиваются. В основном в техническом колледже большое внимание уделяется на культурное и физическое воспитание. Как преподаватели физической культуры мы стараемся привлечь и заинтересовать ребят к спорту. Поэтому проводим различные спортивные мероприятия с участием своих студентов в сотрудничестве с другими учебными заведениями города.

Будущее нашего поколения в наших руках. Здоровый образ жизни - главный приоритет воспитания наших студентов.

XXI век стал переломным в развитии системы образования. Изменились цели образования, существенно возросло количество людей, имеющих высшее образование, научные звания.

Проблемы развития современной системы образования.

На протяжении всей истории цивилизации отчетливо проявляется устойчивая тенденция к усилению роли образования и науки в развитии общества. И это закономерно - человек непрерывно ускоряет процесс обновления информации. Стремительный рост научно-технического прогресса, интеграция РК в мировое сообщество, появление новых информационных технологий предъявляют все более высокие требования к системе технического и профессионального образования. Образование становится приоритетным направлением социально-экономического развития регионов.

Главной задачей казахстанской образовательной политики называет обеспечение высокого качества образования.

Однако растущий спрос на услуги технического и профессионального образования сталкивается в современном обществе с ограниченным предложением. Образование служит:

- 1) социализации, т.е. перманентной передаче новым поколениям норм и ценностей общества;
- 2) подготовке и переподготовке к профессиональной деятельности;
- 3) инструментом воспроизводства социального неравенства и каналом социальной мобильности.

Подоспеют вовремя воспитанные гении, таланты или хотя бы просто способности. Можно добавить: чем больше будет таких талантливых людей, тем скорее придется отказываться от изживших себя форм производства и управления.

В настоящее время Казахстан признан мировым сообществом как государство с рыночной экономикой.

За короткий исторический период обретения независимости Казахстан сделал прорыв в экономике, интернируясь в мировую цивилизацию, используя новые прогрессивные технологии. Определены перспективы социально-экономического развития страны. В этом контексте возрастает роль и значение современной системы образования, человеческого капитала как критериев уровня общественного развития, составляющих основу нового уровня жизни общества и являющихся важнейшими факторами, базой экономической мощи и национальной безопасности страны. В свою очередь, преобразования в системе общественных отношений оказывают влияние на образование, требуют от него мобильности и адекватного ответа на реалии нового исторического этапа и должны соответствовать потребностям развития экономики в целом.

Обучение в колледже не дает студенту четко выраженной позитивной мотивации к выбору жизненного пути, интересов и перспектив. Только 30% старшеклассников осознанно выбирают профессиональную деятельность, соответствующую их способностям. Следовательно 70% старшеклассников обладают низкой самооценкой и не подготовлены к самостоятельности в жизни. Кроме того и результаты тестирования выпускников общеобразовательных школ свидетельствуют об устойчивой тенденции снижения качества образования. Начальное и среднее профессиональное образование не в полной мере удовлетворяет потребности личности, общества и не могут решить проблему подготовки кадров.

Однако этого недостаточно для коренного изменения состояния системы образования. Наблюдается явное отставание образовательной системы от потребностей рыночной экономики; несоответствие материально-технической базы, учебно-лабораторного оборудования, учебной и методической литературы современным требованиям; отсутствие мотивации в обеспечении высокого качества образования в системе подготовки кадров, отток кадров, снижение материального стимулирования педагогического труда.

Сложившаяся ситуация в области образования свидетельствует о необходимости системности в преодолении негативных явлений, кардинальных структурных преобразований, обновления содержания образования и совершенствования качества подготовки специалистов в соответствии с современными социально-экономическими и политическими условиями развития республики и прогрессивным опытом высокоразвитых стран.

Глобализация мировой экономики стала объективной реальностью. Особенно ярко это проявляется в европейских странах. В структуре экономики Европейского Союза наблюдается увеличение наукоемких отраслей, которые оказывают влияние на потребность рынка труда, требующего притока высококвалифицированных специалистов. Поэтому национальная система образования не может развиваться без интеграции в мировое образовательное пространство.

Президент РК Нурсултан Назарбаев в своем выступлении «Стратегия вхождения Казахстана в число 30-ти конкурентоспособных стран мира» определил одним из наиболее главных направлений дальнейшую модернизацию социальной сферы, развитие системы современного образования и подготовку высококвалифицированных кадров. По его мнению, за последние годы в республике произошли заметные изменения. О приверженности отечественных вузов общепринятым принципам университетского образования свидетельствует факт подписания нашими вузами хартии университетов. Как известно, на сегодня 18 вузов Казахстана подписали данную Хартию. С 2007 года ведется целенаправленная работа по внедрению программы двух дипломного образования. По международной программе «Болашак», которая инициирована Главой государства, ежегодно 3000 студентов обучается за рубежом. Однако на сегодняшний день желающих получить зарубежное образование много. Проводимый в вузах эксперимент по кредитной системе обучения, который получил положительную оценку у общественности. Оценка качества образования носит открытый характер. В Казахстане создана национальная система аккредитации, учитывающая международные стандарты.

Улучшение экономической ситуации страны в начале нового столетия в целом позитивно отразилось на системе образования: возобновилось строительство новых школ; стали выделяться средства на укрепление материально-технической базы организаций образования.

Сложившаяся ситуация в области образования свидетельствует о необходимости системности в преодолении негативных явлений содержания образования и совершенствования качества подготовки специалистов в соответствии с современными социально-экономическими и политическими условиями развития республики и прогрессивным опытом высокоразвитых стран. Проводятся меры по модернизации системы высшего образования.

Вопросы обеспечения трудовой занятости молодежи – это вопросы будущего. Сегодня рассмотрены несколько вариантов решения проблем трудоустройства среди молодежи. *Уровень безработицы высок в целом среди молодежи. Но мы должны говорить о занятости не только с точки зрения обеспеченности людей молодого возраста рабочими местами, но и с точки зрения ориентирования молодежи на выбор тех профессий, которые имеют серьезную перспективу.*

Рассматриваются также интересные предложения, направленных как на решение проблем трудоустройства выпускников высших и средних специальных учебных заведений, так и профессиональную ориентацию школьников. Имеются самые разные формы работы со студентами вузов и колледжей в поиске работы: от традиционных «Дней занятости» до организации специальных тренингов. Очень важно научить молодых людей принимать при выборе профессии взвешенные решения, ориентируясь не только на престиж той или иной специальности, но и на востребованность ее на рынке труда, а также на социальные перспективы, которые она открывает. *Особенно важно формировать у молодых людей умение самостоятельно решать свои жизненные проблемы, в том числе и трудовой занятости.*

Список использованной литературы:

1. Медведков В.Д., Медведкова Н.И. Актуальные проблемы физической культуры: Мат. регион. научно-практ. конф. –Ростов-на-Дону, 1995, Т.5. –С. 117-121.
2. Медведков В.Д., Медведкова Н.И. Физическая культура и экологическая безопасность населения // Экология физического воспитания. Мат. Всерос. научно-практ. конф. –Тула, 2005. –С. 62-63.
3. Озолин Н.Г. Современная система тренировки. –М.: ФиС, 1970. –477 с.
4. Орешкин Ю.А. К здоровью через физкультуру. –М.: Медицина, 2011. –С. 26-27.

ПРОГРАММА «ЧТО ТАКОЕ ХОРОШО, ЧТО ТАКОЕ ПЛОХО» КАК ВЕКТОР СОВРЕМЕННОГО РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ В ОБЛАСТИ БЕЗОПАСНОГО ПОВЕДЕНИЯ ДОШКОЛЬНИКО

Усенова Г.М., Лучер Л.В., Климова Л.Н.
КГКП детский сад «Толагай»

Безопасность - основополагающая жизнедеятельности человека, которая является одной из важных проблем современного общества. Развитая сеть коммуникаций, интенсивное движение транспорта, большое скопление людей, экологические проблемы, различные бытовые факторы - все это делает правила безопасности жизнедеятельности более актуальными.

Именно в дошкольном возрасте в результате целенаправленного педагогического воздействия формируется здоровье, привычка к здоровому образу жизни, общая выносливость, работоспособность организма и другие качества, необходимые для полноценного развития личности. Деятельность взрослого, направленная на укрепление здоровья, оставляет содержание физического воспитания, что обеспечивает ребёнку физическое развитие.

Согласно данным социологического исследования дети Казахстана практически здоровы на 14%, имеют те или иные отклонения – 51%, имеют хронические заболевания – 35%. За последние пять лет заболеваемость дошкольников выросла на 22 %. В том числе:

анемии – в 2,5 раза, болезни органов дыхания – в 1,5 раза, эндокринные болезни и расстройства питания – в 1,4 раза, болезни нервной системы – в 1,5 раза, травмы, отравления, несчастные случаи – в 1,2 раза.

Перед детским садом в настоящее время остро стоит вопрос о путях совершенствования работы по укреплению здоровья, развитию движений и физическому развитию детей. Известно, что здоровье только на 7-8% зависит от здравоохранения и более чем на половину – от образа жизни человека. Забота о безопасном образе жизни – это важная часть дошкольного воспитания, а обеспечить формирование навыков здорового образа жизни и безопасного поведения можно только путем комплексного решения педагогических, медицинских и социальных вопросов.

Основная задача дошкольного воспитания и обучения в данной области является подготовить ребёнка к безопасной жизни в природной, социальной и техногенной среде. В этой области важно целенаправленная деятельность родителей и педагогов детского сада по ознакомлению с основными правилами безопасного поведения и приобретением опыта дошкольниками.

При раскрытии данной темы возникает ряд вопросов: «Как помочь ребёнку в той или иной ситуации? Как научить помогать друг другу? Как сохранить здоровье детей?» Ведь, то что для взрослых не является экстремальной опасностью, для ребёнка может стать таковой.

Для формирования основ безопасности собственной жизнедеятельности выделяются следующие задачи:

- формирование представлений об опасных для человека ситуациях и способах поведения в них;
- приобщение к правилам безопасного поведения для человека в окружающем мире природы;
- передача детям знаний о правилах безопасного дорожного движения в качестве пешехода и пассажира;
- формирование осторожного осмотрительного отношения к потенциально опасным для человека ситуациям.

При реализации этих задач обязательно необходимо соблюдать в работе с детьми следующие принципы:

- развивающего образования;
- научной обособленности и практичной применимости;
- полноты, необходимости и достаточности;
- единства воспитательных, развивающих и обучающих целей и задач процесса образования детей дошкольного возраста;
- учёта интеграции данной образовательной области с другими образовательными областями.

Согласно государственного общеобязательного стандарта дошкольного воспитания и обучения от 23.08.2012 № 1080 раздел «Основы безопасного поведения» выделен отдельно. В связи с чем, совместно с инструктором по физической культуре нами была разработаны конспекты и технологические карты занятий.

Которые были объединены в пособие по основам безопасного поведения «Что такое хорошо и что такое плохо...». Данное пособие построено на основе программ «Зерек бала», «Біз мектепке барамыз», а главным фактором является учет состояния как физического здоровья, так и личностного потенциала каждого ребёнка.

Его целью является организовать учебно-воспитательную деятельность в детском саду так, чтобы ребенок научился действовать по ситуациям, с которыми они может столкнуться, при условии постоянной заботы о безопасности.

Целью данной программы является: организовать учебно-организованную деятельность в дошкольном учреждении таким образом, чтобы оно обеспечивало каждому ребенку гармоничное развитие, обучило дошкольника наиболее эффективному образу действий во избежание тех тревожных ситуаций, с которыми ребёнку приходится сталкиваться в жизни,

способствовать формированию умения защитить себя от многих проблем, с которыми они могут столкнуться, при условии постоянной заботы о безопасности.

В процессе разработки данной программы мы руководствовались следующими принципами:

Ведущий принцип — учёт личностных особенностей ребёнка, индивидуальной логики его развития, учёт детских интересов и предпочтений в содержании и видах деятельности в ходе воспитания и обучения.

Принцип развития творческого воображения – внутреннее условие оздоровительной работы, здесь ребенок условно предстает объектом тех или иных педагогических и медицинских воздействий. И, как показала статистика, благодаря включению ребенком воображения, можно добиться существенных результатов в профилактике и лечении ряда заболеваний (ОРЗ, диатеза, ануреза, отдельных нарушений сердечно-сосудистой системы и т.д.) и решения проблемных ситуаций

Принцип формирования осмысленной моторики – движение может стать произвольным и управляемым только тогда, когда оно будет осмысленным и ощущаемым. Ребенку предстоит научиться слушать, понимать, уважать и любить свое тело.

Принцип создания и закрепления целостного позитивного психосоматического состояния при различных видах деятельности, который реализуется благодаря многофункциональным развивающим формам здоровьесберегающей работы.

Принцип формирования у детей способности к сопереживанию и содействию.

Принципы систематичности и последовательности проявляются во взаимосвязи знание, умений и навыков.

Принцип постепенности.

Принцип активности, системного чередования нагрузок и отдыха.

Принцип акмеологического подхода к учебно-воспитательному процессу позволит сделать обучение увлекательными легким, как для педагога, так и для дошкольника.

Таким образом, педагогическая целесообразность данной программы обусловлена необходимостью оптимизации двигательного режима дошкольника как одного из элементов неспецифической профилактики острых респираторных заболеваний, поиска дополнительных форм работы с детьми по приобщению их к здоровому образу жизни.

В процессе нашей работы мы полагались на следующие факторы безопасности: биологическая, социально - психологическая, материальная.

При разработке и практическом применении мы учитывали следующее противоречия в особенностях поведения старших дошкольников:

- между стремлением к самостоятельности и неумением объективно оценивать свои силы и возможности;

- между имеющимся опытом поведения и отсутствием необходимых знаний правил безопасности;

- между создавшейся реальной ситуацией и способами поведения в ней.

Исходя из основных источников опасности для дошкольника (опасности, с которыми он может столкнуться дома или бытовые; опасности контактов с незнакомыми людьми дома и на улице; опасности, с которыми он может столкнуться на улице и на дороге; опасности на природе) нами были разработаны 18 тем учебных занятий. Мы уверены, если следовать определённым правилам поведения и учить этому ребёнка с ранних лет, этих опасностей можно избежать.

Для достижения цели были сформулированы следующие задачи:

1. Обучающие:

- сформировать систему знаний о правилах безопасного поведения;
- формировать представление об источниках опасности, мерах предосторожности и способах преодоления угрозы;
- сформировать умение действовать в тех или иных ситуациях;

- выработать привычку соблюдать меры предосторожности и умение оценивать собственные возможности по преодолению опасности.

2. *Оздоровительные:*

- развивать у детей самостоятельность в использовании имеющихся знаний, самоконтроль и самооценку;

- развивать мышление, воображение, находчивость, познавательную активность, расширять кругозор.

3. *Воспитательные:*

- воспитывать уверенность в себе, своих возможностях, уважение к своим товарищам, умение оказать помощь другу.

- воспитывать положительное отношение к спорту, дружеские отношения в игре.

Отличительной особенностью данного пособия является то, что оно модифицировано. Все изменения обусловлены адаптацией программы «Формирование основ безопасности у дошкольников» К.Ю. Белой к условиям образования в дошкольной организации.

Ведущей формой организации обучения является групповая. Наряду с групповой формой работы, осуществляется индивидуализация процесса обучения и применение дифференцированного подхода к детям, так как в связи с их индивидуальными способностями, результативность в усвоении программного материала может быть различной.

Ожидаемый результат превзошёл себя: наши дети знают правила безопасного поведения; умеют действовать в тех или иных ситуациях; самостоятельно оценивают собственные возможности по преодолению опасности; имеют привычку соблюдать меры предосторожности.

Проведенный педагогический эксперимент показал эффективность применения данной программы, в результате которой улучшились показатели знаний правил безопасного поведения (в среднем на 36%), воображения и творческого мышления (на 25%), эмоциональности (в среднем на 38%), умения решать проблемные ситуации (на 42%), двигательного запаса и творчества (на 12%).

Применение данного пособия помогло нам сформировать у дошкольников опыт безопасного поведения, который позволит им предвидеть опасность, по возможности избегать её, при необходимости – действовать.

В программе использованы идеи Белой К.Ю., Гейнц К.А., Киспаева Т.А., Федулова Р.П., Змановского Ю. Ф., Алямовской Н. Н., Казаковцевой Т. о воспитании здорового ребенка.

Новизну пособия определяет использование разнообразных оздоровительных технологий в игровом варианте, элементов ТРИЗа, дидактических игр и творческих упражнений, проблемных ситуаций, компьютерных технологий, инновационных методов, что позволило обучению происходить с легкостью, правила безопасного поведения и способы реакции в критических ситуациях остаются в памяти ребенка надолго.

Список литературы:

1. Белая К.Ю. Формирование основ безопасности у дошкольников. Пособие для педагогов дошкольных учреждений и родителей. Москва. 2011.
2. Анохина И.А. Система оздоровительной работы в ДОУ. 2005
3. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. 1968.
4. Приёмы педагогической техники. 4-е издание. М. Вита-Пресс. 2002.
5. Овчинникова О.О. О некоторых аспектах здоровьесбережения детей в дошкольных учреждениях. // Детский сад от «А» до «Я». 2004. №3.

ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Даутбекова А.Б., Филонова Е.П.
КГУ «СОШ № 83 им.Г.Мустафина»

Масштабы успеха личности составляют успешность страны. Современному Казахстану нужны образованные, нравственные, предприимчивые люди, способные к самостоятельному принятию решения в ситуации выбора и прогнозированию его возможных последствий, умеющие работать в команде, отличающиеся мобильностью, обладающие чувством ответственности за свою страну. Умение делать свою работу лучше других, умение принимать нестандартные решения, умение объединять все ресурсы для решения задач, умение видеть задачи завтрашнего дня, умение решать их сегодня и превращать знание в полезный продукт делают таких людей конкурентоспособными, а прогресс страны гарантированным.

Современное общество вступило в период кардинальных изменений во всех сферах государственной и общественной жизни. В связи с этим школьное образование призвано обеспечивать условия успешной социализации учащихся в процессе обучения, реализацию учащимися своих способностей, возможностей и интересов. Это предполагает в организации и управлении образовательным процессом изменения, обеспечивающие развитие творческой активности школьников. Проблема развития творческой активности личности рассматривается исследователями в целостном педагогическом процессе (, Д. Б.Богоявленская и др); в ходе развития познавательной самостоятельности (Г. И.Щукина и др.).

Большие возможности для развития творческой активности школьников создает проектная учебная деятельность, позволяющая формировать у учащихся способность к осуществлению практической деятельности – способность определять цель деятельности и планировать пути её достижения, анализировать и оценивать результаты.

За последние десять лет метод проектов как общепедагогическая технология стал предметом многих исследований. Информация по данному методу имеется в педагогической и методической литературе.

В работах Н. Ю. Пахомовой, Е. С. Полат, раскрыт педагогический потенциал проектной деятельности школьников; Е. А. Гилевой Н. Мансуров охарактеризованы этапы учебного проекта, роль учителя на каждом из них; И. Д. Чечель, С. Лернер предложили различные подходы в оценивании проектной деятельности.

Основное **противоречие** состоит в том, что, с одной стороны, современные социально-экономические условия жизни требуют от человека нестандартных, творческих жизненно важных решений, а с другой - наблюдается слабая разработанность проблемы развития творческих способностей школьников, с целью подготовки их к самостоятельному принятию таких решений.

На основании выявленного противоречия сформулирована проблема исследования: каковы возможности проектной деятельности в развитии творческой активности учащихся?

В наше исследование ведущим является понятие «творческая активность». При определении данного понятия мы исходили из трех положений:

- творческая деятельность и творческая активность - родственные понятия, поэтому характеристики творческой деятельности взаимосвязаны с характеристиками творческой активности;

- для формирования личности подростка в целом преобладающее значение имеет субъективное творчество, как условие самосовершенствования и развития потенциальных возможностей;

Таким образом, принимая во внимание общие положения педагогов и психологов, относящиеся в развитию творческой активности, понятие творческой активности можно

рассматривать как самостоятельная поисковая деятельность учащихся, характерными чертами которой является:

- умением широко варьировать способами действия,
- гибко изменить способы действия в соответствии с ситуацией,
- отказаться от шаблонов (И.П.Калошиной) [4]

Под проектной деятельностью мы будем понимать целенаправленную, творческую, проектную деятельность учащихся - это совместная учебно-познавательная, творческая деятельность, имеющая общую цель, согласованные методы и способы деятельности, направленные на достижение результата – создание проекта. (Е.С. Полат)

К факторам, способствующим развитию творческой активности школьников, отнесены:

- самостоятельность в выполнении проектных заданий
- возможность реализации способностей и интересов каждого учащегося;
- эмоционально положительная атмосфера учебного занятия, отсутствие цензуры,
- мотивация учащихся.

Данные факторы нами выделены с учетом проблематики нашего исследования, и укладываются в рамки урочной деятельности учащихся.

Анализ современных исследований показывает, что любой акт поведения в процессе проявления творческой активности можно рассматривать как компоненты: мотивационный, содержательно-операционный, эмоционально- волевой.

С учетом этих компонентов можно выделить три критерия творческой активности учащихся, и определить уровни творческой активности: низкий (репродуктивный), средний (эмпирический), высокий (креативный).

Особенности «активных методов», в которых может быть реализована проектная деятельность заключается в том, что в их основе заложено побуждение к практической деятельности. Они позволяют в наибольшей степени ориентировать учебный процесс на творческую деятельность, позволяют не только усвоить необходимые знания, умения и навыки, но и формировать у школьника творческий подход в усвоении и применении этих знаний в нестандартных ситуациях, где требуется проявлять элементы творчества. Данное направление опирается на положение психологии о том, что способности прежде всего проявляются и формируются в деятельности.

Опытная работа проводилась на базе общеобразовательной школы «СОШ № 83 им.Г.Мустафина» г.Караганды. Для разработки проектных творческих заданий, нами была использована классификация И. Э. Унта с учетом уровней творческой активности учащихся, в которой отражена процессуальная сторона их деятельности.

Обязательные задания, различные по содержанию, но одинаковые по способу действия. При составлении заданий мы также учитывали опыт творческой деятельности каждого ученика. Учащиеся, у которых эти качества слабо выражены, подводили к самостоятельному открытию способа решения проблемы с помощью задач-подсказок. При составлении заданий нами также был учтен интерес к предмету. Для ученика с низким уровнем нами были разработаны задания с занимательной фабулой, юмористическим содержанием, создающими положительный эмоциональный настрой, а также задания с использованием удивительных данных, ситуаций, входящих в противоречие с житейским опытом учащихся. В процессе наблюдения за учащимися с высоким уровнем творческой активности мы пришли к выводу о том, что стремление к внешней занимательности для них является не лишним, но не служит основанием для выбора задания. Главным критерием подбора задания для них является внутренняя мотивация, заключающаяся в оригинальной научной идеи, требующей широкого переноса знаний.

Ценной для нашего исследования являются положение о том, что изделия (как продукт реализации проекта) должны быть общественно полезными, обработка изделий должна

состоять из операций, предусмотренных учебной программой, работа должна быть посильна для учащихся по предъявляемой точности исполнения и укладываться в запланированные на изготовление нормы времени, по назначению и конструкции изделие должно быть доступно пониманию учащихся.

Особое место занимают добровольные задания, найденные самим учеником. Данные задания нами не планировались, мы только создавали ситуации и условия, которые стимулировали учениц к активному поиску данных проектных заданий. Заданиями, выполненными подростками на добровольных началах, мы стремились привлечь больший круг учащихся для активного творческого процесса.

Для руководства проектным заданием нами был разработан тематический план и проектные задания к его реализации, где оговорены цели, задачи каждого урока, касающегося работы над проектным заданием.

Другое требование, на которое, мы считаем, необходимо обращать внимание учителю, является время, отводимое им для выполнения задания. Оно должно быть достаточным для решения проблемы. Соблюдение этого условия особенно важно для творческих заданий, направленных на развитие творческой активности, так как состояние, обусловленное недостаточностью времени, оказывает негативное влияние на внутреннюю мотивацию учения.

Проектные задания являлись разными по своей форме. Это - теоретические и практические задачи, демонстрационный эксперимент, лабораторные опыты, реферат. Но всех их объединяет то, что при выполнении этих заданий учащиеся находили данные, искали способы, приемы, необходимые для решения, но еще не использованные ими на данном этапе обучения. В этом и проявлялась сущность развития творческой активности учениц.

На первом этапе опытно-экспериментальной работы было проведено диагностическое изучение учащихся, целью которого стало выявление особенностей творческого потенциала учащихся. С целью изучения уровня проявления качеств творческой активности учащихся на начало эксперимента, был проведен контрольный срез на основе диагностических методик (далее проводились срезы по выявлению уровня развития творческой активности учащихся, проявляемой ими в процессе выполнения проектных заданий). В каждом классе такие срезовые работы на уроках проводились дважды - в начале и конце учебного года. Оценка уровня развития творческой активности в каждом из срезов проводилась на основе выделенных нами критериев. Результаты диагностики показали, что самой большой по численности является группа учащихся редко проявляющая творческую активность – 63%

Показателем успешности применения проектных заданий является динамика перехода учащихся из одной группы и другие, с более высоким уровнем проявления творческой активности подростков. «Активность» (с 25% до 31,2%) и значительное увеличение количества учащихся в группе «Ситуативно проявляющих творческую активность и нуждающихся в побуждении» (с 12% до 26%), а также произошло уменьшение количества учащихся, относящихся к третьей группе с 63% до 41%.

Таким образом, результаты опытной работы показали, что развитие творческой активности школьников возможно при соблюдении следующих условий: осознание учащимися цели обучения проектным заданиям; создание возможности в процессе выполнения проектных заданий для реализации творческих способностей школьников; учет индивидуальных особенностей учащихся. Эти условия являются необходимыми для развития творческой активности школьников. правомерность выдвинутой гипотезы, реализованы его цель и решены поставленные задачи.

Список литературы

1. Богоявленская Д.Б. Пути к творчеству. - М.: Знание, 1981. - 96 с.
2. Калошина И.П. Структура и механизмы творческой деятельности (нормативный подход). - М.: МГУ, 1983. - 168 с.
3. Унт И.Э. Индивидуализация и дифференциация обучения. - М., 1990.
4. Щукина Г.И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе. - М., 1979.

ПРОЕКТНЫЙ МЕТОД КАК ИННОВАЦИОННЫЙ МЕТОД ОБУЧЕНИЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ СТУДЕНТОВ

Альмухаметова А.Г.

Колледж экономики, бизнеса и права

Карагандинского экономического университета Казпотребсоюза

Далеко не все новое прогрессивно. Прогрессивно то, что эффективно!
 Будущее не импровизируется, его можно построить лишь из материалов,
 унаследованных нами из прошлого. Наши самые плодотворные инновации
 состоят чаще всего в том, что мы отливаем новые идеи в старых формах,
 которые достаточно частично изменить, чтобы привести их
 в гармонию с новым содержанием.

Эмиль Дюркгейм [1]

В настоящее время в системе образования часто говорят об инновациях, инновационных методах обучения. Какова же цель всего этого? Ответ один: формирование

человека с мышлением нового типа, конкурентоспособной личности, владеющей информацией из различных сфер деятельности.

Необходимость постоянного совершенствования системы и практики образования обусловлена социальными переменами, происходящими в обществе. Вопросы повышения качества обучения и уровня воспитанности личности студента были и остаются приоритетными в современной методике преподавания.

В новых требованиях к результатам освоения профессиональной образовательной программы приоритетное внимание уделяется формированию общих и профессиональных компетенций, характеризующих будущую профессиональную деятельность выпускников колледжа. Одним из направлений совершенствования образовательного процесса является использование инновационных методов обучения в профессиональной подготовке. Понятие «инновация» в переводе с латинского языка означает «обновление, новшество или изменение». Инновации в образовательной деятельности - это использование новых знаний, приёмов, подходов, технологий для получения результата в виде образовательных услуг, отличающихся социальной и рыночной востребованностью [2].

Базовой образовательной технологией, поддерживающей компетентностно-ориентированный подход в образовании, является метод проектов. Именно проектная деятельность способна сделать учебный процесс для студента личностно значимым, таким, в котором он сможет полностью раскрыть свой творческий потенциал, проявить свои исследовательские способности, активность, фантазию, креативность, самостоятельность.

Проектный метод получил в настоящее время очень широкое распространение в обучении. Профессор Филиппова Л. Д. отмечает в своем исследовании, что если раньше лекция и семинары рассматривались как главное средство для передачи информации, то сегодня их цель — вызвать интерес к изучаемой дисциплине, дать студентам установку и направление для самостоятельной работы [3]. На что и направлен метод проектов.

Метод проектов был разработан в начале XX века американским ученым Дж. Дьюи. Его цель заключалась в ориентировании обучения на деятельность детей с учетом их личных интересов. Поэтому проектный метод, можно с уверенностью сказать, отвечает следующему тезису: «Все, что я познаю, я знаю, для чего это мне надо и где и как я могу эти знания применить!»...

Основной целью проекта является формирование творческого мышления. Цель проектного обучения состоит в том, чтобы создать условия, при которых обучающиеся:

- самостоятельно и охотно приобретают недостающие знания из разных источников;
- учатся пользоваться приобретенными знаниями для решения познавательных и практических задач;
- приобретают коммуникативные умения, работая в различных группах;
- развивают у себя исследовательские умения (умения выявления проблем, сбора информации, наблюдения, проведения эксперимента, анализа, построения гипотез, обобщения);
- развивают системное мышление.

Использование проектного метода обучения позволит:

- индивидуализировать обучение;
- актуализировать знания и умения;
- изучать каждому студенту интересующие его проблемы;
- выполнять работу каждому студенту в собственном ритме;
- организовывать новое взаимодействие входящих в одну группу студентов в процессе их совместной исследовательской работы.

При использовании метода проектов на занятиях специальных юридических дисциплин в первую очередь преподавателем проводится большой подготовительный объем работы. Изначально необходимо преподавателю изучить методическую литературу для того, чтобы понять сущность данного метода, его актуальность в образовании. Конечно,

преподавателю нужно разъяснить студентам важность данного метода обучения. Подготовку проекта традиционно делят на несколько этапов:

- Подготовка.
- Планирование.
- Исследование.
- Результаты или выводы.
- Представление или отчет.
- Оценка результатов и процесса [4].

Подготовительная работа преподавателя специальных юридических дисциплин заключается в следующем:

Разработка актуальных тем для изучения (исследования) студентами либо предложение студентам выбрать самостоятельно темы исследования. Темы разрабатываются с учетом программ обучения, актуальности и спроса в обществе, где могут затрагиваться вопросы экономики, политики, нововведений в законодательстве Республики Казахстан и др. Выбрав ту или иную тему проекта, студент должен ответить себе на вопросы: в чем заключается актуальность темы и чего он хочет добиться в итоге?

Определение количества участников работы над проектом: индивидуальная или коллективная работа студентов.

Разработка плана и периода работы над проектом (совместная работа преподавателя со студентом).

Самостоятельная работа студента заключается в следующем:

Выбор методов и средств работы над проектом: сбор информации, проведение анкетирования, составление таблиц и схем, проведение сравнительного анализа и др.

Оформление итогов работы над проектом.

Презентация и защита проекта. Проект может быть представлен студентом на занятии по той или иной дисциплине, возможно участие в круглом столе, в конкурсах проектов, конференциях и т.д. При защите студент обосновывает причины и актуальность выбранной темы, описывает проблемы, которые возникли при создании проекта и пути их реализации.

Исходя из всего сказанного следует вывод, что главной задачей современного обучения по проектному методу является научить студента самостоятельно добывать информацию, уметь с ней работать, выделять главное в потоке информации, анализировать, сопоставлять. Ведь современная молодежь большую часть своего времени проводит в виртуальном мире, общении, что ведет к ежеминутному получению информации. Использование традиционной системы обучения, когда преподаватель дает большой объем знаний, студент получает, закрепляет на практических занятиях, преподаватель затем контролирует качество усвоения, эти задачи решить не может. Общество требует подготовленного специалиста, умеющего самостоятельно добывать информацию, обучаться и самостоятельно принимать решения.

Подводя итог, нужно остановиться на положительных аспектах проектного метода:

1. Студент постоянно находится в поиске информации, что развивает устойчивый интерес к поисковой и исследовательской работе;
2. В период работы над проектом развиваются коммуникативные навыки, что немаловажно в профессиональной деятельности юриста;
3. Студент учится представлять и отстаивать собственную точку зрения;
4. Развитие умения работать в коллективе, объединяться в группы для исследования по общим интересам, быть свободным и независимым при выражении идей, вести дискуссии, быть терпимым к другим точкам зрения, проявлять взаимопомощь, сохраняя дух соперничества;
5. Вести дискуссии, адаптироваться к окружающим условиям и ориентироваться в разнообразных жизненных ситуациях;
6. Привитие интереса к выбранной специальности.

Сам метод проектов не является принципиально новым в педагогической практике, но, учитывая современный образовательный ритм и потребность работодателей в активных и

креативных, неординарных личностях, умеющих мобильно адаптироваться к новым условиям, можно отнести к педагогическим технологиям XXI века.

1. Гербекова Л. Х. Эффективность применения инновационных методов в профессиональной подготовке студентов юридических вузов // Инновационные педагогические технологии: материалы III междунар. науч. конф. (г. Казань, октябрь 2015 г.). - Казань: Бук, 2015. — С. 4-7

2. Колесникова Н. Н. К вопросу об инновационных методах обучения в профессиональной подготовке студентов колледжа // Молодой ученый. — 2013. — №10. — С. 510-511.

3. Филиппова Л. Д. Высшая школа США. — М.: Наука. — 1981. — 328 с.

4. Пахомова, Н.Ю. Метод учебных проектов в образовательном учреждении: пособие для учителей и студентов педагогических вузов / Н.Ю. Пахомова. - М.: АРКТИ, 2003. - 112 с.

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ ПРОБЫ КАК МЕТОД СОВРЕМЕННОЙ ПРОФОРИЕНТАЦИИ В КАЗАХСТАНЕ

Бименова А.А.

Карагандинский банковский колледж им. Ж.К.Букенова

В Казахстане уже давно назрела необходимость разработки и внедрения комплексной системы профориентации. Сам вопрос профориентации учащихся старших классов приобретает особую актуальность в связи со стратегией социальной модернизации общества, озвученной Президентом страны на открытии первой сессии Парламента шестого созыва в марте этого года. Тогда Н.А.Назарбаевым было отмечено, что «...заработала новая программа образования и науки. Она переориентирована на обучение на протяжении всей жизни и меняет вектор на потребности рынка, подготовку квалифицированных кадров. Такой подход формирует среду для мобильности рабочей силы и продуктивной занятости».

Главой государства Н.А.Назарбаевым неустанно говорится о молодежи, ее значимости в модернизации казахстанского общества, о том, что на каждом рабочем месте должен трудиться человек, который способен полностью самореализоваться и принести максимальную пользу производству и в целом экономике страны. Очень важным представляется, чтобы подрастающее поколение подходило к вопросу выбора профессии осознанно, иначе будет расти число бросающих на старших курсах колледжа и вузы, а если и доучившихся, то пополнивших армию безработных или ходящих на работу «через не хочу», без любви и энтузиазма. Многие уже более в зрелом возрасте получают второе, третье образование, теряя драгоценнейшее время и средства родителей, государства. Только через раннюю профориентацию можно добиться того, чтобы дети как можно раньше осознали свое профессиональное предназначение.

Профессиональные пробы – один из практикоориентированных форматов профориентации. Автором идеи считается японский ученый С.Фукуяму, который рассматривал профессиональную пробу как центральный этап в системе сопровождения профессионального выбора человека [1].

Профессиональная проба – профессиональное испытание, моделирующее элементы конкретного вида профессиональной деятельности, завершённый процесс которого способствует сознательному, обоснованному выбору профессии. Уже в течение многих лет профессиональные пробы включают в себя три этапа: вводно-ознакомительный; подготовительный; исполнительский.

Помимо этого, профессиональные пробы состоят из трех компонентов, которые должны смоделировать профессиональные пробы: технологическая; ситуативная; функциональная [2].

Конечной целью организуемых организациями ТиПО уроков-проб является привлечение внимания к конкретному направлению подготовки, повышение заинтересованности школьника в выборе данной специальности.

На мой взгляд, профессиональные пробы следует реализовывать на следующих уровнях:

1. персональный или групповой профориентационный проект, который реализуется школой на своей базе;
2. профессионально-образовательная проба – проводится для школьников на базе организации ТиПО;
3. работодательская профессиональная проба – организуется предприятием «реальной сферы» - потенциальным работодателем и проводится на его производственной базе.

Профессиональные пробы дают возможность подростку-ученику старших коассов возможность приобрести опыт в той деятельности, которую он выбрал, и определить, соответствует ли ее характер его способностям и умениям.

В Карагандинком Банковском колледже имени Ж.К.Букенова вопросам подготовки и проведения профессиональных проб уделяется большое внимание. Работа ведется при этом в нескольких направлениях:

- ведется работа со школами по согласованию вопросов проведения и оптимизации профессиональных проб;
- продумываются формы и сочетания профессиональных проб;
- разрабатываются варианты моделирования профессиональной деятельности;
- прорабатываются педагогические условия профессиональных проб.

При организации профессиональных проб всегда учитывается то, что направленность пробы заключается не в обучающем характере, а в своего рода «примерки» школьника к различным видам профессионального труда. И в этой связи на выполнение пробы не требуется большого количества учебного времени. Выбирая отрасль в качестве объекта профессиональных проб школьник руководствуется следующими требованиями:

- распространенность отрасли, наличие ярко выраженных специфических особенностей сферы труда;
- доступность для выполнения учащимися комплекса проб;
- востребованность профессии на рынке труда;
- наличие вариативности выполнения проб различной степени сложности.

По итогам проведенных профессиональных проб учащиеся должны знать содержание и характер труда конкретной сферы, требования, предъявляемые к личности и профессиональным качествам, общие теоретические сведения, связанные с характером выполняемых проб, технологию выполнения проб. При этом, учащийся должен уметь выполнять простейшие операции специальности, осуществлять простейшие вычислительные, расчетные и измерительные операции.

Список использованной литературы:

1. Блинов В.И. Сергеев И.С. Профессиональные пробы в школьной профориентации: поиски в потемках
2. Чистякова С.Н., Родичев Н.Ф. Профессиональное образование. Столица. – 2011.- №7.

ПРОФИЛАКТИКА НАРУШЕНИЙ ОСАНКИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

г. Караганда
КГКП Д/с «Алтын сақа»
Инструкторы по физическому воспитанию
Азимова А.А., Жунусова Т.Е.

Болезни позвоночника - одна из основных причин потери трудоспособности, ухудшения качества жизни и инвалидизации. Очень часто предрасполагающими факторами этой патологии являются различные нарушения осанки, проявляющиеся ещё в детском возрасте. Совершенно очевидна актуальность воспитания правильной осанки у детей, своевременное выявление нарушений и их активное устранение.

Осанка считается нормальной, если голова держится прямо, грудная клетка развёрнута, плечи находятся на одном уровне, живот подтянут, ноги разогнуты в коленных и тазобедренных суставах.

Осанка человека не только сказывается на красоте его фигуры, всё внешнем облике, но и оказывает прямое влияние на его здоровье.

При её ухудшении нарушается функция дыхания и кровообращения, затрудняется деятельность печени и кишечника, снижаются окислительные процессы, что ведёт к понижению физической и умственной работоспособности. Дефекты осанки часто вызывают нарушения зрения (астигматизм, близорукость) и морфо-функциональные изменения в позвоночнике, ведущие к сколиозам, кифозам и остеохондрозу.

Формирование осанки у человека продолжается в течение всего периода роста. Уже к концу первого года жизни у ребёнка образуются четыре естественных (физиологических) изгиба позвоночника: шейный и поясничный - выпуклостью вперёд, грудной и крестцово-копчиковый - выпуклостью назад. Крестцово-копчиковый кифоз формируется первым, ещё на этапе внутриутробного развития. Когда ребёнок научится понимать и удерживать головку, появится шейный изгиб (лордоз) позвоночника. Грудной кифоз формируется во время сидений малыша, а поясничный лордоз, когда он начинает ползать, становиться на ноги и ходить.

Чёткие, естественные изгибы позвоночника образуются к 6-7 годам жизни ребёнка. Они играют очень важную роль в предохранении внутренних органов и головного мозга от толчков и сотрясений, так как позвоночник приобретает способность пружинить при движениях стоп.

У детей дошкольного возраста дефекты осанки выражены обычно нерезко и не являются постоянными. Наиболее частый дефект - вялая осанка, для которой характерны чрезмерное увеличение шейного и грудного изгибов позвоночника, слегка опущенная голова, опущенные и сдвинутые вперёд плечи, запавшая грудная клетка, отстающие от спины (крыловидные) лопатки свисающий живот; нередко ноги слегка согнуты в коленных суставах. На основе вялой осанки позднее могут сформироваться плоская, круглая и кругло-вогнутая спина, а также боковые искажения (сколиотичная осанка) или комбинированное искажение.

Дефекты осанки могут отрицательно влиять на состояние нервной системы. При этом маленькие дети становятся замкнутыми, раздражительными, капризными, беспокойными, чувствуют себя неловкими, стесняются принимать участие в играх сверстников. Дети постарше жалуются на боли в позвоночнике, которые возникают обычно после физических или статических нагрузок, на чувство онемения в межлопаточной области.

Поскольку на рост и формирование осанки оказывают влияние условия окружающей среды, родители и сотрудники дошкольных учреждений, должны контролировать позы детей при сидении, стоянии, ходьбе.

Важное значение имеют:

- Своевременное правильное питание;
- Свежий воздух;
- Подбор мебели в соответствии с длиной тела;

- Оптимальная освещённость;
- Привычка правильно переносить тяжёлые предметы;
- Привычка правильно сидеть за столом;
- Расслаблять мышцы тела;
- Следить за собственной походкой.

Главным действенным средством профилактики дефектов осанки является правильное и своевременно начатое физическое воспитание.

Специальные упражнения для формирования правильной осанки должны входить в утреннюю гимнастику детей уже с 4-х лет. С этого же возраста необходимо воспитывать навыки правильной осанки: при сидении на стуле и за столом.

Особенно портит осанку неправильная поза при письме, чтении, просмотра телевизора, играх на компьютере. Высота стола должна быть на 23 см выше локтя опущенной руки ребёнка. Высота стула не должна превышать в норме высоту голени. Если ноги не достают до пола, то следует подставить скамейку, чтобы ноги в тазобедренных и коленных суставах были согнуты под прямым углом. Садиться на стул нужно так, чтобы вплотную касаться спинки стула, сохраняя поясничный изгиб (лордоз). Расстояние между грудью и столом должно быть равно 1, 52 см (ребром проходит ладонь), голова слегка наклонена вперёд.

Отрицательное влияние на формирование осанки оказывает излишне мягкая постель. Матрац должен быть жёстким (ватным) и обязательно ровным, таким, чтобы в середине его не образовывалось провала, а подушка - невысокой (15-17 см). Сон на мягкой постели с высоким изголовьем затрудняет дыхание.

Воспитание ощущений нормальной осанки приобретается посредством многократного повторения правильного положения тела: лежа, сидя, стоя. С этой целью рекомендуется включать в комплекс утренней гимнастики и самостоятельных занятий:

Упражнения, стоя у зеркала. Ребёнок перед зеркалом несколько раз нарушает осанку и снова с помощью взрослого её восстанавливает, развивая и тренируя мышечное чувство;

Упражнения у вертикальной плоскости (стена без плинтуса, дверь, фанерный или деревянный щит). Ребёнок становится к плоскости, прикасаясь к ней пятками, икрами, ягодицами, лопатками и затылком. Даются различные динамические упражнения: отведение рук, ног в стороны, поднимание на носки, приседания. Дети выполняют несколько статических упражнений: напряжение мышц - от 3 до 6 сек., расслабление - от 6 до 12 сек.

Упражнения с предметами на голове (кубики, подушечки, наполненные песком, мелкой галькой, опилками), установленными на темени, ближе ко лбу, способствуют воспитанию рефлекса правильного держания головы и умения напрягать и расслаблять отдельные группы мышц. К этим упражнениям относятся: ходьба, при этом руки сводятся перед грудью и разводятся в стороны; ходьба на носках, полусогнутых ногах; ходьба на коленях; ползание на четвереньках; приседания, не уронив при этом положенный на голову предмет.

Упражнения на координацию движений. Здесь весьма полезны упражнения в равновесии и балансировании: стойка на одной ноге, ходьба по бревну, скамейке с предметом на голове и повороты.

Все эти упражнения способствуют развитию чувства правильной позы тела, развивают статическую выносливость мышц шеи и спины, воспитывают сознательное отношение к своей осанке.

Следует проводить и профилактику плоскостопия, так как уплощение стопы нарушает опорную функцию ног, что сопровождается изменением костного скелета таза и позвоночника. Упражнения для профилактики плоскостопия проводятся в начале и в конце комплекса оздоровительной гимнастики.

ПСИХОГИМНАСТИКА

Бутырина Н.Е.
Грашп М.А.
КГКП №23 д/с «Акниет»

Психогимнастика – это специальные занятия, направленные на развитие и коррекцию различных сторон психики ребенка (как ее познавательной, так и эмоционально-личностной сферы). Любое физическое движение в психогимнастике выражает какой-либо образ фантазии, насыщенный эмоциональным содержанием, тем самым объединяется деятельность психических функций – мышления, эмоций, движения, - а с помощью комментариев ведущего подключается еще внутреннее внимание детей к этим процессам.

Дошкольный возраст – важнейший этап в развитии ребенка. Это период его приобщения к миру общечеловеческих ценностей, время установления первых отношений с людьми. Вместе с тем этот возраст характеризуется повышенной ранимостью и чувствительностью. Чаще наблюдаются нарушения психического здоровья, нервно-психические расстройства у детей. Перед такими детьми встает проблема контакта, общения со сверстниками, где ребенок не принят, изолирован и отвергнут. А между тем внешнее становление отношений дошкольника со сверстниками – основное условие и важнейший фактор формирования и развития его личности.

Чрезвычайная актуальность данной проблемы становления взаимоотношений детей и поиски путей оказания помощи им до поступления их в школу обуславливает использование психокоррекционной программы по психогимнастике в воспитательно-образовательном процессе для формирования навыков невербального общения по всем возрастным категориям и лексическим темам.

Психогимнастика прежде всего направлена на обучение элементам техники выразительных движений, на использование выразительных движений в воспитании эмоций и высших чувств и на приобретение навыков в саморасслаблении.

Поиск новых подходов к решению вопроса речевого развития детей вызывает необходимость разработки программы с использованием различных методов психогимнастики. Данная методика нацелена на формирование полноценной личности с устойчивым поведением, способной адекватно реагировать на собственные эмоции и эмоции других людей, а также на преодоление тех негативных эмоциональных характеристик (повышенной тревожности, заниженной самооценки, агрессивности, внутренней конфликтности, трудностей в общении, свойственные детям с нарушениями в развитии).

Актуальность применения психокоррекционной программы по психогимнастики также обусловлена интеграцией реализации образовательных областей в психолого-педагогическом сопровождении образовательной деятельности на основании государственных требований к структуре основной общеобразовательной программы. Так психогимнастика может быть частью непосредственно образовательной деятельности, совместной работы педагога с детьми и применяться в режимных моментах.

Цель данной работы – формирование у дошкольников невербальных компонентов общения со сверстниками и взрослыми. Преодоление барьеров в общении, развитие лучшего понимания себя и других, снятие психического напряжения, создание возможностей для самовыражения.

Задачи:

- формирование у детей навыков практического владения выразительными движениями – невербальными средствами человеческого общения (мимикой, жестом, пантомимикой);

- развитие у детей положительных черт характера, способствующих лучшему взаимопониманию при общении, чувств сопереживания, лучшего понимания себя и других;

- повышение уровня самоконтроля в отношении своего эмоционального состояния в ходе общения, формировать терпимость к мнению собеседника;
- обучение приемам саморасслабления, снятия психомышечного напряжения;
- создание возможности для самовыражения.

Познание детьми самих себя, лучшее понимание эмоционального состояния и поступков других людей приводит к возникновению чувства симпатии, уважения, сопереживания. Дети учатся быть терпимыми к чужим недостаткам, а это – прямой путь к полноценному общению.

Эффективность данной работы может повыситься за счет взаимодействия с родителями и коллегами, для которых необходимо разработать совместный ход работы и консультативный материал.

Занятия строятся по определенной схеме и состоят из четырех звеньев, или фаз.

I фаза. Мимические и пантомимические этюды.

Цель: выразительное изображение отдельных эмоциональных состояний, связанных с переживанием телесного и психического довольства и недовольства. Модели выражения основных эмоций (радость, удивление, интерес, гнев и др.) и некоторых социально окрашенных чувств (гордость, застенчивость, уверенность и др.). Дети знакомятся с элементами выразительных движений: мимикой, жестом, позой, той или иной походкой.

Например: Ведущий говорит: «Пошли неслышно, мягко на своих лапках, чтобы мама-кошка не услышала и не оставила нас дома (*по кругу друг за другом*). Впереди забор и нам нужно его перепрыгнуть (*легкие прыжки на носочках 6 раз*)».

А за забором ручей. Котята не любят воды. Давайте перейдем его по камешкам. Шагайте за мной. Наступайте только на камешки. Лапки напряжены, спинка прямая, все тело напряжено. Все, перебрались!

Обрадовались котята, что перебрались через ручей. Расслабили усталые лапки, спинку. Как ниточки висят лапки, спинка расслаблена, плечи опущены (*расслабление*). Хорошо, приятно!

Какие вы все молодцы, котята, что перебрались на другую сторону ручейка! Но что здесь нас ждет? Надо быть осторожными! Давайте встанем на все четыре лапки и подкрадемся. Ступайте мягко. Лапки мягкие, спинки прогнулись (*расслабление*). Смотрите по сторонам, что же там такое? Любопытные котята, все им интересно!

Какой-то шорох! Кто же там в кустах? Прислушайтесь, замрите, вытяните шейки, наострите ушки (*замирание*). Вроде никого. Давайте еще раз послушаем.

Ква-ква-ква. Да это же страшная, большая жаба! Испугались котята, спрятались под куст. Свернулись клубочком, нос в лапки спрятали, почти не дышат (*напряжение*).

Давайте расслабимся, посмотрим, ускакала жаба или нет? (*повторяется напряжение-расслабление*). Наконец-то она ускакала и можно спокойно осмотреться.

II фаза. Этюды и игры на выражение отдельных черт характера и эмоций.

Цель: выразительное изображение чувств, порождаемых социальной средой (жадность, доброта, честность и т. п.), их моральная оценка. Модели поведения персонажей с теми или иными чертами характера. Закрепление и расширение уже полученных детьми ранее сведений, относящихся к их социальной компетентности. При изображении эмоций внимание детей привлекается ко всем компонентам выразительных движений одновременно.

Например: Этюд «Кошка плачет» (на выражение горя и печали)

Путешествовали мы с вами, а ведь дома осталась одна мама-кошка. Мы ее не предупредили, убежали без спроса. Она переживает за нас, плачет, зовет: «Где же мои котятки-ребятки?! Может, с ними что-то случилось? Ой-ой-ой» (показывает ведущий.) Покажите, как горюет мама-кошка, как она плачет, зовет своих деток. (Дети изображают.)

Этюд «Котята вернулись» (на выражение счастья, радости)

Давайте представим, что котята вернулись: «А вот и мы! Живы и здоровы!» Как же обрадовалась мама-кошка! Стала котят обнимать-целовать. Радостная, веселая, улыбается.

Давайте покажем, как обрадовалась мама-кошка (в парах, изображая кошку и котенка со сменой ролей).

III фаза. Этюды и игры, имеющие психотерапевтическую направленность на определенного ребенка или на группу в целом. Используются мимические и пантомимические способности детей для предельно естественного воплощения в заданный образ.

Цель: коррекция настроения и отдельных черт характера ребенка, тренинг моделированных стандартных ситуаций.

Например: Но пока мы еще не вернулись, и мама-кошка все еще горюет. Давайте ее пожалеем, погладим, обнимем, успокоим. (*Ведущий изображает кошку, а дети котят.*)

Один котенок заупрямился. Никак не хочет возвращаться домой. Он упал на пол, задрыгал лапками и закричал: «Не хочу, не буду! Не пойду домой!»

Покажите, как заупрямился котенок (*изображают*).

Дети, а красивый был котенок, когда заупрямился? Приятно на него было смотреть? А почему он не хотел идти домой?

Давайте скажем котенку: «Какой ты некрасивый, когда упрямишься! Не хотим с тобой дружить» (*в парах со сменой ролей*).

Посмотрите, котенок понял, что упрямиться плохо, и пошел вместе с нами домой. Его ведь тоже ждет мама-кошка.

Идите ко мне, мои котятки, я вас обниму, согрею (*собирает вокруг себя детей и обнимает их*). А теперь давайте поиграем с мамой кошкой.

IV фаза. Психомышечная тренировка.

Цель: снятие психоэмоционального напряжения, внушение желательного настроения, поведения и черт характера.

Например: Ведущий предлагает котяткам отдохнуть, удобно устроиться на коврике, расслабиться и слушать с закрытыми глазами тихую, спокойную музыку. С окончанием музыки котятки открывают глаза и тихо встают и превращаются в деток.

Между II и III фазами делается перерыв в несколько минут, во время которого дети предоставляются сами себе. Мы называем его «минуткой шалости». Дети в пределах зала, где проходит психогимнастика, могут делать все, что хотят. Ведущий психогимнастику не вмешивается в общение детей между собой. Желательно договориться с детьми о сигнале, сообщающем о возобновлении занятия. Так, пока взрослые стоят и разговаривают, все дети балуются, а как только взрослые сели на стулья, они тоже должны занять свои места. Если во время перерыва музыка не звучала, можно сыграть на фортепиано арпеджио или какую-нибудь музыкальную фразу из популярной детской песни. Сигналом может стать и включение света, если «минутка шалости» сопровождалась его выключением. Сигнал может быть любым, но постоянным.

Ведущий предлагает котяткам отдохнуть, удобно устроиться на коврике, расслабиться и слушать с закрытыми глазами тихую, спокойную музыку. С окончанием музыки котятки открывают глаза и тихо встают и превращаются в деток.

Между III и IV фазами можно вставить какой-нибудь этюд на развитие внимания, памяти, сопротивления автоматизму или подвижную игру.

На психогимнастике каждый этюд повторяется несколько раз, с тем чтобы охватить всех детей.

Таким образом, детям, прошедшим курс психогимнастики, становится проще общаться со сверстниками, легче выражать свои чувства и лучше понимать чувства других. У них вырабатываются положительные черты характера (уверенность, честность, смелость, доброта и т. п.), изживаются невротические проявления (страхи, различного рода опасения, неуверенность), на что указывают данные мониторинга. На начало года, с высоким уровнем развития эмоциональной - личностной сферы было выявлено 6 (23%) детей, со средним 15 (58%, с низким 5 (19%) детей, от общего количества (26детей). На конец года количество

детей с высоким уровнем развития составило 10 (39%) детей, со средним 16 (61%) и с низким уровнем детей не выявлено.

Используемая литература: Е.А.Алябьева «Психогимнастика в детском саду», М.А.Чистякова «Психогимнастика», «Развитие эмоционально-двигательной сферы детей 4-7 лет», А.И.Герцена «Развитие внимания и эмоционально-волевой сферы»

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ГОТОВНОСТЬ ДОШКОЛЬНИКОВ К ШКОЛЬНОМУ ОБУЧЕНИЮ

Рощук Л.С.
КГКП Детский сад «Бэйтерек»

Одним из важнейших компонентов психического развития в период дошкольного детства является психологическая готовность ребенка к школьному обучению. Подготовка детей к школе – задача многогранная, охватывающая все сферы жизни ребенка.

Под психологической готовностью к школе понимается необходимый и достаточный уровень психического развития ребенка для освоения школьной учебной программы в условиях обучения в группе сверстников [1; с. 495].

Кулагина И.Ю. выделяет два аспекта психологической готовности – личностную (мотивационную) и интеллектуальную готовность к школе, которые проявляются в развитии мотивационной, произвольной, интеллектуальной и речевой сферы [6; с. 132]. Оба аспекта важны для того, чтобы учебная деятельность ребенка была успешной, а так же для его быстрой адаптации к новым условиям, безболезненного вхождения в новую систему отношений.

В теоретических работах Божович Л.И. основной упор делался на значение мотивационной сферы в формировании личности ребенка. С этих же позиций рассматривалась психологическая готовность к школе, то есть наиболее важным признавался мотивационный план. Были выделены две группы мотивов учения:

- ✚ широкие социальные мотивы учения, или мотивы, связанные "с потребностями ребенка в общении с другими людьми, в их оценке и одобрении, с желаниями ученика занять определенное место в системе доступных ему общественных отношений";
- ✚ мотивы, связанные непосредственно с учебной деятельностью, или "познавательные интересы детей, потребность в интеллектуальной активности и в овладении новыми умениями, навыками и знаниями" [4; с. 23-24].

Ребенок, готовый к школе, хочет учиться и потому, что ему хочется занять определенную позицию в обществе людей, а именно позицию, открывающую доступ в мир взрослости, и потому, что у него есть познавательная потребность, которую он не может удовлетворить дома. Сплав этих двух потребностей способствует возникновению нового отношения ребенка к окружающей среде, названного Божович Л.И. "внутренней позицией школьника" [3; с. 35]. Этому новообразованию Божович Л.И. придавала очень большое значение, считая, что "внутренняя позиция школьника" может выступать как критерий готовности к школьному обучению.

Следует выделить и рассмотреть основные компоненты психологической готовности к школьному обучению.

Физическая готовность. Понятие «физическая развитие» и «физическая подготовленность» часто смешивают, поэтому следует отметить, что физическая подготовленность – это результат физической подготовки, достигнутый при выполнении двигательных действий, необходимых для освоения или выполнения человек определенной деятельности. Оптимальная физическая подготовленность называется физической готовностью.

Родители и педагоги, безусловно, заинтересованы в школьных успехах ребенка. Эти успехи во многом зависят от готовности организма к систематическому обучению, готовности психических процессов и готовности личности. Готовность организма определяется морфологическим и функциональным развитием. Если ребенок физически ослаблен, ему трудно будет сохранять осанку, сидя за партой, трудно работать на уроке из-за быстрой утомляемости. Для овладения письмом важно развитие мелких групп мышц. Кроме того, у ребенка должны быть развиты и крупные группы мышц, основные двигательные навыки в беге, прыжках, лазании, метании и др. Это поможет ему управлять своим телом, участвуя в играх, соревнованиях, взаимодействиях с товарищами.

Мотивационная готовность. Мотивационная готовность предполагает отношение к учебной деятельности как к общественно значимому делу и стремление к приобретению знаний. Предпосылка возникновения этих мотивов – общее желание детей поступить в школу и развитие любознательности [2; с. 471].

Чтобы ребенок успешно учился он, прежде всего, должен стремиться к новой школьной жизни, к «серьезным» занятиям, «ответственным» поручениям. На появление такого желания влияет отношение близких взрослых к учению, как к важной содержательной деятельности, гораздо более значимой, чем игра дошкольника. Влияет и отношение других детей, сама возможность подняться на новую возрастную ступень в глазах младших и сравняться в положении со старшими. Стремление ребенка занять новое социальное положение ведет к образованию его внутренней позиции.

Кроме отношения к учебному процессу в целом, для ребенка, поступающего в школу, важно отношение к учителю, сверстникам и самому себе. К концу дошкольного возраста должна сложиться такая форма общения ребенка со взрослыми, как внеситуативно-личностное общение. Взрослый становится непререкаемым авторитетом, образцом для подражания. Облегчается общение в ситуации урока, когда исключены непосредственные эмоциональные контакты, когда нельзя поговорить на посторонние темы, поделиться своими переживаниями, а можно только отвечать на поставленные вопросы и самому задавать вопросы по делу, предварительно подняв руку. Дети, готовые в этом плане к школьному обучению, понимают условность учебного общения и адекватно, подчиняясь школьным правилам, ведут себя на занятиях.

Личностная готовность к школе включает также определенное отношение к себе. Продуктивная учебная деятельность предполагает адекватное отношение ребенка к своим способностям, результатам работы, поведению, т.е. определенный уровень развития самосознания. О личностной готовности ребенка к школе обычно судят по его поведению на групповых занятиях и во время беседы с психологом [5; с. 211].

Умственная готовность. Умственная готовность – достижение достаточно высокого уровня развития познавательных процессов (дифференцированное восприятие, произвольное внимание, осмысленное запоминание, наглядно-образное мышление, первые шаги к овладению логическим мышлением) [1; с. 520].

К старшему дошкольному возрасту дети, приобретают определенный кругозор, запас конкретных знаний, овладевают некоторыми рациональными способами обследования внешних свойств предметов. Дошкольникам доступно понимание общих связей, принципов и закономерностей, лежащих в основе научного знания. Логическая форма мышления хотя и доступна, но еще не характерна для него. Даже приобретая черты обобщенности, его мышление остается образным, опирающимся на реальные действия с предметами и их заместителями. Высшие формы наглядно-образного мышления являются итогом интеллектуального развития дошкольника.

Интеллектуальная готовность к школе предполагает также формирование у ребенка определенных умений. К ним первым делом относится умение выделить учебную задачу и превратить ее в самостоятельную цель деятельности. Такая операция требует от поступающего в школу ребенка способности удивляться и искать причины замеченного им сходства и различия предметов, их новых свойств [5; с. 200].

Интеллектуальная готовность также предполагает формирование у ребенка начальных умений в области учебной деятельности, в частности, умение выделить учебную задачу и превратить ее в самостоятельную цель деятельности. Обобщая, можно говорить, что развитие интеллектуальной готовности к обучению в школе предполагает:

- ✦ дифференцированное восприятие;
- ✦ аналитическое мышление (способность постижения основных признаков и связей между явлениями, способность воспроизвести образец);
- ✦ рациональный подход к действительности (ослабление роли фантазии);
- ✦ логическое запоминание;
- ✦ интерес к знаниям, процессу их получения за счет дополнительных усилий;
- ✦ овладение на слух разговорной речью и способность к пониманию и применению символов;
- ✦ развитие тонких движений руки и зрительно-двигательной координации.

Должна быть развита любознательность, желание узнавать новое, достаточно высокий уровень сенсорного развития, а также развиты образные представления, память, речь, мышление, воображение, т.е. все психические процессы.

Эмоционально-волевая готовность. Волевая готовность – умение ребёнка действовать в соответствии с образцом и осуществлять контроль путём сопоставления с ним как с эталоном (образец может быть дан в форме действий др. человека или в форме правила) [2; с. 365].

Эмоционально-волевою готовность считают сформированной, если ребенок умеет ставить цель, принимать решение, намечать план действий, принимать усилия к его реализации, преодолевать препятствия, у него формируется произвольность психологических процессов.

Уже в дошкольном возрасте ребенок оказывается перед необходимостью преодоления возникающих трудностей и подчинения своих действий поставленной цели. Это приводит к тому, что он начинает сознательно контролировать себя, управлять своими внутренними и внешними действиями, своими познавательными процессами и поведением в целом. Это дает основание полагать, что уже в дошкольном возрасте возникает воля. Конечно, волевые действия дошкольников имеют свою специфику: они сосуществуют с действиями непреднамеренными, импульсивными, возникающими под влиянием ситуативных чувств и желаний.

К началу школьного обучения у ребенка процессы возбуждения преобладают над процессами торможения. Регулирующая функция воли проявляется в активизации и торможении деятельности ребенка. У ребенка дошкольного возраста должны быть сформированы такие понятия, как "надо", "можно", "нельзя". Надо убрать игрушки, почистить зубы, застелить постель – все это побудительная, активизирующая функция воли. Нельзя разбрасывать вещи, смотреть телевизор после 9 часов вечера – эти словесные воздействия родителей направлены на торможение двигательной активности ребенка. "Можно" формирует в сознании дошкольника правила поведения, на основе которых происходит становление таких важных свойств личности, как дисциплинированность и ответственность: "Можно пойти погулять, после того как уберешь игрушки (в младшем школьном возрасте – выучишь уроки)".

У многих дошкольников сформированы волевые качества, которые позволяют им успешно выполнять различные задания. Дети способны поставить цель, принять решение, наметить план действия, сделать определенное усилие для преодоления препятствия, оценить результат своего действия. Для того чтобы у ребенка развивались волевые качества, взрослый должен организовывать его деятельность, помня при этом, что волевое действие напрямую зависит от трудности задания и времени, отводимого на его выполнение.

Готовность к общению. Коммуникативная готовность – наличие произвольно-контекстного общения с взрослыми и кооперативно-соревновательного со сверстниками .

Необходимым условием формирования гармонически развитой личности является взаимодействие субъектов, в котором происходит обмен рациональной и эмоциональной информацией, деятельностью, опытом, знаниями, умениями, навыками. Общение, опосредованное речью, выступая, с одной стороны, в качестве условия гармонизации личности, одновременно является и средством достижения целей личности, и способом его жизнедеятельности.

Проблема развития способности к общению стала особенно востребованной обществом в наши дни, когда к личности выпускника детского сада предъявляются более высокие требования как к личности будущего первоклассника школ нового типа, обучение в которых ведется по интенсивным программам. Одна из основных претензий, предъявляемых школой к качеству подготовки ребенка в детском саду, заключаются в неумении ученика выразить свою мысль словами, в его неспособности имеющиеся знания передать вербально.

Этот компонент готовности включает в себя формирование у детей качеств, благодаря которым они могли бы общаться с другими детьми, учителями. Ребенок приходит в школу, класс, где дети заняты общим делом, и ему необходимо обладать достаточно гибкими способами установления взаимоотношений с другими людьми, необходимы умения войти в детское общество, действовать совместно с другими, умение уступать и защищаться. Таким образом, данный компонент предполагает развитие у детей потребности в общении с другими, умение подчиняться интересам и обычаям детской группы, развивающиеся способности справляться с ролью школьника в ситуации школьного обучения.

В качестве основного вывода можно предположить, что, прежде всего, у ребенка должно быть желание идти в школу, т.е. мотивация к обучению. Должна быть сформирована социальная позиция школьника: он должен уметь взаимодействовать со сверстниками, выполнять требования учителя, контролировать свое поведение.

Литература:

1. Большой психологический словарь / под редакцией Б.Г. Мещерякова, В.П. Зинченко. – М.: Прайм-Еврознак. – 2003. – 672 с.
2. Психологический словарь / под редакцией П.С. Гуревича. – М.: Владос. – 2007. – 800 с.
3. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л.И. Божович. – СПб.: Питер, серия «Мастера психологии». – 2008. – 276 с.
4. Божович Л.И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка: изучение мотивации поведения детей и подростков [Текст] /Л.И, Божович. – М.: Академия. – 1990. – 289 с.
5. Гуткина Н.И. Психологическая готовность к школе: Руководство практического психолога [Текст] / Н.И. Гуткина. – М.: Академический проспект. – 2000. – 312 с.

ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ЗДОРОВЬЕ ДЕТЕЙ, КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ ГАРМОНИЧНО-РАЗВИТОЙ ЛИЧНОСТИ

КГКП детский сад «Алтын сака», г. Караганда
Педагог – психолог: Волкова Т.В.

Психологическое здоровье ребенка - тема достаточно обширная и на сегодняшний день актуальная. Забота о воспитании здорового ребенка является приоритетной в работе нашего дошкольного учреждения, наша общая забота.

Психологическое здоровье это внутренний мир ребенка (его неуверенность или уверенность в себе, понимание собственных способностей, интересов, отношение к людям, окружающему миру, общественным событиям, к жизни как к таковой и т.д.)

Здоровый и развитый ребенок обладает хорошей сопротивляемостью к вредным факторам среды и устойчивостью к утомлению, он социально и физиологически адаптирован. Условно состояние психологического здоровья ребенка можно разделить на три уровня:

- Высокий (креативный, творческий, созидательный - можно отнести детей с устойчивой адаптацией к среде, наличием резерва сил для преодоления стрессовых ситуаций и активным творческим отношением к действительности. Такие дети не требуют психологической помощи.);
- Средний (проявляются отдельные признаки дезадаптации, повышенная тревожность - отнесем детей в целом адаптированных к социуму, однако имеющих некоторую повышенную тревожность.);
- Низкий (конфликты со сверстниками, капризы и т.п. - отнесем детей, чей стиль поведения характеризуется, прежде всего, стремлением приспособиться к внешним обстоятельствам в ущерб своим желаниям или возможностям, или, наоборот, используя активную наступательную позицию, подчинить окружение своим потребностям. Дети, отнесенные к данному уровню психологического здоровья, требуют индивидуальной психологической помощи.).

В дошкольном детстве закладывается фундамент здоровья ребенка, происходит его интенсивный рост и развитие, формируются основные движения, осанка, а также необходимые навыки и привычки, приобретаются базовые физические качества, вырабатываются черты характера, без которых невозможен здоровый образ жизни.

Кто же такой "гармонично развивающийся человек"? Прежде всего, он удовлетворен собой и своим окружением. Встречающиеся трудности преодолевает без приобретения психологических травм, он трансформирует их в опыт. Развитие человека не останавливается с окончанием школы и продолжается в течение всей жизни в рамках, принятых конкретной культурой и обществом. И конечно, он может успешно выполнять необходимые ему по возрасту и внешним условиям социальные и семейные функции, т. к. гармоничное развитие - это:

- наличие гармонии (согласованности) как между разными внутренними аспектами человека, например между интеллектуальным и эмоциональным развитием, так и между человеком и обществом;
- умение преодолевать жизненные трудности и использовать их для своего развития; наличие предпосылок последующего развития в процессе жизнедеятельности;
- сформированность основных возрастных новообразований; возможность полноценного функционирования, т. е. выполнения необходимых по возрасту социальных и семейных функций.

Дети должны знать, что они любимы.

Когда ребенок чувствует, что его любят и ценят, он гораздо более уверен в себе и гораздо более эмоционально устойчив, чем те дети, которые чувствуют себя нелюбимыми. Многие родители это знают, но не многие понимают, что дети не умеют читать мысли! Как же мы можем рассчитывать на то, что они «узнают», что их любят и ценят? Необходимо подтверждать это словами и повседневными поступками.

Есть немало мужчин и женщин, которые по той или иной причине не умеют говорить «я тебя люблю» вслух. Может быть, их собственные родители не произносили этих слов. Может быть, их воспитали с мыслью о том, что такие открытые формы выражения любви — признак слабости, признак чрезмерной мягкости и эмоциональности. Некоторым папам кажется, что открытое признание в любви сделает их менее мужественными в глазах детей.

Проблема же состоит в том, что дети часто толкуют молчание и сдержанность родителей как равнодушие. А даже капля сомнения по этому поводу может привести к большим неприятностям и страданиям в будущем.

Выражайте свою веру в ребенка. Почему так важна уверенность в себе? Многие люди думают, что уверенность присутствует в характере человека с рождения, но на самом деле

это не так. Уверенность в себе возникает благодаря похвале и поощрению, которые мы получаем в ранние годы своей жизни! Если есть кто-то, кто выражает свою веру в нас — будь то родитель, педагог или другое авторитетное лицо, в нас зарождается уверенность в своих силах и способностях. Мы можем заметить, что у них что-то хорошо получается, и похвалить за это! Мы можем сказать им, что у них есть смелость, сила, чтобы достичь своих целей и осуществить свои мечты. Верьте в безграничный потенциал ребенка, выражайте веру в него при любой возможности.

Учите детей быть благодарными! Люди, которые не способны ценить то, что имеют, часто испытывают стресс. Те, кто благодарен за все хорошее, что у них есть, напротив, как правило, счастливы и довольны жизнью. Самый эффективный способ научить принципу благодарности — самим его практиковать.

Учите умению сосредотачиваться на других. Это правило означает, что детям с самых ранних лет необходимо понять: мы существа общественные и должны стараться ладить с другими, чтобы наша жизнь была счастливой и спокойной. Воспитание этого принципа заключается в том, чтобы время от времени просить ребенка поставить себя на место другого.

Общайтесь с ребенком. Правила, описанные выше, требуют умения быть честными в общении со своим ребенком. Если вы не умеете правильно общаться, то применить эти правила в ваших взаимоотношениях с детьми будет намного сложнее. Если вы общаетесь со своими детьми открыто и честно, им легко будет обратиться к вам почти по любому вопросу, который потребует обсуждения, — от самого незначительного до самого важного. Дети, общающиеся с родителями таким образом, как правило, имеют более высокую самооценку и уверенность в себе, и они намного спокойнее, чем те дети, которые не имеют возможности открыто говорить со своими родителями. Создайте возможность общения. Будьте заинтересованы. Не ждите от ребенка, что он с готовностью поделится с вами информацией. Большинству детей нужен небольшой толчок, по крайней мере до тех пор, пока они не научатся открытому общению. К разговору о жизни ребенка можно пригласить, если вы по-настоящему в этом заинтересованы. Спросите, как прошел его день, как он ладит со своими друзьями, чем бы хотел заняться в выходные и так далее. Для детей важным стимулом является то, что взрослые проявляют к ним интерес. Подумайте, прежде чем сказать. Все мы иногда, особенно в моменты психологического стресса, произносим слова, о которых потом сожалеем. Дети же восприимчивы к каждому нашему слову. Назвав сгоряча ребенка глупым, мы, скорее всего, забудем об этом через пару минут, а ребенок будет снова и снова прокручивать в уме этот всплеск эмоций, что, разумеется, может значительно понизить его самооценку. Если вам необходимо покритиковать поведение ребенка, сделайте это, но в первую очередь отметьте то положительное, что вы заметили в каких-то других аспектах его поведения. Затем критикуйте плохое поведение как таковое, но не самого ребенка. И закончите разговор на доброй ноте, отметив, что он может извлечь из этой критики. Уделяйте ребенку все свое внимание. Когда вы разговариваете с ребенком, уделяйте ему все внимание. Смотрите ему в глаза и улыбайтесь! Так он почувствует единство с вами, а значит, общение будет более эффективным. Если вы не можете целиком уделить свое внимание — может быть, готовите обед или ремонтируете машину, — прервитесь на минуту, установите визуальный контакт с ребенком и объясните, почему не можете в данный момент с ним пообщаться. Затем спросите, можно ли будет обсудить вопрос за ужином или когда вы закончите свое занятие. Возможно, ребенку на самом деле необходимо продолжить разговор немедленно, но даже если это не так, по крайней мере он поймет, почему разговор не состоялся. Слушайте. При общении мы должны уметь не только говорить, но и слушать. Усвойте это как можно быстрее и сделайте так, чтобы перед тем, как вы выскажете свою точку зрения, ребенок мог высказать и свою. Благодаря этому ребенок почувствует, что его уважают, и будет уверен, что к его мнению, даже если оно противоречит вашему, прислушаются. Если вы возьмете за правило выслушивать ребенка с самых малых лет, он сможет рассчитывать на вашу способность внимательно слушать, когда станет взрослее.

Разговаривайте, а не проповедуйте. Когда вы с кем-то разговариваете, вы делитесь своим мнением и высказываете аргументы в его защиту. Когда вы читаете кому-то проповедь, вы, как правило, просто говорите, что следует делать, не объясняя, почему именно так. Дети в принципе не возражают, когда вы что-нибудь им объясняете, но они ненавидят, когда вы ожидаете, что ваши слова будут приняты за аксиому просто потому, что вы так сказали. Поэтому старайтесь избегать нравоучений и выбирайте вместо этого беседу — так будет намного эффективнее.

Не ожидайте стопроцентного послушания. Каждый ребенок индивидуален, и уже на основании этого факта мы не можем ожидать, что он будет соглашаться со всеми нашими словами. Если мы будем ожидать стопроцентного согласия, наше общение превратится в борьбу, поэтому имеет смысл смириться с тем, что разногласия — в порядке вещей. То, что ваш ребенок в чем-то не согласен с вами, хороший знак, так как он начинает думать самостоятельно и формирует собственное мнение, поэтому не стоит расстраиваться, когда такое случается. Скорее стоит гордиться его желанием идти собственным путем, а не слепо следовать вашему.

Развивайте коммуникативные навыки. Чтобы соответствовать меняющимся потребностям детей на протяжении основных этапов развития, необходимо развивать навыки коммуникации.

В возрасте до 5 лет дети придают больше значения тону голоса и жестам, нежели словам. Поэтому вы сможете общаться с ребенком более эффективно, если сделаете акцент на этих двух моментах. Например, вместо того чтобы сказать: «У тебя получился хороший рисунок, Даня» с обычным выражением лица и обычным голосом, попытайтесь выразить ту же мысль жестами и словами одновременно. Широко улыбайтесь и говорите так, как будто вам только что удалось пробежать марафонскую дистанцию. На такое отношение ребенок отреагирует гораздо лучше.

Если:

- Ребёнка постоянно критикуют, он учится ненавидеть;
- Ребёнка высмеивают, он становится замкнутым;
- Ребёнка хвалят, он учится стать благородным;
- Ребёнка поддерживают, он учится ценить себя;
- Ребёнок растёт в упрёках, он учится жить с чувством вины;
- Ребёнок растёт в терпимости, он учится понимать других;
- Ребёнок растёт в честности, он учится понимать других;
- Ребёнок растёт в безопасности, он учится верить в людей;
- Ребёнок живёт во вражде, он учится быть агрессивным;
- Ребёнок живёт в понимании и дружелюбии, он учится находить любовь в этом мире.

Педагог является одним из главных звеньев в воспитании детей. Ребенку необходим спокойный, доброжелательный психологический климат. С самого начала надо строить взаимоотношения с ребенком на фундаменте согласия и взаимопонимания. Учитывая это, мы всегда должны стараться быть в хорошем настроении. Вспомните, стоит нам улыбнуться - сразу становится легче, нахмуриться подкрадывается грусть. А ведь наше раздражение механически переходит и на ребенка. Так давайте же больше улыбаться и дарить радость друг другу. Очень важно объединить усилия родителей и педагогов для решения таких сложных задач, как укрепление психического здоровья детей и обеспечение их гармоничного развития. Только при таком условии, возможно, обеспечить эмоциональный комфорт, содержательную и интересную жизнь ребенка в детском саду и дома.

Литература:

1. Ананьев В.А. Введение в психологию здоровья.- СПб., 1998
2. Дубровина И.В. «Психическое здоровье детей и подростков».-М.: Академия, 2000.
3. Пахальян В.Э. Психопрофилактика и безопасность психологического здоровья детей.// Прикладная психология. 2002.

4. Социальная сеть работников образования

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ИНТЕГРАЦИИ
ОБУЧЕНИЯ**

Щелкун О.В., учитель начальных классов СОШ №62

Проблеме интеграции обучения и воспитания в начальной школе важна и современна как для теории, так и для практики. Её актуальность продиктована новыми социальными запросами, предъявляемыми к школе, и обусловлена изменениями в сфере науки и производства.

Современная система образования направлена на формирование высоко образованной, интеллектуально развитой личности с целостным представлением картины мира, с пониманием глубины связей явлений и процессов, представляющих данную картину. Предметная разобщённость становится одной из причин фрагментарности мировоззрения выпускника школы, в то время как в современном мире преобладают тенденции к экономической, политической, культурной, информационной интеграции. Таким образом, самостоятельность предметов, их слабая связь друг с другом порождают серьёзные трудности в формировании у учащихся целостной картины мира, препятствуют органичному восприятию культуры.

Интеграция принадлежит к числу дидактических принципов и не будет преувеличением сказать о ней как о первой среди равных. Такое её понимание делает возможным выдвижение гипотезы о новой образовательной парадигме: существующее образование предметноцентрично, т.е. все учебные предметы функционируют как автономные образовательные системы и не в достаточной степени удовлетворяют требованиям времени, и мы предполагаем, что введение интеграции предметов в систему образования позволит решить задачи, поставленные в настоящее время перед школой и обществом в целом. Интегрированные уроки будут способствовать формированию целостной картины мира у детей, пониманию связей между явлениями в природе, обществе и мире в целом.

Таким образом, актуальность проблемы интеграции социально обусловлена и вызывает необходимость изменений в обучении подрастающего поколения, повышения качества знаний, практических умений, уровня воспитанности, познавательной потребности.

Психологические основы процесса интеграции учебных предметов отражены в работах Г.И. Батуриной, И.Д. Зверева, Ш.И. Ганелина, Ю.А. Самарина, В.Н. Максимовой, Г.Ф. Федорца.

Многочисленные психолого-педагогические исследования раскрывают отдельные аспекты проблемы интеграции и показывают ее комплексный характер. Идеи межпредметных связей и их переход в самостоятельную дидактическую проблему связаны с теоретическими и практическими поисками педагогов различных эпох: Я.А. Коменского, И.Г. Песталотти, А. Дистервега, К.Д. Ушинского.

Интеграция – процесс сближения и связи наук, происходящий наряду с процессами дифференциации. Он представляет собой высокую форму воплощения межпредметных связей на качественно новой ступени обучения, способствующей созданию нового целого системного "монолита знаний" (9,48).

В условиях стремительного развития общества наука прочно входит во все сферы жизни. Системный подход как методологическая концепция в качестве своей философской основы базируется на принципе системности.

Методологической основой системного подхода является принцип взаимосвязи. С позиции системного подхода следует выделять такие формы интеграции, как множество (совокупность), сложность, или комплексность, упорядоченность, организацию и систему.

Интеграция наук, прежде всего естественных и общественных, не может быть представлена в виде простого соединения в одно целое разных дисциплин. Системный подход позволяет осуществлять процесс обучения в соответствии с такими дидактическими принципами, как взаимосвязь и развитие мира .

Г.Д. Кириллова отмечает внимание и потребность к системному подходу тем, что: свойство внутренней целостности системы ведёт к возникновению качеств; закон, лежащий в основе взаимосвязи элементов, объясняет её упорядоченность, организацию, структуру, их относительную устойчивость; взаимосвязь элементов и свойственные или структурные зависимости обнаруживают развитие, "поведение" системы.

При анализе процесса обучения, его основных компонентов: цели, содержания, методов обучения, организационных форм, функций – обучающей, воспитывающей, и развивающей – необходимо рассматривать их не сами по себе, а путем изучения свойственных им закономерных зависимостей. Это даёт возможность выявить механизмы этого развития . Возникает возможность изучать не проблему многообразия методов и приёмов обучения, а рассматривать применение методов и приемов, соответствующих разным целям, особенностям содержания, уровню подготовленности учащихся.

Понятие "интеграция" прочно заняло своё место в ряду других педагогических терминов. Дословно латинское *integratio* – восстановление, восполнение. Ведущие педагоги, считают, что это процесс объединения каких-либо частей в целое, но с другой стороны пути достижения интеграции многообразны .

Интеграция и системный подход к познанию мира во многом схожи. Интеграция – это процесс или действия, имеющие своим результатом целостность.

Целостность – это способ внутренней, органичной взаимосвязи составных, которые функционируют как элементы единой системы. Такая целостная взаимосвязь создает синергетический эффект (греч. *synergeia* – сотрудничество, дружба).

Система интеграция имеет свои критерии. Под интеграцией в педагогическом процессе понимают одну из сторон процесса развития, связанную с объединением в целое разрозненных частей. Суть процесса интеграции заключается в качественных преобразованиях внутри каждого элемента, входящего в систему . И.Ю. Алексашина рассматривает интеграцию как ведущую тенденцию обновления содержания образования.

Одной из фундаментальных задач школы является формирование у учащихся целостного взгляда на мир как единое, взаимосвязанное целое. В содержании образования центральной становится проблема человека и его отношение к миру: "человек и природа", "человек и общество", "человек и человек" . Объектами интеграции могут быть виды знаний, системы научных понятий, законы, теории, ведущие идеи, системы действий (методы науки), модели объективных процессов и явлений жизни .

Проблема "как интегрировать?" способствует накапливанию опыта подготовки и проведения интегрированных уроков . В настоящее время происходит стихийное обновление системы уроков в начальном образовании, как по линии наполнения их новым содержанием обучения, так и по структурным компонентам.

На уровне начальной школы недостатки образования часто являются следствием неуспеваемости, их устранению в некоторой мере помогает коррекционное обучение в сочетании с социальными мерами. В большей степени этому способствует как можно более раннее выявление способностей и склонностей ребёнка и ориентация обучения на его интересы . Отсюда вытекают основные требования к обновлению школы. Содержание, формы, методы обучения, стиль работы учителя должны быть перестроены в соответствии с идеями гуманизма и демократизации общества. Это касается и изменения стиля общения учителей и детей .

Массовое развитие творческих способностей в младшем школьном возрасте возможно при условии реализации в процессе обучения не только информационной (знания, умения, навыки), но и развивающей функции научного знания (обучение), связанной с развитием мышления ребенка .

Объектом внимания и работы учителя должны стать две системы знаний: содержание предметного знания и способы его усвоения. Эффективность обучения связывается не только объектом и с теми качественными изменениями, которые происходят в учебной деятельности.

Деятельность человека представляет собой целую цепь, или систему действий, практических и умственных, направленных на достижение какой-то цели. В деятельности человека убедительно выступает подлинное единство биологического и социального. Только в игровой, учебной, спортивной, трудовой, общественной деятельности можно активизировать ребенка, а это важнейший фактор его развития .

В соответствии с логикой развития познавательных способностей ребенка обучение в начальной школе должно начинаться с целостного интегрированного курса, так как детям этого возраста свойственно синтетическое восприятие мира. В процессе деятельности ребенок усваивает общественный опыт, в результате приобретения собственно индивидуальный. Учитель, используя книги, предметы, памятники культуры, искусства на урок и вне урока, обучает, просвещает детей .

Переход на предметное преподавание осуществляется постепенно и является необходимым условием углубленного изучения отдельных предметов в подростковом возрасте, характеризующимся зарождением интереса к отдельным предметам .

Психологическая структура внутреннего процесса усвоения знаний и способов деятельности представленная в учебнике "Педагогика" под редакцией Ю.К. Бабанского, включает в себя восприятие, осмысление, понимание, обобщение, закрепление, применение. В восприятие входят не только данные непосредственных ощущений ученика (зрительных, моторных), но и данные его прежнего опыта. В этом смысле восприятие не только предметной наглядности, но и её знаковых форм, а также словесной информации преподавания. Восприятие должно быть не пассивным, а активным, самостоятельным как учебной информации, так и жизненной реальности. Задача педагога подключить как можно более широкий спектр чувств учителя, полнее опереться на жизненный опыт, сочетать предметную и знаковую наглядности.

Восприятие обязательного должно перерасти в осмысление и понимание изученного, которое осуществляется путем первичного и в значительной мере обобщенного установления связей между явлениями и процессами вложения в их строение, состава назначения, вскрытия причин изучаемых явлений или событий, толкования содержания текста, смысла отдельных слов. Осмысление изучаемого материала характеризуется более глубоким на таком этапе появления определенного отношения к изучаемому, зарождаются убеждения, крепнут умения доказывать справедливость определенных выводов. В результате учащиеся глубоко осмысливают материал и уверенно овладевают им .

Осмысление непосредственно перерастает в процесс обобщения знаний, в ходе которого выделяются и объединяются общие существенные черты предмета, явлений действительности, изучаемых соответствующих предметов обучения. Именно в выделении главного, существенного в учебной информации проявляет себя обобщение. Учащиеся должны уметь анализировать факты и свойства, сравнивать значимость учебного материала, делать выводы .

Во время обучения всё это проявится в движении мысли ученика к усвоению смысла и определению понятия, к составлению плана, выводов, резюме к осуществлению классифицирующих и систематизирующих схем, таблиц. Процесс обобщения в ходе интегрированных уроков протекает при активном управлении со стороны учителя, который специально включает школьников в деятельность, формирующую умение обобщать изучаемое, отрабатывать, по психологической терминологии, деятельность обобщения. Уроки обобщения и систематизации знаний эффективно можно провести в форме интегрированных уроков .

Важным элементом процесса усвоения является закрепление. Для запоминания необходимо повторное осмысление, неоднократное воспроизведение изучаемого в тех или

иных частях его и в целом. Для этого необходимо закрепление материала. Очень ценно в этом смысле задание ученикам – привести собственные примеры изучаемых явлений, законов, закономерностей, причинно-следственных зависимостей. В таком случае закрепление не просто обеспечивает прочное запоминание, а углубляет знания, осуществляет их перенос на новые ситуации, развивает учебно-познавательные умения и навыки.

В ходе усвоения надо обеспечить не только прочность, глубину и осознанность, но и действенность знаний. Умение их применять на практике, в учёбе и в жизни. Применение знаний способствует более свободному овладению ими, усиливает мотивацию учения, раскрывает практическую значимость изучаемых вопросов, делает знание более прочным, жизненным и реально осмысленным. Все описанные элементы усвоения существуют не изолированно, они взаимосвязаны между собой, включают друг друга.

Введение новых учебных интегрированных занятий возможно только за счёт тех, которые как раз и являются для начального обучения базовыми. Надо каждому педагогу освободить себя от скованности педагогического мышления – раскрывать свои способности понять творческий опыт, новую научную идею .

Эффективность учебно–воспитательного процесса в начальном звене находится в прямой зависимости от профессиональной подготовки учителя. Учитель должен побуждать учащихся к общению, обладать мастерством преподавания. В этом случае срабатывает психологический механизм подражания, и у учащихся проявляется внутренне стремление к учению.

Для развития потребности и интереса к овладению знаниями большое значение имеет используемые учителем методические приемы при проведении интегрированных уроков: демонстрация наглядных пособий, использование художественной литературы, музыкальных произведений, технических средств обучения, привлечение в процесс изложения нового материала, ярких примеров и фактов, создание проблемных ситуаций, возбуждающих противоречия между вновь возникающими познавательными задачами и недостаточным уровнем имеющихся знаний для их решения, умением учителя вызвать удивление изобретательностью и могуществом человеческого разума в познании глубинных связей, явлений природы, развитии науки и техники.

В этом смысле нельзя забывать известного положения Я.А. Коменского о том, что учиться должно быть легко и приятно. Трудное учение, бывает малопродуктивным и зачастую совсем убивает желание учиться .Учет возрастных особенностей учащихся, стиля общения, становится залогом улучшения эффективности работы педагога .

Учитель продумывает организацию учебной деятельности школьников на интегрированных уроках: сосредоточивает внимание на главных, ведущих идеях, преподносит материал в занимательной, интересной форме, организует их творческий поиск познавательной деятельности, учитывая особенности младших школьников .

Одна из главных проблем интегрированных уроков – понимание учителем и учёт им особенностей каждого конкретного ребёнка. В интегрированных уроках надо соединить отдельные элементы в единое целое, чтобы каждому ребёнку стала понятна суть обучения. Только находя свое выражение в игровой, учебной, спортивной, трудовой, общественной деятельности, надо активизировать ребёнка – это важнейший фактор его развития .

Интегрированные уроки требуют и проявления высших чувств, такта. Уровень грамотности младших школьников зависит от того, насколько дети регулярно читают. Здесь помогают интегрированные уроки чтения и изобразительного искусства, внеклассного чтения и музыки. Много дают такие уроки и для повышения выразительного чтения. Однако всё это должно быть тщательно продумано, все делается основательно при высокой плотности урока и активном участии самих учащихся, которые должны направить свой интерес, эмоции, интеллектуальные силы в нужном направлении .

К вопросу об интеграции обучения в начальной школе в последнее время наметился ряд подходов: от проведения урока двумя учителями разных предметов или соединения двух

предметов в один урок и проведение его одним учителем до создания интегрированных курсов и попыток коренного изменения содержания начального образования. Надо учить детей видеть связь между явлениями природы и повседневной жизнью. Это веление сегодняшнего времени.

По существу, интеграция обучения имеет целью заложить целостные представления о природе и обществе и сформировать собственное отношение к законам их развития. Школьнику важно посмотреть на предмет или явление с разных сторон: в логическом и эмоциональном плане в художественном произведении и научно-познавательной статье с точки зрения биолога, художника слова, живописца, музыканта.

Для школ Казахстана характерен сегодня широкий инновационный поиск. "Инновация" - синоним слов "нововведение", "новшество", "ноу-хау" или это вывод результатов научно-технических разработок на высокий уровень.

Эффективность интеграции зависит от многих факторов: сочетания учебных предметов и изучаемых тем, от подготовки учителя, включающий отбор содержания, методов, приёмов работы. Наиболее удачны для интеграции такие предметы, как чтение – русский язык, чтение – природоведение, чтение – изобразительное искусство – музыка, природоведение – труд, математика – труд.

В настоящее время смысл разрабатывать и апробировать систему интегрированных уроков, психологической и методической основой которых будет установление связей между понятиями, общими в ряде учебных предметов.

Интеграционные связи между предметами – это процесс сближения и связи наук. В практике начального обучения надо использовать, развивать и внедрять внутри – и межпредметные связи как "зону ближайшего развития для дальнейшего постепенного и осторожного использования интеграции учебных предметов.

Интегрированные уроки должны отвечать следующим требованиям: во-первых, урок должен дать ребёнку самые различные знания, во-вторых учитель должен повысить познавательный интерес школьников, в-третьих, урок должен активизировать мыслительную деятельность учащихся, и, наконец дети должны проявлять творческие способности, ум. Такие уроки нельзя проводить часто, так как они теряют новизну и интерес. Да и не все темы и разделы учебной программы можно и нужно интегрировать.

Интегрированный урок – это живое творчество учителя и учащихся. Важно понять главное: исходя из цели интегрированного обучения, объединить отдельные стороны в изучении понятий в единое целое, обеспечивая овладение учащимися аналитико-систематической деятельностью по углублению понимания учебного материала.

Существуют разнообразные формы интегрированных уроков, применяемых на практике при обучении чтению и других учебных предметах – это уроки–утренники, уроки отчеты, урок устный журнал. А учителю необходимо оценить возможности детей и уверенность в том, что задача для них посильна.

Нетрадиционными формами интегрированных уроков являются: "игра в театр", где каждый может стать актёром. Так поднимается уровень культуры художественного творчества. Существуют и другие многообразные формы работы на этих уроках. Например, урок–конференция. Подготовка идёт в микрогруппах. Нежелательно, чтобы дети одной микрогруппы знали, что говорят ребята другой. В подготовке принимают участие все дети класса. Учителю необходимо постоянно наблюдать за работой микрогрупп и работать совместно с детьми, ненавязчиво исправлять ошибки.

Школа, по мысли Я.А. Каменского, должна стать мастерской, в которой происходит взаимное обучение, обсуждение, экспериментирование. Этой цели, прежде всего, и должна способствовать учебная программа, курсы, формы и методы обучения.

Начальная школа должна учить не только чтению, письму и счёту, но и полезным детям сведениям, которые входят в фонд общих знаний, основанных на интересах детей.

Из всего анализа различных точек зрения дидактов, психологов можно выделить следующие положительные моменты в проведении интегрированных уроков:

а) эти уроки позволяют преподнести учебный материал более глубже, показав его с различных сторон (литературы, музыки, изобразительного искусства).

б) такие уроки способствуют прочному овладению знаний, повышению интеллекта детей.

в) дают возможность более эффективно провести закрепление, обобщение знаний.

г) широко решают воспитательные задачи учебно-воспитательного процесса.

Идея интеграции обучения и воспитания естественным образом вытекает из стремления дать молодому поколению целостное, единое представление о природе, обществе и своем месте в них. Л.В.Занков выражал эту мысль так: "Гармоничное, духовное богатство может быть достигнуто по принуждению. Подлинное духовное богатство складывается тогда, когда человек тянется сам к знаниям, к искусству".

Формирование у учащихся потребности в учении состоит в том, что они возбуждают у них переживание внутренних противоречий и стимулируют их стремление, активность к овладению знаниями. Противоречие между знанием и незнанием является движущей силой учения, познавательной активности учащихся.

Возникновение идеи интеграционного обучения определено прогрессом человеческого развития, повышением требований при воспитании подрастающего поколения. Науке необходимы дополнения и изменения, направленные на эффективность учебно-воспитательного процесса в начальных классах. Современная педагогика реализует идею интеграции через поиск межпредметных связей и введения интеграционных курсов.

Для педагогики нового века нужна экспериментальная проверка вариантов решения проблемы.

Таким образом, идет разносторонний поиск возможностей реализации интеграции в процессе обучения. Исходя из того, что нет однозначного понимания сущности интеграции. Авторы, занимающиеся данной проблемой, предлагают разные варианты ее решения. Несмотря на отсутствие единого подхода к проблеме, процесс интеграции – это перспективный шаг на пути модернизации образования, ведущий к созданию предпосылок в формировании современного целостного представления об окружающей действительности.

Список литературы:

1. Асимов М.С., Турсунов А. Современные тенденции наук // Вопросы философии . -2011.- №3.- С. 57-69
2. Балахметов К.Ж. Школа на пути обновления. - А.-А.: Казахстан, 2009., 138с.
3. Бахарева Л.Н. Интеграция учебных занятий в начальной школе на краеведческой основе. // Начальная школа.-2011.- №8.- С. 48-51.
4. Ващенко В. Инновационность и инновационное образование.// -М., 2009.- "Вестник высшей школы" №6, 23 с.
5. Данилюк А.Я. Учебный предмет как интегрированная система// Педагогика. .- 2009.- №4.-С. 24-28.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ

Алексенко И.М.

Коммунальное государственное учреждение
«Общеобразовательная средняя школа №27»
г. Караганды

Педагогическая деятельность предъявляет к учителю высокие требования. Большая часть профессиональных обязанностей и охват его действий, к компетентному и творческому выполнению которых он должен быть подготовлен, обуславливает особое значение гибкости научных понятий, служащих раскрытию педагогических проблем.

Пользуясь термином «профессионально-педагогическая компетентность», Н.Н. Лобанова характеризует ее как системные свойства личности и выделяет три компонента: профессионально-образовательный, профессионально-деятельностный и профессионально-личностный.

Своей деятельностью учитель направляет психическое развитие ученика. Главным его принципом при этом становится взаимодействие с ребенком. Организация обучения должна стать по принципу субъект-субъектных отношений учителя и учащегося. Поэтому основой профессионализма учителя следует считать именно психолого-педагогическую компетентность.

Формирование функциональной грамотности у школьников это актуальная проблема, над которой работает все образовательное сообщество. Профессиональная компетентность учителя в формировании функциональной грамотности учащихся представляется как применение педагогических знаний, умений, профессионально значимых личностных качеств на достижение социально-педагогических результатов по формированию информационной, проблемной, коммуникативной и организационной компетентности школьника, формированию компетенции в решении жизненных ситуаций, необходимых для адаптации и полноценного функционирования в современном обществе.

Ученик будет уметь действовать и применять знание на практике, только если ему в период обучения покажут практическое применение знаний. Работа учителя на каждом уроке и образовательные технологии, которые выбирает учитель, формируют функциональную грамотность учащихся, соответствующую их возрастному уровню.

Очень важные основы грамотности закладываются в начальной школе, где идёт интенсивное обучение различным видам речевой деятельности – письму, чтению, рассказыванию, слушанию, счёту.

Процесс формирования и развития функциональной грамотности при помощи учебных предметов начальных классов, исходя из предметных знаний, умений и навыков, осуществляется на основе формирования навыков мышления. В начальной школе необходимо – развивать умение каждого ребенка мыслить с помощью таких логических приемов, как анализ, синтез, сравнение, обобщение, классификация умозаключение, систематизация, отрицание, ограничение. Формированию функциональной грамотности на уроках в начальной школе помогут задания, соответствующие уровню логических приемов. Для этого необходима систематическая работа, которая включает в себя индивидуальный подход, использование определенных, соответствующих возрасту, методов и приёмов работы над развитием речи, с помощью различных заданий, тренировочных упражнений, словесных игр, а также самостоятельной художественно-творческой деятельности учащихся. Взаимодействие педагога психолога и учителя начальных классов крайне необходимо для того чтобы в нужный момент обучения скорректировать отклонения и определить индивидуальный маршрут развития учащегося. Совместно анализируются как отрицательные, так и положительные моменты, принимаются определённые решения.

Для того чтобы функциональная грамотность эффективно формировалась необходимо использовать коммуникативные, творческие, игровые методы. Специально подобранные упражнения, тексты, индивидуальные домашние задания, которые способствуют развитию речевой и письменной деятельности.

Мы остановимся на наиболее эффективных формах работы применяемых на практике психолого-педагогического сопровождения, направленных на формирование грамотной самодостаточной, полноценной, уверенной в себе личности.

Как известно для того чтобы поднять уровень мотивации к обучению необходимо создать условия для комфортного пребывания учащихся в классе. Успешность любой деятельности определяется степенью личной заинтересованности в выполнении заданий. Практика показывает, в сплоченном коллективе мотивация учащихся более высокая. Коллективное дело сплачивает, снижает уровень агрессивности, повышает уровень толерантности и ведет к конструктивному решению любых проблем. Исходя из этого педагогом–психологом школы совместно с классным руководителем проводятся, коррекционно-развивающие занятия направленные на сплочение коллектива. На таких занятиях как «Один за всех - и все за одного» учащиеся учатся работать в группах, принимать совместные решения, выполнять задания.

В практике своей работы с учащимися наиболее эффективной формой мы определили работу с элементами тренинга, то есть особую разновидность обучения через непосредственное «проживание» и осознание возникающего в межличностном взаимодействии опыта, приводящих к формированию основных ключевых компетенций: информационной, коммуникативной, социальной, трудовой, личностной.

Уровень развития функциональной грамотности школьника определяется при помощи заданий творческого характера (задания исследовательского, занимательного характера, задания с экономическим, историческим содержанием, и др.)

Таким образом, использование таких форм работы с учащимися позволяет нам развивать функциональную грамотность, а в результате формировать компетентностно-ориентированную, коммуникативную и социально-адаптированную личность.

Как показывает практика, что наиболее «слабым» звеном психологической компетентности оказываются профессионально значимые качества личности педагога.

Психологическая компетентность формируется у педагога неравномерно, в течение профессиональной жизни. Видеть эту внутреннюю динамику – значит оценить ее, дать прогноз его профессионального и личностного роста.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Государственная Программа развития образования Республики Казахстана 2011-2020 годы от 7 декабря 2010 года.

Национальный план действий по развитию функциональной грамотности на 2012-2016 годы. Перминова Л.М. Функциональная грамотность/ неграмотность как социально-педагогическое явление. – М., 2003.

Компетенции в образовании: опыт проектирования: сб. науч. тр. / Под ред. А.В. Хуторского. – М.: Научно-внедренческое предприятие «ИНЭК», 2007. –327 с.

Перминова Л.М. Минимальное поле функциональной грамотности (из опыта С.-Петербургской школы)//Педагогика. 1999. - №2. - С.26-29.

ПУТЕШЕСТВИЯ В МИР РАСТЕНИЙ

Чеканина М.А.
КГКП я/с №23 «Ақниет»

Природа своим разнообразием, красочностью и динамичностью привлекает детей, вызывает у детей радостные переживания. Впечатления от родной природы, полученные в детстве, запоминаются на всю жизнь.

Одна из задач воспитания состоит в том, чтобы дать дошкольникам возможность почувствовать многообразие форм красок, звуков в природе.

Привлекая внимание детей к птичьим голосам, к изменениям, происходящим на лугу, в лесу, на реке в разную погоду, в разное время года, важно научить ребят не только любоваться увиденным, но и наблюдать, понимать некоторые явления природы, заботиться о ней, охранять и приумножать её богатства.

Каждое знакомство с природой мы стремимся превратить в урок развития детского творчества. Своим разнообразием природа эмоционально воздействует на ребёнка, вызывает его удивление, желание больше узнать.

Как только земля освобождалась от снега, предлагали детям старшей группы поискать зелёную травку. Говорили им, что земля проснулась после зимнего сна. С наступлением тепла отправлялись на лужайку, где можно найти первые весенние цветы. Рассматривая их, рассказывали, что ещё не растаял снег, а уже под деревьями белым и голубым ковром расстилаются подснежники. Уже при первой встрече с весенними цветами, напоминали детям о бережном отношении к ним, о том, что не нужно их рвать, топтать. Цветы будут радовать своей красотой других людей. Загадывали детям загадку:

У занесённых снегом кочек,
Под белой шапкой снеговой
Нашли мы маленький цветочек
Полузамёрзший, чуть живой.

(Подснежник.)

Спрашивали у ребят: почему цветок назван так? Наблюдали за ним.

Во время первой экскурсии разрешали детям побегать, поиграть, насладиться красотой природы. Тут же напоминали, что нельзя без надобности рвать цветы и траву. Когда ребята немного отдохнули, прочитали им стихотворение Л. Куклина «Какого цвета луг?»

И предложили ответить на вопрос.

На большом листе бумаги
Ты рисуешь дом с трубой,
Ярко - красной краской маки,
Небо – краской голубой.
Жёлтой краской поле летом,
Белой – парус на волне...
Ну а луг какого цвета?
Можешь ты ответить мне?

Все дети ответили, что зелёный. «А так ли это? Почему вы решили, что луг зелёный?» Выслушав ответы детей, прочитали им рассказ М. Пришвина «Золотой луг», в котором он называется зелёным, жёлтым, золотым. Спросили: почему М. Пришвин назвал луг золотым? Напомнили, что одуванчик – лекарственное растение, в медицине используют его листья и корни для лечения кашля, улучшения аппетита. Вспомнили стихотворение Е. Серовой «Одуванчик»:

Носит одуванчик
Жёлтый сарафанчик.
Подрастёт – нарядится
В беленькое платьице:

Лёгкое, воздушное,
Ветерку послушное.

Дети объяснили, как они понимают слова «нарядиться в беленькое платьице», «легкое, воздушное, ветерку послушное». Потом ребята придумывали интересные истории ли сказки об одуванчике. Вот история, которую придумал Олег: «Жил был на лугу одуванчик. К нему прилетели пчелки собирать мед, а одуванчик им рассказывал, что он самый красивый цветок. Прошло время. Однажды проснулся одуванчик и посмотрел в каплю росы. Увидел что он какой-то другой – пушистый, дрожит на ветру. Ему стало страшно. Подул ветерок, и в небо поднялось много парашютиков, а от одуванчика осталась одна пуговичка, он стал совсем некрасивым. Парашютики поднимались все выше и выше, а одуванчику тоже захотелось подняться в небо и лететь к солнцу. Но он не мог». Воспитатель прочитала стихотворение:

Если в майский день пришел ты,
Чуть с полей сбежал снежок, -
Ты увидишь желтый - желтый,
Ослепительный лужок...

- Отчего пожелтел луг? Какие цветы желтого цвета?

Дети сразу назвали одуванчики.

Однажды отправляясь на прогулку, ребята обратили внимание на растение у самой дороги. Педагог загадал загадку:

Весь в пыли хоть сил не много,
У дороги он торчит.
У него согнулись ноги,
Не приметен его вид.

(Подорожник)

Многие дети не знали лекарственное растение - подорожник, который называется так потому, что растет у дороги.

Знакомя детей с колокольчиком, рассказали им «Растёт в лесу цветок, голубой как небо. Каждое утро в нем роса собирается, как в чашечке. Капля за каплей, капля за каплей – полный цветок. И тогда тоненький стебелёк наклоняется, чашечка опрокидывается.

- Как – кап, динь – динь, - звенят капельки, ударяясь о траву.

Птицы слышат это и начинают щебетать:

- Утро, утро наступило!

- А цветок роняет капли и звенит, как колокольчик. Да он и похож на него».

Спросили: за что колокольчик получил своё название?

Детям очень нравятся путешествия в мир растений. Ребята увлеклись поисками новых, неизвестных растений, просили воспитателя рассказать о них. Если педагог затруднялся ответить, то фотографировали растение. И в детском саду нам помогали книги. Дети вместе с воспитателем искали это растение в альбомах, в книге «Четыре времени года».

В конце лета на прогулке проводились занятия «Чудо – растения», использовали дидактические игры, читали о цветах стихи. Теперь дети легко отгадывали загадку:

Мы по ковру идем с тобой,
Его никто не ткал.
Он разостлался сам собой
И жёлт, и синь, и ал.

(Луг)

Без особого затруднения, ребята могли объяснить, почему луг жёлтый, почему синий, алый. А может ли луг быть былым? Вспоминали, какие цветы на лугу белого цвета (ромашки, белый клевер, тысячелистник).

Знакомство с жизнью растений на занятиях и экскурсиях сочетаются с занятиями в уголке природы. Все наблюдения фиксируем в календаре природы и погоды, в дневнике наблюдений. Рассказывая интересные истории и сказки из жизни растений, учили детей придумывать сказки и загадки. Ребята с увлечением работали в цветнике.

Экологическое воспитание дошкольников педагоги проводят в тесной связи с семьёй.

Уже на первом родительском собрании мы выработали единые задачи:

- приучать детей бережно относиться к цветам\, Деревьям, кустарникам и ко всему живому в окружающей жизни;
- заботиться о птицах, животных;
- учить детей видеть красоту окружающей природы.

ПУТИ И СПОСОБЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПОКОЛЕНИЯ КАЗАХСТАНСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ

Заверина Е. В.

Карагандинский колледж актуального образования «Болашак»

Понятие «подлинный интеллигент» представляет собой совокупность количества – интеллектуальности - и качества – интеллигентности. Большие проблемы для человечества может породить сегодня безнравственность молодых людей. Это - всемирные экологические катастрофы, бездарное расходование планетарных ресурсов, нравственная и физическая гибель людей.

Высокая нравственность, служение Отчизне, совесть, честь и прочие качества, иначе именуемые человечностью или благородством – это качества, должны быть присущи людям самой благородной профессии на Земле – педагогам, подлинным интеллигентам нашего общества.

Это понимают все мыслящие неравнодушные люди. Патриарх Кирилл в своем выступлении на Всемирном Народном Соборе, который имел название: «Духовно-нравственные причины кризисов. Экология души и молодежь», сказал: «Нас долгие годы уверяли, что главное в экономике — это капитал, средства производства, теории и технологии. Однако разразившийся кризис опроверг эти постулаты. Главное в экономике – человек. От его ума, от его души, от его нравственного состояния зависит настоящее и будущее мирового хозяйства». Поэтому и мы, преподаватели казахстанских колледжей, общей и важнейшей задачей в обучении и воспитании молодого поколения будущих педагогов в настоящее время считаем формирование у них подлинной интеллигентности.

Если размышлять об условиях и методах формирования нового поколения казахстанской интеллигенции, то начинать нужно, конечно же, с семьи, затем с педагога, так как одним из самых активных соиздателей интеллигентности, которая воспитывается в человеке с самого раннего детства, выступает воспитатель, который призван формировать личности самых маленьких казахстанцев.

Именно педагог-интеллигент обладает такими характеристиками, как высокая нравственность, толерантность, гражданственность, профессионализм, эlegantность, вкус, с одной стороны, и, принципиальность, ответственность, - с другой.

Педагог - это образец, которому сознательно, а чаще всего неосознанно, подражают воспитанники, перенимая то, что делает он. Достойное выполнение профессионально педагогического долга требует от нас принятия ряда обязательств.

- Во-первых, педагог должен обладать общей культурой интеллектуальной деятельности, культурой поведения, общения.

- Во-вторых, обязательной предпосылкой и основой успешной деятельности педагога являются уважение, знание и понимание своего воспитанника как «другого». Ученик должен быть понят педагогом и принят им вне зависимости от того, совпадают ли их системы ценностей, модели поведения и оценок; это также предполагает знание психологических механизмов и закономерностей поведения и общения.

Иными словами, педагог просто обязан быть примером интеллигентности для воспитанников, но достигать этой цели он может только сугубо интеллигентными

способами. Это значит, что абсолютно никакого насилия над личностью ребенка и никакого унижения человеческого достоинства быть не должно.

- В-третьих, педагог является организатором учебной деятельности обучаемых, их сотрудничества и в то же время выступает в качестве партнера и человека, облегчающего педагогическое общение, то есть «фасилитатора» (по К. Роджерсу).

Эту роль можно описать как последовательное решение педагогом следующих задач:
 - освоение ключевого качества интеллигентности - способности с уважением относиться к чувству собственного достоинства каждого человека, в том числе каждого учащегося, независимо от его успехов в обучении;
 - проявление во взаимоотношении с воспитанниками таких качеств интеллигентности, как пыливость, внимание, терпение, уравновешенность, справедливость;
 - поощрение в поведении и деятельности воспитанников таких качеств интеллигентности, как способность вникать в суть вопроса, стремление понять, а не навязать точку зрения, готовность выслушивать собеседника, не перебивая его, умение признавать и прощать ошибки и др.
 Это обязывает педагога развивать в себе организаторские, коммуникативные способности для управления процессом усвоения знаний воспитанниками, включая их в активные формы учебного взаимодействия, стимулирующего познавательную активность его участников. Развитие таких профессиональных умений предполагает не только глубокие психолого-педагогические знания, но и постоянный, систематический профессиональный тренинг, повышение квалификации.

В-четвертых, педагог должен постоянно поддерживать свой культурный уровень – читать новинки литературы, посещать разнообразные выставки, смотреть театральные постановки, интересные передачи по телевидению, путешествовать, то есть обогащать свой внутренний мир.

Эти постулаты есть конкретизация общеизвестного тезиса: только личность воспитывает личность, только характер формирует характер. Педагог обязан быть личностью; быть интеллигентным — это его профессиональная характеристика.

Итак, в деле формирования нового поколения казахстанской интеллигенции важен первый принцип - «начни с себя». Для этого достаточно задуматься, в какой степени свойство, называемое интеллигентностью, вам присуще, какие качества нужно в себе развить, а от каких избавляться.

Педагогу, чтобы быть не только интеллектуалом и профессионалом, а именно интеллигентом, необходимо овладение культурным наследием путём «вечного», непрерывающегося ни на день, ни на час образования и самообразования. И только в этом процессе рождается потребность в новой для человека, высокой, более глубинно осмысленной, креативной деятельности, что и является основой создания новых духовных ценностей в себе, в других людях, в культуре. Это – высокая планка, которую должен ставить себе интеллигентный педагог.

Педагогам сейчас очень сложно работать, так как после событий 90-х годов 20 века еще не сформирована единая система ценностей в обществе, отсутствует высоконравственная идея, скрепляющая общество.

Возьмем в качестве примера такой элемент культуры, как отношение к истории государства. Так случилось, что на сегодняшний день очень многие исторические явления имеют в нашем обществе диаметрально противоположную по своей социальной значимости оценку. Даже события двадцатилетней давности, участниками которых большая часть из нас являлась, квалифицируются по-разному. Для одних это развал насильственно созданной империи, для других – великого государства, для одних это конец диктатуры, для других – торжество идей социализма, для одних это возможность для построения демократического государства, для других – невиданного в истории страны разгула преступности, чиновничьего произвола и коррупции.

Надо уметь объяснить сегодня воспитанникам, где истина, а где ложь. Когда человек перестает понимать, что хорошо, а что плохо, что заслуживает положительной оценки, а что отрицательной, что достойно уважения, а что презрения, он теряет способность обрести то, что называется внутренним стержнем. Такой человек не имеет своего мнения, он легко поддается влиянию, у него нет не только нравственных ориентиров и моральных ограничений, но и собственных убеждений, принципов, правил. Ему все равно, служить или прислуживать, докладывать или доносить, все равно, на кого работать, за кого голосовать. Такие качества, как честь, совесть, достоинство ему чужды. Поэтому такой человек способен на все.

Наши воспитанники эти часто задают педагогам «неудобные» вопросы. Например, «лучше учиться и жить за границей» или «прозябать в Казахстане»? Смогут понять тревоги детей и разъяснить реальное положение вещей только патриотически настроенные, порядочные во всех отношениях, высокообразованные педагоги - профессионалы. Поэтому, педагоги сегодня должны быть носителями качеств, образующих комплекс интеллигентности, то есть, они должны быть истинными интеллигентами.

Уже в детском саду ребенок должен усвоить первые уроки интеллигентности. Основную роль при этом способны сыграть занятия – беседы, проводимые педагогами, в процессе которых смогут постичь основы общечеловеческой и национальной культуры.

Вторым принципом формирования нового поколения казахстанской интеллигенции является «опора на исторический опыт и национальные особенности», возрождение исконных национальных особенностей, некогда незаслуженно подвергнутых искоренению.

Всегда наша душа должна стремиться к истине, правде, желанию жить по правде, по совести. «Правда» – понятие всеобъемлющее. Это и законы жизни, данные в заповедях и наставлениях и учителей; это и личная праведность человека; это и право, закон в юридическом смысле. Любовь к матери, роду, общине, родной земле после битвы на Куликовом поле (1380 г.) трансформировалась в преданность Родине, которая была не просто востребованной, а превратилась в условие существования. Таким образом, любовь к собственному благу производит в нас любовь к Отечеству, а личное самолюбие - гордость народную, которая служит опорой патриотизма.

Третий принцип – «опора на великую национальную литературу»....

Четвертый принцип - «опора на мировую художественную культуру».

«Как гимнастика выпрямляет тело, так искусство выпрямляет душу. Познавая ценности искусства, человек познает человеческое в человеке», - писал В. А. Сухомлинский.

Сегодня у наших воспитанников есть возможность познакомиться с общечеловеческой культурой через такой предмет, как культурология, который введен в базисный учебный план сравнительно недавно. «Цель этого предмета - силой воздействия различных искусств в их комплексе формировать духовный мир студентов, их нравственность, эстетическую восприимчивость в особо ответственный возрастной период развития – период перехода к самостоятельности», - писала педагог Л. Предтеченская. Психолог С. Л. Рубинштейн говорил о таком подходе к воспитанию как о единственно правильном, приобщающем человека к «верной жизни», к духовному самосовершенствованию на протяжении всей жизни, создающим возможность «полноценного, радостного человеческого существования». При изучении этого предмета развитие личности студентов происходит в гармонии с общечеловеческой культурой. У них формируется потребность воспринимать художественную культуру на протяжении всей жизни, находить в произведениях искусства нравственную опору, в этом неиссякаемом хранилище общечеловеческих жизненных ценностей найти смысл своей жизни, черпать веру в свои собственные силы. Ничего не может быть важнее этого.

Преподаватели колледжа содействуют использованию мощного потенциала искусства для повышения общей культуры, формированию высоких общечеловеческих ценностей и мировоззрения у студентов, воспитанию у них нравственности и творческих способностей.

Пятый принцип - «освоение и внедрение лучших образцов отечественного и мирового опыта» в преподавании. У нас уже применяются различные методики, направленные на активизацию мыслительной деятельности и инициативы студентов, многие из них отвечают целям и задачам формирования новой казахстанской интеллигенции. Например:

- мозговой штурм;
- коллективное творческое дело (КТД);
- метод проектов;
- педагогические мастерские;
- метод случайных объектов;
- методы инцидента и анализа конкретных ситуаций (кейс-метод) и другие.

Шестой принцип – «ставка на психологическую науку и междисциплинарный подход».

Одной из причин низкого уровня культуры и интеллигентности в нашей среде является традиционное неуважение человеческого достоинства и соответствующее этому игнорирование достижений психологической науки и практики. Категория истинных интеллигентов отличается способностью слушать и слышать, смотреть и видеть. Это условие является необходимым для совместного эффективного взаимодействия людей. Эти качества нужно формировать в людях с раннего и дошкольного детства. Особое значение здесь могут иметь методы гуманистической психологии.

Существует большое число методик отечественных и зарубежных авторов, направленных на повышение мотивации воспитанников.

Седьмой принцип – «формирование творческой среды».

Наличие благоприятной творческой атмосферы, способствующей проявлению студентами своих личностных качеств, раскрытию их талантов, направленной на проявление вдохновения, мотивации, - условие, необходимое для повышения эффективности обучения и воспитания. Работа по формированию интеллигентности должна пронизывать весь образовательный процесс. Для достижения целей формирования нового поколения казахстанской интеллигенции могут использоваться такие формы индивидуальной и коллективной деятельности, как:

- встречи- диалоги с представителями интеллигенции;
- беседы об интеллигентности;
- лекции по истории казахстанской интеллигенции;
- конференции, дебаты по осмыслению качеств, образующих комплекс интеллигентности;
- социально-психологические тренинги по определению и закреплению признаков интеллигентности;
- конкурсы, посвященные вопросам культуры и интеллигентности, в частности: празднование Международного дня культуры – 15 апреля и многое другое.

Задача педагогов нашего колледжа в деле формирования нового поколения казахстанской интеллигенции – помочь студентам в конечном итоге испытывать в будущем чувства гражданского, профессионального и человеческого достоинства. Это – глобальные задачи, стоящие перед колледжем – через формирование нового казахстанского интеллигента направить усилия на самоопределение, самореализацию и самоактуализацию студентов.

Список использованной литературы:

Абульханова Славская К. А. Деятельность и психология личности. -М.: Наука, 2000.- 335

Агеев В. С. Микрогрупповое взаимодействие. М.: МГУ, 1990.239 с.

Алишев Б. С. Демократические ценности и общественная активность студента ССУЗ // Профессиональное образование. 2008. - №2. - С. 83 - 89.

Аллак Ж. Вклад в будущее: приоритет образования. М.: Педагогика-Пресс, 1993, - 168 с.

Гершунский Б. С. Образование в третьем тысячелетии: гармония знания и веры // Педагогика . 2011. - №2. - С. 49 - 57.

Гришина И. А. Педагогические условия формирования речевой культуры студентов Казань, 2001. 182 с.

Гудков Л. Интеллигенты и интеллектуалы // Знамя. 2012. - № 3 -4.-С. 201 -220.

Лихачёв Б. Т. Воспитательные аспекты обучения. М.: Просвещение, 2002.- 192 с.

Педагогика как культура / Автор-составитель И. Ф. Золотухина. -СПб.: ИВЭСЭП «Знание», 2000. 95 с.

Шопенгауэр А. Эристика, или искусство побеждать в спорах. СПб.: Владимирская типография, 2000. - 70 с.

РАБОТА НАД КАНТИЛЕНОЙ: ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ И ИСПОЛНИТЕЛЬСКИХ ПРИЁМОВ НА ПРИМЕРЕ «АНДАНТИНО» А.ХАЧАТУРЯНА

Есмагамбетова Г.М.

Карагандинский колледж искусств им. Таттимбета

Арам Ильич Хачатурян – великий армянский композитор, яркий и самобытный. Его музыка отличается красочным темпераментом, армянским народным колоритом, разнообразием по содержанию и жанрам. Здесь балеты и симфонические произведения, вокальные и хоровые партитуры, произведения для различных инструментов, музыка для театра и кино, а также и детская музыка.

А.Хачатурян создал множество интересных красивых произведений для фортепиано. Среди них всеми любимое произведение – «Андантино» из «Детского Альбома».

«Андантино» – произведение со скрытой программой, в названии дано только определение темпа. Само слово «андантино» - это один из самых распространённых в музыке темпов, наряду с «аллегретто». Он соответствует по скорости спокойному шагу. В этом темпе написано много лирических по характеру произведений. В пьесе «Андантино» поражает выразительность мелодии, красота народной музыки, эмоционально-поэтическое содержание. Воображению представляется музыкальная поэтическая зарисовка, красивый горный пейзаж, воспоминание о потерянной любви, прошедшем счастье, воспоминание о весне.

Грустная минорная неторопливая мелодия. Аккомпанемент изложен повторяющимися терциями. Вторая низкая ступень и использование квинт придаёт музыке восточный колорит.

Пьеса написана в 2-х частной форме. Во 2 части мелодия повторяется на октаву выше, что усиливает чувство печали. Аккомпанемент приобретает более взволнованный характер, появляется выдержанный бас и синкопированный подголосок. Заключительная фраза звучит как печальный, но спокойный итог в среднем регистре, напоминая голос виолончели.

Работа над художественным образом – это также работа над звукоизвлечением, разнообразными исполнительскими приемами, необходимыми для передачи характера музыкального произведения.

В пьесе «Андантино» необходимо добиться хорошего легато, выразительности, глубины звучания красивой мелодии, похожей на человеческое пение. Необходимо постоянно следить за свободой исполнительского аппарата, умением погружать руку в клавиши весом «от плеча», контролировать звучание слухом.

Так же, следует обратить внимание на терции в аккомпанементе в 1 части. Работая над ровностью и мягкостью звучания, следить, чтобы рука была гибкой, мягкой, как будто «дышит».

Обязательно нужно поработать над глубоким погружением левой руки при исполнении басовой линии и мягким звучанием подголоска во 2 части, исполняемым 1 пальцем. Бас и ноты подголоска надо научиться играть на одном движении. Партия левой руки в пьесе представляет собой достаточную трудность. Её необходимо будет довести до автоматизма, чтобы она не мешала исполнению мелодии.

Форма пьесы, её строение, фразировка: Сначала определить мотивы, фразы, предложения. Охарактеризовать особенности изложения мелодии, сопровождения, а также динамики (начало, подъём, кульминацию, спад в каждом построении).

Нужно составить художественный и динамический план исполнения. Определив границы фраз, стараться проследить за развитием мелодии, найти интонационные вершинки.

Исполняя пьесу, важно дослушивать каждую фразу до конца, научиться брать дыхание перед следующим построением.

Для достижения большей яркости исполнения можно использовать метод подтекстовки.

Нужно определить главную кульминацию, которая в «Андантино» находится во 2 части пьесы. Определить единую линию развития музыкального материала с ощущением не только опорных звуков во фразах, небольших вершин, но и главной кульминации произведения. В дальнейшем, в исполнении необходимо нарастание эмоционального напряжения именно к центральной кульминационной точке, что приведёт к яркости и цельности звучания пьесы.

«Андантино»- пьеса кантиленного характера, поэтому важна роль педали как красочного средства. Посредством педали звучанию придаются не только новые краски и новый тембр, но и большая объёмность и полнота. Педаль помогает ярче раскрыть выразительные художественные возможности пьесы. Правая педаль связывает различные звуки в одну гармонию, помогает объединять различные элементы фактуры. Нужно провести детальную работу: найти такты, где используется педаль как связующее или красочное средство, продумать момент взятия и снятия, прослушать каждый такт с педалью, чтобы её употребление не нарушало чистоты голосоведения. Можно проставить её в нотах, если в редакции она не выставлена. Провести специальную работу для закрепления навыка, чтобы нога не стучала по педали, не поднималась над ней, а постоянно её ощущала мягким касанием. Следует сначала поучить педаль по партиям рук, затем обе руки вместе, обращая внимание на постоянный слуховой контроль, за чистотой звучания.

Научиться тому, что при каждом проигрывании пьесы, учащемуся необходимо заставлять себя слушать, слушать своё исполнение как бы со стороны, стараться играть не только правильно, выразительно и эмоционально, а также обращать внимание на недостатки, чтобы потом их исправить.

Для занятий дома нужно продолжить работу, начатую в классе. Ученику объяснить ещё раз художественный образ пьесы, как поработать над исполнением мелодии и аккомпанемента, продумать динамическую картину и поучиться пользоваться педалью.

Приобретение фортепианных навыков и совершенствование исполнительских приёмов для передачи образного содержания в пьесе А.И. Хачатуряна «Андантино»- вот Главная Задача!

Заключение: Достигнуть успеха в работе над воплощением художественного образа, можно лишь непрерывно развивая музыкальность юного исполнителя, его интеллект, его эмоциональную отзывчивость на музыку, совершенствуя приёмы звукоизвлечения. Изучение кантиленных произведений активно воздействует на развитие разных сторон музыкального мышления ребёнка, навыков выразительной певучей игры и педализации.

Учащемуся необходимо создать атмосферу увлечённости содержанием и образами пьесы, что будет способствовать его настойчивости в работе, совершенствованию пианистической техники в стремлении ярче передать в своём исполнении художественный образ произведения.

Список литературы.

1. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. Издательство "Дека-ВС", 2007
2. Любомудрова Н.А. Методика обучения игре на фортепиано. М.: Музыка, 1982
3. Алексеев А.Д. Методика обучения игре на фортепиано. Издание третье М. : Музыка 1978
4. Тимакин Е.М. Воспитание пианиста. – М.: Музыка, 2011.

РАБОТА С ДЕТЬМИ С ОБЩИМ НЕДОРАЗВИТИЕМ РЕЧИ И ЗАДЕРЖКОЙ ПСИХИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В ДЕТСКОМ САДУ

Мусаифова А.Н., Копотилова Ю.Ю.
КГКП детский сад «Алпамыс»

Сегодня в практике работы дошкольных организаций образования наблюдается увеличение детей с проблемами в речевом и психическом развитии. В тоже время повсеместно уменьшается количество дошкольных организаций логопедического и коррекционного профиля, приветствуется инклюзивное образование. В данных условиях в детских садах массовой направленности год от года увеличивается количество детей с общим недоразвитием речи и задержкой психического развития.

Проблеме воспитания и обучения дошкольников с ограниченными возможностями в развитии уделяется значительное внимание, как в сфере науки, так и практики. Это обусловлено тем, что увеличивается количество детей с проблемами в развитии, а вопросы раннего выявления и коррекции недостатков развития остаются недостаточно разработанными.

Оказание своевременного коррекционного воздействия является основным фактором, обуславливающим социальную адаптацию и реабилитацию проблемного ребенка. В научных исследованиях показано и подтверждено практикой, что наибольшие педагогические возможности для преодоления недостатков в развитии ребёнка имеются в период раннего и дошкольного детства, т. к. в этот период психика наиболее пластична.

При любом виде отклонения от возрастной нормы развития и при любой тяжести этого отклонения для ребенка можно создать условия, обеспечивающие положительную поступательную динамику его развития. Цель коррекционной работы не только развитие умственных способностей детей, но и их эмоциональное благополучие и социальная адаптация. Нужно активизировать силы самого ребенка, настроить его на преодоление жизненных трудностей. У детей с ОВР большие внутренние резервы, часто бывают сформированы природные способности. Однако проявлять их из-за ограничения в развитии речи, гиперактивности или заторможенности этим детям трудно. Значит, цель проведения коррекционной работы - помочь им реализовать свои задатки путем подбора наиболее адекватной тактики коррекционной работы, выбора специальных приемов и методов воздействия на все сферы личности ребенка. Социально-педагогическая и коррекционная работа ведется на основе принципа формирующего и щадящего обучения. Коррекционная работа предусматривает обучение детей элементам психогимнастики, релаксации, переключению с одного вида деятельности на другой. Это необходимо для подготовки детей с ОВР к успешной интеграции в коллективе здоровых сверстников и в обществе вообще. Она ориентирована на целостную коррекцию личности и развитие познавательной и эмоциональной сфер детей с проблемами в развитии.

Формирование личности человека в большой степени зависит от педагогического воздействия, от того, насколько рано его начинают оказывать. Учитывая это, детские сады включены в нашей стране в систему народного образования как важнейшее из ее звеньев, служащее фундаментом для начальной, средней и высшей школы.

Детский сад имеет целью всестороннее развитие детей — физическое, умственное, нравственное и эстетическое воспитание, которое осуществляется в процессе обучения речи.

Содержание обучения речи детей дошкольного возраста в детском саду, организация работы и основные методы обучения определены «Государственным общеобязательный стандартом дошкольного воспитания и обучения», «Типовым учебным планом дошкольного воспитания и обучения детей от 1 года до 6(7) лет», «Типовой учебной программой дошкольного воспитания и обучения». Содержанием речи, усваиваемой ребенком дошкольного возраста, как известно, является отраженная в его сознании, воспринимаемая его органами чувств окружающая действительность: он сам, части его тела, близкие люди, комната, где он живет, внутреннее помещение детского сада, где он воспитывается, двор, парк, ближайшие улицы, город; процессы труда людей, природа — неживая и живая. В содержание речи старших дошкольников включаются уже этические понятия, связанные с понятием долга человека в отношении окружающих людей, природы; явления общественной жизни, праздники. Поэтому «Типовая учебная программа дошкольного воспитания и обучения» объединяет работу по развитию речи с художественной литературой, драмой и обучением языкам, и определяет формы этой работы. В «Программе...» названы две основные формы обучения речи: первая — работа по развитию речи детей в свободном общении их с воспитателем, со всеми другими работниками детского сада, в общении детей друг с другом; вторая — специальные занятия по развитию речи.

Свободное речевое общение ребенка в детском саду происходит:

- в быту (утренний, вечерний туалет, прием пищи и т. д.);
- во время прогулок;
- процессе игр;
- при ознакомлении с окружающим (общественной жизнью и природой во все времена года);
- в процессе труда (хозяйственно-бытового, ручного, труда в природе);
- во время праздников и развлечений;
- во время неречевых специальных занятий.

Специальные занятия по развитию речи вводятся для того, чтобы сделать ребенка более способным к усвоению речи в свободном общении, к усвоению речи как средства общения и познания, так и средства регулирования собственного поведения. На занятиях ребенок учится соотносить свои речевые действия с образцом, показываемым воспитателем, и с его словами, учится выполнять учебные действия совместно с другими детьми. Они вместе слушают объяснение, рассказ, музыку, вместе смотрят картинки, диафильмы; учатся беседовать, принимают участие в дидактической игре, вместе поют; они привыкают сосредоточивать внимание на определенном объекте, сдерживаться, говорить по очереди.

Наш детский сад оказывает коррекционную помощь дошкольникам с ограниченными возможностями в развитии, а именно, детям с нарушениями речи и задержкой психического развития.

Освоение и внедрение в практику работы диагностических методов и приёмов позволяет осуществить мониторинг физического, психического и речевого развития детей, проследить динамику обучения, составить индивидуальные образовательные маршруты воспитанников.

В нашей дошкольной организации образования разработана комплексная система коррекционного воздействия. Сочетание логопедических, психологических и педагогических мероприятий позволяет повысить эффективность специального обучения, улучшить функциональную готовность детей к школе, их адаптации к новым образовательным условиям.

Работа педагогического коллектива направлена на профилактику, коррекцию различных отклонений в психофизическом развитии дошкольников. Оздоровительные технологии

проводятся на всех образовательных и коррекционных занятиях, а также в процессе различных режимных моментов.

Неполноценная речевая деятельность у детей с *общим недоразвитием речи* (ОНР) оказывает негативное влияние на все сферы личности ребёнка: затрудняется развитие его познавательной активности, снижается продуктивность запоминания, нарушается логическая и смысловая память. Дети с трудом овладевают мыслительными операциями, нарушаются все формы общения и межличностного взаимодействия, существенно тормозится развитие игровой деятельности. Патология речи снижает успеваемость в школе и зачастую является причиной школьной дезадаптации.

У детей с нарушением речи память, особенно речевая, неустойчива. Наибольшее значение для развития речи имеет память слуховая. Для освоения экспрессивной стороны речи (устной и письменной) – моторная. Для связи между первой и второй сигнальными системами и освоения письменной речью – зрительная.

У детей с общим недоразвитием речи сохранен интеллект. У 63 % таких детей уровень невербального интеллекта соответствует нижней границе нормы, а иногда даже несколько ниже нормы. У 27 % детей с общим недоразвитием речи он соответствует норме и у 9 % нарушение интеллекта не связано с нарушением речи (О.Н.Усанова, Т.Н.Синякова). Следовательно, у этих детей первично недоразвитие устной речи и вторичны трудности в выполнении когнитивных операций.

Характерная особенность детей с *задержкой психического развития* (ЗПР) – отклонения в развитии памяти: неумение рационально организовывать и контролировать процесс запоминания, а также применять различные мнемотехнические приёмы.

Дети с задержкой психического развития имеют также и недостатки мыслительной деятельности:

Стремятся избегать интеллектуальных усилий, часто выполняют задачу частично (простую часть задания), не заинтересованы в результате.

Стремятся к быстрому выполнению задания, не задумываясь о качестве. Не умеют анализировать условия и не понимают значимость ориентировочного этапа (необходимо учить думать, анализировать условия задания).

Отсутствует направленный способ решения, преодоление трудностей. Торопятся, действуют наугад, «бездумно».

Стереотипность, шаблонность мышления, несформированность поисковой мотивации.

«Дети с ЗПР не умеют рассуждать, делать выводы; стараются избегать таких ситуаций. Эти дети из-за несформированности логического мышления дают случайные, необдуманные ответы, проявляют неспособность к анализу условий задачи. При работе с этими детьми необходимо обращать особое внимание на развитие у них всех форм мышления». Данные особенности в развитии детей с общим недоразвитием речи и задержкой психического развития стимулируют педагогов на поиск новых эффективных приёмов работы.

В нашей дошкольной организации образования особые дети развиваются под наблюдением психолого-медико-педагогического консилиума. Для стимуляции поисковой и познавательной активности, умения думать и анализировать условия задания, развития всех видов памяти у детей логопеды и психолог детского сада, в тесном сотрудничестве ведут постоянный поиск нестандартных приёмов работы с детьми с общим недоразвитием речи и задержкой психического развития.

Работа логопеда и психолога в детском саду предполагает различные виды образовательной деятельности. Очень важно в специальной группе для детей с нарушением речи и задержкой психического развития в течение всего пребывания ребёнка в детском саду систематически и разнообразно строить коррекционную работу. Прекрасной возможностью для этого является закрепление логопедических игр, упражнений, пальчиковых и дыхательных гимнастик в режимные моменты. Процесс коррекции речевых недостатков строится с учётом возрастных, индивидуальных особенностей детей. Данный вид

деятельности направлен на коррекцию всех компонентов языковой системы, высших психических функций.

Педагогический коллектив внедряет новые методы и приёмы работы, использует инновационные технологии, материалы специальных семинаров и авторских методик

Для решения проблемы развития речи и психических функций необходимо создать условия. Дети достигают больших успехов в развитии речи, психическом развитии в условиях социального благополучия, которое подразумевает, что окружающие их взрослые относятся к ним с чувством любви и уважения, а также когда взрослые считаются с ребенком, чутко прислушиваясь к его мнению, интересам, потребностям, когда взрослые умеют слушать своего ребенка, занимая позицию тактичного собеседника.

Еще одним из условий развития речи является организация речевой среды, взаимодействие взрослых между собой, взрослых и детей, детей друг с другом.

Речь – это важнейшая творческая психическая функция человека, область проявления присущей всем людям способным к познанию, самоорганизации, саморазвитию, к построению своей личности, своего внутреннего мира через диалог с другими личностями.

Диалог, творчество, познание, саморазвитие – вот те фундаментальные составляющие, которые оказываются вовлеченными в сферу внимания педагога, когда он обращается к проблеме речевого развития дошкольника.

Литература:

1. Выготский, Л. С. Проблемы дефектологии / Л. С. Выготский. – М.: Педагогика, 1995. – 77 с.
2. Левина, Р. Е. Характеристика ОНР у детей / Р. Е. Левина, Н. А. Никашина // Основы теории и практики логопедии. – М.: Просвещение, 1968. – С. 67-85.
3. Новотровцева, Н. В. Развитие речи детей. Дидактический материал по развитию речи у дошкольников и младших школьников / Н. В. Новотровцева. – Ярославль: Академия развития, 1997. – 240 с.
4. Павлова, О. С. Нарушение коммуникативного акта у детей с ОНР / О. С. Павлова // Психолингвистика и современная логопедия / Под ред. Л. Б. Халиловой. – М.: Экономика, 1997. – 304 с.
5. Рубинштейн, С. Л. Речь и общение. Функции речи. Развитие речи у детей / С. Л. Рубинштейн // Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2002. – 720 с.
6. logoportal.ru/perspektivnoe-planirovanie-onr.
7. shkoleniy.ru/docs/2287/index-181099-7.html/ сборник память, мышление ОВЗ/1.7.особенности памяти у детей с нарушениями речи.doc (поматериалам: Калягин В.А. Логопсихология: учеб. Пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.А.Калягин, Т.С.Овчинникова. — М.:Академия, 2006. — 320 с. Калягин В.А.).
8. [shkoleniy.ru/docs/2287/сборник_память_мышление_ОВЗ/1.2. Особенности памяти у детей с ЗПР.doc](http://shkoleniy.ru/docs/2287/сборник_память_мышление_ОВЗ/1.2.Особенности_памяти_у_детей_с_ЗПР.doc) (по материалам: Мамайчук И. И., Ильина Н. М. Помощь психолога ребенку с ЗПР. – СПб.: Речь, 2004).
9. <http://works.tarefer.ru/70/100841/index.html> Общие недостатки мыслительной деятельности детей с ЗПР (по материалам: Методические рекомендации «Специфика работы педагога с детьми, имеющими ЗПР». Новокуйбышевск, 2007г).

Лопина А.А.

Карагандинский колледж актуального образования «Болашак»

Хотелось бы начать с такого предисловия о тех компаниях что работают в области дошкольного образования. Такие центры занимаются с детьми совсем с ранних лет, довольно многие родители знают, как важно правильно выбрать подходящий для своего ребенка детский сад или дошкольную организацию. Поэтому сегодня мне хотелось бы поговорить о стандартах Республики Казахстан, предъявляемых к таким организациям. Открытие и работа дошкольных мини-центров привлекли внимание общественности и средств массовой информации, прежде всего потому, что они являются одной из мер поддержки малообеспеченных слоев населения и представляют собой конкретную реализацию социальной политики нашего государства. Право ребенка на образование и полное развитие своих способностей имеет важнейшее значение для жизни детей и благополучия общества. Общая тенденция к демократизации жизни казахстанского общества и пониманию демократических ценностей требует осуществления более глубокого процесса политического развития, направленного на укоренение демократических ценностей и культуры демократии во всех слоях общества, то есть процесса, не имеющего формального завершения. Построение демократии, нужно начинать не с того времени, когда человек обретает право участия в политической жизни страны, а с раннего возраста – с момента начала физического, интеллектуального, социального развития ребенка. Можно сказать, что надежда нашего государства на устойчивые демократические преобразования – это дети, подготовленные к успешному обучению в школе, осознающие, что их мнения и взгляды ценятся в семье, школьной среде и в обществе. Демократические изменения в области образования - процесс не легкий, требующий вдумчивого подхода. С одной стороны необходимо сохранить то положительное, чего удалось добиться за последние десятилетия, а с другой стороны - назрела острая необходимость внедрения новых подходов в сфере образования. Одним из таких шагов является переход на 12-ти летнее обучение, как показатель вхождения Казахстана в мировое образовательное пространство. Концепция перехода к 12 летней средней общеобразовательной школе потребовала пересмотра стандартов дошкольного и предшкольного образования. В стране накоплен опыт разработки новых подходов к дошкольному образованию. Идея созрела несколько лет назад и получила свое воплощение в документе «Государственный общеобязательный стандарт образования Республики Казахстан. Дошкольное воспитание и обучение. Основные положения 2001 г.». Но уже сегодня время диктует необходимость изменений, отказ от знаниецентристского подхода к компетентностному, ориентированному на современные потребности общества. Огромное преимущество Казахстана заключается в том, что дошкольное воспитание стало частью государственной системы образования уже во второй половине XX века. Система дошкольного воспитания являлась важной частью выполнения государством своих обязанностей перед семьей, так как услуги предоставлялись либо бесплатно, либо за очень низкую плату. Это делало систему широкодоступной. Детям, как правило, гарантировались хорошее питание, медицинский контроль, а также возможность раннего обучения по официальной программе. Более половины детей в возрасте от 1 года до 7 лет охватывались системой дошкольного образования. Была создана мощная «детская индустрия», работающая на ребенка. Однако, нельзя не отметить и некоторые негативные стороны. После резкой критики работы дошкольных организаций, обвиненных в переоценке роли среды в воспитании детей, центральной фигурой в детском саду стал педагог. Все это обернулось ограничением инициативы и самостоятельности ребенка. Деятельность педагога и ребенка стали жестко регламентированы. Во главу угла был поставлен процесс обучения, а не

развития.

Многолетние исследования ученых и опыт педагогов-практиков свидетельствуют о том, что наибольшие трудности в школе испытывает не тот ребенок, который не умеет читать и писать, а тот, который не готов к новой социальной роли ученика и не достиг соответствующего уровня развития психических процессов, у кого не сформированы умения слушать и слышать, работать в коллективе и самостоятельно. Действительно, система фронтальных занятий вряд ли способствовала возможности индивидуального отслеживания за ходом развития каждого ребенка, определению индивидуальной траектории его развития, и скорее была направлена на развитие знаний, умений и навыков. Анализируя материалы стандартов некоторых стран, мы убедились, что в наиболее развитых странах раннее детство (дошкольное) рассматриваются как особый образовательный ресурс, позволяющий решать сложные проблемы социального и экономического развития. Надо отметить, что во всех странах Европы раннее образование является предметом национальной политики а в ряде стран финансируется государством. Такой подход существует и в США. Современные стандарты США обращены не только к родителям и педагогам, но и к широкому кругу профессионалов. В качестве одной из важнейших задач в стране ставится задача поддержки использования эффективных технологий раннего обучения. В «Конвенции о правах ребенка» сказано, что образование детей должно быть направлено на развитие личности, талантов, умственных и физических способностей ребёнка в их самом полном объёме, также отмечено, что дети должны быть полностью подготовлены к самостоятельной жизни в обществе и воспитаны в духе идеалов, провозглашённых в Уставе Организации Объединённых Наций, и особенно в духе Мира, Достоинства, Терпимости, Свободы, Равенства и Солидарности.

Осознавая, что дошкольное детство – это не подготовка к школе, а самостоятельный период развития человека, новый Стандарт ставит иные цели: создание полноценного пространства развития ребенка и организацию комплексного сопровождения его индивидуального развития, способствующего благоприятной социализации и усвоению им ключевых компетентностей, базирующихся на общечеловеческих и национальных ценностях. Стандарт предусматривает воспитание творческой личности, способной к позитивным отношениям в социуме на основе формирования компетентности ребенка. Компетентность - это уровень развития, необходимый для самостоятельного решения возникающих познавательных проблем, определения своей позиции, позволяющий человеку адекватно выполнять нормы и правила жизни в обществе. Ребенок должен научиться сам планировать свою деятельность, ставить цель, находить способы ее достижения. У дошкольника должна быть сформирована способность к смене социально-культурных позиций, произвольность действий.

Новизна Образовательного Стандарта дошкольного детства РК состоит в том, что основу образовательной деятельности дошкольных организаций определяет не деятельность педагога, регламентируемая базисным учебным планом, а ребенок, как субъект педагогического процесса. Ведущей формой деятельности детей становятся не традиционные занятия, а игра.

Социологические исследования, опросы родителей и педагогов показали, что дети приходят в детский сад играть и общаться со сверстниками, интересно проводить время. Все остальное воспринимается ими, как «досадная нагрузка», которую они стремятся избежать. Традиционно организованные занятия интересуют лишь 20% детей. Стандарт делает педагогический процесс более демократичным с позиции организации, более научным - с позиции соответствия возрастным особенностям детей. Новый подход к построению педагогического процесса соответствует потребностям детей. Постепенное усложнение задач в игровой деятельности, позволяет ребенку идти вперед и совершенствоваться самостоятельно, т.е. развивать свои творческие способности, в отличие от обучения, где все объясняется, и где формируются в основном только качества исполнителя. Стандарт исходит из идеи, что игра, являясь развлечением, отдыхом, способна перерасти в обучение,

творчество, в моделирование человеческих отношений, их проявлений в различных сферах жизни. В результате освоения игровой деятельности в дошкольном периоде формируется готовность к общественно-значимой и общественно-оцениваемой деятельности ученья. Социально-экономические преобразования в республике сегодня диктуют необходимость качественной переоценки содержания образования в целом и воспитания, в частности. Это явление сопровождается сложными процессами перемен в сознании людей. Оттого чему и как мы научим подрастающее поколение, какие нравственные, моральные, духовные категории заложим в их сознание, как подготовим к культурно-творческому предназначению, во многом зависит прогресс нашего общества. Сегодня все более высокие требования предъявляют к педагогу, работающему с детьми дошкольного возраста. Закономерным является появление стандарта педагога, определяющего его функции, умения, навыки. Стандарт дошкольного образования РК ориентирован, прежде всего, на творческого педагога, владеющего не только методикой обучения, а в большей мере методами наблюдения и оценки, проектирования своей деятельности и прогнозирования развития ребенка. Деятельность педагога, согласно новому стандарту, направлена на создание условий, обеспечивающих развитие личности дошкольника. Стандарт призван перестроить мышление педагога, что позволяет ему активно включаться в педагогический поиск, осваивать новые способы действий, решать нестандартные педагогические ситуации, творчески варьировать и прогнозировать результат. Стандарт призван стимулировать педагога к самообразованию, как необходимому условию в решении организационно-методических проблем, повышающих уровень его профессиональной компетентности.

Думаем, что новые подходы к организации педагогического процесса, к профессиональной компетентности педагога, содержанию образования позволят успешно реализовать поставленные задачи.

Развитие любого ребенка неповторимо. На процесс развития и познания мира ребенком влияет его окружение, социальный статус, материальное положение родителей и культурные нормы, а также местные или семейные традиции и обычаи. Обращение к мировой практике стандартов раннего детства показало, что в передовых странах прослеживается тенденция постановки семейного и общественного воспитания на одну ступень. В ряде стран разрабатываются специальные программы поддержки родителей в воспитании и обучении детей дошкольного возраста.

Так, на Филиппинах разработана программа «Служба родительской эффективности», которая направлена на обучение родителей слушать и понимать потребности ребенка, в Турции существует «Инициатива по улучшению воспитания детей» основанная на показе видеоматериалов для родителей, на Кубе – программа «Научи своего ребенка». В Казахстане внедрена международная программа «Step by step», построенная на активном участии родителей в процессе воспитания и обучения детей дошкольного возраста. Стандарты дошкольного детства РК определили роль родителей как партнеров в организации педагогического процесса. Кроме того, стандарт выполняет совершенно новую функцию, которую не выполнял никогда. Благодаря индикаторам компетентностного развития ребенка, он позволяет родителям самостоятельно отследить уровень его компетентности на каждом возрастном этапе, дает возможность в домашних условиях обеспечить его полноценное воспитание и обучение. Основой стандарта является идея оптимального сочетания общественного и семейного воспитания ребенка. Только такой подход даст возможность свободного – игрового, эмоционально насыщенного проживания важного периода развития человека. Родители могут найти в Стандарте и некоторые рекомендации по организации предметной среды, что является немаловажным фактором.

В новом стандарте предусмотрена готовность дошкольного образования к новым формам взаимодействия с семьей, к установлению прочных связей с социумом на основе интеграции в его структуру, к демократизации педагогического процесса, к установлению открытых отношений в коллективе педагогов и детей, к созданию развивающей образовательной

среды.

Новый стандарт несет в себе новые ценности. Возможно, он не идеален и требует дополнительных дискуссий по некоторым аспектам. Но в нем есть определенный смысл, который призван помочь в создании образовательных ресурсов, более пригодных в условиях современного дошкольного образования.

РАЗВИТИЕ ИНТЕРЕСА У ДЕТЕЙ-БИЛИНГВОВ В ОСВОЕНИИ ВТОРОГО ЯЗЫКА

Бутырина В.А.

КГКП Детский сад №27 «Балдэурен»

Один из приоритетов современного мира- признание полиязычного образования. Особенно актуально оно в нашей стране, где проживает более 130 национальностей, работают три с половиной тысячи иностранных компаний. Растет потребность в изучении английского языка, т.к. из 10 миллионов книг, которые создаются в мире , 85%-на английском языке. Определяя задачи «Стратегии РК-2050»,Н.А. Назарбаев отметил, что знание русского языка является историческим преимуществом казахской нации, что знание языков и образованность обеспечит хорошее будущее стране.

Детство-это пора познания ребенком окружающего мира, пора выявления и развития природосообразных качеств, пора становления личности. Ребенок, окруженный полиязычной средой, способен многое познать. Доказано, что, именно, на ранних стадиях развития, дети проявляют способности к изучению языков. Как же сделать так, чтобы детям-билингвам было обучаться легко и свободно?

Прежде всего, важно развивать интерес детей - билингвов в освоении неродного языка.

Интерес- избирательная направленность человека, его внимания, его мыслей и помыслов, своеобразный сплав эмоционально-волевых и интеллектуальных процессов, повышающий активность сознания и деятельности человека. Деятельность должна приносить удовлетворение, наполненное яркими эмоциями. Интерес-это стремление узнать новое, выяснить непонятное, вникнуть в сущность предметов, явлений, стремление к активности и самостоятельности в познании.

Для развития интереса к изучению второго языка характерны следующие особенности:

- возникновение недоумения и вопросов у ребенка;
- постановка и принятие ребенком задачи для самостоятельного решения;
- преодоление трудностей к итогу положительного результата;
- возникновение новых вопросов, благодаря чему интерес становится неисчерпаемым.

Каковы методы развития интереса к предмету?

Метод индивидуальной беседы

- Любишь ли ты заниматься языком?
- Что вы делаете, когда занимаетесь языком?
- Чем именно тебе нравится заниматься?

Говоря об индивидуальном подходе к развитию интереса в изучении языка, необходимо учитывать возраст, уровень развития, интересы, склонности, способности, пол, личные характеристики. Для детей с низким уровнем интереса необходимо учитывать сходство с привычным домашним окружением. Для детей со средним уровнем сформированности целесообразно использовать принцип интеграции различных по содержанию видов деятельности, проявляя уважение к мнению детей в отношении организации и содержания среды развития. Для детей с высоким уровнем сформированности интересов, нужно сконструировать среду и пространство таким образом, чтобы ребенок имел широкий выбор разнообразных видов деятельности.

Следствием индивидуального развития интересов к изучению языка является повышение эффективности их социальной языковой адаптации, успешность формирования системы коммуникативных, языковых и познавательных ориентировок. При этом линии познавательного, языкового и речевого развития детей перестают быть изолированными и развиваются параллельно. Теперь они формируются на основе взаимосвязи освоения языка, развития речи и мышления.

В исследованиях Н.Морозовой, Г.Щукиной определены стадии развития познавательных интересов:

- любопытство;
- любопытность;
- познавательный интерес;
- теоретический интерес.

Любопытство - элементарная стадия избирательного отношения, которая обусловлена внешними, неожиданными обстоятельствами, привлекающими внимание человека. На этой стадии ребенок довольствуется только занимательностью материала.

Любопытность- ценное состояние личности. Она характеризуется стремлением человека проникнуть за пределы увиденного.

Среди многочисленных методов создания интереса одно из ведущих мест занимает театрализованная деятельность, которая характеризуется познавательной активностью, ясной избирательностью, ценной мотивацией. Театр содействует проникновению личности в существенные связи, отношения, закономерности познания, вызывает у ребенка желание поиска выражения своих мыслей.

Для развития интересов ребенка к изучению языка в рамках театральной деятельности используются:

- различное сочетание художественного и познавательного материала;
- последовательное и постепенное усложнение заданий и вопросов;
- использование заданий творческого характера;
- смена разных видов деятельности;
- эмоциональное стимулирование детей;
- подбор равных по силам и возможностям подгрупп при использовании коммуникативных заданий;
- продуманность системы оценок, знаков отличия, наград для всех участников развлечения.

Театр позволяет создать условия, при которых ребенок усваивает знания самостоятельно, без принуждения. Это стимулирует интерес к познанию.

В процессе театральной деятельности взрослый должен очень деликатно включаться в игру, тогда у ребенка возникнет радость открытия, которое он сумел сделать сам. Следует широко применять элементы занимательности учебного материала (стихи, пословицы, преднамеренные ошибки, различные формы оценки - одобрение, награды, похвалу). Если ребенок испытывает чувства страха, неуверенность, стеснительность, можно применять приемы, связанные с предоставлением дополнительного времени для подготовки к ответу, ответы шепотом, систематическое поощрение, создание ситуаций успеха.

В качестве основного средства формирования интереса к неродному языку могут выступать сказки. При их чтении нужно обращать внимание на образно-эмоциональную выразительность. Необходимо менять интонации при чтении, высоту, тембр голоса, включать мимику. Значительную роль в этом играют информационные технологии, выполняющие ряд дидактических функций: развивающую, образовательную и воспитательную. Эта наглядность более высокого уровня, т.к. реализуется с помощью анимации, звукового сопровождения, видеофрагментов. В театре дошкольники вовлекаются в процесс самостоятельного добывания знаний, у них развивается интерес к размышлению, рассуждению, высказыванию своей обоснованной точки зрения. Формируются умственные действия, интеллектуальная культура. Меняется само качество знаний: повышаются их

полнота, образность, осознанность, систематичность, логичность. Наблюдается значительный личностный рост детей. Несомненен нравственный аспект: все участники объединены совместной познавательной деятельностью и радостью открытия. Чтение, импровизация, постановка сказок способствуют быстрому накоплению лексики изучаемого языка. Доброжелательная атмосфера, которую создает театр, способствует самораскрытию детей, желанию поделиться знаниями, собственными открытиями.

В театральной деятельности дети успешно осваивают языковую систему на всех уровнях: звуковом, уровне слов, словосочетаний, предложений и текста. На занятиях кружка для развития навыков правильного произношения даются упражнения, подготавливающие артикуляционный аппарат к произнесению звука (параллельно звук сравнивается со звуком родного языка). С большим интересом дети-билингвы заучивают занимательные, колоритные простые для запоминания скороговорки, стихотворные тексты:

«Цапля, стоя на крыльце, повторяла букву Ц. Подойди цыпленок, цып, повторяй-ка: цып-цып-цып.» (нужно не только рассказать, но и показать сценически и цаплю, и цыпленка).

Рольевые игры включают различные тексты для воспроизведения звуков, например, игра «Дедушка Молчок»: Чики-чики-чики-чок,

Здравствуй, дедушка Молчок!

Где ты? Мы хотим играть,

Много нового узнать.

Где ты добрый старичок? Тишина... Пришел Молчок. Не спугни его смотри,

Тс-с-с-с, ничего не говори.

Молчок предлагает водящему узнать, кто говорит от другого имени.

Сидит кукушка на суку, и слышится в ответ: (выбранный Молчком ребенок)- «Ку-ку»

А вот Котеночек вуглу, мяукает он так... «Мяу».

Щенок прогавкает в ответ, услышим вот что мы в ответ... «Гав-гав»

Корова тоже не смолчит, а вслед нам громко замычит... «Му-му»

А петушок, встретив зарю, нам пропоет... «Ку-ка-ре-ку»

Паровоз, набравши ход, тоже весело поет... «У-у-у»

Если праздник, детвора весело кричит... «Ура»

Различные мини-сценки не только активизируют речевую деятельность ребенка-билингва, но и облегчают понимание и восприятие слов, предложений, текстов.

Театральные этюды становятся средством самовыражения, самоутверждения в языковой среде, что для детей, живущих в другой языковой среде, немаловажно, например, экспрессивные этюды по мотивам сказки В.Г. Сутеева «Мешок яблок» знакомят детей с лексикой, связанной с социальными нормами взаимности:

Педагог... И тут кто-то постучал. Дверь распахнулась, и на пороге появились бельчата с большим лукошком, полным орехов.

-Вот! Мама просила вам передать!- пропищали Бельчата и убежали.

-Чудеса...-прошептала Зайчиха.

Кто может показать, как двое Бельчат постучали в дверь и передали Зайчихе лукошко с орехами?

В театральной деятельности используются принципы, помогающие детям-билингвам успешно овладеть вторым языком:

- психологической комфортности- создание условий, в которых дети чувствуют себя, как дома. Закладывается ориентация на успех, а главное, ощущение радости, получение удовольствия от самой деятельности;

-принцип формирования языковой картины, личностным отношением ребенка к изучаемому языку, применения умений говорить на другом языке;

-принцип мини-макса- учет индивидуальных особенностей детей и обеспечение им передвижения вперед своим темпом.

Роль театра в детском саду для детей-билингвов огромна. Театральная деятельность является не только основой для изучения и закрепления второго языка, но и активизирует восприятие литературного слога, способствует более легкому запоминанию слов, грамматических категорий и речевых образцов, служит воспитанию у детей-билингвов интереса к обоим языкам как явлениям национальной культуры и национальному достоянию народов.

Библиографический список

1. Акулова О., ст. Театрализованные игры. , изд.ж. Дошкольное воспитание.2005г.,№4.
2. Буренина И. Театр всевозможного., изд. Санкт-Петербург,2002г.
3. Вишневецкая Г.М. Билингвизм и его аспекты.
4. Микляева Н.В., Давидович Л.Р. Дети-билингвы в детском саду.
5. Пенькова Л.А., Шестакова Л.М., Мязина А.И.. Дети-билингвы в детском. саду.

РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Эккерт С.А., Юдина Н. В.
КГУ «СОШ № 13»

*Все наше достоинство – в способности мыслить.
Только мысль возносит нас, а не пространство
и время, в которых мы – ничто. Постараемся же
мыслить достойно: в этом основа нравственности.
Блез Паскаль*

Современные дети живут в мире, который становится всё более сложным, поскольку всё больше стран выбирают демократию. И помимо основных навыков детям потребуется широкий круг навыков более высокого уровня, который позволит им попасть в этот новый век и успешно в нём существовать. Становится очевидным, что молодые люди более чем когда-либо должны уметь решать сложные проблемы, критически анализировать обстоятельства, взвешивать альтернативные мнения и принимать продуманные решения на основе анализа соответствующей информации. Следовательно, способность критически мыслить должна формироваться в соответствующей учебной среде.

В обществе принято считать, что критическое мышление – это совершенно обычный для любого человека процесс, или даже естественный способ мыслить. Но на деле все гораздо сложнее: люди часто уклоняются от критического мышления, относятся к явлениям предвзято или, наоборот, слишком снисходительно. Однако воспитать в себе правильное мышление – значит и повысить качество жизни, и если приучить себя не жить иллюзиями, можно достигнуть успехов во всех сферах деятельности.

Так, что такое критическое мышление?

Критическое мышление – это умение делать собственные выводы, опираясь на имеющиеся факты.

Цель ее состоит в развитии мыслительных навыков учащихся, необходимых не только в учебе, но и в дальнейшей жизни: умение принимать взвешенные решения, работать с информацией, анализировать различные стороны явлений. Говоря иначе, эта технология способствует реализации компетентностного подхода в обучении и воспитании школьников.

Любое новшество, как известно, встречает на своем пути поддержку, одобрение или сопротивление. Для нас это тоже большой вопрос: как сделать свои уроки интересными и емкими в плане содержания. Мы пришли к выводу, что актуальна технология критического

мышления на уроках, ее применение позволяет оживить урок, сделать его увлекательным и эмоциональным. Развиваются познавательные способности и познавательные процессы личности: разные виды памяти (зрительной, слуховой, моторной), внимание, мышление, восприятие. Также развитие критического мышления направлено на удовлетворение потребностей личности в уважении, самоутверждении, общении, игре и творчестве.

Технология критического мышления – одна из новых образовательных технологий. Она была предложена в середине 90-х годов 20 века американскими психологами Д. Стилом, К. Мередитом и Ч. Темплом.

В чем же специфика образовательной технологии развития критического мышления?

Во-первых, учебный процесс строится на научно-обоснованных закономерностях взаимодействия личности и информации.

Во-вторых, фазы этой технологии (вызов, осмысление, рефлексия) инструментально обеспечены таким образом, что преподаватель может быть максимально гибким в каждой учебной ситуации в каждый момент времени: речь идет о разнообразных визуальных формах и стратегиях работы с текстом, организации дискуссий и процесса реализации проектов.

В-третьих, стратегии технологии позволяют все обучение проводить на основе принципов *сотрудничества, совместного планирования и осмысленности*.

Формы урока в РКМ отличаются от уроков в традиционном обучении. Ученики не сидят пассивно, слушая учителя, а становятся главными действующими лицами урока. Они думают и вспоминают про себя, делятся рассуждениями друг с другом, читают, пишут, обсуждают прочитанное. Тексту отводится приоритетная роль: его читают, пересказывают, анализируют, трансформируют, интерпретируют, дискутируют, наконец, сочиняют. Роль учителя — в основном координирующая. Он: направляет усилия учеников в определенное русло, сталкивает различные суждения, создает условия, побуждающие к принятию самостоятельных решений, дает учащимся возможность самостоятельно делать выводы, подготавливает новые познавательные ситуации внутри уже существующих.

Как построить урок с применением приемов критического мышления?

Восприятие информации происходит в три этапа, что соответствует таким стадиям урока:

- *подготовительный – стадия вызова;*
- *восприятие нового – смысловая стадия (или стадия реализации смысла);*
- *присвоение информации – стадия рефлексии.*

Приемы развития критического мышления на уроках в начальной школе

Вот несколько приемов развития критического мышления на уроках:

- чтение — суммирование в парах;
- синквейны;
- диаграмма Венна;
- прием «Верите ли вы, что...»;
- мозговой штурм;
- таблица «Знаю, узнал, хочу узнать»;
- написание творческих работ;
- создание викторины на основе изученного материала, кроссвордов;
- логическая цепочка;
- уголки;
- кластер.

Прием «Чтение — суммирование в парах»

Можно использовать как для объяснения нового материала, так и для закрепления изученного. Лучше этот прием применять в 3-4 классах. Детям в классе предлагается несколько разных текстов по теме (или один и тот же текст нескольким парам учеников).

Каждая группа изучает свой текст, на большом листе фиксирует его краткое содержание (выдержками из текста), затем перед всем классом воспроизводит содержание текста с опорой на свои пометки. Остальные могут задавать уточняющие вопросы. После прослушивания всех текстов делается коллективный вывод о главной мысли этих рассказов, о том, что мы узнали об истории России, чем дополнило представление детей каждое из произведений.

Прием «синквейн»

В переводе с французского слово «синквейн» означает «пять». В данном случае речь идет о работе, состоящей из пяти этапов. Вот некоторые возможности использования данной стратегии на уроке чтения.

При прохождении учебного материала из раздела «Русские народные сказки» предлагаем определить значение слова сказка на основе составления синквейна.

- Имя существительное, выраженное одним словом. Сказка.
- Описание темы именами прилагательными. Волшебная, бытовая.
- Описание действия. Читать, пересказывать, учить.
- Фраза, выражающая отношение автора к теме. Сказка — ложь, да в ней намек.
- Слово — синоним. Фантазия, выдумка.

Интересный прием — Диаграмма Венна.

Цели: отработка умения сопоставлять и сравнивать; выделять главные признаки, находить различие и сходство; обобщать.

Приём используется, когда есть возможность сопоставления и сравнения (героев, обществ, пространств, понятий и т.п.); выделения общего и отличий.

Рисуются два пространства (круги, символические рисунки, например, сердце или другие фигуры), которые частично наложены друг на друга. В наложенных частях указывается общее между сравниваемыми объектами, в отдельных – различие.

Еще один творческий прием — «Верите ли вы, что...»

Класс делится на две команды. Одна команда высказывает фантазийные предположения, а другая анализирует их.

Прием «Знаю, узнал, хочу узнать»

К этому приему можно обращаться как на стадии объяснения нового материала, так и на стадии закрепления. Например, при изучении творчества А.С. Пушкина дети самостоятельно составляют таблицу, что знали о Пушкине и его произведениях, что узнали нового какие его стихи и что хотели бы узнать. Работа с этим приемом чаще всего выходит за рамки одного урока. Графа «Хочу узнать» дает повод к поиску новой информации, работе с дополнительной литературой.

Прием «Мозговой штурм»

Этот прием позволяет не только активизировать младших школьников и помогает разрешить проблему, но также и формирует нестандартное мышление. Такая методика не ставит ребенка в рамки правильных и неправильных ответов. Ученики могут высказывать любое мнение, которое поможет найти выход из затруднительной ситуации.

Прием «Уголки»

Его можно использовать на уроках литературного чтения при составлении характеристики одного из героев какого-либо произведения. Класс делится на две группы. Одна группа готовит доказательства, используя текст и свой жизненный опыт, положительных качеств героя, другая — об отрицательных, подкрепляя свой ответ выдержками из текста. Данный прием используется после чтения всего произведения. В конце урока делается совместный вывод. Такой прием учит детей диалогу, культуре общения.

Прием «Написание творческих работ»

Прием хорошо зарекомендовал себя на этапе закрепления изученной темы. Например, детям предлагается написать продолжение понравившегося произведения из раздела или

самому написать сказку или стихотворение. Эта работа выполняется детьми, в зависимости от их уровня развития, все с удовольствием делают эту работу.

Прием критического мышления «Создание викторины»

К этому приему обращаюсь после изучения темы или нескольких тем. Дети самостоятельно, пользуясь учебными текстами, готовят вопросы для викторины по литературному чтению, потом объединяются в группы, и проводятся соревнования. Иногда каждая группа выбирает лучшего — «знатока», а потом весь класс задает «знатокам» вопросы.

«Логическая цепочка»

После текста учащимся предлагается построить события в логической последовательности. Данная стратегия помогает при пересказе текстов.

Кластер («гроздь»)

Выделение смысловых единиц текста и графическое оформление в определенном порядке в виде грозди. Такое оформление материала помогает обучающимся выяснить и понять, что можно сказать (устно и письменно) по данной теме. Этот прием может быть применен на стадии “Вызова”, когда систематизируется информация до знакомства с основным источником (текстом) в виде вопросов или заголовков смысловых блоков.

Применение данных приемов критического мышления на уроках в начальной школе позволит получить очень хороший результат, поскольку используются разные источники информации, задействованы различные виды памяти и восприятия. Письменное фиксирование информации позволит лучше запоминать изученный материал, ведь на уроках в начальной школе важно не столько техника чтения и заучивание различных правил, сколько умение эффективно работать с текстом: понимать его, анализировать, использовать.

Работая со школьным материалом таким образом, дети смогут выделить нужную информацию, составить текст самостоятельно, доказать свою точку зрения.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Бутенко А.В., Ходос Е.А. Критическое мышление: метод, теория, практика. – Красноярск: 2001. – 102 с.
2. Заир-Бек С., Муштавинская И. Развитие критического мышления на уроке. Пособие для учителя. – М., 2004.
3. Загашев И.О., Заир-Бек С.И., Муштавинская И.В., Учим детей мыслить критически. – С-Пб: “Альянс “Дельта” совм. С издательством “Речь”, 2003.
4. Загашев И.О., Заир – Бек С.И. Критическое мышление: технология развития. – СПб: Издательство “Альянс “Дельта”, 2003.
5. Муштавинская И.В., Трофимчук Г.А. Технология развития критического мышления: Методическое пособие.– СПб: ИРО “Смена”, 2004.
6. <http://www.kmspb.narod.ru/posobie/nachal.htm> Уроки с использованием технологии РКМ. Начальная школа.
7. http://svetlyschool1.narod.ru/vist_Typina.htm Тяпина В. Н. “Использование методов и приемов технологии развития критического мышления для формирования мыслительной деятельности учащихся в процессе изучения предмета окружающий мир”.

РАЗВИТИЕ МЕЛКОЙ МОТОРИКИ РУК У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Разина А. А.
КГУ ОСШ №64

Очень часто мы спешим, усаживая ребенка за прописи. А ребенок чрезмерно старается и огорчается, видя, что не оправдывает ваших надежд. Или, что еще хуже, начинает бояться школы и всего, что с ней связано. Лучший способ **подготовить руку ребенка к письму** - игра. Почему так важно подготовить руку ребенка к письму?

Учеными доказано, что развитие руки находится в тесной связи с развитием речи мышления ребенка. Уровень развития мелкой моторики - один из показателей интеллектуальной готовности к школьному обучению. Обычно ребенок, имеющий высокий уровень развития мелкой моторики, умеет логически рассуждать, у него достаточно развиты память и внимание, связная речь. Учителя отмечают, что первоклассники часто испытывают серьезные трудности с овладением навыков письма. Письмо - это сложный навык, включающий выполнение тонких координированных движений руки.

В дошкольном возрасте важна именно **подготовка к письму**, а не обучение ему, что часто приводит к формированию неправильной техники письма. Умение выполнять мелкие движения с предметами развивается в старшем дошкольном возрасте, именно к 6-7 годам в основном заканчивается созревание соответствующих зон головного мозга, развитие мелких мышц кисти.

Поэтому работа по развитию мелкой моторики должна начаться задолго до поступления ребенка в школу. Родители и педагоги, которые уделяют должное внимание упражнениям, играм, различным заданиям на развитие мелкой моторики и координации движений руки, решают сразу две задачи: во-первых, косвенным образом влияют на общее интеллектуальное развитие ребенка, во-вторых, готовят к овладению навыком письма, что в будущем поможет избежать многих проблем школьного обучения.

Родителей должно насторожить, если ребенок активно поворачивает лист при рисовании или закрашивании. В этом случае ребенок заменяет умение менять направление линии при помощи тонких движений пальцев поворачиванием листа, лишая себя этим тренировки пальцев и руки. Если ребенок рисует слишком маленькие предметы, как правило, это свидетельствует о жесткой фиксации кисти при рисовании. Этот недостаток можно выявить, предложив малышу нарисовать одним движением окружность, диаметром примерно 3-4 см (по образцу). Если ребенок имеет склонность фиксировать кисть на плоскости, он не справится с этой задачей: он нарисует вам вместо окружности овал, окружность значительно меньшего диаметра или рисовать ее он будет в несколько приемов, передвигая руку.

Начинать работу по развитию мелкой моторики нужно с самого раннего возраста. Уже в младенческом возрасте можно выполнять массаж пальчиков, воздействуя тем самым на активные точки, связанные с корой головного мозга. В раннем и младшем дошкольном возрасте нужно выполнять простые упражнения, сопровождаемые стихотворным текстом (например, "Сорока"), не забывать о развитии элементарных навыков самообслуживания: застегивание и расстегивание пуговиц, завязывание шнурков и т.д. и, конечно, в старшем дошкольном возрасте работа по **развитию мелкой моторики** и координации движений руки должна стать важной частью подготовки к школе.

РАЗВИТИЕ НРАВСТВЕННО-ДУХОВНЫХ КАЧЕСТВ ЛИЧНОСТИ ШКОЛЬНИКА ЧЕРЕЗ УРОКИ САМОПОЗНАНИЯ

Амантаева С.О., Искакова М.Р.

учителя самопознания

КГУ «Средняя общеобразовательная школа №15

Воспитание высоконравственного духовного человека весьма сложный процесс, ведь духовное обновление общества происходит тогда, когда обновляются человеческие души. И если возрождение нашего общества, возможно, то только потому, что именно школе ещё удаётся, несмотря на все трудности и проблемы, удерживать нравственные высоты.

Во все века люди высоко ценили нравственность, воспитанность. Древнегреческий ученый и философ Аристотель считал, что человек без нравственных устоев оказывается существом самым нечестивым и диким. Известный педагог Н.И. Пирогов писал: «Вся наша нравственность, правда, добро, свет – все учение. И учить не воспитывая, значит не учить, а делать что-то другое».

Социально – экономические преобразования, происходящие в современном обществе, заставляет нас задумываться о будущем Казахстана и его молодежи. К сожалению, идет снижение нравственных качеств личности. Действительно мы имеем: науку без духовности, образование без формирования личности учащегося, знания без нравственности. Чему учить и как воспитывать? Этот вопрос не раз беспокоил всех нас. Трудно переоценить важность развития нравственных качеств личности учащихся в ходе обучения и воспитания молодого поколения. Эта задача равносильна сохранению жизни на земле. В вечном поиске положительного и доброго мы, как правило, приходим к общечеловеческим ценностям.

Перед общеобразовательной школой ставится задача подготовки ответственного гражданина, способного самостоятельно оценивать происходящее деятельность в соответствии с интересами окружающих его людей. Решение этой задачи связано с формированием устойчивых нравственных качеств личностей школьника. Замечено, что вопросы, которые не в силах решать взрослые, порой каким-то непостижимым образом открывается детям. К сожалению, современная школа учит принимать на веру то, что должно стать плодом трудных поисков и личного выбора. Нас учат писать, читать, считать, но не учат любить себя, доверять людям, уметь с ними общаться, верить в собственные силы, находить выход из трудных ситуаций. Этому и другому можно научиться на уроках самопознания, являющейся неотъемлемой частью духовно - нравственного воспитания.

Проблема духовно-нравственного воспитания личности всегда была одной из актуальных, а в современных условиях она приобретает особое значение. Ещё В.А. Сухомлинский говорил о том, что необходимо заниматься нравственным воспитанием ребенка, учить „умению чувствовать человека“. Василий Андреевич говорил: „Никто не учит маленького человека: „Будь равнодушным к людям, ломай деревья, попирай красоту, выше всего ставь свое личное“. Все дело в одной, в очень важной закономерности нравственного воспитания. Если человека учат добру — учат умело, умно, настойчиво, требовательно, в результате будет добро. Учат злу (очень редко, но бывает и так), в результате будет зло. Не учат ни добру, ни злу — все равно будет зло, потому что и человеком его надо сделать“.

Духовно-нравственное воспитание – педагогически организованный процесс усвоения и принятия обучающихся базовых национальных ценностей, освоение системы

общечеловеческих ценностей и культурных, духовных и нравственных ценностей многонационального народа Республики Казахстан.

Очень часто мы не видим различия между понятиями «духовный» и «нравственный» и идентифицируют понятия – «духовное воспитание» и «нравственное воспитание».

Нравственность определяется качеством поведения человека, а духовность – качеством помыслов, отсюда – задача духовного воспитания – воспитание помыслов, а задача нравственного воспитания – поступков. Именно этим и отличается воспитание духовное от воспитания нравственного.

В педагогическом словаре нравственное воспитание трактуется как «процесс формирования моральных качеств, черт характера, навыков и привычек поведения».

В словаре С.И. Ожегова дается следующее определение нравственному воспитанию – это «воспитание внутренних, духовных качеств, которыми руководствуется человек, этические нормы; правила поведения, определяемые этими качествами».

Нравственное воспитание является процессом, направленным на целостное формирование и развитие личности ребенка, и предполагает становление его отношений: к Родине, обществу, коллективу, людям, труду, своим обязанностям, к самому себе

Духовность – это сущность самого понятия «человек». «Чело» - это лик, личность, «век» – это вечность, то есть личность, отраженная в вечности.

Задача наша в современной школе направить на органичное соединение нравственного и духовного, тем более, что они связаны между собой – духовное воспитание определяет нравственное. Нравственность без духовности лишена своей основы и становится неустойчивой и становится похожей на строительство дома на песке, при небольшом ветерке домик просто сломается.

В современном обществе нравственно – духовное воспитание и образование поможет стать ребенку подростку оптимистом и быть уверенным в успешности личной судьбы. Уроки самопознания позволяют постепенно (поэтапно) ознакомить детей и подростков с нормами человеческого общения, с принципами общечеловеческой нравственности, формировать и развить у них навыков гражданской культуры, гуманного общения. Образовательный проект «самопознания» не только помогает в постижении нравственного опыта человечества, но также приобщает учащихся к культурным, духовным традициям старших поколений, своего народа, землян в целом.

Суть программы «Самопознания» автор проекта Первая леди страны Сара Алпыскызы Назарбаева видит в том, чтобы детей научили «Любить себя и мир вокруг, жить во имя Любви, быть всегда самим собой, не подражать кому – то, а развивать свои собственные возможности, таланты; обязательно различать что такое «Хорошо» и что такое «плохо»; быть ответственным за свои мысли слова, поступки; всегда помогать людям; жить в ладу с совестью, не предавая своего высшего внутреннего «Я», созидать, творить на благо общества; постоянно совершенствоваться. Все это – основные принципы жизни гармонично развитого Человека.

На уроках самопознания предоставляем возможность учащемуся посмотреть на себя со стороны как на совершенно постороннего человека. В других обычно очень ясно видны недостатки и слабости их и несоответствие слов с делами, увидеть все это в себе - очень полезно для познания самого себя. И только отойдя от себя и смотря на себя со стороны, ученик может определить и увидеть недопустимость тех или иных свойств характера или поведения.

Одним из таких приёмов – чтение притч, в которой заложена какая-то определенная нравственная истина, какой-то определенный урок, маленький или большой закон Мира, в котором мы живем. Через анализ ситуаций взятых из жизни, самовыражения через

проявления своих творческих способностей, извлечение морали из изречений великих ученых, философов, писателей, на уроках постоянно ведется диалог с учащимся, в котором он познает себя, познает мир. Этот этап является главным, так как он именно помогает детям раскрыть основные ценности и истины жизни, учит праведному поведению и ненасилию к окружающему миру. Важность такого общения взрослых с детьми особо отмечал казахский просветитель Ы.Алтынсарин. Использование рассказа учителя, истории и притчи помогают духовному развитию и развитию личности, обогащают нашу культуру и расширяют наше видение мира, также способствует повышению эффективности учебного процесса. Задачами урока часто является учить понимать смысл рассказа и притчи, развивать связную речь, умение работать в группе; обогащать словарный запас; расширить знания о нравственных понятиях добра и зла; воспитывать в детях добро, осознанное отношение к выбору поступков.

Уроки опираются на лучшие образцы духовного наследия человечества. Подбираются интересные притчи народной мудрости, рассказы, которые помогут расширить знания и представления учащихся о нравственных качествах человека через осознание поступков литературных героев, их взаимоотношений, размышлений о себе. Учащиеся проводят анализ своего внутреннего мира и дают оценку собственной деятельности, ищут выходы за пределы собственного «я», осмысливают, изучают, анализируют свои мысли, слова и поступки.

Использование на уроках игр — драматизации по готовому тексту происходит следующим образом: подбирается литературный текст, который должен быть коротким, ярким, поддерживающим ключевую идею. Например, в ходе беседы на тему: «Что такое отзывчивость?» можно провести игру — драматизацию по стихотворению А. Барто «Рукавички я забыла». Интонация, мимика, удачное разыгрывание контрастных образов — доброй и жадной девочки, несомненно, будут способствовать глубоко эмоциональному восприятию идеи стихотворения. В начальных классах очень хорошо помогает игра — ассоциация «Человек — солнышко». На доске рисуется крупным планом фигура человека. Спрашиваем, что можно о нём сказать. Ничего. Вопрос уточняется: можно ли сказать, что он воспитанный, приятный для окружающих? Нет. Ребятам предлагаем «наградить» человечка такими качествами, благодаря которым его можно было назвать культурным, воспитанным. По мере ответов (добрый, терпимый, приветливый) рисую вокруг игрового человечка длинные линии солнца. В каждый луч вписывается положительное качество. Так детей подводим к мысли, культурный человек-это солнышко для других людей -светит, греет, улыбается...

Приемы «Позитивный настрой», «Минутка тишины», «Споемте друзья» благотворно влияют на настроение и самочувствие учащихся, способствуют релаксации, снижению напряжённости тела, преодолению усталости, утомляемости, лучшему осознанию и стимулированию своих чувств и эмоций. Данные приёмы позволяют развитию ученику его внутренние резервы, формировать единство чувств, мыслей, слов, поступков с учётом существующих современных противоречий, с которыми он вынужден сталкиваться. Формируя личность на уроках самопознания, учитель должен помнить:

зло побеждается только деятельным добром. Никакие запреты, никакое насилие его не искоренят. Только мощная альтернатива всему негативному принесёт победу: стать гармоничной личностью.

Сегодня мы строим общество, основанное на принципах гуманизма, высокой нравственности и духовности. У каждого человека с рождения есть шанс привести к гармонии свой внутренний мир, найти достойное место в жизни. Нужно только помочь ему в этом.

« Учитель, будь солнцем, излучающим человеческое тепло, будь почвой, богатой ферментами человеческих чувств, и сей знания не только в памяти и учеников, но и в душах и сердцах», - призывает Ш. А. Амоношвили.

В заключение хочу привести слова С.А.Назарбаевой: «Дети, их настоящее и будущее – это наша общая забота. Мы все и каждый из нас в отдельности несем ответственность за то, какой выбор сделают наши сыновья и дочери – пойдут ли они дорогой добра, будут ли они приносить пользу людям, помогать слабым, жить в гармонии с окружающим миром, созидать и творить, или же встанут на путь разрушения. Правильный выбор помогут им сделать уроки самопознания, уроки Любви».

Литература.

1. Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах РК в 2016-2017 уч. году», Астана-2016;
2. Методика преподавания дисциплины «самопознание» в школе. Учебно-методическое пособие для учителей. Алматы, 2013
3. Журнал «Самопознание.kz. №1. 2015 г. Образовательная программа Самопознание».
4. Журнал «Самопознание.kz. №3. Самопознание: Вопросы и ответы.

РАЗВИТИЕ УСТНОЙ И ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ, ЧЕРЕЗ ВНЕДРЕНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ

Першина Л.А., Скотникова Т.М.

КГУ «Средняя общеобразовательная школа № 65» г. Караганда

Критическое мышление – ведущее современное педагогическое понятие, актуальное для развития преподавания и обучения. Внедряя данную технологию, мы предполагаем адаптацию сознательного и обдуманного подхода к критическому мышлению как у учителей, так и учеников.

Критическое мышление - дисциплинарный подход к осмыслению, оценке, анализу, синтезу информации, полученной в результате наблюдения, опыта, размышления или рассуждения, что в дальнейшем служит основанием к действию.

Критическое мышление способствует развитию творческих способностей учащихся, мыслительных навыков, необходимых не только в учебе, но и в обычной жизни, умение работать с информацией, анализировать различные ситуации (учебные и жизненные), умение принимать взвешенные решения; способность к разумному рефлексивному творчеству мышлению.

Технологию критического мышления можно широко использовать на уроках предметов гуманитарного цикла. Критическое мышление означает не негативность суждений или критику, а разумное рассмотрение разнообразия подходов с тем, чтобы выносить обоснованные суждения и решения. Каждый ученик, невзирая на авторитеты, вырабатывает свое мнение в контексте учебной программы. Немаловажное значение придается созданию доброжелательной, позитивной атмосферы урока, радости творчества уважению каждой личности.

Работа в парах, микрогруппах, и группах способствует лучшему осознанию и формированию своего мнения. А для этого необходимо развивать развивать речь учащихся. Это значит приобщить их к чтению художественной литературы так, чтобы соприкосновение с искусством у них было радостью, развивать потребность, как в чтении новых художественных произведений, так и в перечитывании ранее известных, которые доставляли бы наслаждение, удовольствие.

Но существуют причины, тормозящие скорость чтения:

1. Природный темп деятельности - это скорость, с которой работают психические процессы: память, внимание, восприятие, мышление, воображение.
2. Регрессия- это возвратные движения глаз с целью повторного чтения уже прочитанного.
3. Антиципация - смысловая догадка, когда при чтении не дочитывают слова до конца, а догадываются по содержанию.
4. Артикуляция речевого аппарата.
5. Малое поле чтения.

Отсюда вытекает проблема:

- бедность словарного запаса,
- неточность употребления слов,
- прерывистость речи,
- трудности в составлении описаний и пересказов,
- неумение выделять главную мысль,
- нежелание читать.

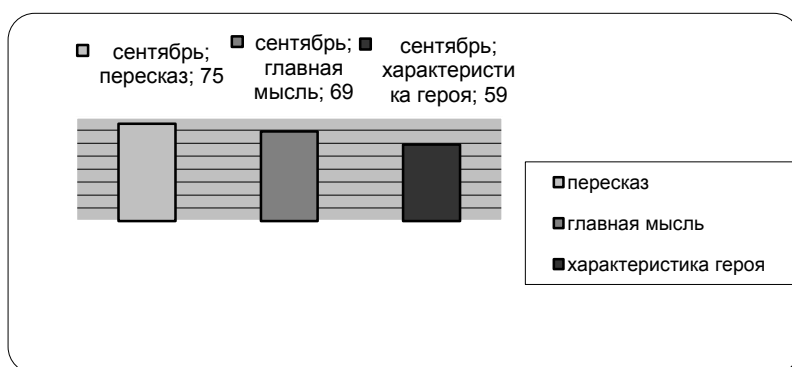
Для проведения эксперимента был выбран 3 «г» класс СОШ №65, сентябрь - контрольный срез, октябрь - экспериментальный.

Для выявления результативности были взяты критерии уровня сформированности осознанного чтения:

- репродуктивный уровень,
- выделение главной мысли,
- характеристика героев.

По итогам сентября:

- репродуктивный уровень составляет - 75%
- выделение главной мысли - 69%
- характеристика героя - 59%

Цель эксперимента: изучить возможность использования элементов критического мышления для повышения эффективности учебно-воспитательного процесса.

Объект исследования: учебно-воспитательный процесс на уроках литературного чтения и русского языка.

Предмет исследования: содержание деятельности учителя по разработке и использованию инновационных технологий.

Гипотеза исследования: если сочетать такие элементы инновационных технологий, как «Концептуальная таблица», «Синквейн», «Кластер», «З-Х-У», «Инсёрт», «Верно-неверно» то это может повысить эффективность учебно-воспитательного процесса, так как позволит использовать знания, интересы самих учащихся.

Для исследования работы применялись следующие методы:

- анализ научной и методической литературы,
- использование эмпирических методов исследования, тестирования, наблюдения, сравнительный анализ результатов обучения,
- проведение диагностического и обучающего экспериментов.

С сентября проводилась работа по внедрению элементов критического мышления.

В этом году применялись такие приёмы:

1. Для повторения ключевых понятий использовалась стратегия «ДА – НЕТ».
 2. Для знакомства с текстом использовали стратегию «Инсёрт».
- Здесь отметим, что необходимо заранее ознакомить учащихся с маркировкой.

Маркировка на доске

V- я это знаю

- - я думал иначе

+ - это новое для меня

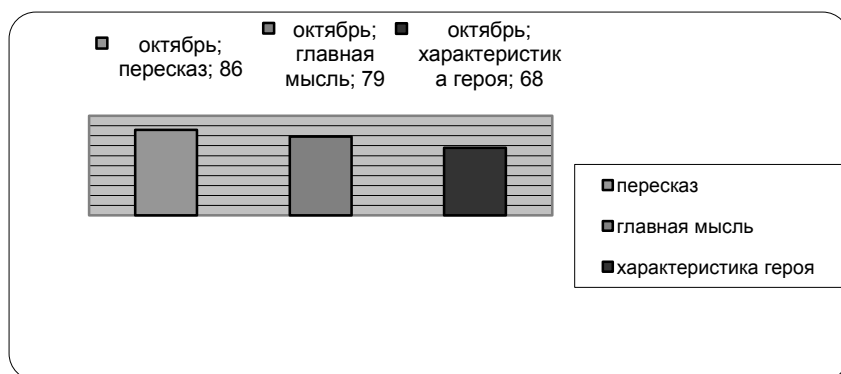
? - я не понял

3. На этапе повторения применяли стратегию «Синквейн».
4. На этапе вызова применяли стратегию «Кластер».
5. На этапе рефлексии использовали стратегию «Верно-неверно».

Во внеурочное время участвуем в конкурсе «Лучший читающий класс», где принимают участие учащиеся начальной школы. На занятиях кружка изготавливаем книжки- малышки, пишем отзывы о прочитанных книгах, рисуем рисунки к прочитанным произведениям. С первого класса ведём читательский дневник, где отображаем прочитанное.

Закончился эксперимент в октябре. Уровень сформированности

- пересказа увеличился на 11 % и стал 86%,
- выделение главной мысли увеличился на 10 % и стал 79%,
- характеристика героя увеличился на 9 % и стал 68%.

Основы критического мышления могут быть использованы в начальной школе в целях развития необходимых навыков. Так как данная технология позволяет строить учебный процесс на научно-обоснованных закономерностях взаимодействия личности и информации, технология направлена на развитие навыков работы с информацией, умений анализировать и применять данную информацию.

Из всего выше перечисленного можно сделать вывод, что рациональное и систематическое использование инновационных технологий положительно влияет на активность познавательной деятельности учащихся, прочность и глубину усвоенных знаний. Значит, гипотеза эксперимента доказана.

Список литературы.

1. Загашев И.О., Заир-Бек С.И. Критическое мышление: технология развития. – СПб: Издательство «Альянс «Дельта», 2010. – 284с.
2. Загашев И.О., Заир-Бек С.И., Муштавинская И.В. Учим детей мыслить критически. – СПб., 2010. – 192 с.
3. Заир-Бек С.И. Развитие критического мышления через чтение и письмо: стадии и методические приемы // Директор школы. 2005. № 4. – с. 66 - 72
4. Заир-Бек С.И., Муштавинская И.В. Развитие критического мышления на уроке. М.: Просвещение, 2004. – 175 с.

РАЗВИТИЕ РЕБЕНКА В АНСАМБЛЕ МЕЖЛИЧНОСТНЫХ ОТНОШЕНИЙ

КГКП д/с «Алтын сақа» г. Караганда
Методист Александровская Наталья Ивановна

Актуальность статьи в том, чтоб оказать помощь педагогам и родителям в осознании значения социальных связей, возникающих между ребенком и его окружением (межличностных отношений) в плане личностного развития дошкольников.

Личность ребёнка развивается через различные обучающие структуры и социальной среды: семьи, дошкольных учреждений, средств массовой информации (печать, радио, телевидение, компьютер, сотовый телефон), а также живого, непосредственного общения ребенка с окружающими людьми.

Давайте рассмотрим ребенка в ансамбле межличностных отношений, то есть направим свой взгляд на решение вопросов, связанных с развитием ребенка в семье и в условиях ДО, где источником его развития выступает воспитатель, которому малыш пытается подражать, старается быть на него похожим. Ансамбль межличностных отношений, в которые вплетается ребенок, формируется в процессе совместной деятельности и общения ребенка в семье, где он занимает определенную позицию; и в группе сверстников, в коллективе, возглавляемом педагогом. Главный смысл совместной деятельности и общения ребенка с взрослыми и сверстниками состоит в познании ребенком окружающей действительности и овладении «детской субкультурой», в присвоении общественной сущности человека.

Ансамбль межличностных отношений мы рассматриваем как систему социальных связей, возникающих между ребенком и его окружением и обуславливающих его личностное развитие. Под личностным развитием в ансамбле межличностных отношений мы понимаем процесс приобретения ребенком такого качества субъекта, которое позволяет ему занять определенный социальный статус и достичь духовный (не эгоцентрический) уровень социальной активности.

Итак, на личностное развитие ребенка огромное влияние оказывает семья и сложившиеся в ней традиции, с одной стороны, и образовательное пространство, создаваемое педагогом – как проводником социокультурного опыта, с другой. Для определения жизненного пути развития ребенка, его формирующейся жизненной позиции мы предлагаем ориентироваться на стратегию развития личности ребенка в семье, включающую механизм развития семьи, типы семейных отношений, жизненные стили семьи (семейное кредо). Различные жизненные стили семьи и типы семейных отношений по-разному влияют на развитие личности ребенка, определяя пути его развития.

Предлагаем рассмотреть несколько типов семейных отношений, которые влияют на воспитание, обучение и развитие детей. И так:

Авторитарный тип семейных отношений определяет конформный путь развития ребенка в семье, который характеризуется преобладанием опоры на внешние критерии принятия решения и чувства независимости результатов действий от собственных усилий. Действия ребенка зависят полностью от внешней оценки. В будущем такой человек может успешно приспособиться к жизни ценой безоговорочного принятия внешних требований и оценок в качестве руководства к действию.

Авторитарный тип семейных отношений определяет, на наш взгляд, симбиотический путь развития ребенка в семье и включает в себя предпосылки невротического развития личности, которое обусловлено тем, что ребенок испытывает эмоциональное отчуждение по отношению к родителям в связи с «жестким» контролем со стороны матери и отношением как к маленькому со стороны отца; родители бессознательно, стремятся сохранить его

зависимость от них, делая свою любовь условной наградой за желаемое поведение. Тем самым у него формируется ориентация на «заработанное» признание.

Демократический тип семейных отношений формирует импульсивный путь развития личности ребенка. Противоречивость отношений родителей дает ребенку право на активность, однако неразвитая саморегуляция делает непостижимой подлинную свободу, место которой занимает импульсивный протест, противопоставление себя другим.

Альтруистический тип семейных отношений формирует автономный путь развития личности ребенка, основанный на свободе и ответственности, так как родители предоставляют ребенку самостоятельность, сохраняя эмоциональное принятие. «Люди, относящиеся к этому типу, отличаются устойчивым положительным самоощущением, опорой на внутренние ценностные критерии в ситуации принятия решения, ощущением своей личной ответственности за результаты своих действий». Автономный путь развития является единственным путем, основанным на истинной свободе и ответственности, ведущим к личностной зрелости. Истинная свобода и ответственность, царящие в семье, развивают в ребенке соответственно активность и формирующие в школьные годы отношение личности к собственной жизни, т.е. жизненную позицию.

Поэтому для понимания, принятия признания проблем ребенка необходима помощь в их решении – это психологическая поддержка развития личности ребенка. Основная её цель заключается в развитии эмоционально-личностных отношений взрослого и ребенка в повседневных актах педагогического общения.

Для создания и развития эмоционально-личностных отношений педагог должен реализовать следующие стратегии психологической поддержки: стратегии авансирования, стратегии предвосхищающей оценки, стратегии психологической защиты, стратегии организации транс акта. Стратегии психологической поддержки подразумевают рефлекссию ребенком способов психологической поддержки и дальнейшее использование приобретенных навыков по отношению к взрослому и сверстникам. Педагоги должны принимать ребёнка, понимать его и действовать вместе, а не сверху. Реализация стратегии психологической поддержки: взрослый проявляет любовь, заботу и искренность к ребенку, давая ему возможность поверить в педагога и в себя; взрослый сознательно подчеркивает достоинства ребенка с целью укрепления его самооценки и своей значимости для ребенка; взрослый создает положительное эмоциональное пространство для ребенка, снимая страх ребенка совершать ошибки; взрослый относится с юмором (а не с сарказмом) к неудачам ребенка, не концентрируя на них внимания, а определяя вместе с ребенком пути их преодоления; взрослый не воспитывает ребенка, а «ведет его», решая вместе с ним его проблемы.

Таким образом, осуществление психологической поддержки приводит к развитию эмоционально-личностных отношений педагога и ребенка. В поисках эмоционально-личностной поддержки ребенок вступает во взаимодействие с педагогом, в процессе которого он узнает взрослого со стороны того качества, которое было проявлено в ходе общения, и в следующий раз он вступает в контакт ради этого качества, заранее рассчитывая на него. У ребенка формируется эмоционально-положительное самоощущение, переживание своей значимости для окружающих.

На третьем этапе стратегии педагогического взаимодействия происходит развитие эмоционально-личностных отношений, которое приводит к формированию «педагогической интуиции» как стиля взаимодействия и созданию определенного типа взаимоотношений как структуры воздействия двух общающихся сторон друг на друга. Формируется структура воздействия как система гармоничных отношений, позволяющая повысить степень активности ребенка и взрослого, степень доверительности, степень психологической защиты ребенка и достичь «взаимной идеальной представленности взаимодействующих сторон».

Таким образом, стратегия педагогического взаимодействия воспитывающего взрослого направлена на: установление и создание эмоционально-личностного контакта (1-й этап);

развитие эмоционально-личностных отношений между педагогом и ребенком (2-й этап); формирование гармоничной системы отношений (3-й этап).

Активность жизненной позиции дошкольника определяется его способностью управлять событиями своей жизни; осознавать степень выделения себя личностью из потока своей жизни, осознания несовпадения своего «Я» и объективно разворачивающегося жизненного процесса.

Таким образом, содержание формирования правильного социального поведения дошкольников гораздо шире, нежели работа по развитию речи, так как включает гораздо больший круг проблем - от восприятия ребенка самого себя и «открытия» сверстника до овладения коммуникативными средствами.

Организация такой работы ставит перед педагогами задачи, требующие интеграции всех разделов программы. Например, в взаимосвязь работы детского сада и семьи можно включить ролевые, театрализованные игры, а также ознакомлением с литературными произведениями и пр.

Гармоничная система отношений ребенка с взрослыми и сверстниками становится источником и условием развития социальной активности ребенка как основного показателя его личностного развития по критерию «Я» в ансамбле межличностных отношений».

Литература:

1. Асмолов А.Г., Петровский А.В. Личность /Российская педагогическая энциклопедия. Т.1. - М.: 1993.
2. Волкова А.И. Психологическая поддержка развития личности ребенка как стратегия личностно-развивающего взаимодействия. - Дисс. канд. пед. наук. - Ростов-на-Дону: 1998.
3. Леонтьев А.А. Педагогическое общение. - Москва - Нальчик: Изд-во «Эльфа», 1996.
4. Леонтьев Д.А. Очерк психологии личности. - М.: Смысл, 1999.
5. Эльконин Д.Б. Психическое развитие в детских возрастах/ Под ред. Д.И. Фельдштейна. М.: 1995.

РАЗВИТИЕ РЕЧИ ДЕТЕЙ 4 – 5 ЛЕТ. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИЕМА МОДЕЛИРОВАНИЯ В РАЗВИТИИ СВЯЗНОЙ РЕЧИ ДЕТЕЙ

Исакова С.К.

КГКП «Акбота» г. Караганда

Речь – одна из важных линий развития ребенка. Благодаря родному языку малыш входит в наш мир, получает широкие возможности общения с другими людьми. Речь помогает понять друг друга, формировать взгляды и убеждения, а также играет огромную роль в познании мира, в котором мы живем.

Речью называют правильное использование лексических и грамматических знаков языка для общения, познания, саморегулировки. Речью называют и конкретные случаи использования знаков языка.

Речь дана природой от рождения, а мы – взрослые прикладываем немало усилий, чтобы она была развита своевременно и правильно. Речевое общение в его полном виде - понимание речи и активная речь - развивается постепенно.

Каковы же особенности речи детей пятого года жизни:
и характеристика словаря.

1. Объем
2. грамматического

3. Состояние звуковой культуры речи.
связной речи. Рассмотрим кратко каждый раздел.

4. Особенности

1. Словарь. Основная наша с вами, родителями, задача – расширять и активизировать словарь, развивать качественный рост (признаки и свойства). Осуществляем подбор действий к предмету: бабочка летает, змея ползет, мальчик бежит за девочкой и т.д. Учим подбирать признаки: Какой? Какая? Какое? «Что это?» - «Шапка», «Шапка какая?» - «Красная, теплая, вязаная, меховая, детская, красивая и т.п.». Добиваемся и поощряем, если ребенок подбирает несколько прилагательных к одному слову.

В этом возрасте особое внимание уделяем словам – антонимам (с противоположным значением). В течение дня проводим дидактическую игру «Наоборот». (Знакомство с Незнайкой, который все говорит наоборот. «Посмотри на улице снег белый». А он в ответ: «Нет, снег черный» и т.п.)

В развивающей среде наборы картинок: чистый – грязный, сухой – мокрый, толстый – тонкий и т.п. Я показываю картинку, ребенок находит и называет с противоположным значением. Изучаем слова – обобщения по темам: «Одежда», «Обувь», «Овощи», «Фрукты», «Мебель», «Животные». Закрепляем и углубляем знания о детенышах животных: лиса с лисятами, свинья с поросятами, собака со щенками и т.д.

Большое значение уделяем знакомству с профессиями. Работа начинается со знакомства с семьей: «Твоя мама (папа) работает? Кем?»

Внимание детей привлекают многозначные слова: ручка – рука ребенка, у двери, у предметов; новый год, костюм, дом, день и т.п.

2. Формирование грамматического строя речи.

Что же это такое?

Упражняем детей в употреблении имен существительных во множественном числе. «Я тебе говорю про один предмет, а ты скажи про много предметов. У Кати – ведро, у Саши ведро. Что есть у Кати и у Саши? (Ведро)». Эти упражнения вызывают затруднения у детей, т.к. изменяются не только окончания (карандаш – карандаши), но и само слово (ухо – уши).

-Учим образовывать форму родительного падежа множественного числа существительных (чего нет?; с предлогом без). Например: Возле дома нет деревьев. В аквариуме много рыбок. На столе коробка без карандашей.

-Упражняем в согласовании прилагательных с существительными (в роде, числе). «У нас все синее –небо, платье; лента (синяя); карандаш (синий); цветы (синие)».

-Согласование числительных с существительными. «Сосчитай, сколько предметов: картинки с изображением от 1 до 5 (полотенце, блюдце, платье, яйцо)».

Например, дидактическая игра «Петух». «Про что можно сказать у петуха одна? (голова, борода). А про что у петуха можно сказать два? (два крыла, два глаза). Про что можно сказать один? (один хвост, один клюв). А чего у петуха много? (перьев)».

-Учим пользоваться глаголами в повелительном наклонении. Обучаем спряжению глагола (хотеть). «Я хочу посмотреть книгу. Сережа хочет посмотреть книгу. Дети хотят посмотреть книгу».

«Катя, принеси, пожалуйста, куклу».

Момент воспитания при использовании глаголов в повелительном наклонении – не забываем волшебные слова (пожалуйста, спасибо).

-Упражняем в употреблении притяжательного местоимения (мой). Предложить детям придумать предметы, про которые можно сказать : мой, моя, моё, мои: мой стул, моя книга, моё окно, мои игрушки.

-Учим правильно употреблять предлоги (на, в, за, из, с, под, к, над, между, перед).

Дидактическая игра «Найди, где спрятался зайчик?»

-Упражняем в образовании существительных при помощи уменьшительно-ласкательных и других суффиксов. Предлагаем ребенку назвать ласково всех членов семьи: брат – братик, сестра – сестренка.

-Учим образовывать глаголы с помощью приставок, показывая картинки, где выполняются действия. (Лисичка прибежала, убежала, перебежала, выбежала)

-Упражняем в образовании прилагательных от существительных. (Сумка из кожи – кожаная; варенье из клубники – клубничное).

-Учим составлять из слов словосочетания и предложения. (Показ картинок: «Что делает мама?» Предлагаем составить предложения со словом «моет». «Мама моет посуду. Что еще моет мама?»)

3. Третий компонент устной речи – развитие и совершенствование звуковой культуры речи. Перед нами, взрослыми, стоит задача развивать фонематический слух. Мы учим определять звук в слове, когда он выделяется голосом (с-с-сова) и не выделяется (Скажите, есть ли в этом слове звук (н) – нога?); осуществлять выбор из двух предметов с заданным звуком.

В течение дня я провожу артикуляционную гимнастику, специальные упражнения на развитие речевого дыхания (игры на поддувание и проговаривание фраз, состоящих из 3-5 слов на одном выдохе (вдох – выдох со словом «мяу-мяу-мяу»).

4. Четвертый раздел – связная речь. Развитие связной речи играет ведущую роль и занимает центральное место по работе развития речи в нашей группе. Только владение разнообразными навыками связной речи позволяет ребенку осуществлять полноценное общение со сверстниками и взрослыми, поделиться впечатлениями и получить необходимую информацию.

В начале года, проведя диагностику, я выявила следующие недостатки:

- связные высказывания короткие;
- отличаются непоследовательностью, даже если содержание знакомо ребенку;
- фрагменты высказываний логически не связаны между собой.

Проанализировав, сделала вывод, что знания детей достаточны, согласно возрасту, но оформить их в связные речевые высказывания ребенок не может.

Для себя я поставила следующие задачи:

- развивать связную речь детей;
- научить фантазировать, придумывать и пересказывать сказки и рассказы;
- познакомить с простыми приемами запоминания;
- развивать логическое мышление;
- уметь формулировать свою мысль;
- уметь понимать речь окружающих.

Проанализировав программу, изучив дополнительную литературу, пришла к выводу, что одним из способов планирования связного высказывания может служить прием наглядного моделирования, который можно использовать в работе над всеми видами связного монологического высказывания (пересказ; составление рассказов по картине, описательный рассказ, творческий рассказ).

В ходе использования приема я знакомяю детей с графическим способом предоставления информации – моделью. Это могут быть геометрические фигуры, силуэты, контуры. Вначале я использую геометрические фигуры, формой и цветом напоминающие замещаемый предмет (зеленый кружок – лягушка, белый – зайчик, квадрат – домик и т.п.).

Затем дети выбирают заместители, без учета внешних признаков объекта. Я учу их ориентироваться на качественные характеристики (добрый, трусливый, сильный и т.п.). Здесь в качестве модели может быть представлена полоска разноцветных кругов, других геометрических фигур.

Рассмотрим прием моделирования на пересказе. В этом виде надо выделить основные части услышанного текста, связать их между собой, а затем в соответствии со схемой составить рассказ. Начинаю работу с простых знакомых сказок типа «Колобок», «Геремок». Чтобы научить детей последовательно излагать сюжет, использую наглядные модели. Я рассказываю сказку, а дети выставляют символы – заместители героев сказки. Я добиваюсь, чтобы ребенок выкладывал символ, соответствующий эпизоду, который звучит в данный момент. Вначале символами служат картинки или силуэты, а затем заменяются геометрическими фигурами.

В дальнейшем я планирую учить наших детей составлению рассказов по сюжетной картине, описанию предметов и составлению творческого рассказа, сказки.

Проводя такие занятия, я пришла к выводу, что у детей повысился интерес к данному виду деятельности, т.к. дети учатся планировать свою речь. В развивающей среде представлены схемы для пересказа сказок «Репка», «Теремок», «Колобок»; для описательных рассказов о животных, временах года, что соответствует программе и возрасту дошкольников.

Литература:

1. Бала мен балабақша № 5 2010
2. С.С. Хаустова Моделирование, как основа развития связной речи детей дошкольного возраста. Санкт-Петербург
3. Ф.А. Сохина Развитие речи детей дошкольного возраста-М., 1984
5. М. Нусупбекова Т. Бельченкова. Методическое пособие-Астана 2009

РАЗВИТИЕ РЕЧИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА ЧЕРЕЗ ИНТЕГРАЦИЮ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОБЛАСТЕЙ И ВИДОВ ДЕТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Валитова Н.В.
КГКП ясли-сад №139 «Ақбөпе»

Дошкольный возраст - яркая, неповторимая страница в жизни каждого человека. Именно в этот период начинается процесс социализации, устанавливается связь ребенка с ведущими сферами бытия: миром людей, природы, предметным миром. Происходит приобщение к культуре, и общечеловеческим ценностям. Закладывается фундамент здоровья. Дошкольное детство – время первоначального становление личности, формирования основ самосознания и индивидуальности ребенка. Всестороннее развитие личности ребенка, всех его способностей и дарований – важнейшая социально педагогическая задача развития современного общества. В последнее время стала актуальна проблема развития речи детей. Своевременное овладение правильной речью, имеет важное значение для формирования полноценной личности ребенка. С одной стороны происходит акселерация и информационный бум, но с другой стороны, когда всего много происходит запредельное торможение. Оно выражается в эпикризных сроках: речи, двигательной реакции. Когда, казалось бы, дети хорошо выполняют действия, но в речи испытывают затруднения. Здесь необходима углублённая работа по формированию речи, повышению уровня коммуникабельности, чтобы подготовить ребёнка к следующей ступени развития.

Для речевого развития очень важным является интеграция разных видов деятельности – речевая, музыкальная деятельность, движения, чувство ритма. Детям нужно по – чаще проговаривать потешки, шутки, прибаутки, детские стихи, сопровождая ими действия ребёнка. Музыкальное сопровождение речевых занятий радует детей, вызывает разнообразные чувства и помогает лучше понять содержание и сюжет сказки или рассказа. Учитывая привычку малышей к подражанию, уже с двух лет можно начинать показы-инсценировки, т. е. разыгрывание различных сюжетов при помощи игрушек. Правильно подбирая музыкальное сопровождение, умело, используя его, можно обогатить и развить речь. Влияние музыки на эмоциональное, творческое, психическое развитие ребёнка бесспорно. Музыка способна вызывать у малыша шквал и переживаний. Ребёнок прислушивается к мелодичным и убаюкивающим звукам колыбельной, живо реагируют на плясовую, останавливают взгляд на звучащем инструменте. Очень полезно включать детям классическую музыку, она оказывает на них умиротворяющее и успокаивающее действие. Знакомить с песнями, музыкальными пьесами позволяет расширения представлений детей

о различных явлениях действительности и способствует расширению словарного запаса. При многократном прослушивании произведений дети узнают их, и отвечают на вопросы о чём песня, про кого дети узнали; весёлая или грустная; нравится ли песня или нет. Таким образом, музыка способствует речевому развитию ребёнка. Музыкально-слуховой опыт детей помогает выделять в речи – темп, ритм, тембр и тем самым способствует формированию правильного речевого дыхания. Вызывая интерес ребёнка к музыке выразительным исполнением, педагог приучает его слушать, не отвлекаясь. Поскольку внимание у детей младшего возраста ещё неустойчиво, поэтому музыка, как средство развития внимания, имеет очень большое значение. Развитие музыкального слуха и певческого голоса требует чистоты интонации, что также способствует формированию интонационной выразительности речи. Пропевая песни с короткими, удобными для дыхания фразами, педагог развивает у ребёнка силу воздушной струи, тем самым способствует правильному речевому дыханию. Для речевого развития необходимо создать эмоционально-положительную среду. Основой, которой, может служить музыкальное сопровождение. Развитие координации слуха и голоса способствуют развитию артикуляционного аппарата, гласные звуки пропеваются на хорошем дыхании, с правильным звукообразованием, построенным на умении ребёнка расслаблять голосовые связки.

Эмоциональные впечатления и опыт восприятия музыки дети переносят на речевую деятельность: голос, создание выразительного художественно-речевого образа. Культура слушательского восприятия позволяет ребёнку стать полноценным зрителем – слушателем, доступных для ребёнка пяти лет сказок, инсценировок, драматизации. Впечатлениями от прослушивания музыкальных произведений ребёнок делится со сверстниками, взрослыми. Тем самым, развивая коммуникативную функцию речи. Мелодия, сопровождающая стихи, состоит из простых, повторяющихся оборотов, доступных для воспроизведения детьми дошкольного возраста. Музыкально-логопедическими рифмовками мы называем короткие стихи, имеющие чёткую ритмическую структуру, которые необходимо пропевать. Тексты рифмовок включают большое количество квазиомонимов, различающихся между собой несколькими фонемами, что делает их незаменимыми в работе над фонематическим восприятием. Ритм и мелодия рифмовки акцентируют морфологический признак, который необходимо закрепить в активной или пассивной речи ребёнка. Многократное восприятие и воспроизведение грамматических форм, предложно-падежных конструкций, словосочетаний, которыми максимально насыщена рифмовка в соответствии с коррекционной задачей в сочетании с активизацией различных анализаторов, способствуют формированию у детей морфологических и синтаксических обобщений в более короткие сроки. Критерием тщательного отбора содержания рифмовки является его соответствие детскому опыту. Простой текст и мелодия рифмовки рассчитаны на то, что ребёнок сможет подпевать взрослому. Пропевание, а точнее, протягивание гласных в слове способствует развитию речевого дыхания, чувства ритма, речеслухового внимания, памяти, формированию воздушной струи. Стихотворный материал с музыкальным сопровождением оказывает благоприятное влияние на эмоциональное состояние ребёнка: вызывает живой интерес и позитивные переживания, не утомляет при многократном повторении, формирует мотивацию к занятиям, снижает эмоциональное напряжение, содействует возрастанию общей активности. Включение музыкально-логопедических средств языка способствует не только решению коррекционных задач, но и позволяет создать благоприятные условия для эмоционального взаимодействия взрослого и ребёнка, что особенно актуально как в период адаптации к дошкольному учреждению, так и на последующих этапах коррекционной работы.

Этапы работы над музыкально-логопедическими рифмовками:

Первичное восприятие мелодии музыкально-логопедической рифмовки (игра на музыкальном инструменте, аудиозапись).

Первичное восприятие музыкально-логопедической рифмовки.

Повторное восприятие рифмовки в сочетании с демонстрацией наглядного материала (предметными картинками, игрушками и т. д.).

Совместное с взрослым пение (подпевание) рифмовки в игровой ситуации.

Совместное с взрослым пение музыкально-логопедической рифмовки.

Перечисленные этапы работы, обеспечивающие многократное восприятие на слух рифмовки, могут быть реализованы как на одном, так и на серии занятий. Задания к рифмовке разработаны с учётом общедидактического принципа “от простого к сложному” и могут варьироваться в зависимости от возраста детей, их интересов, потенциальных возможностей и уровня речевого развития. Работа с музыкально-логопедическими рифмовками не требует специальной музыкальной подготовки, а потому они могут быть широко использованы в практике помощи детям с речевыми нарушениями не только логопедами, но и другими специалистами. Безусловно, стихи с музыкальным сопровождением заинтересуют в работе всех.

Наши далекие предки заметили, что одни цвета ласкают взгляд, успокаивают, способствуют приливу внутренних сил, бодрят; другие – раздражают, угнетают, вызывают отрицательные эмоции. Воздействие цвета на людей неоднозначно, а воспитателю необходимо учитывать это в работе с детьми. Ученые заметили, что любой предмет, привлекающий к себе внимание, помогает сконцентрироваться. Длительное рассматривание цветной картинки или предмета придает мыслям стройное течение, в результате чего может произойти оптимальное решение волнующей проблемы, в частности, речевой. Использование во время совместной или самостоятельной деятельности детей цветных табличек Люшера, позволяет диагностировать уровень активности и заинтересованности ребенка тем или иным действием или предметом. Использование цветных табличек в виде подложки или фона на столе ребенка способствует активизации или успокоению нервно-психических процессов. Помимо восприятия зрительных образов глаза выполняют важнейшую функцию восприятия световой энергии и цветовых эффектов. Через рецепторы зрительного нерва осуществляется проведение энергии цвета и цветовых ощущений из внешнего мира к различным отделам центральной нервной системы, в том числе отвечающим за речевое развитие. Мария Монтессори в своих работах подчеркивала развитие сенсорной сферы ребенка, как основополагающей в развитии познавательной и речевой сферы. Если учитывать, что речь является важнейшим психическим процессом, то влияние цветовых ощущений на скорость данного процесса, неоспорима. (В.М. Бехтерев).

Обогащение словарного запаса порождает необходимость систематизации полученной ребенком информации. Чем интереснее, привлекательнее будет используемый материал, тем качественнее будет усвоение полученных знаний. Дети, обладающие сенсорной культурой, становятся способными различать широкую гамму красок, звуков. Мир предстает перед ними во всем богатстве и многообразии. Сенсорное восприятие служит базой для овладения письмом.

Литература:

1. Адаптация ребенка в современном мире / Л. И. Петрова - Москва, Феникс, 2007.- 336 с.
2. Афонькина Ю.А. Мониторинг качества освоения программы. Вторая младшая группа. ФГТ в ДОУ: от теории к практике – Волгоград, Учитель, 2012 . - 110 с.
3. Белая К.Ю. Инновационная деятельность в ДОУ: Методическое пособие. - М.:ТЦ «Сфера», 2005. - 64 с.
4. Бурлакова И.А. Новые требования к дошкольной программе как ориентир для подготовки педагогов // Психологическая наука и образование - 2010 - № 3 - С. 41-47.
5. Веракса А.Н. Педагогика детства: из прошлого в будущее: Инновации в дошкольном воспитании сборник материалов - М.: Мозаика-Синтез, 2010 г.

РАЗВИТИЕ РЕЧИ ДЕТЕЙ СРЕДСТВАМИ ТЕАТРАЛИЗОВАННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

г.Караганда КГКП д/с «Алтын сақа»
Учитель русского языка: Касымбекова Л.З.
Воспитатель: Асаубаева Г.М.

Дошкольный возраст – уникальный период развития человека, обладающий своеобразной логикой и спецификой; это особый мир со своим языком, образом мышления, действиями. Это период активного усвоения ребенком разговорного языка, становления и развития всех сторон речи - фонетической, лексической, грамматической.

Закладывая фундамент развития маленького человека, первым очень важным кирпичиком является развитие речи.

Развитие речи является одним из самых важных приобретений ребенка в дошкольном детстве. Хорошо развитая речь помогает ему легко вступать в общение с окружающим его миром, понятно выразить свои мысли, желания, посоветоваться со сверстниками, родителями, педагогами, способствует развитию мыслительных функций и успешному обучению в школе. Полноценное владение родным языком в дошкольном детстве является необходимым условием решения задач умственного, эстетического, нравственного воспитания, для полноценного формирования личности ребёнка.

Речь, во всём её многообразии, является главным компонентом общения, в процессе которого она, собственно, и формируется. Важнейшей предпосылкой совершенствования речевой деятельности дошкольников является создание эмоционально благоприятной ситуации, которая способствует возникновению желания активно участвовать в речевом общении.

Речевое развитие ребенка, осуществляется в различных видах детской деятельности, одним из которых является театрализация. Ведь театр-это игра в волшебную сказку, а в волшебной сказке всегда происходят чудеса. Сказка учит думать, размышлять, а театрализованная игра развивает воображение, совершенствует речь, это формируется в процессе работы над выразительностью реплик персонажей и собственных высказываний, незаметно активизируется словарь ребенка, совершенствуется диалогическая, звуковая культура речи и интонационный строй. Театрализованная деятельность — это импровизация, оживление предметов и звуков, яркая эмоциональная передача образа героя вербальными и не вербальными средствами, она связана с музыкальными и речевыми видами деятельности: пением, движением под музыку, слушанием, импровизацией, музыкальной игрой.

Велика роль театрализованной деятельности в речевом развитии ребёнка (совершенствование диалогов и монологов, освоение выразительности речи). Она стимулирует активную речь за счёт расширения словарного запаса, работы по совершенствованию артикуляционного аппарата и расширения зоны общения (с игрушками, сверстниками, взрослыми), является неисчерпаемым источником развития чувств, переживаний, эмоциональных открытий ребенка, приобщает его к духовному богатству, является важнейшим средством развития условия, необходимого для организации совместной деятельности детей, в процессе которой происходит речевое развитие дошкольников. Театрализованная игра помогает создать такие ситуации, в которых даже самые необщительные и скованные дети вступают в речевое общение и раскрываются.

Воспитательные возможности театрализованной деятельности огромны: ее тематика не ограничена и может удовлетворить любые интересы и желания ребенка. Участвуя в ней, дети знакомятся с окружающим миром во всем его многообразии — через образы, краски, звуки и музыку, а умело поставленные воспитателем вопросы побуждают детей думать, анализировать довольно сложные ситуации, делать выводы и обобщения. Это способствует совершенствованию умственного развития и тесно связанному с ним совершенствованию речи.

Театрализованная деятельность позволяет решать многие педагогические задачи, касающиеся формирования выразительности речи ребенка, интеллектуального и художественно-эстетического воспитания. Она — неисчерпаемый источник развития чувств, переживаний и эмоциональных открытий, способ приобщения к духовному богатству. В результате ребенок познает мир умом и сердцем, выражая свое отношение к добру и злу; познает радость, связанную с преодолением трудностей общения, неуверенности в себе.

Роль театрализованной деятельности в расширении и закреплении словарного запаса дошкольников немаловажна. В процессе работы над литературными произведениями дети знакомятся с новыми словами, что способствует накоплению пассивного словарного запаса и активизация в речи существительных, прилагательных, местоимений и глаголов. Формируется умение различать и называть противоположные по значению названия действий и признаков. Так, например, при знакомстве детей со сказкой «Колобок» новые слова (сусеки, амбары, печка) вводят в речь детей, тем самым активизация их словарь.

Театрализованные игры обогащают продуктивную речевую деятельность дошкольников (сочинение собственных сюжетов или импровизация заданного) и развивают исполнительское творчество (музыкально – речевое, двигательное). Особое внимание в театрализованной деятельности уделяется развитию интонационной выразительности, позволяющей каждому ребенку передать эмоции, чувства, характерные особенности героя, выразить собственное отношение к событиям в монологе и диалоге, не стесняясь слушателей.

В процессе работы над выразительностью реплик персонажей проводить подготовительные упражнения: артикуляционная гимнастика, упражнения на дыхание, скороговорки, чистоговорки на развитие дикции, логоритмические упражнения, что совершенствует звуковую культуру речи, развивает моторику речедвигательного аппарата, дикцию, речевой слух и речевое дыхание, происходит приобщение к словесному искусству.

В качестве речевого материала используются знакомые и любимые детям сказки, стихи, небольшие по объему литературные произведения, которые концентрируют в себе всю совокупность выразительных средств русского языка и предоставляют ребенку возможность естественного ознакомления с богатой языковой культурой русского народа. Разыгрывание сюжетов литературных произведений позволяет научить детей пользоваться разнообразными выразительными средствами в их сочетании (речь, напев, мимика, пантомимика, движения). Новая роль, особенно диалог персонажей, ставит ребенка перед необходимостью четко, понятно изъясняться. У него улучшается диалогическая речь, ее грамматический строй, ребенок начинает активно пользоваться словарем, который, в свою очередь, тоже пополняется. Увиденное и пережитое в самостоятельных театральные представлениях расширяет кругозор детей, вызывает потребность рассказывать о спектакле своим друзьям и родителям. Все это, несомненно, способствует развитию речи, умению вести диалог и передавать свои впечатления в монологической форме.

В процессе разыгрывания в лицах литературных произведений (сказок, рассказов, инсценировок) у дошкольников отрабатываются практическое умение пользоваться усвоенным языковым материалом, а именно умение полно, последовательно и понятно окружающим передать содержание готового текста, композиционно и грамматически оформлять, смысловое и эмоциональное высказывание, состоящее из ряда логически связанных предложений, что способствует развитию связной речи дошкольников.

Интенсивному развитию диалогической речи способствует самостоятельная театральная – игровая деятельность, которая включает в себя действие детей с кукольными персонажами или собственные действия по ролям. Исполняемая роль, особенно вступление в диалог с другим персонажем ставит ребенка перед необходимостью ясно, четко и понятно изъясняться. У детей улучшается диалогическая речь, ее грамматический и интонационный строй, развивается умение заканчивать фразу, и отвечать полным ответом на поставленные вопросы.

Развитие речи тесно связано с формированием мышления и воображения ребёнка. Постепенно складывающееся умение составлять простейшие, но интересные по смысловой нагрузке и содержанию рассказы, грамматически и фонетически правильно строить фразы, композиционно оформлять их содержание способствует овладению монологической речью, что имеет первостепенное значение для полноценной подготовки ребёнка к школьному обучению.

В целом, использование театрализованной деятельности в целях формирования выразительности речи, активизации словаря, грамматического строя, диалогической и монологической речи, совершенствования звуковой стороны и социально-эмоционального развития ребенка становится возможным при выполнении ряда условий: единства социально-эмоционального и когнитивного развития; насыщении этой деятельности интересным и эмоционально-значимым для детей содержанием; постепенности и последовательности ознакомления с разнообразными вербальными и невербальными средствами выразительности; наличия интересных и эффективных методов и приемов работы с детьми; совместного участия в данном процессе детей и взрослых (педагогов и родителей).

Таким образом, театрализованная деятельность является эффективным средством в речевом развитии ребёнка дошкольника: активизации и совершенствовании словарного запаса, грамматического строя речи, звукопроизношения, навыков связной речи, темпа, выразительности речи.

Вместе с этим дети учатся выражать себя в движении, свободно держаться не стесняясь. Для детей дошкольного возраста важны все компоненты театра: и музыка, и костюмы, и декорации, а главное слово. Частые репетиции дают детям возможность общаться, понять чувство партнерства, взаимовыручки, снимает скованность.

А участие детей в театрализованных играх доставляет им радость и вызывает активный интерес, увлекает их, ведь все дети на свете верят в волшебство и ждут чудес, а театрализация сказки укрепляет эту веру.

Литература:

1. Леонтьева А.А. Язык, речь. - М.: Просвещение, 1995
2. Ушакова О.С. Методика развития речи детей дошкольного возраста. – М: 2004.
3. Валитова И.Е. Психология развития ребенка дошкольного возраста: 1995

РАЗВИТИЕ РЕЧИ КАК ФАКТОР ГОТОВНОСТИ К ОБУЧЕНИЮ ГРАМОТЕ

Варнавская М.В., Камышник Л.В.
Детский сад «Ақжарқын»

Речь – это навык, который формируется в ходе развития личности, он не является врожденным, а значит его формированию и развитию можно и нужно помочь.

Речь - это форма мышления. Основная функция речи - общение, сообщение или, как принято говорить, коммуникация. Готовность или неготовность ребенка к обучению в школе во многом определяется уровнем его речевого развития. Чем лучше у него будет развита речь до поступления в школу, тем быстрее он овладеет чтением и письмом.

Чтение и письмо - виды речевой деятельности, основой для которых является устная речь. Это сложный ряд новых ассоциаций, который основывается на уже сформировавшейся второй сигнальной системе, присоединяется к ней и развивает ее.

Следовательно, основой для обучения грамоте является общеречевое развитие детей. Поэтому при подготовке к обучению грамоте важен весь процесс речевого развития детей в

детском саду: развитие связной речи, словаря, грамматической стороны речи, воспитание звуковой культуры речи. Исследования и опыт работы учителей показали, что дети с хорошо развитой речью успешно овладевают грамотой и всеми другими учебными предметами.

Особое значение имеет формирование элементарного осознания чужой и своей речи, когда предметом внимания и изучения детей становится сама речь, ее элементы. Формирование речевой рефлексии (осознание собственного речевого поведения, речевых действий), произвольности речи составляет важнейший аспект подготовки к обучению письменной речи. Данное качество является составной частью общей психологической готовности к школе. Произвольность и сознательность построения речевого высказывания являются психологическими характеристиками письменной речи. Поэтому развитие произвольности и рефлексии устной речи служит основой для последующего овладения письменной речью

При обучении грамоте обучающиеся должны:

1. различать четко все гласные и согласные фонемы;
2. находить гласные фонемы в словах;
3. ориентироваться на гласную букву и определять твердость или мягкость предшествующей согласной фонемы;
4. усваивать согласные фонемы в сочетании со всеми гласными. Анализ механизма чтения приводит к выводу, что дети должны приобрести широкую ориентировку в звуковой стороне речи.

К шестилетнему возрасту словарный запас нормально развитого ребенка составляет от 3000 до 7000 слов.

Среди некоторых родителей часто бытует ошибочное мнение, что если ребёнок знает цифры и названия букв и немного их пишет, то это означает, что он готов к школе. Однако освоение ребёнком этих навыков и знаний не является достаточным условием и критерием его подготовленности к школе. Помимо знания цифр и букв есть нечто более важное, что подчас упускают родители в их работе по подготовке детей к школе.

Необходимо уделять большое внимание развитию фонематического слуха. Фонематический слух - это способность воспринимать звуки человеческой речи.

Исследователи детской речи (А.Н. Гвоздев, В.И. Бельтюков, Н.Х. Швачкин, Г.М. Лямина и другие) доказали, что фонематический слух развивается очень рано. Уже к двум годам дети различают все тонкости родной речи, понимают и реагируют на слова, отличающиеся всего одной фонемой (мишка - миска).

Однако первичного фонематического слуха, достаточного для повседневного общения, недостаточно для овладения навыком чтения и письма. Необходимо развитие более высоких его форм, при которых дети могли бы расчленять поток речи, слова на составляющие их звуки, устанавливать порядок звуков в слове, т.е. производить анализ звуковой структуры слова.

Дети с неразвитым фонематическим слухом испытывают трудности в усвоении букв, медленно читают, допускают ошибки при письме. Напротив, обучение чтению идет успешнее на фоне развитого фонематического слуха. Установлено, что одновременное развитие фонематического слуха и обучение чтению и письму оказывают взаимное торможение. Ориентировка в звуковой стороне слова имеет более широкое значение, чем просто подготовка к усвоению начал грамоты

Помимо развитого фонематического слуха будущий школьник должен иметь достаточный словарный запас, уметь грамотно и логично излагать мысли, запоминать и

читать стихи, а также пересказывать короткие тексты. От степени богатства и грамматической правильности устной речи ребёнка зависит понимание им прочитанного. Иными словами, каждому ребёнку необходимо обладать к началу занятий в первом классе школы достаточным уровнем развития связной устной речи и мышления. Чтобы ускорить и облегчить процесс усвоения ребёнком необходимых навыков, необходимо совместить в своей работе по подготовке ребёнка три одинаково важных и взаимно связанных компонента - **общение с ребёнком, игра с ним и его обучение**. При этом можно использовать как простые, известные всем нам с детства обучающие игры, так и специальные и разработанные логопедами методики обучения. Для того чтобы ребёнок одновременно и получал удовольствие от этих игр, и успешно осваивал необходимые для его развития навыки, не понадобится ни специальное помещение, ни абсолютная тишина. Все это можно делать с тем же, если и не большим, успехом в свободной и совершенно непринуждённой обстановке - на детской площадке, в группе, на экскурсии, в музыкальном зале. Чрезвычайно необходимы для развития ребёнка и разнообразные детские игры, рисование, лепка и другие виды детского творчества.

Игры, развивающие устную речь ребёнка:

- * Испорченный телефон.
- * Съедобное - несъедобное.
- * Назвать любые слова на определённую букву
- * Что звучало? (Постучите вместе с ребёнком палочкой по столу, по полу, по пластмассовой игрушке. Затем завяжите ребёнку платком глаза, постучите по одному из названных предметов и попросите его угадать, по какому предмету Вы постучали. Чтобы ребёнок сумел лучше отработать этот навык, периодически меняйтесь с ним ролями.)
- * Расскажи какой? Детям предлагается рассказать о предмете или животном одним словом. (машина – быстрая, новая, красная, пожарная, грузовая...)
- * Расскажи что делает(подбираем как можно больше глаголов, которые рассказывают о том что может делать предмет или животное. Дом – стоит, строится, разрушается, ...)
- * Назвать больше слов по теме. (в течение минуты назвать как можно больше слов, обозначающих известных ребёнку животных, птиц, растений, материалов, имена стран и т.д.)
- * Составить цепочку слов. (Так, чтобы последняя буква предыдущего слова была бы и первой последующего. Например: ребёнок-корова-аромат-торт-тень.)
- * Составить цепочки слов-антонимов. (горячий-холодный, тёмный-светлый, высокий-низкий, худой-толстый и т.д.)
- * Назвать все известные предметы одного и того же цвета. (жёлтое-лимон, солнце, подсолнух, канарейка; или красного-помидор, перец, кровь и т.д.)
- * Угадай, что я хочу сказать. (Произнесите первый слог в каком-либо слове, и попросите ребёнка угадать все слово целиком по этому слогу. Загадывайте и отгадывайте по очереди.)
- * Освоение понятий о местоположении предметов в пространстве (внутри, над, под, снизу, сверху, между, слева, справа). Например: предложите ребёнку взять карандаш и

положить его между компьютером и книгой, или на третью полку в правом ряду, или справа от телевизора.

*«Исправь мои ошибки» детям дается неправильно согласованное предложение, которое они должны исправить. (Каша ест Машу. Кот ловила мышку)

Обращая внимание на то, насколько связно, логично и грамматически правильно ребёнок излагает свои мысли мы можем оценить уровень сформированности связной речи ребенка. Помогая ребёнку описывать предметы, события и явления как можно более подробно мы максимально расширяем границы познания ребёнка, его речь обогащается. Чаще используя и поощряя использование детьми поговорок, пословиц и распространенных выражений мы формируем абстрактное мышление. Придумывая, смешные истории, развиваем не только речь, но и формируем чувство юмора.

Таким образом уделяя, внимание формированию речевого навыка у ребенка мы способны качественно оценить и скорректировать уровень готовности малыша к обучению грамоте и школьному обучению в целом.

Литература:

Алексеева М.М., Яшина В.И. Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников. - М.: Академия, 2000.

Журова Л.Е. Обучение грамоте в детском саду. - М.: Просвещение, 2004.

Золотова Г.А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса. - М.: Просвещение, 2002.

Максаков А.И. Учите, играя: Игры и упражнения со звучащим словом. М.: Просвещение, 1999.

Максаков А.И. Развитие правильной речи в семье. - М.: Мозаика-Синтез, 2008.

Мелехова Л.В. Речь дошкольника и ее исправления. - М.: Просвещение, 1997.

РАЗВИТИЕ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

Арфилова У.Т.

КГКП детский сад «Бэйтерек»

Образование не должно иметь рамки ограничения, везде и всегда нужно учиться. Все существующие учреждения, независимо от того, предназначены они для обучения или нет, должны использоваться в образовательных целях. Переход от концепции функциональной подготовки к концепции развития личности. Суть этого перехода заключается не только в смене приоритетов: от государственного заказа на подготовку специалистов к удовлетворению потребностей личности. Новая концепция предусматривает индивидуализированный характер образования, который позволяет учитывать возможности каждого конкретного ребенка и способствовать его самореализации и развитию. Это станет осуществимым посредством разработки разных образовательных программ в соответствии с разными индивидуальными возможностями как учащихся, так и преподавателей. Важным фактором в этом направлении развития образования является формирование у учащихся

умений учиться, умений самостоятельной когнитивной деятельности с использованием современных и перспективных средств информационных технологий.

Главным образом проблемы современного образования решаются путем внедрения интеграции, благодаря которой, во всех учебных организациях можно хорошо освоить большой поток информации.

Что такое интеграция? Философский словарь толкует это понятие следующим образом: интеграция (*лат. integratio — восстановление, восполнение, от integer — целый*) – это сторона процесса развития, связанная с объединением в целое ранее разнородных частей и элементов. {1} Идея интеграции берет свое начало в трудах великого дидакта Я.А. Коменского, утверждающего: *что связано между собой, должно быть связано постоянно и распределено пропорционально между разумом, памятью и языком, таким образом, все, чему учат человека должно быть не разрозненным и частичным, но единым и цельным.*

Проблемы интеграции в педагогике рассматриваются в разных аспектах в трудах многих исследователей. В работах В.В.Краевского, А.В. Петровского, Н. Ф.Талызиной рассматриваются вопросы интеграции педагогики с другими науками. Г.Д.Глейзер и В.С.Леднев раскрывают пути интеграции в содержании образования. В работах Л.И.Новиковой и В.А.Караковского раскрыты проблемы интеграции воспитательных воздействий на ребенка. Интеграция в организации обучения рассматривается в трудах С.М.Гапеенкова и Г.Ф.Федорец и многие другие работы. {2} Интеграция привлекает к себе большой интерес в связи с тем, что современный мир несет большой поток информации, необходимый для развития развитой личности. А формирование личности и ее развитие непосредственно связано с дошкольным обучением. Поэтому дошкольные учреждения активно используют интегрированные занятия, игры и другие виды деятельности. Интегрированное занятие – соединяет знания из разных образовательных областей на равноправной основе, дополняя друг друга, имеет фиксированное время и место в режиме дня. Интегрированное занятие позволяет сэкономить детям время для общения, прогулок, самостоятельного творчества и игровой деятельности.

Дошкольный возраст характеризуется как несущий в себе большие нереализованные возможности в познании окружающего мира. Раскрыть их помогает образовательная деятельность. На занятиях, в совместной и самостоятельной деятельности успешно развиваются самостоятельность, творчество, умственные способности, учебные интересы, что содействует процессу активного овладения знаниями.

Актуальность данного подхода объясняется целым рядом причин.

1. Мир, окружающий детей, познается ими в своем многообразии и единстве, а зачастую разделы дошкольной образовательной программы, направленные на изучение отдельных явлений этого единства, не дают представления о целом явлении, дробя его на разрозненные фрагменты.
2. Использование интегрированного подхода на занятиях развивает потенциал самих воспитанников, побуждает к активному познанию окружающей действительности, осмыслению и нахождению причинно-следственных связей, развитию логики, мышления, коммуникативных способностей.
3. Форма проведения занятий нестандартна, интересна. Использование различных видов деятельности в течение занятия поддерживает внимание воспитанников на высоком уровне, что позволяет говорить о достаточной эффективности занятий. Занятия с использованием интегрированного подхода раскрывают значительные педагогические возможности, ощутимо повышают познавательный интерес, служат развитию воображения, внимания, мышления, речи и памяти.
4. Интеграция в современном обществе объясняет необходимость интеграции в образовании.
5. За счет усиления межпредметных связей высвобождается время для самостоятельной деятельности воспитанников, для занятий физическими упражнениями.

6. Интеграция дает возможность для самореализации, самовыражения, творчества педагога, раскрытия его способностей.

Авторы примерной основной общеобразовательной программы дошкольного образования «От рождения до школы» Н.Е. Веракса, Т.С. Комарова и др. считают, что «только в том случае, когда педагог методично и целенаправленно использует в работе принцип интеграции образовательных областей, развитие дошкольников будет полным и разносторонним»

Интегрированное занятие – это занятие, которое направлено на раскрытие целостной сущности определенной темы средствами разных видов деятельности, которые объединяются в широком информационном поле занятия через взаимное проникновение и обогащение [3].

В нашем детском саду активно используется интеграция, так как современный мир требует с раннего возраста охватывать большой поток информации и его усвоению помогают интегрированные занятия.

13 октября 2016 года было проведено открытое занятие:

Образовательная область: Вариативный компонент.

Раздел: Юный эколог.

Тема: «Путешествие по осеннему огороду».

Цель: формировать познавательный интерес, коммуникативные способности, эстетическую отзывчивость, привитие трудовых навыков, воспитывать бережное отношение к миру природы, продолжать учиться делать коллективную работу дружно, помогая друг другу.

Задачи:

Образовательная задача: Учить детей соблюдать правила игры, умение слушать ответы товарищей и дополнять их, через эмоциональное отношение формировать у детей устойчивый интерес к природе.

Развивающая задача: Развивать познавательный интерес

Воспитательная задача: Воспитывать любовь и бережное отношение к природе, желание оказывать помощь, проявлять заботу, трудолюбие.

Занятие было интегрированным, главной целью было объяснить детям, что такое экология. При рассмотрении понятия экология на занятии осуществляется его всестороннее раскрытие, реализуется интеграция.

Ребенок лучше усваивает то, что является его личной целью. Особый интерес представляет интеграция по единому проекту, в основе которого лежит определённая проблема.

На занятии была освещена проблема – проблема современной экологии; была поставлена цель – решить данную проблему, начав с малого и элементарного; методы ее решения были представлены в игровой, познавательно-исследовательской, коммуникативной и продуктивной деятельности детей. Благодаря интегрированному занятию был получен положительный результат: дети усвоили, что экология важна для человека, что нужно ее беречь и, главное, дети поняли, как заботиться об экологии.

Таким образом, можно подвести итог: интеграция образовательных областей с экологией, которая проходит через многообразие видов деятельности, будет накапливать знания как маленькие кирпичики огромного здания, под названием экологическая культура.

Современный мир не ограничивает источники получения знаний, поэтому современное образование расширяет свои рамки. Начиная с самого детского сада, внедряются различные продуктивные методы, которые доступны для понимания и легки в применении. Один из таких методов мы рассмотрели на примере одного занятия в детском саду, в котором была

применена интеграция. Данный пример доказывает, развитие современного образования в правильном русле.

Список используемой литературы:

1. Философский словарь.
2. Н.Е. Веракса, Т.С. Комарова «От рождения до школы».
3. Пузанкова Е. Н., Бочкова Н. В. Современная педагогическая интеграция, её характеристики/// Образование и общество. — 2009.
4. Краевский В. В. Методология педагогической науки.- М.,2000.
5. Талызина Н. Ф. Педагогическая психология.- М.,2006.
6. Караковский В. А. Воспитательная система школы: Педагогические идеи и опыт формирования. — М., 1992.

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Дилеева И.И.

Школа лицей № 101 г. Караганды

Современный этап модернизации казахстанской системы образования и науки предполагает доступность для каждого качественного школьного образования, развитие исследовательских и творческих компетенций.

В последнее десятилетие в современном обществе центральной идеей является сохранение здоровья подрастающего поколения, как основополагающего фактора будущего благополучия государства. Здоровье подрастающего поколения определяет будущее страны, генофонд нации, научный и экономический потенциал общества. Особое внимание уделяется формированию интеллектуального, физически и духовно развитого гражданина Казахстана.

Школьная физическая культура органически включена в общую систему образования и воспитания и действует по закономерностям образования и воспитания. Вместе с тем это единственный учебный предмет, который формирует у учащихся грамотное отношение к себе, к своему телу, содействует воспитанию новых волевых и моральных качеств, необходимости укрепления здоровья и самосовершенствования.

В соответствии с ГПРОН основными направлениями работы по повышению качества образования являются обеспечение равного доступа всех участников образовательного процесса к лучшим образовательным ресурсам и технологиям; удовлетворение потребности учащихся в получении образования, обеспечивающего успех в быстро меняющемся мире; формирование в общеобразовательных школах интеллектуального, физически и духовно развитого гражданина Республики Казахстан [2].

В рамках обновления содержания образования развитие функциональной грамотности школьников определяется как одна из приоритетных целей образования.

Под *функциональной грамотностью* понимается способность использовать знания, умения, навыки, приобретенные в школе для решения широкого диапазона жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности, а также в межличностном общении и социальных отношениях [1].

Компетенция – включает совокупность взаимосвязанных качеств личности (знаний, умений, навыков, способов деятельности), задаваемых по отношению к определенному кругу предметов и процессов, и необходимых для качественной продуктивной деятельности

по отношению к ним. **Компетентность** – владение, обладание человеком соответствующей компетенцией, включающей его личностное отношение к ней и предмету деятельности [4, 5].

Какие компетенции связаны с функциональной грамотностью?

1. Способность выбирать и использовать различные технологии.
2. Способность видеть проблемы и искать пути их решения.
3. Способность учиться всю жизнь.

Обновление содержания образования происходит в связи с введением новых государственных образовательных стандартов, согласно которым серьезное внимание и школа, и педагоги должны уделять, в т.ч., воспитанию физической культуры школьника, и обеспечить усвоение им опыта здорового образа жизни [1].

Процесс физического воспитания школьников может служить настоящей школой жизни, познания, общения, взаимопонимания и самовыражения. Основываясь на духовном фундаменте личности. Необходимо развивать у детей стремление к самоанализу, самооценке, самосовершенствованию.

Компетентностный подход в области физической культуры поможет реализовать эти и другие задачи современного урока, способствуя формированию ключевых компетенций обучающихся [3].

Внедрение компетентностного подхода в физическое воспитание школьников поможет сформировать у обучающихся:

- способность работать без постоянного руководства, брать на себя ответственность по собственной инициативе;
- умение проявлять инициативу, не спрашивая других, следует ли это делать;
- готовность замечать проблемы и искать пути их решения;
- умение анализировать новые ситуации и применять в них уже имеющиеся знания;
- умение уживаться с другими;
- готовность приобретать новые знания по собственной инициативе (учитывая свой опыт и обратную связь с окружающими);
- умение перенимать новое у спортсменов более высокого класса .

Цель учителя – чтобы ученик приобрёл такие специальные знания, которые он сумеет перенести в обыденную жизнь и с пользой применить в других видах деятельности.

Учитель на уроках физкультуры может способствовать развитию интереса, внимания у учеников к своему здоровью, образу жизни, стремлению развиваться – это можно достичь через диалоговое обучение. Ведь именно диалоговое обучение организывает учебный процесс таким образом, что практически все учащиеся оказываются вовлеченными в процесс познания, они имеют возможность понимать и рефлексировать по поводу того, что они знают и думают.

Диалог в обучении, или учебный диалог – своеобразная форма общения. Это взаимодействие между людьми в условиях учебной ситуации, осуществляющееся в форме речи, в ходе которого происходит информационный обмен между партнерами, и регулируются дела между ними. Специфика учебного диалога определяется целями его участников, условиями и обстоятельствами их взаимодействия. И для учителя, и для ученика диалог является средством деятельности: для учителя – средством обучающей деятельности, для ученика – учебной.

В ходе диалогового обучения учащиеся учатся критически мыслить, решать сложные проблемы на основе анализа обстоятельств и соответствующей информации, взвешивать альтернативные мнения, принимать продуманные решения, участвовать в дискуссиях, общаться с другими людьми. Для этого на уроках организуется групповая работа.

Учитель может предложить ответить на вопросы:

Пример № 1:

1. Вопрос: *«Как вы думаете, при игре в футбол, у какой из команд больше шанс победить, той, где четкое взаимодействие между всеми игроками на поле, или*

команда, где есть один игрок, который может оценить ситуацию и принять тактическое решение?». Примерный вариант ответа: «Команда, где четкое взаимодействие между игроками».

2. Вопрос: «Почему вы считаете, что у команды, где есть четкое взаимодействие игроков больше шансов?». Примерный вариант ответа: «Это командная игра и при разных игровых ситуациях лучше взаимодействовать командой, игрок способный оценить ситуацию может забить гол, но процент на победу ниже, чем у команды».

Мало того, учитель может провести аналогию с ситуацией в трудовом коллективе. Тем самым показать, что полученные навыки можно перенести в быденную жизнь и с пользой применить в других видах деятельности.

Пример № 2

1. Вопрос: «Как вы думаете, зачем на уроке гимнастики мы изучаем технику выполнения кувырка вперед в группировке и кувырка назад?». Примерный вариант Ответа: «Чтобы развивать координационные способности».
2. Вопрос: «Как в жизни человеку может пригодиться умение группироваться?». Примерный вариант ответа: «Умение правильно группироваться дает навык, который может пригодиться при падении».

Пример № 3

1. Вопрос: «Как вы думаете, зачем вести здоровый образ жизни?». Примерный вариант ответа: «У здорового, активного человека больше перспектив, больше возможностей добиться успеха, т.к. у него больше времени не на лечение, а на самосовершенствование, саморазвитие – это дает возможность активно работать и жить благополучно».
2. Вопрос: «Как вы думаете, что значит высказывание «Здоровье народа – богатство страны!»?». Примерный вариант ответа: «Меньше денег государство тратит на лечение, профилактика заболеваний дешевле, чем лечение».

Таким образом, на уроках физической культуры мы можем способствовать функциональной грамотности наших учеников, через диалоговое обучение, через критическое мышление, полученные знания они могут трансформировать в дальнейшую жизнь.

Список литературы

1. Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2016-2017 учебном году: Инструктивно-методическое письмо. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2016. 277 – с.
2. Государственного общеобязательного стандарта среднего (начального, основного среднего, общего среднего) образования, утвержденного постановлением Правительства РК от 23 августа 2012 года №1080.
3. Баранников А.В. Содержание общего образования. Компетентностный подход – М., ГУ ВШЭ, 2002г.
4. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результатов образования//Высшее образование сегодня. №5, 2003 г.
5. Зимняя И.А. Ключевые компетенции как результативная целевая основа компетентностного подхода в образовании – М., Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004 г.

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ДИАЛОГ

Омарова Маржан Муратовна, учитель начальных классов
школа – лицей № 101 г. Караганды.

На сегодняшний день в целостной образовательной программе подход к обучению, используемый учителем, является важным для обеспечения высоких стандартов для учащихся. Совершенствование системы начального образования направлено на решение важнейших задач, среди которых следует выделить вопрос о создании прочного фундамента для последующего обучения.[1]О совершенствовании системы начального образования не говорить нельзя, если происходит модернизация всего образования, так как этого максимально требует современное общество («непрерывное образование на протяжении всей жизни»), то и оптимизация начального образования входит в число приоритетных направлений. [4] Структура образовательной программы начальных классов является спиральной. Учебная программа начальных классов направлена на освоение учащимися навыков, необходимых в быстро меняющейся интеллектуальной и технологической среде 21-го века. Новая система требований и реальные результаты приводят к необходимости поиска новых форм и методов в системе обучения младших школьников.В начальной школе на прогресс учеников наибольшее воздействие имеет учитель. Используемые учителем подходы имеют существенное значение на то, какой эффект они оказывают на обучение. [1] Одним из таких подходов является возможность диалога в классе. Данное обучение позволяет учащимся самостоятельно «открывать» знания. [2] Знания приобретаются в результате вовлечения ученика в диалог. Ученики строят и развивают свое собственное мышление для познания именно используя диалог в процессе обучения и преподавания. Они продолжают обучаться самостоятельно в процессе обучения. Это ведет к стимулированию своей работы, повышается интеллектуальное развитие учащихся, результативность в обучении. Обучение и преподавание на основе диалога предполагают подход, при котором диалог между учениками, между учеником и учителем помогает учащимся самостоятельно формировать и развивать собственное мышление. Диалог присутствует на всех наших традиционных уроках. Но не смотря на своё присутствие не оказывала помощи тем ученикам, которые испытывали трудности. Диалог способствует развитию высокого уровня мышления, интеллектуальному развитию через вовлечение учителей и учеников в совместные действия по достижению смысла знаний. Ученики должны развивать критическое мышление и навыки исследования, которые позволят им эффективно и успешно в более широких коммуникативных процессах к которым у них имеется увеличивающийся доступ. Дети обучаются эффективнее, и их интеллектуальные достижения выше при условии активного их вовлечения в обсуждение, диалог и аргументацию. Обсуждение и диалог являются более предпочтительными, благодаря своему познавательному потенциалу. В ходе диалога ученикам предоставляется альтернативные перспективныи предлагается рассмотреть точку зрения другого человека способами, стимулирующими развитие и углубление их собственного концептуального понимания. «Зона ближайшего развития» определяет навыки и способности, которые развивает ученик; диапазон заданий, которые он пока не может выполнить самостоятельно.Ученикам нужна помощь лиц, которые могли бы поддержать их в обучении новому. Данная поддержка включает общение, и речь в данном случае является главным инструментом обучения. А беседа является неотъемлемой частью обучения учеников. Каждый учитель в своей педагогической деятельности видит, что когда учитель задает вопросы, ученик уже начинает размышлять, развивать и расширять свое мышление. Вот почему беседа учеников в классе приносит большую пользу, так как:

- Позволяет ученикам выразить своё понимание темы;
- Помогает им осознавать, что у людей могут быть разные идеи;

- Содействуют аргументированию учениками своих идей;
- Помогает учителям понять, на какой стадии находятся их ученики в процессе своего обучения.

И при всех приведённых доводах, самое главное у школьников развивается и повышается уровень мышления и речевые навыки.[2]

Обновлённая образовательная программа реализуется на основе конструктивистского подхода к преподаванию и учению, сущность которого заключается в поощрении учащимися вести диалог, как с учителем, так и друг с другом. Для развития диалога следует проводить активные занятия так, чтобы учащиеся могли размышлять над конкретной темой, а не просто слушать учителя. Важно продумать такие вопросы, после ответа на которые возникнут новые. [1] Из результатов исследования Алисон Кинг следует, что умение задавать продуманные вопросы это тот навык, которому следует учить, поскольку большинство вопросов привыкло задавать довольно простые вопросы, требующие при ответе небольшого напряжения памяти. Зачем нужны вопросы? Они нужны для того, чтобы ориентироваться в окружающем мире, и тот, кто умеет их задавать ориентируется лучше, чем тот, кто не умеет. В первую очередь надо обращать внимание на постановку вопросов высокого порядка, которые ориентированы на применение, анализ и синтез. Потому что при постановке вопросов могут учитываться образовательные потребности учеников такие как побуждение, апробирование и переориентация. Диалоговое обучение дает возможность:

- научить учеников мыслить логично, научно, творчески;
 - формировать не просто знания, а знания-убеждения;
 - содействует формированию прочных знаний, так как, сведения, самостоятельно, добытые учащимися, прочно сохраняются в памяти;
 - воздействовать на эмоциональную сферу учащихся, формируя такие чувства, как уверенность в своих силах, удовлетворение от напряженной умственной деятельности;
 - формировать элементарные навыки поисковой и исследовательской деятельности;
 - формировать и развивать интерес к учению. Благодаря диалогу обеспечивается более качественное усвоение знаний, учащиеся приучаются мыслить, развиваются интеллектуальные способности и активность. Общение, диалог является экзистенциальной необходимостью для любого человека. Только диалог способен развить критическое мышление. Диалог рассматривается, как особая среда позволяющая усвоить заданное содержание смыслового общения, рефлексии, саморегуляции личности участников диалога. Включение общения учащихся с друг другом в процессе обучения, которое происходит в малых группах, способствует более полноценному образованию. Только диалог способен преодолеть противостояние учителя и ученика в процессе обучения. И для учителя, и для ученика диалог является средством деятельности: для учителя – средством обучающей деятельности, для ученика – учебной. [2] Обычный стиль разговора в классе, когда учитель контролирует беседу, задаёт важные вопросы, повторяет ответы учеников и высказывает похвалу, не повышает уровень мышления учеников и не развивает их речевые навыки. Ведь именно в начальной школе идёт интенсивное обучение различным видам речевой деятельности – письму, чтению, говорению, слушанию. Эти четыре навыка являются важными коммуникативными навыками для всех сфер обучения в начальных классах. [1] Для интенсивного обучения речевым навыкам в начальной школе применяется приём 7 шагов направляемого чтения. Направленное чтение – это интерактивный подход к обучению, используемый с небольшими группами учащихся. Оно помогает учащимся развиваться в качестве самостоятельных читателей с поддержкой со стороны учителя.
- 1 шаг: Обучить учеников азам направляемого чтения.

- Повторить буквы и звуки, даваемые ими, с классом, чтобы ученики точно могли правильно складывать из них слова;
- Показать ученикам основные слова, чтобы они могли их зрительно различать;
- Объяснить ученикам, как нужно использовать контекст и картинки в книге, как подсказки для понимания истории;
- Напомнить ученикам, что при возникновении проблем с пониманием, им нужно искать в тексте ключевые слова.

2 шаг: Разделить учеников на группы по 4-6 человек. (Если первый класс, то лучше поделить учеников на более маленькие группы – от 3 до 5 человек).

- Подобрать текст для группы направляемого чтения.
- Проверить, так ли выбраны книги. Они должны подходить ученикам по уровню базовых знаний, быть интересными, но в то же время иметь трудности и загадки, чтобы ученики могли применить и развить свои навыки решения проблем и были мотивированы для перехода к следующему этапу чтения.

- Раздать каждому ученику копию книги.

3 шаг: Направлять и контролировать каждого ученика во время направляемого чтения.

- Перемещаться по классу и подсаживаться к каждому ученику, давая небольшие подсказки-напоминания тем, у кого возникают проблемы при чтении.
- Попросить некоторых учеников почитать текст вам вслух. Если ученик начинает запинаться, попросите начать предложение заново еще раз. Предложите еще раз посмотреть на первые буквы трудного слова и попытаться еще раз произнести его правильно.

4 шаг: Научить учеников предугадывать, что в книге может произойти в следующий момент.

- Прочитать вслух одно предложение из книги.
- Скажите своим ученикам: «Я думаю, дальше произойдет _____, потому что это будет логичным после того, что я только что прочитала, и из-за картинки на странице.» Таким образом вы научите их делать логические выводы о том, что может произойти в следующий момент.

5 шаг: Ограничить время каждого занятия по направляемому чтению, чем младше ученики – тем оно должно быть короче.

- Ограничить занятия направляемым чтением 15-20 минутами во втором классе.
- Для дошколят и первоклассников достаточно будет и 15 минут такого чтения.

6 шаг: Объяснить каждой группе, как нужно различать печатные обозначения – заглавные буквы, пробелы между словами и различные знаки препинания, если ученики во втором классе.

- Объяснить ребятам, что первая буква первого слова в предложении всегда будет заглавной.
- Рассказать, что разные знаки препинания обозначают разные вещи.
- Научить класс тому, что обозначают запятые, вопросительные и восклицательные знаки.
- Объяснить ученикам, что в книгах делаются пробелы между словами, чтобы читатели могли с легкостью отделить одно слово от другого.

7 шаг: Провести еще одно занятие по направляемому чтению после того, как ученик обучился азам пунктуации, использования заглавных букв, постановки пробелов и умению предсказывать последующие события.

- Уделить внимание каждому ученику и послушать, как читает каждый.
- Предложить помощь тем ученикам, у которых возникают проблемы при чтении определенных слов или предложений.
- Повторить с этими учениками базовые правила чтения.
- После повторения попросить учеников еще почитать вам вслух.

После занятий по направляемому чтению, следует задать классу вопросы по прочитанной истории. Это поможет определить, насколько ученики поняли прочитанное. Направляемое чтение можно использовать также с учениками средней и старшей школы, когда вы учите их читать тексты, изучать их и искать в них необходимую информацию. Ученикам постарше – второкласскам

например – по ходу чтения можно давать подсказки и задавать вопросы по содержанию истории.

Ключевые особенности направленного чтения:

- каждый урок имеет запланированную направленность и стремление учиться вместе с учащимися
- критерии успеха для урока обсуждаются и согласовываются с учащимися
- учащиеся работают в характерных способностях группах (4-8 учащихся) на протяжении примерно 10-20 минут
- тексты должны соответствовать образовательному уровню (не более 5-10 ошибок в 100 словах, точность 90% -95%) и согласовываться со стадиями развития учащихся
- первое чтение должно включать в себя незнакомый текст
- учащиеся используют стратегии чтения самостоятельно и активно решают трудные моменты в тексте
- учащимся предлагается рисковать в безопасной, благоприятной среде
- учащиеся вносят вклад в групповые дискуссии, говоря о стратегиях, которые они используют и, размышляя о критериях успеха для урока
- после введения учащиеся читают текст в собственном темпе, а учитель акцентирует внимание на определенных читателях в группе
- одна ошибка в каждых десяти слов означает, что текст слишком сложный.[3]

Изучив теорию новых подходов, применив на практике, и используя, уже в системе на уроках в начальной школе мы можем говорить о возможностях повышения образовательного уровня младших школьников в учебно-воспитательном процессе. Опережающее образование младших школьников, через использование диалога выступает фактором развития речевой деятельности младшего школьника, так, как создаёт условия для его непрерывного образования. Результаты исследований показывают, что именно диалог занимает центральное место на уроке, и способствует интеллектуальному развитию учеников и их результативности в обучении. Интерактивное общение, как с взрослыми, так и совместная работа со сверстниками, способствует обучению детей и их когнитивному развитию. Главный инструмент обучения – это общение, речь. Главная задача учителя, это правильно создать условия, и верно выбрать стратегии (способы и приёмы) для достижения поставленных целей.

Таким образом, главная цель материала – представить коллегам модель педагогической деятельности по диалогическому методу обучения учащихся

В обучении младших школьников мы уже давно отказались от пассивного слушателя, на уроках нам необходим ученик, который говорит, обсуждает и аргументирует. В рамках урока это возможно, через диалог в работе малой или большой группы. Организовать диалог, беседу в малой группе по теме урока, это самое главное решение для учителя. Использование разных приёмов и способов в формировании высокоинтеллектуальной грамотности школьника на уроках в начальной школе, определяет качественные изменения, как в личности самого школьника, так и в мониторинге его успеваемости. Возможности младших школьников развивать речевую деятельность через диалог реально обоснованы на практике:

- Обработка информации
- Владение несколькими видами чтения
- Умение работать с разными видами текстов (поиск, сканирование, аналитическое чтение, обработка)

- Умение аргументировать, доказывать, исследовать, выкладывать свои идеи, через опорные слова, схемы, карты, таблицы.[4]

Использованная литература:

1. Руководство для учителя (Образовательная программа курсов повышения квалификации педагогических кадров по предметам начальных классов в школах с русским языком обучения в рамках обновления содержания образования РК) Второе издание АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы, 2015»
2. Руководство для учителя. Третий (базовый) уровень. Третье издание АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы, 2012»
3. Материалы курса «Образовательная программа курсов повышения квалификации педагогических кадров по предметам начальных классов в школах с русским языком обучения в рамках обновления содержания образования РК» (раздаточный материал День 9. Занятие 3)
4. Интернет ресурс <http://pandia.ru/text/78/521/36328.php>

РАЗМЫШЛЕНИЯ О КОНЦЕПТАХ

Большебек Т.Е. магистрант 2 курса
ФГБОУ ВПО «Башкирский государственный педагогический университет им. М.
Акмуллы»
Россия (Уфа)

Отображение концептуальной структуры отдельных понятий, в частности структуры эмоциональных концептов, стал предметом широкого обсуждения в современной лингвистике. Не смотря на то, что так называемое «перемещение» научных интересов специалистов из собственно лингвистической сферы в области культуры начинает беспокоить некоторых лингвистов (так, по мнению И.Г. Милославского, «...вопросы о том, как отражаются в русском языке и сознании такие, например, концепты, как дом, природа или семья, просто много интереснее, чем вопросы о фонетике или морфологии какого-нибудь русского говора»), выявление национально-специфических компонентов языкового сознания играет не малую роль при изучении проблем межкультурного общения, которое в свою очередь имеет немаловажное значение в современной науке. Ю.А. Сорокин разделяет повышенную интерес исследователей «не только к языку как системе, но языку как деятельности и, в частности к лексике (к деятельностно-лексическому компоненту), принадлежащей и языку-системе, и языку-деятельности, и индивидуальному сознанию. Выяснения соотношения деятельностно-лексического компонента с сознанием является, в свою очередь, не простой задачей, так как требуется – хотя бы в предварительном порядке – определить суть этих феноменов» [Сорокин, 2004: 159]. Считается, что главная причина непонимания в межкультурном общении – это не просто различие языков (их незнание или плохое знание может и не привести к возникновению напряженности при межкультурном общении). Непонимание, возникновение межэтнической напряженности в процессе межкультурного общения следует искать в несовпадении, специфическом различии национальных сознаний коммуникантов. Известно высказывание Ж. Ростана о том, что «можно объясняться с теми, кто говорит на другом языке, но только не с теми, кто в те же слова вкладывает совсем другой смысл».

Прежде чем перейти к характеристике вышеуказанных концептов, попытаемся понять, что из себя представляет термин «концепт». В современной лингвистике существует большое количество определений. В лингвистическом энциклопедическом словаре не имеется отдельной статьи объясняющей этот термин. Только в статье «Понятие», «концепт»

определяется как второе значение термина «понятие»: «Понятие (концепт) – явление того же порядка, что и значение слова, но рассматриваемое в несколько иной системе связей; значение – в системе языка, понятие – в системе логических отношений и форм, исследуемых как в языкознании, так и в логике» [Степанов, 2002: 383-385].

В отдельных научных исследованиях встречаются различные, иногда очень противоречивые, подходы к проблеме отношений концепта, значения, понятия и смысла. Многие ученые отождествляют значение слова и понятий. (Ю.Д. Апресян, Д.С. Кацнельсон, Л.В. Щерба и др.) С другой стороны, весьма распространено и противоположное мнение, что значение слова и понятие – явления разного порядка; они самостоятельны и не соотносимы друг с другом, будучи категориями разных наук и обладая не тождественным содержанием. В.А. Гречко в ответ на замечание, что понятие – общечеловеческая категория, а значение – национальное, а потому некорректно использовать эту категорию в лингвистических исследованиях, пишет: «Понятие, входящее в значение слова в качестве его семантического ядра, также национально, как и само значение – по своему содержанию и объему. Достаточно сравнить значение слов, обозначающих предметы одного порядка в разных языках, чтобы убедиться в своеобразии выражения обобщения...» [Гречко, 2003: 226].

Концепт, определяемый с различных точек зрения, также отождествляется с тем или иным существующим термином (понятие, представление, значение, смысл, слово и т.д.). М.В. Пименова предлагает следующее определение: «Концепт – это единица эмиического уровня (сопоставимая с фонемой, лексемой, морфемой и др.), которая на этическом уровне репрезентируется при помощи сигнификата (содержания и объема понятия), лексического значения и внутренней формы слова (способа представления внеязыкового содержания) [Пименова, Internet].

У Р.И. Павилениса под концептуальной системой понимается «система концептов, представляющих собой – в содержательном смысле – информацию (истинную или ложную), которой располагает индивид – носитель такой системы о действительном или возможном положении вещей в мире (то, что он думает, знает, предполагает, воображает и т.д.). В более строгом смысле концепт может рассматриваться как интенциональная функция от возможного мира к его объектам» [Павиленис, 1983: 239-240]. Множество выделенных взаимосвязанных и связанных отношением интерпретаций со всей концептуальной системой структур, по его мнению, и образует «систему мнений», или «концептуальную картину мира» носителя языка.

Наконец, Н.Н. Занегина исходя из той трактовки концепта, которая принята авторами «Русского идеографического словаря», работа над которым ведется в Институте русского языка им. В.В. Виноградова РАН под руководством акад. Н.Ю. Шведовой, определяет концепт как понятие, стоящее за значением слова (или несколькими ближайшими значениями), «относящееся к ментальной, духовной или жизненно важной материальной сфере человеческой деятельности, опирающееся на опыт народа, на его традиции и историю, социально и субъективно осмысливаемое и, через эти ступени (сфера существования, жизненный опыт и потенциал осмысления и оценки) входящее в соотношение с другими понятиями, к нему близкими или ему противостоящими» и рассматривается в рамках смысловой парадигмы (реализации глобальных смыслов) [Занегина, Internet].

Значит, понятие концепта, характеризуемое множеством подходов и определений признается многогранным понятием, которое может быть рассмотрено как с точки зрения проявления в нем культурных ценностей и мировоззрения, так и с точки зрения его когнитивного – рассмотрения его как единицы, фоном для проекции в сознании которой является культурная среда, окружающая человека.

«Большая часть информации о мире приходит к человеку по лингвистическому каналу, поэтому человек живет более в мире концептов, созданных им же для интеллектуальных, духовных, социальных потребностей, чем в мире предметов и вещей: огромная доля информации поступает к нему через слово, и успех человека в обществе зависит от того, насколько хорошо он владеет словом, причем не столько даже в плане

культуры речи, сколько умения проникнуть в тайны языка «Для того чтобы признать то или иное слово концептом, ключевым словом культуры, нужно, чтобы оно было общеупотребительным, частотным, было в составе фразеологизмов, пословиц, поговорок и т. д.» [Маслова, 2001: 63].

«Всякое значение слова во всяком возрасте – пишет Л.С. Выготский, – представляет собой обобщение. Но значение слов развиваются...» [цит. по: Уфимцева, 1983: 141]. И соответственно, ассоциации взрослого человека, например сорокалетнего, связанные с одним словом-стимулом, вполне могут отличаться от ассоциаций того же самого испытуемого в студенческом возрасте. «Ассоциативные реакции на слово указывают не только на парадигматические и синтагматические связи слова, но и на его связи с деятельностью, в которых функционируют сами ассоциаты или в которых происходило и происходит становление значений слов-стимулов и слов-реакций. Знание ассоциативных значений слова – это важный компонент значения» [Тарасов, 1996: 32].

Понятие и концепт образуют две стороны единой сущности. Исследователь может в зависимости от поставленной цели делать крен в сторону формализованного подхода логики, опираясь на исчисление классов, или же делать крен в сторону более «либерального», ориентированного на повседневность и наивность подхода психологии. Но это относится к выбору методики исследования.

Адекватным же, полным может быть знание, полученное при обращении к интегрированному логико-психологическому подходу, а в идеальном случае к интегрированному логико-психолого-лингвистическому подходу. Сегодня стало ясно, что язык действительно антропоцентричен, этноцентричен и эгоцентричен. А языковед, при всём внимании к логике и психологии, ко всей совокупности когнитивных и коммуникативных наук, используя их данные, должен быть лингвоцентричным.

Литература

1. Гречко В.А. Теория языкознания. – М., 2003.
2. Занегина Н.Н. Современное состояние концептосферы "семья" в русском языковом сознании (родственные и брачные отношения) // *Studia Slavica: Сб. научных трудов молодых филологов. VII.* Таллинн, 2007. – С. 281-290.
3. Маслова В.А. Лингвокультурология. – М., 2001
4. Павиленис Р.И. Проблема смысла. – М., 1983.
5. Пименова М.В. Концепт как основная единица ментальности. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://august@vtsnet.ru>
6. Романов А. А., Сорокин Ю. А. Соматикон: Аспекты невербальной семиотики. – М., 2004. –С. 159.
7. Степанов Ю.С. Понятие // ЛЭС. Гл. ред. В.Н. Ярцева. – М., 2002. – С. 383-385.
8. Тарасов Е.Ф. Межкультурное общение – новая онтология анализа языкового сознания // *Этнокультурная специфика языкового сознания.* – М., 1996. – С. 7-22.
9. Уфимцева Н. В. Опыт экспериментального исследования развития словесного значения: Психолингвистические проблемы семантики. – М., 1983. –С. 141.

РАЗРАБОТКА ИНФОРМАЦИОННОГО WEB-ПОРТАЛА ДЛЯ ПРОДВИЖЕНИЯ САЙТА «РАЗВИВАЮЩИЕ ИГРЫ, 12+»

Студент: Радчук М.Н.

Научный руководитель: Музолевская М.А.

Колледж экономики, бизнеса и права

Карагандинского экономического университета Казпотребсоюза

*«Интернет несёт читателю тонны мусора и
крупинки золотого песка, и умение выбрать самое
интересное становится весьма востребованным талантом»*

Марта Кетро

В настоящее время Интернет представляет собой один из самых активно развивающихся средств информации. По статистике, значительное число пользователей имеют доходы выше среднего и относятся к группе менеджеров среднего и высшего звена.

Создание сайта в Интернете – это новые возможности по расширению, информационной поддержке или рекламе бизнеса. Профессионально созданный сайт обеспечивает легкость его нахождения по запросам в поисковых системах, поскольку целевую аудиторию составляют пользователи, которые ищут конкретную информацию в Интернете. Постоянный контакт с клиентами и партнёрами позволяет оперативно реагировать на изменения рынка и проводить своевременную коррекцию [1].

Веб-сайт сегодня является не только информационным средством или визиткой, а полноценным маркетинговым инструментом, привлекающим новых клиентов, приносящим прибыль. Этим и обуславливается актуальность темы.

Существует огромное количество справочно-информационных сайтов, предоставляющих полную информацию почти по любому запросу. Качественный сайт является основным информационным ресурсом всей компании.

Прежде всего для любителей компьютерных игр необходимо создать свой сайт.

Сайт будет использоваться для получения информации о новейших играх. Целевой аудиторией его будут любители компьютерных игр.

Назначение сайта заключается в том, чтобы проинформировать пользователей различных развивающих играх.

Структурная схема сайта представлена на рисунке 1.

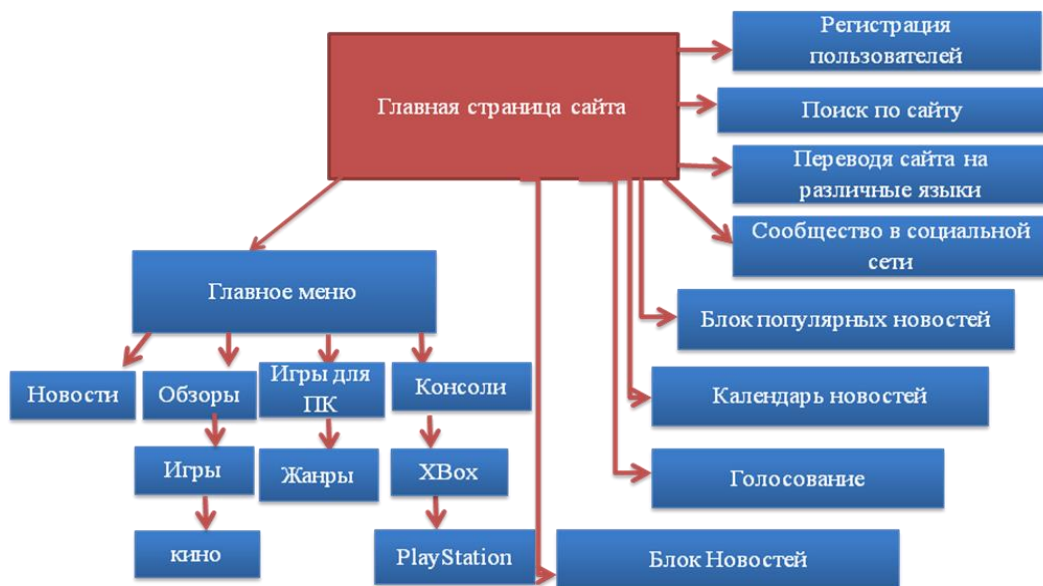

Рисунок 1 Структура сайта

В начале разработки выбран хостинг, на котором давали 2 гб свободного места на диске и 10гб трафика, этот хостинг предлагает удобный интерфейс для работы и много полезных функций. Хостинг называется Hostinger (в соответствии с рисунком 2).

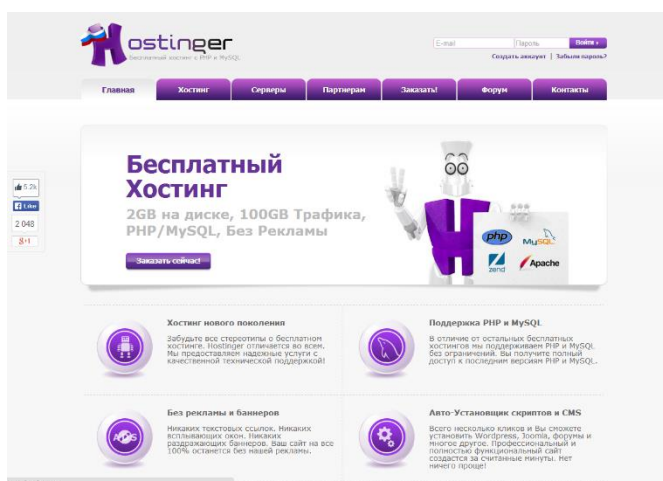

Рисунок 2 Главная страница хостинга

Для того чтобы продолжить работу разработки сайта нужно выбрать двигатель сайта и загрузить его на хостинг; в качестве двигателя сайта выбран движок DataLife Engine 9.7.

DataLife Engine (DLE) – система управления контентом, написанная на языке PHP [2]. В качестве базы данных используется MySQL.

Для загрузки двигателя на хостинг понадобилась программа FileZilla. Меню программы смотрите рисунком 3.

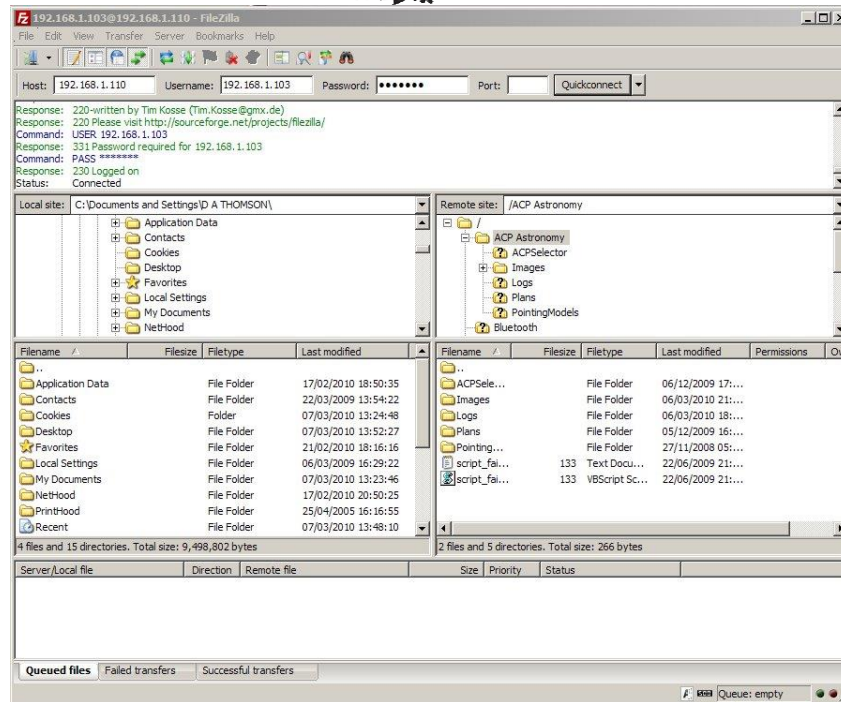

Рисунок 3 Меню программы FileZilla

FileZilla – это свободный многоязычный FTP-клиент для Microsoft Windows, Mac OS X и Linux. Он поддерживает FTP, SFTP, и FTPS (FTP через SSL/TLS). Также существует FileZilla Server – проект, родственник FileZilla Client [1]. Это – FTP-сервер, разрабатываемый той же организацией. Он поддерживает FTP, SFTP и FTPS (FTP через SSL/TLS).

Зайдя на сайт человек, может почитать последние новости на интересующие его темы, оставить свои комментарий, посмотреть обзор игры и т.д. В данный момент подобные сайты пользуются большой популярностью в интернете и многие из них зарабатывают на своих сайтах деньги.

Тема разработки Web-портала для продвижения сайта «Развивающие игры, 12+» была выбрана не случайно, так как сайт в этой сфере будет интересен людям. Для облегчения работы службы поддержки на сайте размещаются подробные инструкции для решения разнообразных задач.

В результате разработки проекта полностью сформировалось представление о способах работы по созданию сайтов, систем передачи данных, методах организации предоставления качественных услуг, приобретены навыки создания и разработки сайтов.

Список литературы:

- 1 Сычев И. А. Создание сайтов на основе систем управления контентом: электрон. учеб.-метод. пособие / И. А. Сычев, В. Н. Половников. – Бийск : АГАО, 2012.
- 2 Артур Рим. Современные системы управления контентом.- СПб.: Питер, 2009.

РАННИЙ ВОЗРАСТ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Стеценко Е. А.
СОШ № 100

*«Мы будем трехязычными — это не потому что чья-то прихоть.
Жизнь заставляет. Государственный язык — язык народа,*

*где мы все живем, нам надо знать.
Мы должны знать английский язык, потому что это язык науки, инноваций.
И надо знать русский язык, на котором мы научились говорить
и понимаем друг друга, и язык нашего большого соседа».*
Нурсултан Назарбаев .

«Все дети должны уметь свободно общаться на трех языках,
понимать друг друга и иметь доступ к передовым мировым знаниям.
Это задача не одного года, но работу над этим нужно начинать уже сегодня».
Ерлан Сагадиев

Необходимость освоения всеми казахстанцами трех языков заставила меня задуматься об эффективности обучению языкам с учетом возрастных особенностей. Идеи о том, что нужно внимательно изучать ребенка, знать его особенности и опираться на них в процессе воспитания имеются в трудах П. П. Блонского, С. Т. Шацкого, А. С. Макаренко, В. А. Сухомлинского и других ученых. В возрастной и педагогической психологии выделяют следующие периоды развития детей и школьников: младенчество (до 1 года), ранний детский возраст (2-3 года), дошкольный возраст (3-5 лет), дошкольный возраст (5-6 лет), младший школьный возраст (6-10 лет), средний школьный или подростковый возраст (11-15 лет) и старший школьный возраст (15-18 лет).

К примеру в детских садах Сингапура детей учат как минимум сразу на двух языках, одним из которых является английский [1].

Большинство педагогов, психологов и методистов считают введение раннего обучения иностранному языку в дошкольных образовательных учреждениях правомерным, так как дошкольный возраст – это период человеческой жизни, когда формируются базовые качества личности, закладываются основы физического, эмоционального и умственного развития (Ш. А. Амонашвили, Н. А. Бонк, Л. А. Венгер, И.Н. Верещигина, Л.С. Выготский, П. Я. Гальперин, Н. А. Горлова, Э. П. Комарова и др.) Изучение иностранного языка развивает стороны личности: память, внимание, прилежание, языковую догадку, эрудицию, дисциплину, делает ребенка более активным [2].

В Европе важность изучения иностранных языков с раннего детства осознали давно. Европейский некоммерческий проект в поддержку многоязычия «LIGHT» (Language for Integration and Global Human Tolerance: Язык как условие интеграции и всеобщей толерантности) является тому подтверждением. Приведем выдержки с официального сайта этого проекта: «Проблема недостаточного владения языками была осознана руководством ЕС уже в конце 80-х гг., когда была сформулирована цель, остающаяся актуальной и поныне: каждый гражданин ЕС должен владеть, как минимум, тремя общеевропейскими языками. На саммитах ЕС в Лиссабоне (2000 г.) и Барселоне (2002 г.) эта цель была конкретизирована и обобщена в формуле «родной язык плюс два иностранных» [3]. Рабочая программа Евросоюза «Общее и профессиональное образование 2010», принятая в 2002 г., гласит: «Знание иностранных языков относится к основным навыкам, которых требует просвещенное европейское общество; владение каждого европейца двумя иностранными языками должно стать правилом. Изучение иностранного языка, если это возможно, необходимо поддерживать уже в раннем детстве». Дошкольные образовательные учреждения все больше стремятся к тому, чтобы поддержать индивидуальные способности ребенка, подготовить его к тому, чтобы он мог соответствовать требованиям динамичного глобализирующегося мира. Одна из существенных сторон этой подготовки - раннее овладение двумя и более языками [3].

Многие родители откладывают обучение языку на более поздний возрастной период от пяти до семи лет. Считаю это большой ошибкой. Именно в раннем возрасте, когда ребенок учится произносить первые слова, необходимо начинать обучение иностранным языкам. В этом случае изучение родного языка и иностранных языков у ребенка будет происходить

гармонично. Изучение нескольких языков у маленьких детей не вызывает больших сложностей, таких с которыми сталкиваются дети семи и более лет, когда они владеют базовыми словами родного языка и иностранный язык приходится им дополнительной нагрузкой.

В раннем периоде развития ребенка полиязычие не вызывает у него трудности, потому что он воспринимает его естественно как часть родного языка. Родителям очень важно уделять большое внимание развитию у детей речевой практики одновременно на нескольких языках. Усилия родителей, направленные на развитие языковой грамотности в раннем возрасте ребенка, оправдают себя, когда ребенок вступит в социальный контакт, будь то дошкольная подготовка в садике или школа.

Ученые М. Монтесорри и Л. С. Выготский, утверждали, что обучение и развитие детей происходит в момент взаимодействия детей с окружающими их людьми. Л.С. Выготский утверждал, что существуют два фактора в развитии знаний: первый автоматическое неосознанное приобретение знаний, за которым следует второй – постепенный рост активного осознания контроля над ходом этих знаний – это разграничение между конгнитивными и метаконгнитивными аспектами деятельности.

Роль обучающей игры на ранних этапах развития ребенка очень важна. Так обучая ребенка в раннем возрасте в игре, мы способствуем развитию неосознанного приобретения знаний. Развитие мыслительных способностей и памяти наиболее интенсивно происходит в детские и юношески годы, устанавливая единство обучения и содержания в предметах.

В раннем детском возрасте вредные влияния, в частности, могут оказывать физические перегрузки (например, продолжительное письмо, утомительная физическая работа). Неправильная посадка за партой во время занятий может привести к искривлению позвоночника, образованию впалой груди и т.д. В связи с этим обучение необходимо проводить в игре, в активных формах работы.

Большое значение для изучения иностранных языков детьми имеет правильная организация и совершенствование познавательной деятельности, развитие психических процессов связанных с непосредственным познанием окружающего мира, ощущениями и восприятием. Родителям важно знать, что у ребенка, прежде всего, нужно выявить положительные черты характера и поступков. С самого раннего возраста воспитание должно быть таким, чтобы оно развивало творческую деятельность, активность, инициативу. Обучение с ранних лет ребенка нескольким языкам способствует развитию в нём скрытых потенциалов и выявлению талантов. Такие дети более коммуникабельны. Они активно проявляют себя не только в языковых сферах, им намного легче дается обучение в школе по всем предметам. У них ярче развиты навыки синтеза и анализа, так как с ранних пор они сопоставляют значение слов в разных языках.

Среди специалистов, педагогов-теоретиков и практиков, есть огромное количество аргументов, склоняющихся к пользе раннего обучения иностранным языкам. Так, Ю. П. Азаров считает, что раннее обучение иностранным языкам способствует [4]:

- развитию фонематического слуха, и дает непосредственно понятие о звуковом разнообразии мира;
- развитию коммуникативных навыков и умению чётко излагать свои мысли;
- не только более прочному и свободному практическому владению им, но и несёт в себе большой интеллектуальный и нравственный потенциал [5].

Считаю необходимым внести изменения в программу дошкольного образования с внесением языкового компонента, включающего изучение трех языков казахского, английского и русского в игровой познавательной форме. Формирование у детей языковых навыков в нескольких языках в настоящее время одна из приоритетных задач развития современного общества. Необходимо создание условий для развития способностей самоактуализирующихся детей ходе учебной деятельности, формирование у них положительной мотивации саморазвития.

Библиографический список:

1. «Я уеду в Сингапур – пусть меня научат», или кто и чему может научиться в Сингапуре <https://offshorewealth.info/immigration-and-emigration-offshore/education-in-singapore-basics/>; Система образования в Сингапуре http://diplomabroad.ru/singapur/sistema_obrazovaniya_v_singapore/
2. Савенков А. И. От чего зависит жизненный успех? URL: <http://psy.1september.ru> ВЛИЯНИЕ РАННЕГО ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА НА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ РЕБЕНКА А. В. Митькина Центр изучения иностранных языков «Диалект», г. Серпухов, Россия
3. Научная библиотека КиберЛенинка: <http://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-rannego-izucheniya-inostrannogo-yazyka-na-intellektualnoe-razvitie-rebenka#ixzz4PuY1YW00>
4. Азаров Ю. П. Семейная педагогика. Серия «Мастер психологии». — СПб:Изд-во «Питер», 2011. — 400 с.
5. Ломакина Г. Р., Лаер А. А. Раннее обучение иностранному языку: плюсы и минусы // Молодой ученый. — 2014. — №20. — С. 597-599.

РИСОВАНИЕ КРАСКАМИ КАК ВИД ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Воспитатель Теске Л.И.
ОСШ №27 мини- центр

Каждый из видов изобразительной деятельности имеет свои возможности и средства для изображения предметов и явлений, в совокупности давая возможность отображать действительность многообразно и разносторонне.

Рисование - более сложное средство изображения, чем лепка и аппликация.

Рисование красками, нанесение мазков на бумагу привлекает внимание ребенка в дошкольном возрасте. В младшем дошкольном возрасте рисование приобретает характер изображения. Рисуя красками, ребенок имеет возможность более целостно, пусть на первых порах нерасчлененно, передавать форму предмета, его цвет. Линейный рисунок карандашом позволяет более четко передать части и детали предмета. В этом процессе большое значение имеет зрительный контроль за движением рисующей руки, за линией, образующей контур предмета. Рисование цветным материалом (карандашами или красками) позволяет передавать окраску предметов. Дети, рисуя узоры, украшают квадраты, круги, полосы, а также игрушки, вылепленные ими из глины, сделанные из бумаги.

Выражение в рисунке связного содержания требует овладения передачей пространства, в котором располагаются предметы, их сравнительной величины, положения относительно друг другу.

Своеобразием каждого вида изобразительной деятельности определяются задачи воспитания и развития.

Рисованием дети занимаются главным образом сидя за столом, поэтому большое значение имеет воспитание правильных навыков сидения, положения рук на столе, ног под столом. Это очень важно для физического развития детей.

Каждое занятие изобразительной деятельностью я начинаю с обращения к детям, разговора с ними, а часто применяю также показ какого-либо наглядного материала. Поэтому необходимо с самого начала воспитывать внимание детей к словам и наглядному показу. Наглядность имеет большое значение на занятиях изобразительной деятельностью. Это содействует развитию наблюдательности, у детей развивается способность дольше рассматривать то, что им показывается, повторно обращаться к наглядному материалу в процессе выполнения работы.

Наряду с этим у детей я воспитываю все более устойчивое внимание к словесным указаниям, не подкрепляемым показом наглядного материала.

Чрезвычайно важно с первых шагов воспитывать у детей устойчивый интерес к изобразительной деятельности, что способствует воспитанию усидчивости, трудоспособности, настойчивости в достижении результата. Этот интерес вначале непринужден и направлен на процесс самого действия. Я постепенно осуществляю задачу развития интереса к результату, к продукту деятельности. Этот продукт - рисунок, нагляден и тем самым влечет ребенка к себе, привлекает его внимание.

Постепенно дети все больше начинают интересоваться результатами своей работы, качеством ее выполнения, а не только испытывают удовольствие от самого процесса рисования.

У детей пяти- шести лет, находящихся на пороге школы, возникают новые мотивы их интереса к занятиям—осознанное желание научиться хорошо рисовать. Возрастает интерес к процессу выполнения работы по моим указаниям, чтобы получить хороший результат. Возникает стремление исправлять и улучшать свою работу.

Начиная с младшей группы, я воспитываю у детей интерес к работам товарищей, доброжелательное отношение к ним, умение справедливо их оценивать. Воспитателю необходимо самому быть, возможно, более тактичным и справедливым при оценке работы, высказывать свои замечания в мягкой, доброжелательной форме. Только при этом условии можно воспитать дружелюбные товарищеские отношения между детьми.

Активность детей в процессе выполнения работы проявляется в хорошем темпе, непрерывности ее. В этом отношении в младших группах допустимы значительные индивидуальные отклонения: одни дети более быстры и активны, другие - медлительны, вялы. В средней группе повышаю требования к выполнению работы без отвлечений, стараюсь преодолевать замедленность темпа, свойственную некоторым детям. Добиваюсь этого терпеливо, настойчиво, но, не предъявляю детям категорических требований в резкой форме. В старшей группе борьба с медлительностью и частыми отвлечениями от работы приобретает особое значение в связи с подготовкой к школе

Необходимо заботиться не только о хорошем темпе работы, но и о тщательности ее выполнения, без спешки, которая мешает выполнять работу аккуратно, выразить полностью свой замысел, сделать ее законченной.

Аккуратность и тщательность выполнения работы зависит не только от дисциплинированности, но и от усвоения навыков пользования карандашом, кистью. Навыки по технике рисования связаны с развитием рук ребенка - координированностью, точностью, плавностью, свободой движений. Развитие движений в разных видах изобразительной деятельности объединяется целевой установкой, направляющей это развитие на изображение и передачу формы предметов или на построение узора, на украшение. Овладевают этими навыками все дети очень различно, однако при правильной методике обучения все они овладевают ими в объеме, предусмотренном программой детского сада.

Немалое значение для развития движений имеют те трудовые навыки, которые дети получают в процессе подготовки к занятиям по изобразительной деятельности и уборки после них. С каждым годом пребывания в дошкольном учреждении - возрастают требования к ребятам как в отношении подготовки и уборки, как и в отношении обязанностей дежурных по группе.

У детей неизменно растет ответственность за каждое порученное им дело. Затратив усилие и получив одобрение, ребенок испытывает радость, поднимается его настроение.

Наряду с воспитанием у детей умения быть внимательными к указаниям воспитателя очень большое значение имеет развитие их самостоятельности, инициативы, выдержки. Излишняя опека вредна - дети должны понимать, что надо рассчитывать на свои собственные силы, самостоятельно придумывать, как и что сделать, что вслед за чем выполнять. Я всегда готова помочь, но не опекаю детей тогда, когда они в этом не нуждаются. Вместе с тем я помню, что даже старшие дошкольники не могут быть во всем активными и последовательно деятельными без поддержки моей.

Дети получают удовольствие от рисования, в большой степени благодаря тому, что в эти занятия включен процесс придумывания содержания, развертывания действий, близких игре. Поддерживаю это стремление, не ограничивая детей только задачей изображения отдельных предметов. Выдумывание сюжета своего рисунка не только доставляет детям удовольствие, что тоже очень важно, но и развивает воображение, выдумку, уточняет представления. Учитываю это, намечая содержание занятий, и не лишаю детей радости создания персонажей, изображения места их действия и самого действия доступными им средствами, включая сюда и словесный рассказ.

В процессе изобразительной деятельности создаются благоприятные условия для развития тех ощущений и эмоций, которые постепенно переходят в эстетические чувства, содействуют формированию эстетического отношения к действительности. Уже в младшем дошкольном возрасте передача таких качеств предметов, как форма, окраска, строение, величина, положение в пространстве, содействуют развитию чувства цвета, ритма, формы - компонентов эстетического чувства, эстетического восприятия и представлений.

Обогащая опыт детей наблюдениями окружающего, я неуклонно забочусь об эстетических впечатлениях, показывая детям красоту в окружающей их жизни; организуя занятия, обращаю внимание на то, чтобы дети получали возможность выразить полученные ими эстетические впечатления, внимательно относиться к подбору соответствующего материала.

РИТМИЧЕСКАЯ ГИМНАСТИКА И «СТЕП-АЭРОБИКА» В ФИЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ С ДОШКОЛЬНИКАМИ

Жадобина Д.Я. , Аманова И.В.
КГКП я\с «Куаныш» г. Караганда

В настоящее время проблема физического воспитания детей дошкольного возраста занимает центральное место в современном обществе. Именно в этом периоде закладываются основы здоровья, правильного физического развития, формируются двигательные способности, интерес к занятиям.

В условиях возрастания объема учебно-познавательной деятельности двигательная активность стала занимать более чем скромное место в жизни современного ребенка-дошкольника. Он все больше времени проводит за компьютерными играми, просмотром телепередач. На фоне прогрессирующей гиподинамии возникает настоятельная необходимость совершенствования двигательного режима ДОУ путем применения наиболее эффективных оздоровительных практик, здоровьесберегающих технологий, нетрадиционных средств физического воспитания.

Положительно влиять на формирование двигательной активности и благоприятного развития многих физических способностей, в том числе координационных, а так же способности длительно выполнять циклические действия в режимах умеренной и большой интенсивности помогут применение в физкультурно-оздоровительной работе ритмической гимнастики и ее составляющей – «степ-аэробики».

Аэробикой и «степ-аэробикой» можно заниматься в различных вариантах:

- В форме полных занятий оздоровительно-тренирующего характера с детьми среднего, старшего дошкольного возраста.
- Как часть занятия в виде ОРУ с предметами и без
- В форме утренней гимнастики, что усиливает ее оздоровительный и эмоциональный эффект
- В показательных выступлениях детей на праздниках

Привлекая эмоциональностью и созвучием современным танцам, ритмическая гимнастика и «степ-аэробика» позволяют исключить монотонность в выполнении движений,

поддерживать хорошее самочувствие ребенка, его жизненный тонус. Ритмические движения выполняются легко и длительное время не вызывают утомления. Каждый аэробный комплекс ведет к достижению не одного, а нескольких результатов. Это развитие и совершенствование координационных способностей, таких как динамическое равновесие, способность к дифференцированию, ориентировку в пространстве, музыкально- ритмическую способность, развитие слухомоторно - ритмической координации, обогащение и развитие двигательной сферы, а также наполнение ее эмоционально – выразительным содержанием. При восприятии звуковых ритмов вестибулярный анализатор (орган равновесия и его центры) вместе со слуховым анализатором согласует внешние условия совершаемых движений с внутренними биоритмами организма. Формируется временный ритм конкретного движения – прыжка, бега, танца как основа будущего ритма письма и речи. Музыка, хорошо подобранная к движениям, помогает занимающимся закреплять мышечное чувство, а слуховым анализаторам запоминать движения в связи со звучанием музыкальных отрывков. Все это постепенно воспитывает музыкальную память, закрепляет привычку двигаться ритмично, красиво. Овладевая новыми, все более сложными движениями, занимающиеся стремятся соразмерять их во времени и пространстве, подчинять ритмическому рисунку, требованиям пластики и внешней выразительности. Умелое и выразительное выполнение движений под музыку приносит человеку удовлетворение, радость. Возможность использования бесконечных вариаций движений (по форме, структуре, последовательности выполнения) в зависимости от создаваемого музыкального образа позволяет занимающимся расширить представления о двигательных возможностях организма, познавать закономерности движений во взаимосвязи с музыкой и таким образом практически осуществлять связь между умственным образованием и физическим воспитанием.

«Степ-аэробика» для детей – это целый комплекс различных упражнений различные по темпу и интенсивности; идет работа всех мышц и суставов в основе, которой ритмические подъемы и спуски при помощи специальной платформы – степа.

Степ-платформа - это нестандартное оборудование способствующее формированию осанки, костно–мышечного корсета; развитию координации движений; укреплению сердечно – сосудистой и развитию дыхательной системы, умению ритмически согласованно выполнять простые движения.

Упражнения для степ-аэробики подбираются преимущественно циклического характера (в основном, это ходьба), вызывающие активную деятельность кровообращения и дыхания, тренирующие мышцы сердца, усиливающие обменные процессы, простые по своей двигательной структуре. Использование степ-аэробики на физкультурных занятиях повышает двигательную активность детей.

Степ-платформа используется разнообразно:

-В качестве оборудования для формирования основных видов движений: (бег, ходьба, прыжки, ползание, равновесие)

-Для подвижных игр как детей старшего, так и младшего возраста

-Для проведения эстафет

-Для выполнения ритмических композиций, танцевальных движений

-Стрейчинга (статичная растяжка мышц тела и суставно-связочного аппарата, рук, ног, позвоночника, позволяющая предотвратить нарушения осанки и исправить ее)

-Для индивидуальной и самостоятельной двигательной активности.

Применение на физкультурных занятиях ритмической гимнастики и степ - аэробики *имеет педагогическое значение*. Выполнение детьми групповых упражнений под музыку требует единых усилий, сознательности и активности, творческого отношения к делу, способствует формированию коллективистских качеств личности. Твердый, регламентированный порядок занятий дисциплинирует воспитанников, приучает их внимательно относиться к процессу музыкально-ритмического воспитания.

Степы обладают для детей особой привлекательностью как некоторые

ограничители персонального пространства «домики». Подобные «ограничители» места являются действенным способом организации и управления группой. Степ требует от детей обостренного чувства пространства и равновесия. На нем сложнее двигаться, чем на коврике, требуется контроль над собственными движениями, точная ориентировка. Но задача эта, если усложнять ее постепенно, для детей посильна и интересна, и к тому же отмечена новыми игровыми штрихами. Занятия на степах приносят ощутимую пользу гиперактивным детям. Им, казалось, должно быть, особенно сложно контролировать свое тело на ограниченном пространстве, но психологическая привлекательность мини-степов и общий энтузиазм, характерный для занятий, таковы, что через 2-3 занятия дети адаптируются к требуемым условиям. И степ становится для них тем сдерживающим и организующим фактором, в котором они так нуждаются в обычной жизни.

Таким образом, использование таких форм здоровьесберегающих технологий в физкультурно-оздоровительной работе, как ритмическая гимнастика, «степ – аэробика» - способствует повышению эффективности процесса физического воспитания, оказывает влияние на развитие и совершенствование координационных способностей, таких как динамическое равновесие, способность к дифференцированию, ориентировку в пространстве, музыкально-ритмическую способность, позволяет сформировать у детей стойкий интерес к занятиям физической культурой, своим достижениям, что является одним из важнейших условий формирования мотивации здорового образа жизни.

Физкультурно-оздоровительная работа в детском саду – одна из ключевых в системе дошкольного образования. И это вполне объяснимо – только здоровый ребёнок способен на гармоничное развитие.

Список литературы:

1. Белова Т. А. Использование степ-платформы в оздоровительной работе с детьми //Справочник старшего воспитателя дошкольного учреждения . - 2009. - №7.
2. Долгорукова О. Фитнес-аэробика// Обруч 2005 №6
3. Иванова О.А. Аэробика плюс сила и гибкость: физкультура для всех /Иванова О.А., Дикаревич Л.М./ Здоровье 1993 год №1
4. Кузина И. Степ-аэробика для дошкольников// Дошкольное образование, 2008 №5
5. Кузина И. Степ-аэробика не просто мода// Обруч 2005 №1.

РОДИТЕЛИ – ОДИН ИЗ ВЕКТОРОВ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Шарафутдинова О.В. методист
КГКП д/с «Алпамыс»

Дошкольными учреждениями накоплен значительный опыт в сотрудничестве с родителями в целях повышения эффективности нравственного, трудового, умственного, физического, художественного воспитания и развития детей. Педагоги детских садов постоянно совершенствуют содержание и формы этой работы, стремясь добиться органичного сочетания воспитательных воздействий на ребенка в дошкольном учреждении и в семье, обеспечить всестороннее развитие личности.

Актуальность проблемы состоит в том, что детский сад - первое воспитательное учреждение с которым вступают в контакт родители и где начинается их систематическое педагогическое просвещение. От совместной работы родителей и педагогов зависит

дальнейшее развитие ребенка. И именно от качества работы дошкольного учреждения, зависит уровень педагогической культуры родителей, а, следовательно, и уровень семейного воспитания детей.

Современный мир очень быстро наполняется новой и новой информацией и уже недостаточно однажды получить образование и работать по специальности. Для сохранения уровня компетентности, необходимо все время чему-либо учиться, самообразовываться на протяжении всей жизни.

Непрерывное образование становится потребностью. Современная семья больше всех нуждается в разнообразных знаниях. Педагогический коллектив детского сада не может оставаться в стороне от изменяющейся ситуации в социуме. Работа с семьей должна учитывать современные подходы к этой проблеме.

К современным детям нужен и современный подход. Требования к ребенку-дошкольнику на сегодняшний день так же значительно выросли, он должен иметь в своем возрасте больше знаний, чем ребенок 20 лет назад. Поэтому необходимо использование инновационных технологий, чтобы идти в ногу со временем и дать максимально грамотные, полные и современные знания ребенку привлекая родительскую общественность.

Советские педагоги - Е.И.Тихеева, К. Д. Ушинский, Л. Н. Толстой и другие - говорили о необходимости приобретения родителями педагогически знаний, о важности и целенаправленности семейного воспитания, о необходимости сочетания знания и опыта. В этом современным родителям призваны оказать помощь педагоги дошкольных учреждений, несмотря на то, что информацию по вопросам воспитания ребенка можно получить сейчас разными путями. Это и периодические издания, и Интернет, и многочисленная популярная литература для родителей. Но только воспитатель ежедневно общается с детьми и родителями, видит проблемы, трудности, а также положительный опыт каждой семьи. Он оказывает помощь родителям в различных формах.

Как показывают опыт и научные исследования, воспитатели нередко не любят работу с родителями по ряду причин. Они считают, что с современными родителями работать сложно, так как те или «все знают», или им безразличны вообще вопросы воспитания.

Все мы люди и у всех у нас имеются свои особенности в характере, некоторые из которых не позволяют свободно и плодотворно общаться с родителями. Ну, раз уж мы выбрали профессию – воспитатель, мы должны учиться работать с родителями, быть коммуникабельными, терпеливыми, уметь отстаивать свою точку зрения, не навязывая ее при этом другому, постоянно повышать требования к себе, к своим педагогическим знаниям и умениям, своему отношению к детям и родителям. Важно помнить, что от совместной работы родителей и педагогов зависит дальнейшее развитие ребенка.

Представленный «Алгоритм взаимодействия с семьей» (С. В. Глебова "Детский сад - семья: аспекты взаимодействия") поможет педагогу правильно построить работу с семьей.

«Алгоритм взаимодействия с семьей – воспитатель»

I стадия

Поиск контактов при первой встрече. Воспитатель должен проявить высокий педагогический такт, искреннее уважение к родителям, деликатность, сдержанность, важно не оттолкнуть непродуманным вопросом.

II стадия

Обсуждается, что необходимо развивать и воспитывать в ребенке, подчеркивать его индивидуальность, неповторимость. На этом этапе уже можно осторожно заговорить о нежелательных проявлениях в поведении малыша.

III стадия

Установление общих требований к воспитанию ребенка. Педагог побуждает родителей высказать свои взгляды на воспитание ребенка, выслушивает мнение родителей об используемых ими методах, даже если оно ошибочно. Не опровергает, а предлагает свои способы воздействия, призывает объединить усилия для выработки единых требований.

IV стадия

Упрочение сотрудничества в достижении общей цели. Согласившись на совместное сотрудничество, стороны уточняют воспитательные возможности друг друга, ставят единые цели и задачи. Возможны споры, разногласия. Важно, чтобы они не помешали дальнейшему сотрудничеству.

V стадия

Реализация индивидуального подхода. Педагог не демонстрирует свою всеисильность, а доверительно сообщает о своих сомнениях, затруднениях, спрашивает совета у родителей и прислушивается к ним. На этой стадии вырабатывается целый ряд согласованных мер, направленных, в том числе и на перевоспитание ребенка.

VI стадия

Совершенствование педагогического сотрудничества. Готовые рецепты не предлагаются, тщательно анализируется процесс совместной деятельности. Это стадия развития педагогического сотрудничества, где идет реализация единых педагогических воздействий. Инициатором контакта является педагог.

Нужно помнить о том, что становясь активными участниками «общественной» жизни и процесса обучения своих детей, мамы и папы чувствуют себя «хорошими родителями», поскольку вносят свой вклад в обучение и приобретают все новые умения.

Итак, связь между семьей и детским садом строится на доверии. Родители – один из векторов развития современного образования. Без помощи родительской общественности мы не сможем построить современное образование. Для достижения цели необходимо взаимное доверие, которое возникает в результате эффективного обмена информацией. Если воспитатели хотят стимулировать успешное вовлечение родителей в свою работу, им необходимо установить непрерывный, гибкий и позитивный обмен информацией с родителями, искать новые методы и формы работы. Для этого педагоги должны находить способы документировать и сообщать информацию о ежедневных успехах воспитанников так, чтобы менялись представления родителей об их собственной роли и их взгляды на опыт, который приобретают дети в ДУ; разрабатывать перспективный план работы с родителями, расписывая современные формы и методы взаимодействия с родительской общественностью.

Литература:

1. Глебова С. В. Детский сад - семья: аспекты взаимодействия. - Воронеж: ТЦ "Учитель", 2005.
2. Методические рекомендации по организации активных форм работы с родителями в дошкольных учреждениях: Опыт работы я/с № 66 г. Тамбова. Тамбов.: 1995.
3. Семейное воспитание: Словарь / Под ред. М.И.Кондакова. М.: Педагогика, 1972.
4. Содержание, формы и методы работы с родителями: Методические рекомендации в помощь организаторам работы с родителями. Тамбов, 1993.
5. Сухомлинский В.А. Родительская педагогика. – М.:1987.

РОЛЬ ИГРЫ В ЭКОЛОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ ДОШКОЛЬНИКОВ

Воробьева Н.В.
КГКП д\с «Алпамыс»

Экологическое образование сегодня – важнейшая составляющая воспитательной работы в детском саду. Но педагогам необходимо использовать современные технологии для того, чтобы сделать эту работу увлекательной и максимально эффективной.

Рассуждая об экологической проблеме, о значении экологического сознания и культуры на данном этапе развития общества и его взаимодействии с природой имеют непосредственное отношение к практике дошкольного воспитания.

Актуальность данной темы представляется в том, что поворот к экологическому воспитанию детей в дошкольный период следует обсуждать в двух взаимосвязанных направлениях: как проблему воспитания детей и как проблему развития экологического сознания у взрослых, воспитывающих дошкольников

Огромная роль в развитии и воспитании ребенка принадлежит игре - важнейшему виду деятельности. Она является эффективным средством формирования личности дошкольника, его морально - волевых качеств, в игре реализуются потребность воздействия на мир.

«Игра-это огромное светлое окно, через которое в духовный мир ребенка вливается живительный поток представлений, понятий об окружающем мире. Игра-это искра, зажигающая огонёк пытливости и любознательности.» В.А.Сухомлинский

• **Экологическое образование сегодня – важнейшая составляющая воспитательной работы в детском саду. Но педагогам необходимо использовать современные технологии для того, чтоб сделать эту работу увлекательной и максимально эффективной**

• **Эффективность ознакомления детей с природой в большей степени зависит от их эмоционального отношения к воспитателю, который обучает, дает задания, организует наблюдения и практическое взаимодействие с растениями и животными. Поэтому, первый момент, который объединяет два аспекта педагогики (игру и ознакомление с природой), заключается в том, чтобы «погрузить» детей в любую деятельность и создать благоприятный фон для восприятия «природного» содержания**

Большая работа в этом направлении ведется в нашем детском саду и в нашей группе. Наша работа имеет следующее направление:

- 1.Создание развивающей экологической среды:
- 2.Работа с детьми;

Развивающая экологическая среда включает: наличие экологических игр, календарь природы, мини огород, мини лаборатория, наличие игрушек аналогов (муляжи фруктов и овощей).

Работа с детьми подразумевает собой непосредственно образовательную деятельность, проведение сезонных развлечений, экспериментирования, наблюдения и организация развивающей предметной деятельности.

По содержанию и правилам экологические игры делятся на Творческие игры, сюжетно-ролевые, театральные, строительные.

Игры с правилами ,дидактические и подвижные

При работе с детьми, мы используем следующую классификацию:

1.Сюжетно-ролевые, творческие игры предполагают наличие природоведческого, природоохранного или экологического содержания и существование определенных правил. Игры помогают детям познакомиться с различными природными явлениями, процессами. При экологизации традиционных сюжетно-ролевых игр важно соблюдать принципы научности и доступности отбора содержания.

2.Игры с готовым содержанием и правилами. Из этой группы игр в ознакомлении детей с природой используют дидактические и подвижные игры

Дидактические игры по характеру используемого материала делятся на **предметные игры, настольно-печатные и словесные.**

Предметные игры – в этих играх используются различные предметы природы (листья, семена, цветы, фрукты, овощи.- все это используется в качестве природного материала при организации и проведении дидактических игр этого вида. В предметных играх уточняются, конкретизируются и обогащаются представления детей о свойствах и качествах тех или

иных объектах природы, формируются мыслительные процессы (анализ, синтез, классификация) и воспитывается любовь к природе, бережное отношение к ней. Но необходимо соблюдая при этом большую осторожность и осмотрительность в выборе материала и места для проведения самой игры. Подобные игры всегда вызывают у детей живой интерес и активное желание играть. Например, природные объекты можно классифицировать по разным признакам (цвету, размеру, характеру происхождения, форме).

Настольно - печатные игры - это интересное занятие для детей при ознакомлении с миром животных и растений, явлениями живой и неживой природы. Они разнообразны по видам: «лото», «домино», парные картинки». Различны и развивающие задачи, которые решаются при их использовании: подбор картинок по парам, подбор картинок по общему признаку, составление разрезных картинок и кубиков, описание, рассказ о картинке с показом действий, движений.

Словесные игры. Построены на словах и действиях играющих, дети самостоятельно решают разнообразные мыслительные задачи: описывают предметы, выделяя характерные их признаки, отгадывают их по описанию, находят сходства и различия этих предметов и явлений природы. Для удобства использования словесных игр в педагогическом процессе их условно можно объединить в **четыре основные группы**. В **первую группу** входят игры, с помощью которых формируют умение выделять существенные (главные) признаки предметов, явлений; **во вторую группу** - игры, используемые для развития у детей умения сравнивать, сопоставлять, делать правильные умозаключения; игры, с помощью которых развивается умение обобщать и классифицировать предметы по различным признакам, объединены в **третью группу**; в особую, **в четвертую группу**, выделены игры на развитие внимания, сообразительности, быстроты мышления, выдержки, чувства юмора.

Руководство дидактическими играми, мы осуществляем в трех направлениях: подготовка дидактических игр, ее проведение и анализ.

- В **подготовку** к дидактической игре входит: отбор игры в соответствии с задачами воспитания и обучения; установление соответствия отобранной игры программным требованиям воспитания и обучения детей; определение удобного времени проведения дидактической игры; выбор места для игры; определение качества играющих; подготовка необходимого дидактического материала для выбранной игры; подготовка к игре самого воспитателя; подготовка к игре детей: обогащение их знаниями о предметах и явлениях окружающей жизни, необходимыми для решения игровой задачи.

Проведение дидактических игр включает: ознакомление детей с содержанием игры, с дидактическим материалом, который будет использован в игре (показ предметов, картин, краткая беседа); объяснения хода игры и правил игры.

- **Анализ** проведенной игры направлен на выявление приемов ее подготовки и проведения, какие приемы оказались эффективными в достижении поставленной цели - это поможет совершенствовать как подготовку, так и сам процесс проведения игры. Анализ позволит выявить индивидуальные особенности в поведении и характере детей.

Ведётся работа с родителями:

привлечение родителей к участию в экологических выставках;
участие в праздниках и развлечениях;
индивидуальные беседы, консультации;
стендовые консультации;
анкетирование;

привлечение к оформлению развивающей среды группы;
родительские собрания в форме развлечения и игр;

В группе созданы все необходимые условия, в том числе, уголок природы - все это стимулирует активность детей, создает положительный, эмоциональный настрой и дает хорошие результаты в усвоении программных задач по экологическому воспитанию детей.

Таким образом, мы можем сделать следующие выводы:

Экологическое образование детей дошкольного возраста необходимо строить на игровой основе. Играя, ребёнок познаёт многоликий мир природы, учится общаться с животными и растениями, усваивает сложную систему отношений с окружающей средой. В результате этого совершенствуются интеллектуальные и волевые навыки ребенка, его нравственные и эстетические чувства, происходит физическое развитие. Игры помогают ребенку увидеть неповторимость не только определённого живого организма, но и всей экосистемы, осознать невозможность нарушения её целостности, понять, что неразумное вмешательство в природу может повлечь за собой существенные изменения.

Список литературы:

1. Николаева С.Н. Воспитание экологической культуры в дошкольном детстве. - М., 1995-267с
2. Ядешко В.И., Сохина Ф.А. Дошкольная педагогика. - М., Просвещение, 1978-301с
3. Калининченко А.В., Микляева Ю.В. Развитие игровой деятельности дошкольников. М., 2004
4. Удальцова Е.И. Дидактические игры в воспитании и обучении дошкольников, Минск, 1976

РУКОВОДСТВО ТЕХНОЛОГИЕЙ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

Есимова Н.Е.

Директор КГКП д/с «Алпамыс»

На сегодняшний день в сфере дошкольного образования актуальным вопросом становится создание и апробирование системы работы по внедрению и применению метода проектов в образовательный процесс дошкольного учреждения.

Так, **проект** есть прототип, прообраз какого-либо объекта или вида деятельности, а проектирование - процесс создания проекта.

Такая педагогическая технология как метод проектов, по сути, есть совокупность поисковых, исследовательских и проблемных методов, применяемых педагогом в строго определенной последовательности для решения поставленной проблемы, определенной педагогом и значимой для него. Решение проблемы должно быть оформлено в виде какого-либо конечного продукта – проекта.

Основные пункты, присущие проектной технологии:

- наличие и обозначение проблемы, которая требует исследовательского поиска ее решения;
- определение теоретической, практической, и познавательной значимости планируемых результатов;
- самостоятельную работу дошкольника;
- построение плана проекта с обозначением результатов каждого этапа;
- использование и применение методов исследования, а именно: определение проблемы и задач исследования, постановка гипотезы и методов решения. Оформление конечных результатов, анализ полученных данных, подведение итогов, корректировка, выводы.

Использование метода проектов дает детям возможность самостоятельно получить знания, решая практические проблемы и задачи, которые требуют от воспитанника применения знаний из различных предметных областей. Проектная деятельность более полно развивает ребенка, позволяет сформировать критическое мышление, способствует развитию навыков анализа и коммуникативного взаимодействия. Кроме того, дает ребенку

возможность экспериментировать, синтезировать полученные знания, развивать творческие способности.

Положительными сторонами использования проектного метода являются развитие познавательных навыков, творческого и критического мышления дошкольника, улучшение ориентирования ребенка в информационном пространстве, повышению качества обучающего процесса, компетентности педагогов.

Использование педагогами технологии проектирования даст возможность повысить уровень их профессионализма, создать условия для полноценного и успешного воспитательно-образовательного процесса и формирования личности дошкольника. Он дает возможность сконцентрировать материал по определённой теме, повысить уровень собственной компетентности по проблеме, вывести на новый уровень взаимоотношения с родителями, ощутить себя действительно партнером детей в решении исследовательских задач, сделать процесс познания не скучным и чрезмерно назидательным. Метод проектов естественно и гармонично вплетается в образовательный процесс детского сада. В детском саду «Алпамыс» была реализована практика использования проектной деятельности.

На сегодняшний день в практике современных дошкольных учреждений используются следующие виды проектов:

- исследовательски-творческие. (Данные проекты полностью приближены или полностью совпадающие с настоящим научным исследованием);
- ролевые, игровые (Характер и содержание проекта устанавливает роли, которые принимают на себя участники);
- информационные (Данные проекты подразумевают под собой сбор информации о каком-либо объекте или явлении, ознакомливает участников проекта с этой информацией, проводится анализ и обобщение фактов);
- прикладные (результат обязательно ориентирован на социальные интересы самих участников);
- творческие (предполагают соответствующее оформление результатов в виде детского праздника, дизайна).

По продолжительности можно выделить краткосрочные (одно или несколько занятий), средней продолжительности и долгосрочные (рассчитанные на весь учебный) проекты.

Тематика проектов может быть предложена самими воспитанниками, при этом последние ориентируются на собственные творческие, прикладные интересы. Но чаще всего тематика проектов определяется практической значимостью вопроса, его актуальностью, а также возможностью его решения при привлечении знаний воспитанников из разных областей наук. То есть практически достигается интеграция знаний.

Для проведения проектной деятельности в детском саду «Алпамыс» педагоги были разделены на творческие микрогруппы, участники самостоятельно определяли тематику будущих проектов (с учетом возрастных и познавательных потребностей детей), отбирали фактический материал для конструирования проектов, проводили педагогическое обследование детей. При подготовке к заключительному этапу каждая группа оформляла документацию на проект, готовила презентацию с использованием современных компьютерных технологий.

В процессе работы и реализации проектной деятельности педагогами были разработаны и апробированы на практике авторские проекты, разные по классификации, но объединенные в 2 тематических пространства – «Физическое развитие и здоровье»; «Познавательное - речевое развитие».

Темы проектов были выбраны как наиболее актуальные и интегрировали в себе исследовательски-творческие, информационные и прикладные направленности.

Проведенный на выходе исследования сравнительный анализ уровня компетентности педагогов позволил проследить динамику результативности. Обработка данных выявила позитивные изменения общего уровня профессиональной компетентности педагогов. Особо

следует отметить творческие умения, которые получили значительную динамику, по сравнению с исходными данными.

Сравнительная диагностика уровня развития дошкольников по итогам реализации проектов, проведенная педагогами, выявила положительную динамику: у детей возник устойчивый интерес к творческой проектной деятельности; сформированы навыки самостоятельного творческого мышления.

Кроме того, удалось вовлечь родителей в педагогический процесс ДОУ, укрепить заинтересованность в сотрудничестве с детским садом; была обогащена предметно-развивающая среда в группах.

Список использованных источников:

1. Абашина В., Соколова И. Проектная деятельность детей и взрослых: алгоритм планирования и организации. // Детский сад от А до Я. 2008 №3;
2. Евдокимова Е.С. Технология проектирования в ДОУ. М.: ТЦ Сфера, 2006;
3. Виноградова Н.А. Образовательные проекты в детском саду. М.: АЙРИС-пресс, 2008.

**САБАҚТА АҚПАРАТТЫҚ
КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ
ҚОЛДАНУ**

Тусупова Гулден Капановна
Тюлемисова Лайла Сериковна
ҚМББ «Болашақ» колледжі

Қазақстандық білім беру жүйесі жыл сайын әр түрлі өзгерістерге ұшырап отыр. Бұл өзгерістердің басты мақсаты – өсіп келе жатқан ұрпақты жан-жақты дамыған, күзiреттi азаматтар етiп тәрбиелеу. Осы орайда Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Бәсекеге қабiлеттi дамыған мемлекет болу үшін бiз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек» деген.[1] Осы өзгерiстердi, реформаларды iске асырып, дамыта алған қоғам ғана әлем елдерiмен иық тiрестiрiп, бәсекеге қабiлеттi бола алады.

«Қыран түлегiне қайырылмас қанат сыйлайды, ұстаз түлегiне алға бастырап талап сыйлайды» дейдi дана халқымыз. Бiлiмiне, бiлiктiлiгiне, парасатына пайымы сай ұстаз бүгiнгi бiлiм жүйесiнде болып жатқан өзгерiстерге байыппен қарап, өскелең ұрпақ бойына сапалы бiлiм мен саналы тәрбие сiңiре отырып, бiлiм биiгiнде әлемдiк деңгейден көрiне алатын азамат тәрбиелеудi көздейдi.

«Қазiргi әлемде жай ғана жаппай сауаттылық жеткiлiксiз болып қалғалы қашан. Бiздiң азаматтарымыз үнемі ең озық жабдықтармен және ең заманауи өндiрiстерде жұмыс жасау машығын меңгеруге дайын болуға тиiс» деген Елбасы оқытудың жаңа әдiстемелерiн енгiзе отырып, отандық бiлiм беру жүйесiне инновациялық әдiстердi, шешiмдердi және құралдарды қарқынды енгiзуге тиiс екендiгiмiздi де баса айтты.[1] Осы орайда бiлiм беруде электронды оқыту әдiс-тәсiлдерiн пайдалану жаңа бiлiм берудiң бiрден-бiр шарты.

XXI ғасыр жаңа технологиялар ғасыры ретiнде тарих бетiнен орын ала бастаса, осы технологияларды меңгерген жас ұрпақ қазiргi қоғам сұранысына сай өзiнiң өмiрлiк iс-әрекетiнде компьютердi дербес қолдана алуы қажет.

Қазiргi заман талабына сай адамдардың мәлiмет алмасуына, қарым-қатынасына ақпараттық-коммуникативтiк технологиялардың кеңiнен қолданысқа енiп, жылдам дамып келе жатқан кезеңiнде ақпараттық қоғамды қалыптастыру қажеттi шартқа айналып отыр. Келешек қоғамымыздың мүшелерi – жастардың бойында ақпараттық мәдениеттi қалыптастыру қоғамның алдында тұрған ең басты мiндет.

Біріккен ұлттар ұйымының шешімімен «XXI ғасыр – ақпараттандыру ғасыры» деп аталды. Қазақстан Республикасы да ғылыми-техникалық прогрестің негізгі белгісі – қоғамды ақпараттандыру болатын жаңа кезеңіне енді. Қоғамды ақпараттандыру – экономиканың, ғылымның, мәдениеттің дамуының негізгі шарттарының бірі. Осы мәселені шешудегі басты рөл мектепке жүктеледі.

Адамзаттың қолы жеткен ең үлкен табыстарының бірі – осы ақпарат. Бірақ оны шектен тыс ашық қолдана берсе, жастар санасын улайтын да нәрсеге айналып кетуі мүмкін.

«Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деп, Елбасы атап көрсеткендей, жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор. Қазақстан Республикасының білім беруді 2020 жылға дейін дамытудың Мемлекеттік бағдарламасында оқу үдерісінде ақпараттық-қатынастық технологияларды кеңінен пайдалану жалпы білім беруді дамытудың басты бағдарының бірі делінген.

Әлемдік білім алу кеңістігінде интеграциялық үрдістердің тереңдеп, кең қанат жайған жағдайында ақпараттық технологияларды меңгеру өзекті екені сөзсіз. Осы кезеңде біліктілігі жоғары дәрежеде дамыған, білімі жағынан бәсекеге түсе алатын, өзін халықаралық еңбек жәрмеңкесінде еркін сезініп, жүре алатын мамандар дайындау мәселесі Қазақстан оқу орындарының ең маңызды міндеттерінің бірі болып табылады.

Сапалы білім беру қазіргі уақытта, білім алушылардың жұмысын ұйымдастыруда жаңа әдістер мен технологияларды кеңінен пайдалануды, білім беруді ақпараттандыруды талап етеді. Ақпараттық-коммуникациялық технология электрондық есептеуіш техникасымен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті тақтаны қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделеді. Ақпараттық әдістемелік материалдар коммуникациялық байланыс құралдарын пайдалану арқылы білім беруді жетілдіруді көздейді. Заман ағымына қарай ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолдану айтарлықтай нәтиже беруде. Кез-келген сабақта электрондық оқулықты пайдалананып, оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды [5].

Ақпараттық коммуникациялық технологияларды сабақ барысында пайдаланудың оқушы үшін тиімділігі:

- шапшаң ойлап, тез жұмыс істеп, қосымша құрылғыларды пайдалана алады;
- түрлі-түсті иллюстрациялар, музыка, анимациялар арқылы есте сақтау қабілеттері артады;
- интернет желілерін пайдалану арқылы өздігінен ізденеді;
- дербес жұмыс істеу арқылы ұқыптылық, нақтылық пен түзету әрекетіне дағдыланады;
- дұрыс жоспарлап және дұрыс шешім қабылдай алады.

Ақпараттық білім берудегі интерактив сөзі – ағылшынның "өзара әрекет" деген сөзі. Демек, интерактивті оқыту әдістері тұлғааралық қарым-қатынасқа негізделіп отырып, "жеке тұлғаны дамытуға бағытталады" қазіргі білім беру парадигмасын қанағаттандырады. Сонымен бірге, сапалы білім алудың алғы шарттары болып табылатын таным белсенділігі мен ізденіс дербестігін қалыптастырып қана қоймай, ары қарай дамытады.

Интербелсенді тақта - мультимедиялық электрондық оқыту құралдарының бірі.[2] Бұл білім үрдісінде қолданылатын ақпаратты көрсетуге және оны компьютермен басқаруға тағайындалған әмбебап интерактивтік жүйе, **ACTIVstudio** бағдарламасы арқылы іске қосылады.

Студенттер педагогикалық тәжірибеден өтуге барғанда осы АКТ-ны пайдалана отырып әдебиет сабағынан Бердібек Соқпақбаевтың «Менің атым Қожа» тақырыбына дайындалған флипчарт мазмұнын ұсынбақпын. Студент ұйымдастыру кезеңінде **ACTIVstudio-да** қалам көмегімен телеграф таспасы арқылы сабақ тақырыбын жаза отырып, сабақтың мақсатымен

таныстырады және жазбалар мен көрсеткіштер мәзірінде сабақ мазмұнына негізделген автордың «...Бір сөзбен айтсам: өзін жазатын жазушымын. Мінез-құлық жағынан Қожа өзге емес, менің өзіме ұқсайды.» өз сөзін дәйексөз ретінде жазып көрсетеді. [3]

Жаңа сабақты түсіндіруде флипчарттың бетті өңдеу аспабының көмегімен видео VTS_01 /бейне-файл/ гиперсілтемесі арқылы «Менің атым Қожа» фильмінен үзінді көрсетіледі. Сондай-ақ оқушылар сабақ барысында интернет желісі арқылы www.google.kz сайтынан автор туралы ақпараттармен танысып, жазушының суретін камера аспабы арқылы суретке түсіріп алады. Автоқалам көмегімен тақтағы тапсырмалар орындалады. Венн диаграммасы арқылы Қожа мен Жантасты салыстыру, «Екі жақты пікір бөлісу» стратегиясы бойынша даттаушы және жақтаушы болып Қожаның жақсы және тентек мінездеріне сипаттама, шығармадан үзінді бойынша кейіпкерлерді тауып кестеге толтырады.

АКТ арқылы өткізілген әдебиет сабағының жетістігі орта буындағы оқушылар АКТ арқылы **ACTIVstudio** бағдарламасында еркін жұмыс жасай отырып, есте сақтау, сөйлеу, өз ойларын ортаға салу қабілеттерін бірдей алып жүре алады және шығармашылықпен айналысып, өздік жұмыстарды орындайды. Осы технология үлгісімен жалғасқан сабақ білім сапасының нәтижелі болуына алып келеді.

Бүгінгі ақпарат әлеміндегі оқыту процесінде интерактивті құралдардың келесі ерекшеліктерін атап өтуге болады:

1. Бормен тақтаға жазылған кескінді интерактивті тақтадағы түрлі-түсті айқын, ұқыпты кестемен салыстыруға болмайды.
2. Слайд, флипчарттарда қателер болса тез арада түзетуге болады.
3. Сабақта ACTIVote тестілеу жүйесі арқылы тест алу және нәтижесін бірден көрсету мүмкіндігін қолдануға болады.
4. Тақтаның кітапхана қорындағы көрнекілікті пайдалану деңгейі артады.
5. Бір мезетте интернет желілері арқылы қажетті материалдарды алып, оны MicrosoftWord-та сақтап, камера арқылы қажетті суреттерді сақтауға болады.
6. Сабақтың өнімділігі артып, білім деңгейіне оң әсерін береді.

Ахмет Байтұрсынұлы «Білім – бір құрал. Білімі көп адам құралы сай ұста сықылды, не істесе де келістіріп істейді» дегендей ақпараттанған заманда бәсекеге қабілетті, жан-жақты дамыған, ақылы асқан, білімі берік ұрпақ тәрбиелеу бүгінгі күннің басты талабы.

Қорытындылай келе біздің мақсатымыз қазіргі заман талабына сай ұрпақ тәрбиелеу, оларды «оқи» білуге үйрету, стандартты емес жағдайлардан шыға білуге үйрету, көп материалды аз уақытқа қабылдай білуге үйрету. Осылардың бәрін іске асыру үшін жаңа технологияларды сабаққа қолдана білу әрбір мұғалімнің міндеті [6].

Білім беруді аталған оқыту технологиясы негізінде ұйымдастыру – оқушының өзінің дербес мүмкіндіктерін ескере отырып, белсенді іс-әрекет жасауына, оқушының тұлға ретінде үнемі дамуына, өзін-өзі тәрбиелеп дамытуына, жеке ерекшеліктерін ескеруге жағдай туғыза алуымен маңызды екенін ерекше атап өтпекпін.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан – 2050» Стратегиясы. Қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы.
2. <http://kk.wikipedia.org>
3. Б.Соқпақбаев. Шығармалар жинағы. Алматы, 1987ж.
4. Қ.Байтанасова, С.Айтуғанова Әдебиетті оқыту әдістемесі, 1992ж
5. Б.Б. Аккуланова «Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы білім беру деңгейін көтеру».
6. Н.Исабек «Компьютерлік технологиясы пайдаланудың оңтайлы өлшемдері

СЕМИНАР. ДЕНЬ ОТКРЫТЫХ ДВЕРЕЙ «ДЕНЬ СКАЗКИ В ДЕТСКОМ САДУ»

Акижанова Райхан Нургалиевна
Методист КГКП я/с «Березка»
г.Караганда

1. **Экскурсия по детскому саду** (встречает гостей Варвара Краса. У входа камень с надписью)

Я – Варвара Краса длинная коса
Яблочко волшебное взять вам предлагаю
И в чудесную сказку вас приглашаю.

2. **(Гости проходят в музыкальный зал)**

Вступительное слово заведующей:

- Сегодня у нас особенный день для вас. Уважаемые гости и родители, день открытых дверей в нашем уютном теплом детском саду «День сказки в детском саду».

Методист:

- Для начала нам бы хотелось вас познакомить с работой и с сотрудниками детского сада «Березка»

Слайды

Стоит в Сарани теремок
Он не низок, не высок,
Это радости страна
Детский сад «Березка» называется она.
Кто же теремком руководит,
За порядком в нем следит,
Создает комфорт, уют,
Поспевает там и тут?
Это конечно, заведующая наша
Алимова Гульзия Халиловна.
В теремке без бухгалтера никак нельзя
Ее работа очень важна,
Она ведет денежный учет.
И всегда готова дать финансовый отчет.
С ней рядом работает завхоз,
Она решает проблем целый воз.
Нашим воспитателям помощники нужны,
Уборку в группе сделать,
Детишек накормить.
В группах у нас всегда чисто,
Сверкает пол и посуда.
Добрый доктор Айболит
На посту с утра стоит,
Он и справки выдаст,
И прививки в срок поставит,

И домой больных отправит.
 Есть в Теремке уголок методический,
 Чего только нет для помощи практической,
 Работает в нем и методист и психолог,
 Их совет каждому дорог.
 Без государственного языка,
 Сегодня нам никак нельзя,
 В уютном кабинете дети не скучают,
 А язы казахский
 С удовольствием изучают.
 В музыкальном зале нашем,
 Дети поют и пляшут,
 Таланты детей здесь раскрываются,
 На праздниках и взрослые, и дети улыбаются.
 Социальное партнерство
 В работе применяем,
 Профильный центр «Гармония»
 Вам представляем.
 СГТК нас к себе приглашает,
 Дети музея у их посещают.
 Студенты с детьми играют,
 И часто у нас бывают.
 Про СЮТ мы никогда не забываем,
 На выставках у них бываем,
 Кружки моделирования и тоғыз күмалак,
 Очень интересуют наших ребят.
 С родителями тесно сотрудничать стараемся,
 В воспитании детей объединяемся,
 Консультационный пункт работает всегда,
 Конкурсы и выставки проходят на «Ура!»
 Мы про Теремок «Березка»
 Вам сегодня рассказали,
 И надеемся, что слушать нас
 Вы совсем не подустали.

3.Ларчик волшебный открываем

И программку взять вам предлагаем.
 - Уважаемые гости, а теперь у кого зеленые яблочки проходят во вторую младшую группу, а у кого красные - пройдут в старшую группу.
 Во второй младшей группе вы увидите удивительную сказочную утреннюю зарядку «В гости к трем медведям», затем воспитатели представят вашему вниманию презентацию «В гостях у сказки: кукольный театр своими руками».
 В старшей группе вы отправитесь в путешествие в страну сказок.
 Просим вас пройти в свои группы (родители и гости расходятся по группам)

4. Сказка в музыкальном зале.

– вы посмотрели на детей младшего и старшего возраста, а теперь предлагаем вам посмотреть на совместную работу воспитателей, детей и их родителей. Они вам покажут удивительную сказку «Теремок»

5. Мастер – класс (музыкальный руководитель и психолог).

6. Рефлексия

- Мы вас попросим на яблочках написать нам ваши пожелания и впечатления.

СЕНСОРНОЕ РАЗВИТИЕ РЕБЕНКА

Сулейменова Сауле Ермаковна
г. Караганда КГКП санаторный я /с № 2 «Батыр»

Послание Президента Республики Казахстан Нурсултана Абишевича Назарбаева ежегодно занимает особое место среди большинства программных документов, обращенных к обществу. В каждом – конкретная перспектива развития страны, основанная на экономических и социальных аспектах. В своем выступлении Глава государства сделал детальный анализ социально-экономического развития страны, и озвучил новые задачи, необходимые для улучшения благосостояния нашего народа и нашего общества. Это – развитие образования, здравоохранения и языков РК, национальной политики.

«От того, как прошло детство, кто вел ребенка за руку в детские годы, что вошло в его разум и сердце из окружающего мира – от этого в решающей степени зависит, каким человеком станет сегодняшний малыш»

В. А. Сухомлинский

Сенсорное развитие ребенка – это развитие его восприятия и формирование представлений о внешних свойствах предметов: их форме, цвете, величине, положение в пространстве, а также запахе, вкусе и т.п. Значение сенсорного развития в раннем и дошкольном детстве трудно переоценить. Выдающиеся зарубежные ученые в области дошкольной педагогики (Ф. Фребель, М. Монтессори, О. Декроли), а также известные представители отечественной дошкольной педагогики и психологии (Е. И. Тихеева, А. В. Запорожец, А. П. Усова, Н. П. Сакулина и др.) справедливо считали, что сенсорное воспитание, направленное на обеспечение полноценного сенсорного развития, является одной из основных сторон дошкольного воспитания.

Ребенок в жизни сталкивается с многообразием форм, красок и других свойств предметов, в частности игрушек и предметов домашнего обихода. Знакомится он и с произведениями искусства – музыкой, живописью, скульптурой. И конечно, каждый ребенок, даже без целенаправленного воспитания, так или иначе воспринимает все это. Но если усвоение происходит стихийно, без разумного педагогического руководства взрослых, оно нередко оказывается поверхностным, неполноценным. Здесь – то и приходит на помощь сенсорное воспитание – последовательное планомерное ознакомление ребенка с сенсорной культурой человечества.

Усвоить сенсорный эталон – это вовсе не значит правильно называть то или иное свойство. Необходимо иметь четкие представления о разновидностях каждого свойства и, главное, уметь пользоваться такими представлениями для анализа и выделения свойств самых различных ситуаций. Иначе говоря, усвоение сенсорных эталонов – это использование их в качестве «единиц измерения» при оценке свойств веществ.

В каждом возрасте перед сенсорным воспитанием стоят свои задачи, формируется определенное звено сенсорной культуры.

На первом году жизни основная задача состоит в представлении ребенку достаточного богатства и разнообразия внешних впечатлений, развитие внимания к свойствам предметов. Когда у малыша начинают формироваться хватательные движения, к этой задаче присоединяется еще одна – необходимо помочь ребенку приспособить хватательные предметы движения к форме предмета, его величине и положению в пространстве. Постепенно такое приспособление приведет к тому, что эти свойства начнут приобретать для малыша определенное значение («маленькое» - это то, что можно схватить одной рукой, «большое» - двумя руками, «круглое» - то, что охватывается всей ладошкой, «квадратное» - то, что берется пальцами, охватывающий предмет с двух сторон, и т.п.)

Сенсорное воспитание в этот период - основной вид воспитания.

На втором- третьем году жизни задачи сенсорного воспитания существенно усложняются. Главное, чтобы ребенок умел учитывать свойства предметов во время действий с ними достаточно, чтобы дети научились правильно понимать слова: «форма», «цвет», «такой же». Исключение здесь составляет ознакомление с величиной предметов. Величина не имеет «абсолютного» значения. Она воспринимается только в сравнении с другой величиной. Предмет оценивается как *большой* по сравнению с другим предметом, который в этом случае является *маленьким*. И это отношение может быть зафиксировано только в словесной форме.

Дети третьего года жизни уже могут выполнять элементарные продуктивные действия (выкладывание мозаики, нанесение цветowych пятен, складывание простейших предметов из строительного материала). Но при этом они мало учитывают свойство отображаемых вещей и используемого материала, так как не понимают их значения и фиксирует внимание на них. Потому, обучая малышей выполнять простейшие продуктивные задания, необходимо добиваться того, чтобы каждый ребенок усвоил, что форма, величина, цвет – постоянные признаки предметов, которые нужно учитывать при выполнении самых различных действий. Важно чтобы воспитатель показывая и называя их, предлагал детям задание, направленные на сопоставление разных эталонов между собой, подбор одинаковых, закрепление каждого эталона в памяти.

Прежде всего возникает необходимость отделить геометрические фигуры от других предметов, придать им значения образцов. Это достигается тем, что каждую фигуру сравнивают с рядом предметов сходной с ней формы, предметы (или их изображения) группируются вокруг соответствующих фигур. Затем осуществляется переход к словесному обозначению формы предметов («круглый», «квадратный», «овальный» и т.п.)

При сравнении предметов по величине происходит развитие глазомера. Для совершенствования глазомера необходимо учить детей решению все более сложных глазомерных задач. Таким образом, можно выделить основные задачи в сенсорном воспитании детей от рождения до 6-ти лет.

На первом году жизни это обогащение ребенка впечатлениями. Следует создать для малыша условия, чтобы он мог следить за движущимися яркими игрушками, хватать предметы разной формы и величины.

На втором-третьем году жизни дети должны научиться выделять цвет, форму и величины как особые признаки предметов, накапливать представление об основных разновидностях цвета и формы и отношении двумя предметами по величине.

Начиная с четвертого года жизни у детей формируются сенсорные эталоны: устойчивые, закрепленные в речи представления о цветах, геометрических фигурах и отношениях по величине между несколькими предметами. Позднее следует знакомить их с оттенками цвета, с вариантами геометрических фигур и с отношениями по величине, возникающие между элементами ряда, состоящего из большого количество предметов.

Одновременно с формированием эталонов необходимо учить детей способами обследования предметов: их группировки по цвету и форме вокруг образцов-эталонов,

последовательному осмотру и описанию формы, выполнению все более сложных глазомерных действий.

Воспитатель должен творчески подходить к использованию предлагаемых дидактических игр и упражнений, связывая их с общей системой сенсорного воспитания.

Используемая литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера Нации
Н.А. Назарбаева Народу Казахстана «Стратегия «Казахстан 2020-2050»
2. В.А. Сухомлинский «О воспитании»
3. Л.А. Венгер «Воспитание сенсорной культуры ребенка»

СИҚЫРЛЫ ЕРТЕГІЛЕР ӘЛЕМІ

Саналиева А.Т.

Қарағанды қаласы, КМҚК «Толағай» балабақшасы

Баланың ой-өрісін шыңдап, қиялына қанат бітіретін ғажайып құрал – ол ертегілер. Балабақша өмірі, ондағы сан қилы білім және тәрбие беру мақсаттарының бірегейі – балаларды қазақ халқының, әлем халықтарының ертегілермен таныстыру болып табылады. Сонымен бірге, жас ұрпақ бойына адамгершілік-рухани тәрбиені қалыптастыруда да ертегілер әлемінің маңызы аса зор. Ең алдымен ол ертегілердегі кейіпкерлердің өмірі, мінез-құлықтары арқылы мектепке дейінгі жастағы балалардың мінез-құлықтарынан, өзгелермен, бір-бірімен қарым-қатынас жасай білуін жетілдіруінен көрініс табады. Ертегілерді слайдтар арқылы түсінікті тілмен баяндай отырып, ондағы түрлі кейіпкерлерді бұлдіршіндердің өздерінің сомдап, сахналық көріністерге айналдыра алуына қол жеткізу қажет. Сол кезде біз балалардың бойына адамгершілік-рухани байлықтың қайнарын сіңіріп, оларды нағыз азамат ретінде тәрбиелеп шығару үшін жалпы адамзаттық құндылықтарды, адамгершілік ұстанымдарды, әділдік пен бір-біріне өзара көмек көрсете білулерін дамытуға жол аша аламыз. Өйткені мектепке дейінгі жастағы балалардың болашағына балабақшада жүргізілетін сан-салалы шаралардың ықпалымен жол сілтеу – бүгінгі қажетті, кезек күттірмес мәселе. Балаларды сиқырлы ертегілер әлеміне жетелей отырып, олардың сезіміне әсер ету арқылы ішкі жан дүниесін ояту нәтижесінде оның рухани-адамгершілік қасиеттерін қалыптастырамыз. Өйткені балаға бұл өмірдегі ең бір қызық оқиғалар осы ертегілерден табылады. Оның балабақша өміріне қызығушылығын арттыратын да осы ертегілер. Мысалы, балабақшада «Шалқан» ертегісін оқытудың мақсаты - ертегілерді сахналау барысында кейіпкерлердің мінез - құлқын жеткізе білуге үйретумен бірге балаларға ұжымдық тәрбие бере отырып, бірігіп, ұжымдасып әрекет етсе, істің нәтижелі болатынын ұғындыру. Бірінші кезекте, суретке көңіл қойып мазмұнын түсіне білуге үйрету керек. Ертегідегі кейіпкерлердің сөз мәнерін, қимыл - қозғалысын келтіріп ойнауға үйрету аса маңызды. Сөздерді анық айтуға дағдыландыру, есте сақтау қабілетін дамыту да естен шықпағаны абзал. Достыққа, қайырымдылыққа, өзара сыйластыққа, мейірімділікке тәрбиелеу осы ертегіні балалардың өздерін қатыстыра отырып сахналау арқылы, нәтижесін сұрақ-жауап әдісімен бекіту арқылы жүзеге асырылады.

Құрал - жабдықтарына «Шалқан» ертегісіне арналған костюмдер, «Шалқан» муляжі, ертегі мазмұнына сәйкес сурет – таблицаларды алуға болады. «Шалқан» ертегісінің мазмұнын толық меңгерген, ертегі кейіпкерлерінің костюмдерін киген балалар ертегіні өз беттерімен сахналай алады.

Ал «Бауырсақ» ертегісін өтерде сабақтың мақсаты - ертегі кейіпкерлерін қонаққа шақыра отырып, қиялы мен қабілетін жетілдіру болып табылады. Балалардың сөздік қорын, байланыстырып сөйлеуге дағдыландыра отырып, жағымды, жағымсыз қасиеттерді айыра білуді үйрету қажет.

Ертегі өзара сыйласып, достық қарым-қатынаста болуға, біреуге қызғанып қарамауға, бірін-бірі құрметтеп, үлгі тұтуға тәрбиелейді. Ертегі мазмұнын балалардың қызығушылығын арттыра отырып, қойылымның кейіпкерлері: шал, кемпір, бауырсақ, қоян, қасқыр, аю, түлкіні балалардың өздеріне сахналату арқылы ашуға болады. Көрнекілікке тақта, орман, орманды мекендеген аңдар, ағаштарды да орынды пайдаланған жөн. Балалар осындай үйлесімді әрекеттер арқылы ертегі әлеміне еніп кететіндей болуы тиіс.

Қорытындысында неліктен аю, қасқыр, жағымды кейіпкерлерге жатады? – деген тәрбиешінің сұрағына: -өйткені олар бауырсақты жеген жоқ, -деп өздері ойланып жауап беретін болады. – Ал түлкіні айлакер, қу деп ұғады. Осылайша ертегідегі жағымды, жағымсыз кейіпкерлерді балалардың өздері танып алады. Сонымен бірге бауырсақтың неден жасалатаны, түр-түсі, пішіні қандай болатыны жөнінде де түсініктер алады.

«Қасқыр мен жеті лак» ертегісінің үзіндісіне тоқтала отырып бұлдіршіндердің қызығушылығын ояту - педагог шеберлігінің бір қыры болып табылады. Ертегіні түсіндіре отырып, сұрақ-жауап әдісін қолдана отырып бұлдіршіндердің сөздік қорын молайту, тіл байлығын дамыту, есте сақтау, дүние танымын кеңейту басты орын алады. Алдымен, суретін көрсете отырып қасқыр туралы, оның жабайы жануар екені, қауіпті аңдар қатарына жататыны туралы түсінік беру қажет. Ал ешкі мен лақтың үй жануары екені, қандай қасиеттері бар екені туралы балалармен бірге ой бөлісу қажет. Сонымен бірге ертегі мазмұны балаларды батылдыққа, сергектікке, қиын кезе абыржымай өз беттерімен шешім қабылдай алуға да тәрбиелейді. Айтқан тапсырманы бұлжытпай орындауға, ұсақ-түйек нәрселерге көңіл бөле білуге, зеректікке тәрбиелеуде де аталған ертегінің маңызы аса зор. Ертегіні сахналатып, балаларға рөлдерді сомдатуда тіл байлығы мен ой ұшқырлығын дамыту басты мақсаттың бірі. Балалар ертегі мазмұнынан қызығу, ойлану, әрекет ету арқылы рухани-адамгершілік қағидаларын да ұғынатын болады. Айналасындағылардың бәрін ертегідей қабылдаған баланың бойында өшпес ізгілік қалыптасады. Мағжан Жұмабаев: «Жан тұрмысы өркендеу үшін, яғни ойы, ақылы кеңейіп, құлқы түзеліп, тілі баю үшін, жас балаға ертегі тым қымбат нәрсе. Бала ертегіні жан-тәнімен тыңдайды.» — десе, атақты педагог Сухомлинский «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта — әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады.» — дейді.

Жер бетіндегі барлық халық ертегілерінің мазмұны мен мақсаты бір деуге болады. Оның себебі Ұлы Табиғат балалармен ертегі арқылы сөйлеседі, ертегі арқылы сырласады, ертегі арқылы өнеге, білім, тәрбие береді. Ертегілердің барлығы да бір-ақ тілде сөйлейді. Ертегі – баланы рухани- парасатқа тәриелеудің бірден-бір құралы.

Ертегілер арқылы рухани-адамгершілік тәрбие берудің негізгі мақсаты- дені сау, ұлттық сана сезімі ояңған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу болып табылады. Ертегі балаға рухани ләззат беріп, қиялына қанат бітіреді, жас баланың рухының өсіп жетілуінің бірден-бір төте жолы. Бұл - балалардың адамгершілік сана-сезімін, мінез-құлқын қалыптастыруды қамтиды. Дәлірек айтқанда, адалдық пен шыншылдық, адамгершілік, кішіпейілдік, қоғамдағы және өмірдегі қарапайымдылық пен сыпайылық, үлкенді сыйлау мен ибалық адамгершілік тәрбиесінің жүйелі сатылап қамтитын мәселелері. Адамгершілік тәрбиесінің әрқайсысының ерекшеліктерін жетік білетін ұстаз халық педагогикасын ғасырлар бойы қалыптасқан салт-дәстүрлерді, әдет- ғұрыпты жан-жақты терең білумен қатар, өркениетті өмірмен байланыстыра отырып, білім берудің барлық кезеңдерінде пайдаланғаны дұрыс. Ол бұлдіршіндердің адамгершілік санасын қалыптастырып, оның мінез-құлқы мен іс әрекетін анықтайды.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың "100 нақты қадам – Ұлт жоспарының" негізгі бағыттарының бірі қазақстандық білім мазмұнын жаңарту, қазақстандық қоғамның экономикалық және әлеуметтік жағынан ілгерілеуінің маңызды факторы ретінде білім берудің ұлттық моделін дамыту, шығармашыл тұлға қалыптастыруға дағды алу, ақыл-ой қорын жинау сияқты мақсаттарды көздейді. Сол себепті қазіргі кезеңде Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, Қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне еруге бағыт алуда. Ол үшін, әрине, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынастың пайда болуы алдыңғы орынға шығады. Ал балаға білім теңізінің қайнар бұлағы болып табылатын балабақшада бұл ретте әрбір педагогтың жаңаша жұмыс істеуі, батыл шығармашылық ізденісі, оқушылардың белсенділігі мен қызығушылығын арттыра білуі аса қажет. Бұл мақсатты орындауда мектепке дейінгі мекемелерде ертегілердің сиқырлы әлемін орнымен, молынан пайдалана білген абзал.

Қазақстандағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы жобасында да өскелең ұрпақты сапалы біліммен қамтамасыз етуге үлкен мән берілген. Олай болса, білімнің сапалы да саналы түрде берілуі балабақшадағы педагогтердің біліктілік деңгейіне байланысты деп білемін.

Мен өзім еңбек ететін балабақшада бүлдіршіндердің алған білімін бағалау мен оны бақылауға аса мән беремін. Көркем әдебиет бойынша қазақ халқының ертегілерімен бірге баланың ой ұшқырлығын дамытуға септігін тигізетін шетел ертегілерін де кеңінен пайдалануға тырысамын. Сабақтың қызықты да мазмұнды өтуі үшін ертегі кейіпкерлерін балалардың өздері сомдап, сахналық көріністерге айналдыра білуі қажет. Ертегі кейіпкерлерінің бойындағы мейірімділік, татулық қасиеттерін балалар бойына сіңіре білу – сабақтың басты мақсаты болуы тиіс. Ал ертегілерде кездесетін қатігездік, іштарлық, өзімшілдік сияқты теріс мінез-құлықтардан жирендіре білу – келешек саналы азаматты тәрбиелеп шығарудың бастамасы болып табылады.

Сонымен бірге, балалардың ертегі-аңыздар бойынша ойын жинақтап, сауатты әңгімелей білуі және қандай тапсырманы болсын ұқыпты, жинақы орындауына көңіл бөлу керек. Ал тіл дамыту жұмысында ертегілер сюжетіндегі дидактикалық ойындарды жиі пайдалану – балалардың ойлау қабілеттерін дамытуда, сөздік қорын молайтуда таптырмас құрал болып табылады. Ойын барысын қоршаған орта құбылыстарымен байланыстырып отыру да аса маңызды. Сұрақ-жауап әдісі арқылы қатесіз, дұрыс сөйлей білуге дағдыландыру жұмысы жүргізіледі. Ең бастысы – баланың өз бетімен ойланып жауап беруіне, өз бетімен әрекет етуіне жол ашылады. Сонымен бірге табиғаттағы өзгерістерді түйсініп-түсінуі, жан-жануарларға қамқорлық жасауы, балалардың логикалық ойларын, зейінін, тіл байлығын дамыту білім беру мазмұнын арттыра түседі.

Ал мұның бәрін еліміздің ертеңі – саналы да, ойлы, заман ағымына тез бейімделгіш жас ұрпақты тәрбиелеп шығаруда балаларға қазақстандық білім беру мазмұнының бір бұтағы деп қараймын.

Қорыта айтқанда, Отанымыздың алдыңғы қатарлы дамыған елдер қатарына қосылуы оның болашақ азаматтарының тұлғалық-кәсіби әлеуетіне тікелей байланысты екенін естен шығармау керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақ ертегілері» Алматы «Балауса», 2003ж.
2. Қалиев С. «Халық ертегілері» // Тәрбие 2006ж.

3. Хайуанаттар туралы қазақ ертегілері Алматы «Ғылым» 1979ж.

СИСТЕМА МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЧУВСТВ ГРАЖДАНСТВЕННОСТИ И ПАТРИОТИЗМА ДОШКОЛЬНИКОВ

Медведева О.В.,
КГКП детский сад «Балдырган», г. Караганда
Бодрова Д.В.,
КГКП детский сад «Балдырган», г. Караганда

В настоящее время рост научно-технического прогресса, новые открытия и технические изобретения отодвинули на второй план духовные ценности. Задача воспитания чувства гражданственности, патриотизма, любви к своей стране традиционно решалась в ДО, но необходимо усиление работы в данном направлении, наполнение ее новым содержанием.

Вследствии этого возникла необходимость изменить формы организации педагогического процесса по ознакомлению детей с особенностями города и края, страны. В последние годы идет переосмысление сущности патриотического воспитания: идея воспитания патриотизма и гражданственности, приобретая все большее общественное значение, становится задачей государственной важности.

В послании народу Казахстана от 17.01.2014 «Казахстанский путь – 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» Президент Назарбаев Н.А. изложил и обосновал совершенно новую концепцию в отечественной истории -«Мәңгілік Ел».

Поэтому гуманизация дошкольного образования, обращение к личностно-ориентированной педагогике, появление вариативных программ и технологий требуют от педагогов перехода на другой уровень взаимодействия с детьми по всем направлениям работы.

В Законе об образовании от от 27 июля 2007 года N 319-III ЗРК, с изменениями и дополнениями по состоянию на 21.07.2015г подчеркивается: «...система образования призвана обеспечить воспитание патриотов Казахстана, граждан правого демократического, социального государства, уважающих права и свободы личности, обладающих высокой нравственностью и проявляющих национальную и религиозную терпимость...». Поэтому, решая задачи нравственно- патриотического воспитания, каждый педагог должен строить свою работу в соответствии с местными условиями и особенностями детей, учитывая принципы патриотического воспитания.

Принципы патриотического воспитания:

- принцип системного – организованного подхода, который предполагает скоординированную, целенаправленную работу всех государственных и общественных структур по патриотическому воспитанию граждан Республики Казахстан;

-принцип адресного подхода в формировании патриотизма, предполагающий использование особых форм и методов патриотической работы с учетом каждой возрастной, социальной, профессиональной и других групп населения.

-принцип активности и наступательности, который предусматривает настойчивость и разумную инициативу в трансформации мировоззрения граждан и их ценностных установок, ориентированных на национальные интересы Казахстана;

-принцип универсальности основных направлений патриотического воспитания, предполагающий целостный и комплексный подход к ним, необходимость использования и такого фактора формирования патриотизма, как социально ценный опыт прошлых поколений, культивирующий чувство гордости за своих предков, национальные традиции в быту и внутрисемейных отношениях, учебе и подходах к труду, методах творчества;

- принцип учета региональных условий в пропаганде патриотических идей и ценностей, означающий пропаганду идей и ценностей не только общеказахстанского патриотизма, но и

местного или регионального, характеризующегося привязанностью, любовью к родному краю, городу, деревне, улице, школе, детскому саду, предприятию, спортивной команде и т. д.

Все эти принципы взаимосвязаны и реализуются в единстве.

Патриотическое воспитание можно назвать одним из самых сложных направлений по ряду причин: особенности дошкольного возраста, многоаспектность понятия "патриотизм" в современном мире.

Патриотическое воспитание носит комплексный характер, пронизывая все виды детской деятельности, и осуществляется в повседневной жизни и на занятиях по всем видам деятельности. От взрослого во многом зависит, чем интересуется ребенок, о чем он спрашивает. Поэтому особенно важна активная позиция педагога, его желание и умение сформировать у детей потребность участвовать в делах на благо окружающих людей и живой природы, помочь им осознать себя неотъемлемой частью своей малой родины, гражданином Казахстана.

Психологи утверждают: нравственные качества не могут возникнуть путем естественного "созревания". Их развитие и формирование осуществляется постепенно в процессе накопления и эмоционального освоения конкретных фактов, и зависит это от средств и методов воспитания, от условий, в которых живет ребенок.

Особенностями проявления патриотических чувств у детей дошкольного возраста являются скоротечность и ситуативность. Ребенка может взволновать только что услышанный рассказ о героическом поступке, но затем на эти впечатления накладываются другие, и возникшее первое чувство может угаснуть, поэтому, как отмечают психологи, необходимо закрепить это чувство в многократных переживаниях, специально создавая разнообразные ситуации, которые корректируют специалисты детского сада.

Система методической работы для формирования духовно-нравственного отношения и чувства сопричастности к семье, городу, стране; к природе родного края; к культурному наследию своего народа, посредством использования разных видов деятельности специалистов детского сада наполнит жизнь детей и родителей богатым содержанием, укрепит детско-родительские отношения, что приведет к отчетливым позитивным изменениям в познавательном развитии детей, к личностному росту дошкольников.

Работа по патриотическому воспитанию детей включает целый комплекс задач:

- Расширять представления детей о своей Родине;
- Развивать художественные и творческие способности, любознательность, наблюдательность, интерес к окружающему.
- Способствовать формированию игровых умений, социального партнерства, умения вести игровой диалог, а также желания действовать вместе со сверстниками.
- Вызвать у детей чувство восхищения красотой родной страны.
- Воспитывать любовь к своей стране и чувство гордости за неё.

Данные задачи необходимо решать во всех видах детской деятельности: на занятиях, в играх, в труде, в быту – так как воспитывают в ребенке не только патриотические чувства, но и формируют его взаимоотношения со взрослыми и сверстниками.

Современные дети растут в эпоху, разительно отличающуюся от времени их родителей: другие ценности, идеалы, правила. Потому необходимо, чтобы из поколения в поколение передавалась любовь к ближнему, широта души, любовь к своей стране и другие качества, присущие народам живущим в Казахстане.

Таким образом, эффективность и результативность функционирования системы патриотического воспитания достигнется совокупностью определенных условий и разносторонним обеспечением, которое необходимо учитывать в практической деятельности всех специалистов детского сада.

Систематическая, целенаправленная воспитательная работа, с помощью системы методической работы всеми специалистами в детском саду формирует элементы гражданственности и патриотизма у дошкольника.

Использование тематического дня для всех специалистов детского сада позволит им передавать детям знания, имеющую воспитательную ценность, способствовать формированию нравственных чувств.

Только совместное воздействие всех специалистов, объединенных в одну образовательную систему методической работы, позволит воспитывать у детей чувства гражданственности, патриотизма, толерантного отношения к другим нациям и народам.

Библиографический список :

1. Программа воспитания и обучения детей дошкольного возраста «Біз мектепке барамыз». Министерство образования и науки Республики Казахстан. Республиканский центр «Дошкольное детство» 2009 г
2. Г.А.Карбушева. Ознакомление детей дошкольного возраста с Казахстаном. Алма-Ата, «Мектеп», 1984.
4. Ж.Орынбай. Моя страна Казахстан. Алматы, «Балауса баспасыг», 2002.
5. И.В.Петрова. «Этнокультурное образование дошкольников в условиях ДОУ. Журнал «Воспитатель» №9, 2012

СИТУАЦИЯ УСПЕХА КАК РЕЗУЛЬТАТ СОТРУДНИЧЕСТВА УЧИТЕЛЯ И УЧЕНИКА

Балаганова М.Н., Лисичкина С.В.
КГУ СОШ № 85

В Послании народу Казахстана «Казахстан - 2050» Президент Республики Казахстан Н.А.Назарбаев отметил: «Нам предстоит большая работа по улучшению качества всех звеньев национального образования... Результатом обучения школьников должно стать овладение ими навыками критического мышления, самостоятельного поиска и глубокого анализа информации».

В связи с этим, а также в связи с переходом школы на 12-летнее образование, основной целью современной школы является воспитание и развитие личности с высоким уровнем интеллекта, свободной, позитивно ориентированной в социокультурном пространстве, способной к саморазвитию, самореализации.

Необходимость формирования такой личности требует от системы образования ориентации школы на развитие потребности в достижении успеха в учебной деятельности. Актуальным является поиск путей формирования у учащихся ориентации на успех, создания на уроке ситуации успеха.

Цель - проанализировать влияние психологических особенностей ребенка на формирование успешной деятельности; рассмотреть некоторые способы создания ситуации успеха учащихся на уроке.

Продуктивность учебной деятельности ребенка тесно связана с особенностями его темперамента. Показательно, что сангвиники и холерики проявляют меньшую сопротивляемость и пониженную продуктивность в ситуациях, когда условия и способы деятельности строго регламентированы и не допускают включения индивидуальных приемов. Регламентация приводит их к быстрому утомлению, и поэтому они предпочитают выполнять действия, которые можно произвольно прервать, а также стремятся к чередованию неоднородных действий. Флегматики и меланхолики, напротив, в условиях

строгой регламентации обнаруживают большую сопротивляемость и продуктивность, чем холерики и сангвиники.

Таким образом, от темперамента зависит, каким способом человек реализует свои действия и насколько они могут быть успешны [3, 353].

Не только темперамент, но и такой фактор, как мотивация, стимулирует направленность ребенка на успех. Мотивация - побуждение к действию, динамичный процесс физиологического и психологического плана, управляющий поведением человека и связанный с удовлетворением его потребностей. Главный момент мотивации к успеху - соответствие уровня притязаний человека его самооценке. Недооценка своей полезности уменьшает социальную активность, понижает инициативу, приводит к падению интереса к общественным делам. Учащиеся с пониженной самооценкой избегают состязательности, поскольку поставив себе цель, они не надеются на успех.

Формирование ориентированности учащихся на успех происходит посредством их деятельности и общения. В этом процессе роль учителя первостепенна, т.к. через индивидуальные особенности учителя и межличностные отношения учителя и ученика формируется отношение к предмету обучения.

Арсенал форм уроков современного учителя истории не просто обновляется под влиянием, прежде всего, усиливающей роли личности учащегося в обучении, но и трансформируется в сторону нестандартных форм преподнесения материала. Основной формой учебного процесса остается традиционный урок, но в который обязательно вносятся элементы современных технологий развития познавательных способностей учащихся (уроки-конференции, круглые столы, аукционы, дискуссии, уроки-игры). С одной стороны, учитель пытается на уроке удивить школьника. С другой стороны, перед учителем истории стоят проблемы, навеянные пересмотром содержания предмета - альтернативные подходы к решению и оценке проблем прошлого, выбор пути развития в тот или иной период, прогнозирование событий, нравственно-этические оценки личностей. Обсуждение этих вопросов на уроке невозможно без приобретения опыта ведения диалога, спора, приобщения к творческой деятельности. Умелое общение стало важнейшим фактором и залогом успеха подрастающего поколения в их последующей деятельности. Коммуникативный диалог и способность к моделированию - это важные умения человека будущего. Вышеизложенными факторами можно объяснить более настойчивое внимание учителя истории к нетрадиционным формам урока. Примером является игровая деятельность. Исторические игры полнофункциональны. Они очень гармонично объединяют фактический и теоретический материал, обычное восприятие информации и творческую работу, эмоциональный и логический способы восприятия - словом, заставляют активно функционировать разные уровни познавательной деятельности учащихся [1, 19]. На таких занятиях складывается особая атмосфера, где есть элементы творчества и свободного выбора, следовательно, возможность успешной самореализации. Развивается умение работать в группе: ее победа зависит от личных усилий каждого. Достаточно часто это требует от ученика преодоления собственной застенчивости и нерешительности, неверия в свои силы. В процессе игры интеллектуально пассивные дети обычно выполняют такой объем учебной работы, какой им недоступен в обычной учебной ситуации [2, 36].

Успехом у учащихся пользуются театрализованные представления. Смысл такой игры заключается в последующем обсуждении этих сцен классом: дети распознают время, место действия, исторические явления, представителей социальных слоев. С этой целью можно использовать произведение И.Есенберлина «Кочевники». На учащихся восьмого класса произвело впечатление инсценирование сна Кенесары.

«...оба советника слушали рассказ Кенесары напряженно, не перебивая. Они знали, что это не просто сон... И их судьба тоже могла зависеть от необычного кровавого сна...»

-... Сон это был... С одной стороны- солдаты белого царя, с другой- нукеры хана Коканда, с третьей- сарбазы манапов Ормана и Калигула в белых колпаках...».

Для характеристики исторической личности ученикам седьмого класса можно предложить в качестве «оживления картины» сцену легенды, в которой певец-жырчи сообщает о смерти Жошы.

Море замутилось у истоков,
 Кто успокоит волны, о мой хан?
 Осину сломило бурей посредине,
 Кто сратит ее, о, мой хан?
 Говорят, как малый ребенок заплакал тогда впервые в жизни Чингиз хан.
 Я – старый несчастный кулан!
 Потерявший жеребенка!
 Я – лебедь, поющая песню
 Над своим погибшим птенцом!
 Через шесть месяцев после смерти Жошы Чингиз хан распростился с миром...

Игры по истории Казахстана для шестого класса просты и запоминаемы, их можно провести в конце урока, когда снижена острота восприятия материала учащимися и их нужно активизировать. Например, участникам раздаются карточки с именами исторических деятелей и события. Задача: определить с именем какого деятеля связано событие.

1. Кир	А. Завоевательные походы в Среднюю Азию
2. Томирис	Б. Покорение части саков
3. Дарий	В. Великое переселение народов и т.д.

Игра «Документ»: определить тезис в тексте, найти его доказательства и сделать вывод.

Игра на повторение пройденного материала: учащиеся формулируют вопрос по пройденной теме на листочке, затем, обменявшись листами отвечают на вопрос.

Игра на составление рассказа на исторической основе.

Решение хронологических задач: как долго продолжалось?

Решение познавательных задач на уроках всемирной истории: «Афинский стратег Перикл, узнав о том, что какой-то раб сломал ногу, воскликнул: «Вот еще одним педагогом стало больше!» Что означали слова Перикла?»

Результаты показывают, что активность класса при проведении традиционного урока составляет 50%, а при использовании нетрадиционных элементов 80- 90%.

Какие же средства контроля усвоения знаний, умений и навыков необходимо использовать для создания ситуации успеха? Оценка является одним из структурных компонентов педагогической деятельности, она выполняет функции: информационную, стимулирующую, результативную. Оценка практически всегда носит субъективный характер, при этом необходимо даже при наличии отрицательных результатов находить успехи в чем-то и уметь их показать и всему классу, и ученику в том числе. Активность и положительные эмоции – важный стимул для ребенка в учебной деятельности. Когда говорят о ситуации успеха, то подразумевают обычно ребенка, но современное образование должно иметь двусторонний характер. Так, создавая ситуацию успеха для учащегося, наступает такой момент, когда учащиеся будут создавать ситуацию успеха для своего педагога.

Литература.

1. Послание Главы государства Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» // - 2014. - 17 янв.
2. Борзова Л.П. Игры на уроках истории. М. Владос-пресс. 2001.
3. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка. Вопросы психологии. 1996. №6.
4. Грановская Р.М. Элементы практической психологии. Л. 1988.

СКАЗКОТЕРАПИЯ-КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ И ВОСПИТАНИЯ ДОШКОЛЬНИКА

Гладских Т. Л.- воспитатель в
КГКП № 101 я/с «Аяла»

*Настоящая сказка отличается тем, что никогда
не прерывается ее связь с жизнью, потому что
сказка строится на ней и к ней же возвращается*
Братья Гримм

Волшебная сказка – это творение искусства, наша историческая и индивидуальная память неразрывно связаны с ней. Сказка вобрала в себя мудрость жизненных наблюдений, остроту социального смысла, стала своеобразным литературным воплощением нравственных ценностей народа. Повествуя о сложнейших проблемах борьбы добра и зла, о противостоянии любви и коварства, она всегда убеждает своего слушателя об оптимистическом принятии действительности. Сказка была и остается источником необъяснимого творческого вдохновения для представителей искусства и науки.

Что же привлекает нас в сказке, в том числе народной, это волшебство, сказочная форма, чудеса, язык образов, способный вовлечь и ребенка, и взрослого, возможность трудное и сложное сделать простым и доступным для понимания. Сюжеты сказок помогают в решение психологических проблем агрессивного поведения, различных страхов, чувства одиночества [1].

Полноценное развитие, как и обучение, предполагает понимание ребенком того, что с ним происходит. Процесс самопознания начинается уже в младенчестве и происходит стихийно. Поведение дошкольника, соотносится с его представлением о самом себе и о том, каким он должен или хотел бы быть. Положительное восприятие ребенком собственного «Я» определенным образом влияет на успешность деятельности, способность приобретать друзей. Умение видеть их положительные качества в ситуациях взаимодействия.

Максимальный эффект в реализации возможностей ребенка достигается лишь в том случае, если обучение проводится в форме игры, чтение сказок, их сочинение, изготовление кукол и разыгрывание с их помощью сказочных сюжетов, рисование. Объединение различных педагогических и психотерапевтических приемов в единый сказочный контекст составляет актуальность метода комплексной сказкотерапии.

Мы стараемся включать в педагогический процесс не только русские народные сказки, но и казахские народные сказки, потому что они являются замечательным образцом устного поэтического творчества казахского народа, страницами его истории, отражающие быт, нравы, традиции и обычаи степного кочевника, заключающие в себе драгоценные жемчужины народной мудрости, остроумия, душевной щедрости, находчивости. Казахские сказки выразительны, лаконичны, читаются с большим интересом. Дошкольники узнают из этих сказок о тяжелом и непосильном труде народа, о его вековой ненависти к своим угнетателям, о героической борьбе с чужеземными захватчиками. Во всех сказках высмеиваются тупость, беспредельная жадность баев и алчность, прославляются мудрость, героизм и простота бедняков. И всегда добро побеждает зло, всегда торжествуют справедливость и правда. Здесь много юмора, фантазии, едкого сарказма [2].

В дошкольном детстве, как известно ведущий вид деятельности – игра, в которой развиваются все познавательные процессы.

Технология использования сказки в играх.

1 этап – знакомство со сказкой (чтение, рассказывание, видеозаписи, рассматривание картин и иллюстраций, просмотр диафильма)

2 этап – знания должны быть эмоционально восприняты ребенком, поэтому обязательная обратная связь (пересказ, настольный театр, подвижная игра с персонажами сказки)

3 этап – отражение эмоционального отношения ребенка к изучаемому объекту в художественной деятельности (рисование, лепка, конструирование, изготовление атрибутов для игр)

4 этап – подготовка к самостоятельному разыгрыванию сюжета, подготовка необходимой среды для творческой игры, разыгрывание сюжета сказки, театрализованной игры.

Все игры организуются с учетом основных педагогических принципов.

Во - первых, надо избегать излишней дидактики: эту роль выполнит дидактическая игра, а творческая должна развиваться как свободная деятельность самих детей.

Во – вторых, воспитатель только на первых порах учит играть, формирует технику игровых действий, в дальнейшем же он играет только роль организатора и регулятора взаимоотношений.

В – третьих, игра, конечно ведущий вид деятельности детей, но далеко не единственный. В частности продуктивные виды деятельности (рисование, конструирование, аппликация, лепка) вносят существенный вклад в развитие личности.

Условия оптимального использования сказки как произведения искусства в профессиональной деятельности воспитателя [3].

Для того чтобы потенциальные возможности волшебной сказки реализовались, необходимы особые условия, которые определяются:

- спецификой профессиональной деятельности;
- возрастными психологическими особенностями детей;
- своеобразием сказки как произведением искусства.

I. Специфика профессиональной деятельности

1. В связи с тем, что воспитатель является непосредственным субъектом воспитательно-образовательного процесса в учреждении, его развивающая или психопрофилактическая работа с использованием сказки должна быть построена при условии тесного взаимодействия с педагогами дополнительного образования, с общими приоритетными целями и задачами воспитания и обучения в ДОО.

2. Все классические, народные сказки, входящие в фонд детской литературы отвечают требованиям общечеловеческих ценностей. В тоже время нашему современнику может показаться неуместной излишняя «жестокость», с которой расправляются в сказке со злыми героями. Однако не стоит забывать то, что сказка это символически образное отражение действительности, и злые герои – вовсе не отражение реальных людей, а символы зла, окончательной победы над которыми желает и взрослый и ребенок. Нужно считать, что если взрослому сказка кажется странной и он не понимает иносказательного смысла некоторых эпизодов лучше отказаться от её рассказывания, т.к. это искаженное отношение может передаваться детям.

3. Поскольку мы строим свою профессиональную деятельность с учетом принципа «не навреди», то сказки, которые мы используем в работе с детьми, должны отвечать требованиям безопасности воздействия. Считается, что народные сказки прошедшие проверку ни одним поколением людей, могут оказывать безопасное воздействие на детей, т.к. они передают мудрость и жизненный опыт целого народа, а с точки зрения некоторых теорий – даже мудрость «высших сил». Авторские и терапевтические сказки передают опыт и ценности отдельного человека – автора, поэтому должны использоваться в работе с детьми с некоторой осторожностью.

II. Вторая группа условий определяется по возрастным психологическим особенностям детей

1. Согласно закону развития высших психических функций, художественное восприятие и переживание произведения искусства у ребенка дошкольного возраста может

развиться при условии организации совместного художественного восприятия и совместного с взрослыми переживаниями художественного произведения [4].

2. При условии неоднократной ситуации художественного восприятия и организации художественно – творческой деятельности возможно осмысление детьми любого произведения искусства, в том числе сказки. При этом происходит до чувствование, до осмысление, идей сюжета сказок. Это все можно дополнить танцевальными и образными движениями, различными видами изобразительной деятельности. Все эти формы художественной деятельности детей производятся после прослушивания сказки.

III. третья группа это своеобразие сказки, как произведения искусства и воздействия на психику ребенка

1. Для сказки наиболее соответствует атмосфера волшебства, ожидания чуда. Занятия, основу которых составляет художественное восприятие сказок. Могут проводиться в групповой комнате или специальном помещении (зале). Каждый вариант имеет свои преимущества. При организации занятий элемент традиционности должен сочетаться с элементами новизны. Каждое занятие может быть новым по содержанию, но традиционным по форме. Традиционным может быть начало занятия, которое можно начать с песни в кругу. Первичным элементом интерьера может быть столик. На котором располагается композиция из различных предметов, так или иначе связанных с сюжетом и идеей сказки. Обязательной в этом натюрморте может быть свеча, однако её форма, цвет, оформление подсвечника могут меняться, может быть, шкатулка в руках взрослого, а её содержание может меняться в зависимости от темы занятия. Обстановка, атрибуты, настроение взрослого как бы говорят ребенку о важности и значимости того, что будет происходить.

2. Прочувственное рассказывание сказки становится главным условием полноценного художественного восприятия сказки детьми.

Отношение к сказке как самоценности передается детям через отношение к ней взрослого. Сказка – образец устного народного творчества и требует именно рассказывания, а не чтения. (Авторская сказка допускает чтения). Сказка должна быть рассказана максимально близко к тексту оригинала, быть выразительной, в меру эмоциональной, без излишней театральности. События в сказке, эмоционально значимы для ребенка и не нуждаются в особом приукрашивании. Спокойное рассказывание дает возможность ребенку самому определить особо значимое для него место в сказке. Не исключено, что в результате эмоционального воздействия сказки у детей могут появиться слезы. Считается, что возможность сказки вызывать некоторые отрицательные эмоции не должно быть поводом отказа от знакомства с ней. Слезы сострадания дороже поверхностного или злого смеха. Эмоциональные переживания не являются самоцелью художественного воздействия, а содействуют и сопровождают процессы психологических изменений личности в результате этого воздействия.

3. Слушая или читая сказку, ребенок или взрослый проигрывает ее в своем воображении. Он представляет, себе место действия и героев сказки. Таким образом, он в своем воображении видит целый спектакль. Поэтому совершенно естественным является использование постановки сказки с помощью кукол в психологических целях. "Оживляя" куклу, ребенок видит и чувствует, как каждое его действие немедленно отражается на поведении куклы. Ребенок реально становится волшебником, заставляя неподвижную куклу двигаться так, как он считает нужным. Поэтому у нас в детском саду уделяется большое внимание уголкам театрализованной деятельности, окружающей среде. Воспитатель должен научить детей видеть и понимать другого человека, переживать с ним его чувства. Учить ребенка контролировать свои чувства и эмоции. Современные научные данные убедительно показывают, что результат положительно-направленного эмоционального детского опыта - доверие к миру, открытость, готовность к сотрудничеству - обеспечивает основу для позитивной самореализации, растущей личности.

Если ребенок живет в мире сказок, то каждый день полон творчества и фантазии. Сказка не дает прямых наставлений, а рассказывает доступным языком о добре и зле, настоящей

дружбе, учит находить выход из сложных ситуаций. Перевоплощаясь в сказочных героев в ходе досугов и праздников, дошкольники примеряют на себя их образ и получают полную свободу действий в отличие от реальной жизни. Вместе с этим сказка дает детям чувство психологической защищенности, потому, что каждый знает – чтобы ни происходило в сказке, в конце все будет хорошо.

Прежде чем использовать волшебные сказки в профессиональной деятельности мы сами должны полюбить сказки, проникнуть в их нравственный урок, насладиться красотой художественного слова, понять глубину сказочного смысла, преклониться перед её мудростью. Только понимая значения и смысл сказки, пусть даже интуитивно, взрослый сможет передать мудрость сказки ребенку. Тогда сказка станет не средством развлечения и времяпровождения, а мощным средством воспитания и развития личности ребенка.

Используемая литература

1. Вачков И.В. Сказкотерапия. Развитие самосознания через психологическую сказку. – М.: Ось- 89, 2007. -144 с.
2. Дуденков Т. Казахские народные сказки- Алма-Ата: Жалын, 1979г.
3. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Формы и методы работы со сказками. - СПб.: Речь, 2008. – 240 с.
4. Ткач Р.М. Сказкотерапия детских проблем. СПб.: Речь; М.: Сфера, 2008. - 118 с.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ РАБОТЫ ПО РАЗВИТИЮ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ

Токанова Т.Б.

Коммунальное государственное учреждение «Основная средняя школа № 64»

Одним из ключевых направлений деятельности современного образовательного учреждения становится стимулирование креативности учащихся. Задача школы состоит в том, чтобы вовремя увидеть, разглядеть способности ребенка, поддержать его и подготовить почву для того, чтобы эти способности были реализованы.

Исследовательская работа в школе представляет собой хорошую школу умственного труда с высоким содержанием творчества, с одной стороны, и строгости в результатах - с другой. Опыт организации ученических исследований в школьном научном обществе представляет интерес для всех коллег, кто понимает особую роль исследовательской (и вообще эвристической) деятельности в развитии познавательной мотивации школьников в любых типах и видах образовательных учреждений. Предлагаемая нами статья содержит методические рекомендации, основанные на поэтапной реализации задач по осуществлению исследовательской деятельности. Работа может быть полезна педагогам, начинающим внедрять в свою практику метод проектов.

Научная деятельность и ученых и педагогов-практиков обладает одинаковой структурой, имеет общий алгоритм. Здесь появляются обязательные компоненты научных исследований, их этапы, виды работ и т.д. Каждый исследователь также ведет и оперирует понятийным аппаратом, определенной терминологией [1]. Остановимся на структуре научно - исследовательской деятельности.

Существует несколько уровней прохождения учащегося через исследовательскую деятельность в структуре образовательного процесса:

- 1 - репродуктивный, включающий элемент вхождения в поисковую, научно-исследовательскую деятельность через систему олимпиад, конкурсов, смотров;
- 2 – эмпирико-практический, включающий усложненный элемент прохождения учащегося через систему экскурсий, коллекционирования и т.д.;

3 – исследовательский, экспериментальный, включающий более усложненный элемент прохождения учащегося через систему спецкурсов, элективных курсов;

4 – творческий, продуктивно-деятельностный, включающий собственно исследовательскую и экспериментальную работу, связанную с конструированием, моделированием и защитой своих проектов.

Необходимо понимать, что научно-исследовательская деятельность учащихся - это процесс совместной работы учащегося и педагога. При написании работ учитель должен чётко представлять главную цель и основные задачи работы. Цель научно-исследовательской работы состоит в развитии творческих способностей и повышении уровня их научной подготовки на основе индивидуального подхода и усиления самостоятельной творческой деятельности, применения активных форм и методов обучения.

Основными задачами научно-исследовательской работы являются:

- формирование у школьника интереса к научному творчеству, обучение методике и способам самостоятельного решения научно-исследовательских задач;
- развитие творческого мышления и самостоятельности, углубление и закрепление полученных при обучении теоретических и практических знаний;
- выявление наиболее одаренных и талантливых школьников, использование их творческого и интеллектуального потенциала для решения актуальных задач.

Работа состоит из нескольких этапов.

1. Выбор актуальной темы – самый сложный этап.
2. Обсуждение выбранной темы, постановка цели и задач.
3. Обработка полученной информации.
4. Оформление работы.
5. Пристендовая защита исследовательской работы.
6. Анализ работы.

Научная работа должна быть:

- актуальной;
- исследовательской;
- практически значимая.

В работе должны быть следующие составляющие:

- поставлены цели и задачи;
- определены пути их решения;
- предполагаемые результаты;
- выводы.

Оформление работы:

- работа должна иметь титульный лист с обозначением школы, класса, автора темы, научного руководителя, места и года написания;
- на первой странице возможно помещение плана (содержания) работы;
- в тексте выделяют главы и разделы;
- работа может сопровождаться приложением (чертежами, фотографиями, схемами, слайдами);
- завершением работы являются выводы и используемая литература, глоссарий.

Основные требования к защите научно-исследовательской работе.

1. На конференцию научная работа должна быть представлена в форме 7-10 минутного выступления, которое на заседании секции заслушивает комиссия.

2. Кроме доклада, комиссии представляется сама научная работа, оформленная согласно требованиям, предъявляемым к научной работе учащихся, а также наглядный материал.

Особенности выступления учеников.

Выступление строится следующим образом. Сначала ученику нужно показать слайд с названием работы, фамилией и именем автора, руководителя, наименованием учреждения, при котором выполнено исследование. Далее идёт приветственное слово к аудитории и

представление выступающего. После этого сообщаются тема и цель исследования или проектирования. Здесь можно остановиться на методологии и задачах. Основное же время выступления уделяется выводам по работе (6-7 минут). В конце можно познакомить слушателей с направлениями дальнейшей работы в рамках данного проекта. Всё, от приветственного слова и представления до помет мест показа слайдов, должно быть чётко прописано в тексте речи. Часто при репетиции доклада ученики показывают очень высокий уровень подготовки, но когда дело доходит до выступления на публику, ребёнок теряется [2]. Бывают такие случаи, что ученик забывает представиться, сказать тему сообщения, начиная сразу с выводов. В данных ситуациях существенно помочь может только текст (в папке), который находится в руках докладчика.

Недостатки, трудности, ошибки.

Основной недостаток научно-исследовательской деятельности – её индивидуальная направленность, в то время как выделить из общей массы большее количество учеников, а значит, и сделать их жизнь интереснее, позволяют более массовые мероприятия. С другой стороны, коллектив из 8-9 обучающихся, каждый из которых работает по индивидуальному научному исследованию, наиболее стабилен и перспективен в отношении приёма новых членов. Одни члены объединения развивают избранную и изученную ранее тему, новички же совместно с учителем начинают работу над своими темами. При этом все научные исследования находятся на стадии совершенствования, все ученики заняты выполнением своих проектов или работ. Количество юных исследователей не ограничено и зависит от активности самого учителя, которая, среди прочего, заключается и в организации участия детей в городских, республиканских и международных конференциях, конкурсах, фестивалях.

Ошибки научных руководителей ярко проявляются при защите работы учениками. Основной недостаток – непродуманность выступления учащихся. Это и нарушение регламента (выступление длится более 7-10 минут), и бедность иллюстрационного материала, и, как нам кажется, несамостоятельность учеников при показе иллюстраций (отсутствие навыков работы с компьютером).

Негативно аудиторией воспринимается долгое (около 15 минут), сухое чтение почти всего текста исследовательской работы (чаще у выступающих публично впервые).

Приходится сталкиваться и с необработанным видео: много лишних моментов, которые можно удалить, сократив, тем самым, время трансляции.

Более грамотным считается публичный доклад, когда оратор самостоятельно может показать все изображения и (или) видео, не прибегая к чьей-либо помощи, особенно руководителя. Складывается впечатление, что если ребёнок не способен продемонстрировать слайды, то он совершенно не владеет информационными технологиями, и весь иллюстрационный материал готовил только руководитель, а не сам обучающийся.

Следует также познакомить ученика с основными правилами этикета и публичного выступления, с примерами удачных и неудачных выступлений исторических или ныне действующих личностей, литературных персонажей. Ученик должен знать, какое должно быть у оратора выражение лица, как «правильно стоять» перед слушателями, какую позу выбирать, как красиво закончить выступление и многое другое [3].

В свете вышеизложенного следует отметить, что каждая из научных работ может иметь своё продолжение. Многие уделяют развитию определённого научного исследования целую жизнь.

Сама жизнь требует от современного педагога постоянного новаторства, профессионального роста, самоотдачи. Учитель должен проводить занятия не ради галочки – личным примером показывать, как надо добиваться успеха, помогать ученикам выполнять такие проекты, которые актуальны и могли бы участвовать в конкурсах, побеждать [4].

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Бредемайер К. Провоцирующая риторика? Меткий ответ! / К. Бредемайер; худож.-оформ. А. Киричёк. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 272 с. ил.: - (Бизнес-класс).
2. Булатова О. С. Педагогический артистизм: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 240 с.
3. Карнеги Д. Как завоёвывать друзей и оказывать влияние на людей: Пер. с англ. / Общ. ред. и предисл. В. П. Зинченко и Ю. М. Жукова. – М.: Прогресс, 1989. – 712 с.
4. Развитие коммуникативной культуры учащихся на уроке и во внеклассной работе: Игровые упражнения. – М.: 5 за знания, 2005. – 192 с. – (Методическая библиотека).

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ В ПРЕПОДАВАНИИ И ОБУЧЕНИИ

Ахметова Г. Е.

Казахстан г. Караганда КГУ ОСШ №64
учитель казахского языка и литературы

В настоящее время в сфере образования общепризнана равная значимость процессов формирования у обучающихся как актуальных знаний, так и соответствующих практических навыков.

Ключевым показателем успешности преподавания учителя является реализация им процессов исследования и оценивания самостоятельного постижения учеником смысла изучаемого, поскольку конструктивистский подход в обучении предполагает обязательное активное участие самого ученика в этом процессе, его ответственность за собственное обучение [Руководство для учителя].

Данные уроки являются составной частью письменности казахского языка. Темы урока включают серию последовательных уроков. Данные темы все взаимосвязаны между собой. На данных уроках ученики должны свободно объяснять, выполняя работы. Для достижения данных целей при проведении серии четырёх последовательных уроков можно использовать несколько модулей, которые помогли бы реализовать свои цели: модуль «Диалоговое обучение», модуль «Новые подходы в преподавании и обучении», модуль «Обучение критического мышлению»

С целью саморегуляции можно использовать индивидуальную работу «Горячий стул», «Письмо маме», приёмы «Мазговой штурм», «Оцени меня», «Состояние моей души». Данные стратегии позволят взглянуть на ход урока совсем с другой стороны: два вида оценивания: формативное (оценивание для обучения) и суммативное (оценивание обучения) таким образом разработка критериев поможет провести суммативное оценивание. В рамках обратной связи здесь можно проследить мысли и навыки каждого ребенка, и учащиеся могут увидеть свои результаты по обучению через листы самооценивания. Что касается взаимооценивания способствует воспитанию ответственности в каждом из учеников, анализируя друг друга, учащиеся учатся таким образом аргументировать свои мысли.

В начале каждого урока для актуализации знаний можно проводить «Карусель», где учащимся предложены вопросы. Выполнив задания учащиеся слушают друг друга, помогают друг другу, стараются находить ответы на вопросы и на кластерах могут представить правильные варианты ответов, таким образом, учащиеся сами оценивали друг друга. Иногда сомневаются в объективности оценок поставленной учеником, в последствии понимаешь, что учитель ошибается, учащиеся очень серьезно подходят к процессу оценивания: "...учителя не являются единственными оценивающими лицами. Ученики могут быть так же вовлечены в процесс оценивания своих товарищей и самих себя, и даже, когда учителя активно проводят оценивание, ученики должны столь же активно участвовать в этом процессе" [Руководство для учителя]. На протяжении всех уроков учащиеся оценивают свою работу сами, учитель следит за тем, чтобы каждый учащийся смог проявить себя, свои возможности то есть показал свой потенциал. С этой целью учитель предлагает учащимся

модуль «Критического мышления», где учащиеся работая в группах составляют кластер по теме, а затем презентовали выбирая спикеров, писали эссе. Такие задания позволяли учащимся показать свои возможности в высказываниях, в диалоговом общении. Когда учащиеся работают в группах или в парах, они взаимодействуют более «равноправно», нежели в беседах по типу учитель-ученик.

Что дает нам стратегия: повышается мотивация обучения, качество образования, повышается эффективность восприятия новой информации, учащиеся учатся критически мыслить и приобретают умение работать в команде, «слушать» и «слышать» друг друга. Критическое мышление является одним из основных семи модулей Программы.

Поскольку стратегия оценивания «Оцени меня», этот метод может поощрять конструктивную оценку одноклассников, работа в парах и группах дала возможность учащимся общаться друг с другом, научиться слушать собеседника, анализировать мнения других, доказывать и отстаивать свою точку зрения, совместно находить оригинальное решение поставленной задачи. Данные виды работы способствуют созданию коллаборативной среды в классе. Поэтому при проведении серии последовательных уроков учитель старается создать атмосферу открытости, доброжелательности. Обязательным этапом в процессе сессии была рефлексия урока, где учащиеся делали выводы, описывали свои впечатления на листах оценивания, по стратегии «ЗХУ», каждый ученик должен был проанализировать свою работу, работу группы и класса а так же индивидуально, усвоение темы урока, свое понимание нового материала. Объективно оценив себя, он должен был ответить на вопросы по листу самооценки .

В рамках «диалогового обучения» проводилась работа в группе по стратегии критического мышления «Карусель», кластера, составление вопросов . Подготовка учащихся к работе на уроке проводится следующим образом: предварительно каждый ученик выбирает карточку определенного цвета (предложено 3 цвета) и рассаживаются в группы по одинаковым цветам. Работа в группах дает возможность учащимся общаться друг с другом, увидеть себя и других со стороны, научиться слушать собеседника, анализировать мнения других, доказывать и отстаивать свою точку зрения, совместно находить оригинальное решение поставленной задачи. Наблюдая за работой учащихся в группе можно заметить, что ученики обладают потребностью участвовать в разговоре друг с другом, обсуждая, доказывая, анализируя они помогают друг другу, оказывают поддержку, а так же некоторые учащиеся могут проявить себя как художники и как лидеры, это те кто ранее не проявлял себя ни в чем, то здесь в создавшейся атмосфере могут проявить себя в полной мере.

Такие уроки вполне правильные и довольно полноценные: так как они с использованием ИКТ довольно таки объемные, весь материал доходчив должны повышать качество знаний у учащихся ,но почему то такая низкая мотивация, почему качество стоит на месте и в процессе урока работают одни и те же учащиеся.

Дети, являются активными учащимися, конструирующими собственное понимание, следовательно, как для учителя, так и для учеников необходимо знать сущность этого понимания для того, чтобы предпринять последующие шаги в обучении и поддержать их.

Таким образом, интегрируя модуль «Диалоговое обучение», «Критическое мышление» убеждает в том, что многим ученикам, таким образом легче и интересней воспринимать предложенную информацию, самим добывать, совместно обрабатывать, доносить до класса нежели когда я преподаю в стандартном режиме и являюсь главным лицом то есть доминантом.

Огромное влияние на обучение влияет, считаю именно какими методами преподносится материал, а так же нужно учесть и индивидуальные данные учеников, учесть возможности.

Применение идей модуля «Диалоговое обучение», «Новые подходы в преподавании и обучении», «Критическое мышление», «Оценивание для обучения и оценивание обучения», использование «ИКТ» интеграция модулей в учебный процесс в дальнейшем будут способствовать воспитанию в учащихся уверенности в себе, умение высказывать свои мысли и идеи, вступать в дискуссии и отстаивать свою точку зрения быть коммуникативным в

обществе, что немало важно в воспитании конкурентоспособного гражданина Республики Казахстан.

Применение всех модулей в процессе планировании уроков, использование стратегий при работе, способствует повышению мотивации к предмету у учащихся и повышению качества знаний по предмет.

Для проведения и реализации коучинга и менторинга можно сделать следующие выводы, что проводить коучинг и менторинг нужно для повышения качества обучения, профессионального роста. Поэтому думаю, что учителю тоже необходимо двигаться в ногу со временем, и глубже вникнуть в суть программы.

При проведении коучинга с элементами тренинга обратила внимание на то что коллеги хотят больше знать о применения новых технологии и реализации программы, где коллегам позволит расширить палитру инструментов и получить мощный творческий импульс для дальнейшего совершенствования в мастерстве преподавания и обучения. Молодые специалисты смогут победить страх публичных выступлений и найти свой уникальный стиль преподавания. Учителя смогут в своих работах использовать элементы коучинга в процессе обучения. На коучинга с элементами тренинге была отличная атмосфера творчества, взаимодействия опытных учителей с молодыми специалистами и надеюсь каждый взял, то что ему было необходимо на данный момент.

Особую активность на коучинге проявляют менти. Менти легко вступает во взаимодействие с коллегами, четко следует инструкциям коуча, в группе сразу занимает лидирующую позицию, выступала генератором идей, активно участвует в защите кластеров, при этом не подавляла активность остальных членов группы. О менти, можно сказать что у подопечной раскрылись лидерские качества, умения работать в коллективе, применять на практике элементы критического мышления.

Посетив традиционные уроки подопечной и проведя анализ ментор и менти намечают пути активизации методов и приемов для повышения мотивации, учащихся к обучению.

С целью внедрения в практику менти новых подходов в обучении ментор должна пригласить ее посетить свои уроки. Особый интерес у менти вызваю интерактивные формы опорных знаний учащихся, проходящие в каллобаротивной среде, обеспечивающие положительную динамику в повышения мотивации к обучению. Опираясь на положительные выводы о использования данных форм, ментор должен предложить и дать рекомендации менти внести изменения в планировании урока на основе семи модулей: использование групповой работы, диалогового обучения, оценивания для обучения и оценивание обучения, критического мышления. Оказав необходимую помощь в краткосрочном планировании, стимулировала осознание ею переноса со старого образца планирования на новое планирование деятельности учителя и учащихся для повышения мотивации, учащихся к обучению. Самое главное ментору должно быть, что изменения который внес в процесс обучения менти положительно повлияют на методику преподавания и на повышения мотивации учащихся к обучению. Урок с внесенными изменениями поставленных целей должен быть достигнуть. Уроки, проведенные с использованием новых подходов в обучении, должны понравится не только менти, но и ученикам. После каждого проведенного урока менти, для улучшения преподавания должна проводить обратную связь. Сотрудничество ментора и менти взаимообогащается, они взаимообучаясь продолжают развиваться, профессионально расти. Так как коучинг и менторинг благоприятно влияют на дальнейшую совместную работу и перехода на качественно иной, более глубокий уровень их понимания, и принятия решений о практической их реализации перехода. В ходе взаимодействия с коллегами и совместного обдумывания существующих практик преподавания, обмена идеями совершенствуются профессиональные знания, имеющиеся навыки и опыт.

Работа в сетевом профессиональном сообществе созданного в школе позволяет коллегам и молодым специалистам внедрить новые подходы в практику преподавания и обучения, по мнению сетевое сообщество учителей как открытая площадка, созданная для

общения учителей школы, и сообщество является средством самообразования учителя, повышения его профессиональной компетентности.

План работы сетевого сообщества составлен и направлен на пополнение знаний учителями, разные формы сотрудничества участников, конструктивное обсуждение проблем, возникающих в ходе преподавательской деятельности. Сообщество учителей положительно влияет на достижения учащихся и помогает молодым специалистам, так как учителя в сетевом сообществе обмениваются своей информацией, делятся опытом.

Современное образование немыслимо без широкомасштабного изучения и глобального использования в обучении компьютерной техники и компьютерных информационных сетей.

Профессиональное развитие педагогов является одним из необходимых условий успешного развития процессов информатизации школы. Сегодня для решения данной задачи все шире начинает использоваться Интернет, современные сетевые технологии.

Профессиональные сообщества учителей школ играют все более важную роль в жизни современного общества. Современные организации понимают важность профессиональных сообществ учителей школ в процессе обмена знаниями и инновациями.

Также, если говорить о роли сетевого педагогического сообщества, чем активнее каждый педагог будет работать в сети, чем быстрее он станет «сетевым учителем», тем дальше учителя продвигаются по созданию единого педагогического информационно-коммуникативного пространства.

В создании педагогического сетевого сообщества можно выделить положительные изменения в практике преподавания, которая основана на деятельности профессиональных обучающихся сообществах учителей, выделить новые приоритеты в деятельности учителей с целью повышения качества образовательного процесса и педагогической деятельности, а основой фундамента этой деятельности является не соперничество, а сотрудничество по моему мнению.

Создание сетевого сообщества способствует внедрению в образовательный процесс инновационных технологий и методов обучения; повышению квалификации путем сетевого обмена информацией; сотрудничеству и общению с коллегами из других образовательных учреждений города.

Сегодня педагогические сообщества являются мощным средством поддержки профессиональной деятельности. Педагогические сообщества позволяют учителям постоянно расти, развиваться, постоянно оставаясь актуальными и потребным. Педагогическое сообщество - это то, что позволяет учителям избежать «варки в собственном соку». Общаясь с другими коллегами других школ, ты начинаешь чувствовать себя частью чего-то явно большего, чем просто место работы, расширяются горизонты профессионального видения. Многие проблемы и трудности решаются быстрее за счёт «коллективного разума» тех учителей педагогического сообщества, кто уже решал и готов поделиться своим опытом и может оказать профессиональную поддержку. Ну и конечно педагогическое сообщество – это, как минимум, всегда готовое пространство для пробной реализации своих творческих идей и наработок с применением новых подходов в обучении. Создания педагогического сетевого сообщества с другими школами, удалённых друг от друга, помогает сообществу решать многие проблемы в определённой области профессиональной деятельности, общаться друг с другом с помощью современных средств коммуникации. А одним из важнейших факторов является то, что участники профессиональных сетевых сообществ имеют возможность получать новые знания в области своей деятельности, повышая, тем самым, уровень своей профессиональной компетентности. Есть мнение, что деятельность профессионального сетевого сообщества является моделью неформального обучения, обучения с рабочего места, не прерывая производственного учебного процесса. Это и есть не что иное, как пример обучения в течение всей жизни. [Профессиональное сетевое сообщество учителей иностранных языков. Владимирова Л. П., лаборатория дистанционного обучения]

Внедрение семи модулей Программы является комплексной программой, объединяющей внедрения новых подходов в собственную практику преподавания и учения. А это значит, если учитель непрерывно будет работать над собой и повышать профессиональное развития, то коллеги будут сотрудничать, профессиональный рост, тогда будем позитивно влиять на преобразование класса и школы в целом.

И конечно для дальнейшего эффективного профессионального роста можно сделать следующие выводы: конкретизация собственного понимания в процессе обучения и преподавания, обеспечения возможностями для обсуждения процессов преподавания и обучения с коллегами, установление высокой культуры обучения посредством создания благоприятных условий для обучения как взрослых, так и учеников, вовлеченность учащихся в процесс обучения, формирования сообщества единомышленников.

Использованная литература:

1.Руководство для учителя. Программа курсов повышения квалификации педагогических работников Республики Казахстан, АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2016.

2.Раздаточный материал.

3.Программа повышения квалификации педагогических работников Республики Казахстан, АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2016.

4. Профессиональное сетевое сообщество учителей иностранных языков. Владимирова Л. П., лаборатория дистанционного обучения.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ

г. Караганда КГКП я/с «Еркетай»

С.В.Хисамова директор

И.А.Лёвина воспитатель

Модернизационные изменения в дошкольном образовании дают свободу воспитателю в выборе форм и методов обучения детей дошкольного возраста. Главным результатом современного обучения является то, что ребенок усвоил, насколько это способствовало его развитию, формированию интегративных качеств личности. Выбранная воспитателем форма обучения должна способствовать формированию интеллектуальных операций, создавать условия для творческого решения задач и проявления инициативы, учить самостоятельности и ответственности, упражнять детей в умении произвольно управлять своим поведением.

На сегодняшний день разрабатывается проблема содержания дошкольного обучения, исследуются и внедряются в практику образовательной деятельности новые средства, в частности информационные технологии, возможности их применения в детском саду (А.Н. Давидчук, С.А. Козлова, С.Л. Новоселова и др.).

Модернизация дошкольного образования обусловила поиск новых форм организации обучения в детском саду, так как обучение дошкольников имеет свои особенности:

1. Дети дошкольного возраста, имея небольшой объем внимания и недостаточно развитую память, не могут удержать весь объем задания, в связи с чем, они не могут выполнить поставленную задачу. Чтобы этого не происходило, необходимо использовать поэтапное объяснение, диктантный способ сообщения задания и его выполнение.

2. У дошкольников, в силу слабости нервных процессов, процессы возбуждения преобладают перед процессами торможения. В результате дети торопятся приступить к выполнению задания, им не терпится поскорее начать действовать, и они уже не слушают, что говорит педагог. Чтобы этого избежать, нужно очень тщательно продумывать

объяснение и осуществлять его четко и кратко, сообщая лишь самое основное. Какую-то часть указаний, дополнений можно сделать по ходу занятия. Важно помнить, что при слишком многословном объяснении задания, какие-то его положения проходят мимо ребенка, как бы растворяются. Иногда из-за этого может быть не услышано основное, ведь дошкольники не всегда могут в силу отсутствия достаточного опыта от дифференцировать главное от второстепенного.

Кроме того, специфика обучения дошкольников заключается еще и в том, что предпосылки их учебной деятельности тесно связаны с игрой, поэтому мотив обучения будет для ребенка более действенным в том случае, если в процессе обучения предлагается что-то сделать для игры.

До внедрения федеральных государственных требований в детском саду использовались фронтальные, групповые и индивидуальные формы организованного обучения. Кроме того, образовательная работа осуществлялась в процессе организации разных видов деятельности, в свободном повседневном общении, в процессе руководства играми.

Занятия были основной формой обучения в детском саду и, к сожалению, образовательная работа с детьми, особенно в старших группах, все больше становилась похожа на обучение в школе. Традиционные культурные практики дошкольников (игровая, продуктивная, познавательно-исследовательская деятельность, чтение художественной литературы), призванные формировать ребенка как инициативного и самостоятельного субъекта собственного развития, были вытеснены занятиями-уроками, которые давались по школьной технологии.

На сегодняшний день обучение детей в детском саду осуществляется в непосредственной образовательной деятельности, в режимных моментах, в совместной и самостоятельной деятельности.

Такой подход позволяет сделать жизнь ребенка в детском саду более осмысленной и интересной, а образовательный процесс более эффективным, так как приближает формы обучения к ведущей деятельности – игре.

Рассмотрим различные варианты современных форм обучения, которые строятся на основе детских видах деятельности:

- игры-путешествия;
- экспериментирование;
- коллекционирование;
- инсценировки;
- занятия-сказки;
- занятия-сюрпризы.

1. Игры-путешествия эффективны в ознакомлении детей 7-го года жизни с разными странами, континентами, океанами и т. п. Они позволяют детям «прожить» интересный для них материал, узнать новое, размышляя над тем, что уже вошло в их опыт. В игре дети учатся выражать свое отношение к происходящему, погружаются в организованную взрослыми ситуацию: превращаются в «путешественников», «индейцев», «обитателей подводного царства» и т. д.

В таких играх решаются задачи разных образовательных областей. Путешествуя, дети помогают своим друзьям, выручают кого-либо из беды, знакомятся с культурой, традициями и обычаями народов мира («Социализация»), узнают интересные факты из литературы, мифологии, истории, географии («Познание»), рисуют и лепят («Художественное творчество»), поют и танцуют («Музыка»). Организация и проведение игры напоминает подготовку театрального спектакля, но с существенным отличием: зрители отсутствуют, а число участников неограниченно.

2. Детское экспериментирование как активная преобразующая деятельность детей существенно изменяющая исследуемые объекты, позволяет успешно развивать у детей любознательность, активность, стремление самостоятельно находить решение проблем.

Детям интересны разные виды экспериментов. Мыслительный эксперимент подразумевает действия в уме. Но самыми интересными экспериментами являются реальные опыты с настоящими предметами и их свойствами (вода, лед, снег, воздух и т.п.), что помогает ребенку освоить существенные признаки неживой природы, растительного мира.

3. Коллекционирование — одна из эффективнейших форм нетрадиционного обучения дошкольников, позволяет углублять познавательные интересы детей. Собирать можно все, что угодно: конфетные фантики, тематические картинки или открытки, камни, звуки, запахи и т.д. Очень увлекает дошкольников коллекционирование фотографий, сделанных самостоятельно и последующее оформление тематических альбомов. При организации подобной работы с дошкольниками обсуждение значения и правил собирательства сопровождается организацией разнообразной детской деятельности на основе использования коллекции.

Разумно организованное коллекционирование воспитывает культуру познания, развивает познавательные умения, формирует у детей представления о значимости коллекций. В процессе коллекционирования используются методы и приемы, ориентированные на развитие у детей умений замечать новое, неизвестное, задавать вопросы. Коллекционирование повышает продуктивность интеллектуальной деятельности дошкольников за счет формирования способности анализировать, сравнивать, обобщать, учитывать причинно-следственные отношения, исследовать, систематизировать свои знания, обосновывать собственную точку зрения.

4. Занятия-сказки. Ребенок живет в мире фантазии, сказки. Для большинства детей метафора — это знакомая реальность, так как детство наполнено сказками, анимационными фильмами, сказочными героями. Воображение — это внутренний мир детей, врожденный естественный процесс, при помощи которого они учатся понимать окружающий их мир, толковать его смысл. Контакт с глубинным уровнем сказки не простой. Образы в сказках воздействуют одновременно на сознание и на подсознание, что предоставляет дополнительные возможности во время общения. Особо это важно для психолого-коррекционной работы, когда необходимо в сложной эмоциональной обстановке создать эффективную ситуацию общения. Дошкольное образование наполнено сказками, ну а еще праздник сказки в детском саду является великолепным средством для снятия психоэмоционального напряжения и психогигиены ребенка.

5. Занятия-сюрпризы. В содержание данного вида занятий включается информация, освоенная детьми в процессе учебной работы и обновленная введением неожиданных условий, необычных пособий и способов организации.

Таким образом, мы можем сделать вывод, что использование нетрадиционных форм обучения дошкольников будет способствовать формированию интеллектуальной компетентности, креативности и самостоятельности дошкольников, развитию интегративных качеств личности

Список используемой литературы

1. Вовк, Л. А. Толерантность как способность понять и принять другого // Валеология. — 2003. — № 3.
2. Мириманова, М. Толерантность как проблема воспитания // Развитие личности. — М., 2012.
3. Юровских, Н. Г. Толерантность как личностный и культурный феномен : дис. ... канд. филос. наук. Омск, 2004

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Ильваниди Наталья Павловна
Мини-центр «Жеткіншек» при СОШ № 83 имени Г. Мустафина

Развитие и совершенствование системы дошкольного воспитания и обучения является приоритетным направлением государственной политики нашей страны. Общеобразовательные учебные программы дошкольного воспитания и обучения разрабатываются на основе государственного общеобязательного стандарта. На их основе в государственных и негосударственных детских дошкольных учреждениях проходит дошкольное воспитание и обучение детей от 2-3 лет до 6-7 летнего возраста. Хотелось бы начать с такого предисловия о тех организациях, что работают в области дошкольного образования. Такие центры занимаются с детьми совсем с ранних лет, довольно многие родители знают, как важно правильно выбрать подходящий для своего ребенка детский сад или дошкольную организацию. Поэтому сегодня мне хотелось бы поговорить о стандартах Республики Казахстан, предъявляемых к таким организациям.

Открытие и работа дошкольных мини-центров привлекли внимание общественности и средств массовой информации, прежде всего потому, что они являются одной из мер поддержки малообеспеченных слоев населения и представляют собой конкретную реализацию социальной политики нашего государства. Право ребенка на образование и полное развитие своих способностей имеет важнейшее значение для жизни детей и благополучия общества.

Общая тенденция к демократизации жизни казахстанского общества и пониманию демократических ценностей требует осуществления более глубокого процесса политического развития, направленного на укоренение демократических ценностей и культуры демократии во всех слоях общества, то есть процесса, не имеющего формального завершения. Построение демократии, нужно начинать не с того времени, когда человек обретает право участия в политической жизни страны, а с раннего возраста – с момента начала физического, интеллектуального, социального развития ребенка. Можно сказать, что надежда нашего государства на устойчивые демократические преобразования – это дети, подготовленные к успешному обучению в школе, осознающие, что их мнения и взгляды ценятся в семье, школьной среде и в обществе.

Демократические изменения в области образования - процесс не легкий, требующий вдумчивого подхода. С одной стороны необходимо сохранить то положительное, чего удалось добиться за последние десятилетия, а с другой стороны - назрела острая необходимость внедрения новых подходов в сфере образования. Одним из таких шагов является переход на 12-ти летнее обучение, как показатель вхождения Казахстана в мировое образовательное пространство. Концепция перехода к 12 летней средней общеобразовательной школе потребовала пересмотра стандартов дошкольного и предшкольного образования.

В стране накоплен опыт разработки новых подходов к дошкольному образованию. Идея созрела несколько лет назад и получила свое воплощение в документе «Государственный общеобязательный стандарт образования Республики Казахстан. Дошкольное воспитание и обучение. Основные положения 2001 г.». Но уже сегодня время диктует необходимость изменений, отказ от знание-центристского подхода к компетентностному, ориентированному на современные потребности общества.

Огромное преимущество Казахстана заключается в том, что дошкольное воспитание стало частью государственной системы образования уже во второй половине XX века. Система дошкольного воспитания являлась важной частью выполнения государством своих обязанностей перед семьей, так как услуги предоставлялись либо бесплатно, либо за очень

низкую плату. Это делало систему широкодоступной. Детям, как правило, гарантировались хорошее питание, медицинский контроль, а также возможность раннего обучения по официальной программе. Более половины детей в возрасте от 1 года до 7 лет охватывались системой дошкольного образования. Была создана мощная «детская индустрия», работающая на ребенка. Однако, нельзя не отметить и некоторые негативные стороны. После резкой критики работы дошкольных организаций, обвиненных в переоценке роли среды в воспитании детей, центральной фигурой в детском саду стал педагог. Все это обернулось ограничением инициативы и самостоятельности ребенка. Деятельность педагога и ребенка стали жестко регламентированы. Во главу угла был поставлен процесс обучения, а не развития.

Многолетние исследования ученых и опыт педагогов-практиков свидетельствуют о том, что наибольшие трудности в школе испытывает не тот ребенок, который не умеет читать и писать, а тот, который не готов к новой социальной роли ученика и не достиг соответствующего уровня развития психических процессов, у кого не сформированы умения слушать и слышать, работать в коллективе и самостоятельно. Действительно, система фронтальных занятий вряд ли способствовала возможности индивидуального отслеживания за ходом развития каждого ребенка, определению индивидуальной траектории его развития, и скорее была направлена на развитие знаний, умений и навыков.

Осознавая, что дошкольное детство – это не подготовка к школе, а самостоятельный период развития человека, новый Стандарт ставит иные цели: создание полноценного пространства развития ребенка и организацию комплексного сопровождения его индивидуального развития, способствующего благоприятной социализации и усвоению им ключевых компетентностей, базирующихся на общечеловеческих и национальных ценностях. Стандарт предусматривает воспитание творческой личности, способной к позитивным отношениям в социуме на основе формирования компетентности ребенка.

Компетентность – это уровень развития, необходимый для самостоятельного решения возникающих познавательных проблем, определения своей позиции, позволяющий человеку адекватно выполнять нормы и правила жизни в обществе. Ребенок должен научиться сам планировать свою деятельность, ставить цель, находить способы ее достижения. У дошкольника должна быть сформирована способность к смене социально-культурных позиций, произвольность действий.

Стандарты дошкольного детства РК определили роль родителей как партнеров в организации педагогического процесса. Кроме того, стандарт выполняет совершенно новую функцию, которую не выполнял никогда. Благодаря индикаторам компетентного развития ребенка, он позволяет родителям самостоятельно отследить уровень его компетентности на каждом возрастном этапе, дает возможность в домашних условиях обеспечить его полноценное воспитание и обучение. Основой стандарта является идея оптимального сочетания общественного и семейного воспитания ребенка. Только такой подход даст возможность свободного – игрового, эмоционально насыщенного проживания важного периода развития человека. Родители могут найти в Стандарте и некоторые рекомендации по организации предметной среды, что является немаловажным фактором.

Воспитание и обучение в дошкольных учреждениях Казахстана, независимо от вида их собственности, проводится в соответствии с общим стандартом. Общеобразовательные учебные программы дошкольного воспитания и обучения направлены на полноценное физическое развитие, охрану жизни и укрепление здоровья ребенка, развитие речи и родного языка, культуры общения, выявление у ребенка творческих способностей в изобразительной, художественно-речевой, музыкальной деятельности. В рамках каждой программы всесторонне развитие ребенка идет в пяти основных направлениях: «Здоровье», «Коммуникация», «Познание», «Творчество», «Социум».

Новизна Образовательного Стандарта дошкольного детства РК состоит в том, что основу образовательной деятельности дошкольных организаций определяет не деятельность педагога, регламентируемая базисным учебным планом, а ребенок, как субъект педагогического процесса. Ведущей формой деятельности детей становятся не традиционные занятия, а игра.

Социологические исследования, опросы родителей и педагогов показали, что дети приходят в детский сад играть и общаться со сверстниками, интересно проводить время. Все остальное воспринимается ими, как «досадная нагрузка», которую они стремятся избежать. Стандарт делает педагогический процесс более демократичным с позиции организации, более научным - с позиции соответствия возрастным особенностям детей. Новый подход к построению педагогического процесса соответствует потребностям детей. Постепенное усложнение задач в игровой деятельности, позволяет ребенку идти вперед и совершенствоваться самостоятельно, т.е. развивать свои творческие способности, в отличие от обучения, где все объясняется, и где формируются в основном только качества исполнителя. Стандарт исходит из идеи, что игра, являясь развлечением, отдыхом, способна перерасти в обучение, творчество, в моделирование человеческих отношений, их проявлений в различных сферах жизни. В результате освоения игровой деятельности в дошкольном периоде формируется готовность к общественно-значимой и общественно-оцениваемой деятельности ученья.

Социально-экономические преобразования в республике сегодня диктуют необходимость качественной переоценки содержания образования в целом и воспитания, в частности. Это явление сопровождается сложными процессами перемен в сознании людей. Оттого чему и как мы научим подрастающее поколение, какие нравственные, моральные, духовные категории заложим в их сознание, как подготовим к культурно-творческому предназначению, во многом зависит прогресс нашего общества. Сегодня все более высокие требования предъявляют к педагогу, работающему с детьми дошкольного возраста. Закономерным является появление стандарта педагога, определяющего его функции, умения, навыки.

Стандарт дошкольного образования РК ориентирован, прежде всего, на творческого педагога, владеющего не только методикой обучения, а в большей мере методами наблюдения и оценки, проектирования своей деятельности и прогнозирования развития ребенка.

Деятельность педагога, согласно новому стандарту, направлена на создание условий, обеспечивающих развитие личности дошкольника.

Стандарт призван перестроить мышление педагога, что позволяет ему активно включаться в педагогический поиск, осваивать новые способы действий, решать нестандартные педагогические ситуации, творчески варьируя и прогнозируя результат. Стандарт призван стимулировать педагога к самообразованию, как необходимому условию в решении организационно-методических проблем, повышающих уровень его профессиональной компетентности.

Думаем, что новые подходы к организации педагогического процесса, к профессиональной компетентности педагога, содержанию образования позволят успешно реализовать поставленные задачи.

Развитие любого ребенка неповторимо. На процесс развития и познания мира ребенком влияет его окружение, социальный статус, материальное положение родителей и культурные нормы, а также местные или семейные традиции и обычаи. Обращение к мировой практике стандартов раннего детства показало, что в передовых странах прослеживается тенденция постановки семейного и общественного воспитания на одну ступень. В ряде стран разрабатываются специальные программы поддержки родителей в воспитании и обучении детей дошкольного возраста.

Стандарты дошкольного детства РК определили роль родителей как партнеров в

организации педагогического процесса. Кроме того, стандарт выполняет совершенно новую функцию, которую не выполнял никогда. Благодаря индикаторам компетентностного развития ребенка, он позволяет родителям самостоятельно отследить уровень его компетентности на каждом возрастном этапе, дает возможность в домашних условиях обеспечить его полноценное воспитание и обучение. Основой стандарта является идея оптимального сочетания общественного и семейного воспитания ребенка. Только такой подход даст возможность свободного – игрового, эмоционально насыщенного проживания важного периода развития человека. Родители могут найти в Стандарте и некоторые рекомендации по организации предметной среды, что является немаловажным фактором.

Список литературы

- 1 Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана «Казахстан-2030. Процветание, безопасность и улучшение благосостояния всех казахстанцев» // Казахстанская правда. — 1997. — 11 окт. — 32 с.
- 2 Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 годы // Индустриальная Караганда. — 2010. — 21 дек. — С. 5-10.
- 3 Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 27 июля 2007 года № 319 // Казахстанская правда. — 2007. — № 127 (25372). — 11 с.
- 4 Программа по обеспечению детей дошкольным воспитанием и обучением «Балапан» на 2010-2014 годы bala-kkk.kz
- 5 Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения РК-1.001-2001. — Астана, 2001. — 16 с.
- 6 Ожегов С.И. Словарь русского языка. — М.: Рус. яз., 1986. — С. 327-350.
- 7 Государственный общеобязательный стандарт предшкольной подготовки детей в возрасте от 5 до 6 лет (основные положения). — Астана, 2006. — 17 с.
- 8 Программа «Дети Казахстана» на 2007-2011 годы от 21 декабря 2007 года № 1245// invalid.kz
- 9 Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2005-2010 годы. — Астана, 2006. — 21 с.
- 10 Государственная программа развития технического и профессионального образования в Республике Казахстан на 2008-2012 годы // Казахстанская правда. — 2008. — № 157. — 6 с.
- 11 Конвенция о правах ребенка // ayalyalakansko.kz

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ РЕЧИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Киселева Наталья Викторовна
воспитатель ЧУ «Ясли-сад-школа «Лесок»_г. Караганда

"Речь-это удивительное сильное средство, но нужно иметь много ума, чтобы пользоваться им."

Г. Гегель.

Речь является одним из важнейших средств развития личности ребенка в целом. Понимание речи окружающих и собственная активная речь сопровождают всю деятельность ребенка. Речевое развитие ребенка в первые годы жизни оказывает значение на всю его последующую жизнь, поэтому речевое развитие необходимо начинать с первых дней жизни ребенка. Своевременное и полноценное овладение речью является первым важнейшим условием становления (появления) у ребенка полноценной психики и дальнейшего

правильного развития ее. Своевременное - значит начатое с первых же дней после рождения ребенка; полноценное - значит достаточное по объему языкового материала и побуждающее ребенка к овладению речью в полную меру его возможностей на каждой возрастной ступени.

Каждый ребенок должен научиться содержательно, грамматически правильно, связно и последовательно излагать свои мысли. В то же время речь детей должна быть живой, непосредственной, выразительной.

Проблема формирования речи у детей дошкольного возраста актуальна на сегодняшний день. Формирование речи у дошкольников является важной и трудно решаемой задачей. Успешное решение этой задачи необходимо как для подготовки детей к предстоящему школьному обучению, так и для комфортного общения с окружающими. Однако развитие речи у детей в настоящее время представляет собой актуальную проблему, что обусловлено значимостью связной речи для дошкольников.

Традиционная методика обучения дошкольников рекомендует использовать в качестве основного приема обучения образец рассказа педагога. Но опыт показывает, что дети воспроизводят рассказ воспитателя с незначительными изменениями, рассказы бедны выразительными средствами, лексический запас слов мал, в текстах практически отсутствуют простые распространенные и сложные предложения. Но главным недостатком является то, что ребенок сам не строит рассказ, а повторяет уже только — что услышанное. За одно занятие детям приходится выслушивать несколько однообразных однотипных рассказов. Детям этот вид деятельности становится скучным и неинтересным, они начинают отвлекаться. Доказано, что чем активнее ребенок, чем больше он вовлечен в интересную для себя деятельность, тем лучше результат. Воспитателю нужно побуждать детей к речевой деятельности, а также важно стимулировать речевую активность не только в процессе свободного общения, но, прежде всего, на логопедических занятиях.

Стало очевидно, что необходимо изменение способов работы воспитателя на занятиях по развитию речи дошкольников. Такими средствами являются инновационные методы и приемы развития речи у дошкольников.

В настоящее время уже невозможно себе представить развитие современного общества и производства без информационно-коммуникационных технологий. Сегодня ИКТ начинают занимать свою нишу и в воспитательно-образовательном пространстве ДОУ. Это позволяет:

- предъявлять информацию на экране монитора в игровой форме, что вызывает у детей огромный интерес, так как это отвечает основному виду деятельности дошкольника – игре;
- ярко, образно, в доступной дошкольникам форме преподнести новый материал, что соответствует наглядно-образному мышлению детей дошкольного возраста;
- привлечь внимание детей движением, звуком, мультипликацией;
- поощрять детей при решении проблемной задачи, используя возможности учебной программы, что является стимулом для развития их познавательной активности;
- развивать у дошкольников исследовательское поведение;
- расширять творческие возможности самого педагога.

В настоящее время перед педагогами образовательных учреждений стоит важнейшая задача: развитие коммуникативных навыков детей.

Задача педагогов состоит в том, чтобы создать условия для практического овладения разговорной речью для каждого ребенка, выбрать такие методы и приемы обучения, которые позволили бы каждому воспитаннику проявить свою речевую активность, свое словотворчество. Одним из наиболее распространенных приемов развития речи ребенка является Мнемоника.

Мнемоника, или мнемотехника - это система различных приемов, облегчающих запоминание и увеличивающих объем памяти путем образования дополнительных ассоциаций. Такие приемы особенно важны для дошкольников, так как наглядный материал усваивается лучше вербального.

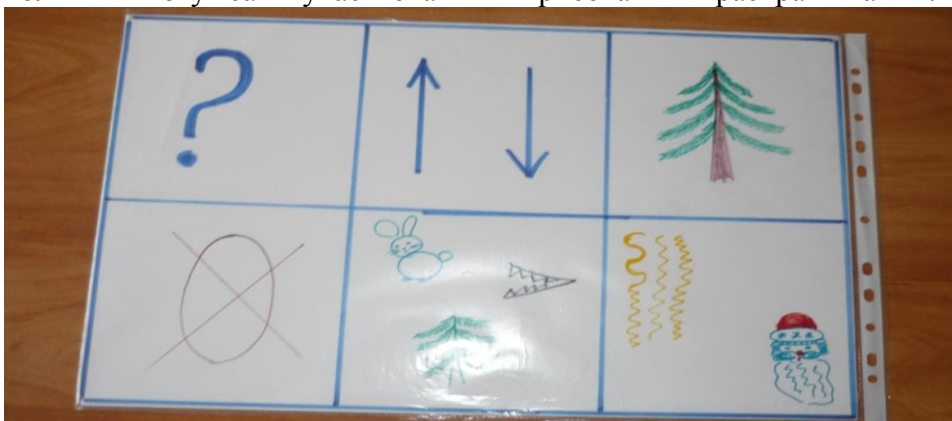
Особенности методики – применение не изображения предметов, а символов для опосредованного запоминания. Это значительно облегчает детям поиск и запоминание слов. Символы максимально приближены к речевому материалу, например для обозначения диких животных используется елка, обозначения домашних – дом.

Как любая работа, мнемотехника строится от простого к сложному. Необходимо начинать работу с простейших мнемоквадратов, последовательно переходить к мнемодорожкам, и позже - к мнемотаблицам., т. к. у детей остаются в памяти отдельные образы: елочка - зеленая, ягодка – красная. Позже - усложнять или заменять другой заставкой - изобразить персонажа в графическом виде.

Мнемотаблицы - схемы служат дидактическим материалом в работе по развитию связной речи детей. Их используют: для обогащения словарного запаса, при обучении составлению рассказов, при пересказах художественной литературы, при отгадывании и загадывании загадок, при заучивании стихов.

В старших группах любое занятие начинается с *исследовательской деятельности*, поэтому применение такой педагогической технологии, как *исследовательская деятельность* – одна из составляющих любого занятия. Широкое применение в обучение детей получила такая технология, как *знаково-символическая деятельность* (моделирование). Этот прием помогает педагогам наглядно обозначить элементарные связи и отношения между предметами, объектами действительности.

Рекомендуют для детей младшего и среднего возраста рисовать цветные мнемотаблицы, так как в памяти у детей остаются отдельные образы: лиса — рыжая, мышка — серая, елочка — зеленая, а для старших дошкольников — чёрно-белые. Старшие дошкольники могут сами участвовать в их рисовании и раскрашивании.

Мнемотаблица для запоминания стихотворения Е. Михайловой «Что такое новый год?»

Модели особенно эффективны при разучивании стихотворений. Суть заключается в следующем: ключевое слово или словосочетание в каждой стихотворной строчке «кодируется» подходящей по смыслу картинкой, таким образом, все стихотворение зарисовывается автоматически. После этого ребенок по памяти, опираясь на графическое изображение, воспроизводит стихотворение целиком. На начальном этапе предлагаю

готовую план-схему, а по мере обучения ребенок активно включается в процесс создания своей схемы.

В процессе развития речи детей *старших и подготовительных* групп используются специальные предметно – схематические модели. При формировании у детей представлений о слове и предложении детей знакомят с графической схемой предложения. Педагог сообщает, что, не зная букв, можно писать предложение. Отдельные черточки в предложении это слова. Детям можно предложить построить предложение (Наступила холодная зима. Дует холодный ветер).

Графические схемы помогают детям более конкретно ощутить границы слов и их раздельное написание. В этой работе можно использовать различные картинки и предметы.

Для словесного анализа предложений *в подготовительных группах* воспитатели используют модель «живые слова». Сколько слов в предложении столько педагог и вызывает детей. Дети встают по порядку в соответствии с последовательностью слов в предложении.

Для развития речи детей дошкольного возраста используется педагогами такая методика, как *сказкотерапия*. *Сказкотерапию* рекомендуют проводить один раз в неделю. *В младшей и средней группах* длительность *сказкотерапии* 15 – 20 минут. *В старшей и подготовительной группе* 25 – 30 минут. При проведении *сказкотерапии* в младших и средних группах используются в основном такие приемы как словесно – режиссерская игра, психогимнастика, словесное комментирование, совместная словесная импровизация – учить продолжать предложения воспитателя, дополняющие описание эмоционального состояния героев (дети будят Буренку). В старших группах используют такие же методы, но усложняют задания, интересно выполняются детьми такие задания как пантомимические этюды, упражнения на ритмизацию и др.

Применение мультимедийных пособий в развитии речи детей дошкольного возраста существенно оптимизирует образовательный процесс, расширяя возможности подачи материала. Грамотное использование способов подачи информации позволяет одновременно задействовать все органы чувств обучающегося, активизируя его познавательные способности.

Используемый нами способ организации учебной деятельности по развитию речи дошкольников способствует формированию устойчивых знаний у обучающихся.

Большое место в развитии речи детей занимает использование артикуляционной гимнастики. Артикуляционная гимнастика – это совокупность специальных упражнений, направленных на укрепление мышц артикуляционного аппарата, развитие силы, подвижности и дифференцированности движений органов, участвующих в речевом процессе. Артикуляционная гимнастика является основой формирования речевых звуков - фонем - и коррекции нарушений звукопроизношения любого происхождения; она включает упражнения для тренировки подвижности органов артикуляционного аппарата, отработки определенных положений губ, языка, мягкого неба, необходимых для правильного произнесения, как всех звуков, так и каждого звука той или иной группы.

Цель артикуляционной гимнастики - выработка полноценных движений и определенных положений органов артикуляционного аппарата, необходимых для правильного произношения звуков.

Успешность обучения детей в школе во многом зависит от уровня овладения им связной речью. Восприятие и воспроизведение текстовых учебных материалов, умение давать развернутые ответы на вопросы, самостоятельно излагать свои суждения – все эти и другие учебные действия требуют достаточного уровня развития связной речи.

Развитие речи и словаря детей, овладение богатствами родного языка составляет один из основных элементов формирования личности, освоения выработанных ценностей, национальной культуры, тесно связано с умственным, нравственным, эстетическим развитием, является приоритетным в языковом воспитании и обучении младших школьников. Мы предполагаем, что активное введение в учебный процесс разнообразной методики работы по развитию речи будет способствовать формированию коммуникативных умений, развитию самостоятельного творческого мышления, эмоционального мира ребёнка, формированию позитивного отношения к учёбе.

Речь — это деятельность человека, применение языка для общения, для передачи своих мыслей, намерений, чувств. Речь разнообразна. Это и разговор друзей, и монолог артиста, призыв оратора, и ответ ученика в классе и научный труд. Работа по развитию речи требует разнообразных приёмов и средств. В процессе занятий многократно меняется учебная ситуация и мотивы речи. Учащиеся то свободно высказываются, то выполняют задание, которое дисциплинирует мысль и направляет в строгое русло их речевую деятельность. В работе по развитию речи необходимо сочетать и то и другое. Хорошо развитая речь служит одним из важнейших средств активной деятельности человека в современном обществе, а для школьника — средством успешного обучения в школе. Речь — способ познания действительности. С одной стороны, богатство речи в большой степени зависит от обогащения ребёнка новыми представлениями и понятиями; с другой — хорошее владение языком, речью способствует успешному познанию сложных связей в природе и в жизни общества.

Список литературы

1. Полат Е.С. Новые педагогические технологии. - М., 2000г.
2. Роберт И.В. Современные информационные технологии в образовании. - М., Школа-Пресс, 1994.
3. Эльконин Д.Б. Психология игры. - М., Владос, 1999г.
4. Яковлев А.И. Информационно-коммуникационные технологии в образовании. 2005 г.
5. Большова Т.В. Учимся по сказке. Развитие мышления дошкольников с помощью мнемотехники. СПб., 2005.

СОГЛАСОВАННОСТЬ ДЕЙСТВИЙ РОДИТЕЛЕЙ И ВОСПИТАТЕЛЕЙ, КАК НЕОБХОДИМОЕ УСЛОВИЕ УСПЕШНОЙ АДАПТАЦИИ РЕБЁНКА В ДЕТСКОМ САДУ

Ратникова Ирина Борисовна
Мини-центр «Жеткіншек» при СОШ № 83 имени Г. Мустафина

Проблема детского сада – хорошо это или плохо, отдавать или не отдавать - рано или поздно возникает в семье. Актуальность проблемы почти не зависит от уровня благосостояния семьи и от занятости родителей, каждый из которых имеет свой собственный опыт и свое личное мнение о достоинствах и недостатках детских дошкольных учреждений.

Детский сад – это новое окружение, новая обстановка, новые люди. Поступление ребенка в дошкольное образовательное учреждение сопровождается изменением окружающей его среды, режима дня, характера питания, системы поведенческих реакций (динамического стереотипа) крохи, приводит к необходимости устанавливать социальные связи, адаптироваться к новым условиям жизни.

Адаптация к дошкольному учреждению - сложный период, как для детей, так и для взрослых: родителей, педагогов.

Для того чтобы ребенок мог быстро и безболезненно адаптироваться к условиям

дошкольного учреждения, необходимо готовить его к поступлению в детский сад. В этом мы неоднократно убеждались, консультируя родителей и детей по поводу адаптации к детскому саду.

Для успешной адаптации ребенка к условиям дошкольного учреждения взрослым необходимо сформировать у него положительную установку на детский сад, позитивное отношение к нему. Это зависит от профессионального мастерства воспитателей, атмосферы тепла, доброты, внимания.

Трудности адаптации возникают в тех случаях, когда ребенок встречает непонимание, его пытаются вовлечь в общение, содержание которого не отвечает его интересам, желаниям. Ребенок должен быть готов к тому уровню общения, который задает атмосфера детского сада. Как показывает анализ случаев консультативной практики - дети далеко не всегда обладают необходимыми для той или иной группы детского сада навыками коммуникации.

Невыполнение основных педагогических правил при воспитании детей приводит к нарушениям интеллектуального, физического развития ребенка, возникновению отрицательных форм поведения.

Адаптация (от лат. - приспособлять) - в широком смысле - приспособление к изменяющимся внешним и внутренним условиям. Адаптацию в условиях дошкольного учреждения нужно рассматривать процесс вхождения ребенка в новую для него среду и болезненное привыкание к ее условиям.

Психологическая готовность ребенка к ДОУ - это один из важнейших итогов психического развития в период дошкольного детства.

В ходе комплексного исследования, проведенными учеными в разных странах выделено три фазы адаптационного процесса:

1. острая фаза, которая сопровождается разнообразными колебаниями в соматическом состоянии и психическом статусе. Что приводит к снижению веса, частым респираторным заболеваниям, нарушению сна, снижению аппетита, регрессу в речевом развитии (длится в среднем один месяц);

2. подострая фаза характеризуется адекватным поведением ребенка, то есть все сдвиги уменьшаются и регистрируются лишь по отдельным параметрам на фоне замедленного темпа развития, особенно психического, по сравнению со средними возрастными нормами (длится 3-5 месяцев);

3. фаза компенсации характеризуется ускорением темпа развития, в результате дети к концу учебного года преодолевают указанную выше задержку темпов развития. Важнейший компонент адаптации – согласование самооценок и притязаний ребенка с его возможностями и реальностью социальной среды.

Существует ряд критериев, по которым можно судить, как адаптируется ребенок к жизни в организованном детском коллективе.

К основным критериям адаптации относятся:

- поведенческие реакции;
- уровень нервно – психического развития;
- заболеваемость и течение болезни;
- главные антропометрические показатели физического развития (рост, вес).

Влияет на адаптацию тип темперамента ребенка. Замечено, что быстро привыкают к новым условиям сангвиники и холерики. А вот флегматикам и меланхоликам приходится туго. Они медлительны и поэтому не успевают за темпом жизни детского сада: не могут быстро одеться, собраться на прогулку, поесть, выполнить задание. Их часто подгоняют, причем не только в садике, но и дома тоже, не давая возможность побыть с собой.

Практика показывает, что основными причинами тяжелой адаптации к условиям ДОУ являются:

- отсутствие в семье режима, совпадающего с режимом дошкольного учреждения,
- наличие у ребенка своеобразных привычек,

- неумение занять себя игрушкой,
- отсутствие элементарных культурно-гигиенических навыков,
- отсутствие навыка общения с незнакомыми людьми.
- Рассмотрим факторы, влияющие на адаптацию это:
- возраст ребенка;
- состояние здоровья;
- уровень развития;
- характеристика нервной системы;
- умение общаться с взрослыми и сверстниками;
- сформированность предметной и игровой деятельности;
- приближенность домашнего режима к режиму детского сада.

Адаптационный период можно условно разделить на несколько этапов:

I этап - подготовительный.

Его следует начинать за 1-2 месяца до приема ребенка в детский сад. Задача этого этапа – сформировать такие стереотипы в поведении ребенка, которые помогут ему безболезненно приобщиться к новым для него условиям.

Коррекцию необходимо провести в домашних условиях, и делать это следует постепенно, не торопясь, оберегая нервную систему ребенка от переутомления.

Необходимо обратить внимание на формирование навыков самостоятельности. Ребенок, умеющий есть, самостоятельно одеваться и раздеваться, в детском саду не будет чувствовать себя беспомощным, зависимым от взрослых, что положительно скажется на самочувствии.

Умение самостоятельно занять себя игрушками поможет ему отвлечься от переживаний, на некоторое время сгладить остроту отрицательных эмоций.

Как только в семье посчитают, что все эти задачи успешно решены и малыш подготовлен к приходу в ДОО, наступает следующий этап – в работу включается педагог, который непосредственно будет работать с ребенком в детском саду.

II этап – основной.

Главная задача данного этапа - создание положительного образа воспитателя. Родители должны понимать важность этого этапа и стараться установить с воспитателем доброжелательные отношения.

Воспитатель, узнавая ребенка, со слов родителей, смогут найти подход к ребенку значительно быстрее и точнее, а ребенок в свое время начнет доверять воспитателю, испытывая при этом чувство физической и психической защиты.

III этап – заключительный.

Ребенок начинает посещать детский сад по 2-3 часа в день. Затем ребенка оставляют на сон. Следует помнить, что в процессе привыкания в первую очередь нормализуются настроение, самочувствие ребенка, аппетит, в последнюю очередь – сон.

Меры, облегчающие адаптацию.

Необходимо заранее готовить ребенка к поступлению в детское учреждение. Для родителей;

1. Провести первое знакомство родителей и ребенка с ДОО:

- прийти на детский праздник;
- проконсультироваться у психолога;
- посетить занятия;
- пройти с экскурсией по ДОО;
- посетить «День открытых дверей».

2. Приходя в детский сад, желательно познакомится с группой, куда будет ходить ребенок, с сотрудниками, работающими там.

3. В адаптационный период нежелательно разрушать любые привычки, в том числе и вредные (например, если ребенок сосет палец, не засыпает без соски или пения и т.п.), так как это осложнит приспособление к новым условиям. На момент поступления в детский сад необходимо предупредить воспитателя о «особых» привычках ребенка, если таковые имеются.

4. Необходимо тренировать у ребенка систему адаптационных механизмов, приучать его к ситуациям, в которых требуется менять формы поведения.

5. Нужно придерживаться режима дня максимально приближенного к режиму в ДООУ.

6. Готовится к посещению сада лучше вместе. Ребенок будет более заинтересован посещением ДООУ, если родители, покупая необходимые вещи, будут привлекать и ребенка.

7. Накануне первого посещения детского сада необходимо напомнить малышу, что завтра он идет в группу, и ответить на все вопросы.

8. Рекомендуются укороченный день. Адаптация детей в основном начинается в летний оздоровительный период (этот этап самый рациональный), когда малыши большую часть времени проводят на прогулке, что способствует более легкой адаптации, так как дети имеют больше возможности находиться в привычной, естественной обстановке: играть с песком, водой, которые являются прекрасными психопрофилактическими средствами.

9. Первые несколько дней (приблизительно неделя, иногда до трех недель) желательны присутствие родителей в группе, на прогулке вместе с ребенком, т.к. с мамой ребенок чувствует себя уверенно и спокойно. Мама может помочь мне одеть других детей, принять участие в игре, участвовать в процессе кормления своего дитя, других ранимых малышей. В это время (период адаптации) пребывание ребенка в детском саду укорочено. Игры и игрушки вызывают у ребенка острый интерес

10. Важно избегать обсуждения при ребенке волнующих проблем, связанных с детским садом.

11. Необходимо подчеркивать, что ребенок по-прежнему дорог и любим.

12. Вежливое и приветливое обращение родителей к сотрудникам детского сада расположит ребенка к общению с ними.

Для воспитателя:

1. Воспитатели знакомятся с родителями и другими членами семьи, с самим ребенком, узнают следующую информацию:

- какие привычки сложились дома в процессе еды, засыпания, пользования туалетом и т.п.
- как называют ребенка дома
- чем больше всего любит заниматься ребенок
- какие особенности поведения радуют, а какие настораживают родителей.

2. Ознакомить родителей с ДООУ, показать группу. Познакомить родителей с режимом дня в детском саду, выяснить, насколько режим дня дома отличается от режима дня в детском садике.

3. Дать педагогические рекомендации родителям по адаптации ребенка к новым условиям жизни в ДООУ. Тогда ребенок придет в детский сад более подготовленным

4. Уточнить правила в общении с родителями:

- детский сад – это открытая система, в любое время родители могут прийти в группу и находиться там столько, сколько сочтут нужным;
- родители могут забирать ребенка в удобное для них время;
- и т.д.

5. Необходимо проявлять радость и заботу при приходе ребенка в группу.

6. Необходимо обеспечить стабильность состава воспитателей на период приема и на весь период пребывания детей в ДООУ. В период адаптации и после него категорически запрещается переводы детей в другие группы.

7. На период адаптации по возможности необходим щадящий режим.

8. приближенность режима детского сада к домашнему режиму.

9. Важно помнить о том, что ребенок должен получать удовольствие от общения с взрослыми

и сверстниками.
 10. Качество адаптации каждого ребенка с оценкой степени ее тяжести обсуждается на педсоветах или медико-педагогических советах.

Выработка единых требований к поведению ребенка, согласование воздействий на него дома и в ДОО – важнейшее условие, облегчающее ему адаптацию к перемене в образе жизни.

Для того чтобы процесс привыкания к детскому саду не затягивался, необходимо следующее:

1. Создание эмоционально благоприятной атмосферы в группе. Для создания эмоционально благоприятной атмосферы в группе необходимо сформировать у ребенка положительную установку, желание идти в детский сад. Это зависит, в первую очередь, от умения и усилий воспитателей создать атмосферу тепла, уюта и благожелательности в группе. Если ребенок с первых дней почувствует это тепло, исчезнут его волнения и страхи, намного легче пойдет адаптация. Практически любой малыш в первое время испытывает дискомфорт от размеров групповой комнаты и спальни - они слишком большие, не такие, как дома. Чтобы ребенку было приятно приходить в детский сад, нужно "одомашнить" группу. Зрительно уменьшить помещение, сделать его более уютным, красивые занавески на окнах, бордюр по верхнему краю стены.

2. Работа с родителями, которую необходимо начинать до поступления ребенка в сад. Необходимое условие успешной адаптации – согласованность действий родителей и воспитателей. Еще до поступления малыша в группу воспитателям следует установить контакт с семьей. Все привычки и особенности ребенка сразу выяснить сложно, но в ознакомительной беседе с родителями можно узнать, каковы характерные черты его поведения, интересы и склонности. Целесообразно рекомендовать родителям в первые дни приводить ребенка только на прогулку, так ему проще познакомиться с воспитателями и другими детьми. Причем желательно приводить малыша не только на утреннюю, но и на вечернюю прогулку, когда можно обратить его внимание на то, как мамы и папы приходят за детьми, как они радостно встречаются. В первые дни стоит приводить ребенка в группу позже 8 часов, чтобы он не был свидетелем слез и отрицательных эмоций других детей при расставании с мамой.

Поэтому задача воспитателя - успокоить, прежде всего, взрослых: пригласить их осмотреть групповые помещения, показать шкафчик, кровать, игрушки, Рассказать, чем ребенок будет заниматься, во что играть, познакомить с режимом дня, вместе обсудить, как облегчить период адаптации. В свою очередь родители должны внимательно прислушиваться к советам педагога, принимать к сведению его консультации, наблюдения и пожелания. Если ребенок видит хорошие, доброжелательные отношения между своими родителями и воспитателями, он гораздо быстрее адаптируется в новой обстановке.

3. Правильная организация игровой деятельности в адаптационный период, направленная на формирование эмоциональных контактов "ребенок - взрослый" и "ребенок - ребенок". Основная задача игр в адаптационный период - формирование эмоционального контакта, доверия детей к воспитателю. Ребенок должен увидеть в воспитателе доброго, всегда готового прийти на помощь человека (как мама) и интересного партнера в игре. Эмоциональное общение возникает на основе совместных действий, сопровождаемых улыбкой, ласковой интонацией, проявлением заботы к каждому малышу. Первые игры должны быть фронтальными, чтобы ни один ребенок не чувствовал себя обделенным вниманием. Инициатором игр всегда выступает взрослый. Игры выбираются с учетом игровых возможностей детей, места проведения и т.д. Например: "Пришел Петрушка", "Выдувание мыльных пузырьков", "Хоровод", "Догонялки", "Солнечные зайчики", и т.д.

Кроме того, эти игры обучают согласованности и координации движений: "Кто в кулачке", "Игра с кистями рук" и т.д. Такие игры, как "Книжка - угадай-ка", "Вместе с мишкой", "Чертим разные фигуры", «Игры с куклой» не только ободрят робкого и развеселят плачущего, но и успокоят слишком расшалившегося, переключат внимание и помогут расслабиться рассерженному, агрессивному ребенку.

Сгладить адаптационный период помогут физические упражнения и игры, которые можно проводить по несколько раз в день. Также следует создавать условия для самостоятельных упражнений: предлагать малышам каталки, машинки, мячи. Если дети не расположены в данный момент к подвижным играм, можно почитать им сказку или поиграть в спокойные игры. В значительной мере помогут адаптироваться игры, развивающие навыки выполнения повседневных обязанностей, вырабатывающие ответственность. Безусловно, в проведении любого процесса главная роль принадлежит воспитателю. Создавая у ребенка положительное отношение ко всем процессам, развивая различные умения, соответствующие возрастным возможностям, формируя потребность в общении со взрослыми и детьми, он обеспечивает решение воспитательно-образовательных задач уже в период привыкания ребенка к новым условиям и тем самым ускоряет и облегчает протекание адаптационного процесса.

Исход

адаптации.

Длительность адаптации зависит от индивидуальных особенностей каждого малыша, от правильного подхода взрослых к привыканию детей. Если ребенок активен, коммуникабелен, любознателен, его адаптация проходит сравнительно легко и быстро.

Другой малыш медлителен, шум и громкие разговоры раздражают его, он не умеет сам есть, раздеваться. Такому ребенку необходим более длительный срок адаптации.

Адаптационный период считается законченным, если:

- Ребенок ест с аппетитом;
- Быстро засыпает, вовремя просыпается;
- Эмоционально общается с окружающими.
- Играет.

Таким образом, прежде чем отправить ребенка в детский сад необходимо проверить, как легко он сможет к нему адаптироваться и как сделать так, чтобы процесс адаптации прошел как можно легче, желательно у детского психолога.

Список используемой литературы:

1. Аксарина М.Н. Воспитание детей раннего возраста. – М.: Медицина 2007- 64с.
2. Белкина Л.В. Адаптация детей раннего возраста к условиям ДОУ. – Воронеж: Учитель, 2006- 36с.
3. Печора К.Л., Пантюхина Г.В. Дети раннего возраста в дошкольных учреждениях - М.: Владос, 2007 - 76с.
4. Калинина Р.Р. Тренинг развития личности дошкольника: занятия, игры, упражнения. - С-П.Речь, 2002

ПРОГНОЗИРОВАНИЕ КАК ФАКТОР СТИМУЛИРОВАНИЯ УМСТВЕННОЙ И ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Логвинова О.В., Лейман О.Н.
КГУ «СОШ №52 имени академика Е.А. Букетова»

Цель современной образовательной системы - вырастить функционально грамотную личность. Необходимым условием успешности обучения чтению и литературного образования детей в современной начальной школе является обязательность собственной читательской и учебной деятельности ученика, при которой ученик наравне с учителем становится субъектом и учебного процесса в целом, и процесса чтения в частности. Таким образом, вопрос формирования читательской самостоятельности школьников является весьма актуальным. Использование **антиципации** на уроке позволяет включать учащихся в рефлексивно-оценочный компонент учебной деятельности. Прогнозирование и формулирование новой темы самим учащимся высвечивает область неизвестного ученику. Обнаруженный дефицит знаний пробуждает желание узнать новое, перейти от незнания к знанию, от неумения к умению. Имея спрогнозированный результат деятельности на уроке, школьники по окончании работы получают возможность самостоятельно подвести итог урока, оценить свою деятельность и реализовать свои умственные и творческие способности. На уроках литературного чтения, предусматривающих антиципацию, компонентами учебного творчества выступают:

- *предвидение и самостоятельное формулирование темы и целей уроков;
- *предопределение школьниками авторов произведения, предназначенного для изучения, его названия, жанра;
- *активное участие детей в проведении тех или иных компонентов урока.

Перечисленные виды деятельности осуществляются с помощью ряда приемов. Это способствует развитию у детей склонности к анализу, синтезу, классификации, а также позволяет с самых первых минут урока сделать его интересным.

Приемы определения учащимися автора и названия нового произведения можно распределить на несколько групп, каждая из которых имеет свою отличительную особенность:

- **Приемы первой группы предусматривают работу с буквами:**

**восстановите пропущенные в фамилиях поэтов и писателей буквы и соедините их между собой.*

Ба...ов, Уш...нский, Паус...овский, Биан...и, ...сеева, ...ысоцкая. (*Житков*)

**Исключение иностранных букв: QАНRGSЛWИЧFAGHНИНЛ ПVАЗВJЛЯ («Англичанин Павля»)*

- **Приёмы второй группы – с символами, шифрами, схемами:**

О И М Р Ц (*Мориц*)

**Чтение имени автора с зашифрованными буквами:*

1ИК2ЛАЙ *Николай* 1ИК2ЛАЕ2ИЧ *Николаевич* 12С23 *Носов*

- **Приемы третьей группы предполагают антиципацию отрезков слов или целых слов;**

1. Антиципация гласных.

**Фамилия, имя, отчество автора или название произведения записываются с пропуском гласных букв. Учащиеся должны прочитать слова, ориентируясь только на согласные.*

«ПРНЦСС Н ГРШН» («*Принцесса на горошине*»)

2. Антиципация согласных.

**В данном упражнении слова предопределяются аналогичным образом, но по согласным:*

Е Е И Е У Ы А Ы («*Бременские музыканты*»)

3. Антиципация конечных букв слов.

Например:

Беж... тропин... с бугорк... («Бежит тропинка с бугорка...»)

4. Антиципация отдельных частей словосочетания или предложения.

Михаил Михайлович... (*Пришвин*)

Приемы данной группы имеют большое значение для становления беглого, правильного, сознательного чтения, для повышения общезыковой культуры и грамотности. Антиципирование отдельных единиц мобилизует интеллектуальные качества личности, делает процесс мышления продуктивным и творческим.

- **Приемы четвертой группы – сравнительный анализ каких-либо единиц; анализ каких-либо исходных единиц.**

1. Выделение фамилии автора из данного ряда по какому - либо признаку.

**На доске записываются три - четыре фамилии: Е.И. Чарушин, С.В. Михалков, В.В. Бианки (Михалков – фамилия поэта, другие – прозаики)*

2. Выделение фамилии автора из данного перечня по нескольким признакам одновременно.

**На доске пишутся фамилии, например: И.А. Крылов, Н.Н. Носов, В.Ю. Драгунский (Крылов – баснописец)*

- **Приёмы пятой группы предусматривают выполнение разного вида логических операций.**

**Определение названия произведения путем продолжения цепочки:*

3 В Л (времена года), продолжите цепочку и определите название произведения (*Осень*).

- **Приёмы шестой группы – составление фамилии, имени, отчества автора или названия произведения из ответов на вопросы литературных викторин и при разгадывании шарад.**

**В названии произведения Д.Н. Мамина – Сибиряка одно слово.*

Первая часть этого слова является приставкой в слове приуральский.

Вторая часть — буква в русском языке всегда ударная.

Последняя часть — слово мыш, написанное с грубой орфографической ошибкой. («Приёмыш»)

Анализ срезов, а также сравнение результатов позволили сделать вывод, что применение нового подхода к организации урока литературного чтения с использованием антиципации на разных структурных этапах:

- способствует более эффективному развитию устной речи школьников: уровень развития устной речи учащихся оказался на 11 % выше, чем в предыдущем классе; речь учеников отличается разнообразием используемых языковых средств, более высоким уровнем правильности, точности, логичности, доказательности;
- повышает качество работы по совершенствованию правильности, беглости, сознательности чтения (например, очень высокий (без ошибок) и высокий (с 1-2 ошибками) уровень правильности чтения обнаружили 75,0% учащихся класса осознанное чтение текста при темпе чтения не ниже нормы продемонстрировали 83,5% учеников класса.
- повышает образовательный эффект уроков литературного чтения – уровень знаний и умений учеников класса в области литературного чтения, составил 84%
- стимулирует интерес учащихся к уроку литературного чтения: по результатам анкетирования 44% учащихся класса самым любимым школьным предметом назвали литературное чтение.

Таким образом, приведенные здесь результаты показывают, что построение урока литературного чтения с использованием антиципации повышает роль учеников в учебном процессе, усиливает образовательную и развивающую эффективность уроков литературного чтения, стимулирует умственную и творческую активность младших школьников, способствует формированию функционально-грамотной личности.

Литература

1. Бондаренко С.М., Граник Г.Г., Концевая Л.А.. Когда книга учит. – М., Педагогика, 1988.
2. Журова Л.Е. Беседы с учителем. – М.: Вентана-Граф, 2000
3. Светловская Н.Н.. Основы науки о читателе: теория формирования типа правильной читательской деятельности. – М., 1993.
4. Светловская Н.Н. Как помочь детям, которые не хотят учиться читать. – М.: АРКТИ, 2007.

СОЦИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ.

Штаус Г.С.

КГКП « Детский сад «Алпамыс»

В семье из поколения в поколение передаются ребенку лучшие духовно-нравственные ценности нашего народа – толерантность, любовь к родной земле, уважение к старшим, гостеприимство и устремленность в будущее...

Н.Назарбаев

Освоение главных ценностей, традиций и культуры общества, в котором предстоит жить ребенку - это и есть социальное развитие дошкольников. Ведь только в процессе общения со сверстниками и взрослыми дети учатся учитывать интересы не только собственные, но и людей, окружающих их. Можно сказать, что социальное развитие дошкольников - это умение жить по определенным правилам и нормам поведения социума. Именно термины «Воспитание», «Развитие личности ребенка», «Обучение» тесно взаимосвязаны в дошкольной педагогике с социализацией. Одним из главных критериев адаптации дошкольника к обществу и жизни в нем - является степень его социализации.

Л.С.Выгодский в «Теории культурно-исторического развития психики» отмечал: «Социальная ситуация развития представляет собой исходный момент для всех динамических изменений, происходящих в развитии в течении определенного периода. Она определяет те формы и тот путь, следуя по которому ребенок приобретает новые свойства личности, черпая их из действительности, как из основного источника развития, тот путь, по которому социальное развитие становится индивидуальным»

Свободно, быстро и непринужденно проходит усвоение социальных норм в детстве. Дошкольный возраст - время активного познания мира. Именно в этот период ребенок начинает узнавать человеческие отношения, происходит формирование основ личности будущего гражданина.

Этот возраст является самой красочной частью жизни человека. Ребенок начинает познавать природу, окружающий мир, и вообще мир человечества в целом. В этом возрасте дети познают общечеловеческие ценности, познают быт и культуру своего народа.

Чаще всего из-за неправильного поведения окружающих взрослых случаются отклонения в социальном развитии ребенка дошкольного возраста. Взрослые просто

отрицают и не понимают, что их поведение создает в жизни ребенка ситуации, с которыми он не может справиться. Как результат - поведение таких детей начинает носить асоциальный характер.

Семья оказывает крайне важное влияние на социальное развитие дошкольника. Физическое, эмоциональное, интеллектуальное и психическое становление ребенка происходит первоначально в семье. Тёплая атмосфера, взаимное уважение и доверие являются основополагающими факторами гармоничного социального развития ребенка. Ведь семья – это ячейка общества и важнейший источник социального и экономического развития.

Дошкольник учится владеть речью, начальными знаниями и умениями; у него формируются собственные духовные ценности, потребности, убеждения, закладывается характер - лишь в социуме. Социализация, или усвоение ребенком общечеловеческого опыта, накопленного предшествующими поколениями, происходит только в совместной деятельности и общении с другими людьми, за счет общения, элементы которого присущи детям с младенческого возраста (мимика, движения, звуки).

В возрасте с 0,5 лет и до 2-х лет, малыш все чаще заинтересован в помощи взрослого, поддержке, определенных инструкциях либо совместных действиях. Ребенок начинает на практике познавать нормы поведения.

В возрасте от 3-х до 5 лет ребята принимают много спрашивать. Совместная деятельность с ними принимает ярко окрашенную познавательную форму. Главным способом общения с ними делается речь. Ведь именно речь позволяет дошкольнику получать информацию и обсуждать со взрослыми все, что происходит вокруг.

От 6 до 7 лет такое общение носит личностную форму. Дошкольники принимают спрашивать о человеке, о чувствах и эмоциональном мире. Именно период с 6-7 лет, становится необычайно важным в эволюции дошкольника в социуме. В возрасте 6 лет, ребенку особенно хочется понимания и сопереживания. Наиболее важна для него и эмоциональная поддержка. Дошкольники активно перенимают стиль общения взрослых, стремятся быть похожими на них. Взрослые становятся как бы образцом для подражания. Все эти качества в целом формируют собственную индивидуальность ребенка.

В период социального становления личности ребенка следует придерживаться некоторых правил. Прежде всего - не вмешиваться в дело, которым занят ребенок, если он не просит о помощи. Когда ребенку будет действительно трудно, то он будет готов принять вашу помощь. Необходимо помогать лишь после просьбы ребенка. Крайне важно для дошкольника, чтобы взрослый мог выслушать, а не сразу решать его эмоциональные проблемы. Родители не должны «прятать» свои чувства. В случае, когда какие-либо действия малыша, вызывают у взрослых «отрицательные» эмоции- скажите ему об этом. Автоматические приказы, привычные команды, предупреждения, угрозы взрослым необходимо убрать из своего обихода. Вместо того, чтобы требовать от дошкольника невозможное или трудно выполнимое, посмотрите, что можно изменить в окружающей обстановке. Принимать малыша - это значит любить его в целом, а не отдельные качества. Наиважнейшим в общении с ребенком является дружелюбный тон. Когда ребенок хочет рассказать о чем-то, необходимо сдерживать себя и не сразу давать рекомендации, а сначала проникнуться проблемой, дать ему выговориться. Решения конфликтов должны быть конструктивными: только тогда в выигрыше оказываются обе стороны (и взрослый и дошкольник). Никогда не унижайте своего ребенка, избегайте оскорблений. Особенно недопустимо этого делать в присутствии посторонних!

Ведущей деятельностью в детстве, как известно – игра. Через нее происходит познание этических норм. Через общение со взрослыми и сверстниками, через практику общения дошкольник получает опыт социального поведения в обществе.

Самым главным элементом в этих играх является общение. В них происходит социальное, эмоциональное и психическое становление ребенка. Только в игре дошкольник

может проектировать мир взрослых. Там он может участвовать в социальной жизни (воображаемой). Именно через игру ребенок учится решать конфликты, адекватно проявлять свои эмоции. В игре он взаимодействует с окружающими людьми. Там он учится самостоятельно выходить из конфликтных ситуаций, приобретает первые навыки социального поведения. В этот период формируются морально – нравственные навыки. Это- взаимопомощь, отзывчивость, дружелюбие, терпимость и многое другое. Социальное развитие особенно сильно проявляется в игровой, повседневной, а так же трудовой деятельности ребенка.

Личность ребенка состоит из многих параметров. Среди них кроме общения и игры есть и другие немаловажные составляющие. Это- музыка, книги, разнообразные занятия, упражнения, творчество, а так же наблюдение за окружающим миром.

Важная задача взрослых- предоставить дошкольнику все прекрасные человеческие творения, так как дети очень сильно воспринимают все прекрасное. На все любознательные вопросы своего ребенка необходимо отвечать честно, всесторонне развернуто (но не забывая об его возрасте, так как информация должна соответствовать ему). Для дошкольника каждое высказывание взрослого - это неоспоримая правда, поэтому не допускайте краха веры в вашу непогрешимость.

В современном обществе чувствовать себя уверенно могут лишь социально развитые личности, обладающие интеллектуальным, психологическим и социокультурным потенциалом. Поэтому уже с дошкольного возраста у детей необходимо развивать коммуникативно-речевые умения, самостоятельность мышления, активизировать познавательную и творческую деятельность, учить быть соучастниками событий, разрешать споры и управлять своим эмоциональным состоянием.

Все это способствует укреплению ощущения «Я могу! Я знаю!», повышению самооценки, адаптивных возможностей организма, стрессоустойчивости и позволяет занимать лидирующие позиции, как в дошкольном учреждении, так и в любом коллективе в будущем. Ведь одной из позиций нашей страны, является необходимость разностороннего развития личности подрастающего поколения.

Библиографический список

1. Авдеева Н. «Развитие личности в раннем детстве». Дошкольное воспитание. № 3. 2006. – С. 103 – 110.
2. Бабаева Т. «О социально-эмоциональном развитии дошкольников». Дошкольное воспитание. № 6. 2006. – С. 13 – 19.
3. Белая К. Ю. Методическая работа в ДОУ: Анализ, планирование, формы и методы. – М.: ТЦ Сфера, 2006. – 96 с.
4. Волков Б. С., Волкова Н. В. Психология общения детей в детском возрасте. Практическое пособие. 2-е изд., испр. и доп. М.: Педагогическое общество России, 2003. – 314 с.
5. Гуров В.Н. Социальная работа дошкольных образовательных учреждений с семьей. — М.: Педагогическое общество России, 2003. – 312 с/.
6. Кожухметова К.Ж. Казахская этнопедагогика: методология, теория, практика. Алматы: Гылым, 1998. 317 с.
7. Тажин М., Тажимбетов М. Региональная социология / Учебное пособие. Алма-Ата: Изд-во Каз. гос. ун-та, 1993, 176 с.
8. Эльконин Д.Б. Психология игры. М.: Педагогика, 1978. 304 с.

СРЕДНЕСРОЧНОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ СЕРИИ ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНЫХ УРОКОВ

Сibaгатуллина О.А.
КГУ СОШ №85 г. Караганда

Среднесрочное планирование серии последовательных уроков в начальной школе разрабатывается для внедрения в практику семи модулей обучения и наблюдения за тем, насколько эффективны изменения в уроках; как относятся дети к новым формам преподавания. Главным при разработке планов является правильное определение цели урока, которая должна быть, в первую очередь, достижимой.(SMART)

Особое внимание при написании среднесрочного планирования я уделила модулю **ОЦЕНИВАНИЕ ДЛЯ ОБУЧЕНИЯ И ОЦЕНИВАНИЕ ОБУЧЕНИЯ**. Его я планирую реализовывать на протяжении всех уроков. Буду использовать формативное оценивание: при работе в группах, самооценивание и взаимооценивание. Ежеурочно думаю использовать рефлексию, чтобы выявить, насколько пройденный материал осознан. Рефлексию хочу использовать разнovidовую: рефлексию настроения и эмоционального состояния (смайлики), личностную рефлексию (мини-эссе, тесты), рефлексию содержания учебного материала (прием незаконченного предложения, сигнальные карточки, светофор, 5 пальцев.)

Но и остальные модули тесно связаны с оцениванием, поэтому я в планирование включала неразрывное применение их всех.

Например, **НОВЫЕ ПОДХОДЫ В ОБУЧЕНИИ**. Этот модуль можно применять на всех уроках. Чтобы на уроке создать психологически комфортную обстановку, чтобы познавательная деятельность учащихся была эффективной, я планирую ежеурочно работать над созданием коллаборативной среды, учитывая возрастные особенности детей, не забывая и о здоровьесберегающих технологиях.

Во время собственного обучения на уровневых курсах, где с нами, слушателями, были проведены разные тренинги, я выделила огромные возможности парной и групповой работы. На своих уроках я обязательно буду их использовать. Это хорошая возможность научить детей общаться друг с другом, научить «слушая, слышать», иметь свое мнение и уметь аргументировать его, вместе добиваться поставленной цели.

Для того, чтобы урок был интересным, планирую модуль ИКТ внедрять на уроках по всем предметам. И само собой нельзя не учитывать модуль "Преподавание и обучение в соответствии с возрастными особенностями школьников".

Такие стратегии, как создание кластера, постеры, постановка детьми целей и задач, внедряют в мои уроки модуль "Обучение критическому мышлению".

В каждом классе есть одаренные дети, к которым нужен иной подход. Для того, чтобы реализовать модуль "Обучение талантливых и одаренных детей", планирую создавать проблемные ситуации, давать усложненные задания.

Среднесрочное планирование помогает мне планировать свою деятельность так, чтобы технологии и стратегии, которые я применяю на уроках, не повторялись, были целесообразны; чтобы я могла проследить взаимосвязь уроков. Таким образом, преподавание любого предмета в начальной школе я постараюсь сделать интересным, неформальным, где будет присутствовать высокая мотивация и творчество.

СРЕДСТВА РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Богданова О.И.
Жданова Т.В.
КГКП д\с «Алпамыс».

Одной из главных целей в развитие ребенка – дошкольника является развитие его познавательной активности.

Развивая познавательную сферу ребёнка-дошкольника, необходимо стремиться создать такие условия для его жизни, развития и обучения, чтобы богатейшее эмоционально-чувственное восприятие мира позволило малышу стать Человеком. Для этого также необходимо применять различные средства. Средство – это прием, способ действия для достижения чего-нибудь.

Условно средства развития познавательной активности и познавательного интереса распределяются на две группы: деятельность детей и произведения духовной и материальной культуры. На ранних ступенях развития ребёнка личный опыт – важнейший путь познания окружающего мира. Но очень скоро его становится недостаточно.

Деятельность детей дошкольного возраста отличается по видам и содержанию, а, следовательно, по возможностям оказывать влияние на умственное развитие. В различных видах деятельности перед ребёнком возникают разные познавательные задачи, решение которых составляет органическую часть той или иной деятельности. Умственное воспитание дошкольников осуществляется в игровой деятельности, в специально созданных взрослыми подвижных, дидактических играх заключены разнообразные знания, мыслительные операции, умственные действия, которые дети должны освоить. Творческие игры по своей природе отобразительны: в них дети отражают свои впечатления об окружающей жизни, знания усвоенные ранее. В процессе игры эти знания поднимаются на новый уровень – переводятся в речевой план, следовательно, обобщаются, преобразуются, совершенствуются [1].

В последние годы все активнее в качестве условий для развития умственных способностей, познавательной деятельности выступают разнообразные формы повышения познавательной активности и познавательного интереса детей дошкольного возраста. Например, такие формы как развлечения познавательного характера (культурно-досуговая деятельность), самообразование ребёнка.

Предметно-развивающая среда, созданная в саду для развития познавательной активности детей от 3-7 лет – неиссякаемый источник для наблюдений, бесед с ребёнком в течение всего учебного года (и в тоже время “сокровищница”- это личная собственность ребёнка, приятное ощущение тайны для него). Беседуя с ребёнком о том или ином предмете из “сокровищнице”, можно загадать описательную загадку, рассказать познавательную сказку. В импровизированных познавательных сказках в завуалированной форме передаётся некоторая информация, вносятся разъяснения по поводу рассматриваемого, наблюдаемого предмета, объекта, явления. Благодаря познавательным сказкам, сказкам - пояснениям дети имеют возможность эмоционально соприкоснуться с природой.

Основой для познавательных сказок и рассказов является различная познавательная информация, героями сказок могут быть вымышленные персонажи или реальные вещи, предметы, объекты природы, которые наделяются несвойственными им человеческими способностями (мысли, речь, поступки и пр.). В каждой познавательной сказке или рассказе герои сталкиваются с кем-то или чем-то неизвестным, незнакомым, и в процессе знакомства открывают для себя много нового и интересного: попадая в трудную ситуацию, преодолевают её; при встрече с интересным собеседником получают новую информацию [2].

Вместе с героями сказки дети познают и узнают много интересного.

Все познавательные процессы связаны с общей структурой и функционированием когнитивной (познавательной) сферы ребёнка. Перед психологами и педагогами стоит особая задача: сформировать у детей не только ясные и чёткие знания, но и раскрыть перед ними расширяющие горизонты познания. Процессы экспериментирования играют важную роль, как во взаимодействии компонентов когнитивной сферы, так и в их обновлении и развитии.

Познавательная активность ребёнка отражается в его играх, рисунках, рассказах, и других видах творческой деятельности. Взрослые должны обеспечивать условия для развития такой деятельности. Познавательная активность и любознательность заставляют детей активно стремиться к познанию, искать способы удовлетворения жажды знаний.

Ведущей формой организации обучения воспитанников ДООУ является занятие.

Использование занятий в качестве основной формы обучения детей обосновал Я.А. Коменский.

Ян Амос Коменский в педагогическом труде «Великая дидактика» действительно охарактеризовал занятие как «универсальное искусство обучения всех всему», четкое распределение и содержание всех видов работы, обосновал дидактические принципы обучения детей на занятиях. Кроме того, он одним из первых выдвинул идею о том, что начало планомерного воспитания и обучения лежит в дошкольном возрасте, разработал содержание обучения детей дошкольного возраста и изложил их в педагогическом труде «Материнская школа» [3].

К.Д. Ушинский психологически обосновал и развил принципы обучения детей на занятиях, подчеркивал, что уже в дошкольном возрасте необходимо отделить серьезное учение от игры «нельзя учить детей играя, учение – это труд». Поэтому задачами дошкольного обучения, по мнению К.Д. Ушинского, является развитие умственных сил (развитие активного внимания и сознательной памяти) и дара слова детей, подготовка к школе. Однако при этом ученый выдвигал тезис двуединства обучения и воспитания детей дошкольного возраста [4].

А.П. Усова разработала основы обучения детей дошкольного возраста в детском саду и семье, раскрыла сущность обучения в детском саду; обосновала положение о двух уровнях знаний, которыми могут овладеть дети.

К первому уровню она отнесла элементарные знания, которые дети приобретают в процессе игр, жизнедеятельности, наблюдения и общения с окружающими людьми; ко второму, более сложному уровню, отнесла знания и умения, усвоение которых возможно только в процессе целенаправленного обучения. При этом А.П. Усова выделила три уровня учебной деятельности в зависимости от познавательных мотивов детей, умения слушать и руководствоваться указаниями взрослого, оценивать сделанное, осознанно достигать поставленных целей. При этом она подчеркивала, что первого уровня дети достигают не сразу, а только к концу дошкольного детства, под влиянием целенаправленного и систематического обучения [5].

Систематическое обучение на занятиях – важное средство образовательной работы с детьми дошкольного возраста.

На протяжении ряда десятилетий XX в. все ведущие исследователи и практики дошкольного воспитания вслед за А.П. Усовой уделяли большое внимание занятиям как ведущей форме обучения детей, развитию у них познавательной активности.

Современная дошкольная педагогика также придает большое значение занятиям: несомненно, они оказывают положительное воздействие на детей, способствуют их интенсивному интеллектуальному и личностному развитию, планомерно готовят их к обучению в школе.

В настоящее время продолжается совершенствование занятий в различных аспектах: расширяется и усложняется содержание обучения, осуществляется поиск форм интеграции

разных видов деятельности, способов привнесения игры в процесс обучения, поиск новых (нетрадиционных) форм организации детей. Все чаще можно наблюдать переход от фронтальных занятий со всей группой детей к занятиям с подгруппами, малыми группами. Данная тенденция обеспечивает качество обучения: индивидуальный подход к детям, учет особенностей их продвижения в усвоении знаний и практических навыков [5].

Просматривается еще одна важная тенденция – построение систем занятий в каждой области, с которой знакомят дошкольников. Цепочка постепенно усложняющихся занятий, органически связанных с мероприятиями повседневной жизни, – это оптимальный путь, обеспечивающий необходимое интеллектуальное и личностное развитие дошкольников.

Обучение на занятиях независимо от формы его организации отличается прежде всего программностью. Педагог намечает программное содержание, которое должно быть реализовано в ходе занятия.

Занятия имеют определенную структуру, которая во многом диктуется содержанием обучения и спецификой деятельности детей. Независимо от этих факторов в любом занятии выделяют три основные части, неразрывно связанные общим содержанием и методикой, а именно: начало, ход занятия (процесс) и окончание.

В настоящее время в практике работы дошкольных учреждений эффективно используются нетрадиционные формы организации обучения: занятия по подгруппам, которые формируются с учетом возрастных особенностей детей. Занятия обогащаются игровыми и сказочными сюжетами. Ребенок, увлекаясь замыслом игры, не замечает скрытой учебной задачи. Эти занятия помогают высвободить время ребенка, которое он может использовать по своему усмотрению: отдохнуть или заняться тем, что для него интересно или эмоционально значимо.

Широко используются различные формы «занятий с увлечением», насыщенные играми и самостоятельными творческими делами. Все это, безусловно, делает занятие более интересным, привлекательным, более результативным.

Широкое применение в практике организации и проведения занятий получили такие формы, как занятие – беседа и занятие – наблюдение. Данные формы применяются в старших группах ДОУ.

Популярностью пользуются сказкотерапевтические занятия. Сказкотерапевтические занятия с детьми – это особая, безопасная форма взаимодействия с ребенком, в наибольшей степени соответствующая особенностям детского возраста. Это возможность формирования нравственных ценностей, осуществления коррекции нежелательного поведения, способ формирования необходимых компетенций, способствующих конструктивной социализации ребенка, возможность развития познавательной активности.

Таким образом, мы пришли к выводам:

Важным средством развития познавательной активности старших дошкольников является занятие. На занятиях обязательно должен присутствовать занимательный материал, так как одним из средств развития познавательной активности является занимательность. Элементы занимательности, игра, все необычное, неожиданное вызывают у детей чувство удивления, живой интерес к процессу познания, помогают им усвоить любой учебный материал.

В процессе игры на занятиях дети незаметно для себя выполняют различные упражнения, где им приходится сравнивать предметы находить общее и отличное в строение, свойствах, объектов, делать логические выводы и умозаключения. Игра ставит дошкольников в условия поиска.

Анализируя выше сказанное можно сделать выводы: с ростом и развитием ребенка его познавательная активность все больше начинает тяготеть к познавательной деятельности, которая как любая деятельность, характеризуется определенной структурой. Ее элементами

являются: побудительно-мотивационная часть (потребность, мотивы, цели), предмет деятельности, соответствие предмета и мотива деятельности и средства ее осуществления (действия и операции). Отсюда следует, что необходимым условием развития познавательного интереса у дошкольников является деятельность, несущая познавательную функцию.

В период дошкольного детства происходит зарождение первичного образа мира благодаря познавательной активности ребенка, имеющей свою специфику на каждом возрастном этапе.

Все выше сказанное очень ярко выражается в учебных занятиях дошкольников. Поэтому развитие познавательной активности личности ребенка во время занятий, проявляется наиболее полно, и просматривается во всей воспитательной деятельности. Роль педагога в данном случае очень важна, т.к. направляет личность на правильное, гармоничное развитие.

В старшем дошкольном возрасте на базе полученного опыта учебной, игровой и трудовой деятельности, складываются предпосылки для развития познавательной активности.

Список использованной литературы

1 Развитие познавательных способностей в процессе дошкольного воспитания / Под ред. Венгера Л.А. – М.:Просвещение, 1986.- С.68.

2 Веракса Н.Е. Развитие умственной одаренности в дошкольном возрасте /Н.Е. Веракса, А.И. Булычева// «Вопросы психологии» 2002. -№ . 2.-С.24.

3 Веракса Н.Е. Развитие ребенка в дошкольном детстве: Пособие

4 Денисенкова Н.С. Особенности познавательной активности детей среднего дошкольного возраста в нормативной ситуации. Ребенок в нормативном пространстве культуры. Региональная научно – практическая конференция, посвященная 70-летию памяти Л.С. Выготского / Н.С. Денисенкова, Е.Е. Клопотова. - Москва – Бирск, 2004. -С. 80 – 89.

5 Дошкольная педагогика / Под редакцией В.И. Ядэшко и Ф.А. Сохина. М.: Просвещение, 1978.- С.35.

СТАРТЕР КАК ОДНА ИЗ ФОРМ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНО – ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Ганиева Ю.С. Сиоридзе Н.А.
КГУ «Гимназия № 38» города Караганды

Думаем, ни для кого не секрет, что любая школа начинается с начальной. Значение начальной ступени в развитии и становлении личности каждого ребёнка трудно переоценить. Особенно в последнее время усилилась активность учителей начальных классов в направлении поиска ответа на вопрос о повышении качества обучения и воспитания младших школьников. Большинство учителей видит эти пути в изменении направленности учебно-воспитательного процесса, в его ориентации на создание особых условий для развития личности каждого ребёнка, что соответствует новой концепции государственных стандартов общего образования.

Всё более особенным становится развивающий потенциал образовательных стандартов, обеспечивающий существование и развитие системы образования в условиях быстро меняющейся образовательной среды.

Стоит так же отметить, что на развитие детей младшего школьного возраста влияют формы организации их учебной деятельности. Необычные, нестандартные уроки в начальной школе, по- прежнему, занимают особое место. И прежде всего, это, конечно,

связано с возрастными особенностями младших школьников, игровой основой данных уроков, оригинальностью их проведения. Здесь стоит обратить внимание на специфические возрастные особенности: неустойчивое внимание, преобладание наглядно-образного мышления, повышенную двигательную активность, стремление к игровой деятельности, разнообразие познавательных интересов. Всё это «осложняет» работу учителя. Для того, чтобы поддерживать в течении урока внимание детей, необходима организация активной и интересной мыслительной деятельности. Помогают в этом необычные уроки.

Формы организации таких уроков могут быть самыми разнообразными. И структура урока не предполагает следование жёстким рамкам традиционных этапов, а определяется внутренней и логикой изложения учебного материала, и движением мысли детей в учебной деятельности и взаимодействии между собой. Несомненно, что и роль учителя здесь «особенна». Очень важно, чтобы педагог был в качестве направляющего, контролирующего и предупреждающего возможности появления ошибки.

Каждый из нас знает основные части урока: вводная, основная и заключительная части.

Нам хотелось бы рассказать о вводной части урока, то есть об организационном моменте урока.

Перед вводной частью урока стоит непростая задача: создание у учащихся определённого положительного эмоционального настроения на урок. Так что же необходимо сделать и на что обратить внимание, чтобы эта задача была реализована?

Стартеры предназначены для создания у учащихся рабочей настроенности. Здесь от учителя требуется творческий подход, вариативность различных приёмов; постоянный поиск своеобразных форм, отвечающих содержанию урока. Также стартеры должны включать в себя организацию внимания учащихся, мобилизующее начало урока (исходная мотивация), актуализацию знаний учащихся. Цель данного этапа - это, прежде всего, психологический настрой учащихся и вовлечение ВСЕХ учащихся в учебный процесс, создание ситуации успеха.

Психологический настрой проводится для создания благоприятной рабочей обстановки в классе, чтобы дети поняли, что им рады, их ждали. Приветливые, доброжелательные слова учителя, спокойная, уверенная манера являются условием выполнения задач данного этапа.

Исходная мотивация включает в себя: актуализация мотивов предыдущих достижений; вызов мотивов относительной неудовлетворённости; усиление мотивов ориентации на предстоящую деятельность.

Зная и понимая важность всего вышеизложенного, свои уроки мы стараемся начать не совсем обычно. Например, в начале уроков русского языка можно предложить детям игру «Карусель», где каждый получает карточку со словом с набором различных орфограмм. Дети становятся лицом к лицу по большому и малому кругам и объясняют друг другу те орфограммы, которые они увидели у товарища. Внешний круг движет по часовой стрелке. Учитель может в этот момент «контролировать» одного из учеников, оценить работу и знания. Орфограммы могут быть в словах как на определённую пройденную тему, так и на все те правила, которые учащиеся уже выучили. Таким образом, ученик за достаточно короткое время сможет повторить большое количество материала. И, что не маловажно, развиваются коммуникативные качества ребят, налаживаются отношения среди одноклассников, в работу вовлечены абсолютно все дети. Аналогично можно провести работу в группах. Каждый ребёнок получает карточку - слово с допущенной ошибкой. В

группе каждый объясняет «ошибочное» место и доказывает правилом правоту своего высказывания.

Аналогичную работу можно проводить и на уроках математики. В данном случае на карточка могут быть записаны уравнения (с целью повторения правил нахождения неизвестных компонентов), состав чисел (что крайне актуально в 1 и 2 классах), табличные и внетабличные случаи умножения и деления и так далее.

Ещё один приём, используемый нами в начале урока это активизация знаний учащихся со слов «Я знаю, что...». Таким образом, создаётся комфортная ситуация для каждого ребёнка, где учащиеся смогут «показать» свои знания, настроиться на работу. Пусть будет указан ребёнком только один факт, но и этого уже достаточно. Ведь для того, чтобы ответить, потребовалось «отсеять» ненужное и «взять» необходимое.

Стоит отметить, что такие приёмы существует большое множество и учитель в праве выбрать именно то, что ему действительно нужно и важно на данном уроке.

Таким образом, стартеры помогают активизировать мыслительную деятельность учащихся, проверить большой объём знаний учеников, решать коммуникационные проблемы, настроить весь класс на положительный лад, а, самое главное, вовлечь КАЖДОГО ребёнка в работу.

СТРУКТУРА, СОДЕРЖАНИЕ И РАЗВИВАЮЩИЕСЯ ВОЗМОЖНОСТИ СПОРТА

Анирова С.К.

КГКП «Ясли – сад № 114 «Бахыт»

В условиях переустройства казахстанского общества остро стоит вопрос о состоянии здоровья детей. Спорт, физическая культура, здоровый образ жизни должны стать надёжной защитой, способной помочь детям адаптироваться к новым условиям жизнедеятельности, противостоять непрерывно ухудшающейся экологической обстановке. Это, в свою очередь, актуализирует требование формирования у детей ценностных ориентаций и мышления относительно сознательного укрепления своего здоровья и физического совершенствования.

От состояния здоровья детей во многом зависит благополучие общества. В последнее десятилетие во всем мире наметилась тенденция к ухудшению здоровья детского населения. Экологические проблемы, различные отрицательные бытовые факторы, химические добавки в продуктах питания, некачественная вода, гиподинамия, - лишь некоторые факторы, агрессивно воздействующие на здоровье дошкольника.

Всем детям для нормального роста и развития необходима двигательная активность. Ее значение трудно переоценить: она восстанавливает работоспособность, повышает физические качества, улучшает обмен веществ и функциональные возможности разных систем организма, помогает освоить полезные и красивые движения, расширяет общение, дает новые знания о себе и о своем организме и многое другое.

Дошкольное воспитание, как первое звено непрерывного образования, предполагает выбор альтернативных форм и методов организации учебно-воспитательного процесса по сохранению и укреплению здоровья детей.

Не секрет, что большую часть времени дети проводят в статическом положении: у телевизоров, компьютеров, за столами.

Главной задачей дошкольной организации, направленной на физическое развитие, функциональное совершенствование организма и укрепление здоровья детей является

привитие интереса к физической культуре и спорту, обучение доступным двигательным умениям и навыкам

Дети очень подвижны, они переполнены энергией и, пожалуй, самое лучшее, что можно придумать для ребенка, заключается в направлении этой энергии в нужное русло.

Одним из видов спорта, применяемом в нашей дошкольной организации и положительно влияющем на укрепление здоровья детей является теннис. Во время игры в теннис задействованы и развиваются все группы мышц, развивается ловкость и выносливость, активно стимулируется работа дыхательной системы.

Теннис служит прекрасным средством закаливания, способствует развитию выдержки, силы, воли, упорства, благодаря чему игра может быть применена для всестороннего развития (физического и психического) молодого поколения.

Очень большое влияние теннис играет на психологическое развитие ребенка. Он дисциплинирует, развивает волевые качества, воспитывает умение работать в команде, и, в целом, помогает личностному росту и самореализации. Как ни странно, большой теннис благоприятно влияет на зрение, так как ребенку приходится много сосредотачиваться на мяче, что очень хорошо тренирует глазные мышцы. Поэтому, при близорукости оптимальным видом спорта является большой и настольный теннис, так как во время игры хрусталик постоянно перестраивается на ближние и дальние расстояния, следя за мячом.

Специалисты признают положительное влияние движений, требующих поддержания устойчивого равновесия, на лиц, страдающих неврозами различными функциональными нарушениями, склонных к унынию, хандре, неуверенных в себе. Упражнение на равновесие служат показателем внутреннего состояния человека.

Теннис – это естественная двигательная терапия, потому что для игры характерна челночность перемещений по корту при быстрой смене игровых ситуаций, тренировка равновесия. Занятия теннисом не только укрепляют мышцы и суставы, но и способствуют развитию двигательной памяти. Любому движению, как известно, предшествует мысль. Процесс движения рождается сначала в голове игрока в виде мысленного образа. Способность точно и ярко представлять образ движения и переводить его в реальное действие тренируется регулярной игрой, в процессе которой развивается зрительное восприятие и улучшается наблюдательность.

Значение тенниса велико для развития эмоциональных качеств человека, особенно чувства жизнелюбности.

Регулярные занятия теннисом хорошо влияют и на умственную деятельность ребенка, ведь большой теннис относится к интеллектуальным видам спорта, который развивает умение логически, а также нестандартно мыслить и быстро принимать решения.

В нашем детском саду в течение 3 лет работает секция по обучению детей теннису. Для организации занятий созданы все необходимые условия. Занятия проводятся 2-3 раза в неделю по специально разработанному перспективному плану. Обучение проходит поэтапно, сначала дети учатся держать ракетку, затем работать с мячом, осуществлять передачу мяча друг другу, у них формируются навыки перемещения по теннисному полю, владения ракеткой. Занятия держат ребят в постоянной готовности, у них появляется спортивный азарт. Игра в теннис всегда поднимает настроение, что уже прекрасно. По мере постижения игры, овладения ее секретами, растет и интерес к ней. И не столько от результата, сколько от самого процесса.

Воспитанники нашего детского сада были участниками городских соревнований по большому теннису, и это для них не просто участие, а приобретение соревновательного опыта, духа игры и новых стремлений к развитию.

Литература:

1. Бабушкин Г.Д. Специфика деятельности тренера. Омск: ОГИФК, 1985.-68с.

2. Кайнова Э.Б. Общая педагогика физической культуры и спорта. М.:ИД «ФОРУМ»: ИНФРА-М, 2007.-208с.
3. Корх А.Я. Тренер: деятельность и личность: Учеб. Пос. – М.:Терра-Спорт, 2000.-120с.
4. Матвеев А.П. Теория и методика физической культуры .-М.:Физкультура и спорт, 1991.-543с.

СЫНИ ТҰРҒЫДАН ОЙЛАУ СТРАТЕГИЯСЫНЫҢ БАЛАБАҚША БІЛІМ ЖҮЕСІНДЕГІ МАҢЫЗЫ

«Болашақ» Академиясының аға оқытушысы

Арунова Ж.А.

«Бәйтерек» КМҚК балабақшасының маманы

Нуртаева Г.К.

Қарағанды қаласы

Қазақстан Республикасы көк туын желбіретіп, тәуелсіз ел атанғанына міне 25 жыл да толып отыр. Тәуелсіздікпен қатарласып, дүние есігін ашқан еліміздің азаматтары мен азаматшалары да қазір бір-бір кіші мемлекет(отбасы) иесі, білім ордасының түлегі, белгілі бір маман иесі атанып, қазіргі таңда ел мерейін асқақтатып жүрген. 25 жыл біреуге көп, біреуге аз көрінер. Ал осы жылдың аралығында Елбасымыздың берік ұстанған саясатының арқасында дамыған іреуге көп, біреуге аз көрінер. Ал осы жылдың аралығында Елбасымыздың берік ұстанған саясатының арқасында дамыған елдердің қатарында бой түзеп, экономикада да, саясатта да, білім мен мәдениет және спорттан да бүкіл әлемді мойындатып келе жатқанымызды шүлдірлеген бала да кішкентай жүрегімен сезінеді.

Бүгінгі күні тәуелсіздікке қол жеткізіп, жас мемлекет атанған елдерге өркениетке жету жолында әрбір қадамына тұғыр боларлықтай білім жүйесінде алға қойған міндеттер жеткілікті. ҚР-ның білім беру бағдарламасының мақсатындағы тұжырымдамада білім беру жүйесінің барлық деңгейінде өзін-өзі дамытуға, ойындағы пікірін сауатты жеткізе алатын азамат тәрбиелеу.

Білім жүйесіндегі өзгерістер өте баяу жүреді, дегенмен өзінің қойған мақсатына жетеді. Кейінгі жылары барлық педагогтар Білім министрлігі тарапынан қабылданған реформа бізге қажет пе, жоқ па, реформа қалай жүреді, оған қанша уақыт қажет және қалай іске асырамыз деген сұрақтар жаудырады. Иә, өйткені біздер алғашқы қадамның жасалып қойғандығын байқап отырмыз. Бірқатар білім алушылар енді ақпараттарды есте сақтап қана қою қажет деп қабылдамайды, ендігі міндет олардың нағыз интеллектуалды жұмыстар жасап, өмір тәжірибесіндегі тапсырмаларды орындауға өз білімдерін қолдануына тура келеді.

Қазіргі жаңа заман талабына қарай мұғалім өз сабағында демократиялық принциптерге негізделген оқу қауымдастығының үлгісін құра алса, білім жүйесі табысты бола алар еді. Ал осындай реформамен жұмыс жүргізіп жатқан білім ұйымдарының жетістіктері аз деуге келмейді: Балалардың оқуға деген қызығушылықтары оянып, топпен жұмыс жүргізу кеңірек қолданылатын болды, бір оқу қызметінде үш немесе төрт баланың білімін ғана естіп қалу деген жоқ, керсінше барлық бала өз деңгейінде берілген тапсырмаға жауап беріп, ойымен бөліседі, ал оқытушы болса оқу әрекетін қызықты өтуін

бағдарлап, жылдық жоспарын жаңа қырдан жазады, оқытудың көп бөлігін есте сақтауға емес, ұғынып, еске сақтауға арнайды.

XXI ғасырдың талаптарын жақсылап орындап шығуға мүмкіндік беретін және оқып үйренуімізге тереңірек мән беретін ол – сыни тұрғыдан ойлау реформасы екендігі белгілі. Дей тұрғанмен де, сыни ойлау дегеніміз не? Бұрынғы дәстүрлі білім беру әдісімен жүріп келген мамандар әдіскерлерге, біліктілікті арттыру курстарында осындай сұрақтарды жиі қояды. Бұл реформа бойынша еліміздегі барлық мамандар арнайы білім де алмаған. Ал сыни ойлау реформасы жөнінде түрлі анықтамалар мен пікірлер көптің қасы.

Алдымн осы реформаның анықтамасына тоқталмас бұрын сыни ойлауға жатқызуға болмайтын ой әрекеттерінің бірнеше түрлерін атап өтейік. Жай ғана есте сақтаудың сыни ойлауға жатпайтындығымен келісуге тура келетін шығар. Есте сақтау –маңызды ойлау операциясы да, онсыз оқу қызметін, сабақты көз алдымызға елестету мүмкін емес, бірақ сыни ойлаудан оның түбегейлі айырмашылығы бар. Адамдардың ойлау, есте сақтау қабілетіне қарағанда компьютердің есте сақтауы ерекше, бірақ оны да сыни ойлауға жтақызбаймыз. Сыни ойлау оқушының ақыл ойының терең жолдарына бағытталған. Тіпті мектепте алгебра, геометрия, химия пәндерінен өтетін кей тақырыптарды түсіну үшін оқушылар терең ойланады, балабақшада тәрбиеші балаға геометриялық пішіндер және логикалық тапсырмалар бергенде балалар терең ойланып қалады, бірақ бұл кезді де сыни ойлауға жатқызу мүмкін емес.

Дэвид Клустердің анықтамасы бойынша сыни ойлауды төрт фактор бойынша анықтауға болады [1.48-б.]:

Біріншіден, сыни тұрғыдан ойлау өзіндік және жеке ойлауболып табылады. Ал оқу қызметін сыни тұрғыдан ойлау принциптеріне негізделген болса, әр бала өз ойларын, пікірлерін және бағалауларын басқалардан тәуелсіз құратын болады. Ол балалар үшін оның досы немесе ата-анасы ойлап бере алмайды, барлық нәрсені біз өзіміз, өзіміз үшін жасаймыз. Сонымен қатар ойлау өзіндік сипатқа ие болғанда ғана сыни тұрғыдан ойлағандық болып табылады. Өз басымен жұмыс жасап, оқытушының берген тапсырмасын өзі шешуіне жеткілікті түрде бостандық берілуі қажет. Осыған бір мысал келтірейік, оқытушы балаға «Шалқан» ертегісін оқып берді де, ол ертегіні дәл солай кім мазмұндап беретіндігін сұрады. Ол дәл кітапта автордың сөзімен, ойымен ұсынды. Балалар ол ертегіні жатқа есте сақтап алды. Ал, екінші бір оқытушы сол шығарманы сахналық қойылым арқылы көрсетіп және ол ертегідегі әр бір кейіпкердің ісін талдатып, ойларын сұрап, олардың өмірлік тәжірибесіне осындай жағдай кездескенде қандай әрекет жасалғандығы, өз ойларын ортаға салып сол баланың деңгейінде шағын пікірталас ұйымдастыра отырып ұсынды.

Екіншіден, ақпарат сыни тұрғыдан ойлаудың соңғы емес, бастапқы пункті болып табылады. Яғни, оқытушының жұмысы тек сыни тұрғыдан ойлауға үйретумен шектеліп қана қоймайды: біз балалардың жаңа түсініктер мен сөздердің мағынасын саналы түсініп, әр түрлі мәселелерді есте сақтауға дағдыландырамыз. Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету – бұл оқытушының көп жақты жұмыстарының бірі ғана. Кез келген жаста сыни тұрғыдан ойлауға болады: ол үшін мектеп жасындағы балалар мен студенттердің ғана емес, ересек, ортаңғы тіпті екінші кіші топ балаларының да өмірлік тәжірибелері мен білімдері жетіп жатыр. Әрине, оқу барысында балалардың оқу қабілеттері жетіле түседі, бірақ бөбектер де өз тұрғысынан сыни ойлай алады (баласы бар ата-аналар оны жақсы түсінеді, бірақ оны теориялық тұрғыда сыни ойлау деп саналатындығын ескеріп жатпайды). Тек сыни тұрғыдан ойлаудың арқасында

дәстүрлі танып жүйесі жекелік сипат алып, саналы, үздіксіз сипатқа ие болады.

Үшіншіден, сыни тұрғыдан ойлау сұрақтар қойып, шешім табуды қажет ететін мәселені анықтаудан басталады. Жалпы адамзат баласы тумысынан бәрін білгісі келіп тұрады. Егер де бала жаңа бір нәрсені байқай қалса, оның не екендігін білгенше сұрақ қойып мазалайды. Ал егер керемет әдемі үйшікті көрсе соның ішіне кіріп, әр затты ұстап, көруге ұмтылады. Дегенмен нағыз таным процесі өзінің кез келген кезеңінде мәселелерді шешу мен өзінің жеке қызығушылықтары мен қажеттіліктерінен пайда болатын сұрақтарға жауап беруге деген талпыныспен сипатталады. Міне сондықтан сыни тұрғыдан ойлану баланың қоршаған әлемдегі заттарды жақсы танып білуіне көмектесуден тұрады. Сыни тұрғыдан ойлауды балабақшада барлық оқу қызметімен байланыстыра отырып жүргізуге болады. Мысал ретінде экология қызметін алсақ. Тақырып «Қар», қар жайында оқытушы балаға суретті әліппе арқылы ұғымын ашты, сонан кейін тәжірибе жасау арқылы балаға қардың не себепті еріп суға айналатындығы, қардың қаншалықты адамға пайдалы екендігін сұрақ қою арқылы пысықтайды, суретті венн диаграммасын т.б. қолданып жұмыстар жүргізеді.

Төртіншіден, сыни тұрғыдан ойлау көңілге қонымды дәлелге ұмтылады. Яғни, өзіне берілген тапсырманың дәл шешімін тауып, оның неліктен солай екендігін түсіндіріп, дәлелдеп беру. Иә көбіне оқытушылар бұл анықтаманы ересек топтармен жүргізген оқу қызметтерінде қолданады. Осы жағдайдан мысал ретінде келтірерім ересек топта «Ертегілер әлемі» атты оқу қызметі өтті. Түрлі ертегілер кейіпкерлерінің әлеміне саяхатқа аттанарда балалардың алдынан екі түрлі жол пайда болды. Олар жолдың ұзақ, қысқа, бір аяқты жол немесе үлкен жол екендігін байқап, неліктен үлкен жолды тандағандарын дәлелмен келтірді. Үлкен жол тегіс, әрі ұзын және ол бізді үлкен қайын ағашына апарды. Ал екінші жол өте қысқа, жарықтары бар, ол жолмен жүргенде барлығымыз өте алмаймыз, уақытымыз да жетпейді және ол бізде ешқайда апармайды себебі жол соңында ештене көрінбейді деген секілді ойларын оқытушының көмегінсіз талқылап айтты. Қазыргі кездері балабақшада тәрбиешілер сыни тұрғыдан ойлау реформасының мынадай түрлерін оқу қызметтерінде қолданып жүр:

- ✓ Топтық шығармашылық жұмыс
- ✓ Ыстық орындық/пирамида
- ✓ Диалог
- ✓ Видеролик
- ✓ Суретті Венн диаграммасы
- ✓ Әлемді шарлау (балалар өткен тақырып бойынша алаған білімдерін топтық жұмыста суреттерді жапсыру, шығармашылық жұмыс)
- ✓ Болжау
- ✓ Бір –біріне сұрақ қою т.б.
- ✓

Сонымен сын тұрғысынан ойлау арқылы оқытушылар шыдамдылық пен басқаны тыңдай білу және өз көзқарасына деген жауапкершілік секілді өнімді ой алмасуға өте қажет болатын сапаларға ие болуды есте назарда ұстайды. Осындай қасиетке өз тәрбиеленушілерін де тәрбиелей отырып мәдениетті де өз ойын жасқанбай айта алатын ұрапқ тәрбиелеуге ат салысады.

Соңғы жылдары елімізде ата түрік бабамыздың, Төныкөктің ұстанған саясаты «Мәңгілік ел» стратегиясы қолға алынып, жас ұрпақтың бойындағы патриоттық сезімін одан әрі өрістеткені анық. «Мәңгілік ел» білім мен мәдениеті өркендеген, бәсекеге төтеп беретін, демократиялық мемлекет

ұрпағы бар ел. Біз сөз етіп отырған сыни ойлаудың демократиямен қандай байланысы бар деген де сұрақтар туындайды. Демократия анықтамасына сай «сөз бостандығы» деген мағынаны білдіреді. Сыни ойлауда оқытушы мамандар баланың ойын бүктірмей, сөз бостандығына еркіндік береді. Болашақ ұрпақты демократиялық қауымдағы өмірге дайындаудың қандай маңызы бар? Оларды жауапкершілік пен бостандық шараларын анықтай білуге бала кезден үйретудің қаншалық дұрыс екендігін қарастырып, зеттеудің қажеті жоқ. Себебі, ол күнделікті өмір талабы, жасқа, балға, қартқа қарамайды. Осы бағытта жұмыс жасап келе жатқан мамандар болашақ жастарды бостандықты жауапкершіліктен қашпау екендігін өз тәжірибелері бойынша түсіндірулеріне көмектесулері қажет [2.13-б.].

Сыни тұрғыдан тәрбие мен білім алып қалыптасқан тәрбиеленушінің бірінші сыныпқа батыл қадам басып баратындығы да айқын. Сөзі мен ойын еркін де, өзін мәдениетті ұстай білетін бүлдіршін мектептің талабын сол қалпында қабылдауға психологиялық және физиологиялық тұрғыдан дайын болады.

Сыни сауаттылық – сыни ойлау жүйе болып табылатын білімдегі ағын. Сыни сауаттылық ол бос сөз емес, балаларға өз қоршаған ортасын бақылай алуға көмектесуді білдіреді. Бұл дегеніміз басқаша айтқанда өзінді қоршаған әлемнің бәрі үшін жауаптысын дегендей, сен өзіңнің отбасының, өмір сүріп және еңбек етіп отырған қоғамның, тұтас әлемнің бір бөлшегі екендігін сезінесін. Австралия, Жаңа Зеландия т.б. елдерде сыни сауаттылықты мойындайтын кез келді деп есептейді [3.45-б.].

Сыни тұрғыдан білім беру балалардың бірге тізе біріктіре отырып жұмыс жасап, талпыныстарын біріктіру арқылы және жіберген қателіктерін түсініп, ой елегінен өткізіп, оқытушыны, досының дұрыс пікірін, ойын қабылдай алатындығы күмән келтірмейд. Дәстүрлі оқытуда оқытушыны балалардың жаңа тақырыпты игеруде пайыздық көрсеткіші төмен болатындығын, ал қазіргі таңда барлық балалар ойларын еркін білдіріп, оқытушы да балаларға бала көзімен қарай отырып өз сұрағына ұтымды жауап алып, білім деңгейінің көрсеткіштік пайызды да өскендігін атап өтті. Қазақ балаларында жиі кездесетін ұяндық, тосылып қалу, білгенін айтпау т.б. сияқты қасиеттерден арылған бүлдіршіндерді көріп жүрекке қуаныш орнайды. Балалық шақтан құйылған білім мен тәрбие баланың білім сатысының алғашқы фундаменті, сондықтан сыный тұрғыдан ойлау әдісінің балабақшадағы мамандардың да қолданысқа енгізіп жүргені қуантарлық жағдай. Шәкәрім Құдайбердіұлы: «Адамның жақсы өмір сүруіне үш сапа жақсы негіз бола алады, барлығынан басым болатын адал еңбек, мінсіз ақ, таза жүрек. Бұл қасиеттер адамды дүниеге келгеннен бастап тәрбиелейді», - деген [4.55-б.]. Рухани құндылықтарға баланы баулу – баладүниеге шыр етіп келгеннен басталса керек. Сол періштенің қоғамдық ортада адам болып қалыптасуына ата-ана мен тәрбиешінің ролі зор, яғни балабақша білім жүйесіне жүктелетін жүк те жеңіл емес.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Кәсіби даму. СТО әрекеттері философиясы мен әдістері. («Демократиялық мектеп» авторы Л.Джюин) ИздатМаркет-Алматы, 2004.

2. «Балабақша мен отбасы» Республикалық журналы. №2, 14 ақпан 2012ж. («Балабақшадағы жаңа технологиялар» мақаласы авторы Дукенбаева С.) 13бет.
3. Қарағанды білім басқармасының әдістемелік кабинеті. «Заманауи білім» облыстық ғылыми конференция. («Сыни тұрғысынан ойлау арқылы қазақ тіліне оқыту» авторы Жарикова А.С.); Қарағанды, 2014ж. 45-б.
4. «Өзін-өзі тану» хрестоматиясы. Алматы-2003ж. («Шәкәрім тағлымы») 55бет.

ТАБИҒАТ БАЛАНЫҢ СӨЙЛЕУІН ДАМЫТАТЫН БАЙ ҚОЙМА

Тулєпова О.А.

№108 "Арман" балабақшасы КМҚК

Қазақ ағартушысы Ы.Алтынсарин өзінің педагог-ағартушылық жолында білім беруді кәсіппен, қоршаған ортамен байланыстырып, бала дүниетанымын қалыптастырудың жаңаша жолдарын атап көрсетті. Мәселен, балаға кәсіптің құдіретін түсіндіруде жағрафиялық білім беруді мақсат тұтып, туған өлкесінің табиғатын, оның құбылыстарын білгізуден бастап, әрі қарай кеңейте берудің мәнін айқындап берген. Ал, ағартушы А. Құнанбаев қара сөздеріндегі философиялық ой пікірлерімен білдіріп, оған байланысты ғылыми тұжырымдарын да танытады. Абай атамыз өз өлеңінде табиғат пен адам өмірін, тіршілігін ажырамайтын, бөліп қарастыруға келмейтін біртұтас дүние ретінде қарастырған. Ол адам баласына байлық беріліп, таусылмас азық болып отырғанын көрсете келіп, "Кім өзіне махаббат қылса, сен де оған махаббат қылмағың парыз", - деп өскелең ұрпақты табиғат ананы сүйе білуге үндейді.

Сол сияқты осы ұлы педагогтарымыздың айтқандары менің педагогикалық идеяларымның негізі болып табылады. Қазіргі таңдағы күрделі мәселелердің бірі мектепке дейінгі жастағы балалардың тілі шықпай, я дұрыс сөйлей алмайтын балалар саны жыл сайын артып барады. Өкінішке орай, көргенін, есіткендерін, не сезінетіндерін байланыстырып дұрыс сөйлей білу балалар үшін қиынға соғатынын балалардың сөйлеуінен білеміз. Чех педагогы Я.А.Комеский жазған: "Оқытуды ауызша талқылаумен емес, қоршаған ортаны нақты бақылау үстінде жүргізу керек", ал Швейцар педагогы И.Г.Песталоцци, қоршаған ортаны бақылауды қалыптастыру балаларды нақты мәліметтерді жинауға көмектесе келе балалардың сөйлеу қабілеттерін дамытатынын айтқандай, табиғат - балалардың интеллектуалдығын, адамгершілігін және сөйлеуін дамытатын бай қоймасы. Ол өзінің алуан түрлілігімен, сұлулығымен қарқындылығымен балаларды өзіне тартады, сонымен қатар балаларды көптеген қуанышты сезімдерге бөлейді, танымдық қабілеттерін дамытады.

Жаңа ғасырда табиғатсыз баланы тәрбиелеуді көз алдымызға елестете алмаймыз. Балалармен жұмыс істеу барысында ұйымдастырылған оқу қызметі өтілетін бөлме ғана емес, сонымен қатар мекеме орналасқан ғимарат та әсем болуы керек. Егер балалар сұлулықты өмірден өз көздерімен көре отырып, оның өмірімен байланысын сезіне білсе, онда олар сұлулықтың бар екеніне сенеді. Балаларды табиғатқа деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу барысында оларды сұлулықты көріп қана қоймай, сол сұлулық жолында еңбетене білуге үйретудің маңызы зор. Балаларды өсімдіктер және жануарлар әлемімен таныстыру арқылы, оларды күтіп баптаудың жолдарын үйрете отырып, табиғат анамызды аялай білуге тәрбиелеу керек. Балалар тірі және өлі табиғат арасында, тірі организм мен олардың өмір сүру ортасындағы байланыстарды орнатуды үйренеді. Балаларды, мысалы "Асхана", "Әтеш пен тауық" (табиғи және қалдық материалдармен жұмыс), "Бәйшешек гүлі", "Көбелек", "Жеміс-жидекке арналған себет" (қағаздан құрастырулар) тағы сондай сияқты тақырыптарда табиғи материалдармен жұмыс атқарудың тәсілдеріне инновациялық технологиялардың формаларын пайдаланып оқыту жолында біз тәрбиешілер көп еңбек етуіміз керек. Әрине

балаларды табиғатты жақсылап танып біліп, ойлау мен сөйлеу қабілеттерін дамытуда қазіргі замандық ақпараттық технологияның маңызы өте зор.

Балаларға білім беру және тәрбиелеу қызметінде жаңашыл технологияларды пайдалануымыздың өзіндік мақсаты бар.

Мақсаты: мектепке дейінгі ұйымдарда инновациялық технологияларды пайдалануға жағдай жасау, кәсіби қызметкерлердің білімін, біліктілігін дағдыларын қолдану.

Міндеттері: педагогтардың кәсіби мәдениеттерін арттыру үшін инновациялық технологияларды енгізу.

Мектеп жасына дейінгі ұйымдардағы қазіргі замандық технология мыналарды қамтиды:

1. Білім беру процессінде денсаулық сақтау технологиясы;
2. Пәндік-дамытушы ортаны жасау;
3. Жобалау-зерттеу қызметтері;
4. Ойын технологиялар;

5. Инновациялық технологияларды пайдалана отырып тәрбиешілердің жұмыс тәжірибесін қорыту.

Мектеп жасына дейінгі балаларды инновациялық технологияны пайдалана отырып тәрбиелеу формасы мыналар:

1. Ақпараттық-коммуникативтік технологияны пайдалана отырып тікелей білім қызметі: компьютерлік техника, ұялы телефонды пайдаланып, интерактивтік тақта арқылы, слайдтар презентациялар тамашалату ("Қысқы орманға саяхат", "Зообаққа саяхат", "Алтын күз" "Біздің еліміздің жануарлары" т.б.

2. Саяхаттар: мезгілдік саяхаттар "Күз бояулары", "Аязды шілтелер", "Көңілді тамшы"

3. Өзіндік қызмет: "Атам-әжем ауылында", "Менің сүйікті балабақшам", "Ертегілер әлемінде"

4. Үйірмелер мен байқаулар: "Табиғат қорғаушылары", "Ақылдылар" үйірмелер, "Табиғатты жырлаймын" тақрыбында өлеңдер жатқа айту байқауы, "Күзгі шеберхана", "Жазғы демалыста" (ата-анасымен бірлесе жасап келген қолөнері туралы әңгімелеп беру)

Мектепке дейінгі жастағы баланың бойында табиғатпен эстетикалық қарым-қатынас жасаудың базасын құрайтын экологиялық тәрбиені бере отырып, сонымен бірге шығармашылық қиялын, көркемдік талғамын дамыта келе, оны қорғай, аялай білуге де тәрбиелейміз. Тәрбиеші - педагогикалық үрдістің ең басты тұлғасы және экологиялық тәрбие берудегі шешуші фактор болып табылады. Ол экологиялық ақпараттар және арнайы материалдармен кең көлемде таныс болуы тиіс, сонымен қатар балаларды тәрбиелеу тәсілдерін қолдана білуі керек. Адам өмірі табиғат аясында өтетіндіктен, ол табиғаттың тылсым тынысын, ішкі сырын білуді ғасырлар бойы арман еткен. Тіпті айналадағы ортаның, табиғаттың сұлу да әсем көріністері жас нәрестені де қызықтыратыны, таңдандыратыны бекер ме? Баланың мұндай қызығушылығын байқап, жеткіншектің туған табиғат әлемінің саналуан сырларын ұғынуына, тереңдеп түсінуіне ерте заманның өзінде-ақ ұлағатты тәлімгерлер зер сала көңіл бөлген. Мектеп жасына дейінгі балалардың экологиялық мәдениеттің алғашқы түсініктерін қалыптастыру үшін:

1. мектепке дейінгі ұйымдарда балаларға экологиялық тәрбие берудің алғы шарттарын құру;

2. балалардың экологиялық сауығуының дамуы үшін атқарылатын жұмыстарға көгалдандырылған зоналар құру және ұйымдастыру;

3. жан- жануарларды күтіп-баптауға қолайлы ортаны іс жүзінде құру үшін іс-шаралар ұйымдастыру;

4. сабақта көркем құралдарды, әдістемелік және материалдық құралдарды, ойындарды, ойыншықтарды, түрлі ертегілер кейіпкерлерін жүйелі түрде қолдану;

5. педагог мамандардың білім деңгейі мен олардың біліктілігін арттыру қажет.

Табиғат әлемі таңғажайып және керемет. Дегенмен, барлығы бұл сұлулықты, аспан, су, жапырақ түстерінің алуандығын көре білмейді. Табиғат балаға күнделікті әсер етеді. Бірақ балалар көп нәрсені байқай бермейді, үстірт қабылдайды. Табиғат сұлулығы рухани қайырымдылыққа тәрбиелеуде де үлкен рөл атқарады, яғни, балаларды мейірімділікке, адамгершілікке, жақын адамдарға қамқор бола білуге көмектеседі. Балалар үшін табиғат – бұл әр түрлі табиғат құбылыстарды танудың және сөздік қорын байыту көзі. Бұл – балалардың сөйлеу және ойлау қабілетінің дамуына ең қолайлы және пайдалы фактор. Табиғат баланың тұлғалық қалыптасуына зор ықпал етеді.

Қорыта келгенде, жоғарыда айтып өткенімдей біз балаларды табиғатпен жақынырақ жан-жақты таныстыру арқылы, түрлі ұйымдастырылған оқу қызметтерінде және өзіндік қызметтерінде ойлауы мен сөйлеуін дамыту үшін жанашыл технологияларды пайдалана отырып іске асырсақ балаларға берген біліміміз сапалы да саналы болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мектеп жасына дейінгі кіші жастағы балаларды тәрбиелеу мен оқытуға арналған "Зерек бала" бағдарламасы. Астана 2010ж.

2. Мектепке дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқыту типтік оқу бағдарламасы. ҚР Білім және ғылым Министрі. 12.08.2016ж. №499

3. Саморукова П.Г. Как познакомить дошкольников с природой.- М. Просвещение, 1983. -318с.

4. Федосева Т.Г. Организация деятельности уголка. - Волгоград: Корицей, 2009. -298с.

5. Жұмабаев М. Педагогика / М. Жұмабаев– А.: Рауан, 1993

6. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан 2030/ Назарбаев Н.Ә. – А.: 1997

7. Л.А. Каменова, Н.Н. Кондратьева, Л.М. Маневцева, Е.Ф. Терентьева Методика ознакомления детей с природой в детском саду.

8. Ж.Р.Саятова, А.Т. Қазыбаева, Ж.Қ.Рахымбаева "Құрастыру" Әдістемелік құрал. Арман-ПВ баспасы.

ТӘРБИЕЛЕУ ӨНЕРІ ЖӘНЕ БАСҚАРУ ӨНЕРІ

Кабылбекова Б.Ш.

Қарағанды қаласы, КМҚК «Толағай» балабақшасы

Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі ұлттық даму стратегиясымен тығыз байланысты мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып табылады. Бала – біздің болашағымыз. Олай болса, балабақшадағы тәрбиелеу мен оқыту баланың ғана емес, еліміздің де жарқын болашағының кепілі. Ол-үздіксіз білім берудің алғашқы деңгейі. Сондықтан, мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытудың негізгі мақсаты-баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуы болуы тиіс. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту үздіксіз білім беру жүйесінің алғашқы деңгейі ретінде қазіргі тұрақты өзгеріп тұрған әлемде табысты

бейімделуге қабілетті бала тұлғасының қалыптасуы мен дамуы үшін жағдайлар жасайды. Қазіргі таңда адамзат қоғамына ғылыми жаңалықтар мен инновациялық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі баланы тәрбиелеу мен оқыту саласын заман талабына сай дамыту соншалықты уақыт сұранысын қанағаттандыратын жаңа бағдарламалармен, технологиялармен қамтамасыз ету болып отыр. Жетекші ғалымдар мен практиктер жүргізген көптеген психологиялық-педагогикалық зерттеулер нақты мектепке дейінгі жасты зияткерлік, тұлғалық, әлеуметтік, эмоционалдық дамуын стратегиясымен үздіксіз байланысты екендігін және мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып табылатындығын ескере отырып, Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі білім беру жүйесін жаңғырту, дамыту ісіне ерекше көңіл бөлді. Ата-ана баласын балабақшаға әкелгенде үлкен ортаға үйренеді, бейімделеді, көзі ашылады деп үміттенеді. Ол -педагогтың басты мақсатының бірі. Баланың ойлау және шығармашылық қабілетін дамыту, сөйлеу мәдениетін қалыптастыру, оқу, жазу, сызуға ойын арқылы үйрету басты назарында болатыны анық. Осыған байланысты еліміздің сеніп тапсыратын мәртебелі азаматты қалыптастыратын отбасы және мектепке дейінгі тәрбие мекемесінің қызметкерлері.

Заман талабына сай білімді, мамандығының қыр-сырын игерген педагог-тәрбиешілерді даярлауда оқу-тәрбие ісін тәжірибемен үйлестіру, кәсіптік білім беруді жетілдіру, жаңа оқу жоспары, жаңа бағдарламаға сай курстар мен түрлі семинарлар өткізудің маңызы зор. Мұның өзі педагогтың жұмысына деген қызығушылығын, шығармашылық қабілетін шыңдауына, бала тәрбиесіне деген түсінігінің кеңейуіне бірден-бір себеп болып табылады. Білім – теңіз, оның тереңіне құпиясын ашатындар ғана бойлай алмақ. Ондай адамдарды дайындайтын, білім, тәрбие беретін бала жанының бағбаны – тәрбиеші. Ал ұстаз білімді бала санасына сабақ арқылы жеткізеді. Ол – ұстаздың бір-біріне ұқсамайтын жан-жақты өткізген сабақтары. «Білім беру – табиғат пен қоғам жайында ғылымды жинақталған білім жүйесін жеке адамның меңгеруі және оны өмірде тиімді етіп қолдана білу» деп көрсетеді Ж. Қоянбаев. Тәрбиешінің бағыттауымен бала білімді меңгеріп қана қоймай, оны өмірде, іс-тәжірибесінде тиімді қолдана білуі шарт. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі-маңызды мәселелердің бірі. Жас ұрпақты рухани - адамгершілікке тәрбиелеу, олардың біртұтас дүниетанымының қалыптасуына, әлемдік сапа деңгейіндегі білім, білік негіздерін меңгеруіне ықпал ететін жаңаша білім мазмұның құру – жалпы білім беру жүйесіндегі өзекті мәселенің бірі. Оқу жылына жоспар жасағанда баланың жақсы сөйлей білуін бағдарлау, сөздік қорын дамыту, ой өрісін кеңейту жұмысына өте мұқият қарау қажет.

Ол үшін әр тәрбиеші, әрбір балабақша меңгерушісі бағдарламада берілген материалды өздері ыждағаттықпен оқып-үйренуі керек. Осыдан соң тәрбиеші қандай тақырыпты қай кезде, қалай, қандай мақсатта, қай сабақпен байланыстыра өткізу керектігін анықтай отырып, әр сабаққа қажетті материалды, балаларға қойылатын нақты сұрақтарды (көркем әдебиет тақырыбы, ойын, балаларға қойылатын сұрақтар) көрсетіп, жоспарлайды. «Балабақшада оқыту және тәрбиелеу бағдарламасының» соңында тіл дамытудан өтілетін апталық сабақ саны анық көрсетілген. Тәрбиеші осыны басшылыққа ала отырып, өзі жұмыс істейтін топта өтілетін сабақты жоспарлайды. Ең алдымен «Айналадағы өмірмен таныстыру және баланың тілін дамыту» деген бөлімге талдау жасайды. Осыдан соң бағдарламалық материалды оқу жылы бойынша бөледі. Ана тілінің сабақ кестесі мен күнтізбелік жоспарын жасайды. Тәрбиеші бағдарламалық материалға талдау жасай отырып, тіл дамыту жұмыстарын, сабақ түрлерін (ойын-сабақ, сурет, ойыншық көрсетіп әңгімелесу, шығарма

оқу, сөздің дыбысталуын дұрыс айтуға үйрету сияқты), жұмыс түрлерін белгілейді. Оған қажетті материалдар әзірлейді. 3-тен 4 жасқа дейінгі сәбилер тобында да тіл дамыту сабақтары осылайша жұпталады. Бұл топтағы ерекшелік – қоршаған ортамен таныстыруға аптасына 1 сағат, тіл дамытуға – 1 сағат және шығарма оқуға -1 сағат бөлінеді.

Сонда бұл топта да жыл бойына 96 сабақ өтіледі. Тәрбиеші қоршаған ортаны бақылату процесінде баланың сөз қорын молайтуға баса назар аударады. Себебі мектепке дейінгі балалардың сөздік қоры өмірден, өзін қоршаған ортадан алынады. Бақылау сабақтарының басты міндеттерінің бірі – затты таныта отырып, сол заттың атына, іс-әрекетке қатысуына, түр-түсіне байланысты сөздерді түсіндіру. Сонымен қатар бұл топта көрген-білгені жайында өз бетімен әңгімелеп айтуға үйрету жұмысы да жүргізіледі. Тәрбиеші тіл дамыту жұмысында жоспар жасағанда (96 сағатты — әдебиет оқу, тіл дамыту) сабақ түрлеріне сай дәл жұптауы керек. Бір ай ішінде тіл дамыту жұмысы қай аптада қандай тақырып бойынша жүргізілетінін, әдеби шығарма оқу, бақылау жұмысын аптаның қай күні өткізген жөн екенін мұқият анықтауы керек. Қандай тақырыпты қай кезде, не мақсатта, қандай сабақпен байланыстырып өткізетінін белгілей отырып, сол сабақтың тақырыбын, оқылатын шығарманы, ойын, сурет атын жоспарда атап көрсетеді. Мысалы, сәбилер тобында күзгі табиғатты бақылату керек делік. Тәрбиеші бұл тақырыпты жалпылама алмайды. Күзгі бақша, көкөніс жинау туралы тақырып белгіленсе, онда бақылаудан соң «Күзде» деген суретті көрсетіп әңгімелесу. «Қияр мен капуста» деген ертегіні оқу, «Қызғаншақ» деген тақпақты жаттау, «Бұл не?» деген ойын (көкөністермен) сабақтары өткізіледі. Сабақ түрлері белгілі күндерге бөлінеді. Аталған сабақтарды жоспарлау барысында үнемі балалардың сөйлеу дәрежесі ескеріледі. Оқу жылының алғашқы аптасында тәрбиеші балалармен жекелей сөйлесе жүріп, сөйлеу дәрежесін анықтайды, аты-жөнін, әке-шешелерінің атын, әжесі, атасы, аға-інісі, ойыншықтары жайлы сұрап әңгімелеседі. Осыдан соң бағдарлама мазмұны негізінде күнтізбелік жоспар жасалады. Жаңа бағдарлама бойынша үш жасқа қараған балаларды сөз ішіндегі барлық дауысты-дауыссыз дыбыстарды дұрыс тыңдап, дұрыс айтуға үйрету, сөйлеу мүшелерін жетілдіру, сөзді, «сөз», «дыбыс» деген ұғымды меңгерту, сөздік қорын молайту көзделеді.

Бала тілінде грамматикалық формаларды қалыптастыру көзделеді: сөздерді жекеше, көпше түрде (бала — балалар, доп – доптар, қуыршақ – қуыршақтар, т.б.) айтуға үйрету, өзіне қойылған сұрақты тыңдап, сөйлем түрінде жауап беруге жаттықтыру, яғни байланыстырып сөйлеуге үйрету жөнінде әр түрлі практикалық жаттығулар орындалады. Тіл дамыту сабақтары баланың өткен сабақта алған білімімен байланыстыра жүргізіледі. Мысалы, сәбилердің өз бөлмесімен таныстырған соң, «Бөлмеде не бар?» деген тақырыпта әңгімелеседі. Әңгімелесудегі мақсат – баланың көргенін, естігенін естеріне түсіру, күнделікті пайдаланатын бұйымдардың атына байланысты сөздерді меңгерту. Сабақта затты көрсетіп, атын сұрау, өздеріне айтқызу әдістері қолданылады. Бағдарламада 2-3 жастағы балаларға әңгімелеуге, оқып беруге халық ауыз әдебиетінен, балалар жазушыларының шығармаларынан, туысқан халықтар әдебиетіне жеңіл тақырыптар алынады. 2-3 жастағы балаларға ертегілерді ауызша әңгімелеп береді. Сондықтан ертегі мазмұнын еске түсіру үшін сұрақтар беріледі де, соған тиісінше жауап алады. Ал ертегіні оқып беруден бұрын дайындық жұмыстары жүргізіледі. Мысалы, «Лақтар мен қасқыр», «Бауырсақ» ертегілері оқылса, лақтар сияқты секіру, маңырау, бауырсақтай домалау, Қайтті? Қандай? Не істеді? деген сұрақтарға жауап бергізе отырып, қимыл-қозғалысын жасату. Ертегі сюжетіне арналған суреттерді фланegraфта орнын ауыстырып көрсетеді. Жаңа бағдарлама мазмұнына сәйкес екі

жастағылармен өтілетін тіл дамыту сабақтары мына түрде жүйеленеді: оқу жылының алғашқы жартысында затты көрсете отырып, оның қалай аталатынын айтып түсіндіру; сол затпен ойната отырып, сөзбен дұрыс атап айтуға үйрету. Өйткені балабақшаға жаңадан қабылданған балаға айналасындағы заттар, ойыншықтарды тану қиын, жуыну, киіну сәттерінде өздігінен еркін сөйлесіп, белсенді қимыл-әрекет жасайтын баланың жаңа ортаға, ондағы күн режиміне, балалар коллективіне, тәрбиешіге үйреніп, үйлесіп кетуі бірден ойдағыдай бола бермейді. Өйткені ол жаңа ортаға келді. Ұжымдық жұмыс түріне (ойын, сабақ, серуен, тағы басқа) үйренуге тиісті, олай болса, бұл топта өтілетін оқу-тәрбие жұмысында тәрбиеші күн режимін дұрыс ұйымдастыра отырып, балаларды ұжымдық жұмыс түріне қызықтыра білуге тиісті. Балаға жылы шырай білдіре жүріп, олармен жүргізілетін 10-15 минуттық сабақта ойын әдісін түрлендіре қолданып, балаға өмірге қажетті әр затты таныстыруда ойната отырып сөйлесуі керек.

Сол себепті бағдарламада көрсетілген сабақ ойын түрінде берілген. Мысалы, заттық ұғымдарды меңгертуде ойыншықтармен ойын-көріністер жасату. Ондай көріністер мына түрде: «Ғажайып қалта», «Әткеншек», «Үйшіктегі кім?», (кімдер?). Затпен әр түрлі қимыл-қозғалыс жасата ойнатып, күнделікті өзіне қажетті әрекетті түсініп, дұрыс орындауға (тамақтандыру, киіну, шешіну) үйрету мақсаты көзделеді. Сондықтан «Қуыршақты ұйықтату», «Қуыршаққа тамақ беру», «Қуыршақ өлең айтып, би билейді», тағы басқа сан түрлі ойын өткізіледі. Бұл ойындар — жай ғана ермек үшін емес, баланың күн режимі, күнделікті іс-әрекетімен сабақтасып жатқан жұмыс түрлері. Осындай ойын балаларды сөйлеуге, қарапайым еңбек түріне, ұжымдық бірлесе жұмыс істеуге, адамгершілікке үйрете отырып, болашақ өміріне қажетті білім-дағдылардың ең басты түрлерін меңгеруге негіз болады. Тәрбиеші қуыршақтарды, үй жануарларының, құстардың ойыншық мүсіндерін көрсете отырып: «Қуыршақ қонаққа келді, ол сендермен бірге өлең айтып, би билейді, серуенде ойнағысы келеді», — деп түсіндіреді. Балалардың өздерінен ойыншықтары туралы сұрай отырып, оларды сөйлетеді. «Менің қуыршағым үлкен, сенің қуыршағың қандай? Мына қуыршақ жуынып жатыр. Сен үйде не істейсің?», тағы басқа сұрақтардың көмегіне сүйеніп, екі-үш сөзден құралған сөйлемдер айтуға жаттықтырады. Баланы ана тілінде сөйлеуге, айналасын бақылап, тани түсуге үйретуде жүргізілетін жұмыстардың негізгі бір түрі — дидактикалық ойындар. Дидактикалық ойындар мектеп жасына дейінгі кезеңде баланың тілін дамытуда өте маңызды роль атқарады. Балаға бағдарламалық материалды меңгерту, үйренген білім-дағдылырын бекіту жұмыстары осы дидактикалық ойындар арқылы іске асады. Онсыз сәбилерді қажетті білім дағдыларына үйрету; түрлі тәрбие жұмыстарын жүргізу; олардың сөздік қорын молайтып, есту, көру, сөйлеу мөлшерін дамытып, жаттықтыру қиындыққа соғатыны сөзсіз. Сондықтан балабақшаның тәрбиешілеріне арналған бағдарламалық жоспарды басшылыққа ала отырып, балалардың бақылап көргендерін тиянақтап, естерінде берік қалдыру, сөздік қорларын дамыту үшін төмендегідей дидактикалық ойындар ұсынылған: «Жасырылған затты тап», «Ғажайып қапшық», «Ойыншықты тап» (оның түрін, көлемін, формасын атап айт – домалақ, көк, кішкене, т.б.), «Қолыңмен байқап көр, атын айт» (бала дорбаға салынған заттарды қолымен танып, алады), «Жаңа қуыршақты қабылдау», тағы басқа ойындары. Сәбилер тобындағы балалардың көпшілігінің сөздік қоры аз, әлі өз беттерімен сөйлеуге үйренбеген. Сондықтан олармен мұндай ойындар көбірек өтіледі. Ойынның әр түрі тәрбие мақсатына қарай, алмастырылып отырылады. Бұдан басқа аулаға, серуенге шыққан кезде де, түрлі бақылау уақыттарында да ойынға ерекше көңіл бөлінеді.

Ойын арқылы сәбилер өмір тіршілігіне қажетті жайттармен танысады. Көргенін айтып беру арқылы сөйлеуге жаттығады. Өйткені әрбір ойын оқылған материалды бекіту, мазмұнын айқын түсіндіру, көрген заттарын ойын арқылы нақтылап, есіне сақтау мақсатында өтіледі Балабақшадағы естияр, ересек тобындағы оқу-тәрбие жұмысында, балалардың сөздік қоры мен сөйлеу дәрежесі, бағдарламада аталған әдеби шығармаларды меңгерту — әңгімелеп беру, шығармалардың жанрын ажырата білу (әңгіме, ертегі, өлең, т.б.), оқыған шығармаларды есте сақтау деңгейі ескеріледі. Мектепке дейінгі балалардың сөздік қорын, сөйлеу тілін дамыту мәселесі жаңа бағдарлама бойынша осы бағытта белгіленген. Алайда әлі оқи, жаза білмейтін балаларға жалпы тілге қойылатын талаптарды меңгерту, жаңа сөз үйрету, сөйлеу тәсілдеріне жаттықтыру, қоғам өмірінен, табиғат тіршілігінен тыс емес, осылармен тығыз бірлікте, сабақтаса жүргізіледі. Олай болса, тәрбиешілер тіл дамыту сабағын жоспарлағанда баланың өмірден алған әсерін, естіп, білгенін ұдайы ескеруге тиісті. Сөз үйретуге арналған сабақтар экскурсия, бақылау жұмыстарымен үйлестіріле жүргізіледі. Тіл дамыту бойынша оқылатын әрбір сабақ өзінше ерекше болуы керек. Және де ол баланың бойына сіңіп, тамырын тереңнен алғаны жөн деп ұғамы

Әдебиеттер тізімі:

Н.Асанов «Университеттік білім беру жүйесіндегі оқу үрдісін басқарудың педагогикалық негіздері». – Педагогика ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертацияның авторефераты, Алматы, 2004.

М.М.Жанпейісова «Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде». Алматы, 2002ж.

Қ.Ахметұлы, Т. Баймолдаев «Жаңа буын оқулықтары арқылы жас ұрпаққа білім беру жолдары. Алматы, 2003ж.

М.Ж.Жадрина «Қазақстан Республикасындағы жалпы орта білім беруді дамытудың тенденциялары мен мәселелері». Алматы, 2002 ж.

ТВОРЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НА УРОКАХ МУЗЫКИ - ВЕДУЩИЙ ФАКТОР РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Шевченко Л.Г., Елефтериادي О.Е., Ибраева Р.К.
Карагандинский гуманитарный колледж

По своей удивительной способности вызывать в человеке творческую активность, искусство занимает, безусловно, первое место среди всех многообразных элементов, составляющих сложную систему воспитания человека.

Все это в полной мере относится и к школьным урокам музыки. Именно уроки музыки могут способствовать развитию креативности у учащихся младших классов. Под креативностью мы понимаем развитие творческих умений в восприятии (слушательской деятельности), сочинении, исполнении, импровизации, размышления о музыке. В настоящее время исследованием проблем креативности занимаются также Г.В. Ковалева, Н.Ф. Вишнякова, Л. Дорфман, Н.А. Терентьева, А. Мелик-Пашаев, Л. Футлик.

Какие пути и педагогические приемы развития креативности в процессе общения с музыкой мы можем обозначить? Прежде всего, это система вопросов и творческих заданий, помогающих раскрывать детям образное содержание музыкального искусства. Она должна

представлять собой по сути диалогическое общение и рождать у детей варианты творческих прочтений музыкальных сочинений. Следующий педагогический прием связан с организацией музыкальной деятельности детей на уроке как полифонического процесса. Суть его состоит в том, чтобы создать условия для прочтения каждым ребенком, исходя из своего индивидуального видения, слышания, прочувствования звучащей музыки. Овладение навыком музыкального восприятия осуществляется в процессе многообразных видов деятельности.

Наиболее близкими, более легко дифференцируемыми оказываются для детей те – с танцами, игрой и пением, в которых участвуют сами дети. У детей возникает важные для дальнейшего музыкального развития ассоциативные связи между особенностями музыки того или иного жанра и коммуникативной ситуацией. Все это позволяет развивать в детях творческое(креативное) начало.

Что мы понимаем под творчеством? Творчество – деятельность, порождающая нечто качественно новое и отличающееся неповторимостью, оригинальностью и общественно-исторической уникальностью. Творчество специфично для человека, так как всегда предполагает творца - субъекта творческой деятельности.

Внутренним содержанием в творчестве маленького ребенка может стать простая эмоциональная оценка музыкального произведения как чего то радостного, печального, грозного. И если это несложная оценка находит выражение в соответствующем музыкальном образе адекватно замыслу автора, то можно уже говорить о творческом процессе, который превращает эстетическое переживание сотворчество.

Поскольку под понятием творчества в начальной школе мы подразумеваем не создание духовных ценностей, не конечный результат, а сам процесс, а также действенность, способность к перевоплощению чужих мнений и чувств в свои собственные, то вся деятельность ученика на уроке музыки почти полностью должна быть творчеством.

Как же вовлечь учеников в процесс творчества? О развитии творческого начала школьников пишут П. Волков и Л. Казанцев, а Н. Ветлугина – о способности детей к импровизации. На природных творческих задатках детей основывают свои методики Г. Шатковский, Б. Шеломов, С. Мальцев и другие. В настоящее время существует немало новых программ, которые особое внимание уделяют технологии развития творческого начала. Их авторы: Д. Кабалецкий, Ю. Алиев, Л. Школяр, И.Кадобнова, Л. Виноградова.

Творческие задания позволяют широко опираться на субъектный опыт ребенка и вполне созвучны с концепцией ЛОО (личностное-ориентированное обучение). Важно, чтобы творческие задания носили и развивающий характер. С помощью творческих заданий младшие школьники получают представления о различной высоте и продолжительности музыкальных звуков, тембровой, динамической, регистровой окраске, связи музыкальной и речевой интонаций, о жанрах, формах, стилях, музыки разных эпох.

При изучении каждой из тем, сюжетов на уроках музыки применяются различные варианты творческих заданий. Например, при усвоении понятия «лад» во 2 классе можно воспользоваться импровизацией, основанной на принципе «ролевой игры»: предложить взглянуть на одно и то же явление глазами человека, находящегося в разных эмоциональных ситуациях.

Для оптимального восприятия и усвоения музыкальных средств выразительности во 2 классе в системе творческих заданий важна установка на выявление взаимосвязи между конкретным художественным образом и средствами его воплощения. Существует множество видов творческих заданий: создание ритмического аккомпанемента к песне, пьесе, «изображение» прослушанной музыки, загадки, ребусы, викторины, танцевальные движения и пантомима. Цель таких заданий – обратить внимание детей на связь средств музыкальной выразительности, художественного решения с характером музыкального образа.

Поскольку одним из видов музыкальной деятельности на уроке музыки является пение, то целесообразно для усвоения средств выразительности прибегать к методу варьирования мелодии: одни и те же мелодии пропеть решительно, мягко, задумчиво, что требует

соответствующего исполнения темы, динамики, звукоизвлечения и так далее. Подобные вариативные творческие задания следует предлагать и в таких видах деятельности, как слушание, сочинение, исполнение.

Чтобы творческие задания носили развивающий характер, способствовали воспитанию, обучению, они должны применяться в проблемной форме. Важно создать ситуации, способствующие самостоятельному поиску ответов и способов деятельности. Важно, чтобы разговор о музыке не подменял музыку. Пластичное движение, пластические этюды дают возможность ученику выразить свое восприятие музыки, не объясняя свое душевное состояние, и помогают педагогу направить духовное внимание в глубину поэтического мира произведения, не нарушая личного таинства с музыкой. Применение проблемных методов требует затраты времени на уроке, но если дети самостоятельны в своем поиске, творчестве, до всего доходят сами, то приобретенные ими знания гораздо значимее, ценнее, так как дети приучаются мыслить, искать, верить в свои силы, то есть креативно развиваются.

Замечательна идея Л. Футлик о проведении творческого урока-театра. В театре-уроке тоже возникает игра-сотворчество, где одни показывают, действуя в воображаемом пространстве, а другие угадывают, что им хотят показать.

Творчески импровизируя драматургию урока, педагог направляет его сквозное действие к осуществлению определенной жизненной сверхзадачи. У каждого урока-спектакля есть конкретная учебная тема, своя педагогическая и нравственная цель. К этой педагогической сверхзадаче, к сегодняшнему личному открытию учебной темы педагог направляет все творческие задания, например:

1. Сочинение стихотворений целесообразно начинать с более простой предварительной игры «Угадай рифму».

2. Переходя к сочинению мелодий, следует опираться на имеющийся у ребят слуховой опыт.

Исполнительная деятельность как разновидность творчества заполняется музицированием – игрой на шумовых ударных инструментах, простейшим, состоящим хотя бы из двух-трех созвучий, аккомпанементом на фортепиано.

Ребусы на музыкальном материале – тот вид деятельности, где творчество близко соприкасаются с игрой и даже переходит в игру, что характерно для детского возраста. Ребус способствует развитию воображения, остроумия, находчивости и других, важных для ребенка личностных свойств. Он преследует и прагматические цели – учит поиску, варьированию, комбинаторике, всему тому, что детям приходится использовать в процессе сочинения стихотворений и мелодий.

Уроки музыки как уроки творчества призваны сыграть немалую роль в творческом и общем развитии личности. Через творчество на уроках музыки создается и потенциальный слушатель, и развивается креативность ребенка.

Креативность как динамически развивающаяся структура личности характеризуется своеобразием и целостной совокупностью следующих личностных особенностей: творческим потенциалом, творческой активностью, творческой направленностью, творческой индивидуальностью, инициативностью, импровизированностью, способствующих в процессе самоактуализации формированию творческой зрелости.

Для предмета «музыка» общение – одно из центральных понятий. Это прежде всего взаимодействие учителя и учеников, имеющие особую эмоциональную окраску. Здесь весьма важен диалоговый принцип общения.

Взаимосвязь всех компонентов творческого процесса при оптимальных условиях организации и управления закономерно обеспечивает продуктивно-созидательный результат обучения и самовоспитания, что способствует самовыражению творческого потенциала и самоактуализации творческой индивидуальности личности.

Современный опыт ведения урока музыки в школе убедительно показывает, что учитель может быть истинным творцом, только тогда, когда ежеминутно связывает

неразрывной нитью сыгранное, пропетое или высказанное им со внутренним миром, со своим отношением к звучащему, со своим жизненным опытом.

Для урока искусства психологическая, техническая, интеллектуальная, профессиональная подготовка недостаточны. Необходимо подготовиться к уроку еще и эмоционально. Особенно важно в эмоциональной стороне профессионального мастерства учителя музыки умение найти верный тон урока. Речь учителя музыки должна быть вдохновенной и выразительной. Эмоциональное начало должно органично соединиться в мастерстве учителя музыки с аналитическими способностями.

Учитель на уроке искусства - посредник, проводник ребят в мир эстетических переживаний. Для него важны следующие методические принципы: эмоциональное и рациональное начала в работе школьника на уроке при общей повышенной эмоциональности содержательности занятия, сюжетно-тематическое построение всей системы уроков, игровой метод обучения как фактор заинтересованной, непринужденной обстановки на уроке творческого типа в младших классах, эмоциональная драматургия урока. Занятие строится как цельное, законченное произведение совместной (учитель – ученик) деятельности.

Итак, процесс активизации творчества на уроке искусства зависит от установки учителя на созидание во всех видах деятельности. Комплексное освоение искусства способствует более полному выявлению творческих сил человека, развитию его фантазии, воображения, артистизма, эмоций, интеллекта, то есть развитию универсальных человеческих способностей, важных для любых сфер деятельности, развитию креативности.

Список литературы:

1. Безбородова Л.А., Алиев Ю.Б. Методика преподавания музыки в общеобразовательных учреждениях: Учеб.пособие. – М.: Издательский центр «Академия», 2002.
2. Вендрова Т.Е., Критская Е.Д. Взаимодействие и интеграция искусств в полихудожественном развитии школьников. – Луганск, 1990.
3. Музыкальное образование в школе: Учеб.пособие/ под ред. Л.В. Школяр. – М., 2001
4. Панкевич Г.И. Искусство музыки. – М., 1987
5. Неменский Б.М. Художественное развитие ребенка как путь гуманизации школы //Новые ценности образования: Десять концепций и эссе. – Вып. 3. – М., 1995

ТВОРЧЕСКОЕ КОНСТРУИРОВАНИЕ В ДЕТСКОМ САДУ

КГКП д/с «Алтын сақа» г. Караганда
Воспитатели Лейбель Н.Б., Карпова И.А.

Успешность ребенка в школе многие взрослые часто связывают с тем, как хорошо он умеет читать, считать и писать. И поэтому и родители, да и иногда воспитатели уделяют этим предметам большее внимание. А такой предмет, как конструирование может быть недооценен, и рассматриваться как второстепенный. Хочется предостеречь взрослых от этой ошибки. Попробуем разобраться, в чем же состоит воспитывающее и развивающее действие творческого конструирования в детском саду.

Термин «конструирование» означает приведение в определенное взаимоположение различных предметов, их частей и элементов.

Конструирование – это практическая деятельность, направленная на получение определенного, заранее задуманного реального предмета, соответствующего его функциональному назначению. При обучении детей конструированию развивается их мыслительная деятельность, умение планировать работу. Конструируя определенную постройку, ребенок должен мысленно представлять, какой она будет, и заранее спланировать

свою работу и ее последовательность. Конструирование помогает понять, что такое геометрические тела, строения, качества, формы и пространственные отношения. Конструирование способствует умению анализировать, благодаря чему деятельность ребенка приобретает творческий характер.

Под детским конструированием, понимается деятельность, в которой дети создают из различных материалов (бумаги, картона, специальных строительных наборов и конструкторов, других материалов) разнообразные игровые поделки (игрушки, постройки). Конструирование является довольно сложным видом деятельности для детей. В ней прослеживается связь с художественной, конструктивно-технической деятельностью.

А. С. Макаренко подчеркивал, что игры ребенка с игрушками-материалами, из которых он конструирует, «ближе всего стоят к нормальной человеческой деятельности: из материалов человек создает ценности и культуру». Продукт детской деятельности еще не имеет общественного значения, однако эта деятельность сама по себе оказывает благотворное влияние на трудовое воспитание дошкольников.

Огромно значение конструирования в формировании личности ребенка. Особенно большое значение конструктивная деятельность имеет для развития фантазии у ребенка. Конструирование больше, чем другие виды деятельности, подготавливает почву для развития технических способностей детей, что очень важно для всестороннего развития личности. Биографии многих выдающихся техников-изобретателей показывают, что способности эти иногда проявляются еще в дошкольном возрасте. Примером может служить детство выдающихся изобретателей: А. С. Яковлева, И. П. Кулибина, В. А. Гасиева, Т. А. Эдисона и других.

Вот некоторые важные качества личности, которые формируются в конструктивно-технической деятельности, особенно в деятельности творческого характера, и закладывают основы для формирования технических способностей: 1) наблюдательность; 2) высокая сосредоточенность внимания; 3) развитое пространственное воображение; 4) высокая степень гибкости мышления; 5) развитие эмоционально-волевых качеств личности.

Указанные выше качества будущего конструктора начинают формироваться у детей под руководством воспитателя. Обучение детей конструированию имеет большое значение в подготовке детей к школе, развитии у них мышления, памяти, воображения и способности к самостоятельному творчеству.

На занятиях конструктивной деятельностью у детей формируются обобщенные представления о предметах, которые их окружают. Они учатся обобщать группы однородных предметов по их признакам и в то же время находить различия в них в зависимости от практического использования. У каждого дома, например, есть стены, окна, двери, но дома различаются по своему назначению, а в связи с этим и по архитектурному оформлению. Таким образом, наряду с общими признаками дети увидят и различия в них, т. е. они усваивают знания, отражающие существенные связи и зависимости между отдельными предметами и явлениями. В плане подготовки детей к школе конструктивная деятельность ценна еще и тем, что в ней развивается умение тесно связывать приобретенные знания с их использованием, понимание того, что и для успеха в деятельности знания просто необходимы. Важным моментом в формировании учебной деятельности является переориентировка сознания ребенка с конечного результата, который необходимо получить в ходе того или иного задания, на способы выполнения.

Предметом основного внимания детей становятся сам процесс и способы выполнения задания. Они начинают понимать, что при выполнении задания важен не только практический результат, но и приобретение новых умений, знаний, новых способов деятельности. Переключение сознания детей на способы решения конструктивной задачи формирует умение выстраивать свою деятельность с учетом поставленной задачи. Это исключает механическое выполнение работы однажды заученным способом, простое подражание товарищу, и создает условия для осознания ребенком общих принципов, схем

действия. Ребенок учится управлять своими психическими процессами, что является важной предпосылкой для успешного обучения в школе.

Конструирование из бумаги, картона, коробок, катушек и других материалов является более сложным видом конструирования в детском саду. Впервые детей знакомят с ним в средней группе, примерно во втором квартале учебного года. Прежде чем сделать игрушку, нужно заготовить выкройку, разложить и наклеить на ней детали, украшения, сделать нужные надрезы и только затем сложить и склеить игрушку. Коробки из-под духов, пудры, зубной пасты, пенопласт, поролон, крышечки, колпачки от фломастеров фактически представляют собой полуфабрикат. Соединяя с помощью клея или пластилина коробки, катушки между собой, дополняя их разнообразными деталями, дети получают интересные игрушки - мебель, транспорт и другие изделия. При обыгрывании поделок, детям можно предложить и готовые игрушки, соответствующие по масштабам постройкам, и отвечающие детскому восприятию (человечки, животные, машинки), которые помимо прочего используются и при постановке конструкторских задач («к нам пришла кукла, Айсулу, однако мебели, подходящей ей по размеру, в группе нет – что делать?»).

Конструкции, поделки и игрушки создаются разными способами: комбинирование, многофункциональное использование одних и тех же предметов, и как основы, и как детали (пластиковое яйцо от киндер-сюрприза и как туловище белочки или петушка, и как основа для елочной игрушки; из катушки делаем зайца и медведя, разных человечков, а можем смастерить домик или автомобиль); наделение одних и тех же предметов разными смыслами, в зависимости от замысла.

Современные дети, обладающие всевозможными готовыми игрушками на любую тему, начиная от простых зверушек и заканчивая аутентичными кукольными домами со всей обстановкой и мебелью, имеют ограниченные возможности для развития творческого воображения, фантазии, формирования конструкторских и изобретательских умений и навыков. Детей увлекающихся ручным трудом, отличают богатая фантазия и воображение, желание экспериментировать, изобретать. У современных детей слабо развита мелкая моторика, учеными доказано, что уровень развития речи ребёнка напрямую зависит от того, насколько развита его мелкая моторика (движения пальцев рук). Ручное творчество – вид деятельности, благодаря которому развивается сенсомоторика, совершенствуются координация движений. У детей с хорошо развитыми навыками мастерства быстрее развивается речь, так как мелкая моторика рук связана с центрами речи.

Организация совместной деятельности в форме творческих мастерских помогает развить уверенность в своих силах и способностях – неуспевающих там не бывает. Развиваются творческие способности, воображение, художественный вкус. Дошкольники овладевают различными творческими техниками, происходит развитие самостоятельной творческой деятельности, развивается эстетический вкус. Объединяя свои усилия в процессе совместной творческой деятельности, дети понимают, что работу надо выполнять дружно, не мешая друг другу, но в то же время вовремя прийти на помощь другу во время затруднения.

Совместная творческая деятельность поможет развить и расширить коммуникативные способности детей, одной из воспитательных задач является формирование у дошкольников принципов коллективизма в процессе совместной деятельности. Последнее становится возможным через участие всех в коллективном обсуждении предстоящей работы, совместную организацию групповых выставок, работу в парах и малых подгруппах, создание общих поделок, сооружений, макетов.

Так творческое конструирование и моделирование из разнообразных, нестандартных и оригинальных материалов позволяет разрешить сразу несколько проблем, связанных с развитием творческих способностей, воображения, интеллектуальной активности; формированием на основе создания общих построек коммуникативных навыков; умением в совместной деятельности высказывать свои предложения, в вежливой форме отвечать на вопросы, доброжелательно предлагать помощь, объединяться в игре в пары, микро-группы.

Процесс знакомства детей с предметами (игрушками) подчинен созданию обобщенных представлений о группе однородных предметов. При рассматривании мебели, например, стола, мы должны обратить внимание на то, что у всех столов обязательно есть крышка, ножки, но столы могут быть большие и маленькие, высокие и низкие, крышка стола может быть разной формы (квадратная, круглая, треугольная). Каждый стол имеет определенное назначение, а, следовательно, и свои особенности (стол обеденный, письменный и т. д.). Задача состоит в том, чтобы подвести детей к умению выделять в предметах общие свойства и различия в зависимости от применения. Употребляя при этом слова, обозначающие пространственные отношения (впереди - сзади, вверху - внизу, направо - налево, ближе - дальше, больше - меньше), мы развиваем речь.

В процессе конструирования из бросового материала и различных предметов из домашнего окружения мы, исследуя их форму и выделяя основные эталоны, сопоставляем их еще и с известными деталями деревянных строительных наборов: катушки и колпачки от фломастеров похожи на цилиндры, плоские широкие картонные коробочки – на пластины, коробочки от зубной пасты – на бруски и т.д. Одной из важных конструкторских задач является создание поделок разных размеров, ведь они должны соответствовать той или иной игрушке, интегрированной в творческий процесс (для большой куклы - большую кроватку, для маленькой – маленькую), а также соизмерение изделий между собой (стол и стул, кровать и шкаф и т. д.).

При конструировании различных домов фиксируется внимание на том, что у каждого дома есть определенные части, но они могут быть разной формы, размера и выполняться из разных деталей. Так, постепенно восприятие у детей становится более целенаправленным и глубоким, у них образуется устойчивое понимание того, что существует определенная связь между строением предмета и его назначением в жизни. Дети могут выполнять постройку домика без образца, по предложенным воспитателем условиям: сделать одноэтажный домик или двухэтажный из тех деталей, которые лежат на столе. С помощью таких занятий ребенок будет подготовлен к тому, чтобы самостоятельно создавать постройку в соответствии с игровым замыслом.

Воспитывая умение оценивать эстетические качества предметов, необходимо учить детей создавать не только устойчивые и прочные, но и красивые поделки: обращать внимание детей на цвет деталей, учить группировать их так, чтобы отдельные части постройки имели один цвет, например мост желтый или зеленый, перила красные и т. д. Нужно не только показывать образцы гармоничных по цвету построек, но и объяснять, что работа становится красивой, когда удастся хорошо сочетать цвета.

Желательно, чтобы поделки нашли применение в игре, в быту (как украшение, как предмет для подарка и т. д.). Можно устроить выставку, рассматривать и анализировать с детьми их же работы. Изделия могут быть использованы для игры в «магазин». Тогда ребята отбирают лучшие из них. Группа детей вместе с воспитателем, именуемая комиссией по отбору игрушек, советуется, что подходит, что неудачно выполнено. Такая деятельность детей станет элементом творческой сюжетной игры. Необходимо, чтобы дети в процессе конструирования и моделирования использовали навыки изобразительной деятельности, которые они приобрели (лепка, рисование, аппликация). Так, чтобы кукле Айсулу не было скучно одной, можно поселить в ее комнату, вылепленных из пластилина собачку или кролика.

Труд по изготовлению игрушек из природного или бросового материала; из бумаги и картона, конструирование из конструкторов «ЛЕГО», или из крупных модулей; способствуют развитию личности ребенка, воспитанию его характера.

Результаты коллективного труда, особенно одобряемые взрослыми, окрыляют ребят, побуждают их к выполнению новых поделок. За каждую новую работу они берутся все с большим эмоциональным подъемом. При правильной организации воспитательно-образовательного процесса работу по творческому конструированию становится эффективным средством всестороннего развития и воспитания детей дошкольного возраста.

Литература:

1. «Конструирование и ручной труд» методическое пособие, Алматы:кітап баспасы;
2. «Что можно сделать из природного материала» Э.К. Гульянц, И.Я. Базик.

ТЕАТР ДЛЯ ДЕТЕЙ, РОДИТЕЛЕЙ, ПЕДАГОВ

Храмых Ольга Николаевна
воспитатель мини-центра «Жанель» при КГУ ОСШ № 51

«Волшебный край!» - так когда-то назвал театр великий русский поэт А. С. Пушкин.

Ни для кого не секрет, что увлечениями современных детей является телевизор с мультфильмами, компьютер с компьютерными играми и социальными сетями, телефон и другие электронные устройства. Причем эти увлечения прививаются ребятам с малых лет. Родители предпочитают приобрести ребенку интерактивную игрушку, чем поиграть с ним в ролевые игры и т.п. Как результат, повышенная любовь детей к электронным устройствам. Ограничение общения. Неумение детей найти себе интересные творческие увлечения и занятия. Очень мало ребят сегодня увлечены чтением или рисованием. А можно ли отвлечь детей от компьютера, телефона и телевизора и помочь найти ребятам новое не менее интересное увлечение? Конечно, можно. Ведь все дети любят творить, мастерить, изобретать, выступать. Можно им предложить создать собственный кукольный театр. Ребята обожают смотреть сценки, которые показываются при помощи кукол. Эти выступления интересны, ярки и вызывают чувство восторга. А уж если привлечь ребят показывать эти сценки своим младшим товарищам - чувствам и эмоциям ребят не будет предела.

Театрализованная игра, или драматизация – один из видов творческих игр в дошкольном учреждении. Театрализованная деятельность не только знакомит детей с миром прекрасного, но и способствует становлению личности ребенка, развивая определенную систему ценностей, чувство ответственности за общее дело, вызывая желание заявить о себе в среде сверстников и взрослых. Дети приобретают дополнительную возможность закрепить умение выразить ясно для окружающих свою мысль, намерение, эмоции, способность понимать, что хотят от тебя другие. Театрализованная деятельность стимулирует развитие основных психических функций: внимания, памяти, речи, восприятия; содействует расцвету творческого воображения. Кукольный театр - это не только забава для веселого времяпрепровождения. Такой театр дает воспитательные уроки детям, обучая их правилам общения, дружбы, любви, трудолюбия, правды, добра и зла. А также высмеиваются негативные качества людей: лень, зазнайство, обидчивость, капризность и т.п. У ребят формируется свое определенное отношение к таким свойствам характера.

Игровой спектакль насыщен играми, юмором, что позволяет быть детям самими собой. Важным моментом является и то, что педагог в таких спектаклях с дошкольниками берет на себя одну из ролей. Это позволяет ему в ненавязчивой форме общаться с героями и направлять игру в нужное русло. Метод игровой импровизации категорически отрицает суфлёрство – такой способ допустим только во взрослом театре. Дети импровизируют, придумывают текст на ходу, и речь их при этом выразительнее, проще, доступнее таким же, как они зрителям.

Каковы же пути создания детского импровизированного спектакля?

1. Познавательная деятельность детей в процессе предварительной работы.
2. Занятие театрализованной деятельностью по определенной системе.
3. Совместная театрализованная и игровая деятельность для свободного общения детей.
4. Совместная театрализованная и художественная деятельность как путь к развитию творческого воображения и ассоциативного мышления.

Театрализованная игра входит в мир дошкольника уже с первой младшей группы. Малышей привлекают яркие игрушки, новые костюмы, музыкальные инструменты. Они знакомятся с веселыми зайчатами, которые любят петь, с лягушонком Квасей, рассказывающим стихи. В ответ на выступления игрушек-артистов дети дарят им свои первые танцы и песни. В результате такого общения у детей формируется эмоциональная отзывчивость на ролевое поведение.

Образные представления, эмоции и речь малышей развивают небольшие сценки-диалоги: «Козлик Бубенчик и его друзья», «Лесенка», «Утята-шалуны» Т. Караманенко, показанные взрослыми при помощи настольного и кукольного театра.

Дети второй младшей группы начинают постепенно овладевать ролевыми умениями. У них формируется интерес к театрально-игровой деятельности. Дети обыгрывают сюжеты потешек, прибауток, небольших стихов, учатся передавать мимикой, позой, жестом, движением знакомые игровые образы: козлят в сказке «Волк и семеро козлят», котят на весеннем празднике, зверей в сказке «Теремок».

Для накопления театральных впечатлений детей большую роль играет театр взрослых. С большим удовольствием смотрят малыши сказки В. Сутеева, Т. Караманенко, кукольные спектакли «Пых», «Рукавичка», «Петрушка у ребят» Т. Караманенко. На праздниках встречаются с озорным Петрушкой, Снегурочкой, Матрешкой, лесными зверями. Эти роли исполняют для них ребята старших групп.

В играх-драматизациях детей средней группы с каждым разом все полнее раскрывается творческая индивидуальность каждого ребенка. Ребята учатся разыгрывать несложные представления по знакомым литературным сюжетам: «Лисичка со скалочкой», «Рукавичка», «Бычок – смоляной бочок». Используют при передачи образа выразительные средства (интонацию, мимику, жесты), придумывают продолжение истории, меняют сюжет.

У детей старшей и подготовительной группы появляются большие возможности для раскрытия творческого потенциала в театрализованной игре. Они более самостоятельны в выборе ролей, тематики игры, в инсценировании сюжета. Под руководством педагога дети разыгрывают в лицах литературные произведения: «Цыпленок», «Ушки-неслушки», «Зайчик и лиса», «Котик и козлик», «Колосок». Действуют с куклами театра марионеток и других видов театров: плоскостного, настольного, пальчикового и т. п. Показывают свои представления малышам и родителям.

Особое значение для развития детей имеет выступление со сцены в какой-нибудь роли. «Я - артист! Я - артистка!» От сознания этого трепет и волнение охватывают маленького человека, когда он выходит на сцену, потому что роль артиста для большинства детей чрезвычайно привлекательна. В первую очередь это связано с тем, что театрализованную деятельность сопровождает атмосфера праздника. Она вносит разнообразие в жизнь ребенка, дарит ему радость.

Для того чтобы создать на сцене тот или иной образ, ребенок вначале представляет себе своего героя. Возможность пофантазировать чрезвычайно привлекательна для ребенка и имеет большое значение для развития его художественных способностей. Ученые считают, что, приобретая активный характер, воссоздающее воображение ребенка - дошкольника в состоянии достаточно полно и точно воспроизводить окружающую его действительность. А благодаря яркости, легкости и быстроте, присущей детскому воображению, добиваться в своем творчестве оригинальных решений.

Особое место театрализованная деятельность занимает в эмоциональном развитии ребенка. Дети старшего дошкольного возраста по выражению лица, позе, жестам уже могут

понять эмоциональные состояния других людей. По внешним признакам они могут распознавать гнев, удивление, радость, спокойствие и устанавливать связь между разными эмоциями и соответствующими событиями, которые их вызывают. Кроме того, дети начинают осознавать, что одни и те же события, поступки, действия могут восприниматься людьми по-разному и вызывать разное настроение. Это позволяет в работе с детьми в театрализованной деятельности значительно расширить палитру средств выразительности для передачи того или иного образа.

Не менее важным для ребенка старшего дошкольного возраста является коллективный характер театрализованной деятельности. Участвуя в спектакле, ребенок обменивается информацией и учится координировать функции, что способствует созданию общности детей, взаимодействию и сотрудничеству между ними.

С появлением у детей самооценки становится возможным распределение их по ролям. И хотя у старших дошкольников самооценка бывает завышена, ребенок теперь в состоянии более критично отнестись к своим действиям и сделать соответствующие выводы. Если же случается, что у отдельных детей стремление сохранить превосходство порождает чувство раздражения, недоброжелательство, зависть к товарищам, которые выполняют главную роль, то взрослые контролируют ситуацию.

К ребенку с завышенной самооценкой предъявляются повышенные требования. Тактично и доброжелательно отмечают недостатки в выполнении тех или иных действий, ставятся новые сложные задачи. Такая перестройка сознания ребенка происходит болезненно и является серьезной проблемой для педагогов и родителей. Вместе с тем своевременное решение её в детском саду позволяет избежать определенных трудностей в школе, когда ученик на любое замечание взрослых или плохую отметку реагирует озлобленностью, грубостью и нервными срывами.

Ребенка с пониженной самооценкой, не уверенного в себе и своих возможностях, наоборот, постоянно подбадривают, помогают работать не только над ролью, но и над собой. Предлагается ребёнку в домашних условиях порадовать окружающих своими успехами, исполнив понравившуюся ему роль.

В бесхитром искусстве детского театра дошкольники получают возможность удовлетворения потребности в творческом самовыражении, инициативности, самостоятельности и воплощении художественного замысла. Всем детям, независимо от их способностей, предоставляются равные возможности для участия в инсценировках и создаются условия для реализации художественного образа.

Содержание театрализованной деятельности расширяется за счет постановки спектаклей по собственному замыслу дошкольников. Для того чтобы дети полноценно развивались в театрализованной деятельности, в семье и дошкольном учреждении решаются следующие задачи.

В семье

Поддерживать интерес ребенка к театрализованной деятельности. Родителям стараться постоянно присутствовать на детских спектаклях и быть активными участниками представлений.

Регулярно обсуждать с ребенком вначале особенности той роли, которую ему предстоит играть в спектакле, а после спектакля - полученный результат. Отмечать достижения и определять пути дальнейшего совершенствования деятельности ребенка.

Предлагать ребенку в домашних условиях порадовать окружающих своими достижениями, исполнив понравившуюся ему роль.

Рассказывать в присутствии ребенка другим людям (родственникам, знакомым) о достижениях своего малыша, о том, как он прекрасно справился со своей ролью.

Рассказывать об опыте собственной художественной деятельности, о будущих и настоящих впечатлениях, полученных в результате просмотра спектакля, кинофильма и т. п.

Постепенно вырабатывать у ребенка понимание театрального искусства, специфическое «театральное восприятие», основанное на общении «живого артиста» и «живого зрителя».

По желанию ребенка создавать дома условия для театрализованных экспромтов, помогать разыгрывать действия понравившейся сказки, стихотворения.

По мере возможности организовывать посещение театров или в домашних условиях просматривать видеозаписи театральных постановок.

В дошкольном образовательном учреждении

Вызывать интерес к театрализованной деятельности и желание выступать вместе с коллективом сверстников.

Побуждать детей к импровизации с использованием доступных каждому ребенку средств выразительности (мимики, жестов, движений и т. п.).

Сохраняя непосредственность и живость детского восприятия, деликатно и тактично помогать детям в создании выразительных образов.

Способствовать тому, чтобы знания ребенка о жизни, его желания и интересы естественно вплетались в содержание театрализованной деятельности.

Учить детей согласовывать свои действия с действиями партнера (слушать не перебивая; говорить, обращаясь к партнеру), выполнять

Вызывать желание исполнять небольшие монологи и более развернутые диалоги. Побуждать по ходу инсценировки произносить небольшие предложения и фразы от лица какого-нибудь персонажа.

В доступной форме знакомить детей с историей театра марионеток и театра теней.

Научить детей управлению простейшей куклой - марионеткой с применением разнообразных движений (поворота туловища, ходьбы), побуждать согласовывать свои действия с действиями партнеров по ходу спектакля и не заслонять других участников.

Сохранять творческий характер театрализованной деятельности, побуждать детей с помощью жестов, мимики. Движений стремиться к созданию целостного художественного образа.

Побуждать детей к разыгрыванию темы или сюжета в форме двигательной импровизации. Развивать двигательное воображение.

Какую воспитательную ценность несет театрализованная деятельность?!

Художественно-эстетическое воспитание Эстетическое развитие личности ребенка. Важной задачей эстетического воспитания является формирование у детей эстетических интересов, потребностей, эстетического вкуса, а также творческих способностей. Богатейшее поле для эстетического развития детей, а также развития их творческих способностей. В связи с этим, в ДОУ введены дополнительные занятия по театрализованной деятельности Занятия театральной деятельностью помогают развить интересы и способности ребенка; способствуют общему развитию; проявлению любознательности, стремления к познанию нового, усвоению новой информации и новых способов действия, развитию ассоциативного мышления; настойчивости, целеустремленности, проявлению общего интеллекта, эмоций при проигрывании ролей. Кроме того, занятия театральной деятельностью требуют от ребенка решительности, систематичности в работе, трудолюбия, что способствует формированию волевых черт характера. У ребенка развивается умение комбинировать образы, интуиция, смекалка и изобретательность, способность к импровизации. Занятия театральной деятельностью и частые выступления на сцене перед зрителями способствуют реализации творческих сил и духовных потребностей ребенка, раскрепощению и повышению самооценки,

Список использованной литературы:

- 1.«Влияние образной игрушки на игры детей младшего дошкольного возраста»
О. К. Зинченко

2. «Кукольный театр - дошкольникам» Т. Н. Караманенко
- 3 «Сказка не обманет» М. Тойбар
4. «Играем в театр» Е. Антипова
5. «Воспитание активности в творческих играх» Н. В. Седж

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА

Баймышева Д.Н.
Колледж иностранных языков

Категория образования на протяжении истории развития педагогической науки рассматривалась с различных позиций: образование как процесс, как результат, как система и как ценность. Сегодня образование следует изучать под несколько иным углом зрения: образование как компонент культуры человека, как накопленный человеческий капитал, как социальное благо.

Подход к образованию как к системе предполагает совокупность преимущественных образовательных программ и государственных образовательных стандартов, сеть реализующих их образовательных учреждений, органов управления образованием. Так понятие «образование» прописано в законе «Об образовании». Данная позиция может быть названа управленческой. Она только регламентирует, что входит в образование как систему. Наиболее сложным является рассмотрение образования с позиции ценностного подхода. Под воздействием происходящей в стране трансформации меняются функции образования и воспитания, которые становятся намного шире и важнее, нежели только обучение, подготовка человека к какому-либо виду трудовой деятельности. Происходит утверждение личностно ориентированного подхода, при котором образование выступает как достояние определенной личности, как соответствующая ценность для конкретного человека.

Существенным сдвигом в общественном сознании является переориентация образования на новые базовые ценности: с обеспечения потребностей производства и экономики в рабочей силе определенного качества на обеспечение потребностей самого человека в получении образовательных услуг соответствующего качества.

Интересен подход к образованию как компоненте культуры человека. Культура и образование находятся в тесной связи друг с другом. Без передачи последующим поколениям образцов культуры, способов взаимодействия человека с окружающим миром вряд ли можно представить человеческую жизнь. Образование является, с одной стороны, средством трансляции культуры, а с другой – само способствует формированию новой культуры.

Жизнь меняется, она не стоит на месте и привносит новые смыслы в понимание ранее известного и принятого научным сообществом, идет процесс становления новых смысловых ориентиров. В настоящее время область образования становится приоритетной, а содержание образования выступает одним из факторов экономического и социального прогресса общества и должно быть ориентировано на обеспечение самоопределения личности, создание условий для ее самореализации как в личностном, так и в профессиональном плане.

Образование нацелено на обеспечение адекватного мировому сообществу уровня общей и профессиональной культуры каждого отдельно взятого человека, умственного развития личности, его профессиональной квалификации и профессиональной компетентности. Новая трактовка категории образования в законе «Об образовании» привела к возможности рассматривать его не только с позиции личностно ориентированного образования, но и с позиции человекоцентрированного подхода.

Сегодняшний мир – это прежде всего гуманизация и демократизация межчеловеческих отношений. Это новые формы общения, новые формы контактов между людьми и воспитание толерантного отношения к другим народам. Педагогическая проблема, какой бы она ни была, таит в себе общечеловеческое в том смысле, что она имеет универсальный характер и представляет общую ценность для всех народов мира. Общество, находящееся в постоянном развитии, через образование выдвигает человеку и реализует через него новые требования, связанные с тенденциями и противоречиями нового XXI в. К числу главных из них можно отнести: обучаемость, т.е. способность человека к постоянному повышению уровня знаний, освоению новых видов деятельности, в том числе профессиональной; интеллектуально-физическое развитие, обеспечивающее успешность в освоении новых технологий и сохранение здоровья; креативность, т.е. способность мыслить и действовать творчески не только в образовательном процессе, но и в будущей профессиональной деятельности; духовность, патриотизм, гуманность и толерантность.

Состояние современного образования характеризуется сменой педагогических парадигм. Появляющиеся в современном образовании новые системы, технологии, подходы рождают новое психолого- педагогическое отношение к процессу обучения, которое получило название инновационного. Инновационные процессы – новшество в образовании, введение нового содержания и новых методов, обладающих иными свойствами, связанными с изменением смысловых ориентиров.

Среди инновационных педагогических процессов следует выделить следующие: осуществление перехода массовой школы на новый базовый учебный план, включающий республиканский, региональный и школьный компоненты, вариативные программы, методики обучения и воспитания, востребованные новыми условиями жизни общества; активное обновление содержания общего среднего и профессионального образования на основе идей гуманизации и гуманитаризации; обеспечение непрерывности профессионального образования; перестройка организационных форм, методов обучения и воспитания с учетом личностно ориентированного и личностно centered подходов; интеграция начального и среднего профессионального образования в связи с изменением форм собственности в государстве; переход образовательных учреждений из режима функционирования в режим устойчивого развития; создание в образовательных учреждениях диагностической службы; осуществление непрерывного процесса повышения квалификации педагогических кадров; развитие творческой инициативы, профессиональной компетентности и педагогической культуры работников системы образования. Перечисление инновационных процессов можно было бы продолжить, но при этом необходимо помнить о существующей проблеме низкого финансирования образовательных учреждений.

Динамично протекающая интеграция мирового пространства в условиях его открытости, преодолевая дифференциации образовательных систем различных стран, все ярственнее проявляет современные тенденции глобализации, унификации, информатизации и стандартизации качества образования (Л.А. Беляева). Открытое общество востребовало и сделало реальным открытое образовательное пространство, под которым подразумевается, устойчивая совокупность образовательных связей между государствами и внутри них, ставящая перед личностью обучающегося проблему вхождения в него в качестве социального актора (К.Поппер), осваивающего его потенциал[1].

Это в значительной степени меняет методологию, теорию и практику образования, т.к. актуализирует *компетентностный подход* в образовании, связанный со свободой выбора и ответственностью личности в процессах социализации и идентификации, самоактуализации и самореализации и последствиях этого для самой личности и общества. Думается, что число сторонников, признающих факт отставания нашего образования от жизни, ориентации на ее динамичность, в настоящее время больше, чем противников. Если в стране «лучшее в мире образование», то люди должны жить лучше, быть социально более защищенными и обеспеченными, в ней не должно быть беспризорных детей, брошенных стариков, наконец,

должны быть лучше дома, дороги, автомобили, все то, что нужно для обеспеченной и благополучной жизни.

Глобализация образования, стимулируемая высоким уровнем развития мирового сообщества, динамичными социально-экономическими, политическими и культурными изменениями, устойчивым развитием образовательных систем, ведет к созданию единого образовательного пространства, более всего пока европейского, требует выработки новых стратегических ориентиров развития образования в современном и будущем мире. Сфера образования, вносящая вклад в развитие человеческого фактора, является важнейшим общественным благом глобального масштаба. Образование является эффективным средством повышения качества жизни, преодоления бедности и нетолерантности, достижения устойчивого развития личности и общества на основе увеличивающейся ответственности человека за жизнь. Никогда ранее не стояла так остро проблема воспитания толерантного сознания, как в настоящее время. Глобализация мировых проблем, императив выживания актуализировали нравственные качества человека, общественного интеллекта, бытия и духа, с одной стороны, и дальнейшее освоение человечеством демократического, гуманистического идеала, реальная свобода для многих людей, с другой, потребовали радикального изменения ментальности, связанной с его толерантностью. Это подтверждается фактом установления в 1995 г. Международного Дня толерантности.

Унификация образования, в частности усиление «европейского измерения» в высшем образовании, касается его целей, содержания, технологий и достигаемого результата для личности и социума. Идея непрерывности образования от дошкольного, базового общего, профессионального среднего и высшего до протяженного образования взрослых (life-long education; education permanente), реализуется в новой структуре многоуровневого высшего образования (трех уровней - undergraduate, graduate postgraduate), использовании разнообразия форм обучения, расширении количества специальностей, применении кредитной, накопительной многобалльной системы оценки знаний, значительном увеличении доли самостоятельной работы школьников и студентов, выполнения ими социально и практико-ориентированных проектов и, наконец, праве обучающихся выбирать преподавателей[2].

Унификация образования в значительной степени обусловлена философией прагматизма, утверждавшейся с 20-х г. XX века в США («все от жизни и для жизни», Д.Дьюи). Речь идет о целесообразности человеческого действия, его полезности для личности и общества, «прагматизм - есть философия действия» (М. Корнфорт), значит, в образовании ценности представляют практические последствия, связанные с развитием социума, и умением человека адаптироваться к нему, быть конкурентноспособным. Образование выступает средством развития потенциальных сил личности, поэтому должно предоставлять возможность каждому обучаемому самореализоваться в ситуации успеха [3].

Названные тенденции непосредственно связаны с информатизацией образования, использованием богатейших информационных ресурсов, существенно меняющих роль знаний как основного двигателя экономического, технического, культурного и духовного развития человека и человечества. Отсюда поиск новой миссии высшего (университетского) образования в контексте перехода человечества к модели устойчивого развития. Университеты становятся эпицентрами программирования регионального образования (в экономическом, социальном, культурном, экологическом смыслах); осваивают новую - инновационно-предпринимательскую модель, в которой превращаются в научно-образовательно-производственный комплекс с академическим ядром и междисциплинарной проектно-ориентированной периферией, состоящей из сетевых инновационных высокотехнологических структур и малых предприятий, активно работающих с заказами региональной власти, бизнеса, производства и общества в целом. Информатизация образования в значительной степени обеспечивает его инновационность. Однако информатизация, делающая доступным широчайший круг знаний и позволяющая овладеть методами их добывания, накопления, передачи и использования, пока в основном связана с

технологией Интернета [4]. В отечественных вузах, не говоря о школах и средних специальных учебных заведениях, преподаватели мало знают о дидактических преимуществах и возможностях интерактивных и плазменных досок, поливалентного актового зала с набором систем управления, голосования, рельсовых экранов, проекторов, наконец, автоматизированных рабочих мест преподавателя и студента. И если учесть, что преподаватель вуза, как и школьный учитель, реализует предметный подход (смотрит на мир прищуренными глазами своего предмета», А.Н. Леонтьев), то вряд ли можно говорить о качестве обучения, предоставления образовательных услуг.

Тенденция *стандартизации качества* образования, ориентированного на достижение результатов в приобретении, наряду с академическими, навыков устной и письменной коммуникации, основ математики и естественных наук, навыков работы с информационными технологиями, развитое критическое креативное мышление, потребность в непрерывном образовании, постоянной работе, требующей личностных усилий, умения работать в группах, способность к интегральному использованию знаний, инициативность, в том числе в приобретении знаний и их продуктивном применении, культурная восприимчивость, способность принимать самостоятельные решения и нести за них социальную и личностную ответственность. Стоит ли говорить о том, что эти показатели не могут достигаться в традиционном обучении, ориентированном на процесс получения знаний в готовом виде из уст преподавателя и их воспроизведении студентами на зачетах и экзаменах, включая государственные. Знакомая картина вузовского обучения - «от сессии до сессии живут студенты весело», и только лотерейность экзаменов («вытянуть бы счастливый билетик» или быть незамеченным при пользовании шпаргалками), омрачает дважды в год - до сих пор устраивает многих преподавателей.

Сфера образования становится все более значимой для личности обучаемого и обучающего своими последствиями, поэтому важно понимать ответственность субъектов образовательного процесса в их отношении к образованию как к общественному благу. Заметим, что главное благо состоит в конечном результате - воспитании человека в любом возрасте. Понимая под воспитанием целенаправленный процесс, (протекающий наряду со стихийным), выделим, на наш взгляд, новую тенденцию - уход в образовании от проблем воспитания, если не сказать бегство от них, капитуляция перед лавинообразно нарастающими вопросами, так или иначе касающимися личности. Результаты воспитания достигаются самим процессом образования, ориентированном на человека как «открытую возможность» (Э. Фромм).

Между тем, современные люди, и особенно подрастающие поколения оказались в обществе более демократичном и все более гуманизирующемся. Перед ними открылись, с одной стороны, небывалые для предшествующих поколений пути социализации, возможности физического, психического и социального развития, востребования природных задатков, самореализации в огромном и прекрасном мире природы, людей и культуры, познания мира и себя, беспредельного самосовершенствования, проявления в творчестве, созидании. Эти достоинства современной эпохи успешно реализуются многими, что подтверждено исследованиями психологов, социологов, педагогов. Подобное не было свойственно предшествующим поколениям, потому что не было тех потенциальных перспектив полноценного развития и самосовершенствования, не было столь распространенным образование, не были доступны книги, радио, телевидение, компьютерные сети.

С другой стороны, в прошлом не было столько подстерегающей опасности рано деградировать, не успев даже осмотреться в окружающем мире, его колоссальных возможностях и истинных ценностях, не приобретя истинно человеческого качества - социальной и личностной рефлексии. Современная цивилизация добавила быстроменяющиеся факторы, которые усиливают рассогласование человека со средой, прежде всего, природной. И если еще добавить, что школьники и студенты не учатся видеть проблему релаксации, овладевать надежными, неразрушительными средствами канализации

негативных эмоций, приведения себя в равновесие, восстановления своего психического и физического здоровья, то придется признать факт: молодежь овладевает ими стихийно. И на первом месте среди них: курение, алкоголь, наркотики, ранний, онтогенетически не свойственный подростку, секс, лекарства, теле-аудио-видео-компьютерные средства.

Библиографический список

1. Смирнов, И.П. Новый принцип воспитания: ориентация на интересы молодежи / И.П. Смирнов, Е.В. Ткаченко. – М., 2005.
2. Загвязинский, В.И. Теория обучения: современная интерпретация : учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / В.И. Загвязинский. – М., 2001.
3. Гершунский, Б.С. Философия образования для XXI Библиографический список века : учеб. пособие для самообразования. – 2-е изд., пере- раб. и доп. / Б.С. Гершунский. – М., 2002.
4. Беспалько, В.П. Образование и обучение с участием компьютера (педагогика третьего тысячелетия) / В.П. Беспалько. – М. ; Воронеж, 2002.

ТЕСТОВАЯ МЕТОДИКА ПРОВЕРКИ ЗНАНИЙ, УМЕНИЙ И НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Чабанова Е.И. КГУ «Гимназия 38»

Интерес к изучению иностранного языка во всех странах мира значительно возрос. Актуальность данной тематики определяется законами и темпами развития мировой экономической системы, а также целями и задачами развития системы образования. В современном мире учащийся заранее информирован об уровне языковых навыков и речевых умений, которого он должен достигнуть на соответствующем этапе обучения, чтобы быть сертифицированным в соответствии с европейским образовательным стандартом.

Для того чтобы научить учащихся определенным знаниям и умениям, необходимо тщательно продумывать методы и формы контроля. Необходимо планомерно и систематически осуществлять контроль на каждом уроке. Методы непрерывного и интенсивного контроля знаний являются существенными компонентами современного образования, и тестирование является важнейшим из них. Контроль является одним из основных компонентов управления образованием и управления качеством образования. Для того, чтобы управлять образовательным процессом реально преподавателю необходимо иметь разнообразные фактические данные о различных сторонах процесса образования. Процесс управления качеством образования становится невозможным без информации о промежуточных результатах.

Контроль представляет собой сложное диалектическое целое, в котором тесно переплетаются деятельность учителя и ученика. В результате контроля учитель:

- 1) на основе анализа и интерпретации данных контроля получает информацию о качестве своей работы, об эффективности тех или иных приемов обучения;
- 2) анализирует свою деятельность и своевременно исправляет методические ошибки;
- 3) правильно планирует процесс обучения, более целенаправленно распределяет учебное время;
- 4) получает сведения о результатах работы группы обучаемых в целом и каждого обучаемого отдельно, которые могут служить основанием для индивидуализации и дифференциации обучения.

Для обучаемого значение контроля заключается в том, что контроль:

- 1) стимулирует учебную деятельность;

- 2) повышает мотивацию обучения;
- 3) позволяет ученику корректировать свою учебную деятельность.

Таким образом, в учебно-воспитательном процессе контроль выполняет ряд функций, воздействуя и на сам процесс, и на деятельность обучаемого, и на деятельность обучающего.

Одной из форм контроля, позволяющей измерить уровень обученности, получить достоверные, надежные данные и обеспечить объективную оценку, является педагогическое тестирование.

Существуют различные определения понятия «тест» - от практически любого вида контрольного задания до набора заданий вида «множественный выбор». В зарубежной практике языкового тестирования различия в трактовке понятия *test* представляются как различия между понятиями «контрольная работа» вообще как основание оценочного суждения и «контрольная работа», предполагающая специально организованное измерение интересующих нас знаний (умений, навыков).

Слово «тест» в английском языке означает «испытание», «эксперимент», «проверка», «проба». В связи с разной трактовкой данного понятия терминологические неточности очевидны.

Тестом могут быть простые контрольные работы, контрольно-тренировочные упражнения, процесс контроля, а также все взятое вместе.

Тестирование в обучении ИЯ проводится для выявления :

- 1) уровня достижения в определенном виде деятельности;
- 2) способностей к определенному виду деятельности;
- 3) трудностей в овладении тем или иным видом деятельности и возможных способов их преодоления.

Тест может использоваться для проведения текущего, тематического, а также рубежного и итогового контроля, устраняя субъективизм в оценках и снижая время, затрачиваемое учителем на проверку заданий.

В практике обучения иностранным языкам тест как форма контроля выполняет все рассмотренные выше функции. Кроме своей основной функции — контролирующей, он может служить средством диагностики трудностей языкового материала для учащихся и мерой определения эффективности обученности. Тест может выполнять прогностическую функцию, предсказать успешность или неуспешность обучения. При использовании заданий в тестовой форме для закрепления знаний, навыков и умений реализуется обучающая функция теста.

Успех в обучении иностранному языку во многом зависит от того, в какой степени качество знаний учащихся находится в поле зрения учителя и какое внимание уделяется профилактике ошибок. Как подтверждает многолетний опыт, большую пользу может принести проверка знаний сразу всех учеников в форме небольших по объему контрольных заданий, условно названных тестами. Не подменяя плановый контроль знаний, тесты являются не только наиболее экономной формой контроля, но и более объективным показателем степени усвоения учащимися языкового материала, чем данные текущей, индивидуальной проверки.

Систематическое тестирование стимулирует активность и внимание учеников на уроке, повышает их ответственность при выполнении учебных заданий.

Результаты проверки тестов анализируются учителем и служат для него, с одной стороны, показателем уровня знаний учащихся, а с другой - самооценкой работы, самого учителя, что позволяет ему внести необходимые коррективы в процесс обучения и тем самым предупредить повторение ошибок школьников. С целью профилактики ученики записывают возможные типичные ошибки в специальные тетради, дополняя это правилами, разъясняющими ту или иную грамматическую структуру, и несколькими, наиболее характерными и четкими примерами на употребление её в речи.

Большинство тестов имеет несколько вариантов. В этом случае учитель готовит (по числу учеников в группе) раздаточные карточки долговременного пользования с заданиями.

При одном варианте задание диктуется или записывается на классной доске. Работу с тестам рекомендуется проводить за 10—15 минут до конца урока. Так, тест позволяет проверять одновременно всех учащихся класса/группы; выполнение теста занимает немного времени, что делает возможным его проведение практически на любом занятии; при выполнении теста все учащиеся поставлены в равные условия — они работают в одно и то же время с одинаковым по объему и сложности материалом, что исключает влияние на оценку их ответов такого фактора, как везение/невезение; тест дает возможность включать большой объём, материала и контролировать не только его усвоение, но и наличие отдельных умений пользования им. Перечисленные и некоторые другие характеристики тестов, безусловно, свидетельствуют о целесообразности их использования в учебном процессе.

Все чаще находят применение упражнения, предназначенные для овладения учащимися тем или иным языковым материалом и/или отдельными речевыми умениями. В соответствии с этим в литературе на английском языке всё чаще появляется термин *teaching test* — «обучающий тест». Данным термином, по-видимому, целесообразно воспользоваться при противопоставлении тестов этого назначения контролирующим тестам. Такое противопоставление в настоящее время совершенно необходимо, поскольку в современном учебном процессе тесты — даже при том ограничении заданий, которые мы предлагаем относить к тестам,— отчетливо выполняют две различные функции: контролирующую и обучающую. В зависимости от предписываемой им функции к ним предъявляются различные требования, и составляют они по-разному, хотя внешне очень схожи.

Само собой разумеется, что указанное противопоставление, как и во всех других случаях, носит условный характер, поскольку почти всякий контроль обучает, а любое упражнение/задание (одна из форм реализации обучения и учения) предполагает контроль его выполнения. В данном случае тесты, как и другие упражнения/задания, различаются по их доминирующей цели. К контрольным относятся те, основной целью которых является установить факт знания/незнания или владения/невладения учащимся тем или иным материалом, умением, деятельностью и соответственно оценить его; цель обучающих тестов — обеспечить усвоение, овладение учащимся тем или иным материалом, умением, деятельностью, и контроль их выполнения выступает для учителя как средство управления этим процессом. К тестам, выполняющим контролирующую функцию, относятся два основных вида: тесты, проверяющие наличие у школьников определенного уровня коммуникативной компетенции (*proficiency tests*), и тесты, проверяющие овладение учащимися конкретным языковым материалом и отдельными речевыми умениями за определенный период обучения (*achievement tests*). В средней школе первый вид теста можно соотнести с итоговым контролем, проводимым в конце курса обучения, второй вид — с промежуточным итоговым контролем, осуществляемым по окончании определенного цикла занятий. Эти виды тестов подробно изучены в теоретическом плане и находят широкое применение в зарубежной практике преподавания иностранных языков.

Безусловно, тест пока ещё не может заменить такую, например, форму итогового контроля, как экзамены. Однако его можно с успехом использовать как одну из форм (не единственную) промежуточного итогового контроля, проводимого, например, по окончании цикла занятий (*achievement tests*). Такая форма проверки, если она носит регулярный характер, приучает школьников к ответственности за весь материал цикла, что способствует успешности их обучения), поскольку тестом, рассчитанным на 10—15 минут выполнения, можно охватить весь изученный за соответствующее время материал и проверить всех учащихся. С этой точки зрения тест является весьма действенным и экономным средством контроля. Следует также иметь в виду, что проверка 30—40 тестов по ключу не займет у учителя больше 5—7 минут. Как уже отмечалось, в настоящее время совершенно отчетливо наметилась тенденция использовать тесты в обучающей функции, т. е. в процессе овладения учащимися языковым материалом, отдельными речевыми умениями, различными видами аудирования и чтения. Закрепление за тестами этой функции представляется оправданным и перспективным по следующим причинам.

Прежде всего, сам характер тестовых заданий и их организация по своей сути соответствуют назначению упражнения. Выбор ответа из ряда предложенных, объединение языковых единиц по какому-либо признаку, определение факта наличия или отсутствия какого-либо признака у языковых единиц, восстановление целого из его частей — все это виды работы, в основе которых лежат аналитические операции, направленные на выделение дифференциальных признаков тренируемой единицы, а последние, как известно, составляют основу запоминания языкового материала.

При составлении обучающих тестов обеспечивается противопоставление одной языковой единицы другим, уже известным, относящимся к тому же уровню и имеющим сходные с ней черты. При этом следует иметь в виду, что одна и та же единица (например, слово) имеет черты сходства (существующие объективно или только с точки зрения учащегося) с разными рядами единиц в зависимости от её формальных (звучание, написание, грамматические формы) или семантических (значение, сочетаемость) признаков. Обучающие тесты дают возможность противопоставлять языковую единицу по каждому из указанных признаков, что трудно обеспечить какими-либо другими видами упражнений. Иными словами, обучающие тесты дают возможность «обработать» соответствующую единицу по всем её признакам без большой затраты времени. Таким образом, как раз та характеристика теста, которая ставит под сомнение «чистоту» контроля, — возможность сравнения дифференциальных признаков схожих вариантов ответа — составляет учебную ценность теста как упражнения. Помещение изучаемой единицы в положение то избираемой, то отвергаемой по тому или иному признаку дает возможность не только многократно её повторить, но и использовать для её запоминания как произвольное, так и произвольное внимание. Организация теста позволяет постепенно сокращать время его выполнения. Это, по сути дела означает, что можно работать над ускорением операций анализа, их свертыванием, т. е. добиваться автоматизации процессов узнавания. Последнее очень важно, так как в арсенале методики имеется небольшое количество видов упражнений, позволяющих автоматизировать данные процессы.

При развитии отдельных умений (из числа установленных), которые связаны со смысловой переработкой информации, воспринимаемой на слух или в процессе чтения, характер и организация тестовых заданий предусматривают тренировку каждого умения в изолированном от других умений виде на отрывках / абзацах различного построения (например, начинающихся с главной мысли, заканчивающихся главной мыслью, содержащих две главные мысли и т. п.).

Наконец, обучающие тесты позволяют в известной мере управлять мыслительной деятельностью учащегося во время слушания или чтения текста. Как показывает практика, установка, даваемая учителем перед восприятием речи на слух или чтением текста, часто бывает недостаточной для того, чтобы оказать существенное влияние на характер протекания мыслительной деятельности ученика. Установка должна обязательно подкрепляться соответствующей формой контроля понимания прослушанного/прочитанного, поскольку — и это также показывает практика — учащийся слушает или читает так, как его затем проверяют. Вот почему использование теста, в котором указывается, что важно для понимания при той или иной установке, приучает школьников варьировать процесс переработки воспринимаемой информации в зависимости от поставленной цели, т. е. пользоваться разными видами аудирования и чтения. Само собой разумеется, что в процессе обучения за этими тестами, в которых ответ фактически подсказывается, должны следовать аналогичные нетестовые упражнения, предусматривающие самостоятельное решение задач учащимися. Другими словами, обучающие тесты представляют собой важный промежуточный этап в работе по овладению языковым материалом, развитию речевых умений, освоению различных видов аудирования и чтения. Были рассмотрены две возможные функции тестов в учебном процессе — контролирующая и обучающая. Тесты, реализующие ту или иную функцию, внешне схожи, но имеют разные задачи, и поэтому к их содержанию и проведению предъявляются

различные требования. Так, например, для контролирующего теста характерны однократное повторение тестируемой единицы, противопоставление её другим единицам лишь по одному какому-либо признаку, помещение её обязательно в качестве искомой, одноразовое выполнение теста и т. д.; для обучающего теста типичны многократное повторение одной и той же единицы, противопоставление её другим единицам по разным признакам, помещение её в положение то искомой, то отвергаемой, многократное выполнение одного и того же теста (для достижения нужной скорости узнавания) и т. д. Это свидетельствует о том, что использование тестов в практике преподавания оправдано, однако и в теоретических исследованиях и при составлении тестов следует четко разграничивать две их функции, с тем, чтобы использовать их реальные возможности для повышения эффективности учебного процесса. Также представляется необходимым специальное, целенаправленное изучение вопросов, связанных с тестированием. В особом изучении нуждаются обучающие тесты — определение требований к ним, установление их места в общей системе упражнений для развития того или иного вида речевой деятельности, определение учебной эффективности отдельных видов тестов и другие вопросы должны привлечь внимание и методистов и учителей - практиков.

Тесты могут быть эффективным средством самоконтроля. Лингводидактические тесты являются неотъемлемой частью самостоятельной работы учащихся благодаря наличию ключа, которые активизируют мыслительные операции, развивают память, внимание.

Специфика теста как формы контроля заключается в следующем:

1. Тест проводится в равных для всех испытуемых условиях: они работают с одинаковым по объему и сложности материалом в одно и то же время;

2. Тест характеризуется количественным выражением качества выполнения задания. Результаты выполнения заданий теста сравниваются с заранее подготовленными ключами, которые позволяют легко и точно установить правильность или ошибочность действий. Эти результаты поддаются количественной оценке в баллах в соответствии с определенной шкалой. Таким образом, данные качества тестов позволяют обеспечить объективность проверки, независимость оценки результатов от личных суждений проверяющего;

3. Четкая определенность форм и содержания задания и всей структуры теста делает тестовый контроль экономичным, позволяет проверить одновременно большую группу обучаемых и значительный объем материала у каждого испытуемого;

4. Тщательность подготовки теста в соответствии с определенными разработанными правилами и предварительной экспериментальной проверкой для совершенствования редакции теста;

5. Строгая регламентация процедуры тестирования.

Таким образом, тест как контрольный документ или учебно-методическая разработка - система заданий, которая может делиться на субтесты для тестирования отдельных видов речевой деятельности (аудирования, говорения, чтения, письменной речи) или аспектов языка (фонетики, грамматики, лексики).

Таким образом, исследовав данную тематику можно сделать следующий вывод.

В современном мире тестовая методика является наиболее перспективной формой контроля знаний. Тестирование позволяет оперативно и объективно проверить уровень знаний учеников, своевременно ликвидировать пробелы в усвоении материала. Проверка результатов тестирования занимает куда меньше времени по сравнению с другими видами контроля. Ученики получают возможность самостоятельно проверить свои знания при помощи тестирования. Стандартизированная форма оценки, используемая в тестах, позволяет соотнести уровень достижений по предмету в целом и по отдельным его разделам со средним уровнем достижений в классе и уровнем достижений каждого. Тестовый контроль повышает интерес учащихся к предмету.

Успех в обучении иностранному языку во многом зависит от того, в какой степени качество знаний учащихся находится в поле зрения учителя и какое внимание уделяется профилактике ошибок. Тесты являются более объективным показателем степени усвоения

учащимися языкового материала, чем данные индивидуальной проверки. Систематическое тестирование стимулирует активность и внимание учеников на уроке, повышает их ответственность при выполнении учебных заданий. Результаты проверки тестов анализируются учителем и служат для него показателем уровня знаний учащихся, а также самооценкой работы самого учителя, которая позволяет внести необходимые коррективы в процесс обучения и предупредить повторение ошибок школьников.

ТЕСТОПЛАСТИКА, КАК АЛЬТЕРНАТИВА ПЛАСТИЛИНУ НА ЗАНЯТИЯХ С ДЕТЬМИ

Ким Ю.В., Киселева А.С.
Детский сад «Ақжарқын»

В настоящее время доказано, что мелкая моторика влияет на многие важные процессы в развитии ребенка: речь, внимание, мышление, координацию в пространстве, наблюдательность, память, концентрацию и воображение.

Центры головного мозга, отвечающие на эти способности, непосредственно связаны с пальцами их нервными окончаниями. Из опыта своей работы я так же сделала вывод, что среди детей с приблизительно одинаковыми показателями нервно-психического развития обычно раньше начинают говорить, у кого лучше развита мелкая моторика (те дети, кто чаще и с большим удовольствием занимаются с сенсорным ковриком: застёгивают, расстёгивают замок, шнуруют, лепят и т.д.)

Существует множество занятий по развитию мелкой моторики пальцев рук. В комплексе этих занятий, занятия лепкой для детей занимают своё достойное место. Во время лепки развивается не только мелкая моторика, также формируются навыки ручного труда, дети учатся координировать движения рук, приобретают сенсорный опыт: чувство пластики, формы, веса, цвета.

Занятия лепкой одновременно являются и занятиями по развитию речи, так как в процессе создания различных изделий, обыгрывания сюжетов ведётся непрерывный разговор с детьми. Такая игровая организация деятельности детей способствует расширению пассивного и активного словаря детей. Как отмечают психологи, и я с ними полностью согласна, лепка благотворно влияет на снятие психо-эмоционального напряжения у детей. Занимаясь лепкой, ребенок вкладывает волевые усилия, испытывает мышечное и психологическое напряжение, а затем, когда достигнут результат, успокаивается. Особенно полезна лепка для детей, которые не могут выразить свои чувства словесно, что делает её особенно актуальной в условиях детского сада, так как у большинства наших детей развитие речи запаздывает.

Работая воспитателем в детском саду, я пришла к твёрдому убеждению, что на занятиях дети помимо знаний и умений должны получать массу положительных эмоций. В этом мне помогают занятия с солёным тестом.

Достоинства солёного теста.

1. В состав солёного теста входят только пищевые продукты: мука, соль, вода, растительное масло. Поэтому солёное тесто -это экологически безвредный и не аллергенный материал. Так как дети любят всё пробовать на зубок, то в отличие от пластилина, даже если ребёнок потянет солёное тесто в рот это абсолютно безопасно.

2. Солёное тесто легко можно замесить в любое время в течение 2-3 минут и хранить на дверце холодильника до 15 дней.

3. При соблюдении технологии изготовления, тесто не липнет к рукам, легко отмывается, не оставляет следов.

4. Занятия лепкой из разного материала, как уже было сказано ранее, хорошо влияют на снятие психо-эмоционального напряжения. При занятиях с соленым тестом этот эффект усиливается, потому что данный материал на 30% состоит из соли. Соль обладает успокаивающим действием, снимает усталость, повышает настроение.

5. Солёное тесто является очень пластичным, приятным на ощупь материалом и как всё живое оно обладает своей целительной аурой.

Как же приготовить солёное тесто?

Существуют разные рецепты изготовления солёного теста, я использую следующий: 2 части муки, 1 часть соли, часть воды, немного растительного масла.

Солёное тесто с помощью пищевых красителей, которые добавляются в воду при замешивании легко окрашивается в различные цвета. Таким образом мы можем получить цветное тесто!

Отличительной особенностью при работе с солёным тестом является то, что на данных занятиях можно совмещать лепку с рисованием. Вылепленные из неокрашенного солёного теста изделия легко окрашиваются гуашью или медовой акварелью. Для того чтобы получить больший эмоциональный отклик изделия можно раскрасить сразу после лепки (т. е. сырые).

Ароматерапия на занятиях с солёным тестом.

При проведении занятий с соленым тестом, я достаточно часто использую ароматические масла, т. е. включаю элементы ароматерапии. Сделать это очень просто, добавив 2-3 капли ароматического масла при замешивании теста или в уже готовое тесто. Нужно помнить, что существуют некоторые противопоказания при ароматерапии: возраст детей, заболевания астмой.

В своей работе я использую ароматерапию в двух направлениях:

- ароматерапия при простудных заболеваниях (масло эвкалипта, масло чайного дерева, масло пихты) .

- ароматерапия для снятия нервного напряжения (масло кедра, масло лаванды, масло пихты) . Данные масла обладают легким седативным (успокаивающим) действием.

Особенности занятий с солёным тестом.

На занятиях с солёным тестом ребёнок, также как на занятиях с пластилином, поэтапно учитывая возрастные особенности и уровень нервно-психического развития, учится раскатывать палочки, лепить колечки, пирамидки, яблочки, грибочки и т. д. Но при работе с солёным тестом у педагога появляется больше возможностей развивать мелкую моторику, активизировать познавательную деятельность, речь ребёнка.

Так, например на первых этапах занятий с солёным тестом, детям нравится занятие «Сделаем дорожку для зайчика»

Педагог раздаёт детям полоски теста длиной 5-7 см., толщиной 1 см. и предлагает детям пальчиком вдавливать небольшие камушки или фасоль, создавая таким образом «дорожку». Очень нравится детям оставлять отпечатки на тесте различными рельефными предметами (печати, крупные пуговицы и т. д.)

В отличие от пластилина, после занятий камушки, фасоль, печати, пуговицы легко вынимаются из теста, промываются водой, просушиваются и вновь пригодны в использовании. В тесто добавляем небольшое количество воды, хорошо вымешиваем и также можем его использовать вторично.

Также детям нравится выдавливать формочкой на пласте солёного теста геометрические фигуры, фигурки различных животных, звёздочки и т. д. Прекрасный эффект достигается тем, что на этом же занятии мы красками раскрашиваем данные фигурки.

Особое «трепетное» отношение у детей к процессу выдавливания теста через чеснокодавилку. При работе с чеснокодавилкой мы также включаем фантазию: к вылепленным из теста или заранее наклеенным из бумаги на картонку цветочкам мы выдавливаем через чеснокодавилку «зелёную травку», к рыбкам «голубую водичку» и т. д.

Солёное тесто хорошо сочетается с различными природными материалами (например из горошка чёрного перца, фасоли мы делаем глазки различным животным, из макаронных

изделий можно сделать иголки у ёжика, лучики у солнышка, стебелёк для цветочка и т. д.). Мною замечено, что с такими природными материалами дети занимаются гораздо охотнее, чем с покупными.

Использование изделий из солёного теста в настольном кукольном театре и в сюжетно-ролевых играх.

Высушенные из солёного теста изделия долговечны (особенно если их покрыть лаком, поэтому солёное тесто можно использовать для изготовления персонажей к настольному кукольному театру (например, к сказке «Репка»). Как уже говорилось выше, солёное тесто прекрасно сочетается с природными материалами. В данном случае персонажи к сказке изготовлены так: туловище сосновая шишка, голова, ручки, лапки солёное тесто, глаза чёрный перец, подставки под фигурки также сделаны из солёного теста.

Также из солёного теста вместе с детьми можно вылепить атрибуты к сюжетно-ролевым играм, например: конфеты, бублики, фрукты, овощи и т. д.

Изучив специальную литературу и обобщив личный опыт, я пришла к следующим выводам:

1. Солёное тесто - это абсолютно безопасный материал в работе с детьми.
2. Солёное тесто отличается своей дешевизной, лёгкостью в приготовлении.
3. Особенности солёного теста позволяют сделать занятия более разнообразными, более творческими.
4. Занятия с солёным тестом прекрасно можно сочетать с ароматерапией.
5. Изделия из солёного теста можно использовать на других занятиях.

Тестопластика в детском саду появилась не так давно, и это течение только набирает популярность. Но каждый, может самостоятельно убедиться, что лепка из теста куда интереснее лепки из пластилина и корни ее уходят очень глубоко в прошлое. А ведь историю нужно помнить и уважать, да и, глядя на тенденции, многое в нашем времени приходит к нам из прошлого, возвращается на свои круги, занимая свои позиции.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Зими́на Н.В. Шедевры из соленого теста. – М.: ООО ТД «Издательство Мир книги», 2009.
2. Комарова Т.С. Детское художественное творчество. Методическое пособие для воспитателей и педагогов. – М.: Мозаика – Синтез, 2005.
3. Лыкова И.А. Лепим, фантазируем, играем. Книга для занятий с детьми дошкольного возраста. М.: ТЦ «Сфера», 2000.
4. Халезова Н.Б. и др. Лепка в детском саду: Кн. для воспитателя дет. сада / Н.Б. Хананова И.Н. Соленое тесто. – М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2006. – 104 с.: ил. – (Золотая библиотека увлечений).
5. Глебова И.Ю., Тупичкина Е.А. Содержание работы кружка «Страна Тестоландия» в условиях дошкольной подготовки. // Практика организации дошкольного образования на всех ступенях образования: сборник научных статей.
6. Е.А., Глебова И.Ю. Развитие творческого воображения детей в процессе занятий тестопластикой. // Детский сад от А до Я, 2011. - №1(49). – с.107.

ТЕХНОЛОГИЯ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ЛОГОПЕДА И РОДИТЕЛЕЙ В СОВМЕСТНОМ ПРЕОДОЛЕНИИ НАРУШЕНИЙ РЕЧИ У ДЕТЕЙ.

Залевская И.П.
КГКП Я/с №63 «Мелдір»

Речь - один из наиболее мощных факторов и стимулов развития ребёнка. Это обусловлено исключительной ролью, которую она играет в жизни человека. Речь в своём

развитии проходит определённые этапы. На каждом из этапов элементы речевой системы формируются в определённой закономерности. Однако если эти закономерности нарушаются, речевая система ребёнка формируется непоследовательно, и, как следствие, в старшем дошкольном возрасте ведёт к речевой патологии, исправить которую может только речевой специалист, опираясь на помощь и поддержку родителей.

Одним из важнейших направлений в коррекционно-воспитательной деятельности логопеда дошкольного учреждения является работа с родителями – как одно из условий оптимизации педагогического процесса и социализации ребенка, имеющего речевые нарушения. Очень важно сделать родителей активными участниками педагогического процесса, научить их адекватно оценивать и развивать своего ребенка. Прежде всего, стоит отметить необходимость формирования мотивации к занятиям среди родителей. Во-первых, родители являются авторитетом для него, а во-вторых, они ежедневно могут закреплять навыки в непосредственном общении. Проблема приобщения семьи к формированию правильной речи тем более актуальна, что все большее число детей страдает нарушениями речи.

Важной и неотъемлемой частью работы по устранению речевых нарушений у детей является тесное взаимодействие логопеда и родителей детей, посещающих логопедический пункт. Коррекционная работа даст положительный результат только в том случае, если логопед и родители станут действовать согласованно. Одной из важных обязанностей родителей является продолжение логопедической работы с ребенком дома, то есть выполнение заданий логопеда. Никакая самая тщательная работа специалиста не исключает необходимости домашних занятий с детьми, имеющими нарушения речи. Логопед должен помочь родителям правильно организовать эту работу. Помощь детям тогда будет эффективна, когда к их речи и поведению предъявляют единые требования (и дома, и в детском саду). Это вполне достижимо, если родители будут посещать логопедические занятия и консультации у логопеда. Малая осведомленность родителей в вопросах патологии и коррекции речи, недооценка ими раннего выявления речевых дефектов и своевременного воздействия на них, ложные, а порой и вредные установки в отношении речи детей, говорят о необходимости совместной работы на всех этапах коррекции.

Часто родители не принимают должного участия в обучении и развитии ребенка только из-за своего незнания. Можно констатировать тот факт, что родители не уделяют должного внимания работе по преодолению какого-либо речевого дефекта у ребенка. Это связано с двумя причинами:

- родители не слышат недостатков речи своих детей;
- взрослые не придают нарушениям речи серьезного значения, полагая, что с возрастом всё пройдет само собой.

Успех в воспитании и обучении детей в дошкольном учреждении во многом зависит от того, как организовано педагогическое просвещение родителей. Как сделать так, чтобы родитель проникся проблемами своего ребенка, чтобы из пассивного наблюдателя превратился в руководящего участника осуществляемого коррекционно-воспитательного процесса?

Главной задачей логопеда при взаимодействии с семьей ребёнка с нарушением речи является не только выдача рекомендаций по коррекции речи и воспитанию ребёнка, но и создание таких условий, которые максимально стимулировали бы членов семьи к активному решению возникающих проблем. В основе работы логопеда с родителями лежат следующие принципы:

- *принцип комплексного подхода к организации коррекционно-педагогического процесса.* В работе с ребёнком необходимо участие разных специалистов, таких, как психиатр, психолог и др. При этом необходимы не только наблюдение ребёнка разными специалистами, но и их совместное обсуждение и «ведение» данной семьи;
- *принцип единства диагностики и коррекционно-педагогического процесса.* Обследование ребёнка разными специалистами проводится в целях выявления (определения) его

актуального и потенциального уровней развития, соматического состояния и т. д. и определяет пути коррекционно-педагогической работы в виде составления индивидуальной программы развития;

- *принцип сотрудничества между родителями и логопедом, родителями и детьми.* Необходимо подчеркнуть, что родители будут искать поддержку и помощь специалиста, прислушиваться к нему и следовать его советам только тогда, когда профессионал видит в родителях не «объект своего воздействия», а равноправного партнёра по коррекционному процессу. Точно так же отношения между логопедом и ребёнком, родителями и ребёнком должны строиться по принципу личностно ориентированной педагогики – на «уровне глаз» ребёнка, используя приём «глаза в глаза»;

- *принцип учёта интересов или принцип решения задач через интерес,* что означает поддержку заинтересованности родителей в сотрудничестве;

- *принцип ведущей деятельности.* В работе с родителями необходимо согласование действий в коррекционной деятельности различных специалистов, «ведущих» семью (например, психолога и психиатра).

Ребенку необходимо умело и вовремя помочь. При этом очевидно, что именно помощь родителей обязательна и чрезвычайно ценна. Потому что, во-первых, родительское мнение наиболее авторитетно для ребенка и, во-вторых, только у родителей есть возможность ежедневно закреплять формируемые навыки в процессе живого, непосредственного общения со своим малышом. Да, родителям потребуется колоссальное терпение при выполнении с ребенком домашнего задания, а ему – помощь и похвала за труд.

Сотрудничество логопеда и семьи предполагает совместное определение целей деятельности, планирование предстоящей работы, распределение сил и средств, в соответствии с возможностями каждого участника, совместный контроль и оценку результатов работы, а затем и прогнозирование новых целей, задач и результатов.

Роль логопеда состоит не только в том, чтобы организовать должным образом **коррекционно-развивающие логопедические занятия с ребенком**, но и донести до родителей всю необходимую для работы информацию. Так какие же формы работы можно предложить для осуществления тесного взаимодействия между логопедом и родителями для совместного преодоления речевой патологии у детей?

В логопедической науке выработаны наиболее эффективные формы организации коррекционно-педагогического процесса и сотрудничества логопеда с семьей:

1. Коллективные формы взаимодействия.
2. Индивидуальные формы работы с семьёй.
3. Формы наглядно-информационного обеспечения.

Одной из основных форм работы по педагогическому просвещению семьи является - родительское собрание. К преимуществам относится групповой характер взаимодействия, часто в группе родителям проще сформулировать свои вопросы, кроме того, неактивные родители смогут услышать полезную информацию и ответы на вопросы, заданные другими участниками собрания. На групповых консультациях сами родители могут делиться опытом между друг другом.

– Консультации, семинары – проводятся так, чтобы они по возможности привлекали родителей для решения проблем. Для осознания родителями всей предложенной информации можно предложить различные памятки, в которых отражены ключевые моменты консультаций.

– Открытые занятия родители посещают с большой заинтересованностью. Родители могут увидеть разные виды коррекционной работы, порадоваться достижениями своего ребёнка, обратить внимание на проблемы в знаниях своих детей. После таких занятий активность родителей во взаимодействии с логопедом повышается.

Стоит обратить внимание на такую форму работы, как «Индивидуальная консультация».

На начальном этапе в **индивидуальной беседе** необходимо заручиться поддержкой семьи для последующего взаимодействия в вопросах речевого развития. В беседе

намечаются пути оказания помощи в развитии речи и дальнейшего ее совершенствования. Тогда же происходит и «распределение обязанностей» между детским садом и семьей, иными словами определяется, что будут делать логопед, а что родители. Объем их работы по развитию речи ребенка в каждом конкретном случае, естественно, разный. Это зависит от многих причин: от уровня речевого развития ребенка; от сложности речевых недостатков; от желания родителей участвовать в мероприятиях по развитию речи своего ребенка и пр.

Наглядная информация для родителей представляется в виде различных папок-раскладушек, тематических папок, вкладышей с рекомендациями по ознакомлению дома и закреплению полученных данных, например, игры и упражнения по развитию речи для детей старшего дошкольного возраста; вывешиваются списки рекомендуемой для чтения дошкольникам литературы.

Важная роль в сотрудничестве учителя-логопеда с родителями отводится домашним заданиям. Это различные виды заданий, направленные на закрепление тех знаний, умений и навыков, которые были приобретены ребенком в процессе занятий в детском саду. Информацию о выполнении такого рода заданий родители получают на индивидуальных беседах и консультациях, в ходе которых мы также затрагиваем вопросы обучения детей с речевыми нарушениями, изменения отношения к дефекту речи со стороны взрослых и самого ребенка, предупреждаем о возникновении вторичных дефектов.

Вышеперечисленные формы работы являются лишь частью того огромного арсенала, который могут использовать современные логопеды. Установление партнерских отношений с родителями является необходимым условием успешности коррекционного воздействия на детей с речевыми нарушениями.

Вовлечение родителей в коррекционный процесс помогает повысить их уровень самосознания и заинтересованности, который они приобретают благодаря работе педагогического коллектива. Партнерство логопеда и родителей в создании единого коррекционно-развивающего пространства обеспечивает ребёнку успешную социализацию в детском саду среди сверстников, а впоследствии предполагает легкую адаптацию к школьной среде и окружающей жизни взрослых.

Литература

1. Бабина Е.С. Помогаем детям вместе: [коррекционная работа логопеда зависит от условий речевого развития ребенка в семье] // Дошкольное воспитание, 2005, № 12. С. 57-59.
2. Барина Г. В. Использование потенциала семьи в системе коррекционного воздействия на ребенка // Логопед в детском саду, 2004, № 1. С. 70-74.
3. Бачина О.В., Самородова Л.Н. Взаимодействие логопеда и семьи ребенка с недостатками речи. - М., «Сфера», 2009
4. Давидович Л. Р. Родители и логопед - партнеры / Л. Р. Давидович, Т. С. Резниченко // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития, 2004, № 6. С. 47-50.
5. Захарова Е.Н. О работе логопеда с родителями. // Логопед, 2006, № 6. С.54 – 58.
6. Клименкова О. Делимся опытом организации работы с родителями // Дошкольное воспитание, 2005, № 3. С. 45-46.
7. Овчинникова Е. В. Организация сотрудничества логопеда и родителей // Логопед, 2007, № 6. С. 74-78.
8. Степанова, О. Л. Организация логопедической работы в ДОУ/ О. Л. Степанова, – М., 2007.

ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ СВЯЗНОЙ РЕЧИ ДОШКОЛЬНИКОВ, РАЗРАБОТАННАЯ НА ОСНОВЕ МЕТОДОВ И ПРИЕМОВ ТРИЗ «ОБУЧЕНИЕ ДЕТЕЙ СОСТАВЛЕНИЮ ТВОРЧЕСКИХ РАССКАЗОВ ПО КАРТИНЕ»

Муканова С.С., методист И.Н. Калинкина, воспитатель
КГКП «Детский сад «Балдырған» г. Караганды

Одним из основных показателей уровня развития умственных способностей ребенка можно считать богатство его речи. Взрослым важно поддержать и обеспечить развитие умственных и речевых способностей дошкольников.

Предлагаем вам ознакомиться с технологией разработанной на основе методов и приемов ТРИЗ «Обучение детей составлению творческих рассказов по картине», направленной на развитие умственных способностей и создание творческого продукта в речевой деятельности.

Для успешного освоения программы детьми детского сада должны быть сформированы умения связно высказывать свои мысли, строить диалог и составлять небольшой рассказ на определенную тему. Но чтобы этому научить, необходимо развивать и другие стороны речи: расширять словарный запас, воспитывать звуковую культуру речи и формировать грамматический строй.

Главной задачей развития связной речи ребёнка является совершенствование монологической речи. Эта задача решается через различные виды речевой деятельности, в том числе сочинение рассказов по картине, и серии сюжетных картинок.

В своей работе с детьми большое внимание уделяем речевому развитию, поэтому применяем в своей практике ТРИЗ - технологии.

Цель ТРИЗ – не просто развить фантазию детей, а научить мыслить системно, с пониманием происходящих процессов. Дать в руки воспитателям инструмент по конкретному практическому воспитанию у детей качеств творческой личности, способной понимать единство и противоречие окружающего мира, решать свои маленькие проблемы.

Одной из речевых технологий по ТРИЗ является составлению творческих рассказов по картине». В результате занятий с применением данной технологии, снимается чувство скованности, преодолевается застенчивость, постепенно развивается логика мышления, речевая и общая инициатива. Основным критерий в работе с детьми доходчивость и простота в подаче материала и формулировке сложной казалась бы ситуации. Лучше всего проводить внедрение речевой технологии на основе простейших примеров. Сказки, игровые и бытовые ситуации вот та среда, через которую ребёнок научится применять тризовские решения возникающих перед ним проблем. По мере нахождения противоречий он сам будет стремиться к идеальному результату, используя многочисленные ресурсы.

Картина — один из главных атрибутов учебного процесса на этапе дошкольного детства. Ее положительные преимущества над другими дидактическими средствами достаточно подробно раскрыто в методических пособиях и учебниках по воспитанию: М.М.Кониная, Е.П.Короткова, О.И.Радиная, Е. И. и др. В основе рассказывания по картине лежит восприятие детьми окружающей жизни. Картина не только расширяет и углубляет детские представления об общественных и природных явлениях, но и воздействует на эмоции детей, вызывает интерес к рассказыванию, побуждает говорить даже молчаливых и застенчивых. Предлагаемая нами технология рассчитана на обучение детей составлению двух типов рассказов по картине.

1-ый тип: "Текст реалистического характера"

Цель: обучение составлению описательных рассказов по картине.

Виды получаемых текстов (выделены условно):

рассказ как фиксация изображенных объектов и их смысловых взаимосвязей;

описание картины как раскрытие темы;

развернутое описание конкретного объекта;
 словесно-выразительное описание изображенного на картине с использованием аналогий:
 поэтических образов, метафор, сравнений и т.д.;
 создание рифмованных текстов по содержанию картины.

Пример: "Составление загадок и метафор по картине"

Цель:

познакомить детей с моделями составления загадок и метафор;
 сформировать мыслительные действия ребенка, необходимые для составления загадок и метафор.

Базовая информация

Чтобы составить загадку по картине, необходимо выбрать объект и перечислить его признаки (действия, цвет, форма, размер, части и т.д.).

Следует знать основные модели составления загадок:

1. У объекта выделяется признак, отвечающий на вопрос "Какой?" и делается подборка объектов, у которых данный признак ярко выражен.
Например: "Репейник, какой? Колючий как еж, кактус, елочка. Лохматый как собака, шуба, медведь. Приставучий как липучка, жвачка, смола".

Из предложенных объектов выбирается наиболее удачный вариант сравнения. Строится содержание загадки: не называя загаданный объект, перечисляются признаки, которые через связки "как" или "но не" сравниваются с другими объектами.

Итог: "Колючий, как еж, лохматый, как собака, приставучий, но не смола".

2. Выделяются действия объекта и перечисляются другие объекты, у которых данные действия

Например: "Лягушка что делает? Прыгает как заяц, мяч. Нырять как утка. Плавает как лодочка, рыба".

Из предложенных вариантов сравнений выбираются наиболее удачные. Строится содержание загадки: не называя загаданный объект, перечисляются действия, которые через связки "как" или "но не" сравниваются с другими объектами.

Итог: "Прыгает, но не мяч, ныряет, но не утка, плавает как лодочка".

На основе данных моделей можно составить смешанный тип загадки. В ней построчно могут собираться различные типы сравнений.

2-ой тип: "Текст фантастического характера"

Цель: составление рассказов фантастического плана по мотивам изображенного на картине.

Виды получаемых текстов (выделены условно):

рассказ как фантастическое преобразование содержания;

фантастический рассказ об отдельно взятом объекте и его изменениях во времени;

рассказ от имени изображенного (представляемого) объекта с заданной или самостоятельно выбранной характеристикой;

сказки по мотивам содержания картины;

рифмованные тексты фантастического плана.

Оба типа рассказов можно отнести к творческой речевой деятельности разного уровня.

Творческая речевая деятельность находится в прямой зависимости от уровня развития мышления ребенка. В работе с детьми можно выделить несколько этапов, на каждом из них представлена какая-либо мыслительная операция, в результате освоения которой у ребенка развивается способность самостоятельно делать речевые зарисовки по картине. Обучение ребенка осуществляется в процессе его совместной деятельности с педагогом посредством системы игровых упражнений.

на этапе "Составление рассказов-фантазий"

Цель: учить детей преобразовывать содержание картины с помощью типовых приемов фантазирования;

учить детей составлять рассказы фантастического содержания.

Базовая информация

Для сочинения фантастических рассказов по картине следует знать основные приемы фантазирования:

"Увеличение - уменьшение" (преобразование размера, формы, цвета);

"Деление-объединение" (деление объектов на части, объединение их в другой последовательности);

"Оживление-окаменение" (объект наделяется свойствами динамики или статики);

"Специализация - универсализация" (расширение либо ограничение ресурсов объекта);

"Ускорение - замедление" (остановка тех или иных процессов, увеличение их скорости, перемещение объекта во времени и др.).

Используя данные приемы, можно преобразовать какой-либо объект на картине, либо изменить его часть, поменять место нахождения. Составляется рассказ, в котором главной идеей является согласование необычного (фантастического) объекта с окружающим миром.

Методика работы с детьми

Для обучения детей составлению рассказов по картине используется игровой прием "Пришел в гости волшебник...".

Приглашаются волшебники:

Волшебник Увеличения-Уменьшения (ребенок выбирает объект и производит его фантастическое преобразование).

Волшебник Деления-Объединения (выбранный объект который меняется своими частями с другими объектами).

Волшебник Оживления-Окаменения (выбранный объект, становятся подвижным или, наоборот, лишается возможности перемещаться в пространстве).

Волшебник Наоборот (у объекта выявляется какое-либо свойство и меняется на противоположное).

Волшебник Времени (этот волшебник предполагает преобразование временных процессов:

Волшебник Ускорения-Замедления, волшебник Обратного Времени, волшебник Перепутывания Времени, волшебник Остановки Времени, Зеркало Времени).

Воспитатель предлагает детям выбрать одно из преобразований объекта и ответить на вопросы:

Что происходит с этим объектом?

Какие ощущения он испытывает? Как он теперь воспринимает окружающий мир?

Как окружающий мир относится к преобразованному объекту?

Каковы положительные и отрицательные последствия преобразований?

Какие проблемы возникают у объекта с окружающим миром?

Как фантастический объект может помочь решить проблемы окружающих объектов?

Предложить детям составить рассказ по результатам обсуждения.

ПРИМЕР: Картина "Кошка с котятами". Рассказ-фантазия про клубок ниток, с которым играл котенок.

"Клубок, который научился летать"

Жил был клубочек ниток. Он был круглым и синим. Лежал в корзинке, и никто его не трогал. Однажды пришли котята, свалили корзинку, и он упал и покатился. Котенок Рыжик стал им играть. Больно стало клубочку, и решил он попросить у волшебника Объединения крылышки. Только Рыжик хотел царапками схватить клубок, как тот взлетел и стал под потолком летать. Удивился котенок, нет, все котята и кошка и стали смотреть, как летает клубок. А лампа сказала: "Что ты тут летаешь, сгореть можешь". Клубок летал до вечера. Котята легли спать, а клубочек в корзинку залез. Только после этого лампа включилась, и он не сгорел".

Советы воспитателям

Приемы фантазирования должны быть хорошо знакомы детям. Они должны знать возможности каждого "Волшебника".

Когда объявляется фантастическое преобразование, то выбирается сначала объект, приглашается "Волшебник", производится преобразование, а затем объект с необычным свойством описывается.

Целесообразно провести серию занятий по одной картине с постепенным включением новых приемов фантазирования. Фантастические рассказы-зарисовки составляются коллективно.

В дальнейшем необходимо распределить волшебников между детьми и предложить составить самостоятельно или командами рассказы фантастического плана.

Можно инсценировать с детьми придуманные рассказы или оформить книжки-малышки с их текстами.

Алгоритм мыслительных действий при составлении рассказов-фантазий

Выбрать объект, изображенный на картине, либо его часть.

Пригласить одного из Волшебников.

Преобразовать объект или его часть.

Составить фантастический рассказ.

Практическая работа для педагогов. «Составление творческого рассказа по картине фантастического характера с использованием ТРИЗ технологии».

Предложить педагогам выбрать картину из серии «Сюжетные картинки» и составить творческий рассказ с использованием ТРИЗов фантастического характера по алгоритму:

Выбрать объект, изображенный на картине, либо его часть.

Пригласить одного из Волшебников.

Преобразовать объект или его часть.

Составить фантастический рассказ.

Пример: Картина «Оказали помощь» из серии «Путешествие в зонтике».

В жаркий солнечный день встретили ребята на улице печальный зонтик. Лежал он весь черный, грустно раскрытый к солнцу. Решили дети помочь зонтику стать веселым и пригласили Волшебника – Времени, который перенес всех наших героев в весеннее время. Тут же полил грибной дождь. И о, чудо, наш зонтик взлетел от радости в небо и засиял там всеми цветами радуги. А ребята за это время – чудо успели собрать грибы для мамы. Когда наши герои вернулись в свое время, зонтик больше не грустил, он знал какой он нужный, необходимый, он оказывает помощь людям.

Систематически проводимая работа с использованием ТРИЗ технологии «Обучение детей составлению творческих рассказов по картине» способствует развитию связной речи детей, проведенная работа в данном направлении помогла повысить уровень речевого развития.

Литература

Новоторцева Н В Развитие речи детей – Ярославль: ТОО «Гринго» 1995

Короткова Э П Обучение детей дошкольного возраста рассказыванию – М: Просвещение – 2004

Алексеева М.М. Речевое развитие дошкольников – М: изд. Центр «Академия» 1999

ТИІМДІ СҰРАҚТАР ҚОЮ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОЙЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ

Жунусбекова У.Ж, Кошикова М.Б

Қарағанды қаласы,

«66 жалпы білім беретін орта мектебі» КММ

Дұрыс сұрақ қоя білу-ақылдың
немесе көрегендіктің маңызды және қажетті белгісі.

Сұрақ өз бетінше мағынасыз болып,
пайдасыз жауапты талап етіп тұрса,
ол адамды мағынасыз жауап беруге итермелеп,
оны сәтсіздікке ұшыратады...
И. Кант

Екі адамның тілдесуі барысында қажетті ақпаратты алу бірден іске аспай жататын жағдайлар бәрімізге мәлім және ондай жағдайлар жиі кездесіп жатады. Әсіресе мұндай жағдайларға мектеп қабырғасында куә боламыз. Мұғалім қойған сұрақты оқушы дұрыс түсінбей, оқушының берген жауабына мұғалім қанағаттанбай, бір-біріне ренжіп жататын жағдайлары аз емес. Сондықтан осындай жағдайларды болдырмас үшін түрлі тәсілдерді қолдануға тура келеді. Сол тәсілдердің бірі - сұрақ қою.

Тілдесу мен қарым қатынас құруда сұрақ ерекше маңызды рөл атқарады. Себебі, сұрақ қоя отырып өзара ақпарат алмасамыз, өзімізге қажет қосымша мәлімет аламыз, алған ақпарат туралы пікір қалыптастырып, оған баға беруге тырысамыз, бақылаймыз, растаймыз немесе жоққа шығарамыз, белгілі бір затқа қызығушылық танытамыз. Бірақ осыған бірден қол жеткізе аламыз ба? Қажетті ақпаратқа оңайшылықпен ие боламыз ба? Ол неге байланысты болады? Әрине, оның бәрі сұрақ қою шеберлігіне тікелей байланысты. Сондықтан, дұрыс сұрақ қоя білу өте маңызды.

Сұрағын дұрыс қоя білген адам түрлі мақсаттарға жете алады: сұхбаттасын қызықтырып, өзіне қажетті ақпарат беретіндей деңгейге жеткізеді; сұхбаттасын белсендіріп, монологтан тиімді диалогқа ауысады; ақпарат алу үдерісін өзіне қажетті бағытқа бағдарлайды; тілдесу барысында басымдылыққа ие болады. Сұрақтар арқылы адам белгісіздікті айқындап, мәселенің шешімін ізденуге бел буады, яғни, дұрыс қойылған сұрақтар арқылы мұғалім оқушылардың ізденушілік қабілеттерінің дамуына ықпал етеді. Алисон Кинг айтқандай, «ойлай алатын адам сұрақ та қоя алады» [1], демек, кейбір мұғалімдер оқушылардың қойған сұрақтары арқылы олардың ойлау қабілеттерінің деңгейін анықтай алады. Білім алу барысында оқушыларды сұрақ арқылы белсенді диалогке түсуге ынталандырып, коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру, іздену арқылы кез келген мәселені шешу жолдарын табуға үйрету қажет. Ендеше тиімді, жақсы сұрақ қоя білу дағдыларын қалыптастыру бүгінгі мектеп үшін өзекті мәселенің бірі болып табылады.

Мұғалімдердің оқыту үдерісінде қолданған сұрақтар мен сұрақ қою дағдыларына байланысты өткізілген зерттеулер көрсеткендей, мұғалімдердің қоятын сұрақтарының кейбіреулері ғана оқушыларды ойлау мен сөйлеуге ынталандыратын «жоғары тәртіпті» сұрақ ретінде ұсынады. Д. Халперн өзінің «Психология критического мышления» (2000 ж) кітабында Тэд Рэгтің мыңдаған мұғалімдер сұрақтары талдауының келесі классификациясын ұсынды:

- Басқарушылық сұрақтарды сабақ барысында қолданған (мысалы: кім барлық жұмысты аяқтады?) сұрақтардың 57% алса;
- Білім мен түсіне білу қабілетін тексеретін сұрақтар (мысалы: жәндіктердің қанша аяғы бар?) 35% құрайды;
- Оқушыларды сөйлеу мен ойлауға ынталандыратын сұрақтар (мысалы: өрмекші үй жануары бола ма?) барлық сұрақтардың ішінде тек 8% алып отырады.

Сонымен «сұрақ» дегеніміз не? Оны адам не үшін қолданады? Оқыту үдерісінде ол қаншалықты пайдалы? Сұрақты қалай қойған дұрыс?

Сұрақ- біліп-танудың бір тәсілі деуге болады, өйткені сұрақ қою арқылы біз бір-бірімізбен диалогқа түсеміз. Диалог «сұрақ-жауап» үлгісі бойынша іске асырылып, алынған ақпарат арқылы белгілі бір мәселені шешумен аяқталады.

Сынып ішінде қойылатын сұрақтарды екі үлкен санатқа бөлуге болады: оқушылардың білімдерін анықтауға бағытталған сұрақтар (**демонстрациялық сұрақтар**) және оқушылардың ойлау қабілеттерін айқындауға бағытталған сұрақтар (**түсініктемелік сұрақтар**) [2].

1. Оқушылардың білімдерін анықтауға бағытталған сұрақтар қарастырған мәселеге қатысты оқушының негізгі білімдері мен түсініктерін анықтауға арналған. Бұл жағдайда оқушының жауабы мұғалімге алдын ала белгілі болып, оқушы осы сұраққа қатысты өз алған білімін көрсете алады, яғни, бұл санатқа «жабық» сұрақтар жатады. «Жабық сұрақтар «кім», «не», «қашан», «неше» деген сөздерден басталып, адамның нақты, қысқа бір жауап беруді талап етеді (... нені білдіреді?, ... қашан болды?, ... кімдер қатысты?). Бұл сұрақтар сонымен қатар жауап берушіден «иә» немесе «жоқ» деген жауап беруді көздейді: «Сен Астанадан ұшақпен келдің бе?», «Бір жылда неше мезгіл бар?».

2. Оқушылардың ойлау қабілеттерін айқындауға бағытталған оқушылардан жауап беру барысында өздерінің жеке пікірлері мен түсініктемелерін беруді талап етеді. Сондықтан бұл санатқа «ашық сұрақтар» жатады. «Ашық» сұраққа берілетін жауаптың саны белгісіз. Сонымен қатар бұл сұрақ жауап берушіден өз пікірі мен көзқарасын білдіргенін көздейді, адамнан түсініктеме беруді, ойлануды талап етеді. Бұл сұрақтар «неге», «қалай», «не үшін», «Сіз қалай ойлайсыз», «... туралы не ойлайсыз», «Егер солай болса, сіз не істер едіңіз?», «... неліктен солай болды деп ойлайсыз?» т.б. сөздерден басталады. Мысалы, «Сіздің пікіріңізше, ол кейіпкердің мінезі қандай? «Ол неге бұл әрекетке барды деп ойлайсыз?». Ашық сұрақтарды қолдану барысында оқушының жауабы мұғалімге алдын-ала белгілі болмауы мүмкін, бірақ бұл сұрақтың түрі оқушының болжам жасау, дәлелдеу мен талдау, жинақтау қабілеттерін дамыту үшін өте тиімді болады. Сонымен қатар оқушылармен жұмыс жасау кезінде қолдану мақсаты мен құрылымына қарай мұғалімдер сұрақтардың басқа да түрлерін қолданады.

- **Қарапайым сұрақтарға** жауап беру кезінде оқушылар белгілі бір ақпаратты еске түсіреді, қайталайды, яғни, бұл сұрақтарды танысқан материалды қаншалықты меңгергенін, есте сақтағанын анықтау үшін қолданған тиімді. Сұрақтың бұл түрі дәстүрлі бақылау кезінде қолданылады: сынақ, тест, терминдік диктант т.б.
- **Альтернативті сұрақ** – берілген екі салыстырманың тек біреуін нақтылауды ұсынатын сұрақ түрі. Бұл сұрақтың түрін қолданған кезде оқушыға дұрыс жауаптың бағыты ұсынылады, оқушы соның ішінен дұрысын таңдап алуы керек. Мысалы: «мына сөйлемдегі «ғасыр» сөзі бастауыш па, баяндауыш па?» немесе «адамның дене мүшесіндегі асқазан қорыту қызметін бе, әлде тазарту қызметін атқара ма?».
- **Шығармашылық сұрақтар** оқушыларды ерекше шешім білдіруге, болжам айтуға итермелейді, шығармашылық ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Басқа адамның кейпіне ене білу, мәселеге қатысты түрлі көзқарас білдіре алу, болжам жасауға жақын болу, барлығына белгілі заттарға жаңа қолданыс таба білу сияқты дағдылар адамның шығармашылық ойлау қабілетіне жатады. Сондықтан мұғалім өз сабағында осы сұрақтың түрін қолдана отырып, аталған дағдыларды қалыптастыруға ықпал етеді. Әдеттегідей, бұл сұрақтарда «егер» деген сөз қолданылады. «Егер сен сол кейіпкердің орнында болсаң, қандай әрекет жасар едің?», «Егер сол оқиға біздің заманымызда болатын болса, немен аяқталар еді деп ойлайсың?».
- **Риторикалық сұрақ** – тыңдаушының ерекше назарын аудару үшін немесе эмоционалдылықты баса көрсету үшін болымды не болымсыз сөйлемге сұрақ формасын беру [3].
- **Нақтылаушы сұрақ** – болжамның немесе берген жауаптың ақпаратын нақтылау үшін қолданылады. Нақтылаушы сұрақ қояр алдында міндетті түрде белсенді тыңдалым болу қажет. Белсенді тыңдалым барысында мұғалім жауап берген оқушымен психологиялық байланыс орнатуға тырысады, оның айтқан жауабына ерекше қызығушылық танытады, оқушының жауабы мен өз ойының арасындағы байланысты табуға ұмтылады және оқушыға кері байланыс орнатады. Ол үшін сұрақ қоюда ма, ме, ба, бе, па, пе шылауларын пайдаланады: «Мен дұрыс түсінсем, сіз дедіңіз бе?», «Мен Сіздің мына айтқанызды дұрыс түсіндім бе?».

• **Жетелеуші сұрақтар** – белгілі мәселе бойынша оқушының білім-біліктілігін жетілдіруге, өзін реттеуге көмектесуге бағытталады. Бұл сұрақтың түрі арқылы оқушыны қарастырған мәселе бойынша толық, нақты жауап беруге жеткізуге болады. «Бұл мәселеге тағы мына қырынан қарасаңыз қалай болады?», «Айтқаныңыз, әрине, дұрыс. Бірақ оның тағы қандай себебі бар деп ойлайсыз?», «Жауабыңызды тағы да қандай дәлелдемелермен толықтырар едіңіз?»

• **Бағалаушы сұрақтар** – қарастырған мәселеге, оқиғаға, айғақтарға т.б. баға берудің өлшемдерін анықтауға бағытталған сұрақтар. Яғни, бағалаушы сұрақтар оқушының ойлау қабілетінің эмоциялық жағына әсер етеді. Көп жағдайда адамдар бір оқиғаға болсын, құбылысқа болсын алдымен эмоциялық сезім қалыптастырып, содан кейін ғана оны саналы түрде қабылдаймыз. Егер жаңа ақпарат адамның ішкі дүниесіндегі жағымды ассоциациялармен байланысты болса, білім алушы ол ақпаратқа сенім білідіріп, тез қабылдайды. Сондықтан балаға жас шағынан бастап оның ойлау қабілетіне әсер ететін эмоциясына есеп беруді үйреткен дұрыс. Оқыту үдерісінде бұл қызметті бағалаушы сұрақтар атқарады. Қарастырған мәселелер мен оқиғалар, деректер мен адамдарға қатысты оқушы өзінің қарым-қатынасын сезіне отырып, ойлау қабілетіне зор ықпал ететін бейнелерді сыртқа шығарады. Осыған байланысты мұғалім «Осы оқиға қандай сезім тудырды?», «Осы кейіпкердің әрекетіне деген көзқарасың қандай?», «*Мына затқа* қарағанда, *ана зат* қаншалықты пайдалы?», «*Анадан мынаның* қандай артықшылығы бар?», «... қандай тиімді жақтары бар?», «Осылардың қандай айырмашылықтары бар?» сияқты сұрақтарды қолдана алады.

• **Практикалық сұрақтар** білім алушыларды алған теориялық білімдер мен тәжірибе арасындағы байланысты орнатуға, ұштастыруға үйретеді. «Күнделікті тіршілікте мұндай пішіндерді қайдан көруге болады?», «Айналадан конус тәрізді қандай заттарды атап бере аласыздар?», «Өзің сол кейіпкердің орнында болсаң не істер едің?» т.б.

Сабақ барысында қойылған сұрақтардың саны емес, сапасы мен құндылығы маңызды. Сондықтан да сұрақ қояр алдында мұғалім өзіне «Менің қолданайын деп отырған сұрағымның сапасы қандай?» деген сауалды өзіне жиі қоюы қажет.

Осы күнге дейін оқушылардың арасында қалыптасып қалған пікір – әр сұрақтың дайын дұрыс жауабы болуы керек және олар, барлығын жаттап алса, ол сұрақтарға жауап бере алатыны. Сондықтан да оқушы сұраққа жауап бере алмай қалған жағдайда оның өзіне деген сенімсіздігі пайда болып, жауап беруде қорқыныш сезімі туындайды. Білім алуға кері әсер ететін бұл жағымсыз қасиеттерден оқушыны құтқару қажет. Ол үшін мұғалімнің сабақ барысында сұрақтарды қолдануына байланысты кейбір жағдайларды естен шығармағаны дұрыс [4].

Сұрақты балық аулайтын қармақпен салыстыруға болады: қармаққа балық ауланса, сұрақ арқылы түрлі идеяларды іліп шығаруға болады. Жақсы сұрақтар – идеялардың, қызықты жауаптардың кепілі. Сондықтан әр мұғалім өзінің сұрақ қою шеберлігі туралы жиі ойланып, сұрақ қояр алдында келесі мәселелерді ойдан шығармаған дұрыс болар: сұрақты қандай мақсатпен қоясыз? Қойған сұрағыңыздың сапасы қандай? Бір сабақтың көлемінде сұрақтарды түр-түрімен мақсатына қарай орынды пайдалануды жоспарлай отырып, («Табиғатқа не жатады?», «неге оны жанды табиғат дейміз?», «Қоршаған ортаны қалай бөлер едіңіз? «Табиғат не үшін қажет?» т.б. ашық сұрақтарды көбірек қолдану керек.

Сұрақтың ашық немесе жабық болуы сұрақтардың өзіне емес, мұғалімдердің сұрақты сұрау себебіне байланысты болуы мүмкін. Мысалы «Аспанның түсі қандай?» сұрағы ғылым сабағында жабық сұрақ болып, өнер сабағында ашық сұрақ болуы мүмкін.

Келесі мұғалімді ойландыратын мәселе: «Сұраққа жауап беру үшін оқушыларға ойлануға жеткілікті уақыт берілді ме?» Себебі, асықтыру жауап берушіні сәтсіздікке ұшыратады: ойлары шашыраңқы болады, жауап толық немесе дұрыс болмайды. Керісінше жауап берер алдында ойлануға берілген уақыт оқушыға нақты жауап беруге, өз ойын

жинақтап жеткізуге, өз кемшілігін өзі жоюға, жауап беруге оқушыларды толық тартуға мүмкіндік береді. Сондықтан шебер ұстаз бұл мәселелерді есінен шығармауға тырысады.

Сұрақтарды түр-түріне қарай орынды пайдалана білген дұрыс. Мысалы сабақ барысында оқушылардың белсенділігі немесе қызығушылығы төмендей бастаған кезде бағалаушы сұрақтарды қолданған тиімді. Сонымен қатар оқушының айтылған ақпаратқа, сабақ үстінде болған жағдайларға, қарастырған оқиғалар мен құбылыстарға қатысты эмоциясын байқаған кезде де осы сұрақтың түрін қолданған пайдалы. Себебі бұл сұрақтың түрі оқушының жеке көзқарасы мен пікірін, бағасын білдіруге бағытталғандықтан оны ынталандырып, білім алу үдерісіне үңілуге жағдай жасайды. Бірақ бағалаушы сұрақтарды сабақ үстінде тым жиі қолданудан аулақ болу керек, өйткені бала тұрмақ ересек адамдар үшін де өз эмоциясы туралы айтып, баға беру қиынға түседі.

Ғалымдардың айтуынша, сұхбат кезінде адамдар бет қимылы, ымдар мен ишараттарға тоқсан пайыз сенім білдіреді. Сондықтан оқушылар мұғалімнің сұрақ қою кезіндегі қимылдарына көп мән береді: қойған сұрағыңыз бен бет қимылыңыздың арасында сәйкестік болмаса, бұл әрекетіңіздің шынайылығына кейбір күмән туады. Кез келген сұрақты қойған кезде, бет қимылыңыз оқушы айтқан ақпаратқа ешқандай қызығушылық танытпағаныңызды, ол жауап Сізге ұнамағаны білдіріп тұрса, сұрағыңыз сәтсіздікке ұшырайтыны айқын. Сондықтан қойған сұрағыңыздың түрі мен бет қимылыңыздың, ымдарыңыздың сәйкес келгені дұрыс болады.

Сұрақтар оқушы үшін пайдалы, мұғалім үшін тиімді болу мақсатында келесідегідей ережелерге сүйенген дұрыс:

- Сұрақты қояр алдында, мақсатыңызды нақтылап алыңыз.
- Сұрақ аудиторияға сай келетін түсінікті түрде қойылу керек.
- Сирек қолданылатын терминдер мен түсініксіз (диалект, сленг) сөздерді пайдаланбаған дұрыс.
- Сұрақ абстракты емес нақты болу керек.
- Қойылатын сұрақ шұбырмай, қысқа түрде болғаны дұрыс.
- Сұрақ ойға қонымды болу керек.
- Қажет болған жағдайда сұраққа түсініктеме беруге болады, бірақ сұрақтың өзі ықшам болу керек.
- Сұрақ бір сарынды, дағдылы жауаптарды болдырмау керек.
- Мұғалім өз дегеніне келтіретін сұрақ қоймау керек.
- Сұрақ жауап берушіні қажетті жауапқа мәжбүрlemeу керек
- Оқушылардың білімдерін анықтау сұрақтары мен оқушылардың ойлау қабілеттерін айқындайтын сұрақтарды қоюды теңгеріңіз.
- Сұрағыңызды қойған соң, оқушылардың түсінгеніне көзіңізді жеткізіңіз.

Осы аталған ережелерді сақтау мұғалімге оқушылардың білім алуына деген қызығушылығын жоғарылатып, олардың берген жауаптарының сапасын арттыруға ықпал ете алады. Сұрақ қою кезінде жіберілетін кейбір кемшіліктерді жібермеуге, болдырмауға ықпал етеді.

Генри Форд: «Сұрақтары бар адамда ғана білім болады», - дегендей сұрақты көп қоятын оқушыларды қолдау керек және сұрақтарды қоюға ынталандыру керек. Себебі, сұрақ қою техникасын жақсы меңгерген бала келешекте кез келген жағдайда тиімді сұрақ қоя біледі, яғни, сұрақ қою арқылы туындаған мәселені шешудің жолын тез таба алады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Алимов А.Қ. Интербелсенді әдіс-тәсілдерді қолдану. – Алматы, 2015.
2. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Үшінші (негізгі) деңгей.
3. Туреханова Г.Б. Тиімді сұрақтар қою мақсаты мен техникасы. Әдістемелік ұсыным. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016.

4. Халперн Д. Психология критического мышления. 4-е международное издание. – СПб.: Издательство: «Питер», 2000.

ТОҒЫЗҚУМАЛАҚ ОЙЫНЫНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Бейбитов С.А.
№ 101 мектеп-лицейі

Тоғызқұмалақ әлемдік мәдениетінің озық үлгілерімен бой теңестіре алатын зияткерлік (интеллектуалдық) ойын, логикалық ойлау өнері. Археолог ғалымдарының пайымдауынша ойынның пайда болу мерзімі 4000 жыл шамасын қамтиды. Жасөспірім ұрпақтың дене шынықтыру тәрбиесімен қатар, ақыл-ойының дамуына да зор мән берген бабаларымыз осы ойынды ойлап тауып, зердегілік және зияткерлік даму құралы ретінде қолданған. Тоғызқұмалақ ойыны республикалық деңгейде Қазақстан Республикасы, Қырғызстан, Моңғолия, Ресейде, Алтай мен Қаратай, Шеркессия елдерінде ойналады. Қытайда және Еуропа елдерінде ойынды ақпараттық жағынан насихаттап отырған көптеген жанашырлары бар. Американың Нью-Йорк қаласындағы Аляска Университеті Тоғызқұмалақ ойынын зерттеумен айналысып отыр. Қазақстан Республикасында қазір спорт түрі ретінде Тоғызқұмалақ қанатын кеңге жайып, танымал ойын болып дамуда.

Қазіргі таңда республикада оның жеке қауымдастығы бар, облыс орталықтарында тоғызқұмалақты үйренемін деушілерге қауымдастықтың бөлімшелері мен үйірмелері ашылған. Бүгінде Қазақстанда осы жұмыстардың ұйытқысы болып отырған танымал бірнеше азаматтар бар.

Қазақстан тәуелсіздік алған жылдан бері тоғыз-құмалақ жылдан-жылға дамып келеді. Бұл жерде жаңа құрылған тоғыз-құмалақ федерациясының ықпалы зор болып отыр. Бүгінгі таңда осы қауымдастықтың арқасында елдің түкпір-түкпірінде үйірмелер ашылып, тоғызқұмалақтан жарыстар жиі өткізіліп келеді.

Тоғызқұмалақ ойыны арқылы оқушылардың ойлау қабілетін дамыта отырып, математика пәніне деген қызығушылықтарын арттырады, логикалық ойлауын дамытуға ықпал етеді. Тоғызқұмалақ ойыны үйренушілерге жақсы көмекші құрал. Оқушылардың ойлау қабілетін артыра отырып саусақтардың шынығуы әсіресе қыз балаларға саусақтардың дұрыс иілгіштігіне ықпал етеді. Тоғызқұмалақ әліппесі қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде дайындалып жазылған. Тоғызқұмалақ дойбы, шахмат секілді ойындар оқушылардың бойында сабырлық, төзімділік есептегіштік, ойшылды қасиеттерін қалыптастырумен қатар кең ақыл, қиял иесі болуына жағдай жасайды. Сондықтан бұл ойынды малшылар математикасы деп тегін айтылмаған болар.

Ертеде малшылар жапан далада қазан мен отауды жерге шұқып жіберіп, қалталарында жүрген. 162 қойдың кепкен құмалақты әр отауға тоғыз-тоғыздан салып қояды да ойынға кіріседі. Кім көп құмалақ жинаса 82 құмалақ ұтқан болып саналады. Егерде 81 ден болса тең ойын дейді. Қазақ халқы атам заманнан спортқа әуес болған сонын ішінде Ұлттық ойын түрлері.

Тоғызқұмалақ ойыны қай кезде шығып, қалай қалыптасқаны белгісіз. Әркім әр түрлі айтады. Қазақстанда 1975 жылы республикалық спартакиада өткізілді. Қазақтың ұлттық спорт түрлерінен 2004 жылдан бастап халықаралық спорт бағдарламасына енген.

Қазіргі кезде халықаралық жарыстар турнирлер өткізіліп тұрады. Тоғызқұмалақ ойынының екі түрі бар. Оның біріншісі қазіргі ойындар, ал екіншісі «қоздату» ол оңайлау. Бұл жас балаларға сондай-ақ тоғызқұмалақты жанадан ойнай бастағандарға арналған. Ерте заманда тоғызқұмалақ тақтасын тау тасқа ойып жасаған. Сол заманда баттырларымыз ойнаған ойын қазіргі кезде ұлттық ойындар даму үстінде. Алға қойған мақсатым тоғызқұмалақ ойынын оқушыларға үйрету, қызығушылықтарын арттыру дамыту. Сабак кезінде немесе сабақтан тыс кезде баланы ұлттық ойын арқылы өмірге тәрбиелеу үздіксіз

процестін жалғасы. Жас ұрпақтың қалыптасып өсіп-өнуіне әсер ететін факторларлардың бірі, дәстүрлі мәдениетіміздің бір бағыты-халықтың ұлттық ойындары болып табылады. Ұлттық ойын пайдалы ықпалы бар екендігін көрсету.

Тоғызқұмалақ – 4 мың жылдық тарихы бар, ерекше маңызға ие ата-бабамыздан қалған асыл мұраларымыздың бірі. Қазіргі таңда республика бойынша қазақтың төл ойыны - тоғызқұмалақпен шұғылданушылардың саны 100 мың адамға жақындады. Тоғызқұмалақпен тек шетелдегі қазақтар ғана емес, сонымен бірге Англия, Франция, Германия, Испания, Чехия, Ресей, Украина, Қытай мемлекеттерінде де жергілікті халықтардың арасында ойнаушылардың саны артуда үйлесімді тәрбие беру, кез- келген жанның ақыл-ойын шыңдау, ми қызметін дамыту және қоғам алдындағы жауапкершілігін арттыру. Ойын негізінен екі ойыншының арасында өтеді. Ойынды бастайтын ойыншыны – бастаушы, ал оның қарсыласын қостаушы деп атайды. Бастаушы ойыншы жеребе арқылы немесе рейтингтік көрсеткіштер бойынша анықталады.

Тоғызқұмалақ ойынында қарсыластар алма-кезек жүрістер жасайды. Ойын «Тоғызқұмалақ тақтасы» деп аталатын арнаулы тақтада ойналады. Ойында шар тәріздес құмалақтар пайдаланылады. Бұл тақта тең екі бөлікке бөлінген он сегіз тік және екі көлденең отаулардан тұрады. Тең екі бөліктің әрқайсысында 9-дан отау және бір-бірден қазан болады. Бұл қазанға әр ойыншы ұтып алған құмалақтарын салады. Әр ойыншының қазаны өз бөлігінде емес, қарсыласының жағында орналасады. Отаулардың рет сандары 1-ден 9-ға дейін белгіленіп, солдан оңға қарай орналасқан. Ойын басында әр отауға 9-дан құмалақтар салынады, яғни ойын басталар кезде әр ойыншының жағында 81-ден құмалақтары болып, ойынға жалпы 162 құмалақ қатысады.

Қазіргі таңда әлемнің көптеген елдерінде тоғызқұмалақ жақсы насихатталып жатыр. Мәселен, Моңғолияда мектептерде тоғызқұмалақтан олимпиада өтеді екен. Қытайда, Қарақалпақстанда кітаптар, ғылыми еңбектер шығуда. Сондай-ақ, көршілес Алтайда, Қарашай-Шеркеште, Сахада үйірмелер ашылып, Еуропаның бірнеше елдерінде тоғызқұмалақ ойналып жатыр деген дерек бар. Қазір әлемде тоғызқұмалаққа ұқсас мысырлық калах, Шри Ланкада олинда калия, қырғыздарда тоғызқоргоол, африкалықтарда манкала, габата, абапа, нам-нам, бао, тамподуо, омвесо, маработ, тұрақты америкалықтарда аджи-бото, варри роунд және роунд, азиялықтарда сунгка, паллангули, гонкак сынды ойындар бар. Мәселен, Африкадағы Уганда елінің омвесо деген ұлттық ойыны бар. Оның тоғызқұмалақтан ерекшелігі отау саны (32 отау) көп те бірақ құмалақ саны аз (64 құмалақ). Осы ойынды угандалықтар әлемдік интеллектуалдық ойындардың қатарына кіргізіп, одан жыл сайын біресе Америкада, біресе Англияда олимпиадалар өткізеді екен. Немесе Шри-Ланканың манкала типіндегі жеті отаулық олинда калия ойын түрін алайық. Белгілі тоғызқұмалақ маманы Мақсат Шотаевтың айтуынша, қазір бұл ойын, Интернет арқылы жедел дамып келе жатыр. Қазіргі таңда республикада оның жеке қауымдастығы бар, облыс орталықтарында тоғызқұмалақты үйренемін деушілерге қауымдастықтың бөлімшелері мен үйірмелері ашылған. Бүгінде Қазақстанда осы жұмыстардың ұйытқысы болып отырған танымал бірнеше азаматтар бар. Солардың ішінде «Таңғажайып тоғызқұмалақ» кітабының авторы, тоғызқұмалақтан мемлекеттік жаттықтырушы Мақсат Шотаев деген азаматтардың есімін атау тұрарлық.

Бағдарлама қосымша білім беру саласы бойынша «тоғызқұмалақ» үйірмесі оқушыларға үйретумен қатар, олардың ой - өрісін, сана сезімін дамытуға, ұстамдылыққа, төзімділікке, сабырлыққа, жігер - намысты шыңдауға көп еңбектенуге тәрбиелейді.

Дене тәрбиесі мен спортқа, сонымен қатар ұлттық спорт түрлеріне аса үлкен саяси, қоғамдық мән беріліп отыр. Қазақ жастарының спортпен шұғылдануы олардың жеке басының ісі емес, қоғамдық міндеті, өйткені, спорт қоғамдық іске пайдалы және Отанды қорғауға лайық азаматтар тәрбиелеуге көмектеседі.

Тоғызқұмалақ ойынын үйретудің бағдарламасы спорт секцияларына сонымен қатар жалпы білім беретін мектептердегі үйірмелерге арналған. Бағдарлама көлемі 1 (бір) жылға есептелген және ойынның теориясы мен жарысқа қатысу, төрелік ету мәселелерін

қарастырады. Бұл кезеңде үйренушілер терең ойлауға, тез шешім қабылдауға, сонымен қатар, математикалық амалдарды толық меңгеруге бағыт алады. Өйткені, тоғызқұмалақ ойыны математикалық амалдардың аумағына толық сияды.

- Тоғызқұмалақ ойыны ұлттық ойын түрі ретінде мектеп оқушылары арасында кеңінен таратылады.

- Үйірме мүшелері тоғызқұмалақ ойынына машықтанады, мол тәжірибе жинайды.
- Осы ойын әдістерін үйрету арқылы ұрпақтар сабақтастығы жалғасады.
- Дарынды оқушылар іріктеледі.
- Аймақтық байқауларға қатысу арқылы бұл ойын бұқаралық сипатқа ие болады.

Тоғызқұмалақ ойынындағы жүріс жасау бағыты дәстүрлі дүниетанымдық негіздерден туындаған. Мәселен, «Қазақ атқа мінгенде үзеңгіге сол аяғын салып, оң аяғын ердің оң жағына асырып түсіреді. Былайша айтқанда оң жағына бағыт ұстайды. Сол секілді тоғызқұмалақшылар да құмалағын жүріс кезінде оң жағындағы отауларға салып отырады», - дейді. Қазақстан тәуелсіздің алған жылдан бері тоғызқұмалақ жылдан-жылға дамып келеді. Бұл жерде тоғызқұмалақ федерациясының ықпалы зор болып отыр. Бүгінгі таңда осы қауымдастықтың арқасында елдің түкпір-түкпірінде үйірмелер ашылып, тоғызқұмалақтан жарыстар жиі өткізіліп келеді. Мектепшілік жарыс, аймақтық обылыстық жарыстар. Жетістікті айта кететін болсам аймақтық жарыста екінші орынға ие болдық. Сонмен қатар 2015 жылы Тоғызқұмалақ – қазақтың ұлттық зияткерлік ойыны атты жинағым жарыққа шықты. Басты мақсатымыз жарыстар арқылы оқушыларды ұлттық ойынға қызығушылықтарын артыру.

Этнограф ғалымдардың пайымдауынша, ата-бабамыздан бізге жеткен ұлттық ойындарымыздың тарихы Қазақстан жерінде І-мыңжылдықта-ақ қалыптасқан. Біздің қоғамымыздағы ұлттық ойындардың негізгі шығу тегі халқымыздың көшпелі дәстүрлі шаруашылық әрекеттерінен бастау алады.

Ұлттық ойын-салауатты өмір салтын мұрат тұтқан арманшыл, елі мен жерінің қамын ойлайтын, ұлтқа тән барлық қасиетті қадір тұтатын, дара тұлға – жаңа адамды тәрбиелеп шығарудың құралы. Сабақ кезінде немесе сабақтан тыс кезде баланы ұлттық ойын арқылы өмірге тәрбиелеу үздіксіз процестің жалғасы. Жас ұрпақтың қалыптасып өсіп-өнуіне әсер ететін факторлардың бірі, дәстүрлі мәдениетіміздің бір бағыты- халықтың ұлттық ойындары болып табылады.

Ұлттық ойындарды қолдануың негізгі мақсаты бала бойындағы дене күшінің сапалық қасиеттерін дамытып жетілдірумен қатар, оның мінез-құлқы мен адамгершілік қабілеттерін сәби кезеңнен тәрбиелеуге ұлттық ойындардың пайдалы ықпалы бар екендігін көрсету тақырыптың өзектілігін айқындай түседі. «Қазақ елінің жолаушы қонаққа көрсететін құрметімен бірге ұлттық ерекшеліктері, ұлттық күрестері мен ат жарыстары өзіндік ерекшелігімен сүйсіндіріп, сырт адамды қызықтырады. Сонмен бірге, бұл ойындар әділдік пен адамгершіліктің жоғары принциптеріне негізделген. Өйткені, ойынға қатыспай тұрып – ақ оған күнілгері көп адамдардың тер төгіп, еңбек етуіне тура келеді. Жоспар бірінші компьютер арқылы ойнау екінші спорт залда тоғызқұмалақ тактасын орнату үшінші спорт аланына тоғызқұмалақ тактасын орнату. осы жоспарлар арқылы ұлттық ойынды дамыту.

Тоғызқұмалақ ойынының стратегиялық және тактикалық әдістерін қазіргі заман талабына сай қолданып отырып компьютер арқылы жүзеге асыру да жаңа әдістердің бірі ретінде қарастырылады. Оқушылар күнделікті жаттығу кезінде пайдаланған әдістерін компьютерге енгізгізіп, бағдарлама жасап, кейін оны тәжірибе жүзінде пайдаланып отырады.

Тоғызқұмалақ ойыны жас жеткіншектерге спорт әліппесін үйретумен қатар, олардың ой-өрісін, сана – сезімін, дамытуға оқу үлгерімін жақсартуға және саналы тәрбие өзіндік септігін тигізеді.

Қазақтың ұлттық ойындары бес түрге бөлінеді. Олар: аңға байланысты, малға байланысты, түрлі заттармен ойналатын, зеректікті, ептілікті және икемділікті қажет ететін,

соңғы кезде қалыптасқан ойындар. Олардың негізгілерінің өзі жүзден астам. Түрі бар Этнограф – ғалымдардың пайымдауынша, ата-бабаларымыздан бізге жеткен ұлттық ойындарымыздың тарихы Қазақстан жерінде бірінші мыңжылдықта-ақ қалыптасқан. Олардың ішінде тоғызқұмалақ, асық ойындары Азия елдерінде тайпалық одақтар мен алғашқы мемлекеттерде кеңінен тарады. Біздің қоғамыздағы ұлттық ойындардың негізі, шығу тегі халқымыздың көшпелі дәстүрлі шаруашылық қарекеттерінен бастау алады.

Бұлардың көбісі мал шаруашылығына, аңшылыққа, жаугершілікке негізделген. Өзге халықтар сияқты қазақтың да ертеден қалыптасқан, атадан – балаға мұра болып жалғасып келе жатқан ұлттық ойын-сауық түрлері бар. Зер салып байқап отырсақ, ол ойын-сауықтар қазақтың ұлттық ерекшелігіне, күнделікті тұрмыс-тіршілігіне тығыз байланысты туған екен және адамға жастайынан дене тәрбиесін беруге, оны батылдыққа, ептілікке, тапқырлыққа, күштілікке, төзімділікке т.б. әдемі адамгершілік қасиеттерге баулуға бағытталған екен». Ал енді, «Қазақстан. Ұлттық энциклопедия» кітабында қазақтың ұлттық ойындарының мән-маңызы туралы былай деп жазылған: «Қазақ ұлты негізінен ұрпақ қамын басты мақсат етіп қойып, балалардың нағыз азамат болып қалыптасуына аса зор мән берген. Нәтижесінде дәстүрлі бала тәрбиесінің басты құралы ретінде ұлттық ойынды орайластырып, дамытып отырған». Ойын дегеніз – халықтың баланы әдептілікке, сауаттылыққа баулитын құралдың бірі.

Ойынның түрлері өте көп. Мысалы: рөлдік ойындар, денешынықтыру ойындары, сюжеттік ойындар, дидактикалық ойын. Соның ішінде маңыздысы – дидактикалық ойын. Бұл ойынның пайдасы – баланың ой өрісінің қалыптасуын, дамуын мақсат етіп қояды. Сондай-ақ балалардың адамгершілік сезімін оятуға, адамдармен дұрыс қарым – қатынас жасау, еңбек адамдарына, басқа ұлт өкілдеріне, достық, туған жеріне сүйіспеншілік сезімін тәрбиелеуге көңіл бөлінеді. Дидактикалық ойындар арнайы мақсатты көздейді және нақты міндеттерді шешеді.

Ойынның міндеті баланың қызығушылығын оятып, белсенділігін арттыру мақсатында іріктеліп алынатын нақты мазмұнмен анықталады. Сонымен бірге, бұл ойын әділдік пен адамгершіліктің жоғары принциптеріне негізделген. Өйткені, ойынға қатыспай тұрып-ақ оған күн ілгері көп адамдардың тер төгіп, еңбек етуіне тура келеді түйіндеп айтарымыз, қазақтың ұлттық ойындарын мектепке дене шынықтыру сабақтарында қолдану жалпы білім беретін мектептердегі педагогикалық үрдістің тиімділігін арттырады, сонымен қатар дене тәрбиесі сабағының әдістемелік деңгейін жоғарлатады.

ТРИЗ - ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ДОКШОЛЬНИКОВ

Алиаскарова С.К.

КГКП детский сад «Толағай»

Развитие – неотъемлемая часть любой человеческой деятельности. Накапливая опыт, совершенствуя способы, методы действий, расширяя свои умственные возможности, человек тем самым постоянно развивается. Этот же процесс применим к любой человеческой деятельности, в том числе и педагогической. На разных стадиях своего развития общество предъявляло всё более новые стандарты, требования к рабочей силе.

В настоящее время приемы и методы технического ТРИЗ с успехом используются в детских садах для развития у дошкольников изобретательской смекалки, творческого воображения, диалектического мышления. И наш детский сад не исключение. В своей группе (у меня вторая младшая) я решила использовать ТРИЗ.

Целью ТРИЗ является формирование у ребенка сильного логического мышления, развитие полноценных творческих личностей и, конечно же, подготовка дошкольника к решению различных сложных проблем, которые могут встретиться ему в будущем. Основным средством работы с детьми является педагогический поиск. Педагог не должен давать детям готовые знания, раскрывать перед ними истину, он должен учить ее находить. Обучение решению творческих изобретательных задач осуществляется в несколько этапов. В наше время потребность в людях, умеющих мыслить творчески, нестандартно, возрастает, и эту потребность нужно восполнять. Без творческих людей невозможно полноценное развитие общества.

Как и любое развитие, развитие творческого мышления, умение создавать что-то свое, а не только по шаблону, закладывается в самом юном возрасте, и важно не упустить этот момент.

А ТРИЗ это уникальный инструмент для:

- поиска нетривиальных идей,
- выявления и решения многих творческих проблем,
- развития творческого мышления, формирования творческой личности.

Конечно, основным средством работы с детьми является педагогический поиск. Педагог не должен давать детям готовые задания, раскрывать перед ними истину, он должен учить ее находить. На вопрос ребенка не стоит торопиться отвечать, необходимо предоставить ребенку возможность самому дойти до сути, до истины вопроса, наводящими вопросами помочь ребенку самостоятельно сделать открытия.

Основные функции ТРИЗ

1. Решение творческих и изобретательских задач любой сложности и направленности без перебора вариантов.
2. Прогнозирование развития технических систем (ТС) и получение перспективных решений (в том числе и принципиально новых).
3. Развитие качеств - творческой личности.

ТРИЗ, с одной стороны, — занимательная игра, с другой — развитие умственной активности ребенка через творчество.

Положительные стороны ТРИЗ:

- У детей обогащается круг представлений, растет словарный запас, развиваются творческие способности.
- ТРИЗ помогает формировать диалектику и логику.
- ТРИЗ способствует преодолению застенчивости, замкнутости, робости;
- ТРИЗ учит отстаивать свою точку зрения, самостоятельно находить оригинальные решения.
- ТРИЗ способствует развитию наглядно-образного, причинного, эвристического мышления; памяти, воображения, воздействует на другие психические процессы.

На своих занятиях я использую следующие методы ТРИЗа:

- Системный оператор (в младшей группе я применяю его в более упрощенном виде, который называется: системный лифт).

Система - это совокупность взаимосвязанных элементов и предметов, обладающая определенными свойствами, не сводящимися к свойствам отдельных элементов.

Сначала мы рассматривали виды домов, выясняли, что дома бывают разные: маленькие (одноэтажные) и большие высокие (многоэтажные). Проводя беседу, в процессе которой мы выяснили: в каких домах живут дети, в каких хотели бы жить и почему. В процессе беседы сделали вывод, что для удобства в многоэтажных домах нужен лифт. Выяснили, что такое лифт и для чего он необходим, что в нем хорошо и что плохо. Затем я показала рисунок домика и объяснила, что этот трехэтажный дом необычный. В нем живут не люди, а разные предметы. В этом доме есть лифт, он нам поможет быстро передвигаться по этажам дома. Давайте покатаемся на нем и посмотрим, что и где там располагается. Поднимаемся сначала на второй этаж. На втором этаже живут сами предметы. А теперь спускаемся на первый этаж. На первом этаже живут отдельные части этих предметов. А

теперь поднимемся на самый верхний - третий этаж. А на третьем этаже расположились места, где могут находиться эти предметы.

Предложила покатать на этом лифте любой предмет, например, машину. Поднимаемся на второй этаж – здесь живет сама машина. Спустимся на первый этаж, здесь живут ее части, какие: кабина, кузов, руль, колеса. Поднимемся на лифте на третий этаж и подумаем, где может быть машина: в гараже, на дороге, в магазине, если она игрушечная и т.д.

Для удобства и наглядности я проводила небольшие схематические зарисовки на модели системного лифта, расположенного на доске. Конечно, можно изготовить системный лифт из картона с цветными этажами и с кармашками, в которые можно вставлять заранее изготовленные пособия для игры. Тогда дети могут самостоятельно играть в эту игру в свободное время.

В результате таких игр происходит анализ объекта, закрепление его составных частей, строения и функционирования. Этот процесс происходит в игре, в данном случае – это «катание объекта на лифте» и поэтому процесс усвоения происходит быстрее, прочнее и качественнее, так как детям это интересно.

• Метод противоречий:

Игра «Хорошо - плохо»

Игра «Хорошо - плохо» заставляет дошкольника постоянно находить в одном и том же предмете, действии плохие и хорошие стороны. Такая игра постепенно подводит детей к пониманию противоречий в окружающем мире.

В младшем дошкольном возрасте противоречия решаются просто в процессе ознакомления с окружающим миром: я предлагаю вниманию детей конкретную ситуацию, где детям предлагается проанализировать ситуацию, выразив свое мнение о происходящем – хорошо это или плохо? Например, котенок рос-рос и вырос выше дома – хорошо это или плохо? А если арбузы будут расти на дереве – хорошо или плохо? И т.д. А к середине учебного года дети уже мотивируют, почему хорошо или почему плохо, объясняя свой выбор, а в конце учебного года смогут уже предложить варианты того, как изменить плохое и сделать лучше.

• Приемы фантазирования: «Оживление», «Увеличение – Уменьшение», «Ускорение – Замедление», «Дробление – Объединение». Которые воспринимаются детьми посредством их символов:

«Оживление» - оживлялка;

«Увеличение - Уменьшение» - гномик-великан;

«Ускорение – Замедление» - черепахосамолет;

«Дробление – Объединение» - молоток.

На основе этих приемов происходит и закрепление сказок, и инсценирование, и драматизация, развиваются артистические способности, формируется речь, развиваются коммуникативные навыки и умения, и конечно же, творческие способности (мышление, воображение и речь ребенка). Дети учатся их применять и использовать для решения сказочных задач, а затем уже и для решения жизненных ситуаций.

Например, на примере русской народной сказки «Кот, петух и лиса» предлагается посредством приемов фантазирования, всех выше перечисленных, спасти Петушка от лисы. Рассматриваются все предложенные варианты и выбираются лучшие из них.

• Метод мозгового штурма.

Метод мозгового штурма позволяет обсудить разнообразные проблемные ситуации. Например, нужно придумать или сочинить необычный рисунок, а изобразительных материалов нет. Как быть? Что же делать? То есть ставится некая задача, решение которой дети предлагают сами. Главное в том, чтобы ребенок сам мог выдвигать разные, даже самые невероятные предположения.

• Игра «Перевертыши» или игра «Дидактический мяч»

Игра «Перевертыши» помогает понять и находить слова - антонимы.

Для игры нужен мяч. Взрослый бросает малышу мяч и говорит слово, а ребенок придумывает слово, которое противоположно по значению, и кидает мяч обратно.

Например: большой - маленький; черный – белый; высокий - низкий и т.д.

• Игра «Маша-растеряша».

Игра «Маша-растеряша» помогает тренировать внимание, умение видеть ресурсы решения проблем.

Для игры понадобятся карточки с изображением различных предметов. Выбирается "Маша". Она вытягивает карточку и говорит: "Ой!" Один из игроков задает ей вопрос: "Что с тобой?" Она смотрит на изображение на карточке и отвечает: "Я потеряла то, что изображено (например, ножницы). Как же я теперь буду аппликацию делать?" Остальные должны предложить разные варианты выхода из этой ситуации. "Маша-растеряша" выбирает лучший ответ и дает монетку. В конце игры подсчитывается количество монеток и определяется победитель.

• Игра «Сенсорный сундучок» или «Чудесный мешочек»

Игра «Сенсорный сундучок» способствует развитию умения обследовать предмет с помощью различных анализаторов, формулировать и задавать вопросы.

Например: В сенсорном ящике спрятан какой-то фрукт. Дети должны угадать - что это, задавая вопросы, используя условные обозначения анализаторов (зрение, слух, обоняние, осязание, вкус) на полях сенсорного ящика. На вопросы детей отвечает воспитатель.

Зрение: Какой он формы? (он овальной формы)

Какого он цвета? (он желтый)

Какого он размера? (по сравнению с арбузом – он маленький, по сравнению с вишней – большой)

Сколько у него частей? (у него есть кожица, мякоть, семечки, дольки)

Осязание: Какой он на ощупь? (он шероховатый на ощупь)

Слух: Он издает звук? (нет)

Обоняние: Он пахнет? (да)

Какой запах у этого предмета? (у него кисловатый запах)

Вкус: Это съедобный предмет? (да)

Какой он на вкус? (он кислый)

Это лимон. Правильный ответ.

Для педагогов проведена семинар - практикум на тему «Использование элементов развития творческого воображения на занятиях по развитию связной речи (ТРИЗ)». Цель семинара: познакомить педагогов с ТРИЗом; активизировать и поддерживать творческий потенциал педагогов, развивать профессиональную компетентность. Активизировать использование полученных знаний и практических умений в профессиональной деятельности. Была показана презентация методов ТРИЗа, представлены основные этапы внедрения ТРИЗ – технологий в воспитательно – образовательный процесс, интересные приемы. В конце семинара педагогам было предложено поиграть для закрепления и систематизации полученных знаний. Рассмотреть объект - «дерево» и схематично распределить в системном операторе. Состоялся обмен опытом.

Для родителей проведена консультация, для того чтобы работа по знакомству с ТРИЗом была системной, наглядной, знания детей закреплялись дома. Тема консультации «ТРИЗ в детском саду и дома». Цель: Познакомить родителей с технологией ТРИЗ; повысить компетентность родителей в сфере инновационных технологий; познакомить родителей с методикой проведения дидактических игр; воспитывать желание помогать своему ребенку, умение находить с ним контакт; порекомендовать родителям, использовать игры технологии ТРИЗ дома. Оборудование: Мультимедийная презентация «ТРИЗ в детском саду и дома», проектор, ручки, блокнотики на каждого родителя, медальоны, картотека игр, буклеты.

Родители познакомились через презентацию, что такое ТРИЗ, о методах и технологиях ТРИЗ; презентацию, как дети знакомятся с ней в детском саду на занятиях и в повседневной деятельности, в режимных моментах, в дидактических играх.

Для закрепления полученных знаний предложено родителям поиграть в игры. Например, игра «Теремок». По считалочке выбирают ведущего. Ведущий садиться в теремок. Всем раздаются карточки с предметными картинками, например картинки растений, цветов, деревьев. Каждый участник подходит к теремку и стучится: «Тук-тук. Кто в теремочке живет?» ведущий пропускает в теремок, только в том случае, если приходящий скажет, чем его предмет похож на предмет ведущего или отличается от него.

Игра «Красная шапочка». Вспоминаем тот момент в сказке, когда волк пришел к бабушке. Придумать, как бы могла спастись бабушка. Можно взять другие сказки: «Колобок», «Три медведя», «Зайкина избушка» и т.д.

В заключении предлагается оценить консультацию, если понравилось то положить золотую монетку, а если нет - серебряную.

Используя технологии ТРИЗ, я учу детей искать и находить свое решение. Изобретательство детей начало выражается в творческой фантазии, в соображении, в придумывании чего-то нового. Решение сказочных задач и придумывание новых сказок включает в себя разные виды детской деятельности – игровую деятельность, речевую, рисование, лепку, аппликацию, конструирование.

Технологии ТРИЗ дали мне и детям методы и инструменты для творчества, владея которыми дети и я сможем легче найти общий язык, понять друг друга.

Зачастую, педагог уже проводит тризовские занятия, даже не подозревая об этом. Ведь, именно, раскрепощенность мышления и способность идти до конца в решении поставленной задачи – суть творческой педагогики.

Ведь как сказал Я. Каменский: «Взрослые могут научить ребенка всему, что они умеют делать сами: творчески научить может только творческий человек».

Список литературы:

1. Гин С.И. Занятия по ТРИЗ в детском саду. Пособие для педагогов дошкольных учреждений
2. Корзун А. В. Веселая дидактика: элементы ТРИЗ и РТВ в работе с дошкольниками. Мн., 2000.
3. Шустерман З. Г. Новые приключения Колобка». — М.: «Педагогика-Пресс», 1993.
4. Source: <https://www.trizway.com/info/triz-pedagogy.html>
5. <http://zadocs.ru/geograf/42968/index.html>
6. <http://womanadvice.ru/triz-v-detskom-sadu>
7. <http://fb.ru/article/136995/triz-v-detskom-sadu-triz-tehnologii-v-detskom-sadu-sistema-triz>

УСЛОВИЯ И ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ ИНТЕРЕСОВ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

Умуркулова А.К., учитель начальных классов ОКШИДС №68

Согласно Концепции государственной политики в области образования стратегическим ориентиром реформирования сферы образования должна стать идея формирования новой генерации людей с творческим типом мышления, высококвалифицированных профессионалов с этическим ответственным отношением к миру.

В числе одних из самых сложных проблем, от успешного решения которых зависит реализация подобного проекта, проблема формирования интереса к знаниям у учащихся приобретает доминирующее значение. Рассмотрение процесса становления личности обращено к анализу человеческой деятельности. Деятельности – жизненная активность человека. В изучении возможностей деятельности для становления личности школьника, задачей учителя является обеспечение ребёнку позиции субъекта, воспитание у него активности, самостоятельности. Между тем, к основным недостаткам существующей системы образования следует отнести подход к учащемуся, как объекту педагогического

процесса, нацеленность на получение им готовых знаний. Особенности современного движения педагогической мысли создают такую атмосферу деятельности учащегося, в которой он не может обучать и воспитывать школьников, не вызывая у них интереса к знаниям, не добиваясь творческого подхода к деятельности.

Интерес для личности выступает мощным побудителем активности, под влиянием которого деятельность становится увлекательной и продуктивной. Интерес активизирует духовный потенциал школьника, поднимает деятельность на более высокую ступень. Сделать учебную работу для детей интересной – важная задача и, развитию их действенных способностей, обеспечивающая развитию их умственных способностей, обеспечивающая нравственное становление. Особое место в этом занимает начальное обучение. Сегодня проблема познавательного интереса всё шире исследуется в разнообразной деятельности учащегося, что позволяет творчески работающим учителям успешно формировать и развивать интересы учащегося, воспитывать активное отношение к жизни.

Актуальность проблемы формирования познавательных интересов младших школьников определила выбор данной темы исследования. Вопросами проблемы формирования познавательных интересов занимались такие великие педагоги как : К.Д.Ушинский , Н.К.Крупская, С.Т.Щацкий Н.И.Новиков.

В современной педагогике эта проблема разрабатывалась Г.И.Щукиной, Н.Ф.Пальщиной, Н.Г. Морозовой, Г.К.Бадельдиновой, Т.И. Шамовой, Н.Д. Хмель.

интересов младших школьников на уроках русского языка, математики, познания мира.

На развитие познавательных интересов оказывает влияние возрастной аспект, поскольку приобретение знания способствуют переводу интересов на наиболее высокий уровень.

Становление личности заложено не в природе индивида, оно происходит в социальной детерминации его индивидуальной жизни, в системе общественной направленности личности является – интерес.

Психолого-педагогические исследования Д.Б. Эльконина, В.В. Давыдова, Г.И. Щукина, А.В. Занкова показали, что интерес к впечатляющим фактам, описанию явлений природы, событий общественной жизни, истории, наблюдения, с помощью учителя над словом рождает интерес к языковым формам. Всё это позволяет говорить о широте интересов младших школьников, в значительной мере зависимых от обстоятельств учения, от учителя. В то же время практические действия с растениями, животными во внеурочное время в ещё большей мере расширяют интересы, развивающие кругозор, побуждают всматриваться в причины явлений окружающего мира. Обогащение кругозора детей вносит в их познавательные интересы изменения.

По мнению В.Б. Бондаревского, в связи с этим, решение проблемы пробудить и развить интерес к знаниям в процессе преподавания родного имеет исключительное значение.

Родной язык со своими законами. Эмоционально – образной выразительностью вводит ребёнка в мир научных проблем и гипотез , с которыми он сталкивается при изучении всех других дисциплин.

Следует особенно подчеркнуть и то обстоятельство, что индивидуальное своеобразие познавательного интереса чрезвычайно велико. Учащиеся одного класса. Могут находиться на самых различных, даже диаметрально противоположных уровнях развития интереса. Возрастные особенности становления интереса школьника к учению связаны с теми индивидуальными особенностями, которые зависят от условий жизнедеятельности, приобретённого опыта учеников, уровня и характера его познавательной деятельности.

Самая первая необходимость, которая возникает у учителя, желающего воспитать познавательный интерес – создание материальных условий для успешного обучения.

Занимательность – сильное средство, обостряющие процессы, свойственные интересу, обнажающие такие стороны явлений действительности, отраженной в науке, которые без специальных приёмов не привлекают внимание.

В младших классах занимательность могут создать дидактические игры, яркие наглядные пособия. Все это поможет на первых парах приохотить детей к учению и создать у них некоторый запас знаний .

Параллельно этому должна идти подготовка, нравственной почвы т.е. создание у учеников положительного отношения к учению. Создание положительных переживаний, связанных со всем тем, что сопровождает усвоение данного предмета, т. е формирование эмоционально – положительного отношения к учению. Особенное значение в создании такого отношения приобретает личность учителя. Его блик, манера общения, отношение к детям – всё это с малого начала влияет на отношение детей к уроку и учению в целом. В процессе подготовки почвы для формирования интереса, большое значение имеет показ учителем образцов работы, которые созданы на основе достижений изучаемой отрасли знаний.

Огромную роль в создании положительного эмоционального внимания к учёбе и учебному труду играет детский коллектив. Опираясь на него, учитель может привлечь к учению детей, выпадавших из общей работы класса, равнодушных к учебному труду.

Включение школьника в разностороннюю деятельность, которая способна удовлетворить его духовные запросы и потребности, реализовать индивидуальные склонности- важнейший фактор развития личности, формирование его интересов. Многообразные виды деятельности, в который включен школьник, находят своё отражение в учебной деятельности.

Для учителя познавательный интерес выступает одним из существенных показаний того, что содержание знаний учащихся понятно, осмысленно и не оставляет их равнодушным к последующему изучению. Для привлечения интереса к любому содержанию учебной деятельности необходимы по меньшей мере два условия: интерес самого учителя к деятельности, его увлеченность и привлечение учащихся к активной самостоятельной деятельности по овладению знаний особой темы.

В процессе обучения предусматриваются такие пути, которые способствуют различному уровню развития познавательных интересов учащихся и основывались на различных способах обучения:

1. отбор содержания учебного материала.
2. организация процесса деятельности.
3. приемы побуждения к активизации учащихся.

Формирование познавательных интересов младших школьников в процессе их взаимодействия с учителем, возможно при использовании словесных, наглядных и практических методов обучения, в форме бесед, рассказов, демонстраций, при соединении занимательных ситуаций познавательного характера.

Важным фактором развития познавательных интересов является поощрение. Поощрение оценивает не только положительные результаты видимые в настоящее время, но и само по себе побуждает ученика к дальнейшей плодотворной работе.

В результате различных видов поощрения возрастает познавательная активность, постепенно увеличивается объём выполняемой на уроке работы как следствие повышенного внимания и хорошей работоспособности, формируется и укрепляется познавательный интерес.

Ученье лишённое всякого интереса и взятое только силой принуждения... убивает в ученике охоту к учению, без которой он далеко не уйдёт... утверждал К.Д. Ушинский.

Уметь подмечать у школьника малейшее проявления интереса к учению, создавать все условия, чтобы последовательно формировать и развивать познавательный интерес. Будить мысль, ставить проблемный вопрос, удивлять учеников неизведанным, включать их в активную, самостоятельную деятельность, укрепляющую познавательный интерес - таковы задачи учителя, современной школы, в том числе и начальной. Проблема формирования интереса учащихся к знаниям, является одной из актуальных для современной школы. Формирование и развитие познавательных интересов младших

школьников – одно из основных направлений педагогического процесса в школе. На основе изучения теоретического материала по формированию познавательного интереса младших школьников и данные наших наблюдений позволяют сделать следующие выводы:

Интерес – эмоционально-познавательное отношение, непосредственно мотивированное, имеющее переходить в познавательную направленность личности. Отсутствие познавательного интереса снижает успеваемость ребенка, обедняет его кругозор.

Работа по формированию познавательных интересов младших школьников требуется от учителя знаний следующих теоретических положений: концепцию целостного педагогического процесса. Сущность и структуру учебной деятельности, сущность и особенности феномена познавательного интереса, условия и особенности формирования интереса к знаниям у младших школьников.

На развитие познавательного интереса оказывает влияние возрастной аспект и индивидуальные особенности детей.

На всех этапах учебной деятельности соблюдать условия формирования познавательных интересов младших школьников:

- использование всех видов поощрения деятельности школьников, создание обстановки, способствующей успешному учению детей,
- целенаправленно обучать школьников умению ставить и разрешать познавательные вопросы,
- в соответствии с учебной задачей широко применять занимательный материал познавательного характера,
- формировать внутренний стимул учащихся к учению.

Использование на уроке указанных условий формирования познавательного интереса школьника способствует становлению высокого уровня интереса, имеющего непосредственное влияние на качественное усвоение знаний по предметам, формирования прочных умений и навыков. На основе данных выводов были разработаны следующие рекомендации:

1. Оживлять уроки элементарными элементарными занимательностями с учётом поставленной на уроке задачи.
2. Использовать воздействие средств искусства.
3. Побуждать учащихся задавать вопросы учителю, одноклассникам.
4. Развивать на уроке коллективный анализ процесса и результата работы отдельных учащихся.
5. Практиковать индивидуальные задания, требующие знаний, выходящих за пределы школьной программы.
6. Использовать широкий кругозор отдельных учащихся в интересующей их области как дополнительный источник знаний для других школьников.
7. Рекомендовать дополнительную научную, научно – популярную, художественную литературу для различных групп учащихся по каждому предмету.
8. Активно использовать, особенно в начальной школе, метод поощрения.

На уроках математики, русского языка, познания мира дидактические игры и наглядные пособия следует применять постоянно, в определенной четко продуманной системе, в соответствии с познавательными потребностями детей, уровнем развития каждого школьника, особенностями учебного материала.

Рекомендуем применять дополнительные сведения на уроках о праздниках, об истории зарождения.

Закрепление и проверку знаний учащихся проводить с использованием занимательных упражнений, загадок, ребусов, занимательных задач со сказочным сюжетом.

Использовать занимательные упражнения для индивидуального задания школьникам, имеющим трудности в обучении.

Широко применять занимательный материал на уроках русского языка. Так, словарную работу можно провести с помощью загадок, предметных картинок, тематических подборок стихотворений. Помогут проверить и закрепить пройденный материал.

На уроках математики использовать задачи на смекалку, сообразительность. При решении таких задач необходимо опираться на жизненный опыт детей. Так, с целью закрепления знаний учащихся, полученных на уроках математики можно предложить им задачи с привлечением прошлого опыта детей.

Рекомендуем применять разнообразные формы самостоятельных работ: решение задач при помощи самостоятельно найденного способа, использование разнообразных способов проверки (самопроверки, взаимопроверки, сверка с доской с помощью сигнальной карточки).

На уроках познания мира. При изучении раздела «Зимние изменения в ивой природе», «Труд людей зимой», целесообразно использовать игры «Домашние и дикие животные», «Бегают, прыгает, летает», «Знаешь ли ты?»...

-поощрять деятельность школьников, интересы которых связаны с природой.

Познавательный интерес возбуждает интеллектуальные процессы, активизирует мысль слабоуспевающих, наталкивает на поиск, вызывает стремление к раскрытию сущности явлений, совершенствует способ усвоения знаний, содействует проявлению готовности к решению задач, выступает фактом успешного обучения, оказывает влияние на стимулирование интеллектуальной активности, способствует выполнению познавательных задач, формирование познавательного интереса и повышение качества знаний.

Список литературы:

1. Гин А.А. Приемы педагогической техники: Свобода выбора. Открытость. Деятельность. Обратная связь. Идеальность. – М.: Вита-пресс, 2003. – 88с.
2. Актуальные вопросы формирования интереса в обучении // Под ред. Щукиной Г.И. – М.: Просвещение. 1984. – 176с.
3. Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика. «серия учебники нового века». – Санкт – Петербург. 2000.
4. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. – М.: Педагогика, 1981.- 221с.
5. Коджаспирова Г.М., Коджаспирова А.Ю. Педагогический словарь. – М.: Академия. 2001. – 176с.

УСЛОВИЯ УСПЕШНОГО РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ДОШКОЛЬНИКОВ

Медведева О.В.

КГКП детский сад «Балдырған»

Фунтикова А.Н.

КГКП детский сад «Балдырған»

Барамбаева Д.К.

КГКП детский сад «Балдырған»

Словесно-логическое мышление – вид мышления, осуществляемый при помощи логических операций с понятиями. Благодаря словесно-логическому мышлению человек может устанавливать наиболее общие закономерности, предвидеть развитие процессов в природе и обществе, обобщать различный, наглядный материал.

Успешность обучения в школе зависит от уровня развития словесно-логического и абстрактного типов мышления. Недостаточное развитие словесно-логического мышления приводит к трудностям при совершении любых логических действий (анализа, обобщения, выделения главного при построении выводов) и операций со словами.

Важным периодом в жизни человека является дошкольный возраст. В возрасте от 3 до 7 лет закладываются основы будущей личности, формируются предпосылки физического, умственного, нравственного развития ребёнка. Поэтому в современной ДО обучение детей должно быть развивающим, увлекательным, проблемно игровым, чтобы обеспечивать постоянный рост самостоятельности и творчества дошкольника.

Развитие словесно-логического мышления начинать следует в дошкольном детстве. Ребенок 5-6 лет уже в состоянии овладеть на элементарном уровне такими приемами логического мышления, как сравнение, обобщение, классификация, систематизация и смысловое соотнесение. На первых этапах формирование этих приемов должно осуществляться с опорой на наглядный, конкретный материал и как бы с участием наглядно-образного мышления.

Работу по развитию словесно-логического мышления нельзя начинать с любого логического приема, так как внутри системы логических приемов мышления существует строго определенная последовательность, один прием строится на другом. Предлагаем таблицу последовательности этапов работы по логическому мышлению у детей.

Этапы работы по логическому мышлению детей 5-6 лет	
1 этап	умение выделять в предметах свойства
2 этап	находить общие и отличительные признаки предметов
3 этап	отличать в предметах существенные (важные) свойства от несущественных (неважных), второстепенных свойств
4 этап	проведение сравнения при сопоставлении однородных предметов и явлений действительности
5 этап	знакомство с признаками необходимыми и достаточными
6 этап	научиться выделять понятие, под которое требуется подвести данный объект
7 этап	усвоение отношений между родовыми и видовыми понятиями
8 этап	классификация
9 этап	доказательство методом от противного

Эти приёмы помогают развивать не только логическое мышление, но и расширяют и пополняют словарный запас и представление ребёнка о предметах или явлениях.

Развитие словесно – логического мышления осуществляется средствами специфически дошкольных видов деятельности: играми, игровыми упражнениями, активным восприятием сказок.

Игра позволяет развивать умственные и художественные способности, помогает ребенку познавать мир, и развивает словесно – логическое мышление. В игре дошкольники наблюдают, запоминают, развивают фантазию, знакомятся с формами и свойствами предметов, выстраивая системы взаимосвязей. Игра позволяет, будто бы незаметно, решать различные задачи, в том числе и логические, порой очень сложные, и продвигаться вперёд по пути формирования и развития детского интеллекта. Если вокруг ребенка создавать различные игровые ситуации, в которых он использует все полученные знания и навыки и

при этом помогать решать разные противоречия, то несомненно уровень детского интеллекта будет расти.

Благодаря сказкам, в душе ребенка с логической мыслью срастается прекрасный поэтический образ, развитие ума идет дружно с развитием фантазии и чувства. Сказка проста, но в тоже время загадочна. Она предлагает ребенку образы, которыми дети наслаждаются, и незаметно для себя усваивает жизненно важную информацию.

Использование разнообразного словесного материала, занимательных дидактических игр, технологии ТРИЗа (теория решения изобретательных задач) помогают решить проблему развития словесно – логических игр дошкольника.

Логические задачи - это особый раздел по развитию словесно-логического мышления, включающий в себя целый ряд разнообразных упражнений. Логические задачи предполагают осуществление мыслительного процесса, связанного с использованием понятий, логических конструкций, существующих на базе языковых средств. Развивая словесно-логическое мышление через решение логических задач, необходимо подбирать такие задачи, которые бы требовали индуктивного (от единичного к общему), дедуктивного (от общего к единичному) и традуктивного (от единичного к единичному или от общего к общему, когда посылки и заключения являются суждениями одинаковой общности) умозаключения.

Но чтобы достигнуть более высоких результатов необходимо активное привлечение родителей и правильная организация учебно – воспитательного процесса.

Работая над развитием логического мышления детей, над развитием познавательной активности, любознательности, стремления к самостоятельному познанию и размышлению, развитию умственных способностей и речи, необходимо продумать игровую мотивацию, с целью вызвать у детей интерес к занятию, создать состояние увлечённости, умственного напряжения и направления усилия детей на осознанное освоение знаний, умений, навыков. При этом необходимо учитывать следующие условия:

1. Организация, при которой ребёнок вовлекается в процесс самостоятельного поиска и открытия новых знаний, решает задачи проблемного характера;
2. Интеллектуальная и практическая деятельность на занятии должна быть разнообразной;
3. Следует постоянно менять форму вопросов, заданий, стимулировать поисковую деятельность детей, создавая атмосферу напряжённой работы;
4. Содержание занятий должно быть трудным, но посильным;
5. Чем больше новый материал связан с имеющимся личным опытом ребёнка, тем он интересен для него;
6. Учёт индивидуальных, возрастных, медицинских, психических особенностей воспитанников;
7. Эмоциональность педагога, его умение поддержать и направить интерес к содержанию занятия, стимулировать познавательную активность детей.

Препятствует не стандартному мышлению, принятию нестандартных решений психологическая инерция, которую взрослые с «успехом» прививают детям уже с малых лет. А так же психологические барьеры: страх перед авторитетом, боязнь показаться глупым, а отсюда и боязнь критики; неумение воспринимать объект в непривычной функции.

Чтобы устранить эти барьеры, необходимо опираться на основные принципы стимулирования творческой активности, которые включают в себя следующие элементы:

- Создание для ребёнка безопасной психологической базы, к которой он мог бы возвращаться, если будет напуган собственными открытиями в процессе поисков нестандартных решений;
- Поддержание способности ребёнка к творчеству; сочувствие его неудачам; недопустимость неодобрительной оценки творческих попыток;
- Терпимость к «странным» идеям и вопросам; необходимость ответов на все вопросы детей, даже если они покажутся вам «дикими» или «за гранью».

Вывод, который вытекает из всего вышесказанного, заключается в том, что в детском саду при построении содержания обучения необходимо предусмотреть всю систему логических приёмов мышления, необходимых для работы с планируемыми предметными знаниями, для решения задач, предусмотренных целями обучения.

Амплификация образовательного процесса творчески развивающими формами деятельности способствует обеспечению создания психологического фундамента готовности к развивающему начальному обучению.

Таким образом, возможности амплификации словесно – логического мышления детей 5 – 6 лет помогают развить такие мыслительные операции, как обобщение, сравнение, абстрагирование, классификация, установление причинно-следственных связей, понимание взаимодействий, способность рассуждать.

Закончить статью хочется словами большого любителя логических головоломок, математика и детского писателя Л. Кэрролла: «Методы эти позволяют вам обрести ясность мысли, способность находить собственное оригинальное решение трудных задач, выработают у вас привычку к систематическому мышлению и, что особенно ценно, умение обнаруживать логические ошибки и находить изъяны и пробелы тех, кто не пытался, овладеть увлекательным искусством логики. Попробуйте. Вот всё, о чём я прошу вас»

Библиографический список :

1. Выготский Л.С. Психология. - М.: ЭКСМО - Пресс, 2000. - 1008с.
2. Запорожец А. В. Развитие логического мышления у детей в дошкольном возрасте //Вопросы психологии ребенка дошкольного возраста. - М.-Л., 1958. - С. 81-91.
3. Мухина В.С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество. - М., 2000. - С.164.
4. Овчинникова Т. Н. Личность и мышление ребенка: диагностика и коррек-ция. - М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2000. - 208 с.
5. Сидорчук, Т.А. Развитие творческого мышления методами ТРИЗ и РТВ / Т.А. Сидорчук, Н.Н. Хоменко, С.В. Лелюх; Т.А. Сидорчук, Н.Н. Хоменко, С.В. Лелюх // Ребенок в детском саду. – 2007. - № 1. – С. 11-13.
6. Тихомирова Л. Ф., Логика. Дети 5 – 7 лет . Ярославль 2001 С. 156

УЧИМ ЛЮБИТЬ ПРИРОДУ

Волгина Л.В.

Мельтишинова Т.Г.

КГКП «Санаторный ясли-сад №2 «Батыр»

Три клада у природы есть:

Вода, Земля, воздух,

Три её основы.

Какая бы не грянула беда-

Целы они - все возродиться снова!

Природа - неиссякаемый источник духовного обогащения ребенка их привлекают яркие цвета, бабочки, жучки, облака, радуга, лужицы после дождя, пение птиц, падающий хлопьями снег.

Для ребенка всё живое и не живое прекрасно "Близки ему собака и птица, ровня бабочка и цветок в камушке и ракушке он видит братьев"(Янушин Карчак)

Встреча с природой помогают формировать у детей реалистичные знания об окружающем мире, Гуманное отношение к живым существам. Общение с природой положительно влияет на ребенка делая его добрее, мягче, любознательнее.

А мы, взрослые, часто разрушаем это светлое отношение к окружающему нас миру. Нам не приятно видеть как ребенок берёт в руки жучка, паучка, червяка, лягушку, потому что у нас, взрослых, негативные отношения к ним. Мы ругаем ребёнка за то, что он погладил на улице кошку или собаку, подбирая к животным "грязные" слова для того, чтоб в следующий раз наш ребенок и близко подходил к ним. Мы не думаем, что своим действием отбиваем интерес ребенка, желание пожалеть животное и самим того не замечая, воспитываем негативное отношение к животному. А почему бы нам не вспоминать своё детство? Мы также жалеем и кошек и котят, и собак, ходим в походы, бегаем под дождём, собираем цветы, ягоды, грибы плетем венки из полевых цветов.

А как же тогда приобщать ребенка к окружающему нас животному миру?

Ведь любовь к живому прививать нужно с детства и возможностей для этого очень много и самых разнообразных. Можно использовать с детьми наблюдения живой и неживой природы,

рассматривание картин, иллюстраций, видео файлов. Также использовать совместный труд взрослого и ребенка, игровые ситуации, чтение художественной литературы, беседы на темы о животных, природе, о морях, звездах,

Дети посещающие детские сады учатся многому: ухаживать за растениями в уголке природы, на огороде, участке, ухаживают за птицами, животными в живом уголке, дежурят по столовой и на занятиях.

Экологическое воспитание детей - это непрерывный, доступный, системный процесс обучения, воспитания и развития ребенка, направленный на формирование его эмоционально-положительное отношение к окружающему миру.

Из разделов «Основы экологии», «Ознакомление с окружающим миром», «Естествознание» дети очень много получают интересной для их возраста информации. В дальнейшем делятся своими впечатлениями с родными, с друзьями, на занятиях. Воспитывать симпатию к животным, знакомить с их повадками, образом жизни - один из путей воспитания доброго отношения к ним. Дети еще сами нуждаются в доброте, ласке, внимании, а они готовы отдать свою любовь, доброту, частичку своей души нашим меньшим "братьям". Поэтому им не надо мешать, а наоборот помочь сохранить эту доброту надолго. Это и будет экологическое воспитание. Прямое общение с живой природой дает ребенку больше представления, чем книги и картинки.

"Любовь к животному миру- это эстетическое чувство, формирующее взгляды, вкусы. Утрата этих вкусов равносильна утраты счастья и может вредно отражаться на умственных способностях, а еще вероятнее на нравственных качествах"-писал выдающийся Ч. Дарвин.

Но вернемся к экологическому воспитанию нравственности и духовности. В наши дни это самая актуальная тема. Экологическая катастрофа висит человечеством! Исчезают многие виды птиц, животных,

растений, загрязняются озера, реки, моря, здоровье людей под угрозой. Рождаются дети со слабым здоровьем, многие дети и взрослые находятся под наблюдением врачей специалистов,

ПОЧЕМУ ЭТО ПРОИСХОДИТ???

Потому что человек потребительски относится к окружающей нас среде, не задумываясь о дальнейших последствиях. Человек практически уничтожает своими руками, то что создавалось годами, веками. Как объяснить людям, что природа и человек-это одно целое, все, что нас окружает создавалось для всего человечества и относиться к ней нужно, как к самому близкому человеку!

Поздно просить и требовать вернуть нам природу такой, какой она была-в чистом виде. Если каждый человек добросовестно, по крупицам, попытается выращивать добро, то возможно!!!Через десятки лет наша природа ответит благодарностью, теплом за возвращенное доверие к людям.

Очень хорошо, что раздел "основы экологии" ввели с младшего дошкольного возраста! Хотя думается, что экологическое воспитание начинается намного раньше. Ведь дети

обладают рядом особенностей- восприимчивость, эмоциональность, подражательность, позволяющих очень чувствительно воспринимать природные явления.

Прививать с раннего возраста любовь к природе необходимо по двум причинам:

-для воспитания заботливого отношения к животному и растительному миру;

-для развития нравственных качеств, чувств: гуманизма, добросердечности, сочувствия.

Гуманное отношение к природе возникает в процессе осознания того, что окружающий нас мир очень нуждается в нашей заботе. Это проявляется в заботе за растениями, обитателями живого уголка работе на участке. Все действия работ сопровождаются объяснениями, рассказами, советами, показом, играми, загадками. Ребенок охотно принимает информацию к сведению и обязательно воспользуется ею в дальнейшем на практике.

Чтобы ребенку раскрыть и привить красоту природы, научить видеть ее, сам взрослый должен уметь жить с любовью к природе в гармонии. Дети очень внимательны к словам, действиям взрослого, отмечают положительное и отрицательное отношение к действиям взрослого. Личный пример взрослого(педагога)формирует отношение ребенка к окружающему.

Если взрослый сломал ветку для того, чтобы отгонять от себя комаров, почему этого нельзя сделать ребенку. И он делает, чтобы сделать себе шпагу отрывая листочки, а бывает, что рядом папа или мама помогают в этом. Мама сделает замечание, а в ответ-"тетя тоже так делает".

В дошкольных учреждениях разработано систематическое знакомство с природой на занятиях с использованием различных пособий: картин, иллюстраций макетов птиц, животных.

На занятиях вместе с детьми старшего возраста сочиняем стихи, сказки о природе, животных, птицах, явлениях природе, проводим эксперименты. Детям очень нравится - идет развитие памяти, речи фантазии логического мышления. используются различные игры, разрезные картинки, пазлы, логические цепочки, загадки, примеры. художественная литература о природе, животных очень глубоко действуют на чувства детей.

Дети стали обыгрывать сценки, сказки, как маленькие артисты используя интонации героев, читать стихи с чувством, понимания смысл произношения. Литературу использовать прежде всего нужно ту, которая рекомендуется программой. Произведения В. Бианки, К. Ушинского, А. Фета. Л. Толстого и др писателей. Произведения этих писателей учат детей сопереживать, радоваться, сочувствовать.

Также используются на занятиях, на прогулках игры, игровые упражнения:"когда это бывает?", "что, где растет?", "кто как кричит?", "что изменилось?", "угадай на вкус", "вершки-корешки", "кто, где живет?" "назови животных", а также загадки, кубики и т д

На занятиях по музыке также идет знакомство, закрепление с природой. Проводятся развлечения, праздники, тематические занятия на экологические темы, постановки сказок прослушивание музыкальных произведения помогает в этом нам музыкальный руководитель Лазаренко Е.В., выставки на тему "времена года," по ИЗО с использованием различного материала. выставки проходят в д /саду, которые оформляет замечательный педагог по ИЗО Долгих Е А часть работы по экологическому воспитанию у дошкольников возложили на семью.

Семья и д /сад вместе могут решить главную задачу - воспитать всесторонне развитого человека, человека любящего свою родину, близких. Воспитать экологически грамотного человека. В работе с родителями данной проблеме, решаем следующие задачи; раскрыть роль семьи в воспитании интересов и положительного отношения ребенка к природе.

Установить преемственность в работе с семьёй искать пути присоединения семьи в процессе ознакомления ребенка с природой.

Решение таких задач могут быть индивидуальными и коллективными.

В работе с родителями проводятся анкетирования, родительские собрания "за круглым столом" беседы, совместные походы в природу; выставки художественной литературы, инсценирование детьми сенок на темы экологии. Например: "на привале в лесу". Здесь идет закрепление поведения в лесу, что можно и что нельзя делать в природе. Знакомим с лекарственными растениями и их применениях. О ядовитых ягодах, грибах, растениях, с овощами, фруктами о полезном употреблении в пищу.

Экскурсии в природу прогулки по экологической тропе - интересный и полезный разработанный маршрут. Здесь Закрепляем знания, полученные на занятиях, знакомимся с новыми видами растений, учимся замечать красоту пейзажей. эта часть нашей работы, которая ведется в группе старшего дошкольного возраста. Мы хотим воспитать наших детей добрыми, честными, патриотами нашей родины, а главное милые взрослые, с нашей стороны не погасить в маленьком человеке искорку доброты, любви, внимания ко всему окружающему; ведь не зря говорят, что взрослые это "зеркало" и пусть наши дети видят в этом "зеркале" только положительное!

Список литературы:

1. Государственный Общеобязательный Стандарт Образования Республики Казахстан.
2. Программа воспитания и обучения детей младшего дошкольного возраста «Зерек бала» (от 3 до 5 лет)
3. Программа воспитания и обучения детей старшего дошкольного возраста «Біз метепке барамыз» (от 5 до 6 лет)
4. Л.В.Ковинько «Секреты природы – это так интересно» изд: М.2004
5. П.Г Саморукова "как Знакомить дошкольников с природой"1978г
- 6.Марковская М.М "уголок природы в д с"1989г

ҰЗАҚ ЖОЛДЫҢ ЖАЛҒАСЫ

Қарағанды маңызды «Болашақ» білім беру
колледжінің ШТ-15-3(11) тобының
студенті Тусупова Г.Н.
Ғылыми жетекші педагогика пәнінің
оқытушысы Әшен А.А

*«...Айшылық алыс жерлерден
Көзді ашып жұмғанша
жылдам хабар алғызды..»
А. Құнанбаев*

XXI ғасыр-технологиялар дамыған және әлі де даму үстіндегі заман. Жаһан тілі-ағылшын тілін енгізу; кәсіпорындарда, өнеркәсіптерде , индивидуалдық кешендерде, мемлекеттік қызмет орындарда ең соңғы заманауи технологияларды қолданылуы, заманға сай жасөспірімдерге білім беру қазіргі жана Қазақстанның талабы. Заманауи технологиялар неге жол ашады? Әр адамның өмірі оның төзімділігін сынайтын тағдырдың тосын өзгерістеріне толы. Бүгінгі күнде бұл өзгерістер адамзат баласын тек қуантуда. Заманауи технологиялар адам өмірін гүлдендіруде, көп мүмкіндіктер сыйлауда. Ең біріншіден, мемлекетіміздің алдына қойған мақсаттарына жету үшін бірден-бір жолы. Қазірдің өзінде Қазақстан дамыған елу мемлекеттің қатарына қосылды. Бірақ алдымызда оданда ауқымды міндет тұр, яғни, дамыған отыз мемлекеттің қатарына ілігу. Ұлтымыздың көшбасшысы

айтқандай: “Еліміздің болашағы- жастар”- деген. Сандықтан, заманауи технологиялар және жастар бұл тұста керемет үйлесім табады.

Үш тілділік- жаһан тілін еліміздің азаматтарына үндеу, қарым-қатынас айнасы -орыс тілі және ұлтымыздың қазынасы- ана тіліміз сипатталады . Үш тілдіде қатар алып жүру. Іскерлік жұмыс, қызметтер мен білім салаларында осыны іске асырылуы мемлекетіміздің даму қарқынына зор үлес қосатыны сөзсіз.

Біз үш тілділікті тәуелсіз еліміз үшін стратегиялық мәні ерекше құбылыс деп бағалаймыз. Сондықтан да бұл құбылысты төрттілділік пен бестілділіктен бөліп қараймыз, үштілділіктің кез келген сынары ретінде кез келген шет тілін алуға болар еді, бірақ біз бұл жерде де қоғамның нақты сұранысы басым түскен қазақ, орыс, ағылшын тілдеріне ерекше мән берген жөн деп түсінеміз. Атап айтсақ, саясаттанушы Т.Әбдуәлидің: «Мемлекет басшысы жаһандану жөнінде мәселе көтергенде де өре түрегелдік. Жаһандану дегеніміз қарапайым сөзбен айтқанда жоғары деңгейге жеткен елдермен қарым-қатынасымызды нығайту. Соның бірі - тілдік коммуникация. Бұл үшін халықаралық қатынас тілі болып жүрген ағылшын тілін үйренуге жастарымызды жатпай-тұрмай баулуымыз керек. Оның қажеттілігін уақыт өткен сайын өткір сезініп келеміз» [1] деген ойын оқытушы Т.Тәңірбергенқызы ары қарай жалғастырады: «Ағылшын тілін үйренгеннен біз мәңгірттенбейміз. Ағылшын тілі қазақ тілін үйренуге ешқандай кедергі жасамайды. Тек соны түсіне білуіміз керек. Себебі, ағылшын тілі мемлекеттік тілмен бәсекелес емес»[2].

Әр салада қызметкердің шет тіліндегі біліктілігін талап ету , оқыту пәндерін ағылшын тілінде өткізілуі сияқты сұраныстар заманға сай. Шет тілін білу жастардың Қазақстаннан тыс жерлерде сапалы білім алуына мүмкіндік береді. Сол тұста, шекарадан асып, соңғы жүйедегі оқу әдісімен мамандығын жан жақты игерумен қатар, өз елінде ілімін пайдаға жаратуына жол ашады. Үш тілді де білу азаматтарымыздың жоғары интеллектуалға баулайды. Ал ұлтымыздың ұрпағы ерте уақыттан икемді.

Қзақ ұлты үш тілділікті еңгезу барысында ана тіліміздің мәртебесін түсірумен шатастырмауымыз өте маңызды орын алады. Егер біз Ахмет Байтұрсынов айтқандай, қазақ тілін дұрыс жұмсай білсек, ол қоғамдағы тілге жүктелетін қажеттілігіміз болса өтеуге жарайтын бай тіл. Мәселе тілдің міндетін дұрыс түсініп, өз міндетімізді атқаруда болып отыр. Ұлттық өркендеп, тіліміз өз еліміздегі және халықаралық дәрежедегі позициясын нығайтқан кезде біздің сөздеріміз де өзге тілдерге енетіндігіне, тіліміздің әлемдік ақпарат кеңістігінен өз орнын иеленетіндігіне күмән келтірмеуге болады. Дәл бүгін де қазақ тілінің әлем тілдерінің ешқасысынан да кем түспейтін, бірнеше ғасырлық даму тарихы бар, ұлттық әдеби тіл деңгейіне дейін дамып жетілген ұлы тіл екендігіне еш күмән жоқ. Соңғы жылдары көптеген оқу орындарда үш тілділік жүйесі қарқынды іске асуда. Қазақстанның көптеген жағарғы және орта білім беру мекемелерінде жасөспірімдер мен қоса ұстаздардың осы жүйеге лайық болуы да қарастырылған. Сондықтан оқытушылардың да шет тіліне деген білімділігіне талап жоғары. Оқу орындарда 2020 жылға арналған стратегиясы әлемдік деңгейдегі болашақтың SMART-білім беру орындары жасауға бағыт алғандығына басты негіз болып отыр. Кешенді түрде жасалған тұжырымдама, электрондық орындардың әулеуетін толығырақ ашуға және ресурстарды аңтайландыратын мүмкіндік береді. Даму қазірде де және болашақта да жүретін үздіксіз процесс. Мысалы: компьютерлік ақпараттық сервистер жүйесі арқылы ұйымдық құрылым мен қызметкерлерді басқару өзгереді деп күтілуде. Сонымен қоса бизнес үрдістердің әдістері мен талдау технологиялары да пайдалануға енгізілуі керек. Болашақта бұл осындай жаңа оқыту жүйесі арқасында еліміздің жастарына өзін өзі танып, келешекте таныған және тандаған мамандығын жоғары дәрежеде меңгеруіне үлкен жол ашады. Меңгеру жолында жаңа технологиялардың қолданылуы жасөспірімнің таным дүниесі де заман ағынымен ілесе дамиды.

Заманауи тәрбие технологиясы тәрбие мақсаттарына қол жеткізуге мүмкіндік беретін оқыту формаларының, әдістерінің, жолдарының, тәсілдерінің және тәрбие құралдарының жиынтығы. Бұл дамыту, оқыту және тәрбие процестеріне ықпал ететін тәсілдердің бірі. Тәрбие технологиялар мен инновациялық құралдар колледжде жас ерекшеліктерін ескере

отырып, өзіндік бағыттары мен мақсаттары бар екендігі мәлім. Бүгінгі таңда техника-технология мен білім саласында тәрбиеніңде заманға сай берілуі де маңызды. Және оның әртүрлі әдіс тәсілдерінің жылдан жылға өзгеріп толықтырылуы заңды. Жас өспірім санасына ықпал етумен, оған дұрыс бағыт берілудің қадағалау қажет. Және осы арада тәрбие технологиясының дамуы мемлекетімізде айқын көрінеді. Еліміздің жарқын болашағы жастарға байланысты. Жас ұрпақтың сана қабілетіне әсер ететін таным дүниесі болса, танымның негізі тәрбие. Тәрбиені біліммен де, басқа салалармен ұштастырудың өзі үлкен күш керек ететін қажырлы еңбек, сондықтан тәрбиенің технологиясы әр заманда дами отырып, заманауи қажеттіліктерді ескереді. Білім мен тәрбие технологиясы адамзат баласының әлем өзгерісіне әрдайым үйлесіп, үндесуі маңызды. Жаһан етегінен ұстап кете беру еліміздің дүние жүзінде алдыңғы қатарында жүзуімен қатар, бұл өңірдің тұрғындарының жайлы әрі нағыз заманауи үлгімен өмір сүрумен түсіндіріледі. Заманауи өмір жылдам қарқын мен жекешілдікті қаласа, технологиялар аса ұғымталдықты қажет етеді. Бірінші де, екіншінің де мемлекетіміздің қорында бар құралдар.

Сол себепті бұл жаңа жүйеге өту өте дұрыс деп ойлаймын. Талапкердің және талап орындаушының осындай бірлескен мақсатқа жету шараларында үлкен мән жатыр. Жаһандану заманында еліміздің қатарынан қалмай, жылдан жылға алға қарай қадам басуына осындай жүйелер керек. Және мұнда Қазақстан Республикасының әр азаматының үлес қосуы да үлкен рөл ойнайды.

Қазақ елі тәуелсіздігін алғаннан бері қуатты мемлекет болып танылуда. Ерінбей атқарылған еңбек, жұмсалған қажырлы қайрат пен төзімділік, саналы жасалған қадамдар-бұның бәрі еліміздің алдыңғы қатарлы лауазымды және ең біріншіден, ұлтымыздың жанашыры арқасында. Н.Ә.Назарбаевтың өтіліп келе жатқан жолында бірден бір стратегия, бірден бір алдына қойылған міндет іске асырылмай қойылмаған. Қазірдің өзінде мемлекетімізді ең жоғары деңгейде көрсету үшін бар күш жігерін салуда. Еліміздің тағы жарқын жағынан көрсету мүмкіндігі ол алдыда келе жатқан ЕХРО 2017. Күтілетін нәтиже жоғары. Сапалы дүниелер мен тек тандаулы технологиялар көрсетілімі дүние жүзіндегі миллиондаған адам назарында болады. Адамзат баласының өмірін одан әрі жақсартудағы мақсат болып табылады. Осы орайда айтылып кететін жайт әлемдік ғалымдардың өзі бұл ауқымды жобаның біздің байтақ жерімізде болғанын қолдаған. Дайындық пен аса үлкен жауапкершілікке жоғары баға берген. Астана заманауи болашақ-технологияларды ұсынудағы керемет орын деп айтып кеткен. Демек қазірдің өзінде жаста болса, еліміз үлкен жетістіктерге қол жеткізуде. Климаты және алатын шекарасы жағынан еліміз қолайлы болғандықтан: болашақ энергиясының біздің мемлекетімізде оң нәтиже беретіне күмән тумайды.

Ағындағы заманауи технологиялардан бөлек болашаққа жүктелген аса терең жүйелі жаңа технологиялар ұсынылады. Адам өмірін жақсаруына жасалатын бұл көрініс барша әлемге үлкен өзгеріс әкеледі деп сеніледі. Күш қуаты мол және мақсаттары мығым осындай жоспарлар әлемдік деңгейдегі биіктерге ұмтылған бағытынан таймастан мемлекетіміз өмірінің жаңа кезеңіне қадам басуда деп айтуға болады. Н.Ә.Назарбаев пен бірге барша Қазақстандықтар да осы күнді асыға күтуде: болатын жарқын кезде азаматтарымыздың қосатын үлесі мол. Жасалып жатқан қарқынды жұмыс, адам өмірі үшін ойластырып жатқан дүниелер заманауи технологиялардан аса биік болатыны анық. Қазақстан Республикасының осындай белсенді дүние арпалысында ұйымдастырылып жатқан аса көлемді жоспары технология заманында үлкен жаңалықтар әкелетіні сөзсіз түсінікті. «Көп түкірген- көл» - дегендей, жұмылған күштің алыс биікке, терең беделге әкеледі деген болжамға барлығы да сенеді. Барша әлем шетінен ағыла туристер келсе, шет қонақтарымызға қазақ қазынасы: салт дәстүрін, әдеп ғұрыпын паш ете назарларына ұсынғанымыздың өзі еліміздің тек заманауи дамыған мемлекет ретінде ғана емес, ұлттық нақышын жоғалтпай-ақ заман талабына сай екендігін көрсете аламыз.

Өнер білім бар жұрттар
Тастан сарай салғызды:

Айшылық алыс жерлерден
Көзді ашып жұмғанша
Жылдам хабар алғызды
Аты жоқ құр арбаны
Мың шақырым жерлерге
Күн жарымда барғызды

- деп жазды Абай атамыз. Ерте уақытты заман күйі нашар болса да, ақын жазушы бұл өлең жолдарында болашақты айқын бейнелегендей іспеттес. Бүгінгі күннің жағдайын дәл осындай болғанын ансағаны ма, жоқ жай ғана болжағаны болар, әйтеур, ХХІ ғасырдың сипаттамасы екені бәрімізге мәлім. Заманауи технологиялар әр салада даму үстінде және болашақта әлі жаңа жаңалықтардың бізді қуантпасына кім кепіл? Айналамыздағы сан құбылып жатқан дүние біздің өмірімізге тек жағымды жағынан таң калдыруда. Заманауи технология адам өмірінің жарқын болуына кепіл, технологияның дамуының кепілі адам. Жарқын әлем біздің қолымызда, жету жолдары адамзат санасында екендігін ескеріп, біріктірілген куш қуатымен әлемді өзгерте аламыз.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Сайт: www.bilim.kz
2. \Егеменді Қазақстан\ 2014ж.

ҰЙЫМДАСТЫРЫЛҒАН ОҚУ ҚЫЗМЕТІН ӨТКІЗУДІҢ НЕГІЗГІ ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРІ МЕН ТҮРЛЕРІ

Жалбирова Б.Ж. Сыздықова А.А.
№ 145 «Балапан» балабақшасы

Қазіргі кезде толғандыратын өзекті мәселелердің ең негізгісі – еліміздің болашағы. Еліміздің өркен жайын кеңге сермеуі үшін басты мәселе жас ұрпақтың білімді де тәрбиелі болып жетілуі екені белгілі. Балабақша – келешек ел басқарар, жер – суына иелік етер, ел – халқын гүлдентер, мерейін өсіріп, мәртебесін биіктетер жасампаз жандарды шыңдап өмірдің ең басты сатысын қалайтын киелі ұя. «Аулына қарап, азаматын таны» дейді халық даналығы. Жас ұрпақтың иманжүзді білімдар азамат болып өсуі, ең алдымен, ата-анасы, одан соң білім алар алтын ұясы және қоршаған ортасына байланысты.

Балабақша - бұл бала тұлғасы мен санасының қарқынды дамитын құнды, қайталанбайтын кезеңі. Сондықтан балабақша-баланы тұлға етіп қалыптастырудың алғашқы баспалдағы.

Бала болашағымыз десек, сол балаға жүйелі білім беріп, ынта – ықыласын дұрыс бағыттауды, қабілет - қасиеттерін дамытуды балабақшадан бастауымыз керек. Мектепке дейінгі білім беру стандарты мектепке дейінгі тәрбиемен мектепалды даярлық топтарында педагогикалық үрдісті ұйымдастыруда жаңашыл әдіс - тәсілдерді пайдалануға мүмкіндік береді. Балабақшада жаңа педагогикалық технологияларды пайдаланудың басты мақсаты: оқыту мен тәрбиелеуде инновациялық ойын технологиясының элементтерін пайдалана отырып, жан - жақты, білімді, құзыретті тұлға тәрбиелеу.

Тәуелсіз ел тірегі-білімді ұрпақ. Қазіргі балабақша жағдайындағы білім берудің ұлттық моделіне өту оқыту мен тәрбиелеудің соңғы әдіс-тәсілдерін, жаңа инновациялық педагогикалық технологияны игерген, психологиялық-педагогикалық диагностиканы қабылдай алатын, педагогикалық жұмыста қалыптасқан бұрынғы ескі сұрлеуден тез арада арылуға қабілетті және нақты тәжірибелік іс-әрекет үстінде өзіндік даңғыл жол салуға икемді, шығармашыл педагог-зерттеуші, ойшыл тәрбиеші болуын қажет етеді.

Ақпараттық коммуникациялық технологиялар арқылы балалардың даму деңгейін, іскерлік дағдыларын қалыптастыру, тәрбиеленушілердің ақпараттық мәдениет негіздерін қамтамасыз ету, танымдық дүниесін байыту. Ақпарат ғасырына сай компьютерлік сауатты, жан жақты дамыған жеке тұлға тәрбиелеу.

«Инновация» термині латын тілінен алынған, ол — «жаңару, өзгеру» дегенді білдіреді. Бұл түсінік XIX ғасырдағы зерттеулерде пайда болып, белгілі бір мәдениеттің кейбір элементтердің бірінен екіншісіне енгізу дегенді білдірді. Педагогикалық процесте инновация оқыту мен тәрбиенің тәсілдері, түрлері мақсаты мен мазмұнын, педагог пен бала бірлескен қызметін ұйымдастыруға жаңалық енгізуді білдіреді.

Қазіргі заман инновациялық қызметі- балабақша балалармен жұмыс істеуде инновациялық технологиялар, әдістер, балалардың психологиясы мен педагогикасын терең білуі педагогтарға нақты бір жетістіктерге жетуге көмектеседі. Нақтылап айтқанда балаға білім мен тәрбие беруді саналы-сапалы етіп қызығушылықтары мен өміршенділігін арттырады деп айтуға болады.

Нәтижеге бағытталған білім-белгілі бір мақсатқа құрылған тәрбие, оқыту, білім беру, даму және қалыптасу арқылы жүзеге асады. Инновациялық үрдістің негізгі-жаңалықтары қалыптастыру, қолдану, жүзеге асырудың тұтастық қызметі. Кез келген жаңа әдіс жекелік, сондай ақ, уақытша жоспарға жатады. Бұл яғни, бір педагог үшін табылған жаңа әдіс. Жаңа инновациялық технологияны меңгеруге тәрбиешінің жан-жақты, білімі қажет. Ол үшін қазіргі тәрбиеші; -Педагогикалық үрдісте жүйелі жұмыс жүргізе алатын; -Педагогикалық өзгерістерге тез төселетін; -Жаңаша ойлау жүйесін меңгере алатын; -Балалармен ортақ тіл табыса алатын; -Білімді, іскер, шебер болуы керек; Жаңа педагогикалық технологияның ерекшеліктері-өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан-жақты дамыту. Инновациялық білімді дамыту, өзгеріс енгізу, жаңа педагогикалық идеялары мен жаңалықтарды өмірге әкелу. Осындай жаңа инновациялық технологияларды толық меңгерген тәрбиешіден білім алған қазіргі жаңашыл бала; -Дүниетанымы, қабілеті жоғары; -Дарынды, өнерпаз; -Іздемпаз, талапты;

Инновация дегеніміз не ?

Қазіргі кезеңде еліміздің білім беру ұйымдарында оқыту процесін ізгілендіру үшін көптеген жұмыстар жасауда. Оларды ғылыми тілмен айтқанда инновациялық процесс деп атайды.»

Инноватика ұғымының латынның «in - novus» деген сөзінен шыққан, «жаңарту, өзгерту, жаңашылдық» деген мағынаны білдіреді. Яғни педагогика ғылымында жаңа әдістерді, тәсілдерді, құралдарды бағдарламаларды пайдалануды атайды. Инновация дегеніміз - білім беру, тәрбиелеу жұмысына жаңалықты енгізу, яғни жаңа әдіс - тәсілдерді, амалдарды, құралдарды, жаңа концепцияларды жасап, оларды қолдану деп анықталған.

Инновациялық білім беру құралдарына; аудио, видео құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, компьютер - мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар мен оқу әдістемелік кешен, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық сайт және тағы басқалары жатады

Оқу -тәрбие үрдісінде қолданылып жүрген жаңа педагогикалық технологиялардың бірнеше түрін атап кетейін. Балабақша баласына мультимедиялық оқулықтар, слайд шоу, видео, электронды ойындар, электронды көрнекіліктер, электронды ойыншықтар біріншіден балалардың қызығушылығын арттырады, екіншіден зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін

қайта көруге мүмкіндік алады. Мультимедиялық оқулықтар балабақшада балаларға арналған таптырмас құрал болып табылады. Өйткені, балалардың зейіні әр түрлі әдемі түстерге, ойыншықтарға, әдемі суреттерге, әсемдікке әуес болады. Мультимедиялық құрал электронды оқулықтар бала үшін де, тәрбиеші үшін де күнде дамытылып отыратын анық түрдегі әдістемелік жүйе болып табылады. Мектепке дейінгі мекемелерде ақпараттық қатынастық технология құралдарын қолданудағы мақсат баланың танымдық қызығушылығын қалыптастыру, балада танымдық қызығушылықтың болуы олардың оқу іс-әрекеттерге белсенді, білімнің сапалы болуына жағымды мінез құлықтарын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Мультимедиялық электронды оқулықтар бала үшін де, тәрбиеші үшін де күнде дамытылып отыратын анық түрдегі әдістемелік жүйе болып табылады.

-Мектепке дейінгі мекемелерде ақпараттық қатынастық технология құралдарын қолданудағы мақсаты - баланың танымдық қызығушылығын қалыптастыру. Балада танымдық қызығушылықтың болуы олардың оқу іс-әрекеттерге белсенді, білімінің сапалы болуына, жағымды мінез құлықтарын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

-Мультимедиялық технологияларды пайдалану арқылы (түс, графика, дыбыс, замануи видеотехникалық құралдар) түрлі жағдайлар мен ортаны моделдеуге болады.

-Интерактивті тақтаның жетістіктерінің кіші жастағы балаларда оқуға, жаңа білім алуға деген құштарлық туғызады. Интерактивті тақта ақпаратты кеңінен ұсыну құралы болып келеді және баланың мотивациясын күшейтеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Балаларды мектепке дейінгі тәрбиемен және оқытумен қамтамасыз ету жөніндегі 2010-2014 жылдарға арналған «Балапан» бағдарламасы, Астана 2010.

2. Катов Е.В., Кузнецова С.В., Романова Т.А., Развитие творческих способностей дошкольников: Методическое пособие.

3. Никишина И.В. Интерактивное формы методического обучения. -2007г.

ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫ ОЙНАТУДАҒЫ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ МАҢЫЗЫ

Есенова Б.К.

Қарағанды қаласы, КМҚК «Толағай» балабақшасы

Еліміздің ертеңгі болашағы балаларға ұлттық тәрбие беру – қазақ халқының басты міндеті болса, осы бағытта жұмыс істейтін балабақша – бала тұлғасының қалыптасып, білім нәрінің бастау алатын алғашқы білім ошағы болып табылады. Өйткені, ұлттық тәлім-тәрбиенің басты мақсаты – адамгершілік, бауырмалдық, қайырымдылық, туысқандық, әдептілік, әдемілік болып шығатынын өмірдің өзі әлдеқашан дәлелдеген. Ендеше, бүлдіршіндерді балабақшадан бастап ақылдылыққа, алғыр ойға, тілдік шешендікке, ісмерлікке баулу – ұлттық тәрбиенің басты мақсатына айналады. Осы мақсат жолында тер төгер болсақ, балабақшадағы тәрбиелеу мен оқыту баланың ғана емес, еліміздің де жарқын болашағының кепілі екені даусыз. Сол себепті, мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытудың негізгі өзегі - баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуы болуы тиіс. Сол себепті, бүгінгі күні кеңінен өріс алып отырған адамзат қоғамына ғылыми жаңалықтар мен инновациялық технологиялар қаншалықты қажет болса, балабақша бүлдіршіндерін тәрбиелеу мен оқыту саласын заман талабына сай дамыту үшін жаңа бағдарламалармен, технологиялармен қамтамасыз ету аса маңызды.

Балабақшада жаңа педагогикалық технологияларды пайдаланудың басты мақсаты: оқыту мен тәрбиелеуде инновациялық ойын технологиясының элементтерін пайдалана

отырып, жан - жақты, білімді, құзыретті тұлға тәрбиелеу екені сөзсіз. Сондықтан педагогтың өзіне-өзі қоятын басты талабының бірі - ата-ананың баласын балабақшаға әкелгенде үлкен ортаға үйренеді, бейімделеді, көзі ашылады деген үмітін ақтау болып табылады. Ол баланың ойлау және шығармашылық қабілетін дамыту, сөйлеу мәдениетін қалыптастыру, оқу, жазу, сызуға ойын арқылы үйрету болатыны анық. Осы орайда келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие беруде тәрбиешілердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі-маңызды мәселелердің бірі.

Халқымыздың тарихи-мәдени мұраларының түрлері сан алуан болып келіп, әрқайсысы адам баласының игілігіне қызмет етуге бағытталады. Мектепке дейінгі мекемелердің аса құнды мәдени игіліктердің бірі – ұлт ойындары. Ұлттық ойындарды халық педагогикасының ажырамас бір бөлігі деп қарайтынымыз сондықтан болса керек. Қазақ халқы –мәдени қазыналарға аса бай халықтардың бірі. Ал оның қатарына ұлттық ойындары да жатады. Ұлттық ойындар ең алдымен балаларды ата-бабаларының психологиялық болмысы мен ойлау жүйелеріне зер салуына, олардың көздеген мақсаттарын саралап, жете білулеріне, дәстүрлер жалғасын байланыстыра білулеріне жетелейді. Осы тақырыпта өткізілетін сабақтарда ұлт ойындарының атадан балаға, үлкеннен кішіге мұра болып жалғасып отырған және халықтың дәстүрлі шаруашылық, мәдени, өнер тіршілігінің жиынтық бейнесінің көрінісі екенін ұғындыру шарт. Осы жерде «Адам ата-анадан туғанда есті болмайды: естіп, көріп, ұстап, татып ескерсе дүниедегі жақсы-жаманды таниды-дағы, сондайдан білгені, көргені көп болған адам білімді болады», - деген ұлы Абай атамыздың ұлағатын айтпай кетуге болмайды.

Қазақтың ұлттық ойындары: көкпар, сайыс, күрес, теңге алу, қыз куу, алтын қабақ ату, жамбы ату т.б. спорттық сипатпен бірге үлкен тәрбиелік маңызға да ие болған, ата-бабамыздан бізге жеткен, өткен мен бүгінгіні байланыстыратын баға жетпес байлығымыз, асыл қазынамыз. Сондықтан оны үйренудің, күнделікті тұрмысқа пайдаланудың заманымызға сай ұрпақ тәрбиелеуге пайдасы орасан зор. Ұлттық ойындар балалардың алдынан өмірдің есігін ашып, оның шығармашылық қабілетін оятып, жан-дүниесін байыта түседі. В.А.Сухомлинскийдің сөзімен айтқанда: «Ойынсыз ақыл-ойдың қалыпты дамуы да жоқ және болуы да мүмкін емес. Ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті, ол арқылы баланың рухани сезімі жасампаз өмірмен ұштасып, өзін қоршаған, дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз ұшқын, білімге құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты». Міне, ойын дегеніміз тынысы кең, алысқа меңзейтін, ойдан-ойға жетелейтін, адамға қиялымен қанат бітіретін осындай ғажайып нәрсе, ақыл-ой жетекшісі, денсаулық кепілі, өмір тынысы да болып табылады.

Мектепке дейінгі мекемелерде болашақ ұрпақ тәрбиесімен айналысатын тәрбиешілер халқымыздың осынау таусылмас бай асыл мұрасынан бастау алатын ұлттық ойындарды бүлдіршіндерге үйрету үстінде бүгінгі заманауи технологиялардың мүмкіндігін кеңінен пайдалана отырып, барынша кең түсінік беруді басты мақсаты етіп қоюы тиіс. Сонымен бірге, сабақтар барысында: - Балаңды өз тәрбиеңмен тәрбиелеме, өз ұлтыңның тәрбиесімен тәрбиеле – дегендей, халқымыздың бойына сіңген атадан балаға жалғасып келе жатқан ұлттық тәрбиесі өзге ұлттардан ерекшеленіп, өздеріне тән қасиеттерді көрсетіп тұратындығын ұстана білуіміз қажет.

Бүгінгі таңда тәуелсіз еліміздің ұлттық тәрбиесін білім бағдарламасына ендіре отырып, әр білім үрдісіне оның тәрбие көздерінің бірі – салт-дәстүр, әдет-ғұрып нақыштарын тәрбие мен білімнің бастауы ретінде оқыту жағын негіздеу өте орынды. Балабақша қоры ұлттық болмыспен қамтамасыз етілуі шарт. Яғни, ұлттық ойындар ойнатылып, ұлттық ертегілер, ұлттық ойыншықтармен, тіпті ұлт тіліндегі тәрбиелік маңызы зор мультфильмдердің көрсетілуі талап етілуі қажет.

«Толағай» балабақшасының тәрбиешілері жоғарыда аталған ұлттық үрдістерді оқу іс-әрекет барысында, серуен уақытында, ойын іс-әрекеттерінде үнемі пайдаланып, баланы ұлтжанды етіп тәрбиелеуді басты мақсаты етіп отыр. Мектеп жасына дейінгі баланы тәрбиелеуде ұлттық ойынның алатын орнының ерекше екенін балалардың ойын арқылы

шапшандыққа, тапқырлыққа, мергендікке, еңбексүйгіштікке ұмтылу дағдыларынан көріп отырмыз. Осы мақсатта өткізілетін сабақтарда ойналатын «Көкпар», «Қыз қуу», «Бес асық», «Арқан тартыс», «Тақия тастамақ», «Бәйге», «Теңге алу» сияқты ұлттық ойындарға, балалардың аса қызығушылықпен қатысатынын байқадық.

Ал халықтық педагогиканың бір саласы баланы шешендікке, ісмерлікке, адамгершілікке тәрбиелеу үшін балабақша топтарында «Ұлттық бұрыштар» жасақталып, онда ұлттық бұйымдар мен ұлттық киімдер жинақталады, ұлттық қолөнерді насихаттау мақсатында әртүрлі көрмелер ұйымдастырылады, жан-жақты түсінік беріледі. Мұның бәрі, әрине, баланың тілі мен ой өрісінің дамуына, балабақша өміріне қызығушылығын арттырады.

Ұлы ғалым философ Әбу Насыр әл-Фараби: «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие керек, тәрбиесіз берілген білім - адамзаттың қас жауы, ол келекшекте оның өміріне қауып әкеледі»-деген екен. Олай болса, мектепке дейінгі мекемелер болашақта бұлдіршіндерді ата дәстүрін сақтайтын, инабатты да ибалы, үлкен- кішіні сыйлай білуге үйрететін тәрбие орталығы болуға тиісті деп білеміз. Сонымен бірге, дана халқымыздың ойындарға тек балаларды алдандыру, ойнату әдісі деп қарамай, олардың мінез-құлқының қалыптасу құралы деп те ерекше мән бергенін еш ұмытпауымыз керек. Мысалы: балаларға сан, пішін, көлем, кеңістікті, уақытты бағдарлауға үйретуде қазақтың ұлттық ойындары «Теңге алу», «Бәйге», «Көңілді керуен» ойындарын ойнатуға болады. Көрнекті құралдарға ұлттық бұйымдар мен ауыз әдебиетінің үлгілерін пайдаланып, осының бәрін жаңа заманауи технологиялар көмегімен іске асыра алсақ берері аса мол болады. Түрлі слайдтар арқылы ұлттық ойындарды нақышына келтіріп көз алдарына қолмен ұстатқандай етіп көрсету арқылы сабақ мазмұнын, оған деген бұлдіршіндердің қызығушылығын арттыру педагогқа артылар басты міндеттердің бірі болып табылады. Бұл орайда Монтессори технологиясының балалардың қоршаған әлемге қызығушылығын туғызу және оны зерттеуге ұмтылдыру мақсаты орындалған болар еді.

Сонымен бірге, ойын кезінде оның әділ және дұрыс өтуін қадағалап отырғанған жөн. Өйткені, мұның балаларға салауатты өмір салтын қалыптастыруда тәрбиелік маңызы зор. Бұл жан-жақты дамыған денсаулығы мықты дара тұлғаларды тәрбиелеуді ежелден-ақ мақсет еткен халық дәстүрімен үндесіп жатады. Осы жерде атап өтетін бір жағдай - халқымыздың ұлттық ойындарының көпшілігі ойлауды да, қиыл-қозғалысты да қажет ететін ойындарға жатады. Бұл балаларды өз бетімен ойлануға, өз бетімен шешім қабылдауға үйретіп, сонымен бірге ептілікке, зейінділікке, ұқыптылыққа да баулиды. Балаларға арналған ұлттық ойын түрлері, мысалы: «Айгөлек», «Қанталапай», «Арқаласпақ», «Тақия тастамақ», «Түйілген орамал», «Арқан тартыс», «Аударыспақ», «Асық ойын», «Хан», «Бес тас», «Тартыс» т.с.с. ойындар – балалардың дене бітімінің ғана емес, ақыл-ойынның жаттықтырушысына айналады. Сол себепті балаларды қазақ халқының ұлттық ойындарымен ойната отырып оларға жан-жақты тәрбие беру ниетін де іске асыру жолында мақсаты - баланың жалпы жан дүниесін және оның сезіміне әсер етіп логикалық ойлауын дамыту болып табылатын Дамыта оқыту технологиясын негізгі алуға болады. Сонымен бірге, еліміздің көптеген балабақшаларында қолданылатын баланы шығармашылық тапсырмаларды орындауға үйрете отырып оның бойында шығармашылық қажеттіліктерді дамыту, оның қызығушылығына сүйене отырып шығармашылыққа баулу болып табылатын ТРИЗ (ӨТШТ) технологиясы мен балалардың шығармашылық және интеллектуалдық қабілеттерін дамытатын

Тәй-тәй технологиясы да мектепке дейінгі мекемелер педагогтарының ұлттық ойындарды ойнату барысында мықтап ескеретін заманауи технологиялар қатарына жатады. Мысалы, «Арқан тарту» ойыны екі топқа бөлінген балалармен немесе екі баламен де ойнала береді. Арқанның екі жағынан екі бала немесе екі топқа бөлінген балалардың тартысуы ептілікті, әдіс-амалды қажет етеді. Сонымен бірге қарсыласты күшпен бірге қандай амал-айламен жеңу жолын да таба білу ойынның мақсаты. Бала табанын нық тіреп тартса, бірден күш алатынын сезінеді және бұл сезім қандай да бір амал табу үшін ойлай білу қасиетінен бастау алады. Ал

«Орамал тастамақ» ойынында балалар шеңбер жасап тұрады. Тәрбиеші балаларды айнала жүріп бір баланың артына орамал тастап кетеді. Артына орамалды тастағанын сезген бала: - Менің артымда, - деп жауап береді. Артына орамалдың тасталғанын сезбесе ол өлең, тақпақ айтып немесе билеп беруі керек. Бұл балаларды сергектікке тәрбиелейді. Балабақшада ойналатын ұлттық ойынның ерекше бір қызық түрі – ол «Қыз –қуу» ойыны. Балалар арасынан бір ер бала бір қызды (ағаш атпен) қуады. Бала қызға жетіп қолынан ұстаса ол жеңіске жеткені. Кейде қызды 2 бала да қуады қай бала бұрын жетіп қыз қолын ұстаса сол бала жеңіске жетеді. Сол сияқты «Соқыр теке» ойынының да бүлдіршіндердің қызығушылығын арттыруда маңызы зор. Балалар дөңгелене тұрады. Бір баланың көзі байланып қойылады.

Балалар: Бота, бұзау, қозы, лақ

Қайда кеткен құлыншақ

Соқыртеке бақ-бақ

Мені ізден тап-тап

Деп тақпақтайды.

Содан кейін Соқыртеке балаларды қуалайды немесе балалар оның жанына келіп түртіп қашады. Соқыр теке ұстап алған баланың көзі байланады да ол «Соқыр теке» ролін атқарады. Осы ойындармен бірге «Сақина жасыру», «Қуыр-қуыр қуырмаш», «Аударыспақ», «Хан талапай» ойындарына да балалар қызыға қатысып отырады.

Балаларды төзімділік, шыдамдылық пен ұстамдылыққа тәрбиелеу, өзін - өзі тежеу сияқты қасиеттердің қажеттілігін сезіндіру де осы ұлттық ойындардан басталады. Бұл бағытта «Айгөлек», «Белбеу тастау», «Қойыңа қасқыр шапты», «Ат кума», «Жаяу көкпар», «Түйе-түйе», «Омпы», «Жалау алу», «Қасқыр мен ешкі», «Ұшты-ұшты», «Көрші-көрші», «Сақина жинау» ойындарын ойнатуға болады.

Балабақша балалары үшін демалыс уақыттарында ойналатын ұлттық ойындар түрлерін іріктеп қана балалардың жас ерекшелігіне байланысты ойнауды орынды деп санаймыз. Өйткені балалардың бос уақыттарында өтілетін, жүргізілетін тәрбие жұмыстарына көп көңіл бөліп отыру да аса қажет шаралардың бірі.

Елбасымыз Н.Ә Назарбаевтың Қазақстан халқына арнаған Жолдауында: «Болашақта өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім де, тәрбие де аса қажет» - деп атап көрсеткеніндей, балабақша өмірінде технологиялық әдіс-тәсілдерді кеңінен қолдану саналы тәрбие берудің басты шарты болып табылады. Ал оны әр түрлі техникалық құралдарды пайдаланусыз тиімді іске асыру мүмкін емес. Сол себепті, уақыт талабына сай білім мен тәрбие беру мазмұнын жаңарту, оқыту процесінде жаңа педагогикалық технологияларды пайдалану әрбір ұстаздың, бүгінгі күннің басты міндетіне айналуы тиіс.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Балдырған» журналы 2012ж. №12
2. «Бала мен балабақша» №2, 2013ж.
3. «Мектепке дейінгі білім» №2, 2013ж.
4. «Балалар фольклоры» Көкшетау қаласы, 2008ж. М.Н.Сайдалина

ҰЛТТЫҚ ЭТНОПЕДАГОГИКА ЭЛЕМЕНТТЕРІН ОҚУ ҚЫЗМЕТІНДЕ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БАЛАНЫҢ ТІЛІН ДАМУ

Бекболатова С.К.

КМҚК №16 «Алтынай» балабақшасы

Қанша заман өтсе де, маңызын жоймаған этнопедагогиканы, яғни халықтық педагогиканы тәлім-тәрбиенің түп нұсқасына айналдыру ата-ананың да, қоғамның да басты борышы. Этнопедагогика жас ұрпақты тәрбиелеуде халық тәрбиесін негізге алады. Халық педагогикасы-бұл ұлттық қазына.

Ол ғасырлар бойы ұрпақ тәрбиелеу тәсілдеріне негізделген бай тәжірибенің жиынтығы. Бала – біздің болашағымыз. Олай болса, балабақшадағы тәрбиелеу мен оқыту баланың ғана емес, еліміздің де жарқын болашағының кепілі.

Қазіргі кезде толғандыратын өзекті мәселелердің ең негізгісі еліміздің болашағы. Еліміздің өркен жайын кеңге сермеуі үшін басты мәселе жас ұрпақтың білімді де тәрбиелі болып жетілуі екені белгілі. Келешек - ел басқарар, жер - суына иелік етер, елінің мерейін өсіріп, мәртебесін биіктетер жасампаз жандарды шыңдап, өмірдің ең басты сатысын қалайтын киелі ұя – балабақша. «Аулына қарап, азаматын таны», дейді халық даналығы.

Жас ұрпақтың иманжүзді, білімді азамат болып өсуі, ең алдымен, ата-анасы, одан соң білім алар алтын ұясы және қоршаған ортасына байланысты. Ал, балабақша - бұл бала тұлғасы мен санасының қарқынды дамитын құнды, қайталанбайтын кезеңі. Сондықтан балабақша-баланы тұлға етіп қалыптастырудың алғашқы баспалдағы.

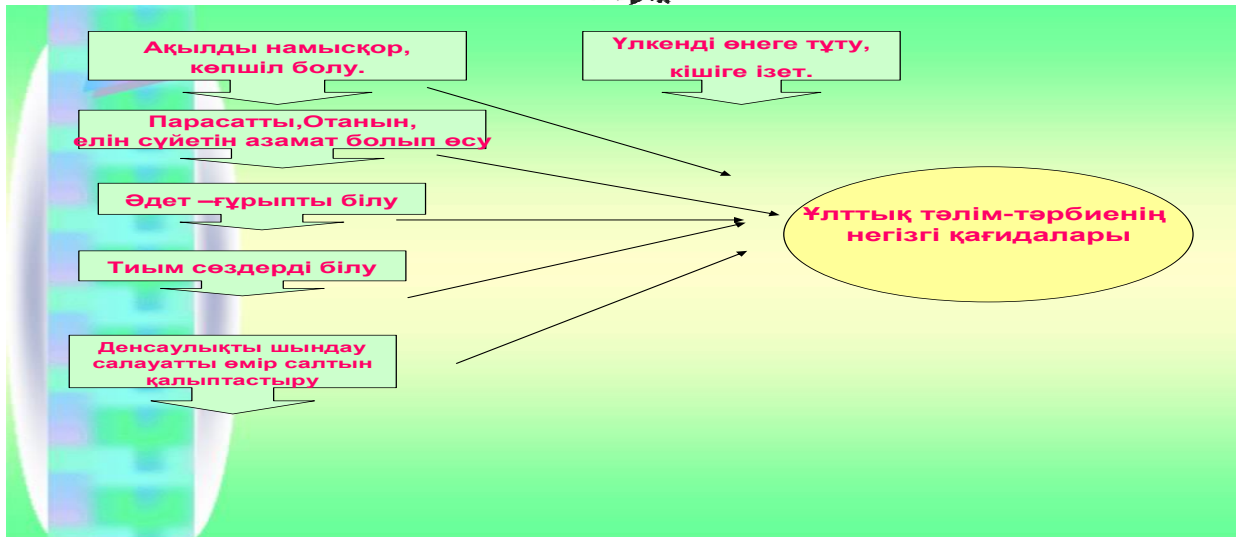
Балабақшада ұлттық этнопедагогика элементтерін оқу қызметінде қолдану өзге ұлт балаларына тіл үйретумен қатар, халықтық салт-дәстүрді, өнерді дәріптейтін, ана-тілі мен дінін қадірлейтін, Отанын, елін, жерін сүйетін, жан-жақты жетілген, саналы, намысқой патриот азамат тәрбиелеп өсіруге жан-жақты мүмкіндік береді. Балабақшадағы берілген тапсырмалар да алдыңғы сабақты нысықтауға мүмкіндік беретіндей, жаңа тақырып үшін тиімді, өмірмен байланысты болуы керек. Ал, тәрбиенің қайнар көзі ретінде халықтық педагогиканың аумағы өте кең.

Бала тәрбиесі отбасынан бастау алады десек те, ғылымға негізделген әдіс – тәсілмен берілетін жан – жақты тәлім – тәрбие ісі көбінесе балабақшадан басталып, мектепте педагогикалық үрдістің жалғасын табатыны бәрімізге белгілі.

Әсіресе өзге ұлт өкілдерінің балаларын екінші тілге үйрету өте күрделі жұмыс. Өзге ұлт балаларына қазақ тілін ұтымды, қызықты, жеңіл үйрету үшін ойын арқылы оқыту технологиясын үнемі қолданамын. Бала ойнап жүріп, тілі дамиды, көңілі өсіп, денесі шымырланады. Мектеп жасына дейінгі балалар көрген-білгендерін қарапайым түрде әңгімелейді немесе көмекші сұраққа бір сөзбен жауап береді. Сондықтан олардың қиялына қанат бітіріп, ойлау, таным, қабілеттерін жетілдіру керек. Тәуелсіз мемлекетіміздің бүгінгі таңдағы басты міндеттерінің бірі – өз Отанына деген елжандылық сезімін жас ұрпақ бойына сіңіріп, ұлттық тәлім тәрбие беру, халық педагогикасы арқылы баланың дүниетанымын қалыптастыру, әр халыққа тән салт-дәстүр мен әдет-ғұрыпты білуге тәрбиелеу болып отыр.

Этнопедагогиканың мақсаты - халықтық салт дәстүрді, ұлттық өнерді дәріптейтін, ана тілі мен дінін қастерлейін, отанын, елін, жерін сүйетін жан-жақты жетілген саналы, намысқой ұрпақ тәрбиелеу. Қазақ этнопедагогикасы – ұлтымыздың ғасырлар бойы қалыптасқан мәдени үрдістерін жас ұрпаққа үйретіп одан әрі өркендетуге арқау болатын тамаша тағылым.

Қазақ этнопедагогикасы балабақшаның оқу-тәрбие үрдісінде бес бағытта қарастырылып, қолдануға болады. Олар қазақ балалар фольклоры, салт-дәстүрлер, ұлттық өнер, ұлттық ойындар, этноэкология. Қазақ этнопедагогикасының бір бөлігін балалар фольклоры құрайды. Қазақ балалар фольклоры мектеп жасына дейінгі балалардың ой-өрісін дамытуға, тілін жетілдіруге, дүниетанымын қалыптастыруға тікелей әсер етеді.

Халықтың игі әдеттері дағдылана келе әдет-ғұрыпқа, әсерлі әдет – ғұрыптар салт-дәстүрлерге айналып, халықтың өмірінде қалыптасқан салт-дәстүрлер салт-сана болып қалыптасқан. Халықтың салт-дәстүрлері рәсімдер мен жөн-жоралғылар, рәміздер, ырымдар мен тыйымдар, түрлі сенімдер арқылы өмірде қолданыс тауып келеді. Оның бәрі толысып, дамып, жаңарып отырады.

Жалпы сабақта ойын, еңбек, серуен барысында баланың сөз қорын дамыту, диалог, монолог түрінде ауызекі сөйлеуге үйрету, сөздік қорын сан жағына ғана емес сапалық жағынан дамыту, үйренген сөздерді, берілген тапсырмаларды өздігінен орындауға үйрету, байланыстырып сөйлеу тілін дамыту сауат ашуға тиісті ұғымдарды меңгерту көзделеді. Халықтың тіл қазынасын байыту, тілді қоғамдық өмір тіршілігінің нақты құралы ету, оны жетілдіріп, дамытып, дәуір талабына орай көріктендіріп, ұстарта білу – нағыз өнер екені белгілі. Ата – бабамыз жасаған асыл мұраны меңгерту, болашақ ұрпақ игілігіне меншіктеу, ізгілікке, адамгершілікке, дербес ой қабілеттілігіне, өздігімен еркін әрекет жасауға, ата – анаға, айналасына жүрек сезімін оятып ана тілін қастерлеуге үйрету, оның музыкалық әуезін санасына ұялатып, зердесіне жеткізудің барлығы баланың нәрестелік шағынан басталатыны баршаға аян.

Сол себептен халық ауыз әдебиетінде «Бесік жыры», «Қаз, қаз бас», «Әлди, әлди ақ бөпем» сияқты ана жүрегінің жылуын төге жырланатын өлең жырлар қазіргі ұрпаққа және өзге ұлт балаларына тіл үйретудің қайнар көзі болып саналады.

Қазақ этнопедагогикасының тәрбие бастауы-бесік жыры. Қазақ этнопедагогикасының тәрбиені бесік жырынан бастайды. Балаларға бесік жырын үйретуде ең бірінші қуыршақты бесікке бөлеп көрсетіледі. Сол бесіктегі баланы тербетіп отырып бесік жырын айтады. Әсіресе, кіші топ балалары бесікке жатқан қуыршақты тербете отырып, бесік жырын айтқанды өте жақсы көреді. Бесік жырларының түрлері көп. Соның бірі:

Әлди, әлди, ақ бөпем,
 Ақ бесікке жат бөпем.
 Жылама, бөпем, жылама.
 Жілік шағып берейін
 Ұйықтай қойшы, ақ бөпем

Бесіктегі балаға ана әлдиі әбден сіңеді, бала жылы жатып, тыныш ұйықтаумен бірге, бесік жырын тыңдаған баланың қанына ұлттық қасиет дариды. Бесік сәбиді сырттан келетін кері энергия немесе тіл-көзден сақтайды. Бесік қалай болса солай тербетілмейді. Бесікті жайлап

бір қалыпты тербетсе ананың әлдіі қосылғанда әдемі әуенге еліткен сәби бірден тынышталып,тәтті ұйқыға кетеді.

Ал, «тұсау кесу»рәсімінде қуыршақты ақырындап,жүргізе отырып барлығы тақпақтатып
Қаз-қаз қаздаң бас,
Ақырын-ақырын,аздан бас
Бір,екі,үш

Құлама,құласаң жылама,-деп ойын ойнай отырып, қалай тақпақтарын жаттап алғандарын білмей де қалады. Халқымыздың «Баланы ойын өсіреді» деген даналық сөзі тегін айтылмаса керек.

Мектепке дейінгі біздің балабақшада қазақ тілін өзге ұлт балаларына қызықтыра үйрету үрдісін тиімді ету мақсатында, екінші кіші топтан бастап-ақ, қазақ тілінде сахналық қойымдылардың тиімді жолдары қарастырылған. Олардың жас ерекшеліктеріне қарай ертегілерде сұрыпталып,балалардың тілдеріне жеңіл, сөзі ойнақы өлең шумақтар алынады.

Ертегі тамашалап оны көру-әр балаға қуаныш пен ұмытылмас әсер сыйлайды, еліктеуімен қиялын дамытады.Өзге ұлт өкілдеріне тіл үйретуде бұл таптырмас әдістердің бірі.Себебі: барлық балалар ертегіні тамашалайды,жақсы көреді.Балалар кейіпкерлерді ойнай отырып, олардың мінез-құлықтарын береді және ойын арқылы тілдерін дамыта отырып,адамгершілік жақсы қасиеттерді қалыптасады.Ертегімен жұмыс кезінде балалар өз сөздік қорларын толтырады,қазақ тіліне тән дыбыстармен жұмыс та жүргізіліп жатады,олардың айтылуына көңіл бөлінеді.Ертегі мәтіндері диалогтарды дұрыс құруға көмектеседі,байланысты монологиялық сөйлеуді дамытуға әсер етеді..Ойын барысында сөздік қорларының молайып,қазақ тілінде сөйлеу дағдыларының қалыптасқанын да сезбей қалады. Ертегі ойындар-баланың психикалық үрдістерінің ойлау,есте сақтау, қабылдау, қиял дамуына көмектеседі.Біз балалардың тіл байлығын белсендіру және олардың бойына жақсы қылықтарды сіңіру мақсатында ойындар ұйымдастыру арқылы оларды қиындықтан қорықпауға,құрбыларына қолғабыс жасауға тәрбиелейміз.Осы арқылы бала өзіне баға берумен қатар тілді жеңіл меңгеру белсенділігі артады.

Жақсы қылықтар бала бойына іс-әрекет барысында әр түрлі ойындар,ертегілер, қойылымдар арқылы беріледі.Бала ертегі арқылы сүйіспеншілік және жек көрушілік,ыза мен мейірімділік, сатқындық пен айла сияқты күрделі құбылыстар және сезімдермен жақын танысады.

Біздің міндетіміз-тек қана құрғақ тіл үйрету ғана емес,оның ішкі жан дүниесіне әсер ету арқылы жас ұрпақтың өзін-өзі дамытуына жол ашу.

Уақытты тиімді,ұтымды пайдалануға осындай әр түрлі тиімді әдіс-тәсілдерді көптен қолдансақ, балалардың да тіл үйренуге деген қызығушылығы да арта түседі деп ойлаймын

Өмір талабына сай жаңа технологияларды оқу процесі мен тәрбие аясында шебер қолдана білу-мұғалімнің міндеті болса, оны оқу іс-әрекетінде өз ретімен қолдана білу тәрбиеленушілерді жан-жақты дамытуда аса зор мәні бар екенін айқындайды. Үстіміздегі ғасыр-жеке тұлғаны қалыптастыру, дамыту ғасыры. Олай болса біздің алдымызда тұрған мақсат-балаларды өздігінен әрекет ете алатын, ұлттық құндылықтарды меңгерген өзіндік көзқарасы бар,Отанын шын сүйетін азамат болып жетуіне көмектесу.

Мақал-мәтелдермен тыйым сөздерді баланың жадында сақтауы үшін қолайлы тақпақ түрінде ұсынуға болады.

Мысалы, М.Әлімбаевтың бірнеше өлеңін келтірейік.

1. Ұнамасың, ұнасын,
Бұзба құстың ұясын.
2. Құр беталды ермекке
Бос бесікті тербетпе.

Ал, өзге ұлт балаларына қонақ күту рәсімін таныстырғанда мынадай мақалдармен танысып, жаттап алдық. “Қонақ келсе, құт келер”

“Асыңа тойғызбасаң да, ақ ниетіңе тойғыз”, “Болар бала қонаққа үйір”,

“Қонағыңның алтынын алма, алғысын ал”,

Осы мақалдардан-ақ қазақ халқының қонақ жайлығы көрініп тұр емес пе? Ал, келген қонақты біз дастархан жайып күтеміз.

Қонақжай халқымыз

Қонақты қарсы алып, сыйлайды.

Қонақты сүйген салтымыз

Дастарханын жимайды

Дастарханға әр түрлі ұлттық тағамдар қоямыз. Қандай?

1. Мынау- бауырсақ, тоқаш, шелпек нан. Біз нан тағамдарын шашпай, қиқымын түсірмей жей білуіміз керек. Нанды басуға болмайды.

2. Дастарханға сән берген, қандай жақсы бауырсақ.

3. Мынау – ірімшік

Менің әжем қайнатқан, олда саған пайдалы.

4. Жент қандай, жесең балдай.

Мақал-жаттау.

Ас атасы- нан, нан атасы- дән

Нан- тіршілік көзі.

Тиым сөздер.

Нанды баспа.

Нанды бір қолыңмен үзбе.

Дастарханды аттама.

Осындай жеңіл мақал-мәтелдер, тиым сөздер, өлең ұйқастарын балаларға айтқызып, ұлттық салт-дәстүрді жалғастырып отыру балаға жастайынан берілер тәрбиенің бірі. Мектеп жасына дейінгі балалардың өміріндегі осындай ұлттық педагогиканы үнемі қолдану тәрбие жағынан маңызы өте зор.

Мектеп жасына дейінгі балалардың өміріндегі ұлттық этнопедагогиканы оқу- тәрбие үрдісінде қолдану тәрбиелік жағынан маңызы өте зор. Этнопедагогика негіздері арқылы балалардың сөйлеуге қызығушылықтары артады, сөздік қорлары, тіл байлықтары молаяды, тіл үйренуге қызығушылықтары артады, балаларды қайырымдылыққа, адамгершілікке, имандылыққа, инабаттылыққа тәрбиелеуге халықтық педагогиканы өз тәжірибемде кеңінен қолданамын. Халқымыздың тарихи-мәдени мұраларының бірі-ұлттық ойындар. Ол қазақ этнопедагогикасының құрамды бір бөлігіне жатады. Мен ұлттық ойындарды үнемі сабақта, ойын-сауықтарда, ертеңгіліктерде насихаттап ойнатып отырамын. Ұлттық ойындар: «Арқан тарту», «Көкпар», «Орамал тастамақ балалардың бойында батылдық, ептілік, ұйымшылдық, жауапкершілік, тәрізді жақсы қасиеттерді дамытады.

Ауыз әдебиетінің қай үлгісін алсақ та, онда болашақ ұрпақ үшін үлкен тәрбиелік мәні бар рухани қазына жатыр. Сондықтан да біз сол бай мұраны пайдалана отырып, мектеп жасына дейінгі балалардың бойына әдемілік пен әсемдік қасиеттерін дарыта білуіміз қажет. Мейірім мен махаббатты, сұлулық пен әсемдікті адам бойына ұялататын осы ертегілер екенін ешқашан естен шығармауымыз керек. Уақытты тиімді, ұтымды пайдалануға осындай әр түрлі тиімді әдіс-тәсілдерді көптен қолдансақ, балалардың да тіл үйренуге деген қызығушылығы да арта түседі деп ойлаймын

Біздің міндетіміз-тек қана құрғақ тіл үйрету ғана емес, оның ішкі жан дүниесіне әсер ету арқылы жас ұрпақтың өзін-өзі дамытуына жол ашу. Ұлттық құндылықтарды меңгерген өзіндік көзқарасы бар, Отанын шын сүйетін азамат болып жетуіне көмектесу.

Пайдаланған әдебиеттер

- 1.Әбдіқадырова Г. Халықтық педагогиканың мәні зор/Қазақстан мектебі/2011ж/
- 2.ӘбіловаЗ,ҚалиеваҚ. „Этнопедагогика“ Алматы 1999ж
- 3.Табылдиев Ә .“Қазақ этнопедагогикасы“Алматы. „Санат“2001ж
- 4.Төлебекова Р. „Бала тәрбиесіндегі халықтық педагогика“ Алматы 1994ж
5. Ұзақбаев Р. „ Бала тәрбиесіндегі халықтық педагогика-Алматы“Білім“-1995ж

ҮЙ ТАПСЫРМАСЫН ДҰРЫС ҰЙЫМДАСТЫРУ САБАҚТЫҢ МАҢЫЗДЫ АСПЕКТІСІ

Жумажанова Д.С.

Қарағанды қаласы №101 мектеп-лицейінің
бастауыш сынып мұғалімі

Жас жеткіншектің келешегін оның отбасының материалдық тұрмысы емес, қабілеті, талабы, ерік күші айқындау керек. Баланың бойына өзіне деген сенімділік, жауапкершілік сезімдерін үйде ата-анасы, мектепте ұстаздары сіңіреді.

Сондықтан, қазіргі таңда жеке адамның жан-жақты дамуына үлкен мән беріліп отыр.Әр оқушының туа біткен табиғи қабілеттерін толық ашу, жетілдіру және осы бағытта жүйелі жұмыстар жүргізу , бұл күндегі көкейкесті мәселелердің бірі.

Оқушының үйде өз беттерінше орындайтын оқу жұмыстары сыныпта өткен сабақтардың жалғасы ретінде саналады.

Оқушының оқу жұмысын сыныптағы оқу жұмысымен жалғастырып отырса, онда олардың алған білімдері терең және берік болады. Оның маңызы оқыту жұмысын ұйымдастырудың сабақтың басқа түріне қарағанда ерекше.

Үй жұмысын күнделікті орындау барысында оқушылардың ойлау қабілеттері артып, өздігінен білім алуға жүйелі түрде дағдыланады. Олар өзінің оқу жұмысын жоспарлауға , қажетті оқу материалын жинақтауға дағдыланады, сабақта алған білімдері мен біліктерін өзіндік еңбекте қолдана білуге жаттығады. Өзін-өзі бақылау және кітаппен жұмыс істей білу тәсілдерін меңгереді.

Оқушылардың үйдегі оқу жұмысын дұрыс ұйымдастырудың шарттары:

-үй тапсырмасын бергенде мұғалім оларды орындаудың қандай тиімді әдіс-тәсілдерін қолдануға болатыны туралы нұсқау беру қажет;

- тапсырма оқушыларды қызықтыра алатындай болу қажет;

- мазмұны шығармашылық сипатта болғаны пайдалы;

- мұғалім тапсырманы тыңғылықты түсіндіру керек;

- орындалатын тапсырманың көлемі оқушының жас ерекшелігіне, танымына, қабілетіне ескеріліп беру;

- үй тапсырмасын тексеру мен бағалауда мұғалім оның орындалу сапасына айырықша мән беріп,, жетістігі мен кемшілігіне оқушылардың назарын аударып отырған жөн;

- мұғалімнің берген бағасы әділетті болса, онда ол оқушының ынтасын арттырады.

Мұғалімдер тарапынан оқушыларға шамадан тыс үй тапсырмасын тапсыруды болдырмау және олардың жас ерекшеліктері мен таным қабілеттерінің мүмкіншілігін ескеру мақсатын көздей отыра, оқу министрлігінің нұсқауы бойынша, әр сыныпта үй тапсырмаларын орындауға берілген уақыт мөлшері мынадай:

1-2 сыныптарда – 1сағат.

3-4 сыныптарда-1,5 сағат.

Сонымен қатар оқушылардың сенбі және жексенбі күндері бос болуы үшін дүйсенбіге тапсырма берілмейді.

Үй тапсырмалары мұғалімнің қатысынсыз орындалатын болғандықтан , ата-анамен тығыз қарым –қатынаста болып, үнемі әдістемелік басшылық жасалынып отырылады.

Әр оқушының үйінде тұрақты жұмыс кестесі болуы тиіс. Ата-ана көмегімен осы кесте бойынша оқушылар күнделікті үй тапсырмасын орындап отыруға дағдыланады.

Үй тапсырмасы көбейген сайын оның нәтежиесі төмендейді. Ал жаңашылдар баланы өзін-өзі құрметтеуге оқу-тәрбие жұмысының барлық кезеңдеріне үйретеді.

Үй тапсырмасын берген уақытта оның нәтежиесін көру қажет ,сондықтан оны міндетті түрде жүйелі түрде тексеріп, түзетіп отырғанда ғана үлгерімге әсер етеді.Орындалмаған, тексерілмеген үй тапсырмасы оқушыларды жауапсыздыққа тәрбиелейді.

Үйге тапсырма беру әдістемесінің ережелері:

1- ереже	Арнайы уақыт бөлінуі тиіс,ол уақыт сол тапсырмаларды толық орындауға жеткілікті болуы керек.
2- ереже	Тапсырма бүкіл сынып толық зер салғанда берілуі тиіс.
3- ереже	Үй тапсырмасын оқушыларға әбден түсіндірген жөн.
4- ереже	Үйге тапсырма берерде оқушыларға нені орындау керектігін ғана айтып қоймай, оны қалай орындайтынын түсіндіру керек.

Үй тапсырмасы әр баланың даму ерекшелігіне қарай беріледі: Мысалы:2- сыныпта әдебиеттік оқудан «Абылай хан» тақырыбын өткенде үлгерімі жақсы оқушыларға «Бала би» журналынан Абылай хан туралы деректерді оқып, түсініп келуді, ақпарат көздерінен іздену арқылы тапсырмалар беріліп, Абылай сөзжұмбағын мәтін бойынша шешіп келуді тапсырдым.

Келесі сабақта үй тапсырмаларын сұрағанда оқушылар деректермен толықтырып ,сөз жарыстырып қорытынды жасады.

«Қырдың жас түлегі» мәтінін өткенде «Бала би » журналынан Шоқан туралы деректерді оқып келуді тапсырдым.

Бұл сабақта Шоқан Уалиханов туралы жоспар құрылып, сол бойынша мол мағлұматтар алынды.

Жоспар:

- 1.Шоқанның өмірбаяны.
- 2.Шоқан – шығыстанушы.
- 3.Шоқан- саяхатшы.
- 4.Шоқан- суретші.
- 5.Шоқанның еңбектері.

Мұндай сабақтар оқушыларға қызықты,ұзақ уақыт есте қалады,әрі үй тапсырмасыда қиындық келтірмейді. Өйткені балаға керекті деректерді дұрыс ұсынған дұрыс, сонда оң нәтежиесін береді.

Математика сабақтарында балаларға үй тапсырмасын И.Волковтың әдісімен таңдатамын. Олар өздерінің таңдауын жасап, үйге берілген тапсырманы белгілеп алады,орындау жолын сұрақ –жауап әдісімен пысықтап,түсіндіріледі.Өйткені математика есептері үйде оқушыға да,ата-аналарға да қиындық келтірмеуі керек.

А.Байтұрсыновтың пікірі бойынша, «Мұғалім өтілген тақырыппен байланысты балаға үй тапсырмасын әліне қарай шағындап беру мен оның дұрыстығын қадағалап отыруы міндетті жағдай » делінген.

Үй тапсырмасын әр түрлі әдіс тәсілдермен тексеру міндетті , мысалы: «Тездет»,«Бірақ қателеспе!»,«Кім жылдам?»,сыныпты аралап жүріп,дәптерлерін жинап алып талдауға,тест, сұрақ-жауап, тірек белгілері арқылы тексеруге болады.

Мұндай әдіс-тәсілдерге үйренген бала өздік талдау жасауға,өзін-өзі бағалауға үйренеді.Дербесттікке, сенімділікке әр оқушыөзін-өзі тәрбиелейді.

Ал үйде балаға дұрыс жолды көрсетуге ата-анаға мынадай кеңес беруге болады:

- баланы сабаққа жылы қабақпен шығарып салу;
- баланы ашқұрсақ жібермеу;
- сабақтан келгеннен кейін, 1-2 сағат ойнату;
- әр сабаққа дайындалғанда ара-арасына үзіліс жасау;
- балаға көмектесіп, бірлесе дайындау;

Осындай ықпалмен ата-ана жылуы, көмегі арқылы бала сабаққа ынталы болады. Мұндай отбасының балаларының үлгерімі жақсы болады.

Мұғалім, ата-ана одақтасы арқылы жақсы, үлгілі оқушы шығатынына кәміл сену қажет. Үй тапсырмасын дұрыс ұйымдастыру сабақтың маңызды аспектісі болып табылады.

Дайдаланылған әдебиеттер:

1. «ҚР Жалпыға білім беру және ақпараттық құралдар мекемелеріндегі оқыту құрылысы, мазмұны мен шарттарының санитарлық-эпидемиологиялық талаптары, ережесі мен нормасы»
2. «Бастауыш мектеп» журналы. 2004 ж. №10
3. Әдебиеттік оқу оқулығы 2-4 сынып. Алматы-2011 ж.

ҮШТІЛДІЛІК БІЛІМ БЕРУДІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ШАРТТАРЫ

IV-курс студенті Каримова Нұржамал
Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжі
Ғылыми жетекші: Жексенова Бибинур Омарбаевна
Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжінің оқытушысы

*«Әр елдегі қазақ әр елдің тілін мықтап
игерсе, ол - білім.
Ол шетел тілінде сөйлесе – тіпті жақсы.
Бірақ ана тілін тұншықтырып, көміп
тастаса - ол кешірілмес күнә» [1]*

(Н. Ә. Назарбаев)

Тіл білу – байлық. Әсіресе, өркениеттік өрелік алға шығып, жаһандандудың лебі есіп тұрғанда көп тілді игергенге ешкімнің таласы бола қоймайтыны анық. Сондықтан қазақ, орыс және ағылшын тілдерін жетік меңгерген ұрпақ қалыптастырып, бәсекеге қабілетті болу мақсатында мемлекетіміз аямай қаржы бөліп, түрлі іс - шаралар ұйымдастырып келеді.

«Елбасының «Үш тұғырлы тіл» жобасы ел болашағын баянды етуден туған, алысты көздеген мақсат. «Үш тұғырлы тіл» - қазақ, орыс, ағылшын тілдерін қатар қойып, жарыстыру емес. Керісінше, бұл әр тілді өзіне лайықты орнымен қажетіне қарай лайықты пайдалану деген сөз. Бұл бағдарламалардың басты идеясы Қазақстанды бүкіл әлем халықтарына үш тілді бірдей пайдаланатын жоғары білімді мемлекет ретінде таныту. Атап айтатын болсақ, олар: қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – қарым - қатынас тілі және ағылшын тілі – дамыған мемлекеттермен терезе теңестіріп, солардың қатарына қосылу үшін қажет. Қарапайым тілмен айтқанда, қазақ тілді дамыту керек, орыс тілін қолданамыз және ағылшын тілін үйренеміз. Осы мақсатта бүгінгі күні қаншама бағдарламалар қабылданып, тіпті, балабақшаларда көштен қалыспай, алты жасқа да толмаған бүлдіршіндердің тілін ағылшынша сөйлетуге күш салып жатқаны белгілі. Баланы шет тілінде қарым-қатынас жасап, сөйлеуге ерте жастан бастап үйрету қазіргі кездегі өзекті

мәселелердің бірі. Балаларға жас ерекшеліктеріне сай тілді меңгертіп, басқа халықтың мәдениеттерін әрі дүниежүзі мәдениетіне жол ашуға мүмкіндік береді. Қазіргі кезде балабақша алдындағы негізгі мақсат бұл жан-жақты дамыған, көп тілді меңгерген шығармашылық тұлға қалыптастыру. Сондықтан да бүгінгі өскелең уақыт талабына сай білім беруді одан әрі жетілдіру мәселесі толассыз, үздіксіз күн сайын өзгеріп тұрған әлеммен бірге жүрері анық. Ғұлама ақын Абай, өз халқын орыс тілін оқуға, орыс әлемін ашуға шақырғанда, орыс тілі, орыс мәдениеті арқылы біз әлемнің есігін аша алатынымызды түсінген Абайдың арманын енді танып отырған сыңайымыз. Шынында да ХХІ ғасырда біз

алатын жаңа белестер ашылды, өз болмысымызды сақтай отырып, тіліміз бен мәдениетімізді дамыта отырып, қарқынды даму үстіндегі әлемнің техникалық және гуманитарлық үрдіс жоспарының тетігіне айналу мақсатымыз. Бұл мүмкіндікке біз ағылшын тілі арқылы жете аламыз. Иә, көп тіл білу – әрине, мақтаныш. Әйтсе де өз ана тілін аяқ асты ету тексіздің ісі. Қандай мемлекет болмасын оның, ең әуелі мән беріп, ұлықтайтын тілі, әрине, мемлекеттік тілі. Өйткені, мемлекеттік тіл әлемдік қауымдастықтағы мемлекеттердің сипатты белгілерінің бірі, ұлттық саясатының көрсеткіші. Міне, осы бағытта еліміз, ең әуелі, мемлекеттік тіліміздің мәртебесін арттыруға күш салып отыр. Ана тілін жақсы біліп тұрып, өзге тілде жетік сөйлесе – бұл сүйініш, мақтаныш; ал ана тілін білмей тұрып, өзге тілде сөйлесе – бұл күйініш, өкініш. Мемлекеттік тіл – елдің барша азаматтарын біріктіретін ту, елтаңба, әнұран секілді нышан. Патриотизммен тығыз байланысты мемлекеттік маңызды мәселе – мемлекеттік тіл мәселесі. Ол елдің барша азаматтарын біріктіруі тиіс. «Анамыздың ақ сүтімен бойымызға дарыған тілімізді ұмыту – бүкіл ата-бабамызды, тарихымызды ұмыту.» [2] «Ана тілін ұмытқан адам өз халқының өткенінен де, болашағынан да қол үзеді.» [3] «Ана тілі дегеніміз – сол тілді жасаған, жасап келе жатқан халықтың баяғысын да, сол – халықтың мәңгілігінің мәселесі. Ана тілін тек өгей ұлдары ғана менсінбейді, өгей ұлдары ғана оны аяққа басады.» [3]

«Кімде - кім қазіргі уақытта ана тілін, өзінің әдебиетін сыйламаса, бағаламаса, оны

сауатты, мәдениетті адам деп санауға болмайды» [4] Қаншама тіл жанашырлары осындай ұлағатты сөздер айтып қалдырған.

Тілге құрмет – елге құрмет. Сондықтан, менің парызым — балабақшадағы өзге ұлт балаларына мемлекеттік тілді қызықтыра отырып, жеңіл меңгерту үшін, жаңа әдістер мен технологияларды өз тәжірибемде көбірек қолданып, тиімді тәсілдерді таңдауға тырысамын.

Заман талабына сай әр мұғалім өз сабағын жаңаша ұйымдастырып, шығармашылық ізденіспен өткізеді. Осы мақсат пен міндеттерді негізге ала отырып, өзге ұлт балаларына қазақ тілін үйретуде тек қана сөздерді қайталау арқылы үйретпей, оларды ойындар мен көрнекіліктер арқылы үйреткен тиімді болып табылады. Ойын мен көрнекілік — балалардың тілді үйренуге деген қызығушылығын арттырады, сенімін оятады. Қазақ халқының ұлы ойшылы Абай Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма?» деп айтқандай баланың өмірінде ойын ерекше орын алады. Ойын — балалар үшін қоршаған ортаны танып білудің ең жеңіл-де ұтымды тәсілі. Оның негізгі ерекшелігі — балалар үн-түнсіз ойнамайды, тіпті, жалғыз болғанның өзінде-де сөйлеп отырып ойнайды. Ойын процесінде сөйлесу үлкен рөл атқарады. Ойын — мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті. Бала үшін ойын — өзін-өзі жетілдіру мен өзін-өзі көрсетудің құралы. Ойын әрекетінде баланың психикалық қасиеттері мен жеке басының ерекшеліктері әлдеқайда тез қалыптасады, яғни ол арқылы бала білім алады. Ойын ойнау барысында бала ешбір бүкпесіз, бар жан-тәнімен ойынға кірісіп кетеді-де, белсенділік пайда болады, қызығушылық танытады.

Сонымен қатар қазақ тіліне үйреткенде балалардың жас ерекшелігін ескеру әдіс-тәсілдерді таңдаумен сай келеді. Ойын — оқу үдерісіндегі оқытудың әрі формасы, әрі әдісі ретінде дербес дидактикалық санат. Тіл үйретуде ойынды көрнекі құралдар, түрлі суреттер, кестелер, ойыншықтар, музыка және т.б. материалдар сабақты көркемдеп отырса,

балалардың сөздік қоры біршама толығады, ауызша сөйлеу түрлері кеңейеді. Әрбір сабақта ойын түрлерін және өзара сөйлеу үлгілерін тақырыпқа сай қолданған жөн және тиімді. Тіл үйрету барысында ойын элементтерін дидактикалық материал ретінде қолданудың пайдасы бар. Дидактикалық ойындар арнайы мақсатты көздейді және нақты міндеттерді шешеді.

Балалардың жас ерекшеліктеріне қарай ойын түрлеріде әр түрлі болып келеді. Баланы ойынға қызықтыра отырып оқу іс әрекетіне айландырып, ойын түрін күрделендіре түсу керек. Ойын арқылы балалар қазақ тілін үйреніп, сөздік қорын байытады, мемлекеттік тілді меңгереді және жаңа материалды жақсы қабылдайды, есте сақтайды, зейіні дамиды, қызығушылығы артады. Қазақ тілі сабағындағы сөздік қорды дамыту жұмыстары: түсіндіру, сұрақ- жауап, сөйлесу, әңгімелесу, әңгіме, көрнекілік әдіс — тәсілдер арқылы жүзеге асады. Балабақшада өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілін оқып-білуге, үйренуге жағдай жасау арқылы әр тілдің өзіндік ерекшелігін білеміз, салт-дәстүрімен таныс боламыз. Дыбыстарды дұрыс айту, үйрету үшін артикулясына айрықша көңіл бөлеміз. Қуыршақты ұйықтату үшін бесік жырын айтып әлдилей отырып, қазақ тіліне тән дыбыстарды дұрыс айтуға жаттығады, дауыстың ырғағы дамиды. Өзге ұлт балаларына

ол дыбыстар ешқандай қиындық келтірмейді. Мектеп жасындағы балаларға бесікті ақырын тербетіп отырып, ырғақты сазды әуенмен бесік жырын айтқан өте ұнайтынын сабақ барысында байқадым. Әр бала өзі бесікті тербетіп, бесік жырын айтуға құлшыныс білдірді. Әрине, балалардың тілдеріне жеңіл айтылатын бесік жыры таңдап алынады. Бесік жырын тыңдаған және айтқан баланың бойына ұлттық қасиет дариды деп ойлаймын. Балабақшада берілген барлық білім- барлық білімнің бастамасы әрі жан- жақты дамытудың түпкі негізінен қалайтын орын. Сондықтан да, балалардың ой өрісін үздіксіз дамыту үшін сабақты ойын арқылы өткізудің маңызы зор. Ойын — мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті. Сұлтанмахмұт Торайғыров «Балалықтың қанына ойын азық» деп бекер айтпаған. Ойын — бала үшін нағыз өмір. Өйткені, ойын үстінде баланың бір затқа бейімділігі, мүмкіндігі және қызығуы анық байқалады. Бала жас кезінде тілді еркін меңгереді. Бүлдіршін жаста меңгерілген білімнің

іргетасы берік әрі мықты болады. Осы берік әрі мықты білімді санаға себелеп, жанға ұялататын әрине біз-мұғалімдерміз. Қорытындылай келе, ойындар балалардың таным белсендігін жандандыратын, өздігінен ойлауын дамытатын тәсілдердің бірі. Олар кез - келген оқу материалын қызықты да тартымды қылып, балалардың көңіл - күйін көтеруге, өздерінің жұмыстарына қанағаттануға және өтілген тақырыпты жеңіл меңгеруге көмектеседі. Тақырыпты ашу барысында ойын арқылы дамытуға арналған тапсырмалар жүйелі қолданылып, ұйымдастырылып отырса сонда ғана педагогтың тақырып мақсатын ашуына мүмкіндік береді. Ал, дұрыс таңдау үшін балалардың психологиялық және жас ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін білу керек. Тек қана осы жағдайда ғана, біз күткен нәтижелерімізге қол жеткізе аламыз. Тиімді қолдана білген кез келген технология білім сапасын арттыратыны айдан анық.

Менің ең басты мақсатым-балабақшадағы өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілін үйрете отырып, жүрегі «Отаным, Қазағым, Тілім» деп соғатын ұлттық сана-сезімі жоғары, ұлтжанды ұрпақ тәрбиелеу. Әрбір Қазақстандық азамат өзінің ана тілін біліп, сүйеге, құрметтеуге міндетті. Сонымен қатар, әр адам өзге де тілді үйреніп, оларға да құрметпен қарап, өз кәдесіне жаратып жатса, «Жеті түрлі ілім біл, жеті жұрттың тілін біл» деп ата бабаларымыз айтпақшы, нұр үстіне нұр болады деп ойлаймын. Дамыған елу мемлекеттің қатарына кіру үшін білімді ұрпақ тәрбиелейік. Себебі, Қазақстанның болашағы білімді ұрпақтың қолында. Қазіргі жастар - ертенгі Қазақстанның болашағы. Ел тәуелсіздігінің маңызды нашаны — мемлекеттік тіл. Ол — тәуелсіз ұлттың мәдениеті мен салт-санасының, рухани болмысының тірегі. Тіл арқылы халық өзге халықтардан ерекшеленеді. Тіл — ұлттың өзгеден ерек даралығын анықтайтын белгісі. Орыс тілін білу — тарихи артықшылығымыз. Орыс тілі арқылы қазақстандықтар бірнеше ғасыр бойы қосымша білім алып, ел ішінде де, шет жерлерде де өз дүниетанымындары мен

араласатын орталарын кеңейтіп жатыр. Ағылшын тілін меңгеру – жастарға әлем танудың кілті болмақ. Ағылшын тілін білу біздің жастарға шексіз мүмкіндіктер ашады. Ол – жаһанданудың кепілі. Қазақ тілі – мемлекеттік тіл. Еліміздің тәуелсіздігінің нышаны. Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде, яғни қазақ тілі – болашақтың тілі. Ал біздің мақсат – ағылшын идеологиясын сіңіріп, ағылшын болып өмір сүру емес, ағылшынның тілін ғана үйрену емес пе? Балаларымызды әлемге қанат жайған ағылшын тілімен қаруландыру ғана емес пе? Өз тілің бірлік үшін, өзге тіл тірлік үшін керек екенін ұмытпайық. Сондықтан «Ана тілің – арың бұл, ұятың боп тұр бетте. Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте» деп, ақын Қадыр Мырза-Әли ағамыз айтқандай, әуелі өз ана тілімізді құрметтеп, оны ардақтап, аялап үйренейік те, өзге тілдің бәрін білуге барынша құлшыныс жасайық. Өз тіліміз өзегіміз, халықтық қасиетімізді айғақтайтын алтын тұғырымыз болсын. Әр ұлттың өз тілі өзге тілге жеткізетін көпір есепті. Ана тілдің мәртебесі әрқашанда биік болуы тиіс. Сөзімді ұлы Абайдың мына өлең жолдарымен аяқтағым келеді.

Ақырын жүріп анық бас,
Еңбегің кетпес далаға.
Ұстаздық еткен жалықпас,
Үйретуден балаға!

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Н. Ә. Назарбаев. 2007ж. «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты халыққа жолдауы akorda.kz
2. Бауыржан Момышұлы. Бердібаев Р. «Сарқылмас қазына» Алматы «Мектеп» 2001ж.
3. Ғабит Мүсірепов. Бердібаев Р. «Сарқылмас қазына» Алматы «Мектеп» 2001ж. 253
4. Мұхтар Әуезов. Бердібаев Р. «Сарқылмас қазына» Алматы «Мектеп» 2001ж.
5. ҚР Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
6. Бала мен балабақша журналы №6 2013 ж., № 2. 2014ж.
7. Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. 2013Ж

ФОРМИРОВАНИЕ ИНТЕРЕСА К УЧЕНИЮ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

А.Т. Желтауова, З.С. Садыкова

Общеобразовательный комплекс «Школа-интернат-детский сад» № 68 г. Караганды

Для успешной учебы ученику нужна мотивация. Он должен понимать для чего учиться и зачем учить все предметы. Если мотивация будет ярко выраженной, очень глубокой, то таких учеников, с такой мотивацией, намного легче обучать. Привить интерес к обучаемым предметам - значит добиться хороших показателей в учебе и тем самым к качеству знаний.

Происходит термин «мотивация» от английского «move» - «двигать», мотивация – это то, что двигает человеком, заставляет его с завидным упорством и настойчивостью выполнять то или иное задание и идти к поставленной цели. Мотивированный человек легко достигает интеллектуальных успехов. Мотивация к обучению запрограммирована в нас от природы: полученное знание или овладение новым умением вознаграждается выплеском гормонов счастья. Мотивация обучения - основное условие успешности обучения.

Можно выделить как положительные так и отрицательные стороны мотивации учения

младшего школьника. В качестве благоприятных черт мотивации отмечается общее положительное отношение ребёнка к школе, широта его интересов, любознательность. Непосредственность, открытость, доверчивость младших школьников, их вера в непререкаемый авторитет учителя и готовность выполнять любые его задания являются благоприятными условиями для упрочения в этом возрасте широких и социальных мотивов долга, ответственности, понимания необходимости учиться. Мотивация младших школьников имеет ряд негативных характеристик, препятствующих обучению. Так, мотивы первоклассников малоосознаны, что проявляется в неумении школьника назвать, что и почему ему нравится в конкретном учебном предмете; мотивы слабо обобщены, то есть охватывают один или несколько учебных предметов, объединенных по их внешним признакам; мотивы содержат в себе ориентировку школьника чаще на знания как на результат обучения, а не на способы учебной деятельности. До конца обучения в начальной школе у школьника порой не формируется воля к преодолению трудностей в учебной работе (это нередко косвенно стимулируется самими учителями, так как в отметке фиксируется прежде всего результат, а не стремление к преодолению трудностей). Все эти особенности обуславливают поверхностный, в ряде случаев недостаточный интерес к обучению, называемый иногда "формальным и беспечным отношением к школе".

Если проследить общую динамику мотивов обучения от 1-го к 3-му классу, то выявляется следующее. Вначале у школьников преобладает интерес к внешней стороне пребывания в школе (сидение за партой, ношение формы, портфеля и т. д.). Затем возникает интерес к первым результатам своего учебного труда (к первым написанным буквам и цифрам, к первым отметкам учителя) и лишь после этого - к учебному процессу, содержанию обучения, а еще позднее - к способам добывания знаний.

Кроме того, на учебную мотивацию влияют и возрастные особенности школьника. Конечно же, первоклассник и ученик 8-9 класса относятся к учебе по-разному. Малыш-первоклассник еще совсем не понимает, что учиться хорошо нужно для поступления в ВУЗ и дальнейшего трудоустройства – он просто еще не умеет мыслить такими огромными периодами. При этом перспектива поступления в ВУЗ на желаемую специальность – отличный стимул для учебной мотивации старшеклассника.

Важно развивать у ребенка умение преодолевать себя: приучать ребенка делать не только то, что ему нравится, но и то, что не нравится, но необходимо.

Отсутствие мотивации к обучению часто ведет к стойкой неуспеваемости и интеллектуальной пассивности. Неуспеваемость, в свою очередь, ведет к отклонениям в поведении.

Основные факторы отрицательного отношения школьников к учебе:

- заниженная мотивация к обучению,
- интерес в основном к результату решения учебных задач, а не к процессу, отсутствие умения ставить цель и преодолевать трудности,
- несформированность учебной деятельности,
- неумение действовать по инструкции взрослого,
- отсутствие способности к поиску разнообразных способов действия.

Мотивация к обучению – не постоянная величина, она изменяется в зависимости от ситуации, настроения, предмета изучения, но нет ни одного ребенка, которого нельзя было бы «заинтересовать» школьными дисциплинами. У каждого человека есть силы, благодаря которым он способен учиться. Но все можно изменить – в том числе, и сформировать у школьника желание учиться. Необходимо направить ребенка. На уроке должны работать двое и учитель и ученик. И только правильно организованная работа учителя побуждает ребенка учиться, завлекая в мир учебного процесса. Одна из главных задач учителей в школе – преподать материал в такой форме, чтобы ученикам стало интересно, и они захотели его изучать. Устойчивый интерес у ребенка можно развить разными уроками-играми, уроками-путешествиями и тому подобным. Лучшему

усвоению материала способствуют средства наглядности и т.д. Постоянное применение на уроках информационных технологий. Использование различных форм нетрадиционных уроков, конкурсы, викторины, КВН, уроки-путешествия, интегрированные уроки, самостоятельная работа с элементами творчества, экскурсии, проектная деятельность.

Большую роль играет обдуманная система поощрений ребенка за успехи, причем не те успехи, которые достаются ребенку легко, в зависимости от его способностей, а те, которые трудны и полностью зависят от тех усилий, которые затратит ребенок на выполнение этого вида деятельности. Мотивация к обучению в этом случае будет только увеличиваться. Также очень важным моментом является то, верит ребенок в свои успехи или нет. Учитель должен постоянно поддерживать веру ребенка в свои силы, причем чем ниже самооценка и уровень притязаний ребенка, тем более сильной должна быть поддержка со стороны тех, кто занимается его обучением и воспитанием. Ведь если ребенка, который и так чувствует свою слабость, еще и понукать - не только не сможете сформировать у него мотивацию к обучению, но и уничтожите весь интерес к учебе, который у него был.

Одним из самых эффективных средств стимулирования и поддержания интереса учащихся к процессу обучения может быть юмор. Юмор повышает уровень творческой активности, снижает страх ошибки или неодобрения со стороны соклассников. Шутка или забавная история служат хорошим противоядием против скуки, переутомления, являются дополнительным источником энергии для обучающихся.

На уроках необходимо создавать доброжелательную обстановку, тем самым повышая самооценку личности. Ученик должен иметь возможность добиваться успеха. Для некоторых особо неуверенных в себе детей такие возможности следует создавать специально. Даже небольшие успехи должны быть замечены и одобрены со стороны учителя.

Мотивация оказывает самое большое влияние на продуктивность учебного процесса и определяет успешность учебной деятельности. Отсутствие мотивов учения неизбежно приводит к снижению успеваемости, деградации личности, а в конечном счёте к совершению подростками правонарушений.

Таким образом, мотивация является особо важным и специфичным компонентом учебной деятельности. Через мотивацию педагогические цели быстрее превращаются в психические цели обучаемых и формируется определённое отношение учащихся к учебному предмету и осознаётся его ценностная значимость для личностного развития. Через формирование положительной мотивации можно значительно улучшить качественные показатели познавательных процессов.

Использованная литература:

1. Маркова А. К. Пути исследования мотивации учебной деятельности. — Вопросы психологии, 2000
2. Маркова А.К. и др. Формирование мотивации учения: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1990
3. Божович Л.И. Изучение мотивации поведения у детей, 1992 г.

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Захожая Т. Н. Завьялова О. А.
учителя начальных классов КГУ СОШ №83 им.Г.Мустафина

В настоящее время в нашей стране происходят существенные изменения в национальной политике образования. Это связано с переходом на позиции личностно-ориентированной педагогики. Одной из задач современной школы становится раскрытие потенциала всех участников педагогического процесса, предоставление им возможностей проявления творческих способностей. [1, 29].

В школьном образовании применяют самые различные педагогические инновации. Наиболее характерными из них, являются информационно-коммуникативные технологии (ИКТ). [2, 145].

В нашем случае актуальным является вопрос использования ИКТ в учебном процессе начальной школы.

О целесообразности использования ИКТ в обучении младших школьников говорят такие их возрастные особенности, как:

- наглядно-образное мышление развито лучше, чем вербально-логическое,
- неравномерное и недостаточное развитие анализаторов, с помощью которых дети воспринимают информацию для дальнейшей ее переработки (если информация не воспринята, то она не может быть полностью усвоена).

Уроки с использованием ИКТ помогают решить следующие дидактические задачи:

- Усвоить базовые знания по предмету;
- Систематизировать усвоенные знания;
- Сформировать навыки самоконтроля;
- Сформировать мотивацию к учению в целом;
- Оказать учебно-методическую помощь учащимся в самостоятельной работе над учебным материалом.

Данную технологию можно рассматривать как объяснительно-иллюстративный метод обучения, основным назначением которого является организация усвоения учащимися информации путем сообщения учебного материала и обеспечения его успешного восприятия, которое усиливается при подключении зрительной памяти. Известно, что большинство людей запоминает 5% услышанного и 20% увиденного. Одновременное использование аудио- и видеоинформации повышает запоминаемость до 40-50%. Мультимедиа программы предоставляют информацию в различных формах и тем самым делают процесс обучения более эффективным. Экономия времени, необходимого для изучения конкретного материала, в среднем составляет 30%, а приобретенные знания сохраняются в памяти значительно дольше. При использовании на уроке в начальной школе мультимедийных технологий структура урока принципиально не изменяется. В нем по-прежнему сохраняются все основные этапы, изменятся только их временные характеристики.

Одной из наиболее удачных форм подготовки и представления учебного материала к урокам в начальной школе можно назвать создание мультимедийных презентаций. Более того, презентация дает возможность учителю самостоятельно скомпоновать учебный материал исходя из особенностей конкретного класса, темы, предмета, что позволяет построить урок так, чтобы добиться максимального учебного эффекта.

Презентации позволяют учителю:

- наглядно представлять материал;
- интенсифицировать процесс объяснения нового материала;
- регулировать объем и скорость выводимой информации посредством анимации;

Уроки познания мира с использованием мультимедийной энциклопедии оставляют у детей глубокий след. Так с помощью диска «Природные зоны Казахстана» мы совершили путешествие по природным зонам на территории Казахстана. На экране перед детьми открылась карта природных зон нашей страны. Дети увидели, где располагается та или иная зона, познакомились с представителями животного и растительного мира. Урок прошел

очень эмоционально, во время путешествия ученики слушали музыку, которая ассоциируется с данным уголком нашей страны. Интересны отзывы детей о подобных уроках.

• Огнева Виктория. «Мне этот урок запомнился тем, что я посмотрела на реальную жизнь природы во всех уголках нашей страны»

• Издепский Виктор. «Мне понравилось то, что можно разглядеть все хорошенько и узнать много нового».

• Спирина Наталья. «Мне очень понравилось, когда показывали животных и природу вблизи. Я смотрела на эту природу и чувствовала, что это живая природа, и я перемещаюсь из одного места в другое моментально. Мне бы очень хотелось почувствовать еще раз эту красоту и взглянуть на нее».

Использование интерактивных технологий становится привычным явлением в образовании. С помощью интерактивной доски можно демонстрировать презентации, создавать модели, активно вовлекать обучающихся в процесс освоения материала, улучшать темп и течение занятия. Электронная доска помогает детям преодолеть страх и стеснение у доски, легко вовлекать их в учебный процесс. В классе не остаётся равнодушных. За счет большой наглядности, использование интерактивной доски позволяет привлечь внимание детей к процессу обучения, повышает мотивацию. Все, что есть на компьютере, демонстрируется и на интерактивной доске. Часто картинки из сети Интернет становятся единственным источником того, чтобы дети увидели портрет писателя, фотографии, народные костюмы, шедевры национального искусства. Это становится ярким наглядным пособием и источником вдохновения на уроках изобразительного искусства, познания мира, литературного чтения и трудового обучения. [3]

Опыт работы по использованию информационно – коммуникативных технологий показывает, что их применение:

- расширяет возможность самостоятельной работы;
- формирует навык исследовательской деятельности;
- обеспечивает доступ к различным справочным системам, электронным библиотекам, другим информационным ресурсам;
- способствует повышению качества образования.

Результаты использования ИКТ на уроках показали, что создаются благоприятные условия для восприятия учебного материала, внесения большого разнообразия в учебную деятельность школьников на уроке, более рационального сочетания индивидуальных и коллективных форм работы. Учащиеся стали проявлять желание глубже разобраться в материале, понять изучаемое явление, повысилась их активность на уроке. Применение ИКТ в начальных классах, ориентированное на поддержку традиционных курсов обучения, не только не отвлекает детей от школьных предметов, но и создает условия для повышения уровня их изучения. Внедрение ИКТ предполагает развитие привычных методических приемов, совмещения компьютера с книгой и традиционными наглядными пособиями.

В заключении хочется сказать, что ИКТ можно использовать на всех этапах урока: при объяснении нового материала, закреплении, повторении, контроле, при проведении олимпиад, внеклассных занятий и др. Использование ИКТ позволяет проводить уроки:

- на высоком эстетическом и эмоциональном уровне (анимация, музыка);
- обеспечивает наглядность;
- привлекает большое количество дидактического материала;
- повышает объем выполняемой работы на уроке почти в 2 раза;
- обеспечивает высокую степень дифференциации обучения.

Список использованной литературы

1. Алексеева, Л. Н. Инновационные технологии как ресурс эксперимента/ Л. . Алексеева// Учитель. – 2004. – № 3. – с. 28. .
2. Селевко, Г. Я. Освоение технологии самовоспитания личности школьников: как статья экспериментальной площадкой/ Г.Я.Селевко// Народное образование. – 2005. – № 1. – с.181.
3. сообщества «Интерактивная доска для начинающих и не только...» (http://www.it-n.ru/communities.aspx?cat_no=105173&tmpl=com), действующего на федеральном педагогическом портале «Сеть творческих учителей» (<http://www.it-n.ru/>).

ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ ОБЩЕНИЯ СРЕДСТВАМИ ИГР КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В КОРРЕКЦИОННЫХ КЛАССАХ

Цой Т.П.

Учитель культуры поведения КГУ ОСШИ №3

Одним из важнейших факторов формирования личности является общение. Идеи о том, что общение играет важную роль в формировании личности, получили свое развитие в трудах отечественных педагогов: В. Г. Ананьева, А. А. Бодалева, Л. С. Выготского, А. Н. Леонтьева, Б. Ф. Ломова, А. Р. Лурии, В. Н. Мясищева, А. В. Петровского и др.

Общение – сторона целостной деятельности человека и определяется особенностями этой деятельности. Общение лишь один из аспектов совместной деятельности участников, хотя возможны случаи, когда общение выступает в чистом виде, исчерпывая все взаимодействие, протекающее в этот момент между людьми.

Культура общения предусматривает выполнение школьником норм при общении с взрослыми и сверстниками, основанных на уважении и доброжелательности, с использованием соответствующего словарного запаса и норм обращения, а также вежливое поведение в общественных местах, быту.

Культура общения обязательно предполагает культуру речи, которая в свою очередь также предполагает наличие у детей младшего школьного возраста достаточного запаса слов, умение говорить тактично, сохраняя спокойный тон. Овладение культурой речи способствует активному общению детей в совместных играх, в значительной мере предотвращает между ними конфликты.

Под общением мы понимаем определенное взаимодействие людей, в ходе которого они обмениваются разнообразной информацией, чтобы наладить отношения и объединить усилия для достижения общего результата. Любая деятельность характеризуется определенной структурой. Ее элементами являются побудительно-мотивационная часть (потребность, мотивы, цели), предмет деятельности, соответствие предмета и мотива деятельности, продукт, или результат, деятельности и средства ее осуществления (действия и операции). Исходя из данной схемы, мы понимаем общение как тот аспект взаимодействия людей, в котором предметом деятельности является другой человек .

В общении потребность изменяется по содержанию в зависимости от характера совместной деятельности ребенка с взрослым. На каждом этапе развития потребность в общении конституируется как потребность в таком участии взрослого, которое необходимо и достаточно для решения ребенком основных, типичных для его возраста задач. Различают четыре этапа развития потребности в общении ребенка с взрослым.

I этап – потребность во внимании и доброжелательности взрослого. Это достаточное условие благополучия ребенка в первом полугодии жизни.

II этап – нужда в сотрудничестве или в соучастии взрослого. Такое содержание потребности в общении появляется у ребенка после овладения им произвольным хватанием.

III этап – нужда в уважительном отношении взрослого. Она возникает на фоне познавательной деятельности детей, направленной на установление чувственно не воспринимаемых взаимосвязей в физическом мире. Дети стремятся к своеобразному «теоретическому» сотрудничеству с взрослым, выражающемся в совместном обсуждении явлений и событий предметного мира. Только понимание взрослым важности для ребенка этих вопросов обеспечивает такое сотрудничество.

IV этап – потребность во взаимопонимании и сопереживании взрослого. Эта потребность возникает в связи с интересом детей к миру человеческих взаимоотношений и обусловлена овладением детьми правилами и нормами их отношений. Ребенок стремится добиться общности взглядов с взрослым. Это позволит ребенку использовать их как руководство в своих поступках.

Общение играет, огромное значение в развитии личности. Вне общения невозможно формирование личности. Именно в процессе общения усваивается опыт, накапливаются знания, формируются практические умения и навыки, вырабатываются взгляды и убеждения. Только в нем формируются духовные потребности, морально-политические и эстетические чувства, складывается характер.

Общение имеет огромное значение в развитии не только отдельной личности, но и общества в целом. В процессе общения складываются и реализуются как личные, так и общественные отношения. Развитие человеческого общества и общение людей – сложный диалектический процесс. Возможности общения расширяются вместе с развитием общества. В то же время само развитие определенного общества зависит от контактов, от общения с другими людьми и обществами.

Каждый человек стремится к познанию и оценке других людей. Узнавая и оценивая других человек, получает возможность самооценки и самопознания. Это стремление суть потребность в общении. Таким образом, основными функциями общения являются:

- организация совместной деятельности людей (согласование и объединение усилий для их достижения);
- формирование и развитие межличностных отношений;
- познание людьми друг друга;
- общение – необходимое условие формирования личности, ее сознания и самосознания.

В ходе общения формируется так называемый продукт общения – образования как материального, так и духовного характера. Среди основных продуктов общения выделяют: общий результат, взаимоотношения, избирательные привязанности, а также образ самого себя.

Итак, общение – это многоплановый процесс развития контактов между людьми, порождаемый потребностями совместной деятельности. Общение включает в себя обмен информацией между участниками, который может быть охарактеризован в качестве коммуникативной стороны общения. Вторая сторона общения – взаимодействие общающихся – обмен в процессе речи не только словами, но и действиями, поступками. И, наконец, третья сторона общения, предполагает восприятие общающихся друг друга.

Таким образом, в едином процессе общения обычно выделяют три стороны:

- коммуникативную (передача информации);
- интерактивную (взаимодействие);
- перцептивную (взаимоприятие).

Рассматриваемое в единстве этих трех сторон общение выступает как способ организации совместной деятельности и взаимоотношений включенных в нее людей.

Культура общения предполагает не только делать нужным образом, но и воздерживаться от неуместных в данной обстановке действий, слов. Ребенка надо учить замечать состояния других людей. Уже с первых лет жизни ребенок должен понимать, когда можно побегать, а когда нужно тормозить желания, потому что в определенный момент, в определенной обстановке, такое поведение становится недопустимым, т. е. поступать,

руководясь чувством уважения к окружающим в сочетании с простой естественностью в манере говорить и проявлять свои чувства характеризует такое важное качество ребенка, как общительность.

Общение детей младшего школьного возраста, прежде всего, происходит в семье. У ребенка, поступившего в школу, круг общения расширяется – добавляется общение со сверстниками, с учителем и другими работниками школьного учреждения. Задача родителей и педагогов – воспитывать у ребенка культуру общения. Наиболее важными нравственными качествами, которые мы желаем видеть в наших детях являются:

Вежливость. Она украшает человека, делает его привлекательным, вызывает у окружающих чувство симпатии. «Ничто не стоит так дешево и не ценится так дорого, как вежливость. Без нее невозможно представить взаимоотношения людей. Вежливость детей должна основываться на искренности, доброжелательности, уважении к окружающим. Вежливость приобретает цену, если она проявляется ребенком по велению сердца».

Деликатность – сестра вежливости. Человек, наделенный этим качеством, никогда не доставит неудобства окружающим, не даст повода ощущать собственное превосходство своими действиями. Задатки деликатности исходят из глубокого детства.

Предупредительность. Необходимо добиваться от ребят, чтобы предупредительность, внимание, помощь окружающим проявлялись у них из добрых побуждений.

Скромность. Эта нравственная черта личности показатель подлинной воспитанности. Скромности сопутствует уважение и чуткость к людям и высокая требовательность к самому себе. Необходимо формировать у детей умение.

Общительность. В ее основе лежат элементы доброжелательности, приветливости к окружающим – непереносимые условия в выработке у детей культуры взаимоотношений. Ребенок, испытывающий радость от общения со сверстниками, с готовностью уступит игрушку товарищу, лишь бы быть рядом с ним, для него проявить доброжелательность естественнее, чем дерзость, резкость. В этих проявлениях – истоки уважения к людям.

Таким образом, необходимым условием для всестороннего развития является наличие детского общества, в котором формируются черты нового человека: коллективизм, товарищество, взаимопомощь, сдержанность, навыки общественного поведения. Общаясь со сверстниками, ребенок научится трудиться, заниматься, достигать поставленной цели. Ребенок воспитывается в жизненных ситуациях, которые возникают в результате общения детей. Подготовка ребят к жизни среди взрослых начинается с его умения строить свои отношения со сверстниками: с начала в детском саду и в школе, затем у отдельных детей и соответствующие проявления – отнять, толкнуть и т. д. Когда ребенок начинает осознавать, что рядом с ним такие же дети как он, что свои желания приходится соизмерять с желаниями других, тогда в нем возникает нравственная основа для усвоения необходимых форм общения.

Речь ребенка социальна с момента ее возникновения, она более чем любая другая функция, зависит от конкретной социальной ситуации развития. Между речевым развитием ребенка и характером его общения с взрослым существует двусторонняя связь: с одной стороны, общение с взрослым является источником нормального развития речи, с другой стороны, усвоение речи открывает возможности для разнообразных форм общения. Именно поэтому взрослые должны стать эталоном, грамотным примером для подражания своему ребенку в привитии культуры общения.

Детская речь основана на подражании, которое служит важным фактором развития ребенка, в частности его речевых способностей. Задача учителя, - опираясь на склонность детей к подражанию, прививать им речевые навыки и умения, без которых невозможна творческая деятельность, воспитывать у них самостоятельность, активность в применении этих знаний и умений, формировать критическое мышление, целенаправленность. В младшем школьном возрасте закладываются основы речевой деятельности ребенка, которые проявляются в развитии способности к замыслу и его реализации, в умении комбинировать свои знания и представления, в искренней передаче своих чувств.

Традиционные народные игры хороши не только тем, что ребенок воспринимает исконно русскую речь, получает сведения из истории нашего народа. Он также осознает, что вся народная культура базируется на народных обычаях и традициях. Например, игра «К вам гости пришли». Красивый текст дает детям сведения, что во все времена люди ходили в гости, принимали их с радостью. Играют вместе и дружно, стремятся к победе своей команды, но не обижают и представителей другой. Вместо невесты можно выбирать друга; тогда воспитатель обращает внимание на дружеские отношения между ребятами.

В свободное время можно проводить сюжетно-ролевые игры. Выбрав, к примеру, профессию врача, обговариваем с детьми правила поведения в поликлинике, в кабинете доктора, в аптеке и т.п.

Во время занятий, в других режимных моментах организуют дидактические игры, главная цель которых – развитие ребенка. Они хороши при отработке правил и норм культуры поведения. Задания могут быть самые разнообразные: подбери из карточек цветовую гамму своего костюма; составь по картинкам костюм прогулки, посещения театра, встречи гостей; разложи на полотно карточки с посудой и столовыми приборами для сервировки чайного, обеденного, праздничного стола; выбери на карточке подарок маме, другу, бабушке.

На сегодняшний день выбор методов достаточно разнообразен и в выборе конкретной методики, дидактической игры следует руководствоваться решаемой задачей, чтобы достичь единой цели – обучить и привить детям умение культурно общаться.

Ребенок усваивает родную речь так называемым «материнским способом», подражая близким, поэтому так важно, чтобы он слышал не только правильную, но и вежливую речь, соответствующую правилам речевого этикета. Выдающийся педагог А. С. Макаренко писал о роли примера взрослых, окружающих ребенка: «Ваше собственное поведение – самая решающая вещь. Не думайте, что вы воспитываете ребенка только, когда с ним разговариваете, или поучаете, или приказываете ему. Вы воспитываете его в каждый момент, даже тогда, когда вас нет дома. Как вы разговариваете с другими людьми и говорите о других людях, как вы радуетесь или печалитесь, как вы общаетесь с друзьями и с врагами, как вы смеетесь, читаете газеты – всего это для ребенка имеет большое значение».

Понаблюдайте, как разговаривают между собой школьники во дворе, в школе, на игровой площадке. Вы без труда заметите таких, кто не говорит, а кричит, безусловно подражая кому-то из взрослого окружения. А часто ли взрослые обращаются к своему ребенку не в форме приказа, а просьбы и употребляют слово «пожалуйста», благодарят его, высказывают свое родительское одобрение по поводу проявленной им вежливости?

Нередко родители любовно называют своего сына или дочку не иначе как Вовка, Катюшка. Ребенок, конечно, не обижается, так как уверен в их любви. Но этим притупляет свойственное школьникам обостренное чувство языка. Да и пример для подражания ребенок получает не из лучших.

Между тем каждый родитель хочет воспитать своего ребёнка счастливым человеком, уверенным в себе, успешно решающим жизненные проблемы, принятым в обществе, богатым дружескими и деловыми связями, любимым близкими людьми и друзьями, коллегами по работе. Вот почему окружающим взрослым необходимо терпеливо и доброжелательно обучать его правилам культурного поведения, объяснять разумность и необходимость их соблюдения, приучать радоваться своим хорошим поступкам и огорчаться из-за неправильным, ошибочных.

Формирование культуры общения важно для нормального развития ребенка. Общение – один из наиболее важных факторов, формирующих личность человека.

Общение рассматривается в различных гуманитарных науках и имеет свои особенности видения, что и определяет каким должно быть формирование культуры общения. К примеру, в социологии под общением понимается способ существования внутренней эволюции или же способ поддержания так называемого «statusquo» в структуре общества в той степени и мере, в которой эта отдельно взятая эволюция предполагает взаимодействие отдельной

личности с обществом, которое невозможно другими способами (без общения). Культура общения предусматривает выполнение ребенком норм и правил общения с взрослыми и сверстниками, основанных на уважении и доброжелательности, с использованием соответствующего словарного запаса и форм обращения, а также вежливое поведение в общественных местах, в быту предполагает:

- умение не только действовать нужным образом, но и воздерживаться от неуместных в данной обстановке действий, слов, жестикуляции;

- культуру речи, т. е. наличие достаточного запаса слов, умение говорить лаконично, сохраняя спокойный тон.

Нравственный компонент формируется через принятие ребенком установки на развитие культуры общения как культуры сотрудничества, а не соперничества. Развитие поведенческого компонента предполагает системный подход и обусловлено сложившейся или специально созданной организационной структурой группы. В младшем школьном возрасте нет предпосылок для полноценного развития когнитивного компонента культуры общения. Информирование детей по тем или иным вопросам должно носить контекстный характер.

Что касается поведенческого компонента культуры общения (владение коммуникативными средствами, формами, соблюдение этикетных норм и других правил общения), то необходимость его совершенствования не вызывает сомнений. Основное правило, характеризующее специфику детской культуры общения в прошлом («Меньше говори и больше слушай»), сегодня потеряло свою актуальность, поскольку доказано, что активная коммуникативная позиция ребёнка является мощным фактором его психического развития.

Когнитивный компонент культуры общения (понимание сущности и функций общения, эталонные представления о культуре общения, знание этикетных норм, критериев оценки собственного общения и общения других людей) выступает в качестве дополнительного, хотя он более других подвержен быстрому изменению. Это зачастую приводит в педагогической теории и практике к попыткам абсолютизировать данный компонент, а его содержание представить в качестве основного критерия оценки культуры общения личности.

Формирование культуры общения осуществляется в тесной связи с формированием у детей навыков коллективизма. Формируя у ребенка стремление к общению, взрослые должны поощрять даже самые незначительные попытки играть друг с другом. Полезно объединять детей вокруг дел, заставляющих их вместе радоваться, переживать, испытывать чувство удовлетворения, проявлять доброжелательность. В интересной, насыщенной событиями жизни общение детей приобретает особую сдержанность. Педагог использует различные приемы, которые помогают разнообразить повседневную жизнь детей. Например: утром встретить их приветливой улыбкой, постараться увлечь. Утро началось жизнерадостно, и этот настрой сохраняется у детей в течение дня. Переполненные впечатлениями, дети не раз возвращаются к разговору о том, что их удивило и взволновало. Общение между ними происходит в атмосфере дружелюбия и приветливости. Задача взрослых – направлять отношения детей так, чтобы эти отношения содействовали формированию навыков коллективизма.

Важно прививать ребенку элементарную культуру общения, помогающую ему устанавливать контакты со сверстниками: умение без крика и ссоры договариваться, вежливо обращаться с просьбой; если необходимо, то уступать и ждать; делиться игрушками, спокойно разговаривать, не нарушать игры шумным вторжением. Младший школьник должен уметь проявлять к товарищу предупредительность и внимание, вежливость заботливость и т. д. Такие формы общения легче усваиваются ребенком, если взрослые поддерживают, следят за тем, как он ведет себя с товарищами по играм, с близкими и окружающими людьми. Дети под руководством взрослого приобретают опыт положительного общения.

Традиции отечественной педагогической теории и практики не позволяют свести сложный многогранный процесс развития культуры общения к формированию у младших школьников только положительных поведенческих стереотипов. Совершенствование нравственного компонента - основная задача формирования подлинной культуры общения личности. Поэтому отбор содержания, методов, средств и форм организации для реализации задач формирования культуры общения младших школьников должен осуществляться с точки зрения положительного или отрицательного их влияния на нравственное становление младшего школьника.

Список использованной литературы:

1. Джуринский А.Н. Развитие образования в современном мире: .- Учебное пособие.- Гуманитарный издательский центр «ВЛАДОС».-1999
2. Амонашвили Ш.Л. Здравствуйте дети! – М.: Просвещение, 2008-2008с.
3. Асимов М.С., Турсунов А. Современные тенденции наук // Вопросы философии . - 2011.- №3.- С. 57-69
4. Богомолова Е.С. Оценка физического развития детей и подростков//учебное пособие.- Н.Новгород: Издательство НГМА, 2006.
5. Балахметов К.Ж. Школа на пути обновления. - А.-А.: Казахстан, 2009., 138с.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ - ОСНОВА КОМПЕТЕНТНОСТНОЙ МОДЕЛИ СОВРЕМЕННОГО ПЕДАГОГА

Т.Н. Сорокина
Карагандинский гуманитарный колледж

Доказано: успех человека зависит от того, насколько широк диапазон его компетенции.

Т. И. Шамова

В XXI в. и новом тысячелетии проблемы образования становятся приоритетными во всем мире, так как они определяют будущее каждой страны в отдельности и планеты в целом. Перед нами стоит стратегическая задача воспитания образованной и ответственной личности, способной обеспечить не только собственное жизнетворчество, но и разумную жизнедеятельность других людей .

Каков же идеальный тип человека современности и ближайшего будущего? Это самостоятельный, предприимчивый, ответственный, коммуникабельный, толерантный, способный видеть и решать проблемы автономно, а так же в группах, готовый и способный постоянно учиться новому в жизни и на рабочем месте, самостоятельно и при помощи других находить и применять нужную информацию, работать в команде и т.д. Все выше перечисленные качества и свойства универсальны и необходимы любому человеку в любой профессиональной деятельности.

Необходимость обучения подобным качествам (компетенциям) по существу и является ответом образования на вызовы современного общества, которое характеризуется все возрастающей сложностью и динамизмом. А чтобы этому учить – необходимо самому знать, иметь.

Сегодня главное для преподавателя – это конкурентоспособность. Одним из факторов современного понятия конкурентоспособность является умение решать проблемы в нестандартных ситуациях. Компетентность требует постоянного обновления профессиональных знаний.

В документах по модернизации образования записано: «Основным результатом деятельности образовательного учреждения должна стать не система знаний, умений и

навыков сама по себе, а система ключевых компетентностей в педагогической деятельности».

Время требует от педагогов качественного изменения мотивации учащихся к обучению, способствующей превращению интереса в достаточно устойчивое личностное образование. Сейчас важно научить их самостоятельно добывать знания, учитель должен идти не со знаниями к ученикам, а с учениками к знаниям, и поэтому на сегодняшний день важнейшей составляющей педагогического процесса становится личностно-ориентированное взаимодействие субъектов деятельности — учителя и ученика.

Новая образовательная парадигма выдвигает на первое место не знания, умения и навыки, а личность ребенка, ее развитие посредством образования.

Как и каким способом деятельности обучать студентов гуманитарного колледжа, чтобы выпускники стали компетентным специалистами?

Ответы на эти вопросы даёт компетентностный подход в обучении, который является значимым, что и подтверждают государственные образовательные стандарты.

И вполне закономерно, что успешность реализации новых профессиональных стандартов зависит и от профессиональной компетентности самого педагога. Любому преподавателю сейчас приходится адаптироваться к новым требованиям, чтобы быть востребованным профессионалом в сфере образования. А это для многих педагогов трудоемкий и сложный процесс, так как требует внутренней мотивации, комплексной мобилизации внутренних резервов личностных и профессиональных качеств.

От профессиональной компетенции и личностных качеств педагога зависит качество обучения, которое ставится во главу сущности профессионального образования. Эти качества каждого педагога в свою очередь определённым образом влияют на формирование творческой области их применения – в проектной, исследовательской, инновационной и иной деятельности, как самого педагога, так и обучающихся под его руководством.

Из всего этого складывается определённая компетентностная модель современного педагога, складывающаяся из нескольких взаимосвязанных компонентов, которые можно рассматривать как комплексный инструментарий качественных результатов обучения.

КОМПЕТЕНТНОСТЬ - новообразование субъекта деятельности, формирующееся в процессе профессиональной подготовки, представляющее собой системное проявление знаний, умений, способностей и личностных качеств, позволяющих успешно решать функциональные педагогические задачи.

КОМПЕТЕНЦИЯ - опредмеченные в деятельности компетентности педагога.

Компетенция относится к деятельности, компетентность характеризует субъекта деятельности.

Примерная модель профессиональной компетентности педагога – включает:

Предметно-методологическая компетентность (знания в области преподаваемого предмета, владение методиками преподавания предмета, владение интеллектуальными операциями и умение сформировать их у обучающихся).

Психолого-педагогическая компетентность (компетентность в мотивации учебной деятельности, теоретические знания в области психологии и психофизиологии познавательных процессов, проектирование образовательного процесса).

Валеологическая компетентность (теоретические знания в области валеологии и умения проектировать здоровьесберегающую образовательную среду, в том числе на основе личностно ориентированного подхода).

Информационно-коммуникативная компетентность (информационная культура преподавания, практическое владение приемами эффективного общения).

Исследовательская компетентность (умение осуществлять педагогическую рефлексию и самооценку, способность к постоянному профессиональному совершенствованию).

Компетенции проявляются и приобретаются человеком в деятельности, имеющей для него ценность. Главный ресурс становления компетентного подхода в образовании – педагог.

Очевидно, что обеспечение развития компетентностей у студентов гуманитарного колледжа возможно только тогда, когда педагог сам владеет этими компетенциями. Осваивая компетентную модель образования педагог должен не просто применять новую технологию, он должен переосмыслить цели и ценности своей деятельности, освоить новые для себя позиции: тьютера, партнера, эксперта, организатора самостоятельной работы.

Компетенции «закладываются» в образовательный процесс посредством:

- Новых педагогических технологий;
- содержания образования;
- стиля жизни образовательного учреждения;
- типа взаимодействия между преподавателями и обучающимися и
- между обучающимися.

Поэтому методика формирования **компетенции у студентов колледжа** должна быть направлена на организацию необходимых видов и способов деятельности и общения, преобразование их в соответствующие личные образования.

Компетенции не вкладываются в него, а усваиваются им. Он сам развивает их у себя на основе собственной активной деятельности и общения. Поэтому большое значение здесь имеет организация исходной мотивации, но важно, чтобы она была положительной. Именно такая мотивация благоприятствует насыщению позитивными эмоциональными переживаниями и порождению соответствующих интересов к предметам и всей педагогической деятельности.

Педагоги должны развивать у студентов как учебные, предметные компетенции, так и социально-психологические, коммуникативные, творческие, исследовательские.

Задача педагогов состоит в том, чтобы систематически, целенаправленно развивать подвижность и гибкость мышления; стимулировать процессы переключения, поисковой активности; учить рассуждать, гибко подходить к проблемам, не зубрить, а мыслить; самим делать выводы, уметь находить новые оригинальные подходы, красивые решения, чтобы ощутить удовольствие от обучения. Главная цель, которая должна быть в основе развития компетенций должна быть следующей:

«Кем бы вы ни стали в жизни, вам всегда будут нужны знания, память, сообразительность, настойчивость, аккуратность, наблюдательность, фантазия, воображение, внимательность, терпение, умение логически мыслить, анализировать, сопоставлять и обобщать».

Анализируя все вышесказанное, несмотря на определенный объем проделанной работы всегда остается место развитию и продвижению вперед. Отсюда вытекают задачи профессионального саморазвития:

1. Углубленное изучение общей педагогики и возрастной психологии.
2. Изучение и освоение новых педагогических технологий,
3. Изучение опыта мастеров педагогического труда.

Педагог сам не должен быть статистом, он должен, также как и обучающиеся, постоянно учиться и ориентироваться на рост профессиональной компетенции.

Таким образом, основная концепция успешности любого работника, в том числе и педагога такова: ОБРАЗОВАНИЕ НА ВСЮ ЖИЗНЬ. ОБРАЗОВАНИЕ ЧЕРЕЗ ВСЮ ЖИЗНЬ.

Список литературы

1. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога. Педагогика-2003. №10
2. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д.: Педагогическое творчество. М., 1990.
3. Климов Е.А. Как выбирать профессию. М.: «Просвещение», 1990.
4. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного
5. Лукьянова М.И. Психолого-педагогическая компетентность учителя. Педагогика.-2001.- №10.
6. Мижериков В.А., Ермоленко М.Н. Введение в педагогическую профессию: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений. — М.: Педагогическое общество России 1999.
7. Мудрик А.В. Учитель, мастерство и вдохновение. М., 1986.
8. Орлов Ю.М. Восхождение к индивидуальности. М., 1991.
9. Скульский Р.П. Учиться быть учителем. М, 1986.
10. Сластенин В.А. и др. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений. М.: Школа-Пресс, 1997. Гл. 2.

ФОРМИРОВАНИЕ У ДОШКОЛЬНИКОВ САМООЦЕНКИ С ПОМОЩЬЮ ПОДВИЖНЫХ ИГР

Шолленбергер Лариса Владимировна
Россия, г. Калининград,
МАДОУ д/с № 132

Самооценка является центральным образованием самосознания личности, выступая, как система оценок и представлений о себе, своих качествах и возможностях, своем месте в мире и системе отношений с другими людьми. Мухина В.С. выделяет следующие структурные компоненты самосознания: физический облик; имя, пол через реализацию притязаний ребенка на признание их в прошлом, настоящем и будущем; развитие склонности анализировать свои переживания, обучение навыкам позитивного стиля общения, основанным на фактах, опыте.

В структуре самооценки традиционно выделяются:

- общая самооценка
- частные конкретные самооценки

Анализ самооценки предполагает выделение таких структурных компонентов как:

- реальная самооценка
- идеальная самооценка
- зеркальная самооценка (самооценка, ожидаемая от других, то, каким меня видят другие в моем представлении).

Характеристики самооценки включают:

- уровень (высоту самооценки),
- адекватность (обоснованность),
- устойчивость,

- осмысленность.

В старшем дошкольном возрасте на этапе дошкольного образования начинает складываться самооценка – обобщенное и дифференцированное отношение ребенка к самому себе. Самооценка выступает важнейшей личностной инстанцией, выполняющей функцию регуляции поведения и деятельности ребенка в соответствии с социальными нормами. В составе самооценки следует разделять содержательное представление ребенка о себе и своих свойствах – конкретные самооценки - и самоотношение (оценочный компонент самооценки). К 7 годам формируется способность к адекватной, критичной самооценке в конкретных видах деятельности, в то время как адекватность самооценки по личностным качествам несколько запаздывает в своем развитии. Содержательные представления о себе носят ценностный характер (содержат определенную оценку – позитивную или негативную своих качеств) и скорее превосходят, чем констатируют индивидуальность.

Таким образом, развитие осознанной самооценки основывается на следующих действиях:

- 1) сравнении ребенком своих достижений «вчера и сегодня» и выработке на этой основе предельно конкретной дифференцированной самооценки,
- 2) предоставлении ребенку возможности осуществлять большое число равнодостоинных выборов, различающихся аспектом оценивания, способом действия, характером взаимодействия и создании условий для объективации и сравнении этих оценок сегодня и в недавнем прошлом.

Умение ребенка фиксировать свои изменения и объективировать их является необходимой составляющей развития способности ребенка управлять своей деятельностью «я – хозяин собственного поведения».

Недостаточное усвоение содержания нравственных качеств личности, отсутствие анализа при самооценке ведет к ограничению ее направляющих функций: появляется конфликтность, настороженность в отношениях со сверстниками.

Критерии нарушения развития самооценки

1. Формирование **заниженной** самооценки. Заниженная самооценка обнаруживает себя в следующих симптомах – тревожность и неуверенность ребенка в своих силах и возможностях, отказ от трудных (объективно и субъективно) заданий, феномен «выученной беспомощности». Пути коррекции. Оценка взрослого – адекватная, с акцентом на достижения ребенка, даже если он и не дает правильного итогового результата, адекватное описание того, что уже достигнуто и что еще нужно сделать для достижения цели.

2. Формирование **завышенной** самооценки обнаруживает себя в таких особенностях поведения как доминирование, демонстративность, неадекватная реакция на оценку учителя, игнорирование своих ошибок, игнорирование неудач. Здесь необходимы спокойное нейтральное отношение педагога, адекватная оценка, не затрагивающая личности самого ребенка, продуманная система требований, доброжелательность и поддержка, оказание помощи в том, что составляет трудности для ребенка.

Нормально развивающемуся ребёнку свойственно положительное отношение к себе, уверенность в своих силах и самоощущение «Я - хороший». Однако дошкольник более объективно может оценить результат деятельности сверстника, нежели разглядеть недочёты в своей работе. И это норма возрастного развития, так как самооценка начинает формироваться лишь в старшем дошкольном возрасте. К этому периоду ребёнок уже понимает, что он умеет делать, а что не умеет; осознаёт не только свои действия, но и свои

желания, предпочтения, настроения; он способен понимать и принимать речевые инструкции, требования взрослых, сознательно выполнять задание в том случае, если оно не противоречит его интересам. На фоне эмоциональной зависимости от оценок взрослого у ребёнка развивается притязание на признание, выраженное в стремлении получить одобрение и похвалу, подтвердить свою значимость.

Чтобы дошкольник научился понимать, почему результаты его деятельности оцениваются так или иначе, следует создавать ситуации, которые ставили бы его перед необходимостью реалистически оценивать свои способности.

В дошкольном детстве наиболее ярко выражена потребность в фантазировании и движениях. Потребность в фантазии удовлетворяется в сюжетно-ролевых играх, а потребность в движении наилучшим образом реализуется в подвижных играх. Помимо эффективного влияния на укрепление здоровья, повышение выносливости детского организма и совершенствование двигательных навыков подвижные игры можно использовать в качестве средства формирования самооценки дошкольников.

Действия в сюжетной игре не требуют реального результата и жёсткой регламентации. Для подвижной игры с правилами характерны чётко определённые границы, состязательные отношения между участниками, наличие реального результата – выигрыша, обозначающего окончание деятельности, повторяемость неизменных по форме конов. Такие игры вырабатывают у детей волевые качества (выдержку, смелость, стремление преодолевать трудности), умение выслушивать замечания и в соответствии с ними корректировать свои действия, умение ориентироваться в окружающей обстановке. В результате создаются условия, способствующие становлению начальных форм самооценки и самоконтроля ребёнка, что имеет огромное значение и для учебной деятельности (настоящей и будущей), и для полноценной жизни в коллективе.

Педагогические условия организации и проведения подвижных игр

Учёт индивидуальных особенностей детей

В каждой возрастной группе есть, по крайней мере, три типа детей, которые по-разному ведут себя во время любой деятельности, в том числе игровой, и соответственно требуют разного подхода.

Дети первого типа очень активны, подвижны, склонны к сильному возбуждению. Они охотно принимают любую новую игру, с энтузиазмом включаются в неё и стремятся взять на себя активную роль. Для таких детей наиболее трудным оказывается выполнение правил, сдерживающих их спонтанную активность: дожидаться своей очереди, не двигаться до определённого сигнала, уступать главную роль или привлекательный предмет другим. Часто они не обращают внимания на сверстников и заняты демонстрацией собственных возможностей.

С детьми этой группы можно организовать игры, в которых необходимо выполнить достаточно сложные для дошкольника действия («Черепашка-путешественница») либо совершать простые действия, от точности и аккуратности выполнения которых будет зависеть результат игры («Водонос», «Городки»). При проведении игр необходимо показать дошкольникам важность соблюдения правил и постараться сделать так, чтобы они получили удовлетворение от их выполнения.

Дети второго типа более робкие, осторожные. Они обычно не сразу понимают суть игры и не слишком охотно переключаются на новую для них деятельность. Сначала они держатся напряжённо, без интереса наблюдают за действиями сверстников. Ни в коем случае

не надо заставлять такого ребёнка брать на себя активную роль, пока он не будет готов к этому. Наблюдая за игрой и принимая в ней сначала пассивное участие, он постепенно заражается от взрослого и сверстников интересом к игре и через некоторое время начинает сам проявлять инициативу. Конечно, это становится возможным при поддержке и одобрении (но ни в коем случае не принуждении!) воспитателя.

Для этих детей будут привлекательны игры с простыми действиями, в которых результат зависит от сосредоточенности и ловкости («Городки», «Рыбак и рыбки»), от внимания («Водяной»).

Чтобы заинтересовать детей, вместо дежурных слов «А сейчас мы будем играть в...» можно «нарисовать» яркую картину предстоящего действия. Иногда полезно сыграть на самолюбии детей, выразив сомнение в их силе и ловкости (но в конце игры не забыть признать ошибочность своих сомнений, похвалив смелость, быстроту и точность движений каждого ребёнка).

В результате детское самоощущение проходит несколько этапов: «Я хочу, но боюсь»; «Я попробую – вдруг получится»; «У меня получилось! Я хочу попробовать ещё раз»; «Меня похвалил воспитатель, значит, у меня действительно хорошо получилось»; «Я хочу поиграть в другие игры, вдруг я выиграю»; «Я выиграл, значит, я многое могу! У меня всё получится!».

Дети третьего типа вялые, пассивные, они не могут действовать наравне со сверстниками. Даже при многократном повторении игры они из-за страха перед своей неумелостью не справляются с заданием.

Такие дети нуждаются в личном контакте со взрослым, в его внимании, поощрении. Коллективная подвижная игра с ними не эффективна. Для нормального психического и личностного развития этих детей их необходимо сначала включать в игры с двумя-тремя медлительными детьми, а затем в это игровое сообщество добавлять одного-двух ровесников поактивнее. В дальнейшем надо не усложнять содержание игр, а постепенно наращивать их темп.

Как правило, у таких детей занижена самооценка и педагогу потребуется больше времени, чтобы ребёнок в своём самоощущении перешёл от мысли «Я хочу, но боюсь» к осознанной уверенности «Я могу! У меня получится!».

Игры «Белочка с орехами», «Каракатица» «Городки» – наиболее подходящие для дошкольников данной группы, так как они не содержат сложных действий и не требуют особой ловкости.

Беседа о восприятии победы и поражения

В подвижных играх сверстники вступают в сложные взаимоотношения, в которых переплетены моменты взаимной поддержки и соревнования. При этом, с одной стороны, ребёнок хочет «быть как все», а с другой – «лучше, чем все». Стремление «быть» как развитие детей, потребность в признании «быть лучше, чем все» проявляется в желании выиграть.

В своём стремлении выиграть дети могут столкнуться с трудностями и неудачами. Это приведёт к разочарованию, вызовет отрицательные эмоции. Поэтому целесообразно провести с дошкольниками несколько бесед на тему «Сегодня – побеждённый, завтра – победитель». Цель таких бесед – подвести детей к выводу: «Невозможно победить, не рискуя проиграть!». Можно рассказать о некоторых спортсменах и знаменитых людях, которые, прежде чем прославиться, испытали горечь поражений.

Создание ситуации успеха

Стремление «быть лучше, чем все» является мотивом для достижения успеха, одним из условий развития воли и способности осознавать свои достоинства и недостатки. Чтобы повысить уровень детских притязаний, иногда необходимо прибегнуть к целенаправленному созданию ситуации успеха: начать с простых игр, где каждый может выиграть. Это позволит обрести уверенность в себе и стать более активным в деятельности и в общении.

Успехи дошкольников в подвижных играх имеют для них большое значение, что подтверждают многие педагоги. «Успех окрыляет ребёнка, способствует выработке у него инициативы... обеспечивает впоследствии формирование характера борца, верящего в свои силы» (Ю.Е. Лукоянов).

Поэтапный переход к подвижным играм, где важен индивидуальный результат

Цель первого этапа – мотивационная: получение детьми удовольствия от самого процесса подвижной игры и укрепление желания участвовать в ней. Достижению этой цели будут способствовать такие игры, как «Водяной», «Белочка с орехами», «Каракатица», «Городки».

Цель второго этапа – функциональная, она связана с выполнением правил игры, освоением новых движений, ролей, развитием ловкости и скорости движений. Очень важно вначале предлагать детям знакомые («Рыбак и рыбки», «Городки») или новые, но простые подвижные игры либо организовывать командные соревнования (игры типа «Водонос»), в которых поражение не воспринимается как личная неудача.

Цель третьего этапа – соревновательная: ребёнок должен добиться положительных результатов. После того как многие дети почувствуют, что если сосредоточиться и постараться, то можно выиграть, целесообразно вводить дополнительные правила, усложняющие игру и путь к победе, либо подбирать игры, требующие высокой точности движений, большей гибкости, ловкости, сообразительности. Чем сложнее игра, тем больше радости приносит победа в честной борьбе.

Различные игры могут стать частью командных или индивидуальных соревнований. Например, комбинация игр «Водяной» и «Водонос» составит этапы «Водяной эстафеты», а игры «Белочка с орехами» (прыжки с мячом), «Городки» (метание), «Каракатица» (бег на четвереньках) и «Черепашка-путешественница» (координация движений) войдут в «Весёлые старты».

Соблюдение правил игры

Чтобы помочь каждому ребёнку занять достойное место в коллективе, преодолеть неуверенность, вызвать желание выполнять не только второстепенную, но и главную роль в игре, полезно ввести правила поведения:

- каждый ребёнок имеет право участвовать в игре;
- желающие играть должны сообща договариваться, во что будут играть;
- ведущего выбирают дети с общего согласия всех участников игры;
- при обсуждении кандидатур надо объяснить, почему выбирают именно этого ребёнка (роль ведущего нужно заслужить);
- дети должны самостоятельно решать спорные вопросы, организованно заканчивать игру;
- если кому-то из участников не хочется больше играть, он должен сказать товарищам по игре и ведущему о причине своего ухода;

- все участники игры обязаны с уважением относиться друг к другу, считаться с мнением товарищей, проявлять требовательность к нарушителям правил;
- как ведущий, так и другие дети имеют право давать советы и расширять содержание игры с общего согласия всех участников.

Оценивая вместе со взрослым действия сверстников и их ошибки в игре, ребенок не только лучше усваивает правила, но и начинает осознавать собственные просчеты. Играя по-честному, то есть по правилам, дети завоёвывают одобрение взрослого, признание и уважение сверстников.

Педагогически грамотное распределение ролей

Один из ответственных моментов в детских играх – распределение ролей. Для многих подвижных игр требуются капитаны, водящие, то есть командные роли. Игровая практика накопила немало демократических примеров распределения ролей, таких, как жеребьевка, считалки, бросание кубика с цифрами и т.п.

Что важно для педагога при распределении ролей?

- Помочь неавторитетным укрепить свой авторитет; неактивным - проявить активность; недисциплинированным – стать организованными; новичкам или детям, сторонящимся коллектива сверстников, – сдружиться со всеми.
- Объяснить значимость не только командных, но и второстепенных ролей.
- Предусмотреть активное участие детей в игре: ребёнок выйдет из игры, если ему нечего делать.
- Не использовать в игре отрицательные роли.

Оборудование и оснащение игровой площадки

Место для игры должно соответствовать её содержанию, количеству играющих и быть безопасным для детей.

В подвижной игре, как и в большом спорте, результат иногда зависит не только от собственных усилий, но и от внешних факторов: случайных обстоятельств, погодных условий. Если ребёнок старается выиграть и чувствует, что у него для этого есть все шансы, то проигрыш из-за вмешательства посторонних людей, луж, ямок и других помех воспринимается им как трагедия и может нанести вред его эмоциональному состоянию. Отсюда вытекает педагогическое требование: чем значимее для ребёнка победа в эстафете или любой игре, где в конце определяются победители, тем тщательнее следует продумать условия для проведения игры и подобрать спортивный инвентарь.

Литература:

1. Былеева Л.В., Коротков И.М. Подвижные игры: Учеб. пособие для инс-ов физической культуры. М., ФИС, 1982
2. Васильков Г.А., Васильков В.Г. От игры – к спорту, М., ФИС, 1985
3. Геллер Е.М. На старт вызывает Спортландия, Мн., Полюмя, 1988

ФОРМИРОВАНИЕ У УЧАЩИХСЯ ОРИЕНТАЦИИ НА УСПЕХ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ

Гудун Л.Л.
Школа-лицей №101

Перед каждым педагогом периодически встает вопрос: Как сделать для учеников выполняемую работу интересной, а интересную выполнимой? Что нужно дать ученикам, и в каком объеме, как организовать их работу, которая принесла бы удовлетворение и учителю, и ученику?

Творческая направленность образовательного процесса обеспечивается, если организация обучения осуществляется последовательно: от максимальной помощи педагога учащимся в процессе решения учебных задач и постепенного нарастания их собственной активности до полной саморегуляции в обучении и проявления отношений партнерства между ними [2, с. 113].

Педагог стимулирует учащегося к саморазвитию, изучает его познавательные потребности, создает условия творческой деятельности. Индивидуализация и творческая направленность образовательного процесса способствуют самореализации личности, дают учащемуся возможность испытать радость от самосознания собственного роста и результатов достижения поставленных целей [1, с. 256].

Невозможно научить ребенка, если ему не интересно. Каждый учитель согласится, что первый принцип удачного взаимодействия на уроке – заинтересуй ученика. Заинтересовать учащихся помогают и различные методы ведения урока.

Для активизации учебно-познавательной деятельности учащихся на уроках информатики используются следующие дидактические средства: проведение разминки; решение занимательных задач, кроссвордов; уроки-игры; проведение викторин, КВН; метод проектов.

Решение нестандартных задач на смекалку и логику, задачи такого характера предлагаются учащимся либо в качестве разминки в начале урока, либо для разрядки, смены вида работы в течение урока.

Второй принцип удачного взаимодействия – убежденность в том, что каждый ребенок творческая личность. С первых уроков изучения информатики необходимо поддерживать и поощрять творческий подход учеников к предмету. Большую роль в этом играют «Уроки-игры». Игра решает различные воспитательные и образовательные задачи, в том числе расширение кругозора, закрепление знаний по многим школьным предметам, развивает находчивость, смекалку, пробуждает интерес к различным областям человеческой деятельности; повышает у многих учащихся уверенность в себе; развивает способность к толерантному общению и чувство товарищества и взаимовыручки; развивает умение объективно оценивать свои силы и возможности, играющие важную роль в стимулировании интеллектуального роста школьника и т.д. [4, с. 288].

Дидактические игры должны быть очень разнообразными как по содержанию, так и по форме проведения. Обучающие игры не могут быть источником систематических и точных знаний, они хороши только в системе с другими формами обучения. Существуют игры, у которых само содержание активизирует деятельность учащихся. К ним можно отнести все сюжетные игры и игры - путешествия. На уроках используются такие игры как «Своя игра», «Компьютер моей мечты» «Современный менеджмент» и др.

Урок - исследования, урок – дискуссия, это знакомство с дополнительными приложениями, дополнительными возможностями компьютера, программирование. Благодаря новым знаниям, умениям и навыкам на таких уроках можно создавать очень

сложные, интересные работы. Ребята смогут проявить свое творчество, воплотить в жизнь какие-то свои идеи.

Лучше один раз увидеть, чем семь раз услышать. Но важнее всего – один раз сделать! Тогда помимо знаний появляется еще и умение! Информационные технологии требуют чаще навыков и умений, чем знаний. Поэтому на уроках информатики должна иметь приоритет именно практическая деятельность учащихся, активизировать которую можно с помощью следующих приемов:

- ✓ Особенным образом формулировать цели деятельности обучающегося, обозначив его личную заинтересованность.
- ✓ Добавить в практическую деятельность игровой, соревновательный момент.
- ✓ Создать необычную атмосферу во время деятельности, сделать урок не стандартным.

Я глубоко убеждена, что процессы обучения и воспитания только тогда развивают личность, если они пропускаются через призму сознания ученика и воплощаются в деятельностных формах. Поэтому на своих уроках я стремлюсь использовать различные виды самостоятельной деятельности. Идеальным средством для решения первоначальной задачи развития творческих способностей личности является метод проектов. На уроках информатики результатом каждого урока является маленький проект, самостоятельно созданный ребенком.

Результаты выполненных проектов должны быть, что называется, «осязаемыми»: если это теоретическая проблема - то конкретное ее решение, если практическая - конкретный результат, готовый к внедрению [3, с. 4].

Один из примеров применения проектной деятельности - разработка Web-сайтов. Эта работа выполняется учащимися в рамках изучения тем «HTML-программирование». Учащиеся сами выбирают тему в зависимости от своих интересов, работают над проектом в период изучения темы и защищают свой проект. Нашими учащимися были созданы такие проекты, как «Сайт по самоуправлению школы», «Знаменитые люди Караганды» и др. Особенно хочется отметить сайты: «Молодежь Казахстана», занявший первое место в городских Дельфийских играх, «Экология Казахстана» первое место в областном конкурсе и «Золотую медаль» в XII - Республиканских Дельфийских играх в номинации «Создание Web-страниц».

Создание презентаций - еще один яркий пример применения технологии метода проектов. При изучении основных возможностей программы Power Point, учащиеся параллельно реализуют мини-проекты.

Для создания непринужденной атмосферы во время урока проводятся электронные физминутки для отдыха и расслабления. Причем, эти минутки, красочные и интересные, составляют сами дети в программе Power Point. Этот прием дает очень хороший результат не только в среднем, но и в старшем звене: ребята учатся пользоваться полученными знаниями, развивается их память и логика.

Третий принцип – необходимость постоянного контроля, проверка знаний и умений учеников. Проверочные работы должны быть разными по структуре, чтобы у учеников не возникло «привыкания» и им было интересно работать, задания должны быть максимально точными, и не иметь разночтений. Лучше всего для таких работ подходят разные по форме тесты. Я использую на уроках тестирующие программы MyTestX, easyQuizzy, позволяющие быстро и точно получить картину знаний учащихся и объективно оценить их. Опыт использования тестирующих программ позволил выявить следующие положительные моменты:

- Повысилась объективность оценки.
- Устранена возможность списывания и подсказок.

Важно показать ребенку – мы с тобой вместе, мы сотрудничаем, творим, нам интересно вместе, ты - личность. Ученик поверит в это, и фундамент на последующие годы заложен, он будет не просто учить материал, а пропускать его через себя, логически мыслить, работать самостоятельно.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

- Кукушин В.С. Введение в педагогическую деятельность: учебное пособие для студентов педагогических специальностей. - М.: ИКЦ «МарТ», 2005. - 256 с.
- Латышев В.А. Психолого-педагогические проблемы развития мышления и личности учащихся в условиях информатизации образования // Информатика и образование. - 2003. - № 6. - С. 113-116.
- Паклина Е.П. Применение проблемного обучения в информатике // Информатика и образование. - 2003. - № 12. - С. 4-11.
- Эльконин Д.Б. Психология игры. - М.: Педагогика, 1978. - 288 с.

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ КАК ОСНОВА РАЗВИТИЯ УЧЕБНО – ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Бахтина О. Б.
учитель начальных классов
КГУ «Школа-лицей № 101»

Многолетний опыт общения с учениками помог убедиться мне, что не в количестве знаний заключается образование, а в полном понимании и умелом применении всего того, что знаешь, чему учишь. Ещё Аристотель заметил, что «...ум заключается не только в знании, но и в умении прилагать знание на деле...»

Со временем проблема знаниецентризма не потеряла своей актуальности, более того, сейчас, в условиях модернизации образования одним из направлений обновления содержания является переход к компетентностной модели образования.

В Национальном плане действий на 2012-2016 годы по развитию функциональной грамотности школьников сказано : «Образование должно давать не только знания, но и умения их использовать в процессе социальной адаптации». »[1].

В связи с этим, глава государства подчеркнул, что образование должно давать молодежи не только знания, но и умение использовать их в своей жизни.

Очевидно, что для решения этой задачи необходимо создавать условия для формирования функционально грамотных людей, внедряя новые педагогические технологии, эффективные формы организации образовательного процесса, активные методы обучения, так как традиционное репродуктивное обучение, пассивная подчиненная роль ученика, увы, не могут решить такую задачу. Основы функциональной грамотности закладываются в начальной школе, где идет интенсивное обучение различным видам речевой деятельности – письму и чтению, говорению и слушанию; формирование приемов математической деятельности у учащихся, реализующей компетентностный подход в обучении.

Грамотность чтения – это и умение пользоваться различными видами чтения: изучающим, просмотровым, ознакомительным и умение переходить от одной системы приемов чтения и понимания текста к другой, и умение понимать и анализировать художественный текст. А также умение делать эквивалентные замены, сжимать текст, предвидеть, предугадывать содержание текста.

На уроках литературного чтения, познания мира, самопознания, при организации формирующего этапа эксперимента, применялась система заданий, направленных на развитие грамотности чтения. Например, применение Таблицы Шульте позволило увеличить скорость чтения. Благодаря тренингу научились считывать информацию в 2 и более раз быстрее.

Понять прочитанное, оформить собственное мнение относительно изученного, помогают разноуровневые вопросы, составленные в соответствии с таксономией Блума) и тренинг «Рамочная цепочка», состоящий из 5-ти этапов анализа текста.

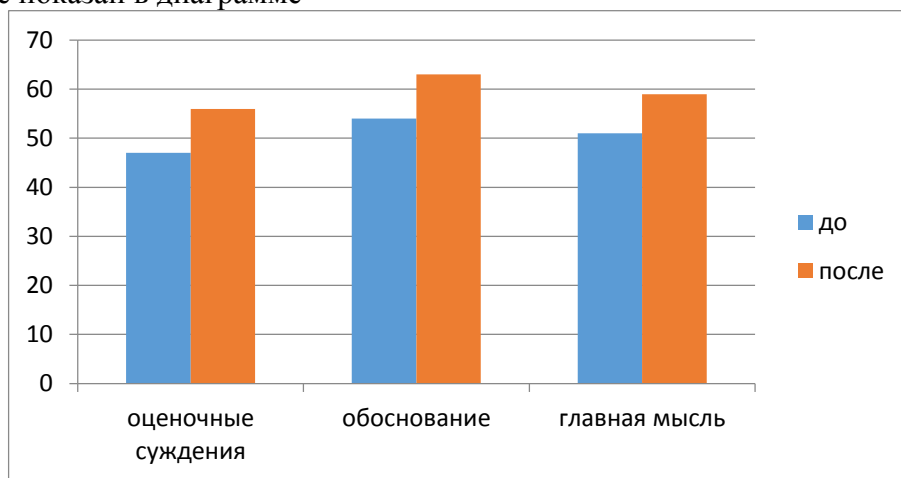
Отлично «работает» упражнение на понимание содержания и обогащение словарного запаса – «Перефразирование». Приведу пример. После чтение сказки «Айюга», ученикам предложила заменить каждое слово в предложении «Взяла мать лепёшку и отдала соседской девочке», сохранив его смысл. Ученики предложили такой вариант: «Вынесла женщина хлеб, да угостила рядом живущего ребёнка».

Приведённые примеры упражнений и тренингов, а также систематическая и целенаправленная работа с текстом подтверждают, что уровень овладения учащимися контролируемых общеучебных умений стал выше:

- количество учеников, читающих выше нормы, увеличилось на 12%;
- количество учеников, допускающих замену или пропуски букв, уменьшилось на 7%;
- количество учеников, допускающих ошибки в окончаниях, - уменьшилось на 9%;
- количество учеников, допускающих повтор слов и слогов, уменьшилось на 13%;

В сочетании с упражнениями, развивающими скорость чтения, применяла речевые, неречевые, музыкальные помехи.

Уровень овладения учащимися общеучебными умениями на начало эксперимента и после показан в диаграмме

Таким образом, применяемые техники чтения в начальной школе, помогают ученикам, во-первых, быстрее прочитать предлагаемый в учебнике текст (а это важно, если учитывать возрастающий объем учебного материала, который должен освоить ученик), во-вторых, глубже понять смысл прочитанного, научиться интерпретировать текст, применять информацию в своих целях.

Готовясь к очередному уроку, я каждый раз задаю себе вопрос – как организовать работу на уроке, чтобы умения и навыки стали необходимы ученику в жизни, мотивировали на самостоятельное приобретение новых знаний? Так как считаю, что реализация компетентного подхода – это важное условие повышения качества образования. Чтобы убедиться, что разработанный урок действительно и в полной мере отражает компетентный подход, спрашиваю себя, на что направлена организованная мною деятельность ученика? Где и в чем будет выражаться применение его сегодняшнего опыта?

Так, к приёмам формирования ключевых компетенций на уроке математики могу отнести: - использование на уроках математики «Интеллект – тестов». Такой приём работы

направлен на создание условий для формирования у обучаемых опыта самостоятельного решения;

- использование межпредметных связей, которые на уроке математики формируют представления о взаимосвязях различной направленности, роли математических знаний в зависимости от других предметов.

Широко применяю устные упражнения, которые формируют и закрепляют у детей сознательные и прочные вычислительные навыки. Проводя такую работу в системе и совершенствуя её, можно добиться, что у учеников не будет проблем при подсчете сдачи при покупке товара, при определении количества бензина, необходимого для поездки и т.д. Систематически использую на уроках математики задания, способствующие развитию вариативности мышления учащихся. Вариативность мышления определяет возможности личности творчески мыслить, помогает лучше ориентироваться в реальной жизни. Современный человек всегда становится перед выбором. Успешнее это будет делать тот, кто умеет искать разнообразные варианты и выбирать среди большего числа решений. Это могут быть задания:

- Имеющие единственный правильный ответ, причем их нахождение осуществляется разными способами;
- Имеющие несколько вариантов ответа, причем нахождение осуществляется одним и тем же способом;
- Имеющие несколько вариантов ответа, которые находятся отличающимися способами.

Задание 1. Найди выражение, значения которых можно вычислить разными способами. Вычисли: $(7+20):9$, $(30+8)+20$, $(28+21):7$, $(10+4)*1$, $(60+30)-80$, $100:(20+5)$ Каждое выражение имеет единственное значение (подчеркнутые выражения), и выражения, которые можно в некоторых случаях $(30+8)+20$, $(10+4)*1$, $(28+21):7$ вычислить разными способами, опираясь на знание свойств арифметических действий, известных учащимся.

Задание 2. Петя живет в квартире 200. На его этаже есть еще 3 квартиры. Запиши, какие номера могут быть у этих квартир. Это задание с многовариантным ответом. В нем не указано, как расположена на этаже квартира Пети, поэтому возможны 4 варианта ответа: а) 200, 201, 202, 203; б) 199, 200, 201, 202; в) 198, 199, 200, 201; г) 197, 198, 199, 200. Находятся все варианты одним способом.

Приведу примеры задач по развитию социально-трудовой компетенции.

- В столовой за день израсходовали 40 кг хлеба. Из них за завтраком израсходовали 12 кг, за обедом – на 3 кг больше, чем за завтраком, а остальной хлеб остался на ужин. Сколько хлеба осталось на ужин?

Из 2 кг муки получается 44 булочки. Утром испекли 660 булочек, а днём на 220 булочек больше. Сколько килограммов муки потратили утром и днём?

Также использую задачи со скрытой информационной частью. Например: “Известно, что ученик 2-го класса должен каждый день уделять по 2 часа на выполнение домашнего задания. Сколько часов в неделю ученик затратит на выполнение домашнего задания?”. Таким образом, работая над данной задачей, ученики невольно усваивают общепринятые гигиенические нормы. Это организация учебного труда, распределение своего времени в течение дня, выполнение домашнего задания за определенное время.

Задачи со скрытой, неявной информационной частью несложны в работе, и данный прием вполне применим на уроках. А при подведении итогов урока акцентирую внимание учеников не только на математических составляющих урока, но и на общекультурных, социальных, коммуникативных аспектах.

Известно, чтобы ребёнок учился в полную силу своих способностей, надо вызвать у него желание к учёбе, к знаниям, помочь поверить в себя, в свои способности. Все дело в том, что не любая деятельность развивает способности, а только та деятельность, в процессе

которой возникают положительные эмоции. Поэтому использую следующие приёмы для создания комфорта на уроке:

- выражение одобрения, похвалы, направленное на формирование положительных оценочных суждений;
- создание обстановки доверия, уверенности в успех;
- организация активной деятельности, а не пассивного наблюдения;
- преобладание положительных оценок деятельности, её результатов.

Модель работы можно представить в виде плодового дерева:

Дерево – функционально грамотная личность

Вода – педагогические технологии

Яблочки – ключевые компетенции

Лейка – учитель

Поливая это дерево, спланированной, чётко продуманной, слаженной работой, в соответствии с современными технологиями, мы дождемся долгожданных плодов в виде ключевых компетенции, которые принесут более значимые плоды - образованных, успешных, способных к саморазвитию людей.

Учитель, словно лейка, должен постоянно пополнять свое содержание, т.е. заниматься самообразованием.

Как без полива дерево зачахнет, так и без грамотной компетентной работы педагога нельзя добиться развития функциональной грамотности.

Список использованной литературы:

1. Национальный план действий на 2012-2016 годы по развитию функциональной грамотности школьников [Электронный ресурс] [URL: http://kzindex.php?id=777](http://kzindex.php?id=777)

lang =option=com_content view=article

2 .Об особенностях преподавания основ наук в общеобразовательных организациях РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В 2015-2016 УЧЕБНОМ ГОДУ

Инструктивно-методическое письмо.-Астана:Национальная академия им.Б.Алтынсарина, 2015. – 5с.

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ЧЕРЕЗ ПРОЕКТ RWCT

Мусина С. В.,

КГУ «Школа-гимназия №95», г. Караганда

Клишина Л. А.,

КГУ СОШ №83 им. Г. Мустафина, г. Караганда

Григорьева И. В.,

КГУ СОШ №32, г. Караганда

В современном мире наряду с традиционным понятием «грамотность» появилось понятие «функциональная грамотность».

Конечно, основы функциональной грамотности закладываются еще в начальной школе, так как на этом этапе идет интенсивное обучение письму и чтению, говорению и слушанию; формирование приемов математической деятельности у младших школьников, реализующей компетентностный подход в обучении. [2, с 24]

Базовым навыком функциональной грамотности является читательская грамотность. Умение работать с текстом, с информацией – это обязательное условие успешности.

Поэтому нам очень важно организовать работу по восприятию текста: учить детей выделять главное, существенное, учить планомерному и систематическому анализу при восприятии текста. [3, с.14]

Организовать чтение с целью поиска информации для решения конкретной задачи или выполнения определенного задания нам помогает работа в программе «Развитие критического мышления через чтение и письмо».

Строя уроки в логике проекта, стараемся не давать готового ответа, а помогаем процессу поиска.

Одним из способов организации чтения с целью поиска информации является Таблица «З-Х-У» («Знаю - Хочу знать - Узнал»). Так на уроке познания мира по теме «Вода. Свойства воды» учащиеся продумывали вначале, что знают по проблеме, затем они составляли вопросы и искали ответы на вопросы.

Почувствовать жизнь героев, проникнуться их переживаниями помогает стратегия «Дебаты». При анализе произведения Е. Пермяка «Надёжный человек» ребята оправдывали поступок Андрюши или осуждали его поступок. Данные занесли в дискуссионную карту (Хорошо/Плохо). Таким образом, учащиеся учились делать утверждения и обоснованно защищать их, даже, если другие имели противоположные утверждения.

Еще один эффективный способ организации чтения с целью поиска информации является «Характеризующая карта» - графический организатор.

Дети подчеркивали в тексте глаголы, которые использует Крылов, описывая действия Вороны. Выделили главные слова: «взгромоздилась, собралась, призадумалась и т.д.» Эта форма работы очень удачно подходила для характеристики образа героя басни И.А. Крылова.

Сформировать функциональную грамотность, на наш взгляд, помогают так называемые «Толстые вопросы». Так на уроке литературы использовались вопросы: Хотелось бы тебе дружить с героем? Как бы ты поступил? Что хорошего и что плохого в его поведении? Такие вопросы учат оценивать поступки героев.

Если выстроить систему вопросов по таксономии Блума, то можно рассмотреть вопросы анализа произведения в следующих группах, они формулируются с использованием глаголов:

	Логические приемы	глаголы	Примеры с уроков	% примен в уроке
Удовлетворительный уровень мышления	Знание	определи, повтори, отметь, перечисли, подчеркни	Какие ассоциации возникают, когда слышите слово «щедрый»?	5%
	Понимание	опиши, объясни	- Какой вы увидели яблоню? Найдите слова, доказывающие это.	10%
	Применение	продемонстрируй, зарисуй	- Какой сейчас вы увидели яблоню? Найдите, в каком предложении заключена главная мысль?	15%
Высокий уровень мышления	Анализ	оцени, сравни, противопоставь	- Что хорошего и что плохого в этих поступках мальчика?	15%
	Синтез	предложи, составь	- Какие вопросы у вас возникают после чтения отрывка?	15%
	Оценка	сравни, оцени, проведи мониторинг	Счастье - брать или счастье - отдавать? А вы в жизни	10%

			встречались с данными ситуациями?	
--	--	--	-----------------------------------	--

Если анализировать % соотношение уровней вопросов, можно увидеть ведущую идею урока и уровневое развитие учащихся.

Уже со второго класса ребята учатся сами задавать так называемые «толстые» вопросы и отвечать на них.

Так, познакомившись с произведением «Щедрое дерево», размышляя о счастье, ребята составили и записали вопросы:

Почему долго не приходил мальчик к яблоне?	Анализ
Зачем ему нужна была лодка?	Применение
Будет ли счастлив?	Синтез
Почему «яблоня была счастлива, но не совсем»?	Анализ
Вернётся ли к ней мальчик? Вернулись бы вы и зачем?	Синтез. Оценка
Почему он все требовал для счастья, но ничего не делал сам?	Анализ

В целом на уроке «толстые вопросы» занимали 70 %. Естественно, результаты развития учащихся на этом уроке высокие, об этом говорят эссе, творческие работы.

При знакомстве с произведением «Про мимозу» С. Михалкова, дети рассуждали, анализировали, высказывали своё мнение, искали даже альтернативное решение, сложившейся ситуации. В конце урока придумали своё завершение стихотворения, написали свободное письмо.

Ева В. написала так: «Витя - это ленивый мальчик. Он любит только вкусно поесть и сладко поспать. Он живет в своё удовольствие и не умеет проявлять заботу к другим людям. Если он не поменяется, то никогда не найдет друзей, не познает радость общения».

Такая работа дает учащимся опыт построения собственной жизни и поступков, способствует социализации их в обществе.

Для формирования грамотного чтения используем различные модели обработки и представления информации: рисунок, выражение, таблица, диаграмма, уравнение, чертеж, схема. [1, с.13]

а	5	7	9	10	14
а+6					

Ребята учатся «читать» информацию. А также существуют задания, где учащиеся составляют модели самостоятельно. Например, построение схем, кратких записей к задачам.

Для развития функциональной грамотности также используем прием «Составление кластера», например, к слову «Треугольник». Обучающиеся выписывают все слова, которые у них ассоциируются с данным словом. Сначала данную работу они выполняют самостоятельно, основываясь на тех знаниях, которые они имели на начало урока. Затем читают текст и продолжают работу по составлению кластера. Эта работа позволяет сделать кластер более полным.

Хотим отметить, что, благодаря проекту «Развитие критического мышления через чтение и письмо», ребята научились самостоятельно находить нужную информацию, анализировать её, находить разнообразные аргументы, принимать продуманные решения в повседневной жизни.

Развитие функциональной грамотности можно представить в виде цветка. Как любому растению необходим уход, полив, тепло, свет, так и маленькой личности, которая приходит к учителю на урок, необходимы знания, умения и навыки. Поливать этот цветок нужно чётко продуманной работой, используя современные педагогические технологии. Только тогда он зацветет. Только тогда появятся замечательные, благоухающие бутоны (образованные, успешные, сильные, способные к саморазвитию люди).

Как без полива цветок зачахнет, так и без грамотной компетентной работы педагога нельзя сформировать, добиться развития функциональной грамотности младших школьников. [1, с.5]

Литература:

1. Л. Н. Зеленина На уроке главное – увлечённость. - Начальная школа Казахстана №6, 2007.
2. Н. И. Захарова Внедрение информационных технологий в учебный процесс. – Журнал «Начальная школа» №1, 2008.
3. Лайма Спиргене. Развитие критического мышления через чтение и письмо– “Библиотека в школе”, № 12–2001 и № 22–2001
4. О. Н. Хижнякова Современные образовательные технологии в начальной школе. – С. 2006.

ФОРМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С РОДИТЕЛЯМИ

Шашалова Г.Е.

психолог я/с «Балбөбек» п.Агадырь

Качество образовательного процесса в дошкольном учреждении может быть обеспечено едиными подходами к воспитанию детей со стороны родителей и педагогов. Поэтому вопрос педагогической компетентности родителей на сегодняшний день является ключевым. Для более эффективного взаимодействия ДОО с родителями должна быть создана система педагогического сопровождения семьи от первых дней пребывания ребенка в дошкольном учреждении до его поступления в школу, учитывающая возрастные периоды развития детей и педагогическую компетенцию каждой семьи.

В последнее время школа стала предъявлять новые, необоснованно завышенные требования к уровню развития детей и родители стали требовать от воспитателей обеспечить подготовку детей к школе, понимая это как умение писать, считать, читать. Их совсем не занимает, не беспокоит, как ребенок общается со сверстниками, чему печалится, радуется что ему дорого, чем гордится и др., т.е. вопросы воспитания родители считают лишними.

Особую тревогу вызывают семьи, где есть ребенок с проблемами в развитии. Родители либо не придают значение этой проблеме и серьезно не озабочены ее решением; либо, напротив, чрезмерно акцентируют внимание на проблеме, постоянно находятся в состоянии повышенной тревожности, что провоцирует развитие неврозов у детей.

Выше обозначенные проблемы требуют выстраивания диалога ДОО И СЕМЬИ, диалога на основе сотрудничества, содружества, взаимопомощи, что в итоге приведет к созданию единого пространства развития каждого ребенка. Детский сад и семья могут создать единое пространство развития ребенка, но только в гармоничном дополнении друг друга.

Основной целью данного взаимодействия является создания единого пространства СЕМЬЯ-ДЕТСКИЙ САД, в котором всем участникам процесса / детям, родителям, педагогам/ будет уютно, интересно, полезно, комфортно

Родители воздействуют на ребенка каждый день, поэтому у них больше возможностей для формирования личностных качеств ребенка. Педагоги могут только помочь родителям в этом, направить их в нужное направление, предложив родителям свою помощь.

Существует множество различных форм взаимодействия с родителями. Эти формы мы можем разделить на **традиционные** и **нетрадиционные**.

К традиционным формам работы мы можем отнести:

- **коллективные** (родительские собрания, конференции, «Круглые столы» и др.);

- **индивидуальные** (педагогические беседы с родителями);

- **наглядно-информационные** (записи на магнитофон бесед с детьми, видеофрагменты организации различных видов деятельности, режимных моментов, фотографии, выставки детских работ, стенды, ширмы, папки-передвижки).

Рассмотрим некоторые из перечисленных форм.

Родительские собрания. Родительские собрания проводятся для того, чтобы повысить педагогическую культуру родителей, активизировать их роль в жизни детского коллектива, повысить ответственность за воспитание своих детей.

Беседа может быть как самостоятельной формой, так и применяться в сочетании с другими, например, она может быть включена в собрание, посещение семьи. Цель педагогической беседы — обмен мнениями по тому или иному вопросу; ее особенность — активное участие и воспитателя и родителей. Беседа может возникать стихийно по инициативе и родителей и педагога. Последний продумывает, какие вопросы задаст родителям, сообщает тему и просит их подготовить вопросы, на которые бы они хотели получить ответ. Планируя тематику бесед, надо стремиться к охвату по возможности всех сторон воспитания. В результате беседы родители должны получить новые знания по вопросам обучения и воспитания дошкольника.

Особой популярностью как у педагогов, так и у родителей пользуются **нетрадиционные** формы общения с родителями. Они построены по типу телевизионных и развлекательных программ, игр и направлены на установление неформальных контактов с родителями, привлечение их внимания к детскому саду. Родители лучше узнают своего ребенка, поскольку видят его в другой, новой для себя обстановке, сближаются с педагогами. Так, родители привлекаются к подготовке утренников, пишут сценарии, участвуют в конкурсах. В настоящее время практикой накоплено многообразие нетрадиционных форм, но они еще недостаточно изучены и обобщены.

Собрание – выставка – час творчества, когда дети показывают родителям свои

творческие способности, прикладные умения.

Открытое родительское собрание, на которое приглашаются все лица, заинтересованные в решении поставленной проблемы.

Наглядно-информационные: информационно-ознакомительные; информационно-просветительские - ознакомление родителей с работой дошкольного учреждения, особенностями воспитания детей.

Формирование у родителей знаний о воспитании и развитии детей.

Формы проведения - информационные проспекты для родителей, организация

дней (недель) открытых дверей, открытых просмотров занятий и других видов

деятельности детей, выпуск газет, организация мини-библиотек

На сегодняшний день выявлено два вида форм совместной работы:

Совместные мероприятия педагогов и родителей

1. Родительские собрания
2. Конференции
3. Консультации
4. Беседы
5. Вечера для родителей
6. Кружки для родителей
7. Тематические выставки
8. Диспуты
9. Педагогические советы
10. Попечительский совет
11. Встреча с администрацией
12. Школа для родителей
14. Родительский комитет

Совместные мероприятия педагогов, родителей и детей

15. Дни открытых дверей
16. Турниры знатоков
17. Кружки
18. КВН, викторины
19. Праздники
20. Семейные конкурсы
21. Выпуск газеты
22. Просмотры фильмов
23. Концерты
24. Оформление групп
25. Соревнования
26. Благоустройство ДОУ и территории

Применяя в своей практике различные формы работы с родителями, педагоги решают следующие задачи:

- установление партнерских отношений с родителями;
- объединение усилий для развития и воспитания детей;
- создание атмосферы общности интересов;
- активизация и обогащение воспитательных умений родителей;
- поддержание их уверенности в собственных педагогических возможностях.

Выбор форм и методов взаимодействия – это всегда попытка помочь выполнению семьей функции воспитания.

Используемая литература:

1. Прохорова С.Ю., Нигматулина Н.В., Евстигнеева В.И. Нетрадиционные формы проведения родительских собраний в детском саду. М.: Издательство «Скрипторий 2003».2011г.

ХАЛЫҚ АУЫЗ ӘДЕБИЕТІ АРҚЫЛЫ БАЛАНЫҢ СӨЙЛЕУІН ДАМУЫНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ МӘНІ

Нығыманова Лаура Алпысовна
Махмұт Зәмзәгүл Әмзешқызы
ҚМҚК № 15 «Аққу» балабақшасы.

Мектепке дейінгі балалардың сөйлеуін дамыту мәселесі ең негізгі талаптардың бірінен саналады. Қазақ халық ауыз әдебиеті үлгілерінің барлығы дерлік балаға өмір танытарлық қызмет атқарары сөзсіз. Айнала қоршаған ортаның қыр-сырын, сын-сипатын танытып, таным әрекеттерін, яғни қиялын, ойлауын, еске сақтауын, тілін дамытады. Баланы тәрбиелеу ісіне қажетті барлық мүмкіндіктер ауыз әдебиеті үлгілерінен табылады. Сол арқылы бала халықтық шығармаларды оқып-танысу барысында адамгершілік асыл қасиеттердің адамды арман-мұратына жеткізетініне, ал жаман қылық, жат әрекеттердің зияны тиіп, жаманшылыққа ұшырататынына көз жеткізеді. Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау», - дей отырып, басым міндеттерінің бірі ретінде «жеке адамның шығармашылық, рухани және дене мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, жеке басының дамуы үшін жағдай жасау арқылы интеллектін байыту», - деп көрсеткен.

Ата-бабамыздың ұрпағына мұра еткен бар асылының қаншама ғасырлар бойы өшпей, жалғасып келе жатқаны – тіл құдіреті мен танымының тереңдігінің көрінісі. Адам баласының өз тіршілігінде көрген-білгенінен, тоқып-түйгенін ойлап-толғап, қорытып, келешек ұрпағына мирас етіп қалдыратыны – табиғи заңдылық. Мұндай дүниелер әр түрлі жолдармен де берілетіні белгілі. Соның бірі – ата-бабамыздан қалған мәдени мұра – халықтың ауыз әдебиеті. Әрбір халықтың ұрпағы өзінің ауыз әдебиетінің мәнділігі мен маңыздылығынан, ойшылдығы мен қиялшылдығынан, тапқырлығы мен шешендігінен, әсемдігі мен алғырлығынан, тәлім-тәрбиесі мен үлгі-өнегесінен нәр алады. Халықтық шығармалар заман талабына сай жаңарып, толығып отыратын бірден-бір жасампаз мұра.

Педагог-ғалым А.Байтұрсынов қазақ халық ауыз әдебиетінің оқыту процесіндегі құндылығын жоғары бағалағандығын «Қырық мысал», «Ер сайын», «23 жоқтау», «Әдебиет танытқыш» деп аталатын еңбектерінен білуге болады. «Әдебиет танытқыш» (1926 ж.) атты

еңбегінде қазақ ауыз әдебиетін жұмсалатын орнына қарай екі салаға бөліп, оларды төмендегіше сипаттап берген: 1) Сауықтама 2) Сарындама 3) Сауықтама саласына барша сауық үшін айтылатын сөздерді жатқызса, сарындама саласына жұрттағы келе жатқан салт сарынымен айтылатын сөздер кіреді деген. Сауықтама іштей ермектеме, зауықтама тарауларынан тұрады. Ермектеме (ермек сөз) деп ермек үшін сөйлейтін сөздер айтылады. Мәселен: ертегі, ертегі-сымақ, аңыз әңгіме, өтірік өлең, жұмбақ, жаңылтпаш, бас қатырғыш сияқты сөздер.

Сондай-ақ, осы еңбекте халық ауыз әдебиеті үлгілері ертегі, өтірік өлең, жұмбақ, жаңылтпаш, мақал, мәтел, жарапазан, баталарға арнайы тоқталып, олардың ерекшелігі, мән-мағынасы туралы түсінік беріп өтеді. Ғалымның ауыз әдебиеті үлгілерінің әрқайсысына берген анықтамалары мен олардың тәрбиелік сипаты жөніндегі тұжырымдары халықтық шығармаларды оқытудың педагогикалық негіздерін айқындаудың бастамасы деп санауға болады. Өйткені ол өзінің «Жаңылтпаш», «Жұмбақ», «Мақалдар», «Өтірік өлеңдер» деп осы еңбектерді жеке-жеке тақырып ретінде ұсынған. Ал, «Әліп-би» (1928 ж.) оқулығында жаңылтпаш, жұмбақ, мақал-мәтелдерді әрбір тақырыптың мазмұнына сай енгізіп, олармен жұмыс жүргізуге әр түрлі тапсырмалар берген.

Қазақ халық ауыз әдебиеті үлгілерінің маңыздылығы мен құндылығы фольклористикалық, педагогикалық, психологиялық еңбектерде жан-жақты қарастырылуынан айқын көрінеді. Халық ауыз әдебиеті үлгілері балаларға мейлінше жақын, барынша түсінікті дүние болғандықтан, сол арқылы балалар айнала қоршаған ортаны барлай алады, табиғаттың сиқырлы сырларын сезіне біледі, халықтың әдемілік, әдептілік жайлы ұғымдарын бойына сіңіреді, ұлттық салт-дәстүр, әдеп-ғұрып туралы түсінік алады. Мұның өзі баланың дара тұлға ретінде дамуына қажетті көркемдік, ізгілік қасиеттерді бойына жинауда халықтың рухани мұрасының құндылығын қуаттайды. Ауыз әдебиетінің қай жанрын алсақ та, оның педагогикалық тұрғыдан тәрбиелік-білімдік мүмкіндіктерінің сан алуандығы көрінеді.

Жұмбақ жанры ана тілінің нәрлі, бейнелі сөздеріне қызықтырып, баланы халық поэзиясы әлеміне баурайды, оған эстетикалық ләззат береді. Баланың ойлау қабілетін дамытып, ой-өрісін, танымдарын кеңейтеді.

Мысалы:

Алты қаз, жеті үйрек, бір бөдене,
Кейде орта, кейде толы сар тегене,
Тұнық пенен лайдың арасынан,

Бір аққу ұшып шықты құсқа төре. (Алты қаз – Үркер, жеті үйрек – Жеті қарақшы, бір бөдене – Шолпан, аққу – Күн).

Мақал-мәтелдер өмірдің сан алуан құбылыстарын кеңінен қамтып, қоғамдық, әлеуметтік маңызы бар мәселелерді, яғни адамгершілік, еркіндік, әділеттілік, денсаулық, өнер, білім, тіл т.б. турасында ықшамды, мағыналы, көркем тілмен айтылған өмір тәжірибелері, ой қорытындылары мен тұжырымдарының тереңдігін айқындайды, яғни «Мақал-мәтелдер – халықтың моральдік кодексі, тәрбие қағидасы, атаның артындағы ізбасарына қалдырған өнегелі өсиеті».

Мысалы:
Үлкенге құрмет – кішіге міндет.

Досы көпті жау алмайды,
Ақылы көпті дау алмайды, -

дейтін мақал-мәтелдердің балалар үшін танымдық, тәрбиелік мәні зор болмақ. Баланың ой-өрісін, тілін, қиялын дамытуда ертегілердің рөлі зор. Бала естіген немесе оқыған ертегі мазмұнының мәніне ой жүгіртеді, өз түсінігінше жеткізуге тырысады. Ертегі құрылымын, тілінің ерекшелігін сезіне отырып, ондағы әр қилы оқиғаларды, кейіпкерлердің мінез-қылықтарын, іс-әрекеттерін өз қиялында өрбітеді. Ауызша бейнелі тілмен суреттеліп айтылған немесе қара сөзбен ертегі оқиғасын қиялында көркемдеу үшін ертегі мәтініне тереңдей мән беріп, ойша талдайды, кейбір көріністерді, суреттеулерді, оқиғаларды есіне

түсіреді, кейіпкерлердің іс-әрекеті, мінез-қылығына, қарым-қатынасына өз бағасын береді, басты, мәнді деп тапқандарын сұрыптайды, өзіндік көзқарасын білдіреді.

Баланы ертегі мазмұнындағы суреттеу, салыстыру, теңеу, ұқсату, әсірелеу сынды халықтың бейнелі тілі қызықтырады. Айтылуындағы реттілік, жүйелілік, халықтың ойлау жүйесін білдіртеді, яғни халықтың ой саралау мен сөз саптау ерекшелігін түйсіндіреді. Қазақ ертегілерінің не үшін қажет екенін әдебиет зерттеуші ғалым А.Байтұрсынов: «Ертегінің қадірі қанша деп сұрағанда, керектігіне қарай жауап беріледі.

Ертегінің керек орындары:

1. Халықтың ұмытылған сөздері ертегіден табылмақ. Олай болса, ертегі тіл жағынан керек нәрсе.

2. Бала әдебиеті жоқ жерде баланың рухын, қиялын тәрбиелеуге зор керегі бар нәрсе. Баланы қиялдауға, сөйлеуге үйретеді.

3. Бұрынғылардың сана-саңлау, қалпы-салты жағынан дерек берумен керегі бар нәрсе» - деп айтқан болатын.

Мектепке дейінгі балалардың жас ерекшелігіне сай адамгершілік тәрбие беруде халықтық құнды шараларының /ертегілер, жырлар, аңыз-әңгімелер, жаңылтпаштар, жұмбақтар, санамақтар, мақал-мәтелдік сөздер, этнографиялық, мәдени-тұрмыстық, рәсімдер, әдет-ғұрыптар, мерекелер мен тойлар, әдеттік тағылымдар мен тәжірибелер, үлгі-өнегелер т.б. /баға жетпес мүмкіндіктері бар. Жас ұрпаққа адамгершілік тәрбие беруде халықтың рухани дәстүрін, мәдениетін, адамгершілік қазынасын ғылыми жүйеге келтіруде халықтық педагогиканың бай мұрасының маңызы мол екенін көреміз. Халықтық педагогиканың бай мұрасында болашақ ұрпақтың ең шынайы абзал адамгершілік қасиет-сапалары, адамға деген сүйіспеншілік, қайырымдылық, шыншылдық, имандылық, кішіпейілділік, ұлағаттылық, қанағаттылық, еңбек сүйгіштік, бауырмалдылық ауыз әдебиетінің жан-жақты жанрлары арқылы берілген. Адамгершілік тәрбиесінің мазмұны адамгершілік қасиеттердің кең шеңберін қамтиды. Мектепке дейінгі балалардың, әсіресе жеке басын қалыптастыруда адамгершілік сапаларының алатын орны ерекше. Бала күнделікті өмірде адамдардың еңбегімен, олардың қуаныштарымен, сәтсіздіктерімен кездесіп отырады. Сондықтан да мектепке дейінгі балалар ең алдымен, ізгілік, қайырымдылық, сезімталдық, әділеттілік сияқты ұғымдардың мазмұнын түсініп, оларды ажыратып, айыра білуі шарт. Бұл жастағы балалардың қайырымдылық пен қатыгездік, жақсылық пен жамандық туралы өзіндік ұғымы болады. Енді оларды адамгершілік нышандарымен байланыстыра, тереңірек түсіндіру керек. Жақсылық бұрын да болған, қазір де бар. Ақан сері бір кезде «Біткен жоқ қой жақсы адам елден құрып» - демекші, қазіргі кезде жақсылықты бойына дарытқан үлкен адамдармен – көнекөз қарттармен, ақ жаулықты әжелермен кездесіп, жүздесіп ақыл-кеңестерін тыңдап, әңгімелесіп отырған өте абзал. Дүниеге келген сәбиге алғаш рет ана тілінің сазды әуезін жеткізетін ана сөзімен айтылатын – «Бесік жыры». «Бесік жыры» сәбиді тек жұбатып қана қоймай, балаға ана тілін сіңіруге, сол арқылы мейірімділік, сезімталдық, нәзіктік қасиеттерін жеткізуге бастапқы қадам болып табылады. Анасы баласына айналадағы бар жақсылықты үйіп-төгіп жұбатады, болашақта баласынан күтетін бар арман тілегін жеткізеді, баласын әлемнің ең асылына теңеп, жыр айтады.

Баланың тілін ширатуда ойын өлеңдерінің берері мол. Ауыз әдебиетіндегі «Қуыр-қуыр, қуырмаш», «Ұшты-ұшты», «Кім керек?» т.б. баланың танымын кеңейтіп, байқампаздыққа, зеректікке тәрбиелеп, тілін ширатады. «Қуыр-қуыр, қуырмаш» өлеңі балаға саусақтарының атын (бас бармақ, сұқ саусақ, ортан қол, аты жоқ қол, шынашақ), теңеу аттарын (бас бармақ, балалы үйрек, ортан терек, шылдыр шүмек, кішкене бөбек) үйретеді. Осы өлең арқылы саусақтарымыздың біздер мән бере бермейтін көптеген қыр-сырлары бар екенін білдірткен жөн. Мысалы, бір нәрсенің өте жақсы, тамаша екенін ауызбен айтпай-ақ, бас бармақпен көрсету, сұқ саусақ – нұсқағыш, шақырушы, тәртіп талап етуші қызметтерін атқаратыны; шынашақпен достасу, бәстесу белгілері білдіріледі. Өлеңге қызыққан бала айналасындағы

басқа заттарға ат қойып, салыстырып, өзінше қиялға берілуі мүмкін. Бұл да баланың ойлау қабілетін дамытумен бірге зейінін, қызығушылығын ұштаудың бір жолы.

Сол сияқты жан-жануарлар, аң-құстар, табиғат құбылыстары жайындағы «Бір қазан сүт», «Қарға, қарға, қарғалар», «Сауысқан», «Бақа», «Түйе, түйе, түйелер» және т.б. өлең-тақпақтар да баланың танымын кеңейтеді, аяушылық, қамқорлық сезімдерін оятады. Мысалы, «Бір қазан сүт» өлеңінен балалар құстардың іс-әрекеті кезіндегі қалпын, өзіне тән дыбысын біледі, ол дыбыстарды бейнелейтін сөздерді үйренеді. Осыған еліктеп, басқа да құстардың, аңдардың дыбыстауына мән бере бастайды. Ойын өлеңдері балаларды тапқырлыққа, шапшаңдыққа, ептілікке, аңғарымпаздыққа, ұғымталдыққа тәрбиелейді. Ізденіске, шығармашылыққа жетелейді, қиялдауына түрткі болады. Әр түрлі қимыл-әрекеттер жасап шынығады, көңілдері көтеріліп, шаттанады. Ал халық педагогикасының зерттеу негізінде халық ауыз әдебиетінің шығармалары, этнографиялық материалдар, халықтық тәрбие дәстүрлері, ойындары, отбасы тәрбиесінің тәжірибелері жатады. Бұл анықтамалардан тәрбие мен оқыту жұмысы халықпен бірге өскен бірге дамығандығын сан ғасырлар бойы халықпен қатар жасап, оның озық үлгілерін келер ұрпаққа мирас етіп келе жатқанын білеміз. Мектепке жасына дейінгі балаларын жан-жақты жетілдіре тәрбиелеуде ауыз әдебиеті үлгілерінің барлық жанр түрлерін кеңінен қолданудың білімдік те, тәрбиелік те мәнінің зор екені сөзсіз. Ол үшін мол қазынаны баланың танымымен, психологиясымен сабақтастықта зерделеп білудің, талғаммен және педагогикалық шеберлікпен игертудің жолдарын табудың маңызы үлкен.

Қорыта айтқанда, баланың ойын өсіріп, ақыл-парасатын, дүниетанымын баулуда ауыз әдебиеті үлгілері кешенді тәрбиенің таптырмас құралы. Зерттеу нәтижелерін қорыта келе, қазақ халық ауыз әдебиеті үлгілерінің Мектеп жасына дейінгі балалардың ой-өрісін, тілін дамытуға, тәлім-тәрбиесіне әсер-ықпалын зерделей келе, ауыз әдебиетін оқыту арқылы тәрбиелеудің моделі ұсынылды. Модельде интеллектуальдық, адамгершілік, эстетикалық, экологиялық, экономикалық, дене тәрбиесі түрлері негізге алына отырып, халықтық шығармаларын оқыту арқылы оқушылардың сөйлеуі мен ақыл-ойын дамытуға, ізгілікке, әсемділікке, тазалыққа, үнемділікке, салауатты өмір салтына тәрбиелеуге игі әсер-ықпалы сарапталып берілді. Ауыз әдебиеті үлгілерінің педагогикалық мүмкіндіктері анықталды. Ойын өлеңдері баланың тілін ширатып, байқампаздыққа, тапқырлыққа, ептілікке, белсенділікке, зеректікке тәрбиелейді; санамақтар баланың сөздік қорын молайтып, сөйлеуге, санауға, сан атауларын, ретін білдіруге үйретеді. Жаңылтпаштар айтылуы қиын жеке дыбыстар мен сөздерді дұрыс айтуға, сөз мағынасын ажырата алуға, мүдірмей, шапшаң сөйлеуге үйретеді, тіл мүкістігін түзетуге, сөйлеу мәнеріне жаттықтыруға септігін тигізеді; жұмбақтар баланың ойлау қабілетін шыңдайды, танымын кеңейтеді; мақал-мәтелдер дүниетанымын арттырады, өмірлік тәжірибеге үйретеді, ойын жинақтауға, ұтқыр, шешен сөйлеуге тәрбиелейді. Ертегілер балалардың танымын, сөздік қорын молайтып, қиялға шомдырады, жақсылық пен жамандықты айыра білуге, адамгершілікке, ізгілікке, әсемдікке тәрбиелейді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Меңжанова А. Мектеп жасына дейінгі педагогика – Алматы. 1992 ж.
2. Балаларды халық педагогикасы негізінде тәрбиелеу. /методикалық нұсқау/ Алматы, 1991
3. Төлеубекова Р. Бала тәрбиесіндегі халықтық педагогика /әдістемелік құрал/ Алматы, 1994
4. Қалиев С. Халық педагогикасының ауыз әдебиетіндегі көрінісі.
5. Көркем әдебиет Хрестоматия «Алматы кітап баспасы» 2009 ж.

ХАЛЫҚ АУЫЗ ӘДЕБИЕТІНІҢ ТҮРЛЕРІ АРҚЫЛЫ БАЛАНЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУЫ

Логопед Таскалиева А.Б
«Ертөстік» балабақшасы» КМҚК
Қарағанды қаласы

Уақытылы дұрыс, таза сөйлеуді меңгеру – толықанды тұлға ретінде қалыптасуда маңызды мәнге ие. Тілдік қабілеті жақсы дамыған адам қоғамдық қатынасқа жеңіл енеді, ол өзінің ойлары мен тілектерін, көкейдегі сұрағын түсінікті етіп жеткізе алады. Ал, керісінше, түсініксіз сөйлеу – қоршаған ортамен өзара қатынасты барынша қиындатады және адам мінезіне де өз әсерін қалдырады. Дұрыс, жақсы дамыған тіл – баланың мектепке сәтті даярлығын көрсететін негізгі көрсеткіш. Тілдегі мүкістік үлгерімсіздікке әкеледі де, баланың өзіне деген сенімділігін жоғалтады, ал мұның арты теріс нәтижеге әкеп соғады. Сондықтан баланың сөйлеу дұрыстығы жөнінде ерте кезден-ақ қамданған жөн. Сөйлеу дағдысы туа біткен қабілет емес, ол біртіндеп қалыптасады және оның даму барысы көптеген себептерге байланысты. Дыбыстай білудің қалыпты болуының негізгі шарты – артикуляциялық аппараттың толыққанды жұмысы. Ел арасында таралған «Баланың дыбыстау қабілеті өздігінен дамиды, оған ересектердің арнайы көмегі мен әсерінің қажеті жоқ, бала өзі-ақ дұрыс сөйлеуді меңгереді», - деген пікір өте қате. Баланың сөйлеу тілін бірнеше тәсіл арқылы дамытуға болады. Соның бірі – халық ауыз әдебиеті. Халық ауыз әдебиеті – бала ана құрсағында жатқан кезден-ақ дамиды. Ал дүниеге келген сәттен бастап, бесік жырынан нәр алады. Тілі шыға бастаған сәттен-ақ ертегілер, жұмбақтар, санамақтар, жаңылтпаштар, мақал-мәтелдерді бала санасына сіңіре білгеніміз жөн. Баланың ой-өрісін дамыту, қиялын шарықтату, тіл байлығын молайту, ауыз әдебиеті үлгілері – ертегілер, жұмбақтар, жаңылтпаштар, халық ойындары арқылы жүзеге асырылады.

Бесік жырынан бастап ұлт ойындарының барлығы халық тәрбиесінің көзі. Қай дәуірдің ұрпағына болмасын тіршілік жолына бағыт сілтеп, өмірге аттандырады. Халық жырлары ата-ананың балаға қойған бірінші сенімі, тілек-талабы. Мұның бәрі баланы ойната, көңілдендіре, бойларын сергіте жүріп айтылады да, өміріне рухани азық болатын өнегелі де ілтипатты сөздерді жас кезінен құя береді. Бір ғажабы – ойындар балалардың жан сұлулығын да, тән сұлулығын да жан-жақты жетілдіруге бағытталған. Өзгені былай қойғанда, жан-жануарлар қалай дыбыстайды, қандай іс-әрекеттер жасайды, оларды тілімізде қалай айтады деген танымдық, тілдік маңызы зор мәселелерді «Қалай айтуды білемін» ойынының өзі-ақ балалардың құлағына құйып береді:

Әтеш – шақырады,
Есек – бақырады,
Күзен – шақылдайды,
Бақа – бақылдайды,
Шыбын – ызындайды,
Шіркей – ызылдайды...

Тегінде, іс-әрекеттерді дұрыс сипаттай білу – тіл мәдениетінің бірінші шарты болса керек. Мұны өмірге жана қадам басқан балдырғанның санасына сіңірудің төте жолын халқымыз дәр тапқан. Халық ауыз әдебиетінің түрлері балалардың ойын ұштап, қиялына қанат беріп, әдемілікке, әсемдікке тәрбиелеп қана қоймайды, сонымен бірге тапқырлыққа, шешендікке де баулиды. Сөздерді дұрыс анық айту үшін тілді жаттықтыру мақсатында түрлі жаңылтпаштар үлкен қызмет атқарады. Қай қоғамда да заман талабына сай қажетке жарап, түрленіп, дамып, құнын жоймай, өз ерекшелігін сәулелендіріп келе жатқан халық ауыз әдебиеттегі ұсақ жанрлардың бірі – жаңылтпаш.

Жаңылтпаш - халықтық шығармалар ішінде баланы дұрыс та айқын сөйлеуге үйрететін, тілін дамытатын жанр. Бұрынғы кездері халқымыз бұл жанрды той-томалақтарда адамдар көбірек жиналған орындарда балалар мен үлкендерге ортақ көңіл көтеру құралы ретінде пайдаланғаны белгілі. Мұнда екі топқа бөлініп, кезектесе жаңылтпаш айтысып жарысатын. Жаңылтпашты жаңылмай айтқандарды марапаттап, жаңылыс жібергендерге айып тартқызып, келекелеп күліп, қызықтап, әрі мазақтап бір жырғап қалатын болған. Осындай тартысты сынды көріп, жаза басып жаңылыс жібергендер келесіде өз есесін жібермеуге барын салып намысқа тырысып, жаңылтпашты мүдірмей айтуға еңбектенетін. Мұның астарына ой жүгіртер болсақ, біздің ата-бабаларымыз, қарапайым тәсілдер арқылы болашақ ұрпақ бала тәрбиесіне мән бергендігі көрінеді. Бүгін тіліндегі кемістікті түзетуге намыстана тырысқан ұрпақ, ертен ел намысын қорғайтын батыр, сөз нақышын қадірлейтін би-шешен болады деп үміттенген, әрі сенген. Қазақ халқы баланың тілін ұстарту үшін оған сөз үйретіп, дүниетанымын дамыту мақсатында жаңылтпаштар ойлап шығарған. Сәбидің тілі шығып, алғашқы сөздерді айта бастағанда, кейбір дыбыстарды айта алмай қиналады. Тілін мүкістендірмей, мүдірмей сөйлеу үшін қиналып айтатын дыбыстарды және сол дыбыстар кездесетін сөздертің сөздерді жиі-жиі айтқызып, жаңылмай айтуға жаттықтырған жөн. Сонда ғана бала өз ойын толық, жүйелі жеткізе алатын болады. Жаңылтпаштарды жатқа, мүдірмей айту арқылы баланың сөздік қоры байып, ой-қиялы дамиды. Халық жаңылтпашты бала тіліндегі мүкістікке байланысты шығарған. Баланың көбінесе дұрыс айта алмайты, тілі келмейтін «р» дыбысы. Осыған байланысты «р» дыбысын құрайтын дұрыс айыруға бағытталған жаңылтпаштар да көп.

Мысалы:

Тасқа қара ала қарға қонды,

Қара ала қарға талға қонды.

Ақ шар бар, көк шар бар,

Көп шар бар, төрт шар бар – деген сияқты көптеген жаңылтпаштарды айтуға болады.

Жаңылтпашты айтқызуға алдымен оны жаңылмай тез әрі бірнеше рет қайталау қажеттігін ескерген жөн. Баланың тілін дамытып, ойлау қабілетін арттыру үшін бірнеше әртүрлі дыбысқа байланысты білетін жаңылтпаштарын айтқызу қажет. Балалар неғұрлым жаңылтпаштарды көп қолданса, соғұрлым олардың тілі тез ширап, дыбыстарды анық айтатын болады. Дыбыстарды анық, дұрыс айта алса, сөзді дұрыс айтып, оның мағынасын меңгереді. Сонымен қатар, сөздерді бұрмалап айтпау үшін ойын айқын да дәл сөйлеуге жаттықтырады. Жаңылтпаштардың әр сөйлеміндегі баланың тілі келін кірмейтін сол «р», «с» дыбысының әлде неше рет қайталанып келуін қарастырған.

Қазақ халқының балаларға арналған ұлттық ойынның бірі – санамақ. Зеректікті, ептілік пен икемділікті қажет ететін ойындардың қатарына жатады. Қай халықтың болмасын балалар ойындарын бастауда санамақтар басты рөл атқарады.

Кел, санайық санамақ,

Саусақтарды даралап.

Бас бармағым алғашқы –

Балан үйрек жалғасы.

Ортан тирек – кезекші,

Шылдыр шүмек – көмекші.

Шынашағым – балапан,

Бәріне ортақ алақан.

Шылдыр шүмек – мен,

Титтей бөбек – сен.

Бір үйде біз нешеуміз?

Бір үйде біз бесеуміз.

Санамақтар балалардың ұсақ қол моторикасын дамыту әсерін тигізеді. Қолдың саусақтарын ашып жұму арқылы балалардың қол моторикасы қозғалысқа түседі.

Халық ауыз әдебиетінің түрлері арқылы болашақ ұрпақты былдыр тілді кезінен бастап, әрлі де нәрлі, әдемі де сауатты сөйлеуге баулуымыз керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ғабдуллин М., Қазақ халқының ауыз әдебиеті, А., 1972
2. Қалиев С. Халық педагогикасының ауыз әдебиетіндегі көрінісі. А.: Мектеп, 1987
3. Төлеубекова Р. Бала тәрбиесіндегі халықтық педагогика /әдістемелік құрал/ Алматы, 1994

ХИМИЯ ЖӘНЕ ФИЗИКА ПӘНДЕРІН ОҚЫТУДАҒЫ СЫН ТҮРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ СТРАТЕГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ ТИІМДІЛІГІ

Жаркимбекова Алтынай Темиржановна
Сырбаева Назгул Борашовна
Қарағанды "Болашақ" актуальді білім беру колледжі

В статье рассмотрены возможности и эффективность применения стратегии критического мышления через чтение и письмо на уроках химии и физики.

This article examines possibilities and the effect of application of strategy of critical mentality through reading and writing at the lessons of Chemistry and Physics.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында «ұлттық және бүкіл адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау» деп көрсетілген [1].

Қазіргі қоғам талабына сай қойылып отырған талап — өмірден, қоғамнан өз орынын өз еркімен таңдай алатын, кез-келген тығырықтан жол таба алатын, істің нәтижесін болжай алатын, экономикалық тұрғыдан еркін ойлау қабілеті бар, тапқырлық қасиеті бар, іскер мамандар даярлау деп айтатын болсақ, ол сөзіміз артық айтылмаса керек. Ол үшін не істеуіміз керек? Әрине, жалпы баланың, студенттердің шығармашылыққа деген танымдық қызығушылығын дұрыс, аса жетік түрде қалыптастыруымыз қажет.

Баланың ой-өрісін дамытып, шығармашылыққа деген қабілетін қалыптастыру әрбір педагогтың міндеті болып табылатыны бәрімізге аян. Оқу процесінде студенттің ой-өрісінің дамуы туралы ой, педагогикамен бірге педагогикалық ғалымдар тарихында да біртіндеп негізге алынған. Студенттердің ой-өрісін дамытуға байланысты, өз принципімізді әбден шыңдап, сенімді болу үшін, аса көрнекті педагог-ғалымдар еңбектеріне ден қойсақ, В.П.Вахтеров, Я.А.Коменский, Ж.Ж.Руссо, И.Г.Песталоцци, А.Дистерверг, Н.И.Пирогов, К.Д.Ушинский және т.б. барлықтарын да осы мәселелер қызықтырған.

Баланың дамуы, негізінде ең бірінші педагогика мен психология тұрғысында есепке ала отырып, адам туралы басқа да ғылымдар тарапынан зерттеу арқылы жүзеге асады. Зерттеу тек статикада емес сонымен бірге динамикада да, тек физикалық тұрғыда емес сонымен қатар тұлғаның ақыл-ой өрісі мен көңіл-күйіне қатынасы болуы керек.

«Дамуға ұмтылыс» ұғымын И.Г.Песталоцци мына түрде айқын ашып көрсетті: «Көз-көргісі келеді, құлақ-естігісі келсе, аяқ-жүргісі келеді, ал қол — ұстауды қалайды» [3]. Сонымен қатар «күш», «дамушы күші», «дамуға деген ішкі күштің талпынысы» («внутреннее стремление к развитию») терминіне мына түрде жақын келуге бағыттайды: кез-келген талаптарда, болашақта өмірсіздік қалыптан шығып, «дамыған күш» болуға ұмтылу.

Вахтеров бойынша, «баланың дамуы» мына екі фактор арқылы жүзеге асады: бірінші, дамуға ішкі ұмтылыстың болуы, екінші қоршаған ортаның әсері. Баланың қоршаған ортаға

дағдысы және қоршаған сол ортаның баланың мұқтаждықтарына дағдысы — бұл тәрбиенің негізі [2].

Адамдық қоғам прогресі мен тәрбиенің негізгі мәселесі — балаға даму ұмтылысында көмектесу. Алайда бұл ұмтылыс, құлшыныстар жанұяда және мектеп қабырғасында қалыптасуы мүмкін. Өз дәуірінде педагог-демократ А.Дистерберг «дамыта оқыту» — қоғамды демократизациялауға, «еркін ұлтты» тәрбиелеуге қызмет етеді, ал «ескі әдіс» — шексіз билік (абсолютизм), әміршілділікке (авторитаризм) қызмет ететіндігін айқындаған.

Жаңа педагогиканың қазіргі таңдағы талабының маңызы аса зор, ол үдемелі дамуда адамның табиғи ұмтылыс негізіне сүйене отырып, баланың табиғи ұмтылысы мен бейімділік–дағдысына нәзік түрде қарым-қатынас жасауды талап етеді. Әрбір баланың бейімділігі қандай болса, мұғалім сол қалпында қабылдауы керек. Қандай бала болмасын, мейлі нашар оқитын студент болсын, онда бәрібір үдемелі дамуының белгілі бір ұмтылысы бар, асыл адам өмірі болып табылады және де біздің, педагогтардың міндеті сол қалыпты және адами ұмтылыстарды қанағаттандыруымыз қажет... Сонымен қатар, әрбір жеке тұлғаның, студенттің жеке ұмтылысын дұрыс қабылдап, олардың (баланың) жаңадан оянып келе жатқан қызығушылығын, дағды мен икемділігін сол сәтте дамыта білуіміз керек.

В.П.Вахтеровтың «Біздің оқыту әдісіміз және ақыл-ой жауыздығы (Наши методы преподавания и умственный паразитизм)» атты мақаласында студенттердің ақыл-ой дамуы дәрежесіне және оқыту әдістеріне қолданылатын түрлі әдістер дәрежесін екі топқа, екі санатқа бөледі. Бірінші топқа кіретіндер: мұғалім студенттің өзінің танымдық іс-әрекетіне бағыт бере отырып, шығармашылық белсенділігіне әсер етіп, белгілі бір материалдарды бере отырып сұрақ қояды, ал қалғандарын студенттің өзі одан ары толықтырып аяқтайды. Олар өздері сол материалдарға, фактілер мен сандарға қорытынды жасайды, кейде керек кезінде өздері жұмыс істеп оны бақылайды. Мұнда, студенттің өзі ойлап шығарушы, ойлап табушы: студенттің өзі жаңалық ашады (бұл жерде әрине ғылымда емес, оқу процесінде), сол бастапқы негіз салушы немесе жаңалық ашушы сияқты, студенттің өзі, ақыл–ой процесінде ойланып толғанады [4].

Студенттердің өздері сол өтілген сабақтарды классификациялайды, байланыстырады, салыстырады және ондағы ұқсастықтармен айырмашылықтарын анықтайды, қорытындылайды. Мұндай түрде құрылған оқу процесі аса тапқыр зеректілікке, ақыл-ойдың жетік дамуына, өз пікірін терең пайымдап, ой жүгіртуге, талқылауға дағдылығын, жеке инициативалық дағдысын, өзін-өзі тексеруге дағдылануға өте зор мүмкіндік береді, ұмтылыстардың өзі барлық өзге пікірлердің сынын көтеруге, шығармашылыққа, байқағыштыққа үйретеді.

Шығармашылық, танымдық қабілеттің дамуы үшін:

- бала өз-өзіне сенуі, мұғалімге сеніп еліктеуі керек;
- студент мұғалімді құрмет тұтып, сыйлауы керек;
- студент мен мұғалім бірін–бірі түсінуді керек;
- мұғалім әрбір балаға сеніп, жеке тұлға ретінде қарым-қатынаста болуы шарт;
- студент де, мұғалім де еңбек етуден жалықпауы керек;
- студент де, мұғалім де жеткен жетістігіне қуана білуі керек;
- танымдық қабілеттің белгілі бір түріне деген қабілетті дер кезінде анықтап, оның қалыптасуы мен әрі қарай дамуына жағдай жасау;

Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы — әлемнің түкпір-түкпірінен жиналған білім берушілердің бірлескен еңбегі. Бұл бірлестіктің мақсаты барлық студенттің терға кез-келген мазмұнға сай сын тұрғысынан қарауды аудиториялық сабақтарда үйрету. Әлемде өмір сүру күрделенген сәтте және демократиялық құрылым тараған сайын жастар кез-келген қиыншылықтарды жеңуге, өз мәселелерін өздері шешуге, әр түрлі жағдайларды сын тұрғысынан қарауға, екі ұйғарым пікірдің біреуін таңдауға, саналы шешім жасауға үйрену қажеттігі айдан анық болып тұр.

Сын тұрғысынан ойлау стратегияларына: бағытталған оқу, хаттардың түрлері, кластер тұрғызу, кубиктер, мәтінді талдай отырып оқу, «ми шабуылының» түрлері, ЖИГСО, конференция, Венн диаграммасы, Insert т.б. әдістер жатады. Кейінгі кезде психология ғылымында дамымалы оқыту концепциясы ұсынылып жүр. Ондай оқыту ұйымдастырудың маңызды шарты — студент мен студент арасындағы біріккен іс-әрекетті ұйымдастыру.

Л.С.Выготскийдің пікірінше «Қатаң ғылыми тұрғыдан алғанда басқа адамды тәрбиелеуге болмайды. Тәрбиелеу — студентті тәрбиелеу емес, студент өзі тәрбиеленетіндей етіп ұйымдастырылуы керек. Тәрбиелеу процесінің негізінде студенттің жеке іс-әрекеті жатуы керек». Осы тұрғыдан алғанда СТО-ның шын мәніндегі дамытпалы оқыту стратегиясымен үндес екендігі көрінеді.

Дамытпалы оқытудың белсенді әдістері қолданылады. Оқытудың белсенді әдістері: программалық оқыту, проблемді оқыту, интерактивті әдістер; эвристикалық әңгіме, пікірталас әдістері, «дөңгелек стол», іс ойыны, сайыстар (талданылатын практикалық әдістер), «ми шабуылы», тренингтер. Ондай әдістер студенттің белсенді іс-әрекетіне бағытталады, іс-әрекеттің пәні мен нәтижесі іс-әрекет субъектісінің өзі болады, ал негізгі көрсеткіші — оқытылатын адамның ойлай алу іскерлігін қалыптастыруға бағытталады. Сын тұрғысынан ойлау мен дамытпалы оқытудың 1) мақсаттары, 2) міндеттері, 3) әдістері, 4) алынатын нәтижелері бойынша жақын екендігін байқауға болады.

Сын тұрғысынан ойлау стратегияларының арасында «Блумның сұрақ қою өлшемдері» немесе «Блумның таксономиясы» — студентті ойлауға үйрету, сұрақты бірте-бірте күрделендіре отырып, шығармашылық ойлауға үйрету сатылай көтеруге көмектеседі. Шығармашылық ойлаудың басымдылығы жағдайында ойлаудың басқа да деңгейлерін дамытуға әкеледі. Блумның сұрақ қою өлшемдері бір сұрақтың бірнеше жауабын табатындай дивергенттік ойлауға (Дж.Гильфорд бойынша) машықтандыруға таптырмайтын құрал. Сабақта сұрақ қоюды студенттер өздері ұнатады. Бір-біріне өте тамаша сұрақтар қойып, білімдерін жүйелеуге жағдай жасайды, мәтінді бірнеше рет саралап, барлық сәттерін ескеріп түйіндей алады.

Мысалы:

- 1) Темір қашаннан белгілі элемент?
- 2) Темірдің тарихына қандай шолу жасар едің?
- 3) «Аспаннан темір жауды» деген ұғыммен келісесің бе?
- 4) Ағылшын ғалымы, жазушысы Дж. Рескин «темір — өмір тынысы» деген екен, осыған түсініктеме бере аласың ба?
- 5) Ең маңызды металл-темір десек басқа металдарды ренжітпейміз бе? Пікірлеріңді дәлелде.

RWCT бағдарламасындағы «Болжау, кубизм, пікірталас» т.б. стратегиялар студенттіңтерды ойлаудың жоғары деңгейіне көтереді. Ең бастысы шыңға шығуға талпыну бірте-бірте студенттің қажеттілігіне айналады. Ол ешкімнің жетектеуінсіз танымдық талпыныстар жасауға үйренеді. Мысалы «Кубизм» стратегиясын алсақ бір мәселені алты қырынан талдауға болады.

- 1) Темір элементінің периодтық жүйедегі орны
- 2) Темірдің физикалық қасиеттері
- 3) Темірдің химиялық қасиеттері
- 4) Темірдің қолданылуы
- 5) Темірдің алынуы
- 6) Темірдің табиғатта таралуы дей отырып 6 студентке темір тақырыбын алты түрлі қырынан талдатуға болады. Сол сияқты кез-келген тақырыпты, кез-келген ұғымды кубизм әдісіне бейімдеп жүйелеуге болады.

Біз өз балаларымыздың, студенттеріміздің таланттарын, шығармашылықтарын көрсетуін, оны жетілдіруді меңгеруін, өмірде табыстарға жетуін қалаймыз. Ол үшін мектеп, мұғалім студенттің табиғи нышандарының оянуына, оның ақиқатқа айналуына көмектесуі қажет. Осы тұрғыда «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» бағдарламасы

өз уақытында қолға алынған, дидактиканың бүгінгі күнгі көкейкесті мәселесін шешуге бағытталған технология деп айтуға болады. Химия пәні күрделі жаратылыстану ғылымы, одан көп студенттер үркеді, қорқады, психологиялық (барьер) кедергі туындайды.

Сол кедергіні жоятын барлық студентке өз мүмкіндігінше жауап беруге жағдай жасайтын әдіс.

Бұрыннан таныс мәлімет, «√»	Білмейтін ойы, «←»	Жаңа танылған мәлімет, «+»	Таңқалдырып сұрақтар тудырған ой, «?»

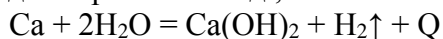
Студенттің шығармашылығын таңдайтын, оның ойын оқшау азамат етуге ықпалы мол әдістер жүйесі деп таныған жөн.

Insert стратегиясы, ізденгіш адамды қалыптастырады.

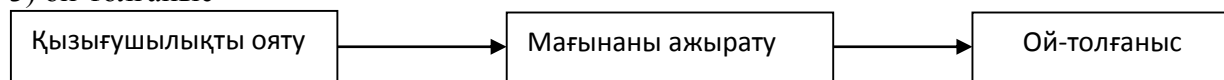
Мәтінмен жұмыс істеген кезде қарындашпен жай ғана түртіп белгі қойып отырады.

Көрсетілген жүйемен жұмыс істеп үйренген студент мәтінді оқымастан бұрын дайындалады, судыратып оқып шықпай, ой маржандарын түю, әдемі бір сыр сақтайтын туынды әзірлеу үшін мән бере түсініп мағынасын ажырата оқиды. Химия пәні әрдайым сарамандық жұмыстар, демонстрациялық тәжірибелер арқылы ерекшеленеді ғой, ендеше «Болжау» стратегиясы да айқындаушы роль атқарады.

Мысалы: Активті металл кальций керосин ішінде сақталуы, сумен әрекеттескенде реакция қалай өтеді, неге металл су бетінде жүгіреді? Білімі бар студент реакция нәтижесінде сутегі газы бөлінеді және газ туғызатын қысым әсерінен металл су бетінде жүгіреді деп жауап беруі керек, көп мөлшерде энергия бөлінеді, от шашып әрекеттесуі мүмкін:

- 1) тақырыпқа қызығушылықты ояту
- 2) мағынаны ажырату.
- 3) ой-толғаныс

Химия және физика пәндерінде сабақтың қай бөлігінде болмасын аталған стратегияларды қолдануға болады. Студенттердің танымдық қабілеті дамиды, әрбір студент жеке, жұпта, топта бірлесе отырып шешім қабылдауға, бірін-бірі сыйлауға, пікірлерін қорғай алуға үйренеді. Ұжымдық жұмыс нәтижесінде коллектив қалыптасады, проблемалы міндет-тапсырмалар студентны ой операциясына жетелейді.

Осы жерде сабақта қолданылған проблемалық жағдаят туғызуда қолданылған бірнеше тәсілдерге тоқталуға болады. Олар: студенттің білімі мен қарастырылатын фактілер арасындағы қарама-қайшылық, белгілі теория негізінде фактілерді түсіндіру, белгілі теория негізінде болжам жасап, оны химиялық эксперимент жасап тексеру, бастапқы шарттары мен нәтиже берілгенде тиімді жолын табу. Мысалы, Сабақта студенттердің оқуға деген қызығушылығын ояту үшін және бұрынғы білімдерін бүгінгі алатын білімдерімен ұштастыру үшін «күрделі заттар» деген сөзге кластер құруға тапсырма беру. Бұл тапсырманы студенттер сенімді, жарыса отырып орындайды. Үй тапсырмасын тексеруде «Қызығушылықты ояту» кезеңінде студенттерге алдында өтілген тақырып болған соң, миға шабуыл ретінде тез жауап беруі үшін танымдық сұрақтар қоюға болады.

2 –кезең .Ойын: «Алтын кілт» «Оксид» деген сейфтің шифрін табу. Мына берілген қосылыстардың ішінен оксидтердің формуласын тауып, сейфтің шифрін табуға тапсырма берілді.

Балаларды диалог пен дәйектеуге, талқылауға тарту белсенді жүргізілген жағдайда олардың

оқуы тиімдірек және зияткерлік жетістіктері (51-бет) жоғары болмақ. Александер тәжірибеде зерттелген диалогтің: механикалық есте сақтау, декламация, нұсқаулық / мазмұндама, талқылау және диалог үлгілерін анықтады. (Александер, 2001, 2008, 51-бет). Ал, Мерсер сыныпта ақпараттарды тарату немесе әртүрлі проблемалық сұрақтарды шешу жолында ой бөлісудің үш түрін анықтады, олар: пікірталастық әңгіме, кумулятивтік әңгіме, зерттеушілік әңгіме. (Мерсер, 2000, 52-бет).

Физика және химия сабақтарында сабақты бекіту кезеңінде «Толықтыру тестісін» қолдануға болады.

Бұл жерде тапсырманың берілу шарттары әр түрлі. Мұнда тек есеп шығарып қана қоймайды, әрбір есепті шығару барысында әр түрлі қиыншылықтарды жеңу үшін ілгері ұмтылып мағынасын таниды. Сонымен қатар бұл жерде әр деңгей өз бетінше есептерді шығарып, жолдастарымен пікір алмаса алады. Дәл осы кезде үйренуші не үйренгенін саралап, салмақтап, оны қандай жағдайда, қалай қолдану керектігін ой елегінен өткізеді.

Толғануды тиімді етуге лайықталған: «Бес жолды өлең», «Венн диаграммасы», «Еркін жазу», «Семантикалық карта», «Т-кестесі» сияқты стратегиялар әр сабақтың ерекшеліктеріне, ауыр жеңілдігіне қарай лайықтала қолданылады.

Мысалы физика сабағында семантикалық қартаны сабақты бекіту кезінде қолдануға болады:

Сұрақ пен дұрыс жауаптың қилысына «+» таңбасын қойыңыз.

№	Сұрақ	Призма	Дисперсия	$\lambda v=c$	Кемпірқосақ	$n=c/v$
1	Жарықтың дисперсия құбылысына мысал бола алады				+	
2	Толқын ұзындығы мен жиіліктің арасындағы байланыс:			+		
3	Жарықтың сыну көрсеткіші жарықтың зат ішіндегі жылдамдығына тәуелділігі					+
4	Спектрлік аппараттың негізгі элементі:	+				
5	Жарықтың сыну көрсеткішінің жиілікке тәуелділігі.		+			

Қорытындылай келгенде, сыни тұрғыдан ойлау дегеніміз - алған білімге сын көзбен қарау, іздену, оның ақиқатын дәлелдеу, яғни, білімді саналы түрде алу. Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету студенттің құзыреттілігін арттырып ғана қоймайды, сонымен қатар, жеке тұлғаның жетілуіне, дамуына ықпал етеді. Сын тұрғысынан ойлау студенттердің өз бетімен білім алуы және мұғалім мен студент жұмысының тиімді болуында маңызды роль атқаратынына көзім жетті. Мұғалім мен студенттер арасында ізгілікті қарым-қатынас орнайды, студенттің өздігінен жан-жақты білім алуына жағдай жасалады, алған білімге сын көзбен қарайды, білімді сапалы түрде алады, студент ойын ашық айта алуға, пікір айтуға,

алмасуға үйренеді, бірін –бірі сыйлауға баулиды, мәселенің ең негізгі түйінін табуға дағдыланады, сонымен бірге студенттің шығармашылық белсенділігі артады.

Сыни ойлату арқылы біз көптеген маңызды мәселелерді шешеміз. Біріншіден, оқыту үдерісін қызықты жасаймыз. Екіншіден, ақпараттармен жұмыс істеу дағдыларын қалыптастырамыз, онсыз қазіргі адамға әлеуметтік табысқа жету қиын. Үшіншіден, кез-келген проблемаларды шешуде дұрыс жол таба алатын, сыни тұрғыдан ойлай алатын тұлға тәрбиелейміз. Сын тұрғысынан ойлау стратегиялары — демократиялық білім берудің қайнар көзі. Тиімді стратегиялар: «Кластер», «Венн диаграммасы», «Дөңгелек стол», «Кең ауқымды лекция», «Insert», «Галереяны аралау», «Блумның сұрақ қою өлшемдері». Студенттер жеке, жұпта, топта жұмыс істегенде ерекше шығармашылық қабілеттерін танытады, әрқайсысы өзінше сыр шертеді.

Бұрын «ұстаз — беделді тұлға» болса, қазір студент үшін «ұстаз — дос, серік, білім беруші».

Әдебиеттер тізімі

1. ҚР «Білім туралы заңы». — 1999.
2. *Вахтеров В.Г.* Основы новой педагогики. — М., 1913. — № 2. — С. 25.
3. *Песталлоцци И.Г.* Избр. пед. произв. — М., 1965. — С. 19.
4. *Радецкий А.М., Горшкова В.П., Кругликова Л.Н.* Дидактический материал по химии для 10–11 кл.: Пособие для учителя. — М.: Просвещение, 2002. — 21 б.
5. *Жанпейісова М.М.* Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде. — Алматы, 2002. — 15 б.
6. ҚР жалпы білім беретін мектептері педагогтерінің біліктілігін арттыру курстарының бағдарламасы бойынша мұғалімдерге арналған нұсқаулық үшінші (негізгі) деңгей, 49-55-б., 2012ж.
7. Мирсеитова С. Оқыту ізденіс ретінде және ізденіс оқыту ретінде: оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын дамыту нысандары мен әдістері: /Қазақстан Оқу Ассоциациясы. – Қарағанды: 2011 – «Кәсіби даму мектебі» сериясы, 201 – б.
8. www.cpm.kz (Бірінші бетпе-бет кезеңіндегі курс бағдарламасы бойынша мұғалімдерге арналған таратпа материалдары)

ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ ЧЕРЕЗ НЕТРАДИЦИОННЫЕ ТЕХНИКИ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РИСОВАНИЮ И ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛЕПКЕ. ОБОБЩЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОПЫТА

КГКП д/с «Алтын сака»г. Караганда
Преподаватели по ИЗО: Борзова Ю.А.
Темиргалиева Г. М.

Значение рисования, лепки, для всестороннего развития и воспитания дошкольника велико и многогранно. Изобразительная деятельность выступает как специфическое образное средство познания действительности, поэтому имеет большое значение для умственного развития детей.

Рисование необычными материалами и оригинальными техниками позволяет детям ощутить незабываемые положительные эмоции. Чтобы привить любовь к изобразительному искусству, вызвать интерес к рисованию, начиная с младшего дошкольного возраста, поэтому необходимо в своей деятельности использовать нетрадиционные способы изображения. Нетрадиционное рисование доставляет детям множество положительных

эмоций, раскрывает возможность использования хорошо знакомых им предметов в качестве художественных материалов, удивляет своей непредсказуемостью.

Доступность использования нетрадиционных техник определяется возрастными особенностями дошкольников. Так, например, начинать работу в этом направлении следует с таких техник, как рисование пальчиками, ладошкой, обрывками бумаги, оттиском поролона, тычком жесткой кисти и т.п.

А в старшем дошкольном возрасте эти же техники дополняют художественный образ, создаваемый с помощью более сложных техник: кляксография, монотипия, живопись по-мокрому, оттиск пенопласта, набрызг и т.д.

Разнообразие материалов ставит новые задачи и заставляет все время что-нибудь придумывать. Умение создавать новое, необычное, нестандартное дано с рождения не каждому, но многие профессии, жизненные ситуации требуют наличия именно этих качеств. Поэтому в детских дошкольных учреждениях необходимо достаточно много уделять внимания фантазированию, развитию нестандартного видения мира, творческому решению задач.

Поэтому основой работы с детьми являются следующие задачи:

1.Развивать познавательные процессы, образное мышление, любознательность, наблюдательность, творчество, фантазию, воображение; формировать эстетический вкус с помощью нетрадиционных техник в изодейтельности.

2.Совершенствовать технические умения и навыки.

3.Учить детей разной технике изображения предметов и явлений, дав волю воображению.

4.Учить видоизменять, преобразовывать имеющиеся представления и создавать на этой основе новые образы.

Эти задачи должны решаться на занятиях по изодейтельности и на кружковых занятиях. А так же каждый педагог должен следовать определенным принципам проведения занятий:

- От простого к сложному
- Оптимальное соотношение известного и неизвестного
- Определённый дефицит информации
- Вызывать интерес

В кабинете должны быть созданы условия для изодейтельности: фланелеграф, подобраны фигурки людей, животных, транспорта, птиц, природных явлений, сказочных персонажей и т.д. Это позволяет перед рисованием выстроить варианты композиций будущих рисунков. Подобраны алгоритмы последовательного изображения объектов, предметов. Для выработки единых требований, правил, для детей можно изготовить карточки–модели “Законы юных художников”,подобрать картотеку физминуток, пальчиковой гимнастики, игр и упражнений на развитие психических процессов: внимания, памяти, воображения, мышления, коммуникативных способностей, которые можно использовать на занятиях по изодейтельности и кружковых занятиях.

Для развития мелкой моторики можно соорудить волшебные экраны с крупной или песком, дидактические игры “Рисуем ниточками”, “Рисуем палочками”, “Волшебные человечки”, сшить коврики с пуговицами, кнопочками, липучками.

Так же в своей работе можно использовать разнообразные материалы: различные рамочки, печати, трафареты, штампики, палочки, колпачки, зубные щётки, малярные кисти, природный и бросовый материал, мыло, свечи, поролон и т.д. На обучающих занятиях можно учить детей различной технике изображения, учить применять каждый вид изображения как отдельно, так и в комплексе. Самой доступной для начинающих малышей является “пальчиковая живопись”. Пальчиками дети рисуют деревья, цветы, грибы, животных; особенно интересны изображения в смешении красок и накладывании одной на другую. Далее дети рисуют ладошками своё настроение, птиц, себя. Это развивает мелкую моторику.

Монотипия и кляксография превращают детей в настоящих волшебников, позволяющих расколдовывать бабочек, жуков, цветы, листья. Прекрасные дома, транспорт получаются приёмом печатания. Для печаток хорошо использовать кубики, пробки, колпачки, брусочки и т.д. Детей старшего возраста необходимо учить самостоятельно готовить фон для своих будущих рисунков, используя поролон, малярные кисти, восковые мелки. Знакомить детей с приёмом рисования по мокрой бумаге (изображение получается как бы размытое под дождём). Со старшими можно выполнять более сложную технику – это граттаж (выскребание по воску), акварель+восковые мелки, кляксография с трубочкой. Развивая творчество, фантазию, мышление и мелкую моторику, предлагать детям на занятиях по художественной лепке дополнять свои работы природным и бросовым материалом, также использовать такую нетрадиционную технику, как пластилинография (пластилиновая живопись).

Дети выполняют на листе картона путем наклепа пластилина и его размазывания различные композиции, затем украшают их различным дополнительным материалом: пайетками, бисером, бусинами, крупой, горохом и т.д. Эта работа является как коллективной так и индивидуальной.

Так же для получения новых цветов и оттенков на занятиях по рисованию можно изготовить карточки-модели, использовать дидактические игры «Основные и составные цвета», «Любимые цвета солнышка и снеговика». Для того чтобы научить детей рисовать животных и человека в движении, сделать дидактическую игру «Живые фигурки», «Палочные человечки», «Животные из кружков» «Семейный портрет». Для развития воображения применять карточки «На что это похоже?»

Занятия изодетельностью – это импровизация, игра, путешествие, сказка, поэтому строить их необходимо по нетрадиционной схеме, включая:

1. Тренировочные игры и упражнения, музыку для релаксации.
2. Формировать умение согласовывать речь и движения, использовать физминутки и логоритмические упражнения.
3. Использовать пальчиковые разминки.

Занятиям по изодетельности предшествует огромная предварительная работа. Более глубокое отражение детьми в рисунках предметов и явлений окружающей действительности будет осуществляться в том случае, если ребёнок опирается на свежие впечатления от увиденного, а также ранее сформировавшиеся образы и представления.

- Занятия познавательного цикла обогащают словарь детей новыми понятиями (например, знакомство с дымковской игрушкой, знакомство с видами (графика, живопись, скульптура, архитектура и ДПИ) и жанрами изобразительного искусства (портрет, пейзаж, натюрморт), знакомство с книжной графикой и т.д.).

- Изодетельность (лепка, рисование) учит формообразующим движениям, композиционному построению рисунка, развивает мелкую моторику рук и пальцев.

- Дидактические игры и упражнения с цветом развивают чувство цвета.

Занятия по изодетельности в нетрадиционных техниках учат преобразовывать имеющиеся представления и создавать новые образы по-другому, знакомят с разной техникой изображения. А также создаются благоприятные условия для творческого взаимодействия детей (при завершении работы и уже с завершённой работой), путем обыгрывания, рассказа.

Материала на занятиях необходимо много и разного для того, чтобы у детей было право выбора. Бумагу для рисования можно предлагать разных форматов, форм, цветов. Детям необходимы и коллективные работы, которые можно выполнять на обоях, т.к., стандартный альбомный лист ограничивает творческий размах детей, и совместно-взаимодействующую форму работы. Это самая сложная в плане организации форма, когда работа выполняется всеми участниками одновременно, но и самая интересная. Она даёт много возможности для общения.

При оценке детских работ, необходимо отмечать оригинальность идеи, нестандартные способы развития сюжета (при этом отмечается значимость каждого, ни в коем случае не обижая детей).

Итогом всей работы являются выставки детских работ. Они служат праздничным украшением детского сада к праздникам. На выставку вывешиваются все работы, действуя по принципу: «Некрасивых работ не бывает». У детей появляется возможность рассказать о своих впечатлениях родителям, спросить их мнение, ответить на вопросы.

Систематическая комплексная работа по изобразительности является неперенным условием развития творческого воображения, а также предпосылок успешного овладения учебной деятельностью, психических качеств и умений, без которых невозможно успешное обучение в школе. Она даёт очень хорошие результаты. Не каждый ребёнок приходит в мир, чтобы стать художником. Но определённым потенциалом художественного развития обладает каждый, и этот потенциал надо раскрыть. Преподаватель должен настроиться и вести себя так, как будто вся группа детей – это потенциальные художники. В этих условиях наиболее одарённые скорее найдут свой путь, а все остальные приобретут ценный опыт творческого воплощения собственных замыслов и станут глубже понимать и ценить искусство.

Литература:

1. Лыкова И. А. Дидактика в природе. Игры с цветом. Сенсорное развитие. Подготовка к школе.- М., Карапуз, 2006.
2. Давыдова Г. Н. Нетрадиционные техники рисования в детском саду.-М.: «Скрипторий» 2003, 2007.
3. Казакова Р. Г. Рисование с детьми дошкольного возраста. Нетрадиционные техники, планирование, конспекты занятий. – М. «Сфера», 2006.

ШАМАДАН ТЫС БЕЛСЕНДІ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ ӘДІСТЕРІ

Акыжанова М. С.

№108 «Арман» балабақшасы КМҚК

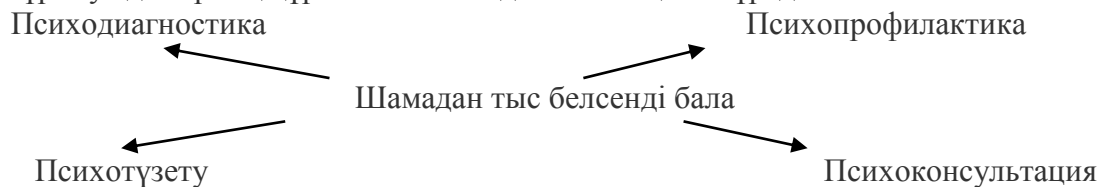
Ата- анадан өсіп ұрпақ тараған,
Жақсы, жаман болса бала солардан.
Ж. Баласағұни

Шамадан тыс белсенді балаларды қажымайтын, үнемі қозғалыста «жаны берік» бала деп айтады. Сәби өз аяғымен жүре алатын дәрежеге жеткенде жүгіруді үйренеді, содан бері өзінен- өзі озып, үнемі асығыс жүреді. Әсіресе оның қолдары тынымсыз, бәрін қозғайды, сындырады, тартады, лақтырады. Ал аяғы? Шамадан тыс белсенді бала «жүру» деген жоқ, олардың аяғы күн ұзағына тыным таппайды, біреуді басып озады, секіреді, кедергілердің, биіктің үстінен секіреді. Тіпті ондай баланың басы да үнемі қозғалыста болады. Көп нәрселерді көргісі келеді де, бірақ соның не екеніне көп зейін қоймайды. Бір сәттік қызығушылығын қанағаттандырып, екінші нәрсеге қарай зейіні ауыса береді. Ондай балада білімқұмарлық жоқ, олар «ол не?», «ол не үшін?» деген сұрақтарды сирек қояды. Сұрақты қойса да жауабын күтпей ұмытып кетеді. Олар үнемі қозғалыста болғанмен өте ебедейсіз, үйлестірушілік қабілеті бұзылған, қолындағы нәрсесін түсіріп алады, жүру, жүгіру кезінде көп құлайды, ойыншықтарды бұзады. Денесінде жарақаты көп болса да, одан сабақ алмайды, қайтадан ұрына береді. Мұндай балаларда сақтану түйсігі жоқ сияқты. Ұзақ отыра алмайтын, өте ұшқалақ, ынтасыз, жағымсыз- міне оның мінездемесі.

Шамадан тыс белсенді бала өзінің құрбыларының арасында ырықсыз, оның мінезі тез өзгеріп тұрады: бірде шексіз қуанышты, бірде кірпияз, қыңыр болады. Үнемі агрессивті

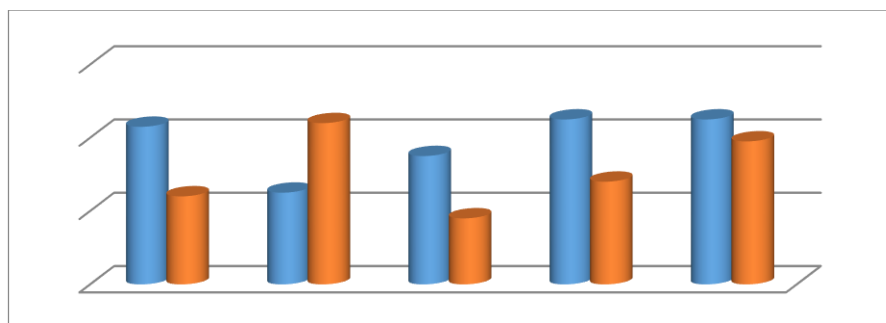
қалыпта болады. Шамадан тыс белсенді баланы дағдыландыру өте қиын, себебі ол өзіне тапсырылған тапсырманың мағынасын түсінбейді. Өзіне- өзі баға беру деңгейі төмен. Шамадан тыс белсенді бала бойын босаңсыту, тыныштану дегенді тек ұйықтағанда ғана сезінеді. Ондай бала күндізгі ұйқыға жатпайды, тек қана түнде ұйықтайды, онда да өте тынымсыздық танытады. Қоғамдық орындарда ондай баланы ұстау өте қиын, ол сол ортадағы адамдардың назарын өзіне аудартуға тырысады, бәрін қолмен ұстағысы келеді, кез-келген жерге кіріседі, ата- анасын мүлде тыңдамайды. Ондай балалардың ата- анасы бала дүниеге келгеннен бастап көп қиыншылықтарды кездестіреді, өте қиын жағдайда болады. Олар басынан бастап аз және өте масасыз ұйықтайды, ондай баланың үнемі жанында болу керек, әр қимылын қадағалауды қажет етеді. Ұйымдастыру кезінде қиындықтар келтіреді. Ол үшін тыйым салулар мен шектеулер болмайды, болған күнде де еш қабылдамайды, әр іс-әрекетті әртүрлі орындайды. Өзіне жақын адамдардың көңіл- күйімен санаспайды. Іс- әрекеті атүсті, тұрақты емес, ойыны ашулы, істеген ісінің немен аяқталарын ойламайды. Олар көбіне өзімшіл, талап еткіш, агрессивті, дау- дамай туғызғыш келеді.

Көп ойлауды қажет ететін және жалықтыратын шамадан тыс белсенді балалармен жұмыс жүргізу әдістерінің құрылымы мынадай: 4 кезеңнен тұрады.

Шамадан тыс белсенді балалардың психологиялық дамуында, яғни балалардың есте сақтау қабілетін анықтау мақсатында көру арқылы «Суреттерді есте сақта!», есту арқылы «Сөздерді есте сақта!» әдістемелері; ойлау қабілетін анықтау мақсатында «Бір сөзбен ата!», «Төртінші артық», «Қисынсыздықтар», «Жыл мезгілдері» әдістемелері; қабылдау қабілетін анықтау үшін «Не жоғалды?», «Мынау не?», «Мына суреттерде не жетіспейді?», «Реттелігін анықта» әдістемелері; зейінділікті анықтау үшін «Белгілерді қой!», «Айырмашылықты тап!» әдістемелері; қиялдау қабілетін анықтау үшін «Фигуралардың суретін салып бітіру», «Әңгіме ойлап тап», «Сурет» әдістемелері бойынша диагностика жүргізіледі.

Психологиялық даму диагностикасының диаграммасы

есте сақтау ойлау қабылдау зейін қиялдау
 көк- баланың 3- 4 жастағы психологиялық дамуы.
 қызыл- баланың 4- 5 жастағы психологиялық дамуы.

Баланың шамадан тыс белсенділер қатарына жататынын қалай білуге болады?

Балаға диагноз қоюға асықпау қажет. Ол- дәрігерлік диагноз, оны тек қана арнайы мамандар қояды. Баланың тек тәртібіндегі өзгерістерді бақылап, ауру белгілерін байқап, невропатолог пен психологтан кеңес алып, сол бағытта балаға көмектесу керек. Егер баладағы шамадан тыс белсенділікті ертерек анықтап, мамандардың ұсыныстарын уақытылы орындаса, мектепке барар кезде бәрі өз қалпына келеді. Қазіргі кезде өкініштісі, көп ата- аналар бала мектепке барғаннан кейін оқу кезінде қиындық туғанда барып келеді, бұл кезде баланың жалпы жағдайы нашарлайды, тәртібі бұзылады, оқуға деген құлшынысы болмайды, тиісті бағдарламаны меңгере алмайтын халге жетеді.

Шамадан тыс белсенді балалардың ата- аналарына төмендегідей сауалнаманы ұсынуға болады.

Сауалнама

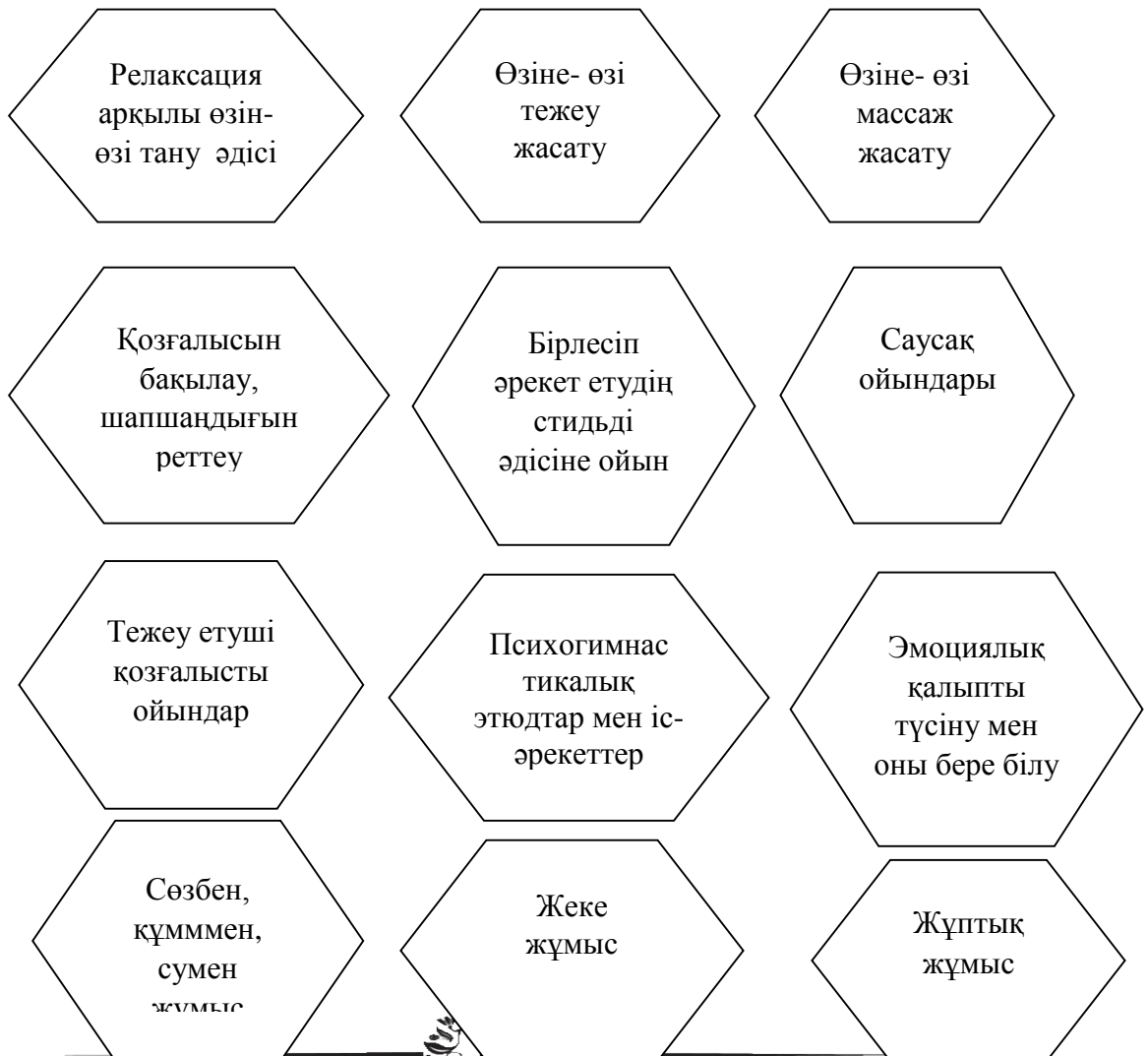
Өзіңіз келісетін сілтеменің тұсындағы санды қоршаңыз.

Менің балам

1. Өте қозғалғыш, көп жүгіреді, үнемі қозғалыста болады.
2. Өзге балаларға қарағанда аз ұйықтайды, көп сөйлейді.
3. Ойнағанда немесе өзге іс- әрекетпен жай тыныш айналыса алмайды.
4. Дүкенге барғанда, ойын кезінде тағаттана күте алмайды.
5. Сұрақты толық тыңдап алмай жауап береді немесе сұрақты қойып алып жауабын күтпейді.
6. Ересектердің әңгімесіне үнемі араласады.
7. Егер оған бір нәрсені сыйлыққа алып берем десе тағат таппайды.
8. Оған кітап оқығанда зейіні тез ауып кетеді.
9. Бастаған ісін аяғына дейін аяқтамайды (ойын немесе тапсырма берген кезде)
10. Ұзаққа созылатын әрекеттерден қашып кетеді.

Шамадан тыс белсенді балалармен әртүрлі психопрофилактикалық жаттығулар өткізу арқылы балаларға дұрыс бағыт беріп, оның ата- анасымен бірігіп тиімді жұмыс жасау мақсатында олармен тығыз байланыста және сенімді қарым- қатынас орнатуға тырысу қажет. Әр кеш сайын ата- анаға баланың кішкентай болса да жетістіктерін хабарлап отыру өте маңызды. Ал ата- ана болса баласының үйдегі жасаған жетістіктерімен бөлісе біледі. Міне, осындай әдіс- тәсілдер арқылы шамадан тыс белсенді баланың белсенділігін тежеуге болады. Сондай- ақ, белсенді балаға үйге үнемі атқара алатын тапсырма берген де жақсы әсер қалдырады. Ал ол тапсырманы ата- ана орындап бермеуін қадағалап отыру керек.

Шамадан тыс белсенді балалармен жұмыс жүргізу технологиясы

Психотүзету әдісі арқылы шамадан тыс белсенді балаларды ең алдымен ойынға тарту керек. Сол арқылы оның бойындағы шеттен тыс энергиясы пайдалы нәрсеге бағытталады.

«Ұста, ұстама!»- бұл ойын зейінге арналған. Жануарларға ұқсас сөзді айтқанда допты ұстап алады, ал жануарларға қатысы жоқ сөзді айтқанда допты қағып жібереді.

«Қатып қал»- бұл ойында ерік- жігерді нығайтуға арналған қандай да бір билейтін әуенді қосамыз. Әуен қосылып тұрғанда бала секіріп, жүгіріп, билейді, ал әуен тоқтаған кезде бала сол қимылда тоқтай қалады. Ойын барысында бала мұқият болып, қозғалыс әрекетін қадағалауы тиіс.

«Терезе арқылы сөйлесу»- коммуникативті дағдыларды дамытуға арналған ойын, бала өзін есік- терезесі мықтап жабылған үйдің ішінде отырмын деп ойлайтын болады. Бір кезде ол даладан өзінің бір досын көріп қалады, ол оған бір нәрселері айтқысы келеді, бірақ ештеңе естілмейді. Содан ол ымдау арқылы жеткізуге тырысады. Егер бала оны түсінсе, дыбыстап айтады, ал егер түсінбесе иығын көтереді.

Шамадан тыс белсенді балалармен этнопедагогикалық құралдар арқылы жұмыс жүргізуге болады. Ол баланы адамгершілікке тәрбиелейді. Мұндай балалармен сөйлескенде ретіне қарап күле де, ренжи де, ашулана да, әзіл айта да, ойнай да білу керек.

Шамадан тыс белсенді балалардың ата- аналарына психологиялық кеңес.
Шамадан тыс белсенді балаларға қалай көмектесуге болады?

1. Әрдайым басыңқы дауыспен ақырын сөйлеңіз.
2. Айтылған ескертулерге құлақ аспайтындықтан, оның тиісуін қаламайтын заттарды қол жетпейтін жерге қойыңыз.
3. Онымен бірге бассейнге және спорт секцияларына барыңыз.
4. Сөйлескен кезде міндетті түрде баланың көзіне қараңыз.
5. Баланы бір затқа жұмсаған кезде немесе тапсырма бергенде аз сөзбен нақты айтыңыз.
6. Күн тәртібін баламен бірге қалыптастырып, оның сақталуын қадағалаңыз.
7. Шамадан тыс белсенді балаларға арналған ойындарды ойнаңыз.
8. Бала өзін жақсы сезіну үшін, үйдің ішіне жайлы жағдай туғызыңыз.
9. Таза ауада баламен бірге көп қыдырыңыз.
10. Балаға деген махаббатыңызды аямаңыз.

Шамадан тыс белсенді бала- ол аса сезімтал, ерекше бала, оған ескертулер, тежеулер, қойлатын шарттар қатты әсер етеді, сондықтан үнемі балаға көңіл бөліп, аялап, мәпелеп отыру қажет. Балаға деген көңіл соншалықты шынайы болса, оның жақсы қылықтарынан ғана емес, болашағынан үлкен үміт күтуге болады.

Қорыта келе, шамадан тыс белсенді балаға қамқорлықты ерте көрсете бастасақ, соншалықты оң нәтижеге қол жеткіземіз. Бір кездегі аса белсенді баладан қалыпты жағдайдағы бозбала мен бойжеткен өседі.

Бұл да өнер- тілін табу баланың
Таныламыз жыршысы боп жаңаның.
Өйткені, біз тәрбиелеп жатырмыз,
Берері мол болашақтың адамын.
Нәтижесіз болмасын деп ісіміз,
Жұмсалады бойдағы өнер- күшіміз.
Өйткені, ол бізге мерей емес пе,
Биіктерге самғап ұшса құсымыз.

Әдебиеттер:

1. Қызықты психология журналы: «Ойын психологиясы» №7-8, Баспасөз- 2013 жыл.
2. Қызықты психология журналы: «Балабақша психологиясы» №3, Баспасөз- 2014 жыл.

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА СТУДЕНТТЕРДІҢ СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУ

п.ғ.к. Р.Ф., Сагимбаева Г.С.
магистрант Халыкова А.М.
Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ

Қазіргі білім беру жағдайы өткенмен салыстырғанда өзгеше сипатқа ие. Жас ұрпақтың өмір салтын қалыптастыратын мәселелер еліміздің әлеуметтік және мәдени саясаттағы маңызды өзгерістермен айқындалуда. Заман талабына сай білімді, жан-жақты, дарынды, талантты маман тәрбиелеу біздің міндетіміз. Білім саласындағы түбегейлі өзгерістер оқытушыдан үлкен жауапкершілікті талап етеді. Өздігінен білім алатын, жан-жақты ізденетін, талпынатын, кәсіби құзыретті маман тәрбиелеу-ұстаздың қолында. Білім берудің негізгі міндеті адамды ойлауға үйрету деп қарастырсақ, сыни тұрғыдан ойлау үдерісі мен нәтижесін бағалау, күшті және әлсіз жерлерін анықтай отырып айқын әрі ұқыпты ойлау қабілеттілігі деп түсінеміз. Сыни ойлауға түсіну, сараптау, бағалау, синтездеу секілді шығармашылық үдерістер кіреді, яғни креативті. Ойлаудың шығармашылық сипатының өзгеруі, мүмкіндіктерінің оянуы оқу үдерісіндегі барлық жағдайда ашылады. Сын тұрғысынан ойлау теориялық тұрғыдан да, педагогикалық тұрғыдан алғанда да үлкен маңызға ие. Ойлау процесінің дамуы туралы психолог ғалымдардың Н.А.Менчинская, Е.Н.Кабанова-Меллер, Л.С.Выготский, З.Калмыкова, Л.Н.Леонтьев, А.А. Люблинская, А.В. Петровский, Л.В.Занков, В.В.Давыдовтың және т.б. еңбектерінде көптеген пікірлер айтылған. Ойлауды дамытудың қажеттілігі туралы әдіскерлер А.Я. Зорина, Ж. Икрамов, И.Я. Лернер, А.В.Усова, оқушының логикалық ойлауын дамыту туралы Б.Г.Ананьев, Ж.Пиаже, Л.С. Рубинштейн, Э.Ж.Гигулис, И.С.Якиманская, Л.П. Стойлова, В.П.Стрезикозин да пікірлер айтқан.

Сын тұрғысынан ойлау- Қазақстандағы білім беруді дамыту үшін маңызды болып табылатын қазіргі ең басты педагогикалық түсінік. Сын тұрғысынан ойлауды «ойлау туралы ойлау» деп қарастырсақ, ол маңызды мәселелерді талқылау және тәжірибелерді ой елегінен өткізуді қамтиды. Қазақстандық педагог ғалымдар Т.Қ Оспанов, Б.М Қосанова, Б.С Қуанова, Б.А Тойлыбаев, С.А. Жолдасбекова, А.Ш Орақов, оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамыту туралы Д.Рахымбеков, Р.Ибрагимов, С.Қ Меңлікқожаева, Ғ.А Баймадиева, Б.А Тұрғынбаева, Р.О Ысқақова, Н.Иманқұл, Т.Есимханов, А.А. Жаппаров, Т. Ғабитовтың, М.Ө. Мұсабеков, Е. Бекболғанов, Қ.Ж. Қарақұлов, А. Мырзабаева, Н.Ө. Талпақов, және т.б. еңбектерінде де құнды пікірлер айтылған. Ойлау- қарым-қатынаспен бірге басқа адамға әсер етудің қажетті құрылымын, коммуникация актілерін құрайды және тұлғааралық таным процестеріне қосылады. Ойлау бірлескен іс-әрекеттің формаларын пайдалануы мүмкін. Ойлау- тұлға рефлексиясының қажетті құрылымы және өзі осы рефлексияның объектісі болып табылады. К. Дункер шығармашылық ойлауды эксперименталды зерттеуде оның жалпы кезеңдерін бөліп шығару мен «іштей сөйлеу» әдісін енгізуді дамытуды, проблемалы жағдайларды эксперименттік өңдеуді өз еңбегінде көрсетеді. Гештальт психологиясының өкілі К. Дункердің еңбегінде Ж. Пиаже мекетегіндегі ойлаудың дамуын зерттеу мен шығармашылық тапсырмаларды шешу процесін зерттеуді қарастырады. О.Кюльпе Вундтың идеяларын шығармашылықпен дамыта отырып, жоғары психикалық функцияларды – ойлау және ерік - күшін зерттеу үшін интроспекция әдісін пайдалана бастады. Оның зерттеу пәні

«эмпирикалық ойлау» және «таза» нақты ойлауды жүзеге асыратын жай күйлер болды. С.Л. Рубинштейн «Ойлау танымдық теориялық іс-әрекет ретінде әрекетпен тығыз байланысты және адам болмысты таниды, оған әсер етеді, әлемді түсінеді, оны өзгертеді», - деп әрекет – ойлаудың өмір сүруінің алғашқы формасы екендігін атап көрсетеді. Адамда бір нәрсені ұғуға деген қажеттілік пайда болғанда ол ойлай бастайды. Ойлау әдетте қайшылықтардан, таңқалулардан немесе түсінбеуден, проблемалардан немесе сұрақтардан басталады. Әрбір адам неғұрлым шешілмеген мәселелерді көп көре білсе, оның білімі соғұрлым кеңейеді. Проблеманы көре білу ептілігі- білімдердің функциясы болып табылады. Проблеманы түйсінгеннен кейін барып ой оны шешуге өтеді. Ойлау міндетін шешуде салыстыру, талдау, синтез, абстракция және жалпылау жатады. Ғылыми білімдерде ойлаудың логикалық мазмұнында талдау мен синтез үздіксіз өзара байланысты болады. Сын тұрғысынан ойлау бақылау, тәжірибе, толғану, пайымдау нәтижесінде алынған ақпаратты ұғыну, бағалау, талдау және синтездеуде қолданылатын әдіс болып табылады, сондай-ақ ол әрекет жасауға түрткі бола да алады. Сын тұрғысынан ойлау үдерісі төмендегі әрекеттерді қамтиды:

- Тиісті ақпаратты жинау;
- Дәлелдерді сын тұрғысынан талдау және бағалау;
- Кепілдендірілген шешімдер мен жинақталған қорытындылар;
- Тәжірибе негізінде болжамдар мен ұсыныстарды қайта қарау.

Сонымен қатар, болжамдар мен құндылықтарды, проблемаларды шешудің тиімді жақтарын табуды, түрлі міндеттерді шешуде басымдықтарды белгілеудің маңызын түсінуді қамтиды. Көбінесе сын тұрғысынан ойлау дағдылар, үдерістер, рәсімдер мен тәжірибе терминдері тұрғысынан ұсынылады. Оқуға арналған әдебиеттердің басым бөлігі не когнитивті дағдыларға, не ойлау дағдыларына қатысты, не сын тұрғысынан ойлауды тәжірибе арқылы жақсартуға болатындай белгілі бір ойлау үдерістерімен және рәсімдік қадамдармен байланысты болып табылады. Сыни ойлауды дамыту тәсілдері студенттердің танымдық әрекетін және дербестігін белсендіруге мүмкіндік береді. Сыни ойлауды дамыту тәсілдерін пайдалана отырып шетел тілін үйрену тек студенттердің ақпаратты іздеуде белсенді танымдық әрекетін қарастырып қана қоймай, сонымен қатар сараптау, ойлану, бағалау, әртүрлі көзқарастар қою, өз пікірін қуаттау, өз айтқанын дәлелдеу, қорытынды жасау, мәселелерді шешуді қарастырады. Студенттердің білім деңгейі бірдей емес, сондықтан білімдерді шақыру фазасы әртүрлі формада болуы мүмкін. Идеяларды түсіну, оны өз сөзіне айналдыру әр студенттің оқу, жазу, айту стиліне байланысты әртүрлі болып өзгеруі мүмкін. Білім нәтижеге бағдарланған жағдайда ғана оқудың сапалы, жоғары деңгейдегі өнімін алуға болады. Жоғары деңгейдегі шеберлік шығармашылық тәсіл болып табылады өйткені, байланыстар мен қарым-қатынастарды анықтау сыни өнімді ойлауды қажет ететін серпінді әрі дамушы үдеріс болып табылады. Сыни ойлауға тек нәтижені бағалай алу ғана емес, сонымен қатар ойлау процесі де кіреді. Шетел тілін оқытуда студенттерге сыни ойлау дағдысын, таным және қажетті ақпаратты алу тәсілдерін үйрету маңызды. Шетел тілін оқытуды нәтижеге бағдарлау үшін оқытудың әдістері мен тәсілдерін қарастырып қана қоймай, сонымен қатар оқу бағдарламасын дамытып отыратын, дербес шешім қабылдайтын, студенттердің нәтижеге жете алу мүмкіндіктерін, қабілеттерін ескере отырып оқу үдерісін тиімді жоспарлай алатын оқытушының дайындығын да есепке алған жөн. Оқу үдерісі бұрын белгісіз болған жаңа нәрселерді анықтау, зерттеу, үйренуге жағдай жасаудан тұрады. Оқу барысында қарастырылатын мәселе жайлы студент не біледі, не айта алады, қалай ойлайтындығын анықтаудан басталады. Осы арқылы ойды қозғату, ояту, ми қыртысына тітіркенгіш арқылы әсер ету жүзеге асады. Осыдан, "Топтау", "Түртіп алу", "Ойлану", "Жұпта талқылау", "Болжау" т.б. әдістер арқылы сыни ойлау жүзеге асады.

А.Н.Леонтьев адамзат ойлауының жоғарғы түрінің сипатын, әлеуметтік тәжірибенің, оның дамуының мүмкіншілігін атай келіп, былай жазды: «Адамның ойлауы қоғамынан тыс, тілден тыс, жинақталған адамзат білімінен тыс және олардың қалыптасқан ойлау іс – әрекетінің тәсілдерінен тыс өмір сүру мүмкін емес... Жекелген адам тілді, логиканы ғана меңгере отырып, ойлау субъектісі болып табылады». Ендеше, тілдің құрылымы когнитивті процестерге қалай әсер етеді, тіл мен ойлау арасындағы байланыстар қандай? деген сұрақтарға жауап іздесек, онда, ойлаудың тілге тәуелділігі дегеніміз — тілді қолданбай ойды дәлелдей алмайтынымыз деген шынайы жауап бере аламыз. Ол шындық, пікір сөздерде, сөйлемдерде байқалады. Адам ойлауы сөйлеумен бөлінбейтін байланыста. Ой тілден тыс, сөйлеуден тыс пайда болуы, өмір сүруі мүмкін емес. Біз сөзбен ойлаймыз, оларды дауыстап немесе іштей сөйлейміз демек, ойлау сөйлеу түрінде іске асады. Тілдік материалсыз біз бірде – бір ойымызды құрастыра және айта алмаймыз. Пікірлерде ойлау үдерістерінің нәтижелері орындалады, бірақ сол уақытта пікір ойлау түрлері болып табылады. Ойлау пайымдау арқылы жүріп отырады. Біздің пікірлеріміз бір затқа қатысты болуы мүмкін немесе тұтас заттардың тобына, немесе заттар тобының бөліктеріне қатысты болуы мүмкін. Тіл – бұл сөздік белгілердің жүйесі, адамдардың бір-бірімен қатынас құралы. Сөйлеу – адамдардың қатынас жасау мақсатында тілді пайдалану үдерісі. Шетел тілін оқытуда студенттердің сөйлеу дағдысының дамуы сыни ойлай алуымен тығыз байланысты. Тілдің лексикалық, грамматикалық, фонетикалық сауаттылығының қалыптасып, дамуы студенттің тереңінен сын тұрғысынан ойлай алу қажеттілігі маңызды. Іштей талдау, салыстыру, топтау, жүйелеу, қорытындылау, тұжырымдау арқылы студент пікір айтуға, сөйлеу дағдысының жетілуіне, сыни тұрғыда ойын еркін айта білуге дағдыланады. Шетел тілін оқытуда сын тұрғысынан ойлауды қолдану студенттерде кәсіби, тұлғалық құндылықты дамыта отырып, мотивациясын жетілдіруге септігін тигізеді. Студент үнемі «Мен нені өзгертуім керек?», «Мен нені пайдалана аламын?» деген талдаулар арқылы қорытынды тұжырымдар жасап отыруы маңызды. Ол студентті сыни ойлауға жетелейді. Л.С.Выготский «Жақын арадағы даму аймағында» қарым-қатынасты оқытудың негізгі құралы деп есептеген. Сондай-ақ, оның оқуда сөз, сөйлеу негізі рөл атқаратындығы туралы пікірі тәжірибеге негізделген яғни, эмпирикалық зерттеулермен дәлелдеген. Ендеше, шетел тілін оқытуды сын тұрғысынан ойлай отырып, диалог арқылы оқыту маңызды. Студенттердің диалог құру нәтижесінде сөздік қорын дамытуы, идея алмасуы, ғылыми сөйлей алуы табысты болмақ. Осының негізінде сұхбат, әңгіме, сұрақ қою әдісі, пікір алмасу, ой, сөз еркіндігі қалыптасады. Бұл:

- студенттерге тақырып бойынша өз ойларын еркін жеткізуге мүмкіндік береді;
- түрлі идеялармен алмасуға, өз идеяларын дәлелдеуге көмектеседі;
- маңызды сұрақтар қоюға дағдылануға жетелейді;
- сын тұрғысынан ойлай алуға көмектеседі;
- ойын тұжырымдап, рефлексия жасауға мүмкіндік береді;
- кәсіби және тұлғалық қалыптасуына ықпал етеді.

Шетел тілін оқыту барысында сыни ойлау ең маңызды процесс болып келеді. Студенттердің сын тұрғысынан ойлау қабілеті көптеген логикалық, проблемалық тапсырмалар немесе жаттығулар, әңгіме, сұхбат, пікір алмасу арқылы дамиды.

Қорыта айтқанда, студенттердің шетел тілін оқыту үдерісіндегі сын тұрғысынан ойлау іс – әрекетінің маңыздылығын арттыру олардан үнемі әрекетті, ғылыми ізденісті және тілге деген қызығушылықтың жоғары деңгейін талап етеді. Сын тұрғысынан ойлауға ниеттенген ойшыл болу үшін қажетті ақыл-ой дағдыларының түрлері, міндеттемелер мен сезімталдық әділдік, бейтараптық, шындыққа ұмтылу, талаптану, сондай-ақ жоғары сапалы өнімдер мен әрекеттерге құрметпен қарау сияқты қасиеттерді қамтиды. Қазақстандағы кәсіби дамудың жаңа бағдарламасына сай сын тұрғысынан ойлайтын мұғалімдер рефлексиялық оқыту ұғымын саралап, білім беру бағдарламасындағы сын тұрғысынан ойлауға деген қажеттілікті

ескеруіміз қажет. Сын тұрғысынан ойлау әдісін пайдаланатын әр ұстаз өз педагогикалық қызметінде, оқушы мен мұғалім арасындағы қарым-қатынасқа деген көзқарасының мүлдем өзгергенін байқайды. Қазір кезеңдегі оқу мен оқытуда нені оқыту емес, қалай оқыту маңыздырақ болып отыр. Студенттердің сын тұрғысынан ойлау қабілетін арттыра отырып, кәсіби тұлғалық құндылықтарын қалыптастырған, ғылыми ізденіс жұмыстарын ұтымды, ғылыми негізде ұйымдастырып, құнды пікірлер айта алатын, озық ойлы, іскер маман даярлау бүгінгі күннің талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Психология «Адамзат ақыл - ойының қазынасы»7-9 том. Алматы, «Мәдени мұра» 2006ж.
2. «Ойлау туралы ойлау», Н. Иманқұл, Алматы, 1998 ж.
3. «Логика», Ә. Тұрғынбаев, Алматы, 2000 ж.
4. Тренерге және студенттерге арналған нұсқаулықтар «Назарбаев Зияткерлік» ДББҰ, 2012
5. Источник: <http://sabak.ucoz.org/publ/0-0-0-0-1>

ЫЗҒАРЛЫ ЖЕЛТОҚСАН

**Балабақша «Алтын сақа», қ. Қарағанды
Нургуль Шалатаевна Батыкова
Махаббат Аманжоловна Тусупова**

Жүрегімде күмбірлеген әнім бар,
Тәуелсіздікке бағыттаған жолым бар,
Өмірге келген сәттен бастап-ақ,
«Қазақ» деген шарықтаған атым бар.
Токсан бірдің ызғарлы сол күнінде,
Жастарымның жылаған сол үні бар.
Өмір бойы жүрегімде сақтайтын,
Сол бір күннің өшірілмес ені бар.

«Тәуелсіздік» , «егемендік» - өте бір сақталатын, есте қалатын сөздер. Әр елдің тарихында ерекше орын алатын күн- тәуелсіздікке қол жеткізген күн. Біздің еліміздің сол бір ерекше күні 16 желтоқсан. Біздің еліміз, жеріміз аңсап, қан төгіп, тер төгіп шарықтап жеткен күні. Қазақ жері, қазақ елі біздің ата- бабаларымыздың кейінгі ұрпақтарға қалдырып еткен баға жетпес байлығы және асыл мұрасы.

Біздің ата шежіреміз ғасырлар бойы Ресей тарихының құрамды бөлігі болып келді, солай хатталды да. Жаңа Тәуелсіздік заманда өз халқымыздың тарихын өзіміз жазып, жаңа егемендік ел, халық тұрғысынан жазуға мүмкіндік алдық.

Әрине тәуелсіздік бізге оңайлықпен келген жоқ. Елім, жерім деп жаудан ұлтарақтай жері үшін, небір қазақтың батырлары өз өмірлерін қиып, қанды шайқастарда қаза болды.

Біз үшін қай замандағы тарихымыз болмасын қымбат, айтулы кезеңдерде ту ұстаған бабаларымыздың барлығы да құрметті. Исатай, Махамбеттер патшалық Ресейдің озбыр саясатына қасқайып қарсы тұра білді. Сан зұлматты өткерген еліміз ұлт-азаттық көтеріліске келгенде де тосылып қарап қалған жоқ. Бұл күрестер азаттық үшін өткен сан күрестің соңы емес еді. Елін,жерін жау аяғына тапталмай, сол туған жерінің қарсы қадамы үшін басын

өлімге тіккен аталарымыздың бойындағы ерен күш, биік рухқа әр кез таңданамын. Аталарымыздың сол қасиеті елге- мұра, ұрпаққа-ұран болып келе жатыр. Ұлт –азаттық көтерілістер, Ұлы Отан соғысы мен желтоқсан оқиғалары, соғыстың қатал сынағынан өткен жандардың жанқиярлық ерлігі арқасында, біздің барлығымыз өмір сүру бақытына ие болдық.

Желтоқсан оқиғасы біздің жадымызда. Біз оны көрмегенмен, үлкендер мен апайларымыздың айтулары, теледидардағы деректі фильмдерден жақсы білеміз. Алматының алаңында өткен желтоқсан қырғынының жазықсыз жаласына ұшыраған «қасқалдақтай қаны, бозторғайдай жаны» бар жанкешті жаужүрек жас Қайраттай ағаларымыз болды. Қайрат, Ләззат сияқты аға-апаларымыздың желтоқсанның ызғарында жасаған ерліктерімен, олардың аттарын атамай кетпеуге болмайды. Желтоқсанның ызғарына тоңып, тас қараңғы тас камалда, Қайрат ағамыздың жазған өлеңдерін оқығаныңызда өлеңдері «Мен қазақпын» деген әрбір жастың, әрбір адамның, жанына күш-қуат беріп патриоттық сезімін оятары анық.

Желтоқсанда да өрімдей аға-апаларымыз жас өмірлерімен қоштасқан. Сондықтан да ата, аға-апаларымыздың ерліктерін ардақтап, лайықты құрмет көрсету- біздің перзенттік парызымыз деп білемін.

Мектеп оқушысы болсамда Қазақстанның болашағы үшін, оның одан әрі дамып, көркейіп, гүлденіп 50 елдің қатарына қосылуына, менде өз үлесімді қосқым келеді. Қандай да бір жақсылық болмасын, қиындықпен келетінін білемін. Дегенменде қиындықтарға мойымай, әрдайым қарсы тұрып жеңе білу керек.

Халықта мақал бар: «Өскен ел тарихын таспен жазады, өшкен ел тарихын жаспен жазады» Біздің халық тарихын ғасырлар бойы жаспен жазып келеді. Тәуелсіздік жолы-азаматтық жолы. Тәуелсіздік келді, енді бәрі болады, бәрі орнына өзінен- өзі толады деп, жігерінді құм етуге болмайды. Абай ата айтқандай, мал табу жолына түсу керек.

Тәуелсіздік жолы- азамат жолы. Егемен елдің азаматы- арлы, зейінді, пейілді, патриот жан. Тәуелсіздік жолы- үміт жолы. Біз бостандық алған елден күтеріміз аз емес. Біз тәуелсіздіктен ең алдымен жарқын болашақ күтеміз, кейінгі ұрпақтан ата- баба аңсаған игі мақсатының орындалуын күтеміз.

Самұрық құс көлбей қағып қанатты,
Қонды келіп Бәйтерекке дарақты.
Шаңқылынан бүкіл дүние оянып,
Елімізде Тәуелсіздік таңы атты.

Біз тәуелсіздіктен аға ұрпаққа әлеуметтік қорған болуын күтеміз. Басқаша айтқанда, біздің ата- бабамыз аңсаған заман тәуелсіздікпен байланысты. Жаңа ХХІ ғасырға бет алған сәтте нарықты экономиканың күдіретін де көруіміз керек. Біз осындай қоғам жасайтын болсақ қана тәуелсіздік баянды болады. Біз қазақ, ғасырлар бойы жоқ іздеген халықпыз. Біздің жоғалтқанымыз ең асылымыз- тәуелсіздік еді. Біз тәуелсіздікті іздеп соқпақпен де, сүрлеумен де, жүрдік кейде жолға түскендей болдық, бірақ тығырыққа тіреле бердік. Осыдан 20 жыл бұрын түскен жолымыз даңғыл болды. Ол тәуелсіздік даңғылы. Тәуелсіздік сапары тәуекелді керек етеді, жол көлігі керек, жол серігі керек, жол азығы керек, алыс жолға тәуекел етер жүрек керек, тірек керек жол бастайтын көсем керек. Біз тәуекел қайығына міндік, тәуелсіздік даңғылына түстік, 23 жылда басқа халықтар ғасырлар бойы өткен жылдан өттік. Біздің тәуелсіз ел болғанымызға -23 жыл. Тәуелсіздік- тәу етер жалғыз кие. Дүниедегі тәуелсіздікті, бостандықты, теңдікті аңсамайтын адам да, халықта жоқ. Біздің егемендігіміз бен тәуелсіз-дігіміз - тек бір ұрпақтың ғана еңбегі емес, барша ұрпақтардың еңбегі. Басты мұрат- қолымызға қиындықпен түскен тәуелсіздік туына мейлінше бекем болу.

Тектілердің тұяғы Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың ерен еңбегінің арқасында халқымыз-тыныштықта, Отанымыз еркіндікте. Аз ғана жылда аспанның астын жайнатып, Астана-шаһарын тұрғызды. Елдің бірлігі артып, берекесі кірді. Іргеміз тыныш. Түндеріміз- бейбіт. Күндеріміз нұрлы.

Мектеп оқушысының қолынан не келеді деп ойлауларыңыз да мүмкін. Теледидарда Елбасы Нұрсұлтан атамыз айтқандай, елдің болашағының көркейіп, гүлденіп одан әрі дамып, өркендеуі біздің қолымызда. Яғни болашақтың жастары мына біздер, бүгінгі бүлдіршіндер мен жас ұрпақтар.

Елімізді әлемге танытып, Елбасымыздың жолдауындағы жұмыстарды атқару үшін, алдымен жақсы білім алып, тәлімді тәрбиелі болуымыз қажет. Әрбір адам өз алдына мақсат қояды. Менің де өзімнің алдыма қойған үлкен мақсаттарым бар. Мектептен жақсы білім алып, одан әрі білімімді жалғастырып, елім үшін еңбек ету. Қазақта «бақыт» деген ұғым бар. Мен бақыт дегенді былай түсінемін. Ол- сенің тәуелсіз Отаның, Ұлы тұғырың. Бақыттың кіндігі- Отан. Елімнің көркейіп, гүлденуіне өз үлесімді қосып тәуелсіз елім үшін, отаным үшін, елімнің тыныштығы мен сәбилердің күлкісі үшін, бар өмірімді күш- қуатымды жұмсап жұмыс жасасам. Еліме пайдамды тигізіп, халқым үшін еңбек етсем менде одан артық бақыт болмас еді. Аға- апаларымыздың қиындықпен өздерінің жас өмірлерін қиып алып берген тәуелсіздіктің туын, біздер әрдайым биік ұстауымыз керек, әрдайым биік ұстаймыз да дегім келеді.

Менің елім, менің жерім, жыр етемін тамсанам,
Елміз біз де ғасыр бойы тәуелсіздік аңсаған.
Көк байрақтың астындағы шуақтанған арайлы,
Қуанышын, мол бақытын сыйлайтындай таң саған.

Бізге өз тәуелсіздігіміз қымбат. Неге дейсіз ғой ? Ол бізге қымбат- ата- бабаның рухын көтергені үшін! Ол бізге қымбат- сөнген мемлекетіміздің отын маздатып жандырғаны үшін ! Ол бізге қымбат- елімізді қатарға қосып, әлемдік қауымға ендіргені үшін! Ол бізге қымбат- ата тарихымызды, ана тілімізді, дінімізді, ділімізді қаз- қаз тұрғызып «қазақ» деген атауға қан мен жан кіргізгені үшін! Ол бізге қымбат- «Отан» деп жүрегімізді қақты рғаны үшін! «Елім» деп елеңдетіп, «жерім» деп желпінтіп, барша алпыс екі тамырымызды игізіп, ата жұртын сүйдіргені үшін!

Тәуелсіз қазақ елінің Ақордадай «Астана» атты рухани тұғыры бар. Ол бірлігі-мізді, тірлігімізді әлемге айшықты айғақтап тұр. Астана- тәуелсіздіктің тақ- тұғыры. Қазақ елінің дербес ел болуына орай байтақ та бағалы елден бата алған Нұрсұлтан Әбішұлындай Елбасының ел билігін ұстауы, біз сияқты ұрпақта-рының бағы деп білемін. Тәуелсіздік тұғырын тарихи ерлікке жалғастырған Елбасымыздың парасаттылығы, ойшылдығы деп түсінемін. Елорда бірліктің, ерліктің арқасында қарыштап дамудың айқын дәлелін көрсетті, әрі бүкіл әлем назарын өзіне аударды. Сондықтан тұғырлы тәуелсіздік елдің тұғыры биік, бірлігі бекем, ерлігі ерен болуына тамшыдай болса да өз мүмкіндігімізше үлес қосу үшін, білімді терең меңгеруге ұмтылудамын. Санам- сақ, халқымның- жақ боларына сенемін. Өйткені, мен тұғырлы тәуелсіз елдің тұяғымын. Халқымыз «тайында тасқа байла» деген. Тағдырдың тас қамалын бұзуға, білімді, өнерлі болуға күш- жігерімді жұмсаймын. Бүгінгі таңда осындай бақытты, барша әлемге үлгі бола алатын елде тәрбие, білім алып жатқанымға өте ризамын. Тек әрдайым еліміз аман, аспанымыз ашық, көк байрағымыз биікте желбіреп, жас ұрпақ өз елінің патриоты болып, әрқашан Қазақстанды мақтан тұтсын деймін. Менің

елім- Қазақстан! Осынау құдіретті сөзді біздің елдің әрбір азаматы асқақ сезіммен, ерекше мақтанышпен айта алары хақ.

ЭЛЕКТРОМАГНИТТІК ТОЛҚЫНДАРДЫҢ АҒЗАҒА ТИГІЗЕР ӘСЕРІ

Исабек Өкен Өміртайқызы, ФЗ-15-1 студенті
Жетекшісі: Сырбаева Назгүл Борашевна
Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжі

Мақсаты: Осы тақырып арқылы электромагниттік толқындардың адам ағзасына қаншалықты зияны бар екенін анықтау.

Міндеттері:

1. Электр құрылғыларындағы электромагниттік толқындардың қуатының зиянын ашып айту.
2. Оқушыларды электромагниттік толқындардан өз ағзаларын дұрыс қорғай білуге тәрбиелеу.
3. Оқушылардың электромагниттік толқын туралы білген білімдерін одан әрі дамыту.

Жоспар

I Кіріспе

- 1.1. Электрлік техникалық құралдардағы электромагниттік толқындардың желісі

II Негізгі бөлім

- 2.1. Ұялы телефонның әсері және оның әсерінен туындайтын аурулар
- 2.2. Микротолқынды пештің әсері
- 2.3. Компьютер және адам денсаулығы

III Қорытынды

3.1 Электромагниттік толқынның ағзаға тигізер әсері

Біз күнделікті өмірде қолданатын электр құралдардың өз денсаулығымызға қаншалықты зиян келтіретінін кейде білмей де қаламыз. Мен осы өзімнің таңдаған тақырыбым арқылы жұртқа ұялы телефонның, микротолқынды пештің, компьютердің электромагниттік толқындарының адам ағзасына қаншалықты зияны бар екенін ашып айтқым келеді. Электромагниттік толқындар кез келген үйде, мекемеде жалпы адам өмір сүретін барлық ортада бар. Электромагниттік толқындарды тұрғын үйдің теледидарында, өтегінде, мұздатқыштарында, микротолқынды пеште, шаңсорғыштарда, компьютерде, ұялы телефондарда болады. Электромагниттік толқындардың 1000 мГц таралу керек болса, электро техникалық құрылғыларда кейде одан көп асып кетеді. Мысалы: өтекті қосқан кезде 25см қашықтықта одан 0,2мкТл электромагниттік толқындар бөлінеді. «Tefal» шәйнегінде 20см-0,6мкТл. Кір жуғыш машина 50Гц, ал теледидардың пульті 1 метрде 1мкТл болады. Микротолқынды пеште 30см қашықтықта 50Гц магниттік өрісі 10,3-8мкТл болады. Ал ер адамдар электр қыздырғыш қолданған кезде өздерін әдемілей отырып, беттерінен ток жүргізеді себебі: Электр қырынғыш 100мкТл (микро Тесла) есептеледі екен. Компьютерде 60Гц болады. Ал ұялы телефонды алатын болсақ оның маркасына қарай олардың электромагниттік толқындарының қуаты да әртүрлі болады. Көп елдерде электромагниттік толқындардың қуаты 1,6 Вт/кг. болатындай көлем алынған. Ұялы телефонның электромагниттік толқынының қуаты аз болғаны жақсы. Қазіргі кезде SAR ұялы телефонының қуаты 2Вт/кг- нан аспайды. Осыдан 7-8 жылдан бұрын шығарылған AMPS-800, DAMPS-800, NMT-450 ұялы телефондардың қуаты бұл көрсеткіштен анағұрлым көп болған, ал қазір олардың қуаттары 1,5Вт/кг, және 0,5Вт/кг аспайды. Ең аз қуат көрсеткіші CDMA құралында, оның қуаты 0,1Вт/кг.- нан аспайды. Барлық ұялы телефондарда аз қуатты қондырғылар орнатылған. Автокөліктердің ішіндегі ұялы телефонның қондырғы қуаты 3 ватт, ал қарапайым ұялы телефондарда барлығы 0,75 - 1ваттқа тең. Қондырғылар ұялы

телефонның антенасының жанында орналасқан. Радиоқондырғылар антеналардың функциясы ғарышқа радиотолқындарды жіберіп тұру үшін арналған.

Электромагниттік радиация магниттік энергиядан және электромагниттік толқындар арқылы пайда болады. Барлық электромагниттік энергия электромагниттік спектрге түседі, олар өте төменгі радиацияның жиілігінен рентгендік және гамма-сәулелеріне дейін өзгереді. Көп адамдар ұялы телефонмен сөйлескенде оны тым қатты бастарына тақалтады, осыдан адамның миына көп радиация әсер етеді.

Көп ғалымдар ұялы телефонның электромагниттік толқындарының шынында да адам ағзасына қаншалықты зияны бар екенін зерттеп қараған. Көп елдерде осыған байланысты арнайы программалар құрылып, үш жылдың көлемінде зерттеулер жүргізілген. Оған 12 елден келген 15 мың дәрігер мамандар қатысқан. Дәрігерлер зерттеу нәтижесінде құлақтың маңайында орналасқан (ми, сілекей безі, құлақ түйсіктері, көз)-дерге ұялы телефоннан шығатын электромагниттік энергияға көп көңіл бөлген. Осы сұрақ бойынша мен біздің Шет ауданындағы емханаға барып, лор дәрігерімен сауалнама өткіздім. дәрігер шынында да электромагниттік толқындардың адам ағзасына, соның ішінде құлақтың маңайында орналасқан мүшелерге көп әсерін тигізетіні туралы айтты. Шынында да ұялы телефонды тым жақын қолданғанда одан электромагниттік энергия шығады, тура сондай энергия микротолқынды пеште тауық етін пісіргенде шығады. Бұл энергия адамның миына және басқада мүшелеріне әсер етеді. Ұялы телефонды балаларға ұстап, онымен ойнауға болмайды. Шведтық ғалымдар «2мин. артық сөйлескен кезде адамның басында шу пайда болады» - деген тұжырымдама жасады. Ал Россияның ғалымдарының зерттеу барысында NMT-450, AMPS-800 ұялы телефондарымен сөйлескен кезде адамның миының биоэлектрлік жылдамдығына әсер ететіні байқалған. Адамның миы электромагниттік толқындардың сәулелерін әртүрлі қабылдайды. Электромагниттік сәулелер адам ағзасына өте қатты зиян тіпті кейде өлімге де әкеп соқтыруы мүмкін.

Ұялы телефонмен мешітте, жол жүріп кележатқанда, шаңғы сырғанап кележатқанда, 16 жасқа толмаған балаларға, әйел адамның жүктілік кезінді және де психикалық ауруға шалдыққандарға, эпилепсия ауруымен ауратындарға сөйлесуге болмайды. Дені сау адамдарға 20 минуттан артық сөйлесуге болмайды. Себебі: бас ауруына және ойлау қабілетінің бұзылуына әсер етуі мүмкін.

Базалық станцияларда электромагниттік толқындардың қуаты 5Вт тан 20Вт дейін барады, ал үлкен қалаларда тіптен көп болуы мүмкін. Осыдан барлық жерде сәуле шашуы болуы мүмкін деген ой туындайды. Ұялы телефонның зияны жоқ деп шешкен канадалықтар осындай базалық станциялардағы антеналардан бөлінген электромагниттік толқындардың сәулелері адамға өте қатты зиян екенін анықтаған. Осының әсерінен рак ауруы пайда болады.

Электромагниттік толқындардың әсерінен әртүрлі аурулар туындайды екен:

- анкологиялық аурулар

- Альцгеймер ауруы

- Паркинсон ауруы **Электромагниттік толқынның радиациясының екі түрі бар.**

Олар: Гамма-сәулелері және рентгендік сәулелер. Осы екі сәуле де адам денсаулығына зияны көп. Федералдық комиссия «Жоғарғы радио жиілігінің сәулелері адамның терісіне әсер етеді» - деп қарастырған екен. Радио жиіліктері адамның терісін микротолқынды пеште тамақ қыздырғандай етіп қыздыруы мүмкін, терінің зақымдануы жоғарғы жиілікті радиацияның әсерінен туындайды, себебі: адамның терісі көп мөлшердегі жылулықты тез тарата алмайды. Әсіресе көп зиян адамның көзіне тиеді, көзде қан айналымы баяу болады. Қазіргі кезде ұялы телефондардың қаншама түрлісі бар, ғалымдар электромагниттік толқындардың адам ағзасына қандай зияны бар екенінің нақты шешімін тауып адамдарды алдын - ала қауіпсіздендіру жолын іздеуде.

Егер сіз ұялы телефон өміріме қауіпті деп қорқатын болсаңыз, сізге келесі ережелерді сақтаған жөн:

- ұялы телефонмен наушник арқылы сөйлескен жөн, себебі сіз ұялы телефонды қолыңызбен ұстамай, басыңызға тақалтпайсыз сөйтіп өзіңізді телефонның электромагниттік толқынның сәулесінен қорғайсыз.

- антенасы құлақтың маңайынан алшақ орналасқан ұялы телефонды қолдануға тырысыңыз

- Зәулім үйлерде, мекемелерде ұялы телефонды қолданбауға тырысыңыз

- ұялы телефонды көбінесе таза ауада қолданылған жөн

- сәбилерге телефонды ойнауға бермеуге тырысыңыз

2.2. Микротолқынды пештің әсері.

Ресейлік Федерация ғылым академиясының институты микротолқынды пешке зерттеу жасаған екен. Микротолқынды пештің ішінде тағамға зерттеу жасаған, онда «С» витамині сақталып 75-98% пайыз құраған, ал күнделікті өмірде витамин 30-60% пайызды құрайды екен. Өздеріңіз ойланыңыздаршы егер күнделікті өмірде істейтін тағамды су қайнағаннан да тез пісірсе, онда ол тағам қандай болып піскені? Егер біз тағамды жәй жылытатын болсақ, онда ол тағамның дәмі азайып, микрофлорасы да азаяды. Біз тағамды сусыз немесе аз көлемді суда пісірсек, онда тағамның ауыр металлдары мен нитраттары, нитриттері қайда кетеді? Американдықтардың зерттеулері бойынша микротолқынды пештің арқасында «асқазан рақын» болдыртпауға болады. Себебі онда май мүлдем қолданылмайды. Ондай тағамды асқазанға пайдалы деп есептейді екен. Ал испандық зерттеушілер керісінше микротолқынды пеште пісірілген брокколи қырыққабатының 98% пайызының витамині және микроэлементі жойылғанын байқаған.

Ең алғашқы микротолқынды пештің ішінде пісірілген тағамға швейцарлық биолог Хортеля және профессор Бернарда Блонка 1989 ж зерттеу жасаған екен, осы зерттеу барысында бір адамға пеште істелінген тағам жегізген, ал кейін микротолқынды пеште істелінген тағамды жегізген, сонда микротолқынды пеште істелінген тағамды жеген соң адамның қанының құрамында лейкоцит тым көп болып көбейіп, рак ауруына шалдыға бастағанын байқаған. Осы ауруды микротолқынды пеште істелген тағам тудырған, бірақ бұған ешкім мән бермеген екен. Микротолқынды пеште істелген тамақтың электромагниттік толқындары микротолқынды пеште істелген етке судың молекуласының құрамымен енеді. Осыдан молекулалар қызып, бір-бірімен қақтығысады. Осыдан температура жоғарлайды, микротолқынды энергия 2,5см ден 5см ге дейін өтеді, сондықтан қалың етті ортасынан бөліп салған жөн. Ұялы телефонның электромагниттік толқындарының адам ағзасына зияны қандай болса, микротолқынды пештің электромагниттік толқынының зияны да тура сондай болады.

Францияның, Россияның, Украинаның және Швецияның ғалымдарының зерттеуі бойынша электромагнитті ақпаратты (торс) толқын ақпаратты кеңістік болып табылады. Осы ақпаратты кеңістіктің адам денсаулығына тигізетін зияны өте көп екен. Адамның бас ауруы, ұйқының бұзылуы, мазасыздануы осының әсерінен болады. Биологиялық зерттеу бойынша, адамның ағзасына микротолқынды пештен бөлінетін жоғарғы жиілікті диапазонның сантиметрлік сәуле шашуы әсер етеді. Электромагниттік сәуле шашуды көріп, естуге болмайды. Бұндай сәуле шашу тез байқалмайды. Сәуле шашу микротолқынды пеште істелген тағамға да әсер етеді. Осының салдарынан электромагниттік сәуле шашудан тағамның құрамындағы молекула ионизацияланып, атом электронын жоғалтады немесе керісінше қосып алады. Бұндай жағдай тағамның құрылымын өзгертеді. Сәуле шашу тағамдағы молекуланың бұзылуын тудырады. Микротолқынды пеште өмірде қолданылмайтын жаңа атау еңгізілген- «радиолитикалық». Радиолитикалық қосылым молекулалық радиация туғызады. Микротолқынды пеште істелген ет құрамында Nitrosodienthanolamines концерогені болады. Сүттегі кейбір аминақышқылдар концерогенге айналған. Микротолқынды пеште қатып тұрған жеміс-жидекті жібіткен кезде, олардың глюкозидтары және галактозидының құрамында концерогенді элементі бар ұсақ бөлшекке айналады екен. Тағамның құрамы 60% пайыздан 90% пайызға дейін азаяды. В, С және Е витаминдерінің биологиялық қасиеті жоғалады. Роберт Беккер Өзінің «Электричество тела»

атты еңбегінде Ресейлік ғалымдардың зерттеуіне сүйене отырып, микротолқынды пештің әсерінен туындайтын ауруларды қарастырған:

Қысқа мерзімді зерттеу барысында микротолқынды пеште істелген тағамды ішкен адамдардың кәдімгі пеште істелген тағамды ішкен адамдардың арасында айырмашылық байқалған. Микротолқынды пештің тағамын ішкен адамның қанының құрамында өзгеріс байқалған, адамның қаны азайып, холестерині өскені байқалған екен. Шетелдік емхананың бірінде бір әйелдің тізесіне аса ауыр емес операция жасалған екен. Оған қан құю үшін медбибі қанды білмей микротолқынды пеште қыздырып, қанды әйелге құйған кезде әйел шетнеп кеткен екен. Вендік университетінің ғалымдарының зерттеуі бойынша микротолқынды пеште жылытылған тағамның аминақышқыл атомның реті өзгергенін байқаған екен.

Микротолқынды пешпен қолданғанда келесі ережелерді сақтаған жөн:

- микротолқынды пеште майға шыжғырып тағам әзірлеуге болмайды, себебі майдың температурасы жоғарлайды.

- Жұмыртқаны қабығымен микротолқынды пешке салып қайнатуға болмайды, оның атылып кетуі мүмкін.

- Бауыр, сәбіз, горох, кукурузды да пісіруге болмайды, олардың да атылып кетуі мүмкін.

- Микротолқынды пештің үстіне металлдан жасалған ауыр заттар қоюға болмайды.

Осы ережелерді сақтаған кезде өз өміріңізді микротолқынды пештің зияндарынан азда болсын қорғайтыныңызды ұмытпағаныңыз жөн.

2.3. Компьютер және адам денсаулығы:

Компьютердің электромагниттік толқындардың адам ағзасына тигізер әсері өте көп. Электромагниттік толқын адамның:

- жүйкесінің тозуы, себебі компьютерде көп құжат басқан кезде көбісі құжатты сақтауға ұмытып кетеді, кейде жарық өшіп қалады сонда адам стесс алады. «Барлық ауру жүйкенің әсерінен болады» деп айтылған сөз бекер емес.

- Имунитет төмендеуі, адам көп отырған кезде қан айналымы бәсеңдейді.

- Жүктілік кезде, Компьютермен жұмыс істеген кезде оның жанында электромагниттік толқын көп болады. Компьютердің платасы және монитору қызған кезде ауаға зиян заттар бөлінеді. Осының әсерінен ауа құрғап, адамның тыныс алуы бәсеңдейді. Жүктілік кезде әйел адамның ағзасы көп қимылдағанды қажет етеді. Көп отырған кезде қан айналымы баяулайды, зат алмасу процессі де баяулайды. Жүктілік кезде осының салдарынан гипаксия болуы мүмкін және балаға қажетті заттың дұрыс бөлінбеуіне әкеп соқтырады. Баланың дұрыс дамуына да әсерін тигізеді. Компьютердің алдында көп отырған кезде басқа да көп аурулар тындауы мүмкін: көз ауруы, қол білезіктерінің ісінуі, омыртқаның қисаюы, салмақтың қосылуы. Осындай ауруларға шалдыққыңыз келмесе компьютердің алдында көп отырмауға тырысыңыз, ал егер жұмысыңыз бойынша талап етілсе арнайы ережелерді сақтап, жаттығу жасап отыру қажет. Өз денсаулығыңызға көп көңіл бөлгеніңіз жөн.

3.1. Қорытынды:

Электромагниттік толқынның адам ағзасына қаншалықты зияны бар екенін мен осы тақырыбым арқылы зерттеп, таныдым.

Ұялы телефонның электромагниттік толқыны ұялы телефонның антенасының жанында орналасқан қондырғы арқылы зиянды екенін білдім. Өзімде бір тәжірибе жасап көрдім:

- ұялы телефонды бір апта жастығымның астына қойып ұйықтадым, сонда мен ұйықтап тұрғанда шаршағанымды сезіндім, басым ауырып, жүйкем тозғандай болып сезінді. Ал қазір мен ұялы телефонмен көп қолданбауға тырысамын. Дәл осы сияқты микротолқынды пештіде қаншалықты адам ағзасына зияны бар екенін білдім. Микротолқынды пешке де өзім бір тәжірибе жасап көрдім:

- Суып қалған тағамды алып жартысын пешке, ал жартысын микротолқынды пешке жылыттым. Сонда байқағаным пеште жылытылған тағамның дәмі сақталыпты, ал микротолқынды пеште жылытылған тағамның дәмі аса қалмаған екен. Себебі

микротолқынды пеште жылытылған тағамның витаминдары 60% пайыздан 90% пайызға дейін азаяды екен. Тек тағамның дәмінің өзгеріп, құрамындағы витаминінің азғайғанын ғана емес, микротолқынды пеш қосылған кезде туындайтын электромагниттік толқынның әсері бар екеніне де көз жеткіздім. Дәл осы секілді мен компьютердің адамға қаншалықты зияны бар екенін білдім. Компьютер адамға 60Гц электромагниттік толқын әсер тигізеді екенін де білдім, барлық электр құрылғыларының ішінде ең көп әсерін тигізетін ол компьютер. Мен өз денсаулығым және де барлық жұрттың денсаулығы жақсы болғанын қалаймын.

Осы тақырыбым арқылы келешек ұрпаққа электромагниттік толқынның зиянын айта отырып, өз ағзаларын электромагниттік толқынынан дұрыс қорғай білуді айтып жеткізгім келеді. Мен айтып өткен мәселелерден кейін келешек ұрпақтар, менің достарым өз денсаулықтарын осы электрлік құрылғылардың электромагниттік толқындарынан өз ағзаларын дұрыс қорғай білуді үйренеді деген үміттемін.

Қолданылған әдебиеттер:

1. С.П. Бортников «Безопасность жизнедеятельности» учебно-методический комплекс, Ульяновск, 2004.
2. Т.А. Хван, П.А. Хван. Основы экологии. Серия "Учебники и учебные пособия". Ростов н/Д: "Феникс", 2003. – 256 с.
3. Физика, 9 кл. / А.В. Перышкин, Е.М. Гутник. М.: Дрофа, 2002
4. Физика. Большой энциклопедический словарь/Гл. ред. А. М. Прохоров
- 5- е изд. — М.: Большая Российская энциклопедия, 1999г

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОБУЧЕНИЯ ЧЕРЕЗ ВНЕДРЕНИЕ ИКТ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Потапова Е.В. ОСШ № 64
Исангулова А.А. ОСШ № 64

Нынешний мир невозможно представить без компьютерных технологий, они довольно прочно утвердились практически во всех сферах деятельности человека. И процесс обучения не является исключением. Использование информационных технологий в преподавании дает возможность разнообразить методы обучения, проводить исследования, которые при использовании стандартного школьного оборудования, выполнить невозможно. Применение новых информационных технологий в преподавании позволяет рассматривать школьника как центральную фигуру образовательного процесса и ведет к изменению стиля взаимоотношений между его субъектами. При этом учитель перестает быть основным источником информации и занимает позицию человека, организующего самостоятельную деятельность учащихся и управляющего ею.

В своей работе мы удачно используем следующие компьютерные программы: Mc Word используется нами для создания дидактических материалов, работа в Internet Explorer позволяет нам и нашим ученикам находить и извлекать нужную информацию и использовать её для создания презентаций, написания рефератов и сообщений. Но чаще всего в своей работе используем программу POWER POINT. При помощи компьютерных презентаций, созданных в этой программе, мы конструируем любые уроки в соответствии со своими потребностями и логикой построения конкретного урока. Подача материала за счёт звука и движения становится наглядной.

- Его красочность создаёт яркий запоминающийся образ, пробуждающий чувства детей.
- За счёт размещения различных картинок, эффектов анимации, вставок видеофрагментов, использование звуковых эффектов позволяет повысить познавательный интерес учащихся к уроку.

- Происходит ускорение темпа урока на 10% - 15%.

Компьютер используется нами на всех этапах обучения.

На этапе объяснения нового материала компьютерная техника оказывает неоценимую помощь при демонстрации наглядного материала. Проецируя картины, фотографии, печатный материал через мультимедиа на большой экран, видим, как дети воспринимают этот материал с большим интересом, акцентируют внимание на деталях, что позволяет добиваться лучшего усвоения нового материала.

При самостоятельной работе весьма эффективно использование как DVD/CD дисков, которые представляют довольно богатый учебный материал, так и учебные игры. Они помогают привлечь внимание детей, вызвать интерес к учебной деятельности.

На этапе обобщения и закрепления материала можно применять компьютерные кроссворды, тесты, тренажёры и игры.

Так, например, на уроках математики, обучения грамоте, естествознания, одной из активных форм работы с учащимися это - «Своя игра», содержание которой разрабатывается каждым учителем самостоятельно.

Материал для этой игры подбирается в соответствии с предметом и возрастом детей.

Игра включает в себя 4 темы. Каждая тема разбита на вопросы разной сложности. Предлагаются варианты ответов, один из которых должны выбрать участники.

Уверены, что на уроках математики игра развивает вычислительные навыки, на уроках обучения грамоте позволяет повысить грамотность учащихся, на уроках естествознания и краеведения расширяет представление о природе и красоте родного края.

Очень важно, что игра позволяет организовать работу учащихся как в группах, так индивидуально. О том, как разрабатываются такие игры, мы узнаем из опыта своих коллег, а также сами пытаемся разработать свои. На наших уроках используем и другие игры. Таблица умножения запоминается детьми без особых трудностей и психологических нагрузок с помощью мультимедийной игры «Башня знаний», а приобрести навыки устного счёта и решения задач дети могут в ходе игры «На планете чисел».

На уроках обучения грамоте компьютер использую для развития орфографической зоркости и грамотности. Во время словарной работы применяем слайды интерактивной доски с различными заданиями:

1. Отгадайте слово по гласным: Я-о-а, -ая- (ягода, заяц)
2. Словарные слова даны в картинках: карандаш, лопата и т.д.
3. Словарный диктант в загадках
4. Кроссворды со словарными словами.

Контроль знаний также осуществляется с помощью ПК. Для этого используются электронные сборники тестов, позволяющие быстро и качественно проверить знания детей по любой теме из курса русского языка и математики.

Созданные мультимедийные презентации помогают реализовать следующие цели:

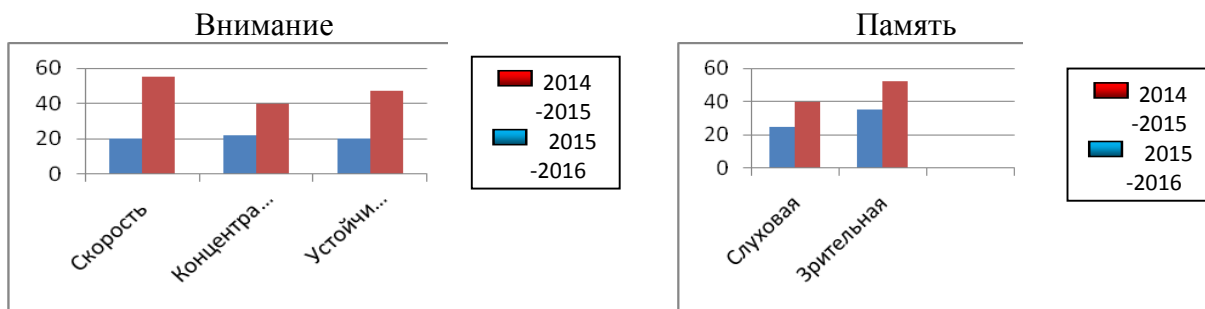
- 1) стимулировать познавательный интерес;
- 2) придавать учебной работе проблемный, творческий, исследовательский характер;
- 3) во многом способствовать обновлению содержательной стороны школьных предметов;
- 4) развивать самостоятельность учащихся.

Применение ИКТ в процессе обучения создаёт неограниченные возможности для индивидуализации и дифференциации учебного процесса, обеспечивает развитие у каждого школьника собственной траектории развития: внимания, восприятия, воображения, мышления, что так необходимо для успешного обучения в массовой школе.

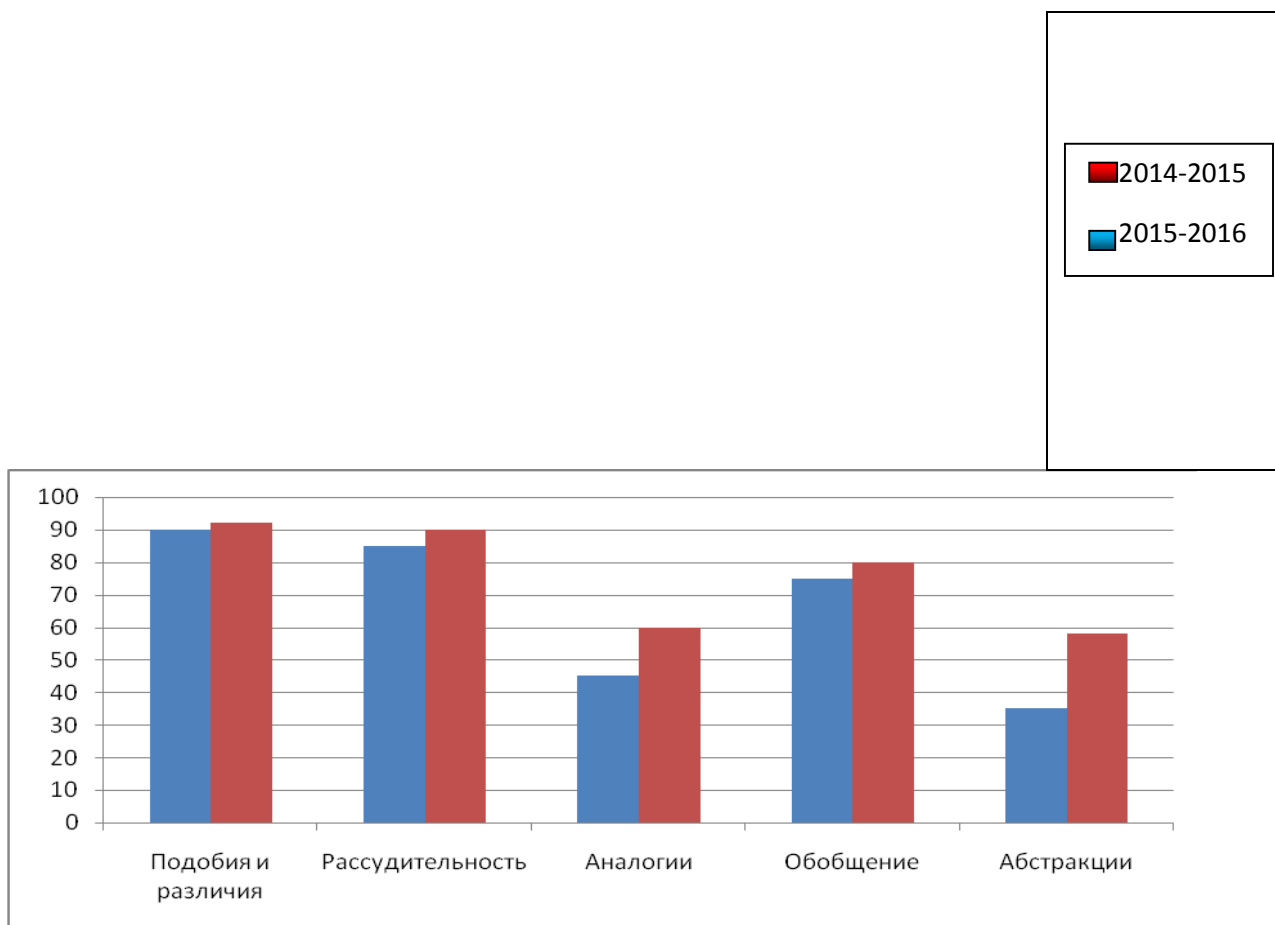
Новые информационные технологии дают возможность на новом уровне проводить не только уроки, но и внеклассную работу: беседы, праздники, внеклассные мероприятия, родительские собрания. Используя ИКТ мы занимаемся проектной деятельностью. Этот вид работы начали с первого класса. Вначале это были маленькие работы по заданной теме. В

третьем классе были представлены на суд одноклассников, родителей, учителей проекты: «Моя семья», «Здоровое питание», «Деревья», «Динозавры». Проектная деятельность способствует: раскрытию индивидуального потенциала, поиску нестандартных оригинальных решений, принятию самостоятельных решений, учит: работать в команде, терпимо относиться к критике, быть толерантным.

Результаты нашей работы таковы: все дети активны и заинтересованы на уроках. Запоминание учебного материала идёт более прочно и осознанно. Родители отмечают у детей стремление больше читать и писать. Очень высока познавательная активность детей. наших учеников отличает самостоятельность, умение слушать. Это вы можете увидеть на диаграммах, которые составлены по результатам диагностики проведённой нашим школьным психологом.

Уровень развития познавательных психических процессов учащихся.

Литература:

1. Ковалева А.Г. Использование информационно-компьютерных технологий при обучении в начальной школе, 2006;

2. Бурлакова А.А. Компьютер на уроках в начальной школе //Нач. школа.-2007.-№7.-с.30-32.

КАЗАХСКИЕ СЕМЕЙНЫЕ ТРАДИЦИИ ОСНОВА НРАВСТВЕННО-ДУХОВНОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Жумабаева А.А.

(КГКП д/с «Мерей», г. Караганда)

В условиях социально-политического обновления общества одно из важных мест занимает проблема воспитания духовно-нравственных качеств человека. Одним из решающих факторов в осуществлении этой задачи является семья, ибо она обитель, откуда человек вступает в общественную жизнь. Богатую историю имеет казахский народ, на протяжении длительного развития жители степных просторов накопили богатый опыт семейного воспитания подрастающих поколений, создали обычаи и традиции, в которых соединяются нравственный опыт народа, правила, нормы и принципы поведения человека. В соответствии со своеобразными особенностями социально-экономических, культурно-исторических, природно-климатических условий у казахов сложились свои требования к семейному воспитанию детей.

В этой ситуации как никогда возникает необходимость основательного, более глубокого знакомства детей с духовными ценностями своего народа, с его нравственной культурой, с народными семейными традициями, в потенциале которых заложено нравственное и духовное начало.

Нравственное воспитание подрастающего поколения - тема актуальная во все времена, но особое значение она приобретает сейчас, в период обновления общества. Говоря о будущем подрастающего поколения страны, Н.А.Назарбаев подчеркнул: «В воспитании нового поколения целесообразно обращаться к самому простому, понятному и в то же время глубокому нравственному и духовному в жизни каждого народа - к традициям. Именно традиции позволяют человеку «не потеряться», а приспособить свой образ жизни к стремительным изменениям современного мира» [1].

Идею воспитания детей в духе прогрессивных народных традиций поднимали в свое время многие выдающиеся просветители, общественные деятели казахского народа - Ч.Валиханов, Ы.Алтынсарин, А.Кунанбаев, Х.Досмухамедов, А.Байтурсинов, Ж.Аймаутов, М.Жумабаев, С.Торайгыров, М.Ауезов и др.

Анализ этнопедагогических трудов казахстанских ученых К.Б.Жарикбаева, К.С.Калиева, С.А.Узакбаевой, А.А.Калыбековой и многих др., позволил выявить высокую степень значимости казахских семейных традиций в нравственном и духовном становлении, их определяющую роль в формировании нравственных норм поведения личности. Однако, несмотря на значительное количество работ по проблемам нравственного воспитания, вопросы совместной работы школы и семьи по формированию нравственных норм поведения у детей дошкольного возраста средствами казахских семейных традиций не нашли должного освещения в педагогических исследованиях и остаются малоизученными.

Народные семейные традиции - один из важнейших каналов осуществления преемственности поколений, уникальный инструмент передачи от поколения к поколению определенных установленных норм и правил поведения и взаимоотношения людей в повседневной жизни. Они оказывали большое воспитательное влияние на развитие и

формирование подрастающего поколения и играли ведущую роль в выработке мировоззрения, определяя поведение ребенка, как в семье, так и в обществе.

Подход к изучению воспитательных возможностей казахских семейных традиций потребовал отбора основополагающих направлений народной системы воспитания, способствующих тесному приобщению детей к народной культуре, формированию на этой основе нравственных норм поведения, среди которых можно выделить следующие: уважение к старшим, почитание предков, забота о представителях старшего поколения; проявление любви и заботы в разумном сочетании с требовательностью по отношению к детям (семейные традиции, связанные с различными этапами в жизни ребенка); приобщение к трудовой деятельности на основе воспитания таких качеств, как трудолюбие, ответственность, нравственное отношение к ценностям, созданным трудом человека; милосердие, отзывчивость и коллективная взаимопомощь; проявление гостеприимства; заботливое, ответственное и бережное отношение к окружающему миру природы; верность роду, общине, следование единым правилам общежития, уважительного отношения к обществу.

Из всего выше сказанного, можно сделать вывод, что формирование нравственных норм поведения у детей средствами казахских семейных традиций - это целенаправленный, организованный процесс приобщения детей к общечеловеческим ценностям культурного наследия казахского народа, в результате которого у дошкольников формируется система знаний и представлений о правилах поведения в соответствии с нормами и правилами народной системы воспитания, формируются умения и навыки их использования в практической деятельности, развивается потребность в самовоспитании на основе стремления соответствовать нравственным образцам и идеалам народной педагогики казахов. Это все говорит о высокой значимости и главной роли, которое отводится семье

Знания о нравственных нормах, ценностные ориентиры, правила поведения в обществе ребенок усваивает прежде всего на примере родителей, в процессе взаимоотношений в семейном коллективе. Таким образом, с учетом вышесказанного, совершенствование процесса формирования нравственных норм поведения у детей во многом зависит от повышения уровня педагогической культуры современных родителей (как основного условия эффективности семейного воспитания), что в целом связано с поиском новых источников усиления воспитательного потенциала семейной микросреды, то есть в вопросах воспитания детей в семье должны появиться новые устойчивые ценностные позиции, которые необходимо искать прежде всего в истоках народной педагогики, в частности в казахских семейных традициях.

Задачи приобщения родителей детей выполняются в процессе педагогического просвещения, которое должно осуществляться педагогами. Именно детский сад может педагогически целенаправить, обогатить, усилить положительные влияния, как бы включить их в систему своей воспитательной деятельности, используя профессиональные педагогические кадры учебно-воспитательного учреждения.

Таким образом, казахские семейные традиции, составляющие сущность народной системы воспитания, их содержание и воспитательные возможности необходимо использовать в дошкольном и семейном воспитании детей в современных условиях, что будет способствовать более осознанному и прочному усвоению общечеловеческих нравственных ценностей, что обеспечит эффективное формирование устойчивых нравственных и духовных норм поведения у детей.

Список использованной литературы

1. Назарбаев Н.А. Идеиная консолидация общества - как условие прогресса Казахстана. - Алматы: ФПИ «Казахстан XXI в.», 1993. - С.10.
2. Антология педагогической мысли Казахстана /Сост.К.Б.Жарикбаев, С.К.Калиев. - Алматы: Рауан,1995. - 512с.

3. Калиев С.К. Казак этнопедагогикасынын, теориялык негіздері мен тарихы. - Алматы: Рауан, 1998. -1286.
4. Кожаметова К.Ж. Казахская этнопедагогика: методология, теория, практика. - Алматы: Ғылым, 1998. - 3176.

АКТИВИЗАЦИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ И ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ДОШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ПРЕДМЕТ САМОПОЗНАНИЕ НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Ибадильдаева Бибсара Зетуллиновна,
детский сад «Мерей» учитель русского языка

Современное дошкольное образования основывается на принципах воспитания творчески мыслящей личности. Ребенок – дошкольник активно стремится узнать об окружающем его мире как можно больше. Наряду с игровой активностью, огромное значение в развитии личности ребенка имеет познавательная деятельность. Так как духовность, нравственность всегда были основой формирования подлинно человеческих отношении к окружающему миру. Чем разнообразнее и интенсивнее поисковая деятельность, тем больше информации получит ребенок, тем быстрее и полноценнее развивается его речь. Активизация познавательных и творческих способностей дошкольников происходит через внедрение новых программ, развивающих технологий. Современные требования к образованию таковы, что результатом учебной деятельности становятся не только предметные знания, умения и навыки, но и компетенции. Приобретение детьми компетенции является показателем продуктивности учебной деятельности. Принцип интеграции предполагает обогащения идеями самопознания, усиление ценностного смысла в содержании других образовательных дисциплин. Интегрирование предмета «Самопознание» развивает стремление к нравственно – духовному самосовершенствованию. Овладение языком являющееся одним из самых значимых приобретений ребенка до школы рассматривается как одна из важнейших задач дошкольного образования.

Работая учителем русского языка с дошкольниками в казахских группах большое внимание уделяю развитию познавательных и творческих способностей детей через предмет «Самопознание» которая по содержанию является интегрированным знанием по обучению нравственных ценностей человека. Где дети понимают, почему нужно ценить и уважать природу, в чем красота души человека и его поступков.

Русский язык является неродным языком, поэтому главной целью для приобщения детей к нравственно духовным ценностям и развитию речи детей на занятиях русского языка, ведущим методом является игровой. Играм насыщено каждое занятие, основное назначение которых - вызвать у ребенка потребность в запоминании русских слов и способов их изменения и соединения в целях общения на русском языке, а также обеспечить условия для активной речевой деятельности детей. Предмет «Самопознание» на занятиях русского языка является вдохновителем на размышление: кто он, для чего приходит в мир, что может совершить, правильно ли поступил? Закладываются основы культуры и формируются нравственно-духовные качества личности ребенка-доброта, честность, трудолюбие, взаимопомощь.

Это можно было увидеть в процессе проведения театрализации сказки «Белоснежка и семь гномов». Где посредством создания образов сказочных героев: формирование позитивного восприятия мира, представление о понятии «доброта», доброжелательное и заботливое отношение к окружающим, побуждение к добрым поступкам. Вовлекая детей в

ситуацию сказки духовного и нравственного выбора ,дети начинали обсуждать проблемы и проблемные ситуации, анализировать нравственно-духовные понятия, что в конечном итоге ведет к самоутверждению, самовыражению, что является главным условием правильного определения познавательных и творческих возможностей детей средних и старших групп.

Творчество предполагает самостоятельность ,независимость оригинальность мышления ,любой учитель старается построить свое занятие так, чтобы создать максимально благоприятные условия, где дети смогли бы раскрыть свой творческий потенциал ,на интегрированном занятии по теме «Планета друзей», дети учились работать в сотрудничестве ,в команде, убеждались в том ,что человек должен больше совершать хороших поступков и добрых дел, осмысливали слова «доброта», «добро». Работая по пословице «Добро сеять –добро и пожинать» размышляли над вопросом ,что вы понимаете под словом «добро», что значить делать добро? Расскажите какие добрые дела вы уже научились делать? Здесь же давала задание сделать звуко-буквенный разбор слово «добро», придумать предложение со словом «добро» . В процессе занятия ,дети усвоили как важно совершать добрые дела и поступки, иметь доброе чуткое сердце никого не обижать помогать слабым, заботиться о тех кто в этом нуждается. Проявили свои творческие способности при рисовании дома Дружбы, и отправили их на планету Друзей, в игре «Репортаж с друзьями»Скажите пожалуйста друг может быть жадным? Если друзья поссорились ,что нужно сделать? и. т. д

В процессе активизации познавательных и творческих способностей дошкольников через предмет самопознание на занятиях русского языка занятия становятся более интересными вследствие чего ,как правило становится более эффективное усвоение знаний ,формирование общечеловеческих нравственно-духовных ценностей, а также овладение устной речью, которая включает в себя аудирование-понимание звучащей речи на слух и говорение-выражение своих мыслей на русском языке.Совместное творчество учителя и детей через предмет самопознание способствует развитию жизненно важных компетенций.

Литература:

- 1.Национальный научно-практический образовательный и оздоровительный центр «Бобек» «Методика преподавания дисциплины «Самопознание» в школе
- 2.Т.К. Лукашова,Е.А. Дьякова Самопознание «Здравствуй ,Человек» Методическое пособие для воспитателей детского сада

ИНТЕГРАЦИЯЛЫҚ САБАҚ БАЛАНЫҢ ДАМУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

КМҚК «Алпамыс» балабақшасы
Уйсымбаева С.Д

Елбасы Н.Ә.Назарбаев мемлекетіміздің болашақ дамуына арналған «Қазақстан - 2030» бағдарламасында жоғары білімнің сапалылығы, адамсүйгіштігі және ғаламдануы арқылы мәдениет жасауға, интеграцияға ерекше мән бергені белгілі. Интеграциялық оқытуды жүзеге асыру, оның ғылыми деңгейін арттыру, тұтастай алғанда тәрбиеленушілердің танымдық әрекетіне тән дағдыларды қалыптастыру міндеті күн тәртібіне қойылған ділгір мәселелердің бірі екендігіне дау жоқ. Сонымен қатар, биылғы жылы Қазақстан Республикасы мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына өзгертулер енгізілді. Жаңа стандартта «Білім туралы» ҚР заңына сәйкес жаңа термин интеграция сөзі енгізілді.

Осыған орай интеграция, интеграциялық оқыту мәселесі сан қырынан зерттелуде. Оқыту мен тәрбиелеудегі пәнаралық байланыс мәселесін және білім берудегі интеграцияны

әр түрлі негізде жасауға көптеген ғалымдар зор үлес қосты. Бұл педагог-ғалымдардың еңбектерінде интеграция туралы мәселе жан-жақты қарастырылады.

Интеграция дегеніміз – мазмұнның құрылымдық бөліктері арасындағы байланысты жасайтын процесс. Пәндердің өзара байланысын жоғары деңгейде нақтылы түрде іске асыру. Сондықтан да интеграция мен пәндердің өзара байланысы ұғымдарын мәнделес ұғым ретінде түсінуге болмайды. Интеграция тұтастықты қалыптастырып, білімді жүйелеу мен жинақтауда әр түрлі ғылымдарды біріктіреді. Мектепке дейінгі мекемелерде интеграция мәселесін барынша терең зерттеуді ұсынған Н.Н.Светловская болып есептеледі. Ол өзінің мақалаларында оқытуда интеграцияны әдістемелік құбылыс деп танып, оның мүмкіндігі туралы мәселені көтерді және білім берудің алғашқы кезеңіндегі интеграция терминіне мұғалімдер мен ғылымдардың көңілін аударды. Интеграция – мектепке дейінгі мекемелерде білім берумен байланыстырып алғанда – бұл пәндердің өзара байланысын жоғары деңгейде нақтылы түрде іске асыру. «Интеграция – іс-әрекеттің кезектесуі, балалар меңгерген қарапайым білім немесе іс-әрекеттің бір пәннен екінші пәнге ауысуы»

Осы тұрғыдан алсақ, интеграциялық оқыту мәселесінің педагогикалық рөлі, мәні мен мазмұны, әсіресе мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мазмұны әртүрлі іс-әрекеттерді ұйысдастыру арқылы кіріктіру жолдарымен іске асырылатын «Денсаулық», «Коммуникация», «Таным», «Шығармашылық», «Әлеумет» бес білім беру саласына негізделген. Өйткені, педагог – шын мәніндегі қоғамдық-әлеуметтік даму үрдісінің адам санасындағы күрделі жаңғыру барысына тікелей қатысы бар болашақтың жасампаз маманы. Сондай-ақ, «Мектепке дейінгі кезең – баланың зердесі дамуының іргетасы» делінген. Біздің ойымызша, интеграциялық оқытуды жүзеге асыру балалардың танымдық қызығуы мен білім сапасын арттырумен қатар, бір сабаққа бірнеше пәндердің мақсаттарының бірігуіне мүмкіндік береді.

Интеграциялық оқытуды жүзеге асыру әр пәндік мазмұнды қосып біріктіріп жіберу немесе бірнеше пәнді бір пәнмен алмастыру емес, әрі пәндік құрылымды жоққа шығармайды, керісінше, оны толықтыру қызметін атқарады.

Интеграциялық сабақ - бұл педагог психологтың, музыка жетекшілерінің, тәрбиешінің, логопедтің және дене шынықтыру нұсқаушысының бірлескен сабақтары. Педагогикалық жүйеде интеграциялық жүйенің қалыптасуына барлық мамандардың тығыз қарым-қатынасына ықпал етеді. Интеграцияланған сабақ ол- әлемнің жеткілікті кең және жарқын көрініс. Онда тәрбиеленуші, құбылыстар мен объектілерді қарым-қатынас, өзара көмек, материалдық әлемнің түрлі және көркем мәдениетін меңгереді. Негізгі аспект белгілі бір білімді меңгеру мен қатар көркемдік ойлауын дамыту. Бұл білім түрінің балалармен жұмыс тәжірибесіндегі пайдаланудың маңыздылығын растайды. Сабақта бала өздерінің шығармашылық қабілеттерін жүзеге асыруға мүмкіндік алады, ол қиялдайды, ойланады, елестетеді, олар ана тілінің ерекшелігін біледі; қызықты, ойнақы жолмен коммуникативтік дағдыларын дамиды, баланың сөздік қорын дамиды. Үлкен жетістік интеграцияланған сабақтар болып табылады, олар ойын түрінде өткізіледі, яғни дене белсенділігі көптеген түрлерін қамтиды: динамикалық үзіліс, сергіту сәті, театрланған ойындар және қимылды ойындар. Қазіргі заманда көптеген мектепке дейінгі бағдарламалар, көп жағдайда интегративті негізде негізделген

Интеграцияланған сабақтың өзінің айырмашылық ерекшеліктері бар. Біріншіден, бұл оқу материалының нақтылығы мен ыңғайлылығын көрсетеді, осылайша ол мектепке дейінгі дидактиканың негізгі принципін жүзеге асырады, сабақтың көлемі шағын нақты объект немесе құбылыс әр түрлі аспектілері бойынша бірнеше жолмен интерактивті тәсілмен көрінуі мүмкін.

Педагогикалық үрдіске тұтас – интегративті қарау келешекте оқушыларға әлемнің тұтас суретін бере алады, оларда жүйелік білім қалыптастырып және бір сабақта білімін жалпылайды. Сондықтан интеграциялы сабақтар сонымен қатар «Мектепке дейінгі білім

концепциясының» талаптарына жауап береді және баланың дамуына жағдай жасап, сонымен қатар әрекеттің дамуына жағдай жасайды. Балалардың айналасындағы әлем, өзінің әртүрлілігімен және бірлігімен интегралды сабақтарда танылады.

Интеграциялы сабақтар айналадағы ақиқатқа белсенді танымдыққа түрткі болады. Интеграциялық сабақ әрекеттің түрлі түрлеріне ауысу есебінен шаршағандықты болдырмайды.

Тәжірибелік бағыттағы қосымша сабақтарға уақыт табылады.

Интеграция педагогтардың өзін-өзі таныту мүмкіндігін береді

Жоспарлаған кезде интегралды сабақтан өзгешелігін білу керек.

Интегралды сабақтар- бұл сабақта, бірдей негізде түрлі білім беру аймақтардың білімдері қосылады, бірін бірі толықтыра отыра, бұл ретте бірнеше даму міндеттері шешіледі.

Интеграциялы сабақтардың артықшылығы :

Оқыту мотивациясын көтеруге жағдай жасайды, тәрбиеленушінің танымдық мүддесін , әлем суретінің тұтастығын және құбылыстың бірнеше жақтан қалыптасуын қарастырады;

Көптеген дәрежеде, жай сабақтардан , тілдің дамуына жағдай жасайды, тәрбиеленушілердің салыстыра білуін, талдап қорытындылау, қорытынды жасауын қалыптастырады, оқыту-тәрбиелеу үрдісін интенсификациялауға, шаршауды болдырмайды түсүнікке байланысты заңдылықты, түсүнік туралы ұғымды тереңдетеді, ой-өрісін кеңейтеді, жан-жақты, үндескен және тұлғаның интеллектуалды дамуын қалыптастыруға әрекет жасайды;

Айқын қортындыларды тереңдетіп және растайтын фактілер арасындағы жаңа байланыс табуға негізделеді;

Балаларды эмоционалды дамытады, өйткені олар музыка, кескіндеме, әдебиет, қимылдардың пластикасының элементтеріне негізделген.

Педагог есепке алатын интеграциялы сабақтар құрылымының талаптары

Оқыту материалының нақтылығы, тұтастығы

Сабақтың әр деңгейінде интеграциялы пәндердің логикалық және ойластырылғанның өзара байланысы; өзара ескертілінгендік; әр сабақта интеграциялы пәндер материалының өзара байланыстырылғаны.

Интеграциялы сабақтардың жүйелігі және қолжетімділігі.

- Тәрбиеші интеграциялы сабақ өткізудің қиындығын алдын-ала білуі керек.
- таңдалған оқу материалының қиындығын;
- сабақтың толық құрылымын;
- педагогтардың жеке мәселесінің сыйымдылығы;
- балалардың білуіне және білімінің бағалануына;
- біркелкі терминдер және түсүніктерді пайдалануды келістіру

Интеграциялы сабақтардың педагогикалық мүмкіндіктері

- Іскерлік және білімін бірлестікке қалыптастыру.
- Іскерліктің коммуникативтігі.
- Оқуға мүддесін көтеру
- Қорқынышты, сенімсіздікті шешу.

Интеграцияланған сабақты дайындау алгоритмі.

- Интеграция объектісін таңдау
- Интеграция компоненттерін таңдау
- Материалдарды таңдау.
- Сабақтың жүйелігін таңдау.
- Интеграция әдісін таңдау.

Қорыта айтқанда, әрбір ұстаз – өз заманының алдыңғы қатарлы білімдар өкілі. Ол өз бойына ғұламаларымыз Әл-Фараби, Ш.Уәлиханов, М.Әуезов, Қ.Сәтбаев, т.б. жинаған энциклопедиялық білімнің негіздерін жинап, осы қасиетті шәкірттеріне сіңіре білуі қажет. Ол үшін әр сабағында пәнішілік, пәнаралық байланыстан бастау алатын интеграциялық білімнің біртұтас жүйесін ендіріп, балаларды әлемдік ақыл-ойдың қол жеткен табыстарымен сусындауына, өз бетінше білім алуына, шығармашыл бастамаларға бейім болуына баулуы – заман талабы.

СЕТЕВЫЕ СООБЩЕСТВА КАК ФОРМА САМООБРАЗОВАНИЯ УЧИТЕЛЕЙ

Зобнина И.Е.

КГУ «Школа – лицей № 101»

В условиях расширения информационного пространства и вхождения в мировое сообщество возросшей ролью образования в формировании человеческих ресурсов, как критериев уровня социально-экономического развития страны, важно ориентировать систему образования к новым требованиям. Сегодня образование признано одним из важнейших приоритетов долгосрочной Стратегии «Казахстан – 2050». Президентом Республики Казахстан Н.А. Назарбаевым была поставлена задача о вхождении республики в число 30-ти наиболее конкурентоспособных стран мира. В достижении данной задачи немаловажную роль играет совершенствование системы образования [1.с.1]. Поэтому важными направлениями работы по повышению качества образования являются обеспечение равного доступа всех участников образовательного процесса к лучшим образовательным ресурсам и технологиям; удовлетворение потребности педагогов и учащихся в получении образования, обеспечивающего успех в быстроменяющемся мире. В новых условиях появляется потребность в трансляции и обобщении положительного опыта, в обсуждении актуальных вопросов преподавания учебных предметов, обмене педагогическими идеями, а также обсуждении и решении новых проблем при использовании потенциала стремительно развивающихся информационно - коммуникационных технологий. И если говорить о едином информационно - образовательном пространстве современного педагога, состоящем из создания учителем электронного портфолио, прохождения дистанционных курсов, работы с электронным журналом, электронных публикаций педагога, нельзя не включить в это пространство сетевые сообщества.

В настоящее время профессиональный и личностный рост учителя не возможен без использования сервисов Интернета и сетевых профессиональных сообществ. В связи с реализацией Государственной программы развития образования Республики Казахстан на 2011 – 2020 годы и быстрыми темпами внедрения системы электронного обучения, во многих школах созданы условия для формирования профессиональных сетевых сообществ и работы образовательных порталов.

Сетевые педагогические сообщества - новая форма организации самообразования педагогов. Участие в сетевых сообществах позволяет педагогам живущих в разных уголках страны и за рубежом, общаться друг с другом, решать профессиональные вопросы и повышать свой профессиональный уровень. Благодаря сетевым сообществам самопроизвольно формируются новые социальные объединения. Задача сетевого сообщества организовать дистанционное взаимодействие всех участников образовательного процесса – администраторов образовательных учреждений, учителей-предметников, библиотекарей, а также учащихся. В ходе сетевого взаимодействия ее участники сталкиваются с серьезными разноплановыми проблемами. Решая эти проблемы, участники сотрудничают, конкурируют, что можно рассматривать как стимул к саморазвитию, повышению уровня квалификации, следовательно, качества образования в целом [2]. Что представляет собой профессиональная деятельность учителей в сети интернет? Это, прежде

всего, деятельность, направленная на учащихся, на развитие интереса к предмету, на развитие их мышления, творчества, коллективизма. Учитель организует своих учеников для участия в дистанционных олимпиадах, викторинах, конкурсах и направляет деятельность учащихся в телекоммуникационных проектах.

Второе направление профессиональной деятельности учителей в сети – это деятельность, направленная на самих учителей, на самообразования, деятельность, связанная с повышением квалификации. В сетевых педагогических сообществах используют следующие формы деятельности: дистанционное обучение в рамках сообщества; обучающий семинар, виртуальная конференция, конкурс, проект, акция, виртуальная вечеринка, «Мастерская», или мастер-класс, опрос, обсуждение в чате, фестиваль проектов, телеконференция, проектировочный семинар, создание веб-страниц и т. д.

Профессиональные сообщества являются мощным средством поддержки профессиональной деятельности, так как профессиональное сообщество - это то, что позволяет специалисту избежать "варки в собственном соку". Общаясь с коллегами, профессионал начинает чувствовать себя частью чего-то явно большего, чем просто место его работы, расширяются горизонты его профессионального видения. Многие проблемы решаются быстрее за счёт "коллективного разума" тех членов сообщества, кто уже их как-то решал и готов поделиться опытом. «Профессиональные педагогические сообщества – это объединение учителей, где коллеги коллективно осуществляют рефлекссию педагогической деятельности, устанавливают взаимосвязь между педагогической деятельностью учителей и учебной деятельностью школьников, принимают совместные решения по повышению уровня, как преподавания, так и обучения»

В настоящее время успешно действуют различные виртуальные объединения и сетевые сообщества педагогов, например:

Коллеги – педагогический журнал Казахстана : <http://collegiy.ucoz.ru/>

Сетевой проект "Инфоурок": <http://infourok.ru/>

МультиУрок - новый проект для учителей: <http://multiurok.ru.>

Сайт «Мерсибо» (<https://mersibo.ru/>) проводит бесплатные вебинары по ИКТ и углубленные мастер-классы по логопедии, дефектологии, психологии, раннему развитию, инклюзивному образованию, педагогике, и другим темам. Сертификаты участникам - бесплатно.

Рис.1

Самым интересным для меня стал «Современный Учительский Портал» <http://easyen.ru/> - живое пространство образования. Здесь можно создать собственное электронное портфолио. Размещая свои работы, можно получить не только свидетельство о публикации, но и получить баллы за работу

на сайте, которые впоследствии обменять на призы. Портал имеет удобную навигацию, большое количество методического материала. Есть возможность создания собственного блога. На сайте опубликовано 270 моих авторских методических материалов.

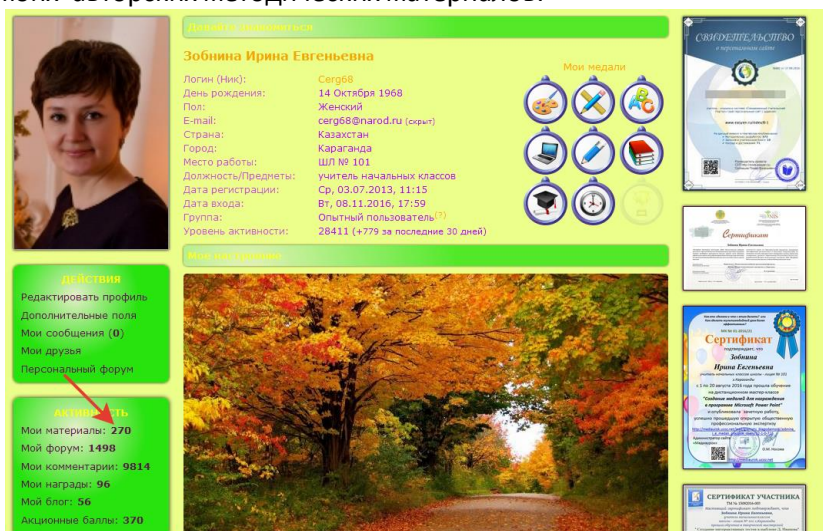

Рис.2

На сайт «Медиаурок» (<http://mediaurok.ucoz.net/>) можете разместить свои авторские презентации с использованием различных технологических приемов медиадидактики, найти для себя полезный материал, новых друзей и единомышленников, обмениваться опытом с коллегами. На сайте можно заказать Свидетельство о публикации, Сертификаты и получить Благодарственное письмо, можно участвовать в бесплатных мастер-классах.

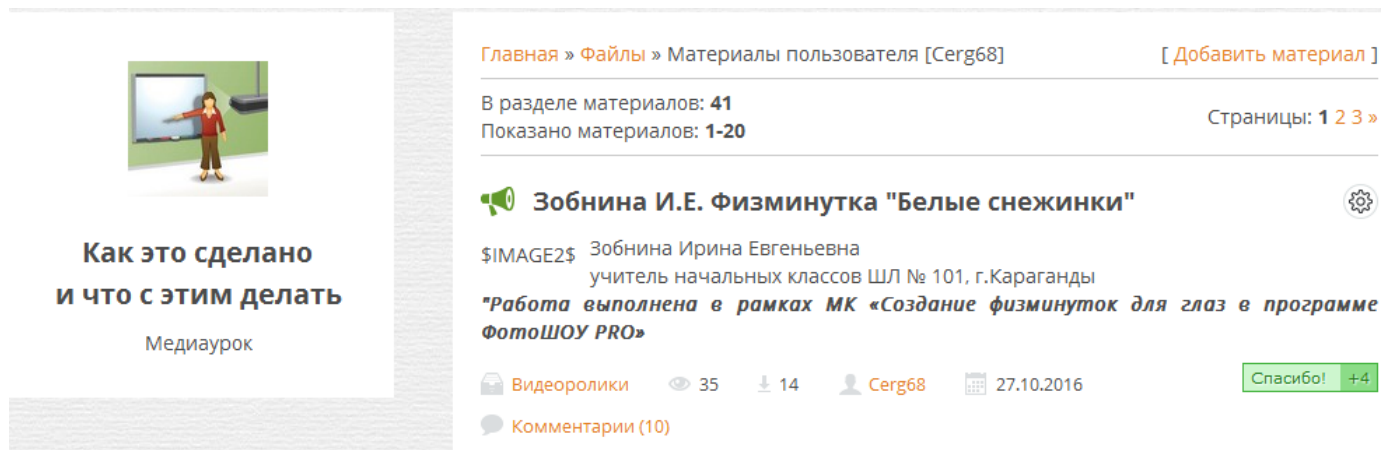

Рис.3

Плодотворная работа проводится на персональном сайте учителя начальных классов Кулаковой Н.И. «Верные друзья» (<http://verniedruzaj.ucoz.ru/>). Его цель: учителям - сделать учебный процесс интереснее, эффективнее и познавательнее, родителям - в воспитании и обучении современного (не похожего на них ...) ребенка, детям - в более успешном овладении знаниями и получении необходимой информации. На сайте проводятся Творческие мастерские для педагогов, олимпиады и конкурсы для учеников.

Рис.4

Этот список сайтов можно продолжать. Каждый из педагогов может найти для себя наиболее интересное сообщество. Для меня сетевое сообщество - это среда саморазвития, которая происходит за счет эффективного использования современных средств ИКТ, развития технологии дистанционного обучения, информационной и методической поддержки педагогов, организации сетевого взаимодействия с образовательными учреждениями.

Сетевые педагогические сообщества предоставили мне безграничное пространство для общения с коллегами, возможность повышения профессиональной квалификации. Работа в сообществах является для меня мощным стимулом для творческого подхода к профессионально-педагогической деятельности. Являясь активным пользователем всех этих и других сайтов, я размещаю свои материалы и получаю доступ к ресурсам других педагогов. Это позволяет разнообразить мою педагогическую деятельность, овладеть новыми педагогическими приёмами.

На каком бы этапе своего жизненного и профессионального пути ни находился учитель, он никогда не может считать свое образование завершенным, а свою профессиональную концепцию окончательно сформированной. Участие в работе сетевых педагогических сообществ - это не просто веление времени, а необходимость для плодотворной работы любого учителя-предметника, работающего по внедрению новых образовательных стандартов в учебный процесс.

Список литературы.

1. Об особенностях преподавания основ наук в общеобразовательных организациях (в том числе, реализующих инклюзивное образование) Республики Казахстан в 2014-2015 учебном году. Инструктивно-методическое письмо. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2014. – 181 с.
2. Руководство для руководителей образовательных организаций Республики Казахстан: Издание первое//www.cpm.kz
3. Рудакова Д.Т. Развитие образовательного сетевого сообщества. //Тезисы доклада. RELARN-2003. Институт общего среднего образования Академии России.
4. Драхлер А.Б. Сеть творческих учителей: Методическое пособие. – М.: БИНОМ, 2008. – 171 с.

РАЗВИТИЕ ИНТЕРЕСА К МАТЕМАТИЧЕСКОМУ ТВОРЧЕСТВУ

Омарова Айжан Олжабаевна
Учитель математики
КГУ «ОСШ № 4 имени Н.К.Крупской города Балхаш»

Педагоги не могут успешно кого-то учить,
если в это же время усердно не учатся сами.

Али Апшерон

В современной школе основной задачей является создание условий, необходимых для наиболее полной творческой самореализации личности ученика, в том числе путем удовлетворения потребности обучающихся в самообразовании и получении дополнительного образования. Одна из основных идей обновления образования состоит во внедрении новых подходов в обучении по Программе Кембриджского Университета.

Применение на уроках «Программы курсов повышения квалификации педагогических работников Республики Казахстан» формирует у учеников навыков обучения тому, как обучаться и, как следствие, – становление их независимыми, самомотивированными, увлеченными, уверенными, ответственными личностями с развитым критическим мышлением, проявляющими компетентность в цифровых технологиях. (Руководство для учителя)

С внедрением в учебно-воспитательный процесс современных технологий учителя все больше осваивают функции консультанта, советчика, воспитателя. Это требует от них специальной психолого-педагогической подготовки, так как в профессиональной деятельности учителя реализуются не только специальные, предметные знания, но и современные знания в области педагогики и психологии, технологии обучения и воспитания [Руководство для учителя с.130.].

Внедряю на своих уроках теорию конструктивистского обучения, которая требует от учителя организовывать занятия в соответствии с задачами, способствующими формированию знаний, идей навыков у учеников. Эта теория меняет стиль общения педагога и учащихся в сторону диалога и сотрудничества, повышает мотивацию учащихся и культуру общения.

Для внедрения идеи Программы была выбрана параллель 8-х классов, а целевым классом был выбран 8А класс. В классе обучаются 25 учеников разных возрастов, с разным уровнем подготовки. Для проведения исследования были выбраны ученики уровней А, В, С. Применяя идеи Программы: организовывала работу в группах, обсуждение в парах, учащиеся учились рассуждать, анализировать, делать выводы. Используемые мной на уроках методы дают возможность в полной мере раскрыть творческий потенциал учащихся, развивают глубокое осмысление изучаемого материала, т.к. знания теперь не даются в готовом виде, а приобретаются ими в процессе работы.

Используя в процессе обучения новые подходы указанные в Программе, я заметила, что ученики, которые на уроках всегда были замкнуты и молчали, начали хорошо решать задачи, особенно, где требуется логическое мышление, а так же в ходе урока вели себя активно, проявляли интерес к происходящему и на этапе рефлексии выдавали идеи, которые приятно удивляли.

Наблюдая за учениками, я поняла, что успешность обучения и преподавания заключается в создании атмосферы, позволяющей личности чувствовать себя свободно и безопасно в процессе обучения. Обучала самоорганизации работы на уроках, распределять время для выполнения заданий, искать дополнительную информацию, давала навыки анализа и синтеза. Примером этому могут быть следующие задания:

-Постройте график функции: $y = -x^2 + 2x + 3$. Найдите наибольшее и наименьшее значение функции на отрезке $[0; 2]$, на полуинтервале $(1; 3]$. (Анализ).

-На рисунках представлены графики квадратичных функций. При каких значениях x функция отрицательна ($y < 0$) или положительна ($y > 0$). Верный ответ отметьте знаком "+". (Анализ, синтез, абстрагирование, сравнение).

-При каких значениях p уравнение $x^2 + 6x + 8 = p$: а) не имеет корней; б) имеет один корень; в) имеет два корня. (Анализ).

При выполнении таких заданий ученики учились самостоятельно делиться и обмениваться знаниями в группах, контролировали выполнение заданий, свое внимание и поведение других, с уверенностью брались за выполнение заданий, помогали друг другу, сотрудничали.

Ученик А, помогает планировать собственные задачи и цели.

Ученик С, выдвигает свою точку зрения, на решение проблемы.

Модернизация образования предполагает изменение всех участников учебно-воспитательного процесса. Изменился ученик, социум, родители. Все чаще мы сталкиваемся именно с такими учениками, которые опускают руки после первой же неудачи, не пытаются преодолеть препятствия, отказываются выполнять задание, которое представляется им сложным. Одна из возможных причин – неудачи, не успешность. Если у ребенка нет надежды на успех в деле, которым он занят, у него появляется альтернативный вариант поведения – избегание неудач. В связи с этим на первый план выходит задача поиска эффективных путей реализации оценочной функции учителя, так как оценка (в любом виде) является одним из компонентов образовательной деятельности, ее регулятором, показателем результативности не только учащихся, но и педагогов.

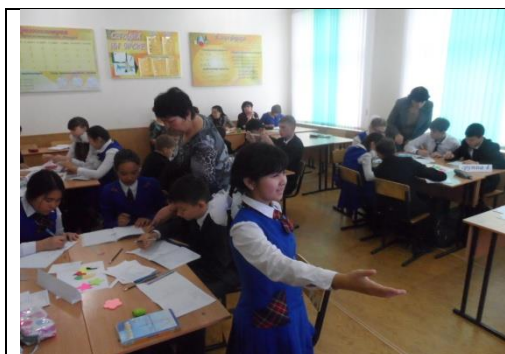
Восточная мудрость гласит: “Можно коня привести к воде. Но нельзя заставить его пить”. Активизация внутренних потребностей – задача современного учителя. Поэтому началом моей работы стало изменение оценочной деятельности. Применялись формативное и суммативное оценивание, ребятам это очень нравится, правда по началу ребята завышали самооценку, но по истечении времени научились реально оценивать свои возможности.

Для того чтобы усилить прогресс обучения, необходимо использовать более динамичные и полностью интегрированные инструменты оценивания, поддерживающие обучение. Формативное оценивание играет ключевую роль в эффективной образовательной системе. Для поддержки индивидуального подхода к обучению и создания образовательной системы, соответствующей поставленной цели, необходимо найти новые способы объединения обучения, преподавания и оценивания.

Я сделала следующий вывод, что успех обучения будет зависеть от того, насколько грамотно и объективно будет осуществляться оценивание в процессе обучения.

Я объяснила ученикам, с целью практического применения, что такое оценивания для обучения и оценивания обучения, показала некоторые методы оценивания и

проконсультировалась с учениками. Им понравился метод «Автобусной остановки», где использовала оценку «две звезды и одно пожелание».

Формативное оценивание работы одноклассника.

Защита проекта талантливым учеником.

Наблюдая за учениками, я заметила, что они работали с удовольствием, и оценивали объективно, потому что им было приятно, что я с ними проконсультировалась и применила на уроке. Одна группа учеников, допустили при решении ошибку.

Всем классом провели работу над ошибками и анализировали работу. Ребята, которые ошиблись, не расстроились, потому что, при работе над ошибками сами нашли свою ошибку.

На фронтальном опросе при повторении предыдущих тем, устную обратную связь поддерживала положительными комментариями: «Молодец!», «Хорошо», «Правильно», «Замечательный ответ».

Рефлексия может осуществляться не только в конце урока, как это принято считать, но и на любом его этапе. Рефлексия направлена на осознание пройденного пути, на сбор в общую копилку замеченного, обдуманного, понятого каждым. Её цель не просто уйти с урока с зафиксированным результатом, а выстроить смысловую цепочку, сравнить свои способы и методы с другими.

На своих уроках я применяла приемы рефлексии эмоционального состояния, это карточки с изображением смайликов (грустного, веселого); показ большого пальца вверх или вниз, «солнышко» – мне всё удалось, «солнышко и тучка» – мне не всё удалось, «тучка» – у меня ничего не получилось.

Так же на уроках применяла рефлексию деятельности. Этот вид приемлем на этапе проверки домашнего задания, защите проектных работ; он даёт возможность осмысления способов и приёмов работы с учебным материалом, поиска наиболее рациональных способов, а применение в конце урока покажет активность каждого ученика.

Рефлексия эмоционального состояния
в середине урока.

Рефлексия деятельности на уроке.

ГОСО выдвигает требования к формированию у школьников метапредметных результатов – универсальных учебных действий (личностных, познавательных, регулятивных и коммуникативных), которые должны стать базой для овладения ключевыми компетенциями, «составляющими основу умения учиться». Требования нового стандарта не являются чем-то абсолютно новым для практикующих учителей. И всё же у многих педагогов они вызвали тревогу и неуверенность в своих силах. Как спроектировать урок, который формировал бы не только предметные, но и метапредметные результаты? Какие из предложенных в учебнике заданий целесообразно отобрать для урока? Какие методы и приёмы работы будут эффективными? Какие формы организации деятельности учащихся стоит применять? И, наконец, нужно ли совсем отказаться от принятых в традиционной методике преподавания форм работы с обучающимися?

Я попыталась дать себе ответы на эти вопросы и систематизировать имеющийся у меня опыт работы для решения этих проблем.

Математическое образование в основной и старшей школе ориентировано на достижение следующих целей и результатов.

Изучение математики в основной школе направлено на достижение следующих целей:

1) в направлении личностного развития

развитие логического и критического мышления, культуры речи, способности к умственному эксперименту;

формирование у учащихся интеллектуальной честности и объективности, способности к преодолению мыслительных стереотипов, вытекающих из обыденного опыта;

воспитание качеств личности, обеспечивающих социальную мобильность, способность принимать самостоятельные решения;

формирование качеств мышления, необходимых для адаптации в современном информационном обществе;

развитие интереса к математическому творчеству и математических способностей;

2) в метапредметном направлении

формирование представлений о математике как части общечеловеческой культуры, о значимости математики в развитии цивилизации и современного общества;

развитие представлений о математике как форме описания и методе познания действительности, создание условий для приобретения первоначального опыта математического моделирования;

формирование общих способов интеллектуальной деятельности, характерных для математики и являющихся основой познавательной культуры, значимых для различных сфер деятельности;

3) в предметном направлении

овладение математическими знаниями и умениями, необходимыми для продолжения обучения в старшей школе или иных общеобразовательных учреждениях, изучение смежных дисциплин, применения в повседневной жизни;

создание фундамента для математического развития, формирование механизмов мышления, характерных для математической деятельности.

Ярким примером того является Lesson study или «Урок - исследование», который имеет корни японской начальной школы, где широко распространено профессиональное развитие практики. Работая в небольшой группе, учителя сотрудничают друг с другом, совместно обсуждают цели обучения, планируют фактически урок (так называемый "урок исследования»), чтобы наблюдать, как это работает на практике, а затем пересмотреть и доложить о результатах для того, чтобы другие учителя могли извлечь из этого пользу. В настоящее время данная методика успешно используется в Великобритании и Японии для повышения качества образовательного процесса.

На сегодняшний день, Lesson study это мощный, профессиональный подход к обучению, который предполагает:

- понимание сущности процесса обучения;
- методику взаимодействия с коллегами;
- способы поддержки коллег.

Основной принцип заключается в том, что изучение урока направлено не на результат деятельности, а на сам процесс. [2, с.21]

Урок –исследование предлагает способы сотрудничества и разработки уроков для рассмотрении успешной стратегии обучения и содействует размышлению учителей о качестве своего преподавания по отношению к отдельным учащимся.

В процессе исследования урока, учителя работают вместе, чтобы планировать, обучать, наблюдать и совместно анализировать урок. В то время как один учитель реализует урок в классе, другие наблюдают и делают заметки на вопросы учащихся и понимания. Совместное планирование и сотрудничество поможет учителям развить или усовершенствовать инновационные педагогические подходы для удовлетворения потребностей учащихся.

Таким образом организация такой практики, как исследование урока имеет ряд преимуществ, среди которых выделяются следующие:

1. Целевая направленность
2. Один из способов профессионального развития
3. Взаимодействие с коллегами
4. Возможная модификация школьной системы
5. Анализ собственной работы

Осознавая, что при проведения исследования урока внимание сконцентрировано не на самом учителе, а на реакции учеников на проводимые им действия, педагог не испытывает давления со стороны коллег, находящихся на уроке. Как следствие, ему значительно проще критически взглянуть на процесс в целом.[3, с. 13]

СОСТОЯНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Логовская Е.Ф., Моторыгина И.Н.

учителя начальных классов КГУ «СОШ № 52 имени академика Е.А.Букетова»

Здоровье человека – тема для разговора достаточно актуальная для всех времен и народов, а в XXI веке она становится первостепенной. Состояние здоровья казахстанских школьников вызывает серьезную тревогу специалистов. Наглядным показателем неблагополучия является то, что здоровье школьников ухудшается по сравнению с их сверстниками 20 или 30 лет назад. При этом наиболее значительное увеличение частоты всех классов болезней происходит в возрастные периоды, совпадающие с получением ребенком общего среднего образования. Здоровье ребенка, его социально – психологическая адаптация, нормальный рост и развитие во многом определяются средой, в которой он живет. Для ребенка от 6 до 17 лет этой средой является система образования, так как с пребыванием в учреждениях образования связаны более 70% его бодрствования. В то же время в этот период происходит наиболее интенсивный рост и развитие, формирование здоровья на всю оставшуюся жизнь, организм ребенка наиболее чувствителен к экзогенным факторам окружающей среды.

По данным Института возрастной физиологии, школьная образовательная среда порождает факторы риска нарушений здоровья, с действием которых связано 20 – 40% негативных влияний, ухудшающих здоровье детей младшего школьного возраста. [2] Исследования позволяют проранжировать школьные факторы риска по убыванию значимости и силы влияния на здоровье учащихся:

- Стрессовая педагогическая тактика.
- Несоответствие методик и технологий обучения возрастным и функциональным возможностям школьников.
- Несоблюдение элементарных физиологических и гигиенических требований к организации учебного процесса.
- Недостаточная грамотность родителей в вопросах сохранения здоровья детей.
- Провалы в существующей системе физического воспитания.
- Интенсификация учебного процесса.
- Функциональная неграмотность педагога в вопросах охраны и укрепления здоровья.
- Частичное разрушение служб школьного медицинского контроля.
- Отсутствие системной работы по формированию ценности здоровья и здорового образа жизни.

В создавшейся обстановке естественным стало активное использование педагогических технологий, нацеленных на охрану здоровья школьников. По определению профессора Н.К.Смирнова, **здоровьесберегающие образовательные технологии** – это системный подход к обучению и воспитанию, построенный на стремлении педагога не нанести ущерб здоровью ученика.

Понятие «здоровьесберегающая технология» относится к качественной характеристике любой образовательной технологии, показывающей, как решается задача сохранения здоровья учителя и учеников. Данные технологии должны удовлетворять принципам здоровьесбережения, которые сформулировал Н.К.Смирнов: «Не навреди!» – все применяемые методы, приемы, используемые средства должны быть обоснованными, проверенными на практике, не наносящими вреда здоровью ученика.

- Приоритет заботы о здоровье учителя и учащегося – все используемое должно быть оценено с позиции влияния на психологическое состояние участников образовательного процесса.
- Непрерывность и преемственность – работа ведется не от случая к случаю, а каждый день и на каждом уроке.
- Субъект-субъектные взаимоотношения – учащийся является непосредственным участником здоровьесберегающих мероприятий и в содержательном, и в процессуальном аспектах.
- Соответствие содержания и организации обучения возрастным особенностям учащихся – объем учебной нагрузки, сложность материала должны соответствовать возрасту учащихся.
- Комплексный, междисциплинарный подход – единство в действиях педагогов, психологов и врачей.
- Успех порождает успех – акцент делается только на хорошее; в любом поступке, действии сначала выделяют положительное, а только потом отмечают недостатки.
- Активность – активное включение, а любой процесс снижает риск переутомления.
- Ответственность за свое здоровье – у каждого ребенка надо стараться сформировать ответственность за свое здоровье, только тогда он реализует свои знания, умения и навыки по сохранности здоровья. Перед любым учителем неизбежно встает задача качественного обучения предмету, что совершенно невозможно без достаточного уровня мотивации школьников.

В решении означенных задач и могут помочь здоровьесберегающие технологии.[1] Следует отметить, что все здоровьесберегающие технологии, применяемые в учебно-воспитательном процессе, можно разделить на три основные группы:

- технологии, обеспечивающие гигиенически оптимальные условия образовательного процесса;
- технологии оптимальной организации учебного процесса и физической активности школьников;
- разнообразные психолого-педагогические технологии, используемые на уроках и во внеурочной деятельности педагогами.

На своих уроках мы стараемся использовать различные психолого – педагогические технологии здоровьесбережения:

Снятие эмоционального напряжения. Использование игровых технологий, игровых обучающих программ, оригинальных заданий и задач, введение в урок исторических экскурсов и отступлений позволяют снять эмоциональное напряжение. Этот прием также позволяет решить одновременно несколько различных задач: обеспечить психологическую разгрузку обучающихся, дать им сведения развивающего и воспитательного плана, показать практическую значимость изучаемой темы, побудить к активизации самостоятельной познавательной деятельности.

На начальном этапе это могут быть игровые задания для обобщения знаний. Для учащихся младших классов можно также использовать задания фантастического или детективного содержания, также активизирующие творческий потенциал. Хороший эффект дает использование интерактивных познавательных программ, которые вызывают неизменный интерес у школьников, одновременно снимая у них элементы стресса и напряжения. Здесь же можно отметить и прием использования литературных произведений, иллюстрирующих то или иное явление.

Использование пословиц при изучении понятия монотонности функции: «Чем дальше в лес, тем больше дров» (возрастание), «Подальше положишь, поближе возьмешь» (убывание) [3]. В этот момент процесс обучения как бы скрыт от детей, они воспринимают это как некоторое отступление от темы, что позволяет им также снять накопившееся напряжение. К тому же введение в урок литературных или исторических отступлений способствует не только психологической разгрузке, но и установлению и укреплению межпредметных связей, а также воспитательным целям.

Пожалуй, одним из аспектов является именно психологический комфорт школьников во время урока. С одной стороны, таким образом, решается задача предупреждения утомления обучающихся, с другой – появляется дополнительный стимул для раскрытия творческих возможностей каждого ребенка. Доброжелательная обстановка на уроке, спокойная беседа, внимание к каждому высказыванию, позитивная реакция учителя на желание ученика выразить свою точку зрения, тактичное исправление допущенных ошибок, поощрение к самостоятельной мыслительной деятельности, уместный юмор или небольшое историческое отступление – вот далеко не весь арсенал, которым может располагать педагог, стремящийся к раскрытию способностей каждого ребенка.

Дети входят в класс не со страхом получить плохую оценку или замечание, а с желанием продолжить беседу, продемонстрировать свои знания, получить новую информацию. В процессе такого урока не возникает эмоционального дискомфорта даже в том случае, когда ученик с чем – то не справился, что – то не смог выполнить. Более того, отсутствие страха и напряжения помогает каждому освободиться внутренне от нежелательных психологических барьеров, смелее высказываться, выражать свою точку зрения. К тому же ученик уже более спокойно реагирует на полученную оценку, если он сам понимает ее обоснованность. Оценивая свои ошибки, ученик сразу же видит и пути их исправления. Неудача на уроке, воспринимаемая как временное явление, становится дополнительным стимулом для более продуктивной работы дома и в классе. Педагог поощряет стремление к самоанализу, укрепляет его уверенность в собственных возможностях.

Следует заметить, что в обстановке психологического комфорта и эмоциональной приподнятости работоспособность класса заметно повышается, что в конечном итоге приводит к более качественному усвоению знаний ,и, как следствие, к более высоким

результатам. По окончании урока ученики покидают класс с хорошим настроением, поскольку в течение этого времени отрицательные факторы практически отсутствовали.

Охрана здоровья ребенка предполагает не только создание необходимых гигиенических и психологических условий для организации учебной деятельности, но и как показывают исследования, наиболее опасным фактором для здоровья человека является его образ жизни. Следовательно, если научить человека со школьных лет ответственно относиться к своему здоровью, то в будущем у него больше шансов жить, не болея. На сегодняшний день очень важно вводить вопросы здоровья в рамки учебных предметов. Это позволит не только углубить получаемые знания и осуществить межпредметные связи, но и показать ученику, как соотносится изучаемый материал с повседневной жизнью, приучить его постоянно заботиться о своем здоровье.

Среди здоровьесберегающих технологий можно особо выделить технологии лично – ориентированного обучения, учитывающие особенности каждого ученика и направленные на возможное более полное раскрытие его потенциала. Сюда можно отнести технологии проектной деятельности, дифференцированного обучения, обучения в сотрудничестве, разнообразные игровые технологии.

Для более успешной реализации формирования здорового образа жизни мы свою работу ведем в пяти направлениях-блоках.

- Первый блок «Создание здоровых и безопасных условий учения»

Реализацией этого блока мы занимаемся с первых дней работы в школе. Вопрос о сохранении здоровья школьников стоит одним из первых в классах, в которых обучаются дети с ослабленным зрением. Как можно учить детей без двоек и без принуждения; как развить у них устойчивый интерес к знаниям, как сделать учение радостным. Принцип нашей работы: принимать ребенка таким, каким он есть, веря в его продвижение в развитии. Чтобы вызвать радость успеха, надо просто найти, за что похвалить ребенка, так как положительные эмоции вызывают деятельное состояние клеток коры головного мозга. Наши дети не боятся высказывать свое мнение, спорить. Духовный контакт раскрепощает внутренние силы детей. Эта система учения соответствует природе ребенка – его общительности и стремлению к самоутверждению.

На уроках применяем все формы и методы обучения: проблемное обучение, вариативность, что так же способствует психическому здоровью детей.

- Второй блок – «Оптимизация двигательного режима». В первую очередь для детей нужна смена динамических поз. На парту были поставлены конторки, за которыми поочередно стоят дети. Режим продолжительности стояния – сидения дети отрабатывали сами. Вторым очень важным моментом в данном блоке являются минутки отдыха для души и тела ребенка на уроках, которые позволяют им размять свое тело, передохнуть и расслабиться, прислушаться к себе, принести своему организму пользу. Систематическое использование оздоровительных минуток приводит к улучшению психо-эмоционального состояния учащихся, к себе и своему здоровью, к урокам физкультуры. Мы собрали и разработали физминутки для дыхания, зрения, осанки, пищеварения и мышления.
- Третий блок «Обучение здоровью»

Для реализации этого блока мы используем уроки познания мира, классные часы, цель которого знакомство с самым тонким инструментом познания мира – с самим собой. На занятиях мы стараемся научить детей оценить себя и окружающий мир; показать практические методы общения между людьми; научить детей практическим методам самостоятельного принятия решений, ориентированных на собственное здоровье. В них в игровой форме закладываются навыки правильного

режима дня, знания о строении организма, умение на практике изучать его функции, осуществляется тесная связь с природой. Главная цель программы: через практические навыки и измерения познакомить детей со своим организмом, то есть с самим собой. Научить учеников чувствовать свой организм, выучить комплекс физических упражнений направленных на укрепление и сохранение здоровья; научить

выполнять правила личной гигиены. Игра – важный инструмент жизненной активности ребенка. Движение – это жизнь. К сожалению, интерес к детской игре в наши дни в определенной мере утратился. Поэтому на переменах «затейники» проводят различные виды игр (с играми «затейники» знакомятся заранее), которые позволяют направленно развивать и совершенствовать двигательные функции детей. Формируется новый, более высокий уровень развития таких физических качеств как быстрота, сила, ловкость, выносливость.

- Четвертый блок «Воспитание».

В классе устанавливаются добрые, уважительные отношения друг к другу, между учителем и

учеником, что, конечно, является важнейшим условием развития психически здоровых детей. В общении, в учебном процессе складываются и проявляются чувства совести, чести, порядочности, доброты, сочувствия, уважения друг к другу. Именно через отношения, через переживания в процессе общения с ним родителей, учителей, товарищей человек с детства созревает для полноценного общения с окружающим миром. Поэтому очень часто ходим с ребятами на прогулки, экскурсии, походы. Всем классом участвуем в Днях здоровья школы. Регулярно проводим беседы о сохранении здоровья. Особенно любят дети игровые двигательные перемены, на которых каждый ребенок бывает в движении, может почувствовать свое тело, показать свои способности. Помимо развития физической активности, такие перемены способствуют сохранению психического здоровья, дают возможность «выпустить пар», разрядиться, снять с себя негативные эмоции, стрессы.

- Пятый блок «Родительские университеты».

Без помощи родителей невозможно было бы претворить наши идеи в жизнь. Поэтому с первых же дней знакомства с родителями стараемся сделать их своими помощниками, соратниками. На родительских собраниях проводим беседы о сохранении здоровья, приглашаем медицинских работников.

Применение разнообразных форм работы привело к положительным результатам.

ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ. МЕДИЦИНСКИЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ

Кальменова Р.К., Амандыкова С.Х., Кожахметова С.Н.
ЮКГФА, г.Шымкент

Фразеологизм, фразеологический оборот, речевой оборот — это свойственное только данному языку устойчивое сочетание слов, значение которого не определяется значением входящих в него слов, взятых по отдельности. Из-за того, что фразеологизм (или же идиому) зачастую невозможно перевести дословно (теряется смысл), среди иностранцев могут возникать трудности перевода и понимания. С другой стороны, такие фразеологизмы придают языку яркую эмоциональную окраску. Часто грамматическое значение идиом не отвечает нормам современного языка, а являются грамматическими архаизмами. Примерами таких выражений в русском языке будут: «остаться с носом», «бить баклуши», «дать сдачи», «валить дурака», «точка зрения», «без царя в голове» и т. п. Фразеологическое единство — это устойчивый оборот, в котором, тем не менее, отчётливо сохраняются признаки семантической раздельности компонентов. Как правило, его общее значение мотивировано и выводится из значения отдельных компонентов.

Для фразеологического единства характерна образность; каждое слово такой фразы имеет своё значение, но в совокупности они приобретают переносный смысл. Обычно фразеологизмы такого типа являются тропами с метафорическим значением (например, «грызть гранит науки», «плыть по течению», «закинуть удочку»). Отдельные слова, входящие в его состав, семантически несамостоятельны, и значение каждого из компонентов подчинено единству общего образного значения всего фразеологического выражения в

целом. Однако при дословном переводе иностранец может догадаться о смысле словосочетания.

Подобно идиомам, фразеологические единства семантически неделимы, их грамматические формы и синтаксический строй строго определены. Замена слова в составе фразеологического единства, в том числе и подстановка синонима, ведёт к

разрушению метафоры (например, «гранит науки» «базальт науки») или изменению экспрессивного смысла: «попасться на удочку» и «попасть в сети» являются фразеологическими синонимами, но выражают различные оттенки экспрессии.

Однако, в отличие от идиом, единства подчиняются реалиям современного языка и могут допускать в речи вставку других слов между своими частями: например, «довести (себя, его, кого-либо) до белого каления», «лить воду на мельницу (чего-либо или кого-либо)» и «лить воду на (свою, чужую и т. п.) мельницу».

Примеры: «зайти в тупик», «бить ключом», «держаться камень за пазухой», «водить за нос»; англ. to know the way the cat is jumping — «знать, куда ветер дует» (дословно — «знать, куда прыгнет кошка»).

Признаки фразеологизма:

Содержит не менее двух слов. Во фразеологизме всегда как минимум два слова. Если вы видите одно слово в необычном значении, это не фразеологизм. Например, в предложении «Студент летел по коридору» нет фразеологизма, а слово *лететь* употреблено в переносном смысле.

Имеет устойчивый состав. Если вы видите словосочетание, которое похоже на фразеологизм, проверьте, можно ли заменить одно из слов этого словосочетания на другое. Например, в словосочетании *дырявая крыша* каждое слово можно свободно заменить: *дырявая кофта*, *черепичная крыша*, — причем оставшееся слово сохранит свое значение. А если заменить какое-либо слово во фразеологизме *крыша поехала*, получится бессмыслица, например: *дача поехала*, *крыша побежала*. Можно сказать: «Девочка поехала», — но слово *поехала* в этом случае будет употреблено в прямом смысле. — Если состав словосочетания полностью устойчив, это словосочетание может быть фразеологическим сращением или фразеологическим единством; — если одно из слов в составе словосочетания можно заменить на очень ограниченный набор других слов (*оторопь берет*, *страх берет*, *тоска берет*), то, вероятнее всего, это фразеологическое сочетание.

Не является названием. Географические названия, названия учреждений и другие названия не являются фразеологизмами (Большой театр, «Красная стрела» (название поезда), Мертвое море).

Если все эти условия выполняются одновременно, то перед вами **фразеологизм в широком смысле**.

Если при этом сочетание слов **неразложимо по смыслу**, то перед вами фразеологическое сращение, то есть **фразеологизм в узком смысле**. Говорят, что фразеологический оборот неразложим по смыслу, если его значение нельзя вывести из значения составляющих его слов. Сравните сочетания слов рубить правду и всеми правдами и неправдами. У словосочетания рубить правду устойчивый состав (нельзя сказать рубить ложь или рубить критику), но при этом его значение можно определить из значения отдельных составляющих его слов. Всеми правдами и неправдами значит «любыми средствами, ни перед чем не останавливаясь». Значение этого словосочетания невозможно вывести из значения слов правда и неправда. Поэтому словосочетание *рубить правду* является фразеологизмом в широком смысле (фразеологическим единством), а *всеми правдами и неправдами* — фразеологизмом в узком смысле (фразеологическим сращением).

Значения отдельных фразеологизмов

в глаза не видеть — ни разу не видеть, не встречать

вавилонское столпотворение — скопление народа, суматоха

бросаться в глаза — обращать на себя внимание, выделяться
 золотой телец — деньги, богатство
 сплошь и рядом — очень часто, повсеместно
 глас вопиющего в пустыне — призыв, остающийся без ответа
 ставить что-либо на карту — подвергать что-либо риску, опасности в надежде на выигрыш
 во весь дух — очень быстро, изо всех сил
 принять что-то за чистую монету — поверить во что-то, считать что-то истинным
 изо дня в день — каждый день, постоянно
 за тридевять земель — очень далеко
 наступить на (те же) грабли — повторить глупую ошибку
 положить руку на сердце — откровенно, искренне
 строить воздушные замки — фантазировать, мечтать
 замок из песка (или на песке) — иллюзия, что-то ненадежное, непрочное
 камень на душе (или на сердце) — тяжелое чувство, тревога или чувство вины
 убивать время — тратить время без пользы, занять время чем-то случайным
 сбиться с ног — устать от хлопот
 под (самым) носом — совсем близко
 зарыть талант в землю — не развивать, не использовать талант
 ни с того ни с сего — без всякой видимой причины

Значения всех фразеологизмов можно найти во фразеологическом словаре.

Среди многочисленных проблем современного общества: экологических, нравственных, духовных – есть еще одна – сохранение великого русского языка. С появлением компьютеров, интернета подростки перестали интересоваться изучением русского языка, читать книги, совершенствовать свою речь. Многие не могут не только красиво изъясняться, но и грамотно писать. Кто же тогда сохранит настоящий русский язык, «великое русское слово» для потомков?

Фразеологизм - тот пласт языка, который придает речи особую выразительность и точность. Хотя о фразеологизмах написано множество книг, диссертаций, статей, интерес к этой теме не ослабевает, что вызвано богатством фразеологических единиц и широтой их распространения, наличием диалектных идиом, а также ошибками, связанными с употреблением фразеологизмов.

С раннего детства и до глубокой старости жизнь человека связана с языком.

Ребёнок не научился ещё как следует говорить, а его слух уже ловит чудесные слова бабушкиных сказок, колыбельной мамы. Ученик идет в школу, юноша – в университет. Целое море слов подхватывает его там. Через слово он узнает о том, что еще не видели (а возможно, не увидят!) его глаза. Человек родниться с древними мыслями, теми, что сложились в головах людей за тысячелетия до его рождения; сам он обретает возможность обращаться к потомкам, которые будут жить спустя века после его кончины. Всё это благодаря языку.

Тревожнее звучит сегодня проблема нашего языка, всё актуальнее становятся слова великого классика русской литературы, замечательного мастера языка Ивана Сергеевича Тургенева, который призывал беречь «на прекрасный русский язык» От чего беречь? Что угрожает нашему языку сегодня? Факторы, которые представляют угрозу нашему языку выделяют невежество, не владение языком, в результате чего происходят его искажения, намеренное уничтожение, замена прекрасных русских слов выдуманными, грубыми, оскорбляющим, необоснованное использование иноязычных слов и просто нежелание изучать родной язык, обеднение речи.

Русский язык богат меткими и образными устойчивыми оборотами речи. Мы встречаем их на каждом шагу. «До каких пор ты будешь бить баклуши?»- говорим мы лентяю. «Ведь ты можешь понять впросак»- предупреждают не догадливого. «Дело в шляпе», «вольному воля», «шиворот-навыворот», «жить задним умом», «тянуть за язык» ...- все их за один раз и не перечислишь. Каждое их этих словосочетаний мы употребляем в тех случаях, когда

нужно образно выразить свое отношение к данному факту: одобрительное, пренебрежительное или насмешливое. К сожалению, в речи молодых людей все реже встречаются такие словосочетания, а ведь, чтобы научиться правильно строить фразы, грамотно писать, по утверждению лингвиста Л.В.Щербы, необходимо вдумываться в выразительные средства языка. К таким выразительным средствам относятся и фразеологические единицы.

Целью работы является выяснение, какие фразеологические обороты знают студенты и употребляют в своей устной и письменной речи; вызвать интерес к изучению фразеологии. А также обратить на медицинские фразеологизмы, так как это тесно связано с моей профессией и может явиться важным пластом в изучении клинических заболеваний.

Данная работа поможет обосновать, какую роль играют фразеологизмы в речи людей; поможет избежать ошибки в употреблении фразеологизмов, ввести фразеологизмы в активную профессиональную речь студента-медика.

Понятие о фразеологизмах, их особенности

Фразеологизм – устойчивое по составу и структуре, лексически неделимое и целостное по значению словосочетание или предложение. Фразеологизм употребляется как некоторое целое, не подлежащее дальнейшему разложению и обычно не допускающее внутри себя перестановки своих частей.

Ученые выделяют свойства фразеологизмов:

- воспроизводимость
- устойчивость

Классификация фразеологизмов

Русский язык очень богат фразеологическими оборотами. Фразеологизмам в наши дни нет счету.

В нем по самым скромным оценкам существует более шести тысяч устойчивых словосочетаний. Другие источники утверждают, что количество таких выражений в русском языке достигает нескольких десятков тысяч. В любом случае они активно используются в разговорной и литературной речи, потому что, как и слова, фразеологизмы бывают разговорными (валиться со смеху, зарубить на носу) и книжными (камень преткновения); по стилистическим свойствам делятся на высокие (жителейское море, ахиллесова пята), нейтральные и низкие (корчить лодыря).

Самый большой стилистический пласт фразеологии составляет разговорная фразеология, которая используется преимущественно в устной форме общения, а в письменной речи – в художественной литературе.

Все фразеологизмы русского языка по происхождению можно разделить на две группы: фразеологизмы русского происхождения и заимствованные. Стоит отметить, что в речи людей, попавших в объектив исследования, существенно преобладают фразеологизмы именно русского происхождения. Большинство русских фразеологизмов возникло в самом русском языке или досталось от языка предков. Источники русских фразеологизмов различны. Одни из них возникли на основе наблюдений человека за природными явлениями; в других нашли свое отражение традиции и обычаи, обряды (встать не с той ноги); третьи связаны с реальными историческими событиями (словно Мамай пришел); многие родились из песен, притч, пословиц и поговорок русского народа, литературных произведений, сказок (добрый молодец), церковных книг; часть оборотов восходит к профессиональной речи, многие фразеологизмы – находки писателей (не вытанцовывается (Гоголь, «Заколдованное место»)). Как правило, такие сочетания закрепляются в языке в результате частой и длительной практики употребления. Обороты, не нуждающиеся в этимологическом объяснении и смысловом изъяснении, понятны для большинства носителей современного русского языка, целостное значение этих фразеологизмов понятно всякому русскому человеку. Они очень часто используются в нашей жизни.

Фразеологизмы охватили многие области человеческой жизни. Медицина также не обошлась без этого явления и можно смело сказать, что углубляясь в свою профессию, я

встречаю их в клинической терминологии. **Знание образных профессиональных медицинских фразеологизмов является одним из неотъемлемых направлений формирования профессиональных качеств будущего специалиста-медика, способствует развитию культуры речи, а также обогащению кругозора.**

Интересно, что медицинские фразеологизмы ярко подчёркивают внешние признаки заболевания и, таким образом, явно указывают на болезнь внутренних органов.

Изучив, правда, не столь глубоко, как это можно бы сделать, фразеологические обороты, в частности, встречающиеся в медицине я пришла к выводу, что их источниками являлись, мифы и легенды, животный мир, фамилии учёных, органы человека, быт, который окружает его, профессии, спорт и многое другое.

Хотелось бы привести примеры. Большинство фразеологизмов связано с животным миром: «симптом кошачьего крика» - шум в области сердца. «Осанка обезьяны» - выраженный лордоз (при эндемическом деформирующем остеоартрозе). «Петушиная походка» - невозможность вставить на пятку при ходьбе (при повреждении малоберцового нерва).

Другие, с мифологией, как например, «голова Медузы», указывающая на сеть вен в области живота, образующая иногда при циррозе печени. Название связано с медузой Горгоной, у которой на голове вместо волос змеи. «Ахиллов рефлекс» подошвенное сгибание стопы в ответ на удар по пяточному сухожилию. «Лицо Гипократа» бывает при тяжёлых заболеваниях органов брюшной полости.

Литература.

Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии. — Л., 1963.

Арсентьева Е. Ф. Фразеология и фразеография в сопоставительном аспекте (на материале русского и английского языков). — Казань, 2006.

Валгина Н. С., Розенталь Д. Э., Фомина М. И. Современный русский язык. 6-е изд. — М.: Логос, 2002.

Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка. — 2-е изд., перераб. — М., 1996.

Мокиенко В. М. Славянская фразеология. 2-е изд., исп. и доп. — М., 1989.

Телия В. Н. Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. — М., 1996.

Баранов А. Н., Добровольский Д. О. Аспекты теории фразеологии / А. Н. Баранов, Д. О. Добровольский. — М.: Знак, 2008. — 656 с.

Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культуры. Три лингвострановедческих концепции: лексического фона, рече-поведенческих тактик и сапиентемы / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров; под. ред. Ю. С. Степанова. — М.: Индрик, 2005. — 1040 с.

Виноградов В. В. Основные понятия русской фразеологии как лингвистической дисциплины. — Л., 1944.

Виноградов В. В. Фразеология. Семасиология // Лексикология и лексикография. Избранные труды. — М.: Наука, 1977. — С. 118—161.

Розенталь Д. Э. Русский язык: Пособие для поступающих в вузы. — 5-е изд. — М.: Изд-во МГУ, 1994. — 368 с. ISBN 5-211-03331-0

Розенталь Д. Э., Голуб И. Б., Теленкова М. А. Современный русский язык: Учебное пособие. — 2-е изд. — М.: Междунар. отношения, 1994. — 560 с. ISBN 5-7133-0787-5

Фелицына В. П., Мокиенко В. М. Русские фразеологизмы: Лингвострановедческий словарь / Под ред. Е. М. Верещагина и В. Г. Костомарова. — М.: Рус. яз., 1990. — 220 с. ISBN 5-200-00778-X

Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка / Н. М. Шанский. — 3-е изд., испр. и доп. — М., 1985. — 160 с.

Шанский Н. М., Зимин В. И., Филиппов А. В. Опыт этимологического словаря русской фразеологии. — М.: Рус. яз., 1987. — 240 с.

БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ БІРІЗДІЛІК КОНЦЕПЦИЯСЫ

Шайдарханова Н. Е.

Астана қаласы, Гуманитарлық колледжі

Қазіргі кезеңде елдердің бір-бірінен салыстырмалы тұрғыдағы артықшылығы, бәсекелестік күш-қуаты олардың табиғи ресурстарымен емес көбінесе адам капиталымен, инновациялық технологияларды және ақпарат ағымын ұтымды пайдалануымен анықталып отыр. Әлемдік тәжірибе білім беру ұлттық немесе ғаламдық саясаттың жеке саласы болып есептелмейді, ол адам құқығын сыйлауға, жақсы тұрмыс пен тиімді басқаруға, қазіргі қоғамның әлеуметтік, экономикалық, саяси, экологиялық тұрақтылық даму процестерінің негізгі шарты және сенімді құралы, әлеуметтік құбылыс пен процесс, әлеуметтік жүйе, ұлттық бірегейлік пен рухани мәдениетті сақтау және дамытудың бірден-бір кепілі есебінде дәлелденіп отыр.

Тұрақты даму талаптарына сәйкес білім беру жүйесінің құрылымын және мазмұнын дамытудың басты бағыттары негізінен төмендегідей сипатта анықталуда:

- Жеке тұлғаның, қоғамның, мемлекеттердің, қоршаған табиғи ортаның, сонымен қатар бүгінгі және келешек ұрпақтың мүдделері мен қажеттіліктеріне үйлесімді болуын қамтамасыз ету.
- Ғылым мен технологияның, нарықтық экономиканың өзгермелі және өскелең талаптарына сәйкес үздіксіз, пәрменді, дамымалы және үнемі жетіліп отыруға бейімді болуын қамтамасыз ету.
- Адамзат қоғамының мол ауқымы, кең спектрлі, көпвекторлы полимәдениетті сипатына сәйкес ашықтығын, демократиялығын, интеграциялауға бейімді болуын қамтамасыз ету.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан–2030» Қазақстан халқына арналған жолдауында «Біздің жас мемлекетіміз өсіп, жетіліп, кемелденеді, біздің балаларымыз бен немерелеріміз онымен бірге ер жетеді. Бүкіл дүниежүзілік білім беру кеңістігіне кіру мақсатында қазіргі кезде Қазақстанда білімнің жаңа жүйесі құрылуда. Бұл үрдіс педагогика теориясы мен оқу – тәрбие үрдісіне нақты өзгерістер енгізумен қатар, елімізде болып жатқан түрлі бағыттағы білім беру қызметіне жаңаша қарауды, қол жеткен табыстарды сын көзбен бағалай отырып саралауды, жастардың шығармашылық әлеуетін дамытудың, мұғалім іс-әрекетін жаңаша тұрғыда ұйымдастыруды талап етеді», деп атап көрсеткен болатын.

Қазіргі жағдайда инновациялық үрдістер, жылдам басқару мәселесі педагогикалық инноватиканың құрылымында негізгі түйіні болып табылады. Ғылыми білімнің саралануы, олардың үздіксіз дамуы білім беру мазмұнына көлемді тәжірибелік және теориялық материалды қосуды талап етеді. Алайда, мектепте жоғары оқу орнында оқыту уақыты шектеулі болғандықтан, заман талабынан шығатын маманды дайындауға жеткілікті білімді саралауды таңдап алу мәселесі көтерілуде. Инновациялық үрдістерді олардың дамуындағы тенденциялары мен қайшылықтарды аша отырып талдау қажет. Инновациялық үрдістер - бүкіл әлемнің білім беру жүйесі дамуының негізгі және қажетті тенденцияларының бірі болып табылады.

Қазіргі білімнің тенденцияларын талдай отырып, қазіргі әлемдегі білімнің келесі негізгі даму тенденцияларын ерекшелеуге болады, олар:

- «Білім - үйрену» парадигмасының «білім - қалыптасу» парадигмасына ауысуы.
- Білімнің негізгі қоғамдық капиталға айналуы.
- Үздіксіз білім алу тұжырымдамасының дамуы.
- Үйренуді біртіндеп жекелендіру.
- Үйрену диверсификациясы. Диверсификация- жаңа білім мекемелерінің ұйымдастырылуымен, қоғамдық мекемелерге білім беру функцияларының берілуімен,

оқытудың жаңа бағыттарының енгізілуімен және жаңа пәндердің енгізілуімен байланысты. Білім алушыларды қабылдау процедурасы, оқытудың әдіс-тәсілдері өзгереді. Білім алуды басқару жүйесі, оқу орындарының құрылымы және олардың қаржылану тәртібі қайта ұйымдастырылады.

- Ғаламдандудың бүкіләлемдік үрдістерімен сәйкес білімнің ынтымақтастығы. Білімнің ынтымақтастығы, керісінше, ұлттық жүйелердің жақындауына, оларда ортақ әмбебап тұжырымдар және компоненттердің табылу және дамыуына бағытталған. Ынтымақтастық құралы ретінде білімгерлермен, оқытушылармен және зерттеушілермен айырбас жасау, дипломдар және ғылыми дәрежелерді мойындау, білімнің жалпы стандарттарын құру болып табылады.

Қазіргі мектептегі білім беруде, қашықтан оқытуды дамытуда жаңа технологияларды, интернет - технологияны қолдану үрдісін белсендендіру.

Еуропа кеңесі қазіргі өркениеттің кез келген өкілі меңгеруі тиіс құзырлардың бес негізгі топтарын анықтады (құзырлық талаптарды іске асырудағы Болон үрдісінің талаптары бойынша), олар:

- саяси және әлеуметтік: (бірлесіп шешім қабылдауға қатысу, өзіне жауапкершілік алу)
- көп мәдени қоғамдағы өмірге қатысты құзырлар (айырмашылықтарды түсіну, өзара сыйласу, мәдениеті, тілі, діні басқа адамдармен қатар өмір сүре білу қабілеттілігі)
- ауызша және жазбаша қарым-қатынасты меңгеруге қатысты құзырлар, соның ішінде шет тілдерді меңгеру құзыры
- ақпараттық қоғамның пайда болуымен байланысты құзырлар, (электрондық құзырлар).
- өмір бойы оқи білу қабілеттілігі -кәсіби дамуда, сонымен бірге жеке, қоғамдық өмірде үздіксіз дайындалудың негізі.

Электрондық құзыреттілік, олар:

- Болон үрдісімен талап етілетін өзгерістердің қажетті бір бөліктері.
 - Оқытудың жаңа жолының мақсаты - электрондық технологияларды қолдануға негізделген оқытушылар мен білімгерлерді оқытудың инновациялық сценарийларына тарту
- Қазіргі таңда бастауыш сынып оқушыларын оқытудағы басты ерекшелігі: біріншіден, бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктеріне сай оларды ерекше қызықтырып, ынталандыратын құрал қазіргі ақпараттық технологиялар мен нәтижеге бағытталған құрал болып табылатын педагогикалық технологияның өзара ұштастырыла қолданылуы: екіншіден, қазақ балаларына тән этнопсихологиялық ерекшеліктерді ескеруі; үшіншіден, оқу үрдісінің негізіне тұлғалық-бағдарлы оқытудың дидактикалық қағидалары басшылыққа алынуы; төртіншіден, оқушыларды деңгейлік тапсырмалар арқылы әр оқушының мемлекеттік стандарт талабы деңгейінде білім алуын нақты қамтамасыз ету талабы қойылды.

Бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктеріне сәйкес инновациялық ортамыздың маңызды құрамдас бөлімі болып қоршаған әлемді және біліми саласын ғылыми меңгеру тәсілдерімен байланысты пәндік біліми салаларды кіріктіру болып табылады. Пәндік орта кіріктіруін жүзеге асырып қана біз бастауыш сынып оқушыларына қажетті органы ұйымдастыра алатынымыз сөзсіз және оған жүргізілген зерттеу жұмыстары да дәлел бола алады. Шынында бұл мәселенің шешімі оқытушының кәсіпкерлік шынайы іске асыруға тән сол бір ішкі объективті қайшылықты анықтаумен байланысты.

Қазіргі білім беру жүйесі ақпараттық технологиялар мен компьютерлік коммуникацияларды белсенді қолдануда. Әсіресе қашықтан оқыту жүйесі жедел қарқынмен дамуда, бұған бірнеше факторлар, ең бастысы-білім беру мекемелерінің қуатты компьютер техникасымен қамтылуы, оқу пәндерінің барлық бағыттары бойынша электрондық оқулықтар құрылуы және Интернеттің дамуы мысал бола алады.

Ақпараттық технологиялар әрбір оқушының білім беру үрдісіне шығармашылық қабілетін дамытуға айқын мүмкіндіктер береді. Ақпараттық-коммуникациялық технологияны бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамытуға және оның мүмкіндіктерін әлімдік білімдік ортаға енудегі сабақтастыққа қолдану негізгі мәнге ие болып отыр. Білім беруді ақпараттандыру, білім салаларының барлық қызметіне ақпараттық

технологияны енгізу және ұлттық модельді қалыптастыру қазақстандық білім беруді сапалы деңгейге көтерудің алғы шарты.

Қазіргі таңда мектептерде заманауи жаңа технологиялар пайдалану енгізіліп жатыр. Білім беру мекемелерінде жаңа педагогикалық әдіс-тәсілдерді қолдану бағыттары жүргізілуде. Мұғалім жаңа сабақ барысында сабақтың сапалы және ұтымды болуы үшін түрлі әдіс-тәсілдерді қолданады. Осы орайда интерактивті тақталардың алатын орны ерекше. Білім берудегі интерактивтік технология- бірін-бірі толықтыратын және барлық оқушылардың қатысуын ұйымдастыратын оқыту технологиясы. Интерактивті әдісті пайдаланудың тиімділігі сол – оқушының өз ойын еркін, жүйелі айтуына, ұйымшылдыққа тәрбиелейді. Әсіресе, табиғатынан тұйық, өз ойын жеткізе алмайтын, өздеріне сенімсіздеу оқушыларға пайдасы зор.

Жаңа ақпараттық технологияның негізгі ерекшелігі-бұл оқушыларға өздігінен немесе бірлескен түрде шығармашылық жұмыспен шұғалдануға, ізденуге, өз жұмысының нәтижесін көріп, өз-өзіне сын көзбен қарауына мүмкіндік береді. Сонымен қатар оқыту құралдарының бірі-электрондық оқулық болып табылады. Ол оқушыларды даралай оқытуда жаңа хабарламаларды жеткізуге және білімдік тест жұмыстарын бақылауға арналған программалық құрал. Білім беру жүйесінде электронды оқулықтарды пайдаланып, үлкен жетістіктерге жетуге болады. Электронды оқулықтарды пайдалану барысында оқушы екі жақты білім алады: пәндік білім және компьютерлік білім. Электрондық оқулықты пайдалану арқылы оқушы қосымша материал алады, алған мағлұматтарын компьютерден көргендіктен естерінде жақсы сақтайды.

Бүгінгі таңда білім беруді ақпараттандыру нысандары мен құралдары өте көп. Оқу үрдісінде ақпараттық және телекоммуникациялық құралдар мүмкіндігін кешенді түрде қолдануды жүзеге асыру көп қызметті электрондық оқу құралдарын құру және қолдану кезінде ғана мүмкін болады. Осындай электрондық оқулықтарды оқытуда пайдаланудың негізгі дидактикалық мақсаты білім беру, білімді бекіту, дағды мен іскерліктер қалыптастыру, меңгеру деңгейін бақылау.

Көп қызметті электрондық оқулықтар:

- ✓ Оқушылардың өз бетінше білім алу қызметін ұйымдастыруға;
- ✓ Әр түрлі ақпаратты жинау, өңдеу, сақтау, объектілерді, құбылыстарды модельдеу сияқты, оқыту қызметін ұйымдастыру үрдісінде қазіргі заманғы ақпараттық технологиялардың мүмкіндіктерін пайдалануға;
- ✓ Оқу үрдісінде мультимедиа технологияларын, гипермәтіндік және гипермедия жүйелерін пайдалануға;
- ✓ Оқушылардың интеллектуалды мүмкіндіктерін, білім, дағды, іскерлік деңгейлерін, сабаққа дайындық деңгейін бақылауға;
- ✓ Оқытуды басқаруға, оқу қызметінің, тестілеудің нәтижелерін бақылау үрдісін автоматтандыруға интеллектуалдық деңгейіне қарай тапсырмалар беруге;
- ✓ Оқушылардың өз бетінше оқу қызметін жүзеге асыру үшін жағдай жасауға;
- ✓ Қазіргі заманда ақпараттық ағымдарды басқаруды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Білім берудегі мультимедиа-таным үрдісінің жоғарылауына септігін тигізетін, білім беру мазмұнын интерактивті нысанды ұсынатын, дидактикалық аппараты-бағдарламалық құрал. Мультимедиалық бағдарламалық құралдары интерактивті жағдайда әр түрлі типті ақпараттарды дайындау, өңдеу, ұсыну, біріктіру секілді іс-әрекеттерді жүзеге асыруға мүмкіндік беретін компьютердің бағдарламалық жабдықтары. Қазіргі таңда инновациялық-педагогикалық іс-әрекет белгілі оқытудың тәрбие беру мен дамытудың стереотипіне қарама-қайшы болатын білім берудегі негізгі тенденцияларына дәлме-дәл дамып келе жатқан, білімдік иерархия құрылуы негізгі бағытқа құрылған.

Инновациялық бағдар оқытушының кәсіби педагогикалық мәдениетін қалыптастыру іс-әрекетке ойлап табу, меңгеру, педагогикалық жаңалықтарды оқыту практикасында қолданылып, инновациялық аймақ тудыруда.

Инновациялық бағдардың педагогикалық іс-әрекетке қажеттілігі төмендегідей:

1. Әлеуметтік-экономикалық өзгерістер, білім беру жүйесінің әдіснамасын оқыту үрдісін ұйымдастыру технологияларын түбегейлі өзгерту қажеттілігін тудыруда. Инновациялық бағдарлылық білім беру жүйесінің жаңарту құралы болып табылады.

2. Білім беруді ізгілендіруді нығайту, білім жүйесіндегі түрлі өзгерістер үнемі жаңаны ұйымдастыру түрлерін, оқыту технологияларын қажет етеді.

3. Педагогтердің педагогикалық жаңалықтарды меңгеру және қолдану факторларының өзіне қарым-қатынастарының өзгеруі оқу-тәрбие үрдісінің мазмұнының қатаң регламентіне тең педагогикалық әрекетте дәстүрлі әдіс-тәсілдерді пайдалануға ғана мүмкіндік береді. Егер, бұрын инновациялық іс-әрекет жоғарыдан ұсынылған жаңалықтарды қолдану болса, қазір таңдау зерттеушілік мүмкіндігіне ие.

Қазіргі заманның жаңа технологиялары, әсіресе инновациялық және интерактивтік оқытулар білім беру процесінің дамуына зор әсер етті. Қазақстан Республикасының президенті Н.Ә.Назарбаев «Инновациялар мен оқу-білімді жетілдіру арқылы білім экономикасына» деген тақырыпта оқыған лекциясында: «Осы заманғы әлем жаһандану кезеңін- адамзаттың біртұтас ақпарат және коммуникациялар кеңістігінде жан-жақты бірігу, бүкіл планетаның біртұтас экономикалық нарыққа айналу дәуірін бастан кешіруде» деп көрсеткен болатын. Бүгінгі күні Қазақстан Республикасының білім беру реформасы бойынша білімді, ойлы және өнерлі тұлғаны қалыптастыруға бағытталған және қазіргі білім беру жүйесі негізінде оқушылардың танымдық белсенділігін дамытатын оқытудың дәстүрлі емес, жаңа белсенді және инновациялық әдістерін енгізу, оқытудың негізгі мәселелерінің бірі болып табылады. Бұл маңызды мәселені оқыту үдерісінде тек жаңа технологияларды қолдану арқылы жүзеге асыруға болады деп ойлаймын.

Қорытындылай келе, заманауи инновациялық білім беру нәтижесінде оқыту мен тәрбиелеудің тиімді әдіс-тәсілдерін, инновациялық педагогикалық технологияны меңгерген, психологиялық-педагогикалық диагностиканы қабылдай алатын, педагогикалық жұмыста жаңаша қалыптасқан, қабілетті және нақты тәжірбиелік іс-әрекетінде өзіне даңғыл жол салуға шешімді, шығармашыл педагог, зерттеуші мұғалім болып табылатыны мәлім. Осы аталған ой-пікірлер қазіргі, заманауи инновациялық білім берудің, негізін құрайды деп ойлаймын. Инновация – жоғары тиімділікке ие енгізілген жаңашылдық. Адамның интеллектуалдық қызметінің, оның қиялының, шығармашылық үдерісінің, ашқан жаңалығы мен өнертабысы мен оңтайландыруының ақырғы нәтижесі болып табылады. Осыған орай, мұғалімдердің инновациялық даярлығын қалыптастыру үшін оларға инновациялық білім беріп, инновациялық оқыту жүргізілуі тиіс. Олар рынокқа адамның интеллектуалдық қызметінің мүлдем жаңа (жетілдірілген) жоғары ғылыми-техникалық әлеуетке, жаңа тұтынушылық сапаға ие білімдерін (қызметтерін) енгізумен сипатталады. Бұл қазіргі таңдағы озат тенденциялардың алғы шарты болған: инновациялық, ақпараттық, технологиялық даму бағыттарының үлкен прогрессиялық концепциясы болатыны анық.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Ақпараттық технологияларды білім беруде қолданудың ерекшеліктері» Исабекова Л.С., Сексенбаева С.К.
2. Әбиев Ж., С.Бабаев, А.Құдиярова. Педагогика. А., Дарын., 2004.
3. Бейсенбаева А.А. Педагогикалық лекциялар циклі. Ред. Басыл.
4. Гершунский Б.С. Философия образования для 21 века. Изд-во «Совершенство»
5. «Инновациялық орта-болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің креативтігін қалыптастырудың негізгі шарты» Сагитова А.Х.
6. «Инновациялық технологиялардың білім берудегі маңызы» Габдуллин А.
7. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың Мемлекеттік бағдарламасы//Қазақстандағы білім №5(8), 2004.
8. Краевский В.В. Методология научного исследования.- Спб.
9. Цукерман Г.А., Поливанова К.Н. Введение в школьную жизнь.
10. «Шетелдік білім беруде ақпараттық технология» Исабекова Н.Б.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ЭТНОМӘДЕНИ БІЛІМ БЕРУДЕ ТЕХНИКАЛЫҚ ҚҰРАЛДАРДЫҢ ПАЙДАСЫ

Тәрбиеші: Әлменова Маңғаз Бейсенбайқызы
№134 «Гауһар» балабақшасы

Бәсекеге қабілетті білім кеңістігін құруға бағытталған қазақстандық білім беру реформасының басты мақсаттарының бірі – инновациялық технологияларға сүйене отырып, баланың бойында шығармашылық ойлауды дамытуға мүмкіндік жасау болып отыр. Мұндай күрделі міндеттерді шешуде мектепке дейінгі мекемелердің алатын орны ерекше. Бүлдіршіндердің білім берудің кейінгі сатыларында нәтижелі дамуын анықтайтын негіз – балабақшадан қаланатындығы баршамамызға мәлім.

Қазіргі кезеңде еліміздің білім беру ұйымдарында оқыту процесін ізгілендіру мақсатында көптеген жұмыстар жасалуда. Оларды ғылыми тілмен айтқанда «инновациялық процесс» немесе «педагогикалық жаңалықтарды енгізу» деп аталады. Инноватика ұғымының мәні латынның «in-novus» деген сөзінен шыққан, «жаңарту, өзгерту, жаңашылдық» деген мағынаны білдіреді. Яғни, педагогика ғылымында жаңа әдістерді, тәсілдерді, құралдарды, бағдарламаларды пайдалану.

Инновациялық білім беру құралдарына: аудио-видео құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, компьютер – мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешен, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық сайт және тағы басқалары жатады. Сондықтан да қазіргі таңда көптеген интерактивтік бағдарламалық бөлімдер, қозғалмалы объектілер құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар көптеп шығып, қолданыс табуда. Осындай құралдардың бірі – мультимедиялық оқулықтарды балабақшада кеңінен пайдалану оқу іс-әрекеттерін жоғары дәрежеде жүзеге асыруға мүмкіндік туғызары анық. Бұл жағдайда тәрбиеші әр оқу іс-әрекеттерін өткізер алдында жиі-жиі көрнекіліктер ауыстырмаған болар еді. Ал мультимедиялық оқулықтар арқылы тәрбиеші уақытты тиімді және ұтымды пайдаланары айқын.

Осы иновациялық технологияларды балаларға этномәдени білім беруде қолдану қазіргі таңда тәрбиешілердің алдында тұрған міндеттердің бірі.

Қазақстан Республикасындағы этникалық-мәдени білім тұжырымдамасында «Халықтың этникалық-мәдени сәйкестілігі өз тарихында, мәдениетінде болған оқиғаларды білу, қалыптасқан рухани құндылықтарға адалдық, ұлт қаһармандарын қастерлеу нәтижесінде құрылады. Ол ұлттың азат және ерікті жасампаздық шығармашылығы процесінде қалыптасады.

Этникалық-мәдени сәйкестілік жағдайына халықтың өзі тудырған әлеуметтік-жүйе арқылы қол жетеді. Оған отбасы, мектепке дейінгі балалар мекемелері, оқу орындары, ұлттық-мәдени орталықтар, журналдар мен газеттер, көркем және ғылыми әдебиет, ғылыми-зерттеу және әкімшілік мекемелері, тағы басқалары жатады» [1] деп көрсетті.

Бұл жағдайларда этностық-мәдени сәйкестілікті қалыптастыру мәселесін педагогикалық тұрғыда зерттеу маңыздылығы артады. Қоғамның қазіргі даму кезеңінде мектепке дейінгі ұйымдардың оқу-тәрбие процесінде балаларды жан-жақты дамыған жеке тұлға ретінде тәрбиелеуді жүзеге асырып, этностық-мәдени сәйкестілігін қалыптастыруға мүмкіндік беріп, халықтың рухани мәдениетін зерде мен ой елегінен өткізіп, оны қазіргі заман құндылықтарымен байланыстыра білуге машықтандырады.

Этномәдени білім беру дегеніміз мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылығын дамытатын мүмкіндіктер, ұлтымыздың бай мәдениеті, ұлттық болмыс, тарихы, тілі, ұлттық құндылықтар туралы білім беріп, жан-жақты, Отанын сүйетін, адамгершілігі мол, рухы биік, жаһандық өркениеттің халықтарына төзімді жеке тұлғаны тәрбиелеу. Этномәдениет ата-бабаларымыздың тәрбиеге байланысты ғасырлар қойнауынан сараланып жеткен іс-тәжірбие жиынтығы, қанша уақыт өтсе де тат баспайтын адалдығы айнадай ұлттық қазына. Халқымыз өз ұрпағын ізгілікке инабаттылыққа, адамгершілікке тәрбиелеуді басты мақсат

санаған. Олай болса, бүгінгі ұрпағымызды халқымыздың баға жетпес бай салт-дәстүрі негізінде тәрбиелеу, оларға ата-бабаларымыздың салт-дәстүрлерін терең сіңіру қажет. Халық батыры Бауыржан Момышұлы айтқандай «өткенін білмеген, одан тәлім-тәрбие, ғибрат алмаған халықтың ұрпағы-тұл, келешегі тұрлаусыз» [2].

Көп ұлт мекендеген Тәуелсіз Қазақстанның ерекшелігі де этникалық білім берудің қажеттігін туындатады. Кез-келген халық ғасырлар бойы жинаған қоғамдық және әлеуметтік тәжірибесін, ата-бабалардан алмасқан тәжірибиеге өз үлестерін қосып келесі ұрпаққа мәдениетін, тарихын аманат етіп отырған. Ежелден келе жатқан тарих толқынында халық- үлкен күш, ол мәдениетті, тарихты жасаушы жалғыз таусылмас қазына, құндылықтардың қайнар бұлағы. Сол таусылмас қазына мен қайнар бұлақтан өркен алатын жас ұрпақты халық дәстүрінде білім беріп, тәрбиелеу қазіргі білім саласының басты міндеті. Қырғыз халқының дана ұлы Шыңғыс Айтматов «.....өз халқының және басқа халықтардың тарихы, мәдениетінен, тәжірибиесінен бейхабар адамның болашағы жоқ, бүгінгі күнмен ғана өмір сүреді» [3] - дейді. Өйткені тек білімді адам ғана басқаның мәдениетін, өз төл тарихы мен мәдениетін бағалай алады, өз халқының ажырымас бөлігі екенін сезініп, сол халық мәдениетінің қажеттілігін өтей алады. Ал этномәдени білім жеке тұлғаның этномәдени ерекшеліктерінің қалыптасуына және оқу мен тәрбиенің ұлттық жүйесін дамытуға негіз болады .

Этномәдени білім беруде көп нәрсе біліктілік, ұғымдылық, танымдылық тұрғысынан берілу керек. Біз әлемдік деңгейдегі білім берудің озық үлгілерін жоққа шығармаймыз, оны зерделеу, білу қажет. Бірақ дүние жүзінің ұлттары мен ұлыстарының мәдениеттері, салт-дәстүрлері, тілдері сан түрлі болғандықтан, сусындайтын этномәдени білім мен тәрбие көздері де сан түрлі. Осы рухани көзді елемеу ұлтсыздандыруға апаратын жол. Сондықтан, әлемдік деңгейдегі білімді қажетінше пайдаланып өз этномәдени білім мен тәрбиеге негізделген ұлттық білім жүйесін дамыту қажет. Этномәдени білім беру жүйесіне көшу бір күндік нәрсе емес, әлеуметтік-экономикалық және демографиялық негіздерді ескере отырып ұзақ перспективаны қамтитын ұзақ процесс. Бүгінгі жастарымызды бізден әлдеқайда сауатты болуға бағыттауымыз, бағыт-бағдар беруіміз керек. Абай атамыз айтқандай «Адам баласы бір-бірінен ақыл, ғылым, ар, мінез деген нәрселерімен озады. Одан басқа нәрселермен оздым демектің бәрі ақымақтық»[4], сондықтан да жастарымыз озық болсын десек этномәдени білім мен тәрбиені оқу орындарында басты назарда ұстау керек. Біз халықтық тәлімнің ақ уыз шырынан нәр беретін текті тәрбиеге қол жеткізетін ұлттық қазына, рухани байлық атты қасиеттерімізді үнемі назарда ұстауымыз керек. Бұлардың бәрі жас ұрпаққа үйренумен, таныммен, тағлыммен келеді. Сондықтан да, қазіргі оқуымыз да, тәрбиеміз де этномәдени тұрғыда болуы керек деп есептеймін.

Әр мектепке дейінгі білім беру мекемесінде II кішкентай тобынан бастап мектепке дейін шығарып салуға дейін этномәдени компонент элементтері кездеседі. Күн тәртібінің барлық сәттерінде қандай да болсын элемент болуы мүмкін - халық ертегілері, халық педагогикасының бөлімдері, фольклор, мақал - мәтелдер, әдет - ғұрыптар мен салт - дәстүрлер, халық ойындары және т. б. Балаларға әрдайым жомарт қазақ халқымыздың бойындағы бар жақсы қасиеттер мысалға келтіріліп, тәрбие және оқыту үдерісінің ажырамас бөлігіне айналды. Соның арқасында тәрбиеленушілердің қоршаған ортаны сезіну, қоғамдану, өзіндік бағалау, тұлға ретінде даму сияқты маңызды қасиеттері дамып қалыптасады.

Этномәдени компонент – бұл танымдық белсенділікті, өзбетінше, шығармашылық дамуды, халықтардың өзіндік тұрмыстық ерекшеліктеріне және жалпы сұлулыққа араласуын оятатын құрал. Бұл жалпы халықтық мәдениетке, қатынасу мәдениетіне апаратын жол. Халық тұрғындарының арқасында балаларда мейірбандылыққа, тілектестік сезімдеріне тәрбиеленеді.

Мектепке дейінгі қоғамдық білім беру жүйесіне этномәдени компоненттің енгізілуінің негізгі шарты – мектепке дейінгі ұйымдағы балалардың эмоционалдық дамуын және аман - саулығын қадағалау. Эмоциялар тәртіпке тікелей әсер етіп, қоғамдық арақатынас пен

тартымдылықты қалыптастырады. Олар бағалау рөлін атқарып, баланы әрекеттерге итермелейді, тәжірибені белсендетіп, жинақталуына ықпал етеді.

Этномәдени білімді жолға қоюдың жолы оқу процесіне жаңа педагогикалық технологияларды қолданып ғана қоймай, қазіргі заманғы техникалық құралдардың көмегімен авторлық бағдарламалар жасап, тек ғана мектепке дейінгі ұйымдарда ғана пайдаланбай отбасында да пайдалану септігін тигізеді. Ата-аналары қолданылатын ұялы телефондарға, планшеттерге балаларға қызық болатын арнайы бағдарламалар жасау. Мысалға «Қуыршақты ұлттық киімге киіндір». Бұл бағдарламаларда ұлттық киімдердің үлгісі тұрады, балалар киімді таңдайды, тандалған соң ол киімнің атауы қазақша және ағылшынша айтылады. Бала қуыршақты киіндіріп ғана қоймай, ұлттық киім түрлерін ғана емес, сонымен қатар тіл үйренеді. Сонымен қатар осындай мақал-мәтелдерді, жұмбақтарды, ертегілерді, салт-дәстүрлерді, қазақ халқының бай халық ауыз әдебиетін осылай үйретуге болады деп ойлаймын.

Мультимедиялық оқулықтар біріншіден балалардың қызығушылығын арттырады, екіншіден зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге, тыңдауға және алған мағлұматты нақтылауға мүмкіндік береді, сонымен қатар бүлдіршіннің білім алу кезеңінде оқу іс-әрекетіне белсенділігін арттыра түседі. Мультимедиялық оқулықтар балабақша бүлдіршіндеріне арналған таптырмас құрал. Себебі, бұл кезеңдегі балалардың зейіні әдемі түстерге, әдемі ойыншықтарға, әдемі суреттерге, яғни, әдемілікке, әсемдікке әуес болады. Кез келген сабақта әр түрлі әдемі, ұнамды, жағымды суреттер, сызбалар, тәсілдер арқылы графикалық иллюстрациялар негізінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану тәрбиеленушілердің танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды.

21 ғасыр ғылым мен білімнің дамыған кезінде балаларды жан-жақты, ұлтын сүйетін, мәдениетін білетін, қазақ тілінің барлық қыр сыраларын көрсете алатын, өз этномәдениетімізді басқа тілдеде еркін таныстыра алатын ұрпақ тәрбиелеуге, баланың одан әрі қызығушылығын арттыруға көп септігін тигізеді деп ойлаймын.

«Ешкімді кемсітпей, ешкімнің тілі мен ділін мансұқтамай, барлық азаматтарға тең мүмкіндік беру арқылы тұрақтылықты нығайтып келеміз. Біздің кейінгі ұрпаққа аманаттар ең басты байлығымыз - Ел бірлігі болуы керек. Осынау жалпыұлттық құндылықты біз әрбір жастың бойына сіңіре білуге тиіспіз» [5] деп Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауында атап көрсеткендей бізге білімді ұрпақ қажет. Сондай ұрпақ тәрбиелеп шығару ол біздің міндет.

Пайдаланған әдебиеттер:

- I. [Қазақстан Республикасындағы этникалық-мәдени білім тұжырымдамасы 1996 жыл]
- II. [Адам қайраты 1981жыл]
- III. [Мұхтар Әуезов энциклопедиясы — Алматы, «Атамұра» баспасы, 2011 жыл.]
- IV. [«Абайдың қара сөздері» Алматы 2011 жыл.]
- V. [Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. Астана 2014 жыл]

БАЛАБАҚШАДА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТІН АРТТЫРУ

**Тәрбиеші: Әбілқайыр Ақерке Бауыржанқызы
№134 «Гауһар» балабақшасы**

Еліміздің өркендеуі мен гүлденуі-болашақ ұрпақ қолында. Бүгінгі күннің айдарындағы басты мәселе бала тәрбиесі. Бала тәрбиесі тәрбие жұмыстарында ғана емес, тәлім, таныс үрдістерінде жүзеге асады. Тәрбие мен білім өмір жолындағы үзіліссіз процесс.Егемен еліміздің ертеңіне өз үлесімізді қосқымыз келсе,

балабақшадан бастау алып, бала бойына танымдық қабілет дарыту міндетіміз. Қай ғасырда болсын ұлт өнерін өркендетуші сапалы, салауатты, парасатты ұрпақ тәрбиелеу-қоғам алдында әрбір тәрбиеші ұстаздың басты міндеті болып саналады. Мектепке дейінгі кезеңдегі тәрбие – адам қалыптасуының алғашқы баспалдағы. Иә, ұлттық тәрбие – ұлттық сана-сезімі жоғары болашақ маман жастарды тәрбиелеуге негізделген білім беру жүйесінің құрамдас бөлігі. Оның мақсаты – ұлттық сана-сезімі қалыптасқан, ұлттық мүдденің өркендеуіне үлес қоса алатын ұлттық құндылықтар мен жалпы адамзаттық құндылықтарды өзара ұштастыра алатын ұлтжанды тұлғаны тәрбиелеу. Елбасының «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты жолдауында «Біз бүкіл еліміз бойынша әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметін көрсетуге қол жеткізуіміз керек» десе, III-тарауы 18-баптың 17-тармақшасында «Ақпараттық технологиялар мен ақпаратты таратудың жаңа нысандары бағытталған, мамандандырылған білім беру бағыттарын құру міндеті де алдымызда тұр» делінген. Яғни, бүгінгі күні білім беру жүйесі жаңа педагогикалық технологияның негізделуін және де ақпараттық құралдардың кеңінен қолданылуын қажет етеді. Балабақшада оқу тәрбие үрдісінде жаңа технологияны пайдалану заман талабыннан туындап отырған мәселе. Бәсекеге қабілетті білім кеңістігін құруға Қазақстандық білім беру реформасын ең басты мақсаттарының бірі инновациялық технологияларға сүйене отырып, бүлдіршін бойына танымдық қасиетін қалыптастыру, шығармашылық ойлауды дамытуға мүмкіндік жасау болып отыр. Осындай күрделі мәселелерді шешуде мектепке дейінгі мекемелердің алатын орны ерекше. Заманымызға сай қазіргі қоғамда ақпараттандыруда тәрбиеші ұстаздардың біліктілігін ақпараттық коммуникациялық технологияны қолдану саласын көтеру негізгі міндеттердің біріне айналды. Қазіргі заман талабына сай тәрбие мен таным саласына енгізілген жаңа бағыттағы тың үрдістерді әрбір тәрбиеші меңгеріп қана қоймай оны тәжірибеде орынды қолдана отырып, өз білімін, іскерлігін үнемі жетілдіріп отыруы тиіс. Жаңа өмірдің стандарты «Жалпыға бірдей білім, өмір бойы білім алу». «Еліміздің ертеңі-бүгінгі жас ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың тағдыры ұстаздың қолында»-деп елбасымыз Н.Ә.Назарбаев айтқандай балабақшада баланың таным процесін ізгілендіру мақсатында көптеген оқу-тәрбие үрдістері, жан-жақты ұйымдастырылып өткізіледі.

Компьютер әлемімен таныстыру; жаңа технологиямен оқу іс-әрекетін өткізу, балаларды жаңа технологиялық ақпаратпен таныстыра отырып, балалар қызығушылығын арттыру; Балабақшада өткізілген әр мерекелік іс-шара, апталық, айлық, түрлі ашық оқу іс-әрекеттер аудио-видео құралдарымен түсіріліп, таспаға уақытында жазылады. Тәрбиеленушілер өздері түскен іс-әрекетін үнемі телеэкранмен тамашалайды. Балабақшада ақпараттық технологияны пайдалану- бала танымын жан-жақты дамытудың шешуші құралы. Ақпараттық-технологияларды пайдалану тәрбиеленушілердің танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастырады, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды. Қазіргі таңда балабақшамызда ақпараттық-технологияларды пайдалануға.

Мектепке дейінгі мекемеде интерактивті тақтаны пайдалану тәсілдері өте көп. Бұлар презентациялар, интерактивті оқыту бағдарламалары, графикалық, бағдарламалық орталықтарда жобалар құрастыру. Олай болса келешек ұрпағымыздың жан-жақты, терең білімді, яғни интеллектуалды деңгейін жоғары болуына қойылатын талап зор. Заман талабына сай жаңашыл тұлға тәрбиелеуде нәтижелі жұмыс жасау алға қойған басты мақсатымыз. Инновациялық білім беру құралдарына аудио, видео құралдары, компьютер, интерактивті тақта, интернет, мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар, оқу әдістемелік көмек, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық сайт жатады.

Жаңа ақпараттық технологиялар

Қазіргі қоғам алдында тұрған өзекті мәселелерді шешуде, яғни жан-жақты көп мәдениетті, шығармашыл, әлеуметті бейімделген тұлға қалыптастыру үшін тәрбиеші өзі де шығармашыл тұлға болуы тиіс. Оқытуда интерактивті кешендерді пайдалану сапалы, қызықты және оңтайлы болып келеді. Электрондық мультимедиялық бағдарламаларды дәстүрлі оқыту және педагогикалық инновациялармен қатар, оқыту үрдісінде үнемі қолдану дайындығы әртүрлі деңгейдегі балаларды оқыту тиімді. Бірнеше технологиялардың пайдаланудың әсері, оқыту нәтижесінің сапасын күшейтеді. Электрондық жүйеде оқытуда мультимедияны пайдалану, балаларға ақпаратты беру жылдамдығын, оны түсінуді көтеріп ғана қоймай, соңымен қатар мынандай маңызды сапаларды интуиция, образдық ойлауын дамытады

Пайдаланған әдебиеттер:

- I. [Ә.Иржанова. Жаңа стандарт негізінде бала танымын қалыптастыру. Республикалық ғылыми-педагогикалық журнал «Тәрбие құралы» №5, 2010 жыл. 39-41 б.]
- II. [Р.Омарова. 12 жылдық мектепке оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетін ұйымдастыру. Оқу құралы. Ақтөбе. 2007 ж.]
- III. [Е.Б.Моргунов. познавательные процессы и способности в обучении. М., 1990. 321 бет.]
- IV. [Формирование творческих способностей: сущность, условия, эффективность. Сб.науч. тр. Свердловск. СИПИ 1990.]
- V. [Сайт бетінен А.З.Сисенованың «Ақпараттық технология-бүгінгі күн талабы» атты мақаласы]
- VI. [Сайт бетінен Б.Жолмұханова «Ұрпақ тәрбиесі-ұлт болашағы» атты мақаласы.]

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ЖАҢАШЫЛДЫҒЫ

Турсын А.С

М. Ақмолла атындағы Башқұрт мемлекеттік педагогикалық университеті,
Уфа қаласы, Башқұртстан Республикасы

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінің басты қайшылығы тез өсіп бара жатқан жаңа білімдер қарқыны мен жеке тұлғаның оларды игерудегі шектеулі мүмкіндіктері арасында. Бұл қарама қайшылық педагогикалық теорияны білім берудің абсолютті идеяларынан (жан жақты дамыған тұлға) бас тартып, жаңа идеалға адамның өзін өзі реттеуі мен өздігінен білім алу қабілеттерін барынша дамытуға көшуіне мәжбүр етті. Сонымен, жаңаша оқытудағы басты нәрсе бұл білім алу және өздігінен білім алу негізінде адам қабілеттерін,

икемділіктерін дамыту. Жаңа білім алу парадигмасында тұлғаның қызығушылықтарын қамтамасыз етуде тұтастық, бағыттылықпен бірге мықты негізділік (фундаменталдылық) те шешуші рөлге ие. Қазіргі заманғы оқушының, әсіресе студенттің басты мақсаты көптеген пәндерден, олардағы ұшан теңіз ақпараттардың ішінен ең негізгісін, мәндісін таба білу. Тәуелсіз ел тірегі білімді ұрпақ десек, жаңа дәуірдің күн тәртібінде тұрған мәселе білім беру, ғылымды дамыту. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті ұлттық және жалпы азаматтық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар: оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттерін көздейді. Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісі технологияландыру мәселесін қойып отыр. Бүгінгі күннің басты ерекшеліктерінің бірі, «Қазақстан Республикасының ақпараттық кеңістіктің бәсекеге қабілеттілігін 2006-2009 жылдарында даму тұжырымдамасында», келтірілгендей, ақпараттың ақылға сымайтын шамадан тыс, оны игеруде адамның биологиялық мүмкіндіктерінің «артық» мөлшерде дамуы. Сол себепті де оқу оқыту қысқа мерзімде ақпараттың көлемді бөлігін тиімді түрде ұсынатын, сол ақпаратты жоғарғы деңгейде игеретін және практикада бекіте алатын әдістерді қолдануды талап етеді. Бұл талап білім беру саласында инновациялық өзгерістерге әкеліп, оқудың оқытудың негізі ретінде тұлғалық дамуды қарастырады, өйткені бұл дәуірдің идеологиялық, әлеуметтік, саяси сұраныстары адамнан төмендегідей құзырлықтарды талап етеді: ақпараттың ішінен өзіненқажеттісін таңдап, оны пайдалану; проблемаларды шешу және шешім қабылдау; өзіндік пікір, идеялар, тұжырым, түсінік келтіру, оларды дәлелдей және қорғай білу; социумда ауызша және жазбаша түрде қарым-қатынас құра білу, бірлесе жұмыс жасай білу, жанжалдарды болдырмау; өмірге деген көзқарасын, ұстанатын сенімдерін, қажеттіліктерін, құндылықтарын жалпы адами құндылықтармен байланыстыру; өздігімен үйрене білу, өз білімін әрқашанда дамытып отыру.

Қазіргі заманғы үздіксіз өзгеріп жатқан жағдайында жоғары мектеп өз әрекетінде білім алушылардың зияткерлік (интеллектуалы) қабілеттерінің дамуына бағытталуы қажет. Өз кезегінде бұл қасиет білім алушыларға «техникалық, экономикалық және мәдени өзгерістер мен олардың сан алуандығын саналы түрде түсініп, бастамашылдық, кәсіпкерлік рух пен икемділік секілді қасиеттерді қабылдап, қазіргі заманғы өндірістік ортада өзіне сенімді түрде еңбек ету мүмкіншілігін береді». Қоғамның қазіргі даму кезеңінде болып жатқан әлеуметтік саяси және жаңа технологиялық өзгерістерден ұрпақ тәрбиесіндегі бетбұрыстардан білім мен тәрбие жүйелерінің ісін жаңа сатыға көтеру қажеттілігі туындап отыр. Заман талабына сай білім оқу орындарында білім мазмұнынның, оның құрылымдық жүйесін жақсарту білім реформасының жүзеге асуының басты шарты. Осы заманғы білім берудің стратегиялық мақсатын өз жауапкершілігін сезіне алатын, өздігінен әрекет етуге және әрекетінің шешімін таба білуге қабілетті, барлық істе сауатты тұлғаны оқыту мен тәрбиелеуді қамтамасыз ету болып табылады. Жоғарыдағы мақсаттарға жоғары оқу орындарында білім берудің Отандық және әлемдік тәрбиелерінде қалыптасып, өз қызметін оң атқарып келе жатқан білім мазмұнының негізгі құрылымын жобасын жүзеге асыруды қолданылатын жаңа педагогикалық технология арқылы жету көзделеді. Қазіргі уақытта модульдік оқыту технологиясын көптеген оқытушылар пайдалануда. Модульдік оқыту 1960 жылдардың аяғына қарай шет елдерде (АҚШ та) дәстүрлі оқудың бір нұсқасы, бағыты ретінде пайда болды. «Модуль» латынның «өлшем», «шама», «мөлшер» деген сөзі. Сонымен қатар модуль дегеніміз ірі блок, бөлінген, яғни оқу материалдарын, бөлшекке, блоктарға бөліп беру. Қазіргі уақытта Қазақстанда білім берудің өзіндік үлгісі қалыптасуда. Модульдік оқу технологиясының негізі білім алушының танымдық белсенділігін, танымдық іс әрекеттерінің әртүрлі іс әрекеттерін ойлау, зейін, қабылдау әрекеттерін, ойын арқылы және сөздік 130 байлықтарын дамыту. Айта кетер тағы бір тиімді жағы бірізділігі, жүйелілігі, дарынды оқушылармен жұмыс істеуге қолайлы.

Модульдік оқыту технологиясымен оқыту нұсқасында білімді толық игеруді негізге ала отырып, қазіргі дидактика талабына сәйкес, білім алушыларды оқыту ғана емес, тұлғаның танымдық қызметін ұйымдастыруға, оқу үрдісін диалогтік қарымқатынас негізінде құруға болады. Бұл оқу үрдісі мен оқытушының жұмысына мынадай өзгерістер туғызады: біріншіден, оқушы мен оқытушы оқудың ұйымдастырушысына айналады; екіншіден, мұғалім сабаққа алдынала зерттеу жасап, уақыттың көпшілігін сабақты даярлауға жұмсайды да, сабақ барысында тек бақылаушы, үйлестіруші қызметін атқарады. Ал дәстүрлі оқытуда білім беру процесі көп жағдайда білім алушының сабаққа «таза парақ» күйінде келіп, оқытушының оны сабақта біліммен «толтырумен» айналысатын құбылыс деп түсінеді. Шәкірт сабақта ғана жаңа білім алып, сабақтан кейін оны бекіту жұмысымен ғана айналысады. Инновациялық оқу оқыту барысында үйренушілер әрқашанда белсенді болып, өзіндік пікір қалыптастырып, өз ойларын дұрыс жеткізе білуге, өз көзқарасын дәлелдеуге, пікірталас жүргізуге, басқаларды тыңдауға, өзге пікірді сыйлауға және онымен санасуға үйренеді. Қазіргі заманғы білім беру жүйесін құру оқытудың инновациялық нысандары мен әдістерін енгізу педагог қызметкерлердің тұлғасына және кәсіптік құзыреттілігіне жоғарғы талаптар қояды. Жаңа оқыту технологиясын меңгеруде оқытушылардың, педагог қызметкерлердің жан-жақты білімі қажет. Қазіргі оқытушы педагогикалық процесте жүйелі жұмыс жүргізе алатын, педагогикалық өзгерістерге тез төселетін, жаңаша ойлау жүйесін тез меңгере алатын, білім алушылармен ортақ тіл табыса алатын, білімді, іскер, шебер болуы керек. Жаңа педагогикалық технологияның ерекшеліктері өсіп келе жатқан жас тұлғаны жан жақты дамыту. Инновациялық білімді дамыту, өзгеріс енгізу, жаңа педагогикалық идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелу. Бұрынғы білім алушы тек тыңдаушы, орындаушы ғана болса, ал қазіргі білім алушы өздігінен білім іздейтін жеке тұлға екендігіне ерекше мән беруіміз керек. Қазіргі білім алушы дүниетаным қабілеті жоғары, дарынды, өнерпаз, ізденімпаз, талапты, өз алдына мақсат қоя білу керек. Жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану педагогикалық іс әрекеттердің мазмұны мен формасын толықтыру негізінде оқыту үрдісін жетілдірудің бірден бір жолы. Компьютерлік желілерді, интернет жүйесін, электрондық оқулықтарды, мультимедиялық технологияларды, қашықтан оқыту технологиясын пайдалану оқу орындарында ақпараттық коммуникациялық технологиялар кеңістігін құруға жағдай жасайды. Оқытудың педагогикалық жаңа технологияларының барлығы дерлік оқушының өз бетінше білім алуын ұйымдастыруға бағытталған.

Қазіргі уақытта білім мазмұнын жаңарту мен сапасын жаңа деңгейге көтеру мақсатында оқытудың педагогикалық технологиялары арқылы оқыту әдістерінің 50ге жуық үлгілері ұсынылып, мектеп тәжірибесіне енгізіле бастады. Педагогикалық технологиялар көптүрлі болуына қарамастан, олардың іске асуының екі ғана жолы бар. Біріншісі теориялық негізде орындалуы, екіншісі тәжірибемен жүзеге келуі. Бүгінгі таңда қазақстандық ғалымдарымыз Ш.Қаланова, Ж.Қараев, Ш.Таубаева, М.Жанпейісова, Ә.Жүнісбек және т.б. ғалымдарымыздың зерттеулерінде оқытудың жаңа технологиялары жан жақты қарастырылды.

Оқыту үрдісінде жаңа педагогикалық технологияларды тиімді қолдану мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, рухани, адамгершілік, азаматтық сияқты көптеген адами қабілеттерінің қалыптасуына игі ықпалын тигізеді. Оқушының өз бетімен білім алуына, өзіндік ой пікірін қалыптастырып, қорытынды жасай білуін, өз білімін өзі бағалай білуіне, қисынды ойлау қабілетін қалыптастырып, шығармашылық іс әрекетін ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиет:

1. Подласый И.П. Совершенствования методов обучения. в кн.: Выбор методов обучения в средней школе / под ред. Ю.К. Бабанской. Москва, 1991.
2. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно воспитательного процесса. Методические основы. Москва, 1982.

3. Курт Мередит, Джинни Стил, Чарльз Тэмпл, Скот Уолтер. Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту. Әдістемелік құрал. Алматы, 2000.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МЕКТЕПКЕ БЕЙІМДЕЛУДІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Беспаева Айгуль Тулешовна

Жаңаарқа ауданы, С.Сейфуллин атындағы жалпы орта білім беретін мектеп мұғалімі

Баланың мектепке алғашқы кезеңде болуы, оның жаңа жағдайға әлеуметтік-психологиялық бейімделу мезгілі болып табылады. Баланың мектепке әлеуметтік-психологиялық бейімделуі туралы айта отырып, балалар ұжымына бейімделуі туралы сұраққа тоқтала кеткен жөн. Әдетте, бұл процестегі қиыншылықтар балабақшаға бармаған, әсіресе отбасындағы жалғыз өскен балаларда кездеседі. Егер бұл балаларда құрбыларымен қарым-қатынаста жетерліктей тәжірибе болмаса, онда олар сыныптастарынан және мұғалімдерден үйде қалыптасқан қарым-қатынасты күтуі мүмкін. Сондықтан, мұндай балалар үшін жағдайдың өзгеруі жиі стресске әкелуі мүмкін, себебі, мұғалім барлық балаларға бірдей қарап, оған өзінің көңілін бөлмесе, оған аяушылық жасамағандай сезінеді, ал сыныптастары мұндай балаларды көшбасшы есебінде қабылдауға асықпайды және оған көңілері келмейді. Егер біршама уақыттан кейін құрбыларымен қарым-қатынаста әртүрлі тәжірибелері жоқ балалардың ата-аналары олардың мектепке келгісі келмейтіндігімен, сонымен қатар, оны барлығы ренжітетіндігі, ешкім тындамайтындығы туралы, мұғалім баланы жақсы көрмейді деп шағымдansa, мұндай шағымдарға адекватты түрде жауап беруге үйрену қажет.

Бастауыш мектептің негізгі міндеті – баланың бастапқы жеке басын қалыптастырудың қамтамасыз ету, оның қабілеттерін анықтау және дамыту. Баланың бастапқы жеке басын қалыптастыру үшін біз ең алдымен балаларды мектепке бейімдеуіміз қажет. Мектепке бейімделу кез-келген мектеп жасындағылар үшін өзекті мәселе болып табылады, ал бастауыш сынып оқушылары үшін ерекше маңызды. Себебі, баланың бастапқы іс-әрекетінің түрі өзгереді, бала тап болған әлеуметтік тап өзгереді. Бала тек қана сыныбына ғана емес, жалпы мектебіне, мұғаліміне, сондай-ақ мұғалімнің өзі жаңа оқушыларына бейімделуіне тура келеді.

Баланың оқу процесіне, мектепке бейімделуі 2-3 аптадан алты айға дейін созылуы мүмкін. Бұл көптеген факторларға байланысты: баланың индивидуалдық ерекшеліктері; басқалармен қарым-қатынасындағы ерекшеліктері; оқу орнының типі және баланың мектеп өміріне дайындығының деңгейі. Бұл жерде балаға ересектердің, яғни ата-анасының қолдауы қажет.

Бастауыш мектеп жастағы мектеп оқушысының жетекші іс-әрекеті оның мінез-құлық мотивтерін елеулі түрде өзгертетін, оның танымдық және адамгершілік күштерін дамытудың жаңа көздерін ашатын - оқу болады. Мұндай қайта өзгеріс процесінің бірнеше кезеңдері бар. Ол, әсіресе, баланың мектеп өмірінің жаңа жағдайларына алғаш енуінде айқын аңғарылады. Балалардың көпшілігі бұған психологиялық жағынан даярланған. Олар мектепке үймен немесе балабақшамен салыстырғанда, бөлек жаңалықтарды күте отырып, қуана барады. Баланың бұл ішкі позициясы екі жағдайда маңызға ие. Алдымен, мектеп өмірінің жаңалығын алдын ала сезіну және баланың сыныптағы мінез-құлық ережелеріне, жолдастарымен ерекше қарым-қатынас нормаларына, күн тәртібіне қатысты мұғалімнің талаптарын жылдам қабылдауға көмектеседі. Сонымен қатар, мектеп талаптарына бейімделу процесінің бұзылыстары да орын алуы мүмкін. Оларды дезадаптация деп атайды.

Дезадаптацияның формаларының жіктелуі мектептегі бейімделу процесінің бұзылуына орай мынадай түрде көрінеді :

1. Оқу әрекеттерінің элементтерінің қалыптаспауы;
2. Оқу мотивациясының қалыптаспауы;
3. Мінез-құлқын, зейінін, оқу іс-әрекетін ерікті реттеу қабілетсіздігі;
4. Мектеп талаптарын меңгерудегі қиыншылықтары.

Мектепке келу баладан ойлаудың дамуының қандайда бір деңгейін, қарым-қатынас дағдыларын, мінез-құлқын ерікті реттей алуын талап етеді. Мектептегі адаптациялану деңгейін бағалау төмендегідей блоктардан тұрады:

1. Интеллектуалдық даму көрсеткіші - жоғары психикалық функциялардың даму деңгейінен тұрады: мәлімет, оқуға қабілет баланың ақыл-ой іс-әрекетін өзіндік реттеу қабілеті;
2. Эмоциялардың даму көрсеткіштері - баланың эмоционалдық - экспрессивтік даму деңгейін, олардың жеке тұлғалық өсуін көрсету;
3. Коммуникациялық дағдыларының қалыптасу көрсеткіштері (7 жастағы дағдарысқа байланысты психологиялық қайта құрылуын ескере отырып, өзін-өзі бағалау және тартымдық деңгейін анықтау);
4. Мектеп жасындағы даму кезеңіндегі баланың мектептік сауаттылық деңгейі.

Баланың барлығы өмірлік әрекеттің жаңа жағдайына табысты түрде бірдей бейімделмейді. Психолог ғалым Г.М.Чуткина өз зерттеулерінде балалардың оқыту процесіне, мектепке бейімделуінің үш деңгейін атап көрсетті:

I. Бейімделудің жоғарғы деңгейі.

Бірінші сынып оқушысы мектепке жағымды қатынаста, қойылған талаптарды адекватты қабылдайды, оқу материалдарын жеңіл меңгереді, бағдарлама материалдарын игере алады және толық меңгереді, күрделі тапсырмаларды шеше алады, бұйрықтарды, мұғалімнің айтқанын зейін қойып тыңдайды, берілген тапсырмаларды сыртқы бақылаусыз орындайды, оқу жұмыстарын өз бетінше орындауда үлкен қызығушылық көрсетеді (үнемі барлық сабақтарды орындайды); қоғамдық жұмыстарды еркімен, ұқыпты орындайды, сыныпта жағымды, статусты орынға ие. Адаптациялануы жоғарғы деңгейдегі балаға сипаттама беретін болсақ, балалар мектепке даяр, 7 жастағы дағдарысты басынан өткізген бала сипаттамасымен сәйкес келеді, себебі, еріктің, оқу мотивациясының, мектепке жағымды қатынасының, коммуникативті дағдының дамығандығы көрінеді.

II. Бейімделудің орта деңгейі.

Бірінші сынып оқушысы мектепке жағымды қатынас құрады, мектеп балаларға жағымсыз әсер тудырмайды, оқу материалын түсінеді, егер мұғалім оқу материалын тиянақты және көркем түсіндірсе, оқу бағдарламасының негізгі мазмұнын меңгереді, типтік міндеттерді өз бетінше шешеді; тапсырмаларды, ересектердің бұйрықтарын орындау кезінде зейіні тұрақты, дегенмен оны бақылап отыру қажет. Қоғамдық жұмыстарды өз еркімен орындайды, көптеген сыныптастарымен достық қарым-қатынаста болады.

III. Бейімделудің төмен деңгейі.

Бірінші сынып оқушысының мектепте құлқы жоқ, денсаулығын себеп етіп сырқаттанып қалу арызы жиірек болып тұрады, көңіл-күйінің жоқтығы басым келеді, тәртіп бұзушылық байқалады, мұғалімнің түсіндірген материалдарының кейбір бөліктерін ғана меңгереді. Оқулықпен өз бетінше жұмыс істеуге қиналады, өз бетінше тапсырмаларды орындау барысында қызығушылық пен белсенділік танытпайды, сабаққа үнемі дайындалмайды, ересектер мен мұғалімдер үнемі бақылау жасап отыруы қажет.

Жағымды факторлардың қатарына - өз жағдайында өзін-өзі бағалауы адекватты, жанұясында тәрбие әдісі дұрыс жолға қойылған, отбасында конфликтілік жағдаяттардың болмауы, құрбы-құрдастарының арасында жағымды статусының болуын айтамыз.

Баланың мектепке бейімделуде әсер ететін жағымсыз факторлар – отбасы жағдайында тәрбие әдісінің дұрыс болмауы, үлкендермен қарым-қатынасы қанағаттанарлықсыз, ата-ананың білім деңгейінің төмен болуы, құрбы-құрдастарының арасында өзін теңдей сезінбеу, жартылай отбасынан шығуы, отбасының үнемі конфликтілік жағдаяттың орын алуы болып табылады.

Ғалымдардың айтуынша Л.М Ковалева, Ю.А. Александровский бейімделу процесі әр түрлі өтетін, бес балалар тобын көрсетеді.

1 топ - «Қалыпты» Психологиялық диагностиканың бақылау, мінездеме негізінде мына балаларды жатқызуға болады:

1. оқу жүктемесін жақсы меңгере алады және оқуда атаулы қиыншылықтарды көрмейді;
2. мұғалімдермен де құрбыларымен де өзара жақсы қарым-қатынаста, яғни өзара қатынаста қиыншылықтар туғызбайды;
3. психикалық және соматикалық денсаулығының төмендегеніне шағымданбайды;
4. тәртіптің ассоциалды формаларын көрсетпейді.

Бұл топтағы балаларда мектепке бейімделу толығымен сәтті өтеді. Оларда оқудың жоғары мотивациясы және жоғары танымдық белсенділік болады.

2 топ - «Қатерлі топ» - бұл балалар психологиялық жағынан қолдауды қажет етеді. Балалар оқу жүктемесін нашар меңгереді, әлеуметтік тәртіптің бұзылуының ерекше белгілерін көрсетпейді. Мұндай балаларда сәтсіздік ортасы жиі болады. Тұлғалық дамуында сәтсіздік көрсеткіштерінің дамуына әсер ететін қорқыныш және қысым деңгейі оқушыларда өседі. Сәтсіздіктің басталуының маңызды белгісі болып оқу мотивациясының жоғары деңгейде. Баланың өзін-өзі бағалаудағы адекватты емес көрсеткіші болуы мүмкін, өзара қарым-қатынас арасындағы бұзылыстары болуы мүмкін. Егер осы жағдайда ауруларының саны өссе, бұл қорғаныс реакцияларының төмендеуінен мектеп өмірінде пайда болған қиыншылықтарды сезіне бастайды дегенді түсіндіреді.

3 топ - «Мектептегі тұрақсыз дезадаптация». Бұл топтың балалары оқу жүктемесін меңгере алмайтындығымен ерекшеленеді, әлеуметтенуі бұзылған, психосоматикалық денсаулығында айтарлықтай өзгерістер байқалады.

4 топ - «Мектептегі тұрақты дезадаптация». Бұл балалар мектептегі сәтсіздіктермен қатар, маңызды және сипатты белгі ретінде ассоциалды тәртіп көрсетеді: дөрекілік, демонстративті тәртіп, үйден қашу, сабақтарға қатыспау, сотқарлық мінездер, агрессия т.с.с. Оқушының ортақ формасындағы ең ауытқыған тәртібі – баланың меңгерген әлеуметтік тәжірибесінің бұзылуының нәтижесі, мотивациялық факторлардың бұрмалануы, бейімделген тәртіптің бұзылуы.

5 топ - «Патологиялық ауытқулар». Баланың дамуында айқын немесе айқын емес патологиялық ауытқулары болады, бұл елеусіз, бірақ оқудың нәтижесінде көрінеді, сонымен қатар ауыр, шиеленіскен аурудың нәтижесінде пайда болады. Патологиялық жағдайлардың көрінуіне мыналарды жатқызуға болады:

- 1) психикалық (невроздық және психопатиялық бұзылыстар, эмоционалды ерік – ортасында әртүрлі дәрежеде көрінетін психикалық дамуындағы бөгелістер);
- 2) соматикалық (тұрақты физикалық аурулардың бар болуы, ас қорыту, эндокринді жүрек-қан тамырлары жүйесінің бұзылуы, көзінің нашарлауы).

Сонымен, психологиялық бейімделу - баланың жаңа әлеуметтік ситуацияға енуі ретінде адекватты сипаты дамудың әлеуметтік ситуациясының тұрақтануының негізгі факторы болып табылады. Баланың мектепке келуі оқушыдан оның айналасындағы барлық

қатынасының қайта құрылуын талап етеді. Психологиялық дайындық компоненттерін сипаттайтын мәселелер соңғы жылдары психология пәнінің дамуында балалардың мектептегі оқуға дайындығы ең маңызды орынға ие мәселелердің бірі болып табылады. Баланың жеке тұлғалық даму мәселелерінің сәтті шешім табуын нәтижелі болуы, оқыту сапасын жоғарылату, балалардың мектептегі оқуға дайындық дәрежесін есепке алумен байланысты.

Балада мектеп оқуына керекті компоненттердің бәрі де уақтылы қалыптастырып отырылуы керек. Әсіресе баланың оқу тапсырмасын қабылдай білу қасиетін, өйткені бұл қасиет баланың оқуға деген ынтасын көтеретін қасиет. Ал оқуға ынтасының көтерілуі баланың мектеп өміріне мейілінше аз уақытта бейімделуіне көмегін тигізіп отырады.

Бастауыш сынып оқушыларының мектепке бейімдеу жұмысын табысты ұйымдастыру үшін төмендегі ұсыныстарды ескергеніміз жөн:

- 5-6 жастағылардың мектепке даярлық тобының мұғаліміне деген эмоционалды, жағымды қарым-қатынасын қалыптастыру керек;
- 5-6 жастағылардың педагогикалық жұмыста сабақтастықты тек қана жұмыс істеу әдістерінде емес, сонымен бірге педагогикалық қарым-қатынас стилінде де сақтау керек;
- 1 сынып оқушыларының ұжымын қалыптастыру мен олардың тұлғааралық қарым-қатынасын ұйымдастыруда мектепке дейінгі және мектеп жұмыстарының әдістерін сақтау қажет;
- ең алдымен отбасы тәрбиесінде тәрбие әдістерін дұрыс жолға қойылған болуы керек, үлкен тәрбиелік мүмкіндіктерді бірігу әрекетінде орындау.
- 5-6 жастағы балалардың іс-әрекетіне жетекшілік етуде, кең көлемде (әсіресе, 1 жарты жылдықта) мектеп жасына дейінгі тәрбие әдістерін мектепте қолдануға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Выготский Л.С. Вопросы детской психологии / Л.С. Выготский.- М., 1997.
2. Абрамова Галина Сёргеевна. Практическая психология: Учебник. М.:Академический проект, 2000. -512с
3. Чуткина Г.М. Психологические проблемы общения учителя с подросткам. М., 1984.
4. Ковалева Л.М. Психологический анализ особенностей адаптации первоклассников к школе / Л.М. Ковалева, Н.Н. Тарасенко // Начальная школа.- 1996.- №7.
5. Александровский Ю.А. Состояние психической дезадаптации и их компенсация / Ю.А. Александровский.- М.: Медицина, 1976.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ СЕНСОРЛЫҚ ДАМУЫ

Ахметжанова Аида Ғабиденқызы

Жаңаарқа ауданы, «Балдырған» балабақшасының психологы

Мектепке дейінгі балалық шақ баланың сенсорлық дамуының қарқынды кезеңі болып табылады. Бұл кезде баланың заттар мен құбылыстардың сыртқы қасиеттері мен байланыстарын, кеңістік пен уақыт бағдарлауы жетіледі.

Заттармен іс-әрекетте бала барған сайын оның түсін, түрін, шамасын, салмағын, температурасын дәл бағалай бастайды. Музыканы қабылдауында бала оның әуенін қадағалауды, дыбыстардың қатынасын жоғарылағанына қарап бөлуді, ырғақтылықтың түрлерін аңғаруды үйренеді. Сөзді қабылдауында ұқсас дыбыстардың айтылуындағы аса нәзік айырмашылықтарын ести алады.

Мектеп жасына дейінгі баланың сенсорлық дамуының бір-бірімен байланысты екі жағы бар. Біріншісі, заттар мен құбылыстардың әр түрлі қасиеттері мен байланыстары

жөніндегі түсініктерді меңгеру. Екіншісі, қоршаған ортаны толықтай және жекелей қабылдауға мүмкіндік беретін қабылдаудың жаңа әрекеттерін игеру.

Сенсорлық эталондар және оларды мектеп жасына дейінгі балалардың игеруі. Сәбилік шактың өзінде балада заттар әр түрлі қасиеттер жөніндегі түсініктердің белгілі қоры жинақталады, бұл түсініктердің біркатары үлгінің орнына жүреді, қабылдау процесіндегі заттардың жаңа қасиеттерін бала осы үлгімен салыстырады.

Мектепке дейінгі балалық шақта бала өзінің сенсорлық тәжірибесін жинақтау нәтижесі болып табылатын заттық үлгілерді қолданудан көпшілік қабылдаған сенсорлық эталонға ауысады. Сенсорлық эталондар дегеніміз – қасиеттер мен қарым-қатынастардың әр түрінің негізгі жеке түрлері жөнінде адамзатта қалыптасқан түсініктер. Бұлар адамзаттың тарихи дамуының барысында пайда болған, адамдар оны үлгі, өлшем ретінде пайдаланады. Адамзат бұларды әдеттегі жеке түрлерге келтіріп реттей біледі, бұл айналадағы дүниені қоғамдық тәжірибе айнасынан көргендей қабылдауға мүмкіндік береді. Сондай-ақ кез келген заттың пішінін белгілі геометриялық фигураға ұқсастыруға немесе кеңістіктегі белгілі тәртіппен орналасқан осындай бірнеше фигураның үйлесімі ретінде қабылдауға болады. Мұнда әңгіме сөз түрінде бейнелеуде болып отырған жоқ, біз заттардың қасиеттерін өзімізге таныс үлгілердің жеке түрлері мен үйлесімі ретінде қабылдаймыз. Эталонның әр түрі жеке үлгілердің жай ғана жиыны емес, берілген қасиеттің жеке түрлері белгілі бір тәртіппен топталған, айқын белгілері бойынша дәлме-дәл ажыратылатын жүйе болып табылады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сенсорлық эталонды игеруі балалар бақшасының бағдарламасына сәйкес геометриялық фигуралармен, түстермен танысудан басталады. Мұндай танысу негізінен тиімді іс-әрекеттердің көптеген түрлерін меңгеру процесінде өтеді. Егер тіпті баланы қасиеттердің жеке түрлерін көпшілік қабылдаған үлгілерге сәйкес ажырата алуды үйретпегеннің өзінде бала сурет салу, құрастыру мозаика мен жапсырманы салғандағы материал қолдануында қажетті үлгілер болады.

Көпшілік қабылдаған эталондарды меңгеруге қажетті жағдайлар алғашқы рет әрекеттің тиімді түрінде жасалады. Бұл баланы материалды бірнеше рет тексеруге мәжбүр етеді, түр-түсін, кубик формаларын есте сақтауына тура келеді. Түрлі заттардың бейнелерін жасағанда балалар әр жолы да сол бір түсті кубиктерді, мозаика элементтерін пайдаланады, олардың қасиеттері көптеген заттардың қасиеттерімен таныстылығы айқындалады да біртіндеп үлгілердің, эталондардың мәніне ие бола бастайды.

Арнайы ұйымдастырылған сенсорлық тәрбиесіз-ақ әдетте балалар тек кейбір, мысалы дөңгелек пен квадрат формалары, қызыл, сары және жасыл түсті эталондарын игереді. Мектеп жасына дейінгі балалар үшбұрыш, сопақша сияқты форманы, қызғылт-сары, күлгін түс туралы түсініктерді едәуір кеш меңгереді. Кейбір эталондар ғана игерілгенде бала заттардың осы эталонымен сәйкес келетін қасиеттерін өте анық және дәл қабылдайды, ал эталонды әлі игеріліп болмаған өзге жеке түрлер қасиеттерін тиянақсыз және көбіне қате қабылдайды. Белгісіздеу қасиеттер меңгерілген жуықтағанда, соларға теңелгендей болады. Дәл сондай-ақ сары және қызыл түстер жөнінде түсінігі жоқ балалар қызғылт сары заттарды сары және қызыл түстер түрінде қабылдауға бейім тұрады. Меңгерілген эталондар олардың жай тек атауларына ғана емес, ең алдымен қасиеттерді қабылдаудың өзіне ықпал ететіні балаларға үлгіге сай дәл сол түсті заттарды үнсіз таңдау ұсынылғанда тәжірибелерде байқалады. Мектепке дейінгі үш жастағылар көптеген жағдайларда сары түсті үлгі бойынша тек сары заттарды, ал қызғылт сары түсті үлгі бойынша қызғылт сары түсті де, сары түсті де таңдайды, көк түсті үлгі бойынша тек қана көк түсті көгілдір түсті де, көк түсті де таңдайды. Бұл әсіресе, алдымен балаларға үлгіні көрсетіп, кейін оны жасырып қойып таңдауды ойша жүргізген жағдайда айқын көрінеді. Бұл фактілерді балалардың сары мен қызғылт сары көк пен көгілдір түс арасын ажырата білмейді деп түсіндіруге болмайды. Таныс түс үлгісі бойынша таңдау дұрыс жүргізіледі, ал аз таныс үлгі бойынша қателіктері болады. Мұның себебі – балалар мысалы сары үлгіні алғанда оны өзіндегі эталонмен арқатынасын ажыратады да, сары түс деп таниды. Мұнан кейін олар сары заттарды таңдап ала бастайды, қалғандарын түсін жете тексеріп жатпай-ақ «ондай емес» деп жай шетке ығыстырады.

Қызғылт сары түс баланы қиын жағдайға қалдырады. Қызғылт сары түс жөнінде оның түсінігі болмағандықтан бала оның орнына өзінде қалыптасқан эталондарға бәрінен жуығырақ келетін сары түсті пайдаланады. Сондықтан бала үлгіге сәйкес қызғылт сары түсті де және үлгіге сәйкеспейтін бірақ таныс эталонға сәйкес заттарды да таңдайды.

Әрекеттің тиімді түрлерін күрделендіру нәтижесінде бала біртіндеп форма мен түстің жаңа эталондарын игереді және шамамен төрт-бес жасқа жеткенде, олардың біршама толық жиынын меңгеріп алады.

Заттардың шамасы жөніндегі түсініктерді бала үлкен қиындықпен меңгереді. Форма мен түстің эталондарына қарағанда, шаманың көпшілік қабылдаған эталондары шартты сипатта келеді. Бұған адамдардың саналы қолданатын өлшемдері (сантиметр, метр) жатады. Өлшемдер жүйесі және оларды пайдаланудың жолдары, әдетте, мектепке дейінге балалық шақта меңгерілмейді. Мектеп жасына дейінгі баланың шаманы қабылдауы басқа негізде дамиды. Олар заттардың шама жағынан қатынастары жайлы түсініктерді меңгереді. Бұл қатынастар заттың басқа заттар арасында қандай орын (үлкен, кіші, ең үлкен тағы басқалар) алатындығын көрсететін сөздермен белгіленеді. Әдетте мектепке дейінгі жастың бас кезінде балаларда бір мезгілде қабылданатын қос зат арасындағы шама қатынасы туралы ғана түсінік болады (үлкен-кіші). Оқшауланған заттың шамасын бала анықтай алмайды, өйткені оның өзге заттар арасындағы орнын ойда келтіруі қажет. Мектепке дейінгі кіші және естияр жастағы балаларда үш зат арасындағы шама қатынасы туралы түсініктер (үлкен, кіші, ең кіші) қалыптаса бастайды.

Балалар кейбір өздеріне таныс заттардың үлкенділігі мен кішілігін олардың өзге заттармен салыстыруға байланыссыз-ақ анықтай бастайды («піл - үлкен», «шыбын – кіші»).

Бес жасар бала түс пен форманың жеке эталондарын меңгеру арқылы олардың арасындағы байланыстар мен қатынастарды, заттардың қасиеттерінің өзгеруіне әсер ететін белгілері туралы түсініктерді игеруге көшеді. Үлкендердің жәрдемімен арнаулы ұйымдастырылған әрекетте бір ғана форманың өзі бұрыштарының шамасы, осьтері мен қабырғаларының арақатынасы жағынан түрлене алатынын, түзу сызықтарды қисық сызықтардан бөле отырып формаларды топтастыруға болатындығын балалар меңгеріп алады. Мұнда форманың сенсорлық эталондарының жүйесі геометриялық фигуралардың математикада берілетін ғылыми бөлінуінен басқаша болады. Ал, егер де геометрияда дөңгелек – сопақшаның жеке бір түрі, квадрат төртбұрыштың жеке бір түрі ретінде көрінетін болса, сенсорлық эталондар ретінде бұл фигуралардың бәрі «тең праволы», өйткені олардың бәрі де тең дәрежеде белгілі бір заттар тобының формасы туралы түсінік береді.

Түстер туралы түсініктерді жетілдіру спектрдің түстік (тон реңктерін) меңгеруге жеткізеді. Бала әр түс мөлдірлігі жағынан өзгертетіндігін, түстер көзге ұнамдылығы және ұнамсыздығы жөнінен топталатынын біліп алады, жұмсақ, көзді тартарлық түстердің батпаған, қарама-қарсы түстерге ұштасуымен танысады.

Баланың затты түрлі шамадағы өзге заттармен салыстыруынан шама жөніндегі түсінік байиды. Балаларда шаманың жалпы эталондарының басқа олардың ұзындығы, ені, биіктігі сияқты жеке өлшемдері жөнінде түсініктер қалыптасады.

Барлық осы түсініктерді балалар нақты іс-әрекет процесінде төңірекке күнделікті бағдар тұтудың нәтижесінде меңгереді және әрдайым сөз арқылы бейнелене, ұғыныла бермейді. Сенсорлық эталондарды меңгеру заттардың түсі мен формасына ғана қатысты емес, заттар мен құбылыстардың өзге қасиеттеріне де қатысты болады. Мысалы, мектепке дейінгі жастағы балалар тіл арқылы қарым-қатынаста ана тілінің дыбыс жүйесіне сәйкес келетін үлгілерді, музыкалық іс-әрекет процесінде дыбыстың биіктігі мен ырғақтылығы қатынастарының үлгілерін т.б. үйретеді.

Балаларды сенсорлық эталондардың көптеген түрлерімен және оларды жүйелеумен тетелес таныстыру – мектеп жасына дейінгі балаларды сенсорлық тәрбиелеудің басты міндеттерінің бірі. Мұндай таныстырудың негізінде әрбір қасиеттің негізгі жеке түрлерін тексеру мен есіне сақтау балалардың іс-әрекеттерін ұйымдастыру жатыр. Осы жеке түрлер эталондар мәніне ие болуы тиіс. Қасиеттердің жеке эталондары жөніндегі түсініктердің

қалыптасуы балаларды сурет салуға, жабыстыру ісіне, құрастыруға, музыка сабақтарына үйрету, яғни, бала қабылдануға барған сайын күрделілірек міндеттерді қоятын және сенсорлық эталондарды меңгеруге бейімдейтін жағдайлар туғызатын іс– әрекет түрімен тығыз байланысты.

Балаларды сенсорлық эталондармен таныстыру – заттардың қиеттерінің негізгі жеке түрлерін білдіретін сөздерді баланың есінде сақтауын ұйымдастыру болып табылады. Атау сөз сенсорлық эталонды белгілейді, оны баланың есінде бекітеді және ұғынарлықтай әрі дәл қолдануға болатындай мүмкіндік береді. Балаларға геометриялық формалардың, түстердің, шамалар қатынасының жеке түрлерін тек қана көрсетіп, олардың аттарын есте сақтауға жеткен жағдайларда, тіпті дұрыс қолданылатын сөздің өзі мектеп жасына дейінгі баланың ұғымдары мен қабылдауларын жетілдіруге себепші бола алмайды.

Мектепке дейінгі жас ішінде балаларды сенсорлық эталондармен таныстыру біртіндеп тереңдей түседі. Біріншіден, балаларды барған сайын эталон қасиеттерінің ең нәзігірек жеке түрлерімен таныстырады. Спектр түстерімен танысудан олардың реңктерімен танысуға, негізгі геометриялық фигуралармен танысудан олардың осьтерінің, жақтарының, бұрыш шамаларының ара қатынасына байланысты түрленулерге және тағы да басқа заттардың жалпы шамаларының өзара қатынасымен танысуға көшу осылайша басталады. Екіншіден, балаларды үлгілердің арасындағы байланыстар және қатынастармен атап айтқанда спектрдегі түстердің орналасу ретімен, ашықтығы бойынша реңктер өзгерісінің жүйелілігімен, түс тондарын ұнамдыларға және ұнамсыздарға топтаумен, түстердің көруге жайлысының және баттиған қарама–қарсыларының ұштасуымен; фигураларды дөңгелектерге және түзу сызықтарға бөлумен, бір фигураларды екінші фигураларға түрлендіру мүмкіндігімен, олардың пропорциялық өзгерістері жүйелілігімен, заттардың жалпы шамалары мен жеке ұзындық бағыттарының кемуі немесе өсуі бойынша біріктіру тағы басқаларымен таныстырады.

Қабылдау іс–әрекеттерінің дамуы. Сенсорлық эталондарды меңгеру заттардың қасиеттеріне баланың бағдарлануы дамуының тек бір ғана жағы. Біріншіден тығыз байланысты екінші жағы – қабылдау іс–әрекетін жетілдіру.

Бала мектепке дейінгі шақта сәбилік шақта қалыптасқан қабылдау іс– әрекетін меңгере отырып өседі. Бірақ бұл іс–әрекеттер әлі тым жетілмеген күйде болады. Бұл әрекеттер бала іс–әрекетінің жаңа түрлерін бағыттап және реттеп алдымен заттардың, шама жағынан қатынастарының, формаларының, түстерінің жеке ерекшеліктерін көз алдына елестету қажет болатын табысты тапсырмаларды орындауға, заттарды күрделі қасиеттерін жекелей қабылдауға, олардың айқын да дәл бейнелерін жасауға мүмкіндіктер бере алмайды. Заттық іс–әрекеттердегі заттардың қасиеттерін есепке алу үшін жеткілікті болатын қабылдаудың сол бір дәлдігі мен даралары табысты іс–әрекеттер үшін мүлде жеткіліксіз болып шығады.

Мектепке дейінгі кішкентайларға жалпы нұсқасы мен ішкі бөлшектері бар күрделі емес фигураға қарап сурет салу ұсынылды. Ол жалпы нұсқасын немесе бөлшектерін жақсылы–жаманды етіп сала алады, бірақ та ол екеуін де, бейнелеуге онша тырыспайды. Үлгі бойынша текшелерді құрастыру процесінде белгілі форма мен өлшемдегі текше жетпей қалады. Егер таяу орында ретсіз үйіліп жатқан текшелерді көре қалса, бала керекті текшені біршама оңай тауып алады, әйтсе де қажетті текше басқа құрастыруда тұрса (балаға оны бұзуға рұқсат етілсе де), бала ол текшені көрмейді, сөйтіп бөлшекті бүтіннен ажырата алмайтын болып шығады. Бұл екі мысалдан заттық іс–әрекетпен байланысты балада қалыптасқан қабылдау әрекеттері тым жалпы үлгілерді жасай білуге келтіргенімен затты жүйелеуге және толықтай тексеруге, оның бөлшектері мен белгілерін бөле білу мүмкіндіктерінің бола бермейтінін көрсетеді.

Мектепке дейінгі бала ішінде қабылдау әрекеттерінің өзгеруі туралы әр түрлі жастағы балалар тобының өздері үшін жаңа заттармен танысуын байқап отырып қорытынды шығаруға болады. Мектепке дейінгі үш жастағы балалардың қолдарына жаңа затты беріп, оның қандай екенін және не қызмет атқара алатындығын анықтауды сұрағанда, олар бірден

затпен әрекет жасай бастайды. Олардың затты қарау және ұстап көруге әрекеттенулері байқалмайды: заттың қандай екендігі жөніндегі сұрақтарға балалар жауап бермейді. Төрт жастағы балалар затты қарай бастайды, бірақ мұны тиянақсыз, жүйесіз істейді, көбіне қол әрекетін жасауға көшеді. Заттарды ауызша сипаттағанда бір–бірімен өзара байланыстырмай олар тек жекелеген бөліктер мен белгілерді атайды.

Бес, алты жасар балаларда заттарды неғұрлым жоспарлы да тұрақты тексеру мен сипаттау пайда болады. Қолдарына алған затты олар олай–бұлай аударып төңкеріп қарайды, оның бірсыпыра ерекшеліктеріне назар аударып сипап көреді.

Қабылдау іс-әрекеттерін оқыту да сенсорлық эталондармен таныстыру сияқты балаларды іс-әрекеттің жемісті түрлеріне үйретумен байланысты өткізіледі. Мұндай үйрету іс-әрекеттердің түрлерін байыта түседі. Сонымен бірге заттардың қасиеттері және оларды тексеру тәсілдерімен балаларды жүйелі таныстыру үшін арнаулы сабақтар да енгізеді, біртіндеп күрделендіре түсетін дидактикалық ойындар мен жаттығулардың жүйесін пайдаланады.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНДА Ы.АЛТЫНСАРИННИҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МҰРА АРҚЫЛЫ ПАТРИОТТЫҚ СЕЗІМДЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Иманбаева Газиза Амангельдиновна

Жаңаарқа ауданы, С.Сейфуллин атындағы жалпы орта білім беретін мектеп мұғалімі

Бастауыш буын – қайталанбайтын кезең, ақиқаты сол, білім негізі бастауыштан басталады. Бастауыш білім беру сатысы оның үздіксіз білім беру жүйесіндегі басқа буындармен тек сабақтас болуымен ғана емес, ең алдымен оқушы тұлғасы ұйытқысының қалыптасуы мен дамуы қуатты жүретін аса маңызды, құнды, қайталанбайтын буын екендігімен ерекшеленеді. Бастауыш сатыдағы білім берудің бағдарлы мақсаты – оқу әрекетін қалыптастыру; айналадағы дүниемен белсенді әрекеттестік тәрбие түрлеріне сай сезім қатынас қарым – қатынасқа дайындау; өзін қоршаған және өмір сүрген жаңа табиғи және әлеуметтік ортаны тануға, сүйюге, қорғауға, өзін ұстай білуге үйрету болып табылады. Оны оқу, ойын, еңбек, қарым – қатынас сияқты түрлерін меңгерумен қамтамасыз етуге болады.

Қазіргі қазақстан мектебіндегі жаңа өзгерістер әлемдік білім беру тәжірибелерін пайдалана отырып, баланың жеке дара күшін дамуын қамтамасыз ететін жаңа бағыты, жобаны іздестіру және оны қолдануға бағытталған. Өмір ағымы талап етіп отырған жаңа қоғамға лайықты саналы, білімді, жетілген жеке тұлғаны дайындау бүгінгі мектеп алдында тұрған негізгі міндет. Сондықтан мектептің бастауыш оқыту сатысындағы оқу – тәрбие жұмыстарын жан – жақты толықтырып, халықтық тәлім- тәрбиенің озық үлгілерімен сабақтастырып, бойында еліне, жеріне деген сүйіспеншілік сезімі дамыған азамат тәрбиелеу бүгінгі күн талабының өзекті мәселелерінің бірі болып отыр.

Әр елдің болашағы сол халықтың білім, ғылым деңгейімен анықталатындықтан, оқу жүйесін неғұрлым тиімді құра білу қажеттілігі қай кезеңде де өзекті мәселе болып қалмақ.

Талай ғасырды басынан өткеріп, бізге жеткен батырлар жыры бүгінгі ұрпақтың еліне, жеріне деген сүйіспеншілігін қалыптастыруда басты орын алады. Батырлар жырының мазмұны туған елін, жерін жаудан қорғаумен қатар ананың балаға деген махабатты, сүйіспеншілігі, адамгершілік қасиеттеріне негізделген. Ата-бабаларымыз батырлардың қайсар қаһармандығын, ерлігін суреттей отырып, ұрпақ тәрбиесіне өшпес мұра қалдырып отырды.

«Адамға ең бірінші тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім – азаматтың қас жауы, ол келешекте оның барлық өміріне апат әкеледі», - депті Әл – Фараби бабамыз. Мұнан өз тағдырын өзін шешуге қолы жеткен халқымызға ұлттық рухани болмысты дұрыс қалыптастыру аса қажет екенін байқаймыз.

Отанына деген сүйіспеншілікті қалыптастыру мәселесі – бүгінгі күннің білім беру жүйесі алдында тұрған маңызды міндеттерінің бірі.

Отан дегеніміз – халық. Халық дегеніміз – адам. Адамды сүю – оған жақсылық жасау. Ендеше отаншылдық – сонау ерте заманнан қалыптасып келе жатқан қасиетті сезім. Халықтық құндылықтарға сүйене отырып, елдікке, ерлікке, азаматтыққа тәрбиелеудегі өлең - жырлар, мақал – мәтелдердің әсері ұтымды болатындығы туралы танымал педагогтарымыз айтып та, жазып та жүр.

Өз ұлтына деген патриоттық сезімді қазақ ағартушылары Шоқан Уәлиханов, Ыбырай Алтынсарин, Абай Құнанбаев шығармаларынан да байқауға болады. Балаларға патриоттық рух беретін, халық үшін қызмет етуге үндейтін, өз елін қорғау үшін керек десе, жанын қиюға дейін баруға болатынын іспен көрсететін және үстем таптың озбырлық ниеттерін айқын әшкерелеп, оған қарсы күрес жүргізуге шақыратын Махамбеттің қуаты күшті шағын өлеңдерінің балалар үшін маңызы ерекше. Махамбет балалар әдебиетінің өкілі емес, бірақ Махамбет өлеңдерінің бірсыпырасы балалар мен үлкендерге бірдей ортақ мұра. Абай халықтың болашақ жаңа қауымына, жасөспірімдерге арнап талай өлеңдер жазды, нақыл сөздер айтты. Жастарды өнер мен білімге шақырды. Абай өз өлеңдерін жастарға үлгі – өнеге көрсету үшін жазатындығын алдын ала ескертіп өтеді. Білімді ұрпақ туған ұлт – халық үшін қызмет етсін дегенді басты міндет етіп қояды. Абай өз қызметін Отан мен халық алдындағы борышым деп түсінді. Оның шығармалары Қазақстан тағдырына деген, оның бостандық сүйгіш халқының болашағына деген қамқорлықпен айшықталған. Оның патриотизмі туған ел табиғатына, мәдениетіне, тіліне, озық дәстүрлері мен ұлттық мінезінің жақсы жақтарына деген сүйіспеншілігінен көрініс тапты. Ыбырай атамыз да бар үмітін жас ұрпаққа артты. Ыбырай атамыздың соңында қалған мұрасының жас ұрпаққа патриоттық тәрбие беру ісіне тигізетін әсері зор. Өйткені патриотизм қашанда, қандай қоғамда да өзінің әлеуметтік мәнін, маңызын жоғалтпайтын ұғым.

Алғаш халық мұрасына, салт-дәстүріне, ұлттық ерлік және жауынгерлік тәрбиесіне мән бере отырып, оқулық жазған Ы.Алтынсарин болды. Өзінің «Қазақ хрестоматиясы» атты оқулығында «Қобыланды батыр» жырынан «Қобыланды және Тайбурыл» деген атпен үзінді енгізген. Қазақ халқы тек батырларын ғана құрметтеп қоймаған, сонымен қатар батырлардың серігі астына мінген аттарының қасиеттерің жақсы суреттеген.

Ыбырай Алтынсариннің жемісті еңбек етіп, едәуір жақсы шығармалар қалдырған саласының бірі - проза жанры болды. Оның " Бай баласы мен жарлы баласы", "Қыпшақ Сейітқұл", "Киіз үй мен ағаш үй", "Надандық", "Лұқпан хакім", т.б. бірсыпыра шығармалары қоғамдық өмірдің әр алуан жақтарын суреттеуге арналған. Бұл еңбектерінде жазушы өз дәуірінің елеулі мәселелерін көтере отырып, еңбекші халықтың қоғамдық санасын оятуды, тәрбиелеуді мақсат етеді.

Ыбырайдың "Өзен", "Жаз" деген өлеңдері табиғат көріністерін суреттеуге арналған. Мұндай тұтас лирикалық, пейзаждық өлеңдер Ыбырайға дейінгі қазақ поэзиясында кездеспейді. Оқырмандардың көңілін табиғаттың сұлу көріністеріне аудару арқылы ел сүю, жер сүю, Отан сүйуге тәрбиелейтін патриоттық өлеңдер орыстың демократтық, гуманистік әдебиетінің үлгісі болатын. Ыбырай өлеңдері – туған ел табиғатын жырлап, сол арқылы өзінің жас шәкірттерінің бойында табиғатты, Отанды сүю сезімдерін тәрбиелеуге жасаған елеулі қадамы. Екі өлеңінде де Ыбырай табиғат көрінісін жалаң алмай, адамдардың

тіршілігімен байланыстыра көрсетеді. Сол арқылы табиғат пен адамның байланысын, табиғаттың адам ісіне, еңбекке, ой-сезіміне тигізер жанды әсерін бейнелейді.

Сәбидің бойында ең алдымен анасына, өз отбасына, өз үйіне, туған жеріне деген жылы сезімнен бастау алатын, тұлға есейген сайын біртіндеп ұлт, халық, әлеумет, мемлекет деңгейіне көтеріле беретін бұл сезім адамның бүкіл ғұмырына жалғасып жатады.

Өзінің өнегелі өмірі, тынымсыз ізденісі, жан - жақты таланты арқылы танылған Ыбырай Алтынсарин шығармаларының қазақ әдебиеті тарихында алатын орны рәсан зор. Қорыта келгенде, Ыбырай Алтынсарин- реалист жазушы, ағартушы педагог, қазақ балалар әдебиетінің негізін салушы, тіл тазалығы үшін күрескер, тұңғыш кемеңгер.

Көрнекті әдебиетші ғалым Қ.Жұмалиев өзінің "ХҮІІІ- ХІХ ғасырлардағы қазақ әдебиеті" деген ғылыми – зерттеу еңбегінде педагог- жазушыға: ХІХ ғасырда қазақ даласынан шығып, орыс, Европа мәдениетіне қолы жеткен оқымысты, халық ағартушылар дәрежесіне көтерілген әрі педагог, әрі ақын- жазушы Ыбырай Алтынсаринның өз халқының келешегі үшін істеген еңбегі зор,"- деп баға береді.

Патриотизм дегеніміз – ол сіз бен біздің Отанға деген қарым – қатынасымыз. Отансүйгіштік Отан соғысы кезінде шынайы көрініс тапқан. Бертін келе, Желтоқсан оқиғасы кезінде ешнәрседен тайынбаған қаншама қазақтың қыздары мен жігіттері болғанын, ақ қарда бұрымдары шашылып, қандары төгілген қазақтың ару қыздарының қайсарлығын өз көзімізбен көрдік. Ендігі мақсат: осы өмірден көрген – білгендерімізді өскелең ұрпақтың ойында патриотизмді дамытуға жұмсау. Өз елін сүйетін, өз Отанын қастерлейтін, өз халқын мақтан ететін, Қазақстандық жастарды елшіл, отаншыл, мемлекетшіл қасиеттерге баулып, жақсыдан үйренуге, жаманнан жүйренуге үйрету. Әрбір Қазақстан азаматын «Бұл-менің Отаным» деген мақтанышты сезімге тәрбиелеуге тағылымды үлес қосу. Әрқайсымыз ұлтжанды, бауырмал болсақ, мемлекетіміздің тірегі нығайып, болашағымыз жарқын болары анық. Жастарды отаншылдыққа, имандылыққа, салауатты өмір сүруге, адамгершілікке тәрбиелеу абыройлы іс. Оны іске асырудың жүгі де жеңіл емес.

Патриоттық тәрбие, ұлттық намыс, ұлттық сана-сезім рухани байлықтан көрініс табады. Ыбырай атамның соңында қалған мұрасының жас ұрпаққа патриоттық тәрбие беру ісіне тигізетін әсері зор.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н. Ә. Қазақстанның болашағы қоғамның идеялық бірлігінде. – Алматы: Қазақстан, 1993.
2. Назарбаев Н. Ә. «Қазақстан - 2030»
3. Бержанов Қ., Мусин С. Педагогика тарихы. – Алматы: Мектеп. 1984.
4. Жарықбаев Қ. Б., Қазақ ағартушылары жастарды тәрбиелеу туралы. – Алматы, 1965.
5. Жарықбаев Қ. Б., Қазақтың тәлім – тәрбиелік ой – пікір антологиясы. – Алматы, 1998.
6. Байділдина К. Патриоттық тәрбие бастауы. – Бастауыш мектеп. 1986, №9.
7. Табылдиев Ә. Қазақ этнопедагогикасының және оқыту әдістемесі. – Алматы, 2004.
8. Қалиұлы Серғазы. Қазақ этнопедагогикасының теориялық негіздері мен тарихы. – Алматы, 2003.
9. Үсенов Ә., Мәуленов С. Музыка сабағы арқылы ұлттық тәрбие беру.– Бастауыш мектеп, 2005, №6.
10. Алексеенко А. Н., Қозыбаев М. К., Романов Ю. И. Этноссы Казахстана. – Астана, 2001.
11. Макаренко А. С. Избранные педагогические произведения. – Москва, 1956.
12. Макаренко А. С. Ата – аналар кітабы. – Алматы, 1987.
13. Коменский Я. А. Ұлы дидактика.

14. Белгібаева Г. Патриоттық тәрбие беруде ауыз әдебиетінің атқаратын рөлі – Бастауыш мектеп. 2005. №8.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ЕРЕСЕК БАЛАЛАРДЫ ӘН АЙТУҒА ҮЙРЕТУ

Жакбекова Ш. А.

Арнайы орта білімді екінші санатты

КМҚК №150 «Таңшолпан» балабақшасының музыка жетекшісі

Ән – балалардың музыкалық қабілеті дамуының негізгі түрі болып табылады. Баланы ән айтуға үйретуде оның музыканы қабылдау қабілеті маңызды роль атқарады. Сондықтан да музыка сабағында ең алдымен баланың музыкаға деген эмоцияналды көзқарасын байқайды. Әдемі әрі нәзік орындалатын және дұрыс таңдалған ән репертуары бұл мақсаттың сәтімен жүзеге асуына септігін тигізеді. Осындай ән орындауларынан кейін баланың музыка әлеміне деген қызығушылығы артып, музыкалық қабілеті одан әрі дами түседі.

Музыкалық дамудағы неғұрлым елеулі ерекшеліктер: есту сезімі, музыкалық есту қабілеті, ән айту, музыкалық ырғақ орындауындағы, қарапайым дағдылар қимылдары.

Ән орындауды үйрету барысында балалар музыка тіліне оқытылып, ол баланың музыкалық қабілетін жоғарылатады. Демек, уақыт өте келе олар әннің негізгі мазмұнын түсініп, жанрын танытын болады. Сондай-ақ оларда музыкадағы жоғары тембр және ритмдағы өзгерістерді сезіну қабілеті қалыптасады. Оқушы тек музыка тілін танып қана қоймай, ол өзінің ән орындауы барысында бар қабілетін белсенді түрде көрсетіп, музыка тілін тұрақты түрде тиімді қолданады.

Сондықтан музыка жетекшілері балалармен жұмыс барысында олардың музыканы есту қабілетін және музыкалық дауысын дамыту үшін жүйелі түрде әр алуан жаттығу түрлерін қолдану керек. Аталған кітапта келтірілген жаттығу әндерін пайдаланғанда автоматтандырылған дауыс аппаратының іс-әрекетіне назар аударған жөн. Себебі, олар қайталанатын әуен мен қысқа қайырмалардан тұрады. Осы жаттығулардан кейін оқушылар аталған жас ерекшеліктеріне таңдап алынған ән репертуарында кездесетін интонациялық ауысымдарды әртүрлі қозғалыс әуендерін дұрыс әрі нақты айтуға дағдыланады. Ал бұл өз кезегінде оқушылардың болашақта бұдан да күрделі әуендерді тез меңгеруіне септігін тигізеді.

«Бағдарламаның» ең қиын тапсырмаларының бірі – тәрбиешінің музыкалық сүйемелдеуінсіз әнді орындап шығу. Бірақ тәжірибеде солай айтылғанымен, ол көп жағдайда орындала бермейді. Ән жаттау тәртібі бойынша алдымен мәтіні мен әуені жаттатылады. Ән жаттатудың алғашқы сабақтарында аккомпоненттерді қолданбай, тек әнді ойнап және әнді үлкендердің орындауынан есте сақтап қалуды ұсыну керек. Балаларға хормен ән мәтінін жаттатуға болмайды, себебі, олар интонацияны дұрыс қоймай, әнді бұзып айтып кетуі мүмкін. Осы себепті де тәрбиешілерге сабақтан тыс уақытта ән жаттатуды тапсырма ретінде керек емес.

Ән үйрету кезінде сабақта көп көңіл бөлетін дүниелер жеткілікті. Олардың қатарына бір әуенді ойнап көрсету, ешкімнің сүйемелдеуінсіз орындау, жақсы ән орындайтын баланы қатыстырып, басқаларының қызығушылығын ояту, әуенді сөзсіз орындап көру т.б түрлері жатады.

Сол сабақта жаттап үйреніп жатқан ән ғана емес, бұрын жатталған әндерді де еске түсіріп отыру керек. Ондай әндерді орындау кезінде оқушыдан нақты интонациямен мәнерлілігін жоғалтпай, үлкендердің сүйемелдеуінсіз табиғи дауыста айту (қандай әуенде болсын) талап етіледі. Ал, кейбір әндерді аккомпоненттерсіз орындауға мүмкіндік бар. Әр сабақта тек 1-2 жаттығу-ән орындауға болады: 1 – шығармашылық тапсырма, 1 – жатталатын ән, 1 – қайталау әні. 3-4 әнді қайталау, тек мереке кезіндегі ертеңгіліктерде болатын құбылыс.

Ұжым болып ән салу көп ретте тәрбиелік реттерді шешеді, ән айту бәрінің бірдей күш салуын қажет етеді, әнді дәл айтпайтын бала жақсы айтатын балаға қарап үйренеді. Және өз

дауысымен қатар өзгенің дауысын естіп, өзі қателессе түзетіп отырады. Ұжыммен ән салған кезде оқушылардың бәрі білетін, өздері жаттап жүрген немесе ән қайырмасы, қысқа әуендерді таңдап алған дұрыс болады. Әнді бәрі жатқа білетін болса, қателіксіз орындайды.

Сонымен қатар, әнді жақсы айтатын, дауысы анық шығатын балалармен дауысы бәсең балаларды араластырып отырғызу керек. Ересек топтың балалары сабақта мына ретпен орналастырылады: алдыңғы қатарда музыка жетекшісінің жанына қарай вокальды есту қабілеті нашар, жаңадан келгендер, мектепке дейінгі ұйымдарға көптен бері бармай кеткен балалар; екінші қатарда ән айту қабілеті дамып келе жатқан балалар; үшінші қатарда – интонациясы таза, табиғи, анық шығатын дауысы бар балалар.

Әр баланың жеке ән орындауы музыкалық фразамең ән айтуымен тексеріледі, яғни бұл жол кейін балалардың ән орындау барысында дұрыс тыныс алуының қалыптасуына да ықпал етеді.

5-6 жастағы балалардың есту қабілеті мен дауысының ерекшеліктері. Баланың жалпы дамуы алты жастан басталады. Ол кезде оның өміріне есту қабілеті қатар дауыстық аппаратының белсенділігінің дамуына, жоғары жүйке қызметінің қалыптасуына оң ықпалын көрсетеді. Алайда, дыбыстау аппараты бұрынғысынша кері әсер беруімен ерекшеленеді. Дауыс сіңірлері әлі де жеткілікті дамымаған болуы керек. Байланысы қысқа болады. Дыбыс өте әлсіз. Ол кезде дауысты резонаторлармен күшейте түскені жөн. Кеуде (төмен) дыбысы жақсы дамыған, бірақ кейде тіпті дауыс сыңғырлаған 5-6 жастағы балаларға қарағанда әлсіз, сондықтан да резонатор бас (жоғарғы) жағынан алып қараған дұрыс болар еді. Жоспарда түйісетін дауысты дамытуды жылдамдату кезінде оларға оның өзіне тән емес дыбыс деңгейі төмен дыбысталуды көрсетіп беру керек.

Бұл жастағы балалар өте жоғары дипазондағы әндерді айта алады (ре – до2). Төменгі дыбыстар қысыңқы естілуі мүмкін.

Ән айтылып жатқанда қысыңқы немесе одан төмен дыбыстар балалармен жұмыс істеуге ыңғайлы, оларда жоғары дыбыстарды көбірек пайдалану керек. Мұндай кезде тесситурасы жақсы әндерді таңдап алған жөн.

5-6 жастағы балалар үшін (ми) фа-си дыбыстары ең ыңғайлысы болып табылады. Дәл осы дипазонда дыбыстар жеңіл, табиғи, болып келеді, тек до дыбысына келгенде ауыр естіледі, сондықтан одан қашқан дұрыс.

Систематикалық жұмыс нәтижесінде, төменгі және орта топ балаларында, программалық талаптар музыкалық қабілетті дамыту мен ән айтуға бағытталса, жоғары топ балалары үшін дыбысты жоғары нотада алу, жоғары және төменгі музыканы айыра білу, аса қиын емес ритмикалық суреттерді беру, металлофонда ойнау, музыкалық тембрді аспап арқылы анықтау басты талап болып табылады. Бес жасқа дейін балалар музыкалық даму тұрғысында белгілі бір фундаментке ие болулары керек. Музыкалық сабақта белсенді бола отырып, қабілеттілікті танытып, жеке музыкалық тұлғаға айналулары керек.

Алайда, жалпы музыкалық даму деңгейі мелодиялық қабілет деңгейіне келгенде жоғары топ балаларында әртүрлі. Олардың кейбіреулері мелодияны 3-4 дыбыста саралап талдауы мүмкін, бірақ араларында төмен не жоғары, не болмаса фальшпен айтатындары да бар. Ол әр бала таза айта отырып белгілі бір көлем мақсатына жеткізем деген оқытушының жұмысын қиындатады.

Мен өз сабақтарымда көп жылғы жинаған тәжірибе бойынша түрлі тапсырмалар қолданамын.

Сабақ 1.

Музыкалық қабілетті дамыту. Балаларда қалыпты тыңдауды дамыту. Музыкалық бағыттың сатыларымен таныстыру (1-3-5). Осы сатыларда си-сол-ми (бірінші, үшінші, бесінші) музыкалық дыбысын дамыту. Оларды графикалық түрде беріп, фланелеграф үйірмесіне қосу.

Ән айту. Диапазонның кеңдігі мен дұрыс дауыс қалыптастыру үшін мұғалім балаларға В. Карасевтің әні мен Н.Френкельдің сөзіне жазылған «Дудочка» әнін айтуға ұсынады. Балалар еш қиындықсыз, төменгі темпте, жеңіл дауыспен айтулары қажет.

Әнді жаттау. Жеңіл характерлі, көңілді әнді тыңдау, оған эмоциональды мән беру, оны аша түседі. Қайталап тыңдау барысында, эмоцияны дәл бере отырып, бірінші қайырмасын жаттау. Оның дәлдігіне мән беру. Музыкалық бастаулар мен аяқтауарды дәл табу. «Жасылда» деген сөзге екпінді соңғы буынға түсіру.

Сабақ 2.

Музыкалық қабілетті дамыту. Балаларда мықты ладонтальдық қабілетті дамыту. Музыкалық сатыларды бекіте отырып, оларды графикалық (түрлі-түсті бояулармен) және әртүрлі жанрда фланелеграфта айту. Е. Теличевтің әні мен М. Долиновтың сөзіне жазылған «Бубенчики» әнін айтқызу. Дыбысты жоғары темпте анықтай отырып, оларды ән айту қабілеттерін бағалау (жоғары, орташа, төмен).

Ән айту. В. Карасевтің «Дудочка» әнін орындау. Әнді жеткізе отырып, сөздерін айта білу. Логикалық екпіндерді түсіре отырып айту. 2-3 жақын тональностті ала отырып, соған бейімделе, мұғалімнің тапсырмасын орындау.

Әнді жаттау. Әнді тыңдай отырып, өз бетінше оның мазмұнын, құрылымын айту, музыкалық басталу мен аяқталуды, қайырмасының басы мен аяғын анықтау. Әнді жаттауды жалғасытыра отырып, бірінші такттың интонациясын басқара отырып, дереу екіншісіне көшу. Үшдауыстылықты таза айту («си/ сол» - ми), сонымен қатар жоғары нотаны алу («фа – си»). «Жасылда», «ойнау», «аз», «басы» деген сөздерде дауысты дабыстарды дұрыс айту.

Балалардың ән орындауындағы творчествалық анализ, әндегі жаңа элементтердің пайда болуы мен, ондағы музыканың логикалық элементарлы ережелерін жаттау арқылы берлетінін көрсетеді. Сондықтан балалар шығармашылығын бағалау критеріінде саналы түрде музыканың басты, негізгі элементтеріне тоқталу басты мақсат.

1) мелодиялық сызық - оның тұтастығы мен жалпылығында, шығыс және кіріс бағыты, гармоникалық үйлесім, кульминацияның болуы барлығы осыған байланысты.

2) мелодияның қалыптасуы оның тұрақты және тұрақсыз дыбыстарына әсер етеді.

3) дыбыстың созылу ритмінің мәні – оның әртүрлілігі мен қайталануында.

4) темптің жалпылығы, динамиканың образда болуы оқытушының жеткізу қабілеті мен оқытушының жауабында.

5) музыкалық форманың қалыптасуы – оның пропорциональдігі мен асимметриясына байланысты.

6) әдебиеттегі текст пен мелодияның жалпылығы – музыкалық окцент пен оның бірліктерінде.

Алайда біз көрсеткен талаптар бала дауысында екі этапты қайталаудың (және болашақта кездесетін одан да қиын тәжірибе жолында) жауап бере алмайды.

Әр музыкалық орындаушы тұлғада арнайы қабілеттері анатомиялы-физиологиялық байланыстарға орай анықталады. Ән айтуда дыбыс аппаратының сапасына: дауыстың жуандық және жіңішкелілігі, дауыс ырғақтығы жатады. Музыкалық ерекшеліктер дыбыстық анализатор және дауыстық аппарат негізінде өз қызметін ерекше атқарады. Алайда, оны қалыпты жағдайында да байланыс және үйлесімділікке қарай, кейбіреулері керемет әнші, енді біреулері дауыссыздар. Бірақ ерекше дарын иелерінің өзіне әнші дауысын қалыптастыру үшін біраз еңбек қажет, моторды двигательді аппарат сонымен қатар баланың дене мүсіні мен оның қолына да әсер етеді. Бидегі оң нәтижелер жаттығудың арқасында келетіні секілді, белгілі бір аспапты орындауда да, организм жас болғаны дұрыс.

Сонымен, әр адамда өзінің үйлесім формасы мен қалыптасу жолы бар. Бірақ оны сыртқы көзқараспен үйлестіре білу керек.

Мектепке дейінгі балалармен жұмыс, музыканы қабылдауынан т.б. бастау алады. Бас кезінде ән алдымен анық естілуі керек және толық қошеметпен болуы тиіс. Балалар әннің мазмұнына, оның естілуіне, және берілу қабілетіне сай болуы керек. Үйренуге кіріспес бұрын, ең алдымен, қиын мелодиялық иірімдерді игере отырып, музыкалық сүйемелдеусіз,

жекелей орындау балаларға өз қабілеттерін ашуға мүмкіндік береді. Балалар үшін қойылар талап: олар ән айтуды әннің орындалуына баса назар аударулары керек. Олар бірінші ән айту барысында не өздерін, не өзгелерді естімейді. Балаларда өз-өздерін ұстау, тыңдау қабілетінің жоғарылауы т.б. дамымайды. Ал оған міндетті түрде оны үйрету керек.

Әнді үйрету барысында балаларға алдымен фортепианомен сүйемелдеген әбден дұрыс, содан барып инструменттің көмегімен емес, оқытушының көмегі арқылы өз бетінше акапелла айтуға үйреткен тиімдірек болады.

Жоғары топта бұл тапсырма кішкентай әндердің қайырмасын айтудан, 5-6 жастағы балаларға арналған орыс халық әндерін айтудан басталады.

Балаларды шарттарға жақындата отырып, сүйемелдеусіз орындау барысында бұл тәсілді сонымен бірге металлофон айтуда ұсынуға болады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Ветлугина Н.А. «Балаланың музыкалық дамуы», М. Просвещение, 1988
2. Готовцев Г.А. «Мифология және фольклор». Бағдарлама және әдістемелік нұсқау. М. Жаңа мектеп 1993 ж.
3. Мельников М.Н. «Балалар фольклоры және халық педагогикасының мәселелері », Новосибирск, Просвещение 1987
4. «Баалаық әлем. Мектепке дейінгі сәбилер тобы», М. Педагогика 1988